Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
7 M
25

Digitized by Google

01

Digitized by Google

Digitized by Google

JOHANNIS DOLÆI

Med. Doct.

Conſiliarii ac Archiatri Haſſo-Caſſellani,

S. R. I. Curioſorum Collegæ.

ENCYCLOPÆDIA
MEDICINÆ THEORETICO-PRACTICÆ,

Quâ

TAM VETERUM, QUAM RECENTIORUM, PARACELSISTARUM NEMPE,

Helmontianorum, Williſianorum, Sylvianorum, Carteſianorum, de cauſis & curationibus morborum ſententiæ exhibentur, additâ ſimul Authoris de his opinione; unà cum medicamentis Galeno-Chymicis, utplurimùm ab ipſo Authore experientiâ comprobatis,

FRANCOFURTI ad MOENUM,

Sumptibus FRIDERICI KNOCHII.

Typis JOHAN-GEORGII DRULMANNI.

Anno M DC LXXXIV.

Digitized by Google

12:10

Digitized by Google

SERENISSIMO
Ac
POTENTISSIMO
PRINCIPE ac DOMINO,
DOMINO
CAROLO,
HASSIÆ
LANDGRAVIO,
PRINCIPI HERSFELDIÆ,
COMITI CATTIMELIBOCI,
DECIÆ, ZIGENHAINÆ,
NIDDÆ, SCHAUMBURGI,
&c. &c.

Digitized by Google

SERENISSIME ac POTENTISSIME *PRINCEPS*, Domine Clementiſſime!

DUm ad Tuos DOMINE! *pedes, ex more Majorum Encyclopædiam Medicam, horis ſucciſivis à me conſcriptam, cernuus deponere ſatago, non tam debitiſſimæ dedicationis cauſas, quàm potius audaciæ defenſionem & deprecationem ſollicitè meditari cogor. Etenim præterquam, quod, ut aliis ſubditis fideliſſimis, ſic & mihi in feliciſſimis terris Tuis Haſſiacis hactenus Tui,* SOLIS *Haſſiaci, radiis & beneficiis innumeris frui licuit, certè majora ſunt, & in quibus non tot correos debendi habeo, quæ ſuo quodam jure depoſcunt ut, & me, &, omnia mea, quicquid eſt in me fidelitatis, diligentiæ, ingenii, quod ſentio quàm ſit exiguum*

TUÆ

Digitized by Google

TUÆ SERENITATI *mancipem & religioſè conſecrem. Magna enim & dum ſpiritus hos regit artus devotiſſimo obſequio agnoſcenda fuit Gratia, quod ex Hanovia, ad ſplendidum Archiatri munus tenuitatem meam clementiſſimis literis evocare, & honeſtiſſimum locum; liberaliſſimum ſtipendium, ut brevis ſim, Attalicas conditiones offerre placuit, quo ipſo ſummam votorum videbar conſecutus: præſertim cum me (præſciſne!) tanti feceris, ut, glorioſiſſimi illius itineris, Heroico impetu ad Viennenſem obſidionem cum aliis, diſcutiendam & juratum Chriſtiani nominis hoſtem Turcam, depellendum priori anno ſuſcepti humilimum comitem in pauciſſimis eſſe volueris. Loquacitatis, forte & adulationis crimen incurrerem, ſi Favores ſecutos operoſiùs deducere vellem, unicum id, quod quaſi coronis fuit, & ex quo, tanquam ex ungue Leo, reliqua poſſunt cognoſci, religio mihi eſſet tacere, quod nova & rariore Benignitate nuper Conſiliarium me clementiſſimè deſignare volueris, ut adeo plus quam me ipſum* SERENITATI TUÆ *me debere non neſciam. Quod vero ad audaciæ deprecationem, ſanè, ut omnium virtutum chorus in animo Tuo* Heroico *reſidet, ſic & Clementia*

TE

TE orna', ut ſecurior ſim, ſi quid in hoc argumento peccaverim, & ſi non laudem tamen veniam ſperare poſſim. Ignoſces enim credo, DOMINE pietati inconſideratæ, ſi ingenuum illum Ciceronis animum æmuler, & cui multum debeo, ei plurimum debere velim: nec modicum Benignitatis uſum denegabis, cui in majori deſiderio illa quaſi ex pleno fluxit. Atq; cum ſerenatam duplici diademate frontem TE habere, & ex utroq; Cæſarem eſſe, hoc eſt, arma & literas callere ſciam, TE potius, Clementiſſime Princeps! novæ hujus quaſi coloniæ Medicæ, quam in orbem eruditum deduco, Patronum & Tutelare Numen eſſe volui, ut illi merita iniquorum præmia TE vindice ferant, qui Librum, renitenti ab Amicis pro jure amicitiæ extortum, arrodere auſi fuerint, ut ſunt quidam judices magis quam artifices, qui cum alio modo nocere non poſſunt, ad obtrectationes & injuſtiſſimas calumnias deſcendunt, puerorum ſcilicet petulantium in morem, qui ſi cui ægrè facere cupiunt, luto eum conſpergunt & Euro ocyus fugiunt.

Suſcipe ergò ſereno vultu, Sereniſſime Princeps! levidenſem tractatum, ut Numini & Nomini TVO ſacratas primitias, devotiſſimique animi ſubmiſſa pietate dicatum pignus, ac porrò ſervum TVVM ſolita gratia irradiare perge; atque inter alia & hoc ut virtutum reliquarum ſic & Clementiæ in me præmium habe, ut aut conſilio aut gladio, impetus hoſtium retardare, conatus inſanos felicibus avibus cohibere, audaciam reprimere ſemper poſſis; & cum Auguſta ac Principibus Juventutis ad Neſtoreos annos animo & corpore valeas in ſolatium Germaniæ, Haſſiæ, omnium bonorum & meum

Sicut devotè orat

SERENITATIS TUÆ

Humilimus Servus

Joh. Dolæus.

Dabam Caſſellis è muſeo meo ipſis Calendis Martij 1684.

Digitized by Google

PRÆFATIO

ad

LECTOREM.

QUamvis id felicitatis faſtigium me attigiſſe, *Lector Benevole*, miminè opiner, ut Medicinæ & Naturæ opera in hâc Encyclopædiâ meâ ad palatum Tuum delineaverim, haud enim me latet, nulli unquam ſcripto, ſummâ licèt diligentiâ limato, eam contigiſſe felicitatem, ut cum ſtatuâ *Minervæ*, inimitabili *Phidiæ* manu exſculptâ, extra obtrectandi ſtudium in ſumma Apollinis arce locaretur, nihilominus cum *Narciſſo* hactenus venatum ivi: Non enim ſcientias in fonte limpido, verùm in *Democriti* puteo demerſam veritatem eruere adnixus ſum. In ipſo ergò operis limine cauſa mea oranda, aut, ut veriùs loquar, vineta mea mihimet cædenda ſunt.

Encyclopædiam Medicinæ noſtræ ſanè medicinâ egentis, non vanæ gloriolæ aucupio, ſed in ſolatium proximi, & in ſubſidium eorum, quibus ob varia impedimenta, libros non legendos, ſed lectitandos habere licet, ante aliquot annos ſuaſu quorundam *Amicorum*, quibus refragari ſalvo amicitiæ fœdere non poteram, meditabar. Nec mora! ſtrenuus operi tanto accingor, nocturna & diurna diligentiâ, quantum temporis à praxi aliisque negotiolis ſuffurari licebat, impendo, inſudo, invigilo: Varios variarum ſectarum autores agilis pervolito apis, & inſtituto neceſſaria decerpo; & jam ſpes erat me, ut *Cyri* milites, *mare*, *mare* expeditionis laborioſæ, dulcem finem mox viſurum. Sed ecce! Terrenum Numen meum, id eſt, POTENTISSIMUS ac SERENISSIMUS PRINCEPS ac DOMINUS, DOMINUS CAROLUS, HASSIÆ LADGRAVIUS, PRINCEPS HERSFELDIÆ, COMES IN CATTIMELIBOCO &c. &c. Dominus meus Clementiſſimus, Hanoviâ gratioſiſſi-

rioſiſſimis literis nihil minùs cogitantem evocat; indeque dum familiam ad *Caſſellanas* oras transferre, bibliothecam turbare, rurſus ipſam inſtruere, tum & SERENISSIMÆ AULÆ humillimè quotidie inſervire cogor, pæne haſtam ſpei abjeciſſem, niſi & promiſſum meum publicum, & *Amicorum* literæ, & *inimicorum* calumniæ, quin imò, quod primo loco ponendum erat, *Typographi*, cui jam fidem dederam, inſtans ſolicitatio aliud imperaſſent mihi, cui jam ſumma votorum hæc ſolùm eſt, PRINCIPI CLEMENTISSIMO ſervitia humillima approbare. Itaque priori modo ſaxum hoc Siſypheum volvere occipio, ſed quaſi Deorum fata violenti Tribuni inſtar intercedere vellent, cùm vix dum initium feciſſem CLEMENTISSIMUM PRINCIPEM ad celeberrimam illam & glorioſiſſimam feliciſſimamque Chriſtianorum expeditionem contra viperinam *Muhammedis* progeniem *Viennam* obſidione gravi prementem, devoto obſequio comitari jubeor.

Vix dum reducem inſtantiſſimæ querelæ *Typographi*, & tantùm non exprobrationes excipiunt, qui diu à multis deſiderati operis abſolutionem flagitabat, ita ut ne quidem ultimam lineam admitteret, unde nolens volens, partum ejicere veriùs, quàm edere cogor. Certè dum levidenſia mea & ſucciſivis à negotiis aulicis & practicis liberis horis elaborata reſpicio, adverto quòd exilis ingenii anguſta mediocritas tenues admodum pariat fruges.

Diu enim, ut dixi, circa hujus operis editionem dubitabundus hæſi, identidemque prono ad curſum impetui frænum injeci, multotiens & habenam dedi laxam, ſed ad id ad quod invitabant amico Cantu eruditæ Sirenes; Nihilominus me terrebat præceps vorago, atque tum ſatiùs eſſe duxi ſequi commune proverbium, imò veriverbium: *Qui bene latuit, bene vixit*: ne paterer, triſte naufragium. Mox iterum peſtiferum & pluſquam exitiale habui Imperatoris *Licinii* propoſitum, quod literas Reipublicæ peſtes vocaret, & abolenda cenſeret literarum ſtudia: Hæc certè non tantùm in Tuum, ſed potiſſimùm in meum uſum ita in hâc indigeſtâ mole corraſi, ut gloriari poſſem, ſi hîc ſuſpenſa eſſet hedera. Quantum enim mihi poſſibile fuit, amplâ verborum ſerie relicta in compendium omnia contraxi, in gratiam eorum, quibus *Autores* illos pervolvendi otium non ſuppetit, & quid demum de uniuscujusque affectûs causâ & curatione ſtatuendum ſit, meis rationibus non ſemper decidere volui, ſed ſuſpenſam relinquo ſæpe & in unius vel alterius viri, aliquando autem in neu-

tram

Digitized by Google

tram inclino partem, nam ſecundùm illud *Seneca: Non me cuiquam mancipavi, nullius nomen fero, multum magnorum virorum judicio credo, aliquid & meo vindico. Nam Illi quoque non inventa, ſed quærenda nobis reliquerunt.* Meum iterum facio hoc *Seneca: Non ergo ſequor priores? Facio: Sed permitto mihi & invenire aliquid & mutare, & relinquere. Non ſervio illis, ſed aſſentior.*

Nam univerſale illud *Scholaſticorum Hypotheticorum*, & id genus *Philoſophorum* diluvium *cimmeriis* nos intricavit umbris, in quibus infandum trepidavi, veluti pueri, qui lamiam cæcis in tenebris metuunt. Quare rationis facem arripui, & en! Experientiæ coruſcabat unà Sol, cujus lumine omnes naturæ interſtinguebantur ſpecies, mentisque clareſcebant ideæ. Non enim nova ſpargo principia, quamvis ad rem meliùs explicandam novis utar verbis, quæ ſunt *Microcoſmetor*, *Cardimelech*, *Gaſteranax* & *Spiritus plaſticus*, *ſeu Ianitor uteri*, *&c.* Ut ergo principia mea non tantùm tanquam ſuppoſita, ſed & probata Tibi obtrudam, nonnulla hâc in præfatione addere libet; plurima enim (fateor) ſunt, de quibus ſuſpicor, id enim malo, quàm ad occultarum qualitatum turpe confugere aſylum, tum etiam noſtra quivis ad æquam tantùm examinis lancem transferat. Nam probabilia non infallibilia offero.

Duas autem eſſe in homine animas, unam immortalem, alteram mortalem, evincunt argumenta ſequentia.

Quòd Mens, ſpiritus ille immortalis, immaterialis, & à materiâ planè independens, huic terrenæ fæci, & materiæ ſublunari ſine medio incorporeo cohabitare non poſſit. Quænam enim eſt proportio inter elementa, & ſpiritum hunc incorporeum, ut ſibi mutuò jungi poſſint? Quæ ratio etiam *Philoſophis* perſuaſit, ut excogitarent vinculum quoddam, quod communiter ſtatuitur eſſe ignis connatus. Verùm nulla eſt inter ignem connatum animæ ſenſitivæ inſtrumentum, utut corpus ſit ſubtiliſſimum, analogia, aut amicitia, quæ diverſiſſimas haſce naturas conjungere queat. Quare neceſſariò conquirendum vinculum quoddam, quod habeat reſpectum quidem ad materiam, ſed tamen quodammodo appropinquet eſſentiæ ſuæ naturâ Menti, ſpiritui illi immortali. Nullum autem aptius excogitari poteſt, quàm forma, ſeu anima rerum ſublunarium nobiliſſima, quæ eſt anima ſenſitiva. Hæc eſt materialis, & tamen incorporea, quâ ratione in ſpiritûs immortalis confinio ponitur.

Digitized by Google

Quòd in homine detur perpetua ἀγωνία & lucta: id quod quilibet homo in affectibus domandis experitur. Fit enim, ut affectus bruto impetu nonnunquam ruant in ea, quæ neque intra honeſtatis neque utilitatis carceres continentur, quos Mens fræno rationis coërcere ſtudet, diuturnâ interdum & ancipiti pugnâ, & ſuperiore non raro affectuum pertinaciâ. Hinc Poeta: *Video meliora proboque, deteriora ſequor.*

Cùm itaque Mens & Caro ſeu ſpiritus immortalis & corpus ſeſe mutuò oppugnent, & expugnent, caro, quatenus opponitur animæ intellectuali, erit omninò ἔμψυχος, non ἄψυχος; quoniam ſi ἄψυχος eſſet, nihil poſſet operari, cùm omnium operationum principium & cauſa ſit anima. Senſitivam autem eſſe animam, quæ carnem adversùs animam intellectualem movet, ex eo evincitur, quia nulli alii animæ concupiſcentia attribui poteſt, quæ eſt aries ille, quo mens oppugnatur.

Ut autem pateat ὡς ἐν παρόδῳ, quænam ſit iſtius luctæ & certaminis origo, ſciendum, hominem primum ità conditum eſſe, ut quæ præter animam ſenſitivam inflata eſt à Deo anima immortalis pleno dominio ſuper omnem animam ſenſitivam, quod ex dominio hominis in beſtias datum eſt, gubernaret totius compoſiti actiones, nullibi refragante animâ ſenſitivâ. Per lapſum autem Protoplaſtarum animam ſenſitivam, quæ cum materiâ per generationem traducitur, tanquam effrænem equum, animæ immortalis, quæ à Deo infunditur (quippe quæ ingenerabilis eſt) pleno dominio emancipatam eſſe. Quemadmodum enim homini traditum eſt plenum dominium in omnes beſtias, iſto autem dominio homo per lapſum ita excidit, ut quidem Κτῆσιν adhuc habeat, χρῆσιν verò difficulter exerceat, nec ſemper feliciter, quod quotidiana confirmat experientia; ita quoque anima immortalis corpori infunditur, ut dominetur animæ ſenſitivæ, quæ brutorum animæ conformis eſt. Dominari enim debemus peccato & concupiſcentiis. Conſtitiſſe autem imaginem Dei in *abſoluto*, primævi hominis ſupra animam ſenſitivam omnem, (ut clarum eſt ex dominio in omnes beſtias, præcipuè autem ſupra propriam) imperio, ſi non totaliter, attamen magnam partem colligitur firmiter ex renovationis opere.

Notandum autem per πνεῦμα hoc loco intelligi calidum innatum, monente *Sennerto Conſ. & Diſſenſ. Chym. c. Ariſtot. cap. 10.* Inde *Marſil. Ficinus in Argumento in Alcibiaden Platonis* inquit: *Homo eſt anima rationalis, mentis particeps, corpore utens.* *Plato* in *Timæo*: *Deus mentem quidem animæ, animam vero corpori dedit.*

Quòd

Quòd facultates (quæ à Medicis dicuntur) planè ſint materiales, & propterea re ipsâ à mente diſtinguantur. Quid enim negotii eſſet illi ſpiraculo vehenti divinos radios cum culina? Iſtæ autem facultates neceſſe eſt conveniant in uno quodam principio communi, ita ut attrahere, retinere expellere, recipere, movere, coquere ſanguinem, fibras, carnem, pilos, & non à diverſis & ſingulis emanet animabus & principiis, aliàs earum daretur infinitus numerus, ſed ab unicâ; quemadmodum id in brutis ab unicâ evenire ſenſitivâ, nemo eſt, qui ferè ambigat. Cùm verò facultates animæ humanæ, excepto intellectu & voluntate, apprimè & per omnia conveniant cum brutorum facultatibus in generatione, nutritione, vitâ, ſenſibus, locomotivâ, &c. (quod ex actionibus humanis & brutorum collatis manifeſtum) iis autem peragendis in brutis ſufficiat anima ſenſitiva, quid quæſo cogit, ut in homine iis præficiamus mentem & animam intellectualem, excluſâ ſenſitivâ, cùm inter intellectum, & facultates materiales longiſſima ſit diſtantia? Sicuti enim ſenſitiva ſuas actiones à materiâ abſtrahere non poteſt, ita contrà intellectus à materiâ abſtractus eidem involvi nequit.

Naturaliſſimum eſt viventibus gignere aliud ſimile. Gignit igitur & homo hominem, ſaltem ſecundùm vitam, & animam ſentientem, ſi non ſecundùm animam immaterialem, quæ uti incorruptibilis, ita & ingenerabilis eſt. Homo enim non generat imperfectiùs, quàm plantæ aut boves.

Credimus orthodoxâ fide, nos viſuros Deum in carne noſtra. Caro autem per morbos, & ætatum decurſum ſæpiſſimè abſumitur, & reſtauratur quotidie alimentis, ita ut homo ſexagenarius centies carnem mutâſſe poſſit. Quæritur itaque, quænam caro, an prima, quæ in nativitate, vel infantiâ, vel in juventute, vel ſenectute adfuit, vel etiam ante vitæ terminum per tabem evanuit, in vitâ æternâ ſit præſtò futura? Omnis certè non poteſt, aliàs non tantùm immenſa, ſed & informia corpora eſſent in vitâ æternâ futura, non reſpondente oſſium compage circumfundendæ carni. Oſſa enim non ſimul ac caro abſumuntur, ergo non toties reſtaurantur. Si verò carnem juvenilem vitâ æternâ donaveris, detur ratio, quare excludatur ſenilis, & alia atque alia. Neceſſe eſt igitur per carnem intelligere potiſſimùm corporis ψυχικὸν partem, animam ſcil. ſenſitivam, quâcunque carnis portione amictam. (Si enim non curamus in hâc vita carnem perire veterem, ſuffici ex alimentis novam; certè in æterna vita minùs angemur, hanc carnem nos comitari, illam verò, quam aliquando portavimus

tantummodo eſſe ſpirituum animalium aggeriem, ubique in cerebro, & nervoſo genere diffuſam, ac toti corpori coextenſam, de quibus omnibus vide ipſum illum inſtar omnium celeberrimum *Williſium de Animâ brutorum*. Confer etiam clariſſimum *Mayovv* dicentem p. m. 330. *de ſpiritib. animalib.* Obiter hic advertendum eſt, quòd dum particulas Nitro-aereas ſpiritus animales eſſe ſtatuo, non hoc ita intelligi vellem, quaſi exiſtimarem, ſpiritum Nitro-aëreum ipſam animam ſenſitivam eſſe, quippe putandum eſt, Animam à ſpiritibus animalibus quid planè diverſum eſſe, eamque in materiâ magis adhuc ſubtili æthereâque conſiſtere. Particulas verò Nitro-aereas, id eſt, ſpiritus animales præcipuum ejus inſtrumentum eſſe. Enimverò circa Animam ſenſitivam nihil aliud intellectu aſſequi poſſum, quàm auram aliquam diviniorem in primâ creatione ſenſu donatam toti mundo coextenſam eſſe; cujus particula in ſubjecto ritè diſpoſito contenta, functiones tales edit, quales in animalium corporibus fieri cernimus & admiramur: Materiam eam ſpirituoſam extra animatorum corpora exiſtentem, neque ſentire, nec quicquam agere, ſed planè ſopitam inertemque jacere putandum eſt, haud multo ſecus ac animæ ſenſitivæ contingit, dum animal ſomno ſepultum ſit.

Cl. *Gaſſendus*, inſignis Philoſophus, arbitratur, ſenſitivam brutorum Animam flammulam quandam eſſe, ſeu tenuiſſimi ignis ſpeciem, quæ animali vitam impertit, ac omnes ejus partes actuat ac perficit. Adeò ut Anima tamdiu vivat, quamdiu hæc flammula viget, moriatur autem, dum perit & extinguitur.. Cum quo *Honoratus Fabri* conſentit, dicitque, Animam brutorum eſſe *Ignem purum*.

Carteſius verò exiſtimat, Animam brutorum eſſe ſanguinem, aſſeritque ſanguinem in corde calefactum, & in ſpiritum attenuatum brutorum Animam conſtituere, & à ſolo ejus motu, varios illorum motus proficiſci, ſicque eorum vitam in continuo ſanguinis motu conſiſtere. *Helmontius* habet Archeum ideasque.

Omnes ergò Philoſophi animam hanc ſenſitivam quidem admittunt, ſed plures huic nulla vel pauca attributa concedunt, & ferè nihil præter motum attribuunt, negant enim per hanc animam ſenſitivam ſenſum & appetitum in homine fieri, hinc & beſtias planè ſenſibus & appetitu carere, iſtasque non aliter ac per ſanguinem & ſpiritus regi volunt. Verùm Carteſiana philoſophandi ratio ex figurâ, motu aliiſque affectionibus corporum ducta, quòd per corpuſcula & minutiſſimas partes naturæ artificium, varietatem rerum, motus & effectus potiùs quàm per formas

mas

Digitized by Google

mas ſubſtantiales, aut qualitates, quæ non ſunt adeò intellectu faciles, explicare moliuntur, planè non eſt reprehendenda, ſed potiùs approbanda. Siquidem ubi elementorum aliorumque corporum vitæ expertium vires ſunt velut oculis ſubjiciendæ, hoc philoſophandi genus minimè repudiandum venit; Sed ubi ad viventium & animalium functiones & ſtructuram ventum eſt, tum ſanè illæ rationes Carteſianæ ex Mechanicâ deſumptæ, & ſimilitudines ex machinis deductæ ferè nos deſerunt, & ad principia plerumque Metaphyſica, quæque nec ſenſu, nec imaginatione conſequimur, ſed ſolo intellectu attingimus, vel inviti confugere cogimur. Hinc concludere non dubitamus, actiones illas brutorum, quam proximè ſæpe ad rationales accedentes, non à ſolâ conformatione, ſitu, motu, figurâ & ſimilibus corporis aut materiæ attributis dependere, ſed inſuper requiri *Microcoſmetorem*, harum operationum authorem, qui in brutis ſolùm dominatur, in hominibus verò, tanquam in creaturis nobiliſſimis, ubi Anima rationalis conjuncta eſt, neceſſario functiones fiunt nobiliores. Ecquis enim credat, illam beſtiarum dubitationem, & inter objecta in diverſum trahentia largam nonnunquam ancipitemque hæſitationem, unius tandem præ cæteris electionem, ejusdemque deinceps conſtantem perſecutionem, illam inſuper inventionem, quâ quædam beſtiarum tam aſtutè machinationes ſuas inſtituunt abſque Rectore perfici poſſe, videntur & illa per intellectum & ex ſui clarè diſtinctèque ſibi propoſiti intuitu operari, uti patet ex notiſſima vulpis aſtutia, familiari canum ſagacitate, &c.

Et quæſo, quam quis ſtatuere vellet cauſam naturalem conſtructionis ejus organicæ in brutis, à quâ illa ſunt & diriguntur, an ſeipſas formant partes corporis hujus, an motus, locus, &c. à ſe exiſtunt, à ſe agunt, à ſe deſinunt? Annon veriſimilius eſt, ex actionibus illis brutorum, quòd Deus O. M. ſtatim in creatione brutis animam brutalem dederit, ut per eam ope ſpirituum operationes peragantur, in Hominem verò Rationalem & immortalem infuderit, cui altera ſenſitiva ad mandatum omnia perficere debeat, hinc ſi Anima vult, ſtatim Microcoſmetor ope ſpirituum animalium ſibi propius adſtantium exequitur, Microcoſmetorem ergò conſiſtere dicimus in aurâ quâdam diviniore, in primâ creatione ſenſu donatâ, toti mundo coextenſa, Rectorem enim hunc noſtrum à ſpiritibus animalibus quid planè diverſum eſſe, ex dictis jam liquet, ſpiritus tamen animales præcipuum ejus inſtrumentum ſunt.

Formavit itaque Deus hominem de limo terræ per evolutionem ideæ humanæ,

)( )(

manæ, quæ in chao continebatur. Neque enim ſuâ formâ fuit deſtitutus limus; Et inſpiravit Deus illi ſpiraculum vitarum, hoc & *utramque vitam* adeſſe juſſit, Miſcrocoſmetorem ſcil. & rationalem animam. Hinc dicit *Marcus Marci* p.m. 62. Et quidem animam rationalem eſſe veram hominis formam non videtur dubitandum, ſiquidem per hanc conſtituitur in eſſe hominis, ſicuti Leonis eſſe leonis per animam ſuæ ſpeciei propriam, per quam enim ſentit, videt, audit, dolet, per eandem ſuos actus reflexè cognoſcit, & eosdem à ſe diſcernit, ſcit ſe ſentire, videre, audire, dolere. Neque verò Judicem ignorare decet partes, inter quas diſcrimen poſuit. At verò, pergit ille, anima ſenſitiva in homine non minorem vim habet, quàm in quovis alio animali: nihil ergò prohibet, quo minùs homo per eam ſentiat, videat, audiat, doleat: & ſi anima rationalis abeſſet, animal per eam conſtitueretur non minùs perfectum ac ſimia aut canis. Homo per animam rationalem ſubſiſtens non afficietur per illam ſenſationem ſeu paſſionem, quæ recipitur in animâ ſenſitivâ; prout hæc non attingit intellectionem aut volitionem ejusdem.

Altero capite l.b. *Phil. reſt.* pergit prælaudatus Author: Dicendum tamen, ad eſſentiam hominis non ſolùm Animam rationalem, ſed etiam ſenſitivam pertinere, neque ex ſolâ animâ rationali materiæ unitâ conſtitui poſſe hominem; Verùm ut anima rationalis ineſſe poſſit, requiri ſubjectum ab animâ ſenſitivâ jam conſtitutum. Ratio, quia anima rationalis non poteſt eſſe idea corporis humani, prout anima ſenſitiva. Nam ſi dicatur eminenter continere formam corporis humani, cùm longe perfectior ſit quàm anima ſenſitiva, illius effectus formalis erit chaos, poteſtate magis varium, quàm chaos univerſi. Si verò idea ſit formalis, longe deficiet à perfectione animæ ſenſitivæ. Confirmatur anima per creationem producta, à ſolo Deo incorporatur, non ergò in poteſtate animæ eſt unio ejusdem cum corpore, ac proinde nullas ideas eidem tribuit, neque per illam unionem animæ, corpus ſenſibile aut vegetabile, imò neque rationale ſeu homo effici poteſt. Siquidem rationale ſupponit corpus per animam ſenſitivam jam conſtitutum, tanquam ſuum proprium ſubjectum. Ità ergò anima rationalis ſuo acceſſu ad animam ſenſitivam per ideam humanam jam limitatam hominem perficit. Et ſicut anima ſenſitiva non percipit ea, quæ fiunt in ſubjecto; ità neque anima rationalis illas motiones, quæ inſunt animæ ſenſitivæ vitaliter cognoſcit, ſed ſolùm per illas determinatur ad notitiam & vitam propriam; prout anima ſenſitiva per ideas ſubjecto impreſſas, ità ut nulla motio, nulla omninò ſenſatio ſit in

illa,

Digitized by Google

illâ, quin eodem momento reſultet in animâ rationali. Reliqua & quidem noſtræ ſententiæ valde convenientia apud ipſum videas Autorem. „

Quòd verò Vice-Reges in viſceribus principalioribus conſtituerimus, non per id voluimus plures animas ſenſitivas deſignare, ſed ſolum intelligimus portionem quandam ſubtiliſſimæ materiæ accedentis ad naturam Microcoſmetoris, & congeriem quaſi ſpirituum animalium in nobiliori tali viſcere reſidentium, inde ſæpe plures functiones horum viſcerum vidimus, quas certè non motui ſoli adſcribendas eſſe exiſtimandum. Aſt hæc accuratiùs in aliud, Deo volente, conjiciemus volumen.

Hiſce poſitis quilibet perſpicere poteſt, me unicum ſcopum, veritatem nempe, præfixum habere ipſamque omnibus authoritatibus præferre, in quo exemplum *Ariſtotelis* ſequor, qui Platonicam rejecturus ſententiam ait: *Præſtat, atque adeo oportet etiam ità veritati nos eſſe addictos, ut præ illâ vel noſtra ipſorummet decreta evertere non dubitemus.* Non enim mihi conſilium fuit, me ulli Philoſophorum ſectæ addicere, aut adverſarium profiteri, ſed tantùm Medicas ad ſententias amplectendas aut rejiciendas adhortari, prout rationibus luculentis inde deductis conſtiterit; quippe non opportunum judico, aliorum opinionum propugnationi admodum inſudare, quæ experimentis aut rationibus hactenus determinari non poſſe videntur. Si quando aliis adverſari induxi, eâ moderatione & humanitate uſus ſum, quæ viris bene meritis jure debentur. Honeſtè de perſonis loqui amo, de rebus libere. Nec mihi æquum videtur, aut cujuspiam famâ erroribus patrocinium præſtare, aut patroni culpam veritati imputare. Non ſingulis hæc oggero, ſed, quibus hæc ſcripta ſunt, candidis; quæ enim ſcribuntur, non plus habent virium, quàm ab iis, à quibus lecta & intellecta, accipiunt. Plura experimentorum, plurima meditationum in hunc Tractatum tanquam apiarium conjeci, in quo quæ in autoribus naturali ſcatent pulchritudine, ea ipſorum ſtylo texui, ne noſtrâ inconcinnitate deformarentur; ſæpe ex eorum mentibus conceptus formavi, ſæpe etiam verba non ſententias commutavi.

Hoc nomine tamen infelicem me queror, quod feſtinantes *Typothetæ*, ut fit, plurima, imò innumera, operi ſphalmata adſperſerint, & ſic ſenſum ubivis obſcurârint, cui malo diſtantia & abſentia mea repagulum denegavit.

Obnixè itaque Te, *Benevole Lector*, rogatum volumus, ut æquiore animo omnia excipias, corrigas & in meliorem partem interpreteris. Vale & nobis, conatibusque noſtris fave.

Nobiliſſime, Ampliſſime & Experientiſſime Domine Doctor, Fautor plurimum colende.

AUdio, Te Encyclopediæ Tuæ colophonem impoſuiſſe, & meritò Tibi gratulor, quod opus hoc à multis diu quæſitum tandem ad finem deduxeris. Nolo jam in laudes & encomia laborum tuorum excurrere, cum Vino vendibili non opus ſit ſuſpenſa hedera. Res ipſa loquitur & fama ſtare neſcia ad invidiam uſque percrebuit, Virtutes Tuas Principum & Magnatum promeruiſſe gratiam. Uſque adeò patet Tibi Sapientiæ Sacrarium, binis cæteroquin obſeratum repagulis, nec aliis clavibus, quam induſtriæ & pietatis aperiendum. Perge cœptò tramite & induſtriam amicis pariter ac inimicis proba. Multi fortè invidebunt, ita enim mos fert hujus ſeculi, ut recte faciendo aliis reddamur exoſi, ſæpius etiam illis, qui ſtant à latere. Verum bono eſto animo, Vir Experientisſime, dabit Deus his quoque finem, ubique avita hæc maledicorum regnat conſuetudo, ut, quod non capiunt, carpant, & quod attingunt, calumnientur. Deus Te ſervet! Vale! Dabam Marpurgi d. 5. Martii Anno 1684.

Nominis Tui Cultor indefeſſus

JOHANN. JACOB Waldſchmiedt/
Archiater Haſſiacus & Profeſſor Medicinæ Primarius.

Urgèn.

Digitized by Google

Ἰητρὸς φιλόσοφος ἰσόθεος. Hipp.
περὶ εὐσχημοσύνης.

MOrborum cauſas omnes, methodumque medendi
Noſſe, DEO ſimilem prædicat id Medicum:
Diſcite Dogmatici normam methodumque DOLÆI,
Sic Medici Celebres Iſotheique eritis.

Joh. Michael Fehr D. Phyſ.
Svinfurt. Ordin. S. R. I. Academ.
N. Cur. Præſes, d. Argonauta.

B. C. D.

VIta brevis, longa eſt Ars, eſt Occaſio præceps,
Judicium haut facile, Experientia plena pericli:
Hæc ſunt diva SENIS divini oracula Coi.
Tu virtute Tua facies, Celebrande DOLÆE,
Ars brevis, & vita ut ſit longa, occaſio tuta
Judicium ſolidum, experientia caſſa pericli.
Vah labor Herculeus! Docet ENCYCLOPÆDIA docta
TE ſudaſſe ſatis, nec non alſiſſe, tuliſſe
Plurima, Theſaurum & conquiſiviſſe ſupremum,
Quo morbi fugiunt, quo vitam rite tuemur.
Ilias in nuce erit liber hic: Hinc plurima fama
TE manet, ac deînceps poteris volitare per ora
Doctorum aſtra ſuper. SIC COELO PENNA BEABIT!

Ampliſſ. atque Excellentiſſ. DD.
JOH. DOLÆO
Conſiliario & Archiatro Haſſiacô celeberrimo, Fautori & Amico Suaviſſimo, de doctiſſimo labore congratulatur
GEORGIVS FRANCVS
Med. & Ph. D. P. P. Univerſ. Heidelb. Pro-Cancellar. Fac. Med. Decan. Archiater Trevirenſ. & Badenſ.

)( )(3 *Nobi-*

Digitized by Google

Nobiliſſimo Medico & Mellitiſſimo Amico
Dn. Dolæo, &c.

MICHAEL ETTMULLERUS Prof. Publ.
S. P. D.

QVod natum eſt, cecidit: miracula da mihi mundi?
Res mutant dominum, ſemper, ubique ſuum
Non datur æternum; niſi quod ſcribendo paratur,
Hinc probo conſilium, *Suavis Amice* Tuum.
Itur ad aſtra Deum ſic: nam manet atque manebit
Semper, ſi ſemel id cœperit eſſe Tuum.

E Muſæo Lipſiæ, die
Martii 1683.

Aliud.

SIc documenta damus doctrinæ ſacra probatæ,
Quid valeant humeri, judicet ut Sapiens.
Gratulor ex animo, DEUS iſthæc cœpta ſecundet,
Sit nomen magnum, clare Dolæe Tuum.
En Tibi! nunc Momo rumpantur ut ilia fædo,
Lividus ut ſubitò ſtet ſtupefactus homo!

Londini ipſis Calendis
Octobr, 1683.

Cum voto exoptatiſſimæ felicitatis
ſcripſit

Thom. Sydenhamm M. D.

Digitized by Google

Σὺν τῷ Θεῷ.

ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ.

LIBER PRIMUS.

Continens morbos & Affectus Capitis.

CAPUT PRIMUM.

De Doloribus *CAPITIS* ſeu *CEPHALALGIA*.

§. I.

DIvinæ particula auræ prædita illa omnium Creaturarum nobiliſſima *HOMO*, optimo ſanè jure totius mundi compendium, & elegantiſſima alluſione *Microcoſmus* audit, inde ut omnes aliæ res ſub Sole exiſtentes, ſic & morbi accuratiùs explicari non poſſunt, quàm ſi hominem, partium humanarum ſitum, & nobilitatem præ oculis habeamus. Nonne enim quæſo! qui Regnum luſtrant, ante omnia metropolin intuentur. Et quidem ipſiſſimæ illæ voces, quæ in *rubro* ſunt *Caput Primum*, nobis erunt velut ſtatua Mercurialis, quippe viam & modum tractandi nobis oſtenſuræ; à capite enim totius Microcoſmi præcipuo membro, & verè Metropoli principium capimus, idque eò magis, quia ut juxta illud *Vatis Mantuani:* A Jove principium Muſæ, ſic à capite filum exordiendum. Caput enim olim *ſacrum* exiſtimatum eſt, & per illud tanquam per ipſum Jovem jurari ſolitum; quod ſi præter hæc reſpiciamus ipſam morbi gravitatem & violentiam, vel morbi frequentiam, in vulgus decantatiſſimam, imprimis hæc atrociſſima bellua videtur oppugnanda: Juxta enim illud *Williſii*, vix ulla alia corporis pars doloribus ita opportuna eſt, ac hæc, uſque adeò, ut in proverbii conſuetudinem venerit, admirandæ & rarioris εὐεξίας ſignum eſſe, ſi alicui caput nunquam doluerit. Cui rei ratio hæc ſuffraga-

tur, quia ob plures nervoſas partes, quibus caput inſtructum eſt, facilius illæ partes lædi ſolent; adſunt enim ipſi nervi, fibræ nervoſæ atque membranæ, ut ſunt duæ meninges, cerebrum cingentes, nervorum tunicæ, pericranium, perioſtia, muſculorum panniculus carnoſus, quæ partes maximè ſenſiles exiſtunt: Sic & in cerebro ſimul plurima generantur excrementa, quæ ſi increſcant, nec debito tempore excludantur, non poteſt non fieri, quin nervoſæ hæ fibrillæ ab his improportionatis excrementorum particulis irritentur & criſpentur, & ſic caput doloribus afficiatur. Quemadmodum verò & ipſum caput partes habet & *inferiores* & *ſuperiores:* Sic & hîc ordinem naturæ ductorem & doctorem ſequemur. Cùm enim malum *Cephalalgia* hoſpitium ſumſerit in meningibus; hinc plures auctores excellentiſſimi, quibus eadem, quæ nobis mens & Methodi ratio eſt, inter affectus capitis, prima acie dolorem hunc, cui nunc altaria noſtra fumant, locare aſſolent: Sub quo comprehendunt *Cephalalgiam*, *Cephaleam* & *Hemicraniam.*

Definitio & diviſio. §. 2. Quia verò *Definitio* eſt fax totius rei; hinc ante omnia illa præmittenda. Eſt autem ille dolor laborioſus ſenſus ipſius capitis à ſolutione continui dependens. Hæc definitio eſt, cui ſuccenturianda *diviſio.* Non autem uniformis eſt ille dolor, ſed ſubinde *exteriùs*, ſubinde *interiùs* oritur. Si *exteriùs*, quando ſcilicet vitium non in ipſa penetralia deſcendit, ſed tantùm intercus eſt, tunc capilli ut folia tempore autumnali decidunt, nec dolor eſt tam immanis, quæ non accidunt, ſi dolor interiùs exiſtat, tunc enim immanior eſt dolor, quia membranæ cerebrum cingentes & veſtientes admodum ſunt ſenſiles. Quòd ſi verò dolor vetuſtus ſit, ſæpius redeat, diù perſeveret, totumque caput occupet, aut majorem ejus partem, tunc *noſtri Cephalaeam* dicunt; alteram verò capitis partem, ſi tantùm occupet, *Hemicraniam.* Dolor capitis ex levi aliqua cauſa, ex febris ſcil. occaſione ortus, aut Solis radiis, aut ſtrenua potatione, aliaque cauſa externa, *Cephalalgia* nuncupatur. De qua ultima cauſa eleganter Flaccus ait Lib. 2. Sermonum Satyr. 2. *Corpus onuſtum heſternis vitiis animum quoque prægravat unà, atque affigit humo divinæ particulam auræ.*

Subdividitur autem Cephalalgia in ſchola Galenica, in Cephalalgiam *pituitoſam, bilioſam, ſanguineam & melancholicam.* De quibus inferiùs, ubi cauſis litabimus, agendi erit locus.

§. 3. Pro ſubjecto alii venditant ipſam cerebri ſubſtantiam, alii cerebri ventriculos, nonnulli pericranium, pauci perioſtium, aliqui ſpiritus animales, quidam ſtomachum belli hujus ſedem ſtatuunt, indeque probant, quia cerebri meningibus laborantibus ſtomachus doleat. Noſtro calculo ſunt partes capitis nervoſæ, illæ enim exquiſito ſunt præditæ ſenſu, atque hinc ſunt illæ lachrymæ, quod fibrillarum illarum, in quibus Spiritus animales hoſpitantur contractione & criſpatione dolores ſentiantur: Quo enim particulæ *Pars affecta.*

ticulæ illæ in partibus iſtis latentes ſunt acutiores, eò dolores exurgunt graviores. Imprimis in venis tenuibus & ſubtilibus, quæ conſtant tenuibus filamentis, quia melius à ſpiritibus inflantur, & tenſi tenentur, & etiam facilius à materia acri moventur & vellicantur. Cur verò & credamus & dicamus cum *Williſio* & *Wedelio*, *Medicinæ noſtræ luminibus*, partem affectam non ipſam cerebri ſubſtantiam nominandam, ad id ideò permovemur, quia fibris ſenſibilibus deſtituta eſt; quod & noſtrâ ipſius experientiâ comprobamus, vidimus enim hiſce oculis noſtris exemplum in milite, cujus cerebri ſubſtantiam inſtrumento Chirurgus hinc inde rimabatur, absque ulla tamen patientis triſti ſenſatione; cùm econtra, prout ſatis conſtat, nervo vel membranis nervoſis punctis vel vulneratis, inſignes dolores & motus ſpaſmodici inordinati oriantur. Accedit & hæc ratio, quod ſola diſciſſione nervi, ſenſus & motus abolitio neceſſariò & in continenti ſubſequatur, unde prono quaſi alveo fluit, dolores in hiſce partibus nervoſis cieri; cum è contrario in partibus nervis carentibus, & minus iis inſtructis, licet venis & arteriis abundè pollentibus, minus dolor percipiatur, ceu exemplo pulmonum, hepatis, lienis (in quibus tantum dolor obtuſus percipitur) cognoſcere licet.

Signa. §. 4. Signa ex parte affecta pendentia nunc etiam breviter & quaſi per indicem contemplanda, doctura quippe, num pars πρωτοπαθικῶς vel δευτεροπαθικῶς laboret; Ex quo multæ res maximi momenti in cura decidi poſſunt, nonnulla etiam imminentem, nonnulla præſentem produnt dolorem. Ex doloris vel continuitate vel interpolatione, non neglectis diſpoſitionis hæreditariæ indiciis, multa colliges. Unde verò iſte conſenſus partis illius affectæ cum capite dependeat, viſcerum propriæ edocebunt actiones læſæ, quò alludit *Crato L. 4.* (cui tamen ex aſſe non adſcribimus) inquiens: *Dolores capitis plerumque per conſenſum ventriculi oriuntur, & tunc dolet ferè pars anterior, quando verò uteri conſenſu, tunc dolet poſterior.*

Dolor capitis aliquando eſt *acutus*, *tenſivus*, *gravativus*, *brevis* & *longior*, prout excrementa ſeri & ſanguinis ſulphurea, ſalina, acria, acida exiſtunt, & quo impetus illorũ humorum vel articulorũ ad cerebrum fortior & validior eſt. Dolor hic capitis, ceu diximus, aliquando *tenſivus* eſt, nonnunquam *fixus* vel *terebrans*, à particulis magis ſalinis fibris nerveis impactis, interdum eſt *pulſativus*, à nimio effervescente ſanguine, per arterias carotides violentiùs ad caput ruente, aliquando eſt *punctorius*, à particulis acutis in membranaceis infixis. Si is fit à copia ſanguinis, tibi indicabunt victus ratio, temperamentum, ætas, cœli ſtatus, vernum tempus & reliqua, quæ ſanguinem augere poſſunt. Dolor hic exiſtit ſæpius *periodicus*, unde nonnulli patiuntur hunc dolorem capitis ſingulis diebus recurrentem, & per quaſdam horas durantem, vide de

hoc *Ephem. Germ. Ann.* 1675. & 76. *Obſ.* 173.

Pars etiam hominum, bis vel ſemel per menſem, trimeſtre, ſemeſtre, annum, recurrentem hunc dolorem experitur, cujus rei exemplis jam parcemus.

Cauſa. §. 5. Hæc ſigna in genere fuere; nunc ad ipſa morbi penetralia, Cauſam ſcilicet, ex lege Methodi noſtræ gradus eſt faciendus. Hîc verò quot ſunt cerebra, tot ſunt crabrones.

Cauſa Cephalalgiæ *Veterum* opinione conſiſtit aliquando in *frigida pituitoſaque materia,* unde dolor gravans naſcitur, vehementem dolorem & ſubitò invadentem cum ſignis caloris *bilioſo humori* in ſolidum acceptum ferunt, poſtulant quoque reos *ſanguineos, aduſtos humores vaporesq;* ſurſum in caput aſcendentes *(ſic illi putant, ſed credat Iudæus Apella, non ego)* doloremque hunc intenſiſſimum parientes, prout hoc volumina *Veterum* quibus nec Indici Elephanti eſſent ferendi ſatis, & ad nauſeam oſtendunt.

§. 6. Videamus hâc relicta, aliam ſectam, quæ ſanè laureolam in muſtaceo ſe acquiſiviſſe jactat, nempe Paracelſica cohors, quæ ad *accidentalem ſanguinis digeſtionem,* modò ad *Tartari in ventriculo reſolutionem,* modò ad *obſtructionem* confugit, indeque cauſam hujus affectus deducit.

§. 7. Celeberrimus Tachenius principiis ſuis innixus novo inventionis acumine per ſalium ſpecies *Acidi* & *Alkali* cauſam hujus affectus explicare ſatagit, nempe dolorem hunc exoriri putans, ſi vel nimium Alkali ſanguini immixtum ſit, & ſic eum efferveſcere faciat, vel ſi nimium acidi adſit, indeque ſanguinis coagulatio exiſtat.

§. 8. Intercedit velut violentus Tribunus Helmontius, & neque Mirmilloni, neque retiario ex arena cedit, ſed velut miles glorioſus, qui ut ille Pyrgopolinices aliorum *legiones difflaviſſe ſe putat ſpiritu, quaſi ventus folia aut panniculam tectoriam;* ille verò hoc in affectu ad ſtomachi ac lienis Duumviratum confugit, contingit enim, inquit, de febribus p. m. 90. in arteria ſtomachi, quid vini ſpiritus ſua ſe ſocians importunitate, alimento arteriæ ſpermatico dierum curſu ſuſcitet indelebiles vertigines, & Cephalalgias perennes.

§. 9. Sed huic lumen obſtruxit Williſius Anglicus putans dolorem capitis ubivis circa partes capitis nerveas excitari, & rationem formalem in eo conſiſtere probans, quod ſpiritus animales ab invicem ex quacunq; cauſa diſtracti & fugati corpora continentia convelli & corrugari faciant, & ſic tenſionem moleſtam cieant, additque eſſe aliquod improportionatum in ipſos ſpiritus animales, aut in corpora eos continentia irruens, quod fibrarum poros ſubeat, & ſpiritus animales in confuſiones adigat, indeq; dolorem capitis in *Accidentalem* ſeu *Occaſionalem* & *Habitualem* dividit, quorum occaſionalis facile oritur à vini potu, crapula, inſolatione, exercitio nimio.

In febribus quoque Cephalalgiam facilè

facilè oriri ſtatuit, quatenus in iis ſanguis nimium efferveſcens membranas quas perlabitur, valde inflat & diſtendit, nec ſerum & vapores innocentia judicat, quippe quæ in membranas irruere, fibras dein nerveas vellicare ac irritare poſſunt; dolor vero capitis habitualis conſtanter & crebrò moleſtus, ipſi dicitur partis affectæ mala aut debilis conſtitutio, inde propterea facilior & promtior materiæ morbificæ in illa parte debili accumulatio: Ad Habitualem prælaudatus vir celeberrimus, & refert Hereditariam Cephalalgiam, quæ in liberos à parentibus transfertur, additque rationem, à mala ſcil. conformatione integumentorum capitis cerebrique, quæ tunc ſunt ſolito juſtius craſſiora & denſiora, indeque inepta, per quæ humores aut vapores transeant, unde inhibito tranſitu horum humorum aut vaporum vitioſorum neceſſario meninges, pericranium aliæque partes ſenſiles aut inflantur, aut vellicantur, indeque dolorem capitis excitant intenſiſſimum. Materiam morbificam ex cujus affluxu capitis dolor oritur nobiliſſimus Autor putat, vel ſanguinem vel ſerum, vel ſuccum nutritium, vel nerveum eſſe, quatenus nempe ſi humores à craſi ſua degeneres & fæculentiis, vel ſulphureis, vel ſalinis, acribus, acidis, bilioſis imbuti ſunt, & ſic fibras nerveas vellicant, & dolorem vel fixum, vel terebrantem, vel pulſatorium, vel punctorium, vel gravativum brevem, vel longiorem efficiant. Quia dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ, videatur ipſe Autor experientiſſimus, qui rem more ſolito, h. e. eleganter demonſtrat.

§. 10. Exoritur novum lumen Æſculapius ille Lugdunenſis *Sylvius*, qui cauſam mali cum aliis ſtatuit, *continui ſolutionem*, ortam ab humore halituve, acribus, fibras nerveas vellicantibus, ſive ille ſit ſuccus pancreaticus, ſive bilis, ſive à binorum horum humorum commixtione elevati halitus, ſive ſerum, ſive ſanguis, quæ omnia apta nata ſunt, hunc dolorem excitandi.

§. 11. Reſtat nunc, ut & votum ſubtiliſſimi *Ariſtotelis Picardi*, *Carteſii* dico, in hoc Collegio audiamus, qui in figuris exorbitantibus & ſanguinis craſin vitiantibus hujus mali cauſam more ſolito quærit, culpans ſpiritus cum rore arterioſo bilioſiore & viſcoſiore acres vehementius commotos, dum ſcil. acres hi ſpiritus per arterias propelluntur ad caput & cerebri filamenta meningesque inordinatè vellicant, rodunt, ſcindunt pungùntque, inde poros quos perrumpere ſtudent, magnitudine & figura minus reſpondentes offendunt, ſicque rimas faciendo continuum ſolvunt, indeque dolores capitis neceſſariò excitant, omnem enim dolorem ab obſtructione oriri dicunt. De doloris capitis periodici cauſis vide ipſum *Carteſium Libro de Homine cum Notis de la Forge*, prolixè diſſerentem; Summa eò redit, quod ad hunc dolorem excitandum cujusvis humoris acrimonia, ſalſitudo, aſperitasque ſufficiat, ſuppoſitâ ſemper materiâ ſubtili, do-

lor nempe punctorius à ſale, lancinans ab acido, gravans à pituita inſipida, diſtendens à flatibus, pulſans à particulis pungentibus ſuper arteriam extravaſatis oriri dicitur.

§. 12. Sed ne ego ἀσύμβολος ſim, nunc & meam opinionem pace tamen rectius ſentientium proferre animus eſt; ſenſationis ergo hujus triſtis cauſam immediatam eſſe puto cum reliquis *continui ſolutionem*; Mediatas vero, vel acre, vel ſalſum, vel auſterum, vel ſulphureum ſanguineæ maſſæ, ſpiritibusque animalibus inexiſtentia, & ad nervoſas ſive membranaceas partes, quaſi extra ſuam ſphæram delata, ibidemque has partes ſenſiles vellicantia, & atrociſſimum hunc capitis dolorem inferentia: Quod ſi res acuratius conſideretur, his magis in vocibus, quàm re ipſa videtur conſiſtere, quâ in re ego quidem facilis ero, per me licet ſive appellaveris recrementa, ſive particulas bilioſas, ſive acutas, ſive ſulphureas, oleoſas, tenaces, ſive valdè volatiles, ſive ſalinas, ſive ſcorias nitro-ſulphureas, ſive tartareo-nitroſo-ſulphureas, ſive ſalia ſylveſtria. Certum enim eſt, quod per hæc ſpiritus animales ab invicem diſjuncti & diſcordes continua ſibi annexa corpora ſimul convelli & corrugari faciant, quo fit, ut ingratam quandam affectionem exciteut. Particulæ enim hæ acres, ſalſæ, ſulphureæ & acidæ, undecunque advenerint, vel prærodunt, vel ſpiculis ſuis cum tempore magis magisque fibrillis impactæ illas divellunt, & rimas faciunt, imò aliquando fit in febribus, ut nimio ſanguinis motu undecunque orto, & in meninges vel fibrillas ad caput impetuoſius facto, iis quibus cedere neſcientibus, unde triſtis hæc ſenſatio è veſtigio exſurgit; pari modo ſanguis in copia aggeſtus, ſibi aliquando impedimento eſt, & ab adveniente à tergo ſanguine propulſus, viam vi facit, & per cuniculos rimasque, ſeu *diæreſi*, ſeu *anaſtomoſi*, ſeu *rhexi* extra illas in vicinas partes diffunditur, cujus rei veritas adeo eſt antiqua, ut & eam deprehenderit Hippocrates, qui ſæviſſimum (ait,) capitis dolorem hæmorrhagia narium ſolvit. Plures ergò hujus affectus ſunt cauſæ, juxta Logicorum illud tritiſſimum; Unius rei plures poſſunt eſſe cauſæ. Legimus in *Ephemeridibus noſtris Germanicis An.* 1. *Obſ.* 69. Quod in cerebro alicujus gravativum oſſis frontis dolorem patientis unciæ octo ſeri flavi in ventriculis cerebri anterioribus repertæ fuerint. Sic & Excellentiſſimus Graaf in iisdem prælaudatis Ephemeridibus ſub pia meninge tali morbo defuncti magnam aquæ limpidæ quantitatem, & arterias carotides induratas invenit. Vermes quoque hunc poſſe excitare dolorem ex jam dictis Ephemeridibus in Anno X. Obſ. 50. notum eſt. De Hemicrania ita judico, quod cum ſanguine aſcendente particulæ acres & vitioſæ quæcunque per arterias carotides & jugulares ad cerebellum non ſine præcedente Orgaſmo deferantur, cùm verò arteriæ jam dictæ in duos ramos diſtinctæ ſint, & modò per has, modò per illas facilior aditus ſit, tunc qua

data

data porta materia peccans ruit. Nec ullus dubito, quin, ubi prædominantur oleoſæ & acres particulæ, ſive illæ hoſpitentur in hypochondriis, ſive ibidem præcipitentur, ſive aliis in viſceribus reſideant, vel detonatione vel effervescentiâ nimia facta ad capitis membranas rapiantur, & ſi inveniant minutiſſimos, anguſtos improportionatosque poros & tubulos, quos ingredi haud valent, vi rimas facere conentur, & tunc dolorem excitent. Dolor frequentiùs circa occiput eſt, quia ibi plurimæ inveniuntur arteriæ, atque ideò multum materiæ peccantis excernant. Dolor ferè ſemper ad cervicem deſcendit, quia materia in occipite extravaſata per quartum cerebri ventriculum ad medullam ſpinalem ſuâ gravitate deſcendit. Dolor eſt remittens, quia omnis ſanguis non eodem modo eſt diſpoſitus, ita ut jam appellat acris, mox ceſſet. Hæc de cauſis, quæ tamen, ſi quis in ſpecie hanc vel illam in jus vocare velit, hoc opus hic labor eſt, cujus difficultatem etiam celeberrimus *Williſius* agnovit, ita putans Cap. 1. de Cephalalgia ſtatim ab initio, quod cauſarum hujus affectus ſeries tam perplexæ ac intricatæ ſint, ut non ſtatim ad veram morbi hujus labyrinthei diagnoſin ac therapeiam pervenire poſſimus: eadem difficultas oritur circa prognoſin, quam jam ſumus inſpecturi.

Prognoſis. § 13. Vetus & inveteratus dolor ex frigida (ſic multi loquuntur,) materia ortus difficilimè curatur & maximè in ſenibus. Dolor verò capitis continuò excrucians, ſomnumque auferens periculo haud vacat & verè Hannibal eſt ante portas. Quod ſi dolor continuus ſit & periodicus atq; immanis, nec non vertiginem, aliosq; affectus comites habeat, tunc minatur & ſurditatem, & cœcitatem, & phrenitidem, & Epilepſiam, & Apoplexiam, Paralyſin, Spaſmum &c. Magno dolore capitis ſi diſtenſio nervorum concurrat, ſummum indicatur periculum. Sic quæ Cephalalgia cum lue venerea, vel paſſione hypochondriaca conjuncta, & crebriùs ægrotantes afficit, illa difficilis curatu eſt, ſi non planè incurabilis. Eadem ſpes triſtis eſt, quando oritur ab evaſato bilioſo ſero prope meninges, vel à ſanguine irrupto apoſtemate vulgò dicto, facto: Vel quando eſt à duritie oſſea arteriarum carotidum, ut Regnerus de Graaf obſervavit, ut & illa, quæ oritur à vermibus, quam tamen curatam fuiſſe teſtantur Ephemerides Germaniæ, expulſo nempe animalculo per aures: nec ullam admittit curationem, quæ ortum habet à calculis in cerebro, & prope meninges genitis, teſtibus *Ephemeridibus Anno* 8. *Obſ.* 48. Quicunque ſani dolore capitis repente corripiuntur & ſtatim muteſcunt, & ſtertunt in ſeptem diebus moriuntur, niſi febris eos apprehenderit, teſte venerando noſtro Sene *L. 6. Aph.* 51. Cum caput parte aliqua vel circum circa dolet, & pus vel aqua, vel ſanguis è naribus, ore aut auribus exit, ſcire licet malum ſolvi, teſtante *noſtro Coo S. 6.* aph. 10. Si æſtas ſicca & aquilonia fuerit, autumnus verò pluvioſus & auſtrinus, dolo-

res

res capitis hyeme fiunt, itidem teſte expertiſſimo noſtro Hippocrate L. 3. aph. 13. Dolor quoque capitis, qui principium morbi non fuit, certum eſt indicium futuræ criſis per vomitum, aut ſanguinis fluxum è naribus, contraque eum dolorem curatio molienda non eſt, ne prohibeatur ſanguinis eruptio, quæ naturæ providentia inſtruitur, morbumque aut ſolvet, aut duntaxat, (ceu fit in navi rebus in procella ejectis,) levabit. Tuta & curatu facilis eſt Cephalalgia, quæ vini potui, crapulæ, inſolationi, exercitio immodico natales ſuos debet, & illa quæ nondum altas egit radices, & haud habitualis facta. Omnes liquores in cerebrum evaſati, in maxima quantitate ut & corroſivi facti lethalem inferre ſolent capitis dolorem.

Dolor capitis in febre acuta, cum urina tenui ac alba periculoſus eſt, denotat enim (prout vulgus rationatur,) materiæ vitioſæ raptum ad cerebri meninges, ad partes ſcilicet illas ſenſiles: Quorum febricantium urinæ ſunt perturbatæ, quales ſunt jumentorum, iis dolor capitis vel adeſt, vel aderit, *teſte Hipp.* 4. Aphor. 70. Si dolor capitis è bile oriatur, vel à ſale volatili in phrenitidem; ſi à melancholia in maniam, ſi à pituita vel ſanguine in Apoplexiam æger incidere poſſet.

Curatio. §. 14. Victus ratio quomodo inſtituenda ſit, is ex dictis facilè eligere poteſt, qui cauſarum rationem probè obſervaverit, quippe quæ cauſis fomitem ſubminiſtrant, cane pejus & angue fugienda ſunt.

Aër ergo ſit temperatus, tenuis atque purus, vel arte, vel mutatione ſoli; vitandus è contra aër intenſiſſima frigiditate cerebrum offendens, etiam nimis calidus fugiendus, & valet hic illud, quod parens Phaëtonti filio dicebat, *Medio tutiſſimus ibis:* Omnis enim ſubita mutatio periculoſa eſt. Nocet & capite nudo noctu ſub luna vel decumbere, vel ambulare.

Cibus ſit optimi ſucci, & facilis concoctionis, ut ſunt carnes avium montanarum, gallinarum, caponum, vitulinæ, &c. aſſæ carnes ſunt in quibusdam conſtitutionibus elixis meliores, ova ſorbilia, hordeacea & avenacea proſunt, abſtinendum verò eſſe præcipimus, imprimis à ſalſis, acribus, nervis admodum inimicis, fumo induratis, flatulentis, fructibus hortenſibus, oleribus, raphano, apio, ſinapi, allio & aliis, qui cerebro ut plurimum nocere reperta ſunt, quorum Catalogo & adſcribenda ſunt lacticinia, lac enim præbere caput dolentibus, jam dudum vetuit, Divinus noſter ſenex Hippocrates.

Potus ſit vinum tenue, parum quoque vini bibendum, aliquando tamen hauſtus concedatur vini, cum Cephalicis commixtus: In cauſa calidiore acidulæ Donningſteinenſis & Spadenſes, quæ ſanguinis inſtrumenta depuratoria calidiora attemperant, & ſcorias abſtergũt, atq; hinc ſalia ſylveſtria, ſcoriæ ſcil. tartareo- nitroſo- ſulphureæ, liquore hoc mitigantur, & excretioni per renes deſtinantur.

Ligna ſaſſafras, guajac. rad. pœon. potui ordinario ritè induntur. Vitetur ſum-

ſummopere cereviſia, in qua lolium fuit decoctum.

Motus Exercitiumque ſint moderata, motus enim nimii, quibus tenuiores aut calidiores ſanguinis particulæ ab interioribus ad extremas partes avocantur, viſcera genuino ſuo fermento privant, omnesque corporis partes, variis cruditatibus cumulant, ut cerebro nervoſoque generi liquorem nonniſi vitioſum ſuppeditent, unde facilè partes illæ ſenſiles vellicantur.

Somnus & Vigiliæ ſint mediocria & elato coopertoque capite quieſcat æger, ſub umbra juglandis quieſcere cephalalgiam inducit.

Excreta denique atque *retenta*, ut ſudores critici ſuppreſſi, ſternutationes ſufflaminatæ, Venus immoderata, ſuppreſſiones menſium, vel etiam lochiorum, hæmorrhoidum, nimiæq; eorundem profuſiones, (quæ calorem nativum & munera coctionum turbant, maſſam ſanguineam variis particulis ſibi incongruis accumulant, innumeriſque morbis, ac ſymptomatibus anſam præbent) hîc non minus Cephalalgiam producere valent, indeque in Catalogum vitandorum referenda.

Inter *Animi pathemata* numeranda veniunt ira, terror, aliaque id genus, utpote quæ ſpiritus animales ferocientes reddunt, nervíſque negotium faceſſunt, dolores capitis facilè infligunt: Quæ quoque efferveſcentiam ſanguinis excitant nimiam, unde in his arterias temporales pulſantes ſentire & videre poſſumus.

§. 15. Hæc cura fuit *Dietetica*, cui nunc jungenda *pharmaceutica*, prout verò claſſes variæ extant, & authorum & opinionum, ſic & idem filum, hic obſervabimus, quod in ſequentibus. *Veteres & moderni* eorum *Aſſeclæ* hunc affectum ſequentibus medicaminum generibus aggreſſi ſunt, habitâ videlicet ratione *frigidæ* Cephalalgiæ, à frigida pituita ortæ, & calidæ ex bile oriundæ, *ſanguineæ* ex ſanguine, *melancholicæ*, ex aduſto humore, cui methodo periculo eorum, inſiſtemus. In prima acie ſtant *Præparantia:* Perplures enim dies materiam mali concoquendam eſſe, anteque eradicetur, putant, idque ſequentibus medicamentis efficere ſatagunt; Syrup. de hyſſopo, de rad. acori, de betonica, de ſtœchade, oxymel. ſcyll. beton. majoran. ſalv. decoct. lign. guaj. cum reliquis Cephal.. In cauſa calidiore, ſyr. de roſ. de duab. radic. nymphææ, papav. rhead. Poſt hæc utuntur *vacuantibus*, ajunt enim prodeſſe laborantibus hoc malo, non ſemel, ſed bis, aut ter purgatione uti, eò quod pedetentim purgando humores concocti, facilius medicamentis obediant, craſſi enim & tenues humores ſubitæ purgationi non cedunt, potius igitur eligunt pilulas quam electuaria, putantes illas plenius, meliuſque à partibus diſtantibus attrahere, quam electuaria, ſunt ergò pilulæ ipſis ſolennes, ex. gr. pilulæ de agarico, aloephanginæ, cochiæ, Arabicæ, fœtidæ; Inter Electuaria Indum, diacathol. hiera, agaric. trochiſc. turbith.

Cura pharmaceutica.

B *Potio-*

Potiones purgantes, decocta nempe ex fol. ſenn. cum radic. acori, betonicæ foliis, roriſm. aliiſque cephalicis miſcent. Ob eundem ſcopum clyſteres ex decocto betonicæ, majoranæ, floribus meliloti, addito melle roſato, ſaleq; commendant. Si corpus plethoricum ſit, tunc admittunt venæ ſectionem, alioqui in craſſis, viſcidis, multumque frigidis humoribus illam nec id hactenus malè prohibent, ſi dolor in poſteriore capitis parte hæreat, venam frontis, ſi in aliis partibus, aliam ridicule eligunt venam ſecandam.

Nunc revertimur ad ea, quæ inter ipſorum ſtratagemata, ſunt *Avertentia*, ſcil. quod hoſtem averſione impugnent, quæ ſunt *Clyſteres*, lotiones crurum & pedum ex aqua calente. *Sanguiſugæ*, venis eminentibus circa locum affectum applicatæ, *venæſectio* quoque, *ſuppoſitoria* fortia, *ligatura*, nec non *frictiones* validæ, *fomentationes*, *ſternutatoria*, *Errhina*, *Apophlegmatiſmi*, *gargariſmi*, quæ omnia ex ipſorum opinione, cui hic invigilamus, revellunt & avertunt. Poſtmodum Medicamenta *corroborantia* intemperiemq; relictam *emendantia* in aciem velut triarias producunt, quæ ventriculo vacuo & jejuno exhibenda ſunt, alioqui enim vapores, uti illi ajunt facilè ex infernis partibus aſſurgunt; ipſa ſunt Diacuminum, Theriaca, Mithridatiũ cum aqua betonicæ exhibenda, Diacorum, Aromaticum roſatum, Diamuſcum dulce & amarum, conſerv. majoran, anthos, betonicæ &c. Decoctum ligni guajaci, cum floribus card. bened. plurimum valere dicunt, tam in Cephalæa, quam Hemicrania: Cubebæ, Moſchus, Ambra N. M. cinnamom. conveniunt ſolo ſexui maſculino. Lotiones capitis ex lixivio, in quo folia betonicæ, majoranæ & flores chamomillæ infuſa fuerint, maximè prodeſſe dicunt. Irrigationes capitis ex decocto foliorum lauri, florum betonicæ, majoranæ &c. magni quoque uſus judicant. Balnea Piperina mirificè capitis doloribus auxiliari experientiâ comprobatum ajunt, ſcribentes etiam orbiculum odoriferum ex Cinnamomo, caryophyllis, ſtœchade, foliis lauri, Majoran. N. M. quandoque levamen attuliſſe. Ceratum ex Euphorbio, in antiquis capitis doloribus applicatum hiſce quotidianum eſt, & dies me deficeret, cuncta ipſorum medicamenta, tantum in hoc affectu ipſis ſolennia hic apponere. Brevibus ergò omnium primò ventris regionem primam *Clyſtere* expurgant, Hinc *incidentibus*, vel *præparantibus* medicamentis, ſi materia macilenta viſcoſaque fuerit, utuntur. Poſtea humores è corpore eliminant, & à capite avertunt, ſi corpus Plethoricum, venæſectionem celebrant, quibus peractis caput roborant, reliquiaſque conſumunt, nec topica negligunt, eò quod, quò contumaciora fuerint mala, eò etiam hæc vel illa fortiora & validiora adhibent, juxta tritum illud, duro nodo, durus quoque cuneus quærendus eſt, inter alia etiam ad crudeliſſimum cauterium actuale & potentiale, tanquam ad ſacram anchoram

râm confugiunt, ſi à vibratione radiorum ſolarium, dolorem hunc quis contraxerit, ex oleo roſaceo & aceto, nec non aqua roſacea faciu t mixturam, in qua madefacta lintea capiti dolenti applicant, ſummo cum effectu prædicato, & mille alia unguenta, olea, emplaſtra, cataplaſmata, ſacculos, & neſcio quæ plauſtra talium rerum, vetuſtas quandoque dormitans, excogitavit; in tollenda Cephalæa inveterata temerario auſu temporum venas inurebant, *teſte Mercuriali* l. 3. c. 10.

§. XVI. *Paracelſica cohors* paulò fauſtiori ſidere curam hujus affectus aggreſſa eſt; quæ Cephalalgiæ à nimia ſanguinis copia ortæ, authore magiſtro ſuo *Paracelſo*, per venæ ſectionem medetur, nec authoris ſcil. veſtigia ſecuta, V. S. etiam frontis reſpuit: Cephalalgiam etiam curari dicit, quem dixi magiſter, per frigida & narcotica, humida vel topica, vel interna, ut ſunt liq. *Coralliorum*, roſæ, ſempervivum, margaritæ, lolium &c. rationem addens quia ſpiritus volatiles & ferocientes, ſanguinem exagitantes, narcoticorum vi, quaſi vinculis injectis ſopiantur, & quies concilietur, laudat etiam oleum Camphoræ, ad guttas 6. cum totidem guttis olei muſci, in Cereviſia, vel alio liquore conveniente, propinandum. Aliorum, ut ſic loquar, *Reformatorum Chymicorum* remedia ſunt, oleum Antimonii alcaheſto ſuo non deſtitutum: oleo ligni ſancti in Cephalalgiis contumaciſſimis & inveteratis ab ipſis, magna vis tribuitur. Olei quoq; ſuccini intus, & extus vertici inprimis quotidie guttæ aliquot inſtillatæ, mirificè ex ipſorum placito cerebrum roborant, doloreſque diſſipant, eundem effectum habent oleum anthos, fœniculi, hyſſopi, majoranæ, naribus præſertim inditum. Olei olibani rectificati, guttulas aliquot, manè aſſumtas, in vehiculo conveniente prodeſſe deprehenderunt, omnia medicamina chymicis in hoc affectu ſolennia, hic deſcribere eſſet tædioſum.

§. XVII. *Helmontius* ille notiſſimus in capitis Cephalalgia, cibum recenter aſſumtum, eam mox ſedare, in ſtomacho dicit, adeoque medicamenta non tam ex pharmacopolio, quam ex caniſtro arceſſit, cæterum in Cephalalgia eâdem methodo procedens, qua in aliis cephalicis affectibus uſus fuit.

§. XVIII. *Excellenti Williſio* ſunt curationis hujus affectus bini ſcopi præcipui. (1.) Ut morbi fomes præripiatur. (2.) Ut cauſa conjuncta eradicetur, & funditus extirpetur. Morbi fomes ei conſiſtit in acidis ſalſis, ſulphureis aliiſque tum ſanguinis, tum ſeri, tum liquoris nervoſi recrementis, mediante ſanguine, ut plurimum ad caput delatis, cauſis quoq; annumerat vapores, & effluvia è viſceribus, in ſanguinem ſuſcepta: Quæ omnia ita corrigit: Ut (1.) ſanguinis inordinationes tollantur & præcaveantur, per phlebotomiam, vel in brachio vel in vena jugulari inſtituendâ, ut & per oxyrrhodina & epithemata capiti applicanda, Julapia, emulſiones aut decocta, quæ ſanguinis fer-

 vorem,

vorem, aut æſtum compeſcunt, alvus quoque non ſit, niſi lubrica. Ad ſanguinem melius figendum, & refrigerandum aquas deſtillatas, decocta, electuaria, pulveres, ac præcipuè cryſtallum minerale in uſum adhibet. Si Cephalalgia à colluvie ſeroſa exiſtat, ad ſeri hujus vitioſi fluxionem inhibendam Clyſteres in auxilium vocat, dein ad ſerum extravaſatum reſorbendum, venæſectionem, præſertim in calidioribus naturis, tentat. Contra in frigidis, veſicatoria juxta aures, vel verticem applicata, magni ipſi ſunt uſus; tandem ad ſeroſitates ſuperfluas extra corpus eliminandas conducunt lenia cathartica, diuretica & diaphoretica, quorum formulas, ne de charta in papyrum aliquid ſcribamu, & ſic plagii inſimulemur, apud ipſum Authorem, invenire licet, unde ſi ſint proxinetico mihi ſolvendo, neceſſario mutuari licebit, quibus omnibus indiſtinctè, nil niſi calculum album adjicerem, niſi, ut ſic loquar, hyperbolicas doſes præſcripſiſſet: Et quia authorem omnem diligentiam pro explicando & curando hoc morbo, ſingulari ſtudio, apud alios practicos vix invento, hinc ex tam divite theſauro, & quaſi cornucopia, hos hortos noſtros rigabimus. Præſcribere ergò ſolet decoctum foliorum ſiccatorum, modò ſalicis, modò betonicæ, verbenæ, roriſmar. in aqua fontana factum, & tincturæ baccarum Coffè, bis in die ad ſex uncias propinatæ vires mirificè deprædicat.

Cephalalgiæ à viſceribus oriri viſæ appropriata ſplanchnica adhibere ſolet. e. g. Si Cephalalgia ex ſtomachi vitio deſcendat, tunc præcipit ſtomachica, exempl. cauſ. Elixir proprietatis Paracelſi, Helmontii, vitrioli Mynſichti, pulv. ſtomachal. Birckmanni, &c. Si à liene tunc chalybeata, ſi ab utero, tunc hyſterica, reliquis cephalicis, magno cum effectu admiſcere ſolet. Quando verò poſt variolas, morbillos febreſque, illa remanet (uti alias ordinariò fit,) & ſanguis fit vappidus, & dyſcraſiam ſcorbuticam contrahit, tunc præmiſſâ leni catharſi antiſcorbutica & chalybeata commendat.

In univerſali Cephalalgia remedia omnia Cephalica, quæ ſpiritus animales corroborant, corporaque hominis quæcunque ſenſitiva, & motiva demulcent, prodeſſe ſcribit, e.g. Tincturam Corallior. ad guttas 20. Antimonii, & Spiritum armoniac. cum ſuccenio vel coralliis imprægnatum, & Spirit. C. C. ſuccinatum in vehiculo appropriato propinandum; nec millepedum uſus negligendus, quippe quorum ſuccus expreſſus, & aqua deſtillata, & pulvis ex iis paratus, egregium præſtant uſum: Præſcribere itidem ſolet emplaſtra corroborantia, item ſinapiſmos veſicatoriaque applicare. Embrocationem aut immerſionem capitis in aquam frigidam ſæpius juvare dicit, quo remedio *Sereniſſimus Dn. Elector Palatinus* CAROLUS LUDOVICUS nunc ad ſuperos delatus, & cœlo adſcriptus, Dn. meus Clementiſſimus, dum viveret feliciter uſus eſt. Emphaſin quoque non ſpernendam tribuit hic noſter

noſter ſalivationi; ac arterio, aliiſque quæ nunc accuratius referre, inſtituti ratio non permittit.

§. 19. Oraculum *Sylvii* ſæpe Delphicum nunc conſulendum eſt, qui ad humorem vaporemque acrem (ut doloris cauſam) mitigandum, utitur lenientibus, demulcentibus & temperantibus medicamentis, præſertim verò his ultimi generis in febribus, ubi acrimonia bilis abundat, addens anodyna & narcotica: Ad capitis dolorem & pulſationem vigiliasque abigenda jubet aſſumi, mixturam ſequentem.

℞. *Aq. Plantag.*
Lactuc.
Acetoſ. an. ℥j.
Cinnamom. ℥ß.
Spir. ſalis dulc. ʒß.
Syr. diacodii ℥j. *M.*

Inter externa epithemata vel linimenta, ſuadet ſequentia, primò Epithema ſequens.

℞. *Aq. betonic.* ℥ij.
Roſac. ℥j.
Acet. Calendul. ʒij.
Opii thebaic. ℈ß. *M.*

Dein lenitivum ſequens unguentum.

℞. *Unguent. popul.* ʒij.
Opii thebaic. ℈ß.
Ol. roſac. Coct. ʒß. *M.*
quo inungantur tempora.

§. 20. Reſtat ut & *Carteſium*, & hujus ſequaces, qui parum abeſt, quin cum nobis vexilla jungant, videamus. Noſtra ergo hæc methodus eſt, in Cephalalgia curanda, primò in Cephalalgia *bilioſa*, vel ubi particulæ acres, oleoſæ, ſalia ſylveſtria vel ſcoriæ ſalino-ſulphureæ abundant, ut in febribus aliisq; creaturis ſolenne eſt, quæ ipſæ haud dubiè ſunt cauſæ ſolutionis continui & inſequentis triſtis ſenſationis, in hoc caſu adhibemus, & adhibenda ſuademus venæſectionem, aliaque ad intemperiem ſanguinis alterandam temperandamque facientia, & ad particulas illas nitro-ſulphureas membranis ſenſibilibus infixas excutiendas. *Purgantia*, quædam ex illis hiſce particulis, quædam aliis extirpandis aptiora ſunt, quæ diverſitas non quærenda in qualitate occulta, ſed in ipſa diverſitate conſtitutionis. *Si bilis* vel particulæ illæ ſulphureæ in ſanguine ſcateant, quia cum valdè ſint volatiles, facilè ſequuntur motum cujuslibet purgantis. Pituitoſi verò viſcidi & tenaces humores, cum non ita ſint mobiles, &, ut ſic loquar, domicilium fecerint in ſanguine, inde fortiora requirunt, in bilioſa ergò (ut cum vulgo loquamur,) conducit ab initio, ſequens lene purgans.

℞. *Aq. Endiviæ.*
Cichor. an. q. ſ.
Rhabarb. flav. ʒij.
Sal. Tart. ʒj. *M. f. purgans.*

Hoc nihil prius vel antiquius eſſe debet. Secundò fervor & acrimonia ſanguinis à particulis ſulphureis efferis excitata, optimè temperatur per aquoſa, quo enim copioſior aqua, eò minor acrimonia reperitur, huic fini conducunt & *acida* quæ præcipitando ſalia acria, intemperiem hanc bilioſam corrigunt, ad quam rectè formula ſequens præſcribatur,

 ℞. *Aq.*

℞. *Aq. betonicæ* ℥ij.
Cichor.
Endiv.
Acetoſell. an. ℥iij.
Syr. rub. Idæi.
Berberum ana ℥ j.
Spir. vitriol. q.ſ. ad
gratam aciditatem.

Quando ſimul ſomnus proſcriptus eſt à ſcoriis his acribus, ſanguinem ipſasque cerebri meninges pungentibus, optimè reducitur per oleoſas emulſiones, quæ ſimul ſiſtunt motum Spirituum animalium ſanguinis, juſto celeriorem. E. g.

℞. *Sem. 4. frig. maj. excort. ana* ʒ ß.
Papav. alb. ʒ iij.
Cum aq. betonicæ flor.
Til. nymph. ana q.ſ.
F. emulſio, quæ edulcoretur ſaccharo.

Dolor capitis ſcorbuticus & contumaciſſimus non tollitur niſi antiſcorbuticis appropriatis medicamentis aliis commixtis, propter ſummam ſalſedinem & acredinem. E. g.

℞. *Aq. verben.*
Beccabung.
Trifol. fibr. ana ℥ iij.
Roris vitriol. ℥ ij.
Tinctur. roſar. ʒ ij.
Syr. perlar. ℥ ij. *M.*

Hæc de *bilioſa* dicta ſint, nunc verò ad eam, quàm *pituoſam* dicunt, pergendum erit, in ea verò materia peccans, non ita acris, ſed ſanguis craſſus ac tenax reperitur, indeque dolor non poteſt eſſe, niſi gravativus, mentis quoque ſimul ſtupor, ob eundem ſanguinem craſſum, ex quo etiam craſſi generantur ſpiritus animales, & non lucidi, deprehenditur, & ſpiritus ſunt pauciores & flaccidiores, omnesque motus tardiores, ventriculus quoque læſus deprehenditur, uti in memet Cephalalgia laborante obſervavi, indeque juxta illud experto Roberto facilius credi poteſt, cujus capitis conſenſum quoque cum ventriculo in ruſtico vidi, qui cerebro læſus, magis de ventriculi, quàm capitis dolore conquerebatur, & ratio hæc eſt, quia ſpiritus animales in fugam converſi in ſufficienti copia, haud ad illum (ventriculum) influentes, neceſſariò tonum illius frangunt; ægrotis quoque in hac ſpecie eſt perpetua in ſomnum propenſio, quippe poris cerebri ab humore pituitoſo viſcidoque impletis, ſpiritus animales, non ſufficiant ad poros cerebri apertos ſervandos & inflandos: In hoc caſu ergò obſtructio tubulorum cerebri & meningum à materia illa craſſa, pituitoſaque haud dubiè inducta, reſervanda eſt, dein humor ille craſſus evacuandus; qua in re *felicem* tibi *ſucceſſum* promittere poteris, per medicamenta, *tum interna, tum externa*, ſed ut illa integris, & non fractis viribus ad locum affectum, poros ſcilicet cerebri pervenire poſſint, habeant oportet, partes rigidas, quæ non facilè in ſuo motu ab aliis ex tranſverſo accurrentibus inflectantur, donec ad ipſam palmam & metam optatam pervenerint, ut ſunt communia illa ligna, guajacum, ſaſſafrâs, radic. Chinæ, ſarſaparilla, cortices tamariſci, fraxini, &c. quæ per

Digitized by Google

per obſtantem hoſtium turbulentorum turbam, ſacra ſua vi & rigiditate perrumpere, incidere, attenuare, & particulas rigidas flexiles reddere poſſunt, unde reliquæ particulæ ſub jugum naturæ ordinarium redactæ refluere, & tandem ex corpore eliminari poſſint, in quem finem commendata velimus, decocta lignorum prælaudatorum in omnibus hujus monetæ affectibus frigidis, viſcidis ac p tuitoſis; hiſce decoctis geminum eſt quod ſequitur *vinum medicatum*.

℞. *Herb. betonicæ,*
Card. bened.
Majoran.
Salv.
Roriſmarin. ana m j.
Flor. anthos
Spicæ ana p. j.
Lign. guajac.
Saſſafras ana ℥ j.
Sem. aniſ. ʒ ij.
Acid. Tartar. ℥ ß.

M. dentur inciſa ad chartam, quibus affunde menſuram vini Rhenani.

Huic os humerosque ſimile eſt magnum *Maximi Wedelii*

℞. Radic. *pæon.* ℥ j.
Helen. ℥ ß.
Fol. betonicæ
Meliſſ.
Salv. roriſmar. ana m. j.
Flor. Cheiri.
Lil. convall.
Anthos ana p. ij.
Primul. veris p. j.
Stoechad. Arab. ʒ ij.
Lign. aloës ʒ j. *vel viſc. q.*
Cinnamomi ʒ i ß.
inſerantur ſacculo & incoq.

Hoſtem ita exarmatum fractis viribus ejus, & injectis manicis ad internecionem delere poteſt tale vel ſimile purgans.

℞. *Extr. phlegmagog.* ʒ ß.
Reſin. Gialapp. gr. viii. *vel* x.
Tartar. vitriolat. gr. vii.
Sal. ſuccin. volat. gr. iij.
Ol. majoran.
Succin. ana gr. j.
M. f. pilulæ 13.
Vel
℞. *Reſin. Jialapp.*
Scamon. ana gr. vi.
Sal. ſuccin. volat. gr. iij.
Gummi Galban.
Ammoniac. ana ʒ ß.
Ol. myrrh. gr. iij. *M. f.*
Pilulæ pro una vice.

Pilulæ Cephalicæ *Doct. Crantzii*, (quæ ſunt Extr. Panchymagog,) his in locis ſolennes ſunt, Infuſiones ex foliis Sennæ, agarico, addito reſolvente alcali quodam non ſunt contemendi uſus, Deinde alterantia omnia ſalia *volatilia*, cephalica aromatica ſolent curam concludere; potus herbæ theè inprimis proficui uſus erit; in quacunque cauſa hujus mali inprimis ad tollendam obſtructionem tubulorum pororumque cerebri conveniunt omnia aromatica & ſale volatili conſtantia, nervina ſcilicet, quippe & ipſa blando ſuavique popyſmate partes ſenſiles ſimul demulcent, ut exinde anodyna, doloriſque egregiè lenitiva vis concilietur, ut ſunt ſal volatile ſuccini, ejusque tinctura, liquor CC. ſuccinatus, balſamus nervinus *Nob. Domini Doctoris Scheferi*,

Schefferi, ſal volatile cephalicum *noſtrum*, tinctura antimonii *noſtra*, liquores *aliorum* cephalici, *Cinnabarina* non ſunt negligenda, potusque herbæ Theè ceu jam dictum, & medicamenta ſunt in diuturniore & periodico capitis dolore ſæpius mutanda, quod ritè notandum, cauſa enim hujus affectus, ſæpius numeris Platonicis eſt obſcurior, & tamen ex circumſtantiis ritè conſideratis, hoc vel illud adeſſe in cauſa præſumitur. Tandem harum vel ſulphurearum vel viſcidarum ſcoriarum, ſeu ſanguinis vitioſi regeneratio eſt ſummoperè impedienda, tela enim prævisa minus nocent, quippe de his particulis noviter renatis idem verum eſt, quod de Diabolo ſemel ejecto dicitur, eum ſcilicet ſeptem pejores ſecum rapere, indeque majores turbas quam antea excitare, quare imprimis attendendum eſt ad fermentationes quasvis, quæ vel fiunt ſub ventriculo vel in corde, quæ ideò ſtatim compeſcendæ ſunt. Præ aliis in omnibus capitis doloribus, tum ſimplici tum maligno, prodeſt ſuccus cancr. c. ſucco verbenæ expreſſus.

Optimum etiam remedium hic paratur ex vitriolo Ungarico, quod diſſolvatur primùm in aq. pura, decantationem ad dimidium evapora, paratur in cella ad cryſtalliſationem qui cryſtalli, quia ex vitrioſo parantur, de natura ſalis participant, & ideo incidunt, ſed quia multas particulas Veneris ſibi habent immixtas, ideo leniter adſtringunt, & hinc poros arteriarum nimium apertos iterum quodammodo occludunt & anguſtiores reddunt. Hi cryſtalli ſumantur mane & veſperi jejuno ventriculo ad ℥ß. Camphora & oleum ejus optimè deſtruit, hinc etiam conducit in Cephalalgia.

In Venereis ſcorbuticisque doloribus, qui noctu ingraveſcere ſolent, proſunt, præter jam dicta, ſequentia.

℞. *Spir. lign. Guajac.*
Tart. Saſſafr. ana ʒj.
Tinct. Antimonii ʒj.
Antimon. Diaphor. gr. 20.
Decoct. lign. ſaſſafr. ℥ij. M.
pro aliquot vicibus exhibendum.

Pro mulieribus eâdem affectione correptis & ſimul hyſtericæ paſſioni ſubjectis ſeq.

℞. *Elix. propr. Par. ℥ij.*
Spir. ſalis armon. ſuccin.
Cochlear. ana ʒj.
Tinct. Caſtor.
Succini ana ʒj.
M. doſis à ʒß. ana ʒj. in vehiculo idoneo.

Si malum à ſtomacho debilitato trahat ſuum ortum, tunc conveniunt ſtomachica, pulv. ſtomachal. Birckmann. piper deglutitum &c.

Quod ſi verò Cephalalgia ex ebrietate, à vino ſc. ſive acido illo *volatili* in furorem verſo, conveniunt ſalia volatilia CC. &c. Curant & eum folia hederæ, braſſica & ruta pulſibus applicata. Si dolor capitis ab evaſatione ſeri, vulgo defluxionibus, conveniunt pilulæ de ſuccino Crat.

Sic etiam potentiſſime infringit hoc volatile vitioſum Spiritus vitrioli Cephal. ad guttas 20. vel plures in Julapio, vel aqua fontana exhibitus. Quarum & virium ſunt *emulſiones*: oleoſa

oleoſa enim omnia acidum inebriativum corrigunt atque emendant. Externè conveniunt peculiariter folia verbenæ, hederæ braſſica & ruta pulſui & capiti applicata. Summa remedia in quovis dolore capitis ſunt acidulæ vel Dönningſteinenſes vel Spadéſes, vel Svvalbacenſes; ad quas tanquam ad anchoram ſacram confugiunt ægroti, plures quoque magno cum commodo bibunt, tempore veris, ſuccum betulæ. Errhina, maſticatoria, & omnia antiepileptica hic proſunt.

§. 20. Hæc dicta ſufficiant *pro internis*, nunc ſequuntur *Externa medicamina*, quibus nonnunquam, inprimis in delicatulis, hunc hoſtem coercere debemus, conveniunt & hic omnia aromatica, quæ per poros capitis intrare, & ſic in tubulis cerebri factam obſtructioné tollere poſſunt, ut ſunt Spir. C. C. Sunto formulæ in juniorum gratiam.

℞. Aq. betonicæ
Majoran. ana ℥iij.
Spir. Cephal. ℥ß.
CC. ʒiß. M.

Lintea hac mixtura madefacta capiti apilicentur. Incaſu calidiore conducunt ſequentia.

℞. Aq. verben.
Endiv.
Lactuc. ana ℥ij.
Roris Vitrioli ℥ß. M.
Vel.
℞. Aq. flor. Perſic.
Sambuc.
Verben.
Polii montan. ana ℥j.
Nitri anodyn. ʒj. M.

Vel
℞. Aq. Aneth.
roſ.
puleg.
Acet. roſar. ana ℥j.
Opii in acet. ſolut. ʒß.
Camphora gr. ij. M. f. Epithema.

Commune ſed maxime proficuum ſeq. euporiſton convenit, R. mic. pan. Silig. bacc. Junip. ſal. cond. ana q. v. Vel ſacculus poteſt fieri ex milio, ſale, verbena lign. rhod. &c.

Sed cum hæc Epithemata ſæpius nocuiſſe, per experimenta habeamus, quare cautius mercari diſcendum eſt, ne præcludatur particulis illis actibus per poros exitus, ex quo fluit, melius conferre illa, quæ in forma ſicca applicantur, ut ſunt cucuphæ, ex aromaticis paratæ, vel ſola verbena capiti impoſita, cui herbæ, ex hiſtoriis Romanis, *Terentio* in *Andr. Cicerone in 6. Verr.* notiſſimæ, *Foreſtus* tantam adſcribit vim, ut etiam ſub pulvinari poſita, hunc capitis dolorem compeſcat; ex qua ſacra herba, & paratur emplaſtrum inſigne; *qua* quoque cum fermento acerrimo, & oleo roſato ſubigitur, & ſic externè applicata, inſignem præſtat vim, ineſt enim & huicfermento aciditas quædam, qua mediante ſalia volatilia acria præcipitantur. Externè concinnè applicantur olea deſtillata ſuccini, lavendulæ, anthos, majoranæ, quæ ſe facilè poris inſinuare poſſunt, & vim ſuam exercere, ſed non omnibus conveniunt. Inter hæc & annumerari poſſunt varia

Digitized by Google

unguenta, & mixturæ ſomniferæ, quibus aliis facilè palmam præripiet hæc ſequens.

℞ *Vngt. papol.*
alabaſtr. ana ℥ß.
requi Nicolai, ℥j.
pulv. ſem. aneth.
papav. alb.
hyoſcyam ana ℈iſ.
Ol. N. M. expr. ʒß. *Crocior.* ℈ß.
opii diſſol. ℈ij.
ol. ſem. hyoſcyam. papav. alb.
exp. ana ℈j. *M.*

M. F. mixtura temporibus in forma emplaſtri applicanda, ſed cavendum ne adhibeatur tempore criſis.

Vel ℞. *Ol. violac.* ʒiij.
aceti ʒj.
Opii & croci ana gr. iij.

Unge hoc tempora & frontem. Succus 69. ſi tempore æſtivo miſceatur cum ſucco verbenæ, qui & prodeſt in dolore maligno. Emplaſtra varia, de betonica, cephalica, hinc inde facilè invenies, inter quæ illud *Cratonis* optimum exiſtit, reliquorum formulas huc apponere, methodi ratio haud admittit. Veſicatoria, ſalivationes, hirudines circa aures V. ſectiones, arteriotomiæ, frictiones, cucurbitulas, pro circumſtantiarum ratione, non contemnimus: nec quoque cauterium cum inuſtione moxæ in deſperatis caſibus, ubi quis omnia ferre malit, quàm ita crudeliter affligi, quia & trepani uſu curati ſunt, ſed hoc debet fieri in deſperato capitis dolore.

Quia communes cauſæ ſunt Cephalalgiæ, cephalææ & Hemicraneæ, curatio ejus planè eadem eſt, cauſarum varietatem duntaxat attende. Pedibus etiam applicetur ſequens inprimis in febribus malignis & aliis capitis doloribus.

℞. *fol. rutæ rec. M. ij.*
rad. raphan. nro. iij.
ferment. acerrimi.
acet. rut. q. ſ. f. a. pulment.

Amuleta interdum proſunt ex radic. plantag. & rhodia, ſi juſto tempore colligantur. Lotio pedum ſæpe in aliis juvat, quatenus fibrillæ nervoſæ blando poppyſmate demulcentur.

Cuminum contuſum & capiti applicatum prodeſt. Narib. & temporib. illinatur balſamus apoplecticus cum oleo ſuccini & cinamomi permixtus. Illiti balſami ſulphuris & ſuccini conferunt, & narib. quædam ſubtilia admoveantur, & quædam fœtida ut ſpir. ſal. armon. caſtoreum &c. In Cephalalgia pituitoſa conferunt & chartæ bibulæ oleis ſtillatitiis madefactæ, ut oleo ſuccini, lavendulæ, & caryophyllorum, ac capiti calidè impoſitæ. Foreſtus collum circumflectit verbena viridi aut exſiccata, idque ut ille ait, optimo cum ſucceſſu.

Hirudinum applicatio circa aures nonnunquam profuit.

Inter externa in forma ſicca applicari poſſunt herb. verben. rad. zedoar. rhod. ſem. papav. nucl. perſic. flores ejuſdem, ſem. hyoſcyam. flor. chamomill. &c.

Vel ℞. *ol. papav. expr.*
nucl. perſic. expr. ana ʒj.
ſucci inſpiſſat verben. ʒiſ.
C. ſ. q. ceræ f. linimentum, quo illinatur vertex, & tempora.

Sacculus poteſt fieri ex milio, ſale verbena, rad. rhod.

LIBRI

by Google

CAPUT II.

De Affectibus Capitis, rationem turbantibus,

De

PHRENITIDE & DELIRIO.

§. 1. Hactenus in præcedentibus iis doloribus capitis, quantâ fieri potuit brevitate & nervoſitate litavimus, qui verſantur ut plurimum in & circa meninges, pericranium, & cerebri nervoſas membranas, accedamus nunc & deſcendamus ad eos morbos, qui circa ſedem *phantaſiæ* atque *memoriæ* intra *globoſam* ſcil. cerebri *compagem*, ſeu mavis in ipſo cerebro, cerebello nervoſoque genere atrociam ſuam exercent, quas inter primas tenet *noſter affectus Phrenitis dictus*, Celſo *dementia*, Avicennæ *cirſis*, id eſt, *apoſtema cerebri*, nonnullis *mentis læſio*: Definiri ſeu potius rudi Minerva deſcribi ſolet, quod ſit vel cerebri vel membranarum inflammatio, febrem acutam, delirium mentisque alienationem inducens, ut plurimum ab accenſione ſpirituum animalium, & ipſorum Regis excandeſcentia dependens.

Hoc inſaniæ genus eſt monſtrum admodum horrendum periculoſumque, adeò ut haud immeritò aprum Erymantheum vocites, cum ſæpè in ea parte generetur hic morbus, in qua Rex noſter reſidet. Fuit hæc *deſcriptio*, nunc & de diviſione aliquid monendum, vulgò verò dividunt in Phrenitidem *non veram*, & *veram*: *Non veram*, mentis alienationem ſine *cerebri apoſtemate* eſſe aſſerunt, & ſequi ut plurimum febrem *bilioſam* dictam, in qua febris ſpecie ſitis adeſt magna, ita ut linguam præ nimia ſiccitate aſperam habeant ægri; vera verò vulgò dicitur, quæ conjunctum habet apoſtema; in non vera deliria non ſunt ita furibunda, nec ita perpetuò affligunt, quàm in hac verâ, cui equidem rei nos certè non ita nudè & cru è aſſurgere poſſumus, p o ut id emunctæ naris lector ex ſubſequentibus haurire poterit. Notandum verò hic, quod hæc mitior delirii ſpecies fiat, maximè in febribus horâ criſeos, eamque etiam nonnunquam præcedat, & tempore exacerbationis & paroxyſmi intentius & vehementius excitetur, quàm horâ ac die quietis. Veri phrenitici nunquam mentis ſunt compotes, memoriaque quaſi oſtraciſmo ejicitur, ut non duntaxat rerum quotidianarum, ſed & naturæ juſſuum obliviſcantur, prout vivis coloribus talem miſerrimum juvenem paraphreniticum depinxit *Foreſtus l.* 10. *Obſ.* 3. *Pars affecta.*

§. 2. Succedit diſquiſitio ſerior de parte *affecta*, qua in re & veteres in varias ſententiarum avias ruunt, & utut in una morbi circumferentia ferè conveniant, in centro tamen notabiliter diſcrepant, alii quippè ſubſtantiam cerebri, alii meninges, alii ventriculos cerebri, pro parte affecta nominant.

Helmontius his non ex aſſe annuens, hanc *dementem Ideam* circa *præcordia* eſſe ſtatuit, qui cum ſequacium

 turba

turba diaphragma in carnoſa ſua parte inflammatum eſſe, ſpiritusque animales tunc eò ferri rapidius, & ſic hoc genus delirii excitari credit.

Williſius in hoc labyrintho aliud filum Ariadneum ſecutus, globoſam cerebri compagem, uti pro phantaſiæ atque memoriæ ſede habetur, ſic pro parte affecta agnoſcit.

Sylvius ferè eandem quam agnoſcit *Williſius* ſedem phrenitidis putat.

Noſtra hæc eſt ſententia, turbas iſtas non tantum in cerebro, ſed etiam in cerebello ſede noſtri Regis, præprimis in *globoſa* cerebri parte, & ubicunque ſpiritus animales pervagantur, cieri putamus, prout id latius & accuratius, ubi de cauſa agemus deducere licebit.

Signa. §. 3. Quî verò hoſtis hic poſſit cognoſci, nunc oſtendendum; Febris autem adeſſe ſolet continua atque arida, ob ſpiritus animales à ſcoriis ſalino ſulphureis ſine præcedente orgaſmo in cerebri compagem præcipitatis, irritatos, ex qua & ipſa cauſa ſunt & vigiliæ moleſtæ, & ſomnus difficilis, ab his enim particulis heterogeneis cerebro ſuffuſis ſpiritus animales irritantur, & quaſi ad excubias ſingulis momentis vocantur, unde ſæpiſſimè ægri turbantur, è lectoque ſubitò interruptâ quiete exiliunt, quatenus ſpiritus animales furioſi nunc in hanc vel illam ruunt partem vel muſculum. Reſpiratio in hoc affectu fit ex intervallis rarius, aliquando ea eſt magna, & ex imo pectore deprompta, quando ſcil. ſpiritus animales irritati, ad diaphragma vel mitius, vel impetuoſius influunt; oculorum & faciei adeſt rubedo, ob particulas nimis volatiles ſurſum quaſi ad caminum delatas; ex alterutro oculorum ſæpe etiam fluit lachryma; oculorum venæ & arteriæ ſanguine turgere conſpiciuntur, ob ejusdem æſtum & copiam; ſqualida & inſolita eſt corporis ſiccitas, quaſi ſole exuſti. Oculi ægris torvi ſunt, ob nimium ſpirituum animalium affluxum, ac inde dependentem fibrarum inflationem, & muſculi contractionem. Pulſus frequens, celer & magnus eſt, ſitis intenſa, lingua & aſpera.

Adeſt delirium, mentisque alienatio, ita ut nihil prudenter reſpondeant interrogati, imò ob abolitam memoriam non ſint memores, ceu ſervus ille Plautinus, eorum quæ dicunt aut faciunt, inde verba non aliter ac arena ſine calce cohærentia, ſine ordine ſenſuque proferunt, varia & contraria ſibi imaginantur, inde modò plorant, modò cantant, modò vociferantur, *prout ſpiritus animales incidunt in globoſam cerebri compagem & ductore, quem credimus, & verbo, præſente nota juxta illud Horatii ſignato*, nominamus Microcoſmetorem, *in hos vel illos meatus poroſque cerebri tranſeunt, & Ideas jam dudum factas perverſo illarum motu iterum, incongruè tamen formant, ita enim fiunt perceptiones in mente, falſo mentis conceptu.* Ægri quoque ferociter velut Hercules furens in omnem audaciam proclives ſunt, uti de ebriis *Flaccus* ait, morbus eos in prœlia trudit inermes, variaque pugantur, floccos, quiſquilias & feſtucas digitis colligunt,

gunt, manuſque tremunt. Urina in hoc affectu eſſe ſolet flammea atque tenuis, ſæpe alba, non quidem ob raptum bilis ad cerebrum, uti veterum chorus falſò ſupponit, ſed quia ſcoriæ ſupra deſcriptæ, ſulphureæ ſcil. non ritè ſero incoquuntur aut aſſimilantur, ſed in ſanguine remanent, & cum eo ad cerebrum transferuntur, unde non poteſt non fieri, quin tinctura & tinctore abſente urina reddatur *alba*, quæ quidem majoris eſt perniciei nota, conſentiente etiam *Helmontio* dicente, *urina clara non tincta prædicat futurum delirium*. Febris ergò cum delirio continuo eſt ſignum pathognomonicum *phrenitidis*, ſed cum hoc grano ſalis, ſi nempe delirium ſit *continuum*; delirium enim ſimplex nos appellamus, quod durante febre percipitur, & eâ ceſſante, etiam evaneſcit, ſi vero terminos excedat, & diutius duret cum delirio intenſiore, tunc infallibili conjectura concludere licet, ſubeſſe *phrenitidem*, quod & certius eſt, quando ſemper medicamenta potumque communem avidius, & quaſi Tantalus ſitiens ingurgitent ægri, & urinam habeant ſuppreſſam, ſpiritibus animalibus ſcil. ita perturbatis, ut officio ſuo janitorio defungi obliviſcantur.

Tranſeundum nunc ad id, quod vel palmarium, vel inter palmaria eſt in hoc morbo, nempe ad *cauſam*, ex cujus accurata cognitione *cura* procul dubio dependet.

Veteres verò quibus ratione temporis prioritas debetur, modò ex *ſanguine exuperante*, & in cerebrum violentius effuſo, modò à bile *efferata*, & inflammationem inſignem in cerebro, vel ejus meningibus excitante, modò à *bile aduſta* vel in cerebrum, vel in diaphragma delata, hujus affectus cauſam deducunt; ſi à tali ſanguine evaſato fit, tunc ægrotantes cum riſu inſanire, minus delirare & febricitare dicunt; ſi verò *à bile aduſta* oriatur hoc malum, tunc valdè ægros furere ſtatuunt, ut vinculis injectis detineri debeant.

Quibus verò totum cerebrum vel à quovis humore inflammatum dicunt, ratiocinationem ex aſſe perire; quibus autem anterior tantum cerebri pars inflammatione laboret, eos in imaginando magis, quam in ratiocinando aberrare; quibus verò poſtica tantum pars eſt affecta, illis memoriam maximè labefactari putant. Qui veteres, prout neſcio quid monſtri tribuunt *vaporibus* in aliis cauſis, ſic & hic culpant vapores aridos ad cerebri arcem delatos, & ſpiritus animales perturbantes.

Hactenus Veterum placita vidimus, pergendum nunc ad *Paracelſum*. Is verò in caſtigandis hujus affectus cauſis varius eſt, ut meritò dicas, quo teneam nodo mutantem *Protea* vultus; cauſam proximam eſſe ſtatuit, *Mercurium ſiccum trino calore ſublimatum, lib. 2. de Orig. morb. ex prim. trib. ſubſt. c. 4.* Qui *Mercurius* juxta ipſum elevatus primò quidem calore virtutis *digeſtivæ*, deinde calore *exercitii*, & tertiò calore *aſtrorum*. Sicut enim calore ſolis plures res accendi poſſunt, ita Mercurii ſpiritus, vel cum

BIBLIOT. N.Z. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſulphure, vel ſeorſim facile accenditur, ſicut vinum in magna quantitate ſumptum *Mercurium* ignis inſtar exaltat. *Phrenitis* igitur Paracelſo eſt, morbus *Mercurialis* in liquoribus exiſtens, & quidem *ſublimatio*, quæ fit à calore interno & externo *Lib.* 10. §. Etiam morbum hunc & alias inſaniæ ſpecies generari dicit, ex oppilatione ſpiritus vitæ, qui ad cerebrum tranſit, obſtruitur, hinc enim in cerebro putrefactionem & exulcerationem oriri contendit. *L. v. 3. porum. de orig. morb. ex Tartar.* Extra cerebrum in regione ventriculi generari *Tartarum*, ex quo phreneſis, *Mania* oriantur. Sic & Lib. 2. §. 2. de *morb.* vermem qui piam & duram transfoderat matrem, phreneſin excitâſſe memorat.

Accedat *Helmontius* noſter, per ignem Philoſophus, ad ignem hunc, qui de febr. n. 13 p. m. 98. *Scoriam* quandam ad præcordiales venas ferri dicit, indeque delirium oriri ſtatuit, addens, delirii & amentiæ ſagittatorem habitare in præcordiis, & ad partes ſuas *Hippocratem* obtorto quaſi collo rapit ita loquentem, *cui vena in hypochondrio fortiter pulſat, is mox mente alienatur*, hinc in ſcholis (pergit Helmontius,) paſſio vocatur hæc hypochondriaca, adjungens non rara eſſe deliria ridicula & ferocia, quæ juxta veneni illius ſortem varient.

Williſius Anglorum illud Medicorum decus delirium excitari ſtatuit, dum ſpiritus animales aut nimis irritentur, aut in confuſionem agantur, & huc illuc intra globoſam cerebri compagem, ubi phantaſiæ & memoriæ ſedem putat, tumultuosè ferantur, indeque phantaſmata varia excitentur, & notiones confuſæ oriantur, & dum in noſtro cerebro, ex Williſianorum urna ſpiritus omnes ſimul exiliunt, & œſtro perciti cogitationes multiplices variasque cient, & hinc fluit, quod modò in hæc modo in illa organa delati, vel loquelam abſurdam, vel geſtus alios incongruos excitare neceſſariò debeant. furorem hunc primitias ſuas nonniſi aliquando in ſanguine, aliquando vel in ſpiritibus animalibus exteris in nervoſo genere conſitus; ait à *ſanguine* hunc affectum generari, probat per febres ardentes, in quibus ille nimium effervescit, in qua effervescentia præternaturali particulæ heterogeneæ ſylveſtres medidiante ſpumoſa ſanguinis rarefactione cerebri poros ſubeunt, ſpiritusque exagitant, & tumultuari faciunt. Probat quoque per *ebrietatem* delirium inferentem, ubi id genus particulæ & quidem indomitæ cerebro ingeruntur, & hunc affectum triſtem excitant. Nec prædictus *nobiliſſimus Author* à cauſarum claſſe excludit *miaſmata maligna*, (uti videmus in variolis, morbillis, febribus malignis, peſte,) ad poros cerebri delata, quæ itidem ſpiritus animales tumultuari faciunt, & phreneſin inducunt, eandem ob rationem jam dictam idem probat, *ſolanum*, *mandragoram*, aliasque *plantas venenoſas*, & *venena* alia facilè hunc affectum deterrimum efficere poſſe. Uti verò *celeberrimus Williſius* hactenus probavit à *ſpirituum animalium impetuoſo impetu* hunc

hunc affectum generari, ſic & è contrariò eundem deſcendere à *ſpirituum animalium penuriâ*, idque hoc argumento evincere conatur, quod agonizantes, item qui longis vigiliis hæmorrhagiis, mediâ macerantur. Præter has cauſas etiam caſus eſt, ubi malum hoc oritur *ſanguine inſonte*, quando ſcil. ſpiritus animales excubias agentes duntaxat inordinationem in ſeſe, ex quacunque cauſa externa pariuntur, quod probat per hyſtericos, alioſque ſpaſmodicos affectus motusque. Sed hoc ſpicilegium nobis ſufficiat loco meſſis uberrimæ, quæ in ipſius authoris agro reperitur.

§. 8. Nunc & *Sylvii* pharetra erit pauciſſimis excutienda, qui cauſam hujus mali à *bile acriore volatilioreque* deducit, vel ſimili humore *ſale volatili* & acri conſtante, partique ſpirituoſæ ſeſe admiſcente, atque ipſis ſpiritibus animalibus negotium faceſſente. A quibus lædi modo *imaginationem*, modo *memoriam*, modo *phantaſiam*, & ita delirium excitari poſſe affirmat, ceu latius ex ipſo Authore videre licet.

§. 9. *Nobiliſſimus des Cartes*, & qui ei aſſurgunt per brevem furorem delirium explicant, quo durante homines abſurda mente volvunt, lingua loquuntur, aguntque. Aliquando ergò hunc affectum oriri putant à *ſanguine* nimis *fervido*, & acutis aliiſque peſſimi furfuris particulis referto; cerebrique porulos, ejuſdemque membranas ingrediente & quandoque accendente, indeq; *inflammationem* deducunt, quam fieri dicunt, quoties corpuſcula triangularia incidunt in poros rotundos, & tunc quilibet porus ita formatus tria juxta ſe relinquit ſpatiola propter trinam ſuperficiem, ad quæ replenda *materia* quædam *ſubtilis*, quam *Carteſius*, fingit copioſius influit, & cujus influxu partes humoreſq; commoventur & turbantur, inde oriri hanc *inflammationem* contendunt, nec dubitant etiam cum aliis *mixtione & motu* ſpiritus animales peccare, imprimis ſi ſint ſubtiliores, magiſque agitati, tunc enim (ſic illi ajunt) Ideas alias efformant, & *glandula pinealis* officio ſuo haud fungi poteſt, quia ei ſpiritus animales non obediunt, ſed ut milites fugitivi & immorigeri nullo mandato parent, ſed huc illuc diſcurrunt aufugiuntque; animæ enim judicat ſecundum motus allatos, igitur in perturbatione ſpirituum animalium nulli certi ac ordinarii adferuntur motus, ergò nullæ ordinariæ cogitationes adeſſe poſſunt. *Materiam* illam *ſubtilem* multum conferre, *Carteſiani* inde probant quod homines maximè, uti & *canes* tempore æſtivo, inprimis verò diebus canicularibus tunc temporis ſubtili hac materia copioſius influente, hoc morbo infeſtantur, & ſanguis & ſpiritus animales ceu fomes tunc faciliùs accenduntur, unde non poteſt non fieri, quin motus eorum pervertantur.

§. 10. Hæc aliorum, iſta noſtra eſt ſententia, quam ita explicamus, quemadmodum Imperatoris illud monſtrum *Nero* furibundo ardore Romanas ædes accendit, indeque maximas turbas excitavit, ſic & hic noſter fu-

pra-

pra memoratus *Micro Coſmetor* fit Coſmetorges hoc eſt Rex iræ, ſpiritus animales accendit, eosdem turbatos huc & illuc agit, qui ita ob furorem Domini diſperſi hos vel illos cerebri poros aperiunt, & qua datâ portâ ruunt, hincque deliria orta credimus.

Pannus verò ruber, qui hunc Regem velut boves in furorem agit, eſt ſanguis nimis effervescens, & ſcoriis ſulphureis refertus, ad ſacram hujus *Regis* dixerim an *Tyranni* aulam delatus, uti conſpicimus quotidie in *febribus*, in quibus Spiritus ſimul exiſtunt acres; quamdiu enim ſpiritus hi conſtant partibus oleoſis, paucis acribus & aquoſis harmonicè conſpirantibus, tamdiu manent pacifici, neque mutationes fiunt; quamprimum verò in ſpiritibus prædominantur præter naturam acres particulæ, è veſtigio exceſſus ſequuntur, qui etiam Regem noſtrum *Coſmetorgen* in globoſa parte cerebri tamquã in metropoli ſua reſidentem offendunt, adque iram commovent. Duos enim phreneticos aperuimus, ubi ne minimam quidem vel ſanguinis vel alius humoris bilioſi evaſationem, vel inflammationem meningum, vel *Apoſtema* offendere licuit, & è contrario alios vidimus, quibus ſordida in cerebro fuere vulnera, attamen absque ullo delirio ad Libitinæ regna tranſivere. Quare planè non dubitamus quascumvis *ſcorias* ſulphureas, acres, ſalinas, acutas, aliasque vel in febribus tum intermittentibus, tum continuis & malignis ortas, vel à vino nimio, aliisque *cardiacis* calidioribus intempeſtivè uſurpatis, & ſanguini ſpiritibuſque illatas, vel à quovis veneno allatas duntaxat, *Regem* noſtrum ob hæc incongrua irritare poſſe; quippe hæc ei, ut juxta illud *Horatii*, *ſordida mappa corrugant nares*, quo ipſo ſpiritus ancillantes cerebri clauſtra rumpunt, & in cerebri poros hinc inde tamquã pœnam metuentes fugam ſumunt; ſic aliquando quoque ſpiritus animales tantum peccant ob Regis ſuffeni ſuperbiam, qui tunc tamquã *Pyrgopolinices* Plautinus quaſi ventis panniculam tectoriam ſpiritus animales abigit. Herbas venenoſas poſſe hunc morbum excitare ex plurimis conſtat exemplis, ſic & nos vidimus circa *Limburgum* in pago *Lindheim* dicto Patrem familias cum filio & duabus puellis ab eſu cicutariæ, quam loco cerefolii comederant, tam deliros factos, ut nihil potuerint loqui niſi abſurda, ſaltabantque & per domum diſcurrebant & mirè geſticulabantur, haud dubiè noſtro *Imperatore*, cum militibus ſuis ſpiritibus animalibus, ob particulas venenoſas, in furorem verſo.

Cur verò in agonizantibus aliisque debilitatis & ſenio & viribus fractis hominibus malum hoc oriatur, ejus rei ratio hæc eſt, quod Rex noſter nihil non moliatur milites ſuos, hoc eſt ſpiritus animales, ad ſtationes ſuas ablegandos; cum verò ſpiritus animales, imperio quantum licet pariturі, partes remotas ferè dereliquerint, adhuc ultimam ſuam in cerebro exerunt im, & ſic confuſi facti, & virium ſuarũ debilitatarum haud ignari, &

ri, & jam ultima adeſſe videntes extremum tentant in extravagando, inde poros aperiunt inſolitos, deliriaque excitant, quod & obſervare licet in gangræna, in membro quodam externo delirium acciente, ſpiritus enim animales, tunc temporis fugam tentant, quia plures eorum jam internecioni dati ſunt, & receptaculum cerebrum quærunt, in quo confuſi & perturbati continentur, perinde ut milites præſidiarii, qui vallo extremo per vim hoſtilem pulſi, ad ipſum munimentum ſe ſe nullo ordine, nullo imperio recipiunt, unde non poteſt non fieri, quin & catarractas fortè obſtantes vel ſudes præuſtas perrumpant, & cuncta turbent. Hic notandum venit, quod febris non producat delirium, ſed ſimul producatur ab eadem cauſa.

Judicium hic non laborat, quamvis anima abſurda & abſona effecta in corpore producat, nam cum phreneticus de jurgiis loquitur, judiciũ ipſi non laborat, nam revera animæ tales ideæ repræſentantur, ut de jurgiis neceſſariò cogitare debeat, ſed tantùm in hoc errat, quod putat ipſas ideas ſibi repræſentari à cauſa externa præſente.

Oculi quoque ſæpe levi in affectu lachrymantur, quia ob ſanguinis & ſeri motum nimium plus ſeri ad glandulas lachrymales defertur, quam commodè ab iis revehi per vaſa ſua poſſit, quare tum neceſſario extra corpus propelli debet ſub forma lachrymarum, & quod oculi lachrymantur tantum eſt huic morbo accidentale.

Sæpe & tremor obſervatur, quia tum ob motũ ſanguinis & ſpirituum nimium valvulis viſſit, & quodammodo motitantur, & hinc ſpiritus ab uno muſculo in alium fortius influunt.

Hic adeſt oris ariditas, quæ à duabus dependet cauſis, cum ſerum & omnes partes aqueæ ſanguinis per habitum corporis, vel per alias vias magna copia extra corpus protruduntur, ita ut lympha non fluat ad os & gulam ad eam humectandam, quod tum in nobis ſenſum ariditatis, & hinc ſitim efficit, quæ ſitis potu poteſt reſtringi.

Si verò oris ariditas producitur cum glandulæ ſalivales ſunt obſtructæ, ita ut nihil vel parum ſalivæ ſecretæ ad os mittatur, ſitis potu non tollitur, ſed augetur, quia obſtructionem auget, ſed tum eſt obſtructio reſeranda.

§. 11. Hæc cauſa fuit, nunc lampada habet *Prognoſis*. Acutiſſimus periculoſiſſimusque eſt affectus, brevique intra ſeptem ſcil. dies occidit, niſi promptè ſuccurratur, præſertim verò phrenitis illa eſt peſſimi moris, ubi urinæ albæ ſunt & perſpicuæ, teſte *Hippocrate* l. 4. aph. 72. continuæ vigiliæ atque dementia diutius perſiſtens ſæpè exitialia in hoc affectu ſigna ſunt. Ubi delirium ſomnus ſedat, res ſalva erit. Vomitus bilioſus & virulentus nigerrimusque peſſima eſt hedera & triſtis prodromus mortis, eos enim celerrimè mori teſtatur *divinus Cous noſter*. Deſipientiæ autem, quæ cum riſu fiunt, minus periculoſæ ſunt, quæ verò cum ſtudio & audacia, periculoſiores ſunt. Phreni- *Prognoſis.*

 tis

tis quæ cum hectica vel corpore ſicco & calidiore conjuncta eſt, vix vel nullam recipit curationem, quia ſpiritus animales in tali corpore exiſtunt acriores. Ex viribus quoque majus vel minus periculum metuendum eſt. Si phreneſis ſæpius remittat, ac plura habeat intervalla, id melius eſt, ac ſi ſit continua. Juvenes etiam facilius hoc morbo levantur quam ſenes, perinde ut hi ſæpius infeſtantur ac ſenes, habent enim juvenes ſanguinem calidiorem & fervidiorem, ideoque ipſorum *Microcoſmetor* eſt ferocior & planè ei accidit, quod alibi de ſe *Horatius* ait; *Non ego hoc tuliſſem calidus juventa conſule Blanco*. Sunt quoque milites ejus ſpiritus ſcil. animales ita diſpoſiti, ut ſicut & ipſe *Rex* iis crabrones facillimè irritentur, ut meritò & hic ſibi locum vindicet tritum proverbium; *Qualis Rex, talis grex*. Senes habent Microcoſmetorem placidiorem & ſpiritus animales non ita iraſcibiles. Alvi excreta ſi ſint ſubalba, malum eſt, quia obſtructionem in ductu choledocho indicat, quare bilis non ad inteſtina ad fæces tingendas, ſed potius ad regium ſolium movetur.

Rubra quoque dejectio mala eſt, quia propter nimium æſtum & calorem omnia magis aduſta ſignificat, vel propter ſanguinem ſibi admixtum. Floccos & feſtucas in hoc affectu carpere, eſt ſæpe initium ſtultitiæ & fatuitatis.

Urina quando pallet & clareſcit malum ſignum, nō quod bilis rapiatur ad caput, uti vulgus credit, ſed quod pori renum ſint obſtructi, ita ut humor tingens eos permeare nequeat.

Horror & rigor peſſima hedera ſunt, quia defectum ſpirituum & obſtructionem nervorum denotant. Huc quoque ſpectant aphoriſmi Hipp. ſ. 6. aph. 11. hæmorrhoides enim proſunt quia evacuant, nam evacuatio prodeſt. Item ſ. 3. aph. 30. itidem 7. 12. quia morbus magnus ſupervenit magno. Si à vino aliiſque cardiacis calidioribus oriatur malum, & in febre per ſudorem aut urinam criſis ritè facta fuerit, non ita periculoſæ aleæ res eſt, ſed facilè curari poteſt. Si verò ſpiritus animales (eorum licet incendio ceſſante) indolem vitioſam contrahant, & inde cerebri meatus & pori pervertantur, deſipientia non rarò perpetua ſuccedit, id nobiſcum obſervante *Thoma Williſio* celeberrimo.

§. 12. Hæc quæ diximus ad hoſtem in ſuo latibulo explorandum faciunt, illa verò quæ ſequuntur ad eum fugandum; uti enim in reliquis, ſic & in hoc morbo curando, *victus ratio* ante omnia obſervanda eſt, quæ conſiſtit *in ſex rebus non naturalibus*, filiis medicorum ita vulgò dictis. *Cura Diætetica.*

1. Aëre, qui ſit temperatus & purus ad frigidum inclinans, vitetur contra calidior & ſiccior, *materia* enim *ſubtilis* ad mentem *Carteſii* tunc temporis hominum ad hoc malum vergentium ſpiritus animales irritare poteſt, ſub *cane* enim & tunc regnante aere calidiore fiunt ſæpiſſimè phrenitides. In afflictis etiam abſit varietas picturarum, ne Coſmetorges offendatur.

Digitized by Google

Succedit 2. *cibus*, quem præſcribimus humectantem refrigerantemq; , quales ſunt cremor ptiſanæ, hordeum excorticatum & coctum, lactuca, endivia, ſpinachia, & id genus alia, quæ juſculis incoquantur & ægro exhibeantur, moderatus quoque ex aurea mediocritate ciborum obſervetur uſus, uti enim immodica copia malum auget, ſic inedia nimia vires plurimum proſternit, & ſpiritus animales ad fugam cogit. Morbo declinante offerri poſſunt piſces ſaxatiles, truttæ, percæ, &c, vitentur omnia acria, calida aromata, quæ Coſmetorgen ad iram commovent, & ſanguinem ſpiritusque animales accendunt.

Potus ſit aqua hordeacea ſpiritu vitrioli acuata, proſunt quoque varii julepi ex aquis deſtillatis & ſyrupis acidis, ut & decocta tamarindorum, vel acidulæ Dôningſteinenſes nitroſæ: omnia ſpirituoſa, calidioraque, ſive ſit vinum generoſum; ſive ſpiritus vini, ſive aliæ aquæ cordiales calidiores, angue pejus fugienda ſunt, dici enim haud poteſt, quam valdè his *Coſmetorges noſter* iraſcatur.

Sequitur nunc 3. *Motus*, qui ſit moderatus, nimius & inordinatus ſummoperè vitandus ac potius quies imperanda: *Frictiones* partium infernarum ad ſpiritus animales leniendos, eo præſertim tempore quo ſymptomata magis erunt propitia, ſunt inſtituendæ.

4. Somnus maximoperè conciliandus & procurandus eſt, mirificè enim hoc *Coſmetorges* placatur, & uti alibi *Horatius: mactatâ hac venit lenior hoſtia*, ſpiritus quoque animales conciliato ſomno ſuo *Regi* obedientes fiunt & concordes, quo non ſecuto, medicamentis tum internè ſumptis narcoticis, tum externè applicitis, topicis ſcil. anodynis adhibitis, *is* excitandus eſt, unde certò fluit *vigilias* velut cauſas iræ ſatellitum vitandas eſſe.

5. Excrementa alvi & veſicæ ſint naturæ congrua, alias crebro ſollicitanda; ægri etiam ſunt monendi & matulâ oblata rogandi, ut urinam reddant, cum *Coſmetorges* à ſpiritibus animalibus quaſi derelictus non poſſit illos ablegare ad ſtationes ſuas, nempe muſculos veſicæ, ſolicitandos.

6. Animi pathemata ſunto gratiſſima, amiciſſimi itaque homines & & in quos maximè propenſus eſt æger, advocandi ſunt, quippe hi ut cythara *Davidis* peſſimum hunc hoſtem placant; Animi perturbationes verò vehementiores quæcunque, inprimis *Ira*. &c. ut marinas nauta ſcopulos fugit, fugiendæ ſunt, & facili marte colligi ratio poteſt, quod his *Microcoſmetor noſter* provocetur, & ultioni inhiat, unde in ſpiritus ſuos debachatur. Amor etiam hic vitandus eſt ſummoperè, quippe de *amore* valet illud *Poeta, quid non mortalia pectoria cogit.* Nos duos novimus Juvenes, qui amore puellarum ardentes, cum ſpe exciderant & non

- - *Cecidit in* caſſes *præda petita ſuos.*

in phrenitidem Aphrodiſiam ita dictam inciderunt, & ſe Reges eſſe miſeri putabant, & de talibus vide quo-

que *Ephem. noſtr. Ann. 6. & 7. obſ.* 54.

Pergamus nunc ex lege methodi noſtræ ad curam ex pharmaceutica deſumptam, & quidem ad mentem *Veterum*, qui ob metum inflammationis & ſubſequentis apoſtematis ſtatim ab initio ad venæſectionem confugiunt, deinde & alvum clyſteribus laxum ſervant, eodemque tempore humores & ſanguinẽ ad caput ruentia arcere tentant *repellentibus* ita dictis medicamentis, quæ ipſis ſunt oxyrrhodinum ex aqua roſacea, aceto & oleo roſato; hæc & id genus alia frigida panno excepta, frigidè collo, ſincipiti, capitique admovere ſæpiusque repetere præcipiunt.

In eundem finem & *embrocationes* Veteres inſtituunt ex decocto ſcil.ſem. papav. alb. hyoſcyam. fl. nymphææ, violarum, roſarum, & ex ſucco plantaginis, lactucæ, ſempervivi, &c. petias quoque laneas in hiſce aliiſque liquoribus infundunt, ſincipitique admovent, ſibi perſuadentes hæc vapores humoresque calidiores arcere, incraſſare & refrigerare. Unguenta alabaſtrin. popul. quoque temporibus applicanda ſuadent. *Cucurbitulas* cum *ſcarificatione*, ſi aliquam ob cauſam venæſectio prætermiſſa fuerit, partibus nempe capiti ſubjectis, viciniſque, ut humoris impetus ſiſtatur, (ſic illi loquuntur) applicare jubent. Dein ut ſanguinis fervor nonnihil temperetur, *ſerapium* conveniens, quod ſomnum etiam allicere poteſt, adhibent. Sedatis aliquomodo humoribus & opiatis, cogitationes eò dirigunt, ut reliquiæ acres in humoribus latentes, quæ remanent, *purgantibus* educantur, quæ purgantia in cauſa *bilioſa* & ſanguinea ipſis ſunt elect. de ſucc. roſar. diaprunum ſol. ſyr. roſ. pil. aureæ, trochiſci de rhabarbaro, caſſia recenter extracta, manna, rhabarbarum in aqua endiviæ infuſum: In cauſa verò melancholica ubi atra bilis ipſis abundare dicitur, paulo fortioribus purgantibus utuntur, extracto ſcil. hellebori, & foliorum ſennæ &c.

Poſtea *frictionibus* partiumque extremarum *ligaturis*, nec non lotionibus eoſdem humores à capite avertere conantur. *Avertentia* ſunt etiam venæſectio, clyſteres, ſanguiſugæ fronti temporibusque applicatæ. Lotiones quoque pedum manuumque ex decocto lactucæ, violarum, plantaginis, &c. inſtituunt. Cerebrum dein roborant *roborantibus* ipſis dictis, illa ſunt diamargariton frigidum, ſyrupus granatorum, conſerva violarum, flor. nymph. buglosſ. &c. Balnea aquæ dulcis & *irrigationes* capitis ex violis, lactuca, flor. nymphææ haud negligunt. Pulmonem arietis, aut ejusdem hepar, aut catulum, aut caponem, aut gallinam, aliaque animalia exenterata per medium diſciſſa & adhuc calentia capiti raſo applicant imponuntque. Sitim maximè hoc in affectu moleſtam & ferè Tantaleam ſedant ſucco ribium ad unciam unam & plures cum decocto convenienti ægro exhibito. Somnumque anodynis & opiatis conciliant, nimium verò horum uſum, ne in lethargum tranſeat hic affectus,

Digitized by Google

affectus, rejiciunt. Si quoque urina ſupprimatur, diureticis & ſacculis appropriatis ſuper pubem applicatis eam provocant, & vires ubivis reſpiciunt. Omnia verò remedia *veterum Practicorum* hic apponere res eſt Herculei laboris, & non noſtri, qui brevitati nos addiximus.

Sequitur nunc curatio ex *Paracelſi* formula deſumpta, quæ conſiſtit communiter in his tribus, ut primò ſublimatio Mercurii auferatur. Secundò obſtructio tollatur. Et tertiò ſpiritus animales fracti roborentur reſtaurenturque. Primo ſcopo ſatisfaciunt non duntaxat refrigerantia, ſed & anodyna, quæ vi ſuâ ſtupefactiva ſpiritus ferocientes deliniunt & coagulant. *Laudanum* ergò inuentum ſcil. ſuum à granis trib. ad 5. exhibitum magnifacit, quo & Principem Germanum hoc morbo afflictum ad ſanitatem mentis & corporis reſtitutum fertur, alii ex ipſius tamen ſecta laudanum minerale ſeu metallicum, alii laudanum ſine opio ex ſulphure vitrioli alterſ præferunt. Secundo ſcopo ſatisfaciunt ex ipſius authoris authoritate ſpiritus vitrioli, imprimis philoſophicus, arcanum vitrioli, extr. hellebori, ſal urinæ, ſpiritus ſalis, ſpiritus nitri, El. antimon. Parac. &c. Ad confortationem cerebri, ut tertio loco poſitæ indicationi ſatisfiat, commendat *Paracelſus* aquam ſeu liquorem *viridem* tincturam cœruleam argenti, ſeu tincturam lunæ, eſſentiam topazii, ſaphiri, ſmaragdi, oleum ſuccini, &c. Aliorum Chymicorum antiphrenetica præcipua (omnia enim quis referre poterit?) medicamenta ſunt tinctura vera auri abſque corroſivis parata menſtruis, à guttis tribus ad ſex cotidie exhibita, tinctura coralliorum, oleum & ſal margaritarum, item ſpiritus camphoræ in aqua roſacea exhibitus, magiſterium tartari in aqua hirundinum cum caſtoreo exhibitum, & plura alia quæ apud authores Chymicos legi merentur.

Sequitur *Helmontius*, qui delirii remediū non capiti applicandum putat, quia delirii & amentiarum ſagittatorē habitare in præcordiis credit, ſiquidem id ſemper eſſet ad poſterius, ad tela vibrata, non autem ad ſagittatorem medelam applicuiſſe, eâdem ſtultitiâ, qua canis quidam lapides jactos non jaculatorem mordere ſolet; ſuadet ergò hoc in morbo immerſionem ægri in aquam frigidam, & quod ſecurius, ſulphur vitrioli philoſoph. narcoticum ſoporificum, ut in omnibus mentis alienationibus; ſic & in hac phrenitide ſumoperè extollit.

Williſius medicinæ, ut ſic dixerim, Moria elia in phrenitidis therapeja duo præcipuè reſpicienda eſſe præcipit, febrem ſcil. & tumorem. Sanguinis ergò incendium ſive effervecentia à quacunque etiam cauſa orta confeſtim ſiſtenda & ſedanda eſt, ſpiritus quoque animales excandeſcentes demulcendi & extinguendi. Eapropter ſtatim venæſectionem celebrandam, & ſi vires permittant, (nihil enim ſanguinis flammam magis diminuit, quam dicta venæſectio) crebrius illam repetendam eſſe cenſet: quæ autem juxta authorem inſtitu-

enda vel in brachio, vel in manu, vel in crure, vel in fronte; nec *ille* rejicit arteriotomiam, hirudines, cucurbitulaſque, commendans & clyſterum uſum inprimis ad præcavendos materiæ febrilis è viſceribus in caput raptus & affluxus. Inter *purgantia*, vomitoria & cathartica fortiora, quippe vires proſternentia proſcribit, *lenitiva* & *minorantia* pro re nata concedens. Cataplaſmatum ex ruta, verbena, radice bryoniæ, florib. papav. err. cum ſapone pedibus applicatorum vires deprædicat, nec minores adſcribit vires Julapiis & decoctis refrigerantibus, ad æſtum ſanguinis ſiſtendum. Quod ſi prædicta nihil efficiant ad *hypnoticorum* & *narcoticorum* uſum moderatum tamen confugiendum cenſet, aſt cautè cum his mercandum eſſe præcipit, ne materia morbifica cerebro jam ſuffuſa, magis & intimius illi infigatur, ſæpius tamen cum fructu exhibuiſſe refert, *laudanum ſuum liquidum* cum ſale tartari & ſucco cydoniorum paratum, vel per ſe, vel in convenienti liquore doſique.

Hunc in finem & applicare jubet externa epithemata *ſoporifera* temporibus ſincipitique ad ſomnum procurandum; prout eidem ſcopo inſerviunt *agni* aut *vervecis* pulmones calentes, vel columbæ, vel pulli diſciſſi capitique impoſiti; conveniunt quoq; *ſedum majus* cum lacte muliebri contuſum ſincipitique applicatum, quod cataplaſma admodum conducere ſcribit. Hæc tamen omnia hac lege atq; omine tentanda ſunt, ut virium conſervandarum ratio habeatur, cæteroquin enim, prout ex ipſo veritatis tripode ait author, laterem lavabis atque oleum & operam perdes, ſi ægrum ſcil. ſpiritibus animalibus omnibus defraudaveris, indeque in te quadret illud tritum *tollere ſcis morbos*, ſed quomodo? *tollis & ægros*.

Ad vires ergò conſervandas *tincturam coralliorum* ad guttas 20. bis vel ter in die in mixtura appropriata cardiaca ſcilicet exhibendam putat.

Sylvius Lugdunenſis ille Hippocrates ad bilem acriorem, ut plurimum delirium excitantem, ſanguiniſque conſiſtentiam naturalem infirmantem, vitæque fundamenta quandoque deſtruentem & labefactantem corrigendam utitur ſequenti præſertim mixtura, quàm ex ipſius authoris fonte depromere, & hic apponere libuit:

℞. *Diaſcord. Fracaſtor.* ʒ ij.
Confect. Hyacinth. ʒ j.
Syr. papav. alb. ℥ j.
Aq. plantaginis ℥ ij.
fœnicul. ℥ j. *M.*

quàm mixturam cochleatim, & per intervalla brevia uſurpandam vult. In hoc caſu quoque venam ſecandam eſſe præcipit.

Diætetica quoque remedia acriori temperandæ bili convenientia ad partes vocat, & commendat *aërem* ad frigiditatem blandam vergentem, alimenta ſubpinguia, hordeacea, amygdalina, vel emulſiones ex ipſis paratas, quia hæc particulas bilis acrioris obtundunt, leniuntque; eundem habere effectum *gelatinam* ex carnibus junioribus inquit, ob eandem rationem, quia

quia bilis acrimoniam demulcet, obtunditque; cereviſiam tenuem ex hordeo præſertim coctam ptiſanasque ex eodem & radice glycirrhyzæ, paſſulis minoribus & majoribus excorticatis paratas admodum deprædicat, quorum jam dictorum ope temperatur, & corrigitur materia peccans, bilis nempe acrimonia, quietem quoque tum corpori, tum animo dictatoriè imperat; hilaritatem etiam & mœrorem, ſed levem, multum hoc in affectu conferre autumat.

Carteſius & ejus Pulli ad deliria mitiganda, furores leniendos, ſanguinem tumultuantem, ſpiritusque animales excandeſcentes, à particulis imprimis malè figuratis & accedente ſimul *materiâ ſubtili* excitatos, *opiata* commendant, quippe quæ hos ſpiritus animales furentes ſimul ad quietem compellunt, viſco quaſi nervos obſtruunt & conglutinant, acresque particulas, quæ nervorum fibras ac ramulos ita diſcindunt, ut fibræ quæ antea inſtar chordarum erant tenſæ, reſiliant ac in cincinnatos quoſdam globulos aut circulos convolvantur, demulcent; qui prædicti globuli nervorum viis objecti allabentes ſpiritus intercludunt, adeò ut ad partes corporis ferri, & munera ſua ordinaria obire nequeant. Prædicti Carteſiani & *præcipitantia*, quæ ab aliis *refrigerantia* vulgò dicuntur, magnifaciunt, ex. gr. nitrum perlatum, quod in aqua diſſolutum ſummè prodeſt, quia ſpiritus & ſanguinem figit & ſimul deobſtruit; acetum deſtillatum, antimonium diaphoreticum, omniaque ponderoſa & gravia, ut ſunt margaritæ, corallia, teſtacea quæcunque, omnia martiata, creta, bolus, quæ omnia obicem ſpiritibus animalibus ponunt, & ſanguinis motum retardant, quo minus hi poſſunt excurrere, in quem finem, & quæ diximus *opiata* maximoperè ſuadet.

Noſtrum ſi rogites votum, hoc tale erit in curatione præter Diæteticam curam ex præcedentibus colligendam. Omni operâ & ſtudio annitendum eſt, ut *Coſmetorges irâ percitus deliniatur, dein ſpiritus animales ab ipſo ad fugam quaſi miſſi, atque furore ita perciti, ut inſtar rebellium ſint*, iterum compeſcantur. Quibus binis ſcopis ſatisfacit venæ & arteriæ ſectio vel in brachio, vel in fronte, vel melius in temporibus inſtituta, quia ſanguis motu & ſubtilitate peccat; quâ arteriotomia lanionem aliquem Dizenſem *phreniticum* ſine ullo alio remedio feliciter curavimus; vulnere arteriæ per emplaſtrum commune ex pilis leporinis & albumine ovorum paratum, vel per noſtrum liquorem ſtypticum obligato, mirum dictu, quantum militantes ſpiritus animales quaſi commeatu prohibiti, & rebellibus extinctis Domino ſupplices fiant, & ad priora obſequia ſeſe faciles ſiſtant. Inter reliqua *chirurgica* pro re nata, haud negligenda volumus ſequentia, nempe hirudines, cucurbitulas ſcarificatas, quibus ut diximus ferocientes ſpiritus animales ſubduci poſſunt.

Infuſionem variorum liquorum in venas hominum, inprimis opiatorum, eſſentiæ ſcil. anodynæ *Zwelferi*, &c.

Et

Et transfuſionem ſanguinis vel humani, vel vitulini, vel agnini in venas ægrorum magnificimus, his enim quaſi donativo ſeu annona placantur ſpiritus animales. *Veſicatoria* quoq; non diſplicent, cum per hæc particulæ acres ut plurimum Coſmetorgen & ſpiritus animales offendentes evocentur eliminenturque, in quem finem & *frictiones* & *ligatura* extremarum partium, *balnea* pedumque *lotiones* adhiberi poſſunt. Ita Juvenem ex amoris œſtro phreneticum, & ita aridum ut vix oſſibus hæreret, *balneo aqua dulcis* reſtitutum Ephemerides noſtræ memorant.

Hæc ſunt Chirurgica, paucis nunc videamus illa, quæ ex Gazophylacio pharmaceutico depromi ſolent. *Clyſteres* ergò *refrigerantes*, emollientes & laxantes, (quia in omnibus morbis acutis fortiora purgantia nocent, quatenus motum ſanguinis, & ſpirituum adaugent,) vulgò ità dicti injiciendi ſunt; dein ſi particulæ inprimis ſulphureæ abundent, quæ non facilè obediunt catharticis fortioribus, quibus & ipſis *Coſmetorges* magis magiſque irritatur, & ſpiritus animales efferantur, *mitiora lenientia* eligenda eſſe author eſſem, nempe hæc, decoctum tamarindorum, hordei, cum paſſulis & radicibus acetoſæ, addito ſaporis gratiâ, vel ſyrupo papaveris erratici, vel berberum, vel acetoſellæ, &c. quæ omnia id efficiunt, ut cum *Cæſare* ſæpè gloriari liceat, *veni, vidi, vici.* Ad *Coſmetorgen* irâ quaſi excandeſcentem demulcendum, ſpirituumque animalium furorem ſedandum conducunt etiam *aquea* & *acida*, hæc enim ſerum reſtaurant, cujus inopiâ quaſi nauſeabundus Rex noſter r dditur, ſunt verò illa aqua endiviæ, plantaginis, acetoſæ, ſerum lactis, Julapia varia, &c.

Inter *acida* excellunt ſuccus citri, granatorum acidorum, acetoſæ; ſpiritus minerales acidi, vitrioli; Clyſſus minrralis antimonii; phlegma vitrioli; tinctura roſarum, 4. florum cordialium, &c.

Nitroſa quoque, quæ & ipſa nomen habent i ter *acida*, æſtum inp *i*mis ſanguinis temperant, & *Ducem* cum militibus placant, ne hi palabundi fiant, verbi cauſa, nitrum antimoniatum, perlatum, &c. Acidulæ Donningſteinenſes, &c.

Terrea quoque in eundem finem adhibenda, quia *præcipitando* fugant hoſt s *Regi noſtro* inimicos, quibus ipſe, ut olim viſo Clyto Alexander temulentus, ad iram proſilit, & hæc ſunt *Corallia*, perlæ, *lapides quinque pretioſi*, conchæ, unicornu & ferè omnia ponderoſa: In juniorum & eorum, qui juxta proverbium ſine cortice natare nondum poſſunt, gratiam, ſequentes in ſcenam formulas producimus.

℞. *Aq. Endiv.*
Acetoſell. ana ℥ iij.
Plantaginis ℥ i ß.
Spir. nitri. gr. xxx.
Syr. papav. err. ℥ j. *M. f. Julepus.* *Vel*

℞. *Sem. 4. frig. maj. ana* ʒ j.
Papav. alb. ℥ ß.
C. Aq. Endiv.

Prunell,

Prunell lactuc. ana q. v.
F. Emulſio addenda in fine corall. præparat. ʒ j.

Decoctum cynosbati à quibusdam laudatur.

Vel

℞. *Lap. prunell.* ℥ i ß. (*vel nitri antimon.*) *C.C. uſti* ℥ ß. *M.* Hujus pulveris indatur aliquid ſero lactis, vel potui ordinario. Proſunt & tinctura roſar. violar, eſſentia anagallid. comp. minera Saturni, &c.

Hiſce verò nobilioribus medicamentis præter ſpem fruſtrà tentatis ad *opiata* tanquam ad anchoram ſacram confugiendum, quæ vix, ut verè dixerim, ne vix quidem fefellerunt, quippe *Coſmetorgen* inordinato imperio peccantem ad mitiora conſilia compellunt viribus defectam naturam reficiunt, & eadem opera conſumptam placida quiete refocillant, vel lympham ferocientem, vel maſſam ſanguineam nimium effervefcentem placant, ſpiritus quoque animales concitatiores ad quietem, & ad prius jugum reducunt. In ſpecie verò de opiatis monela, quoad Phrenitidem ex febre ortam, hæc adjicienda fuit, quod febre adhuc rerum potiente illa non ita certa ſint, neque deſtinatum Medico ſcopum exactè feriant, utut opportunè in declinatione morbi adhibita, præclaros effectus edant, obſervante nobiscum expertiſſimo *Sydenham* in libello *Æſculapii bibliotheca digniſſimo, de Febribus*, &c. et hoſtem ad fugam vergentem, citius ad internecionem delegant, quod verò antea, ceu diximus, prodeſſe non poſſint, rationes videas apud prædictum *Sydenham de Febribus*, p. m. 56. Eundem vidimus effectum in fœmina quadam *Limburgenſi*, quæ jam declinante febre maligna menſuram quadrantem vini generoſi ebiberat, inq; hanc phrenitidem inciderat, quam ſequentia mixtura opiata, ſæpius attamen per intervalla ad tria cochlearia exhibita, feliciter priſtinæ reſtituimus menti.

℞. *Aq. betonicæ,*
borraginis ana ℥ i ß.
Tinct. roſar. ℥ vj.
Laudan. opiat. inc. gr. v.
Confect. Hyacinth. ʒ j.
Syr. acetoſ. citri ʒ vj.
Spir. ſalis armoniac. gr. x.
M. D.

Sed hæc narcotica minimè ſunt adhibenda, cùm putamus vires eſſe fractas, & inſtare criſin, vel à minima doſi ſemper eſt incipiendum, ut videamus, quid ſanguis ferre poſſit, ſic poteſt incipi à ſequenti ſomnifero.

℞. *Syr. papav.* ʒ iij.
Laudan. opiat. gr. j. *M.*

Poſtea ſemper ad majorem doſin adſcendi poteſt.

Eidem ſcopo ſatisfaciunt *pulvis abſorbens Nobiliſſimi Wedelii*, in Opiologia elegantiſſima deſcriptus: tinctura anodyna *Zuelferi* à ʒ j. *ad* ʒ i ß. exhibita; *laudanum cydoniatum Hoffmanni, theriaca cæleſtis noſtra*, aliæque emulſiones ſomniferæ dictæ, & id genus alia medicamenta ſoporifera non contemnandam habent vim Coſmetorgen excandeſcentem compeſcendi & leniendi.

E Inter

Inter ſpecifica referimus pulverem noſtrum *Praunon*, à nobis ità dictum, quia is *Coſmetorgen* noſtrum mirificè placat, & verum dicimus mira hoc pulvere in affectu hoc præſtitimus, & quidem reiterata ejus exhibitione; quem junioribus lubentes communicare volumus.

℞. *Specif. cephal. D. Michael.* ℥ j.
Laudan. Cydoniat. Hofm. ℈ ß.
Nitri antimoniat. ʒ ß.
Ocul. 69. præpar.
Magiſter Lunæ.
Succin. ana ℈ ß.
fol. auri num. ij.
M. f. pulvis ſubtiliſſimus.
Doſis eſt ana ℈ ß. *ad* ℈ j. ʒ ß.

Convenit & muſcus terreſtris. Ad obſtructiones tollendas in cerebro & meningibus, & mixturam ſanguinis legitimam reſtituendam ſudoriferum antifebrile ſeq. vel ſimile exhiberi poteſt.

℞. *Card. bened. gr.* xv.
Laudan. opiat. gr. j.
Spir. nitri dulc. gr. vj.
Aq. Card. bened. ℥ ij.
Syr. papav. ʒ iij. *M.*
Vel ℞. *Bezoard. min.* ℈ ß.
Aq. Card. ben. ℥ iij. *M.*

Vel poteſt exhiberi pulvis, qui miras operationes præſtitit.

℞. *Lap. prunell. gr.* xv.
Camphor. gr. iij.
Laudan. opiat. gr. ß. *M. f. Pulvis.*

Hæc fuere *interna*, *externa* nunc haud quoque negligenda eſſe volumus, inter quæ epithemata *refrigerantia* & *præcipitantia* ex aqua & aceto roſaceo parata, vel ex ſeminibus papaveris albi, lactucæ, nucleis perſicorum cum aqua roſarum, papaveris, nymphææ lactucæ, endiviæ, fronti & ſincipiti applicanda ſuademus: Quem effectum & habent varia unguenta ſomnifera, inprimis mixtura noſtra ſomnifera, temporibus inſtar emplaſtri applicata; imponi poſſunt juxta Williſium varia animalia jam dicta, columbæ, pulli, catuli, &c. Nos pro arcano habemus *hirundines*, vivos & diſciſſos capitique raſo applicatos, quorum victima *Coſmetorges* ira percitus valdè lenitur, & ſpiritus animales ad inducias revocantur, quia ex his hirundinibus vivis calor & vapor blandus & ſubtilis exhalat, qui maximè amicus eſt noſtris poris, & convenientiſſimus eſt ad obſtructiones in illis facilè tollendas. Cataplaſmata ex herbis recent. portulacæ, ſemperviv. flor. roſar. nymph. camomill. & melilot. parata proſunt. Plantis pedum & applicentur fermentum, & ruta, teſtibus & adhiberi poſſunt epithemata. Bartholett. in method. de difficil. reſpir. l. 5. maximè commendat carnem cucurbitæ contuſam, capiti abraſo adpoſitam mirè infrigerare, & ſe hoc medicamento deſperatam phrenitidem curaſſe teſtatur.

Ad ſymptomata & aliquando cura dirigenda eſt, ut ergò urina promoveatur, ſi æger obliviſcatur, pecten & perinæum inungi poteſt oleo ſcorpionum, & ſale aliquo fixo, ut acrimoniâ illâ veſica ſtimuletur ad excretionem, v. gr.

℞. Ol.

Digitized by Google

℞. *Ol. ſcorpion.* ʒ iij.
Sem. dauc. Cret. ʒ j. *M.*

Si æſtus ſit intenſus, conducet ſequens pulvis refrigerans, & tamen non obſtruens.

℞. *Nitri perlat.* ℈ ß.
Camphor. gr. ij.
Bezoard. min. gr. v.

Spiritus nitri etiam convenit.

℞. *Seri lactis* ℔ ij *in quo chalybs ſit exſtinct. adde ſyr. acetoſ. citri vel alius* ℥ i ß. *vel claretum tamarindinatum. Vel ordinario potui inſtilletur mixtur. ſimpl. vel bezoard. ad* 30. *gutt.*

Sequens oxyrrhodinum, ut levis excitetur ſomnus, optimum eſt.

℞. *Aq. roſar.* ℥ x.
Succ. lactuc. ℥ ij.
Opii ʒ ß.
Croci ℈ j. *M. f. Epithem.*

Vel ℞. *Sperm. ranar.* ℥ vj.
Succ. 69. *fluv.* ℥ iij.
Opii acet. corr. ʒ ß.
Camphor.
Croci ana gr. vj. *M.*

Pro linimento capitis, ſequens.

℞. *Ung. popul.* ℥ ß.
Laudan. op. gr. vj. *vel opii gr.* xij.
Camphor. ℈ ß.
Ol. papav. alb. q. ſ. f. liniment.

Vel carnem cucurbitæ contuſam applices fronti, vel ſuccos lactuc. portulac. ſolani &c. imponas.

CAPUT III.

De Affectibus Capitis rationem turbantibus.

De

MELANCHOLIA.

IN præcedenti capite egimus de *Coſmetorge* nimis furiente & ſpiritibus animalibus per eum irritatis, pergendum nunc ad *Melancholiam*, per quam *Microcoſmetor* deſipiens & triſtis ex cauſis mox dicendis factus, ſpiritus ſuos miniſtros à communi indole deſciſcentes & quandoq; omnibus viribus exutos duntaxat ad pauca munia obeunda, adhibet.

Definitio. §. 1. Definitur verò vulgò is morbus, *quod ſit delirium quoddam, vel deſipientia ſine febre & furore ex melancholico humore natum.* Ita ex aliorum calculo definitio eſt formata, cui nos quidem calculum adjicimus, ſed eam talem ponimus, majoris lucis ergò, quod nempe ſit *delirium* ſine febre & furore, ex *Microcoſmetorgis* deſipientia & triſtitia, ſpiritus animales ſegnius, quam aliàs ipſi ſolenne eſt, regentis, ortum.

In hoc enim affectu ſi quis rationem formalem accuratius explicatam dare velit, ita perturbatur *Microcoſmetor*, ut ſæpè ſibi imaginetur à ratione abhorrentia, cum metu tamen & triſtitia: oblitus quippe hic regens muneris ſui cum ſit, non poteſt eſſe quin ſpiritus animales in minori copia ad munia peragenda influant, & tale ſit regimen in microcoſmo quale in regno aliquo eſt tempore *Anarchiæ*, unde & viſcera ſpiritibus defraudata fer-

fermento privantur, quo deſtituta officium facere nequeant, inde corpus pituitâ acidâ, viſcidâ, tenacique repletur, dein non numeroſi ſpiritus animales pituitæ huic viſcidæ quaſi viſco agglutinati & retenti indies magis magiſque & ſenſim ſine ſenſu abſumuntur, quibus defraudatus æger miſerè vitam ſuam agere cogitur. Ut preſius pedem admoveamus, & genus noſtræ definitionis apertius exhibeamus, hoc in morbo varia deprehenduntur deliria, & vix ullam hominis metamorphoſin (ut cum Williſio loquar) antiquitas fabuloſa excogitavit, quam aliqui in ſeipſis non admiſerunt, & extant undecunque varia id genus deliria, de quibus inferius pluribus agendi locus erit, cum de ſignis loquemur.

Diviſio. § 2. Fuit hæc explicatio ipſius definiti & definitionis, transeundum nunc ad diviſionem & placet hunc morbum dividere in *Melancholiam Cephalicam*, & *hypochondriacam*. *Cephalicam* dicimus, in qua Microcoſmetor per ſe & ſine vitio hypochondriorum triſtis redditur, & in ipſius arce turbæ fiunt. *Hypochondriacam* verò dicimus, quando malum ſibi imperium rapuit circa partes inferiores abdominis, *hypochondria* ſcilicet.

Pars affecta. §. 3. Succedit pars affecta, (ſi aliorum filum ſequeremur, nobis verò ex meliore luto Titan præcordia finxit, indeque cum potius ſit cauſarum diſtinctio, effectus verò & pars affecta ſint eadem, nos conjunctim ea tractabimus,) quæ juxta veteres eſt *ipſum cerebrum*, læditur autem *id*, uti dicunt, quatenus eſt pars ſingularis, è cerebro enim omnes principes animæ facultates deducunt, & principem facultatem cerebri nempe *imaginandi*, non *cogitandi* aut *memorandi*, hic lædi volunt. Divin. Hippocr. aſſerit 6. Epid. ſect. 8. t. 58. hoc in affectu *animam* diſtinctè & quaſi à corpore ſive cerebro affici. Cerebrum juxta aliorum opinionem ſubinde læditur per *eſſentiam*, tumq; ſigna nulla præcordiorum, hypochondriorum, alteriuſque partis læſæ apparere addunt, tum quoque contingere aſſerunt, melancholicorum ſymptomata eſſe mitiora atque in facie livedinem apparere. Si per conſenſum cerebrum lædatur, & vel à liene, vel hypochondriis, ut dicunt, vel ab utero, quando ibidem humor atrabilarius generetur, tunc apparere ſigna partibus iſtis affectis utero vulgo adſcripta, ajunt quippe in puerperis ob lochia ſuppreſſa, vel in virginibus, ob menſtrua retenta ſanguinem inquinari & fixiorem fieri, inque dyſcraſiam atrabilariam eum converti, indeque hunc affectum excitari: Inde veteres culpant lienem, nobis tamen magis productum eſt morboſum, quam cauſa. Magnus Williſius *cor* & *cerebrum* ſimul hic affici ſibi perſuaſum habet. Nonnulli pro ſubjecto ipſam *animam corpoream* accuſant. *Helmontius* extra cerebrum in præcordiis & circa os ſtomachi morbum hunc reſidere ſuſpicatur. Nos ut paucis & quaſi indice rem attingamus, pro ſede hujus morbi principaliore cognoſcimus *metropolin*, ubi ſcil. noſter *Microcoſmetor* reſidet & imperi-

um

um ſuum exercet, *globoſam ſcil. partem illam cerebri* in qua *Rege* triſti facto non poteſt fieri, quin reliquæ partes omnes patiantur, mox hypochondria, mox lien, jecur, pancreas, meſenterium, uterus, utpote ſuis ſpoliata fermentis, & ſunt loca diverſa cauſarum latentium.

Signa. §. 4. Sed quî hoſtem hunc cognoſcere licebit? hoc jam ex profeſſo docebimus ſignis explicandis, quæ ſunt inprimis metus & triſtitia, omnes enim melancholici ſunt valdè triſtes & meticuloſi, quod & celeberrimus *Williſius*, ut ſupra audivimus, cordis paſſioni adſcribit, revera enim ideò cor compati debet, quia *Microcoſmetor* triſtis ſpiritus animales, milites ſuos incolaſque cerebri, deſides & quaſi ſomnolentos ad cor tanquam ad excubias ſine effectu ablegat, idque haud irradiare & inflare valentes, ſpiritus enim animales, qui aliâs naturaliter, & in ſtatu ſano debent eſſe læti, vividi, tranſparentes, ſubtiles & lucidi, hic verò in melancholicis, ſpiritus hi ſunt triſtes, opaci & emortui quaſi, & non aliter terrorẽ incutiunt, quam nocturnæ tenebræ, quæ timoris terroriſq; etiã apud audaciores ſunt cauſæ &c. Unde illud Germanorum, **die Nacht iſt keines Menſchen freundt.** Spiritus è contra lætus, ſapientiæ ipſius teſtimonio Proverb. 17. 22. &c. ætatem efficit floridam; ſpiritus triſtis verò areſcere facit oſſa; vitam præcipitans morte properatâ. Ægri noſtro affectu correpti tædio quoque vitæ afficiuntur, terrificis intentisque animi cogitationibus infeſtantur, artuum miræ convulſiones corporiſque totius epilepticæ concuſſiones obſervantur, etiamque abſque ullo ordine verba profundere incipiunt & quidem inania; frequenter etiam in lachrymas prorumpunt, ſolitudinibusque gaudent, eaſdemque rurſus damnant, decipi quoque ſe ſemper inſidiaſque ſibi ſtrui miſeri putant, panemque omnem intoxicatum aliquando credunt, ſomnus ipſis brevis eſt, & brevior luſciniæ ſomno, & variis turbulentis inſomniis perturbantur, quæ falsò plures ex Medicorum catalogo vaporibus ex liene inſonte aſſurgentibus adſcribunt, cum potius ſpiritubus extra ſphæram ſuam conſtitutis adſcribendum eſſe, cum doctioribus putemus. Hæc fuere generalia ſigna, nunc ad ſpecialiora vocamur. Nonnulli Melancholici ſemper rident Democritea ſtultitiâ, alii ſemper lachrymantur, quaſi per Pythagoream μετεμψύχωσιν Heracliti anima in eos tranſvolâſſet; multi ſe vates eſſe ſibi imaginantur & augurantur de rebus futuris, multi ſeſe potentes Reges vel principes eſſe contendunt, & fortè dum baculum portant, *ſceptrum* ſeſe habere imaginantur, pars ſe in novam ſpeciem transformari credunt, unde alii cucullorum, alii gallorum, alii luporum, canum, aliorumque animalium voces geſtuſq; imitantur, multi fictilia vaſa ſe eſſe autumant, eaque ratione ne ab occurrentibus lædantur, cedunt, alii ſe corpus vitreum geſtare imaginantur, & ne aſperius compreſſi in partes diſſiliant verentur, plures ſe vita defunctos putârunt ſepulchro ſtatim inferri

ferri poſtulantes, multi in hac vel illa olla aut ciſta cacodæmonem ſe videre putant, ut ſæpè à dæmone obſeſſi ab ignaro plebe habeantur ægri. Alii quamvis mortem pertimeſcant, hanc tn. alii exoptant, & aliquando eam ſibi conſciſcunt, uti 3. talia exempla nobis nota ſunt, & mirum id non eſſe exinde cognoſces, quod *Coſmetorges* aliquando à ſe ipſo vindictam poſcat, & tanquã Ajax in proprium gladium incumbat, ſpiritibus animalibus ad ſui internecionem ad fœdiſſimam hanc rem convocatis, ceu in ſacris paginis *Saul* armigerum advocaſſe legitur. Quidam ſe capite, alii omnibus membris, brachiis, pedibus, &c. deſtitui putant, & ſibi ipſi apparent ita, ut apud Virgilium Deiphobus quem Æneas videbat

Lacerum crudeliter ora manuſque ambas populataque tempora, raptis auribus, & truncas inhoneſto vulnere nates. Pars etiam cibum recuſat, nihil vitæ ſupereſſe exiſtimans, multi latrones & præfectos adeſſe, qui ad vincula deducere velint ſuſpicantur, prout hoc elegantiſſimo exemplo probare liceret ex celeberrimo *Barclajo* in Argenidis *l. 1. cap. 13.* (ubi Heraleontem, quem lapſæ mentis error notiſſimum aulæ effecerat, quaſi Poliarchus eſſet, fugiſſe & è fuga retractum eſſe memorat) niſi ille magis luderet, quam vera diceret; plures ne terra eos abſorbeat, verentur. Nonnulli aut bello aut contentionibus aut altercationibus, aut ſtudiis, aut precationibus, aliiſque vitæ inſtitutis, quibus addicti fuere ſemper, occupati ſunt, ut & hic valeat illud Poetæ;

Navita de ventis, de tauris narrat arator
Enumerat miles vulnera, paſtor oves.

Iiſdemque vigilantibus accidit quod aliis ſomniantibus, ſed ut brevis ſim, veriſſimum eſt illud *Williſii*, diverſimoda melancholicorum deliria recenſere, eſſe opus uti prodigii plenum, ita penſi ferè infiniti.

§. 5. Ad aliud conſiderationis hemiſphærium nunc procedendum, ad *cauſam* ſcilicet. *Cauſa.*

Pro cauſa autem admirandi hujus affectus *Veteres* intemperiem cerebri frigidam ſiccamque ſive illa naturaliter in eo exiſtat, ſive aliunde acciderit, ab humore ut plurimum melancholico, atra ſcil. bile, quam in vaſis meſenterii hoſpitari & commorari autumant, unde vapores ad caput aſcendere inſtar nebulæ & obfuſcare ſpiritus animales, inde cerebrum reddi tenebris ſimile credunt, ſanguinem quoque aduri aſſerunt, ex qua aduſtione uti ex ligno madido concremato vapores hos melancholicos ad mentis ſedem aſſurgere, uti in febrium deliriis ſolenne eſt, fingunt. Sed cum obſcuris hiſce cerebroſis & cerberoſis Doctoribus nullam meliorem & ſaniorem admittentibus rationem, prælia nunc non miſcebimus, cum error vel manibus palpari poſſit, jam ſatis ſit detectus ab celeberrimo Helmontio, qui ferè ad eos idem dicit, quod *Appius* cæcus ad ſenatores, *Quomodo vobis mentes, rectè quæ ſtare ſolebant antehac, ingenti ſe flexere ruinâ.* Nec noſtri inſtituti ratio permit-

Digitized by Google

permittit, cum cuilibet ſectæ ſuam relinquamus opinionem & ũnicuique ſui voti uſum fructum, precamur tamen Deum, verum illum Æſculapium, ut ipſis ſanam mentem in ſano corpore largiatur. E diverticulo in viam! inter cauſas remotas hi quoque cum aliis triſtitiam, mœrorem, ſolitudines, vigilias, menſtruorum, hæmorrhoidumque retentiones p. n. referunt, unde vapores malignos ad mentem aſcendere putant, & mirum quod Galenica illa cohors in verba magiſtri ſui jurans, nil præter vapores caput ferire autumet, atraque phantasmata in ſomniis haud aſſimilia illa produci, contendat: & ſic nuper quidam glorioſus & pompoſus Medicus ex tali grege Galenica nobis præſentibus generoſo cuidam viro, unde inſomnia terrifica ſingulis nocturnis horis ſibi obvenientia ortum habeant, interroganti reſponſum dedit, vaporibus *ex liene* ad caput adſcendentibus id adſcribendum eſſe, alius adſtans quaſi alter coquus Plautinus negavit, & id inſolitum acceptum ferendum putavit vaporibus & halitibus ex *ventriculo* aſſurgentibus; qui certè juxta illud Horatii ſuum ex fulgore dare laborarunt; ſed cum his minutiis haud tempus teramus, potius ad rhombum accedamus. Suſpicantur quoque prædicti Galenici in cauſa eſſe, veſicæ, lienis, jecoris, renum, & aliorum viſcerum malam diſpoſitionem, in quibus ſanguinem melancholicum nimia copia generari acriter contendunt.

§. 6. Perſpecta paucis (pluribus enim non libet) Galenica ſecta de cauſis differente, nunc videamus alios, qui propius ſcopum feriunt, *Paracelſiſtas* ſcil. qui ſecus ac Galenici fecere, hunc humorem melancholicum deſcribunt frigiditate & ſiccitate elementari, ſed inſigni aciditate & acrimonia liquori ſalis armoniaci volatili non diſſimili, vique fermentandi ac diſſolvendi etiam ſolidiſſima corpora, ciboſque conficiendi appetitumque excitandi, præditum eſſe ajunt, qui etiam hunc liquorem, tragicam hanc ſcenam ut plurimum excitantem, non ſolis lienis peccantis cancellis circumſcribunt, ſed eum per totum corpus eſſe diffuſum aſſerunt, qui dum cerebrum invadit, (quo ipſo tunc ſpiritus animales vel ignei, vel terreſtres, vel fixi, vel fuliginoſi exiſtunt,) varia inde deliria producit. A *ſublimatione* quoq; *Mercurii* hunc morbum aliquando oriri aſſerunt. *Aſtralem* etiam hunc dicunt affectum, non tam ex *ente influentiæ* ut ajunt, quàm ex *ente naturæ & veneni.* Alii ex iiſdem ſubſelliis, neſcio quem ſuccum terreſtrem, quemque Tartarum in ſanguine hoſpitantem, & cerebrum ejuſque incolis infeſtum fingunt.

§. 7. Ad Helmontium decus illud medicinæ pergimus, qui morbi cauſam extra cerebrum, uti jam dictum, in præcordiis eſſe, & expandi circa os ſtomachi credit, proinde venena, quæ vim habent diſlocandi imaginationem, non afficere primariò cerebrum, ſed duntaxat præcordia, & ſtomachum probat; etenim quicquid ſtomachus concipit, id ipſum planè tranſmutatur, atque prorſum in aliam

eſſen-

eſſentiam migrat, priusquam inde tantillum ad cerebrum pertingat, inde Nob. Author nec pilulas cephalicas è capite aliquid elicere vult, & ſin quædam caput feriant, alterent, juventq; ratione præcordiorum hæc contingere aſſerit. Vapores craſſos, fuliginoſos acresque, quos induxere *ſchola*, tanquam inſontes rejicit, & exorbitationes ſcil. animæ ſenſitivæ amentias facere putans, quapropter animæ diverſorium ſtabilit in centro ſcil. corporis, ſive medio in parenchymate viſceris, in quo potius quieſcere animam putat, ut cum omnibus reliquis membris loqui poſſit, quàm in cerebro, prout omnes ſopores ipſi ſunt expreſſæ dementiæ, quæ quoque ex excrementitiis velut febrilibus ſordibus oriri vult. Impuritatum namq; collegia (ſic ille ſanè ſat catachreſticè loquitur,) ſtatum monarchicum quàm primum invadunt, exoticam ergò phantaſiam imprimunt ſordes invitæ animæ ſenſitivæ, *in demente, Idea* p. m. 173. §. 32. quæ apparent in opio, hyo cyamo &c. quæque impuritatum colluvies, obſidens animam ſenſitivam in ſuo viſcere originali ſopit actum intellectionis mentis, non potens in ita obſeſſam liberè lucere. Pergit N. Author, in eadem pag. ſeq. „Comperi namque pluries ajens deliros præſenſiſſe, dimiſſas infernè „imagines intellectuales, turbidas „ſurſum, atque primum infirmari „circa memoriam; adeoque & hinc „collegi, vim intellectivam procul à „capite ſitam. Non ſecus atque „partes à corde remotæ vitalis irrorationis defectum omnium primæ „ſentiunt. In deliriis ideò obſervavi primam vacillare memoriam „rerum olim conceptarum, dein in „ejus vicem ſuboriri importunam „unius rei & continuatam recordationem, quæ ſe habet per modum „repetiti ſomni, cum inverſione moleſtiſſima & labore ſomni, quem „laborem mox vigiliæ ſequuntur, „dum ſc. præcedentes imagines ſomniales cerebri memoriam labefactârunt; ſubit tum ex præcordiis „vigilans quoddam ſomnium cum „expreſſo delirio. Neque enim, pergit author, delirium fit cum ceſſatione intellectuali, prout in apoplexia, ſopore, ſyncope, &c. ſed eſt „confuſa, indeſinens idearum in „præcordiis formatarum propagatio „ſurſum vibrata. Cumque in ſanitate alioqui non fiat conceptus abs„que Ideis, neceſſariò & in delirio „ſuæ ſunt amentes Ideæ: Paulò inferius eleganter pergit dicens, à metu, agonia, invidia, ambitione, avaritia, aliisq; conſimilibus perturbationibus, facilè dementias fieri, quæ Ideæ maniacæ perturbationibus ortæ, habent in ſpiritu præcordiorum ſua incentiva repetitionum, periodorum, acceſſuum & exacerbationum intervalla, vel etiam continuationum fomenta indeſinentia; & alia verba ponderoſa ad cauſam hujus explicandam apprimè conducentia, annectit, quæ tamen multis ſphingis ænigmata haud immeritò videbuntur, ad ipſum ergò fontem curioſum lectorem remittere placet, qui ſi volupe erit, legat demen-

mentem Ideam hominis certè non dementis fœtum, & admirabitur.

§. 8. Ad *Williſium* medicinæ illud magnum lumen pergimus, qui hoc in affectu ſpirituum animalium culpat indiſpoſitionem, quos naturaliter transparentes, ſubtiles, lucidosque ſupponit, in *Melancholia* verò hos obſcuros, opacos, tenebricoſos eſſe, adeoque rerum imagines velut umbra aut tenebris obductas repræſentare autumat, quos etiam liquoribus Chymicis comparare ſolet, & ſe habere inſtar ſpiritus acidi è ſale, aceto, & ſimilibus exſtillati, ſpiritusque animales hujusmodi indolem acetoſam, cum ſalis fluidi dominio in affectibus hiſce melancholicis habere ſuſpicatur. Nam in quantum tales ſpiritus animales ob particulas ſalinas veluti aculeati ſunt, dum è cerebri meditullio ſcaturiunt, tractus & expanſionis ſuæ orbitas haud obſervant, verum ſpatiola ſibi nova ut inſolita intra globoſam cerebri ſubſtantiam denſiſſimè excavant: Hinc cogitationes, meditationesque melancholicæ, (quas dein melancholici habuere,) ac novæ incongruæ, & plerumque abſurdæ animæ objiciuntur. Hujus affectus cauſas procatarcticas putat Nob. Author, partim ſpirituum animalium indolem acetoſam, partim ſanguinis dyſcraſiam atrabilariam. Et quia Author planè ex tripode hactenus rem tractaſſe videtur, non poſſum, quin curioſum lectorem, qui ipſa morbi penetralia deſiderat, ad eum remittam.

§. 9. Et *Sylvius* nunc ſalutandus, hic verò expreſsè dicit, hunc morbum ne mentis quidem functionibus parcere, quin potius præter *apprehenſionis ſimplicis* confuſionem, ingenii operationes turbare, memoriam tollere, mentemque eò usque dementare, ut animus continuè impellatur, & moveatur ad mœſtitiam & metum, & quidem cum aliquo delirio, eoque nunc leviori, nunc graviori, quod tunc *melancholicum* dici ſolet; eam verò vocat *melancholiam hypochondriacam*, quando delirium cum metu conjunctum, ut diutius tegi nequeat, verum forâs, & quidem palam erumpat; & paſſionem hypochondriacam à melancholia gradibus duntaxat differre ait, ratione vehementiæ majoris aut minoris, culpat ergò hic *vitioſam efferveſcentiam* (quam ferè ubivis *fundum calamitatis & turbonem* in corpore humano, ut Cicero Catilinam, putat) imprimis exiſtente ſucco pancreatico acido auſterioreque cum pituita viſcida mixto, ſpiritus animales perturbante.

Renatus ille verè renatus *des Cartes* ejusque Aſſeclæ dicunt, quod nihil æquabilius inter homines diſtributum ſit, quam ipſa mens, ſed propter organa diverſimodè diſpoſitam eſſe, operationesque exercere diverſas, multa igitur animæ adſcribi, quæ deberent iſtius organis indiſpoſitis imputari, quod enim alius præ alio feliciori gaudeat ingenio vel memoria, & multi tribuunt animæ, cum tamen organorum diſpoſitioni meliori ac debiliori adſcribendum ſit: Quod probant per infantes, quibus eſt anima eadem &

plane non mutata ac ſenibus, ſed quia in infantibus organa illa ſunt indiſpoſita, & molliora, & mucilaginoſa, propter talem cerebri & nervorum mollitiem impreſſiones factæ non poſſunt cerebro ita inhærere, unde Ideæ haud diſtinctè poſſunt percipi, & ad glandulam pinealem deferri, donec organa facta fortiora, quo facto infantes incipiunt ratiocinari, & diſtinctius cogitare: ſic propter eadem organa labefactata, in ſenibus ingenium, memoriam, viſumque lædi imminuique & iterum eos infantes fieri, percipimus, & non hoc fit, quod anima vel mens labaſcat, quæ immutabilis eſt, ſed quia in his organa (cerebrum puto,) exſiccantur, ut impreſſiones ritè fieri non poſſint, & inde *mens* de illis non diſtinctè judicare valeat, unde illud Procarticum, ſi ſenex haberet oculum juvenis, tunc videret ut juvenis; quoniam verò in ſenectute oculi partes exſiccantur & immutantur, hinc viſus neceſſariò imminuitur. Quamdiu igitur, ut propius ad rem accedamus, *machina noſtra* partes ſecundum naturæ leges manent diſpoſitæ, & filamenta leviter ac molliter pulſentur, tamdiu juxta leges naturæ actiones fiunt, quando verò filamenta ſunt læſa, & fortius pulſantur, tunc incipit delirium, quemadmodum cythara ſuavem producit harmoniam, ſi omnes ſuas fides ritè habeat diſpoſitas, & ex lege artis tenſas, ſi verò una non ſit rectè diſpoſita vel tenſa, ceſſat illa harmonia. Remotè quoque ſuum ſymbolum addere ajunt *intemperiem ſanguinis craſſam, viſcidam* & fœculentam, à vitioſo quodam *acido* ortam, ex quo ſanguine ſpiritus animales fiunt tenebricoſi, ad varias enim cogitationes requiruntur ſpiritus animales variè diſpoſiti, ſi enim ſunt nimis ſubtiles, *judicium* valdè labefactatur, ſi ordine haud moveantur, varia exinde oriuntur deliria, & cum riſu, ſaltatione, Venere, aliiſque blandis cogitationibus. Si verò ſpiritus animales craſſiores ſint, tunc tardius melancholici incedunt, & ſemel incedentes in veſtigia cerebri, & ab illis reflexi eandem menti repræſentant imaginem, unde quoque putant ſibi ſemper rem ſemel conceptam eſſe præſentem, unde melancholici ſibi aliquando imaginantur, ſe videre Diabolum in hoc vel illo loco, & hoc fit, quando ſpiritus animales ſunt valdè craſſi, ſegniusq; moventur, hinc incidentes in veſtigia impreſſa olim de Di bolo, cum ægri eum viderint vel depictum, cum cornibus tauri, pectore leonis, cauda, & variè à veſtigiis illis ad mentem reflectunt, unde propter celeritatem cogitationis mens hæc omnia percipit, & unam format Ideam. Eandem rationem eſſe in febricitantibus contendunt, exiſtimantibus quippe, aliquando oculis ſubvolitare muſcas, & neſcio quæ animalcula, ſpiritus enim animales tunc ita determinantur, ut antea factum, cum animalcula hæc eſſent præſentia, & ſic menti eandem repræſentant ideam, & quemadmodum multa in inſomniis menti repræſentantur, à ſpiritibus animalibus incidentibus in veſtigia antea impreſſa,

ita

ita etiam in melancholicis fit, qui ſunt vigiles ſomniantibus ſimiles.

§. 10. Reſtat ut & noſtra nunc addatur Criſis, nos verò medio tutiſſimi inter prædictas opiniones ibimus. Veriſſimum tamen eſt & hic noſtrum *Microcoſmetorem Regem* phantaſiæ atque memoriæ præſidentem, & ceu diximus in globoſa cerebri compage reſidentem triſtem, & hinc meticuloſum ideò factum, quia jam ſentit aliquoties ſcintillas ex acido enaſcente vitioſo ſurgentes, unde & ſpiritus animales tanquam milites ob ignaviam ſui Rectoris etiam torpidi, craſſi & quaſi à Domino relicti, hos vel illos (pro lubitu) meatus cerebri inprimis verò patentiores quaſi in forum prorepunt, quos etiam ſemel ingreſſi ob gravitatem ſuam non facile deſerere, & quaſi inde avolare queunt, ſed in hoc luto cohærere coguntur, unde non poteſt non fieri, quin Idea una eademque ſemper obverſetur: Eleganter quoque & quaſi ſole clarius meridiano exinde apparet, cur & in hoc malo triſtitia & metus concurrat, ut enim pulli à gallina, vel ſervi à Domino Rectore derelicti in perpetuo metu ſunt, ſic & eadem eſt ratio ſpirituum, poſtquam Rex ipſam curam non gerit, ſed negligit. Cum itaque reliqua viſcera ſpiritus hi maximè neceſſarii non, uti debent ex imperio influant, neceſſariò fit, ut viſcera fermento ſuo volatili deſtituantur, & loco hujus aliud exoticum *acidum* ſc. ſylveſtre nanciſcantur, quod acidum vitioſum mox in liene, mox in ventriculo, mox in meſenterio, mox in pancreate, aliiſque partibus hypochondriorum, vel in tubulo aliquo hoſpitatur & augetur, & dum nec *Rex*, nec ſubditi officium faciunt, non aliter ac domi hæreſes non extirpantur deſidiâ Principis augeri ſolet auctum. Plures noſtrates hæc viſcera pro parte affecta agnoſcunt, & inſuper in his cauſam morbi hujus latere acriter contendunt, cum tamen ſuperabundantia acidi ſit potius productum morboſum. Fatemur, lienem in hoc affectu non eſſe ab omni labe immunem, quia ſpiritus animales per nervos ipſius quibus ſcatet influere debent, ſed cum hi ſint à Microcoſmetore derelicti, & imperium excuſſerint, fermentum lienis corrumpitur. Melancholiæ quoque cauſa eſſe poteſt perverſa de re aliqua imaginatio, & hinc perverſum judicium, cum anima putat, ſe cauſas extra corpus percipere, quæ intra corpus conſiſtunt, ut cum pauper ſibi imaginatur, ſe eſſe Regem, revera in ſe percipit Ideam Regis, ſed eſt mala applicatio, quod ideo ſe putat eſſe Regem; quod oritur, quia cum menti antea bene eſſet, per particularem motum ſpirituum idea Regis imprimitur, judicat & percipit revera ſe Regem videre, cum jam in ſtatu corporis morboſo etiam talis motus oriatur ſpirituum, etiam judicat ſe vel Regem videre, vel Regem eſſe, qui motus peculiaris ſpirituum poteſt fieri, cum de re aliqua valde ſimus ſolliciti, & eam ſemper ob oculos ponamus, ea attentio ſingularem ſpirituum undulationem in cerebro, regio illo ſolio, excitat, & hinc in omnes

nervos producit, à qua ἀταξία ſpirituum fermentationes in ſanguine alterantur & depravantur, & ab iſto ſanguine iterum ſpiritus pejoris notæ producuntur, hinc & cogitationes in pejus ruunt.

Omnia Phænomena hujus affectus ritè explicari poſſunt, per ſpiritus animales, qui naturaliter & in ſano corpore ſunt lucidi, vividi, & irradiantes omnes corporis partes, ſi verò ſunt ſegnes, torpidi, & à Rege ſuo non benè gubernati, & in naturam acidam degeneres, haud totam cerebri compagem uti prius irradiantes, & citò permeantes, ſed in meditullio ſcaturientes impetu ſuo in poros & meatus tantum proximiores, quaſi cæcutiant, feruntur, unde melancholici triſtes incedunt, aliaque abſurda & ſibi contraria imaginantur & loquuntur, cum enim ſemel hi ſpiritus torpidi in meatum cerebri pertingunt, ibidem propter craſſitiem huic inhærere ſolent, ideò non facilè idea hæc ſemel concepta deleri poteſt, ſed ſæpè dies noctesque idem objectum animo volutant ægri, de rebus aliis, quæ interdum longè majoris momenti ſunt, planè nihil ſoliciti ſunt. Microcoſmetor enim in phrenitide Rex iræ eſt, hic nimis mitis & ignavus haud revocare valet ſpiritus extra ſphæram ſuam egreſſos, qui quoque imperio jam obſequi nequeunt, unde ſi quis aliquam ideam v. g. ſe Regem, Principem, gallum, leonem, canem, &c. eſſe ſemel concepit, neceſſariò & geſtus imitari debet, quia toti ſunt ſpiritus in efformanda illa re, quam ſemel ſibi finxerunt, & dum illi canem ſibi objecerunt, ſtatim & in vicinia & effectus caninos deprehendunt, verb. gr. latratus; quæ ſymptomata ex philtro aſſumpto obſervavi. Eadem eſt ratio reliquorum: ſed è fluctibus ad portum.

§. 11. Ad alterum Hemiſphærium nunc tranſeundum eſt, ad *prognoſin* ſcilicet: eſt autem hic affectus ut plurimum chronicus & curatu difficillimus, meritòque dicitur flagellum & opprobrium Medicorum, cum plurima & generoſa eludat remedia: viſcera enim utpote officina fermenti conficiendi ob ſpirituum animalium torporem & ignaviam ferè defraudantur omni ſuo fermento naturali, ad quod reſtituendum longum temporis ſpatium requiritur, quod non tam facilè, ac *aſparagi coquuntur*, effici poteſt. *Microcoſmetor* noſter quoq; aliquando ſibi impias manus infert, & inde facilè mors ſequi poteſt, ſic & ille aliquando ſpirituum animalium tanquã ſatellitum majorem partem poris cerebri jam infixam deſperabundus videt, & paucos reliquos violentius à ſe abdicat & in furorem ſpiritus conjicit, unde oritur epilepſia vel convulſio; nonnunquã hoc in affectu ſpiritibus planè via interdicitur, eoque ipſo *Microcoſmetorem* interimunt, unde oritur *Apoplexia*; ſi verò duntaxat unica intercludatur ſpiritibus via ad exteriora membra, oritur paralyſis, prout hoc facilè contingere poteſt. Aliquando diutius protracta melancholia, non rarò in μανίαν tranſit, cum ſpiritus animales omnes meatus jam *Prognoſis.*

jam occuparint, & ex iis nec ſe iterum extricare valeant. Interdum etiam hic morbus in maniam tranſit, & quidem Microcoſmetore planè excandeſcente, & prout incendiarii aſſolent, ſpirituum animalium gregem inflammante, unde à talibus incenſis ſpiritus veſtigia crebrò impreſſa inſolita percurrunt, inde hæc omnia ſymptomata maniacis ſolennia fiunt. Vernum tempus aliquid ad melancholiam facit, quatenus novas fermentationes in ſanguine excitat. Autumnus quoque melancholiam efficit, quia æſtate ſpiritus ſanguinis avolavit, & autumno magis ideo craſſeſcit ob deficientes ſpiritus & frigus incipiens, res ferè eodem modo ſe habet, cum melancholici plus vini biberunt, cum ſanguis à vino ſpirituoſus eſt, ſunt valde hilares, ſed cum ſpiritus abſumpti ſunt, & ſoli relinquuntur, iterum melancholici fiunt.

Cura Diætetica.

§. 12. Nunc hoc agendum & ad curam pergendum & quidem *Diæteticam*, quæ conſiſtit in *victûs ratione.* Primò *Aer* ſit lucidus atque temperatus, à quo ſpiritus animales redduntur lucidi, vividi, unde & homines ſub tali aëre hilares fiunt, cum è contra ſub aere craſſo nebuloſo ac pluvioſo ſolitò reddantur triſtiores & laſſitudinem quandam percipiant, *materia* enim *ſubtilis* aëre exiſtente lucido majori in copia influit, à qua *materia ſubtili* Microcoſmetor nutritur, ſuſtentatur & vivax redditur, indeque ſpiritus animales recreantur, eadem enim eſt ratio Microcoſmetoris & ſpirituum animalium; qui cum aer ſit craſſus, fiunt craſſi, minuſque prompti ad offerendum has vel illas menti ideas, ad quas actiones requiruntur ſpiritus lucidi, vividi & volatiles ſeu mobiles. Craſſiores verò hi ſpiritus in cerebro ſimul fixam occupantes ſedem, non facilè ob craſſitiem ſuam aliam influere viam, nec imperio Regis ſui obedire queunt, atque hinc illæ lachrymæ, quod ſemper melancholici cogitent ut plurimum de uno, & chordâ eadem oberrent loquentes, ſpiritus enim illi craſſi eandem ſibi ſervant ſedem & ideam, ſic tota die obſervamus eos, qui habitant in aere ſubtiliore & calidiore, rarò fieri melancholicos, uti videmus in Gallis qui rariſſimè obſervantur melancholici; Bæoti verò ſub craſſo habitantes aere ſunt tardioris & obtuſi ingenii, unde illud *Poetæ: Bæotum craſſo jurares aëre natum*, i. e. hominem obtruncatæ rationis; ſæpius quoque in nobis Germanis, qui verſamur in aere frigidiore & craſſiore, id obſervamus; indeq; facilius, quam aliæ nationes in aere calidiore & ſubtiliore habitantes infeſtamur. *Cibus & potus* ſit boni ſucci, & temperatus, ut ſunt caro gallinarum, ovium, vitulina, juſcula carnis bovillæ, ova ſorbilia, & id genus alia concoctu facilia alimenta; è contra vitandus durus, fœculentusque, ut ſunt carnes & piſces ſale conditi fumoque durati, & omnia ferè leguminum genera, ſic & carnes anſerinæ, ſuillæ, leporinæ, cervinæ, &c. quæ omnia admodum nocere poſſunt, qualis enim chylus, talis ſanguis, qualis ſanguis, tales ſpiritus animales, ex

chylo ergò tali vitioſo fit ſanguis viſcidior & craſſior, ex quo ſanguine dein ſpiritus animales non poſſunt generari ſatis lucidi, ad officiumque peragendum prompti. Cereviſia craſſa fœculenta ac non ſatis cocta & fermentata angue pejus fugienda, nec vinis fortioribus nimis indulgendum, cujus vis nimis in *Microcoſmetorem* fertur, quod vel unico hoc exemplo probari poteſt, dum infelices talis farinæ homines, ubi largior Bacchus ſuffuſus eſt, de ſuo jugulo citius cogitent, indeque facilè Maniaci fiant. E contra pro potu ordinario varia decocta appropriata, inprimis acidulæ Svvalbacenſes conducunt, quippè quibus blandè excitatur *Microcoſmetor*, & ſpiritus ad officium ſuum (ope reliquorum hærentibus auxilium ferentium) ritè peragendum inducuntur, indeque illi extra ſphæram ſuam converſi ad officia obeunda blandius revocantur.

Quoad *ſomnum & vigilias*, illa moderata ſint; ſomnus enim nimius ſpiritus animales profundius meatibus cerebri infigit torpidioreſque reddit: eadem quoque eſt ratio *vigiliarum*, nimis enim protractæ, pauciores adhuc reſtantes ſpiritus circa Microcoſmetorem & fatigant, & diſſipant.

Motus ſit temperatus præſertim à cœna, motus enim immoderatus ſpiritus volatiles & mobiles planè diſſipat, ſic & quies ſit moderata, nimia enim ſpiritus animales jam cerebro infixos non retrahere & ad officia priſtina haud revocare valet.

Inter *animi pathemata*, gaudio hilaritatique maximè ſtudendum, confabuloſi ergò conventus, Muſica, venatus, aliaque exercitia jucunda proſunt, è contra verò curæ, mœrores, triſtitia, maximopere vitentur, Microcoſmetor enim jam ad triſtitiam proclinans vergenſque tantum hiſce ad hanc invitatur, quantum per priora revocatur, perinde ut ſpiritus animales per hæc à nobis diſſuaſa perturbantur & circa globoſam cerebri partem conſiſtunt, ibidemque cerebri compagem excavant, indeque ſæpè unici fabri hujus triſtiſſimi affectus exiſtunt.

Inter *excreta & retenta* alvus lubrica ſervetur, ut quicquid ad inteſtina confluit educatur, ne morâ ſimplicique tepore & quidem inprimis viis putrefactionum fermentum contrahat, ſi non naturâ ſervari poteſt, arte procuranda; Menſes, lochia, hæmorrhoides ſolennes, naturæ reſpondeant, obſtructiones enim horum maximè offendunt noſtrum *Microcoſmetorem*, ſpirituſque animales valdè inquinant, unde non poteſt non fieri, quin varia phantaſmata triſtia in cerebro excitentur.

§. 13. Præmiſſa cura Diætetica *Pharmaceuticam* ſecundũ legem methodi noſtræ videamus, quippe melior eſt ſpes ſalutis, ſi hæ duæ ſimul ad auxilium vocentur; prima in acie ſunt *veteres, Galenici* vulgò dicti, qui ſi melancholia ſit *univerſalis* in omnibus ſcilicet venis corporis, ſecare præcipiunt venam *Medianã* ipſis vocitatam, & quidem ſiniſtri brachii, vel ſi lien ſolum à melancholico humore obſtructus *Cura Pharmaceutica.*

Digitized by Google

ſtructus ſit, ſecant venam inferiorem cubiti, quam *lienariam* vocant, & ubi hæmorrhoides ſolennes erant, venas hæmorrhoidales circa anum aperiunt; ubi verò ex menſium obſtructione mulierculæ hoc laborant affectu, ſtatim menſes per venæſectionem in pede inſtitutam, perque alia medicamina hæminagoga provocant: cerebro verò ſolo hoc vitioſo melancholico ſeu atrabilario humore imbuto, maximè ubi corpus ſit plethoricum, incidunt *Jecorariam* dictam dextri cubiti, vel *Cephalicam* ſiniſtri cubiti. Dein utuntur *præparantibus*, ut ſunt rad. cichor. borrag. cappar. fœnic. herb. pulegii, cent. min. paſſul. &c.

Poſtmodum *evacuantibus*, clyſteribus ſcil. & apozematibus, ac pilulis utuntur, ad concoquendum & educendum humorem *præparantia* cum *purgantibus* miſcent, ex. gr. ſeq. Apozema in Juniorum gratiam periculo ipſorũ Galenicorum hic apponamus.

℞. Herb. Meliſſ.
betonic.
borrag.
lupul. hyſſop.
capill. Veneris ana p j.
Radic. cichor.
borrag.
fœnic.
Cortic. cappar. ana ʒ iij.
citri.
Fol. ſenn. ſ. ſt.
Epithym. ana ʒ iij.
Sem. aniſ.
dauci.
fœnic. ana ʒ ij.
Paſſul. min. ℥ j.
Contuſ. & conciſ. coq. in ℔ iiij.
aq. expreſſ. ac colat. add.
ſucc. pomor. acid.
dulc.
malor. punicor. ana ℔ ß.
ſucci fumar.
borrag.
roſ. ana ℥ vj.
ſachar. alb. ℔ ß. coq. & clarific. c. alb. ov. & fiat Apozema, cujus mane & veſperi exhibeantur ſingulis vicibus ℥ iij. ad ℥ iiij.

Inter fortiora purgantia ipſis ſunt *melanagoga* dicta, ut ſunt, extr. helleb. nigr. & diaſenn. maſſ. pil. Indar. de lapide Lazul. inter quæ ſeq. commendant infuſum.

℞. Hellebor. nigr. ppt. ʒ j.
fol. ſenn. ſ. ſt. ʒ ß.
ſem. aniſ. ℈ j.
cinnamomi. ℈ ß.
macer. in ſeri caprin. ℥ vj. & dein ebulliant, & colatura add.
Elect. diaſenna ℥ ß. M.
Vel ℞. Elect. lenitiv.
diacathol. ana ℥ ß.

Diſſolv. in aqua fumariæ, & tepidum mane 6. horis ante prandium exhibeatur.

Et cum humorem iſtum melancholicum (quem inſtar picis liquidæ tenacem credunt) non facilè una vice educi poſſe contendant, inde purgantia ſæpè repetunt, interjectis tamen aliquot diebus *roborantibus*, per quæ cerebrum & ſpiritus animales recreare ſatagunt, in hunc finem commendant ſeq. & ſimilia.

℞. Conſerv. bugloſſ.
meliſſ.

fumar. ana ℥ ß.
Spec. Diamoſch. dulc.
de Gem.
diamarg. frig. ana ʒ ß.
corall. rubr. ppt. ℈j.

C. ſyr. è prunis f. Electuarium molle, de quo capiat æger 2. horis ante prandium magnitudine caſtaneæ: prodeſſe quoque dicunt in hunc ſcilicet ſcopum, ſi inprimis abſit æſtus, Theriacam *Andromachi* in aqua fumariæ & alius deſtillatæ ſolutam ad ʒj. *Cucurbitulas* quoque, *ligaturas, frictiones, cauteria* & id genus externa varia ad materiæ peccantis averſionem ſuadent, ne in his recenſendis tempus, cujus ſolius avaritia honeſta eſt, juxta illud *Seneca*, inutiliter teramus, cum non mihi, *ſi centum linguæ ſint oraque centum*, omnes libros hac materia ſcatentes numerare valerem.

§. 14. *Paracelſus* magno ſecreto tum *præſervando* tum *curando* hoc morbo, *flores Antimonii* manebis, ter, quaterque pro re nata in parva tamen quantitate Theriacæ exhibendos mirum quantum deprædicat, tincturaſque ex corallis & potiſſimum ex Luna & Marte, ut & tincturas ex ſmaragdo, ſapphyro, corallis, &c. Quæ & ipſo collo appenſa juvare credit *Paracelſus*, ſed nolo hic ſcrinia Paracelſiſtarum avarius compilare, ſed potius pauca hæc dicta eligere remedia, quæ ex ipſorum opinione reliqua multis paraſangis antecellunt.

§. 15. *Helmontius*, quia malum hoc in ſtomacho & circa eum hoſpitari autumat, ipſum affectum etiam curari *ſtomachicis* credit, non cephalicis, ſic, ut argumentum in contrarium de helleboro oppoſitum ſubruat, tribuit helleboro vim peculiarem pro amente cerebro; non quod qualitas toxica atque nocua ad caput pertingat, ſed in ſtomacho vires exerat, ſiquidem exiſtente helleboro intra ſtomachum, illoque dein rejecto contractioni ſuperveniat, quales è torminibus, quod ipſo argumento eſt vim illam non in caput ſed in membra ferri.

Sublevat ergò ex ipſius criſi, amentias helleborus niger, quod ille præ cæteris vomitoriis vulgo cognitis, veterum præcordiorum febres atq; lienem exoneret, & ſic malum ſedibus pellat. Hoc quaſi in tranſcurſu fatendum, ut alibi ſic & in hoc diſcurſu mentem ſuam valde premere *Helmontium*, adeò ut ſæpe idem accidat lectori, quod *Appioni* Grammatico, qui *Homeri* manes ab inferis evocare voluit, percunctaturus, *quâ patriâ quibuſque parentibus* eſſet genitus.

§. 16. *Williſius*, more ſolito pereleganter hunc pertractat morbum, ex cujus latifundiis tantum ſuccum & medullam ſuccincta brevitate exprimere laborabimus.

Tres ille indicationes habet primarias, *Curatoriam* ſcilicet, quæ morbum immediate ejuſque cauſam conjunctam ſpectat: *Præſervatoriam*, quæ cauſas procatarcticas & evidentes reſpicit: *Vitalem*, quæ circa vires conſervandas occupatur.

Quoad *primam*, ſpiritus animales fixiores aut dejecti volatiliſentur, corroboren-

roborenturque, ut poſtea liberius expanſi totum cerebrum pro imaginationis, judicii aliarumque principum facultatum actibus, irradient, & præcordia ita vegetè actuent, ut ſanguis ubertim accenſus, exinde ſine remora aut reſtagnatione in totum corpus projiciatur, quorum ſpirituum medela monitis & artificioſis inventis circa rationem vitæ optimè perficitur: animus quoque ante omnia liberandus eſt à veſano amore peccante, mœrore, odio, timore, &c. Melancholicos etiam non ſolos relinquendos eſſe vult, ſed quibus negotia ſeriora cordi ſunt, ad negotia leviora ineunda permittantur, ſin vero ægri illuſionibus phantaſticis ſeducti, de ſe ipſis prodigioſa quædam imaginentur & firmiter credant, mens ab iſtis per inventa artificioſa abducenda eſt, cujuſmodi curationum plurimos caſus & exempla in libris practicis hinc inde proſtare, ſcribit.

Melancholiam recentem aliquandò merâ animi & ſpirituum animalium diſciplinâ & inſtitutione curari, memorat quem dixi author. Diuturnam verò ubi ſpiritus animales indolem acetoſam, & ſanguis dyſcraſiam atrabilariam jam contraxerint, atque cerebri pori & meatus jam malè conformati fuerint, difficilius, ait, ſanari. In omni tamen melancholia à quacunque cauſa orta V. S. conducere hac ratione commotus, autumat, quia ſanguini aduſto & effœto per vices detracto, ſemper in locum ejus melior & ſpirituoſior ſuccedit, quem detrahere licet vel ex brachio, vel ex pede, vel ex vena ſalvatellæ, ſi ſcilicet melancholico præ aliis hanc eligere placeat.

Vaſorum hæmorrhoidalium frequentem apertionem (quæ ſponte ſuccedens, notante venerando noſtro ſene Hippocrate, non rarò morbum hunc ſolvit) maximoperè hic proficuam eſſe, ipſe ſibi perſuadet.

Quod *Evacuationem* concernit, eam ab initio, quatenus morbi fomitem à primis viis ſubducit, atque aliorum remediorum impedimentum ſummovet, felici cum effectu inſtitui credit: Fortiora tamen vix admittens ob rationem notiſſimam, quia *Hæc* morbi cauſam nempe ſanguinis dyſcraſiam minimè tollunt, ſed potius augent, & ſpiritus animales jam dejectos amplius proſternunt; Helleborum ea propter præſcripſiſſe Veteres, ait, quia iſta tempeſtate vix alia purgantia innotuere. Admittit & nobiliſſimus author à principio morbi *Vomitoria* prout & in aliis morbis cephalicis, quippe ventriculi viſcoſa ſaburra, quæ animum valde ſæpè aggravat his evacuatur, qua expurgata liberius ſe & alacrius expandere poſſunt, continentur etiam ſæpiſſimè in cyſti fellea, ductu Pancreatico, aliisque glandulis meſenterii particulæ heterogeneæ, quæ hiſce, ne in caput transferantur, ritè eliminantur.

Ex. gr. Oxymel. ſimpl. ℥jß.
ſcyllit. ℥j.
Syr. de peto ʒ ij.
M. D.

vel decoctum cort. med. ſambuc. c. ſalis vitrioli ʒj. detur. Robuſtis & quadratis exhibet infuſum croci metal-

 lorum.

lorum; item tartarum emeticum Mynſ. & ſulphur antimonii.

Inter cathartica ſequens apozema magnifacit, ad aliquot dies aſſumendum

℞. *Rad. polypod. q.* ℥ß.
Epithym. ʒ ij.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ß.
Tamarind. ʒ vj.
Semin. coriand. ʒ iij.
Santal. citr. ʒ ij.
Coq. in aq. fontan. ℥ xiv. *ad* ℥ x. *addend.*
Agarici ʒ ij.
Rhabarb. ʒ iiß.
Colatura clarificata add.
Syr. de pomis purgant. ℥ ij.

M. hujus apozematis ℥ iiij. accipiat æger, repetendo intra 3. vel 4. dies ſemel.

Inter pilulas commendat pil. tartar. Quercetani, vel de ſuccino Cratonis ʒ ß. reſin. jalap. gr. vi. tartar. vitriolat. ʒ ß. ammoniac. ſolut. in aq. de quib. ſumat melancholicus 4. vel 5. cubitum iturus. Inter pulveres aliis præfert illum diaſennæ, diaturbith c. rhabarb. & optimè abuſum purgantium reprehendit & arguit, qui ſolennis erat Veteribus, qui ad melancholiam curandam nihil agendum aliud ſtatuunt, quam ut humorem atrabilarium expurgent. Williſius verò in reliquis medicamentis majus curationis negotium ponit; vidit enim à purgantibus melancholicos ſemper malè ſe habere, & vix unquam aliquod levamen inde percipere, & cum ille in ſanguinis & ſpirituum dyſcraſiis atque mala cerebri conformatione cauſam hujus mali ponat; remedia *alterantia* & *corroborantia* pro remediis primi cenſus habet, & cathartica illorum gratiâ nonnunquam intercalat.

Alterantia *Ipſius* ſunt ſequentia, quorum tantum meliora nobis viſa ſummo digito tangamus.

℞. *Conſerv. fl. tunica.*
borraginis ana ℥ ijß.
Cort. myrobal. cond. ʒ vj.
Corall. præparat. ʒ iß.
Margarit. ʒ ß.
Ebor.
Ocul. ♋. *ana* ʒj.
Confect. de hyacintho ʒ ij.
Syr. è corall. vel papav. err. q. ſ. f. Electuarium.

de quo ſumat patiens manè & veſperi ʒ ij. ſuperbibat julapii ſequentis, vel aquæ alicujus deſtillatæ appropriatæ doſin.

℞. *Aq. flor. paralyſ.*
Ceraſ. nigr. ana ℥ ij.
Meliſſ. ℥ iv.
Sacchari ʒ vj. *M. f. Julapium.*

Inter alterantia & refert prælaudatus noſter *acidulas ferratas*, quia maximo melancholicis hæ aquæ eſſe ſolent ſolatio; copioſè enim epotæ ſanguinis tincturam ſalino-ſulphuream eluunt, ejusque mala fermenta deſtruunt, & viſcerum ſordes abſtergunt, obſtructionesque reſerant; præterea quoque aſtrictione ſuâ tum viſcera debilia aut laxa nimis corroborant, tum vaſorum in cerebrum dehiſcentium ora occludunt, quo minus in ipſum una cum ſucco nerveo materiæ extraneæ aditus pateſcat. Atque ob

Digitized by Google

ob hanc rationem, nempe viſcera corroborando & ductus εἰς ἐγκέφαλον obſerando, *vitriolica* ferri præparata in melancholia, etiamque in vertigine utiliter exhiberi ſolent; quæ ipſiſſima verba authoris huc apponere placuit, propter bellas rationes, quas reddit de uſu acidularum vitriolicarum, quibus aliquando ſubſtituit chalybeata remedia, exempli cauſa: ponatur limaturæ chalybis uncia una in vitro cum ſucci aurant. ℥ ij. ſtet per diem ſubinde agitando, dein affunde aquam pomorum, & vini albi ana ℔. j. vel pomacei tenuis ℔. ij. ſumat hujus medicaminis ℥ iij. bis in die. Ipſi quoque & ſolennis eſt ſequens *pulvis Martialis*.

℞. *Vitriol. martis,*
Crem. tartar.
Ocul. ♋. *ana* ʒ j.

M. f. pulvis dividendus in 9. partes æquales, ſumatur pars 1. ſingulis horis matutinis in aqua deſtillata convenienti.

Serum lactis, ſi ventriculo haud noceat, per plures dies copioſè epotum pari ratione ac acidulæ, videlicet ſanguinis atrabilarii particulas ſalſas & ſulphureas eluendo & educendo, ſæpe cum effectu exhiberi expertus ſcribit, quod ſerum lactis caprini cum epithymo, infuſo aut incocto, ab ipſo quoque laudatur.

Elegans habet juſculum author ex decocto pulli c. rad. polypodii, chærefol. fœniculi, ruſci, foliis ceterach, ling. cerv. quo utatur æger manè cum vitrioli Martis gr. 6. ad 1. itidem ſalis abſynth. crem. tart. ana ℈ j.

Herbarum tum ſpleneticarum, tum antiſcorbuticarum ſuccos expreſſos & deſtillatos ad ſanguinis dyſcraſiam atrabilariam corrigendam mirè conferre autumat.

Balneum aquæ dulcis, tempore æſtivo ad ſordes cutis poris impactas abſtergendas, & tranſpirationem inſenſilem promovendam egregiè prodeſſe ait.

Quando ægri ſomnum haud capeſſunt, vel longis vigiliis quaſi emaciantur, indeque deterius valent, ad hypnotica blandiora confugienda eſſe ſibi erſuadet Willis; in horum catalogum refert decoctum florum paralyſeos, foliorum lactucæ, vel aquas deſtillatas papaveris rhæad. aut ſyrupum ejuſdem. Portò emulſiones ex ſeminibus papav. alb. ſyrupum de meconio, aliaque benigna & ſpiritus demulcentia convenire putat.

§. 17. Hactenus pluribus *Williſii* opinionem retulimus, nunc & ad *Sylvium* pergendum eſt, ille verò ad humorem acidiorem temperandum & corrigendum laudat aromatica omnia, & *ſale* tum *fixo*, tum *volatili* prædita, cum quibus *acidum* ſolet concentrari ac infringi. Eundem effectum & præſtant *ſpirituoſa*, imprimis *aromaticis* juncta, quod & faciunt *ſubpinguia*, & quidem volatili & aromatica pinguedine prædita; convenire & hic *aquea*, emulſiones ſcil. putat, quæ omnia auſterum humorem ut plurimum hoc in affectu peccantem efficaciter atque blandè corrigunt emendantque; hiſce & viribus æmula ſunt ſalia volatilia, & inter alia *ſpiritus*

ſalis armoniaci, reliquis aromaticis aſſociatus; inprimis *ipſius* ſal volatile oleoſum. Humorem hunc tam acidiorem, quam auſteriorem, ſpiritibus negotium faceſſentem, aliquomodo correctum atque ex parte ſaltem emendatum redundantem, minuant ac educunt hydragoga, ut ſunt *ebuli* & *ſambuci* radices atque eorum cortex, folia floresque, ſem. cartham. mechoacann. atque jalappæ radices, gummi guttæ. Ad Diæteticam Authoris curam ex ipſius pharetra quærendam curioſum Lectorem remittimus.

§. 18. *Carteſius ejusque ſequaces* ad ſanguinem craſſum & fæculentum, ſpiritus animales ſimiles reddentem, incidendum, attenuandum ac volatiliſandum, acidumque quodcunque vitioſum obtundendum, ut ſpiritus animales generentur ſubtiliores, & ad debitas operationes aptiores reddantur, *alterantia* exhibent, quæ conſtant ut plurimum ſale volatili copioſo, ut ſunt omnia ſpirituoſa; phænomena enim hujus morbi cum dependeant utplurimum à ſtatu fixitatis, conglomeratæ verò particulæ ſpirituoſorum defricatione hebeteſcunt, eapropter deſtillant ſuccos betonicæ, cochlear. beccabugæ, alſines, & id genus alia. Et cum ſæpè glutinoſum & viſcidum peccet, præſcribunt uſum *acidularum*, quæ participant de Marte, vitriolo & ſalibus, quorum beneficio optimè corrigitur glutinoſa ſanguinis intemperies; illæ enim partes metallicæ omnes corporis meandros & tubulos anguſtiſſimos queunt perrepere, atque humores viſcidos ductus multos obſtruentes reſolvere.

Ad hoc acidum ſanguinis corrigendum & deſtruendum mirum quantum juvant *Martialia*, inprimis vitriolum Martis, ſi enim Martialia intra corpus ſumantur, acidum vitioſum agit in illa, ſicque tertium fit, & acidum abſorbetur. Ad mucum v. in primis viis ſæpius latentem, & parietibus ut plurimum ventriculi adhærentem, fermentationemque impedientem, exterminandum magnifaciunt *Carteſiani vomitoria*, quæ concutiendo mucum illum facili Marte abradunt & ejiciunt. Palmam aliis præripere putant antimonialia, tartarum nempe emeticum Mynſ. à gr. 2. ad 4. Laudant & ſulphur *antimonii*, cujus præparationem habet *Williſius*. Inter reliqua purgantia extractum hellebori nigri ad ℨ j. exhibendum præſcribunt; pro confortando cerebro & poris ipſius nimis laxatis emendandis & paululum aſtringendis magnifaciunt tincturam lapidis Lazuli, coralliorum, Lunæ, & alia ejus ſortis, quæ omnia & ſingula huc referre tædioſum eſſet.

§. 19. Noſtram nunc videamus methodum hunc curandi morbum, quàm brevi pomærio comprehendamus (1.) Rex noſter Microcoſmetor ab imminente hoſte, aculeatis armis potiſſimum munito, triſtis factus iterum excitetur. (2.) Inde ſpiritus animales Regis ad exemplum torpidi facti, & poris cerebri ab aliis ideis jam occupatis infixi, eliminentur. In curatione prodeſt, ſi vena aliqua inferior incida-

incidatur, & ſanguis craſſus educatur.

Poſtea acidum viſcidum Regem noſtrum triſtem reddens & ſpiritibus animalibus negotium faceſſens ante omnia corrigendum cenſemus, ut ita Rex excitetur ad priſtina munia obeunda, quod obtinere poſſumus ex alcalibus tum fixis, tum volatilibus; & hîc alcalia volatilia longè præſtant fixis, cum & acido abſorbendo & ejus ſpiculis obtundendis congruant; hinc tanto levamini ſunt melancholicis ſalia volatilia, quæ ſimul corrigunt ſanguinem craſſum & fœculentum, ſed cum acidorum particulæ modo gladiolis, modo novaculis, modo acui & aculeis aſſimilantur, inde varia antacida eſſe debent, quare hæc hoc in affectu ſæpius mutanda veniunt. Ad acidum hoc viſcidum, quod aliquando ſibi rapuit imperium circa hypochondria, meſenterium, lienẽ, &c mortificandũ, comendam⁹ *myrrham*, & ex ea paratam *tincturam ſalutis*, quæ mnem corruptivum acorem tollit, & balſamica vi quamcunq; putredinem arcet; quibus ad amuſſim viribus æmulum eſſe *Elixir polychreſton noſtrum* autumamus, ex myrrha, aloë, croco, cum ſpir. vini tartariſato, & ol. tartari per deliquium paratum, certè mille experimentis nobilitatum medicamen. Alcalia fixa & terrea quatenus acidum peregrinum, hoſtem ſc. extra munimenta adhuc exiſtentem, arcent & interimunt, proficua erunt, ut ſunt oculi cancri, margaritæ, C.C. uſt. corallia. Viribus conſpicuum eſt medicamen vitriolum Martis. Eſto formula ſequens pro acido hoc hoſte arcendo.

℞. *Cremor tartari* ʒ j.
vitriol. Martis.
ocul. cancr. alcoliſat. ana ℈ j.
Margarit. ℈ ß.
M. f. pulvis noſter abſorbens.

Sequentia remedia eodem ſunt genio prædita, & paulò fortiora, ut Elix. propr. Par. Tinctur. Caſtorei, ſuccini, &c. Eſto formula:

℞. *Spir. ſalis armoniaci* ʒ ß.
Carminat. ʒ i ß.
Tinct. caſtorei.
Cinam. ana ℈ j.
Martis ʒ ß.
M. D. ad vitrum & exhibeatur ad guttas 20.

Tinctura Martis ritè parari ſolet cum ſucco pomorum Borsdorfianorum, & detur in vehiculo idoneo, aqua deſtillata, &c.

Non poſſumus nobis temperare, quin hîc reprehendamus hodiernos plures Practicos ſyrupis ſuis aperitivis aliiſque dulcibus acidum peccans deleturos & correcturos, cum potius ſuis vulgò commentis dulcibus homines lædant, quæ ſi perpenderent delicatuli, tum ejuſmodi omitterent, cum ſanguinem dulcem non reddant talium uſu, ſed potius exaſperent ejus acrimoniam, acidumque adaugeant. Omnem in hoc caſu probationis paginam abſolvit *Piſonis* in Braſilia obſervatio, qua ſuccum ex quo ſaccharum concreſcit extravaſatum intra breve temporis ſpacium aceſcere tradit. Proſunt verò hîc omnia acida volatilia: inter ſpiritus acidos volatiles *Tachenius* numerat etiam ſpiritum vini alcoliſatum, qui conficitur cum

ſpir. vini vulgari per veſicam, ſine ulla additione vel cinerum clavellatorum, vel ſalis communis, ſicut à nonnullis fieri ſolet; ſpiritus vini tartariſatus ſequenti modo paratus eſt optimus: expone aeri frigidiſſimo vinum generoſum in vaſe idoneo ut congeletur, foramen fiat cũ baculo in gelu, & funde liquorem non condenſatum in aliud vas, liquor ſegregatus congeletur, quod repete toties, uſque dum aer non amplius reſiduum condenſare valet, puriſſimum tunc habebis ſpiritum vini tartariſatum, qui mirandos edit effectus hoc in morbo, aliſque. Saccharum certè tantum à vera dulcedine abeſt, ut ipſum diſſolvat antimonium, cum quo ſi commiſceatur triduana & leni deſtillatione, oleum antimonii ſaccharatum hoc eſt ſpiritum acidum combuſtis partibus non inutilem prolicit; ſic & nos habemus proceſſum Tincturæ corallorum ſaccharatæ, ubi ſolent ſaccharo calcinari corallia, verùm tædet diutius notis immorari.

Hoſtis Regis noſtri ita viribus fractus planè ejiciend is eſt, & cum ille ſæpius tyrannidem ſuam exerceat in ventriculo, inteſtinis, ductu pancreatico, aliiſque locis, illum ope Emeticorum ejicere poſſumus, ut ſunt Tartarus Emeticus, vinum emeticum noſtrum.

℞ *Antimon. ppr.* ℥ ß.
Caſſ. lign. ʒ iij.
Rhabarb. el. ʒ ijß.
Calam. arom. ʒ j.
Zinzib.
Galang. ana ʒ ß.
Caryophyll. ℈ j.
Cinnamomi ʒ ß.
Sacchar. alb. ℥ j.
Vini Rhenani ℥ XVI. *Doſis* ʒ ij. *ad* ℥ ß.

Antimonialia enim in hoc morbo præ aliis commendamus, quia humores valde diſſolvunt & fluxiles reddunt, atque curationem quaſi politicam effi iunt, dum ſcilicet humores valdè tingunt & corrumpunt, ut excreta appareant ſub colore viridi, unde æger videns illa colorata, credit jam omnem vitioſam materiam è corpore eſſe deturbatam, & ſic ceſſat in ægro illa phantaſia, & phantaſmata, quibus melancholici plerumque obnoxii ſunt, planè deſinunt. Fortiora quoque debent hæc eſſe medicamenta emetica & cathartica, aliàs partes ſenſiles ad talem ſpaſmodicam contractionem irritari haud poſſe nobis perſuaſum eſt, ſic etiam mucus ille glutinoſus parietibus ventriculi ſæpius adherens melius excutitur; in hunc finem ſequens exhiberi poteſt,

℞. *Succ. cort. med. ſambuc.* ℥ iß.
Sal. vitrioli ℈ ß.
Syr. fumar. ℥ j. *M.*

Inter ſpecifica habetur extractum hellebori ad ʒ ß. exhibitum, imprimis cum ſpiritu vitrioli correctum; cui diſplicet hoc extractum, in illius locum ſubſtituere poteſt mitius, extractum nempe diacitri ad ℈ iv. ſeu infuſum fol. ſennæ & rhabarb. cum ſale tart. vel decoct. paſſul. c. fol. ſenn. lib. jß. pro aliquot vicibus, vel ſequentes pilul. quæ tamen non adeò conveniunt in naturis ſiccioribus.

℞. *Extr. diacathol.* ʒ ß.

Mag.

Digitized by Google

Mag. Lunæ ℈ß. M.f. pilula, veſperi aſſumenda.

Magno quoque cum effectu interponimus Clyſmata varia ex carminativis, aciditatem temperantibus, parata, quæ ſimul alvum lubricant ac mucum illum fluxilem reddunt. In antimonio ſpecifica latet vis contra melancholiam, & nil tam melancholiam purgat quàm antimoniū. Infuſis & vinis medicatis uti poſſumus; purgantia optimè infunduntur in ſero lactis, ſeu aq. ejuſdem, itidem cum aqua pomorum, addito rore majali & deſtillato. Exhibitis his purgantibus procedendum eſt ad *alterantia* ſpecifica, quæ Microcoſmetorem ſopitum excitant, & ſimul ſpiritus animales ignavos ad officium ſuum impellere queunt, in hunc finem volatilibus ſupra laudatis admiſcere ſolemus Martialia.

℞. Spir. ſal. armon. ſuccinat. ʒß.
Carminat. ʒij.
Tinctur. Caſtor.
Cinnamomi ana ℈j.
Martis ʒß.
Aqua fumar.
Cent. min. ana ℥ij.
Syr. cinnamom. ℥ß.
M. D. ad Vitrum.

Eſſentia fumariæ, itidem ſuccus ejuſdem herbæ, c. ſero lactis per aliquot dies aſſumi poteſt; nam fumaria non diuturnam ſuſtinet coctionem, ob ſal volatile, quod in ſe continet.

Tinctura tartari antimoniata, eſſentia chalybis, tinctura tartari ſimplex, &c. aliis alterantibus palmam præripiunt.

Conducunt & varia deſtillata ex ſuccis, ſerum lactis, & id genus alia, imprimis acidulæ Martiales, quæ poſſunt parari ex chalybe & clyſſo; vide de his *Schrœderum*. Præ aliis commendamus *Schvvalbacenſes*, mirum enim quantum hæ juvare poſſunt, prout multiplici experientia confirmati teſtari poſſumus; corrigunt enim acidum peccans & viſcidum tenax incidunt, Microcoſmetoris perturbationes placant & compeſcunt, fermentationumque vitia emendant, & promptum ſæpè ac tantum non præſentaneum exiſtunt remedium. Vix namque amplius dubitat aliquis, ſtatum noſtrum ut ſalubrem & fluidum, ita & morboſum & langueſcentem ex ſanguinis fermentatione, partim immediate partim mediate dependere. Pro opio camphora præſtat, quia magis ſubtilis eſt, & citius avolat. Si ſuſpicio adſit de philtro exhibito, præmiſſo vomitorio exhibeatur pulvis ſecundinæ c. theriaca, item magiſter. cranii hum. & Electuarium Hartmanni. Inter Chirurgica commendamus hîc cum expertiſſimo Ettmüllero variorum liquorum volatilium, aliorumque infuſionem, ſed cum id fusè prælaudatus vir retulerit in *Diſp. de Chirurgia infuſoria*, cujus lectionem lectori curioſo ſuademus, malumus enim eò ipſum remittere, quam in transſcribendo tempus terere. Quibus hoc inſuper exemplum ſubjicimus, quod tincturam Martis per vices infuderimus in venas ruſtici Lindenſis, maximè melancholici, egregio cum

cum effectu. Perpauci tamen, ſi ulli (quos quidem ego novi) curioſitate illa ducti fuerint, vel accuratius hiſce inſiſtunt, verùm ob contumeliam aliorum non audent ea experiri; ſed non allubeſcit diutius hiſce immorari.

Apertionem hæmorrhoidalium venarum, & arteriarum temporum, item cauteria non ſine fructu magno ſæpius inſtituimus, ſanguini enim vitioſo ſemper à chylo ſuppeditatur melior; ſed hic ſemper reſpiciendum eſt ad vires, aliaſque circumſtantias, quas Medicus præſens ritè attendat oportet.

CAPUT IV.

De Affectibus Capitis rationem turbantibus.

De

MANIA.

Definitio.

§. 1. Mania (Latinis furor, ſeu *inſania*) vulgò deſcribi ſolet, quod ſit calida affectio in ſubſtantia cerebri ſubortta, ſine febri, qua læditur imaginatio & ratiocinatio, ſæpè illæſa manente memoria. Nobis libet ſequenti modo deſcribere, quod Mania hæc ſit delirium cum maxima feritate alienationeque mentis, ſine febre, à Microcoſmetoris (imo verè Coſmetorgis) excandeſcentia horribili & ſpirituum animalium planè igneam indolem induentium extravagatione, motuque irregulari dependens. Cognati affectus ſunt *phrenitis*, *melancholia & mania*, in his omnibus afficitur Coſmetorges & turbatur ratiocinatio.

Differentia

§. 2. Differunt tamen quod phrenitis ſemper adjunctam habeat ardentem febrem; at melancholia à mania ſolum in hoc differt, quod in utroque affectu turbetur ratiocinatio & æger abſurda ſibi imaginetur, loquatur & faciat. Attamen qui mania laborant, iracundia, ferocitate, rixis, clamoribus, ac horrendo aſpectu, longè ſunt turbulentiores, quam melancholici. Hinc alii Maniam, intenſam eſſe melancholiam, definiunt deſcribuntque. Differt & in eo melancholia, quod hæc cum metu & triſtitia eveniat, hic verò affectus cum audacia, furore, & ſine febre accidit, facilè tamen hic in alterum, & vice verſa ſæpè commutatur; nam Coſmetorges noſter triſtis & furioſus factus, & ad deteriora perculſus furorem & flammam acceſſit; facile enim fumus hic flammam concipere poteſt, Spiritus enim animales in melancholia fumo quaſi obfuſcari dicuntur, Mania iſtis apertum ignem injicere videtur, in ipſis Maniscis rabioſa mordendi ac dilacerandi libido, qualis in canibus & lupis deprehenditur, unde & dicitur hic affectus, *Cynanthropia & Lycanthropia*, *Dæmonium caninum & lupinum*, nec mirum eſt quod in alios ſæviant, cum experi

Digitized by Google

experientiâ conſtet, hujus mali ſervos nec ſibi ipſis parcere, ſed ſibi violentas manus inferre.

Pars affecta. §. 3. Pars affecta ſecundum veteres eſt cerebrum, quod probant ex principalibus animæ functionibus oblæſis, & ſic cerebrum, vel per ſe vel per conſenſum, hic laborare poſſe contendunt. Alii ipſam animam pro ſubjecto habent. *Carteſius* enim ſubſtantias duas, realiſſimè tamen diſtinctas, in homine agnoſcit, unam ſcilicet *immaterialem*, & *organicam* alteram, quæ tamen ſubſtantiæ ſtrictiſſimam copulam & nexum inter ſe habent, ut anima imperante ſpiritus animales omnes actiones motuſque abſolvant, & has hic affici credit.

Williſius pro ſubjecto agnoſcit ſpiritus animales à propria & gemina indole ſua deſciſcentes, *Aqua Stygia* æmulos, *cerebrum* & pro parte affecta agnoſcit. *Nos verò circa ſedem noſtri Microcoſmetoris, omneſque poros cerebri in quibus idea formari ſpirituſque hoſpitari ſolent, mali officinam quærimus.*

Signa. §. 4. Ægri hoc correpti morbo aliquando inſtar ferarum quaſi furere videntur, ita ut inter Maniacum & brutum rapax nulla appareat differentia; obvios enim immaniter invadunt, eoſque, uti duo illi Maniaci apud Matth. c. 8. verſ. 28, 29. vulnerant, imò nec parentibus mordendo vel lædendo parcunt, mox iterum ſe manſuetos gerunt, intractabiles tamen ſunt cum multiloquio, ſaltant, cantant, agitantque miuè corpus, ſemper apparent aſpectu torvo & vultu tribunitio, intrepido & inverecundo; comune autem ſymptoma perpetuò omnes Maniacos comitatur, videlicet perpetuæ vigiliæ, & omnib⁹ adeſt ſtupendum corporis robur, & vis ferè Herculea quam impunè non provocaveris; maximum quoque frigus, jejunia, verbera ac vulnera abſque ſenſibili noxa perferre poſſunt, jurant, vociferantur & varios geſtus indies faciunt, crines ſibi ſæpè evellunt, veſtes lacerant, feneſtras ſcriniaque perfringunt; fortes enim ſunt, & vigilias ferunt intenſas, de magnis multiſque rebus, rixis, contentionibus, igne, dies, noctesque blaterant fabulanturque. Proni ſunt & interdum nunc in riſum hilaritatemque, nunc in mœrorem, nunc in timorem inanium rerum labuntur. Subitò temerarii, iracundi, clamoſi, & minaces fiunt, vincula cum catenis rumpunt, muros & fores effringunt, incredibili enim pollent robore, etiamſi dies noctesque inſomnes trahant, ob ſpirituum animalium omnia membra irradiantium igneam vim, quæ valde adjuvatur à *rectore* ſuo incendiario facto, unde & intenſiſſimum frigus, quamvis nudi ſint, haud ſentiunt, quod & annotavit Helmontius in tractatu ſuo, *Demens idea* dicto, hiſce verbis: eſt ſingulare Maniaco, quod utcunque nudus cubet, humi vel in marmore pernoctet, ſeveriſſimo *Borea* flatu non glacietur, vel *artus commoriantur ſibi*; *Maniacus non ſentit frigus, nec ſcit ſentire*, quia juxta quoſdam, mens cum internis nimis ſit occupata, externa minora non attendat, neceque frigori

externo auſcultet, ita ut non tanti faciat quietem fibrillarum nervearum, ſic & jejunia, verbera, aliaque incommoda adhuc minus ſentiunt. Nonnunquam verò ita ſeriò rem agunt, ut amicos, atque adſtantes aut verberibus aut morſibus, aut aliis injuriis lædant, moresque quaſi ferinas exprimant. Torvos, intrepidos, attentosque habent oculos, & ſemper aliquid mali meditantur, quia ſpiritus ignei ferocius per meatus cerebri Coſmetorgi offerunt veſtigia vel ſimulacra antea oblata, hinc judicat ille, ac ſi eſſent præſentia. Tantum etiam ſubinde inſaniunt, ut ſibi ipſis convitia dicant, tumque vinculis detinendi ſunt. Dolor capitis aliquando, & vigiliæ immodicæ ſemper hîc urgent ob ſpiritus animales igneos cerebrum totum irradiantes. Præcedunt plerumque inſaniam iracundia, metus, amor, ambitio, curæ, ſtudia, &c. juxta *Helmontium* dicentem, à metu, agonia, ira invidia, ambitione, amore, ſtudio, cura, pudore, aliiſque, dementiæ fiunt. In venerem proni aliquando ſunt; nec non ipſis curæ ſunt res extraneæ, nihil ad ſe pertinentes; ſed tædioſiora hæc ſunt, quam ut iis pluribus litare debeamus, præſertim cum mille teſtes, experientia quotidiè affatim exemplorum ſuggerat.

Cauſa. §. 5. Perſpecta jam methodo cognoſcendi hunc morbum, perſpiciamus & cauſam hujus ferini affectus. Cauſæ maniæ ſunt Veteribus, Galenicis ſcilicet, vitioſi humores, aduſta videlicet melancholia, bilis flava, retorrida, & ſanguis aduſtus inque naturam melancholiæ tranſmutatus. Ipſis hic affectus aliquando oritur ex calida cerebri intemperie, quod ſi in cauſa ſit præaſſata bilis flava, tunc ferina excitari deliramenta ajunt, ita ut ægri fiant temerarii, & adeò fortes, ut violento corporis impetu formidabiles reddantur. Si verò generetur hic affectus ex copia ferventis ſanguinis aduſti, in utramque bilem mutati, ad caput cum impetu ruentis, tunc plerumque cum riſu atque cantu immodico ægri inſanire, ex ipſorum obſervatione, ſolent.

§. 6. Videamus porrò, quid *Paracelſo* de morbi hujus cauſis & natura videatur. Hic verò c. 2. *de morbis amentium*, Maniam ex *tribus primis principiis* oriri vult, & *lib.* 10. *ſ.* de cap. adverſ. intern. §. 3. Maniam, phreneſin & inſaniæ ſpecies *ex oppilatione ſuæ partis* oriri contendit, per calidum vel frigidum reſolutum aut coagulatum, & alibi *lib.* 1. *de virib. membr. c.* 3. ſpiritus vitæ quo pertingere nequit, ibi morbus gignitur; ſi nempe oppilatur, ibi oritur putrefactio & exulceratio: moritur enim in illo loco. Item *alibi c.* 2. *de morb.* Maniam in duas ſpecies dirimit; unam quæ proficiſcitur *ex deſtillatione*, quando nimirum in capite manet vapor; alteram, quæ provenit ex *ſublimatione*, quando in capite coagulatur. Ibidem quoque memorat, non poſſe ſatis intelligi, quænam maniæ *minera* atque fomes ſit originalis, verum cauſam putat, in quacunque corporis parte latentem eſſe *Mercurium in calcem reverberatum, & in aquam fortiſſimam*

ſolutum,

Digitized by Google

ſolutum, qui ſpiritui vitæ permiſcetur, illumque inflammat. Tantam verò inquit eſſe aquæ iſtius fortis ſubtilitatem, ut in fundo non commoretur, ſed ad ſumma faſtigia tendat: quamprimum autem ad cerebrum pervenerit, inſaniam inde produci, uti fuſius *Petræus*, Pullus Paracelſicus, in *Noſologia Harmonica Dogmatica* & *Hermetica* hæc deducit.

§. 7. *Helmontius* celebris, omnem amentiam oriri ab efflorescentibus ideis conceptualibus peregrinis autumat, quæ efferveſcunt, non ſecus ac ſtigma ceraſi, aliique nævi materni quotannis virent vel rubent cum arborum fructibus, ſic & ideæ maniacæ perturbationibus ortæ habent (ut ille loquitur) in ſpiritu præcordiorum ſua incentiva repetitionum, periodorumque intervalla; in amentiis hypochondriacis eſſe venenum quoddam vel furioſum, vel cum joco delirans.

Si fingere licet cum Helmontio, quid quæſo non licebit, cur non ruſticum fingimus ex inſanæ ebrietatis malo omnes has turbas commoventem, ſpiritusque turbantem.

§. 8. Votum nunc erit examinandum Williſii, qui de cauſa hujus morbi agens, Maniam generari putat, in quantum ipſi ſpiritus animales ab indole miti & benigna, nempe ſpiritu ſalino, in aliam acerrimam, puta *ſalis fluidi* ac *ſulphuris arſenicalis* participem, degenerant, qui ſpiritus à ſanguine depravato & nitro ſulphureo taliter vitioſi generantur. Exiſtimat quoque fermenta venenoſa *ſanguini* vel *ſucco nerveo* inſinuata facilè hunc affectum generare, quod probat à canis rabidi morſu, aut venenorum aſſumptione, id genus deliria excitari. Audaciam maniacorum deducit Nob. Author, quod nempe ſpiritus animales efferi admodum exiſtant, & animam ultra corporis ambitum efferant: Robur immenſum explicat per id, quod in ſanguine ac ſucco nerveo maniacorum particulæ nitro-ſulphureæ aut aliàs acerrimæ ac velut ſtygiæ contineantur, unde ſpiritus animales vi elaſticâ ſive exploſivâ ſtupenda, & longè ſupra naturalem, immani pollent. Frigus intenſum æſtumque, vigilias, jejunia, verbera ægros abſque noxa ſenſibili, ob ſpiritus robuſtos & fixatos & avolare neſcientes, perferre ratiocinatur.

§. 9. *Sylviani* hîc accuſant ſpiritus animales excandeſcentes, à vitioſa efferveſcentia utplurimum ita factos, & omnium Maniacorum affectuum ſymptomata probant per cauſam remotam, pancreaticum ſuccũ ſtagnantem & vitio corruptum, cujus rei penetralia clarius aperit ipſe Sylvius eorum anteſignanus, in Praxi, cap. de Mania.

§. 10. Renatus ejusque ſectatores admirandam hanc animæ paſſionem in motu ſpirituum animalium fervidorum irregulari conſiſtere contendunt; anima enim juxta illos tamdiu manet tranquilla, quamdiu motus in corpore fiunt placidi & ſine tumultu; tranquillitas enim animi ſecundum hos conſiſtit in blanda ſanguinis fermentatione, quamdiu enim

illa durat, ſpiritus in cerebro retinentur in æquilibrio, quamprimum verò ſanguini tali impetuoſus incutitur motus à fermento aliquo ſylveſtri in ſanguine latente, uti in melancholicis, ſpiritus animales ita cum impetu in cerebrum moventur, ut non auſcultent animæ imperio; ſicuti enim blandus & lenis benè temperatorum ſpirituum motus, blandas, jucundas, lenes & prudentes ſolet excitare cogitationes: ita è contra fervidi & pungentes ſpiritus vehementius & nimis moti, ſolent hominem, non ſecus ac ſi ſtimulis eſſet concitatus, reddere ferocem, iracundum, audacem, impudentem, &c. Tali modo ſupponunt diſpoſitos eſſe ſpiritus animales Maniacorum. Remotè ſanguis craſſus, fermentabilis tamen (fortiſſimum enim Carteſiani ſupponunt in maſſa ſanguinea Maniacorum fermentum) & à quacunque cauſa occaſionali, ira ſc. terrore, &c. impetuoſius motus, ab ipſis culpatur. Attamen à cauſa ſc. externa aliqua paſſiones in anima excitante, fermentum quoddam, ex irregularibus conſtans particulis, cum impetu verſus cerebrum ſæpiſſimè abripitur, & arteriolarum poros plexus choroidei plus ſolito aperit; dein ab harum particularum heterogenearum affluxu ſpirituum animalium placidorum motus aufertur, quos ſpiritus ita accenſos per totum cerebrum, magis tamen circa *glandulam pinealem*, vagari ſupponunt, qui fulminis inſtar in cerebrum & muſculos influentes, glandulam mentis imperio planè ſubducunt, quæ ab effrenis illis ſpiritibus cluſa, omnique in corpus imperio defraudata, attentionum ſuarum habenam amplius dirigere neſcit, unde tot incompoſitos geſtus, pugnas, rixas, clamores, &c. deducunt.

§. 11. Ad noſtrum nunc penſum accedamus; fatemur *Carteſium* phænomena hujus affectus optimè explicuiſſe *de animæ paſſionibus*; quomodo ſc. ita fiat, quando nimirum homo gravi contumelia afficitur; cum mens circa illud veſtigium detineatur, ſpiritus, motu ſenſorii communis, ex certa agitatione orto, per nervorum tubulos in cuncta corporis membra, ad vindictam inſervientia, impelluntur; ſic ſpiritus illos ſanguinis & humorum circulantium jam dum à fermento peregrino motorum motus reddere celeriores. Lubet tamen nobis ſequente modo explicare.

Ad quam rem *Archimedis* nobis ſubveniat circinus, ut cum Graduiſtis primarum qualitatum limites commenſuremus, nos eâdem fideliâ utrumque parietem & Hippocraticis *qualitatibus* & *Democraticis* ſalibus confricabimus, qui pro diverſo figurarum acumine vel hebetatione diverſimodè agunt. Hoc in affectu ergò Microcoſmetor nobis eſt quaſi incendiarius, qui ſpiritus animales hominis accendit, qui ita accenſi inſtar vulpium Simſonicarum (lib. Judic. c. 15. v. 4. 5. 6.) percurrunt omnes foſſulas cerebri, & quaſcunque ideas, inprimis illas, quæ de audacia, furore, incendiis, rixis, &c. ante hac conceptæ fuêre, efformant; cum impetu quoque ruunt in omnes partes corporis, quas

quas vehementer irradiant, unde maniaci ſunt valde robuſti, & quodcunque frigus aliaque incommoda perferre poſſunt. Inter cauſas remotas, tanquam ſpiritibus ſuis accenſis pabulum miniſtrantes, autumamus eſſe ſanguinem, multis particulis fixis & irregularibus conſtantem, cui ſi fermentum aliquot *acidum volatile* accedit, facilè Microcoſmetor igneſcit; ſpiritus in cerebro in æquilibrio conſiſtere debent, quamprimum autem vel à ſanguine tali, vel à fermento aliquo ſylveſtri & bilioſo ſulphureo in ſanguine latente, impetuoſus ipſis incutitur motus, tum accenſio Microcoſmetoris & ſpirituum animalium accedit. Res aliæ externæ facilè homines in hunc morbum conjicere poſſunt, & quidem venena aliaque, ſic legitur in *Ephemeridibus*, Germ. Ann. 3. quod ruſticus quidam ſub arbore cubans, à ſomno expergefactus, per annum dimidium Maniacus redditus fuerit, ſed aſſumta tabaci uncia & concitato vehementiſſimo ſternutamento prodiit eruca nigra longa atque piloſa, qua reddita ruſticus perfectæ reſtitutus ſ nitati fuit. Sic quoque poſt variolas malignas ſuperatas, maniam ortam fuiſſe teſtantur itidem Ephemerides. Sic & experientiſſ. Dn. *Ettmullerus*, Prof. Lipſiæ celeberrimus, miram annotavit hiſtoriam *in Diſp. de morſu vipera*, quod ſc. in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur ex *philtro*, lictorem in cuſtodiam ſe abducentem, mordendo prope axillas, in ſimilem conjecit calamitatem, ut poſtero die ſimiliter ac ipſa fureret, muliere melius ſe habente. Sic nos morſum ex iracundia alterius maniam & inſanabile vulnus ruſtico Hadamarenſi conciliâſſe novimus, bilis enim, ut ſupra dictum eſt, furoris ſæpius hominum cauſa eſt, ubi nimium redundârit, prout & ait Philoſophus Medico (Democritus Hippocrati) ſi velocior nimirum, & ex ira bilis acrimonia ſpiritibus animalibus accedat. Obſerves enim iratos homines certo vix loco manere, incaleſcere, ſuccuti, & ſi dentibus mordeant, venenati quid partibus adfricare, ut ex ſuperiore hiſtoria liquet. Sic ex metu & concepta animo vindicta affectus hic oriri poteſt; ita ex fide Poëtica *Oreſtes* apud *Euripidem*, propter interfectam matrem, *furioſus* factus eſt, donec ad aram *Dianæ* expiaret ſcelus, & Empedocles ex ſuperbia furore percitus, in Ætnæ voraginem proſiliit; juxta illud Horatii. *Deus immortalis haberi, dum cupit Empedocles, ardentē frigidus Ætnam inſiliit.* Omnia Phænomena noſtri affectus, facili Marte explicari poſſunt, ex jam dictis. Hæc cauſa fuit ex multiplici opinione, nunc videamus alterum Hemiſphærium, *Prognoſin* nimirum.

§. 12. Frequens eſt juvenibus ac mediæ ætatis hominibus hoc malum, nec tamen ſenes ab hoc affectu planè immunes eſſe totâ die videmus; bigam talium maniacorum ſenum nos novimus, civem ſcil. Dizenſem & Hanovienſem van R. ſexagenarios, ſed ſiccioris & macerrimæ conſtitu- *Prognoſis.*

tionis texturæque, ut quaſi ſine extis & haruſpice divinari poſſit, ſpiritus animales in ipſis ardere & igneſcere. Deſipientiæ, juxta Hippocratem noſtrum *Sect.6.* aph.53. quæ cum riſu fiunt, minus periculoſæ ſunt iis, quæ cum ſtudio accidunt; eoque periculoſiores ſunt, quo major concurrit temeritas. Ubi jam radices egerint altas, malum vix curari poteſt, in cerebri enim veſtigia olim impreſſa, ſed poſtea ſublata & quaſi concremata, minimè reſtitui poſſunt, nam plicas firmiter cerebro impreſſas explicare non hominis eſt, ut in charta vel corio cum acicula leviter imago alicujus rei eſt impreſſa, tractu temporis & motu chartæ, imago penitus obliteratur; verùm ſi acus altius adacta fuerit, & foramina effecerit nunquam imago delebitur.

Appetitus proſtratus, ulceraque in facie, ano, pedibusque enata, malum omen habent. Ubi verò delirium ſomnus ſedarit, id bonum Hipp. ſ.2. aph.2. pronuntiat: ſimiliter quoque ſi inſanis varices & hæmorrhoides ſuperveniunt, fit ſolutio morbi. ſ.6. aph.21. vigiliæ diutius protractæ malum denuntiant. Facilè hic affectus in ſtultitiam & melancholiam ad tempus quidem tranſit, donec nova incentiva fermenta Microcoſmetorem & ſpiritus animales accendunt; & hoc fit duobus modis, vel ab anima, vel à corpore; quia tandem anima res licet ingratiſſimas & tædioſiſſimas imò horrendas aſſuefacit, & illas cum minori affectu contemplatur; à corpore, quædam mania præcipuè conſtat à fermento quodam, quod & tandem conſumitur, totaliter vero ita conſumi nequit, quin reliquiæ in partibus ſolidis adhuc relinquantur, quæ iterum à cauſa aliqua externa poſſunt in actum deduci, & ſic tum mania redit, vel quia anima has res conſueſcit, & ſic ſæpe hic affectus recurrere ſolet, & ſi inveteratus vel hæreditarius aut morſu canis aliusque animalis rabidi inductus, vix radicitus unquam extirpatur ac ſanatur, ob rationem ſuperius dictam, ſemel enim extinctis veſtigiis cerebri, ſpiritibuſque fervidis & aquæ ſtygiæ ſimilibus redditis, atque à genuina indole ſua deſciſcentibus rarò ad priorem reduci poſſunt, de quibus pluribus egimus in ſuperioribus, inprimis ubi de cauſa hujus miſerrimi affectus egimus.

§. 13. Cura Diætetica nunc ſequitur; conſiſtit ea in obſervata quotidiani *victus* ratione, (1.) *Aer* ſit temperatus ad frigidum, humidumque nonnihil vergens, vitetur inprimis, nimis calidus impurus & vernalis, unde magnus *Hipp.* ſ.3. aph. 20. ait; *vere* fiunt inſaniæ, furores & morbi melancholici, quo tempore ſc. fabæ florent, juxta verſiculum: *cum faba floreſcit ſtultorum inſania creſcit:* omni quoque tempore, inprimis diebus canicularibus maniæ fieri poſſunt, ſolentque, quales vidimus & in hyeme. Ut enim maria vi tempeſtatum ab imis refuſa vadis intumeſcunt, fluctuſque inſolenter attollunt: ita furentibus atrociter ventis, ſuo quodam æſtu humores in corpore efferveſcunt; qui evecti in cerebri arcem, impulſis ſpiri-

Cura Diætetica.

ſpiritibus turbidos animorum motus excitant, averſos à ratione, inimicos mentis vitæque tranquillæ. Hinc illa tempeſtuoſo cœlo affectuum eſt intemperies, illa in colloquiis difficultas, in animo iracundia, in converſatione moroſitas &c. (2.) *Cibus* ſit refrigerans humectansque, ut ſunt juſcula caponum, perdicum, gallinarum ac pullorum, refrigerantibus & humectantibus herbis, aliiſque infarctorum. Cerebella porcina butyro frixa comeſaque ſpecificè prodeſſe maniacis quidam ſcribunt, quorum periculo hæc retulimus. Alimenta flatuoſa & calidiora valde nocent, quia Microcoſmetorem ſpiritusque animales accendere poſſunt, ut ſunt aromata, acria, ſinapi, & id genus alia, carnes ſuillæ, anſerinæ & fumo induratæ quæcunque, ut & omnes cibi fermentati, maximè obeſſe deprehenduntur.

(3.) *Potus* ſit refrigerans, aq. hordei ſcil. vel acidulæ Döningſteinenſes, decoctum herbæ anagallidis; *decoctum hirundinum cum lapide prunella noſtrâ experientia comprobatum*. Exulet vero vinum quodcunque, juxta illud:

Vina gravant animos faciuntque furoribus aptos.

Quare angue & cane pejus vitanda ſunt vina generoſa, ſpiritus vini, aliæque aquæ cardiacæ calidiores. Vinum ergò ad mentem veterum bibendum eſt, juxta illum vetuſtæ Religionis ritum, qua in Deorum laudem præbibebatur. Princeps crater Jovis erat Olympii; ſecundus Heroum; tertius Jovis Soſpiratoris; quæ ſapientium quoque olim pocula dicebantur: primum ſanitatis; ſecundum Amoris: tertium ſomni. Si quid accederet ulterius *inſaniæ & injuriæ* erat: ſic & nos Medici primos hauſtus ſiti; alteros voluptati; tertios deinde ebrietati; quartos *inſaniæ* tribuere ſolemus. Ut enim in valida tempeſtate onuſtum mercibus navigium, ſopito gubernatore, aut amiſſo clavo rectum tenere curſum non poteſt; ita homo obrutis vino ſenſibus oppreſſaque mente in ſtultitiæ ſcopulos detorquetur. Quod obſervans Pythagoras *ebrietatem* ajebat, *inſaniæ* eſſe meditationem. Ex eadem mente apud *Stob. Serm. Ebrios* uti ſenes bis eſſe pueros. Chryſoſtomus ebrietatem rectæ mentis alienationem dixit: imo vinolentia in violentiam ut tranſeat neceſſe eſt.

(4.) *Motus* ſit moderatus, exercitia ergò quæcunque, curſus, ſaltus, &c. impediantur.

(5.) *Somnus* hic quoque convenit conſueto tempore diuturnior, qui & provocandus omninò erit, tum intus ſumptis tum foras admotis medicamentis refrigerantibus & anodynis, quamdiu enim quievit cerebrum, tamdiu homo ſapit, teſte noſtro divino *Coo*; vigiliæ protractæ maximè nocent.

(6.) Quoad *Excreta & Retenta* excrementa alvi, ſi non reddantur naturâ, provocanda ſunt alvum enim neceſſe eſt habeant humidum lubricamque ægri. Sic & hæmorrhoidum aut Catameniorum fluxus inhibiti omni opera ſtudioque cieantur, fiſtolis & ulceri-

ulceribus ſuppreſſis novus fluxus conciliĕtur.

(7.) *Animus* ſit immunis ab omnibus affectibus, amicorum admittatur præſentia, prohibeatur verò admiſſio ignotorum, & earum perſonarum, quibuscum æger aliquando odia exercuit vel etiamnum exercet. *Animi Pathemata* ſummoperè vitentur, ſecundum Nos & *Helmontium*, metus, agonia, invidia, ambitio, ira, amor, ſtudium, cura, pudor, avaritia, aliæque ſimiles perturbationes, quæ omnia ſanguinem ſpiritusque animales valde commovere, accendere & noſtrum Microcoſmetorem in furorem agere valent.

Cura pharmaceutica. §. 14. Hiſce præmiſſis Diæteticis remediis, paulò intimius penſitemus curam, & eam ex pharetra pharmaceutica depromamus, quæ ita junctim totam implent paginam. Veteres practici Galenici imprimis utuntur ab initio hujus affectus *præparantibus*, quæ ſunt ſyr. violar. fumariæ, acetoſæ bugloſſæ, de cichoreo c. rhab. &c. Aqua violarum, lupulorum, nymphææ, cichorei, endiviæ, acetoſæ. Poſt hæc tranſeunt ad *Evacuantia*, quæ ipſis ſunt & venæſectio, quæ, ſi ſcilicet ex abundantia ferventis ſanguinis (uti illi loqui amant) inſania excitetur, inſtituatur, idem remedium celebrant, ſi malum hoc à *Cholera* fiat aduſta, abſque ſanguinis plenitudine. Et purgantia ſequentia quæ ex pharmacopolio depromunt, ut ſunt ſyr. roſar. confectio Hamech, Diaſennæ, Hiera picra, Pilulæ Indæ, de lapide armeno, &c. ſyrupus ex violis; fol. cichorei, fumariæ, fl. nymphææ, ſem. frig. maj. glycyrrhiza, quæ aliquando cum, interdum ſine purgantibus parari ſolent, varia apozemata & potus ſeu decocta: Dein & pro *Evacuantibus* remediis utuntur manna, caſſia, ſenna, helleboro nigro, &c. Nec contemnunt clyſteres ex foliis violarum, lactucæ, altheæ, malvæ, oleo violarum, nymph. &c. Iidem Practici *Avertentia* & *Repellentia* dein adhibent remedia, quæ ſunt hirudines ſincipi aliiſque partibus capitis in ſuperficie admotæ, hæmorrhoides, ut & menſes arte provocati.

Huic ſcopo ſatisfaciunt & irrigationes capitis cum roſaceo, ſucco Polygoni, acetoque &c. vel ſincipiti cum linteolo appoſita epithemata ex his remediis, frequentiusque mutata, in quem finem & *fomentationem capitis* imperant cum decocto florum ſtœchadis, chamomillæ &c.

Inter *cerebrum roborantia intemperiemque emendantia* recenſent illi ſpecies diamargar. frigid. elect. de gemmis, diatrion ſantal. Conſerv. bugloſ. nymphææ, borraginis, violarum & id genus alia. Epithema pro epate ex aqua intybi, roſarum, acetoſæ, camphorâ, ſpicanardoque &c. Cordi applicant aq. bugloſ. roſar. nymph. acetum, ſpecieſque diamargarit. frig. Balneum ex aqua, in qua decoquuntur flores chamumillæ, meliloti, fol. violarum, lactucæ, ſalicis maximoperè commendant, ut & unguentum pro ſpinali medulla, ex oleo nymphææ, amygd. dulc. roſar. violar. &c. Cauteria cervicali commiſſuræ in deſperato

rato ferè caſu audacter applicant.

§. 15. Hæc opis ſunt Galenicæ, quibus meliora ſe inveniſſe gloriatur *Paracelſus*, qui in curatione hujus affectus ad duas cauſas reſpiciendum eſſe memorat. *l. de morb. ament. c.* 2. Vult, ut materia peccans refrigeretur & coaguletur. Inter *refrigerantia* & *coagulantia* recenſet narcotica & anodyna, inter quæ tanquam Luna inter minores ignes elucet laudanum *ipſius* opiatum, quinta eſſentia Mandragoræ, papav. hyoſciam. Specificè verò prodeſſe in hoc affectu putat, quintam eſſentiam vel ſpiritum Saturni, Martis & Mercurii, ſolutionem Cryſtalli, Extractum camphoræ, auri, verumque aurum potabile, liquores Lunæ, ſaphyri & muſci, ut habet lib. 2. de viribus membr. c. 4. ibidemque maximè arcanas *Gillæ* deprædicat vires, quod vult deſtillandum in vino vitæ & circulandum tamdiu, donec fundum non tangat, exhibendumque in Malvatico: quod plures ex Paracelſiſtis dicunt eſſe nitrum deſtillatum cum ſpiritu vini alcoliſato & rectificato, quod poſtea circulari volunt, donec omninò fiat ſpirituale & volatile. Nonnulli ex iis medicamen ex vitriolo putant, quod alias per *gillam* ſeu *grillam* à Paracelſo intelligitur, cum ipſi ſpecificum cephalicum ſit. Daß ſind wohl wunderliche Grillen.

§. 16. *Helmontius* veſtigia Paracelſi tam faſtuoſo ſupercilio, quam placitis medicis premens, & narcotica & anodyna, hoc in malo proficua eſſe enuntiat: in hunc finem ſummè commendat ſulphur vitrioli philoſophicum, narcoticum, ſoporificum & melle dulcius, unde in omnibus mentis alienationibus & hypochondriorum phantaſiis & paſſionibus conducere ait, quævis enim *narcotica*, inquit, ſuſpendunt lienem ab operoſa phantaſmatum ſæviorum exercitatione in cerebrum. Helleborum nigrum, quia alleviat conceptorum gravitatem, & aufert aliquid de prædicto aggravante phantaſtico proficuum eſſe indicat. Inter alia quoque ſubmerſionem in aqua frigida commendat, qua plures curatos vidit.

§. 17. *Williſius*, ad Maniacos ſanandos, inquit, nihil magis neceſſarium eſſe quam ut terrores ipſis injiciantur, commendans *diſciplinam* ſeveriorem, minas nempe, vincula, verbera, aliaque, unde amentes & furioſi citius per ſupplicia & cruciatus in gurguſtio, quam medicamentis curantur. Commendat quoque prædictus expertiſſimus Medicus quoad medicinam, venæſectiones, vomitoria, ac cathartica quandoque fortia. V. S. inſtituendam præſcribit, modò in brachio, modò in jugulo, modò in fronte, modo in pede, ſæpiuſque repetendam, ſic enim animæ elationem optimè ſupprimi, atque ſemper alium mitiorem ſanguinem ex chylo elaborari, dyſcraſiamque ipſius emendari autumat. Emetica ſeu vomitoria ipſius in hoc malo ſunt ſeq.

℞. *Sulphur. Antim. gr.* viij *ad* x.
Cremor. Tartari ℈ ß. *M.*
Vel ℞. *Mercurii vitæ gr.* ij.
Conſerv. roſ. rubr. ℥j. *M.*

Vel ℞. *Tartari Emetic. gr.* ij. *ad* iij.
Sal. abſynth. gr. ij. *M.*

Aurum vitæ ut & Mercurialia magnificat, quatenus per vomitum & alvum, item per ſudores, urinam aut ſalivationem operari aſſolent: à ſalivatione enim quoſdam inſanos plenè curatos noſter author vidit. Inter purgantia per infernum guttur recenſet ſeq. ℞. Extr. helleb. nigri, Calomelanos ſive Mercurii dulc. ana ℈j. f. bolus. &c. Alterantia magnæ etiam efficaciæ hoc in affectu æſtimat ex. gr.

℞. *Cryſtall. Mineral.* ʒij.
Margarit. ppt. ʒiß.
Sacchar. Cand. ℥ijß.
Camphora ℈ß.

quæ omnia ſimul terantur ſubtiliſſimè, & f. pulvis, de quo ſæpius æger capiat ʒj. ad ʒij. in cereviſia tenuiſſima, aqua fontana, & ad libitum pro potu concedatur ordinario ſerum lactis inprimis caprini, florib. violar. roſ. rub. nymphææ alteratum, ut & electuaria refrigerantia, Julapia ac aquas deſtillatas magnificat, ſæpius aſſumpta. Pro ſpecifico in hoc morbo venditat decoctum *anagallidis* flore purpureo, item ſummitat. hyperici.

Si à morſu venenatarum aut rabidarum beſtiarum orta ſit mania, commendat infuſionem pomorum, tincturas varias, emulſioneſque.

In omni amentia haud contemnit *cucurbitulas* cum ſcarificatione, nec veſicantia nec cauteria, tum actualia, tum potentialia. Arteriotomiam vel *trepanationem* & *mercurialem* inunctionem indubium vocat nec niſi perpenſa perſonarum differentia ex iis præſidium mutuatur.

Sincipiti & deraſo capillitio pulmones agninos calentes alioſque fotus, ægrotis etiam reluctantibus, applicati vult: Reliqua apud ipſum authorem videas, crambe enim bis cocta nauſeam parit.

§. 18. *Sylvius* cum reliquis commendat venæſectiones, vomitoria, alterantia aquea, ut ſunt emulſiones, Julepi, ſerum lactis, acidulæ & id genus alia; lapidem prunellæ haud contemnit; veſicatoria, aliaque externa refrigerantia *applicata*, ut & anodyna intus & extus applicata magnificat, ut ſunt laudanum opiatum, cydoniatum &c. Clyſteres refrigerantes proficui uſus eſſe contendit, ſed non libet ſingula accuratius enarrare.

§. 19. *Carteſius* ejusque aſſeclæ ad motum nimirum ſanguinis imminuendum ſiſtendumque convenire ajunt V. S. & quidem largiorem, ſi vires permittant, itidem *ponderoſa* quæcunque, quæ gravitate ſua ſanguinem in motu nimio ſuo ſiſtunt, in hunc finem præſcribere ſolent lapidem prunellæ, ſaccharū Saturni, lapides cancrorum, laudanum opiatum, ſanguinem draconum &c. Prodeſſe quoque ſcribunt Decocta ex lignis vulgaribus, quia particulis ſuis duris & gravibus ſanguinis motum ſiſtunt & interim rigiditate ſua ſanguinem incidunt, & obſtructiones tollunt, inprimis ſi pori nonnulli ſenſorii à craſſiuſculis particulis obſtructi ſunt. Reliqua Chirurgica jam dicta aliaque poſtea dicenda nigrum Thetha præfigunt.

§. 20. Hos medicinæ noſtræ Optimates pluribus ægro opem promitten-

Digitized by Google

mittentes & omnes artis ſuæ pyxides percurrentes hactenus vidimus, nunc & ultima cera noſtræ opinioni locus relinquetur, qui in eo conſiſtit, ut Microcoſmetor incendiarius factus & ſpiritus animales accenſi & nimis irradiantes & exploſivi extinguantur & ad blandum & ordinatum redigantur motum, hoc præſtat V. S. iterata, non tamen affatim ſed ſimul & ſemel inſtitui debet, ne hydrops inducatur, in quale nos exemplum novimus, in Lanione Dizenſi, huic ſcopo & optimè conveniunt opiata, quippe quæ mirifica vi ſua ſi ægris per incendiariũ quaſi furentem cum ſuis accenſis ſpiritibus maximè compeſcunt, qui tamen non ſtatim nec in larga doſi exhibenda ſunt, nam poteſt contingere, ut longo furore ſanguis ſpiritibus eſſet exhauſtus, & ideo ſi narcotica exhiberentur, fermentationes ſanguis ita proſternerent, ut mors inde ſequeretur; ſed ab anodyno primum eſt incipiendum, ut & à camphoræ minima doſi loco opii ad motum ſanguinis ſiſtendum, in qua nō ita metuendũ eſt propter ſui ſubtilitatem. Induciis factis ad cauſam remotam, ſanguinem ſc. multis particulis fixis conſtantem, tollendam, & fermenta alia ſylveſtria in primis viis ſtabulantia eluminanda, commendamus *vomitoria*. Sanguis enim eorum uſu à partium excrementitiarum infarctu liberatur, & conveniunt inprimis illa quæ parantur ex antimonio, ut ſ. Tartarus Emet. Aq. bened. Ruland. ſapa vomitoria, & id genus alia. In delicatioribus, vitriolum album exhiberi poteſt, alii helleborum nigrum ejuſq; extractum extollunt. Nos fortiora & validiora purgantia regulariter omittenda potius cenſemus, quatenus ſanguinis ſpirituumque animalium motum nimium magis augent, eoſque poris cerebri profundius ingerunt, in tam furibunda enim perturbatione adeſt impetuoſa ſanguinis ebullitio & efferveſcentia, quæ & ex ſpirituum animalium impetu & irradiatione oritur, indeque ſæpius nimia ſanguinis rarefactio & ebullitio. Polypodium quercium hîc ſæpe ſufficit. Ad debitam ergò fermentationem ſanguinis reſtituendam conducunt omnia chalybeata, quibus *Microcoſmetoris* furibundi & ſpirituum furentium motus & ſanguinis inordinatam fermentationem ſiſtunt. Sanguis aſini, torpidi illius bruti, poſt aures collectus Microcoſmetorem mirè placat coercetque; ſanguis enim hic gaudet ſingulari vi, acidum illud volatile mirum quantum deſtruente, quem & *Beatus D. D. Michael celeberrimus Medicus* ſequenti modo præſcripſit; ℞. linteum ſanguine aſini, poſt aures extracti, juſto tempore imbutum, pone in ſ. q. aquæ *anagallidis* & florum hyperici, donec aqua tingatur, M. f. potus pro aliquot doſibus, quo medicamine maniacum, in *aula Altenburgenſi* ſe curaſſe ſanctè affirmat: canis, leporis, imò hominis ſimiliter meticuloſi ſanguinem convenire hoc in affectu, ſeq. ob rationem, perſuaſi ſumus, quatenus in his animalibus, in vena ſecanda, terror, metus, & anxietas concurrunt, huic ſanguini peculiaris

culiaris inditur indoles, indeque optimè acutiſſimus. *Marcus Marci* memorat, *non parum referre in qua diſpoſitione animalia moriantur, quorum partes ad uſum medicum quæruntur.*

Hic & transfuſio ſanguinis vitulini, aſinini & humani, præmiſſa tamen ſemper venæſectione conducit, qua plures maniacos *Pariſiis* curatos novimus, & noſmetipſi in homine veſano Diziis feliciſſimo cum ſucceſſu primum tentavimus, ceu ſupra nos dixiſſe meminimus. Infuſio variorum medicamentorum inprimis *opiatorum* in venas maniacorum non inutiles erunt. Inter alterantia prodeſt ſpiritus antiepilepticus Hartmanni, ex ſalis urinæ & ſpiritus vitrioli acidi mixtura paratus. In potu quoque *ordinario decocto ſcil. anagallidis & florum hyperici, cum 2. hirundinibus, ſpiritus vitrioli, ad guttas quasdam infundatur*, vel in ſero lactis caprini, lapides prunellæ inditi, peculiarem habent vim Microcoſmetorem furibundum & ſpiritus animales furentes compeſcendi ſedandique. Et ut paucis me expediam, in hoc affectu, unicum ſaltem certiſſimum ſolatium quærimus, in *opiatis*, ubi ſcil. ægrū habemus fortem, quia ipſa Microcoſmetorem furibundum ſpiritusque animales impetuoſo motu ferocientes & tantum non furentes mirum quantum ſopiunt, eorumque periculoſum impetum ſedant coercentque. Magnum namque ſæpius ægris imminet periculum ex ferocia iſtius Microcoſmetoris, & ſpirituum, qui gubernacula vitæ deſerentes omnia conturbant, vel velut Phaëton curru paterno mirabiliter excuſſus Macrocoſmum; ſic illi Microcoſmum incendunt. Opium enim has furias placat, hos fluctus ſedat, & mirè agit in motu ſpirituum ſedando; hinc ſuavis quies, omniſq; ferrocis motus optata ſedatio, unde & turgeſcentia materiæ peccantis, orgaſmusque humorum facilè deſinunt; ſpiritibus enim ad quietem compoſitis, in ordinem quodammodo redit Microcoſmi turbata antea reſpublica, dum Microcoſmetor noſter, tamquam Rector ſupremus furore placato, id quod ſuarum eſt partium, denuò obſervet, quæ cuncta legitimum opiatorum uſum facili marte ſequuntur. Si ſimpliciora inter opiata cupis, meconium, (opium enim in noſtris regionibus rarum eſt) cum ſale alcali fixo inprimis Tartari, cum Therebinthina digeratur & corrigatur, vel per artificialem fermentationem cum ſucco cydoniorum juxta Hoffmannum *in clave Pharmacent.* Schrœd. quod opium ſic correctum abit in remedium anodynum ſine narcoſi, & cujus x. Grana, non plus vel minus proſunt aut nocent, quam 30. alterius. Eleganter de hoc laudano opiato dicit Helmont Tr. *Jus duumveratus* §. 64. *felix æger cujus auxiliator Medicus novit lethalia è papavere ſeparare, retento auxilio, excitatore poteſtatis* in duumviratu. Inter mineralia ſulphur vitrioli, veneriſque anodyna vi conſpicua ſunt, ſed cum non omnibus liceat adire hanc Corinthum, indeque hæc medicamina acceſſere, opiatis interea nos contenti eſſe debemus.

Nec

Digitized by Google

Nec ſua laude carent *Theriaca cœleſtis Hanov*, Tinct. anodyna Zvvelferi, Diacodium, Theriaca, *Andromachi*, aliaque, quæ hic ſtudio reticemus, cum non omnia accuratius poſſimus deducere, ſed ſaltem *Encyclopadiam* meditemur. Nihil eſt quod magis Coſmetorem ſedet & ſpiritus animales figat, quam oleum perlarum ritè paratum, cujus vires ſæpius hoc in affectu experti ſumus. Proſunt & ſeq. ſpiritus Lunaris.

℞. Luna limatur. p. j.
Sulphur. p. ij.

Leniter in cruribulo fuſis & unitis & pulveriſatis affunde ſpir. ſal. armoniac. l. a. extrahe tincturam, quam in cryſtallos redige & per retortam ſpiritum lunarem elice. Doſis gut. 15. ad 20. Si ſomnus deeſt, poteſt potio ſequens tempore ſomni exhiberi.

℞. Laudan. opiat. gr. ij.
Diſſolv. in ſ. q. eſſent. anagall. & hyperic. edulc. parum. pro una doſi.

Muſicam in morſu Tarantulæ & exinde orto affectu, huic os humeroſque ſimili, ſuadent, id quod alii faciunt, ad experientiam revocandam autumamus. Inter ſpecifica euporiſta ſunt ſanguis aſininus poſt aures extractus cũ florib. hyperic. ſucco angallid. rad. & ſem. fœnic. ſylv. deſtillatus, quæ ſpecies & pro potu ordinario exhiberi poſſunt: Herba agrimoniæ in aqua fontana cocta prodeſt. Seq. ſæpius expertum novimus.

℞. Confect. Alkermes ʒj.
Tinct. lapidis Lazuli ʒß.
ſuccini ℈ij.
Eſſ. hyperici anagall. ana ʒß.
Magiſter. Lunæ ℈ß. M.
Doſis ʒj. mane & veſperi.

Vel ℞. Aq. hyperic.
anagallid. ana ℥iij.
Confect. Alkerm. ʒiß.
Lap. lazuli ppt. ℈ij.
Syr. hyperic. ʒj. M. Doſis. cochlearia 2. vel 3.

Vel Detur *ſæpius Tinctura lap. lazuli, vel eſſentia anagallidis vel hyperici; proderit quoque Tinct. hyperici comp. Mynſ.*

Vel ℞. Nitri antimoniat ℈j.
butyr. perlar. ℈ß.
Magiſter. ſuccini, gr. iij.
Lunæ gr. v. M. f. pulvis pro unica doſi.

Vel ℞. Spir. vitrioli ſulphurat. ʒß.
Syr. violar. ʒij.
Aq. hyperici ℥j. M. pro duabus doſibus.

Cerebrum Arietinum in ſartagine paratum addito cinnamomo, nuciſta, caryophyllis detur per 3. dies mane, quod quidam anonymus inter ſacra medicinæ inferre conatur.

Secundina primiparæ mulieris pulveriſata, clam in vino propinata ad ʒj. aliquando juvat. *Nobis pro magno arcano amicus communicavit ſuccum pullorum hirundinum ad ℥j. in aqua anagallidis bis & ter Maniaco exhibendum, quo plures ſe curaſſe addit.* Inter *externa* commendamus varia Epithemata, unguentaque ex anodynis opiatis refrigerantibuſque parata, & capiti raſo temporibuſque applicata & illinita; Plures noſtratium, baccas lauri cum camphora & albumi-

Digitized by Google

nibus ovorum deſtillatas in Mariæ Balneo capiti applicant.

Gallina viva nigra tamen, noſtro verò calculo hirundines, in medium diſciſſæ & calentes capiti raſo applicatæ juvare, experto credas Roberto.

Frictiones, ligaturas, ſcarificationes, tanquam parerga haud contemnimus, & cauteria tum actualia, ut inuſtionem moxæ Indicæ vel noſtræ Germanicæ à nobis inventæ, tum potentialia, cum cautione tamen inſtituenda ſuademus.

Spicilegium accuratius ſi quis ex præcedentibus medicamentis velit inſtituere, is certè vacuâ manu nullus recedet.

CAPUT V.

De Affectibus Capitis memoriam maximè lædentibus.

De

LETHARGO & CARO.

§. 1. Lethargus vel lethargia (aliis *Veternus*, nonnullis torpor, quibusdam *ſopor gravis*, multis *Coma*, *aliquibus Cataphora*, pluribus & Subeth) vulgò deſcribitur, ***quod ſit ceſſatio facultatum principum, præcipuè verò memoriæ, cum inexpugnabili dormiendi neceſſitate (ut Celſus loquitur) & febre continua lentaque à pituita ortum ducens.*** Lethargus & Carus conſanguineæ ſunt affectiones, iisdemque ferè remediorum præſidiis profligantur, quare has conjunctim pertractare lubuit. **Definitio.** Noſtro tamen ex calculo ita definienda eſt lethargia, quod ſit inexpugnabilis dormiendi neceſſitas cum oblivione maxima, aliquando cum febre & delirio, aliquando ſine iis, à Microcoſmetoris noſtri in viſcido limo hærentis ſopore, & ſpiritibus animalibus inde eidem glutini inhærentibus, & officii ſui planè oblitis, orta.

Differentia. §. 2. Differt carus à lethargo, quod lethargus adjunctam ſibi habeat febrim, & quod ad ſtentoriam acclamationem oculos aperiant lethargici, ad interrogata quoque reſpondeant incondita; caro verò laborantes carere febri, oculoſque nunquam aperire nec loqui, nec membra movere, ſed mortuis ſimiles jacere, reſpirare tamen dicuntur. Non diſſimilis eſt hic affectus (carus) apoplexiæ, differt tamen ab ea, *reſpiratione*. In caro enim libera eſt reſpiratio, in apoplexia verò vehementer impedita, in caro nec ſentiunt, nec moventur, neque intelligunt, nec comminiſcuntur, nec appetunt ægri, ſola reſpiratione differunt à mortuis.

Pars affecta. §. 3. Pars affecta juxta veteres, eſt ipſius cerebri ſubſtantia, & maximè quidem ejus pars poſterior, non autem ejus ventriculi, quod ex functionibus cerebri oblæſis probare annituntur, quia in hoc malo potiſſimum memoria atque ratio lædantur, quæ

præ-

Digitized by Google

præcipua ipſius cerebelli munia ſunt; quidam veterum, & *cor* pro ſubjecto, iniquè tamen accuſant.

Williſius de anima brutorum, pro immediato ſomni & vigiliarum ſubjectô agnovit majorem animæ ſenſitivæ portionem in cerebro radicatam, quæ ipſi nil niſi facultas & ſpiritus animales ſunt, hanc ſicuti in ſomno quaſi vela dimittere, intra proprium ſinum ſuo velut capite recondito, intrepidè ſtatuit.

Sylvius pro loco affecto Lethargi non *cerebrum*, ſed vaſa ſanguinem vehentia accuſanda vult, inquit enim Prax. l. 2. c. 29. §. 19. *Quamvis caput grave ſit lethargicis, poteſt tamen id à vaporibus aut humoribus cum ſanguine ad cerebrum delatis exoriri, ut non opus ſit ad peculiare & primarium cerebri vitium recurrere.*

Carteſiani accuſant cerebrum quoad poros ipſius, qui ſi ſint obſtructi, ſpiritus animales haud per eos ad munia priſtina permeare poſſunt, unde propenſionem talem in ſomnum eſſe contendunt.

Helmontius libr. jus duumviratus in ſtomacho & liene primarium hoc malum reſidere opinatur. Nos pro primario ſubjecto agnoſcimus cerebrum & cerebellum meatusque ſeu poros eorum, per quos ſpiritus animales ad officia ſua obeunda, vel in ipſo cerebro, vel etiam ad externos reliquos ſenſus determinati ſunt, inprimis tamen ut partem ſpecificam determinemus, *medullarem cerebri partem* hoc in affectu primariò affici ideò credimus, quia hæc pars eſt emporium potius ſpirituum, quam officina, nec excludimus corticoſam cerebri ſubſtantiam, quæ maximum ſpirituum animalium jam genitorum exercitium nervis committit. Cortex cerebri enim quatenus memoriæ ſedes. & ſomni veſtibulum eſt, ſecundum *Williſium*, nec hic immunis erit.

Fuit hæc pars affecta, nunc quidnam ſigni ſit circa hunc affectum, indagemus, imprimis in quo ipſo conſiſtit ratio formalis.

§. 4. Inexpugnabilis adeſt in his morbis dormiendi neceſſitas, cum oblivione rerum omnium, & nonnunquam proprii nominis, cum delirio, aliquando ſine eo, febris interdum ſimul concurrit continua lentaque, quam continuam *Sylvius* bili toti maſſæ ſanguineæ commixtæ adſcribit, lentam verò bili magis inerti, cum hæc pituita ſit diſperſa, unde partes minus ardere percipiuntur. Et hæc febris continua poteſt eſſe remittens, non verò eſt intermittens, quia ſanguis nondum eſt æqualiter affectus. *Signa diagnoſtica.*

Diximus quod in hoc morbo ægri ſint oblivioſi, quia cerebrum ſtatim ſubſidens motum ordinatum ſpirituum, qui ad memoriam requiritur, interturbat & efficit, ut non cum vigore & more ſolito in veſtigium cerebro impreſſum inſiliant, & hinc ad glandulam reflectantur.

Tardè reſpondent ægri, etiamſi urgeantur, oculis plerumque jacent clauſis, ſubinde tamen lethargici illos aperiunt, ſi graviori voce compellentur, quibus occluſis, mox ad priſtinum

num labuntur ſomnum, nonnunquam ita pertinaciter, ut æger capillis tractus non doleat, quippe ſtupore eo oppreſſus, ut omnium ſenſuum operationes quieſcant. Oblivio ſive memoriæ eclypſis aliquando hîc concurrit tanta, ut omnium, veluti amentes, obliviſcantur, matulam enim expetentes mejendi gratiâ, mingere tamen nonnulli obliviſcuntur, uti noſmetipſi in duobus lethargicis in Monacho ſcil. Hadamarenſi & cive Hanovienſi deprehendimus, unde memoriam rationemque abolitam eſſe, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. Malo hoc correpti oſcitant quoque ſæpius, cum lenta febre concurrit pulſus lentus, undoſus, languidus atque tardus. Quod verò pulſus aliquando durus aut mollis ſentiatur, hinc evenit, quod cutis vel carnes & arteriæ ſuperſtratæ ſunt vel molliores vel duriores, quod explorantis digitis imponit. Excrementa alvi nonnullis liquidiora ſunt, aliis verò eſt alvus adſtricta, urina eſt jumentorum urinis utplurimum ſimilis, quod ſemper melius eſt, quàm ſi eſſet clara. Sudorem cum tremore effuſum aliquando obſervavimus.

Reſpiratio magna, rara & quandoque imbecillis eſt, quandoque cum ſtertore: delirium quod interdum affectum hanc comitatur, non eſt verum delirium, nam nos omnes ſic deliramus, cum ſumus ſomnolenti, & abſurda reſpondemus interrogati, quia motus verbis in nervis excitatus, vix ad cerebrum defertur, & ſi deferatur, obſcurè & depravatè defertur, quare in anima confuſæ oriuntur cogitationes & perceptiones, ſecundum quas anima reſpondens abſurda profert; nullus idcirco dormientem delirantē vocat, quia tot ſanos dormientes invenimus, qui abſurda garriunt; eadem cauſa eſt hoc in morbo, unde non neceſſe eſt cauſam in putrefactione in cerebro quærere. Adeſt ſimul univerſi corporis ſegnities gravitasque, potiſſimum tamen ipſius capitis. Etiamſi ægri ab adſtantibus convertantur in dorſum, vel latus, ultrò ad priora tamen revertuntur. In caro quamvis excitantur ægri à ſomno, attamen nihil percipiunt reſpondentque, quod proprium eſt caro laborantibus, imò puncti excitari nequeunt, licet obſcuræ ſenſationis ſignum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant. Illis quoque ſenſus omnes externi ad extremum ferè ſtupent, unde & interni ſenſus quoque nullo funguntur munere, & mortui ſimiles ſunt Carotici, præter ſolam reſpirationem, quæ ipſis illæſa manet. Adeò ut medius quaſi inter reliquos affectus ſoporoſos & apoplexiam, ſit carus & proximus ad apoplexiam gradus.

§. 5. Perſpectâ *diagnoſi* ad cauſas examinandas, ex methodi noſtræ inſtitutæ ratione, nos conferamus. Veteres Galenici cum ſuis aſſeclis hodiernis cauſam proximam hujus affectus ex intemperie cerebri frigida humidaque ibidem putreſcente deducunt, & pituitoſo tumore vel apoſtemate frigido ex pituita putreſcente facto, inde ratiocinationem, memoriamque turbante, *Cauſa.*

bante, & inexpugnabilem ſomnolentiam inducente; ex putrefactione humorum febrem deducunt, cauſam ergò horum binorum affectuum eſſe pituitam craſſam ac lentam, cerebri ſubſtantiam comprimentem ac conſtringentem clamitant; ex cujus pituitæ abundantia, omnia phænomena hujus affectus explicant.

§ 6. *Hermetici* Paracelſici qui negant affectum hunc à frigiditate & putreſcentia pituitæ induci, ſed *à ſpiritibus ſeu vaporib.* ſulphuris ſeu ſalis cujuſdã narcotici, qui viſcoſitate ſua ſpiritus ligare vel aciditate vitriolatâ eos coagulare, vel narcoſi ſua ſtupefacere poſſunt quò minus ad ſenſuum organa & conſueta munia prorumpant. Cujus rei fidem augere poteſt ea ratio quæ inde procedit, quod ſulphur quoddam reperiri neceſſe ſit fuliginoſum ac fœtidum, uti in papavere, opio, ſolano ſomnifero, hyoſcyamo, mandragora & ſimil. olea narcotica fœtida habentibus, quæ facilè flammam concipiunt, indeque vi ſoporiferâ pollent, quod eſt ſulphuris phlogiſti proprium. Quamvis ergò opium & ſuperius nominata opiata à Galenicis quarto exceſſu frigida ſtatuantur; tamen ſi ex ſapore & effectu rerum temperamenta & qualitates cognoſcuntur, opium noſtri uſus, non modo guſtu amarum percipitur, ſed etiam acre & palatum exulcerans, unde haud dubiè colligunt Hermetici, ſulphur in his dictis latere, cui cauſa hujus affectus in ſolidum eſt adſcribenda, Sunt itaque Chymicis *Carus* & *Lethargus* morbi ſc. *ſulphuris narcotici reſoluti.*

Paracel.l.1. *de vita longa* c.2. lethargum guttæ ſpeciem facit. Gutta autem ipſi eſt ſeparatio *Synoviæ* à ſua parte, quæ fit ex ſublimatione *Mercurii* Cacochymialis. Alio loco pro cauſa hujus affectus ſal *vitriolat.* venditat.

§.7. *Helmontius*, & ovo prognatus eodem *Tachenius*, à *ſulphure vaporoſo* itidem cauſam hujus affectus ortam exiſtimant, haud dubiè ad veſtigia Paracelſiſticæ cohortis, neſcio quo fato, delapſi.

§.8. *VVilliſius*, verus ille Chymiæ ſcrutator, hunc morbum generari ait à ſeroſa colluvie, cerebrum exterius inundante, partim à particulis narcoticis, in ſanguine præexiſtentibus & eò delatis, unde ſanguinis circulationem aliquando impediri vel alterari addit. Serum quoque aliumque humorem vitioſum nimiâ quantitate ad cerebrum aliquando mitti credit, ab eoque tunc nimis ſuſcipi, ob poros cerebri ampliores, à cerebri parte exteriore nimis humida & frigida ita factos, uti exemplo puerorum & ſenum, caco-chymicorum, hydropicorum, ſcorbuticorum, &c. probat.

§. 9. *Sylvius*, ceu dictum, cauſam hujus triſtiſſimi affectus putat pituitam craſſam nimiamque; & bilem vi narcoticâ præditam, toti maſſæ ſanguineæ permixtam; febrem vel lentam deducit prædictus Nobiliſſ. author, à bile iſta vitioſa in inteſtino duodeno cum obvia pituita vitioſè efferveſcente.

§. 10. *Renatus des Cartes*, Ejusque ſectatores, qui ſomnum naturalem dicunt eſſe ſubſidentiam pororum cerebri, hinc concludunt in hoc affectu, cauſam proximam eſſe obſtructionem p. n. pororum cerebri, ab humore craſſo & ſpirituum animalium inopia factam, qui ex inundante colluvie immerguntur, indeque pororum immutari figuris ſibi perſuadent, multum etiam contribuere halitus viſcido rore nimium madentes, & facilè in aquam degenerantes, cerebrumq; una cum anima obruentes ſtatuunt, cum è contra acres & ſicci halitus ob particularum ſuarum nimiam agitationem, non tam facilè in aquam coeant, ſicuti impetuoſos ventos ſemper magis magisque exſiccare experimur, ceu hæc pluribus tradit *Carteſ. de meteor.* c. 5. p. 212.

§. 11. Noſtro calculo cauſa hujus affectus facilè eruitur quando ſupponimus, *Microcoſmetorem* ſopore tanquam nebulis offuſis cinctum hærere in viſcido limo acido ut plurimum, ut mandando & regendo impar ſit, cujus ſpiritus militantes, ſi eodem hæreant glutine, non poteſt non fieri, quin in peragendis muniis ſint planè deſides, ſi inprimis obſtacula reperiant in viis, per quas aliàs ordinariò fluunt, quæ aliquando & obſtruuntur, unde ceſſatio p. n. *undulationis* & motus ſpirituum animalium in nervos; ut & illorum irradiatio in omnia membra. *Mediata* verò *proximior* cauſa quærenda eſt in ſanguinea maſſa viſcida, & ſpiritibus ejusdem genii, narcotico ſc. ſpiritu vel Gas ſylveſtri quodam (ut Chymicis audit) indutis quicquid enim ex his heterogeneum & cerebri corticales poros obſtruere vel inundare valet, hunc affectum producere & microcoſmetori nebulas offundere aptum eſt, quoties etiam narcoticum quodpiam virus prævia colluvie, dictos modo ſpiritus fugat & prorſus extinguit, id eundem affectum facile excitare poteſt. Motus & circulatio humorum hoc in affectu & ſomno naturali diminuuntur, quia ſpiritus in vaſa non influendo ea minus comprimunt, & ideo humores in iis contentos minùs movent & protrudunt. Sed humores iſti ibi hærendo incraſſantur, tandem & ibi obſtructiones ſtagnando faciunt, ſi non ſtatim à ſpiritibus iterum propellantur. Veſperi ſumus ſomnolenti ob defectum ſpirituum animalium, hinc & plurimi morbi circa veſperam ingraveſcunt. Ab hoc majore vel minore defectu ſpirituum etiam plerumque profundior vel minus profundus ſomnus oritur. Cauſa ergò ut plurimum hujus affectus quærenda eſt in *Microcoſmetoris ſopore*, in p. n. *diſpoſitione ſpirituum animalium, & pororum cerebri obſtructione, in ſanguinis quoq; viſciditate.* Propter viſcidam n. ſanguinis intemperiem, dum per binas Carotides heterogenea & viſcida hæc ſanguinis Maſſa Palladis arcem compellit, ibidem gluten & lutum affert, in quo Microcoſmetor niſi planè inundetur & obruatur, tamen obfuſcatur, ſpiritusq; animales eidem glutini quoque infiguntur, indeque pori cerebri obſtruuntur.

Medicamenta narcotica facili Marte hunc affectum producere poſſunt, ſi nimirum nimiâ doſi vel intempeſtivè adhibeantur, nam ſanguinem, ſpiritusq; maximè figunt. Narcotica ſummâ prudentiâ tractanda ſunt in vigiliis nimiis, ubi vires valde jam ſunt fractæ, quia ibi fermentationes maximè ſunt debiles in corde & cùm narcotica ad ſanguinem deveniant, ſanguinem ita diſponunt, ut adhuc minùs fermentetur, quare ubi ſunt imminutæ, ita ab opiatis imminuŭtur, ut pro vita ſuſtinenda non ſufficiant, & hinc evenit, quòd aliquando in vigiliis diuturnis modica opiatorum doſis exhibita hominem enecet.

Affectus quoque hic ſæpè oritur à vapore narcotico è carbonibus vel ceſpitibus evaporante, hi vapores enim ex arſenico aliquid participant, quare ſi quis in animi deliquium ab his vaporibus labatur, ſtatim libero aëri exponatur & ſpiritus ardentes in os ipſius infundantur, ut ſunt aqua theriacalis, aqua vitæ, antapoplectica, &c.

Ebrietas & ingluvies facile, ceu diximus, hunc affectum inducere poſſunt. Putredo eſt inæqualis partium ſanguinis & mala inter ſe mixti, unde febris, omnis enim febris non eſt accenſio ſanguinis in corde, & major fermentatio, quia pulſus in nonnullis febribus eſt debiliſſimus.

Cum ſanguis ergò craſſus, pituitoſus & malè mixtus eſt, ex eo craſſi & malè mixti ſpiritus oriuntur, quorum partes admodum inordinatis conſtant particulis, hæ nempe ſunt craſſæ, aliæ ſunt ſubtiles, quæ ſubtiles quidem, ab initio in nervos progrediuntur, ſed craſſæ nervos obſtruunt, ne ſubtiles in nervos ingrediantur & hinc nervi collabuntur, & quia pituitoſi humores undique arterias & earum poros obſtruunt, ideo non ſatis ſpirituum generatur ad cerebrum inflandum, & inflatum tenendum; & hinc omnis motus & ſenſus perit, quia cum nervi non ſunt inflati ſpiritibus, flaccidi ſubſidunt; quare etſi in extremo vellicentur, tamen motum ſibi impreſſum ad cerebrum non transferunt. Et hinc affectus hic in lucem prodit, ex his præmiſſis facili marte omnia phænomena hujus morbi eleganter explicari enodarique poſſunt.

§. 12. Hactenus cauſis litavimus, nunc prognoſi litabimus, quam *Celſus* nobis pronunciat, ita ajens, hic affectus, cum ex genere acutorum ſit, niſi ſuccurratur, celeriter interimit, & tempus definit *Divinus Cous noſter 2. de morb. vulg.* Lethargici in 7. diebus moriuntur ſi verò hos effugerint, ſani fiunt. Periculoſum quoque eſt hoc malum, ſi febri vel morbis aliis Cephalicis vel colicæ diuturnæ ſupervenerit. Senes quoque hoc malo affecti in majore quam juniores periculo verſantur; Spiritus enim non ſunt adeò fortes, quã in junioribus, Cerebri pori in iſtis quoque facilius obſtrui poſſunt, unde irradiatio in reliquas partes & ſenſus impediuntur, quò minus illi officio ſuo, fungi queant, ſpiritus enim ſunt Rectores Machinæ pnevmaticæ; ſi enim illi ſufficiẽti in quantitate, non influant, non poteſt fieri quin corpus inſigniter læ datur: In ſenibus quoque *Prognoſis.*

Microcoſmetor craſſis & viſcidis humoribus altius eſt immerſus. Malum quoque eſt, ſi æger torpore immani obruatur, ſi tardè aut cum ronchis reſpiret. Lætior verò ſpes eſt, ſi à crapula, ebrietate, fumo Tabaci, narcoticorum uſu, capitis ictu non admodum magno, aut à nimia corporis madefactione morbus deſcendat. Pariter quoque minus periculoſum, ſi medicaminum aut naturæ ope ſudores diarrhœæ cum levamine ſuccedant; item ſi à veſicatoriis aquarum colluvies ingens excernatur: Itidem ſi ſternutatio frequens, cum narium aut oculorum ſtillicidiis adſit, ſi abſceſſus poſt aures fiat, modus convaleſcentiæ & Criſis vulgò habetur. Suppuratio in pectore frequenter ſubnaſcitur convaleſcentibus. Maximi periculi in his affectibus nuntius eſt *tremor*, itemque frigidus circa caput & frontem ſudor. Alvi excrementa ſi multa & liquida dejiciantur, periculum quoque denuntiant, denotant enim ſpirituum animalium defectum majorem. Fœmineus ſexus ob copioſiores particulas ſeroſas, quibus dotatus eſt, magis eſt expoſitus huic malo. Hic morbus difficile curatur in ſenibus, quia in eorum corporibus obſtructiones non facile reſerantur, ob duritiem fibrarum partium.

Cura Diæteticam.

§.13. Hiſce explicatis ad rem ipſam cauſæ nunc eſt procedendum, nempe ad curam, & primò Diæteticam.

(1.) *Aer ſit lucidus*, calidus atque ſiccus, rectificetur cum lignis juniperi incenſis, rore-marino, foliis lauri; *Vitandus è contra nebuloſus*, pluvioſus, humidus atque frigidus, talis enim aër microcoſmetorem valde ad ſoporem diſponit & ſpiritibus animalibus obeſt ſanguinemque incraſſat, & ſic ſpiritus commeatu privat.

(2.) *Cibus ſit attenuans*, juſta proportione ingeſtus, & hic melius eſt in defectu quam exceſſu peccare; *conducunt juſcula* carnium, caponum, gallinarum, pullorum, herbis Cephalicis aliisque infarctorum. Proſunt & Phaſiani, cibi tamen omnes condiantur Cinnamomo, aliisque herbis aromaticis: *Æger abſtineat à cibis crudis*, flatuoſis, frigidis, ſalſis, leguminibus, aliisque oleribus, non minus ac à lacticiniis, aliisque ejusdem farinæ cibis, &c.

Potus ſit vinum tenue, ptiſana, & cereviſia levior, optimus eſt potus Theè, herbæ illius Indicæ, quæ in aqua fontana vel pluviali coqui, dein edulcorari ſolet ſaccharo, earundem virium eſt Coffeë. A potu aquæ fontanæ & ingurgitatione alius generoſi potus, ſibi caveat maximè æger, quantæ erat illud in Æthiopia ſtagnum poteſtatis, quod potum de poteſtate mentis hominem dejiciebat; quantæ Ceæ fons hebetudinis.

(3.) Somnus impediatur quantum ejus rei fieri poteſt Vellicationibus, pilorumque convulſione, & ſi neceſſitas etiam jubeat, totali convulſione, aut fumo è ſulphure, caſtoreo, galbano, ſagapeno naribus excepto, item ſubdatur naribus ſpiritus ſalis armoniaci volatilis. Veteres in eundem finem narium fibras aceto acerrimo irritare ſolebant.

(4.) Ex-

(4.) Exercitii loco frictiones inſtituantur fortes, cum pannis aſperis omnium membrorum, pedum imprimis & manuum, ſæpiusque in lecto moveatur æger, ab uno latere in aliud.

(5.) Quoad Excreta & Retenta, omni ſtudio annitendum eſt ut Excrementa alvi Clyſtere aut glande, aliisque id genus catharticis ſubducantur.

(6.) Inter animi pathemata, ſtudendum lætitiæ hilaritatique, in hunc finem convocandi ſunt amici, qui ſemper diſcurrendo ægrum interrumpant à ſomno, vitentur melancholia, triſtitia, ſolicitudines, metus, &c.

§.14. Perſpectâ hâc curâ Diæteticâ hoc in affectu congruâ ad alteram accedamus paginam, pharmaceuticam nempe curam.

Veteres Methodo Galenica inſiſtentes utuntur hoc in affectu *præparantibus*, decocto ſc. ſalviæ hyſſopi, thymi, majoranæ, betonicæ, pulegii, fœniculi, apii, adianthi, meliſſæ, rad. ruſci, graminis, cui decocto addunt mel roſaceum, vel oxymel; cum malum jam radices egerit, potius purgantibus medicamentis vim morbi oppugnare tentant: *Vacuantia* ipſis ſunt in hoc affectu, Hiera diacolocynth. Picra. Diaphœnicon, El. Indum Maj. Agar. trochiſc. Vomitum quoque aliquando ciere ſuadent decocto raphani, atriplicis, oxymelle ſquillitico, &c. Dein Clyſteres è malva, chamomilla, ſalvia, calamintha, betonica, majorana, origano, cent. min. rore-marino, betonica, ſemine fœniculi, colocynth. agaric. præſcribere ſolent, in quorum colaturis vel diſſolvunt hier. Logad. vel El. Diaphœnicon. ol. chamomill. rutæ, mel roſac. &c.

Hiſce interponere aſſolent ſuppoſitoria ex melle c. ſpeciebus hieræ picræ & ſale communi, vel gemmæ.

Avertentia ipſis dicuntur, quæ humores avertere queunt & his in affectibus ægrum excitant, nempe *veneſectio, Clyſter, ſuppoſitorium*, Frictio palati atque linguæ cum melle & aceto quibus pyrethrum & ſinapi admiſcendum; extremæ corporis partes fricandæ ſunt, donec rubeſcant doleantque; vellicationes, urticationes & punctiones partium hanc extremarum non negligendas eſſe præcipiunt, capitisque capillos validius trahendos, ut excitetur æger & materia revellatur. Cucurbitas occipitio capitis, ut & primæ aut ſecundæ vertebræ, itemque clunibus cruribuſque apponendas jubent. Errhina ex aceto, in quo decoquantur origanum, thymus, pulegium, &c. uſurpanda eſſe ſuadent, ejusque aceti vaporem naribus excipiendum volunt. Suffumigio è galbano, caſtoreo, aſa fœtid. euphorb. ſulphure, pice, C. C. pilis humanis, aliisque excitare ægros ſtudent.

Felle gruis calefacto in vaſe plûbeo occipiti & ſincipiti illito, lethargicos excitari vetuſtas credit, quæ & ipſa, oculos, cor, ac *fel philomelæ*, ut & caput veſpertilionis (quia ſunt animalia valdè vigilia) ſub pulvinari poſita inſomnes facere ridiculè perhibent.

Gargariſmos apophlegmatiſmos-

queadhibent. Irrigationes quoque & fomentationes capitis raſi, & potiſſimum ſincipitis, ex decocto rutæ origani, aliorumque aromaticorum inſtituunt. Nec negligunt ſinapiſmos, è caricis, ſinapi, columbarum ſtercore, cantharidibus &c. Poſtremò intemperies reliqua emendari ſolebat, & caput corroborari, *corroborantibus* ſic dictis, ut ſunt conſerv. betonicæ, majoran. diamuſcum dulce, diambra, Mithridat. Theriaca; confect. anacardina; forinſecus ol. de caſtor. nardinum, coſtinum, &c. Item odoramenta è caſtoreo, pulegio, thymo, &c. non contemnendi uſus eſſe contendunt. Unguentum quoque ex caſtoreo mirum quantum in hoc affectu juvare credunt caput: ſacculum capiti raſo è milio, ſaleque toſto, magno cur fructu apponebant, indeque magnum ſibi commodum promittebant.

§. 15. Poſtquam in præcedentibus veterum Galenicorum mentem de curatione hujus affectus declaravimus, ordo nunc jubet, ut progrediamur ad curationem ſapientiorum, è primoribus paracelſiſtarum, & quidem ſi facienda eſt electio, horum veſtigiis inſiſteremus, qui laudant his in affectibus ſpir. vitrioli philoſophorum & volatilem. Ipſe enim *Paracelſus*, de *Alchymia* dicit Lethargum non curari decoctionibus officinarum, cum ſit morbus mineralis, ideoque per mineralia curandus; exemplo rem illuſtrat. Dum nonnullus poſt febrem incidit in tam profundum ſomnum, ut alium ſe pungentem non ſentiret, nec oculos aperiret, vel quicquam loqueretur, mortuo os humerosque ſimilis, ille videlicet lethargo laborabat, quem reſtituit *oleo* ſalis, perinde ut alium, oleo vitrioli curavit. Ol. ſulphuris, lac. ſulph. quinta eſſentia ſulphuris, in eodem prædicamento ſunt. Alibi duplex commendat arcanum in his affectibus, aliud *vitriolatum* aliud *Mercurium Solis*, quem fortè ex vulgari nominis odio, non libuit Aurum potabile appellare, ſed potius muſteo nomine *Horizontem* vocat. Inter mineralia eſſentiam antimonii ſpecificâ virtute, cauſam hujus morbi radicaliter tollente, & naturam ſummè confortante, conſpicuam eſſe contendit, qua quoque in pleriſque aliis graviſſimis morbis capitis utebatur; Secretariorum fumivendulorum maleſana cura & cenſura vetat, ne præparationem genuinam & verè philoſophicam hujus & aliorum arcanorum divulgemus. Extrinſecus autem commendat, quem dixi Author, Balſamum aloes, myrobal. chebul. Bellyr. Ind. &c.

§. 16. Μακαρίτης Noſter *Helmontius* poſt rogum demum ingentius ſui deſiderium relinquens, utpote ſumma eruditæ Reipublicæ medicæ jactura defunctus, magnifacit *radices carlinæ*, quas ſympatheticè, perinde ut earum ſuccus & extractum ſolet, arcere ſomnum ſtatuit, multoque magis ſomnos præternaturales; qui quoque alia in reliquis ſoporoſis affectibus ab ipſo commendata, & hic prodeſſe inculcat. Actum agere foret, ſi omnia hæc repeteremus.

Pro-

Digitized by Google

Prodit nunc in ſcenam *Thomas Willis*, eadem qua ſuperior Reipubl. medic. jactura defunctus, & eodem deſiderio experitus, ille vero ſequentibus curam hujus affectus abſolvi putat.

Poſt enema acrius injectum *venæſectionem* ſuadet, venam *jugularem* præ brachiali eligens, quoniam hoc modo ſanguis ſtagnans in circulationem æquabilem facilius reduci poſſit. Veſicatoria ampliora cervici & cruribus applicare jubet; tempora, faciemque, oleo ſuccini aut balſamis cephalicis illinenda eſſe præcipit. Cataplaſmata ex ruta aut ranunculo cum ſapone nigro & ſale marino in pultem contuſis, plantis pedum imponenda commendat. Frictiones aſperiores membris externis ipſius calculo adhibendæ ſunt. Scarificationes, errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmos maximoperè commendat. Hæc fuêre Chirurgica; internè hiſce utitur medicamentis: ſi Lethargia à crapula aut *narcoticis* orta ſit, tum vomitum ex infuſione croci metallorum optimi ſucceſſus eſſe judicat. Remedia dein appropriata cephalica, ſcil. volatilia varia, dictus nobis author ſuppeditat. Inter externa ſal urinæ volatile aut ſpiritum ſalis armoniaci crebrò naribus admovenda eſſe vult.

§. 17. *Sylvius* nobis nunc oracula fundat, cujus curam velis magis contractis proponamus, cum brevitas nauſeæ legentium ſit antidotum.

Curationem ergò hujus morbi in pituitæ redundantis alteratione atque evacuatione, (ceu ſupra, ubi de cauſa ſermo erat, jam diximus,) ſimulque in bilis narcotica vi præditæ emendatione conſiſtere putat. In hunc finem commendat *radices* ireos, acori, galangæ, calami arom. folia majoranæ, *ſalviæ, lauri, hyſſopi, ſerpylli, abſynthii, cardui ben, menthæ*, flores *centaurii minoris, chamomill.* ſemina *ſileris mont. aniſi, carui, nigellæ, bacc. lauri, juniperi. Gummi Opoponax*, Galbanum, bdellium, ammoniacum, & aromata ferè omnia, quatenus pituitam craſſam incidunt, magnipendit.

Inter evacuantia eligit *agaricum*, Turbith gummoſum, colocynth, Mercuriumque quibusvis modis præparatum. Præterea bilem ſæpius narcoticâ vi præditam febrimque excitantem emendari, annuente experientiâ, aſſerit ſequentibus, aqueis, acidis &c. Adeoque ſpiritibus acidis præfert oleum ſulphuris per campanam paratum, huic proximè accedere ſpiritum nitri, inquit.

Carteſio aſſurgentes, qui cauſam, ceu ſupradictum, hujus affectus in ſpirituum animalium vel inopia, vel cerebri pororum ſubſidentia à nimia ab humoribus pituitoſis inundatione facta quærunt, inde hunc affectum curant volatilibus aromaticis, quæ ſpiritus reſtituunt, poros volatilitate ſuâ reſerant, & viſcidam materiam incidunt reſolvuntque. Caſtoreum aliaque hujus genii penetrantia commendant, quæ ſcilicet partibus valdè ſubtilibus volatilibuſque conſtant, idcoque poros facilius permeare, ſpiritus irritare & pituitam reſolvere valent.

lent. Et quia affectus hic, à materia viſcida ortum habet, illa eſſe adhibenda contendunt, quæ conſtant partibus rigidis & duris, interim tamen tenuibus, utpote quæ facilè poris ſeſe inſinuare, nec ab aliis occurrentibus in motu ſuo impediri ſe patiuntur, talia ſunt omnia ſpirituoſa & ſalia volatilia aromatica, ligna illa guajaci, ſaſſafras; Rad. imperat. enulæ calam. arom. Herb. betonicæ, meliſſ. origan. ſalv. majoran. thym. roriſmar. &c. Hæc enim omnia conſtant partibus rigidis & duris, ſubtenuibus tamen, unde quoque habent vim penetrandi humores, craſſos incidendi, alterandi reſolvendique.

Sternutatoria quoque magnifaciunt prædictæ inſiſtentes methodo, quia ea habent tales particulas rigidas, & paticipant de acrimonia quadam; quamprimum enim attingunt membranulas, illas vellicant, & ita Spiritus ad talem motum ſpaſmodicum & excretorium irritant. Præparantium, purgantium aliorumque externorum, hic nullam mentionem injicere voluimus, cum ea Diſcretus Lector, & cui læva in parte mammillæ quid acutum ſalit, ex noſtra jam deducenda cura facilè haurire poſſit.

§. 10. Nos qui in cauſa hujus mali viſcidum acidum, cerebri poros obſtruens, culpavimus, & inde *Microcoſmetoris* ſoporem ortum diximus, omnibus viribus eò dirigendam cenſemus curam, ut ſopore obrutus Microcoſmetor excitetur, ſpiritus animales tamquam ſatellites luto viſcido acidoque inhærentes extricentur, & maſſa ſanguinea à viſciditate tenacitateque ſua liberetur, quod ceu maximum praxeos feliciter exercendæ in hoc affectu ſecretum, non ſine ratione commendamus. Fulti ergò his indicationibus, nunc ad ipſam curam accedamus. In genere ergò commendamus ſalia volatilia, tam vegetabilium, ex cephalicis, eorumque ſpiritus volatiles, quàm animalium ex ſanguine humano, quintam eſſentiam Matthiol. ſalia volatilia ſuccini. C.C. ſecundinar. Præprimis palmarium id remedium liq. C. C. ſuccinatus, liq. Nervinus *D. Schefferi*, Caſtoreum & ex hoc parata tinctura, extus & intus ſatisfaciunt. Nec contemnenda ſunt ſalia volatilia oleoſa ex aromatum oleis parata; inprimis ſi jungantur ſpirituoſis, v. g. ſali volat. croci, &c. mirum quantum hæc Microcoſmetorem ſopore planè aggravatum excitent, ſpiritusque animales limo acido inviſcatos iterum extrahant, maſſamque ſanguineam acidam & viſcidam corrigant emendentque. Sunt hæc generalia, ad ſpecialiora propius pedem nunc admoveamus. Accedentes ad talem ægrum abjecta omni cunctatione frictiones vellicationesq; ſeu punctiones inſtituimus; punctiones enim homines excitant, quia cum pungis & vellicas extrema nervorum, pori in cerebro & nervis aperiuntur, & ſic pori alii minores alii majores evadunt, per quos variatos, ſpiritus apti ſunt in nervos influere, Lethargici in pũctionibus aliquando excitantur, quia nervi etiam parum adhuc ſpirituum continent, quare magnam vellicationem

ad

ad cerebrum poſſunt deferre, nec unquam nervi totaliter ſpiritibus ſunt inanes, quia ſemper quamdiu homo vivit, adhuc ſpiritus ſuperſunt in corpore. Veſicatoria prætereà in nucha & aliquando poſt aures applicamus, linguæ, naribus, temporibusque caſtoreata, ſuccinata ſpirituoſa, urinoſaque apponimus; ex. gr.

℞. Spir. vini Camphor.
Sal armon. arom. ana ʒj.
Aceti ſuccinat. rutac. aa. ℥ß. M.

Quæ maximè proficua ſunt. Poſtmodum vel ſuppoſitoria acria vel clyſmata injici curamus. (de quibus vide inferius.) Ubi verò à crapula vel medicamento narcotico, intempeſtivè adhibito, vel ubi ſuſpicio ſumpti veneni adeſt, tunc vomitoria præſentem afferunt opem, Hippocrate experientiâque teſtibus, & hic quoque magis ſalutare erit, ad ſpirituoſa ſulphureaque, quam ſalina inclinare, cum ſpirituoſa impreſſas jam à narcoticis ſpiritibus noxas curent, eos denuò exuſcitando & agitando, ſicut acida eorum impreſſionem impediunt annotante nobiſcum *Nob. Ettmüllero.* Quod ſi materia peccans copioſè ad pectus (uti ſæpius fieri ſolet) devolvatur, tuſſimque & reſpirationem difficilem excitet, præſentanei remedii loco eſſe poterit, Balſam. ſulph. Therebinthinat. ad gr. 4. & 5. in ſyrup. jujub. diſſolutus, & ad lambendum, cum ſingulari ſucceſſu à *Nobiliſſ. Horſtio* propinatus. Et ſternutatoriis Microcoſmetorem dormientem excitare ſtudemus, & quidem cum Wedeliano Euporiſto, vel ſequenti remedio:

℞. Aq. Majoran.
Lil. Convall.
flor. til. ana ℥ß.
Vitriol. alb. ℈ij.
M. D ad vitrum.

Internè per tempus aliquod continuandum cum aquis apoplecticis, ſpirituoſis & odoriferis, ut ſunt Spir. lil. convall. ceraſ. nigr. ſale volatili impregnatus. Specificum *antilethargicum noſtrum* eſt ſequens:

℞. Pulv. Caſtorei ʒj.
Sem. Sinap.
naſturt. hort. ana ʒiß.
Ciner. hirund.
Succin. ppt. ana ʒj.
Ambra. gryſ. ʒß.
fol. auri n. ʒ.

Fiat pulvis ſpecificus; doſis à ℈j. ad ʒj. in aqua apoplectica ſpirituoſa quadam exhibenda. Vel in forma liquida ſeq.

℞. Liq. C. C. ſuccinat. ℈j.
Tinctur. Caſtor.
Succini ana ℈ß.
Aq. fl. tiliæ. ℥ijß.
Hirund. c. caſtor. ℥j.
Syr. pæon. ʒiij.
M. D. cochleatim.

℞. Spir. ſalis armoniac. ſuccinat.
ſecundinar.
corn. alcis. ana ℈j.
Aq. Meliſſ.
Lavendul. ana ℥jß.
hirund. c. caſtor.
Syr. cinamomi, ana ℥j. M.

Vel *℞. Oxymel ſcyll. ʒij.*
Spir. ſal. armon. ℈ß.
Syr. card. bened. ℥j. M.

℞. Spec. dialun. Mynſ. ʒiij.
mag. caſtor. ℈ij.
ol. rut. deſt. gut. vj.
M. divid. in 6. part. aq.

℞. Aq. rutæ ℥iij.
cephal. ad intra ℥j.
Oxymel. ſcyll. ℥jß. *M.*

Pulvis præſcriptus hac mixturâ aſſumi poteſt.

Salutifera hæc erunt Medicamina; quæ & maritari poſſunt purgantibus, & ſic unâ fideliâ plures dealbamus parietes, verbi gratiâ:

℞. Reſin. jialapp. gr. xij.
Tinct. caſtorei.
ſuccini ana gr. viij.
vel f. pilula, vel cum conſerva anthos, vel majorana formetur bolus.

Vel *℞. Maſſ. pil. aloephang.* ʒß.
Reſin. jialapp. agaric. ã gr. iij.
Magiſter. ſuccini gr. iiij.
ſal. ſuccini gut. iij.
ol. majoran. gutt. ij.
M. f. pilula n. xv.

Vel *℞. Caſtor.* ℈ij.
Scammon. ſulphurat. ℈j.
Divid. in 2. part. aq. detur cum oxymell. ſcyll.

Præter ſupra in Cura Diætetica dicta ordinarius potus ſit decoctum Thee vel lignorum vulgarium, v. g. ſancti, ſaſſafras, cum herbis aromaticis, ut ſunt folia majoran. beton. roroſmar. flor. tiliæ radices pæon. &c. Pro ſpecifico commendamus Decoctum hirundinum, cum florib. & ligno tiliæ. Plurima hujus materiæ, huc referenda eſſent, ſi manus ancillantes velimus dare ævo noſtro mirè luxurianti & carpenti, quę tamen conſultò præterimus.

Ut verò Virgilius ex ſtercore *Ennij* aurum collegit, ſic unus quiſque paulo terſior Medicus ex præcedentibus meliora eligere ſua ſponte valebit. Deniq; applicentur cucurbitulæ cum & ſine flamma, item veſicatoria, ligaturæ, &c. Hiſce omnibus nihil proficientibus, ad ſacram illam ſalutis anchoram, nempe ad ſæpiùs dictam infuſionem variorum liquorum volatilium in venas ægrotorum, confugiendum erit.

Quam tamen ut & V. S. omittendam eſſe cenſeo, ob calumniam vulgi, quia cum homo moritur, vel infuſioni vel venæ ſectioni hoc imputant. Clyſter hîc ſæpè injectus convenit, qui ita acris eſſe debet, ut inteſtina irritando ægrum excitet, & potenter humores craſſos incidat. Enemata igitur parentur ex herbis cephalicis, additis purgantibus acrioribus, vel ſem. dauci cret. ʒj. aut ʒij. decoquantur in ſero lactis, & ſuſpendatur in eo pulpæ colocynthidis in nodulo ʒß. addendo ſalis gemmæ ʒij. Addi etiam poteſt ſal. card. bened. Vel paretur hoc Enema:

℞. Herb. abſynth.
centaur. min.
fol. rutæ.
betonic. ana M. j.
rad. pyrethri ʒiij.
pulp. colocynth. in pet. lig. ʒjß.
coq. in ſ. q. aq. comm. colat.
℞. ℥viij. add.
El. hier. c. agar. ℥j. *fell. tauri in ſpiſſ.* ʒj. *vitell. ov. j. f. Clyſter.*

Pro-

Proſunt etiam in clyſtere radix lappæ majoris, cortices tamariſci, raſura ligni guajaci, & radix bryoniæ ad ℥ ij.

Naribus fœtida ſunt admovenda, ut ſpir. ſal. armoniac. caſtoreum; vel ſequens

℞. *Ol. tartar. pro deliq.* ℥ ij.
Sal. armon. volat. ℥ ß. *M.* &
ſtatim naribus offerantur.

Acetum acerrimum cum caſtoreo & ruta coctum, & ſemine nigellæ effundatur in laminam candentem, & per nares ægri vapor tranſeat. Sternutatoria hic ſummopere proſunt, & quidem ſequens;

℞. *Pulv. tabac. Virgin.*
majoran.
lil. convall. à ℈ j.
caſtor. ℈ ß.
Sal. volat. urin.
pulv. hellebor. alb. à gr. iiij. M.
f. pulvis.

Cataplaſma ex raphano, aceto, ſale & fermento plantis pedum applicetur.

Pro Oxyrrhodino eſto ſequens:

℞. *Aq. Chamomill.* ℥ jß.
Theriac. in qua caſtoreum ſit extractum. ℥ j.
Ciner. capillor. homin. q.
v. M.

Cineres iſti adhibentur, quia ſal volatile in ſe continent. Acetum autem perperam oxyrrhodinis admiſcent Medici, quia acetum poros nimis adſtringit.

Ligaturæ extremis injectæ, frequenter ſunt ſolvendæ, & iterum conſtringendæ, quia iſta mutatio animam maximè afficit.

Spongia cum ſucco apij & aceto rutaceo cum pulvere caſtorei naribus applicata ſummoperè proderit.

℞. *herb. apii P. iij.*
fl. nigell.
rutæ ana ℥ j.
caſtor. ℥ jß.
F. l. a. Nodulus.

Vel ℞. *Acet. rutac.* ℥ ij.
ſucc. rutæ rec. expreſſ. ℥ ß.
eſſent. caſtor. ℥ ij. *M.*

CAPUT VI.

De Affectibus Capitis.

De

COMATE VIGILI SEU PERVIGILIO.

§. 1. Quod alibi *Horatius* ait, ſtulti dum vitia vitant in contraria currunt, id ſæpè etiam in morbis fit; alius nimio infeſtatur ſomno, alter nullo; de priori præcedens caput egit, poſterius huic impendetur. Coma Vigil, (alijs Pervigilium) deſcribi ſolet, quod ſit ſomnolentia morboſa, & ſumma ad ſomnum propenſio, ob quam clauſis oculis, licet ad ſomnum

ſe componat æger, illum tamen capere neſciat, & Tantali labro tenus Lethæo flumini immerſi in morem, eò quod præſens eſt, frui non poſſit. Ægri hoc malo laborantes & delirantes, multa patrare abſurda & incompoſita ſolent, ſentiunt ab initio capitis gravedinem, cum ſenſuum omnium torpore quodam.

§. 2. Differt autem à Comate ſomnolento, quod in hoc ſomnus actu adſit, in Vigili verò impediatur, & ægri delirent. De quibus tamen plura, cum de cauſis acturi ſumus.

Pars affecta. § 3 Communiter cerebrum pro loco affecto Veteres venditant, alii cerebellum, nonnulli ut Helmontiani ſtomachum, plures globoſam cerebri partem, alii corticalem cerebri portionem, alii glandulam pinealem, Nos verò ſedem noſtri regis, ut & poros cerebri, aliaque corpora, ſpiritus animales continentia, pro parte affecta agnoſcimus, per quæ Spiritus hi, ab omni labe aliàs liberi, & à Rege, officii admoniti, pervagantur, & ita inſtar militis audacis & inobedientis, omnia perluſtrant irradiantque.

Signa Diagnoſtica. §. 4. Signis Comatis vigilis, ut rei ſatis aperte, non indigemus, & patent ex ex ipſa definitione præmiſſa, veruntamen in ægrorum diſſimulatione, ſigna nonnulla, ex oculorum rubore & gravitate deſumi poſſunt, item ex palpebrarum motu impedito, rigiditate & ſiccitate. Mentis in-compotes ſunt: Helmontius in Dedicatione libri ſui bigam Comate vigili laborantium narrat, unum Hiſpanicum, alterum Germanum, quem poſteriorem ægrotantem vidit ſedentem vel jacentem, prout ipſum collocarent, ſculptilis ad inſtar, qui nunquam ad interrogata reponere compos erat, nec intelligebat, quæ vel ejus uxor vel natorum quis alia quàm propria Germanica lingua pronunciarent, cùm tamen intra domeſticos parietes jugiter uteretur Italica lingua & Gallica: Quin imò paulò poſt ab hoc Comate vigili liberatus vix perſuadebatur, idem ut crederet.

Oculos quandoque claudunt ægri, dormire tamen neſcientes, delirant & dimiſſis oculis, plura abſurda perpetuò fabulantur, brachia, pedeſque hinc inde jactant, excitantes torvè intuentur, vertiginoſi ſunt ægrotantes, nauſeabundi, plerique macri. Morbus hic raro per ſe accidit, ſed ut plurimum febres, phreniti em, maniam, alioſque affectus cephalicos comitari vel ſubſequi ſolet. Ad penetralia cauſæ nunc tranſeundum.

§. 5. Galenici (quibus quaternaria eſt illa elementorum cantilena & 4. Complexionum, 4. humorum, & 4. primarum qualitatum poſitiones & conjugationes, quas Hippocrates, Helmontius aliique tanquam infauſtum ſidus malorum agmen poſt ſe trahens, & medicinæ & compluribus mechanicis rebus ſterilitatem afferens, nervosè profligarunt) cauſam hujus mali à bilis cum pituita commixtione deducunt explicantque; ſi enim bilis (ſic illi loquuntur) magis abundet, tunc *Coma vigil*, ſi verò pituita excelſerit, tunc *Coma ſomnolentum* generari acriter contendunt: Ex

qua

Digitized by Google

qua ſecta reperiuntur nonnulli, qui à vaporibus bilioſis & pituitoſis hunc affectum oriri, rationibus evincere ſatagunt, & probant id authoritate *Fernelii*, tanquam αὐτὸς ἔφα dicentis, quod vigiliæ fiant, quando calidus acerque vapor Spiritus ſupra modum attenuat, & variè diſpergit, ſed cum hi procis illis apud *Homerum* ſimiles ſint, qui relictâ Penelope deperibant ancillas, videamus Paracelſum, qui tamen ſimilem genium, videtur induiſſe.

§. 6. Paracelſiſtæ enim in hoc affectu exhalationes ſulphureas acres incendiumque parientes culpant; ſunt enim ex eorum diſcurſu vapores iſti diverſę naturę & proprietatis, prout temperamenta & mineræ ſeu materiæ, ex quibus ſcaturiunt, variant, qui vapores vigilias, ἀγρυπνίας & inquieta ſomnia & deliria excitare valent.

§. 7. *Helmontius* ſagaciſſimus ſtomachum totum per Spiritus nimirum irradiari vult, & actionem regiminis corporalis noſtræ vitæ ſtatuit in hypochondrio, ſplene atque ſtomacho, qui duo ipſi Duum-viratum conſtituunt, & reliquis partibus imperant, ex cujus inquieto imperio malè continuato, vigilias oriri p. n. credit.

§. 8. Jam *Williſii* ſcrinium aperiamus, ex quo rationem formalem noſtri affectus *Comatis* nempe *Vigilis* colligere poſſumus ex iis, quæ dixit *cap.* 16. *de ſomno & vigiliis*; Ubi in nimia agitatione & expanſione ſpirituum animalium cauſam quærit, qui ſpiritus animales ex ipſius opinione hìc ſimilimi ſunt militibus ſtationariis, excubias agentibus, & ab omni impedimento liberis, à quiete ſua perturbatis, & per externas cauſas mediatas, ex. gr. per humorem quemvis acrem, per pharmacum perque lumbricos, &c. excitatis. Sic & à cauſis remotioribus, ab ictu ſc. plaga, indeque ſpaſmo, aut dolore oborto, ſpiritûs in motus & ad excubias continuas agendas ſolicitantur & coguntur, unde non poteſt non fieri, quin vigiliæ oboriantur. In vigiliis ergo p. n. ſpiritus animales nimis efferi & elaſtici exiſtunt & vix intra locum ſuum contineri poſſunt, quapropter nimis expanſi cerebrum & nervos tenſos ſervant, & quandoque intra cerebri meditullium tumultuantes, varia deliria excitant, cujus rei fidem augere poteſt, quod quandoque revocati ſpiritus acres & nonnihil efferi in genus nervoſum impetuoſius reſiliunt, unde prono quaſi alveo fluunt cordis tremores, ſpaſmi, convulſionesque; & toto die obſervamus, quod illi qui ſomnum inire verentur, quamprimum ſomnum capeſſere volunt, ſtatim ob plura phantaſmata exiliant, & vigilare cogantur; ſpiritus enim animales, qui mites, clari ac lucidi in ſtatu naturali eſſe debent, hic utplurimum ſunt acres & efferi, tanquam effluvia ab aquis ſtygiis emiſſa. Remotè multum conferre aſſerit Nob. Author, *ſanguinem acidum corruptum*, ſalſum, acremque. Sic & pervigilii ſpeciem, ille in cerebri corticalis pororumque continua & nimia apertione à prædictis humoribus

bus præternaturalibus inductis, conſiſtere contendit.

§. 9. *Sylvius* in iiſdem ferè meditationibus occupatus, cauſam immediatam proximam hujus affectus, à ſpirituum animalium agitatione nimia deducit, inquietos enim reddi ſpiritus animales, nullus dubitat, cujus rei fidem facere putat, quod hæc omnia, quæ impediunt ſomnum, utplurimum ejus generis ſunt, ut ſpiritus animales exagitent; prout ſunt dolores graves, animi ſolicitudines & anxietates, ſalia volatilia acria, bilem acriorem, vel ſerum acrius reddentia.

§ 10. *Carteſii* ſequaces pervigilii cauſam immediatam proximam ponunt in nimia dilatatione pororum cerebri, à ſpiritibus animalibus nimium incenſis & agitatis inducta; cauſæ mediatæ ſunt, omnia illa, quæ ſanguinem attenuant vel nimium calefaciunt, & eum nimium agitando ſpirituum animalium copiam augent; dein & illa quæ meatus plexus choroidis, & carotidum arteriarum aperiunt, poros cerebri dilatant, viamque ſpiritibus ad ingreſſum & egreſſum præbent, ut & ea, quæ corpus nimium agitando & concutiendo alterant, ut ſunt omnia acria, aculeata, venena purgantia, &c. quæ omnia hic remotè ſymbolum ſuum addere poſſunt. A paucitate quoque & acrimonia ſpirituum animaliũ hunc morbum produci contendunt, nam paucitas ſpirituum facit, ut nervi & cerebrum totaliter inflatum & elevatum eſſe minimè poſſit, quare ſubſidens adeoque impediens influxum ſpirituum in nervos & muſculos, ſomnum produceret, ni acredo ſpirituum, orta à bile vel humore aliquo acri ſale abundante, continua vellicatione poros nervorum aperiret, ut ita pauci licet ſint ſpiritus, continuo tamen in corporis membra influant, & hoc modo ſtatum inter vigilias & ſomnum producant.

§. 11. Concede nunc, ut ſententia noſtra agmen claudat, exiſtimamus ergò, *Microcoſmetorem*, noſtrum eſſe in continuo imperio actioneque, ſpiritus animales ad organa copioſius mittendo; qui ſpiritus ſevero Domino ſuo immorigeri facti, diutius quam par eſt, extra arcem ſuam in exteris partibus hærent, in nima copia extra arcem expulſi & multum furibundi, acres & tenues facti non facilè revertuntur ad priſtinam quietem, & potius amant extra patriam vivere, quam Domino ita ſevero intra arcem obedire.

Antecedentes cauſæ, quæ noſtrum Regentem ita ſeverum reddere poſſunt, ſunt vel ſanguis tenuis, ſulphureus, vel nimia dilutus bile acri, nimis efferveſcens; quæ omnia Regem hunc offendunt, & ſpiritus animales ignitos producere poſſunt, bilem enim per ſuum volatile ſal maximam partem in animales converti ſpiritus putamus; jam enim ſupra deduximus, quod bilis ut furoris hominum, ſic & vigiliarum p. n. cauſa ſit, ubi ſc. illa nimium redundat, & quaſi extra ripas fertur, & adjuvat hoc illud Philoſophi *Democriti*, qui Medico Hippocrati reſpondebat, quod ex velocia bilis, ira, quæ juxta illud *Horatii*, furor brevis eſt,

eſt, enaſcatur; à cujus acrimonia, tum Regi tum ſpiritibus animalibus incenſio accedit. Diximus enim capite ſuperiori, maniacos quosdam, in ipſo iræ paroxyſmo ferocire & ita incaleſcere, ut intenſiſſima non curent frigora, Herculeo tunc robore præſtantes. Inde obſervamus cholericos, non tam diu dormire ac alios: ſic quoque quando ſanguis juſtè impetuoſior & copioſior movetur, inde etiam copioſiores generantur ſpiritus animales, ut etſi abundet acidum & ſalinum, acriora ſc., major tunc & intenſior ſanguinis efferveſcentia deprehenditur, tumque ſpiritus in majore exiliunt quantitate; motus enim hic eſt acutior, major & frequentior, propter quem non duntaxat ſpiritus jam geniti celerius moventur, ſed & copioſius in cerebro, à Rege extra arcem expelluntur, & hæc videmus in mania, febribus ardentibus, deliriis, ubi humor ſalinus & bilioſus, acrimoniâ in corpore peccant, quippe his infeſtati ægri, ſemper vigilare coguntur. Comprobatum quoque eſt experientia quotidiana, quod ſi inter cœnandum aromaticis vel ſalſolixivioſis imò ſpirituoſis & acribus abutamur, ut plurimum nox teratur inſomnis; atque hæc prædiducta ad *bilem* transferri poſſunt. Hoc nobis confirmant & ii, qui propter inediam, ſtudia, ſolicitudines, aliaque, nonniſi poſt notabile tempus ſomnum capere poſſunt, quia tum bilis acrimonia augetur, à qua offenditur *Rex*, & ſpiritus animales acriores redduntur.

Remotè quoque calculum ſuum addunt, omnis triſtis ſenſatio, vellicatio, toſio, dolores quicunque, quæ omnia ſomnum impediunt, quatenus ſenſuum organa & in iis reſidentes ſpiritus animales afficiunt & vellicant, unde non poteſt non fieri, quin Regens noſter vigil ſit, & ad omnia juſtius æquo attendat, ne hoſtis externus interna tranſcendat & occupet; ſic & in cauſa ſunt intentæ cogitationes, curæ, mœrores, quæ Regem & ſpiritus animales inquietant, pluſque ac diutius ad officium ſolicitant, & agitando blandam partem conſumunt, indeque omnium humorum acrimoniam acceſſunt: per haſce enim intentas cogitationes & curas ſpiritus animales à Rege ſuo niminum inordinatè huc & illuc pelluntur; cum enim anima hinc triſtes cogitationes concipiat & foveat, ſemper circa illas hærendo ſpiritus movet, iſtis cogitationibus indeſinenter indulgens, qui ſpiritus & fermentationes in corde continuare facit. Vigiliæ quoque nimiæ producuntur à ſanguine ſpirituoſiore, & ſimul acrimonia quadam ſalina peccante, ut & à ſpiritibus copioſioribus.

§. 12. Hactenus affectus hujus cauſas explicavimus, impræſentiarum *Prognoſticorum* ſignorum examini, tanquam genuinis Æſculapii filiis dignum eſt, & cujus ſolius beneficio ſe & artem à maleſanis petulantis vulgi calumniis vindicare poſſunt, pagellam unam atque alteram largiantur. *Prognoſis.* Sed euge, venerande ſenex! De multis hujus farinæ verſatilia diſceptant ingenia gloriolam ſæpè in muſtaceo quæ-

quærentes, quæ divina brevitate è tuo ſacrario depromi poſſunt, tu, ubi illi cæſpitant, ſolvis Gordium de *prognoſi* nodum, inquiens, *In vigilia ſpaſmus & deſipientia*, malum. Porrò in vigiliis tuſſis mali ominis, & cometa eſt nunquam impunè ſpectatus; fit enim quandoque mala metaſtaſis materiæ acris ad pulmones, unde phthiſis oritur. Obſervavit *D. Helmontius*, quod vigiliæ cum ſolicita meditatione aſthma excitaverint. Vigiliæ, ſi & hoc caſu ſuperfluæ ſint, haud dubiè poſt ſe trahunt debilitatem virium, maraſmum, exiccationem corporis; quia per ſanguinis acrimoniam partes oleoſæ ac pingues abraduntur, unde planè ex tripode *Divinus Senex* vigilias voraces nominat. Hæ quoque diutius protractæ furorem, & maniam & in debili ſubjecto mortem, propter ſpirituum animalium in partibus externis, & tandem in ipſa Palladis arce, totalem extinctionem producere valent: ſuperveniunt quoq; (prout nulla calamitas ſola eſt) aliquando *Cachexia*; ob eorundem enim ſpirituum majorem defectum ſanguis acrior redditur & ſimul tenacior atque viſcidior, unde æque fermentatio inteſtinalis, ac vitalis in corde efferveſcentia diminuuntur. Vigiliæ in ſenibus ſunt curatu difficiles, & exemplo eſt *Mæcenas*, de quo *Plinius* l. 7. c. 51. ait, laboraviſſe eum perpetua febri, nec ullius horæ momento triennio ſupremo contigiſſe ei ſomnum; id quod tamen periculo authoris afferre liceat; & adjuvat ratio, quia ſenes ſcatent humoribus acribus, ſeroſis, ſalſo-muriaticis, quibus valdè Rex noſter inquietatur, & ſpiritus animales efferantur. Vigiliæ vero ortæ à ſtudiis, ſolicitis meditationibus, doloribus à quacunq; cauſa ortis, mœroribus, inedia, catharticis fortioribus, &c. his ablatis facilè curantur. Si quis plura petat, legat locupletiores authores; laudamus enim juxta illud *Virgilii*, ingentia rura, exiguum colimus.

§. 13. Et ſatis eſt hîc nobis hæc tantum delibâſſe, quo facto ad alteram lineam ſcil. *Curam Diæteticam* Nos nunc accingamus. Victus ratio conſiſtens in *ſex rebus non naturalibus*, ita nobis vulgò dictis, eſto ſequens.

(1.) *Aer* ſit frigidus & humidus, viteturq; contrarius. Quis enim noſtrûm omnium ita duro obfirmatoq; eſt corpore, ut non externis in aperto ſolutoque aëre flatibus aut refici vehementer valetudinem, aut offendi percipiat?

(2.) *Cibus ſit* facilis concoctu, frigidus ac humidus, ut ſunt cerefolium, lactuca, juſcula varia; ſint ergò cibi elixi, non frixi vel aſſati, angue & cane pejus fugienda alimenta corrupta, acria, quæ ſæpè affectibus hujus iſthmi producendis occaſionem præbent; habemus enim ex egregiorum virorum obſervationibus, quod condimenta illa acria inter bellaria oblata, ſæpius Vigilias induxerint continuas, ceu jam ſupra indigitatum eſt; ejus enim genii omnia apta nata ſunt ad *Microcoſmetorem* noſtrum inquietandum, ſollicitandum, & ſatellites ſuos ſpiritus animales ad arma vocandos, ad humores acriores reddendos commoven-

movendosque, ac efferveſcentias excitandas.

Vitentur quoque alimenta in nimia quantitate ingurgitata & flatulenta; omnes enim qui hoc affectu laborant, imprimis acido abundantes, melius valent, ſi quid ciborum aſſumant; inediam enim & jejunia vix ferre poſſunt ægri, quod & in nobis obſervare licet, vacuo enim ventriculo ſomnum capere vix poſſumus, ſed plerumque noctis partem inſomnem tranſigere cogimur.

Potus ſit decoctum hordei, c. rad. liquirit. vel cereviſia defæcata, in qua flores paralyſeos ſint incocti, vel aqua mulſa, vel emulſio ex amygdalis & ſeminibus 4. frigidis, cum pauxillo ſeminis papaveris albi, quæ omnia *bilis* aliorumque humorum acrimoniam maximè corrigunt, & inde tumultuantes ſpiritus ad quietem cogunt, & ſic intercipitur quoque fomes, qui aliâs Regem noſtrum incendit. Vina generoſa & ſpiritus vini, aquæ ſpirituoſæ, & id genus alia exiſtunt ſæpè fabri hujus affectus, quia bilem alioſque humores per totum corpus non tantum augent, ſed & propellunt ſanguinis motum, ejusque conſiſtentiam minuunt, ſed & ipſos animales ſpiritus accendunt; unde meritò hæc omnia ultra Sauromatas, & glacialem Oceanum proſcribimus.

(3.) *Motus* ſit moderatus, & quies magis imperanda eſt.

(4.) Somnus omni operâ, omni ſtudio conciliandus, vel dulcibus colloquiis amicorum, vel concentu Muſico, vel aquarum ſtrepitu, vel vectu, vel cunabulorum motu, vel medicamentis, de quibus inferius acturi ſumus; fugienda è contra omnia ea, quæ vigiliis cauſam dare poſſunt.

(5.) *Alvus ſit lubrica*, non obſtructa, reliquæ quoque evacuationes conſuetæ, ex. gr. illæ quæ fieri ſolent per urinas, ſudores, menſes, hæmorrhoides, ex natura vel arte ſint liberæ; inhibitus enim horum fluxus, quas excitet diſctaſias? Cui quæſo ignotum eſt, qui ſaltem medicinam à limine ſalutavit.

(6.) Agmen claudunt Animi Pathemata, quæ ob varias alterationes *Microcoſmetorem*, ſpiritus & ſanguinem de naturali dejicere ſolent ſolio; ſint itaque hæc intra juſti moderaminis leges, omne enim nimium naturæ bellum indicit.

Præ aliis autem *Ira* fugienda eſt; ex ira enim bilis acrimonia augetur, à qua & Rex noſter, maximè inquietatur, & ſpiritibus animalibus acrimonia affunditur. Obſervabis enim iratos homines, certo vix loco manere, caleſcere, ſuccuti; & ſi dentibus mordeant, venenati quid partibus adfricare, & formam hominis irati accuratius deſcribere non poſſum, quam fecit *Seneca de Ira lib. 3. c. 3. & 4.* ita ajens: Nulli certè affectui pejor eſt vultus, quam iræ, quem in prioribus libris deſcripſimus, aſperum & acrem, & nunc ſubitò retrorſum ſanguine fugato, pallentem, nunc in os omni calore ac ſpiritu verſo, ſubrubicundum & ſimilem cruento, venis tumentibus, oculis nunc trepidis & exilientibus, nunc in uno obtutu defixis & hæren-

tibus. Adjice dentium inter ſe arietatorum & aliquem eſſe cupientium, non alium ſonum, quam eſt apris, tela ſua attritu acuentibus. Adjice articulorum crepitum, cum ſeipſæ manus frangunt, & pulſatum ſæpius pectus, anhelitus crebros, tractosque altius gemitus inſtabile corpus, incerta verba ſubitis exclamationibus, trementia labra, interdumque compreſſa, & dirum quiddam exſibilantia. Ferarum, mehercules, ſive illas fames exagitat, ſive infixum viſceribus ferrum, minus tetra facies eſt, etiam cum venatorem ſuum ſemi-animes morſu ultimo petunt, quam hominis irâ flagrantis. Et patet hoc maximam partem ab exemplo ruſtici; accidit enim cum Practicus degerem Diciis, ut coram conſiliariis cauſa ageretur de Ruſtico Naſſovico, qui in vitilitigii œſtro, ſeu potius furore, inſanabile vulnus vicino ſuo dentibus inflixerat. Omnes curæ, ſolicitudines, cogitationes intenſæ, quia motum ſpirituum moderatum perturbant, & agitando illos magis efferos reddunt, inter prohibita numeranda ſunt; reliquis notioribus nunc quid in manus ancillantes non commodabimus.

Cura Pharmaceutica. §. 9. Fuit hæc *Cura Diatetica*, jam ad *pharmaceuticam* Nos accingamus, & quidem ex placito *veterum Galenicorum*, qui *Coma vigil* & *idiopathicum*, iisdem curant remediis ac *phrenitidem*, quibus hîc repetendis, jam non diutius immorabimur, ſed ad *cap.* 3. ubi de illo morbo ex prædictorum opinione egimus, Benevolum Lectorem brevitatis gratiâ remittimus. Si verò ſympatheticum ſit Coma Vigil, *Revellentia* & *Repellentia* ad partes vocant, ad vapores enim (ut illi loquuntur) ad caput adſcendentes revellendos, *phlebotomiam* in brachio & malleolo imperant, vel oxyrrhodina fronti adhibent, clyſteres, cucurbitulas, veſicatoria & hirudines pone aures applicant. Cum vapores acres è ventriculo, in caput nimis elevantur, vel ſtomachus nil mandat ſurſum, tunc diatrio piperone & pulveribus calidis aromaticisq. utuntur, ut *virtus retentiva* & concoctio ſtomachi confortentur. Si autem lateat adhuc materia cruda in ſtomacho, tunc vomitoria ex oxymelle ſquilliti co, aliisque exhibent. In conſumptis corporibus hecticis pervigilium lacte amygdalarum dulcium & ſem. papav. alb. & cum juribus carnium pinguinum, balneisque curare haud ineptè ſatagunt. Vinum rubrum pro potu concedunt. Tempora & nares inungunt unguento populeonis & roſaceo. Balneum aquæ dulcis tepidæ, aliaque humectantia commendant. Stomachum quoque eos accuſare, ſuprà diximus, quando nempe ex eo evaporant vapores diverſi acres & mordaces, ſicut accidit in febribus malignis, aliisque ardentibus non minus, ac in hac morbi ſpecie. Ad evacuandam ergò bilem, aliosque mordaces humores & vapores ejiciendos, cum vomitoriis & purgantibus rem incipiunt; dein circa caput *Embrocationes* inſtituunt, ut alterent cerebrum, & reprimant vapores. Tandem & ad narcotica & anodyna confugiunt, & ne vapo-

Digitized by Google

vapores adſcendant, ab inferis partibus ligationes extremarum partium inſtituunt.

§. 10. *Chymici* & quidem *Paracelſiſtæ*, qui morbi hujus (ut ex præcedentibus conſtat) cauſam eſſe exhalationes ſulphureas, acresque putant, ad eas corrigendas varia hypnotica, anodyna, tum interna, tum externa commendant.

§. 11. *Helmontius* plurima, ut homo ſolet, de republica alcalium, de jure Duumviratus, de felle aliiſque innumeris inculcans malum hoc in ſtomaho & liene reſidere, & Duumviratum malè affectum eſſe autumat, indeque medicamentis magis ſtomachicis, quam cephalicis mitigari ſcribit. Ab initio vomitorium dein ſtomachica varia, tum externa, tum interna exhibenda eſſe præcipit; ut ſunt Elixir propr. ol. N.M. & id genus alia. De cætero ipſe, ut alibi, ſic & hic *Manes Galeni* laceſſit, & in ejus monumenta prohibita jaculatur fulmina, ex hac præcipuè cauſa quod ille vapores accuſet, & ad hos arceſſendos varia remedia ridiculè adhibeat, cum tamen nulli ad caput aſcendere poſſint vapores, prout ideò chimæram oppugnet *Galenus*; id *Helmontius*, præter ocularem inſpectionem anatomicam, multis aliis rationibus & argumentis probat inter alia & hoc palmarium eſt, quod ſenes, quibus vis coctrix eſt debilior, licet parcior ſit cruor, tamen poſt ſobriam cœnam melius dormiunt ac juniores, qui parcius cœnantes ægerrimè quieſcunt; nemo tamen unquam putaverit, ſenes plures ad caput mittere vapores, ſi exiguâ cœnâ ſumtâ cæterum abſtemii ſunt; qui tamen diſcurſus altioris eſt indaginis, nec ad hanc noſtram arenam ſpectat.

§. 12. *Williſius* in Vigiliis contumaciſſimis rejecto uſu intempeſtivo *opiatorum*, experientiâ teſte ſæpius nocivorum, ſuadet cubitum ituris *Allam* Anglorum, quæ tamen non eſt omnium regionum, vel emulſionem ex ſeminibus 4. Frigidis majoribus, & amygdalis paratam, in ſufficienti quantitate, nempe ad libras duas epotam; item Julepos, decocta, &c. reliqua cephalica, quæ jam in aliis affectibus capitis deteximus, inprimis in *capite*, de Phrenitide, haud negligenda ſunt.

§. XIII. *Sylvio* duce ſi utare, Is, ſi coma vigil à doloribus ortum habeat, anodynis tum internis tum externis rem tentat; ſi animi pathemata ſpiritus animales exagitent, & inde vigiliæ exurgant præternaturales, illa eloquio alicujus ex diſſerto ore amolienda eſſe cenſet. Animalium quoque ſpirituum nimia agitatio ſedanda, & anima ad tranquillitatem redigenda, quod fieri poteſt per varia placativa, mitigantiaque remedia, quorum prolixum Catalogum ipſe texit. Quod ſi ab humore ſalſo volatili & acri oriatur malum, ad acrimoniam corrigendam varias præſcribit emulſiones o'eoſas è ſeminibus, & varia anodyna, quibus omnibus *ſulphur pacativum vitrioli*, multis paraſangis præfert.

§. 14. *Carteſiani*, hoc in affectu, ubi bilis accenſa & æſtuans & ſanguinem

ermentare faciens prædominatur, ipſam evacuandam cholagogis & corrigendam *acidis*, rationibus contendunt; ſin craſſiores particulæ ſanguinis prædominantes nimiam dilatationem pororum cerebri inducant, & ex latebris ſuis *ſuccum* acidum ad motum ſtimulent, & inde effervefcentia ſanguinis augeatur, tum contraria *acidum* ſc. corrigentia præſcribunt, & ante omnia ab initio V.S. ſuadent; & præcipua curatio hujus morbi juxta ipſorum hypotheſin conſiſtit in medicamentis acrimoniam lenientibus, & vires reparantibus, ac in ſudoriferis, nam illæ particulæ acres volatiliſando extra corpus protrudunt.

§. 15. Hactenus juxta aliorum delectum morbum hunc debellavimus; nunc & noſtræ etiam diluculariæ experientiæ tyrocinia magis adferamus, quam obtrudamus. Si ergò nimiâ quantitate *bilis Microcoſmetor* noſter inquietatur, & inde vigiliæ exurgant, illa vel per alvum *cholagogis* educenda eſt; ſi furſum vergat *bilis*, vomitoriis opus eſt; quò enim natura vergit, eò ſequendum: Cholagogum verò noſtrum eſt Electuarium *Sylvii* purgans, vel pulpa tamarindorum, prunorum, &c. Vomitoriorum Catalogo adſcribimus ſapam antimonii, & tartarum emeticum, vinum emeticum noſtrum; ſed cum cautela ſunt exhibe da fortiora. Si verò à bilis aliorumque humorum, nempe ſeri, (quod jam lymphæ nomine venit) acrimoniâ offendatur regens, & ſpiritus animales nimium extra aleas vagentur, tunc ad quietem reducendus *Noſter*, ſpiritusque animales itidem ad priſtinum relegandi jugum, & in hunc finem ſequentem julepum, magno cum ſucceſſu exhibuimus.

℞ *Aq. verben.* ℥iiij.
endiv.
lactuc.
Roris vitriol.
Syr roſar. ana ℥jß.
M. F. Julepus pro aliquot vicibus.

Vel ℞ *Aq. plantag.* ℥v.
papav. err. ℥iij.
Acet. ſtillatit. ℥j.
Syr. cydonior. ℥jß.
Tart. vitriolat. ʒij. *M. D.*

Emulſiones viribus & laude ad amuſſim eſſe prioribus æmulas, nobis perſuademus, quæ parari poſſunt prædictis aquis deſtillatis, vel decocto hordei, cum ſem. frig. maj. papav. alb. Hæc enim bilis ſal volatile maximè infringunt diluuntque; cum fructu etiam & certa ſalutis promotione, exhibuimus *opiata*, vel *theriacam cœleſtem*, vel *laudanum opiatum* cydoniatum, vel ſingulari menſtruo, noſtro modo, paratum; vel *Tincturam Anodynam Zvvelferi*, &c. Affectuum enim horum æſtui, optimè hiſce ſuccurrimus, quippe quæ acrimoniam ſalinam emendant, dolores quoscumvis ſedant, narcoſin induunt, ſpirituum animalium generationem nimiam ſomno inimicam impediunt, eorumque motum inhibent, indeque ſomnum blandum conciliant, ut ſæpiſſimè experientiâ comprobavimus, imprimis ſi vigiliæ hæ oriantur à doloribus. Eò ergò ſemper retia noſtra jaciamus, ut dolores

dolores quoscumvis è medio tollamus, qui ſcopus per jam dicta *opiata* facili marte attingi poteſt, prout hæc ſemper feliciſſimè adhibuimus, nec ullum unquam damnum inde percepimus, prout multi ex alieno jecore ſæpè corrupto ſapientes, & ex æmulatione Tyreſiâ cæciores redditi opinantur. Id tamen cum hoc grano ſalis eſt accipiendum, modo in doſi non peccetur, ſed ea accuratè, juxta facti circumſtantias, præſertim ægri debilitatem, determinetur; moderatè enim illa applicanda ſunt, ſi applicari debeant, nam ſi exhibueris nimium, vel non obſervatâ affectus circumſtantiâ, majus malum vel etiam necem inferre poteris, & ſic diabolum per Beelzebub ejicere ſtultè tentabis; tempeſtivè verò exhibita, ſpiritus impetuoſo motu ferocientes ſapiunt, eorumque furioſum impetum, quaſi injectis frenis compeſcunt, imò furias dolorum ſedant, placantque; hinc dolorum remiſſio & quies; vigiliæ enim & dolores, ob ſpirituum jacturam omnes corporis noſtri humores exaſperant opiatis verò hiſce exhibitis, blanda obrepit quies, unde efferveſcentiæ imminutio & clariora coctionis ſigna ſe è veſtigio produnt, facta ſc. præcipitando utilis ab inutili ſegregatione, unde fit melior criſis, & vel per ſudores vel per urinas magnæ coctæ ſeu præcipitatæ ſecretio; imprimis, ſi non adſit pituita, opiata proſunt, ſed parva ſemper doſi. Huc ſpectant camphora, & ſal Saturni, & omnia ſulphura metallorum narcotica. Tinctura opii cum alcool vini præparata hic commodiſſima foret, ad cochleare dimidium exhibita, quia ob ſubtilitatem nullibi hæreat, aut obſtructiones efficiat, ſed potiùs lenes ſudores excitando opii particulas extra corpus abripiat. In caſu debilium, ubi opiata non niſi magno periculo intus ſumere licet, externè tamen ſine metu illa ad partes vocabis; quæ inter magnifacimus *mixturam ſomniferam*, quam *Optimus Parens noſter, Johannes Doleus, Pharmacopœus ſexagenario major, Conſul Civitatis Francothalenſis*, multa experientia confirmatus ſalutiferam reperit, quæ ſequens eſt

℞. Ungt. popul. alabaſtr. ana ℥ß.
ſang. hirund. ℥j.
ol. N. M. expr. ℥j.
croci or. ʒj.
opij diſſol. ʒjß.
ol. ſem. hyoſcyam. expr. papav. alb. expr. ana ʒj.
M. F. mixtura ſomnifera cum corio temporibus applicanda.

Sed in orbitam redeundum eſt, extra quam uſûs & abuſûs opiatorum explicatio nos rapuerat.

Omnia quæ ſalis volatilis acrimoniam corrigunt emendantque in hoc morbo internè hîc conducere quoque expertum habemus. Hinc tanto levamini noſtro affectu laborantibus eſt Balſamus noſter antimonii, cum oleoſis & ſpirituoſis combinatus, quo nihil excellentius & præſtantius hactenus vidimus ad Coſmetorgem placnadum, & humorum quorumvis acrimoniam obtundendam. Eodem effectu gloriantur ſalia volatilia oleoſa

quæcunque, imprimis ſequens noſtrum ſal volatile oleoſum.

℞. Sal. armoniac. Tartar. ana ℥j.
C. C. volatil. ℥iß.
ſuccin. volat. ℥ij.
Spir. urinæ ℥ij.
Aq. pluvial. ℥iiij.
Ol. cinamomi
caryophyll. ana ℈ß. M.
Deſtilletur l. a.

Idem ferè, imò verè efficiunt *Acida volatilia* exhibita, quia ſanguinem magis coagulando ſerum acre abundans ab eodem ſecernunt, ſecretū per urinas ac ſudores expellunt & eliminãt; ex acidis verò illis volatilibus eligimus Tinctur. bezoart. Michaelis. Mixturam ſimplicem &c. Conducit & hîc ſpir. fuliginis, liq. C. C. ſuccinatus &c. Ubi ſanguis bilioſus fuerit, & nimio ſale volatili abundaverit, unde vigiliæ ortæ fuerunt, V. S. etiam inſtitui debet, & præſertim circa veſperam, ut eo commodius ſomnus inducatur.

Oxyrrhodinum conveniens paratur ex oleo roſaceo & aceto roſaceo, quod extraxit tincturâ opii.

Vel ℞. Aq roſar. ℥vj.
croci ʒ ß. M. pro Epitemate.
Vel ad tẽpora: ℞. Medull. crur. vitul.
cerv. rec. ana ℥ß.
opii ſolut. gr. ij. M.

Inter externa commendamus frontalia, litus, epithemata, lotiones pedum, foтus, &c. conducet cataplaſma, ex nucl. perſicor. ſem. papav. alb. c. lacte muliebri paratum & temporibus applicatum. Balſama ex refrigerantibus anodynis, hypnoticis & narcoticis conflata, & alia quibus libri Practicorum pleni ſunt, indeque in hoc horreum non ſunt traducenda.

Pedes etiam in balneo tepido contineantur, in quo cocta fuerunt capita papaveris & flores chamomill. ac reliquæ herbæ emollientes, ad acrimoniam ſanguinis temperandam. Sevum quoque hircinum plantis pedum illinatur. Transfuſio ſanguinis & infuſio opiatorum in venas hominum ſalutifera & extrema anchora nobis erit, de quibus alter Helmontius Nob. Dn. Ettmüllerus. In Diſp. aurea de Chirurgia infuſoria plura diſſerit.

Transfuſio enim ſanguinis hoc in morbo locum ideo habere poteſt, quia hîc vitium tantum conſiſtit in maſſa ſanguinea in vaſis exiſtente, & malum non multum hæret in latibulis ſolidis, quare cum ſanguis vitioſus excernatur, ac novus & laudabilis infundatur, tota ferè cura abſoluta eſt, nec ſanguis recens infuſus multum à ſtatu ſuo naturali in hunc morboſum degenerare poteſt, quoniam non multæ reliquiæ ſanguinis vitioſi in partibus ſolidis hæreant, quæ aliâs pro fermento inſervire poſſent, ad ſanguinem recens infuſum in ſui naturam mutandum, & iterum ad ſtatum morboſum deducendum; quare hæc transfuſio ſanguinis non ita in morbis locum habet, qui utplurimum oriuntur à fermento, non in ſanguine ſed in partibus ſolidis hærente.

Nos & ſolemus ægro, pro circumſtantiarum ratione tamen, induſium induere ex aqua frigida madidum, & ſic

ſic relinquimus eum per unam vel alterum horam optimo cum ſucceſſu, donec ſomnus plerumque ſubſecutus eſt.

Symptomatibus etiam aliis hîc obviam eundum eſt; contra febrim dari poteſt mixtura ſudorifera ex mineralibus, vel aliis ſpecificis, ſæpius ante dictis, cui addi poteſt camphoræ gr. ij. laudan. opiat. gr. ß. vel j. ſyr. papav. err. ℥ij. M.

Pro ſiti poteſt exhiberi pulvis ex lapide prunellæ & camphora, vel potui inſtillari poteſt ſpiritus nitri.

Et ſomnus eſt omni operâ inducendus, ne æger in phrenitidem incidat.

CAPUT VII.

e affectibus capitis.

DE CATALEPSI.

§. 1. Catalepſis, nonnullis Catochus, *Sylvio* Belgarum delicio *Prehenſio* à prehendi, aliis *congelatio*, cum ægri hoc morbo detenti, quaſi congelati rigeant, quibusdam *Stupor Vigilans*, eò quod hoc morbo correpti ſenſus expertes reddantur, & motum toto in corpore amittant,) communiter deſcribi ſolet, quod ſit ſubita quædam detentio, tum animæ, tum corporis, cum ſenſuum labefactatione, qua qui corripitur, eam partium corporis retinet figuram, quam habebat, cum corriperetur, ſedens equidem aut jacens permanet, palpebræ rigent, pedes ad ambulandum ſunt compoſiti, manus quoque ad amplectendum quid exporrectæ ſunt, & ut plura verbo comprehendamus, ſtatuam intueris attonitam. Quæ phœnomena noſtro calculo deducimus à Microcoſmetoris noſtri ſtrenuo imperio, inde ſpirituum animalium impetuoſo influxu facto in exteriora membra, eorundemque intercepto refluxu ad ſolium regium. Rarus hic eſt affectus, exempla tamen nonnulla ab ipſis veteribus, inprimis à *Galeno* Medicorum vertice comment. in 1. prorrhet. *Hippocrate divino*, Marcello *Donato*, *Schenckio*, Sylvio, aliisque allegantur. In mediis ſcalis unus adſcendentium ſubito ſtupore correptus ita gradibus adhæſit ut nec ulla ratione divelli potuerit, & viam ſequentibus præcluſiſſet, indubitatum hoc exemplum affert *Buchananus* l. 6. de reb. Scoticis. *Definitio.*

Nos *Hanoviæ* unicum vidimus hoc morbo detentum ægrum, & in eo omnia accuratè quantum licuit annotavimus, cujus hiſtoriam inferius traditiuri ſumus.

§. 3. Hic affectus æcum Apoplexia convenit in hoc, quod quemadmodum in hac, ſic etiam in Catalepſi ſenſus & motus voluntarius perit: Differt verò in eo, quod hic non ita, ut in Apoplexia ſpiritus animales afficiantur, nam quieti manent in partibus exter- *Differentia*

externis, & ſic extra Microcoſmetoris ſedem expulſi, propter viam interclusam non amplius ad priorem officinam recedere queunt, tunc vero ſuam excercentes in muſculis extenſionem validam ſive rigiditatem producunt. Nihil enim viventium corporibus movendis convenientius comminiſci poſſumus, quam animales ſpiritus. In ſubtilibus etenim motibus Pnevmatica præſtat Hydraulica arte.

Caſus. §. 4. Noſter Catalepticus 37. Annorum cholerici temperamenti inter pocula rixatur itaque excandeſcit, ſenſibus omnibus privatur, quaſi illo *Gorgoneo* capite objecto in Perſei nuptiis, *ovid. metamorph. f.* 1. & 2. oculos autem apertos ſervat, nec tamen videt, palpebræ rigent, interrogatus nihil reſpondet, manus ad excipiendum extenſos habet; Nos ipſum intuentes admiratione ſuſpenſos reddit, hoc interim vitæ reliquum habet, quod reſpirare benè poterat, pulſu remanente forti & æquali, motuque aliquali thoracis. Adhibitis idoneis remediis in fine hujus capitis adjectis feliciter curatus æger, relicto tamen ſtupore quodam partium; ſi laſſitudinem dicas, non erres.

Pars affecta. §. 5. Cerebrum, fontem & originem motûs & ſenſus, aut ſi mavis actionum animalium ſubjectum principale eſſe, communi authorum ſuffragio docetur. Nonnulli membranoſam medullæ ſpinalis ſubſtantiam accuſant. Quidam ventriculos cerebri pro parte affecta venditant, utpote qui à materia frigida craſſaque violenter tenſi, impediant ſpirituum animalium motum ordinarium. Plures cerebellum & nervorum principium pro parte affecta ponunt rationibusque contendunt. *Williſius & Sylvius*, Lumina illa Medica, non tam cerebrum, quam ipſos ſpiritus animales partem affectam eſſe comprobant, *Fonſeca* cor eſſe docet. *Carteſius*, magnus Philoſophiæ reſtaurator, de paſſ. animæ p. 1. artic. 31. item de *Homine*; *Glandulam Pinealem*, præcipuam animæ ſedem, ſubjectum primarium conſtituit, illâ enim affectâ ſolitas functiones minus ritè perfici, multis ratiociniis more ſolito comprobat.

Pars *Neotericorum* cum *Veteribus* cerebrum ceu partem ſimilarem, h. e. ſpiritibus perfuſam ſubjectivè affici ſtatuit. *Helmontius* induſtrius ille per ignem Philoſophus, os ſtomachi, uti reliquorum ſoporoſorum affectuum, ſubjectum catalepſeos putat. Nos hic officinam & regiam ſedem noſtri Microcoſmetoris cerebellum, cum appendice tamen nervorum, pro parte affecta agnoſcimus, de hoc affectu uti in aliis ſingularem foventes opinionem; de qua re plenius alibi, ubi de cauſis acturi ſumus.

§. 6. Signa hujus ſtupendi affectus ſunt manifeſtiſſima, ægri ſubitò obmuteſcunt, toti rigidi atque immobiles ſunt, ſenſuſque debiles ac ſtupidos habent, in eadem permanent poſitura, in qua percellebantur, oculi enim haud clauduntur ſi prius aperti erant, ſed attentè, aſtantium quidem judicio, rem aliquam intuentur; oculi plerumque aperti & ſtabiles, palpebræ *Signa.*

Digitized by Google

bræ autem rigentes deprehenduntur, ob ſpiritus animales magna in copia influxos; ſi ſederit æger ſedens permanet, ſi cubuerit in eadem quoque figura repræſentabitur. Alvi ac urinæ fit ſuppreſſio, reſpiratio adhuc integra & illæſa manet, quod apparet ex coſtarũ & ipſius abdominis elevatione; ſpiritus enim ſufficienti in copia in organa reſpirationi dicata influunt, & ſanguinis circulatio adhuc viget; quod & apparet ex pulſu naturali ſimili, ſanguinem in cordis thalamis legitimè effervescere & fermentari perque ipſos pulmones liberè circulari. Spiritus ex tali legitima effervescentia ſanguinis in cerebro generantur in magna copia, qui quâ datâ portâ pergunt, inprimis ad pectus, mirũ ergò non eſt, quod ita reſpiratio liberè peragatur, ægri verò immoti maneant inſtar Marpeſiæ cautis.

Cauſa. §. 7. De cauſa hujus intricatiſſimi affectus quot capita tot ſenſus. Antiquitatis Patronis eſt intemperies valdè frigida atque ſicca cerebri, unde contingit tum cerebrum tum ſpiritus animales congelari ac areſieri. Hanc intemperiem frequenter materiam frigidam & ſiccam introducere rationibus probant, qualis eſt melancholia. Unde inter remotiores cauſas ponunt aërem valde frigidum & ſiccum, commiſtionem quoque pituitæ cum bile, quæ ſi ſimul immodicè exuperant, eandem intemperiem proferre contendunt. Non tantum prædictos humores ſed & vapores ejuſmodi farinæ geniique cerebrum & ſpiritus refrigerare, ac areſacere, ſed & quaſi congelare poſſe, acriter defendunt. Vulgatiſſima ferè noſtro hoc ævo adhuc eſt opinio, in ſpirituum animalium menti inſervientium congelatione conſiſtere cauſam proximam, qualem ſpirituum congelationem nunquam poſſe dari, ſolidis evincit rationibus, Ingenioſiſſimus *Craan. diſſ.* 6. &c. nobis enim nõ placet pluribus hic vellicare unius vel alterius barbã.

§. 8. Chymicorum filii qui ab igne formatum exſpectant perfectionem, ac cauſas morborum rimantur, hîc, uti in reliquis affectibus ſoporoſis, ſulphur narcoticum ſpiritus animales ita figens accuſant. Quorum nonnulli ex ipſorum grege hanc congelationem ſpirituum animalium à Mercuriali principio deducunt, & quidem à *Mercurio Cremoſo* per mutationem gradus alterato & deſtillato, quemadmodum enim (ſunt verba Clariſſimi Rolfincii) ſpodium vino injectum extimam vini ſuperficiem congelat, ita hic Mercurius inſita vi in rabiem ſuſcitatus nimis impingitur, corpora conſtringit, & rigida reddit, ut ſulphur non vaginã ſed ferrum, non ſaccũ, ſed nummos petit. Non ex profeſſo nunc hujus opinionis panegyricum dicere volumus, ſed advocentur ipſi Spagyrici. Nonnulli enim eorum ſunt, qui fingunt neſcio qualem ſpiritum ex telluris cavernis erumpentem, qui plurimis ruſticis cum emulctis vaccis lapideam duritiem impertiit.

§. 9. Magni *Helmontii* aſſeclæ culpant *Archeum tetrum induentem Lumen*, à ſalibus acidis corroſivis accenſum. Acor enim *Helmontii* & Acidum *Ottoni Tachenii* ſphæræ ſuæ bonitatis obliviſcentes, & peregrini, ſylveſtres ſive hoſtiles facti, cerebri

rebri potentias hebetant ſiſtuntque.

Sylvius, ſummi vir ingenii, ſpiritus animales inſtar ſpiritus vini, per ſpiritum urinæ humanæ ſex hebdomadarũ ſpatio digeſti, coagulari probat; in catalepſi ergò exiſtimat ſpiritus animales quaqua verſum à cerebro per nervos, vectores ſpirituum, deferri, verum quadantenus coagulatos, inſpiſſatosque, adeoque torpidiores ac ſtupidiores, nimisque mobiles atque fluxiles.

Carteſiani ſubtiliſſimè philoſophantes, & more ſolito cornicum oculos ubique ferè configere ſtudentes, rejiciunt Galeni aliorumque opiniones, ſtatuentium, ſpirituum animalium, aut reliquorum humorum in corpore exiſtentium, ex frigore conſtrictionem, aut ex vapore quodam ſpirituum congelationem. Probant enim per ſpiritus animales, qui ſpiritui vini os humerosque ſunt ſimillimi, imò flammæ candelæ analogi, quibus nullam congelationem fieri poſſe exſtimant. Sed ob glandulæ Pinealis obſtructionem, ſpirituum animalium determinationem à *Mentis* in glandula hac tanquam medio cerebri reſidentis imperio impediri ſtatuunt, quo minus partes diſſitæ regi poſſint, quæ amplè deducit *Excell. Brockhauſen* in *Oeconom*, *Animal. Artic.* 102. *p. m.* 26. Nullam ergò aliam ab cauſam, hanc mutationem ejuſmodi corporibus induci poſſe acriter contendunt, quam quod ſpiritus animales æquali quidem copia motuque vehementia influant in artus muſculosque, verſusque quæ erant determinati, ante invaſionem hujus morbi; quam determinationem non mutari in paroxiſmo ingenuè profitentur carteſiani; & hæc omnia evenire ſtatuunt ob glandulæ Pinealis in uno vel altero latere obſtructionem. Cauſam ergò immediatam conſiſtere in ſenſorii communis unius vel alterius lateris obſtructione, in hoc affectu non conatum ſed facultatem determinandi ſpiritus animæ deeſſe ſtatuunt; movendi enim membra voluntatem adeſſe quidem durante Paroxiſmo, ſed nec illa movere, nec etiam loqui poſſe, probant.

§. 10. Nos exemplo maximi *Senecæ* Epiſt. 45. nos nemini ex aſſe mancipavimus, nullius nomen ferimus, multumque quidem magnorum judicio tribuimus, aliquid & noſtro vendicamus, ſed ne aliorum præcantatis ſententiis mentem ſaburremus, & has & ipſam rem dubiâ examinis lance trutinemus, magis tuti, ſi noſtram non temerè propinemus opinionem, quam quaſi per rimam ſuperius oſtendimus. Dum interim varia mentem ſubiret meditatio, num congelationem ſpirituum pro immediata cauſa hujus affectus verè ſtatuiſſent veteres, plurima dubia mentem planè obfuſcarunt, licet ergò momenta & non minutias noſtræ opinionis attingere. Cauſam proximam formalem conſiſtere putamus in Regis noſtri Microcoſmeroris ſtrenuo & dein nullo imperio in milites ſuos, puta ſpiritus animales, à Rege ſuo è ſtationibus ſuis, nempe cerebro, ſolio ſuo regio, impetuoſè emiſſos, qui quamvis

vis Rex illos revocet, propter interclusam viam recedere nequeunt; illos vel qui de novo generantur, ad cor & thoracem elevanda mittit Rex; rigiditas enim illa insolita partium extremarum unde aliâs quæso deduci poteſt, niſi à ſpiritibus animalibus, uno impetu à Rege ſuo in muſculos profligatis, & eos inflantibus, gemello modo ut inteſtinum vel veſica ab aere extenſum, & poſtea aliquo ligamine conſtrictum. *Carteſiani* fatentur nobiſcum ab impedito ſpirituum animalium fluxu, ſeu determinatione in muſculos denegata, ſtâtim membra, ſicuti vela nullo ſpirante vento, flacceſcere ac concidere, & omnis motus fieri expertia; cujus tamen rei contrarium in noſtro affectu videmus, prout nemo, niſi cui cerebrum eſt in calcaneo, negare audebit.

Membra ergò hic non flacceſcunt ſed rigida redduntur. Videmus enim in caſu noſtro quod æger crapulæ & ſociatæ iracundiæ nimium indulſerit, unde in hunc incidit morbum, & inſignem illam membrorum paſſus rigiditatem cum ſtupore ſenſuum internorum, quis non dicet (ut in allegato *Ovidii* loco *Phineus* cum turba ſocia) ſpiritus animales in cerebro rebelles factos, ſuum ſolium & principem Microcoſmetorem ſc. reliquiſſe, & in exilium ſe contuliſſe ad externas oras, tanquam ad Aſylum confugiſſe, & rigiditatem extenſionemque hanc inſolitam membris induxiſſe, & cum patriam repetere ſecum conſtituerint, per obſtructionem quamcumvis in via Regia impeditos & interceptos fuiſſe? *Objicient* forſan alii motum ſpirituum animalium ſemper ab anima in & circa glandulam pinealem reſidente determinari debere, quod ſic elidere poſſumus, motu ſc. ſpirituum animalium facto, ſpiritus animales ibidem ſubſiſtere poſſunt, eodem modo, ac ſi ſemel cum halitu noſtro veſicam inflaverimus, quæ ſi conſtringitur tumida manet, remoto etiam noſtro halitu, & in artubus aliiſque membris foventur & ſuperantur à ſpiritibus, qui ad pectus mittuntur, reſpiratio enim manet integra. Probamus quoque hoc ex antecedentibus, à crapula enim & hujus fomite & comite iracundia, aliiſque animi paſſionibus vehementioribus, Microcoſmetorem furibundum & ſpiritus animales maximè rebelles reddi nemo inficias ibit; nocet & vini nimius potus, ſic ex vino generoſo ortam Catalepſin notavit *Platerus* prax. lib. I. omnia enim hæc ſpirituum animalium fugam & motum intendunt, & eos ad talem deſertionem officinæ invitant. Quando æger interrogatur & non reſpondet, ideo non ſequitur eum non audire, quia quidem meditatur reſponſionem, ſed non poteſt ſpiritus impellere in muſculos linguæ ad loquelam. Hanc noſtram conceptam opinionem confirmant & juvantia & nocentia, conducunt enim omnia antiſpaſmodica; ſed ſimul obſtructionem in nervis adeſſe ex ſequentibus patet rationibus, quod ſpiritus animales non amplius ad priſtinum recedere poſſint locum, ſed ſubſiſtere cogantur, id quod etiam ex juvantibus, ceu diximus, colligere

dolores quoſcumvis è medio tollamus, qui ſcopus per jam dicta *opiata* facili marte attingi poteſt, prout hæc ſemper feliciſſimè adhibuimus, nec ullum unquam damnum inde percepimus, prout multi ex alieno jecore ſæpè corrupto ſapientes, & ex æmulatione Tyreſiâ cæciores redditi opinantur. Id tamen cum hoc grano ſalis eſt accipiendum, modo in doſi non peccetur, ſed ea accuratè, juxta facti circumſtantias, præſertim ægri debilitatem, determinetur; moderatè enim illa applicanda ſunt, ſi applicari debeant, nam ſi exhibueris nimium, vel non obſervatâ affectus circumſtantiâ, majus malum vel etiam necem inferre poteris, & ſic diabolum per Beelzebub ejicere ſtultè tentabis; tempeſtivè verò exhibita, ſpiritus impetuoſo motu ferocientes ſapiunt, eorumque furioſum impetum, quaſi injectis frenis compeſcunt, imò furias dolorum ſedant, placantque; hinc dolorum remiſſio & quies; vigiliæ enim & dolores, ob ſpirituum jacturam omnes corporis noſtri humores exaſperant: opiatis verò hiſce exhibitis, blanda obrepit quies, unde effervelcentiæ imminutio & clariora coctionis ſigna ſe è veſtigio produnt, facta ſc. præcipitando utilis ab inutili ſegregatione, unde fit melior criſis, & vel per ſudores vel per urinas magnæ coctæ ſeu præcipitatæ ſecretio; imprimis, ſi non adſit pituita, opiata proſunt, ſed parva ſemper doſi. Huc ſpectant camphora, & ſal Saturni, & omnia ſulphura metallorum narcotica, Tinctura opii cum alcool vini præparata hic commodiſſima foret, ad cochleare dimidium exhibita, quia ob ſubtilitatem nullibi hæreat, aut obſtructiones efficiat, ſed potiùs lenes ſudores excitando opii particulas extra corpus abripiat. In caſu debilium, ubi opiata non niſi magno periculo intus ſumere licet, externè tamen ſine metu illa ad partes vocabis; quæ inter magnifacimus *mixturam ſomniferam*, quam *Optimus Parens noſter, Johannes Doleus, Pharmacopæus ſexagenario major, Conſul Civitatis Francothalenſis*, multa experientia confirmatus ſalutiferam reperit, quæ ſequens eſt

℞. *Ungt. popul. alabaſtr. ana* ℥ß.
ſang. hirund. ℥j.
ol. N. M. expr. ℥j.
croci or. ʒj.
opij diſſol. ʒjß.
ol. ſem. hyoſcyam. expr. papav. alb. expr. ana ʒj.
M. F. mixtura ſomnifera cum corio temporibus applicanda.

Sed in orbitam redeundum eſt, extra quam uſûs & abuſûs opiatorum explicatio nos rapuerat.

Omnia quæ ſalis volatilis acrimoniam corrigunt emendantque in hoc morbo internè hîc conducere quoque expertum habemus. Hinc tanto levamini noſtro affectu laborantibus eſt Balſamus noſter antimonii, cum oleoſis & ſpirituoſis combinatus, quo nihil excellentius & præſtantius hactenus vidimus ad Coſmetorgem placnadum, & humorum quorumvis acrimoniam obtundendam. Eodem effectu gloriantur ſalia volatilia oleoſa

quæcunque, imprimis ſequens noſtrum ſal volatile oleoſum.

℞. *Sal. armoniac. Tartar. ana ℥j.*
C. C. volatil. ʒiß.
ſuccin. volat. ʒuj.
Spir. urinæ ℥ij.
Aq. pluvial. ℥iiij.
Ol. cinamomi
caryophyll. ana ℈ß. M.
Deſtilletur l. a.

Idem ferè, imò verè efficiunt *Acida volatilia* exhibita, quia ſanguinem magis coagulando ſerum acre abundans ab eodem ſecernunt, ſecretũ per urinas ac ſudores expellunt & eliminãt; ex acidis verò illis volatilibus eligimus Tinctur. bezoart. Michaelis. Mixturam ſimplicem &c. Conducit & hîc ſpir. fuliginis, liq. C. C. ſuccinatus &c. Ubi ſanguis bilioſus fuerit, & nimio ſale volatili abundaverit, unde vigiliæ ortæ fuerunt, V. S. etiam inſtitui debet, & præſertim circa veſperam, ut eo commodius ſomnus inducatur.

Oxyrrhodinum conveniens paratur ex oleo roſaceo & aceto roſaceo, quod extraxit tincturâ opii.

Vel ℞. *Aq roſar. ℥vj.*
croci ʒß. M. pro Epitemate.

Vel ad tẽpora: ℞. *Medull. crur. vitul.*
cerv. rec. ana ʒß.
opii ſolut. gr. ij. M.

Inter externa commendamus frontalia, litus, epithemata, lotiones pedum, fotus, &c. conducet cataplaſma, ex nucl. perſicor. ſem. papav. alb. c. lacte muliebri paratum & temporibus applicatum. Balſama ex refrigerantibus anodynis, hypnoticis & narcoticis conflata, & alia quibus libri Practicorum pleni ſunt, indeque in hoc horreum non ſunt traducenda.

Pedes etiam in balneo tepido contineantur, in quo cocta fuerunt capita papaveris & flores chamomill. ac reliquæ herbæ emollientes, ad acrimoniam ſanguinis temperandam. Sevum quoque hircinum plantis pedum illinatur. Transfuſio ſanguinis & infuſio opiatorum in venas hominum ſalutifera, & extrema anchora nobis erit, de quibus alter Helmontius Nob. Dn. Ettmüllerus. In Diſp. aurea de Chirurgia infuſoria plura diſſerit.

Transfuſio enim ſanguinis hoc in morbo locum ideo habere poteſt, quia hîc vitium tantum conſiſtit in maſſa ſanguinea in vaſis exiſtente, & malum non multum hæret in latibulis ſolidis, quare cum ſanguis vitioſus excernatur, ac novus & laudabilis infundatur, tota ferè cura abſoluta eſt, nec ſanguis recens infuſus multum à ſtatu ſuo naturali in hunc morboſum degenerare poteſt, quoniam non multæ reliquiæ ſanguinis vitioſi in partibus ſolidis hæreant, quæ aliàs pro fermento inſervire poſſent, ad ſanguinem recens infuſum in ſui naturam mutandum, & iterum ad ſtatum morboſum deducendum; quare hæc transfuſio ſanguinis non ita in morbis locum habet, qui utplurimum oriuntur à fermento, non in ſanguine ſed in partibus ſolidis hærente.

Nos & ſolemus ægro, pro circumſtantiarum ratione tamen, induſium induere ex aqua frigida madidum, & ſic

Digitized by Google

ſic relinquimus eum per unam vel alterum horam optimo cum ſucceſſu, donec ſomnus plerumque ſubſecutus eſt.

Symptomatibus etiam aliis hîc obviam eundum eſt; contra febrim dati poteſt mixtura ſudorifera ex mineralibus, vel aliis ſpecificis, ſæpius ante dictis, cui addi poteſt camphoræ gr. ij. laudan. opiat. gr. ß. vel j. ſyr. papav. err. ℥ij. M.

Pro ſiti poteſt exhiberi pulvis ex lapide prunellæ & camphora, vel potui inſtillari poteſt ſpiritus nitri.

Et ſomnus eſt omni operâ inducendus, ne æger in phrenitidem incidat.

CAPUT VII.

e aff ectibus capitis.

DE CATALEPSI.

§. 1. Catalepſis, nonnullis Catochus, *Sylvio* Belgarum delicio *Prehenſio* à prehendi, aliis *congelatio*, cum ægri hoc morbo detenti, quaſi congelati rigeant, quibusdam *Stupor Vigilans*, eò quod hoc morbo correpti ſenſus expertes reddantur, & motum toto in corpore amittant,) communiter deſcribi ſolet, quod ſit ſubita quædam detentio, tum animæ, tum corporis, cum ſenſuum labefactatione, qua qui corripitur, eam partium corporis retinet figuram, quam habebat, cum corriperetur, ſedens equidem aut jacens permanet, palpebræ rigent, pedes ad ambulandum ſunt compoſiti, manus quoque ad amplectendum quid exporrectæ ſunt, & ut plura verbo comprehendamus, ſtatuam intueris attonitam. Quæ phœnomena noſtro calculo deducimus à Microcoſmetoris noſtri ſtrenuo imperio, inde ſpirituum animalium impetuoſo influxu facto in exteriora membra, eorundemque intercepto refluxu ad ſolium regium. Rarus hic eſt affectus, exempla tamen nonnulla ab ipſis veteribus, inprimis à *Galeno* Medicorum vertice comment. in 1. prorrhet. *Hippocrate divino*, Marcello *Donato*, *Schenckio*, Sylvio, aliisque allegantur. In mediis ſcalis unus adſcendentium ſubito ſtupore correptus ita gradibus adhæſit ut nec ulla ratione divelli potuerit, & viam ſequentibus præcluſiſſet, indubitatum hoc exemplum affert *Buchananus* l. 6. de reb. Scoticis.

Definitio.

Nos *Hanoviæ* unicum vidimus hoc morbo detentum ægrum, & in eo omnia accuratè quantum licuit annotavimus, cujus hiſtoriam inferius tradituri ſumus.

§. 3. Hic affectus æ cum Apoplexia convenit in hoc, quod quemadmodum in hac, ſic etiam in Catalepſi ſenſus & motus voluntarius perit: Differt verò in eo, quod hic non ita, ut in Apoplexia ſpiritus animales afficiantur, nam quieti manent in partibus exter-

Differentia

Digitized by Google

externis, & ſic extra Microcoſmetoris ſedem expulſi, propter viam interclusam non amplius ad priorem officinam recedere queunt, tunc vero ſuam excercentes in muſculis extenſionem validam ſive rigiditatem producunt. Nihil enim viventium corporibus movendis convenientius comminiſci poſſumus, quam animales ſpiritus. In ſubtilibus etenim motibus Pnevmatica præſtat Hydraulica arte.

Caſus. §. 4. Noſter Catalepticus 37. Annorum cholerici temperamenti inter pocula rixatur iraque excandeſcit, ſenſibus omnibus privatur, quaſi illo *Gorgoneo* capite objecto in Perſei nuptiis, *ovid. metamorph. f.* 1. & 2. oculos autem apertos ſervat, nec tamen videt, palpebræ rigent, interrogatus nihil reſpondet, manus ad excipiendum extenſos habet; Nos ipſum intuentes admiratione ſuſpenſos reddit, hoc interim vitæ reliquum habet, quod reſpirare benè poterat, pulſu remanente forti & æquali, motuque aliquali thoracis. Adhibitis idoneis remediis in fine hujus capitis adjectis feliciter curatus æger, relicto tamen ſtupore quodam partium; ſi laſſitudinem dicas, non erres.

Pars affecta. §. 5. Cerebrum, fontem & originem motûs & ſenſus, aut ſi mavis actionum animalium ſubjectum principale eſſe, communi authorum ſuffragio docetur. Nonnulli membranoſam medullæ ſpinalis ſubſtantiam accuſant. Quidam ventriculos cerebri pro parte affecta venditant, utpote qui à materia frigida craſſaque violenter tenſi, impediant ſpirituum animalium motum ordinarium. Plures cerebellum & nervorum principium pro parte affecta ponunt rationibusque contendunt. *Williſius & Sylvius*, Lumina illa Medica, non tam cerebrum, quam ipſos ſpiritus animales partem affectam eſſe comprobant. *Fonſeca* cor eſſe docet. *Carteſius*, magnus Philoſophiæ reſtaurator, de paſſ. animæ p. 1. artic. 31. Item de *Homine*; *Glandulam Pinealem*, præcipuam animæ ſedem, ſubjectum primarium conſtituit, illâ enim affectâ ſolitas functiones minus ritè perfici, multis ratiociniis more ſolito comprobat.

Pars *Neotericorum* cum *Veteribus* cerebrum ceu partem ſimilarem, h. e. ſpiritibus perfuſam ſubjectivè affici ſtatuit. *Helmontius* induſtrius ille per ignem Philoſophus, os ſtomachi, uti reliquorum ſoporoſorum affectuum, ſubjectum catalepſeos putat. Nos hic officinam & regiam ſedem noſtri Microcoſmetoris cerebellum, cum appendice tamen nervorum, pro parte affecta agnoſcimus, de hoc affectu uti in aliis ſingularem foventes opinionem; de qua re plenius alibi, ubi de cauſis acturi ſumus.

§. 6. Signa hujus ſtupendi affectus ſunt manifeſtiſſima, ægri ſubitò obmuteſcunt, toti rigidi atque immobiles ſunt, ſenſuſque debiles ac ſtupidos habent, in eadem permanent poſitura, in qua percellebantur, oculi enim haud clauduntur ſi prius aperti erant, ſed attentè, aſtantium quidem judicio, rem aliquam intuentur; oculi plerumque aperti & ſtabiles, palpebræ *Signa.*

bræ autem rigentes deprehenduntur, ob ſpiritus animales magna in copia influxos; ſi ſederit æger ſedens permanet, ſi cubuerit in eadem quoque figura repræſentabitur. Alvi ac urinæ fit ſuppreſſio, reſpiratio adhuc integra & illæſa manet, quod apparet ex coſtarū, & ipſius abdominis elevatione; ſpiritus enim ſufficienti in copia in organa reſpirationi dicata influunt, & ſanguinis circulatio adhuc viget; quod & apparet ex pulſu naturali ſimili, ſanguinem in cordis thalamis legitimè effervеſcere & fermentari perque ipſos pulmones liberè circulari. Spiritus ex tali legitima effervеſcentia ſanguinis in cerebro generantur in magna copia, qui quâ datâ portâ pergunt, inprimis ad pectus, mirū ergò non eſt, quod ita reſpiratio liberè peragatur, ægri verò im̃oti maneant inſtar Marpeſiæ cautis.

Cauſa.

§. 7. De cauſa hujus intricatiſſimi affectus quot capita tot ſenſus. Antiquitatis Patronis eſt intemperies valdè frigida atque ſicca cerebri, unde contingit tum cerebrum tum ſpiritus animales congelari ac areſieri. Hanc intemperiem frequenter materiam frigidam & ſiccam introducere rationibus probant, qualis eſt melancholia. Unde inter remotiores cauſas ponunt aërem valde frigidum & ſiccum, commiſtionem quoque pituitæ cum bile, quæ ſi ſimul immodicè exuperant, eandem intemperiem proferre contendunt. Non tantum prædictos humores ſed & vapores ejuſmodi farinæ geniique cerebrum & ſpiritus refrigerare, ac areſacere, ſed & quaſi congelare poſſe, acriter defendunt. Vulgatiſſima ferè noſtro hoc ævo adhuc eſt opinio, in ſpirituum animalium menti inſervientium congelatione conſiſtere cauſam proximam, qualem ſpirituum congelationem nunquam poſſe dari, ſolidis evincit rationibus, Ingenioſiſſimus *Craan. diſp.* 6. &c. nobis enim nō placet pluribꝰ hic vellicare unius vel alterꝰ barbā.

§. 8. Chymicorum filii qui ab igne formarum exſpectant perfectionem, ac cauſas morborum rimantur, hîc, uti in reliquis affectibus ſoporoſis, ſulphur narcoticum ſpiritus animales ita figens accuſant. Quorum nonnulli ex ipſorum grege hanc congelationem ſpirituum animalium à Mercuriali principio deducunt, & quidem à *Mercurio Cremoſo* per mutationem gradus alterato & deſtillato, quemadmodum enim (ſunt verba Clariſſimi Rolfincii) ſpodium vino injectum extimam vini ſuperficiem congelat, ita hic Mercurius inſita vi in rabiem ſuſcitatus nimis impingitur, corpora conſtringit, & rigida reddit, ut ſulphur non vaginā ſed ferrum, non ſaccū, ſed nummos petit. Non ex profeſſo nunc hujꝰ opinionis panegyricum dicere volumus, ſed advocentur ipſi Spagyrici. Nonnulli enim eorum ſunt, qui fingunt neſcio qualem ſpiritum ex telluris cavernis erumpentem, qui plurimis ruſticis cum emulctis vaccis lapideam duritiem impertiit.

§. 9. Magni *Helmontii* aſſeclæ culpant *Archeum tetrum induentem Lumen*, à ſalibus acidis corroſivis accenſum. Acor enim *Helmontii* & Acidum *Ottoni Tachenii* ſphæræ ſuæ bonitatis obliviſcentes, & peregrini, ſylveſtres ſive hoſtiles facti, cerebri

rebri potentias hebetant ſiſtuntque.

Sylvius, ſummi vir ingenii, ſpiritus animales inſtar ſpiritus vini, per ſpiritum urinæ humanæ ſex hebdomadarū ſpatio digeſti, coagulari probat; in catalepſi ergò exiſtimat ſpiritus animales quaqua verſum à cerebro per nervos, vectores ſpirituum, deferri, verum quadantenus coagulatos, inſpiſſatosque, adeoque torpidiores ac ſtupidiores, nimisque mobiles atque fluxiles.

Carteſiani ſubtiliſſimè philoſophantes, & more ſolito cornicum oculos ubique ferè configere ſtudentes, rejiciunt Galeni aliorumque opiniones, ſtatuentium, ſpirituum animalium, aut reliquorum humorum in corpore exiſtentium, ex frigore conſtrictionem, aut ex vapore quodam ſpirituum congelationem. Probant enim per ſpiritus animales, qui ſpiritui vini os humerosque ſunt ſimillimi, imò flammæ candelæ analogi, quibus nullam congelationem fieri poſſe exiſtimant. Sed ob glandulæ Pinealis obſtructionem, ſpirituum animalium determinationem à *Mentis* in glandula hac tanquam medio cerebri reſidentis imperio impediri ſtatuunt, quo minus partes diſſitæ regi poſſint, quæ amplè deducit *Excell. Brockhauſen* in *Oeconom*, *Animal. Artic.* 102. *p. m.* 26. Nullam ergò aliam ab cauſam, hanc mutationem ejusmodi corporibus induci poſſe acriter contendunt, quam quod ſpiritus animales æquali quidem copia motusque vehementia influant in artus muſculosque, verſusque quæ erant determinati, ante invaſionem hujus morbi; quam determinationem non mutari in paroxiſmo ingenuè profitentur carteſiani; & hæc omnia evenire ſtatuunt ob glandulæ Pinealis in uno vel altero latere obſtructionem. Cauſam ergò immediatam conſiſtere in ſenſorii communis unius vel alterius lateris obſtructione, in hoc affectu non conatum ſed facultatem determinandi ſpiritus animæ deeſſe ſtatuunt; movendi enim membra voluntatem adeſſe quidem durante Paroxiſmo, ſed nec illa movere, nec etiam loqui poſſe, probant.

§. 10. Nos exemplo maximi *Senecæ* Epiſt. 45. nos nemini ex aſſe mancipavimus, nullius nomen ferimus, multumque quidem magnorum judicio tribuimus, aliquid & noſtro vendicamus, ſed ne aliorum præcantatis ſententiis mentem ſaburremus, & has & ipſam rem dubiâ examinis lance trutinemus, magis tuti, ſi noſtram non temerè propinemus opinionem, quam quaſi per rimam ſuperius oſtendimus. Dum interim varia mentem ſubiret meditatio, num congelationem ſpirituum pro immediata cauſa hujus affectus verè ſtatuiſſent veteres, plurima dubia mentem planè obfuſcarunt, licet ergò momenta & non minutias noſtræ opinionis attingere. Cauſam proximam formalem conſiſtere putamus in Regis noſtri Microcoſmetoris ſtrenuo & dein nullo imperio in milites ſuos, puta ſpiritus animales, à Rege ſuo è ſtationibus ſuis, nempe cerebro, ſolio ſuo regio, impetuosè emiſſos, qui quam-

vis

vis Rex illos revocet, propter interclusam viam recedere nequeunt; illos vel qui de novo generantur, ad cor & thoracem elevanda mittit Rex; rigiditas enim illa insolita partium extremarum unde aliâs quæso deduci potest, nisi à spiritibus animalibus, uno impetu à Rege suo in musculos profligatis, & eos inflantibus, gemello modo ut intestinum vel vesica ab aere extensum, & postea aliquo ligamine constrictum. *Cartesiani* fatentur nobiscum ab impedito spirituum animalium fluxu, seu determinatione in musculos denegata, statim membra, sicuti vela nullo spirante vento, flaccescere ac concidere, & omnis motus fieri expertia; cujus tamen rei contrarium in nostro affectu videmus, prout nemo, nisi cui cerebrum est in calcaneo, negare audebit.

Membra ergò hic non flaccescunt sed rigida redduntur. Videmus enim in casu nostro quod æger crapulæ & sociatæ iracundiæ nimium indulserit, unde in hunc incidit morbum, & insignem illam membrorum passus rigiditatem cum stupore sensuum internorum, quis non dicet (ut in allegato *Ovidii* loco *Phineus* cum turba socia) spiritus animales in cerebro rebelles factos, suum solium & principem Microcosmetorem sc. reliquisse, & in exilium se contulisse ad externas oras, tanquam ad Asylum confugisse, & rigiditatem extensionemque hanc insolitam membris induxisse, & cum patriam repetere secum constituerint, per obstructionem quamcumvis in via Regia impeditos & interceptos fuisse? *Objicient* forsan alii motum spirituum animalium semper ab anima in & circa glandulam pinealem residente determinari debere, quod sic elidere possumus, motu sc. spirituum animalium facto, spiritus animales ibidem subsistere possunt, eodem modo, ac si semel cum halitu nostro vesicam inflaverimus, quæ si constringitur tumida manet, remoto etiam nostro halitu, & in artubus aliisque membris foventur & superantur à spiritibus, qui ad pectus mittuntur, respiratio enim manet integra. Probamus quoque hoc ex antecedentibus, à crapula enim & hujus fomite & comite iracundia, aliisque animi passionibus vehementioribus, Microcosmetorem furibundum & spiritus animales maximè rebelles reddi nemo inficias ibit; nocet & vini nimius potus, sic ex vino generoso ortam Catalepsin notavit *Platerus* prax. lib. 1. omnia enim hæc spirituum animalium fugam & motum intendunt, & eos ad talem desertionem officinæ invitant. Quando æger interrogatur & non respondet, ideo non sequitur eum non audire, quia quidem meditatur responsionem, sed non potest spiritus impellere in musculos linguæ ad loquelam. Hanc nostram conceptam opinionem confirmant & juvantia & nocentia, conducunt enim omnia antispasmodica; sed simul obstructionem in nervis adesse ex sequentibus patet rationibus, quod spiritus animales non amplius ad pristinum recedere possint locum, sed subsistere cogantur, id quod etiam ex juvantibus, ceu diximus, colligere

 licet;

licet; omnia enim quæ viſcidum illud obſtruens deſtruere & ſic ſufflamen removere poſſunt, maximè conferunt, uti ſunt ſalia volatilia acria, &c. de quibus in curatione hujus affectus plura addemus. Hæc noſtræ tenuitatis congeries eſt, de ſtupendo hoc affectu, Lector Æque, quam ſi reſpexiſſe vacarit, tuum judicium præſtolabimur, tam diu poſt carecta latentes, donec alii ſua cenſa de hac noſtra opinione promſerint, tunc & meliora addentes; perſpicacioribus facilè erit ex præcedaneis his quæcunque phœnomena expiſcari.

Prognoſis. §. 11. Hactenus affectus cauſas explicuimus, jam proximè prognoſticorum ſignorum examini paginam unam atque alteram largiamur. Prognoſis certè hunc affectum meritò acutum & periculoſum denuntiat, dum nobiliſſima pars cerebri læditur, & ſpiritus animales ex ſua metropoli & patria exturbantur, unde non niſi periculoſiſſimus morbus deſcendere poteſt, ut enim (verba ſunt *Plinii* l. 4. Epiſt.) in imperiis ſic in corporibus graviſſimus eſt morbus, qui à capite diffunditur. Imperfecta Catalepſis, quatenus mitiora conjuncta habet ſymptomata minus eſt periculoſa, tantoque curatu facilior, quantò difficiliorem curam expoſcat altera exquiſita. Nam ſemper exquiſita lethalis eſt, prout in noſtro ægro experientia comprobamus.

Incurabilis verò hæc eſt, ſi ſenes occupet, teſte *optimo Sylvio.* E contra juvenes viribus adhuc pollentes haut ita difficulter ab hoc intricatiſſimo malo liberari, noſtro caſu compertum eſt. Ratione curæ, illa quæ per conſenſum accidit tutior eſt eſſentiali; ſi pauciſſimi tantum remanent in ſolio regio ſpiritus animales, tunc periculi plena res eſt, inprimis ſi ſimul principium nervorum à viſcido humore obſtructum fuerit. Si à narcoticis Catalepſis oriatur, ad mentem nonnullorum periculoſiſſima cenſetur. In biliosis non admodum periculoſa.

Quoad eventum, terminatur ad ſalutem, ſi vires reſpondent, extemplo; ſi autem reſolvantur, mortem comitem habebit certiſſimam.

Ætius l. 6. c. 4. largâ factâ ſanguinis per nares effuſione, liberatum juvenem vidit.

Ballon. l. 2. memorat, quod ſervus Equitis Torquati, febre lentâ & quartanâ duplici laborans, catalepticus factus morte morbum finiverit.

Sæpiſſimè in epilepſiam, apoplexiam alioſque affectus ſoporoſos tranſit, tunc periculoſum.

Menſium & hæmorrhoidum fluxus ſuperveniens inſuetus, ſalutaris habetur. Niſi cataleptici maturè curentur, torpidi permanent.

§. 12. Methodus pro Curatione *Catalepſis* inſerviens; perficitur ſubſequentibus remediorum generibus. Quoad *Victus rationem*, aër ſit temperatus, ſerenus, purus, abſit frigidus, craſſus, nebuloſus imbribuſque refertus; congelatio illa, quæ à frigore externo fit, cum noſtro affectu parum habet commercii, niſi quis ſpiritum Gorgonicum cum Charletone admiſerit, quo flante & penetrante ex tem-

pore

pore obviæ res congelantur & indurantur.

Cibus ſit boni ſucci, vitentur ſalſi ſaporoſi ſeu flatulenti, fumo indurati, aliique capiti nocentes. Vinum ſit tenue, & cereviſia probè defœcata. vel mulſa vel ptiſana conveniens, vel decoctum aromaticum; vitandus eſt ſpiritus vini, & omne vinum generoſum.

Somnus & vigiliæ ſint mediocres, quatenus enim excedunt mediocritatem, corpus reſolvunt, & ſpirituum animalium loco, quos diſſipant, cerebrum vaporibus ſylveſtribus replent.

Quies & motus non excedant limites; lucubrationes & vita ſedentaria nocent.

Excreta & retentà; quibus ſanè ad Catalepſin inducendam vis magna eſt; fæces enim alvi, urina, ſudores, ſanguis menſtruus, locchia, bilis, mucus narium, lympha retenta illa putredinem concipiunt, ſanguinem coinquinant, ſicque ſpiritibus obſunt.

Quantum ad animi pathemata, quale dominium habeant in ſpirit9 animales ſuperior caſus nobis declarat. Ira & terror ſpiritus animales è ſuo ſolio regio exturbare & Catalepſin hanc facilè inducere poſſunt. Sic & gaudium nimium ſpiritus diſſipat, Exemplum habemus notiſſimum hîc Neo Hanoviæ in Avo noſtræ conjugis chariſſimæ *Daniele de Latre*, d. conſule dum viveret *Hanovienſi*, qui cum urbem hanc obſeſſam liberatam viderit, præ gaudio ſtatim obmuteſcens animam cum morte commutat. Ex amore Catalepſin obſervavit *Tulpius* & *Rondeletius*, omnia ergò ſint moderata quæ diutius durare debent. Ex vermibus Catalepſin excitatam notat *Alex. Bened.* l.1.c.6. ex eryſipelate malè curato Catalepſin ortam ſcribit *Grembs. Arbor. ruinos.* pag. 206.

§. 13. Pro curatione graviſſimi hujus mali *Antiquitatis Patroni & Antiſtites* utuntur modicè calidis atque humidis. Omnium autem primò alvum Clyſtere quodam eluunt; hinc clamoribus, frictionibus partium extremarum dolorificis ægrum excitant, in eundem finem ſternutatoria medicamenta præſcribentes. Pro re nata V. S. inſtituunt, unguentis denique confortantibus ex oleo lil. alb. camomill. ſambuc, aneth. rut. Caſtoreo addito, partes affectas illinunt. Balneum ex oleo tepente magnifaciunt. Ægris nonnihil ad ſe redeuntibus, præſcribunt purgantia, ut ſunt Confect. Hamech. Diacathol. Diaſena, Senna, polypod. q. & vomitoriis materiam peccantem evacuare tentant. Poſtea corroborantia, reſolventia, intemperiemque relictam emendantia, Theriac. ſc. Andromachi, Diamuſc, lætificans Galeni, conſ. rad. bugloſſ. curam finiunt; ab acetoſis in hoc affectu diligenter abſtinendum eſſe iſti præcipiunt.

§. 14. Chymici hoc in affectu, uti in aliis ſoporoſis, laudibus extollunt tincturam auri, liquorem ambræ & moſchi, ut & magiſterium oleumque & ſolutum margaritarum ana ℈ß. cum ſyrupo de Cinamomo, aliaque arcana, ut & ſpiritum oleumque vitrioli dulce magnifaciunt, noſtrum nunc

non erit Horum medicamina omnia hic propinare, quia num curioſo Lectori ſatisfaciant valdè dubitamus.

§. 15. *VVillisius* hîc, uti in apoplexia commendat cephalica quæcunq;, & cum illa jam in capite de Apoplexia addiderimus, ex Authoris hujus ſcrinio pleraque, hic ea repetendo ſuperſedebimus, ne cramben bis coctam offeramus.

§. 16. *Feliciſſimus Sylvius* curatu difficilem ait Catalepſin, niſi ſponte brevi recedat; arbitratur tamen curationem hujus morbi obtineri poſſe à medicamentis ſale volatili acriori prædictis, ut ſunt plantæ omnes acriores & aromaticæ. Ad mentem ipſius hic addamus compoſitionem, & ſal volatile oleoſum ex herbis, certè medicamen excellentiſſimum.

℞. Sal volat. rut. vel thym. ℥iij.
fixi ejusdem ℥ij.
ol. ſtill. ejusd. ℥iij.
Facito ex his ſaponem & levi calore digere, poſtea in phiola ſublima in ſal volatile oleoſum.

§. 17. Carteſiani obſtructæ glandulæ pineali & ſpirituum animalium motui impedito conſulere ſtudent, quare ſpiritus animales variis adhibitis remediis tum internis, tum externis admonent officii ſui, & ad varios eosque fortiores corporeas motus menti repræſentandos cient & irritant, ut hac ratione Conarium partim in latere obſtructo alacriter commovendo, exuviæ in poris obſtructis latentes excutiantur; partim quoque in latere obſtructo ob vehementiores ſenſuum externorum deferendos motus promptiores redditi, clauſtra perrumpant & obſtructionem ſi non ſtatim, ſenſim tamen atque ſenſim auferant, animæque priſtinam ſuam libertatem reſtituant; in hunc finem quæcunque ſalia volatilia præſcribunt, ut ſunt ſal volat. C.C. fulig. ſpir. C.C. Elix. vitæ Matthioli, Aq. Anhaltin. aliaq; Cephalica cerebrum & glandulam pinealem mentis ſedem confirmantia & roborantia; ut itaque ſpiritibus animalibus alium validiores motus abeundi inſtinctum verſus ipſam mentis arcem concilient, valde commendant fortes corporis commotiones & frictiones, adhibitis calidis & aſperis linteis; pilorum quoque tractiones & vellicationes ac pectinationes, cauteria potentialia; naribus admovenda præcipiunt graveolentia ex caſtoreo ſpir. ſal. armoniaci. De quibus omnibus videas *Excell. Craan. Prof. Lugd.* in Diſp. de Catalepſi, & *Nob. VValdſchmid.*

§. 18. Nos jam & noſtræ etiam diluculariæ experientiæ Tyrocinia adferre volumus, experientiâ enim inſtructi, ad noſtram medendi methodum accedamus, totam ergò hujus affectus curationem eò dirigendam cenſemus, ut Microcoſmetor noſter ſui moneatur officii, & impetuoſus ille ſpirituum motus in muſculis aliquomodo compeſcatur, & impedito recurſui ſpirituum animalium ſuccurratur, & iis ad ſuum ſolium regium concedatur recurſus, & ita in ordinem redigatur confuſa ſpirituum animalium ſeries; horum enim ſpirituum circulationem dari & illam impediri poſſe

poſſe, ſtatuit *Excell. VVedelius* Prof. Jenenſ. famigeratiſſ. fautor & collega noſter honorandus *in Phyſiolog. Med. p. m. 57.* Recurſus iſte denegatur ob viam obſtructam, per quam egreſſi fuerint ſpiritus animales; obſtruitur via iſta vel à materia tartarea, viſcida vel tenaci quacumvis, uti in cauſa jam antevertimus dicere: Remedia ergò omnia proſunt, quæ viſcidum quodcunque incidere ſeu attenuare, & utrumque pro ratione occaſionis evacuare valent. Inter quæ excellunt ſalia volatilia acriora vel aromatica, vel oleoſa, quæ penetrando potentiſſimè attenuant & reſolvunt quaſcumvis obvias viſciditates & obſtructiones, unde ſpiritū ſalis armoniaci cum aromaticis ex caryophyllis, cinnamomo deſtillatum, in noſtro cataleptico pro ſummo arcano & cum exoptato effectu porreximus; nonnunquam interpoſuimus ſal volatile oleoſum Sylvii, & liq. C. C. ſuccinatum, nec neglximus *evacuantia* in robuſtioribus. Inter alia ſit formula ſequens,

℞. Conſerv. roſ. ℥ ij.
Reſin. Jialapp. gr. x.
elao ſachar. fœnic. ℥ ß.
C. ſyr. de cinamomo fiat l. a. bolus.
D. pro unica vice.

Vel *℞. Extr. hellebor. nigr.*
fol. ſenn. ana ℈ ß.
ol. ſucc. gr. j.
C. ſpir. lil. convall. f. l. a. pilula.

Clyſteribus etiam hic ut in apoplexia curatio eſt incipienda, quia aliquando æger nihil aliud aſſumere poteſt.

Emetica quoque pro re nata prodeſſe affirmamus ad ſaburram in ſtomacho latentem extirpandam; eſto in juniorum gratiam ſequens formula:

℞. Tartar. emet. Myn. gr. iij.
Sal. abſynth.
tamariſci ana gr. ij.
Syr. rubi Idai. ʒ ij. vel ʒ iij.
M.

In hoc affectu obſtructionem contumaciorem & pleniſſ. interceptionem ſpirituum animalium variis modis fieri poſſe haud dubitamus; valvulas enim eſſe in nervis jam perſpicacioribus anatomicis notum eſt, quibus clauſis denegatur ſpiritibus animalibus regreſſus, inde multos catalecticos vix reſtitui poſſe, cum Magno Sylvio perſuaſi ſumus. Et hîc alcalia volatilia longè præſtant fixis; in juniorum gratiam unum & alterum proceſſum communicaturi ſumus.

℞. Sal. armoniac. depurat.
tart. ana ℥ j.
C. C. volat. ℥ iij.
Spir. urinæ ℥ iiß.
Aq. pluv. deſtill. ℥ iiij.
ol. cinnamomi.
caryophyll. ana. gr. x. M. l. a. deſtillentur.

Vel *℞. Spir. vin. rectificat.* ℥ vj.
ol. cinnam.
thymi.
macis, ana ʒ ij.
fœnic. ℥ ß.

Mixta ſtent per tempus donec ſpiritus abſorbſerit olea, tunc adde ſpir. ſal. armoniac. opt. ℥ iij.

M. & ex phiala oblonga deſtilla ex arena

arena & ſerva obtuitu hujus arcani nobis divinos acquiſivimus honores. Si ſimul malignitas adſit, alexiteria & alexi-pharmaca addimus: ſeqq. quoque prodeſſe poſſe vix dubitamus.

℞. *Antimon. diaphoret.* ʒ ß.
θ. volat. ſuccini gr. vj. M.
D. ad chartam pro unica vice.

Vel ℞. *Bezoart. lunar. gr. vj.*
cinnab. antimon. gr. iij.
conſ. roſar.
flor. tunic. ana ʒ j.
M. F. bolus.

Vel ℞. *Bezoart. miner.* ℈ ß.
ſal. viper. volat gr. ij. M. D.

℞. *Aq. hirund. c. caſtor.*
betonic.
flor. til. ana ℥ j.
Sal. volat. oleoſ. Sylv. ℈ j.
Syr. de pœon. ʒ vj.
M. D. ad vitrum.

Sequens etiam proderit.

℞. *Corall rubr. prep.* ʒ ß.
Fol. Lunæ ſubtiliſſ.
pulveriſat. num. 8.
M. f. pulvis ſubtiliſſ.

Spiritus etiam noſter Lunaris conducet.

Cinabarina viribus illorum ad amuſſim eſſe æmula, nobis perſuaſi ſumus. Alii nova crepant experimenta, quæ ſtudio hic conticemus, ne nobis concreditum revelemus. Infuſiones ſalium volatilium in venas hominum hîc magnifacimus, aſt cum experientiâ deſtituti ſumus, de hoc nihil certi audemus in hoc caſu aſſeverare. Externè ſpinæ dorſi & nuchæ illinenda conducunt ſequentia.

℞. *Axung. caſtorei.*
Balſam. Apoplect. ana ℈ j.
Ol. rutæ deſtill. gr. x.
aneth. coct. ℥ ß. *M.*

Omnia membra cum ſpina dorſi & nucha illinantur ſequenti.

℞. *Ol. irini.*
lumbric. terr. ana ℥ ij.
Caſtor. pulv. ℈ iiij. *M.*

Vel *Balſam. ſpaſmod. Mynſ.*

Evacuantia particularia quæ caput reſpiciunt & exinde caput purgantia dicuntur non ſunt ſpernenda, ut errhina, ſternutatoria, inter quæ excellit vitriolum album cum aq. majoran. naribus inditum; cavebit tamen Medicus pro ægroto & fama artis ex præſcripto *Senecæ* timens l. 6. de benef. c. 16. ne fortioribus ſternutatoriis paucos in cerebro reſiduos ſpiritus planè ejiciat, & ſic mortem ægro acceleret. Cucuphæ ex herbis aromaticis in uſum trahi poſſunt, perinde ut & hirudines calide capitis vertici applicati. Thermas, cùm tartareis mucilaginibus reſolvendis præ cæteris ſint aptæ, ſedulò commendamus; in defectu naturalium artificialia parari poſſunt, de quibus in præcedentibus jam dictum eſt. Frictiones adhibitæ calidis & aſperis linteis, pilorum vellicationes, pectinationes non rarò exſpectationi ſatisfaciunt. Cauteria tum potentialia tum actualia in uſum vocanda ſunt, quæ potenter operantur; ubi omnibus præferimus moxam, quæ vertici ritè bacillis applicata præſentaneum eſt remedium in hoc affectu, quod experientiâ non duntaxat ſed ſolidiſſimis rationibus demonſtrat

ſtrat *Nob. Geilfuſius junior* Amicus optimus, in *Diſp. de Moxa.* Reliqua cephalica, antiſpaſmodica videre poſſumus in cap. de Apopl. cum huic morbum curamus ut apoplexiam unde eum jure meritoque *Apoplexiam in erſam* nuncupamus; in apoplexia enim ſpiritibus intra ſolium ſuum exiſtentibus via ad extera membra intercluditur, unde omnia membra uti vela à vento non inflata labaſcere coguntur; in catalepſi verò ſpiritus animales in externis partibus ita detinentur, ut cerebrum labaſcat. Ab omnibus Practicis tam Veteribus quàm Neotericis hunc morbum ejusdem farinæ medicamentis, quibus apoplexiam, curari, diligenti ſcriptorum Medicorum Lectori patebit, obſtructione enim ſublatâ tollitur hic morbus, *velut ruunt ſubductis tecta columnis.*

CAPUT VIII.

De affectibus capitis motum & ſenſum lædentibus.

DE VERTIGINE.

§.1. Convertimus nos ad contemplandam *Vertiginis naturam.* Vertigo à *vertendo*, vel vortice dicitur, & Græcis Σκότωμα & Δῖνος ἀπὸ τῆς δίνης, ſi ſc. ſimplex fuerit, ubi verò comites ſunt tenebræ σκοτόδινος & ἴλιγγος nuncupare veteres ſolebant, ſed nulla nos manet pernitioſa in ſubdiviſionum ſubtilitate cura, quibus alii luxuriantes ætatē terunt; quapropter ad *definitionem* vel magis *deſcriptionē* nos conferamus. Deſcribitur ergò vulgò, quod ſit imaginatio læſa apparentis circumgyrationis capitis & objectorum, modo ſimplex, modo tenebricoſa, ab inordinato ſpirituum animalium in cerebro motu dependens. Imaginationem eſſe hic pravam, omnes unanimi voto conclamant, quia laborantium hoc morbo phantaſia & ſenſus communis objecta quieſcentia moveri putant, judicium tamen rationale conſtare inquiunt, quia errorem hunc intelligunt, fallaciamque iſtam ſpirituum animalium inordinationi omnes adſcribunt. Vertigo ergò malum eſt, in quò tum caput, tum alia omnia circumagi videntur; in quo affectu *Microcoſmetor* noſter ita exagitatur, ut ope ſpirituum non ritè rectorum laborantem ægrum defraudatumque ſpiritibus in exteris partibus corruere faciat, niſi propinquis nitatur adminiculis, ſpiritus enim animales ritè influere nequeunt ad conſueta munia ſed mox pervertuntur, mox ſupprimuntur, de quo plenus alibi, ubi *cauſæ* litabimus.

Nunc &, ſed extremo indice, tangamus *differentias*; vertigo eſt vel per *eſſentiam*, quando ſc. cauſa lædens noſtrum *microcoſmetorem* latet in cerebro, quod ex eo noſſe licet, ſi continuò affligat affectus, vel per *conſenſum*, quando ſc, cauſa regem noſtrum *Differentia*

turbans in viſceribus aliis detinetur, liene puta, utero, ſtomacho, aliiſque; ex vaſorum in ſubtili extenſione, mente potius conceptibili, quam verbis explicabili, deducitur partium harum conſenſus, ob quem certè altera alteri tam exactè reſpondet functio, ut ex ignobiliore parte læſa doleant lædanturque nobiliſſimæ; perinde ut cum fides in inſtrumentis muſicis laxatur vel rumpitur, tota interrumpitur harmonia; idem de nervis nerveiſque fibrillis cogita, ex quorum laxatione, vel nimia conſtrictione, vel ruptura, tota depravatur vel concidit συμμετρία, multaque ſequitur morborum ſtrages; verum tædet notis immorari.

Subjectum vertiginis.

§. 2. Ordo nunc expoſtulat, ut videamus paucis *ſubjectum vertiginis*; Illud communi Authorum ſuffragio ſtatuitur cerebrum, vel quoad ventriculos, vel quoad meditullium ſuum. Secundum Williſium hujus mali ſubjectum immediatum ſunt ſpiritus animales, qui valdè perturbati exiſtunt; ſubjectum verò mediatum ſunt illæ cerebri partes, in quibus imaginatio & ſenſus communis reſident; hæc autem authori ſunt *corpora calloſa & ſtriata*. *Carteſiani* culpant pro parte affecta poroſam cerebri ſubſtantiam, ſed ne diutius aliorum præcantatis ſententiis de *parte affecta*, chartam noſtram ſaburremus, & has dubia examinis lance trutinemus, noſtrum addamus mentem, quæ hæc eſt, quod malum verſetur circa *calloſa* & *ſtriata* corpora, ad quæ tanquam ex aula quaſi in exilium Microcoſmetor detruditur, quæ ergò corpora unà cum poris cerebri, per quos inordinate pervagantur ſpiritus animales, Regis calamitatem ſentientes, pro parte affecta agnoſcimus.

Diagnoſis.

§. 3. Sed ex qua hedera morbus poterit dignoſci? hoc jam explicare noſtrarum erit partium. Vertigine laborantibus aut tenebræ, aut alii colores, pro cauſarum varietate, oculis ſuffunduntur, modo ſpecies muſcarum ante oculos volitantium objiciuntur, omniaque cum ipſis circumvolari videntur adeò ut niſi ægrotans, propinquis nitatur adminiculis, corruere eum ſit neceſſe; plures & ad terram proſternuntur, nec ſe erigere valent, donec aliquomodo paroxyſmus inducias fecerit: Contingit enim ſæpius, hoc malo correptos in terram, ſubinde citra corporis rotationem, in circuitum cadere, haud ſecus, atque illi, qui in circulum convertuntur. Vidimus vertiginoſum quendam, in paroxyſmo mirè geſticulantem, in altum ſaltabat, manibus exporrectis, ac ſi muſcas capere ſecum conſtituerit, & tandem interram decidit, durante paroxyſmo erectus ſtare haud nullus valens terrâ repere coactus fuit. Ab una rotatione quibuſdam accidit, quod aliis à pluribus contingit; imò hoc malo vexati idem patiuntur, ſi alium aut rotam, aut aliud quid circumagi viderint, aut ab alto deſpiciunt. Quod ſi verò malum ſit idiopathicum, tunc præcedit capitis dolor, ejuſdemque gravitas, olfactus guſtuſque læſio, aurium quoque tinnitus, nulliuſque partis ſubjectæ læſæ indicium

Digitized by Google

cium adeſt. Si verò per *conſenſum*, ſc. à ſanguinis maſſa depravata, vel à læſo ſtomacho, liene, utero, hypochondriis, tunc præcedit nauſea ſtomachique oris morſus, ſive cardialgia, proſtratio appetitus &c. ſi vero ab alia aliqua corporis parte, vel viſcere læſo fiat, menſibus ſc. ſuppreſſis, id ex propriis conſtabit ſignis, & Medicus prudens facilè inveniet. Affectus hic ſæpius per periodos ægros affligere ſolet. Hæc præcipua ſunt, muſcas non captamus, h. e. minora fuſius non proſequimur.

Cauſæ. §. 4. Jubet nunc lex methodi præfixa, ut cauſas propinemus & proponamus. Ex mente autem *veterum ſcholaſticorum* hic affectus oritur ab abundantia ſanguinis fervidi, multamque ſpirituoſi, quod aſſertum hoc ſtatumine fulciunt, quia frequenter hic affectus ab acutis morbis, febribusque calidioribus ortum ſumat, Quem & ab humoribus crudis ſubinde etiam malignis, qui aut in capite, aut in ſubjecta corporis parte aliqua generantur, & ut plurimum à ſtomacho, liene aut utero, propter communitatem, quam dictæ partes cum cerebro habent, fieri contendunt; Spiritum quoque *vaporoſum* vel in cerebro genitum, vel aliunde per carotides ad cerebrum, inprimis ad rete mirabile transmiſſum culpant. Græcorum plerique ferè omnes vertiginum cauſas, in vaporoſos, halituoſos, atque ſpirituoſos fumos potius quàm craſſos & pituitoſos humores rejiciunt, dicentes, quod conſuetæ excretiones ſuppreſſæ & in genere omnes humores à quibus elevantur multi vapores, ſpiritusque flatuoſi, craſſi atq; calidi, turbulenti malignique; poſſint vertiginem inducere; ſic enim (inquiunt) ſuo motu movent ſpiritum animalem (qui animæ vehiculum putatur) in circuitum, aut alio quaſi ſimili motu inordinato, ita quidem ut homo idem exterius fieri exiſtimet, quod interius accidit, ſicque imaginatricis facultatis judicium pervertitur, ſeque homo verè circumagi, nec non prolabi ſubinde exiſtimat. In orbem dictos vapores ferri contendunt, haud ſecus ac flamma aut fumus in furno circumagi ſoleat, dum ſc. iis exitus non patet. Hunc & affectum oriri ab intemperie calida ipſius cerebri Schola dictitat, quippe quæ intemperies multos vapores allicere, humoresque in feruorem furoremque agere valeat.

§. 5. *Paracelſus* cum ſuis aſſeclis, de *vertigine* hujusque natura & cauſis pauca memoravit. Multi tamen eorum ſunt, qui ad *principium Mercuriale* confugiunt, nonnulli *ſalinum* quoque admittunt. Quercetanus & alii, vapores & halitus ex reſinoſis tartareis & ſulphureis in ventriculo alioque viſcere contentis humoribus, aut ex unctuoſiori magis ſulphurea ſanguinis ſubſtantia provenire ajunt.

§. 6. *Helmontius* in vertigine culpat *virtutem rotantem*, è ſtomacho prodeuntem, nam aliquot cibi aſſumpti Authori noſtro vertiginem excitârunt (cujus rei fidem interdum ejus ſcripta faciunt) & peculiariter circa veſperam, dum nempe nondum ante

coĉti erant; Experto, monet, ut credamus Roberto, additq; omnem vertiginem ab inferis ſcandere citra vaporem aut fumum, ſed per ſolum actionis regimen caput auſcultare ſtomacho, *Item cap.9*.tex.86 de *Lithiaſi*, vertiginis ortum veneno inebriativo, quale eſt in Tabaco, refert acceptum.

§.7. *Williſius* cauſam conjunctam hujus affectus ſpirituum animalium perturbationem, à corpuſculis heterogeneis & ſpiritibus infeſtis, vel in maſſa ſanguinea, vel in aliis humoribus latentibus exortam exiſtimat. Particulæ enim vertiginoſæ in cerebri meditullium ſuggeſtæ & inſinuatæ ſpiritus reddunt tenebricoſos. Remotè ad hunc morbum excitandum multum conferre ait, victûs rationem, ſanguinem quemcunq; cacochymum, ſcorbutum, febrem diuturnam atque malignam, propter quæ ſanguinis diſcraſia exoritur, & facilè manipuli quidam ſpirituum affliguntur.

§. 8. *Sylviani* ſpiritus animales, plus minusve commotos, & confusè indeque vertiginosè ad oculos tractusque organos propulſos, hoc in affectu culpant.

§.9. Carteſiani dicunt, vertiginem eſſe affectum, in quo omnia circumſtantia, in orbem agi videntur, à motu vitiato ſpirituum animalium, nempe circulari; idque quoniam humores & ſanguis ita exagitantur, ut nervorum radices afficiantur, ſic ut una aliam premendo, omnia viſibilia corpora circumagi videantur; illam autem compreſſionem à ſanguinis pravitate & abundantia fieri concludunt, idque inde probant, quia plethorici maximè conqueruntur de hoc affectu, propter pororum videlicet cerebri compreſſionem, unde ſpiritus animales non poſſunt ſecundùm lineam rectam cerebrum ejusque poros permeare, hinc in ſe invicem reſilientes circumgyrantur, & motu circulari moventur. Prout hæc & alia verboſius deducit *Antonius le Grand p.8. Inſtu. Philoſ. art.* 22. §.12.

§. 10. Hactenus alienis opinionibus commodavimus manum, nunc quid Nosmetipſi exiſtimemus exponamus. Putamus ergò vertiginem eſſe parvam Epilepſiam; prodromus enim hic affectus ſæpius eſt Herculei morbi, vertigo ſc. illa caliginoſa, & caduca in juvenibus, quemadmodum in ſenibus Apoplexiæ eſt certus prænuntius: ſæpè enim evenit ex privatæ cujusque partis vitio, ut & ex maligno maſſæ ſanguineæ ſpiritibusque animalibus impreſſo charactere; *Microcoſmetor* ab his aliisque diſproportionatis particulis ita ſolicitatur ad mutationem ſolii ſui, ut ſe recipiat verſus corpora *calloſa* & *ſtriata*, unde ſpiritus ad inſerviendum proni, regem ſuum ſequi conſtituunt, quibus dein manipulatim diſploſis & extra ordinem ſuum ejectis, non poteſt non fieri, quin ſe in gyrum agant, & ſic poros cerebri ita excavent, ut accedentibus aliis particulis heterogeneis, & ipſo rege ad ſe ſatellites ſuos vocante illi ſtatim viam jam tritam & excavatam intrent, indeque reliqui meatus & ſemitæ obſtru-

ſtruantur & corrumpantur, ceu via, quæ non frequentatur, graminibus obducitur, atque hoc modo vertigo excitatur; idque probabilius fit per circumrotationem hominis ſæpius repetitam, qu. hoc efficit, ut circumgyratio ſpiritus, per aliquod tempus, etiam poſt motum duret, ſpiritibus ſc. priori curſui inſiſtentes. Cauſa verò remota circumgyrationis hæc eſt, cum ſc. particulæ ſylveſtres & induratæ ad cerebrum delatæ, adhuc intimiꝰ & plenius obſtruunt meatꝰ juſtos illos ſpirituũ circa cerebri nervos opticos, indeq; etiamſi Rex iterum priſtinæ ſedi reſtitutus ſit, illi tamen per devia loca miſſi, non poſſunt imperio obſequi, ſed per tritam illam malamq; viam ruunt, & hanc turbam excitant. Rationis vicem id ſupplet, quod in *ebrietate* vertigo ex nimia effervefcentia ſanguinis oriatur, quatenus partes ſubtiliores deſpumando, & craſſiores ſegregando, deferuntur ad illos cerebri meatus: In omni enim fermentatione vini & cereviſiæ videmus partes ſulphureas, fœculentas, tartareas cum ſubtilioribus eructari, quæ partes terreſtres & ſylveſtres ad cerebrum raptæ poros ibidem ſuo affluxu obſtruunt, ut ſpiritus liberè non poſſint progredi & irradiare, unde reſiliunt, & in gyrum ſe vertunt, perinde ut cum ventus per ventum impeditur, eique via intercluditur, turbo excitatur. Aliquando hic affectus oritur à cauſa calida ſed non per ſe, ſed quatenus majorem motum inducit ſanguini (ut vinum in ebrietate) quare plus ſanguinis ejusque magis moti, ad caput defertur, quare plures ſpiritus generantur, quam commodè per nervos diſtribui poſſunt, quare etiam ad circulum deflectentes hunc affectum producunt. Dum hæc meditamur, nova ſeſe offert ratio, qui in febribus ſcorbuticis, ſanguineis dyſcraſiis, aliisque humoribus, qui diverſis & heterogeneis ſcatent particulis, tum ſulphureis, tum ſalinis, vertigo excitatur, ceu vel manibus palpari poteſt, per illas particulas viam obſtruentes. Quod verò attinet illam vertiginem, quæ ex conſenſu fit, inprimis è ſtomaho, unde multi jejuni hunc patiuntur morbum, ejus ratio hæc eſt, non quidem quod vapores acres ad caput aſcendant, & id obfuſcent ceu Veterum hic fuit error dudum exploſus, ſed potius quod materia quædam acris, pungens, aculeataque in ventriculo jejuno hoſpitans, cum otioſa eſt & nihil invenit in quod agat, in ventriculo vellicationem & criſpationem fibrillarum nervearum inſtituat, quæ vellicatio ac criſpatio, ut omnis motus alius ſpaſmodicus communicatur cerebro, ut ſuperius exemplum attulimus de fidibus; unde fibrillis his commotis ſpiritus animales turbantur, ſanguinis ſimul motus augetur, & ut ſic loquar, deſpumatio particularum vitioſarum fit, unde obſtructio illa meatuum opticorum aliarumque ſpontè fluit, dein per conſequens, Rex, ceu antevertimus dicere, irritatur, & ſpiritus inordinatè aguntur, quæ fundi eſt hujus calamitas; ſic oritur hic affectus à navigatione, vectioneque, de alto perſpectione, aliisque: hæ motiones enim

Microcoſmetorem reddunt confuſum, & ſpiritus animales in cerebro inordinatè fluctuare cogunt. Tenebricoſa vertigo videtur originem trahere à defectu ſpirituum animalium, & depravato eorum motu, quia non ſat ſpirituum invenitur, ad nervum opticum & oculum inflandum, quod tamen minimis ſpiritibus animalibus fieri conſuevit; hinc clarum eſt, cur ſyncoptici ferè ſemper ante paroxyſmum vertigine laborent.

Prognoſis.

§. 11. Fuit hæc cauſarum conſideratio, cui nunc ſuccenturianda eſt *Prognoſis.* Vertigo ſi diutius duraverit, vel apoplexiam, vel morbum comitialem, vel maniam, vel alios morbos ſpasmodicos prænunciat, ut adeò hoſtis tam perniciosus & minax non ſit flocci-pendendus. Practicorum vulgus ex jactata obſervantia, perhibet, eos, quibus in vertigine viridis aut purpureus color ante oculos obverſatur, magis pronos eſſe ad epilepſiam, quibus rubeus ad amentiam, quibus verò ater, ad apoplexiam; ex hac adjecta ratione, quod, ut ſic dixerim, oculiferia pro diverſitate ſignificent obſtructionem minorem vel majorem, quæ ultima haud dubiè indigitatur per denſas atri coloris tenebras.

Cæterum omnis vertigo dum adhuc recens eſt, periculi eſt ut plurimū expers, & curatu facilis, ceu alia principia morborum, ut & illa, quæ eſt ab inebriatione orta, à vino vel à fumo tabaci. Sed non allubeſcit hîc omnia avarius corradere; videat verò curioſus Lector *Venerandum ſenem*, in cujus ſacrario latent pleraque tanquam conciſa.

Cura Diætetica.

§. 12. Hactenus fundamenta jecimus, nunc id quod præcipuum eſt ſuperſtruendum, curæ ſc. *cura* eſt habenda, quæ ex noſtræ methodi legibus conſiſtit in *Diætetica & Pharmaceutico*-Chirurgica. Nunc *illam* paucis propinemus, quæ vertitur in 6. *Rebus* non *naturalibus* genuinis Æſculapii filiis ita dictis.

(1.) *Aer* eligatur ſerenus, temperatus atque lucidus, unde pronum eſt concludere, vitandum eſſe impurum, nebuloſum atque frigidum, inquinatum & tetrum. Quis non cum inſtabili ventorum impetu in diverſum ſe rapi corporis ſtatum experitur? Nonne flantibus ab ortu Aquiloniis, ut diſploſis nubibus aër ſerenatur; ita noxii in corpore humores exhauriuntur. ſpirituum nebulæ diſcutiuntur. At ſi è contrario cœli cardine Auſtrini inſurgant flatus, quantum ſæpè valetudo detrimenti capit?

(2.) *Cibus* eligatur boni ſucci, qui facilè digeratur, minimeque exiſtat flatuoſus, nec acris; quare vitentur omnia legumina, fabæ, piſa, lentes, imprimis ad materiam acrem, ſæpius fibrillas ſtomachi vellicantem, & hunc morbum ut diximus excitantem abſorbendam, conducit manè cibum aſſumere, & quidem fruſtulum panis in vino generoſo vel Hiſpanico madefactum, quod ipſe vertiginoſus Helmontius fecit. Hic enim cavendum æquè à fame, quam à nimia ſatietate, & medio tutiſſimus ibis, inter Scyllam nimirum & Charybdim.

Potus

Digitized by Google

Potus ſit vinum aquoſum, vel aqua dilutum, vel acidulæ; nec ergò hauriatur cereviſia craſſa, non benè fermentata & lupulis vel herbâ ſcarleâ, prout hiſce in locis fieri aſſolet, nimis ſaburrata; item vinum generoſum ad ebrietatem epotum, quod ſc. ceu ſupradictum ſanguinis effervescentiam adaugeat, indeque multas particulas indomitas ad cerebrum protrudat. Salutis ergò potationes in Germania hodie ac præcipuè in aulis frequentes, quantum damni hodie valetudini non inferunt? juxta illud:

Qui vult alterius Cyathis haurire ſalutem,
Itane lucrum referet, perdat ut ipſe ſuam.

Vinolentia in violentiam tranſit, crebro ebrietatis uſu: Dum vino effuſa vitia etiam ſine vino valent. Ex eo cornua Baccho vetuſtas appinxit in ferocitatis inſolentiæque ſymbolum: Siquidem Bacche Pater,

Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Viresq;, & addis cornua pauperi:
Poſt te, neq; iratos trementis
Regum apices, neque militum arma.
Horat. lib. 3. Oda 21. v. 17.

Ex quibus inſolentis audaciæ cornubus *Bove genitum* Græci appellarunt. Cujus honori & memoriæ veteres quando ſe ingurgitare volebant, plenius grandibus potare cornubꝰ ſolebant; quam ſecuti conſuetudinem Nos Germani, Vaſta Urorum cornua circumcluſis argento labris in Conviviis uſurpamus. Valet & adhuc ille mos, neque etiamnum abrogatus, ut magnæ capacitatis cornua, argenteis inſignia laminis, ad ſolvendam convivarum hilaritatem, in dapalibus cœnis circumferantur. Adhibenda ergò hic eſt aurea mediocritatis regula, *Ne quid nimis.*

(3.) *Motus* atq; *Exercitium* convenit temperatum, capiti tamen potius quies expedit.

(4.) *Somnus* conducit mediocris, nocent verò vigiliæ.

(5.) Excrementa alvi arte aut naturâ promovenda ſunt indies, eadem ratio eſt aliorum fluxuum ordinariorum, menſium, hæmorrhoidum, &c.

(6.) Æger animi perturbationes non admittat, iram ſc. mœrorem, triſtitiam, &c. quia hæc valdè valetudinem afficiunt.

Cura Pharmaceutica.

§.13. Veteres (ut ad curam Pharmaceutico-Chirurgicam tranſeamus) affectus hujus fluctibus ſuccurrunt *Evacuantibus*, quæ ipſis ſunt ſequentia: Syrupus de multiplici infuſione roſarum, diaprunum ſolutivum, diacatholicon, hiera picra, diacolocynthis, pilulæ cochiæ, aureæ, arabicæ, maſtichinæ, ſine quibus eſſe nolos de 5. generibus myrobalanorum. Si ſimplicia cupis, ſunt thamarindi, rhabarbarum, manna, ſenna, polypodium, epythymus, agaricus, ex quibus omnibus varias concinnarunt formulas, quæ ſcrinia nunc expilare nolumus. Quod ſi à ſtomacho malum ortum autument, *vomitoria* vulgaria & lippis & tonſoribus nota exhibent.

Dein ad *Revellentia divertentiaq;* confugiunt; ſin malum à ſanguine, vel à calidis humoribus oriatur, ve-

nam

nam cephalicam tunc ſecant, eaque in re obſervant, ſymbolum illud pugnantium gladiatorum *Repete*. In hunc verò *revellentium* cenſum referunt & clyſteres, & frictiones extremarum partium, cum linteo calido aſperiore, & cucurbitulas cum ſcarificatione partibus diſtantioribus, inprimis occipitio, applicatas. Hæmorrhoides aperiunt, menſes provocant; ſternutamenta, gargariſmos, apophlegmatiſmos, & cauteria cum fermento acetoque haud negligunt. Cauterium actuale in capitis ſummitate tentatum magnifaciunt. Errhina è ſucco cyclaminis, aut anagallydis, qui manibus attrahi debet, magnipendunt. Præmiſſis his *ſiſtentia ſpirituum motus turbulentos* adhibent, ut ſunt ſyrupus cydoniorum, granatorum, ſaccharum roſatum, ſuccus berberum, diacidonium, aquæ deſtillatæ è lactuca, violis, plantagine, &c. In cauſa verò calida, prodeſſe quoque ajunt odoramentum ex camphoratis, roſis, aceto, oleo roſaceo, &c. Irrigatio quoque capitis ex oleo roſaceo & aceto, frequentis eſt apud ipſos usûs, ut & embrochia capitis, balneaque. *Confortantia* & *reſolventia reliquias*, ſunt ipſis ſyrupus de pomis, ſtoechade, conſerva borraginis, bugloſſæ, ſaccharum roſatum, diatragacanthum frigidum, diatrion ſantal, diamuſcum dulce, decoctum herbarum roris marini, betonicæ, menthæ, ſalviæ, ſtoechados, centaurii minoris, galangæ, cinnamomi, ſeminis fœniculi, aniſi, &c. odoramentum ex nigella, majorana, caſtoreo aliiſque commendant. Et ut minori finiamus pomœrio, omnium primò clyſtere excrementa in inteſtinis latentia ſordida eliminare ſatagunt, dein V. S. inſtituunt, ſi nihil aliud eam diſſuadeat, hinc purgante medicamento evacuant radicitus humores peccantes, vaporumque peccantium copiam generantes, poſtea frictionibus, ventoſis, ſcarificationibusque vaporum impetum revellunt. *Adſtringentia*, accuſatumque vaporum adſcenſum ad caput prohibentia, etiam mox in principio imperant, ex. gr.

℞. *Aq. roſar.* ℥iij.
Acet. ℥ij. *M. pro Epithemate.*

Poſtremò ventriculum atque caput *roborant reliquiasq;* diſcutiunt maſticatoriis, naſipurgiis, &c. ſi autem in matrice aut aliis viſceribus inferioribus vis affectus dependeat, utuntur caſtoreo, aliiſque uterinis. Oritur quoque malum à rebus velociter circumductis vel motis, eoque in caſu à conſpectu eo ablegari jubent. Quid verò remedii ſit adhibendum in caſu morbi ex jejunio vel inedia fluentis, jam ſupra diximus, cui veteres nil niſi album calculum adjiciunt.

Si impedito curſui humorum fluere ſolitorum morbi natales adſcribantur, eorum excretionem uſitatam ſolicitant.

§. 14. Centumvirale veterum Practicorum judicium audivimus, pergamus ergò ad *Paracelſicam nationem*, *quæ* eoſdem ferè curæ limites obſervat, quales in epilepſia eam obſervare infra, in ſubſequente videlicet capite, referemus, ubi ex profeſſo panegy-

negyricum curandi morbi illius dicemus, quare hic nihil aliud agemus, quam ut diverſa huic morbo propria ſummo duntaxat digito tangamus. Inter Paracelſica ergò illa remedia conſpicuũ eſt ſulphur Vitrioli, cui inćturam Lunæ viribus eſſe æmulam, quidam ex iis contendunt, & pro hac ſententia tanquam pro aris & focis pugnant. *Crollius* pullus paracelſicus, Elixir proprietatis ſui Anteſignani commendat, idque exhibet in aqua pœoniæ, borraginis. Sal ſuccini, atque margaritarum, in aqua florum liliorum convallium, optimo cum ſucceſſu, propinant alii.

Inter *Externa* referunt Balſamum apoplecticum rutæ, ſuccini, &c. Ex ſignatura quoque tantum non ridicule prodeſſe ſcribunt nonnulli, *pinguedinem damarum & ſerpentum* temporibus illitam cum animalia iſta loca excelſa & prærupta adeuntia hoc affectu nunquam corripiantur; eâdem ridiculâ ratione & utilem eſſe alii memorant quintam eſſentiam ciconiæ.

§. 15. *Helmontius* in vertigne, ut & in aliis capitis affectibus, divinis laudibus extollit *vomitoria*, itidem ſalia volatilia omnium aromatum ſtomachicorum & cephalicorum, ut ſunt ſalviæ, majoranæ, roriſmarini, caryophyllorum, cinnamomi. Ita author ſemet curavit aſſumto vomitorio, & cibo cum vino moderato, quibus uſurpatis, ſtatim ipſi mitigabatur vertigo, & cum ſæpius recidivam paſſus eſſet, tandem tamen per ſulphur vitrioli ſæpius aſſumtum immunis factus eſt.

§. 16. *Williſii* methodus therapeutica hujus morbi eſt ſequens. Primò ad cerebri nubila diſcutienda & ſpirituum animalium inordinationes ſedandas cephalica omnia commendat, nempe corallium, ſuccinum, cranium humanum, radices pœoniæ maris, viſcum arboreum, ſtercus pavonis, &c. quorum formulas varias videas apud ipſum authorem, quas exſcribere & hic apponere haud allubeſcit. Ut ergò cerebrum à materiæ morbificæ affluxibus liberetur, conducit V. S. & ſæpiſſimè blanda purgatio. Fontanellam in crure, aut brachio inſtituendam, ut & hęmorrhoides per hirudines aperire vult. Singulis matutinis horis æger, ut tempora & ſynciput aqua frigida perluat, & cum panno aſpero fricet, præcipit. Ad ſanguinis dyſcraſiam quamvis tollendam utitur *alterantibus antiſcorbuticis* temperatis, pro re nata, & chalybeatis, acidulis, ſeroque lactis; Spiritus animales ut puri putique reddantur, quotidie æger aſſumat medicamenta ſale volatili conſtantia, quorum particulæ valde ſubtiles ſunt, cujusmodi ſunt ſpiritus C. C. fuliginis, ſalis armoniaci, aut cum cranio humano imprægnati; itidem Tincturâ Corallorum, ſuccini, antimonii, Elixir Pœoniæ. Nec negligit prædictus author noſter *vomitoria* ex ſale vitrioli, aut ſulphure antimonii parata, quæ ſummoperè commendat, ut & enemata, veſicatoria, cervici applicanda.

§. 17. Magni *Sylvii* methodus curandi hunc morbum conſiſtit in ſequen-

quentibus: primus nempe ipſius labor eſt, ut ſpiritus animales inordinatè agitati & objecta externa ipſi ægro vertigine correpto in gyrum repræſentantes, ad tranquillitatem reducantur, in quem finem anodyna, & efficacius narcotica, minore tamen quantitate aſſumenda jubet, ex. gr.

℞. *Aq. flor. til.* ℥iſs.
antiparalyt. aut antiepilept. ℥j.
Laudan. opiat. gr. iij.
Syr. ſtœchad. ℥j.

M.D. accipiat æger ſubinde cochleare unum & alterum donec corrigatur vertigo. Nec præterit author ſalia volatilia & caſtoreata, item veſicatoria & vomitoria, uti ex ipſius ore ſæpiſſimè hauſimus.

§. 18. *Carteſianorum* calculo, in ipſo paroxyſmo proſpiciendum eſt, quomodo ſpiritus animales in priſtinum redigantur ordinem, quod obtineri poſſe contendunt, per ſpirituoſa varia, viam obſtructam reſerantia, itidem per balſama cephalica & aromatica, ſi verò affectus hic à plethora fit, imperant venæſectionem, aliaque aquea exhibent. Sin malum à ventriculi vitio oriatur (quod etiam ab aſſumpto cibo ceſſat) quoad pharmaca, ad partes vocant vomitoria & *Cydoniata*, non minus ac cibos duriuſculos, panis ſc. cruſtam, aliaque ejus generis; quippe quæ humorem illum acrem, in ventriculo latentem, aliquomodo efferveſcentem ac ſeipſum fermentantem, indeque inſtar gladiolorum, acuum, lanceolæ, vel novaculæ fibrillas nerveas ſtomachi ſcindentem, temperant; & horum medicamentorum alimentorumque defricatione, & retuſione particulæ illæ acutæ hebeteſcunt. Extra paroxyſmum, ut cauſa morbifica præparetur variis digeſtivis & alterantibus utuntur, dein educunt vel vomitoriis vel aliis catharticis particulas peccantes.

§. 19. Lubet nunc noſtro tibicine fultam curam inſinuare; non agimus hîc vel *Galeni*, vel *Paracelſi*, vel *Helmontii* vel *Williſii*, vel *Sylvii* vel *Carteſii* cauſam, ſed veritatis, quippe non pro viro, ſed pro vero pugnamus, & juxta tritum illud, amicus Plato, amicus Socrates, magis tamen nobis eſt amica veritas. Nihil verò prius aut antiquius eſt, quam ut hoſtem ad arcem irruentem & Regem noſtrum *Microcoſmetorem* è ſolio ſuo exturbare conantem arceamus, dein ut ſpiritus jam in circuitum actos iterum in priſtinum redigamus ordinem. Si ergò hoſtis incedat munitus gladiolis, haſtis, lanceis, aliiſque aculeatis armis, & aliquando jam ſe palaverit in ventriculo, ille expugnandus venit *vomitoriis* & alterantibus alcalinis, quo in caſu alcalia volatilia longè præſtant fixis, cum & acido abſorbendo & ejus ſpiculis obtundendis congruant. Hinc tanto levamini vertiginoſis eſt liquor C. C. ſuccinatus, Balſamus nervinus, palmarium illud remedium, *N. D. Scheferi*; ſpirituoſa quæcunque hoc in morbo non ſpernenda ſunt, quia particulæ conglomeratæ ſpirituoſorum defricatione hebeteſcunt, conducunt proinde omnes aquæ epilepticæ, & alii ſalini volatiles liquores, inprimis camphorâ acuati; & opii eſſentia

pro

pro re nata temperati, opii enim cum camphoræ connubio ſingularis eſt vis impediendi futuram & imminentem vertiginem, inde ingenioſiſſimus *D. D. Craan* magnifacit laudanum ſuum camphoratum, quo in febribus aliisque plurimis morbis, mira efficit; eſto pro junioribus formula:

℞. *Aq. Epilept.* ℥jß.
Flor. til. ℥ij
Spir. ſecundin. hum. ℨj.
Elæoſacchar. ſuccin. ℨß.
Laudan. camphorat. gr. iiij.
Syr. de betonica ℥j.
M. aſſumatur cochleatim.

Vel ℞. *Aq. lil. convall. c. vin.* ℥j.
Spir. ejuſdem. ℨjß.
Aq. charefol. ſpirituoſ ℥ij.
ſtercor. pavon. ℥j.
eſſent. charefol. ℨj.
Syr. de betonica ℥j.
M. D. cochleatim.

Tinctura ſequens ſcotomatica excellens eſt:

℞. *Flor. pœon.*
lil. convall. ana ℥ß.
roriſmarin. ℨiij.
ſalviæ
betonic.
tiliæ ana ℨij.

Cum ſpir. cranii humani, ſale ſuo impr̨ægnati, ℥xij. digerantur.

Inter alcalia fixa referimus omnia *terrea*, ut ſunt creta, corall. rubr. ſuccinum, oculi cancri, Vitriolum Martis, ſulphur vitrioli, pulvis abſorbens *Collegæ noſtri Experientiſſimi D. Wedelii*; ſic & ſequens, quod omninò meretur, ut & in hoc malo præ aliis adhibeatur:

℞. *ocul. 69. alcol.*
Vitriol. Mart.
Spec. diarrhod. Abb.
aromat. roſ. ana ℨj.
Laudan. camphorat. gr. iij. *M.*
f. Pulvis
Doſis à ℈ß. *ad* ℨß.

Vel *ſequens Pulvis:*

℞. *Pulv. rad. doronic.* ℨij.
Specif. cephalic. ℨjß.
M. Doſis ℈j. *mane, meridie & veſperi.*

Vel ℞. *Eſſent. charefol.*
flor. anthos ana ℨij.
Doſis gutt. 40.

Vel ℞. *Pulv. rad. doronic.* ℨij.
c. ſ. q. ſacch. ri f. Rotulæ.

Vel ℞. *Pulv. rad. irid. Flor.*
doronic ana ℨj.
flor. lavendul.
betonic.
cardamom.
cubeb. ana ℈ij.
c. ſ. q. ſacchari f. Morſuli.

Pro præſervatione confert balſamus apoplecticus cum balſamo majoranæ mixtus.

Sed non lubet hic ulterius immorari his formulis exſcribendis & corradendis, hoc tamen monendum duximus, ſi hoſtis *regem noſtrum* cum pyrobolis, ut ſic loquar, & arte ignivomà è ſede ſua expellere & confuſum reddere conetur, ſpiritusque animales inde in cerebro inordinatè & manipulatim erga hoſtem certare cogantur, non ſecus, ac dimicantes in prælio cohortes per diſtinctos ordines ſclopeta explodunt, ubi qui erant primi, fiunt poſteriores, unde ſæpius

hoſte ſic ingruente & vincente, fit Epilepſia, indeque ferè omnes ſpiritus exploduntur, quod in tali caſu exhibenda ſint, *vomitoria*, ut quaſi pulverem pyrium præripiamus. Quæ deducta (quod in tranſcurſu monemus) & quadrant ad eorum opinionem, qui bilem vel particulas ſulphureas, bilem conſtituentes, accuſant, nemo enim ſanæ mentis negabit, bilem ſanguinis partem conſtituere, quæ tanquam duumviratus ſocius (ut cum Helmontio loquamur) in cor transfuſa ibidem ſociam ſuam *acidam lympham* offendit, ex quorum conſtellatione ſeu conjunctione, indeque facta commixtione, pugna ſeu efferveſcentia fluit, non quod ſolummodò confluant hi humores, quod accidentarium eſt, ſed quod diverſa & adverſa figurarum turma præditæ dimicent.

Hoc & ſole clarius meridiano, quod diximus, probari poteſt butyro antimonii, quod ſi cum ſpiritu nitri commiſceas, ut inde efferveſcat, contrarias digladiantium acies contueberis, & ſingularem partium ex coloribus inſignia ſeparata obſerves. Quis enim quæſo ignorat, bilis vim acrem admodum & mordentem & omnia abradentem; myriades harum particularum faciunt, ut tumultus, rarefactio, efferveſcentia & nonnunquam ignis adſit, atque hinc mirandos, pulveris pyrii effectus, non minus ac muſculorum in animalibus motus, epilepticos & vertiginoſos inſultus clariſſimè explicabis; videmus enim toto die, quod ex ira, bilis filia, paroxyſmus vertiginis ſæpè prænuntius epilepſiæ veniat, quia ſc. ſulphureæ hæ particulæ hanc conſtituentes magna in copia ad arcem Regis accedunt, & de ſolio ſuo eum deturbare nituntur. Poſſemus hic in ampliorem exſpatiari campum quod tamen nec licet, nec lubet, indeque è diverticulo in viam revertimur. Conuenit in vertigine *vitrioli volatilis ſpiritus*, palmarium certè remedium, ſingulis matutinis horis, ad decem & plures guttas præſervandi gratia exhibendum; proſunt & *acidulæ Döningſteinenſes*, *Suvalbacenſes & Spadenſes*, quia diluunt ſanguinem; applicare jubemus & clyſteres, aliaque cathartica, leniora tamen; ex, gr. maſſ. pil. de ſuccino, cum aliquot granis magiſterii jalappæ; vel vinum medicatum cum ſpecificis.

Succus chærefolii cum juſculo aſſumtus, ſpecificum eſt contra vertiginem & noſtrâ experientiâ. Aqua ejus ter cohobata ſæpius quoque exhiberi poteſt. Aqua etiam ex cerebris paſſerum & vituli deſtillari ſolet, in hoc affectu proficua.

Si morbus hic à reliquiis febrilibus & ſcorbutica ſanguinis dyſcraſia oriatur, hæc ſunt antiſcorbuticis variis corrigenda emendandaque, de quibus alibi plenius. Inprimis verò in hoc caſu, convenit venæſectio ſæpius repetita; ſi ab obſtructione menſium, hæmorrhoidum, hæc ſunt procuranda; ſi à veneno, tunc & ipſi obviam eundum eſt, vel vomitoriis, vel alexipharmacis; ſi à navigatione maris, vectione, ſpectatione ab alto, hæc omnia removenda ſunt, & vomitorium exhi-

exhibendum, ſic *Illuſtriſſimus Boylaus in Experim. de Coloribus*, moleſtiſſimam vertiginem ab agitatione maris contractam hauſto emetico feliciter curavit, & eodem remedio *D. Segerus* in Ephemerid. Germ. Ann. 3. hanc correxit; ſi ab inebriatione, illa vel ſponte ceſſat, impoſterum verò abſtineat, à tali exceſſu æger. Sequens nodulus ante nares tenendus:

♃. *Pulv. rad. doronic.*
irid. Flor.
fl. lavendul.
lign. rhod.
cum ſpir. lil. convall. ℈j.
M. F. Nodulus.

Veſicatoria, frictiones, balnea, arteriotomia, ventoſæ, hirudines, ſcarificationes, & id genus remedia, non ſunt contemnendi uſus. Inprimis magnifacimus in caſu gravioris & frequentioris inſultus, qui con uetis haud ita cedit remediis, ne vitæ periculum incurrat æger, *infuſionem* liquorum ſalium volatilium, aliorumque pro re nata *annuente Nobiliſſimo Ettmüllero*, imprimis ſi ex maligno maſſæ ſanguineæ ſpiritibusque animalibus impreſſo charactere veniat. Cauterium actuale in deſperato caſu, inuſtionem ſc. moxæ in vertice non ſemel vidimus laudandum edidiſſe effectum. Naribus & temporibus applicandæ ſunt variæ aquæ Epilepticæ & balſama, ut ſunt balſamum rutæ, ſuccini apoplect; ut & olea varia vertici capitis illinenda. Sequens quoque externè in paroxyſmo adhiberi poteſt:

♃. *Aq. lil. convall.* ℥ß.
Spir. ejusd. ʒj. *M. D.*

Sed cum de his in ſubſequente capite pluribus acturi ſumus, nos hiſce detinere diutius non libet nec licet, ne crambem bis coctam apponamus, & ſic Lectori curioſo nauſeam pariamus.

CAPUT IX.

De Affectibus Capitis.

De
EPILEPSIA.

Synonyma: & Definit. §. 1. Epilepſiæ ut Synonyma paucis attingam, apud noſtros audit morbus tum caducus, tum ſacer, tum comitialis, tum Lunaris, tum Sonticus, tum Herculeus vel Herculanus. Definitur verò vulgò, quod ſit motus convulſivus omnium corporis partium, inprimis manuum & pedum, non perpetuus, ſed qui temporum ſit intervallis, cum ſenſuum tum internorum tum externorum oblæſione. Nomen huic morbo inditum eſt à ſymptomate urgente, quod in hoc malo hominem urgere ſolet, homines enim in quos hic morbus ſuam exercet atrocitatem, confeſtim corripit & inſtar fulminis *proſternit* & *projicit*, fereque omni motu & ſenſu eos privat. Simul

Digitized by Google

adeſt nervorum trepidatio, cuncta membra cœco concutiuntur impetu, contrahuntur contorquenturque artus, dentium percipitur ſtridor cum ſpuma oris, plerumque finito paroxyſmo, ſæpè etiam capitis concuſſio & terribilis totius corporis ad terram proſtratio, brachia & crura nonnunquam, ut & cervix cum dorſo rigida conſpiciuntur, aut variis diſtorſionibus huc illuc disjiciuntur.

Differentia §. 2. Differentiæ ex cauſis deductæ ſtatuuntur communi Auctorum calculo *duæ*; vel enim (1.) ſumitur à loco cum cerebrum laborat idiopathicè ſive per ſe, quod fit cum fomes mali ibi locorum ortum ſuum habet; vel (2.) fit per conſenſum aliarum partium tum internarum tum externarum, putà ventriculi malè affecti, prout tali caſui altaria fumant celeberrimi Viri alicujus, *in Ephem. Germ.* aut uteri, lienis, inteſtinorum, meſenterii, genitalium, &c. *Externarum* ut ulcerum, vulnerum, contuſionum, inflammationum ac tumorum. Sic ortum fuiſſe hunc affectum à ſiniſtri pedis pollice læſo, quidam Curioſorum Collega accuratè obſervavit, ut adeò ex ſcintilla incendium maximum ortum fuerit & verus microcoſmi terræmotus. Rectè ergò in jus vocari poſſunt particulæ elaſticæ, quæ ab his partibus dolore affectis percipiuntur inſtar auræ frigidioris aut vaporis adſcendere, unde homo ſubita convulſione concidit.

Hedera verò capitis primariò laborantis eſt, cum oculi obſcurantur & caligine ſuffunduntur, caput dolet cum concurſu gravitatis tarditatisque ſenſuum atque mentis, turbulentis agitantur inſomniis ægri, ſubitoq; corripiuntur, & quaſi objecto capite Gorgoneo uno actu & ictu ſtupeſcũt. Quando verò ab ore ventriculi hoc oritur malum, id cognoſcitur ex eo, quod paroxyſmus maximè illos invadat, qui diu jejuni permanent, atque antequam morbus ingruit, nauſeam, eroſionem, appetitum proſtratum, vomitum, ſingultum, cordialgiamque miſeri percipiunt.

Sin verò reliquis viſceribus, lieni puta aut utero, natales debeat malum hoc, adeſſe deprehenduntur cujuslibet partis affectæ propria ſigna, id quod & accidit, ſi morbus hic reſideat circa veſicam aut hepar. Ita ſi ab utero, dolor percipitur circa hanc partem, cordis etiam palpitatio, reſpiratio difficilis, &c. id indicant. Quædam etiam oritur à fermento peregrino & exotico in tubulo alicujus partis latente, cerebroque communicato, ut in ira febribus ardentibus, phrenitide, variolis. Toties enim, quoties perturbatio quædam vel minima effervescentia in ſubjectis ad hunc morbum diſpoſitis cietur, facilè tunc contingit ob depravati fermenti omnes capitis partes, ut ſic dixerim, Panico terrore commoventis, ac quaſi ad arma vocantis, ad cerebrum transmiſſionem, paroxyſmum hunc excitari; nonne enim adſunt & canales manifeſti, ſcil. nervi, per quos in cerebrum ſerpit veneni labes, & ductores, ſpiritus nimirum animales? hæc hactenus. Quod ſi verò lien in cauſa ſit propter

propter fermentum vitiatum, vel ſui corruptelam & putrefactionem, adſunt dolores, ardores ac tumores in ſiniſtro hypochondrio, quandoq; comites obſervantur ſcorbutus, cachexia, melancholia, &c. Prout hæc omnia triſtis deprehendi in celſiſſimo quodam Principe ſeriore Libitinâ digniſſimo. Nec obliviſcendum Epilepſiæ infantum (de cujus origine & curatione alibi diſſerendi locus erit) tempore dentitionis, ex tertiæ & ſeptimæ conjugationis nervorum vellicatione & gingivarum inflammatione ortæ; prout & à vermibus eodem corripiuntur malo, in illis à nimiâ crudorum ciborum voracitate, & lactis vitio generatis; quod ex eo cognoſcitur, cum paroxyſmus deſinit, pituitæ aut lactis coagulati vomitu oborto; ut adeò dolendum ſit, miſeros tenellos matris incuriâ, officium ſuum negligentis, iniquitatem ferre. Nec enim negandum eſt, ſi rem ad Cleanthis lucernam lucubrare velimus, cum ex epilepſia moriuntur, id utique à certa quadam lactis materni corruptione deſcendere, ex qua lac in ventriculo infantis variè depravatur & aceſcit quod ſatis apparet ex vomitu lactis grumoſi, fæcibusque alvi porraceis & grumatis ab acido, unde criſpationes nervorum fiunt, & particulæ elaſticæ elevantur ad principium nervorum, indeque ſunt illæ lachrymæ motuum convulſivorum.

Pars affecta.

§.3 Pars affecta nonnullis cerebrum cum tota ſubſtantia dicitur, & ſic partem præcipuè affectam intra caput contineri putant. Hanc alii tantum cerebri ventriculos eſſe pleno aſſerunt ore, nonnulli ejus meatus. Pars Medicorum cerebri meditullium nominat; plures ejus corticem exteriorem. Sunt & qui muſculos, membranas, fibras ac tendines pro ſubjecto primario ponunt, quidam qui ſcopum malè feriunt, in hoc morbo ad occultam quandam & ſpecificam qualitatem, ignorantiæ aſylum, confugiunt; alii ad τὸ θεῖον. Inter quæ duo ultima ſi quis optimum velit eligere, is certè Diomedis & Glaucij permutationem habebit, & ferè accidit id, quod alibi Plautus de fœminis dicit, *optima nulla poteſt eligi, alia aliâ pejor eſt*. Sic *Quercetanus in Tetrad.* cor iniquè accuſat. Plures ſedem præcipuè affectam cerebri medullam poroſam, laxam & ſpongioſam eſſe contendunt. Multi glandulam pinealem, & plexum choroideum. Pauci medullam oblongatam dictam, affectionis hujus ſubjectum colligunt. Helmontiani è ventriculo provenientem animæ irradiationem cerebrumque ferientem culpant.

Verum à veritate meâ quidem urnâ lautum merentur illi, qui primarium ſubjectum cerebrum cum nervis credunt, quod (1) probatur auctoritate *Galeni, ſic l. 3. de loc. affect. l. 5.* dicentis; *Rationi conſentaneum eſt in cerebro hunc affectum fieri*; ſi modò illud αὐτὸς ἔφα in hanc Medicorũ arenam proferre licet, & licebit, cum (2.) rationes prægnantiſſimæ nobis ſuffragentur, quia nimirum hoc in affectu principes functiones læſæ, & malum in Regiam incurrens deprehendi-

henditur: afficitur enim potiſſimum cerebellum, ubi Microcoſmetor noſter ſolium ſuum habet, & ſpiritus præſto ad munia ſunt, cui ſpinalis medulla ex quatuor ſuis radicibus immediatè ſubſequitur, inde hâc ut maximè ſenſibili, irritatâ, totum concutitur cerebrum, omnes nervi cum toto corpore & tam principes quam minus principes ceſſant functiones, ſolo motu p.n. ſuperſtite; quam opinionem juvat exemplum militis, dum hæc meditor, à comilitone vulnerati, quippe qui cranio cæſim læſo, & meningibus ſic contuſis, cerebroque exinde conquaſſato, miſeriâ hâc cum vomitu ſæpius correptus fuit, usque dum ad cœleſtia migrâſſet. Nec excludimus duram matrem, quæ quandoque convellitur, de qua convulſione aliquando epilepſiam oriri haud dubitamus, Meninges itidem vel alias membranas cerebri, ventriculorum parietes veſtientes, imò & remotas extra cranium exiſtentes membranas, quarum conſenſu facilè furibundus reddi poteſt noſter Rex. *Celeberrimus Anglus Thomas VVillis in ſua Pathologia cerebri, libro ſanè Apollinis bibliotheca non indigno*, motum ſpirituum animalium peccantem & depravatum accuſat, uti pluribus videre eſt ex ſequentibus, ubi de cauſa agemus; qui proinde ſpiritus animales pro ſubjecto agnoſcit; is tamen facili Marte nobiſcum conciliari poteſt, nam ſolidæ partes membranoſæ, cerebri humorum & ſpirituum in nobis linguæ ſunt & interpretes, ſenſibusq; liquidum eſt, motus convulſivos fieri mediantibus partibus ſolidis, unde ſpiritus animales motu peccare non nego, ceu ex ipſis citatis verbis patet, non fieri epilepſiam, niſi cerebrum ipſum ſeu membrana ipſius irritatione provocatâ, ſpaſmodicam corrugationem ac criſpationem ope membranarum percipiat. Admirandus caſus hic viciniæ contigit in Ruſtico, cui cranium cum cultro venatorio ita percuſſum fractumque fuit, ut fragmenta cranii cerebri ſubſtantiæ infligerentur, quæ chirurgus decimo octavo die à tempore vulneris illati feliciter facta trepanatione exemit, & quod mirum, cum dura piaque mater læſa fuerint, æger hic ferè nullos motus ſentiit convulſivos. Diem hic mihi diffindi peto, quænam ratio fuerit, cur hunc hominem Herculeus hic morbus, aliis hiſce perſonis proprius in quarto modo, haud infeſtârit? Hæc tamen, niſi conjectura me fallit, cauſa fuit, quod unô ictu membranæ hæ fuerint diſciſſæ, ſpiritus etiam animales non admodum exploſivi in hoc ſubjecto deprehenſi ſint, patiens hic tamen non expers fuit caliginis oculorum & vertiginis, quæ non malè aurora hujus morbi vocantur.

§. 4. Indagabimus nunc ſigna, unde tanquam ex ungue impreſſo leonem dignoſcere poſſimus. Incipientis mali prænuntiam auram ſentiunt hoc morbo vapulantes adſcendentem frigidiorem, ab occipitio adque capitis verticem vergentem; venter præcordiaque flatibus tument, ſæpè obmurmurant, quibusdam faciei præcedit pallor, aliis rubor, inordinatus *Signa.*

linguæ

linguæ motus, capitiſque dolor atque gravitas, nec non oblivio, triſtitia, animi inconſtantia comitantur ægros; inſomniis turbulentis ut & vertigine agitantur. Offunduntur oculis caligantibus tenebræ, aliis è contra ſplendores, ſcintillulæ, muſcæ & nubeculæ obverſantur. Inde juxta illud Vatis Mantuani:

Fertur equis auriga nec audit currus habenas.

Palmarium & in prima acie ſtans ſignum fortioris epilepſiæ, eſt largior ſpuma circa rictum diffuſa, ita comparata, ut quaſi cera calefacta, & amurca diduci poſſit; diximus *fortioris*, in *leviori* enim hujus morbi *gradu*, utpote ad exprimendum tale excrementum inſufficientis, ſpuma non apparet. Hinc ſenſibus orbatus ubi eſt æger, ſequitur ſubitaneus caſus, cum valida corporis concuſſione antequam proſternuntur quandoque diſcurrunt huc & illuc, uti nuper cum admiratione in Epileptico quodam vidi, dein corpus miſerorum torquetur quaſi & variis agitatur motibus, capite, dorſo, brachiis & pedibus terram, parietes ſtrataque pulſant feriuntque; oculi quoque invertuntur, ſubinde pectori maxilla alliditur, aliquando verò in dorſum contorquetur, ſæpè quoque ſeminis, ſubinde etiam ſtercoris, nec non urinæ involuntaria fit effuſio, convulſis ſc. & ſolutis his muſculis à ſpirituum animalium conſortio derelictis, indeque officio ſuo non ſatis invigilantibus, præterea ſtertunt, interdumque vociferantur, impotens & ſuppreſſa vox ſæpiſſimè concurrit, qualis ſtrangulatorum eſſe ſolet, & penè ἄφωνοι fiunt ægri, ob ſpirituum animalium interceptionem; linguam ſæpè exerunt quaſi canis ſitiens, quare ne dentibus vulnerent, periculum eſt. Aliis quoque ita dentes inter ſe colliduntur, clauduntur que, ut ne ſuffocetur miſer, magis in ope divina, quam in humana ſit. Dubio & variante temporis interſtitio ad ſe redeunt, propriiſque viribus, debilitatis tamen & quaſi ex pugna redeuntium militum feſſis, ſurgunt. prodromus redditarum inducïarum eſt ſpiratio impedita, capitiſque dolor.

§. 5. Accuratius jam in cauſas inquirendum eſſe methodi noſtri ratio monet. Hippocrates autem divinus noſter Cous, cum Galeno aſſecla ſuo, cauſam affectus hujus eſſe volunt, humores pituitoſos & melancholicos in cerebro turbam moventes, ex ipſorum mente ergò & hypotheſi fit epilepſia, à copia humoris melancholici atque pituitoſi, nec excludunt bilioſos, quia id genus humoris magnam vim obtinet ad irritationem cerebri, & conſequenter ad epilepſiam producendam. Ex quibus omnibus memoratis humoribus vapores corruptos, venenoſos virulentoſque aſſurgere credunt, à quibus obſtructiones meatuum cerebri fiunt, ſpirituumque hac ratione tranſitus impeditur, unde cerebrum principiumque nervorum, ut expellat id, quod obluctatur, ſeipſum quaſi contrahit atque concutit id quod noxium eſt, ut eliminet, ſive vapor ſive humor fuerit. Cauſa.

§. 6. *Chymicorum filii*, qui cornicum oculos ubique configere ſtudent, in contraria omnia abivere, quos inter *Paracelſiſtæ* hoc in affectu *Spirituum acidum volatilem* inculpant, ceu horum anteſignanus & dux gregis ipſe vult, & pro hac ſententia tanquam pro aris & focis pugnat; aliquando hunc *Spiritum* acidum nominat, unde hunc affectum in Catalogum morborum mercurialium dictatoriè refert; quandoque affectum hunc eſſe aſtralem, ſpiritualem, inviſibilem, ex principiis congenitis, eorumque exaltatis inprimis tincturis & impreſſionibus, putans. Alio loco idem author aſſerit, caduci materiam eſſe ſulphur ſtupefactivum, mordicativum, in microcoſmo exiſtens, quod inſtar fumi lædit cerebrum, ebullitione ab aſtris excitatâ.

§. 7. *VVilliſius noſter* ab utrisque diſſentiens, ad ſanctiſſimum veritatis ſacellum per denſa fluctuantium opinionum & rationum ab utraque parte militantium dumeta propius acceſſiſſe videtur, in particulis heterogeneis & exploſivis nitro-ſulphureis ſcil. cauſam mali quærens, quæ inſtar pulveris pyrii accenſa, per ſpiritus animales cerebro communicantur, unde motus iſti convulſivi, ſpiritus enim animales juſto impetuoſius exiliunt & tanquam equi effreni ſtimulis agitati habenas ſuas rumpunt, tum partes continentes veluti currum appenſum perverſo efferoque motu convellunt atque lancinant.

§. 8. *Helmontius* ſæpiſſimè Paracelſizans, natales morbi hujus ad ſtomachum refert, ipſumque ab inferioribus exurgere, & conniti autumat, à quo Archæo noſtro crabrones irritatos credit, unde epilepſia, in qua ſæpius venenum inſenſitivum & (ſic loquitur) *amens* pro ſpatio affligens in præcordiis ſtabulatur?

§. 9. *Tachenius* propitio famæ calculo dudum in Medicorum orbe exceptus, *Acidum* culpat, indeque validius, & vero ſimilius rem probat, quia hi motus convulſivi optimè, teſte experientiâ ſtultorum magiſtrâ, per alcalia volatilia curari ſolent; accedit & hoc, quod graviora tormina cum excretis æruginoſis frequenter comitem aſciſcant epilepſiam, potiſſimum in infantibus.

§. 10. *Sylvius* planè ex voto Præceptor (cujus munera, ut ſinceriore ac Tiberius animo verba ejus à Tacito 14. Annal. memorata erga Præceptorem repetam, æterna erunt) opinatur quaſi veſtigia premens Helmontiana, veram & adæquatam epilepſiæ omnis cauſam eſſe *Spiritum acidum volatilem* quacunque demum in parte generatum, coacervatumque atque inde ad cerebrum delatum, ſpiritibus animalibus junctum, ipſos divellentem, impetuosè commoventem, ac proinde à blando, continuo, ordinato & voluntatis imperio ſubjecto motu, ad interruptum, inordinatum, conturbatum, impetuoſum & violentum deducentem: Pedamenta huic opinioni exinde mutuatur, quia ſpiritus animales conſtant partibus oleoſis, acribus & aquoſis, quæ facilè ignem concipiunt, unde uno impetu accenſi poſſunt ruere ad

re ad

re ad ſyſtema nervoſum, idque concutere.

§. 11. *Carteſius*, ille *ſerens ſubtilia ſerica bombyx* & qui Veterum Philoſophorum lumina obſtruxiſſe videtur, ſanguinem depravatum arguit, cum obſtructione quadam in partibus ſolidis, adeoque in particulis tetrahedricis, quæ quovis etiam modo nervoſo generi applicantur, vim ſuam exerunt, & in particulis hamatis, quæ ſemel fibris nervoſis infixæ non tam facilè tolli poſſunt, inde nervoſæ hæ criſpationes & epilepſia ortum habet, adeoque in ſola particularum figura cauſam rimatur. Ad motum voluntarium (ut ille ait) maximè faciunt ſpiritus, qui per glandulam pinealem penetrant, nam quia glandula undiq; ſibi plurimas habet ſubſtratas arterias, ſingulis pulſibus cùm multi ſpiritus eructentur & in glandulam impingant, & quia glandula ſuos etiam habet poros, ideo multi tranſeunt per hos poros, qui propriè ad determinationem ſpirituum voluntariam faciunt, quia cum glãdula ab anima determinationem aliquam accipiat, etiam pori in glandula alium aſpectum requirunt, quare ſpiritus qui moventur per poros ejus, etiam ad aliam cerebri partem moventur, & cùm ſpiritus in ventriculis poſiti in æquilibrio ab his ſpiritibus protrudantur, æquilibrium tollitur, & ad partem aliquam determinantur. In hoc autem morbo determinatio voluntaria ſpirituum tollitur, quia undique tantâ copiâ ſpiritus cum impetu advolant, & per poros glandulæ tranſeunt, ita ut minimè anima hos motus impedire poſſit, ſed tantum ſpectatorem in hac tragœdia agit, & malis obruta attonita ſtupet.

§. 12. Ego ſi Palæmon eligerer, aut dicerem non *noſtrũ inter vos tantas componere lites*, aut (cujus opinionis autoram Williſio debeo) cauſam hanc latere conjicerem in *lympha pejoris monetæ, ſive tali ſero, quod particulis ſuis nitro ſulphureis ſeu bilioſis*, ſpirituum animalium conſortio ſeſe aſſociantibus, corrodendo, irritando & furioſum reddendo noſtrum Regem, ac pungendo, concutiendo atque lancinando ſpiritus, eos nolentes volentes diſſilire, & maximo cum impetu inſtar pulveris pyrii, aut auri fulminantis, aut pulveris tonitrualis accenſi, vel inſtar lachrymæ vitreæ vim elaſticam ſuam exſerentis, in nervos & dein uſq; ad membranas & cerebrum ipſum irruere facit; atque hinc ſpiritus animales ſic rebelles facti, tot horrendorum ſymptomatum exiſtunt authores, quem tumultuarium ſpirituum animalium motum rectè nominat *exploſivum* Williſius: *nihil enim aliud eſt quod epilepſiam producat, quam violenta & impetuoſa aliquarum particularum, & in ſero & in ſpiritibus animalibus exiſtentium exploſio*, unde inſigne cerebri membranarum & nervorum irritamentum vel ſpirituum animalium conturbatio, vel violentus impetus. Particulæ enim hæ heterogeneæ, ſeu *elaſticæ* ſpiritibus animalibus & ſero ſunt mixtæ, impetuoſius efferuntur, unde ſpiritus animales vehementer dilatati & inordinatè moti, talem nanciſcũtur determinationem,

poroſq; cerebri ita aperiunt, ut quaquaverſum in nervos explodantur; quæ omnia citra ſenſum quoque & appetitum fieri poſſe à machinis etiam, hydraulicis & pneumaticis facilè probatur, indeque facilè cauſa explicari poteſt deterrimi hujus affectus. Non enim neceſſario in cerebro latet cauſa epilepſiæ, ſed aliunde è parte ſolida oriri poteſt, ſic ortum novimus hunc affectum à ſuppreſſis menſibus, quare probabile eſt ex utero, vel teſtibus fœmineis, à ſanguine vel ſemine corruptis malum produci, nam dum ſanguis eſt craſſior quàm oportebat, obſtructiones circa uterum facit, quare cùm humores & ſanguis ibi hærentes ſtagnant, & magna pars corrupta hæret in tubulis uteri, non poſſunt circulari, & ad cor per vaſa lymphatica redire, hinc morâ ſuâ alios accipiunt poros, vel fermentatione ſuâ internâ, vel ab externa aliqua cauſa, ut ira, &c. moventur & è latibulis ſuis per vaſa lymphatica ad ſanguinem propelluntur, in ſanguine ſolito majores inducunt fermentationes, hinc maximâ vi per totum corpus propelluntur. quia autem iſta fermentatione ſanguis magis actuatur, major copia ad Regium ſolium defertur, quare & impetuoſiſſima in cerebro oritur tempeſtas & motus, ita ut præter ſpiritus portio aliqua ſanguinis, quæ magis reſpondet poris, in tubulos cerebri deponatur, quę cùm non ſit admodum craſſa, non totalem obſtructionem in nervis efficere poteſt, ſed quia eſt etiam craſſior ſpiritibus animalibus, ideo in poros quorundam nervorum incidens, eos obſtruit, hinc ſequitur, quoniam iſtâ obſtructione, nervi à ſpiritibus vacui redduntur, & proinde flaccidi pendent, ut æger ſubitò in terram prolabatur, & non ſentiat.

Cauſa & hujus morbi ſanguinis efferveſcentia nimia eſſe poteſt, nam ab hac efferveſcentia humores ſpumoſi redduntur, quæ ſpuma nervos undiq; obſtruit, & hinc ille in terram prolapſus, & ſenſus abolitus, quia autem ſanguis majori impetu & copia ad caput defertur, & ſpiritus generantur, qui magna vi moti in cerebro undique ſibi exitum quærunt, adeò ut eo loci, ubi non eſt valida obſtructio, hinc illinc obſtructionem nervorum perſtringant, & ita ſibi viam in nervos, & hinc in membra parent, unde pro variatione partis, in quam ſpiritus irruunt, diverſi oriuntur motus convulſivi & varii affectus; ſi enim in glandulas ſalivales influunt, ſalivam vehementia quadam expellunt, hinc in quibusdam ſpuma magna copia ex ore fluit, quatenus iſta ſaliva ab exſpiratione in bullas agitur, ſi verò ſpiritus ad alias partes, ut ſunt teſtes, crura, veſicam, bracchia, &c. deferantur, alia ſymptomata inde ſequuntur. Ad hunc motum convulſivum maximè contribuit, ceu diximus, ſpirituum animalium acrimonia, quia ſua vellicatione nervos magis aperiunt. Bilis per ſe vix epilepſiam (ut multi putant) producet, quia eſt humor ſatis ſubtilis, & propterea omnia pervadendo ad ſummum non plus quàm dolorem pungentem per totùm corpus ſua acredine cauſabitur, ſed epilepſiâ vix poteſt pro-

producere, quia ferè ſemper in epilepſia obſtructio quædam adeſſe debet, & bilis obſtructionem vix imò nunquam faciet, ſi nempe pura ſit, & aliis humoribus non immixta.

§. 13. Accedamus nunc ad id, ut pro inſtituti ratione, quid ſpei ſit, de ægro paucis exponamus. Omnis quidem epilepſia periculo eſt plena, & curatu difficillima, quod cerebri pori à ſingulis paroxyſmis plurimum laxentur, ut deinceps materiæ cujusvis heterogeneæ incurſibus facillimè pateant, quaſi viâ patefactâ & effractis foribus. Alia tamen aliâ periculoſior, ac curatu difficilior eſt maximè ſi frequentes fuerint acceſſiones, ob rationem jam jam dictam; interdum adeò graviter hic morbus miſeros affligit, ut optimis etiam adhibitis remediis, vix ac ne vix quidem imminens vitæ periculum, etiamſi omnem lapidem, ut Pſeudolus ille Plautinus, moveamus, præcaveatur, nec *ἐπινίκιον*, veni, vidi, vici, cantare liceat. Unde facilè deduci poteſt, quod Idiopathica periculoſior & curatu difficilior ſit ſympathetica; quò etiam diutius protrahitur paroxyſmus, eò deterior affectus cenſendus eſt, poris cerebri ob frequentiſſimum incurſum hujus hoſtis vehementiſſimè dilatatis & quaſi excavatis. Pueros hic morbus atrox ſæpe moleſtare ſolet, eò quod humidiore ſint cerebro, inde poros patentiores habent. Longus etiam ſolet eſſe morbus, qui niſi pubertatis tempore in pueris, pororum cerebri ſoliditate indies auctis, inque puellis, menſtruorum lympham peccantem cum ſanguine evehere ſolitorum, initio tollatur, usque ad mortis diem ſaxum hoc Siſypheum volvere miſeri coguntur; cum enim, ceu diximus, magnæ alterationes fiant circa pubertatem, ſi circa hoc tempus haud ſolvatur, uſque in maturam ætatem comitabitur. Hic morbus facilè redit, quia pori in cerebro ita diſponuntur, ut facilè iterum humorem peccantem tranſmittant. Epilepſia inveterata incurabilis eſt, quemadmodum de cane vetulo proverbium ait, eum loris non aſſueſcere, quum enim ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis eſt; hinc non tam Senecæ, quam oraculi vox eſt, hîc quoque valens, minus negotii habet Medicus, ſi ad recens vitium adhibetur; cerebrum enim hac rerum facie eroditur, & inde pororum interſtitia ſenſim ſine ſenſu pertunduntur. Hæreditaria quoque epilepſia ob cerebri pororum diſpoſitionem à natura vitiatam, nullis quippe cedens medicamentis tolli nequit, eſtque incurabilis ut & congenita. Juvenibus, poſt annum vigeſimum quintum exorta, ad vitæ finem adhærere ſolet, uti teſtatur *Hippocrates* experientia edoctus ſect. 5. aph. 7. his verbis: *Quibuscunq; morbi comitiales ante pubertatem fiunt, tranſmutationem habent; quibuscunque enim viginti quinque annos natis fiunt, his plerumque commoriuntur.* Quemadmodum autem tempore veris magis irruit hic morbus, ſic eodem quoque tempore eſt periculoſior graviorque. Rurſum cum univerſum corpus afficitur, & derepentè infeſtat,

ita ut ſenſum ipſius mali in aliqua corporis parte à capite remota non prius percipiat æger, vix ſaneſcit. Si quoque morbus hic accutiſſimus fuerit, crebrisq; acceſſionib⁹ & ſymptomatũ magnitudine urgeat, brevi tempore ægrũ crudeli funere extinguet, ex aſſe quippe deflagrantibus particulis ſulphureis cum ſpiritibus animalibus. Minus malum eſt ſi morbus hic ſolo regiminis errore contractus ſit, & levibus cedat remediis, ad hanc claſſem pertinet epilepſia virginum ac viduarum juvencularum, quæ per matrimonium ineundum curari facilè poteſt. Minus etiam nocet, ſi morbo comitiali infeſtatum longa febris, ac præcipuè quartana acceſſerit, ſignum enim eſt particulas elaſticas & inflammabiles per hanc mutationem ſublatas eſſe. Nec adeò timendum eſt ſi epilepſia à dentitione vel erumpentibus variolis aut morbillis oriatur, remiſſa enim efferveſcentia ſanguinis à lympha ſtimulati, & ſic ſpiritibus animalibus in furorem verſis, ſua ſponte remittit affectus. Solvitur ſæpius epilepſia per ſeminis profluvium, materia peccante per has vias effuſa, nunc per ſternutationem, mox per pituitoſi humoris aut per nares, aut per alvum, aut per urinam, aut per vomitum excretionem. Solvitur aliquando per cœcitatem & ſtrabiſmum, uti obſervarunt *curioſi*, lympha quippe, quæ fundi eſt calamitas, coagulata, & nervis opticis ſeſe agglomerante, itaque iram ſuam in eos effundente. Plerumque hic morbus finitur per diaphoreſin, quandoque per ſcabiem totius corporis, à palindromie nimirum ſeri vitioſi propter intempeſtivam inunctionem Mercurialium in ſcabie hunc obſervari affectum, & ratio hæc eſt, quia inunctio illa malèſana, materiæ peccantis in ſero exiſtentis copiam violentius ad partes ſuperiores, ipſaque adeò cerebri penetralia, quaſi in ſentinam propellit, idque duplici exemplo patris & filii Trincavella confirmat. Prout etiam calamitas hæc per contracturam manuum & pedum, item per aphoniam ſolvi conſuevit.

In ſtupiditatem & melancholiam incurabilem triſti metamorphoſi mutatam transſiiſſe epilepſiam, notavit Celeberrimus *Williſius de morb. convulſiv. cap. 3.* & potiſſimum, planè ad noſtrum ſcopum, in paralyſin aliosque morbos abiviſſe Practicorum Commentarii loquuntur, ex quibus quilibet exemplorum *μυρμήκια* colligere poteſt, ſi modò velut agilis apis thyma circumvolitare velit. Nos alia nunc arena vocat, in qua monſtrum hoc Herculeo labore debellandum erit.

§. 14. Methodus ad tollendam epilepſiæ injuriam obſervanda, perficitur ſeqq. remediorum generibus, *Victus ratio* talis ſit: Aer ſit moderatè calidus, purus & ſiccus, vitandus cane pejus & angue impurus, contagioſus, nebuloſus, & nimis frigidus, id quod experientia edocti ſumus in Principe, qui affectui huic alias obnoxius, hoc non obſtante frigori intenſiſſimo ſe committebat, unde ſtatim in via hoc corripiebatur malo, tanta vehe-

vehementia, ut confeſtim vitam cum morte commutaverit. Cibus ſit moderatè calidus, facilis concoctionis ac boni ſucci, carnes conveniunt avicularum montanarum, gallinarum & pullorum, leporum & turdorum, ut adeò & hic valeat illud *Martialis:*

Inter aves turdus, ſi quis me judice certet,
Inter quadrupedes, gloria prima lepus.

Conducunt carnes columbarū, agnorum, perdicum, atque caponum, quæ alimenta aromaticis condiantur. Capparum uſus hic maximè prodeſt.

Vitentur piſces, juxta Gallorum enim proverbium, *poiſons* fait *poiſſon*, i. e. piſces faciunt venenum; In eodem prædicamento habentur legumina, ut ſunt allia & fabæ, de quibus Græci dicere ſolent, ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα, μηδὲ κυάμυς. Vitentur ſinapis, fletum factura, cepæ, fabrorum prandia, carnes porcinæ, nuces. Cibi quoque nonnulli peculiari vi epilepſiam excitare creduntur ut ſunt carnes hædorum, hepar hircinum & caprinum, coturnices, anſeres, paſſeres, anguillæ, fungi, lentes; ſic quo hæc meditor die, puerum ex eſu braſſicæ capitatæ conciſæ, & more Germanorum ſale conditæ, (quæ Germanis audit Sauerkraut) epilepſia correptum, & ex complexu triſtiſſimorum parentum à libitina raptum fuiſſe obſervavimus. Eadem calamitas accidere aſſolet in infantibus, ubi à lactis nimia ingurgitatione, ejusdemque in ventriculo aceſcentia & corruptela, tormina, motus convulſivi & certa mors ſequitur. Sic quoque omnia ſaccharata & dulcia contra vulgi opinionem, ob abſconditum acidum ſæpè unici epilepſiæ ſunt fabri; inde, quod in tranſcurſu monemus, malè ſi non peſſimè peccant Medici, qui medicamentis infantibus propinandis, ut palato fiant gratiora, perpetuò ſaccharum admiſcent, atque ita dum morbum curare ſatagunt, fomitem ſubminiſtrant majorem, ut adeò quis haud malè dicat ex illo oraculo, *Aceſias medicatus eſt.*

Potus ſit vinum aquoſum, tenue, non vetuſtum, aut ſulphure imprægnatum; maximè verò in hoc affectu abſtinendum eſt ab ebrietate, indeque non hic Medicus adhibendus eſt Seneca, qui (de tranquil. anim. c. 15. circa finem) *aliquando* ait, *vectatio iterque, & mutata regio vigorem dabunt convictusque & liberalior potio; nonnunquam & uſque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, ſed ut deprimat curas; eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibusdam, ita triſtitiæ medetur.* Quos inter morbos certe, noſter affectus non eſt; Limburgi enim ad Lanum, ubi Æſculapio primitias praxeos noſtræ perſolvimus ante annos aliquot fœmina quædam febre tertiana duplici correpta, ad Tantaleam ſitim explendam hauſit, adſtantibus inſciis, quartam menſuræ vini fortioris partem, unde propediem inſultu corripiebatur epileptico miſera, quæ tamen adhibitis idoneis infra dicendis remediis à nobis feliciter priſtinæ ſanitati reſtituta fuit.

Exercitationes corporis proderunt, ſi non

ſi non ſtatim à cibo, nec in corpore bi'ioſo cacochymico fiant, ne ex hac ratione confundatur maſſa ſanguinea & facili impetu ad caput ruant fermenta morboſa ſub cinere latentia, unde elaſticæ particulæ excitantur, ex quibus exurgere ſolent motus convulſivi ſive epileptici, rarius adhibitæ capitis frictiones, non minus ac moderatus licitæ Veneris uſus, ſuadenda ſunt.

Somnus ac vigiliæ excedentia mediocritatis, ceu Helice & Cynoſura ubique obſervandæ, leges juſtas, ſpiritus animales efferando noxia ſunt; ſomnum lethi conſanguineum fugiat æger, quam maximè diurnum, nocturnumque im̃odicum. Planè verò ſub nocentiſſimis Lunæ lucentis radiis audacius non capiat eum. Excrementa alvi reſpondeant ſingulis diebus, arte aut natura provocata. Retentio ſeminis, menſium, hæmorrhoidum, &c. nocent quoque, quippe ex his miaſmata facilè excitantur, quod credibilius fit, ſi malum per exortum ſeminis profluvium ſublatum ex præcedentibus notes; unde pronum eſt judicare, retentionem ſeminis diuturniorem ſolitumque menſtruorum ac hæmorrhoidum fluxum impeditum, hoſtem violentius excitare.

Animi perturbationes, v.g. ira, terror, timor, mœror, ſolicitudines, in excitando hoc morbo epileptico magnam habent vim; quæ omnia mirum quantum juvat elegans *Helmontii* obſervatio. lib. de morb. Arch. §. 17. epilepſiam ſubinde per menſes & annos dormire, & nunquam excitari, niſi per *iram, mœrorem*, venerem, partum, &c. nonne enim ſine haruſpice & extis vides hæc & alia hujus farinæ, ſi non furfuris, miaſmata facilè eam excitare poſſe; ut ergò minori pomærio finiamus, omnes animi affectus concitatiores vitandi ſunt, niſi quis ſua ſponte hoſtem hunc laceſſere velit, ſunt enim hæ paſſiones velut aſtra corpus microcoſmicum valdè immutare apta.

§. 15. Quibus præmiſſis nunc propius admoveamus pedem, ad ipſa hujus hoſtis penetralia vi medicamentorum effringenda, apparet autem aliis machinis uſos fuiſſe *Veteres*, aliis *Recentiores*. Veterum hæ artes fuere, curabatur affectus ſequentibus medicamentis: *Præparantibus* ſc. ſi redundent p.n. viſcidi, glutinoſi, & tenaces, ſeu ſalsâ ſimul acrimoniâ moleſti humores, oxymelle pura ſquilliticо, Syrup. de pomis, decocto betonicæ, hyſſop. majoran. meliſſ. rad. & ſem. pœon. ſem. fœnic. aniſ. Aq. betonic. pœon. hyſſop. primul. veris. ſalv. bugloſſ.

Evacuantia & lenientia ipſorum ſunt ſequentia: Pilulæ aloeticæ, aureæ, ſine quibus eſſe nolo, marocoſtin. aloephanginæ, cochiæ, fœtidæ, pruna laxat. cryſtall. tartari, &c. Illa Evacuantia erant, hæc *Avertentia*: Clyſteres ex rad. pœon. ariſtoloch. aſar. alth. fol. rutæ, cent. minoris, betonic. Mercurialis, fl. chamom. puleg. pol. montan. ſenn. Alex. hiſce decoctis adduntur El. lenitiv. hier. Logad. ad ℥ß. ol. rut. &c.

Digitized by Google

In quorum Catalogum referunt ſuppoſitoria, apophlegmatiſmosque ex ſem. pœoniæ, rad. pyrethri, tum & maſticatoria ex N. M. caſtoreo, rad. pyrethr. ſtaphid. agr. uvis paſſis, maſtiche, &c. Tum Naſalia ex ſucco radic. pœon. rutæ, betonicæ.

Tum Gargariſmos ex vino & aceto, in quibus coqui poſſunt flores ſtœchados, fol. origani hyſſopi, betonicæ, &c.

Tum ſternutatoria ex pipere, elleboro, caſtoreo, rad. pœon. majoran. flor. lil. convall. &c. Nec in Cerites ceras referunt ſive contemnunt cucurbitulas cum ſcarificatione ſcapulis atque hypochondriis, nec non poplitibus vel malleolis affigendas, etiam ſi per conſenſum hic affectus fiat, occipitio, maximè autem partibus extremis, ſi ibi mali ſit officina ſin pars ea ligari non poſſit, ut eſt uterus, &c. Et ſic præſcriptus ſit cucurbitularum uſus, harum loco ad emplaſtra ex mithridatio ſeu theriaca parata, velut ad Triarios res rediit.

Ligaturas quam maximè prodeſſe putabant, ubi priusquam auram nocentem ſentiat æger ad caput ferri, ad viam intercludendam forti ligatura vel vinculo partem conſtringat, ut hoc modo imminens acceſſio vel planè avertatur, vel ſi hoc fieri non poſſit ſaltem melior & clementior reddatur; in remiſſioni tamen hujus morbi gradu hujus generis remedium magis juvas, quam in fortiori.

Frictiones totius corporis à partibus ſupremis ad infernas procedentes præſcribebant. Hæmorrhoides aperiebantur ſanguiſugis, fronti aut aliis convenientibus locis applicatis, quibus materia peccans exhauriebatur, avara enim eſt beſtia, & juxta illud Horatii, non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

Rubificantia medicamenta collo aliisque partibus adhibuere ad vaporem venenatum ne aſcendat inhibendum, ejusmodi generis medicamenta pararunt ex ſinapi, euphorbio cum cantharidibus, aceto forti fermentoque.

Cauteria aliàs periculoſa in poſteriore capitis parte fecere audaces.

Corroborantia reſolventiaq́; materiam reliquam, intemperiemque cerebri *emendantia* ſunt theriaca, mithridatium, conſerva roriſmarini, acori, ſalviæ, aq. è florib. tiliæ, ſcobs eboris, C. C. viſcus quercinus, &c. Quæ non bis, neque ter, aut quater, ſed ſæpiſſimè adhibenda ſunt. In hunc cenſum pertinent oſſa humana combuſta, ungula aſinina, aſa fœtida, enula campana, radix & ſemen pœoniæ, cranium humanum, fœminæ pro fœmina, & viri pro viro, ex quorum uſu quotidiano malum hoc in aliquibus ſanari putabatur; veſica apri cum urina adhuc calente exempta ſiccataque in furno, donec in pulverem redigi poſſit, veteribus excellens audiebat medicamentum, decoctum ſarſaparillæ, guajaci, &c. haud negligebant.

Inter *Externa* oleum Philoſophorum, unguentum ex oleo rutaceo, euphorb. vulpino; Balnea ſummoperè quoque commendabant,

§. 16. Hactenus pro inſtituti ratione veterem curandi methodum quaſi extremis coloribus adumbravimus; nunc ſequitur methodus ex mente *Chymicorum*, quæ ſequens eſt. Cum verò Paracelſiſtæ hunc morbum aſtralem, occultum, malignum, Lunarem, Mercurialem & vitriolatum eſſe dixerint, ex iisdem principiis ſuis curam ſubjungunt; Aſtralis enim morbus cum ſit, decreta ſiderum haud negligenda, ſed tum in foſſione & præparatione, tum in exhibitione remediorum obſervanda eſſe admonemur; quare & ſub certo ſiderum aſpectu conficiunt & exhibent Lunæ liquorem viridem vel etiam cœruleum, cerebrum maximè confortantem; Luna enim ipſis dicitur cerebrum externum, oerebrum Luna interna.

Paracelſus huc refert quoque Smaragdos, hyacinthos, granatos, jaſpides, rubinos, veraſque eorum tincturas, corallia, margaritas.

Laudat & *Parac.* Aquilam ſuam cœleſtem, ut & dulcedinem ſive mannam Mercurii, quia Mercurium Microcoſmicum in naturali ſua liquabilitate conſervat. Sic & Spiritus vitrioli, vini dulcis volatilitas atque dulcedo verum eſſe putatur hujus morbi alexipharmacum. Huc quoque pertinent tartarum, ſulphur, antimoniata, camphora, ol. fuliginis; aq. fl. tiliæ, vel lil. convall, exhibitæ caducum hoc malum valdè domant.

Ut nunc taceam Eſſentiam cerebri humani, hujusque cranij Parac. cum alcohole vini ſalviati factam, quam propter conſiſtentiam *Galredam* vocat, vel magiſterium cum ſpiritu vitrioli factum; eſſentia ſanguinis humani, Mumia magnarum etiam æſtimantur virium.

Pergamus nunc, & *Helmontij*,
Quid valeant humeri, quid ferre recuſent,

paucioribus duntaxat contemplemur; Ille verò ſale volatili microcoſmi experientiâ magiſtrâ ſæpisſimè ſublatam morbi injuriam docet dicitque, quam felicitatem & adſcribit uſui ſalium vegetabilium Cephalicorum & aliorum appropriatorum, item ungulæ alceis capiti aſtrictæ, deque collo pendulæ, adjiciens ſympatheticè hunc inſultum eâ arceri, ita tamen, ut per hos uſus effœta ita reddatur, quo minus cum aliquo fructu poſtea applicari posſit.

Nunc ordine noſtro ſequitur Williſii Therapeja obſervanda, qui à vulgari medendi methodo recedit, quippe evacuantia generalia, ſc. catharetica ferè omnia fortiora, & venæſectionem vix admittens, ut nec ſternutatoria, cardiaca fortiora, cucurbitulas, ſcarificationes, ob notoriam ſpirituum animalium ab hiſce incenſionem & exploſionem, nervorumque ac fibrillarum irritationem; commendans è contrario ea, quæ ſpiritus animales efferos & volatiles figunt, nec non eorum motus exploſivos inceptos ſupprimunt, quem effectum ſibi promittit ex medicamentis ſale volatili & armoniaco, aut etiam ſulphure vitriolico præditis, cujusmodi ſunt ſal & oleum ſuccini, ſpiritus ſanguinis humani vel alius animalis, ſpiritus C.C. fuliginis

Digitized by Google

liginis, tinctura caſtorei, ad guttas aliquot cum vehiculo idoneo intus ſumpta aut naribus admota, hæc enim levamen afferre ceu ex ipſo veritatis tripode tradit. Ita & in ſubſidium vocat *frictiones* per totum corpus adhibitas, quarum vi & beneficio ſpiritus animales ab exploſionibus ineundis blandè revocantur ac quaſi compedibus injectis impediuntur.

Secreta quoque & arcana, quæ audiunt aliàs ſpecifica, hîc loci non omittenda putat, idque ex hoc argumento ſat Achilleo, quod natura illorum in eo conſiſtat, ut cerebrum corroborando, ejusque poros conſtringendo copulam irruentium ſpirituum excludant, & ſic quaſi violenti tribuni intercedant, ſpiritusque intra cerebri meditullium exiſtentes figant & quaſi conſtipent, omnia enim antiepileptica, ut pœonia, viſcus quercinus, flores tiliæ, lil, convall, &c. aſtringente vi pollent, indeque poros cerebri nimis laxos & apertos conſtringunt & occludunt, ut ſic via intercludatur materiæ morbificæ hanc turbellam excitanti.

Quæ ex mineralium & animalium familiis petit prædictus vir Celeberrimus, ſunt cranium humanum, ſanguis quilibet, ſuccinum & corallia, ſalia volatilia.

Quod ſi verò hoc morbo detineatur puer vel adultus, & copiam pituitæ acidæ in ventriculo ſuſpicetur, exhibet emeticum per plures menſes quatriduo ante plenilunium, vinum nempe ſcilliticum, oleo amygd. dulcium recent. mixtum, aut etiam ſal vitrioli album, aut tartarum emeticum. Dein in nimia ſanguinis plethora aliquid ſanguinis è bracchio mittere jubet, & quandoque jubente neceſſitate tale vel ſimile exhibet purgans.

℞. *Reſin: jalappæ* ℈ß.
Mercur. dulc. gr. xv.
Caſtor. gr. iij.
Conſ. flor. pœon. ʒj. *F. Bolus, vel forma pilularum exhiberi poteſt.*

Hæc Triaria ſunt medicamenta, ſequentia verò quæ Empyrica vocari ſolent, ſunt velut Tyrones, qui interdum victoriam fortiter non reportant, ſed hoſte in panicum terrorem ex alia cauſa verſo, quaſi inveniunt, ſc. ranarum hepata, rad. bryoniæ, pulv. cuculi, coagulum leporis, & ejusdem pulmo, hepar lupi, lapilli hirundinibus exempti, milvi jecur, ova corvorum, &c.

Periculo authoris & hæc in aciem prodeant, nempe amuleta, ex rad. pœon, ungul. alc, cran. hum. viſc. querc. ſem. pœon. inſtar coronæ roſaceæ, appenſorum quorum omnium vis notabilior eſt in ventriculo operans, quam ſi de collo ſuſpendantur. Amuletum ex frutice ſambuci in ſalice inventi magnarum putat virium, & ſæpiſſimè hoſtem tali remedio debellatum gloriatur.

Externè etiam utitur oleo ſuccini, ad nares inungendas &c. quæ dulcius ex ipſo fonte hauriri poſſunt; illud tamen omittere non poſſumus, prædictum Williſium in claſſem remediorum præſentium retuliſſe diaphoretica, ſalivantia, thermas & acidulas, ad quæ tanquam ad ſacram aliquam

Digitized by Google

anchoram ægroto confugiendum monet.

Et quid tibi videtur Sylvi? Illi verò hæc mens ſedet, ſummè conducere omnia ea, quæ ſpiritum acidum eumque volatilem ſpiritus animales diſpergentem & conturbantem figunt, ſalia nempe lixivioſa vel fixa vel volatilia, aſt ſimul fixantia; medicamenta igitur ſale figente & volatili conſtantia in epilepſia eſſe optima credit, unde præſcribit rutam, polium montanum, radic. & ſemen pœoniæ, valerianam, dentariam, flores lil. convall. tiliæ, omniaque ſale volatili turgentia, ſquillam acrimoniâ ſalem ſuum volatilem manifeſtantem, viſcum querc. lignum corylinum, buxinum, ſpiritum tartari, Spir. & ſal volatile cranii humani, C. C. Inter ſalia figentia refert ungulam alcis, coagulum leporis, ſtercus pavonis, capri veſicam cum urina in furno ſiccatam. Inprimis aſteriſco notat caſtoreum ſale volatili conſtans, tanquam optimum antiepilepticum, item corallium, ſuccinum, lapides pretioſos, cinnabarin nativam, Magno Cratoni trium Imperatorum Medico Epilepſiæ Magnes vocatam, quæ omnia jam nominata acidum ſpiritum mirè figere valent.

Venæſectiones, vomitoria & purgantia, diuretica ac ſudorifera per ſe prodeſſe negat, frictiones verò, fonticulos & inunctiones mercuriales experientiâ edoctus commendat maximè. Inter externa jubet naribus adhibere ſpirituoſa & acria, h.e. ſale lixivioſo volatiliſato prædita, ſpiritum ſc. acidum figentia, verbi causâ, ſpiritum ſalis armoniaci, fuliginis, &c.

Nova lux in hoc mari fluctuantibus oboritur, *Carteſius* ſc. cujus *ſequaces* in particulis acutis & angularibus ſanè quid majus, quam juxta illud Plauti pueri in faba, ſe reperiſſe putant, indeque quaſi virgulâ divinâ ſanitatem inveniri putant, ſi tales particulæ obtundantur & lævigentur, id quod moliuntur per pulverem Marchionis, de gemmis, decocta lignorum, aliaque ſpecifica cephalica, quæ jam referre antevertimus; hiſce enim & inferius adhuc dicendis medicamentis acrimonia humoribus inexiſtens, acieſque verè obtunditur atque hebetatur, uti facilè videre eſt in cultro, gladio, acu vel acicula, nemo enim eſt qui neget, niſi is qui contra ſenſum communem pugnat, illa uſu atteri obtundique; ad quem ſcopum collimat quoque Theriaca cœleſtis nuper Hanoviæ confecta, ac paucis à me deſcripta, pluribusque experimentis & uſu hactenus comprobata Medicina, ad grana aliquot exhibenda.

Hactenus in proſcribendo morbo alienis opinionibus manum commodavimus, supereſt ut & videamus, quidnam ex noſtro voto ſit tentandum. Conſtat ex præmiſſis ante omnia ſerum acre corrigendum eſſe, cum in hoc fons mali lateat, exindeq; oriatur iſta furia Coſmetorgis noſtri & exploſivus ſpirituum animalium impetus in nervos inordinatus & perverſus; qui enim ſemper blando tardaque greſſu ſecundùm naturam influere deberent, impetuoſius in machinam ex fibrillis nerveis compactam

irruunt,

Digitized by Google

irruunt, & contractivum motum concuſſionemque inferunt. Hunc hoſtem ergò per remedia ejicere debemus, quæ invenire licet tam contra ingruentem quam jam præſentem, per methodum medendi ritè obſervatam, quæ abſolvitur ordinariò tribus indicationibus 1. curatoriâ, 2. præſervatoria, & 3. vitali. 1. Curatoria reſpicit ipſum morbum cum paroxyſmo, eundemque vel planè prohibet, vel ſaltem levamen ei affert. 2. Præſervatoria reſpicit ipſas morbi *tincturas ſeminales*, cauſasque & impuritates morbificas, ſive fermenta morboſa evacuanda & alteranda, morbum tum univerſalibus tum particularibus radicitus extirpando, novamque acceſſionem Paroxyſmi prohibendo. 3. Vitalis eſt, quæ eouſq; tribuit inducias hoſti ita vallato, ut dum vires fractæ redeant, non expellatur, ſed pro viribus ægro reſtituendis omnia tententur. Materiæ remediorum ex triplici uſitato fonte ceu pharetra Chirurgica, Pharmaceutica & diætetica depromuntur.

Ingruente & facta triſti illa facultatis animalis (ſic ad mentem vulgi, uti ſæpius ſic & hic, loquimur) ecclipſi, intentio omnis dirigenda eſt ad cauſam & ſymptoma. Symptoma duplex urget hac in affectu, facultatum nempe animalium principum & ſenſitivorum ceſſatio, ipſaque contractio violenta. Excitandus itaque eſt æger paroxyſmo infeſtatus per ſtentorias inclamationes, vellicationes membrorum etiam obſcœnorum, & frictiones inprimis cervicis, dorſi, cum ſpiritibus apoplecticis ſeu pannis aſperioribus, aut quæcunque arma huic rei apta occaſio ſubminiſtraverit: conducunt & ligaturæ, clyſteres cum ſalib. volatilibus parati: os deducatur vi vel manuum, vel inſtrumentorum, tum ut facilius reſpirare æger, & ſpuma ei effluere poſſit, tum ne lingua præmordeatur. Os autem apertum ſervari poteſt, vel viſco quercino, vel radice pæoniæ, vel ungula alcis, vel ſacculo medicamentis maſticatoriis & epilepticis repleto, pollicem quoque cum reliquis digitis ad frangendum morbi violentiam extendere & manui ungulam alcis intrudere ſolenne eſt. Membra ipſa convulſa elevato nonnihil pectore & capite (ne terræ impingantur) ſervari debent, contortas partes præ reliquis oleo calido fovere quidam precipiunt, nos ſpirituoſa aromatica his præferimus, imprimis *ſpiritum cochleariæ*, quo ſæpiſſimè hoſtem fugatum gloriari poſſumus; ruta quoque digitis teratur indaturque naſo, quo modo & applicandum polium montanum, aliaque ſalia volatilia naribus admoventur, quæ inſerviunt abbreviando paroxyſmo; & credibilius erit; quod de ſacra nobilis *rutæ* vi diximus, ſi audiamus *Sylvium* exiſtimantem, quod ruta hortenſis ac ſylveſtris ſale volatili acri mordicante, adeoque convenienti ſpiritus acidi correctorio turgeat.

Infundantur aquæ epilepticæ ex. gr. hirundinum cum caſtoreo, picarum, lil. convall, Tinct. caſtorei, ſpiritus ſalis aromaniaci volat. fuliginis, urinæ, C. C. convulſivus *Nob. Wald-*

ſchmidii Fauteris ac Collegæ ſuſpiciendi, Balſami Nervini *Excell. D. Sebaſtiani Scheferi* Poliatri Francofurtenſis Celeberrimi, Collegæ itidem honoratiſſimi, aliaque generoſa ſpecifica inferius dicenda.

Sternutatio excitari poteſt per *Wedelianum euporiſton*, vitriolum ſc. album in aqua majoranæ vel lil. convall. majoranæ, addito caſtoreo & ambra, vel per pulverem ſternutatorium lippis ac tonſoribus notum. Applicentur & naribus balſama cephalica, balſamum nempe majoranæ, ſuccini, rutæ; in hunc cenſum veniunt ſpir. ſalis armoniaci & urinoſus. V. gr.

℞. *Spir. ſal. armoniac.*
C. C. ana ℥ ß. M.

Vel ℞. *ol. caſtor. gutt. ij.*
Balſam. vitæ
rutæ
ol. ſuccini ana q. v. M.

Hæc hactenus obſervanda ſunt, ſi verò malum per conſenſum ventriculi fiat, & præcedat nauſea & alia laborantis ventriculi ſigna, vomitus more veterum electuario diaſari, &c. vel melius hodiernorum more Tartaro emetico, aliis liquoribus mixto, à granis duobus ad quatuor excitetur, unde acido viſcido in ſtomacho reſidente evacuato, confeſtim malum pellitur, quod & in infantibus bono cum ſucceſſu expertus ſum, ubi ſc. lac in æruginoſum virus quacunque de cauſa mutatum fuerat. Hæc agenda ſunt, illa verò omittenda in paroxyſmo venæſectio ſcil. aliàs anima furibunda quâ datâ portâ rueret, niſi quis ſpecie venæſectionis, juxta quorundam experimentum, partem ægri ſauciare, & guttam unam & alteram ſanguinis hominis proprii in aqua appropriata propinare velit, venas tamen frontales & raninas, ſi adſit plethora, commodè ſecari poſſe nullus dubitaverim. Si paroxyſmus diutius perduret, vel parvis intervallis redeat, tempore induciarum clyſteres acres & ſtimulantes fortioresque injici poſſunt, quos poſtea in aciem producemus. In mulieribus ſi ſit hic affectus per conſenſum uteri, accendantur res graveolentes, pennæ videlicet pavonum, ac perdicum, corium, aliæque quiſquiliæ, in quibus excogitandis quæ moliatur muliebris & anilis inſania, vel Cato ſine riſu audire non poſſit, v. g. die Strumpffbändel &c. propius verò ad rhombum accedit, aſa fœtida, caſtoreum, nodulo incluſa & naribus admota; viribus ad amuſſim v. æmulus eſt ſpiritus ſalis armoniaci volatilis; cum ab obſtructione menſium vel lochiorum ſit paroxyſmus, exhibemus enema ex hyſtericis, & veneſæctionem in pede inſtituimus, dein ad fermentum epilepticum præcipitandum & eliminandum vino medicato ex purgantibus antiepilepticis & hyſtericis combinatis utendum extra paroxyſmum ſuademus. In paroxyſmo graveolentia offerimus, quæ ſpiritus animales efferos in quietem (ut prætor tumultuantes homines) cogunt, & hinc inde vagantes, ad quietem vocant. Si *Suaveolentia* internè vel externè naribus adhibentur, paroxiſmus non tantum augetur, ſed & acceleratur, perinde ut

ut juxta verſiculum, *blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos*; ſunt enim hæc molliora & facilè cedunt motui ſpirituum animalium. Hìc conveniunt illa ſpecifica, ut ſuccinum, mater perlarum, & omnia ea quæ multum alcali in ſe continent, quæ acidum illud exoticum facilè abſorbere poſſunt, in hoc caſu convenit & elix. propriet. addita eſſentia caſtor. myrrhæ, circa phaſes Lunæ exhibendum, quia circa illud tempus ſanguinis & ſeri corpuſcula peregrina facilè effervеſcunt, in juvenculis inprimis circa novilunium, provectioribus circa plenilunium erumpunt menſes, uti experientia ſæpius comprobata conſtat. Ordo nos nunc vocat poſt explicatam indicationem curatoriam, ad ſecundam, nempe præſervatoriam, ubi examuſſim notandum, quod quando cauſa mali in certa quadam hæret parte, præter alia conveniunt cucurbitulæ, ligaturæ, cauteria tum actualia tum potentialia, ſetacea, fonticuli, veſicatoria ac hirudines. Hiſce nihil proficientibus, anne adhiberi poſſint apud Italos, præſertim Florentinos, recepta cauteria, ſiniſtro occipiti vel infantis ex hæreditate morbum nacti, vel adultioris applicata? Ego valdè dubitaverim, deterreor quippe & crudelitate remedii & infeliciſſimo quandoque exitu, quem periclitari nihil aliud eſt, quam juxta illud *Horatii*, *ire per ignes ſuppoſitos cineri doloſo*. Sed ut brevis ſim, cauteria laudantur ab his, culpantur ab illis, atque de iis nihil certi pronuntiare, experientia deſtituti, audemus, præter illam inuſtionem herbæ illius Indicæ, Moxæ ſcil. in vertice capitis, qua inuſtione puerum 16. annorum feliciter reſtituimus; eadem judicamus de conſuetudine illa qua Lybiæ populi pueris quadrimis verticem lana ſuccida adurere ſolebant, ut eos ab epilepſiæ inſultibus immunes redderent; idem in Hetruriæ primaria urbe Florentia, etiamnum in uſu eſſe conſtat, idque hac ratione defendere ſatagunt, quod ex duobus malis, omnium ſapientum punctis, minimum ſit eligendum, præſtare autem, ut vel potius ultima tententur, ne miſer ægrotus in crudeliſſimo hoc equuleo relinquatur, & quadrat huc illud veriverbium medicum, *quæ medicamenta non ſanant, ignis ſanat*.

Loco actualis cauterii, potentiale ex cantharidibus fermento acetoque in commiſſura coronali inſtitutum eligi poteſt, certiſſimum enim eſt, quod facta tali modo via, elaſticis particulis pateat exitus. In pueris autem fiant veſiculæ maximo cum commodo in cervice, quæ acu pungantur, fluereque per menſem, & ultra permittantur.

Trepano quoque, abſque periculo in eundem finem nonnulli utuntur, cranium enim aperiunt, de quo videas inſtar omnium *Severinum*. Arteriotomia quoque ſæpius feliciter inſtituitur.

Perſpectis Chirurgicis, pergamus ad remedia ex fonte *Pharmaceutico* haurienda. In prima acie ſtant alcalia volatilia, item terrea, acidum iſtud vitioſum abſorbentia; his & gemmum

num eſt, ad ſiſtendos epilepticos inſultus, *Sulphur antimonii*, ſine vel cum Mercurio mixtum & ſublimatum, melius verò illud, quod ex ſcoriis ultima vice certo modo præcipitatur; doſis pro renata à grano uno, robuſtioribus paulò ad grana duo ſe ſe extendit, quod Euporiſton epilepticos motus tam imminentes quam præſentes ſiſtit, ſimulque mineram morbi, ſi quæ reperiatur in primis viis, auſpicato vomitu exſtirpat, atque etiam in parvulis infantibus, abſque periculo etiam repetitis vicibus, illo remedio uti licet; quod & *præſervatoriè*, addito ſemper Mercurio dulci, ante novilunium exhibitum & aliquoties reiteratum, extra paroxyſmum ad fermentum malignum extirpandum convenit, blanda quoque diaphoreſi ſua calamitatem hanc ſopit, quod experientiâ edoctus approbat. *Expertiſſimus & propitio fama calculo ditiſſimus Ettmüllerus in ſuo valetudinario infantili.*

In hunc cenſum & terrea retulimus, qualia ſunt communia illa euporiſta, ex. gr. cranium humanum non ſua morte mortui, ſed violenter extincti hominis, corallia rubra, bezoar or. & occidentale, unicornu marinum, & illud foſſile, in quo efformando natura mirè ludit; omnia enim hæc acidum nervos infeſtans abſorbent, & ita malum vel tolerabilius reddunt, vel interdum planè tollunt. In hanc claſſem & referimus mineralia, inter quæ agmen ducit Cinabaris nativa Hungarica cryſtallino ſplendore fulgens, & hujus æmula antimoniata quorum uſum maximè omnibus junioribus practicis commendo; formula eſt ſequens:

℞. *Cinabar. nativ. ſelect.* ℈ij.
Pulv. Bezoart. Senn. ℈j.
Bezoart. ſolar.
Mag. corn. alcis ana ℈ß.
M. f. pulvis pro pluribus vicibus.

Vel ℞. *Cinabar. nat.* ʒß. *vel cinabar. antimoniat.* ℈j.
Sal volat. C. C.
ſang. hum. ana ℈ß.
Laud. opiat. gr. I. *M. pro aliquot vicibus.*

Vel Pulvis Cephalicus Epilepticus, qui *tribuitur Glorioſo Romanorum Imperatori Rudolpho*, ſequens:

℞. *Cinab. antimoniat.* ℥ß.
Unicornu ℥ij.
C. C.
Viſci querc. ana ʒi.
Terr. ſigillat.
Cran. human. præpar.
Margarit. præpar. ana gr. XV.
Lap. ſmaragd.
Cinnamom.
Croci ana ℈ß.

Miſceantur invicem & fiat pulvis ſubtiliſſimus, hujus pulveris vires contra gravem hunc noſtrum affectum magnum merentur encomium, uti vel ex ejus baſi, cinabari videlicet antimonii, conſtat, cujus virtutem pro confortandis nervis & compeſcendis ſpiritibus animalibus cephalicam antielepticam antidinicam laudat quoque Crato, rium Imperatorum Medicus, in cõſiliis, hac quoque baſi ferè omnes pulveres cephalici & epileptici celeberrimorum Medicorum conſtat.

℞. Spe-

℞. *Specif. Cephal. Hartm. Quercet. Michaelis, vel Waldſchmidii ʒj.*
Mag. cran. human.
Facul. pæon. ana ʒj.
Theriac coel. Hanov. gr. v.
Elæoſacchar. ſuccin. gr. vi. *M. f. pulvis ad uſum.*

Cephalicum illud famoſum *Michaelis* eſt ſequens:

℞. *Cinnabar. nativ. Armen. per ſublim. 6. vel ultra rectif. vel cinnabar. antimon. toties rectific.* ℥iij.
Facul. rad. pæon. ℥jß.
Magiſter. epilept. ℥ß.
cordial. ℥ij.
Fol. auri numero j.
M. F. ſpecificum cephalicum.

Magiſterium Epilepticum.

℞. *Ungul. alcis*
Cran. hum. violenta morte defuncti.
Cornu. alcis
C. C. ana ℥j.
Smaragd. or. ver. ℥ß.
Unicorn. ver. ʒij.

Pulveriſ. affunde menſtruum ex ſale & alumine præp. ſ. q. ſolve, & ſolutum præcipita ſpir. vitrioli, præcipitatum edulcora, & adde Magiſt. ſuccini ʒj.

Magiſterium cordiale.

℞. *Margar. or. præpar.* ℥ß.
Corall. rubr.
Lap. percar. ana ℥j.
Raſur ebor.
C. C. ana ʒvj.

Pulveriſat. cum dicto menſtruo ſolve, & ſpir. vitrioli præcipita, tandem edulcora. Ex his duobus præparatur ſpecificum cephalicum.

Non caret ſua laude hoc in affectu *Theriaca cœleſtis Hanovienſis*, multis experimentis nobilitata Medicina; & ſuâ laude non defraudandus. *Pulvis Epilepticus Infantilis Ludovicianus* cum opio, ut & *Panacæa Vitrioli.* Commendamus quoque *Arcanum* illud *Antiepilepticum*, cujus mentionem facit, nuper magno medicinæ purioris damno extinctus, *Thomas Bartholinus* in Actis Haffnienſibus Vol. 5. pag. 73. quod expertum reperimus aliquoties.

℞. *Cran. human.*
Sem. pæon. ana gr. x.
Succin. alb. gr. vij.
Auri hered. gr. ij.
Margarit. ppt.
Corall. ana gr. v.
Sambuc. cort. ex ſalice nat. gr. x.
Caſtor. gr. iij.
Pulv. Calendul. gr. ix. *M. f.*

Pulvis ſubtiliſſimus, in aqua lavendulæ exhibendus.

Vel ℞. *Sal. volat. ſuccin.*
cran. hum. ana ℈j.
Caſtor. ʒij.
Infund. in ſ. q. ſpir. vini, digerantur & circulentur.
S. Tinctura Epileptica. Doſis ad gutt. xx.

Vel ℞. *Spir. ſal. armoniac. cum calce viva & ſpir. vin. parat.* ℥ß.
affunde caſtoreo, & abſtrahe Tincturam, ut ante.

Vel *in forma pulveris*:

℞. *Cran. human. præp.* ʒj.

Cinnabar. antimon. ʒß.
Caſtor. gr. xv.
Sal. volat. C. C.
ſuccin. ana ℈ß.
F. Pulvis, pro re nata pro aliquot doſibus.

Sic & hiſce poſſunt maritari *opiata*, quippe quæ efferos & inordinatas ſpiritus animales quaſi popyſmate demulcent, & eos hac vel in illa ſtatione ſua ligant, quæ alias Archæum noſtrum, ut loquar cum *Helmontio*, haud dubiè furibundum redderent; quando accedunt ſimul tormina ventris, & tuſſis convulſiva, præſertim in infantibus, conjuncta diarrhoea, ut fieri amat, quam maximè conveniunt prædicta opiata, ad curandam quoque Epilepſiam Hypochondriacorum primò purgandum eſt corpus ſequenti remedio purgante:

℞. *Mercurii dulcis gr.* xij.
Reſin Gialapp. gr. vj.
Cran. humam. ppt. philoſoph. ℈j.
Tinctur. ſuccin.
Caſtor. ana gr. v.
Conſ. flor. pæon. ʒij.
M. f. Bolus.

Vel ℞. *Reſin. Thurbith.*
Agarici ana gr. vj.
Flor. ſal. armon. martial. gr. v.
Sal. volat. ſuccin. gr. ij.
Ol. ſtill. majoran. gutt. ij.
M. f. Pilula.

Dein acidum excedens ad ſtatum naturalem reducendum eſt per vitriolum Martis, ſal noſtrum abſorbens, ſal eſſentiale Zvvelferi Saccharo canthi mixtum; à prandio & cœna quoque utendum pulvere ex ſeminibus carminativis, cum aliqua portiuncula cranii humani raſi, ſed notandum eſt, ſi affectus hic ab alia parte & cauſa oriatur, non ſemper convenire, ſpecifica antiepileptica, ſed parti laboranti appropriata hîc imprimis non negligenda ſunt acidum abſorbentia, quæ jam ſupra memoravimus, non libet enim cramben bis coctam apponere.

In Epilepſia ſcorbutica omne fert punctum ſpir. ſalis armoniaci cum Elixire noſtro antiſcorbutico mixtus; Item ſequens pulvis.

℞. *Spin. viperar. ppr. gr.* xxv.
Cin. talpar. ad albed. calc. ʒß.
Cran. Microcoſm.
Lap. Bezoar. ana gr. xxiiij.
Sacchar. perlat. ʒij. *M. f.* Pulvis ſubtiliſſimus. Doſis eſt quantum cuſpide cultri capi poteſt, in ſequenti vehiculo.

℞. *Aq. beccabung. è ſucc.*
Mercurialis ana ℥iij.
M.

Vel ℞. *Diaſcord.* ʒß.
Conſ. chamapyth. ℥ij.
Flor. tiliæ.
Rut. ſylv. ana M j.
Raſ. corn. alcis ʒß.
Decoct. rad. ſarſaparill.
Succi beccabungæ ana lib. ij.
Pulv. ſpaſmod. ʒvj.

Ex Vitreo organo deſtillentur & adde Tinct. cort. rad. pæon. ℥ij.

Doſis hujus aquæ eſt cochleatim exhibenda, cujus vires ſunt, ut ſerum acre ſi non per ſudorem tamen per udorem diſcutiatur.

Vel ℞. *Elix. antiſcorbutic. m.* ℥ij.
epilept. ʒjß. M. *detur ad vitrum.*

Detur

Detur ad guttas 20. in aqua appropriata; in hyſtericis motibus convulſivis ſemper addito Caſtoreo medicamenta reliqua exhibenda ſunt.

Sequentem pulverem mille experimentis approbatum in ſolatium Epilepticorum revelatum volo, quem nominare placet *Draconem figentem.*

℞. *Nuc. moſch.* ʒjß.
Ciner. talp. ʒij.
Tal. lepor. numero iij.
Pulv. card. bened. ℈iiij.
ungul. alcis
ſuccin. alb.
viſc. querc. ana ℈ijß.
Margarit. prap. ʒj.
C. C. *uſt.* ʒß.
Unicorn. ver. ℈j.
Cran. hum. ʒij.
Sem. pæon. ʒß.
Sacch. Canar. ℥ij. ʒij.
Fol. aur. q. v.
M. F. Pulvis ſubtiliſſimus. Doſis à ʒß. *ad* ℈iiij. *&* v.

Sanguis humanus ritè collectus, addito an. alcohol. vini, fermentando reddit ſpiritum gratiſſimi odoris, qui linguam ferit & pungit, eſt antiſpaſmodicum egregium; doſis à gutt. xv. ad xx. in vehiculo appropriato.

In genere nunc & alia recenſenda ſunt quæ ſpiritus animales in ordinem redigunt, nervoſque tamquam ductores confortant, & hunc motum convulſivum ſæpiſſimè vel mitigant vel planè tollunt.

Ex. gr. pro Junioribus ſunto ſeqq. formula.
℞. *Elixir. Cephal. Williſ.*
Spir. ſal. Armoniac.
Vitriol. Epilep. ana ʒß. *M.*

Doſis gt. xx. Tinctura coralliorum ex coralliis cum pauxillo nitri calcinati, n. d. & cum ſpiritu aniſi vel melius ejuſdem oleo duntaxat parata, quæ poſteriori modo parata in hoc affectu, quia caret menſtruo acido, valde proficua erit. Tincturæ Lunæ alii mirum quantum tribuunt, aſt certè meum calculum non ferent, cum enim nihil præter Vitriolum in ſe contineat, ceu ex colore coeruleo apparet, facili marte inde colligi poteſt eam magnarum virium in hoc affectu eſſe non poſſe. Primum ens ſeu liquor tiliæ, è tilia vulnerata menſe Februario collectus, ad ℥iiij. ter in die aſſumptus mira quoque præſtat. Pro magno arcano hoc in morbo revelo hepata ranarum decreſcente Lunâ collecta & ſole exſiccata, quæ pulveriſata ad ʒj. aliquoties aſſumantur. Sequens quoque ſecretum adhuc intra penetralia Veſtæ (ut Horatii verba mutuer) latuit, nobile remedium ab ignobili auctore nobis revelatum, & præſenti auxilio ſæpius cognitum, *Lumbrici* nempe *terreſtres* in vino Rhenano extincti & exſiccati, adque drachmam unam circa novilunium per 3. menſes exhibendi; quo modo duos juvenes 14. annorum feliciter priſtinæ reſtituimus ſanitati; cui os humeroſque ſimile eſt pulvis Talpæ calcinatæ, vel cineres ad ʒj.

Sic in ſtercoribus pavonis, ciconiæ, leonis & hominis ſingularis latet vis antiepileptica, experientiâ multiplici teſte, ut adeò ex iis ſtercoribus, tanquam Virgilius ex ſtercore Ennij, au-

Digitized by Google

rum & quod pretioſius eſt auro colligere liceat. Nonnulli enim norunt ex his debitâ fermentatione & volatiliſatione elicere, ut moſchum & ambram ferè oleat, ſicq; in zibetham Paracelſi occidentalem abeat; laudi quoque acerra litandum ſecundo & felici ſpiritui ſecundinæ humanæ uxoris ſobolem maſculam enixæ, quod remedium vim ſuam exeruit, & ſic æternitatem famæ ſibi quæſivit in Rege Poloniæ, qui cum in hoc piſtrino laboraret infelix, feliciter convaluit, pluris illud faciens quam ſceptrum, quam coronam ſuam, teſte Nobil. *Cnæfelio Archiatro*. Nonnemo Agyrtarum conſortio adſcribendus divinis laudibus extollit folia buxi, in pulverem redacta & in hoc morbo præſcripta, cui idem accidit, quod apud Horatium de arte Poëtica, Scriptori Cyclico, qui *fortunam Priami cantabo & nobile bellum* clamitabat, cui rectè Poëta accinebat,

Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu,
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Ex meliori luto verò Titan his præcordia finxit, qui in principio paroxyſmi propinant liquorem ſalinum volatilem camphoræ acutum, opiique eſſentiâ maritatum; opium enim cum camphora combinatum, & ſic viunitâ fortius redditum, ferocientes ſpiritus animales compeſcit, & ſedato paroxyſmo blandum ſomnum cum ſecuta ſalutaris ſudoris eruptione inducit. Inter hæc ſalina volatilia, tanquam Luna inter ignes minores nobis fulget ſuccinum vel ejus ſal volatile, vel liquor, vel oleum. Denique ut olim ob Dominorum aſperitatem ſervi ad ſtatuam Principis confugiebant, ſic ſi in *cura* omnia hæc fruſtra tentata fuerint ad ſtatuam hanc *Sancti* nempe *Anthonii*, h. e. ne œdypo opus ſit, ad acidulas S. Anthonii vulgò Döningſteinenſes, & Schvvalbacenſes, utpote furorem Coſmetorgis ſedare, ſylveſtriaque ſalia ſæpius peccantia ejicere ſolitus, eſt confugiendum. Sanguis aſini, & aliorum plurium animalium, felis nempe vel pulli nigri, &c. poſt aurem exſectus, & ad guttas aliquot exhibitus, pluribus auxilium attulit. Alii extollunt cranium gallinæ nigræ, alii oſſa capitis porci exhibent.

Nec intacta relinquenda infuſio liquorum ſalinorum volatilium opio maritatorum, in venas ægrotorum, aut & muſteum inventum transfuſio ſanguinis hominis in venas hominum, quæ nunc, ut ſic loquar juris gentium eſſe cepit, cum antea vix in Anglicis oris eſſet cognita, ita tamen ut ſortem novorum inventorum communem experiretur, ac velut Hercules in cunis ſemper oſores & roſores haberet, quippe ob quorundam tela in publico vix apparere licuit, aſſimile ſcil. quòd in noſtris terris æger ſanguinem hominis capite plexi recentem haurire, & hoc facto eousque curſum ſuſcipere adſolet, usque dum ſudor erumpat. In obſtructis menſib' proſunt omnia, quæ ſanguini motum concilian, ne tamen ſint nimis ſubtilia, ne potiùs caput levitate ſuâ petant quàm uterum,

Digitized by Google

ſed gravia, quæ ſanguinis motum deorſum ſequuntur, & tamen de obſtruunt. Hiſce generalibus *internis* ſunt adjicienda coronidis loco & *generalia externa*; primas ferunt Spiritus ſalis armoniaci naribus applicandus, Balſamum rutæ, ſuccini, &c.

Optimum Enporiſtô eſt balſamum ſuccini ſcrobiculo ventriculi, vel etiam umbilico illinendum; oleo ſuccini & vertex capitis quidem inungi poteſt, ſed cum hac cautela & parſimonia, ne de patienti fabula narretur, quæ evenit ei, qui de maximo capitis dolore ſæpius conquerebatur, & cranii inſpectionem ultimâ diſpoſitione Medico mandabat, cujus dura & pia mater flavæ maculæ magnitudine imperialis notata & ſubſtantia ſubſtrata cerebri quaſi ſpacelata deprehenſa. Tutius ergò cucuphæ ex cephalicis aromaticisque adhiberi poſſunt. Umbilico etiam præter ſupradictum balſamum ſequens applicetur linimentum:

℞. Axung. caſtor. ℥ij.
Sal Saturni, ℥j.
ol. ſuccini gr. iij. M.

Et è re erit ſpinam dorſalem fricare ſuaveolentibus oleis, aquis apoplecticis, ſpir. lil. convall. formicar. C. C. &c. & aliquando fel canis junioris ad guttas 4. vel 5. exhibere, ut & cor talpæ exſiccatum.

Emplaſtra quoque varia ad auxilium vocari poſſunt, nempe Emplaſtrum de betonica, cephalicum, epilepticum, &c. ſuffimenta & oleoſa ſeu ſulphurea quæ balſamica ſunt & ſuaveolentia poſſunt applicari; item pulſibus adhibeatur emplaſtrum ex cera & oleo hyperici paratum.

Amuleta ex frutice ſambuci in ſalice inventi haud negligenda; ſic & radix & ſemen pœoniæ, quæ ſemina pœoniæ aliquis pro ſecreto habuit liquore aliquo in fimo equino extracta & propinata, quibus miracula præſtitit. Ungula alcis & id genus alia, jam in vulgi manibus verſantur & veterum opinionem fuiſſe, jam diximus; illud verò recentius eſt famæ, radix videlicet oſtrutii vel Imperatoriæ de collo appenſa. Lacerta adhuc viva collo pendula, miraculosè ſiſtit motus epilepticos, quod propria noſtra ſcribimus experientiâ, ut & hirundines diſciſſi vertici capitis applicati. Denique remediorum, agmen claudat notiſſima transplantatio in beſtias, & quidem in caniculam, qua de memorabilia tradunt Collegii noſtri *Aſſecla celeberrimi, in Ephemerid. German. Ann. 6. & 7. obſ. 11.*

Nobis hîc terminalia ſunto.

Digitized by Google

CAPUT X.

De Affectibus Capitis.

De
APOPLEXIA.

§. 1. Apoplexiæ, bona cum venia Lectoris, pauciſſimis tamen, Synonyma præmittam, vocatur autem vel *Sideratio*, vel *morbus attonitus*, vel *reſolutio* nervorum, vel *paralyſis univerſalis*, Paracelſo verò *Gutta*, Germanicè **der Schlag/Tropff/ Gottes Hand:** Deſcribitur verò illa, ex calculo communi, quod ſit repentina actionum animalium omnium, ſenſus ſc. & motus, cum facultatum principum læſione, abolitio, ab influxu ſpirituum animalium prohibito dependens; quoniam ægri quaſi fulmine icti proſternuntur, nullo rationis veſtigio remanente, quamvis ut plurimum ſenſuum hebetudo præcedat, & non rarò debilitato cerebro ipſi ſtupidioris evadant judicii. Hic affectus nomen habet inditum à præcipuo ſymptomate, quod hoc in malo accidit. Attonitus enim vocatur, eò quod unâ cum corpore etiam mens ſtupeat; inde concludi poteſt, periculoſiſſimum eſſe malum, à quo perpauci liberantur, aut etiam ſi ſupervivant, in paralyticos tamen frequenter tranſeunt. Apoplexiam cum epilepſia habere affinitatem maximam, & cum illa in multis convenire, nemo inficias ibit, tantum in hoc differunt, quod ſit illa magis lethalis, quam hæc; idem quoque affinitatis vinculum eſt intra apoplexiam & ſuffocationem uterinam, catharrhum ſuffocativum lethargumque.

Differentiæ. Differt tamen illa ab his, quod in apoplexia motus ſit planè abolitus vel partes immotæ perſtent, quod tamen in reliquis non in tanto gradu deprehenditur, citius etiam deſinit, & minus poſt ſe damnum relinquit. Apoplexia duplex ſtatuitur, nempe pituitoſa & ſanguinea, quatenus oritur à pituita, vel à ſanguine extravaſato vel ſtagnante.

Pars affecta. §. 2. Pars affecta veteribus eſt cerebrum, Arx illa Palladis, in qua præter ſenſibiles & motrices, animæ functiones, etiam principes animæ facultates (ſic ad mentem illorum loquimur) peraguntur, & Veteres ſpecialius quidem in ipſius cerebri ventriculit, reteque mirabili impedimentum hoc eſſe potius, quam in cerebri ſubſtantia contendunt, eâ ratione ducti, quod ſubitaneus & inopinus fiat apoplexiæ exortus. *Modernorum* quidam partem affectam, nervos cum ſpiritibus animalibus eſſe exiſtimant, alii, *totum cerebrum.*

Helmontius aſperrimus iſte *ſcholarum* Medicarum cenſor, tractatu ſuo de *ſede animæ* I. 10. 12. præcordia & ſini-

Digitized by Google

& ſiniſtrum in corde ventriculum ſtatuit: *Paracelſus* cerebrum, pulmones & meatus aëreos, pro ſubjecto hujus morbi agnoſcit, à quo tamen aliquantum diverſus eſt, ſequax ejus Celebris Quercetanus, cor accuſans. *Williſius corpus calloſum* in cerebello apoplexiæ ſedem eſſe putat, ſubjectumque eſſe ſpiritus animales, nempe corpus calloſum incolentes. *Carteſiani* poros cerebri hîc eſſe malè efformatos, & obſtructos, vel à pituita vel à ſanguine arterias nimium diſtendentibus vel comprimentibus, rationibus probant. Experientiſſimus *Wepferus* non ventriculos majores, ſed medulloſam cerebri & cerebelli ſubſtantiam accuſat. Alii ipſam maſſam ſanguineam, pro ſubjecto agnoſcunt; ſed tædio eſſet ſingulorum opiniones, & rationum momenta, de hac quæſtione examinare, inque his omiſſis, *nos pro ſubjecto agnoſcimus totum cerebrum, quoad ſubſtantiam ſuam poroſam*, præſertim tamen in medulla cerebri oblongata, tanquam ſubjecto principali collocar affectum, nulli dubitamus, perſuaſi enim ſumus *Microcoſmetorem* ab extero hoſte fugatum, in exilium ſe conferre ſtatuiſſe, ſed ſibi viam interruptam & obſtructam, collapsâ nempe medullâ oblongatâ inveniſſe, unde non poteſt non fieri, quin ab hoſte planè interimatur, cum tota ſua cohorte militum, de quo plenius, cum de cauſa, ex noſtro calculo acturi ſumus.

Diagnoſis. §.3. Ad ſigna eundum, quibus ſe hic morbus prodit. Capitis dolor ſubitò adveniens, ingenii ſtupiditas, vertigo, torpor, ſomnolentia, extremarum partium, totiusque corporis frigus, caligo oculorum, ſtridor dentium in ſomno, muci & ſalivæ abundantia, &c. apoplexiam ſæpè præcedunt; Eſt tamen Apoplexia, ſed validiſſima, quæ ſubitò invadit, his prodromis non præmiſſis. Signa verò jam præſentis affectus, ſtatim ſe manifeſtant, homines enim eâ correpti ſenſu ac motu privantur & quaſi mortui jacent, ſtertunt & difficulter ſpirant, ſubitus quoque fit in terram lapſus cum ſæpiſſimo clamore, mox oritur tanta reſpirationis difficultas, ut ſenſum quaſi effugiat, jacet ut ſuffocatus æger, pectore ita ſe habente, ac ſi vinculo ligatum attolli prohibeatur. Subitò animales actiones, vulgò ita dictæ, è medio tolluntur, fitque ſenſus ac motus, imò mentis ſubita privatio ſolâ reſpiratione, difficili tamen, remanente. Reſpiratio quidem ſupereſt, & non planè aboletur, quia nervi, per quos ſæpè fluunt ſpiritus, ſunt patentiores, ac proinde minus apti, ut obſtruantur. Nervi autem reſpiratorii valdè patent, & vix ita obſtruuntur, quin aliqui pori adhuc aperti maneant. Spuma quibusdam ex ore fluit, aliis vel humida in os injecta per nares rejiciuntur; urina ut plurimum eſt craſſa, modica, palearis, ac veluti æruginoſa, hypoſtaſin farinæ ſimilem habens; Pulſus quandoque eſt inæqualis, intermittens, magnus & languidus, quamvis nonnunquam & celer: Dormientium inſtar eorum oculi occluduntur, reapſe tamen non dormiunt, ſed tantum torpidi ac ſtupidi

pidi jacent, ut trunci, quamvis apertis oculis adſtantes intueri videantur, non vident tamen nec audiunt; nec ſentiunt, quamvis uſti aut puncti ſint, ita ut nec ullum cognitionis aut intellectus ſignum occurrat, membra ut reſoluta languent, & ab aſtantibus elevata & erecta mox prout in cadavere concidunt; ore hiante & cum ſtertore graviori, in affectu hoc reſpirant, & ut brevis ſim, patiens mortuo eſt os humerosque ſimilis, ex ſolo reſpirationis actu in vivis adhuc eſſe eum inquirendum, id quod ita fit, ſi aqua in patina pectori ſuper imponatur, unde Veteres motum pectoris, & per conſequens vitam ſuperſtitem explorârunt, per quas tamen ambages hodie non itur, cum alia compendia præſtò ſint, non enim ſolum lanâ molliter carptâ, aut ſpeculô terſô, vel plumâ, ſed & candelâ cereâ ardente, ſi hæc ori admoveantur, depræhendi halitus poteſt, ſi enim vivat æger, contingit in ultimo caſu, flammam nonnihil moveri, in altero ſpeculum caligine obduci, & in primo lanam aut plumam difflari; vita ſuperſtes præter hæc & aliquando pulſu dignoſcitur, pulſus enim & reſpiratio, nec non ventriculi & inteſtinorum motus quodammodo permanent, quamvis imperfectè. Cum autem ſpiritus omninò intermittitur, aut cum eos ſpirare vix ac ne vix quidem percipi poteſt, illos magno morbo & gravi fortique apoplexiâ correptos dicimus; qui autem halitum ducunt lenius, etiamſi inæqualiter inordinatèq; id fiat, melioris tamen ſpei æger ſunt, quod ut plurimum in mitiori morbo, in quo & aliquando ſenſus adeſt, ſubinde etiam motus, ſed vel planè ita ſtupidus, ut paralyſis unius vel alterius partis, vel ut ſenſus formicationis, ut noſtri loquuntur plerumq; relinquatur. Sæpè loquela deficit, & lingua quaſi rigorem percipit, quia defectu ſpirituum animalium, ad eas partes non fluentium, non poteſt non fieri, quin motus & ſenſus ceſſent, de quo plenius alibi.

§.4. Hactenus ſigna explicavimus, jam proximè cauſarum examini litabimus. Aliorum inprimis verò ſtatu apropinemus. *Schola Galenica* autumat, cauſam immediatam eſſe influxum ſpirituum animalium per nervos prohibitum, per humores aut vapores condenſatos, pituitam inprimis lentam, craſſam, frigidamque, ab ea enim contingere cerebri ventriculorum, principii nervorum, arteriarum retisq, mirabilis obſtructionem, quippe per hæc, ut dicunt, ex ordine naturæ ſpiritus ex corde in cerebri ventriculos influunt, quod ſi itaque hæc ſupradicta vaſa impleta obſtructaque ſint, inde neceſſariò ſpiritus ipſi, ac facultates animales, etiam impediuntur, ne in ſenſuum motuumque organa diffundantur, unde & cauſam indigitant, cur ſenſu motuque privatur homo. Inter cauſas remotas referunt cruditates, crebrasque ebrietates, vigilias immenſas, aerem frigidum, victum nimis refrigerantem, nec excludunt *Venerem* nimiam, quæ omnia, ut dicunt obſtructionem prædictorum meatuum & diſſipationem ſpiri-

Digitized by Google

ſpirituum inferre valent. Sic & caſum capitisque ictum humorum fluxum promovere ad ipſum cerebrum, acriter contendunt, qui ſi principaliores cerebri ventriculos impleant, apoplexiam excitant, concidunt ex eorum ſententia nonnulli apoplecticorum ex obſtructione levi, quæ fit ſubinde à vaporibus craſſis, aut ab humoribus paucis cerebri ventriculis impactis.

Nec poſſum nata hîc occaſione mihi temperare, quin reprehendam *Galenum*, Hippocratis diſcipulum infidelem, ſæpè in ſuam mentem verba magiſtri obtorto quaſi collo detorquentem & trahentem, interdum aperto bello aggredientem, quod elucet hoc in caſu, aliisque plurimis, ubi hanc motus impotentiam ad obſtructionem ventriculorum cerebri refert, quod potius Hippocrates ad ſtationem ſanguinis, in univerſis arteriis, vult referendum. *Per frigerationes enim inquit, ex ſtatione, & vertigines, & vocis interceptio, huic morbo Comitiales fiunt & ſemiſyderati*; & alibi, *dum autem ſanguis, non movetur, fieri non poteſt, ut non etiam corpus quieſcat ac torpeat*; plura memorabimus, cum inferius de cauſa hujus affectus ex noſtris conſiliis tractaturi ſumus.

§. 6. Interim ordo nos ſollicitat, ut in Hermeticum campum exſpatiemur, in quo & magna nobis ſeſe offert opinionum varietas.

Paracelſici Pathologiſtæ mox à *Mercurio ſublimato cacochymiali* cauſam deducunt, mox à *reſoluto coagulato*, mox guttam ajunt ex diſciplina magiſtri generari, *ex veneno Martiali*, mox *ex defectu Synoviæ*, unde putant, quod hic affectus, nil ſit niſi ſeparatio & defectus ſynoviæ in parte; defectus enim *ſynoviæ*, ut addunt, facit inſenſibilitatem & privationem motus, quando enim ſynovia ſeparatur & deſerit membrum, ſic fabulantur, tunc oritur *gutta*; ſynoviam verò variè & intricatè explicant, ita ut quis ſine œdipo non intelligat, quid velit *Paracelſus*, dum ridicule ratiocinatur, *Tractat. de gutta* conſ. & l. 7. param. c. 1. §. 4. à gutta cerebrum unà cum corde & pulmonibus, unam in maſſam inſtar ceræ, illæſis quidem partibus reliquis, æquè liquefieri, ac à fulmine gladius, illæſa ſolet vagina; quæ quoniam ita obſcura ſunt, & minus cohærentia, & quod pejus eſt, obſcurum per obſcurius explicant, proinde ne aquam perdamus, non diutius in Ægyptiacis hiſce tenebris morabimur, ſed ad lucidiorem *Goſen* tranſibimus. Alii ex tribu Hermeticorum aliam crepant cauſam, quorum nonnulli ſunt, quibus ex meliori luto finxit præcordia Æſculapius, qui accuſant ſal & ſulphur narcotica, ſpiritus animales figentia; & quis hic omnes cauſas recenſeat? eò tamen omnes ferè collimant, *acidum* ſua coagulatione has excitare turbas.

§. 7. Aſperrimus iſte ſcholarum Medicarum cenſor *J. B. van Helmont*, miros hoſtes ſibi fingit, *Venenum* nempe *anodynum*, *& ens poteſtativum* nominans, iſtiuſque fiendi modum, *Tractat. de morb.* §. 9. explicans; eſt ergò ipſi in apoplexia virtus quædam tollens ſenſum ac motum,

Digitized by Google

Tachenius, Helmontii ſequax, ex coagulante acido aut Gas ſylveſtri, extrinſecus per aerem hauſto, ſpiritus figente, ſanguinisque motum ac fermentationem inhibente, cauſam remotam hujus affectus deducit.

§. 8. Sylvius cauſam proximam functionum animalium, ſc. omnium, ablationem, à ſpirituum animalium vel defectu vel conturbatione dependere exiſtimat, immobiles verò & torpidos reddi poſſe ſpiritus animales contendit, putans ſpiritus hos deficere, vel ob anguſtiam aut obſtructionem nervorum quorumvis, vel ob compreſſionem, ſive à pituita, ſive acido ortam, vel ob eorum diſſectionem; & ſpiritus quoque animales ex ſanguinis culpa, non benè ſeparari, indeque cauſam hujus morbi fluere ait, ſi ſcil. ſanguis ineptus, coagulatus, vel narcotico ſpiritu repletus ſit; tranſitum quoque ſpirituum prorſus intercludi poſſe, haud dubitat, ob arterias ruptas, à quacunque cauſa, vel ſi anguſtetur p. n. ſpinalis medulla, & id genus plura, quæ non placet hîc omnia verbotenus referre.

§. 9. Verùm nunc mechanicum conceptum exoptamus, ſicut enim nulla humanum intellectum in phyſica cognitione præſentia manet labes, quam quæ mentem in abſtractionum barathrum præcipitat, ſic nullum ſalutiferum magis eidem ſubſidium eſt, quam quod res mechanicè ponit ob oculos, quod quoque annititur *Carteſius*, cujus ſuaviludia ſubtilis mentis velis contractis in apricum proferamus, longasque ejus ambages, ſi pote ſit, mittamus, qui explicat omnia phænomena hoc in affectu occurrentia, per pororum cerebri malam conformationem, ſupponit quoque inter generalia materiam quandam ſubtilem, quam & ætheream vocat, quæ omnia intervalla, & poros quoſcumvis replet, ſine qua vix phœnomœna hujus affectus explicari poſſe contendit; ſubtiliores enim partes ſanguinis ex poris arteriarum intrant ventriculos cerebri, & ſpiritus animales conſtituunt, qui in ventriculis & aliis cerebri poris ſubſiſtere coguntur, uſquedum in mente determinentur. Carteſiani ergò credunt hoc in morbo adeſſe nimiam pororum cerebri & plexus Choroidei apertionem & dilatationem, ob quam facilè oritur obſtructio pleniſſima cerebri & principii nervorum ab affluente humore peregrino, quâ factâ denegatur ſpirituum animalium influxus, quo inhibito, membra omnia flaccida & mortuis ſimilia redduntur non aliter ac vela à vento haud extenſa & inflata flaccida concidunt; quod verò reſpiratio aliquo modo permaneat, hoc fieri dicunt propter majores ordinariò tubulos ad ſeptum tranſverſum pertingentes, unde ſpiritibus paucis adhuc reſtantibus facilior patet aditus ad cor præcipuum muſculorum. Remotè accuſant vel ſanguinem, vel lympham craſſam, quatenus hæc in magna copia extravaſata in cerebro facilè poros ac ſuperficiem, imprimis verò principium nervorum, obſtruere poſſunt à qua obſtructione ſpirituum animalium influxus planè tollitur, & abolitio motus & ſenſus neceſſa-

ceſſariò ſubſequi debet, ſic quoque à cauſa externa, vulnere, ictu, alapa inflicta, contuſione, ob prædictas rationes, apoplexiam ortam dicunt.

§. 10. Nunc & noſtra myrothecia explicemus, ſtupendo in hoc affectu *Microcoſmetorem* ab ingruente hoſte planè è ſolio ſuo turbatum & à militibus ſuis derelictum, atque quò ſe vertere debeat neſcium eſſe, contendimus; quod ſi enim Rex noſter militibus ſit privatus non poteſt aliter eſſe, quam ſupremum habeat diem. Omnis enim commeatus intercipitur, quia omnes nervi ferè ſunt obſtructi, ſpiritusque tunc in illos non influunt. Contractis ergò velis examinemus hoſtem, quibus armis ſanè atrocibus accedat, ut tam citò è medio tollat noſtrum *Principem*, in tam munita arce reſidentem. *Primò* incedit inprimis gladiatus, haſtatus, aliisque ferreis cuſpidibus & armis inſtructus, putà acido, cujus particulæ modò gladiolis modò novaculis, modò lanceolis, modò acui, & ſpiculis aſſimilantur, & inopino fulminis more ingruit, ut ſtatim exercitui commeatum corrumpat, hoc eſt acidum illud, ne Oedipo opus ſit, ſpiritus ita necat, dum ſanguinem ſiſtit & coagulat, ex quo intercepto ſanguinis motu ad cerebrum, & ſubſequente impedito ſpirituum animalium motu, petenda eſt origo hujus morbi; & confirmat nos in ea opinione, quod dum nonnullos apoplexiæ violentiâ ad cœleſtia raptos aperuimus, in his ſanguinem omninò in vaſis coagulatum, imò in ipſis præcordiis polypos, & inprimis in cerebro ſanguinis concretiones & evaſationes reperimus, unde plures, ne dicam omnes noſtrum, apoplexiâ defunctos ſanguinem in vaſis coagulatum, vel effuſum in cerebro habere dicunt, quod & Celeberrimorum Anatomicorum biga *Wepferus* & *Fracaſſatus* confirmat, qui vaſa pulmonum ex impedito ſanguinis motu & ſubſecuta per acidi acrimoniam evaſatione, diſrupta obſervant, quod & vidimus in Cive noſtrate K: qui ob nimiam obeſitatem, & pinguedinem partium, ſanguinem haud accipere valentem, paralyſi, dein apoplexiâ extinctus eſt. Quam ergò periculoſiſſima ſecum afferat incommoda nimia corporis humani corpulentia & obeſitas, hic vir nobis erit exemplum, qui ſemper reſpiratione difficili vexabatur. Hinc teſte *Hippocrate*, haud ad longinquos perveniunt annos, aſt brevioris ut plurimum ſunt vitæ obeſi; certiſſimum enim eſt, qui naturâ valdè ſunt craſſi, celerius moriuntur, quam graciles, expoſiti quippè ſæpius ſunt, alia ut taceam mala plurima, paralyſi, aut ſubito ſuffocantur, vel apoplexiâ tandem extinguuntur, id quod vel bina illa, *à Timeo l. 6. c.* 2. obſervata exempla, ſatis confirmant, atque hinc (ut ad rhombum redeamus) V. S. in quacunque ætate quaſi extremum nobis refugium & aſylum eſt, quod & *Celſus Magnus* fatetur ajens, V. S. in apoplexia vel juvat vel necat. *Secundò*, hoſtis aliquando per inundationem Regem noſtrum obruit necatque, videlicet per viſcidum ſcil. vel crudiorem Chylum, non ritè ſanguini

aſſimilatum vel per ſerum, vel pituitam hoc eſt ſerum coagulatum, ſi hæc reſtagnent; talem apoplecticam vidit *Platerus*, cujus cerebri ſubſtantia lactis cremoris inſtar diſſoluta erat, & per faciem defluxit, atque ex hoc principio, apoplexia dividitur in *ſanguineam & pituitoſam*, quo bivio neglecto toto cœlo in terra aberrabit Medicus. Nihil quoque tertiò eſt, quo citius regem noſtrum è ſolio ſuo dejiciat hoſtis, & interimat, quam ſi ignita tela & machinas ignivomas ſpargat in cerebrum, ſulphur nempe fœtidum narcoticumque, quod Chymicis *Gas ſylveſtre* audit, quod & extrinſecus per aerem hauritur, atque ſpiritus animales, ceu dictum, figit & ſanguinis motum ac fermentationem inhibet, & ſic Regem commeatu ſuo privat, quo deſtitutus Rex cum militibus ex tempore internecioni datur. Poſſent hîc plurima in hujus noſtræ opinionis ſtabilimentum transferri, quæ jam brevitatis ſtudio ſicco pede tranſimus, hoc tamen monentes, quod ab ictu, compreſſione principii nervorum, à quacunque cauſa orta, abſciſſione tuborum magnorum, terrore aliiſque cauſis ſimilibus, apoplexia oriri poſſit.

Prognoſis. §. 11. Hactenus affectus noſtri cauſas enodavimus, reſtat nunc ut & in prognoſticis ſignis explicandis tempus collocemus; prognoſeos enim beneficio Medicus ſe & artem à petulantis vulgi calumniis vindicare poteſt, inprimis notandum quod ſenes, maximè huic obnoxii morbo ſint, ut & illi qui frequenter gravi obruuntur ſopore, cum capitis gravitate, languore inſolito, oculiſque turgentibus, quibus quoque frequentes tenebræ oculis offunduntur, & qui anguſtam habent cervicem.

Affectus autem ut & periculi magnitudinem commodiſſimè metiemur ex anhelitus magnitudine, in graviſſima enim apoplexia obliteratur ipſa reſpiratio, adeò ut vix percipi queat, aut cum ſtertore, prout in moribundis obſervare licet; reſpiratio enim inter omnes animales functiones maximè neceſſaria reputatur, vita equidem aufertur, ubi illa penitus ablata fuerit. Apoplexiæ ergò, præſertim fortiſſimæ, ne curam felicem temerario auſu jactet Medicus, nec etiam deſperet ſtatim, ſed interim ægrum haud planè negligat, omniaq; tentet, quæ hoſtem irruentem arcere, & jam in ipſa penetralia prolapſum repellere valent, ut ita Regi noſtro & militibus ſuis, ſpiritibus nempe animalibus, liberum reddatur regnum. Mitior & minoris gradus apoplexia curari poteſt, tales enim & nos & plures alii curarunt. Præter hæc *aurea* nobis ſunt hæc ſequentia venerandi noſtri Senis effata, in hac tractatus parte: *Solvere apoplexiam vehementem impoſſibile quidem, levem verò non facilè. Quibus cerebrum ſideratum eſt, intra tres dies intereunt: ſi verò has ſuperaverint, ſani fiunt. Et alibi: Apoplexia repentè oborta ſolubilis, adveniente lenta febre, mortifera eſt.* In apoplexia forti, quæ animalitate omni collapſa, continuo ſtertorem agit, nulla vitæ ſalus ſperabilis eſſe poteſt.

teſt. Inter ſigna & hoc eſt, quod ſi in apoplecticis, à ſpiritus anguſtia ſudor prorumpat, id mortem ſubeſſe oſtendat; contra ſi iisdem febris vehementior, non lenta de qua ante, exoriatur, membrum exſolvat.

Sideratis ſi hæmorrhoides accidant, bonæ ſpei eſt; ſi verò frigiditates & torpores, malum. Juxta *Avicennam*, omnis fluxus ſanguinis è naribus, etiam ab aure, in morbis capitis, eſt curativus & proficuus. Reſpirationem cum vehementia, in forti ſimul apoplexia, cum inæquali & intermittente pulſu, præſentiſſimum periculum præſagire; docet Hippocrates, firmat experientia, dictitat ratio, quia in tali caſu hoſtis intimius & profundius, in ipſa ſc. penetralia & arcem regis, ingreſſus eſt, indeque difficilius ejici poteſt.

Apoplexia aliquando eſt recidiva, & per periodos hominem invadit, cujus cauſa hæc eſt, quod vaſa ſemel aperta non facilè iterum occludantur, proinde cauſæ ſunt, cur aliquando humor iterum extravaſetur.

Reſpiratio ſtertorea & ſtentorea ſæpius eſt lethalis, non ſemper tamen, quippe in cive noſtrate, antehac per totum diem ſtertore & reſpiratione difficili laborante, contrarium deprehenſum, qui affectus quamvis tranſierit in paralyſin unius lateris, æger tamen reſtitutus fuit, ita tamen ut 6 menſes poſt, uno in momento noctu, ab eadem apoplexia, ut fit, enecaretur. Quamvis perpauci ab hoc morbo liberantur, ii tamen qui periculum mortis effugiunt, in diuturnum plerumque morbum incidunt, paralyſin nimirum unius vel alterius lateris, ſubinde etiam totius corporis, ſæpè memoriæ tantam jacturam faciunt, ut nec minimorum recordari valeant, & verè repueraſcuat. Apoplexia ſæpius per ſalivationem ſolvitur, ceu fœminam vidimus apoplecticam, quæ per annum & ultra ſingulis diebus, plus quam dimidiæ libræ humiditatis, more infantuum dentientium emittebat, qua ceſſante ſtatim, diem obiit ipſa.

Dum hieme perfrigidi venti ſpirant, denſæque nebulæ cœlum obſident, his morbus potiſſimum inſultare homines ſolet, diſſectus & diſruptis arteriis carotidibus, aut cervicalibus, de qua cauſa exorta apoplexia incurabilis eſt; eadem ratio eſt, ſi ſpinalis medulla abſciſſa fuerit; ſternutamentum fortiter provocantibus adhibitis, ſi æger non ſternutet, neque impreſſionem ſentiat vulgò pro mortali habetur ſigno.

§. 12. Fuere hactenus ſigna prognoſtica, nunc ad id quod ultimum eſt in diſcurſu, ſed primum in utilitate vertimur, ad curam, & primum quidem ad *Diæteticam*, quæ conſiſtit *in 6. rebus non naturalibus.* *Cura Diætetica.*

(1.) *Aer* ergò ſit calidus & purus: vitetur pluvioſus, nebuloſus, frigidus, &c.

(2.) *Cibus* ſit calidus, paucus, concoctu facilis, & qui facilè diſtribuitur, ut ſunt pulli, gallinæ, capi, & id genus alia, inprimis juſcula carnium; omnibus cibis indenda ſunt aromatica, ut thymus, roſmarinus, majora-

na, ſalvia, hyſſopus, grana paradyſi, macis, &c.

Potus ſit ſecundum Veteres aqua mulſa, vel melius juxta Modernos, vinum Moſellanum vel Neccarinum, & in noſtris oris vinum Michelbacenſe, quibus radix Chinæ eſt injecta, & acidulis dilutum, vel aliud decoctum ex Cephalicis. Abſtineat verò æger, à vino puro & forti, inprimis ſpiritu vini, aliisque opiatis ſulphure narcotico præditis, nam qui talis vini floribus nimiopere aſperguntur, ex aciditatis grato guſtu apoplexiæ pœnas luunt.

(3.) Exercitii loco *frictiones* fiant validiores partium extremarum, cucurbitulæ humeris affigantur, urticationes inſtituantur, ægri vel commodo penſili lecto geſtentur quoque, aut curriculo vehantur.

(4.) *Somnus & vigiliæ*, mediocritatis leges haud tranſiliant.

(5.) *Alvus* interea lubrica laxaq; ſervetur, ut hoſtis Regi noſtro bellum gerens evertatur.

(6.) *Æger*, ratione animi affectuum, ſeut virum præſtet, à gravioribus, ira nempe, mœrore vel metu, terrore, aliisque, liber ſit, indeque ad hunc morbum proclives omnem ictum capitis, vel ceſpitationem etiam leviorem caveant ſummoperè.

Cura Pharmaceutica. §. 13. Perſpectâ ſuperficietenus *Curâ Dieteticâ*, nunc pergamus ad *Pharmaceuticam*, & quidem ad mentem veterum Galenicorum, qui culpant vel humores, vel vapores nimios, quos ergo evacuare annituntur ſequentibus *vacuantibus*; ut ſunt Electuarium Indum *majus*, Trochiſci de agarico, pilulæ fœtidæ, Cochiæ, de fumo terræ, Arabicæ, de Lapide Lazuli; Hiera picra Logadii. Vomitoria quoque in morbi progreſſu magis, quàm in principio præpoſterè ſuadent, & quaſi equum per caudam frenant, clyſteribus utuntur quacunq; occaſione acribus. Si paulatim ad ſe redeat æger & loqui incipiat, vireſque recolligat, prædictis utuntur purgantibus, à mitioribus tamen puta clyſteribus auſpicantes.

Præparantia autem medicamenta vix præſcribunt, eâ ratione ducti, quia morbus hic magnus non dat inducias, verſus tamen declinationem illa propinant. Venæſectionem inſtituunt in corpore plethorico, ita ut non una vice, ſed ſenſim educant ſanguinem, repetendo hanc, ſi prima vice non ſatis eductum fuerit. *Avertentia* ipſorum ſunt *clyſteres* jam dicti, ex betonica, ſalvia, hyſſopo, majorana, ruta, centaur. min. pulegio, foliis lauri, ſem. fœnic. aniſi, colo. ynth. hier. picr. polypodio, ſenna, addito ſale, oleo rutaceo, laurino, &c. parati. *Suppoſitoria* ex melle, cum & ſine ſpeciebus hieræ picræ in cenſum hunc quoque referunt, perinde ſicut & frictiones duras cum linteo aſperiori inſtitutas, concuſſiones validas, circa collum, ubi arteriarum venarumque congeries eſt, pilorum *Vellicationes*, tum barbæ, tum pubis, cucurbitulas lumbis, ſcapulis, venis jugularibus inferioribuſque partibus applicatas, & cum ſcarificatione, *Sanguiſugas* dictis locis, nec non hæmorrhoidibus affixas; *Errhina* & gargariſmata varia, quorum

rũ formulas videre licet apud multos Practicos, tædet enim nota recenſere. *Sternutatoria* ex Caſtoreo, pipere, pyrethro, euphorbio, (quod potentiſſimè potiſſimum ſternutationem movere dicitur, nec non per nares cerebrum purgat) hùc quoque pertinent; Item *apophlegmatiſmus* ex iisdem conciliatus, *ſinapiſmus* ex ſinapi, ficubus decoctis in aqua ad formam emplaſtri. Hæc fuere *Avertentia*, nunc & *Excitantia* recenſebimus.

Excitantia vim cerebri, uti ajunt, ſopitam, ſunt odoramenta ex galbano, caſtoreo, opopanace, unguenta ex dictis parata, ſartago candens capiti remotius applicata, prius autem capilli abradantur, humores enim craſſos pituitoſoſque facili modo ſic attenuari autumant, perinde ſcil. (fabulas enim fabulis illuſtrare quid vetat) ut ſol alas ceratas Dædali liquefecerit. *Sinapi* comminutum, ſaleque permixtum & in aqua vitæ maceratum, ori injiciunt, naribusque illinunt.

Agmen claudunt *Corroborantia*, quæ ipſis ſunt tanquam ſpecifica; ut ſunt Aurea Alexandrina, Anacardina, Mithridatium, Diamuſcum dulce, Diacorum, Diambra, acorus conditus, conſerva betonicæ, majoranæ, acori, ſalviæ, &c.

Aquam vitæ, in qua prædictorum nonnulla macerata fuerint, & N. M. & Caſtoreum (quod magnarum eſſe virium in hoc affectu ajunt) item radix acori, ſalviæ, non contemnendi uſus eſſe contendunt. Irrigatio lotioque capitis raſi, per oleum aut aquam, in qua decocta fuerint flores ſtœchados, folia origani, lauri, roris-marini, ſalviæ, chamomillæ, melilot. pulegii, ſaturej. N. M. & ruta, &c. conveniunt.

Emplaſtrum veſicatorium rubificans ex oleo euphorbii, caſtoreo, ſinapi & ſagapeno, concinnatum commendant, ut & unguentum, cum oleo caſtorei, aqua vitæ, & ol. lil. irino, nardino, rutæ, ſpicæ N. M. maximi pendunt. Balneum quod tantum convenire poſt 3. ſeptimanas ajunt, & tunc temporis illud ſuadent.

§. 14. Sequitur hos Paracelſus duplicem propinans *curam internam & externam*. Internam fieri ait per *corroborationem*, ex eſſentia confortativorum mineralium, h. e. ex ſummis & maximis confortativis, quæ nempe nebulas & nubes è cœlo Microcoſmi diſpellunt, ſolemque reducunt, qui ſpiritus & elementa omnia illuſtrat, puriora clarioraque reddit, in hunc ſcopum, magnifacit margaritas, lapides, aurum, gemmas, corallium, ſmaragdum, hyacinthum, &c. Omnibus verò præfert *Mercurium ſolis* contra *Guttam*, ejusque ſpecies. Externam autem curam perfici ſtatuit balſamis, quæ recreando, & quod gutta abſtulit reparando, vim ſuam exerunt.

§. 15. Sed miſſa illa faciamus, & ad Helmontii caſtra tanquam exploratores accedamus; hic verò omnibus aliis præfert vomitoria, præſertim ſi ens ipſius poteſtativum, in ſtomacho præſens, animam quatiat; Vomitus ergò, inquit, ex vitriolo albo, ſub ejus initia excitatus ſolvit recentem apoplexiam. Dein omnem faciunt

ciunt paginam ſalia volatilia aromatum ſtomachicorum & cephalicorum, ut cinnamomi, lavendulæ, majoranæ, &c.

§. 16. *Williſii* Methodus therapeutica eſt vel *curatoria* vel *præſervatoria*. In paroxyſmo ergò aliàs robuſtus æger extra lectum detinendus eſt, imbecillis verò lecto committendus, capite nonnihil erecto, dein ſtatim ſanguis mittatur, poſtmodum injiciatur clyſter acris, in quo diſſolvantur ſpecies hieræ diacolocynth. ac infuſio croci metallorum. Veſicatorium amplum nuchæ, aliaque cruribus & cataplaſmata attrahentia pedibus apponantur. Tempora & nares oleis aut balſamis apoplecticis & aromaticis illinantur, ac fiant omnium membrorum frictiones dolorificæ. Omnia quoque quæ ſpiritus animales ſopitos excitare poſſunt, adhibeantur intus, ut ſunt omnia ſalia volatilia, ut ſal C. C. ſuccini, ſanguinis humani; ſpir. C. C. fuliginis, & ſimilia cum julapio cephalico ſubinde propinentur; poſthæc vomitorium ex ſale vitrioli aut infuſione croci metallorum exhibeatur ægro. Vomitione peractâ ad confortantia author prçlaudatus confugit, ut ſunt elixir vitæ Quercetani, ſpiritus lavendulæ, theriaca, camphora, tinctura ſuccini, coralliorum cum aqua apoplectica in doſi convenienti exhibita. Cucurbitulas homoplatis & cervici applicandas, atque ſpiritum ſalis armoniaci, aut ſuffitum ex galbano in aceto acerrimo cocto, naribus admovendum, nec negligenda eſſe, ajens, errhina, apophlegmatiſmos, catharſinque ex pilulis Rhodii, &c. Hiſce invito Æſculapio adhibitis, ad ferrum candens capitis vertici è raſo diſſito applicandum confugit. Frons & ſincipur foveantur aceto bezoartico, hirudines temporibus & poſt aures ad ſugendum applicentur.

Præſervatoria methodus ipſi authori eſt ſequens, vere & autumno, ſingulis ſolſtitiis catharſis & phlebotomia inſtituenda eſt, medicamenta verò pro re nata alterantia cephalica interponenda ſuadet, quæ inter recenſet ſpiritum ſalis armoniaci ſuccinatum, aut coralliatum, aut caſtoreo, aut cranio humano imprægnatum, aut Elixir pœoniæ & tincturam ſuccini in aquis vel lavendulæ, vel roriſmarini, vel ceraſorum nigrorum propinata, ſic quoque hauſtum decocti Theè vel Coffeè, tempore matutino aſſumendum jubet, & frequens ipſius conſilium eſt, exhibere ejusmodi potus. Non placet hîc omnia exſcribere, cum duntaxat præcipua habeamus, quibus & nos feliciter uſi ſumus.

Sylvius, ratione Vomitoriorum ab reliquis diſſentiens, nec vomitoria exhiberi vult, inquiens, cum absque concurrente diaphragmatis, abdominis præſertim muſculorum motu animali, in apoplexia abolito, *VOMITUS* cieri nequeat, nec proinde præter inanem vomendi conatum & fortè incommodum inde conſecuturum, à vomitoriis aliquid exſpectari queat; excepto ſolo caſu, ſi morbus à narcoſi, aut vini nimia ingurgitatione ortum habeat, in quo vomitorium admittit. Ad ſanguinem verò aliò trahendum

optimè

optimè venæſectionem inſtitui putat, vel in pede, vel in brachio, & quidem ad quantitatem ſatis notabilem. Si verò ſanguis in cerebro hæreat, & jam eò effuſus ſit, b'andè ad palatum & nares alliciendum eſſe per apophlegmatizantia monet. Spiritus verò animales oppreſſos ſpirituoſis refocillandos autumat, ſi præſertim apoplexia, à pituitoſo humore ortum ſuum habeat, in quo caſu & adhiberi vult errhina, ſternutatoria, quæ optimè parari dicit ex majorana, ruta, florib. lil. convall. nigella, cyclamine, cuc.. mere agreſti gentiana, nicotiana, cubebis, ſinapi, &c.

Purgantia acria hoc in morbo, qualia ſunt euphorbium & ſcammonium, cum maxima cautela commendat author, magnifaciens ſetacea, cucurbitulas ſcarificatas, veſicatoria pone aures, venæſectionem inſtitutam, additâ hac ratione, ne ignis in corde ſuffocetur, unde aliâs mors apoplecticorum neceſſariò ſequitur, in ſenibus verò loco hujus venæſectionis ſcarificationes cruentas, inſt.tui poſſe, author contendit.

Nauci facit prælaudatus Celeberrimus *Sylvius* pilorum vellicationes, digitorum comprehenſiones, corporis concuſſiones, frict ones, ligaturasque. Omnia è contra aromatica convenire dicit, ſed tædet aliorum ſtatuminibus diutius inhærere, ad clariora ergò conceptus mechanicè expreſſos, accedamus.

§. 17. Ad Carteſianos ſcil. Pathologiſtas, qui ſuffulti principiis ſuis Mechanicis omni ope annituntur, ut peccans obſtructio tubulorum & totius cerebri tollatur, & materia vitioſa è tubulis excutiatur, in hunc finem venæſectionem in apoplexia ſanguinea liberaliorem, in pituitoſa verò parciorem inſtituunt. Frictiones cum pannis calidis aliisque ſpirituoſis inſtituendas ſuadent, his enim ſpiritus animales excitari, & ſic quoq; materiam in tubulis hærentem faciliùs è tubulis excuti poſſe, haud dubitant. Naribus graveolentia, oculis luminoſa, ori meteoriſantia (ſalia volatilia) offerenda infundendaque volunt. Clyſteres lenientes ab initio, dein paulò poſt acriores injiciendos eſſe, rationibus deducunt.

Emeticum vel fortius Catharticum circa principium morbi non planè negligunt, ſalivationem cum Mercurio inſtitutam contemnentes, ex hac ratione, quia periculum eſt, ne materia peccans copioſius in cerebrum deferatur.

Quod ſi his excitetur æger, ſuccurrendum ipſi erit porrò deobſtruentibus & confortantibus, *ſpecifico ſc. cephalico*, ſuccinatis, urinoſis, non neglectis externis ſpirituoſis, quæ multum materiæ cœleſtis capiti inferunt.

§. 18. Sic ex aliorum Conſiliis ſacra hujus morbi vis frangenda, nunc & noſtrum conſilium diluculariâ experientiâ comprobatum propinemus & proponamus. Hoſtis ergò quicunque & ubicunque ſe vallaverit, expugnandus eſt vomitorio, vomitoria enim experientia teſte, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. In hunc finem ſe commendant, Tar-

tartarus emeticus, oxyſaccharum emeticum à *D. Ludovici* correctum, aqua *Rulandi*, vitriolum album, &c.

Vel ℞. *Syr. emet.* ℨ vj.
Aq. cinamom. ℥ j.
M pro una vice.

Quibus hoſtis ſæpius optimè debellari poteſt; quia juxta vetus proverbium, *Durus nodus, durum requirit cuneum*, modò vires reſpiciantur, ut enim alibi, ſic & hîc omnia ad decempedam virium dimetienda ſunt; aliàs enim juxta illud tritum, errorem tuum medicum terra operiet, annotante hoc nobiſcum, *Platero* lib. 1. p. m. 39. quæ & non aliter exhibenda ſuadet *Höferus in Herc. Med.*

Et ſi jam haſtatus hoſtis maſſam ſanguineam, ad Regem noſtrum cum militibus ſuis trucidandum, invaſerit, ille ejiciendus eſt per V. S. quam in omni apoplexia, & in omni ætate, & in ſumma quidem ſenectute, admittimus; timidis loco hujus hirudines vel cucurbitulas ſacrificatas concedimus.

Poſſunt & clyſteres adhiberi acriores, ex. gr.

℞. *Herb. rutæ.*
roriſmarin.
origan.
fol. aſari ana M. j.
flor. ſtoechad. Arab.
centaur. min.
l. l. convall. ana P. j.
rad. ariſtoloch. rot. ℥ j.
imperator.
pyrethr. ana ℥ ß.
ſem. carthам. in petia ligat ℨ ij.
Coq. in aq. comm.
in colatur. lib. j. *diſſolv.*
elect. hier. picr. c. agar. ℥ j.
fell. tauri ℨ j.
eſſent. ſalviæ.
roriſmarin. ana ℈ ij.
mell. anthoſat. ℥ j.
M. F. Clyſter.

In hunc finem & ſuppoſitoria parari poſſunt, ex. gr.

℞. *Fell. tauri inſpiſſ.*
ſucc. rutæ ℈ j.
centaur. min ℈ ß.
ſal. rutæ ℈ j.
cum ſ. q. mell. anthoſat. f. l. a. ſuppoſitorium.

Poſtmodum ad hoſtem debellandum, & omnia ipſius arma hebeteſcenda, conducunt ſpirituoſa, ut ſunt omnes aquæ apoplecticæ, ſpirituoſæ & odoriferæ; ſalia quoque volatilia, tam vegetabilium, quam animalium & mineralium; è numero vegetabilium ſunt herbæ cephalicæ, & varia aromata, eorumque ſpiritus volatiles, ex animalium cenſu depromi poſſunt volatilia, C. C. cran. & os human. ſanguis human. cerv. ſpiritus formicarum volatilis, & ſal; ex mineralium claſſe proficua ſunt ſal volatile ſuccini, liq. C. C. ſuccinat. Tinctura auri *Clauderi Nobil. noſtri Collegæ*, commendamus maximoperè ſalinos volatiles ſpiritus, ſpiritum fuliginis ſcil. ſi enim fuliginis virtus melius dignoſceretur, à Garamantis & Indis tanti non coemeremus medicamenta. In juniorum gratiam unam & alteram formulam communicaturi ſumus.

℞. *Spec. contra apoplex.* ℨ j.
ſal volat. ſuccini. gr. vj.
Ambra gryſ. gr. v.

M. F.

M. F. Pulvis pro tribus doſibus, cum aqua apoplectica vel ſequenti exhibendus.

℞. *Aq. lil. convall.*
menth. ana ℥jß.
ſpir. ceraſ. nigr. ℥ß.
liq. C. C. ſuccinat. ʒiij.
ol. deſtill. ſuccin. gutt. iiij.
ſyrup. de ſpin. cervin. ℥j.
M. Dari poteſt cochleatim.

Vel ℞. *Sal. C. C.*
ſuccin. ana ʒj.
Magiſt. ſuccin. ʒß.
ol ſtill. anthos. gr. vj.
lavendul. gr. v.
ſuccini gr. x.
ſacchar. alb. ℥iij.
M. Hujus pulveris noſtri apoplectici calidè ʒß. *ſumi poteſt, & quidem bis in die.*

Et hîc alcalia fixa quoque longè præſtant volatilibus, cùm & acido imbibendo & ejus cuſpidibus obtundendis conveniant. Specificum quoq; illud ad apoplexias, ex ſeminibus ſinapi, erucæ ac naſturtii, volatili ſale ſcatentibus, paratum, magnifacimus. Et ſpiritus lilior. convall. ceraſor. nigr. ſale volatili C. C. & camphoræ tantillo per iteratas cohobationes imprægnati, ſalutare hîc erunt remedium. Commendamus quoque experientiâ confirmati *ſalia volatilia oleoſa*, ex. gr. illud magnum vectigal ſylvianum, *ſal* nempe *volatile oleoſum.*

Spiritus Apoplecticus Mœbii magnarum eſt virium:

℞. *Flor. lil. convall. lib.* vj.
cinamom. lib. j.
zedoar. lib. ß.
croci ℥j.
macis
caryophyll. ana ℥ß.

Diger. in vino Hiſpan. q. ſ. per menſem, dein deſtill. per veſicam, hinc

℞. *Rad. valerian.*
vincetox.
pæon. ana ℥j.
Fol. meliſſ.
botryos
roriſmarin. ana M. iij.
Flor. tiliæ M. vj.
lavendul.
ſpicæ
ſalviæ
*thymi ana M*j.

Macerentur in ſpiritu ſuperiori per menſem in vaſe benè clauſo, deſtill. per veſicam, add. vin. Hiſpan. q ſ. tandem rectific. in balneo ſupra ambr, moſch, & camphor.

Inter manualia, quæ Tyroni praxeos Medicæ in promptu eſſe debent, hæc ſequentia ſunt:

℞. *Aq. apoplect.*
cephal. noſtr. ana ℥jß.
hirund. c. caſtor. ℥ß.
ſal. volat. oleoſ. ʒß.
ſpir. lilior. convall. ℈j.
ſyrup. de ſpin. cerv. ʒvj.
M. D. ad vitrum. Aſſumatur cochleatim.

Vel ℞. *Aq. epilept. Lang.* ℥j.
ceraſ. nigr.
fl. tiliæ ana ℥ij.
ſpir. lilior. convall. ʒj.
ſyrup. fl. tunic. ℥ß.
M. D.

Digitized by Google

Vel ℞. *Aq. meliſſ. c. vin.*
ceraſor. nigr.
lavendul.
lil. convall. ana ℥j.
apoplect. ℥vj.
Spir. lil convall.
ceraſor.
ſerpill. ana ℨj.
Syr. primul. ver. vel
ſl. tunic. ℥ß.
M.

Vel ℞. *Spir. epilept. ex ungul. alc.* ℨß.
ſal. volat. cran. human.
ſuccin. ana gr. v.
tinctur. caſtor. ℈ß.
eſſent. ſuccin. gutt. vj.
aq. rorismarin. ℥iij.
ſyr. ſtoechad. ℥j.
M. pro duabus vicibus.

Hæc mixtura tum ad præſervationem, tum ad curationem in paroxyſmo & extra illum prodeſſe poteſt.

Vel ℞. *Spir. vin. diaphor. Helmont.* ℨß.
Aq. apoplectic. ℥j.
M. pro duabus vicibus.

Vel ℞. *Spir. ſang. human.*
apoplect. Mynſ.
Aq. magnanimitat. ana ℨj.
M. Doſis gutta xv.

Præmiſſis univerſalibus valdè quoque laudatur eſſent. lignorum, quæ ad ℨj. bis in die dari debet, item infuſum ligni ſaſſafras Mynſichti.

Si quoque ſpiritum ceraſorum ſuper vitriolum cohobes, Achilleum contra hunc morbum erit medicamen. Palmarium & in hoc morbo eſt remedium cinabaris antimonii & mineralis, quòd ſi hæc ultima medicamina febriculam excitent, ne timeas, cùm certam ſalutem id promittat, quod fit, ſi eorum uſu ſudor calidus & moderatus erumpat; hoc enim caſu gratulari ægro de ſanitate adepta, tibi de palmario gaudere poteris.

Si hoſtis inundationibus ſeroſis Regem noſtrum ſuffocare tentaverit, tunc & catharſis neceſſaria eſt, ad ſerum divertendum; in hunc finem ſpectant veſicatoria nucchæ & carpis manuum applicata. Sternutatoria quoque adhibentur ſequentia, naribus attrahenda:

℞. *Sal vitrioli* ℨj.
aq. majoran ℥j.
ſpir. lil. convall. ℨj.
M. detur ad vitrum.

Sic & indatur vitro anguſtioris miſtura ſequens:

℞. *Spir. vin. camphorat.*
ſal. armoniac. volat. an. ℨij.
C. C.
fuliginis ana ℨj.
Tinctur. caſtor. ℨß. *M.*

Vel naribus indatur ſequens:

℞. *Ol. irid.*
nicotian. ana ℨj.
ſtill. majoran. gutt. vj. *M.*

Vel ℞. *Pulv. flor. lil. convall* ℨjß.
cum ſ. q. ol. nicotian. & *moſch.*
expr. F. Linimentum.

Vel ℞. *Succ. beta*
anagallid.
majoran. ana ℥ß. *M.*

Vel illinantur etiam nares, tempora & vertex capitis generoſis, ſpirituoſis & odoriferis balſamis ex. gr.

℞. *Balſam. apoplect.*
roſar.

lign.

lign. rhod ana ℥ß.
M. Detur ad pyxidem.
Vel ℞. *Balſ. majoran.*
rutæ
ſuccini ana ℥ß.
apoplectic. Croll ℈ j. M.

Grana maſtiches, rad. irid. Florent. ſeu N. M. maſticentur.

Loquelam apoplectico poſtliminiò reſtitutam vidimus ſpiritu caſtorei & ſerpilli. Conducet & ſequens:

℞. *Extract. theriacal.*
ſalv. ana ℈j.
ſpir. lil. convall.
ceraſor. nigr. ana ℈ß.
M. Illinatur lingua.
Vel ℞. *Theriac.* ʒj.
confect. anacard ℈ j.
eſſent. ſalv. ℈j.
M. pro lingua.

Si narcoticorum opiatorum ſcil. præpoſtero uſu productus ſit noſter affectus, vomitorium exhibeatur, dein ſingulis medicamentis caſtoreum admiſceas, & potius *ſpirituoſa ſulphurea* quàm ſalina eligas; cùm *ſpirituoſa* impreſſas jam à narcoticis ſpiritibus noxas curent, ſicuti acida ab eorum impreſſione præſervant.

Durante paroxyſmo, à quacunque cauſa orto, injiciantur clyſteres acriores ex Elect. hieræ picræ, oleo rutæ, addito alumine plumoſo atque ſale gemmæ; melioris penetrationis gratiâ poſſunt quoque addi eſſent. ſalviæ, roriſmarin, lilior. convall.

Cum aceto quoque & ſale plantæ pedum fricentur, & ſi pertinacia mali omnium horum nobilium medicaminum vim eludat, & ſtertor fatalis ingraveſcat, in extremo hoc gradu extremum remedium adhibendum juxta verſiculum, ſuademus:

Si non morboſos ſanant medicamina, ferrum
Arripe, ſin fruſtra, pharmaca ignis erit.
Hæc tria ni poſſint ægris adferre ſalutem.
Amphitryonidis robur inane cadet.

Cauteria puto actualia, quæ potenter operantur, inter quæ omnibus aliis palmam eripit *Moxa*, quæ vertici ritè applicata præſentaneum eſt ſæpius remedium, ut & *infuſio liquorum ſalinorum volatilium* in venas ægrotorum, eo enim citius concretus & ſtagnans ſanguis reſolvitur, quod & ſummoperè commendat *Ettmüllerus*, Amicus noſter colendiſſimus, & *Claudius de la Court &c.*

Spina illinenda eſt variis ſpirituoſis, aliiſque linimentis aromaticis; eſto in Tyronum gratiam ſequens linimentum pro dorſo, cervice, aliiſque corporis partibus.

℞. *Ol. laurin.* ℥jß.
ſuccin. ʒj.
C. C. ʒj.
lavendul. ʒß.
Axung. caſtor. ℈j.
M. F. Linimentum.

Quod ſi pinguia quis abhorret, ſequens proderit:

℞. *Spir. convulſiv. n. d.* ℥j.
formicar. ʒj.
C. C.
Tinctur. caſtor. ana ʒß. *M.*

Vel ♃. *Aq. meliſſ. c. vin.*
lil. convall. c vin.
apoplect. c. ana ℥jß.
ſpir. lil. convall. ʒj.
acet. rutac. q. ſ. *M. D.*

Vel ♃. *Spir convulſiv. noſtr.* ℥j.
Eſſent. ad membra ʒj.
Aq. ſalv.
betonic.
hyperic. ana ℥ß. *M. D.*

Vel ♃. *Spir. ceraſor. nigr.*
aq. apoplectic. ana ℥j.
ol. ſuccin. ʒß.
M. *pro ſpina dorſi inungenda.*

Præſervandi gratiâ conducet ſpir. ceraſor. nigr. vitriol. in auro calcinat. affuſ. & aliquoties cohobiis abſtract: ℥iij, cochleatim aſſumend.

Jure corollam hîc annectimus, quòd capite geſtet æger capitium pelle lupinâ fultum, quo novimus plures Principes ad præſervationem uſos fuiſſe, vano ne ſucceſſu, an felici, nos latet. Nec negligendæ ſunt cucuphæ ex aromaticis paratæ, ex. gr.

♃. *Fol. roriſmarin.*
puleg.
meliſſ. ana P. iij.
ſuccin. ʒij.
gran. juniper. ʒijß.
flor. chamomill. Rom. P. iij.
lavendul.
meliſſ.
primul. ver.
ſtoechad. Arab. ana P. ij.
Raſ. lign. rhod. ℥iij.
benzoe
ſtorac. calamit. ana ʒj.
moſch. gr. iij. M.

CAPUT XI.

De Morbis Capitis.

DE PARALISI.

§. 1. Non eſt de nihilo quod Paralyſin *apoplexiæ* ſubnectamus, quia hæc illam, redeuntibus ſc. ſenſibus ac motu, ut plurimum ſequitur; & ſi concedis, Etymon, & Synonyma pronuntiem, *Paralyſis* dicitur à παρὰ & λύεσθαι hoc eſt ſolvi. At verò ſynonyma ſunt, nervorum reſolutio, *Paracelſo* Contractura, *Platero* particularis apoplexia. Hic autem affectus vulgò *deſcribitur*, quod ſit ſenſus & motus privatio ſive abolitio, vel in toto corpore, quod rarius eſt, vel in quibusdam membris, à partium nervoſarum relaxatione, ſpirituumque animalium, ob unius & alterius trunci ſpinalis medullæ obſtructionem, influxu denegato, dependens; ſpinalis enim medulla (quod ad explicationem deſcriptionis pertinet.) in duos diſtribuitur ramos, quod ſi igitur materia morbifica ſe ſe inſinuet in ſpinalem medullam, ita ut utrumque ramum obſtruat, tunc oriri totalem omnes credunt, ſin alter tantum ramus obvalletur, tunc vel in dextro vel in ſiniſtro latere oboritur paralyſis. Eam verò & in maxilla, lingua, oculis, pedibus, manibus, brachiis,

Etymologia. *Synonymia* *Deſcriptio.*

Digitized by Google

chiis, digitis, labro, palpebris, ſphinctere ani, veſica, collo fieri poſſe, haud dubitamus, confirmati *Relat. Ephem. Germ. Ann. 3. obſ. 324.* Cum quotidie videamus, partes has vel illas ſenſu motuque deſtitui, atque nemo inficias ibit accidere poſſe quod pars aliqua ſenſu privetur, illæſo motu, & vice verſâ, ſenſu integro manente, ſolo motu vitiato; ſubinde quoque contingit, nec ſenſum nec motum in partibus auferri omninò, ſed duntaxat illas hebeſcere, & torpore ſtuporeque corripi, inde hanc partem paralyſi imperfectiore laborare pronuntiamus ita tamen ut ea ſit aliquando prænuncia veræ paralyſeos, quare duplex ſtatuitur paralyſis, ſpuria ſc. & vera. Vera dicitur, cum pars aliqua nec movetur nec ſentit, ſpuria verò cum vel tantū movetur & non ſentit, vel cum tantū ſentit & non movetur, & hoc fit ob majorem vel minorem ſpirituum animalium influxum in nervos, eorumque tubulos vel poros.

Motus manet & ſenſus ſtupet in iſta ſpecie, quæ nobis dicitur ſomnus membrorum, ubi motus manet, ſed ſenſus quodammodo eſt imminutus, & interdum depravatus, nam ſentiuntur quaſi puncturæ acuum; hoc autem oritur, quia ab incommodo ſitu membri nervi comprimuntur & arteriæ, ita ut humores non moveantur in tubulos partium, qui ideò inanes manent, quare cum membrum in ſitu ſuo variatur & movetur, ſtatim ſpiritus per nervos & per tubulos inanes influunt, qui cum ſint acriores, undique obvolitando & fibrillas nervorum pungendo, ſenſum illum punctionis quaſi ab acubus exhibent, ſed hoc brevi reſtituitur: quia ſtatim humores in tubulos influunt, & eos replent. Ex tradita hactenus definitione apparet, quo modo & quibus limitibus hic affectus ab aliis vicinis diſpeſcatur.

§ 2. Differt paralyſis juxta Practicos ab apoplexia & ſtupore *gradibus*, inde quibusdam particularis dicitur apoplexia. *Apoplexia* enim eſt, quæ totum affligit corpus, & ſæpiſſimè interimit, *Paralyſis* verò, quæ partem quandam occupat, *Stuporem* autem dicimus, quando adeſt ſenſus formicationis, & abolitio non tam motus, quam ſenſus, vel diminutio eorundem, & hic ſæpè prænuncius eſt paralyſeos. Ad perfectam verò paralyſin, & ſenſus & motus abolitionem, pro forma & norma requiri, apud pleroſque conclamatum eſt. Hanc ob cauſam differt impotentia motus à paralyſi vera, ut latius & ſtrictius, dum nempe ſpecies hæc ab influxu ſpirituum denegato, illa verò à variis cauſis oriri queat, verb. gr. luxatione, fractura, &c. Sequentia, ſed ex vulgi opinione, annectemus: ratione ſubjecti alia vulgò dicitur univerſalis, in qua vel totum corpus, excepto capite, occupatur, tum enim principium ſpinalis medullæ affici putatur, ſi verò alterutrum latus medullæ ſpinalis obſtruatur, tunc Hemiplegia dicitur. *Differentiæ.*

Rara quidem eſt avis, nigroque ſimillima cygno, paralyſis univerſalis, quam tamen Limburgi in fœmina quadam, ante annos 6. obſervare licuit. Paraplegia verò dicitur, ſi in utrius-

Digitized by Google

utriuſque lateris membris læſio fit. Dicitur & Paralyſis vel *antiqua & confirmata* quæ poſterior vix admittit curationem; vel *recens & nondum confirmata*, quæ etſi non facile curationem admittat, tamen ſæpius adhibitis idoneis remediis, reſtauratur ſanitas. Differentias ratione cauſarum, hîc tædet recenſere, quas curioſus Lector, ex deductione cauſarum facili marte expiſcari poterit.

Pars affecta. §. 3. Ad mentem veterum in univerſa i hac paralyſi, principium ſpinalis medullæ, omnium ſc. nervorum primaria origo, graviſſimè afficitur, in quo & recentiores parum diſſentiunt. Cùm autem, ad motum animalem plura ſanè organa requiri conſtet, quodnam ex hiſce, pro parte principali habendum veniat, meritò diſquiritur. Pro nervis omnes nervos intendunt cum enim accidit, unius vel alterius lateris paralyſis, tum ex ea hujus vel illius ſpinalis medullæ partis nervi (quæ ſeparantur à ſiniſtris, membranulâ quadam) læſi ſunt. Sicque prout fit obſtructio nervorum, in dextra aut ſiniſtra, aut utriſque, ita & iſtius lateris læſio, neceſſariò ſubſequitur. *Williſius* Anglorum illud decus, pro parte affecta *corpora ſtriata*, & ſimul *medullam oblongatam nervoſque* agnoſcit; corpora enim hæc, juxta ipſum, functiones ad motum & ſenſum ſpectantes, exequuntur, aliquando enim aliqua determinata corporis pars, ſenſu motuve caret, quia ad mentem authoris nervus reſolvitur à quo alias ſenſum motumve recipit pars reſoluta, unde maxima cum diligentia incumbendum, ut cognoſcamus nervorum omnium diſtributionem, & à qua ſpinalis medullæ parte nervos ſuos partes ſingulæ habeant, de quibus omnibus exactè & acutè diſſerit prælaudatus *Williſius*. *Sylvius* pro ſubjecto accuſat, vel muſculos, vel animales ſpiritus.

Carteſius, ſuo inventionis acumine *illuſtris*, nervos, canaliculos ſpirituum animalium, pro ſubjecto habet dicit enim *P. P. Artic.* 7. tandem notum eſt, omnes hos motus muſculorum, ut & omnes ſenſus pendere à nervis qui ſunt inſtar tenuium filamentorum, aut inſtar parvorum tuborum, qui ex cerebro oriuntur, & continent, ut & ipſum cerebrum, certum quendam aerem aut ventum ſubtiliſſimum, qui ſpirituum animalium nomine exprimuntur. Sed quomodo hi nervi & ſpiritus animales inſerviant motibus & ſenſibus, *altero articulo* additur, quod nempe *ſit calor continuus*, cordi noſtro inſitus, qui ſpecies eſt ignis, & eſt omnis motus noſtrorum membrorum author. Hic occaſio eſſet ad mentem Authoris ingenioſiſſimi, addere plura de motu & ſenſu, quomodo gubernante anima muſculi ab influentibus ſpiritibus inflati contrahantur, & annexum muſculum ſecum rapiant. ſed inſtituti noſtri ratio id hic quidem non permittit, & videri poteſt de his prælaudatus author, *lib. de paſſ. animæ.*

Nos pro principali ſubjecto agnoſcimus *medullam oblongatam & ſpinalem nervoſque* & tubos illos omnes, Rectores ſc. ſpirituum animalium, alia

Digitized by Google

alia enim vaſa non liquent in corpore humano, quæ primariò vivificos hoſce deponent hoſpites, præter tertium illud vaſorum genus, nervos puta; igitur proximam hujus affectus ſedem, in ipſis videlicet nervis tanquam primaria clade affectis, quærimus; *medullam* verò *ſpinalem*, cum omnibus anatomicis, diſtribuimus in duos ramos, dextrum & ſiniſtrum; læſo dextro dextri lateris reſolutio fit. Pro ſubjecto verò adæquato accuſamus *muſculos*, undique fibris motricibus ſuffultos, motu & ſenſu orbatos, non tam propriâ culpâ ſolâ quam vitio inſertorum nervorum, cladem ejuſmodi paſſorum.

Signa. §. 4 Affectus hic ſignorum plurium recenſione non opus habet. Imminentem produnt, difficultas ſenſus & motus, ab denegatum ſpirituum animaliũ influxum, ſtupor crebrior, cum ſenſu formicarum in membris, vertigo, caligo oculorum, quandoque auditus gravitas præcedit, ut plurimum verò apoplexiam, prout umbra corpus, ſequitur paralyſis, ſæpiſſimè quoque inadvertentibus hoc malum ingruit.

Signa verò pathognomonica ferè ſunt manifeſta cum nemo poſſit ignorare, eam partem paralyſi laborare, quæ ſenſu & motu privata eſt, ſed præterea pars cum malè quoque nutriatur, ob defectum ſanguinis fit gracilis, calorem coloremque naturalem amittit, & fit ad tactum frigidior & flaccidior. In paralyſi fit ſubita alicujus partis reſolutio, ut æger nec brachium, nec pedem illius partis, movere valeat. Nam rarò tamen & tumor in paralyticis obſervatur, & contractio digitorum, ubi ſc. adhuc ſenſus aliqualis remanet. Pars reſoluta ſua gravitate relabitur, ſi att ſlatur, & facilè refrigeſcit. Hinc muſculis reſolutis, allatum ſanguinem agitare neſciis, ſanguis reſtagnat, luceque deſtitutus, ſpirituaſcere deſinit, vappeſcitque. Urina ut plurimum eſt alba & tenuis, ſi latus alterum corripiatur paralyſi, id ſæpè frigidum eſt, altero ardeſcente, oculus quoque os & labium lateris affecti contrahuntur & contorquentur. Si maxilla aliave aliqua faciei pars reſolvatur, in adverſam ſanam partem contorquetur. In hoc malo aliquando, ut ante diximus, ſenſus integro motu perit, alias motus aboletur ſenſu ſuperſtite, frequenter utriſque, dum ſc. conſummatum eſt malum, tunc pulſus languidus, tardus, parvus, quandoque nullus, imprimis in ſcorbutica paralyſi particulæ illæ ſylveſtres, acidæ, &c. ſanguinis circulationem inhibere, & frigiditate ſua ſanguinem congelare, adque motum ineptum facere poſſunt. Si ſphincter ani & veſicæ janitor reſolutus fuerit, tunc alvus & urina injuſſa prodeunt. Reliquę particulares paralyſes linguæ, labiorum palpebrarum, oculorum, colli, manifeſtantur per actionem læſam, quibus recenſendis, jam hîc non diutius immorabimur.

§. 5. Animus impræſentiarum eſt, caùſas hujus affectus ex præcipuorum authorum urna propinare. In prima acie ſtat vetuſtas, quæ hunc affectum ab intemperie frigida & humida deducit, ſcil. à pituita ſeu excremento Cauſa

aqueo ſeroſo, quod craſſius per longiorem moram eſt redditum, neruoſque obſtruit. Quandoque ab apoſtemate aliove humore nervum aut medullam ſpinalem obſtrui, vel potius comprimi dicunt aut frequentiſſimè illam quoque fieri ab humoribus aquoſis tenuibus, à cerebro derivatis, quæ in neruorum ſubſtantiam poroſitatesque ſe facilè inſinuant, unde nervi nimium molles facti, reſolvuntur & relaxantur & tantum humoris imbibunt, ut obſtruant nervorum principium, ita ut impediatur tranſitus animali facultati, quæ à cerebro, tanquam primo principio, originem habet; æquè frequenter hunc affectum excitari putant, à vaporibus craſſis in nervos illatis & impactis, atque obſtructionem efficientibus, & ſæpè quidem tantam, quod ſpiritibus animalibus tranſitus denegetur, unde nervi flaccidiores fiunt, & quaſi concidunt, quod & pluribus rationibus probare annituntur, quas jam recenſere ſuperſedebimus, cum Galenicorum Practicorum libri his pleni ſint.

§. 6. *Paracelſus* eandem ferè apoplexiæ & paralyſeos cauſam & generationem agnoſcit, ſæpè enim has confundit, aut ſubjecto duntaxat differentes facit, & ut hariolari poſſumus, accuſat *Mercuriales Vapores*, in nervorum principia, ipſosque nervos delatos, & neſcio quam guttam per corpus deſcendere narrat; quod vapores ſint in cauſa, id probat per aurifabrorum, & eorum, qui ſpecula conficiunt, membrorum debilitates, tremores, & ſæpè reſolutiones, ſic & per alia exempla eorum, qui capite, à narcoticis vini vaporibus repleto in paralyſin aliquot dierum incidunt. Alii ex ipſius grege, accuſant *Tartarum* in maſſa ſanguinea latentem.

§. 7. *Helmontius* ille Medicorum Homerus *Tr. de Lithiaſi c. 9. p. 60. §. 82. & 62.* ſtatuit *paralyſin* eſſe partium ſenſitivarum contracturam, à terrore ſolo, ſic ille loquitur, cauſatam, qui id proprietatis habet, ut poros confeſtim claudat, præſertim ſi ſubitaneus fuerit, idcircò ait, quod mulieres, quæ ut plurimum timidæ ſunt, per terrorem frequenter in paralyſin incidant, absque apoplexia. *Pituitam* ergò *decidentem*, pro cauſa habet, & hinc terrorem, qui venenum apoplecticum commovet, ſicquo contracturam partium ſenſitivarum inducit. Alibi idem ait, hunc affectum fieri, ſi alieno ſpiritu & devio, partes irrorentur *l. ſpir. vit. §. 9.* Sed quoniam hæc obſcura ſunt, non allubeſcit illa, ad noſtram mentem detorquere.

§. 8. *Williſius* celeberrimus iſte Pathologiſta, pro cauſa conjuncta hujus affectus culpat meatuum obſtructionem, & ſpirituum animalium impotentiam, quatenus illi vel narcoſi affecti, vel copiis minores ſe non vegetè ſatis explicant, unde in paralyſi univerſali, quæ apoplexiæ aut lethargo, aliisque morbis facilè ſuccedit, ob materiæ morbificæ metaſtaſin, ſpiritus animales à ſolito effluxu ſive irradiatione in nervoſum genus præpediuntur, & ſic neceſſariò membra collabi debent. Non tantum autem, juxta noſtrum authorem, nervorum ſpirituum animalium

malium portitorum obſtructiones hoc in affectu peccant, ſed & corporis ſtriati, & interdum *medullæ oblongatæ* & ſpinalis obſtructiones, quæ ſi reſolvantur, & ſpiritus animales eaſdem haud ſatis irradiant, inflant, ſuoque vigore actuant, non poteſt non fieri, quin partes flacceſcant, & paralyſis ſequatur.

Mediatas cauſas eſſe *νοσηρὰς* haud tantum oppilativas, ſed interdum narcoticas, ſpirituum extinctorias ſtatuit, particulas enim alias extraneas, & quaſi vitriolicas, intra ſenſus & motus organa admiſſas, poros conſtipare, & ſpiritus animales dejicere, immò à motu ſupprimere, & quaſi uredinem in arboribus inducere contendit. Hunc affectum rarò à mera pituita aut colluvie ſeroſa excitari, per id probat, quod rarò ii, qui cerebri ſunt humidi & hydrocephalici, in paralyſin incidant.

§.9. *Franciſcus de le Boe Sylvius*, deſideratiſſimum illud Lugdunenſium ſidus, morbum hunc oriri ſuſpicatur, vel ob defectum ſpirituum animalium in muſculis, vel ob viarum ſc. nervorum anguſtiam, vel ob ſpirituum animalium immobilitatem, per narcoſin & ſtuporem inductam. Inter cauſas remotiores recenſet humiditatem aqueam, quæ molles & flaccidas reddere poteſt muſculorum fibras, additque omnia illa, quæ nervos obſtruere, ſive anguſtare poſſunt, apta nata eſſe ad hunc affectum excitandum, inter quæ pituitam, ſecundum ſpinalis medullæ radicem defluentem, & paraplegiam aut hemiplegiam excitantem refert. Vulnera, aliaqua nervos diſſecantia, & narcotica quæcunque, ſpiritus animales torpidos & immobiles reddentia, ſuum ſymbolum afferre contendit.

§.10. *Carteſius*, fax illa Gallorum, ſpirituum animalium vel defectum, vel impotentiam, paralyſeos cauſam immediatam agnoſcit, & pro more per mechanicum conceptum illuſtrat, atque non aliter eſſe comparatum cum ſpiritibus animalibus, muſculos inflantibus, ac cum vento vela inflante, quo ceſſante, vela flacceſcunt & concidunt, ſpiritibus ergò denegatis, vel non in ſufficienti copia influentibus, non poteſt aliter fieri, quin nervorum & muſculorum fiat flacciditas & relaxatio, qua ſenſus & motus ferè perit.

Sic & patroni ſucci nervoſi, paralyſin non aliunde putant oriri, quam à ſucci nervoſi recrementis craſſioribus, inconſpicua nervorum permeacula obſtruentibus, ſed qui hunc ſuccum nervoſum ſtatuunt, noſtro calculo, caduco nituntur fundamine, de quo alibi ex profeſſo.

§. 11. Supereſt, quia jam aliorum prata ſat biberunt, ut nunc & noſtra irrigemus. *Cauſam* ergò *immediatam* Paralyſeos ſtatuimus *Microcoſmetoris, noſtri Regis*, privationem magnæ partis militum ſuorum unde regendi poteſtas aliquomodo diminuta eſt, quando præſertim ipſis militibus hunc vel illum locum exſpatiandi libertas dempta eſt, tunc enim, cum & viâ præcluſâ hoſtis Regem noſtrum planè interimere nequeat, ceu in Apo-

plexia facit, tentat & nocet, quantum poteſt, atque cum arcem vincere nequit, præſtructum propugnaculum occupat. Materia ergò quæcunque peccans ad cerebri latifundia ſe committens, illæſo tamen ſolio regio, ſe verſus ſpinalem medullam, in duos ramos diviſam, convertit; cujus obſtructionis cauſa eſt, ut ſic Regi imperium & ſceptrum denegetur, ad has vias milites ſuos, ad excubias agendas, emittendi. Optimè enim hunc denegatum ſpirituum animalium influxum in canales ſuos, mechanicè quaſi, ſeu evidenti illuſtrare licet experimento; ſpiritus enim hi ſunt interni motores, & ſunt maximè ſubtiles, adeò ut non immerito eos juxta illud *Horatii* appellites *Divina particulas auræ*; ſunt enim *mixti viventis* ſubtiliſſimæ particulæ ſalinæ & ſulphureæ, ſub debita ac non interrupta contiguitate ac quantitate, potentiâ motivâ & operativâ, ſecundum corporis, quod incolunt, proprietates & organiſationem à DEO inſtructæ; ipſe enim DEUS T. O. M. eſt primum movens. Ut enim (verba ſunt Helmontii) ſpiritus motivi vitale lumen per nervos diſpenſatum diradians, deferunt imperium voluntatis, ſive motum ad muſculos, organum executivum motus illius, quem anima ſibi arbitraliter propoſuit, intercepto enim lumine irradiativo, cum ſpiritibus miſſo, quin paralyſis fiat, nullum eſt dubium, & confirmat id *Bartholinus in Anat. Reform. c de nervis*, p. 454. Et quemadmodum à nubecula ſol & manu oppoſita candelæ lumen nobis adimitur, ita orbatæ lumine ſpirituum animalium partes, & ſenſu & motu privantur, nervi enim duntaxat ſunt poroſi, per quos nihil, præter hanc lucem, & ſubtiliſſimas partes permeare poteſt; ut per aquam vel aerem ſolis radii transeunt, ita in aqua lutum, & limus obſtare poteſt, quo minus eorum ſplendor per ea ſincerus procedat, ut elegantiſſimè tradit cum Neotericis *Pergamenus l. 1. de ſympt. c. 5.* Lumen enim hoc eſſe aliquid ſubtile, mobile, volatile, & activum, non dubitamus, unde quoque nomine Spiritus venit, eſſe tamen illos ſubtiliter materiales, inde deprehendimus, quod conſtent particulis ſalinis & oleoſis, ſeu ſulphureis, indeque ſubtiliſſimis & maximè activis, tunc & ipſæ particulæ, tum in corporibus, quibus continentur, tum ex iis arte eductæ, & cum aeris vel proprii corporis ſimul phlegmate unitæ, vocantur *Spiritus*. Et clarius hoc apparet, ſi quis conſideret,

—— halantum germina florum
Hortenſes pictura thoros paſtura venuſtis
Deliciis oculos & odorum flumine nares.

Odores enim hi ex plantarum floribus exhalantes, activas harum eſſe partes, quis negaverit? Cum & extra ſuum corpus, quod ante inhabitabant, tantam oſtendant ſubtilitatem activitatemque, quanta major ullius rei vix concipi poteſt.

Sunt enim iidem nil aliud, quam particulæ ſubtiliſſimæ, ſalino volatiles, oleoſæ, ex oleo plantarum ſeminali

nali fermentatione reſoluto effluentes, & certa ratione commotæ, nares noſtras eo modo afficientes, quem nos odorem vocare ſolemus, oleo namque hoc dempto, nullam amplius flores ſpirant fragrantiam; ſunt autem olea nihil aliud, quam ſalia volatilia, cum pinguedine ſulphurea ac ſeminali in orbem concentrata. Extra omnem ergò, ut ad rem redeamus, dubitationis aleam ponimus, *Regem* noſtrum, quia hoſtis extraneus circa ſpinalem medullam, unius vel alterius lateris, ſeſe vallavit, imperium non amplius exercere poſſe cum militibus ſuis in iſtis locis, partes autem hiſce militibus defraudatæ neceſſariò ab hoſte in ruinam vertuntur, & cum Regis imperio careant, non aliter ac dies ſine lumine, vel aër ſine commotione ſeſe habent: omnia enim laxantur, flacceſcunt, & in ſui internecionem præcipitantur; eſt autem flacciditas illa ab obſtructione nervorum, quia in obſtructis nervis ſpiritus non liberè in illos influunt, ut illos ſatis diſtendant, proindeque tubulis ſubſidentibus nervos flaccidos reddi, neceſſe eſt. Examinemus nunc paucis *hoſtem*, ſuis armis inſtructum, cauſas ſc. mediatas proximiores; ille verò hîc incedit & obſtruendo & inundando, atque ſic impediendo tranſitum militibus, h.e. ſpiritibus animalibus, & hoc efficit vel eos *torpidos* & *immobiles* reddendo, vias corrumpendo, h. e. nervos, nerveasque atque muſculorum fibrillas molles & flaccidas efficiendo vel eas planè obſtruendo; obſtructionem verò & inundationem illam efficit, vel per ſanguinem vitioſum, vel per diluens ſerum. Hæc enim prout vel quantitate, vel qualitate, vel motu peccant, paralyſin excitare queunt, & inprimis ſanguis evaſatus & poris cerebri vel nervorum incumbens hujus morbi mater eſt, prout quotidie obſervamus in iis, qui à caſu, ubi ferè ſemper ſanguis evaſatus reperitur, paralytici facti ſunt, de quibus videre licet, *obſerv. 66. Ephemerid. Germ. Ann. 3.* Sæpiſſimè quoque ſeroſâ colluvie cerebrum inundat hoſtis, poroſque ſpinalis medullæ obſidet, inprimis ſi coaguletur ſerum, quod etiam *lymphæ* nomine cluit, idque facili marte coagulatur ab acido, quæ coagulata lympha aliis dicitur *pituita*, & eſt effœtum illud viſcidum in corpore humano, quæ proprietates nervorum obſtruere potis eſt, nullos verò hic excludimus humores acidos, coagulantes, Mercuriales, inprimis *auſteros & acerbos*; & ſi mechanicum de his ultimis expoſtulas conceptum, per *auſteros humores* putamus particulas obtuſangulas, per *acerbos* verò magis rectangulas, has ſtridenti & & acutiori, illas hebetiori ſerræ adſimilantes. Si hoſtis talibus figuratis armis incedat inſtructus, facilè ſpiritibus animalibus via præcludi poteſt, nec excludimus Tartareas, aliaſque ſulphureas ſcorias ac impuritates, vel in ſpinam dorſi, nervorumqüe principia effuſas, cœcos illos per quos ſpiritibus animalibus patet tranſitus, meatus obſtruentes. Apud noſtros enim in confeſſo eſt, ſi ſerum intra ſpinalem medullam vel

vertebras ſubſideat, mole hâc ſuâ comprimit nervos exclusionemque ſpirituum animalium, indeque abolitionem ſenſus & motus neceſſariò suboriri; ex quo videre eſt, quod frigus (quia coagulat ſerum) remotè ſuum ſymbolum addat; ſic duos, qui diutius puteum exhauſturi in frigido morabantur, inferiorum partium omnium correptos fuiſſe paralyſi obſervavit *Nob. Cummius in Ephem. Germ. Ann* 1. *obſ.* 84. A frigore enim augeri & coagulari lympham, extra omnem dubitationem eſt, inde facilè & paralyticos fieri poſſe non dubitamus; talem hiſtoriam apud *Galenum* legimus, ubi quidam in brachiorum paralyſin incidit, qui madido pallio amictus diutius inceſſit, alius lapidi frigido corpore nudus inſidens crurum paralyſin expertus eſt. Præſertim quoque ſerum mole grave, qualitate verò peregrinum redditum, in ſubtiles thoros ſeſe inſinuare, ibique ſtagnando lenteſcere & ſic obſtructionem inducere poſſe, nemo negaverit, comprimendo nervos fieri tunc affectum poſſe probant luxationes membrorum, ubi à denegato ſpirituum animalium influxu partes ſimul atrophiâ laborant, cujus generis paralyſin obſervavit *Experientiſſ. Wedelius Collega noſter colendiſſimus in Ann.* 2. *Ephem. Germ. obſerv.* 230. à gibbere inductam; & cum nervus diſciſſus eſt, neceſſariò ſequitur paralyſis ejusdem partis, in qua ſpiritus animales, nervos dirigere debent, præcluditur enim ſpiritibus his via & tranſitus; ſic præciſo brachii nervo, qui ab illo actuabatur, digitus rigebit, gemello modo ut ſæpius ex malè adminiſtrata V. S. ex incuria Chirurgi totius brachii & manus immobilitatem & ſtuporem obſervavimus, quod & confirmant *Ephemerides Germ.* A vermibus quoque brachiorum & pedum paralyſin productam fuiſſe, teſtantur prælaudatæ *Ephemerides in Ann.* 2. *obſ.* 63. Sic à ſcorbutico miaſmate, abundante ſc. ſeroſo humore, & nimium in ſanguine ſcatentibus acidis, acerbis, ponticis, ſalinis, tartareisque ſcoriis, ad principium nervorum ſive ad ipſos canaliculos delatis, hunc affectum excitari, nemo niſi peregrinus in Medicina hoſpes ignorat. Nihil enim magis pernicioſum eſt, ad peſſundandos noſtros ſpiritus animales, & partes flaccidas reddendas, ac *narcotica*, lucidos illos, vegetos & agillimos motus rectores peſſundantia.

A colica & ſæpius oboritur hic affectus per metaſtaſin ſc. materiæ morbificæ ad nervos. Quam colicam Autores tum ab intemperie biliosâ deducunt, quod an cum veritate dicatur, equidem dubito, nam bilem ſine pituita ſibi adjuncta inteſtinis nocere poſſe mihi non videtur, quia ſuo fluore & acrimonia inteſtina tantum blandè vellicat, & potius poros nervorum deobſtruit quàm occludit, ſed ſi pituita adſit, tum inteſtinis magis & tenacius adhærendo, & ſe in eorum poros inſinuando majus malum dabit, ob moram ibi contractam, ita ut tum dolor colicus oriri poſſet, qui vix ac ne vix injectionibus emollientibus tolli poterit. Nec eſt quod multum

dubi-

dubitemus de via iſtiusmodi materiæ paralyſin parientis, & nervorum has vel illas ex artubus ſpectantium origines obſtruentis, lippis enim & tonſoribus notum eſt, cauſam hujus mali latitare circa meſenterii partes membranoſas, cum medulla ſpinali commercium habentes, indè ergò facilè nervos ex ſpinali medulla prodeuntes obſtruere poteſt. Nam à nervis illis, qui à plexu abdominis maximè in meſenterium juxta atque in inteſtina diſſeminantur, quique cum lumbaribus per mutuam quaſi inoſculationem ubique ferè commercium exercent, id enim obſervamus, quod ſæpius materia ſcorbutica in his locis hoſpitans, aliquando nervos occupat majores, & hujus vel alterius, vel utriusque lateris paralyſin excitet. Omni ergò in paralyſi præcipuè nervorum origines obſervandæ ſunt, unde maxima cum diligentia anatomicis incumbendum, ut cognoſcamus nervorum omnium diſtributionem, & à qua ſpinalis medullæ parte nervos ſuos ſingulæ partes habeant, ne contingat illud, quod apud *Galenum* quibusdam accidiſſe legere poſſumus, quod manui paralyticæ ipſi applicaverint topica nervina, quæ ſpinæ congruebant, quicunque enim nervus ſenſum vel motum mediantibus ſpiritibus animalibus parti largitur, illam ſenſus vel motus ablatione affici neceſſum eſt.

Atque ita breviter noſtram hariolationem, ſine verborum tumore, ſcrupuloſis dubiis liberare ſategimus, monentes tamen in incredibili verum, & in veroſimili falſum nonnunquam latitare, & præſtat hæc ex certis indiciis & argumentis ſupponere, quam ad anchoram occultarum qualitatum confugere, uti plurimi Medici & Philoſophi temeritate ineſcati, qui culpam judicii transferunt ad incertitudinis & difficultatis quærelam, ſi labantur, inde mallemus dubiam interdum ſpargere ſuſpicionem, qua incerta facilius diſſipentur, quam temerario aſſenſu maleſanam alterius opinionem adorare nam dubitat *Carneades*, deliberat *Pyrrho*, *Simonides* comperendinat. Sed nunc ad aliam nos aream vocat Prognoſis.

§. 12. Prognoſin hic non temerariò, ſed ad mentem Venerandi noſtri Senis in *Prorrh. S.3. l.5.* magna cum providentia inſtituens Medicus, prudentiſſimè agit, adeoque nonniſi ritè prius penſitatis ægrotantis & morbi viribus, quicquam de ſignis ſalutis & mortis dictatoriè pronunciet. Interim notandum, quod malum ſit curatu difficillimum, ratione materiæ peccantis, & dein partis affectæ, ſpinalis ſc. medullæ. *Prognoſis.*

Perfecta & confirmata Paralyſis chronicus morbus eſt, nec prima, bima trima die, ut Juris Conſultorum phraſi utar, terminatur, ſed per plures menſes & annos, imprimis ſi ab apoplexia ortum ducat. Illa verò quæ ex ſcorbutica labe, vel colico dolore orta eſt Pareſis, faciliorem & citiorem, cæteris paribus, ſuſcipit curationem. Paralyſis ex nervi diſſectione incurabilis eſt, ut & illa, quæ ex caſu, contuſione, luxatione & ſimilibus provenit, maximè

maximè periculoſa, quemadmodum caſum novimus in *Nobiliſſima quadam Virgine*, in *Aula Princ piſſa Albertina Naſſovica Dizenſis*, &c. *Domina noſtra Clementiſſima vivente*, quæ ex luxatione, poſt quinquennium, in brachii paralyſin adhuc durantem incidit. Ea verò paralyſis, quæ ex inundatione lymphæ fit, idoneis remediis ſanari poteſt. Perfecta & univerſalis eſt curatu difficilior imperfectâ & particulari, ex. gr. digitorum, linguæ, crurum, &c. Paralyſis tempore brumæ oborta, quæ ſimul in ſenili ætate fit, vix ac ne vix quidem curatur. Fit & illa ſæpè ex debili apoplexia, & ne in hanc rurſus deſpumet, periculum eſt; ſi febris tremorve ſuperveniant, id vulgò bonum creditur ſignum, quæ tamen regula quandoq; pede Varo fallit, quippe in juvene 26. annorum *Camberga* obſervavimus in paralyſi, ab apoplexia orta, tremorem & febrem concurriſſe, qui tamen ipſe humanis valedixit. Melioris ſpei tamen ſignum eſt, ſi atrophia, parti paralyticæ deſit; quæ ſi adſit, peſſimum eſt, indicat enim humores aut ad partem non deferri, aut partem obſtruxiſſe, quæ obſtructio à Medico difficulter tollitur.

Si primitiæ ſenſus iterum redeant, ſi ſimul ætati congruus eſt morbus, ſecundum divinum *noſtrum Coum* putantem, ſi motu ablato ſenſus æquè interni ac externi vegeti ac ſalvi ſint, ſi tremor vel dolor ſubſequatur, bonum habetur ſignum. Si oculus reſoluti lateris non imminutus ſit, ſi æger viribus conſtet, abſque dolore capitis & vertigine, & ſi ſimul, ceu dictum, accedat febris, res bonæ ſpei eſt. Pejus verò res ſe habet, ſi ad tactum frigeat pars reſoluta, quia indicat paucos admodum ſpiritus per nervos deferri, & ideo nervos validè obſtructos eſſe judicamus. Malum item, ſi fæces & urina injuſſa exeant, quibus nigrum Theta præfigit *Hippocrates l.2. Prorrhet.* inquiens, medullâ ſpinæ ſi quis laborat, & ex lapſu ſeu alia de cauſa homo, & auribus impotens ſit, ut neque ſi tangatur percipiat, & *ventre ac veſica*, ut primis temporibus neque ſtercus nec urinam excernat, niſi coactè, *inveterato* verò morbo, non urgente *homine*, ſtercus & urina prodeant, moritur poſtea non multo interpoſito tempore. In ſenibus paralyſis incurabilis eſt, quia tubuli partium ſunt duriores, & fibrillæ craſſæ & denſæ, & minùs ſunt mobiles, quare obſtructiones in iis genitæ non facilè tolluntur.

Si mens ſtupidior ægrum inſtanter maneat, id malum; ſecus ac ſi superveniat Critica diarrhæa. Ad mortem venit paralyſis, ſuperveniente nempe apoplexiâ & maraſmo ſudoreq; colliquativo. Si convulſiones paralyſi ſuperveniant, & eam comitentur, Auctoribus dicitur paralyſis ſcorbutica, quia tum acrimonia vel ſalina vel acida nervos vellicans adeſt, quod etiam malum eſt, quia eſt complicatio morborum.

Multi ſunt affectus, quibus paralyſis ſupervenire ſolet, nimirum epilepſia, apoplexia, (materiâ ſcil. in ignobiliorem partem detruſâ) colica, febres

bres tertianæ, ſcorbutus. Hæmorrhagiam narium ſecutam eſſe paralyſin, exhauſtis ſcil. ſpiritibus animalibus, memorat *Braſſavolus 7. Aphoris.* Si paralyſis ab apoplexia ortum duxerit, periculoſa eſt, nam iterum facilè in apoplexiam poteſt degenerare.

Cura Diætetica.

§. 13. Hactenus primum hujus affectus hæmiſphærium vidimus nunc ad alterum, ſcil. Curam Diæteticam luſtrandam progredimur, ubi *victus* ratio ſeſe offert, quæ conſiſtit in notiſſimis ſex illis rebus non naturalibus, quæ maximi Domini, niſi dicerem Dominatores, ſunt noſtri corporis, inter quos primum ſibi vendicat locum *Aer*, monente *Hippocrate S. 3. aphor. 1.* mutationes temporum potiſſimum pariunt morbos, & in ipſis temporibus magnæ mutationes frigoris & caloris fiunt. *Aer* ergò hic *eligendus* eſt calidus & ſiccus, ſerenus, qui luculento comparetur foco, ſi tempus anni id requirat, aut ſuffitu aromaticorum, *è contra vitandus pluvioſus*, uliginoſus, nebuloſus, ac potiſſimum frigidus, talis enim aer nervoſo generi inimicus exiſtit, unde *Helmontius, l. c.* § 61. non immeritò ambientis aeris frigus *Narcoticum* vocat. Frigida univerſali quaſi oraculo nervis inimica ſunt. Tacemus hîc influxum aſtrorum, veruntamen ambigimus, annon ſummi cujusdam Viri lubrica nutet ſententia, ſeu per errorem vacillet, cum peculiarem influxui aſtrorum vim tribuit. In noſtra praxi obſervavimus ſæpiſſimè in plenilunio, ejusmodi paralyſes & apoplexias factas eſſe, & hîc rationem *Carteſii*, de maris fluxu & refluxu, Lunæ in- & decremento adſcripto, addere poterimus, cum & eadem inundatio in Microcoſmo contingere poteſt, ac in Macrocoſmo. Sed cum infida ſuſpicio non audet ſingula eligere, nec univerſa probare, judicium ſuſpendimus, inquiſituri & experientiâ comprobaturi, quid ex influxu aſtrorum ſit judicandum.

Cibus ſit *calefaciens* & ſiccans, in hunc finem carnibus utatur æger aſſis, aliisque cibis boni ſucci, herbis aromaticis conditis, utpote roremarino, ſerpillo, ſalvia, majorana, &c. Nec immodicè vel inordinatè ingerantur cibi, omnes è contra vitentur cibi mali ſucci, ut ſaliti, fumo indurati, acidi, nimia lacticinia aliaque hujus farinæ alimenta, quæ tædet hîc ruminare.

Potus ſit *exiguus*, utatur patiens *vino ſalviato*, vel roremarinilato, vel mulsâ, vel aqua, in qua ebullierit ſalvia; cereviſia aromatiſata, probeque fermentata & defæcata concedi poteſt, ut & potus herbæ Theè.

Vitanda cane & angue pejus *potulenta* fæculenta vina generoſiora, Hungarica, Gallica fortia, Italica, Hiſpanica, immoderatius hauſta, ob ſubtilem quem ſecum habent Tartarum, acrem & nervis inimicum, quod & teſtatur *Paracelſus tract. 2. de Contract. c. 5.* & confirmant tremuli Bacchi heroum articuli, & illi qui in longam noctem Baccho litant, ſic non tantum Chylificationem perturbantes, ſed & *Microcoſmetori*, noſtro Regi, negotiũ faceſſentes, ſpiritibusque animalibus narcoſin inducentes, & hoc modo

ſibi ipſiſmet exiſtentes carnifices. Maximè verò abjurandus eſt potus vini ſpiritus, vel aqua vitæ (potius mortis) quippe illa, ut & reliqua narcotica & ſoporifera, non tam ſpiritus animales mortificant, quam fugant.

Paralyticus *exerceat* partes reſolutas moderatè, abſit omnis *motus vehemens*, talis enim delaſſat artus & ſpiritus abſumit, ut & quies nimia flaccidum quoque reddit corpus, augendo & replendo caput ſeroſâ colluvie, ni enim moveantur aquæ, illas corrumpi & putreſcere neceſſe eſt: parili modo ut ſanguis ſerumque lenteſcit, & in pituitam coagulatam mutatur, indeque ad obſtructiones faciendas maximè idonea ſunt.

Somnus ſit moderatus, diurnus & diuturnus nocet, malè enim ſibi conſulunt, quibus Morphei ſuavia phantasmata nimium placet, hoc quippe modo cerebrum facilius accedente hoſte extrinſeco inundari poteſt, quæ inundatio infelicem minatur exitum, & tranſitum in paralyſin, vel apoplexiam. Nimiæ etiam nocent vigiliæ, quæ ſpiritus animales exhauriunt, cerebrumque ac totum nervoſum genus debilitant.

Quoad *excreta & retenta*; alvi & urinæ dejectiones fiant ſecundùm naturam, ſingulis diebus, quoad licet. Reliquæ conſuetæ evacuationes, ut ſunt menſes, hæmorrhoides, ſudores, &c. modo debito ſibi invicem reſpondere debent, aliàs procurandæ.

Quod *animi pathemata* concernit, animi hilaritati ſtudendum, unde vividiores & ſubtiliores particulæ ſalinæ, volatiles, oleoſæ, in ſanguine noſtro gignuntur, ex quibus poſtea fiunt ſpiritus animales, qui ſunt ſubtiliſſima pars ſanguinis, imò ipſius flos. Inde exulent hujus inimici, inprimis mœrores, triſtitia, curæ, triſtibus enim animi paſſionibus emaciati enſem proprio adaptant jugulo, & quis hic omnem morboſum ſeriem recenſeat, quam practica cohors à mœrore, ceu ex equo Trojano, deducit, atque novimus, non paucos ex mœrore & curis in paralyſin incidiſſe. Ira etiam ſummoperè vitanda eſt, nam quomodo nervis infenſa ſit, teſtantur tremores artuum, linguæ, &c. Præcipuè quoque hoc in noſtro affectu fugiendus eſt terror, ſive pavor ſubitaneus, quamvis raro exemplo *Civi Arelatenſi* & *Vallerïolæ*, validiores animi commotiones in hoc malo profuerint. Terror enim ſpiritus adeò figit, ut Regem noſtrum interdum planè interimat, atque ſic membra ſine ſenſu & motu remaneant, prout experientiâ æquè doctorum ac ſtultorum magiſtra, abundè liquet de qua re & vide *Helmontium in præced. allegatum*.

§. 14. Curam Pharmaceuticam conſideraturi, ex ejus beneplacito hoc noſſe debemus, quòd veteres Galenici Pathologiſtæ in paralyſi commendent *præparantia*, ut ſunt hydromel & oxymel, &c. decoctum rad. ireos, flor. ſalviæ, ſtoechad. N. M. cinnamomi. Mel roſ. ſcyll. Aqua ſalviæ, betonicæ, majoranæ, &c. Potum ex decoctione ſalviæ, aliarumque herbarum aromaticarum, per 5. vel 6. dies continuatum *Cura Pharmaceutica veterum.*

tum

tum extollunt. Poſt hæc *vacuantia* præſcribunt varia, ut ſunt pilulæ cochiæ, de agarico, fœtid, maſtich, &c. Hiera diacolocynth. diacathol. pilulis verò potius, quam electuariis hac in affectu utuntur, quippe illas à remotis partibus felicius materiam morbi attrahere putant.

Vomitum ciendum eſſe, & quidem ſemel per ſeptimanam, contendunt, notiſſimis ſuis vomitoriis medicamentis. Si Paralyſis à copia ſanguinis (quod tamen rarum eſt) fiat, corpusque ſit plethoricum, V. S. in latere ſano admittunt, præcipiuntque. Et quando hiſce ter aut quater uſus eſt æger, tunc ad *Revellentia* ſe conferunt, inter quæ eminent clyſteres parati ex ſalvia, chamomilla, majorana, althæa, ruta, additis, electuar. hier. picr. ſale gemmæ & aliis oleis coctis; quorum formulis abſtinemus, cum vel lippis & tonſoribus notæ ſint. Hic & ſeſe offerunt maſticatoria ex N. M. rad. pyrethri, &c. ut & gargariſmata, cucurbitulæ, naſalia, ſternutatoria, frictiones cum panno aſperiore & calente, emplaſtrum è ſinapi nucchæ apponunt. Poſt hæc omnia ad *corroborantia* confugiunt, quæ cerebrum & nervos confortant, & intemperiem quamcunque emendare dicuntur, prout ſunt theriaca, mithridatium, diambra, diamuſcum dulce, zinziber condit. conſ. ſalviæ, betonicæ, anthos, galangæ, &c. Decoctum lignorum, & radicis acori, zinzib. ſtoechad. chamæpyth, &c. Fomentationes inſtituunt partis reſolutæ, cum decocto aromaticorum. Balneumque adhibent pro parte affecta, ex decocto vulpis; cujus pelle partem quoque læſam cooperire volunt, prius tamen oleo vulpino illam illinunt. Balnea tum ſulphurea, tum nitroſa, vel naturâ vel arte comparata pro aſylo habent. Hypocauſtum vel ſtuſam ſiccam cum vaſculo idoneo bis in die intrare jubent ægrum, imponuntque lapides ignitos vino calido irrigatos, poſt exitum verò illos in lectum ut ſe conferant, volunt, & aſſumant ℨj. *Theriaca Andromachi*, & originem nervorum aliquo oleo convenienti aromatico illini jubent. Inter extrema corroborantia extollunt unguentum Agrippæ, Martiat, oleum vulpinum, de caſtor. nard. ex pipere, chamomill. lumbricorum, rutæ, Philoſoph. laurin. Therebinth. coſtin. ſulphur. &c. Quæ omnia tædet hic recenſere, & ſimul formulas adjungere, eſſet enim & hic poſt Homerum Iliada ſcribere.

§. 14. *Paracelſiſtæ* eandem ferè apoplexiæ & paralyſeos curationem admittunt, quorum magiſter tradit curam duplicem, duplici causâ nitentem, ſc. reſoluto ſicco, & reſoluto coagulato, quam guttam priorem curare ſatagit ſeq.

℞ *Extract. ſpicæ*
lavendul.
de flor. cheiri ana ℥iij.
Axung. de mumia.
medull. hum. ana
℥iß. *M.*

Guttæ verò ex reſoluto coagulato ſeq. modo ipſe obviam it:

℞ *Extract. de piper.*
cardamom.
caſtor.

caſtor.
anacard. ana ℥j.
Ol. laurin.
anethin. ana ℥jß.
nuc. moſchat. ℥ß. *M.*

Lib. 7. de grad. c. 2. In hoc morbo ſummum dicit eſſe magiſterium lavendulam, nec non meliſſam, aliquando betonicam, caſtor. piper. ol. ſulph. ping. ſed tamen adjicit, non omnia omnibus proficua eſſe. In *lib.* 5. de V. S. venarum digitorum pedis ſectionem improbat, ante paroxyſmum autem vult ſecari venam, modum & tempus ibidem docet. In paralyſi *confortativa* & *corroborantia* per ſe administranda ait, v. gr. Aqua vitæ, Eſſent. lavend. Aur. potab. liq. gemmarum, &c. Tales proceſſus habet, ℞. Sol. puri purgat. per Antimonium ℨij. Aquæ ſalis gemmæ ℥vj. reduc in unum cum ſeparatione alcohol vini; deinde ℞. Croci ℨij. alcohol. corr. ℥vj. f. mixt. doſis à gr. 3. ad 4. vel 6. Vel ℞. Sol. præpar. ℈j. aq. lavend. cum alcohol vini correct. atque ſpiculæ, ana ℥j. doſis ℈j.

Arcanum ſulphuris in paralyſi & contractūris commendat ſummoperè *tr. 2. de membr. contract.* cujus deſcriptio eſt ſequens:

℞. *Flor. ſulph. lib.* ß.
antimon. alb. ℥ij.
ſucci auri, ℥j.
aquæ vitæ circulatæ ℥x.

Digerantur per menſem, congelentur in ſuccum doſis ℨß. Commendat quoque perlas, Balſamum antimonii, Arcanum Quintæ Eſſentiæ, oleum Vitrioli, &c. Ad purgandum pulv. oſſium hum. aliis purgantibus miſcet. Poſt interna tradit etiam varia externa, fomentationes inſtituit cum locuſtis abietis, pinnis junip. Inungatur pars ol. vulp. & galbaneto Paracelſi. Inprimis inunctionem fieri vult ex animato in tertium uſque caliditatis & mobilitatis gradum, ut calor & ſpiritus nempe ad membra revocentur, commendans ſimul thermas naturales confortativas & calidas. Si quis plura cupit, adeat ipſum fontem.

§. 15. *Nos* enim pergimus ad *Helmontianos*, qui ſalia volatilia magnifaciunt, inprimis illa, quæ ex herbis Cephalicis aromaticis parantur, ſic & vomitoria laudibus hoc in affectu extollunt, ut ſunt Tartarus emeticus, Vitriolum album, rad. aſari, &c. & quæ alia experimenta hujus ſectæ author anteſignanus, accuratus ille deſtillationum obſervator, novit, quæ conticenda æſtimamus, quia adhuc tenebris involuta jacent.

§. 16. *Williſius* tres medendi rationes tradit, (1.) quatenus reſolutio ab externo accidenti; ſcil. ictu, caſu ab alto, vulnere, frigoris exceſſu, aut ſimilibus inferatur, cum his in caſibus fiat effluxus humorum & ſanguinis, ideò ſuadet, venæſectio ut inſtituatur, & alvus clyſtere ſemper lubrica ſervetur, dein æger lecto commiſſus, lenem ſibi procuret diaphoreſin, ut ſuperfluitates ſeroſæ pedetentim exhalent, & ſpiritus animales blandè agitati veſtigia priora repetant, in quem finem commendat pulverem ad caſum, in *Pharmacopœa Auguſtana* deſcri-

ſcriptum, & decoctum Traumaticum cum rad. rub. tinct. aut petaſitid. aut fl. hyperici. Loco affecto, ſi ſimul adſit tumor, contuſio, aut vulnus, topica varia, ſcil. balſama, linimenta, fotus aut cataplaſmata applicari vult; & ſi membrum ſit diſlocatum, laborandum eſt, ut quam primum reponatur; ſi nihil tumoris appareat, tunc emplaſtrum oxycroceum, de minio, &c. commendat. Interdum membra reſoluta fimo equino aut granis hordeaceis, poſt cereviſiam confectam reſiduis, quæ nos Germani **Trebern** vocamus, calidè immergi, & in his aliquamdiu detineri vult. In genere hoc in morbo phlebotomiam haud ſuadet, quippe ſpiritus animales tum è flore ſanguinis procreantur, tum intra fibras motrices ob copulam ſanguineam elaſtici evadunt, idcircò hujus copia ſi minuitur, nimis illi deficient, & membra neceſſariò flacceſcent.

Catharſin circa æquinoctia inſtitutam commendat, inprimis autem vomitorium ex Tartaro emetico à gr. 3. ad 4. item ſulphur antimonii, &c. Ex purgantium cenſu reſinam jalappæ, pilulas de ſuccino vel aloephang. promit; hiſce ſuperaddenda & interponenda remedia cephalica ſuadet, ut ſunt electuaria, pulveres, ſpiritus, & ſalia volatilia, tincturæ & elixiria, cum aquis deſtillatis, quæ omnia hic in formulas redigere chartæ anguſtia, & inſtituti noſtri brevitas haud admittit. Pro potu ordinario ſummoperè commendat cereviſiam medicatam ex ſalvia, betonica, ſtoechade, ligno ſaſſaphras, Cort. Winter. quæ toto continetur anno. Fontanellæ in brachio ſano, aut aliis partibus, inprimis in obeſis & cachecticis fiant. In paralyſi biliosa ſive calida à medicamentorum calidiorum & particulis activis præditorum uſu abſtineri vult, & nonniſi hoc in caſu mitiora admittit. In paralyſi ſcorbutica, herbarum antiſcorbuticarum ſucci expreſſi & deſtillati junctis reliquis Cephalicis juxta authorem totam implent paginam.

Remedia topica & particularia varia, olea & unguenta aromatica, veſicatoria, inprimis circa loca affecta applicata, cucurbitulas, picationem & urticationem, ſacculosque variis herbis & rad. aromaticis refertos, emplaſtra &c. laudibus extollit; nec non membra paralytica & reſoluta in ventrem vel thoracem beſtiæ recens mactatæ recondi, aut balneo naturali, vel artificiali, immergi, ac diutius in hiſce detineri utiliter poſſe præcipit, & magnum exinde plures ſentiiſſe commodum expertus memorat. Inter remedia univerſalia recenſet (1) Diaphoretica, quæ tamen non omnibus indifferenter, ſed cum cautione eſſe adhibenda vult, ne videlicet materiam, in parte ignobili ſopitam, maximo damno in nobiliorem protrudas, quod facilè fieri poſſe toto die in praxi obſervare licet; ſic bilioſis hæc valdè officiunt, prout è contra in naturis frigidioribus maximè iſta conducunt, ſunt ergò illa decoctum lignorum, ſpiritus & oleum guajaci, Mixt. ſimpl. pulv. & vinum viperarum, Tinctura anti-

Digitized by Google

antimonii &c. Nobiliſſ. author quoque commendat Balnea & Thermas, ſed itidem cum cautela, plurimus enim inde in hæmoptyſin, aſthma, aut talem projectos fuiſſe ait. Paralyticos nonnullos etiam ſalivatione, propriâ & quorundam aliorum Practicorum experientiâ, reſtitutos fuiſſe annectit.

§. 17. *Sylvius*, in curatione paralyſeos ab humore pituitoſo ortæ inſtituit ſequentem curandi methodum: 1. Humorem hunc viſcidum peccantem purgantibus univerſalibus educit. 2. Dein caputpurgiis, ſive errhinis, ſternutatoriis & apoplegmatizantibus rem peragit: Purgantia ipſius ſunt *phlegmagoga* dicta, ut ſunt colocynthis, & ex ipſa parati trochiſci alhandal. dicti, hermodactyli atque turbith gummoſum, addito omnibus his Mercurio dulci, & cum aſteriſco notat, quod in pituitoſis humoribus & quidem craſſa pituita conducant omnia mercurialia, non item in bilioſis, in quibus potius præferuntur antimonialia. Nucchæ cauterium ſive ſetaceum inſtituendum ſuadet, loco horum veſicatoria aut cucurbitulas applicanda addens; venæſectionem verò; niſi adſit plethora manifeſta, diſſuadet. Si tamen ſanguis non congruè circuletur, idque ex pulſu pleno, adeoque parvo, ut & reſpiratione anheloſa appareat, venæſectionem omninò neceſſariam eſſe contendit. Ad humores pituitoſos corrigendos & volatiliſandos commendat ſudorifera aromatica, à *Willisio* potiſſimum jam recenſita, quæ tædet hîc repetere. Fotus & balnea ex herbis aromaticis parata, & partibus affectis applicata, ſummoperè extollit, ſic & balnea naturalia, thermas ſulphureas, tum balnea artificialia ex aromaticis tum herbis, tum radicibus, additis ſulphure, ſale lixivioſo, comparata & quotidie uſurpata præcipit. Nec excludit hypocauſta, aut ſtuphas ſiccas, machinam ſc. inſtar ciſtæ factam. Externis partibus inungenda ait olea, aliaſque pinguia inprimis iis, qui hæc ferre queunt. Olea expreſſa ex nucibus juglandibus, baccis juniperi; decocta, ut rutaceum, nardinum, lumbricorum, &c. Tum ſtillatitia, therebinthinæ ſcil. de lateribus, ſuccini, &c. Tum unguenta, Martiatum, nervinum; Emplaſtrum de baccis lauri, betonicæ, oxycroceum, ipſi placent. Quod ſi paralyſis à *Narcoſi* oriatur, juxta ipſum facilè curatur acribus, ſale lixivioſo volatili præditis, ſcil. oleo de caſtoreo, euphor. & ſimilibus, parti affectæ & reſolutæ illitis; ut & ſudoriferis actioribus, internè uſurpatis, de quibus omnibus videas ipſum *Sylvium* accuratius ſeſe explicantem.

§. 18. *Carteſiani* curationem ſequenti modo inſtituunt: (1.) Primas liberant vias ab infarctu, & in eum finem *mineratívum* exhibent, dein ſanguinem craſſum & viſcidum corigunt, alterant ac fluxilem reddunt per *alterantia* & *incidentia* cephalica & arromatica, nervoſo generi maximè amica; præparatum hoc modo humorem evacuant purgantibus, ex. gr.

℞. *Extr. Panchymagog.* ℈j.
Magiſter. jalapp. gr. x.

Ol.

Ol. ſuccini gr. ij. f. pilulæ pro una vice

Poſt hæc aperiunt poros cerebri, nervorumque tubulos, per ſudorifera, quæ conſtant partibus duris, rigidisque qualia ſunt ligna ſaſſafras, guajac. radix ſarſaparill. &c. Et his addi volunt aliquid Tartari, ut pori horum lignorum melius recludantur, & ſic extractio fiat intenſior, & quoties adhibetur tale decoctum æger ſudare debet in Laconico, ad facilitandum & melius eliciendum ſudorem. Tandem & roborantibus hoc eſt paululum aſtringentibus medicamentis curam concludunt, inter quæ ſunt eſſentia ambræ, in fœmineo ſexu verò ob ſuaveolentiam inimicam ab ea abſtinendum eſt, & in ejus locum, ſubſtitui poteſt tinctura ſuccini, Lunæ &c.

§. 19. Hactenus *aliorum altaria* fumârunt, nunc & ad noſtra redeamus; qua medendi methodo ſuffulti, plures curavimus paralyticos. 1. ſerum vitioſum & coagulatum, atque acore, item ſulphureis tartareisque particulis contaminatum & refertum, Regem noſtrum ſæpiſſimè inundans, educatur; in quem finem magno cum ſucceſſu utimur *evacuantibus*. Si verò acidum nimis abundet, prius illud antacidis demulcendum & dulcificandum, aliàs enim laterem lavabis; cautè quoque purgantibus procedendum eſt, & vires ſemper ſunt reſpiciendæ, ne ægrum in majus præcipites periculum; inprimis verò huic conſilio noſtro purgandi inſiſtendum eſt, ſi cacochymia & cachexia ſeri copiam indicent, ita enim depleto & exonerato ſero vitioſo, in nervos ſuum redundabit commodum, & lenia purgantia fortioribus præferenda, experientiâ didicimus; ut verò prius dulcificentur humores, ubique aſteriſco notandum volumus; purgantia cum nervinis quoque commiſcere, ſolenne nobis eſt, *ut ſic unâ fideliâ plures dealbemus parietes*; palmam aliis præripiunt aloetica ſaburram pituitoſam ac tartaream ſtagnantium humorum evacuantia; formulæ ſunto ſequentes, in juniorum gratiam.

℞. *Maſſ. pil. Cathol.* ℈j.
Extr. pæon. gr. v.
Ol. majoran. gr. j.
M. f. pilulæ num. xv. *D. pro una vice.*

℞. *Pulv. laxat. veget.*
Aloes ſuccotrin. vin. lot. ana ℈ß.
Acid. Tartari. gr. xi.
Fæcul. pæon. gr. x.
M. f. pulvis ſubtiliſſimus.

In Ephemeridibus Germ. Ann. 3. Obſ. 334. laudatur ſequens:

℞. *Mann. Calabr.* ℥ iß.
Aq. lilior. Convall. ℥ ij.
Crem. Tart. ℈j. *M.*

Inprimis hîc commendamus varia infuſa, & vina medicata, quæ ſenſim ſine ſenſu alterando & purgando officium peragunt, v. gr.

℞. *Herb. chamæpith.*
chamædr.
ſalviæ
Flor. pæon.
ſtæchad. Arab.
anthos ana M. ß.
Rad. valerian.
pæon.

doro-

doronic.
caryophyllat. ana ʒ ij.
hermodactyl.
mechoacann. alb. ana ʒ jß.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ jß.
Rhabarb. flav. ʒ iij.
Galang.
Cinamom.
Spicæ Indic. ana ʒ ß.
Conciſ. & contuſ. D. ad ſindonem, pro menſura vini.

Superius diximus, quod purgantibus præmittamus aliquando *Præparantia* & *Corrigentia*, ad viſcidos illos humores incidendos & reſolvendos, qua acidos & fixos abſorbendos & temperandos, quorum formulas nonnullas hic adjiciamus; ex. gr.

℞. *Aq. ceraſor. nigr.*
ſalviæ ana ℥ ij.
epilept. Lang. ʒ vj.
Extract. chamapith.
chamadr.
caſtor. ana ʒ ß.
Elix. cephal. noſtr. ʒ j.
Syr. ſtæchad. ℥ j.

M. D. ad vitrum, de qua mixtura patiens capiat duo vel plura cochlearia.

In quacumvis paralyſi *Vomitoria* magnifacimus, ventriculus enim Paralyticorum ſcatet ſæpius pituitoſis ac viſcidis humoribus, in hunc finem exhibere ſolemus vini noſtri emetici unciam ſemis, vel Tartarum emeticum, ritè & ad methodum *Excellentiſſimi Ludovici* paratum, à gr. i. ad v. ſi quis malit rad. aſari à ʒ ß. ad ʒ j. ſive vitriolum album à ℈ ij. ad ʒ j. exhibere, per nos licebit. Quod verò *Williſius* & *Helmontius* obſervarunt, id & nos obſervavimus, in genere hoc in affectu excellere *Diaphoretica*, quæ partim dulcificando humores, partim ſerum ſuperfluum, & Regi noſtro negotium faceſſens diſcutiendo, expellendoque, partim jam coagulatam lympham & nervos obſtruentem diſſolvendo, opus ſuum peragunt, ſanguinis quoque ſtagnationem (quæ ſpirituum eſt exitium) impediunt; & ubi unicum læſione ſuâ in culpa eſt acidum, quod ex aſſe Diaphoreticis ſimul abſorbetur, palmam aliis præripiunt alcalia volatilia, quæ longè præſtant fixis, cum & peregrino hoc acido penitus abſorbendo, & ejus ſpiculis planè obtundendis conveniant; ſalia quoque volatilia urinoſa, ſeu ſalia volatilia liquida, ſolida & fixata proſunt, quæ ſanguinem aliosque ſuccos fermentando ſpiritus animales ad rarefactionem ac turgeſcentiam diſponunt, qui ſic ad explodendum apti facti, dominiumque adepti, recrementa illa acetoſa & narcotica ſubjugant, illorumque vinculis ſe ſe extricant, unde eadem (tanquam impurum à puro ſeparatum) laxatis cutis & cuticulæ poris, extra corporis provincias expelluntur, & ſic porrò torporem humorum & ſpirituum excutiunt & ſerum vappeſcens, poroſque nervorum obſtruens, reſerant & corrigunt.

Materiam illorum ſuppeditant nobis varia ex triplici regno petenda, ut ſunt ſal C. C. ſuccin. volat. & (ne peregrè quæramus, quæ domi habemus) ſal & ſpiritus fuliginis; ſi cariora cupis, eſſentia caſtorei, ſpirit⁹ ſalis armoniaci,

Digitized by Google

nia i, liq. C. C. ſuccinatus, aliaque volatilia adhibeantur; magni etiam facimus in hoc morbo volatilia oleoſa, quorum uſu nos plures reſtituimus, inter quæ, tanquam Luna inter ſtellas minores, elucet Balſamus Nervinus *Nobiliſſ. D. D. Sebaſtiani Schefferi*, Amici & Collegæ noſtri, ſæpius laudati, qui parari ſolet, ex ſal. C. C. vol. ol. Macis & ſpiritu vini; viperina etiam conducunt, quorum volatili ſale, *Excell. Wizelius Phyſicus Ordinar. Francofurtenſ.* Celeberrimus, Amicus noſter colendiſſimus PRINCIPEM NASSOVIÆ Paralyticum feliciſſimè reſtituit. Præcipitantia alcalia fixa, ſeu dulcificantia & abſorbentia, quandoque omne ferunt punctum, inprimis ſi ſpecificis aliis maritentur. Abſorbens illud *Wedelii*, in Opiologia deſcriptum, viribus ſuis conſpicuum eſt, cui pro re nata addi poteſt pulv. lumbricor. terr. ſuccin. præpar. vel ſalia eorum volatilia; ſequens eſto formula;

℞. *Bezoard. Mart. gr.* xij.
Pulv. abſorb Wedel ℈j.
Marchion. ʒ ß.

M. dividatur in 3. partes æq. ad 3. vices.

Vel ℞. *Aq. card. bened.*
Chamædr. ana ℥j.
Spir. OC. ſuccinat. gr. xij.
Eſſent. antimon. tartariſat. gr. xv.
Syr. de ſcordio. q. ſ. ad gratam dulcedinem.

F. f. potiuncula pro una vice, & æger ad ſudandum corpus ſuum diſponat. Omnia quoque medicamenta ex viperis deſumpta conveniunt optimè in hoc affectu, internè & externè, ex. gr.

℞. *Oſſ. microcoſm. præp.* ʒ iij.
Spir. viperar. ʒj.
Cinab. antimon. ℈iiij.
M. F. Pulvis. Doſis ℈j.

Vel, ℞. *Tinct. Bezoart.*
Eſſent. lign. compoſ. ana ʒ j.
Spir. noſtr. Cephal. ℈j.

M. Cujus uſus injuſta doſi per aliquot dies manè quidem continuari poteſt.

Hic verò præ aliis excellunt, ceu ſæpius diximus ſalia volatilia, uti in omnibus morbis vulgò frigidis dictis, quia hæc particulis ſuis volatilibus penetrantibus nervisque amicis, maximè *Microcoſmetorem*, ob ſibi obverſantem fugam furibundum factum, ſæpius demulcent, nervorum poris ſe inſerunt, eosque pervagantur, & ſic liberum præbent ſpiritibus animalibus curſum vigoremque, illosque adaugent non aliter, quam ignis ab igne excitatur. In Tyronum gratiam, unam vel alteram addamus formulam.

℞. *Pulv. Cephal. D. Michaelis* ʒ ß.
Magiſt. cran. human.
Caſtor. ana gr. x.

M. Dr. ad duas chartas, pro duabus vicibus.

℞. *Aq. lil. convall.* ℥ ß.
Spir. ſal. armon volat. ʒij. *M. D.*

Vel ℞. *Elix. cephal. Tartariſat.* ʒij.
Spir. ſal. armoniac. ʒ ß.
Ol. Majoran. gr. v. *M.*

Vel ℞. *Spir. ſecundinar.*
Liq. C. C. ſuccinat ana ʒ j.
Eſſent. Caſtor. ʒ ß.

lignorum ℥j. *M. D. Doſis 20. gutt.*

In ſcorbutica & ex colica orta paralyſi, remedia vigorandis corroborandisque cerebro & nervis appropriata, cum antiſcorbuticis generoſioribus conjungantur, quod perfici commodius non poteſt, quam ſi præſidiis antiſcorbuticis abſorbentia & præcipitantia commiſceamus, quæ ita maritata, inſignem præſtant uſum; ſunto formulæ:

℞. *Spir. Cochlear.*
Beccabug.
Elix. propr. cum ſpirit. cochlear. parat.
Spir. lumbricor. terr. ana ℥j. *M.*

Proſunt & hîc Spir. Tartari dulcif. Tinctura Martis, vitriolum Martis, pulvis B. D. Michaelis; conducunt & *Diuretica* ad Tartareas ſcorias, ceu amurcam acetoſam & fœculentam, ſive ſalia impura & ſylveſtria auferenda. Ex. gr.

℞. *Sal. chamadr.*
chamapith.
ſcordii ana ℈j.
Tartar. vitriolat. ʒß.
Lap. cancror. ℈ij.
Ol. caryophyll. gr. j.

M. F. Pulvis, dividendus in 8. partes æquales, pro tot vicibus.

Sed inprimis hoc in caſu conducunt Thermæ ſulphureæ, teſtatur enim Citeſius, quamplurimos ſe ex colica, apud *Pictavienſes*, olim Epidemica, in paralyſin dejectos, eorum uſu ad integram ſanitatem brevi reductos obſervaſſe: Idem teſtatur *Nobil. Charleton, Tr. de ſcorbuto*, de Thermis apud *Bathonienſes* in agro *Sommerſettenſi* ſcaturientibus.

Si Paralyſis ex imtempeſtivè aſſumtis Narcoticis oriatur, cujus generis nos aliquoties obſervavimus, tunc inſiſtendum eſt medicamentis ſale lixivioſo volatili præditis & aliis ſalinis volatilibus, ut ſunt Eſſ. caſtorei, &c. Hiſce Pharmaceuticis ſuperaddenda ſuademus Heroica illa Chirurgica, V. S. verò locum quidem hîc non habet, quia enim omnia in Paralyticis languida invenimus, quid quæſo aliud facies, eam inſtituendo, quam quod effundas balſamum vitæ, jam ad exiguam paucitatem redactum, quo penitus effuſo, anima evolat; non tamen noſtræ eſt intentionis, ut prævaricanter phlebotomiam rejiciamus, in particulari enim paralyſi, ex ſanguine, vel caſu, vel percuſſione, &c. orta, eam admittimus; quod ſi quoque hæmorrhoides aut aliæ conſuetæ evacuationes per tempus ceſſaverint, noſtro calculo eam itidem approbamus, perinde ut idem facimus, ſi fiat in principio apoplexiæ reſolventis, per metaſtaſin in illam paralyſin. Sic & exulare jubemus cucurbitulas ſcarificatas, quæ cruciant ſaltem ægrum, & ut cæcias nubes attrahunt, & alliciunt potius particulas ſylveſtres, canaliculos magis obſtruentes.

Ut verò ſpiritus & calor cum ſanguine partibus magis concilietur, & ut parti reſolutæ vividus reſtituatur tonus, frictiones ſuademus, inprimis ubi ſenſus ſimul deficit, nec negligendam urticationem, cum urticis recentibus, ſemel vel bis de die inſtituendam

dam cenſemus, donec rubor apparet.

Setacea & cauteria, cum magno *Sylvio*, magni pendimus, ſeroſam enim colluviem evacuant; ſi malum à compreſſione, vulnere, contorſione, fractura oriatur, partes illæ in priſtinum locum quantocyus reſtituendæ ſunt.

Inter externa topica, præ aliis commendamus ad nuccham Balſamum mirabilem artificialem; ad ipſam ſpinam v. ſequentia: Ex. gr.

℞. Unguent. martiat.
nervin. ana ℥ ß.
Ol. de laterib.
ſuccin. ana ʒ ß.
petrol. ʒ j. M.

Vel *℞. Unguent. nervin. ℥ j.*
Ol. anthos
ſuccin. ana ℈ j.
rutæ coct. ʒ iij.
ſpicæ
ſalviæ
juniper. ana ʒ ß.
Balſ. de Pera nigr. ʒ j. M.

Vel *℞. Unguent. nervin. ℥ ij.*
Ol. lumbricor. ℥ j. M. D.

Oleum cantharidum, cum aliis oleis aromaticis junctum, & externè illitum, præſtantiſſimum eſt medicamentum.

Ciconiæ ſeu galli venter impleatur appropriatis, dein aſſetur, exinde prodiens pinguedo valdè prodeſt in affectibus paralyticis.

Spiritus lumbricorum, formicarum, aſellorum, &c. hîc non contemnendi ſunt uſus. Hoc autem notetur, ne olea cocta ſola, vel pinguedines, ad uſum nimium vocentur, viſciditate enim ſuâ poros obſtruunt, unde diluenda ſunt calidioribus, deſtillatis, tincturis, ſpiritibus vini & aliis ſpirituoſioribus, annotante nobiſcum *Hæffero*.

Fomenta, lotiones, ſuffitus ex herbis appropriatis, aromaticis, quæ infundantur in ſpiritu vini, dein deſtillentur, approbamus; ſpirituoſa enim hæc penetrant, dulcificant, irradiant, & roborant membra. Commendamus in hunc finem, eſſentiam ſequentem antiparalyticam, ad membra, à nobis ſæpius comprobatam.

℞. Sal. volat. CC. ℥ j. ſolve in aromatico liquore & adde eſſent. duarum pretioſarum reſinarum, quas mare projicit ana ℥ iv.
Eſſent. benè olentis Mumiæ ℥ ij. M.
& tanquam theſaurum pro paralyticis ſerva.

Vel *℞. Spir. lilior. convall.*
Aq. apoplect. Lang. *ana ℥ j.*
Eſſent. caſtor. ʒ j. M.
Illinetur hac mixturâ ſpina dorſi à nucha ad os coccygis uſq;.

Sternutatoria, ſuffimenta, balnea tum naturalia, tum artificialia ad partes vocamus, ubi præ nitroſis excellunt bituminoſa ſulphurea; his verò in noſtris oris proſtant *Thermæ Embſenſes* & *Wisbadenſes*. Balnea artificialia, ſæpius repetita, è frondibus pini & formicis, additis ſimul herbis nervinis & paregoricis, ipſisque adeò mineralibus confecta, egregii hoc in caſu uſus ſunt, laxas enim partes roborant, tonum reſtituunt & illapſos obſtruenteſque humores digerunt & diſſipant, ut ſpiritus liberius vagari & fun-

functiones ſuas obire queant, atque hoc fuit illud ſtratagema celeberrimi noſtræ ætatis *Medici Italici Borrhi*, qui in ahenum omnis generis animalia, verbi gratiâ vulpes, canes, formicas, hirundines, &c. conjecit, indeque balneum paravit. Quem & eodem ſucceſſu ſecutus eſt Dominus Craneburgenſis de Fay dictus, Chirurgus ille famoſiſſimus & nobiliſſimus, qui ex iisdem animalibus unguenta & olea coxit, ad hunc & ſimiles affectus aptiſſima.

Denique etiam nobile illud inſuſoriæ artis inventum & aliquando nobis reſtituit ægrum Paralyticum. Membra reſoluta quoque cum magno fructu hordeaceis calidis, & ventribus variorum animalium, imponenda juſſimus; nec haſta abjicienda, horum enim uſu niſi ſanitas ſtatim reſtituatur, non illicò deſperandum eſt, chronicus enim eſt morbus; mente ergò revolvendum *illud Hippoc. S. 2. aph. 52.*

CAPUT XII.

De Morbis Capitis.

DE CNOVULSIONE.

Ethymologia. *Synonymia.* §. 1. *Convulſio*, ratione Ethymologiæ, à *convellendo*, & *Spaſmus* ἀπὸ τοῦ σπᾶν contrahendo derivatur, quia hoc in fectu muſculorum principium atque finem in unum quaſi convelli & contrahi obſervare eſt. Dicitur & Catachreſticòs *Crampus*. Differt ſpaſmus à convulſione, quatenus ſpaſmus ſemper doloriſicus eſt, convulſio verò non item. Deſcribi conſuevit; *Definitio.* Quod ſit *muſculorum contractio involuntaria, ſtabilis & doloroſa, ab intimiore nervoſarum partium irritatione, vel à nimia inſufflatione ſpiritus animalium, orta.* Dixi involuntaria, affectus enim hic nervos, vel ipſorum fibrillas, muſculosque ad motum præter voluntatem cogit, indeque involuntarius hic fit motus in parte, quæ voluntariè aliâs moveri ſolebat; dolorifica quoque eſt, quia partes ſenſu exquiſito præditas occupat. *Differentia.* Diverſas ſpecies, vel potius gradus quod attinet: aliquando totum corpus convulſione ſubita corripitur (latinis eſt diſtentio, prout in *Tetano*, ubi totum corpus rectum & diſtentum occurrit, in quo caſu nervorum principium quoque lædi creditur. In *Emproſtotono* & *Opiſtototono* univerſi corporis partes, in priori antrorſum, in poſteriori retrorſum flectuntur. Interdum contingit omnes corporis partes, capite excepto, convelli; ſæpius quoque accidit, ut caput ſolum retrorſum ad dorſum trahatur & convellatur, ſæpiſſimè tamen fit, unam duntaxat corporis partem diſtendi ac convelli, puta *oculum, gulam*, ut patiens nihil deglutire poſſit, *linguam, frontis cuticulam*, cervicem, collum, crus, brachium, digitum pedis, &c. Eſt quoque ſpecies illius

Digitized by Google

illius ſpaſmi levioris, ſæpius enim illa per ſe, breviſſimo temporis ſpatio ſolvitur, quandoque ſola frictione miteſcit, qualis quoque ſpecies ſpaſmi ultra horæ ſpatium vix affligit, quam experimur frequenter in cruribus, ſuris, in manuum pedumque digitis. Nonnullis ita arctè per hunc morbum contrahuntur crura brachiaque, & ſubinde etiam manus, ut vix magnis viribus ab adſtantibus extendi poſſint prædicta membra, priusquam acceſſio finiatur. Aliis os ſpaſmadicè contrahitur in *ſpaſmo cynico* dicto, ubi muſculus oris latus dictus, ab una ſolum parte contractus, ſpeciem ringentis canis refert, ſin ab utraque parte contrahatur, formam dat ri[illegible]entis, & *riſus Sardonicus* appellatur, ſin quoque temporum & mandibulorum muſculi irritentur & contrahantur, cum ſtridore dentium, *Triſmos* vocatur. Maxillæ interdum ita colliduntur, ut aperiri nunquam poſſint.

Pars affecta.

§.2. Quanta animorum contentione de ſubjecto convulſionis digladientur authores, id teſtantur bibliothecæ Medicæ. Veteres cerebrum primariò hic affici putâre, plures & maxima pars ſtat pro muſculis, tanquam ſubjecto adæquato. Alii probant nervos eſſe partem affectum primariam, nonnulli ſpiritus animales eſſe proximum motus inſtrumentum, indeque & hujus noſtri affectus partem affectam contendunt, anteſignano militantes *Williſiô*; pauci *tendines* accuſant; multi pro carne fibroſa certant, tanquam fibris membraniſque præditam. *Sylvius* aliique ipſum cerebrum ac cerebellum unà cum radicum ſpinalis medullæ initio, eſſe locum affectum primarium ſtatuunt. Hæc ex latifundiis aliorum contulimus, illud quod ſequitur, noſtri agelli fructus eſt. Præſuppoſito tanquam certo, idem eſſe motus tam voluntarii ſeu naturalis, quam involuntarii ſeu præternaturalis ſubjectum, ac omnium penè Anatemicorum conſenſu, muſculos fibrillis nerveis abundantes, pro motus voluntarii inſtrumento haberi, meritò & pro certo concludimus, eosdem etiam involuntarii & ſpasmodici motus eſſe organon & ſubjectum adæquatum, quod D. Helmontius probat, muſculos habere duos motus, unum quatenus ſunt clientes voluntatis, ut edant voluntarium motum, alterum verò in quantum invita voluntate proprio feruntur motu, eſtque hic etiam duplex, prior ſc. quatenus unico tractu violento contrahitur, prout in ſpaſmo Krampff. Diximus etiam in præcedentibus convulſionem immediatè produci ab irritatione, toto enim die obſervamus, carnem muſculoſam nunc cæſim, nunc punctim lædi, absque ulla accedente convulſione, è contrario à punctura nervorum, & vulneribus partium nervoſarum frequentiſſimas oriri convulſiones, prout ab ictu ſerpentum, viperarum, aliorumque venenatorum animalium videre licet, meritò ergò decernimus. Nervos ipſorumque fibrillas eſſe ſubjectum ſpasmodicæ contractionis. Nervi enim cùm ſint ſenſus exquiſitiſſimi; irritationem præ aliis partibus prom-

ptiſſimè ſuſpiciunt, & ſpiritus quos vehunt animales ſimul in motum impetuoſius adigunt, quo facto neceſſe eſt motum & ſenſum depravatè fieri. Nervos verò hîc ſumimus incluſivè cum productionibus eorum fibroſis, tendinoſis, membranoſis, & ſpiritibus animalibus inflatis, quæ ſingula irritatione concepta, motu continuato ſpasmodicè contrahuntur, ſicque totum convellunt muſculum. Muſculus enim eſt proprium motionis inſtrumentum, qui ſi præter voluntatem ad ſuum principium contrahatur, læſus meritò dicitur, ut in oculi ſpasmo, qui ſtrabiſmus vocatur, muſculi ipſum moventes, convelluntur; in ſpasmo cynico verò muſculi dimidiæ faciei contrahuntur; ſi verò in utraque parte fit contractio patientis, os ſpeciem dat ridentis, riſusque Sardonicus vocatur; ſi labra convelluntur, muſculus latus dictus affectus eſt, ex quo labiorum muſculi oriuntur. Idem de aliis corporis partibus dicendum. Sed motum hunc præternaturalem in muſculis jucundo ſpectaculo obſervare licet, cum recens mactatorum, indeque adhuc calentium animalium, ut boum, &c. muſculos per totum corpus trementes, & quaſi ſalientes (perinde ut ſerpentum, piſcium, anguillæ, lucij, &c. corda exempta) deprehendimus, exanguia enim ita à ſpiritibus adhuc reſtantibus ſurſum & deorſum, varièque moveri videmus. Id & confirmat Excell. Dn. *Mich. Ettmüllerus* in eleganti Diſputatione, cui titulus, *Parva magnorum morborum initia*, §. 15. in omni parte, ubi duntaxat fibrillæ adſunt, convulſio fieri poteſt & omnes dolores ab hac derivari poſſunt.

§. 3. Transeundum nunc ad ſigna, quibus hunc affectum, ut ex ungue Leonem, cognoſcimus. In omni autem nervorum diſtentione dolor plerumque concurrit vehemens, qui vires immodicè conſumere potis eſt, inprimis ſi diu perſiſtat. Pars affecta quoque verſus ſuam originem ita fortiter attrahitur, mediantibus nervis, muſculis & ſpiritibus animalibus, idque præter voluntatem, ut ad priſtinum habitum vix reduci queat. Dum autem partes omnes capiti ſubjectæ convelluntur, contingit, præter illam dictam attractionem, corpus vel nullo modo inflecti poſſe, vel in priora ita incurvari, ut mentum jungatur pectori, vel in poſteriora ita detorqueri, ut caput ſcapulis quaſi impellatur; caput quoque aliquando vi huc vel illuc concutitur, facies rubore perfunditur, doloreque moleſtatur. Ex oculis quandoque diſtortis nonnunquam lachrymæ manant, atque os vix aperire poteſt patiens. Dorſum, maxillæ, manus atque crura rigent, nec extendi queunt. Hinc ubi malum altas egit radices, dolorum magnitudine ita æger excarnificatur, ut è lecto exiliat, pollicem pugno concludens, clamoribus vociferetur, ac, quaſi mente ſit captus, magnas profundens nugas, & patiatur deliria, ſpiritibus ita extra ſphæram ſuam excurrentibus, tandem etiam æger potum per nares ejiciat, & variæ ſpecies idearum objiciantur. Sed non lubet plura enarrare. *Signa.*

raro,

Digitized by Google

tare, cum ab aliis id ad nauſeam factum ſit, cui enim Medicorum non eſt cantatus hic Hylas?

Cauſa. §. 4. Cauſæ explicandæ nunc aliquid temporis eſt dandum, & quidem ſi primò veterum libeat inſiſtere terminis, de cauſa hujus morbi agentium, omnes illi *cauſam immediatam* vel *repletionem* vel *inanitionem* (contra mentem Helmontii, qui hæc anilibus figmentis annumerat) poſuere. *Repletionem* vel à ſanguine deduxere, undè convulſionem repentè etiam in corpore ſano obortam narrant, quando ſc. præceſſit vita otioſa, crapula, ebrietas; vel ab humore pituitoſo, qui ſe prout ſanguis in nervorum muſculorumque ſubſtantiam inſinuat, modò tantum intumeſcant & dilatentur muſculi, ſecundum profunditatem, latitudinem atque longitudinem, illique contrahantur, tum enim convulſionem ſeu ſpaſmum exoriri, ſibi perſuadent.

Mediatas verò cauſas varias, vel ab apoſtemate, vel ex ſuppreſſione alicujus vacuationis conſuetæ; aliquando etiam à vaporibus craſſis ſi ſpaſmus ſcil. ſubitò oboriatur, & facilè deſinat, deducunt. Hæc fuere dicta de *repletione*, nunc & argumenta ipſorum paucis videamus, quod attinet *inanitionem*; in hac vel illi *inanitionem* ſeu ſiccitatem nervi frequenter cauſam eſſe, ſequentibus ducti rationibus probare ſatagunt: quod ſpaſmus ille longiore gignatur tempore, & labor aut vigiliæ immodicæ, febris ardens, ſolicitudo, ſudor immodicus, vomitus, alvi dejectio, ſanguinis immodicum profluvium, nimius coitus, inflammatio, vomitus, ex helleboro inprimis aliiſque venenoſis, dolor vehemens, hectica, cauteria aut veſicatoria, nervoſis partibus temerè appoſita, ardorque magnus partium nervoſarum, aliaque id genus præceſſerint. Ex hiſce enim cauſis remotis, ſeu procatarcticis, dicunt illi contingere, corpus, ſubinde etiam ipſos nervos, ita exſiccari, proprio nervorum humido radicali nempe exhauſto, ut haud ſecus atque coria juxta ignem poſita ſicceſcant, ac in ſe contrahantur.

§. 5. *Paracelſus* ſpaſmum, quem contracturam vocat, ejusque generationem ad epilepſiam refert, cauſam ejus principalem Spiritum Mercurii ſale acetoſo impraegnatum ſtatuit, alibi quinque ſpecies proponens, pro diverſitate cauſarum. (1.) Ait illam fieri ex læſione vulnere, ictu, contuſione, caſu, abbreviatis nervis, vulnere non ritè curato; & (2.) ex calculo & arena renum & veſicæ. (3.) ex colica, acetoſitate fellis & melancholiæ, membra convellente. (4.) ex ira. (5.) ex vino. Alio loco ex Mercurio quodam Microcoſmico oriri hunc affectum, probat per illos, qui eum tractant. Alibi ſpaſmum ex frigido, h.e. ex vento, vel flatu excitari contendit, perindè ut & ex nimio potu & cibo.

§. 6. Helmontius affectum hunc parvam nominans Epilepſiam, omnem convulſionem ſeu ſpaſmum fieri putat à *Blas vitali* muſculorum, ex *Archeo innato* ſuſcitato, cujus occaſio

fit

fit aliquod malignum, irruens in Archæum muſculorum, vitæ inſidians, & *cap.* 11. *de Lithiaſi n.* 131. 132. varias admittit ſpaſmi ſpecies, in aſthmate membranam pulmonem ambientem aſſici credit; in pleuritide *pleuram*; in anxietate & palpitatione cordis mediaſtinum vel diaphragma; in vomitu, ſingultu & cardialgia ventriculum; in hydrope, utero, &c. abdomen; in torminibus intermittentibus vel colicis inteſtina; in gonorrhæa paraſtata vaſa ſpermatis ſtimulo contrahi & excitari ſpasmum itidem probat. Omnes verò harum partium contracturas, exinde dolorificas fieri autumat, quia Archæum & ſpiritum acredine, ponticitate aut gradibus caloris, aut frigoris iciunt. Dolorem enim intenſiſſimum Ille ab igne deducit, ſc. ab alcalibus, aut corrodentibus, igni proximis, auſteris, ponticis & acidis, mox dein à ſalſis, acribus, amaris, &c. venenis. De quibus omnibus author ſat ingenioſè diſſerit.

§. 7. *Thomas VVilliſius* Anglicus ille Galenus (per anagramma *Angelus*) particulas heterogeneas & valde exploſivas ſpiritibus animalibus, in hac aut illa corporis regione agentibus, accreſcere ſupponit. Dein ex iniqua combinatione, & irrequieta hujus materiæ & ſpirituum colliſione, crebras vehementesque exploſiones editas, paraxyſmos ſpaſmodicos inducere demonſtrat, quoties enim particulæ nitroſulphureæ particulis ſpirituum animalium ſpirituo-ſalinis accreſcunt, toties exploſiones impetuoſæ excitantur; quæ exploſiones ſpaſmodicæ, juxta noſtrum Authorem, non duntaxat in muſculis fiunt, ſed etiam in membranis, ventriculo inteſtinis, meſenterio, aliisque partibus exanguibus, Crampa ſive Tetanos plerumque oritur, quando ſpiritus animales injuſſi è tendinibus aut uno, aut ſimul utroque in muſculi ventrem proſiliunt, unde pro more ſolito mox regredi nolunt, verum diutius intra carnes manentes eas valdè inflant, & ſummè contractivas reddunt. Dein ſiquidem alii muſculis hiſce neque cedunt, neque in contractione conſpirant, pars rigida & cum ſummo dolore tenſa fit. Hujus cauſa dicitur materia quædam heterogenea, quæ per ductus nerveos, unà cum ſucco eorum, in muſculos deſcendens & ſpiritibus cohærens, eosdem elaſticos ſimulque obſtinatos reddit, ita ut intra fibras tendineas contineri nequeant, ſed ſpatia ampliora deſiderantes in carnes excurrant, ibidemque, donec deferbuit eorum tumor, permaneant, & quæ alia plura elegantiſſimè ediſſerit *Williſius*.

§. 8. *Franciſcus de le Boe Sylvius* hoc in affectu modo *acrimoniam*, modò *aciditatem* quandam in humoribus culpat, hinc mox bilem, præcipuè atram, utpote omnium acerrimam & acidiſſimam, mox pituitam putrefactam, quippe & in hac aut latet acidum, aut ſal lixivioſum, peccare contendit, quorum humorum acrimoniâ aciditateque membranoſæ cerebri, cerebellique & ſpinalis medullæ, nervorumque atque adeò omnium partes, ita vellicantur & malè afficiuntur, ut

ut conſequatur impetuoſus, copioſus & perſeverans ſpirituum animalium ad muſculorum fibras motus, h. e. ſpaſmus.

§. 9. *Carteſiani* cum Veteribus ferè, (quod rarius fit) amicè conſpirant, in hoc cauſarum argumento, ut adeò dicas id, quod apud Juris Conſultos proverbii vicem obtinere audio, qui dum veriſſimum eſſe quid ſignificare voluerunt, *Julianum* id dicunt *ſcripſiſſe & veriſſimum eſſe*, cùm & *Marcellus* perpetuus Juliani corrector conſentiat.

A repletione enim & *inanitione* nervorum vel medullæ originis cauſam deducunt, & per idem probant exemplum, ac Veteres, nempe prout chordæ in cithara præ nimio calore aut ſiccitate contrahuntur, ſic & nervi convellantur, & ſe arctius comprimant; & eundem affectum, crampe dictum, à lento, frigido ac craſſo flatu, partes inflante & diſtendente, oriri volunt, hoc etiam inter alia argumenta probant, quod modico calore, & ſola frictione, depelli poſſit hic affectus.

§. 10. Nos unicuique liberum arbitrium relinquimus, nec ullum obtorto quaſi collo ad noſtra comitia cogimus, quippe qui noſtram duntaxat opinionem proferre & probare ſatagimus. *Convulſionem* tum in genere, tum in ſpecie, immediatè ab excandeſcentia Regis noſtri *Microcoſmetoris*, minori tamen quam in *Epilepſia* eſt, ſpiritus animales impetum facientes, hinc indè confusè regentis, oriri ſtatuimus; à ſpiritibus enim principaliter omnis fluit motus, fibrarum enim motricum beneficio omnis in corporis œconomia localis motus exiſtunt motores; quotiescunque ergò pars quædam ſenſu moleſti vel noxii infeſtatur fibrillarum ſenſilium inordinata & vehementiore vibratione, ſpirituum ad eam allicitur impetus, à quibus aucta, & plus minus ſpaſmodica earum tenſio perficitur; ſpirituum enim quamdiu viget impetus elaſticus, etiam fibrarum motricium ritè fabricatarum tonus, & inde dependens tam ad externorum objectorum promptiſſimè recipiendum impreſſionem ſenſilem proclivitas, quam continuus ad motum nixus, debito in robore vigebunt; adeoque partium continentium localis motus, cum contentarum promptiſſima undique diſtributione, quin & pro occaſionum varietate, inordinata commotione, & nonnunquam excluſione continuabit. Sufflaminato enim nonnihil ſpirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioſo illorum influxu, ceſſabit etiam proportionaliter fibrarum tonus, remittet unà ſenſilium facilis receptio, & langueſcet fibrarum motivus nixus, prout Clar. *Ettmüllerus* dIſſerit ingenioſè. Sic & ſpaſmus oritur ab obſtructione in tubulis muſculorum, qui iſtâ obſtructione humores ibi hærent, & ſpiritus influentes impediti in iſtas fibras circa obſtructionem irruunt, & iſtâ irruptione nervos irregulariter vellicant, hinc cauſam præbent, cur ſpiritus per apertos poros nervorum magnâ copiâ in muſculos influ-

 unt,

unt, & ita diſtendunt. Cauſa prima & principalis ſpaſmi latet ſæpiſſimè in membro ipſo, & non in cerebro. Nunc paucis videamus cauſas mediatas. Hoſtis verò accedens armatus tot & variis armis, haſtâ gladiolis, bipennibus obtuſis & obtuſangulis, munimenta externa, in quibus milites Regis noſtri (ſpiritus animales) degunt, nervoſas fibrillas quaſcunque aggreditur, quibus ſpiritibus impetuosè accurrentibus, fit irritatio nervoſarum illarum partium, à qua intimiore & conſtanti irritatione fibræ nerveæ criſpantur & contrahuntur, muſculi abbreviantur & intumeſcunt, cum dolore & duritie, à ſpirituum animalium ſolo influxu impetuoſo dependente. Criſpaturæ enim fibrillarum nervearum doloroſè commotarum, non verò fumi aut vapores motus excitant convulſivos. Partes ergò nervoſas vellicantia & criſpaturas inferentia ſunt omnes humores acres, biloſi, ſæpius acidi, pontici, cum ſanguine & lympha, mediante circulatione nervoſo generi communicati; ſunt & varia externè aſſumta purgantia fortiora, potius venena, antimoniata, occaſione enim ſpiculorum antimonialium, cum Vino infuſionis Croci metallorum, aut vitro antimonii hauſtorum, fibræ tum ſtomachi, tum aliorum viſcerum & partium corrugari & vellicari poſſunt, unde ſæpè vomitus enormes convulſiones præcedunt. Si enim acor aut acrimonia partem nervoſam vellicaverit, ſenſim inchoatur prædicta criſpatura, donec ad ipſum principium proveniat, ipſosque ſpiritus animales turbet, ex his enim patet, ſpaſmum non tam ex mente Veterum ex inanitione, quàm eam ſubſequente acrimonia generari, prout videre licet in hypercatharſi, ubi non ex inanitione ſpaſmus oritur, ſed potius ab acrimonia, eam ſubſequente, teſtante id nobiſcum Exc. *D. D. Wedelio*, Collega noſtro *colendo in Ephem. Germ. Ann. X. obſ.* 75. Nec tamen excluſum volumus humorem quemvis fæculentum, venenoſum, tartareum, paucis, acidum ſc. ſive ſit pituita, ſive ſuccus pancreaticus, ſive ſerum, juxta illud tritum, *Acida nervis ſunt inimica*; hinc eſt quod arthritici tam frequenter vexentur ſpasmis, ut & pueri, qui plerumq; ex nimia addiphagia acidum plus minus viſcoſum in ſinu habent, vel ob vermes; prout & illi adultiores, qui Rhenani Bacchi floribus nimioperè aſperguntur, pro grato aciditatis guſtu *Tremorum* pœnas luunt. Acidum ergò ad inducendam convulſionem debet eſſe paulò fixius, craſſius & ſubjecto moderatè viſcido irretitum, non enim debet eſſe acidum volatile, poros enim cerebri pervadendo, potius & facilius *Epilepſiam* produceret, quam *convulſionem*. Inter cauſas remotiores recenſemus omnia, quæ acrimoniam & acorem pro irritatione nervoſarum fibrillarum ſufficientem ſubminiſtrare poſſunt, vel communicando, vel abſumendo humores blandos, ita ut reliqui tum acriores, ſicque nervis inimici fiant. Ob ſalis fluorem vidimus in ſcorbuticis ſpaſmum hunc ordinariò accidere, prout triſti

ſpecta-

ſpectaculo obſervavimus in *conjuge Nobiliſſimi Conſiliarii cujuſdam*, quæ primum evomebat maximam *pituitæ acidæ* quantitatem, quem vomitum excipiebant *convulſiones* manuum brachiorumque, cum anxietatibus cordis intenſiſſimis, acido mitigato inferius dicendis remediis, omnia remittebant ſymptomata, & morbus placabatur.

Omnia quoque venena acria, vulnera, ictus, morſus venenatorum vel irâ furentium animalium, puncturæque nervorum, hunc morbum excitare poſſunt. Sic nos novimus triſte exemplum in pharmacopœo quodam experto, cui improvisò feſtuca lignea haud dubiè venenata (fuit enim in menſa, in qua tractavit venena) digito manus minimo inſerebatur, quâ neglectâ, altero die dolores maximi cum inflammatione accedebant, paulò poſt accedentibus convulſionibus, is ad Patres abiit. Si ergò particulæ hoſtiles vel ſpicula viſcidiore illa textura pertinacius agglutinata hærent, ſæpius interiori nerveæ ac admodum ſenſili ventriculi tunicæ facilè, moleſtæ illius continuæ impreſſionis occaſione provocari ſpirituum impetus, & ſub regimine pylori ſpasmus ſtomachi, adeoque vomitus ſpasmodicus concitari poteſt. Omnes proin partes corporis, & ipſa viſcera, ut ſunt ventriculus, renes, folliculus fellis, cor, inteſtina, meſenterium, veſica, uterus, &c. & quæ nervos ſenſationis organa habent, irritari & criſpari, & inde ſpasmo ſeu criſpaturâ convulſivâ affligi poſſe, haud dubitamus; nam ubi ſunt fibrillæ nerveæ, ibi ſpasmus exoriri poteſt. Cutis quoque his ſtipata, ſanè rete mirabile eſt, ex fibris arteriarum, venarum, nervorum & tendinum, variè inter ſe complicatis, contextum, ita tamen ut nervoſo generi plus quàm venoſo in ſua ſtructura acceptum referat, tanta nervearum fibrillarum & tendinoſarum copia, cum intertextis arteriarum venarumque capillaribus ut exiliſſimis ſic numeroſiſſimis gaudet; in rigoribus ergò furoribusque cutanearum fibrarum contracturam fieri poſſe, non dubitamus, quod & cuivis, qui vel primis labris dulciſſimos Medicinæ fontes guſtavit, notiſſimum eſt. Hic plura quoque eſſent addenda, *de tremore cordis*, *de palpitatione aliisq; motibus convulſivis, hyſtericis, hypochondriacis*, *de tremore artuum*, ſed cum hæc omnia *Nob. Williſius* ſat exactè & ingeniosè pertractaverit, inde non allubeſcit crambem bis coctam proponere, & poſt Homerum Iliada canere, præſertim cum ex prædictorum Noſtrorum deductione perſpicaciores facilè cauſam ruſpari poſſint aliorum motuum convulſivorum ſimiliũ, quippe qui tantum loco differunt. Hoc tantùm de tremore addam, quod ut plurimùm tremor oriatur à ſpiritib. animalib. per apertas valvulas in oppoſitos muſculos influentibus, qui ſpiritus vel non vehementer influunt, vel magnâ copiâ in valvulas irruunt, & ita iſtas non claudunt, ut ventus ſemiapertam januam non claudit, ſi leniter in eam incurrat, vel pergat; vel ſi valvulæ ſunt mutilatæ, ita ut pori in iis

maneant, per quos ſpiritus liberè fluunt. Otioſa quoque vita ſpaſmum producit, quatenus obſtructionem parit, unde ſpaſmus oritur.

Prognoſis. §.11. Hactenus *cauſis* inhæſimus, jam proximè prognoſticorum ſignorum examini exactiori vacabimus. Convulſio ſeu ſpaſmus ex vulnere, prout exemplum habuimus ante triennium & quod excurrit, in milite Cæſareo, ut & hic non ita pridem in Ruſtico ab hernia liberando, ſæpiſſimè lethalis eſt; eadem prognoſis eſt, ſi ex helleboro, aut aliis purgantibus fortioribus inducta ſit convulſio, teſtante id nobiſcum magno *Æſculapio Coo*. Periculoſior quoque eſt ille ſpaſmus, qui ab hypercatharſi & ſanguinis profuſione, cum virium debilitate, oritur. Difficulter quoque curabitur, ſi febris ardentis alteriusque malignæ occaſione enatus ſpaſmus ſit, unde febrem convulſioni ſupervenire melius eſt, quam febri convulſionem, quia febris deobſtruendo materiam peccantem ſpaſmum ſolvit, qui enim à convulſione, vel nervorum diſtenſione tenetur, febre ſuperveniente liberatur. Quicunque tetano corripiuntur, in 4. diebus moriuntur, ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt, quæ omnia latitant in Sacrario *Venerandi Senis*. Si ſæpè nimiis doloribus excruciatus & convulſionibus defatigatus æger, furioſo ſimilis redditur, adeò ut tunc etiam loquelam amittat, viribus deſtituatur, ſudoribus diſſolvatur, atque potum per nares rejiciat, id mortiferum eſt. Diſtorſiones labri, ſupercilii, oculi vel naſi in febre continua, ſæpiſſimè mortem prænuntiaſſe obſervavimus. Idem affectus ad mortem terminatur, quando materia, alio induta pallio, ad cerebrum defertur, & affectus gravior epilepſia vel apoplexia ſupervenit, & vires reſolvuntur; ſed in his tibi ubique: Hippocrates ſolvet nodum Gordium, ad quem ideò te remittimus, quia ſi tibi ſacra ſit authoritas, luculentam dabit ille. Vid. S.2. aph. 26. item S.4. aph. 57. 66. 67. 68. & S. 5. aph. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 17. 70. &c.

§.12. Noſtras nunc merces exponamus, & horrea noſtra recludamus. *Cura Diætetica.* Quoad curam nempe & primò Diæteticam: *(1.) Aer* ſit temperatus, ſerenus, vitandus ergò borealis frigidus ac hybernus. Frigidum enim convulſiones, nervorum diſtenſiones, livores, & rigores febriles inducere, jam olim annotavit Hippocrates divinus *Sect. 5. aph.* 20. & nos in præcedentibus monuimus. (2.) Cibus ſit εὔχυμος in hunc finem conducit cremor ptiſanæ, ova ſorbilia, caro caponum, gallinarum, pullonum; aſſæ ſint potius carnes, quam elixæ, addantur cibis cephalica, ut ſunt majorana, ſalvia, ſerpillum; conveniunt & uvæ paſſæ, amygdalæ. Vitentur ergò cibi ſalſi, acidi, acres, muriatici, nec nimiâ ingerantur quantitate, ut à fermento ſtomachi ſubigi nequeant, ſed in paſtam acidam viſcidamque abeant, unde varia in corpore noſtro diſpendia oriuntur; omnes quoque fructus auſteri vitentur ſummoperè. Potus ſit Cerevìſia defæcata & nervinis maritata, ut ſunt radic. pæon. caryophyll. enulæ, herb. ſalv. roſmar. chamædr.

vel

Digitized by Google

vel decoctum hordei, vel aqua mulſa. A vini potu immodico abſtineat æger, omnis enim ebrietas & crapula maximoperè fugienda. (3.) Quies imperanda, motus nimius vitandus, frictiones tamen fiant vertebrarum atq; colli, aliorumque artuum. (4.) Somnus & vigiliæ ſint modica, ſi enim modum exceſſerint, inde variæ in humoribus & ſpiritibus profluunt alterationes. (5.) Excrementa alvi quotidie naturæ reſpondeant, ut & reliquæ evacuationes conſuetæ, nocent enim quæcunque obſtructiones viſcerum, meſenterii, uteri, hæmorrhoidum ſic & ſummoperè attendæ ſunt quæcumvis evacuationes nimiæ, ut ſunt hæmorrhagiæ narium, uteri, hæmorrhoidum, hypercatharſes, ſudationes nimiæ, Venus immodica (veluti nimiâ Venere, per ſeminis & hinc Virium excedentem exantlationem, ſpiritus animales irrequietantur, & ad motus incongruos ſolicitantur) inedia, venena, purgantia fortiora, helleborina, antimoniata &c. ſymbolum ſuum addunt & poſt nimiam evacuationem, acrimoniam, tum ſanguini tum ſero conciliant, & nervoſum tonum ſpasmodicis contractionibus labefactant. (6.) Animus ad hilaritatem ſit compoſitus perturbationes enim angue pejus fugiendæ ſunt, quas inter iram in prima collocamus acie, tanquam ſæpiſſimum fabrum hujus morbi; ex ira enim bilis acrimonia ſpiritibus animalibus accedit, ex qua ſpiritus rebelles fiunt, & hunc morbum excitare poſſunt. Unde & *Helmontius* viperarum, aut aliorum venenatorum animalium deleterias vires, ex imagine iræ collocat; nec hic lubet de bilis origine cenſa noſtra exprimere, ſed potius aliorum in hac opere induſtriam admirari, nihil enim nos moratur, ſive bilis per aduſtionis analogiam, ſive in corde oleum ſanguinis in ſal quadantenus abeat, ſero ſolubile. Terror quoque, metus, mœrores, &c. facilè hunc morbum excitare poſſunt, quatenus ſpiritibus animalibus negotium faceſſunt; prout triſte exemplum nuper obſervavi in perſona illuſtri, quæ ob mœrorem quem habebat ob obitum conſanguineæ, ſpasmodicos inſultus vehementes ſuſtinuit.

§. 13. Veteres dum à repletione frigidorum potiſſimum humorum fieri ſpaſmum putant, primùm clyſtere alvum ſolvunt, dein clementioribus medicamentis humores præparant, hos demum evacuant, inter evacuantia palmam præripere aliis putant ſequentia, ex. gr. Diaturbith. c. rhab. agaricus, ejusdem infuſum, pilulæ cochiæ, fœtidæ, de ſagapeno, de opopanac. &c. Et ex his ſolent varia compoſita & formulas concinnare, quæ omnia huc apponere tædioſum eſſet nec inſtituti ratio quoque admittit. Poſt hæc, quæ avertere à parte affecta humores queunt, præſcribunt, prout ſunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ, ſternutatoria, gargariſmata, clyſteres, apophlegmatiſmi. Poſtremò quæ reliquias diſſolvere, parteſque nervoſas corroborare poſſunt, adhibent. Corroborantia ipſis dicta, ſunt theriaca, confectio anacardina, Mithrida-

Digitized by Google

thridatium, diamuſcum dulce, acorus, caſtoreum, opoponax, &c. inter externorum cenſum referunt unguenta & olea varia, tum cocta, tum deſtillata aromatica, ex. gr. oleum vulpinum, lilior. Philoſophor. de piperibus; adeps gallin. axung. humana, &c. catulos vivos per medium ſectos, & pulmones è vivis animalibus exemptos parti diſtentæ circumponunt, quandiu calent, & dein oleo calenti tepido immergunt membra convulſa, ut recaleſcant. Pellibus felium, vulpium, vervecum, luporum, ad partes convulſas veſtiendas & fovendas utuntur. Balnea ſive arte facta ſive naturalia, thermas ſcil. ſulphureas, & bituminoſas ſalſas aut aluminoſas commendant, quorum priora in poſteriorum defectu parare ſolent ex ſalvia, betonica, malva, abſynthio, ruta, majorana, Pulegio, chamomilla, rad. lil. alb. ſem. lini, fœn. græc. aliisque mineralibus, ſulphure & alumine. Cucurbitulas tandem, cum ſcarificatione collo occipitique applicant.

§. 14. *Paracelſici Practici* medicamenta exhibent aperitiva pororum, calefacientia, humectantia arteriarum & nervorum, non externa qualitate, ſed formâ ſpecificâ, ſic & Ipſe *Paracelſus*, quia contractura ipſi morbus eſt in extremo gradu, vult etiam remedia in eodem gradu debere eſſe exaltata & ſpiritualia facta. Ex quo propinat curam aliam *internam*, aliam *externam*; interna fit per *purgantia*, & per *corroborantia*, quæ faciunt humorem vitæ creſcere & abundare, ut morbum expellere poſſit, ut ſunt aurum potabile, eſſentia auri, eſſentia perlarum, antimonii, arcanum ſulphuris, aqua vitæ, oleum vitrioli, aq. Tartari, qv. eſſent. lapid. corall. Eſſent. caſtorei cum ſpiritu vini extracta *tremori*, convulſioni & omnibus nervorum vitiis, ſummo cum commodo propinatur, cum decocto herbarum aromaticarum.

Externa cura peragitur ſequentibus: ſuffumigia fiant ex maſtich. juniper. Proſunt ol. thereb. laur. ranar. &c. gumm. galb. hederæ, ammoniac. opopan. adipes vulpis, cervi, taxi, muris alpini, hirci, cati, urſi, &c. In contractura & convulſione commendat oleum ſerpent. ol. Philoſoph. quod membra reddat agilia & ſana. *L. 3. de morb. metall.* eam quæ fit ex Mercurio curat baln. ex agrim. flor. lil. convall. rad. hirund. cum aliqua parte calcis ovorum; poſt balneum inungit membra ſeq. vel ſimili linimento.

℞. *Ping. vulp. excoct. lib. j.*
adde
Caſtor. deſtill. ℥ v.
Thereb. deſtill. cum pipere,
Cantharid. & bacc. lauri. ℥ vijß.
M. ſuper prunis candentibus.

Oleum Euphorbii inunctum convenire fertur. *Paracelſus* etiam miris effert laudibus oſſiculum illud triangulare in cranio, quod ſutura lambdoides duplicata quandoque, ſed rarò, efformare ſolet. Oleum radic. imperatoriæ deſt. & flores antimonii correctos alibi ſuadet. Et quis ſingula recenſebit.

§. 15. *Helmontius & ejus aſſecla* curant vel leniendo furioſum Archæum

um (quem hoc in affectu peccare dicunt) per axungiã humanam, vel eundem mortificando, per ligaturas fortes, vel malignitatem ſpiritui adimendo, quæ omnia præſtant opiata, tum internè ſumta, tum externè applicata. Eſto formula.

℞. *Spir. vini opt.* ℥j.
Opii Thebaici ʒ ß.
Camphora gr. xij.
Caſtorei ʒj. *M. pro externa inunctione.*

Cura Diæt. §. 16. *Willisius* convulſionem *parvam*, ceu dictum, nominans *epilepſiam*, eandem fere curam obſervat, quam habet in epilepſia, adhibendo ſc. Catharctica, emetica, ſpecifica alterantia varia, empirica, & chirurgica, remedia antiſpaſmodica, ſpiritus C. C. Cran. hum. fuliginis, vel ſanguinis hum. vel ſal. armon. millep. aſell. aquas deſtill. herbarum aromaticarum, & id genus mille alia, quæ habet in *tractatu peculiari de Morbis Convulſivis* certè aureo. Et cum hæc pro ratione loci & cauſarum varianda ſint, perſpicacioribus facilè erit ex præcedaneis, inprimis quæ habuimus in *Capite de Epilepſia*, eligere quæ huic vel illi ſcopo apta ſunt.

Interea dum hæc remedia intus exhibentur, convenire quoque ait interim veſicatoria in nuccha & ponè aures applicata, ita enim juxta Authorem ſeroſi & acres humores à capite plurimum emulgentur; porrò ſternutatoria & apophlegmatiſmi hoc in caſu ſæpius levamen inſigne adferunt. Sanguinis detractionem è venis *ſedalibus* aut pedis aliquoties repeti vult; qui & urgente malo emplaſtra & cataplaſmata plantis pedum utiliter adhibere amat; circa ſuras & femora *epiſpaſtica* admovet.

§. 17. *Sylvius* in curatione hujus affectus miſerrimi, quoad externa Paræi curam regiam inſequitur, & ſtatim *emplaſtrum diachalciteos* aceto & oleo ſolutum & liquefactum applicare jubet, rationesque meliores, quam *Paræus* affert, leniri enim ac emolliri, muſculorum fibras vehementer tenſas, ſtatuit, ſic & *Nobiliſſ. Author* probat faſciam à *Paræo* commendatam, quia nempe comprimit muſculos nimium diſtentos, & blandè impedit, ne fibrarum magis damnoſa contingat in muſculis diſtenſio, & fortè ruptura incurabilis; tandem cataplaſma ſequens haud contemnit à *Paræo* Regi Galliæ CAROLO ſc. NONO applicatum.

℞. *Farin. hord.*
orobi ana ℥ij.
Flor. chamomill.
melitot. ana p. ij.
Butyr. recent. ℥jß.
Lixiv. barbitons. q. ſ. M.

Et ſi dolor hiſce non miteſcat, ad oleum therebinthinæ cum ſpiritu vini mixtum fervens, vel ad abſciſſionem nervi, vel tendinis, vel membranæ, cum *Paræo* confugit. Hæc ſunto dicta de externis, quando ſcil. ſpaſmus, vel convulſio à punctura nervi, vel ab ulcere, vel fiſtula, aliisque externis & internis ſpiculis oritur. *Interna* verò ſunt in hoc caſu ſudorifera ſale volatili conſtantia, ut ſunt ſpiritus Tartari, Aqua theriacalis omiſſis acidis, & plura

ra alia, quæ non libet hic cuncta recenſere. Si autem à capitis vulneribus, ictibus, plagiſque oriatur hic affectus, fragmenta cranii, ſi quæ adeſſe præſumantur, prius eximenda ſunt, ad quam rem, ſi nulla via adſit, per quam illa eximi poſſint, trepano utendum; facta enim hâc apertione cranii commodè extrahi poſſunt, quo facto ex *Sylvii* opinione, in vulnus infundendum eſt oleum therebinthinæ cum ſpiritu vini mixtum; quod ſi convulſio à combuſtione ſit orta, tunc oleum nucum vel ſeminum rapæ expreſſa ſuadet. Inter remedia generalia (ſpecialia enim ſupra habuimus) externa convulſionem juvantia recenſet thermas ſulphureas, quia hæ ad affectas partes intimius penetrare poſſunt, in quarum defectu, ante alia balnea, parari vult, balneum ex ſale Tartari ritè cum ſulphure calcinato, & aqua fontana incocto. Poſt thermas vel balnea, axungiam humanam & anguillarum, ut & olea adhiberi autumat, quorum nempe ope acrimoniam ſalis lixivioſi & ſpiritus acidi temperari, cauſaſque doloris & convulſionis corrigi atque emendari opinatur. Fomentationes ex plantis aromaticis calefacientibus, nec non emplaſtra & cataplaſmata calidiora laudat, & quæ alia ſunt, quæ nos quanta licuit brevitate retulimus.

Renati Carteſii ſequaces, cum à frigido humore vel à flatu obſtructionem in tubulis facientibus, crampem oriri dicunt, conducere ajunt, omnia deobſtruentia & flatus diſcutientia, tum interna & externa, ſalia volatilia & reliqua cephalica, de quibus, ex ipſorum opinione, in capite de epilepſia, huc valdè congruis, abundè egimus, quæ ruminare tædet.

§. 18. Ita alii de cura judicant, Nobis hæc placet methodus: putamus nempe conducere purgantia, ſi modo præceſſerit temperies humorum, quæ hic omne fert punctum, & quæ à ſolis ſpirituoſis exſpectanda eſt, cum propter *Microcoſmetoris* & ſpirituum animalium (ſuorum militum) perturbationem & quaſi exploſionem in humoribus oriatur tantum vitium, ut & alia humorum idea ſit corrigenda à dulcificantibus ſpirituoſis, à quibus functiones omnes melius procedunt; ſi ergò inducias habeat æger, & vires & morbus admittant purgantia, ad materiam inprimis acrem, ponticam, bilioſam, Tartaream, &c. eliminandam, eligere poſſumus ſequentia, rhabarb. fol. ſennæ, tamarind. aliaque leniora; ſi verò materiæ fixitas requirat fortiora, Mercurium dulcem à ℈j. ad ʒ ß. ſuaſerimus ſummopere, cum conſerva roſarum exhibitum, vel ſequens *vinum medicatum*:

℞. *Herb. betonic.*
chamadr.
chamapith.
roriſmar. ana M. ß.
Flor. lil. convall.
paralyſ. ana P. ij.
Rad. pæon.
glycirrhiz. ana ʒ iij.
Fol. ſenn. ℥ ij.
Rhabarb. flav. ʒ iij.
Sem. fœnic.
coriandr.

aniſ.

Digitized by Google

aniſ. ana ℥ijß.
Acid. Tartar. crud. ℥ijß.
Inciſa dentur ad nodulum, pro menſura vini.

Aliquando ad radicem morbi evellendam vomitum cum Tartaro Emet. Mynſ. vel Ludovic. à gr. 2. ad 3. exhibuimus, inprimis ſi viſcidum acidũ tunicæ ventriculi interiori ſit impactum, & ſi malum jam diu duraverit, & quaſi habituale factum ſit; ſi verò vires non ferant, aut aliæ circumſtantiæ diſſuadeant, per al um purgantia fortiora omittenda cenſemus, & clyſteres eorum loco admittimus. His præmiſſis mox ſub invaſionem & progreſſum ſpaſmodicæ cujuſvis contractionis, eò unicè laborandum eſt, ut *excandeſcentia* Regis noſtri, & nervoſa fibrillarum irritatio, & ſpirituum animalium nimius & impetuoſus affluxus ſopiantur, quod obtinebimus dulcificantibus ſpirituoſis, ut ſunt ſpiritus formicarum viventium, cum ovis & ramuſculis adhærentibus, ſpir. C. C. fuliginis, ſecundinarum, ſanguinis humani, hirundinum, Miſtura cephalica *Cnœfel.* Aqua magnanimitatis, Arcanum cephalicum noſtrum, Eſſentia cephalica compoſita, & plura alia, eundem ferè effectum habentia; maximè verò potiora ex alterantibus cephalicis fixis aliquando & volatilibus parata proſunt, quæ interdum ante & poſt excitatum vomitum exhiberi ſolent, & ad acidum vel acre corrigendum queunt felici ſidere adhiberi, quorum effectus & hic eſt, quod illud morboſum incidunt & abſorbent; talia ſunt in debilioribus oculi cancri, Corall. aſelli, lumbrici. cinis talparum, ſalia & alcalia fixa lixivioſa, Tartarus vitriolatus; in robuſtioribus verò limaturam Martis; in ditioribus & delicatioribus Eſſentiam Martis cum ſucco pomorum dulc, vel Borsdorf. paratam ſuademus. Viribus prædictis ad amuſſim æmula ſunt vitriolum Martis, ſpiritus vitrioli ſtriatus, cum urina humana volatiliſatus, &c. Verbo omnem paginam abſolvunt antiſpaſmodica quæcunque, ſub quibus comprehendimus ſulphur antimonii auratum præcipitatum ſcil. è ſcoriis reguli, antimonii, cum ſpiritu ſalis armoniaci Cinnabarin antimonii *Glauberi*, Panaceæ nomine comprehenſam, ſpecificum cephalicum Joh. Michaelis, Cinnabarin ſolarem. Excellentiſſimi Dn. *Sebaſtiani Scheferi*, pulverem noſtrum antiſpaſmodicum ſequentem:

℞. *Cinnab. nat.* ℥j.
Magiſter. Lunæ ℥ß.
Cran. human.
Succin. pulv. ana ℥ijß.
Cin. hirund. & talparum.
Corall. rubr.
Margarit. ana ℈j.
Sacchar. perlat. ℥iij.

M. f. pulvis antiſpaſmodicus; mira hoc pulvere præſtitimus, & effectu geminus eſt ille pulvis ſpaſmodicus Auguſtanorum. Inter liquida excellunt, liquor C. C. ſuccinatus, Balſamus nervinus prælaudati *Dn. Dr. Schefferi*, ſpiritus antiepilepticus noſter &c. Spaſmus non aliter curari poteſt, quam ut humores & ſpiritus per inſenſibilem tranſpirationem diſcutiantur,

antur, aut tãta copia ſpirituum in muſculum determinetur, ut tandem valvulæ revulſæ vi iterum ad ſtatum naturalem deducantur.

Quod ſi verò à ſcorbutico miaſmate ſpaſmus oriatur, antiſpaſmodicis antiſcorbutica admiſcere ſolemus, ex. gr. Eſſentiam antiſcorbuticam noſtram, vel eſto ſequens, vel ſimile in tali caſu deſtillatum:

℞. *Diaſcord. Frac.* ℥iß.
Flor. tiliæ.
Herb. Chamadr. ana M. iij.
Rutæ ſylv. M. j.
Raſ. corn. alcis ℥ß.
Decoct. rad. ſarſaparill.
Succi beccabung. ana lib. ij.
adde pulv. ſpaſmod. noſtr. ʒvj.

M. & deſtilla l. a. ex organo vitreo, deſtillato adde Tinctur. cort. peron. ℥ß M.

Si temperamentum ægri non nimis ſit bilioſum, præſtantiſſima aqua ſpirituoſa deſtillatur è tanaceto, ſi multum tum iſtius herbæ indatur paucæ aquæ, & ſic b. a. deſtilletur, hæc aqua ſpeciatim convulſioni medetur, ut & croci oleum, & ſpiritus, & crocus in ſubſtantia, ol. C. C. & lavendulæ, juniperi, & ſuccini, & omnia, quæ in morbis ſoporoſis & præcipuè in paralyſi conveniunt, exceptis acribus, ut ſpir. ſal. armon, &c. In tremore conducet ſeq.

℞. *Spir. ſalv.* ʒij.
Eſſent. caſtor. ʒj.
M. doſis 30. *guttæ.*

Sin affectus hic ab utero, & ſtomachus etiam convellatur ab aſſumptis venenoſis cibis, ab eſu ſcil. fungorum, aliorumque, venenatorum, prout nos obſervavimus, vomitoria proſunt; ſi verò ſponte ſua vomitus oriatur, præſcribenda ſunt caſtoreata, cinnabarina, & tandem ſalus quærenda eſt, ex opiatis. In omnibus nervoſis criſpaturis & hiſce utimur nempe opiato notiſſimo, vel laudano cydoniato in Clave Pharmaceutica Schrôderiana, à Nobiliſ. *Hoffmanno* deſcripto, adeò ut à moderatiſſima anodynorum doſi, introductam quietem, jucundis inſomniis peractam, ſequatur corporis vigor, mentis & membrorum valor, acrium dulcificatio, &c. Contra qualia remedia, ſæpè Medici inſulſi, contentioſè aſſurgunt, & neſcio quam malignitatem, inde affricari ſpiritibus & cerebro nugantur, ſed hi nihil agendo, malunt ægrum deſerere & *Libitinæ* tradere, quam aliis rationibus fortiſſimis, & ipſi etiam experientiæ obſequendo manus dare, & ſic ægrum ex orci faucibus eripere. Teſtari poſſumus ſacram *opiatorum* vim, ubique decantatam, ſolam nobis in ſpaſmodicis contractionibus anchoram fuiſſe, quam ipſam vim prædicti Medici ignorant, ut adeò apud illos valeat tritum illud, *Ignoti nulla cupido.* Refrenat enim hunc ſpirituum impetum, & ſegniores quaſi reddit eoſdem *opium*, quod notiſſimi ejus in corporibus noſtris effectus *ſomnolentia* & indolentiæ teſtantur, hinc quoque flaceſcente fibrarum ſenſilium tono, haud æquè validè ab objecto licet intenſiori vibrari poteſtunt, unde nec ſpirituum jam in Elatere ſuo remittentium, ſufficiens repercuſ-

Digitized by Google

percuſſio ad primum ſenſorium fieri, nec fibrarum doloroſè commotarum ſuperveniens ſpaſmus ordinarius, & convulſiva tenſio, procedere poterit, teſte *Nobiliſs. Ettmüllero in Diſp. elegantiſs.* nuper *ab ipſo* nobis in literis miſſa, de Virtute *Opii Diaphoretica*; ubicunque ergò criſpaturæ & contracturæ fiunt ſpaſmodicæ, conducunt prædicta opiata, ut ſunt laudanum opiatum, Theriaca cœleſtis, Tinctura anodyna Wedelii &c. Spirituum enim animalium impetum ſiſtunt, & motum eorum plus minus ſufflaminant, acidumque corrigunt; conſideramus enim acidum, illud mole minimum, quod partes nervoſas & fibroſas pungere, rodere ac doloroſè irritare poteſt, unde aliquando plura ſymptomata fluunt, quæ omnia opiata placant pacantque. Nonnunquam à *ſectione herniæ* præpoſtera, vel ab aliis vulneribus, ſpaſmum vidimus natum, ob ſpirituum animalium *ἀταξίαν*, eorumque motus impetuoſos, qui ordinariam viam quærentes non ſemper inveniunt, & ſic allidendo, & impetuoſius ſe movendo iraſcuntur cum Rege ſuo, adeò ut ſæpè hi ægri inſtar ſtrangulatorum vitam relinquant; ab utraque enim parte muſculi faucium convelluntur, dentibus fortiter colliſis, unde miſeri eſurientes & ſitientes nihil deglutire valent, permanente collo rigido, & pulſu æquali atque forti, tandem verò celeriore & intermittente pulſu exiſtente, cujus fabulæ cataſtrophe mors pluribus eſt; ſimilem caſum à ſolo mœrore & aſſumto purgante medicamento fortiori in prædiſpoſito ſubjecto obſervavimus. Novimus tamen caſus, quibus felici cum ſucceſſu medicinam adhibuimus, & quidem ſequentem, nempe liquorem C. C. ſuccinatum, therebinthinatum, oleum lavendulæ ſpicæ, &c. Externè varia cataplaſmata calidiora, balſamaque vulneraria, & illud *Sylvianum*, oleum therebinthinæ ſc. cum vino mixtum, quibus remediis ſpiritus fuerunt placati, & ægri à triſti hoc liberati malo in ſpaſmo quoque cynico prædicto oleum therebinthinæ cum aqua vitæ dilutum, intus & extus ſatisfacit. Spaſmus ſuras inprimis infeſtans curatur facili Marte inunctione olei laurini, lavendulæ, vel therebinthinæ, ad ignem calefacti, injectis poſt calidis faſciis. Si verò ſpaſmus oriatur à morſu venenati alicujus animalis, & inde vulnus, tunc id dilatari debet, & parti dolenti applicari veſicatorium, dein vulneri imponi poteſt per aliquot dies theriaca vel mithridatium, ſoluta in aqua vitæ. Si is oriatur à punctura nervi, tunc etiam vulnus ampliari debet, & inſtillari oleum therebinth. In caſu verò deſperato, nervus læſus penitus abſcindatur, immedicabile enim vulnus enſe recidendum, ne pars ſincera trahatur. Spaſmum ferè continuum mitigatum vidit *celeberrimus Ottho Tachenius* à lineo filo, à ſaga ducto & alligato, cujus rei fides ſit penes authorem, potius enim credimus ex ſupernaturali cauſa hæc facta, prout videre eſt *in Tract. de morb. principe p. n. 167.* majore verò jure præſcribimus cum *Sylvio* aliisque Thermas ſul-

phureas, aut *naturales* aut artificiales, quæ particulis ſuis oleoſis acidum vel acre quodvis ſpaſmodicum validè obtundunt; in vicinia habemus *Wisbadenſes* & *Embdenſes* ad Lanam, ubi ſæpius à conſiliis fuimus Principibus, & aliis hoc morbo nonnunquam miſerè excruciatis: Balnea artificialia poſſunt ex jam dictis aliisque parari, ex herbis nempe aromaticis, chamomillæ, majoran. ſalv. roſmar. betonic. thym. additis nonnullis mineralibus, pro re nata, ut & animalibus, vulpibus, felibus, canibusque, item capite vervecis. Oleum lumbricorum, ranarum, vulpium, inprimis oleum ſcarabæorum illorum, in ſtercore equina hoſpitantium, noſtrâ experientiâ nobilitatum certè medicamen, pro inunctione externa eluit. Nec negligenda exiſtimamus olea aromatica quæcumvis, ut ſunt oleum therebinthinæ, ſpicæ, ſuccini, quæ omnia ſpaſmos ſopiunt, inprimis ſi ſalibus volatilibus aſſocientur. Quod attinet axungias anguillarum, hominis, pinguedinesque anatum, anſeris, quatenus hæc poros cutis potius obſtruunt, quam aperiunt, ea omittenda cenſemus, & iis præferimus ſpirituoſa, cum oleoſis combinata, *ſpiritum* ſcil. *noſtrum convulſivum* topicum ſequentem, curæ internæ adjiciendum:

℞. *Spiritus formicarum, lumbricorum, ſcarabæorum, aſellorum, &c. quæ externè quoque proſunt.*

Inter Chirurgica hæc aſteriſco notanda veniunt: Venæſectione cautè agendûm eſt, & niſi plethora ſummè urgeant, omittendam eam potius ſuademus, quam celebrandam; ne quid tamen deſit, eam interdum ſupplere poſſunt cucurbitulæ, modo ſiccæ, modo ſcarificatæ, quæ parti convulſæ vicinis affigendæ. Veſicatoria, fonticulos, dropaces & ſinapiſmos rejicimus, & blandâ potius paregorica & nervina ſubſtituimus, de quibus ad nauſeam usque dictum eſt. Frictiones maximè hîc proſunt, quia valvulas revellunt, præſertim ſi cum linimento ſequenti, vel ſimili inſtituantur:

℞. *Ol. lumbricor. terr.* ℥j.
N. M. expr.
majoran.
caryophyll. ana ℈ß.
Theriac. Andr. ʒij.
Croci ℈j.
M. ad ignem luculentum, inunge ſpinam & nuccham.

In ſpaſmo flatulento præ aliis conducet ſequens:

℞. *Theriac.* ʒj.
Spir. juniper. ʒij. *M.*
Vel ℞. *Axung. anſerin. rec.* ℥ij.
ol. caryophyll. gutt. vj.
cinamomi gutt. iij. *M.*

In Tremore externè,

℞. *Aq. ad articul.* ℥ijß.
Spir. lumbricor. ℥jß.
formicar. ʒvj.
Eſſent. caſtor. ʒiij. *M.*

CA-

CAPUT XIII.

De Morbis Capitis.

De INCUBO.

§. 1. Incubus (ab incumbendo; ἐφιάλτης ἀπὸ τοῦ ἐφιάλλεσθαι insilire; aliis Aſthma nocturnum; ἐκβολή, invaſio; *Piſoni*, nocturna ſuffocatio vel ſuppreſſio; Germanis der Alp / oder Nachtmännlein dictus,) eſt paſſio in qua homo à magna mole incumbente ſuffocari ſe in ſomno putat, (inde *Sylvio lib.2. Prax. cap.25. §.27.* Incubum inſomniorum ſpeciem vocare libet:) cum loquendi reſpirandique magna difficultate. Vulgus à Dæmone quodam ſive ſpectro, hominem inſultante, hunc morbum excitari autumat, & ſic Faunos & Satyros hujus morbi auctores conſtituit, de quibus legi merentur *Caſp. Schottus lib.1. Phyſ. curioſ. c.21.* quorum & Divus *Auguſtinus lib.15. de Civitate Dei* meminit. Hinc & *Plinius lib.25. c.4.* Faunorum ludibria hunc affectum appellavit, quam opinionem tanquam falſam & ridiculam refutat *Williſius c.6. de Incubo.* Sic quoque *Aetius ex Poſſidonio* ſcribit *lib. 6. 12.* Incubum non eſſe Dæmonem, ſed magis præludium ac prodromum morbi comitialis, aut inſaniæ, aut apoplexiæ. Sed miſſis fictitiis hiſce Diaboli technis, illius ſaltem *incubi*, qui à naturalibus cauſis, præternaturaliter ſeſe habentibus, provenit, enodationem aggredimur. Dum hæc meditamur, rarus nobis contigit caſus, ad definitionem traditam illuſtrandam & amplificandam maximè congruus, de viro quodam, quem honoris cauſa haud nominare allubeſcit, qui ſingulis noctibus dum ſomno indulget, ſenſibilem mammarum ſuctionem experiebatur, non ſecus, ac ſi homo ore ſugeret ex mammis fœminarum lac, & quod caput admirationis noſtræ erat, papillæ mammarum aliquo modo inde intumuere, quod aliâs in ſexu maſculino rarò obſervare licet, atque quoties hanc patitur ſuctionem, toties evigilare haud poteſt, & hanc quoque eſſe ſpeciem Incubi, ex tradita Definitione ſole clarius meridiano apparet, cum reſpiratio læſa & onus incumbens percipiatur, de quo affectu rationes reddemus, ubi cauſis litabimus.

Eſt itaque incubus, ſi quis explicatius rem ſcire velit, ingens imminutio motus animalis & partium voci & reſpirationi inſervientium, nervorum imprimis phrenicorum & recurrentium dictorum, à prohibito ſpirituum per eos influxu dependens, cum falſa imaginatione molis gravioris, ſub ſpecie ſpectri pectori incumbentis. Tempore ſomni accidit ut plu- *Definitio.*

 rium

rimum, in vigiliis tamen raro exemplo ipſum quoque accidiſſe Profeſſori cuidam Theologiæ apud *Smetium*, *Miſcell. lib.*10. & ipſi *Maſſaria* apud *Rhodium, cent.*1. *obſerv.*54. legere eſt. Verum hic paroxyſmus inter dormiendum potiſſimum fit, plerumque repleto ſtomacho, cibis durioribus, & poſt decubitum in dorſo, in prædiſpoſitis tamen perſonis qui ſi evigilârint, iis motiva redit vis, remanente cordis dolore, anxietate & palpitatione, non rarò etiam diaphragmatis vibratione celerrimâ & violentâ.

Pars affecta. §. 2. Veteres modò cerebri, modò thoracis partes hic affici putant, cum omnis ſenſus & motus à cerebro tanquam animalium functionum ſede & nervorum principio proficiſci dicant, quod animadvertens *Thomas VVilliſius*, quamvis præcordia reverâ affici velit, attamen incubi ſedem, in cerebello eſſe, ubi ſpirituum animalium prima ſcaturigo eſt, multis probat argumentis, inprimis quod ob ſpiritus animales in cerebello ligatos aut ſuppreſſos, eorundem eclipſis circa functionis vitalis exercitium inferatur. *Helmontius* ſola præcordia, ut ferè omnium affectuum ſoporoſorum, ſic & hujus morbi culpat. Alii Practici cerebrum ejusque meatus poſteriores, qui ad ſpinalem medullam tendunt, primarium hujus morbi ſubjectum conſtituunt. Verum enimverò hîc, uti alibi, monopolium & promum condum ſpirituum animalium, circa ſedem nempe noſtri Microcoſmetoris, ipſos ſpiritus non benè regentis, vel ob obſtacula haud regere valentis accuſamus, cerebellum puta cum ſuis meatibus, in quibus ſpiritus animales pervagari aſſolent, inprimis verò hîc ex eo natos nervos, *phrenicos* dictos & *recurrentes*, rectores ſpirituum animalium ad pectus, & reſpirationi inſervientes. In incubo enim non ſolùm cerebrum afficitur, ſed malum potiùs in muſculis & nervis reſpirationi inſervientibus hæret.

Ex eo enim fluit, quod Ephialtici, ſubinde de perſona certa inviſa, vel incerta delirare ſoleant, ad tempus enim obſtructis nervis phrenicis aliisque, qui reſpirationi loquelæque peragendæ deſtinati ſunt, non poteſt non fieri, quin pulſus & reſpirationis motus ad tempus quodammodo ſupprimantur atque inhibeantur, hinc Sylvius haud dubitavit morbum inter ſpecies dyſpnœæ referre, quod & fatentur *Platerus Prax. lib.*1.*c.*4. & *Williſius*, de *Anima brutorum p.*2.*c.*6. qui reverà præcordia affici ſibi perſuadent, in quantum videlicet illud pectoris gravamen à plerisque inter evigilandum, imò à recens expertectis ſentitur, cumque illud paululum amoveatur, cordis palpitatio & tremores diaphragmatis, ac motus inordinati ſuccedunt; unde *Williſius* concludit, partes pectoris laborare & noxam realem pati. Verum non dubium eſt, quin cor, pulmones cum ſuis vaſis, muſculi thoracis, diaphragma, vaſa pneumonica cum nerveis fibris & glandulis, inſtrumenta & organa ad vocem pertinentia, hoc in affectu afficiantur, ſed ſi tantum ritè diſtinguatur

guatur inter ſubjectum affectus & cauſæ, plurimum difficultatis hoc in negotio removeri poterit, urgentem enim in hoc affectu ſuffocationem,& ponderis hujus gravioris incumbentiam fictam,non tam per ſe, h.e. pulmonis aliorumque obſtructi vitio, & imminuta viarum libertate, quàm potius per accidens ægros affligere putamus, quia ope ſpirituum animalium, per nervos inprimis phrenicos, cordi & arteriis motus conveniens conciliatur, item ſanguis ritè circulatur, ut & diaphragmatis motus probè peragitur, verbo, vitalis functionis exercitium optimè perficitur,quippe quæ omnia ſunt opera ſpirituum animalium; de quibus cum de cauſa hujus affectus acturi ſumus, plenius & accuratius loquemur.

Diagnoſis. §. 3. Quamvis definitio ſuperius dicta maximam ſignorum pathognomonicorum partem contineat, nihilominus inſtituti noſtri ratio poſtulat, ut peculiari paginâ & ſigna diagnoſtica dicta propinemus, ſine quibus Medicinæ tyro vix morbum noverit. Ut enim juxta illud Ciceronis, caput eſt bonorum conſiliorum noſſe rempublicam; *Sic initium curationis eſt morbi cognitio.* Hoc ergò in affectu percipimus molem in præcordiis, ſub imaginatione ponderis alicujus incumbentis,unde & gravitas & immobilitas pectoris & totius corporis fluit, à ſolo ſpirituum animalium influxu in muſculos pectoris & cordis denegato; ſanguis enim in corde,ob denegatum hunc ſpirituum animalium influxum, & hinc præpeditum reſpirationis actum, & quaſi ſuſpenſum diaphragmatis motum,haud moveri ac ventilari poteſt, ſed neceſſariò ſtagnare debet, atque hinc coagulatur, qua coagulatione factâ,non poteſt non fieri, quin oriantur anxietates cordis, tremoreſque, aliaque *gravamina*,& licet clamore ſtentoreo quandoque ægri auxilium petere velint,hoc tamen nequeunt, vox enim ipſis aliquando diminuitur, interdum planè aboletur, ob concurrentem unà nervorum recurrentium læſionem, per quos & ſpiritus animales à Microcoſmetore Rege ſuo ablegari nequeunt, ſimili modo ut chordæ non tactæ ſonum edere nequeunt; comitatur ſimul torpidus in ſomno ſenſus, ſuffocationiſque imaginatio & veluti ingruentus catalepſis. Phantaſia quoque ægris ita turbatur, ut illi Dæmonis, ſagæ aut alius magi, vel gigantis, Venerem aliquando cum ipſis exercentis, ſeu exercere nitentis, opinio ſuboriatur, quæ inde fluit, quia *Microcoſmetor* ob viam denegatam ſpiritus ſuos ad præmunimentum præcipuum (Cor) mittere nequit, unde is in furorem verſus, illos ad alios meatus cerebri ablegat, unde cum impetu reſilientes ſpiritus,ad pejores ideas, huic paſſioni ſimiles, & olim de Dæmone, ſagis vel gigantibus, vel Venere conceptas, feruntur, quæ imaginationis turbatio ſæpius ſagis, aliiſque veneficis accidit, quæ ſæpiſſimè phantaſmatum illuſionibus, inſomniorum horum ſimilibus, afficiuntur,& plura imaginantur,quæ ſibi reverà accidiſſe putant, ex.gr. quod fuerint in campo

& ſal-

& ſaltaverint cum Rege ſuo Dæmone, ejusque tota grege, quæ tamen nihil ſunt, niſi ejusmodi deliria, ceu exinde patet, quod ſæpè ſagæ conclavi benè incluſæ & ſomnum capeſſentes, ſæpiusque maritis accumbentes, manè enarraverint, quod in campo atque in ſaltatione fuerint, cum tamen & conclave ſuum nunquam egreſſæ fuerint; ſed cum hæc ad noſtrum forum haud pertineant, ſtudio multa ea reticemus, & è diverticulo in viam redimus. Expergefacti ægri conqueruntur multa de pondere magno & gravi, aliaque plura narrare aſſolent, ita tamen ut nôrint, ipſis interceptam fuiſſe reſpirationem, & impeditam loquelam, motumque corporis aliquomodo oppreſſum. A ſomno quoque tandem liberati, tamen percipiunt tremorem cordis palpitationemq;, quia nempe cor & Diaphragma à motibus ſuis cohibita, ſomnoque excuſſo, poſtea per Spiritus affluenter copioſius, nimis actuoſa reddita, debitum officii munus excedunt, uti ſimile quoddam allegat Ingenioſiſſ. *Thomas Williſius* trepidationis & vibrationis motum hunc explicans, de virga ſcil. elaſtico motu ad ſe redeunte. In nonnullis *Ephialticis*, ubi ſimul dyſcraſia ſanguinis ſcorbutica, ad coagulationem prona adeſt, maculæ lividæ, ex nigredine puniceæ dictæ, violaceo quoque colore perfuſæ protuberant; paroxyſmis nonnullis defuncti ægri, de capitis gravitate, vertigine, aliisque conqueruntur, non enim allubeſcit minutiſſima quæcunque ſuppeditare, quod & ſcopo noſtro adverſatur.

§. 4. Hactenus *Diagnoſin* explicavimus, jam proximè cauſarum examini, quorum beneficio feliciter ægros curare valemus, lineam unam atque alteram largiamur. *Vetuſtas* cauſam hujus affectus vel à craſſâ frigidaque pituita, vel à ſanguine craſſo ac melancholico circa præcordia, venasque pectoris exiſtentibus deducit, & vapores craſſos ad cerebrum à prædictis humoribus elevari, perque hos ſpiritus vias obſtrui, acriter contendit. Inquiunt enim *Veteres*, quotiescunq; vapores multi & crudi à crapula, vel ex pravis cibis, in ventriculo non ritè coctis, aliisque primis viis ac hypochondriis elevantur, toties thorax & diaphragma premuntur, unde homo vix reſpirare valet, ſed è contra ſe ſuffocari timet, qui vapores (ſic illi loqui amant) in cerebrum mittuntur, & tunc ipſam mentem perturbatam reddi, & triſtibus ſpectris hanc obfuſcari ſibi perſuadent. Cauſæ.

§. 5. *Paracelſiſtæ aliiq;* ex ipſorum grege accuſant hîc, uti in aliis ſoporoſis affectibus, *ſulphur narcoticum* & *vapores narcoticos* nervos *phrenicos* & *recurrentes* obſtruentes, ſpiritusque animales figentes. Magiſter *Paracelſus de origine morb. inviſibil. p.* 101, tradit quædam de ratione incubi, ex ſpermate imaginationis, in amore Hereos, ejusque à ſpiritibus nocturnis translatione & monſtrorum generatione; quibus ſine œdipo vix intelligibilibus atque dubiis inhærere non libet.

§. 6. *Helmontius* vapores aqueos, craſſos quoscunque, & niſi inter Academiæ

demiæ vaporum ignaros rejiciens ridensque, potius *Regiminis Duumviratus* actionem, impedimentum nempe *ſtomacho* oblatum, ſolo ſuo vitali regimine, absque *vaporibus* & *fumis* cerebrum & nervos turbare, primosque conceptus, quatenus lienis interrumpit ſolalia, vitiare probat.

§. 7. *VVilliſius* præluſtris ille noſtra in arte pharus, hujus affectus *cauſam immediatam proximam*, ſpirituum animalium influxum à præcordiis inhibitum ſtatuit; *cauſam mediatam* verò materiam quandam incongruam cum ſucco nervoſo cerebello inſtillatam, quæ ſpiritibus in prima ſcaturigine torporem ſive narcoſin conciliat, & eos mox à functionum ſuarum muniis paululum ceſſare cogit; illudque gravamen in pectore à ſanguine in corde ad tempus ſtagnante deducit; *duumvir* verò explicat per impeditũ ſpirituum animalium irradiationem.

§. 8. *Sylvius*, diligentior Microcoſmi inſpector, cauſam primariam halitibus levem quandam narcoſin inducentibus adſcribit, blandoque delirio anſam præbentibus, & ſic incubi cauſam omnem à corporeo vitio, neutiquam verò ab animæ deductam vult.

§. 9. *Carteſius* Philoſophiæ ſanæ & reformatæ Antiſtes, cum reliquis hactenus conſentit, & influxum ſpirituum animalium in nervos, & muſculos organis reſpirationi dicatos, denegatum, pro cauſa immediata hujus affectus agnoſcit. Si enim in ſomno ſpiritus animales non influunt in ſuos muſculos, ſimilis motus inducitur, inde anima in tali affectu judicat ſecundum conſuetudinem, quaſi pondus incumberet, & impediret liberum diaphragmatis motum; ſtrangulatio verò illa oritur, ſi ſpiritus non liberè influant in muſculos faucium, qui potius ſubſidunt, & talem ſtrangulationem efficiunt. Spiritus enim animales & ſanguis continuo motu agi debent, à ſanguinis enim motu ſpirituum quoque motus intenditur, motu verò hoc ablato, vel pars opprimitur, vel ad minimum premitur. Impedita nempe circulatione ſanguinis ſpiritus labaſcunt, ſpiritibus non influentibus in muſculos pectoris, motus ipſius neceſſariò ceſſat, ſicuti vela ex defectu venti flacceſcunt. Hunc morbum & oriri credunt, cùm vapor aliquis craſſus abdomen impleverit, qui ſuâ craſſitie avolare non poteſt, ſed calore excitato totum abdomen diſtendit, quare etiam diaphragma premitur, & ideo non tam commodè deorſum trahi poteſt, præſertim in ſomno, ubi propter minorem influxum ſpirituum animalium minùs vehementer inflatur & deorſum pellitur. Sic etiam cùm abdomen minùs extrorſum premitur, etiam minùs aëris in pulmones intrudit, quare ſanguis ſolito modo non refrigeratur, ſed magis fervidus ad ſiniſtrum cordis ventriculum defertur, hinc itidem majori vi ebullit, & arterias ingreditur, & ſic plus ſolito ad caput defertur, unde magis moti ſpiritus inordinatè in cerebro moventur, & confuſas animæ cogitationes repræſentant.

§. 10. Nunc quid ipſe exiſtimem

poſthæc exponem; & potius mente quam manu cauſam hujus affectus ruſpabor. *Microcoſmetor* noſter propter obſtaculum viæ regiæ ad cor impeditur, ut ſpiritus ſuos haud ad id præmunimentum (pectus) mittere valeat; cauſam ergò immediatam ponimus influxum ſpirituum animalium denegatum, non in totum, aliâs eſſet apoplexia, ſed tantum hàc impediri influxum, non tam in origine, quam in inſertione nervorum phrenicorum & recurrentium illorum, qui ad diaphragma tendunt, unde ſtagnatio ſanguinis in præcordiis periculoſa fluit, nam ni is moveatur, aceſcit; unde oritur illud acidum exceſſivum, ſanguinis illud notiſſimum coagulum, quod ſæpè hujus affectus ſolus faber exiſtit; adeſt ergò ἀταξία ſpirituum, quorum activitas per portiones chyloſas *crudas, acidas*, frigentes, è copioſiori & aceſcente chylo crudiori, ſanguini & liquori ſpirituoſo communicatas, infringitur. Unde hic affectus facilè accidit, poſt aſſumtos cibos incongruos, & fermentatione difficiles, acidos, ſalſos, fixisque particulis refertos, inprimis ſi ſanguis ſimul ſcateat tot heterogeneis particulis ſalinis fixis, nervos prædictos obſtruentibus; hinc infantes & pueri præ adultis ſæpius hoc affectu laborare ſolent; quia lac avidius ſugunt & voraciores ſunt, quatenus alimentum quodvis, ob acidum vitioſum in ſtomacho reſidens, facilè corrumpitur, & materia cruda ſanguini offertur. Hinc hic affectus ut plurimum ab errore diætæ & in adultis oboritur, æque ſi ex improbo difficiliq; paſtu craſſis corpus humoribus ſtagnet, horrenda ſomniorum ſimulacra, lemures, ſtriges, harpyiæ, cadaveroſæ facies, vultus monſtroſi offeruntur, moventur aliquando cum adverſario lites, conferuntur pugnæ, parantur cædes, deflagrant ædificia, in cœnis & ſordibus volutari & gravi pondere ſe premi homo ſibi videtur, vel in loco alto & periculoſo ſe ſuſpenſum eſſe putat. Ex certo quodam ſc. ſupino decubitu prædiſpoſiti ægri in hunc morbum proclives ſunt, cujus ratio hæc eſt, quia in decubitu tali muſculi & nervi pneumatici aliquando conſtringuntur & comprimuntur, indeque ſpiritus animales haud ad thoracem & diaphragma influere poſſunt, unde non poteſt non eſſe, quin affectus hic excitetur. Remotè quoque ſuum ſymbolum addere poteſt ſanguis viſcidior & coagulatus, pulmones nervosq; fatigans obſtruensq; & ſpiritibus negotium faceſſens, adſunt verò delitiæ quæ tota turbulenta inquietudo & fluctuatio à paſtu ciborum immoderato evidentes ſumit vires, nunquam ſui compote animo, ſi corpus abundantiori cibo ſaburretur. Ut enim *Columella teſte lib. 1. c. 2. allidittur Dominus* cum robuſtiore congreſſus luctatore: ita ſupra naturam ſumtum copioſius alimentum vim omnem mentis frangit, ſenſusq; obſtupefactus peſſundatur. Unde verum eſt illud Vetus: Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον, pinguis venter mentem non gignit tenuem.

§. II. *Prognoſin* determinant tum incubi, tum hoc laborantis ægri natura *Prognoſis.*

tura. Incubus hic rariſſimè lethalis eſt; pueris & obeſis craſſis utentibus cibis, frequentior eſt, quam adultis, tenui utentibus diæta. Si præceſſerint cephalici alii affectus, & ſæpius paroxyſmus redeat, tunc minatur vel apoplexiam, vel ſpasmum, vel epilepſiam, aliquando & maniam, melancholiam hypochondriacam, aut ſubitam mortem. Non enim rarum eſt, multos fuiſſe hoc morbo è medio ablatos, tempore ſomni, per modum catharri ſuffocativi. Si malum hoc in pejus ruat & per noctem etiam vigilantibus accidat, vel ſi ſimul dormientes occupet, poſt expergefactionem tamen ſpasmus vel ſyncope eveniant, aut frigidi oriantur ſudores, & cordis tremores peſſimi res eſt ſigni.

Cura Diætetica. §. 12. Atque hæc fuit prognoſis, quam excipit Cura, & quidem primò Diætetica, cujus campum jam luſtraturis ſiſtunt ſe areolæ Rerum non naturalium, inter quas Aër primum occupat locum, quis enim noſtrum omnium ita duro obfirmatoque eſt corpore, ut non externis in aperto ſolutoque aere flatibus aut refici vehementer valetudinem, aut offendi percipiat? è contra ille purus & ſine noxa hauſtus intra corporis receſſum, quam eſt homini commodus, quam ſalutaris? Ut recreantur vires, concepta vini meraci aura? Et quam benignam cerebro herbæ floresque redolentes animam halant? Quis non ſalubri aromatum afflatu hilareſcere ſpiritus, & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari ſentit? At aër inſertus pulmonum fibris, protractusque ad cordis eventilationem, ac inde per latentes meatus univerſo obrepens corpori, vim afferre valet confeſtim morboſam, & ſæpè lethalem; hoc ergò in affectu calidus atque lucidus vitetur, frigidus quoque poros quoscumvis obſtruens, atque conſtringens.

Cibus ſumatur nutrimenti laudabilis; qui ſi aſſumatur, & ſi ſuo ventriculus munere probè fungatur, & purioris alimenti ſuccos ad fabricandi ſanguinis tabernas transmittat, puri ſinceerique vitæ naturæque ſpiritus generantur, qui tùm ſurſum per arteriarum carotidum canales in cerebri evecti aulam, animali ſpiritui materiam atque alimentum præbent, qui inde per nervos in univerſum exiens corpus, ſenſum & motum, imaginationem ac intelligentiam moderatur. Igitur ſi craſſus fæculentusque ſit ex improbo alimento ſanguis, ſi in duro difficilique cibo fermentatio fruſtretur, impuri à corde ſpiritus in cerebrum aſſiliunt, qui animi ſimul ac corporis ſtatum evertunt, *Microcoſmetorem* obnubilant, ac ad enormes affectus ipſum & ſpiritus abducunt. Ex coctis digeſtisque probi ſucci alimentis, ſinceri ducuntur ſpiritus, qui à ſuis officiis in caput delati, roſcido cerebrum madore irrigant, mentis aciem derersâ ſtupiditatis caligine illuſtrant, libidinum turbulentarum motus ad quietem componunt, omnes animi corporisq; vulgò ita dictas, facultates ad rectitudinem ſui muneris deducunt. Inprimis hoc in affectu ſummoperè vitetur immoderatus ciborum paſtus, quis enim bonæ mentis

Digitized by Google

eſſe poterit uſus apud guloſos *Bœotios*, apud voraces *Pharſalios*, apud ſaginatos *Sybaritas*, apud luxurioſos *Lydos*, apud *lautivoros Perſas*, defatigatis edendo maxillis, cibum in apertum os, ut in vaſculum ſolitos dimittere, apud *Syros*, *Siculos*, *Jonas*, quibus toto die, venter ad immobilitatem usque differtus diſtendebatur?

Potus ſit vinum album tenue Neccarinum, vel Moſellanum, vel noſtra in vicinia Hirſteinenſe, vel Michelbacenſe, vel cereviſia benè cocta & fermentata & defæcata, ſi natura illi ſit aſſueta, inconſueta enim magis nocent; juxta itaque verſiculum,

Non acidum ſapiat cereviſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis, ſatis ac veterata.

Aquæ exulet potus, officit enim plurimum ſanitati aqua craſſa, turbulenta. Unde enim illa ſtagnans in corporibus pituitæ ſentina? Unde aliquando incubus? Magnum ergò certè vitiatæ valetudinis crimen lacuſtres & paluſtres Hollandiæ aquas ſuſtinere puto, aquas illas turbida facies, & inſuavis ad guſtum ſapor, ad nares odor convincit, per hyemem nive geluque rigidas, per æſtatem ſideris calore fervidas, pigrâ ſemper quiete torpentes. Neque ciſterna imbrium aqua ſalubrior eſt, vermium ex putredine fœturâ infamis, ita multa incommoda ab aquæ potu exoriri poſſe, nullus dubito, ſæpius enim obſervavi in ruſticis hunc affectum, ab iſto nimio aquæ potu obortum, juxta verſiculum tritum:

Potus aqua ſumptus comedendi incommoda præſtat,
Hinc friget ſtomachus, crudus & inde cibus.

Quippe magis ſpirituoſa facilius corpori refocillationem tribuunt, hinc vini generoſi potio majorem ſanè ſalubritatis laudem obtinet, juxta ſequentem verſiculum:

Vina bibant homines, animantia cætera fontes,
Abſit ab humano pectore potus aqua.

Vinum enim, cùm facilè in naturam tranſeat ſanguinis, deducto in omnem corporis partem alimento, ſpiritus lucidos minimeque denſos generat, torpentes languentesq; reſtaurat, virtutem cordis corroborat, animum hilaritate perfundit, mentis aciem ſenſusque ad penetranda veritatis adyta exacuit.

Motus & quies ſint moderata, cæteroquin anſam huic noſtro affectui præbere poſſunt, cum à nimio motu ſpiritus diſſipentur, ſolidæ partes conſummantur, & cruditates chyloſæ præpoſteræ in ſanguinem diſtribuantur; chylum enim nondum probè confectum ex ventriculo in inteſtina, ex hisque in venas lacteas & meſenterij glandulas præcocites propellunt, eoque modo cruditates & obſtructiones pariunt, ex quibus innumeri penè morbi, & inprimis hic noſter, ſcaturiunt.

Somnus & vigiliæ modicæ ſuam ſalubritatis laudem merentur, ſomnus ergò diurnus, & potiſſimum qui ſtatim à cibo admittitur, cum ſupino decu-

decubitu, noxius eſt. Vigiliæ ſi modum exceſſerint, ſpiritus diſſipant, aliasque cumulant cruditates.

Excrementa alvi, menſtrua, aliæque ordinariæ evacuationes arte aut naturâ reſpondeant: Aliâs multa incommoda valetudini noſtræ adferunt.

Animi quies concilianda, relegandæ è contra curæ, ſolicitudines, mœrores, timores, in quibus ſpiritus animales à ſolitis functionum ſuarum muniis revocantur, præſertim præcordiorum & cordis motus fatiſcit, prout cuilibet, qui Medicinam noſtram duntaxat à limine ſalutaverit, conſtat.

Cura Pharmaceutica. §. 13. Recludamus nunc adita veterum Practicorum, qui CURAM hujus affectus abſolvunt, pro more ſolito *preparantibus*, ut ſunt ſyrupus ſtœchad. menthæ, oxymel ſimplex, aqua abſynth. majoranæ, bugloſſæ, fumariæ, decoctum radic. fœniculi. petroſel. roriſmar. Ceterach, Capill. Ven. flor. viol. cort. radic. cappar. glyzirrhiz. &c. Hiſce utuntur, dum pituitâ ægrum redundare deprehenderunt; ſyrupis verò fumariæ, pomorum, &c. quando melancholia exuberat. Dein *vacuantibus* certare ſolent, quæ ſunt pilulæ cochiæ, de agarico, Maſtich. de lapide Lazuli, Hier. picr. Galen. Caſſ. fiſt. Diacathol. Diaſenn. *Venæſectionem* admittunt, ſi corpus fuerit plethoricum, aut ſi menſes, aut hæmorrhoides retineantur præter conſuetudinem, eoque liberius ſanguinem educunt, quo eum craſſiorem offendunt; venam frontis aut eam, quæ ſub lingua eſt, ſecare aſſolent. Poſtmodum ad *Revellentia* confugiunt, ut ſunt clyſteres acres, cucurbitulæ, ſuris &, pro re nata, hæmorrhoidibus applicatæ, frictiones capitis, atque pectinationes, errhina levia, gargariſmi, apophlegmatiſmi, ſternutatoria, &c. *Prohibentia vapores ſurſum aſcendere*, ipſis ſunt Diarrhodon. Abb. Diamarg. frig. ſacchar. roſat. corallia, &c. Tandem curam concludunt *Corroborantibus*, v. gr. theriacâ, mithridatio, Diamuſc. dulc. dianth. conſervâ anthos, bugloſſæ, ſem. & rad. pœon. N. M. & inunctionem capitis, pectoris & ventriculi ex oleo chamomyll. aneth. calidoque vino, itidem magnifaciunt. Dropax tum capiti, tum hypochondriis, ex ipſorum juſſu, aptari poteſt, ex quinq; partibus picis, & una olei ſpicæ, vel maſtiches.

Sacculos commendant ex floribus bugloſſæ, violarum, roſarum, fol. meliſſ. &c. qui vino albo & aqua meliſſæ irrorentur, undique ita applicentur, ut modicè caleant. Cucupha paretur ex foliis betonicæ, ſamſuch. flor. anthos, ſtœchad. roſ. rub. caryophyll. nuc. moſch. rad. cyper. &c.

§. 14. *Paracelſus*, ejusque aſſeclæ ferè eodem modo, ac apoplexiam, vel paralyſin, hunc morbum curare ſolent, indeque in hunc finem varia adhibent *purgantia*, extractum ſcil. Hellebori nigri, panchymag. Croll. &c. Ejectâ tandem incubi materia peccante, confugiunt ad ſpirituoſa corroborantia varia, inprimis extollunt Aurum potabile, ol. ſuccini, pipe-

ris, juniperi, intus & extus; & plura alia, quæ in ſuperioribus morbis ſoporoſis jam ad nauſeam dicta ſunt, quæ ruminare toties non libet.

§. 15. *Helmontius*, cum cauſam hujus mali in ſtomacho latere exiſtimet, ſuadet vomitorium medicamentum, quo cruditates ventriculi, ex crapula vel aliunde natæ, eliminentur. In paroxyſmo verò illicò excitetur æger, ſi protinus expergefiant ſomni authores, ſtatim ceſſat incubus, & Archeus ſuas reperiet delitias.

§. 16. *Williſius* cephalica, nervina, aliaque commendat, ut ſunt ſuccinum, corallia, margaritæ, rad. pœoniæ; item Electuaria, aquas deſtillatas, Tincturas, Elixires, in præcedentibus capitibus ad ſatietatem jam propinata. Vult quoque ut infantes, hoc morbo aliquando affecti, Corallia & radices atque ſemina pœoniæ de collo, aut ſupra ventriculi ſcrobem geſtent.

§. 17. *Sylvius*, Practicus ille feliciſſimus petit curationem incubi (1.) *à correctione bilis narcoticam vim obtinentis.* (2.) *ab emendatione pituitæ craſſæ, humoriſque auſteri*, ſive ſit pancreatici ſucci, ſive alius duntaxat noxios halitus producentis. (3.) *à diſcuſſione* halituum auſtero bilioſorum, paroxyſmi tempore aſſurgentium. (4.) *ab interruptione ſomni.* Bilis narcoticam vim corrigentia, ſunt acida, ſed ſpirituoſa, ut ſpiritus nitri, tam purus, quam dulcis, caſtoreata, acetum, &c. Ad pituitam craſſam incidendam, humores quoſcumvis auſteros corrigendos, halituſque auſtero-bilioſos diſcutiendos commendat *ſalia volatilia* quæcumvis. Ad interruptionem ſomni, ſuadet is adſtantium alloquium, & cum ægris confabulationem inſtituendam, ſi quando ex indiciis & commotione conjecturent inſtare paroxyſmum.

§. 18. *Carteſianorum* indicationibus ſatisfacient ſalia volatilia ſpirituoſis aliis juncta, aromatica, aliaque dura & rigida, quæ incidere, attenuare, & ſic obſtructiones pororũ diaphragmatis tollere queunt, quibus ut notiſſimis & ſæpius inculcatis non libet hic diutius inſiſtere.

§. 19. Jam ſuccinctè & noſtræ praxeos, quoad hunc affectum, tyrocinia non verborum tumore, ſed medicamentis generoſis deponamus. Tres Ephialticos curandos tempore praxeos noſtræ ſuſcepimus. Durante ergò paroxyſmo excitari jubemus ægrum, dein propinamus quæcunque obſtructionem in viis, nervis ſc. phrenicis, tollunt, Microcoſmetorem noſtrum & ſpiritus animales excitantia recreantiaque, quod nobis præ aliis præſtant ſpiritus volatiles ardentes, & ſalini volatiles, juncti ſalibus volatilibus oleoſis, quæ nonnunquam miracula præſtant, dum ſpiritus noſtros exuſcitant ſopitos, & revocant aliorſum abeuntes, quæ volatilia quoque ſanguinis æquabilem fermentationem conſervant, ſpirituſque de novo ſuſcitant; eſto proceſſus;

℞. *Spir. vin. rectif. lib. ij.*
Sal. tartari puriſs. ℥iiij.

Evoca deſtillando ſpiritum, cui ri-

tè exaltato adde olei aromatici, v. gr. cinamom, macis, fœnic, ſuccini, &c. tantum, quantum ſorbere poterit; tum adde ſpiritum ſalis armoniaci cum temperamento.

Vel ℞. *Spir. vin. rectif. tartariſ.* ℥ vj.
Ol. macis.
ſuccini ana ʒ iij.

Mixta ſtent per tempus donec ſpiritus abſorpſerit olea, tunc adde Spir. ſal. Armoniaci ℥ ij.

Ex phiala oblonga deſtilla ex arena & ſerva ad uſum, & ſignetur *ſpiritus oleoſus noſter.*

Eſto formula:

℞. *Aq. cinnam.* ℥ iß.
apoplect. ʒ j.
Spiritus noſtri oleoſi ʒ ß.
Syr. de cinnam. ℥ ß.
M. D. ad vitrum, cochleatim aſſumend.

Vel ℞. *Conſer. fl. pœon.*
roriſmarin. ana ʒ j.
Sal. C. C. volat. gr. vj.
Magiſt. ſuccin. gr. iij.

M. F. Bolus, horis matutinis & veſpertinis uſurpandus.

Decoctum lignorum, in quod inſtilletur ſpir. ſalis armoniaci, optimè conducet.

Aqua cinamomi, additâ ambræ particulâ, totam ſæpè in hoc affectu implet paginam.

Ad ſtagnationem verò ſanguinis, ex coagulo illius ab acido ſc. ortam, tollendam, medicamenta hæc ſupra dicta, apprimè conveniunt, quatenus acidum corrigunt, & ſanguinem citiſſimè diſſolvunt; præ aliis huic ſcopo ſatisfacit, ſpiritus ſalis armoniaci, puriſſimum illud alcali volatile ad ℈ j. in vehiculo idoneo exhibitum, ſpiritus C. C. fuliginis, & noſter *ſpiritus oleoſus* & ſpiritus ſal. armoniac. ſuccinatus; ſic & ſperma ceti hoc in caſu ſummum & excellentiſſimum eſt remedium, in diſſolvendo ſanguinis coagulo; aliaque proſunt, quæ diximus in *capite* de *Apopleia.*

Nunquam venæſectionem adhibuimus, niſi in maxima cordis anguſtia, unde quaſi ſuffocatio vel apoplexia metuenda erat, in ſolo hoc caſu eâ uſi ſumus; & ſi incubus ſit ab obſtructione menſium, tum ſaphenam ſecandam ſuademus; cucurbitulæ ejus vicem ſupplere aliquando poſſunt, ut & hirudines.

Extra paroxyſmum *Vomitoria* ex infuſo antimonii, vel Tartarum Emeticum *Mynſichti,* vel *Ludovicianum*, vel *Noſtrum* vinum Emeticum laudamus, quæ ſæpè optimum nobis ſpondebant effectum, quibus ipſis in ventriculo infixos vitioſos & crudos humores per ſuperiora evacuamus; ſi verò ob unam, vel aliam rationem, hæc non concedi poſſint, tunc Cathartica eligere licet ſequentia:

℞. *Maſſ. pil. alœphang.* ʒ ß.
Magiſter. ſuccini. gr. iij.
Ol. anthos gr. ij.
M. F. pilula numero xv.

Poſt has aſſumat æger ſequentem mixturam:

℞. *Spir. ſal. armon. ſuccinat.*
C. C. ana ʒ ß.
oleoſ. noſtr. ℈ j.

Aq.

Aq. ſalviæ
roriſmarin. ana ℥j.
M. pro tribus vicibus.

Ex ſem. pœon. nigellæ poteſt fieri emulſio tempore ſomni, cui addi poteſt ſmaragd. præp. ʒj.

Si ob ſtomachi vitium, vel ob Diætæ errorem, is obortus fuerit, cum ſucceſſu noſtris ægris præſcripſimus pulverem ſtomachalem, quem deſcribit à Güldenklee ſequentem:

℞. *Sem. Coriand. ppt.* ʒvj.
pœoniæ ʒiß.
Cinnamomi
Macis
Caryophyll. ana ℈j.
Corall rubr. prep. ʒj.
Ol. ſtill. carvi gr. xi.
N. M. gr. vij.
Rotul. manus Chriſt. perlat. ℥ijß.
M. F. Tragea.

Vel ℞. *Pulv. ſtomach. B.* ℥iij.
coriandr. prapt. ʒj.
Facul. pœon. ʒß.
Smaragd prap. ℈j.
M.

Sub veſperam ſumat aliquid vini, vel aquæ vitæ Matthioli, vel ſpiritus vini.

Acidulæ & thermæ, ad leges Medicas epotæ, ſæpiſſimè ægros reſtituunt.

Nec negligimus errhina, apophlegmatiſmos, frictiones, ſcarificationes, hirudines, &c.

Sennerti Elect. quod pleres archonticum inſcribitur, cum confectione alkermes & ambra commixtum, manè & horâ decubitus optimo cum ſucceſſu exhibere ſolemus.

Topica, ut ſunt axungia lupi, ranarum, pectori inuncta, non exigui uſus ſunt, ut & alia oleoſa aromatica, & ſpirituoſa, externè inuncta.

Denique caput hirudinis collo geſtatum, hunc morbum arcere, Nobis pro arcano revelatum eſt.

Hîc etiam valdè conducit Emplaſtrum ſpirituoſum umbilico applicatum, ut & olea deſtillata lavendulæ, carui, &c. vel ſacculus applicetur è ſale communi, macerato tritico, flor. chamomillæ. Venter inungatur ol. nuc. moſch. expr. vel ſequenti linimento:

℞. *Ungv. alabaſtrin.* ℥ij.
Theriac. ℈v.
Salis fixi gr. xvj.
Croci opt. ℈ß.
Ol. carui
Balſ. Peruvian. ana gutt. viij.
M.

Prô divitibus addatur moſchus & ambra.

Pro fœminis loco ſuaveolentium ol. de caſtoreo ℈ß. ſumatur.

CAPUT XIV.
De Morbis Capitis.
DE CATHARRIS.

§. 1. In portum tandem bonis avibus delati ſumus, ſcil. ad ultimum morbum capitis, (ſi à potiori & frequentiori denominatio debet fieri) nem-

nempe *Catharrum*. Catharrus autem veteribus deſtillatio & defluxus humorum è capite cerebroque in ſubjectas corporis partes, unde *Galeno* ridiculè quidem caput veluti tectum, quod calidæ domui imponitur, videtur, quod omnes vapores, omniaque fuliginoſa excrementa, quæ à ſubjectis partibus ſenſim efferuntur, excipit, ubi frigiditate cerebri, tanquam nubes in aëre, condenſantur, & tandem ſpirituum calore reſoluta inſtar pluviæ in ſubditas partes *deſtillant* ac *defluunt*, & hinc hoc malum Greci vocant κατάῤῥοι, id eſt, defluxionem ſeu deſtillationem. Poſt definitionem *nominalem* nunc annectenda *realis*, deſcribitur verò *Catharrus*, quod ſit evaſatio lymphæ ſeu ſeri vitioſi, in parte qualibet corporis, inprimis verò capite, ob moram ibidem magis aceſcentis, & ſe coagulantis, & dolorem vel cum, vel ſine tumore excitantis. Eſt hæc definitio, quam excipit diviſio. *Definitio.*

Diviſio. Quatuor verò vulgò ſtatuuntur Catharri ſpecies 1. Cum cerebri excrementa in os aliasque partes defluunt, hinc generali nomine & per excellentiam *Catharrus* dicitur. 2. Ubi in nares ſeroſa acria deſcendunt, κόρυζα, id eſt, gravedo nuncupatur. 3. ſi in guttur & aſperam arteriam illabatur βράγχος, id eſt, raucedo nuncupatur, 4. ſi verò ad pectus ruat lympha evaſata, tunc *Rheuma* dicitur, juxtà tritiſſimos & notiſſimos verſiculos memoriales:

Si fluat ad pectus, dicatur Rheuma Catharrus
Ad fauces Branchos, ad nares eſto Coryza.

Si ſerum vitioſum & contaminatum in oculos defluat, *ophtalmiam*, ſi in aures, tinnitus & auditus difficultatem, ſi in maxillas, dentium dolores, ſi in cervicem aut ſcapulas, brachia aliaque membra delabatur, in iisdem partibus dolores & quandoque tumores ciet, ſi in nervorum origines, tremores & apoplexiam, ſi in pulmones, aſthma, peripneumoniam, tuſſim, phthiſimque, ſi in ventriculum, fermenti corruptionem, cruditatem, nauſeam, atque appetitus proſtrationem, aliaque infinita morborum genera excitare potis eſt. Hæc tamen omnia cum vulgo loquentes diximus, ſi verò res accuratius eſt exprimenda, propriè loquendo ſerum evaſatum non ſemper ex capite protruditur, ſed quia per omnes partes illius eſt diffuſum, ex unaquaque parte, tanquam domicilio ſuo, poteſt prorumpere.

§. 2. Communi omnium veterum Medicorum ſuffragio pars affecta eſt cerebrum, ſacrum illud Palladis domicilium, unde & fons pituitæ, & conſequenter Catharrorum, à veneranda antiquitate dictum eſt. Cerebrum eſſe ſedem hujus affectus inde probant, quod dolor capitis gravativus, vertigo, quod os cribriforme obſtructum ſit, & ſomnus laborioſus cum turbulentis inſomniis adſit; ſpecialius verò ventriculos cerebri agnoſcunt, perinde ac alii ex Neotericorum ſubſelliis *glandulam pinealem*, alii pituitariam accuſant. Pars hodiernorum glandulas à *Malpigio*, *Warthono*, aliiſque detectas pro parte affecta agno- *Pars affecta.*

Digitized by Google

agnoſcunt; pauci glandulas plexus choroidei, humorem vitioſum acido-ſalinum præparantes, ſubjectum dicunt. *Nos & hic* non tantum cerebrum inundari credimus, ſed præcipuè omnes partes glandulis & vaſis lymphaticis, tum in cerebro, tum in toto corpore ſcatentes, quatenus nimirum nimio ſero ſunt refertæ, pro parte affecta agnoſcimus, quibus ob quamvis cauſam ruptis & diſtentis, cerebrum omneſque aliæ partes inundantur, & pori obſtruuntur, de qua re vide *Helmontium* de *Delir. catharr.* & Nob. Domini *Waldſchmidii*, Amici noſtri juratiſſimi, Diſputationem *Aſtrolog. Med.* inſcriptam, qui exactè & ingenioſè ibidem ratiocinatur. Videmus enim toto die, quod in *coryza* è tubulatis proceſſuû mammillarium inſertionibus per os cribroſum lympha excernatur, mediante meatu utrimque ſatis patulo, paulum ſupra infundibulum ortum trahente, in proceſſuû dictorum tubulata corpuſcula deſinente & ad corpora uſque narium ſpongioſa tendente.

Diagnoſis. §. 3. Catharrus (ut ad *Diagnoſin* veniamus) copioſâ ſternutatione ſe prodit, capitis gravitate, torpore & hebetudine ſenſuum, quandoque dolore capitis & exſpuitione ſolitò copioſiore. In coryza aut obſtruuntur foramina oſſis ethmoidis, aut lympha tenuis aut craſſa inſtar aquæ per nares defluit, in brancho ſive *raucedine* adeſt gutturis aſperitas & raucedo vocis, ſæpiſſimè quoque tuſſis; cum ergò immodicè in vaſis ſuis lympha exſuperet, tunc partim per nares, ceu dictum, partim per palatum, aliquando (rarius tamen) per aures, interdum quoque per oculos excernitur, ſæpè etiam effluit ſerum domeſticum (non ex capite oriundum) in ipſis pulmonibus, quo ipſo percipitur vel tuſſis, vel aſthma, & cum nulla pars in toto corpore humano immunis ſit à vaſis lymphaticis, ſic & nulla pars eſt expers à receptione hujus aquæ limpidæ; dum enim hæc vaſcula lymphatica nimium diſtenduntur, & vel craſſeſcit *latex* vel aceſcit, & in hæc vel illa loca ſe exonerat, vel etiam in externas corporis partes ſubjectas paulatim ſibi ſuâ tenuitate, acrimoniâ & ſalſedine viam parat, dein rimas facit aculeata hæc lympha, hinc dolor & tumor oritur vel lateris, vel lumborum, vel brachiorum, vel ſcapularum, vel oculorum, vel dentium, vel humerorum, vel adenum, coxendicis, crurum, diverſorumque articulorum, propter continui videlicet ſolutionem harum partium. Ab adjuncto quoque humore dicitur *catharrus* vulgò vel *calidus*, vel *frigidus*, ubi enim humor craſſus, vel viſcidus nihil vel parum ſalis fixi habens præcipitatur, *catharrum frigidum* adeſſe dicimus, ex quo *dolor* ſaltem *gravativus* percipitur, quod ſi verò ſal admixtum fuerit, quod rigiditate ac acumine ad nerveos tubulorum hærens mæandros *lacerativum* vel *pungitivum* dolorem producat, *catharrum calidum* appellamus. Niſi enim aculei unius cum alterius poris dimicarent, ſed ſemper in eundem collimarent ſcopum dolor non oriretur prioris generis. *Figuriſta* enim rectè motus

motus uniformitatem explicant per ſimile dentium & ſerratorum cuſpidum in horologiis, ut enim v. gr. dentes unius rotæ interſtitium dentium in altera ad amuſſim ſuppleant, h. e. ut unius corporis ſpicula alterius corporis poris reſpondeant, ita his penſiculatè trutinatis, tam certa per ſchematiſmos, vera actionum ſymbola, de naturalibus actionibus cognitio derivatur, quam certò & fortaſsè certius, ac index rotularum horologii gyris circumactus horam indicat; non quod rotæ aureæ vel chalybeæ ſint, hoc eſt, (ſi corporum particulis applicetur) hæ particulæ vitioſæ non agunt, quia ſalſæ vel acidæ &c. multo minus quia calidæ vel frigidæ ſunt, aſt quia hoc aut illo modo figuratæ, iſto vel alio modo coordinatæ, quantæ &c. ſunt; nam hac in re conſiſtit rei cardo. Catharrum ergò ſano ſenſu *calidum* inde dicere poſſumus, quatenus ſanguis vel ſerum acria ſunt, vel ſic ab aere redduntur, vel quatenus reliquæ balſamicæ particulæ acutiores, acuminatæ, rigidiores & pyramidalibus cuſpidibus ſimiles fiunt, unde non poteſt non fieri, quin hæ particulæ ita figuratæ rimas faciant, continui ſolutionem pariant, & dolorem excitent: *Calidum* ergò (h. e. acrem) catharrum dignoſcere licet ex ſenſu caliditatis, ex pruritu partium, ex ſternutamento crebro, ex ſapore acri, amaro, ſalſo, ex oculorum & faciei rubore, &c. *Frigidus* verò (h. e. ſtypticus) ex ſenſu frigiditatis, ex lymphæ craſſitie & viſciditate, ſive ponderoſitate. Potiora hæc humoris dominantis vitioſi ſigna ſequentibus verſiculis cum vulgo incluſit *Franc. du Porta lib. 2. de ſig. morborum.*

Quum pituita movet maleſana catharrum,
Frigus ineſt capiti, facies fit pallida, murmur.
Vox ciet, & ſapor eſt urinaq; crudior exit,
Mens ſtupet & ſenſus, motus torpore tenetur.

Evaſatio ſeri vitioſi in partem ſtatim Medico prudenti innoteſcet, quia pars ea mox dolore & inflammatione ſe prodit, quandoque tumore, febris adeſt, rariſſimè enim Catharrus hominem affligit, ubi non etiam febris deprehendatur, quæ conſiſtit in perturbata ſanguinis mixtione, vel ejus incraſſatione nimia, à ſero nimio & ſalſo inducta. ſal enim ſylveſtre ſanguini communicatum, motum facit diverſum, & inde mixtionem facilè turbat, & febrim producit.

§. 4. Fuit hæc *Diagnoſis*, nunc in amœnum campum *cauſarum* expatiemur. Veteres cauſam hujus affectus proximam, per deſtillationem ſeu defluxionem humorum ex capite in partes ſubjectas explicant ſimile afferentes, à vaporibus ſcilicet è partibus inferioribus ad caput elevatis, ibidemque in aquam condenſatis & reſolutis; v. gr. ſi conſideres deſtillationem aquæ cujusdam, vel coctionem aquæ in olla, in qua vapores elevantur ad cooperculum, & inibi condenſantur in guttas, & ſic in homine ſtomachum ollam, caput v. cooperculum dicunt; ſi ergò ab hepate ſto- *Cauſa.*

Digitized by Google

machus calefiat, vapores ad caput ex ipſorum argumento mitti debent, & multum adjuvare ajunt cerebri intemperiem frigidam ac humidam, unde cerebrum tali modo diſpoſitum alimentum ad ſe transmiſſum, non probè digerere valet, atque hinc ſuperfluitates aggregantur quamplurimæ & magnus excrementorum proventus; humores illi & vapores condenſati in ſubjectas partes tandem protruduntur, mox tumorem, mox dolorem efficientes. Unde anni tempeſtas, victus ratio incongrua, crapula, nimia repletio, ſomnus immodicus, repentina capitis refrigeratio, à ſudore in balneo, vel hypocauſto, calor ſolaris, radii lunares caput ferientes, venti auſtrini & aquilonarii, fœtor inuſitatus, intempeſtivæ vigiliæ & lucubrationes nocturnæ remotè in cauſa ſunt.

§. 5. *Paracelſiſtæ ſalinum* & tartareum eſſe hunc morbum probant, & adſcendit ipſis ſpiritus *tartareus* in forma vaporoſa, vel liquida, qui in cerebro tandem leviter coagulatur; ſunt enim in cerebro *fumi minerales coagulantes*, quos ex aere etiam *Paracelſus* per nares attrahi, *tract. 2. lib. 2. de morb. metall. cap. 1. de fum. metall. tradit*, addens, quemadmodum in calore ſolis & ſiderum, ignibusque ſubterraneis, vapores multi in mediam aeris regionem elevantur, in qua vi frigoris, vel ut alii volunt, vi ſalinâ in nubes condenſantur, quæ in aquas ſeu pluvias reſolutæ, tum gravitate, tum naturali ad terram irrigandam inclinatione decidunt, ita in microcoſmo idem ortus meteororum, pluviarum, nivium, grandinum, & perpetua cœli inferioris & ſuperioris circulatio, mutuaque fructuum communicatio locum habet. Et hic illi cum veteribus ferè conſentire videntur, quod vapores ex inferis partibus ad cerebrum elevari, ac ibidem inſtar alembibi cucurbitæ ſuperimpoſiti condenſati credant, à qua ſublimatione vel ſalſus vel acris in partes ſubjectas excidit humor, quod & per nomen Flüſſen h. e. fluere innuere videntur.

Cum verò in *tartaro* omnes ſalium ſpecies contineantur, communis ſcil. aluminis, vitrioli, gemmæ, armoniaci, petræ, alcali, aceti, urtic. &c. Variæ etiam inde morborum tartareorum, adeoque & deſtillationum differentiæ emergunt. Salibus quoque interdum, juxta ipſos, tincturæ *ſpirituum arſenicalium* miſcentur, ex quibus fiunt fluxiones perniciosiſſimæ, ſummo cum dolore & rubore. Alio loco *Paracelſus, de modo Pharmac. lib. 2. tr. 1.* Catharrum rheuma, Branchumque dicit eſſe ægritudines *excrementales ſtercoris mucoſi.*

§. 6. *Helmontius* induſtrius ille per ignem myſta ratiocinatur, quod catharri fiant, quoties in ſpiritum impetum facientem peregrina aura, odor, fermentum, ſive ſemen exoticum ſuſcipitur, toties autem ab *Archeo* contaminatus ille ſpiritus influus à communione vitæ excluditur, ſpiritus autem iſte alieno fermento deturpatus, non minores partes habet, ut ad diſſita loca potius, quam ad proxima mittatur. Lunæ etiam Blas ſuas viciſſitudi-

tudinum operationes nobis inſpirat, maximè in cerebrum imbelle ac membranas ſeſe oſtentantes; hinc ex iisdem mutationis temporum ac tempeſtatum futurarum tædioſa ſcientia, per ſenſus ac præſagia. Proinde tortura noctis dicta, ſubter quam recidunt, quæcunque falſo vanoque defluxionum & catharrorum affectuum nomine ſæviunt. Catharros ergò non ex uno fonte, capite humano ſcilicet (unde nimirum omnes catharros depluere commiſcuntur Scholæ) ſed ex propria cujusque partis idiopathia ſive propria indiſpoſitione, fermentis topicis ſuperinducta oriri vult. Rejicit quoque *Vaporiſtarum* argumenta, & demonſtrat ad oculum in Tract. *de Catharri deliram,* impoſſibile eſſe, ut vapores illi è ſtomacho ad caput aſſurgere poſſint, *vide tract. p.n.*268. *de Catharri deliram,* nec mucum à decantato illo ſtomachi orificio oriri vult, ſed eſſe inutile excrementum à cuſtode errante genitum; in arthritide non rarò ſubeſſe ſalſum liquorem excrementorum fatetur, ita tamen ut ſolus latex horum eſt Vulcanus, cæmentum & fomes; non autem vaporum è ſtomacho in cerebrum aſcenſus, non humores plures, nec ficta pituitæ bili conjugatæ deſtillatio. Quicquid ergò *Scholæ* de vaporibus è ſtomacho ſublatis pro Catharri materia garriunt, aniles fabellas putat, elegans afferens exemplum, de dolore dentium, & ſubſequente tumore, quia vapores deſinant aſſurgere evulſo dente, ubi dentes doluere, quod argumento eſt dentes non dolere ex catharro, id eſt, vaporibus, ut vetuſtas credidit, ſed quia vel detecta gingiva nimium ſenſilis factus, vel aliàs malè digeſta ultimi alimenti ſui materia, circa radicem dentis aceſcit, hinc dolor. Quicquid verò ex capite manat mucus eſt, & merum excrementum, non autem è ſtomacho eò deductum. Mucus eſt albus, craſſus & viſcidus, benè conſtituto cuſtode cerebri; ſed ejusdem revolutis & perperam affectis poteſtatibus, mucus eſt aquoſus, acutus, ſalſus, aſper, flavus, tenax, &c. & decurrit, qua ſibi via magis apta, è pelvi ſive ſuo infundibulo, patet. Non enim pergit author, qui latex coryzæ initio ſtillat aquæformis, merus mucus eſt, ſed ſaltus latex, quo natura conatur eluere, quod oſſi ſpongioſo cerebri ſimilimo inſedit, ut hoſtis peregrinus: *Prout dixi,* utut eſt & quicquid eſt, quod è cerebro deorſum ad fauces defluit, ejus ne unica quidem gutta ad pulmonem intrat, quin prius ſuffocationis metum ad quamlibet guttam ſuſcitaret. Siquidem ſi unica aquæ gutta, incautè deglutiendo in laryngem decidens, præfocationis metum potanti incutiat, quid non faceret tanta muci copia, quæ pelves parvo ſubinde temporis ſpatio implet? Expertus ergò ſcribit, quodlibet membrum malè affectum, nedum plurimum excrementi ſui, ſed etiam adverſi, fabricare, fit enim quod latex peregrino ſale contaminatus, ſpiritum deinde inficiat, ut proinde ſemper, non ab externa aeris injuria, vel à proximo intus genito contagii acore, ſpiritus alienetur: quinimò à

Digitized by Google

latice (utpote minus vivo) thymoſin ſibi aſſumat ſuſcitatus. Comitaturque latex tam præfata aciditate, quam quantitate moleſtus, ut miles importunus, invito hoſpite ſubintrat. Tanquam vana ergò rejicit cauteria, ad revellendos conſumendosque humores fictos, vana quoque potuum exiccantium pharmaca, cum malum à latice largiorique potu ſaltem occaſionaliter naſcatur. Patet jam, quam ſalutis potus ſobrius. latex namque pro ſui inſtituto inſipidus eſſe debebat; aceſcit verò multo meracis & acidioris vini potu. Morbos ergò catharrales admittit quidem Nobiliſſ. Author, at catharri cauſas, modum, media, vias, finem, ſive deſtinationes, quemadmodum Scholæ explicuere, negat. Sic tabem non defluxionem in pulmonem nuncupat, ſed interno pulmonis errore ortam putat. Luna quippe cum manifeſtè reſpondeat cerebro, ſic non quæcunque defluxionum nomine ſæviunt, itaque lues Veneris, contractura, tormina, ſubter torturam noctis recidunt, quia latici auſcultat, Lunæ noſtræ dominio ſubnoxia ad aſtrorum lationem auſcultantia.

§.7. *Williſius*, Anglorum Medicorum Cicero, exiſtimat in hoc affectu ſerum à ſanguine abſcedere & fieri ejus exundationem in partes quascumvis, quod ſerum acre & tenue, oſcula vaſorum lymphaticorum & glandularum quandoque in tracheam, vel alios muſculos & partes dehiſcentia aperit, ita ut ſeroſitates in eas partes nimis exſpuantur, inde dolores varios moleſtiſſimos, inflammationes & humores acres excitari poſſe contendit, addens poſtmodum per coctionem craſſeſcens ſerum tracheæ parietibus adhærere, & inſpirationis vias validè anguſtare, materiam quoque hanc ichoroſam è lymphæ aut ſanguiductibus in veſiculas pulmonum exudare & *diſpnœam* gravem quandoque phthiſin producere putat.

§.8. *Sylvius* cauſam proximam eſſe nimiam abundantiam humoris aquei ſeroſi, acrimoniâ, ſalſedine, & aciditate peccantis, ſæpius à capite ad pectus ruentis, catharros varios & phthiſin ſæpiſſimè excitantis.

§.9. *Carteſiani* ſupponentes materiam ſubtilem ſive ætheream, pro vario ad nos cum Solis acceſſu & receſſu varias alterationes ac ſymptomata apportantem, admittunt deſtillationes, vel in fauces, vel in aſperam arteriam, vel in palatum, vel in pectus, ſed aliter modum deſtillandi & vias explicant ac Veteres. Particulas ergò inprimis ſanguinis acriores & ſalſas in muſculos vel quascumvis corporis partes delatas accuſant, ſtatuentes materiam catharralem non ſuppeditari à cerebro, ſed immediatè è ſanguine per arterias in partes illas deferri, per materiam enim catharralem, h. e ſeroſam & pituitoſam, in ſanguine latentem, poros arteriarum de die in diem ampliores reddi & dilatari ajunt, ex quibus dein ſanguis effunditur in tubulos, ſanguis enim noſter ex innumeris figuris & magnitudine eſt conflatus, & quoad magnitudinem, figuras, ſitum, juxta ſeſe moventur,

ventur, ac variè conjunguntur, unde diverſos poros efformant, ac materiam ſubtilem, pro diverſitate pororum, ſeu in majori ſeu minori copia admittunt; ſanguinem enim in catharris affici, vel ex ſola febri continua & lenta, catharroſos ut plurimum concomitante, probare ſatagunt. Turbatâ enim ſanguinis mixtione plures particulas acriores in glanduloſas partes effundi, ibique craſſitie vel acrimoniâ, vel aliis mille modis peccare, membranas laceſſere & irritare dicunt, idque per ſternutationem frequentem, moleſtam tuſſim & raucedinem confirmant.

§. 10. Hæc ſunt quæ alii de cauſa credunt, noſtra hæc eſt opinio: Exiſtimamus ſcil. ab abundante ſero vitioſo, in corpore ſcatente, inundationem timentem *Microcoſmetorem* quaſi lachrymas effundere, quibus effuſis ſerum augetur, aceſcit, indeque facilè evaſatur, à qua evaſatione ſeri ſcil. acrioris ſive ſalſi, ſive acidi, in partes membranoſas facta, dolores inflammationesque deducimus; catharrales enim affectus à vitio lymphæ primariò provenire, extra omnem dubitationis aleam ponimus.

Videmus enim toto die ab aëre inclementiore augeri lympham, quatenus ſcil. pori cutis obſtruuntur, quæ verò effecta morbiq; ex impedita hac p. n. διαπνοῇ conſequantur, cuilibet notum eſt qui tantum à limine ſalutavit Medicinam; qu a tranſpiratione ſubitò ceſſante, ſeri copiam in corpore augeri neceſſe eſt, unde ſequitur, quod ſeroſa hæc colluvies facilè exundare poſſit, & inſtar diluvii partem, quam occupat, obruere; apud omnes enim eſt in confeſſo, catharros & rheumatiſmos à ſubito facta ἀδιαπνευςίᾳ produci, idque etiam evincit experientia; quod ſi ſimul ſerum habeat adjectum ſal aliq od fixum, vel ab aëre communicatum, vel in ipſo ſanguine aut ſero generatum, tunc oritur dolor ille pungitivus, & obſtructio augetur, quia ſal illud flecti neſcium, contrahit partes quascumvis membranoſas. Quodſi verò evaſatio ſeri & ſubſequens ſtagnatio circa præcordia fiat, tunc oritur difficilis reſpiratio, febris, anxietas cordis & ſuffocatio inſtans comites nempe ſæpiſſimi hujus caſus. Nobis perſuademus & pro certo ponimus, nunquam catharros tantum à capite provenire, ſed evaſationem hanc ſeroſam, in omnibus partibus fieri poſſe, Viæ enim ſunt manifeſtæ, vaſa ſc. lymphatica, quæ per totum corpus diffuſa ſunt, cur ergo hæc vaſa tantum lacerentur in capite & non in pulmonibus, collo, hepate, muſculis, larynge &c. & ad quem uſum glandulæ, ſerum ut plurimum præparantes, in multis aliis partibus exiſterent? Imo totam cutem dicimus glanduloſam, prout ſæpius Microſcopio talem conſpeximus, cur ergò noſmetipſi, qui caput ſemper habemus pituitâ madidum, h. e. ſero coagulato repletum, tamen rariſſimè catharris infeſtamur? Cur hydropem etiam à capite provenire haud dicimus? melius proinde hos catharrales affectus ex lymphæ per omnes partes diffuſæ vitio primariò oriri, non amplius

plius dubitamus; ſi enim lympha ex ſuis glandulis & ductibus evaſatur, fauces aſperamque arteriam oblinit, nimiáque ſua aciditate & acrimoniâ dictas partes excoriat, unde dolores, inflammationes, raucedoque oriuntur, quâ affecti conqueruntur de dolore inflammatorio & urente in faucibus; & quod ab aere inclementiore ceu ſuperius diximus augeatur lympha, id apertiſſimè videmus in *Coryza*, omnibus hominibus ferè communi, quippè quam ſemper præcedit aëris frigidioris vitium, & in dictis locis, quæ tranſit, inſenſibilem impedit tranſpirationem, unde acrius acidiusque redditur ſerum, atque in locis prædictis copioſius quoque generatur, quæ lympha omnis, datâ ſemel portâ, toto impetu effluere conatur, præſertim ſi à potulentis nimium hæc vaſa repleantur ac diſtendantur, quod accidere ſolet potatoribus, unde à cubito, quo utimur in elevandis vitris ad inebriandum, catharros oriri jocamur; à nimio enim potu vaſa lymphatica turgeſcere & ſerum quâ datâ viâ ruere poſſe in propatulo eſt. Quòd ſi in faucibus fiat lymphatica hæc evaſatio, oritur *raucitas*, quam ſæpè per annum & ultra duraſſe, & quandoque ſine phthiſi abiiſſe obſervavimus. Quod ſi evaſatio ſeri fiat in *ventriculo*, tunc fermentum ventriculi depravatur, alimenta aſſumta corrumpuntur, tunc tenax & craſſa lympha, ad cibos digerendos inidonea, fermentationem inhibet & ſubvertit. Et frequenter, dum hæc vaſcula lymphatica onerantur nimiâ ſeri copiâ, illud in alia loca ſe exonerat, per plures dies aceſcit, vel in externas corporis partes ſubjectas paulatim ſibi ſua tenuitate ac acrimoniâ viam parat, & rimulas facit, dein ſenſim craſſeſcit evaſata & aceſcit, unde ſæpè fluit dolor lateris, lumborum, brachiorum, ſcapulorum, oculorum, dentium, humerorum, diverſorumq; articulorum, nulla enim, ut ſæpius diximus, eſt pars corporis, quæ non habeat ſuos ductus lymphaticos, adeò ut nec pulmones iis careant, unde & nulla pars ab evaſatione ſeri libera eſt. Vias enim, per quas catharralis manat humor, diximus eſſe principaliter vaſa lymphatica, minùs verò principaliter vaſa ſanguifera, quorum priorum vaſorum poros, ut dilatari, ita & vel à nimia diſtenſione, vel ab acrimonia ipſius ſeri vaſa corrodentis, vel ab aciditate illius vaſa diſcindentis, penitus rumpi poſſe, quis eſt, qui negat? Hîc quoque obiter aſteriſco notatum velimus, quod nos *Catharrum ſuffocativum* haud deducamus à ſero tantum in pulmonibus evaſato, multò minus ut Scholæ voluere, è cerebro in fauces ſubitò proruente, prout ſat diſcuſſit id *Helmontius tract. de catharr. delirament.* ſed eſſe potius talem affectum putamus, in quo ſanguis ex ramo cavæ tam aſcendente, quam deſcendente, in cor influens, indeque in pulmones ruens, in harum partium ductibus in motu ſuo nonnihil impeditur, indeque ſtagnare incipit, ob acidum exceſſivum, vel in ipſis humoribus generatum, vel ab inferioribus partibus allatum, inprimis à pancreatis ſucco acido & auſtero,

ſtero, tum ſanguini, tum ſero infuſo, unde ſuffocationis periculum & reſpiratio difficilis, quam ex crebrioris aeris fruſtraneâ licet reciprocatione, neceſſariò ſpuma ſequitur, quod experimento, cui interfui, doctus dico, in cane ſcil. moribundo, moderata quantitas, ℨj. ſc. *Spiritus ſulphuris per campanam*, aquæ ſufficienti quantitate diluta, in venam cruralem infuſa fuit, unde poſt ſanguinis coagulationem ſpuma apparuit. Ex quibus ſequitur, quod, ſi acidum ſanguinem coagulet, in pulmonibus oriatur *Catharrus ſuffocativus*, & eum eſſe quandam ſpeciem *apoplexiæ*, & quidem *pulmonaris*, inde credimus, quod ut apoplexia fit ex motu ſanguinis in cerebro impedito & abolito, *Catharrus ſuffocativus* ex motu eodem in pulmonibus & præcordiis nonnihil ſufflaminato proveniat, qui motus ſanguinis vel impeditur à ſanguinis copia, vel ejus craſſitie & viſciditate, vel ab obſtructis vaſis, vel ab acido coagulatore, indeque fluunt anxietates & anguſtiæ cordis, reſpiratio anheloſa, & quandoque abolita, & tandem mors repentina; quæ omnia apparuere in exenteratione defuncti hoc morbo ægri, qui per annum & plus mox catharrum ſuffocativum mox apoplexiam leviter quidem paſſus, tandem verò *catharro ſuffocativo* extinctus eſt, cujus cadaver cum exenterarem, abdomen & pectus ſupra os ſternum dictum, adeò pinguedine obſeſſa repertimus, ut ea pinguedo æquaret quatuor digitos transverſos, ſanguis vel nullibi reperiebatur, quam circa cor & pulmones, ibidemque ſtagnabat; quia ſcil. vaſis per pinguedinem obſtructis, ſanguini via fuit intercluſa, indeque is aliorſum mitti non potuit, atque ita ſuffocatus eſt quod Germani rudius efferunt dicentes, **Er iſt im Fett erſticket.** In quo piè defuncto & hoc, quod in transcurſu monemus, notavimus, quod cum reſpirare non poſſet, inde levamen ſenſerit, quod pectus tududerit & percuſſerit, cujus rei ratio hæc eſt, quod commotione hac ſanguinis motus fuit redditus. Unde & *Cl. J. G. Greiſel. in Miſcell. Curioſ. Anno I. obſ. 74.* in omnibus catharro ſuffocativo defunctis aut in corde, aut in cerebro, vel non rarò in ambobus, corpora calloſa viſcida & glutinoſa oſtendit. Haud dubiè in hoc affectu & nervi ad pulmones transeuntes, ut & pori pulmonum obſtruuntur, & hinc talis affectus ſequitur, inde & ſtagnatio ſanguinis; in reliquis catharrorum ſpeciebus ut plurimum ſerum, ceu ſupra diximus, evaſari, & ejusmodi effectus ſequi, certum eſt. Hiſce præmiſſis, facilè quilibet explicare poteſt anginas, raucedines, coryzas, odontalgiam, aliosque affectus catharrales.

§. II. Fuit hæc cauſæ explicatio, jam ſubjungenda *Prognoſis*, quid nempe de affectu hoc prædicendum ſit, qua in re ut curioſus ſit Medicus neceſſe eſt, quippe juxta illud *Senecæ l. 6. de benef. c. 16.* pro ægroto, & fama artis timere debet. Si è capite in nares cerebri cloacas deſtillet humor, qui nunc ſeri vel lymphæ nomine ve- *Prognoſis.*

nit, leve eſt malum, & cis paucos dies definit. Si in faucibus evaſetur, pejus eſt, ſi verò in pulmonibus, peſſimum; inde enim exulceratio ſæpius oritur, unde tabes corporisque conſumptio. Omnes catharri mites & breves, ſi incurioſius negligantur, ita ut radices projiciant, periculoſum eſt opus aleæ. A periculo omninò non ſunt tuti ſæpius catharrhum incurrentes, variis enim obnoxii ſunt morbis aliis, minatur equidem abundans ſerum, apoplexiam, paralyſin, pleuritidem, cœcitatem, phthiſin, odontalgiam, anginam, ſurditatem, tarditatem veſicæ, renum, ſtomachi dolorem ac debilitatem, iſchiaticam, podagram, &c. diarrhæam, colicam. Catharrus cum capitis continuo dolore eſt difficilior curatu, quam ſine eo, priori enim caſu major denotatur abundantia ſeri. Autumnale tempus eſt maximè catharris obnoxium, propter cœli mutationes frequentes. Magnus catharrus dicitur, qui locum occupat nobilem. Catharrus ſuffocativus ſemper præſens minatur vitæ periculum, & hominem citiſſimè interimit, ac ſi fuerit apoplexiâ tactus. Senibus fiunt facilè deſtillationes, teſte *Divino Coo, Aph.* 31. *S.* 3. inde in his quoque difficillimè curantur.

Cura Diæt. §. 12. Hactenus penſum unum abſolvimus, ad alterum nunc transeundum eſt, ad *Curam* nempe *Diæteticam*, quæ conſiſtit, prout ſæpius inculcatum, *in ſex* rebus non *naturalibus*, Æſculapii filiis ita dictis. Aer primâ ſtat acie, quatenus is in ſe continet particulas ſubtiles & ſalinas; ſal enim in aere eſſe, docent nos ſaniores Medici, & *Illuſtris Boyle*, hæ ergò particulæ ſalinæ motu & figurâ peccantes, & maſſæ lymphaticæ & ſanguineæ ſeſe inſinuantes, excitant noſtrum affectum. Aer proin ſit calidus & ſiccus, è contra ventoſus, pluvioſus aquilonaris atque auſtrinus ſummoperè vitetur; nimium enim frigus quantum hic nocendo valeat, lippis ac tonſoribus notum eſt, cum inde impediatur tranſpiratio tam neceſſaria, atque ſerum coaguletur, ac in motu ſiſtatur, & ipſæ glandulæ cutis conſtringantur; nocet nimirum maximè illud frigus, quando ſubitò accidit poſt magnum calorem, quodq; cum humido conjunctum eſt; quæ omnia experiuntur ii, qui regiones maritimas, aquoſas, mari & lacubus vicinas incolere coguntur. Caveat & catharris obnoxius *Solis & Lunæ radios.* Si porrò auſtrini inſurgant flatus, quantum ſæpè valetudo detrimenti capit! ut collabantur & langueſcant reſolutæ fluido madore vires, cui ignotum eſt? (2.) *Cibus* ſequitur cujus magna in generandis humoribus, temperandoque valetudinis ſtatu vis eſt, eaque certa atque efficax in multis alimentis, ad inundandum pituitæ fluxione corpus, juxta verſiculum *Horat. lib. ſerm.* 2 *ſat.* 2.

Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoq; tumultum
Lenta feret pituita; vides, ut pallidus omnis
Cœnâ deſurgat dubiâ.

Si cibus probus fuerit ac laudabilis, bonus inde generatur ſanguis, qui mentem

mentem ſenſusque illuſtrat, affectus placidos ſedatosque reddit, omnesq; animi motus ad rationis imperium componit. Sin verò ex pravo alimento vitioſi humores ſpiritusque turbidi proveniant, (juxta Veteres) effumante in cerebrum fuliginoſo vapore, gravem animus noxam contrahit, ſenſus obſtupeſcunt, ſeroſitates cumulantur, affectus efferati tumultuantur, intelligentiæ nubilum prætenditur Cimmerium. Cibus hoc ergò in affectu ſit concoctu facilis, ſiccus, bonumque ſuccum generans, ex. gr. Ova ſorbilia, carnes gallinarum, caponum, pullorum, perdicum, vitulinæ; aſſati ſint potius, quam elixi cibi. Moderata quoque ſit hujus quantitas, ſit quoque cœna parcior prandio, ſub finem cœnæ detur aliquid panis cydoniati. E contra cibi craſſi, viſcidi, concoctu difficiles, frigidi & humidi exulent, ut cœpacea, alliata & caſeoſa, quatenus hæc & ſimilia alimenta ſaburram humorum augent, turbulentis cerebrum ſpiritibus obnubilant, ex improbo enim difficilique paſtu craſſis corpus humoribus ſtagnat, inde & nocturna horrenda ſomniorum ſimulacra menti offeruntur. Si verò facili bonique ſucci utaris victu, aut placidè per ſummam tranquillitatem, aut in jucundis lætitiæ ſpectaculis ſomnus exigitur. Quod *potum* concernit, is ſit moderatus; in potione enim magnum omninò eſt ſpirituum ſanguinisque formandi momentum, quæ ſi tenuis fuerit, pura & defæcata, ſibi ſimilem ſanguinem gignit & ſpiritibus; craſſa verò difficilis, cruda, ſuæ in corpore indolis veſtigia relinquit. Eorum, quæ dico, ex olido ganeorum grege documentum ſumite; qui hordaceo vernaculi liquoris potu in popinis ſe ſaginant, quam illi fœdam ex impuriſſimo corpore animam exhalant, quam inquieto turbulentoq; ſpiritu aguntur, quanta in ingeniis hebetudo, in ſenſibus ſtupor, in membris languor, quanta cerebri inundatio? Ut enim quando terra largiore perfuſa imbre humectatur, lintea chartæque flacceſcunt, paludes & cloacæ fœdam animam halant: ita liquefactis diffuſisque toto corbore potulentis, pectora & fauces *catharris* obſidentur, tinniunt aures, lippiunt oculi, pulmones tuſſi, caput vertigine tentatur, nervi muſculique fluxu humorum lubrici podagricis doloribus infeſtantur, quæ omnia effectus ſunt largioris poculi. Potus aquæ putealis (alia enim ratio eſt acidularum) tanquam illa ſtyx ad Nonacrin Arcadiæ urbem, hominibus beſtiisque exitialis, vaſaque vi frigoris rumpens, vitandus eſt, ſuppeditat, enim ſerum copioſum & vitioſum. (3.) *Somnus* ſit hoc in affectu moderatus, non diuturnus, nec diurnus, caput tegatur *caliendris*, *vulgò* Parrüſken/ ne frigore externo, maximè capiti aliisque nervoſis partibus inimico, id lædatur. (4.) Motus nec exceſſu nec defectu peccet, inprimis hic vitetur ſegne otium, quod copioſis & crudis humoribus vaſa lymphatica replet, nec motum illum naturæ, quô ut aliâs, iſta & hanc *κίνησιν* perficere ſolet; ſerum enim ſtagnare,

 &

& διαπνοὴν plurimum minuere facit. (5.) Alvus & veſica ſint lubrica. (6.) Quoad animi affectus, hilaritati aliiſque jucundis ſpeculationibus & meditationibus ſtudendum; metus verò triſtitia ac deſperatio, quatenus ſub his ſanguinis & ſpirituum motus tardiores ſunt, & inde cumulantur plurimæ ſeroſitates, fugienda ſunt. Balnea maximè frigida vitentur, quippe quæ tranſpirationem prohibent & corpus nimio replent ſero; natationem piſcibus relinquamus, ex *Stenonis* enim obſervatione accuratiſſima notum eſt, quod illi ductus, per quos alias fit transſudatio, in piſcibus longè majores ſint, ac in nobis hominibus, ita ut quod in his aqua non impedit, id in homine remoratur multum. Alexandro Regi Macedoniæ quantum ex natatione intempeſtiva periculi fuerit, *Curtius* tradit. Cum enim æſtate calidum adhuc corpus Cydni gelidis undis commiſiſſet, horruere artus, & pallore ſuffuſum eos flammula vitalis fermè reliquit. Ita namque & ſerum, quod ſanguini ineſt, magna vi à ſanguine ſecedit, ſanguis ipſe inde coagulatur ſuo Rectore deſtitutus, ſpirituum dein pabulo defraudatorum motus ſubitò ſiſtitur, atque hinc riguiſſe Regi juveni artus, vividum colorem ac vigorem membra deſeruiſſe, vitæ diſcrimen ortum duxiſſe, nemo inficias ibit, niſi qui cerebrum in calcaneo gerit.

Cura Pharmaceutica. §. 13. Fuit hactenus acies velitum, cui nunc adjungenda veteranorum, hoc eſt medicamentorum nobilium, ac primo eorum quæ Veteribus in uſu fuere. Illi verò Catharroſis clyſtere leni primum ſentinam corporis eluunt, dein humores naturæ obedientes reddunt. Hoc ubi conſecuti fuerint, *purgantibus* ſive *evacuantibus* humores peccantes è corpore propellere annituntur. Illa ſunt Electuarium de ſucco roſarum, diaprunum, diaphœnicum, pil. aureæ, maſtichinæ, cocchiæ, de agarico &c. Agaricus trochiſc. caſſia, rhabarbarum, polypodium, electuarium Indum, diacatholicon. Si vires permittant, aut angina, aut pleuritis, aut febris intenſa, aut ſuffocationis periculum impendeat, & æger ſit plethoricus, illicò venam humerariam, aut medianam ſecare jubent. A validè purgantibus abſtinere volunt, ne materiam gravantem magis ad fluxum irritent. Tandem caput purgantibus errhinis, apophlegmatiſmis, ſternutatoriis, cauterio actuali & potentiali anteriori parti capitis admoto, catharrum derivare & deducere tentant; in eundem quoque finem veſiculas excitant. Demum humorum fluxum prohibentia imperant, inprimis ſi à principio ſuffocationis periculum impendeat ex catharri vehementia. Siſtentia catharrum ſunt ſequentia: Diacodium ſimplex & compoſitum, ſpec. diapapav. diatragacant. frig. & calidum (ſi nempe catharrus ſit vel frigidus vel calidus, contraria enim contrariis curanda eſſe acriter contendunt) pilulæ de cynogloſſa, looch de caulibus, de papavere, bolus armenus, ſuccus glycyrrhizæ, violarum, pilulæ ex roſis ſiccis, ſemen papaveris albi, gummi juniperi.

niperi. Spicam nocturno tempore in ore retinendam eſſe volunt; ſuffumigium cum ſola nigella, aliiſque aromaticis inſtituunt. Unguentum ex oleo roſaceo, & emplaſtrum pro capite raſo ex terra Lemnia, roſis, plantagine, bolo Armeno parant applicantque. Prædictis remediis ſubſtituunt illa, quæ cerebrum *roborare, reliquiaſque conſumere* poſſunt; hæc ipſis ſunt diamuſcum dulce, diambra ſpec. arom. roſat. Mithridatium, conſerva ſalviæ, roriſmarini, betonicæ, radices cyperi, ſtœchas, Gallia Moſcaca, lignum aloes, ladanum, &c. In hunc ſcopum parare ſolen globulum odoriferum ex caryophyllis, Galliæ moſcata, N. M. ſtyrace, calamintha, cubebis, cinnamomo, &c. Cucupham aut pileolum ex foliis lauri, origani, ſalviæ betonicæ, majoranæ, ſem. nigellæ, ſtœchad. Ar. thure, maſtiche, cinnamomo, Macere N. M. Caryophyllis, roſis rubris, componere ſolent, ſacculum quoque ex ſale, milio, furfure, aliiſque paratum capiti imponere jubent. Frictiones capitis cum linteolo aſpero calente inſtituunt. Dein ſeq. emplaſtrum commiſſuræ coronali imponendum extollunt:

℞. *Sem. nigell. torrefact.* ℥j.
ſinap. torrefact.
Thuris ana ʒv.
Maſtich. ʒiij.
Stercor. columbin.
Farin. hord. ana ℥j.
Oxymel ſquill f. l. a. Emplaſtrũ.

Reliqua ſtudio reticemus.

§. 14. Nunc *Paracelſiſticorum* ſcrinium expilemus, qui ad tartarum coagulatum reſolvendum, reſolutum coagulandum, utrumque reducendum, aſtrumque inhibendum, ne amplius reſolvat, vel coaguleт, ſequentibus utuntur, inprimis ad fluxus capitis purgandos, ut ſunt ſarcocolla, ſambucus, ſtaphiſagria, crocus hort. hermodactyli, pyrethrum, euphorbium, ſal gemmæ. Item ad fluxus melanch. & ſanguinem induratum purgandum commendat Paracelſus polypodium, helleborum, tithymalum, agaricum, quæ ſedulò præparanda & corrigenda ſuadet. Porrò ex eorum opinione catharros exſiccant eſſentia meliſſæ, lunar. hormini, bugloſſ. minor. flore rubeo, quæ etiam in pileo geſtata, ab humoribus è capite fortiter attractis humectari perhibetur. Alii laudibus extollunt purgandi ergò tartarum vitriolatum, elixir proprietatis, confortandi gratiâ oleum ſuccini, quod ab ipſis in caſu catharri inhibendo mirè efficax prædicatur, ſi quoque ſuccinum pulv. ſacculo includatur, & in ſpiritu vini malvat. caleſiat, inſperganturque olei ſuccini guttæ aliquot & vertici applicetur, magnæ res eſt efficaciæ, vel etiam ſi nares unà & tempora oleô vel balſamo ſuccini illinantur. Alii ad ſiſtendum catharrum ad narcotica, nempe laudana confugiunt. Specifica verò & ſingulari vi catharros conſumere & diſſipare dicunt oleum vitrioli ad gutt. 3. cum aqua menthæ exhibitum, & aliquoties repetitum. Eundem effectum præſtare dicuntur ſpiritus vitrioli, Tartari, oleum ſulphuris, terebinth. terra ſigillata; palmarium ipſis quoque remedium eſt a-

Digitized by Google

qua ſerpilli, cum ſpiritu vini chymicè elicita; oleum majoranæ, roriſmar. aniſi, fœniculi, oleum Lunæ, liquores ſapphiri, ſmaragdi, muſci, arcanas habere hoc in affectu vires clamitant.

§. 15. *Helmontius* catharros curat ſoporiferis variis, pro re nata tamen, & ſi in ſtomachum peregrina advenerit aciditas cum viſciditate quadam, ad eluendam hanc, & dein eliminandam, *vomitoria* prodeſſe haud dubitat; ſternutatoria etiam hoc in affectu non contemnit, ſed & in hunc finem radices cyclaminis in taleolas oblongas inciſas, & oleo amygdalino imbutas, naribus indere jubet; ex maro etiam effici hoc in caſu *ſternutatorium*, ſtatuit *Grembs*, pullus ille Helmontianus, quæ herba exſiccari debet, ut viriditatem reſervet, ſub plumbea patina, ex qua dein pulvis viridis amicabilis confici poteſt.

§. 16. *Williſius*, ut ſerum aliaque ſanguinis recrementa, morbum hunc ſæpius efficientia per alias vias evacuentur, *Diaphoreticis*, *Diureticis*, & *lenibus purgantibus* utendum eſſe præcipit, adjectâ hac admonitione, ut cum alia remedia interponuntur, phlebotomia haud negligetur, inprimis in catharro ſuffocativo, & poſt hanc ſæpè exhibere ſolet lene catharticum, ſyrupum ſcil. flor. perſicorum, vel roſ. ſolut. vel pilulas ſuccini, cochias, &c. Inter ſudorifera & diuretica tanquam præcipua commendat millepedes, ſal ſuccini volat. fuliginis, &c. aliasque ſales & pulveres teſtaceos, cum therebinthina in pilulas redacta, dein vaſorum & glandularum oſcula nimis dehiſcentia, ne ſeroſitates in partes exteras liberalius exſpuantur, modicè adſtringenda vult, item ad partes illas affectas demulcendas & deliniendas, ne à ſeri acris effuſione, aut frigoris externi occurſu partes illæ planæ conſumantur; in primo caſu conducunt conſerva roſar. rubr. olibanum, maſtix, lohoch de pino, ſyr. de jujubis, de roſis ſiccis; in altero ſyrupum liquiritiæ, capill. vener. dialth. & alia pectoralia dulcia convenire ait. Reliqua chirurgica, veſicatoria nempe, cauteria, frictiones, fonticulos, hirudines, aliaque pro re nata quoque commendat.

§. 17. *Sylvii* calculo, ſi catharrus in nobilem defluat partem, quovis modo avertendus & temperandus eſt, humores ergò ſalſi & ſubacidi primum corrigendi ſunt, dein hydragogis educendi. Ad acrimoniam ſeri humorumque corrigendam diuretica & ſudorifera medicamenta magnipendit, ut ſunt decocta ex radicibus chinæ, ſarſaparillæ, bardanæ, contrajervæ, lign. guajac. ſaſſafras, buxi querc. juniper. &c. Ad humores ſalſos emendandos commendat pilulas de cynogloſſa & ſtyrace, ad gr. 5. exhibendas; eundem effectum habent gummi tragacanth. maſtich. olibanum, ſtyrax, radices glycyrrhizæ, ſemina 4. frigida majora, cydonium, amygd. dulc. hordeum, opium, ſuccus glycyrrhizæ inſpiſſatus, terræ pingues omnes, bolus Armenus, terra Lemnia ſigillata, corallium, margaritæ, cineres cancrorum, &c. Fonticulos quoque ad minuendos humores feliciſſimè

Digitized by Google

mè adhiberi vult, item errhina, quæ humorem peccantem per nares evacuant, & ſimul à faucibus avertunt.

§. 18. Ex Carteſiana hypotheſi indicationes à ſanguine aut ſero nunc craſſo & viſcido, nunc tenui & acri petuntur. In principio ergò conducunt lenia cathartica, pilulæ nempe de ſuccino, aliaque aloetica; veſicatoria, fonticuli & ſcarificationes ad ſeroſitates eliminandas, hiſce indicationibus ſatisfaciunt; ſi materia nimis aculeata & acris fibrillas membraneas nimis irritet, optimè opiata adhibentur, ut ſunt pilulæ de cynogloſſa, & jam ſuperius dicta, quæ repetere hîc ſuperſedebimus. Præterea conveniunt *oleoſa & pinguia*, quatenus mollitie ſua ſalis heterogenei ſpicula in ſanguine involvunt, item terreſtria & craſſa, ut ſunt lapides cancrorum, terra ſigillata, bolus, quatenus hæc & ſimilia aculeatos ſalium angulos limant tornantq;. Conveniunt & gummi & glutinoſa, quæ particulis ſuis craſſis corporis habitum muniunt contra acrimoniam ſalis. Decoctum lignorum, quatenus ſanguinis particulas viſcidas & acres corrigit emendatque, conducere ajunt Carteſiani.

§. 19. Nos ita procedimus: Statim abundans ſerum, ne obruatur *Microcoſmetor noſter*, & ad lachrymandum moveatur, evacuandum & viſcidum incidendum cenſemus, ſed maximè hîc notandum velimus, ut prius acrimonia ſive aciditas ſanguinis & lympha emendetur corrigaturque, primæ indicationi ſatisfaciunt hydragoga & aloetica, ut ſunt *pilulæ Francofurtenſes*, quæ multis pilulæ catharrales dicuntur; item *Extractum cephalicum*, ſequenti modo paratum:

℞. *Colocynth.* ℥vj.
Agaric. trochiſc.
Diagryd. roſat.
Hellebor. nigr. ppt.
Turbith. ana ℥ß.
Aloes. ℥j.
Species diarrhod ℥ß.

Ponantur in vaſe vitreo cum Spiritu vini, ut 8. digitos ſuperemineat, & digerantur per 10. dies in loco calido, poſtea adjice pulverem diarrhodon, & infunde adhuc per 4. dies, colentur omnia, & fortiter exprimantur, liquor expreſſus deſtillatur in balneo maris, donec in fundo exhalatum ad juſtam conſiſtentiam redeat; cujus extracti doſis eſt ℈ß. Eſto in tyronum gratiam formula:

℞. *Extr. cephalic. gr.* viij.
Reſin jalap. gr. vj.
Sal volat. ſuccini.
Gummi galban.
ammoniac. ana gr. iij.
Ol. myrrhæ. gutt. j.
M. f. pilula. Dentur.

Vel more Galenicorum,
In decoct. lignor. in funde
fol. ſenn. ſ. ſt. ʒiij.
ſem. anis. ʒß.
colaturæ adde
Syr. roſ. ſol. ℥j. *M. D.*

Ad catharroſam materiam penitus abſumendam *Hartmannus* ſuadet pilularum de ſuccino Cratonis uſum, ſingulis ſeptimanis in ſyr. de betonica

ad

ad ℨ ß. tribus horis poſt cœnam per tres menſes aſſumere, quarum uſum haud improbamus.

Ad acrimoniam ſive aciditatem ſive ſalſedinem ſanguinis & ſeri corrigendam & emendandam, imò *Microcoſmetorem* conſolandum, & ſal quodcumvis ſylveſtre è ſanguine eliminandam, & debitam ipſius craſim reſtituendam conducunt liquor C.C. ſuccinatus, ad guttas 7. in vehiculo convenienti exhibitus, ſpiritus ſalis armoniaci aniſatus, ſi ſcilicet adſit tuſſis, item ſal volatile ſuccini, & palmarium illud remedium, Eſſentia noſtra catharralis. Sunto quædam formulæ in juniorum Medicorum gratiam:

℞. *Aq. ſerpill.* ℥iij.
Syr. de betonic. ℥iß.
Eſſent. lign. ſaſſafras ℨ ij.
M. D.

Vel ℞. *Eſſ. ligni ſaſſafras* ℥ß.
flor. anthos ℨ ij.
M. Doſis 40. *gutt.*

Vel ℞. *Eſſent. catharral. noſtr.*
Spir. vitrioli.
cephal. ana ℨ ij. *M.*

Vel ℞. *Spir. lign. guajac.* ℨ j.
Tinct. antimonii ℨ ß.
Antimon. diaphoret. ℨ j.
Decoct. lignor. guajac. ℥iij.
M. f. Sudoriferum pro tribus vicibus.

Vel ℞. *Eſſent. ſuccin.* ℨ ij.
Spir. ſal. armon. ℨ ß.
Ol. Majoran.
ſuccini
aniſi ana gutt. ij.
M. D. ad vitrum, doſis gutta 30.

D. *Tachenius* commendat ſpecificè Camphoram in oleo appropriato ſolutam.

Vel ℞. *Spir. tartari ſaſſafr.*
lign. guajac. ana ℨ j.
Liq. C. C. ſuccinat. ℨ ß.
Decoct. lign. ſaſſafr. ℥ij. *M.*

Aqua catharralis ex lignis haud erit hic contemnenda uſus, Brunnerus enim in Conſiliis nominat lignum ſaſſafras medicamentum in omnibus catharris nobiliſſimum; eſto formula:

℞. *Lign. ſanct.* ℥iij.
ſaſſafr. ℥ij.
querc. ℥ß.
ſantal. citrin. ℨ v.
Braſil. ℥ß.
Rad. ſarſaparill. ℥iß.
enul. ℨ v.
liquirit. ℨ iij.

Cort. guajac. ℨ vj. infunde concisa in aq. fumariæ, naſturt. cochlear. aquileg. ana lib. iiij. digere per 14. horas, dein deſtilla; doſis ℥jß. ſingulis horis matutinis & veſpertinis; cui ſuccedit potus herbæ thee. ſpir ſerpilli ſylveſtr. collect. ante ortum ſolis, deſtill. cum vino optimo, cohob. aliquoties & recent. ſuperfuſ. In hoc ſpiritu debet infundi lignum ſaſſafras, & fit *Eſſentia Catharralis.*

Conducunt quoque in catharris corrigendis, & ad ſerum & ad ſanguinem emendandum, ſal volatile oleoſum Sylvii, ut & noſtrum, nec non Aqua benedicta ſerpilli Mynſichti, item ſpir. vitrioli in omnibus abſumendis catharris dicitur medicamen ſingulare.

Si à lympha acriore, ac aëre inclementiore

Digitized by Google

mentiore ita redditâ, larynx afficitur, & inde tuſſis contumax ſicca, & difficilis reſpiratio cum anxietatibus, ob ſimul obortum ſanguinis coagulum, *ſperma ceti* quacunque ratione, commodiſſimè vel in juſculo, vel in cereviſia propinetur; ſit formula ſequens:

℞. *Sperma ceti.* ℥j.
Succini prapar.
Flor. bentz. ana ʒß.
M. pro duabus vicibus, ſub introitum lecti.

Vel ℞. *Succin. prapar.* ℥iß.
ſpec. diatragac. fr. ℥j.
ſacchar. in aq. betonic. diſſolut. q. ſ.
F. l. a. Rotula.

Opiata etiam maximè conveniunt, ut Theriaca recens, maſſa pil. de cynogloſſa, de ſtyrace, Theriaca cœleſtis, &c.

Si Catharrus partem aliquam occupaverit, & dolorem parit maximum, tunc prædicta opiatis maritari poſſunt, & ſimul parti dolenti applicari ſeq. vel ſimilibus repletus ſacculus. ℞. herb. emoll. & diſcut, q. v. coque in lacte & applica; tandem curam cum minorativo concludere ſolemus.

Diuretica etiam interponi poſſunt, ut ſunt aſelli, ocul. cancri, aliaque ſalia &c. quatenus ſerum nimium per urinam eliminant, hinc oleum ſcorpionis forâs dorſo inunctum, apud *Riverium*, profuiſſe legimus. Inter *externa* locum habent emplaſtra varia capiti impoſita, inter quæ palmam aliis præripiunt Emplaſtrum cephalicum *Schrœderi*, Epilepticum *Cratonis*. Maſtix cum lana carpta vertici capitis imponatur; vertex oleo ſuccini, anthos, aliiſque inungatur; nec negligenda ſunt hæc & alia, ad nares temporaque, ex. gr. ℞. herb. ſerpilli, fol. majoran, ſem. nigell. parum contuſſ. ℥ij. ol. ſtill. majoran. gutt. iij. F. Nodulus cum filo; poteſt etiam madefieri cum aq. majoranæ. Pediluvia, quatenus ſanguinis & ſeri acrimoniam temperant, & poros cutis ſeu tubulos à materia craſſa & viſcida obſtructos aperiunt, atque inde tranſpirationem promovent, commendamus. *Sternutatoria* & maſticatoria quando oculi & fauces ſe benè habent, admittimus; item ſacculorum & pileorum ex aromaticis aliiſque paratorum uſum approbamus; præterea experientiâ hactenus confirmati novimus, quod caputia ex luporum pelle, quam habent in extremis digitis pedum, in capite geſtata ſummoperè profint catharroſis. Cataplaſma ex fermento acerrimo & ſuccino capiti applicatum juvat. Empl. de betonic. de tacamahac. ana q. ſ. malaxetur cum ol. maſtichin. extend. ſuper alut. & obducatur ſindone rubra. Gum. juniper. extr. eſt ſpecificum in catharris. *Fonticuli*, quippe qui ichoroſam materiam peccantem per cutis datam portam evacuant, non ſunt contemnendi uſus. Quoad uſum fumi tabaci, hic conſuetudini multum damus, ſed auream mediocritatis regulam, *ne quid nimis*, obſervandam

Digitized by Google

ſuademus; ſi fumi venduli miſceant nicotianam cum aromaticis aliis herbis, inprimis Theè, conducit. Melius rem peragerent ſequenti experimento; ſumito laminam ferream ignitam aceto roſarum irroratam, & ita excipe odorem per nares, idque ſæpè repetas. Seq. pulvis, Catharralis dictus, externus in hunc finem quoque conveniet:

℞. Herb. ſalv.
majoran.
roriſmar. ana ʒj.
Caryophyllor.
Cinnamom. ana ʒij.
Lign. aloes ʒj.
Thuris ʒiß. M.

Excipe fumum cum linteo, capiti impoſito. Valdè & convenit amuletum Hartmanni ex radice verbaſci.

Hiſcè pauca addenda cenſemus de catharro ſuffocativo, affectu certè maximè periculoſo, motus enim pulmonum & cordis cum vita pari ambulant paſſu, & illo præcluſo hominem, vel animal quodvis pulmonibus gaudens, ſuffocari neceſſe eſt. Sanguinem hoc in affectu, ab *acido* ut plurimum coagulatore, in præcordiis ſtagnare, ſuperius diximus, unde nihil aliud eſt, quam *ſyncope Cardiaca* Veterum, unde ſi ſpuma ex pulmonibus in fauces elevatur, res periculi eſt pleniſſima; ad hanc ergò ſtagnationem & coagulationem ſeri & ſanguinis tollendam, in paroxyſm ſtatim venæſectionem vel in brachio vel in pede, vel loco hujus cucurbitulas, tum ſiccas, tum ſcarificatas timidis inſtituimus, eum in finem, ut coagulatus ſanguis lege circulationis reſolvatur, experientiâ enim habemus, quod illico ſectâ venâ æger reſpirare incipiat; & ſi maximum periculum adeſſe videatur, ad ventoſa & veſicatoria, tanquam ad anchoram ſacram confugimus. Dein clyſteribus acrioribus, ex aromaticis & colocynthiacis in petia ligatis paratis, alvum ſubducimus, ex gr.

℞. Decoct. pectoral. ℥ß.
Diſſolv. El. hier. cum agaric. ʒß.
Mell. anthoſat. ℥j.
Fell. tauri ʒj.
Nitr. cum antimon. fix.
℈ij.
Vitell. ov. num. j.
F. Clyſter.

Tandem ad reſolventia, vel coagulationem ſanguinis impedientia, nos convertimus; potio verò ſequens à multis magni penditur:

℞. Sperma ceti ʒß. ad ʒj.
diſſolv. in ſ. q. aq. hyſſop.
ſyr. de hyſſopo ʒij. M.

Conducunt quoque hoc in caſu ſalia volatilia quæcunque, ut ſunt ſalia volatilia ſuccini, C.C. fuliginis; & ſpiritus volatiles, ut ſunt ſpiritus fuliginis ſuccinatus noſter, qui ſeq. modo paratur:

℞. Fulig. ex camino &
ſuccin. ana q. v. ſ. a. per ignem deſtilla, eſne prius ſpiritum vini recipi-
ens,

Digitized by Google

ent, & modo ord. rectifica. Vinum Papæ Adriani pro arcano eſt habendum.

Spiritus ſulphuris cum aqua fontana commixtus commendatur à pluribus, additâ hac ratione, quia acida non ſolum ſanguinem reſolutum coagulant, ſed & coagulatum reſolvunt. Gummi ămoniacum in aqua hyſſopi ſolutum & vino exhibitum profuiſſe ſæpius novimus; lapides cancrorum grumeſcentem ſanguinem & coagulatum egregiè reſolvunt; ſunto formulæ:

℞. *Eſſent. myrrhæ* ℥j.
Spir. fuligin ſuccinat. ℥ß.
Elix. pectoral. ℥jß.
M. D. ad gutt. xx. in ſequente vel ſimili mixturâ.

℞. *Aq. hyſſop.*
fœnicul. ana ℥ij.
aſthmat. Rudolph. ℥ß.
Oxymell. ſcyllit. ℥vj. *M.*

Vel ℞. *Spir. gum. ammoniac. compoſ. aſthmatic. ana* ℥ß.
M Doſis 40. *gutta.*

Vel ℞. *Lact. ſulphur.* ʒß.
Flor. ſulphur. myrrhat. ʒj.
benzoin. gr. viij.
Aſell. præpar. ʒß. M.

Succus raphani cum ſaccharo permiſtus eſt expertum remedium.

Inter externa magnifacimus ſeq. Emplaſtrum.

℞. *Tacamahac.*
Thuris
Maſtich. ana q. ſ.
F. l. a. Emplaſtr. induc. ſuper alutam.

Conducunt ad motum ſanguinis & ſeri (ex glandulis ſalivalibus, nonnunquam materia hæc catharralis per vaſa lymphatica ad fauces & aſperam arteriam, ita ruit & evaſatur, ut metum ſuffocationis ſæpius inducat, quod ex tuſſi ſæpius hariolamur) promovendum *ſudorifera*, Tinctura ſc. bezoartica Mich. antimon. diaphor. ſpir. ſalis urinoſi volat. ebor. fulig. caſtor. Infuſionem medicamentorum volatilium acidum corrigentium, & ſanguinem citiſſimè diſſolventium, inprimis ſpermatis ceti convenienti menſtruo diſſoluti, in venas ægrotorum, cum Nobiliſſ. Ettmüllero magnifacimus, ſed de his propter ægros & adſtantes nimis timidos, experientiâ deſtituti, nihil certi addere poſſumus, quamvis non dubitamus, præſtantiſſimum remedium hoc exoptatum polliciturum effectum. Extra paroxyſmum varia linimenta, aliaque ſuperius dicta, hîc convenire haud dubitamus, ex gr. ſequens Emplaſtrum ſuſpenſivum;

℞. *Ferment. acrior.* ℥iij.
Succin. præpar. ʒiij.
Acet. rutac. q. ſ.
M. *Applicetur capiti.*

Ad præſervationem ſequentes vel ſimiles pilulas commendamus:

℞. Maſſ. pil. de ſuccin. Crat. ʒj.
Syr. roſar. ex multipl. infuſ. ℈ij.
Scammon. roſat. ℈j.
Cum eſſ. flor. anthos f. l. a. pilula inſtra aloëphangin. pro aliquot vicibus.

Sed ne nimii ſimus, hîc plura repetere ſuperſedebimus, & ad alia Nos conferamus.

FINIS Libri I.

JOH

Digitized by Google

JOH. DOLAEI
ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ.
LIBRI SECUNDI.
De Morbis & Affectibus Thoracis,
CAPUT I.
DE TUSSI.

§. 1.

IN libro præcedente non tantùm regimen Microcoſmetoris in Palladis arce, capite dico, reſidentis, ſed etiam ejus hoſtes figuratis armis inſtructos ſpectavimus. Nunc alterum Regnum, Thoracem nempe, in quo & alium Regentem priori huic certis modis ſubjectum habemus, & cui nomen indere placet *Cardi Melech*, qui ſedem ſuam habet in *corde*, primum vivente & ultimum moriente, hujusq; Regis hoſtes, quomodo incedant, & quasnam ſtrages & cædes faciant, atque quibus modis cognoſcendi, ac quid inde metuendum, & quî expugnandi & avertendi ſint, videamus; fines verò ipſius regni ſeſe porrigunt hinc ad aſperam arteriam, quam adhuc habet incluſam, illinc ad diaphragma, unde anſam ſumimus ſtatim in principio tractandi de Tuſſi, quia hoſtis hanc ſtragem dans per aſperam ingruit arteriam; accedamus ergò ſine ulteriori præfatione ad ipſam *definitionem.* Tuſſis vulgò deſcribitur, quod ſit valida, crebrior, inæqualis & ſonora efflatio, vel exſpiratio, quâ magna ſpirituum pars cum impetu foràs erumpens, *Definitio.*

pens, vi ſuâ explodere nititur excrementa acria, ex lympha peccante orta, tracheam & ipſas fibras pulmonares laceſſentia vellicantiaque. Tuſſis verò omnis eſt triplicis generis, vel humida, vel ſicca, quæ alio nomine convulſiva dicitur, vel ſtomachica, in humida humor aliquis, intra ductus tracheales prolapſus, tuſſiendo excernitur per os, & quoad conſiſtentiam humor ille vel craſſus eſt aut tenuis, vel crudus aut concoctus. Altera verò ſpecies tuſſis ſicca eſt, in qua nihil ejicitur, quæ duntaxat fit à materia ſubtili heterogenea, fibras tamen nerveas tracheales & pŭlmonales perpetuò irritante, quem ſpasmum, vel convulſionem pulmonarem appellare libuit. Sic & tuſſim fieri per conſenſum non dubitamus; videmus enim ſi ventriculus ſaburrâ viſcidâ repletus ſit, exinde tuſſim oriri, quam ſuprà ſtomachicam nominare libuit; conſenſu quoque reliquorum viſcerum fieri poſſe tuſſim, omninò credimus.

Pars affecta. §. 2. Pars affecta tuſſis habetur vulgò *pulmo*, qui aliâs per ſe, aliâs per conſenſum alterius partis, pectoris ſc. aut diaphragmatis afficitur. Muſculi enim thoracem contrahentes, & bronchiorum fibræ motrices, & nervi pulmonares compatiuntur, ſic & alii nervi, in locis à pectore diſſitis laceſſiti, mediantibus ſpiritibus tuſſim excitant; neq; hîc excluſam volumus *tracheam*, ſive *cartilaginoſam* illam fiſtulam, fibris ſuis inſtructam.

Diagnoſis. §. 3. Signa hujus mali per ſe ſunt manifeſta, tam enim valida frequensque eſt tuſſis, ut prohibere, etiamſi velit æger, id non poſſit, unde proverbium manavit, tuſſim & amorem diſſimulari non poſſe, & ratio eſt, quia contingit thoracem hîc admodum comprimi, cum haud aliter id, quod noxium eſt, in iis locis educi & quaſi exantlari poſſit, ac cùm tuſſi, vel commotione hac præternaturali, propter ſitum ſcil. & conformationem earum partium, quæ reſpirationi inſerviunt. Sæpè etiam in affectu hoc titillatio in interna oris parte, cum pectoris dolore percipitur, humor quoque ſive ſerum, vel pus, quod in tuſſi ejicitur, varium eſt, mox album, mox flavum, aut rubicundum, quandoque cœruleum, quale ſputum obſervavit, *Nobiliſſ. & Expertiſſimus Dn. Reiſelius*, *Archiater* Stutgardienſis, *Collega &amicus* noſter ſuſpiciendus, *teſtibus Ephem. Germ.* nonnunquam excrementum hoc eſt atrum prout ſæpius ejus generis oculis hiſce noſtris vidimus. Sæpè humor hic peccans procedit è laryngis parietibus, nonnunquam verò profundius materia hæc peccans, in bronchiorum ſc. tubis, interdum in ipſorum pulmonum veſiculis hærens ejicitur, recrementa quoque illa pejoris notæ intra trachææ veſiculas ultimas deponuntur, ex quibus cum vehementi & crebrius repetito tuſſiendi labore & conatu eliminantur. Quandoque ſanguis projicitur in tuſſi, adeſt loquela rauca, quandoque ita abolita, ut vix percipi queat; ægri ſunt colli oblongi, ſæpiſſimè macri & catarrhales. Pergendum nunc ad cauſam.

§. 4.

Digitized by Google

Cauſa. §. 4. Ex Veterum Medicorum placito tuſſis humida ab humore, qui à capite in aſperam arteriam & pulmones depluit defluitque, oritur, qui ſi magnâ copiâ magnoque impetu feratur, maxima concurrit ſpirandi difficultas, ſimul magna gravitas in pectore percipitur, & in dorſo interdum, ubi pulmones nonnunquam membranis affiguntur, pituita ergò craſſa obſtruit, ſecundùm eos, organa reſpirationis meatusque, & has partes exaſperat titillatque. Tuſſim verò ſiccam deducunt vel à vaporibus, vel à materia, ſed nimis ſubtili, viſcida ſimul & adeò glutinoſa, ut exſpui nequeat. A capite contendunt omnem defluere, & ad pectus ruere humorem; eâdem, ſed falsâ opinione, credunt vapores aſcendere poſſe ex inferioribus partibus, videlicet liene, hepate, ventriculo, utero, ad illas partes, unde calefactio, exiccatio & obſtructio, atque aliquando exulceratio oboriantur. Tuſſim ſiccam quoque exoriri poſſe ab iisdem vaporibus, in inflammatione hepatis & febribus, firmiter credunt, in humida quoque tuſſi detineri aliquando in pulmonibus materiam viſcidam, non dubitant, & per id probant, quod in pleuritide, phthiſi, pulmonumque inflammationibus accedat tuſſis. Ex compreſſione ſepti transverſi, ex lumbricis aliisque acribus venenis, illam oboriri poſſe, cum Neotericis haud in dubium vocant. Cauſa verò raucedinis eſt nimia humectatio membranarum laryngem conſtituentium, per catarrhum ſive deſtillationem excrementitiæ humiditatis, in aſperam hanc arteriam delapſæ, qua de re pluribus dictum, ubi de Catharro egimus.

Paracelſus magnorum arcanorum poſſeſſor, affectum hunc *excrementalem* pronuntiat, & ortum ſuum habere ex *tartaro,* ſeu *mucilagine lutoſa* contendit, ſive illa fruſtrata ſeparatione & expulſione in pulmonibus & viis ſpiritus proveniat, ſive in forma reſoluta liquida vel vaporoſa ab aliis partibus transferatur. Per tartarum verò (quem etiam *merdam* & ſtercus cujuslibet partis appellat,) intelligit quemcumvis humorem excrementitium, ſylveſtrem, ſive tenuem, ſive craſſum, qui ſuâpte naturâ ad coagulationem tendit, nec in ſe habet virtutem ad expellendum, ſed vim adſtringentem & acidam, ſeu aluminoſam. Mucus enim partibus adhærens ſenſim ſine ſenſu vi caloris ſicceſcit & craſſeſcit, ac ſuperventu ſpiritus ſalini in viſcum, arenam, bolum, calculum, quæ ſpecies tartari ab ipſo habentur, mutatur. Vel ut cum aliis loquamur, in pituitam ſalſam, vitream, gypſeam, grandinem, tophum, coagulatur & concreſcit. Hic tartarus, lateribus adhæreſcens, meatus anhelitûs reſpirationisque obturat, & acrimoniâ acquiſitâ membranas irritat, apertâ vi pulmones infeſtat, quia naturæ eſt ſalinæ (cujus proprium eſt, ut ex aqua gignatur & coaguletur) ita à vi ſalina diſſolvente, incidente, abſtergente reſolutus tartarus, à ſpiritibus pulmonis mechanicis ſeparatoriis & expulſoriis ſurſum per emunctorium proprium, aſperam ſc. arteriam, rejicitur, ut verbis

bis his deducit *Petræus in Noſolog. Harmonica.*

§.5. *Helmontius* tuſſim & raucedinem oriri ſtatuit ex ſenſu noxii infeſtantis laryngem, à ſui initio, i. e. cuſtodis, uſq; ad pulmonum profunditatem, unde ſordes atomorum aëris, vel fumi acres, aut frigus atrox in laryngem, vel in pulmonum ſubſtantiam ſe inſinuant, & ſi à cuſtode larynx non benè deliniatur, ſic errant exteræ injuriæ, & per abortivam vim excrementa fabricant, hæc de humida tuſſi differit. Tuſſim verò ſiccam provenire credit ex paucitate muci ſalſi (nam cuſtos ſtimulum expulſionis habet ſalſedinem adnexam, ut ſenſationem laryngis proritet, *annotante Grembs. arbor. ruinos. l. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum affectibus*) & quod ſenibus tuſſis familiaris ſit, inde probat *Helmont*, quia extremis laryngis ramis excrementi tantillum reſidet, quod necdum arundines obſtruit, ſin tamen præſentia fermentum locale turbat & minuit, unde in horas ſuſcitantur excrementa.

§. 6. *Williſiana* ex hypotheſi tuſſis cujuscunque cauſa primaria eſt nervorum aut fibrarum ad pulmones pertinentium irritatio, ſæpè etiam humor acris intra ἐγκέφαλον aggeſtus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tuſſim moleſtiſſimam excitat; ſic ſerum ex arteriis in gulæ aut laryngis partes ſuperiores exſtillans, absque notabili pulmonum noxa, tuſſim crebram & moleſtam producere poſſe, haud dubitat ipſe Author. Tuſſis ſicca dicitur Nobiliſſimo noſtro idiopathica, quæ & ob varias excitatur cauſas, horum ductum ſingulorum pulmonarium obſtructio, ſive per compreſſionem, ſive opplectionem, ſive contractionem facta, neceſſariò tuſſim inducit; item illa, quæ fibras nerveas perpetuò irritare queunt, tuſſim ſiccam excitant, inter quæ author inflammationes, tumores, tubercula, ſanguinis, ob plenitudinem vel depauperationem, ſtagnationes, concretiones argillaceas, lapideas, polypos, vermes, &c. recenſet. Cæterum tuſſis ſicca, interdum naturæ inſtinctu, velut antliæ loco, ut loquitur author, excitatur, nimirum ut ſanguis, vel ob propriam dyſcraſiam, vel ob vaſa pneumonica non ſatis patentia, pulmones ægrè pertranſiens, partium harum ſucceſſu promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri poſſit. Quod tuſſim concernit convulſivam, ejus cauſa conjuncta conſiſtit in pulmonum irritatione, partes enim motivæ, nervi videlicet & fibræ nerveæ, quoties irritantur, tuſſim convulſivam efficiunt, materia illa irritans eſt, juxta hunc noſtrũ authorem, ſerum ex maſſa ſanguinea, propter compagem ejus nimis ſolutam, & laxam, perpetim exudans, atque pectoralia moleſtans, quatenus per arterias tum tracheales in laryngis cavitatem deſtillat, inde & raucedo deduci poteſt; ſpaſmodica ergò illa diſpoſitio procedit à materia heterogenea & elaſtica, è cerebro per nervorum ductus, cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapſa. Quare cum ſpiritus fibrarum incolæ ad motus exſpirationis violentos

lentos edendos incitentur, motus convulſivos ineunt, vide de his *ipſum authorem diſſerentem de tuſſi puerorum convulſ.*

§. 7. *Sylvius* Medicorum Batavorum Coryphæus, omne id quod aſperam pulmonum arteriam vellicare, aut quovis modo irritare poteſt, tuſſis cauſam eſſe exiſtimat, ſic quod planè oblinirec aſperam arteriam raucedinis cauſam eſſe putat, quandoque forinſecus aliquod adveniens, vel ore aſſumptum, perperam in laryngem defertur, & propterea tuſſim excitat, quod etiam faciunt humores à capite depluentes, (humidæ ſc. tuſſis cauſa) vel ſunt pituitoſi, nunc acres, ſalſi vel acidi, nunc blandi & inſipidi, nunc craſſi atque viſcidi. Et hæc dicta probat per phthiſicos, quando pus vel ſanies, in aſperam arteriam penetrat, tunc moleſtiſſima excitatur tuſſis, de qua ſola conqueruntur ægri; ſanguinem quoque & pituitam, ſerum nempe coagulatum, ex pulmonum ſubſtantia vel vaſis in arteriam translata tuſſim producere poſſe, author haud dubitat. Tuſſis verò ſiccæ pro cauſis externis Ipſe agnoſcit vel aërem, vel potum frigidum, aſperam arteriam moleſtantem; ex internis verò cauſis Ipſi eſt vel catarrhus valdè viſcidus, vel nimis tenuis acriſque, aliquando halitus ac flatus, à tenui inteſtino ac ventriculo per gulam elevati, & unà cum aëre in pulmones allecti; vel ab effervelcentia inter bilem & ſuccum pancreaticum orta, elevati per venas nempe lacteas in cor, & dein in pulmonum vaſa, indeque uſque ad tracheam ſeſe inſinuantes, ipſam laryngem ad tuſſiendum cogentes. Raucedinis verò cauſam adſcribit ſpiritui ſalino muriatico, non tam rodenti partes voci dicatas, quàm ipſas non ſatis explicabili modo mali afficienti.

§. 8. *Carteſius* ejusdemque ſectarii accuſant, ut ſolent, particulas ſanguinis cuſpidatas, acutas & acriores, quæ per humorum circulationem in muſculos inſpirationi vel exſpirationi dicatos deferuntur, & ibi in majori copia exiſtentes inconſuetâ moleſtiâ partes vellicant, & ſic motum hunc convulſivum excitant, unde *tuſſis illius ſiccæ* natales apparent; particulæ enim acres, cultellorum vel ſtimulorum formâ tornatæ, ubicunque exiſtentes vel advenientes, in dictorum pulmonum vel aſperæ arteriæ ramulorum fibras (niſi vaginis medicamentorum dulcificantium aut viſcidorum includantur) delatæ, neceſſariò producunt ſpeciem quandam convulſionis, tuſſim nempe; eundem effectum habent catarrhi acres, ſalſi deſtillantes, & effluxum in fauces, vel aſperam arteriam habentes; ſimili modo ſanguinis extravaſati per moram mutatæ particulæ & acres factæ, cum bronchia pulmonum irritent, faciunt tuſſim, prout videre eſt in hæmoptyſi. Si ergò particulæ hæ ſibi imperium rapuerunt circa fauces & pulmones, fieri non poteſt, quin excitetur talis motus præternaturalis, nempe tuſſis.

§. 9. Nos abſque verborum ambage & noſtram revelemus de hoc morbo opinionem, *Cardimelechem*

Digitized by Google

verò Regem noſtrum non ſatis defendere poſſe diſſita propugnacula in hoc affectu haud dubitamus, (h. e. fermentum cordis eſt minus volatile) unde hoſtis facilè occupare poteſt ea præmunimenta, puta aſperam arteriam indeq; tuſſim & raucedinem excitare. Ut plurimũ ergò à lymphæ vitio, tanquam hoſte provenire & non à catarrho, uti is vulgò explicatur, hunc affectum putam*. Si quis vero per catarrhum intelligat evaſationem ſeri, & non defluxum à capite, cum ipſo, non diſputabimus, utpote cùm ſub noſtro vexillo militet; hoſtis ergò noſtri Regis eſt lympha, quatenus ex aſperæ arteriæ, & vicinis ſuis glandulis copioſius effuſa, fauces & inprimis aſperam arteriam occupat, nimiâ etiam aciditate ſuâ, quam per moram acquirit, partes has nervoſas irritat vellicatque, unde tam doloroſè dictarum fibrarum motiones, & repetitæ ſpasmodicæ criſpaturæ inferuntur, quo ipſo tuſſis illa moleſta convulſiva oritur; ſi autem ſeroſa illa colluvies ita viſcida eſt, ut planè obliniat aſperæ arteriæ rimas & foſſulas, tunc oritur raucedo. Præcedit ſæpiſſimè aeris inſpirati vitium, dicta loca, quæ penetrat, lædens, inſenſilem transſpirationem nonnihil impediens, unde acrior, acidiorque exiſtit lympha, & uberior ex glandulis ſcaturit, & ſic tuſſim moleſtam cum Coryza producit. Cùm enim corpus humanum valdè eſt calefactum, pori cutanei valdè patent, per quas copioſa materia inſenſibilis tranſpirationis avolat, cum itaque tale corpus frigido exponitur aeri, particulæ multæ aeris ſeſe in poros cutaneos apertos inſinuant, & eos anguſtant, quare inſenſibilis tranſpiratio ex parte impeditur, avolantibus per poros anguſtatos particulis ſubtilioribus craſsiores remanent, quæ poſteà perpetuo avolatu ſubtilium particularum magis ac magis craſſeſcunt & indureſcunt; ſi tunc materia hæc craſſa in muſculis & membranis pectoris & pulmonis hæret, ſuâ acrimonia nervos vellicando tuſsim inducit. Nec hic excludimus quodcunque heterogeneum, quod vel extus vel intus aſperæ arteriæ, aut *pulmonum* fibras ac membranas irritare, vellicare ac criſpare valet, ſive ſit pulviſculus, ſive aer ſive fumus, ſive pituita, ſive pus, ſive ſanies, ſive ſanguis extravaſatus; ſanguinem etiam in raucedine remotè multum conferre extra omnem dubitationis aleam ponimus, quod nos confirmat puella, quæ ex menſtruorum defectu in raucedinem ſemeſtralem incidit, & reſtituto hoc catameniorum fluxu feliciter ab hac liberata fuit. Phlegmata illa in pulmonibus incraſſeſcunt ob frigidum aerem inſpiratum, & particulas acidas aeri immixtas phlegmata incraſſantes.

Tuſsis ſæpiſsimè oritur, ſi fluctuent pituitoſa aut ſalſo-acida in ventriculo, quæ ſucceſsivè irritant ſuperius orificium ſtomachi infenſâ & moleſtâ ſuâ acrimoniâ, inde diaphragma, ipſique proximiores muſculi exſpirationi dicati convelluntur, indeque concutiunt pectora, qualem tuſſim obſervare licuit in fœmina cancro in mamma ſiniſtra laborante, quæ ob muſculos iſtos pectorales ferè ob acrimoniam

niam ſanguinis demanſos continuo aſthmate & tuſſi ſicca laborabat, quæ & tandem indè ultimum vale mundanis dixit. Hiſce præmiſſis triplicem ſtatuimus tuſſim, *humidam* nempe, *convulſivam* ſive *ſiccam*, & *ſtomachicam*. Initium motionis in tuſſi eſt ut plurimum in pulmonibus, tanquam officina reſpirationis, prout videre eſt in phthiſi pneumonia, pleuritide, &c. Dein pectoris muſculi quoque excitantur & irritantur, qui thoracem validè comprimunt, eâ quidem ratione, ad melius expellendum id, quod in viis ſpirituum continetur, cum ſic ſpiritus feratur forâs vehementiùs, quâ vehementiâ ſecum rapit nonnunquam excrementa in itinere exiſtentia. Hoc enim ſtratagemate utitur Cardimelech, ad hoſtem à ſe arcendum, prout Microcoſmetor in cerebro exiſtens, ſternutatione, hoc quod ſibi noxium eſt, ejicit expellitq;. Ad veſperam cùm ægri lectum intrant, tuſſis ingraveſcit, quia particulæ ſalinæ antea immotæ jacebant, nunc à calore lecti magis agitantur, & in nervos impelluntur, & ſic irritationem ad tuſſim efficiunt.

Prognoſis. §. 10. Pergamus nunc ad Prognoſin, Delphicum illud Medicorum oraculum. Prognoſis verò de noſtro affectu inſtitui poteſt ſequens, quod levis ſit quidem affectus, & quandoque citiſſimè eô laborantes deſerat, quod ſi verò diu duret, tuſſis illa non contemnenda eſt, annotante nobiſcum *Sylvio* in Praxi Med. Radices enim agens, abſque læſione pulmonum vix recedit, quippe latex ſalſus, ſeu acris quicunque evaſatus, & moram trahens, acrior & ſalſior redditur, à quo dein faciliùs pulmo flaccidus & tenuis texturæ erodi poteſt. Tuſſis ergò diu perſeverans, ad phthiſin ægrum ducit aliquando etiam vel ob violentum conatum motum:que pectoris, vel ob acrimoniam humorum latentium, vaſa & veſiculæ pulmonum rumpuntur, unde ſputum ſanguinis prodromus ſc. futuræ phthiſeos ſeu ulceris pulmonis oritur. Tuſſis enim ex ulcere ſpiritualium partium, aut ex earundem partium abſceſſu, perículoſiſſima eſt. Tuſſis quæ antea humida erat, ſubitò in ſiccam deſinens cum pectoris gravitate, pulmonum exulcerationem minatur, indeque periculoſa eſt; tuſſis continua à veteri obſtructione, ſimul laborantibus pulmonibus, aut etiam ipſis corruptis, difficilis exiſtit curatu. *Sicca* tuſſis cum febricula, & quidem à cibo plus ingraveſcente, & cum æger nihil exſpuere poſſit, febrem arguit *hecticam*, ſic & illa ſicca tuſſis cum maximo conatu, in prægnantibus oborta periculoſæ eſt aleæ, & nonnunquam abortum infert. Contra tuſſis cum modico conatu, alleviatione, multa & veloci expulſione, ſine labore & fatigatione, abſque periculo eſt.

Cura Diætetica. §. 11. Fuit hactenus ipſe morbus, cui ſubjungenda eſt cura. Fons Diæteticus præcipuos utilitatis ſuæ rivulos in προφυλάξει oſtendit, utpote in qua exacta victus ratio requiritur. *Aer* itaque eligatur temperatus, & ad ſiccum vergens, qui in tuſſi maximè

 prodeſt

prodeſt, à temperatura verò ſua deſciſcens, quatenus inſpiratur aer, vel corpus circumambit, vel etiam, ceu *Sylvius* vult, cum ſaliva deglutitur, particularum quibus conſtat acrimoniâ nitroſâ, exiſtente inprimis brumâ, faucibus & pulmonibus irritando nocet, juxta edictum *Coryphæi Medicorum Hippocratis, S. 3. aphor. 13. Tuſſes fiunt hyeme, & S. 3. aph. 5. ut & S. 5 aphor. 24. frigida, ut nix & glacies, ſunt pectori inimica*, inde moventur tuſſes & deſtillationes; cũ ergò ſol limitem ſui à nobis receſſus extremũ in Capricorno tenet, tuſſes vigent, idem faciunt cùm Virgo & Libra pluvias de nubibus aquas proliciunt. Vitetur angue & cane pejus aer quicunque impurus, nebuloſus, fumoſus, humidis vaporibus repletus. Quod *cibum* & *potum* concernit, ille ſit temperativus, & blandis ſuavibusque particulis ſuis demulceat partes membranoſas, & fibroſas ſenſiles, fugiantur cibi acres, ſalſi aromatici, aliaque alimenta ſerum fluxile & acutum reddentia, ab acribus enim ſuccis fit roſio & vellicatio harum partium, nocent & ſalſa quæcunque, vel fumo indurata, vel ſale muriatico condita. *Potus* ſit ptiſana Veterum, aut mulſa, vel decoctum hordei cum paſſulis & ficubus, vel ex ſpeciebus pro decocto pectorali, in *Pharmacopœa Auguſtana* deſcriptis, vel aqua ſulphurea prope Francofurtum Saulwaſſer dicta. Nocet frigidiſſimi potus larga & confertim facta ingurgitatio, ab unico enim hauſtu vel cereviſiæ, vel aquæ moleſtam obſervavi tuſſim. Vinum quoque quodcunque novum, tenue acidum, inprimis Franconicum, maximè obeſt; muſtum quoque ob particulas acidas, quas in ſinu ſuo habet, nocet. Tertium inter res non naturales ſibi vendicat locum *motus* & *quies*, quæ mediocriter ſe habeant, diuturnus enim & nimis vehemens motus omnes humores inprimis *laticem* acriorem reddit, & eum evaſari facit, unde *Rabbi Moſes 23. ſectione ſcribit*, tuſſim, ſternutationem, & ſingultum curari interdum, cum homo ſuſtinet, atque ſeſe ab iis, quantum fieri poteſt, motibus efficiendis abſtinet. Nocet & quies nimia, quia Cardimelechen noſtrum ad regendum ſpiritus, & ſanguinem ad motum ineptum reddit, & ſic hoſti manus dat, unde pituitoſi, craſſi, acresque humores ingruunt. Eadem ferè ratio eſto (4.) *Somni & vigiliarum*, quæ exceſſu peccantia magna in tuſſi incommoda afferre poſſe, jam olim ſcripſit *Ludo Septalius §. 165. de tuſſi.* Quintam claſſem occupant *Excreta Retenta*; alvus arte ſolvatur, ſi naturâ haud reſpondeat, ſi enim impediatur vel alvi, vel urinæ, vel uteri fluxus ordinarius & naturalis, ut exemplum dedi, tum ſerum in corpore cumulatur, indè inundatur Cardimelech, à qua inundatione, non poteſt non fieri, quin tuſſes ſeroſæ & inordinatæ excitentur. Agmen claſſium claudunt animi pathemata, inter quæ eligantur gaudium & moderata animi excitamenta, obſunt è contra curæ graviores, ira, mœror diu continuatus, qui facilè primas tenet, quia indè *Cuſtos laryngis* & *Cardimelech* offenditur,

unde

unde iraſcens hiſce in partibus vellicationem & irritationem fibrillarum nervoſarum, infundendo particulas acres, inducit.

CuraPharmaceutica. §. 12. Examinemus nunc illa, quæ ab Authoribus, de hujus affectionis curatione proferuntur, eaque pro more in 7. claſſes, & quaſi capita diſtinguamus, ne multiplex & confuſa rerum imago mentis aciem obtundat. In prima verò claſſe ponimus Veteres, qui hoc in affectu humores in corpore redundantes omnium primò naturæ obedientes reddunt, per *præparantia*, quare ſi à frigido, craſſo viſcidoque humore tuſſis producatur, tunc utuntur attenuantibus, incidentibus, detergentibus medicamentis; ſi verò à tenui calidoque humore proveniat tuſſis, incraſſantibus atque inſpiſſantibus utendum eſſe præcipiunt. *Præparantia* prioris generis ipſis ſunt, ſyrupus de hyſſopo, de praſſio, de glycyrrhiza, capill. Vener. calaminthæ, de ſtœchade, oxymel compoſ. ſcyllit. ſyr. acet. Mel roſarum, decoctum ficuum, paſſular. glycyrrhiz. herb. capill. Veneris, hyſſopi, praſſii; aqua ſcabioſæ, marrubii, fœniculi, hyſſopi, &c. Poſterioris verò generis præparantia ſunt, ſyrupus violarum, papav. jujubin. nymphææ, myrtin. aqua hordei, quæ admodum juvare creditur; cum verò materiam peccantem ſic præparaverunt & correxerunt, purgante medicamine eos humores evacuant, ipſorum *vacuantia* ſunt ſequentia: Diaturbith. cum rhab. elect. Indum majus, diaphœnic. elect. roſat. hiera picra, pilul. cocchiæ, aloëphang. aureæ, de ſarcocolla, de agarico, maſtich. manna, caſſia, decoct. fol. ſenn. &c. Eſto ex veterum ſcrinio formula una & altera.

℞. *Decoct. hyſſop. & fœnic.* ℥iij.
adde Diaturbith. c. rhab.
El. Ind. ana ʒiij.
Syr. glycyrrhiz. ℥ß. *M. f. potio.*

Vel ℞. *Decocti pectoral. c. ſenna, polypodio, ut artis eſt.*
Colatura infunde agarici recenter trochiſcati ʒj.
rhabarb. el. ℈iiij.
Cinnamomi ʒiß.
Expreſſa diſſolve antidoti Indi Majoris ʒij.
Oxymell. ſcyllitici ℥j. *f. potio.*

Et hâc potione utuntur in craſſa & viſcida materia, in calidiore verò tuſſi utuntur ſolâ caſſiâ, vel unciis duabus mannæ Calabrinæ in aqua hyſſopi ſolutæ.

Dein *Ipſi* in tuſſi materiam, quam è capite ad pulmones credunt ruere, clyſteribus, errhinis, venæſectione, cauteriis, & balneis avertere conantur; poſtea illa, quæ ſiſtere poſſunt materiam ad pulmones deſcendentem præſcribunt, de quibus ad nauſeam in *capite* de *Catharris* diximus. Poſtremò, quæ materiam pulmonibus infarctam educere poſſunt, præcipiunt, quibus addere ſolent, quæ ſimul viſcus debile roborant. *Promoventia* ſputum ſunt, ſyrupus glycyrrhizæ, ejusque ſuccus inſpiſſatus, diatragacanth. looch ſanum, è pulmone vulpis, de pino, diapenidium, enula campana, rad. ireos Florent. eſto ſequens formula:

℞. *Sacchar violac.*
nymph. ana ℥ß.
diatragacanth ſine ſpec. ʒ ß.
ſucci glycyrrhiz. ʒ ij.
rotul. bechicor. ʒ j.
ſtyrac. calamit. ʒ j ß.
myrrha,
roſar. ſiccar. ana ʒ j.
tragacanth.
nucum pinearum ana ℥ß.
ſyr. violac. quantum ſufficiet, fiat Eclegma, vel lohoch.

Externa *emollientia* ſunt unguentum dialth. oleum lini, butyrum recens, ol. amygdd. dulc. mucilag. lini, fœnugræc. crocus; eſto formula:

℞. *Rad. ireos pulv.* ʒ ij.
farin. lupinorum
pulv. hyſſopi ana ʒ ß.
croci gr. vj.
ol. chamomill.
lini
lil. alb. ana ʒ vj.
M. c. pauca cera f. Unguentum.

Corroborantia dicuntur Theriaca, Mithridatium, bis in ſeptimana aſſumpta, ſpec. diaireos Salom. looch ſanum, de pino, diapenid. capill. vener. beton. ſyr. meliſſæ, looch ad aſthma, decoctum lignorum, guajac. ſaſſafras, &c. & cucupha ex roſis ſiccis, caryophyll. macere, ſemine nigellæ, rad. cyper. ſuccin. citrin. ladano, ſtyrac. paratum, capitis vertici imponunt. Si propter irritationem nimiam fiat tuſſis, quidam Veterum Practicorum haud ineptè magni faciunt decoctum hordei cum ſachari modica quantitate paratum; & *narcotica* detengertibus aliis medicamentis admixta exhibent, ex. gr.

℞. *Succi glycyrrhiz.* ʒ ij ß.
farin. amyli ʒ j ß.
croci
myrrh. ana ʒ ß.
opii gr. iij.
ſtyrac. calam. ʒ iij.
ſyr. violar. q. ſ. f. pilula, detur ʒ j. *ſub ingreſſum lecti.*

Vel ℞. *Diacod. Auguſt.* ℥ j.

Ubi autem materia maturitati appropinquaverit, ſatisque attenuata fuerit, plurimum prodeſſe volunt decoctum ex ficubus, uvis paſſis, glycyrrhiz. hyſſopo, violis, ſem. cydonior. rad. alth. &c. ſuffumigia quoque hic ſibi locum vendicant. Tandem in caſu deſperato adhibent cauteria tum actualia, tum potentialia, veſicatoria, hirudines, frictiones, ſcarificationes, &c.

§. 13. Hæc prima eſt acies, ſuccedunt ſecundâ *Chymici*, qui per arcana Paracelſi, per depurationem ſc. morbum hunc felicius tollere nituntur, ſi ergò tuſſis à materia viſcida vel tartaro veniat, magnifaciunt flores, tincturas, butyrum antimonii, rubinum, balſamaque ſulphuris, cum gummi, myrrha, thure, aloe, croco, terra ſigill. parata, &c. oleum quoque vitrioli & Philoſophorum magnæ efficaciæ eſſe hoc in affectu, deprædicant. Eſto formula:

℞. *Aq. tuſſilag.*
veronic. ana ℥ iij.
Spir. vitriol. philoſoph.
Ol. aniſi
fœnicul. ana ℈ j.

Syrup.

Digitized by Google

Syrup. liquiriz.
violar. ana ℥j. *M.*

Opiata quoque hoc in caſu commendant ſummoperè Chymici, adjectâ hac cautelâ, ne viribus valde infirmis, vel cum pectus recrementis refertum eſt, præſcribantur, nam etſi tuſſim mitigent, & dulcem mortis ſæpè conſanguineum ſomnum accerſant, tamen anguſtiam & difficilem reſpirationem adaugent. Minori verò doſi cum abſtergentibus mixtum laudanum opiatum, efflagitante neceſſitate, in fluxione tenui & acri, in principio ſc. exhibendum, admittunt.

§. 14. *Helmontius* & ejus Diſcipuli rejiciunt in tuſſi purgationes tanquam nocuas, excrementa non cedere per laxantia credentes, etſi videatur diminutum ſputum à purgatione, hoc enim evenire reſpondet ex diminuto meſaraico cruore, adeoque ex parciori diſpenſatione alimenti; accedit præterea, quod laxantia totius generale robur debilitent, unde plus fellis, quam mellis habent. Tuſſis ergò Ipſius Helmontii conſilio narcoticis curabitur, in hunc finem commendat *laudanum Paracelſi*, ut ita citra ſomnum in pace, quiete, & citra *tuſſim*, ſibilum & ſtertores introducatur reſpirandi libertas. Remedia enim quævis anodyna, vi reſtaurante & demulcente prædita, placant ſedantque omnia ſymptomata furibunda, quæ degener phlegma & ſputum, quamdiu à vitio fermenti digeſtivi, adeoque defectu regiminis Duumviratus dependet, cohibent & tollunt; idque jure Duumviratus ſtomachi, qui ſolus vi digeſtivâ generali, medicamentorum ope adjutus, compeſcere valet errores vitiaque digeſtivorum, productiones excrementorum in pulmone, niſi pulmonum proprio defectu fiant à corruptione roboris innati, qui tunc invito ſtomacho in tabem abit. Inter anodynorum arcana refert Cl. Author Anodynum ſaccharinum ſulphuris, è floribus ejus aptè reſolutis & apertis præparatum, viſque hujus medicamenti anodyna inde eluceſcit, quod & adhuc intra ſtomachum detenta, ſuâ luce ad regimen pulmonis ſpirituale citiſſimè contendat. Aliquid & præſtat fumus ſulphuris accenſi, qui penetrat, pulmoneſque adjuvat, quemadmodum vinum à corruptione liberat ac præſervat. Opium etiam & opiata, ita præparata, ut lethalia ſeparentur, conducunt, ſi enim quis noverit è papavere lethalia ſegregare, is certè nactus erit in tuſſi remedium palmarium & egregium, id quod per liquorem alkaheſt præſtabitur, referente *Cl. Grembs in arbore ruinoſa lib. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum defectibus.* Laudanum ergò Paracelſi & Elixir proprietatis ipſius & alkaheſt, ſolam pacem & quietem Archæi cohibitionemque erroris & degenerationis digeſtivæ introducunt, & ſputa flava & humida compeſcunt atque in alba ſanaque mutant. Commendat ſimul & author noſter remedia *pleuritica* & *vulneraria* in potu uſurpanda.

§. 15. *Williſius* in tuſſi, ſtipatus tribus indicationibus, rem ritè peragere nititur (1.) ſanguinis inordinationem à qua ſeri fluxiones fiunt, ſedat & tollis,

lit. (2.) cruoris recrementa, ab eo ſecedere apta, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emunctoria derivat. (3.) ipſos pulmones contra ſeri aliorumque ſuſceptiones corroborat, ſimulque contra frigoris externi occurſus munit.

Prima indicatio reſpicit ſanguinis effervescentiam nimiam, quâ ſanguis in vaſis ſuis, propter effluvia cohibita (ſi *Sanctorio* enim, qui quantitatem amittendorum & perſpirandorum æquâ examinavit lance, & libravit, credimus, plus unâ *die naturali* per inſenſibilem tranſpirationem evacuatur, quàm per alvum 15. dierum ſpatio) nimis æſtuat & ebullit, unde ſerum aliique humores à complexu ſuo facilius dimittuntur. Ad hanc ergò tollendam & mitigandam, ſedulò vitetur frigoris injuria, & inſtituatur tenuis victus ratio, & diaphoreſis procuretur, veſperi ac manè à liquore poſſeti cum roremarino, aut ſalvia, ſudatio levis provocetur; his etiam nihil proficientibus ad V. S. modò vires & conſtitutio permittant, progrediendum eſt. In hunc finem conducunt quoque decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates deſtruunt, ſanguinis diſſolutionem ac in ſeroſitates fuſionem inhibent aut ſiſtunt; hinc proſunt medicamenta ex ſulphure parata.

Secunda indicatio, ut ſerum aliaque ſanguinis recrementa, à pulmonibus derivata, per alia emunctoria evacuentur, perficitur medicaminibus diaphoreticis, diureticis, & lenibus purgantibus. In hunc finem poſt celebratam V. S. mite catharcticum N. Author exhibet, & id aliquoties repetere ſolet. Dein decocta pectoralia ex rad. cherefol. ruſci, bruſci, enulæ campanæ parata, exhibenda eſſe præcipit. Millepedes, ſal ſuccini volatile, aliaque ſalia fixa, & pulveres teſtaceos, tanquam diuretica, quoque commendans, in quem ſcopum quoque magnifacit pilulas de terebinthina.

Tertiâ indicatione catharri ſuppreſſionem Ipſe intendit, & contra humorum fluxiones ac frigoris occurſus munit, per linctus & eclegmata varia. Dein cumprimis duo reſpicit (1.) ut vaſorum & glandularum oſcula, in tracheam dehiſcentia, ne ſeroſitates in eam nimis exſpuant, modicè adſtringentibus occludantur, & (2.) ut ductuum laryngis latera ſatis demulceantur, deliniaturque, ut nec à ſeri acris ſuffuſione, neque à frigoris |externi occurſu offendantur, inque tuſſim moleſtam continuè irritentur. Ad glandularum ora dehiſcentia conglutinanda Noſter commendat conſerv. roſar. rubr. olibanum, looch de pino. Formulas quaſdam in juniorum gratiam, & quidem eas, quas & nos uſu comprobavimus, ex ipſo Autore ſubnectemus, ex. gr.

℞. Ol. amygd. dulc. rec. expreſſ.
ſyrup. capill. ven. ana ℥iß.
ſacch. candi ℥ij.

M. terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albeſcat, lambatur.

Illuſtris author non novit præſtantius

tius ſequenti remedio in tuſſi quacunque, modo febris abſit.

℞. Tinct. ſulphur. ℥ß. *d. ad vitr. Doſ. gutt.* vj. *ad* x. *mane & veſperi in cochleari ſyr. violar. exhibenda.*

In hunc finem commendat quoque balſamum ſulphuris, Peruvianum, opobalſamum à gutt. ȝ. ad. 10.

Inter trochiſcos habet ſequentes à Nobis ſæpius etiam comprobatos.

℞. Sem. papav. alb. ʒ vj.
pulv. fl papav. rubr. ʒj.
extr. glycyrrhiz. ʒij.
lact. ſulphur. ʒß.
ſacchar. penid. ℥ ij. *ſolut. tragacanth. q. ſ. f. maſſa pro formand. trochiſc.*

Vel ℞. *Spec. diaireos*
diatragacanth. fr. ana ʒ iij.
fl ſulphur.
pulv rad. enul. camp.
benzoes alb. ana ʒ j. *adde*
elaoſacchar. aniſi ℈j.
ſacchar. albiſſ. ſolut. & ad tabulat. cocti ℥viij.
f. a. l. Tabula pond ʒß.

Inter pilulas ſequentes commendat author.

℞. Pulv. rad. enul. comp.
liquirit.
fl. ſulphur. ana ʒj.
benzoes ʒß.

pic. liquid. q. ſ. f. m. in pilulas exiguas efformanda doſ. num. ȝ. vel 4. veſperi & mane. Sic & juxta *Noſtrum* in tuſſi conveniunt decocta ex lignis notiſſimis. In tuſſi verò convulſiva, ſeu ſuffocativa, pueros & infantes ut plurimum infeſtante, in qua infantes tuſſientes quaſi præfocati ejulant, & ob ſanguinem ſtagnantem in vultu nigri evadunt, potisſimum conducere ait ſequens.

℞. Muſc. pyxidati ʒ iij.
lact. ſulp. ʒj
ſacchar. candi ʒß.
m. f. pulv. ſubtiliſſ. doſ. ℈j. *bis in die.*

In hac ſpecie tuſſis terriculamenta varia convenire addit author, quæ & alia apud ipſum videas, volumus.

§. 16. *Sylvius* ad pituitoſos acidosque humores è capite in arteriam aſperam depluentes & inde tuſſim excitantes corrigendos magnificat ocul. ♋. corall. margarit. &c. ad ſalſas verò humores emendandos gummi tragacath. Arabic. rad. althçæ ipſiusque ſaccharum, radic. liquirit. ejusdem ſuccum inſpiſſatum, pil. de cynogloſſ. de ſtyrace, aut rotulas ſequentes.

℞. Sem. hyoſciam. alb.
papav. alb. ana ʒ ß.
Thuris maſcul.
myrrh. rubr. ana ℈j.
croc. optim. ℈ß.
ſucc. liquirit. inſpiſſat. ʒj.
ſacchar. althaa ʒß.
gumm. tragacanth. in aq. roſar. ſolut. f. l. a. Rotula.

Hiſce ut plurimum utitur author in caſu, quando humores ſunt tenues, quando verò ſunt craſſi, & viſcidi, qui ſui attenuationem deſiderant, tum præſcribit oxymel ſimpl. & ſquill. ſyr. de hyſſop. vel de duab. radicibus, cochleatim uſurpanda. Sit formula ex ſcrinio authoris:

Digitized by Google

℞. *Aq. hyſſop.* ℥ij
oxymel ſquillit. ʒvj.
ſyr. de hyſſop.
capill. vener. ana ℥j.

m. d. ad vitr. de qua mixtura aſſumat æger cochleatim. Si tuſſis oriatur à ſanguine fervidiore in aſperam arteriam è capite, vel alio loco, delato, curabitur V.S. Si imprimis plethora concurrat, & ſi fervor magnus adſit, auſteriuſculis compeſci debet, in quem finem ſequens author commendat apozema:

℞. *Fol. plantag.*
ſemper viv. maj.
acetoſell. ana M. j.

coq. ex aqua hordei colat. ℥xx. addendo.

ſyr. d. jujub. ℥iiij.
lapid. prunell. ʒj.

m. cujus apozemat. hauſtum aſſumat æger ad quemvis ſanguinis æſtum, & ſubſequentem nonnunquam hæmorrhagiam.

Sicca verò tuſſis juxta mentem *Noſtri* ab aëre aut potu frigidis orta, curabitur compreſſo anhelitu, quâ compreſſione ſemetipſum curavit author. Si verò tuſſis ſicca ortum habeat à valde tenacibus, ſeu viſcidis humoribus, tum incidentibus utendum præcipit, ut ſunt trochiſci bechici albi, & nigri, rad. helen. pulv. & cum ſaccharo in rotulas redacta; dein evacuantibus variis humores iſtos educendos ſuadet. At halitus flatusque ab inteſtino tenui quocunque modo aſcendentes ad pulmones, & tuſſim ſiccam producentes diſſipandos eſſe carminativis vult, ut ſunt aquæ, ſpiritus & ſemina carminativa, &c. Raucedinis verò graviſſimæ, ad plures menſes durantis, curationem inſtituit per ſolum ſpiritum ſalis armoniaci, exhibendo indies in potu ordinario aliquot ejus guttas.

Carteſiani feliciter tuſſim curant particulas illas acutas, & vellicantes nervoſas membranas in aſpera arteria, vel in pulmonibus exiſtentes, obtundendo, & hebetiores reddendo, ut & demulcendo, quem in finem commendant *dulcia*, (inprimis ſi phlegmata ſint ſalina, & gulam erodant, gulam enim & pulmones à ſalina acrimonia præſervant, ſed non intus ſumantur,) & opiata, quæ etiam humorum acrimoniam temperant, laudanum videlicet opiatum Paracelſi, vide *Arcan. Moſis Hornii* p. m. 156. conducit eodẽ Authore acetum ſcillitic. ſi nempe pituita viſcida commixta ſit, in ſummo æſtu teſtacea, vel ponderoſa exhibent quæ nempe particulas illas acutas & ſcindentes hebetiores reddunt, ut & imbibunt, non aliter ac oculi cancri aceto injecti, ipſi aciditatem adimunt, qualia ſunt oculi cancr. lapis prunell. corall. &c. pro purgatione Mercurium dulcem commendant, pituitam enim optimè incidit; ſed ſi phlegmata ſint tenuia, opiata præſcribunt. In reliquis ferè cum prædictis authoribus & nobiſcum conſentiunt.

§. 18. *Noſtras* nunc pyxides referemus, & apum more flores, quatenus videntur mellificii proventum adaugere poſſe, delibemus. Si ergo tuſſis à larynge affecta, vel aëre inclementiore irritata oriatur, conducunt opiata, papaverina, opii nempe parentes,

Digitized by Google

tes, tennes enim catharros ſiſtunt incraſſando, partim ſenſum moleſtum in larynge, & pharynge irritationis levant, & hoc modo factam lymphæ uberiorem per fibras coarctatas ex glandulis expreſſionem impediunt. Exinde conveniens, & tactui laryngis proportionata temperatura interea acquiritur, adeoque coctum & incraſſatum apparens ſputum facilius poſt talem paulo viſcidiorem conſiſtentiam, impetum aëris eliſionis & excretionis, ejicitur. Exhibere ergò ſolemus in tuſſi prædicta felici cum ſucceſſu opiata, ut ſunt noſtro modo præparatum laudanum opiat. Theriac. cæleſt. diacodium, pil. de ſtyrace, anchora ſalutis, Tinctura opiata *Wedelii*, pil. de cynogloſſ. Eſto in juniorum gratiam formula una aut altera:

℞. *Spermat. cet.* ʒ ß.
ſuccin. prepar. ℈j.
Theriac. cœleſt. Hanovienſ. gr. IV.
m. f. pulv. pro 2bus doſ. veſperi ante cœnam, & hinc ſub introitu lecti exhibendus, & quidem in juſculo vel ſubſequenti vehiculo.

℞. *Aq. fenicul.*
loch. ſani ana ℥ iß.
ſyr. de Eryſim. Lobel. ℥j.
M. D.

Alia formula pulveris:

℞. *Spermat. cet.* ℈ij.
fl. benzoin.
myrrha ana ℈ß.
laud. opiat. gr. iij. *M. f. pulv. pro 3bus doſ.*

Conducunt & papaverina illa in catharris ſalſis; Eſto formula:

℞. *Looch. de papav.* ℥j.
ſyr. myrtin.
diacod. ana ʒvj.
ſpec. diatragacanth. fr. ʒj.
bol. Armen. ʒß.
ſuccin. prap. ℈j.
M. cochleatim æger aſſumat.

Proſunt & rotulæ ſequentes, quas in catharris ſeroſis ſemper probatas reperi:

℞. *Spec. diaireos ſimpl.*
diatragac. fr. ana ʒj.
myrrh. ℈ß.
bol. Armen. prap. ʒ ß.
conf. alcherm. ʒj.
extr. farfar.
enul. camp.
xyloaloës ana ℈ß.
conſerv. roſ. rubr. ʒ vj.
ſacch. albiſſ. ℥ vj.
M. F. Rotula.

In hoc caſu pro potu ordinario convenit decoctum lignorum imprimis ligni Braſilienſis rubri, additis aliis pectoralibus. Quod ſi tuſſis radices egerit, atque ab acido viſcido ſero pulmonem veſiculis impacto originem duxerit, magnifacimus in ſignum curationis incidentia & aromatica, ſalia volatilia, amara, &c. præ aliis decoctum rad. enul. campan. cum uvis Corinthiacis commendantes, item ſpir. ſalis armoniac. aniſatum ad gutt. aliquot exhibendum, Balſ. ſulphur. & liquorem C. C. ſuccinatum, quo poſteriore plures inveteratas curavimus tuſſes; inciſâ, correctâ & liquefactâ materiâ hâc viſcosâ & tenaci, ad purgantia confugimus, & ſequentes pilulas præ aliis optimi ſucceſsûs reperimus:

Digitized by Google

℞. Pil. marocoſt. ʒ ij.
extr. enul,
rad. angelic. ana ʒ ß.
ol. ſulphur.
aniſi.
fœnicul. ana gutt. vj.
pulv. card. bened. ℈ j.
ſuccin. ppt. ℈ ß.
ſpir. terebinth. gutt. v.
M. f. maſſ. pilularis de qua capiat ʒ ß.

Si multum ſalis humoribus admixtum eſt, & gula ab acredine irritatur, ita ut tuſſis cauſa multiplicetur, in ore eclegmata vel ſuccus liquiritiæ teneatur, ut fauces ab acredine liberentur. In tuſſi hac ſuccus ſimplex, in aſthmate aniſalus ſumi debet.

Si ſimul adſit raucedo, conducet ſpir. ſal. armon. in potu, ad mentem *Sylvii*, vel ſeq. Electuarium:

℞. Succi braſſic. depurat. ℥ ij.
ſacchar. penid. ℥ ß.
oxymell. ſquillit. ℥ j ß.
pulv. rad. alth. ℥ j ß.
M. f. Electuarium.
Vel rob. paſſulatum.

Hartmannus pro incidenda materia viſcida laudat liquorem ſacchari cum raphani taleolis & melle paratum, item ſpir. vini cum ſaccharo deflammatum, quem vocat oleum ſacchari magiſtrale; ſed nos à ſaccharinis potius abſtinemus, homines enim tuſſiculoſos maximè lædunt vulgo uſitata dulcia, ſanguinem enim dulcem hæc non reddunt, ſed pulmones aliasque fibrillas potius exaſperant exeduntque, quod per ſequens probari poteſt, ex ſaccharatis enim deſtillari poteſt ſuccus acidus, ità corrodens, ut linguam conſtringat, dentes ſtupefaciat, inteſtina torminibus divexet, imo metalla corrodat, diſſolvatque antimonium, quæ ſi perpenderent delicatuli non ſeſe ſaccharatis adeò emaciarent, & in multas ægritudines ſeſe præcipitarent. Conſtat quoque ex his, quam inconſideratè noſtri *Galenici* ſæpius in hoc affectu ſaccharatis inſiſtant, ut optime *Clar. Joh. Helfr. Jüngken, in Medico ſuo præſenti ſeculo accommodando, p. m.* 547. dicat: Nec conjicere poſſum vias, per quas hæc dulcia pulmones intrent integra, nec reſoluta, per aſperam arteriam in illos illabi haud poſſunt, cum nec ſubtiliſſimi liquoris guttula abſque dolore & ſuffocatione tranſmitti poſſit, ac propterea valvula obſtet; per ventriculum & longiorem viam abſque reſolutione haud migrant, & tunc ſi reſoluta illuc perveniunt, quid aliud, quàm malum augendo agunt, reſolutæ ſc. particulæ acidæ. Eſt quidem & ſaccharatis ſuus uſus, ſed nullum unquam vidi phthiſicum inde reſtitutum.

Potiùs ergo illa dulcia quæramus, quæ non mutant ſuam eſſentiam, ſed integris viribus ad hoſtem vehuntur, talia ſunt ſulphurea exaltata, & volatiliſata ſalina, experimentum ergo *Amati Luſitani* ad tusſim inveteratam ſuademus:

℞. Sulphur. flav. ʒ ß.
benzoin. ℈ j.

In ovo ſorbili mane jejunè, & eundo cubitum, ſorbendo ſumatur. Si ſimul adeſt raucedo prodeſt tale vel ſimile decoctum:

℞. Hord.

℞. *Hord. mundat.* mj.
paſſul. minor. ℥j.
rad. liquirit. ʒij.
ſem. braſſic. ʒiij.
herb. hyſſop.
cent. minor. ana M. j.
caricar. ping. N. vj.
Coq. in ſ. q. aq. commun. pro qualibet doſi adde ſyr. de eryſim. ʒjß. *M.*

Vel ℞. *Succi braſſic.* ℥ij.
pulv. ireos flor. ʒij.
mell. q. ſ. coq. ad conſiſt. Elect.

Si tuſſis deſperata, & hæmoptyſis concurrente ſimul effervеſcente ſanguinis motu, *Fauſii* decoctum pectorale conducet, quod deſcribit prælaudatus *Jüngken*. Vel cepæ, vel allium cocta comedantur. Quodſi tuſſis ex ſtomacho oriatur, qui præ cæteris tuſſibus eſt magis furibundus, materiã hancce viſcidam, mucilaginoſamque in ſtomacho hoſpitantem, eliminandam cenſemus, quo nihil præſentius quàm vomitorium, præſens namque levamen adfert, poſtmodum ad reliquias materiæ acidæ mucilaginoſæ reſolvendas & fibrillas tunicarum ventriculi deliniendas, conducet ſequens:

℞. *Aq. hyſſop.*
menth. ana ℥jß.
liquor. ex raphan. c. ſacchar. parat. ʒjß.
ſpermat. cet.
ſyr. de nicotion.
eryſimo ana ℥ß.
M. f. mixtur. cochleat. ſumend.

Vel ipſum ſperma ceti non rancidum exhibeatur cum juſculo calido à gr. x. ad ℈j. imo ʒj. Acida tuſſim imminuunt, ſi ſint volatilia, non verò fixa, quatenus ſal infringunt, & pituitam diſſolvunt, quod acida tuſſim movere dicantur, hinc eſt, quod acida dum aſſumuntur, gulam à ſalinis phlegmatibus jam quadantenus excoriatam irritent, quæ tuſſis ſtatim poteſt ſedari, ſi os aqua colluatur, ſed acida debent eſſe volatilia, alias enim phlegmata coagulant. Gravidæ quoque laborant ſæpius tuſſi ſicca, in qua curanda proſunt pil. de cynogloſſa, vel de ſtyrace, bis vel ſemel in ſeptimana ante cubitum aſſumptæ; eſto formula:

℞. *Maſſ. pil. de ſtyrac.* ʒj.
M. f. pil. pondr. gr. j.
aſſumat ægra ſeptem cubitum itura.

Myrrhata in tuſſi à quacunq; cauſa orta haud contemnenda ſunt; aliaque externa, quibus annumeramus ſequens linimentum ad pectus inungendum:

℞. *Ung. pectoral.* ℥j.
axung. taxi
anſeris ana ʒij.
croc. oriental ℈ß.
M. f. unguentum.

Vel ad plantas pedum,

℞. *Allii n.* ij.
axung. ſuill. q. ſ.
lucii ʒij.
M. F. l. a. Linimentum, quo planta pedum inungantur. Quod & poteſt fieri ſolâ pinguedine lucii piſcis, quæ peculiari & ἀῤῥήτῳ motu agit in pulmones, eorumq; infarctus invertit.

Reliqua chirurgica externa in tuſſi, veſicatoria, cauteria actualia aut potentia-

Digitized by Google

tentialia, V.S. balnea &c. ex præcedentibus colligantur. Frictiones & ligaturæ non niſi maxima ægri incommoda adferunt.

In Raucedine cum tuſſi conducunt pilulæ de cynogloſſ. & ſtyrac.n. 5. ante cubitum deglutiendæ; paſſul. major. etiam in ſpiritu vini, vel aniſi macerentur, & aſſumat æger cochleatim; magnifacio & zinziber in China condit. & omnia myrrhata.

In tuſſi etiam pectori externè applicari poteſt pellis cygni, vel etiam pectus adipe cygni poteſt inungi; Hœferus commendat in paroxyſmo, ſi pedes deponantur in aquam calidam.

Hiſce nunc claudemus rivos, ſat enim prata bibêre.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT II.

De

ASTHMATE.

§. 1. IN capite præcedenti deſcripſimus incommoda tuſſis, quam ſequitur nunc malum periculoſius & difficilius, quod Græcis *Aſthma* dicitur, aliis Epilepſia vel caducus pulmonum, nonnullis difficilis reſpiratio, aut anhelatio. *Deſcriptio.* Deſcribitur vulgo, quod ſit difficilis ſeu crebra quædam reſpiratio, nunc cum, nunc ſine febre, aliquando cum ſonitu & ſtrepitu, interdum ſine illis exiſtens, à bronchiorum & cellularum pulmonis obſtructione quacumvis, vel potius, ut aliis placet, anguſtia eorum, ortum habens. *Differentia* Hæc definitio eſt; nunc differentiæ ſunt annotandæ, quorum vulgo tres ſtatuuntur, dum enim difficilis hæc ſpiratio placidè urgeat, & neque ſonus, neque anhelatio fortis fiat, febreque vacet, *Dyſpnæa* dicitur; cùm verò patiens ſpirare ſine ſono & anhelatione non poſſit, *Aſthma* dicitur; ſi autem malum ità urgeat, ut nonniſi erectâ cervice ſpiritum ducere poſſit æger, *Orthopnœa*, ſeu Latinis, *recta reſpiratio* vocatur; juxta verſiculos memoriales,

Dyſpnæa *ſe celat, canit* aſthma, *malumq́, revelat,*
Exſpirat late trahit adſe cum gravitate.

In genere ægri dicuntur anheloſi & ſpirituoſi, orthopnæâ enim affecti ſi decumbant jaceantque, quaſi ſuffocantur, & cordis actione planè ſuppreſsâ mori coguntur. Differunt verò præ-

Digitized by Google

prædictæ ſpecies ſecundùm magis & minus, omnes enim continentur ſub crebra & denſa ſpiritus ſuppreſſione. Helmontius duplex ſtatuit aſthma, *Aſthma muliebre & utrique ſexui commune*, quod & ſubdiſtinguit in humidum & ſiccum.

Pars affecta. §.2. Succedit pars affecta, qua in re veteres *Galenici* aliique ex Neotericorum ſubſelliis propagines aſperæ arteriæ in pulmonum ſubſtantiam diſſeminatas hìc affici contendunt; alii ipſum diaphragma pro ſubjecto accuſant, moti hoc fundamento, quòd ſcorbutici utut difficulter reſpirantes, nihil tamen de pectore conquerantur, ſed affectum locum, ubi gravamen ſentitur, ſub diaphragmate monſtrant. Helmontius varia tela ſpargit, ut ſcopum feriat, mox enim membranam pulmones ambientem, mox ſtomachum, mox uterum, & lienem, pro ſede affecta agnoſcit. Nonnulli *muſculos* coſtas elevantes tanquam partem affectam culpant. Nos pro ſubjecto ſtatuimus pulmones, mirabile illud naturæ ventilabrum, unà cum muſculis omnibus coſtas elevantibus, quorum præcipui ſunt *ſerrati poſtici* ſuperiores & inferiores, levatores coſtarum *Stenonis*, & cervicales deſcendentes *Diemerbroccii*, Microcoſmetoris ac ſpirituum animalium influxu præſuppoſito, mediantibus enim ſcapulis ad tollendum pro inſpiratione intenſiori thoracem muſculos levatores ſeu patientiæ & rhomboidæos operam ſuam in inſpiratione conferre poſſe, probabile eſt, quia oriuntur à colli & ſuperioribus dorſi vertebris, ac paulìſper deſcendendo ſcapulis dorſo affixis inſeruntur; unde pleniùs apparet, quod in aſthmaticis & moribundis, extremo conatu ſpiritum haurire adnitentibus, ſcapulæ quàm maximè eleventur, ſine pulmonum tamen motu, ne pauciſſimis quidem horæ minutis abſque præſentiſſimo vitæ periculo eſſe queamus, quo etiam inhibito ſanguis circa præcordia neceſſario coagulari debet; pulmones verò non ſecundùm omnes partes hìc afficiuntur, aliæ enim propiùs, aliæ remotiùs patiuntur, maximè verò hoc in morbo læduntur bronchia, ſeu aſperæ arteriæ propagines, non excluſis veſiculis & ſanguiferis vaſis, materiam vitioſam pulmonibus afferentibus, prout enim acidæ particulæ variis pituitæ viſcidæ particulis obvolvuntur, vel billioſis vel alkalinis implicantur, ita variant in pulmonibus inducti affectus vel lenti vel celeres.

§.3. Libet hìc caſum valde quadrantem annectere. Vir quinquagenario major, conſtitutionis ſanguineæ ſummè obeſus, jam per triennium & ultra ita gravi vexatus fuit anhelitu, ut vix centum paſſus facere potuerit abſque ſuffocationis metu, ille tempore hyberno, & pluvioſâ exiſtente tempeſtate, decubuit cum difficillima reſpiratione, verſus noctem ſemper aucta, quâ durante ſomno ſurgere coactus, pectus pugnis & manibus fortiter percuſſit, ne immineret ipſi ſuffocatio lethalis, quam ſemper timebat, concomitabatur ipſum tuſſis ſicca, ſine febre tamen, aerem per feneſtras fruſtra hiante hauriebat ore, nec loqui poterat, *Cauſa.*

urina

Digitized by Google

urina erat tenuis & rubicunda, effluente ſimul ex ore pituitâ viſcidâ, tandem cum ſtertore & ſonitu reſpirabat.

Diagnoſis. §. 4. Quâ ipsâ facti ſpecie tyro hunc hoſtem cum ſuis ſatellitibus facili Marte cognoſcere poteſt. Nam reſpirationis læſæ Diagnoſin operosè ſectari ſupervacaneum videri poſſet, cum & hæc ſenſibus pateat, & ex ægrorum querulo anhelitu, & reſpiratione haud difficulter colligi poſſit, verùm ob meliorem cognitionem, & diſtinctionem affectuum, præter ea, quæ accuratius ex caſu colligi poſſunt, pauca duntaxat recenſebimus. Magna ergo denſaque fit reſpiratio ſine febre, aliquando quidem etiam cum anhelatione, atque ſono, id quod magis jacentibus quàm ſedentibus accidit, pectus grave eſt, & anguſtiam arctationemque percipiunt ægri, frequenter & tusſiunt aſthmatici, nihil tamen purulenti ejiciunt. Malum hoc increſcit eò uſque aliquando, in orthopnæa nempe, ut rectâ cervice ſpirare cogantur miſeri, ne planè ſuffocentur, adeſt ſibilus, & aliquando ſtertor, nocte imprimis ingraveſcens, ut & dolor pungens, adſunt in ſcorbutico aſthmate inflationes ventriculi, & tenſiones dolorificæ hypochondriorum, rugitus inteſtinorum, ſputatio frequens, ructus, cardialgia, quandoque vomitus, palpitatio cordis, pavores & ſudores nocturni, facies modo pallida, modo lucida & inflata, urina modò flammea, modò pallida, plerumq; arenulis rubicundis matulæ latera occupantibus referta, unde illa obſtructio renum & inde particulorum ſalinarum in ſanguine præſertim cumulatio oritur.

§. 5. Explicatis hactenus ſignis diagnoſticis, nunc de cauſis, tractandi ſerie obſervatâ, mentem noſtram exponamus. Primo loco ſtant veteres *Galenici*, qui aſthma omnium frequentisſime à pituita craſſa & viſcida, quæ aliquando in aſperæ arteriæ ductibus, interdum in ipſis pulmonibus hæret, oriri contendunt, ſive illa pituita aliunde, ſc. à capite, fluat, ſive ibid. generata ſit; in pulmonibus enim multas id genus ſuperfluitates generari poſſe, non dubitant, quam pituitam in deſperato malo mediante calore in vitream ſeu gypſeam, quin & in calculos transmutari putant. Hunc quoque affectum propter pectoris anguſtiam ipſiusqne malam conformationem hominem affligere poſſe ſtatuunt, nec vapores ab inferis ad pulmones aſcendentes, & aſthma parientes, rejectos volunt. *Cauſa.*

§. 6. *Paracelſi* ſectatores jurati, fumos minerales in *Chao* deliteſcentes & viribus aſtrorum impprægnatos, nec non reſpiratione attractos pulmonesque inficientes culpant, nec tamen ex aſſe rejiciunt opinionem Galenicorum, admittentes quod etiam phlegma in bronchiis exiſtere poſſit, quo facto aer nequeat penetrare, unde ægri fiunt anheloſi, unde ubi in cannulis reſiccatur phlegma, tusſim inde excitari poſſe perpetuam autumant. Externas quod concernit cauſas, varias admittit ipſe Paracelſus de *morb. metallor.* Calorem nempe & frigus exter-

Digitized by Google

externum, pruinas, pluvias, nebulas, reſolutiones ſtellarum galaxiæ, potiones acidas, aciditatem vitrioli aluminis, aerem ſubterraneum, fumos ſalinos, ſulphureos minerales, antimoniales, arſenicales auripigmentales. Alibi & tartarum in pulmonibus generari & inde morbum hunc gigni poſſe haud inficias it.

§. 7. *Helmontius* omnia prædicamenta & prædicabilia ſuperare annitens, nauci pendens & craſſo calphurnii ore ut ſolet, ridet prædictorum authorum opiniones, quæ hujus originem affectus adſcribunt pituitæ defluæ in pulmonem, in putatitio ſc. catarrho, per tot ſecula canoniſatas, idque inde deducit, quia aſthma repente invadit, non ſecus ac collo injectus laqueus; hinc & ſolvitur absque magna pituitæ exſcreatione, quod verò interdum aliquid excernatur non cauſæ occaſionali adſcribendum, ſed potius producto putat, magnæ ſc. coarctationi, & injuriæ factæ pulmonibus; rejicit & ſententiam defendentium fuligines & vapores aſcendentes aſthma parere poſſe, atque nominat aſthma, *caducum pulmonis*, quod nidum ſuum habeat in duumviratu, & potius cauſam hujus affectus ait eſſe peculiare venenum, pulmones proprietate ſuâ afficiens, indeque inſolentiùs urgere, quam illud quod caput & totum hominem in epilepſiam ſternat. Duplex quoque, ceu diximus, ſtatuit aſthma *muliebre & utriq; ſexui commune*, ex utero enim ſurgit virus, (cujus vita atque poteſtas toti imperat mulieri) quod gulam ſtringat, & pulmonum lobos & poros coarctet. Item dicit aſthma eſſe vel humidum vel ſiccum, hoc ipſi eſt ut plurimum interruptum, quod tamen totum corpus noſtrum concutiat tumultuosè, & intervallum ſupplicii gravitate compenſet, & id aſthma ſedem habet in liene, hinc aſthmaticos lienoſos vocat. In mulieribus vero in utero, unde ſexus fœmineus meritò longe miſerrimus vidit enim, ſicut & nos, author plures mulieres quæ ſuaveolentium odore præter cephalalgias & comminatas ſyncopes in extremam reſpirandi difficultatem projectæ ſunt. Archæus enim vel ſplenis vel uteri primariò affectat ſpiritum innatum pulmonum per actionum regiminis, ex hac enim aſthma epilepſiæ ſimile gignitur, unde &, ceu jam diximus, aſthma ab authore noſtro caducus pulmonum vocatur, quod hic affectus cum epilepſia conveniat, quod & à poſteriori, juvantibus nempe, concludit, quicquid enim epilepſiam curat, ab eo & curatur aſthma. In ſtomacho aſthma quoque ſedem habere contendit, & id inde probare ſatagit, quia aliquando unico vomitorio exhibito feliciſſime tollatur malum, tum quod quorundam ciborum corruptorum vitio malam oriatur. Alterius aſthmatis humidi à copioſa materia generati nomen deducit ejusdemque exſcreatione nimia, id quod fit juxta noſtrum Authorem proprio pulmonum vitio, infeſtatque potiſſimum ſenes, nec non morti vicinos, ut & phthiſicos, poſtea quoque mucilagines parit, idque vel ob occultam vo-

Digitized by Google

micam, vel aliam injuriam pulmonibus illatam; de quibus, ſi plura lubet, videas elegantiſſimas pagellas *Nobiliſſimi* Authoris de *Aſthmate* & *Tuſſi*. Sed ne nimii in audiendo Helmontio ſimus, aliquid temporis etiam dandum celeberrimo

§. 8. *Williſio*, qui affectum hunc tyrannum reliquorum pectoris affectuum nuncupat, hac ratione, quia hujus paroxyſmis nihil terribilius occurrit, ab hoc enim morbo ægri tanquam à terræ motu concutiuntur, reſpiratio enim, quâ vivimus, impeditur, & quandoque penitus aboletur, unde & mors in urna eſt. Quoad cauſam verò, hic Noſter cum Helmontio rejicit vapores à liene, utero, meſenterio, ſtomacho, aliiſque viſceribus ad pulmones adſcendentes & aſthma producentes quia nulli aſthmatici abſque manifeſta pulmonum labe paroxyſmis aſthmaticis affliguntur, abſque viſcerum prædictorum culpa & abſque jactata ab aliis bronchiorum anguſtia indeque aliam cauſam aſſignat, & abſque jactata alia, pro cauſa unica, aſthma fieri contendens à partium motricium ſpaſmis: materies enim heterogenea, juxta ipſum ſpiritibus inimica, ab ἐγκεφάλῳ in nervorum tunicas excuſſa in quantitate exigua abſque magna noxa ſe exſerit, ſi verò in molem accreverit & fibras nerveas pneumonicas & muſculares reſpirationi inſervientes occupet, tunc ſpiritus incolas moleſtat, inque ſpaſmos aſthmaticos concitat. Nec tamen negat Author aſthma hoc aliquando oriri poſſe ab anguſtia bronchiorum obſtructione per humorem craſſum & viſcidum, vel materiam purulentam, vel ſanguinem extravaſatum, tubercula, ſcirrhum aut calculos, &c. Inter cauſas occaſionales, omnia quæ ſanguinis maſſam evverveſcere faciunt recenſet, ut ſunt omnes motus violenti, tum animi tum corporis, Venus immoderata, (unde Auſonius licentiâ poeticâ concubitum deſcribens in centone nuptiali ſub finem fere ità ait: Jamque ferè ſpatio extremo feſſique ſub ipſum finem adventat, aut tunc creber anhelitus artus avidaque ora quatit, ſudor fluit undique rivis, &c.) Ita, lecti calor &c. quæ omnia inſultus accerſunt, ſæpius enim ipſe obſervavit, prout etiam in noſtro ſuperius dicto caſu, aſthmaticos ſemper in lecto pejus ſe habuiſſe, unde aſthma quoque Willis dicit aliud convulſivum, tum à cauſa ejus conjuncta, tum cauſa procatarctica, mox intus in pulmone, mox foriſecus in fibris ac nervis ſpiritibusque animalibus ad reſpirationis munus deſtinatis latente.

§. 9. *Sylvius* in aſthmate, orthopnæa & dyſpnæa ponit halitus flatusque vitioſos, imprimis auſteros in tenui inteſtino ex pituita per bilem rarefacta productos, & partim per ventriculum & œſophagum ad os aſſurgentes, hinc cum aere inſpirato in pulmonum bronchia & ulterius ſurſum pererrantes partim vaſa lactea & ductum thoracicum tranſeuntes, dein molles pulmonum lobos vel implentes vel coarctantes, ſicque reſpirationem liberam impedientes, nec excludit

dit prælaudatus Author in aſthmate, prætertim in orthopnæa, pituitam viſcidam à capite depluentem & pulmonum bronchia obſidentem, anguſtiamque hanc excitantem.

§.10. *Carteſii* famoſiſſimi & ſpeculabundi hujus ſeculi Philoſophi, ejusque aſſeclarum Regii, le Grand, Hogelandi, Brœchuſii, &c. caſtra nunc luſtrabimus. Antequam verò ad reſpirationis vitia accedamus, operæ pretium videtur, prius veram motus pulmonum cauſam ad mentem eorum exponere, ut eo facilius cognoſcere liceat ipſius motus defectum. Ad explicandam ergo reſpirationis actionem, ſupponunt Carteſiani materiam ſubtilem & æthercam, voluntque aerem ſolo propulſu à pectore & abdomine motum excitare in pulmonibus, ſicque eos explicare. Dein dicunt ſanguinis circulantis motum eſſe continuum, quem neceſſario inſequi debet motus ſpirituum animalium, qui ſpiritus per nervos pergunt & trajiciunt omnes muſculos intercoſtales, diaphragmatis, &c. Nec miretur quis, quod per unius in cerebro pori aperturam ſpiritus fluant in plures muſculos, quia tubuli nervorum complures fibrarum ſub una eademq; membrana continent. Muſculi ergo juxta ipſos ſecundùm totam ſubſtantiam inflantur ſeu contrahuntur, quapropter fit cum thoraci majus ſpatium contribuatur, ut præ fuga vacui aer externus aliqua quantitate ſemper intus pellatur, donec eorum muſculi antagoniſtæ, qui exſpirationi dicati ſunt, ſpirituum motum excipiant, atque adeo muſculi inſpirationi inſervientes motus ſicut vela præ defectu venti flaceſcunt, remittantur & largiores fiant, cum muſculi exſpirationi dicati à ſpiritibus priores muſculos egreſſis & poſteriores ingreſſis contrahantur. Sic igitur inſpirationem & exſpirationem à ſpiritibus animalibus, qui jam vitales facti ſunt, ita effici credit, Brœchauſen in œconomia animal. p. m. 175. ut muſculi vigente animali vita ſemper & continuo ſecundùm variam mixtionem & motum ſanguinis inflentur. Quæcunque itaque viam aeri præcludere poſſunt, aſthma ſeu ortopnæam inducunt, & hoc ipſum ex eo colligimus, quodſi ſanguis è venarum jugularium ramis in partes illas tranſitum aeri præbentes muſculos ſc. faucium influxerit & ibi detentus fuerit, prout conſpicere licet in angina, maxima difficultas reſpirandi inde ſuboritur; quòd ſi itaque ſimile quid inciderit in arteriam, oritur quoque aſthma. Sic à læſa pulmonum, necnon muſculorum inſpirationi inſervientium ſcil. intercoſtalium ſubſtantia, hunc morbum ortum habere poſſe ex Carteſiana hypotheſi deducitur, nervis ſc. ad muſculos intercoſtales aliaque inſpirationi inſervientia organa deſtinatis obſtructis, prout fit in ſcorbuto & apoplexia, quæ ſemper orthopnæa vel aſthma comitantur; Reſpiratio enim in iis ideo impeditur & aufertur, quod nervorum initio, ſive exacte, ſive quodammodo obſtructo, vel nulli vel pauci ſpiritus animales per nervos ſc. recurrentes, in illos, qui thoracis elevationi dicati

Ii a ſunt,

ſunt, muſculos mittantur, atque hac ratione thoracis elevatione ceſſante, ipſa etiam reſpiratio vel aufertur vel diminuitur; ſic puris quoq; collecta moles, cùm magnam thoracis civitatem impleat, facit anguſtiam, muſculi enim ab incumbente ipſius pondere officio fungi nequeunt, indeque nec fit debita & exquiſita pulmonum expanſio. Hæc Carteſiana fuit ſententia ſat ſpecioſa; jam noſtram explicationem dabimus.

§. 10. In genere *Nos* de reſpiratione, quantum tamen inſtituti ratio poſtulat, aliquid præmittamus. Exiſtimamus ergo aerem, pectore ad inſpirandum dilatato, pulmones ingredi, ipſosq; neceſſario pro thoracis cavitate coextendi; exſpirando autem cum pectoris ſpatium non niſi ab eodem ſeſe rurſus deorſum & introrſum coarctante reſtinguatur, neceſſario etiam aer ex pulmonibus complicabilibus ob tot veſiculas ab eodem thorace ſimul exprimitur. Pulmones ergo ut alii voluere, non ex ſe propriâ vi, nec à corde, nec ob metum vacui moventur, ſed aer eſt vera & adæquata reſpirationis cauſa, idque præprimis ſaltem in confiniis globi terræ & certam aeris acquiſitam denſitatis conſiſtentiam. De aeris elatere ac pondere hincq; reſultante illius motu plura pro explicanda reſpirationis obſcuritate plurimum huc ſpectantia addenda eſſent, aſt cum Vir Magnificus Otto de *Guerikem*, Celeberrimus ille Conſul Magdeburgenſis de Vacuo, & Illuſtriſſimus *Boyle* Anglicæ gentis decus, ac Regiæ Societatis ſplendor in *Experim. phyſic. mech. de aeris vi elaſtica*, atque Nobiliſſimus *Majou* Londinenſis, in Tractatu de Reſpiratione, rem penitus abſolverint, ſupervacaneum duximus, eò magis, quia ad philoſophicum tribunal res ſpectat, hæc omnia accuratius excutere. Motus enim pulmonum & cordis ita eſt neceſſarius, ut abſque eo ne pauciſſimis horæ minutis abſque vitæ periculo durare poſſimus, quod ipſum machina Boyliana probat, in qua dum aer exhauriebatur intra 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ad ſummum horæ minuta aves & mures non admiſſo aere extinctu fuere. Fuit hactenus in genere reſpiratio cum reſpectu ad aerem, quomodo vi ille aer reſpirationem efficiat, id nunc explicandum, & cor quidem per ſyſtolen & diaſtolen motum exercet, ſanguiniſque molem nunc excipit, nunc propellit, quem pulmonum expanſio & dilatatio juvat, aſt tamen non à ſe invicem dependent, hi duo motus quidem conſervantur beneficio reſpirationis, quandoquidem, ceu ſuperius dictum, inter Medicos plane non convenit quâ ratione fiat reſpiratio, i. e. pulmo moveatur. Deceptiſſima verò fuit opinio, pulmonis motum thoracis & diaphragmatis ritu more follium excitari, implerique eos quia diſtenduntur, quæ tamen opinio carioſo nititur fundamine; multos dari reſpirationis uſus, extra omne dubium ponimus, præter enim cordis refrigerium, ſanguinis ventilationem, fuliginoſorum effluviorum exportationem, pabuli nitroſi importationem, portium ſanguinis diminutionem,

nem, ſubactionem, pinſationem, in inteſtina preſſionem & miſcelam in corde ultimam, necnon motus ſanguinis ex uno in alterum cordis ventriculum promotionem noſtro calculo addendam, ultimam ſanguinis perfectionem ope particularum ſalino-nitroſarum in aere exiſtentium, in ſiniſtro cordis ventriculo abſolvere; aer enim rarefactus unà cum ſanguine per earum vaſa transeunte in ſiniſtrum cordis ventriculum admiſſus, eum attenuat & ſubtiliſat, quo facto aptior redditur pro ſpiritûs animalis generatione, ſunt enim in aere particulæ ſalino-volatiles, unde & is dicitur occultus vitæ cibus. Probabile verò exiſtimamus pulmones in reſpiratione non tantùm Atmoſphæræ preſſurâ, ſed & à vi elaſtica irruentis aeris inflari ac diſtendi. Aer enim quâcunque datâ portâ & viâ ruit, imò quàm difficulter excluditur ab irruptione in machinam ſuam per anguſtiſſimas & inſenſibiles rimas, prout demonſtrat ſat ingenioſè ſæpius dictus Nob. Anglus *Boyle de Aere* p. m. 196. Siquidem aer per os & nares in aſperam arteriam ſive laryngem irruens in pulmonum ſinus & cavitates ſeſe inſinuat, & iſtius loci calore multum rareſcit, & dilatatur, quâ expanſione factâ vim ſuam elaſticam exerit, unde pulmones inflantur & attolluntur majusque ſpatium occupant, atque niſi me auguria fallunt, reſpiratio nil aliud eſſe videtur, quam aeris thoraci incluſi reſolutio & reciprocatio, motusque pulmonum & diaphragmatis alteratio, ſuppoſito tamen ſemper influxu notabili ſpirituum animalium influentium in muſculos intercoſtales; nil ergo vetat, quin aerem externum primam totius motus originem dicamus, animalia enim confeſtim moriuntur, quibus aer denegatur, ceu illuſtris *Boyle* in Experimentis ſuis *Phyſico-Mechanicis* abunde declarat; unde quoque haud inconcinnè *Varro* credidit, animam (corpoream nempe) eſſe aerem ore inſpiratum, calefactum in corde, ſparſam per viſcera. Crudeliſſima & certiſſima etiam ratio eſt, aërem præcludere, quo penitus denegato reſpiratio ac ipſa vita, quorum eſt individuus nexus, ceſſat. Aëri enim irruenti tantam vim ineſſe, ut pulmones dilatare & attollere poſſit, docent experimenta plurima prælaudati Boyle *Experim. mechan.* Ex. 7. 89. 10. 47. 48. quippe veſiculis hiſce pulmonum ab aëre irruente inflatis, eorum molem intumeſcere neceſſe eſt, vi enim decuplo, forſan centuplo majori, aërem pollere credimus, quam nos eidem aut ejus elaſticitati attribuimus, quippe qui hanc vim aëris expanſivi denegare velit, perpendat velim habita tamen proportione ejusdem calefacti, rarefacti ſeu expanſi, vim in Æoli pilis, bombardis & hujusmodi machinis incluſi & ex ejusdem exploſi. Ad hanc ergò continuam aëris reciprocationem & elaſticitatem, præſuppoſito Microcoſmetoris & Cardimelechis regimine, & ſpirituum animalium influxu,

Digitized by Google

concurrere quoque muſculos omnes intercoſtales, diaphragma & nervos pneumonicos, haud negamus, unde infinitæ propemodum exſurgunt exſpirationis læſiones; diximus enim in reſpiratione naturaliter peragenda duo potiſſimum requiri: (1.) ut tranſitus aëri Atmoſphæræ preſſurâ ingreſſuro & egreſſuro liberè concedatur, (2.) ut aer elaſticâ ſuâ vi pulmones debitè expandere, & extendere queat. Quoties itaque viæ hæ occludantur, vel expanſio pulmonum à quacunque cauſa impediatur, diverſimode læditur vel diminuitur reſpiratio. In aſthmate ergo, ut tandem ad ſcopum veniamus, ſunt aliquando bronchia vel veſiculæ pulmonum à pituita viſcida tenaci, pure, tuberculis, tophacea materia, calculis &c. aliove impedimento obſtructa, quod illuſtrat obſervatio, quam habet *Nob. Diemerbroccius* in ſua Anatomia p. m. 510. collecti ſucceſſive in famulo pulveris ſubtiliſſimi, lapidem in veſiculis pulmonum ſicque aſthma procreantis, quo æger tandem obiit, poſtquam coacervatus admodum eſſet hicce pulvis, ejusmodi alia exempla habent *Ephemerid. Germ.* Sal etiam ponticum in aere exiſtens & in fauces irruens, inde pulmonum veſiculis injurias faciens, hoc malum producere poſſe nulli dubitamus. Aliquando etiam in dyſpnæa & orthopnæa expanſio pulmonum non à defectu aeris ad pulmones tranſeuntis, ſed impeditur modo ob rarefactionem atque ebullitionem nimiam ſanguinis, modo ob grumeſcentis ejus in anguſtioribus meaculis ſtagnationem, modo ex irritatione convulſiva nervorum ſpirandi organis inſervientium, aſthma & ſtrangulationem oriri poſſe plena manu aperte concedimus. In aliis verò paroxyſmis aſthmaticis pulmones elevati & diſtenti ſuffocationem penè inducunt, id quod non fit à flatibus aut à vaporibus, flatus enim in venis & arteriis pulmonalibus contenti eos inflare nequeunt (cum licet per fiſtulam arteriæ pulmonali adaptatũ flatus immitantur, pulmones tamẽ haud intumeſcant) inde ſuperius neque vapores ſi contineantur in veſiculis facile cum aere expelli poterunt hunc affectum excitant, quare ut rem acutiùs tangamus arbitramur hujusmodi ſuffocationes à muſculis intercoſtalibus & ſepto tranſverſo convulſis procedere, ab eorum enim ſpaſmo pectus nimis diu in dilatatione detinetur, motus maris ſine vento. Videmus quoque in alio caſu in hypochondriaco ſcorbuticis quos ſæpius reſpirandi motus in præſentaneum vitæ periculum conjicere ſolet, ceu obſervavimus in defuncta quadam fæmina civis hujus civitatis C. propter nimis enim ſanguinem coagulatum in pulmonibus, perinde ut in ſimili caſu ob ſerum acre lixivum & fluxile bilioſum nimis in corde præter nat. ebulliens oboriri poterit hic affectus, ita ut pulmones inflati maneant & reſpiratio interrumpatur, per arteriam enim pulmonalem cum impetu in pulmones irruit interdum ſanguis hic vitioſus bronchia & veſiculas pulmonum com-

Digitized by Google

comprimens, vaſaque ſanguifera diſtendens, ut pulmones relaxari debitè, ac pro aeris recentratione rurſus expandi nequeant. *Aſthma* humidum (ſtatuimus enim cum Helmontio humidum & ſiccum) ex mucilagine viſcida, tam in bronchiis veſiculis pulmonum quam in ſtomacho p.n. hoſpitante, deducimus; item quando ſanguinem ſtagnantem nonnihil in præcordiis ſequitur affectus, à ſanguine enim crudo, viſcido acido, auſtero, ſeroſo chylo & ſimilibus aſthma oriri poſſe planè perſuaſi ſumus, chylus enim quandoque in cordis ventriculum dextrum delatus ob cruditatem & viſcoſitatem haud propediem rareſcit, ſed in corde ſtagnare & reſidere aptus, ipſius oppreſſionem intendit, in cujus ſublevatione reſpiratio crebrior inſtituitur, ut ſanguine in pulmones exantlato eidem ſuccuratur, confer *Willis* de *Feb*. cap. 2. & de *ſcorbut*. c. 5. Hinc experimur plures hypochondriacos horâ unâ aut alterâ à paſtu aut à motu corporis reſpirandi difficultatem pati, quatenus nempe chylus crudior ſanguini infertur & affunditur; ſic acor peregrinus ſive humor acidus ſanguini commixtus eundem circa præcordia & vaſa pneumonica plus minus coagulando ac circulationem æqualem turbando, reſpirationem non poteſt non inſigniter ſufflaminare, quod probat *Excellentiſs. Ettmüller Amicus noſter obſervantiſſimus* in *Chirurgia* ſua *infuſoria*, inquiens, Amicus quidam in venam canis ſubclaviam injecit ſpir. nitri, & paulo poſt difficulter reſpirante & tandem extincto cane, ſanguis in iſta vena & corde coagulatus & in grumos concretus repertus fuit; Prælaudatus Medicus aliud experimentum in eundem finem inſtituit, ℈j. nempe olei ſulphuris per campanam in aquæ ℥j. & quod excedit, diſſolutam in venam cruralem canis infudit, factâque convenienti vulneris deligatione canem à vinculis ſolutum in aream projecit, qui vivus omnino apertis lucidisque oculis frequentiore reſpiratione, in area decumbebat, hinc ſenſim altiorem, crebriorem & minorem agendo reſpirationem levibus quibuſdam, imprimis oris convulſionibus, agitari, hinc crebrius reſpirare, tandem fortiter diuque ex imo pectore non ſinè violentia ſtertere, copioſam ſpumam effundere, hancque ſcenam repetitis ſubinde levibus convulſionibus tam diu agere cæpit, donec quaſi ſtrangulatus fere circa mediam horam ab infuſione exſpiraret, effluente ex ore mox poſt mortem copioſâ admodum aquâ ſeroſâ tenui, inſtarque loturæ carnium rubicundâ, cum copioſa & viſcida ſupernatante ſpuma, aperto poſt mortem totæ fauces in hoc cane refertæ erant ſpumâ copioſâ, ipſa quoque aſpera arteria, compreſſo namque exterius larynge pulmones ex atro rubeſcebant, imprimis ubi coſtas reſpiciebant, ac ſi ex contuſione ſanguis concretus in iis retentus eſſet, erantque pulmones ſpongiarum inſtar ſero hujusmodi ſanguineo ſpumoſo, h.e. bullis copioſiſſimis minutis & viſcidis repleti, omnesque arteriæ aſperæ majores pariter ac minores rami hujus-

hujusmodi ſpumâ tantùm non obſtructi. Ex infuſione ſpiritus vitrioli noſtro experimento, ſanguis pariter concreſcebat, canis enim diu quaſi conquerebatur de difficili reſpiratione & pectore ſuccuſſato magnorum dolorum indicia edebat, aperto thorace ſanguinis grumos æque in venis majoribus pulmonum ac in corde reperimus; Confer *Acta philoſophica Anglica Anni* 1667. n. 27. Hac facit quod Nuper aſthmate defunctum civem apervimus, in eo nihil aliud inveni cui cauſam mortis attribuere potuerimus, quam ſanguinem in vaſis pneumonicis & corde coagulatum, perinde ut in juvenis ad motum quemvis concitatiorem anhelantis, & exenterati cadavere arteriam & venam pulmonales ſanguine grumoſo diſtentas Nob. Joh. Majou Anglus reperivit. *Aſthma* verò ſiccum & convulſivum nervorum & ſpirituum animalium culpâ naſci poſſe nemo inficias ibit, modò de limine ſalutaverit medicinam, nervi enim pneumonici pulmonem expanſioni deſtinati ob irritationem ſpaſmodicè contracti reciprocum pulmonum motum impedire poſſunt, ſicuti fibræ nerveæ bronchia amplectentes irritatæ eadem coarctare ita valent, ut larynx penitus conſtringatur, & inde ſtranguletur homo, quia aer ſufficiens tum ad pulmones tum ad ſanguinem admitti nequit, ſic & iidem nervi ſpiritibus animalibus viam denegantes quacunque de cauſa, v. gr. ſi obſtruatur aut rumpatur, poſſunt exiſtere cauſa hujus affectus, quemadmodum à nervis præciſis motum pulmonum ſublatam vidit *Schenkius*. In iſto convulſivo aſthmate raró tuſſis vel ejectio excrementorum percipitur, deſerit etiam aliquando ad tempus hoc aſthma, & periodicè ſecundùm Lunæ motum ægros affligit, quale exemplum *Nob. Ettmüllerus* Pariſiis obſervavit in commenſali ſuo, & *Nos* in cive noſtro apoplectico nuper relicta paralyſi dextri lateris reſtituto obſervavimus. Denique nulli cum Williſio dubitamus, cauſam horum aſthmatum eſſe convulſivum motum diaphragmatis, aliorumque muſculorum reſpirationi deſtinatorum, quia indè ſanguinis in præcordiis impedito motu ſtagnatio & ſuffocationis inducitur ſenſus. Affectus ergò hic oriri poteſt muſculorum reſpirationi inſervientium culpâ, quando ſcil. motus ad expanſionem neceſſarius pervertitur, quod fit quando nervi organis prædictis pulmonaribus inſerti, fibræque nerveæ muſculorum & ipſæ membranæ pulmonem ambientes ab acrimonia quacunque ſpaſmodicè contrahuntur, indè vocatur aſthma convulſivũ, quæ ſpecies aſthmatis nec vetuſtati ignota fuit, ceu patet ex *Galen.* l. de loc. aff. c. 7, ubi inquit, aliam quoq; eſſe dyſpnææ ſpeciem, quâ veluti brevi quiete intercipitur opus thoracis ob muſculorum thoracis convulſionē. In graviore orthopnæa nervos plex⁹ ganglio formis & conſequenter muſculos laryngis ſpaſmodicè cõvelli ſæpius experientiâ noſtrâ comprobare poſſumus, neque in hoc affectu cum ſibilo & ſonitu homo difficulter reſpirat, qui

affectus

affectus non ſemper ab humoribus phlegmaticis & viſcoſis bronchia obſtruentibus oritur, ſed interdum ex eo, quod dum diaphragma ſive ob viſcerum abdominis intumeſcentiam & preſſuram (videmus enim hoc malum ſemper in nimis obeſis) ſive ob propriam imbecillitatem deorſum ſe conſtringere nequit, & conſequenter pectus duntaxat à coſtarum motu dilatatur, indeque fieri contingit, ut pulmones inſpiratione inflati ob diaphragmatis reſiſtentiam non, uti alias, æqualem poſitionem ſortiri poſſint, ſed cum lobos huc illuc inflecti neceſſe ſit, ex quo ſequitur, quod bronchia incurventur, ita ut aër eadem libere permeare nequeat, ſed iis alliſis, ſtrepitum, uti fit, ſibilumque efficit, à ſpirituum in organa pneumonica influxo denegato, unde motus muſculorum reſpirationi dicatorum plane ceſſat, aſthma produci poſſe ſæpius didicimus, & ſole meridiano clarius eſt. Sic quoque extra pectoris cavitatem pulmonum expanſio impediri, & ſufflaminari poteſt, tum diaphragmatis culpâ ob ſpatium in abdomine defectum deorſum ſatis explicari neſcientis, quod ut plurimum fit, quando hypochondria, ventriculus, vel totum abdomen aut flatibus aut viſcidâ ſaburrâ aut aquis diſtenta ſunt aut in meſenterio ſpaſmodicæ fiunt contractiones, tum enim motu periſtaltico inverſo diaphragma verſus thoracis cavitatem compellitur, prout videm9 in hydrope, tympanitide graviori, nimiâ excreſcentiâ hepatis, uteri geſtatione ſublimi, gravidæ enim in fine geſtationis nihil, quàm de anhelitus difficultate conqueruntur. Sanguinis quoque coagulationes atque ſtagnationes ab acidis, ſalſis, ponticis aliisque liquoribus inductas producere poſſe aſthma periculoſum, noſcere poſſumus ex iis, quod à tumoribus, ſcabie retropulſa, arthritide Scorbutica, aliisque maſſæ ſanguineæ vitiis malum hoc ſæpius oriatur, materia enim heterogenea ex maſſa ſanguinea ſegregata atque præcipitata rurſusque re affuſa ſanguinis craſin ſumme pervertere, motumque ſanguinis circularem turbare potis eſt, ſicut vino contingere obſervamus, cum fæces prius ad fundum detruſæ denuo commotæ elevantur, vel ſi quid aliud heterogeneum, puta ſevum aut ſulphur exoticum ei injicitur, unde perturbatio inſignis exiſtit. Eodem modo in diſpoſitione ſcorbutica ex ebullitione ſeri ſcorbutici & inæquali circuita ſanguinis diverſimode lædi reſpirationem quis negabit! ſanguis enim, qui ob muſculorum contractionem pleniori flumine ad dextrum cordis ventriculum appellere ſolet, pulmones libere permeare, ſiniſtrumque cordis ventriculum ſubire non poteſt, quia eo ipſo reſpiratio impeditur. Tandem ſi ejuſmodi materia heterogenea in nervos pneumonicos deponatur, & ibidem quaſi impingatur, illi neceſſariò inde ſpaſmodice contrahi debent, & conſequenter reſpiratio pervertitur. Videmus etiam aliquando à tetris vaporibus, acribus tamen vel aliàs malignis, fumo nempe carbonum, metallorum, arſenici, Mercurii in metallur-

gis, chymicis & aurifabris, &c, aſthma excitari, quia mineralium horum *Gas* ex proprietate ſtatim ſuffocat, non ſecus atque crypta Sicula canem, prout inquit Helmont, namque fumus Mercurii ob aciditatem hoſtilem laryngem ſtatim præcludit & conſtringit. Sibilus in inſpiratione oritur, quia humores craſſi fiſtulæ laryngis oſculum obſederunt, ita ut aer ſubitò hanc viam anguſtatam tranſire non poſſit, ſed lateribus alliſus ſonum acutum edit. Situ corporis erecto reſpiratio, & præcipuè inſpiratio facilior eſt, quia tunc viſcera in abdomine contenta faciliùs deorſum premuntur, adjuvante eorum gravitate. Hactenus difficillimæ de reſpirationis materia pro ingenui tenuitate verba fecimus.

Prognoſis. §. 11. Nunc ſequuntur prognoſtica ſalutis ſpem promittentia, aut futuræ mortis triſtia omnia advertentia & denuntiantia; Læſiones verò reſpirationis in genere omnes periculoſæ ſunt, in hypochondriaco ſcorbuticis in ſe quidem non exiſtunt lethales, aut incurabiles, ob loci autem nobilitatem & coagulationem ſanguinis in corde exiſtentem periculo non carent, ceu fœminam quandam Hanovienſem ſcorbuticam ſine notabili præcedente, periculoſoque ſymptomate, ſolo aſthmate ſicco ſeu convulſivo intra duarum horarum ſpatium, ſenſibus internis integris, exſtinctam non ita pridem obſervavimus. Hoc malum per intervalla imò per Lunæ motus & per tempora anni, hyeme & autumno præſertim, ceu ſuprà dictum, infeſtat ægros, remediis etiam adhibitis idoneis ad tempus longum ſuſpendi poteſt. Aſthma verò ſcorbuticum chronicus eſt morbus. Melius autem & facilius curatu eſt aſthma ſeroſum, præcordiale quam paralyticum, à ſanguine nempe depauperato & nimis ſpirituoſo inductum, & facile tranſit aſthma ſcorbuticum in alium morbum, puta apoplexiam, catharrum ſuffocativum, epilepſiam, phthiſin, cachexiam, vel hydropem, prout obſervavit *Timæus* l. 2. Porrò aſthma in ſenſibus vix curatur, in juvenibus verò ſæpius, affectus hic quoque ſæpe acutus fit, & ob vehementiſſimas acceſſiones ægros ſtrangulat; ſævitiam verò mali mitigat cœli ſerenitas, vitæ ſobrietas, corporisq; quies, de quibus in ſequentibus. Qui pectus à natura habent ſtrictum parvosque pulmones, facilè fiunt aſthmatici, ut & iis quibus in magnam excreti molem, unde hic proverbium ortum, Die Lung iſt ihm zu groß. Aſthma cum ſyncope & pulſu languido intermittente, inæquali, inordinato tardoque, mortem in olla eſſe denotat; tremula quoque ſpiratio periculoſa eſt, & eo magis ſi ſcapulæ & homoplatæ cum muſculis intercoſtalibus unà cum inſpiratione & exſpiratione deprimantur & attollantur, præſertim viribus exiſtentibus debilibus; anheloſi enim ægri noctu non audent decumbere ob metum ſuffocationis.

§. 12. Fuit hæc prognoſis, quod attinet curam, & primùm diæteticam, ea nunc contemplanda venit; Victus verò ratio conſtat rebus non naturalibus, quas inter primum locum occupat, *Cura Diætetica.*

Digitized by Google

par Aër, qui ſit temperatus ſerenus, ſiccus, minùs tamen æſtuans, è contra frigus angue pejus vitetur, contenta enim quælibet ſpiſſiora & reſpectivè magis condenſata exiſtunt, & ob ambientis conditionem & pororum majori conniventiâ corpus minùs exhalat, unde condenſati humores poſtmodum per ſolita emunctoria difficulter ejiciuntur, & dein pulmonibus, vel ejus veſiculis, tales inſidias ſtruunt; nimis calidus aër quoque nocet, quatenus ſanguis indè turgeſcens inſtar vini recentis copioſum excrementum in pulmonum & aſperæ arteriæ propagines ejicit, atque ipſam maſſam ſanguineam inquinat, qualis enim aer talis utplurimum maſſa ſanguinea. Frigida verò præ aliis, ut nix, glacies &c. pectori ſunt inimica, teſtante Helmontio noſtro, inquiente, *Aliàs quoque obſervavi, qui ſpirante Borea, ſtatim vel in hypocauſtis aſthmate plecterentur inſontes.* Vitentur & odores ſuaves imprimis à mulieribus, illi enim uterum in diverſos agitant furores. 2.) *Cibus* ſit εὐπεπτος, calefaciens & attenuans ne materia craſſeſcat, humectantibus miſcendus, & carnes conveniunt gallinarum, pullorum; omnes cibi condiantur herbis aromaticis pectoralibus. ſalviâ nempe, majoranâ, thymo, hyſſopo, fœniculo, ſem. aniſi &c. imprimis hic conducit *crocus*, quicquid dicat Septalius, amygdalæ, uvæ paſſæ, ficus &c. quatenus ſcil. deliniunt; abſtineat è contra æger ab omnibus quæ craſſum lentumque ſuccum procreant, ut ſunt carnes fumo induratæ, caro ſuilla, lac, caſeus, legumina ſicca &c. Quod *Potum* concernit, is ſit defæcatus, & tenue vinum, imprimis *Baccharacenſe* vel aliud *Moſellanum*, vel in noſtra vicinia *Michelbacenſe* & *Hirſteinenſe*, & ſit vinum medicatum & variis herbis pectoralibus & aromaticis paratum; pro ruſticis verò ſit decoctum ſtercoris equini, imprimis tempore æſtivo collecti, vel hordei; fugiatur potus dulcis ex ſaccharo imprimis paratus, atque vinum Hiſpanicum, ex quorum uſu præpoſtero aſthma productum obſervavit *Helmontius Tract. de aſthmat. & tuſſi* §. 10. Quoad *exercitium*, ſit id leve, ante cibum tamen conceditur deambulatio, & in debilibus loco hujus frictiones fiant partium externarum.

Somnus ſit moderatus & nocturnus, vitetur maximè diurnus & diuturnus, per diuturnum enim ſomnum cumulantur multa excrementa pituitoſa, quæ ſæpius cauſam noſtro præbent affectui. Sic & *vigiliæ* nimiùm protractæ, teſte magno *Hipp.* 2. aph. 3. pulmonibus noxam inferre poſſunt. *Alvus* ſuppreſſa quotidie lubrica ſervetur, ut omnis irritatio præcaveatur; Pertinent huc aliæ conſuetæ, præſertim ſanguinis evacuationes ſuppreſſæ, quæ ordinariò fluere debent. His tandem conjungenda ſunt *animi pathemata* ſ. *affectus*, qui moderati eſſe debent, unde pronum eſt concludere, quod gaudium conducat, ira verò nimia, curæ nimiæ, non minùs quàm motus ac vigiliæ excedentes, accerſunt aſthma, cujus rei ratio ex hactenus dictis, collectu facilis eſt; ab

irá enim, triſti nuntio & objurgatione hunc affectum oriri poſſe ſcribit *Helmont*, addita hâc ratione, quod ad nutum iræ, triſtitiæ, pavoris, &c. pulmonis pori obſtruantur, ab eaque obſtructione pulmo irritetur, & propter innatum fermentum excandeſcat, ſicque hunc excitet affectum.

§. 13. Ut vero præter hæc adjuvantia funditus removeatur, partim impedimentum functionum læſarum, partim periculum vitæ ac ſanitatis, quod ex reſpirationis vitio, aſthmate ſc. imminet, ſequentium Authorum & noſtris inſiſtentes veſtigiis, fortioribus remediis ex pharmaceutica depromptis, hoſtem oppugnemus. *Veteres* in curatione hujus affectus ad corrigendam & educendam pituitam viſcidam, omnium primò alvum clyſtere ſolicitant, ſequenti vel ſimili modo parato, ut:

℞. *Rad. ariſtoloch.*
iridis ana ℥ß.
Herb. cent. minor.
hyſſop.
calaminth. ana M. j.
Agaric. alb. ʒv.
adde colat ℔j.
ſpec. hier. diacolocynth. ʒjß.
diaturbit c. rhab. ʒv.
ol. lil. alb.
chamomill.
rutæ ana ℥j.
ſal comm. ʒj.
M. f. clyſma.

Deindante inducias ipſo malo naturæ obedientes reddunt humores peccantes, atque pulmones gravantes, vel aſperam arteriam occupantes, idque *præparantibus*, *ac incidentibus*. Præparantia ipſis ſunt mel roſar. oxymel. ſimpl. compoſ. ſquill. acetum ſquill. decoct. rad. enulæ, epithym. rad. liquirit. herb. capill. Veneris, hyſſop. praſſ. ſcabioſ. betonic. uvæ paſſ. caric. dactyl. decoct. guajac. Aquæ deſtillat. prædictar. herb. &c. myrrh. gummata, &c. Eſto formula ex ipſorum ſacris:

℞. *Syr. de liquirit.* ℥ß.
oxymel. ſquill. ℥jß.
loch. de pulm. vulp. ʒvj.
gumm. ammoniac. ſolut. ʒj.
M. f. linctus.

Vel ℞. *Rad. enul. camp.*
gentian.
pulm. vulp. ana ʒij.
ſpec. diaireos ℈iv.
mell. ſquillit. q. ſ. f. Elect.

Vel ℞. *Fl. ſulphur* ʒj.
benz. ʒj.
myrrh. ʒß.
M. f. pulv. ſubtiliſſimus, cujus pulv. detur ℈j. *in ovo ſorbili cum tantillo ſalis commun.*

Poſtea humores correctos, & ita præparatos è corpore blandis purgantibus educere laborant. Vacuantia autem ipſis ſunt agaricus, trochiſc. diaturb. c. rhabarb. pil. aloëphang. &c. eſto formula:

℞. *Maſſ. pil. cochiar.* ℈j.
de agaric. ℈j.
Rhab. optim. ℈ß. *F. c. ſyr. liquir. pil.*

Vel ℞ *Diaphanic.*
caſſ. recent. extr. ana ℥ß.
agaric. troch. ℈j. *M. f. c. ſacch. Bolus pro una vice.*

Vomi-

Vomitoria quoque in aſthmate prodeſſe Veteres acriter contendunt, quia in ſtomacho quandoque pituita & phlegma latet, hinc vomitum cum rad. raphan. & helleb. alb. inſtituunt, ſæpius cum maximo levamine; ab his tamen aliisque purgantibus medicamentis tempore paroxyſmi abſtinere potiùs volunt, quàm illa temerario auſu exhibere, ne tunc materia, vi medicamenti agitata in pulmones largius ruat. Dein materiam peccantem frictionibus ſæpius inſtitutis averruncare, atque humores ad pectus ruentes avertere tentant, errhinis ſternutatoriis, apophlegmatiſmis, cucurbitulis. Demum quæ materiam in pulmonibus ſepultam per aſperam arteriam leniter emolliunt & eliminant, offerunt in quorum numero ſunt ea, quæ ſputa promovent, & thoracem pulmonesque corroborant, ut ſunt ſyr. de liquirit. de jujub. de hyſſ. p. looch ſanum, de pulm. vulp. ſquill. aſell. Decoctum ex ficubus, uvis paſſ. hyſſop. liquirit. mell. &c. paratum, crocus, &c. Unguentum pro toto pectore conducet ex ol. lini, amygdal. dulc. aneth. rut. lil. alb. chamomill. butyr. recent. pingued. gall. mucilag. fœnugræc. althææ, croc. rad. ireos commixtum & paratum. Ex quibus variæ concinnari poſſunt formulæ, quas apud ipſos Practicos, ſi velis, videas.

§. 14. Hactenus Galenicor. ſcholam luſtravimus, nunc ad fornaces Chymicorum tranſitum faciamus. Qui cum magiſtro duplicem ponunt curam, juxta indicationem duplicem; ſi enim ægri pituitoſa & phlegmata ejiciant, ſiccandum tum eſſe volunt, ſin minus laxandum. Cura ipſis, ut ſic dixerim, eſt deſumpta ex ſulphur. vivo cum Myrrh. alipta muſcata commixto. Paracelſus monet quoad ſecundam indicationem, quod à frigidis in purgando pulmon. abſtinendum ſit quia frigida pulmonibus nocua ſunt; Cura Paracelſi reſolutiva eſt, quæ nempe ſicca reſolvit ut eo facilius expelli poſſint, Elix. de tartaro crud. eſſent. vini eſſati, hoc eſt, ſublimati, & cum aquis ſeparati à cornibus ſuis, vinum meliſſæ, &c. magnorum vult eſſe virium. In aſthmate verò metallurgorum plura Paracelſus præſcribit medicamenta, tum præſervativa, tum curativa, imprimis laudibus extollit *diaphoretica*, ut & ſeq. formulam:

℞. Liq. tartar. ℥ ij.
ol. colcot. ℈ .
laud. puriſſ ℈ ß.
M. doſ. gr. iij. ſemel in menſe.

Laudat & mannam Calabrinam perlat. Arcanum quoque eſſe dicit aq. panis porcini, qui quodvis aſthma ſine putredine reſtituit, probat item omne dulce liquefactum, ut conſ. roſar. &c. item ſal vitrioli dulce quod pulmones rectificat; alii ex ipſius natione balſamum ſulphuris, fl. ſulph. balſ. ſulph. terebinth &c. magni pendunt.

§. 15. *Helmontius* acriter contendit, quod aſthma nullo unquam remedio circumcidatur, niſi remedio arcani, quod per totum penetret, omnes ſc. corporis ſemitas, quod etiam epilepſiam evertit. Conveniunt ergo

juxta ipſum aſthmati humido remedia generoſa, confortativa, tam reſpectu pulmonum quam cuſtodis. Sicco verò aſthmati antiepileptica quæcumvis conveniunt, unde exemplum alicujus allegat Helmontii pullus *Grembs l.2.c.1. § 9. de pulmon. defect.* qui ſingulis diebus exhibito pulvere cinnabaris antimonii ad 7. gr. per integrum menſem, feliciſſime reſtituit ægrum caduco pulmonis, hoc eſt aſthmate laborantem. Balſamum ſulphuris quoq; terebinth. cum aq. aſthmatica ter in die aſſumptum extollit, item flores ſulphur. cum croco & myrrh. ſublimatos, aliaque.

§.16. *Williſius* circa aſthmatis curationem duas indicationes primarias aſteriſco notat, *Curatoriam* ſc. & præſervatoriam, i. e. ut æger à præſenti periculo in paroxyſmo liberetur, dein ut cauſa morbifica removeatur, ne paroxyſmus tam ſæpius redeat. Durante ergo paroxyſmo æger erecto ſit corpore, & ne pulmones & arteria aſpera ab infarctu materiæ craſſæ, & oppreſſione interna aut externa lædantur, omne impendendum eſt ſtudium, ac ne inferiora viſcera ſeptum transverſum ſurſum pellant & ſic præcordia anguſtent, operæ ergo pretium erit, ſtatim ab initio alvum clyſteribus purgare; ne quoque ſanguis in pneumonicis vaſis nimium efferveſcat, & ſupra modum ebulliat, aut ſerum in ductus tracheales à nimio ipſius orgaſmo depluat, indè illico ſedandæ ſunt hæ impetuitoſitates, & cæteris paribus per V. S. & illa quæ ſanguinis æſtuantis ſerum, ac ſuperfluitates per ſudores & urinas evacuant, & à pulmonibus derivant; Eſto Authoris noſtri formula:

℞. *Aq. fol. heder. terreſtr.* ℥vj.
loch. ſan. ℥jß.
prunell. ℥j.
ſalis prunell. ʒj.
ſyr. papav. err. ℥jß.
M. f. Julapium.

In hunc finem commendat quoque Noſter Tincturam Sulphur. ad gutt. vj. veſperi & mane in prælaudato julapio exhibendam, vel ſequentem pulverem:

℞. *Facul. aron.*
bryon. ana ʒjß.
fl. ſulphur. ʒj.
benzoes ʒß.
ſacchar. cand. ℥ß.
pulv. liquirit. ʒij
M. f. pulv. ſubtiliſſ. ad ʒß. *exhibend. bis vel ter in die.*

In caſu verò ubi magna moles viſcidæ & tenacis materiæ præſumitur, ſequentia ſuadet:

℞ *Aq. Aſthmat.* ℥jß.
Syr. de praſſ.
de allio
de nicotian. ana ℥ß.
Tinct. croc.
caſtor. ana ʒß. *M. d.*

Sumat de hac mixtura æger cochleare unum atque alterum.

Vel ℞. *Aq. limac.*
lumbric. ana ℥ij.
Syr. de praſſ.
oxymell. Scyllit.
ſpir. ſal. armon. c. gumm. ammoniac. ʒij. *M.*

Vel

Vel pro pauperibus:

℞. Pulv. de eryſim. vel heder. terreſt. ℥j.

M. c. oxymell. q. ſ. pro Linctu.

Hæc indicatio prima fuit. *Altera* eſt, ut partes motivæ reſpirationis à ſpaſmis liberentur, cujus rei gratia ad antiſpaſmodica remedia, antihyſterica & anodyna tanquam ad anchoram ſacram confugiendum Author præcipit, quæ enim in paſſionibus hyſtericis conveniunt, illa etiam in aſthmate convulſivo proſunt, ut ſunt Tinct. caſtorei, ſuccini ſpiritus C.C. fuliginis, ſal. armon. volatilis, Tinct. ſulphur. aſa fœtid. oxymell. ſquillit. & niſi obſtet pulmonum infarctus cum inſigni præcordiorum oppreſſione, opiata mirificè juvant, quatenus per ea ſpiritus animales debacchantes in ordinem rediguntur, unde ſæpe bono cum fructu Nob. Autor Diacodium & laudanum tartariſatum exhibuit. In paroxyſmo verò, ut materia peccans locum affectum deſerat, & ad alium locum invitetur, veſicatoria, cucurbitas, frictiones & ligaturas dolorificas applicare jubet, imò in eundem finem vomitoria in paroxyſmo exhiberi vult. Hæc Excellentiſſimus Author de methodo & medicamentis in paroxyſmo aſthmatico advocandis habet; poſt quæ videamus, quid extra paroxyſmum agendum ſit, & illa methodus cauſæ morbificæ ablationem intendit, quæ conſiſtit (1.) in emendanda conformatione pulmonis, & (2.) in tollendis anomaliis ſpirituum ad pulmones deſtinatorum. Primæ indicationi ſatisfiet per ſequentium remediorum formulas:

℞. Gumm. ammoniac. & bdell. in acet. ſcyll. ſolut. ℥ß.
fl. ſulphur. ʒij.
benz. ʒj. *M. f. pil. exiguæ.*

Veſper. 3. v. 5. ſumantur:

Vel ℞ *Milleped. prap.* ʒij.
fl. benzoes.
ſalis ſuccin. ana ℈ij.
extract. elen.
caſtor. ana ℈ß.
croc. ℈j.
Therebinth. q. ſ. M. f. pilulæ.

Capiat æger 4. omni veſperâ, atque matutinis horis.

Vel ℞. *Aq. looch. ſan.*
limac.
lumbr. ana ℥j.
elix. pectoral.
ſpiritus gumm. ammoniac. cum ſale armon. deſtill. ana ʒij.
Tinct. croci ʒjß.
oxymel ſquillit. ʒvj.
M. cochleatim ſumenda.

Vel ℞. *Tinct. gumm. ammoniac.*
ſulphur. ana ʒij.
M. d. ad gutt. 10. vel plures exhibenda.

Magni pendet quoque ipſe Syr. de helenio ab *Horatio Augenio* deſcriptum, quem & hic notare libet:

℞. *Rad. helen.*
polypod. ana ℥ij.
paſſul. Corinth. ℥jß.
ſebeſten.
farfar.
pulmonar.
ſaturej.
calaminth. ana Mj.

fol.

fol. unic. mag. tabaci.
liquirit. raſ. ℥ ij.
ſem. urtic.
bombac. ana ℥ ß.

Coq. in mulſa diluta ad libram unam ſemis, & cum ſacchari tantundem f. ſyrupus, exhibeatur vel per ſe in forma linctus, cochleatim veſpertino aut matutino tempore, vel aliis commixtus; vel:

℞. *Pulv. ocul. cancr.* ℥ jß.
ſalis ſuccin. volat. ℈ ß.
ſpec. diair. S. ℥ ij.
ſpermat. ceti ℥ ß.
M. f. pulv. pro aliquot doſibus exhibendus in juſculo vel alio appropriato vehiculo.

Præter hæc dicta, cathartica, venæſectiones, veſicatoria ampla internis bracchiis prope axillas applicata prodeſſe nonnunquam, haud dubitat ipſe.

§. 17. *Sylvius*, primo narium, faucium ac laryngis obſtructionem, ſi quæ adeſt, tollendam præcipit, dein dyſpnæam illam, quæ fit propter ſanguinis in corde incendium & rarefactionem curandam vult per ſanguinis eductionem, ut & acida temperativa, puta ſalem nitri, vel lapis prunell. &c. Sic & aſperæ arteriæ anguſtia curabitur, ſublatâ illius anguſtiæ causâ, ſive ſit pituita viſcida, ſive humore, ſive apoſtemate, ſive ſanguine grumoſo vel pure craſſo, inducta. Conducunt ergo omnia medicamenta incidentia, in quem finem vomitoria admittit, excipit tamen ſanguinis ſputum, in quo ſemper vomitus periculoſus exiſtit. Dyſpnœam, ſi à flatibus vel halitibus ex pituita in tenui inteſtino à bile productis oritur, curandam vult emendando pituitam viſcidam, ac eam educendo, itidem bilem vel corrigendo vel evacuando. Si redundaverit, eſto formula ex gazophylacio Authoris:

℞. *Gumm. ammoniac. acet. ſol.* ℥ ß.
maſtich. elect. ℈ j.
Troch. alhandal.
reſin ſcammon. ana gr. xxv.
ſalis ſuccin. volatil. gr. v.
ol. myrrh. gutt. ij.

M. f. pil. N. 30. accipiat æger 5. aut 6. mane ſtomacho jejuno, & ſuperbibat poſt horam juſculum.

Vel ℞. *Rad. enul. camp.* ℥ ß.
galang. ℥ ij.
polypod. q. ℥ ß.
herb. card. bened.
pulmonar.
centaur. minor.
marrub. alb.
ſcolopendr. ana m j.
fol. ſenn. ſ. ſ. ℥ jß.
agaric. trochiſc. ℥ jß.
ellebor. nigr. ℥ ß.
ſem. aniſi.
aſell. prap ℥ ij.
tartar. crud. ℥ ß.
zinzib. ℥ jß.
dentur incis. ad chart. pro 3. ℔. *vini.*

Conducunt etiam omnia carminativa, diaphoretica & aromatica, bechica, &c. Si juxta ipſum pituita in pulmones à capite ſit delata, ad collectam pituitam hanc incidendam & evacuandam, ſuadet Noſter aromatica & phlegmagoga ſæpius dicta, item errhina & maſticatoria, quorum ope per

per nares & os pituita illa craſſa evomari poteſt.

§. 18. *Carteſiani* ejusque Sectarii commendant omnia illa, quæ obſtructiones tum tubulorum nerveorum tum pulmonum tollunt, quæque ſpiritibus animalibus inordinatè motis iterum ordinem ad influendum ordinate & absque impedimento comparant, & ſic ad tempus derelicta pneumonicorum regna iterum ſecundùm naturæ leges illi quærant. Inter quæ palmam aliis præripere credunt blanda aromatica & volatilia oleoſa, illa namque ſuâ volatilitate, quâ gaudent, penetrando pulmonum mæandros potentia ſunt viſciditatem & obſtructionem tollere; præferuntur aliis Tinct. bezoart. Aq. theriacal. camphorat. ſal volatile oleoſum ſylvii, diaphoreticum excellens D. D. Cranii Profeſſoris Lugdun. &c. & quæcunque ſalia volatilia.

Ut ℞. *Aq. cinamom.* ℥j.
aſthmat.
loch. ſan. ana ʒvj.
elix. pectoral. ʒj.
eſſent. helm. ʒß.
ſpir. ſal. armon. volat. gutt. xx.
ſyr. de eryſim. ℥j. *M.*

Conveniunt quoq. ex ipſorum indicatione decocta ex lignis, quæ conſtant particulis duris, rigidis, quia ob irregularitatem & ponderoſitatem in permeando corporis regiones, præſertim hoc in caſu pneumonicorum viſciditatem auferunt & fluxilem reddunt. In paroxyſmo extollunt pro ſummo, ſperma ceti à ℈j. ad ʒj. usque exhibendo in cerevisia calida, vel alio juſculo calido. Quod ſi affectus oriatur à puris collectione in thorace, curabitur facile evacuatâ hâc materiâ vitiosâ, de qua re vide caput ſequens de empyemate.

§. 19. Poſtquam itaque aliorum opinionem & medicamenta depromſimus, reſtat, ut & *Nos* affectus hujus terribilis quantum fieri poteſt, curationi incumbamus. Affectus enim hic non ſemper primo actu jacuque (quo nec annoſa quercus) cadit, ſed quandoque chronicus plurium menſium, imo annorum curam depoſcit.

Ergò (1) eò incumbemus, ut tempore paroxyſmi omnem reſpirationis moleſtiam tollere, vel mitigare, & ſic ægrum à præſenti mortis periculo liberare valeamus. (2.) ut cauſam morbificam quantum fieri poteſt inveſtigemus atque exſtirpemus, ne paroxyſmus iterum recurrat. Prior *curatoria* dicitur, poſterior verò *præſervatoria*. Cum autem hic interceptus ſpirandi motus frequenter ſcorbuto & hypochondriaco malo affectos adoriatur, atque in præſentaneum vitæ periculum conjicere ſoleat, ideo ſemper ad hos morbos ſimul eradicandos, tanquam ad cauſam ſinè qua non, attendendum judicamus. Duplex ergò cum Helmontio & Williſio ſtatuimus aſthma, *humidum* vel *ſeroſum*, & *ſiccum* vel *convulſivum*. Per aſthma proin ſeroſum, ſeu quod ab ebulitione ſeri ſcorbutici ortum eſt, ſive quod fit à ſubitanea jam tum grumeſcentis ſanguinis coagulatione, in anguſtioribus pulmonum permea-

 culis,

culis, aut vaſis pulmonaribus, aut in præcord[illegible]ta, ne plane obruatur *Cardimel[illegible]* noſter, illico opponenda ſunt medicamenta, quæ ſanguinem præ ſua craſſitie in circuitu per anguſtias pulmonum ſtagnantem (ſive id fit ab acido, ſive ſale fixo, ſive Mercurio venenoſo) attenuant, incidunt & motum ipſis & circulationem neceſſariam reſtituunt. Abſque mora ergo hoc in caſu V.S. inſtituimus, ita enim imminuto ſanguine, ejus quæ reliqua eſt pars faciliùs tranſibit vaſa pneumonica, & ſic iterum reſtituetur reſpirandi libertas. Ad haſce coagulationes ſanguinis, ut plurimum ab acido imperium circa præcordia ſibi rapiente, inductas, reſolvendas inſerviunt omnia volatilia aromatica oleoſa, ſpirituoſa, balſamica volatilia, incidentia, præcipitantia cancrina, &c. Si aſthma illud humidum ex mucilagine viſcida, tam in bronchiis pulmonum, quàm in ſtomacho latente, ortum habeat, conveniunt thoracica calidiora vulgo dicta antiſcorbuticis aſſociata, ut ſunt omnia ſpirituoſa, balſamica, volatilia, incidentia, acorem corrigentia, inter quæ ſpecificè prodeſſe obſervavimus, ſpir. gumm. ammoniac. cum ſal. armon. paratum, item ſalia volatilia ſuccin. C. C. fulig. ſang. human. ſpir. lumbric. aſellor. formicar. balſam. ſulphur. aniſat. & ſpiritum aſthmaticum *Michaelis*, qui paratur ex nitro, ſulphure & gumm. ammoniac. &c. Alius in hoc caſu ſtatim ad manus ſunt ſa[l]ia volatilia oleoſa paſſim à nobis commendata, præſertim hoc *ſal volatile oleoſum pectorale* no[ſ]trum.

℞. *Tinct. ſulphur. ex ſulph.* ℔j. *ſal. tartar.* ℔ß. *ſtent in vicem in tigillo per aliquot horas, donec non amplius attollatur maſſa, ſed ſubſidat ac hepatis, ſive fuſcorubrum referat colorem, dein m[a]ſſam ligno madefacto infuſam pulveriſa & ſuperaffunde ſpirit. vini generoſioris menſ.* jß. *cum per noctem ſteterit ac colorata videatur Tinctura.*

adde *myrrhæ rubræ* ℥ iß.
rad. angelic. ℥ j.
croc. ℥ß.
theriac. ℥ iv.
mumiæ ℥ iij.
cinamom. ℥ j.
camphor. ʒ ij.
ſal. C. C. volat. ℥ß.
ol. ſuccin.
aniſ. ana ʒ v.

Mixta ſtent per tempus vaſe bene clauſo, tunc decantetur, doſ. à gutt. 5. *ad* 10. *& plures.*

Sunto formulæ in juniorum gratiam in paroxyſmo aſthmatico humido,

℞. *Aq. aſthmat.*
looch ſan. ana ℥ iß.
ſpir. gumm. ammoniac. ʒ j.
ſal. s volat. ſuccin.
volat. oleoſ. pectoral. Noſtr. ana ℈ß.
eſſent. helenii ℈ j.
ſyr. d. cinamom. ℥ j.
M. pro aliquot vicibus.

Sequens mixtura ſereniſſimum quen-

quendam Principem ab aſthmaticis inſultibus feliciter liberavit:

℞. *Aq. aſthmat.* ℥j.
hyſſop. ℥iß.
tuſſilag.
card. Mar. ana ℥ij.
veronic. è ſucc. ʒj.
ſyr. de jujub. ℥j.
Tinct. propr. ʒiij.
M.

Notandum in aſthmate enim ſemper mutanda & varianda eſſe medicamenta, jam olim notavit *Ludovicus Septalius* p. m. 160. ſ. 147. morbus enim hic non ſubito & vi curari poteſt, ſed continuo & crebro uſu, quia obſtructiones in tubulis nervorum reſpiratoriorum exiſtunt, & tubuli illi anguſtiſſimi, non niſi lentè deobſtrui poſſunt, dein pulmones ſunt viſcus tenerum, quod multam vim non patitur; eſto ſequens:

℞. *Spermat. ceti* ʒj
fl. benzoes ʒß.
myrrha
ſalis volat. ſuccin. ana ℈ß.
M. pro 4 doſibus.

Vel ℞. *Vin. aſellor.* ℥iiij.
ſyr. de marrub.
hyſſop. ana ℥ij.
eſſent. enulæ ʒiij.
M.

Si verò aſthma ex infarctu pulmonum à craſſa vel viſcida materia ortum ſit, ſequens in delicatioribus conducit, præmiſſo tamen pro re nata vomitorio, vel alio purgante.

℞. *Syr. è ſucc. raphan.*
de eryſimo
de nicotian. ana ℥ß.
extract. croc. ʒß.
aq. menth.
hyſſop. ana ℥j.
M. cochleatim exhibenda.

Paroxyſmus aſthmaticus oritur, cum per accidens adhuc plures nervorum tubuli obſtruuntur, unde ſpiritus ſuperſtites non ſufficienti copiæ fluere poſſunt ad partes reſpiratorias, unde magnus niſus & conamen oritur:

Hîc quoque maxime proficua erit *Brunneri* potiuncula aſthmatica:

℞. *Gumm. ammoniac.* ℈ß.
aq. hyſſop. ℥jv.
vini Rhenan. alb. ℥iij.
ſolv. ſuper ignem ſ. a. adde
ſyr. de praſſ. ℥ß. *M.*

Hîc & aſteriſco notanda eſt mixtura moderno Principi Aureliacenſi ſolennis:

℞. *Aq carbuncul.* ℥ij.
mellis ſquill. ʒj.
M. cochl. aſſumenda.

Nec ſequens D. Helfrici Jünkii in *Medico ſuo præſenti tempore accomodando* inutilis erit, præſertim in aſthmate ab aſtringente acido deſcendente:

℞. *Aq. carminativ. Dorner.*
veron. eſſentif. ana ℥iß.
aſthmat. ℥j.
eſſent. hyperic. ʒj.
ſal. volat. huma . ſang. ʒß.
rutæ ʒj.
theriac. cæleſt. gr. 3.
confect. alkerm c. ʒ?.
ſyr. papav. rhœad. q. ſ. M.

 Vel

Digitized by Google

Vel ℞. *Aq. aſthmat. Rudolph.* ℥ij.
fl. rapar. ℥iß.
oxymell. ſcyll. ℥j.
ſpir. gum. ammon. c. vitriol. ʒj.
M.

Dyſpnœa, quæ à chylo, vel ſanguine crudiore, viſcoſioreque, ac minus ſpirituoſo dependet, continuè hypochondriacos & ſcorbuticos affligit, & in hoc caſu quoad curam ad originalem morbum habendus eſt reſpectus, quo curato, & ipſa ceſſat dyſpnœa. Eadem ratio eſt, ſi hic morbus proveniat à nimia obeſitate vel corpulentia, prout ſæpius obſervavimus, dum corpulentiâ diminutâ etiam aſthma deſiit, ubi feliciter uti poſſumus aceto ſquillitico; idem obſervamus, in gravidis, tympaniticis, flatuoſis, quibus iterum ex morbo principali reſtitutis affectus ſponte ceſſat. Porro notandum, ſi aſthma oriatur ab abdomine flatibus referto, & indè ſeptum tranſverſum premente, curabitur facile minuendo & diſcutiendo, flatus per clyſteres, nempe carminativos vel per interna aromatica & carminativa vulgo nota; eſto formula;

℞. *Aq. menth.*
zedoar. ana ℥iß.
ſpir. cort. citr.
balſ. embryon. ana ʒß.
M. D. cochleatim.

Hoc quoque in caſu convenit ſpiritus carminativus Sylvii, eſſent. carminativa Wedelii, in Opiologia ſua deſcripta, anticol. Michaël, ſpir. nitri dulc. &c. Et latet nonnunquam magnæ viſcidæ pituitæ moles in ventriculo, unde ſæpius inflationes ventriculi & inteſtinorum, ſpaſmi fibrarum nervearum & per conſequens aſthma ſequitur, quæ viſciditas vel in ſtomachi, vel in inteſtinorũ plicis hoſpitans debet ſæpius vomitione exſtirpari, quibus inveteratam dyſpnæam in ſene omnibus reliquis fruſtra tentatis curavit *Timæus* l. 3. c. 13. exhibitâ per vices aquâ benedictâ Rulandi, unde maxima pituitæ quantitas ἄνω καὶ κάτω educta fuit. In aſthmate verò præcordiali nullum præclarius medicamen vomitoriis ritè & circumſpectè adhibitis reperimus unquam cum illa vitium nervis impactum concuſſione fortiori excutiant, quod & conſtat experimento *Primeroſii de morb. pueror.* qui provocato vomitu infantes & pueros ſtatim ab aſthmate liberavit, ejectâ pituitâ hac viſcida, ut plurimùm in ventriculo latente. Loco vomitoriorum in delicatulis (quia Medicus pro fama artis timere debet) potiſſimum, gumm. ammoniac. cum tantillo reſinæ j l. pp. exhibere ſolemus. Stomacho quoque flatuoſo externè ſacculos ex herbis paregoricis & carminativis in vino decoctos calidè applicamus, vel empl. ex ladan. *Craton.* vel carminat. *Sylvii* ſtomacho debili imponimus, vel mixturam noſtram ſtomachalem ex ſucculat. balſ. cinamom. ol. nuciſt. cum vino Hiſpanico agglutinamus. Eſſentia helenii in potu data, mirè conducit; alii commendant eſſentiam abſynthii.

Hæc quæ diximus conducent in aſthmate humido, nunc & paucis illa videa-

videamus quæ proficua ſunt in aſthmate ſicco, ſive convulſivo, ſive caduco, ſive epilepſia pulmonum, in quo ſtatu miſeranda eſt ægrorum conſtitutio, partim quia male ſæpius tractantur à Medicis imperitis partim quia cauſa ſæpius latet in ipſis ſpiritibus animalibus, qui influere deberent ad muſculos pectoris, nec tamen influunt, quo influxu denegato, pectus nec ſe elevare vel concidere valeret. Hîc conducunt ergo omnia pectoralia, quæ reſpiciunt coagulantes particulas acidas vario modo inductas, & differentes, ac vel aſthma vel anhelationem aut ſuffocationem inducentes, & cum ſecreta parte alkalina dimicantes; talia ſunt antiſpaſmodica, antiepileptica, balſamica, ſulphureis ſalinis volatilioribus particulis prædita medicamina, vel acida volatilia, quæ cru ius acidum rectificant, ſpiritibus ſuccurrunt, nerveasque fibras demulcent. Excellunt verò præ aliis ſperma ceti, aſell. lumbr. terreſtr. ſcarabæi in fimo equino hoſpitantes, formicæ, ex quibus ſalia, ſpiritus, & olea volatilia parari poſſunt, hoc in affectu utiliſſima, ſunto formulæ:

℞. *Spir. lumbricor.*
ſcarabeor. ana ℥jß.
ſolut. ſpermat. cet. ℥j.
eſſent. croc. ʒß.
M. f. eſſent, ad gutt. 15. exhibenda.

Vel magis antiepilepticum ſequens, quicquid enim epilepticum adultum ſanat, hoc etiam aſthmaticum ſanat, teſte Helmontio:

℞. *Succin. prep.*
ungul. alc. prap.
cinnabar. nativ. ana ʒß.
aſell. prep. ℈j.
caſtorej ʒß. *M. f. pulv. pro 3. doſibus, in vehic. convenienti nempe aq. tiliæ.*

Etia hîc proſunt omnia cephalica, nervina imprimis caſtorina & cinnabatina, ſpiritus fuliginis, ſal armon. C.C. ſalv. roſmar. eſſent. caſtor, croc. ſpecif. cephal. Michael. ſal volat. ſucc. cran. human. alcis, rhinocerotis, &c. Ad acrimoniam etiam ſalinam vel acidam nervoſum genus irritantem corrigendam, valent & præcipitantia, invertentia tum abſorbentia antiſpaſmodicis prædictis permixta, ex. gr.

℞. *Lapid. cancr. prep.* ʒß.
bezoar. or. gr. iij.
ſpermat. cet.
ſuccin. prap. ana ℈ß.
M. f. pulvis.

In convulſivi etiam hujus morbi paroxyſmo, ſæpius cum admiratione obſervavimus exoptatum ſucceſſum ab opiatorum uſu, laudanum ſc. opiat. paucis gran in aq. convenienti diſſolut. & cochleatim exhibitis. Hypnotica ſuâ benignitate tanquam demulcente Mercurii caduceo fibras convulſas placant pacantque. Si quoque Brunneri potioni addatur ſpermat. cet. ʒß. cum momento laudani, ſæpius efficax eſt. Ubi à ſcabie, arthritide retropulſis dyſpnæa ortum ducit, in hunc finem proſunt diaphoretica volatilia, ut ad corporis peripheriam recrementa rurſus expellantur; ſin æſtus febrilis ſimul obſervetur, ac ebullitio humorum, prout in febribus, palmam præripiunt iſtis fixa

& temperatiora, ad vias urinarias ſimul quod noxium eſt præcipitantia, ut ſunt ocul. cancri, antimon. diaphor. &c. Tandem externè adhiberi poſſunt pectori & diaphragmati nervina, ac paregorica, ut ſunt ol. chamomillæ, caſtor. ſuccin. lavendul. deſtillat. ung. dialthæ. axung. varia, vel cataplaſmia ex cepis ſub cineribus coctis, ex. gr.

℞. Mucilag. althae.
ſem. lini.
fænugr. cum aq.
hyſſop. extr. ℥j.
pulv. rad ireos Flor. ʒjß.
gumm. ammon. in vino helenii
ſolut. ʒij.
cum ſ. q. ol. irin. amygd. dulc. & cerae
q. ſ. f. Linimentum.

Pectus quoque ſpirituoſis variis caſtorinis, ſalibus volatilibus, &c. illinendum.

Hiſce nihil proficientibus commendat *Nob. Ettmüller.* in Chirurgia infuſor. in ægrorum venas epilepticorum medicaminum & pectoralium infuſionem, quibus maritandam ſuaderemus noſtram mixturam antiepilepticam c. ſolutione ſpermatis ceti; Inuſtionem pectoris per moxam cum bacillis felici cum ſucceſſu ſæpius inſtituimus; & ſi unquam mundus voluit decipi, juxta illud tritum, id certò factum eſt in adhibita herba, quippe quæ ex India Orientali magnis ſumptibus allata nihil differt à notiſſima Nobis Artemiſia, eodem modo quo ab Indis fit, & jam quaſi juris gentium eſt. Auctuarii loco adjicimus ſcarificationes, venæſectiones, veſicatoria, ventoſas, frictiones perfuſiones aquæ frigidioris, & id genus alia, quæ tanquam parerga haud planè contumaciter rejicimus, ſcil. verum eſt illud Poëtæ:

A cane non magno ſæpe tenetur aper.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT III.

De

PLEURITIDE & PERIPNEUMONIA.

§. 1. IN ipſo atrio monemus, Nos cum Excell. *Baronio* ſub uno nomine *Pleuripneumoniæ* duos hoſce affectus comprehendere, quos ex duobus nominibus conflatos, vel *Pneumo-pleuritidis* vel *Pleuri-pneumoniæ* nomine optimè inſignire poſſe, exiſtimamus, ita ut ſecundum plus unius quàm

quàm alterius morbi naturam redolere videbitur, ſecundum id poſſit denominari pertinent enim ad inflammationem hi duo affectus, & Peripneumonia dicitur *pulmonum*, pleuritis verò *pleuræ* inflammatio, in quantum ſcil. cruor inter efferveſcendum exuvias ſuas viſcoſas modò in hanc, modò in illam partem deponit, quem dein iterum reſumit & transfert: Eò & collimavit *Helmontius in tr. de pleura furent. p. m. 24?. v. 27.* Pleuritis, inquiens, à Peripneumonia cauſis occaſionalibus ut neque remedio differt. Cum ergo una ſit illius idea, ſic etiam unica ejuſdem explicatio eſſe debet: Differunt enim tantùm loco. *Definitio.* *Pleuripneumoniam ergo deſcribimus, quod ſit inflammatio vel pulmonum utriuſque lateris, vel pleuræ, conjuncta cum ſumma reſpirandi difficultate, febre acuta, tuſſi contumaci, nonnunquam ſicca, modò cum ſputo ſpumoſo, & non rarò cruento, dolore, gravitate & anguſtiis circa pectus & præcordia, dependens ut plurimum à cruore fervidiore in motu ſuo ſufflaminato ſtagnante & tandem evaſato, acriore reddito, & fibras vellicante, unde excandeſcentia Cardimelechis fluit.* Datur & pleuritis pituitoſa, quam ſpeciem hac hyeme in diverſis ſpectavimus. Occaſione hîc natâ in genere, & ut cum JurisConſultis loquar, per averſionem monemus, Definitiones noſtras non ad requiſita Logices conſcriptas & dolatas eſſe, quia medicæ definitiones teſte *Clar. Hofmanno inſtit. lib. 3.* rigidè ſemper ad logicas leges non cogendæ, ſufficit ſi tantùm morborum naturam exprimamus, ut ab omnibus intelligi poſſit. Hæc ut diximus ὡς ἐν παρόδῳ adjicere placuit; nunc hoc agendum. *Differentia* Ex deducta autem definitione patet non quemvis lateris dolorem Pleuripneumoniam dici, quamvis enim plures laterum dolores ſint, hîc tamen de eo tantùm, qui morbum acutum ſequitur, quique prædictis ſtipatus ſymptomatis, & ob memoratam Cardimelechis excandeſcentiam, & inflammationem membranæ intrinſecus ſuccingentis pulmone, & coſtas thoracis, inductus eſt, verba facimus. Si enim in exterioribus muſculis inflammatio conſiſtat, aut ſi à flatibus ibidem dolor vehemens fiat, jam non hic, ſed nothus erit morbus, in quo febris abeſt & ſputum ſanguinis, dolor percipitur in pectoris regione, qui tactu etiam exaſperatur ex parte, qui tamen non tam ſtabilis eſt, ſed remittit aliquando ex applicatione eorum, quæ flatus diſcutiunt. Et quia juxta illud Philoſophi, præcepta docent, ſed exempla delectant, inde in theatrum hoc talis generis ægrotum ex noſtris ſiſtamus.

Cauſa. Juvenis 18. annorum temperamenti Sanguineo-cholerici, ſatis bene valens, gulæ & exſpatiandi exercitio nimis deditus, hactenus tamen abſque manifeſto incommodo, menſe Martio aere inclementiore & frigidiore exiſtente exſpatiatur, domum revertens, defatigatus tamen, aſſumit bonum cereviſiæ frigidioris hauſtum, ob ſitim valde urgentem, & virium reficiendarum ergo; exinde horror percutit totum corpus, lectum petit, ob-

dormi-

Digitized by Google

dormiſcit, quatuor horas poſt evigilat, ſentit dolorem obſcurum ſub mamma ſiniſtra verſus hypochondrium vergentem, ſequente die dolor augetur, fitq; punctorius, tuſſicula ægrum vexat cum febre, tandem exſpuit ſanguinem cum virium debilitate & ſiti intenſa; quæ omnia ſigna ſunt urgentis pneumopleuritidis.

Pars affecta. §. 2. *Partem affectam* quod attinet, communi ſententiâ ferè omnes Med ci in peri- pneumonia ponunt *pulmonem* in pleuritide verò, membranam pleuram; alii tamen negant pulmones partem affectam eſſe, cum planè inſenſiles ſint; *Diocles* ſolas pulmonum venas hic affici aſſerit, *Eraſiſtratus* arterias, *Aſclepiades* pulmonum bronchia, *Soranus* Lexicographus totum corpus, ſed vehementius pulmonem hîc laborare defendit. Nos extra omnem dubitationis aleam ponimus, hoc in caſu pulmones, imprimis vero eorum membranas (pungens enim dolor nonniſi membranis adſcribi poteſt) tam coſtas, quàm pulmones veſtientes, pleuram nempe interdum ſolam, nonnunquam pulmones ſimul cum membranis affici & inflammari; pulmonum enim ſubſtantia eſt admodum apta ad inflammationem, quia mollis eſt, ſpongioſa, rara & poroſior, unde & facilè obſtrui poſſunt pori, indeque inflammationes eryſipelaceæ ſequi, unde vel pleuripneumonia vel pneumo-pleuritis oritur; & album nobis calculum adjicit divinus noſter Senex, qui plurimis in locis præſertim autem de loc. *in homin. text.* 24, expreſsè dicit, in peripneumonia ambo latera afficiuntur; in pleuritide unicum duntaxat latus oblæditur, Nec *Demetrius Herophilus* à prædicta ſententia diſſentit, quando dicit *lib.* 12. *de paſſione*. peripneumoniam eſſe in toto pulmonis corpore tumorem, in ejus autem parte pleuritidem fieri, quod & confirmat *Bonetus in Anatomia pract.* 1. *Platerus, Celſus*, aliique id probantes per ſectiones demortuorum, in quibus non ſemper membranas coſtas ſuccingentes inflammatas, ſed pulmones cum ſ a membrana laceratos & corroſos ſe obſervaſſe dicunt. Pleuritidem quoque fieri poſſe circa muſculos intercoſtales haud dubitamus, vidimus enim Juvenem, qui ſub brachio ſiniſtri lateris circa muſculos intercoſtales emittebat per vices IV. libras materiæ purulentæ & ſeroſæ coagulatæ, quem fere emaciatum juvenem feliciter priſtinæ ſanitati reſtituimus, quâ & adhuc fruitur; unde veriſſimum illud elog um Hipp. ſect. 5. aph. 8. Quicunque morbo laterali laborantes in 14. diebus non repurgantur, ii ad ſuppurationem vertuntur.

§. 3. Perſpectâ parte hujus morbi affectâ, ad *Diagnoſin* nos conferamus, accuratâ enim, ut ſæpius monitum, cognitione opus eſt in morbis examinandis, niſi in curatione à ſcopo aberrare velimus. Suppeditat ergo diagnoſis, vel ea ſigna, quæ ipſum morbum, cauſasque demonſtrant, vel ea, quæ noſtrum morbum itidem ab aliis affectibus diſcernunt. Ipſum affectum indicat dolor pungitivus, quandoque *Diagnoſis.*

doque

doque tantum gravativus, cum ardore aliquando conjunctus, & continuâ inſpiratione ſæpius auctus magiſque acutus factus. ſubita enim illa doloris ingraveſcentia arguit inflammationem, atque inde locus tactum non fert, ſi enim è directo muſculi intercoſtales premantur, & fibrillæ nervoſæ irritentur, dolor fit intolerabilis, ſanguis enim evaſatus de hora ad horam majorem acquirit acrimoniam, à qua membranæ inflammantur & vellicantur, unde dolor ille acutiſſimus fluit. Obſcurus verò ille dolor oritur, ſi muſculi ſecundùm carneam ſubſtantiam inflammatio fiat, quæ quidem & ipſa ob fibras nerveas certo modo eſt ſenſilis, ita tamen ut in longè minori gradu talis ſit, quàm prior, qui quoque dolor ad hypochondriam, ſubinde ad claviculam ſe extendit, quandoque pulſans cum tumore occurrit, ob inflammatos ſc. muſculos, & dum abit ad ſuppurationem, velut in noſtro jam dicto ægro. Adeſt his in affectibus febris continua aucta, haud dubiè ex turbata mixtione ſanguinis, præſertim accedente pure, quæ quoque febris alternis diebus, præprimis veſperi, aliquam habet exacerbationem, quia veſpertino tempore recedente ſole pori cutis magis conſtringuntur, indeque ex impedita διαπνοῇ efferveſcentia ſanguinis major, & per conſequens mixtio ſanguinis turbatior eſt, imprimis ob particulas acriores ſive bilioſas in maſſa ſanguinea deliteſcentes inducta. Difficilis adeſt reſpiratio, quia pectus commodè dilatari nequit, tunc inſpiratio interrumpitur, quapropter debilior fieri neceſſariò debet, cum verò talis reſpiratio non ſufficiat ſanguini efferveſcenti temperando, parvitas illa reſarciri debet frequentia, inde pulſus frequens & celer occurrit. Pulſus quoque eſt hoc in affectu mollis, magnus, celer, inæqualis, intermittens, aut recurrens, aut bipulſans. Tuſſis maximè urget, quatenus ſcil. ſanguis evaſatus acrior factus in pulmones laxos ſenſim intrare valet, ſed ab initio quidem non eâ copiâ in pulmonibus collectus, ut copioſiùs exſpui poſſit, quippe materia illa heterogenea adeo intimiùs in pulmones impacta eſt, ut ad bronchia accedere nequeat, unde impoſſibile eſt, eam per tuſſim ſic excerni poſſe; ſæpiſſimè tamen fit excretio ſanguinea in Pneumo-pleuritide, ſanguis enim acrior factus permeat poros apertos pulmonum, prout enim major vel minor eſt affluxus ſanguinis, etiam magis vel minùs ſanguis ejicitur, cum materia purulenta eoſdem poros intrare poſſit, ſunt enim pulmones ſpongioſæ naturæ, & ex veſiculis tantum conflatum corpus. Sputa quoque hoc in morbo variè colorata rejiciuntur, hinc fit rubeum & cruentum, tandem ad maturitatem perductum fit purulentum; ſi nihil exſpuatur malum eſt, ſæpius tamen pus abſque præcedente ejectione ſanguinis ejectum obſervavimus. Adeſt malarum rubor, & id quidem ob ſanguinis particulas acriores eò delatas. Sitis ſimul ferè inextingui-

Digitized by Google

quæ alia plura Cimmeriis tenebris involuta habet, quorum ideo non meminimus, ne tædioſis hiſce figmentis tempus teramus.

§. 6. *Helmontius* in furore pleuræ conſiderat primò motorem internum ſive calcar, ac dein laceratorem pleuræ. Cruorem autem eò affluentem & effuſum indeque natum apoſtema tanquam productum perpendit, ac adducit exemplum de *Spina*, parti alicui affixa. Eſt ergo ad mentem ipſius cauſa pleuritidis peregrina aciditas, concepta in Archæo, quæ ad venam azygos, imò vel in ipſam propinquam coſtarum carnem expellitur, indeque oritur productum morboſum apoſtema. Cruor enim aceſcens mox contra naturam venarum totiusque carnis indolem coagulatur. Aliquod verò acidum eſſe in pleuritide, probat hâc ratione, nempe quòd in pleuritide lotium, & cruor è vena ſecta elicitus, grumeſcant etiam exeundo, quæ grumeſcentia & caſeatio eſt acoris indicium, & eff.ctus, cùm inde latex hic aceſcens in intercoſtales carnes incidens facit dolorem pleuriticum, & ſic quaſi ſpina illa pungens & dilacerans, cruor enim extravaſatus hoſtilem induit naturam, dilacerat vaſa, fibras, membranas arteriasque, tumque egreditur, & ſtatim coagulari incipit, quodſi verò *acor* ille in venam arterioſam vel arteriam venalem diſpergatur ab infecto Archæo, tunc juxta ipſum oritur Peri-pneumonia pulmonis, quæ ſe tantùm ſeparat non tam acore cauſæ materialis, quam ſubjecti varietate. Cruor igitur ad mentem *Noſtri* intra pleuram ad coſtas ſiſtitur, aceſcit, grumeſcit, apoſtematur, atque ideo pus fit, ubi enim dolor, eò accurrit cruor. In liene aliquando hoc malum reſidere propriâ experientiâ edoctus Author haud dubitat, ſed plura his addere, *Williſius* ſequens vetat.

§. 7. Modo verò clariſſimum rei medicæ lumen per cauſa proxima pleuritidis ponit ſanguinem vitioſum, qui in membranæ pleuræ dictæ vaſis minoribus; in Peripneumonia verò in vaſis pneumonicis majoribus, ob lentorem & viſciditatem detentus aut extravaſatus eſt, dein ob turgeſcentiam copioſiùs ibidem aggeſtus phlegmonem excitat; dolorem verò punctorium ac acutum à ſolutione continui in parte membranoſa facilè ſenſili deducit, & reſpirationem difficilem ob fibras muſculares læſas, atque febrem ab efferveſcentia nimia ſanguinis fieri probat. Inter remotiores verò cauſas, recenſet illa omnia, quæcunque ſanguinem ad lenteſcendum ſimulque efferveſcendum exagitant, inque turgeſcentiam febrilem concitant; ſubitæ ergo illæ mutationes caloris & frigoris Pleuri-pneumoniam inducere poſſunt, perinde ut crapula vini aut aliorum generoſorum potuum ingurgitatio, exercitium immodicum, quatenus

tenus ſcil. hæc ſanguinem nimis commovent, & efferveſcentiam adaugent, hujus affectus fabri exiſtunt.

§. 8. *Sylvius* decus illud Medicinæ Batavicum cum pleriſque cauſam horum affectuum immediatam, tum pleuræ (in pleuritide) tum pulmonum (in Peri-pneumonia) inflammationem ſtatuit, & incendi & inflammari ſanguinem, quando ex vaſis ipſis effluit, poſt ſubſiſtit, ſtagnat & coagulatur, unde evaneſcunt partes volatiles & ſubtiles, tum acidas tum ſalinas temperare ſolitæ, indeque utræque acriores factæ, acriùs in ſe mutuo inſurgunt, efferveſcentiamque ob partes ſanguinis oleoſas præſentes calidam excitant, quæ etiam ſanguinem paulatim ita corrumpunt, ut in pus vertatur, & quidem pro ſanguinis corrupti varietate varium, modò nigrum, modò flavum, modò ſanguine adhuc tinctum &c. Sanguinis enim effluxus fit ob apertionem vaſorum ſanguineorum, ſive illa fiat ex nimia vaſorum à copioſo valde rarefacto aut retardato ſanguine, flatibusque excitata diſtenſione, ſive ab humoris aut in vaſis aut extra ipſa ſubſiſtentis acrimonia rodente, ſive à re dura & acuta vulnerante, obtuſaque obtundente, unde ipſe plures recenſet cauſas remotiores; ſed cum hoc ex noſtra criſi hauriri poſſint, ſupervacaneum ducimus ea hîc apponere, & dein repetere, crambe enim toties cocta nauſeam parit.

§. 9. *Carteſiani* ſubtiliſſimè philoſophantes cauſam hujus morbi à materia diſtendente, pungente & rodente membranam pleuram deducunt, quæ materia nihil aliud ipſis eſt in pleuritide, quam ſanguinis particularum acrium, acutarum, volatilium in pleuram & muſculos meſopleuricos, in Peri-pneumonia verò, in ipſos pulmones delatarum & inde extravaſatarum portio. Si enim ſanguis nimium commovetur à cauſis remotioribus, tunc & facilè evaſatur, ſicuti fluctus nimii extra ripas flumen propellunt, ſæpiſſimè ergo hos affectus producunt, tum animi tum corporis commotiones vehementes, ut ſunt ira, terror, exercitia corporis immodica, equitatio, ſaltatio, pilarum vel conorum luſus, &c. In hunc cenſum pertinet caſus ſi ſanguis nimis ſpirituoſis, tenuibus acribusque particulis ſcateat, unde is rarioris texturæ indeque fluidior, citiùs totum percurrit corpus, quod confirmat pulſus frequentior, qui in omni obſervatur incaleſcentia, propter particulas bilioſas, acres, volatiles, quæ in tenues illas arteriolas impetu ruunt, earum poros ſolito plus aperiunt, & quandoque acrimonià perforant, & nimio motu diſtrumpunt, quæ particulæ acriores per temporis moram redditæ, inque pleuram vel pulmones delatæ, cum figuris ſuis poris partium non conveniunt, & ea propter ſiſtuntur, & ſic vel Pleuripneumoniam vel Pneumo pleuritidem producunt. Aliquando ſanguis hiſce vitioſis particulis imbutus, effunditur in muſculos intercoſtales, atque hinc reſpiratio difficilis, & tuſ-

ſiendi

Digitized by Google

ſiendi deſiderium fit, cùm ſcil. fibræ nerveæ & pulmones vel bronchia tendentes â particulis prædictis irritantur, quoque febrem adſcribunt materiæ ſubtili in hæc irregulares particulas agens, & ita ad calorem & rigorem incitans, â pure enim ſeu ſanguine coagulato effervescentiam augeri poſſe, argumento eſt, quod idem in vulneribus & tumoribus ad ſuppurationem tendentibus accedat, etiamſi longe ſit à corde remota, ut verò apertiùs noſtræ opinionis penetralia pateant.

§. 10. Hîc quædam magis rei illuſtrandæ gratiâ præmittamus de ſanguine; ille verò vitæ primus promus condus continetur vaſis ſuis, venis nempe arteriis & fibris muſcularibus, conſtat is quoque ſuis elementis, lippis & tonſoribus notis, quæ dum ſecùm invicem amicè conſpirant, & in prædictis vaſis ſanguis ritè circulatur, inde corpus in vigore ſuo conſervant, ob vitalis hujus liquoris concinnam commixtionem & agglutinationem, ad partes nutriendas. Quæ omnia ſi ritè & ordine ita fiant, ut per vias à natura ordinatas munia ſua ubique rectè abiens ſanguis continuo circumeat, & nunquam moras nectat pernitioſas, tunc bene ſe habere corporis noſtri machinam cernimus; ubicunque verò noſtro in corpore ſanguis effunditur, morulam nectens ibidem quoque in fermentum morâ acidiuſculum abit, ſanguini advehendo & revehendo inſerviendo idoneum. Quam diu verò ſanguis ritè conſtitutus intra vaſa ſua eſt, tam diu durant ſalubres corporis noſtri actiones, veri exactæ ſanitatis indices, ſi verò ſanguis per rimas ſeu continui ſolutionem ex vaſis ſuis elabatur, tunc adſunt tragœdiæ pectorales, inflammationes tum pleuræ, tum pulmonum, aliorumque, unde & in furorem concitatur Cardimelech noſter, ob hoſtis ingruentis variisque inſtructi armis invaſionem ſolvitur vaſorum continuum, id quod fit, ſi exiſtant in ipſa maſſa ſanguinea, ſive in eam aliunde irruperint particulæ acres, & acidæ ſive aculeatæ, hæ enim ſunt quæ rimas faciunt, fibrillas nerveas divellunt, ſanguinem nimis commovent, quæ nimium motæ & impetuoſiùs concitatæ fibras cedere neſcias diſſolvunt, diſcindunt, quo ipſo ſanguis per hiatus effluit, id quod fit triplici modo, vel diæreſi vel anaſtomoſi, vel rhixi; Nec ſolùm effuſionem & evaſationem ſanguinis in prædictas partes, ſed & aliquando ſeri nimis fluidi & acris hîc culpamus, humores enim quicunque extravaſati in aliqua parte diutiùs hærere nequeunt, quin acquirant *acorem* ob ſpiritus, nimirum vinculis ſuis liberos abeuntes, abſente enim ſpiritu ſanguis non meretur amplius nomen ſanguinis, ſed potius eſt lacuna, & juxta illud Ennii luma lutoſa. Quod ſi ergo particulæ hæ acidæ cum ſulphureis dimicantes, & tunc effervescentiam efficientes, ſibi rapiant imperium circa pulmones tunc pleuri-pneumoniam, & hinc aliquando exortum ve-

rum ulcus, vomicam nempe, excitant; pleuram perinde, ut ſi circa thoracis muſculos id fiat, pneumopleuritis; Si verò circa pleuram & pulmones ſimul junctos, tunc duo illi affectus ſimul oriuntur, ſi enim quis particulas ipſas acidas diſtinguere in morbis norit, & ſimul locum, ubi hæ dominium in corpore exerceant, ſciat, certe magnus mihi erit Apollo, & juxta illud juvenalis, gallinæ filius albæ. Inflammationem Nos membranarum, tanquam Spinam hiſce in affectibus, ponimus, & ſimul aceſcentiam ineptam ſanguinis, cum ſale ejus volatili efferveſcentem, & eum ad grumeſcentiam diſponentem, atque ſic obſtructo vaſe, ſtagnationem, coagulationem & inflammationem ſubſequentem adeſſe, extra omnem dubitationis aleam ponimus; ipſa vitia concatenata propterea dicimus nihil aliud eſſe, quam ſanguinis vitioſi extra ſua receptacula effuſi fermentationem præternaturalem, qua in fermentatione particulæ actiores, per ſpicula ſua partes membranaceas vellicant, & hinc fibrillis nerveis intimiùs infixæ, eas vehementiùs vibrando concutiunt, quod quia ad nervorum principium usque continuatum, inde non poteſt non fieri, quin excitetur triſtis illa ſenſatio, quam dolorem nuncupare ſolemus, pro ratione partis affectæ, modi afficiendi motus quantitatis, qualitatisque ſpirituum ſanguinis & particularum concurrentium, vel pungentem, vel lacerantem, vel pulſantem, vel gravativum, vel diſtendentem, vel rodentem, &c. in parte læſa eſſe putatur, ex quibus ipſis cauſis vibratio nervearum fibrillarum concutiens ad ſenſorium commune reſultat. Hæc de cauſa proxima immediata.

Quoad *cauſas* verò *remotiores*, quæ quam diximus ſpinam infigere valent, illarum ſunt plures, ab impedita enim inſenſibili tranſpiratione ſæpiſſime hos morbos excitatos vidimus. hac enim impedita, id quod ſecundùm naturam debet exhalari ad mentem *Sanctorii*, in corpore præternaturaliter continetur, proinde eſt aër vitioſus utplurimum hujus affectus noſtri prophaſis; accedunt exercitia vehementiora, quatenus ſanguinem nimis fermentant, unde is impetuoſiùs per arterias & venas fertur, indeque faciliùs extra vaſa ſua affluere poteſt, imprimis ſi ſubito in ſuo motu impediatur & in aliqua parte ſiſtatur, tunc enim vaſa nimium diſtenduntur, atque inde faciliter rumpuntur. * Ita quoque videmus ab aſſumpto in corpus calens frigido potu ſanguinem facilè coagulari, & quaſi à motu ſuo ſufflaminari; ſunt & omnia, quæ ſanguinem facili marte coagulare & grumoſum reddere, indeque maximè nocere poſſunt, imprimis in vaſis iſtis minoribus, quæ reperiuntur in muſculis intercoſtalibus, & membrana pleuræ, vaſis item pneumonicis, grumus enim vaſcula hæc facilè obſtruere valet, quo facto ſtagnatio & diſtenſio ſequitur, quam excipit ruptura, & dein inflammatio, quod nos docet experientia noſtra in pleu-

pleuritico exenterato, in quo ſanguinem præter naturam craſſum & grumoſum ad ℥ij. in membrana pleura dicta reperimus, confer *Bonet. Anat. Pract. Nob. Ettmüller*, alioſque nobiliſſimos & expertos viros, qui quæ diximus ſuæ authoritatis clypeo & rationibus à nobis jactis defendunt.

§. 2. Perſpectâ ætiologiâ nunc ad prognoſin nos conferamus, ut enim Medicus de pleuropneumoniæ eventu certus eſſe poſſit, ejus cognitio operæ prætium eſt, per quam ſigna æque bona ac mala probè conſiderare atque morbi brevitatem & diuturnitatem aliasque circumſtantias hariolari valet. Certiſſimum autem elogium eſt illud *Hippocratis*, quicunque morbo laterali laborantes in 14. diebus non purgantur, ii ad ſuppurationem vertuntur; eſt autem ſuppuratio nihil aliud, quam dum acidum materiâ deferveſcente incipit exſuperare, avolantibus plus minus particulis volatilibus, ſeu ſpirituoſis, & accedentibus hinc inde heterogeneis, unde inflammationis tragædia cataſtrophen ſuam ſortitur ex tumore inflammato in ulcus purulentum abſcedens. Senibus, mulieribus, iisque, qui jam bis vel ter eo morbo laborarunt, pernitioſa dicitur vulgo pleuritis. Utplurimum quoq; ſignum deſumitur à ſputo, quando ſcil. nec in principio, nec in augmento, ſputa prodeunt; in pleuritide enim in qua nihil ejicitur, aut in qua aliquid rejectum eſt, & nunc aut omnino deſiit, ſuperſtite dolore, res periculi plena eſt; crudiſſimus enim morbus eſt, ita ut vel celeriter hominem juguler, vel longo temporis ſpatio deſerat. Sputum omninò cruentum vel flavum, infelicis hederæ res eſt; ut & nigrum, tale enim habet fœnum in cornu, quippe ſignificat totalem corruptionem, ob acidum plane corroſivum induens indolem, indeque ſphacelum minitans; ſputum namque omne quanto magis commiſtos humores habet, & non diductos inter ſe, tantò deteriùs communi authorum ſuffragio habetur. Pulſus parvus, crebrior durus atque ſerratus mortem ſignificat; nullus enim pleuriticus cum tali pulſu fuit ſanatus, Hippocrate & Galeno teſtibus; modò cetera ſimul conſentiant; aliàs haſta non abjicienda, ſeu deſperandum, ex frequenti noſtra obſervatione. Viridia quoque ſputa malæ notæ ſunt, ut & viſcida, glutinoſa ac ſpumoſa, rotunda nonnihil, quæ ejusdem ſunt ſortis; vires tamen ſemper ſunt conſiderandæ, & cum morbo conferendæ; ita quando hoc morbo laborantes de anxietate & anguſtia conqueruntur, tum quoque in anguſto verſantur, perinde ut ſi externa frigeant interna verò urantur, aut medicamenta generoſa exhibita nihil efficiant, peſſimum eſt. Generaliter verò hîc cautelæ loco obſervandum, quod juxta Hippocraticum illud in morbis acutis incerta ſit prædictio ſalutis & mortis; malignæ enim pleuritides ut plurimum ſunt lethales, confer *Ephem. Germ. An.* 1. *obſerv.* 15. quod cum tuſſis deſit, adſit verò ſingultus, id malum quoddam portendit, quemadmodum & alvi profluvium & hæmorrhagia narium,

nariun, ſi ſuperveniant. Cæterùm brevi aliàs terminatur pleuritis, inſtar reliquorum morborum acutorum, ſæpe 7. die aliquando & 11. vel 14. quibus diebus Parcæ aut parcunt, aut nominis immemores non parcunt; quodſi hanc metam tranſeunt, metaſtaſis fit in empyema, vel tabem, vel ulcus ſordidum ſub bracchio, prout tale ex noſtra obſervatione notatum eſt, & qui 40. diebus non ſanantur, tabidi fiunt. Interdum materia peccans recipitur in vaſa, & uti acceſſit fluxione, ita iterum in reliquam diffunditur ſanguinis maſſâ, & terminatur mox per hæmorrhoides, mox per menſes, mox per alvi fluxum purulentum, mox per urinam, de quibus elegantiſſima proſtat Epiſtola celeberrimi Bauhini edita cum Scholio Exc. *Wedelii* in *Ephemerid. Germ.* ann. 3. quales terminationes nos quoque obſervavimus; ſanguinis metaſtaſis eſt frequentiſſima, quando ſcil. ſanguis in pus abit, & per expectorationem excernitur. Moriuntur utplurimum noſtro affectu afflicti cum ſtertore & quaſi ſuffocatione, ac ſi ſtrepitum audiveris, quodſi verò omnia ſymptomata exiſtant leviora, & vires infractæ ſint, qua in re juxta *Galenum* pleuriticorum & peripneumonicorum tota ſalus exſpectanda, tum res melioris ſpei eſt, imprimis ſi in principio ſputa projiciantur, ſintque coloris & conſiſtentiæ laudabilis. Quodſi dolor, tuſſis & reſpirandi difficultas minuatur, ſi pulſus minus durus, & in dies major eſt, ea ſigna ut ſalutaria ſignificant febrem cum affectu reciprocari. Sed cum prognoſtica Signa hæc partim ab Hippocrate de *vict. rat.* in *acut. text.* 37. *progn.* 45. & 2. *progn. aph* 46. partim à Sennerto aliisque ad nauſeam fuerint propinata, in iis repetendis & recenſendis prolixiores eſſe nolumus, ne tempus & chartam perdamus, & ne quis nobis objiciat illud Juvenalis: *Nam quæcunque ſedens modo legerat hæc eadem ſtans Proferet atque eadem cantabit verſibus iisdem: Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.*

§. 12. Hiſce excuſſis ad accuratius penſum accedamus, ad curam nempe, & primò *diæteticam* conſiſtentem in victûs ratione. *Aër* ergo ſit temperatus, modicè tamen ad calidum declinans, is enim quatenus omnes indifferenter ambit, & ab omnibus hauritur, ita omnium morborum acutorum æſtimatur cauſa communis & univerſalis. Peſſimè ergo hîc audit aër frigidus, ille enim acidos ſuos aculeos per corporis poros mittit, qui tunc ſanguini ſeſe aſſociantes eundem coagulant, ingreſſus enim aër poros obturat, ſanguinis circulationem pernitiosè ſufflaminat, minora vaſa ſanguifera obſtruit, unde volatiles ſpiritus in auram ſecedunt, reliqui verò adhuc remanentes inter ſe dimicant, concreſcunt, & in pus abeunt, ex quibus fluit, quod Aquilonius & Auſtralis maxime nocuus exiſtat, quia talis aër membranis & omnibus nervoſis partibus juratus quaſi inimicus exiſtit; juxta Hippocratem noſtrum, *frigida pectori inimica.* Subitæ etiam illæ mutationes aëris vel è calido nimis *Cura Diætetica.*

mis in frigidum, vel è frigido intenſo in calidum, facili Marte pleuritides inducere poſſunt. Si putridis quoque aër inficiatur miaſmatis, ex inde pleuritides epidemicæ proveniunt, undeporrò ſequitur, quòd contagium in corpore non infixum locum habeat; hujus miaſmatis mira vis affabre depicta & ad naturæ genium expreſſa eſt ab acutiſſimo *Sylvio* in oratione de *Aëre epidemico*, item ab *Hogelando*, item *Ettmüllero* in diſputatione de *parvis magn. morb. princip.* ten Rhyne de vet. med. aliiſque, qui maximè rationibus philoſophicis, & acumine ingenii hujus contagii indolem nobis declarârunt. *Cibus* verò ſit levis atque tenuis, ut ſunt juſcula gallinarum, cremor ptiſanæ, & ex avenaceis parata; vitanda è contra ſunt ſalſa, acuta, acida, acerba, aromatiſata; omnia legumina nocent, inter quæ lentes ſpecifica quadam vi obeſſe à *Galeno* & *Rhaſe* contenditur; & frigidi vulgò ſic dicti cibi maximè obſunt, ut ſunt fungi, cucumeres, melones, (quorum eſu tres Imperatores exſtinctos eſſe refert *Crato*) acetaria quæcunque intempeſtivè aſſumpta ſummopere nocent, quatenus acidum vel acorem augent, in eodem prædicamento ſunt hortenſiva omnia &c. Hinc referente *Polybio*, *Agron. Rex Ungariæ* id genus liberalioribus epulis indulgens in pleuritidem incidit, quæ ipſum etiam poſt paucos dies è vivis ſuſtulit l. 2. hiſt. *Potus* ſit decoctum conveniens ex rad. liquirit. ſcorzoner. fl. papav. aliiſque pectoralibus concinnatum, vel ruſticæ gentis hominibus ex ſtercore equino paratum, experimento Helmontii, quia in ipſo ſtercore continetur multum alkali, acido pleuritico abſorbendo aptum, vel bibatur ad æſtum in pectore contemperandum per dies aliquot emulſio amygdalina ex ſemin. frigid. cum aq. cichor. borrag. papav. errat. &c. parata; vinum verò non aſſumatur antequam morbus nonnihil fuerit remiſſus, & in conſuetis, concedunt enim vinum aquoſum, album, modicum *Hippocrates* l. 3. de *morbis* c. 40. & 41. atque *Celſus*, ſed noſtrâ experientiâ præſtat id omittere, quàm exhibere, ægro enim blandiendo nobis damnum facimus, & huc facit illud obſervatum *Braſſavoli comment.* in l. 1. *Hipp.* de *ration. vict. acut.* l. 22. præſentiſſimum eſſe venenum in laterali morbo vinum, præſertim in principio, ſic quoque frigidus nocivus eſt; ita exemplum pleuritidis duplicis ex potu frigido habetur elegans in *cent.* 4. *obſerv. Chirurg. Fabricii* obſ. 25. qualem potum etiam in magno æſtu accuſat *Helmont.* l. c. dicens in multo æſtu repentinus multusque affatim frigidæ hauſtus non ſecus aliud acidum pleuram irruens contrahit, ex muſti quoque nimio potu ortam pleuritidem vide apud *Zacutum Luſit.* l. 1. *Prax. Med. obſ.* 108. *Quies* tum corporis tum animæ hîc quoque prodeſt, quò reſpexiſſe videtur *Seneca Epiſt.* 15. ad hunc morbum proclivioribus ſenibus convenire motus faciles & breves ad famem usque, ſcribens; motus è contra nimius, quippe nimiùm commovens ſanguinem, vitandus eſt, nata-

tio etiam maxime nocet, de qua vide *hiſt. Curtii* de *Alexandro Magno* l. 3. c. 5. p. m 28. *Somnus* protrahatur hoc in affectu ſolito diutius; *Vigiliæ* enim modum excedentes non minùs hîc nocent, partim humores diſſipandos detinendo, partim detinendos diſſipando, ut loquitur *Hippoc. ſect.* 7. *aph.* 71. *Animi affectus* ſint moderati, nocet enim maximè ira, quâ nulla peſtis humanæ vitæ pejor, & cordi periculoſior eſt, cum ſanguineæ maſſæ ſummam inferat vim; mœrores, curas, terrores & id genus alia ſæpius, triſtes hujus morbi authores fuiſſe, experientia ſatis teſtatur. Quoad *Excreta* & *Retenta*, illi reſpondeant naturæ, vel arti; qui enim ventrem habent natura humidum, minus pleuritide corripiuntur, & contrà. Alvi ergo excrementa movenda indies elogio *Coj. Div. lib. de Aere Aq.* & *Loc.* l. 6. præſente vero pleuritide melius eſt alvum ſuppreſſam quam laxam habere, cùm ex ſententia Div. Hipp. ut in omnibus aliis inflammationibus, ſic & in hoc ejus generis morbo purgantia nocent. Retentio quoque aliorum fluxuum ſolennium, ut hæmorrhoidum, menſium, lochiorum, fiſtularum nocua eſt, plures enim indè ad hunc affectum diſponuntur, ut id multis exemplis confirmare poſſemus, ſi noctuas vellemus Athenas ferre; caſus ab alto, ponderis nimia geſtatio ſuum quoque addunt ἐπιβάλλον μέρος.

Cura Pharmaceutica.

§. 13. Campum jam *cura pharmaceutica* decurramus & primò quidem pro curatione pleuritidis antiquitas ſequenti methodo uſa eſt: dum imprimis, ne incrementum ſumat morbus, veteres Medici alvum clyſtere abluunt, eoque rejecto venam incidunt, & quidem in brachio lateris dolentis, baſilicam dictam, & ſanguinem emittunt usque ad ejus mutationem; dein cucurbitulas hypochondriis affigunt, atque ligaturis, frictionibus, ſuppoſitoriis materiam ad partem affectam ruentem avertere conantur, & ſi materia viſcida & bilioſa gravat corpus, aut ſi nondum deflua ſit in partem affectam, furioſa tamen, dolorque ad inferiorem thoracis partem vergat, leni aliquo purgante medicamine (alias exulare ea jubent) evacuant; vacuantia ſunt caſſia, diaprun. laxativ. mann. agaricus, rhabarb. aliis pectoralibus maritata & decocta; demum materiam pleuritidis vel peripneumoniæ, quæ in pulmones exudat, vel in ipſis jam exiſtit, obedientem reddunt per ea, quæ thoraci familiaria ſunt, quæque ſputum promovere poſſunt, ſyr. jujubin. liquirit. violar. capill. Veneris, hyſſop. ſacchar. cand. diapenid. ſpec. diaireos, diatrag. fr. looch, de pino, looch ſan. & expert. decoct. ficuum, hordei, liquirit. amygdal. dulc. &c. Eſto formula ex ipſorum pharmacopolio;

℞. *Elect. diatragac. fr.* ℥j.
penidior.
ſacchar. cand. ana ʒij.
ſyr. violar.
jujub. ana ℥ß. *f. Looch.*

Sequens & decoctum ad ſputum promovendum maximopere commendant.

℞. *liqui-*

Digitized by Google

℞. Liquirit. raſ. ℥j.
paſſular.
ficuum.
jujub.
ſebeſt.
prunor. dulc. ana numero xx.
ſem. 4. fr. maj.
malv.
biſmalv. ana ℥ij.
fl. chamomill.
violar. ana p. j.
hord. integr. p. iß.
f. decoct. cum aq. hord.

In hunc finem inſtituunt etiam externè fomentationes, nempe cum decocto malvæ, althææ, ſem. fœnugræ. lini, ficuum, quæ omnia veſicæ indita calidè applicentur lateri dolenti; vel loco horum applicant cataplaſma ex prædictis ſpeciebus, aliiſque pectoralibus paratum, vel unguentum ex axungiis anatis, anſer. taxi, gallin. ol. amygd. dulc. lil. albor. commixtum; fomentant ſimul partem affectam cum decocto hyſſopi atque ungunt totum pectus ol. lil. chamomill. pulv. ireos, croc. Juſculum quoque commendant annoſi caponis, in quò coctus eſt hyſſopus & capill. Veneris. Tandem quæ conſolidare poſſunt, hoc in affectu propinant, lac caprinum hoc in caſu aliis præferentes. In pleuritide verò ſpuria tum quæ leniter reſolvere poſſunt imperant,

℞. *Flor. chamomill.*
melilot.
fol. rut.
aneth.
viol.
malv. ana M. j.

Inciſ. immittantur ſacculo, iſque lacte incoctus dolenti lateri applicetur, idque multoties repetatur; ſacculo quoque utuntur ex ſale, milio, furfure, ſem. aniſ. carvi, ſi materia flatulenta aut ventoſa ſit. In peripneumonia, præter jam dicta in pleuritide, cum ferè eandem curam præcipiant, inſuper ventoſam homoplatis applicare jubent; quod ſi, ceu ſupra diximus, melius ſidus appareat, & morbi vis fracta tranſeat in empyema, vel tabem, tunc & aliter curanda eſt, qua de re videbimus in capite de empyemate. Succedit jam poſt hæc centuria

§. 14. *Paracelſi* filiorum, qui varia præſcribunt hoc in affectu medicamina, quæ ex interna ſignatura pleuritidi congruere jactantur, nitrum nimirum tartarum, ſulphur, antimonium, ammoniacum &c. externâ verò maxillam ſeu crucem lucii piſcis conſolidam regalem & flores lappæ ſiccæ; ſequens compoſitum quoque laudatur:

℞. 3. *ſalium ana* ℥j.
tartar. utriuſque ana ℥ß.
mumia elect. ʒj.
aq. meliſſ.
cuſcut.
bugloſſ. ana q. ſ.
Pro incorporat. deſtillentur per alembic. Doſis à ℈j. *ad* ℈iiij.

Centurio etiam hujus centuriæ, paracelſum dico, curavit multos pleuriticos extractione ſanguinis ex interiore vena cubiti ejuſdem lateris, ubi hæret malum & poſt exhibito in potu ſpir. tartari, plures quoque turpetho, ſeu mercurio diaphoretico, curaſſe ſe

 affe-

Digitized by Google

affirmat. Clyſteres atque purgationes improbat atq; contemnit, qua tamen ſub lege comprehenſa non vult vomitoria, quæ tamen omittenda Nos cenſemus, vel leniora exhibenda; nuper in milite robuſto pleuritico tale exhibitum magnam dedit ſtragem, dum ipſe magnam ſanguinis copiam rejecit, & niſi cardiacis opiatis occurſum eſſet, haud dubie animam efflaſſet, ut ergo cautione hîc opus ſit.

§. 15. *Helmontium* accedimus, qui hoc in morbo culpat acidum, & probat per id, quia in pleuritide lotium & cruor venâ ſectâ elicitus grumeſcant etiam exeundo, quæ grumeſcentia eſt acoris affectus; latex autem aceſcens in intercoſtales carnes incidens facit dolorem pleuriticum, in quo abſumendo ſpernit venæſectionem, & hîc tanquam maledictum remedium rejicit, quia per phlebotomiam curata pleuritis ſæpius tabem poſt ſeſe relinquit; balſamus enim vitæ ac naturæ venæſectione rejicitur; ſpina, i. e. acidum, ſi tantum evellatur, tum ſtatim dolor, ſputum cruentum atque febris ceſſat, & ſi quid juvat illa ſectio venæ, ſaltem facit ne affluens cruor aceſcat, inde experientia ipſe edoctus eſt, eos qui venæſectionem admiſere, ſæpius in hunc morbum prolapſos eſſe. Spina verò pleuritidis, aciditas ſcil. jam in laticem depoſita, facilè curatur remediis diaphoreticis, & cum ob idem acidum damnum aliquod in lienem redundare dicat, & id experientia confirmet, dum memorat ſe poſt curatam pleuritidem dolorem & tumorem lienis ſenſiſſe, quem coctis in vino oculis cancrinis epotoque curavit, inde & antacida convenire nullus dubitat; ante tamen ipſe aſſumſit cervi genitale, & bibit drachmam cruoris hircini, unde ſtatim ceſſavit ſputum cruoris & affectus remiſit. Remedia ergo in hoc morbo univerſalia, quæ ſpinam evellunt, h. e. acidum corrigunt, ſunt Helmontio ſequentia, quæ, ut ille jactat, neminem hoc in morbo derelinquent; pulvis nempe de-virga cervi vel tauri, ſuccus cichorii ſylveſtris expreſſus, fl. papav. rhæad. ſtercus caballinum, dens apri, herba bellis; cruorem verò hirci reliquis præfert, ita tamen collectum, ut hircum ſuſpendat cruribus, alligatisque pedibus poſtremis ad cornua, & tunc abſectis teſtibus cruorem illum colligat, ſunto formulæ:

℞ *Sang. hirc. more Helmont. collect.* ℈ j.
pulv. de virga cervi ℈ j.
aq. fl. papav. rhæad. ℥ jß.
M. f. hauſt. pro una vice.

Vel ℞ *Fl. papav. rhæad.*
bellid.
herb. cichor. ſylveſtr. ana M. j.
ocul. cancr.
dent. apri, ana ℥ ß.
fimi equini ℥ ß.
Coq. in ſ. q. aq. hord. colat. adde ſyr. papav. rhæad. q. ſ. M.

De quo decocto capiat æger ſubinde hauſtulum; porrigit quoque author drachmam fl. papav. rhæad. in juſculo repetendo aliquoties.

§. 16. Sequitur *Williſius*, qui ſanguinis in pulmonibus ſtagnationem

nem citiſſimè auferendam eſſe cenſet, in quem finem, quicquid alii in contrarium moliantur, venæſectionem velut remedium præcipuum extollit æque in pleuritide ac Peripneumonia, propter ſanguinis ubicunque exiſtentis remoram, additque hanc rationem, quod vaſa ſanguifera ſic multum inanita non tantùm morbi fomitem reſcindant, ſed & materiam peccantem reſorbeat, & aliorſum deferant, vires tamen ubivis reſpiciendas eſſe præcipit, nec ullam admittit venarum electionem, ſive in latere dolente, ſive oppoſito aperiatur illa; Si vires venæſectionem haud ferre poſſunt, loco hujus ipſe cucurbitulas ſcarificatas loco dolenti applicandas ſuadet; Catharctica fortiora & vomitoria ſtibiata contemnit. E contra enematum & mitiorum laxantium uſum, modò febris non admodum intenſa ſit, maximopere commendat. In æſtu quoq; ſanguinis julapia & decocta varia præſcribit; ad ſanguinis quoque lentorem, & acidum deſtruendum magnipendit *præcipitantia*, ut ſunt ocul. cancri, dens apri, lapis carpionis, os de cord. cervi, priapus cerv. pulvis ſang. hirci, lapid. prunell. ſal urinæ, aut C. C. volat. ſpir. ſal. armon. tartari, mixt. ſimpl. & id genus alia; ſint formulæ nonnullæ ex Authoris ſcrinio:

℞. *Aq. fl. papav. rhead.* ℥iij.
fœnicul. ℥jß.
lapid. prunell.
ocul. cancr. ana ʒß.
ſpir. ſal. armon volat. ℈j.
ſyr. papav. rhead ℥j.
f. Mixtura.

Ad ſanguinis lentorem & aciditatem deſtruendam,

℞. *Aq. card. bened.*
cichor. ana lib. ß.
ſtercor. equin. recent. ℥ij.
liquor filtretur, adde
ſyr. papav. rhead. ℥j.
ſpir. ſal. armon. volat. ʒß.
M. detur ad cochlearia 5.

Porrò alia remedia cardiaca & anodyna, quæ ſpiritus animales blandè refocillant, & ſanguinis plus debito efflagrantis accenſionem prohibent, quoque commendat, quibus intentionibus ipſi ſatisfacit aq. perlar. Officinarum, & cum dolor valde acutus eſt, & vigiliæ plurimùm urgent, ad opiata & diacodiata confugere haud dubitat, in quem finem ſequentem præſcribit formulam:

℞. *Aq. perlar. officinal.*
papav. rhead. ana ℥iij.
laudan. tartariſat. gutt. xx.
ſpir. ſang. hirci ℈ß.
ſyr. viol. ʒvj. *M. pro 2bus vicib.*

Externè quoque anodyna, & mitigantia, in forma linimenti, cataplaſmatis & emplaſtri adhibenda præſcribit, ut ſunt ung. de althæa, oleum amygdal. dulc. Empl. de mucilaginib. & de opio, ol. papav. alth. expr. hyoſcyam. &c.

§. 17. *Sylviana* ex hypotheſi curationem hujus morbi quod attinet, conſiſtit illa (1.) in obſtructionis ſolutione, (2.) in motus ſanguinis reſtitutione, (3.) in ſanguinis effuſi & aliquomodo corrupti correctione, (4.) in maturatione facienda (5.) in ſanguinis maturati apertione, (6.) in apoſtematis aperti mundificatione,

(7.) in ejuſdem conſolidatione. Obſtructionem vaſorum tollentia, quia ſimul motum ſanguinis ſtagnantis accelerant, ſunt præ aliis ſalia volatilia, quatenus humorem pituitoſum attenuant, ut deſinat facere obſtructionem, & acrimoniam ſanguinis corrigunt, ut ſunt ſal volat. C.C. fulig. cujus loco nobis eſt ſal. volat. ſang. hirci, quæ ſalia non tantum vim habent coagulata diſſolvendi, fluida reddendi, ſudorem movendi, & ſic materiam peccantem expellendi, ſed & ipſum ſanguinem in pleuram effuſum, & ſpiritu ſuo liberatum, adeoque acidum factum corrigendi, cujus acidi vis cùm eſt fracta, non modo coagulatio impeditur, ſed & dolor ceſſat; ad acidum ergo hoc mortificandum ſequentem laudat mixturam:

℞. *Aq. petroſel.*
hyſſop.
fœnicul. ana ℥j.
theriacal. ſ. ℥ß.
ſpir. ſal. armon. ʒß. *vel*
ſal. volat. C.C. gr. vj.
laud. opiat. gr. jv.
ſyr. papav. rhead ℥j. *M.*

Hujus mixturæ cochleare unum aut alterum ſubinde aſſumat æger, ut eâ ratione obſtructio ſolvatur, quo remedio Nos à Sylvio in Noſocomio Lugdunenſi plures pleuriticos curatos vidimus absque venæſectione. Quodſi autem obſtructio jam altas egerit radices, tunc etiam difficilis eſt, juxta illum, curatu; ſed ſummum remedium Helmontii commendat, prout ſæpius ex illius ore hauſimus, oculos cancri in vino coctos & bibitos, vel

℞. *Ocul. cancr.*
mand. lucii.
oſſ. de cord. cerv. ana ʒß.
antimon. diaphoret. ℈j.
M. f. pulvis.

Quod remedium eſt palmarium ad acidum illud ſylveſtre abſorbendum, grumus enim per acidum coagulatus id genus remediis reſolvi debet. Inter externa ipſe commendat varia unguenta, ex axung. oleis lenientibus parata; fotus ex plantis tum aromaticis tum emollientibus confectos, & pro re nata per ſacculos alternatos applicandos, vel lacti vel vino incoquendos; horum enim vires per cutis poros penetrare poſſe, & ſic obſtructionem tollere contendit; ſanguinis quoque motus reſtituitur, partim ſudoriferis, imprimis modo laudatis ſalibus volatilibus, partim venæſectione à principio morbi, & quidem pro ægrorum natura peculiari, & viribus per iteratas vices inſtituatur, in omni enim ſanguinis eductione is movetur. Tandem ſi materia tendat ad ſuppurationem (quæ tamen omnibus viribus impedienda eſt) ab eaque in abſceſſum, tunc maturantia & emollientia, mundificantia & conſolidantia uſurpanda vult, in quem finem Balſamum ſulphuris aniſatum vel therebinthin. ad gutt. 5. magnipendit, is enim non duntaxat ulcus mundificat & conſolidat, ſed etiam oleoſitate & ſale volatili ſuo expellit, & enervat acidum acre, quod ſpinæ cauſa exiſtit.

§. 18.

§. 18. *Carteſiani* cum cauſam morbi in particulis acutis inſtar cultri ſcindentibus, pleuram divellentibus & lacerantibus quærunt, ad haſce evacuandas, & ſimul œſtrum ſanguinis, ab his particulis excitatum, compeſcendum ſuadent venæſectionem. Cæterùm ad has particulas obtundendos conducere ajunt oculos cancri, mand. luc. piſc. & oſſa, aliaque teſtacea, quæ partim acidum imbibunt, partim ponderoſitate, quâ gaudent, ſanguinis grumos diſſolvunt, & aciem obtundunt, ac hebetant, in quem finem & conducunt opiata parcâ manu exhibita, inter quæ excellit Theriaca noſtra cœleſt. Greiffiana, quæ ſalibus volatilioribus exaltata & maritata plus efficiet, quàm alia decantata electuaria opiata; varia etiam externa ex oleis emollientibus & axungiis parata linimenta, unguenta, cataplaſmata atque emplaſtra haud vilipendent:

§. 19. Relictis jam aliorum remediis Nos ad noſtra ſcrinia rectâ tendimus pharmaceutiva, atque ita pleuritidem ab acido coagulante ortam, & à ſanguinis impedito motu inductam ſtatim curamus venæſectione, ab initio inſtituta, hâc tamen cautione adhibitâ, ut ſi maligni quid nobis ſuboleat, eam omittamus, cenſet *Obſerv. 51. Anni 1. Ephem. German.* vicarias tamen phlebotomiæ vices hîc ſubire poſſunt cucurbitulæ ſcarificatæ, ac hirudines variis in locis applicandæ, quæ eò crebriùs repeti, & eò majori numero applicari poſſunt, quò minori, ſaltem non adeo ſubitaneo, virium cum diſpendio res agenda eſt, ſive ſolum adhibeantur, ſive accedente locorum vulneratorum frictione cum ſale & aceto, ad præſcriptum nempe *Zacuti Luſitani lib. 3. prax. adm. obſerv. 112.* reliquum totum opus conſiſtit in reſolutione ſanguinis grumeſcentis coagulati ab acido inepto, ſicque in pacando noſtro Cardimeleche; ſanguis enim, qui ex proximis receptaculis effuſus facili Marte corrumpitur, & ad putredinem tendit, indeque acorem præter naturalem contrahit, ſicque ſpiſſeſcit, & coagulatus grumeſcit, non poteſt ita permanere, ſi æger ſit curandus, quod ipſum eo, quo dicimus, reſolutionis modo fit, ob ſubitaneam enim coagulationem ſanguinis Rex noſter Cardimelech offenditur, qui & pacandus placandusque venit, unde videmus illos, qui ab exercitio vehementi ſubitò frigidum ingurgitant potum, vel inclementiori aëri corpus calidum exponant, facilè in hunc morbum incidere, ceu hoc obſervavimus, dum hæc ſcribimus, in virgine, quæ teneræ texturæ ab unico hauſtu cereviſiæ in hunc prolapſa eſt morbum periculoſiſſimum & graviſſimum, medicamenta ergo omnia, quæ Cardimelechem reſpicientia acidum coagulans deſtruunt, & concretum ſanguinem ab acido reſolvunt, & hunc morbum curant, ſunt illa præcipua, quæ alcali conſtant, tam fixo, quàm volatili, volatilia enim non tantùm acidum ſubito abſorbent, ſed & ſunt alexi-pharmaca & diaphoretica, ut ſunt ſpir. ſal. armon. urinoſ. volat. ex Tartaro paratus,

ratus, Tinctura bezoart. cum eſſentia anodyna Wedelii commixta, parcius autem ſub initio, ſuccedente verò tempore, præſertim circa declinationem, magis eadem maritentur ſpecificis fixioribus, nempe cum antimonio diaphoretico, dente apri, C.C. phil. præpar. lapid. cancri, mandib. lucii piſc. quæ & exulcante nimiâ ſanguinis efferveſcentiâ magis quàm volatilia conducunt. In hunc finem magnifacimus pulv. antipleurit. *Ludovici* ex oſſ. cap. lucii pulv. p. 2. ſang. hirc. ſulph. citr. ana p. j. M. f. pulv. bis vel ter per diem in aqua papav. rhæad. exhibendus. Sin pleuritis ferocior ſimulque maligna fuerit, ſequentem Tincturam noſtram ***anti-pleuriticam bezoarticam*** inſigniter commendamus, quam & nuper in epidemica illa pleuritide multis experimentis nobilitavimus:

℞. *Pulv. ſal. volat. & fix. viper. ana* ʒ ß.
lapid. porc. ʒ ij.
cort. rad. cinamom.
fl. papav. rhaad. ana ʒ iij.
rad. enul.
ligni colubrin. ana ℥ ß.
cruor. hircin. ʒ iij.
caſtorei ʒ j.
ſpir. vin. camphorat. & lapid. cancr. impregnat. ℥ viij.

Digerantur, dein l. a. ter ſeparentur, dein fl. papav. rhæad. ad rubedinem tingatur. In defectu hujus vel Tinct. bezoart. famoſiſſima B. Michaël, vel ſimplex ſubſtitui poteſt, ſemper tamen expectorantia interponenda ſunt, vel iiſdem maritanda, Ex. gr.

℞. *Aq. card. bened.*
looch ſan.
papav. rhaad. ana ℥ jß.
Tinct. bezoard. vel noſtr. vel Michael. vel ſimplic. ℈ j.
ſal. volat. ſang. hirc. gr. vij.
laud. opiat. gr. j.
ſyr papav. errat. ʒ vj.

M. f. Mixtura ſingulis 4. horis repetenda, præſertim, ceu dictum, ubi concurrit malignitas; interea bibat patiens decoctum priapi cervi. Inter ea quoque quæ demulcent acidum id reſolutum pulmones vel pleuram inflammans, magnarum ſunt virium emollientia ſequentia:

℞. *Ol. lini* ℥ jß.
ſpec. diair. ʒ j.
M. pro una vice.

Vel illud Helvetii Friburgenſis Nobilis remedium à Domino *Jüncken*, in Tr. ſuo eleganti communicatum:

℞. *Aq. card. bened.*
Maria ana ℥ iij.
ol. olivar. cochlear. j.
nucleor. meſpil. pulv. N. 9.
Miſc. f. potus pro una vice.

Vel ℞. *Aq looch ſan.*
lil. alb.
papav. rhaad. ana ℥ j.
extr. papav. err. ʒ ß.
croc. gr. jv.
ſacchar. cand. q. ſ. M.

Vel ℞. *Spermat. cet.* ʒ j.
ſyr. violar.
dialtha. ana ℥ j. *f. Linctus.*

Quando pleuritis ad ſuppurationem pervenit, tunc ſequens conducet:

℞. *Spr.*

℞. *Syr. de nicotian. legit. parat.* ℥ ij.
aq. ſcabioſ.
veronic. è ſucc.
heder. terr. ana ℥ j.
M. pro aliquot vicibus.

Tandem invertentibus cancrinis, atq; corallinis, aliisque alcalibus fixis opiatorum grege ſociatis, quandoque & absque iis, curam concludimus, formulas quasdam coronidis loco in Tyronum gratiam annectamus, quibus per Dei gratiam plures feliciſſimè reſtituimus.

℞. *Pulv. dent. apr.*
ocul. cancr.
ſang. hirc.
cryſtall. mineral.
fl. papav. err. ana ℈ ß.
M. pro 2bus doſibus.

Vel ubi ſeri ſufficiens adeſt copia, ſeq.

℞. *Ocul. cancr.*
mandib. lucii piſc. ana ℈ j.
zinab. nativ. gr. vj.
laudan. opiat. gr. j.
corall rubr. gr. vj. *M. f. pulv. pro una vice aliquoties exhibendus.*

Cum pulvere quoque interſtitii interioris nucis juglandis exſiccati ad ʒ j. in aq. papav. rhœad. ter exhibito plures curavimus pleuriticos, præmiſsâ tamen venæ-ſectione, ut & portatiles illæ domunculæ cochlearum pulveriſatæ ſe nobis approbarunt.

Vel ℞ *Ocul. cancr.*
ſang. hirc. ana ℈ j.
ſulphur. citr.
antimon diaphoret.
rad. bardan. pulv. ana gr. xij.
M. f. pulv. pro unica doſi, in aq. papav. rhœad. exhibendus.

Quod ſi hoc in affectu ſanguis à ſeri defectu nimium exæſtuet, indeque ſitis oriatur, ſequens vel ſimilis proderit Emulſio, ad ſerum copioſius ſanguini ſubminiſtrandum.

℞. *Sem. melon.*
card. Mar. ana ʒ ij.
amygdal. dulc. ℥ ß.
aq. papav. rhœad.
bardan.
ſcorzoner. ana q. ſ.
adde mand. lucii piſc.
C.C. phil.
antimon. diaphor. ana ℈ ß.
Sacchar. cand. parùm, M. f. Emulſio.

Detur ſæpius Tinctura papav. err. ad 50. guttas, cum ſpir. antipleuritico permixta. In ſiticuloſis, ſi vomitus vel diarrhæa abſunt, uti ſolemus vel clyſſo minerali, vel ſpir. ſalis, vel ſpir. nitri in decocto appropriato. In *pituitoſa* pleuritide ſpir. ſalis armoniaci aniſatum optimo cum ſucceſſu ſæpiùs exhibuimus. Quod ſi verò acidum coagulans admodum peccet ex ſcorbutica diſpoſitione, illud à D. Cardilucio publici juris factum remedium antipleuriticum, *ſuccum* ſc. *naſturtii* aquatic. recenter expreſſum & cum vivo commixtum, exhibere poteris. Si verò ſulphureæ particulæ coagulatæ nimis implicitæ ſint craſſo atque tenaci muco, tunc is incidendus eſt per oxymel ſcyllit. vel ſimplex. Ubi verò cruor in pus abierit, & vel ulcus factum ſubſit ſordidum, & in magna copia materia purulenta ejicitur, tunc bono cum ſucceſſu exhibebis vel balſamum ſulphuris aniſat. vel eundem therebinth. vel Peruvianum. In caſu ubi

Oo maxi-

Digitized by Google

maxime urget dolor ex dimicantibus acidis & alkalinis particulis oriundus, unde fibrç ob id partium vellicatarum ſpaſmo, criſpatæ & contractæ dolorem hunc inferunt, ad opiata & anodyna confugiendum, ubi ſæpiſſime cum magno fructu exhibuimus Eſſentiam anodynam *Wedelii*, opiata enim non tantum acidum & acrimoniam infringunt, & Cardimelechem furioſum inde factum placant, ſed & ſudorem proliciunt, unde ſæpius his advocatis meliùs habuiſſe ſe ægros percepimus. Purgantia autem nonniſi in fine morbi exhibenda, etiam vomitoria, quæ ſæpe damnum ingens intuliſſe novimus, unde ipſa damnamus. Porrò externa quoque topica approbamus utpote varia unguenta, olea, cataplaſmata, fotus, &c. ſunto formulæ:

℞. *Ung. antipleurit. Mynſ.*
dialth. comp. ana ℥j.
croc. Martis ℈j. *M.*

Vel ℞. *Ol. cucurbitar. oblongar.* ℥j.
ſcorpion. ℥ß.
chamomill.
lil. alb. ana ʒij.
croc. ℈j. *M.*

Vel ℞. *Pingued. muris montan.* ʒiij.
ol. amygd. dulc.
hlior. alb.
chamomill.
verbaſc.
papav. expr. ana ʒjß.
hyoſcyam. ℈j.
ſtill. aneth.
chamom. ana gutt. vj. *M.*

Vel ℞. *Rad. alth.* ℥j.
lil. alb. ℥ß.
herb. malvæ.
biſmalvæ.
parietar. ana mß.
fl. verbaſc.
melilot.
violar.
chamomill. ana p. ij.
ſem. lini.
fœnugræc. ana ʒj.

Pulv. ſubtil. & coquantur in lacte pro cataplaſmate, vel indantur ſpecies ſacculo, coquantur, & applicentur, egregiè enim convenit.

Alii cepas N. X. cum lacte ad pultis conſiſtentiam coquunt, & lateri dolenti applicant. Dygbi commendat panem recentem clibano extractum, per medium diſſectum, & immixtum theriacâ Andromachi, calideq; applicandum parti dolenti. Fotu ſequenti plures mitigavimus pleuritides:

℞. *Milii M.* ij.
fl. chamomill.
melilot. ana M. ß.
ſem. lini ℥jß.
ſal. crud. ℥ j.

Commiſceantur in ſartagine, & ſacculo inſuantur pro externa applicatione.

Hiſce omnibus nihil proficientibus, quid vetat cum Excell. *Ettmüllero* confugere ad *infuſionem*, poſſunt injici ex mente Nobiliſſ. prælaudati viri liquores volatiles ſalini v. gr. ſpir. C. C. ſang. human. ſangu. hirc. fulig. aq. cereſol. permixt. vel noſtrò judicio ipſe ſanguis hirci maritatus, quam primâ oblatâ occaſione in deſperato aliàs pleuritico, DEO volente, tentaturi ſumus.

Libri

291

LIBRI II.
De Morbis Pectoris.
CAPUT IV.
De
PHTHISI.

§. 1. NUnc ſeſe offert Phthiſis, triſte intuentibus ſpectaculum, vivum nempe repræſentans *Sceleton*, juxta verſiculum,

Oſſa tegit macies, nec juvat ora cibus.

Synonima. Dicitur hic affectus phthiſis, phthoë, conſumptio, contabeſcentia pulmonalis, corporis extenuatio, totius corporis conſumptio, macies, pulmonum ulcus, vel exulceratio, & deſcribi ut

Definitio. vulgò, *Quòd ſit totius corporis conſumptio cum febre lenta, ac tuſſi purulenta, à particulis acribus, tuberculis aut lapillis pulmonum ſubſtantiam ſpongioſam exulcerantibus & corrodentibus, orta.* Omnes enim in hoc affectu contabeſcunt, & abſumuntur, & ſe prodit ab initio per tuſſiculam absque exſpuitione, tandem verò ſubſequente exſpuitione continuâ. Sunt tamen adhuc aliæ tabis ſpecies, ut phthiſis ſpuria, cùm pars vel corpus emaciatur ſine ulcere pulmonum, ubi tantùm ſanguis acris exiſtit, & vulgò

Varia ſpecies. cordi, ventriculo, epati & lieni malè affectis adſcribuntur; vermiculi quoque atrophiales, prout vulgò nominantur, infantes valde extenuant, pluresque aliæ ſunt ſortes contabeſcentiarum, quas brevitatis cauſa nunc haud libet recenſere, quarum tamen fiet ſuo loco commemoratio.

§. 2. De parte affecta phthiſeos authores diſſentiunt, *Sylvius* glandulas pulmonum accuſat; Barbette ventriculum & glandulas culpat meſenterii; ſed hîc affici pulmones, in confirmata nempe phthiſi, nemo eſt qui inficias it quod & nos, confirmare poſſumus, qui in plusquam octodecim cadaveribus à nobis apertis pulmonum ulcus offendimus, unico excepto, qui in membrana illa coſtas ſuccingente etiam ulcus habuit; confer *Boneti Anat. pract.* Primariò ergo affici ſanguinis ventilabrum, pulmones, ſecundariò ſanguinem & cor, ut ex febre & totius corporis contabeſcentia apparet, perſuaſi ſumus, quod & inde manifeſtum redditur, ſi ad ſymptomata reſpirationem nempe difficilem, tuſſim admodum moleſtam & exſcreationem phlegmatum purulentorum attendamus; pulmo enim eſt corpus ex meris veſiculis conflatum Pars affecta.

ſtatum, indeque aptum ad ejusmodi ulcera recipienda.

Diagnoſis. §. 3. Ab initio affectus hic difficulter cognoſcitur, quæ tamen ſigna imminentis nempe phthiſis ſint obſervanda, eleganter attingit *Hippoc. lib.1. de morb. p.m.* 450. ſic inquiens: *Atque ex his quidem cauſis pus in pulmone colligitur, ſi pulmonum inflammatione dete tus in diebus judicatoriis non purgetur, ſed ſputum & pituita in pulmone remaneat, ſuppuratus fit; qui ſi confeſtim curetur, plerumque evadit, ſin verò neglectus fuerit, ab eo quod inhæret putreſcente tunc corrumpitur, tunc ulceratur, & pus colligit, neque ampliùs ultrò ad ſe effatu memorabile alimentum attrahit, neque ab eo quicquid per ſuperiora repurgatur, ſed ſuffocatur, & ſemper majore difficultate ſpirandi premitur, & inter reſpirandum ſtertit, indeque ſuperiore pectore reſpirat. tandem verò obturatis à ſputo meatibus, perit.* Signa verò, quæ futuram phthiſin denuntiant, diligentiſſimè ſunt animadvertenda, ut ſi fieri poteſt, tam pernitioſus morbus præcaveatur, & juxta Hippocratem incipientis phthiſeos ſunt defluxio lenta, tuſſis tenuis, ſputum ſolitò amarius & acrius, atque calor tenuis. his addi poteſt diſpoſitio tabida, quam quoq; deſcribit plenius *Hippocrates l.1.E.c.1.* nempe ſi anguſtum adeſt pectus, reſtrictus thorax, ſcapulæ prominentes, & collum oblongum; diſpoſitio quoque hæreditaria non leve hujus imminentis mali ſignum præbet, Ex. gr. ſi parentes phthiſi extincti fuerint; ex calculoſo enim calculoſus, ex podagrico podagricus, ex epileptico epilepticus ut plurimum gignitur, quidni ex phthiſico phthiſicus, ſemen namq; à ſanis ſanum, à morbidis morboſum decidit, qualis etiam diſpoſitio in liberos transfertur per ideas morboſas, vel per fermentum exoticum, quod cum tempore matureſcit, & defectus hæreditarios explicat, prout multis exemplis confirmare poſſum, quòd liberi non minus morborum quàm bonorum parentum fuerint hæredes. Inde rectè *Plinius lib.1.cap.12. de Corellio Rufo tertio* inquit, *& triceſimo anno, vel ipſum prædicantem audiebam, pedum dolore correptus eſt, patrius hic illi, namque plerumque morbi quoque per ſucceſſiones quaſdam, ut alia, traduntur;* quæ res adeo multos deterret, ut curioſi in contrahendo conjugio ab ejusmodi perſonis abhorreant; ſi verò ſputum ſanguinis præceſſerit, & ſputatio adſit, ſi rebellis & moleſtiſſima tuſſis vexet, difficilem habeat æger reſpirationem cum exſcreatione ſputi ſubviridis, flavi, cinerei, purulenti, & ſubnigro colore tincti, in ignem quoque effuſum ſputum fœtorem emittat, vel in aqua fundum petat, ob cohærentiam & gravitatem; aliquando per totum hujus morbi decurſum nihil ſanguinei in phlegmatibus conſpicitur. Hæc omnia triſtia exhibent phthiſeos ſigna, maximè ſi febris duabus circiter horis ab aſſumpto cibo exaſperetur. Idem mali imminet, quando videmus calculos albos inſtar calcis rejectos, quod & docent Annales noſtri. Optimum & notatu digniſſimum ſignum

eſt,

Digitized by Google

eſt, quòd hæc ſigna non ſint omni exceptione majora. Signa vel illa confirmatæ phthiſeos ſunt emaciatio corporis notabilis, ſanguis enim phthiſicorum acris non nutrit, ſed potius corrodit, tuſſis frequentior, expectoratio nunc facilis, nunc difficilis, eaque ſæpe cruenta, purulenta, ſanioſa, fœtida, & varii coloris eſt, dolor circa ſcapulas & pectus obtuſus, inflatio ventriculi, appetitus mox proſtratus, mox depravatus, mox caninus, ſitis interdum intenſa, & urget aliquando tumor pedum, ob humores in pedum tubulis reſtagnantes, & vaſa lymphatica tandem rumpentes, alvus nunc tardior nunc promptior redditur, ſudores copioſi & acidum ſpirantes, præſertim nocturno tempore ægros emaciant, ad mentem enim Anglorum ſuccus nutritius non aſſimilari poteſt, quamvis a d partes nutriendas deferatur, ſed propter poros deſtructos elabitur, & per ambitum corporis effluit, hinc ſudores illi colliquativi in hecticis; adſunt quoque in hoc caſu Leipothymiæ frequentes, deliria, motus animalis ſegnior, pulſus frequentior & debilior, febris lenta aliquot horis, ut diximus, à paſtu cum levi faciei rubore, pulſu celeriore, & calore circa veſperam intenſiore ſeſe prodens, ſanguis enim in phthiſi contrahit acrimoniam, quia continuò permeat pulmones purulentos, novus enim accedens chylus in corde cum ſanguine illo perverſo miſceri nequit, quamvis chylus in ventriculo & inteſtinis ritè fuerit elaboratus, unde inæqualis oritur mixtio, & nociva pugna, propter partium ſcilicet irregularem mixturam & figuram, unde etiam non poteſt non fieri, quin febris poſt paſtum augeatur. Præter hæc crura aliquando ſunt tumida & dolorifica, ob metaſtaſin materiæ purulentæ, in alvinis excrementis & urina aliquando apparent purulentæ, pinguesque ſeu oleoſæ excretiones, in conſummata tabe alvi fluxus adeſt, pori ſunt obſtructi, inde humiditas quævis effluit, defluvium capillorum in hoc caſu quoque accidit, quia pori cutis ab humoribus acribus invertuntur, & radices capillorum deſtruuntur; pediculi quoque in nonnullis copioſè generantur, ungues adunci fiunt, ægri facie apparent Hippocraticâ, nares nempe ipſis ſunt acutæ, oculi concavi, collapſa tempora, auriculæ frigidæ & contractæ, cutis circa frontem & volam manuum dura & acida, color faciei pallidus, lividus, niger, &c. Hæc quæ diximus ſigna non in ſingulis obſervare licet, in aliis enim plura, in aliis pauciora apparent. Pathognomonicum phthiſeos ſignum conſtituunt tuſſis frequens, reſpiratio difficilis, emaciatio corporis, febris lenta, & excretio purulenta, ſine qua tamen ultima plures phthiſicos mortuos eſſe teſtantur Medicorum obſervationes nobiles; quod verò Medici nonnulli veram phthiſin ex ſputi purulenti in aquam tepidam projecti ſubſidentiâ cognoſcere, & ex ejus fœtore carbonibus injecto morbi præſentiam agnoſcere volunt, maximè falluntur, cum viſcida quoque pituita moram

nectens, prout ſæpius in ſpleneticis, & ſcorbuticis obſervavi, fœtorem exhalare, & ob gravitatem fundum petere poteſt. Urinis aliquando innatat pinguedo, hinc etiam febris dicitur colliquativa; pinguedo in urina oritur, quia acrimonia puris multas particulas pingues & oleaginoſas cum aliis particulis ſolidarum partium abradit, quæ particulæ oleaginoſæ cum urina excernuntur, ob earum levitatem urinis permiſceri non poſſunt, quare ſuperficiei innatant. Cùm ſuperficies ægrorum manu tangitur, calor acer percipitur, qui oritur à ſale volatili copioſo per poros corporis exhalante.

Cauſa. §. 4. Cauſarum in amplum nunc deſcendimus campum, & juxta noſtram methodum, variorum authorum flores colligimus in faſciculum. Ad mentem ergo veterum *Galenicorum*, cauſa proxima & immediata eſt *Ulcus*, cujus cauſa præcedens eſt humor acer & rodens, qui à cerebro, ut catharrus, in pulmones delabitur, & dein illos exulcerat; humorem illum pituitam dicunt acrem vel ſalſam, quæ efficit catarrhum ferinum, ibidemq; pulmones, naturæ præter modum molles, tenellos, ac corruptioni valde deditos, corrodentem, denique tandem ulcus putridum producentem. Fit ergo ſecundum hos phthiſis à catarrho, vel ab aura frigidiore, vel ab immodica ingurgitatione vini meracioris, item frigidiſſimi potus, imprimis prægreſsâ corporis incaleſcentiâ, largiter aſſumpti, orto; omnis enim humor & vapor acris qui modo ſubſtantiam pulmonum tenerem, vel velamina eorum corrodere & vulnerare poteſt, hunc affectum faciliter producunt. Apoſtema quoque uvulæ, quando rumpitur, & indè materia purulenta deſcendit ad pulmones, & diutius in his ſtagnans acrimoniam acquirit, pulmones corrodere, ulcusque excitare neceſſe eſt. Sic etiam quando pleuritis, vel peripneumonia terminatur per ſaniationem, & ſanies, ut in præcedenti capite monuimus, non purgetur intra 40. dies à die rupturæ, tunc quoque excitatur hic affectus triſtis. Tuſſis verò aſſidua chronica ſuo motu forti rumpere poteſt membranas pulmonum, motus enim nimius nocet; inde probant, quòd in cantatoribus, ac concionatoribus, & attollentibus res ponderoſas, ejusmodi affectus accidant, & vomitu, vel partu laborioſo ob motum nimium, & ſequutam ruptionem venarum vel arteriarum, hunc morbum aliquando ortum ſuum habere, Veteres haud inficias eunt.

§. 5. Quibus præmiſſis ex antiquo Medicinæ oraculo, recentiorum Hermeticorum nunc non plane contemnendam de hoc affectu opinionem delibare allubeſcit, quæ haud longè diſcrepare videtur à priori ſententia, conſiſtitque in eo, quòd ulcus ſit, & morbus jure prædominii ſalinus omnis enim eroſio eſt à ſolo ſale, quamdiu verò ſal hic balſamicus viſcoſa ſulphuris dulcedine & nectareâ Mercurii irrigatione contemperatus proportionales confœderationis leges

Digitized by Google

ges ſervat, tam diu talis unitas, & vigor conſervatur; quando verò effervescens & turgeſcens à reliquis divortium facit, & ſeorſim ſibi pedem figere nititur, tunc bellum inducit, nec vagabundus quieſcit, donec aptum locum in pulmonibus nactus, cum mechanicis validioribus tincturis ſubjugatis inito conjugio conſpiret, & radices fixas agat. Si ergò ſpiritus mechanici vel ortu vel morbo infirmiores impuritates mucilaginoſas profundiùs alimentis adhæreſcentes ſeparare, & ſal ſuperfluum reſolutum, per ſudores, urinas & inſenſibilem tranſpirationem expellere nequeant, tunc oritur hic affectus: *Sal enim rei cum ſale naturæ* coadunatum tartarum gignit, ex quo generato ſequitur obſtructio, balſamusque alteratur, unde tranſitus alimento, & ſpiritui vitæ libera ventilatio intercluditur, ex quo ſequitur inflammatio, & quia ſal denuo reſolvitur, putrefactio, ex putreſcentia, quia ſalia corroſiva ruptis compedibus in actum producuntur, eroſio & exulceratio, res ergo tota eò recidit, ut chymici tartarum in pulmonibus vel ſalſum, vel aliàs vitioſum pulmonum veſiculas exedentem accuſent.

§. 6. *Helmontius in ſingulari eoque peregrino fermento cauſam hujus affectus quærit, cujus ratione error vegetatricis facultatis contingit*, ut ex bono alimento phlegmata, atque oppilantes mucilagines fiant, quoniam *Archeus* impeditur ſæpiſſimè, ut ſanguinem acrem corrigat, & quod faciunt aëris injuriæ, quæ teneram pulmonum ſubſtantiam invadere, fermentum corrumpere & alienare, atque *Archæum pulmonarium* ad diſpoſitionem tabis facilitare poſſunt. Cruor enim acrimoniam ſuſcipiens, ineptus pro partium nutritione, ad vaſa pulmonum accurrens apertionē vaſorum producit, unde ſputum ſanguinis oritur, quem ſæpiſſimè excipit puris ſputum, unde tabes; Archæus enim ex affluxu illo putrido, acri atq; vitioſo cruore furore percitus ipſum profundit; qui cruor faciliùs vitiari poteſt, à cibis ſalſis, acribus, fumatis, &c. Negat verò prælaudatus vir conſtantiſſimè ſputū pulmonum à capite provenire, vel aliquid à cerebro in pulmones labi poſſe contendit, ſed id fieri potiùs proprio pulmonum vitio.

§. 7. *Williſius* (qui hunc morbum meritò inter morbos pectoris recenſet, quia & reliqui thoracis affectus in eum tranſeunt,) *cauſam* hujus affectus latere in pectore, & à ſoluta pulmonū unitate, indeque exorto ulcere procedere ſtatuit, quare *Ipſe* ad diſtinctionem *Atrophiæ*, imprimis à ſanguine corrupto, & ſummè inquinato, indeq; vim ſuam nutritivam amittente, ortæ, noſtrum affectum *Atrophiam pulmonalem* dicit. *Pulmonare* verò ulcus juxta Noſtrum, ab humore copioſiore è maſſa ſanguinea in pulmones depoſito veſiculas tracheales & pulmonares ſubeunte, implente & nonnihil diſtendente oboritur, diſruptis enim veſiculis, fit evaſatio iſtius humoris peccantis, & putreſcentis, unde dein producitur ulcus illud ſordidum, quandoque & pulmones labem illam tabificam à

ſanguine

ſanguine acetoſo, in compage ſua ſoluto, ſeroſitatesque ſuas ex arteriis, tum pneumonicis, tum trachealibus, in pulmonum ſubſtantiam ſuffundente, concipere contendit, nonnunquam & à ſucco *nerveo vitioſo*, aliquando etiam ab obſtructione ductuum lymphaticorum, & ſolennium evacuationum ſuppreſſione facili Marte phthiſin exoriri poſſe, multis experimentis & rationibus convincit.

§.8. *Sylvius* acrius accuſat ſerum acrimoniâ ſuâ muriaticâ ſalſâ, non tantum ad ſæpius tuſſiendum vellicās, & pulmones fatigans, ſed & tandem abradens aſperæ arteriæ tunicam, quâ abraſâ, ſequitur illud ulcus pulmonum, aſſerens quoque, ſæpius ab initio ſuccum pancreaticum malè bili mixtum eſſe, unde chylum craſſiorem indebitè transcolari per glandulas meſenterii contingit, itâ ſcil. craſſior ipſius portio in glandulis lacteis hæreat intranscolata, ibique infarcta induretur, ſeroſior autem ejus pars tantùm per ductum thoracicum verſus cor transferatur; veſiculas enim pulmonum ex lege circulati ſanguinis repleri poſſe lympha ſeroſiori contendit, inferens facilè ſolutionem continui, & dein ulcus excitari poſſe.

§. 9. *Carteſiani* ex affluxu particularum acutarum, ſive acrium, pulmones exedentium, & erodentium phthiſin oriri, firmis rationibus inducti, ſtatuunt, ſive hæ particulæ vitioſæ ex arteriis, vel vaſis lymphaticis inſtar catarrhi acris, vel ex anginæ, vel pleuritidis apoſtemate aperto, effuſo nempe pure in cavitatem thoracis, pulmonibus commiſcentur, & id per hoc probant, quod omnes, qui aquis fortioribus deſtillandis aliisque laboribus chymicis nimis indulgent, item qui calcem tractant, prout ſunt murarii, & dealbatores parietum, qui ob particulas ex iſta materia ſubjecta reſilientes acutas, ſubtiles, & volatiles infeſtas plerumque phthiſici moriuntur; quam rem id juvat, quod Medici ad unum omnes vetant, ne quis in conclavi recens calce obducto dormiat: particulæ enim tales acutæ volatiles, non tantùm ſanguinem volatiliſant, ſed & diſcindunt arteriolarum tunicas, quibus diſciſſis neceſſariò ſanguis effluit, quem ſequitur puris ſputum, juxta *Hippocratem*; pus enim à ſanguine fieri poſſe, ut unanimi noſtræ facultatis Procerum concluſo certum & conclamatum eſt, ſic & Carteſianis placet, prout id ex *Carteſii conſtat principiis Phil. part. 4. art. 92.* Corpus etiam marceſcit ob acrimoniam puris, nam in pure multum ſemper ſalis latet.

§.10. Denique etiam nunc promoto gradu ad noſtrum accedamus ſenſum. Cauſam ergo phthiſeos immediatam proximam eſſe exulcerationem pulmonum cenſemus, prout enim *Cardimelech* ab hoſte occupatum viſcus derelinquit, ex quo rectore deſtituto & vegetatore remoto, viſcus ab hoſte itâ diſcinditur, corroditur & corrumpitur, ut Rex & ſolium cum præmunimentis pereat, hoſtis enim proprium munimentum occupans, mox ad interiora penetrare annititur, & ſic tandem Regem noſtrum ad

ad incitas redigit, ulcus enim hoc in affectu adeſſe nemo dubitat, cùm in tot cadaveribus ceu diximus, à nobis exenteratis, his oculis noſtris viderimus apoſtema. Proximam cauſam ſtatuimus eſſe particulas acidas & acres, volatiles tamen, pulmonum ſubſtantiam, veſiculas, atque vaſa corrodentes, imò & ſanguinem per diabroſin extravaſatum in pus convertentes. Acidum enim habere vim corrodendi & exulcerandi patet ex Spiritus, puta nitri, ſulphuris, aliorumque acidorum adhibitione & applicatione ad partes carnoſas, ubi ab iisdem albedine materiâque purulentâ apparentibus corrodi manifeſtiſſime obſervamus, unde in proclivi eſt judicare, eidem acido in eſſe vim ſanguinem in pus commutandi. Si enim ex. gr. Sulphuri vulgari in lixivio ſoluto Spiritus acidus affundatur, ſub rubicundus ejus color in album transmutabitur: Hoc ut ad noſtrum aptetur negotium, ſciendum in ſanguine, pro ut ex ejus reſolutione in confeſſo eſt, partes exiſtere oleoſas Sulphur conſtituentes, & ſalinas lixivas & acidas, quæ cum porticulis dicti experimenti non abſimiles ſunt, idem in corpore ex ſuperantibus acidis. Plura de hac re adderemus experimenta à nobis in hunc finem collecta, ſed brevitatis gratiâ nunc curioſum Lectorem ad *Williſ. c. IX. l. de fermentatione* remittimus. Inter cauſas verò antecedentes imprimis recenſemus ſanguinis acrimoniam, ſi enim omnes conſideremus phthiſicos eorumque ſymptomata, nihil niſi indicia ſanguinis acrioris pulmones tandem exulcerantis offendimus. Aliquando phthiſis oritur ab acribus halitibus, ex calce recenter extincta. Phthiſis ſpuria oritur ab affectu hypochondriaco, in quo glandulæ meſentericæ & vaſa lactea ſunt obſtructa, ita ut parùm chyli tantum ad ſanguinem deferatur, quare ſanguis aëreſcit, & maciem inducit. Quod attinet verò reſpirationem hoc in morbo maximè difficilem, ea fit ut plurimum à puris copia pulmonibus infarcta, & conſequenter eos gravante, reſpiratio enim naturalis non duntaxat fuliginum exploſioni, pro ut veteres voluere, vel ſanguinis refrigerationi, aut ejus circulationi, vel ſoniformationi inſervit, ſed & ejus ope ſanguis in pulmonibus attenuatur, & reſolvitur, ſanguinisque ſulphur hoc modo volatiliſatur, quò ſub aucta fermentatione in corde cum ſalibus ſanguinis volatilibus coëat in *Gas* ſpirituoſum volatile, ſeu ſpiritus vitales calidos & probabiliter lucidos, ſicque ſanguis quaſi accendatur, prout illud eleganter annotavit *Excell. Ettmüllerus*. Nunc etiam noſtro ex calculo paucis principaliorum ſymptomatum hoc in morbo urgentium cauſas reddamus, eò enim accuratius cauſa univerſalis patebit.

Tuſſis ergo cauſam unde, niſi ab acrimoniâ, aciditate puris, vel alius humoris, ob moram ſtagnantis, pulmonesque ad illud quod ſibi moleſtum eſt, ejiciendum ſolicitantis deducamus?

Extabeſcentiam verò & *emaciationem* corporis, ſanguini ab ulcere in-

quinato & acri facto adſcribimus; partes enim hæc ſanguinis acidæ & acres ſalinæ ſunt voraces, & balſamicas & oleoſas ad nutritionem aptas plane devorant, vel per ſudores colliquativos eliminant, unde perturbata maſſa ſanguinea minus apta ad nutritionem redditur; quando ergo nihil vel parum in partium deperditarum locum reponitur, non poteſt non fieri, quin corpus ſenſim atque ſenſim decreſcat atque conſumatur.

Febrin porrò *lentam* ab inæquali commixtione ſanguinis deducimus; quemadmodum malarum ruborem, imprimis poſt paſtum, exinde oriri putamus, quod chylus paucis à paſtu horis accedens maxima ex parte in ſanguinem acriorem convertatur, qui dein per capillares arteriolas ad exteriorem cutis partem tranſit & ruborem excitet genarum. *Leipothymia vel animi deliquia* illa in phthiſi confirmata & lethali ſeſe prodentia, à ſanguinis effervescentiâ vitioſa, vel magè ab acido vitioſa ſanguinem in grumos redigente oriuntur. *Alvi fluxus*, (quo ſuperveniente, ægri non duntaxat ex Hipp. aſſeveratione, ſed & ex noſtra annotatione Libitinæ traduntur) inde eſt, quòd propter humorum acrimoniam inſignem, & ſecutam ſpirituum diſſipationem, non poſſit non fieri, quin pus è pectore ob acrimoniam totum inquinet ſanguinem, ipſamque bilem reddat acriorem, quâ ex ſuo folliculo effusâ, ſtatim ſequi neceſſe, ut alvus continuo ſollicitetur, unde in plus quam ſex phthiſicis à me exenteratis veſiculam bilariam, planè bile vacuam reperi, ex quo ſemper ſuſpicatus ſanguinem ab initio in iis, qui ad phthiſin proclives ſunt, eſſe à bile acriorem, quæ bilis quoq; in phthiſicis utplurimum eſt naturæ ſalinæ oleoſæ volatilis, unde & phthiſici in primo adhuc conſtituti gradu conqueruntur de oris amaritudine, quæ omnia bilem evaſatam & volatilem arguunt. Si capilli in phthiſi decidant, ſignificat ſanguinem tam acrem eſſe, ut radices capillorum abradat; pus enim acre ſanguini conjunctum, uti in alias partes, ita quoque in partes capitis deponitur ad glandulas circa ſingulos poros cutaneos hærentes, quæ baſes capillorum ſunt; ubi enim tales glandulæ ſunt, ibi & pili ſunt, totumque corpus piloſum eſt, quamvis pili non conſpiciantur. Reliqua verò ſymptomata, & illorum cauſæ ex dictis facilè patebunt, ut adeò iis explicandis diutiùs eò magis immorari nolimus, quod in aprico ſit, omnia hæc mala ab uno fonte ut plurimum, ſcil. ab acido acri in maſſa ſanguinea, aut bile latente, fluere; unde phthiſicorum nemo abſq; noxa acidulas Svvalbacenſes ob vitriolicas particulas acres bibere audet, idem & reliqua juvantia & nocentia te docebunt. Hactenus cauſa, nunc ſequitur prognoſis.

§. 11. Tabes verò fiunt maximè ab anno 18. usque ad 35. quia ſanguis in adoleſcentibus non ſolum eſt copioſus, ſed & acris, ob bilis abundantiam, (unde *Horatium* dicentem audias: *Non ego hac tuliſſem calidus juventâ, conſule Blanco* quo vitioſo ſanguine *Prognoſis.*

guine vaſa repleta facilè tenduntur, rumpuntur & corroduntur. Phthiſis eſt quoque morbus chronicus, & ut ab initio difficilis curationis, ità progreſſu temporis inſanabilis, unde verè inquit *Timaus à Guldenklee l.2. ep.2. In tota meâ praxi, quam 37. annis exerceo, neminem ex iis qui ulcere pulmonum affecti fuere, integræ ſanitati reſtituere potui, etiamſi nihil intentatum reliquerim, quod ad curationem hujus mali ullo modo facere poterat.* Pulmones enim exulcerati difficulter ſanantur, partim ob ſubſtantiæ teneritatem & raritatem, partim ob continuum motum, eorum conſolidationem impedientem, unde ægroti ſæpè in Medicos calumnias evomunt, quia omnia medicamenta ferè in nihilum recidunt. Tabis verò ex faſcino eadem eſt ratio, & pari difficultate ſanatur, ac cognoſcitur, quia venenum tabificum clam hominem corripit, ac ſæpe non niſi malo conſummato demum innoteſcit, idem fere de philtris hauſtis dicendum eſt, utpote quæ noxa in principio, ubi fermenta viſcerum adhuc ſunt ſalva, facilius extinguitur, quàm ſi ulterius progreſſa, indeque non ſolùm viſcerum tonus deſtructus, ſed & habitus corporis jam macidus redditus ſit, cui rei rarò, imò nunquam, ſpes medelæ reſtat.

Sequimur ergò in omni phthiſi monitum Galeni prudentiſſimum: Ingens periculum prædicamus, & mortis nuncium, atque hâc ratione vindicabimus noſmet ab omni culpa & ignominiâ; Præ cæteris verò *Anorexia* ſive appetitus proſtratio tabidis mala, præſertim elevatis ſimul hypochondriis à flatibus atque ventriculo ab humorum vitioſorum mole inflato, de quibus omnes conqueruntur phthiſici. Præterea *pulſus rarior debilis* cum reſpiratione difficili, & tuſſi vehementi ac immani vitam in periculo eſſe teſtantur. *Animi* item *deliquia*, *ſudores colliquativi*, *diarrhæa & urinæ oleaginoſa* atque *pingues*, *convulſiones* atque *ſpaſmi*, certiſſimi mortis prodromi atque prænuntii ſunt, juxta *Hippoc. ſection 2. aphor.1. In quo morbo ſomnus laborem facit mortale; ſi verò ſomnus proſit, non lethale.* Unde ſomnus tabidorum inquietus, magisque dejiciens quàm reficiens, phthiſin incurabilem ſubeſſe indicat. *Raucedo* verò phthiſicorum non raro (quam tamen per duos annos antecedentem obſervavimus in phthiſico) mortem ante fores denunciat, ut & *capillorum defluvium*, *deliria*, tumor pedum, pediculorum abundantia, mortem in olla eſſe ſignificant; maraſmus quoque ſenilis incurabilis eſt. Quando folia prorumpunt, tempore ſc. veris, aut decidunt, autumno nempe, plerumque moriuntur tabidi, indè noſtrates dicunt: Er wird den Guckuk nicht mehr hören ruffen. Ex his nonnulli, qui diutiore tabe pernitiosè conſumpti ſunt, ante finem rigore apprehenduntur juxta *Hippoc. coac. prænot. 3.* ſputum quoque graveolens etiam malum denotat. Hæreditaria verò phthiſis, & quæcunque

altas egit radices, nunquam curatur; ſuppreſſionem ſputi cita mors ſequitur, ſed in genere hoc quoque notandum eſt, quòd in omni phthiſi exſcreatio illa purulenta bene diſtinguenda ſit, ne ſerum coagulatum pro pure ſumas; è contra ſpem nonnullam relinquunt, ſi pus rejectum eſt æquale, unius coloris, album, exſcreatio facilis, æger obediens, ſymptomataque ſint pauciora & remiſſiora, vires appetitusque ſint integri, & non proſtrati, atque humor vitioſus & acris ad nares, vel alia emunctoria commoveatur per metaſtaſin, quæ tamen & ipſa ſigna ſunt fallibilia.

Cura Diætetica. §. 12. Perſpectâ itaque mali hujus naturâ operam dabimus, ut illud etiam, quantum poſſibile, auferamus, finemque ſic artis, quæ ſanitas eſt, aſſequamur; & primò deducimur ad fontem *Diæteticum*, auxiliis ditiſſimum, utpote cujus ſolius beneficio ſæpe graviſſimi tolluntur affectus, & ſine quo etiam plerumque fruſtra laborare ſolent Medici. Conſiſtit autem in legitimo ſex rerum nonnaturalium uſu, ità ut illa, quæ nocua vitentur, alia verò utiliora obſerventur. Aër itaque primum inter eas occupat locum, quo phthiſicus fruitur, qui ſit temperatus, ſerenus ac mitior, potiùs ad frigiduſculum vergens, vitetur calidus ac ſiccus atque intenſè frigidus; frigus verò temperatum & humidum phthiſicis haud inconveniens eſt; aër autumnalis frigidus nocuus eſt, quippe qui fermenta pulmonum perſundat, & Cardimelechi injuriam facit, unde tabes inter affectus, qui in autumno proveniunt, ab *Hippocr.* recenſentur, quòd frigidus quoque aer poſt totius corporis calorem ſubitò inſpiratus, variorum inflammationum, & conſequenter phthiſeos cauſa exiſtit. Eadem ratio eſt, ſi à particulis contagioſis, & peſſimè figuratis ſit imprægnatus, prout de prædictis calcis exhalationibus corroſivis & acribus, extinctum murarium *Wolfgangus Hæferus* in Hercule ſuo Medic. obſervavit, ità *Valerius Maximus lib.9. c.12 n.4.* refert *C. Marium* recenti calce illito, multoque igne per calefacto cubiculo ſe incluſum fatis ceſſiſſe; idem fatum experiuntur mineralium foſſores & ſeparatores, & hoc damno notæ ſunt fodinæ metallicæ, ex quibus aſſurgunt ſpiritus arſenicales, (quos Helmontius Gas ſylveſtre vocat) qui tum pulmonibus, tum cerebro admodum infenſi ſunt; nec non illi, qui illotis manibus ad chymiæ ſacra accedunt, antimonialia & mercurialia imprudenter tractantes, ob aculeatas ſalium particulas volatiles pulmones exaſperantes. Huc etiam referri debet contagium; non enim illis cautio damni infecti præſtita eſt, qui familiariter cum phthiſicis vivunt, prout exemplum habemus in fœmina minimè ad phthiſin prædiſpoſita, attamen ab accū ente marito phthiſico phthiſi extincta; alia quoque exempla videas apud *Riverium.* Unde Medici prudentiores, quando ipſis ad ejusmodi

modi ægros eundum eſt, de trochiſcis quibusdam ſublingualibus alexipharmacis ſibi proſpiciunt prudenter. Malum hoc in quibusdam locis, maximè *Hanoviæ*, endemium eſt. Confer *Theatrum noſtrum Theriacæ cœleſt.* & *Willis c.6. de phthiſi pulmonum*, dicentem: *Enim verò nonnullis phthiſicis eſt tanta aëris influentia, ut morbi cauſa aëris in quo degunt incongruitati quandoque ferè in totum adſcribatur, & pro curatione ſoli, aut cœli mutatio cæteris quibusvis remediis præferatur; hinc Angli plures tuſſientes aut tabidi auſtrales Galliæ regiones gregatim petunt.* Conducit ergo & noſtris ejusmodi mutatio aëris ad humidiorem, ſiccus enim aër maximè nocet, qua propter etiam tabaci fumus, quia nimis exſiccat, tabidis obeſt.

Cibus & *potus* ſymbolum ſuum quoque addunt; ſint ergo illi boni ſucci, & facilis digeſtionis, ut corpori languido & emaciato robur indè accedat, quem in finem carnes conveniunt vitulinæ, columbarum, pullorum, indeque parata juſcula, gallinarum ova, cancri fluviatiles, eorundemque aut cochlearum aut limacum, vel oſtrearum vel ranarum brodia commendantur. Ex fructibus amygdalæ dulces, indeq; paratæ emulſiones, uvæ paſſæ cum carnibus coctæ, dactyli, ficus (ex quorum eſu plures phthiſicos curatos fuiſſe teſtantur Practici) tabidis ſummè ſunt proficua. Lac hîc imprimis bonum præbet corporibus emaciatis nutrimentum, & quidem ſi animal nutriatur hordeo, aliisque plantis antiphthiſicis, præſertim ſi haberi poteſt, lac muliebre, & aſininum, tepidè epotum, ità ut illa obſerventur in hoc caſu, quæ infra præſcribemus. Vitentur è contra omnia acida, acria, ſalſa, amara, viſcoſa, quæ ultima quamvis ſalſedinem maſſæ ſanguineæ optime inviſcare valeant, & hactenus proſint, facilè tamen exilia meſenterii vaſa infarciunt, & conglutinant, chylo tranſitum denegant, ut inde corpus tabeſcat, atque adeo hoc nomine ſunt nociva, teſtante *Mollenbr. in tract. de Arthrit. pag. c.13.* Fugiantur quoque cepæ, allia, ſinapi, porrum, & omnia ea, quæ tabificâ quâdam antipathiâ nocent, ut & lepus marinus, de quo ex *Galeno* notant varii authores, quòd hoc malum inducat, penes quos fidem relinquimus, omnis verò inordinatè ingeſtus, quamvis ſit euchymus, cibus, quia cruditates, obſtructiones, & inflammationes parit, nocivus eſt, dulcibus quoque haud nimium fidendum eſt, quæ ſcil. morboſum in ſinu gerunt acidum, quod in corpore reſolutum demum ſpicula ſua exerit, ſanguinemque coagulando, circulationem ejus impedit; malè indè ſanitati ſuæ conſulunt, qui ſaccharatis imprimis ſaccharo roſaceo more vulgi nimium abutuntur.

Quod potum concernit, is emaciatos maximè reficere poteſt quod præſertim cereviſiæ pingues ex ſucco betulæ tempore veris paratæ præſtant, ſed quia plures cereviſiam ferre nequeunt, ejus loco decoctum hordei cum paſſulis, vel decoctum lignorum,

imprimis ligni ſantali & Braſilienſis, vel ſerum lactis bibant, vel ipſum lac, in quo aliquando chalybs candens, vel ferrum ignitum exſtinguatur, aſſumant. Vinum generoſum minùs acidum, aut auſterum, modicè tamen in cœna potatum, roborat ventriculum, & ſpiritus auget, adeoque ad nutritionem multùm facit, præſertim in maraſmo ſenili, aliiſque tabis ſpeciebus, ubi maximè ſpiritus languent animales. Fugiendæ verò ſunt nimiæ ingurgitationes, & potationes nocturnæ, præſertim vini, utpote qui cruorem fluxibiliorem & acriorem reddunt, *Cardimelechem* noſtrum in furorem agunt, ventriculi quoque tonum & fermentationem deſtruunt, ſpiritus debilitant; quid ergo mirum ſi corpora Baccho litantium emarceſcant, atque tabeſcant? Frigidior quoque potus corpore æſtuante ingurgitatus inflammationes inducere poteſt, quidni & phthiſin? Omnes enim noſtri imperatores corpus noſtrum regentes exinde perturbantur, unde non poteſt non fieri, quin & corpus totum vitietur. Aqua vitæ quoque cane & angue pejus fugienda, hoc namque in caſu audit revera *aqua mortis*.

Quantum motus & quies ad hujus affectus curationem conferre valeant, ſatis notum eſt, cum motu enim totius corporis inſigniori concurrit neceſſario vehemens & detenta reſpiratio ac per conſequens circulatio ſanguinis in corde augetur, unde ſanguis ſic impetuoſiùs ruens haud difficulter unum atque alterum vaſculum rumpere poteſt; ita ex nimia etiam vociferatione inter concionandum tres obſervavimus phthiſicos, in motu enim nimio Spiritus animales ſimul exhauriuntur, unde humores intemperati & acres redduntur, atque hæmoptyſeos & ſæpe phthiſeos exiſtunt authores atque fabri. Quies quoque nimia nocet, quia humores reddit ſegniores, atque torpidiores, unde alvi, hæmorrhoidum, menſtruorumque fluxus ordinarius ſiſtitur, ſanguisque acris & corrodens redditur.

Somnus & vigiliæ hîc ſint moderati, & ex præſcripto *Ludovici Septalii* ſomno magis quàm vigiliis indulgendum eſt. Alvus nec ſit nimis ſtricta, nec nimis laxa, oblita tamen muneris ſui, quod tabidis ob ſiccitatem frequens eſt, per ſolutiva admoneatur. Reliqua quoque excernenda aut arte aut naturâ reſpondeant, ſi enim excernantur quæ retineri debent, aut retinentur quæ excernenda ſunt, facilè hic affectus excitatur, quia ſc. hæmorrhoides ac menſtrua ſuppreſſa non per vaſa hæmorrhoidalia ac uterina, ſed per vaſa pulmonalia aſperamque arteriam exitum quærunt, unde tunc facilè aliquid in pulmonibus remanere, putreſcere, aceſcere, & ſpicula ſua exerere poteſt, ſemen quoq; ſuppreſſum eundem affectum excitare poteſt.

Agmen claudunt *animi pathemata*, quæ ſint mediocria, nec motionibus animi, curis, mœrori, terrori, metui, iræ, amori, nimio Veneris uſui, meditationibus & lucubrationibus indulgendum eſt, quippe quæ omnia Spiritus animales turbant, maſſam ſanguineam parti-

particulis heterogeneis inquinant, ſanguinem ſiſtunt, & dein coagulant, noſtris regentibus bellum indicunt, & neſcio quas turbas excitare valent.

Quoad cauſas naturales, temperamentum bilioſum quod facilè à re aliqua non naturali incaleſcit, & excandeſcit, exinde ad phthiſin pronum eſt, quo etiam reſpexiſſe videtur Hipp. juxta quem ætas juvenilis, propter temperamentum bilioſum, majorumque humorum turgeſcentiam, ac frequentes in diæta errores, huic malo obnoxia eſt. Sic quoque ſexus fœmineus ob vitam ſedentariam, & virgines ob arctiorem pectoris conſtrictionem, ut juxta illud *Terentii, juncea appareant, atque juvenibus placeant*, ſibi facilè accerſunt hunc morbum, alioſque pectoris affectus periculoſos, quia ſanguinem in motu ſuo ad reliquas partes ſufflaminant. Ceterùm reliqua noxia tum ex rebus non naturalibus, tum naturalibus ad vivum depicta & explicata in Praxi *Magni Sennerti*, aliorumque invenies, quibus ergò narrandis diutius non immorabimur, properantes ad curationem *Pharmaceuticam*, & quidem ante omnia *Veterum*.

Cura Pharmaceutica. §. 13. Qui indicationes curativas à *Tribus* deſumunt 1. ab ulcere pulmonis, 2. ab ipſa febre, 3. ab extenuatione corporis, ità tamen, ut ad ſymptomata, ſcil. febrem, catharrum, fluxum, & conſtipationem ventris, ſitim & vigilias debito modo reflectant. Ad ulcus ergo pulmonis mundandum præparantia ſeu abſtergentia adhibent, tum intus tum extus, in quorum cenſum referunt Syr. de hyſſopo, de liquirit. capill. Veneris hydromel, decoctum hordei cum ſaccharo, ficuum, paſſularum, glycyrrhizæ, marrubii. Extrinſecus autem commendant cataplaſmata & emplaſtra ex ſem. lini, fænugræc. althææ, cum oleo malv. melle, &c. Dein materiam ad pulmones, catarrhi ad inſtar, ruentem avertunt clyſteribus, errhinis, venæ ſectione frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, cauteriis atque balneis. Poſtmodum, quæ ſiſtere poſſunt materiam ad pulmones defluentem, ſuadent, prout ſunt Bol. Armen. terra ſigillata, conſ. roſar. ſacchar. roſat. diacodium, aliaque opiata, theriaca ſcil. & Mithridatium. In deſtillationibus verò ſalſis & tenuibus commendant, præter jam dicta, decoctum lignorum guajac. imprimis ſantalorum, chinæ &c. Porro ad ulceris abſterſionem utuntur levioribus purgantibus, quæ ſimul expectorant, ut ſunt ſyr. violar. roſar. ſolutiv. Syr. de polypod. de manna, Elect. lenitivum, diacaſſia, rhabarb. caſſia, polypodium, mel ſolut. paſſulat &c. Tandem ad ipſius ulceris conſolidationem & curationem adhibent ea, quæ uniunt, conſolidant, agglutinant, atque callum inducunt, idque tentant ſiccando & adſtringendo, cujus generis ſunt ſaccharum roſat. cum bolo Armeno, terra ſigillat. pulm. vulp. Sang. dracon. C. C. ſuccus plantag. teſtæ cancror. gumm. Arabic. Spec. diapenid. aliiſque; quibus tamen omnibus lac præferunt, quippe quod ſeroſa ſuâ parte abſtergit, caſeoſâ conſolidat, atque butyroſâ lenit & hu-

Digitized by Google

& humectat, vide de hujus uſu *Septalium cap. de phthiſi*, & inferiùs noſtram criſin. Quoad ſecundam indicationem, adhibent humectantia & & refrigerantia varia inferiùs dicenda. Quoad tertiam indicationem, in emaciatis nempe, utuntur deſtillatis variis, ex epate & pulmonibus vituli, ex cancris aliiſque animalibus viſcidis paratis, nec negligunt conſummata juſcula, gelatinas, electuaria reſtaurantia, morſulos refect. ſyr. reſumptivos, &c. quorum omnium aliorumque externorum vix ſatisfacturorum haud vilis eſt annona apud Practicos. Hæc Veterum fuere veſtigia.

§. 14. Chymici verò, ut obſtructio pulmonum tollatur, & ſpir. ſalis hoſtilis, ſive coagulans ſive reſolvens & erodens corrigatur, exhibent ſpiritum tartari, ſalis dulc. lac, flores, balſamumque ſulphuris, ſpiritus & oleum terebinth. thus, myrrham, &c. ad modicè verò adſtringendum, conſolidandum & corroborandum magnifaciunt Tincturam corallorum, liquorem perlarum, eſſentiam croci, laudanum Paracelſi; præ aliis tamen laudant corallatum dulce Mercurii diaphoretici, quo remedio, *Paracelſus*, prout ipſius Epitaphium habet, tabes multas curavit. Tincturæ quoq; variæ ad hunc affectum oppugnandum proficuæ ab ipſis eliciuntur ex ſole, luna, gemmis, mumia, vel ſanguine humano, porcino, meliſſa, & ſimilibus herbis pectoralibus. Paracelſus quoque murem ſylveſtrem in pulverem redactum & exhibitum, palmarium eſſe remedium in phthiſi contendit. Ex diætetico fonte Paracelſus depromit varia, ut ſunt liquiritia, uvæ cori nthiacæ, portulacæ, lactuca, raphanus uterque, beta rubra, nuc. pineæ, malv. ſpec. omnes. Hæc ſecunda fuit ſcena Practicorum, ſequitur nunc tertia, cujus Choragus eſt

§. 15. Helmontius, qui remedium ſuperius laudatum Paracelſi, *corallatum* nempe *dulce* Mercurii diaphoretici, magnifacit, additque lac perlarum, quæ omnia eminenti ſuo balſamo totum tingunt corpus, & ſpiritum inſitum pulmonalem miteſcunt, ut de furore ſuo remittat; laudanum quoque haud contemnit, ut citra ſomnum in pace, quiete & citra tuſſim, ſibilum & ſtertores introducatur reſpirandi libertas. Porrò colchotar in oleo lini coctum, & ad cochleare plenum aſſumptum, ut omnia ulcera, ſic & pulmonaria ſanare, idem aſſerit.

§. 16. Sequitur Williſius, qui contra phthiſin imminentem militans, tribus ſequentibus indicationibus utitur: 1 Sanguinis inordinationem, à qua ſeri fluxiones oriuntur, ſedans, corrigens, & tollens; 2. Cruoris recrementa, quæcunque ab eo ſecedere apta, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aut alia emunctoria derivans, vel jam in pulmonibus aggeſta eliminans; Ipſos pulmones contra ſeri aliorumque humorum ſuſceptiones corroborans, ſimulque contra nimii frigoris externi occurſus muniens, à quo aliàs pulmones

nes lædi poſſunt. Ad 1. ſanguinis nempe efferveſcentiam, & ſubſequentem diſſolutionem, ſerum aliosq; humores à complexu ſuo dimittentem ſedandam, (cùm plerumque id ab acido quodam peregrino dependeat,) conducunt acidum infringentia ac corrigentia, diaphoretica nempe, quatenus ſuperfluum ſerum expellunt, item aquea quatenus acidum peccans diluunt, quem in finem commendantur decocta pectoralia; eſto formula ex Authoris pharmacopolio deſumpta:

℞. *Flor. bellid. maj. M. j.*
limac. mundat. num. 3.
rad. eryng. ℥ß.
pimpinell. ℥iij.
ruſci ℥ij.
fol. heder. terreſtr.
ſcolopendr.
tuſſilag. ana M. ß.
ſem. fænicul. ℥ß.
paſſul. minor. ℥vj.
jujub. N. vj.

Decoq. l. a. in aq. fontan. colat. edulcoretur ſyr. papav. rhæad.

Decoctum quoque ex lignis ſanct. ſaſſafr. ſantalor. omnium, raſura eboris, C. C. ab ipſo, tanquam utile, præſcribitur. Ad ſecundam intentionem obtinendam, ſeri nempe atque aliorum humorum recrementa à pulmonibus derivanda, & materiam tabificam in pulmonibus jam hærentem educendam, conducunt Balſamica quæcunque ſulphurea, quem in finem ipſe exhibet Tincturam ſulphuris, vel antimonii ad gutt. 6. vel 10. in ſyrupo pectorali. Balſamum quoq; Peruvianum ad gr. 4. in conſerva roſarum præbet, ut & alia plura cum oleo terebinthinæ facta, & illa quæ ex gummi ammoniaco &c. parantur. Omnia verò medicamenta ex authoris ſcrinio compilare, & huc apponere cum formulis, non operæ pretium eſſe putamus, ſatiùs eſt, ſi præcipuas tantùm ſummo tangamus digito. Tertiæ deniq; indicationi, ut nempe pulmonum confirmatio læſa, aut conſtitutio vitiata reſtituatur, aut emendetur, ſatisfaciunt omnia illa, quæ putredini reſiſtunt, mundificant, conſolidant, atque corroborant, ad quam rem omnia pharmaca ex ſulphure parata, *balſamica* & *traumatica* commendat; hinc ſulphuris fumum (de auripigmenti fumo nihil addam) per tubulum aut infundibulum in pulmones hauriendum præcipit, hoc in caſu quoq; cœli ſoliq; mutationem ſuadens ab urbibus ſcil. ad villam ruſticam, ubi aura magis ſulphurea ob fimum aliaq; fœtida exiſtit. Vaporationes etiam alias ſive ſuffitus ipſe magniæſtimat, formulas horum ſuffituum quaſdam hic apponamus v. gr.

℞. *Fol. hyſſop.*
heder. terreſtr.
marrub. alb. ana M. ij.
rad. enul. campan. ℥ij.
calam. aromat. ℥ß.
ſem. aniſi, carui ana ℥j.
inciſ. & contuſ. coq. in ſ. q. aq. fontan.

Colat. efferveſcentis vapor per foramen chartæ convolutæ in conum, vulgò Dutten / in pulmones hauriatur mane & veſperi per horæ quadrantem.

Digitized by Google

Eſto alia formula ex meris balſamicis:

℞. *Oliban.*
ſuccin. alb.
benz. ana ʒiß.
pulv. roſar. rubr.
ſantal. rubr. ana ʒj.

M. f. Pulvis ardentibus adſpergendus prunis & vapor per tubulum hauriendus.

Vel ℞. *Gumm. heder.*
thuris ana ʒij.
fl. ſulphur. ʒiß.
maſtich. ʒj.

cum ſolut. gum. tragacanth. f. Troſchiſci. Hiſce jam præſcriptis troſchiſc. Author uſus eſt in phthiſi incipiente. Nunc ad ipſam confirmatam accedamus (in qua prælaudata tamen non excludenda) & curationem Willſianam videamus, in qua potiſſimum ea conducunt medicamenta, quæ ſanguinis æſtum compeſcunt, ſpiritus animales reſtaurant, & blandè demulcent, partesq; emaciatas refocillant; hinc pro victu lac muliebre, aſininum, caprillum, aliudve, item juſcula avenacea hordacea, & pro potu priſanam, emulſionesq; laudat, item ſyrupos pectorales, ecclegmata, quæ gutturis & pulmonum inflammationem leniunt, & expectorationem facilitant adhibenda vult. Hypnotica quoq; mitiora, ut moderata quies concilietur, interdum felicis uſus eſſe ſolent. Hæc Willis vult.

§. 17. Nunc Sylvium conſulamus, qui curationem in tres partes diſtribuit nempe in phthiſin imminentem & jam inchoatam, dein in planè conſummatam & deploratam. Monet itaque in tempore medicamenta hoc in malo adhibenda eſſe, cùm rariſſimè, vel nunquam confirmata phthiſis curetur, & tuſſim urgentem quamvis, maximè verò in iis, qui ad phthiſin inclinant, reſtinguendam vult. In phthiſi ergò inchoata omne periculum à pulmonum ulcere dependet, ex quo pus communicatur toti maſſæ ſanguineæ, unde non tantum lenta hæc febris hectica, ſed & tabes lethal s inducitur; cauſa ergo fovens hujus ulceris juxta illum catarrhus eſſe ſolet, isque nunc ſalſus, acris & acidus, nunc blandus & aqueus vel viſcidus, aut pus aliunde communicatum; hunc morbum ergo ab initio, veſtigiis Veterum inſiſtens, tanquam catarrhum curat, & iſtum non duntaxat aliunde vertere nititur, ſed & corrigit, quando nempe exiſtit acris, ſanat illum per ſalſedinem, aciditatemque ſummam temperantia medicamina; pro quo ſcopo obtinendo etiam præſcribit *diuretica* & *diaphoretica*, quæ acrimoniam humorum quorumvis temperant, quos temperatos dein educit hydragogis, quo nomine ipſi placent fonticuli ad minuendos humores, tum in cervice, tum in brachiis, tum in cruribus ponendi; eundemq; effectum exſpectat ab *errhinis* ac *ſternutatoriis*, quæ humores vitioſos atq; redundantes per nares evacuant, & ſimul à faucibus avertunt. Ad temperandum humores ſalſos ex capite depluentes, pilulas de cynogloſſa, de ſtyrace, aliaque, ut & opiata magnopere laudibus deprædicat. Porrò ipſe catarrhum blandum & aqueum

zed by Google

aqueum curat blando excitato ſudore, vel per fumum, vel per ſuffitum ex maſtiche, thure, ſuccino, ſtyrace, benz. &c. excitatum. Ob eandem cauſam etiam magni facit decocta ex rad. & lign. parata, ex. gr. guajac. ſarſaparill. ſantal. querc. juniper &c. Quod ſi catarrhus ſit à materia viſcida, incidentia & alterantia conducere ait, ut ſunt gumm. bdell. ſagapen. galban. ammoniac., ut & mercurialia, Mercurius dulc. &c. Ad pus verò in pulmonibus factum divertendum & evacuandum commendat varia, inprimis verò in empyemate inſtituendam amat paracenteſin in pectore. Dein ad ulcus pulmonis mundandum juxta ipſum proſunt radices helenii, ariſtoloch. herb. tuſſilag. ſcabioſ. agrimon. hyſſopi, veronic. capillor. Veneris, heder. terreſt. verben. &c. Ex quibus parari poſſunt varia decocta & deſtillata; laudat quoque terebinthinam Venetam ad ℥ iij. ſubinde in ſyr. violarum, aſſumendam; mel crudum quoque, ſeu aqua mulſa ab eodem Authore magni æſtimatur. Aliis tamen præfert Balſamum ſulphuris cum oleo aniſi, vel ſuccin. vel juniperi, vel terebinth. vel nucum paratum. Tandem ad conſolidationem ulceris pulmonum decoctum roſarum rubrarum antecellere multis paraſangis putat, conſervæ, adjecta hac ratione, quia propter ſaccharum conſervæ adjectum ventriculus & inteſtina multo plegmate replentur, à quo non tantum appetitus proſternitur, ſed etiam chylificatio læditur; porrò conveniunt omnes terræ ſigillatæ, & boli, radices & folia conſolidæ, nempe Saracenic. plantag. ſanicul. pyrola, & cæteræ herbæ vulneratiæ. Hîc vero aſteriſco notandum, quod Author non magnifaciat flores ſulphuris aut lac, exinde enim nullum effectum laudabilem ſe vidiſſe audacter teſtatur. Ad hujus morbi palliationem plura generoſa remedia præſcribit, quæ tantùm ſymptomata mitigant, vireſque reſtaurant. Ad viſcidum proinde pus, quod ut plurimum difficiliorem producit reſpirationem, eliminandum ſuadet remedia *incidentia* ex hyſſopo, capillis Veneris, enula campan. & ſimilibus parata decocta atque ecclegmata, ad quod perficiendum Balſamus ſulphuris aniſatus efficax eſt. Porrò ad appetitum proſtratum reſtituendum commendat Elix. propriet. Paracelſ. ad gutt. 5. vel 6. ante paſtum ex vino exhibendum. Præterea ad vires reſtaurandas convenire dicit præter cibos copioſioris nutrimenti, facilisque fermentationis vinique generoſioris uſum, aromatica quævis, item ambram gryſeam, confectionem alkermes, aut de hyacinth. eſto formula:

℞. *Conſerv. roſar. rubr. c. parum ſacchar. parat.* ℥ j.
confect. alkerm. ʒ ij.
de hyacinth. ʒ iß.
ambr. gryſ. gr. iij.
balſ. ſulphur. terebinth. ℈ ß.

M. f. Elect. molle c. ſyr. corallar. de quo capiat æger ſæpe ad quant. nucis moſchatæ.

§. 18. *Carteſiana* ex hypotheſi in principio hujus mali purgantia, ſed

 mitiora,

mitiora, admittuntur, prout ſunt ſyr. roſar. ſolutiv. rhab. mann. in progreſſu verò mali exulare venæ ſectionem & purgationem volunt. Ad ulcus verò in confirmata phthiſi mundandum, dein conſolidandum, decoctum ſequens ab ipſis laudatur:

℞. Rad. liquirit.
leviſtic. ana ℥vj.
raſur. lign. guai. ℥ij.
baccar. juniper. ℥iß.
ſem. ſiler. mont.
aniſi ana ʒiij.
coq. ex ſ. q. aqua pura colaturæ adde
ſyr. de eryſim. & hyſſop. ana ℥iij.

De quo aſſumat æger hauſtulum bis vel ter de die, decocta etiam vel deſtillata ab ipſis præſcribi ſolent varia. Ad ulcus conſolidandum convenit quoque Mercurius dulcis, cum ſpir. vini ad mentem Helmontii cohobatus, item balſamus terebinth. antimoniata etiam omnia quæ fixa ſunt, & ad acres acutasque particulas obtundendas & limandas apta, ne verò tusſis & exeretio adeo urgeat, conducunt *opiata*, ut ſunt theriaca cœleſtis, theriaca Andromachi, laud. opiat. pil. de cynogloſſa &c. Denique ad pulmones ab acribus particulis puris liberandos conveniunt omnia dura & ponderoſa, ut teſtacea, & decocta lignorum, quæ vim habent humores acres imbibendi & immutandi; laudatur & Mercurius dulcis, bol. Armen. terra ſigillata, pluraque alia, de quibus in ſequentibus.

§. 19. Perſpectis nunc ordine prælaudatorum Authorum curationibus, nunc ad noſtram accedamus. Cùm ergò cauſam hujus mali ſuperius poſuerimus in acido acri quodam, cum viſciditate in ſanguine latente, & tandem pulmones corrodente, & ſanguinem planè coagulante & ſiſtente indeque cardimelechem noſtrum in furorem vertente, inde operæ pretium eſt, ut omnem impendamus operam, ad acredinem & aciditatem corroſivam ſanguinis corrigendam, hâc enim correctâ, æquè phthiſis incipiens, ac inchoata curari poteſt. Quæramus ergo nunc materias auxiliorum, quæ ut plurimum ex tribus fontibus, *Diætetico* nempe, *Chirurgico* & *pharmaceutico* depromi ſolent, *Diæteticum* antea recenſuimus, reſtat *Chirurgicus* & *pharmaceuticus*; ex quorum priori hîc parùm auxilii venit, quia ſanguinis, ceu balſami vitæ, quo maximè indigent phthiſici ſubtractio rarò aut nunquam proficua judicatur, ut adeò quis cum Poëta dicat, *Non defenſoribus iſtis tempus eget.* Teſte etiam *Borello cent. 4. obſ. 15.* ubi tabidis ſanguinem potiùs infundendum, quàm quicquam detrahendum monet, obſtante imprimis ætate. Verùm quando ex ſola ſanguinis abundantia, & acrimonia hic affectus ortus eſt, antequam corroſio pulmonum facta, V. S. omnino convenit. Hujus rei exemplum affert *Hipp. l. 5. Epid. capit. 6.* qui virum in Oenade ex ſanguinis copia emaciatum, omnibus aliis medicamentis fruſtrà tentatis, ſolâ ſectâ venâ in utraque manu,

Digitized by Google

manu, ſanguineque extracto quouſq; exſanguis ferè redderetur, perfectum reſtituit. Similem tabem nos curavimus in Nobili virg. S. V. D. quæ cum nil præter oſſa haberet tribus tantum unciis ſanguinis detractis melius habere cæpit & tandem adhibitis paucis aliis medicamentis priſtinam recuperavit ſanitatem. Sed cautè hic mercandum eſt, omnibus enim haud licet ire *Corinthum.* Loco hujus conveniunt fontanellæ in principio & progreſſu morbi, plures enim phthiſici aperto fonticulo bene ſe habuêre, occluſo verò moleſtiam ſenſêre. Nunc in pharmaceutico campo omnis generis nobiliora præſidia ſe offerunt, & *ſpumat lenis vindemia labris*, imprimis verò ea quæ materiam peccantem, & morboſam è toto corpore evacuant, ſuntque vel *vomitoria*, vel *purgantia*, vel *diaphoretica*, vel *diuretica*, vel *alterantia & edulcorantia*, *Cardimelechem nempe pacantia ſanguinis congrumeſcentiam impedientia ſeu ſpecifica.* Quod attinet vomitoria, illa hîc ſemper exiſtunt ſuſpecta, ſi verò certiſſimè conſtat, viſcera eſſe haud infirmiora, aut pulmones corruptos, nullum præceſſiſſe ſputum cruentum, ſed tantùm ventriculum humoribus peccantibus, præſertim bilioſis, turgere, nauſeæ & vomendi diſpoſitionem adeſſe, tunc illa aliis evacuantibus palmam præripiunt, unico enim vomitorio tum plus evacuari poteſt, quam ſex ſedibus, modo vires ferant, aliæque circumſtantiæ non prohibeant, aliâs hæc ob rupturæ vaſorum pulmonalium aliorumque ſymptomatum metum minus tutò exhibentur, optimè monente *Williſio in Pharmaceut. rat. ſection.* 3. 13. Quod verò purgantia concernit, & ipſa minus tuta ſunt, quia acidum adeò educere nunquam poſſunt, ſed potiùs acrimoniam magis adaugeant; ab initio tamen ad particulas bilioſas in primis viis adhuc hærentes, educendas, illa, ſed mitiora, admittimus, quia ad phthiſin proclives ab initio de amarore oris conqueruntur; præ aliis verò commendamus folia *ſenna*, rhabarb. mannam, pruna Damaſcena, uvas Corinthias; præſertim ex his parata decocta, & infuſa, aliiſque pectoralibus aſſociata, quæ tabidos plus juvant, quàm pulveres; hinc Rulandus in Theatro ſuo felicem prædicat potionem ſequentem:

℞. *Fol. ſenn. Alex. ſ. ſt.* ℥j.
herb. hyſſop. M. ß.
rad. zinzib. ℈ß.
ſacchar. cand. ℥ß.

Coq. in ſ. q. vin. de hoc ſingulis diebus capiat æger ℥iij. uſque dum univerſum corpus benè recteque ſit expurgatum, ſi verò offendas quendam, qui amet vinum, præſcribas vinum medicatum, tum ex herbis & rad. pectoralibus, tum ex purgantibus variis ſuperius recenſitis, paratum, ſed ſæpe abſque præmiſſis purgantibus hoſtem aggredior, puta acidum & acrimoniam peccantem, niſi enim maturè fomes hujus mali è medio removeatur, nempe acrimonia illa acida, tunc quicquid moliare, actum

Digitized by Google

eſt de ægro; amovetur verò illa per uſum Balſami ex terebinthina Anglorum ad gutt. 10. vel plures exhibiti, quo nonnullos reſtituimus; ad acres quoque & acidas coagulatas ſordes pulmonibus infeſtas, & jam illatas, & reliquias in maſſa ſanguinea adhuc reſiduas evellendas & mitigandas, palmam reliquis omnibus præripit *Balſamus noſter pneumonicus dictus*, ex antimonio ſcil. ſpiritu volatili & oleoſis paratus ad gutt. 5. uſque exhibendus, quem communicaſſem tanquam palmarium in phthiſi remedium, niſi veritùs fuiſſem, ne ille ad Empiricorum & Agyrtarum notitiam perveniret, quorum eſt tanta copia, quanta, juxta illud Plauti, eſt muſcarum cum maximè calet cujus tamen communicationem artis peritis non denegaturi ſumus. In defectu hujus *Balſami* noſtri, imprimis ſi æger jam exſpuat pus, & ulcus adeſſe pulmonum Medicus ſuſpicetur, ſequens conducit:

℞. *Balſam. Anglic. ex terebinth.*
de Peru ana ʒjß.
ol. olivar. recent.
hyperic. ana ℥j.
M.

De quo capiat æger mane & veſperi dimidium cochleare; verùm cum ægri ſemper ſint bilioſi, unde oleoſa vix ferre poſſunt, ſubſtitui poteſt hoc:

℞. *Terebinth. cypr.* ℥j.
mell. roſat. ʒvj.
pulv. liquirit. ʒiij.
M. ritè & detur mane nucis muſcat. magnitudine.

In quem & ipſum finem tanquam ſpecifica, quæ ſimul placant noſtrum Cardimelechem, magnifacimus & ſolutum ſulphuris, Elix. propr. Parac. Magn. *Wedelii* tincturam antiphthiſ. ex vitriolo Martis & ſaccharo Saturni cum aceto & ſpir. vini confectam.

Vel;

℞. *Vitriol Martis* ʒj. *infunde in aceti ſupra minium fuſi. ſeu ſacchar. Saturni liquid.* ʒj. *ſtent per noctem in digeſtione, poſtea evapora, adde ſpir. vini q. ſ. F. Tinctura, coletur & ſervetur ad uſum.*

Vitriolum quoque dulce ab omni ſeparatum acido prodeſt, quæ vitrioli dulcedo, ab ejus ſulphure dependens, omnem vulnerum & ulcerum corruptionem necat. Balſamus quoque ſulphuris aniſatus vel terebinth. vel ſuccinatus proficuus eſt, modò intra terminos legitimi uſus ſubſiſtatur, imprimis ſi æger bilioſus exiſtat, quod & annotavit *Expertiſſ. D. Michael.* obſervans multos ex nimio hujus Balſami uſu in phthiſin vel hecticam incidiſſe. Generoſa etiam & hoc in affectu proficua ſunt medicamenta, conſtantia parte alcalinâ volatili, quippe quæ peccans acidum imbibunt, & corrigunt, indeque placant noſtrum Regentem, qua tamen in re religioſè & circumſpectè agendum eſt. Conveniunt potius ſudorifera, quæ ex antimonio deſumuntur, quæ ſc. fixa exiſtunt, & omnem tum alvum movendi tum vomitum excitandi vim depoſuerunt, prout ſunt antimonium diaphoreticum, bezoard. mineral. &c. Ex Mercurio quoque depromptum reme-

remedium Helmontii proderit, quippe qui dulcis, frequenti cum ſpir. vini cohobatione, redditus & porrectus, felici quandoque ſidere ægro ſubveniet. Exſcreationes illæ aſperæ arteriæ (de quibus conqueruntur ſæpiùs phthiſici) & pulmonum ex acriori acido, tum ſanguini tum lymphæ circa has partes imperium rapiente, exortæ, optimè ſanantur per *acidum abſorbentia*, ut ſunt Antihecticum & ſtomachicum ſpecif. Poterii fæcula bryon. terr. ſigill. boli, ocul. cancri, corall. rubr. ſang. dracon. myrrh. & ſexcenta alia; eſto formula:

℞. *Ocul cancr. præp.*
corall. rubr. præp. ana ℈j.
antihect. Poterii ℈ß.
pulv anonym.
fl. ſulphur. myrrhat. ana ℈j.
margarit. præp. gr. xv.
ſacchar. cand. q. ſ. in forma pulveris, vel in delicatulis in forma rotular. paretur.

A fortioribus vel alkalinis abſtinendum potius ſuademus. Hæmoptoicis ac phthiſicis pro ſalſuginoſioris ſanguinis aut ſeri attemperatione haud incongruum deprehenditur decoctum ligni Braſilienſis rubri, vel ſequens:

℞. *Rad. apii,*
leviſtic,
tuſſilag. ana ℥j.
raſur. ligni guajac. ℥iij.
fol. tuſſilag. M. j.
flor. verbaſc. p. ij.
paſſul. maj. ℥iij.
Coq. in aq. pur. q. ſ. colat. lib. jv. adde ſyr. de jujub. ℥ij. *M.*

Acidulæ quoque *Selterenſes*, quia ſulphur vehunt, optimè hoc in affectu ad auxilium vocantur, quibus duos vidi reſtitutos; conducit & aqua ſulphurea Francofurtenſis, è contra Svvalbacenſes ſummè nocent. Si malum jam altiores egerit radices, & æger planè emaciatus fuerit, ad lac, tanquam ad anchoram ſacram, quicquid etiam dicant alii, confugiendum eſt, ſeroſa nempe parte non tantùm abſtergit, ſed & ſanguinis acrimoniam corrigit, caſeoſa conſolidat, atque butyroſa humectat demulcetque, propinandum autem illud eſt manè, jejuno ſtomacho, tribus aut quatuor horis ante cibum, recens emulctum ab ℥jv ad ℥vij uſque, dein veſperi pro libitu & euphoria (quatenus ſcil. vires augeri cernimus) adjiciendum ſemper ſacchari parùm aut mellis, ne tam facilè aceſcat, & in grumos abeat. *Muliebre* præ ceteris, tanquam naturæ ejusdem & corpori humano familiariſſimum, ad ægri refectionem maximè conducit, eſt enim præ ceteris nimis ſubtile, citius penetrans, & meliùs nutriens. Poſt quod *aſininum* ad phthiſin accommodatiſſimum, uti *Trallianus* inquit *lib.* 1. c. 4. habetur enim cæteris frigidius, humidius ac tenuius, minùs enim coagulatur, facilè tamen digeritur, quod & *Avicenna* confirmat *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 6. inquiens, non eſt lac poſt muliebre quod hecticis æquè conveniat, ac aſininum, hecticam enim, ſi curabilis, ad plenum curat. *Caprinum* quoque phthiſicis utile eſt, adſtringentius tamen habetur, quo dum hæc ſcribimus, medicinam

nam facimus ſartori phthiſico, qui miro modo lac caprinum, ob æſtum inde nimis conceptum, ferre non potuit, vaccinum verò melius, quod & frigidius reperit, quam metamorphoſin alii rei adſcribere non poſſumus, quàm quòd æger vaccino aſuetior fuerit. In lactis tali uſu probè obſervandum eſt, ne acidum vitioſum in ventriculo hoſpitet & lateat, illudque antequam lactis incipiatur cura, per abſorbentia ex illa regione proſcribendum, aliàs ab eo lac aſſumptum coagulatur, indeque plus nocumenti quàm emolumenti exſpectandum; ſi quoque urgeat febris putrida, & diarrhæa, lactis uſus quoque nocet. Sic & animalia ex quibus lac emulgetur, non debent eſſe gravida, ſed potius optimis herbis balſamicis & traumaticis debent eſſe nutrita; uſus autem lactis ad minimum ad tres menſes continuandus. Plura ſunt quoque ex vegetabilibus quæ internè refrigerant, acrimoniamque obtundunt, & dulcificant, prout ſunt fol. endiv. portulac. veronic. lactuc. fumar. tuſſilag. thé:, alſines, violar. fl. roſar. violar. nymphææ, ſem. 4. fr. maj. ſantal. omn. ex quibus varia ſolent parari medicamina, quorum formulas nonnullas in tyronum gratiam huc apponere allubeſcit, quæ acrimoniam obtundent ſimulque ulcus abſtergent & conſolidabunt, hâc tamen cautelâ adjecta; ne nimiùm refrigerando ſanguinem coagules, & in motu ſuo ſiſtas, & ſic ægro mortem acceleres.

℞. Sarſaparill.
rad. filic.
tuſſilag. ana ℥j.
ſucc. beccabunus. lib. j.
veronic. lib. ß.
tuſſilag. lib. j.
rutæ mur.
ſcabioſ.
pyrol. ana lib. ß.
aq. ſanicul. lib. jß.
cinamom. opt. ℥ ß.

Infunde omnia bene inciſa cum ſplene bovis caſtrati repentè exciſo, & hepate vitulino inciſ. limac. rubr. N 15. per 16. horas, poſtea deſtilla lege artis, adde

aq. cinamom. ℥jß.
pulv. confort. Aug. cum ſacchar. ℥iiij. M.

Solemus etiam ex oſtreis, cochleis, ranis & cancris cum ſanguine porci aquam deſtillare antiphthiſicam, multis admodum proficuam. Pulmonis ulcus ſi ſc. recens, factum vel ex plumbeo globulo, vel ab inflictu gladii, facilè ſanari poteſt vulnerariis, præprimis pulv. lapid. cancr. atque hoc ipſum eſt, quod ait *Tachenius de morb. princ.* pulmonis vulnera quæ ab externa cauſa & vitio digeſtionis proveniunt, potionibus vulnerariis perfectè curari poſſunt, non verò ulcera, quando procedunt à corruptione roboris, ſeu humidi radicalis innati, vel ſequens decoctum proderit, quod cohibet acidum puris fabrum in ipſis pulmonibus.

℞. Rad. liquirit. ℥j.
taraxac.
tuſſilag.
ſcorzoner. ana ℥ß.
fol. ſcabioſ.

bellid. minor.
tuſſilag.
hepat. nobil. ana M.j.
fl. ſcabioſ.
bellid. minor.
farfar.
trifol. ana p ij.

Coq. in ſ. q. aquæ com. colat. adde ſyr. de duabus radicib. ℥j. M. capiat æger ſubinde hauſtum bis vel ter de die. In debilioribus ad nutritionem, gelatinam ſequentem cum fructu præſcripſimus:

℞. Rad. C.C. crud. recent. ℥iiij.
affund. aq. font. lib.iijß.
vini rubr. ℥ß.

In vaſe bene clauſo digere in loco calido hor. 12. poſtea adde

Rad. ſcorzoner. recent. ℥ß.
cichor. ʒij.
herb. endiv. recent. M.j.
paſſul. maj. excort. ℥iij.
Coq. lento igne ultra dimid. conſumptionem, colat. adde confect. alkerm. ʒij.

Reponatur in loco frigido in vaſe vitreo, ut conſiſtat inſtar gelatinæ; hinc quoque animalium capita, pedes, oſſa &c. quæ reddunt gelatinam, in phthiſi proſunt. Cùm verò in phthiſicis æſtus ſanguinis animadvertitur, ad eum ſedandum conducunt emulſiones ex ſem. frigid. majorib. & minorib. amygdal. d. aliisque paratæ. Ad tuſſim, tanquam ad præcipuum urgens ſymptoma, reſtinguendam, conducet looch farfar. pulmon. vulp. additis abſorbentibus, ſuccin. corall. rubr. præp. Antihect. Poter margarit. præparat. ſpec. diatragacanth. fr. addito nonnihil de laudano opiato, utpote quo ſolo ſæpiſſimè catarrhorum, & ut cum vulgo loquamur acrimonia, & tuſſis tolli poteſt, imò ab opiatorum uſu ſæpius phthiſicos benè ſe ſenſiſſe, teſtatur *Exper. Vir D. Ettmüllerus, in diſputatione de opii vi diaphoretica cap. 1. §. 15.* inquiens: *Sanè phthiſici ex pulmone, ſenſibile beneficium ab opiatis recipiunt, ritè adminiſtratis, nam & ſordium copia exinde minuitur, non ſupprimendo eaſdem, ſed continuam regenerationem præcavendo, & eadem meliorem conſiſtentiam nacta, faciliori cum conatu expectorantur. Et haud ſemel miratus ſum phthiſicos etiam diutiùs ac per aliquot ſeptimanas, continuatum opii uſum citra ullam ſenſilem vel notabilem noxam aut alterationem ferre paſſo, id quod & olim obſervavit Crollius in Baſil. chym.* Et ſunt eò gratiora, quia vigilias quoque nimium urgentes curant. Quoad ſudores colliquativos, ut & nimias ſeminis profuſiones ſiſtendas, conducunt adſtringentia pectoralia, ut ſunt ſacchar. Saturni, vitriolum Martis, Antihect. Poter. palmarium verò remedium hîc erit ſæpius dicta anti-phthiſica ex ſaccharo Saturni & vitriol. Martis confecta, &c. omnem enim ſudorem nimium ſeminisque profuſionem præſentiſſimè ſiſtit, ut etiam alia innumera, quæ in libris practicis ferè omnibus ubertimè proſtant, ſicco pede tranſeamus. Præter remedia hactenus enumerata non rarò etiam adhibentur hoc in affectu *cura ſympathetica*, quorum operandi ratio licet obſcura, uſus tamen

Digitized by Google

interdum ſatis felix viſus eſt; & myſterium hoc aliquomodo poteſt intelligi ex iis, quæ habet Celebris *Comenius in ſynopſ. phyſic. c. 10. in Append.* quòd ſcil. id proveniat ex conſenſione ſpiritus in corpore exiſtentis cum eo, qui materiæ ſeparatæ adhæret, prout id quinque exemplis declarare nititur, quorum præcipuum eſt de medicina magnetica, qua vulnus ipſum non curatur, ſed inſtrumentum, quo vulnus inflictum, aut veſtis, lignum terra vulneris cruore perfuſa, ſolummodo inunguntur, vulnus tamen feliciter coit & ſanatur. Ita Hartmannus habet experimentum ſequens, quòd ſc. ovum coquatur in urina ægri, & dein acervo formicarum inferatur uſque dum conſumatur à formicis. Cui experimento conjungendum eſt, quod nobis à Nobili eſt revelatum, ſputum nempe purulentum ægroti excipiatur linteo, hoc ſuſpendatur in camino, ubi ſemper fumus aſcendit, quo facto mirabili ſympathiâ, fortè ex conſenſione ſpirituum ortâ, conſumptionem corporis deſinere, nutritionem ſubſequi priſtinam compertum eſt, ulcere ſcil. vi fumi cõſolidato; pejore verò fato nota ſunt hæc Empyrica, quorum nonnulla producamus in apricum, imprimis jecur lupi & lutræ pro arcano hoc in affectu ſibi ſervat illuſtris quidam, 9. diebus ad ℈j. in forma pulveris aſſumptum, item ſal com. indatur fruſtulo ligni alni, & dein concremetur, & cinere utatur æger per menſem, in juſculo convenienti. Item ſingulis matutinis horis æger aſſumat ovum recens à gallina nigra poſitum, & continuet per menſem & ultra. In hunc etiam cenſum referri poteſt D. Cardilucii remedium ex *Raphano ruſtic.* cum melle mixtum, quo ſe nonnullos curaſſe gloriatur. Saccharum roſatum omnes ferè amplectuntur phthiſici, quod mihi tamen ob ſaccharum admixtum ſuſpectum eſt, ceu ſupra jam indigitatum. Prodeſt herba hederæ terr. in pulverem redacta, & pauco ſaccharo commixta. Caricæ quoque proſunt, quarum uſu mercatoris Francothalenſis filium reſtitutum, & pinguefactum vidimus. Radices aronis cum floribus ſulphuris commixtas *B. Beynon*, miſericors ille Samaritanus, tanquam ſummum remedium, dum adhuc viveret, Nobis in hoc morbo revelavit, quale & putatur herb. bellid. prat. cum butyro frixa & ſæpius commeſta; ſed quis omnia recenſebit? Sequuntur nunc remedia externa, utpote quæ in phthiſi ſuum quoque habent uſum. Ad ulcus ergo conſolidandum præter jam dicta convenit etiam *ſuffuſio*, vapor enim ex decoctis herbarum vulnerarium, quibus inſignis eſt vis ad tollendum acorem per occultum ſuum, quo imprægnatæ ſunt, alcali, ore ope fiſtulæ tabaci ſeu per infundibulum, ad imitationem *Benneti* Angli attrahatur, quâ ſuffuſione perfectum phthiſicum curavit D. Dr. *Dorell*, Practicus expertiſſimus Francofurtenſis, ſeriore Libitinâ digniſſimus, prout ex ipſius ore hauſimus. Formulas

mulas verò quaſdam harum evaporationum hîc annectere in juniorum Medicorum gratiam libet.

℞. *Rad. ariſtoloch.*
tuſſilag. ana ℥ß.
conſolid. maj. ℨiij.
raſur. lign. guajac. ℥jß.
fol. hyſſopi.
veronic.
ſcabioſ.
pulmonar. ana M. ß.
malvæ.
althea ana p. ij.

Coq. in aq. fontan. & ſic fervente adhuc decocto, aſſumat æger vaporem exinde provenientem.

Vel ℞ *Rad. tuſſilag.* ℥j.
thuris.
ſem. nigell. ana ℨj.
tereb. coct. & exſicc. & pulveriſat. ℥ß.
ſtyrac. ℨj.
cinamom. ℨß.

F. Pulvis pro ſuffitu; vel cum mucilag. ſem. lini & althea fiant trochiſc. & prunis imponantur.

Cæterùm inter externa magnifacimus ſequens Emplaſtrum thoraci imponendum.

℞. *Ceræ flav. odorat.* ℥jß.
terebinth. optim. ℨvj.
Solv. hæc igne, dein adde
ol. terebinth. ℨij.
aniſi ℨß.
M. f. l. art. Emplaſtrum.

Vel ℞. *Ung. rubr potabil.* ℥j.
reſumptiv. ℥ß.
croc. Martis gr. iij.
ol. aniſ.
fœniculi ana gutt. vj.
terebinth. ℈ß.
M. d. ad ollam pro pectore inungendo.

Pro ſpinali medulla ſ. dorſo ſequens:

℞. *Ung. reſumptiv.*
ol. ranar.
lumbric. ana ℥ß.

M. D. Fontanellas quoque cum ſummo commodo inſtituimus.

Quodſi verò nihil horum juvare valeat, ad chirurgiam infuſoriam, tanquam ad ultimum remedium, transeundum eſt; infundatur ergo ex præſcripto *Magni Ettmülleri* Eſſentia ex vulnerariis, & ligno ſaſſafras, cum ſpiritu roris majalis parata, vel transfundatur ſanguis alterius ſani hominis in venam ægroti. In caſu quoque deſperato, ſi à plenitudine malum hoc ortum ſuum ducat, paracenteſis non inutilis erit, modò Medici robuſtos & audaces ægros habeant, & qui nihil intentatum velint, cujus modum inſtituendum B. D. D. Joh. van *Horn* in ſua Microtechne docet. Peregrinationem quoque ad exteros, ad mutandum aërem & cibum, ſuademus, hoc enim modo tres ab eo morbo immunes factos novimus, quod & commendat Præclarus Senex Dn. Sydenham, Amicus noſter exoptatiſſimus.

Digitized by Google

36

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT V.

De

HÆMOPTYSI, EMPYEMATE & VOMICA.

§. 1. Contemplati hactenus ſumus affectum, in quo ſanguis circa pleuram fuit effuſus, transeamus nunc ad conſiderationem morbi, ubi ſanguis protruditur ex arteriæ aſperæ,& ut plurimùm è pulmonum vaſis; ille verò dicitur Grajo nomine Hæmoptyſis,Latinis cruenta ſpuitio, eſtque quælibet ex ore ſanguinis, ex aſperæ arteriæ ut plurimùm propaginibus ad pulmones vergentibus evaſati, excretio; ſicut & in vomica & empyemate utplurimum eſt purulentæ materiæ per os ejectio. Affectus prior ſatis frequens eſt, & quandoque per tuſſim leviorem, nonnunquam ſine illa ſanguis ex vaſis ſuis effuſus excernitur, vaſa enim ſanguifera in plures & minimos capillares inde ſurculos dividuntur, in quibus ſanguis rapidiſſimè defertur,& facilè propter ſanguinis diſcraſiam, ejusdemque ſecutam nimiam efferveſcentiam arteriarum oſcula aperire, rimas facere, ſeu continuum ſolvere poteſt, quibus ruptis neceſſariò ſputum ſanguinis ſequi debet. Eſt quoque hic affectus dux & author morborum peſſimorum longorumque, & initium phthiſeos, empyomatis & vomicæ. Sanguis enim qui per os excernitur, à multis prodire partibus ſolet, nimirum à capite naribus, labiorum parte interna, quæ dentes reſpicit, gingivis, palato, lingua, uvula, faucibus, aſperâ arteriâ, tonſillis, pulmone, aſperæ arteriæ propaginibus, gulâ, ventriculo, hepate, pancreate, liene, utero, &c. Sed nobis hîc de illa ſanguinis excretione agere libet, quæ à pulmone & thorace ortum ſuum trahit, quæ vocatur ab *Hippocr. aphor.* 29. *S.* 3. *αἵματος πτύσις, Sanguinis exſpuitio, à Galeno lib.* 7. *de comp. med. αἵματος ἀναγωγὴ Sanguinis rejectio*; aliis cruenta ſputatio, ſputum ſanguinis, hæmoptoica paſſio, cruenta per os rejectio. *Synonyma.* Obſervandum autem hîc erit diligenter, ad bene diſtinguendum, num ſanguis antea è naribus fluere con- *Differentiæ.*

conſueverit, illinc enim ſæpius in ventriculum, fauces, interdum etiam in pulmones ruere contingit, ſed plerumque concreſcit, & in grumum tranſit. Si itaque ſanguis ſpuatur, neque ſanguinis fluxus narium præceſſerit, neceſſariò è parte aliqua ſubjecta is provenit, quod & aliis peculiaribus ſignis innoteſcet, prout videre eſt inferiùs in §. de *Diagnoſi*; differentiæ enim excretionis ſanguineæ ritè advertendæ ſunt, ſanguis enim in laryngem exſudans, poſt levem in aſpera arteria titillationem excitatam, abſque tuſſi facilè quidem & inſenſibiliter in os adſcendit, ſi verò evaſatio fit in pulmonibus, vel aliis thoracis partibus, tum ſanguis cum tuſſi excernitur ſpumoſus, quodſi ſanguis ex vaſorum plexibus evaſetur, tunc minore quantitate & per vices, & mixtus cum ſero coagulato ejicitur, ſi è ſtomacho, aut pancreate, tunc ſimul adeſt nauſea, ac quaſi cum vomitu, ſine tuſſi tamen, is excernitur eliminaturque.

Empyema verò Germanis noſtris dicitur Apoſtem/& differt ab Hæmoptyſi, quod, ut diximus, in illo purum pus facilè ſinè immani tuſſi ejicitur, in hac verò purus ſanguis; iterum Empyema clam in pulmone ſive aliis in thoracis partibus generatur, & non rarò malum hoc, ut & vomica, ſe non prius prodit, quam ſi ægrum interimit, annotante nobiſcum *Excell. VVilliſio* Sect. I. Cap. II. de pulmonis vomica. Sic & Empyema ut plurimum ſequitur pleuripneumoniam, ut & Hæmoptyſin, uti novimus plures, qui ex pulmonis vomica inſenſibiliter orta, maturatâ & demum ruptâ, pus copioſum & fœtidum expuerunt per plures hebdomadas, imò menſes, tandem inde debiles ægri facti, tabidi mortui ſunt; phlegmone enim circa pleuram excitata ſuppuratione, tandem apoſtemate rupto, pus in thoracem decidens hunc gignit morbum, & ob moram id maximè fœtet, eoq. differt à ſputo, quòd in peripneumoniâ, aut phthiſi ejicitur. Huc facit, quod nuper in milite Cæſareo videre licuit, qui ab ictu globi per pectus empyematicus factus eſt, & durante hoc morbo laboravit anguſtiâ pectoris, & difficillimâ reſpiratione cum exſcreatione, ità ut in fine morbi, atque initio mortis ſtertor vehemens adeſſet, aperto cadavere invenimus in pectoris cavitate, & quidem in ea parte ubi dexter pulmonum lobus eſt, materiei ichoroſæ, putridæ, & fœtidæ, nondum verò in pus converſæ, lib. 8. quem ergo affectum Empyéma aquoſum nominare licet. Hoc quoque notandum, quod alter pulmonis lobus per quem etiam globus tranſierat, iterum miro ſpectaculo intra 6. dies conſolidatus fuit, ac ſi fuiſſet nova pulmonis portio, alter verò lobus, haud dubiè ob aquæ putridæ ibidem ſtagnantis copiam, adhuc læſus & perforatus manſit. *Per vomicam* intelligunt ſanguinem non in pulmonum ſubſtantiam, ſed in membraneam capſulam ſenſim effuſum, ibidem collectum, & tandem in pus abeuntem. Sylvius vomicam id intelligit, in quo glanduloſa cum pulmonibus tubercula minora vel majora in pus abeunt, & membra-

nâ ſuâ concluduntur, quæ & ſenſim planè ad ſuppurationem & inde in phthiſin tendunt.

§. 11. Pars affecta hujus trigæ affectuum, ſunt mox pulmonis parenchyma, mox ejus vaſa, nonnunquam membranæ ſeu veſiculæ pulmonum, quæ vel ſunt apertæ, vel ruptæ, vel eroſæ, vel itâ rarefactæ ut in Hæmoptyſi (in qua omne vas ſanguiferum pro parte affecta comprehendimus) tenerior, feroſiorque ſanguis per tunicas rarò quidem, ſi modò poſſibile, tranſudare queat, item vaſa ſanguifera coſtas ſuccingentia, in empyemate & vomica materiam hanc purulentam in hoc morbo defunctis circa easdem jam dictas ut plurimum partes reperire licet.

Diagnoſis. §. 3. Poſt partis affectæ conſiderationem, breviorem gradum jam faciamus ad diagnoſin, ubi ante omnia notandum eſt, quòd præcedant ſemper hos affectus indicia acrioris ſanguinis, hoc eſt, calor, ſitis pruritus, & id genus alia; item à gingivis atque ipſo ore ſæpe additur ſanguis per ſputum, tumque naſcitur, ſi eſt ſanguinei coloris ejusque parcior exſpuitio, idque ſine tuſſi; ſolutio quoque continui hîc ſæpè ſenſui manifeſta eſt. Si verò à faucibus, ſive aſpera arteria proveniat, tunc ſcreatu, non tuſſi, rejicitur ſanguis, ſolutioque continui apparet in locis dictis, ſi nempe lingua ſpecillo vel alio inſtrumento per manum Chyrurgi deprimatur. Si verò à capite deferatur ſanguis, præceſſit gravitas capitis, ut & dolor, auriumque ſonitus, adeſt ſimul efferveſcentia, ſeu commotio ſanguinis, prout videre licet in febribus, in quartana Egomet ſæpius portiunculam ſanguinis, absque ulla pulmonum tabis ſuſpicione, ejeci ſæpiſſimè, quod & in ipſo ſcreatu facilè percipi poteſt, num id quod ejicitur, à capite, vel pulmonibus trahatur. Quodſi à pulmonibus proveniat, tum ſanguis erit ſpumoſus atque floridus, ſemper quoque tunc cum tuſſi frequenti, atque citra dolorem rejicitur, idque per intervalla. Quotiescunque autem ſanguis rejicitur, quando rupta eſt vena aut arteria magna, tunc is magna copia effunditur, etiam nullâ notabili causâ præcedente, ac quaſi vomitu propellitur, ita ut aliquando eo pelves repleantur. Si verò is effundatur propter venæ alicujus in pulmone eroſionem, quæ ſæpe ab acri fit humore, membranam cingentem dilacerante, tunc ſenſim per modica intervalla, minusque copioſè profunditur, niſi ceu dictum, magna aliqua vena vel arteria ſit eroſa, tunc etiam copioſè excernitur, & ægrum ut plurimum interimit, prout hac in civitate in duabus ancillis obſervare licuit. Si ſanguis ab aſpera arteria prodeat, id tunc fit cum aliquali dolore, tuſſi, is quoque paucus, ruber calidusque rejicitur; ſin à ventriculo deferatur, id fit absque tuſſi & potius cum vomitu, eſſetque multus, niſi ab aliis partibus eò delatus ob grumeſcentiam

Digitized by Google

per temporis ſpatium in ventriculo detentus eſſet, & tunc excerneretur. Si verò ab hepate prodeat, vel ſplene vel ventre inferiore, dolor gravans has partes turbare ſolet, vomitione quoque tunc ſanguis redditur. Ex quibus omnibus fluit, ſæpe eſſe onus Æthnâ gravius, ab invicem diſtinguere & quaſi latentes mali ſcaturigines explorare, ſed hic difficile eſt, certis enim ſignis haud unquam accuratius dignoſci diverſitas poteſt. Illud ſanè conſtare putem, quod ſanguis à liene & pancreate in ſtomachum exoneratus, grumoſus ad nigredinem aliquomodo vergit, qualem ejecit civis Hanovienſis P. quem ità qualificatum, & medica natio tunc adſtans pro parenchymate lienis, ridiculè ſcilicet, neſciens judicare quid diſtent æra lupinis, habuit, & neſcio qualem laxitatem & diſtenſionem vaſorum *brevium*, per quæ viſcus hoc adventriculum pervenire potuiſſet, finxere; ſed cum hic civis aliquantulum temporis poſt ſimiles excretiones ſanguinis paſſus eſt, & tamen etiamnum vitali fruatur aurâ, crebras etiam injurias lienis ſentiens, haud dubiè aliter judicandum eſt. Subinde etiam ſanguis rejicitur ſputo ex venæ ſolius etiam minutiſſimæ apertione, uti in calidiore victus ratione accidit, atque tunc in parva quantitate in principio excernitur, eſtque tenuis atque rubeus. Quodſi vero fœtidus, pure permixtus, & quidem cum tuſſi valida, atque frequenti, rejiciatur, phthiſeos ſignum eſt, de quo videas caput ſequens. Prout itaque omnis ejecti ſanguinis excretio per os facilè in ſenſum incurrit, ità certè locus unde prodit, ut benè dignoſcatur & diſtinguatur, hoc opus, hic labor eſt, & pauci ſunt, quos æquus amavit Jupiter, ac ardens evexit ad æthera virtus. Hæc fuere ſigna hæmoptyſeos, nunc quoq; empyematis & vomicæ, paucis perpendenda veniunt. Empyema, ſuppuratio, à pure dicitur, in quo ejicitur continuò materia purulenta copioſa cum tuſſi, adeſt reſpiratio difficilis, & ſequitur ut plurimum pleuritidem, & anginam, vel hæmoptyſin vel pectoris plagam, vel vulnus, clam & ſicarius hic ſua arma geſtat, raucedo quoque eam comitatur, ſentiunt ægri pectoris gravitatem, nec febris ipſos deſerit, pulſus eſt rarior, & p. n. frequentior, appetitus proſtratus, pus, quod excernitur, fœtidum, in quo differt à pure phthiſicorum, adeſt oculorum cavitas, & rubedo genarum, præcipuè tres horas poſt paſtum, cum unguium curvatura, aliquando tumore pedum, quæ & alia empyicorum ſigna optimè delineat *Hippoc. l.2. de progn.* In confirmato Empyemate ſentitur materiæ peccantis fluctuatio, & moleſtiæ ſenſus è corpore commoto, non enim in utroque latere bene quieſcere valent ægri, urgent interdum vigiliæ, cum ſiti & totius corporis inquietudine. Vomicæ ſigna ferè cum his coincidunt, ſunt tamen ab initio plane occultata, & fermè nihil præter ſuſpiciones quaſ-

dam

dam Medici habere poſſunt, præcedit tamen, ceu dictum, ſemper hos affectus acrimonia ſanguinis, quæ plurimis indiciis colligi poteſt.

§. 4. Sed & conſiderandæ veniunt cauſæ, quorum cognitio Medicis maximè neceſſaria eſt, eas enim ſi ſciant, felicius remedia morbo & cauſis iisdem adverſantia exhiberi poſſunt, ut adeo non malè pronuntiet Doct. *Fernel. l. 1. Pathol. c. 11.* inquiens, *Morbi abſque cauſarum cognitione nec præcaveri, nec feliciter curari queunt.* Eſt autem hîc intricata ejus inveſtigatio, & multis difficultatum tenebris obnubilata, quia inter tot diverſa judicia, quod eligendum, neſcitur.

Veteres Galenici ſequentem fovent de *cauſa* Hæmoptyſis ſeu ſputationis ſanguinis opinionem, quod ut plurimum fiat à nimia copia & acrimonia ſanguinis, unde oſcula vaſorum reſerari, neceſſariò concludunt, quod & probant per bonam corporis habitudinem, ſanguinis matrem, alimentorum calidorum, vinique immoderatum uſum, menſium ſuppreſſionem, & id genus alia; quem ſanguinem effluere contendunt, vel per *anaſtomoſin*, vel per *diæreſin*, vel per *diapedeſin*. A ſanguinis ergò copia, ejusdem tenuitate & aquoſitate facili Marte fieri poteſt *anaſtomoſis*, ut & ab iis, quæ ſanguinem accendunt inflammantq;, ut ſunt curſus, ſaltus, equitatio, & ſimilia exercitia vehementiora, & ejus generis commotiones; unde veteres pro cauſa remota hujus affectus culpant tuſſim vehementiorem, vomitum laborioſum, vociferationem magnam ac ſtentoream, iram, aliasque excandeſcentias tum animi tum corporis; per hæc enim ſanguinem facilè incaleſcere ac attenuari, indeque facilè orificia vaſorum aperiri & ità evaſari poſſe dicunt. Per *diæreſin* Veteres intellexere, cum vaſa perforantur, diſſecantur, contunduntur aut rumpuntur, quæ continui ſolutiones, puncturæ, ſectiones, contuſiones vel rupturæ vocantur. Per *diabroſin* verò indigitare volunt ſtatum, quando vaſa & pulmo eroduntur ab acribus quibusvis, tum humoribus, tum cibis, tum medicamentis, tum potulentis, tum à ſalſo à capite catarrho ad vaſa ſpiritualia defluente. Per *diapedeſin* autem intelligunt, quando tunicæ vaſorum ſanguiferorum ità ſunt rarefactæ, ut ſanguis tenuis, qualis eſt cholericus, & aliquando ſeroſus aut aquoſus, facilè per eas transſudare poſſit, per quem verò modum raro admodum contingere poſſe hæmoptyſin, *ipſi* fatentur. Empyematis cauſa eſt *Ipſis*, pus thoracem implens, & fœtore ſeu acrimoniâ ſuâ graves noxas infligens, indè frequenter id naſci ex ruptione præcedentis alicujus apoſtematis, ut anginæ, pleuripneumoniæ, &c. quod ita fieri poſſe ajunt, ſi nempe per ſuppurationem terminatur, pusque in cavitatem thoracis effunditur, vel etiam ſi tubercula cruda per coctionem in puris *Vomicam* ſint mutata. Empyema fieri quoque poſſe à catarrho ad pectus delapſo & intra 14. dies per ſputum non repurgato acriter contendunt, etiam

Digitized

materiam aliunde influere, vel ex abdomine per cœcos ductus eò penetrare credentes, hâc ratione moti, quòd in hydropicis idem ſerum per ductus ad thoracem tranſeat, atque indè totum pectus ſeroſis ſcatens humoribus deprehendatur, quod & teſtatur tuſſis hydropicorum cum multa ejectione aquoſa. Tandem per *Vomicam* intelligunt Veteres tuberculum & abſceſſum alicubi in pulmonum ſubſtantia latentem, quo in caſu materia peccans à natura, provida matre, ne ſtatim ſincera pars lædatur, propriâ pelliculâ includitur, atque involvitur, donec pelliculam illam exedat acris humor, ac intus contentam materiam in pectus effundat, & vel empyema, vel phthiſin, vel repentinam producat mortem.

§. 5. Chymica nobis nunc eſt conſulenda genealogia hujus affectus. Accuſant verò illi hîc ſalia acria corroſiva, benigniorum lenientium mixturâ deſtituta, & imperium circa pulmonum vaſa ſibi rapientia, tenellas venarum membranas, vel arteriarum pneumonicarum corrodentia, aperientia, & ſic exundationes pernicioſas ſanguineas parientia. Actu enim ineſſe corporibus ejusmodi ſalia, plurimis demonſtrant experimentis, quibus diutiùs jam inhærere inſtituti noſtri ratio vetat. Quod verò attinet ſuppurationem & vomicam, id genus ſcil. ulceris tunc enaſci contendunt, quando fit ſeparatio ſalis liquoris interni, ſeu balſami præſervantis partes ſingulas à putredine, addentes, quod in puris generatione ſulphur, quod coagulatum eſſe debet, accendatur & reſolvatur.

§. 6. *Helmontius* pulmonario Archeo furore percito ob onerosum tum quantitate tum qualitate cruorem, vel pus, cauſam horum affectuum ex aſſe acceptum fert; quod ſi verò excrementum non expectoratur, ſed induratur, tunc occultæ *vomicæ* ac tabis occaſio contingit, annotante Nob. *Helmontii* pullo, *Grembſio* in Arbor. ruinoſ. l. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum defectibus. Ipſe quoque *Helmont. in tr. delirament. catarrh.* p. m. 275. ait: Tandem aër magis exſiccat oppilantes mucilagines, juxta quas alia ſuſcitantur producta, quæ dierum tandem numero aciditatem, acrimoniam ac malignitatem aſſumunt, unde affectus ſuſpirioſi, vomica, vaſorum exceſio, ſputum ſanguinis, tabes & mors.

§. 7. *Williſius* cauſam horum affectuum quærit in ſanguinis acrimonia, dyſcraſia, & nimia ejus effervescentia, ſanguinis vaſa tum pneumonica tum arterias tracheales reſerantibus, & ſic unitatem ſolventibus; cruor enim acris exiſtens, circa has partes imprimis accumulatus, arteriarum oſcula facili Marte reſerare, aut exedere, & ſic affectum hæmoptoicum excitare valet, quandoque etiam cruorem hunc craſſiorem, & ad coagulandum aptum, cum à venis ſatis prompte excipi nequeat, effluere neceſſe eſt, quemadmodum videmus in ſcorbuto, & febre peſtilente, variolis, in veneno aſſumpto, & ob hæc ſanguinis rarefacti & dein coagulati vitia hæmoptoicam paſſionem ſæpius ortam

tam eſſe. Multum quoque huc facit, juxta noſtrum Authorem, indiſpoſitio pulmonum hæreditaria. Inter cauſas remotiores recenſet *Ipſe* fluxus menſtrui, aut hæmorrhoidalis, aliusq; è naribus ſcil. fluentis ſanguinis ſuppreſſionem, caloris & frigoris exceſſus &c. quippe cum ſanguis nimium æſtuat, & tranſpiratio per poros cutis impeditur, furioſiùs tunc is effervescens, ſæpiſſimè è ſuis vaſis erumpit, unde præſtò eſt hæmoptyſis, perinde ut ſi in purulentam tranſeat materiam acriorem, empyema & Vomica natales ſuas nanciſcantur.

§. 8. Aliter ſplendidum illud Lugdunenſium ſidus *Sylvius* in hæmoptyſi bilem arguit copioſiùs genitam fluidiorem, & acriorem ſanguini commixtam, & ſic effervescentiam majorem inducentem, atque vaſa pulmonum ſanguifera aperientem, ſive hæc apertio fiat per nimiam vaſorum, à copioſo valde, rarefacto aut retardato ſanguine, aut flatibus diſtenſionem, ſive per humoris in vaſis aut extra ipſa ſubſiſtentis acrimoniam rodentem, ſive per rem duram & acutam contundentem, ſive quovis alio modo. In Vomica verò & empyemate *Ipſe* ſanguinis molem ex ſuis vaſis in cavitatem pectoris decidentem, & ob aciditatem in pus ibidem mutatum culpat.

§. 9. *Carteſius ejusq; ſequaces* hanc inundationem ſanguinis non aliunde naſci credunt, quàm exinde, quod ſanguini materia illa ſubtilis variam communicaverit diatheſin; ab ipſa enim oriuntur p. n. effervescentiæ & commotiones ſanguinis, deinde quoque particulas omnes, quæ vel feriunt, vel rodunt, vel perfodiunt, vel irritant, & ſic rimas faciunt, & continuum ſolvunt, hâc effervescentiâ p. n. efferas factas, pro cauſa hujus morbi venditant. In vomica verò & empyemate materiam purulentam pro cauſa obtrudunt, & indè dolorem gravativum in hoc morbo urgentem ab hujus mole incumbente nervis, qui in pulmonibus pauciſſimi reperiuntur, deducunt.

§. 10. Excuſſis & perſpectis aliorum opinionibus de cauſa horum affectuum, illos melioris illuſtrandi ergò, & noſtram addamus. Adſcribimus ergo immediatè cauſam Regi noſtro *Cardimelechi* furore percito, ob ſanguinem acrem indeque extravaſatum, ſimul imperium circa pulmonum vaſa ſanguifera rapiente hoſte in ſanguine latente, & variis armis inſtructo, ille enim circa munimenta Regis prædicti tumultuosè debacchatur. Corpus enim noſtrum inſtar machinæ hydraulicæ eſt, à contento intrinſecus liquore ſanguine ſcil. motæ, quemadmodum motum hunc demonſtravit ad oculum *Excell. Reiſelius Archiater Wurtenbergenſis*, Amicus oculiſſimus, maximâ nominis jam famâ & æternitate, qui *ſtatuam ſuam humanam* erudito orbi expoſuit; pro hujus ſanguinis diverſa ratione ex fermentationis & particularum varietate oriunda, diverſimode etiam ſe habet machinæ integritas, & motus indè dependens, particularum verò hoc Nectar purpureum conſtituen-

tium motus inteſtinus & agitatio, quæ fermentationis venit nomine per duplex illud ſal acidum & alkali volatile regitur, quorum ſolutorum concurſu, & in ſe invicem actione, reliquæ quoque particulæ nimis commoventur & agitantur; actio enim ſalium illorum in ſe mutua aliquando oculis ſeſe conſpiciendam præbet, eſtque ſatis manifeſta, quando in legitimis ſe continet terminis, tunc enim omnia ſalva, ſed quam primum deterioris redduntur naturæ, quàm ſtatim eheu? excitantur effervеſcentiæ impetuoſæ, quantæ procellæ incontinenti corpus noſtrum obruunt, quantæ inundationes maris? Quanta verò quies, quanta ſalus, ſi cruor exiſtit pacificus, amicabilis, ſi fermentum illud vitale in corde, ſpiritibus vitalibus imprægnatum, pabulum ſcil. Cardimelechis præſidis cordis, bene ſe habeat, quod fermentum radicatum eſſe Exc. *Ettmullerus* jam in ovi puncto ſaliente ob ſalinum volatile ſpirituum animalium oſtendit, probatque itâ, ut in chylificationis culina ſummus coquus eſt de natura acida volatili, ita in ſanguificationis & renovatæ in ſanguine fermentationis officina ſalſum volatile & luminoſum fit, & ut hæc verbo comprehendam, ſanguinis diſpoſitionem à ſalium duorum acidi & alcali volatilium conditione dependere, omnino mihi cum ſæpius prænominato N. *Ettmullero* perſuadeo, vi enim ſuâ ſalinâ fermentationem illam & circulationem ſanguinis excitat, inſtar fermenti piſtorii totam maſſam farinaceam elevantis, & poroſitatem conciliantis. Hæc adjicere placuit ἐν παρέργῳ, quod nimirum fermentatio cordis in naturali & ſano perficiatur ſtatu, quo melius intelligatur, quomodo illa in præternaturali vitietur, cum contraria juxta ſe poſita magis eluceſcant. Quibus ergo ſuppoſitis, ſanguinem ob læſam hanc fermentationem, & vel ob hujus vel alterius ſalis exceſſum vel defectum, reddi poſſe vel *acriorem*, vel *fluidiorem*, conſtat. Hæmoptyſin ergo ſi non ſemper, ut plurimum tamen provenire à nimia ſanguinis fluiditate, vel ſeri abundantia, vel à ſale volatili ſimul & acri, ſanguineam maſſam non tantùm fundente, ſed & vaſa continentia ſcindente, perfodente, rodente & ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magisq; fibrillas arteriolarum, vel venarum divellente, & rimas faciente, certiſſimum eſt. Solvitur etiam continuum nimio ſanguinis motu, unde cumque demum orto, quo in has vel illas fibras impetuoſius ruens ſanguis illarum cedere neſciarum compagem diſſolvit. Solvitur & continuum, quando ſanguis uno ictu & impetu delatus per vaſa tenerioris texturæ, ſeu anguſtiora, ſeu tantæ molis non capacia, indeque fibras dilatans, atque ita per rimas raptus effluit. Hoſtem ergo hic imperium ſibi rapere circa vaſa pneumonica ſanguifera extra omnem dubitationis aleam ponimus, unde ſanguis calcaribus hiſce ſtimulatus, clauſtris ſuis exſolutus cavitatem imprimis pulmonum, ſicut equus effrenis, ingreditur, & cùm ibidem moleſtiam excitet, fibras ad irritationem concitet, & ad ſui excretionem

tionem ſolicitet, indè ſi non excernatur, non poteſt non fieri, quin morâ acrior reddatur, & ſpiritus cæteras particulas temperantes abigantur, ſal fluorem concipiat, unde ex acore illo inſigni, reſoluto ſimul ſulphure, fœtor ille exitialis in empyemate & vomica exſurgit; in quibus autem affectibus acidum incipit exſuperare, avolantibus ſubinde plus minus particulis volatilioribus, & viciſſim accedentibus hinc inde heterogeneis, ex eo empyema aliique abſceſſus oriuntur; pus enim generari ex variorum, qui ſupra diximus, miſcella manifeſtum eſt, quibus fermentum ex mora magis magisque aceſcens accedit, ex cujus cum ſulphure combinatione tandem etiam albet. Cum *Sylvio* enim, *Helmontio* & *Paracelſo acidum* in *pure* accuſamus, non verò concoquitur ſanguis in pus, ut *Schola* voluit *Galenica*, nam ſanguis venæ ſectione miſſus rubicundus multâ coctione, etiamſi fortiſſimo igne inſtituta, haud abit in albam materiam, qualem eſſe pus, negari non poteſt. Empyema ergò & pulmonis vomicam, ut brevitati ſtudeamus, à ſanguine acriore acidoque, in pus mutato. & in cavitate thoracis collecto, deducimus.

Prognoſis. §. 11. Ordine nunc devolvimur ad *Prognoſtica*, ubi, quid de ſalute ægri ſperandum ſcrutabimur. In quem finem optimè monet *Senec. lib. 6. de benef. cap.* 16. quod Medicus pro ægroto & fama artis timere debeat, quæ haud dubiè periclitatur, ubi infelix prognoſticon ruborem Medico inurit. Sanguinis ergo ſuperna ejectio qualiscunque juxta Hipp. noſtrum l. 4. aph. 25. judicatur mala, perinde ut, eodem obſervatore affectus hic adoleſcentibus familiaris eſt, ſect. 3. aph. 29. Et alibi memorat, ſanguinem ſpumantem extuſſitum prodire è pulmonibus *ſect. 5. aph.* 13 A pulmone ulcerato plurimum impendet periculi, cum inde ſuppuratio & tabes certò metuenda ſit, ratione enim continui motus, conſolidari nonniſi difficulter pulmones poſſunt; adde quod in ſpongioſo membro hoc, quale ſunt pulmones, ſanies non ſolum firmiùs hæreat, ſed & una veſicula pulmonis in aliam facili viâ tranſeat, unde non poteſt non fieri, quin de die in diem pulmo ſic conſtitutus magis exulceretur, reſpiratio impediatur, calor incrementum ſumat corpusque tabeſcat, ut adeo hîc valeat illud *Juvenalis Satyr. 6. Grex totus in agris unius ſcabie cadit & porrigine porci.* Arteriâ enim aut venâ pneumonicâ ruptâ, ſi ſtatim ſanguis excernatur, non tam damnoſæ aleæ res, quàm ſi is in pulmonum ſubſtantiam illapſus ſit, ibidem detineatur, ſicque inflammationem faciat, & dein ob moram, avolantibus nempe ſpirituoſis particulis, putreſcat ac pulmonum ſubſtantiam tandem corrumpat exulceretq.. Præſentiſſimum periculum imminet ex arteriæ magnæ pulmonalis ruptura, unde per ſanguinis copiam evalatam neceſſariò cor ſuffocari debet, quippe aliquando tantâ copia profunditur ſanguis, ut etiam pelves, magnaq; vaſa brevi temporis ſpatio

Digitized by Google

tio impleantur, unde æger, qui ut ille apud *Maronem*,

—— *craſſum vomit ore cruorem.*

In momento animam cum ſanguine ejus comite effundit, *seu apparet ex obſervatione noſtra curioſis communicata in Ephem. Germ. Ann. X. p.309.* Sanguinis verò ſputum ſequens puris ſputum malum minatur, ſignificat enim ulcus pulmonum, ex quo quamplurimi periêre, juxta illud *Poetæ:*

Cernis ut è molli ſanguis pulmone remiſſus
Ad ſtygias certo limite ducat aquas.

Sin è thorace ſanguis profluat, & naturæ, ætati, regioni, habitui, & tempori congener ſit, tunc morbus minoris eſt periculi; obſervavimus enim in juvencis à ſuppreſſione menſium ejusmodi ſputum cruentum, quibus reſeratis exſpuitio ceſſavit. Sanguinis autem ſputum diu durans, & medicamentis idoneis haud auſcultans, in tabem tranſit, prout nuper in puella 20. annorum hæmorrhagiâ narium ſuppreſsâ, obſervavimus hæmoptyſin, quæ cum anxietatibus cordis, tuſſi, aliisque ſignis peſſimis in tabem tranſiit. Quodſi exſpuitio ſanguinis fiat in valetudinario, vel ſcorbutico, tunc res eſt periculoſior, quàm ſi accidat in robuſtioribus, vel non ſcorbuticis; verbo, plerumque grandium pulmonis vaſorum vulnera ſolent eſſe lethalia, minorum autem ut & empyematis vulnera ſæpius curantur, teſte *Magno Sylvio c.20. l.1.§.44.* Nec tamen ſemper timendum eſt ſanguinis ſputum, cùm præſervet ſubinde viſcera interna, puta hepar, lienem, &c. ſecundùm inquientem, *Hæmoptyſis eſt ſæpiùs critica, & liberat quandoque à magnis morbis.* Vomitus quoque ſanguinis ſine febre, ſalutare; cum febre verò pernicioſum ſignum judicatur, juxta *Hipp. ſect.7. aph.37.* poſt fluxum autem ſanguinis ſingultus, aut convulſio, malum portendit; aliter autem ſanguis, qui ex vaſis tracheæ exudat, quippe qui malo ſæpe vacat. Vehemens quoque cephalalgia, elogio Hippocratis, ſolvitur nonnunquam ſanguine ex ore prodeunte. Hæc de prognoſi in hæmoptyſi.

In Empyemate divinus noſter *Senex* plurima funeſta recenſet ſigna, quòd ſcil. necare ſoleat in 7. diebus, item evadentes purulenti fiant. Cæterum Empyici à pleuritide debent intra 40. dies à ruptione purgari, atque tunc liberantur, aliàs ſi hoc ceſſet, fiunt phthiſici; Illi verò ſi urantur, aut ſecentur, & pus prodeat purum & album, tunc evadunt. Si febris haud remittat, & interdiu levior ſit, noctuque increſcat, multus quoque ſudor adſit, & tuſſiendi cupiditas, nihil tamen exſpuatur, oculi caventur, malæ rubeant, ungues in manibus incurventur, manus caleant, pedes tumeant, faſtidium vel nauſea urgeat, puſtulæ toto in corpore naſcantur, tunc illi ſuppurantur, & præſentiſſimæ mortis indicium eſt. Empyici melius it[illegible]eciem habentes, & qui ferè exp[illegible]gati, periculoque remoti jam videntur, ſi ſputum fœtidum excernant, cum recidiva intereunt, teſte *divino Coo* in *Coacis*. Funeſta etiam inter

ſigna recenſeas, quando ſpecillum à pure velut ab igne coloratum eſt, quippe id mortem indicat, quia denotat ſummum acorem & extinctionem ſpirituum volatilium. Ita ſi hoc in caſu febris hectica, reſpiratio difficilis, dolor maximè gravativus pectoris, pulſus debilis, & frequentior, accidant cum ſudore frigido, & diarrhæa velut colliquativa, atque crebris animi deliquiis, tunc de ægro factum eſt. A periculo juxta Hippoc. tuti ſunt, quibus eodem die, quo ruptio facta eſt, febris conquievit, deſieruntque urgeri per cibi faſtidium & ſitim, ita ut alvus exigua ſit, pus album, læve, ſimplici colore, ſine pituita, atque ſine dolore, levique tuſſiculâ rejiciatur, uti & reliqua ſymptomata ab initio magnam ſævitiam exercentia, aliquantum remittant, tunc enim certa ſalus ſperanda eſt, notæ enim ſunt ſalutares, quæ ægros celeriter liberant à morbo. Quodſi verò excrementum non expectoretur, ſed in pulmonum anguſtiis & anfractibus induretur, tunc id occultæ vomicæ, & tabis hedera eſt.

Cura Diætetica.

§. 12. Inveſtigatâ ſic pro ingenii viribus morbi naturâ atque cognitione, æquum ducimus curationi unam atque alteram pagellam aſſignare, non minimum verò hîc pondus *diæta* addit *mutatio 2. aph. 45.* unde & illinc petendum auxilium. *Aer* ergo ſit temperatus, & inclinet in ad frigiditatem, è contra vitandus calidus, ob aculeatas & ſubtiles ſalium particulas, quas vehit, pulmonibus ipſorumque vaſis infenſas, in quo prædicamento habetur & intensè frigidus, qui per rigidas ſuas particulas, per moram & ſtagnationem nactas ad exulcerationem, & continui ſolutionem faciendam, ſolus ſufficere poteſt. Confer Nobiliſſ. *Williſium, in cap. de phthiſi*, æger quoque fugiat ſolares & lunares radios, ventumque meridionalem, atque ſolem lucentem; In empyemate verò aër vergat ad ſiccum. *Cibus* ſit refrigerans, & vi emplaſticâ ſeu glutinandi pollens, viſcoſus nempe atque glutinoſus, ut ſunt lac, cremor hordei, pedes vitulorum, hœdorum, gluten piſcium, oryza lacti incocta, pulmenta ex milio, avenâ & amylo parata; pultem quoque ſimilem ex amylo cum vino commixtam in hæmoptyſi maximo habet pretio B.D. *Simon Pauli*, Quadripart. Bot. gr. B. p. 232. Conveniunt quoque in empyemate ſicca, ut ſunt carnes columbarum, perdicum, cuniculorum, avicularum, piſces ſaxatiles, cancri fluviatiles, &c. Hîc quoque Nuclei pini, in templo Æſculapii olim ſuſpenſâ tabulâ hæmoptoicis commendati, ſæpiſſimè in uſum adhibeantur. Ex fructibus in hæmoptoicis conceduntur acidiuſcula, prout ſunt pruna Ungarica, pyra, cydonia mala, meſpila, &c. in quem finem commendamus quoque lactucam, endiviam, cichorium, bellidis flores & herb. &c. Prout rejicimus concoctu difficiles cibos, acres, ſalitos, piperatos, aromatiſatos, impensè dulces, occultum acidum in ſe habentes, ut ſunt ſaccharata omnia, quæ in his affectibus perquam nocua ſunt. *Potus* ordinarius, ſit

ſit cereviſia tenuis avenacea, ritè co-cta tamen, extraordinarius verò vinum aquoſum, rubellum, hydromel, aqua hordei, emulſiones amygdalinæ, lac caprillum (quo ſolo ſe curaſſe hæmoptyſi laborantem, gloriatur Trallianus) vini è contrà generoſi, cremati, aliusque fortioris, tum Rhenani, tum Hiſpanici, uſus planè exulet. In animali functione, *ſomnus* & *vigilia* non excedant mediocritatis limites. *Motus* nimius, præcipuè pectoris clamores, cachinnus, & cantus fugiantur, per hæc enim immedicabilem pulmonum eorumque vaſorum rupturam induci poſſe, nemo negabit; addere & ſuum ſymbolum poſſunt in excitandis his affectibus ſaltatio, pilæ luſus, equitatio, vectio curruum, &c. quæ omnia nimiâ commotione peraguntur & ſanguinem eliminare valent. *Excrementa alvi* reſpondeant indies arte aut naturâ, hæc & ipſa valent de menſium, narium & hæmorrhoidum fluxu. *Ab affectibus animi* vehementioribus abſtineat æger, & habeat potiùs animum tranquillum. Maximoperè verò vitanda eſt *ira*, nihil enim eâ crudelius eſt, cujus proin initiis obſtandum eſt, ad præſcriptum *Magni Senecæ l.1. cap.8. de ira*, inquientis: *Optimum eſt primum irritamentum iræ protinus ſpernere, ipſiſq; repugnare ſeminibus, & dare operam ne incidamus in* iram, *nam ſi cæperit ferre transverſos, difficilis ad ſalutem recurſus eſt.* Sic & filiæ iræ vitandæ ſunt, rixæ ſcil. & contentiones, furores, &c. Quæ omnia ſecundùm *Sylvium* bilem volatilem maſſæ ſanguineæ per ductum hepaticum à ſe inventum ſuffundunt; & ſic efferveſcentiam ſanguinis majorem excitant, unde radices & principia triſtiſſimorum horum affectuum fluunt; juxta nos verò ſpiritus animales rebelles facit *ira*. Nocent & *Venus* & *balnea*, ob eandem cauſam, quia ſpiritus & ſanguinem commovent, inque furores concitant, unde & ſæpè ſuccendiculum horum affectuum fluit.

§. 13. Ad alterum curationis penſum ut accedamus nunc, animi fert ſententia, in quo obſervabimus methodum noſtram inchoatam, & luſtrabimus ſtatim Veterum pyxides. *Qui* in Hæmoptyſeos paroxyſmo omnium primò *venam* interdum bis, quandoque ter in die ſecant, vel in delicatioribus malleoli aperiunt venam, imprimis ſi malum ortum, ut ſæpius dictum, à menſtruorum ſuppreſſione; dein cucurbitulis, ligaturis, ſangui-ſugis, frictionibusque, ſanguinis motum avertunt. His præmiſſis bilis ſeu ſanguinis fervorem *præparantibus* leniunt, quæ ſanguinis ſc. fluorem adſtrictione quâdam leniunt & cohibent, ſunt verò illa ſyrupus acetoſæ, roſar. myrtill. cydon. ſuccus granator. aq. acetoſ. roſar. plantag. portulac. &c. Sic & pro re nata pituioſos, nec non bilioſos, acreſque humores, ſanguini permixtos (à quibus ſæpe venarum fit apertura, & aliquando etiam eroſio, & per conſequens etiam ſanguinis ſputum) evacuant *vacuantibus* appropriatis, inter quæ referunt rhabarbar. cum myrobalan. in aqua plantag. coct. *Cura Pharmaceutica.*

Digitized by Google

coct. Item caſſiam recenter extractam, ſyrup. roſar. pruna laxativa, aliaque id genus mitiora; poſt hæc eligunt medicamenta, quæ immodicè fluentem ſanguinem, & bilis vim ſimul *obtundere*, & tenuitatem ejus *incraſſare* valent, quæ ipſis dicuntur *ſiſtentia*, prout ſunt trochiſci de terra ſigillat. cum aqua plantag. exhibiti, ſyr. granator. myrtin. cydon. conſerv. roſar. C.C. uſt. terræ omnes ſigillatæ, bolus armen. balauſt. maſtix, tragacanth. gummi Arab. plantag. & portulac. centinodium, diatragacanth. frigid. corall. rubr. ſuccus plantag. berb. & plura alia, quæ notiſſima ſunt, ex quibus pro re nata variæ concinnari poſſunt formulæ pro cujusvis ægri palato. Narcotica verò volunt in mali principio in uſum tracta, ſed ubi fruſtra his levioribus utuntur, & malum potius incrementum ſumit, tunc quidem ad hæc, tanquam ad ſacram anchoram, confugiunt, viribus ægri tamen conſtantibus. Si autem à capite ad pulmones ſanguinem illapſum eſſe, ex colore aliqualiter nigricante & grumoſo intelligant, adſtringentia intus non exhibent, ſed potiùs ea medicamenta præſcribunt, quæ extravaſatum & coagulatum ſanguinem diſſolvunt & educunt, uti ſunt rubia, oculi cancri, ung. rubrum potabile, ſperma ceti, &c. Tandem in *Empyemate* & *Vomica*, ſi materiæ collectæ in thorace ſuppuratio haud inhiberi poteſt, tunc eam emollientibus, & maturantibus adjuvandam eſſe præcipiunt, in quem finem intus & extus adhibent varia medicamenta, ut ſunt Emulſiones; inter ſecreta verò referunt ſuccum hederæ terreſt. ſi ex ejus ℥iij. & praſſii ℥ij. paretur looch, & addatur thur. myrrh. ana ʒj. diapenid. ʒß. M. dein & aquam malvæ, hyſſopi propinant. *Externè* emplaſtra, & cataplaſmata ex ficubus, rad. althææ, paſſul. c. farina lini, fœnugræc. aliisque oleis emollientibus confecta, ad partes vocant, de quibus accuratius diſſerit *Riverius*, qui inſtar omnium eſſe poteſt. Ipſis ultimum eſt refugium, apertionem thoracis tentare, quam nonnulli eorum inter tertiam & quartam coſtam, alii inter quartam & quintam, ab inferioribus numerare incipientes, inſtituunt, & quidem ope cauterii potentialis, vel actualis, & ſic materiam in thorace contentam ſenſim ſine ſenſu evacuant, certisque decoctis tum per os, tum per vulnus inflictum exhibitis abſtergunt, quâ operatione plures ſe curaſſe omnes ferè Veteres Practici gloriantur.

§.14. Galenicâ perſpectâ curâ, nunc ad Chymicos tranſeamus, qui ea medicamenta præſcribunt, quæ ſalia illa acria, tum arterias tum venas aperientes, obtundunt, partes demulcent, & balſamum naturalem ſanguini reſtituunt, quales vires obtinent balſama ſulphurea & antimoniata, mitiora imprimis, in ulceribus ſive apoſtematibus pulmonum proficua, quod & confirmat ipſe *Paracelſus in Chirurg. minor. libr. 2. pag. m. 56.* inquiens. *Antimonium* excellentiſſimum ulcerum exhibet medicamentum, cùm hujusmodi liquor mercurialis

rialis plus virium in ſe contineat, quàm aliæ quævis margaritæ, &c. quippe ſolùm ex eo curam & ſanitatem ſuam recipit aurum, quod ſupremum arcanum & remedium audit; alia quoque diaphoretica *Illi* uſurpant. Puris verò excluſio in empyemate promovetur ex eorum methodo per ol. & ſpir. terebinth. cum fl. ſulphuris mixt. Terebinthina enim *Paracelſo* vocatur externus balſamus, ob inſignem ſanandi vim, ſunt tamen quidam qui ſpiritum vitrioli præmittendum putant, nempe quatenus purulentiam abſtergat, ſed cauto hic opus eſt. Sic Magiſter Paracelſus gloriatur, quòd nobilem mulierem laborantem empyemate ſanaverit ol. ſulphuris in aqua cyclamin. meliſſ. & betonicæ exhibito. Ita *Crollius, pullus Paracelſicus*, ad hos affectus exſtirpandos ſpirit. tartari & ſalis summoperè commendat. Putredinis quoque remedia eſſe ſcribit ſal corallor. ol. cinamom. caryophyllor. aq. theriacal. præſertim ſacchar. Saturni, item prælaudatus Vir in hæmorrhagiis internis, ubi deſperata ſunt omnia, 3. vel 4. gran. compoſitæ ſperniolæ intra corpus in aqua burſæ paſtoris exhibet.

§. 15. *Helmontius*, ejuſdemque aſſeclæ, curam ſequentem in ſputo ſanguinis obſervant, æger primò quieſcat, nec ſe multum moveat, cui fini, & ne cruor tam copioſè ad pulmones ruat, ligaturas firmas in manibus & pedibus inſtituendas Nob. *Grembs*, fideliſſimus Helmontii interpres, præcipit, ad quem cruoris fluxum ſiſtendum laudat & ipſe ſyrupum corallor. cum croco Martis permixtum ſeq. modo:

℞. Syr. corall. ℥ij.
croc. Martis ℈ij.
M. pro duabus doſibus.

Idem prælaudatus Vir laudibus effert oryzam cum aqua, vel lacte chalybeato coctam, item emulſiones amygd. pro potu ordinario, vinum verò cydonior. cum aqua chalybeata permixtum pro extraordinario. Cum tandem ſputum rubicundum ſteterit, ut ipſe inquit, & Archæus pulmonarius, faber ſputorum, mucoſa excrementa fabricet, tum ad ſpiritus furioſi miteſcentiam tum etiam ad deterſionem excrementorum lac uſtulatum porrigit, ſumatur autem per 5. horas à cibo; lactis verò uſus non ſemper continuandus, quoniam nimiùm nutrit, & pectus replet ſordibus. In vomica verò, ſi pus aceſcat, & ſanguis apoſtemetur, conveniunt ea, quæ dicta ſunt *de Peripneumonia, capite nempe præcedente.*

§. 16. Pergimus nunc ad *Walliſium*, qui in pulmonis hæmoptoe indicationes habet curativas, 1. ut ſanguinis effluxus protinus ſiſtatur & cohibeatur, 2. ut continui ſolutio abſque tabe in pulmonibus relicta ſanetur. Sanguinis ergo fluxum inhibent, ut is ad partem affectam non effluat, medicamenta tum ſanguinis copiam minuentia, tum æſtuationem ejus compeſcentia, atq; motum ipſius nimium deprimentia, ut ſunt varia julapia, ex. gr. ſequens:

Digitized by Google

℞. *Aq. nymph.*
plantag.
portulac.
quercus ana ℥ iij.
lapid. hæmatit.
ſang. dracon. ana ʒ ʃ.
ſacchar. candi q. ſ. ad grat. dulcedinem.

In quem finem quoque prælaudatus Vir magnifacit ſolutionem vitrioli communis, aut Martis in aqua fontana factam, & ad quaſcunque hæmorrhagias ſedandas tum externè tum internè adhibendam, quo & faciunt venæ-ſectio ligaturæ, & frictiones, poſt quæ fruſtra tentata *Hypnotica* mitiora, imprimis *Diacodiata* ſuſcipit, quatenus ſcil. illa cordis motum ſufflaminando ſanguinem deferveſcere cogunt. Dein ad vaſa aperta iterum conglutinanda, & claudenda præſcribit varia medicamina *adſtringentia, conglutinantia conſolidantiaq;* in forma mox linctus, mox decocti, mox pulveris, mox pilularum; ſit formula decocti ex traumaticis & balſamicis parati:

℞. *Fol. piloſell.*
plantag.
ſanicul.
bellid. ſylv. ana M. j.
fl. roſar. rubr. M. ß.
hord. mund. ℥ ß.
paſſul. ℥ j.
Coq. in aq. font. lib. iiij. colatur. add.
vitriol. Martis ℈ ß.
ſyr. corall. q. ſ. M.

Alia formula:

℞. *Sang. dracon.* ʒ j.
ſem. papav. alb. ℥ ß.
lapid. hæmatit.
ocul. cancr.
corall. rubr. ana ʒ ß.
ſacchar. roſat. ℥ j.
M. f. pulv. ad plures vices.

Potus ſit decoctum chinæ & ſarſaparillæ, cum pectoralibus aliiſque commixtum. *In empyemate* verò ſuadet *Ipſe* ſectionem, ſive lateris apertionem, & in meticuloſis & teneris, cauterium inter ſextam & ſeptimam vertebram, foramine facto cannula argentea intrudatur, cujus ope pus in thorace contentum per vices emitti poteſt, ne id fœtorem contrahat, & patiens viribus cadat. Poſt hæc bis terve in die per ſyphonem injiciatur liquor traumaticus, & abſterſivus. Quoad medicamenta interna, *Ille* ſimul commendat varia decocta vulneraria, vel ſequentem pulverem, ad ʒ ß. bis de die exhibendum.

℞. *Pulv. ocul. cancr.* ʒ ij.
fl. ſulphur. ʒ j.
ſal. prunell. ʒ ß. *M. f. pulv.*

Vel adjectâ terebinthinâ in pilulas redigatur exiguas.

Reliqua quæ in hoc affectu, & vomica pulmonum ante ſectionem exhibenda ſunt, cum illis, quæ ad mentem Authoris de Peri-pneumonia diximus, ferè conveniunt, ad quæ ergo benevolum Lectorem miſſum volumus, & ſic quoque miſſum facimus Williſium.

§. 17. *Sylvius* ad æſtum ſanguinis in hoc morbo ſæpiùs urgentem, temperandum, acidis & auſteris utitur, nempe ſempervivo maj. plantag. acetoſ. ſic etiam ad acrimoniam humorum demendam

mendam laudat *Ipſe* ſpirituoſa, oleoſa & quandoq; pro re nata opiata. Dein ad vaſa rupta conſolidanda cõmendat miſturam ſuam notiſſimam ſequent.

℞. *Aq. plantag.* ℥ ij.
cinamom. ʒ j.
acet. ſtillat. ℥ ß.
corall rubr. prap. ʒ ß.
ſang. dracon ℈ ß.
laudan opiat gr. ij.
ſyr. myrtin. ℥ j. *M.*

Hæc mixtura cochleatim ſæpius aſſumpta curabit pleraſque vaſorum rupturas. In eundem finem venæ-ſectionem celebrandam præcipit, vel in brachio, vel in pede alterutro. Sic ad corrigendos humores acres ſalſos, vel acidos, tum à capite defluentes, tum aliorſum emanantes, *opiata* & blanda aromatica uſurpanda commendat. In caſu verò, ubi hæmoptoica paſſio per inflammatum & nimis tenuem ſanguinem orta eſt, indeque ad rupturam uſque diſtenta ſunt pneumonica vaſa, illicò venæſectione educendus eſt, & temperandus ſanguis aſſumptis julapiis refrigerantibus. Sit formula una aut altera:

℞. *Aq. hord.* ℥ xx.
ſyr. violar. ℥ ij.
ol. ſulphur. q. ſ. ad grat. acidit.

Vel ℞. *Sem melon.*
papav. alb.
f. cum aq. plantag.
tuſſilag. ana q. ſ. Emulſ.
qua edulcoretur ſacchar. cand. q. ſ.

In empyemate verò confirmato ſanguinis in pus mutatio adjuvanda eſt, quod præſtant medicamenta *emollientia* & *maturantia*, ut ſunt rad. lil. alb. fol. althææ, atriplic. mercurial. ſem lini, fœnugræc. item olea varia, pinguedines, &c. ex. gr. ſit formula cataplaſmatis:

℞. *Rad. althææ* ℥ j.
lil. alb. ℥ ß.
herb. malv.
bis malv.
parietar. ana M. ß.
fl. verbaſc.
melilot.
viol. r.
chamomill. ana p. ij.
ſem. lini,
fœnugræc. ana ʒ ß.
caricar. ping N. vj.

Coq. vel in aqua, vel in lacte, ardore verò ſummo exiſtente, in lacte ebutyroſo (pinguia enim haud omnes ferre poſſunt) ceu nos obſervavimus *ante quatriduum* in viro octugenario, qui ab inunctione pinguium externa animi deliquium paſſus eſt. Maturato abſceſſu ad ipſam puris eductionem confeſtim accedendum eſt, ne pus morâ aerius reddatur; quapropter apertio thoracis non procraſtinanda eſt, ſed tamen cavendum, ne pus unicâ vice educatur, ſed partitis vicibus; & viâ puri factâ, pergendum ſtatim ad ulceris mundationem, ac conſolidationem, in quem finem cum admiratione juvare dicit Author *noſter* Balſamum ſulph. an ſatum, vel terebinthin. ſi ulceri inſtilletur, qui & intus exhiberi poteſt ad gutt. 5 vel plures.

§. 18. *Carteſiana* ex hypotheſi ad particulas iſtas acutas, ſeu ſalinos aculeos, in ſanguine exiſtentes, & quælibet vaſa ſanguifera, imprimis pneumonica facilè diſſecantes & aperien-

tes & hæmoptyſin producentes, obtundendas, ſanguinemque temperandum, conducunt omnia *balſamica mitiora* ex oleis & blande ſpirituoſis parata, ſic & omnia diluentia aquoſa, refrigerantia nempe, ex. gr. ſequens vel ſimile julapium.

℞. *Aq. plantag.*
burſ. paſtoris, ana ℥jß.
ſyr. è roſis ſiccis ℥j.
lapid. prunell. ʒiij.
M. f. julap.

Omnia quoque ponderoſa ad volatiliora premenda ab *ipſis* commendantur, prout ſunt lapis hæmatites, bol. Armen. corall. rubr. terr. ſigill. & id genus mille, alia. Ad *acres* & ſalſos humores corrigendos, & effervescentiam ſanguinis ſiſtendam, conveniunt ex ipſorum ſcrinio *opiata*, imprimis pil. de cynogloſſ. de ſtyrace, præſertim verò theriac. cœleſtis Hanovienſis, vide *Theatrum noſtrum theriac.* cœleſtis. Hæc ſunt, quæ utilia ſunt in hæmoptyſi. Ex quibus præcedentibus, quid in empyemate, & vomica eligendum ſit, emunctæ naris Medicus ſuâ ſponte noverit. Itaque adhuc reſtat, ut & noſtræ opinionis penetralia pandamus.

§. 19. *Nos verò* ſuperiùs, ubi de cauſa horum affectuum locuti ſumus, aliquid de ſanguinis fermentatione naturali diximus, ut contrario ſimul conſiderato, meliùs diſſerere poſſemus de præternaturali. Sanguinis ergo excretio vel augetur, vel minuitur, ſpiritibus enim & ſanguine naturaliter ſe habentibus, bene diſpoſitis, & partibus ſuis inſtructis, homo ſanus & vegetus dicitur, deficiente verò vel nimis auctâ hâc fermentatione in corde, vel ſpiritibus animalibus interceptis, vel eorum nimio affluxu ceſſat pulſus, ceſſat reſpiratio, & tandem ſuccedit omnium naturæ terribiliſſimum animal,

--- *Mors, ultima linea rerum.*

Auctâ quippe hâc fermentatione in corde, magna inde oritur ſanguinis commotio in omnibus arteriis & venis, indè & ejusdem excretio & exſcreatio; ſed cùm plerumque fermentatio æqualis ac blanda dependeat à duplicis ſalis, *urinoſi* & *acidi*, vel *alcali* & *acidi*, accuratiſſima combinatione, inde deficiente ex his uno aut altero, vel in maſſa ſanguinea, vel in ipſis ſpiritibus animalibus furor & fervor excitatur, ſi enim alcali, oleum tartari nempe, infuderis in venam animalis, id poſt mortem tibi exhibet ſanguinem fluidum & rareſcentem, ſicque nimis diſſolutum, è contra acido infuſo in venam ut ſpir. nitri, poſt mortem coagulatum invenies ſanguinem. Illud verò maximæ difficultatis apud noſtros eſt, num ſanguis ex arteriis, num verò ex venis erumpat, ſed cùm multa argumenta, & verè Acchillea militent pro arteriis, præcipuè quòd ſanguis arterioſus à venoſo conſiſtentiæ ratione differat, & ob ſpiritus copioſos ſanguis arterioſus tenuior & ſubtilior, indeque magis pronus ad evaſandum exiſtat, credibilis eſt indè eorum opinio, qui arterias accuſant, attamen quid vetet aſſerere, quòd & è venis egredi poſſit ſanguis, hactenus nondum video, præſertim ſi conſiderem, quòd pori in venis ſint

Digitized by Google

ſint apertiores, h. e. majores; accedit, quòd hæ tunicis inſtructæ ſint ſimplicioribus, è contrà arteriæ duplicibus, ut adeo hîc difficilior ſit ruptura. Quicquid ſit, nos hîc unicuique uſum-fructum ſuæ opinionis relinquimus & ad ipſam curam accedimus. In omnibus ergò ſanguinis excretionibus, à quacunque cauſa ortis, ſi nihil contra indicet, venæ ſectionem inſtituimus, vel in brachio, vel in pede, præſertim in mulieribus, quibus menſes non fluunt; dein ſanguinem remanentem reſtringimus & cohibemus, & tandem coagulatum diſſolvimus. Totum ſanguinis ſiſtendi myſterium conſiſtit in ipſius coagulatione momentanea, ut nempe cruor in apertis vaſis pneumonicis coagulatus cruſtæ ad inſtar eorum labia atque vulnera occludat, ſicque ſanguinis exitum prohibeat, quod promittunt tum acida, tum auſtera, aliaque ponderoſa. Notandum verò eſt, quòd prout vel ſulphureæ particulæ, vel ſeroſæ abundant, ſic vel ipſum ſolum Rhabarbarum, quia ſimul adſtringit, & educit particulas ſulphureas, bilioſas, ad ʒj. in aq. plantag. vel cum pulvere jalappæ, ſi ſerum ſimul abundet commixtum prius exhibere ſolemus; fortiora enim nunquam exhibenda ſunt, quia ſanguinem magis movent, atque ideò impetu facto vaſa diſtendunt, & ſanguinis fluxum aut augent, aut periculum inducunt, ne effluxus cohibitus iterum erumpat. Si cacochymia in ſanguine ſit, per aliquot dies quieſcat, ut interim vaſa conſolidentur, priusquam purgationibus educatur. Sit formula:

℞. *Hord. mund. p. ij.*
liquirit. raſ. ʒij.
uvar. paſſar. ℥j.
Coq. in aq. pura, colatur. adde ſacchar. q. ſ.

Vel ℞. *Caſſia recenter extract.*
conſerv fl. perſicor. ana ʒj.
rhabarb. elect. ʒß. M f. bolus.

Vel ℞. *Aq. cichor.*
farfar. ana ℥iß.
extract. rhabarb. ℈ ß.
pulv. rhabarb. ℈j.
jalapp. gr. xvj.
ſyr. de cichor. c. rheo ℥ß.
tinct. roſar. ʒj. M.

Deinde ad hæmoptyſin & quaſcunque excretiones ſanguinis ſedandas, ſanguinem cum ſpiritibus efferatis luxuriantem, & ſero nimio dilutum, inteſtinoque ſimul tumultu efferatum, indeque violenter per arteriolarum oſcula prorumpentem, & ſale volatili acri ſive alcali excedente abundantem, temperandum, commendamus acida mitiora, ſeroſa ſeu aquea diluentia, ut ſunt ſequentia, ex. gr. Julapium:

℞. *Aq roſar. rubr. ℥iß.*
plantag. ℥v.
tormentill. ℥ij.
Syr. myrtill.
granator. ana ℥j.
ſpir. terræ ſigillat. ʒß.
M. d. ad vitr. pro aliquot vicibus.

In difficillimis caſibus tandem etiam ad narcotica confugiendum eſt, in hunc finem proderunt Camphora, requies Nicolai, ſyrupus papav.

pav. laudanum opiat. theriaca Cœleſtis, &c. Si verò ſanguis debitâ ſuâ privatus eſt conſiſtentiâ, & orgaſmo à ſpiritibus animalibus impetuosè in cor & arterias irruentibus excitato exagitatus, (ruptis enim arteriolarum oſculis, & factâ apertione cum impetu effluit,) tunc incraſſare & coagulare eum ſolemus per mixturam Sylvianam jam dictam vel ei ſimilem ſequentem:

℞. *Aq portulac.*
plantag.
heder. terreſt. ana ℥j.
ſucc. portulac. ℥iß.
lapid. hæmatit. ʒß.
ocul. cancr. ℈j.
laudan. opiat. gr. ij.
ſyr. corall. ℥j. M.

Vel ℞. *Aq. roſar. rubr.*
tormentill.
burſæ paſtor. ana ℥iß.
acet. roſac. ℥j.
ſpec. diarrhod. Abb.
diatrion. Santal. ana ℈j.
ſang. dracon.
terræ ſigillat. ana ʒß.
ſyr. myrtin. ℥j. M. d. ad vitr.

In caſu verò ubi acidum deficit, & potiùs alkali, ſeu ſal volatile acre primas habet, vel in ipſis ſpiritibus, vel in ſanguine (ceu ex peſte, aliiſque febribus malignis, quorum affectuum malignitas conſiſtit in ſale volatili ad ſummum acredinis gradum provecto, videre licet, in quibus ſpontaneæ ſanguinis profuſiones ſæpiſſimè ipſis miſeris ægrotis mortem accelerant) ad attenuatum hunc ſanguinem incraſſandum & coagulandum, præter acida, à quibus ſub jugum mittitur ſal illud volatile, ob acrimoniam infame, atque detruditur, nihil convenientius reperitur, quàm ſequens arcanum, quod nos nunquam deſtituit,

℞. *Alum. crud.*
vitriol. Mart.
ſacchar. Saturn. ana p. æquales.

Quibus affunde acet. & liquor. terr. ſigillat. cum ſpir. vitriol. ana p. æq. & lege artis paretur, doſis à gutt. X. ad XXX. Liquor ſtypticus al us, ex terra Martiali paratus, neminem deſtituet. Huc faciunt tinctura lapid. hæmatit. imprimis noſtra inferiùs communicanda, corallor. tinct. terræ Japonicæ, ſulphuris, vitrioli, ad. 60. gutt. In ſcorbuto ſæpiſſimè exoritur hæmoptyſis, quæ antiſcorbuticis, in primis ſero lactis, adjectis convenientibus, facilè curari poteſt. Ad ſal illud volatile lixivioſum obtundendum, figendum, acrimoniamque ſanguinis corrigendam, contemperandamque, & conſiſtentiam ei reſtituendam, idque ſui vel olei, vel acidi vel ſpiritus volatilis oleoſi ratione, commendamus emulſiones ex ſem. 4. fr. majoribus & minoribus, ſem. papav. alb. adjectis amygdalis pro guſtu, in quem finem conducunt & *opiata*, laudanum opiatum quodvis, domitor ille ſtrenuus ſpirituum animalium, præcipue theriaca cœleſtis, ſulphur minerale arte fixatum, hæc enim magnam habent vim ſales acerrimos & ſpiritus furioſos figendi. Tandem ad vaſa aperta conſolidanda, & fibrillas minutiſſimas arteriolarum, & venularum agglutinandas, conducunt vulneraria

Digitized by Google

neraria modicè adſtringentia, & ſimul glutinoſa, in quem finem laudamus decoctum ſequens:

℞. *Herb. alchymill.*
veronic.
ſanicul.
milleſol.
agrimon. ana M. ß.
Rad. ſymphit.
liquirit.
tormentill. ana ℥ ß.
fl. bellid.
balauſt. ana p. ij.
nucl. pini ℥ ß.
ligni ſantal. rubr. ʒ iij.
lapid. cancr. ℥ j.
Coq. in lib. vj. ad tertia part. conſumpt.

Vel in electuarii forma:

℞. *Conſerv. roſar. vet. ℥ j.*
looch de pſyll. ℥ j.
conſerv. ſymphyt. ℥ ß.
pulv. ſtypt. Heurnii vel Croll. ʒ j.
lapid. cancr. prap. ʒ ß.
ſyr. de roſ. ſicc.
de piloſell. ana q. ſ. M. f. elect.

Amygdalatum quoque hîc conducet:

℞. *Amygd. dulc. excort. ʒ iij.*
ſem. frig. maj.
papav. ana ʒ ß.

Cum aq. hord. f. Emulſio, add. ſacchar. perlat. q. ſ. ad gratiam.

Vel ℞. *Aq. milleſol.*
veronic.
burſ. paſtoris ana ℥ j.
pulv ſtyptic. Croll. ʒ ß.
ſem hyoſcyam. alb. gr. xv.
ſyr. de ſymphyt. ℥ j. M.

Vel in forma pulveris, ut ſanguini tenacitas concilietur.

℞. *Pulv. anonym. ℥ ß.*
ſem. hyoſcyam.
lapid. cancr. ana ʒ j.
M. f. pulv. pro aliquot doſibus.

Vel ℞. *Corall. rubr.*
margarit. prap. ana ℈ j.
gumm. Arabic.
tragacanth. ana ʒ ij.

M. f. pulvis, pro 7. vel 8. doſibus, quarum binæ quotidiè aſſumantur.

Vel ℞. *Syr. de ſymphyt. Fernel.*
papav. rhoead.
alb. ana ℥ j.
laud. opiat. gr. ij.
aq. veronic. ℥ j ß.
M. D. ad vitr. cochleatim ſumend.

Laudatur & lac aſininum chalybeatum, quia chalybeata adſtringunt ſine obſtructione.

Ad conſolidanda etiam pulmonis vaſa conducet & balſam. ſulph. terebinthinatus, vel aniſatus, intus & extus uſurpatus ad gutt. 5. tincturam ſtypticam Anglor. & infuſionem olei olivarum in venas ægrotorum, tanquã generoſa commendamus remedia.

Quod attinet *Apoſtemata pulmonalia*, in iis (vomica ſcil. & empyemate) ſi febris deeſt, ſulphurea quæcumvis magnifacimus, ut tincturam ſulphur. balſam. ſulph. terebinth. Balſam. *Samaritanum* ex ol. olivarum lib. 2. & 3. lib. ſacchar. albiſſimi commixtum, tandem vini lib. 2. confectum, item balſamum noſtrum univerſalem certo modo ex antimonio paratum. Illud quoque Dygbeanum in vomica haud inconveniens erit, pomum ſcil. cum thure repletum, coctum & commeſum; pro ruſticis quoque ab eodem authore

Digitized by Google

authore commendatur ipſis ferculum dignum, ſtercus ſcil. equinum, in vino albo coctum & exhibitum.

Cæterùm ſuccus naſturtii à D. Cardilucio hoc in affectu magnipenditur, ſed ſit fides penes authorem; calculum enim ex noſtra praxi nondum meruit. *His verò* omnibus nihil juvantibus, ſi pectus repletum atque refertum ſit magnâ mole materiæ purulentæ, ad apertionem thoracis (quâ plures iterum reſtituti ſunt) quidem, ſed eâ cautelâ, confugimus ut in teneris & delicatulis ope cauterii inter ſextam & ſeptimam vertebram aperire ſoleamus, & dein materiam purulentam per cannulam argenteam ſenſim atque ſenſim emittamus; quod tamen non admiſerit *Acanthio Plautinus in Mercatore, Act.* 1. *Sc.* 2. *v.* 25. & ſequentibus cum *Charino* ita diſſerens: *Ch.* Loquere, id negotii quid eſt? *Ac.* Placidè volo acquieſcere. Tuâ cauſâ rupi ramices, jam dudum ſputo ſanguinem: *Ch.* Reſinam ex melle Ægyptiam vorato, ſalvum feceris. *Ac.* At tu ædepol calidam picem bibito, ægritudo abſceſſerit. *Ch.* Hominem pol iracundiorem, quàm te, novi neminem. *Ac.* At ego pol maledicentiorem, quàm te, novi neminem. *Ch.* Sin ego ſaluti quod tibi eſſe cenſeo, id conſuadeo. *Ac. Apage ejuſmodi ſalutem, cum cruciatu quæ venit.* In caſu verò ubi crudele hoc remedium adhibetur, bonæ notæ eſt, ſi pus non fœtidum exeat, tunc enim benè ſperandum eſt de ſalute ægri, interim tunc vulneri inſtillare balſamum dictum ſulphuris aniſatum, vel terebinth. & intus exhibere ſolemus ad gutt. 5. & plures pro re nata. Pro *potu* ordinario in hoc caſu commendamus decoctum ſequens vulnerarium:

℞. *Lapid. ſabuloſ.* ℥iij.
herb. alchymill.
naſturt. aq.
conſolid. Saracen.
virg. aur. *ana M.* j.
veronic. M. jß.
rad. liquirit. raſ. ℥j.
fl. bellid. M. ß.
M. f. ex aq. decoctum.

Vel ℞. *Decoct. hord. herb. plantag. & beccabung, vel naſturt. lib.* iij.
addatur in fine lap. prunell. ℥ß.

Tandem variis præcipitantibus curam concludere ſolemus, ut ſunt oculi cancri, corall. &c. Nec neglecta volumus varia *externa*, tum unguenta, tum emplaſtra; eſto formula:

℞. *Ol. amygdal. dulc.*
chamomill. ana ℥ß.
papav. ʒij.
croci ʒß.
ceræ q. ſ. M. f. ung. quo inungatur pectus.

Vel ℞. *Empl diachyl. c. g.* ℥j.
pulv. ſem. cumin.
rad. ireos Fl. ana ʒj.
croci ʒß. *M. f. emplaſtr.*

Hiſce nihil proficientibus Medicus vela permittat ventis divinæ providentiæ.

In hæmoptyſi decantatus ille liquor ſtypticus conveniet, inprimis de la Vigne, Galli, verb. gr.

℞. *Alu-*

Digitized by Google

℞. *Alumin.*
vitriol. ana ʒj.
phlegmat. vitriol. ℥j.
Ebulliat ad diſſolut. content. liquor filtratus ſpir. vitrioli aliquot gutt. adhuc aciduletur. D. S.
Vel ℞. *Alumin. crud.* ʒß.
terr. vitriol. dulc. ℈j.
Phlegmat. vitriol. ſpir. vitriol. nonnihil acidul. ℥jß. ad ℥ij. M. D.
Sed ſpiritus vini per ſe rectificatus, externè applicatus, omnibus his præſtat, ſiquidem ab illo quivis ſanguis fluidus, etiam calidus & adhuc recens, citiſſimè mirabili cum ſpectaculo coagulari ſolet; & quod adhuc omnibus Philoſophis ac Medicis ignotum eſt, ipſemet ſpiritus vini in pulverem ſiccum facilè coagulari poteſt, quod à me ſæpè factum. Centinodium axillis alligatum, ſanguinem ſtatim ſiſtere dicitur, ut & bufo juſto tempore exſiccatus & in manu detentus. Extra paroxyſmum exhibeatur Eſſent. traumatica, bis vel ter in die, ad 60. guttulas; & ſi adhuc aliquid ſanguinis exſpuatur, tunc miſceri debet cum tinctura ſulphuris vitrioli.
Vel ℞. *Eſſent flor. hyperic.*
ocul. cancr. ana ℥iij. *M. D.*

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT VI.
De
PALPITATIONE CORDIS.

§. 1. ADhuc verſamur in explicanda morborum pectoralium natura, quibus & cum aliis ſimilibus morbis cordis ab omnibus noſtris proceribus annumerari ſolet *Palpitatio cordis* vel ſaltus cordis, qui Græcis παλμὸς καρδίας dicitur, & eſt affectus, in quo *Cardimelech*, Rex noſter valde inquietatur, & bello inteſtino infeſtatur, & tamen omnem lapidem movet ad hoſtem illum abigendum, motusq; domeſticos ſedandos, tandem verò vel vincit, vel vincitur. *Deſcriptio.* *Deſcribitur* verò hic affectus, quod ſit *motus convulſivus* à ſanguine vitioſo vel bilioſo, vel ſero acriore diluto, & in pericardio præter naturam contento, cor & fibras nervoſas arteriarum vellicante, indeque Cardimelechi bellum indicente, ortum habens. Rex enim, ceu vigilans cuſtos, quod ſibi moleſtum eſt expellere nititur. Fibras quoq; cordis & arteriarum hoc in caſu vellicari, ac ſpaſmodicè contrahi, extra omnem dubitationis aleam ponimus, & cauſa hæc eſt, quòd quaſi ſuppetiæ à Microcoſmo-

coſmetore ſocio Cardimelechi mittantur, ſpiritus nempe animales ad cor impetuoſiùs ruentes. In pulſu quidem naturaliter cor & arteriæ à ſpiritibus moventur per ſyſtolen & diaſtolen, in hoc vero morbo nequaquam, ſed violenter irritantur, & convelluntur contrahunturque. Operatio itaq; motus cordis, quæ in pulſu fit, naturalis eſt, quæ verò in palpitatione cordis accidit, præternaturalis habetur, unde & affectus nomen ſuum habet, à parte ſc. affecta, atque ſymptomate, quo moleſtatur æger. Hic verò morbus noſter plurimum differt à Cardiaca paſſione, hæc enim ipſius oris ventriculi affectus eſt, noſter verò ipſius cordis & arteriarum; à tremore verò cordis in illo differre vulgò putatur, quòd in tremore fibræ carneæ cordis ſive motrices per ſe afficiantur, nec, prout in palpitatione fit, cauſa morbifica in ſanguine, aut arteriis cardiacis ſubſiſtit, quamvis (noſtro quidem judicio) tantùm ſecundùm magis & minus differat; & natura hujus morbi accuratiùs patebit ex caſu ſubſequente.

Differentia

Caſus.

Juvenis Germanus 25. annorum Medicinæ Candidatus, temperamenti melancholici, variis per Galliam, Angliam & Belgium itineribus defunctus, diætam perperam obſervans, & lacticiniorum acidorum uſu nimio in Belgio indulgens, in febrem incidit tertianam duplicem, quam excepit quartana, omnibus fruſtra tentatis remediis in patriam redux, à febre quidem liberatur, remanentibus tamen poſt cibum aſſumptum tenſionibus hypochondriorum, gravitate, & anxietate cordis, vertigine, & palpitatione cordis intensâ; imprimis poſt nimium exercitium, aut vini potum, omnium arteriarum, & minimarum quidem, pulſationem ſentiit, urina arenulis refertas, æquè in lateribus ac fundo urinalis aderat, pulſu exiſtente forti; æger auxilium poſcit.

Pars affecta.

§. 2. *Subjectum* præſentis noſtri affectus ſtatuitur communi authorum calculo *Cor*, vitæ antlia, quod cum pericardio aut primariò, aut per conſenſum putant affici, ab inferioribus partibus exiſtimant vapores adſcendere poſſe ad cor, illudq; vellicare. Nos verò præter ſedem & arcem ſacram noſtri Regis Cardimelechis, & arterias ſecundùm ſuas fibras hîc affici putamus, imprimis verò fibrillas cordis ventriculi ſiniſtri, qui ſanguinem in copia recipit à vena cava, & indè primam patitur moleſtiam cor. Affici ergo hic cor & arterias idiopathicè, & quoque ſympatheticè nulli dubitamus, & res ideò creditu facilior eſt, quia facilè materia peccans communicari & tranſmitti poteſt, mediante ſanguinis circulatione ab omnib. partibus, his enim infectis, cor & non ipſe ſanguis imprimis inquinari valet. Cor quoque eſſe muſculum, & facilè poſſe ob fibras contrahi, ſuperiùs probatum eſt per experimenta, corda enim ſi eximantur ex animalibus viventibus cuſpide cultri læſa ſe contrahunt, & ſe movent impetuoſiùs, de quâ re inferiùs, ubi de cauſa hujus affectus acturi ſumus, plura trademus.

Diagnoſis.

§. 3. Nunc ad *Diagnoſin* nos conſera-

feramus: Spiratio hoc in affectu eſt exigua atque rara, pulſus eſt inæqualis & impetuoſus, cor ægri quaſi concuſſum tremit, & palpitat, modò manum cordis regioni applicet. Concuſſio hæc aliquando tam vehemens eſt, ut vicinas quandoque coſtas ab ea fuiſſe fractas, easque, quæ ſupra mammas ſunt, à ſede ſua propulſas conſtet, notantibus *Fernelio* & *Sylvio*. Totius quoque corporis arteriæ, quas aliâs in ſanis non ſentimus, hîc commoventur & inprimis illæ, quæ prope jugulum ſunt, imò & nonnunquam arteriæ capillares in extremis digitorum valide pulſantes ſentiunt ægri. In quibusdam illa palpitatio eſt tam perceptibilis, ut veſtimenta, quæ pectus ab externis injuriis muniunt, videantur ab adſtantibus ad motum cordis & arteriarum per intervalla elevari atque deprimi, ceu ante tres dies, quo hæc ſcribo, in juvene miro & triſti vidi ſpectaculo. Subinde quoque ſonitum ſeu ſtrepitum audire ſolent adſtantes ſatis manifeſtum, quemadmodum memorat *Foreſtus obſ. 1. lib. 17.* adſunt cordis anxietates, præſertim in conſtitutione hypochondriaca & ſcorbutica, quas hoc malo ut plurimum concuſſas notavi. Cæterùm hic affectus facilè recrudeſcit ad quosvis corporis vel animi motus, in ſpecie verò ab ira, equitatione, balneis, crapula, æſtu, immodico exercitio, Venere, horrore, triſtitiâ, metu, &c. Symptomata enim, quæ potiſſimum comitantur hunc affectum, ſunt ſenſus gravitatis poſt cibum, murmura inteſtinorum à flatibus excitata, indeque tenſiones hypochondriorum productæ, vertigo adeſt, & urina arenulis referta; ſi verò per conſenſum aliarum partium oriatur, facilè Medico prudenti & circumſpecto ex illarum læſione id innoteſcet, ut ideò huic rei diutius immorari nolimus, ſed potiùs nos convertere ad Ætiologiam.

§. 4. Nunc & *cauſæ* diverſorum authorum explicationem paucis inquiramus verbis, ut in aliis à nobis factum affectuum explicationibus. Veteres verò *Galenici* hujus mali cauſam, eſſe dicunt intemperiem cordis calidam, vel nimis frigidam, alii eorum accuſant flatuoſos, malignos, craſſosque vapores atque ſpiritus, in pericardio, vel in ſinibus cordis concluſos & detentos, qui vel in corde generantur, vel aliunde mittuntur, ex hypochondriis nempe, aut utero, aut aliis viſceribus male diſpoſitis, ex quibus per venas in cor remitti poſſe contendunt; nonnulli ex ipſorum ſubſelliis aquaſo atque putrido humori urinæ ſimili, pericardio incluſo, cauſam hujus affectus adſcribunt, inde cor irritari, & ad motum p. n. ſolicitari, ut & eum affectum remotè ab ira, Venere, crapula, laboribus validis, &c. produci & augeri ſtatuentes, hâc ratione commoti, quòd per hæc ſanguis incendatur, & materia peccans cor quaſi obruat, indeque id nitatur quod noxium eſt, valido motu ſeu pulſatione expellere. Idem quoque malum aliquando à polypo cordis, alioque humore aquoſo, ſanguineo, in pericardio exiſtente, enaſci non dubitant, *Paulus Ægineta l. 3. c. 34.* valentes *Cauſa;*

Digitized by Google

cor. is palpitationes cordis, ſæpe ex ſanguinis in eo concepti copia, aut fervore fieri ſtatuit. *Fernelius* bilem retorridam in arteriis effuſam, & nonnunquam in præcordiis, ſæpius in liene, congeſtam accuſat. Verbo quaternionem humorum hic peccare religioſè *Galenica* natio credit.

§. 5. *Paracelſiſtæ* hic pro more Tartarum ſuum obtrudunt, qui vaporoſâ & reſolutâ ſuâ ſubſtantiâ omnibus ineſt partibus, & cum iis ad membra defertur. Quando ergo *Archæus* cordis infirmum hunc non ritè ſeparare & expellere poteſt, inde non poteſt non fieri, quin cordis motio turbetur. Accuſant quoque ex *Mercurio ſublimato cachymiali* ortas terras & malignas fuligines, acutis & corroſivis ſpiritibus ſalium ſtipatas, ſpiritum vitæ obſidentes, qui, cum vi eluctari conentur, & verò in pugna reſiſtant craſſi fumi, inde talem efficiunt trepidationem & palpitationem, & ſolent quoque cum terræ motu comparare, in quo ſpiritus ſeu venti copioſi p. n. in viſceribus terræ contenti, magnâ vi exitum moliantur, variiſque motibus obſiſtens terræ corpus concutiant, dum in contrarium terminum feruntur, & ſic ſimili modo à vaporibus malignis in corde reſolutis fieri putant palpitationem cordis, Nonnulli eorum ſpiritus Mercurii præcipitatos, capſulam cordis vibrantes culpant; alii alimentorum tartarum non ritè ſeparatam, & ſic cordi noxium, accuſant.

§. 6. *Helmontius* cauſam referens ad Gas heterogeneum, vitale noſtrum Gas, de natura ſalis balſamici exiſtens, potentiſſimè celerrimeque afficiens *Tr. Complex atq. Miſt. Elem. num.* 42. in hoc affectu auſteram ponticitatem liquorum, ſpirituum ſenſitivum contaminantem, pro cauſa hujus affectus primaria agnoſcit, indè enim cordis Archeum irritati, & ad motum inordinatum incitari contendit; ſimile quid producere etiam poſſe tetros, peregrinis ideis, tinctos, & verſus cor delatos vapores, affirmat, quas tamen aliàs atro notat carbone.

§. 7. *Williſius* affectum hunc, ex obſervatione anatomica in Theologo, oriri ex ſanguinis in arteriis effluxu impedito, contendit, quatenus in cordis ſyſtole conus & latera ſimul contracta anguſtantur, & baſis cordis cum radicibus vaſorum, ob ſanguinem illi aggeſtum, & nonnihil hærentem, aut repercuſſum ampliatâ extumeſcit, unde fluit palpitatio cordis. Certum igitur eſt, hunc affectum à ſanguinis, aut vaſorum vitio dependere, & per id probat, quòd plethorici, & ſanguine præfervido nutriti, in hunc affectum proni ſunt, indeque facilè obſtructio ſequatur, tum arteriarum cordi appenſarum, tum ventriculorum cordis, tum vaſorum pulmonalium vitio, ab humoribus intra iſta vaſa concretis orto, unde ventriculi cordis ſe non perfectè conſtringunt, atque ſanguis egreſ-

ſurus

ſurus è corde, ſpatium in pulmonibus non inveniens, vaſa cordis cum violentia diſtendendo cor ipſum quatit, indeque neceſſariò efficit palpitationem cordis. Cor etiam ſpaſmodicè in hoc affectu affici, ſolidis probat argumentis, inter quæ palmarium eſt, quòd hypochondriaco aut hyſterico malo laborantibus ſolenne malum ſit, quorum affectuum cauſa merè convulſiva eſt; cor enim habere ſuas arterias & nervos, fibrillasque motrices minutiſſimas conſtat, quæ ſi conſtringantur, aut impetuoſiùs moveantur, facilè perfluentem ſanguinem ſiſtere poſſunt, & ſic hic affectus excitatur, prout id obſervamus in timore triſtitia, pudore, amore, ex quibus ſpiritus inordinate moventur, & vaſa à fibris illis ſubitò & diuturnè ità contrahuntur, ut ſanguis ægrè, & nonniſi per vices per cordis ſinus exiliat. A ſanguine ergò nimis in cor aggeſto & ſtagnante, ſimulque ſpaſmodicâ contractione fibrillarum nervearum, ut plurimum oriri hanc affectum defendit, & probat prius, quod palpitatio cordis oriatur à concretionibus polypoſis, intra cordis ſinus, vel arterias progigni ſolitis, prout & alii Practici obſervant, poſterius verò confirmat per motus impetuoſos ſpirituum animalium, facilè ſpaſmum inducentium.

§. 8. *Sylvius*, Palpitationem pro motu cordis convulſivo habens, per hoc opinionem ſuam fulcit, quòd ſit motus ex parte inordinatus, coactus, ac ſæpe vehemens; *halitus* quoque acres à tenui inteſtino ob vitioſam ibidem excitatam efferveſcentiam ad cor elevatos culpat, quippe qui ſanguinis efferveſcentiam conturbant, atque cor moleſtant, indeque irritant ad inæqualem ſui contractionem, nec excludit viſcoſos humores efferveſcentiam in corde turbantes; item in cordis ſubſtantia tumores carneos, aut excreſcentias oſſeas, cartilagines, vermes, vulnera, &c. cor moleſtantia.

§. 9. *Carteſius*, Sanguinis rarefactioni, ad unam vel alteram guttam factæ, indeque ſanguini intumeſcenti, & ad arterias è cordis ventriculo elabenti, pulſum naturalem adſcribit, palpitationis cordis cauſam ſanguini craſſiori vel ſpirituoſiori impetuoſiùs vel placidiùs efferveſcenti, indeque vel celeriùs vel tardiùs cordis ſinus transeunti acceptam refert; quodſi ergo plures particulæ ſpirituoſiores ſimul & viſcoſiores in maſſa ſanguinea reperiuntur, non poteſt non fieri, quin affectus hic excitetur, viſcidiores enim particulæ, cùm à ſpirituoſioribus celerrimè commotis non tam citò disjungi queunt, propter figuras ſcil. tenaces ſibi invicem magis cohærentes, hinc quoties hæ particulæ vitioſæ ventriculos cordis ingrediuntur, & quamprimum rareſcunt, majus tunc ſpatium requirunt, unde neceſſe eſt, ut cordi ac arteriis quædam vis inferatur,

Ex deductis ergò liquet palpitationis cauſam ut plurimum ſanguinis tum cruditati, tum viſcoſitati, adſcribendam eſſe, indeque cordis ventriculorum atque arteriarum tunicas affici & conquaſſari, quod ipſum exinde probant *Carteſiani*, quòd fermentationis actio aliâs in liquoribus fermentandis languens v. gr. muſto, injectis fructibus crudis, i. e. immaturis, facile promoveatur, accedit & quia laborantes hoc morbo viſcida excernunt, unde eò magis fermentationem ſanguinis auctam concludi poteſt, crudior enim & viſcoſior ſanguis in cor revertens, immodicas & naturæ haud congruas efferveſcentias & ebullitiones, vehementiores cordis dilatationes & motus p. n. tanquam ventus procellarum, palpitationum cauſas facilè excitare ſolet, quod etiam à juvantibus & nocentibus, & ſic à poſteriori, concludunt; quia ægri diaphoreticis juvantur, & à viſcidis læduntur, à cibis enim viſcoſioribus inter epulas aſſumptis, quales ſunt lac dulce ſaccharo permixtum, pedes animalium, piſces marini oſtreæ, &c., hunc affectum ortum fuiſſe, plures norunt Practici. Nec tamen negant hujus ſectæ mortales, naſci poſſe hunc morbum à nimia ſanguinis copia, & particulis acribus, acutis & ex auriculis cordis in ejus ventriculos & fibras irruentibus, hoc argumento perſuaſi, quod exercitium vehemens, curſus, ſaltatio, Venus, cõmovendo & ſpirit⁹ agitando hunc affectum producere valeant. Ita quoq; à contractione & coarctatione ventriculorum cordis, ſive à polypo, ſive à pituita, ſive à verme, ſive à calculo hunc affectum produci poſſe nulli dubitant, plus ſolito enim tunc ſpiritus influunt animales, & fibras cordis & arteriarum ſpaſmadicè contrahunt, & meritò hunc affectum referunt inter morbos ſpaſmadicos; vide *acutiſſimi Waldſmidii Fundamenta Medicinæ p. m.* 86. & hæc de aliorum opinione dicta ſunto.

§. 10. Nos verò, antequam ad cauſam hujus affectus explicandam accedamus, priùs quædam de cordis actione naturali præmittamus, ut eò magis eluceſcat cordis actio præternaturalis. Primò itaque ante omnia supponimus, Regem ſæpius nominatum Cardimelechem à Deo T. O. M. ad hujus ſtationis officia ritè peragenda ordinatum, qui non tantum cordi tanquam habitaculo proprio, (in fermento nimirum cordis) ſed & reliquis præmunimentis h. e. toti pectori proſpiciat; ſacra enim ejus ſedes Cor inſtar penuarii eſt, in quod portantur variæ dapes, quòd ſi itaque hæ ob aliquam cauſam corrumpantur, non tantùm totum cubiculum repletur fœtore, ſed & inde Rex turbatur, & aliquando planè interimitur. Cor enim eſt officina in quâ chyli in ſanguinem transmutatio peragitur, & quidem chylus lymphæ permixtus in axillarem venam ſiniſtram (ubi rudimenta ſua accipit ſanguis) per ductum thoracicum (qui in hominibus plerumq; in latere dextro in brutis verò in latere ſiniſtro conſpicitur) infunditur, ab eo ſubigitur, ejuſque motu in dextram cordis auriculam, dein dextrum ventricu-

triculum propellitur, & poſtmodum mediante noſtro Rege in ſanguinem ſimilem transmutatur. Neque tantopere admirandum, quòd chylus albus tam citò rubeſcat, cùm id in chymicis facilè fiat; limpidiſſimum enim mihi ſervo liquorem, qui affuſo ſpiritu acido in momento rubeſcit. Cor enim primarium eſt viſcus, dein arteriæ, quibus ulceratis & læſis, ſanguis effluere, & circulatio impediri debet, unde omnia cordis vulnera conſenſu omnium Medicorum dicuntur lethalia, quod & confirmat Nob. *Segerus* in Triumpho Cordis, ajens: Non compertum eſt unquam, quendam vulnerato corde evaſiſſe, interim aſteriſco notandum velim, quòd in *Comitatu Naſſovico* in apri corde globulus plumbeus, & plane carne obductus absque ullo incommodo, & vitæ diſcrimine repertus ſit; erat enim aper magnus, & cùm venabulo exceptus eſſet, id unicuique deprehendere licuit, non nudius tertius, ſed diu ante vulnus eſſe factum. Paucis hîc jam excuſſis, Cordis uſum examinemus, & quidem plures Neotericorum à calore cordis innato per elixationem ſanguinem in corde fieri contendunt. Nonnulli ſanguinem repetito curſu ad cor delatum à flammula vitali in ejus ſinu ſiniſtro flagrante rarefieri, calefieri, accendi & ita chylum permiſtum attenuari, ſicque in ſanguinem mutari ſibi imaginantur. *Sylvius* verò ex lympha acidula cum ſanguine per venas axillares deſcendente, & ex bile cum ſanguine per truncum venæ cavæ adſcendente, iis & in corde confluentibus, ob contrarietatem acidi ex lympha cum ſale urinoſo bilis effervescentiam in cordis ventriculis oriri ſtatuit; hâc enim effervescentiâ excitatâ, ſanguis non tantùm incaleſcit & ſpirituoſior redditur, ſed quoque chylus tranſmutatur in ſanguinem. Sed cùm bilis motus, ab ipſo ſuppoſitus, non adeò certus ſit, & lympha non tam ad ſenſum acida, nec ſanguis adſcendens non adeò bilioſus ſit, ut effervescentiam hanc excitare poſſit, inde meritò judicium noſtrum ſuſpendimus, quamvis huic opinioni & *Nob. Wilhel. then Rhyne* ſubſcribere videatur, dum inquit: Bilis univerſalis in ſanguine motus, ſive circulationis author primarius, particulari etiam agitationi ſubjacet, dum ſub acidæ lymphæ obvia vitalem excitat effervescentiam, dum inter ſe particulis diverſâ figurarum acie inſtructis dimicant, ut innatum calidum jugiter toto in corpore foveatur. Nos verò potius ſuſpicamur, ſanguinem per fermentationem ex duplici ſale acido & urinoſo, ſeu alkali volatili, in quo reſidet noſter Cardimelech, in ſanguinea maſſa ab ipſo momento concepti hominis exiſtentibus fieri, quorum ſolutorum concurſu, adjuvantibus tamen microcoſmetore, hoc eſt, influentibus ſpiritibus animalibus, qui tum cordi, tum arteriis motum tantùm conciliant, & ſic ſanguinem plus minusve fluere faciunt) & præſertim Cardimeleche, Regibus, in ſe invicem agunt, & ita vita perennatur. Unde Helmontius non ineptè in ventriculo ſiniſtro fermentum quoddam ſtatuit vitale,

Digitized by Google

vitale, ſpiritibus vitalibus nempe inductum, & vitaliter illuminatum: Hoc verò fermentum acidum & urinoſum, in quo jam reſident noſtri Reges, Microcoſmetor, cardimelech & Bithnimalca, in ovi puncto ſaliente jam radicatum eſſe, ob ſpiritum nempe ſalinum volatilem cum *Nobil. Ettmullero* audacter ſtatuimus, quod & jam olim novit *Charleton* in Oeconom. Anim. p. 65. ajens: Luculenter apparet, ſpiritum vitalem in ſeminali primo virtutis plaſticæ opera excitatum, & igneſcentem eſſe, nobiliſſimum enim illud principium, quod calore motuque puriorem colliquamenti partem ex albo in rubrum colorem mutando ſanguinem in embryone primùm conficit, haud difficile erit id explicare, quidnam chylum ſimiliter in ſanguinem convertat, atque ejusdem operis author per totum deinceps hominis vel animalis vitam exiſtat. Ad vitam enim diutius ſartam tectamque retinendam pabulum Cardimelechis h. e. particulæ volatiles ſuaves hæ balſamicæ ſeu ſulphureæ ſanguinis debent, quantum poſſibile, conſervari; cùm ergo tunicæ, & membranæ venarum & arteriarum ſint poroſæ, & ſenſim deterantur, & eorum textura rumpatur, indè non poteſt non eſſe, quin hæ particulæ volatiles per has aperturas cum tempore avolent, ſanguis deſinat eſſe volatilis, & tandem pulſet ſenum corda mors. Principium ergo vitæ conſiſtit, in quantum ſcil. ſanguis in motu per volatiles ſive particulas alkalicas h. e. ſpiritus animales continetur.

Ex quibus nunc præmiſſis facilè quis cauſam palpitationis cordis hariolari poteſt, & illam eſſe diverſam & variam, pro varia & diverſa ſanguinis & ſpirituum textura, volatilitate & fixitate certum eſt, conſiſtit enim aliquando in coagulatione ſanguinis certo in loco cordis excitata, ut plurimum tamen illa fit noſtro calculo ex ejus nimia rarefactione, & inde orta nimia commotione, à qua maximè inquietatur Cardimelech noſter. Commotionem enim hanc cordis lædi poſſe à variis cauſis, nemo, niſi qui cerebrum in calcaneo gerit, negabit, & quidem 1. ab acido in ipſa maſſa ſanguinea contento, vel ab aliis partibus inferioribus affuſo, à ſucco ſcil. pancreatico nimis auſtero, aut à ſero ſcorbutico nimis volatili, in ſanguine abundante, aut ab aqua acri in pericardio latente, & per vices cordi communicata, hunc affectum produci poſſe, ſole meridiano clarius eſt. Nullos enim excludimus humores, ſive acidos, ſive viſcidos, ſive auſteros, ſive pituitoſos, acres, modo acrimonia ſuâ cordis parenchyma ejusq; fibrillas ad convulſivum & palpitantem motum irritare, & ipſi ſanguini grumeſcentiam, ſive ſpiſſitudinem, conciliare queant, ut in medio motu quaſi impediatur, qui, ne ſubſiſtat, motu ſubſultorio à natura excutitur, unde fluit, cui nunc litamus, palpitatio, ſic & ſpiritus animales tumultuantes & ad cor & arterias impetuoſiùs ruentes, ipſa ſæpius niſi ſemper ſpaſmodicè afficere credimus, inde enim deducimus pulſum illum frequentiorem & vehe-

Digitized by Google

vehementiorem, calorem, &c. omnes nodos Gordios promptiſſime ſolvit, ad cujus oceanum cui volupe eſt, quilibet excurrere poteſt.

Prognoſis. §. 11. Itaque ordine ſic jubente jam ſigna *Prognoſtica* paulum diſpiciamus. Ratione *ſalutis* & *mortis* in genere malum hoc eſt periculoſiſſimum, atque vitam indè periclitari; indè conſtat, quòd pars affecta eſt nobilis, & ſancta ſcilicet ſedes noſtri Regentis. Symptomata quoque ſunt vehementiora, ut ſyncope, catarrhus ſuffocativus, convulſiones, &c. planè verò funeſtus, & haſta abjicienda eſt, ſi aliquid maligni accedat; proinde ut & affectus ſæpe lethalis exiſtit, ob impeditam ſanguinis diſtributionem naturalem. Is tamen, qui accidit ſympatheticè, non adeò metuendus eſt, æternæ enim veritatis eſt in ſcholis medicis aſſertum: *Quæ per conſenſum exoriuntur ſymptomata, iis quæ per eſſentiam fiunt minus periculoſa. Timæus l. 2. ep. 23.* affectum hunc quoad eventum dubium dicit, quia pars princeps laborat, dein quia ſæpe in ſyncopen lethalem degenerat. Cæterùm difficilior eſt hic morbus curatu in mulieribus, ob corpora impuriora & viſcoſiora, & ob vitam ſedentariam, quàm in viris; quòd ſi malum ſæpiùs poſtliminio revertatur & ægrum affligat, periculum eſt ne eum è medio tollat. Sin in ſacra arce ſoluta unitas conjuncta fuerit, æger pro deſperato habendus eſt; & quamvis nonnulli ab hoc triſti malo liberati ſint per venæ-ſectionem, victumque extenuantem, & alia medicamenta generoſa, de quibus ſtatim agemus, è contra ſunt qui fruſtra hiſce tentatis poſt annum, vel plures menſes, eo malo rurſus correpti fuere, & ante ſenectutem morte præventi, quemadmodum & alii per acutas febres, nonnulli verò cum ſani viſi fuerint, ſubitò & ex improviſo per animi deliquium & catarrhum ſuffocativum extincti ſunt. Periculum enim certum repentinæ mortis imminet, ſi hic affectus diutiùs affligat, ſæpiusque redeat. Quodſi à cauſa externa malum oriatur, uti à veneni, ictus, vel plagæ violentia, res quoque periculi plena erit; attamen hoc in caſu non planè deſperandum, ſed cautelâ hâc ſemper Medico opus eſt, ut ſuſpendat in dubiis prognoſticon, ne artis famæ noſtræ elogio aliquid detrahat, & famæ ſuæ prodigus ſit. Tandem hoc malum non tam ſyncope correptis ſolenne, quàm iis, quibus lien tumidus eſt, atro fæculentoque ſanguine ſcatentibus, hypochondriacis nempe. Denique terminatur ut plurimum palpitatio cordis reſolutione, & correctione materiæ morbificæ, quo facto naturalis fermentatio in corde reſtituitur, & Regentes noſtri Microcoſmetor, & Cardimelech liberum regnandi exercitium recuperant, modò, quæ nunc ſequitur, cura obſervetur.

§. 12. Et quidem primus eſt fons *diæteticus*, ex quo Medicus auxilia adfert ægrotanti, quantum verò tum à morbis, tum à morte præſervatoriarum vitium ſit in juſto diætæ regimine, quotidiana docet experientia, & facit huc aureum id dictum *Senecæ*, *Cura Diætetica.*

de brevit. vitæ c.1. *Non accepimus brevem vitam, ſed (per luxum) fecimus, nec inopes ejus, ſed prodigi ſumus, ſicut ampla opes, ubi ad malum dominum pervenerunt, momento diſſipantur, at quamvis modica, ſi bono cuſtodi tradita ſunt, uſu creſcunt.* Quare & nos, ut in omni re, ita hîc maximè in palpitatione cordis obſervanda ſolliciti, nonſolum agemus in genere, ſed in ſpecie deſignabimus, qualem diætam in hoc affectu ſuadeamus, & qualem diſſuadeamus. Ad hanc autem non duntaxat cibum & potum pertinere, ſed hîc, ut notiſſimum eſt, omnes res *nonnaturales* extendi, ex præcedentibus jam conſtat, de quarum ſingularum uſu & abuſu paucis diſſeremus.

Aër ergo eligatur purus, nullis inquinamentis, aut nebuloſis, ſalſiſque, exhalationibus infectus, prout in locis maritimis eſt, qui niſi voto Medici reſpondeat, arte corrigi debet, excedente enim frigore, is calefaciendus eſt fumo fol. laur. juniper. &c. facto, calore vero urgente, is refrigerandus eſt quovis modo, indè licet non loculo, tamen ſanitati peſſimum conſulit, qui

— extremos currit mercator ad Indos,
& inde procellas hujus morbi in ſuum caput, ut cæcius nubes, attrahit.

Alimenta ſunto, quæ probum & laudabilem, nec viſcidum nec ſeroſum, nec tenuem, nec ſalſum acremque ſanguinem & ſpiritus (qualis enim ſanguis, tales ſpiritus) generare valent; quò ſimpliciora enim eò meliora, teſte *Cornelio Celſo*; cibus ergo ſit temperatus, boni ſucci, pro melioris ſanguinis generatione juſcula condiantur croco, macere, cinamomo, aliſque aromatibus tum herbis tum radicibus. Huc quoque conducunt brodia, in quibus radices aperientes aſparagi, ruſc. fænicul. cort. capp. &c. fuerint decocti; chocolatam Indicam in juſculo quotidie exhibitam reperi probatam. Fugiantur è contra cibi flatulenti, craſſi, viſcidi, acres, ſalſi, & exceſſivè acidi, nocet quoque ingurgitatio fructuum hortenſium, lactis, carnium fumo induratarum. Cibi enim hi frigidi & flatulenti per ſe chylum flatuoſum (potius acrem) generant, teſte *Galeno de palp. c. 5.* Salſi cibi maximè hîc obſunt, quia ſero ſcorbutico acriorem addunt ſtimulum, & per conſequens ſanguinis & ſpirituum motum & impetum accelerant, ſcorbutici enim ut plurimum hoc morbo vexantur.

Potus ſit vinum tenue, odoratum, aquâ dilutum, in palpitatione verò calidiore, ubi vini uſus nocet, loco hujus bibat potum cordialem ex corticibus citri, arant. cinamom. paratum, in quem finem conducunt Acidulæ Döngſteinenſes, vel Svvalbacenſes, quorum uſu & nos triſte ſeveri hujus mali jugum excuſſimus. Vitet è contra æger vina generoſa, ſulphure item multo corrupta à quibus furor ſanguinis & ſpiritibus animalibus conciliatur, & cor ad motum extraordinarium ſollicitatur incitaturque, monente quoque *Helmontio*, palpitatio nempe cordis [illegible] helluones exercet, ut & artiſtas diu multumque circa aquas fortes occupatos, quia miaſmatis

ſmatis ſuis ſanguinem attenuant, & ſpiritibus noxam affricant. Nocent quoque hoc in caſu aquæ vitioſæ, ſtagnantesque, & ex hiſce aquis parata cerevifia, flatulenta, non bene cocta, ac lupulata, acida, &c. quæ omnia vitioſum ſanguinem, & conſequenter ſpiritus etiam vitioſos producunt. Æger ergò ex juvantibus & nocentibus cautus factus, ea, quæ noxia videt, vitet, & ſanitati potius quàm gulæ adblandiatur.

Motus corporis ſit moderatus, nimius enim ſanguinem & ſpiritus animales exaltat, furorem ipſis conciliat, & illos facilè ad ſpaſmodicos inſultus excitandos elicit. Sic & *Quies* nimia nocet, vita ſcil. ſedentaria, notante *Helmontio*, qui otioſos palpitatione cordis affligi dicit, quia ſc. chylus non rectè elaboratus in culpa eſt, item quòd ſanguis non rectè actuetur, qui dein ſtagnat, craſſus viſcidusque redditur, & per conſequens acrior & vellicans, hinc quoque non difflantur per tranſpirationem particulæ aliâs evolare ſolitæ, ſeroſæ nempe, aceſcentesque, ſed in maſſa ſanguinea, imprimis circa ſedem Auguſtam, permanent, eam cruditatibus atque excrementis multis maſſæ ſanguineæ & ſpiritibus animalibus in nervis exiſtentibus infenſis, & hunc affectum ſæpiſſimè producentibus, augent.

In procuratione *ſomni & vigiliarum* pro generatione hujus affectus, maximè omninò faciendum illud *Terentii: Ne quid nimis*; & ſemper in recenti memoria habendus Hippocratis Divini noſtri Coi aphoriſmus, ſomnus & vigiliæ modum ſi exceſſerint, malum; ſomnus enim immodicus ſpiritus torpidos, atque ſic ad actiones debitas inhabiles reddit, atque ſimul ſanguinem in motu torpidum efficit; vigiliæ etiam nimiæ ſpirituoſas particulas in maſſa ſanguinea abſumunt, ſicque ſanguinem vapeſcentem, lentum, viſcoſum atq; acrem relinquunt.

Quod *Excreta* ac *Retenta* concernit, illa ad naturæ leges revocentur, aliâs exiſtunt affectûs noſtri authores & fabri; Menſtruorum ergò in ſexu fœminino, & hæmorrhoidum in utroque, atque hæmorrhagiæ narium fluxus inhibiti reſtituantur, ne particulæ vitioſæ in ſanguine retentæ illum variis inquinent impuritatibus, ac planè corrumpant.

Animi pathemata ſeu affectus præſertim *iram*, (in qua etiam aliâs in artubus obſervatur tremor, quidni & in corde, triſtitiam, metum, gaudium inſperatum, Veneris ludibria, inter quæ nuper vir tali actui Venereo operatus, prout mihi retulit, in talem palpitationem cordis incidit, ut niſi receptui cecinisset, ſuffocatus fuiſſet, & alia vehementiora ſedulò fugiat æger, & in quantum poſſibile aliena à ſe putet, magna etenim horum vis eſt in ſanguinem & ſpiritus, inflammationes etiam pariunt, tremores, febresq; mediantibus ſpiritibus accendunt, & neſcio quæ alia mala ex equo tanquam Trojano prodeunt; quantum enim etiam in optimè ſanis noceant, quanta quoque graviſſima inferant mala, quotidiana experientia fidiſſima ma-

giſtra ſerâ hîc peccantium pœnitentiâ abunde ob oculos ponit.

§. 13. *Præmiſſis* his curationem *pharmaceuticam* aggredi libet, initio facto ſecundùm methodum noſtram hactenus obſervatam à Veteribus eorundem pyxidibus excuſſis. Omnium ergò primò *illi*, ſi corpus cacochymicum fuerit, humores naturæ obedientes reddebant *præparantibus*, ut ſunt ſyr. de duabus radicibus, byzant. oxymel ſimpl. compoſ. ſquill. aq. betonic. decoctum aniſi, betonic. fœnic. In melancholicis in hunc finem utuntur ſyrupo de epythim. de lupulis, de pomis, &c. In bilioſa verò conſtitutione, ſucc. limon. acetoſ. aq. lactuc. violar. bugloſſ. roſar. cichor. Quos humores ita præparatos tandem expurgant *Evacuantibus ſuis medicamentis* ex. gr. In conſtitutione calidiore, ſyr. de multiplici infuſione roſar. rhabarb. In melancholica verò diſpoſitione exhibent diaſennam, confectionem Hamech, pilul. Indas. de lapide lazul. ſine quibus eſſe nolo, ſenn. epithym. In caſu verò ubi morbus hic à frigidis & pituitoſis humoribus oboritur, præſcribunt agaricum trochiſc. pil. de agaric. &c. ut plurimum quoq; pro ſummo remedio deprædicant venæ ſectionem, quam ad animi deliquium uſque inſtitutam volunt, in calidiore ſc. conſtitutione; in frigidiore natura cordis eam haud admittentes. Demum materiam heterogeneam quamcumvis ad partes ignobiliores deducere laborant, clyſteribus, cucurbitulis, frictionibus & ligaturis dolorificis, &c. Tandem *cor roborant*, intemperiemq; ſanguinis vel calidam vel bilioſam, vel frigidam aut pituitoſam, ſequentibus medicamentis *roborantibus* dictis, emendant, ut ſunt ſpec. diambr. confect. alkerm. aromat. roſat. theriac. cum aq. bugloſſ. exhibita, moſchus, diamoron, diamoſch. dulc. vinum Hippocr. ſucc. bugloſſ. cort. citr. condit. zedoar. N. M. caryophyll. *Externè* Epithema ex aq. cord. majoran. & ſacculos ex ligno aloes, ſpec. diambr. aliiſque aromaticis paratos applicare jubent.

In calida verò palpitatione, præter ſupra dicta corroborantia conducere ajunt, ſpec. diarrh. Abb. diamarg. fr. diatrion ſantal. Syr. de ſucco granator. acetoſ. de pomis, de bugloſſ. de limonib. cydonior. &c. In hoc caſu externè epithemata ex floribus nymphææ, roſar. rubr. fl. bugloſſ. violar. cum aquis refrigerantibus cordialibus, vel ſacculos iiſdem ſpeciebus repletos parare & applicare ſolent; varia quoq; balſama & linimenta cordialia præſcribunt, ex. gr. ligni aloes, Rhodii, N. M. expr. concinnata. Convenire ajunt omnis fortis palpitationi ſpecialiſſimè Meliſſam, bugloſſam, borraginem, corallia, margaritas, lapides pretioſos, os de corde cervi, ebur, unicornu &c. ex quibus prudens Medicus facili Marte formulas conſcribere poteſt, quibus verò nunc ſuperſedebimus.

§. 14. *Hermetici* in curatione palpitationis cordis ea exhibenda ſuadent quæ ſpiritus vitæ oppilationem tollunt, fumos cachymiales diſcutiunt atque balſamum vitæ maximoperè corroborant; inde Paracelſus aurum præparatum ad ℈j. in aq. lavendulæ per

alcohol

alcohol vini extracta propinandum vult; commendant etiam alii ex ipſorum grege oleum corallorum, tincturas gemmarum, ſaphyr. hyacinth. &c. imprimis auri, ſi ejus gutt. 4. vel 5. cum vino meliſſato porrigantur; nonnulli laudibus evehunt hoc in affectu oleum cinamom. ſuccin. ad gutt. 3. Eſſentiam verò margaritarum in ſyrupo corr. citr. & cum moſcho datam. Sic & *Quercetanus* magni facit eſſentiam ex corde cervi cum ſpir. alcoliſ. chelid. C. C. monoc. cum alkohol meliſſæ, moſch. cum ſpir. vini ther. zibeth. & caſtor. cum menſtruis ſuis extractam. Multi extractum cochinellæ, vel granorum chermes haud malè præferunt confectioni alkerm. tanquam cordialiſſimum. Reliqua & externa, quæ hinc inde apud authores proſtant, & hactenus fide non conſtiterunt, haud libet hic apponere, ne nauſeam pareamus.

§. 15. Sequitur *Helmontius*, qui optime ait cap. 15. de febrib. num. 7. „ Deinde, etſi vegetabilium & animalium eſſentiæ ſint calidæ; illorum „ tamen ſalia volatilia (quæ nunquam „ vidiſtis) ſunt temperata. Adeo, ut „ ſi oleum cinamomi, caryophyll. lavendul. &c. noveris tranſmutare in „ ſalem volatilem, nactus ſis medicamentum temperatum, efficiens „ quantum de iſtis ſimplicibus ſperari „ poteſt in palpitatione cordis. Hoc in caſu ille quoq; magni facit *Opiata*, obſervavit enim cap. 9. de *lithiaſi* §. 17. quendam Chymicum dudum circa aquas regias commoratum, incidiſſe in palpitationem cordis terribilem, tandem in dolores brachiorum, cui & os in latus dextrum fuit convulſum, noctes quoq; paſſus eſt inſomnes, cum brachiorum doloribus profundis, atq; inſigni macie correptus, propter aquarum conceptas pōticitates, fruſtra interim ad affectum hunc tollendum quælibet tentabantur exteriora remedia, ſolo verò laudano per dies 13. exhibito plane reſtitutus ſit æger, habitum dein mox atque priſtinum robur recuperavit; de quibus & vide inferius criſin noſtram.

§. 16. *Williſius* cum cordis palpitationem vel à ſanguinis; vel ab arteriarum cordi appenſarum vitio dependere ſtatuat, & cauſas multiplicas alleget, proin etiam *curationem* diverſimodam inſtitui debere aſſerit. Quando ergò hic affectus à ſanguinis vitio procedit, intentio erit therapeutica, ſanguinem vitioſum nimis aquoſum nempe accendere, & ad meliorem efferveſcentiam & craſin exaltare, ejusq; principia activa depreſſa aut diminuta augere, in quem finem ipſe commendat medicamenta *ſpirituoſa*, item *ſalina*, *ſulphurea*, & maximè imprimis *chalybeata*, ſunto formulæ ex anthoris gazophylacio:

℞. *Tinctur. antimon.* ʒ ß.
Martis aperitiv. ʒ jß.
M. d. ad vitr. exhibeatur in ſeq. julapio ad gutt. 20 bis de die.

℞. *Aq. fol. ari* ℥ iij.
puleg.
hyſſop. ana ℥ ij.
lumbricor.
mirabilis ana ℥ j.
ſacchar. roſat. ʒ ß. *M. d.*

Quodſi verò affectus hic ab arteriarum obſtructione & polypoſis con-

cretionibus ortum ſuum habeat, conducent medicamenta *ſalina*, & ex ſale volatili præſertim parata, ut ſunt ſpir. ſalis, ſal. armoniac. & ope hujus cum milleped. vel aliis volatilioribus parata tinctura, ſpir. C.C. fuligin. ligni guajac. buxi &c. Sin affectus excitetur à nimia effervеſcentia, & acrimonia ſanguinis, tunc & ipſe venæ-ſectionem inſtituendam præcipit, ſimulque alia julapia cordialia temperata & refrigerantia præſcribit. Quia verò Nob. Author hanc affectionem ſæpius *convulſivam* eſſe arguit, ea propter ſuadet, & intermiſcet reliquis *antiſpaſmodica*, & quidem ſpecifica longâ ipſius experientiâ nobilitata; eſto formula:

℞. *Spir. ſuccin.*
ſal armoniac. ana ʒ jſ.
tinct. antimon. ʒ ij.
M. D. ad gutt. 15.

In julapio vel aqua appropriata, imprimis ſequente exhibenda:

℞. *Aq. cinamom. bugloſſ.*
cord. cerv. ana ℥ jß.
cord. H. Sax. ℥ j.
confect. alkerm. c. ʒ jß.
perlar. prap ʒ ß.
ſal. volat. C. C. ℈ ß.
ſyr. perlar. Zvvelfer. ℥ j. *Miſc.*

Tandem frictiones, cucurbitulas, ligaturas, hirudines, fotus unguenta, emplaſtra, epithemata, ex cardiacis, aromaticis parata Medico prudenti concinnanda & applicanda commendat.

§. 17. *Sylvius*, ſi palpitatio cordis à viſcoſo & acri humore exſurgere videatur, præſcribenda monet medicamenta *alterantia, incidentia* nempe, & *acrimoniam temperantia*, in quem finem ſeq. junioribus Medicis revelat:

℞. *Aq. cinamom.*
meliſſ.
borragin. ana ℥ j.
ſyr. borrag.
bugloſſ.
card. bened. ana ℥ ß.
ſpir. vitriol. Mart. ℈ ij.
F. Mixt. cochleatim ſæpius aſſumenda.

Ad humorem autem iſtum viſcoſum, ac pituitoſum acrem educendum ſuadet purgantia, omnibus verò aliis præfert pilulas ex gumm. quæ optimè glutinoſ. ſolvunt humores, injiciuntq;.

℞. *Gumm. galb. acet. ſquill. ſolut. & iterum inſpiſſat.* ʒ ß.
vitrioli Martis ad alb. calcin. ℈ j.
Reſin. jalapp. gr. xv. *M. f. pil. n.* 30. *pro duabus doſibus.*

Superbibendo poſt horas duas juſculum, in quem finem ſequens & commendat apozema:

℞. *Rad. apii* ℥ j.
ari ʒ j.
raſur. lign. ſanct. ℥ iij.
baccar. laur. ʒ ij.
pulp. colocynth. ʒ j.
ſem. carvi ℈ ij.
cort. arant. ʒ ij.
Coq. in ſ. q. aq. font. in colat. ℥ xxx. *diſſolv. ſyr. roſar. ſolut. cum ſenn.* ℥ iij. *ſpir. vini rectificat.* ℥ ij. *M.*

Sumat æger hujus apozematis ℥ iij. Extra paroxyſmum curat hunc affectum ſenſim per alterantia & evacuantia lenientia, ſæpius exhibenda aliiſque ſpecificis maritanda, in calidiore verò caſu venæ-ſectionem & cucurbitulas haud ſpernit.

§. 18. *Carteſiani* affectum hunc oriri, ceu diximus, vel à ſanguine nimis viſcoſo

viſcoſo, vel à nimia ejus rareſcentia, vel à coarctatione ventriculorum ſpaſmodica ſtatuunt. In priore ergò caſu indicatio therapeutica erit, ut viſcoſus ſanguis volatiliſetur, in quem finem *diaphoretica*, & ſalia volatilia quæcumvis tanquã generoſa admittunt, ex. gr.

℞. *Mixtur. ſimpl.* ʒiij.
Eſſent. anodyn. confort. noſtr. à ℈ß. *M. d. in vitro.*

Vel ℞. *Tinct. bezoart. Michaël.* ʒjß.
antimon. ℈j.
Eſſent. opii ambrat. gutt. vj.
M. d. ad vitr. doſis eſt gutt. x.

Hic & conducet pulv. diaphoret. Nobil. *Cranii* ex antimon. & caphur. parat. Conducet & hic decoct. ex lign.

Secunda indicatio curationis eſt, ſanguinem nimis rareſcentem, & effervеſcentem corrigere per venæ-ſectionem & incraſſantia, ponderoſa nempe medicamenta, indè ſequens electuarium haud inconveniens erit:

℞. *Conſerv. roſar.*
borrag.
bugloſſ. ana ℥j.
confect. de hyacinth. ʒij.
alkerm. ʒj.
tinctur. corallor. ℈j.
ſpec. de gemm. frig. ℈iiij.
oſſ. de cord. cerv. ʒß.
lapid. hyacinth. prep ℈j.
ſyr. acetoſit. citr. q. ſ.

F. Electuarium, de quo capiat æger per vices quantitatem nucis caſtaneæ, vel ſequentem pulverem:

℞. *Margarit. or. prep.* ʒj.
C. C. uſt. prep ʒiij.
oſſ. de cord. cerv. n. x.
lapid 5. pretioſ. ana ℈ß.
ſantal. citrin. ʒj.

M. f. pulv. ſubtiliſſ. detur à ℈j. ad ʒj. in ſequenti vel alio vehiculo.

℞. *Amygdal. d.* ℥ß.
ſem. melon. ʒij.
aq. cinamom. ℥j.
bugloſſ.
ceraſor. nigror. ana ℥iij.
adde julap. roſat. ℥j. *M.*

Tertia ipſorum indicatio therapeutica eſt convulſivum motum cordis ſiſtere, in quem finem ſuadent ſæpius nominata antiſpaſmodica cardiacis commixta, quæ ex noſtra ſane ſubſequente cura videre poteris.

§. 19. Reliquum eſt ut & noſtram ſententiam de cura proponamus; nos ergò ne ſine diſcrimine, Empyricorum de more, remedia præſcribamus, qui uno collyrio, prout ſonat adagium, omnes ſanare morbos ſatagunt, juxta Medicorum Dogmaticorum cynoſuram, medendi, inquam, methodo utemur, & juxta hujus indicationes curam inſtituemus, quantum poſſibile, quorum tres ſunt, *Curatoria* nempe, quæ in paroxyſmo potiſſimum malum abigere jubet, ſicque cor & arterias ab extrinſeco incurſu & ſubſultu liberare ſolet. 2. *Praſervatoria*, quæ extra paroxyſmum cauſas reſpicit. 3. *Vitalis*, quæ vires hîc valdè ſæpius labeſcentes reſpicit. Quoad primã indicationem, depromimus varia medicamenta, tum ex pharmaceutico. Ex chirurgico verò fonte phlebotomiam præ aliis præſidiis commendamus, quâ plures, obſervatâ tantùm victus ratione, perfectè reſtituti ſunt, teſtibus *Avicenn. Galen. Horſtio*, aliisque; tundi ergò poteſt vena brachii, vel pedis, & ſanguis ad quinque vel plures uncias emitti; ſi quis

quis timidus eſt, ejus loco cum Rhaſe cucurbitulas ſcarificatas & dorſo affixas ſuadeat. Quod ſi, ne ſic quidem affectus ceſſaverit, arterioſum & ſpiritibus plenum, ſubtiliſſimum ſanguinem, ac ſerum volatile in arteriis potiùs abundare judicemus, ſectionem arteriarum, præſuppoſito tamen perito arteriotomo & ubi ad manus liquor ſtypticus Anglicus, admittimus, & indè maximum commodum hactenus vidimus. Sic & *infuſionem* cum Nobiliſſ. *Ettmüllero*, Amico noſtro colendiſſimo, non quidem contemnimus, ſed cùm hactenus homines moroſi, atque inſcii non facilè hanc admittant, & Medici etiam novo hoc invento non facilè famam ſuam exponant hactenus cum maximo damno inventum hoc haud ad partes vocatur. Sequitur nunc fons pharmaceuticus, ex quo generoſiora depromuntur remedia, & indicationibus jam cognitis feliciter inſtituitur curatio. Primò acre illud, ſive acidum viſcoſum, & aliquando volatile peccans, debet corrigi, præcipitari & quovis modo eliminari & emendari; in quem finem conducunt omnia illa, quæ ſpecificâ vi prodeſſe hactenus ab authoribus compertum eſt, ut ſunt, ut ſunt margaritæ, C.C. uſt. præp. terra Lemnia, fragmenta lapid. pretioſ. bezoart. Eſto in tyronum gratiam una atq; altera form.

℞. *Eboris præp.* ʒij.
C.C. præp.
corall, ana ʒj.
margarit. occid. præp. ℈j.
lapid. Smaragd. ℈ß.

M. f. pulv. ſubtiliſſ. in ſequenti, vel ſimili mixtura exhibendus:

℞. *Aq. meliſſ.*
borrag.
bugloſſ. ana ℥iij.
rub. idæi.
cinamom.
cord. H. Saxon. temp. an. ℥ij

M. d. ad vitr. & edulcoretur julapio roſato vel ſaccharo ad gr.

Si hæc cuncta velis efficaciora reddere, quo ſimul pituitam viſcidam, ac tenacem infringas, & fluiditatem concilies, adde Sal volat. C.C. ſeu ſal volat. noſtr. oleoſum, v.gr.

℞. *Aq. bugloſſ.*
cinamom.
meliſſ. ana ℥ij.
eſſent. ambr. ʒß.
ſal. volat. oleoſ. noſtr. ʒß.
ſyr. perlat. ℥j. *M.*

Hoc in caſu conducunt quæcunq; aromatica, ſalia volatilia, ex cinamomo ſc. & ambra parata; ſic & ſpermaceti in abſorbendo omni hoſtili acido palmarium remedium. In quem finem & egregiè conducit tinctura corallor. cum ſale tartari volatil. parata ad gutt. 13. exhibenda.

Sedato aliquomodo paroxyſmo, tunc lenientia & acrimoniam acidam, flatuum matrem, corrigentia ac diſcutientia magni uſus ſunt, v. gr.

℞. *Extr. rhabarb.* ℈j. *vel melanagog.*
maſſ. pil. aloetic.
marocoſt. ana ℈ß.
croc Martis aperient. gr. iij.
elix. propr. antiſcorb. q. ſ. f. l. art. pil.

Vel ℞. *Maſſ. pil. tartar. Querc.*
de gumm. ana ℈ß.
vitriol. Martis gr. iij.
cum tinct. tartar. q. ſ. f. pilulæ.

Vel cui forma apozematis libet, ſeq.

℞. *Rad.*

℞. Rad. 5. aperient.
cort. rad. cappar.
tamariſc. ana ℥ij.
herb. capillar.
cuſcut. ana M. ß.
fl. cordial. ana p. j.
ſem. fœnicul. ℥ij.
polypod. q. ℥vj.
tartar. crud. ſplend. ℥ß.

Coq. ex aq. & vin. ana q. ſ. in colat. lib. jß. infunde per noctem calidè rhabarb. elect. ℥ß. expreſſ. mediocriter factâ adde

Extract. Cuicopharmac. ℥ij.
ſyr. de pomis Regis ſapor. ℥ij.
aq. cinamom. bugloſſ. ℥ß. *M.*

Riverius commendat rhaponticum verum exhibitum ad ℈ij. Vel ſequens pro vino medicato parari poteſt:

℞. Rad. 5. aperient. ana ℥j.
rhabarb. ℥iij.
fol. ſenn. ſ. ſ. ℥j.
fl. 3. cord. ana p. ij.
cort. citri.
cinamom. ana ℥j.
ſem. fænicul. ℥ij. *M.*

Vel fiat infuſum rhabarb. addito tamen ſale tartari, vel alio ſale alkaliſato; eſt enim ejuſmodo ſal inſtar clavis, qui medicamentum reſerat, ex cujus additione & rhabarbarum melius reſolvitur, quod aſſertum probatur per id, quod aqua cui infunditur nanciſcatur colorem rubicundum, quod à ſolo rhabarbaro infuſo non fit.

Poſt hæc ad reliquias viſcidas incidendas & diſcutiendas, acidumque ſimul abſorbendum, locum inveniunt commodum *diaphoret.* eſto formula;

℞. Antimon. diaphoret.
C. C. ſine igne præp. ana ℈ß.
Magiſt. ſpinar. viperar. gr. v.
M. f. pulvis.

Horſtius Tom. 2. pag. m. 481. habet ſpirit. theriacalem ſatis egregium; ſic aqua theriacalis camphorata aut tinctura opii ejus vices implebit.

Vel ℞. *Aq. card. bened.*
ſcorzoner.
ſcabioſ. ana ℥j.
C. C. ſine igne præp. ℥ß.
pulv. bezoard. Senn. ℈ß.
confect. alkerm. c. ℈j.
ſyr. corall. q. ſ. M.

Si ſuſpicio adſit, malum hoc ortum ſuum habere à ſanguinis nimia efferveſcentia, à ſalibus heterogeneis & ſylveſtribus, in ſero ſeu ſanguine turbam excitantibus, prout id ſe manifeſtat aliquando per puſtulas in pectore, & alibi exiſtentes, tunc præter venæſectionem commendamus, temperata *cardiaca*, ſimulque *anti-ſcorbutica*, in in quem finem conducet ſequens vel ſimile deſtillatum:

℞. Rad. ſcorzon.
borrag.
bugloſſ.
filic. mar. ana ℥j.
fol. ceterach.
acetoſ.
rut. mur.
trichoman.
fl. calendul.
borrag.
bugloſſ.
trifol. fl. cærul.
geniſt.
anagallid. ana M. j.
Raſur. C. C. ℥vj.
pom. citr. & aurant. ana n. j.

Minutiſſimè inciſ. ſingula ingredien-

ria infunde vini lib.iij. & ſeri lactis caprill. lib.j. per 2. dies & noctes, poſtmodum adde Succi beccabun.card. bened. ana lib.ß. l.art. ex vitreo organo deſtill.& ſerva.

Hujus deſtillati aſſumatur ℥jß. cum ʒß. confect. alkerm. ſingulis matutinis & veſpertinis horis.

Vel ℞.*Succi bugloſſ.*
acetoſ.
card. bened.
beccabung.
borrag.ana lib.j.
*fol. meliſſ. citrat. M.*iij.
ſantal. citrin. ʒiij.
ligni aloes ʒjß.
*cinam.*ʒj. *infund. & deſtill. l.a.*

Vel præſcribatur tale vel ſimile in forma Electuarii:

℞.*Conſerv. rad. bugloſſ.*
cort.citr.ana ℥ß.
roſar.rubr.
anthos ana ʒvj.
C.C raſ.
eboris ana ʒß.
margarit.prap. ℈ß.
croc. Mart.
*ambr. gryſ. ana gr.*vj.
c.ſyr. granor. cherm. f. Electuar.

Vel in forma pulveris:

℞.*Lapid prunell.* ℈j.
camphor.gr. iij. *M.*

Vel ℞.*Conſerv.roſar.rubr.*℥ij.
pulp. citr.℥iijß.
cort. citr.cond. ℥ß.
confect alkerm. ʒj.
margarit.prap.℈ß.
ſpir. ſalis dulc. gutt. xxv.
ſyr.rub. idai q.ſ.f. Elect.

Conducent & hîc rotulæ ex acido citri, limonum aut ribeſium cum ſacch. paratæ, additâ confectione alkerm:

Vel in forma pulveris:

℞.*Spec. diamarg. fr.*
el. de gemm. fr. ana ʒj.
de hyacinth ʒß.
M.f.pulv. pro aliquot doſibus.

Omnes aq æ frigidæ cordiales apud Practicos proſtantes ad partes vocari poſſunt, præſertim ſequens, & apud Veteres laudatiſſima in omni palpitatione cordis.

℞.*Cord.porc.n.*ij.
*cervin.vel bovin. n.*iij.
galang. maj. & min.
ſem. baſilic. ana ℥ß.
maceris ʒiij.
fl. borrag.
bugloſſ. ana p. ij.
anthos p. j.
Infundant. in vino Malv. & l.a deſtill.

Hoc in caſu verò nihil excellentiùs, nihil validiùs & utiliùs reperi, quàm acidulas Swalbacenſes, quæ omnem implent paginam, ad quas ægros ſuos mittere poſſunt Medici conſcientioſi. Sæpius hoc in affectu in urina conſpiciuntur arenulæ lateribus urinalis adhærentes, hoc in caſu præter jam dicta & conducent diuretica, ex.gr. ſpir.ſalis, lapid.caner, liquor ſplenet.Schröder. è tartaro & nitro paratus. Præterea cùm à nobis in antecedentibus dictum ſit, palpitationem cordis ſæpiſſimè, niſi ſemper oriri ob nervos & fibrillas cor & arterias ambientes ſpaſmodicè contractas, indeq; ſanguinis motum è corde plus minusve liberum efficientes, & ventriculos cordis coarctantes, in quo caſu medicamenta antiepileptica, vel ad alios motus ſpaſmodicos proficua, cum cardiacis juncta,

cta, exhiberi poſſunt, imprimis verò *opiata*, quæ aliis palmam ſæpe præripiunt, prout exemplum novimus, quod nempe civis Hanovienſis ſolâ per vices tamen exhibitâ, theriacâ cœleſti Hanovienſi feliciter ab hoc malo liberatus fuit, & adhuc ab eo immunis vivit. Sit una atque altera formula;

℞. *Marg. præp.* ℈ß.
ſalis ſuccin. volat. gr. viij.
theriac. cœleſt. gr. iiij.
M. f. pulv. pro una vice.

Vel ℞. *pulv. ceph. noſtr. vel Mich.* ℈j.
oſſ. de cord. cerv. ℈ß.
ſalis C.C. vel ſang. human. gr. vj.
M. D.

Si magis volatilia odorata placeant, adde aq. deſtill. ambram & moſchum in roſtro alembici. Aliquando humor glutinoſo-ſalſus è latibulo aliquo ſolido in ſanguinem defertur, & tum *Capivaccius* applicat leniter adſtringentia, ut eſt maſtix, &c. Si palpitatio hæc à conſenſu reliquarum partium, uteri, lienis, hypochondriorũ, oriatur, tunc & ſimul his proſpice partibus læſis, in quem finem conveniunt chalybeata ſic enim unâ fideliâ plures dealbabis parietes; ſi verò affectus excitetur à concretionibus polypoſis intra cordis ſinus exiſtentibus, tunc cum Experientiſſ. *Williſio* ad *ſalia volatilia* non ſatis hoc in caſu laudata medicamenta confugimus. Si à vermibus, conveniunt medicamenta ex naſturtio aquatico, & miſcenda ſpecifica cordialibus; ſi à cauſa maligna convenit ther. cœleſtis & ſmaragdina; ſi à terrore, conducit venæ-ſectio. Quod Topica, ſeu localia externa, concernit, carpis ſc. & cordis regioni applicanda, illa namque magnum afferunt ſolatium, unde theriacam *Andromachi* tanquam efficaciſſimum remedium, in Maximiliano Imperatore, cui malum hoc ſolenne erat, expertum laudat *Mercurialis*. Sequens linimentum verò præſcribit *Riverius Prax.* med. l. 8. c. 2.

℞. *Ung. roſat.* ʒij.
ol. cinamom.
caryophyll. ana gutt. iiij.
moſch.
ambr. ana gr. iij.

M. f. liniment. quo illinatur regio cordis, ſed abſtine ab his ſuaveolentibus in mulieribus. Optimus etiam fit balſamus cordialis ex oleo meliſſæ, citri & carbunculi. Meliùs ſacculi ex ſpeciebus cordialibus confecti cum aqua meliſſæ vel alia cordiali applicantur. Vel ſequens cum panno ſcarlaceo applicetur Epithema:

℞. *Aq. fl. Naphæ.*
carfunc. ſolar.
meliſſ. c. vino ana ℥ij.
acet. fl. tunicæ ℥j.
croc. ʒß. *M.*

Vel magis frigidum Epithema in caſu vulgò calidiore:

℞. *Aq. cord. fr.* ℥j.
bugloſſ.
roſar. ana ℥j.
acet. rub. idæi ℥jß.
confect. alkerm.
ſpec. diamarg. fr. ana ʒj.
M. pro Epithemate.

Cor ſuillum valdè à quibusdam laudatur, ex quo nonnulli quoque aquam deſtillare ſolent; ſic & ſpiritus cordis bovini & cervini magnipenditur.

CAPUT VII.

De

ANIMI DELIQUIO.

§. 1. SYncope, aliâs deliquium, vel leipopſychia, animi eclyſis, lypothymia; *Aurelio* ſolutio naturæ, defectio; *Seneca* conciſura; *Paracelſo* cordis paralyſis, & fulmen Microcoſmi; Scaligero ſpirituum ſubtractio; Deſcribi poteſt, quòd ſit microcoſmi eclypſis, ſeu præceps virium defectus, ex ſpirituum luminoſitate, & irradiatione extincta, & Cardimelechis ab officio ſuſpenſione, à nimia ſanguinis diſſolutione, quandoq; ab ejuſdem nimia coagulatione, orta. Ex data hac definitione apparet, quòd hic affectus, quamvis ſit ſat violentus, ex occaſione parvi momenti inopinantem adeò dejicere ſoleat, ut mors præ foribus videatur eſſe. Differentias quod concernit, animi deliquium vulgò dicitur fortius malum, quam lypothymia, indeque diverſitas nominis orta eſt, id quod tamen ideo neceſſarium non fuit, quia, vel ex ipſorum ſententia, non niſi gradibus differunt. Conſequuntur ſyncopen duo præcipuè ſymptomata, frigiditas totius corporis, & ſudor frigidus, qui inde ſyncopticus dicitur. Pulſus defectio, & ſenſus motusq; privatio concomitantur, id quod *Curtius* haud obſcurè innuit dum *l. 2. n. 38.* inter alia ita memorat: Animus, qui in ardore pugnæ corpus ſuſtentaverat, *liquit*, *ſubitoq;* ex omnibus membris profuſo ſudore arboris proximæ ſtipiti ſe applicuit. Illud malum (quod rarius ſolum, ſed utplurimùm aliis morbis aſſociatũ eſt,) in multis chronicis morbis, ad mortem terminantibus, oritur, partim ob defectum ſpirituum animalium, in cor non amplius influentium, partim ob alkali in corde inexiſtentis inopiam, & potius acidi copiam ſanguinem planè coagulantis, & per conſequens cor & Regem ſuffocantis, prout inferius, ubi cauſis litabimus, plenius apparebit. Cardiacam & ſyncopis ſpeciem nonnulli nominant, quâ tamen in re benè diſtinguendum eſt, inter ſyncopen eam, quę per *eſſentiam* dici ſuevit, & eam, quæ per *conſenſum* oborta vocatur. Superiùs diximus, quòd ſe offert diſcrimen non tam ſpecierum, quàm graduum, horumq; reſpectu animi defectionem aliam eſſe infimi gradus, diciq; *Eclyſin*, aliam mediam, nominariq; *Leipothymiam*, aliam denique ſupremi gradus, vocarique *Syncopen*, quæ tamen, ceu dictum, ſub uno comprehendimus.

Definitio.

Differentia

§. 2. Atque ex modo dictis facili Marte colligi poſſe videtur ſyncopes ſubjectum, quod cõmuni Authorum calculo dicitur *cor*, ſanguinis ille fons, quatenus in hoc primordia naturæ igneæ continentur & ſervantur. Aliis eſt cerebrum, per id probantibus, quòd ſubitus animalis potentiæ caſus ob retrocedentes ſpiritus animales ad ipſum cerebrum contingat; hincque inſtrumenta ſenſus & motus ſpiritibus deſtitùta ſuas exequi actiones neutiquam valeant. Verùm enim verò ſi id fiat

Pars affecta.

cum

Digitized by Google

cum limitatione *ſubjecti* mali, & cauſæ, illico quilibet ex his facilè ſe extricare poterit; ſpiritibus enim retrocedere neceſſe eſt, ſi ſanguis in corde planè obruatur. Nonnulli ſunt, qui & *ſtomachum* pro ſubjecto principali agnoſcendum putant, inter quos primus eſt *Helmontius*, quàm rectè id autem cenſeat, ex *Galeno l. 5. loc aff. c. 2.* abunde videre licet. Nos verò partem primariò & principaliter affectam in lypothymiis cor eſſe autumamus, utpote in quo optimus maximus reſidet, & cum vicinis ſuis Regibus Microcoſmetore & Bithniinalca amicitiam colit, unde uno perturbato alter compatitur, ea propter, ut cum vulgo loquamur, ſi fermentatio inhibeatur, etiam ſpirituum influxus Microcoſmetore ceſſante denegatur ad cor, & vice verſâ, minus verò principalis pars ex noſtro calculo ſunt arteriæ, per quas ſanguis permeat. nec ulli dubitamus, quin per conſenſum & reliquæ partes compati, & ſępe materia peccans cordi ex iis ſubminiſtrari poſſit.

Diagnoſis. §. 3. Sed miſſis his præliminaribus, curſus noſtri filum ſequuturi ad reliqua, Diagnoſin ſc. concernentia, pro inſtituti ratione exponenda accedamus Signa ergo imminentis ſyncopes ſunt, præſertim in aſſuetis, improviſa anxietas animique perturbatio, capitis gravitas, vertigo, alieni & varii coloris viridis & flavi (grün gelb) ante oculos obſervatio, coloris faciei, itemq; & pulſus repetita ſępius immutatio. Nullus enim affectus morti os humerosq. ſimilior eſt, quàm hic noſter, facie enim eſt homo pallidâ, ita ut extremæ corporis partes frigeant, ſudor adſit ingratus frigidusque, anxietas ſuboriatur; tandem ita animus delinquit, ut corpus ſentiendi, movendiq vi illico deſtituatur, ſtans cadat, & manus plicabiles maneant. Præterea tenebræ oculis offunduntur, vertigo adeſt, quam impotentia loquendi ſequitur, & reſpiratio penè ceſſat, palpebræ concidunt, pulſus interdum nullus, ſæpius rarus, obſcurus, & quaſi plane abolitus, & formicans percipitur, extrema, ut manus, pedes, naſus & auriculæ, ceu diximus, perfrigerantur, ſudor frigidus in temporibus, cervice, & pectore, aliquando per totum prorumpit corpus, quod extremè debile & impotens eſt ſyncopes verò virginum uterinæ (nam inde exſurgunt ipſis plerumque deliquia, obſervante Helmonte) ſe indicant per anxietates, & anhelitum ferè extinctum, pulſu tamen ſemper debiliore. & ferè exſtincto exiſtente, qualem abolitionem pulſus & reſpirationis Sylvius pro ſigno pathognomonico ſyncopes habet; & circa eandem rem mirum caſum nos non ita pridem in vetula obſervavimus, in qua per 3. dierum intervallum ante mortem planè nullum pulſum in carpis manuum ſentire potuimus, & tamen adhuc loqui valuit.

§. 4. Unde-nam tam ſeverum malum verò, quod in ſyncope experiri coguntur ęgri proveniat? jam proximum eſt, ut inquiramus. *Cauſa* *Veteres Galenici* cauſam immediatam eſſe ſpirituum vitalium defectum, imminutionem & privationem, non totalem (quæ mortem ſubitaneam aliâs inferret) ſed tantum, ut ne vires cordis penitus diſſolvantur, reſiduos ſpiritus è corpore re-

trocedere ſubitò, & in cor affatim concurrere cogantur, quæ retroceſſio ſpirituum concentratio ipſis vocatur. vid. de his *River, c.1. de ſyncop, l.8.* addentem, quòd quatuor modis defectus ſpiritus vitalis accidat, vel quia ſpiritus non ſufficienter generantur, vel generati diſſipantur, & evacuantur, vel alterantur & corrumpuntur, vel deniq; ſuffocantur; ſunt ergo ſyncopes cauſæ, frequenter vigiliæ atque immodicæ, triſtitia, ira, magna anxietas, timor gravis, dolor acerbus, febres acutæ, in debilioribus quoque febres intermittentes, prolixæ, immodicæ corporis inanitiones per inediam, labores, vomitiones, ſudores, diarrhæas, ſanguinis evacuationes nimias, per aquæ in hydrope vacuationem ſubitò factam. Frequenter quoq; hunc affectum exoriri contendunt à copia craſſorum, crudorum, putridorum, acrium, mordaciumque ciborum, ac humorum in corpore ſtagnantium, qui aſſiduâ mordicatione velliceant, ut illi ajunt, os ſtomachi, & vias ità obſtruunt, ut à motu intercipiantur, non ſecus atq; fit in reſpiratione prohibita, ſicque ſyncopen ut plurimum excitari poſſe ſtatuunt. Aëris quoq; ambientis malitia, & ſævitia inſalubris, nec non venenatus humor, vel vapor ex aliqua corporis parte, vel intrinſecus cordi aut ventriculo communicatus, item inflammatio, & reliqua hujusmodi, quæ immodicè alterare vel corrumpere poſſunt cordis, vel ſtomachi, vel ſpirituum temperiem, ſyncopen ſæpiſſimè inducunt, cùm virium robur conſiſtat in eorundem partium bona conſtitutione; ſpiritus quoque ſoli prædicto modo læſi, malum hoc principibus partibus illisque conſentientibus communicant, earumque temperiem infringunt, & ſic affectum hunc excitant.

§.5. *Paracelſus* verò cauſam hujus mali ortum ſuum habere putat à *ſynovia* (quæ ipſi eſt ipſa radix & eſſentia vitæ) à corde ſeparatione, quâ mediante ſalutaris ſtella, interpoſitis nebulis craſſis, eclypſin patitur, hincque tota vitalis regio tenebris horribilibus & lethiferis umbris circumfunditur. Sic quoq; hunc morbum per conſenſum, ab ore ſc. ventriculi, (unde dicitur ſyncope, vel cardiaca, vel ſtomachica) itē ab utero, ex tetris nempe vaporibus ad cor tranſmiſſis, exoriri poſſe defendit.

§.6. *Helmontius* in benè multis *Paracelſum*, utut aliâs hujus principia chymica exſibilet, velut ſub larva quadam æmulans, prout ea, quæ *in tract. compl. miſt. element. figment.* nomine inſcripto *n.41.42 &c.* alibique habet, ſi ritè examinentur, ſatis ſuperq; oſtendunt, ſcribit ſpir. vitæ noſtræ arterialem de natura *Gas* eſſe, h.e. eſſe lumen & balſamum præſervantem à corruptione; quod in palpitatione, ſyncope, ac lypothymia cernitur. Etenim quantum colori vivido, lumine vitali, humidoq. carnis habitui deperit, vultusque ſtatim rugoſior concidit, mox à præfatis paſſionibus; ſpiritus enim, qui antea placido robore velut omnia vivificabat evolat mox, atq; alienâ aurâ ſubactꝰ mutatur. Pergit ipſe, ſiquidem Archeus in ſe ſit *Gas*, de natura ſalis balſamici, ſi aurâ alterius ſalis obviam reperit prout ſe armoniacus, dum obviat ſpir. ſalis petræ) facilè per poros atque confeſtim diſſlabilis, muniorum agen-

Digitized by Google

agendorum atque familiæ oblitus eſt; neque enim in guttas cogitur, eò quod ex ſanguine arteriali paratus. Si quid ſub deliquiis, & morte ſudoris exhalat, cruoris eſt liquamen, non ſanguinis arterialis. Gas ergo vitale, quia lumen eſt atque balſamus, præſervans à corruptione, incepit ſolari lumini adæquari, poſt deliquia verò præfata cæterorum membrorum innati ſpiritus, velut fumigantes prorſus à ſolari cordis lumine accenduntur, prout fumus candelæ exſtinctæ, alteri9 flammam attingens, hanc ad exſtinctum lychnium per medium deportat, quandoque ſpiritus vitæ noſtræ, cum *Gas* ſit potentiſſimè & celerrimè à quovis alio Gas afficitur, propter eorum nempe contactus immediatos. Qui ipſe & cauſam hujus morbi accuratius explicat in *tr. ignot. Act. Regim. n.26.* ubi dicit, *in ſyncope eſſe venenum anodynum, diſperſivum ſpirituum, hincq; tollens ſtatim ſenſum ac motum*, quod venenum ſæpè in ſtomacho latere alibi docet, & quidem ejus orificio, tanquam in centrali puncto atque radice, principioque vitæ, digeſtionis ciborum & diſpoſitionis eorundem ad vitam.

§.7. *Williſius* ſupponit non ſolùm accenſionem, ſeu deflagrationem ſanguinis, (quâ mediante ſupplementa pro ſpiritibus è ſanguine quotidie decedere exiſtimat) ſed & fermentum nitro-ſulphureum, à quo flammam revera accendi autumat, (quod ipſum tamen negat Lovverus de corde) licet enim, ut ille diſſerit, in maſſa ſanguinea particulæ ſulphureæ exiſtant, propter copioſas tamen aquoſas particulas ſanguis deflagrare neſcit; verbo hanc actualem deflagrationem à Williſio defenſam abſque omnimoda vitæ deſtructione fieri non poſſe ſtatuit. Ipſe verò Williſius cauſam hujus affectus latere cenſet vel in ipſo ſanguine quatenus non ſatis accenditur nec cum vigore circulatur, h.e. quod cruor ob particulas ſulphureas nimis deflagratas, aut depreſſas ferè vappidus & effœtus evadat, proindeque parcus in corde & pulmonibus accendatur, cui ſæpius accedit, quòd regimine animali etiam fatiſcente, cor pleniore ſpirituum influxu deſtitutum, ſanguinem, quò vegetius efferveſcat & accendatur, non ſatis exagitet, prout in multis languidis, ægritudine diuturna defunctis, vel hæmorrhagias, aut evacuationes magnas paſſis, aut ſenio confectis obſervare licet. Sic & quod ſanguis nimiùm in corde accendatur, cauſam hujus affectus quoque eſſe poſſe *Ipſe* defendit, & per id probat, quod ſanguis ob particulas ſulphureas nimis ſolutas, & in efferveſcentiam actas, plus debito accendatur, indeq; calor nimis intenſus producatur, imprimis ſi ab aëre non ſtatim ventiletur, prout id docent febres acutæ, aliiq; morbi calidiores, nec quoq; negat, quod & affectus hic aliquando oriatur à denegato ſpirituum animalium influxu.

§.8. *Sylvius* ferè cum *Williſio* ſentiens, præſupponit vitam noſtram naturalem dependere à conſervatione ignis, calidiq; innati in corde perpetuati, & quaquaverſum unà cum ſanguine ad partium ſingularium vivificationem ſparſi, quem ignem accendi exiſtimat per fermentationem ſanguinis in corde, à bilis ſale lixivo & volatilis oleoſo,

oſo,ut & ab alio ſpiritu acido ortam, ſive ſit lympha, quam ſupponit eſſe acidam, ſive ſuccus pancreaticus, modo ſanguini commixtus ſit, quando ergò ceſſat hæc in corde effervefcentia, tunc deſinit in corde accendi vitalis ignis, ſanguis quoq; non amplius tunc rareſcit, nec cor ad ſui contractionem irritatur, nec contrahitur, nec magis in arterias propellitur, nec arteriæ expanduntur, per conſequens & pulſus nec in carpo, nec alibi percipitur, indeque oritur *ſyncope*. Quàm etiam produci cenſet ob pauciores, vel nullos ſpiritus animales affluentes ad cor, unde cordis contractionem & actionem ceſſare neceſſe eſt. Porrò ſanguinem generari poſſe à ſale volatili acri, imprimis in peſte, aliisq; malignis affectibus non dubitat, quatenus ſc. ſanguis ſolitò fluidior nimisque concreſcens, vel, ut ſæpius fit, nimis grumoſus & coagulatus ab acido exiſtit, ob diminutam ſc. bilem, ut & nimis acrem.

§.9. *Carteſius* ejusque ſequaces *Hogelandus*, *Broechauſen* aliique, prout ſpiritus pro ſubtiliſſ. ſanguinis particulis habent, ita eos per rarefactionem quoque in corde produci exiſtimant. Ebullitionem verò iſtam igni cuidam vitali in corde hoſpitanti, quem lucentem & flammulæ vitalis nomine inſigniunt, unicè tribuentes, quos tamen *Cornel. Conſent. Phyſ. 7. p.293.* *Needham* de forma fœtus *p.* 130. aliique refutant. Syncopen ergo *Carteſiani* à flammulæ hujus vitalis ad tempus exſtinctione ſeu obruitione deducunt, id verò variis modis fieri poſſe non dubitantes, cùm ſpiritus perverſi cor ſolitò plus contrahunt, cum ſc. per nervolum, quo orificia cordis circumdantur, deferatur; atq; hoc pacto præ denegata ſufficienti ſpirituum copia, tum etiam humorum circulantium mutuâ, (qua in re uterq; motus debet eſſe continuus) aggerie diminutâ, & determinatione in muſculos illo tempore ceſſante, contingit, ut corpus hominis repentino caſu, inſtar trunci, in terram proſternatur, donec ſenſim ope ſpirituum humorum circulantium ex ſanguine naſcentium diſcuſſis nubibus in integrum reſtituantur, idque breviter vel poſt aliquod, præ majori aut leviori affectu, intermiſſum temporis ſpatium, prout eleganter diſſerit *Broechauſen art. 105. in Oecon. Animi.*

§.10. Ad *noſtram* nunc accedamus ſpartam, doctrina verò de noſtro principio vitali ſcitu neceſſaria eſt; antequam ergo ad ipſa morbi penetralia accedamus eam elucidabimus, quia indè omnis motus, ſanitas ac vita, (& cùm contrariorum eadem ſit ratio,) ſic & morbus, imò ipſa mors dependet, de hoc verò tanta ſeſe offert authorum adversâ fronte certantium diverſitas, ut cui tutò aſſentiaris, vix reperias, ſunt nonnulli qui ſpiritum embryonis continuò in ſpiritu matris augeri aſſerunt, hoc innixi argumento, quòd fœtus in utero non reſpiret. Et ſilentio jam præterimus *VVilliſii*, *Helmontii*, *Carteſii*, *Sylvii* opinionem, quam ſuo loco diximus, receptiſſima eſt tamen ſententia eorum, qui, ut naturam & exiſtentiam ſpiritus vitalis determinent, colligunt & dicunt, illum eſſe ſubtiliſſimam ſeu ſalino ſulphuream ſanguinis partem, quæ per inteſtinam hujus fermentationem à

reliquis

reliquis evolvatur & copioſiſſimè exhalet , ſpiritus nomine veniens. Hujus ergo ſpiritus vitalis elaborationem ac reſtitutionem ſoli adſcribunt fermentationi ſanguinis, hincque ex illa non ſolùm amiſſæ ſanitatis reſtitutionem, ſed & morborum cauſas derivare non dubitant. Peculiarem verò de hac re fovet ſententiam *Majou in Reſpir. pag. m.* 156. dum fermentationem ſanguinis produci dicit intra pulmonum ſubſtantiam, quatenus ſpiritus nitro-aërei ab aëre ſuggeſti cum particulis ſanguinis ſalino-ſulphureis congrediantur , ſicque fermentationem debitam in corde producant, quæ tamen ſententia à *D. Bohn. in tr. de Aeris influxu in ſublunaria* , in dubium vocatur, quod ſc. ſal aëris corporaliter admiſceatur ſanguini, ſed potiùs ſtatuit motum tantùm eſſe aëris, qui ſanguinis & totius vitalitatem conſervat. Diximus ſæpiſſimè per fermentationem authores nihil aliud intelligere, quàm motum inteſtinum, in quo acidum & lixivioſum ſeu urinoſum concurrendo ſimul alias particulas miſtum componentes in motum cient. A ſale enim miſtionis vinculum eſt , quamdiu itaque ſalia in mixtis intervenientibus aliis particulis ſine tumultu quieta jacent , ac alternâ fruuntur quiete, tam diu corpora manent in naturali textura & ſitu ; ſin verò mediante reſolutione mixti compages laxior evadit, imperiumque liberum ſibi rapiant ſalia , & ſeſe protinus unire geſtiant , ob particulas verò materiales mixtas alia ſalia proximiùs concurrere nequeunt, hinc fit fermentatio, ſub iſta enim unione & mixtura ſalium partes unibiles conſociantur, hinc nova miſti textura & alteratio oritur, de qua re admodum egregiè diſſerit Celeberrimus *Dn. Ettmüllerus in Collegio MSS. chymico* ; ex his enim patet ubi acidum deficiat, ibi & nullam fermentationem eſſe poſſe, quod & ipſum in maſſa ſanguinea ineſſe probant ferè Medici, imprimis *Tachenius* per id ſcil. quòd ſanguis in ſtatu naturali perfectè ſal ſalſum exiſtat, omne autem ſal ſalſum conſtat ex acido & urinoſo , quæ duo dum invicem congrediuntur, quod nunquam ſine efferveſcentia contingit, dant ſal compoſitum tertium, nempe ſal ſalſum, quod neque eſt acidum , neque urinoſum, ſed de utroque participans ; quod tamen alii negant , & potiùs ſtatuunt quidquid ſubtilitati & activitati mercuriali in ſanguine attribuitur , illud unicè ſpiritibus noſtris, ac principio vitali deberi, & probare ſatagunt per id, quòd in ſanguinis prima generatione in fœtu accidat , ubi non exiſtunt in ovali muliebri particulæ acidæ , quæ cum urinoſo congredientes & exaltatæ ſanguinem conſtituunt, ſed fluxu maturitatis particulas ſalinas pinguesque vi ſpirituum digeſtas exaltatasque, purpuræ illius vultum inducere contendunt , & ſpiritum hunc vitalem deducunt à principio ſalino volatili , unde maximè ejus activitas dependet, prout fecere *Willis, Sylvius*, aliìsque plures, quam ſententiam approbat *Helmont* , dicens de aura vit. p. m. 443. Spiritus noſtros, ſubtiliſſimas ac ſalinas ſolummodo eſſe ſanguinis particulas, vitalitate inſignitas, idem & confirmat *Barnerus* in phyſicis, docens, ſal conſtitutivum noſtri ex urinoſis volatilibus eſſe. Lux ſale gaudet , ſal lucem in ſe habet & vitam, prout *Kircher*. de Natura lucis diſſerit, adduntque alii hanc rationem contra fermentationem , quòd nempe principium noſtrum vitale absque tumultu ejusmodi inteſtino peragatur, & ex aſſumptis ſeparet, quod ſuæ naturæ conveniens eſt. Spiritus vitalis in ſanguine reſidens, ſolâ irradiatione vim luminis ſuperaddit, inque ſobolem ſpirituolam convertit ; inde etiam pro æterna veritate exclamant illi, calorem omnem in corpore noſtro eſſe à ſanguine , qui tamen non ſuâpte natura calidus exiſtit, ſed quòd omnis hic calor unicè dependeat ab iſto ſpiritu vitali noſtro , qui in & cum ſanguine eſt. Quoties ergo ſanguis ſpiritu hoc vitali præditus per arterias in membra & viſcera diffunditur , toties partium vigor & ſalutaris exiſtit calor, quo tamen recedente, cum vita recedit calor, unde totum corpus friget atque torpet. Omnem ergo calorem in nobis perceptibilem unicè adſcribunt noſtris ſpiritibus, quorum motus, prout intenſior vel remiſſior eſt, ita quoque calor vitalis gradibus diſtingui videtur , quam ipſam ſententiam , paucis mutandis mox dicendis mutatis nos adoptare nulli dubitamus. Quibus ergò præſuppoſitis ſponte jam eluceſcit , unde *Syncope, animi deliquium, extremæ virium proſtrationes, &c.* imò mors ipſa veniant, nempe à defectu ſpirituum , qui deficiunt , ſi vel quantitate ſufficienti non generantur, ob materiæ adæquatæ defectum, qui provenit vel ab alimentorum ſpirituoſorum rariore uſurpatione, vel laudabilium licet, infelici tamen digeſtione, vel nimia eorum evacuatione, v. gr. per alvi fluxum, hæmorrhagias, lochia, &c. ſic etiam generati diſſipari poſſunt in nimio coitu, in hypercatharſi, quæ haud rarò ſequuntur animi deliquia. Quo etiam ſpectant labores vehementer, paſſiones animi , nimiæ vigiliæ, vel affectus alii p. n. qui ſpiritus, utut lucidi, ſæpius tamen in syncope & lypothymia à variis cauſis obſcurantur, & lucem ſuam amittunt, à quorum ſpirituum lucis diminutione, & exſtinctione omnem caloris defectum provenire docet *Helmont, tr. de aur. vital. p. m.* 441. in propatulo namque ſatis eſt, cor nimirum eſſe muſculum , adeoq; ad motum ejus vibrantem ac continuum non ſolum vim impellentem ſpirituum animalium per per nervos cardiacos , verùm etiam influxum ſpirituum cum ſanguine proprius requiri ; prout etiam perennis affluxus pro quavis potentia motiva alteranda neceſſarius ſemper adeſſe debet ; nervis enim æquè ac arteriis reſectis in parte aliqua motum ceſſare conſtat ; ſpirituum quoque ope diaſtole & ſyſtole perficitur, & ſanguis ſero mixtus

Digitized by Google

ad partes propellitur externas, ſed ut ubique, ſic & hic pro fundamento ponimus Regis noſtri Cardimelechis actionem, qui cum ſuperiori ſocio ſuo Microcoſmetore multam fovet amicitiam, quemadmodum itaque Rex ſuperior ſpiritus per nervos cardiacos mittit plures vel pauciores, ſic & percipitur motus auctior vel diminutior, quos ſequuntur affectiones calidiores vel frigidiores; haud tamen dubitamus plures eſſe qui hos Reges pro meris ſuppoſitis habent, verùm enim verò præterquam quòd actiones tale regimen prodant probentque, ſi quod dubium ſuperſit, peculiari tractatu eam materiam, Deo volente, exhibebimus, & probatio erit eò facilior, quò certius eſt, & pluribus rationibus probari poteſt, illos gubernare corpus noſtrum, & eſſe præter vitalem ſive ſalino volatilem in cerebro, corde & ſtomacho aliud quid ad actiones peragendas neceſſarium, & omnem motum tam in ſanis quàm in ægris immediatè & efficienter ab iſtis Regentibus proficiſci, occaſionaliter verò à cauſis occaſionalibus non dubitamus, & in alia, quam diximus, arena deducemus. Hæc in genere præmonenda & præmunienda fuère, ex quibus nunc in proclivi eſt judicare plures ſyncopes cauſas, v. gr. oritur ea aliquando ex nimia ſanguinis diſſolutione, unde ſpiritus animales non amplius generantur in tanta copia, ſed plurima pars eorum in auram avolat, quibus deficientibus neceſſariò Cardimelech ope ſocii ſui Microcoſmetoris militibus deſtitutus ob ingruente hoſte facilè intermitur, vel ad tempus vinculis quaſi detinetur, & arx ipſius lumine deſtituta obnubilatur, uſque dum ſpiritus de novo ſubveniant, & non ſolùm Rex Cardimelech ab hoſte liberetur, ſed & hoſpitium ejus de novo illuminetur, unde quaſi nova vita prodit. Qualis ſpirituum abſumptio, fixio, aut degradatio deſtruit ſanguinis energeian, unde & fluit lypothymia, ità ſpirituum diſſipatio vel oppreſſio ex crudiori acido ortum ducere poteſt, unde particulæ volatiles ſalinæ non tantùm ſupprimuntur, ſed & Rex noſter planè obruitur, hoſtis verò Cardimelechi noſtro ita infenſus utplurimum à liene, ab utero, ab hypochondriis, aliisque locis ingruit, & clam quaſi per cuniculos irrepit, donec ità clam Regem noſtrum obruat. Mirati ſæpius ſumus cur ſuaveolentia, imò effluvia ſpirituoſa ex fele, ex roſis, imò ex virgine (quale exemplum nos novimus de ſtudioſo) inducant animi deliquium; cujus rei hactenus nullam aliam rationem aſſignare novimus, quàm quod partes hæ volatiles ex iſtis rebus egredientes cum ſpiritu noſtro perversè ſe jungere, & ob diverſæ conditionis particulas certare cogantur; cùm enim ob motum nimium noſtrorum ſpirituum inquietatorum, & contra Regis voluntatem rebellium factorum (inſtar apum fumo exaſperatarum) in cerebello commorans Rex expelli, quidni etiam impetuoſo hoc influxu arx Cardimelechis, cor nempe, obrui, & ipſe ad tempus quaſi vinculis detineri poſſit, adeo multis militibus necatis, & in fugam verſis, (ſecundis etiam armis deficiunt milites) Rex *Microcoſmetor* reliquias exercitûs colligat, & ſocio ſuo ſuppetias mittat, quo ipſo omnia reſtituuntur. Regem enim ad multum tempus ligari poſſe, teſtantur deliquia animi etiam per aliquot dies continuata, in vulgus nota; hinc nonnulli quaſi verè mortui, jamjam ſepeliendi, vel etiam ſepulti revixerunt tamē; In extrema quoque Muſchovia homines quotannis obrigeſcere ruſusque reviviſcere hirundinum adinſtar, prodidere Hiſtorici, penes quos ſit tamen fides. Syncope ſæpè à terrore producitur, quia in terrore ſpiritus maximâ vi inordinatè & violenter in totum corpus & membra influunt, quare hi ſpiritus etiam copioſius & inordinatè in cor arteriasque influunt, & cor & vaſa conſtringunt, unde ſanguis in cor illapſus propter anguſtiam loci in corde conſtricto non multùm poteſt rareſcere, quare etiam non cum vi in arterias pulmonales, & hinc in ſiniſtrum cordis ventriculum, ac ex illo in arterias propellitur; hinc ſtatim minori copiâ ſpiritus animales ſecernuntur, & in membra influunt, unde animi deliquium & pallor oritur, & quia fermentationes ſanguinis maximè ſunt imminutæ, ideò humor aliquis in ſanguine copiâ peccans non amplius ſanguineæ permiſcetur maſſæ, ſed è ſuâ copiâ ſecedit à ſanguine per poros arteriarum in os, ubi oris amarorem inducit, in ventriculum, ubi inter membranas ſtomachi hærens ſuâ viſciditate nauſeam, & ſuâ acrimoniâ nervos vellicans, vomitum facit, cùm æger ad ſe redierit. Sed hæc de cauſis indicaſſe ſufficiat, quas ipſas à juvantibus & nocentibus ſæpe conjicere poſſumus; nunc itaque nos aliud vocat penſum, nempe Prognoſis.

§. 11. Omne autem animi deliquium dicitur graviſſimum malum, quia eſt terribiliſſimum, mortis enim ſpeciem præ ſe fert, Melancholicis tamen, ut & mulieribus hyſtericis familiare & ſolenne, atque rarò exitiale eſt. ſolvitur enim in his faciliùs, remanente tamen virium omnium languore. Hippocratis quoque 2. aph. 41. & in *Coac.* prædictio eſt, eos qui ſæpe & vehementer animo linquunt ſine cauſa manifeſta, derepentè mori. Si ſyncope correpti caput in humeros aut thoracem delabatur, pulſus atque reſpiratio ad multum temporis ſpatium intermittant, facies quoque fuerit viridis, nigra & livida, fruſtraq; ſumptum ſit medicamentum ſternutatorium, jam præſens adeſt exitium. Porro in phthiſi & tabe deliquia, ſi ſæpe accidant, mortem eſſe in olla denotant. Quodſi verò ex odoriferis vel venæ-ſectione factâ, vel aliorum animalium olfactu animi deliquium oriatur, res haud periculi plena eſt, hâc enim cauſâ ſublatâ tollitur affectus; nec illa lypothymia tam periculoſa eſt, quæ oritur ex ore

ſtoma-

ſtomachi maleaffecto; ſi vero tremor & convulſiones accidant, tunc mors in propinquo eſt.

Cura Diætetica. §. 12. Poſt conſideratos modos, unde morbus hic oriatur, & quid inde prædicendum ſit, reliquum eſt, ad remediorum deſcendamus genera, quæ verò ſubminiſtrantur ex uſitato triplici fonte, *Diætetico*, *Chirurgico* & *Pharmaceutico*, comprehenſis *diæta* nomine, non ſolùm cibo & potu, ſed more ſolenni in genere rebus *nonnaturalibus*, quæ ut malè adhibitæ conſtitutionem pervertere, ità dextrè uſurpatæ eandem in ſtatu naturali conſervare; imò à morbo iterum liberare poſſunt. Quantum itaque ad *Aërem*, quandoquidem is, teſte divino *Coo*, lib. de flatib. maximus eſt in omnibus, quæ corpori accidunt, & Author & Dominus, indè maxima ejus habenda cura, ut ſit purus, adeoq; ſerenus atque lucidus, qui verò naturâ ad votum non haberi poteſt, artis beneficio talis reddatur; ſi nempe furori ſpirituum contemperando præſentius inſervire debeat, eligendus frigidus vel naturâ, nempe ſeptentrionalis, vel arte comparandus, ſtrato ſc. pavimento fl. roſar. papav. nymphææ, herb. plantag. portulac. ſempervív. &c. Si contrariâ opus ſit operatione, calidis vel beneficio ſolis, vel ignis, alioque modo parandus eſt. Ex commotione enim aëris quosdam ſyncope correptos notavit *Salmuth cent.* 3. *obſ.* 7. nec minori violentiâ nocet carbonum fumus, prout notavit *Schenckius*, Jovinianum Imperatorem mediâ hyeme Romam proficiſcentem, & in cubiculo recens cruſtato & calce obducto, in quo ad calcem reſiccandam, magna vis carbonum accenſa fuerat, pernoctantem, ex hac vita emigraſſe. *Cibus* ſit facilis concoctu & euchymus, non nimiâ ingeſtus quantitate, ſalubris, ordine & tempore convenienti, ætati quoque & ſexui congruus; conveniunt juſcula carnium, conſummata, brodia aromaticis condita, docet etiam *Galenus l.* 7. *method. med. c.* 6. teſtibus gallinaceorum ſubveniendam eſſe iis, qui in ſyncopen incidunt. Aſteriſco verò notandum, quòd in hunc affectum proclives non diu manere debeant jejuni, ſed ſingulis horis matutinis aliquid panis butyro illiti comedant. *Potus* ſit vinum, hoc namque eſt reparator & reſtaurator ſpirituum potentiſſimus, Regum noſtrorum conſervator unicus, virium omnium refocillator. Vinum, inquit *Helmontius*, licet calidum ſit, cùm tamen palato & ſtomacho ſit gratiſſimum, in calidis etiam morbis modicè ſumptum, ſpiritibus gratiſſimum eſt nuncium, & alimentum medicamentoſum; vinum verò glacie, more Italorum, frigefactum, cane & angue pejus fugiendum, ità ex frigidiſſimi ejusmodi vini uſu, poſt longum ſub ſole ardente luſum, defecit quidam apud *Schenckium l.* 2. *de anim. deliq. & ſyncop. obſerv.* 1. quemadmodum ſimile quid nos vidimus ex frigido potu cerevisiæ inter pilæ luſum, aſſumpto in Gallia; ſic ex nimio aquę frigidæ hauſtu ſyncopticus quidam ad cœleſtia raptus eſt, teſte *Hildano cent.* 5. *obſ.* 27. *Exercitium motusq́;* nimius vitentur, quia multi ſpiritus indè exhauriuntur, partes Salinæ volatiles evolant remanente acido, prout exempla & hiſtoriæ teſtantur, plures inde in ſyncopen incidiſſe, ſed cùm hæc aliunde nota ſint, hâc vice & brevitati ſtudentes omittamus. *Somnus* pars humanæ vitæ melior, ſi ſit moderatus & tranquillus, recreat animum, miraque dulcedine totum perfundit corpus, ſpiritus quoque laboribus, curis, ſtudiis conſumptos & delinquentes reficit, quos contra vigiliæ nimiæ conſternere valent. Omnia verò adſtans Medicus bene judicet oportet, & conſuetudini aliquid concedat. *Animi affectus*, quoad fieri poteſt, ſanæ rationis imperio perdomandi ſunt, & adverſus eorum incurſus Theologiæ monitis animus muniendus eſt, quid enim gaudio moderato jucundius, immoderato verò quid damnoſius, quoad cœleſtia abiit Avus conjugis noſtræ; quod & evenit matri cuidam filios ex pugna (in qua eos obiiſſe putabat) reduces videnti, quæ præ nimio gaudio ſyncoptica moriebatur, teſte *Livio l.* 22. *c.* 7. Ex ira, furore illo brevi, ſyncopis lethalis exempla collegit plura *Camerar.* Ex amore, vid. *Lazar. River. l.* 8. *pract. med. c.* 1. Ex mœrore, ſtudiis, curis, lucubrationibus, aliisque, annotarunt Practici plures, quare aurea regula ubivis attendenda eſt, *ne quid nimis*. Sic & accidit ex zelotypia, cupiditate, timore, æmulatione, invidia, ut ergò hic valeat illud Horatii:

Invidiâ Siculi non invenêre Tyranni
Majus tormentum.

Ex ſpectri quoque horrore ſyncopen ortam novimus, ut & ex aſpectu felis, cancrorum, capitis vervecis, aliiſque antipathiæ caſibus, de quibus vid. *Ephemerid. Germanor.* Excreta naturalem ordinem obſervent, aliàs magnum hoc in affectu inferunt incommodum, per crebriora enim aut vehementiora cathartica, vomitum, venæ-ſectionem, ſcarificationes, ſudores, hæmorrhoides, menſes, lochia, empyicorum & hydropicorum puris vel aquæ evacuationes, hic affectus facilè excitatur. Crebrum Veneris uſum proſcribimus, quale fatum *Cornel. Gallum* & *T. Hatterium* è vivis ſuſtulit, apud Valer. Max. lib. 9. c. 12. qui tamen illud pro vera cauſa mortis non agnoſcit, ajens: Quanquam quorſum attinet eorum cavillari fata, quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanæ ratio abſtulit? Fine namque vitæ noſtræ variis & occultis cauſis expoſito, interdum quædam immerentia ſupremi fati titulum occupant; cùm magis in tempus mortis incidant, quàm ipſam mortem acceſſant. Novimus & nos exemplum cujusdam, qui, quoties cum uxore ſua coit, & ſemen effundit, toties animo linquitur, qui tamen invitâ Dianâ non venatur.

§. 13. Hæc itaque de hujus morbi natura, cauſis, ſubjecto, differentiis & ſignis dicta ſufficiant. Reſtat ut & curam juxta dictos Authores adnectamus, & primò Veterum Galenicorum methodum curandi exhibeamus, qui verò in paroxyſmo hujus affectus lectulo, ut quieſcat, imponunt ægrum, dein inſpergunt in faciem aquam roſaceam, vel aliam frigidam vino fortiori dilutam, ut indè excitetur æger. Si vero ſyncope ab hyſterico affectu oriatur, adhibent naribus caſtoreum, aſam fœtidam, vel alia ſuffimigia fœtentia. Si ſyncope à defectu alimenti, vel à ſanguinis evacuatione nimia ortum habeat, vino generoſo propinato ægrum refocillant, & quidem cruſtam panis in eodem madefactâ exhibent, tum etiam extra paroxyſmum variis ſorbilibus alimentoſis, & valde nutrientibus, juſculis nempe reſtaurantibus, conſummatis, brodiis, aliiſque, ægri vires reſarciunt. Quodſi autem lypothymia à venenoſis vaporibus in corpore natis, vel extrinſecus allatis, generentur, tum feliciſſimo cum ſucceſſu exhibent varia alexipharmaca. In caſu verò ubi affectus à veneno hauſto acceſſitur, vomitum per vomitorium cient, & ſi ſentiatur ardor ventriculi, lac vel butyrum, vel juſcula pinguia exhibent, propinantque. Affectui verò à ſuper-purgatione orto obviam eunt per theriacam Andromachi, Mithridat. aliaque opiata, tum internè tum externè exhibenda, ſic & illum à ſudore nimio exortum, per frigida, vel roſacea, vel acetum in faciem effuſa, vel alia epithemata frigida curare ſatagunt. Quodſi verò à terrore & metu, prout ſæpe fit, ceu diximus, paroxyſmus originem ſuum ſortitur, tunc venæ-ſectionem imperant, aliaque ſpirituoſa propinant; ſpiritus quoque ſuffocatos ad ambitum corporis revocant, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, &c. clamores quoque, atque vociferationes, ſternutatoria, oris, narium, digitorumque compreſſiones & vellicationes inſtituunt. Extra autem paroxyſmum aliam obſervant methodum, humores nempe naturæ obedientes reddendo *præparantibus*, & quidem in frigida cauſa ſequentibus: Syr. de corr. citr. de ſucc. granator. de pomis, oxymell. ſimpl. &c. In calida verò cauſa, ſyr. acetoſ. violarum, roſarum, aq. borrag. bugloſſ. acetoſell &c. Utuntur poſt hæc leni medicamento ſolutivo, (niſi affectus ortum duxerit ab hypercatharſi,) quo materiam peccantem educunt. *Evacuantia* ipſis in hoc caſu ſunt ſequentia: Manna, caſſia recenter extracta, rhabarbarum, tamarindi, &c. clyſteres quoque lenes adhibent. Quodſi verò affectus ortus ſit à veneno, vomitorium ſuadent cum aqua calida, cum ſyr. acetoſ. ſive oleo communi permixta & epota. Ubi verò à phlegmate viſcoſo, aut putridis humoribus, paulò utuntur fortioribus, & digitis atque pennâ vomitum ſolicitant, reliqua fortiora purgantia, proſcribentes contemnentesque. *Avertentia* locum quoque habent in paroxyſmo, ac extra eundem, frictiones ſcilicet, ligaturæ, cucurbitulæ, &c. Tandem ad *roborantia* accedunt; in frigida cauſa proſunt diamoſch. dulc diambra, elect. de gemm. oleum cinamom. vinum generoſum, aquæ cordial. omnes, aq. beton. corr.

mac.

citr. ſcordii, tormentill. cinamom. ulmar. atque ſyr. ex iisdem parati, mithridat. theriac. Andromachi, antidot. Matthiol. & plurima alia. In quo caſu & externa quoque adhibent, ex. gr. Epithema pro corde ex caryophyll. cinamom. croc. ligno aloës, cum vino odorifero, vel aqua roſacea, meliſſ. major. paratum, vel ſuadent ſacculum ex iisdem, &c. refertum, cordi applicandum. In cauſa verò calida *roborantia* ipſis ſunt refrigerantia, ut aquæ ſimplic. ex floribus cordialibus deſtillat. Aquam carnis ſtillatitiam magnopere commendat in hoc affectu *Ioh Baptiſta Sylvaticus*, & vult carum eſſe vitium cum ipſis carnibus, ex quibus extrahitur, quamvis levius nutriat; ſyr. de pomis, limonum, granatorum, ſpec. de margarit. frigid. conſerv. 4. fl. cordialium. Externè verò epithema cordiale ex lign. aloës ſantal. cort. citr. cum cum aqua roſar. bugloſſ. borrag. paratum, vel ſacculos ex iisdem conficiunt.

§. 14. *Chymici* in confortandis ſpiritibus vitalibus cordis corporisque univerſis, Eſſentias & tincturas, ſpiritibus multis rationibus præferunt. In hunc finem aurum tanquam ſummum arcanum commendantes, idque fundamento philoſophico adſtruunt, quòd nempe in cœlo eſt Sol, in animali cor, in vegetabilibus vinum, id inter mineralia eſſe aurum, ridentes *Scaligeri* de hoc judicium, quod ſcil. natura auri longiſſimè diſtet à natura noſtra, neutiquam itaque noſtrum cor per illud reſtaurari poſſe; laudibus ergò quicquid alii dicant evehit Paracelſus cum parente ſuo *Hermete aurum potabile*, ità ut auro ſubjungat matrem perlarum in forma olei inſtar balſami, eſſentiam croci, meliſſæ, &c. *Antimonium* quoque, quod vocat reſtauratorem vitium omnium in corpore, ejuſque ſulphur ſolare paſſim auro comparat; magnifacit etiam Arcanum ſulphuris, aquam vitæ, ſmaragd. & corall. item ſal margaritarum (quod cordiale eſſe nobiliſſimum, & ſoli potabili in temperatura & operatione proximè accedere ait *Coll. Baſil. chym p. m.* 282.) His uſibus quoque aptum eſt Arcanum margaritar. & quinta eſſentia ap. *Hartmann* ut & flores margaritarum & corallor. apud *Schröder Pharm. l. 3. c. 6.* inprimis tincturas corallor. variis menſtruis paratas, liquores gemmarum, rubinor. granator. topaſior. hyacinth. aliorumque magni pendunt. Inter aquas compoſitas ſunt: Aq. capon. carbuncul. aurea, confortativa uſitata, ſpiritus roſar. theriacal. camphorat. vitriol. ſpir. vini c. ſale diaphoretico Mylii, Antid. lib. 4. c. 2. ſpir. fuliginis, terræ ſigillat. &c. item ol. cinnam. ſuccin. macis, ligni rhod. &c. conducit & ſal. margar. & corall. angel. ſcordii, volat. C. C. & viperar, item ambra in ſpiritu vini ſoluta, de quibus vide *Becher*. Supplem. ad Phyſic. ſubterr. p. 79. vina bugloſſata, angelic. & Hippocratica, ſeu clareta roborantia prout habet *Querc. Pharm. reſt. lib. 1. c. 9.* hic quoque proficui uſus ſunt, ex quibus variæ formulæ concinnari poſſunt, quas tamen cujuslibet judicio relinquimus, & ad *Helmontium* tranſimus.

§. 15. Ille verò ſemet curavit, quando ipſi rotabat & vacillabat caput cum ſyncopes metu, leviculo excitato vomitu, ſic enim abraſit ſordes è ventriculo, quibus idea illa rotans fuit impreſſa, in ſtomacho enim cauſam latere ſuſpicatur, poſtmodum aſſumpto cibo & vino moderato, melius habere cepit, ſed cùm recidivas paſſus eſſet, ſulphure vitrioli pleniſſimè ſe reſtituit. Ad venenum verò anodynum, diſperſivumque ſpirituum in hoc morbo urgens tollendum commendat varia ſpirituoſa & volatilia, unde ſpiritus lucidi evadunt, & lux vitæ iterum eluceſcit.

§. 16. *VVilliſius* pharmaca *cardiaca* in duo diſtinguit genera, alia nempe quæ ſanguinem & ſpiritus animales potiſſimum ac immediatè afficiunt & accendunt, alia quæ ſang. & ſpirituum effervescentiam immoderatã ſedant, in primo cenſu ea ponit, quæ ſpiritus & ſanguinem exaltant & accendunt, ut ſunt aquæ ardentes deſtillatæ compoſitæ, tinctura croci, elixir vitæ Quercetan. tinctura ſalis, tartari. chalyb. aliaque calidiora, ut ſunt aqua mirabilis, cinamom. caryophyll. cort. aurant. cum vino deſtillat. quibus ſpiritus volatiles addi poſſunt. In ſecundam verò claſſem ea refert, quæ ſanguinis & ſpirituum effervescentiam nimiam, ſyncopen excitantem, nonnihil ſedant pacantque, prout ſunt aquæ

deſtillatæ frigidæ, temperatæ cordiales, omnia acida, vitrioſa, &c. eſto formula:

℞ *Aq. pomor. redolent.*
rub: idæi ana ℥vj.
confect. de hyacinth. ʒj.
ſyr. violac. ℥j.
ſpir. ſalis q. ſ. ad grat. aciditat.

Vel ℞. *Aq. fontan. lib* jß.
ſucci limon. ℥ij.
ſacchar. ℥jß. *M. f. julep.*

Cardiaca quoque ſale volatili prædita tum in febribus reſpectu ſanguinis, tum in deliquiis & ſubitis languoribus, utiliter exhiberi poſſunt, ut ſunt ſpir. C. C. aq. theriacal. ſpir. ſanguin. cran. human. ſpir. ſalis armon. & ſal viperar. cryſtall. mineral pulv. è chelis, fl. ſalis armon. bezoart. mineral. &c. Nec infimi ſubſellii ſunt cardiaca, quorum baſis ſal alkali eſt, ut ſunt bezoar orient. corall. margarit. pulveres omnes teſtac. & lapid. de quibus omnibus vide ipſum Authorem de cardiacis memorantem p. m. 158.

§. 17. *Sylvius* in ſyncopes metu, aliisque animi deliquiis levioribus, cum frigore tamen moleſtis, & formidabilibus conjunctis ſymptomatis, ſequentem laudat mixturam cochleatim aſſumendam:

℞ *Aq. menth.* ℥ij.
vitæ Matthiol. vel
tinct. cinamom. ℥ß.
ol. caryophyll. gutt. vj.
ſyr. cochlear. ℥j. *M.*

Idem prælaudatus vir per quotidianam experientiam edoctus commendat hoc in caſu *ſalia volatilia*, & *olea aromatica*, omne viſcidum facilè ſolventia ac incidentia, omne item acidum & auſterum peccans temperantia & corrigentia; quandoque demum halituoſum & flatulentum diſcutientia hic uſurpanda ſuadet, imprimis quod ſi æger magis mortuo, quàm vivo ſimilis exiſtat, os nec aperire, nec claudere, multo minus debitè aliquid deglutire valeat, tunc prædicta olea ſpirituoſis intimius per circulationem maritata ad guttas 3. pluréſve ſubinde in ægrotum os, ac imprimis per infundibulum immitti vult.

§. 18. *Carteſiani* omnia ſpirituoſa ſalina volatilia, quæ flammulam vitalem accendere valent, commendant, ut ſunt omnes aquæ ſpirituoſæ, cinamomi nempe, carbunculi cordiales odoriferæ, ſpir. citr. ſpir. moſch-ambr. ziberb. cinamom. & caryophyll. (quæ tamen in re notandum, quod olea ſuccin. & caryophyll. ſpirituoſis & camphoratis juncta efficacius operationem ſuam peragant,) & id genus plura alia, quæ ſpiritus ſubtiliſant, ignemque ſacrum accendunt, de quibus plura in ſeqq. in ſcenam producemus.

§. 19. *Nos* inter cardiaca referimus omnia illa, quæ ſpiritus noſtros, prout in ampliſſimo univerſo ſolis radii faciunt, illuminant volatileſque reddunt, item ſpiritus ſuſcitare & vegetos reddere, vel ipſis facilè ſe jungere, ſimulque ſanguinis æquabilem fermentationem conſervare valent. Ubi ergò ſyncope, ſeu ſpirituum fatiſcentia, & defectu ex nimia ſanguinis diſſolutione, ex alkali nempe abundantia, ortus ſit, ſulphurea & ſpirituoſa, moderatè tamen acida, ſed volatilia, exhibenda ſunt, ut ità ſanguini debita reſtituatur conſiſtentia, deficiens ejus redeat ſpiritus & fermentatio, in quem finem acetum ex vino generoſo cum ſpiritu vini volatiliſat. tinct. bezoart. Michaël. aq. cinamom. ſpir. ceraſor. nigror. vel roſar. ambratum, ſuaſerimus. In Juniorum ergo gratiam ſit ſequens formula:

℞. *Aq. cinamom.* ℥ß.
acet. cum ſpir. vin. volatiliſat. ℥j.
ſpir. roſar. ambrat. ʒj.
ſyr. de cinamom. ʒvj.
M. d. ad vitr. hujus miſtur. unum vel alterum cochl. exhibeatur.

Cinamomum, moſchus etiam & ambra, (quæ poſterior ex relatione Anglorum in inteſtinis balænarum reperitur) palmam omnibus cardiacis & confortantibus præripiunt, indè ſequens Balſamus corroborans ex his odoriferis paratus:

℞. *Ambra* ℈j.
moſch. ℈ß.
confect. alkerm. ʒij.
ſpir. roſar.
ceraſor. nigror. ana ʒiij.
aq. cordial. Herc. Saxon.
elix. vitæ Matthiol. ana ℥j.

Mixta hæc circulentur per 8. dies, vel ultrà, vaſe tamen bene clauſo, poſt filtretur

balſamus

balſamus, & ſervetur ad uſum, qui ipſe ſpiritus recreat Cardimelechem placat & refocillat, atcemque ipſius illuminat.

Vel ℞. *Aq. cord. cerv.*
meliſſ. cum vin. ana ℥ij.
cinamom. borraginat. ℥j.
confect. alkerm. ʒj.
eſſ. de cord. cerv. gr. xij.
ſyr. fl. tunic. ℥j.
M.

Si verò ſimul ratione acidi volatilioris infeſtus ſit, præcipitantia vel acidum ligantia adere conſultum erit, cui bono ſequens haud infimæ ſortis eſt;

℞. *Aq. borrag.*
bugloſſ.
roſar.
meliſſ.
è ſucc. citr. ana ℥iij.
cinamom. ℥ij.
margarit. orient. præp. ʒß.
C. C. uſt. præp. ʒiij.
ſacchar. perlat. ʒß.
M. f. Aq. perlar.

Vel ℞. *Aq. cord. H. S.* ℥iij.
eſſent. meliſſ. ʒjß.
tinct. corall. cum ſpir. cord. cerv. parat. ʒß.
ſyr. fl. borrag. ʒvj.
M. detur cochleatim.

Vel ſequens pulvis:

℞. *Margarit. or. præp.* ʒß.
corall. rubr.
eſſ. de cord. cerv. ana ʒj.
lapid. 5. pretioſ. ʒß.
M. f. pulv. doſ. ℈j.

Vel ℞. *Magiſt. cordial.* ʒij.
C. C. ſolar. ʒj.
eſſ. de cord. cervi ℈j.
Miſc.

Omnia enim hic ad partes vocari queunt, quæ acidum ſylveſtre imbibere poſſunt, præprimis ſi ſyncope à coagulatione ſanguinis in corde ortum ſuum habeat, in quem finem commendat Nob. & Exper. *Dn. Major*, Spiritum ſalis armon. potentiſſimum illud alkali volatile, cum ſpir. vini camphorato, & oleo ſuccini combinatum, quippe ex quo ſpiritus ſalinus oleoſus fit, idem præſtare poteſt ſpir. C. C. vel fuliginis cum camphora maritatus, qua & in re *Beati noſtri Dn. Sachſii Reſtaurativi liquoris ſalino volatilis* Vires maximè deprædicamus in reſtaurando & ſimul illuminando ſole Microcoſmi, quod remedium parari ſolet ex ſpir. cinamomi, cum oleo deſtillato ſuccini, juniperini, ſale volat. C. C. artificioſè & curioſè junctis. Quâ occaſione & noſtram corroborantem Eſſentiam communicare libet.

℞. *Spir. vini cum ambra rectificat. lib.* ß.
ſalis tartari puriſſ. ℥j.
evoca deſtillando ſpiritum, cui ritè exaltato adde ol. cinamom.
macis,
ſuccini, tantum quantum ſorbere poterit, tunc adde eſſentia ambra cum ſpir. roſar. parat. ℥j.
ſpir. ſal armon. rectificat. ℥jß. &
fiat l. a.

Eſſentia noſtra corroborans, quæ ipſa eſſentia ad gutt. aliquot exhibita, ſumme ſpiritus, & ſanguinem coagulatum reſolvit, omne acidum deſtruit, & ſanguinis æquabilem conſervat fermentationem atque motum. In coagulo ſanguinis quoque ſperma ceti, ex balenarum cerebro depromptum, interius aſſumptum, reliquisque cardiacis commixtum, ſeu ſecundum in ſyncope prædicatur præſidium. Quodſi verò affectus ab inferioribus ſcandere, & aliquid convulſivi ſubeſſe videatur, imprimis in fœminis, medicamenta ita comparanda, ut magis ad ſpirituoſa ſulphurea, quàm ſalina inclinent. In febribus verò ardentibus, & indè ortis lypothymiis, optimè conducunt acidis fortificata cordialia, quia hæc ſpiritus medicaminibus volatilibus exhauſtos, & ſudoriferis diſſipatos reſtaurant, & concentrant, in quem finem conveniunt ſequentia: mixtur. nempe ſimplex, ſpir. vitrioli acidus volatilis; eſto formula:

℞. *Conſerva pulp. citr.* ℥ij.
roſar. rubr. ℥j.
confect. alkerm. ʒß.
ſpir. vitriol. dulc. gutt. xxv.
ſyr. acetoſ. citr. q. ſ. f. Elect.

Vel

trocedere ſubitò, & in cor affatim concurrere cogantur, quæ retroceſſio ſpirituum concentratio ipſis vocatur. vid. de his *River, c.1. de ſyncop. l.8.* addentem, quòd quatuor modis defectus ſpiritus vitalis accidat, vel quia ſpiritus non ſufficienter generantur, vel generati diſſipantur, & evacuantur, vel alterantur & corrumpuntur, vel deniq; ſuffocantur; ſunt ergo ſyncopes cauſæ, frequenter vigiliæ atque immodicæ, triſtitia, ira, magna anxietas, timor gravis, dolor acerbus, febres acutæ, in debilioribus quoque febres intermittentes, prolixæ, immodicæ corporis inanitiones per inediam, labores, vomitiones, ſudores, diarrhæas, ſanguinis evacuationes nimias, per aquæ in hydrope vacuationem ſubitò factam. Frequenter quoq; hunc affectum exoriri contendunt à copia craſſorum, crudorum, putridorum, acrium, mordaciumque ciborum, ac humorum in corpore ſtagnantium, qui aſſiduâ mordicatione velliciant, ut illi ajunt, os ſtomachi, & vias ità obſtruunt, ut à motu intercipiantur, non ſecus atq; fit in reſpiratione prohibita, ſicque ſyncopen ut plurimum excitari poſſe ſtatuunt. Aëris quoq; ambientis malitia, & ſævitia inſalubris, nec non venenatus humor, vel vapor ex aliqua corporis parte, vel intrinſecus cordi aut ventriculo communicatus, item inflammatio, & reliqua hujusmodi, quæ immodicè alterare vel corrumpere poſſunt cordis, vel ſtomachi, vel ſpirituum temperiem, ſyncopen ſæpiſſimè inducunt, cùm virium robur conſiſtat in eorundem partium bona conſtitutione; ſpiritus quoque ſoli prædicto modo læſi, malum hoc principibus partibus illisque conſentientibus communicant, earumque temperiem infringunt, & ſic affectum hunc excitant.

§.5. *Paracelſus* verò cauſam hujus mali ortum ſuum habere putat à *ſynovia* (quæ ipſi eſt ipſa radix & eſſentia vitæ) à corde ſeparatione, quâ mediante ſalutaris ſtella, interpoſitis nebulis craſſis, eclypſin patitur, hincque tota vitalis regio tenebris horribilibus & lethiferis umbris circumfunditur. Sic quoq; hunc morbum per conſenſum, ab ore ſc. ventriculi, (unde dicitur ſyncope, vel cardiaca, vel ſtomachica) itè ab utero, ex tetris nempe vaporibus ad cor transmiſſis, exoriri poſſe defendit.

§.6. *Helmontius* in benè multis *Paracelſum*, utut aliâs hujus principia chymica exſibilet, velut ſub larva quadam æmulans, prout ea, quæ *in tract. compl. miſt. element. figment.* nomine inſcripto *n.41.42 &c.* alibique habet, ſi ritè examinentur, ſatis ſuperq; oſtendunt, ſcribit ſpir. vitæ noſtræ arterialem de natura *Gas* eſſe, h.e. eſſe lumen & balſamum præſervantem à corruptione; quod in palpitatione, ſyncope, ac lypothymia cernitur. Etenim quantum colori vivido, lumine vitali, humidoq. carnis habitui deperit, vultusque ſtatim rugoſior concidit, mox à præfatis paſſionibus; ſpiritus enim, qui antea placido robore velut omnia vivificabat evolat mox, atq; alienâ aurâ ſubactꝰ mutatur. Pergit ipſe, ſiquidem Archeus in ſe ſit *Gas*, de natura ſalis balſamici, ſi aurâ alterius ſalis obviam reperit prout ſe armoniacus, dum obviat ſpir. ſalis petræ) facilè per poros atque confeſtim diſſlabilis, muniorum

agen-

agendorum atque familiæ oblitus eſt; neque enim in guttas cogitur, eò quod ex ſanguine arteriali paratus. Si quid ſub deliquiis, & morte ſudoris exhalat, cruoris eſt liquamen, non ſanguinis arterialis. Gas ergo vitale, quia lumen eſt atque balſamus, præſervans à corruptione, incepit ſolari lumini adæquari, poſt deliquia verò præfata cæterorum membrorum innati ſpiritus, velut fumigantes prorſus à ſolari cordis lumine accenduntur, prout fumus candelæ exſtinctæ, alteri9 flammam attingens, hanc ad exſtinctum lychnium per medium deportat, quandoque ſpiritus vitæ noſtræ, cum *Gas* ſit potentiſſimè & celerrimè à quovis alio Gas afficitur, propter eorum nempe contactus immediatos. Qui ipſe & cauſam hujus morbi accuratius explicat in *tr. ignot. Act. Regim. n.26.* ubi dicit, *in ſyncope eſſe venenum anodynum, diſperſivum ſpirituum, hincq; tollens ſtatim ſenſum ac motum*, quod venenum ſæpè in ſtomacho latere alibi docet, & quidem ejus orificio, tanquam in centrali puncto atque radice, principioque vitæ, digeſtionis ciborum & diſpoſitionis eorundem ad vitam.

§.7. *Williſius* ſupponit non ſolùm accenſionem, ſeu deflagrationem ſanguinis, (quâ mediante ſupplementa pro ſpiritibus è ſanguine quotidie decedere exiſtimat) ſed & fermentum nitro-ſulphureum, à quo flammam revera accendi autumat, (quod ipſum tamen negat Lovverus de corde) licet enim, ut ille diſſerit, in maſſa ſanguinea particulæ ſulphureæ exiſtant, propter copioſas tamen aquoſas particulas ſanguis deflagrare neſcit; verbo hanc actualem deflagrationem à Williſio defenſam abſque omnimoda vitæ deſtructione fieri non poſſe ſtatuit. Ipſe verò Williſius cauſam hujus affectus latere cenſet vel in ipſo ſanguine quatenus non ſatis accenditur nec cum vigore circulatur, h. e. quod cruor ob particulas ſulphureas nimis deflagratas, aut depreſſas ferè vappidus & effœtus evadat, proindeque parcus in corde & pulmonibus accendatur, cui ſæpius accedit, quòd regimine animali etiam fatiſcente, cor pleniore ſpirituum influxu deſtitutum, ſanguinem, quò vegetius efferveſcat & accendatur, non ſatis exagitet, prout in multis languidis, ægritudine diuturna defunctis, vel hæmorrhagias, aut evacuationes magnas paſſis, aut ſenio confectis obſervare licet. Sic & quod ſanguis nimiùm in corde accendatur, cauſam hujus affectus quoque eſſe poſſe *Ipſe* defendit, & per id probat, quod ſanguis ob particulas ſulphureas nimis ſolutas, & in efferveſcentiam actas, plus debito accendatur, indeq; calor nimis intenſus producatur, imprimis ſi ab aëre non ſtatim ventiletur, prout id docent febres acutæ, aliiq; morbi calidiores, nec quoq; negat, quod & affectus hic aliquando oriatur à denegato ſpirituum animalium influxu.

§.8. *Sylvius* ferè cum *Williſio* ſentiens, præſupponit vitam noſtram naturalem dependere à conſervatione ignis, calidiq; innati in corde perpetuati, & quaquaverſum unà cum ſanguine ad partium ſingularium vivificationem ſparſi, quem ignem accendi exiſtimat per fermentationem ſanguinis in corde, à bilis ſale lixivo & volatilis oleoſo,

oſo,ut & ab alio ſpiritu acido ortam, ſive ſit lympha, quam ſupponit eſſe acidam,ſive ſuccus pancreaticus, modo ſanguini commixtus ſit,quando ergò ceſſat hæc in corde effervescentia, tunc deſinit in corde accendi vitalis ignis,ſanguis quoq; non amplius tunc rareſcit, nec cor ad ſui contractionem irritatur,nec contrahitur,nec magis in arterias propellitur,nec arteriæ expanduntur, per conſequens & pulſus nec in carpo,nec alibi percipitur,indeque oritur *ſyncope*. Quàm etiam produci cenſet ob pauciores,vel nullos ſpiritus animales affluentes ad cor, unde cordis contractionem & actionem ceſſare neceſſe eſt. Porrò ſanguinem generari poſſe à ſale volatili acri, imprimis in peſte,aliisq; malignis affectibus non dubitat,quatenus ſc.ſanguis ſolitò fluidior nimisque concreſcens, vel,ut ſæpius fit,nimis grumoſus & coagulatus ab acido exiſtit, ob diminutam ſc. bilem,ut & nimis acrem.

§.9. *Carteſius* ejusque ſequaces *Hogelandus*, *Broechauſen* aliique prout ſpiritus pro ſubtiliſſ. ſanguinis particulis habent, ita eos per rarefactionem quoque in corde produci exiſtimant. Ebullitionem verò iſtam igni cuidam vitali in corde hoſpitanti, quem lucentem & flammulæ vitalis nomine inſigniunt,unicè tribuentes, quos tamen *Cornel. Conſent. Phyſ.* 7. *p.*293. *Needham* de forma fœtus *p.* 130. aliique refutant. Syncopen ergo *Carteſianis* à flammulæ hujus vitalis ad tempus exſtinctione ſeu obruitione deducunt, id verò variis modis fieri poſſe non dubitantes, cùm ſpiritus perverſi cor ſolitò plus contrahunt, cum ſc. per nervolum, quo orificia cordis circumdantur,deferatur; atq; hoc pacto præ denegata ſufficienti ſpirituum copia, tum etiam humorum circulantium mutuâ, (qua in re uterq; motus debet eſſe continuus) aggerie diminutâ, & determinatione in muſculos illo tempore ceſſante,contingit,ut corpus hominis repentino caſu, inſtar trunci,in terram proſternatur, donec ſenſim ope ſpirituum humorum circulantium ex ſanguine naſcentium diſcuſſis nubibus in integrum reſtituantur, idque breviter vel poſt aliquod, præ majori aut leviori affectu, intermiſſum temporis ſpatium,prout eleganter diſſerit *Broechauſen art.*105. *in Oecon. Anim.*

§.10. Ad *noſtram* nunc accedamus ſpartam,doctrina verò de noſtro principio vitali ſcitu neceſſaria eſt; antequam ergo ad ipſa morbi penetralia accedamus eam elucidabimus, quia indè omnis motus,ſanitas ac vita, (& cùm contrariorum eadem ſit ratio,) ſic & morbus, imò ipſa mors dependet, de hoc verò tanta ſeſe offert authorum adverſâ fronte certantium diverſitas,ut cui tutò aſſentiaris,vix reperias,ſunt nonnulli qui ſpiritum embryonis continuò in ſpiritu matris augeri aſſerunt, hoc innixi argumento, quòd fœtus in utero non reſpiret. Et ſilentio jam præterimus *VVilliſii*, *Helmontii*, *Carteſii*, *Sylvii* opinionem, quam ſuo loco diximus, receptiſſima eſt tamen ſententia eorum,qui,ut naturam & exiſtentiam ſpiritus vitalis determinent, colligunt & dicunt, illum eſſe ſubtiliſſimam ſeu ſalino ſulphuream ſanguinis partem, quæ per inteſtinam hujus fermentationem à

reliquis

Digitized by Google

reliquis evolvatur & copioſiſſimè exhalet, ſpiritus nomine veniens. Hujus ergo ſpiritus vitalis elaborationem ac reſtitutionem ſoli adſcribunt fermentationi ſanguinis, hincque ex illa non ſolùm amiſſæ ſanitatis reſtitutionem, ſed & morborum cauſas derivare non dubitant. Peculiarem verò de hac re fovet ſententiam *Majou in Reſpir. pag. m. 156.* dum fermentationem ſanguinis produci dicit intra pulmonum ſubſtantiam, quatenus ſpiritus nitro-aërei ab aëre ſuggeſti cum particulis ſanguinis ſalino-ſulphureis congrediantur, ſicque fermentationem debitam in corde producant, quæ tamen ſententia à *D. Bohn. in tr. de Aëris influxu in ſublunaria*, in dubium vocatur, quod ſc. ſal aëris corporaliter admiſceatur ſanguini, ſed potiùs ſtatuit motum tantùm eſſe aëris, qui ſanguinis & totius vitalitatem conſervat. Diximus ſæpiſſimè per fermentationem authores nihil aliud intelligere, quàm motum inteſtinum, in quo acidum & lixivioſum ſeu urinoſum concurrendo ſimul alias particulas miſtum componentes in motum cient. A ſale enim miſtionis vinculum eſt, quamdiu itaque ſalia in mixtis intervenientibus aliis particulis ſine tumultu quieta jacent, ac alternâ fruuntur quiete, tam diu corpora manent in naturali textura & ſitu; ſin verò mediante reſolutione mixti compages laxior evadit, imperiumque liberum ſibi rapiant ſalia, & ſeſe protinus unire geſtiant, ob particulas verò materiales mixtas alia ſalia proximiùs concurrere nequeunt, hinc fit fermentatio, ſub iſta enim unione & mixtura ſalium partes unibiles conſociantur, hinc nova miſti textura & alteratio oritur, de qua re admodum egregiè diſſerit Celeberrimus *Dn. Ettmüllerus in Collegio MSS. chymico*; ex his enim patet ubi acidum deficiat, ibi & nullam fermentationem eſſe poſſe, quod & ipſum in maſſa ſanguinea ineſſe probant ferè Medici, imprimis *Tachenius* per id ſcil. quòd ſanguis in ſtatu naturali perfectè ſal ſalſum exiſtat, omne autem ſal ſalſum conſtat ex acido & urinoſo, quæ duo dum invicem congrediuntur, quod nunquam ſine effervescentia contingit, dant ſal compoſitum tertium, nemne ſal ſalſum, quod neque eſt acidum, neque urinoſum, ſed de utroque participans; quod tamen alii negant, & potiùs ſtatuunt quidquid ſubtilitati & activitati mercuriali in ſanguine attribuitur, illud unicè ſpiritibus noſtris, ac principio vitali deberi, & probare ſatagunt per id, quòd in ſanguinis prima generatione in fœtu accidat, ubi non exiſtunt in ovali muliebri particulæ acidæ, quæ cum urinoſo congredientes & exaltatæ ſanguinem conſtituunt, ſed fluxu maturitatis particulas ſalinas pinguesque vi ſpirituum digeſtas exaltatasque, purpuræ illius vultum inducere contendunt, & ſpiritum hunc vitalem deducunt à principio ſalino volatili, unde maximè ejus activitas dependet, prout fecere *Willis*, *Sylvius*, aliique plures, quam ſententiam approbat *Helmont*, dicens de aura vit. p. m. 443. Spiritus noſtros, ſubtiliſſimas ac ſalinas ſolummodo eſſe ſanguinis particulas, vitalitate inſignitas, idem & confirmat *Barnerus* in phyſicis, docens, ſal conſtitutivum noſtri ex urinoſis volatilibus eſſe. Lux ſale gaudet, ſal lucem in ſe habet & vitam, prout *Kircher.* de Natura lucis diſſerit, adduntque alii hanc rationem contra fermentationem, quòd nempe principium noſtrum vitale absque tumultu ejusmodi inteſtino peragatur, & ex aſſumptis ſeparet, quod ſuæ naturæ conveniens eſt. Spiritus vitalis in ſanguine reſidens, ſolâ irradiatione vim luminis ſuperaddit, inque ſobolem ſpirituoſam convertit; inde etiam pro æterna veritate exclamant illi, calorem omnem in corpore noſtro eſſe à ſanguine, qui tamen non ſuâpte natura calidus exiſtit, ſed quòd omnis hic calor unicè dependeat ab iſto ſpiritu vitali noſtro, qui in & cum ſanguine eſt. Quoties ergo ſanguis ſpiritu hoc vitali præditus per arterias in membra & viſcera diffunditur, toties partium vigor & ſalutaris exiſtit calor, quo tamen recedente, cum vita recedit calor, unde totum corpus friget atque torpet. Omnem ergo calorem in nobis perceptibilem unicè adſcribunt noſtris ſpiritibus, quorum motus, prout intenſior vel remiſſior eſt, ita quoque calor vitalis gradibus diſtingui videtur, quam ipſam ſententiam, paucis mutandis mox dicendis mutatis nos adoptare nulli dubitamus. Quibus ergò præſuppoſitis ſponte jam eluceſcit, unde *Syncope, animi deliquium, extrema virium proſtrationes, &c.* imò mors ipſa veniant, nempe à defectu ſpirituum, qui deficiunt, ſi vel quantitate ſufficienti non generantur, ob materiæ adæquatę defectum, qui provenit vel ab alimentorum ſpirituoſorum rariore uſurpatione, vel laudabilium licet, infelici tamen digeſtione, vel nimia eorum evacuatione, v. gr. per alvi fluxum, hæmorrhagias, lochia, &c. ſic etiam generati diſſipari poſſunt in nimio coitu, in hypercatharſi, quæ haud rarò ſequuntur animi deliquia. Quo etiam ſpectant labores vehementer, paſſiones animi, nimiæ vigiliæ, vel affectus alii p. n. qui ſpiritus, utut lucidi, ſæpius tamen in ſyncope & lypothymia à variis cauſis obſcurantur, & lucem ſuam amittunt, à quorum ſpirituum lucis diminutione, & exſtinctione omnem caloris defectum provenire docet *Helmont. tr. de aur. vital. p. m. 441.* in propatulo namque ſatis eſt, cor nimirum eſſe muſculum, adeoq; ad motum ejus vibrantem ac continuum non ſolum vim impellentem ſpirituum animalium per nervos cardiacos, verùm etiam influxum ſpirituum cum ſanguine proprius requiri; prout etiam perennis affluxus pro quavis potentia motiva alteranda neceſſarius ſemper adeſſe debet; nervis enim æquè ac arteriis reſectis in parte aliqua motum ceſſare conſtat; ſpirituum quoque ope diaſtole & ſyſtole perficitur, & ſanguis ſero mixtus

Digitized by Google

ad partes propellitur externas, ſed ut ubique, ſic & hic pro fundamento ponimus Regis noſtri Cardimelechis actionem, qui cum ſuperiori ſocio ſuo Microcoſmetore multam fovet amicitiam, quemadmodum itaque Rex ſuperior ſpiritus per nervos cardiacos mittit plures vel pauciores, ſic & percipitur motus auctior vel diminutior, quos ſequuntur affectiones calidiores vel frigidiores; haud tamen dubitamus plures eſſe qui hos Reges pro meris ſuppoſitis habent, verùm enim verò præterquam quòd actiones tale regimen prodant probentque, ſi quod dubium ſuperſit, peculiari tractatu eam materiam, Deo volente, exhibebimus, & probatio erit eò facilior, quò certius eſt, & pluribus rationibus probari poteſt, illos gubernare corpus noſtrum, & eſſe præter vitalem ſive ſalino volatilem in cerebro, corde & ſtomacho aliud quid ad actiones peragendas neceſſarium, & omnem motum tam in ſanis quàm in ægris immediatè & efficienter ab iſtis Regentibus proficiſci, occaſionaliter verò à cauſis occaſionalibus non dubitamus, & in alia, quam diximus, arena deducemus. Hæc in genere præmonenda & præmunienda fuēre, ex quibus nunc in proclivi eſt judicare plures ſyncopes cauſas, v. gr. oritur ea aliquando ex nimia ſanguinis diſſolutione, unde ſpiritus animales non amplius generantur in tanta copia, ſed plurima pars eorum in auram avolat, quibus deficientibus neceſſariò Cardimelech ope ſocii ſui Microcoſmetoris militibus deſtitutus ab ingruente hoſte facilè intermitur, vel ad tempus vinculis quaſi detinetur, & arx ipſius lumine deſtituta obnubilatur, uſque dum ſpiritus de novo ſubveniant, & non ſolùm Rex Cardimelech ab hoſte liberetur, ſed & hoſpitium ejus de novo illuminetur, unde quaſi nova vita prodit. Qualis ſpirituum abſumptio, fixio, aut degradatio deſtruit ſanguinis energeian, unde & fluit lypothymia, ità ſpirituum diſſipatio vel oppreſſio ex crudiori acido ortum ducere poteſt, unde particulæ volatiles ſalinæ non tantùm ſupprimuntur, ſed & Rex noſter planè obruitur, hoſtis verò Cardimelechi noſtro ita infenſus utplurimum à liene, ab utero, ab hypochondriis, aliiſque locis ingruit, & clam quaſi per cuniculos irrepit, donec ità clam Regem noſtrum obruat. Mirati ſæpius ſumus cur ſuaveolentia, imò effluvia ſpirituoſa ex fele, ex roſis, imò ex virgine (quale exemplum nos novimus de ſtudioſo) inducant animi deliquium; cujus rei hactenus nullam aliam rationem aſſignare novimus, quàm quod partes hæ volatiles ex iſtis rebus egredientes cum ſpiritu noſtro perversè ſe jungere, & ob diverſæ conditionis particulas certare cogantur; cùm enim ob motum nimium noſtrorum ſpirituum inquietatorum, & contra Regis voluntatem rebellium factorum (inſtar apum fumo exaſperatarum) in cerebello commotus Rex expelli, quidni etiam impetuoſo hoc influxu arx Cardimelechis, cor nempe, obrui, & ipſe ad tempus quaſi vinculis detineri poſſit, adeo multis militibus necatis, & in fugam verſis, (ſecundis etiam armis deficiunt milites) Rex *Microcoſmetor* reliquias exercitûs colligat, & ſocio ſuo ſuppetias mittat, quo ipſo omnia reſtituuntur. Regem enim ad multum tempus ligari poſſe, teſtantur deliquia animi etiam per aliquot dies continuata, in vulgus nota; hinc nonnulli quaſi verè mortui, jamjam ſepeliendi, vel etiam ſepulti revixerunt tamē; In extrema quoque Muſchovia homines quotannis obrigeſcere rurſusque reviviſcere hirundinum adinſtar, prodidere Hiſtorici, penes quos ſit tamen fides. Syncope ſæpè à terrore producitur, quia in terrore ſpiritus maximâ vi inordinatè & violenter in totum corpus & membra influunt, quare hi ſpiritus etiam copioſius & inordinatè in cor arteriaſque influunt, & cor & vaſa conſtringunt, unde ſanguis in cor illapſus propter anguſtiam loci in corde conſtricto non multùm poteſt rareſcere, quare etiam non cum vi in arterias pulmonales, & hinc in ſiniſtrum cordis ventriculum, ac ex illo in arterias propellitur; hinc ſtatim minori copiâ ſpiritus animales ſecernuntur, & in membra influunt, unde animi deliquium & pallor oritur, & quia fermentationes ſanguinis maximè ſunt imminutæ, ideò humor aliquis in ſanguine copiâ peccans non amplius ſanguineæ permiſcetur maſſæ, ſed è ſuâ copiâ ſecedit à ſanguine per poros arteriarum in os, ubi oris amarorem inducit, in ventriculum, ubi inter membranas ſtomachi hærens ſuâ viſciditatè nauſeam, & ſuâ acrimoniâ nervos vellicans, vomitum facit, cùm æger ad ſe redierit. Sed hæc de cauſis indicaſſe ſufficiat, quas ipſas à juvantibus & nocentibus ſæpe conjicere poſſumus; nunc itaque nos aliud vocat penſum, nempe Prognoſis.

§. 11. Omne autem animi deliquium dicitur graviſſimum malum, quia eſt terribiliſſimum, mortis enim ſpeciem præ ſe fert, Melancholicis tamen, ut & mulieribus hyſtericis familiare & ſolenne, atque rarò exitiale eſt, ſolvitur enim in his faciliùs, remanente tamen virium omnium languore. Hippocratis quoque 2. aph. 41. & in *Coac.* prædictio eſt, eos qui ſæpe & vehementer animo linquunt ſine cauſa manifeſta, derepentè mori. Si ſyncope correpti caput in humeros aut thoracem delabatur, pulſus atque reſpiratio ad multum temporis ſpatium intermittant, facies quoque fuerit viridis, nigra & livida, fruſtraq; ſumptum ſit medicamentum ſternutatorium, jam præſens adeſt exitium. Porro in phthiſi & tabe deliquia, ſi ſæpe accidant, mortem eſſe in oſſa denotant. Quodſi verò ex odoriferis vel venæ-ſectione factâ, vel aliorum animalium olfactu animi deliquium oriatur, res haud periculi plena eſt, hâc enim cauſâ ſublatâ tollitur affectus; nec illa lypothymia tam periculoſa eſt, quæ oritur ex ore ſtoma-

ſtomachi male affecto; ſi vero tremor & convulſiones accidant, tunc mors in propinquo eſt.

Cura Diætetica. §. 12. Poſt conſideratos modos, unde morbus hic oriatur, & quid inde prædicendum ſit, reliquum eſt, ad remediorum deſcendamus genera, quæ verò ſubminiſtrantur ex uſitato triplici fonte, *Diætetico, Chirurgico* & *Pharmaceutico*, comprehenſis *diætæ* nomine, non ſolùm cibo & potu, ſed more ſolenni ingenere rebus *nonnaturalibus*, quæ ut malè adhibitæ conſtitutionem pervertere, itâ dextrè uſurpatæ eandem in ſtatu naturali conſervare; imò à morbo iterum liberare poſſunt. Quantum itaque ad *Aërem*, quandoquidem is, teſte divino *Coo*, lib. de flatib. maximus eſt in omnibus, quæ corpori accidunt, & Author & Dominus, indè maxima ejus habenda cura, ut ſit purus, adeoq; ſerenus atque lucidus, qui verò naturâ ad votum non haberi poteſt, artis beneficio talis reddatur; ſi nempe furori ſpirituum contemperando præſentius inſervire debeat, eligendus frigidus vel naturâ, nempe ſeptentrionalis, vel arte comparandus, ſtrato ſc. pavimento fl. roſar. papav. nymphææ, herb. plantag. portulac. ſemperviv. &c. Si contrariâ opus ſit operatione, calidis vel beneficio ſolis, vel ignis, alioque modo parandus eſt. Ex commotione enim aëris quosdam ſyncope correptos notavit *Salmuth cent. 3. obſ. 7.* nec minori violentiâ nocet carbonum fumus, prout notavit *Schenckius*, Jovinianum Imperatorem mediâ hyeme Romam proficiſcentem, & in cubiculo recens cruſtato & calce obducto, in quo ad calcem reſiccandam, magna vis carbonum accenſa fuerat, pernoctantem, ex hac vita emigraſſe. *Cibus* ſit facilis concoctu & euchymus, non nimiâ ingeſtus quantitate, ſalubris, ordine & tempore convenienti, ætati quoque & ſexui congruus; conveniunt juſcula carnium, conſummata, brodia aromaticis condita, docet etiam *Galenus l. 7. method. med. c. 6.* teſtibus gallinaceorum ſubveniendam eſſe iis, qui in ſyncopen incidunt. Aſteriſco verò notandum, quòd in hunc affectum proclives non diu manere debeant jejuni, ſed ſingulis horis matutinis aliquid panis butyro illiti comedant. *Potus* ſit vinum, hoc namque eſt reparator & reſtaurator ſpirituum potentiſſimus, Regum noſtrorum conſervator unicus, virium omnium refocillator. Vinum, inquit *Helmontius*, licet calidum ſit, cùm tamen palato & ſtomacho ſit gratiſſimum, in calidis etiam morbis modicè ſumptum, ſpiritibus gratiſſimum eſt nuncium, & alimentum medicamentoſum; vinum verò glacie, more Italorum, frigefactum, cane & angue pejus fugiendum, ità ex frigidiſſimi ejusmodi vini uſu, poſt longum ſub ſole ardente luſum, defecit quidam apud *Schenckium l. 1. de anim. deliq. & ſyncop. obſerv. 1.* quemadmodum ſimile quid nos vidimus ex frigido potu cereviſiæ inter pilæ luſum, aſſumpto in Gallia; ſic ex nimio aquę frigidæ hauſtu ſyncopticus quidam ad cœleſtia raptus eſt, teſte *Hildano cent. 5. obſ. 27.* *Exercitium motusq;* nimius vitentur, quia multi ſpiritus indè exhauriuntur, partes Salinæ volatiles evolant remanente acido, prout exempla & hiſtoriæ teſtantur, plures inde in ſyncopen incidiſſe, ſed cùm hæc aliunde nota ſint, hâc vice & brevitati ſtudentes omittamus. *Somnus* pars humanæ vitæ melior, ſi ſit moderatus & tranquillus, recreat animum, miraque dulcedine totum perfundit corpus, ſpiritus quoque laboribus, curis, ſtudiis conſumptos & delinquentes reficit, quos contra vigiliæ nimiæ conſternere valent. Omnia verò adſtans Medicus bene judicet oportet, & conſuetudini aliquid concedat. *Animi affectus*, quoad fieri poteſt, ſanæ rationis imperio perdomandi ſunt, & adverſus eorum incurſus Theologiæ monitis animus muniendus eſt, quid enim gaudio moderato jucundius, immoderato verò quid damnoſius, quoad cœleſtia abiit Avus conjugis noſtræ; quod & evenit matri cuidam filios ex-pugna (in qua eos obiiſſe putabat) reduces videnti, quæ præ nimio gaudio ſyncoptica moriebatur, teſte *Livio l. 22. c. 7.* Ex ira, furore illo brevi, ſyncopis lethalis exempla collegit plura *Camerar.* Ex amore, vid. *Lazar. River. l. 8. pract. med. c. 1.* Ex mœrore, ſtudiis, curis, lucubrationibus, aliisque, annotarunt Practici plures, quare aurea regula ubivis attendenda eſt, *ne quid nimis*. Sic & accidit ex zelotypia, cupiditate, timore, æmulatione, invidia, ut ergò hic valeat illud Horatii:

Invidiâ Siculi non invenêre Tyranni
Majus tormentum.

Ex ſpectri quoque horrore ſyncopen ortam novimus, ut & ex aſpectu felis, cancrorum, capitis vervecis, aliiſque antipathiæ caſibus, de quibus vid. *Ephemerid. Germanor.* Excreta naturalem ordinem obſervent, aliàs magnum hoc in affectu inferunt incommodum, per crebriora enim aut vehementiora cathartica, vomitum, venæ-ſectionem, ſcarificationes, ſudores, hæmorrhoides, menſes, lochia, empyicorum & hydropicorum puris veſ aquæ evacuationes, hic affectus facilè excitatur. Crebrum Veneris uſum proſcribimus, quale fatum *Cornel. Gallum* & *T. Hatterium* è vivis ſuſtulit, apud Valer. Max. lib. 9. c. 12. qui tamen illud pro vera cauſa mortis non agnoſcit, ajens: Quanquam quorſum attinet eorum cavillari fata, quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanæ ratio abſtulit? Fine namque vitæ noſtræ variis & occultis cauſis expoſito, interdum quædam immerentia ſupremi fati titulum occupant; cùm magis in tempus mortis incidant, quàm ipſam mortem accerſant. Novimus & nos exemplum cujusdam, qui, quoties cum uxore ſua coit, & ſemen effundit, toties animo linquitur, qui tamen invitâ Dianâ non venatur.

§. 13. Hæc itaque de hujus morbi natura, cauſis, ſubjecto, differentiis & ſignis dicta ſufficiant. Reſtat ut & curam juxta dictos Authores adnectamus, & primò Veterum Galenicorum methodum curandi exhibeamus, qui verò in paroxyſmo hujus affectus lectulo, ut quieſcat, imponunt ægrum, dein inſpergunt in faciem aquam roſaceam, vel aliam frigidam vino fortiori dilutam, ut indè excitetur æger. Si vero ſyncope ab hyſterico affectu oriatur, adhibent naribus caſtoreum, aſam fœtidam, vel alia ſuffimigia fœtentia. Si ſyncope à defectu alimenti, vel à ſanguinis evacuatione nimia ortum habeat, vino generoſo propinato ægrum refocillant, & quidem cruſtam panis in eodem madefactâ exhibent, tum etiam extra paroxyſmum variis ſorbilibus alimentoſis, & valde nutrientibus, juſculis nempe reſtaurantibus, conſummatis, brodiis, aliiſque, ægri vires reſarciunt. Quodſi autem lypothymia à venenoſis vaporibus in corpore natis, vel extrinſecus allatis, generentur, tum feliciſſimo cum ſucceſſu exhibent varia alexipharmaca. In caſu verò ubi affectus à veneno hauſto accerſitur, vomitum per vomitorium cient, & ſi ſentiatur ardor ventriculi, lac vel butyrum, vel juſcula pinguia exhibent, propinantque. Affectui verò à ſuper-purgatione orto obviam eunt per theriacam Andromachi, Mithridat. aliaque opiata, tum internè tum externè exhibenda, ſic & illum à ſudore nimio exortum, per frigida, vel roſacea, vel acetum in faciem effuſa, vel alia epithemata frigida curare ſatagunt. Quodſi verò à terrore & metu, prout ſæpe fit, ceu diximus, paroxyſmus originem ſuum ſortitur, tunc venæ-ſectionem imperant, aliaque ſpirituoſa propinant; ſpiritus quoque ſuffocatos ad ambitum corporis revocant, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, &c. clamores quoque, atque vociferationes, ſternutatoria, oris, narium, digitorumque compreſſiones & vellicationes inſtituunt. Extra autem paroxyſmum aliam obſervant methodum, humores nempe naturæ obedientes reddendo *præparantibus*, & quidem in frigida cauſa ſequentibus: Syr. de corr citr. de ſucc. granator. de pomis, oxymell. ſimpl. &c. In calida verò cauſa, ſyr. acetoſ. violarum, roſarum, aq. borrag. bugloſſ. acetoſell &c. Utuntur poſt hæc leni medicamento ſolutivo, (niſi affectus ortum duxerit ab hypercatharſi,) quo materiam peccantem educunt. *Evacuantia* ipſis in hoc caſu ſunt ſequentia: Manna, caſſia recenter extracta, rhabarbarum, tamarindi, &c. clyſteres quoque lenes adhibent. Quodſi verò affectus ortus ſit à veneno, vomitorium ſuadent cum aqua calida, cum ſyr. acetoſ. ſive oleo communi permixta & epota. Ubi verò à phlegmate viſcoſo, aut putridis humoribus, paulò utuntur fortioribus, & digitis atque pennâ vomitum ſolicitant, reliqua fortiora purgantia, proſcribentes contemnentesque. *Avertentia* locum quoque habent in paroxyſmo, ac extra eundem, frictiones ſcilicet, ligaturæ, cucurbitulæ, &c. Tandem ad *roborantia* accedunt; in frigida cauſa proſunt diamoſch. dulc diambra, elect. de gemm. oleum cinamom. vinum generoſum, aquæ cordial. omnes, aq. beton. cort.

mac.

Digitized by Google

citr. ſcordii, tormentill. cinamom. ulmar. atque ſyr. ex iisdem parati, mithridat. theriac. Andromachi, antidot. Matthiol. & plura alia. In quo caſu & externa quoque adhibent, ex. gr. Epithema pro corpe ex caryophyll. cinamom. croc. ligno aloës, cum vino odorifero, vel aqua roſacea, meliſſ. major. paratum, vel ſuadent ſacculum ex iisdem, &c. refertum, cordi applicandum. In cauſa verò calida *roborantia* ipſis ſunt refrigerantia, ut aquæ ſimplic. ex floribus cordialibus deſtillat. Aquam carnis ſtillatitiam magnopere commendat in hoc affectu *Ioh Baptiſta Sylvaticus*, & vult earum eſſe virium cum ipſis carnibus, ex quibus extrahitur, quamvis levius nutriat; ſyr. de pomis, limonum, granatorum, ſpec. de margarit. frigid. conſerv. 4. fl cordialium. Externè verò epithema cordiale ex lign. aloës ſantal. citr. citr. cum cum aqua roſar. bugloſſ. borrag. paratum, vel ſacculos es iisdem conficiunt.

§. 14. *Chymici* in confortandis ſpiritibus vitalibus cordis corporisque univerſis, Eſſentias & tincturas, ſpiritibus multis rationibus præferunt. In hunc finem aurum tanquam ſummum arcanum commendantes, idque fundamento philoſophico adſtruunt, quòd nempe in cœlo eſt Sol, in animali cor, in vegetabilibus vinum, id inter mineralia eſſe aurum, ridentes *Scaligeri* de hoc judicium, quod ſcil. natura auri longiſſimè diſtet à natura noſtra, neutiquam itaque noſtrum cor per illud reſtaurari poſſe; laudibus ergò quicquid alii dicant evehit Paracelſus cum parente ſuo *Hermete aurum potabile*, ità ut auro ſubjungat matrem perlarum in forma olei inſtar balſami, eſſentiam croci, meliſſæ, &c. *Antimonium* quoque, quod vocat reſtauratorem virium omnium in corpore, ejuſque ſulphur ſolare paſſim auro comparat; magnificit etiam Arcanum ſulphuris, aquam vitæ, ſmaragd. & corall. item ſal margaritarum (quod cordiale eſſe nobiliſſimum, & ſoli potabili in temperatura & operatione proximè accedere ait *Coll. Baſil. chym p. m.* 282.) His uſibus quoque aptum eſt Arcanum margaritar. & quinta eſſentia ap. *Hartmann* ut & flores margaritarum & corallor. apud *Schröder Pharm. l. 3. c. 6.* imprimis tincturas corallor. variis menſtruis paratas, liquores gemmarum, rubinor. granator, topaſior hyacinth. aliorumque magni pendunt. Inter aquas compoſitas ſunt: Aq. capon. carbuncul. aurea, confortativa uſitata, ſpiritus roſar. theriacal. camphorat. vitriol. ſpir. vini c. ſale diaphoretico Mylii, Antid. lib. 4. c. 2. ſpir. fuliginis, terræ ſigillat. &c. item ol. cinnam. ſuccin. macis, ligni rhod. &c. conducit & ſal. margar. & corall. angel. ſcordii, volat. C. C. & viperar, item ambra in ſpiritu vini ſoluta, de quibus vide *Beccher*. Supplem. ad Phyſic. ſubterr. p. 79. vina bugloſſata, angelic. & Hippocratica, ſeu clareta roborantia prout habet *Querc. Pharm. reſt. lib. 1. c. 9.* hìc quoque proficui uſus ſunt, ex quibus variæ formulæ concinnari poſſunt, quas tamen cujuslibet judicio relinquimus, & ad *Helmontium* tranſimus.

§. 15. Ille verò ſemet curavit, quando ipſi rotabat & vacillabat caput cum ſyncopes metu, leviculo excitato vomitu, ſic enim abraſit ſordes è ventriculo, quibus idea illa rotans fuit impreſſa, in ſtomacho enim cauſam latere ſuſpicatur, poſtmodum aſſumpto cibo & vino moderato, melius habere cepit, ſed cùm recidivas paſſus eſſet, ſulphure vitrioli pleniſſimè ſe reſtituit. Ad venenum verò anodynum, diſperſivumque ſpirituum in hoc morbo urgens tollendum commendat varia ſpirituoſa & volatilia, unde ſpiritus lucidi evadunt, & lux vitæ iterum eluceſcit.

§. 16. *VVilliſius* pharmaca *cardiaca* in duo diſtinguit genera, alia nempe quæ ſanguinem & ſpiritus animales potiſſimum ac immediatè afficiunt & accendunt, alia quæ ſang. & ſpirituum efferveſcentiam im̃oderatã ſedant, in primo cenſu ea ponit, quæ ſpiritus & ſanguinem exaltant & accendunt, ut ſunt aquæ ardentes deſtillatæ compoſitæ, tinctura croci, elixir vitæ Quercetan. tinctura ſalis, tartari, chalyb. aliaque calidiora, ut ſunt aqua mirabilis, cinamom. caryophyll. cort. aront. cum vino deſtillat. quibus ſpiritus volatiles addi poſſunt. In ſecundam verò claſſem ea refert, quæ ſanguinis & ſpirituum effervеſcentiam nimiam, ſyncopen excitantem, nonnihil ſedant pacantque, prout ſunt aquæ

Digitized by Google

deſtillatæ frigidæ, temperatæ cordiales, omnia acida, vitioſa, &c. eſto formula:

℞ *Aq pomor. redolent.*
rub: idai ana ℥vj.
confect. de hyacinth. ʒj.
ſyr. violac. ℥j.
ſpir. ſalis q. ſ. ad grat. aciditat.

Vel ℞ *Aq fontan. lib* jß.
ſucci limon. ℥ij.
ſacchar. ℥jß. *M. f. julep.*

Cardiaca quoque ſale volatili prædita tum in febribus reſpectu ſanguinis, tum in deliquiis & ſubitis languoribus, utiliter exhiberi poſſunt, ut ſunt ſpir. C. C. aq theriacal, ſpir. ſanguin. cran. human. ſpir. ſalis armon. & ſal viperar. cryſtall. mineral. pulv. è chelis, fl. ſalis armon. bezoart. mineral. &c. Nec infimi ſubſellii ſunt cardiaca, quorum baſis ſal alkali eſt, ut ſunt bezoar orient. corall. margarit. pulveres omnes teſtac. & lapid. de quibus omnibus vide ipſum Authorem de cardiacis memorantem p.m.158.

§.17. *Sylvius* in ſyncopes metu, aliiſque animi deliquiis levioribus, cum frigore tamen moleſtis, & formidabilibus conjunctis ſymptomatis, ſequentem laudat mixturam cochleatim aſſumendam:

℞ *Aq. menth.* ℥ij.
vita Matthiol. vel
tinct. cinamom. ℥ß.
ol. caryophyll. gutt. vj.
ſyr. cochlear. ℥j. *M.*

Idem prælaudatus vir per quotidianam experientiam edoctus commendat hoc in caſu *ſalia volatilia*, & *olea aromatica*, omne viſcidum facilè ſolventia ac incidentia, omne item acidum & auſterum peccans temperantia & corrigentia; quandoque demum halituoſum & flatulentum diſcutientia hic uſurpanda ſuadet, imprimis quod ſi æger magis mortuo, quàm vivo ſimilis exiſtat, os nec aperire, nec claudere, multo minus debitè aliquid deglutire valeat, tunc prædicta olea ſpirituoſis intimius per circulationem maritata ad guttas 3. pluréſve ſubinde in ægrotum os, ac imprimis per infundibulum immitti vult.

§.18. *Carteſiani* omnia ſpirituoſa ſalina volatilia, quæ flammulam vitalem accendere valent, commendant, ut ſunt omnes aquæ ſpirituoſæ, cinamomi nempe, carbunculi cordiales odoriferæ, ſpir. citr. ſpir. moſch. ambr. zibeth. cinamom. & caryophyll. (quæ tamen in re notandum, quod olea ſuccin. & caryophyll. ſpirituoſis & camphoratis juncta efficacius operationem ſuam peragant,) & id genus plura alia, quæ ſpiritus ſubtiliſant, ignemque ſacrum accendunt, de quibus plura in ſeqq. in ſcenam producemus.

§.19. *Nos* inter cardiaca referimus omnia illa, quæ ſpiritus noſtros, prout in ampliſſimo univerſo ſolis radii faciunt, illuminant volatileſque reddunt, item ſpiritus ſuſcitare & vegetos reddere, vel ipſis facilè ſe jungere, ſimulque ſanguinis æquabilem fermentationem conſervare valent. Ubi ergò ſyncope, ſeu ſpirituum fatiſcentia, & defectu ex nimia ſanguinis diſſolutione, ex alkali nempe abundantia, ortus ſit, ſulphurea & ſpirituoſa, moderatè tamen acida, ſed volatilia, exhibenda ſunt, ut ità ſanguini debita reſtituatur conſiſtentia, deficiens ejus redeat ſpiritus & fermentatio, in quem finem acetum ex vino generoſo cum ſpiritu vini volatiliſat. tinct. bezoart. Michaël. aq. cinamom. ſpir. ceraſor. nigror. vel roſar. ambratum, ſuaſerimus. In Juniorum ergo gratiam ſit ſequens formula:

℞. *Aq. cinamom.* ℥ß.
acet. cum ſpir. vin volatiliſat. ℥j.
ſpir roſar. ambrat. ʒj.
ſyr. de cinamom ʒvj.
M. d. ad vitr. hujus miſtur. unum vel alterum cochl. exhibeatur.

Cinamomum, moſchus etiam & ambra, (quæ poſterior ex relatione Anglorum in inteſtinis balænarum reperitur) palmam omnibus cardiacis & confortantibus præripiunt, indè ſequens Balſamus corroborans ex his odoriferis paratus:

℞. *Ambra* ℈j.
moſch. ℈ß.
confect. alkerm. ʒij.
ſpir. roſar.
ceraſor. nigror. ana ʒiij.
aq. cordial Herc. Saxon.
elix. vita Matthiol. ana ℥j.

Mixta hæc circulentur per 8. dies, vel ultrà, vaſe tamen bene clauſo, poſt filtretur

balſamus

balſamus, & ſervetur ad uſum, qui ipſe ſpiritus recreat Cardimelechem placat & refocillat, atcemque ipſius illuminat.

Vel ℞. *Aq. cord. cerv.*
meliſſ. cum vin. ana ℥ij.
cinamom. borraginat. ℥j.
confect. alkerm. ʒj.
eſſ. de cord. cerv. gr. xij.
ſyr. ſ. tunic. ℥j.
M.

Si verò ſimul ratione acidi volatilioris infeſtus ſit, præcipitantia vel acidum ligantia adere conſultum erit, cui bono ſequens haud infimæ ſortis eſt:

℞. *Aq. borrag.*
bugloſſ.
roſar.
meliſſ.
è ſucc. citr. ana ℥iij.
cinamom. ℥ij.
margarit. orient. præp. ʒß.
C. C. uſt. præp. ʒiij.
ſacchar. perlat. ʒß.
M. f. Aq. perlar.

Vel ℞. *Aq. cord. H. S.* ℥iij.
eſſent. meliſſ. ʒjß.
tinct. corall. cum ſpir. cord. cerv. parat. ʒß.
ſyr. ſ. borrag. ʒvj.
M. detur cochleatim.

Vel ſequens pulvis:

℞. *Margarit. or. præp.* ʒß.
corall. rubr.
eſſ. de cord. cerv. ana ʒj.
lapid. 5. pretioſ. ʒß.
M. f. pulv. doſ. ℈j.

Vel ℞. *Magiſt. cordial.* ʒij.
C. C. ſolar. ʒj.
eſſ. de cord. cervi ℈j.
Miſc.

Omnia enim hîc ad partes vocari queunt, quæ acidum ſylveſtre imbibere poſſunt, præprimis ſi ſyncope à coagulatione ſanguinis in corde ortum ſuum habeat, in quem finem commendat Nob. & Exper. *Dn. Major*, Spiritum ſalis armon. potentiſſimum illud alkali volatile, cum ſpir. vini camphorato, & oleo ſuccini combinatum, quippe ex quo ſpiritus ſalinus oleoſus fit, idem præſtare poteſt ſpir. C. C. vel fuliginis cum camphora maritatus, qua & in re *Beati noſtri Dn. Sachſii Reſtaurativi liquoris ſalino volatilis* Vires maximè deprædicamus in reſtaurando & ſimul illuminando ſole Microcoſmi, quod remedium parari ſolet ex ſpir. cinamomi, cum oleo deſtillato ſuccini, juniperini, ſale volat. C. C. artificioſè & curioſè junctis. Quâ occaſione & noſtram corroborantem Eſſentiam communicare liber.

℞. *Spir. vini cum ambra rectificat. lib.* ß.
ſalis tartari puriſſ. ʒj.
evoca deſtillando ſpiritum, cui ritè exaltato adde ol. cinamom.
macis.
ſuccini, tantum quantum ſorbere poterit, tunc adde eſſentiæ ambræ cum ſpir. roſar. parat. ℥j.
ſpir. ſal. armon. rectificat. ℥jß. &
fiat l. a.

Eſſentia noſtra corroborans, quæ ipſa eſſentia ad gutt. aliquot exhibita, ſumme ſpiritus, & ſanguinem coagulatum reſolvit, omne acidum deſtruit, & ſanguinis æquabilem conſervat fermentationem atque motum. In coagulo ſanguinis quoque ſperma ceti, ex balenarum cerebro depromptum, interius aſſumptum, reliquiſque cardiacis commixtum, ſeu ſecundum in ſyncope prædicatur præſidium. Quodſi verò affectus ab inferioribus ſcandere, & aliquid convulſivi ſubeſſe videatur, imprimis in fœminis, medicamenta ita comparanda, ut magis ad ſpirituoſa ſulphurea, quàm ſalina inclinent. In febribus verò ardentibus, & indè ortis lypothymiis, optimè conducunt acidis fortificata cordialia, quia hæc ſpiritus medicaminibus volatilibus exhauſtos, & ſudoriferis diſſipatos reſtaurant, & concentrant, in quem finem conveniunt ſequentia: mixtur. nempe ſimplex, ſpir. vitrioli acidus volatilis; eſto formula:

℞. *Conſerva pulp. citr.* ℥ij.
roſar. rubr. ℥j.
confect. alkerm. ʒß.
ſpir. vitriol. dulc. gutt. xxv.
ſyr. acetoſ. citr. q. ſ. f. Elect.

Vel

Vel ♃. *Aq. cord. frigid.* ℥ij.
meliſſ.
è ſucco citr. ana ℥j.
confect. alkerm. ʒj.
aq. perlar. ℥j.
tinct. bezoard. Michael. gutt xx.
ſyr. granator. ʒvj. *M. d. ad vitrum.*

In ſyncope verò ſtomachica conducit aq. cinamomi, menthæ, aliis ſtomachicis tum externis tum internis, &c. conjuncta, ſpiritus ſtomachicus Mynſichti, Angeli Salæ, & ſtomachicum Poterii. Extra verò paroxyſmum vomitorium exhibendum lene, ad materiam viſcidam peccantem eliminandam, ad quem ſcopum conducunt & varia abſorbentia, & præcipitantia, &c. In omni verò ſyncope conducet aqua ſanitatis Veterum ex ſanguine humano apud Glückrad in not. ad *Beguin. lib.* 3 *c.* 1. item eſſent. ſanguinis hum. apud *Fabr. Myrothec.* Spagyr. lib. 1. c. 8. Eſſent. zibeth. ibid. c. 26. His nihil juvantibus cum Nob. Ettmüllero ad infuſionem liquorum tum volatilium acidorum, tum volatilium alkalicorum, pro re tamen nata, confugiendum eſſe credimus. Inter externa commendamus varia Epithemata cum panno ſc. coccineo applicanda; eſto in tyronum gratiam formula una atque altera:

♃. *Aq carbuncul.* ℥jß.
napha ℥j.
ſpec. pro epithem. cord. ʒj.
ſpir. cort. citr. ʒjß.
M. d. ad vitrum.

Vel ♃. *Acet. bezoart.* ℥j.
ſpir. citri ʒj.
M. pro pulſibus.

Vel ſacculi repleti ſpeciebus cordialibus, & madefacti in his vel ſimilibus liquoribus applicentur. Vel fiat linimentum ſequens, vel ſimile:

♃. *Balſ. ſuccin.*
cinamom.
angelic
caryophyll ana ℈ß.
M. f. Balſamus pro cordis regione illinendus.

Vel ♃. *Ol. deſtill. citri.*
meliſſ. ana ℈ß.
ambræ liquid. gr. viij.
M. cum ol. nuciſt q. ſ.

Vel ad pulſus illinendos:

♃. *Ol. ſtill meliſſ.*
citri ana ℈ß.
carbunc. gutt. vj.
lign. rhod gutt. iiij. *Miſc.*

Vel ſale volatili oleoſo, vel ſpiritu volatili regio cordis.

Lypothymiam & ſolvit balſamus ſuccini albi naribus illitus, item balſamus caryophyll. cinamom. ad odorandum exhibitus, & quæ alia quis ex variis aliorum noverit hortis.

Si fœmina ſit patiens, & ſuſpicio ſit paſſionis hyſtericæ, linteum lividum accenſum teneatur ante nares, & adhibeantur alia antihyſterica. Prodeſt & hic ſpir. ſalis armoniaci cum calce viva præparatus, quia maximè penetrat per nares in cerebrum, qui teneatur ante nares, ut & intus eſſentia caſtorei.

Hic & omnia proſunt tum internè tum externè, quæ in apoplexia proficua ſunt; infundatur quoque aqua vitæ in os.

Urinæ hoc in morbo ſæpè perturbatæ minguntur, ob mixturam particularum perturbatam, quæ ſudoriferis reſtituitur.

Si quis incidat in lypothymiam ex hypercatharſi, optimè conveniet ſpiritus theriacalis cum aq. cinamomi, vel theriaca externè ventriculo imponatur.

In lypothymia à venæ-ſectione prodeſt ſal ori inditum, quo & lingua fricetur, authore Horſtio.

FINIS Libri II.

JOH. DOLAEI

ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ.

LIBER TERTIUS.

De morbis Abdominis.

CAPUT PRIMUM.

De Cardialgia, Nauſea, Ructu, Vomitu, Rugitu, Ardore ſtomachi, & Inappetentia.

§. 1.

ANtequam ad deſcriptionem affectuum *abdominis* nos accingamus, operæ pretium erit, atque adeo neceſſitas id pleno ore efflagitat de natura & uſu ventriculi nonnulla paucis tamen præmittere. Eſt itaque *ventriculus* arx munitiſſima Rege proprio & peculiari, ceu gubernatore hujus arcis, inſtructa, cujus Regis nomen eſſe poteſt *Gaſteranax*, quia imprimis ſalutari niſu proſpicit ventriculo, & reliquis præmunimentis, orificio nempe, & inteſtinis. Quod ſi ergò in prima acie examinabimus ſolitos affectus ventriculi, quia duntaxat ſecundùm magis & minus non ſpecie, ut cum Logicorum filiis loquamur, differunt, ideò ſub uno capite plures comprehendere libet liceatque, ne toties repetendo curioſo Lectori nauſeam quaſi crambe bis coctapariamus. Antequam verò ad præternaturalem ſtatum accedamus, prius paucis naturalem, nempe abſtruſum illud Chylificationis opus, præmittamus, ut eò accuratiùs vitia ejus innoteſcant. Medicorum verò antiquorum maxima pars in ea fuit opinione, fieri Chylificationem per calo-

calorem adjacentium viſcerum ad modum elixationis, ſicut ſcil. caro aquâ affuſâ, cujus loco potus eſt, elixatur, ſic & in ſtomacho alimenta elixari putantes. Alii per fictitiam, alii facultatem chylificam quandam, crediderunt fieri hanc chylificationem. Nonnulli eorum humorem quendam melancholicum per vaſa brevia à liene in ſtomachum infundi exiſtimant, per quem liquorem acidum alimenta comminui perſuadere voluêre: cui opinioni nonnulli Neoterici, inter quos Anteſignan' præſertim eſt ille per ignẽ Philoſophus Helmontius, aſſenſum præbuêre. Inquit enim, extra controverſiam eſſe, cibos & potus unà pariterque diſſolvi in cremorem planè diaphanum in cavo ſtomachi, atque ſubjungit hoc fieri vi fermenti manifeſtè acidi, *à liene mutuati*. Verùm enim verò hanc ſententiam curioſior Anatome, uno actu & ictu omnino invertit, indigitans in vivis animalibus ſanguinem per vaſa brevia à ventriculo quidem verſus lienem deſcendere, atque in ramum ſplenicum effundi, nihil verò ductu contrario, à liene ſcilicet, ad ſtomachum ferri, imò per valvulam acidi lienoſi communicationem per vas breve prohiberi, ut adeò in fumum abeat illud commentum. Noſtrâ ergò ex mente Chylificationem fieri per modum fermentationis virtute *Gaſteranacis* noſtri, adjuvantibus ſimul ſpiritibus animalibus ope humoris cujuſdam acidi volatilis, ſc. ſalino-ammoniacalis, in ventriculo contenti, forſan ſucci pancreatici, aliusque concurrentis. Dentibus ergò, tanquam naturæ piſtillis, cibi priùs debent ritè comminui, qui deinde ſalivâ ſubacti, & quaſi fermento primo imbuti (gaudet enim ſaliva teſte *Sylvio*, *Diſp*. 1. *p*. 8. aquâ, ſale & ſpiritu, unde & penetrativa, & fermentativa illius vis ortum habet) ad ventriculum per gulam dimittuntur, & ibidem à ſucco illo qui ventriculo proprius & domeſticus, eſt in pultaceum liquorem, hordei cremori non abſimilem, transmutantur. Fermentum hoc in homine vix unciam unam quantitate excedit, & hæret in rugis ventriculi, ſeu internâ ſtomachi tunicâ, ex glandulis minutiſſimis cum ſpiritibus animalibus quidem eodem delatum, & ſic exiſtit pabulum noſtri Regis, quod quoque alimenta ritè maſticata, ſalivâ probè humectata, & potu bene diluta, & quaſi macerata diſſolvit, volatilitate ſuâ ſubtiliſat, & fermenti piſtorii inſtar fermentationis actum promovet, ſalia partim acidula, partim volatilia, quibus alimenta abundè ſcatent, in apricum deducit, & eorum ope fermentationem auget, tandemque in ſuccum lacteum, nunc acidum, nunc verò volatilem, quem chylum vocamus, mutat. Atq; hic quaſi per parentheſin notandum eſt, quod fermentum hoc in vivis animalibus ſit liquidum & limpidum, in mortuis verò ſemper viſcoſum. Certum enim eſt, quod in ventriculis ſanorum ſemper reperiatur ſuccus quidam acidus, quem & mulierculæ ex animalium enecatorum ventriculis colligere norunt, ad lac coagulandum, quod etiam in ſanis ructus acidus manifeſtat, antequam alimenta in

chylum

chylum ritè transmutata fuerint. Confirmat id præterea & authoritas, & ratio in naturalium rerum cognitione verſatiſſimi Archiphiloſophi Hippocratis, dum aphor. 1. ſect. 6. inquit: In febribus ac diuturnis lienteriis ructus ſi ſuperveniat acidus, qui antea non extitit, bonum, quia ſtomacho debilitato redit ſua aciditas, quâ cibum in chylum reſolvere valet, & ſic conſequenter ſanitas. Cæterum volatile, ſeu, ex ſale volatili quodam, eſſe debere fermentum, experimentalis probabit philoſophia; negari enim nequit, quod omne id, quod fermentabile quoddam, ut ſic dicam, ſubjectum ad fermentandum diſponere debet, ſemper ſit de natura ſalis volatilis, & ferè eodem modo ſeſe res habeat, ac dum lupulus cerevifiæ additur, vel aroma (prout parari ſolet cereviſia in Hollandia, quam vulgò Buſſel-Bier nominare ſolent Batavi) quo fit ut in cereviſia maxima ſit fermentatio; ſic & ipſa florentis vini effluvia volatilia vina de novo fermentant. Hæc de ſtatu naturali nunc ad præternaturalem feſtino pergamus gradu.

Ex depravato ergò hoc fermento, & inde perturbato Gaſteranace, exoriente ſimul turgeſcentia & orgaſmo aliorum humorum cum eorundem cruditate & coctione derivantur omnes affectus ventriculi, quos nunc ſpecialius luſtrabimus.

Definitio Cardialgia. Quid enim Cardialgia aliud eſt, quàm ſenſatio triſtis oris ventriculi, maximè nervoſi, à ſuccis acribus mordentibus, & ſic continuum cum impetu ſolventibus, exorta? *Vomitus* quid aliud, quàm excluſio per os rei in ventriculo repertæ, à perverſo ventriculi, tum annexorum inteſtinorum, periſtaltico motu ab acutis, aliiſque acribus, & heterogeneis malignis particulis inductis facta? *Vomitus.* *Nauſea* verò dependet quidem à particulis volatilibus, minus tamen acribus, ut adeò nauſea & vomitus non aliter differant, quàm ſecundum magis & minus. *Nauſea.* *Ardor* verò ſtomachi, quem Germani den Sohd nominant, producitur, cùm bilis in ventriculo exiſtentes particulæ ſubtiliores & acres dolorem ac ardorem in orificio ventriculi, & œſophago excitant. *Ardor.*

Ructus eſt affectio ventriculi, rugitus verò inteſtinorum à flatibus tum acribus & acidis, tum viſcoſis, facilè tamen particulis volatilioribus accedentibus, dependentes. *Ructus.* *Inappetentia* verò, quæ & dicitur Anorexia, Aſitia, Apoſitia, cibi faſtidium, &c. eſt depravatio fermenti ventriculi ex variis cauſis præter naturam ſuborta. *Inappetentia.*

§. 2. Ex definitione haud difficile erit colligere partem affectam horum affectuum, quæ ſtatuitur, omnium ferè Authorum conſenſu, ventriculus: *Pars affecta.* Et quidem in Cardialgia orificium ventriculi ex nervis penitus confectum, & quoddam quaſi nervorum reticulum exhibens, imò ventriculi tunicam nerveam pro ſubjecto agnoſcimus: vomitus verò ſubjectum, fibrillas omnes nerveas ventriculum conſtituentes ponimus, prout & nauſeæ & ructus ipſam cavitatem ſtomachi; Inappetentiæ verò, rugas ſtomachi, in quibus fermentum ut plurimum

 hæret.

cans dolor, ſub cartilagine oſſis pectoris; cauſæ verò proegumenæ ſunt humores pituitoſi acres, bilioſi, porracei, mordaces, in ventriculo collecti, vel flatus vaporoſi & acres ex cavitate ventriculi in ipſius orificium delati, ipſumque irritantes. Quibus cauſis & nimium frigus vel calorem adjungere ſolent. Inter cauſas procatarcticas referunt varia alimenta & potulenta vitioſa venenata, & facili corruptioni obnoxia, ut ſunt lac, fructus horarii, & immaturi, piſces, quæ ventriculum haud aliter diſtendere ſolent, quàm aliquando flatus inteſtina in colico dolore. Vomitus verò & nauſeæ (quæ, ut dictum in definitione extenſione tantum & remiſſione differunt, ex iisdem enim cauſis oboriuntur) cauſam internam dicunt & diſſolutionem, & lubricitatem ſtomachi exortam ab aliquo heterogeneo humore in ventriculo contento, ſive is ſit pituitoſus, ſive bilioſus, ſive melancholicus, ſive ex his mixtus. Sic & ructus acidus pituitam talem, nidoroſus aduſtam materiam, amarus bilem flavam in ventriculo hærere indicat. Ardorem verò ſtomachi vel à bile flava, vel à vapore bilioſo ad os ventriculi, & ad gulam usque delatis deducunt. Inappetentiam verò oriri volunt vel ab intemperie quavis, obſtructione venarum meſaraicarum, oriſque ventriculi, vel mole viſcidorum, ac pituitoſorum humorum, quos ſatietatem parere dicunt, vel à bilioſa colluvie, vel alioque melancholico humore ventriculum replente, & ſic appetitum tollente.

§. 5. Ad aliud nunc theatrum eamus *Chimici*, in vitiis ventriculi ſemina ſalina, mucilaginoſa nempe & tartarea, multa fœtida ſulphura, pauca mercurialia, & ſic tales morbos efficere dicunt. Si enim mucilaginoſa, lutoſa, aluminoſa, ſtyptica, bituminoſa ventriculi parietes & rugas obducunt, ſequitur juxta Paracelſum oppilatio ſpiritus vitæ, omnium actionum naturalium miniſtri, qui veluti captivus, victus & vinctus, atque ſepultus vires ſuas in alimentum receptum exerere, & ſeparationem nutrimenti à fæcibus abſolvere nequit, (prout loquitur B. Petræus de morb. ventr. Hermet.) unde tarda coctionum miniſteria peraguntur, ſequuntur ventriculi imbecillitates, dyſpepſiæ, anguſtiæ, compreſſiones, nauſeæ, & ſexcenta hujusmodi tormenta. Pergit idem §. 17. impuritates iſtæ plærumque peregrinis qualitatibus inſignitæ *mechanicos* ventriculi iisdem inquinant, quibus transplantata alimenta in diſſentaneam naturam commutata varios nidores & ructus producunt. Si vomitivas helleborinas, & antimoniales proprietates obtinuerint, nauſeas, vomitusq; ſuſcitant. Ubi verò mucilagines tincturas ſalium fortiores, acriores & corroſivas locum obtinuerint, ut calcis, vitrioli, tartari, &c. tum fortiores & dolorificos motus & paſſiones excitantur, imprimis in orificio ſuperiore exquiſito ſenſu prædito, fiunt orexes, ardores, lancinationes, eroſiones, morſus ventriculi, colicis doloribus ſimiles. Sic & quando ſulphur in ſtomacho accenditur & reſolvitur,

Digitized by Google

ardores & calores ſtomachi, phlogoſes, nempe induci neceſſe eſt. Quid verò Helmontius?

§. 6. Ille ſupponit vitium nimiæ digeſtionis eſſe cruditatem, ſi ergò cibus utrumque fermentum, proprium ſcilicet & lienare non bene receperit, tum intendit acorem & fit orexis, cujus comes eſt ructus *ex pontico rodens*. Ructum enim cenſet aut inſipidum, aut acidum, aut ponticum, aut nidoroſum. Stomachus debiliſſimus inſipidos eructat ructus; minus autem debilis acidos, vitioſos, nidoroſos, amaros, acres, &c.

Cardialgiam verò in orificio ſtomachi, tanquam centrali puncto atq; radice & principio vitæ, digeſtionis ciborum, & diſpoſitionis eorundem ad vitam, fieri exiſtimat, dum nempe pylorus furioſi inſtar uteri excentricum ſuum Blas movet, & mirabile eſt, prout dicit Grembs, quod Janitori Pyloro tanta ſit poteſtas, ut diverſas tempeſtatum ſcenas ille ſolus excitare poſſit. In vomitu enim Pylorus ſemper ut claudatur neceſſe eſt, & contendit *Helmontius* propter illius pertinacem clauſuram humorem in ventriculo contentum fieri quandoque æruginoſum, unde vomitus pertinax ſequitur, imò nonnunquam lethalis, quippe Helmontio commemorante, ſectum quoddam cadaver cujusdam nigricantia vomiturientis, præter pylorum exactè clauſum, nullum aliud vitium exhibebat. Vomitus ergò ex ſententia *Helmontii* dupliciter fit, vel proprio pylori Blas, atque tum eſt indolens, vel à laceſſentibus rebus, tunc equidem per pylorum fit, ſed non proprio motu, unde eſt moleſtus. Bilioſus autem vomitus oritur, quando ſaburra bilioſa è vicinia, ſtomacho ſuffunditur, tunc clauſo pyloro magis corrumpitur, & fermenti qualitate contenta vel cœrulea, vel viridia redduntur, flavus, porraceus, ac amarus vomitus, ut à corrupto œconomo. Sic ſi fermentum fellis malè ſe habeat, ardores, ebullitiones & inappetentiæ, ructus, nauſea & vomitus oriuntur; quod ſi fermentum lienis exorbitet, tunc juxta Authorem noſtrum contingunt vomitiones ſanguineæ. Pylorus ergò vel furit ſponte, vel irritatur à cauſa occaſionali, quæ ſæpius ex fellis defectibus ſcaturit, quando in receſſu habet ſal ponticum, vel auſterum, pylorum facilè conſtringens, mitigato ergò pylori furore facili marte vomitus ceſſat, qua de re in cura dicemus.

§. 7. *Williſius* accuſat in Cardialgia particulas bilioſas acres, alcalinas, lixivioſas, aliasque heterogeneas ad orificium ſtomachi delatas, ibidemque fibrillas nerveas divellentes, corrugantes atque diſtendentes, & mediantibus ſpiritibus animalibus triſtem ſenſationem inducentes. Vomitionem enim eſſe ſtomachi motum violentum, & convulſivum nullus dubitat, quem eapropter oriri dicit à ſpirituum animalium in fibras ventriculi impetuosè inſilientium exploſione ſive magna expanſione, quæ fibræ repentè inflantur, & conſequenter ita abbreviantur, ut ſtomachi latera & fundus ad ſe invicem propiùs adducantur, ſimulque verſus

verſus orificium ſiniſtrum ſurſum corripiantur, contenta quæque in œſophagi ductum *ejici* faciant, unde non poteſt non fieri, quin omnia, quæ ſpiritus ſtomachi fibris carneis inſitos multum aut graviter irritare valent, vomitionem vel moleſtam, vel levem producant. Irritamenta verò poſſunt eſſe vel humores, vel vapores, vel alimenta, vel potulenta, vel pharmaca, vel toxica, modò acria ſint. Cum Helmontio tamen cenſet vomitum fieri poſſe, & à ſolo clauſo pyloro. Ructuum, rugituum, nauſeæ, & inappetentiæ cauſas, Williſio judice, ex prædictis colligere facile eſt, & inferius ex noſtra criſi accuratius id patebit. Pergamus!

§. 8. *Sylvius* pro cauſa mediata ſolutionem continui ſupponens hoc in affectu culpat fermentum acidius, fixius, acrius ob varias cauſas tale redditum, atque vapores, halitusque ejusmodi acres orificium ſtomachi maximè ſenſile incidentes ac irritantes, & ſic dolorem hunc producentes cardiacum. Vomitionis autem cauſam immediatam eſſe motum ventriculi, & inteſtinorum periſtalticum inverſum exiſtimat, ab humoribus ad inteſtina delatis acribus, acidis, auſteris, ſalſisque inductum; Et hæc motus inverſio ex ipſius ſententia incipit frequentius à loco utriusque ductus, bilarii ſcil. & pancreatici, inſertionis. Remotè verò ad vomitum excitandum ſymbolum ſuum addunt fructus hortenſes, venena & alia, alimenta putrida & corrupta. Vomitum verò ſanguinis non à liene aut hepate, uti plures voluere, ſed à ſolo pancreate fieri ſuſpicatur. Ructus autem cauſam eſſe flatus ſtomachum diſtendentes, & tandem per os cum violentia omiſſos ex pituita viſcida ortos acriter contendit: Appetitum proſtratum ab eadem cauſa, nempe humore pituitoſo, viſcido, aliquando etiam à bile nimis volatili deducens, ut & ardorem ſtomachi ſæpius urgentem. Faſtidium verò ciborum derivat à vitioſis halitibus in tenui inteſtino vitiatâ effervescentiâ productis, & ad os ventriculi aſſurgentibus: Atque adſcribit etiam tum bili, tum ſucco pancreatico & pituitæ in tenui inteſtino malè confluentibus, & ſe non ritè habentibus, & ſic has turbas excitantibus.

§. 9. Defendunt Carteſiani in Cardialgia triſtem eſſe ſenſationem, quæ mediantibus nervis animæ oblata percipitur, particulæ enim acres vel acidæ, rodentes nempe, ſeu ſcindentes, pungentesque ſpiculis ſuis cum tempore ſenſim atque ſenſim magis impactæ, fibras divellunt nervoſas, & hinc eas vibrando concutiunt, quod dum ad nervorum principia usque continuatur, ſenſorium eo, utpote inconſueto, vehementius movetur, & cum averſatione triſtem ſenſationem ruptionis periculum tum minitantem, tum ſæpius afferentem, anima recipit, quam perceptionem ad ſenſum relatam dolorem nunc vocamus, unde particulæ ſanguinis acres per metaſtaſin aliquando ad orificium ſtomachi delatæ nervoſum id orificium ſuperius nimium vellicantes intolerabilem producunt ſenſum. Nauſeam verò & vomi-

vomitum, cæteraque ſymptomata exoriri putant, ſi ſcilicet acres & viſcoſæ particulæ, vel ibidem detentæ, vel ſanguinis per arterias in ventriculum delatæ poris ventriculi ſuis figuris haud correſpondeant; & ſic prius filamentis ventriculi vim inferant, quâ ſpiritus animales irritantur, & motu, quo fluere debeant, impediuntur, unde motus invertitur, & ventriculus neceſſariò quaſi abortire debet. Ardorem ſtomachi inde deducunt, dum ſulphureæ particulæ volatiles verſus gulam delatæ membranaceas partes feriunt, & ardorem excitant.

§. 10. Nos præmiſſis iis, quæ paragrapho 1. diximus, cenſemus in omnibus his affectibus maximè inquietari noſtrum Regem *Gaſteranacem* Monarcham in metropoli Regni ſui, puta ventriculo, reſidentem, & ibidem Dominatorem agentem, quem hoſtis ex ſua metropoli expellere nititur, unde is per internuntios ſpiritus animales Microcoſmetori & Cardimelechi ſuum denuntiat periculum, qui accurrendo furioſi facti ſpiritus animales, fibrillas ſtomachi vibrant, & ſic neceſſario ſtomachus evertitur, & omnia contenta foras protruduntur. In Cardialgia ergò ſolutio continui conſentiente Medicorum choro fit, dum nempe objectum improportionatum ſive hæreat in ipſo ventriculo, ſive aliunde in eum adveniat, fibras nerveas oris ventriculi diſtendit, divellit, rimaſque quærit, unde ſpiritus in fibris ſuis excubias agentes extra ordinem moventur, Rex quoque ſuperiori & animæ undulatione horum ſpirituum triſtem denuntiat nuntium, & ſic dolor fit, qui vel pungens, vel lacerans, vel lancinans, contundens, gravans, diſtendens, ardens, percipitur, prout materia peccans, vel fermentum ventriculi crudius, fixius, acrius eſt, unde & in illa parte dolor eſſe creditur, ex qua fibratio nerveæ fibrillæ concutiens ad ſenſorium commune reſultat. Quod ſi mucus acidus, aut fermentum copioſo acore inquinatum, & cum multo viſcido ex bradypepſia collecto junctum eſt, non poteſt non exinde affectus hic triſtis, Cardialgia oriri. Bilis vero ex inteſtino duodeno in ventriculum præter naturam ſuffunditur, quæ ratione particularum acrium lixivioſarum alcalicarum, quibus abunde ſcatet, ſæpiſſimè fibras vellicare, & triſtem hunc dolorem excitare potis eſt, hinc jejuno ſtomacho (ubi menſtruum, quia objectum, in quod agat, habet nullum à bilis in ventriculum acceſſitæ particulis acribus ſalinis majorem acquirit acrimoniam, & conſequenter fibras lancinat ſenſiles, quæ vibratio ad commune ſenſorium defertur,) maximè oritur hic dolor cardialgicus. Maximè enim ſalia, ſive acria, ſive acida, ſive ſalſa, vel in maſſa ſanguinea, vel in ſero (prout videre eſt in ſcorbuticis ſæpe hôc morbo laborantibus) exiſtentia, & dein imperium ſibi circa orificium ventriculi rapientia, membranis, nervoſoque generi ob ſpicula ſua rigida infeſta, ſæpius fabri hujus affectus eſſe ſolent. Si ergo in febribus balſamicæ, miteſque particulæ diſpelluntur, vel invertuntur, contra verò lixivioſæ, bilioſæ

Digitized by Google

lioſæ acres exaltantur, & ob metaſtaſin ad orificium ſtomachi deferuntur, non poteſt non fieri, quin Cardialgia excitetur. Salia quoque illa volatilia acria, cauſtica, prout videre eſt in peſte, aliisque morbis malignis, facilè hunc morbum producere poſſunt, modo circa orificium ſtomachi cumulentur, & ibi locorum tyrannidem ſuam exerceant. Flatus acres ad ſuperius ventriculi orificium halitus formâ adſcendentes, dum ſe fortius in fibras nerveas inſinuant, easque valde diſtendunt, vellicantque, & in cauſa hujus mali ſunt. A vermibus tandem per os expulſis in fœmina Cardialgiam excitatam obſervavimus. Nunc quid in ſpecie de vomitu ſentiendum ſit paucis exponamus. Quod ſi hoſtile ſuprà dictum onoret totum ventriculum, & inde omnino obſtruatur pylorus, & fiat hujus convulſiva contractio, neceſſario vomitus violentus ſubſequi debet. Quod enim in ſtomacho moleſtum eſt à Gaſteranace noſtro ejicitur, ſive id peccet acrimoniâ ſalinâ, lixivioſâ, ſive aciditate hoſtili. Quod ſi ergò vitioſus mucus, aut acris latex in plicis ventriculi hæret, vel fermentum in ventriculo depravatum exiſtit, (ſuppreſſo enim fermento ingeſta non ritè contemperata facilè aceſcunt,) ſicque fibræ nerveæ interiorem villoſam conſtituentes tunicam tincturâ aliquâ acida ſenſim atque ſenſim ſaturantur, tunc propter objecti incongruitatem vellicantur aliquatenus, donec in conſenſum tractis fibris carnoſis ſuperſtratis, ope ſpirituum animalium in ſpaſmum concitentur, & primò quidem leviores fiant motus, unde nauſea & ſtomachi perturbatio. Dein fortiores & vehementiores, unde vomitus. Hic quaſi per diſcurſum facienda eſt mentio variorum per vomitum ejectorum. D. *Tobias Matthai*, Medicus Friburgenſis in Miſnia, ex puteo, in quo felis projectus erat, aquæ hauſtum hauriebat, unde maximos ſentiebat dolores ventriculi, &, aſſumto vomitorio, evomebat felem. Alia fœmina hâc in vicinia plus quàm centum lacertas vomitu reddebat, & ſtatim mortua eſt. Aliam novi in proximo pago Diezenſi, quæ ranas; Ariſtoteles aliam, quæ muſtelam viventem evomebat.

Si verò vomitus fit per conſenſum, à perverſo regurgitationis motu ex ſuperioribus inteſtinis in ventriculum, vel ex arteria, vel vena rupta in ipſum, tunc ſanguis non corruptus citra tuſſim cum vomitu excernitur. Sanguis enim ad orgaſmum citatus, quâ datâ portâ ruit. Cruditas enim quæcunque acida cum cauſtico quodam alcali mixta, tam ad inteſtina, quàm ad vaſa etiam ſanguifera demiſſa dejectiones, & imprimis vomitiones cruentas producere ſolet. Sic in fœminis, vel virginibus ob ſtagnationem menſium ſanguis quandoque deponitur in ventriculum, qui deinde ejicitur ob moram grumoſus, & ſic aliæ conſuetæ evacuationis ſuppreſſiones hunc morbum excitare valent, de quibus jam ſat dictum in antecedentibus, ubi egimus de hæmoptyſi. Gravidæ quoq; ab initio evomunt non tantum ob conſenſum uteri cum ventriculo, ſed

& quia non amplius per emunctorium uteri expurgari poſſunt ſordes, quæ nec partus maturitatem queant exſpectare retroeunt, & conditionem excrementi nanciſcuntur, & cum Acore induta ſint, foras per vomitum, aliasque ſentinas protruduntur. In ructu verò paſtam acidam, viſcidam, ſive ad mentem Galenicorum, pituitam, ſive ad Paracelſi, tartarum fæcalem, nominare velis, nobis perinde eſt, qui in verbis ſumus faciles, modò in rebus conveniamus,) hîc peccare putamus. *Si enim* paſta illa viſcida vitioſo acore fermentata ſit, concurrente ſimul alcali lixivioſo, bile ſcil. (cujus ſtimulo gas flatuoſum eructatur, quod liquet ex intenſo acore nimia quantitate ingeſtorum ciborum corruptorum, vel tandem ejectorum.) Digeſtio ventriculi male peragitur, atque ejus perfectio in inteſtino duodeno pejus abſolvitur, unde aſſumta & contenta ex acore, illo fermentativo paſtæ inſtar farinaceæ intumeſcunt, & flatus excitantur, ex quorum impetuoſo proventu præcordiorum generantur conſtrictiones, difficilis reſpiratio, præcordiorum anxietates, inquietudines, vigiliæ nimiæ, hypochondriorum inflationes, murmura, & rugitus totius abdominis, prout hæc omnia ſymptomata hoc die, quo hæc ſcribo, in viro à nimia aquæ ingurgitatione obſervavi. Cruditas ergò volatilis acida ructus acidos parit, ſi enim minima ſaltem volatilis bilis ad ventriculum aſſurgentis adſit portio, utpote cum inde mox excitentur ructus, qui ventriculum diſtendunt, vel mordent, vel rodunt, & ſic ardorem ſtomachi (den Sohd) excitant, & nunc ova frixa, nunc piſces fœtentes, nunc ipſam bilem amaram redolent. Ructus etenim imminutum calorem, & depravatum ventriculi fermentum, tanquam ineptum Regis noſtri pabulum indicant, ob fermentationem enim debilitatam aſſumta quævis in acidam paſtam & viſcidam, appetitum planè proſternentem degenerant; quæ dein vi fermentationis deſinunt in flatus, & pro ratione cruditatum in ventriculo alii ſunt nidoroſi, alii acidi, alii inſipidi, qui flatus ſæpe ſenſum vellicationis, ac tenſionis, quem viſcida illa ac limoſa ventriculum gravans ſaburra inferebat, cum dolore inſigni exaſperant. Iidem quoque flatus impetuoſius per amplitudinem inteſtinorum delati, exituque prohibiti, revolvuntur identidem, & in ſeipſos quaſi reſiliunt, quæ ipſa deinde revolutio atque reſultus murmura iſta, ac rugitus inteſtinorum inducunt.

Ex *acidi* ſeu ſalini ſeminalis aut formalis fermenti defectu nauſea, anorexia, dyſpepſia, inappetentia, aliæque ſtomachi debilitates pleno alveo fluunt. Fermentum enim ſæpius crudioribus alimenti particulis obruitur, & ſupprimitur, unde non poteſt non fieri, quin appetitus proſternatur atq; aboleatur.

§. II. Accedamus nunc ad ſigna prognoſtica, quæ ad gloriam famamq; aucupandam plurimum faciunt, & quidem primò ratione ſalutis & mortis lethalem obſervavimus Cardialgiam, atque miris ſtipatam ſymptomatis in Con- *Prognoſis.*

Digitized by Google

Conſiliario quodam Naſſovico, nec periculo vacat, ubi ſyncope, frigus externorum, & ſudores frigidi urgent. Juxta Hippocr. noſtr. ſect. 4. aph. 65. Morſus ventriculi in febribus malum, imprimis verò in peſtilentialibus, aliisque morbis, variolis, dyſenteria maligna ſæpe hic affectus lethalis exiſtit, accedente imprimis ſingultu. Hic affectus enim in accedentibus ad mortem vel ſyncope, vel convulſionibus, &c. terminatur. Repentè & ii vitam cum morte commutant, quibus ventriculus ſcatet lumbricis. E contrà ſigna melioris eventus ſunt ſequentia: Ventriculi morſus extra febrem ſignum eſt, quod purgandum ſit per vomitum, monente Hippocrate, lib. 4. aph. 17. Extra febres ergò ardentes Cardialgia adeò periculoſa non eſt, ſed bile per vomitum eductâ ſponte ceſſare ſolet. Sed cùm à cauſa maligna, vel bile cauſtica inflammatio & eſchara facta, tunc periculoſioris aleæ res eſt. Malum hoc non tam citò terminatur, Medicus igitur hic cautius mercari diſcat. Sæpe tamen per intervalla affligit, & chronicorum morborum naturam induit, quæ non tam periculoſa eſt. Quandoque degenerat in quartanam, quemadmodum obſervavit Nob. Horſtius l. 1. obſerv. 13. Juxta Hippocratem ſi cardialgiâ laboranti veſicula, vel tumor in dextro oboriatur crure, mortiferum eſt. Vomitus verò quandoque bona, quandoque mala hedera eſſe poteſt. Si enim accidat die critico in febre, bona, ſin ſemper pejoris notæ res eſt. Vomitus ab ileo malum eſt. Poſt vomitum ſingultus etiam peſſimum eſt, ut & rubor oculorum teſte *Hippocrate ſ. 7. aph. 3.* Vomitus atræ bilis in quocunque morbo incipiente lethale, & ſic *Helmontius* in 26. cadaveribus hoc morbo exſtinctis nihil præter liquamen nigrum in ſtomacho, & pylorum clauſum reperit, quod indicio eſt. Si quis liquorem ſubnigrum, ſive cruorem corruptum evomat, malum id indicium eſſe. Sic & viridis, lividus cum fœtore, mortale eſt. Horror verò, cardialgia, nauſea, vertigo, ſputationes, ut plurimum denotant inſtantem vomitum. Malè & ſuæ ſanitati conſulunt ii, qui ſe ad vomendum cogunt, cloacam enim ſibi ex ſuo ventriculo comparant, & ſenectutem properantes accelerant. Qui quotidie vomunt, & quidem à paſtu, facilè in hecticam incidunt. Sunt enim biliosi, indeque macilenti. Omnis quoque vomitus ſymptomaticus in febre maligna, aut peſte, aliisque morbis nocet, & vice verſa, omnis vomitus. Criticus eſt ſalutaris. Optimus & vomitus dicitur Hippocrati, qui bilem pituitæ mixtam habet. *Alvi* profluvio laboranti vomitus ſuperveniens morbum ſolvit, ut teſtatur *Hippocrates ſect. 7. aph. 15.*

Prognoſin in vomitione ſanguinis quod attinet, illa à quacunque demum cauſa, vel parte, proveniat, ſemper periculoſa exiſtit. In magna quantitate erumpens ſanguis, aut in periculum repentinæ mortis conjicit, quales obſervavimus, vel in ſtomacho coagulatus acorem acquirit, unde poſtmodum animi deliquia, virium defectus, ac ſi coaguletur in cordis ſinu ſuffocationes

præcordiales fiunt: minus tamen periculi pertimeſcendum ex eo, qui à menſium ſuppreſſione oritur, ad mentem *Hippocratis l.5. aph.32.* Vomitus ſanguinis muliebris tam ceſſat erumpentibus menſibus; quàm ſi ſit à ſplene, hepate, pancreate, &c. Poſt vomitum ſanguinis ſæpe hydrops ſequitur, prout nos in duobus civibus Hanovienſibus obſervavimus, qui hydrope defuncti ſunt. Veriſſimum ergò eſt elogium *Hippocratis l.4.aph.25.* Sanguis ſuprà erumpens qualiscunq; malum eſt. Si verò conſtitutio ſit vegeta, tunc ſæpius haud multum nocet. Sic novimus tres cives Hanoviæ, qui per vices ante 15. & 13. annos plus quam 3. menſuras ſanguinis per vomitum reddebant, attamen ſani vivunt. Mentionem quoque ructuum facit *Hippocrates in ſequentibus ſuis elogiis. lib.6. aph.33.* Acidum ructantes non admodum pleuritici fiunt. *Item l.6. aph.1.* Ructus acidus in diuturnis lienteriis ſuperveniens, qui prius non exſtitit, ſignum bonum. In faſtidio verò ciborum, ſive inappetentia pueri plus læduntur, quam mediæ ætatis homines. In initio etiam alicujus morbi faſtidium minus nocet, quam poſt diuturnum quendam defunctum affectum, ubi appetitus unicum reſtaurationis remedium eſt, aliàs corpus planè exareſcere cogitur.

§. 12. Felici nunc ſidere ad ipſam provolvimur curationem, & quidem primò diæteticam.

Aër ergò ſit, quantum fieri poteſt, purus, temperatus, ad calidum tamen magis inclinans, quia ventriculus frigus ambiens ferre nequit, ob plurimas nervoſas partes, quod docet *Sennertus l.3. prax. part.1. ſect.2. c.15.* Vitetur omnis inquinatus ab atomis nempe acribus, venenoſis, arſenicalibus, antimonialibus, item, qui à particulis ſalinis aculeatis refertus eſt, acida ſalina diatheſis malum hoc ſi non producere, augere tamen poteſt.

Cibus ſit hîc, ſi unquam, euchymus & eupeptus, facilis nempe digeſtionis, & fermentationis, & condiantur variis aromaticis, majoranâ, thymo, aniſo, & ſemine paradiſi. Vitandi viſcidi cibi, flatulenti, acres, nimium ſaliti, & fumo indurati, ut ſunt omnia ferè legumina, raphanus, cæpæ, allium, caſtaneæ, quæ maximè juxta Svvalbium ventriculo faciunt laborem, illiusque orificium innumeris laxant ructibus, ut & fructus hortenſes. Nocent & hîc dulcia, lac & pinguia, quæ ſæpe acorem acquirunt, & omnes ferè prædictos affectus producere valent, imprimis verò ardorem ſtomachi. Plures quoque committi poſſunt errores, in quantitate, ordine modoq; aſſumendi. Nimiâ enim in copia aggeſti fermentum ſtomachale obruunt. Nocet & varietas ciborum uno convivio aſſumtorum. Potus ſit vinum, imprimis ſi ægri antea aſſueti fuere, vel Rhenanum, vel Neccarinum, aliaque probæ notæ. Sed ne quid nimis! uti enim exceſſiva ingluvies ventriculum, ejusq; fermentum peſſundat, ſic & ingurgitatio vini, & imprimis ſpiritus vini, acidum in ventriculo abſorbet, prout experiri licet, confundendo ſpiritum vini cum acidis, quæ dulceſcunt. Ex qua

qua cauſa videmus ſtrenuos potatores non multum comedere, ſed fruſtulo panis per diem contentos vivere, qui & tandem pro mercede accipiunt hydropem. Motus corporis ſit moderatus, & tempeſtivus, & in paroxyſmo placidæ quieti ſtudendum. Culpandus verò eſt motus quicunque ſtatim à paſtu inſtitutus, quatenus in cibis volatiliores particulas diſſipat, chylique ſubtilitatem impedit, ſpiritusque abſumit, conſopitos humores commovet, & flatus latentes in actum deducit. Curruum quoque, & in navi vectio nocet, quæ ſæpiſſime vomitum inducunt, quia ſpiritus animales pervertunt, & inordinatò influere faciunt ad ſtomachum, unde is convellitur, prout ii ferè omnes, qui prima vice navigant, per aliquot dies graviſſimâ nauſeâ, & vomitu vexantur. Aſpectus etiam rerum ſordidarum ob imaginationem vomitum producere valet.

Somnum hîc ſuademus, & vigiliis proſpiciendum eſſe opiatis putamus. Inter affectus animi gaudium eligatur; graviores verò, ut ſunt ira, mœrores, triſtitia, curæ, ſolicitudines angue & cane pejus fugiantur, quæ vel jucundo colloquio, vel muſicâ ſedanda ſunt. Ne maſſæ enim ſanguineæ balſamica, ſuaviſque conſiſtentia dematur videndum, & reddatur è contrà acris, effœtaque, ſic enim fermentum in ventriculo corrumpitur.

Quod excernenda & retinenda concernit, alvus quotidie voto reſpondeat; fæces enim alvinæ præter naturam retentæ putridos, & acres vapores ad ſtomachum mittunt, & acorem concipiunt, unde & per conſenſum harum partium & ſtomachus inverti poteſt, unde mille moleſtiæ generari poſſunt. Eadem eſt ratio obſtructionis menſium, hæmorrhoidum, &c. Quod ſi hi fluxus naturâ haud reſpondeant, arte provocandi ſunt.

§. 13. Curatio cardialgiæ, nauſeæ, vomitus, ructus, rugitus & inappetentiæ ad mentem *Veterum* juxta cauſæ diverſitatem variat, quam tamen in genere ſic inſtituunt: primò humores peccantes naturæ obedientes reddunt *præparantibus* ita dictis medicamentis. In frigida cauſa exhibent ſirupum de mentha, de abſinthio, cum aqua ſalviæ, majoranæ, betonicæ, fœniculi, &c. In calida autem præbent ſirupum de cichorio c. rhabarbaro, de ſucco acetoſæ, acetoſitatis citri, cum aqua cichorii, acetoſæ, plantaginis, bugloſſæ, &c. deinde electo purgante humores evacuare annituntur *evacuantibus* medicaminibus, quæ ipſis ſunt rhabarbarum, quod ſcilicet purgat, ſimulque adſtringit, ventriculumque roborat, ſirup. roſar. ſolutiv. de cichor. cum rhabarbaro. Vomitoria leniora, ut vitriolum album, decoctum raphani aliquando admittunt, ſi nempe adſint craſſi, ac glutinoſi humores, quia ſimul incidunt, vomitus enim ſæpius vomitu curatur. In quem finem & glandes, ſeu ſuppoſitoria, & clyſteres ad revellendos humores præſcribunt. In cardialgia, & vehementiſſimo vomitu ad opiata confugiunt, theriacam nempe Andromachi, requiem Nicolai, philonium Romanum ad ℥ I. exhibendum, atque ad plura alia. Tandem

partem affectam corroborant medicamentis *corroborantibus* dictis, ut ſunt ſirupi cydoniorum, granatorum acidorum, limonum, conſerva roſarum, miva cydoniorum, terra ſigillata, bolus Armen. margaritæ, maſtiche, & mille alia, quæ hinc inde apud Practicos colligi poſſunt. Externè ſtomacho applicant cataplaſma è fermento cum aceto & ſucco menthæ ſubactum; regionem quoque ſtomachi inungunt oleo cydoniorum, roſarum, abſinthii, menthæ; vel parant cataplaſma ex carne cydoniorum cum herba abſinthii ſtomacho tepidè applicandum; ceratum quoque ſuadent in hoc caſu ex maſtiche, thure, herba menthæ, cum oleo terebinthinæ, & cera parandum. Interdum in vehementiſſimo vomitu ad ventoſam ſtomacho imponendam confugiunt. Eodem ferè modo procedunt in vomitu ſanguinis. Hæc generalia ſunt: at in cardialgia verò ſpecificè prodeſſe ſcribunt aromaticum roſatum meſues, diamargarit. frigid. & calid. lætificans Galeni, diacinnamomum, roſat. novell. aq. theriacal. conſerv. borraginis, bugloſſæ, angelic. cortic. citri, &c. Et ſi poſt paſtum dolor ſit acerbior, tunc concludunt, affectum hunc eſſe à pituitu viſcida, ſi verò ante cibum, bilem eſſe in cauſa, imprimis ſi concurrat amarities in ore, atque ſic pro diverſitate hujus vel illius humoris præſcribunt purgantia, & ſi appetitus urgeat, tunc pituitam acidam culpant, indeque quilibet facilè medicamenta præſcribere poteſt. Appetitus proſtratus verò ſecundùm eos facilè recuperatur, ſi diverſam hujus obſerves curationem pro diverſitate ſcil. cauſæ. Quod ſi quis nimium ſe ingurgitaverit, vel jejunium, vel vomitorium imperant, imprimis ſirupos purgantes acidos præſcribentes. Si bilis peccat, hieram & rhabarbarum ſuadent, in cibis quoque aſſumant varia acida condimenta. Quod ſi pituita abundet, præſcribunt varia phlegmagoga, clyſteres ad inteſtina ab omni muco liberanda, dein varia incidentia, quibus libri Practicorum pleni ſunt, ut hic prolixiores eſſe nolimus.

§. 14. Chemici in cardialgia præter vomitiva medicamenta mitigantia & ſtupefacientia ſuadent, laudanum nempe Paracelſi, & quidam ex alcali ſpir. vini cum oleo juniperi eſſentiam in hoc affectu maximè proficuam componunt, aliaque olea deſtillata tum internè, tum externè adhibenda haud omittentes. In nauſea verò & vomitu ſequentia; atque ipſorum Magiſter, *Paracelſus, in commentar. ad aph. 2. Hippocratis*, vomitum vomitu ſæpius curandum dicit, ſi vires valeant, eliminantur enim ea heterogenea, quæ vomitus cauſa ſunt, extracto hellebori, poſt hæc vomitus *compeſcitur*, per ſpiritũ vini cum fragmentis pretioſis, & coralliis. Egregiè vomitum ſiſtunt oleum vitrioli in vino malvatico, vel conſerv. roſat. menthæ, exhibitum, item oleum maſtiches, tinctura auri, laudan. opiatum, cruſta panis vino & aceto madefacta, & aromatis aſperſa. Pulvis pumicis in vino ſumtus palmarium dicitur remedium. Gillam quoq; Theophraſti commen-

dans

dant ab initio dandam. Externè præſcribit Magiſter eorum fermentum panis cum ſucco menthæ & aceto coctum ad conſiſtentiam emplaſtri, calide ſtomacho applicandum. Suadet & hoc in caſu, medicamentis fruſtra uſurpatis, cucurbitulam cum multa flamma ad os ventriculi appoſitam. In ructu verò, & rugitu flatus diſcutientia, & attenuantia ſuadent. Chemici, cujuſmodi ſunt anethum, aniſum, carum, fœniculum, dauc. amm. ſeſ. bacc. lauri, galang. & omnia aromatica, oleum aniſi, chemicè præparatum in vino ſumtum, ol. ocymi, menthæ, laudan. &c. In appetitu excitando præſcribit præter vomitoria medicamina acetoſa naturalia, ut ſunt acidulæ, & alia artificialia medicamenta, quæ ex metallis, mineralibus & vegetabilibus extrahuntur, ſuntque ſalia ipſorum. Cùm enim ſalia in comminutione & confectione cibi primas teneant, inde per ſalia meritò *reſtaurantur*. Hinc prodeſſe ſcribunt ſalia abſinthii, menthæ, cardui benedicti, gemmæ, margaritæ, &c. Spiritus quoque ſalinos, nempe vitrioli, veneris, magni faciunt; ſic & olea deſtillata, juniperi, aniſi, abſinthii, fœniculi, menthæ, cumini, piperis, caryophyllorum, &c. tum intus, tum extus addito oleo nucis moſchatæ illita, tanquam nobiliſſima medicamenta laudant. *Paracelſus de grad.* ſtomachum conſervari dicit per galangam, tanquam externum ſtomachum. Opium item, balſamitam & centauream præſcribit. Pullus Paracelſicus quercetanus ſequentem pulverem ventriculum corroborantem notat:

℞. *Rad. aron. præparat.* ℥ j.
acor. vulg.
pimpinell. prap. ana ℥ ß.
ocul. cancr. calc. ʒ ij.
ſem. naſturt. ʒ j.
ſacchar. ad pondus omnium.
M. Detur cochl. j. manè.

Idem extollit vires croci Martis, & TRam mumiæ. Hujus generis plura adſcribi poſſent, niſi fortè extra limites rueremus.

§. 15. *Helmontius* in cardialgia, ſeu cardiogmo, quando orificium ſtomachi à viſcida acidaque ſaburra oneratum eſt, tum præter vomitoria commendat oculos cancri, aliaque acidum abſorbentia; ſic & in vomitu ad placandum ſtomachum irritatum ipſe potum frigidæ aquæ ſuadet, inde enim archæi furentis impetum citò, tutò & jucundè compeſci credit. Quod ſi & pylorus à cauſa occaſionali, à tenaci ſcil. vel acida ſaburra moleſtetur, tunc ad viſcidam hanc aciditatem abſorbendam laudat oculos cancr. cum vehiculo potos; vomitoria nec ſemper certum præſtant effectum, ſed aliquando pylori furor magis ab iis exaſperatur, prout in tonſore vidit Grembs l. 2. c. 1. §. 3. *De ſtomach. defect.* Si verò contingunt vomitiones ſanguinis, in quibus fermentum lienis & fellis exorbitant, unde & Practici lieni remedia applicant, ſequens emplaſtrum experientiâ edoctus Grembs approbatum reperit:

℞. *Farin. hord.*
gland.
rad. ſymphyt. ana ℥ ß.
lapid. hæmat. ʒ ij.

ſantal.

Digitized by Google

ſantal. rubr. ʒ iß.
maſtich. ʒ j.
C. aq. plantag. & vino rubro a.q.ſ. M.

Nec contemnit prælaudatus Nob. Author opiata, quæ furorem tum Archæi, tum Pylori mirè compeſcunt, & omnibus his affectibus probata exiſtunt remedia.

§. 16. *Williſius* æquè in cardialgia ac ructu, & vomitione acida à fermento corrupto dependentibus ſuadet præter univerſalia *abſorbentia* varia, ut ſunt oculi cancr. ſuccinum, cinnamomum, ebur, &c. imprimis ſequentis pulveris vires maxime deprædicat:

℞. *Rad. aron. præpar.* ʒ vj.
pulv. acori
pimpinell. ana ℥ ß.
ocul. cancr. ʒ iij.
cinnamom.
ſal. abſinthii
cranii humani præpar.
pulv. corall.
ebor.
vitrioli Martis ana ʒ j.
M. F. pulvis c. ſaccharo q. v.

Vel ℞. *Pulv. ebor.*
ocul. cancr.
corall. ana ʒ ij.
ſantal. rubr.
cinnam. ana ʒ ß.
M. Doſis eſt ʒ ß.

In vomitione acri & calida conveniunt juxta Authorem hunc noſtrum medicamenta ſale acetoſo & vitriolo prædita. ℞. ſal. abſinthii, detur in cochleari ſucci limonum.

Vel ℞. *corallior. rubr. præpar.* ʒ ij.
Salis abſinth. ʒ i ß.
ſucci limonum ℥ iiij.

ſtent in vitro capaci, ad l. aq. cinnamomi. ℥ ij. Doſis cochlear. j. vel ij. Conducunt & acidulæ ferratæ & nitroſæ. Nec Author iſte vilipendit opiata, aliaque pro re nata narcotica, tum intus, tum extus adhibenda, aliaque emplaſtra, unguenta, olea, fomenta ſtomachica, ventriculo debili applicanda.

§. 17. *Sylvius* æquè in cardialgia, ac in vomitu, nauſea, ructu, ortum ſuum habentibus à viſcidis, acribus humoribus in paroxyſmo exhibet aromatica blanda. Eſto formula:

℞. *Aq. fœnicul.*
menthæ ana ℥ j.
cinnam. ʒ vj.
ſirup. de menth. ℥ ß. *M.*

Accipiat æger per intervallum unum vel duo cochlearia. Et ſi nimis vehemens vomitus cum intenſiſſimo dolore conjunctus ſit, ipſe haud vetat, ſed potius ſuadet unum vel alterum granum laudani opiati huic mixturæ adjicere.

Vomitum ſanguinis ex ventriculi & inteſtinorum, vel pancreatis, aliusque viſceris vaſis vel ruptis, vel eroſis, ortum ſanat notiſſimâ ſuâ, & in omnibus ſanguinis excretionibus approbatiſſima mixturâ ſequente:

℞. *Aq. plantag.* ℥ ij.
cinnamom. ʒ vj.
aceti ſtillat. ℥ ß.
corall. rubr. præpar. ʒ ß.
ſanguin. dracon. ℈ ß.
laudan. opiati gr. iij.
ſyrup. myrtin. ℥ j. *M.*

Si ſimul metus ſit coagulationis ſanguinis prædictæ huic mixturæ addit ocu-

oculos cancr. vel antimonium diaphoreticum; vel balſamum ſulphuris aniſatum, ſi pus adfuerit.

Ad flatus verò in ructu & rugitu in ventriculo, ſeu inteſtinis hoſpitantes diſcutiendos ſequentem probat mixturam, vel ſimilem:

℞. *Aq. menthæ*
fœnicul. ana ℥ ij.
vitæ Matthioli,
♎ carminativ. Sylvii ana ℥ ß.
nitri opt. gr. xx.
ol. macis ſtill. gt. vj.
laudani opiat. gr. iij.
ſirup. de mentha ℥ j. *M.*

Spiritum enim nitri ferè omnibus præfert carminativis, dum & pituitam incidit, & bilem corrigit, flatusque in ſui generatione impedit, & genitos diſſipat. Idem & faciunt aromatica omnia, & ſale volatili prædita.

In ardore ſtomachi commendat abſorbentia, cretam, corallia, oculos cancr. N. M. & id genus plura alia.

Faſtidium ciborum à præjudicio ægrotorum ortum curabitur juxta ipſum liberando mentem ab omni præjudicio, aut ſenſim aſſueſcendo uſui alimentorum faſtiditorum. Si verò ab humorum vitio dependeat faſtidium, curatio ſequetur, ſi humores peccantes corrigantur, vel expurgentur. Corrigentur humores vitioſi per ſuprà memorata medicamenta, & tandem vel eos expurgabimus per vomitoria, vel alia expurgantia per alvum, imprimis ſi ſint valde tenaces.

§. 18. Nos nunc cum Carteſianis hunc affectum paribus armis aggrediemur, & medicamenta, quæ in hunc uſum approbata reperimus, communicabimus in juniorum Medicorum gratiam, non item in ſeniorum, & in arte noſtra conſummatorum, qui noſtra informatione haud egent, ſaltem ex præjudiciis aut invidia erga juniores, malunt errare, quam cum ipſis veritatem amplecti, & ſi, quod tamen rariſſimum, eam amplectantur, diſſimulant.

Quod ſi ergò cardialgia oriatur à ſolo ſpirituum animalium impetuoſo impetu à Microcoſmetore facto ad Vice-Reges Cardimelechem & Gaſteranacem ad obedientiam redigendos, ſuademus varia antiſpaſmodica, ſpecifica tamen ſtomachalia maritata cum opiatis, quibus admiſcere ſolemus pulverem cinnabar. nativ. vel ſuccin. cran. human. aliaque. Sic vietorem cardialgiâ laborantem cum ſumma anxietate Nob. *Wedelius* aſſumtâ doſi eſſentiæ carminativæ cum anodynæ paucis guttis extemplo curavit. Alium curavit exhibito pulvere præcipitante ex conchis, & lapid. cancr. pulver. bezoart. ol. caryophyll. & opio parato. Si verò à viſcida acrique materia tum ſpiritus animales in *ἀταξίας* turbante, tum Cardimelechi noſtro inſidias ſtruente, præter vomitoria commendamus invertentia, *appropriata* tamen, ſunt enim abſorbentia maximam partem generalia, & magis univerſalia alterantia, adeoque ſpecialibus affectibus præter naturam haud adeò directè oppoſita, & *haud ſufficiunt, quæ* pro acidi ſpecifici peccantis varietate, ejusque fomitis materialis plus minus glutinoſi diſtinctâ conditione, partium item vel

primariò, vel ſecundariò, unius vel plurium, ſolidarum vel fluidarum affectarum diverſa habitudine, & in ſpecie humorum unà plus minus alteratorum contraria ſubinde diſpoſitione, morborum item diverſorum complicatione, & ſymptomatum plus minus moleſtorum ſyndrome, variant his ipſis frequentiſſimè, ceu coindicantibus, per appropriata, & quaſi particularia auxilia occurendum veniat, & hæc ipſa illis abſorbentibus dextrè adjungenda ſunt, quemadmodum annotavit experientiſſimus Dn. Ettmullerus piæ memoriæ, ſeriore Libitina digniſſimus in diſputatione de Præcipitantium uſu & abuſu. In cardialgia ergò ſpecificè conduxiſſe inter illa reperimus oculos cancr. bezoar, ſuccinum, C.C. uſtum, ebur ſine igne paratum, &c. Si materia nimis viſcida & tenax fibras nerveas vellicet, tunc conducunt ſpirituoſa, & magis incidentia. Sequente mixtura plures ex noſtris ægris convaluère:

℞. *Aq. menth.*
ocymi ana ℥j.
tinct. ſuccini
anodyn.
cinnamom. ana ʒß.
ol. macis gt. ij.
ſirup. de menth. ℥ß.
M. Detur cochleatim.

Cui mixturæ vel pulveri abſorbenti feliciſſimo cum ſucceſſu granum ûnum atque alterum laudani opiati, vel theriacæ cœleſtis, & in fœminis caſtorina admiſcere ſolemus, & nec negligenda volumus varia olea aromatica, emplaſtra, unguenta externè ſtomacho applicanda. Si verò flatus anxietates circa præcordia, ſeu cardialgiam, diſtenſionem abdominis, difficilemque reſpirationem producunt, tunc proſunt carminativa.

In nauſea & vomitu hoc ſpaſmodico ſi adſit ventriculi motus, morſus, & doloroſæ fibrarum nervearum fiant motiones, & criſpaturæ, à forti animalium ſpirituum perturbatione, ad opiata confugimus, & præſertim ad laudanum opiatum cydoniarum *Hoffmanni*, vel noſtrum laudanum aromaticum in forma pilulari. Præcipuè & addi poſſunt vel theriaca, vel confectio alkermes, vel ol. cinnamomi, vel menthæ gt. j. blandè enim hæc demulcent partes membranoſas, & ſenſiles fibroſas, quibus ſæpe cinnabarina adjungimus, non omiſſis ſalibus volatilibus, oleoſiſque, liquori ſc. C.C. ſuccinato addimus eſſentiam opii tartariſatam: imprimis pulvis ſtomachicus Poterii in hoc caſu conveniet ſeq.

℞. *Pulv. ſtomach. Pot.* ʒß.
conchar. prepar.
cinnabar. nativ. ana ℈j.
croc. Martis ſacchar. ℈ß.
laudan. opiat. gr. j. *M.*

Sed hîc ante omnia aſteriſco notandum eſt, quod non omnis vomitus ſtatim ſiſtendus ſit, imprimis qui eſt per eſſentiam, ſed quandoque adhibito vomitorio curari debet, imprimis ſi multum viſcidæ & tenacis pituitæ hæreat in ventriculo, qui vitioſus, viſcoſus, tenax, & acris latex evacuandus eſt. Poſt hæc materiam peccantem corrigimus, & Gaſteranacem placamus variis ſtomachicis, ut ſunt pulvis

vis ſtomachicus Birckmanni, Poterii, Mynſichti, Schrœderi, &c. pulvis vitæ, decoctum Joëlis ex caryophyll. ℨß. maſtich. ℈ij. cum vino rubro paratum. Sit formula una atque altera:

℞. *Aq. menth.*
cinnamom. ana ℥j.
Elix. panis gr. xx.
laudan. opiat. gr. ij.
ſirup. de cinnamom. ℥ß.
F. Mixtura cochleatim aſſumenda.

Vel ℞. *Elix. propriet. Par.* ℨß.
eſſent. menth.
tinctur. ſuccini ana ℈j.
M. Doſis gr. xv.

Vel ℞. *Aq. Zedoar. aniſat.* ℥j.
rorismar. ℨvj.
tinctur. ſuccini ℨß.
ol. calaminth. c. ſacchar. gr. vj.
ſirup. cydonior. ℥j. *M.*

Vel ℞. *Pulv. ocul. cancr.*
Salis abſinth.
croc. Martis
margarit. præpar. ana ℈j.
laudan. aromat. noſtr. gr. iij.
M. pro duabus doſibus.

Ad vomitum ſiſtendum valde conducit ſequens:

℞. *Ol. N. M. expreſſ. gr.* xv.
Salis abſinth. gr. xxv.
croci ℈ß.
laudani opiati gr. j.

M. in vino & exhibeatur, poros valde aperiet, oleum enim N.M. hîc valde conducit, quia oleum temperat acredinem, & ſpirituoſitate ſua, & penetrantiâ poros aperit, præcipuè ſi addatur Sal abſinthii.

Si bilis nimis volatilis ad orificium ventriculi aſſurgat, & vomitum producat, ad hunc prohibendum Salis abſinthii ℈j. cum ſucci limonum ℥ß. exhibeatur, ut & Sal card. bened. per ſe aliquoties datum. Sic & bilis pro re nata expurgari poteſt rhabarbaro; fiat talis potiuncula:

℞. *Rhabarb. el.* ℨij.
macer. ℨß.
Salis tartari ℈j.

infunde per noctem in aq. plantaginis, menthæ, cichorei, colaturæ ℥iij. add. ſirup. de cichor. c. rhabarb. ℥ß. aq. cinnamom. ℨj. M.

Balſamica maximè conveniunt. Magnum Principem à vomitu chronico liberatum vidimus ſingulis matutinis horis exhibendo cochlearia duo vini Hiſpanici optimi. *Vel*

℞. *Aq. vitæ Matthioli* ℥ij.
cinnamomi ℨiij.
♎ *Sal armon. gr.* xv. *M.*

In ſcorbuticorum vomitibus enormibus, ubi ſpiritus animales impetuoſè moventur, martialibus, & aliis ſale volatili acriori & penetrante imprægnatis opiata admiſcere poteris, & ſic uno actu pluries proderimus. Sic & ſal volatile oleoſum Sylvii, ſive volatilia ſulphurea, ut amara & aromatica in omni vomitu nobile auxilium præbent. Utut autem larga ſeges aliorum ſit auxiliorum pharmaceuticorum, quibus vomitus curari ſolet, hîc tamen plura hâc vice non addemus, præter externa nonnulla ſæpe laudatum effectum habentia. Sunt verò emplaſtra varia de Tacamahaca, de maſtiche, de cruſta panis, de theriaca, vel fermentum panis cum aceto ſub-

Digitized by Google

actum, & ſtomacho applicatum. Cataplaſma ſequens nos rarò fefellit:

℞. *Succolat.* ℥ i ß.
confect. alkerm. ʒ iij.
ol. N.M. expreſſ. ʒ iiß.
balſam. Peruv. nigr. ʒ ij.
cinnamom. ʒ j.

c. ſ. q. vini malvatici F. cataplaſma olea varia aromatica ventriculo illita, vinum Hiſpanicum per ſe applicatum, & id genus plura alia Practici tibi indicabunt.

Quoad ſanguinis vomitum illa, quæ capite de hæmoptyſi diximus, ſuademus, imprimis, ſi cruditas illa acida cum cauſtico alkali commixta tam ad inteſtina, quàm ad vaſa alia ſanguifera demiſſa, (non enim ſolùm, ſcil. in fodina ſuæ primarum viarum acidi ſapores & odores p. n. deliteſcunt, ſed etiam altius penetralia corporis ſubeunt, ut Helmont. loquitur paradox. v. §. 9. *In nobis non raro oberrat ſal quoddam reſolutum minerale, planè excrementitium*, *tartarus* inquam reſolutus,) dejectiones & vomitiones cruentas excitant, tunc conducunt abſorbentia ſtypticis variis maritata, ut ſunt TRa ſtyptica Zvvelferi, & noſtra TRa coralliorum, & mille alia ſuperius dicta, quæ repetere haud libet. Omni ejecto inſpergatur pulvis ſympatheticus, & celebretur pro re nata venæſectio. Reliqua vide ſis in capite de hæmoptyſi.

In ructu & rugitu ad acidum peccans corrigendum, ac flatuum urgentium impetum, ipſorumque generationem inhibendam, ſuademus carminativa, ſeu flatus diſcutientia, ex. gr. Cort. aurant. ſiccator ʒ j. vel ejus aq. c. vino malvatico deſtillata, decoctio ejus c. flor. chamomillæ, ol. aniſ. carv. cort. aurant. & ex iis parata elæoſacchara.

℞. *Aq. fænicul.*
carminat.
chamomill. ana ℥ j.
🜔 carminat. Sylv.
theriac. cæleſt. gr. iiij.
ſpir. nitr. dulcif. gutt. v.
ſirup. de cinnamom. ℥ j.
F. Mixtura cochleatim aſſumenda.

Vel in forma pulveris palmarium eſt medicamen ſal noſtrum ſtomachicum, quod paratur ex capite mortuo 🜔 ſalis ammoniaci cum ſale tartari, & ſale abſinthii, quod & appetitum excitat. Item tinctura noſtra è terra Japonica c. ſpir. vini parata in omnib. ventriculi affectib. pro arcano nobis eſt. In acida iſta pituita d gerenda conducunt vin. abſinth. menth. &c.

Vel. ℞. *Conſerv. abſinth.*
cent. min.
roſmar. menth.
confect. alkerm. & ſpir. ſal.
Conducet & elix. propr. par. & Elixir noſtrum Catholicum, ſeu polychreſton.

Acida hæc viſciditas curabitur propinando pharmaca acidum ſpiritum temperantia, vel concentrantia, ſedulò cavendo à purgantibus antequam temperati fuerint humores acidi, & ad ſeri naturam deducti, quos tunc demum per hydragoga educi nil vetat. Pituitam hanc acidam flatus producentem per conſuetam portam educimus clyſteribus carminativis, utpore aro-

Digitized by Google

aromaticis, quæ eorundem vim & impetum optimè compeſcere poſſunt, quo ſolo clyſtere fœminam Diezenſem per annum & ultrà flatibus in abdomine hinc indè diſcurrentibus, & dolorem colico non abſimilem producentibus feliciter curavi:

℞. Herb. malvæ
marrubii
Mercurial
pulegii hort. ana M iß.
rad. lilior. albor.
althææ ana ℥ j.
flor. chamomill.
ſambuci ana p. iß.
rad. Zedoar. ℥ ß.
ſem. lini
fœni græci ana ℥ j.
carvi
cumini ana ʒ vj.
F. decoctio in aq. malvæ q. ſ. colaturæ ℔ j. adde, in eaque diſſolve
Elect. philon. Romani ʒ iij.
de baccis lauri
caſſiæ pro clyſterib. ana ℥ j.
ol. rutæ
chamomillæ ana ℥ ij.
M. F. clyſter.

Ab opiatis quoque in hoc caſu *ſtomachus* inteſtinaque egregia & præſentanea percipiunt ſolamina, unde & à doloroſis contorſionibus *ceſſant.* Reliqua interna, tum externa *carminativa* non libet attingere, cùm quilibet ex Practicis ea eligere poſſit, ſed tamen cautè mercandum eſt, ne rem pejorem reddas, & Diabolum per Beelzebub ejicias. Inter chirurgica, ventoſa conveniet maxima umbilico appoſita.

In ardore ſtomachi, ſeu ſoda, ebullitionem figit præ aliis creta, aut C. C. uſtum ſocietate nucis moſchatæ, hoc in affectu imprimis gaudens, idque præſentaneo magis ſucceſſu, ſi conſervæ aut ſyrupo ſummitatum, ſive gemmarum quercinarum in foliola ſeſe explicantium electuarii ſub forma permiſceantur, vel ex his aliisque fiant morſuli ſc. ſeq.

℞. Cret. præp. ℥ j.
ocul. cancr. ʒ ß.
abluantur ter vel quater aq. borrag. adde bol. armen. ℈ iiß. corall. rubr. præpar. ℈ ij. margarit. præpar. ℈ j. N. M. ℈ ß. ſacchar. candit. ℥ viiij. c. aq. roſar f. l. a. morſ. doſis ℥ ß. vel in pueris. ʒ j.

Opiata in extremo caſu attamen minori doſi conducent, ut:

℞. Theriac. ℈ j.
laudan. op. gr. j.
cret. præp. ℈ ij.
ſuccin. alb. ℈ ß.
f. l. a. bolus in cerevíſia calida.
confect. & ſpir. ſal. elix. propr.

Reliqua abſorbentia hîc adduci poſſunt, quatenus vitioſum acidum fermentativum in ventriculo, & primis viis corrigunt, abſorbent, invertunt, & indè humorem peregrinum fugant ac cohibent, ſicque ſodam ſiſtunt. Oculi cancr, bolus armena, quæ acribus & acidis liquoribus acrimoniam præcipitatione quâdam adimunt, hîc quoque proſunt.

In appetitu proſtrato, ſeu faſtidio ciborum, vel acidi defectus vel exceſſus obſervandus eſt. Ab ipſius defectu *nauſea, anorexia, dyſpepſia*, & aliæ ven-

ventriculi debilitationes fiunt, quare in hoc caſu acida temperata propinanda. inter quæ ſequens excellit:

℞. *Elix. propr. Par.* ʒ j.
♎ ſalis dulciſ.
ſal. armon. ana ℈ß.

M. detur ad vitrum. Doſis gr. xv.

Et hîc proſunt ſalia abſinthii, cichorei, cardui benedicti, centaurei minoris, ſal noſtrum ſtomachicum.

Si ſimul viſciditas conjuncta eſt, magis amara & aromatica eligenda ſunt, ut ſunt aloëtica, abſynthiaca, TRa abſynthii. Sit formula:

℞. *Elix. propr.* ʒ j.
eſſent. abſynth. comp.
menthæ ana ʒß.
M. D. doſis x. *ad* xv. *gutt.*

Vel ℞. *♎ ſal. arm. acid.* ʒ j.
eſſent. menth. gr. xx.
TRa ſuccini ʒß. *M.*

Si ſimul ſcorbutus, ut ſæpe fieri ſolet, inappetentiæ adjunctus ſit, tunc proderit ſequens electuarium:

℞. *Conſerv. cochlear.* ℥ j.
cortic. aurant.
enul. camp. cond.
zingib. cond. ana ℥ß.
elix. propr. ʒ j.
TRa cinnam.
ſuccini ana ʒß.
M. F. conditum.

Vel ℞. *Aq. zedoar. aniſat.*
antiſcorbut. ana ℥ j. *M.*

Et ſi acidum viſcidis aliisque bilioſis humoribus intricatum ſit, tum vomitoria exhibenda; materia enim hâc vitioſa ejecta, acidum abſorptum iterum libertate priſtina donatur.

Si fermentum crudioribus alimenti particulis obrutum & ſuppreſſum animadvertatur, indeque ventriculi tonus læſus, & Gaſteranax quaſi oppreſſus videatur, maxima adjumenta ſunt aromatica ſulphure ſuavi volatili pollentia, & ſpirituoſa, præmiſſis tamen vomitoriis. In hunc finem propinandi ſunt varii ſpiritus ſtomachici, imprimis Mynſichti. Doſis cochleare j. Valet enim præcipuè ad malitiam appetitus, & corruptionem digeſtionis. Vinum quoque malvaticum per ſe ſæpius aſſumtum pluribus appetitum reſtituit, TRa Wedelii ſtomachica, quam vocat eſſentiam carminativam, cum anodyna in hiſce dictis omnibus caſibus miſceri ſolet. Eſt verò hæc:

℞. *Rad. zedoar.* ℥ j.
carlin.
galang. ana ℥ß.
cortic. aurant.
ſem. aniſ.
carvi
flor. chamomill. Rom. ana ʒ ij.
caryophyll. aromat.
bacc. lauri
acori veri ana ʒ iß.
macis ʒ j.
M. c. ſpiritu cortic. citri acidulato ſatis ſpiritu nitri. Doſis gr. xx.

Si verò præter cruditates has *acidum* ſimul copiâ & acredine peccet, tunc antacida, abſorbentia varia præſcribere ſolemus, & prioribus alcalia volatilia, & abſorbentia alia addimus. Hîc quoque conducet TRa vitæ noſtra, quæ eſt ſequens:

℞. *Aloës*
myrrhæ ana ʒ j.
croci ʒß.

Digitized by Google

c. ♎ ſalis volatil. ammoniac. opt. rectific. extract. Nec verbis exprimere poſſumus, quantum hoc in caſu ab hac tinctura effectum viderimus. Doſis conſueta à gt.x. ad xv. ſpiritum ſalis ammoniaci c. ſalis tart. volatilis unitum addito oleo macis habebis primarium remedium ad acidum iſtud vitioſum abſorbendum. Sequens quoque proderit:

℞. Cremor. tartari ʒ ß.
vitriol. Mart.
ocul. cancr. alcooliſ. ana ℈ j.
ſpec. diarrhod. Abb.
♎ ſalis coagul. ℈ ß.
ſalis abſynth.
cichor. ana gr. v.
M. F. Pulvis.

Doſis, quantum cuſpide cultri excipi poteſt.

Vel ℞. Oculor. cancr.
corall. præpar.
ebor. ſ. ignis.
croci Mart. aperitiv. ana ℈ j.
M.

Si hiſce pulveribus olea aromatica addideris acidum magis concentrabis.

In faſtidio ciborum & externa haud negligenda ſunt, & tunc conveniunt varia balſama, emplaſtra, linimenta, cataplaſmata; externa etiam aromatica oleoſa huc optimè faciunt. Sit formula:

℞. Ol. N. M. expreſſ ℥ ß.
maſtich.
menth. ana ʒ ij.
calam. aromat. ʒ ß.
carvi
cinnamom. ana gt. x.
macis gt. v.
balſami peruvian. ʒ ij.
ceræ alb. q. ſ. M.

quod admodum ſtomachum debilem roborat. Conducit & oleum ſtomachale Cratonis, tacamahaca, ceratum ex ladano Stokeri. Hæc mixtura pluribus palmam præripit

℞. Spir. theriacal.
ſtomachal. c. aq. vitæ alb.
ana ℥ j. M.

Si arrideat emplaſtrum præter ſcutum ſtomachale Hartmanni ſequens in uſu nobis eſſe ſolet:

℞. Maſtich. elect. ℥ i ß.
tacamahac. ℥ j.
reſin. ſtorac. calam. ℥ ß.
ol. nuciſtæ ℥ iij.
abſynth. deſtill. ℥ j.
balſami Peruvian. ʒ ij.
ceræ q. ſ. F. Emplaſtrum.

Nec infimæ ſortis eſt mixtura noſtra balſamica ex ſuccolada, oleo N. M. expreſſo, & balſamo peruv. cinamom. c. vino malvatico parata, & ventriculo debili applicata. Sed cùm ubivis talia remedia inveniantur, nolumus hâc vice prolixiores eſſe, ſed ad alia pergere eo magis quia adhuc latiſſimum eſt curriculum noſtrum

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT II.
De
SINGULTU.

§. 1. Nullus Regum in toto Microcoſmo confœderationem majorem habet cum partibus, quàm Gaſteranax noſter in ventriculo reſidens. Diſpenſat enim ſingulis ſua, omnibus compatitur, à ſingulis noxa in eum redundat, omnibus amicus & patronus exiſtit, à quovis ergò ſympathiam inſignem mutuatur, omnibus præeſt, unde & primus peccat facilè, & primus aliis peccantibus afficitur. Qui tamen affectus Rex miſero planctu machinæ totius cataſtrophen prænuntiat: quod ipſum videre licet in affectu hoc periculoſiſſimo ſingultu nempe, in quo afficitur ventriculus, & per conſenſum diaphragma. Conſtat enim ex Anatomicorum demonſtrationibus, propinquum non modò eſſe ventriculo diaphragma, ſed & communem tunicam, imò eosdem nervos orificio ventriculi habere inſertos, neceſſe quoque eſt, ut affecto hoc diaphragmate in moleſti ſenſus conſortium trahatur ventriculus. Deſcribitur vulgò ſingultus, quod ſit convulſivus diaphragmatis motus, per intervalla repetens, ab irritatione & vellicatione fibrillarum nervearum orificii ventriculi ab acrimonia ſalina dependens.

Pars affecta.

§. 2. Plurimis ex veteribus pars affecta eſt ipſe *ſtomachus*, tam ſecundùm ſuperiorem ejus partem, quàm inferiorem. Ipſum enim primariò totum affici, per conſenſum verò laborare diaphragma venditant. Per ſigna enim indicantia has partes eſſe læſas id probare ſatagunt, quia ſcilicet præcedit plerumque ciborum & aſſumtorum noxa, atque comitantur hunc affectum vel vomitus, vel nauſea, inteſtinorum dolor, ſtomachi gravitas, aliquando à flatibus diſtenſio. Alii ex prædictorum ſubſelliis, imprimis Sylvius l. 1. P. M. c. 23. §. 9. pro parte primariò affecta venditant ſolum diaphragma, ſive ſeptum transverſum id inde probantes, quia voluntarius eſt motus, & à Sylvio, aliisque omni tempore pro lubitu excitare potuit. Nos verò ſtomachum ſecundùm fibrillas ſuas & nervos, ſeu tunicam cum diaphragmate nervoſo, & inde ad motum interpolatum valde proclivi, communem, & ei firmiter annexam pro parte primariò affecta habemus ob rationes ſuperius dictas, & maximè eò, quod ob cumulata diætæ vitia, vitioſorumque humorum in ſtomacho collectorum ſaburram affectum hunc quotidie produci obſervamus. Meliùs rem elucidandi ergò caſum proponamus ſequentem filiæ cujusdam, cui jam medicinam facimus.

§. 3. Puella temperamenti cholerici, tredecim annos nata, jam ab integro anno ſingultu laborare cœpit admodum moleſto, qui quater vel quin- Caſus.

quies

quies in die nunc per dimidiæ horæ ſpatium, nunc per totam horam durat: atque tota præcedente hyeme ſingultus ipſam graviter afflixit, æſtate verò hac ab eo ferè fuit immunis, ita ut per longa intervalla interdum tantum per tres menſes ſemel rediret, adventante verò autumno rediit cum priſtina moleſtia & vehementia, atque etiamnum durat. Parentes de filiæ pulcherrimæ ſanitate ſolliciti implorant opem medicam noſtram, quam Deo ſit laus infrà dicendis remediis feliciter reſtituimus.

Diagnoſis. §. 4. Operæ pretium duximus ſigna in proſcenium ducere, quibus vel imminentem, vel præſentem morbi conditionem definimus. Præcedit ciborum nauſea, dolor ventriculi, & gravitas, nonnunquam vomitus. Signa verò eſſentialiter inhærentia non anxiè huc quærenda ſunt, cum viſu, auditu, & tactu motus ille depravatus ad diſtans perceptibilis ſe manifeſtet. Non duntaxat enim frequenti admodum ægrum impetit inſultu, ſed adeo vehemens eſt nonnunquam, ut totum cum diaphragmate corpus concutiatur, imò ut coſtæ à motu hoc violento frangi videantur. Sequuntur in deſperato caſu animi deliquia, & convulſiones ſeu ſpaſmi. Si ſuperveniat hic affectus febri, prout ſæpius fieri ſolet, tunc adſunt ſitis magna, debilitas, pulſus celer, vigiliæ, & motus maxillæ inferioris tremulus, delirium, impudentia, diarrhœa quandoque viſcoſa, & plurima alia ſigna, quæ Medicus prudens facilè dignoſcere valet.

§. 5. Præmiſſis & examinatis Phænomenis reſtat, ut paucis etiam hujus affectus cauſa proxima non ſolum ventiletur, ſed ut remotæ quoque in ſcenam introducantur, ubi equidem in varias hactenus in Medicorum ſcholis itum fuit ſententias, quas tamen omnes ſub examinis incudem revocare animus impræſentiarum non eſt, ſufficiat, ſi Autorum præcipuorum ſcrinia, & primò quidem Veterum, qui ut convulſionis, ſic & hujus affectus cauſam mediatam proximiorem eſſe *inanitionem* & *repletionem* ſtatuunt, & addunt *tertiam*, nempe *irritationem* à materia acri, vel vaporibus acribus maligniſque inductam, & probant per id, quod in peſtiferis, ardentibusque febribus multi pernitioſi vapores atq; acres ad os ventriculi deriventur, immo ad diaphragma usque, indeque homines gravi ſingultu, & ſemper ferè lethali, vexentur atque affligantur. Bilioſi, acres, ſalſi, & viſcidi humores, ut & flatus facilè affectum hunc juxta ipſos inducere poſſunt, ſic & jecoris, alteriusque viſceris inflammationes malum id efficere aptæ natæ ſunt. Fieri & ſingultum poſſe à corruptione alimenti in mordacem mutati, atque ex pituita viſcida acri in tunicis ventriculi impacta haud negant. Ex inanitione quoque eſſe, hunc affectum poſſe *probant* per id, quia accidit ſæpius ex immodica evacuatione vel per alvum, vel per vomitum, vel per ſudores, item quia poſt menſium, lochiorum, &c. fluxum nimium, item poſt dyſenteriam, longam inediam, vulnus magnum, & id genus alia.

§. 6. Progrediendum nunc ad *Chymici*. Chy-

Chymicos Paracelſicos, qui accuſant tartarum vitioſum in ſtomacho exorbitantem, & ventriculo ac diaphragmati injurias facientem.

§. 7. *Veterum* errorum *vindemiator* acutiſſimus *Helmontius* hoc in affectu ſtomachum contrahi vult, & quidem ab acido peregrino ſylveſtri, à quo exoſo hoſpite anguſtiatur ſtomachus, & ad quem expellendum inſurgit quidem Archæus per ſuum Blas motivum, ſed potentia ejus invalida ſuccumbit. Fiunt nimirum in membranis ſtomachi contracturæ interpolatæ, quoties infeſtans cauſa occaſionalis movetur, recurritve.

§. 8. *Williſius* & *Sylvius* ſpiritus animales hoc in affectu circa diaphragma tumultuosè furentes, & ad talem ſpaſmodicum motum incitantes culpant, nec tamen negat *Sylvius* ut plurimum humorem, halitumque acrem, vel flatum, qui tantum acrimonia ſua ventriculi nervos, & fibrillas irritare, & ſic per conſenſum diaphragma neceſſariò in hunc motum convulſivum trahere poſſunt, hunc affectum excitare poſſe. Sic ex alimentis corruptis, & acribus, venenis nempe & purgantibus malum ſæpius excitatum obſervavit. Omnia enim, quæ ſuperius ventriculi orificium ità rodendo afficere poſſunt, ut diaphragma ſimul afficiatur, hunc producere valent affectum, perinde ac ſi idem in thoracis, abdominiſque cavitate concluſum immediatè diaphragma mordicet, vel ad ipſum per vaſa ſua deferatur, ac in ejus ſubſtantia hærens partes ipſius ſenſiles rodat, vel quovis alio modo ad moleſtam illam, convulſivamque ſui contractionem ſolitariam, & ſubinde continuò repetentem ipſum adigat.

§. 9. Carteſiani defendunt ortum habere ſingultum à particulis improportionatis, & aſperis diaphragma vellicantibus, & ad motum talem inordinatum agentibus; fibrillæ enim nervorum ſextæ conjugationis ventriculo & ſepto transverſo implantatæ ità hîc vellicantur, ut illæ ſuo motu ad cerebrum delato tales in cerebro ſubinde aperiant poros, per quos ſpiritus animales vehementius in os ventriculi ſuperius influentes fibras, expulſioni per ſuperiora faciendæ deſtinatas ita viciſſim contrahant, ut ægri aërem œſophago contentum certis vicibus tanto impetu expellant, ut indè ſingultivus ſonus frequenter percipiatur: diſcuſſo autem per motum ſingultivum iſto humore acri ceſſat ſingultus, eoque iterum ad œſophagum delato, fit ſingultus iteratio.

§. 10. Nos putamus Regem noſtrum Gaſteronacem in ſtomacho reſidentem peculiari artificio ſal volatile quoddam elaborare, & omnibus partibus, imò toti corpori neceſſarium ac utiliſſimum elargiri, quod ſi verò degeneret in acidiores & tenaciores ſordes, eæque ſuperiori ſtomachi orificio firmius adhæſerint, tunc per conſenſum connexionis diaphragmatis id irritari, & convulſivè contrahi, & per convulſivam hanc contractionem fieri tunc ſonum, & excitari ſingultum. Inde & credimus tale ſal volatile poſſe inverti, ſi ab aliis partibus ſordes allatæ hoc

hoc infringunt, quemadmodum videmus in febribus malignis, dyſenteria, &c. ejusmodi ſordes ad locum hunc infauſtum mitti hunc morbum excitantes. Spiritus animales quoq; hîc multum contribuere poſſunt, quando nempe amicabili irradiationis motu *fluida ventilant*. Sic enim ſal naturæ gratum, ſalſum, ritè temperatum & ſaturatum, nec erodens eſurinum, ideoque etiam nec dolorificum comproducitur. Acidum eſſe & acre ſal cauſam mediatam proximiorem ſi circa tunicam ventriculi cum diaphragmate communem imperium ſibi rapiat, planè & plenè perſuaſi ſumus, quod & noſtro caſu liquet; infeſtavit enim moleſtum iſtud malum puellam tota hyeme, quia acidum per frigus magis augebatur, è contra æſtate inducias pepigit: autumnali verò frigore jam redeunte materiam acido acrem in corpore retinente, rediit ſingultus magnâ frequentique moleſtiâ puellam laſſans. Nec excluſos volumus flatus circa hunc locum affectum coagulatos, & quaſi incarceratos acrimoniâ ſua fibrillas iſtas laceſſentes, & ad motum hunc convulſivum excitantes.

Prognoſis. §. 11. Quantum ad prognoſtica: Morbus propter nobiliſſimam partem affectam eſt graviſſimus, & ſæpiſſimè incurabilis, eoque pejor evadit, ſi jecori inflammato ſupervenit, vel eſt à vomitu, vel ab ileo, vel à ſuperflua purgatione, vel hæmorrhagia nimia, vel ſi conjunctus eſt cum febre maligna, vel dyſenteria. Hippocrates enim in Coacis inquit; *Singultiens in laborioſa febre, morbo laborat peſſimo.* Singultus quoque animi deliquio, aut nervorum diſtentionibus, aut delirio ſuperveniens mortiferum habetur. Inflammationes hepatis, uteri, cerebri, vulnusque notabile comitans periculo haud vacat, imprimis ſi delirium ſubſequitur, vel convulſiones, tunc enim mors in olla eſt. Si verò in febribus tempore criſeos affectus hic excitatur, & reliqua ſigna bona ſunt non deſperandum. Nos enim plures tali modo liberatos vidimus, unde falſum eſt, quod Valleſius teſtatur, ſe nempe nullum vidiſſe ſervatum, qui extenuatus vel febre ardente, vel maligna decumbens ſingultu correptus fuerit. In hyſtericis affectibus nec timendus eſt ſingultus: recedit enim ſæpius hoc in caſu abſque periculo vitæ.

§. 12. Diætæ regimen nunc eſt addendum, quod magni hîc eſt momẽti. In vitali aër neque calidus nimis, neq; frigidus eſſe debet. Non exceſſivè calidus, ne acrimonia inde augeatur: non frigidus, ne acidum adaugeat, prout in noſtro ſuprà dicto caſu obſervare licet. Purus ergò ſit & temperatus, non inquinatus peregrinis fœtidisque atomis; ſin talis, corrigendus per ſuffumigia ex maſtiche, thure, ſuccino, ſtyrace calamita, ligno aloes, &c.

Naturalis, victum ſuadet, & quidem cibum eupeptum, omni acrimonia, ſalſedine, aut aciditate nimia carentem. Proderunt hinc decocta avenacea, hordeacea, juſcula & carnes pullorum, caponum, gallinarum, attamen ſine notabili pinguedine, ova ſorbilia & tremula probantur. Frigida verò acria, ſalſa nocent, ut ſunt carnes

ſalitæ, infumatæ, ut & piſces, item fructus horarii, & omnia flatulenta, quæ ſtomachum cruditatibus replere poſſunt. Ex his enim & ſimilibus vitioſis cibis cumulantur putridi, ſalſi, bilioſi, acres, acidi, viſcidi peccantes humores. *Potus* ſit cereviſia bene defæcata pura, nec adeo vetuſta ob acidũ in ſinu gerens, cui immergatur panis toſtus. Conducit quoq; vinum correctum variis ſtomachicis, & tincturâ cordiali, bellidis, vel violar. vel C. C. alteratum.

Animalis, ſuadet motum temperatum, ne morbus producatur, quies placida in lecto calido ſumatur; motus enim nimius exagitationem particularum heterogenearum promovet, inde acidum in ſanguine, vel alibi latens ad locum affectum propellit, unde facili marte affectus hic produci poteſt. Somno indulgendum omni ſtudio. Vigiliis enim non adeò connivendum, cùm turbent, & inquietos reddant tum ſpiritus, tum humores, & poſtmodum Reges.

Animi pathemata decenti ſeſe habeant modo. Ab ira commoti, aut mœrore correpti malum deterius reddunt. Quantum enim nervos convellendo, & humores exagitando, atque bilis ferociam ciendo furias exerat ira, cuilibet notum eſt. Sic & mœror nocere poteſt, quatenus ſpiritibus fugandis aptus eſt, indeque & huic morbo anſam dare poteſt.

Excreta & retenta quod attinet, illa ad naturæ leges conformentur vel arte, vel naturâ.

Cura pharmaceutica. §. 13. Curam pharmaceuticam & chirurgicam paucis ſubjungere neceſſe nunc eſt, & quidem primò ad mentem Veterum Galenicorum, qui materiam peccantem (à repletione ſcil. ſi ortus ſit affectus,) ſive frigida, ſive calida fuerit naturæ obedientem reddere conantur *præparantibus*. Si nempe à viſcido & pituitoſo humore ſit ſingultus, tunc utuntur ſirupo de duabus radicibus, de ſtæchade, oxymelle ſquillitico, decocto rad. aſari, galangæ, enulæ campanæ, marrub. ſemin. cumin. &c. Si verò ab acri calido nempe humore generatum ſit malum, tunc præſcribunt ſirup. roſar. acetoſ. ſimpl. de ſucco endiviæ, aquam hordei, aliaq; refrigerantia temperata. Demum convenienti medicamento purgante è corpore humores peccantes quoſcumvis educere annituntur *vacuantibus* pharmacis, & quidem cum aqua tepida decoctionis hordei vomitum cient, cui ſirupum endiviæ, vel oxymel ſimplex addere ſolent, vel rad. aſari ad ʒ ß. exhibent, vel catharticum per alvum propinant, ex. gr. diaphænicum, hieram picram, pilul. aromatic. ſtomachal. & aliquid caſtorei addunt in frigida ſc. cauſa, in calida verò rhabarbarum, mannam, caſſiam commendantes. Poſt hæc humorum fluxum ad ventriculum *avertentibus* impediunt. In horum cenſu ſunt ligaturæ, frictiones dolorificæ, cucurbitulæ dorſo, ſcapulis, umbilico, poſtea ſcrobiculo ventriculi cum plurima flamma applicatæ, imprimis ſi à flatibus malum ortum ſit. Injiciatur aqua gelida in faciem afflicti, ut inde terror concipiatur, à quo ſæpius ſpiritus retentio,

& per conſequens ſingultus ablatio obſervata fuit. Frictiones & motiones in auribus fiant digito auriculari. Balneo extremæ corporis partes ſæpe perluantur calido. Myrepſus antidotum è croco Esdræ commendat. Si ſingultus ab inanitione aut acrimonia provenit, eo in caſu propinant varia juſcula pinguia, aquam hordei, lac caprinum, aſininum, vaccinum, ſimiliaque alimenta humectantia, decoctum nempe caponum, oleum amygdalarum dulcium, mucilaginem ſem. pſyllii, qui & alia in acrimonia corrigenda juxta ipſos exoptati ſucceſſus ſunt. Sirupum violarum, papaveris albi, nymphææ, philonium Romanum haud contemnunt. Convenit quoque Balneum aquæ dulcis. Inter externa ſunt varia emplaſtra tum ventriculo, tum hepati apponenda. Hepati applicant emplaſtrum ſantalinum, ſtomacho verò illud de cruſta panis paratum, & de tacamahaca, aliaque plura olea calida & temperata violar. maſtich, æquè ventriculo ac ſpinæ dorſi applicare jubent, quæ tamen hinc inde apud Practicos colligere & videre poteris.

§. 15. Nunc & paucis videamus *Chymicorum* ſcrinia, qui hoc in affectu ſummoperè commendant *volatilia acida*, egregia illa medicamenta hactenus adhuc incognita. Conducent interim mixtura ſimplex, vel tinctura bezoartica Michaëlis, vel ſpiritus ſalis à gr. 4. in aqua vitæ exhibendus, vel tinctura coralliorum, vel auri, vel alia præcipitantia, C.C. oculi cancr. & id genus plura alia medicamenta inferius adhuc dicenda.

§. 15. *Helmontius* ad ſegnitiem Archæi excitandam varia commendat ſpirituoſa & volatilia; per arcana enim hunc affectum curari vult, inprimis ſedativum ſuum arcanum commendat. Ejus pullus Grembs hunc morbum per aquam Tettucianam per aliquot dies continuandam juvari credit; ſuadet & ibidem acidulas ferratas.

§. 16. *Williſius* nullibi expreſſe de hoc tractat morbo, attamen cum pro motu convulſivo habeat affectum, iſta quæ in reliquis convulſivis motibus proſunt, & hîc ex ejus mente prodeunt.

§. 17. *Sylvius*, quoties alimenta vel medicamenta noxia, & venena continentur in ſtomacho, illa primò temperat, dein per vomitoria antimonialia expurgat. In temperando, narcotica aliis præfert, quatenus hæc non tantum quosvis humores acres temperant, ſed inſuper ventriculi ſenſum obtundunt, & ſpiritus animales impetuoſos ad motum torpidiores reddunt. In evacuando verò humore per vomitum, poſt uſurpata nimirum narcotica, ſuadet ſapam antimonii, vel tartarum emeticum, vel antimonium ità præparatum, ut per alvum tantum materiam peccantem eliminet, in parva quantitate tamen hæc cathartica exhiberi vult, quia non nocent, uti vulgus credit, ſi remaneant in corpore hæc antimonialia, ſed quod magis eſt, tunc proſunt noxios in corpore humores emendando, aut ad ſecuturam poſtea purgationem amplius præparando, prout millies expertus teſtatur. Si & ægri ad vomitum minus inclinent,

nent, nec nauſea urgeat, præſtat deorſum evacuari humores peccantes, & quidem pro ſui varietate nunc *phlegmagogis*, nunc *cholagogis*, nunc *hydragogis*, nunc diverſis pro re nata ſimul miſtis, proin in obſtinato ſingultu, ubi præcipuè humores peccant viſcidi, ac tenues, ſequentes pilulas magni facit ſuperius jam communicatas de gummi.

Quarum pilularum tres pluresve ſumat ſubinde poſt cœnam cubitum iturus æger.

Proderit & hoc caſu apozema prax. l.2. cap. 2. §. 35. deſcriptum.

Quod ſi per aſſumta tum vomitoria, tum purgantia eliminati fuerint humores peccantes, & à vomitu defatigati ægri, conducet mixtura aromatica æquè ad moleſtos halitus circa ventriculum hærentes diſſipandos, ac ad ipſum ſingultum ſedandum, ex. gr.

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
vitæ Matthioli, vel theriacalis ſimpl. ℥ ß.
confect. alkerm. ʒ j.
laudani opiati gr. ij.
ſirupi menth. ℥ j. *M.*

Hujus mixturæ cochlear. unum atque alterum aſſumat æger, & ſe ad ſomnum diſponat.

Ubi verò ſingultus alterius affectus gravis, febris nempe acutæ, aut inflammationis, &c. eſt ſymptoma, ſponte quidem illo curato remittere ſolet, non nocet tamen interim diaphoreticis, & alexipharmacis acidis volatilibus aſſociare opiata; ſic enim unâ fideliâ plures dealbabis parietes.

§. 18. *Carteſiani* ad aculeatas & aſperas diaphragma vellicantes particulas limandas & tornandas commendant omnia dura & ponderoſa, prout ſunt oculi cancr. corallia, limatura Martis, aurum, Mercurius dulcis, imò & opiata. Nec negligenda volunt varia purgantia pro re nata inſtituenda.

§. 19. Ordo nunc poſcit, ut ad *noſtram curandi methodum* accedamus. Ex quacunque ergò cauſa ſingultus adfuerit, ſi tantum pertinaciter perſiſtat, ad eliminandum hoſtem Gaſteronacis vitæ inſidiantem foras, h. e. ad evellendas ſordes acres, acidas, vomitum ciemus, modò vires id ferant, vel oxyſaccharo emetico Angeli ſalæ, in cujus Authoris ſcrinio multa adhuc latent medicamenta ſacra, vel tartaro emetico Ludovici, vel pulvere radic. aſari ad gr. xxvij. Si verò nauſea, aliaque ſigna vomitus deficiant, ad lenientia purgantia nos convertimus: fortiora enim purgantia, imprimis ſi motus planè convulſivus ſit, propter tumultum majorem ſpirituum & humorum, quem inducunt, omittenda volumus, quia malum potius augent, quàm diminuunt. Poſſunt tamen mitiora ſequentia exhiberi in varia forma, ex. gr. rhabarbarum, ſena correcta, paſſulæ, mechoacanna, cujus infuſum in pertinaciſſimo viginti dierum ſingultu præſentaneam tuliſſe opem Ferdinando, ſcribitur. Sequentes ceu utiles laudamus:

℞. *M. Pilul. Marocoſtin.* ℈ j.
extr. theriacal. gr. iiij.
eſſent. caſtorei gr. j.
M. F. Pilula pro duabus vicibus, conſpergantur C. C. prap. quæ ſimul corrigunt ac purgant.

Vel

Vel ℞. *Radic. ſcorzoner.* ℥ß.
rhabarb. flav. ʒ i ß.
fol. ſen. or. ʒ ij.
ſemin. cumin.
cinnamomi
zedoariæ ana ℈ j.
paſſular. min. ℥ j.
flor. 4. cord. ana p. ij.
cremor. tartari ʒ ij.

Coq. in ſuffic. quant. aquæ fontanæ, & F. Apozema pro duabus vicibus.

In debilioribus loco purgantium commendamus, & clyſteres edulcorantes. Ex. gr.

℞. *Decoct. carmin. & emoll.* ℔ j.
add.
electuar. bened. laxat.
ol. rutæ ana ℥ j.
ſalis antimoniat. ʒ j.
vitell. ov. n. j.
M. F. Clyſter.

Purgantia excipiunt abſorbentia, quæ ferè unicè hunc affectum curare poſſunt abſorbendo acres, acidasque ſcorias, ventriculo, & diaphragmatis fibris adhærentes, impactas, & ad motum elaſticum ſolicitantes. Eligi tamen hîc debent appropriata, ſeu ſpecifica, nam acidum in ſingultu peccans differt ab alio acido, imò varietas horum acidorum vix determinari poteſt, negotio enim huic tota ſpecialis innititur praxis, imò inde & experientia requiritur, quia ſpeciali acido obtundendo ſpeciale requiritur antacidum. Hîc Rhodus, hîc ſaltâ! Sic in hypochondriaco aliud eſt acidum, in ſoda aliud, in gonorrhœa aliud, quæ & eapropter ſpecifica ſua habent medicamina. Ad acidum ergò in ſingultu peccans ſpecificè abſorbendum Joël commendat pulverem C. C. aduſt. in vino rubro exhibendum à nobis ſæpius comprobatum remedium; excellentius erit, ſi addantur corallia præparata, adjectâ una vel alterâ guttulâ olei cinnamomi, vel caryophyll. vel aniſi. Pulverem ſequentem ſpecificum, quem inde *Gaſteronacalem* nominare libet in ſingultu vigeſies expertum reperimus, quem junioribus, non ſenioribus, atq; in artis operibus verſatis, nec inde informatione noſtrâ egentibus, multò minus præfractis, & quævis aliena ex invidiâ, aut præjudicio rejicientibus, & tam imperitè, quàm improbè culpantibus, communicare placet.

℞. *Cinnabar. nat. vel*
Mercur. dulc. ℈ j.
corall. rubr.
C. C. ſine igne præp. ana gr. xv.
margarit. præp. gr. x.
theriac. cœleſtis Hanov. gr. xij.
ol. caſtor.
caryophyll. ana gr. ij.
M. F. pulvis ſubtiliſſimus.
Doſis ℈ j.

Hic pulvis nos nunquam fefellit in aqua cinnamomi cydoniati, vel menthæ exhibitus. Eſt enim acidorum & acrium temperativum, & blando poppyſmate non tantùm placat Gaſteronacem noſtrum, ſed & demulcet, lenitque omnes partes membranoſas & fibroſas ſenſiles à ſuccis acribus roſas, vel vellicatas. Omnia enim opiata vi ſuâ polychreſtâ, nec unquam ſatis laudatâ, non tantum ſomni dulcedinem conciliant, & doloris ſuave lenimen præ-

præſtant, ſed & acidum corrigunt, atque quævis in republica noſtra microcoſmica pacatiora reddunt, quæ ſi maritentur aliis præcipitantibus appropriatis, res ſuccedet felicius & optatius, quemadmodum obſervavit *Excellentiſſ. Wedelius in Opiolog. ſua l. 2. ſ. 2. c. 4. p. m. 116.* qui egregio cum ſucceſſu in ſingultu tum alio, tum imprimis convulſivo aliquoties uſus eſt, commiſcuitque ex caſtoreo parata in liquida vel ſolida forma, neq; unquam fruſtratus eſt eventus; prout & nos in ſingultu cum epilepſia ſociato opiatorum effectum, non ita pridem obſervavimus, refrænat enim ſpirituum impetum, & ſegniores quaſi reddunt eoſdem, quod notiſſimi eorum in corporibus effectus, ſomnolentiæ & indolentiæ, teſtantur. Spiritus enim animales omnis in corporis œconomia non tantum localis motus, ſed & vitæ exiſtunt Authores primi. Hi enim rota ſunt ſuprema, quæ alias rotas in corpore (tanquam in artificioſiſſimo horologio) circumgyrat, ut ingenioſè diſſerit B. de Verulamio.

Quamdiu ergo durat impetus ille elaſticus ſpirituum ad diaphragma, ſeu diximus ſuperius *in* §. *de cauſa*. tamdiu ſingultus haud ceſſat: ſufflaminato autem nonnihil ſpirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioſo illorum influxu, ceſſabit etiam fibrarum tonus, remittet unà ſenſilium facilis receptio, & langueſcet fibrarum diaphragmatis motivus nixus, & ſic omnia ſedatiora erunt, quod per opium obtinere poteris, ſtrenuus enim eſt ſpirituum domitor. Sunto formulæ:

℞. Extr. caſtorei
zedoar. ana gr. iiij.
laudan. opiat. gr. ii ß.
M. F. pilulæ num. 6. pro duabus doſibus.

Vel: ℞. *Eſſ. caſtor.*
theriacal. ana ℈ j.
Tinct. anodyn. Wedel. vel cum ſpir. tartariſat. ʒ ß.
M. ad 20. vel plures guttas pro doſi.

Si ſimul febris maligna, vel dyſenteria, vel variolæ, &c. comitentur ſingultum, tunc alexipharmaca reliquis antiſpaſmodicis, & opiatis permiſcenda ſunt. Ex. gr.

℞. *Pulv. Pannon. rub.*
bezoart. Senn. ana ℈ j.
ſpecific. cephal. ℈ ß.
lapid. bezoar
theriac. cæleſt. ana gr. iiij.
M. F. Pulvis, quantum cuſpis cultri capi poteſt, in ſeq. vel ſimili vehiculo præbendus:

℞. *Aq. borrag.*
bugloſſ.
antiſpaſmod. noſtr. ana ℥ j.
cinnamomi ℥ ß.
ſirup. de beton. ʒ vj.
M. detur ad vitrum.

In ſingultu flatuoſo ſequens commendat *Cl. Hoffman. in clavi Schrœderiana.*

℞. *Aq. anethi*
cymin. ana ℥ ß.
ol. aniſi
carvi
cumin. ana gt. iij.
M. Doſis cochlear. j. *vel* ij. *mane & veſperi.*

Hoc

Hoc in caſu continuò æger maſticet ſemen aniſi. Hîc quoque conducent & omnia ſalia volatilia oleola.

Hæc fuit interna cura. Externa remedia topica quoque hoc in affectu maximam merentur laudem, & quidem noſtrâ experientiâ inter quæ aliis palmam facilè præripiunt cataplaſma de theriaca, de fermento panis, nec non illud contra ſingultum, quod habet *Mynſichius*, calidè ventriculo inter duo linteamina applicatum. Idem promittit *Timai à Guldenklee* ex cineribus quernis vino malvatico imbutis paratum cataplaſma. Vel ſequens Michaëlis:

℞. *Ferment. acerrim.* ℥ ii ß.
pulv. herb. ment. ℥ j.
zedoar. ℥ ß.
ſem. cumini
carvi
aniſi ana ʒ ij.
acet. roſac. q. ſ. F. Cataplaſma.

Vel Emplaſtrum noſtro uſu comprobatum ſequens:

℞. *Empl. de bacc. laur.*
ſtomachal. Crat. ana ℥ j.
ſuccolad. ſevil. ℥ ß.
ol. caſtorei ℈ ß.
M. F. Emplaſtrum.

Vel mixtura noſtra balſamica, imprimis in infantibus non facilè effectu fruſtrabit.

Vel cruſta panis irrorata cum aqua Anhaltina, & ſtomacho calidè impoſita ſæpiſſimè juvit.

(Vel hirundines calidè diſſectæ, & ſtomacho vivi & calidi applicati, quemadmodum ad omnes Reges tum capitis, tum pectoris, ſic & mirè placant, pacantque noſtrum *Gaſteronacem*, & per conſequens ſingultum, tanquam motum convulſivum diaphragmatis ſiſtunt.

Rodericus à Fonſeca tom. 2. conſultat. 27. magnificat, & extollit fotum ex aceto acerrimo cum caſtoreo, ſinapi, beneficio ſpongiæ calidè ventriculo applicandum in forma ſacculorum. Sequentes pro junioribus ſufficient:

℞. *flor. chamomill.*
calaminth.
roriſmarin. ana p. iij.
ſumm. ment.
abſinth. Pont.
marrub. ana M j.
cortic. citri
macis
galangæ ana ʒ ij.
ſemin. cumin.
carvi
aniſi ana ℥ ß.
caſtorei ʒ ß.

Conciſa & contuſa groſſo modo inſuantur ſacculo interpaltato, & irrorentur.

ol. carminat. Mynſ. vel
ol. ment. deſtill. q. ſ.

Pro pauperibus.

℞. *Herb. abſinth.*
menth.
baccar. juniper. ana M ſ.
macis
ſemin. aniſ.
carvi
N. Moſchat. ana ʒ j.

Irrorentur aceto & vino, & ventriculo applicentur.

Hæc fuêre ex fonte pharmaceutico: Sequitur nunc chirurgicus, ex quo in

Digitized by Google

curando hoc affectu deſumimus quoque generoſa remedia. 1. Cucurbitam ſiccam cum luculenta flamma ventriculo ex monito Fonſecæ, Zacuti Luſitani, aliorumque experientiſſimorum Authorum, applicare ſolemus, ſic & extremarum partium ligaturas, frictiones revellendi gratiâ, uti cum vulgo loquimur, haud contemnimus. Ex Claudini etiam ſuaſu faſciam ventri obducendam, & circumligandam laudamus, ut ità diaphragma detineatur, ne tanto cum impetu contrahi poſſit. Confer *Williſium de hyſterica paſſione*. Sic quoque lenior, & non ità ferocior ſingultus facilè ſiſti poteſt halitus compreſſione, quàm cum Sylvio ſuadere nulli dubitamus. Et ſi homo plethoricus, & inflammatio alicujus partis adſit, ad fervorem ſanguinis compeſcendum, & ſpiritus animales ſegniores reddendos venæſectionem inſtituendam eſſe, Authores ſumus. In levioribus quoque ſingultationibus non ſolùm prædicta ſpiritus retentio, ſed & ſæpius ſternutatio juvat. Sic novimus quendam, qui neſcio quæ verba in aures inſuſurrat, & ſic ſingultum curat. Cujus rei fortè hæc eſt cauſa, quod ſingultientis cogitationes hoc modo aliorſum trahantur, inde illud Germanorum: Man ſolle an ſeinen Schatz gedencken / ſo vergehe der Schlucken.

CAPUT III.

De

DIARRHOEA, LIENTERIA & COELIACA.

§. 1. Qui bene ingerit, digerit, & egerit eleganti paranomaſia ſanus rectè dicitur. Quàm enim neceſſarium ſit, ut homo quotidie cibo & potu corpus ſuum reficiat, abunde conſtat, atq; æquè neceſſariò requiritur, ut excrementa inde collecta quotidie diligenter eliminentur, hincque eſt, quod provida natura plures quaſi canales & ciſternas educendis corporis excrementis exſtruxit, & fabricavit. Harum una vel altera ſi lædatur, aut emunctoria hæc nimis ſolicitentur, varii oriuntur alvi fluxus, quorum tres ſpecies in proſcenio ſiſtimus, & quidem *Diarrhœam*, quæ à *ῥέειν* fluere ità dicitur, & deſcribitur vulgò, quod ſit dejectio frequens, & copioſa, quâ excrementa varia & liquida excernuntur: *Lienteriam*, quaſi diceres lævitatem inteſtinorum, quæ deſcribitur eſſe alvi fluxus, in quo cibi adhuc integri, & quidem eâdem facie, quâ deglutiit patiens, per alvum dejiciuntur: & denique *Cœliacam paſſionem*, quæ dicitur eſſe alimentorum fermentatorum quidem, ſed adhuc confuſorum per alvum excretio. Et cùm hi affectus non

Digitized by Google

non multùm inter ſe differant, ſimul illos pertractare animus eſt, ne eadem ſæpius repetendo cramben bis coctâ proponamus, & nauſeam B. L. pariamus.

Diarrhœam ergò ad noſtrum palatum deſcribere libet, quod ſit variorum, ſed liquidorum humorum ejectio, Gaſteronace non bene proſpiciente, à ſpaſmodica fibrillarum inteſtinalium irritatione, & coarctatione nuper inventarum glandularum inteſtinalium (ex quarum plexibus tanquam ex fontibus ſcaturiunt humores) orta. Sic & lienteriam, & cœliacam ventriculi, & in ſpecie fibrarum orbicularium, quæ in ſecunda ejusdem tunica obſervantur, morbos eſſe putamus.

§. 2. Sunt quidam Authorum, qui ſubjectum horum morborum maximè dubium eſſe volunt, modò inteſtina ſola, modò ventriculum, modò inteſtina & ventriculum ſimul culpantes, ut ſanè neſcias, cui ſententia vexilla tua jungas. Nos verò pro ſubjecto ponimus fibrillas ſtomachi, & glandulas inteſtinorum, in quibus ut plurimum læſio, irritatio, & coarctatio ſpaſmodica fit. Fibrarum enim harum motricium contractionem ſequitur fluidorum contentorum multiplex motio: nempe quoties pars quædam ſenſu moleſti, vel noxii afficitur, fibrillarum ſenſilium inordinatâ & impetuosâ vibratione, ſpirituum ad eam provocatur impetus, à quibus aucta & plus minus ſpaſmodica earum læſio perficitur: contractis his fibris & glandulis vaſa lymphatica, chylifera, & quicunque partis meatus, & emunctoria ſtringuntur plus minus, indeq; vel remorato aliquantiſper contentorum tranſitu horum circa locum ità affectum ſtagnatio, unde ſuperveniens tumor, vel copioſior per vias aut conſuetas, aut inſuetas, apertas tamen, vel haud difficulter aperibiles pro circumſtantiarum ratione effuſio: quæ haſce turbelas excitat.

§. 3. Multorum ſignorum enumeratione horum affectuum, triga licet non opus habeat, cùm ſint tales affectus, qui ſeipſos defluxione produnt, & ab adſtantibus, Medico facilè revelari poſſunt, aſt cùm inter ſe differant pauca ad diſtinctionem addamus. Adſunt in genere ructus, flatusque, inquietudines, ſtrepitus, ac elevationes ventris, item murmura hypochondriorum, lumborum dolores, ciborum faſtidium, ſitis, fluctuationes, tormina, tandem accedit ipſa, & quidem creberrima ejectio. In Diarrhœa excrementa ſunt vel bilioſa, i. e. flava, vel nigra, i. e. acida, vel pituitoſa, vel ſeroſa, vel ſtercorea & fœtida, vel cineritia, vel alba inſtar chyli, vel cretacea, qualia non ità pridem in ſutore obſervavi, pinguia vel ſebacea, uti ſæpius fit in phthiſicis, ſabuloſa, quæ nuper vidi in ſene unà cum calculo unciam pendente. *Lienteria* cognoſcitur autem à ſimili aſſidua excretione nihil ab aſſumtorum conſiſtentia, colore, odore differenti, ità ut cibi ipſi cognoſci queant tales, quales aſſumti. Sed non ſtatim pro lienterico affectu habendum eſt, ſi quis lentes, vel alia dura & concoctu difficilia comederit, & per alvum excreverit, ſed cum ſimul *Diagnoſis.*

Digitized by Google

adſint ſuperius dicta ſigna, & dejectiones acres & bilioſæ ſimul appareant. In Cœliaca ut plurimum excrementa alba inſtar chyli prodeunt, nutritio diminuitur, & ſimul adſunt ructus, & ventris diſtenſiones. Hiſce miſſis ad cauſas accedamus.

Cauſa. §. 4. *Veteres Galenici* immediatam cauſam horum affectuum ſtatuêre expultricem facultatem à quadriga humorum eſſe ſtimulatam atque irritatam, nec flatus excludunt: vapores enim & flatus ob caloris debilitatem reſpectivam peccare probant per murmura & fluctuationes in inteſtinis, ſic & teſte Coo. l. 2. de Diæta cap. 19. Chylus corruptus calefacit & turbat corpus, unde & à *Paulo Ægineta* Diarrhœa vocatur corruptio alimenti. Excernuntur ipſis in Diarrhœis modò bilioſi, modò melancholici, modò pituitoſi, & quidem mox crudi, mox cocti, inde & in reliquis affectibus intemperiem ventriculi culpant.

§. 5. *Chymici* ex ſuis principiis accuſant ſal reſolutum, quod ſuâ acrimoniâ ventriculum & inteſtina, eorumque fibras & glandulas, quibus adhæret, ſtimulat & irritat, unde diarrhœas plures, lienterias & cœliacas ortum ſuum habere haud dubitant.

§. 6. *Helmontio* verò furor pylori patrator unicus Diarrhœæ dicitur, cum pylorus rector ſit totius œconomiæ ſtomachicæ usque ad inteſtinum rectum. In genere vitium digeſtionis accuſat, in ſpecie fermenti acciditatem pervicacem, pylori & fermenti fellis diſſenſum, hujusque exorbitantiam, chylum acidum, corruptum, quodq; mucoſum inteſtino adhæreſcens. Ex quibus varios deducit alvi fluxus.

§. 7. *Williſius* humores quoſvis acres, ſeroſos & bilioſos in maſſa ſanguinea fluorem paſſos verſus ſtomachum & inteſtina per vaſa cœliaca transferri, ibidemque exundantes varios & horrendos alvi fluxus producere poſſe affirmat.

§. 8. *Sylviana* ex *hypotheſi* plerumq; oritur Diarrhœa à vitioſa ſuccorum in inteſtinis efferveſcentia, ratione bilis acrioris & ſalinæ inteſtina ſtimulantis. In cœliaco fluxu motum chyli præter naturam vitiari autumat, in quo per anum una cum fæcibus alvinis excernitur chylus, unde ille fluxum chyloſum nominare voluit, & adſcribit cauſam hujus affectus obſtructioni venarum lactearum, & cruſtæ pannoſæ, unde in cura earundem reſerationem ſuadet.

§ 9. *Carteſiani* exiſtimant magnam à ſanguine præcipitari humorum copiam, per vaſa quæ in inteſtina hiant, unde inteſtinorum fibrillæ vellicantur & irritantur, ità ut ſpiritus animales majori fluxu affluant, & ſic motum periſtalticum augeant, convulſionemque inducant. Separationis verò & præcipitationis hujus cauſam putant eſſe ſanguinis efferveſcentiam auctam à gladiolis acribus, bilioſis ſpiculis in ſanguine & ſero præexiſtentibus, fibrasque ſuis cuſpidibus irritantibus. In Cœliaca autem & Lienteria fermentum ventriculi vitioſum culpant, quatenus cibi non ſatis ab hoc diminuuntur.

§. 10. *Nos* perſuaſi ſumus in cunctis

ctis his affectibus Regem noſtrum *Gaſteronacem*, qui præeſt œconomiæ ſtomachicæ usque ad inteſtinum rectum, valde inquietari ab hoſte externo, & qui aliquando adeò fortiter ingruit, ut Microcoſmetor huic ſuppetias ferre debeat, & ſæpius bini trucidentur, totumque Regnum corruat. Stomachum & inteſtina mirè torqueri in his alvi fluxibus cuilibet notum eſt, In Diarrhœa hoſtis incedit variis armatus ſpiculis, quibus ſi occurrit fibrillarum contactus mox neceſſe eſt corrugari pro fibræ motricis natura, unde & ſimul glanduloſæ texturæ, emunctoria in inteſtina hiantia conſtringuntur & comprimuntur, à qua conſtrictione liquores quaſi ex ſpongia exprimuntur, & ſic per alvum educuntur. Sed in coarctationis hoc negotio tam glandularum inteſtinalium, quàm aliorum meatuum & ductuum fibræ nonniſi inſtrumentaliter ſe habent, ipſo impetum faciente ſpiritu animali, & ceu principali agente, id muneris exequente, unde ad hæc loca & emunctoria concitatum impetum ſequitur ſaltem talis coarctatio & ſtrictura hæc, unde meritò hunc affectum convulſivum inteſtinalem dicimus. Hoſtis ergò ille, clam inſidias ſtruens, eſt quilibet humor vitioſus, acris, acidus, in prima corporis regione congeſtus, ſeu eò ex arteriis aut vaſis lymphaticis, vel criticè quidem, vel ſæpius ſymptomaticè affuſus usque adeo afficiens fibrillas inteſtinorum, & quidem lixiviali ſuâ acrimoniâ, ut fibras nervoſas fortiter conſtringendo ope ſpirituum animalium humores cogantur foras exire per inferiora.

Diarrhœa ergò ſuboriri poſſunt, vel ex nimia ſeroſitate aut acrimonia ſanguinis lixiviali, unde ſcorbutici ſæpe his ſubjecti ſunt: vel ex impedita chyli per ſpongioſam & glanduloſam inteſtinorum cruſtam in lacteas transcolatione, uti fit in *Cœliaca paſſione*, quando ſcil. chylus plus minus unà cum excrementis alvinis excernitur: vel ex ſucco pancreatico ſeroſo ejicitur ſeroſa colluvies, quod adſcribi debet ſanguinis recrementis ſeroſis. Accidit enim ſæpius, quod ſerum in maſſa ſanguinea halitus formâ debeat diſſipari, condenſatis verò poris meatibusque cutis reſtagnet, unde ſerum augetur, & ſæpius alvi fluxum excitat, quare in praxi in alvi fluxu ſudores commendamus. Sæpius accidit, ut bilis ſpiculis fibrillas inteſtinorum infeſtet, & illud corroſivum fellis alcali adeo exiſtat corrodens, ut inteſtina corrodat, & gangrænam inferat, atque tunc ſpiritus animales in inteſtinorum fibrillis hoſpitantes peſſundet, & *Gaſteronacem* planè abigat, ſicque mors ſequitur. Sic ab acido vitioſo & corroſivo excretorii hi tubuli ſollicitantur, unde & varii alvi fluxus excitantur, in quo caſu excreta apparent nigra. quod acidum corrugando fibrillas ſenſiles ſæpius tormina horrenda ſimul inducit. Et maximè variant alvi fluxus pro diverſa acidi ſcheſi. Nec tamen abnegamus in lienteria & cœliaca paſſione ventriculi fermentum vitiari, & iners reddi ad comminuenda alimenta, unde neceſſariò cruda dejici debent, & hic affectus facilè oboriri poteſt à debili vel prorſus denegato ſpirituum animalium influxu.

 §. 11.

Prognoſis.

§. 11. *Prognoſin* Medico ſcitu neceſſariam eſſe divinus *Cous* in proœmio prognoſticorum ſuorum inculcat, quare & nos, quâ in præſentibus affectibus ſpe niti poſſint ægri paucis contemplaturi ſumus. Vexantur præſertim alvi fluxibus diuturnioribus ex mente Hippocratis aphor.30. l.3. Illi, quibus adoleſcentiæ anni proximè præteriêre, & illi, quibus ſenectus proxima eſt. Diarrhœa reliquis ſpeciebus tutior, & curatu facilior eſt, in quos tamen facilè tranſit. Diarrhœa ab Helmontio lethalis dicitur, quæ fit ob lapſum naturalis œconomiæ ſcil. fermentorum activitatibus abolitis, unde hecticis hæc ſemper exitialis exiſtit. Quæ autem provenit à Blas venenoſo purgantis medicamenti ope curari poteſt. Symptomatica fluxio criticâ pejor eſt. Bona eſt, quæ in gravida ultimis menſibus facit partum faciliorem. Item quę ſequitur lochia retenta, dentitionem; quæ fit tempore verno, quæque in ſeroſis ſubjectis. Mala verò, quæ ſequitur pleuritidem. In febribus malignis conjuncta cum cæteris malis ſignis plerumque lethalis exiſtit diarrhœa, prout id præter alios obſervavi in *Commiſſario Generali Cæſareo, illuſtriſſimo Comite Ioanelli*, qui per octiduum *Limburgi ad Lanum* laborabat febre maligna, & ſuperveniente diarrhœa binoſa tertia die diem obivit, in cujus cadavere à me exenterato, & balſamato nihil reperire potui, cui mors adſcribatur, præter folliculum fellis vacuum, imò abſque guttula bilis repertum. Diarrhœa ex ſe non minatur periculum. Uno enim die fluere alvum teſte *Celſo l.4. c.19.* ſalutare eſt, ſi modò febris adſit, & intra ſeptem dierum ſpatium conquieſcat. Hinc non debet Medicum terrere, ſi evacuentur, qualia oportet, & facilè fert æger: quando humores paulatim, & cum euphoria purgantur. Bona quoque alvi fluxio eſt, ſi ophthalmiæ ſupervertveniat, teſte *Hippocrate l.6. aphor.17.* item cordis palpitationi, lochiis retentis, leucophlegmatiæ, ſurditati, 4. *aphor.28.* Mala ſunt excreta valde alba, ſpumoſa, graveolentia, mordacia, cruda, multa, viſcoſa, aquoſa, purulenta, farinæ vel paleæ ſpeciem præ ſe ferentia, æruginoſa, præſertim nigra, in ſpleneticis verò, & à martialibus aſſumtis ſunt ſalutares. Mulieri uterum gerenti, ſi alvus multum fluxerit, periculum eſt, ne abortiat, elogium eſt *divini Senis 5. aphor.34.* Sed hoc intelligendum eſt cum aliis peſſimis ſignis, & inprimis Menſibus. Novi enim caſum, ubi Medici virgini formoſæ graviditatem diſſimulanti exhibuerunt purgantia fortia, quæ inde nullum incommodum ſenſit, ſed filiam vivam vegetam in lucem editam, laqueo collo circumpoſito occidit, unde & decollata fuit. Si à nimia ciborum ingeſtorum copia diarrhœa provenit, ut plurimum periculo vacat. Periculoſior verò eſt, ſi ob pravos & venenoſos cibos accidit; ſic & Hydropici diarrhœa correpti forti, licet aliquando evadant, ſæpe tamen moriuntur.

Ad ſalutem diarrhœa terminatur, quando mutatio excrementorum in melius vertitur, h. e. ſi inſpiſſentur, &

pro-

propiora ſtatui naturali evadant. Si verò mutatio in deterius fit, & excrementa viridia, cineritia, nigra, pinguia atque graveolentia fiant cum ſingultu, aliisque peſſimis ſignis, hæc metaſtaſis mala dicitur, & plerumque ad mortem terminatur.

Cura Diætica. §. 12. Aër ſit temperatus: humidus enim & frigidus diarrhœam magis promovet, ex. gr. Si quis lapidi frigido inſederit, vel pedibus pavimentum frigidum & humidum calcaverit facilè in diarrhœam incidit: unde & autumno, & hyeme ob impeditam tranſpirationem per poros & meatus cutis facile hic affectus oritur; æſtivo enim tempore hiant apertius meatus illi, & perpetuâ ſeri tranſcolatione corpus ſudore perfunditur continuò, hinc vehiculi illius ſeroſi per cutim factâ trajectione parcior mictus, & alvi obſtructio, aſt dum hyberno gelu quælibet rigent, occluſis iſtis meaculis copioſior urina, & alvi major lubricitas ſuperveniunt, quod & confirmat Practicus celeberrim. Gabelchoferus centur. 3. cur. 73. inquiens: *Qui ſunt denſæ texturæ, & habent cutim ſpiſſam, & poros arctos, ſæpius quotidie egerunt, quam qui poros habent apertos, ex quibus vapores & humiditates poſſunt reſolvi, egeſtiones exſiccantur, & corpora magis ſunt conſtipata.* Hinc ergò colligi poteſt, quare in fine æſtatis, & in principio autumni alvi fluxus ſæpius graſſentur. Hinc etiam commendantur ſudorifera in alvi fluxibus ad diverſionem faciendam.

Cibus ſit ſucci laudabilis, & in exigua quantitate aſſumatur; non ſit fluidus, longis paraſangis aſſata, & aromatiſata elixa antecellunt; Nocet beſtialis ingurgitatio ciborum quorumvis ſine prævia maſticatione, & ſalivæ imbuitione. In eodem prædicamento ſunt omnes cibi crudi, acidi, horarii, imprimis noſtra braſſica Germanica ſale condita, malè ergò ſuæ conſulunt ſanitati ii, qui hanc braſſicam pro purgante aſſumunt medicamine, cùm hoc potius fiat ob digeſtionem vitiatam. Nocent & hoc in caſu fungi varii, qui ſpicula habent cuſpidata, & meritò Senecæ *venenum voluptuoſum* dicuntur. Ejusdem notæ ſunt melones & cucumeres, præſertim crudi cum pipere, ſale, oleo & aceto conditi, aliisque cum cibis comeſti, à quorum eſu nimio plures diarrhœas, lienterias, dyſenterias, & enormes vomitus &c. obſervavi, ità ut meritiſſimè quidam Medicus Gallicus Pariſiis limini ſuarum ædium ſuperbificâ quadantenus manu ſtructarum hoc Gallicum diſtichon aureis inſcripſerit literis:

Les concombres & les melons
m'ont fait baſtir cette maiſon.

Nigro carbone & hîc notantur omnia legumina occultum in ſe continentia acidum: item omnes cibi ſaliti, fumo indurati, caro ſuilla, omnia pinguia atque dulcia, quæ corroſivum in ſe habent acidum, à quo fibrillæ inteſtinales facile irritari, & dein ſpaſmodicè affici poſſunt. Eodem ſtigmate notantur purgantia venenoſa & fortiori doſi propinata, quæ ſæpiſſime hypercatharſin, & diarrhœam incurabilem pro-

producunt; ſunt enim nonnulli, qui habent fibrillas ſtomachi tenuiſſimas, inde ventriculum poſſident (ſit venia verbo catachreſtico) papyraceum, & ſi ſimul ſcatent acribus ſeroſis humoribus à levi ſtimulo ad diarrhœam concitantur. Sic nuper filiæ exhibui duas uncias mannæ Calabrinæ cum ʒ ß. acidi tartari, & dictu mirum quantas excitaverint turbas, imò hypercatharſin. Unde novi quendam extremè hypochondriacum, qui tot pilulas Francofurtenſes aſſumſit, quot ſedes expectare voluit, humido enim ſeroſo citra ſiccitatem gaudebat, ſalino imprimis ſtimulo acuato. E contra ii, qui habent inteſtina ſicca absq; ſero, & fibrillas fortiores, & duriſſimas non facile moventur, imprimis ubi acidum ſimul eſt forte, à quo purgantium vis quaſi caſtratur; ſic & ubi defectus eſt ſeri: dependet enim agendi purgantium vis præter ventriculi diſpoſitionem à ſeri in corpore præſentia & quantitate majori vel minori, magis vel minus acido, hinc humidior & laxior ventriculus & inteſtina difficulter irritantur: qui verò excrementitiis, ſeroſis acribus ſalinis humoribus ſcatent levi ſtimulo etiam concitantur, in his ergò cautius mercari diſce, & cave à venenis, quæ ſpiculis ſuis arſenicalibus, dulci viſcedini commixtis, maſſam ſanguineam non tantum perturbare, ſed & fibrillas nervoſas ventriculi & inteſtinorum ſpaſmodicè irritare queunt, ut ſæpiſſimè, imò neceſſariò alvi fluxus impetuoſus ſubſequi debeat.

Potus in alvi fluxibus ſit modicus. Specificè prodeſſe ſcribitur vinum granatorum, vel cydoniorum, vel malvaticum juniperinum aliis permiſtum. Nocet verò largus potionum uſus. Cereviſia in pauperibus bene cocta & fermentatata, in qua chalybs, vel lamina auri extincta eſt, concedi poteſt. Melius verò conducit decoctum C. C. raſ. rad. ſcorzoneræ c. tormentill. vel cydon. ſicc. vel cynoſbat. aliisque modicè aſtringentibus paratum. Econtra angue pejus fugiendum vinum ardens, item muſtum, de quo ſchola Salernitana:

Impedit urinam muſtum;
ſolvit citò ventrem, &c.

Hepatis motus & quies ſint temperata, intempeſtivè inſtituta, ut ſaltatio, equitatio, curſus, pilæ luſus nimius, hanc ſæpe tragœdiam excitare valent; ſic & vitam nimis ſedentariam, dum tranſpirationem impedit, & corpus multis ſeroſis remanentibus humoribus replet, neceſſariò alvi fluxus ſubſequitur.

Somnus & vigiliæ haud mediocritatem excedant. Somnus enim, quantum fieri poteſt, concilietur, hic enim omnes, præter ſudorem, evacuationes compeſcit. Excreta ac retenta cum natura reſpondeant. Conſuetæ enim evacuationes, ut ſunt urina, ſudor, laticem ſeroſum vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter per meatus cutis evacuare ſolitus, mucus, ſaliva, fluxus hæmorrhoidum, menſium, ſuppreſſi, aut nimis impetuosè fluentes, magnam poſſunt inferre noxam.

Animi

Animi pathemata ſint moderata, ſic ex valida commotione bilis (per ductum enim felleum & pancreaticum ſcoriæ iſtæ ſanguinem inquinantes è ſinu ſanguinis ut plurimum deturbantur) in ira ſæpius animadverti ortas diarrhœas bilioſas; ſic ex mœrore, (quatenus humores acriores redduntur in corpore humano) hunc fluxum obſervavit Platerus. Ex terrore & timore animadvertit ortas diarrhœas Walæus. Omnes itaque vitæ leges *μέτον ἄριϛον* reſpicere debent.

§. 13. Curatio jam ſubnectenda, & quidem ad palatum veterum Galenicorum, qui in alvi fluxibus humores primò corrigunt *præparantibus*, ut ſirupo de mentha, aquâ ejusdem, plantagin. zedoar. &c. Dein evacuant humores correctos. In calida vel bilioſa conſtitutione exhibent lac caprinum, rhabarb. tamarind. ſir. cichor. c. rhabarb. &c. In frigida vel melancholica conſtitutione melanagoga mitiora, in pituitoſa phlegmagoga ſubſtituentes. Poſthæc ad corroborantia tanquam ad anchoram ſacram confugiunt. Ad quorum claſſē referunt omnia adſtringentia, ut tormentillam, biſtortam, plantagin. portulacam, ſem. lapathi myrtill. cydonior. granat. meſpil. ribes, ſorba, pruna acida, corallia, bol. armen. terr. ſigillat. ſanguin. draconis, lapid. pretioſ. ſpod. miv. cydoniorum. In pituitoſa commendant aromatica, quæ & incidunt & roborant, ut ſunt, mentha, carduus benedictus, cortices aurantiarum, citri, zedoaria, cinnamomum, nux myriſtica, lignum aloës, ſuccinum, maſtiche, coagulum leporis. Ex his mille formulas concinnant, & compoſita efficiunt. Tandem & neceſſitate id efflagitante ad anodyna confugiunt, inter quæ laudant theriacam Andromachi, philonium Romanum, requiem Nicolai, diaſcordium, &c. Inter chirurgica venæſectionem proſcribunt, cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis & dorſo admoveri poſſe concedunt, quia evacuandi, derivandi & revellendi vim obtinent. Cucurbitulam magnam ventri applicatam, egregiè in hoc caſu juviſſe, tradit *Avicenna l. 3. fen. 16. tr. 1. cap. 1.* Sic & veſicatoria, frictiones & ligaturas haud contemnunt; De quibus videatur, qui eſt inſtar omnium *Sennertus.*

§. 14. *Chymici* ad ſalia illa reſoluta corrigenda commendant præcipitantia & infringentia cum adſtrictione fixiora plurima, ut ſunt crocus Martis adſtringens, vitriolum Martis, tinctura Martis, coralliorum, ſulphuris vitrioli, liquor. ſtyptic. ſaccharum Saturni, & plurima martialia, aluminoſa, & ſexcenta alia.

§. 15. *Helmontius* in diarrhœa, quæ à furore pylori provenit, dedit duo vitella ovi dura, aceto roſaceo temperata. Hanc Pylori diſpoſitionem juxta ipſum mitigant ungulæ equorum non luxuriantium in butyro frixæ; Acidulæ item ferratæ ab ipſo ſummoperè commendantur.

§. 16. *Williſius* inter alia commen-

dat præmiſſis univerſalibus v. gr. rhabarbar. pulveriſ. ʒ ij. ſalis tartar. gr. vj. aq. cichor. ℥ v. Stent per noctem in digeſtione in loco tepido, & aſſumatur: dein theriacam Andromachi ad ʒ j. ſuperbibendo ſequentis julapii ad ℥ ij.

℞. *Aq. menth.*
cinnamom.
hordei ana ℥ iij.
theriac. ℥ ß.
margarit. præpar. ʒ ß.
ſacchari cryſtall. ℥ ß.
M. F. Julapium.

Eodem tempore prædictus Autor placentam ex pane toſto theriacâ illitam, & vino generoſo aut rubro calefacto tinctam ventriculo tepidè applicare, & ſubinde mutare jubet. Nec negligit varia ſtyptica hinc inde præſcripta, &, ſi pulſus & reſpiratio robuſta fuerint, ad opiata confugit, inter quæ aliis indubiè palmam præripere credit laudanum liquidum cydoniatum ad guttas 20. in hauſtu ſuperioris, vel alius julapii propinatum.

§. 17. *Sylvius* in diarrhœa bilioſa commendat cuncta, quæ corrigunt bilis acrimoniam ſalinam, & quidem per diluentia medicamenta & acida, ſeu blandè adſtringentia, ut ſunt cydonia, fructus berber. immatur. vel omphacium, plantago, portulaca, & terræ pingues atque ſigillatæ. Si fluxus verò & ſeroſus, tunc præcipit evacuantia hydragoga, ex. gr. pulverem jalappæ, ſudorifera & diuretica, inter quæ magnificat decoctum ex radic. chinæ, ſarſaparillæ, petaſitidis, ligni guajaci, quercus, buxi, &c. Rhabarbarum verò toſtum cum nuce Moſchata, omni in diarrhœa à quacunvis cauſa orta commendat. Poſt correctam & evacuatam bilem accedit ad temperantia, in quem finem præſcribit diaſcordium, theriacam, confectionem hyacinthi. Hinc ſequentem laudat formulam:

℞. *Diaſcordii Fracaſt.* ʒ i ß.
confect. hyacinth. ʒ j.
ſirup. myrtin. ℥ j.
Aq. cinnamom. ℥ ß.
plantagin. ℥ i ß.
F. Mixtura cochleatim exhibenda.

In cœliaco verò fluxu, quando chylus per anum unà cum fæcibus alvinis excernitur, (qui ſæpe ex vaſis lacteis obſtructis, & poſtea ruptis fit,) conſolidantia, & paulatim adſtringentia adhibet; ſi verò ductus lactei à pituita viſcida obſtructi fuerint, & chylus nullum tranſitum invenit, in eo caſu conveniunt medicamenta deobſtruentia ad cruſtam carnoſam à viſciditate liberandam.

In diarrhœa cum torminibus conjuncta, ſi à flatibus habeat ortum, (quod nonnunquam evenire ſcribit prænominatus Autor,) illi erunt diſcutiendi per carminativa exhibita; ſin ab humorum acrimonia, illa temperanda & corrigenda eſt, per anodyna, narcotica, ſpirituoſa, oleoſa medicamenta; nec negligenda vult varia externa topica, (de quibus inferius ipſe latius dicam,) imprimis clyſteres ex lacte dulci, addendo ovorum albumina, terebinthinam, &c.

§. 18.

§. 18. Ex *Carteſianorum* ſuppoſitis ſpicula illa vel in primis viis obverſantia, vel in maſſa ſanguinea præexiſtentia, & turbationem magnam excitantia, obtundenda ſunt, vel, quoad fieri poteſt, eliminanda; eapropter ab initio in alvi fluxibus commendant rhabarbarum, gialappam, ocul. cancr. aliiſque miſcenda.

Acidum vitioſum per aromatica & ſalina alkalia corrigendum eſt; tonus etiam, tum ventriculi, tum inteſtinorum, labefactatus, modicè adſtringentibus reſtituendus. His nihil proficientibus confugiunt ad anodyna, quæ acrimoniam humorum quorumvis fibrillas nerveas vellicantium demulcent, & ſpaſmodicas corrugationes tollunt, imò quæ ſpiritus animales impetuoſè influentes parumper figunt, & ſic juvare poſſunt.

In lienteria atque cœliaco affectu omnia balſamica, ſtomachica dicta, tum externè, tum internè uſurpata præſcribunt.

§. 19. Expandamus *jam noſtra vela.* In omni ergò fluxu alvi ab initio exhibere ſolemus, in fortioribus & adultis, purgans conveniens; in delicatulis verò & infantibus clyſterem abſtergentem. Si ergò barbilioſa, & multa ſpicula in noſtrum inſurgunt *Gaſteronacem*, tum ſuademus rhabarbarum ad ʒ j. cum uno vel duobus granis theriacæ cœleſtis; vel pilulas ſtomachales cum gummi maſtiche. In ſeroſo verò alvi fluxu laudamus mitiora hydragoga, ſeri reliquias per alvum ſenſim ac ſenſim eliminantia, ex. gr. pulv. gialappæ, Mercurium dulcem, cum cinnamomo, nuce moſchatâ mixta. Nos tamen in tanta humorum fluentium varietate curandi rationem variandam eſſe pro circumſtantiis præcipimus. In natura ergò bilioſa potionem ſequentem exhibere ſolemus:

℞. *Rhabarb. opt. non toſti* ʒ i ß.
ſantal. rubr. gr. xv.
cortic. myrobalan. ʒ ß.
cinnamomi ℈ j.
ſalis abſinth. ℈ ß.

Infund. per noctem in aq. perſic. vel menthæ, vel foliorum quercus ℥ iij. in loco tepido, manè coque, & exprime, *adde ſirup. chalyb.* ℥ ß.
C.C. uſti ʒ ß.
corall. rubr. prap. ℈ ß.
M. F. Potio.

Vel: ℞. *Radic. rhabarb.* ʒ ij.
N. M. ʒ ß.
Salis tartar. ℈ ij.

Infunde per noctem in aq. roſar. vel *plantag. q. ſ. add. manè ſirup. chalyb.* ℥ j. *M.*

Vel in forma pulveris:

℞. *Rhabarb. flav.* ʒ j.
N. M. ℈ j.
C.C. uſti ʒ ß.
margarit. prap. ℈ ß. *M.*

Vel ſero abundante.

℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ʒ j.
pulv. rhabarb.
gialapp. ana ʒ ß.
ſalis abſinth. ℈ ß.
ol. nuc. moſch. gt. ij.
confect. alkerm. incompl. ℈ j.
M. F. Bolus.

Vel in forma pulveris:

℞. *Pulver. gialapp.*
rhabarb. ana ʒ ß.
theriac. cœleſt. gr. iij.
nuc. moſch. ℈ j.
M. F. pulvis.

In delicatioribus ſeq. vel ſimiles clyſteres applicari poſſunt:

℞. *Decoct. hordei* ℔ j.
mell. roſat. ℥ ij.
M. D. pro enemate.

Vel Pulv. laxativ. noſtr. ʒ vj.

℞. *Mechoacann.*
myrobalan. chebul. modicè toſt. ana ℥ ß.
nucis moſchatæ ℈ iiij.
macis ℈ ij.
M. F. pulvis ſubtiliſſimus. Doſis ʒ j.

Hiſce præmiſſis diverſionem facimus cum ſudoriferis & diureticis, ut ſunt decocta ex lignis guajac. quercus, aliaque multa.

Ad dolores verò & inteſtinorum convulſiones tollendas, malignum acre, & acidum fibrillis nerveis infeſtum, demulcendum, frequentiſſimo in uſu ſequentem pulverem habere ſolemus.

℞. *Terræ ſigillatæ*
lapid. ſmaragd. præpar.
antimon. diaphoretic.
cinnabar. antimon.
terræ catechu. ana ℈ j.
laudan. opiat. gr. iij.
ol. cinnamom. gt. j.
M. pro aliquot vicibus.

Et ſi malignitas ſimul adſit, adde huic pulveri ſpinam ſerpentinam, ut ſic unâ fideliâ plures parietes poſſis dealbare.

Exhibeas & varia carminativa, theriacalia, & repetas ſæpiſſimè abſorbentia adjectis ſimul bezoarticis & nervinis, v. g.

℞. *Eſſ. theriacal.* ℈ ij.
balſami peruv. ℈ j.
eſſ. anodyn. ℈ ß. *M.*

Sequens pulvis quoque ſæpe proficuus exiſtit:

℞. *Pulver. bezoartic.* ʒ j.
cinnabar. præpar.
antimon. ana ℈ j.
caſtor. ℈ ß.
laudan. opiat. gr. ij.
ol. cinnamom.
menth. ana gt. j. *M.*

Ejusmodi formulæ proſtant hinc inde apud Authores celeberrimos, ſed cum ſpaſmodicus ille *motus* ipſis nondum innotuerit, antiſpaſmodica in formulis plerumque omiſêre, quare hâc viâ in formulis præſcribendis juniorum in gratiam paululum prolixiores erimus. Sciendum ergo quod hinc ſtomachus, inteſtinaque egregia percipiunt ſolamina ab opiatis ſcilicet & balſamicis aromaticis: blando enim ſuavique poppyſmate deliniunt partes membranoſas, & ſenſiles fibroſas, ut exinde ſollicitationes, & irritationes doloroſæ propediem ceſſent. In hunc uſum cum maximo juvamine præſcribere ſoleo ſequentem mixturam balſamicam & opiatam, quæ valde demulcet noſtrum Bithnimalcam vel *Gaſteronacem*.

℞. *Con-*

Digitized by Google

℞. Conſerv. roſar.
ſuccolad. Sevil. ana ℥ ij.
croci Martis
ſuccin. præpar. ana ℥ j.
cinnabaris nativ. ℈ ij.
balſam. peruvian. ℥ j.
laudan. opiat. A. S. gr. vj.
diacinnamom. Reg. ʒ vj.
M. detur ad ollam.

Vel: ℞. Conſerv. roſar. ℥ ii ß.
C. C. uſt. præpar. ʒ ij.
terræ vitriol. dulc. ʒ j.
ſulphur. vitriol. noſtr. anodyn. ℈ j.
matris perlar. prap. ʒ ß.
C. ſyrupo corall. & cydonior. chalyb. &c.
F. Electuarium.
Doſis ʒ j.

Sulphur vitrioli anodynum noſtro modo paratum ſummum mihi exiſtit in hoc morbo arcanum, & teſtari poſſum, hoc medicamen me nunquam deſtituiſſe. Poteſt & ſimile exhiberi conditum, v. gr.

℞. Conſerv. conſolid. maj.
menthæ ana ℥ j.
extract. tormentill.
ſal corallior.
tinctur. Martis.
ſuccin. ana ℈ j.
M. F. c. ſyrupo ſtiptico conditum.

In lienteria & cœliaca magis ad balſamica reſpicimus, & ſequentem exhibemus liquorem ſtomachicum ſtypticum, v. gr.

℞. Terræ catechu.
rad. aronis
tormentillæ
pæon. ana q. pl.

C. eſſentia balſami Peruviani, ſpiritu vitrioli volatili, & ſpir. maſtich. mixt. q. ſ. adjectis guttulis
Ol. cinnamom.
menth.
N. M. ana q. v.
F. Extractio l. a. & S. ut ſuperius.

Si huic liquori addas tincturam anodynam, multum efficies in prædictis affectibus, imprimis ſi ſimul prodeat ſalſum & mordax ſerum, quod ab excoriatione & inflammatione judicare poteris. Sic & pulveri præcipitanti adſocies laudanum cydoniatum, vel theriacam cœleſtem. Atque notandum hîc, quod non ſtatim deſiſtendum ſit ab ejusmodi medicamentis, ſed per aliquod tempus continuanda ſint hæc, & ſingulis 5. l. 6. horis repetenda, ità ut ſi ſeri copia adſit, plus ſolidiora quam liquida adhibeantur.

Item liquorem noſtrum corroborantem in cœliaca & lienteria imprimis commendamus ad fermentum ventriculi corrigendum, augendumque, cui ſimul ineſt vis bilioſum humorem acredine ex acido hauſta tumultuantem contemperandi & deliniendi.

℞. 🜄 rectificat.
♎ ſalis dulcific. ana ℥ j.
M. & rectificetur denuo, tunc habebis horum ſpirituum ℥ i ß.
℞. igitur 🜄 rectific. ℥ ß.
cui addo ol. cinnamom. gt. xij.
caryophyll. gt. vj.
roſar. gt. iiij.
extract. lign. aloës. ℈ ij.
poſt ſolution. miſc. cum prædict. ℥ i ß.
♎ digere aliquot dies. Doſis gt. 20. 30.

Ad biliosi fluxus furorem compeſcendum, & acre ſalſum illud lixivium contemperandum, magnifacio præmiſſis univerſalibus ſerum lactis, emulſiones oleoſas ex quatuor ſemin. frigid. tincturam roſar. pulv. teſtac. opiata, &c.

In diarrhœa quoque illa, quæ eſt ab acido vitriolico, ubi excrementa exiſtunt atra, eadem commendamus medicamenta, & quoscunque ſpiritus volatiles oleoſos.

Si bilis venenatâ aliquâ acredine infecta ſit, quod ex ſymptomatis facilè notari poteſt, alexipharmacis & bezoarticis variis per tempus inſiſtendum eſt, & nunquam illa negligenda ſunt.

Inter externa conducunt varia balſamica, modicè adſtringentia, nervina, anodyna, ex quorum numero quasdam formulas apponamus, & quidem juniorum in gratiam:

℞. *Balſami noſtri ſtomachal. ex ſuccolad. parat.* ℥ ij.
F. *Cataplaſma ſuper ventriculum & abdomen.*
Vel: Ol. maſtich.
menth. ana ℥ ß.
nuciſt.
cydonior. ana ℥ j.
abſinth. gt. x.
M. D. ad vitrum.

Hoc ventriculum roborando, ejusque ſtamina firmando adſtringit ſæpius illitum.

In hunc cenſum veniunt varia emplaſtra ſtomachica, ex. gr. illud Wedelii ex theriaca, & ol. carminativ. f. emplaſtrum ex diaſcordio cum ſuccolada, & vino malvatico; item ex tacamahaca; item theriacæ cœleſtis imponatur umbilico, item ſacculi varii ex aromaticis & emollientibus parati, & toti abdomini applicati.

In lienteria & cœliaca magis ad balſamica ſpirituoſa reſpiciendum. Totus quoque venter bis in die ſequentibus oleis ſimul mixtis inungi poteſt:

℞. *Ol. de maſtich.*
cydonior.
roſac. ana ℥ ß.
nuciſta ʒ ß.
M. detur ad ollam.

Reliqua videre poteris in affectu cholera dicto, nolumus enim crambem bis coctam proponere.

CAPUT

CAPUT IV.

De
CHOLERA.

§. 1. Inter affectus atrociſſimos *Abdominis* & peracutos, audax Japeti genus, ut cum Horatio loquar lib. 1. oda 3. infeſtantes non infimo loco ponimus *Choleram*, à voce χολὴ i.e. bilis, & ῥέω fluo, unde Aureliano dicitur *felliflua* paſſio, aliis vocatur *febris cacatoria*, nonnullis *Cholerica* paſſio, aliis aliter, quod ſcire deſiderantem ad Lexicographos mittimus; Nos enim potiùs rem ipſam ſpectemus & ad accuratam judicii trutinam examinemus. Miſſis ergo his ad definitionem progrediamur, quia medicus non verbis ſed

Definitio. herbis ſanat. Nobis autem placet hæc, quòd ſit depravatus & ventriculi & inteſtinorum, imò meſenterii, Pancreatis &c. motus convulſivus à ſpasmodica contractione fibrarum tùm ventriculi tùm inteſtinorum aliorumque, & inde perturbato Bithnimalca, ortus, à quo motu perverſo & contrario ſupernè & infernè humores corrupti excernuntur

Diviſio. & violenter dejiciuntur. Solent autem medicorum filii hunc morbum variè diſpeſcere, nempe quòd alia ſpecies ſit continua, alia periodica, item alia maligna, alia benigna. Celeberrima verò eſt ea diviſio abs toto ferè ἰατρῶν Choro recepta, quâ diſtinguitur in *humidam* & *ſiccam*: quam poſteriorem dicunt eſſe, quando flatus intra ventriculum & inteſtina conſtringuntur, & ſic nulllo modo excerni poſſunt, ſed cùm potiùs, ad tympanitidem vel colicam flatuoſam, pertineat hic affectus, eum hîc ſicco pede tranſibimus, & magis veræ Choleræ naturam explicabimus, primò quidem partem affectam luſtraturi.

§. 2. Pars vero affecta eſt ſecundum *Galenum*, utrumque ſtomachi orificium, cui maxima medicorum pars album adjicit calculum: *Celſus* verò inter inteſtina & ſtomachum verſari hunc affectum exiſtimat; *Helmontius* pylorum ſtomachi pro ſede principaliter affecta accuſat. *Nos*, cùm primò ſimul indicia adſint affectorum inteſtinorum, dum nempe murmura, rugitus percipiuntur inteſtinorum; & ſecundo etiam poſt mortem inteſtina conſpexerimus in defunctis ſphacelo correpta, pro parte affecta venditamus æquè inteſtina, pancreas, folliculum fellis *Pars affecta.*

ac

Digitized by Google

ac ventriculum, præcipuè verò earum fibras, & inteſtinorum glandulas, in quibus motus periſtalticus eò magis inverti poteſt, quò certius eſt, tùm adeſſe æquè fibras nerveas in inteſtinis, pancreate, folliculo, ac in ventriculo; tùm ſimul duos illos pugiles dictos, bilem ſc. & ſuccum pancreaticum in inteſtino duodeno confluentes, qui, ceu negari nequit, maximè feneſtram huic malo aperire poſſunt, ut adeò nil vetet, quò minùs præter ſtomachum, inteſtina, pancreas folliculum fellis allegare liceat pro loco affecto; quod & ex ſequenti caſu clarius patebit.

Caſus. Fœmina 18. annorum temperamento bilioſa 20. annorum, more mulierum dulcibus, pinguibus & fructibus immaturis veſci ſolita, æſtivo tempore affligitur atrociſſimo dentium dolore (dolorem enim quemvis fluxiones irritare poſſe, jam novit Galenus de art. med. lib. 8.) Spiritibus à dolore ſc. impetuoſis redditis, cubitum itura ſentit capitis dolorem vehementiſſimum, cum totius corporis calore intenſo, nauſea, ſiti, vigiliis anxietateque cordis, imprimis circa ventriculum: Paulò poſt ſubſequitur vomitus, & alvi per inferiora evacuatio adeo frequens, ut tanta copia ejecta fuerit, quæ multa vaſa replevit: Excrementa erant liquida, bilioſa, dein cinericia, & ejiciebantur cum flatibus, torminibus & magna anguſtia cordis; animi deliquia urgebant cum ſudore frigido & magna virium imbecillitate; quæ veſtigia & qui ungues leonem hunc indicant, præſertim, ſi quoque ſequens paragraphus diagnoſin oſtendens evolvatur.

Diagnoſis. Id quod ſummè neceſſarium eſt, cùm juxta illud Tralliani *Internotio* rectæ curationis ſit fundamentum: Facilè enim quilibet judicare poteſt, quanta ſit neceſſitas, quantaque utilitas ſignorum diagnoſticorum; quare etiam operæ pretium erit, omnem impendere operam, ut illæ rectè riteque proponantur. Imminentem vero morbum denunciant dolor vehementiſſimus alicujus partis, imprimis lumborum, ructus acidiores & nidoroſulenti, & murmur inteſtinorum; inflatio abdominis, anxietates circa præcordia, capitis dolor, ciborum corruptibilium uſus largior, cucumerum ſc. melonum, horariorum quorumvis, verbô, omnium illorum, qui communi & uſitato nomine frigidorum exprimuntur. Jam præſentem vero denotant ſequentia ſigna: Vomitionibus & dejectionibus creberrimis cum anguſtia cordis, bilioſa, acida, nidoroſa &c. dejiciuntur, tàm ſupernè, quàm infernè per plures horas & dies, non aliter ac ſi venenum aſſumpſiſſent ægri, adſunt punctiones ventriculi & abdominis, excrementa ab initio ſunt liquidiora, dein craſſiora, coloratioraque redduntur; ſubinde quoque citrino, viridi, praſſi-

praſſino; cæruleo (qualem nos vidimus hâc æſtate, quâ hæc ſcribimus) nigro & ſanguineo colore tincta & aliquando alba dejiciuntur cum flatibus & torminibus, imò ſi malignitas adfuerit, ad cinericium colorem vergunt, & diutiùs talem colorem ſervant: Sitis quoque concurrit intenſa; urina vix nulla redditur, quia liquida κάτω καὶ ἄνω & ſic per vias alias è corpore eliminantur; totum corpus quoque ſudoribus frigidis perfunditur; pulſus eſt frequens & parvus, quem ſequitur interdum intermittens; hunc verò excipit extremorum refrigeratio, animi deliquia, ſingultus ac convulſiones; malô increſcente, muſculorum, maximè autem ſurarum, ſubinde etiam manuum fit ſpaſmus tenſioque, quæ ipſa imprimis ſurarum, proprium huic malo & ſymptoma.

Cauſa. §. 3. Hæc fuere ſigna, nunc cauſam immediatam & mediatam proximiorem inveſtigabimus, & quidem ordine hactenus à nobis obſervato. Primò itaque de hac re veterum audiamus opinionem, qui hujus mali cauſam dixerunt eſſe bilem, unde & nomen affectui indidere, quam magna quantitate in toto hominis corpore collectam è folliculo ſuo in ſtomachum & inteſtina infundi, & per hanc lædi facultatem retentricem contendunt, & probant per id, quod hoc malum frequenter ex pravis, corruptis, dulcibus, bilioſis alimentis aſſumtis oriatur; unde, ſi bilis evaſionem faciat in orificio ventriculi, tunc eam per vomitum; at ſi in inteſtinis cumuletur, per alvum dejici ajunt, ex quo ipſo culpant calidam intemperiem ventriculi, à bile ſcortam: porrò aſſerunt, humorem vitioſum aliquando à capite ad ventriculum deſcendere, & ſic expultricem læſam eſſe ſtatuunt.

§. 4. Accedamus ad *Paracelſi* ſubſellia in contraria omnia abeuntis, ſtatuentisque Choleram *ſpeciem morbi diſſoluti* & ſal aluminoſum in ventriculo deficere, ita ut econtra ſal Entalicum, quod per inferiora & ſuperiora expellit, virtutem expulſivum ſtimulet; ubi enim hæc ſalia juxta illum non ſunt, ibi nullus procedit vomitus, nulla ſedes: Ut ergo ex prædictis conſtet, choleram alioſque alvi fluxus ex prædominio principii ſalini eſſe ſtatuendos, & quidem ſalis reſoluti, ſeparati, vel corrupti; eſt enim ſal mox purgativus, helleborinus, mox antimonialis, mox ſcammoniatus, vel in ipſis ingeſtis cibis, vel in internis corporis principiis contentus; quæ ſalia, ſi reſoluta ſint, ejuſmodi ventris laxitates crebraſque dejectiones producant.

§. 5. *Helmontius* ſanguinem in cholera migrare in liquorem pungentem, rodentem, aquoſum, dicit, non, uti ſcholæ, in excrementum

amarum ; quoties enim putrefactibile, ſive, ut ille loquitur, cadaverabile in ſtomachum ingeritur, carentem fermento ſuo digeſtivo, toties putreſcit digeſtum, & non digeritur : quicquid etiam cholera attingit, fermento ſuo virulento inquinat, & in virus transmutat, unde furor pylori & inteſtinorum fluit, & omnia liquida cum impetu *ἄνω* & *κάτω* dejiciuntur.

§. 6. *Willisius* in cholera putat ventriculi & inteſtinorum fibras carneas & motrices ob cauſas remotiores in contractiones alvi ſolutivas acciri ; quippe violentæ animi aut corporis paſſiones hanc ſæpius inducunt, videlicet, in quantum Spiritus intra *ἐγκέφαλον*, aut principes quasdam appendicis nervoſi partes conflicti, inſigniusque perturbati, protinùs per nervorum aut propaginum nervearum ductus inordinationem ſuam Spiritibus, ventriculi & inteſtinorum incolis tradentes, eos in ſpaſmos cient ; unde hunc affectum eſſe ſpaſmum ſeu motum convulſivum ventriculi & inteſtinorum docet, qui excitatur, quando chylus vitioſus ab alimentis ita redditus, aut ventriculi ſuccus fermentativus in humorem acidum, auſterum aut amarum, aut alias infeſtum, proindeque irritativum degenerat ; humor quoque irritativus ex arteriis, juxta ipſum, in ventriculum & inteſtina aliquando ſuffunditur ; bilis etiam & ſuccus pancreaticus, modò ſigillatim, modò ſimul congreſſi, & mutua effervescentia in ſtomachum exaltati, fibras eorum in ſpaſmos vomitivos & laxativos cient ; atque interdum materia turgeſcens recrementa ſua, ſiquidem per tranſpirationem expellere nequit, per arteriæ cœliacæ ramos ventriculi & inteſtinorum cavitatibus ingerit, adeò ut horum tunicæ inſigniter vellicatæ vomitiones horrendas, ſimulque affectus cholericos patiantur, ob Spiritus ſc. animales alicubi valde perturbatos & exploſos, atque mox Spiritus alios ventriculi & inteſtinorum hoſpites, aut fibrarum continuitate, aut nervorum commeatu, pariter affici, inque exploſiones vomitivas & purgativas adigi defendit.

§. 7. *Sylvius* culpat humorum effervescentiam in tenui inteſtino vitiosè excitatam, & bilem acriorem, indeque efferum humorum conturbatum motum ab horariis corrumpere ſolitis fructibus productum : ab humoribus enim in corpore vel præexiſtentibus, vel ob externum errorem in diæta commiſſum facilè hic affectus oritur ; humores enim tùm acres, tùm bilioſi, tàm ſurſùm quàm deorſùm magna vi & copia, unà cum anxietatibus præcordiorum moleſtis excernuntur ; unde ipſe hunc affectum motu inteſtinorum periſtaltico ex parte tantùm inverſo provenire ſtatuit.

§. 8. *Carteſiani* dicunt, hoc in affectu

fectu fibras ventriculi & inteſtini duodeni à particulis ſcindentibus, acutis, cuſpidatis, aliisque inæqualibus ſurſum contrahi, reliquorum verò ἄνω καὶ κάτω humores corruptos excerni, nec diu vellicationem hanc fibrarum conſiſtere poſſe contendunt abſque furore magno Spirituum animalium in ordine & ſtationibus ſuis turbatorum & motum illum ſpaſmodicum mirum in modum inſultibus ſuis incongruis cientium, unde hæc perturbatio totius œconomiæ animalis fit, non aliter ac ſi æger toxicum hauſiſſet.

§. 9. Nos nunc, quænam ſpicula in propoſito noſtro affectu, cholera nempe, ſe exerant, inquiramus, & quomodo hæc *Gaſteroniacem* turbent, videamus. Eſſe verò Regis noſtri hoſtem in hoc affectu *acidum* nulli dubitamus, cujus tamen ſcheſin maximè variat vel admixta bilis, vel aliæ alcalinæ terreſtres particulæ, diverſis cibis implicatæ, quæ pro diverſa mixtura & textura affectum vel reddunt malignum vel benignum; imprimis ſc. ſi ſeparato occurrunt acido. Cumulatur autem malignorum humorum contrariantium colluvies ſenſim in prima corporis regione, vel illuc ad inteſtina ex arteriis vel criticè vel ſymptomaticè effluit, & inteſtina ad perpetuam ſtimulat ejectionem; nonnunquam etiam accedens corroſivum fellis alcali ita corrodit inteſtina, eorumque fibrillas, ut gangrænam inferat, quod nos, ceu ſuperiùs diximus, non ita pridem in hoc malo defuncti cadavere vidimus: Hoc enim alcali, quando ſanguinem inficit, febremque excitat, mortem ſæpè accelerat: Bilis, enim acrior reddita ſpiculis ſuis ſalinis pungit vellicatque propriam capſulam, ventriculi, inteſtinorum & pancreatis fibrillas nerveas; à qua vellicatione & Spiritus animales turbantur, unde impetuoſiùs influunt, & ſic ſpaſmodicum inferunt motum, quem neceſſariò ſequi debet & vomitio & dejectio frequens & vehemens; à qua coarctatione omnes liquores contenti neceſſariò è ſuis vaſis & tandem è corpore eliminari debent; ab hoc enim ſale bilis volatili & acriore reddito omnia ſymptomata hoc in affectu urgentia facilè poſſunt deduci. Et ſi bilis ſingulari venenatâ acredine imbuta ſit, tunc affectus dicitur malignus; vehemens enim dejectio per ſuperiora & inferiora undenam? niſi à ſpiculis iſtis ſalinis fibras tùm ventriculi tùm inteſtinorum orbiculares, cum glandulis inteſtinalibus, ſtimulantibus & corrugantibus: Unde, quæſo, dolor pungens, nauſea, anxietas? Nonne à ſpiculis iſtis acutis? Et, ſi materia quædam viſcida concurrit, illa in halitus per fermentationem exaltata rugitus & murmura inteſtinorum Cholericis ſolemnia producit. A diverſitate cauſæ procatarcticæ excrementa ejiciuntur diverſa, conſiſtentiâ, colore, odore &c. Si etiam æger multa liquida hauſerit; tùm ſolent illa à

Digitized by Google

bile exaltata omnino inſici, & quoad ſaporem & colorem. Maſſa hæc miſcella in ſtomachum delata corruptum jam fermentum ventriculi magis corrumpit, unde inappetentia deducitur. Singultus quoque ipſis excitatur ab iiſdem ſpiculis ſalinis vellicando ſtomachum & per conſequens diaphragma convellendo. Bilioſus hic furor ſtomachi & alvi (ſi procatarcticam cauſam velis) facilè producitur ex ingurgitatione nimia fructuum horariorum aliorumque ciborum facilis corruptionis, acriorum & crudiorum, dulcium & nimis pinguium, acetariorum & aromatum. Fructus inter horarios facilè affectum hunc excitare poſſunt; pruna, ceraſa, imprimis *uvæ* maximè immaturæ; item cucumeres, melones, pepones, porrum, cepæ, braſſica, imprimis more Germanorum ſale condita, Barbi piſcis ova, prout teſtatur à Güldenklee: Nocent inter aromata piper, raphanus ſylveſtris, medicamenta quoque quæcunque purgantia, venena, aqua frigida, muſtum, acidulæ intempeſtivè uſurpatæ, & plura alia, quæ ſymbolum ſuum addere poſſunt, de quibus inferius largius dicemus, ubi de victûs ratione acturi ſumus; ſed pergamus ad

Prognoſis. §. 10. *Prognoſin*, illud ſc. Delphicum Medicorum oraculum: *Cholera* ergo eſt morbus *peracutus* paucis non tantum diebus, ſed etiam ſæpè horis hominem jugulans: Atque, ſi nulla evidens cauſa præceſſit, tunc cholera eſt acutior & malignior eâ, quæ vel à cibis corruptis, vel à veneno hauſto ortum ſuum habet; Præterea quoque mortem minatur hic affectus, ſi pulſus debilis, cordis palpitatio, animique deliquia, ſingultus & convulſiones accedant: Item mors in propinquo eſt, ſi pulſus intermittat, urina livida vel nigra fiat, atque extrema frigeſcant; Duplici aſteriſco notandum, quòd, ut aliorum acutorum morborum, ſic & hujus non omninò tutæ ſint prædictiones, teſte *Apolline noſtro*: & id ipſum propria didicimus experientia in chariſſimâ conjuge; concurrebant enim ad hunc morbum magnæ debilitates, ſudores frigidi, cordis palpitationes, animi deliquia, aphonia; quæ tamen adhibitis ritè medicamentis triſtes mortis fauces evaſit. Porrò ſenioribus maximè formidabilis exiſtit hic affectus, eò tamen rarius corripiuntur: Solet quoque malum tranſire in urinæ ardorem ſeu ſtranguriam, qualem nos novimus cataſtrophen feliciorem.

§. 11. Prognoſin excipit *cura* & a. diætetica, quæ ſequentibus peragitur alimentorum & medicamentorum generibus. *Aër* ſit temperatus & ad frigidum declinet; econtrà nimis calidus vitetur, bilem enim auget, eamque acriorem & volatiliorem reddit, ac acidum, ejus nempe frænum lacerat, ventriculum ejusque fermentum diſſolvit ac dejicit; unde planè

ex

ex tripode dicit *Hipp. Aph.15.* 1. ventres hieme & vere calidiſſimos eſſe, unde & copioſiore homini opus eſſe alimento, quia acidum tunc temporis magis in vigore ſuo exiſtit: Idem dicit *Epid.6.l.10. Æſtate*, potiſſimum vere, & autumno minus, hieme omnium minimè fieri *Choleram.* Æſtas enim omnes humores reddit acriores; hinc & aſſumpta tempore æſtivo facilius corrumpuntur, & in ſuccos pravos degenerant, unde & alvi fluxus ſunt frequentiores æſtate quàm hieme.

Cibus detur paucus & concoctu facilis; juſcula ſint acidis temperata; panis ſit triticeus cum ſucco granatorum vel aliûs acidi paululum adſtringentis. Pinguia verò, dulcia, atque acria angue pejus vitentur, ut ſunt oleum, butyrum, piper, zingiber, ſinapi, & olea acriora ſtillatitia, omnes fructus horarii & olea, ſeu ſuperius diximus, melones, ſc. pepones, cucumeres &c. perinde ut & omnia, quæ facilis ſunt corruptionis; quæ inter ſunt carnes ſuillæ, lacticinia varia, piſces, anguillæ nempe &c. purgantia etiam quævis fortiora maximè fugienda.

Quod *potum* concernit, is ſit vel vinum cydoniatum, vel alius acidulus ſubadſtringens, vel Julepus ex aqua Ulmariæ, bardanæ & ſcordii cum Spiritu terræ ſigillatæ paratus; vel lac amygdalinum vel potus chalybeatus: Os tamen ſæpius colluat æger acidulatis, quàm ut multum bibat. Nocent econtrà vina generoſa, muſtum, cereviſia nova, hydromel & plura alia potulenta crudiora; Nec ventriculus nimia copia potulentorum gravetur, inde enim ſtomachi fermentum obruitur, atque planè iners redditur. Quies corpori imperetur; ſomnus etiam maximè conducit; econtrà vigiliæ protractæ humores acutos, præſertim bilem magis acuunt & quaſi accendunt.

Animi pathemata compeſcantur, præſertim ira, mœſtitia & terror; illa enim maximè bilis copiam adaugent; prout & Spiritibus concitationem, hincque ſanguinis motum ſuſcitant majorem, unde & plus bilis ſequeſtratur. Tantum de cura diætetica dicere habemus

§. 12. Sequitur jam *cura pharmaceutica*, & quidem more Veterum præſcripta, qui ipſi in principio hujus mali, dum ad infernas corporis partes materia peccans protrudi aliqua ratione, vireſque nimium labi videantur, materiam juvant dejectorio quodam medicamine appropriato, additis humorum acrimoniam corrigentibus. Ex cenſu purgantium illorum medicamentorum ſunt ſequentia, caſſia fiſtula, manna, rhabarbarum, & præ reliquis notatum velint Veteres, quod ab initio non ſtatim vomitus ſiſtendus ſit, ſed potius adjuvandus cum magna quantitate *Cura pharmaceutica.*

Digitized by Google

tate juſculi carnium, vel gallinæ exhauſta: Quod ſi vomitus impetuoſiſſus urgeat, clyſtere ſequenti vel alio materiam ſurſum tendentem avertere conantur, ex. gr.

℞. *Hord. mi ß.*
fl. violar.
fol. centaur. min.
abſinth. menth.
fl. chamomill.
melilot. ana m j.
rhabarb. elect. ʒ ii ß.
polypod. ʒ iij.
Coq. in ſ. q. aq. colat. adde
℥ *menth.*
chamomill. ana ℥ i ß.
vini generoſ. ℥ ij.
elect. diacatholic. ʒ iij. *m. f. clyſter.*

Si enim materia morbifica magna ex parte jam evacuata fuerit, quod fit 24. horarum ſpatio, tunc iis medicamentis, quæ avertere poſſunt humorum motum ad ſtomachum, utuntur, & quidem ſuprà dicto clyſtere materiam ad inferiora deducunt, vel ligaturis vel frictionibus aliisque poſtea dicendis. Porrò humorum fluxum impetuoſum ſiſtere ſtomachumque & inteſtina corroborare tentant *roborantibus* medicamentis; quæ inter ſunt ſyrupus de roſis ſiccis, de ſucco granatorum, cydon. limon. diacod. cort. citr. cond. conſerv. roſar. cyathus aquæ frigidæ, quem tamen modicè & per vices capiat æger; theriaca, Mithridatium, papav. alb. vinum rubrum adſtringens cum aqua chalybeata permixtum, clyſter imprimis ex decoct. capit. papav. alb. & rhæad. paratus humorum motum ſiſtit, ſomnumque placidum inducit. Aquæ frigidæ in facie ſubitam injectionem vomitum nonnunquam ſiſtere experientia comprobatum habent veteres.

Inter *externa* varia unguenta, cataplaſmata, emplaſtr. &c. quorum omnium catalogus eſt infinitus, referunt, Dropax præſertim ex pice, atque oleum cydon. externè illitum eximiè vomitum ſiſtere ab illis dicuntur. Sicuti *Archigenes* antiquiſſimus Medicus in maximo æſtu audebat ventriculo applicare aquam frigidam, imò verò & nivatam, eamque vel in linteo, vel in veſica; ſed quicunque audet, talia audeat: maximum enim eſt periculum, ne inde ſpiritus inſiti omnes expellantur, & ſic *Gaſteronax* ſuffocetur. Ventoſam inter ventriculum & umbilicum applicare jubent; Ceratum quoque ſtomachicum, Galeni emplaſtr. pro ſtomacho Meſues, Maſtichin. deque. cruſta panis præ aliis amant: Tandem ſymptomatis in hoc morbo occurrentibus gravibus, nempe lipothymiis & convulſionibus providendum eſſe contendunt, quorum curationes ex præcedaneis colligi poſſunt.

Chymici paracelſiſtæ omnem morbum laxum à ſale eſſe, nec ullam poſſe fieri dejectionem ſine ſale dicunt, adeo ut ipſorum Magiſter *Paracelſus* contendat, vim expulſivam in ipſo ſtercore ſeu ſale rei ineſſe, omnem-

omnemque fluxum à ventriculo oriri, quia ſcil. ſtomachus non ritè ſeparat; inde & ipſi curam ad ſolum ventriculum dirigendam volunt, contendentes, curam fieri per ſalia, atque ſal rurſus rectificandum eſſe & reſolutum ab integro ſeparandum: poſtea debere ſequi curam ſulphuream, tanquam confirmationem operationum in ſale; & in *tractatu* tamen *ſecundo* de vita, purgandum prius eſſe appropriatis, inquit, & conſtrictiora intempeſtivè adhibita in omnibus alvi profluviis nimiis plus nocere quam juvare, ſcribit. Ipſis verò ſunt fluorem ſiſtentia & ventriculum atque inteſtina roborantia inſigniora remedia *Martialia*, ut crocus Martis, tinctura ejuſdem, terra ſigillata quoque & vitriolata, magiſterium corallorum: in quem & cenſum pertinent unicornu, cachimia, magnes, nitrum, alumen, talca, oſſa microcoſmi, opium rectificatum, laudanum verum, lapid. 5. pretioſ. ſol. præpar. &c. quæ paſſim hoc in caſu ab ipſo Paracelſo commendantur.

§. 13. *Williſius* præter varia laxantia ab initio propinata, clyſteres, ſtyptica corroborantia imprimis ad ſpirituum orgaſmum hîc maximè urgentem ſedandum, commendat ſpirituum animalium ſtrenuum domitorem laudanum opiatum, cydoniatum, tartariſatum, & hinc addit varia *antiſpaſmodica*, quæ ex infra dicendis facilè Marte deduci poſſunt.

§. 14. *Sylvius* ſequenti methodo curandi utitur, quoties à vitioſa confluentium humorum acrium efferveſcentia pendet inteſtinorum ad periſtaltici ſui motus inverſionem irritatio, toties humores illi acriores unà cum efferveſcentia impetuoſa temperandi ac ſopiendi ſunt. In humorum ergò ſive ſalſorum, ſive acidorum acrimonia peccante ſequentem commendat mixturam cochleatim per intervalla brevia uſurpandam. Ex. gr.

℞. Diaſcord. Fracaſt. ʒ ij.
confect. de hyacinth. ʒ j.
ſyr. papav. alb. ℥ j.
aq. plantag. ℥ ij.
fœnicul. ℥ j. *M.*

Dein humores ita correcti poſſunt evacuari chologogis; ſi nempe ſurſum appetat materia peccans, nihil vetat juxta Authorem noſtrum blando vomitorio opiatis maritatq; illam ſurſum evacuare. Ex. gr.

℞. Sacchar. vom. ʒ ij.
laudan. opiat. gr. j.
aq. menth. q. ſ. M.

Quod ſi acrimonia bilis nondum remittat, illa corrigatur ſequenti vel ſimili mixtura.

℞. Aq. plantag.
portulac. ana ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis ʒß.
Diaſcord. Fracaſt. ʒ iß.
ſyr. portulac. ℥ j. *M.*

Quo-

Digitized by Google

Quoties Cholera ab horariis fru-ctibus orta, toties *opiatis* præſtan-tiſſimis compeſcitur nimia humo-rum efferveſcentia, inter quæ ſacra eſto anchora *laudanum opiatum*: Iisdem quoque opiatis compeſcitur ex præcedenti cauſa, vel à vomito-riis in nimia quantitate aſſumptis, vel venenoſis ortus affectus, in quem finem ſuprà dictas Autor commen-dat mixturas, adjecto ſemper grano uno atque altero laudani opiati: O-piata enim acrimoniam omnem non minùs temperant ac efferveſcentiam conſequentem compeſcunt, quàm ſenſum externum ſopiunt. Quod ſi affectus à venenis h. e. ab auripig-mento, mercurio ſublimato, arſenico ſit productus, tunc oleoſa, juſcula nempe pinguia & lacticinia præſer-tim lac ebutyratum exhibenda ſunt, quæ tamdiu continuanda, quamdiu dolor, nauſea vel vomitus perma-nent.

§. 15. CARTESIANI ad ſpiri-tuum animalium perturbatorum & ad ſtomachum atque inteſtina in-congruis particulis & inſultibus in-gruentium & motum ſpaſmodicum excitantium furorem compeſcen-dum, commendant opiata Bezoarti-ca E. gr.

℞. *Diaſcord.* ℥ß.
lap. bezoar. or. ℈ß.
Theriac. Cæl. Hanov. gr. vij.
M. f. opiat. pro duab. vicibus.

Hoc in caſu quoque omnia ponde-roſa magnifaciunt, ut ſunt Chryſtal-li, bol. armen. lap. hæmatit. terra ſi-gillat. & mille alia, quæ ex ſequenti paragrapho deſumi poſſunt

§. 16. *Nos* ne illotis manibus ad curam accedamus, ordine incedimus: variat enim hic affectus pro ratione cauſarum & ſymptomatum; Quod ſi ergo Cholera oriatur à cibis corru-ptis, qui adhuc hærent in ventriculo, & æger proclivis eſt ad vomendum, tutò exhibere potes Emeticum Syl-vii, vel hoc ſequens, maximè ſi ſimul adſit ſuſpicio veneni aſſumpti, cujus beneficio non tantùm materia pec-cans & vellicans fibrillas nerveas tùm ſtomachi tùm inteſtinorum foràs e-jicitur, ſed & fibrillæ demulcentur & ſic ceſſat dolor. Benè tamen eſt proſpiciendum, ne Spiritus animales irrequietiores reddas, & ſic malum augeas

℞. *Syr. Emetic.* ℥ iij.
Laudan. opiat gr. j.
Sal abſinth. gr. iij.
M.

Vel ℞. *Tartar. Emet.* gr. j.
Sal abſinth. gr. ij. *cum aq. menth. vel crem. hord. exhib.*
Vomitum & poſſumus cum oleo Oli-varum vel amygd. dulc. inſtituere.

Quod ſi parce natura per inferiora evacuet & cum magna perturbatio-ne per ſuperiora, tùm conducent

præ-

Digitized by Google

conducent præter clyſteres laxantes ex ſer. lact. dulcis aut juris carnis ovillæ aut decoct: emoll. ℥ vij. olei violar. ſachar. rub. ℥j. vitell.ov. vel ex ſero lactis cum ſyr. roſar. ſol. paratos, ligaturæ & frictiones. Ubi vomitus major eſt & dejectio minor, conveniunt laxantia varia, quæ inter magni facimus ſerum lactis agninæ, cum pauco pulpæ caſſiæ, quod etiam ardorem & morſicationem tollit & ſimul blandè alvum laxat. In hoc tamen affectu ſemper admiſcenda ſunt alexipharmaca. Si bilis fuerit craſſior, conducet mel roſat.aut ſolvens cum ſero lactis vel Rhabarbar.el.℥j, Cinamomi ℈j M. Repellentia & roborantia nunquam ſtatim ab initio exhibebis, ſed ſi vires ferant, per aliquot horas expectabis,donec materia plurimam partem ſit eliminata. Sedulò enim hoc caveas, ne bilem intus retineas. Manna & Sacchara exhibita, quia tonum ventriculi reſolvunt, & cum bile denuò vitioſè effervescunt, nobis ſunt ſuſpecta. Evacuatâ verò materiâ, tunc ad corroborantia & vomitum ſiſtentia, paulatim accedere poteris, & tum ſolum Medici negotium erit, temperare materiam acrem,& placare Bitnimalcam: quod obtinere poteris per decoctum hordeî cum Syrupo granatorum ſæpius propinatum. Ad temperandam acrimoniam commodè exhiberi poteſt ſequens:

℞. ol.N.M.expr.gt.XV.
laudan.opiat. gr.j.vel ij.
quod aliquoties iterari poteſt.

Laudant veteres menthæ decoctum cum ſucco granatorum, quod ſimul aſtringit. Laudant & ſequens opiatum, quô plures nos curaſſe gloriari poſſumus.

℞. Conſerv.roſ.antiq. ℥jß.
Diaſcord. ℥ß.
Corall.rubr.
Croc.♂ ana ʒj.
Margarit.ppt. ʒß.
Cryſtall.mont. ʒj.
Syr.granator.& menth.q.ſ.
M.cujus elect.quantitatem
caſtaneæ aſſumat.

Chryſtalli enim montan. uſus eſt egregius ad ʒj vel per ſe vel c. pulv. ſantalor. aliquoties repetitus,ſequens emulſio provenit:

℞. amygd.dulc.℥j.
ſem.papav.alb. ʒß.
M.l.a. Emulſio.

Si bilis nimium ferociat, & vomitus maximè urgeat, ſequentem clyſterem eluentem applicari jubere poteris

℞. Rad. Pentaphyll.
perſonat.
Scorzoner. ana ʒij.
Herb. Craſſul. mj.
Calaminth. p.j.
heder.terr.

Digitized by Google

plantag. ana mj.
Flor. Cordial.
Calendul. ana p.j.
balauſt. p.ij.
myrobalan. citr. ℨiß.
ſem. fœnicul. ℨß.
Coq. in brod. carn. verves.
Col. ℔ß. ℥iij.
adde
Mel. roſ. lax. ℥ß.
Mulct. Niv. ℥ß.
Ol. amygd. d. ℥j.
Therebinth. vitell. ov. ſol. ℨij.
M. f. Mixtura.

Vel alius magis abſtergens
℞ *Rad. alth.*
bugloſſ. ana ℥ß.
herb. pariet.
malv. ana mß.
flor. Chamomill. p.j.
farfar.
Coq. ex aq. hordei q. ſ.
col. ℥X. *diſſolv.*
Sacchar. Thoms ℥j.
thereb. in vitell. ovi ſolut. ℥ß.
M. f. Clyſter.

Hiſce clyſterib. præmiſſis ad magis adſtringentes & ſimul edulcorantes Clyſteres, quicquid etiam dicant Medici hoc negantes, nos conferamus: ſequens formula Medicis juniorib. aſto,

℞. *Rad. Tormentill.*
biſtort. ana ℥ß.
herb. piſtol.
argentin.
fænicul à mß.
flor. roſ. rubr.
balauſt. ana p.j.
gran. ſumach. ℨij.
Coq. ex lact. dulc. chalybeat.
℞. *Colat.* ℥IX. *diſſolv.*
Sev. Cervin. ℥j.
ſucc. plantag. acut. rec. expr. ℥iß
vitell. ov. n. j.
laudan. opiat. gr. jß.
M f. Clyſter.

Vel ℞. *Decoct. hord. &c.*
theriac. recent. ℨiij.
M. f. Enema.

Interna vero aſtringentia celebriora ſunt ſuccus menthæ ⁀ maſtich. ſuccus roſar. margarit. præp. corall. rubr. Tinctura ejuſdem gemina, Crocus Martis, terra ſigillata & ejus Spiritus, pulv: glycirriz. cum cinamomo & raſ. eboris paratus, omnes ſucci acidi cum pulverib. aſtringentib. & odoratis & ſexcenta alia, omnibus tamen palmam præripiunt opiata, imprimis illud laudanum opiatum cydoniatum Hoffmanni & Hanovienſis Theriaca cœleſtis, quæ tamen in progreſſu mali cautiſſime exhibenda ſunt, ſæpius v. repeti poſſunt, pilulæ diaſcordii Sylvii expertiſſimi uſus ſunt, ut & theriaca Smaragdina D. Petri à Caſtro, inprimis ſi adſunt convulſiones.

Sæpiſſimè, niſi ferè ſemper dixerim, choleræ aſſociata eſt malignitas à nimia volatili acrimonia dependens, quæ ex centro prout vulgo dicitur

citur per diaphoreſin expellatur neceſſe eſt , in quem finem conducet ſequens vel ſimilis mixtura.

℞. Aq. è typh. CC. ℥iß.
bardan. comp. ℥j.
maſtich ʒvj.
ſal. CC. volat gr. vj.
ſcordii ℈ß.
Cryſtall. ppt. ʒß.
Xyloaloes el. ℈j.
Tinct. bezoart. Michael. gtt. vj.
Syrup. totius citri ℥j. M. f. mixtura pro 36 vicib.

Sudorifera etiam ex theriaca poſt humorum temperationem proſunt.

Pro potu ordinario convenit hoc in caſu decoctum ſcorzoner. CC. berber. & myrtillorum, addito Spiritu terræ ſigillatæ; item convenit decoctum caryophillor.

Vel *℞. ♎ maſtich. ʒij.*
lignor. ſtypt. ʒj. M.
doſis 20. usque ad 30. gutt.
in juſculo vel alio vehiculo

Vel *℞. ſpir. Maſtich. ʒß.*
vitriol. ♂ ℈j. M.

Vel *℞. Eſſent. menth. ʒß.*
♎ maſtich ʒj.
⊕li mart. ℈j. M.

℞. lapid. cryſtall. ℈j.
bezoar. or.
occid. ãa gr. ij.
CC. philoſ. ppt. gr. xvj.
ocul. ♋ ℈j.
laudan. opiat. gr. ij.
M. f. pulv. dividendus in 2. partes aeq.

vel *℞. Aq. Menth.*
cinam. cydoniat. ã ℥ß.
Ebor. ſ. △.
mag. corall. c. ſucc. citri ã ℈ij.
Smaragd. ppt. ℈j.
ſyrup. corall. ℥j. M.

vel *℞. Matris perlar.*
corall. rubr.
margarit.
terræ ſigill. ana ℈j.
Theriac. cœl gr. iv.
M. f. pulvis.

vel *Cryſtall. ♂ gr. xij.*
laudan. opiat. gr. ij. M.

vel *℞. Tinct. opii. cochl. ß.*
camphor. gr. vj.
ol. N. M. gr. vij.
Conſerv. roſar. q. ſ. M.

vel *pulv. antidyſent. Ang. ʒß.*
corall. rubr.
ocul. ♋ ppt.
margarit. ppt. ana ℈ß.
croc. ♂ adſtr. gr. xij. M. f. p. pro 36. vicib.

hunc in finem & veſicatoria inſtituenda ſunt ad carpos manuum vel pedum pro re nata.

Anxietatib. cordis & deliquiis occurrimus vel julepis vel emulſionibus ex amygd. c. decoct. hordei & aq. cinamomi paratis, vel aliis cardiacis notiſſimis ſuperius dictis, pro pauperibus poteſt preſcribi decoctum agrimoniæ cum aqua meliſſæ vel cinamomi prodeſt & ſyrupus Granatorum. Inter externa roborant ventriculum Empl. ex gumi Caranna, de cruſta panis, tacamahac. balſamus & Empl ſtypt. Mynſicht. & cataplaſma de mica panis cum aromaticis paratũ vel ſequens cataplaſma toti abdomini impoſitũ conducet, quo ſpiritus animales partim impetuoſè ruentes, partim in aliis locis fugati iterũ placantur & refocillãtur, ſimulq; Rex noſter Bithnimalca pacatur.

Digitized by Google

CAPUT V.

De

DYSENTERIA.

§. I. Dyſenteria à δὺς & ἔντερα *Cornelio* Celſo, definitur Tormina quibus inteſtinorum fibrillæ corrugantur, contorquentur, & vellicantur, vel quod ſit exulceratio inteſtinorum cum frequenti, eaque cruenta, purulentaque alvi dejectione, dolore, & torminibus vehementibus à Bithnimalcæ ſive Gaſteronacis, triſtitia orta, ob copiam plurium particularum acrium ac erodentium fibrillas inteſtinorum diſſecantium dependens. Malum certè fœtidum ſordidumque ſatis, ac munditiei ſtudentibus maximè abominabile, quin & periculis, vitæque diſcriminibus ægros exponit, qui contagio ſuo non tantum proximum, ſed & provincias totasque regiones inquinare poſſunt, duroque ſuo crudelitatis jugo ſubjicere. Hujus affectus ſtatuuntur apud autores gradus, videlicet quando mucus duntaxat exiguo cruore, & pure perfuſus cernitur: dein cùm interna inteſtinorum ſuperficies ramentorum inſtar excerni videtur: poſtea ubi ipſorum inteſtinorum abraſa cernitur ſubſtantia. Aliquando enim ſanies ſinè dolore exit, quod & ſordidum denotat ulcus. Contingit quidem in fluxu vulgò hepatico ſanguinem abſque ſanie, & ſine magnis torminibus exire, ſed tum excrementa magis ſunt fluida inſtar aquæ carnium lotarum, & dejectio non fit ita frequens. Sic & ex ipſis hæmorrhoidibus ſæpè prodit ſanguis, quæ omnia Medicus prudens & expertus facilè diſtinguere poteſt.

Definitio.

Dyſenteria eſt vel benigna, vel maligna, vel epidemica. *Vid. Willis de Dyſenteria cruenta Londinenſi.*

§. II. Anguem hunc in ſinu ſuo fovens & geſtans pars omnium autorum ſuffragio ſunt inteſtina. Afficiuntur autem illa quoad tenuiora, quàm craſſiora. Utriusque generis infeſtari inteſtina, ex vagabunda hinc indè in illorum anfractibus tortuoſis materia acri, tormina ſatis acuta excitante, facili marte colligi poteſt: roditur enim ſucceſſivè paries exterior, dein ulterius provectâ acrimoniâ mediam tunicam carnoſiorem, & in inteſtina hiantia oſcula erodit, indè ſanguinis fit profuſio, & exactior permiſtio cum pituitoſa materia, vel ſanie, nonnunquam etiam cum ipſa bile, unde apparent excrementa aliquando ſubflava. Per conſenſum tamen aliquando afficitur ipſe ventriculus, & quidem neceſſario, quia eſt

Pars affecta.

Digitized by Google

eſt ſedes Regis noſtri Gaſteronacis, cujus ſanè res agitur paries cùm proximus ardet.

Inteſtina tam tenuia, quàm craſſa, hoc in affectu affici audacter ſtatuimus experientiâ confirmati. Sex enim cadavera dyſentericorum à nobis ſecta probarunt æquè tenuia ac craſſa purulentis ſcatuiſſe tuberculis, quæ inde nigra & ſphacelata reperimus, inque horum uno pylorum ventriculi planè ſphacelatum, & corroſum, qui patiens tamen vomitionibus magnis vexabatur, & miſerè convulſionibus vitam finiebat. Huc quadrat illud Helmontii, qui culpam dyſenteriæ in pylorum rejicit, quòd ſc. hic expellat ex ventriculo atque mali fomitem alliciat. Putamus tamen glandulas quoque inteſtinorum ſimul pati, & loco ſucci alicujus laudabilis ſanguinem emittere.

Caſus.

§. III. Puer XIII. annorum fructibus horariis deditus conquerebatur tempore autumnali de torminibus juxta coli ductum minus tamen perſeverantibus, à dolore tamen ſtatim ad ſellam ſe contulit, excernens excrementa mucoſa cum majoribus ramentis, & pinguibus quibusdam ſupernatantibus, atque iis extrà adhærente ſanguine, unde læſionem in inferioribus inteſtinis factam eſſe conjecturavi, qui tamen infrà dicendis remediis intra octiduum feliciter, Deo ſit laus, reſtitutus fuit.

§. IV. Nunc ad diagnoſin absque verborum ambage tranſeamus. Dyſenterici brevibus intervallis cum torminibus coguntur excernere excrementa pituitoſa, prægreſſo tamen horrore, ſubſequente calore, excrementa dein cruore extravaſato nonnunquam commiſcentur; aliquando purulenta flavaque prodit materia, interdum & purus excernitur ſanguis, eſtque aliquando grumoſus, nonnunquam acris, ſemper enim in ægris obſervavimus acrimoniam ſanguinis, quam inſequutus eſt ferè ſemper hic affectus, (indè & ipſius malignitatem deducimus) qui ſi maligni exiſtant, alia præ ſe ferunt malignitatis ſigna, ſæpius tamen aliud vultu præ ſe ferunt, aliud corde cogitant. Præcedit, ceu diximus, horror, communis febrium prænuntius, qui ut plurimum oritur ob particulas acres ſeu cuſpidatas in ſanguine præexiſtentes, & turbationem efficientes fibrasque nervoſas concutientes, imò ipſam cutim convellentes, & criſpantes, dein ſubſequitur calor continuus ab efferatione harum particularum ☿eo · ⊖ natum, maſſam ſanguinis non tantùm exaltantium & turbantium, ſed & ipſos ſpiritus ad impetuoſos motus concitantium. Tormina maximè urgent, imprimis ob ſylveſtre illud corroſivum inteſtinorum fibrillis pertinaciter impactum, quæ ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis inteſtinis in alias partes ſubinde continuantur, cum fortiorum nempe ſpirituum animalium perturbatione, & Gaſteronacis excandeſcentia.

Cauſa ergo remota videtur eſſe acidum ſylveſtre, fibrillas pungens, diſſecans, & irritans. Adeſt quoque ſitis, quæ hic non duntaxat ortum habet à ſero penè evacuato, per tam crebras dejectiones, ſed & ob ſal illud acre fauces aridas & exſuccas reddens. Vigiliæ quoque totas noctes excruciant ægros, ob deficiens ſerum & acriores particulas, ſalia ſc. ſylveſtria, minusque ſymbolizantia, cerebri poros magis aperientia & dilatantia. Ob eaſdem particulas hoc in affectu nervoſæ orificii ventriculi fibrillæ vellicantur, indè cardialgia frequens ſymptoma exiſtit. Ani prolapſus, teneſmus, aliquando ægros hoc morbo infeſtatos affligunt, ſinè dubio à ſpiculorum iſtorum lancinationibus, ad excretionem fibras inteſtinorum ſollicitantibus exorti. Hæc enim continuè puncta & vellicata, vi motus periſtaltici criſpantur, indeque varia incommoda, in dyſenteria obvia, oriuntur. Sanguis mox, mox bilis, mox ſerum coagulatum, hoc eſt, pituita, fæces tingit, prout humor ceu productum morboſum in majore vel minore effunditur quantitate. Sæpiſſimè atroces dolores ægrotos circa umbilicum angunt, & fulminis inſtar tranſeunt inteſtina imprimis tenuia, quæ magis nervoſa ſunt; dolores v. qui ſupra umbilicum & laterales ſunt, craſſa inteſtina eſſe affecta ſignificant. Borborygmi, ventrisque murmura, & rugitus percipiuntur ob gas illud flatuoſum ab acido productum. Si ſphacelus adeſt, pars fit quaſi indolens, & ferè nullus apparet dolor, & tunc anguis latet in herba. Si ulcus eſt in inteſtinis tenuibus, tunc dolor eſt magis acutus, quàm ſi exiſtit in craſſis. Anxietas aliquando oritur, & quidem ab intemperie acri, & tunc etiam dolor magis acutus eſt, & punctorius.

§. V. His ad cognitionem affectionis noſtræ quæ facere videbantur pro inſtituti ratione præmiſſis, reſtat in ea animum devolvere, quæ ætiologiam reſpiciunt. *Veteres* pro cauſa immediata ulcus inteſtinorum agnoſcunt; pro remota humores acres, putrefactos, in inteſtinis genitos, è venis majoribus, è jecore, liene, meſenterio, aliisque partibus evaſatos, qui facultatem expultricem ſollicitant ad crebriores dejectiones; culpant quoque vel pituitam ſalſam, vel bilem flavam, vel atram ſeu aduſtam. A cruditatibus frequentibus acribus vitioſisque cibis, item à fructibus, venenis, purgantibus fortioribus affectum hunc etiam oriri haud dubitant. Uno verbo: Ad quaternionem confugiunt.

§. VI. Ad mentem *Chemicorum* maximè debetur affectus hic vel ſali reſoluto, quod acquiſitâ in inteſtinis mordacitate eadem occulti ignis inſtar urit, & corrodit; vel tartaro reſoluto, eique fæculento, & minùs maturo, per inteſtina pervaganti, vel

in

in ſpecie, juxta Quercetanum, particulis arſenicalibus corroſivis.

§. VII. *Helmontius* acorem ſuum, aliàs gratum ventriculi nectar, archæum ad iram commoventem incuſat, qui peregrinum ſuum hoſtem inteſtinorum plicis impactum, cedereque renuentem expulſurus continuò inſurgit, adeſt enim pylori furor, tuncque pylori archæus excandeſcens diſturbat totam œconomiam, hinc fluxus ille ſanguineus, mucoſus, & fibroſus.

§. VIII. *Williſius* ſuſpicatur ſuccos præſtantiores, ſc. nervoſum ac nutritium, ſolidis partibus corporis appoſitos, in dyſenteria à craſi ſua penitus vitiari, quaſi fluorem paſſos deliquari, & in maſſam ſanguineam redundare, verſus ventriculum atque inteſtina per vaſa cœliaca transferri, inde per arteriarum oſcula transſudare. Ac ſic ille particulas acriores non tantùm in primis viis obvias, ſed & particulas degeneres & excernendas propter impeditam diapnoën inculpat, cum ſic cruoris degeneris recrementa ad inteſtina propellantur, ibidemque viam per apertionem vaſorum cœliacorum quærant, unde oritur affectus hic pernitioſus, & aliquando malignus & contagioſus, de quibus vide ipſum autorem exactè differentem in c. de *Dyſenteria Londinenſi*.

§. IX. *Sylvius* tribuit cauſam hujus affectus non tantùm bili acriori, & ſucco pancreatico acidiori, à quo exulcerari inteſtina, exedique cum aliis quidem credit, unde aliquando iſtam tum ſanguinis, tum maximè puris excretionem copioſam eſſe; ſed & ut plurimum hunc morbum oriri ab humore *acido*, & non à ſola bile corrupta & acriore facta ait. Sal enim lixivum bilis acerrimum factum gangrænam quidem excitare poſſe, vix autem, vel nunquam, ulcus. Eſt enim, prout inquit, ulcus acidi, non lixivi, effectus: unde niſi acidus, & quidem acris humor jungatur bili, nunquam orietur Dyſenteria, quam etiam ſolus humor valde acidus & acer ad inteſtinum delatus producet.

§. X. *Carteſius* particulas hamatas, cuſpidatas, ſagittataſque humoribus permixtas, & ex meris cubis aptè & convenienter diſpoſitis, & connexis conſtantes, inteſtinorum membranam divellentes, dividentes, perforantes, hinc indè diſpicientes, & ſic ulcus inteſtinorum producentes, prætendit, que particulæ in maſſa ſanguinea præexiſtunt, & ad inteſtina ſæpe præcipitantur.

§. XI. *Nos* culpamus hic Gaſteronacis infirmitatem, quem tum externus, tum internus hoſtis fortiter aggreditur, & ferè expugnat; hoſtis eſt vel acriores illæ ſanguinis particulæ ſalinæ, ſalia nempe ſylveſtria, vel minùs ſymbolizantia, imò ſcoriæ ſalinæ ſæpius primis in viis hærentes, & Regi noſtro negorium fa-

Digitized by Google

facceſſentes, vel juxta *Carteſium* cuſpidatæ, vel ad mentem *Williſii* 🜿reo-Θnæ, vel ſecundum *veteres*, humores bilioſi, pituitoſi, ſeroſi, vel juxta *Chemicos*, Mercuriales, arſenicales imprimis in maligniore ſpecie, ubi & ſimul petechiæ obſervantur, helleborinæ, colocynthiacæ inteſtinis maximè infeſti, à quibus inteſtinorum fibrillæ vellicantur, lacerantur, & tandem tunica divellitur. Sæpe enim à præcedenti ſanguinis orgaſmo arteriæ & venæ in extremitatibus dilatantur, & franguntur, ut ſanguinem in inteſtina effundant. Acidum corroſivum ſibi imperium rapere hoc in affectu circa inteſtina abſque dubio eſt, unde ulcus illud ſordidum producitur, duos tamen exenteravi Dyſenteria defunctos, in quorum cadaveribus non ulcus ſed totum inteſtinum rectum ſphacelatum inveni. Omnes enim humores hoc peregrino acido ſaturati, erodenti vi ad intimiorem inteſtinorum ſubſtantiam penetrant, glandulas ipſorum dilacerant, erodunt, cruorem educunt, & in fibrillis iſtis orbicularibus ſenſilibus intolerabilem cruciatum inducunt, ut quandoq; ſphacelus, & tandem mors ſubſequatur. Facilè ergo hic morbus contagioſus exiſtere poteſt ob miaſmata arſenicalia maligna, h. e. valde corrodentia exhalantia, alteriusque ſanguineam maſſam inficientia, & ſic diſpoſitionem hanc communicant inteſtinis. Salini enim ſtimuli facilè heterogeneam, & malignam erodendi naturam conquirere poſſunt, qui dein torturas inteſtinis tam feroces imprimere, & ſic tandem totum corpus miaſmate hoc vitioſo beneficio circulationis inquinare poſſunt. Dyſenteria *epidemia* oritur ab aëre infecto, ab exhalationibus ſubterraneis. Cauſa procatarctica Dyſenteriæ præcipuè eſt intemperies bilioſa, & aër infectus.

§. XII. Periculoſus & acutus eſt affectus, cujus prædictio eſt incerta. Maligna dyſenteria benignâ gravior eſt, febrim enim ſibi habet comitem. In longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium malum, & cum febre pejus; ſi veluti carunculæ dejiciuntur, lethale eſt, *teſte Hippocrate ſ. 4. aphor. 26.* Excrementa ramentoſa quoque pro mortifero ſigno habentur, itidem teſtante noſtro *Coo. 2. præſ. 23.* Senibus & pueris hic affectus eſt magis pernitioſus, quàm mediæ ætati. Qui cruorem purum fundit, cum continuis & ferè momentaneis ſedibus cum anxietate cordis, ſudore frigido, vigiliis, ſitique intenſis; is mortem prænunciat Medico, ceu nos ſæpius obſervavimus. Si inteſtina tenuia exulcerantur periculoſius eſt, difficiliusque quàm craſſa curationem admittunt, quia habent fibrillas nervoſas ſubtiliores, & plura vaſa, quæ ſanguinem profundunt copioſiorem, nec ità facilè uniri poſſunt, imò lethalia ſæpiſſimè ejusmodi ulcera exiſtunt: Lethalem quoque pronuntiat Hippocrates Dyſenteriam ab

Prognoſis.

atra

atra bile. Vermes ſæpius per os adſcendiſſe noſtrâ obſervatione conſtat, & maxima pars eorum mortua eſt. Si ſingultus vel vomitus ſuperveniat, peſſima hedera eſt, nam copiam acredinis indicat, quæ convulſiones efficit. Si ſæpius animo linquunt ægri, vomitus & ſingultus infeſtant ipſos, peſſimum ſignum eſt. Affectus hic aliquando intra quatuordecim dierum ſpatium decurſum ſuum abſolvit, aliquando ad ſex ſeptimanas ſe extendit, & tamen ægri moriuntur. Illâ dyſenteria, quæ ſymptomatibus majoribus, cardialgiâ, febre, appetitu planè proſtrato, petechiis, ſtipatur, majora vitæ pericula minatur. Si vigiliæ adſint, denotat ſanguineam maſſam acredine nimiâ laborare, ut etiam acrimonia ad capitis membranas perveniat, ubi vellicationes excitando vigilias inducit. Si mentis alienatio accedat, itidem malum eſt; nam febrem intenſam ſignificat.

§. XIII. Nunc ad ipſam Curationem properabimus. Methodus pro curatione dyſenteriæ inſerviens peragitur 1. Victûs ratione. Aër ergo neque calidus nimis, neque nimis frigidus eſſe debet, ſed temperatus. Aër enim nimis calidus bilem, (quæ conſtat juxta *Sylvium* ex multo ſale lixivo, aquâ paucâ, oleo, & ſpiritu) acriorem reddit, unde ſanguis ſpiculis illis ſalinis refertur, & ſibi viam in inteſtinorum vaſa ſanguifera parat. Volitant nonnunquam in aëre miaſmata impura, maligna, ſale volatili, acri conſtantia, unde ſæpiùs oritur ille morbus, & tunc malignus, & epidemius, dicitur, imprimis ubi ſpicula ſalina ad altiorem gradum evehuntur, & quaſi arſenicalia redduntur, quæ maximopere vitanda ſunt. Frigus quoque maximè fugiendum eſt, quia id papillas pyramidales in cute exiſtentes, & excretoria illa copioſiſſima ex glandulis miliaribus cuti ſive ſubſtratis, ſimul intertextis enata conſtringit, & tunc ceſſat non ſenſibilis tranſſudatio, ſed inſenſibilis tranſpiratio, obſtructis verò his excretoriis tubulis ſerum in corpore de die in diem augetur, & acrius redditur, quod manifeſtum evadit ex alvi majori lubricitate, occluſione meatuum excretoriorum ſuperveniente, ob id ergò ſedulo danda opera eſt, ut in dyſenteria quacunvis pori, meatusque cutis, quantum poſſibile, ſerventur aperti, & corpus ad ſudorem continuò blandè diſponatur, quo ipſo haud leviter ſufflaminantur enormes iſtæ alvi dejectiones, ſed ſi febricula ſimul efferveſcat, felici iſtâ diaphoreſi illa unà exſtinguitur. Aër etiam in ejus cubiculo purgari oportet, ut in peſte fieri ſolet.

Cibus ſit euchymus & εὔπεπτος, qualis eſt cremor ptiſanæ, ova, oryza, juſcula avenacea, vervecina, vitulina, cum endivia, portulaca, &c. ſaturata. Videtur è contrà ſalſus, crudus, fumo induratus, imprimis fructus horarii, ut ſunt pruna, poma, & pyra immatura, uvæ, nuces varii generis, legumina, cucumeres, melones,

Digitized by Google

pepones, & idgenus alia; Et hîc quoq; excludenda ſunt dulcia ſaccharina, quæ occultum in ſinu gerunt acidum, & acre venenum, quæ ſanguinis mixturam fermentando variè turbant, & facilè hunc morbum excitare queunt. Conducit è contrà, ceu diximus, omnis cibus temperatus, & viſcedine balſamicâ præditus, qualis eſt oryza, hordeum, &c. Potus ſit chalybeatus. Notandum tamen, quod ad adſtringendum non ſumi debet chalybs recens, deobſtruit enim magis, ſed antea ſæpiùs exſtinguatur, quò enim ſæpius exſtinguitur, eò plus adſtringit. Prodeſt & decoctum q. hordei cum C.C. raſpato, rad. tormentillæ, & cydon. exſiccat.; vel decoctum maſtiches, priapi cervi, tauri; vel in quibusdam ſubjectis emulſio amyd. ex ▽ chalybeatâ parata, vel vinum rubrum decocto dilutum, ſed angue pejus fugiendum eſt omne vinum forte & generoſum, ut vinum Hiſpanicum, ſpiritus vini, &c. ab ejusmodi enim vini nimio uſu, vel abuſu majores & inſolitæ fermentationes & turbationes in ſanguine producuntur, & ſic à majori motu, & turgeſcentia ſanguinis arteriæ & venæ in extremitatibus ſuis magis dilatantur & franguntur, unde & ſanguis majori in copia in inteſtina effluit, quare hiſce cautius mercandum eſt, aliàs ægrum ad orcum detrudes. Quies quoque hîc imperanda eſt: Somnus enim ſi non ſuccedat, procurandus venit, à motu enim & vigiliis fluxus magis irritatur, ſanguis redditur acrior, & ulcerationes exaſperantur; è contrà à quiete & ſomno fluxiones ſedantur, dolores ſopiuntur, viresque reficiuntur, ſic ut cum Aëtio dici oporteat: *Somnus optimum dyſentericis eſt ſolamen.* Animi paſſiones ſint moderatæ, quippe ab immoderatis ſpiritus impetuoſiores redduntur, & per conſequens ſanguis acrior. Cavendum proinde ab ira, bilem enim, totamque ſanguineam maſſam acriorem ferocioremque reddit. Mens verò ſit hilaris, quantum fieri poteſt, quoniam ab hilaritate ſpiritus animales per nervos blandè feruntur, qui ſanguineam maſſam, aliosque humores blandè & placidè conſervant. Malè ergo faciunt Medici, qui accedentes ſtatim periculum maximum denuntiant ægris, illosque triſtes timidosque reddunt, unde malum augetur, & ipſis conciliant mortem.

Excreta & Retenta decenti modo ſe habeant neceſſe eſt. Excrementa ergo non ſint varia. Indicat enim humores à ſe invicem diſcedere, quod peſſimum eſt. Æger quoque caveat ſibi à propriis ſuis excrementis. Ipſis fæcibus inſpergi poteſt pulvis ſympatheticus Dygbæi, vel alvum expediat æger ſuper caput mortuum martis, vitrioli, quod in perſananda dyſenteria magneticam eamque admirabilem vim habere & eſſe, experimentum D. D. Michaelis in *Miſcellan. Curioſ.* refert.

§. XIV. Hiſce de hujus affectûs diæta præmiſſis, proximum nunc eſt,

us

ut methodum, quâ hujus morbi cu, ratio ſit inſtituenda, titè deſcribamus.

A *Veteribus* ergo incipiendum eſt, quorum methodus curativa eſt ſequens: A principio, fluxum inhibendum non eſſe cum Neotericis ſtatuunt, ſed ante omnia corporis purgationem inſtituunt, clyſteribus imprimis inteſtina lavant, & quidem ab initio injiciunt clyſteres abſtergentes, acriorum humorum vim temperantes, dein adſtringentes, & tandem addunt ea medicamenta, quæ conſolidare, cicatricemque inducere apta nata ſunt. Formulas heic apponere non libet, quia Practicorum libri his ſatis ſuperque referti ſunt. *Vacuantia* quoque per os exhibent, qualia ſunt Rhabarbarum, tamarindi, myrobalani, ſirupus roſarum ſolutivus, de cichoria cum rhabarbaro &c. Poſt hæc *Avertentibus* utuntur, v. gr. V. Sectione, frictionibus, ligaturis, balneis, &c. Tandem curam *ſiſtentibus fluorem, & corroborantibus ventriculum ac inteſtina* concludunt. Et quia numerus adſtringentium millenarium excedit, nolumus omnia apponere præter experientiâ confirmata, quæ inferiùs ex noſtra criſi quilibet videre poterit. Externa quoque varia imperant, ſacculos ex variis herbis, & radicibus adſtringentibus ventri imponunt; varia parant linimenta, cerata, cataplaſmata adſtringentia, ventriculum quoque, cùm per conſenſum inteſtini labefactetur, imò ſæpe ortum præbeat, muniendum præcipiunt. Symptomata quoque haud negligenda volunt. Dolorem ergo leniunt anodynis, hiſce nihil juvantibus ad opiata, philonium Romanum ſc. pilul. de cynogloſſa, req. Nicolai, Theriacam confugiunt. Sitim ſedant julapiis ex ſucco granatorum, *ribium* acid. &c. paratis.

§. XV. *Chemici* egregia poſſident medicamenta, hoc in morbo probatiſſima, methodum ſeq. obſervantes, ab initio ſcilicet non purgantibus, ſed diaphoreticis eum aggrediuntur, putant enim in dyſenteria ſemper aliquid venenati ſubeſſe, potum ergo peſtilentialem parât, aquam theriacalem propinant, poſt expulſionem veneni, confortativum & conſtrictivum exhibent, & quidem ex croco ♂, corall. terra ſigillat, hæmatit. plantag. burſ. paſtor. paratum. Summum tamen confortativum quærunt in auro, & laudano perlato, oleo ♂ theriaca, mumia: Tincturam corallorum, & ſmaragdi aliis præferunt, nec contemnunt omnia illa medicamenta, quæ ex ⊕-lo & ex ♂-te deſumuntur, qualia ſunt tartar ⊕-li anodynum, tartar. Sol, Tinctura ♂-s adſtringens, crocus ♂, panacæa ☉-aris Wildeganſii, & ſexcenta alia, quæ hinc indè proſtant.

§. XVI. *Helmontius* commendat cruorem, ſeu coagulum, leporis, qui furorem Archæi mitigat, ut & ungulam equi, ſed non luxuriantis, aliàs maximè noceret; hunc quoque furorem pylori ſedare putat, vitella ovorum durorum, vel verum laudanum abſque opio. Hunc furorem

Iii 2 & pla-

& placare contendit Rhabarbarum, vinum cydoniatum, granatorum, ▽ chalyb. pane toſto & N. M. commixtam, emulſiones, opiata, clyſteres ex lacte chalybeato, &c. Externè verò pro more magnis laudibus effert rete caſtrati in oleo roſato frixum & applicatum.

§. XVII. *Williſii* methodus medendi eſt ſequens: Ab initio fluxum paulò ſiſtit, & moderat, ſequenti vel ſimili medicamine.

℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ⊖ *lat.* ℥ij.
theriac. Androm. ℥j.
pulv. radic. tormentill.
contrajerv.
margarit.
corall. ppt. ana ʒj.
Sirup. è roſis ſ. q. F. Confectio.

Sumat æger 4. l. 5. horâ quantitatem nucis caſtaneæ ſuperbibendo julapii ſequentis ℥iij.

℞. ▽ *menth.*
meliſſ.
cinnamom.
hordei ana ℥iiij.
theriacal. ℥ij.
margarit. ʒj.
ſacchari ℥j. *M.*

Vel ſequenti utitur:

℞. *Theriac. Androm.* ʒj.
laudani liquid. cydoniati gr. xv.
F. Bolus horâ ſomni ſumendus.

Poſt diem unum aut alterum patiens aſſumat potionem purgantem & adſtrictoriam.

℞. *Rhabarb. opt.* ʒij.
myrobalani citrin. ʒiß.
Santal. rubr.
Cinnamom. ana ℈j.
F. Infuſio per noctem in ▽ *plantagin. & cinnamomi hord. ana* q. *ſ. F. expreſſio fortis, cui add.*
▽ *Cinnamom.* ʒiiß.
F. Hauſtus.

Singulis veſpertinis horis N. Autor ſatis magnam laudani opiati doſin exhibet, nec unquam dyſenterico cuipiam medicamentum hoc obfuiſſe novit, ſive quod medicamenti vis narcotica à ventriculi ſucco acidiori perdometur, & quaſi cicuretur, ſeu potiùs, quod particulæ ejus, ad ſanguinem tranſmiſſæ, deinde rurſus, quò minùs cerebrum officiant, cum ſedibus cruentis citò eliminentur, ceu ipſe loquitur in *Dyſenteriæ Londinenſi pag. m.* 79.

Pulveres quoque varios ipſe laudibus extollit ex variis adſtringentibus & confortantibus paratos, quorum formulas apud ipſum videre licet. Ad ſedanda inteſtinorum tormina, & eroſiones ſanandas, enemata ipſi crebro in uſu ſolent eſſe, ex. g.

℞. *Decoct. ſumm. hyperic. c. ped. vervi c. aut meſenter. ovin.* ℥viij.
theriac. Androm. ʒij.
ol. hyperici ℥ß. *M.*

Reliqua videri poſſunt apud auctorem in ſæpius dicto tractatu de Dyſenteria Londinenſi.

§. XVIII. *Sylvius* curationem hujus affectus conſiſtere putat in humorum peccantium correctione & evacuatione, ulceris mundatione, vaſo-

vaſorum, ulcerisque conſolidatione, nimiique fluxus adſtrictione. Inter remedia acrimoniam ſalinam & acidam temperantia magni facit ſalia volatilia oleoſa, acrimoniam acidam temperantia, & ratione olei bilis acrimoniam obtundentia, in quem finem commendat emulſiones ex ſemin. papaver. 4. frigid. major. c. aqua ſtillatitia paratas. Acrimoniâ parum correctâ eandem educendam ſuadet per purgans ex Rhabarbaro parùm torrefacto, & quantitate parvâ h. e. ad ʒß. vel ʒj. exhibitum, quò finitâ illâ evacuatione reddatur alvus tantillum adſtrictior. Pro re nata & rhabarbaro addi vel mechoacanna, vel gialappa, & cum diaſcordio in forma boli exhiberi poteſt; vel in infuſ. ▽ plantagin. c. ſirup. roſarum ſolutivo. Dein conducunt & medicamenta acidum concentrantia, & abſorbentia, ut ſunt, corallia, margaritæ, oculi ♋, creta; Item ad eroſa inteſtina, & vaſa citiùs conſolidanda ſanguinem ſuadet draconis, lapid. hæmatit. Eroſorum inteſtinorum abſterſionem & conſolidationem inſtituit per enemata ex lacte bubulo, terebinthina veneta, ovi vitello, & melle roſato parata, quæ ſæpius injicienda eſſe præcipit. In quem finem & Theriaca recens, & imprimis Diaſcordium autoris, quod in minore quantitate aſſumitur, efficacia exiſtunt medicamina. Dein ad ulceris conſolidationem Balſamum Peruvianum, balſamum ſulphuris aniſatum, vel ſuccinatum, vel terebinthinam aliis præfert. Opiata hîc quoque in doloribus pertinaciſſimis, & urgentibus intrepidè adhibenda jubet. Varia etiam externa tum linimenta, tum cataplaſmata ex paregoricis anodynis adſtringentibus haud negligenda vult.

§. XIX. Ex *Carteſii* principiis morbus hic facili marte curari poteſt per humores acres temperantia & evacuantia. Ante omnia ergo exhibeatur Rhabarbarum, & quidem ad ℈j. & in ejus uſu aliquandiu continuandum, nam id poſt lenem purgationem modicè adſtringit. Utendum tamen ſimul emollientibus, lenientibus, & fermentationem juvantibus: Ut humores leniantur, prodeſt decoctum hordei excorticati copioſè quidem aſſumtum, cui decocto admiſceri poſſunt gummi tragacanth, Arabicum, vel rhabarbarum toſtum. Sequens bolus uſui eſſe poteſt:

℞. *Theriac. recent.* ʒj.
cui mox add. laudan. op. gr. I.
mox camphor. gr. iij.
F. Bolus.

Poſtea lenia adſtringentia adhibenda ſunt, ut ſunt miva cydoniorum, conſerv. roſar. &c.

℞. *Conſerv. roſar.* ℥iij.
Diacydon. ſimpl. ℥ij.
N. M. condit. ʒj.
Specier. diarrhod. Abb. ʒß.
C. ſ. coralliorum F. Conditum,

De quo ſumatur ſæpiſſime ad quantitatem nucis moſchatæ.

Corallia hic etiam proſunt, quia fermentationes ſanguinis reſtituunt.

Inter externa varia emollientia, & adſtringentia in uſum trahi poſſunt,

quæ nos abunde inferius tradituri ſumus.

§. XX. *Nos* tyranno huic ab initio obviam imus purgante medicamento, niſi hoſtis clam & ſubdolè ingruat, tunc potiùs ſudorifera, & alexipharmaca exhibere ſolemus. In initio hujus morbi noſtra ſententiâ ſedulo obſervandum eſt, quod non ſit nimis adſtringendum, priusquam acres particulæ humoribus permixtæ evacuatæ & bene temperatæ exiſtant, & aliàs adſtrictionem fruſtra tentabis. Adſtringentia enim tum non feriunt ſcopum, ſed natura ſatis adſtringet, cum à materia acri immunis facta eſt, quod heterogeneum debet neceſſariò evacuari, aliàs Gaſteronax noſter planè opprimeretur, & ſic æger poſtea à recidiva moriretur. Rhabarbarum ergo ſæpius in formæ ſolidæ ad ʒß. exhibere (quod poſt lenem purgationem parùm adſtringit) vel pro re nata, ſi ſimul magna ſeri quantitas adfuerit, parum mechoacannæ, vel pulveris jalappii magno cum emolumento adjicere ſoleo. In pueris & infantibus ſirup. de cichorio c. rhabarbaro conducet adjecta aqua cinnamomi. Injecto quoque clyſtere abſtergente ex decocto hordei cum ſeminibus plantaginis, & conſerva roſarum addito ovi vitello curam incipimus, deinde ſubſequente die ſirup. roſar. ſolutio. c. rhabarbaro additis Rhei aqua plantaginis viroeatis ſcrupulo dimidio vel integro. Caſſelanæ noſtræ officinæ habent ſequentem pulverem:

℞. *Rhabarb. medicè toſti* ʒvj.
Mechoacann.
Myrobalan. chebul. toſt. ana ʒß.
N. Moſchata ℈iiij.
Macis ℈ij.
M. F. pulvis. Doſis ʒj.

Abacto & deterſo hoſte ad modicè adſtrigentia & ſimul mitigantia progredimur. Inter quæ excellunt varia opiata, terrea, ſubacida, teſtacea, chalybeata, glutinoſa. Nonnullas ex his medicamentorum formulas in juniorum gratiam annectere libet: quibus medicamentis (abſit jactantia dicto) ſæpiſſimè hoſtem profligavimus, imprimis hoc unico plus centum graſſante lue feliciter curavimus, *oleo ſc. amygdalarum dulci* ſine △e expreſſo, & cum ſucco citri commixto, ſæpiùs de die aſſumto, & per aliquot dies continuato, præmiſſo tamen rhabarbara toſto.

Ex opiatis ſequenti feliciter uſi ſumus:

℞. *Conſerv. roſar. antiq.* ℥ij.
theriacæ Androm. ℥j.
diacydon. ſimpl. ℥iß.
ſpec. diarrhod. Aob. ʒß.
c. ſ. q. ſirup. acetoſit citr. M.

Vel ex decocto ſemin. plantag. in ▽ hordei emulſio amygdal. dulc. & ſemin. 4. frigid. major. paretur.

Alii panem toſtum irrorant †to roſaceo & adſpergunt pulverem N. M. menthæ, maſtich. roſar. rubrar. ana ℈ß. camphoræ gr. iij.

Alii commendant cryſtallum per ſe, quia per ejus poros fluit materia quædam ætherea, quæ fermentationes ſanguinis reſtituit.

Aliis

Aliis in hunc finem placet lapid. bezoar orientalis: Aliis extracti coralliorum ℈ß. cum aqua plantaginis.

Emulſio ſequens exoptati uſus ſæpius fuit:

℞. Semin. 4. frigid. major. ana ℥ij.
papaver. alb. ʒiij.
plantagin. ʒj.
amygdal. dulc. ʒj.
c. ▽ cydoniorum ex ſucco.
fol. quercus.
plantagin. ana ℥ij.
F. Emulſio, add.
terræ ſigillat. ʒß.
▽ cinnamom. ℥j.
miva cydonior. ℥ß.
M. pro aliquot vicibus.

Ad magis adſtringendum (in quo tamen cautiùs mercandum) faciunt crocus ♂tis adſtringens, aut ⊙ hæmatit. aut terra ſigillata quævis, quia aliquid metalli in ſe continet, quo deobſtruit, & leniter adſtringit, imprimis illa conducet, ubi ſimul aliquid maligni ſuberit. Flores ♂tis etiam croci præparati, nam cum adſtrictione quadam temperant, & ſimul aperiunt.

Ad conſolidandum & mitigandum ſeq. vel ſimile enema injici poteſt:

℞. flor. hyperici.
balauſtior.
herb. ſanicul.
plantagin.
conſolid. ana mj.
Radic. biſtortæ ℥j.
Coq. in ſ. q. ▽ chalyb. vel lactis chalybeati addito ſevo hircino.

Vel ſi magis glutinare velis ſume decoctum capit. & ped. vervec. terebinth. Venet. c. vitello ov. ſolut. balſam. Peruvian.

Et ſi dolores valde urgeant, gr. j. vel ij. laudani opiati clyſteribus indi poſſunt, ultrà v. non adſcendendum. Novimus enim exemplum cujusdam, qui à pharmacopœo aſſumſit clyſterem, in quo opii Thebaici ℈j. ſolutus erat, à quo ſtatim æger apoplecticus moriebatur. Nec olea conveniunt in clyſteribus, quia multum acidi in ſinu gerunt; nec ſalina; optimè verò additur clyſteribus gutta balſam. Tartaris aniſati. Sudorifera tamen ſemper interponenda ſunt, & quidem bezoartica, item camphorata, nam ſemper aliquid maligni hoc in affectu ſuſpicatus ſum. Inter quæ excellunt Tinctura bezoartica, Mixtura ſimplex & camphorata & c. Bezoarticis autem malignitatis vires franguntur, ſanguis nitori ſuo reſtituitur, humorum acrimonia abſorbetur atque corrigitur, fermentum quoque peregrinum quodvis per inſenſibilem tranſpirationem abigitur, febris ipſa & contagium cum radice tollitur, & tandem penitus exſtirpatur, uno verbo, totum regnum priſtinæ libertati reſtituitur. Si ergo æger factâ frequenti dejectione levamen aliquod ſentiat, inſiſtendum eſt ſolis alexipharmacis, ex. gr. pulvere bezoartico pretioſo, pannonico rub. cordial. pretioſ. pulv. bezoartico Wedelii, Hoffmañi. Tinctura bezoartica c. anodynâ eſſentiâ commixta mira præſtare,

credas

credas experto Roberto. Sic enim miaſmata maligna diſcutiuntur, & acrimonia humorum ſopitur.

In indolentibus dyſentericis cautè cum opiatis procedendum eſt. Hoc enim in caſu Bezoarticorum vis fortior eſſe debet, quod experientiâ triſti obſervavimus in Conſiliario Naſſovico, Dno B. qui ab acidulis Svvalbacenſibus in dyſenteriam incidebat indolentem, & à Pharmacopœo, in quem fiduciam maximam ponebat, aſſumſit mixturam, laudano opiato forſan in magna doſi commixtam, ſicque altero die æternam quietem in Deo nactus eſt. Confer *Ann. 2. Ephemerid. German.* Et hîc valet illud: *Carere omni ſenſu doloris miſerius eſt, quàm dolere.* Conſule & hoc in caſu *Minadoum*, *Doctorem Patavinum*, qui obſervavit omnes illos Dyſentericos, quibus conſilio Medici opium exhibitum fuit, ſupremum obiiſſe diem. Addit rationem *Hoffmannus* de Uſu & Abuſu Medicamentorum Chymicorum p. 30. quòd ſc. ulcera inteſtinorum ab opio putridiora & ſordidiora reddantur. Sed ut verum fateamur, cum *Williſio* & *Wedelio*, qui quadringentos dyſentericos opiatis ſe curâſſe ſanctè teſtatur in *Opiolog. p. 122.* intrepidè ſtatuimus, ſine opiatis vix ullam veram dyſenteriam commodè curari poſſe, & oleum & operam cum aliis adſtringentibus perdi, hæc autem debent cum bezoarticis tum volatilibus in principio ſeu medio potius, tum fixioribus in fine miſceri. Quod ſi quis autoritatem deſiderat, legat *Baſlium* in notis ad cap. 4. *Garz. ab Horto. Horſtii conſil. dyſenter. c. 3.* Illuſtris *Boyleus* ſolebat Rhabarbarum cum grano uno laudani opiati exhibere, tum enemata ex lacte bubulo. *Burrhus* in epiſtola ad *Bartholinum* teſtatur in dyſentericis nullum eſſe præſentius remedium aqua roſarum, in qua aurum aliquoties fuerit exſtinctum.

Ubi adſtringendum, omnibus hîc palmam eripit famoſus ille liquor ſtypticus, non ex vitriolo, quod falſò quidam perſuaſum habent, ſed ex terra ♂iali aquâ magneticâ imprægnata paratus, prout optimè novit Excellent. D. D. *Waldſmidius in Fundament. Medicina ad mentem Neotericorum delineatis.*

Caſſellanorum pulvis dyſentericus ſtypticus eſt ſequens:

℞. *Panis ſambuc.*
radic. tormentill. ana ℥ ij.
bol. armen.
terra ſigill.
lapid. ſmaragd. ppt. ana ℥ ß.
N. M. ʒ ij.
C. C. ſine △*e ppt.* ʒ iij.
M. F. pulvis ſubtilis.

Mœbius hunc pulverem dyſentericum ſuadet.

℞. *pulv. lapid. hamat.* ℥ j.
C. C. c. ♄*n uſt.*
croci ♂*tis ana* ℥ ß.
magiſter. corallior. c. ſucc. citri fact. ʒ j.
medull. lapid. ʒ j ß.
M. F. pulvis. Doſis ℈ j.

Et ſi malignitas adſit, addit ſpolia ſerpentum. Nos ſpiritum terræ ſigilla-

gillatæ reliquis medicamentis addendum ſuademus.

Tinctura quoque Catechu, ejusque terra mortua conducet.

Externa topica torminibus dicata & paregorica habent etiam ſuum uſum. Varia commendantur ab autoribus: ſelectiora & probatiora hîc afferemus.

Theriac. Andromachi ℥ß. Vitriol. ♂tis imponatur umbilico, ex commendatione And. Keſleri. *Crollius* & *Agricola* terram ſigillatam admiſcent. Nos & Theriacam cœleſtem vel laudanum op. umbilico indimus.

Aliqui ſequens ſumunt:

℞. panis toſti, & ♃ɪo roſaceo
q. ſ. irrorat. &c.
venter foveatur.

Brunnerus in Conſiliis Medicis laudat externè Cataplaſma ex mica panis, & rad. tormentillæ in vino aut aceto ad pultis conſiſtentiam coctis.

Mixtura quoque noſtra balſamica ex ſuccolada &c. ventriculo impoſita conducet, quia is ſæpe per conſenſum compatitur.

Borellus magni facit pinguedinem anſerinam plantis pedum applicandam. Valde adſtringit quoque Emplaſtrum de bolo, cui aliquid martiale ineſt, toti abdomini adplicandum.

Tormina ſedabit omentum arietinum, vel vitulinum recens, & adhuc calens, abdomini impoſitum. Hic & prodeſt Principis Ruperti unguentum ex linaria, & oleo Momordicæ paratum, quo np. ſpina dorſi inunguenda. Sacculi ex herbis paregoricis, aliisque pro re nata abdomini imponantur.

Quod ſi teneſmus urgent, præter ſuffimentum de verbaſco Mynſichti, pulvis probatiſſimus Wedelii ex C.C. uſto, maſtich. ſubtiliſſimè pulveriſat. &c. proderit, & unguentum non ſatis laudandum ex butyro non ſalito cum alcohol lapid. ſciſſilis, quo pars recti inteſtini illinatur, unde ſtatim acrimonia cum doloribus ceſſat. Inteſtinum quoque rectum foveatur lacte calido; & de cætero medicamentorum præſtantiſſimum PRECES frequentiſſimè adhibeantur.

CAPUT VI.

DE PASSIONE ILIACA.

AFfectus hic dicitur Iliacus, vel εἰλεὺς, vel à parte affecta, inteſtino ſc. ileo, vel à ſymptomate ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν vertendo ſeu volvendo,

quia creditur in hoc morbo inteſtina obvolvi. Dicitur quoque Chordapſus, quod Chordarum expanſionem ſignificat, à ſimilitudine, quia ſi manus abdomini adplicetur, inſtar chordæ expanſum videtur: Aliis *Volvulus* dicitur; aliis *Convolvulus* à tortura inteſtini. Quibusdam vomitus ſtercoris audit. Alii malum inteſtini tenuioris vocant. Nonnullis audit Acutum tormentum, colicæ augmentum. Barbaram ſectantes Medicinam, vel vulgus, ipſum nuncupat *Miſerere mei*, ob inſignem & acutiſſimum dolorem, & quod commiſeratione dignum ſit malum, ut adeò non immeritò hoc afflicti morbo Miſerere mei clamitent.

Deſcriptio. Definitur verò hic affectus, quòd ſit dolor acerbiſſimus tenuiorum inteſtinorum cum obſtructione alvi pertinaciſſima, fæcum vero per vomitum ejectione moleſtiſſima, non tantum ab anguſtatione inteſtinorum, ſed & eorundem convulſione, & ferè totali internecione noſtri Regis, ortus. Unde rectè refert *Braſſavolus*, quod ad 12. annos in ſua praxi nondum viderit ileum absque vomitu.

Diviſio. Diſtinguitur vulgò Colicus dolor ab Iliaco, quòd in Colica inteſtina craſſa, in hoc verò tenuia afficiantur. Nos exiſtimamus hunc morbum æquè in tenuibus ac craſſis inteſtinis generari poſſe, quia in omnibus convulſio illa fieri, & ſic motus ille periſtalticus inverti poteſt. Partes enim illas natura nimiis convolutionibus atque anfractibus donavit, & motum quendam peculiarem inteſtinorum periſtalticum invenit, quô quod aliàs quieſceret, ope ſpirituum animalium in fibras has inteſtinorum *influentium* promovetur, &, quod inutile eſt, expellitur, qui motus fit mediantibus fibris (quas unaquæque tunica abundantes poſſidet) quod in aperto vivo alicujus animantis abdomine oculis conſpici poteſt, & ſæpius hos motus cum delectatione obſervavi in cochleis, ſeu limacibus terrâ repentibus. Inteſtina ergo *undanti* quodam motu hitudinum, lumbricorum, aliorumque reptilium inſtar cieri videntur, imò vivis in ipſis animalibus à me diſſectis ſæpiſſimè vidi ea undoſo quodam motu ſeſe contorquere, tanquam circumdato annulo ſtrictiore chylum & excrementa ad inferiora promovere: Similem quoque motum uteris ſcrotisque animalium, præſertim quoque ventriculo eorum, adſcribit *Thomas Cornelius Conſentinus progymn. 6. de nutricatione p. m. 234.* his verbis: Similem pariter motum deprehendere licet in uteris ſcrotisque animalium, ſed nusquam magis quàm in ventriculo elucet hic motus, qui tametſi forinſecus aliquando ſit obſcurior, at nihilominus interiore parte non ratione tantùm concipitur, verùm ipſis quoque oculis

oculis conſpicitur. Nam diſſecto confeſtim animalis ventriculo percipitur crebra ac multiformis motio, ratio eſt hujus motus tremuli, quòd ſpiritus animales adhuc in fibris ſubſiſtant, & ad fugam jam ſeſe conferant, unde remanet adhuc motus hic tremulus, quem & obſervare licet in recens mactatorum boum vel aliorum animalium abſciſſis capitibus, ubi fibrillæ interiores colli adhuc ad motum cientur, quod & in homine decollato vidi. Quæ tanquam ſcitu neceſſaria præmittere voluimus, ut meliùs cauſa hujus affectus appareret, de qua inferius ex profeſſo agemus. Tres autem Iliaci ſpecies Practici agnoſcunt, nimirum quod alius ſit *ſtercoralis*, ortum habens à ſtercoribus, & cibi ſuperfluitatibus, quæ per alvum excerni debent: alius *humoralis*, qui fit ab humore craſſo & viſcido infixo, vel acri & mordace erodente: alius *flatulentus*, qui oritur à flatibus concluſis, motu violento exitum quærentibus. Quæ omnia ſequens caſus aliquo modo declarabit.

§. 2. Dum Deciis Principiſſæ Naſſoviæ, natæ Principi Aureliacenſi, medicinam feci, occurrit in praxi mea in Virgine nobiliſſima N.P. dicta, quæ jam multis abhinc menſibus obſtructione alvi, teneſmo & hyſtericis inſultibus vexata abſque dubio ob mœrorem inſuetum propter obitum ſui ſponſi in caſtris prope Trajectum ad Moſam trucidati, quæ inde triſtis reddita alvum habuit adſtrictam, ita ut nihil excernere potuerit, dolorem toto in abdomine & in hypochondriis gravativū & tenſivū patiebatur, ut & anxietates inſignes, plerumque cum abdominis diſtenſione, adeo ut præ anxietate in lecto quieſcere haud potuerit. Succedebant vomitus enormes & Nauſea, primò quidem aſſumtorum, hinc variorum in ventriculo aut inteſtinis contentorum, imprimis viſcidi & tenacis humoris, deinde vero chyli corrupti & putridi, ſubſequentibus brevi deliquiis animi, convulſionibusque, feliciter tamen, Deo ſit laus, infrà dicendis remediis opinione adſtantium citiùs ægra reſtituta eſt.

§. 3. Pars ergo affecta omnium autorum conſenſu ſtatuitur inteſtinum Ileum, tenue illud, & inter inteſtina ut ultimum, ſic omnium longiſſimum, viginti palmas æquans, in latitudine vero uni digito transverſo reſpondens, quapropter cæteris quoque anguſtius eſt, unde citius & promtiùs inflammari dicunt, & ratiocinantem ſequuntur *Galenum l. 3. de facult. nat.* Si quis ſtercus vomat, inquit, clariſſimum ſit Tibi ſignum ſubtilia inteſtina eſſe affecta. Nos, ceu ſuperiùs diximus, pro parte affecta agnoſcimus inteſtina tam tenuia quàm craſſa, ratio, quia periſtalticus & convulſivus motus æquè competit inteſtinis craſſis ac tenuibus, ita tamen, ut hoc in affectu duodenum

rariſſimè, jejunum rariùs, ileon ſæpiſſimè; craſſa verò inteſtina rarò affici perſuaſumus, bis enim Iliacam paſſionem à coli inflammatione obſervavi, quod & vidit *Williſius*. Mirum eſt, quod vidi in pago Hanovienſi, Mittelbüchen dicto, in fœmina, quæ per tres menſes & ultra ulcus paſſa eſt in inteſtino craſſo, & cui ex abdomine in inguen exibant inteſtina, quæ exeſa & nigra conſpiciebantur cum excrementis fœtidis ſine ullo vomitu, aut alio incommodo, & adhuc miſerè vitam agit, & in Chirurgi cujusdam peritiſſimi, Wedling dicti, manibus verſatur.

§. 4. Signa, quæ Iliacam paſſionem declarant, hinc inde à Practicis afferuntur quàm plurima, quorum tamen potiora, & ſcitu neceſſaria hic afferre lubet. Tardâ ſolent eſſe alvo, atque de ejus adſtrictione eos ſemper conqueri audimus, & ita quidem, ut magno quamvis conatu expellendi, nihil tamen fæcum excludant: quod confirmat *Galenus inquiens:* in ileo nihil it deorſum; quod obſtructio alvi ſit hujus affectus proprium inſeparabile jam novit Hippocrates dicens: cùm volvulus aliquem corripuerit, venter durus redditur, nihilque infra demittit. Ructus quoque adſunt immanes, murmura inteſtinorum, & circa ventriculum ab initio ſentiunt dolorem, nauſeam, cibi faſtidium, atque cardialgiam, flatus totum abdomen perſtrepentes illos angunt, & abdomen diſtendunt, raroque Iliacus invenitur, qui flatibus liber eſt, teſte experientiâ. Ubi malum intenditur, dolor fit peracutus & intolerabilis, & ægri vel dolorem uno vel pluribus in locis fixum ac permanentem, eumque valde aut gravativum, aut tenſivum, aut urentem & pulſantem ſentiunt. Adeſt quandoque tumor hic vel alibi in abdomine notabilis, qui etiam tactu quaſi percipi poſſe videtur, progrediente morbo accedunt enormes vomitus, & tales, qui non duntaxat cibum & potum, humores ratione cauſarum diverſiſſimos, ſed & ipſum chylum, & non rarò ipſas fæces rejiciunt, brevi poſt morte ex ſyncope prædedanea, ſequente. Ab Iliacis rejectos fuiſſe clyſteres teſtatur *Solenander Conſil.* 16. *ſ.* 5. nec non ſuppoſitoria, qualem caſum mirabilem refert *Sennertus Medic. Practic. l.* 3. *part.* 3. *ſ.* 2. *c.* 1. quibus gravioribus ſymptomatibus adhuc aliud mali ominis, *ſingultus*, ſupervenire ſolet. Ipſum & comitantur inquietudo, vigiliæ, anxietates præcordiorum, ſitis, febris, animi deliquium, extremorum frigus, convulſiones, & ſæpiſſimè mors miſera. Hæcque ſufficiant de Diagnoſi, plura in hunc cenſum qui cupit, adeat Practicos.

§. 5. Ad felicem morborum curationem inſtituendam cauſarum evolutionem perquam eſſe neceſſariam, nemo cordatiorum Medicorum ibit inficias. Quàm autem ſæpiſſimè abſtruſum ſit hoc cauſarum ſcrutinium, Practici ſæpius, toto pectore ingemiſcentes, experiuntur, quare

Digitized by Google

quare juxta propoſitum noſtrum ſcopum 1. de hujus morbi cauſa *Veteres* videamus, qui hunc affectum provenire ajunt, vel ab apoſtemate, vel ab inflammatione, vel ab obſtructione inteſtinorum, quam vel à ſtercore arido, vel ab humore, vel à flatu oriri poſſe contendunt. Et contrahitur hoc vitium juxta eos plerumque ex continua alimentorum corruptione & cruditate, utplurimum ex carnibus pinguibus corruptionem expertis, item ex abuſu fungorum, conchyliorum, fabarum, pilorum, meſpilorum, ſorborum, aliorumque venenatorum & corruptorum ciborum intempeſtivo uſu. Ex nimia p. n. frigidæ aquæ potione, maximè ſi à ſudantibus fiat. Ex vermibus etiam hunc morbum exoriri poſſe, haud dubitant. Itemque inter alias cauſas procatarcticas variarum rerum non-naturalium abuſum recenſent.

§. 6. *Chymici Paracelſiſtæ* Colicam & Iliacam eundem morbum eſſe dicunt, & conſiſtere ajunt intra ſtomachum & monoculum. Materiam verò ipſe Paracelſus ex tartaro acuto diſſoluto apud inteſtina ex pontico ſale exortam deducit, quæ materia contrahit per ſtypticitatem ſuam innatam ponticam inteſtina, eaque torquet ex ponticis ſc. Zinziberatis, natura enim ſtyptica claudit monoculum, & inteſtina, ſtercoraque in acorem, h. e. flatus, vertit, inteſtinaq; lædit vagando.

§. 7. *Helmontius* non exiſtimat volvulum eſſe minoris inteſtini quandam contorſionem, & apogæum, quia regugnat Anatomiæ, quæ monſtrat, inteſtinum veſtiri meſenterio, amictu ſc. externo, eoque meſenterio ad lumbos *alligari*. Etenim, ait, ſi præter gyros ſolitos inteſtinum contortum eſſet, quis eſſet ille motor? quisque tortor? Ileum ergo ab interno excremento tantùm obſtipari autumat, hoc enim neque aliud illi accidere poteſt, & ſic oppilatum dicit ileon inteſtinum (in quo aliàs non ſolent excrementa indurari) per ſtercus inſolitum. Conſtanter ergo aſſerit autor inteſtinum hoc *nunquam* eſſe contortum, & extra capſam meſenterii diſſolutum: flatus tamen obſtructionem hanc excitare poſſe fatetur, cùm poſt mortem iliacorum ſemper viderit inteſtinum ileum flatu tumidum. Recenſet quoque autor aliud exemplum l. de flatibus p. m. 261. de Thoma Balbani Antverpienſi, qui Medicis octoginta mille libras Flandricas pro ſanatione obtulit, & cùm hi incuſaverint involutum inteſtinum, & velut nodo Gordiano intortum, pro incurabili habuerunt ægrum, qui & hoc morbo exſtinctus, in cujus cadavere exenterato nihil præter durum ſtercus in gracili inteſtino ſexdecim digitis ſupra monoculum hæſitaſſe, multorumq; ſolutorum ſaburram per ileon deſuper nataſſe obſervatum eſt.

§ 8. *Williſius* hoc in affectu triſti ob inflammationem, aut ſphacelum alicujus tum tenuis, tum craſſi (uti ipſe in colo obſervavit) inteſtini fibras carnoſas eſſe læſas & contractiores exiſtimat, quippe cùm plu-

res ab ileo defunctos aperuerit, ſemper inteſtini cujusdam vel inflammationem, vel ſphacelum ferè in omnibus & morbi, & mortis cauſam fuiſſe notaverit, unde verſus ileum reſtagnantes fæces paſſionem ferè incurabilem inducunt Iliacam. Contractiones enim juxta Autorem noſtrum excitantur, quatenus ſpiritus animales tum è tendinoſa meſenterii fimbria in fibras carneas annulares, tum è tunicæ extimæ fibris tendinoſis in carneas longitudinales proſiliunt, quas utrasque adeo inflant & tumefaciunt, ut neceſſario breviores & contractiores reddantur. In membrana enim tenera, & maximè ſenſili ſpiritus animales magnam continui ſolutionem, ſpaſmos & corrugationes dolorificas continuas & atroces ciere poſſunt, ut & inde inteſtini affecti motus periſtalticus, quo fæces alvi verſus anum provehuntur, inhibeatur, & prorſus invertatur.

§. IX. *Sylvius* hoc in morbo motum inteſtini tenuis inverti cum inſequente alvinarum fæcum vomitu intrepidè ſtatuit, cum pro cauſa hujus affectus in demortuorum ſectione obſervaverit, inteſtini ilei gangrænam, ipſamque comitantem inteſtini corrupti corrugationem, & coarctationem tantam, ut fæcibus tranſitus deorſum omnis denegaretur, quin eædem ad regreſſum ſurſum, adeoque per vomitum egreſſum miſerandum cogerentur. Alteram putat cauſam inteſtini ſc. ingreſſum in partis proxima inferioris in ſuperiorem, vel ſuperioris in inferiorem, & quidem mediantibus flatibus inteſtina illuc pellentibus; quod verò inteſtina nodo quaſi complicentur, & intricentur, uti nonnulli Practicorum volunt, ipſe negat adjectis ratiunculis nonnullis.

§. X. Ita, & *Carteſiani* negant convolutionem inteſtinorum, & exiſtimant, unum inteſtinum non poſſe ingredi in aliud, cùm ſint alligata meſenterio, & potiùs Iliacam hanc paſſionem ab humoribus acribus intra membranas inteſtinorum hærentibus oriri ſtatuunt, unde ſæpe invertitur inteſtinorum expulſorius motus, propterea quia ſpiritus animales à certa quadam irritatione excitati ex cerebro fluant in fibras inteſtinorum adſcendentes, quo influxu inverſo contenta tantùm verſus ſuperiora propelluntur. Hujusmodi irritationem hoc in affectu contingere ſtatuunt vel ab inteſtinorum inflammatione, vel ab eorum à duris fæcibus obſtructione, vel ab eorum in enterocele compreſſione.

§. XI. *Nos* hic non ſolùm anguſtationem inteſtinorum adeſſe ſtatuimus, ſed & eorum convulſionem, quapropter meritò dubitamus; an hic affectus duntaxat è fæcibus alvinis induratis ſinè acredine ortum habere poſſit! quia inteſtinum mirè extendi poteſt. Quapropter cauſam obſtructionis alvi, vomitus eſculentorum, & quandoque per alvum excernendorum, dolorisque immanitatis, tanquam ſymptomatum Iliacæ paſſionis, cenſemus eſſe ut plurimùm inflammationem inteſtini ilei, Gaſterona-

ronaci, & ſpiritibus animalibus negotium faceſſente. Gaſteronax enim, cùm videt hoſtem variis haſtis, bipennibus, aliiſque armis incedentem, tunc ſtatim in ſuppetias accerſit Microcoſmetorem, qui milites ſuos, h. e. ſpiritus animales eò mittit ad hoſtem debellandum; cùm verò ſpiritus animales huic negotio impares ſint, motum convulſivum inducunt, ob hunc orgaſmum, vel furorem ſpirituum animalium non tantum in tenellas illas fibras orbiculares, quas coarctant, & periſtalticum motum invertunt, ſed & dolorem hunc immaniſſimum rimas faciendo in tenellas, excitant. Anguſtatio quoque ab humoribus intra tunicas hærentibus, per quas anguſtias, cùm fæces, præſertim quando induratæ ſunt, tranſire non poſſunt, & aliquando cauſa hujus affectus exiſtere poteſt. Inteſtina enim ſic affecta à ſpiritibus animalibus inſolito modo comprimuntur, & ab humoribus intra membranas inteſtinorum impactis, atque acrioribus factis vellicantur, & convelluntur, quare in quibusdam coli tunica interior adeo tenera & ſenſilis eſt, ut à clyſtere, licet anodyno, injecto, ſpiritus ſtatim excandeſcentes, ac intra fibras nerveas exploſi membranas inflent, ac diſtendant, adeoque in toto abdomine maximas moleſtias excitent. Ergo non mirum eſt, cùm *per inferiora* partim ob convulſionem, partim ob ſtercus durum inteſtina nimis anguſta facta, nihil excerni poſſit & tantùm per ſuperiora, aſſumta, & ſæpe fæces eliminantur, quæ fæces non ex craſſis inteſtinis (quia valvulæ adſcenſum fæcum impediunt) ſed ex inteſtinis tenuibus ſolent adſcendere.

Si ergo affectus hic oboritur ab inflammatione, tunc febris adeſt acuta; ſin verò à flatibus, vel alia obturatione, tunc nulla comitatur eum febris: à flatibus non ſunt dolores ita fixi, ſed facilè diſſipantur. Succum etiam in glandulis iſtis inteſtinorum aliquando à ſua natura ita degenerare credimus, ut in auſterum & ponticum degeneret, unde inteſtina conſtringuntur arctiſſimè, ex qua conſtrictione hunc affectum ſæpius oriri poſſe nulli dubitamus. Quam noſtram opinionem confirmavit exenteratio trium perſonarum hoc morbo exſtinctarum, in quarum cadaveribus nihil potui invenire præter aliqualem inteſtini hujus coarctationem; & cùm ureteres, & collum veſicæ à ſolo auſtero ſale ita poteſt conſtringi, quidni & inteſtina? Cauſæ verò antecedentes ſunt, quæcunque hos affectus producere poſſunt, imprimis multum hic facit Colica flatulenta, vermes, conglobatæ pituitæ inhærentes, conſtipatio inteſtinorum à carunculis intus adnatis, vel à preſſione inteſtinorum in herniis, vel inguinali, vel umbilicali, vel ſcrotali ſubſequente inflammatione. Cauſa denique procatarctica variarum rerum non naturalium abuſus eſt, de quo in cura diætetica dicemus.

§. XII. *Prognoſin* quod attinet, hoc malum horrendum omnino eſt, & periculoſum, & plerumque inexrabile.

rabile. Huc ſpectant ſequentes aphoriſmi *Hippocratis ſ. 3. aph. 2. item ſ. 6. aph. 44. Quibus à ſtranguria oritur ileos, intra 7. dies moriuntur, niſi accedente febre copioſior effluxerit urina.* Idem *Hippocrates* 7. aph. 10. inquit: Ab ileo vomitus, aut ſingultus, aut convulſio, aut deſipientia, malum. Si obſurdeſcunt Ilioſi in vomitu juxta *Coac.* 72. & muti fiant, in iis penè emortui caloris ſignum eſt. In Ileo ventoſitas per crepitum inferiùs exiens, ſi multum fœtet, juxta *Foreſtum obſerv.* 17. malum eſt. Si alvus ità conſtringatur, ut ne ſpecilli quidem extremum admittat, exitioſum eſt; vomitu enim conſequenter excrementa rejici neceſſe eſt. Hinc haud immeritò *Arculanus* Ileoſorum mortem crudelem, & obſcœnam appellat. Vomere chylum, linioſa, mali odoris, varia, nigra, juxta aphoriſmum 24. ſ. 4. peſſimum eſt. Stercora rejicere exitiale eſſe ſignum *Galenus* fatetur. Si fœtor aut vermes ex ore exeant, exitioſum eſt. Si Iliacis frigidus oboritur ſudor, mors in olla eſt, fatente *Sebizio.* Ab inflammatione, qui oritur Ileus, deſperatus dicitur.

Quivis dolor acutiſſimus ſenibus ſuperveniens ex decreto *Archigenis* apud *Aetium* mortem inferre ſolet. Lethaliter terminari hunc morbum, ſi febris aut alvi ſolutio ſupervenit, ait *Cous l. 3. de morb.* quod & confirmat *Rolfinckius*, qui Nobilem quendam 50. annorum, cui ex ſtypticitate alvi tandem fluxus ejusdem ſupervenit, obiiſſe obſervavit. Quando eſt à ſola fæcum, & flatuum obſtructione, ſalutis ſpes major affulget, urinæ profluvio ſolvitur, & judicatur juxta *Hippocratem* 6. aph. 44. ſequitur nunc cura, & quidem ordine diætetica.

Cura Diæteтica.

§. 12. Victus ratio conſiſtit in moderamine ſex rerum non-naturalium, quæ pro ratione cauſæ morbi, à qua oritur, varianda eſt. Si ergo oriatur ab inflammatione, aër eligatur frigidus, verſus ſeptentrionem æger dormiat, ſi naturâ non haberi poteſt, arte parandus eſt, pavimentum ſc. conſpergatur flor. roſ. papav. nymphææ. Si oriatur malum hoc ab obſtructione fæcum induratarum, aër eligatur humidus, & vitetur ſiccus, & calidus nimium.

Quoad cibum & potum, æger ſit valde continens, nam ut alii inteſtinorum affectus victum admittunt tenuem, ità in hoc maximè conducibilem æſtimamus: præcipuus enim curationis cardo in abſtinentia vertitur. In inflammatione victus ſit refrigerans; in fæcibus induratis, emolliens. Vitentur ſummopere frigida cruda, flatulenta, ſalſa, pinguia, quæ inflammationem augere poſſunt. Conveniunt cremor hordei, juſcula caponum, gallinarum, &c. Pro potu ordinario commendamus aquam hordei, vel decoctum ſtercoris ſcalarum, vel ſtercoris equini, ſi ſc. affectus ſit absque inflammatione ſed ab induratis ſtercoribus, quia ſtercora ſtercora pellunt. Delicatulis vero poſſunt & parari varii julepi, emulſiones, &c.

Digitized by Google

Somnus & Vigiliæ hîc moderanda ſunt pro cauſæ varietate. In inflammatione inteſtinorum potiùs ſomnus, in obſtructione verò vigiliæ modicæ imperandæ ſunt.

Motus quoque & quies variant. In Inflammatione & Hernia quies potius; in obſtructione fortiori motus magis conducit.

Animi pathemata mediocritatem ſervent, animus ſit, quantum præ doloribus fieri poteſt, erectus. Vitetur è contrà ira & mœſtitia.

Excernenda & retinenda ordine naturæ ſe habeant; fæces alvi omni operâ promovendæ ſunt. Ut alvus laxa ſervetur, hæmorrhoides, urina, & menſes, liberè quoque fluant neceſſe eſt. Hactenus cura diætetica nunc pharmaceutica.

Cura pharmaceutica. §. 14. *Veteres* Practici juxta cauſarum varietatem curationem ipſam variârunt. Si malum à fæcibus induratis, vel à craſſa, viſcidaque pituita, ortum habeat, emollientia varia & relaxantia interna & externa præſcripſere, ut clyſteres emollientes, externè varia linimenta, unguenta, fomentaque in eundem finem adhibuêre, omentum ſc. caſtrati animalis in aqua fervente calefactum ventri applicârunt, nec neglexerunt balnea ex emollientibus, etiam ex ſolo oleo olivarum. Internè quoque præbuêre ol. amygdal. dulcium ſolum, vel cum juſculo, vel vino albo permixtum. Hiſce nihil proficientibus ad purgantia medicamina, & quidem ad fortiſſima tranſierunt. Si affectum ab inflammatione eſſe ſuſpicati ſunt, V. S. ſuaſere, vel earum loco cucurbitulas applicarunt, clyſteres emollientes & refrigerantes ſimul admittentes. Balneum aquæ dulcis ex ipſorum grege plures magni æſtimant. Doloribus quoque maximè urgentibus opiata admiſerunt. Si ab hernia affectus hic fuerit productus, totam curam eò dirigendam voluere, ut inteſtina ope manus prudentis Chirurgi iterum reponerentur, antea tamen illa *fovenda* decocto quodam emolliente, vel cataplaſmate ex herbis & floribus emollientibus, præmiſſis tamen ſemper clyſteribus emollientibus, & anodynis, oleoſis, & lubricantibus. Formulas ex Practicorum libris quilibet haurire poteſt, modò is ex illorum ſcriptis ſapere velit: cùm ferè juxta illos rei cardo in eo vertitur, ut obſtructiones tollantur, ſequens laudant decoctum purgans:

℞. *Herb. puleg.*
meliſſ. ana M ß.
rad. pæon.
Leniſtic.
fænic. ana ℥ ß.
fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ ij.
mecchoean. ℥ iij.
ſem. aniſ.
ſiler. mont. ana ℥ j.
Coq. in brod. Carn.
ad remanent. ℔.
colat. adde
ſirup. de 2bus vel 5.
rad. ad grat.
S. pro aliquot vicib.

§. 15. *Chymici Paracelſiſtæ*, imprimis eorum anteſignanus *Paracelſus c. 6, tr. 1, l. 2.* de Tartaro; cly-

Digitized by Google

ſterum uſum hoc in affectu rejicit, & vocat medicamentum viliſſimum, abſurdiſſimum, ac turpiſſimum, cum cauſa hujus affectus ſæpiſſimè ſit unica pungentis tartari guttula, hærentis in ea inteſtinorum parte, ad quam clyſteres haud pertingunt, quamvis ipſe non neget dolores aliquando ab iis leniri poſſe, & quidem ob unctuoſitatem. Purgantibus quoque interdicit, & curam tantùm dirigendam eſſe præcip t ad ſtypticum & ponticum illud, quod dolorem & contractionem efficit, tartarum nempe reſolutum corrigendum. In quem finem olea & pinguedines ſuadet, quæ ſtypticum illud, non ſecus ac ipſa venena corroſiva, obtundunt. Oleum lauri in clyſteribus magni facit, potentiſſimum tamen remedium dicit eſſe pinguedinem taxi, vulpis, ſimiæ, cati, & canis rubri. Extrinſecus ebuccinat Galbanetum, & ſerpentinam: Interius quoque more ſolito liquores auri & mumiæ, in quibus contracturæ vim & curam miraculoſè exiſtere aſſeverat. Ipſius pulli & ſequaces ſpiritum ſalis, & nitri in Iliaca commendant ſummopere, ſpiritum terebinthinæ deprædicant mirè, aliaque plurima, de quibus conſuli poſſunt Chemici ipſi.

§. 16. *Helmontius* globulos aliquot plumbeos muſquetarum (quò plures & majores ſunt, eò melius & tutius) cum potu degluciendos commendat, qui ſolo ſui pondere ſtercus induratum propellunt: ægroto verò ſtante, vel ambulante deglutiri debent. Alia quoque hinc indè in ſcriptis ſuis notata, & in colica inferius dicenda ſuadet.

§. 17. *Williſius* ad acrimoniam humorum inteſtinorum inflammationem excitantem, indeque ſpiritus animales efferos reddentem, corrigendam, præ aliis commendat illud Riverii:

℞. ⊖*is abſinth.* ℈j. *detur in cochlear.* j.
ſucc. limon.

Vel: ℞. *corall. ppt.* ʒij.
⊖*is abſinth.* ʒiß.
ſucci limon. ℥iij.

Stent in vitro capaci, add. ▽ cinnamomi ℥ij. Doſis ſit cochleare j. & alterum bis vel ter in die.

Quia vero Autor hic nullibi ex profeſſo de hoc agit morbo, & nos nunc nolumus eſſe prolixiores, ſed ad alium pergimus.

§. 18. *Sylvius* hoc in affectu ſummis effert laudibus juſcula pinguia, tam per os aſſumenda, quàm ano applicanda, & injicienda, quò acrimonia quævis humorum demulceatur, atque inteſtinorum irritatio ſedetur, in quem finem ſequens præſcribit enema:

℞. *Rad. althea* ℥j.
fol. ejusd.
malva
verbaſc. ana Mij.
Semin. lini
fœni græci ana ℥iß.
Decoq. ex aqua pura, Colaturæ ℥viij. add. ol. lilior. alb. ℥j.
butyr. recent. ℥ß.
M. F. Enema.

Ex

Ex iisdem ſpeciebus parata fomenta podici & ventri applicata ipſe ſuadet.

Ad eandem irritationem ſedandam, humoreſque acres temperandos laudat anodyna & narcotica, ex. gr.

℞. *hordei mundat. ad crepat. coct.* ℥iſs.
amygdal. dulcium
ſemin. papav. alb. ana ʒiij.
c. aq. decoct. hordei ad ℥xv.
F. Emulſio, add.
ſirup. diacod. ℥ß.
🜄 *fœnicul.* ℥ij.
M.

Sequentis mixturæ quoque aſſumat patiens per intervalla brevia, cochlearia quædam:

℞. 🜄 *plantagin.* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
confect. de hyacinth.
alkerm. ana ʒß.
laudan. opiat. gr. iij.
ſirup. papav. alb. ℥j.
M.

Quod ſi jam gangræna acceſſerit, & inteſtini pars ſuperior intruſa ſit in partem inferiorem, tunc pro incurabili malum reputat autor: quando vero in ſuperiorem immiſſa ſit pars inteſtini inferior, tunc per globulos aureos, plumbeosq; cum oleo amygdalarum dulcium, vel olivarum deglutitos, aut Mercurium crudum ad ℥j. vel ℥ij. aſſumtum curari poſſe aliquando haud dubitat. Nec ipſe neglecta vult varia externa tum linimenta, tum cataplaſmata, aliaque anodyna.

§. 19. *Carteſii ſequaces*, ſi angustatio producatur ab inflammatione, tunc venæ ſectionem inſtituunt; deinde clyſteres ex lenientibus & demulcentibus injiciunt, ut ita humores acres temperent, & vias lubricent. In eundem finem & purgantia lenientia præſcribunt. Mercurium quoque crudum cum vitello ovi permixtum, ne inteſtinis adhæreat, ſuadent; ad dolores ſedandos, & narcotica admittunt, illa enim acrimoniam humorum corrigunt, & convulſiones ſedant inteſtinorum. Varia quoque externa emollientia commendant.

§. 20. *Noſtra curandi ratio* conſiſtit non tantùm in contrario iſto ventriculi, & inteſtinorum motu inverſo reſtituendo, ſed & ut inteſtina liberentur ab auſtero, & quidem jam producto morboſo, nimis conſtringente, & Gaſteronaci negotium faceſſente, imò convulſiones excitante; quo ſublato ſpiritus animales ordinatè influunt, & motum inteſtinorum naturæ convenientem peragunt; re itaque undique perpenſa abunde liquet, dolorem immaniſſimum, qui hâc paſſione iliacâ laborantes penè exanimat, tum etiam tantæ materiæ per vomitum rejectionem, à ſpiritibus nimio impetu in inteſtina, imprimis Ileon, & meſenterium incurſantibus, atque eadem ſpaſmo contrahentibus omnino excitari, utque eo magis quia reliqua ſymptomata, hunc morbum concomitantia, facilè ab hâc inordinatâ ſpirituum agitatione explicari queunt: verbi cauſa fri-

Digitized by Google

gore algent partes externæ hoc in affectu, unde luce clarius eſt, illud ex eo accidere, quòd ſpiritus ſuam in illis ſtationem deſerentes, ſe nimio opere in hanc illamve partem inſerant. Satis itaque jam conſtat opinor, [illegible] hunc morbum ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debere, unde in curatione ſemper eò reſpiciendum autumo, ut ſpiritus ante omnia in priſtinum redigantur ordinem, & abunde mihi conſtat, præcipuam hoc in affectu indicationem curativam eam eſſe, quæ ſanguinis (qui ſpirituum origo eſt) confortationem indigitat, quo facto ſpiritus invigorati eum ſervare poſſunt tenorem, qui & totius corporis, & ſingularum partium œconomiæ competit. Non negamus tamen hanc ſpirituum ἀταξίαν morâ longiore humores corrumpere poſſe, quare & in curatione eò reſpiciendum, ut auſterum, aliique corrupti humores vel corrigantur, vel edomentur. In quem finem Clyſteres emollientes ſinè ſale, ſed adjectâ ſolâ eſſentiâ caſtorei feliciſſimè in hoc morbo adhibuimus. Vel paretur Clyſter ex lact. ℔ j. adjecto ſaccharo, & albumine ovi, aut mucilagin. ſemin. pſyllii. Si vero multum ſtercoris remanſerit in inteſtinis, iis adjici poſſunt, vel pulv. colocynth. ad ℈ ij. vel trochiſc. alhandal ℈ j. in petia ligat. ut & oleum anethinum, & parum butyri recentis, vel aliquâ portione ſtercoris. Parari etiam poteſt Clyſter ex ſolo oleo olivarum, vel amygdalarum dulcium. Si verò per vomitum rejecta ſit biliosa materia, tunc potius ab oleoſis abſtinendum eſt.

Nonnulli inteſtina per alvum folle inflant, ut eò faciliùs fæces deſcendant, quod tamen meo judicio plus nocet, quàm prodeſt. Si enim fæces induratæ ſint, quomodo contra aërem folle inflatum deſcendent non video, ſed cùm flatus remittitur, inteſtina ſe arctius conſtringunt, ob majorem influxum ſpirituum animalium: præterea ſi inflammatio adſit, poros frigore aëris conſtringendo affectus potiùs augetur, quàm diminuitur, quare quidam ſunt, qui aërem prope ignem attrahunt, ut calidus maneat; ſed licet in folle calidus ſit aër, tamen cùm efflatur, frigidus iterum redditur, quia verſus unam tantùm partem movetur. Poſt Clyſteres ſolemus ſaponem venetum ad ʒ iij. uſque ʒ iß. in ſero lactis exhibere, quo remedio nonnullos ab hoc triſti malo liberavimus.

Caſtorina cum anodynis mixta hoc in affectu mira præſtant, quia ſpiritus animales iterum in ordinem priſtinum reſtituunt. Spiritibus in ordinem redactis, & correcto auſtero ad laxantia nos conferre poſſumus. Ad alvum obſtructam lubricandam commendamus mannam cum oleo amygdalarum dulci ſine igne expreſſo, in juſculo calido gallinarum, ſoliſque emollientibus ſeu ſero caprino, &c. Caſſia quoque conducit, & quidem ſequens hauſtus:

℞. *Caſſ. rec. extr.* ʒ ß.
el. diaphænic.
diacatholic, ana ʒ ij.
▽ *de-*

▽ decoct. hordei q. ſ.
M. F. Hauſtus.

Vel decoct. laxans ex foliis ſenn. mecchoacann. additis herbis paregoricis & carminativis, & cautiſſimè hoc in caſu carminativa exhibenda ſunt, quia ſpiritus in majores ἀταξίας redigunt, & hinc inde quandoque tunicas inteſtinorum diſtendendo dilacerant, luctuoſâ ſanè cataſtrophe. Si malum ſit ab induratis fæcibus circa cæcum & principium coli tranſitum impedientibus, & in flatus reſolutis, ſimilibus emollientibus clyſteribus alvum provita:

℞. *Decoct. abſinth. parietar. malvæ, radic. althææ cum nucleis perſic. ol. lin. ſucc. ſtercor. equin. &c.*

Dein ad validiora tranſeundum eſt. In quem finem ſequens vinum medicatum in virgine noſtra, cujus in caſu mentionem feci, compertum reperi, cùm enim illa de hoc vino bis biberit, fæces excrevit induratas cum ſinceriſſima pituita, præmiſſis tamen præmittendis.

℞. *Herb. abſinth.*
card. bened.
meliſſ.
ſcolopendr.
calamenth.
rutæ murar. ana M ß.
rad. zedoar.
eryngii.
pimpinell. ana ℥ iij.
angelic. ℥ ij.
rhabarb. opt. ℥ iij.
ſem. aniſ.
fœnic.
carvi ana ℥ ij.
fol. ſen. ſ. ſt. ℥ iß.
cortic. aurant.
tamariſc.
fraxin. ana ℥ iij.
tartar. crud. albiſſ. ℥ ß.

Dentur inciſa ad nodulum pro menſura vini, cujus aſſumat æger tres uncias.

Et cùm ſæpiùs, ceu antea diximus, inteſtina in hoc morbo defunctis planè vacua reperierimus, indè manifeſtum eſt, ſæpe ſpiritus animales tantùm peccare. In hunc finem & mirè conducunt opiata, quare ſequentem pulverem commendamus:

℞. *Cinnabar. nativ. vel* ♁ ii ℈ ß.
tartar. chalyb. ℈ j.
theriac. cæleſt. gr. ij.
vel laudani opiat. gr. j.
M. F. Pulvis ſubtiliſſimus, qui aliquoties repetendus eſt.

Vel, ſi vomitus maximè urget,

℞. ☋ *N. M. expreſſ. gr.* viij.
Θis abſinth. ℈ j.
Croci gr. vj.
Laudan. opiat. gr. j.
M.

Conducit & ſal volatile oleoſum Sylvii; vel ſpir. ſal. armon. volatilis ſæpius ad guttulas xv. injiciendus; & omnia antiſpaſmodica. *Horſtius* ſolo elyxire proprietatis Paracelſi ſe curaſſe Iliacos teſtatur. *Williſii* potiuncula ex ſale abſinthii c. cochleari ſucci limonum conducet, ſæpiùs tamen aſſumta.

Nonnulli Medici in alvi nimia obſtructione temerario auſu ad globulos plumbeos, vel ex regulo Antimonii, vel ex ipſo Mercurio c. Sulphure tincta & cerato paratos confugiunt, neſcientes, quòd raró, vel, noſtro judicio, nunquam pars inteſtini inferior in ſuperiorem intrudatur: proinde cautius hiſce mercandum eſt, aliàs certò certius ægrotum jugulabis. Æger bibat potius decoctum ſtercoris anſerini verni, ſeu infuſionem ſtercoris bubuli, vel equini, quod magis nervinum eſt, ſtercora enim auſteriora movent.

Perinde & ſimul uſurpanda ſunt Externa varia. Conducit tale vel ſimile fomentum ventri adhibendum:

℞. *fol. malv.*
althea
violar. ana Mi ß.
linaria
flor. chamomill.
melilot.
verbaſc. ana M ß.
Sem. lini
aniſi
aneth. ana ℥ iij.
Decoq. in lact. vel 🜄 *comm. q. ſ.*
F. *Fomentum.*

Alii pro fotu utuntur ſpiritu vini, ſi fit ab humoribus, aut, ut ajunt, à flatibus.

Noſtro calculo conducit axungia taxi, quâ totum abdomen, imprimis circa umbilicum illinendum eſt.

Conveniunt & foris filamenta lini, aut cannabis cocta; item decoctum chamomillæ, cicut. Sambuc. hyoſciam aneth. naſturt. calidè ventri apponendum.

Ol. palmæ, hyoſcyam. lumbricorum, aneth. Scorpion. unguentum clyſmaticum, imò omnia paregorica, & nervina hic conducunt, nonnunquam anodynis permixta

℞. *balſam. ſpaſmat. Mynſ.* ℥ ß.
ol. laurin. ℨ ij.
ung. dialth. ℥ ß.
axung. tax. ℨ iij.
Tinctur. caſtor. ℨ j.
M. F. Vnguentum.

Catulus vivens & abdomini imponendus eſt.

Quòd ſi malum ortum ſit ab hernia, morbus hic externis variis curari debet. In quem finem fotus emollienſ, balnea deſcribi debent, ut inteſtinorum fibræ relaxentur. Omni ſtudio, omni opera ergo annitendum eſt, ut inteſtinum elapſum reponatur. Cùm Svvalbachii acidulas ſanitatis recuperandæ ergo biberem, inter alios & ſatellitem curandum habui, qui dum idem malum acceſſit, & quidem ex hernia, ſolo & quidem ſequenti fotu ſæpius applicato feliciter reſtitutus fuit:

℞. *fol. malv.*
linar.
fl. chamomill.
verbaſc.
aneth.
ſemin. lin. ana M j.
cumin. ℨ ij.
Coq. in lacte bubulo, & fiat fotus.

Vel fiat inſtar cataplaſmatis, & ſic tumori applicandum.

Confer etiam ea, quæ habemus inferiùs de Herniis.

CAPUT

CAPUT VII.

DE COLICA.

§. 1.

INter intricatos, qui corpus noſtrum miſerè torquere ac cruciare ſolent, affectus haud infimæ ſortis habetur dira illa Morbonę ſoboles, Colica, quæ nonnunquam inſtar pali infixi, fixâ ſed triſtiſſimâ miſeros vexat ſenſatione; non rarò erronum inſtar ægros excruciat torturis; nonnunquam patrio relicto foco exteras hoſtiliter invadit partes, & ſæpe ad mortem eas enervat, indè rectè derivatur à κολάζεσθαι, i. e. torquendo. Celſus affectum inteſtini plenioris vertit. Capivaccius & alii dolorem inteſtinorum dicunt, dolor colicus, communiter colica.

Deſcribitur colica vulgò, quòd ſit moleſta, & triſtis ſenſatio, à continui, vel coli tunicarum, vel partium ei confinium & vicinarum ſolutione dependens. Continuum ſolvens poteſt eſſe vel humor acris, vel acidus, vel ſalinus, vel flatus, vel excrementa tenacia, vel indurata; poſſunt quoque eſſe ipſi ſpiritus animales vel in cerebro, vel in ipſis meſenterii anfractibus in ἀταξίαν converſi; Putamus ergo eſſe colicam humoralem, & ſpaſmodicam. Humoralem vocamus Colicam, quæ ab humoribus quibusvis originem habet, & inde ſpaſmodicè convelluntur vel inteſtini, vel meſenterii fibrillæ. Alteram ſpaſmodicam dicimus, quæ non oritur ab humoribus, ſed cùm diatheſis hæc ſpaſmodica in ipſis ſpiritibus tumultuoſè exorbitantibus conſiſtat, colicam enim ſæpe haud aliunde naſci autumo, quàm à vehementi ſpirituum denſè conglomeratorum in dictas partes membranoſas impulſu, unde & ſpaſmus & dolor, de quo tamen plura, cùm de cauſa agemus, dicturi ſumus. Sano ſenſu concedere poſſumus diſtinctionem in pituitoſam, ſeu flatulentam, ſeu frigidam, & bilioſam ſeu calidam.

Differt quoque Colica ab Iliaca paſſione ratione doloris, qui in Ileo vehementior, & cum excrementorum vomitu eſt: à Nephritide vero differt, quòd ſæpe arenoſa appareant in urina, & nunquam adeſt dolor in inguine, & circa pubem, & dolor lumborum eſt aliquo modo atrocior, & fixior.

§. 2. Omnium ferè veterum Practicorum ſuffragio dicitur ſubjectum hujus affectûs inteſtinum illud laxius, quod dicitur Colon, eò quòd longum & anfractuoſum ſit, & quia ibi ob valvulas numeroſas humor acris hærere poteſt. Hinc & *Celſus* dicit Colicam inteſtini majoris affectum, & *Alexander* inteſtinum craſſum

ſum & denſum, unde faciliùs ſecundum tunicarum ſubſtantiam affici poſſe ajunt. *Williſius* pro parte affecta agnoſcit *meſenterium*, in quo nervi plurimi & magni, eorumque plexus & diſtributiones valde inſignes habentur. Cum igitur pars hæc valde ſenſilis, & humorum nervoſi generis affluxionibus plurimum obnoxia fuerit, morbi colici ſedem ſtatuit.

Nos mineram hujus mali ſæpe & intra inteſtinorum cavitatem, & inter earum membranas contineri putamus, in quibus cum particulæ recipiuntur in poris, per quos tranſire non poſſunt, concutiuntur, reciprocantur, & quaſi ſerrantur in illis poris, ſic vellicando fibrillas nervorum, easdemque lædendo & rumpendo dolorem non exiguum producunt. Quod ſi Chylus quoque ſive ex Ventriculi vitio ſive bilis diverſitate, aut ſucci pancreatici aut aliûs vitioſo charactere aceſcat, facilè fibras inteſtinorum pungendo & vellicando dolores atrociſſimos producere valet, præſertim in iis, qui hæreditario jure ad hoc malum ſunt diſpoſiti, quam diſpoſitionem in hoc conſiſtere exiſtimamus, quod à nimia infantia fibras inteſtinorum valde teneras & tremulas nacti ſint, quæ etiam à leviſſimo motu & objecto inconvenienti cum doloris ſenſu affici poſſunt.

Quod ſi mucus ille qui interiorem Inteſtinorum & aliquando ventriculi cruſtam obducit, quem aliquando arteriolis exſudare exiſtimamus, ob humorum maximè vero ſanguinis dyſcraſiam, ut plurimum vero mucus ille oritur ex reliquiis chyli malè digeſti & fermentati, quæ reliquiæ unà cùm bile & ſucco pancreatico vel innoxiis adhuc vel etiam corruptis vitioſè effterveſcunt, unde ſæpè dolores illi colici ortum ſuum habent in jejunis etiam, & quorum inteſtina ob longiorem inediam ſunt exinanita, quia ex maſſa ſanguinea in hoc caſu in inteſtina deponitur materia peccans. Non dubitamus quoque ſæpiſſimè & cauſam morbi latere in annexo meſenterio, ejusque nervoſis plexibus, peritonæo, omento, aliisque abdominis membranis, tunicisque. Omentum enim habet partes multas fibroſas, nervoſas & membranaceas, indeque maximè doloribus ſubjectas. Quam noſtram probamus opinionem per ſequentia. In hernia enim omentali, ob compreſſionem & nonnunquam ejus inflammationem dolores colicos os humerosque ſimilimos obſervavi; quod & mihi perſuadet obſervatio *Galeni* in milite, cui abſciſſum erat hoc omentum, qui ſemper paſſus eſt dolores colicos, curabaturque à Galeno noſtro laneum integumentum imponendo, quo calore externo ſpiritus animales non amplius ſpaſmodicè illud convellebant. Haud diſſimile exemplum obſervavimus in ſupra dicta fœmina prope Hanoviam in pago, Mittelbuchen dicto, quæ quia per vulnus abdominis pendebat omentum aliquo modo inflammatum, mirum dictu, quantos ſit paſſa dolo-

dolores ventris atrociſſimos, & colicis ſimiles, absque tamen vomitu.

Diagnoſis. §. 3. Colicam in genere deſignant dolor & cruciatus circa inteſtinorum regionem vehementiſſimus, quandoque fixus, & uno in loco ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo haud abſimilis; quandoque vagus & inſtabilis; modo hâc in parte validius urgens, modo in illa, pro vario ſpirituum forti influxu modo in hunc vel illum locum, & pro vario materiæ peccantis locum occupantis ſitu; Adeſt etiam parca urinæ excretio, inteſtina enim â flatibus diſtenta majus requirunt ſpatium, unde vicina vaſa ureteres & omentum comprimuntur, ut minus potulenta ad renes deferri poſſint. Adeſt abdominis inſignis vellicatio, & ejusdem muſculorum, viſcerumq; omniũ retractio ſpaſmodica, ut planè nullum videas abdomen; Comitatur ſimul dolor valde acutus, cui aliquando vomitio accedit, quia dum ſpiritus fluunt in fibras ventriculi, fluunt tunc quoque in fibras circulares pylori, cumque claudendo fit, ut, dum interim conſtringitur ſtomachus, & contenta per pylorum jam clauſum exire haud valent, ea per ſuperiora evacuari neceſſe ſit. Duodenum & veſiculam fellis hoc in affectu ſæpe pariter convelli, ex copioſæ bilis flavæ, & viridis rejectione patet; quandoque veſica & ureteres ceu diximus contrahuntur & criſpantur, unde totalis urinæ obſtructio oboritur; convelluntur & ſæpiſſimè inteſtina, ut adſit perpetua alvi conſtrictio, vel, ſi quid aut naturæ aut artis ope ejicitur, maxima ex parte flatulentum ſit, quod obſervavi in *Colica Caſſellana*, huic loco quaſi endemia, quamque vulgus die Stein-Colicke nominat, hanc enim ſemper comitatur dolor atrociſſimus lumbaris, ſed Colicam eſſe merè ſpaſmodicam conſtat, utplurimum ab uſu ſpirituoſorum, & cereviſiæ malè coctæ, aquæque calciferæ ortam. Adſunt ſitis, nauſea, vigiliæ, linguæ ſiccitas & ariditas, febris, urinæ ardor, oris amaritudo, abdominis quandoque inſtar tympani diſtenſio, quandoque contractio, animi deliquia, ſudores frigidi, ſic & in quodam ſexagenario obſervavi ſatyriaſin, tandem accedunt convulſiones, âliaque ſigna mortis, vel præcedente paralyſi in pareſin terminatur. In Colica diuturna ſemper mineram latuiſſe in meſenterio vel omento ſuſpicatus ſum; ſi vero malum â medicamentis tum laxantibus, tum emollientibus ſtatim ceſſaverit, perſuaſum habui materiam peccantem hæſiſſe in inteſtinis craſſis. Deinde cum dolor non ſit adeo profundus ſed vagabundus & lacerativus, indubitatum nervoſi generis affectionis teſtimonium exhibet.

§. 4. *Antiquiores Practici* agnoſcunt pro cauſa imediata & proxima ſolutionẽ continui inteſtini coli à materia acri, craſſa, fæculenta, vel replente vel diſtendente, vel mordente ortã. Unde cauſa propinqua continuum ſolvens ex veterum ſenſu, vel eſt craſſus, pituitoſus, & vitreus humor intra tunicas inteſtini coli receptus, vel eſt *Cauſa.*

flatus inteſtina diſtendens, divellens, & lacerans; quò & referunt omnes bilioſos humores, mordaces, ſæpe inflammationes inteſtinorum parientes; item fæcem melancholicam, grumum ſanguinis, vermes, lapides, ſtercora indurata, eundem affectum producere valentes, item acrem ſaniem, & vulnus in inteſtinis, item venena, aliaque purgantia fortiora.

§. 4. *Paracelſus* negat Colicam ab humoribus oriri poſſe, ſed potiùs cauſam ſtatuit *ſpiritus ſalium reſolutos*, in quibus per ſaporum extremitates vel auſteritas, vel aciditas, vel acrimonia, vel ſalſedo ineſt, quæ facili Marte poſſunt partes ſenſiles membranaceas vellicare & corrugare. Illi vero ſalis ſpiritui ſuum adhærere dicit corpus, quod in illo loco coagulatur. Statuit ergo cauſam hujus doloris atrociſſimi eſſe ſal, ſeu potiùs Tartarum Chymicorum hoſtem, aut nimis diſſolutum, aut nimis coagulatum, ſtypticis, ponticis, acetoſis, aluminoſis, acutiſque ſpiritibus inteſtina, ac vicinas partes inficientem, conſtringentem, atque doloribus variis excruciantem, quod clarè patet *ex l. de tribus princ. c. 5.* ubi dicit: Colicam ex Sale in inteſtinis prædominante oriri. Omnes quoque Colicæ ſpecies ex differentiis ſalium, ſalinorumque ſpirituum, vitriolatorum np., aluminoſorum, acetoſorum, & ſimilium, deſumendæ ſunt. Gradus vero Colicæ, tum ex varia ſpirituum poteſtate, tum verò ex ulteriore circulatione, & exaltatione deſumi debent. Quòd ſi vicinæ renum & veſicæ regiones conſimili mucilagine tartareâ refertæ atque obductæ ſint, compreſſione ſpirituum ex minera & centro Colicæ prodeuntium, & ipſæ ad paroxyſmos & efferveſcentias proritantur.

§. 5. *Helmontius* Colicam produci exiſtimat, ſi np. acor p.n. cibo aut potui connectitur, & teſtatur de *poteſtat. medicam. p. m. 292. n. 25.* à ſale acido ſæpiſſimè oriri hunc affectum triſtem, unde colicam à moris comeſtis ortam obſervavit. Quò ergo humor peccans eſt acidior, eò ſunt dolores acerbiores. Si quoque fellis fermentum chyli aciditatem non permutaverit in ſalſum volatile, tunc contingit digeſtio vitiata, quæ dein procreat mucaginem, in qua acor incluſus eſt. Si ergo id plus nimium tenax fermento vitiato imbutum, torminum mater, inteſtinis adhæſerit, tunc dolor vehementiùs excitabitur: nam ad hujus mucaginis propulſionem inteſtina ſe comprimunt, convellunt, & corrugant, contractis ſic inteſtinis, contingit etiam muſculos abdominis contrahi & convelli; quidni & acor inteſtinis hoſtilis ea contrahat, convellatque? In fellis vitio ſæpe tanquam fur latet cauſa hujus morbi; hujuſmodi enim ſalia acida, ſi à fermentali *fellis Blas* non ſubiguntur, tunc colici doloris parentes fiunt, nam ſunt cauſa occaſionalis, ut Archæus inteſtinorum in motum furoris efferatur, qui dolorem Colicum profert periculoſiſſimum, & pylorum veluti poteſtativum janitorem in tantum laceſſit, ut

in

Digitized by Google

in furorem concitatus deſinat in paralyſin & contracturam manuum ac pedum, affectando nervoſum genus per ſuum Blas furioſum, illiusque tonum deſtruendo.

§.6. *Williſius* hunc morbum humano generi maximè infenſum inter affectus cerebri, & nervoſi generis cum *Carolo Piſone* refert, his inductus rationibus, quia ſedem & cauſam morbi certò certiùs in nervoſis partibus hærere exiſtimat. Ad ſuam opinionem meliùs confirmandam liquorem nerveum excogitavit, qui ſi in recrementa acetoſa degeneravit, tunc fibras ſenſiles diſtendendo, ab invicem divellendo, & in corrugationes dolorificas irritando, facilè hunc affectum producere valet, quem ſuccum vitioſum è cerebro per ductus nerveos verſus inteſtina deſcendere, atque juxta partes dolentes, & quidem maximè circa meſenterium congeri, ut & ob plenitudinem ſponte turgeſcere ſtatuit, intra plexus ergo nerveos meſentericos, aliosque depoſita materia peccans ſenſimque coacervata aut occaſionaliter aut ſponte turgeſcit, vel fortaſſe cum humore ſalino fixo è ſanguine illuc ſuffuſo effervèſcit, & per conſequens fibras nerveas, quibus ſcatet meſenterium innumeris, corrugationibus moleſtis & dolorificis torquet. Non negat tamen ſpiritus animales impetuoſè influentes, utplurimum ſpaſmodicos hoſce affectus excitare, quod multis comprobat rationibus. De quo curioſus Lector videat ipſum fontem.

§.7. *Sylvius* plurimorum colicorum dolorum cauſas recenſet & explicat. *Ardentis doloris* cauſam à bile pinguiore cum ſucco pancreatico acidiore potenter ac vitioſè effervèſcente produci exiſtimat. *Algentis doloris* originem ſuum trahere à ſucco pancreatico valde acido, & acri, cum bile minus pingui, vel pauca, effervèſcente autumat. *Doloris perterebrantis* & *fixi* cauſam adſcribit ſucco pancreatico multum acri, viſcidæque pituitæ immiſto, & vitreæ pituitæ nomine noto. *Doloris gravativi* cauſam attribuit copioſæ, & nimis viſcidæ pituitæ, ut & *doloris diſtendentis* cauſam pituitæ viſcidæ in flatus raræfactæ, & inteſtina ſola, vel unà cum abdomine diſtendenti. *Doloris lancinantis* cauſam adſcribit ſucco pancreatico acidiori, & ſic pro doloris urgentis varietate curam variandam præcipit.

§.8. *Carteſiani* dolorem hunc colicum, ut plurimum ab humore bilioſo cum ſale mordente juncto deducunt, qui ſal mordax non duntaxat in inteſtinorum cavitate, ſed & inter ejus membranas continetur, itaque illius particulæ cum recipiuntur in poris, per quos permeare nequeunt, concutiuntur, & quaſi ſerrantur in illis poris: quando ſc. particulæ illæ aculeatæ, rigidiores, pungentes, rodentes, ſcindentesque in inteſtinorum tunicas deponuntur, & hinc ſpiculis ſuis impulſæ excitant acutiſſimum hunc dolorem fibras vellicando, rodendo, corrugandoque: per conſenſum & reliquæ partes, ven-

triculus np. & veſica convelli poſſunt, unde vomitus, dyſuria, &c. Interdum & pori inteſtinorum obſtrui poſſunt à particulis viſcidis & craſſioribus, ſicque oritur etiam colica, & quidem diſtendendo tunicas inteſtinorum, quod ſi aciculâ, vel alio inſtrumento, tangas & ſepares talem membranulam, quanti non inde exſurgunt dolores immaniſſimi?

§. 10. Nos, ceu ſuperius diximus putamus, colicam eſſe *humoralem*, & *ſpaſmodicam*. Humoralem dicimus eſſe eam, in qua humor aliquis peregrinus cum flatibus ſæpè mixtus, Gaſteronacem offendit, qui tunc in ſuppetias vocat Microcoſmetorem, à quo ſpiritus animales ad partem affectam mittuntur, unde iſta Lerna malorum oritur. Humores iſti ſunt bilioſi, & acres, ſalini nempe ſcorbutici, qui mordente ſale juncti non duntaxat inteſtinorum, ſed & meſenterii, omenti, aliorumque plexus & nervos pungendo, rodendo & lancinando cruciatus cum convulſivis motibus junctos excitant, utplurimum tamen ab acido oriri hunc morbum perſuaſi ſumus, ſive mucus ſit acidus, pertinacius inteſtinorum plicis implicatus, ſive ſint indurata ſtercora, ſive à vitioſa fermentatione elevati flatus, qui etiam indicant adeſſe acidum auſterum tenax, quod efferveſcens in flatuoſum Gas tranſit. Vermes & calculi quoque vellicando eundem producere poſſunt morbum. Acidum enim hoc exceſſivum & vitioſum imò corroſivũ rarò in tunicas inteſtinorũ, ſæpius in omentum, ſæpiſſimè vero in plexus nervosque meſentericos ſævit; bilis quoque ſæpe per acidum ita mutatur, & corrumpitur, ut planè auſterum evadat, unde hoc affectu laborantes ſemper habent alvum adſtrictam; & ab acido acri vitioſo doloroſæ dictarum partium iteratæ ſpaſmodicæ criſpaturæ inferuntur. Et cum flatus generari videamus, quoties ſalia volatilia oleoſa incidũt in pituitã, ſtatuimus volatilis bilis portiones in lympham craſſam impingentes, eam in ſubtiles halitus & flatus reſolvere, qui cellulas inteſtini coli diſtendentes fæces retardant & animæ ſenſitivæ debitum influxum denegant, unde etiam alvi tarditas & omnimoda conſtipatio.

In ſcorbutica diſpoſitione ſæpius hi oriuntur dolores colici, quos deducere poſſumus præter dictas jam cauſas etiam à ſero lixiviali, quod diſtendendo, & convellendo membranaceas & ſenſiles partes, ſymbolum ſuum addere poteſt: ſæpe materia hæc vitioſa per palindromen defertur ad nervos lumbares, quare circa lumbos utplurimum maximum ægri ſentiunt dolorem; reſorptum quoq; iſtud ſeminium morbidum defertur ad ipſam medullam ſpinalem, & comunicat ſimilem labem, quæ ſpinalis medulla inde quaſi enecata nervos utrorumque artuum ex eadem oriundos ſimiliter contagio hoc participes facit, cujus vi figente, coagulante & ſtupefaciente ſpirituum animalium (omnis motus authorũ) concatenationes ſive comercia rumpũt, inde correſpondẽtia ut ſic loquar,

Digitized by Google

loquar, Gaſteronacis cum Microcoſmetore planè interrumpitur, unde motûs impotentia oritur.

Spaſmodicam dicimus Colicam eam, in qua ſpiritus animales à materia aliqua ſubtili ità afficiuntur, ut motum ordinarium intermittant, & ad meſenterium, aliasque partes ſenſiles membranaceas tumultuoſè influant, ibidemque vellicando fibrillas nervorum, easdemque lædendo & rumpendo dolorem non exiguum producant; vel etiam fieri poteſt, ut particulæ ſubtiliſſimæ ità recipiantur in poris inteſtinorum & meſenterii, aliarumque partium, ut inflammationem quandam efficiant, unde & dolores iſti atrociſſimi. Quod verò ægri dolorem vix tolerandum in regione cordis ſcrobiculo circumpoſita, unà cum immani materiæ herbam colore referentis evomitione ſentiant, non aliunde naſcitur, quàm à vehementi ſpirituum denſè conglomeratorum in dictas partes, imprimis in fibras circulares pylori impulſu, unde & ſpaſmus ventriculi & dolor, aliorumque viſcerum ſubverſio totalis. Non enim ſemper ex eo, quod in morbo hoc, ſive per os, ſive per ſedes excernantur biliosa viridia, ſtatim colligendum & dicendum, affectum hunc in humoribus reſidere, aut ſæviſſimum illum dolorem colicum ab humoris alicujus acrimonia, partem cui inhæret rodentis ac pungentis, generari, quem idcirco pro minera & cauſa morbi cenſeamus, ac proinde remediis catharcticis radicitus exſtirpandam putemus. Etenim luce meridianâ clarius eſt, affectum illum, quo laborant navigantes à ſpirituum animalium agitatione inſueta oriri in irrequieto iſto mari; attamen videmus colluviem coloris planè herbacei ex hominum vel saniſſimorum ventriculo prodire, ubi primum in mare longius ſunt provecti, quibus tamen ante horam non inerat bilis, quam *porraceam* appellamus, quod in memetipſo in mari verſato contigit. Imò in paroxyſmis epilepticis annon ſæpius excrementa videmus ejici, ubi tamen nec ullus vitioſus latet humor in inteſtinis? item in dentitione morboſa, qualia non ejiciuntur excrementa à ſola ſpirituum *ἀταξία*, quæ neſcio, quomodo iſtarum partium fermentum deſtruit, ac pervertit, vel in ventriculum inteſtinaque vi ſpaſmorum liquorem quendam alienæ indolis intorquet, qui humores ejusmodi coloribus inficere potis eſt; & noſtro judicio bilis cum ſucco pancreatico varia commixtio, hunc efficit colorem viridem. Si enim ſuccus pancreaticus, cum bile ſalina oleoſa volatili permiſceatur, ex eorum miſcela viriditas hæc porracea exſurgit, de quo colore vid. *Ettmulleri valetudinar. infantil.* §. 21. *de Torminibus & variis alvi excretis infantum*, ubi doctè hæc elaborata videbis. Re itaque ritè penſitatâ, ſatis apparet dolorem hunc atrociſſimum, qui hoc affectu laborantes penè interimit, tum etiam materiæ viridis rejectionem à ſpiritibus animalibus nimis impetuoſè in partes abdominis influentibus, atque easdem partes

membranaceas & fibroſas contrahentibus, certo certius produci. Inteſtina enim cum annexis partibus ita ſæpe convelluntur, & corrugantur, ut etiam muſculi abdominis ſimul contrahantur, & ægri nullum quaſi habere videantur abdomen, prout in multis obſervare licuit, qui ventrem ita corrugatum atque convulſum habuere, ut nihil præter cutem & oſſa tangere potuerim. Ipſos enim ſpiritus ab aëre, aliiſque particulis ſubtiliſſimis ità diſponi poſſe mihi perſuadeo, ut abſque materia peccante in abdomine latente ipſe æger in morbum hunc incidere poſſit. Verùm tædet notis diutius immorari.

Has putamus cauſas proximas & continentes, cauſæ remotæ & procatarcticæ hujus mali poſſunt eſſe variæ; temperamentum pituitoſum, bilioſum, & melancholicum, quo & referenda nativa illa ad colicam in utero materno contracta diſpoſitio. Ut & ſex res non naturales, de quibus inferius de Diæta dicturus ſum.

§. 10. Enumeratis hactenus cauſis, à quibus tanquam prolificis parentibus affectus noſter ſpaſmodicus dependet, jam meditatio noſtra devolvenda eſt ad prognoſin. Cùm nihil majorem Medico apud ægros conſtantes conciliare poſſit auctoritatem, quàm de futuris contingentibus certa quædam proferre præſagia. Dolor Colicus non eundem ſemper habet exitum; aliàs enim curatu facilis eſt, aliàs verò difficilius, imo periculoſus, ſubinde & lethalis, non tam ratione ſui, quàm ratione morborum, aut conjunctorum aut ſubſequentium. Terminatur ſæpius hic dolor ſpaſmodicus in paralyſin, vel epilepſiam, vel arthritidem, vel alium morbum ſoporoſum, ſæpe in Iliacam degenerat paſſionem. Siquidem ſanguis ob fibrillarum corrugationes in ſuo motu impeditur & plus juſto in tubulorum interſtitiis coacervatus inflammationes parit, unde miſerere mei & gangræna. Colica, quæ eſt ab inflammatione inteſtinorum, aut illorum excoriatione, vulnere, aut ulcere producitur, aut à pituita tenaci & ſalſa, aut ab acido nimis corroſivo, aut quæ epidemica eſt, & maligna, aut quæ endemia eſt, ut hiſce in locis, ſi non ſemper lethalis, ſaltim diuturna eſt, periculoſa & contumax, & plerumque lethalis eſt illa, quam ſequitur Ileos. Colicus dolor non eſt periculoſus, quando à cauſa evidente ſolitaria excitatur. Facilior atque levior, quæ à flatibus producitur. Quæ verò eſt habitualis, valde periculoſa eſt, remediis enim non facilè cedit, atque per plures menſes, imò annum interdum perdurat, nec non vel in paralyſin, vel in alium tranſit affectum, ſæpeque recurrit, cujus rei tot proſtant exempla, ut aliorum meminiſſe tædeat. Spes verò refulget optimæ curationis, beneque ſperare jubet ægrotum ætas juvenilis calido innato vegeto adhuc pollens. Interim tamen heroicis magnificæ famæ remediis non deſtitutus, quod brevi curari poſſit, promitti-

minimus, ſi imprimis illis ex præſcripto utatur. Miſerum enim eſt, cùm nolis mori, non omnia facere ut vivas. Ratione eventus terminabitur morbus placato ſpirituum impetu ac ἀταξίᾳ, & motu illorum anomalo deſtructo. Graviſſimus tamen ſæpe eſt affectus, viresque fortes & integras requirens, hinc gravidis, puerperis ſenibus, aut aliis morbis exhauſtis, viribus ſuperveniens, plerumque periculoſisſimus. Certisſimum enim mortis periculum denunciatur, ſi ſingultus, vigiliæ, delirium, ſudores frigidi, & extremorũ refrigeratio à morbi vehementia ſuperveniant, tunc enim vix ac ne vix ægrum evaſurum pronunciare poteris.

Inquirendæ affectus noſtri colici naturæ omnis hactenus fuit dicata ſolicitudo, profligandi ergo illius reſtat, ut meditemur curam, quæ æque ut in aliis morbis conſiſtit in optima diæta & medicamentis. Aër ergo eligatur, quantum fieri poteſt, purus ac tenuis, vitent ægri craſſum, frigidum, ac nimis calidum, nebuloſum, uliginoſum ac vaporibus refertum. Cibus ſit euchymus, boni ſucci, & facilis concoctu, cibos flatulentos, ut ſunt omnia legumina, piſces, &c. acres quoque, ſalſos, pituitoſos cane pejus & angue fugiat. Ex carpionum malè coctorum eſu ipſemet nuper eodem malo correptus fui. Omnia quoque acida hîc nocent ſummopere, ut & fructus omnes horarii, imprimis crudi. Ægros quoque lædunt vulgò commenta dulcia, quæ acidum corroſivum in ſinu gerunt, quod conſtat ex obſervatione *Piſonis*, qui ſuccum, ex quo ſaccharum concreſcit, extravaſatum intra breve tempus aceſcere tradit, addens deſtillari enim ex ſaccharo ſpiritum, quem vocant Luſitani *Aquadenti*, ſummâ cum ſtypticitate refrigerantem, linguam conſtringentem, & *inteſtina* torminibus torquentem, metalla arrodentem, nitroſi ſaporis ſimul & acerbum. Saccharum enim ipſum quoque diſſolvit antimonium, cum quo nempe ſi commiſceatur triduanâ & leni deſtillatione. Pro potu ſumant hoc affectu laborantes vel decoctum radic. chinæ cum paſſulis; vel vinum mediocre, in quo nullum latet acidum. Vitetur vinum Tartareum, Franconicum, ſulphuratum & vappidum, muſtum &c. Omnia vina hîc nocere ſcribit Grembs, ſed iſtud vinum, quod habet volatile acidum, non poſſum videre, qui noceat. Commendo ergo vinum Rhenanum & Moſellanum, Neccarinu & præſertim Hirſchſtenienſe & Micchelbacenſe prope Hanoviam, quæ vina excellentia ſunt, in Colica, podagra & Calculo. Cereviſia hic malè cocta, haud defæcata, nimis recens & craſſa, prout eſt noſtra Caſſellana, ſymbolum ſuum addere poteſt. In eodem prædicamento eſt potus ex fructibus, pyris, ſc. & pomis paratus, prout ruſticis noſtris ſolenne eſt ejusmodi parare potulenta. Omnia ſpirituoſa parciſſimè hauriat æger, quia inde ſpiritus animales in ἀταξίαν magis rediguntur. Motus & quietis æquilibrium ſervet patiens, nocet enim motus nimius,

mius, & quies excedens. Somno magis indulgeat, quàm vigiliis, & animo ſit tranquillo, affectibusque animi nunquam indulgeat, iram ergo, tanquam furorem ipſum, fugiat, nocet & mœror, & triſtitia, qui omnia ſtrenuè ſuam, licet modo diverſo, ad Colicæ productionem conferunt operam. Excreta & retenta denique ad naturæ leges debito modo revocanda ſunt, præprimis alvus ſervetur lubrica, abſtineat tamen à vomitoriis fortioribus, aliisque purgantibus efferatis, plus enim damni & noxæ, quàm emolumenti indè ſperandum, Credas experto Roberto. Huc etiam referimus cauſas præter naturales, quatenus morbi prægreſſi materiam ad inteſtina transferunt coctiones & fermentationes depravant, præprimis verò intemperies cerebri ſanguinis, lymphæ, efficaciter ad colicam inducendam concurrunt.

Cura pharmaceutica. §. 12. *Veteres* methodum ſuam medendi inſtituunt pro diverſitate cauſarum, à quibus producitur. Colicæ igitur, quæ à propriis inteſtinorum morbis oritur, inflammatione puta, excoriatione, vulnere, vel ulcere in ejus rei curatione conſiſtit, cura ſiquidem cauſa ſublata ordinario effectus tollitur. Horum autem morborum ad mentem Galenicorum curatio aliunde petenda eſt. Quæ à vermibus producitur, aut à calculis, aut à deglutitis corporibus aſperis aut acuminatis aciculis, ab aſſumtis acribus, eorundem tempeſtiva evacuatione, & temperatione curatur. Quæ vero ab humoribus bilioſis, iisdem tollitur temperatis, eductisque; adeoque ſi pituita tenax, viſcida, ſimulque acris eam produxerit, ante omnia ea incidenda, attenuanda, corrigenda, & dein eliminanda eſt *phlegmagogis*, in quem finem valde commendant aut apozemata incidentia, præcipuè ex lignis, corticibus, ſeminibusque carminativis; quæ vero educi apta nata ſunt, phlegmagogis educenda ſunt, cui ſcopo conveniunt ſive vina medicata, ſive hauſtus, ſive pilulæ ex gummi additis carminantibus & narcoticis. Si verò à melancholia oriatur hic affectus, tunc melanagogis res peragenda eſt, & humor ille melancholicus infringendus eſt *aqueis*, ſero lactis, item terreis, ut bolo armen. oſſ. mandibul. piſc. percar. Inteſtina luporum pro ſpecifico hoc in morbo venditant veteres. Si bilis abundet, cholagogis rem aggreditur.

Colica flatulenta cauſarum ſuarum tam materialium quàm efficientium emendationem poſtulat; 2. flatuum ab iis excitatorum diſſipationem, & diſcuſſionem; 3. doloris mitigationem; 4. cauſarum illarum materialium eductionem, quibus omnibus efficiendis ſeq. commendant enemata.

℞. *Decoct. emollient & carmin.* ℔ j.
elect. diacathol. ℥ j.
🜔is commun. ℥ j.
ol. aneth. ʒ vj.
aniſ. gt. x.
M. F. Enema.

De-

Decoctum emolliens & carminans ex his, ſimilibusque componi ſolet:

℞. *Rad. apii*
leviſtici ana ℥j.
herb. malvæ
biſmalv.
ſenecion. ana Mj.
mercurial.
parietar. ana Mß.
ſemin. aniſ.
fœnicul.
carvi
leviſtici ana ʒiij.
Coq. ex ▽ *fontana, Colatura detur uſui.*

Corpore expurgato ad ſedantia dolorem ſe conferunt, in quem finem oleum amygdalarum dulcium cum vino malvatico, aut Hippocratico exhibent. Tandem ad Theriacam aut Mithridatium c. caſtoreo mixtum confugiunt, aliaque opiata philon. Rom. requiem Nicolai & ſexcenta alia.

Inter externa commendant fila in lixivio cocta, & calidè abdomini adplicanda; item ſacculos ex milio, avena, ſaleque *toſtis*, aliisque carminativis & emollientibus herbis adplicare ſolent. Varia quoque unguenta & linimenta, cataplaſmataque ex oleo lini, liliorum alborum, chamomillæ &c. parari & adplicari jubent.

§. 13. *Paracelſiſtæ Hermetici* morbum hunc ſalinum dicunt, & ſalibus percurandum eſſe addunt. *Tartarum* ergo *reſolutum* coagulandum, præcipitandum, & poſtmodum ejiciendum eſſe volunt. Sal etiam internum humani corporis principium à natura ſua degenerans, per ſalia elementaria corrigendum, & corroborandum eſt. Ad ſal expellendum laudant enulam campanam, non probant fortia, nec purgantia colocynthiaca, aliaque, quia ſal, ut inquit *Paracelſus*, violentiam non fert. Et quia nimirum ſpiritus hic ſitiunt & laborant, conducent ſpiritus nitri, tartari, ſalis communis, marini, vitrioli, ol. nuc. moſchatæ, garyophyllor. cumini, ſuccini, ſulphur. terebinthinæ Zibeth. ventriculo inunctum ol. ſmegmat. Vener. Extract. etiam cortic. aurantiarum in vino ſelectiſſimo eſt probatiſſimum remedium, item extract. calami aromatici c. aqua cinnamomi, C. C. uſt. os in ſtercore lupi repertum pro ſecreto à Paracelſo in hoc morbo habetur. Ex ſtercoribus externè commendat cataplaſmata. Utilia in potu dicit eſſe dulcia, pinguia, item oleoſa. Super omnia laudanum ſuum opiatum commendat ſæpiùs nominatus Paracelſus, aliaque plura experimenta, quæ omnia recenſere, longum, & ab inſtituto noſtro alienum foret.

§. 14. *Helmontius* curavit Colicam ſæpiſſimè per verum laudanum abſque opio, unguento etiam calido ventrem foveri jubet, aniſi ſemen quoque magni facit.

Ipſius pullus, *Grembs*, colico laborantem dolore feliciter reſtituit dato clyſtere emolliente cum ʒiij. philon. Romani & laudan. op. continuato juſculo gallinæ cum incoctione radic. chinæ, & ſemin. dauci,

poſtmodum cum pilulis aloëticis curam concludebat.

§. 15. *Williſius* à Clyſtere curam colicæ incipi vult, qui ſit ab initio leniens & emolliens, à quo, velut à fotu interno, fibrarum corrugationes compeſcuntur, & ſpiritus excandeſcentes demulcentur. In quem finem injiciendum præcipit lac tepidum cum ſaccharo permixtum; vel decocta emollientia ex malva, althæa, ſambuco, c. 🜍 amygdalarum dulcium; item decoctum ex capite vervecino, aut pedibus vitulinis; vel enemata ex ſolo oleo olivarum aut lini. Si hæc enemata ventrem non ſufficienter laxant, tranſeundum eſſe jubet ad decocta carminantia, aut amara, in quibus diſſolvuntur Electuar. diacatholic. vel è baccis lauri, aut hier. picr. item infuſ. croci metallorum, vel urinæ ſanæ ℔ j. c. terebinth. vener. ſolut. ℥ iß. ſacchar. rubr. ℥ ß. M. F. Enema. Particulæ enim terebinthinæ balſamicæ ſimul inteſtina confortant, & fibrillas eorum demulcent. Quod ſi tormina levioribus his haud cedunt, ad hypnotica, tanquam ad anchoram ſacram feſtinandum eſſe putat; in quem finem commendat *laudanum* ſuum liquidum Tartariſatum ad guttis 16. uſque ad 20. horâ ſomni in cochleari aq. flor. chamomillæ, vel alius carminativæ. Interim cùm hæc applicantur, & exhibentur ad mineram colicam penitus exſtirpandam, vomitionem, aut lenem admittit purgationem ex tartaro emetico, vel ſale ⊖-li albo, vel ex reſin. gialapp. pilul. Rhud. & Mercurio dulcificato. Tandem cùm hiſce finem haud exoptatum attingere nequeamus, ad ſalivationem, tanquam ſummum remedium fugiendum ſuadet. Si Colica ſit diuturna ac contumax præter ſuprà nominata etiam varia diuretica, acidulas minerales commendat.

Inter Topica Externa *Is* laudat epithemata abdomini applicanda ex fol. malvæ, mercurial. parietar. ana Miiij. flor. ſambuc. chamomill. melitot. ana Mij. cap. vervec. abſciſſ. Coq. in ſ.q. 🜄æ fontanæ. Colatura uſurpetur pro fotu cum ſtuphis laneis calidiſſimè intinctis & expreſſis, poſtmodum applicitis, repetendo quoties dolores intenſiores urgebunt: Vel omentum agninum, aut pulmones, aliaque brutorum viſcera calentia abdomini impoſita, mirè ſedare dolores colicos ab autore dicuntur, qui quoque in quibuſdam conſtitutionibus & temperamentis epithemata ex calidioribus parata, aut calidiùs applicata, dolores potius exacerbaſſe, quàm leniiſſe obſervavit: In his caſibus potiùs commendat fotus ex ſolutionibus nitri, vel ſalis ammoniaci, aliquando ex aqua pura frigida fotum paratum cum Septalio laudat.

§. 16. *Sylvius* dolorem *ardentem* à bile pinguiore ortum acidis, & aqueis &c. curat. Sit formula ex ipſius ſcrinio depromta:

℞. 🜄 *cichor.*
acetoſ. ana ℥ ij.

ſirup.

ſirup. papav. alb. ℥j.
ſpirit. nitri gutt. viij.
F. Mixtura cochleatim aſſumenda.

In hoc caſu & conveniet ſequens emulſio:

℞. *Semin. 4. frigid. maj. ana* ʒj.
amygd. dulc. ʒiij.
ſemin. papav. alb. ʒj.
c. aq. chamomillæ, malv. F. Emulſio.

Dein, ut ità correcta bilis educatur neceſſe eſt, in quem finem ſequens præſcribit Conditum:

℞. *Pulp. tamarind.* ℥ij.
conſerv. roſar. pallid. ʒx.
electuar. è ſucc. roſar. ʒj.
ſal. tartari ⊕*l.* ʒj.
M. F. Conditum, cujus æger accipiat ad N. Mta. quantitatem.

Dolor *Algens* huic planè contrarius curabitur per ſpiritum vini aromaticum ſale volatili & oleoſo præditum, ex gr.

℞. ▽ *fœnicul.*
theriacal. ſ. ana ℥ß.
Sal. abſinth. ℈j.
ocul. ♋ ℈ß.
ſirup. card. bened. ℥ß. *M.*
cui aliquandò addi poteſt granum j. laudani opiati.

Prælaudatus Celeberrimus Vir dolorem *perterebrantem*, fixumque curare ſatagit corrigendo, temperandoque acrimoniam ſucci pancreatici acidam, tum viſciditatem pituitæ comitem, quod præſtant Gummi ammoniacum, galbanum, ſagapenum, Maſtiche, &c. ut & ſal volatile quodvis: oleum C.C. in pituita vitrea corrigenda magni eſſe uſûs ſcribit; laudat & pilulas phlegmagogas prax. l. 1. c. 14. §. 5. deſcriptas.

In dolore *cum contorſionis ſenſu* à ſucci pancreatici auſteritate producto magni facit ſpiritum ſal. armon. & Tincturam caſtorei, ſequentem eo fine commendat mixturam cochleatim præbendam:

℞. ▽ *pulegii* ℥j.
fœnicul. ℥j.
Tinctura caſtor. ʒiij.
Laudan. opiat. gr. ij.
Sirup. de menth. ʒvj. *M.*

Diſtendens, & à flatibus excitatus dolor, ab ipſo variis carminantibus, ſpiritu nitri &c. tollitur. Conferunt & Salia volatilia, quæ corrigunt æquè pituitam viſcidam, ac bilem acriorem. Inter externa aliis præfert Unguentum martiatum, & althææ compoſitum, additis oleis chamomillæ, lilior. albor. laur. &c. Conducet & Emplaſtrum carminans, ipſius toti abdomini impoſitum.

§. 17. Illi, qui *Carteſii* nituntur fundamentis, omnem impendunt operam, ut particulæ acres pungentes, ſcindentesque obtundantur, impetus humoris acris frangatur, & fibrillæ nerveæ indè læſæ demulceantur,

Digitized by

quod juxta eos obtineri poteſt per varia demulcentia, anodyna, paregorica, ſæpe enim opiata exhibent, ut ità inducias habeat æger, & Medicus tempus lucretur ad ſal illud ſylveſtre educendum; deinde lenem inſtituunt purgationem cum extract. Rhabarbari ℈j. aut gr. xxv. poſtea ſudoriferum exhibendum cenſent, quod ſimul nonnihil ſit anodynum.

℞. *Bezoart. mineral. gr.* xij.
croci orient. gr. vj.
camphor. gr. iij.
laudan. opiat. gr. j.
▽ *card. bened.*
menth.
ſirup. papav. ana q. ſ.
M. F. Hauſtus.

Clyſteres quoque, aliaque externa, quæ læſas fibrillas placant, & ſpiritus animales impetuoſè influentes ſedant, ſuadent, quæ omnia in ſeq. videbis.

§. 18. Nos in Colica humorali ad humorem peccantem curam dirigendam cenſemus. Si ergo quod dolor hic atrociſſimus humorum calidorum, ♀reorum ſeu biliosorum acrimoniâ tactus ſit, ſuſpicamur, quod ex haud obſcuro ardore in locis affectis, ſiti, vomitu bilioſorum, aliisque noſcere poſſumus, tum ſeq. commendamus mixturam.

℞. ▽ *acetoſell.*
plantag.
cichor. ana ℥j.
laudan. opiat. gr. j.
ſpirit. nitr. gt. xij.
ſirup. cortic. aurant. ℥ß.
M. detur ad vitrum.

Emulſiones, imprimis vero opiata hîc omnem abſolvunt paginam. Quibus tamen non ſemper interponenda cenſemus enemata tùm laxantia, tum anodyna, mitiora quoque cholagoga, imprimis decoctum tamarindorum approbamus, quo ſolo Hanoviæ Candidatum Theologiæ, Helvetiorum, feliciſſimè contra opinionem alius adſtantis Medici, mortem jam denuntiantis, reſtitui.

In quem finem & conducet decoctum leniter laxans, & ſæpe in parva doſi exhibitum v. gr.

℞. *Herb. meliſſ.*
pulegii
ceterach ana M j.
rad. leviſtici
fœnicul.
aſparag. ana ℥ß.
fol. ſen. ſ. ſt. ʒvj.
mechoacann. ʒiij.
ſem. fœnicul.
ſiler. mont. ana ʒj.
Coq. in brod. carnis ad ℔ j.
add.
Sirup. de duab. radic. q. ſ.
M.

In

In hoc caſu fotus, cataplaſmata ex emollientibus, & antiſcorbuticis parata, externè applicari poſſunt, ut ſic æſtuantis bilis acrimonia temperetur: ſæpe cholagogis & opiatis unà rem perago, dolorem conſopiendo & materiam peccantem evacuando, & in ægris, ſi dolor evanuerit, pilularum ſeq. vel aliarum uſum injungo.

℞ *MPilul.Tartarear.* ʒß.
diagrid. gr.xij.
*ol.ſuccin.gt.*j.
c. Tinctura propriet. vel eſſent. carm.
F.*pilulæ pro 2b^v doſibus.*

In delicatulis utor ſequenti potiuncula mannata:

℞. *mann.Calabr.* ℥ij.*in* ▽ *menth. fænicul. ana q.ſ.ſolut. ſpermat. ceti* ʒß.*M.*

Si verò ab humoribus frigidis & acribus ortum ſit hoc malum, tunc clyſter ſequens parari poteſt:

℞. *herb. emollient.*
card bened.ana Mß.
rad. helenii / *acori* / *galang.ana* ʒ j } *quia inciunt & attenuant.*
Coq.in lacte dulci,addendo
hordei ℥j.
*vitell.ov. no.*j.
ol.fænic ℥ ß.
vel ol rutæ,vel juniperi,
*M.*F.*Clyſter.*

Miro ſemper cum effectu addidi clyſteribus aquam benedictam Rulandi ab ℥j. ad ℥ij. Antimoniales enim clyſteres laudo, quales apud Riverium, Sennertum, aliosque repetiuntur, non ſemel urgente ſic neceſſitate felici cum ſucceſſu exhibitos.

Per os exhiberi poteſt lac coctum cum allio, quod potens eſt.

Lac quoque cum multis floribus ſambuci coctum, tempore præſertim matutino hauſtum, & ſi tum in lecto bene tectum continere potes ægrum, prodeſt. Prodeſt & Enema ex lacte ℔j. ſacchari Thom ℥ß. butyr. ℥iß. alb. græc. ʒij. M.F. Clyſter. vel unguentum clyſmaticum addi poteſt.

In hoc etiam caſu ſperma ceti recens, & non rancidum ad ʒj. cum vino generoſo, vel malvatico non ſine ſucceſſu exhibetur. Sic prodeſt quoque oleum amygdalarum dulcium additis vel ſale, vel laudani opiati grano uno, vel camphoræ granis tribus,

Si humor acidus, ſeu, ut cum vulgo loquar, melancholicus hunc excitaverit dolorem, is corrigendus eſt. Pro compeſcendo ergo hoc malo, & temperando hoc acido vitioſo, unde tam doloroſæ membranoſarum partium, & fibrarum motiones, & repetitæ ſpaſmodicæ criſpaturæ, aliaque id genus mala inferuntur, commendamus alkalia quæcunque, quæ ſummopere proſunt opiatis maritata,

Digitized by Google

pulverem præſcribo ex oculis ♋, margarit. ſpermat. ceti, bezoar (adjectâ theriacâ cœleſti) qui probatiſſimus eſt & in hoc caſu convenientiſſimus. Ad acidum illud exorbitans imbibendum, & præcipitandum, conveniunt pulveres teſtacei, ſerum lactis, lac aſininum, Antimonium diaphoreticum, caſtoreum, utpote ſale volatili & oleoſo præditum, omnia denique ſalia volatilia oleoſa. Hîc & conveniunt varia externa, linimenta, cataplaſmata, aliaque carminativa. Mitigato malo poſſunt exhiberi melanagoga carminativis mixta. Si vero austerum ſimul adſit, & alvus adſtricta, poteſt & enema exhiberi, in quo aliquid eſſentiæ caſtorei ſuit additum. In ſcorbutica diſpoſitione ſemper medicamenta antiſcorbutica miſcenda ſunt, & poſtmodum hydragogis materia peccans evacuanda.

In flatulenta Colica Eſſentia carminativa Wedelii & ſequens noſter ſpiritus carminativus conducunt:

℞. *Cortic. aurant.* ℥ iß.
rad. helenii
acori
oſtrut.
galang.
ſemin. aniſ.
baccar. lauri ana ℥ ß.
caſtor. ℥ j.

c. ſpiritu baccarum juniperi, & vino generoſo infundantur, deſtillentur, & ſerventur ad uſum.

In colice quoque ſequens hauſtus pro incomparabili habetur:

℞. *vini generoſ. aut Malvatic.* ℥ iß.
▽ *vitæ Matthioli* ℥ ß.
ol. amygd. dulc. ℥ j.
laudan. opiat. gr. ij.
camphor. gr. iij.
Salis card. bened. ℈ j.
croci gr. vj.
♎ ✱ *ci aut ſalis dulc.* ℈ ß.
ſirup. papav. ʒ ij.
M. F. Hauſtus optimè conquaſſandus & pro una, vel duabus vicibus aſſumendus.

Si vermes, vel calculi, vel ſtercora indurata, &c. in cauſa ſunt, eò ſemper reſpiciendum, ut hæc è corpore eliminentur.

In ſpaſmodica vero Colica eò reſpiciendum eſt, ut primò materia illa morbifica plexibus, utplurimum meſenterii nerveis infixa refrænetur, & continui ſolutio tollatur, dein ut ſpirituum in partes abdominis citatior, actuoſior, ac ſpaſmodicus irregularis motus placetur ac demulceatur, poſtmodum, ut ſpiritus ſumma ἀταξίᾳ ac δυσκρασίᾳ laborantes iterum in ordinem redigentur, & corroborentur. In hunc finem Clyſteres ſingulari virtute pollent ſpiritus placandi, & hinc clyſteres in omnibus motibus convulſivis ſunt convenientiſſimi, qui enim, quod fotus externè abdomini applicati, hoc illi intus præ-

præſtant, dum diffuſi in inteſtinis eorundem porulos intrant, & corpuſcula reſolventia exſpirant, quæ materiam morbificam aggreſſa temperando & attenuando eam corrigunt, ut vel fibrillæ illâ deliberentur, vel ad inteſtinorum cavitatem deducantur.

Ejusmodi Clyſteres concinnari poſſunt ex variis herbis emollientibus, anodynis & nervinis, & addi eſſentia caſtorei ad ℥ j. usque ℥ ij. verb. gr. ex radic. alth. liquiritiæ, liliorum. alb. herb. malv. alth. parietariæ, fl. chamomill. ſambuc. melilot. ſemin. carvi, bacc. laur. junip. &c. Laudamus itaque clyſteres antimoniales, de quibus ſuperiùs; Purgantium verò uſum quod attinet, ea improbamus potiùs, tum quod dolorem exaſperent, tum etiam quòd mortem accelerent, id quod etiam mecum Clariſſimus Medicus Wepferus in Ephemerid. Naturæ Curioſ. obſervavit. Tandem quoque anomalum ac diſcurſivum ſpirituum in partes membranaceas inferioris ventris in fluxum blandè demulcent, ac detinent medicamenta ſulphure anodyno delibuta, blandisque particulis paregoricis, & ſuavi ἀναθυμιάσει gaudentia, aliis palmam præripiunt opiata, & admirandos hîc præſtat effectus Tinctura opii cum alcool vini extracta, & pluries tranſcolata, quod in deſperatis caſibus auxilium præſtat. Item laudanum opiatum per fermentationem encheireſi Langelottiana paratum. Nos ſæpe laudato cum effectu uſi ſumus eſſentiâ carminativâ cum eſſentia anodyna more Wedeliano permixtâ. Tincturam ſequentem noſtram paregoricam ſummis laudibus evehimus, imprimis anodynâ noſtrâ maritatam, quæ nunquam nos deſtituit:

℞. ♎tûs roriſmarini ℥ ß,
lumbricor. ℥ ij.
C.C.
Salis ſuccini volatil.
viperar. volat. ana ℈ j.
digeratur.

Doſis ad XX. guttas, bis in die, & corpus ſemper diſponatur ad ſudorem.

Convenit & *eſſentia anodyna* ex laudani opiati part. 3. balſami ſuccin. part. j. cum 🜄 Tartariſato acuata priùs cum ſpiritu nitri dulci parata. Celebris etiam vis ineſt noſtræ theriacæ cœleſti ad grana aliquot exhibitæ.

Ex anodynis mineralibus eminent Cinnabarina ſulphure fixiori Antimonii arctiùs intertexto imbuta, imprimis Cinnabaris cum oleo Vitrioli fixata, quæ vera eſt Panacæa Amvvaldina. Alii eam absque acido amant paratam. Celebris quoque eſt pulvis ex ſcoriis reguli Antimonii ultimâ præcipitatione cum ſpiritu Vitrioli inſtitutâ collectus. Sulphur quoque Vitrioli anodynum noſtrâ expe-

experientiâ paratum incantamenti inſtar dolores ſedat colicos. Inter anodyna & recenſemus aquam theriacalem, quæ vel per ſe, vel cum aliis mixta propinari poteſt.

Ad ſpiritus *δυσκρασίᾳ* & *ἀταξίᾳ* laborantes confortandos, ac nervos ſolandos medicamenta ſuademus ſale volatili blando ſulphureo pollentia, quæ ſpiritibus naturalem ſchesin ac craſin inducunt, ipſisque maximè omnia exiſtunt, laudem hinc merentur omnia balſamica, imprimis balſamus noſter nervinus, qui continuato uſu mira præſtat, eſſentia caſtorei, ſuccini, aliaque elyxiria ſpirituoſa cephalica in debilitate ſpirituum ſummam poſſident efficaciam. Cordialia quoque frequenter propinanda erunt, v. gr. Aqua Cinnamomi, hordeata, perlarum, è typhis C. è fl. aurant, Danica rubra, ſpiritus confortativus cardamomiſatus, confect. alkermes, pulvis diachermes, cordialis pretioſus, quæ à prudenti medico in formulas facilè redigi poſſunt. Acida quoque ſulphureo volatili principio pollentia, quatenus effluvia acria ſpirituum refrænant, ac motum concitatum ipſorum ſufflaminant & figunt. Inter omnes autem hos ſpiritus acidos tanquam Luna inter ſtellas minores eminet *ſpiritus* ille *vitrioli* volatiliſſimus, qui parari ſolet ex Vitriolo Martiali ſpiritu ſalis ammoniaci ebrio in retorta vitrea igne aperto deſtillatus. Meretur & inſigne encomium ſpiritus eboris.

Antiſcorbutica etiam & diuretica haud negligenda ſunt, quæ materiam morbificam fundunt, ſecumque ad vias urinarias deducunt, qualia ſunt aqua antiſcorbutica, pro re nata vel calida vel frigida, ſpecifica Hertodi ex ſtercore columbino, item Tinctura Tartari vera, ſpiritus ſalis ammoniac. ſimplex & compoſ. Mixtura de tribus, ſpiritus terebinthinæ, ſal volatile oleoſ. Sylvii vel noſtrum, pulvis corticum aurantiarum, aliaque balſamica continui ſolutioni occurrentia, & acidum vitioſum emendantia. Aliis verò palmam præripit Tinctura Antimonii ad guttas 30. in aqua lumbricorum magiſtrali frequenter exhibita. Sequentis balſami vires excellentiſſimæ ſunt:

℞. balſam. Peruvian.
c. ſp[illegible]u ✱ci marit.
c. ſpiritu eboris ac leni digeſtione foveatur.

Liq. C. C. ſuccinat. & omnia Cinnabarina, & ex iis paratus pulvis cephalicus M. imprimis cum opiatis mixta maximæ ſunt efficaciæ. In ſpaſmodicis ſpirituum inſultibus ſingularem energiam atque effectum promittunt omnia antepileptica & Caſtorina. Hic etiam proderit aurum fulminans à gr. 1. ad 5. aſſumptum. Difficile non erit prudenti memoratorum mixturâ formularum varia concinnare genera, ita ut quævis formula pluribus indicationibus ſimul ſatisfacere poſſit. Ipſum ſperma

Digitized by Google

ma ceti ratione pinguedinis ſuæ non tantùm eſt acidorum temperativum, ſed & blando ſuavique poppyſmate demulcet partes membranoſas & fibroſas ſenſiles, ut exinde dolorum intermiſſio exſurgat. Uſurpari tamen debet cum oleo amygdalarum dulcium, & cum vino malvatico, vel in juſculis calidis, qualem potiunculam Crato, trium ille Imperatorum Archiater, inter ſecreta habet remedia. Hiſce nihil proficientibus ad curam lactis vel ſeri lactis, & acidularum imprimis calidarum, tanquam ad ultimum refugium ægros mittimus; in Germania noſtra habemus Embsdenſes, & in Gallia Bourbonnenſes, quarum acidularum uſu Citeſius ex colica epidemica paralyticos factos omnes feliciter curavit, eosque ad priſtinam perduxit ſanitatem. Tanta eſt Naturæ erga nos benignitas, & ratio medendi admirabilis. Thermas hic non excludimus, quæ nonnunquam divinam afferunt opem. Si quis ea ex natura habere haud poteſt, artificialia ſibi paret varia. Conducit quoque balneum aquæ dulcis, vel lactis, vel olei olivarum, quod haud contemnendi uſus erit. Ita ſequens valde prodeſt:

℞. *radic. althææ*
lilior. albor.
flor. chamomill.
melilot.
ſambuc.
fol. malvæ
parietar.
violar.
trifol. fibr.
beccabung. à q. v.
M. pro balneo.

Externè prodeſt ſacculus ex tritico macerato toſto & molâ contrito, Germanicè Maltz/ cum cumino, ſale communi, & floribus chamomillæ: qualis eſt, qui ſequitur:

℞. *hordei triti vel maltæ*
cumini ana M ij.
flor. chamomill.
verbaſc.
melilot. ana M ß.
ſemin. cumin.
baccar. juniperi ana ℥ ß.
ſalis communis M ß.
camphoræ (ſi hunc odorem æger ferre poteſt) ʒ j.
M. pro ſacculo.

Qui ſacculi ſemper calidè ventri imponi debent.

Sæpe ſumuntur orbes lignei cum linteis calefacti, & multis oleoſis imprægnati, qui etiam calidè imponuntur abdomini cum maximo fructu. Sed ſæpe cum iis topicis cautè mercandum eſt: calida enim illa carminativa, & diſcutientia, quæ communiter imponuntur ex tegulis calefactis, ſacculis, milio toſto, arena & furfuribus, aliiſque herbis reſolventibus & calidis repletis, frequenter manifeſto cum ægri exitio applicantur,

Digitized by Google

tur, quia ſæpe ſalina illa recrementa, magis magisque ab illis agitata, intenſiorem producunt calorem, imò inflammationem inteſtinorum & meſenterii, tandem in abſceſſum deſinentem, qualem in diſſecto cadavere prælaudatus Wepferus annotavit.

Nos hic imprimis maximi facimus Nervina topica anodynis juncta ac maritata, quæ ſimul præcipitandi vi pollent. v. gr. Aq. arthritica, ſpirit. ſalis ammoniac. lumbricor. liq. nervin, oleum Saponis, vel ranarum, vel

℞. *Ungt. dialt.*
anodyn. ana ℥ß.
ol. lumbricor. ℥j.
M. d. ad vitrum.

Item dorſo applicare jubemus maximo cum commodo balſamum ſpaſmaticum Mynſicht;

Varia hic etiam commendo olea aromatica, ſpiritum convulſivum, aliaque carminativa. Spina dorſi inungatur unguento reſumtivo axungiá caſtorei mixto, &c.

Sequens linimentum abdomini illinendum miraculi inſtar ſedavit dolores hos atrociſſimos:

℞. *Spir. formicar.*
lumbricor.
lilior. convall.
arthritic.
ſpaſmod. ana ℥j.
ſalis volatil. C. C. ℥j.
Tinctura caſtorei ℥iij.
M. detur ad vitrum.

Venter quoque inungatur ol. cyclamino. Vel:

℞. *ol. chamomill.*
amygd.
aneth. ana ℥j.
ſtillat. bacc. laur.
carvi
cumin. ana ℈ß.
eſſent. croci ℥ß.
M.

Umbilico inſtilletur oleum myrrhæ.

Cataplaſma ex parietaria, naſturtio, & cæpis coctis paretur, adſumpto oleo ſcorpionum.

Extra paroxyſmum, jubente ſic indicatione præſervatoriâ, cauſa morbifica tollenda, & purgantibus, & vomitoriis, & V. S. expugnanda. Poſt apertiva Martialia, aliaque æſtum ſummum temperantia, & alterantia in uſum vocanda, qualia ſunt ſuperiùs jam dicta teſtacea, humorumque acrimoniam & aciditatem imbibentia ex ebore, ocul. ♋, matr. perlar. C. C. &c.

Serum lactis tamarindinatum, vel ſuccis antiſcorbuticis maritatum per temporis ſpatium bibendum eſt.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VIII.

De ICTERO.

§. 1.

QUod ferè omnibus morboſarum corporis noſtri conſtitutionum denominationibus contigit, ut à Græcis primum impoſitæ à Latinis dein Medicis retentæ ac latiùs datæ fuerint, idem & eveniſſe Jctero noſtro, in aprico eſt, græca enim vox eſt Ἴκτερος, utpote quam Græcos veteres morbo huic ob ſimilitudinem coloris flavi, quem in pennis avis quædam ab ipſis Ἴκτερος à latinis verò Gabula dicta, repræſentat, indidiſſe, eandem præ ſe fert probabilitatem, ac quando Jcterus ab Ἰκτίνος hoc eſt milvo, quod oculi bile ſuffuſi milvinis oculis videantur derivatur Amato *Luſitano Cent. 1. Curat 83. in ſchol.* Appellatur & à Celſo Apulejo & Scrobonio aurigo, ab auri colore, item auriginoſa ſuffuſio itidem ab auri indubiè colore quem bilis per univerſum corpus effuſa mentitur, ità & *Regium* dicunt morbum pariter ab auro velut metallo regio. Aliis dicitur *arquatus* ſeu arcuatus à vario arcus cœleſtis ſeu iridis colore, Noſtris germanis idiomate proprio die Gelbſucht/ audit.

Deſcribi poteſt, quod ſit Cachexia, partes ſolidas ac fluidas colore præternaturali flavo vel nigro tingens ortum ſuum habens à Gaſteronacis viis regiis malè proſpicientis negligentia à bilis acrimonia in arcem irrumpentis fluente. Dicitur vel flavus vel niger, prout unus vel alter color excedit. *Definitio.*

§. 2. Juvenis 25. annor. temperamenti ſanguineo bilioſi aliàs hypochondriacis & colicis doloribus nonnunquam infeſtatus cum tempore æſtivo poſt cibum, pilarum luſu ſe nimium exercuiſſet, & ſimul per æſtatem ſaccharatis cum vino admodum aromatico delectatus eſſet, exactis aliquot noctibus in ſomnus ſentit corporis ſegnitiem ac torporem, pruritum in cute, maximè in dorſo fæces alvi albeſcebant & pauca viſcoſa ſimul ejiciebat æger, urina aderat turbida craſſa ac Crocea, ità ut linteamina & chartas imbutas tingeret, oculorum album & tempora cum tota cute flaveſcebant, amarorem ſentit in lingua, ſimul ſiticuloſus exiſtit, ſomnia pariter turbulenta habet, & ſi paulò movetur *Caſus.*

Digitized by Google

vetur fortius, ſpirandi difficultatem percipiebat, inde de ſanitate ſua ſolicitus petit auxilium.

Pars affecta. §. 3. Subjectum dum dicimus partes corporis ſolidas & fluidas, ſpiritus verò impetum facientes tanquam ſubtiliſſima corpuſcula, ſub ipſum aliàs ſubtiliſſimum viſus ſenſum, haud cadentia è ſubjecti cauſa haud removemus, eas tantum partes ſaltem denominare volui, quæ depravatam ejusmodi in colore nutritionem ſuſcipere aptam diſpoſitionem obtinent, quales fluidæ omninò atque ſolidæ partes cernuntur. Inter partes externas pro parte affecta accuſare poſſumus totam cutim, cujus cuticula quo tenuior & pellucida magis, ut in candidioribus ſubjectis, eò lucidioris flavedinis Jcterus ipſe apparet, quo autem denſior ſicque quodammodo opaca, prout in minus candidis, obſcura magis flavedo eadem icterica repræſentatur. Locum quoque adnatæ oculi tunicæ quæ album oculi conſtituit, hic quoque affici conſtat, item ungues labia & crines prout ex *Cornel. Gemma* refert *Schenkius obſ. l. 3.* Inter internas partes affectas pro principali ſubjecto ſtatuimus viſcera bilis ſecretioni collectioni & eductioni famulantia nominatim hepar cum veſica fellea ac ductu cholodocho & pancreate.

Pulmones quoque colore citrino in hoc morbo tinctos obſervavit *Zacchias quæſt. medico legal. Tom. 3. Conſil.* 15. In Viro quadragenario à me exenterato non tantum omnia viſcera tum abdominis tum thoracis unà & cerebrum oſſa & cartilagines icterica tinctura h. e. flava tincta Hanoviæ vidi. In aliorum cadaverum Jctero defunctorum ductibus bilariis modo calculos, modo pituitam viſcidam, modo aliud quid, vaſa hæc conſtringens obſervavi.

Diagnoſis. §. 4. Diagnoſis Jcteri in genere abſque negotio depromitur ex habitu & urinæ colore præſertim ſi quoad illum album ſaltem oculi potiſſimum canthi majoris inſpiciatur, utpote quod omnium primum colore flavo tinctum deprehenditur, præcedit ſemper corporis ſegnities ac torpor, pruritus in tota cute maximè in dorſo obſervatur, ob acrimoniam bilis in poros cutis diffuſæ & ſero permixtæ. Urinæ ex flavo & rubro fere nigricant & ſatis appropriatè vocantur à *zacuto Luſitano de Med. princ. Hiſtor. l. 2. p. m. 385. paſſea.* Tales quidem & habentur in nonnullis aliis affectibus, ſed differentia in eo vertitur, quod viſciditas in hiſce nimis adſit, adeoque ſi linteamina iis intingantur & poſtmodum exſiccentur, retinent illum flavum colorem, in aliis autem lintea intincta cum exſiccentur, humiditas cum illa flavedine avolat in auras. Ut plurimum urina eſt craſſa turbida ac turbata imò pauca. Fæces alvi ſunt ſæpius ſubalbæ & duræ inſtar albi græci, quia obſtructæ ſunt viæ, per quas humor flavus cum bile ad inteſtina ferri ſolebat, & ſic fæces intinctæ excernuntur.

Alvus

Alvus ut plurimùm adſtricta eſt, ob defectum ſalis in bile contenti, qui inteſtina ſolebat vellicare & ſtimulare fibras ad excretionem, oculorum albugo & tempora flaveſcunt, quia volatilior pars magis ſublimatur. Os amarum eſt & ſiticuloſum; Appetitus diminutus, gravitas circa præcordia & in dextro hypochondrio, caput dolet & ſomnia ſunt turbulenta, capilli decidunt reſpiratio difficilis. Specialia Icteri nigri ſigna dicuntur tota cutis ad nigredinem vergens, & colorem fuſcum vel lividum dixeris. Siniſtri hypochondrii gravativus dolor, tumor vel alias dolor à longa ambulatione moleſtus, triſtitia, pigrities, vigiliæ deliquia urina ad nigredinem vergens, alvus plerumque adſtrictior &c.

§. 5. Cauſam hujus decolorationis efficientem, Veteres Galenici bilem eſſe ſeu abundantem, ſeu qualitate depravatam dixêre quæ ſe vel criticè vel ſymptomaticè in totum corpus effundat: cauſæ antecedentes ipſis ſunt vel calida hepatis intemperies in quo caſu bilis nimia in copia generatur, vel ſi ductus cholodochi obſtruantur vel à bile craſſiore, aut ab humoribus ei admixtis pituitoſis, ſive à calculis, ſive quod iidem ductus comprimantur ab humoribus partium vicinarum, ſive coaluerint defectu bilis. Icterum nigrum verò ab atra bile ſive melancholia ortum ſuum habere fatentur, inde lienem accuſant ſuccum talem vitioſum depromentem inde & dicunt cauſam proximam & conjunctam humoris melancholici in peripheriam totius corporis effuſionem. Melancholiam hanc procreat & augmentat intemperies frigida & ſicca vel totius, vel hepatis vel lienis, inflammationes & apoſtemata lienis, *uſus An rectè?* frequens Melancholicorum, hæmorrhoides ſuppreſſæ, mœror & curæ diuturnæ ſanguinis vel bilis in ſuccum atrum converſio ſive per aduſtionem, ſive per congelationem facta.

§. 6. *Paracelſus* Dogmaticorum *Galenicorum* de cauſis pathologiam prorſus turbare atque funditus evertere conatur, in lib. n. de Ict. c. 1. & illorum opinioni audacter contradicit, qui bili hunc morbum acceptum ferunt, cùm ex felle neque ægritudines neque colores conſiſtant & in expl. fel icteritiam tincturam parere negat, quia in eo nulla eſt tinctura uti & ſplenem, quia non tingit, & bilis eſt in inteſtinis. Colores enim ex commixtione ſalium oriri ſtatuit, non aliter quam colores diverſos à pictoribus ex permixtione diverſorum ſalium mineralium confici indies videmus. Icteritia ergo citrina ipſi conſtat ex Vitriolo entalico & ſulphure liquido: Nigra verò ex Myſep vitriolo & ſulphure diſſoluto. Plura alia hinc inde de hoc habet morbo, ſed cum valde dubia ſint & vix ad rem noſtram faciant, his diutius immorari tædet ad notiora ergò tranſeamus.

Digitized by Google

§. 7. *Helmontius* negat cum Anteſignano ſuo *Paracelſo* bilem peccare, ſed Icterum ex vitioſo digeſtionis & errore digeſtivæ facultatis provenire ſtatuit, eò quod ſtercus liquidum ſurſum rapiatur, quod infernè purgari debebat, cauſam introducit venenum anodynum, hiſce machinationibus ſufficiens; nidus ipſius eſt à pyloro ad finem duodeni, & quieſcit, ſicque calculus & Jcterus cruorem in flavum virus mutat; idque à mœrore ſæpius producitur.

§. 8. *Williſius* Jcteri cauſam in eo conſiſtere opinatur, quod bilis in hepate ſecreta ob vias obſtructas non omnino aut ſatis ad veſicam felleam transferatur, quin neceſſe habeat in maſſam ſanguineam regurgitare, & ſic à meatu Cyſtico & ductu communi obſtructis oriri non dubitat, accedit & nonnunquam totum ſanguinis vitium, quando nimium ob particulas ejus ſulphureas & ſalino fixas ſupra modum exaltata bilis in cruoris maſſa uberius & ocius progignitur, quàm per vias ordinarias ſecerni aut foras amandari queat, quare hæc à ſanguine cum ſero decedens partibus ſolidis affigitur iisq; tincturam ſuam imprimit, unde & viperæ morſus & potus generoſioris abuſus facilè hunc morbum excitare poſſunt, & ob eandem cauſam febrem tertianam facili marte hunc in morbum terminari poſſe putat.

§. 9. *Sylvius* cum prædicto Authore fere eâdem oberrat chorda ſtatuens impeditam in ſuo motu bilem ad inteſtina, ab obſtructione ductus cholodochi aut ſucco pancreatico nimis viſcido; deferri ſupponit etiam bilem dum in cyſti generatur & diutius detinetur, quandoque mutationem notabilem ſubire propter quam ſæpe moveatur illa & feratur impetuoſius & copioſius verſus maſſam ſanguineam, cui tamen ſolito minus permiſceatur, ſed ipſi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eadem recedat parteſque ſolidas colore ſuo inficiat tingatque. Et à ſpiritibus valde volatilibus venenoſis copioſius bili & ſanguini admiſtis interdum Jcterum produci non dubitat, & probat eum ex morſu viperæ natum.

§. 10. Qui *Carteſii* principiis ſuam ſuperſtruunt medicinam exiſtimant morbum generari, ſi bilis quam primùm particularum figura peccet & motu, tunc illico ejus debita quantitas in partes pro excrementis depelli ſolita non deponitur, quæ ſanguini diutius inhærens & una cum ipſo per partes circulans, quorum poris particularum figura non convenit, cutem flavedine tingit & noſtrum morbum arquatum excitat. Per bilem vulgò nigram dictam ipſi intelligunt particulas acidas, acres, craſſaſque eodem modo peccantes.

§. 11. *Nos* cum vulgo quidem putamus hoc in morbo ex varia obſtru-

Digitized by Google

ſtructione hepatis & ductus bilarii impediri bilis excretionem ad inteſtina, atque ſic ipſam regurgitare & cum ſanguine deferri per univerſum corpus & illud colore ſuo flavo inficere, malo ſc. jam inveterato, ſed exiſtimamus quoque ſimul viſciditatem quandam adeſſe huic humori flavo, quæ non tantùm faciat obſtructiones in tubulis hepatis aliorumque viſcerum per univerſum corporis habitum, atque ſic ſtagnet ibi hic humor flavus (aliàs per vaſa lymphatica rediret flavedo illa ad ſanguinem & per cutem non transflueret) & impediatur per vaſa lymphatica ad ſanguinem deferri, ſicque cutim flavere faciat. Non dubitamus etiam à commeatu (bile) intercepto gaſteronacem in ventriculo reſidentem maximè contriſtari. Neque Epar ſemper afficitur intemperie calida ut vulgus cenſet, nam morbi hujus cauſa & ab obſtructionibus non ſolum ductuum bilariorum ſed & univerſi corporis inprimis cutis tubulorum dependet, imò experientia docet ſæpe hunc morbum in intemperie maximè frigida aliquando produci. Cæterùm nos non tantùm cauſam procatarcticam Icteri rejicimus in vini ſpirituum aut vini generoſi, ſed & in frigidiorum aquæ ſc. potus aliorumque viſcidorum & frigidorum alimentorum abuſu hunc morbum natum obſervavimus. Non negamus etiam tamen poſſe & hunc morbum excitari à volatili ſale ſc. nimiaque ſpirituoſitate aut pinguedine bilis: ſanguis enim quandoque vitioſè fermentatur bilis vitio, ſi bilis vel ejusdem ſulphur nimis exaltatum corruptum ac copioſum ſit, vel ejus ſal acre lixivioſum imminutum & debilitatum, unde chylus à ſcoriis alvinis non bene ſecerni nec debito modo ad futuram ſanguificationem diſponi poteſt, atque ſic vitium primæ concoctionis, uti ajunt, non vel vix corrigitur in ſecunda. Ictero ergo particulæ acres & ſulphureæ vel venenatæ anſam ſæpius noſtro dant, prout ex morſu viperæ icterum producente videre poſſumus, quando enim multæ ejusmodi particulæ calidæ acres aut ſulphureæ junguntur ſanguineæ Maſſæ, ex conquaſſatione multa tunc emergit bilis, quæ non poteſt omnis recipi à ſuo folliculo, ergo tunc neceſſariò in ſanguinem reſtagnare & ad omnes corporis partes deferri debet.

Non dubito quin etiam conglomeratio ſpirituum animalium in orbiculares folliculi fellis fibras fiat, quæ ita hunc folliculum ſpaſmodicè conſtringendo facit ut omnis bilis verſus venam Portæ ad maſſam ſanguineam regurgitet, quod & auſterum circa orificium veſiculæ fellis ſtagnans efficere poteſt; uti nec excludimus calculos, vermes &c. Quando ex flavo nigricante colore cutis inficitur, indicium eſt Icteri nigri, in quo caſu & ſuſpicor bilem fixiorem vitriolicam adeſſe; quæ non tantum excrementa, ſed & totum corpus tingere

re poteſt, qui humor quoque gaſteronaci infenſior, inde & hic periculoſior exiſtit, de quo in ſequentibus plura addamus, de prognoſi nempe acturi.

Prognoſis. §.12. Itaque egrediamur nunc ad ſigna prognoſtica, ſi quid enim eſt (ut ſæpe monitum,) quod medicum magis admirabilem reddat in praxi ſane eſt prognoſis, hæc enim teſte *Botallo de Medici & ægri munere* §.22. omnibus præſtat.

Huc ſpectant ſeqq. aphoriſmi Hippocratis ſect.aphor.4.--62. *quibus per febres morbus regius ſupervenerit ante diem ſeptimum, malum*, quia viſcoſitas major eſt. Item *S. 4.* 64.aph. *quibus per febres morbus regius die ſeptimo*, aut nono aut undecimo aut quartodecimo *ſupervenerit, bonum*, niſi dextrum hypochondrium *durum ſit*, *alioqui* minimè bonum: quia criſibus vehementibus expellitur materia peccans, quod in noſtris regionibus frigidioribus vix evenit. Item Senex noſter ait *S. 6. aphor.42. Regio morbo laborantibus jecur durum fieri, malum eſſe*: quia morbus tum eſt fixus & magnus. Icterus qui criticus eſt ſponte tollitur, ille etiam, qui à morſu producitur animalium venenatorum: difficilius tamen qui ab obſtructione calculoſa & carnoſa ſeu ductuum bilariorum, ſeu pori bilarii in inteſtino; difficillime is curatur in quo alvus lubrica eſt & mollis, aut qui inveteratus eſt, aut morbos aut ſymptomata conjuncta habet gravia, inprimis in gravidis, ſenibus, aut qui ab inflammatione oritur, aut ſcirrho hepatis, aut qui ut dictũ in febribus ante diem criticum accidit, præſertim quando ſine rigore oritur, tum enim grave aliquod productum morboſum in hepate ſignificat, ſic & graves alios minatur morbos, ut hydropem aſcitem, cachexiam, maraſmum, ſimileſque alios. Sæpiſſime lethalis eſt Icterus, ſi ex cauſa frigida producatur, inde etiam aliquando vaſa lactea obſtruuntur, hinc lenta macie & maraſmo ægri pereunt. Jam ad curam

§.13. In caſſum autem laborabit Medicus præſcribendo remedia ei qui rectam diætam ſervare neſcit, eam vero non ſimpliciter cum vulgo de cibo & potu ſaltem intelligo, ſed ſex Res non naturales quorum agmen ducit.

Aer, cum vero ſine hoc ne momentum vivere poſſumus accuratè ille hoc in affectu obſervandus & neceſſe eſt, ut ſit temperatus frigidum improbamus; frigus enim bilem viſcoſiorem reddit, & ſic obſtructiones pertinaces efficit, nec ſit nimis calidus. Aer enim inſertus pulmonum fibris, protractuſque ad cordis eventilationem, ac inde per latentes meatus univerſo obrepens corpori, vim afferre valet: & quis non ſalubri aromatum afflatu hilareſcere

reſcere ſpiritus & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari ſentit. Æger facili quoque bonique ſucci utatur victu, capparibus, endivia, rad. petroſel. aliisque aperientibus & incidentibus tum herbis tum radicibus condiri curet, exulent omnes cibi, qui pituitæ ſcatent purgamento, ut ſunt omnes viſcoſi, piſces, legumina, fructus horæi &c. & qui in bilem proferendam faciles ſunt, ut ſunt omnia mellita & ſaccharata atque aromatica, nimisque ſpirituoſa, ut ſpiritus vini &c. hæc enim accendunt ſanguinem & bilem flagrantius, ſecundum verſiculum Horat. 2. Ser. 2.

Dulcia ſe in bilem vertent ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita: - - - -

Nocet & omnis ingluvies, illa enim turbulenti ſpiritus inquietudo & fluctuatio à paſtu ciborum immoderato evidentes ſumit vires, nunquam ſui compote animo, ſi corpus abundantiore cibo ſaturaretur. Bibat ergo æger vel decoctum aperiens vel cereviſiam medicatam, & interponat vitrum vini meracioris *Michelbacenſis* vel Moſellani.

Nec nimio motui nec nimio torpori indulgendum eſt. Somni tempora non arctiora quàm noctis faciat nec diei deſtinet quæ debentur nocti, nec nocti quæ diei, alvus ſit laxa & arte & natura reſpondeat.

Animi affectus ſint moderati, inprimis ira & triſtitia teſte Helmontio, quæ impedit digeſtionem non ſolùm ſtomachi ſed & tellis.

§. 14. Jam demum veniendum ad id, cujus gratia reliqua omnia præmittuntur *Curationem* ſcilicet. Et aggredimur primò ipſam methodum medendi quæ juxta *Veterum Galenicorum* morem inſtitui ita ſolet. Cum obſtructionem meatuum illiusque vaſculi, per quem bilis è jecore atque liene prout ajunt ad inteſtina derivatur, accuſant & inde jecur incaleſcere copiamque bilis ſimul coacervari creditur, in eum finem Clyſteribus alvum ſubducunt, quia ægri ut plurimum alvum habent adſtrictam, quia bilis non deſcendit, quæ inteſtina irritare ſolet. Dein humores, craſſas obſtructiones producentes, naturæ obedientes reddunt incidentibus & aperientibus medicamentis, ut ſunt rad. gentian. apii, aſari, fœnicul. herb. fumar. chamæpyth. acetoſ. & id genus alia, ità aq. Eupator. lupulor. cuſcut. fœnicul. cichor. Endiv. & decocta ex his parata, quorum formulas hic annectere haud libet, quia ubivis reperies. Præparatum humorem poſtmodum evacuare ſolent evacuantibus medicamentis ut ſunt Electuarium de ſucco Roſ. diaprunum ſol. Tamarind. pilulæ de Rhabarbaro, Manna, Caſſia aliaque Chologoga. ſi verò atra bilis peccaverit ad fortiora nempe melanagoga ſe conferunt, ex quibus omnis generis pharmaca, infuſa, decocta, pulveres &c. pro morbi indicatione, Medici intentione, ægri vo-

Digitized by Google

luntate, conſuetudineq; parare atque conficere ſolent, admittentes quoque pro re nata vomitoria. Poſthæc diuretica & diaphoretica, verum juſto tempore ac debito modo exhibita, commendant.

Inter ſpecifica laudat Capivaccius infuſionem limaturæ Chalybis, *Galenus* aſparagum auriginoſis præbet. *Aetius* lumbricos terreſtres in furno exſiccatos cum myrrha tritos & pulveriſatos cum aliis appropriatis exhibet, & ſic icterum poſtridie per urinam profligari ſcribit; alii Hepar lupinum pro ſpecifico commendant.

Inter corroborantia recenſent ſpecies diacurcumæ dialaccæ, diatrion ſantal. diarrhod. Abb. Theriac. Mithridatium, ſerum caprinum, decoctum praſſii, cicer. rubr. &c. ſtercus canis & anſeris. Si icterus niger adſit Veteres vulgo ſplenetica ceu deobſtruentia commendant, quæ tibi omnia Macaſii promptuarium exhibet.

§. 15. *Paracelſus* rhabarbarum Correctum excellentiſſimum icteritiæ remedium eſſe ait, corrigit autem per oleum amygd. dulc. Omnia excrementa & ſtercora icteritiam curare ſcribit in *lib. de præp.* 1. Sal gemmæ & ſtannum ad hujus morbi curam commendat, in *libr. de thermis* Ea omnia quæ icteritiam tollunt, ex Mercurio Veneris nata eſſe perhibet; Grana Juniperi & aquam ceraſorum in Icteritia prodeſſe inculcat prædictus *Nobil. l. de Ictero c. 3.* magnifacit lacertam ſacculo incluſam ut & araneum ad febrem & icteritiam curandas, item ſtercus equinum in matula calefactum & icterico datum juvare ſcribit, urinam quoque veſicæ incluſam & 9. diebus fumo ſuſpenſam icterum profligare ait.

Hermetici recentiores commendant ſpiritum vitrioli, ſalis Tartari cum croco, *Crollius* ol. ſuccini laudat, *in baſil. p. 193. in aq. Endiv: cuſcut. cichor.* chelidon. exhibendum. Inter ſpecifica & ſignata quàm plurima referunt, nos tantum potiora extremo quaſi digito tangamus, ſunt vero chelidon. rad. curcum. rhabarb. crocus lapis flavus in felle bovis repertus, radix anchuſæ, pellicula flava de pedibus & ventriculis gallinarum, urina ægrotantis cum ſucco marrubii bibita, lumbrici terr. ſtercus canis, anſeris præſertim ſi chelidonio nutriatur, caprin. equi, cinis plumarum paſſerum, cerebrum perdicis, pediculi, cimices, ſcarabæi tinca viva umbilico impoſita donec moriatur, alii lacertam vivam in bombycino panno inſerunt, & de collo ſuſpendunt, ut & araneam vivam.

§. 16. *Helmontio* teſte omne id curat Icterum, quod virus iſtud cruore flavum commutans extinguit, antidota ſunt omnia alcalia, ut ſunt millepedes lumbrici pediculi aliaque inſecta, quatenus nempe virus tollunt quod præfatas facultates alienat: non quod ejusmodi vermes; aut ſimplicia ſtatim cyſtim fellis obſtruant aut deoppilent p. n. virulentum, quod pylo-

pylorum ſic malè affectat, ut digeſtiva ſimulque diſtributiva, alienentur. ſic ſubinde à ſerpente vel vipera demorſus, ſtatim ictero afficitur. Non autem quod morſus vel ictus in pelle confeſtim occluſerit meatum fellis in jejunum inteſtinum. proinde Icterus juxta Authorem noſtrum per appoſitos flores chryſanthemii dentis leonis, aliorumque multorum ſimilium, non raro quoque per antidota quædam pyloro congrua ſanatur. Juvant & Rhabarb. crocus, curcum. lapathum non quia flavent, ſed quatenus proſunt ad deterſionem veneni. Magnifacit ipſe etiam ſalem urinæ ad curandam icteritiam, & tanquam ſummum & probatiſſimum laudat remedium.

Sic etiam lucius piſcis ſtomacho vivus impoſitus virus extinguit.

§. 17. *Williſii* Curatio hujus morbi abſolvitur beneficio accuratæ methodi medendi, quæ 2dum tres indicationes progreditur, (1) ut ductuum aut pori bilarii aut meatus cyſtici vel vaſorum cholodochorum obſtructiones tollantur & aperiantur, (2) ut ſanguis, ne bilem ſupra modum progignat, aut ſecretioni ineptum reddat, ad juſtam temperiem & craſin reducatur. (3) ut vires conſerventur & ſymptomatis occurrantur. Indicationi primæ ut ſatisfaciat, purgantia præſcribit quibus bilis verſus inteſtina deſcenſus irritetur, ſimulque vaſa obſtructa ab infarctu liberentur, in quem finem & ſuadet *vomitoria*, dum nempe viſcerum tonus & vires conſtant, hiſce enim ventriculus phlegmatis viſcoſi ſaburra aggravatus alleviatur, & ſimul vaſa choledocha irritando atque ductus omnes hepaticos valdè ſuccutiendo infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius aſſuetas tranſitum ſolicitat.

Inter hæc vomitoria magni æſtimat infuſum croci metallorum cum vino ſcyllitico & oxymell. ſ. vel pulv. aſari ad ʒß. c. fæcul. aron. & Tartaro ⊖-lato vel g. g. gr. 8. cum tartar. ⊖-lat. gr. vj.

Ex purgantibus eligit præ aliis Elect. è ſucc. roſ. ad ℥ß. vel Rhabarb. ʒß. ſalis abſynth. Crem. tartar. à ℈ß.

Vel ſi placet infuſ. & apozema, apud ipſum autorem videre poteris. Et ſequentem quoque concedit pulverem.

℞ *Rhabarb. opt.* ʒ*ß. ad* ʒ*j.*
Sal abſynth. ℈*j. m. f. pulv.*

Hiſce præmiſſis author ad deoppilativa & ſpecifica tranſit, quæ ſunt vel diuretica vel diaphoretica, quatenus ſc. hujusmodi medicamenta bilis à ſanguine ſecretionem promovent, ejusque ſecretæ per ductus & meatus in hepate nimis patentes tranſitum urgent, & ſimul recrementa bilioſa per ſudores & urinas amandari faciunt, ut ſunt Tinctura antimonii, vel elixir propr. p. ℥j. ad 20. gutt. exhibenda. Mixtura ſ. & ſal Tartar. etiam conveniunt: denique

Digitized by Google

nique Author prælaudatus vires Antiicte Geſneri hoc in morbo deprædicat.

℞. *Rad. urtic. maj.* ℔ j.
Croci ℈j.

Contundatur probè & cum vino albo extrahatur Tinctura, doſis ℥iiij. manè per 4. dies. Magni æſtimat quoque ſequens Joelis.

℞. *Rad. Chelidon. maj. inciſ. Mij.*
gran. Juniper. Mj.
Contuſis affunde vin. Rhenan. ℔ j.
Extrahatur ſuccus doſis ℥iiij.
bis in die.

Sequentes pilulas ex autore hoc noſtro probatas reperi.

℞. *Pulv. curcum.*
Rhabarb. ana ʒiß.
Cort. med. cappar.
rad. aſari ana ʒß.
Extr. gentian.
cent. min. à ʒiß.
ſal abſynth. ʒß.
ſem. naſturt. ʒß.
erucæ ℈ß
Elix. propriet. ʒß.
gummi ammoniac. ſolut in aq. lumbric. q. ſ. f. Maſſa pilularis, formetur in pilulas exiguas.
doſis ʒß. *mane & veſperi.*

Inter ſpecifica & huic morbo appropriata comendat lumbricos terr. ſtercus anſerinum & ovinum, millepedes in forma pulveris vel c. aqua chelidonii expreſſos, qui ſuccus expreſſus bibatur bis in die per ſeptimanam. Sic & ob ſalem volatilem deprædicat remedium vulgare & empiricum novem ſc. pediculos vivos. Propter eandem juvandi rationem flores ſalis armoniaci ſal ſuccin. C.C. fuliginis, ♎ C. C. c. Croco tinctum à gutt. 15. ad 10. Conferre & chalybeata, acidulas & id genus alia teſtatur.

Inter externa & ſympathetica laudibus evehit Tincam piſcem viventem Jcterici hypochondrio dextro aut plantis pedum applicatam. Morbum quoque hunc inveteratum & aliis remediis ſurdum feliciter curatum Author novit ſequenti ſecreto remedio:

℞. *Urin. Jcteric. recentem, quæ una vice mingitur, cineris lignorum fraxini cribrati q. ſ. miſce & redige in maſſam, quæ formetur in tres pilas æquales in loco calido prope focum aut hypocauſtum collocandas, quando pilæ hæ indurata indureſcent icteritia quoque evaneſcit.*

Inter cardiaca laudat ſequentem mixturam

℞ *Aq. Mirabil.* ℥viij.
lumbric. ℥iv.
Syr. è cort. aurant. ℥j. *M.*
ſi do-

ſi dolores urgent ad anodyna confugiendum vult.

§. 18. *Sylvius* in hoc hujus affectus curationem vertere exiſtimat, ut remotiores cauſæ, animi ſc. mæror, abuſus potus generoſioris ſeu vini ſeu ♎tus vini, vitetur imprimis ut venenum qualecunque bilem immutans & vitians viperinum ſc. corrigatur ac emendetur, & tandem ad inteſtinum deducatur, ſimul pituita viſcida ductum cholodochum obſtruens incidatur ac educatur, ad quam incidendam conducunt omnia aromatica & ſalia volatilia, ad educendam vero varia purgantia Rhabarb. &c. quibus verò palmam præripere dicit ſequens apozema.

℞. *Rad. rub. tinct.*
chelidon. maj. apii ana ℥ß.
fl. geniſt. Mß.
ſem. aquileg. petroſel. aniſ. ana ʒij.
Tart. crud. ʒiß.
coq. ex vin. alb. & aq. pur. ana q. ſ. in Col. diſſolve ſyr. diacnici, de cichor. c. Rhabarb. ana ℥iß.
M.

Æger aſſumat bis terve in die tantum hujus apozematis ut bis terve in die dejiciat, & una cum pituita bilem excernat. Si à veneno viperæ originem ſumpſit hic affectus, conducunt ſudorifera ſale volatili abundantia, ut ſunt theriaca Andromachi, trochiſci viperarum, Antimonium diaphoret. bezoarticum minerale &c.

Remedia ipſius Authoris Empirica & ſpecifica ſunt ſemen Cannabis in lacte bubulo ad crepaturam coctum & colatum, hujus decocti ℥v. ter quaterve de die ebibat æger, item ſapo venet. ad ʒj. in lacte calente diſſolutum & tantillo ſaccharo edulcoratum etiam bis aut ſemel in die exhibitum, Tincturam Croci cum ♎tu volatili paratam magno encomio extollit. Ipſiusque quoque opium tanquam potentiſſimum ſpirituum animalium domitorem ut & quatenus oleoſum eſt ac pingue hoc in morbo magnipendit, pinguia enim & oleoſa vincire ſpiritus animales & Icterum curare nullus dubitat, & confirmat, id per mineralium metallorumque ſulphura fixa & anodyna, volatiles ſpiritus, blande figentia & ſedantia. Ad cutis colorem flavum tollendum commendat ipſe ſequentem mixturam.

℞. *Aq. graminis abſynth. ana* ℥ß.
Tincturam croci
♎ ⊖ ✱ci *ana* ʒß.
bezoart. Min. ℈.
laudan. opiat. gr. iij.
ſyr. fœnicul ℥j. *M.*
Cochleatim ſæpius exhibenda.

Si ſudor erumpat citior plerumq; Curatio expectanda erit, ſin per urinas plus deponatur materiæ rubentis & paulo poſt ſubſidentis ſegnior erit expectanda.

§. 19. *Nos* cum *Carteſianis* ſequenti

Digitized by Google

quenti modo inſtitutam volumus hujus morbi curationem.

Ab initio purgantia non probamus, & Rhabarb. aut folia ſennæ non coqui debent, ut alii volunt, ſed potius per infuſionem vis purgans eſt educenda ex iis, aliâs quoque particulæ ex iis eliciuntur, quæ poſt purgationem alvum iterum adſtringunt, quod valde incommodum & noxium eſſe poterit.

Apozema ergo ſequens ſemper proficuum fuit, quo ſemper initium curationis facere ſoleo.

℞. *Rad. Tarax. chelidon. maj.*
ana ℥j.
Herb. cichor. fragar. ana
*M*jß.
*marrub. M*ß.
Tartar. albiſſ.
fol. ſenn. ʒiij.
infund. in anat. part. vin.
& aq. & coq. a. colat. lb.ij.

Vel: ℞. *Herb. marrub.*
cuſcut.
chelidon maj.
abrotan.
anſerin.
flor. hyper.
*aquileg. ana M*ß.
Curcumæ ʒiij.
Rhabarb. Monach. ʒij.
fol. ſennæ ſ. ſt. ℥j.
cryſtall. Tartar. ʒiij.
rad. chelidon. maj. ℥j.
f. l. a. nodulus

℞. *Lign. Saſſafras.* ℥ß.
guajac. raſp.
Cortic. ejusd. ana ʒv.
Chinæ ℥vij.
ſarſaparill. ʒx.
Liquirit. raſ. ʒiij.
rad. chelidon. maj. ℥j.
curcum. ℥ß.
*herb. chelidon. maj. M*ij.
verben.
betonic.
*meliſſ. ana M*ß.
Tartar. crud. albiſſ. ℥ß.
ſem. aniſ. ʒij.
cannab. ʒv.
fœnicul. ʒj.

Fiat infuſio calida per noctem aut amplius in vaſe duplici bene clauſo in vino Rhenano q. ſ. f. decoctio lenta Colat. ℔ ij.

adde

Mell. ſcyllit. ℥iß.
ſal abſynth. ʒj.
♎ ⊙ *✻ci*
▽ *vitæ Matthioli* ℥iß.
M. f. apozema.

Quo appoſitè humores craſſos, meatus quosvis obſtruentes incidere & è latibulis ſuis educere poſſumus, cum pituitoſi humores ſine prævia præparatione vix commode educantur.

Decoctum herbarum & radicum aperientium, chelidon. majoris præſertim ſi ei addantur ſtercora anſerina, potentiſſimum eſt hoc in caſu ſequens.

℞. *Rad.*

Digitized by Google

℞. *Rad. cichor.*
chelidon. maj.
rub. tinct. ana ʒiij.
herb. chelidon.
Taraxic.
Chamædr.
agrimon. ana M ß.
Sem. aniſi
dauci
carvi ad ʒj.
ſtercor. anſer. verno tempore coll.
ovin. ana ℥ ß.
Coq. in aq. cand. q.ſ. ad ℔ i ß.
in Col. diſſolve
ſyr. de cichor. c. Rhabarb. ℥ ß.
M.
Vel: ℞. *Herb. fragar.*
cum radic. Miij.
paſſul. min. ℥iij.
Coq. in ſ. q. ▽ *font.*
f. potus gratus.
Vel: *Infuſ. chelidon.*
c. vino parat.
ſingulis matutinis
horis ſumat patiens
hauſtum.

Poſt hujus vel alius apozematis uſum purgetur æger tali vel alia formula.

℞. *Elect. diacathol. c. ſucc. roſ.* ℥ ß.
Rhabarb. el. ℥ ß *ad* ʒj.
Mercurii dulc. gr. vj.
M. f. Electuarium.
Vel *Tinct. noſtr. rhab. c.* ⊖ *tart. c. aq.*
Endiv: & cichor. extr. ab ℥ ß.
ad ℥j. *exhibenda.*

Quia & aloetica ſæpius profuiſſe obſervavi ſequentes pilulæ proderunt.

℞. *Extr. aloes gr.* xij.
reſin. ſcammon. gr. iij.
☿ *dulc. gr.* x. *ol. macis gutt.* j.
M. f. pilula.
Vel forma pulveris
℞. *Pulv. laxat.* ℈j.
mag. Jalapp.
ſcammon. à gr. iij.
Chryſtall. tartar. ♂ *gr.* x.
M. f. pulvis.

Conducunt & clyſteres ex aperientibus ad ductum choledochum aperiendum. Si bilioſa colluvies & viſcida ſaburra in ventriculo lateat, tutiſſimum quoque erit vomitorium propinare, quibus diaphoretica admiſcere ſoleo, ut ſic una fideliâ plures dealbentur parietes.

℞. *Tartar. Emet. gr.* ij. l. iij.
♁*ii. diaphoret. gr.* vj.
ſal abſynth. gr. ij.
M.

Proſunt dein omnia, quæ digeſtiva ſunt in ſanguine, ut Tartarus nitratus, lapides pretioſi, margaritæ, ocul ♋, præſertim ſi auſteritas quædam adſit vel ſanguini vel ipſi bili, tunc etiam chalybis aliquid exhiberi poſſet, atque ſequens proderit Electuarium.

℞. *Chalyb. ppt.* ℥j.
ſpec. diarrhod. Abb. ℥ß.
ſal. abſynth. ʒ ß.
C. ſyr. acetoſ: & cichor. ana q. ſ.
f. Electuarium.

item

De hoc Electuario æger aſſumat mane ʒj. quantitatem quotidie per 12. vel 15. dies.

Item proſunt Tinctura flor. aquileg. ſpiritus aperit. Penoti M. p. aq.

Si verò nulla auſteritas adſit,tunc hæc non ità conducerent, ſed tunc ſalib. aliiſque aperientibus convenientibus obſtructiones ſolvi debent: in quem finem ſpecificum ſequens tanquam arcanum communico.

℞. *Stercor. anſeris verno tempore collecti & in ſole exſiccati, pulli gallinac. ana* ʒj.
Lapid. fulminant. ʒß.
ſal. abſynth. ℈ij.
pulv. Cinnamomi ℈j.
ſacchar. ʒiß.
M. f. pulvis ſubtiliſſimus.

Dividatur in 4. partes æq. ſingulis matutinis horis ventriculo vacuo præmiſſis univerſalib. aſſumat æger, quo ſæpiſſime morbum hunc regium planè eradicatum & evulſum vidi.

Vel: ℞ *Pell. gall. ventric. & ped. flav. ac etiam anſerum* ʒj.
⊖ *volat. urina lumbricor. chelidon. maj. ana* ℈j.
M. f. pulv.

Proſunt & ſtercora, ut ovium, aſininum, caprinum, caninum, equinum in infuſione in vino, aut in eo coctum, ſal enim è ſtercore aſinino elicitum potentiſſime deobſtruit, excrementa enim horum animalium tota ſunt nitro ſulphurea, unde hæc mirificam habent incidendi attenuandi & diſſolvendi vim, vireſque ſimplicium quibus animalia illa nutriuntur retinent, qui in quintas quaſi eſſentias per digeſtionem & concoctionem in horum animalium ventribus convertuntur, hinc tam efficaci operandi energia, ad plures & diverſos morbos evellendos, excellunt.

Sal quoque ex capite mortuo vitrioli per iteratas cohobationes exaltatum ſpiritus & ſalia urinæ & Armoniaci in deobſtruendo hic præſtant: Nos magnifacimus ſal volat. lumbricor. aſſellor. ſcarabæorum, bruchorum &c.

Spiritus ſalis armoniaci acidus, & Martis dignam admiratione vim hoc in morbo poſſident, ♎tu hoc combinato miſceri debet potus ordinarius ut vix guſtaretur aciditas, quo ſolo remedio & nos plures liberavimus. Sal. Tartar. volatil. Tinctura Tartar. ♁niata, ſpiritus ſalis ſimpl. & commun. aperitiv. Penoti, croc. mart.aperit. &c. ſpecifica ſunt.

Fixa & conducunt diaphoretica modo ſimul meatus aperiendi poteſtate gaudeant & vel ſubtiliſant & incidunt humorum mucaginem abſorbentque, quod præſtare poſſunt Tartarea, ſalina, Antimoniata. Mindererus comendat cyclaminis pulverem ad ʒß. in mulſo vino. Sic & diuretica etiam hoc in morbo commendamus tanquam abſterſiva ſalia, quæ

quæ bilis viſcedinem & mucaginem corrigunt & per urinam educunt, videmus quippe & urinas Ictericorum præter croceam Tincturam contenta copioſè exhibere, quæ promoveri geſtiunt, unde mutatione coloris & contentorũ Tartareorum facta, de morbi quoq; declinatione argumentum licet capere.

Sunto nonnullæ formulæ.

Excellens eſt
Tinctura croci cum ſpiritu urinæ volatil. parata ad gutt. 15. 20.

℞. *Spirit. Tartari*
ſal. armon. ana ℈j.
♁ii. diaphoret. ℈ß.
rob. ſambuc. ʒj.
Aq. Chelidon. maj. ℥j.
Cinamomi ℥ß.
M. f. potio.

Vel ℞. *♁ii. diaphoret.*
Martial. ℈ß.
pro unica vice.

℞ ⊖ *urin.* ℈ß.
ſuccin. volat. gr. v.
ocul. ♋ ʒß.
M. f. pulvis pro una doſi.

Inter alia & convenit ☿ius Penoti aperit. liq. ſplenet. Schrod. arcanum Tartari &c.

Nonnunquam ſequitur hic morbus febres, & ſignificat obſtructiones eſſe factas, quibus ſupervenientibus febribus non poteſt eſſe niſi malum, aliquando tamen criticus eſt in febribus & tunc non ita malum.

Radices cichor. c. paſſulis minoribus loco lactucæ in cœna ſumpta conveniunt.

Nihil eſt quod magis ſuccurrat hoc in morbo noſtro Gaſteronaci, quam pinguedo canis deſtillata, item viperina, quæ ſæpius juvit reliquis incaſſum tentatis. Si verò ſuſpicio adſit eſſe icterum à conglomeratione ☿tuum animalium verſus folliculum fellis eundemque comprimente & ſpaſmodicè afficiente, in eum ſcopum conducent cinabarina, inprimis Cinabaris noſtra ſolaris ad ℈ß. cum ſalis ✱c gr. vj. Balſamus quoque nervinus, ſpirit. ſal. ✱ci cum Croco tinctus liq. C. C. ſuccinat. aliaque nervina valde proderunt.

Si lypothymia acceſſerit & vires valde fractæ fuerint ſequens conducet mixtura.

℞. *Aq. Cent. min.*
fumar.
fragar.
perlar. ana ℥j.
Cinamomi ʒvj.
raſ. ebor. ppt.
C. C. ppt.
Tinctur. Croci ana ℈j.
☿ ⊖ *dulc.* ℈ß.
Syr. de Cinamomo ʒvj. *M.*
M. f. mixtura cochleatim aſſumenda.

Inter externa vulgò commendantur ſequentia ex gr. tinca vivens umbilico appoſita vel aranea avellanæ incluſa & de collo ſuſpenſa. Item lacerta in ſacculo indita & geſtata.

Qqq Che-

Chelidonium majus & burſa paſtoris ex experimento Matthioli ſoccis pedum in cluſa, ſed cum hæc jam ante etiam relata me ſemper feſellerunt, nolui in his prolixior & longior eſſe. Sed tamen inter curas magneticas ſequentem aliquoties reperi probatam, cujus tamen hactenus indagare non licuit cauſam, patiens mingat in vas aliquod aurichalceum, & per 3. dies aſſervet urinam, dein coquat ſuper ignem coctam urinam tandem aquæ fluenti non ſtagnanti infundat.

Nigro verò tanquam deſperato ictero ut occurramus remediis nobiliſſimis ordo nunc poſtulat, ab initio hic convenit decoctum Antiictericum Cl. *Wedelii* ſequens.

℞. *Rad.* 5. *aper.*
rub. tinct.
cichor. ana ʒij.
herb. agrimon.
hepat nobiliſſ.
fragar.
fum. marub.
cent. min.
*abſynth. ana M*ß.
flor. hyperic. p. ij.
ſantal. flav. ʒj.
Croci ʒß.
Cinamomi ʒj.
Coq. l. a. in aq. & vin. q. ſ.

Nodulo quoque *Foreſti* ſequenti adhuc nuper virginem hoc laborantem morbo feliciter liberavi.

℞. *Rad. rub. Tinct.*
rhapontic.
Chelidon. maj. ana ℥ß.
rhabarb.
curcum. ana ʒij.
Troch. de Eupator. ʒj.
Croci ℈j.
fol. fragar.
marub. à Mj.
ſchoenanth. ʒß.

Dentur inciſa ad nodulum pro j. menſ. vini. Sequente & uſa eſt mixturâ.

℞. *Aq. polychreſt.*
aperit.
Hepat. Mynſ. ana ℥iiij.
Cinamomi ℥ß.
Eſſent. chelidon. maj. ʒij.
♎ *ſal.* ✱*ci aniſ.* ℈j.
ſyr. de 2b. rad. ℥ij. *M.*

Conveniunt & hic omnia ſalia volatilia acria quibus obtunditur corrupta & nimia bilis oleoſitas, è contra verò augetur & acuitur ejus ſal obtuſum & ponticum ſimulque acidum pancreatici ſucci corrigitur, præter hæc & conducunt ſalini ſpiritus oleoſis temperati ut ſunt ~tus urinæ lumbricor. cum eſſent chelidon. maj. abrotan. cent. min. curcum. tarax. junctus, ſpiritus quoque panis triticei vel ſecalini ad reſtituendam ſanguinis debitam tincturam & craſin bilis vitio læſam convenit, pro ſpecifico hoc in affectu dicunt eſſe lapidem fulminarem, & exuvias ſerpentum, quatenus forſan acidum inprimis viis hæ-

hærens abſorbent. Laudantur & Martialia, conducet ergo *Langianus* pulvis encomio *Simonis Pauli* notiſſimus.

℞. *Limat.* ♂ ℥ iß.
ſemin. aquileg. ℈j.
pulv. lumbric. terr. ℥ß.
M. f. pulvis.

Vel ℞. *Lap. flav. Tauri*
⊖ *lumbric.*
chelid. maj. ana ℈j.
M. pro 2b. virib.

Amara quoque omnia ut & ſplenetica maximarum erunt virium.

Ad reſtituendam quoque iterum ſanguinis craſin in declinatione ſequens præſcribi poteſt.

Deſtillatum Antiictericum.

℞. *Rad. Anchuſ.*
rub. tinct.
chelidon maj.
curcum.
cichor., oxylapath.
aſpar. ana ℥ß.
fol. agrimon.
Chamædr.
fragar. Epat nob.
flor. calendul.
geniſt.
hyperic.
cent. min. ana Mj.
Cort. flav. inter oxyacanth.
Tamariſc. ana ℥ß.
bacc. heder. ℥ iß.
lumbric. terr.
milleped.
ſcarabæor. majal. ana ℥iij.
ſtercor anſer.
Gallin. verno tempore collect. ana ℥vj.
croci ℥ß.
Infund. in vin. & aq. chelidon. maj. ana ℔ j.
per 4. dies adde
ſucc. naſturt. aq. ℔ j.
poſt 4. dies, deſtill. l. a. ex organo vitreo.

De quo deſtillato capiat ſingulis horis matutinis & quarta pomeridiana tria cochlearia plena.

Vel ℞. *Rad. anchuſ.*
rub. tinct.
apii dulcamar.
oxylapath. urtic. maj.
aſparag. curcum.
chelidon. maj.
Herb. agrimon. cent. min.
capill. ♀. *cord. bened.*
chamædr. fragar.
Cuſcut.
flor. Buphthalm. lut. calendul.
aquileg. hyperic.
ſem. heder. arbor. aquileg.
Cort. med. oxyacanth. flav. med. ſambuc. flav.
Tinctura Rhabarbar. rhapontic.
Limat. Chalyb.
lumbric. terr. ppt.
Infund. c. aq. abrotan. Cuſcut. End v. vini, atque deſtilla quod ob vires egregias & appropriatas aquam cyſticam appellare libet.

Cum remedia hæc & alia levamen non afferunt ad transfuſionem vel infuſio-

nem tranſeundum eſt, ſed cum in his locis plebs abhorreat, & Medicus facilè famam ſuam exponat, cautius procedendum eſſe judico.

Ad acidulas verò minerales tutius ibis!

Empirica ſunt fel hyænæ, ad 3. guttas c. aq. chelidonii maj. ſumptum pro certiſſimo arcano à medicis Græcis venditur.

Cor quoque avis parvæ dictæ comeſtum ictericos ſanare dicitur.

Pſittacus in pulverem redactus ad ʒj. exhibitus adjuvat omnes Ictericos. Sic etiam notabile eſt quod epar teſtudinis marinæ c. aq. chelidon. maj. contuſum & dein bibitum Ictericos ſanat.

Sequens experimentum neminem facile fallet urinam ægroti inde ollæ, quam tegula cooperi & ad mediet. coq. & fimo equino abſconde.

CAPUT IX.

De HYDROPE.

§. 1.

HYdrops, aliis hydropiſis, aqua inter cas, *Celſo* morbus hydropicus. *Paracelſus* rorem humidum ſeu reſolutum talem ſeu liquorem ad differentiam aquæ ſimplicis uſualis vocitat. Hydrops in genere colluviem notat ſeroſam, quæ ſi in capite, hydrocephalus, ſi in pectore, hydrops pectoris, ſi in abdomine, hydrops Aſcites, ſi in ſcroto, hernia aquoſa, ſi in utero hydrops uteri, ſi in habitu corporis univerſo, hydrops anaſarca aut Leucophlegmátia, ſi verò in abdomine diſtenta pariter à flatibus inteſtina abdomen tumefaciant, ut vel percuſſum vel compreſſum ſonum edat inſtar tympani, *Tympanides* audit.

Hoc autem capite potiſſimum Tres illas ſpecies, Aſcitem anaſarcam ſeu Leucophlegmatiam, & Tympanitem conſiderabimus & imò quidem ab Aſcite initium faciemus, in qua ſeroſa colluvies in abdomine collecta, ſive in ejus cavo, ſive intra hydatides concluſa ſive inter omentum, peritonæum, & muſculos abdominis collecta, mirum in modum diſtendit & cum abdomine etiam quandoque ſcrotum, aut pubem aut crura pedeſque, inde aſcites & aliis dicitur utricularis propter ſimilitudinem quam habet venter aqua repletus cum utre.

Hydrops verò in genere deſcribitur vulgò quod ſit Tumor univerſi corporis ut plurimum abdominis ex aquoſæ

Digitized by Google

aquoſæ ſeu flatulentæ materiæ collectione, variat autem iſte Tumor pro diluvii varietate, prout nimirum plus vel minus humoris aut flatus ibi exiſtit, eò major vel minor redditur tumor.

Pars affecta. §. 2. *Pars Affecta* veteribus dicitur majore ex parte hepar ut inſtrumentum ſanguinis generativum, alii *eorum* accuſant meſenterium, nonnulli lienem; quidam Neotericorum jejunum inteſtinum & in eo contentas venas lacteas pro parte affecta agnoſcunt: nos hic accuſamus univerſum quaſi corpus, genus venoſum & nervoſum, quatenus in iis ſanguis & ſpiritus animales non rectè moventur & à ſuis excrementis liberantur, nec excludimus ruptas venas lacteas &c. putamus tamen & ſæpius hoc in morbo omentum affici, cujus vaſa ſæpius rumpuntur, & quibus ruptis omne potulentum in cavitatem abdominis effluit, per omentum enim ſuſpicor potulenta ad renes pervenire, hinc illa animalia quæ carent omento nullam mingunt urinam, quod in avibus, piſcibus &c. videre eſt, ad quam ſententiam confirmandam plura cultro meo ſubjeci animalia, quibus ſemper ante ſectionem magnam quantitatem limpidæ aquæ infundi curavi poſtmodum ea aperui viventes. & ventriculum aqua adhuc diſtentum reperi, quo tamen manu mea preſſo vaſa illa omenti ad ventriculum protenſa inſtar lactearum venarum pinguedine hinc inde tectarum turgida jucundo vidi ſpectaculo, & cùm in corpore ſano pori ventriculi & meatus aliis ſemper ſunt patentiores quam in mortuo, ubi omnia collabuntur, ideo non admiranda eſt illa transmeatio & quod notandum, in hydropicis à me diſſectis omentum vel putridum, vel laceratum vel tumoribus refertum reperi, in qua opinione me adhuc confirmavit ſequens experimentum, nuper Hanoviæ factum herniotomus civitatis illius experientiſſimus *Wedling* dictus, quendam ab omentali hernia ſectione liberavit, quia tamen ſimul exſciſſa fuerat magna omenti pars, æger adhuc ſuperſtes de urinæ difficultate maximè conqueritur, & ſi nimium potulenti aſſumat magnum circa ventriculum dolorem ſentit, & ſemper ferè alvum laxam habet, hinc meâ conjecturâ nonnulla vaſa quæ [illegible]nam rectà ad emulgentes vehunt, ſimul abſciſſa fuerint, unde omne potulentum, pergit ad inteſtinum duodenum, ibidemque impedit illam fermentationem ciborum & omnes ferè fibras laxas reddit. Poteſt adhuc etiam per id probari, quod non omne potulentum tranſeat per inteſtina ad venas lacteas & dein per ductum thoracicum ad cor, quia pylorus ſtomachi eſt reflexus, ne quid potulenti effluere poſſit; certum eſt igitur potulenta fundum ventriculi petere & per ipſum tranſudare ea qua omenti jungitur regione, & ſi hæc vaſa vel ipſum omentum ſint vel lacerata vel rupta, vel putrefacta vel tumoribus œdematoſis referta, neceſſa-

ceſſariò potulenta in cavitatem abdominis decidunt, & ſic hydrops excitatur.

Spiritus quoque haſce partes non bene irradiantes & poros ventriculi aperientes hunc morbum producere poſſe non dubitamus.

Caſus. §. 3. Fœmina Civis Hanovienſis *Damian* dicti, 30. annorum, gravida à 6. menſibus temperamenti phlegmatici variis diætæ erroribus indulgens incidit in febrem tertianam varia ad febrem hanc depellendam aſſumpſit & ad ſitim extinguendam multis abuſa potulentis frigidis, unde febris tranſit in Anaſarcam, totum corpus in immenſum tumuit, tandem fœtum mortuum 7. menſium parit viribus valde deficientibus, ego juſſu *Diaconorum Eccleſiæ Gallicæ vocatus* cum admiratione corpus illud œdomatoſum aſpexi, urina erat pauca & ſubrubra facies flavebat, vigiliæ urgebant, aliquando adhuc febricitabat, cum ſiti Tantalea, appetitu proſtrato, mœrore ob paupertatem conjuncto, Ægra petit conſilium & Deo ſit laus, à me (abſit jactantia dicto) cum admiratione totius civitatis feliciter ſanitati reſtituta eſt.

Alius Caſus. Sic & ibidem nobilis quidam Dominus Röder dictus annorum 53. poſt febrem malignam incidit in hydropem Aſcitem dictam, abdomen enim cum pedibus tantum intumuit, crura enim œdomatoſa & laxa foveam impreſſam diu ſervabant, colli vertebræ & claviculæ maximè erant conſpicuæ, ſitis aderat intenſa cum appetitu proſtrato, urina erat pauca clara tamen, qui ſimiliter cum Deo infra dicendis remediis à me feliciter curabatur.

Diagnoſis. §. 4. Facilè autem cognoſcitur Aſcites, nam in eo primò abdomen valde tumet, indiesque tumor iſte valde augetur, præſertim à copioſore aſſumpto potu & cibo, & ſæpius obſervavi, quod tumor ille quoque augeatur decreſcatque pro varia Lunæ phaſi, incremento aut decremento. Cum abdomine etiam interdum & quaſi ſemper tument in utroque ſexu pubes, crura & pedes, in viris ſcrotum, per quod à natura apertum militem vidi liberatum, qui per id plus quam 40. libras aquæ emittebat, & feliciter ſanitati reſtitutus fuit. In lecto aliquando ſed non ſemper ſe convertentibus de latere in latus manifeſta percipitur fluctuatio. Reſpiratio difficilis & crebra & anheloſa, diaphragmate ſc. in motu ſuo impedito. Univerſum corpus ſanguinis ipſis marceſcit & extenuatur; ſemper adeſt tuſſicula eaque ſicca interdum humida, aqua enim ſubinde penetrat ad pectus & pulmones. Etiam ſubinde febris continua lenta atque hectica, quod ſanguis ſero ſuo depauperatus, nec à novo allabente chylo dilutus & craſſeſcat & lenteſcat & acreſcat. Urina ut plurimum eſt rubra cum craſſo ſedimento, facies flavet, & videtur æger quaſi ictero laborare, unde eleganter ſigna ferè omnia comprehendit *Franciſcus de porta de ſign. morb. l. 3. c. 12.*

Hy-

Digitized by Google

Hydropem fœdus color arguit & tumor ingens. Et ſitis & dyſpnæa, cibique averſa cupido. Occupat & varias inflatio turgida ſedes. Quandoque, quamvis non ſemper, appetitus proſtratus, nauſea, vomitus, diarrhæa, ulcuſcula in pedibus, cruribusque manantia. Semper hunc morbũ comitatur Tantalea ſitis, quæ bibendo exaſperatur, nam quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Hydrops Anaſarca verò vel Leucophlegmatia cognoſcitur ex tumore laxo, molli & plerunque pallido totius corporis, omniumque ejus partium extremarum & digitorum impreſſorum remanent ſtigmata, Ægri non ſemper ut in aſcite ſitibundi ſunt. Sed ut facile cognoſci ſic non facilè curari poteſt, facilius tamen cæteris paribus, quam duæ reliquæ priores ſpecies. In tympanite facies non ità de naturali recedit ſtatu, & tumor abdominis hic à flatibus inteſtinis præcipuè incluſis, partim verò ab extravaſato ſero productus, tantus, ut quando abdomen vel comprimitur vel percutitur ſonum edat inſtar tympani percuſſi. Dixi illum affectum produci partim à flatibus, partim autem ab extravaſato ſero, propterea quod tympanites rarò ſolitarius eſt, ſed ordinariò aſcitem habet comitem, quamvis à ſolis flatibus oriri poſſe nuper me docuit experientia in puella 9. annorum in qua ne guttula quidem aquæ vel ſeri in abdomine exiſtebat, abdomen & inteſtina flatibus erant diſtenta, & percuſſum abdomen manifeſtè ſonitum edebat. Tria verò hunc morbum ſemper comitantur ſymptomata, dyſpnæa, urinæ paucitas, & ſitis intenſa. Dyſpnæa oritur ab aqua diaphragma comprimente, unde naturalis ejus motus ſufflaminatur, urinæ verò paucitas oritur, quia lympha, ſeu ſerum quod per ductus urinarios ordinariè eliminari debuerat, in cavitatem abdominis demittitur. Sitis eſt & ab acredine ſeroſæ colluviei in abdomine ſtagnantis, unde & æger febre quadam laborat.

§. 5. Tunc demum ſcimus, quando cauſam cognoſcimus, ait *Stagirita*, quare & nobis, ut in accuratam morbi cognitionem deveniamus, cauſas indagare incumbit, & quidem primò ad mentem *Galenicorum*, quibus cauſa efficiens proxima immediata eſt materia nutritioni inepta ſeroſa nimium pituitoſa vel flatulenta in cavitate ventris infimi, vel inter carnem & cutem collecta copia ſua partes corporis diſtendens. Antecedens propinqua eſt ſanguificationis fruſtratio, à frigida hepatis intemperie producta, quæ propriam Jecoris ſubſtantiam intemperatam & ad opus ſanguificationis abſolvendum ineptam reddit, hinc *Avicenna* dicit, in hydrope ſemper adeſſe intemperiem hepatis frigidam & *Aetius* citra hepatis refrigerationem impoſſibile eſſe ait, aliquem in hydropem incidere. Jecoris refrigerationem & inde læſam ſan-

Digitized by Google

ſanguificationem produci poſſe ajunt ab aëre nimis frigido, unde *Hipp. aph.* 22. *ſ.* 3. autumno hydropes oriri aſſerit. Nocet & uſus frequens & copioſus alimentorum frigidorum præſertim longa & intempeſtiva aquæ frigidæ aut impuræ & turbidæ ingurgitatio poſt balneum aut ſolis æſtum, quæ viſcera admodum refrigerare dicitur. Excretiones etiam auctæ quæcunque & nimia à quacunque parte hæmorrhagia, hunc morbum producere & hepar refrigerare poſſunt. Lienem quoque accuſant, unde *Galen. ipſe l. 4. de præſag. ex pulſ.* ait, ſcyrrho in liene exiſtente hydropem fieri, nec excludit ſcyrrhum hepatis, ut primarium ſubjectum morbi principalis ex quo hydropicus tumor dependet, ità ut nullus hydrops niſi oblæſo hepate oboriri poſſit; ex hujus enim refrigeratione non ſanguinem ſed aquam generari putat. Statuuntq; quoque ex rupta vel exeſa viſcerum vena, ſeu potius ex ſoluta unitate hepatis & fiſſura ob nimiam arefactionem, vel ruptis veſiculis aqua plenis ſeri copiâ abdomen adimpleri & intumeſcere. Alii per umbilicalia vaſa arefacta, alii per ruptos ureteres influere autumant, alii tam per occultos quàm manifeſtos quosvis meatus aquam ad abdomen fluere contendunt.

§. 6. *Paracelſo* cauſa hydropis eſt Tartarus aluminoſus vel alumen aluminoſum, & hydropem dicit aquam reſolutam, reſolutum liquorem, rorem humidum, aſſeritque nihil eſſe quàm aquam. Et comparat hunc morbum cum pluviis, ſicut enim in macrocoſmo inundatione aliquis ſuffocatur, ità in microcoſmo ♎tus vitæ ab aqua ſuffocatur, reſolutio itaque & liquefactio ſalis aluminoſi oritur ab impreſſione cœli microcoſmici & aſtrorum ejus, ut ſi Venus, vel gemini oriantur, ab horum impreſſione ſal dividitur non ſecus ac nix à ſole, ubi igitur alumen ibi inclinatio ad hydropiſin. Atque ſeptem conſtituit prælaudatus author hydropis genera, ex. gr. hydropem, hepatis, ſplenis, pulmonis, cerebri, fellis, renum & cordis.

De Tympanite peculiarem opinionem fovere videtur ipſe *author in lib. 2. de Tartar. tr. 2. c. 2.* ubi tympanitem ſpeciem hydropis eſſe negat, dicitque eſſe conſtipationem ventris, fit enim ventus, quando natura non habet exitum. Addit quoque duplicem eſſe Tympanitem, unum in matrice, alterum in inteſtinis, qui curandus eſt per reſolutionem Tartari & in ſchol. in l. de gradibus tympanitem definit, quod ſit conſumptio materiei ſuæ converſa in ventoſitates fixas & non mobiles. Verum iſta conſtrictio ventris propriè non eſt hydrops, ſed colica flatulenta, in tympanite enim flatus in abdomine & extra inteſtina continentur.

Tympanites verò matricis eſt ejusdem inflatio & diſtenſio, à flatibus exitum non habentibus, orta.

§. 7. *Hel-*

Digitized by Google

§. 7. *Helmontius* qui ignotum hydropem deſcribit peculiari tractatu, & vitium hujus morbi potius in rene ſubſiſtere putat quam in hepate, quia in multis hoc morbo defunctis hepar innocuum & inculpatum vidit, & gloriatur ſe bis mille hydropicos, etiam quorum lotium jam è cruento nigricaret, & qui tota nocte vix cochleat minxerant, in priſtinam ſanitatem reſtituiſſe, quorum hepar, ſi vel mediocrem culpam habuiſſet, fatetur ſe non ſanare potuiſſe. Sic dyſenterici, ſicque potatores hydropem incurrunt non quod vitium in hepate ſit, ſed quatenus aliquid cruoris in convexo inteſtini accumulatur. Cruor enim extravenatus & grumefactus juxta ipſum facit hydropem ventris, atque inſuper, quod ren ſit adæquatus artifex, patrator, executor & arbiter veri hydropis: putat enim, quod quamdiu latex cum cruore in venis vel ad glandulas fertur, communi vita potitur, nec regulis hydraulicis paret, ſurſum verò atque deorſum neſcit; quia non habet. Aſt extra vitæ conſortium ſemel rejectus jam excrementi naturam ſubit, deorſumque properat, proprii *gnarus ponderis*. Bilis itaque *pretioſus latex eſt*. Ideoque quoties unumquodque viſcus malè afficitur, ſtatim laticem negligit, cumque à cruoris ſui conſortio excludit, ſatisque ſibi negotii, in ſui tutelam reperit. Cum ergò latex ſemel alibi repudiatus, vitæque ſodalitio ſpoliatus, excrementi ſtatim indolem ſuſcipit, hinc eſt cauſa Anaſarcæ, aqua non eſt ſemper hydrops, ut neque ipſa Anaſarca, nec ventus eſt ipſe Tympanites: ſed aqua juxta auctorem noſtrum in abdomine & latex in Anaſarca ſunt producta hydropis.

Intelligit autem prælaudatus Author triplicem materiam, primam nempe occaſionem cruorem ſcilicet extravenatum, alteram dein, quæ eſt ipſa aqua ipſeque latex in abdomine, qui eſt productum morboſum, & tertiam demum materiam dicit, quæ habet ſuum internum efficientem, in internis vitalibus principiis Archei Renum ortum: Statuit enim vim quandam anodynam virulentam tam in cruore extravenato, aut ſimili materia hoſpitatam, cujus importunitate ren primò ſui muneris obliviſcitur, habenas ſeparandi laticis abjicit, mox inde quoque furorem arripit, dum laticem in abdomen inordinato motu relegat. In tympanite ventoſitas ſive flatus ſit, eſſe dicit in inteſtino à quadam indiſpoſitione localis Archei, qui tum cibos, ſubinde nequicquam flatulentos, in flatum mutat.

§. 8. *Williſius* aſcitem ſæpius à mero aquoſo partes imi ventris implente & diſtendente procedere exiſtimat, cui diluvio extenſiones membranarum & inflationes, à ſpirituum incolarum inordinationibus factæ accedunt, & ſic abdominis

intumeſcentiam adaugent, in aſcite enim lympha hæc ſeu aqua in abdomine nonnunquam ita fluctuat ut æger percipere poſſit. In qua dein lympha viſcera immerſa tabe quâdam afficiuntur, unde viſcerum parenchymata vaſorum & membranarum parietes ac inprimis glandulæ ubique numeroſæ aquâ madefactæ intumeſcunt, adeoque ventris tumor ex pluribus velut aquarum ſtagnis & contentis paludoſis conſiſtens in molem ingentem aſſurgit. Exiſtimat quoque ſupra laudatus autor quod ſerum è maſſa ſanguineâ nimis diſſoluta facilius hunc morbum excitare poſſit, inde & deducit Anaſarcam in qua ſerum ex arteriarum oſculis in cutem univerſi corporis effundi contendit, in aſcite verò & ſæpe lympham ex vaſis lacteis vel lymphaticis decidi & ſic illuvie hac imi ventris viſcera inundari haud dubitat, referens quod viderit dolium 15. congiorum capax, aquis fœminæ ab hydrope deſumptæ abdomine exemtis impletum, culpat ergo vel ſerum ex maſſa ſanguinea ſcatens, vel chylum è propriis ductibus effuſum.

§. 10. *Sylvius* Anaſarcam è ſero tenui & aqueo ſeu ſalſo ex vaſis lymphaticis & lacteis effuſo originem trahere ſtatuit, exiſtimans obſtructionem ab humore viſcido potiſſimam & frequentiſſimam hydropis cujusque cauſam eſſe, quam conſequitur lymphæ vel chyli, potius præſertim in vaſis ſuis ſtagnatio hinc vaſis diſtentio mox ruptio & tandem contenti effuſio & collectio in loco ad illam apto; ſi collectio fit in abdomine dicitur aſcites, ſi in toto corpore Anaſarca, ſi in pectore hydrops pectoris, ſi in ſcroto hydrocele, ſi in capite hydrocephalus, ſi flatus adſunt tympanites, ſi verò ſupra dicta vaſa tum à re dura ſive rigida illas pungente aut ſecante, tum à liquore proprio in ipſis ſtagnante atque ipſa eousque magis magisque diſtendente, ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibdem colligitur aut alio transfertur atque ſic hydropem producit, illo caſu culpat auctor, pituitam & ſerum in corpore abundans, ſerum enim aliquando facillimè à ſanguinis maſſa cedere putat, facies nonnullis mane turgidula eſt, quia ſerum ſanguinis ſub ſtragulis & ob lecti calorem magis ſolutum, & ſudoris quoque craſſioris forma verſus cutem propulſum & ibidem hærens faciem manè oſtentat turgidulam, & metuendi hydropis, Anaſarcæ aut Leucophlegmaticæ indicia promit, indicat enim in talibus perſonis redundare ſerum vel pituitam tenuiorem & eundem humorem ſudoris formâ noctu foras propelli, atque faciei habitum minus robuſtum exiſtere hoc eſt ſolito laxiorem factum, quibus ſi accedat frigus externum faciei cutem afficiens copioſior ſub ipſa concreſcit & colligitur humor vaporis forma eo propulſus

propulſus quæ omnia noſter *Sylvius* accuratè obſervavit, ſimile quid hoc eſt hydropem poſt hanc intumeſcentiam tandem obventuram magnæ matronæ L. H, metuo, quod tamen Dii clementer avertant voveo.

§. 11. *Carteſiani* vaſa lymphatica rumpi à re dura & rigida illa pungente aut ſecante, ità ut lympha in abdomen deponatur in Aſcite, in Anaſarca in univerſum corpus ſtatuunt. Cum enim aquæ in abdomine craſſeſcant tum omnium viſcerum ſuperficies, imò pèritonæum & muſculos corporis cruſta quadam pituitoſa obſidet, quare vapores in corpore producti non poſſunt inſenſibiliter evacuari, hinc ità difficile eſt hos ægros ad ſudores diſponere, hinc etiam videmus cum clyſter acris & incidens cum ſale quodam ſudorifero injiciatur & penetrantiâ ejus pori inteſtinorum aperiantur, & cruſta illa pituitoſa removeatur, quod tum aquæ è cavitate abdominis magnâ copiâ per alvum excernantur, dum ergò vaſa illa exilia à particulis craſſioribus & ſolitô viſcoſioribus rumpuntur, particulæ ſeroſæ in abdomen deponuntur, quæ ſenſim & pededentim accumulatæ hydropem aliaque mala patrant.

§. 12. *Nos* nunc ordine cauſas horum affectuum examinaturi ſumus & primo quidem ab *Aſcite* initium faciemus, in qua ſeroſa colluvies in abdomine collecta, ſive in ejus cavo, ſive intra hydatides concluſa, ſive inter peritonæum & muſculos abdominis collecta, mirum in modum diſtendit & cum abdomine etiam nonnunquam ſcrotum, aut pubem, aut crura pedesque.

Cauſa ergo hujus affectus ſeu humoris ordinariò lympha eſt, aut chylus, aut nimius potus quandoque etiam ſerum à ſanguine ſecretum, quatenus ſcilicet maſſa ſanguinea ſale ſuo volatili defraudata nihil præter lympham fabricat, quæ tamen vel ob ſtagnationem vaſa diſtenta vel ob acrimoniam rumpit diffringatque, inde liquor vel latex ille cadaverizatus non ſolùm gaſteronacis totam regionem occupat, ſed & tandem *Ipſum* plane interimit & inundat, quo victo *Cardimilechem* & tandem *Microcoſmetorem* aggreditur hoſtis, quos etiam è medio tollit, unde ſequitur mors, Rariſſimè ☉na reſtagnans cauſa hujus morbi eſt, cùm plures Iſchuriâ defunctos novi absque hac inundatione, ſed in genere cauſa hujus morbi eſt ſanguinis debilitas, unde alimento in ſubſtantiam ſuam convertendo non ſufficiens, in alias partes explodere neceſſe habet.

Cauſa verò continens proxima apertio eſt vaſorum, præſertim omenti quæ aperiuntur, vel quod potus vel lympha aut chylus in corpore abundantiores aut craſſiores ſunt aut impetuoſius moventur, aut quia acrimoniâ ſuâ vaſa exedunt aut quod in obſtructa antea vaſa ab humoribus

craſſis & pituitoſis, vel glandularum meſenterii aut omenti humoribus continuò arietant & tandem rumpunt, & ſic qua data porta ruunt. *Schaumburgi* ad Lhanam, ubi reſidet *Principiſſa Noſſovica Domina mea clementiſſima*, juvenem hydropicum murarium aperui, in cujus cadavere totum meſenterium & omentum humoribus & ſcirrhis oſtendi refertum, & hepar absque ulla labe, & quia juvenis ille aquam in magna copia ingurgitaverat, nullus dubito, quin ortus ſit ipſius hydrops à ſolis potulentis nimia copia hauſtis, hinc vaſis illis meſentericis & omentalibus (per quæ potulenta ad emulgentes vehantur) ſeu eorum ductibus obſtructis & dein ruptis facile hic morbus oriri poteſt, ceu aquarum catarractâ effracta fit ipſius aquæ in vicinas partes effluvium; Sanguis quoque poteſt imprægnari certa quadam quantitate bilis, ſalis, pituitæ ſeri &c. & cum horum aut aliorum juſto plus in ſanguine continetur, ſanguini non intimè permiſcetur, ſed duntaxat ſanguini innatat & detruditur ad latera vaſorum, quare illa tria ſunt promptiſſima, ut trudantur per poros vaſorum in tubulos partium, ubi varia ſymptomata excitare poſſunt, ſic cum pituitæ in tubulis hærent, non mirum eſt pallorem in habitu corporis produci. Sic & quandoque viſcidus & acidus nec ritè volatiliſatus chylus ſanguini infunditur, unde ſanguinea maſſa crudior & aquoſior exiſtit, qui & ob acidum deprimitur, & ſic ob principia inprimis volatilia ſtatim oppreſſa non facilè ſanguis bonus exiſtere poteſt. Acidam enim in hoc morbo & crudam exiſtere lympham, quis ignorat, niſi in Arte Medica hoſpes? Cauſa verò antecedens partim Cacochymia ſeroſa, partim pituita, partim viſcerum quorundam textura & ſtructura perverſa, partim denique ſpirituum animalium influxus debilis & quidem ad fibras cutaneas: ſpirituum enim animalium ad cutim concitatum impetum ſequitur ſtrictura cutis nimia aut relaxatio. Elegantem locum habet acutiſſimus noſter Ettmüllerus Amicus, dum viveret, obſervantiſſimus in elegantiſſima diſputatione *de opii vi diaphoretica*, ubi inquit.

Urget jam noſtram meditationem, unde nunc patentes nunc conniventes ſint iſti tranſudationis meatus excretoriique tubuli, variæ equidem ſe offerunt cauſæ, tam connatæ, quas inter eſt naturalis cutis textura vel tenuior vel denſior, quam acquiſitæ, partim per conſuetudinem ſecundùm varium rerum naturalium uſum, partim per ægritudinis p. n. alterationem, unde meatus dicti vel ex ſtaminum fibroſarum tenſione nimia turbari aut obliterari, vel admotis aut excretis variis conſtringi, arrodi, vel iiſdem viſcidioribus aut glutinoſioribus obſtrui poſſunt, quæ cæteris ceu frequentior cauſa (pergit) conſideranda venit

venit tubulorum iſtorum imò, ut probabiliter arbitror, & ipſarûm glandularu n à fibris nerveis contractis occluſio, vel ab his relaxatis recluſio; Tendinoſum nempe maximam partem ſtamen eſſe & fibroſum conſtat quod cutim conſtituit, unde pro nerveorum & tendinoſarum natura, non ſenſui ſaltem tactus externo, cui illarum extrema papilliformia ſufficiunt, ſed etiam motui cuidam dicatæ erunt, eoque pro fibræ motricis natura abbreviationis, ſeu ut vulgò dicunt, contractionis & relaxationis, unde neceſſariò tubuli iſti excretorii & ipſæ glandulæ nunc ſtringi, adeoque has comprimi, illas coarctari nunc relaxari, & has ſic poroſiores, illas patentiores reddi neceſſe erit, &c. ſed in coarctationis vel relaxationis hoc negotio, tam glandularum quam tubulorum excretoriorum, fibræ iſtæ cutaneæ non niſi inſtrumentaliter ſe habent ipſo impetum faciente, ſpiritu ſc. influo ſpeciatim animali dicto ceu principali agente, id muneris exequente, unde vel externam ſenſationem vel internam imaginationem, utrobique ſpirituum animalium motum prævium & ad cutim concitatum impetum ſequitur ſaltem talis ſtrictura nimia aut relaxatio. Nempe uti à ſpiritu animali & ſangnine vitali tonum debitum ſeu naturalem tenſionem obtinent, indeque & irritari paſſive ab objectis minùs proportionatis & ſimul iisdem reniti activè valent, ità etiam hujus *Toni ratione, & ipſa cutis, ejusque pori, vel arctius ſtringi vel laxius dilatari poſſunt.* Ex quibus hactenus prolixius declaratis vel ſua ſponte patet, ex parte cutis pro ſudoris transmiſſione hanc ſaltem neceſſariam eſſe conditionem, ut meatibus quibusvis & tubulis glandularum patulis, ob fibras nerveas intercutaneas, relaxatas adeoque cute exiſtente plus minus molli, rata, poroſa, undique ſudor ceu per cribrum aut filtrum excerni & transcolari queat. Spiritibus ergò animalibus in fibras illas cutaneas nimis influentibus easque coarctantibus ſudor ſupprimitur, ut neceſſario vapores in corpore condenſari & tandem ſerum augeri, & ſic neceſſario hydrops excitari debeat.

Cauſæ hujus morbi procatarcticæ variæ ſunt, in quibus tamen eminet *potus*, isque aqueus aut ſpirituoſus aut craſſus impurus & turbidus copioſè ingurgitatus, quatenus ſua frigiditate humores incraſſat, & minus mobiles reddit, fermenta naturalia deſtruit ſimulque tubulos illos excretorios coarctat ſtringitque, ità aliquando ex potu frigido vomitus oritur, cùm pori ventriculi frigiditate anguſtantur, ità ut vapores antea poros tranſire ſoliti, jam non tranſeant, d. ventriculum diſtendendo, & intra fibras hærendo & vellicando vomitum producant. Lacticinia pleraque intempeſtivè aut immodicè uſurpata, anſam huic morbo dant, quemadmodum etiam ſubita corporis poſt intenſum calorem refrigeratio,

tio, animi affectus, melancholia triſtitia &c. Icterus aut febris, Excretiones quædam vel auctæ vel ſuppreſſæ: *aucta*, ut ſupervomitio, diarrhæa continua venus immodica, nimia à quacunque parte hæmorrhagia, quale dum hæc ſcribo, exemplum habeo in viro quadragenario, *ſuppreſſæ* verò ut menſtruum, lochia hæmorrhoides, hæmorrhagia, fiſtulæ & id genus alia, quibus addi poſſunt morbi quidam, qui ordinariò hydropem aſcitem concomitantur, ut phtiſis, quartana Icterus, aut ſcyrrhus, aut inflammatio aut ulcus; uterum obſtructio &c.

Cauſa verò tympanitis ſeu tumoris flatulenti flatus ſunt in ventriculo inteſtinis aut omento, peritonæum incluſi hincque diſtendentes.

Cauſa verò Antecedens partim abundantia pituitæ in iis partibus, partim verò calor eſt, partim denique propter naturam auctior, aut depravata in inteſtinis effervescentia inter bilem & ſuccum melancholicum ſeu pancreaticum pituitæ admixtum adjuvante partium chylificationi, obſtructione & ſimilibus aliis Gaſteronaci noſtro negotium faceſſentibus.

Cauſæ denique procatarcticæ ſunt quæcunque vel pituitam flatusque augere, vel eâ auctâ calorem intendere bilem verò acriorem reddere valent.

Anaſarcæ cauſa eſt lympha propter ſuam glutinoſitatem lentoremq;, & motum adeo diminutum, in gelatinam concreta & propterea in vaſis lymphaticis ſubſiſtens, aut vaſis apertis in panniculum effuſa.

Cauſa verò Antecedens partim humorum illorum abundantia eſt, partim craſſities & viſcoſitas (ſubſequente vaſorum illorum tenerorum obſtructione, compreſſione aut apertione tum verò partium plerumque chylificationi & ſanguificationi inſervientium) indeque orta imbecillitas.

Cauſæ verò externæ, partim aër frigidus, humidus, nebuloſus, ſubterraneus, inſuetus; unde qui in Guineam navigant ex Germania iis ordinario ſubvenire ſolent triſtitia, mæror diuturnus morbi acuti & Chronici, præſertim *hydrops*.

Hydropes quoque à ſanguine frigefacto ceu diximus coagulato, ſpiritibus privato, vel per hæmorrhagiam, dyſenteriam crebriores venæ ſectiones diminuto ortos fuiſſe ſexcentæ obſervationes teſtantur. Ab abuſu acidorum itidem obſervavi hydropem.

§. 13. *Prognoſis*, hydropis modò bonum modo malum etiam promittit eventum, prout ejus nempe cauſæ magis vel minus pernitioſæ obſervantur, ſic qui hydrops à ſcirrho viſceris, vel humoribus œdomatoſis meſenterii & omenti, vel qui à penuria ſalis volatilis in ſanguine exiſtentis, vel ſp. animalium dependet difficillimus curatu & vix ſanabilis exiſtit, juxta verſiculum: *Prognoſis.*

Prin-

Digitized by Google

Principiis obſta: ſero medicina paratur
Cum mala per longas invaluere moras
Et veriſſimè Perſius canit:
Helleborum fruſtra cum jam cutis ægra tumebit,
Poſcentem videas: venienti occurrite morbo.

Minus tamen periclitantur ægri, quorum naturæ & ætati conformis eſt morbus, inquit enim *Hipp. ſ. 2. aph.* 34. in morbis minus periclitantur, quorum naturæ & ætati & habitui & tempori morbus magis affinis fuerit, quam hi quibus in nullo horum cognatus fuerit. Reſpiratio difficilis ſignificat effectum inveteratum eſſe, quia indicat humores in abdomine morâ eſſe incraſſatos, ità ut vapores inde elevati non liberè per poros diaphragmatis tranſeant; ſed ideò motum ejus vel magis vel minus, impediunt, quoties redundant humores vitioſi. Inprimis ſi ſimul acres ſint periculoſum eſt; acrimonia enim partes illas adjacentes & tranſeuntes facili negotio corrodit, uti ſæpiſſimè & ferè ſemper omentum in hydrope defunctorum cadaveribus totum ferme corroſum offendi, unde affectus exiſtit incurabilis, omnis enim potus labitur ſtatim in abdomen. Hydropicis tuſſis accedens malum eſt, indicat enim ut plurimum humoris acrimoniam & ſpicula per diaphragma ad pulmones pervenire, & ibidemque tyrannidem ſuam exercere: Sic ſitis *Tantalea* malum ſignum eſt; ſignificat enim lympham tam copioſè in cavitatem abdominis deponi ut ſanguis inde ſiccior evadat & non ſat humidi in ſe contineat ad os humectandum. In hydrope malum ſignum eſt quando nulla fluctuatio aquæ in ventre percipitur venter enim tunc aquis nimis diſtentus eſt.

Huc pertinent ſequentes aphoriſmi *Hippocr. S. 3. aph.* 22. Autumno æſtivi etiam multi morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, lienes, aquæ inter cutem tabes, urinæ ſtillicidia &c. ob diſſipatos enim in æſtate nimium ſpiritus, id quod craſſum eſt, atque acidum, remanet, quod obſtructiones producere poteſt.

Item S. 4. aph. 11. quibus tormina adſunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neq; aliter ſolvatur, in ſiccum hydropem firmatur; hoc in caſu eſt obſtructio ob craſſos vapores.

S. 6. aphor. 8. Aquâ inter cutem laborantibus exorta in corpore ulcera non facilè ſanantur, ratio eſt quod hydrops tubulos partium impleat, quæ cum non poſſit circulari conatur egredi per ulcus, ità ut ei non detur quies, quæ maximè requiritur ad ulcera ſananda.

S. 6. §. 14. Contra rationem dicit hydrope detento ſi aqua è venis in ventrem confluxerit ſolutionem fieri. Ab inſania difficultas inteſtinorum aut

aut hydrops, aut mentis alienatio bonum, *inquit S. 7. aph.* 5. item vide *S. 6.* §. 27. Item *S. 7. Aph.* 55. quibus jecur aquâ refertum erupuit in omentum, his venter aqua repletur, atque moriuntur, ex hoc patet Hippocratem jam omentum in hoc morbo ſuſpectum habuiſſe. Omnium periculoſiſſima ſpecies tympanites, dein Aſcites, tandem Anaſarca, quæ cæteris dicitur curatu facilior. Si tympaniti accedat inflammatio umbilici vel alius ventris muſculi, tunc mors eſt in propinquo, uti in duobus hydropicis obſervavi. Exulcerationes pedum & per eas evacuationes ſeroſas maximo cum levamine aliquando vidi, interdum etiam cum his anima ſimul effluxit.

Rubicundus & rubineus urinæ color, pulſus citatus, corporis calor & macies, virium lapſus conclamatum morbum ſignificat. Melioris ſpei curatio eſt & ſat expedita, ſi æger eſt floridæ ætatis & robuſtus, ſicque febriles diſpoſitiones abſunt.

§. 14. Reſtat nunc ut ad mali noſtri, quod hactenus fuſius pertractavimus, therapeuſeos partem Diætecticam tandem deveniamus, quæ conſiſtit in ritâ rerum non naturalium dictarum adminiſtratione. In pituitoſa conſtitutione ad calidum vergat aër, autumnalis & nebuloſus frigidusque atro notetur carbone. Cibi ſint boni ſucci & facilis concoctionis, aſſati elixis præferuntur, radices aperientes juſculis incocti maximè proſunt, vitentur angue pejus acida, ſalſa, viſcidaque, aliaque glutinoſa lacticinia; quæ obſtructiones magis adaugent, nocent & omnia legumina præſertim flatulenta.

Potus ſit Cereviſia bene defæcata, & herba abſynthii baccisque Juniperi maritata, & ſingulis hauſtibus inſtillentur guttæ x. vel xx. ſpiritus Martis. Conceditur & vinum mediocre. Nocet è contra omnis ſpiritus vini vel aquæ vitæ (potius mortis) dictæ ingurgitatio, unde vulgo tria dicuntur bibonum flagella, phtiſis, Arthritis & hydrops, Bacchi enim illi antiſtites noctes diesque iſtiusmodi ♎ruum poculis indulgent, & ut plurimum cum Cerere divortium faciunt, & hinc ratione acrimoniæ illius ſalſæ (quam ♎itui vini ineſſe, teſtatur ingens faucium ardor, ſitisque inde accenſa) vehementer ſitiunt, ad quam ſitim extinguendam altero die Bacchanalia celebrare coguntur, & ſic per id, per quod peccant, puniuntur lenæi iſti heroes, & cum bibendo curas abjicere ſtudent, præcipites ſe in ſtygias undas mittunt. Parcisſimus ergò ſit cibus & potus, meritò inde *Heurnius ad aph.* 53. *ſ.* 7. inquit, imperare ſolemus famem & potus acciſionem, ex *Epidauro* vix præſtantius medicamentum petas; obſervationes enim teſtantur innumeræ, quod multi hydropici ſolâ potus abſtinentia priſtinæ fuerint ſanitati reſtituti.

Hic quoque valet verſus ille

Abſtine & efficies, quod Medicina nequit,

Novi

Novi inquit *Helmontius* tr. *ignot.* hydr. Comitiſſam de Fallaix, quæ dum juvencula tumeret, ſuaſu cujusdam Medici abſtinuit fere per ſolidum annum à potu, ſolidiori cibo & juſculis contenta, & evaſit ſana vivitque modo ſeptuagenaria. Ergò potus vitetur frigidus largior.

Motus ſit mediocris, à vehementiore enim abſtinere coguntur ob difficilem reſpirationem; valde quoque nocet ſubita corporis poſt vehementem motum & ſubſequentem calorem, refrigeratio. Somnus ſit modicus isque nocturnus, diurnus meridianus intermittatur Vigiliis immaturis non opiatis occurrendum, aliâs hoc ſalutare narcoticum erit necroticum. Excreta & Retenta ſint naturæ convenientia, quæ ut dictum, vel aucta vel ſuppreſſa morbum hunc excitare valent ut enormes vomitus, diarrhæa continua, nimia à quacunque parte & cauſa hæmorrhagia, ſuppreſſa verò ut Menſes, lochia hæmorrhoides, fiſtulæ. Ex colica ſivè alvi nimia aſtrictione quoque vidi hydropem.

Animus libero gaudeat motu, ſpe non omni abjectâ, maximè enim nocet mœror, ex quo ſolo Helmontius hydropem obſervavit: Curæ, ſolicitudines & id genus aliæ paſſiones hunc morbum facilè producere poſſunt ut & venus nimia.

Cura pharmaceutica. §. 15. Poſtquam itaque hactenus hydropem depictum repræſentavimus, reſtat ut in ejus etiam Curationem à pharmaceutica & chirurgia petitam, quantum fieri poteſt incumbamus, aſt ne *ἄνευ μεθόδε* videamur quicquam tentare, primò *Veterum* pyxides excutiamus. *Schola Galenica* præſcribit remedia univerſalia & particularia, univerſalia vel præparantia ſunt vel Evacuantia, præparantia ſunt, radices aperientes, item cichor. cort. Ebuli, Tamariſci, calam. arom. fol. eupator: marrub. chamædr. chamæpyth. roſmar. ſcordium, abſynthium, ſemen fœnicul. dauci &c. ſyr. d. 2. & 5. rad. de abſynth. de Eupator. de capill. ♀, oxymell. ſ. compoſ. ſcyllit. & mille, alia quæ apud practicos inprimis in *Maſii* promptuario invenire poteris.

Vacuantia ſunt vel *vomitoria* vel *purgantia*, vel ſudorifera, vel diuretica, ſi materia in ventriculo continetur, vel ad eum confluit, tunc vomitum maximum præſtare auxilium exiſtimant, provocant vomitum vel digitis immiſſis, vel aqua calida, vel cum decocto raphani aut pulvere aſari, aneth. c. oxym. & ol. olivar.

Evacuatio alvi fit vel per clyſterem, ex decoct. chamomill. origan. ruth. centaur. min. c. ſem. carminat. adjectis oleis calidis & purgantibus nonnullis.

Purgantia ſunt Turpethum Rhabarb. folia ſoldanellæ, ſemen carthami, violarum, colocynthis, ſemen hederæ, halicacab. coccum gnyd. Thymallus, mecchoacanna, bryonia, gratiola, cortex ſambuci, ebuli, cortex fra, gulæ, qui aquas ſtrenuè educit, ſyr. ſol. c. Rhab. de eupator. El. de ſucco roſar. Ex diureticis & ſudoriferis ſequentia laudant, ut petroſelinum

num fœnicul. proſunt & in hunc finem aq. fœnic. c. vino deſtillata, decoctum de praſſio, ſem. dauci raphan. rub. tinct. Cicer. bacc. Juniper. alkekingi, ſpecies dialaccæ, diacurcumæ, &c. ex ſudoriferis ſpecificè prodeſſe dicunt decoctum ligni ſancti, ſarſaparill. ſaſſafraſ. vel extrinſecus applicatis laterib. calidis v. ſp. in lateribus accenſus, habita tamen cautione, ne ægri ſuffocentur, ut cydonis cujusdam puero accidit. Dein ad hepar corroborantia tranſeunt, inter quæ excellunt confect. diacinam. dialaccæ, diarrhod. abb. aromat. roſ. dianiſi, hepar lupi, ſpica, galanga, cinamom. conſerv. acori, abſynth. cort. aurant. citri, decoctum comar. abſynth. in aqua mulſa, eupator. cum ſpica.

Inter *externa* commendant & balnea artificialia & naturalia, inprimis ſicca & vaporoſa, fermentationes ex abſynth. baccar. lauri & ſale in aq. coct. & applicatæ.

Conducunt & cataplaſmata ex ſtercoribus columbarum, vaccæ. Item ſacculos quoque ex furfure, milio, panico, cymino, ſale, ſulphure, arena & ſabulo, vel cineribus calef. parant. Inter unguenta & olea extollunt oleū petræ, Juniperi, anethi. Ungv. agrippæ de Arthanita ungv. ex ſucco cucum. ſylv. ex ſtercore caprino, oleo liino paratum.

Herbam quoque anſerinam, contuſam cum ſale & alumine invicem probè mixtis, plantis pedum & volis manuum applicatam, nec non ſub axillas, juvare dicunt.

Tympanitem iisdem ferè curant remediis, niſi quod carminativa adjiciant, ut ſunt ſemen dauci, aniſi, fœniculi, anethi, cumini, carvi, decoctum ex herba leviſtici. Inter chirurgica V. S. non admittunt, quamvis *Avicenna* in omni hydrope illam concedat, cucurbitulam tamen umbilico apponendam volunt; *Aetius*, acribus vel ſetaceo humidum ſcrotum aperire jubet. Veſicatoria, cauteria & pyrotica & fonticuli cum cautela tractanda jubent.

In deſperato malo ad paracentheſin ſive abdominis ſectionem tranſeundum volunt, ſed non niſi cum prognoſtico: nempe viſceribus nondum corruptis; de quo inferius latius tractaturi ſumus. Symptomatum ſupervenientium cura, aliunde petatur.

§. 16. *Paracelſus* (cui in Epitaphio tribuitur omnes curaſſe hydropicos) omnem humiditatem abſumendam per ſulphur metallorū vult, & aquam ante omnia per arcana Mercurialia expellere jubet, in quem finem commendat ſuum præcipiolum ſive Mercurium è ſua minera mortuum eductum, quod præ reliquis approbat remediis, quia ſolus Mercurius aquas has expellere poteſt, quæ jacent in ipſis corporis poris, ad quos nullus ☿tus tranſit præter Mercurium, alibi laudat diacuminum in tabulis, eſſentiam Tartari, ⊕oli, diacubebe, & ☿tum vitæ ex auro extractum; Ad omnes hydropis ſpecies tollendas ſequens commendat polychreſton.

℞. Tartar. rubr. ℔j. hirundinār. ℔ß.

℞ ℞. colchotar ℥viij. vin. ard. q. ſ. pro incorp. deſtilla per alembicum doſis ℨß. mane & veſperi ſumpta. Antimonii ſublimationem in aqua vitæ aſſumptam omnes hepatis morbos curare aſſerit *Paracelſus*.

Crollius in *Baſilica chym*, ſpecificum purgans hydropicum ex Mercurio præcipitato cum extracto hellebori nigri & colocynthidis parat. Extractum eſulæ à *Rulando* magni quoque penditur. Crollius idem arcanum corallinum cum pil. cathol. commendat, item turbith. minerale, pro diaphoretico ſpiritum Tartari cum aqua ſoldanellæ & ebuli laudare ſolet. Alii ſal abſynthii, ♎tum & oleum ſalis magnifaciunt. Ex cineribus geniſtæ factum lixivium ſummoperè conducit, ♎ & extractum iridis. Ex ſambuco, ebulo, braſſica, ruta, radicibus urticæ, abſynthio inſignia componunt medicamenta. Stercus anſerinum & ovillum cum aqua chamapytheos potum, mirificè aquas hydropicorum educere dicitur. Ex propria urina bibita plures evaſiſſe notant obſervationes. Sal ranarum & bufonum à gr.iij. ad 6. in vino repetitis vicibus exhibitum aquas ſine noxa fortiter exſiccare referunt Chymici, quod & præſtat oleum vermium majalium, in aq. Raphani aſſumptum quod potenter aquas expellit: pulvis quoque bufonum ad ℨß. item aqua lumbric. terr. idem præſtat.

In Tympanite pro arcano ventilat *Paracelſus* Cuminum extractum, & liquorem ex floribus Tapſi. Tympanites & curatur aliquando per aquas de ♃re, item de bitumine de moſcho factas, item per oxyacanthum, laureolam, item menth† am ſilv. & amaranthum ut inquit *Thornheuſ. in piſ. l. 4. c. 7. l. 5. c. 24. & 25.* Crocus ♂ & hic multum præſtare poteſt, ſed non libet hic omnia chymica brevitatis ergò allegare.

§. 17. *Helmontii* humeri quid ferre valeant quidque recuſent in hoc morbo debellando nunc videamus. Aſcites juxta ipſum regulariter ſanatur, ſi Ren multum & affatim minxerit ſponte vel per remedium. Recidivam verò patrat ſi non ſublatus è rene morbus. Hinc vidit ipſe ruſticum ſanatum alligata anguium ſenecta per ventrem & renes, per id enim inducitur, ut ille ait, metus renibus, quâ indignationem amittunt, abſtinentiam quoque potus & cibi fluidioris commendat ſummoperè, novit enim Comitiſſam, quæ dum juvencula hydrope tumeret, ſuaſu cujusdam Medici (quippe à cunctis deſperata habebatur) abſtinuit ferè per ſolidum annum à potu, ſolidiore cibo & juſculis contenta evaſit ſana, vivitque modo ſeptuagenaria ceu ſuperius jam diximus, ſitis enim ideam triſtitiæ ſive denegatæ appetentiæ ſuſcitat, unde Ren ſuæ indignationis obliviſcitur. Mercurius ergò uti is ait, præcipitatus juxta præſcriptum *Paracelſi* curat omnem hydropem, non quatenus purgat, ſed in quantum naturaliter tranſiens per inteſtina reſolvit extravenatum cruorem, ſin autem unâ vomitum & alvum cieat, id hydropi eſt per accidens. Præ aliis

tamen *bryoniam* magnificit, ſi ſc. virus ſolutivum ab eodem abſtuleris; Obſervavit etiam ſi Antimonium in liquorem vertatur, ac poſtmodum in pulverem, qui tantum per ſudorem purget, haberi remedium quod omnem hydropem modeſtè tollat, extra metum recidivæ, ſiquidem tollit tam cauſam occaſionalem, quam ipſam furientis Archei ametriam, Mercurium diaphoreticum ad grana 2. ter quaterque exhibitum multos juviſſe ait, quo & refert remedium ſtibii ſolutivi, neſcio quod arcanum aliud ſedativum etiam crepans.

§. 18. *Williſius* Aſcitem vel per catarctica, vel per diuretica, vel per diaphoretica, uno verbo per hydragoga, curari poſſe non dubitat, inter Emetica æſtimat, ex. gr. gummi guttæ, Eſulam & pilulas lunares ob particulas argenti vitriolicas vomitum cientes, Tincturam quoque gummi guttæ cum Tinctura ſalis Tartari paratum magnificit, cujus doſis eſt gutt. xv. ad 20. Vel exhibeatur ſequens bolus vel pulvis.

℞. *G. g. gr.* vj.
⊖ *abſynth. gr.* v.
☿ *dulc. gr.* x.
Conſerv. violar. ʒiß. *M. f. bolus vel ſine conſerv. f. pulvis.*

Vel ℞ *Tinct. G. g.* ℈j.
Aq. lumbric. ℥j.
Syr. de cichor. c. Rhabarb. ℥ß. *M. D.*

Reliqua Authoris purgantia celebriora ſunt Sambuccus, ebulus, ſoldanella, gratiola, ſuccus ireos, Elaterium.

Vel ℞. *Pulv. rad. Eſul. gr.* vij.
Cinamomi ℈ß.
⊖ *Tartar. gr.* viij. *vel per ſe l. addita conſerv. Roſ. vel rob. ebuli f. Bolus.*

Præcipitatum Mercurii, quod *Herculem Bovis* nominat, laudibus extollit Author, quatenus inſigniter fibras ſtomachicas vellicet, & ob particulas ☿riales ſalinas ſanguinem fundat & ſeroſos humores violenter ejici faciat. Sambuci & Ebuli ſemina in pulverem redacta & ad ʒj. exhibita etiam purgare humores ſeroſos addit. Sed cum catharctica non ſemper Aſcitem curent, imò ſæpe malum exacerbent, & incurabilem reddant, ex Authoris experientia ad diuretica hydragoga confugiendum eſſe ſuadet, quæ & Anaſarcam facilè curant, & præ aliis levamen apportant. Pro varietate tamen cauſæ illa mutanda veniunt, ſi enim urina pauca & rubra & quaſi lixivialis exiſtit, (quod indicio eſt, ſanguinis craſin à ſalè fixo & ſulphureo exaltatis & ſimul combinatis, nimis ſtrictam in iis exiſtere) in hoc caſu diſſuadet acida, lixivialia, & omnia Tartarea. In hoc caſu verò potius commendat ſuccum plantaginis, beccabungæ aliorumque herbarum ſale volatili abundantium, nec non millepedum expreſſiones, ut & ſal nitri, eſto formula.

℞. *fol. plantag. rec.* Miiij.
hepatic. nob.
beccabung ana Mij.

Simul

Simul contuſis affund. Aq. raphan. compoſ. aut alterius magiſtralis ℔ ß. fiat expreſſio fortis, doſis ℥iij, ter in die. Diaphoretica in Anaſarca magis quam in Aſcite commendat, ſæpe enim in hac noxam afferunt.

Enematum vires deprædicat, quatenus illa ſimul fibras inteſtinales vellicant, atque ſerum à ſanguine imbibitum, aut in eo prius collectum, verſus renes prolectant. ex. gr.

℞. *Urin. hom. ſan.* ℔j.
Therebinth. ven. c. vitell. ov. ſolut. ℥iß.
⊖ *prunell.* ʒ ß. *M. f. Enema.*

Inter Topica Emplaſtrum diaſaponis ſæpe cum fructu abdomini applicatum vidit, vel Emplaſtrum de Minio *Paracelſi.* Tanquam magnum & præſentiſſimum remedium extollit Author *Paracentheſin*, cautelam tamen ſimul inculcat, ne cachecticis & valetudinariis, ubi jam viſcera ſunt corrupta adhibeamus, aliàs vires fatiſcunt, vires exſolvuntur, & ſic aquam cum anima effundunt ægri.

In Tympanitide tamen 🜍uola & volatilia non admittit quoniam calorem & ſitim adaugent, & abdomen plus intumeſcere faciunt. Catarctica blandiora & enemata ab Authore maximè laudantur, inprimis ſequens vinum medicatum:

℞. *Flor. perſic.*
roſar. ana p. ij.
ſambuc.
cent. min. ana p. j.
fol. agrim.
abſynth. ana Mj.
ſenn. opt. ℥j.
Rhabarb. opt. ʒvj.
ſem. cartham. ℥ß.
Ebul. ʒij.
ſantal. citrin. ʒiij.
rad. galang. ʒij.

Fiat infuſio cum ſacculo in vin. alb. ℔ij. aqua ſaxifrag. lbj. ſal Tartari ʒiß. ſtent per noctem, & æger bibat ſingulis matutinis horis ℥iij.

In Conſtitutione verò calidiore ſequentem præſcribit aquam.

℞. *Aq. miner. catharctic.* lb viij.
⊖ *abſynth.* ʒij. *M.*

Diuretica ipſius ſunt ſequentia probatiora, millepedes ſc. cum aq. diuretica deſtill. & ſequentes pilulæ.

℞. *Chryſtall. mineral.* ℥ß.
ſal. ſuccin. volat. ʒj.
pulv. ſem. dauci ℥j.
Therebinth. ven. q. ſ. f. pilulæ parvæ.

Aſſumantur mane & veſperi ʒ. pro doſi.

Spiritum quoque ſalis dulc. à gt. vj. ad 13. pro doſi ſæpius præbet, ut & 🜍um ſalis Tartari.

Enemata ex infuſione ſtercoris equini cum florib. chamomill. ad lb j. addito melle Mercurialis ℥ij. vel ex ſtercore canino cum carminativis parata magni pendit, ſicut & decoctum emolliens ad lb j. adjecto ſale prunellæ vel armoniaci ʒj. optimum exiſtit Enema.

Inter topica vilipendit Author Carminativa & calida omnia quæ ſale

volatili pollent, ſed è ſalibus & mineralibus parare ſtudet probatiora ex. gr.

℞. *Flor. ſalis Armoniaci* ℥ij.
Chryſtall. mineral. ℥ij.
Spir. vini tenuioris multo phlegmate imbuti lb ij.
M. & diſſolve & pannus hoc imbutus, toto abdomini imponatur.

Anaſarcæ Curatio juxta Authorem prælaudatum conſiſtit in evacuatione materiæ morbificæ, quæ perficitur pharmacis hydragogis ſuperius jam dictis, dein poſt purgationem laudat diuretica, in primis lixivium lippis & tonſoribus notum ex cineribus abſynthi, i Juniper. geniſt. c. vino albo paratum ſingulis diebus ℥vj. uſus ejus per aliquot dies continuandus eſt.

Diaphoretica etiam in doſi largiori ſumpta maximè in hoc morbo convenire ab authore cenſetur, in quem finem pro potu ordinario conducet ſequens:

℞. *Ciner. geniſtar. alb. & mundat.* lb ij.
Raſ. lign. ſaſſafrat. ℥iij.
rad. galang. minor. ℥j.
bacc. Junip. ſem. dauci ana ℥iß. *M.*

fiat ſacculus pro 4. congiis Cereviſiæs.

Inter externa conveniunt frictiones, linimenta, fotus & balnea tum ſicca tum humida.

Inter particularia aquas educentia recenſet veſicatoria & acum, quæ magni uſus ſæpius in hoc morbo eſſe ſolent: reliqua videbis apud Authorem non enim libet omnia, ſed tantum optima more apum excerpere.

§. 19. *Sylvius* qui per hydropem intelligit humoris ſeroſi vel pituitoſi in corporis habitu vel cavitate quavis collectionem, exiſtimat vaſa lactea vel lymphatica prius obſtrui, dein rumpi, inde hydropem excitari, *toties* fortè, *quoties* ergo aqua loco peccat, ſui inde, remotionem, vaſorum autem ruptio, ſui conſolidationem, & obſtructio ſui relerationem, indicat. Seri vel pituitæ redundantia & illius ſalſedo ſeu viſciditas optimè corrigitur per aromatica vel in forma extracti, vel Tincturæ vel vini medicati, vel olei ſtillatitii, vel mixturæ, vel conſervæ, vel pulveris.

Ubi verò vaſa ſunt rupta, ibi conducunt medicamenta conſolidantia vulgò dicta ex. gr. radic. caryophillat. conſol. maj. fol. conſol. ſarr. ſanicul. agrimon. alchimill. verben. virg. aur. piloſell. &c. Corall. bol. armen. Thus, ſangv. draconis, ſed hæc ab initio hydropis uſurpanda eſſe jubet.

Si verò jam in vaſis lymphaticis & lacteis ſtagnat tantum lympha, chylus, potusvé, tamdiu abeſt hydrops, ubi verò in habitus corporis meatibus ſerum ità ſtagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox hydropis initia Anaſarcæ obſervantur, ſi ex his vaſis lympha vel chylus, vel ſerum vel potus effunditur in cavitate aliqua, aut ſub cute colligitur, hydrops perfectus exiſtit, qui humor per ſudorifera vel paracentheſin removeri debent, in quem finem

Digitized by Google

finem ipſe author commendat ſudoriſera illa, quæ ſunt acriora & vi aromatica prædita, qualia ſunt ligna & cortices ſaſſafras; Juniperi, quercus, buxi, rad. apii, fœnic. imperator. & ſic in perpetuo ſudore ægri ſunt ſervandi, cui ſcopo ad poros cutis continuè apertos ſervandos conducunt & balnea quævis calida, majori tamen cum commodo ſicca, vel cum ſpiritu vini accenſa inſtituta, ad eundem finem laudat quoque ſacculos ex floribus, ſeminibus, foliis, radicibus variis in pulverem redactis & cum ſale toſto aut cineribus arenaque miſtis paratos, & calidè corpori applicatos, ac ſubinde mutatos, cineres enim & ſal toſtum item arenam aquas potentiſſimè ad ſe allicere author teſtatur.

Hiſce nihil proficientibus cum aliis ad paracenthesin ad aquas in cavitate abdominis collectas educendas confugit: non more veterum, ut aquæ, confertim & una vice educantur, ſed per vices, aliaque inſtrumenta quam veteres excogitarunt: acum ſcilicet argenteam cavam, quam ſine notabili dolore artifex immittit per carnes abdominis, atque ſolo emplaſtro diapalmæ impoſito omnis ulterior aqua effluens ſiſtitur, & ſic per vices emittit hoc inſtrumento aquam.

Obſtructionem vaſorum quorumvis à pituita coagulata dependentem per incidentia & attenuantia curari ait, quæ partim ſale lixivo tum fixo tum volatili & inprimis oleoſo ſive aromatico polleant, partim acida ſunt, partim ſpirituoſa, ut ſalia fixa, card. bened. abſynth. Tartar. ſalia volatilia ⊡aæ, ſalis Armoniaci C. C. Cran. human. Salia volatilia ♣oſa ſunt olea aromatica ſtillatitia quævis. Sic ad acida pertinent ſpiritus ſalis, nitri, ⊕oli, Sulphuris, Acetum ſtill. &c. ad mixta pertinent ſal Tartari, ſal ✱ci ut & omnes aquæ minerales, antinephriticæ & ſimiles.

Præcipuè hic autor commendat hydragoga ſive *ſerum purgantia*, ut ſunt radices Ireos, ejusque ſuccus ad ℥ß. ſambuci ac ebuli radices, foliorumque ſuccus, item ſemen ad ʒj. adhibendum, radix Jalappæ à ℈ij. ad ʒj. Inter potentiora laudat Elaterium, ſive cucumeris aſinini ſuccum inſpiſſatum, ad grana 6. item g. g. Inter compoſita extollit Electuarium ſuum hydragogum ad ℥ß. c. g. g. & Tartar. vitriolat. ℈j. M.

Ex chymicis ☿rium dulcem, ac præcipitatum cum acido ſpiritu eligit, poſthæc tranſit ad diuretica ex regno animali, vegetabili & minerali deprompta. Alia bili magis alia pituitæ peccanti educendæ ſunt appropriata; Tandem omnibus præfert ſudoriſera, & ex regno minerali depromit Antimonium diaphoreticum hujusque flores, bezoarticum minerale, item præcipitatum diaphoreticum. Inter externa magnificat balnea, thermas & loconic. præcipuè tamen ſalivationem per ☿rium dulcem internè inſtitutam, vel externè per illinitionem ☿rialem, vel ope cinabaris ſublimati cum ſulphure, myrrha, aliiſque in pulverem redactis & prunis injectis excitatam, fumus enim per infundibulum ore hiante excipi debet,

debet, qui fumus ſenſim ſalivationem movet: Cavendum tamen ne frigori tempore ſalivationis ſe exponat æger, & ſimul eo tempore proſpiciat gargariſmis collo, ne columella aut glandulæ aut linguæ pars abſumatur.

§. 20. *Carteſianorum* methodus curandi hydropem conſiſtit in blandioribus incidentibus notiſſimis, dein hydragoga commendant ipſi, ut ſuperfluum ſerum exturbetur, & hic magni æſtimant pilulas de gummi ammoniaco cũ ☿rio dulci, nam ratione ☿rii incidunt & obſtructiones leniter aperiunt, & ratione gummi ammoniaci vulnuſcula conſolidant. Corroboratio viſcerum, de qua Autores loquuntur, tantùm conſiſtit in eorum deobſtructione, quæ modo dictis medicamentis incidentibus ſcil. præſtatur & quia in multis cum *Carteſianis* convenimus, in criſi noſtra plura dicturi ſumus, ad quam nunc accedimus.

§. 21. Neceſſum erit, noſtrâ ſententiâ inque id ſaltem omnes nervi intendendi, ut obſtructio ubivis reſeretur, & pars conjunctionis ſublata redintegretur, dein ſi morbus jam invaluerit, ut potulenta & ſeroſa colluvies è lymphæ ductibus & vaſis omenti aliarumque partium exudans educantur, prius tamen aciditate ſua peccans corrigatur & emendetur. Dein ut ſanguinea maſſa invigoretur & corroboretur, Quoad 1. blandioribus incidentibus incipiendam volumus curationem, in quem finem conducet decoctum lignorum, cui addi debet, Sal fixum geniſtæ, fabarum aut abſynthii ℈ij. & ſpirit. ſalis dulcis, cum enim pori veſicæ patent, tum brevi curatur malum, nam ſine moleſtia aqua tum magna effluit copia. Hic etiam prodeſt omnis potus chalybeatus, & præcipuè vinum, in quo ſilices albi cum venis metallicis fuerunt exſtincti nam levi adſtrictione deobſtruunt, in obſtructione enim & conſolidatione vaſorum ruptorum tollenda cardo totius rei vertitur, his tamen ſemper interponenda ſunt purgantia & quidem hydragoga, quibus poſt obſtructionum apertionem, æger uti poterit; ſequenti vel ſimili purgante aſſumto

Vel ℞. *Tartar. vitriolat. gr.* xv.
Reſin. Jalapp. ℈ß.
Troch. alhandal. gr. ij.
M. f. pulvis.

℞. *Reſin. Jalapp.* ℈ß.
Troch. alhandal. gr. iij.
Mag. g. g. gr. ij.
☿ *dulc.* ℈ß.
Ol. carvi gt. iij. *M. f. pil. numero* 11.

Vel ℞. *Eſſent. trifol. fibr.* ʒj.
Extract. eſula ʒj.
M. à gt. 20. *ad* 30.

Vel detur ſolus ſyrupus de ſpina cervina ad ℥j. ad plures uſque, dum humor evanuit, in fortioribus & robuſtioribus ſeq.

℞. *fol. ſenn. ſ.* ʒij.
rhabarb. ʒiß.
*herb. trifol. fibr. m*ß.
Tamarind. ℥ß.
Coq. in ſ. q. aq. font. ad ℥iij. *in colat. diſſolv. mann.* ℥j. *ſyr. de ſpin. c.* ℥ß. *& è ſucc. roſ.* ʒij.
M. f. potio.

Pilulas

Pilulas hic etiam magnifacimus ex gummi ammoniaco & ☿rio dulci ſæpe aſſumendas, ut ſic ope ☿rii pori obſtructi reſerentur, & ut, ſi aliquæ lædantur fibræ, conſolidentur à mucagine gummi ammoniaci vel pulv: Jialapp. & gumm. gutt. c. rob. ſambuci permiſceas & ſæpe aliquid de eo exhibeas, gummi de chamandra cum vino malvatico paratum optime conducit, quod corrigitur etiam cum ſpiritu acido aut cum ſale alcaliſato vel aromaticis. Inter palmaria remedia ſunt elaterium ad grana duo ſæpe exhibitum & infuſio croci metallorum ad ℥ iß. etiam ſæpe exhibita. Tinct. g. g. cum tinct. ſalis Tartari paratam in aqua lumbricor: ad ʒ ß. feliciſſimo cum ſucceſſu exhibere ſoleo, ſemina ebuli & ſambuci ad ʒ j. pondus exhibita ſæpius juvamen attulerunt.

Vel ℞. *Cortic. inter. ſambuc. m iij.*
Coq. in aq. & lact. ana ℔ ij. ad remanent. ℔ j.
Decoct. hujus medietat. alteram mane alteram ſero aſſumat quotidie, donec æger convaleſcit.

Turpethum minerale eſt egregium remedium in robuſtis, quo medicamine ad grana duo exhibito Empiricus cum aliorum medicorum dedecore deſperatos curavit hydropicos; Qui amant vinum medicatum ſequens proderit, quo virum 30. annorum Anaſarca laborantem reſtituimus.

℞. *Succ. rad. ireos noſtr. ℥ iij.*
ſyr. flor. perſic. exmultiplic. infuſ. ʒ vj. M.
pro unica vice

℞. *Vitell. ov. no. i.*
ſucci ireos depurat ʒ vj.
caleſiat ad cineres & aſſumatur.

℞. *Rad. gentian.*
irid. noſtr.
plantag.
fœnicul. ana ℥ j.
Cort. med. ſambuc.
herb. chamapyth.
roris mar.
cent. min. ana m ß.
fol. ſenn. ℥ iß.
agaric. ʒ ij.
rad. cucum. aſin. ʒ j.
ſem. apii
coriandr.
urtic.
fœnicul. ana ʒ ij.
Cinnamomi ʒ j.
Tartar. albiſſ. ℥ ß.
D. miſce pro menſura vini.

Vel ℞. *Comar. abſynth. cent. min. à M j.*
flor. bellid. cichor. geniſt.
epat. nob. ana p. ij.
cort. int. frangula ſambuc. ana ℥ j.
rad. eſula, hell. nigr. ana ℥ j.
ſantal. rubr. ℥ j.
ſal. abſynth. cichor. geniſt. à ʒ ß. M.
aſpergatur tinct. tartar. q. ſ.

Pro hydrope pilulas Lunares unicè commendat R. Boyle.

Vel ℞. *Extr. elater. gr. xv.*
mercur. dulc. ℈ ß.
Troch. alband. gr. ij.
c. ſ. q. eſſent. abſynth. f. pilula.

Vel ℞. *pulv. bufon. l. a. ppt. ℈ j.*

Digitized by Google

ſacchar. ℈ß.
M. pro unica vice.

Poſſunt & præſcribi pilulæ hydroticæ Zvvelferi Elect. Hydragog. Sylv. præſertim ☿rius dulcis, qui hoc in affectu noſtra experientia mira præſtatur, & verum purgans ex ☿io quod tantum per inferiora purgat. Ex vegetabilium claſſe pro arcano in hoc morbo revelo ſuccum bryoniæ ſequenti modo collectum, lunâ creſcente, tempore inprimis verno radicem bryoniæ terræ adhuc commiſſam excava, & ſemper iterum impone operculum ex ſuperioris radicis parte abſciſſa paratum, & ſingulis mane invenies 2. vel tria cochlearia plena iſtius ſucci, quem exhibe ſingulis matutinis horis hydropico à cochleari uno usque ad 2. 3. quo ſolo vili medicamine plures Deo adjuvante curavi, mirifice enim placat noſtrum *gaſteronacem* bryonia, & omnem hoſtem arcet, ne Regem opprimat. In Aſcite cathartica ſæpe malum exaſperant, inde melius diuretica, ſudorifera aliaque ſpecifica exhibemus, inter diuretica commendo.

(Niſi ⊡na valdè lixivioſa & rubicunda, tunc enim nocet.) lixivium ex cineribus ſtipit fabar. vitis, Juniperi abſynth. lumbric. cum vino paratum & ſingulis horis matutinis & quarta pomeridiana ad ℥v. usque ℥vj. aſſumendum. Prodeſt & decoctum juniperi cum vino. Magnifacio ſequens:

℞. *cinerum geniſt.* ℔j.
in Vini Rhenani ℔ iiij. *frigide infunde, adde*
fol. abſynth. p. ij.
liquor. per filtrum colati ℥jv. *mane hora 5. & ſero ager hauriat, usque dum tumor evanuerit, quo ſolo remedio plures in Anglia vidi curatos.*

Mixturam ſequentem omnibus commendatam volo.

℞. *Elixir. propriet.*
ſpirit. tartar. ſaſſafrat. ana ℥ß.
mixtur. de tribus ℥iij.
eſſenti liquid. abſynth. ℥j.
Mixta ſtent in digeſtione per diem & noctem, poſtea adde eſſent. cortic. citr. recent. q. p. doſ. à ℈j. *ad* ʒj. *in Vino ſeu aq. baccar. & flor. ſambuc.* ℥ij.

Vinum martiale ſequens eſt inſignium virium hoc in affectu, pro corroboratione: In hydropis incipientis curatione haud infimum locum ſibi vendicat chalybs, ſanguinem ſcil. invigorando calefaciendoque.

℞. *limatur.* ♂ ℥ß. *ad* ʒvj.
cortic. fraxin.
lign. tamariſc.
juniperi ana ℥j.
ſaſſafras ʒiij.
adr. hellebor. nigr. ℥ij.
polypod. ℥iß.
caryophillat.
tartar. albiſſ. ana ℥ß.
ſem. carthami ʒij.
ſpir. ſal. gt. xij. *inciſ. & contuſ.*

Groſſo modo includantur ſacculo imergendo in vini opt. integi. ℔ vj. & poſt ſufficientem macerationem in vaſe terreo ſatis capaci vinum martiale compoſitum aſſervetur in loco frigido.

Digitized by Google

do. Sin urina valde rubeſcat, tunc convenit ſuccus plantaginis cum pauco aceto in cochleari. Præſertim cum radices adhuc ſucco ſuo abundant, item tinct. flor. cyan. tartar. & nitri C, ſuccus corticis medianæ ſambuci potenter aquas educit, ſed cavendum eſt, ne nimium ejus ſucci ſumatur, ut & oleum illud vermium majalium. Volatilia omnia hic proſunt, quia pauca quantitate ſumpta, reſpectu totius ſanguinis leniter ſolùm, ſed intereà potenter aperiunt, hicque conferunt oleum therebinth. Juniper. Elix. Paracelſ. c. ſpir. Sulphur. præparatum, ſpir. vini camphorat. Matthiol. ſpir. ſalis ✱ci, nitri, urinæ vel ſal. volat. oleoſ. Sylv. vel noſtr. c. ſpir. aurant. parat. tinct. ♅ij noſtra, nam ſolo ♅io hic morbus facilimè curari poteſt, ſi viſcera ſint adhuc ſine labe: magna enim vis latet in ♅io ad cunctos exſtirpandos morbos. Martialia ut ſuperius dixi hic valde conducent ſpiritus enim exſuſcitant, & ſanguini novum conciliant motum, atque ſimul ſerum præcipitant; ſicut ſpiritus vitrioli philoſoph. volatilis mirificè hoſtem arcet ab irruendo, & necando noſtrum *gaſteronacem*.

Hartmannus commendat urinam pueri, & ſanè remedium eſt egregium, quia illud ſal jam poros corporis pertranſit; ſed tamen propria ⊡na præſtat. In Anaſarca laudo ſpiritum lumbric. terr. & Tincturam noſtram ♅nii: Item conſerva gratiolæ prodeſt, item eſſentia lignorum, item ſpiritus lignorum cum flor. ſambuci. Alii extollunt pulverem bufonum quem tamen ſemper ſuſpectum habeo ab eo enim majorem acrimoniam productam obſervavi, eſto formula.

℞. *malvat. juniperin.* ℥iv.
Tinctur. nephritic. ℥j.
M. cochleatim aſſumenda.

Vel ℞. *ſpirit. urinæ volat.*
vini rectif. ana ʒij.
Stent. in digeſtione in vaſe circulatorio, adde
ambræ gr. iij.
moſch. gr. ij.
M. Doſ. 30 *gtt.*

℞. *ſpir. ſal. armon.* ʒij.
ol. ſtillat. juniper. ʒß.
bryon. ℈ß.
M. D. à gtt. 9. *ad* 15.

Sequens ſpiritus fumigans omnes obſtructiones relevat, & viſceribus & fermentis eſt amicus.

℞. *ſpirit. ſalis rectif. q. v. mediante calce viva perfectè ſaturetur, in pulverem exiccetur, & in crucibulo fundatur, fuſum & refrigeratum tere, & cum 4ta parte calcis vivæ commiſce, per retortam deſtilla. In juſculo ſumtus Hydropicos alioſque chronicis morbis afflictos juvat.*

Ex fæcibus animalium & ſal potentiſſimum extrahi poteſt, hoc in affectu per quam proficuum, ad ſudores ſemper corpus diſponendum eſt, qui ſudores, ſi provocari poſſunt, curatio benè ſuccedit, in quem finem ex ſalibus & mineralibus ſudoriferum excellens parari poteſt. Hydrops ſi oriatur ab impedito fluxu menſium & hæmorrhoidibus ſuppreſſis, (quia eadem cauſa quæ obſtruit vaſa uteri-

Ttt 2 na,

Digitized by Google

na, poteſt obſtruere vaſa lymphatica) tunc uterina ſunt addenda & menſes cientia. Diureticorum etiam apex eſſe videtur ſpiritus ſalis Armoniaci, hic affluentiori vehiculo diffuſus, dilutâ acrimonia, hinc majori copia in majores operationes & diureticam, & diaphoreticam optimè aſſumitur, poſt volatilia ut ſp. Tart. urinæ C.C. lignorum, eſſent lign. inprimis camphorata, ſudorifera fixa maximè mineralia, ceu dictum eſt inſignem laudem meretur. *Helmontius* laudat ſuum ☿ diaphoreticum, quo ut dictum plus quàm bis mille hydropicos ſeſe curâſſe gloriatur, præſertim tamen bezoarticum martiale.

In tympanitide convenit eſſent. carminat, ad. 20.30. gt. eſſent. lignor. & gratiolæ, ana ʒß. quæ tamen in mea praxi non multum æſtimo, quia inde nihil commodi inquam obſervavi. Externè, Empl. de bacc. lauri ſpecificum *D. Tileman.* & ex lapid. Ceraun, & exuviis ſerpent. qui verò Cachexiâ laborant inveteratâ & qui ſunt quaſi eviſcerati, iis nec conducunt catarctica, nec diaphoretica aut alia ulla remediorum genera exhauriendis aquis accommodata, ſed ſolis corroborantibus utendum. Hujusmodi itaque in caſibus, ſerò nimis accerſito Medico aliud nil quicquam reſtat faciendum, niſi ut prudenter præmiſſo permagni illius, in quo ægroti verſantur, diſcriminis prognoſtico, experimentum faciet, quantum auxilii ſit ſperandum ex uſu cardiacorum Martialium; Etſi ſcorbuti labes ſimul adſit, cum antiſcorbuticis commixtis res peragenda eſt, hiſce verò nihil proficientibus, ad infuſionem chirurgicam ſanguinis tranſeundum putant, nonnulli ex quorum ſententia etiam poſſunt injici jam dicta, inprimis ♂tialia quævis, qui ſanguini motum concilicant. Effluxui etiam humorum in tibiis, unde nonnunquam gangræna & ſphacelus ob acrimoniam lymphæ exoritur, mediatis idoneis infra dicendis proſpiciendum eſt.

Quod ſi hydrops fiat à ſpaſmodica convulſione pororum cutis tunc & cinnabarina aliaque antiſpaſmodica proſunt, quæ ſæpius maximo cum emolumento hiſce in morbis tradidi; Quando eſt à vitio renum, prodeſt ol. ſcorpion. ſ. item ſalia ex ſtipitibus fabar. geniſt. ſim. columb. cum ſpiritu vitrioli aut nitri parata & dein cryſtalliſata ſpir. & ſal. urinæ volat.

Externa etiam medicamenta non magnum merentur laudem. Obſervatione dignum eſt quod Riverius in praxi p. 207. ſibi experientia compertum eſſe teſtatur, bufones medios ſectos & renibus applicatos aquas hydropicorum per urinas eduxiſſe, præſertim ſi applicatio ſæpius reiteretur, quod & Helmontius non tantum confirmat, ſed & addit, ſe vidiſſe hydropicum ſanatum, ceu ſuperius diximus, alligatâ anguium ſenectâ per ventrem & renes, item Hier. Fabricius ab aqua pendente p. 1. chirurg. p. m. 54. inſenſibilem aquarum evacuationem non contemnendo artificio molitus eſt, nimirùm magnam ſpongiam novam aqua calcis vivæ calidæ imbuit, expreſſamque abdomi-

ni ſuperligavit, quo remedio plures hydropem etiam hydrocephalum capiti admotâ ſpongiâ curavit. Me tamen ſæpe hæc & alia fefellerunt, inde non poſſum quin moneam, pleroſq; Medicos uſu rerum, maximè, uti mihi videor multâ obſervatione notaſſe, deceptos fuiſſe, hinc etiam tam multa vana credulitas perſuaſit de viribus remediorum, & vereor ne ſæpius nobis imponat lætus felixque ſucceſſus; quando exiſtimamus quæ evenerunt ea de cauſa eveniſſe, quod his aut illis uſi fuimus remediis, & hac illave methodo paratis adhibitisq;, cùm tamen plurima ſponte ſua accidunt, ut ego non putem uſui aut experientiæ, ſed rationi in Medicina ſtandum eſſe; Emplaſtr. hydropic. Auguſt. conducit c. ol. ſambuc. mal. item fol. ebuli, ſambuc. ana mij. ſtercor. caprilli ℔ ij. rad. bryon. ℥ ij. coq. in ſ. q. urin. puer. ad conſiſt. cataplaſm, clyſteres quoque acres conducunt, quatenus poros inteſtinorum aperiunt, & ità aquas educunt. Balnea quoque laconica, evaporationes, frictiones, unguenta, linimenta cataplaſmata ex ſtercor. varia, emplaſtra &c. non contemnendi uſus erunt ex. gr. ſtercus vaccæ ſiccum tere, cribra, penſa ℔ j. ceræ ℥ vj. ſucci braſſicæ ℥ v. ov. crud. num. 4. olei optimi ℔ j. terenda tere, deliqua tunc ſolutis atque depoſitis, & liquefactis mitte ova & diſſolve f. Empl. abdomini imponendum. Fimus cameli combuſtus & cum oleo lumbricorum & laurino Emplaſtratus hydropiſin evacuat per urinam.

Quod paracentheſin concernit de ea pauca adjungenda veniunt, non poſſum autem non atro eam notare carbone, aquam enim ex ventre evacuat, ipſumque mali fomitem in glandulis & ſanguine relinquit, quæ dein uberiore vena ſcaturire ſolet, nam ſemper reſpiciendum eſt ad cauſas, ut tollamus quæ niſi tollantur, morbum non curari credimus, ipſæ etiam ſimul vires ſpiritusque cum aquæ ſaburra ita exhauriuntur, ſpiritus ſæpius in aquam illam decumbunt, ut extremam putredinem arceant, ità ut per longum temporis intervallum in abdomine contenta aqua omnis fœtoris expers ſit, quem evacuata citiſſime trahit. Aqua igitur poſt paracentheſin ſubinde ſcatens, neceſſariis ſpiritibus defecta non poteſt non in inſignes putredines delabi in extremam viſcerum corruptelam. Quibus autem floridi & robuſti corporis hydropicis ſanitas per caſum aliquando contigit, eosdem convenientibus medicamentis curare adhuc longe facilius fuiſſet. Quod ſi quis eam ſuâ experientiâ fretus, inſtituere velit, is caveat ne ſimul & ſemel omnis aqua educatur, ſed per intervalla, non horarum tantum, ſed dierum quoque, habitâ inprimis virium ratione, interim quoque æger corroborante ex conſerv. roſ. abſynth. diarrhod. Abb. Aq. cinamomi &c. refocillandus eſt. Quæri porrò poteſt, qua quantitate & quibus intervallis aqua ſit educenda, nam juxta *Hipp. aph.* 27. S. 6. *Quicunque Empyci* aut *hydropici* uruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua univerſim effluxerint,

 omni-

Digitized by Google

omninò moriuntur: quare mane & veſperi tantum ad unam vel ultra 2. libras non educenda eſt aqua, & in paracentheſi hoc obſervandum eſt, quod illini debeat vulnus balſamo ſulphuris ſuccinato, & ſi inflammatio accedat, ſaccharum ſaturni adhibendum eſt.

Notus quoque eſt Sanctorii modus, quem deſcribit *Nob. Febr* in *Tract. de abſynthio* aquas hydropicorum fœminæ per pudendas, maris per umbilicum ſingularibus & occultis hactenus ductibus educendi, qui ſanctorius habet peculiare inſtrumentum ad hanc paracentheſin, peragendam. Inter Empirica ſunt ſequentia, Unicornu Grünlandicum hydropicos ſanare obſervavit *Thomas Bartholinus Cent. IV. 46.* ſi ſucci roraſtri alicujus herbæ unciam unam cum melle permiſcueris, & dederis hydropico cum euphoria purgabitur, ſic ſanguis capræ calefactus in igne & comeſtus hydropicos perfectè liberat, inquit Medicus græcus.

Echedrii terreſtris id eſt ſpinoſi animalis epar & cor cum pulmonibus paſſata hydropicos inprimis Anaſarcicos ſanant. Allium ſæpe conducit, & inde aliquot hydropicos Judæos curatos vidi.

Album græcum cum aqua Chamæpytheos ad ʒj. aliquoties bibitum hydropicos perfectè curat, de ſanguine cornicis cochlearia duo bibita cum vino nonnullos reſtituit hydropicos.

Sanguiſugæ vivæ ſuperpoſito loco in quo materia ſuperabundat, evacuant eam, ſanumque faciunt hominem, indè & conveniunt hydropicis. Lapis quoque ὑδρωπις ſerpentis externè tantùm alligatus & circumcinctus mire juvare dicitur. Etiam radix vincetox mire prodeſſe dicitur in hydrope, ejus eſſentia & extractum, item eſſent. & ⊖ abſynth. Tinctura belliris epat. rub. &c. ſæpe auxilium afferunt.

Chelidonium maj. cum fructu applicabis plantis pedum, nec non ▽ calc. viv. abdomini, quoad urgens ſymptoma ſitim nempe conducent ſequentia. Contra ſitim hydropicorum nitrum depuratum vel ſpiritum ſalis potulentis inſtillare poteris.

Ad ſitim fallendam in hydrope conducit ſæpe os eluere aquâ ſpiritu vitrioli tinctâ, vel tamarind. in ore contineat æger, caveat tamen ne deglutiat, omnia enim frigida valde nocent.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT X.

De
Fluxu ſanguineo, hepatico vulgò dicto & hæmorrhoidum fluxu nimio & ſuppreſſo.

§. I.

Fluxus Hepaticus (dictus quod ab hepate vulgò oriri credatur materiam fluxui illi ſubminiſtrante) eſt excretio copioſa & frequens, in qua excreta referunt loturam carnium, vel ex flavo rubicunda eſſe videntur. Affectus eſt rarus & rarò in praxi occurrit, & in tota mea praxi 3. tantum curandos habui Jeſuitam ſc. Hadamarienſem, civem Hanovienſem & Limburgenſem alium.

Fluxus xerò hæmorrhoidum immodicus & hæmorrhagia arteriarum hæmorrhoidalium excedēs, eſt, quando ex arteriis hæmorrhoidalibus in ano exiſtentibus ſanguis effluit, dicuntur authoribus hæmorrhoides apertæ & cæcæ, apertæ ſunt quæ certis quibusdam temporibus & quidem ſingulis menſibus, quemadmodum in mulieribus menſes, fluunt, Cæcæ verò dicuntur, quæ tument cum dolore multum verò ſanguinem reddunt: unde cæcas cum ficubus & moriſcis multi confundunt, quod tamen minimè eſt faciendum, Mariſcæ enim longe alius eſt affectus, nempe ſunt tubercula carnoſa, oblonga, ut verrucæ ſubrubræ.

A fluxu autem hepatico diſcernuntur hæmorrhoides fluentes, quod hic fæces poſt ſanguinem excernantur, in fluxu verò hepatico hoc fit contrario modo.

Heferus exemplum habet hæmorrhoidum uterinarum, Nos in *principiſſa Naſſovica quadam* Juniore obſervavimus fluxum menſtruum novilunio fluentem unâ cum fluxu hæmorrhoidum plenilunio fluentem. Nobilem puellam jam curandam ſuſcepimus à ſeptimo anno primum fluxum menſtruum patientem, etiam novimus in quinto anno eundem paſſam de quo vide *Ephem. Germ. Sic & ab hæmorrhoidibus* ſeparanda ſunt condylomata, quæ ſunt tubercula rugarum ani, ortæ à diverſa craſſa materia. Sic formicæ, verrucæ, clavi aliique circa anum affectus bene diſtinguendi veniunt.

Figurâ quoque differunt hæmorrhoides, quod aliæ uvis maturis & purpurantibus; aliæ uvales, ab uvæ colore & tenuitate dicuntur, aliæ mo-

tis matureſcentibus & rugoſis, aliæ vermibus ſimiles ſunt, aliæ dicuntur & tropicè veſicales, quod veſicis piſcium ſimiles ſint.

§. 2. De parte affecta fluxus hepatici maximè apud Authores diſputatur, alii dicunt ductus bilarios eſſe, putantque eum nihil eſſe, quam bilem vitioſam & quæ propter morboſam hepatis conſtitutionem ejus ſc. intemperiem humidam, frigidamque, aut calidam cum mollitie flacciditateque conjunctam aliquid cruenti admixtum habet.

Alii ab hepatis venis portæ ſc. deducunt, nonnulli ab arteriis meſentericis anaſtomoſin patientibus malum eſſe dicunt, propterea quod ſanguis & quantitate & tenuitate, rarius verò motu peccat aucto. *Nos* in hepatico fluxu vaſa brevia rupta vidimus, quare non dubitamus & hic partim ea, partim & arterioſa vaſa, tum in inteſtina, tum in meſenterium, hiantia vel per anoſtomoſin, vel diabroſin vel rexin rumpi.

In fluxu verò hæmorrhoidum venas hæmorrhoidales pro ſubjecto accuſant veteres, nos conſtituimus vaſa ani, & quidem arterias potius quàm venas, per quas arterias ſanguis è corde ad partes & ad anum quoque ex neceſſitatate motus periodici diffundi ſolet, ſuntque hic quidem accuſandæ arteriæ à meſenterica inferiore & Iliaca hypogaſtrica ad anum usque protenſæ, dictæ hæmorrhoidales tum in apertis, minusque fluentibus quam in cæcis atque tumentibus: Nos tamen ſæpiſſimè arterias, rariſſimè verò hoc in affectu venas per anoſtomoſin vel diabroſin vel rexin pati audacter affirmamus, oſcula enim venarum utique à materia aliqua acri erodi poſſunt, ità ut tam effundatur, quam retrogrediatur verſus cor, ſanguis à parte refluus.

§. 3. Signis diagnoſticis non videtur indigere hic affectus, cum in ſenſus incurrat, & ità per ſe facilè cognoſcatur, nihilominus cum haud omnis fluxus ſanguineus ſtatim hepaticus dicendus ſit, quare ſemper ab aliis affectibus diagnoſi ritè diſtinguendus eſt. Dicitur hic morbus pluribus *dyſenteria hepatica*, ob ſimilitudinem, in hac tamen non excernitur cruor ſeu cruenta & purulenta materia ut in dyſenteria, ſed merus ſanguis ſero dilutus & velut aqua ſanguine imbuta, ita ut loturæ recenter mactatorum animalium carnium aſſimiletur, non etiam continuò durat hic fluxus ut dyſenteria, ſed per 2. tresque dies ſubſiſtit & dein revertitur, in hepatico fluxu dolor fere nullus vel exiguus ſaltem in dextro hypochondrio percipitur, nulla etiam ramenta inteſtinorum prodeunt. Et ſi quando niger excernitur ſanguis tunc periclitatur æger, accedentibus deliquiis animi, aliisque ſymptomatibus gravioribus. Hic etiam adeſt color cachecticus h. e. ad pallidum inclinans ob nimiam ſanguinis evaſationem. Quod hæmorrhoides concernit, ut dignoſcantur ſola ſufficit ægrotantis & aliorum relatio, quamvis & ab excretis cognoſci poſſit, & virium proſtratione, & à colore pallido

lido inprimis faciei, dolor quoque ingraveſcit, cum alvum deponat æger, quia tunc premuntur magis arteriæ & venæ diſtentæ, ſanguine craſſo & multo ſale fixo abundante, album hunc fluxum obſervavi in ſexagenario: & qui hoc malo obnoxii ſunt, patiuntur mox hæmorrhoides apertas, & tantum non immodicas, modo tumentes & dolentes, primo fluit ſanguis niger fæculentus & craſſus & guttatim effluit, qui chartaceo emunctorio ſæpius deprehenditur, tandem citrinus ut & pallidus. Poſteà vires labaſcunt, crura langueſcunt, in dorſo & circa coxendicem dolorem ſentiunt cum tenſione abdominis. Tubercula ſunt modo dura, modo mollia, modo purpurea & uvæ granis ſimilia. Dolor punctorius modo gravior, modo remiſſior, in cæcis autem plerunque eſt atrociſſimus, adſunt quoque inſomnia turbulenta, tumor poſt duriorum ſcybalorum dejectionem præcipuè extuberat in æqualis, nec ſedere nec ritè decumbere ſæpe poſſunt ægri, & nonnunquam ſimul procidentiam ani cum teneſmo patiuntur. Cæcæ verò ceu diximus ſunt cum intenſiſſimo dolore, ob partes ſenſiles, & acrimoniam humorum ſpiculis ſuis membranoſas partes vellicantium.

§. 4. Ad felicem morborum curationem inſtituendam cauſarum evolutionem perquam eſſe neceſſariam nemo cordatorum medicorum ibit inficias: quam autem ſæpiſſimè abſtruſum ſit hoc cauſarum ſcrutinium practici ſæpius toto pectore tacitè in gemiſcentes experiuntur. In fluxu ergo hepatico veteres Galenici accuſant imbecillitatem hepatis, excalida vel frigida intemperie contractam, ſi ſit à calida intemperie, tunc conjuncta eſt intenſa ſitis, bilisque vomitus tam flavæ quam æruginoſæ, lingua eſt ſcabra, ægri ſunt temperamento calido præditi tenuis habitus, hirſuti, iracundi. Frigida verò noſcitur ex contrariis ſignis. Fluxus hæmorrhoidum nimii à *Galenicis cauſa efficiens proxima* dicitur, venarum in anum deſinentium repletio, diſtenſio & apertio, cui contraria eſt obturatio & propter copiam ſanguinis fæculenti melancholici, craſſi ac multi, rarius puri, aut bilis, aut pituitæ produci hunc affectum unanimi ore fatentur, & quidem à jecore, liene, vel toto corpore ad venas podicis ob prædictarum venarum apertionem, ruptionem, ſanguinem hunc effundi non dubitant. A *Galeno* ergò proxima & immediata cauſa ſtatuitur facultas expultrix ad expulſionem irritata. Suppreſſionem verò ſeu Cæcas hæmorrhoides à contrariis cauſis, nimirum à debilitatione expultricis & robore retentricis, ſanguinis paucitate, viſciditate, conſtrictione item & anguſtia orificiorum vaſorum, ſeu venarum à reb. aſtringentibus & refrigerantibus, balneo aquæ frigidæ, ſeſſione ſuper lapide frigido &c. deducunt.

§. Diſceſſum ab hac Veterum ſententia facientes *Paracelſiſtæ*, hæmorrhoidum ſanguinem lepræ ſimilem morbum faciunt & in fluxu hepatico ſalia ſylveſtria acria in ſero,

Unu liqueh

liquefactionem ſanguinis efficientia, exundare ſtatuunt.

§. 10. *Helmontius* fluxum hæmorrhoidalem fieri exiſtimat, ſi fel & pylorus non bene conſentiant, vel cruor ſuper juſtum terminum detineatur, vel ſi transmutata ſextæ digeſtionis transferantur in primam. Hæmorrhoides ergo juxta *ipſum* ex diſſenſu fellis & pylori oriuntur, & in hæmorrhoidibus non ſemper, quotidiè, aut ubivis, ſed duntaxat circa venarum cruorem, bonum alioqui, maligniari, deturparique iis locis & non antea, ipſe exiſtimat, in ſplene enim anteà degener eſt cruor & ad ultimum ani mittitur.

§. *Williſius* cauſam horum affectuum quærit in ſanguinis acrimonia, diſcraſia, & nimia ejus effervescentia, ſanguin. vaſa inprimis meſenterica & hæmorrhoidalia reſerantibus & ſic unitatem ſolventibus, cruor enim acris exiſtens, circa has partes, inprimis congeſtus, arteriarum oſcula haud difficulter reſerare aut exedere, & ſic fluxum illum hepaticum & hæmorrhoidalem excitare valet.

§. 10. *Sylvius*, qui nunquam hunc affectum obſervavit, quod maximè miror, hunc tamen fluxum hepaticum à copioſo ſero, ſanguini admixto, & vaſa ſimul relaxante putat deducendum, ſeroſum fieri ſanguinem dicit à potu nimio tum aqueorum, aquæ, cerevisiæ &c. tum ipſius -ʳᵘtus vini, à quo tandem partium omnium firmitas infirmatur & tonus pene tollitur. Hæmorrhoidum fluxum Criticum & ſymptomaticum dicit, quem ab humoribus acribus vaſa hæmorrhoidalia aperientibus, item quando excrementa excernuntur difficilius deducit, unde ex vehementi ventris compreſſione tunc neceſſariò concurrente ac frequenti, hæmorrhoides originem trahunt.

§. *Carteſiani* in fluxibus hiſce ſanguinis particulas acres, & acidas, rodentes, puta ſcindentes, pungentes accuſant, quæ ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magisque impactæ arteriarum hæmorrhoidalium aliarumque fibrillas divellunt & rimas faciunt, tandemque ſanguis ad vaſa hæc teneriora delatus, fibras dilatat, atque ita per hiatus effluit, & confertim per vaſa fluit ſanguis, quando ejus motus impeditur, ſive obſtructio à craſſo indurato coagulatoque humore, ſive compreſſo à tumoribus vicinis vinculisque, ſive nimia ejus copia ſit in culpa.

§. *Ego* uſum fructum cuique ſuæ opinionis relinquo & cum eo ſentio, qui vera propoſuit; nempe Fluxus Epaticus noſtro judicio oritur, cum arteriæ & venæ per diapedeſin, vel anoſtomoſin, vel rexin ſolitò magis aperiuntur, ità ut particulæ quædam ſanguinis rubræ excernantur cum ſero copioſo, quæ non tantum ebriunt noſtrum *Gaſteronacem*, ſed & comeatum intercipiunt.

Sæpiſſimè ergò arteriarum rarò & venarum oſcula externa eroduntur à materia quadam acri. Materia quam venæ vel arteriæ effundant, partim ſanguis, ſed potiori parte, ſerum eſt, quod ex excretis patet. Intemperies acris

acris an adſit, hoc à vellicatione percipitur, bilioſa verò ab uſu alimentorum calidorum, etiam ex dejectione patere poteſt. Differt verò hic morbus à dyſenteria duntaxat adum magis & minus, nam eſt minor tantum dyſenteriæ ſpecies. Solvitur autem vaſorum hæmorrhoidalium continuum aliquando nimio ſanguinis motu, undecunque demum orto, unde teneriores arteriæ capillares, quæ ſimplici conſtant tunica notante *Sylvio*, aperiuntur, & ſic ſanguis nimiâ copiâ aggeſtus, & ob moram acris redditus, per rimas ſeu diæreſi ſeu anaſtomoſi ſeu rhexi effunditur, evacuaturque per infernum guttur. & poteſt hic affectus oboriri vel à plethora vel à ſanguinis tenuitate, vel craſſitie aut viſciditate nimia, ſæpiſſimè tamen à nimia ſanguinis aut aliorum humorum acrimonia (inter quos eminet ſalſus & ſulphureus ab inteſtinis ſenſim ad inteſtinum rectum delatus) vel ab orgaſmo ſanguinis, vel à fæcibus duris comprimentibus vaſa, vel à partu difficili ob validum conatum, vel aſcaridibus, vermibus vel ab aſſumptis venenis, &c. omnia enim ⊖ia acria faciunt ſenſum ardoris.

Vaſa hæmorrhoidalia in Cæcis hæmorrhoidibus facili negotio obſtruuntur, quoniam in extremo corporis ſunt, & à frigore facilè anguſtantur & comprimuntur, dein quia venæ perpendiculariter ſurſum adſcendunt, poſtmodum quia arteriæ hæmorrhoidales haud difficulter ab excernendis duris aliquantulum comprimuntur, quapropter ſanguis in venis haud ſufficienter ſurſum premitur: quod ſi tunc acredo adſit, dolores tum orientur acutiores, Cæcæ verò hæ hæmorrhoides duntaxat intumeſcunt, & ſanguinem hunc minimè fundunt emittuntve. Fluxus hos quoque occaſione inordinatorum ſpaſmorum in vaſis ſanguiferis ſubinde accidere nullus dubito.

§. 10. Maxima ſane Medici prudentia eſt, de inſtantibus verè judicare, & de futuris ſobriè conjicere, poteſt enim hoc ipſo admirabilem ſe reddere. Interim ſedulo attendat, ne præpoſtere præſagiendo turpiter ſedet, famamque ſuam aliorum ludibrio exponat. Fluxus Epaticus ut ut indolens, non uſque adeò tamen tutus aut curatu facilis, ſed plerumque perniciem accerſit, inprimis ſi febris adſit & ſimul malignitatem induat, in frigidiore conſtitutione tranſit facilè, uti in omnibus ſanguinis fluxibus ſolenne eſt, in hydropem, vel tabem, ſic enim pabulum h. e. ſanguis omnibus animalibus intercipitur, unde neceſſariò tandem mors ſequi debet.

Fluxus etiam hæmorrhoidalis non eſt negligendus aut contemnendus, utpote à quo graviori & diu perdurante varia produci poſſunt mala, hydrops ſc. aſcites, Leucophlegmatia, cachexia, maraſmus, & tabes, febres hecticæ & ſimilia alia. Modica tamen ab iis hæmorrhagia & præcipuè periodica, tum melancholicis omnibus, tum in morbis quibuscunque frididis & melancholicis, bona eſt, quapropter nec modico fluxu aut nimis ſubito, aut omnes ſimul venæ adſtringen-

gendæ ſunt, quandoquidē ab eorum nimis ſubita conſtipatione & obſtructione, graviſſimos quoſdam inductos feciſſe affectus experientiâ rerum omnium magiſtrâ edocemur; quod & cautè monet *Hipp. noſter divinus S. 6. aph.* 11. Si quis hæmorrhoides diuturnas ſiſtere velit, niſi una fluere ſinatur, hydropis vel tabis metum infert. Dolor etiam hæmorrhoidum, ut moleſtus eſt, & ſæpe recurrit, inprimis errore aliquo in externis commiſſo, itâ aliquando in pertinaciſſimos quoſdam morbos degenerare poteſt, inflammationem ſc. gangrænam, indurationem, ulcera & fiſtulas, tum propter partem ipſam, tum propter allabentia continuo excrementa, tum propter alias cauſas vix curabiles. Fluxus tamen hæmorrhoidalis ſæpe à multis malis homines liberat, ubi natura duce peccantes humores educuntur, & cui naturæ fluunt: hæmorrhoides enim, ut ait *Hipp. S.* 6. §. 11. bonæ ſunt melancholicis & nephriticis, huc & ſpectant aphoriſmi *Hipp.* ſuperna ſanguinis rejectio omnis mala, inferna verò nigra bona. Item S. 6. 21. Inſanis ſi varices & hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio fit. Item S. 6.12. A diuturnis hæmorrhoidibus curato, niſi una quæpiam ſervetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet. Præſervant etiam à pleuritide, peripneumonia, phagedæna, furunculis, terminthis, ac aphtis, item à lepra; conducit & fluxus hic varicibus, arthritidi, indurato lieni, & in ſuppreſſione menſtruorum quibusdam etiam gravidis multâ cum alleviatione contigiſſe, obſervavi.

Immoderatus verò hæmorrhoidum fluxus plurimorum malorum origo eſt, nonnunquam in hæmorrhoidibus metus eſt fiſtulæ, dum per fluxum diuturnum oſcula aſſueſcant eſſe aperta, quoniam continuus fit, unde tandem callo obducuntur latera, itá ut contrahi non poſſint poſtea; ſi hæmorrhoides deficiunt, ubi jam à natura fluere cepere, facilè poſſunt inducere phtiſin, cordis palpitationem, tumorem pedum & ſubſequentem hydropem aut cachexiam, maniam, hæmophtyſin, mictionem & vomitionem cruentas, lienem tumidum, arthritidem, nephritidem &c.

§. 10. Luſtratis hactenus iis, quæ ad affectus hos dignoſcendos facere potuerè, ad praxin etiam ut deveniamus neceſſe eſt, & primò quidem ad *fontem diateticum*, in quo ipſo maximam curationis ſpem reſidere omnes fatentur medici, nec à veritate abludit hoc ipſum Magni *Sennerti* effatum. Medicamenta enim vel pretioſiſſima in caſſum propinantur, diætæ juſtum & conveniens regimen ubi fuerit neglectum & intermiſſum. *Cura diatetica.*

Cum ergò videamus, *Aerem* corpora noſtra tam potenter afficere, ſedulo diſpiciendum, ut talis aut eligatur aut paretur, qui ægro conveniat.

Juxta ergò cauſæ varietatem mutandus eſt, & ut plurimum ſit temperatus. Cibi ſint modici, facilis concoctionis, in nimis fluentibus hæmorrhoidibus & fluxu hepatico ſint modicè adſtringentia, in cæcis tamen magis

magis ad humectantia vergant, caveat ſibi æger à leguminibus craſſis & difficilis concoctionis, ſalſis, fumo induratis &c, Potus ſit etiam paucus, concedi poteſt vinum rubrum tenue, decoctum hordei c. C. C. raſp. proderit, item aliud antiphtiſicum in pharmacopæa Regia Zvvelferi deſcriptum, in hæmorrhoid. decoctum linariæ tanquam ſpecificum hoc in morbo reperi, item Emulſiones ex ſem. frigid. cum decoct. c. c. paratas quatenus obtundunt acrimoniam ſalis corrodentis. Somno his in affectibus plus indulgendum, quam vigiliis eſſe, nemo ibit inficias, qui conſiderat per ſomnum ſpiritus animales magna in copia iterum generari. Motus quantum poſſibile vitandus; quies contra corpori & animo concedenda. Animi pathemata (quo etiam ſtudia & venus pertinent) penitus hic exceſſe, aut ad reſtitutionis tempus valere jubentur; multum enim per hæc optata horum morborum curatio impeditur. Excrementa ſint naturalibus ſimilia.

Cura Pharmaceutica. §. 10. Aggredimur jam ipſam, curam pharmaceuticam, occurrit primò Galenicorum hiſce in morbis *Therapeia*, quæ ipſis potiſſimum ſita eſſe videtur (1.) in curatione hepatis intemperiei, & flacciditatis. (2.) in cauſarum ejus amotione (3.) in ſymptomatum mitigatioe. Præmiſſis itaque præmittendis, purgationem alvi inprimis cum Rhabarbaro, mirobolan. ſimilibusque aliis inſtituunt; ad avertendum ſanguinem etiam V. S. celebrare jubent, inprimis in plethora. Tandem medicamentis aſtringentibus & incraſſantibus ſanguinem nimis fluentem cohibent, ut ſunt plantago ejusque ſemen, rad. biſtortæ, corallia rubra, bolus armena, terra ſigill. lapis hæmatitis cum ſucco plantaginis, conſerva roſarum antiqua cum bolo armen. confectio è ſcoria ferri, triaſantalum; g. tragacanth, arab. ſanguin. dracon. thus, C. C. uſtum & plura alia imprimis autem Theriacam ſeu & mithridatium magnifaciunt.

Inter externa conducent ex Thure, pilis leporis minutiſſime conciſis & albumine ovi, emplaſtrum ex ſcoria ferri, unguent. comitiſſæ, ledi, lumbisque applicatum, glandes quoque & quercus folia contuſa in forti aceto multum decocta & abdomini ad mota: Fomentum quoque parare ſolent ex vino aſtringente, in quo decoxerint radices plantaginis, roſæ rubræ, myrtilli, hypociſtis.

Ex herbis quoque aſtringentibus ſuccum expreſſerunt, & cum ſyringa ad hæmorrhoides interiores curandas injecere. Suppoſitoria ex plumbo uſto, ceruſſa, colophonia & acacia à multis laudantur. Linimenta ex oleo roſar. c. ſucco plantaginis in Mortario plumbeo parare ſolent. In hæmorrhoidibus nimis fluentibus ex decocto balauſtiorum, roſarum, meſpilorum, ſorborum, aluminis &c. medicamen inſtituunt, item ex mucilagine pſyllii & aqua roſarum, plantaginis, myrthii &c. Etiam in ſeſſus ex rebus adſtringentibus admodum conveniunt.

Digitized by Google

In ſuppreſſis verò hæmorrhoidibus ſive cœcis omnem operam impendunt, ut aperiantur & ſi corpus plethoricum eſt, venam poplitis vel malleoli aperiendam judicabant, Ad aperiendas haſce, etiam varia medicamenta habent, ut ſunt ſuccus radicis cyclaminis, bryoniæ, betæ, iridis, cepar. cent. min. cum melle, item fel porci, vel tauri, aloe, folia ficus, ſi iis fricentur hæmorrhoides, facilè aperiuntur. Parare ſolent & varia unguenta ex his, aliisque.

§. 11. Sequuntur nunc Chymici *Paracelſiſtæ* ſc. qui hiſce in affectibus, ea medicamenta præſcribunt, quæ ſalia illa acria tum arterias tum venas aperientia obtundunt, partes demulcent & balſamum naturalem ſanguini reſtituunt, quod præſtant omnia mineralia, antimoniata ut & ſaturnina, item martialia hic multum facere poſſunt, Opiata & Narcotica multum æſtimant Chymici, ut Antimonium, Crocus Martis, oleum ♂tis & corallorum, colchotar, ſal corallorum, Pulvis bufonis, aut ranæ terreſtres combuſtæ juxta ipſum Paracelſum ſiſtunt hæmorrhoides. Externè conducunt quoque calcinatæ teſtæ ovorum cum unguento de tutia, quod fluxum valde adſtringit.

Præparatio in reſtrictione ſanguinis eſt: ℞. Marchaſitæ optime tritæ ℥ij. olei lini ℥vij. quando hæc duo convenêre, accendenda ſunt, tunc manet vera mumia: Ad apertionem verò hæmorrhoidum chymici utuntur vitriolo albo, ſale nitri, atramento, aliisque corroſivis, quæ tamen non lædunt inteſtina; ſuppoſitoria ex ſolo alumine fabrefacta alvum facilè proritant. Ad mitigandum dolorem varia demulcentia ex ſaturninis &c. præſcribunt.

§. 12. *Helmontius*, ſudorem morientium linteis exceptum & hæmorrhoidibus fluentibus applicatum pro arcano commendat, mirificas enim vires mortificandi hæmorrhoides habet, de qua re rationem reddit ex *Helmontio Grembſ.* quod ſc. Archeum timidum reddat, qui ex natura ſua mortem timet, ut propterea à furore remittat. Per ſola igitur arcana vult ſedari hunc affectum hæmorrhoidalem, item Amuleta & periapta collo appenſa dolorem hæmorrhoidum ſanare experientia edoctus ſtatuit; in fluxibus reliquis ſanguinis commendat colchotar vitrioli, aliaque adſtringentia; Externè verò Emplaſtrum ex pilis leporinis & album ovi &c. vide & Helmontii annulum & annulum ex dente equi marini, & pulv. de eodem dente equi marini.

§. 13. *Williſius* ſequentes habet intentiones; (1.) ut ſanguinis per alvum effluxus & turgeſcentia compeſcatur, (2) ut fluxio alio divertatur, (3) ut vaſorum ora intra inteſtinum rectum dehiſcentia occludantur. Ut ergò æger quietus maneat omninò opus eſt, dein brachiorum & crurum artus ligaturis arctis conſtringantur, quippe cum hac ratione ſanguis in membra per arterias excurrens inhibeatur, ne ſtatim per venas redeat. Ad ſanguinis *potius* ab alvo devocandam, quandoque expedit in bracchio aut pede

pede venam ſecare, quippe quo plus ſanguinis per arterias ad venæ ſectionis locum feratur, eo minus erit affluxus ejus ad alvum. Topica etiam infrigidantia hepatis regioni adhibenda vult; ſpongiam quoque aceto madefactam pubi & genitalibus in omnibus ſanguinis fluxibus applicare jubet. Aquæ frigidæ in faciem ſubitam ac inopinatam aſperſionem, quatenus terrorem incutit, hæmorrhagiam quamvis aliquando ſedare inculcat.

Cucurbitas, iliis & pedum plantis applicandas ſuadet propter ſanguinis ῥοπὴν ab alvo devocandam. Frictiones verò & cauteria tanquam inutilia rejicit.

Inter Remedia ſympathetica magnifacit pulverem ſympatheticum ex vitriolo Romano per ſolem æſtivum ad albedinem calcinato paratum, item ligni è fraxino virgineo ſive primum arboreſcente & circa momentum, quo ſol Tauri ſignum ingreditur, inciſi portionem, empiricum etiam remedium addit ſequens, ſacculo ex ſerico parato includatur bufo ſiccatus, & ſupra ventriculi ſcrobem geſtet, hæmorrhagiam enim quamcunque ſiſtit, ejusque reditum præcavet. Monilia ex lapide hæmatite collo ſuſpenſa, item uſnea ſive muſcus cranii humani manu geſtata ab ipſo laudantur, quorum tamen operationes ad cauſas occultas & virtutem quandam ſecretam refert. Nec recuſat quem dixi auctor epithemata ex foliis urticæ contuſis & plantis pedum ac volis manuum applicata. Inter Topica vaſorum ora occludentia commendat ſolutionem ⊖li in aqua fontana factam, item ▽am ex infuſione vitrioli albi cum bolo & camphora paratam.

In hæmorrhoid. nimis fluentibus commendat pulverem vitrioli camphorat. ano inſtar ſuppoſitorii intruſum. Deinde ad interna quoque tranſire jubet, & eo omnes intendendæ vires ſunt, ut accenſio ſang. nimia ſupprimatur, ejusque fermentatio indebita ſedetur, in quos uſus ſequentia præſcribere ſolet:

℞. *Aq. plantag.*
papav.
portulac.
ſperm. ranar. ana ℥iiij.
ſyr. nymphææ ℥ij.
ſalis prunell. ʒj. *M. f. Julap.*
doſis ℥iij. *ter aut quater in die.*

Vel ℞. *Aq. ſcord.* ℔j.
fl. roſ. rubr. mj.
ſpirit. ⊖*l. q. ſ. ad gratum acorem ſive circiter* ʒß. *f. infuſio tepida ad tincturæ extractionem, adde ſyr. de ſucco hyperic.* ℥ij. *doſis* ℥iij.

℞. *fol. urticæ urentis,*
plantag. ana miij.

Contuſis affunde aq. plantag. ℥vj. f. expreſſio fortis ſumatur.

Ut cordis motus impetuoſior, ſanguinem nimis rapidè circumpellentis per ſufflamina idonea reprimatur, in hunc finem hypnotica laudat.

℞. *Aq. papav. rh.* ℥iij.
ſyr. diacod. ℥ß. *m. f. hauſtus.*

Sumendus horâ ſomni. vel

℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ℥iß.
pulv. ſem. hyoſciam.
papav. alb. ana ʒij.

ſyr.

Digitized by Google

ſyr. papav. q. ſ. doſis N. M. quant. ſexta vel octavâ horâ.

In præſervatione horum affectum ſuadet phlebotomiam, & catharſin tempeſtivè celebratas, dein utatur æger ſeq. remediorum formulis ab ipſo authore præſcriptis.

℞. *Conſerv. roſ. rubr.*
Cynorrhod. ana ℥iij.
pulv. ſantalor. omn. ana ʒß.
Corall. ppt. ʒj.
Croci ♂ rubicundiſſ. ʒij.
ſal. prunell. ℈iiij.
c. ſ. q. ſyrup. è corall. f. Electuarium capiat primò mane, & hora ſomni quantitatem nucis caſtaneæ vel per ſe vel ſuperbibendo aq. deſtill. ſequentis ℥ij.

℞. *Summ. Cupreſſ.*
Tamariſc. ana Mviij.
hyperic.
equiſet. ana Mjv.
ſantalor. omnium, contuſ: ana ℥j.
C. mic. panis alb. ℔ij.
Minutim conciſis affunde lactis recentis ℔. viij. deſtillentur organis communibus, edulcoretur quæque doſis inter ſumendum cum ſ. q. ſyrupi è ſucco plantaginis.

In æſtate bibantur Acidulæ chalybeata per menſem, quibus in hoc caſu non dari præſtantius remedium auctor exiſtimat.

§. 14. *Sylvius* fluxus hepatici curationem inſtituit ſequenti modo, ſi nempe ſerum copioſum ſanguinem ità diluat, ut ex vaſis ab ipſo ſimul relaxatis partem aliquam ſecum ad inteſtina deducat, & loturæ carnium ſimilem fluxum producat, ſudoriferis & diureticis ſerum illud abundans alia via è corpore expellere tentat, dein roborantibus auſteris laxata vaſa reſarcire jubet, inprimis ſuadet impoſterum à nimio aqueorum potu abſtinere, partim tamen ac robur naturale, ob ſpiritus vini abuſum, reſtaurari putat ſpirituoſis ſubauſteris, qualia ſunt inter naturalia, vina potentia ſimul & cum nigredine grata ſubauſtera. Inter artificialia verò plura ex vino generoſo atque cydoniis vel punicis malis vel myrthi baccis, aliiſque ſimilibus parata. Quod fluxum hæmorrhoidum concernit, quamdiu hic fluxus cum ægri levamine fit, eſtque criticus, tamdiu obſervandus nec ſiſtendus eſt, ubi verò nimius exiſtit ac ſymptomaticus, ægrumque infirmans, tunc lente notiſſimâ ſuâ mixturâ ſuperius dictâ, vel ſimili alio medicamento ad quaſcunque ſanguinis evaſationes, ſiſtendum & cochibendum ait.

§. 15. *Carteſiani* ad particulas iſtas acutas, ſeu ſalinos aculeos, in ſanguine exiſtentes & abundantes, atque quælibet vaſa ſanguifera, inprimis in affectu hepatico brevia, venam portæ aliaque meſenterica, in hæmorrhoidibus verò vaſa illa hæmorrhoidalia facile diſſecantes & aperientes, & ſic hos noſtros affectus excitantes, obtundendas ſuadent omnia balſamica mitiora, item omnia ponderoſiora, ut ſunt lapis hæmatites, bol. armen. terra ſigill, corall, rubr. ocul. ♋ & id genus alia. Ad acres & ſalſos humores hoc in morbo ſæpius abundantes corrigendos & ſimul effervescentiam ſanguinis

guinis ſiſtendam commendant opiata varia, aliaque externa adſtringentia, de quibus in noſtra ſubjuncta criſi plura addemus.

§. 16. Curatio hujus affectus epatici ſc. fluxus *noſtro judicio* potiſſimum ſita eſſe videtur in cauſarum ejus amotione, & ſymptomatum mitigatione præventione & in exacto diætæ regimine, hic ergò primum proderit decoctum aliquod aperiens, cum lenibus adſtringentibus admixtis & addi debet Tartari ℥ß. in colatura diſſolve oxymellis ſcyllit. ℥iß. & ut corpus magis ad ſudores præpareur, poſſent addi ſalis alicujus ſudorifici ℈ij. & parum ſpiritus ſalis ✱ci; præmiſſis ergò præmittendis, purgatione alvi pro re nata tamen inprimis cum Rhabarbaro, mirobolan. ſimilibusque aliis utendum, magni æſtimo ſerum lactis Tamarindinat, item decoct. paſſulat. cum ſantal. parat. dein adſtringentia & ſiccantia tam intro ſumenda quàm foràs ſunt applicanda, in quem finem valde conferunt amaricantia pleraque, ſalia volatilia & fixa, olea aromatica & ſimilia alia, ſeu adſtringendi & ſiccandi vi prædita, ut ſunt bol. armen. corall. Croc. ♂ aſtring. Poſtea ad ſudorifera tranſeundum, & dandum eſt ſudoriferum ex mineralibus, & ſi acidum peccet in corpore, ſalis ſudoriferi poſſet momentum addi. Inter omnia fere excellunt hoc in morbo chalybeata omnia, ut & Tartarus Vitriolatus & chalybeatus, quia cum apertione adſtringunt leniter. Si verò malum ortum duxerit à ſale, acida volatilia ſunt adhibenda ut ſpiritus Sulphuris, tinct. corallor. vitrioli volatilis &c. In hanc rem & plures pulveres ſtyptici proſunt, ſequentem hoc in caſu magnifacio.

℞. *Croc. ♂ ad rubed. calcinat.*
vitriol. ♂ ad albed. calcinat. à ʒj
corall. rubr. ppt. ʒiß.
camphoræ gr. vj.
fuligin. vitriolic. de fundo
cacabi anei veteris deraſ. ʒß.
laudan. cydoniat. Hoffm. gr. v.
M. f. pulvis doſis ℈ß. *ad* ℈j. *in vehiculo idoneo, convenit & ſpirit. Martis.*

Tinctura flor. bellid. pulv. hepat. rub. Tinct. lap. hæmatit. cum eſſent. anodyn. mixta multum præſtiti. Nec minoris efficaciæ ſunt liquor ♂ ſolaris, Tinctura vitrioli ♂. Zvvelferi, multum & præſtat ſuccus urticæ recenter expreſſus & ad ℥ij. exhibitus. In fluxu hepatico conducunt omnia hepata beſtiarum & humanum, imprimis lupi; item caro cochlearum, Eſſentia Agrimoniæ, Epatica, item tinct. ſulphur. vitrioli cum eſſent. Epatica mixta mira præſtat, Electuarium Luſitani item vinum Rhapontici ejuſdem maximè laudatur.

℞. *Eboris ſ.* △ *parat.* ʒij.
Croc. ♂ ʒß.
Epat. lup. ppt. ʒijß.
ſpec. diatrion. ſantal. ʒj.
M. D. pulvis pro aliquot vicibus in ſequenti vel ſimili vehiculo.

℞. ▽ *Cichor.*
agrimon. plantag. ana ℥ij.
Tinct. martis adſtring.
corallior. ana ʒiß.

Xxx *ſyr.*

ſyr. corallior. ℥jß. *M. D.*

Aliquot guttas cochleatim Tinct. antiphthiſica addere potes.

Opiata etiam hic magnifacio cum cautione tamen exhibenda. Liquorem ſtipticum noſtrum tuto propinabis. Externa & hic conducunt, qualia antea à nobis deſcripta ſunt in diarrhæa aliisque affectibus.

Quod chirurgica concernit, ſi in plethora magnus ſanguinis æſtus percipitur V. Sectionem ſuadeo, ut ſcil. ſanguis placidius per vaſa deferatur, & à vaſorum apertura reſorbeatur, ſcapulis quoque cucurbitulæ applicari, ut & ligaturæ inſtitui poſſunt.

Præſervationis gratiâ ad tollendum ſerum ſuperfluum poſſunt exhiberi varia purgantia blanda & diuretica. Curatio hæmorrhoidum parum differt à curatione cujuscunque alterius hæmorrhagiæ, itaque ſi plethora ſit ejus cauſa ante omnia ut diximus jam ſanguis educendus eſt venæ ſectione aut ſemel aut pluries inſtituenda; ſed deficientibus ægri viribus cucurbitulæ ſubſtitui poſſunt ſcapulis vel lumbis applicandæ.

Si verò à nimia ſanguinis tenuitate incraſſantibus utendum eſt & vulnerariis, ut ad vaſa adſtringenda, ſequenti decocto multa præſtiti.

℞ *fol. linar.*
malv. ana Mj.
millefol. Mij.
liquirit. ℥ß.
decoq in aq. fontan. q. ſ.
colat. adde
ſyr. de alth. q. ſ.

Si à nimia craſſitie adeoque prævia vaſorum hæmorrhoidalium obſtructione è contrario ſanguis attenuandus erit incidentibus quibuscunque, ſed inprimis ſanguinis grumos diſſolventibus ſalibus ſc. volatilibus quandoque fixis, ol. aromaticis, ocul. ♋, ♀ diaphoret. bezoard. min. ſpermat. ceti & ranar. Mum. &c.

Sin ab acrimonia oritur illa corrigenda & emendanda eſt demulcentibus ſpirituoſis aut contrariis acidis, vel incraſſantibus, vel electuariis opiatis & narcoticis; ſi ab humore ſalſo aut acido aut à vermiculis vel aſcaridib. medicamentis ſemper appropriata addenda ſunt, in vermibus ſcil. Merc. dulcis & alia reliquis adjungenda veniunt. Feliciſſimo, hoc in affectu, cum ſucceſſu ſequentem exhibui mixturam.

℞ *Aq. plantag.*
roſar. ana ℥ij.
millefol. ℥j.
Tinct. cinamom. ʒvj.
Tinct. martis ʒß.
corall. rubr. ppt. ℈ij.
Spir. ♁ *gtt.* xij.
Laudan. opiat. gr. iij.
☿ *dulc. gr.* v.
ſyr. myrtill. ℥j. *M.*

Vel *Aq. ſemper viv.*
cichor. ana ℥iij.
ſyr. de corall. ℥i.
tinct. ſulph. vitriol. ʒj.
M. D.

℞ *Tinct. ſulphur. vitrioli lap. hæmat. ana* ʒij.
M. D. doſis 20. 30. *gtt.*

Poſtmodum ſequens conditum totam mihi implevit paginam.

℞ *Con-*

Digitized by Google

℞. Conſerv. roſar. rubr. ℥ij.
diaſcord. Frac. ℥vj.
corall. rubr. pp. ℈iiij.
Troch. de ſpodio ℈ij.
Croc. ♂ *aſtring.* ʒj.
M. de cynogloſſ. ℈ij.
▽ *Cinamomi q. ſ. M. f. conditũ.*

Siſtunt & nimium hunc fluxum ſyrupus de ſtercore aſinino & pulvis ſtercoris aſinini.

Vel *℞. M. P. de cynogloſſ.* ℈ij.
pulv. gumm. tragacanth. ℈j.
laudan. op. gr. viij.
M. f. pilulæ numero 20.
doſis pilula j. hora poſt cœnam.

Nam opiata hæmorrhagias quascunque ſopiunt, ſenſum enim in parte ex qua effluit vellicantem mitigando & ſanguinis impetum motivum nonnihil cohibendo reprimunt, ſeroſior enim & acrior ſanguis maximè hiſce corrigitur ſimulque inordinati iſti ſpaſmi in vaſis ſanguiferis ſopiuntur. Illicò enim his & aliis effuſionibus ſanguinis occurrendum eſt, ne vitæ nectar planè evacuetur, quam intentionem per opiata obtinere poſſumus, ſi verò malum inducias habet, tunc corpus purgandum eſt ☿rio dulci. Inter externa unguentum de linaria magni penditur, addito oleo papaveris, ut magis dolores ſedet. Ad dolorem & ardorem compeſcendum, & fluxum immoderatum lentè ſiſtendum inſtar arcani Medicis Junioribus (conſummatis enim hæc non ſcribo) commendo vile ſed proficuum hoc remedium.

℞. alcool lapid. ſciſſil. q. v. cum butyro non ſalito parat. & ano applicat.

ſalia enim hic minimè proſunt.

Sequentis decocti Riverii fumum recipiat æger, ſedens in cathedra perforata, ut dein ſequens unguentum applicetur.

℞. ungv. roſar. ℥j.
☿ *crudi* ʒij. *M. f. unguentum.*

Excell. Dn. Franc*us Prof. apud Heidelbergenſes celeberrimus Amicus noſter exoptatiſſimus in diſput. quadam de hæmorrhoid.* ſequens magnifacit.

℞. Rad. alth.
lil. alb.
lapath. ana ℥ß.
floc. linar.
verbaſc.
Chamomill. rom.
*lil. alb. ana M*ß.
ſem. lini, fœnugræc.
pſyllii ana ʒvj.

Contuſ. coq. in lacte caprillor. quod dein calidè ſæpius applica. Tubercula enim non ſemper ferunt pinguia.

Oleum ſaturni & roſarum ana agitentur, & teratur in mortario plumbeo ad nigredinem uſque & applicentur.

Conducit quoque linimentis ſæpius addere aliquid laudani opiati, camphoræ, croci, cum unguento popul. roſar. q. ſ.

In momento tamen fluxum hunc ſedare poteris ſpongiâ in liquore meo ſtiptico intinctâ & ano applicatâ.

Unguentum millepedum cum pulpa pomorum acidorum coctum ſæpius juvat. Alii oleum millepedum

& Nucum pro ſecreto habent. Eſſentiam & externè ſæpiſſimè cum maximo commodo applicui.

Fotus fiant ex foliis & floribus verbaſc. & millefolii. Inter amuleta radix fabariæ collo appenſa C. Wedelio probatur.

Hartmannus cingulum facit ex foliis hellebori quaſſatis, quibus corpus nudum tingit. Radices ſpeciei cujusdam ireos ut & nuces gallæ in ſacco geſtatæ, præſervare dicuntur ab hæmorrhoidibus, item ſi portas oculum moreæ & proderit Tibi ad hæmorrhoides.

Stercus canis combuſtum & cum therebinthina impoſitum hæmorrhoides ſanare dicitur.

Cerebrum anſeris cum proprio adipe & meliloto vel fœnugræco ſuperpoſitum ad rhagades & hæmorrhoides omnemque humorem ani tanquam ſecretum communicatur.

In Cœcis v. & tumentibus hæmorrhoidibus internè martialia aliaque aperientia commendamus, ut tractentur ceu tumor alius, aperiatur cautè vel cum herbis aſperis lanuginem habentibus vel hirudinibus, quæ mihi tamen ſunt ſuſpectæ, quia vulnuſculis, quæ excitant, ſæpe ſupervenit inflammatio, imo gangræna & ſphacelus &c. Emollientibus quoque partes ſunt vel inungendæ vel fovendæ, in quem finem conducunt inſeſſus & balnea tam naturalia, quam artificialia; Aqua pendens teſtatur ſe tumentes curâſſe inſeſſione in aquis thermalibus vel ſpongia iis immerſa & ano applicata.

Quando eminent, Zacutus applicat cucurbitam. Symptomatum reliquorum hoc in caſu ſæpius occurrentium, verb. gr. inflammationis, condylomatum, exulcerationis, gangrænæ ſphaceli &c. Curatio ex infra dicendis de morbis externis petenda ſunt.

In hæmorrhoidum dolore ſequens proderit.

℞. Ol. momordic. coct. ℥ß. vel fiant ſacculi, vel cataplaſmata ex emollientibus & ſpecificis parata.

Ex ſequente linimento magnas vires exſpectabis.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. pſyllii ana ℥j.
ſacchar. ſaturni ʒj.
camphor. gr. v.
opii crud. gr. iij.
M. f. linimentum.

Vel *℞. Ol. aſellor. coct.*
y. ſl. Myuſ. ana ʒiij.
verbaſc. ℥ij.
N. M. expr. ʒj.
M.

Item *ol. ſcarabaeor.*
maſtich. ana ℥ß.
M. f. oleum.

CAPUT.

CAPUT XI.

De Affectu Hypochondriaco.

§. 1.

AFfectum Hypochondriacũ malum illud tot hominibus familiare & commune, penitius intueri, cum animum induxerimus, operæ pretium ducimus ante omnia Methodum cognoſcendi id malum, omnibus & ſingulis clare & diſtinctè proponere. Affectus ergo Hypochondriacus nomen ſortitur à loco adfecto ſc. ab hypochondriis, qui notant ſubcartilaginea, quaſi dicas ſubcartilaginoſis coſtis malum hoc latere, ſub his coſtis enim eſt ventriculus cum annexis inteſtinis, meſenterium cum vaſis ſuis lacteis, ac ſanguiferis, hepar, ſplen, pancreas cum ſuo ductu; cum ergò fomes & focus hujus mali plerumque circa regionem jam deſignatam ab omnibus ferè Authoribus latere creditur, indeque reliquæ partes tantum per conſenſum ope ſc. ſpirituum animalium participant, nomen hoc retinendum eſſe puto. Sed mitto nunc corticem, & ad nucleum deguſtandum pergam, eſt ergo affectus hic triſtis ſenſatio (quantum ego judico (à ſpiritu animalium *ἀταξία* dependens, facto enim impetu in hanc illamvè partem plusquam pro rata denſi nimiique feruntur, ſpaſmos & dolorem producentes, ubi in partes Membranoſas indeque ſenſibiles irruunt, atque organorum, tum ejus in quod ſe ingerunt, tum illius, à quo abſcedunt, functiones pervertentes. Vix ac ne vix differt hic affectus ab affectu uterino vulgo dicto Mulierum, iisdem enim ſymptomatum generibus vexantur miſeri, quos infelix fatum valetudinarios & miſeros eſſe voluit. Non tamen in omnibus apparent omnia, prout enim plura vel pauciora exiſtunt, vel leviora vel graviora, ſic affectum etiam leviorem vel graviorem eſſe arguunt.

Diviſio. §. 2. Superius ubi de Melancholia tractavimus dividere placuit malum in Melancholiam *Cephalicam*, & *Hypochondriacam*, Cephalicam deteriorem diximus, ubi ſoli ſpiritus animales in capite abſque vitio hypochondriorum peccarunt, nunc verò tractabimus *Hypochondriacam* ubi malum hoc ortum ſuum habet ab hypochondriis, & ſpiritus quaſi per conſenſum irrequieti, craſſi, pauci ac inæquales redduntur.

Pars affecta. §. 3. Progredimur nunc ac conſide-

Digitized by Google

ſiderationem *Partis affectæ* hujus mali, pro parte enim affecta intelligimus eam, cui primariò cauſa morbi ineſt, non quæ ſecundariò & per conſenſum afficiuntur: plerique Medicorum imprimis illi qui *Veterum* veſtigiis inſiſtunt, omnem culpam in *lienem* rejiciunt, & illum hujus affectus primum accuſant authorem. Sylvius verò lienis Patronus in *diſp.* de *liene* §. 20. è contra ſtatuit, quod & ſæpius de ipſius ore hauſi, ſe in plurimorum cadaverum adfectibus Melancholicis etiam diuturnis & ad mortem uſque laborantium, *lienem* ſemper ſine labe obſervaſſe, & plerumq; præ cæteris viſceribus ſatis ſanum, nunquam inflatum & obſtructum, aut induratum vel amurcatum vidiſſe teſtatur. Alii ex Neotericis accuſant ventriculum ejusque fermentum depravatum, & inde omnia hypochondriacorum ſymptomata deducunt, nonnulli hepar calidum & ventriculum frigidum antipraxiam ſc. viſcerum monſtrum illud horrendum culpant, plerique ad *meſenterium* ſedem morbi referunt, fomitemque in obſtructione vaſorum vel lacteorum vel ſanguiferorum quærunt. Pars, ventriculum cum annexis inteſtinis ceu promum condum Microcoſmi nomine hoc malum patrare aſſerunt. Williſius è contra ſe plures morbo hoc immaniter afflictos noviſſe aſſerit, quorum tamen ſtomachi ſatis valuerunt. Multi in arteriis & venis mali cauſam ſcrutantur, pauci in omento latere hoc malum cenſent, quidam in Pancreate cauſam affectus hujus quærunt. Nos in omnibus ſenſibilibus nervoſis ſc. & membranoſis partibus infimi abdominis cauſam hujus affectus latere non ſuſpicamur, ſed plane nobis perſuademus, in hiſce enim partibus cauſa mali latens ſymptomata omnia producere poteſt, hinc enim hæc lerna malorum, de quibus in cauſis plura addituri ſumus.

§. 4. Variâ hic affectus ludit formâ, ut exactus Medicus ſit cenſendus, qui in tanta coincidentia non fallatur. Et initio quidem difficulter morbus hic cognoſcitur, imprimis num Cerebrum & ſpiritus animales per ſe afficiantur, an verò ſecundariò, h. e. an in abdominis nervoſis partibus hæreat malum, nec ne? quod potiſſimum tamen ex ſequentibus ſignis dignoſcetur, quæ varia ſunt, ſed modò plura modò pauciora morbum hunc comitantur. *Diagnoſis.*

Ægri poſt aſſumptum cibum ſentiunt gravitatem ventriculi, quia fibræ ventriculi ob ſpiritum animalium impetum nimium vellicantur, unde functiones ejus pervertuntur, ægri enim conqueruntur omnem cibum faceſſere in pituitam, nam ſemper expuunt pituitoſam & ſeroſam materiam, & continuos ipſis madeſcit; ſi poſt prandium bibant, ſtatim ſentiunt pituitam hanc diſſolvi & per os excerni. Ventriculus etiam ob acidum excedens avidius appetit, & ſi diutius jejuni permanent, animo linquunt ægri, cauſa eſt quod acida peregrina in ventriculo latentia, ſi non habeant, in quod agant fibrillas tunica-

nicarum ventriculi invadunt, diſcindunt, punguntque, atque hoc pacto nervos, quorum extremitates tunicis illis inhærent eo agitant modo, qui ad eſuriei ſenſum in cerebro efficiendum requiritur, unde plures hoc affectu afflicti duros & concoctu difficiles aliquando melius, quàm molles & delicatos ferunt, adeſt plerisque ceu dicimus copioſior ſaliva ex glandulis ſalivalibus eorumque ductibus prodiens, imprimis ubi hic morbus jam altas egerit radices tum enim acidæ particulæ in ſero hoſpitantes facile ductus ſalivales aperiunt, forte etiam à ſpiritibus ſanguinem ita moleſtantibus, vel ipſos ductus aperientibus pendet ptyaliſmus illis Hypochondriacis familiaris, cùm per longum tempus expuant ſalivam tenuem, ſimili modo ac ſi unguento ex mercurio fuerint delibuti. Durante enim turbido ſanguinis ſtatu ſerum non jam in renes, ſed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per ductus ſalivales ſalivæ forma producitur, aliquando etiam ex ipſo prodit ventriculo ob læſam fermentationem humor ſalivæ haud diſſimilis, quem exſpuunt continuo miſeri. Alii Hypochondriaci ſicco reperiuntur ore, quibus eſt ſerum lixivioſum & oleoſum. Nauſea & vomitus ſæpiſſimè urgent, uti & ructus acidum ſpirantes cum excretione viſcidi humoris inſtar glutinis, ab acida enim pituita, quam ægri ordinariò evomunt, fibrillæ nervoſæ vellicantur & ſcinduntur, qui dein in ſpaſmos coguntur excretorios, quibus contentum viſcoſum excutiunt, materiæ quoque viridis per vomitum fit rejectio, quæ adſcribenda eſt ſpiritibus nimio impetu in partes ſub cordis ſcrobiculo poſitas incurſantibus, atque eaſdem ſpaſmo contrahentibus. Ructus enim nihil aliud eſt, quàm vapor agitatus, & ex pituita per fermentationem vitioſam productus, qui dein expanſus è ſpatio breviore, in quo erat in aliud ubi facilius dilatatur, tranſit, & mirum eſt quantam, diſtenſionem hi flatus in abdomine hinc inde vagantes, moxque murmura, rugitus excitare, imò ipſum ventrem inſtar tympani expanſum reddere poſſint, & quia in ſiniſtro latere magnæ hæ turbæ cientur, vulgus ſtatim lienem accuſare ſolet, cùm tamen potius inteſtinum colon ſit, quod verſus ſiniſtrum latus vergit & flatuum hoſpitium exiſtit, quod ipſum in memet obſervavi, cùm febre quartanâ laboraverim tumorem enim in ſiniſtro hypochondrio inſtar capitis infantis ſenſi, & quidem ad umbilicum uſque extenſum, quem vulgus placentam febrilem nominavit, quem tumorem Medicamentis carminativis tum intus aſſumptis tum extus appoſitis intra breve temporis ſpatium diminutum reperi, flatibus ergo optimè adſcribitur hic tumor, impoſſibile enim eſſet lienē ita tumefactum tam cito detumeſcere poſſe. Reſpiratio difficilis, anheloſa & quandoque ſuffocatio ut in fœminis accidere ſolent, quæ ſymptomata tantum à ſpirituum animalium ἀταξία & ſpaſmodica conſtrictione faucium de-

dependent, à qua ἀταξία ſpirituum animalium etiam dependet animi deliquium, cùm & in hoc affectu debilior dictorum ſpirituum craſis eſt, ſive nativa ea fuerit, ſive etiam adventitia, unde quavis prophaſi diſſipatu faciles ſunt, à qua debilitate ſyncopes facile produci poteſt, denegato enim ſpirituum influxu in muſculum cordis neceſſario animo linquere debet æger, tunc accedit & congrumeſcentia ſanguinis ab acido facile producibilis. Neque hic reticendum eſt, fœminas multò crebriùs hoc malo corripi quàm ſolent Mares, non quod ſe uterus ſemper pejus habeat quàm alia quævis corporis regio, natura enim & vitæ genus fœminas magis delicatulo rarioreque corporis habitu donavit; è contra Mares toroſo & firmiore corporis robore, utpote qui laboribus perficiendis apti nati ſunt. Neque uteri ſtrangulatus ille non ab utero producitur, ut vulgus ſibi perſuadet, ſed ſpiritus facto quaſi agmine in ventre inferiore, catervatim magno impetu in fauces irruentes, ſpaſmos producunt per omnem quam tranſeunt regionem, ventrem inflantes ad inſtar globi prægrandis. Inde ergo ſtrangulatus nihil aliud eſt (ut inferiùs de mulierum affectibus magis patebit) quam convolutio & conglomeratio ſpirituum animalium.

Miſeri ægri ſæpius habent ſudorem frigidum & copioſum, acidum ſpirantem, quod quidem ſymptoma haud aliunde naſci exiſtimo, quàm à ſeroſi ſanguinis Diatheſi, ob ſanguinis ſc. ἀταξίαν ſerum præcipitantem verſus poros cutis. Frigus quod attinet, illud ex eo accidere puto quod ſpiritus ſuam in illis ſtationem deſerentes ſe nimio opere in hanc illamve partem inſerant. Si enim in ullo affectu variant ſymptomata, hic variant.

Inter omnia verò affectus hujus tormenta nullum frequentius, occurrit quam dolor in dorſo, quia circa dorſum partes membranoſæ & nervoſæ ſitæ ſunt, unde conqueruntur ægri, ipſis eſſe ac ſi fuſtibus probè fuerint dedolati. In hypochondriis quoque æſtus & præprimis poſt paſtum ſe exſerit, & per ruborem faciei ſe manifeſtat, quod partim fit vitio ſucci acidi in maſſa ſanguinea furentis; (quo acidior enim & fervidior ſuccus ille eſt, eo majorem fermentationem & motum in ſanguine concitat & majus parit incendium) partim à ſpirituum animalium ἀταξία maſſam ſanguineam ita perturbante, ut particulæ ſulphureæ in ſuperficie cutis effloreſcant, & ruborem hunc producant. Pulſus hic interdum rarus, tardus, aliquando, frequens, & fortis, prout ſcil. ſpiritus influunt in muſculum cordis & fibrillas arteriarum fortius & debilius; pulſationem enim arteriarum & palpitationem cordis hypochondriacorum non aliunde quam à vehementi ſpirituum denſè conglomeratorum in dictas partes impulſu deducimus, unde illa ſpaſmodica contractio fit. Stuporis verò, formicationis, tremoris & laſſitudinis cauſam deſumimus à ſpirituũ

debi-

debilitate nam in omnibus fere hypochondriacis ſpirituum ſubſidentiam obſervare licet, alvus quoque ſemper ferè adſtricta in hypochondriacis obſervetur, ſomnus ſæpe paucus ægros comitatur ob ſpirituum animalium inordinationes. Maximè proprium & quaſi ſignum Pathognomicum eſt, quod ſc. ægri urinam ſubinde reddant planè limpidam ad inſtar aquæ fontanæ cryſtallinæ magnâ copiâ & impetu diu continuato. Ratio eſt, cum quaſi continuò ſanguinis œconomia interpellatur, illud quod importatur ſerum ſatis diu retinere nequeunt, ægri, ſed prius dimittunt, quàm iſtis particulis ſalinis, quorum ope color ad citrinum traduci debuerat impregnari potuerit, Sangvis enim à ſeri quantitate, cui retinendo prorſus impar eſt plane devincitur. Vertigo hypochondriacos maximè turbat ob ſpirituum inordinationes & quaſi in circulum gyrationis aliò enim inflexi ſpiritûs, tubulos ſibi deſtinatos non invenire poſſunt. Acre quoque adeſt judicium conſtans & pertinax, etenim animi robur & conſtantia, quamdiu hoc corporis luto is incruſtatur, à firmitudine ſpirituum eidem famulantium maximè dependet.

A ſpirituum quoque inordinatione naſcitur illa perturbatio & varians ſubinde tam corporis quam animi intemperies; Delirium, quoque amor ſolitudinis, moroſitas &c. dependent ab eadem ſpirituum inordinatione, cùm enim deſit ea ſpirituum firmitas, quæ in robuſtioribus invenitur, impreſſiones rerum minus gratarum nequeunt perferre, ſed vel irâ vel dolore ſubito perciti, Fiunt, & proinde ſunt irritabiles, ut imprimis illi, quorum natura delicata aut longior ægritudinum ſivè ſeries ſivè mora tales reddidit, ut finiam accedunt defectus loquelæ convulſiones, paralyſis, imprimis *melancholia* illa *cephalica*, Mania &c. multa enim quæ in hoc morbo ſpectantur phænomena jam miſſa facio. Dies enim me deficeret, ſi omnia quæ affectus Hypochondriacos gravant ſymptomata enarrare velim, tam diversâ atque ad invicem contrariâ ſpecie variantia, quàm nec Proteus luſit unquam, nec coloratus ſpectatur chamelæon. Ex omnibus tamen quæ nos hactenus congeſſimus abundè nobis conſtare videtur, totum hunc morbum ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debere, ſatis enim patet morbi fomitem in humoribus nullatenus ſolum ſtabulari, quia ſingula organa ope ſpirituum animalium influxus naturalis munus ſuum explere ſolent, quæ debita ſpirituum œconomia univerſas partes etiam invigorare debet, eo verò influxu inverſo functiones omnes quovis modo læduntur, inde quoque fieri non poteſt quin ingens colluvies accumuletur. Sed hoc non obliviſcendum duco, quod ægri corpus ita malè affectum & quaſi conquaſſatum habeant, ut tamen magis animo ægrotent quam corpore, adeſt enim ipſis deſperatio plane inſanabilis & triſtiſſima quæcunque ſibi immaginantes, atque timorem, iram, &c. ſuſpiciones & ſi quæ ſunt atrociora animi pathe-

themata vel ex leviſſima vel etiam prorſus nullâ data occaſione vel cauſa arripientes, & ſinu foventes ſunt irrequieto anxioq; , ab omni interim gaudio ſpeque abhorrentes.

Cauſa. §. 5. In ſchola Galenica accuſantur hoc in affectu obſtructiones lienis, hepatis & meſenterii à ſucco terreſtri ſeu pituita maſſa inductæ, unde eſſumationes fiunt vaporum & in cerebro condenſationes, quod probant per alembicum in quo concentrantur ſpiritus in guttas, quæ deſtillant poſtmodum in receptaculum, parili modo putant vapores ad caput tanquam operculum adſcendere, & ibidem producere mox vertiginem, mox apoplexiam, aliquando Epilepſiam, convulſiones, & id genus alia ſymptomata, prout & plerumque à vaporibus iſtis ad caput delatis, ut & à flatibus in abdomine contentis reliqua deducunt phænomena, ſic & ventriculum frigidum hepar verò calidum culpant, ſed cum hæc & alia à Medicis recentioribus ſat ſuperfluè ſint exploſa, non operæ pretium ducimus plura de his addere, ſed pergimus ad alios.

§. 6. Videamus ergo Chymicos imprimis Paracelliſtas, qui neſcio quem *tartarum excrementitium* in liene aliisque locis hoſpitantem accuſant, qui obſtructiones varias & varia hujus morbi ſymptomata excitare valet.

§. 7. *Helmontius*, hujus affectus cauſam ex duum viratu errante deducit, per duumviratum autem intelligit acidum & alcali, hinc enim cruditates, ructus, vomitiones, flatus, alvi conſtipationes, ventris murmura, alvi fluxus, calores occulti, dolores capitis, & ſcapularum, faucium aciditates; & omnia reliqua ſymptomata plus minus pro conditione contagii excrementi & fermentorum hypochondriacos affligentia deducit, effectus enim dicit eſſe mæſtitiam, hororem, furorem, amentiam &c. Et putat ex Helmontio *Grembs* in *pancreate* corpore illo glanduloſo peregrinum quoddam ſal volatile ex digeſtione natum, illum locum irrepſiſſe mediante latice vel cruore, tum incluſum hoc quia non vitale archeo moleſtum ex maturitate temporis incaleſcit, hinc oritur illa phlogoſis hypochondriacis familiaris, ſic & propter viciniam pylorus afficitur, unde flatus & ructus.

§. 8. *Williſius* ſuccum nervoſum & ſpiritum animalem, degeneres accuſat, & vitium in aciditate quærit, cùm itaque præcipua hypochondriaci affectus ſymptomata ſpaſmodica ſint, ad genus etiam nervoſum hunc morbum ſpectare vult. Lienis enim culpa aſt ſuccum atrabilarium plurimum exaltari in humorem nimis acidum & auſterum vel alius generis perverti, cum quo tota maſſa ſanguinea atque ſucci alibilis in ſinu ejus contenti penu inficiantur, ſed & regimini animali ſæpenumerò labes inferatur. Particulas heterogeneas & ſpaſmodicas non rarò in cerebrum, indeque in genus nervoſum ſuffundi putat, ita ut ſpiritus animales in utraque regione hoſpitantes varias anomalias concipiant. Quod autem ſuccum nutritium concernit, an talis ſit nutritius,

Digitized by Google

tius, qualem volunt Gliſſonius & plerique Angli merito dubitamus, eapropter hac vice plura addere nec libet nec vacat.

§. 9. *Sylvius* affectionis hypochondriacæ cauſam conſtituit effervescentiam humoris bilioſi & pituitoſi, ſed modis variis peccantis ſecundùm partes varias utrumque humorem conſtituentes, tres quoque affectus hypochondriaci conſtituit *ſpecies*. Prima dicitur *acida*, quæ comites habet ructus acidos & cruditatem acidam, à ſucco pancreatico nimis acido imò pontico ſimul bile vitioſè ſe habente ortum trahit; altera vocatur *nidoroſa* ab humore bilioſo cum amarore olidum, & ingratum odorem ſive nidorem ſpirante, cum ructibus nidoroſis orta. Tertia dicitur *inſipida* ex utroque humore medio modo ſe habente producta & nec acidos nec nidoroſos, aſt inſipidos potius comites ructus habens, eſtque cæteris curatu facilior.

§. 10. *Carteſiani* cogitationes illas melancholicas oriri, putant à ſpirituum craſſitie, paucitate ac inæqualitate, & delirium ſolummodo conſiſtere ajunt in malo regimine noſtrarum cogitationum, ſed non ſemper à ſpirituum & cerebri conſtitutione; Nam in eo eſt error, quod radicationis illius, quæ fit in cerebro, à certo ſpirituum motu cauſam provenire putant ab objectis externis, quæ ratio eſt quòd tam firmiter credant verum eſſe quod eorum menti obverſatur, cùm tamen falſum ſit acidum vel viſcidum latere in abdomine, & ibidem varias obſtructiones parere poſſe, unde tot ſymptomata originem ſuum habere exiſtimant.

§. 11. Properabimus itaque & videbimus quid nos pro cauſa affectionis hypochondriacæ intricatiſſimi hactenus affectus venditemus. Exiſtimamus ergò Regem noſtrum *Gaſteronacem* abdomini proſpicientem, ab hoſte clam quaſi obrutum eſſe, huic Microcoſmetor ope ſpirituum animalium ſubvenire & hoſtem quovis modo arcere tentat, & ſic quaſi continuò milites in armis detinentur, quorum manipuli ſæpè ab hoſte trucidantur. Sed ut hæc melius intelligantur, ſcias, velimus omnes functiones, quas aliàs in Regno Gaſteronacis fieri ſolenne erat, abolitas eſſe, ſtomachus enim cum inteſtinis non ritè officio fungitur, omnibus enim hypochondriàcis, quibus ſcilicet jam malum inolevit, id accidit, ut flatus quandoq; nidoroſos è ſtomacho eructent, quoties aliquid comederint, licet moderatè tantum & pro ratione appetitus, tum etiam aliquando acidum omittunt, acetum ſapore *referens*, læsâ nempe utrobique concoctione, & ſuccis proinde à naturali ſtatu inverſis, eſt ergò ut plurimùm hic vitioſa digeſtio. Acidum inprimis viis hærens & fibras, qualve nervoſas *afficiens* facilè anſam huic affectui dare poteſt. Suſpicamur etiam hunc affectum imprimis *Cephalicum* in primo libro tractatum, qui tantum à ſola ſpirituum *ἀταξία* fieri poſſe, abſque tali acido latente, ſed à tali *ἀταξία* ſpirituum animalium viſcera labefactata neceſſario

rio fæculentias acidas producere poſſunt, & tunc non exiſtunt tanquam cauſæ, ſed ſunt producta morboſa. Spirituum etiam inordinationes fieri poſſe exiſtente ſcilicet acido & alia larva induto humore circa partes nervoſas abdominis nulli dubitamus, quia ex praxi id quotidie videmus, diutiùs enim contenta in ventriculo corrumpuntur, & acidiora fiunt, (quod ex domeſtici panis per diuturniorem fermentationem acidioris facti præparatione videre licet) à qua aciditate fibrillæ ſtomachi ſpaſmodicè convelluntur, & ſic ſpiritus animales catervatim adſiliunt & perturbantur, unde ſæpè tota machina vehementer concutitur, pendent ergo affectiones hypochondriacæ, quantum ego judicare poſſum, à ſpirituum animalium ἀταξίᾳ ab acido ſylveſtri vel alio humore quovis modo peccante in abdomine latente, ſpiritusque ibidem exiſtentes afficiente orta, unde facto impulſu in hanc vel illam partem plus quam pro rata denſi nimiique feruntur, ſpaſmos uti & dolorem excitantes, ubi ſcilicet in partes ſenſu exquiſito præditas irruunt, atque organorum, tum ejus in quod ſe ingerunt, tum iſtius à quo abſcendunt, functiones pervertentes, ſpirituum enim ἀταξίᾳ neſcio quomodo inde ventriculi aliarumque partium fermenta deſtrui ac perverti poſſunt, quidni à perturbata hac ſpirituum inordinatione ſanguineam maſſam perturbante mille ſymptomata excitari poſſunt? Examinabimus ergo paulò intimiùs, quænam acida in abdomine latentia ſpirituum ἀταξίαν producere valeant. Ubi ſciendum eſt quod non ſolum acidum in ventriculo ex ſola digeſtione vitiatâ pronatum intelligamus, ſed & ſucci Pancreatici p. n. conſtituti vitium hic accuſandum eſſe, putamus qui ſuccus cum pituita viſcida commiſtus faber horum malorum nonnunquam exiſtit. Aceſcit autem ſuccus pancreaticus ex humore acido in ſanguine præexiſtente & redundante ſuavioribus particulis, quibus implicatus erat ſanguis, privatus: exerit enim ſeſe prurienti libidine ſpiritus animalis jugo & inſolenti dominio temperiem recuſat; hinc aciditas furibundo acore manifeſta, quæ nervorum fibrillas vellicando eaſque rumpendo ſpiritus animales in ἀταξίας adigit. Acidum autem pro diverſitate ſaporis producere diverſa ſymptomata potis eſt, alia enim producit acidum aceti, alia acidum citri, alia acidum vitrioli, alia acidum ſulphuris, alia acidum Nitri, alia acidum ſalis, alia aluminis &c. Sic acidum vitrioli potiùs Epilepticum facit quam hypochondriacum, aliud vero acidum ſcorbuti faber eſt, ſi libere ſuſpicari hic licet, acidum in hypochondriaco hoc noſtro affectu *Aluminoſum* dicimus phlegmate ſuo ſpoliatum, in uno tamen aliud quàm in alio invenimus acidum, & facile acidum tranſit in aliud, unde affectus hi difficiles curatu & rectè opprobrium & ſcandalum dicuntur Medicorum, qui enim Medicus diverſitates horum acidorum & ſpirituum animalium inde productas inordinationes,

tiones, conglomerationes & irruptiones benè diſtinguere & ritè noſcere poteſt, certe mihi magnus erit Apollo. in his enim latet plurimorum morborum cauſa, humores enim quos primario accuſant alii, tantum ſunt producta morboſa, & malè eos pro minera morbi habent, & remediis tam ἄνω quam κάτω Catharticis radicitus extirpandum cenſent, unde enim quæſo (quod & alibi monuimus) Navigantium ſaniſſimorum colluvies coloris planè herbacei è ventriculo exantlata, an non à ſpirituum animalium agitatione in ordinatâ, influctuanti & irrequieto mari orta? annon etiam infantes ſæpè porraceam materiam ἄνω & κάτω ejiciunt, in quibus tantum ſpirituum animalium res agitur, folliculi enim fellis aliique ductus à ſpirituum animalium impulſu explentur, & ſic ſæpè exſurgit illa varietas excrementorum, hinc & exſurgunt flatus & ægros noſtros quandoque miſere angunt, quorum materialem ortum ex vitioſa fermentatione prædominante ſcilicet præternaturali acido in materia viſcida deducunt Authores, fermentum enim ventriculi hoc in morbo lædi poſſe nulli dubitamus, ſcil. cum fluxus ſpirituum non ritè in ſtomacho fiat, unde fibrillæ laxiores redduntur & fermentum à laudabili ſuo ſtatu recedit & acoris aut nimium, aut debito minus in ſe continet, ſi igitur excedit terminos ſal acetoſus, alimenta quælibet ingeſta facilè coaceſcunt, dum particulæ acido ſalinæ ſuppreſſis reliquis exaltantur & in fluorem evehuntur, & tunc longè copioſior flatuum proventus, quos ægri vel cum acido, vel nidoroſo, vel inſipido moleſto tamē ſapore & odore emittere coguntur. Si ergo ob denegatum flatuū exitum, tenax materia cum acido præternaturali in inteſtinis craſſis energeiam ſuam exercet, tunc cum impetu flatus per ſpatium coli ruunt, borborygmos & murmura, non ſine ſenſibili inflatione ac diſtenſione, doloribus vagis parumq; ſibi conſtantibus, inducunt. Dolores in dorſo flatus & calculi terriculamenta ſimulant, quatenus ſcilicet ob nimiam membranarum diſtenſionem nervi irritantur & in ſpaſmos adiguntur. Certum enim hoc eſt: acidum ſilveſtre inimicum eſt Regibus noſtris & ſpiritibus animalibus, qui conſtant ſale volatili, accedente verò acido, ſal illud volatile figitur, & ſi id in ipſos ſpiritus aut corpora eoſdem continentia irruat, fibrarumque porulos & interſtitia ſubeat, tunc oriuntur ſpaſmi, corrugationes & tenſiones ita perquam moleſtæ ſatisque diuturnæ. Ipſi etiam (ceu ſæpius jam inculcavimus) ſpiritus animales ob iſtius modi nervorum corrugationes diſtrahuntur ab invicem, & in ἀταξίας adiguntur, quibus ſuppoſitis his facilè quis omnium dolorum cauſas explicare poteſt, ne dubitemus in ἀταξίας ſpirituum animalium plurium morborum cauſas conjicere.

§. 10. *Prognoſin* quod concernit periculi quidem non multum habet hic morbus, ſed ordinariò Chronicus eſt & diuturnus, creſcente etiam ma- *Prognoſis.*

Yyy3
Digitized by Google

lo ſæpe aut in maniam, melancholiam cephalicam, hydropem, apoplexiam, interdum Hecticam ſeu moraſmum & Epilepſiam, aut in graviores alios capitis affectus degenerat, quibus ſupervenientibus ſæpe etiam periculoſus & exitialis evadit, ſi enim altas egerit radices incurabilis eſt, & ceu jam monitum, rectè dicitur opprobrium Medicorum, ex eo quod non ſatis ſæpe feliciter curatio ſuccedat, & ſi tandem poſt multa generoſa remedia ægri convaleſcunt, poſtea tamen intra paucos menſes recidivam patiuntur, ut veriſſimè de hoc morbo judicaverit *Montanus conſil.* 230. *In curatione hujus morbi non licere præfinire tempus menſis unius, aut anni, ſicut in aliis contingat, ſed oportere in toto vita ſua tempore curationi operam dare, interdum curationi, interdum præſervationi attendendo.*

Supereſt nunc præcipuum medendi videlicet methodus. Indicationibus verò ſatisfaciunt deſtinata auxilia, quorum materia è fonte *Diætetico*, *Pharmaceutico*, & *Chirurgico*, petitur. Requiritur ergo hic quoad primum, Aër moderatè calidus, purus tenuis, arte vel naturâ ſaltem procuratus, vitetur è contra frigidus, borealis, inde ratio deduci poteſt, cur Galli ac Itali non ita facile hoc morbo hypochondriaco ac nos Germani infeſtentur, quia borealis iſte Aër frigidior, in quo nos degimus eſt craſſior, inde pronior ad obſtructiones in nervis efficiendas unde ſpirituum animalium tranſitus ad partes pervertitur, imò ipſi ſpiritus in *ἀταξίας* rediguntur, juxta commune adagium, *frigus nervis inimicum*, nulli ergo dubitamus, ad affectionis hypochondriacæ productionem & generationem plurimum conferre poſſe aërem frigidum: ſic & videmus in Autumno hunc affectum facilius recrudeſcere, qui nebuloſâ ſuâ acido-ſalina diatheſi malum hypochondriacum non parum augere & exaſperare poteſt; particulæ enim acido-ſalinæ inſpiratæ pro varia ſua diatheſi ſanguinem & ſpiritus inficiunt, & particulas in ſanguinea maſſa jam exiſtentes adaugent, quæ dein ad glandulas delatæ majorem ad temperiem ſuam ſpirituum animalium copiam requirunt, quâ temperie deſtitutâ ſpiritus in furorem abeunt. Proximum ab Aëre ſibi vendicat locum Cibus & Potus, Cibus ſit boni ſucci, facilis concoctionis, & incidendi, aperiendi & detergendi vi præditus, laudantur omnia quæ non excedentem ſaporem habent, ut ſunt varia genera carnium, inter olera aſparagus, rad. ſcorzoneræ, petroſel. cappares lotæ, &c. nocent è contra ii, quibus acidum ineſt, ſive illud occultum ſive manifeſtum ſit, acidæ enim particulæ Chylo permiſcentur, & ad ſanguinem delatæ, illud jam præexiſtens acidum maximè adaugent, imò ipſa acida ſpiritus animales figunt, atque ipſis ad unum vel alterum locum obſtruendo aditum denegant, incraſſant enim viſcidam tenacemque pituitam, unde obſtructiones tubulorum certiores exiſtunt:

no-

Digitized by Google

nocent & lacticinia, quia in viſciditatem facilè abeunt, & ab acido interno facilè coagulantur, ſaccharum etiam & mel dulcia palato videntur, fel tamen in ſinu gerunt, h. e. acidum corroſivum, unde Helmontius in *Tr. ſpir. vitæ* ait, aliquando de digeſtionibus docebo, quidquid in ſtomacho conficitur, id à fermento ibidem (etiam ipſum ſaccharum) aſceſcere, non quidem aciditate aceti, omphacii, citri, aut vitrioli, ſed ſuo fermento pari, & aciditate ſpecificâ, quamvis cum aliis acidis in acido ſymbolizet.

Exulent & omnia quæ ventriculo ſunt oneroſa, ut dura (quæ tamen nonnulli ferre poſſunt, ob acidum intenſum in ſtomachi tunicis latens) viſcida, ſalita, nocent & pinguia, nimia repletio & quæcunque inordinata diæta, cùm vel cibus non bene maſticatur, vel priori nondum fermentato alius injicitur, nocet & varietas ciborum, quâ nobis plures conciliamus morbos, unde rectè cardinem totius vitæ *Helmontius* in *ſobrietate* conſiſtere aſſerit. A cibis enim incongruis non tantum Reges noſtri inquietantur, ſed & ſpiritus animales jam diſſipati & debiles non amplius reſtaurantur, ſed ſenſim ac ſenſim plane pereunt, unde influxus ſpirituum animalium ad viſcera pervertitur, hinc lerna illa malorum nocturna, quæ per quietem objici ſolent menti, viſa illam in formando animi ſtatu ciborum efficaciam demonſtrant. Potus ſit vinum optimum pro re nata acidulis Döningſteinenſibus vel Svvalbacenſibus dilutum, item cereviſia avenacea, & optimè defæcata, ebrietas maximè hic nocet, ut enim in valida tempeſtate onuſtum mercibus navigium, ſopito gubernatore, aut amiſſo clavo rectum tenere curſum non poteſt, ita homo obrutis vino ſenſibus oppreſſaque mente in ſtultitiæ ſcopulos detorquetur, quod obſervans Pythagoras, Ebrietatem ajebat inſaniæ eſſe meditationem juxta verſiculum

Mente caret Bacchus, nox fronte Cupido pudore,
Et loca ſola metu, quatuor iſta fuge.

Motus & quies juſtæ ſint moderationis, exceſſus tamen in motu præ quiete admittitur, quies enim nimia præ cæteris apta nata eſt hunc morbum inducere, inde ob hanc vitam ſedentariam Mulieres hoc affectu potiùs quàm viri afficiuntur, & ipſis audit affectio hyſterica. Et ob hanc vitam ſedentariam docti magis quàm ruſtici hoc vexantur affectu, multum etiam confert, quod docti libris incumbentes incurvati & proni plurimum ſedeant, unde ventriculus & pancreas aliaque comprimuntur ut *primò* ſuccus liberè perreptare, neq; debitè colligi poſſit, ſed ſtagnatione aceſcat, vitium enim capiunt ne moveantur aquæ, ſecundo ſpiritibus vix concedatur ad viſcera tranſitus ob complicaturam muſculorum & viſcerum. Quod concernit *ſomnum* ac *Vigilias*, provida Mater natura ſomnum & vigilias conceſſit, ut ſecundum

patis, aliorumq; ductuum ab atrabile & retorrida factas reſerandas, utuntur *Lenientibus* vel per os aſſumptis, vel in anum infuſis, clyſteribus ſc. per os aſſumenda lenientia ſimplicia ipſis ſunt, caſſia, epithymus, myrobalan. Ind. Tamarindi ſenn. Alexandr. &c. inter compoſita ſunt ſyr. roſ. lax. violar. ſol. ſyr. de ſenna, de fumar. diacaſſ. c. man. diaprun. laxat. Diacathol. quæ vel cum ſaccharo in forma boli, vel cum decocto aperit. in forma potionis, exhibere ſolent, pro cujus morbiferi humoris ratione & ſerum lact. cum purgantibus propinant, in aliis ſuadent fortiora, quorum formulas ad apertionem in cujuſcunque practici libro invenies copioſas. Clyſteres hoc in affectu parare ſolent ex herbis emollientibus, ſeminibus lini, anethi, fœnugræc. flor. melilot. chamomill. ſi flatus conjunguntur, adjiciunt carminativa, item ol. chamomill. mell. roſ. caſſ. pro clyſt. & pro ſtimulo quid ſalis adjiciunt. Si humor peccans ipſis non videtur plane ejectus, & æger ad vomendum ſit facilis, aſſuetusq; mitiora emetica ſuadent, primis viis hoc modo elotis & mundificatis, V. S. adminiſtrant, in quo caſu Galeno Baſilicæ & Medianæ ſiniſtri brachii, ſectatoribus verò ſalvatellæ inciſio placet; in ſuppreſſis verò menſibus & hæmorrhoidibus ſaphenæ apertionem ſuadent; hæmorrhoides etiam hirudinibus, glandibus & frictionibus provocant.

Dein ad humorem melancholicum, qui ipſis ſiccus dicitur præparandum, humectantia aperientibus & incidentibus ſemper conjungere ſolent. In obſtructione verò ab humore frigido, crudo, Galenus & alii pleriq; Galenicorum illa medicamenta præferunt, quæ calida, amara, acria, tenuique ſubſtantia pollent, inter ſimplicia horum commendant radices & cortices cappar. tamariſc. filicis, fraxini, Aſari, polypod. qu. folia ſcolopendrii, ceterach. chamæpyth. chamædr. fumar. lingu. cerv. cuſcut. cochlear. beccaburg. ſem. geniſt. aniſ. flor. cent. min. Inter compoſita ſyrupum de 2. & 5. radicibus, bizant. de ſcolopend. capill. ♅, oxymel. compoſ. trochiſc. de cappar. & mille alia laudant. Si ipſis obſtructio videatur à melancholia aduſta, prædicta humectantia & moderatè refrigerantia præſcribunt, aliaque vi incidendi, attenuandi & aperiendi prædita, qualia ſunt radices borraginis, bugloſſ. cichor. liquiritiæ, folia borraginis, bugloſſ. lupul. viol. cichor. Endiv. Tarax. ſem. 4. frig. maj. Ex compoſitis aquas deſtillatas, decocta, conſervas, electuaria, ex his confecta commendant. Hiſce humoribus ſi flatus ſimul commixti ſunt, diſcutientibus & carminativis utuntur, ut ſunt herb. calaminth. puleg. origan. abſynth. ruth. baccæ lauri, ſem. fœnic. cumin. aniſ. ſpec. dianiſ. variæ confectiones aromaticæ, &c. & hoc modo humores evictos purgantibus & Emeticis fortioribus è corpore expellere ſatagunt, inter cath rtica melanogoga commendantes, ut ſunt Ellebor. lap. armen. oxymel. helleborat. Diaſenna. Confect. Hamech. Extr. hell. nigr. melanag. Q. pil. Tartar.; ubi humor pituitoſus exſuperat phlegmagoga ſuadent, ut ſunt Agaricus, Turbith. pil. de agarico &c. Humorum portione jam maximè expugnatâ obſtructionem remanentem illi toto conatu expedire conantur repetitis alternatim aperientibus & purgantibus,

 quem

quem in finem utrique actioni ſimul ut ſatisfaciant, excogitârunt famoſos illos nodulos laxativos, ex præparantibus & purgantibus concinnatos, vinoque albo infuſos. Tandem ad partes roborandas, corroborantia & confortantia medicamenta præſcribunt, ſequentiaque aliis palmam præripere dicunt. ſpec. arom. roſ. diacurcum. dialacc. diamarg. conſervam bortag. fumar. aneth. cort. citri condit. myrobal. Theriac. Andromach. Mithridatium, confect. Arthemis. Troch. de abſynth. de lacca. Inter Externa laudant cataplaſmata, Epithemata & fomentationes ex jam dictis ſimplicibus & herbis emollientibus parata & concinnata hypochondrio ſiniſtro applicanda. Inunctiones ex ungv. ſplenet. Martial. ol. de cappar. amygd. am. ol. Nuc. expreſſ. perſic. chamomill. inſtituunt, atque emplaſtra de ammoniaco, de meliloto, diachyl. ut & folia hyoſciami, aceto & ol. cappar. irrorata imponunt lieni, hepati & ventriculo ſexcentaque alia applicare ſolent, quæ omnia huc apponere brevitatis ergo non audemus, ad alia ergo properabimus.

§. 16. Paracelſiſtæ, cùm ſtatuant cum Magiſtro ſuo oppilationem, fieri à Tartaro per coagulationem, Curam ideò inſtituant per reſolutionem. Tartarus enim coagulatus expelli nequit, niſi redigatur ad priſtinam formam, nempe liquidam vel etiam vaporoſam. Eſt ergo hic morbus ſalinus, inde & cura per ſalia reſolventia inſtituenda eſt. Sic Tartarus ipſe præſtantiſſimum eſt remedium in purganda omnium humorum immunditie, imprimis ſi in magiſterium redigatur, Authore ipſo *Paracelſo* *l. 7. Archit.* ut & magiſterium Vitrioli, ſic ſpiritus ejusdem, ſpiritus ſulphuris, nitri, ſalis communis omnes obſtructiones feliciter liberant. Eſſentiæ Mercuriales, acidulæ variæ, Joviales, crocus Martis ritè paratus & multo magis tinctura & oleum ejus maximarum ſunt virium, reliqua videbis inferius, cùm noſtris meditationibus vela pandimus.

§. 17. *Helmontius*, (qui fatetur à mortalibus neminem ſe eximere poſſe; à malo hoc hypochondriaco) nullum contendit præſtantius eſſe remedium, quàm aquam acidam medicatam, & hic remedia à proprietate juvant, non quia aperiunt, ſed quia ſalium excitatorum vim ſaturant, ut chalybs, cortices Tamariſci, fraxini, cappar. rhabar. Addit quoq; ſe per anodynum ſuum, quod poſſidet, facilè hunc morbum curare poſſe, quod hactenus tamen reticuit.

§. 18. *Williſius*, quando malum à liene malè affecto aut primario excitatur, aut plurimum fovetur, & tum rectè hypochondriacum vocatur, ſuadet varia aperientia martialia, Aquas acidulas martiales, quia viſcerum ſordes abſtergunt, & obſtructiones reſerant magnifacit & ſerum lactis, ſi ventriculo congruat, per plures dies copioſè epotum, quod cum Epithymo infuſo hauriri poteſt. Purgantia, vomitoria, ac V.S. pro re nata tentanda jubet, ſed cùm hæc ex Authoris ſcrinio ſuperius, ubi egimus de Melancholia Cephalica abundè pertractaverimus, ad eum locum Lectorem miſſum volumus, ne cramben bis coctam propinemus.

§. 19. *Sylvius* hujus affectus curationem in ſequentibus indicationi-

bus conſtituit. Primo in diætæ vitioſæ emendatione, 2do in humorum peccantium alteratione ac correctione. 3tio in eorundem (quoties in totum corrigi nequeunt) artificioſa evacuatione, 4to in deperditorum reparatione. De Diætæ erroribus nunc diximus. Pituitoſum peccantem humorem aciditate & viſciditate optime corrigi ſtatuit medicamentis ſale lixivioſa refertis, ut ſunt ſalia fixa herbarum, & alcalia, corallia, margaritæ. ocul. ♋ linatura ferri &c. humorum enim effervelcentia hiſce ritè ſedatur & compeſcitur, quam & compeſcunt creta, N. M. &c. Pituitam quoque viſcidam ac tenacem peccantem incidendam, attenuendamque eſſe ſtatuit Author tam acidis quàm gummoſis. Multis aliis præfert Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, opoponax. Inter acida commendat ſpiritum ſalis, Nitri, Vitrioli, ſulphuris, ipſumq; acetum vini deſtillatum, acetum ſquilliticum, eandem pituitam & corrigunt ſeq. quæ hic magis congrua ſunt, Maſtiche, ſuccinum & ex ipſo ſal volatile paratum, ut & ſal. volat. C. C. Caſtoreum, Myrrha, Chalybs, Vitriolum Martis. Si verò bilioſus, ut ſæpè fieri ſolet humor, ratione ſalis ſui lixivioſi, peccet, hoc ſal lixivioſum corrigitur acidis, *oleoſis* commixtis, item per ſpiritus volatiles, quorum ope non parum infringitur ſpiritus ferocia. Correctos ita humores author educit phlegmagogis, inter quæ laudat colocynthidem, & ex ipſa paratos trochiſcos alhandal dictos, Agaric. Hermodactyl. Turbith. & ipſam aloem, pilulas ex gummi paratas. Ex Chymicis commendat Mercurium dulcem, à nimis corroſivis tamen, ut omnes abſtineant optimè monet, Antimoniata etiam vario modo præparata multum hic conferre poſſe haud dubitat. Bilis verò ex authoritate Authoris optimè hoc in affectu exſtirpatur per Rhabarbarum, Tamarind. aloem. Ubi verò ſalinæ bilis pars imprimis feroſa peccet, tunc & radices Jialapp. atque mechoacanna, item guttæ magnipendit. Bilem quoque per vomitum ope antimonialium expurgari vult, & practicis inculcat junioribus, ut in his lentè feſtinent, ſatiùs enim eſt bis blandiùs ægros ſuos purgare, quàm ſemel violentius procedendo ipſis nocere, inter externa magnifacit Emplaſtrum ſuum carminans ſequens ſiniſtro hypochondrio applicatum, quo virum annos quinquaginta natum, & tumorem in ſiniſtro hypochondrio prægrandem, inæqualem, durumque brachium æquantem, ac dextrorſum ſecundum frequentiſſimum coli ſitum protenſum, atque lieni ab aliis Medicis adſcriptum, habentem, unà cum aliis hypochondriacæ affectionis ſymptomatibus feliciter reſtituit. Pituitæ quoque viſcidæ ſolvendæ, quin & flatibus ex ipſa ortis diſcutiendis conducent apprimè unguenta, Martiatum & altheæ compoſitum, additis oleis chamomill. lil. alb. laurino, philoſophor. &c.

Emplaſtrum carminans Sylvii eſt ſequens.

℞. *Gumm. Galban.*
Bdellii
Amoniac. ana ℥ß.
Thur. maſcul.
Myrrh. rub. ana ʒij.
Opii thebai. ʒi.
Diſſolv. in Acet. ſquill. iterumque

 que

quæ inſpiſſatis adde.
Ceræ citrin.
Colophon. ana ℥iij.
balſam. peruvian.
Ol. philoſoph. ana ℥j.
Terræ ℥ß.
carvi deſtill. ℈ß.
Thereb. ven. c. ſ. q. f. l. a.
Emplaſtrm.

& quia mentionem pilularum de Gummi authoris, fecimus has hic addere lubet.

℞. *Gumm. Galban. aceto ſquill. ppt.* ℈ij.
Vitriol. Martis ad albedinem igne blando lente calcinati
Maſtich. el. ana ℈j.
Caſtor. opt.
Myrrh. rub. ana gr. xv.
Croci or. ℈ß.
Troch. albandal. ℥j.
Reſin. Jalapp.
ſcammonii ana ℈j.
ol. cort. citri gtt. vj. *M. f. pilulæ. num.* 50. 3. *uſque ad* 5. *pro doſi.*

Quod ſi malum à ſucci pancreatici auſteritate oritur, exhibet ſæpius ſpiritum ſalis Armoniac. utpote in auſteritate corrigenda multiplici uſu comprobatum remedium, & quidem ad guttas 5. vel 6. pluresque in vino aut potius in conveniente mixtura datum, laudat & in hunc finem Tincturam caſtorei, aliaque, de quibus ipſum videas Authorem, ſi plura expetis, nobis enim non omnia, ſed præſtantiora duntaxat, curioſis libet propinare.

§. 20. Carteſiani corpus leniter ad purgationem præparandum eſſe ſtatuunt, in quem finem ſuadent apozemata ex corticibus tamariſci & capparum, ex herbis chamæd. & chamæpyth. cui addunt helleb. nigr. ſi ſal peccet uſurpant acida volatilia, herbas antiſcorbut. & præcipuè Tartarum ſulphuratum. Prodeſt & juxta eos Gummi Ammoniacum, ſi ei parum Mercurii dulcis addatur, purgans ex extract. lapid. lazul.; adjecto helleb. nigr. parant, quoniam verò acidum ut plurimum hoc in morbo peccare aſſerunt, ea laudant quæ acidum infringunt; ut ſunt ſalia ſudorifera ex herbis, ocul. ♋. Martialia, Margaritæ, Antimonium Diaphoreticum, ſal. tartari, & plura alia, inde ſuperius ubi de melancholia cephalica egimus, imprimis verò acidi dormitorem Mercurium dulcem dicunt.

§. 21. Nunc ad noſtrum accedamus penſum. Ex omnibus quæ hactenus congeſſimus, abunde conſtare videtur, primariam, hoc in affectu indicationem curativam eam eſſe, quæ ſanguinis, in quo conſiſtit tota ſpirituum noſtrorum regeneratio, confortationem indicat, quo facto ſpiritus animales eum ſervare poſſint ordinem, qui & totius noſtræ machinæ & ſingularum partium œconomiæ competit. Cùm verò ſpirituum inordinationes eorundem ἀταξία morâ longiore humores vitiaverint, opus eſt eosdem jam corruptos & depravatos & V. S. & purgatione priùs imminuere, antequam ad ſanguinis corroborationem nos conferamus, quem ſcopum vix aliquando aſſequi poterimus, quamdiu fœculenta humorum colluvies cum aciditate ſe mediam, quaſi obicem interpoſuerit: ſolemus tamen ſemper purgantibus per 3. vel plures dies abſorbentia præmittere, ſic enim corriguntur humores vitioſi, & acidum illud ſylveſtre abſorbetur & emendatur, *ex. gr.* ℞. *Croc.* ♂ *aperit.* ℥ij.

Tar-

Digitized by Google

Tartar. chalyb. ℥ß.
fecul. aronis ʒij.
Ocul. ♋. ʒj.
♉ *n. diaphoret.* ℈ij.
M. f. pulv. in 6. partes aq. divid.
Vel ℞. *Croc.* ♂ *apert. c. ſal.* ʒvj.
pulv. cacheƈt. *Querc.* ʒij. *M.*
Dividatur in 8. *partes aq.*
Vel ſalis noſtri hypochondiaci gr. xx.
dentur in 6tuplo.

Poſt hæc purgantia ſimpliciora exhibemus feliciſſimo cum ſucceſſu, & quæ ſæpe in parva doſi plus præſtant, quàm omiſſis abſorbentibus in maxima.

ex gr. ℞. *pulv. Gialapp.* ℈j.
ſal. abſynth. gr. v.
♉ *n. diaphoret. gr.* iij.
M. f. pulvis ſubtiliſſ.
Vel ℞. *M. P. Cocchiar. vel Tartarear.*
ana ʒß. *ad* ℈ij.
Caſtor. pulv. gr. ij.
Balſam peruv. gtt. 10. *f. pilulæ no.*
4. 5. 7. *repetantur hæ per tria mane.*
Vel ℞. *Gumm. Ammoniac.* ℈j.
Mercur. dulc. ℈ß.
M. f. pilulæ num. 15.
Laudantur pilulæ de Ammoniaco Q. Hartmanni & de Gummi Sylvii.
Vel ſi cui nodulus placet ſequenti uti poteſt.
℞. *Rad.* 5. *aperient. filicis ana* ʒiij.
Herb. cuſcut. eupator. lingv. cerv.
fumar. ana mj.
flor. geniſt.
bellid. ana p. iij.
Rhabarb. opt. ℥ß.
rad. polypod.
eſulæ ppt. ana ʒiij.
fol. ſenn. ſ. ſt. ℥j.
zedoar. galang.
cort. aurant.
cappar. ana ʒij.
ſem. aniſ. ʒiß.
tartar. crud. ℥ß.
Dentur inciſa ad nodulum pro menſura vini.

Convenit & notiſſima illa potio ex fol. ſenn. Rhabarb. Crem. Tart. in aq. font. coƈt. optimè, & hic uſurpantur extraƈta catholica addito ſpecifico. Pro delicatioribus quandoq; prodeſt decoƈtum Tamarindor; vel Eleƈtuarium noſtrum lenitivum ſequens.

℞. *pulp. paſſul.*
Tamarind. ana ℥ij.
Cryſtall. Tartar. ʒiij.
reſin. Jalapp. ℈j.
M. f. Eleƈt. c. ſyr. de cichor. c. Rhab. q. ſ. pro aliquot vicibus.

Conducunt quoq; in robuſtis ſc. ſubjeƈtis *vomitoria* blanda & non adeo fortia, ne ſpiritus aliàs debiles & exploſivos irritemus, & planè ejiciamus, frequenter enim repetita purgantia in corporibus imbecillibus (in ætatibus tenellis) plurimum officiunt. Nonnunquam verò dolores atrociſſimi, vomitiones & diarrhææ enormes ita efferefcunt, ut fortificandi ſanguinis intentioni non poſſit ſatisfieri; quandoque ab affeƈtis conſopiendis (neglectâ per tempus causâ) curationis telum ordiendum, ut ſpiritus quorum craſis infirmior morbi cauſa eſt, reƈtificentur & paululum ſopiantur, quod optimè præſtat medicamentû aliquod anodynum, & permulta alia quæ fœtoris exhalatione repellendis ſpiritibus turbas molientibus & in loco ſuo ordinario retinendis apta nata ſunt, quæ vulgo hyſterica indigitantur, poſſunt ergo hæc cum anodynis commiſceri.

℞. *Theriac. cœl. gr.* v.
Extr. caſtor. rutha ana gr. vj.
ſal. ſuccin. volat gr. iij.

tized by Google

f. pilula pondere gr. j.

ſumantur ſingulis noctib. 5. vel 7.

Theriac. Andromachi, ſi crebro diuq; uſurpetur, excellens eſt in hoc morbo remedium. Sanguinis vero & ſpirituũ dyſcraſiam corrigunt eorum ἀταξίαν emendant, & ſpiritus in priſtinum faciunt influere locum, Regesque recreant præ omnibus medicamenta martialia vel chalybeata, mihi enim ſolenne eſt, ægrotis meis per menſem & ultra, præmiſſa tamen pro re nata V. S. & catharſi, remediũ aliquod martiale exhibere, quo non aliud certius hic votis reſpondet, etenim maſſæ ſanguineæ jam effætæ & langueſcenti, volatile quoddam fermentum, ceu calcaria ſubdit, à quo iterum ſpiritus animales reſtaurantur & quaſi eriguntur antea ſopiti & emortui, ac pondere ſuo preſſi, quod in puellis cachecticis obſervare licuit, quæ ſi aſſumant chalybeata ſtatim pulſum nanciſcuntur celeriorem, faciem rubicundam & vividam, & ſoleo commodiſſimè propinare chalybem in ſubſtantia, utor & illa terra, quæ reperitur circa mineram martis, cùm participet de marte, quæ poteſt in marmore lævigari cum appropriatis aquis, & tum certe eſt medicameu excellens. Item conducunt vina martialia, in quibus chalybs extinguitur, quorum uſum ſemper exoptatum reperimus, inde etiam aquam ferratam, in qua extingui ſolet ferrum, iis quibus res eſt anguſta domi, commendamus. In delicatulis ſubſtitui poteſt ſyrupus chalybeatus, qui è chalybis limatura in vino frigido infuſa, uſque dum vinum ſufficienter imprægnatũ fuerit, parari debet, liquori colato addi poteſt ſacchar. q. ſ. & coq. ad ſyrupi conſiſtentiam, martialibus autem purgans aliquod ſtatis intervallis interponi debet: omnibus enim viribus annitendum eſt, ut ſpiritus in ordinem redigantur, atq; eorum ſyſtema redintegretur firmeturque, quod & chalybis ope intra 8. dies obtineri poteſt, ſit formula:

℞. limat. chalyb. gr. x. ſ. q. ſucci abſynth. inſpiſſat. f. pilula no. ij. ſummat. patiens mane, & horâ pommereridianâ quarta, ſi vero prandium ſumat hora duodecima tunc ſumat quinta.

℞. Minera Martis ℈j.

D. pro 30. diebus ſuperbibendo hauſtum vini abſynthitis, vel aq. bryoniæ compoſ. 3. cochlear.

Conducunt quoq; eſſentia martis aperit. Spirit. ♂ dulc. imprimis hic præ aliis proſunt illæ acidulæ, quæ plus de marte participant, hæ enim ſunt præſtantiores, ſed ſi jam viſcera ſunt læſa, abſtinendum judico ab his aliiſque. Circa chalybeatorum uſum notandum adhuc eſt, an excrementa tingantur vel non. Motus quoq; imperandus eſt, quo felicius occurrens acidum abſorbeatur & ſpiritus torpidi excitentur, imprimis ſi in forma ſicca ſive ſolida fuerint exhibita martialia; Eſſentia Hypochondriaca ſequens, etiam præſtat.

℞. limat. Martis ſubtiliſſ.
Terr. Martial. ana ℥j.
Croci Martis ſolubilis ℥ß.

Affunde vini Rhenani circiter ℔ iß. ſtent in loco frigido in digeſtione per octiduum, agitentur quotidie aliquoties in colatura infunde.

Sal. ſtomachal. Mynſ.
abſynth. cryſtall. ana ℨß.
fæcul. bryon.
aronis ana ℨj.

Troch.

Troch. de cappar. ℥ ß.
Croci.
Caſtor. ana ℈j.
Mixta digerantur in MB. per triduum.

Poſtea colentur, colatura ad medietatem per deſtillatioem abſtrahatur, reſiduum ſervetur ad uſum, doſis eſt à guttis xx. ad ʒj. Si hac in affectione imprimis ventriculus afficitur, conveniunt Elix. propr. Par. abſq; acido paratum, item pulv. ſtomachalis Q. Mynſ. diaſpolitica Galeni in malo hypochondriaco cum cruditate ventriculi, arcanum dicitur, quo plurimi hyppchondriaci ad extremam maciem perducti, feliciter curati fuêre, teſte Bartoletto. Conveniunt & in noſtro affectu varia alcalina, volatilia, ſpirituoſa, reſolventia, diuretica, diaphoretica, abſorbentia &c. principaliora ſunt Tinctura Tartari, Tinctura Tartari Antimoniata. Tinct. Vitr. ♂ Zvvelferi; Celeberrim⁹ Wedelius optimè ex Helmontio coṁendat decoctum vel infuſum oculorum cancri cum vino factum, qui hoc plurimorum morborum dicit remedium eſſe, imprimis hypochondriacorum & nephriticorum, ipſius tamen pulvis abſorbens plus præſtat. Si quis conſervam exoptat ſequens proderit.

℞. *Conſerv. fl. cichor.*
meliſſ.
fumar. ana ℥j.
pulv. cachlet Q.
ebor. ſine △ *ppt. ana* ʒj.
Croc. ♂ *aperit.*
ſpec. diarrhod. abb. ana ℈ij.
Confect. Alkerm. ʒj.
ſyr. chalybeat. q. ſ. f. elect.

De quo capiat æger quantitatem N. M. matutino & veſpertino tempore.

Vel ℞. *Elix. propr. Sennert. c. ſucc.* ʒij.
Spir. aperit. Penot. ʒij.
M. D. doſis 30. 50. *gutt.*

Item ℞. *Eſſent. fumar. compoſ.*
♂ *liquid. ana* ℥ ß. *M.*
Detur. doſis à ℈j. *ad* ʒj.

Conferunt & hic ſaturnina aliaq; abſorbentia quatenus acidum minùs ſymbolizans abſorbent ut ſic ſpiritus quieti conſerventur, ut ſaccharum ſaturni & ex eo parata Tinctura Antiphthiſica. Volatilia ſpirituoſa & hic aliquando conveniunt, quando ſc. ſpiritus planè exorbitant, qui per hæc in ordinem priſtinū rediguntur, in quem finem magnifacim⁹ ſpiritus acidos volatiles, ut ſunt Mixt. ſimpl. Tinctura bezoart. D. Mich. vel talia volatilia ex. gr. ſuccini, C.C. lumbric. ſangv. cerv. hum. ex gumm. quoque acidis volatilibus parati, v. g. Ammoniac. galban, opopanac, ſuccin.

℞. *Spir. Ammoniac. c. ſpirit. cochlear. par. detur ad* 30. *guttas.*

Vina quoq; Hiſpanica aromaticis rad. Angel. Zedoariæ abſynth. cent. min. cort. aurant. aliisq; corroborantibus medicata, ſi ad aliquot cochlearia ter vel quater in die aſſumantur, modo æger non ſit nimis biliosi temperamenti, Sydenham in hypochondriaca hac paſſione maximis laudibus effert corticem Peruvianum, ad ʒ ß manè & ſerò ad ſeptimanas aliquot deglutitam commendat, cujus vires in ſanguine & ſpiritibus confortandis & invigorandis mirandas deprehendit; idem author & lactis curam cum ſummo emolumento præſcribere ſolet, ſpiritus enim ejus uſu corroborantur & invigorantur. Omnia etiam conveniunt fœtida illa medicamenta Hyſterica vulgo dicta, quæ odore gravi & fætido, exorbitantes ſpiritus tanquam deſertores in proprias ſtationes remandant, & Reges roborant & recreant, quæ poſſunt & intus ſumi, & extus naribus admoveri vel abdomini applicari; Notiſſima ſunt caſtoreum, galbanum, aſſa fœtida, ſpiritus ſalis Armoniaci, C. C. urinæ & mille alia quæ tetrum odorem ac ingratum ſpirant: poteſt & hoc in caſu crocus ♂ miſceri cum fœcula bryoniæ. Quod ſi concitetur dolor aliquis intolerabilis in quacunque demum parte, aut vomitiones enormes aut diarrhææ, tunc ad opiata tanquam ad ſacram anchorā fugiendum eſt, ſed tamen ſi poteſt fieri ſemper vel V. S. vel catharticum quoddam præmittendum eſt, antequam ad opiatorum uſum accedamus, ne operatio illorum ſufflaminetur ob ſanguinis & humorum nonnunquam aggeſtam copiam. Et diu dein uſui laudani vel alius opiati inſiſtere debemus, ridiculum enim eſt & anile quorundam ſomnium laudani vel opiatorum uſum ſive cerebro, ſive nervis, ſive facultatibus animali-

bus

bus immediatè nocere. Debemus tamen antepiatorum uſum clyſterem vel ceu diximus purgantia præmittere. Si cui clyſter placet ſequens injici poteſt uſu diutino mihi comprobatus.

℞. *Herb. fumar.*
cuſcut.
malv.
fl. chamomill. Rom.
Cent. min. ana m j.
Coraial. ana p ij.
Rad. filicis
polypod. ana ℥ j.
ſem. Cumini.
Corvi ana ʒ iß.
Coq. in ſ. q. ſeri lactis colat. ℔ j.
Diſſolve.
Elect. diacathol. ℥ iß.
de bacc. lauri ʒ ij.
nitri c. Antimon. fixat. ℈ ij.
vitell. ov. num. j. *f. Clyſma.*

Vel ℞. *Decoct. flor. & fruct. aperit. ana* ℔ j. *in quibus diſſolv. confect. Hamech.* ℥ j.
Sal. c. antimon. fix. ʒ j.
Ol. lauri deſtill. gt. v.
M. f. Clyſter.

Si etiam ſtomachus per ructus debilis percipitur conveniunt ſtomachica:

℞. *pulv. ſtomach. Q.* ʒ iij.
fæcul. aron. ʒ ij.
ſal. ſtomachal. Mynſ. ʒ j. *M.*

Vel ℞ *Eſſent. Menth.* ʒ iij.
Spir. Maſtich. ʒ ij.
Vitrioli ♂ ʒ j. *M.*
doſis 20. 30. *guttæ.*

Vel ℞. *Aq. Menth.*
roriſmar. aut major. ana ℥ ij.
carminat. Sylv. aut vit. Matth. ʒ ij.
Ocul. ♋ *ppt.*
♁ *n. diaphoret. ana* ℈ j.
ſpir. ſal. ✱ *ci gt.* xv.
laudan. opiat. gr. ij.
Ol. cujusve aromat. gt. vj.
ſyr. de mentha ℥ j. *M.*

Si flatus urgent carminativa addenda ſunt. Si in hypochondriacis ſupervenerit ſyncope & cordis palpitatio, utere pulvere abſorbente Wedelii ex vitriolo ♂. ♁ n. diaphor. parat.

Vel ſeq. ℞. *Vitriol. Martis gr.* vj.
Conch. ppt.
lap. ♋ *ppt.*
Corall. rubr. ppt.
♁ *n. diaphorit.*
Cinab. nat. ana ℈ ß.
laudan. opiat. gr. j. *M. f. pulvis.*

dividendus in 6. partes æq. poteſt hic pulvis exhiberi ſingulis horis pro circumſtantiarum ratione cum aqua cinnamomi, meliſs. &c. aliisq; ſpirituoſis. Pro ditioribus addere poſſumus Margaritas aliasq; pretioſa. Magnifacimus etiam ubi ſc. affectus eſt merè convulſivus Arcanum noſtrum *ſolare*, quod paratur ex cinabari nativa, Mercurio dulci, & Auro quod nobis eſt arcanum illuſtre, nam nil præſtantius Mercurio dulcis bene præparato aliisq; anti ſpaſmodica. Extra paroxyſmum conſtitutos ægros ad acidulas mittere poſſumus, & quidem ferratas, præ aliis conducent Pyrmontanæ, Swalbacenſes, & etiam hac iu noſtra vicinia *Wildungenſes*. Si de Vitriolo Martis in acidulas naturales injiciatur, majorem acquirunt efficaciam, & in minori doſi proſunt, ut etiam id præſtat Clyſſus in Schrœdero. Hoc quoque in malo commendamus calidum fontem Embſenſem etiam de Vitriolo Martis participantem, & pro re nata balnea illa naturalia, quibus hac in parte in diverſis Regionibus humanæ infirmitati ſatis proſpexit *natura* benigna & Mater provida.

Externè conveniunt Emplaſtrum Cratonis ſtomachale, Empl. de cicuta, Carminans Sylv. Wedelius ſequens commendat.

℞. *Empl. de cicuta*
de hyoſciam.
Magnet. A. S. ana q. v.
C. oleo carminat. malaxetur,
quod imponatur regioni lienari.

Epithema ex ſale armoniaci in Aq. ſplenet. ſolut. cum linteis ſiniſtro hypochondrio ſæpiùs cum ſucceſſu applicatum vidi, nuper vero fœminæ applicui, cui maximas turbas ciebam. Vulgus laudat ol. cappar. chamomill. aneth. aliaq; carminativa. Conducunt & ſæpè ſacculi variis herbis nervinis, emollientibus, diſcutientibus & carminativis repleti & in aqua ferraria cocti & applicati.

In ſpecie hoc in caſu laudatur hæmorrhoidum apertio, à qua ſola multi ab hoc malo convaluere.

CAPUT

CAPUT XII.
De
SCORBUTO.

§. 1. Quia *Scorbutus* Germana ſoror eſt affectionis hypochondriacæ, illum immediatè annectere placet. Scorbutus autem novum nomen eſt, à ſeptentrionalibus populis Danis, quibus ceu novus olim innotuit, impoſitum, & quidem à præcipuis ſymptomatibus. Nam Danicè Schar-buck indicat oris eroſionem & ventris torſionem, inde & *Foreſto* placet Gingibracchium appellare, cùm & bracchia interdum afficiat, ab aliis & dicitur gingipedium, quod gingivas & pedes infeſtet, *Scelebyrbe* à cruciatu crurum ita vocatur, ab oris vitio vocatur & στομακακὴ, Marcello *Oſcedo*: Affectus hic multis maritimis regionibus verſus ſeptentrionem ſitis, Daniæ, Hollandiæ, Seelandiæ, Friſiæ, &c, eſt familiaris & endemius, ut vix aliquis inveniatur, qui non ab incunabulis inevitabili hoc vexetur affectu, ob aëris & victus rationem, parvi quoque ab incolis adeò penditur, ut rarò Medicis curandum committatur, licet horribile & contagioſum malum ſit, quod per fœtidi halitus transmiſſionem per oſcula mutua & poculorum commercia communicari poteſt. Atque hinc etiam eſt quod affectus hic ſeſe extendit ob victus incongrui rationem, cum populus noſter &c. delectatur ſucchoratis, aliiſque diverſis cibis unâ vice aſſumptis & quod ad oras noſtras ſerpit, multiſque morbis ſeſe alienâ tectus larvâ conjungit, ita ut Medici experientiſſimi, nullum ferè aggrediatur morbum curandum, quin ſimul reliquis Medicamentis antiſcorbutica admiſcere ſoleant: Veteribus etiam hic morbus [vel ſaltem aliqua ejus ſpecies] notiſſimus fuit, quem accuratè deſcribit *Hippocrates* his verbis; In hoc [inquit] morbo accidit, ut ex ore male oleat, à dentibus etiam gingivæ diſcedant, & à naribus ſanguis profluat, aliquando ex cruribus ulcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & cutis extenuata nigreſcat. Hic ergo affectus *Deſcriptio.* deſcribi poteſt quod ſit *Dyſcraſia ſanguinis aliorumque ſuccorum ab acido dependens & omnibus noſtris regionibus negotium faceſſens, inde quoque varia variarum partium ſymptomata introducens.* Et ferè nemo hominum laute viventium ab hoc morbo plane immunis vivit, ſi nempe quævis dyſcraſia ſanguinis ſcorbutus vocitetur. Ratione modi generationis alius eſt hæreditarius, qui à parentibus, qui iiſdem fuere obnoxii ſymptomatibus, cum ſemine & ſanguine in liberos propagatus eſt, unde *Fernel.* ait l. 1. p. c. 11. Senes & valetudinarii

Aaaa imbe-

Digitized by Google

imbecilles, Nephritici & Epileptici filios vitioſâ conſtitutione gignunt, quâ tandem in morbos ſimiles, hæreditarios idcirco nuncupatos incurrant, ut parentibus liberi ſuccedant non minùs morborum quàm poſſeſſionum hæredes.

Alius *adventitius* dici meretur, qui accidit ſanguinis aliorumque ſuccorum vitio, propriaque vivendi ratione contractus.

Alius dici poteſt *primigenius*, qui nullum alium affectum ſecutus eſt; alius ἐπιγεννής affectioni hypochondriacæ, febribus intermittentibus & continuis aliiſque affectibus ſuccedaneus.

Ratione temporis & durationis, alius eſt recens, & facile cedens, alius inveteratus & difficulter cedens.

Ratione cauſarum, alius ab externis cauſis improbabili vivendi ratione, aëre corrupto, aut miaſmate ſcorbutico productus, alius ab internis cauſis contractus. Denique ratione *periodi*, alius certo tempore recurrit, verno præſertim & Autumnali, alius quaſi ſuis ſtipatus ſymptomatibus per totum vitæ curriculum miſeros comitatur, ſed diutius hiſce nos non detineamus, ſed ad alia pergamus.

Pars affecta. Veteres viſcera ferè omnia imprimis tamen *lienem* pro ſede hujus affectus accuſant, lien enim obſtructus, ſuo depurandi ſanguinis munere defungi, craſſioreſque ac fæculentiores chyli partes hepatis ſanguificationi obfuturas, nec non aquoſos & ſeroſos humores ſuperabundantes attrahere, perque loca idonea excrementa expellere nequit, unde hanc lernam malorum veteres deducunt. Obſtructiones etiam venarum vel *portæ* vel meſenterii & totius venoſi generis culpant & in his locis materiã ſcorbuticam latere anxiè contendunt. Nos tamen ſepoſitis aliorum ſententiis perverſis, ſubjectum hujus morbi dicimus principalem, maſſam ſanguineam, quæ ex innumeris conſtat particulis, inſunt enim illi ad mentem *Hipp.* particulæ amaræ, acidæ, ſalſæ, auſteræ, & ſexcentæ aliæ, quæ tamen, quamdiu in unum conſpirant motum, & exactiſſimè ſibi invicem ſunt mixtæ, tamdiu corpus noſtrum dicitur ſanum, ex ſanguine enim ſpiritus noſtri animales reſtaurantur, & ſic motûs principium conſervatur, quamprimum verò una pars præ altera dominatur, tunc excitatur magna ſpirituum perturbatio, unde innumera exiſtunt mala; reliquos tamen ſuccos in corpore exiſtentes ut plurimum à ſanguinea maſſa oriundos non excludere libet.

Diagnoſis. Variis ſtipatur ſymptomatibus hic affectus & ſub varia incedit larva & ſignis, quorum alia in his, alia verò in aliis obſervantur: Neq; enim omnia in omnes indifferenter cadunt. In ſuprema Palladis ſede deprehenduntur præcipuè capitis dolor, vertigines crebro corripientes, inque Epilepſiam aut Apoplexiam raro deſinentes, paralyſis nunc crura nunc totum alterutrius lateris occupat, vitioſus eſt faciei color cum ipſius phlogoſi & intumeſcentia cum variis puſtulis hinc inde erumpentibus, dentium deprehenditur ſæpius nigredo vacillatio, caſus, dolor, gingivarum vitioſa conſtitutio, quæ

Digitized by Google

quæ modo flaveſcunt, modo rubent, modo tument, modo pruriunt, & ſi leviter contrectantur, ſanguinem ſtillant ichoroſum, tandemq; exeduntur; Comitantur etiam hunc affectum oris fœtor, ſalivationes & ſputationes aſſiduæ, accedunt & motus convulſivi, modò univerſales modò particulares cum rigida membrorum contractione, quæ interdum ita invaleſcit, ut ægrorum articuli quaſi in orbem incurventur. Laborant ſæpius linguæ paralyſi, ut loqui neſciant, adſunt aliis vigiliæ continuæ, aliis ſomnolentia, varii quoq; alii affectus cerebri etiam graviores, qua de re pluribus conſule Willis, in aureo tractat. *de Morbis ſcorbuticis,* In Thoraci occurrunt ſequentia, reſpiratio difficilis absque ſtertore & ſibilo, cordis palpitatio, tuſſis, diſpoſitio ad phthiſin, hæmoptyſis, Leipothymiæ &c. In infimo ventre abdomine ſcilicet percipiuntur ventriculi ſubverſiones, anorexiæ, nauſeæ, alvi nimiæ dejectiones & aliquando conſtipationes, intumeſcentia hypochondriorum, dolor inteſtinorum totiusque abdominis Lancinans, tenſivus & quaſi ruptorius [unde fortaſſe nomen ab Hollandicis accepit die Scürrbüyk] imò hi dolores ſunt adeò aliquando immanes, ut peritonæum diſrumpi videatur, quod & diſruptum obſervavi, ut adeò affectus hic tyrannidem ſuam in toto corpore exercet. Adſunt etiam maculæ nunc rubræ, nunc lividæ nunc ad nigredinem vergentes, quæ tandẽ deſinunt in ulcera ſordida, quæ ſæpius circa genitalia exoriuntur, ut luem veneream dixeris [ſcorbutus tamen etiam poteſt eſſe ſine maculis] adeſt ſimul omnium membrorum gravitas & torpor, aliquando accidunt omnium artuum dolores lancinantes, ac vagi arthritidem ſimulantes, accedit nonnunquam Macies & contabeſcentia carnium, aliis ſtupor & formicatio muſculorum, interdum contracturæ. Urina ſæpè tenuis, pallida aut vinoſa, aut citrina, ſed cum arenulis partim vitro adhærentibus, partim ſuperficiei innatantibus, partim per ſubſtantiam liquoris diffuſi. In urina ſæpè ☿ volatile ſupernatat, ut etiam ſublimetur interdum. Quidam dicunt eſſe pinguedinẽ ſed falsò. Et quis omnia recenſebit? hæc etiam non in omni ſubjecto reperiuntur, nunc enim plura nunc pauciora exiſtunt enarratis phænomenis, quæ ſymptomata omnia, qui accuratè & ut decet, conſiderat, videbit totam maſſam ſanguineã ferè corruptã eſſe, & ſimul laborare primas corporis regiones, de qua re nũc ubi de cauſa huj⁹ affectus acturi ſumus, plura trademus.

Jam ergo ab hac totius morbi imagine ſecundùm vulgatiſſima ejus phænomena depicta proximo loco ejus cauſæ efficientes internę nunc veniunt penſitandæ, primo igitur videbimus quas cauſas veteres allegârint? Continens cauſa ipſis eſt humor Melancholicus vitioſus, tenax, craſſus, crudus, & pituitoſus peculiari tamen malignitate infeſtus, unde τὸ θεῖον admittunt, quatenus jam actu talis vitioſus humor maſſæ ſanguineæ in venis, contentæ permiſtus, inque habitum corporis variaque membra diffuſus Cachexiæ tam malignæ Author exiſtit, à quo humore vitioſo *Cauſa.*

Digitized by Google

lienem & hepar obſtructa accuſant. Alii alia viſcera & partes, quæ haud debito ſuo defunguntur munere culpant, quæ partes ſibi deſtinatam Chyli portionem terreſtriorem videlicet craſſiorem ab Hepate uti ajunt, attrahere aut ritè conficere, aut tempeſtivè expellere nequeunt, quod dum fit iſti humores diutiùs quam par eſt his in locis ſtabulantur, progreſſu temporis corrumpuntur, & ſcorbuticam acquirunt diſpoſitionem, qui poſtea ſeroſo humore diluti, & ad motum faciliores redditi, per venas meſenterii ad hepar, inde per venæ cavæ ramos in omne corpus facile concedunt, innumeramque pro diverſitate partium, morborum & ſymptomatum ſeriem conſtituunt.

§. 5. *Hermetici* è contra ſcorbuti ortum non tam ex melancholico humore, quam ex impuro tartaro ſero diluto, in quo extremitates ſalium acrium pontagioſorum, vitriolatorum, aluminoſorum, gemmeorum, imo & arſenicatium deliteſcunt, ſcrutantur. Per ſalium enim horum coagulationem & retentionem in viſceribus ſpiritus vitæ oppilationes hinc inde generantur, per reſolutionem & ſpiritualium tincturam impreſſionem dolores, putredines, ulcera ſordida arthitides, contracturæ, prout ſpiritus in hac vel in illa parte confluunt uniuntur.

§. 6. *Helmontius* exiſtimat hunc affectum [qui plerumque ut diximus maritima & aquoſa loca inhabitantes invadit, propter ſalinos & vaporoſos ſpiritus, ſtomachi digeſtionem vitiantes] produci propter vitium lienis & ventriculi, lienem enim fermentum acidum continere, & ſtomachum propter copiam ſalis fixi munus ſuum non ritè exequi aſſerit, ex ſale enim hoc fixo in primis viis collecto, eroſiones & ulcera deducit, vitiatâ enim primâ digeſtione, neceſſariò cruor, hujusmodi ſalibus fixis inficitur, quo conſpurcato morbus ſe habet inſtar *luis venereæ*.

§. 7. *Williſius* qui integrum de hoc morbo tractatum conſcripſit ſanè non in velabro venalem, ex quo pauca tantùm hic apponamus. Ille ſanguinis craſin vitiatam in ſcorbuto culpat, qui affectus pituitoſis locis endemius exiſtit, & ſæpe febri diuturnæ aliisque chronicis morbis malè curatis, item hæmorrhagiis nimiis ſupervenit: Noſter vero quærit miaſma ſcorbuticum, vel in maſſa ſanguinea, vel in ſucco nervoſo vel utrisque, quod probat per inordinatas ſanguinis efferveſcentias, item per maculas, urinam rubicundam & velut lixiviatam; Liquorem verò nervoſum vitium habere probat per ſpasmos, vertiginem aliaque ſymptomata, hoc in affectu ſemper fere urgentia; Inde inſtituit comparationem ſanguinis cum vino & quidem cum ſpiritu depreſſo, particulæ enim ſulphureæ, & ſalinæ ſimul combinatæ exaltantur, cumque hoc in vinis duplici modo fiat, etiam ob

Digitized by Google

ob ſanguinem pariter affectum duplicem ſcorbuti ſpeciem deducit, & ſanguinem vino rancido hoc in affectu ſimilem eſſe contendit, omnes enim ſpecies ſcorbuti ad hæc duo Capita revocat. 1. Quorum ſanguis miaſmate ſcorbutico infectus, aut præfervidus ſive calidus exiſtit, in quo nempe ſulphur prædominio potitum ſibi ſalem adſciſcit, quapropter iſte rancidior factus inordinatè in vaſis ſuis effervеſcit, atque recrementa aduſta, nempe ſulphuris & ſalis concretiones perpetim à ſe amandat, atque huc illuc diſpergit, quæ quidem exterius ſuffuſa maculas, exanthemata, tubercula atque ulcera producunt, interiùs vero depoſita alia plura ſymptomata excitant, vomitus, Cordialgias, diarrhæas, aut dyſenterias doloresque varios & atrociſſimos. Vel 2. in ſanguine ſcorbutum fovente ſal prædominio potitum ſibimet ſulphur adſciſcit, quapropter ipſe ſanguis non ita fervidus, quin vini penduli inſtar craſſus & mucilaginoſus evadit, pigrè in vaſis circulatur, dum pertranſit fœculentias quaſi limoſas affigit. Hac ſcorbuti ſpecie affecti utplurimùm ſine exanthematis torpidi ac anheloſi imò enerves fiunt, paſſionibus cordis, deliquiis, convulſionibus facilè obnoxii ſunt. Quo ritu ſcilicet labes ſcorbutica liquori nervoſo imprimis, communicatur. Et hæc ipſe Author in peculiari tractatu eleganter explicat, quæ omnia hic recenſere non libet, cùm ex ipſo fonte meliùs bibantur aquæ, cuncta enim recenſere & ad calculos redigere opus longum ac laborioſum eſſet, quale nos non meditamur.

§. 8. *Sylvio* [qui nullibi ex profeſſo de hoc tractat morbo] ſcorbuto fovendo quin excitando faventiſſima eſt humorum omnium ac ſingulorum corruptio, qui affectus, ut rectè ait in locis paludoſis & maritimis endemius ſe cuivis affectui copulat libenter, atque facilè; indeque ille ſucco pancreatico acidiori & ea propter cum bile vitioſè effervеſcenti adſcribit.

§. *Carteſiani* Morbi hujus cauſam præcipuè conſiſtere dicunt in ſanguine multo ſale fixo, vel etiam acido fixo impregnato, ad quæ in ſanguinem introducenda non parum facit aër talibus particulis ſcatens, qui per reſpirationem attractus communicat ſanguini illas particulas, & ſic morbum hunc producit.

§. Nos dicimus morbum hunc Scorbuticum non tantum eſſe Endemitum quibusdam locis, ſed etiam his in noſtris oris eſſe ſporadicum, ex aëris & victûs vitio contractum, exiſtimamus etiam eundem eſſe nonnunquam Epidemicum iis duntaxat in locis, ubi ante familiaris exiſtere conſuevit, ita Anno 1556. Epidemicum Brabantiæ populo ſcorbutum redditum fuiſſe & quidem tempore famis, teſtatur *Remb. Dodoneus obſ. Med. cap.* 33. idem Belgis quoque anno 1662. contigiſſe *Petrus Foreſtus l.* 10. *obſ.* 12. annotavit. Ipſum autem contagioſum eſſe nemo amplius dubitat, ſic à nutrice in filiolum lacte inſtillatum fuiſſe lugubri experientiâ obſervari, ſic fœdum hoc Miaſma ſcorbuticum po-

culorum communione, oſculorum communicatione, halitûs oris inflatione contingi poſſe nullus dubito, Experientiſſ. *Sennertus* l. de Scorbut. c. 3. exemplum affert ſequens, quod poſt mortem quoque ex extinctorum cadaveribus toxicorum ad inſtar, aliis venenum communicari poſſit. Cauſam ergo ſcorbuti ſal eſſe fixum acre tamen exiſtimamus, quod ſal ſibi utplurimùm imperium rapit in maſſa ſanguinea, in qua latent multæ particulæ vel acidæ vel muriaticæ, acidæ, quando ſanguis ſcilicet craſſior & nigricantior apparet, Muriaticæ verò ubi conſiſtentiâ amiſſâ tota diffluit; adeſt enim vel ſal fixum, vel acidum fixum, regibus noſtris ſemper inſidias ſtruens, unde omnia ſymptomata facilè deduci poſſunt, certum enim eſt non ſemper ſcorbutum ab una aliqua ſingulari & ſimplici cauſa proxima ortum ſuum habere ac dependere, ſed ſæpè à multiplici, vix equidem plura ſulphurum ſaliumque genera in Hermeticorũ officinis, quàm in ſanguine ſcorbuticorũ invenire eſt. In quibusdã ſubjectis hic affectus ſulphuris Mephitim olet, in aliis ubi ſalia abundant ad ſalis fixi naturam ſeu tartarum propiùs accedit, in aliis ſtypticam refert calcanthi aciditatem; in nonnullis alumen ſimulat, alii aquæ ſtygiæ atrocitatem perſentire coguntur, tot enim ſcorbuti ſpecies ſeu differentiæ dici poſſunt, quod ſunt vitioſæ ſanguinis tincturæ è ſalibus diverſis & horum diverſimodâ combinatione ortæ. Sic & ſcorbuti cauſa proxima aliquando ortũ habet ab *eximio* ſanguinis *Acore*, cùm particulæ ſalinæ univerſam ſanguinis Maſſam infenſiſſimâ imbuerint aciditate. Nunc videamus potiora & principaliora hujus morbi ſymptomata num cum cauſa noſtra dicta etiam conveniant nec ne? Præcipuum ergo ſcorbuti ſignum eſt cùm maculæ ſublividæ apparent in brachiis & cruribus, quæ ſubinde diſparent & locum mutant, maculæ autem ſcorbuticæ eo producuntur, quod ſal & acidum poros arteriarum magis aperiat, ita ut etiam particulæ quædam craſſæ & terreæ extravaſentur ſub cutim, hæ particulæ verò cùm præ craſſitie ſua circulationem abſolvere non poſſint, & cùm eorum vehiculum per habitum corporis diffletur, ibi hærent, & maculas efficiunt, quia autem continuò novæ partes ſanguinis appelluntur, hinc aliquando particulæ illæ ſtagnantes iterum abripiuntur, & in alium locum iterum deponuntur, indeque oritur macularum illarum mobilitas. Ægri conqueruntur ſæpiſſimè de *Cephalalgia* & quidem 1. quando ob acidum ſanguinis, circulatio aliquando retardatur, tunc ad motum iſtum accelerandum ſpiritus animales in muſculum cordis impetuoſiùs inſiliunt, unde feroces & furibundi redditi ſpiritus animales in ipſo cerebro perversè aguntur. 2. Salia quoque illa ſilveſtria prædominantia feruntur ſæpè verſus cerebrum, offendunt poros inæquales, & ſic pungendo vel corrodendo inferunt dolorem pungitivum, ſic quoque 3. particulæ hæ ſalio-acidæ ſcin-

ſcindentes, ſpiculis ſuis impingunt in meninges & fibrillas divellunt & rimas faciunt, ſicque dolorem excitant, 4. ex vitioſa quoque illa perturbatione ſanguinis, à conflictu ſalium vitioſorum orta & in coagulum ſæpiùs mutatorum dicti capitis dolores ſcorbutici ut plurimùm ægros torquent, unde & vertigines, ſcotomiæ, vigiliæ nimiæ, ſomnolentia & alii affectus capitis explicari poſſunt. Adeſt Scorbuticis ut plurimùm difficilis ceu diximus reſpiratio, de quo ſymptomate maximè conqueruntur, unde plures medici tales pro phthiſicis habuerunt, quod provenire poteſt à paucitate ſpirituum animalium, qui excitantur ex hoc ſanguine craſſo & fixo, vel quia ab uſu frigidorum nervi diaphragmatis quodammodo ſint obſtructi, vel ſi partes reſpirationis non tantum ſalibus ſcorbuticis ſunt refertæ, vel ſi ipſa Maſſa ſanguinis ob nimium acidum in corde coagulatur & ſtagnat, inde talis difficultas exiſtit, ſed & cum ſanguis diutius quam par eſt ſtagnet, tunc & acidior redditur, à quo acriore ſanguine fibræ & nervuli cordis irritantur, & quaſi ſcinduntur, à qua læſione ſpiritus animales ad orgaſmum cientur & furibundi accurrunt, ſicque neceſſariò convulſivum motum inducunt palpitationemque cordis excitant, à qua coagulatione ſanguinis in corde & deliquia animi deduci poſſunt. Immaturum quoq; hoc acidum ſi ſanguini miſceatur, quæ non excitat quæſo ſymptomata? ex tali enim ſanguine vitioſo ſcaturiunt ſpiritus animales vitioſi, de quibus jam diximus. Acerbus ille hoſtis, quando imperium ſibi rapit circa primas vias infimi ventris, tunc ventrem flatulentis torminibus dilacerat, & ex inflato abdomine crepitus, ructusque producit & fixiorem ſibi ſedem in ſiniſtro hypochondrio quærit, unde maxima tormina, ſi acidum illud ponticum circa ventriculum locat ſedem, tunc enim appetitus ille caninus, à ſalis vero hujus vitioſi reſolutione, diarrhææ, dyſenteriæ, &c. oriri poſſunt, ut ab acido vero illo viſcido & acerbo alvi obſtructio producitur. Cùm gingivæ facilè ſanguinem emittunt, non ſemper eſt ſignum ſcorbuti, nam quibusdam vaſa ſanguinea naturaliter valdè propinqua ſunt gingivis, & quaſi in ſuperficie gingivarum poſita ſunt, ex quibus levi contactu ſanguis effunditur, etiam in ſaniſſimis, & tunc ſignum non eſt ſcorbuti, cùm vero ex gingivis præter conſuetudinem ſanguis facile exprimitur, tunc pro ſcorbuti ſigno haberi poteſt, imprimis ſi ſimul maculę adſint, *quæ maculæ* nunc rubræ nunc lividæ oriuntur à ſanguine ſale fixo copioſè imprægnato, in extremis capillaribus arteriolis coagulato & poſt ubi particulæ volatiliores relictis craſſioribus abeunt in auras, lividi fiunt, & ſi concipiant putredinem & corroſionem, inde ulcera illa ſordida, ſalia enim hæc minùs ſymbolizantia in fluorem redacta fiunt inſtar aquæ corroſivæ, omnes partes exedentis. Languor totius corporis, ſenſuum debilitas, laſſitudo artuum, de qua conqueruntur

ægri

ægri ut nec muneri nec officio pares ſint, oriuntur partim ab ἀταξίᾳ ſpirituum animalium vel ab eorum debilitate à tali ſanguine ſale fixo & acido refecto, ortâ. Sæpe noctu ob lecti calorem, etiam ob motum immodicum, æſtum, balnea, venerem & crapulam exaſperantur; ſalia ſilveſtria & tum vel ſentiunt frigus, vel calorem. Aſcites quoque ſæpè ex hoc exſurgit, ſanguis enim facile propter nimium acidum ſecedit à ſuo ſero, unde obſervamus in verbis ſuis ſemper abundans ſupernatare ſanguini ſcorbutico ſerum & quidem acido-ſalſum, ab acido illo depaſcente & atrophia deduci poteſt. In ſcorbuticis ſæpiſſimè animadverti crepitum cranii, aliorumque articulorum, qualem ex commotis & colliſis ſceleti Oſſibus percipimus, rationem dedimus in *obſerv. Ephemerid. German.* oſſium quoque adeſt fragilitas & corroſio, ſine dubio ab acribus acido ſalinis & aquæ ſtygiæ corroſivam naturam æmulantibus humoribus circa has partes imperium rapientibus, ortum habens. Urinæ multùm variant hoc in affectu adeò ut ſæpè ſint craſſæ & plurimo ſedimento refertæ, aliquando tenues & aquoſæ, ſic coloris aliquando ſunt albicantis, mox citrini vel rubicundi coloris, & benè notandum eſt quod habet *Riverius*, quod color iis rubicundus non ſit à bile; ſed à multo ſale ipſis permixto, cujus indicium eſt, quod tanta iis interdum adſit acrimonia, ut ardor & ſtillicidium inde oriantur. Egomet hoc morbo in Hollandia afflictus per quadrans anni ſpatium plus unius libræ ſalis fixi Tartaro vini ſimilis ex matulata [ſit honos auribus] collegi. Oris fætor oritur à ventriculo & inteſtinis propter illorum orificia non ſatis clauſa, unde halitus fætentes ex inteſtinis ad os aſſurgentes efflantur, vel quia in gingivis corruptio quædam eſt, ab humoribus fætidis & reſolutione ſulphuris ſitis, ſi adſit, illam deducimus partim ab acido ſalſo ſæpè obſtructionem vaſorum ſalivalium producente, partim à ſalſis effumationibus gulæ exſiccantibus. Phlogoſis illa faciei cum ejus intumeſcentia facilè deduci poteſt à ſero ſalſo ibidem ſe præcipitante. Reliqua ſymptomata quæ adhuc innummera ſunt, facile ex his principiis explicari poſſunt, ſumma enim ſequor faſtigia rerum.

§. 10. Scorbutus primò ratione ſuæ indolis & naturæ morbus Chronicus ac diuturnus eſt, qui ægros tam celeri motu, non, ut quidam alii morbi præcipitat, ſed per complures annos eos affligit, torquet atque enervat, idque partim ob ſalium diverſorum contumaciam, partim ob pravam labem viſceribus lentè ac ſenſim introductam. In principio malum hoc, ſi cognoſcatur, curatu facile eſt, & congruis cedit medicamentis, contrà ubi altiores egerit radices, viſceribuſque malignitatem ſuam intimiùs impreſſerit, contumax omnino eſt & vix unquam radicitus exſtirpari poteſt, imò plerumque in hydropem nonnunquam in catharrum ſuffocativum ut Hanoviæ in uxore civis dicti, ante biennium obſervavi, interdum in letha- *Prognoſis.*

Digitized by Google

thalem dyſenteriam, ſæpiſſimè vero in Tabem vel Atrophiam degenerat, rarò in Apoplexiam & paralyſin, ſed & hominem ſæpe lenta jugulat morte. Quibus patrius, inquilinus & indigena exiſtit ſcorbutus, apud hos prærogativum quoddam jus vel potius imperium obtinet, ut quo magis inerebeſcit, eo malignior ingraveſcendo evadit, adeò ut non rarò inemendabilis in omnem vitam perduret: Neque in minori conſtituti ſunt periculo illi, quibus hic affectus congenitus vel hæreditarius eſt, hi namque difficulter admodum vel nunquam niſi acuratisſimâ obſervatâ diætâ & medicamentis idoneis ſimul adhibitis ab eo liberantur, fieri quippe vix poteſt, quin aliquod ſui veſtigium relinquat, ſæpeque reſtibili malignitate ſuppullulet, & ad mortem usque ſuos poſſeſſores comitetur. Senibus quoque decrepitis malum hoc graviſſimum eſt quippe eorum ætas languida & ſpiritibus animalibus indigens. Mulieres magis obnoxiæ, ob vitam otioſam & deſidem ſunt huic morbo quàm viri, *Hartmannus* inquit, fœminas hunc morbum ferre poſſe ad annos quindecim vel viginti, mares verò non affliguntur ultra ſeptem aut octo annos; hæc tamen obſervatio non eſt certa. Dyſpnæa fortis, maculæ ad livorem & nigrorem declinantes ulcera valde hiantia & nigricantia & ingentes circa umbilicum cruciatus, hæc omnia ſunt peſſima ſigna. Maculæ enim crurum quò magis ad nigrum ac lividum colorem inclinant, eò ſunt pejores, imprimis verò ſi modo efflorеſcant, & modo obſcuratæ evaneſcant, aut ſi his alia maligna ulcera ſuperveniant. Gingivarum caro luxurians & fungoſa, magnam arguit corroſivæ materiæ copiam, ſi verò ejusdem eroſio atque corruptio accedit, niſi maturè ſanetur, finitimas quoque partes inficit, easque ad oſſa usque depaſcit, ut paulo poſt dentes præſepiolis ſuis excidant ceu in pluribus tam adultis quàm infantibus in praxi mea obſervavi. Cæterum ubi ſcorbuticis viſcera jam dura inque ſcirrhum degenerantia & tumoribus obſeſſa ſunt, vel pulmones exulcerati, ibi ſpes reconvaleſcendi periit omnis, & cum Romanorum Medicorum Principe *Cornelio Celſo*, Medico acclamo rem Deo committe & conſule tuæ famæ. Primò ergo ex diuturnitate morbi, & frequenti ejus recidiva aut exacerbatione, à ſymptomatum aut numero aut qualitate urgente, dein ex viribus easque indicantib' variis circumſtantiis ætatis, ſexûs, temperamenti, ex conſtitutione corporis, vitæ conditione ac ſtatu, anni tempore, regionibus ſeu locis, ſimilibusque aliis, tandem ex juvantibus & nocentibus facilè aut tardè, eventum cognoſces.

§. 10. Curationem nunc auſpicabimur & quidem Diæteticam, ſine exacta enim Diæta vix hic morbus adhibitis quamvis optimis remediis feliciter exſtirpari poteſt. Sit ergò aër purus, ſerenus & ad caliditatem vergens, nocet aër marinus, muriaticus ſcilicet ſalinus, aut particulis acidis abundans, humidus frigidus, nebuloſus, craſſus, & quovis modo in- *Cura Diætetica.*

Digitized by Google

quinatus: ob hunc vitioſum aërem ſcorbutus in locis Boreæ patentibus uliginoſis, paluſtribus & maritimis endemius exiſtit, particulæ enim ut diximus ſalſæ & fixæ exhalantes ſanguinem reddunt craſſiorem & fixiorem ſicque ad pneumatoſim inhabilem: ſanguinis circulatio etiam his valde impeditur & retardatur. Aeri ſuccedunt cibus & potus, ſint ergo eupepti & euchymi, ut ſunt brodia caponum, gallinarum, carnium panatellæ, carnes agninæ, vitulinæ, bubulæ ſed juvenes & teneræ, pulli gallinacei, gallinæ, capi, pipiones, aviculæ minores, ex piſcibus aliquando concedi poſſunt percæ, ſalmones, funduli, truttæ, aliique qui flumina & aquas limpidas intra petras decurrentes amant, ova recentia & ſorbilia, imprimis verò conducunt varia antiſcorbutica, ut ſunt naſturt. c. carnib. coctum, portulaca, beccabunga, ſpinachium, radices petroſel. apii, ſcorzoneræ, aſparagus & id genus alia cocta & aſſumta. Nocent verò alimenta vel acida, vel ſale marino imprægnata & condita, fumo ventoque indurata, pituitoſa, glutinoſa, craſſa & fermentatu difficilia, ut ſunt haleces, carnes ſale conditæ & fumo induratæ, caro imprimis ſuilla, piſces viſcidi, &c. nocent & cibi nimiâ quantitate aut intempeſtivè ſumpti: ſymbolum etiam conferunt nimiùm ſpirituoſa, inſolita, abſurda, &c. Vitentur & ſummo ſtudio dulcia, in quibus latet acidum illud corroſivum, item tartarea & id genus alia, experientiâ enim compertum eſt hęc præ aliis nocere, hinc Angli, qui abutuntur ſaccharatis, maximè huic affectui obnoxii ſunt. Vina ſint Oligophora, Cereviſia vel nulla vel optimè defæcata, & ex ſucco betulæ cocta, vel aliis antiſcorbuticis maritata, præ aliis tamen decoctum trifolii fibrini commendatum volo, & tempore æſtatis acidulæ vel Swalbacenſes vel Sancti Antonii, imprimis verò Selterenſes quæ eſt aqua antiſcorbutica naturalis vera & à me multis experimentis comprobata. Econtra maximè nocent ſpiritus ardentes, qui ſcatent multis particulis ſalinis & ſulphureis ſanguinem inficientibus, *Acida* quoque omnia, quatenus chylum & ſanguinem acore imbuunt, prout ſunt omphacium, acetaria, acetum, ejuſdem farinę condimenta, quæque languenti per luxum ſtomacho malè competunt. Sub eadem conditione habentur inſalubres potus, aquæ nimis corruptæ, ſubſalſæ, vina acida, turbida, auſtera, pendula, rancida, tartarea, ut ſunt vina Francorum, Cereviſia novella, nec benè cocta, aut fermentata, vetuſtatę aceſcentia & corrupta, hæc enim omnia ſalſo-acidis ſuis particulis fomentum huic morbo præbent ſufficiens.

Motus & quies ſint hoc in affectu moderati, ne ſit nimius motus, Spiritus enim ſubtiliſſimi & mobiliſſimi diſſipantur & exhauriuntur, unde tota maſſa ſanguinea depauperatur. Et nocet præſertim ille motus à paſtu, dum pravis corpus adhuc ſcatet ſuccis, ſic & quies nimia ſcor-

ſcorbuto fermentum facere poteſt, inde & fœminæ propter vitam hanc ſedentariam magis viris huic malo obnoxiæ ſunt, ut dictum. Exercitium corporis intermiſſum chyli per anguſtiſſimos lactearum anfractus diſtributionem remoratur, ſanguinis motum circularem impedit, & ſpiritus animales torpidos ac ſegnes craſſosq; reddit. Hinc fit, ut qui delicatè vivunt magis ſcorbutô dediti ſint, quam qui laborioſè vitam ſuam peragunt. Malè imò peſſime ſanitati ſuæ conſulunt eruditi dum ad libros anxiè ſedent, & muſarum ſacris noctes atque dies operantur, in maximum enim diſcrimen ſanitatem ſuam infeliciter conjiciunt, maximè enim nocent lucubrationes nocturnæ, & alia graviora mentis exercitia: Valeat & hic illud comici: ne quid nimis. Somnus & Vigiliæ moderatè ſe habeant, ſomnus enim nimius intempeſtiv⁹, ſub dio, in locis ſubterraneis haud confert, ita & vigiliæ diutius protractæ ſpiritus avolare faciunt, unde incommoda ſcorbutum minitantia emergunt plurima. Quod excreta & retenta ſpectat illa ſeu periodicè ſe habent, ſeu ad certa temporis intervalla occurrunt, ſi ſupra modum ac tempus detineantur, inde œconomia animalis maximè inde perturbatur, idque magis vel minùs pro ſuppreſſi humoris indole proque dignitate partis quam is occupat, retentæ enim evacuationes impuritates in ſanguine conciliant, quæ dein ad dyſcraſiam ſcorbuticam conducere poſſunt. Publicas enim vias, interiorumque viſcerum ductus obſtruunt. In fœminis ergo Menſium, uti in viris hæmorrhoidum ſuppreſſio occaſionem ſcorbuto præbere poteſt, hæc ergò ut & alvus reſpondeat, vel naturâ vel arte. Nunc ordine ſequuntur Animi pathemata vulgò ita dicta: Gaudio atque hilaritati ſtudeat æger, ſpiritus enim ſic recreantur & ſanguinis promovent circulationem, nocent econtra animi affectus frigidi vulgo dicti ut ſunt triſtitia, mœror, ſolicitudines, deſperatio & ſimilia, his enim ſpiritus animales diſſipantur & craſſiores ac obſcuriores tantùm Microcoſmetori offeruntur, unde ſanguis ſufficienti eorum influxu deſtitutus, nec ſat commotus, lento minus motu cor pertranſit, hocque modo depauperatus & craſſior factus ſanguis in liquorem effœtum, ſubacidum & coagulationi pronum degenerat, & ſic facile ſcorbutum producere potis eſt, quæ viſcidæ & ſalſo-acidæ portioni aliquando in lienem deponuntur, quæ illum vel tumidum vel ſcirrhoſum reddunt. Unde malè Galenici ſtatim cùm hæc videant, cauſam ſcorbuti in liene quærunt, ſed illi ſciant hoc eſſe productum morboſum, non ergò confundere debent cauſam morbi cum effectu. Mœſtitia ergò maximè nocet, quod & *VVilliſius* fatetur, qui obſervavit, homines propter occaſionem

Digitized by Google

aliquam luctu ingenti percuſſos & dein diu mœſtos ſcorbuticos tandem fieri, imò ſcorbutici ſunt ut plurimum triſtes.

Cura Pharmaceutica. §. 10. Sequitur nunc *Cura Pharmaceutica* ex Dogmaticorum fonte hauſta, quam curationem compendiariam tantum tradamus. Juxta Galenicos ergo competunt huic affectui exterminando ea omnia medicamenta, quæ Melancholicum, terrenum, fæculentum, craſſumq; & tenacem humorem quodammodo colliquare, emollire alterare incidere, adeoque obſtructiones viſcerum ſolvere, & humores craſſos præparare ad eductionem faciliorem poſſunt. *Præparantia* illa ſunt, ſyrupus de fumar. de polypod. de Meliſſ. cum aq. fumar. meliſſ. naſturt. raphan. &c. quibus ſuccedunt illa, quæ materiam corruptam & morboſam quo maximè vergit, per loca naturæ lege commoda exturbant, craſſum nempe per alvum tenuem & ſeroſum per urinas vel poros cutis. Evacuantia per alvum hoc in affectu ipſis ſunt vel potiones ex manna in decocto ſplenet. diſſolut. vel in forma Electuarii, Elect. lenit. Hier. pier. Gal. Diaprun. pulp. Tamarind. Caſſ. paſſul. laxat. ex ſolidis pilulæ ſunt, pilulæ Ruffi, aſſaiereth. de hier. ſ. fortiora evacuantia ſunt Oxymell. helleb. nigr. c. aquis vel decoctis aperientibus. Clyſteres etiam magnifaciunt ſæpius putant applicandos. Tandem ad ſpecifica & appropriata tanquam ad anchoram ſacram confugiunt, quamvis neſciant quomodo agant. Ex ſimplicioribus ſunt Cochlearia naſturtium utrumq; beccabunga, Sinapi, raphan. naſt. lupul. lingua cervin. Aſplen. fumaria, Chamœdriis, Card. bened. radices aperientes, cortices. Tamoriſci, Cappar. &c. ex his aliisque cum ſero lactis varias parant infuſiones, apozemata, &c. vide compoſita apud *Renſn. Foreſt. Albert. Horſt.* qui de ſcorbuto ex profeſſo ſcripſerunt.

§. 10. *Hermetici* tum ex vegetabili, tum ex animali, tum ex minerali regno depromunt varia & nobiliſſima remedia, & cùm mineralis & tartareus ſit hic morbus, ſpiritus eliciunt ad funditus delendam hanc luem, præ aliis commendant ſpiritus Tartari, nitri ritè paratos, ſalis, &c. ſic & ſalia ex plantis conficiunt, ut ſal. abſynth: eund. beced. rutæ, beccabung. cochlear. & mille alia jactant experimenta.

§. 10. *Helmontius* qui accuſat ſal aliquod fixum in primis viis hærens, ad quod volatiliſandum ſuadet *volatilia quæcunque*, ut ſunt ſinapi, naſturtium, Chelidoniũ, arum, Card. bened. fumar. Centauriũ, ſedum minus, &c.

§. 10. *VVilliſius* qui cauſam hujus mali in ſanguinis dipcraſia, aut ſulphureo ſalina, aut ſalino-ſulphurea ponit, intentiones habet ſequentes, ut Chyloſis in primis viit ritè perficiatur, dein ut fermenta deperdita aut depravata reſtituantur, & obſtructiones meatuum reſerentur, in quem finem commendat pharmaca. *Cathartica, Digeſtiva* & *Aperientia*, ſic enim excrementa in maſſa ſanguinea accumulata, cùm per propria emunctoria haud ſatis eliminantur, per alias

vias

vias educere conatur, vel per *Cathartica*, vel per *Diaphoretica*, vel *Diuretica*. Denique ſanguinis Dyſcraſiam ſcorbuticam per phlebotomiam & remedia ſpecifica emendat. Præprimis ergo his intentionibus ſatisfacit *purgatio*, ut primæ ſcilicet viæ à ſordibus repurgentur, & ſi adſit nauſea & indicium viſciditatis aceſcentis, aut nidoroſæ materiæ in ſtomacho latentis & æger eſt robuſtus, olimque hanc evacuationem cum euphoria toleravit, nihil prohibet quin aſſumat æger, Emeticum vel Mynſ. vel ſulph. Antimonii Glauberi à gr. 2. ad 4. Qui verò ſunt tenerioris texturæ illis exhiberi poteſt aut vinum ſcylliticum, vel ſerum lactis, vel juſculi copia, vel pennâ guttur ſtimuletur, ubi vero contra indicantia ſunt à purgatione curationem incipit author, & præparationem humorum erroneam eſſe putat: In *ſcorbuto calidiore* ſive in ſanguinis dyſcraſia aduſta, ſive ſulphureo-ſalina commendat mitiora purgantia, ut ſunt folia ſennæ, Rhabarbarum, & ſimilia, quæ ſanguinem non ita exagitant, ut faciunt *Aloetica* & Diagrydiata &c. quæ maximè hic vitanda vult, magis verò juxta eum tali in caſu proſunt potiones ex fol ſennæ, Rhabarb. in aq. antiſcorbut. infuſ. paratæ, uti & exhibet mannam cum cremore Tartari in ſero lactis ſolutam, vel Electuar. ex paſſul. Tamarind. &c. In *ſcorbuto* verò *frigidiore* ſeu dyſcraſia ſanguinis nitro-ſulphurea, vini penduli æmula utitur catharticis fortioribus, in quem finem ſequentes pilulas magnipendit.

℞. pil. ſtomach. c. Gum. ℥ij.
reſin. Gialapp. gr. xx.
Tartar. vitriolit gr. xvj.
Ol. Juniper. ♃. *c. ſ. q. ammoniac. ſolut. in aq. lumbr. f. pilul. n. 16. ſumantur 4. vel 5. pro una vice intra ſeptimanam.*

vel:

℞. Extr. pil. Ruffi. ℥j.
Helleb. nigr. ℈j.
ſal. Tartar. ℥iß
c. ſ. q. ammoniac. ſolut. f. pilul. 9. ſumantur tres pro doſi.

Apozemata etiam & Tincturas varias purgantes commemorat, inde ad ipſum, curioſum mitto lectorem. Nimis crebras tamen purgationes contemnit, quia vires proſternunt, viſcerum robur valde labefactant, atque morbum interea non tollunt. Peractâ corporis evacuatione ad phlebotomiam in ſanguinis copia & vitio accedit, quam tamen aliquoties in quantitate modica, quam ſimul & ſemel in magna copia inſtitutam vult. Cùm enim liquor in ſanguine eſt impurus, nullo remediorum genere certiùs emendatur; quam crebra & parca extramiſſione, quippe ſanguini veteri corrupto, quoties educitur recens, melior & defæcatior ſuccedit, indeque cautione opus eſt, ne ſemel in quantitate ceu diximus nimia ſubtrahatur, nam penu ejus confeſtim diminuto ſanguificatio labeſcit, quod neceſſario vel inſe-

quitur aut cachexia, aut hydrops. Ad ventriculi fermentum reſtituendum & ſanguinis Dyſcraſiam tollendam *ipſe* commendat *Digeſtiva, Antiſcorbutica* ſive *ſpecifica* & libet duntaxat ſelectiora ex Authoris ſcrinio huc apponere, inter quæ ſunt Cremor Tartari, ſal, Tinctura ejus, item Tartarus vitriolatus, præſertim chalibeatus, Elix. propr. Mixtura ſimpl. quorum bis in die uſus ſæpe numero prodeſt. Inter Electuaria ſequens habet.

℞. *Conſerv. fol. cochlear.*
beccabunnus c. æqual. ſacchari parte parat. aa. ℥iij.
troch. de cappar.
de Rhabarb. aa. ʒij.
pulv. ocul. ♋.
ſal. abſynth. a. ʒj.
ſyr. è cortic. citri q. ſ. f. Electuarium.

Parare etiam ſolet Author Conſervam è cortice exteriori limonior. & aurantiarum. Ruſticis & pauperioribus, quibus cara medicamenta minus chara ſunt, ſequentia præſcribit.

℞. *fol. cochlear.*
beccabunnus aa. ℥iv.
ſacchar. albiſſ. ℥iij.
rad. gentian. vel Winteran. ℥ß.
Tartar. cum nitro calc. ʒiij.
c. ſ. q. vini Hiſpanici redigatur, in Electuarium, doſis eſt quantitas nucis juglandis bis in die.

Decocta tanquam optima, commendat imprimis in calidiore ſcorbuto.

℞. *fol. naſturt. aq.* miiij.
acetoſ. minor. mij.
conciſa macerentur in lactis ℔vj.
& coq. ad 5. *part. conſumpt. ſumantur* ℥vj. *bis in die.*
vel:
℞. *ſumm. geniſt.* miiij.
coq. in cerevìſia fortioris ℔iij.
ad medietatem, exhibe ℥ij.

Infuſiones quoque per ſe factas egregii uſus eſſe indicat noſter.

℞. *fol. cochlear.* mj.
raſ. rad. raphan. ſilv. mß.
Cort. Winteran. ʒij. D.

Ponantur in vitro c. vini albi aut pomacei & aq. cochlear. aa. ℔j. f. infuſio in cella per duos vel tres dies Doſis ℥v. ad ℥vj.
vel:
℞. *fol. cochlear.* miiij.
beccabung.
naſturt.
lujula aa. mj.
Contuſ. affund. aq. limon. & lumbric. aa. ℥vj. *f. expreſſio fortis, quæ ſervetur in vitro clauſo, vel ex iisdem herbis deſtilletur per M. B. aqua, cujus tria vel* 4. *aſſumantur cochlearia plena.*

Cùm in nonnullis ſcorbuticis Medicamenta varia & ſale volatili abundantia, ut cochlearia, ſinap. raphanum ſilv. & alia noceant, ideo in ejusmodi caſibus, ubi adeſt calidior ſanguis Dyſcraſia, vini rancidi, æmula, *ſulphureo-ſalina* ſcilicet, in eum finem

Digitized by Google

finem conveniunt Medicamenta temperata & minus maſſam ſanguineam exagitantia, inter Electuaria ſequens æſtimat.

℞. *Conſerv. beccabunus* ℥ij.
lujula ℥ij.
ſacchar. albiſſ. ℥ß.
contundantur addendo
farin. ſem. fœnicul. ℥ß.
pulv. eboris. ʒij.
ſal. prunell. ʒiß. *c. ſ. q. ſyrupi è ſucco beccabung. f. Electuarium*
vel :
℞. *pulv. folior. chamæpyth.*
Ari compos. aa. ʒiß.
Ebor.
Corall. rubr. ppt. aa. ʒij.
Tabul. aurant. ℥ij. *M. Doſis. cochleare* 1. *bis in die.*

Sequens decoctum Authoris, ſi quis poſt febrem inciderit in ſcorbutum, magnifacio, quo & ego uſus ſum magno cum fructu, cum à febre quartana in ſcorbutum incidiſſem.

℞. *Rad. Cherefol.*
ſcorzoner.
acetoſa.
petroſel. aa. ℥j.
fol. eupator.
ling. cerv. aa. mj.
C. C. raſpat. ʒij.
paſſul. min. ℥ij.
glycirriz. ʒiij.

Coq. in aq. fontan. ℔iiij. ad tertiæ partis conſumptionem, adde ſal. prunell. ʒij. Doſis ℥iv. bis in die.

Pauperibus, qui poſt febrem in ſcorbutum incidunt, præſcribere ſolet Author ſequens decoctum ut bis in die capiant hauſtum.

℞. *rad. & fol. Taraxic.* miß.
liq. poſſet. vel cereviſ. ℔iß. *coque ad 3. partis conſumptionem, coletur pro duabus doſibus.*
vel:
℞. *Rad. Taraxic.* mß.
ſem. citri.
card. benedi. à ʒj.
coq. in liq. poſſet. c. pomis vel pomac. fact. ℔iß.

Ex aquis deſtillatis temperatioribus ſequentes habet.

℞. *fol. beccabung.*
naſturt.
fumar.
lingu. cerv.
Hep. nob.
meliſſ.
ſummitat. tamariſc.
cupreſſ. aa. miij.
ſantal. omnium contuſ. à ℥ß.
rad. lapath.
polypod. q. à ℥ij.
Cort. aurant. extern.
limac. mund. aa ℔j.
Inciſ. & contuſis affunde ſeri lact. cum pomaceo. fact. ℔vj. *l. a. deſtillentur.*

In ſcorbutica atrophia & diſpoſitione tabida ubi nihil calid. ſanguinem humores ac ſpiritus exagitans, ſequens laudat.

℞. *fol.*

℞. *fol. beccabunui.*
ling. cerv.
adianth.
hepat. veronic.
eupator. aa. Miij.
limac. mond. ℔iß.
vel pulpa caponis ſemicoct. &
inciis omnibus
ſimul infuſis affunde vac. rec. vel
aqu. fumar. ℔ vj. l. a.
deſtilletur.

Medicatam. In hoc caſu & Author cereviſiam temperationem ex rad. pini, abietis vel tamoriſci, aut raſ. ligni poſt fermentationem vaſis injectis commendat, vel imponantur radices lapathi acuti, quibus nullum præſtantius in ſcorbuto remedium *Ipſe* dicit poma vel aurantia vel citria in taleolas diſciſſa, & cereviſiæ ex præſcripto authoris, indi poſſunt. Quod verò concernit ſymptomatum curationem quæ in c. 9. pertractat Author, ex eo petere eam potes.

§. 10. *Sylvius*, qui pauca hoc de affectu habet, ſtatuit hunc nulli æquè cedere remediorum, ac *ſalib. volatilibus*, plantis nimirum ſale volatili abundantibus, cochleariæ ſcilicet Eryſimo, Naſturtio cuivis, raphano utrique, ſinapi & ſimilibus, & ſæpè exhibuit prælaudatus Author felici cum ſucceſſu ſalia volatilia, ex quibusvis animalibus parata. Per acida ſpirituoſa etiam hunc affectum curari poſſe aſſerit, tum quæ à natura ita exiſtentia, tum arte ita parata: à natura nobis ſubminiſtrata ſunt, ſuccus citri, aurantiarum, Granator. Acetos. aceto ſell. trifol. aq. arte verò parata ſunt ſpiritus ſalis & nitri dulcis &c. Atque in ſpecie in maculis curandis utilia eſſe duo hæc, ſalia ſcilicet volatilia cum acidis ſpirituoſis pro re nata diverſimodè combinata & ſudorem ſimul moventia, ſibi perſuadet.

§. 10. *Carteſianorum* curatio hujus affectus conſiſtit in volatiliſatione ſanguinis & ſalis fixi, & in obſtructionibus tollendis, in quem finem præſcribunt, verbis ſuis ut ſanguinis craſſi portione evacuata melior & volatilior ſubſtituatur. Dein omni operâ intendunt, ut fixior ſanguis incidatur & præparetur, in quem ſcopum ſeq. vel ſimile præſcribunt Apozema

℞. *lign. guajac.*
ſaſſafras.
ſaſaparill. a. ℥ ß.
Cort. fraxim.
cappar.
Tameriſci a. ℥ß.
rad. raphan. ruſtic. ℥j.
polypod. q. ℥ij.
herb. acetos.
Cichor.
fumar. a. mj.
ſem. anis.
fœniculi a. ℨj.

Coq. ex aqua pura, vel ſi febris & calida diſpoſitio abſit in vin. Rhenan. ad ℔iß. ſub finem decoctionis adde.

herb. naſturt. aq.
beccabun. a. mj.
cochlear. mij.

Adde

Adde ſalis abſynth. vel card. bened. ʒiß. M. f. Apozema, de quo capiat æger quotidiè mane ℥iiij. l. v. jejuno ſtomacho, poſt ſingulos uſus hujus decocti poteſt ſumi ſpir. nitri aut ſulphuris, ut acidum volatile introducatur in ſanguinem, in calidiore enim temperamento fruſtra inſiſtes calidis antiſcorbuticis, ſed tum potius acida volatilia ſunt uſurpanda, pro ſpiritu vitrioli, præſcribatur ſpir. nitri pro Tartaro vitriolato, Tartarus nitratus, ſi acidum fixum abundet, exhiberi poſſunt chalybeata &c.

§. 12. Nos ut compendiatiam tradamus curationem, eo dirigimus curam, ut miaſmatis ſcorbutici extinctio omnimoda inſtituatur, in quem finem ſæpè variandam curam, pro varia ſcilicet ipſius ſcorbuti origine, progreſſu & cauſa exiſtimamus. Primò ergò eò reſpiciendum eſt, ut cruditates in primis viis hærentes puta in ventriculo & meſenterii aditu congeſtæ, quæ conſiſtunt in materia viſcido-acida meat⁹ omnes obſtruētes corrigantur, abſorbeantur, & emendentur, quod obtinere poſſumus partim per abſorbentia ſpecificis admiſtis

℞. Croc. ♂ apperit ℈j.
Ebor. ſ. igne. parat.
ocul. 69. pp. à ʒß.
antimon. diaphoret. ℈j.
M. f. pulvis dividendus in 3. partes æq. qui pulvis per ſeptimanam & ultra ſumendus eſt.

vel: *℞. Croc. ♂ aperit c. ſale ʒiij.*
fæcul. aron. ʒj.
Magiſter cochlear. ℈j.
M. in 4. partes æquales div.

℞. aq. Antiſcorbut. dorunc. ℥iiß.
ſyr. de fumar.
ſceletirbic. For. ana ℥j.
Tinctur. Tartar.
Eſſent. Martis
fumar. ana ʒij.
M.

vel Eſſent. ♂ liquid.
fumar ana ℥ß.
M. doſis 60. gt.

vel: *℞. Tinct. Tartar. antimon. ʒiij.*
Eſſent. fumar. ℥ß. M.

vel: *℞. acidul. artificial.* ℔j.
ſyr. ſcelotyrb. ℥iiij.
vitriol. Mart. ʒj. M.

His quoque ſæpe vero ſectionem præmittere ſoleo, quæ ſcorbuto utilis eſt, ut nempe ſanguinis craſſi & fixi parte evacuatâ ſenſim laudabilior & volatilior ſubſtituatur, & ut medicamenta poſtea ſanguinem melius pervadant & regant: Loco verò ſectionis & ſcarificationis, hirudines applicari poſſunt. Si cui ad præparationem materiæ peccantis Apozema arrideat, ſequens prodeſt.

℞. lign. guaj. ac. raſp. ʒv.
cort. ejusdem ʒvj.
lign. ſaſſafras ℥ß.
rad. china ʒx.
ſarſaparil. ℥vij.
liquirit. raſa ʒiij.
herb. beccabun.
cochlear. à mj.
trifol. aquat. mij.
Tartar. crud. ℥ß.
ſem. anis. fænicul. à ʒj.

f. infuſo calida per 24. hor. in vino Rhenano, q. ſ. vaſe duplici beneclauſo, col. ℔.ij.

adde Spir. nitri dulc. ʒj.
Oxymel. ſcyl. ℥j.
ſal. card. benedict. ʒj. *M. f. l. a. apozema,*
vel: ℞. *Rad. apii fœnicul. à* ℥iß.
raph. ruſt. ʒiij.
raſ. lign. guajac. ℥ij.
cort. ejuſdem ℥j.
herb. trifol. aquat. mj.
fumar. card. bened. à mß.
ſem. raph. ʒj.
Tartar. crudi ʒß.
coq. ex aq. font. ſ. a. col. ℥ 40. *effunde ſuper contuſa herb. beccabung. naſturt. aq. cochlear. à* mj. *Colat. adde Aq. Theriac.* ʒj. *ſyr. de menth.* ℥ij. *m. f. Apozema.*

De quo capiat æger ſingulis diebus vel horâ matutina 8va & pomeridiana 4ta vel 5ta ℥iij. & corpus ad ſudorem diſponat, morbus enim hic debet curari ut lues venerea, poſt ſingulos uſus hujus decocti poteſt ſumi cum vino etiam Tinct. Antimonii è Tart. parat. ad gt. 20. vel ſpiritus ſulphuris gt. 12. primò per quinque aut 6. dies utatur æger tali apozemate, tunc ſolido more inſtituatur purgatio, ut humores jam præparati evacuentur ſequenti purgante vel ſimili, à fortiorib. enim purgantib. abhorreo, quia ab his ſæpe oriuntur Dolorificæ inteſtinorum vellicationes cum præcordiorum anxietatibus, prout nuper obſervavi in fœmina, cui grana 4. magiſt. gialap. exhibita fuere, quæ inde plus vigeſies cum animi deliquio, cordis anxietatibus dejecit. in aſſuetis verò qui purgantia bene ferre poſſunt paulo cordatius iis uti poſſumus, præ aliis tamen conducunt hydragoga & phlegmagoga vulgò ita dicta.

℞. *MP de Gummi.* ʒj.
Gran. Maſtich.
myrrh.
vitriol. mart. ana ℈ß.
reſin. Gialapp. acuat gr. v.
mercurii dulc. gr. v.
f. pilula pondere gr. j.
vel: ℞. *Extr. phlegmagog.* ℈ß.
reſin. Gialapp. gr. vj.
Croc. ♂ *aperit. gr.* v.
M. *f. pilulæ pro una vice.*
vel: ℞. MP ♀
de amm. ♃ *à* ℈ß.
reſin. Gialap. gr. vj.
c. Eſſent. ſcorbut. f. pilula.
vel: *pulv. cathol. purg.* ℈j.
Magiſter cochlear. gr. iiij.
M.

Si quis delectetur vino medicato ſequens præſcribere mihi ſolemne eſt.

℞. *Herb. cochlear.*
naſturt. utriuſque à mj.
fumar.
ruth. mur. à mß.
ſedi min.
trifol. aq. ana p. 2.
rad. raphan. ruſt.
polypod. q. à ʒiij.
fol. ſen. ſ. ſ. ℥j. ʒij.
Rhabarb. opt. ʒij.
Hermodactil. ℥ß.
flav. aurant. ʒij.
Cinamoni. Galang. à ʒj.
Tartar. albiſſ. ℥ß.
Dentur ad nodulum pro menſura vini.

Si verò quis robuſtum fibrarum ſtamen habet, ei poſſunt & Emetica exhiberi, leniora tamen, ſed ſemper eò reſpi-

reſpiciendum quo natura tendit, eo enim & ducendũ. Vomitoria blanda parari poſſunt, ex Raphano, atriplice, ſem. raphan. aſari, & ſimilibus aliis. Aliis verò qui ſunt teneræ texturæ & fibrillas habent teneriores & ſpiritus animales nimis volatiles, iis tantum concedimus Clyſteres, qui ex variis antiſcorbuticis parari poſſunt. Attamen his & aliis iterum interponenda ſunt ſudorifera, ut mixtura ſanguinis iterum reſtauretur & noxium expellatur & continuetur ſic porro, in quē finē loco ſalium ex cineribus factorũ ſumantur ſalia eſſentialia. Eo ſemper annitendum eſt, ut ſpecifica hoc in morbo uſurpentur. In calidiore conſtitutione proſunt ex vegetabilibus, herb. fumariæ, Endiv. Tarax. ſcolopendr. ſcabios. ſedum min. lujula, beccabung Chamædr. borrag. rad. ſcorzoner. polypod. cichor. fœnicul. petroſ. chin. flor. Geniſt. ſambuc. Calendul. ex fructibus paſſul. min. pruna damaſc. nuces jugland. mala citria, aurant. limonia, pin. ex ſeminibus ſem. citri, Endiv. &c. In frigidiore verò cõſtitutione conveniunt omnia Medicamenta, quæ ſale volatili acri abundè ſunt prædita, inter hæc ſunt principaliora, Beccabũga, cochlearia, piperitis raphanus ruſt. perſicaria, Chelidon. min. rutha. Eryſim. Abſynth. ſedum minus, trifol. aquat. vel fibrin. quod excellens eſt, ſinapi, Enula, Acorus, Angel. Zeduar. bacc. Guniper. Gũm. Ammoniac. lacc. Martialia &c. Curatio ceu diximus plurimum variat pro temperamento ægri, ſi enim fuerit calidioris temperamenti, fruſtra omnibus calidis antiſcorbuticis agitur, ſed tum omnia acida volatilia ſunt adhibenda, pro ſpiritu vitrioli uſurpetur ſpiritus nitri, vel ſpiritus ſalis dulcis cum ſpiritu cochleariæ maritatus, ut bilioſæ ſanguinis dyſcraſiæ ſimul & ſcorbutico miaſmati tum impendenti atrophiæ proſpiciatur. Iisdem indicationibus ſatisfaciunt ſpiritus C. C. Armoniaci Tart. compoſ. & ſ. Ex compoſitis ſequentem commendamus aquam antiſcorbuticam.

℞. *ſucc. card. bened.*
borrag.
Toraxi
rutha mur.
lumbric. c. vin. expr. à ℥iij.
ſucc. beccabung. ℔ 1.
pomor. aurant.
citri ana mj.
Raſ. C. C. ex apicibus ℥j
flor. centaur.
Calendul.
hyperic.
Geniſt.
Chamepyth. à mj.

Inciſa, a. 12. horas invicem digere, dein l. a. ex organo vitreo æquali ignis gradu deſtilla.

Medicamenta ſcorbutica non diu vires retinent, quia ⊖ volatile aufugit. Spiritus per fermentationem non parandi, quia ſal volatile perit. Succi crudi ſæpè conducunt, ſed non debent diu continuari, quia excitant fermentationem nimiam. Herbæ exſiccatæ antiſcorbuticæ rarò adhibeantur, virides enim & recentes ſuum adhuc poſſident ſal volatile, ergò eſſentiæ

Digitized by Google

non ex ſiccis præparentur herbis. Succus cochleariæ cum lacte ebutyrato, vel cum vino, vel cum ſero lactis in hoc morbo à quibusdam magnipenditur. In defectu verò recentium herbarum vel ſubſtituantur ſucci inſpiſſati, & fiant eſſentię, vel dentur ſemina, v.gr. naſturt. ſinapi, cochleariæ, eruc. aquileg. hæc enim obtinent vires naturales. Magnifacio decoctum vel infuſionem herbæ illius trifol. aquat. vel fibrin. & ejus aqua deſtill. & ſpiritus, item eſſentia: convenit decoctum abietis, ſuccus perſicariæ, vel electuarium Danicum, ingredientia habes in ſyrup. antiſcorb. Mynſicht. In Norwegia prope Bergas celebre emporiũ *terram rubram* ſigillatæ non abſimilem effodi perhibent tanquam præſentaneum hujus morbi alexipharmacum. Si acidum fixum abundet in ſanguine exhiberi poſſunt chalybeata ſed caveamus, ne in ſcorbuto calidiore hæc exhibeamus, prout ante biennium Medicus quidam conjugi civis Hanovienſis exhibuit pulverem chalybeatum per menſem & ultra, à cujus uſu miſera fœmina plures & largas maculas per totum corpus accepit, & de die in diem in pejus ruit, donec dyſpnæa ſcorbutica intra unius horæ ſpatium animam Creatori ſuo reddidiſſet. In frigidiori verò conſtitutione magnifacio Martialia, acidum enim valdè abſorbent, ſi enim limaturam ejus per noctis ſpatium aceto vel alii liquori acido imponas mane liquorem invenies omni acore ſpoliatum. Ob eandem rationem & conveniunt Acidulæ martiales, imprimis *Suualbacenſes* ut ſupra diximus. Quamvis autem hujusmodi fontium adeò magna copia in noſtra Germania ſit, ut ad millenarium numerum accedat, celebriores tamen ſunt prælaudatus Svvalbacenſis, S. Antonii, Pieremontenſes, Wildungenſes, Spadenſes, Selterenſes &c. In præſcribendis verò regulis in eorum uſu legitimo obſervandis non diu commorabor, quia id ad nauſeam ab aliis factum eſt. Præter Martialia & hic conveniunt omnia abſorbentia, ut ſunt Corallia, Ebor oculi, 69, terra ſigillat. omnes pulveres teſtacei, Chelæ, ovorum teſtæ, ſuccin: flav. &c. à quibus ſucci acetoſi imbibuntur, aut figuntur, id eſt à motu & orgaſmo prohibentur. Inter Chymica laudantur Antimonium Diaphoret. Bezvart. min. & ego amo pulverem ex oc: cancr. è vivis cœrul. cũ bezv. min. Ad contemperandum hoc ſylveſtre & ſcorbuticum acidum ſalia quæcunq; volatilia, viperarum, C.C. fulig. cochleariæ, beccabung, ſanguinis humani, lumbr. terr. &c. comendo, conferunt & ſalia concentrantia per elixivationem parata, omne enim acidum potenter domant, eodem modo quo ſalis manipulus cereviſiæ ebullienti injectꝰ deturbat fœces, liquoremq; clarefacit: formulas in tyronũ gratiam nonnullas addamus, primo in forma pulveris.

℞. *Aloes myrrh. à* ℥ß.
Croci.
♁*n. diaphoret. à* ʒj.
ſem. cochlear.
naſturt. ana ʒiß.
M. f. pulvis, de quo æger capiat 2, aut 3. cuſpides cultri bis in die.

vel: ℞.

Vel: ℞. *Pulv. ſtomach. Q. ʒß.*
Ebor. ſine △. ʒiß.
fœcul. aronis
mag. cochleariæ ana ℈ij. M.
Doſis ℈j. *ad* ʒß.

Vel in delicatulis in forma rotularum.
℞. *Spec. Diarrhor. abb.*
Pulv. cachet. Q. à ʒj.
Antimon. Diaph. ℈j.
Ebor. ſ. △. ʒß.
in aq. antiſcorbut. diſſol. f. l. a. rotula. 6. pro Doſi.

Vel in forma Electuarii.
℞. *Conſerv. Cochlear.*
naſturt. aq.
roſar. rec. à ℥ij.
rad. acor. rubear. ℥ß.
Cort. aurant. cond. ʒvj.
Croci ♂tis aperitiv. ʒß.
Ebor. ſine △ ʒiß.
Spir. ⊖ *dulc. gt.* xxv.
c. ſ. q. ſyr. ſcelotyrbic. Foreſt. f. l. a. Electuarium inſtar nucis caſtaneæ pro doſi tempore utroque.

Vel ℞. *Aq. antiſcorbut. uſitat.* ℔j.
acidular. artificial. D. cyperi vel à caſto. edulcoretur c. ſyr. tunicæ. q. ſ.
ſemper aliquot cochlearia ante cibum ſumantur.

Diaphoretica præ aliis proſunt; ſerum enim ita pellitur per Diaphoreſin.
℞. *Antimon. Diaphoret.* ℈j.
ſal fumar. gr. x.
M. D.

Omnem ſcorbutum feliciter intra 12. dies Diis faventibus tollam per Merc. dulc. & reverà dulcificatur ſingulari & peculiari motu ſublimatum ut duntaxat ſudorem moveat & nullam efficiat ſalivationem, cujus ope omnes ſcorbutici humores intra prædictum tempus conſumuntur & educuntur, ſed durante hac cura nihil bibendum, niſi decoctum appropriatum & ab acidis & carne ſuilla abſtinendum.

Vel in forma potiunculæ.
℞. *Aq. Antiſcorbut.* ℥iß.
Eſſent. fumar. ʒj.
lignor. ℈ij.
Syr. de fumar. ʒß.
M. D.

Vel: ℞. *Eſſent. fumar.*
Elenii. ana ʒj.
lignor. ℈j. M.
pro una vice.

Commendamus etiam hoc in affectu lacticinia, nempe lac aſininum, caprinum, maximè ſi capra alatur herbis antiſcorbuticis, vel vaccinum aquâ toraxici, vel potiùs aquâ vel ſucco trifolii fibrini dilutum. Poteſt & inſtillari ſpiritus cochleariæ, vel alius antiſcorbuticus, vel aquæ è lignis vel limacum, vel lumbricorum, quę omnia miaſmatis ſcorbutici acrimoniam ex acido ſubnatam ſenſim enervant. Succus quoque betulæ aquâ trifolii fibrin. dilutus per menſem ſingulis diebus. ℔j. usque ad ℔ij. ſumendus, quo præfiſcini! magna in ſcorbuto præſtiti. Infuſio ſanguinis in deſperatis adhiberi poteſt, & infundi poteſt ſpiritus antiſcorbuticus cum lacte vel ſero ejusdem, vel cum aq. trifol. aquat.

Pauca nunc de curatione Symptomatum addamus: In cephalgia ſcorbutica prodeſt ſequens.

Digitized by Google

℞. *Aq. betonic.*
Antiſcorbut. Dorne. ana ℥ij.
Spir. ceraſor. nigr.
fl. Thil. ana ℥j.
Antiſcorbut. ℈iiij.
Syr. de betonic. ℥ ß. *M.*
℞. *Spir. cephal.*
Tinct. ſuccin.
Spir. Antiſcorb. *ana* ʒij. M.
doſis gt. 30.
Externè conveniunt ſequentia.
℞. *Gumm. heder.*
Tacamahac.
elem. ana ʒij.
pulv. ſarſaparill. ʒiß.
Succin. alb. ʒß.
lign. rhod. ℈j.
ol. roſ. & cer. q. ſ. f. Empl.
Vel: ℞. *Ol. papav. expr.*
mixtur. ſomnif. n. d. à ʒij.
ol. Chamomill.
aneth. a. g. vj. M.
In Dyſpnæa ſeu difficili reſpiratione ſcorbutica.
℞. *Aq. Antiſcorbut. D.*
flor. rapar. à ℥ij.
Eſſent. Enul. camp. ʒij.
ſpir. gumm. Ammoniac. ʒß.
Syr. de rad. Enula. ℥iß.
M. 2. & 3. *Cochlearia.*
Vel: ℞. *fæcul. aronis* ʒij.
Magiſt. Cochlear. ʒj.
Specier. diaireos ʒij. *M. f. pulvis.*
Sumi poteſt quantum cuſpis cultri capere poteſt.

Ad putredinem gingivarum ac flacciditatem dentium & carnis abſumptionē adhibentur Medicamenta aſtringentia, quæ deſtruunt acidum & impediunt corroſionem.

℞. *Tinct. lacca.* ʒj. *aq. ſtypt. Mart.* ℥ß.
M. D. ad dentes illinendos.
Alii utuntur ſucco citri, alii vino rubro vel geranium, vel ſedum minus coq. in urina pueri & adhibeatur.
℞. *Lapid. Medicamentos.* ℥j.
▽ *ſed. min.*
trifol. fibrin.
cochlear. ana q. ſ.
coq. incolatur. infunde G. lacc. ʒij.
Aluminis uſti. ʒj.
flor. aquileg. p. iij.
ſtent in digeſtione, poſtea filtrentur.
Vel: ℞. *Spir. cochlear.*
diaſcordi. a. ℥ß.
mell. roſat. ℥j. M.
Vel infundantur herbæ antiſcorbuticæ in aqua ferrariorum.
Vel: ℞. *Aq. ſtypt.* ℥j.
Aq. plantag.
trifol. fibr.
ſedi. min.
cochlear.
Syr. fl. aquileg. ʒvj.
Spir. aluminis. q. ſ. M.
Tartarus quoque vitriolatus ad dentes & gingivas optimum & probatiſſimum eſt remedium.

In dolore crurum præ aliis ſequens conducit.
℞. *Spir. Topic.*
arthritic.
cochlear. ana ℥j.
M. D.
Vel ſequens cataplaſma.
℞. *Tinct. ſaſaparill.* ℔ij.
Guajac. ℔j.
M.
cum linteis applicand.

℞. *flor.*

℞. *flor. naſturt. aq.*
Chamamill.
ſambuc. ana mj.
baccar. juniper.
Summit. pini ana miß.
Coq. in ſ. q. lactis ad putrilaginem
Convenit & pediluvium Mynſichti.

In atrociſſimis ventris doloribꝰ clyſteres in lacte coctos præ aliis æſtimo.

℞. *Spec. decoct carminat.*
Flor. melilot.
chamomill. Rom.
abſynth. ana mj.
rad. Enul. camp. ℥ij.
croc. lauri ʒj.
Coq. in ſ. q. lactis, colat. ℔j.
adde El. lenitiv.
de bacc. lauri ana ʒv.
vitell. ov. no. j. M. *f. Clyſter.*

Singulariter etiam prodeſt Eſſentia Abſynt. cort. aurant. Enul. ſi cereviſiæ inſtillentur, item Spir. ⊖ ✱ci ſuper cort. aurant. conhobat.

Vel: ℞. *Aq. aurant.*
carminat. & antiſcorbut.
Dornc. ana ℥ij.
Spir. carminat. Sylv. ʒj.
Syr. ſcelotyrb. ℥j. M.

In tenſionib. hypochondriorum ſequens laudatur.

℞. *Ol. lumbric. terr.*
cappar.
cochlear. per infuſ. ana ℥ß.
M.

In doloribus arthriticis conducet Eſſentia pini, & lumbricor. terr. ana ℥ß. M. D. item decoctum. Inter externa hoc in caſu commendo.

Spiritum lumbricor. terr. formic. cochlear. topic. noſt. ana ℥iij. M.

Lumbricorum ſpiritus & interne optimo c. ſucceſſu exhibere ſoleo. In palpitatione cordis prodeſt ſequens.

℞. *Tinct. Antiſcorbut. c. ſpir. cord. cerv. parat.*
corallior. ana ℥ß. M.

℞. *Aq. cordial. Sax.*
Antiſcorbut. Dorncrell. a. ℥ij.
Syr. flor. tunic. ℥j.
Oſſ. de cord. cerv. ℈j.
Conſ. Alkerm. ʒij. M.

℞. *Ol. deſt. citri* ℈j.
Carbuncul. gt. iiij.
Vngu. roſ. f. balſam.

Vel cordi & pulſibus applicetur ſequens vel ſimile.

℞. *Aq. carbunc.*
meliſs. c. vin. a. ℥iß.
Spir. cort. citri.
cochlear. a. ℥ß.
M. D.

In hydrope ſcorbutica nihil excellentius quàm eſſent. trifol. fibrin. cum eſſent. eſulæ maritata ad 30. & plures guttas aliquoties exhibita.

Si vomitus urgeat convenit lac, aliis verò in affectibus ventriculi nocet. Proſunt & præcipitantia momento theriacæ cœleſt. vel alius opiati maritata. In alvi fluxu convenit Eſſentia abſynthii, ſpiritus maſtich. etiam pro re nata opiati, mixta. In ſputatione nimia conducunt etiam opiata, ut & eſſentia lignorum ad 30. guttas aſſumenda.

Si febris inſiſtat, tunc antifebrilibus admiſceri debent antiſcorbutica. Et hic maximè urget phlogoſis faciei aliarum partium, & eryſipelas vocari poteſt

Digitized by Google

poteſt & poteſtq; facili marte degenerare in ulcus. Cautè igitur mercandum eſt, & proſunt expellentia cum ſcorbuticis conjuncta ex. gr.

℞. *Eſſent. vel rob. ſambuc.*
fumar. ana ℥iij.
Spir. Antiſcorb. ʒiß.
M. D. ad gut. 40. 50. *in.*

℞. *Aq. flor. ſamb.*
Trifol. aq. ana ℥ij.
antibect. poter.
Ebor. ſine igne parat. a. ʒj.
ſacch. q. ſ. M. D.

Hujus mixturæ 2. vel 3. cochlearia ſæpiùs ſumantur. Externè hoc in caſu convenit pulvis Eryſipelatod.

Ad maculas ſcorbuticas pediluvium conducet, ſequenti modo factum.

℞. *Herb. abſynth.*
rorismar.
ſabin.
naſturt. ana mj.
nitri ℥ß.
Coq. in ſ. q. aq. comm. c.

Ad fœtorem oris omnia in caſſum adhibentur, ſi non adſint interna. Ulcera ſcorbutica in tibiis utplurimum hærentia nulla admittunt unguenta & pinguia, quia poros obſtruunt, & inde ſalia corroſiva & acida impediuntur, quo minus eliminari poſſint; inſpergatur potiùs ſequens pulvis.

℞. *Sacchar. ſaturni.*
Croci ♂.
Myrrh.
Mercur. dulc. ana ℈j.
M. f. pulvis.

Interne verò proſunt Tinctura Coralliorum, antiſcorbut. eſſent. fumar. lignor. &c.

In tuberculis

℞. *flor. Chamomill. ſambuc. ana* mij.
rad. ſymphyt. ℥iij.
bryon. ℥iß.
Medull. pan. alb. mj.
coq. in ſ. q. lact. adde ſucci inſpiſſati beccabung.
Vel Empl. Diaphoret. Mipis.

Contra atrophiam ſcorbuticam fortiſſimè militat lac caprillum imprimis ſi ut jam diximus, capra herbis antiſcorbuticis alatur, aut ſi ſpiritus aliquis adverſus eundem affectum lacti inſtilletur. Apozemata ex taraxico, Endivia, cichorio, oxalide, beccabung. & id genus alia ſpirituque cochleariæ nobilitata ſunt. Aqua limac. compoſitio. temperatiores, looch. ſan. &c. Plurimum & hic conducunt pulveres teſtacei per plures dies in aqua limacum Magiſt. exhibiti, quia acorem abſumunt, juſcula quoque inſtaurantia ex cochlearum, limacum, cancrorum carnibus in aqua hordeata, donec ferè liqueſcant in gelatinam decoctis, per ſetaceum transmiſſis, cumque amygddlis dulc. pin. ſem. in frig. major. & ſaccharo albo cantho vel perlato conditis confecta, & aquis temperatioribus parùm diluta, hæc ſuo tempore adhibita, ſenſim devicto hoſte reficiunt ſimul & impinguant. Ex Mineralib. hìc in uſum trahi poſſunt tanquam univerſalia, Merc. dulc. noſter Tinct. antimon. Chalyb. Corall. perlar. &c. Superſunt & alia adhuc Hydræ hujus capita, affinia quæ tamen ſuo loco videri poſſunt, de iis enim repetendis ſilere conſtitui, ne aut Lectori faſtidio ſit moleſta prolixitas, aut ipſius ingenio videar diffidere, ſi de tam perſpicuis rebus diutiùs diſſeratur.

CAP.

Digitized by Google

CAPUT XIII.

De
Affectibus Renum & Veſicæ.

NUnc & ordine progredimur ad *Affectus renum & veſicæ internos*, quorum primarii & ſæpius occurrentes ſunt, *Calculus* tum *renum* tum *veſicæ, inflammatio* & *ulcus renum* & *veſicæ, mictus cruentus, diabetes, Dyſuria* & *Iſchuria*, ſeu *ſuppreſſio urinæ* & *ſtranguria*, quorum affectuum *cauſas ſigna*, tum diagnoſtica, tum prognoſtica, adjectâ cujuscunque affectus therapeiâ, ordine pertractabimus.

Definitio calculi. *Calculus* ſeu *Nephritis* nihil aliud eſt, quam ſolutio continui ab exaſperatione renum ab inhærente materiâ ſcabra & aſpera, ſabulo nimirum vel calculo & inde facta doloroſâ criſpatione fibrillarum renum & ureterum, vel prout ſæpe fieri ſolet lympha acriore nervoſas partes vellicante, oborta.

Differ: nephritid. Signa diſtinctiva. Affectus hic ſæpius colicam mentitur, differt tamen in eo, quod *nephritis* in uno loco immobilis perſiſtat, in verâ *colica* etiam urina eſt ab initio turbida, in nephritide verò clara, tenuis & velut percolata, progreſſu temporis turbidum ſedimentum quoddam exhibet, demumque arenulæ & lapilli unà exeunt. In *Nephritide* aliquando ſanguis in urinâ ſimul prodit, quando à calculo acutæ ſcabritici vulnerans attritio fit, nonnunquam quoque ſtupor cruris pedisque ejusdem lateris, in quo materia nephritica latitat, ſequitur ſic & quoque inflammatio, & ulcus renum & veſicæ oboriri poteſt, quod in colica non obſervatur, ſecundum enim magis & minus hi affectus differunt.

Iſchuria & & dyſuria, quæ gradibus duntaxat differunt, ſunt urinæ excretio vel ſuppreſſa vel imminuta, quia latet ſeroſus deficit vel fermentum renum corruptum eſt, vel oritur hic affectus ſæpiſſimè à ſpaſmo renum & ureterum, viæ quoque obſtruuntur vel à calculo vel à ſanguine grumoſo vel humore viſcido &c. *Definitio Iſchuriæ & diſuriæ.*

Stranguria verò eſt continuum mejendi deſiderium maximo cum dolore & ardore vel à prędictis cauſis, ut plurimũ vero ab acido vitioſo productũ.

Diabetes vel *Hydrops ad matulam* poteſt deſcribi, quod ſit frequens & copioſa mictio cum totius corporis conſumptione à ſale ſanguinem in ſerum præcipitante, exorta. Incontinentia urinæ, exoritur ſæpiſſimè à ſero nimis acri & ſalſo fibrillas veſicæ ſtimulante & ad excretionem ſolicitante. *Deſcriptio Diabetis.*

Quemadmodum vermes omnibus ferè in locis noſtri corporis generantur, ita quoque calculi ſive lapides, tophi tartareæ nempè particulæ in omnibus locis naſci conſueverunt, frequentiſſimè verò in renum & veſicæ cavitatibus, qui maximè magnitudine, aſperitate, formâ, colore & numero differunt, interdum enim gignuntur parvi ſubinde majores. Refertur & hic *Differentia.*

morbus ad claſſem morborum hæræditariorũ,uti omnes morbi tartarei.

Pars affecta. §. 2. His omnibus affectibus ſubjecta ſunt urinæ organa, *Renes* nempè & *Veſica* cum inter mediis & utriſque communibus *ureteribus* & aliquando *urethra*, imo ipſæ nervoſæ & membraneæ partes has vel illas ambientes & cingentes; Ab harum enim partium ſenſibilium continui ſolutione oriuntur iſti dolores atrociſſimi, nephritici dicti, ab horum ductuum urinalium obſtructione, & ſpaſmodicâ conſtrictione, ceu dictum, oriuntur Iſchuria, Dyſuria &c.

Diagnoſi. §. 3. *Calculum* in renibus genitum indicant dolor fixus & ſtabilis circa lumborum regionem, urina cruenta, tenuis aquoſa & pauca circa initium paroxyſmi nephritici emiſſa, ſic & lapillorum exiguarum ut & arenularum frequens dejectio, dolor acutus, ſecundum ureterum ductus, magnum ſæpe concurrit cibi faſtidium, cum nauſea & vomitu quandoque pituitæ & bilis flavæ, cruris nonnunquam adeſt ſtupor, cum calculus in urinarios illabitur meatus vel cum ſedem mutat intra renem, ut ſcil. membranam eorum cuſpide vel latere quodam, pungat, tum dolor maximè intenditur, cum motibus ſpaſmodicis; æger etiam tum crebrius ſpinam inflectit. Sæpe quoque ita urget lapis exitum ſibi parando, ut infixi pali aut aculei ſenſum exhibeat, quamdiu autem calculus quieſcit, potius dolor gravans quam punctorius ſentitur, qui magnâ ex parte ſtabilis & fixus eſt, excrementa alvi in pluribus detinentur, inde dolor in renibus augetur, eò quod tum etiam à fæcibus vel flatibus comprimantur renes. Dolores quoque ex decubitu in partem adverſam, & ex ſumpto alimento augmentum capiunt, hinc ſi ægri cibo vacui ſunt, paroxyſmi minuuntur; Urina, tempore exacerbationis & aceſſionis, tenuis & pauca eſt, ſæpe quoque redditur ſabuloſa materia, potiſſimum tamen poſt equationem & laborem, & dum calculus è renibus transfertur; Tandem ſi lapis, urinarios obſtruat meatus, mirum dictu! quantum anguntur ægri, remanente autem in rene, calculo, aut ſi ex meatu urinario in veſicam protrudatur, craſſa magnaque copia perfluit urina, cum qua interdum arenulæ inæquales corticeque quaſi obducti calculi educuntur, excretio illa contingit aliquando, cum maximo ardore & ſtranguria, interdum & ſine iis urina excernitur ſubrubra, quæ ſæpe turbida manet, ſedimentum eſt in nonnullis jam arenoſum, in aliis verò viſcoſum: Viſciditas enim arenularum exiſtit materia prima; quod viſcidum excernitur per plures menſes abſque aliquo vitæ incommodo, non mirum eſt, cum etiam calculos mediocriter magnos in renum ſubſtantiâ carnoſâ infixos frequenter invenimus abſque ulla defuncti, cum viveret, moleſtiâ, aliâs magna ſymptomatum farrago calculum comitatur vix ullo calculo adnumeranda.

Cum in *veſica* hæreat *calculus*, dolor magis circa pubis regionem, & ſimul *Signa diagnoſtica calculi veſica.*

Digitized by Google

ſimul pruritus in canali virgæ percipitur: Commune utrique *calculo* eſt, *urinæ ſuppreſſio*, quam æger ſæpè profundere parturientium modo laborat, dolor punctorius intolerabilis concurrit, æger ſæpius ſentit lapidem labi ab uno latere veſicæ in aliud, quando ſcil. non pituitæ tanquam proprio impactus eſt domicilio; Urina apparet ſæpius inſtar lactis albida & turbida; In veſica ergo ſeu majorem ſeu minorem eſſe lapidem probabiliter denotant, 1. dolor gravativus quandoq; & urens rodensque, circa, ceu diximus, pubem, qui dolor ad pleraque corporis exercitia majora ingraveſcit, inter mejendum penis erigitur rigetq; & dolet, potiſſimum ante mictionem circa glandem, dum autem ad mingendum coguntur ægri, etiam ſimul irritantur ad deponendam alvum: Cum urina excernitur iſte mucus albus glutinoſus, qui à purè diſcernitur in eo quòd inodorus ſit, ab affrictu particularum angularium etiam urina ſæpè ſanguinolenta eſt, ſed absque fætore, ſubſequente non rarò inflammatione & ulcere veſicæ, qui calculus veſicæ etiam Lithotomis exploratur cum cathetere immiſſo & per totam veſicam circumacto, vel digitis in anum immiſſis vel verſus veſicam directis, atq; hæc duo ultima ſæpe principalia ſunt ſigna *calculi veſicæ*, quum iis abſentibus, reliqua hactenus allata omnia vel abeſſe posſunt vel adeſſe ſine calculo, ut me aliosque multiplex docuit experientia, atque hæc ſequentia vel in *renum* vel *in veſica calculo* ſigna maxime confirmata ſunt, ſi nempè ægrotantium parentes calculo laboraverint, quia hic morbus, ceu diximus, eſt hæreditarius, vel ſi morbus longior, vel error in diæta præcipuus præceſſit, unde calculus generari poteſt, vel ſi ſæpè, ſive arenulæ ſive calculi excreti fuerint antea, cum iisdem vel ſimilibus prægreſſis ſymptomatibus, & dein ex juvantibus ſignum deſumi poteſt, ſi ſcil. lythontriptica medicamenta proſint, veſicalis calculus ob longiorem in veſica moram durior exiſtit, quam renum calculus qui magis friabilis eſt & rubicundior.

Inflammatio verò *renum* & *veſicæ* variis dignoſcitur ſignis, nam renibus inflammatis dolor in lumbis percipitur mox gravativus, mox vero urens, mox denique tenſivus & pulſatorius, ipſamque comitatur febris continua, cephalea, ſitis inexplebilis, inquietudines: Urina pauca cum dolore & ardore excernitur, difficilis eſt decubitus aut in dorſum aut in latus affectum, neque vel de latere in latus convertere, aut absque magno dolore ſe vix erigere poteſt æger, ſtupor conjungitur in crure ejusdem lateris, & ſi inflammatio ſit à calculo vel ab arena copioſa ibidem congeſtâ, tunc ſupervenire ſolet nauſea ſeu vomitius. In *inflammatione* verò *veſicæ* ſimilis dolor ſupra pubem percipitur, præſente febre, ejusq; ſymptomatibus jam recenſitis; Urina eſt flamea, pauca & cum dolore atq; ardore emittitur, alvꝰ adſtricta eſt, ſupervenit illi quoq; ſæpè teneſmus, & rubor in partibus vicinis cernitur, ſcroto ſcil. perinæo & pu-

Diagnoſis inflammationis renum & veſicæ.

Digitized by Google

& pube: Sed in uno ſunt plura quàm alio ſymptomata.

Signa diagnoſtica mictus cruenti.

Mictus cruenti ſigna facillia cognita ſunt & oculis innoteſcunt, à quibus autem cauſis fuerit inductus *mictus cruentus*, id partim ex antecedentib9, partim verò ſimul ex Excretis aut concomitantibus ſymptomatibus, partim denique ex juvantibus & nocentibus prudenter & ſedulo hariolandum eſt.

Signa ulceris renum & veſicæ.

Signa *ulceris renum & veſicæ* cognoſcuntur, quando cauſæ præceſſerunt, quæ aut inflammationē excitare potuerunt, aut renes vel veſicam corrodere, aut ſigna manifeſta adſunt *calculi* ſeu *nephritidis*; dignoſcitur autem ab excreto pure albicante craſſo glutinoſo, & graveolente, nonnunquam etiam cruento, ſed maximę difficultatis eſt in eo, unde nempè pus illud proveniat? an à renibus an verò à veſicâ an aliunde profluat? Siquidem in abſceſſibus internis in Empyemate ſimilibusq; aliis affectibus ſæpe etiam pus cũ urina ejicitur, ſed ſi bene attendas, id facile divinare poteris ex ſitu & loco doloris aut præcedentis aut concomitantis, ſi enim à renibus defluxerit, lumborũ percipitur dolor, ſi verò à veſica originem habeat, tunc circa pubem, aut hypogaſtrium dolorem ſentiet æger, deinde etiã ex quantitate puris conjicies, quod ſc. ubi à renibus provenit, longe majori quantitate excernitur, quam ubi aliunde venit, item ex qualitatibus, puris colore, nempe albidiore, fœtore magis grato verò quàm ſi à veſica profluxerit, conſiſtentia læviore & æquabiliore, at minus glutinoſo & viſcido, quam ubi ex veſica emanaverit; Tandem & id deſumere poteris, ex conjuncta *Dyſuria* aut *ſtranguria*, nam in ulcere veſicæ hæc ferè perpetua ſunt, & ab eo inſeparabilia; in ulcere vero renum hæc ſæpius abſunt aut ſaltem mitiora ſunt; ſic & à juvantibus aut lædentibus affectam partem ſcrutari potes.

Diagnoſis Iſchuriæ & Dyſuriæ.

Iſchuria & Dyſuria diagnoſis ex ſe manifeſta eſt, ſed hic tantum eo incumbendum, ut innoteſcat medico, an proveniat malum vel à renibus vel ureteribus, vel urethra, an vero quod urina excerni nequeat ad veſicam delapſa? Id cognoveris ex veſicæ diſtentione, nam ſi vitium in renibus vel ſi culpa ſecretionis, urina nõ excernitur, veſica planè non tumebit, & ſi quid in veſicam fuerit delatum, facile excerni poteſt, immiſſo ſc. in veſicam cathetere, ex ſola cera facto, ſi verò alia quædam excretionis ſuppreſſæ cauſa ſit & veſica tumebit, valdè & tumor ſenſim ac ſenſim augebitur, conatusq; aderit continuus ad mejendum, ægerque ſentiet hanc ſupreſſionem ſibi oriri, quod excernere urinam haud poſſit.

Diagnoſis ſtranguriæ.

Stranguria vero ex diminuta doloroſa & cum ardore plerumque factâ excretione noſcitur, redeunte perpetuo conatu ad urinam excernendam, effluit enim urina pauca cum ardore & dolore & niſu ſeu deſiderio plus excernendi; Sed etiam hic plus difficultatis eſt in cognoſcendis locis affectis, quæ tamen facilè invenientur ſi quis ad cauſarum prægreſſionem, excretamque urinam, ſit attentus, cujus cauſa latet, ſæpe in urethra.

Dia-

Diabetis Diagnoſis.

Diabetis facilè ex relatione ægri conjicitur, ſi ſcil. plus urinæ ejicitur quam potulenti aſſumitur, & quidem ad longum tempus, inde ægri debilitantur, ſemper ſunt ſiticuloſi & toto in corpore ſentiunt dolores vagos, cum ſpaſmis & illorum urina inſtar mellis dulceſcit & albeſcit. Sic & *Urina incontinentia*, ab ægroto ſolet referri, quia hoc ægris inſciis & invitis atque doloſe fieri ſolet.

Incontinentia urinæ diagnoſis.

Cauſa calculi

§. 4. Itaque progredimur ad *Ætiologiam* horum affectuum, quam verò ad plurium & optimorum Authorum ſententias examinabim⁹. Primâ acie ſtant *Veteres Galenici*, qui *cauſam calculi* putant, humorem craſſum lentum & pituitoſum, à calore in calculum exſiccatum & ad lapideam usque duritiem torrefactum, pari modo ac lateres in fornace in calculum excoqui ſolent, & calorem hunc ex jecinore & venis deducunt, alii *ipſorum*, neſcio quam vim & proprietatem coagulativam in viſcerum ſeu in ipſa renum ſubſtantia inexiſtentem & à natura ſeu forma earum dependentem accuſant, quæ occaſionem & locum commodum nactæ ſe ipſas in duritiem lapideam coagulant, ad quam etiam naturali inclinatione feruntur, inde *Fernelius*, *Renum arenoſam*, calculoſamque dicit *diſpoſitionem*. In *inflammatione vero renum & veſicæ* accuſant vaſorum undecunq; factam vel læſionem, vel obſtructionem, vel compreſſionem, vel *Anaſtomoſin* vel *Diareſin*, quia in iis partibus eſt calor. p. n. auctus à ſanguine in iis ſtagnante vel extravaſato & corrumpi incipiente, ortus.

Cauſa inflammationis.

Cauſa ulceris.

Poſt inflammationem prædictarum partium ſæpius producitur *ulcus*, omne ulcus juxta ipſos eſt ſoluta unitas ab eroſione facta, nam partes erodi poſſe, ab humore vel ſanguine acri eò delatis, ut pituita ſalsâ, &c. non dubitant.

Sic & ab arenulis & calculis, perpetuo attritu partes illas erodi & lacerari & inde ſæpè ulcus excitari nemo illorum inficias it. Ab ictu quoque caſu, compreſſione & diureticis validioribus & acrioribus, utpote Cantharidibus aſſumptis ſæpiſſimè hoc generari malum multis comprobant experimentis & exemplis.

Cauſa mictus cruenti.

Sanguis plerumque à *renibus* ſpontè & repentè atque adeò inexſpectatò excerni ſolet, unde & *Hippoc. dicit*, quicunque ſpontè & repentè ſanguinem mingunt iis à renibus venulâ ruptâ provenire ſignificatur, qui verò à veſica prodit, tardè & minore quantitate ejicitur, Cauſæ ergo proximæ ſunt ad mentem *eorum* vaſorum ſanguiferorum in renibus aut veſicâ, vel *anaſtomoſis* aut *diareſis*, ſic facilè producitur hic affectus vel ab humorum acrimoniâ vel à calculorum aſperitate perpetuo affrictu vaſa lacerantium.

Cauſa Iſchuriæ & Dyſuriæ à vetuſtate.

Iſchuria vel *urinæ ſuppreſſio*, duplex ſtatuitur, *una vera*, quæ eſt mingendi impotentia veſicâ plenâ exiſtente; Altera *Notha*, cum veſica urina vacua eſt, nec quicquam ſeri in eam deſcendit.

Mingendi illa impotentia vel fit propter nervi paralyſin vel obſtructionem qui ſentiendi vim ipſi largitur, aut ſpirituum averſionem, & *ἀταξίαν*, unde fit, ut ſtimulum urinæ veſica

Digitized by Google

non ſentiat & ad expulſionem minime inſurgat, ut fieri ſolet in affectibus ſoporoſis & phrenitide aliisque deliriis, ſic & intemperiem veſicæ frigidam undecunque contractam, quatenus debilitat facultatem expultricem, ſenſumque hebetat, culpant veteres.

Anguſtia quoque orificii & cervicis veſicæ urinæ excluſionem præpediens vel à tumore vel à callo vel lento craſſoque humore vel à lapide vel grumo ſanguinis juxta ipſos affectum ſuum producere valet. *Notha* verò *Iſchuria* propter renum & ureterum vitium dicitur, quando urina vel nulla vel nimis pauca emittitur, dicunt enim renum vim attractricem abolitam eſſe, vel ab intemperie frigida, vel ab obſtructione prædictarum partium. In *Notha* hâc iſchuria veſica inanis exiſtit, & immiſſo cathetere nihil emanat.

Cauſa Diabetis. *Diabetis* cauſam *Galenus* & plerique ipſius *diſcipuli* referunt in valdè calidam renum intemperiem, ob quam renes copioſius è venis ſerum trahunt, quòd cum renes ob debilitatem continere nequeant, ſtatim ad veſicam ablegant. *Ætius* calori quoq; renum addit affluxum humorum mordacium: Alii eorum culpant bilioſos & ſalſos humnores, continuò Renes ad expellendum ſtimulantes. *Aretæus* aliique à frigidâ renum intemperie facultatem retentricem debilitante, cauſam deducunt. *Platerus* verò cauſam aliam venditat, ſeroſi nimirum humoris ut cauſæ morbi cum ſero ſubitam & profuſam quaſi evacuationem, ut univerſum fere ſerum è corpore effluat; *Alii* cauſam *attractionem renum depravatam* conſtituunt.

Incontinentiæ verò cauſam præcipuam eſſe in muſculo ſphinctere dicunt, cum veſica ipſa propriam retentricem ſeri non habeat, qui muſculus reſolvitur intemperiè frigidâ & humidâ, à frigore vel balneo frigido vel ſeſſione ſuper marmore contracta. *Cauſa incontinentiæ urinæ.*

§. 5. Nunc ſequuntur *Chimici Paracelſiſtæ* inſipidam ſcholarum pituitam nauſeantes, qui in calculo, pro materâ peccante amplectuntur *mucilaginem tartaream*, quæ ad talem coagulationem ob facultatem Λιθοποιητικὴν propendet & vergit, ſicut enim in macrocoſmo, ligna, coria, animalcula &c. in nonnullos fontes & fluvios conjecta, lapideſcunt, urina etiam ad matulæ parietes in ſabulum & tartarum concreſcit, ſic etiam in microcoſmo *ſal* microcoſmicum reſolutum in ſabulum & lapidem, viciſſim inſitâ vi rurſus coagulatur variasque juxta ipſos calculorum formas producit, ita ut etiam non deſit integri emryonis in utero materno in lapidem converſi exemplum. *Paracelſus* ergo ceu diximus ſtatuit materiam calculi Tartarum, tartaream nempe mucilaginem aluminoſam ſtypticam, lapilloſam, quæ reperitur in omnibus, quæ terra naturæ gremium producit, in ingeſtis, potulentis, cibis, &c. qui ex debilitate ſeparationis membrorum in corpore remanet & adhæreſcit, cumq; Spiritibus ſalis interni unitur & coagulatur; ſed ut brevis ſim ex mente *Paracelſi* calculus generatur ex *tartaro cruoris & urinæ, &c.*

Calculum veſicæ verò ex ſale urinæ per elementum ignis microcoſmici generari ait: In veſica enim fortiſſima *Veſicæ calculi cauſa.*

ma vis eſt & potentia congelandi & duriſſima adamita ultra marmoream renum.

Hæc vis eſt ſalis urinæ, ex qua utique per totum corpus mucilago vel bolus extraneus ſumtus coagulationem accipit, nec mirum, quia in urinâ principium ſalis petræ, juxta *Paracelſum*, latet; habet enim in ſe proportionatam naturam victrioli & ſalis plumoſi: Calculos veſicæ duriores & anguloſiores dicit, quo in ea ſalia potentia & valde acuta continentur.

Cauſam *contracturæ* ex calculo dicit eſſe ob læſionem ſpiritus vitæ, & humorum per proprietatem rerum arenoſarum & lapidearum: harum autem materia ex acore & acrimonia crevit & coagulata eſt inſtar aceti congelati & uſti, ſubtilitatique tartari adeoque ſpiritu vitæ acrior, quando igitur in venas, articulos, oſſa, medullas, carnes propellitur, membra hæc mortua acetoſâ & tartareâ ſuâ humiditate refrigerat, vias nutrimenti obſtruit, id quod nutrire debet, inficit & conſtrictione nimia membra ad motum inepta reddit.

Cauſa Dyſuriæ & Stranguriæ.

Dyſuriam & Stranguriam ex tartaro ſtomachi acutiſſimo originem habere dicit, ideoq; in ſtomacho curari debere. Inquit & alibi, qui non poſſunt mingere, eorum urina & ſperma converſa ſunt in pus & ſaniem, neque in pure neque in ſanie eſt vis expulſiva.

Incontinentiæ cauſa.

Difficile mingentes *ardorem* à *ſale & ſulphure* habent. Involuntario ii mingunt, quorum lotium & meatus virtusque expulſiva ſtupeſcunt à narcotico ſc. ſulphure.

Cauſa Diabetis.

Diabeticam paſſionem vero deſcribit Paracelſus quod ſit *ſal ſiccum reſolutum & ſciſſum & anguloſum per ingreſſum acuti ſalis poſitum in medio centro hujus membri principalis*, hoc ſal eſt juxta *ipſum*, chronicum, permanens & fixum.

§. 6. *Helmontius ſpagyrorum ille Dynaſta*, materiam calculoſam *Duelech* & ex meris volatilibus ortum dicit; ſive ea conſiſtit in tartarea fœculentia & limoſitate, quâ poſtea *Duelech* coagulatur, ſive in ſabulo vel calculo actuali, qui Duelech in clara urina inviſibilis eſt, ſi ergò lotium cum ſuo ſalis ſpiritu habeat ſpiritum terræ volatilis, neceſſariò ex illis duobus generabitur Duelech, niſi per ſcoriam ſaturetur ſal urinæ atque eatenus à coagulando turbetur. In lotio inhabitare coagulatorem ſtatuit auctor.

Ad generationem verò Duelech ait, quod non calor, non intemperies renum, non mucus ſed ſemen putreſcens corruptumque concurrat, atque hoc conſiſtat in odore cujusdam fermenti, ratione cujus urina diutius elaborata, intra nos granulatur, per ſpiritum coagulatorem, qui terram volatilem & ſpiritum vini coagulat, dolorem verò in hoc affectu contingere ait, ex furore Archei commoti propter exoſum hoſpitem, qui dein ſpaſmum, ſuppreſſionem, *mictionem cruentam*, *iſchuriam*, *dyſuriam*, &c. fabricat. In veſica etiam juxta Authorem noſtrum ſæpè aliquando latet quoddam peregrinum fermentum vel intus genitum vel aliunde transmiſſum, propter quod muccagines ex cruore generantur, unde ſæpè *Iſchuria* & *Dyſuria* oriuntur.

Cauſa Iſchuriæ & Dyſuriæ.

Incon-

Digitized by Google

Cauſa incontinentiæ urinæ.

Incontinentia verò urinæ fit, quando muſculus veſicæ ſenſim paralyſi reſolvitur; ſic & *Helmontius* fellis officium dicit eſſe acidum chyli in ſalſum commutare, unde ſi tantillum relinquit quod non eſt mutatum, tunc id ſtatim ſtranguriam excitare aptum natum eſt, ut ſolet facere novellæ cereviſiæ potus, cui inhæret fermenti acor, ab *acido* enim vel *fermenti acore* vel ejus defectu id deducit. *Stranguriam* ſive *ardorem urinæ*, qui ſenibus eſt familiaris, ab acore eſſe probat, ſi acor nempe in venas redundat & latex reſtagnat; in qua natura libenter ſe extricare & liberare vellet, ſed propter acorem venis inimicum, non poteſt. Fit & *Dyſuria* ſæpiſſimè ad mentem *Ipſius* à calculo vel ab abſceſſu, vel ulcere veſicæ, &c.

Cauſa ſtranguriæ.

Diabetis Cauſa.

Diabetes mutat aliquando cruorem in lotium lacteum, unde diabetes & dyſuria fiunt, quæ ſæpè à furore renum excitantur.

§. 7. *VVilliſius* urinam à ſanguine & quidem per arterias emulgentes ad *renes & ureteres* deferri ſtatuit, dicitq; urinam nihil aliud eſſe quam ſanguinis partem aquoſam, quæ tandem à particulis ſalinis & ſulphureis tincturam acquirit rubicundam ſeu flavam lixivialem ſcilicet, ſic juxta ipſum urina eſt lympha quædam è ſanguine in partes ſolidas, glandulas & lymphæ ductus ſuffuſa ſeu veluti exſtillata, quę copioſè aggeſta fluorem concipit, unde & ſanguine illibata trajicitur. Statuit etiam *Author noſter*, ſerum percolatione intra renes à ſanguine ſeparari & renes quaſi fermento lixiviali quodã pollere, aliquando etiam ſerum ſanguini importunius adhærere ejusq; amplexibus ſe extricare non poſſe ſcribit, uti in febribus malè judicatis, in Leucophlegmatia & Cacochymiâ, quandoque etiam ſerum alio diverti putat, uti in catharris, defluxionib' arthriticis & ſcorbuticis, hydrope, &c. In *Diabete & ſanguinis mictu cruento* è contra ſtatuit ſerum à ſanguinis conſortio nimis citò aufugere antequam penſa obivit, atque ſimul humorum utiles portiones abſorbere eosque ſecum abripere, qui fluxus præternaturales mox eveniunt & etiam mox ceſſant; quoties ergo urinæ quantitas vel deficit vel exſuperat in hiſce caſibus renes non ſemper, ſed cerebrum & ſanguinea maſſa ſæpe invitio ſunt, ſi enim latex ſeroſus in cruoris ſinu nimis cito elabitur & ad renes imõderatè ablegatur, neceſſariò *Diabetes* aboritur, hujus ergò morbi cauſa conſiſtit in ſanguinis diſſolutione & compage nimis laxâ; uti è cõtra *urinæ ſuppreſſio* in ſanguinis concretione & compactione nimiâ laticem aquoſum è ſinu ſuo ægrè dimittente; *laxitatem* à ſale acido fluorem paſſo procedere ait, ſaporem verò urinæ mellitum deducit, quando ſalibus in ſero combinatis particulæ quædam ſulphureæ ex colliquatione ſolidarum partium delibatæ accreſcunt.

Cauſa Diabetis & mictus cruenti.

Cauſa urinæ ſuppreſſionis.

Is exiſtimat etiam *Nephritin* à ſimili ſeu prorſus eâdem causâ quam pro arthritide aſſignavit, exoriri, nempe materiam ſalino fixam à ſanguine in renibus cum humore acido per ductus nerveos illic ſubinde ſuffuſo, effer-

Cauſa calculi renum & Nephritidis.

Digitized by Google

fervеſcere & propterea dolores nephriticos crebrò inducere, dein ab utrâque materiâ poſt effervеſcentiam coagulata, *Calculum* efformari ait.

§. 8. *Sylvius*, qui urinam rubicundam calculoſam acrimoniæ & acido adſcribit, & notavit urinam ſæpiùs limpidam excerni, in cujus fundo ne quidem poſt horam unam vel plures illæ ſubſident arenulæ, verum aut eodem aut ſequenti die plurimæ tum in fundo, tum in laterib⁹, tum in ſuperficie, tum in medio nebulæ concreſcunt ac conſpectui ſe præbent arenulæ, utplurimum flaveſcentes aut rubentes rarius albicantes conſpiciuntur. Sic & contingere poſſe arbitratur, in ipſis renibus & veſicâ ut arenulæ ibi genitæ ſenſim augeantur, donec tandem in magnos etiam calculos excreſcant, ni prius eliminentur & exturbentur. *Cauſa calculi.*

Concretionem verò horum lapidum non calori exſiccanti adſcribit, ſed potius calorem impedire putat, ne concreſcant probatque id per exemplum quod ex ipſa urina excretâ patet, in quâ dum calet rarius ullæ conſpiciuntur arenulæ, ubi verò calorem amiſit, mox concreſcere incipiunt, à ſale ergò pendere omnem talem concretionem haud dubitat, diverſum vero eſſe *Salis* genus pro adjunctæ materiæ diverſitate, ſcribit, Si vero in re obſcurâ conjecturare liceat, inquit in quo ſcil. hæc concreſcendi & calculos efficiendi vis conſiſtat, ſuſpicatur quoniam omnes calculi in ſalis petræ aut nitri acido ſpiritu ſolvantur, à ſpiritu acido, qua tali non poſſe calculorum exſpectari coagulationem, verùm ab alio illi ex parte ſaltem contrario, exiſtimat atque concludit, concreſcere materiam terream & ſalinam volatilem glutinoſæ junctam humoris auſteri ope in calculos: Infringi verò coagulantis auſteri vim ab acido acri, quale in ſpiritu nitri reperitur, nullus dubitat.

Cauſam *mictus Cruenti* eſſe putat quando vas aliquod ſanguineum vel in renibus vel ureteribus vel veſicâ vel urethrâ ruptum eroſumq; eſt: Sic & pus & ſanies utplurimum in renibus veſica ipſiusque collo ac ſphinctere aut urethrâ ruptum, abſceſſum ſequuntur. *Mictus cruenti cauſa.*

Involuntarium urinæ effluvium ſæpius à ſphincteris muſculi orificio veſicæ circumpoſiti ipſumque conſtringentis Paralyſi aut vulnere ortum habere inquit, unde dein deſinit contrahi muſculus ac veſicæ orificium claudi, quòcirca emanat ſponte, propelliturque foras à contracta veſica urina, hoc etiam fieri aſſerit ubi ſenſus omnes interni præcipuè turbantur labefactanturque adeò, ut ad veſicæ muſculos & tunicam fibroſam nulli vel conturbati duntaxat ferantur ſpiritus animales, quocirca vel non retinetur vel nonniſi confuſè atq; inordinatè adeoq; involuntariè tunc effluit urina, uti fieri ſolet in Apoplexia, Epilepſia, Syncope & Ebrietate. *Cauſa urinæ incontinentiæ.*

Ab extremè verò anguſtato veſicæ orificio vel urethræ obſtructione canaliſque ejus compreſſione aut coalitu deducit auctor *iſchuriam*, & obſtructionem hanc fieri contendit ſæpius à calculo ipſi impacto, rarò à concretâ pituita vel ſanguinis grumis vel carne ex veſicæ fundo per ipſam urethram excreſcente, ipſumque obſtruente [cujus rei ſtupendum exemplum vidit author ante plures annos Amſtelodami in fœmina, ex hoc affectu propter ſanguinis deperditionem conjunctam, tandem miſerè defuncta,] ſubinde à ſuccreſcente in Urethræ canali caruncula ipſum opplente ſuppreſſio urina oritur. Urethræ canalem vel veſicæ orificium comprimi poſſe ait, ſeu à tumore vicino duro, ſeu inflammatione ſeu ſcyrrho facile; etiam coaleſcere poſſe vult tam veſicæ orificium quam urethram, ubi vulnerata aut deraſa fuerunt tum à calculis aſperioribus, tum ab humoribus acrioribus. *Urina* etiam hanc *rejectionem* ſupprimi poſſe ait, quando nulla poteſt fieri veſicæ contractio, vel propter ejus paralyſin vel propter ipſius repletionem, diſtenſionemque ab urina diutius retenta, extremam, quæ non tantum ob ebrietatem aut morbum gravem delirantibus evenit, ſed interdum etiam mente conſtantibus, aut præ pudore tamdiu lotium præpoſtere cohibentibus, donec ad ejus expulſionem amplius contrahi nequeat veſica, nimium ab ipſo diſtenta.

Cauſa Iſchuriæ.

Dyſuria, ubi conatu magno ſed cum ardore ac dolore exprimitur urina ſatis bonâ copia, oritur ab orificio veſicæ vel meatu urinario eroſo vel ulcerato, erodi vero ulcerariq; ſolent iſtæ partes, tum ab humoribus acribus urinæ junctis & ipſas rodentibus, tum à calculis aſperis grandioribus ipſa in tranſitu difficili rodentibus, & ulceri ſponte mox ſubſecuturo anſam præbentibus.

Diſuriæ cauſa.

Stranguria juxta ipſum exoritur ab irritatione perpetua ad urinæ vix tantillum allabentis extorſionem ab interna veſicæ ſuperficie abraſâ ulcerataque facta, quam abraſionem & exulcerationem internam veſicæ ſuperficiei adſcribit humoribus acribus eò delatis, & à calculis aſperioribus præſertim ibi hærentibus, atque ad corporis motum concitatum, agitationem & concuſſionem ipſam ſenſim ſauciantibus: Per inſolitas vias effluit urina è veſicâ, quando ipſa vel dirupta vel alias vulnerata vel ulcere perforata eſt; Diſrumpitur facile veſica ex caſu in ventrem, quando veſica urina turget. Ulcera verò veſicæ vel ſuccedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab humorum acrimoniâ rodente calculoque concrescente aut inflammatione aperta, quoties autem per veſicam penetrant vulnera ulceravè, toties in abdominis cavitatem confluit urina.

Cauſa ſtranguriæ.

Ulceris veſicæ cauſa.

Diabetis cauſam deducit à ſale volatili eoque acri aut forinſecus aſſumpto, admiſſove, aut quocunque demum modo in corpore noſtro ſecreto, ac exiſtente, & nocentibus probare ſatagit.

Diabetis cauſa.

§. 9. *Carteſiani* in nephritide vel cul-

culpant ſanguinis abundantiam, vel ejus craſſitiem, imprimis humorum acrimoniam vel arenulas, vel calculos vel vermes vel renum inflammationem &c. vel diverſas ſalium particulas acutas anguloſasque.

In *Iſchuria* & *Dyſuria* vel latex ſeroſus deficit vel imminuitur, vel fermentum renum corruptum eſt, vel ab ureterum ſpasmo deducunt, hoc in caſu quoque à calculo ſanguine grumoſo humore viſcido vel plethorâ totius vias obſtrui poſſe non dubitant.

Stranguriam ortam volunt à particulis ſalinis aculeatis vel in urina vel in ſero præexiſtentibus; mictus verò cruenti cauſam ut & omnium aliorum ſanguinis fluxum putant continui ſolutionem, à particulis acribus & acutis ortum. Diabetis verò cauſam à ſale ſanguinem in ſerum præcipitante deducunt.

§. 10. Nunc ad noſtra accedamus caſtra, in *Nephritide* eſſe coagulans pariter ac tormentans acidum in renibus ut plurimum hoſpitans nulli dubitamus, cum ſi offenderit oleoſam ſalſam, tartaream, fixam & fœculentam mucilaginem vel chylum haud bene concoctum aut fermentatum, tunc calculos vel arenulas producere aptum natum eſt: prout videre licet in ore, ubi à ſaliva noſtra ſubacida cibus maſticatus & dentibus affixus in tartarum concreſcit, calculis renum haud abſimilem. Calculus etiam in renibus concreſcit appoſitione arenularum, arenulæ enim iſtæ glutine quodam conjunguntur & ſpiritu acido coagulantur, parvo enim tempore ſæpe concreſcit calculus ſatis ingens, debet ergo aliquid eſſe quòd materiam viſcoſam, ſeu chyloſam quam ſemper quaſi à calculoſis obſervavi excretam, coagulat & in lapideâ convertat duritiem, quæ vis lapidifica obſervatur ab *Helmontio* cum lacte à nutrice infanti cômunicata; In quam rem *Barthol*: in *Academia Hafnienſi* elegantem habet obſervationem, quòd ſc. filia emiſerit ejulando materiam albam mucilaginoſam, quæ ſtatim ab aëre externo in ſubflavum & oblongum riguit calculum, accedente acido volatili ſpiritu univerſali: Suſpicamur etiam cum materia tartarea vel illę arenulæ parvulę in pelvi vel ſubſtantia renum contineantur, renes contrahi ſpasmodicè, per hanc coarctationem etiam arenulas conjungi & in calculum majorem concreſcere? Videmus enim, ſi manibus contrectamus arenulas aquâ madefactas eas facili marte in unam redigi maſſam.

In ſanguine verò vel ſero [in quo nuper per V.S. plures calculos emiſſos vidi:] ſæpius latet hoſpes ille tot homines emacians & tormentans, unde etiam Nephritis, Arthritis & ſcorbutus ob cauſam communem ſunt affectus invicem conſanguinei.

Lapides ſive calculi renum in maximam concreſcunt magnitudinem ita ut *Dn. Iſrael Profeſſor publicus Heidelbergenſis* dum viveret mihi monſtravit renem ex muliere exſectam plane lapideum; Salſas ergo has particulas in omnibus verò corporis locis naſci plurium Medicorum fide dignorum obſervationes

tiones teſtantur frequentiſſimè verò in renum & veſicæ cavitatibus inſito ſuo fermento depravato acido coagulatæ; Rarum eſt & penè fidem ſuperat quod narratur de fœtu, quem integrum & exactè formatum & 28. annis in utero geſtatum inque marmoream duritiem converſum inventum eſſe hiſtoria dicit, erat enim ex matrice vel utero poſt matris obitum exemptus: hiſtoria ſic ſe habet: Mulier Senonenſis nomine *Columba Chatry*, quæ *Ludovico Carita* homuncioni quadrato tamen & bene habito, ex vulgari plebe & ſartori veſtiario nupſerat ab annis 48, fractâ ætate hic occubuit 16. Menſ. Maji annum ætatis agens 68: Hæc ante annos viginti octo tunc temporis, quæ nunquam antea uterum geſtarat, licet jam pridem nupſiſſet [nihil de ſanitate prius admodum conqueſta] certiſſima habuit inchoati infantis indicia, Nam qui ſtatis periodis erumpere ſolebant menſes, illi ſtatim ſubſtiterunt, Picâ primis menſibus laboravit, tempeſtivum Embryonis motum & frequentem perſenſit, tumore lumborum & abdominis paulatim ſubcreſcente mamiſq; lacte turgentibus. Tandem autem decurſu penè veræ geſtationis curriculo labores puerperæ graves & alvi tormina experiri incœpit, urina ad aliquot dies ſuppreſſa [Medicis tunc varia & dubia de illa ἰσχουρία ſentientibus] quæ poſtea currente alveo veluti & magna vi erupit, profuſo illo ichore non tam ex veſicæ meatu ut credibile eſt, ſcaturiente, quam ex mulieris loculis amnio tunica diruptâ, cum unà cum iſtis ſeroſis excrementis [quos mulierculæ aquas vocant] aliquis coacti ſanguinis trumbus emerſerit, unde autem & mammæ concidere viſæ ſunt, motus infantis ignavus aut nullus, labores mulieris tolerabiliores; Quibus omnibus attonitæ fuerunt obſtetrices, quæ antea certiſſimum expectarant puerperium, à ludibrio autem iſtius fœturæ totum triennium lectulo illa decubuit, ad extremam vitæ calcem de valetudine conqueſta, de tumore, de duritie, de torminibus alvi [quam obviis quibusvè & Chyrurgis & Medicis tractandam exhibebat] de inutili & gravi illo pondere, quod pro vario geſtantis motu, modò in hanc modo in illam partem procumbebat, denique de languente & depravatâ appetentiâ, quam ſubinde acetariis & abſorbto omphacio ſollicitabat, alioque perpetuò ἄσιτος. Illamque ferunt vicinæ inter ſuos ſales ſæpè dictitaſſe [ut erat ingenio lepido ſatis] ſe fœtum utero gerere, qui tandem parenti foret exitio & internecioni, quanquam cum ſeriò loqueretur maleficium acceptum potius accuſaret, poſtquam autem fato eſſet functa, ejus Vir officioſus in uxoris cineres [quum tamdiu & tantoperè excruciatam viderat] accerſivit unum atq; alterum ex Chyrurgis in vetuſto Gallorum Senonum oppido valentes arte & artis uſu, quibus ſcilicet de tumore ſcyrroſo tan-

tantum cogitarunt] diſſecto mulieris abdomine & rejecto infrà peritonæo, uteris ſeſe offert aſpectu quidem rugoſus & verſicolor, ut criſta illa pendula, quæ Gallis Indicis ex ſummo capite prolabitur, vel potius ut operimentum illud cutaneum quod illorum collum ambit, tactu autem durus, teſtaceus & craſſus inſtar τῶν ὀστρακοδέρμων. Tum novaculam in portentoſam illam molam & gypſeam injiciunt, qua ad aciem cultelli renitente ſcalprum altius adigunt; Eorum autem alter inflicto caſu in cranium vulnere & in aliquot coſtas tandem humerum dextrum impetit à quo erumpens oſſis caput certiſſimum fecit fidem oſſium illic latitantium ex quo ſcalpellum alio transferunt, & magna vi ſenſim tamen & recta uterum ſecant, diductiſque duriſſimis vulneris labris infantem in orbem implicitum & ex transverſo in uterum poſitum introſpiciunt in penitiſſimo ſinu & altiſſimis latebris ſtabulantem in ſuamq; veluti cyſtam, quam Allanthoidem tunicam fuiſſe putarunt, calloſiſſimam, reconditum. Quo ſpectaculo inexſpectato obſtupefacti Medicos convocant, quos in re inaudita conſulant adhibeantq; in teſtimonium & judicium rei hujus quæ penè fidem omnem ſuperet, interea multis ad novum prodigium concurrentibus & opus Chyrurgorum interturbantibus, venit ipſis in mentem totam iſtam molem ex illo veluti antro & manibus & uncis chyrurgicis, qua valerent, vi abſtrahere, ut arborem ex ſuo caudice domumque comportare, ut privatim & apud ſe accuratius corpuſculi anatomen ſectarentur, & cum peritis de portento novo & inaudito conſilia conferrent; In præcipiti autem & violenta illâ laniena non licuit feſtinantibus introſpicere, quod ſubſtratum eſſet infantulo Chorion, quæ uteri acetabula, qualia umbilici vaſa, ipſis ut prius eſſet Allanthoidis cum utero & cum fœtu nexus, cum uterus ipſe præſertim ad coxam dextram, ad nates & ad partem ſpinæ dorſi cum cute infantuli omnino coaluiſſet: Situs infantis erat penè ſphæricus facie ad thoracem affixâ ſublatis ad nares genubus, unde poſtea eæ patulæ retrulæ & reſimæ conſpectæ ſunt; Oſſa capitis tenuia quidem ſed firma & inſtar cornu nidentia, cute capitis, multis in locis piloſa, caput in ſiniſtrum brachium ita procumbebat, ut à protuberante humero auris & os occipitis impellerentur, quod incavatum ea parte introceſſiſſe conſpiceretur. Cubitus ad ſummum humerum reflectebatur porrectâ ſola manu, quæ in pugnum adeo firmiter erat contracta, & ſummi digiti ita palmæ cohærebant, ut licet apparerent ſeriatim inter ſe diſtincti, re ipſa in unum idemque verè lapideum corpus concreviſſent, dextrum autem brachium ad umbilicum manum extendebat, quæ ad carpum inadvertenter exciſa fuit & in alvo matris relicta, femur, genu, tibia ſiniſtra dextris incumbebant, quibus

tamen ita erant implicitæ, ut talus ſiniſter pediſque planta in dextrum pedum implantarentur, quibus excavatum cederet & pene indiſſolubili nexu colligerentur, Utrumque crus in ventrem & pectus reflectebatur, certiſſimamque fœminei ſexus notulam tegebat; Tibia utraque ad nates intorquebatur, pedibus & pedum digitis, ita inter ſe compactis & lapidefactis, ut facto ex oculis & tactu judicio, totum iſtud opus opificis alicujus eſſe dixiſſes, qui vel ex ebore vel ex marmore maturæ ætatis Embrii abſolutiſſimam Iconem expreſſiſſet, maximè cum in ea duritie corpuſculi molis non concidiſſet, imo cum cute nitidâ integram ſuam & συμμετρίαν & πολυτεχνίαν retinuiſſet. Partes autem internæ viſcera nempe omnia cor & cerebrum ſe habebant naturaliter, eo dempto, quod ultra modum induruerant [minus tamen quam externæ] ita ut hodie exertum iſtud corpuſculum neque putredinem minetur neq; teredinem. Hæc de matris & fœtus adminiſtrata anatome dicta ſunt. Jam de iſtius indurativis cauſis naturalibus al quid diſſerendum inſtaret, ſed cum hæc jam ab aliis Medicis factum eſt, ergò ad penſum noſtrum nos convertamus, & paucis noſtrum depromamus opinionem. Ad calculi cujuſvis geneſim, ſpiritum acido volatilem requiri neceſſe eſt, inde & hujus monſtri cauſam facili marte hariolari poſſumus, nam ceu diximus in ſanguinea maſſa & ſero latitare ſæpiſſimè ſpiritum acido volatilem calculi noſtri productorem, qui facile ad uterum comite ſanguine pervenire poteſt: Multi Neotericorum calculoſæ concretionis cauſam ſpiritui lapidifico debere ortum ſtatuerunt, in quo verò hujus ſpiritus formalis conſiſtat eſſentia, non addiderunt. Nos vero audacter ſtatuimus, coagulationis cauſam eſſe ſpiritum acidum volatilem, cui perpetuò inest agendi, figurandi & congelandi vis, hujus enim celeritas, anguſtos citius percurrit ductus, atq; iiſdem interceptus firmius hæret. & durum efficit corpus, non ſecus, ac ſi in fodinis reperti lapides ſciſſiles aëri expoſiti, & mollia ex abyſſo maris extracta corallia, quæ Græcis vocātur λιθόδενδρα, aëris acido volatili indureſcunt & lapideſcunt, quia & jam abſconditam habēt in ſe ſui duritiei energiā, imo infunde acido volatili ſpiritui animal quoddam vel inſectum per tempus, petrefactum invenies, in corpore humano ſimul tunc temporis Reges noſtri luto inhærent, quo ſe extricare neſciunt, unde facile à ſpiritu acido volatili ſuperantur. Certum mihi ſervo ſpiritum acido volatilem, in quo quæcunque immiſſa intra breve temporis ſpatium lapideſcunt, ejusmodi aquas fluviatiles & fontanas etiā habemus, in quib⁹ injecta ligna lapideſcunt, eorumque cortices & plantas ipſorum: Sic in vicinia propè oppiduli Veronæi mœnia in agro *Senonienſi* eſt fons perrennis ſcaturiginis, aſpectu jucundiſſimus, lympha limpidiſſima colore quidē & odore ἄποιος, ſed ſapore acido non ita commendabili, incolis tamen non ingrato, erumpit autem iſte fons ex altiſſimis ſubterraneis, cuniculis, labroque vel potius cratere excipitur ita affabrè in orbem circumducto, ut neſcias illāne

ne περιφέρειαν natura dederit, an vero ars, Euclydis exquiſitiſſimum circulũ elaboravit, ſic autem ad labri margines exundat aqua, ut ſtatim & breviſſimo aquę ductu decurrat in rotam quę molam frumentariam circumagit, indeq; cum glarea, quam currente alveo ſecum abradit, guttatim in ſubſtratum lutum & proximam uſneam decidit, quæ omnia ſua peculiari vi ita ſubigit, fermentat & cogit, ut tandẽ in lapides induret, leves quidem illos & foraminulentos, quorumq; unam aliquando partem videas jam petrefactam, alteram vero adhuc agnoſcas muſco herbaceo virentem & cœnoſam, quæ tandem lapideſcere incipiat: coguntur verò illi lapides tanto aggere, ut niſi ex intervallis molitor eos ferreo malleolo conterat & ſubſtrahat, impedimento ſint ipſi molentinæ, quo minus liberè circumvolvatur, ut teſtatur fide dignus Vir D. Jon. *Alboſius Haduus* & apud Senones ſuo *tempore Medicus celeberrimus*; ſed è diverticulo in viā. Porrò concretorum in humano corpore duriſſimi calculi expiſcemur cauſas: Spiritus ergo eſt acido volatilis ſive per aërē volitet, ſive terræ viſceribus in macrocoſmo includatur, qui indurat, non quies quæ eſt induratorũ ſocia vel ſequitur, quicquid etiam eſt lapidificum, non per frigoris quietem, ſed per caloris activitatem indurare cum cl. Then. Rhyne ſtatuerē, motui id omne concedens, nec excludo gaſteronacis ſocordiam & ignaviam in luto hærentis. Acidum volatile in armoniaco ſale congelationis expeditius cauſa dici poteſt, ex quo partim ſpirit⁹ ſupradictus petrificans paratur, hujus enim ſpiritus congruũ calculoſæ concretionis efficiens erit, ſi nempe cũ oleo cõjungatur, nam hoc aquæ diſſolutionem repudiat, nõ enim glacie firmantur, quod materia ignea earũ poros tanto torrente non perfluat, ſed quod ambientiũ ſpiritus fluida faciant obfrigeſcere, ſic in microcoſmo membranæ vertuntur in cartilagines, hæ in oſſa, non ex quietis glutine, ſed à ſucco ſpirituoſo, per cavitates oſſium directo ſeu ab univerſali ſpiritu indurãte, orto. Hunc acidum volatilemque ſpiritum in homine nõ tantum ex acidulo pancreatis ſucco, prout Sylvius voluit, ſed & ex tota maſſa ſanguinea & ſeroſa produci poſſe nobis perſuademus. Materia ergo calculi, vel eſt lympha craſſa, in qua hærent Reges, vel chylus malè fermentatus, cauſa efficiens eſt ſpiritus acidus volatilis, qualis etiam in ſaliva reperitur, ſi inibi calculus procudatur, vel ex lympha, derivabitur, ac circulationis lege cũ ſanguine ad renes deferretur, ut illic ſecedat, dein in renibus arenas, in veſica ex iiſdẽ calculũ unà fabricãs, vel cũ potulentis & cibis per duct⁹ lacteos ad renes deferuntur, vel vitiatum fermentũ renum calculi coërcebit ſemina. Ruffus calculus friabilior albicanti, quia magis indigeſtus eſt. Atq; hęc eſt calculi geneſis & analyſis ſpirituoſis inducta, ab hoc ſi acidulum & volatilem ſpiritũ deſtillatione extrahas & iterum reſtanti materiæ reaffuderis, priſtinam reſarciet duritiẽ, ſi Tachenio fides. Verum enim verò ſi primarius petrificationis Author ſtatuatur acido volatilis ſpiritus, cur idem & indicatur deſtructor? Calculus enim ſimili indiget ſolvente, quoniam ſolvens cum

Digitized by Google

cum ſolvente ejusdem eſſe debet naturæ, exemplum à gummi, reſinoſis & ſimilibus etiam ex minerali regno deſumptis, ubi nulla contraria contrariis, ſed ſimilibus ſemper ſolubilia vidimus: Menſtruum enim cum menſtruato ejusdem eſſe debet indolis, ſi oleoſorum alcalinorum facilè cum acido volatili concretionem percipere haud poſſis, perpende ſuccini & aliarum reſinoſarnm qualitatés, tibi dabit expedita analyſis ubi ſpiritum, ſal volatile & oleum ſimul obtines, nullum verò adæquatius habitaculum oleoſis volatilibusque deſignare poſſe exiſtimo, folliculo felleo & renibus & veſicæ, in folliculo enim fellis continetur bilis, ſi ergo in hunc folliculum fellis dilutior irruat acido volatilis ſpiritus, inibi calculus producitur, ſi vero cum potulentis vel lymphâ ad renes deferatur ſecretus vel ibi duntaxat ſecedat & particulis alcaliſatis oleoſis vel è bile vel è pinguiore renum [videmus enim homines, quibus renes præ aliis partibus ſunt pinguedine obſeſſi ad calculum magis pronos] adductis occurrat, arenas & calculos efficit.

Oleum enim vel bilis oleoſa ſuppeditat alcalinum volatile quod diverſis in locis acido volatili occurrit, cum eo combinatur & maritatur in perniciem humanæ ſanitatis, atque hinc non in uno loco corpus humanum calculis infarcitur, ſed nulla pars ab illis immunis eſt. Sic Princeps Naſſov. M. H. defunctus in folliculo fellis plus quam 30. calculos exhibuit, ſic ex eodem folliculo *Henricus Florentius* Anno 1618. extraxit Lugduni Batavorum 124. calculos quadratos ejusdem ferè magnitudinis & craſſitiei, cinerei coloris; ſic ſuper viro ex alvo prodibat lapis inſtar ori columbini ℥ij pendens & lapidem Bezoar exactè mentiens; Ex pulmonibus ſæpiſſimè calculos calci ſimiles rejectos obſervavi: Sed non licet extra limites vagari, ergo ad calculum Renum & veſicæ redeamus & ſymptomatum rationem paucis addamus. Vomitus plerumque adeſt, qui oritur propter communionem nervorum ventriculi & renum ſexti ſc. paris, qui vomitus itaque nihil levaminis afferre poteſt, Vomitus autem ille fit, quia cum ſpiritus animales in ventriculum maximâ copia influant, ventriculus arctatur & pylorus, ita ut contenta non poſſint per inferiora ejici ſed per ſuperiora, os ſcil. ejiciantur; a dolore vero Nephritico quomodo febres oriantur apud plures ſatis obſcurum eſt, ſed noſtro judicio iſtæ oboriuntur cùm ob fibrillarum nervearum ſpasmodicam contractionem ſpiritus animales inordinate agantur, qui etiam in muſculum cordis & arteriarum impetuoſius influunt, & ſanguinis perturbationem faciunt, imprimis ubi jam particulæ ſanguinis communicatæ heterogeneæ incipiunt efferveſcere, & ſic pullum frequentiorem producunt, adde dolorem & inflammationem Renum à calculo plerumque excitatum. Stupor cruris affe-

affecti lateris adeſt, idque ob preſſionem nervorum ad crus euntium.

Cauſa Iſchuria. *Iſcuria* verò oritur ab obſtructione meatus urinarii, idque vel à calculo, vel materiâ quâdam mucilaginosâ & viſcidâ, vel ab acido auſtero, vel ab impetuoſo influxu ſpirituum animalium in ſphincterem ſpasmodicè afficientium, à quo dein comprimitur, & muſculos cum fibris ſuis contrahitur, & ſic urinæ ſuppreſſio augeri debet. Iſchuria produci quoque poteſt, quando urina à ſanguine non ſecernitur, aut ſi ſecernitur, ſaltem ad veſicam non defertur, vel propterea quod deſint ſpiritus, qui in veſicam reliquosque muſculos illi excretioni deſtinatos, influant, vel quia fibræ veſicæ aut recipere, aut transmittere ſpiritus non poſſint, propter aut depravatam ſuæ intemperiem, aut conformationem, aut ſolutam unitatem, aut denique, quia nervuli ad veſicam aliasque partes tendentes, aut obſtructione aliqua, aut compreſſione, aut ſoluta unitate laborant. Tumor adeſt in hoc caſu in hypogaſtrio à nimiæ urinæ collectione, & dolor à nimiâ tenſione fibrarum. Materiæ viſcoſæ excretio probabile eſt calculi ſignum, à quo ſæpe Iſchuria oritur, nullum tamen certius ſignum calculi, quam exploratio per catheterem; Aliquando etiam Iſchuria oriri poteſt à ruptis veſicæ fibris, item ab obſtructione urethræ, vel ulcere ibidem exiſtente.

Cauſa ſtranguria. *Stranguria* varias agnoſcit cauſas tum internas tũ externas ſc. urinę acrimoniam, excoriationem vel veſicæ, vel meatus urinarii, urethræ ſc. tum à variis aliis cauſis, tum præcipuè à ſemine acri & corrupto in gonorrhæâ virulentâ, nimiam quoque ſubitaneam partium refrigerationem à diverſa etiam cereviſia imprimis novella in eadem menſa aſſumpta producuntur hic affectùs, ſine dubio quatenus copioſum ſal à ſanguine vel ſero præcipitatur, & ad vias urinarias ſecernitur, quare & urinæ flammeæ & rubicundæ conſpiciuntur.

Urina in *ſtranguria* ſemper guttatim excernitur, quoniam ab acrimonia muſculus *ſphyncter* irritatur, quapropter major copia ſpirituum animalium in illum influunt, adeo ùt illam ita diſtendat, ut via urinæ præcludatur, & ab iſta conſtrictione partes ſalinæ magis partibus imprimuntur, & dolorem augere debent. Alimenta quoque venena & medicamenta acria diuretica, imprimis cantharides, facile hunc affectum producere valent, quandoque hic affectus varios animi affectus ſequi ſolet, ab ulcere veſicę, pure in renibus, à malè ſecto calculo &c. nonnunquam oritur, nec minus à dolore ita muſculis ſphincter intumeſcere poteſt, ut viam urinæ præcludat. Dolor hic eſt circa perineum, quod indicat collum veſicæ dolere, alias eſt mitior, tamdiu quam diu urina emittitur, aliquando tamen, jam evacuatâ urina, dolor percipitur.

Cauſa inflammationis. *Inflammatio renum & veſica* oritur ut plurimum vel à Plethorâ, vel acrimonia & tenuitate ſanguinis, vel

ab arenulis, calculis, vermibusque ſua aſperitate & duritiè vel oſculis vaſa aperientibus, & denique vaſorum undecunque factâ vel obſtructione, vel compreſſione, vel anaſtomoſi, vel diæreſi.

cauſa ulceris renum & veſicæ. *Vlcus renum & veſicæ* quid ſint, ex communi ulceris natura facili marte innoteſcit, nam omne ulcus ſoluta quædam eſt unitas ab eroſione facta, hujus verò hoc in affectu præcipuæ cauſæ ſunt, vel præcedens quædam inflammatio, vel humor aliquis acris cum ſanguine eo delatus, ut ſerum ſalſum, aut acidum, vel arenulæ, aut calculi perpetuo attritu partes illas erodentes & lacerantes, diſpoſitio etiã pororum talis quæ non poteſt transmittere ſal volatile, quod præſertim fit, ſi viſciditas ei eſt conjuncta, quæ facit ut hæreat in parte aliqua, ibidem lancinationem & poſtmodum exulcertionem excitans, ſæpe tamen malum hoc producitur ab ictu, caſu, percuſſione & diureticis acrioribus, à ſuppreſſione menſium, & hæmorrhoidum hunc affectũ obſervavi, pus eſt albũ, quia materia acris fibras nervoſas transverſas carnium præſcindit, & incidit in minimas minutias, accedente etiam acido volatili, quo albet, diſtinguitur exulceratio renum ab exulceratione veſicæ, quia in hâc dolor eſt in hypogaſtrio, in illa verò circa lumbos ſentitur dolor; Urina eſt furfuracea, quia ab acredine humorum abraditur aliquid membranoſi.

cauſa urinæ ardoris. *Urinæ ardor & acrimonia* eſt ut plurimum à ſale acido & corroſivo quod conjungitur à pure membranas ductus urinarii vellicantib. atque rodentib. Alvum evacuandi frequens deſiderium & ſine dubio ab acrimoniâ ſalium inteſtinum rectum quod collo veſicæ annectitur, vellicante, & ſollicitante.

Mictus cruenti cauſa. Cauſæ *mictus cruenti* non aliæ ſunt quam alterius hæmorrhagiæ, cauſæ enim proximæ ſunt vaſorum ſanguineorum in renibus & veſicæ, vel *anaſtomaſis* vel *Diareſis*, rariſſimè *Diapedeſis*, cauſæ antecedentes vel eſt plethorâ vel ſanguinis mot⁹ concitatior, vel ejus tenuitas & acrimonia, vel humorum aliorum extravaſatorum undecunq; orta acrimonia, ut plurimum vel calculi, vel arenulæ, cuſpidibus ſuis vel perpetuo affrictu vaſa ſanguifera lacerantes, à pure alioque acido acri vaſa hæc facilè aperiri queunt. Sic & ſpirituum naturalium nimium & impetuoſum influxum in haſce partes evaſationem ſanguinis producere poſſe, nullus dubito.

Inter cauſas procatarcticas recenſemus aëris acrimoniam & calorem nimis intenſum imprimis ſeptentrionalẽ, nocet & borealis, novimus enim nonnullos homines huic aëri ſe committentes, ſtatim in hunc incidiſſe morbum, vel aliam hæmorrhagiam.

cauſa incontinent. urinæ. *Incontinentia urinæ* vel oritur ab relaxatione, vel à reſolutione muſculi nervorumque eò tendentium, vel obſtructione, vel compreſſione, vel vulneribus, vel ulceribus, vel inflammatione, qui etiam producitur ab *ἀταξία* ſpirituum animalium.

Diabetis cauſa. *Diabetes*, quæ eſt ceu diximus celerrima & copioſiſſima pot⁹ aſſumpti & plane

& planè non mutati per urinas emiſſio, concomitante ſiti intenſa & totius corporis extenuatione, plures cauſas noſtro judicio agnoſcit. Primaria verò, eſt peculiare acidum ſanguinem præcipitans, ſic avus conjugis noſtræ *D. D. Iſaacus Schombardus*, *Medicus apud Francofurtenſes*, dum viveret, *celeberrimus*, ferè octogenarius, qui cum biberet quadras menſuræ vini pomacei, inde noctu ſubſequente tres menſuras urinæ mingebat.

Sic in memet ipſe experior, ſi vinum acidulum aſſumo, tunc & plus urinæ reddo quam aliâs.

Sic & Tubulos iſtos per omentum ex fundo ſtomachi prodeuntes nimis laxatos culpo, per hos etiam patentiores ductus ſine morâ pergit ad renes quid eſt potulenti. Ad cor enim potus in Diabete non poteſt deferri, quia impoſſibile eſt potum per cor ita ſtatim tranſire, & cum ſanguine ad renes deferri. Sic & renum pori ampliores eorumque fermentum nimis acidum multum ad hunc affectum producendum conferre posſunt. Criſes morborum etiam poſſunt ſæpius exiſtere Authores hujus rarisſimi affectus: Inter cauſas externas potus ingurgitatus copioſus imprimis acidulus, alimenta & medicamenta valdè diuretica, excretiones aliâs conſuetæ ſuppreſſæ, animi affectus varii &c. eſſe poſſunt.

Prognoſis §. 11. Experientia inſtructi ad prognoſin horum affectuum nos accingamus. Nephritis gravè malum eſt, & ſi hæreditarium fuerit, incurabilis judicatur, imprimis in ſenibus juxta *Hippocr. aph. 6. ſ. 6.*

Hic affectus ratione ſymptomatũ quæ infert, eſt aliorum pejor, imprimis cum calculus & quidem aſper in ureteres detruditur, quo enim calculus eſt major, aſperior & acutior, eò acerbiora infert tormenta, calculus friabilior quoque tolerabilior eſt ſiliceo, ille enim conteri, hic verò nequaquam comminui poteſt.

Quod ſi doloris cauſa inflammatio ob accurrentes tum ſpiritus tum ſanguinem accedat, & hanc febris comitetur, atque ipſa renum ſubſtantia ab aſperitate & cuſpide calculi vulneretur, malum eſt, adeo ut non paucos è medio ſuſtulerit, & ſi in paroxiſmo dolor hic nullis cedat remediis; Si externa frigeant, palleat facies ſudorq; erumpat frigidus, viribus languentibus, pulſu exiſtente formicante, mors eſt in propinquo. Melius verò ſignum hoc eſſe hactenus obſervavi, ſi urina ab initio mingatur tenuis & alba, poſtea verò craſſa, & in fundo matulæ arenoſa ſeu ſabuloſa ſubſideant, ſignificant enim calculum ſolutum eſſe. Si calculus in ureteribus hæreat, tunc dolor eſt intenſiſſimus, & ut plurimum hoc renum ſtatu ægroti moriuntur, uti in nonnullis ſectionibus obſervare licuit. Pueri magis calculo veſicali, ſenes vero calculo renali corripiuntur *Teſt. Hippocr. aph.* 26. ſ. 3. Virum novi Caſſellanum, qui ab dolores atrociſſimos nephriticos plane fatuus inſipidus, imò oblivioſus factus eſt, qui ſpiritus ani-

animales exinde cladem paſſi ſunt. Aliam fœminam novi à nephriticis doloribus in Hecticam delatam. Si calculus magnus veſicæ ſit adnatus, tunc vix remedium eſt, niſi à perito lithotomo ſecetur.

Pingues & obeſi magis videntur calculo obnoxii eſſe, quam alii, talia enim corpora non ſunt ſine terreſtreitatibus, ſed acido volatili abundant; Sic & ii, qui ob corporis molem ſunt multum otioſi & ſedentarii, facile calculum ſibi acquirere queunt: Fœminæ rarius infeſtantur calculo veſicæ quàm viri, materiam enim peccantem minori cum moleſtia emittunt, propter viarum, per quas tranſire debent, amplitudinem, rectitudinem & brevitatem, beneficiũ ipſis etiam eſt menſtruum tributũ lunare.

Prognoſis Iſchuriæ. Quoad *Prognoſin Iſchuriæ*, quæ ſi à ſecretione urinæ læſa producitur, vel ab auſtero nimis pontico, vel ab affectu quodam ureterum graviori imprimis magno calculo illos obſtruente, vel à nervorum paralyſi, vel ob compreſſionem ſauciatæ ſpinæ, vel ob caſum ictumque in os ſacrum lumborumque regiones, vel à luxatione vertebrarum lumbarium, vel à graviori muſculi ſphincteris affectu plerumque inſanabilis eſt, vel ſi ſenibus hoc malum contingat: Peſſimum quoque eſt ſignum, ſi huic affectui ſuperveniat vel teneſmus, vel ſingultus, vel ſi ab ore ægri, vel è naribus emittatur odor fœtidus urinoſus. E contra facilior eſt curatu, quæ vel à cauſis externis ſæpè dictis, vel à levioribus veſicæ, ſphincteris aliarumque partium affectibus producitur &c.

Prognoſis ſtranguriæ. Si *ſtranguria* oritur à renibus purulentis malum eſt ſignum, & lethale judicari poteſt; Si vero à potu nimiæ cereviſiæ novellæ, nihil mali portendit, & haud difficulter curari poteſt Hipp. ait ſ. 7. aph 48. urinæ ſtillicidium & mejendi difficultatem vini meraci potus & venæ ſectio ſolvit. Incidendæ verò ſunt interiores venæ. Si verò oriatur ab exulceratione urethræ, injectionibꝰ facile curari poteſt. Quæ verò ab acrimonia ſeri vel ſanguinis, difficilior eſt curatu.

Prognoſis inflammationis renum & veſicæ. Eventus hujus morbi ſæpe dubius eſt, ſemper tamen periculoſus, nam accedentibus aliis gravioribus ſymptomatis, convulſione puta & delirio & ſimilibus, repente æger vitam cum morte commutat: Ubi verò in abſceſſum degenerat, lenta ſequitur febris & ulcus inſanabile, quod ægrum ad mortem usque comitatur. E contra bonum eſt, ſi hęmorrhoides hoc in caſu ſponte aperiantur, vel hæmorrhagia narium vel in ſexu ſequiori menſes ſupervenerint. Item ſi in morbi incremento in urinâ appareat ſedimentum albicans & glutinoſum cum remiſſione reliquorum ſymptomatum.

Prognoſis ulcerum renum & veſicæ. Quod prognoſin ulcerum harum partium concernit, ſequentia ſenis noſtri perpende! Si quis ſanguinem & pus mejat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat: Quibus cum urina exiguæ carunculæ aut veluti pili unà exeunt, his à renibus excernuntur. Quibus cum urina craſſa furfuracea quædam ſimul minguntur, his veſica ſcabie

Digitized by Google

ſcabie laborat. Qui ſponte ſanguinem mingunt [mejunt] iis à renibus venulam ruptam eſſe ſignificatur. Quibus in urina ſubſident ſabuloſa, iis veſica calculo laborat. Si quis ſanguinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, & dolor ad imum ventem ac interfemineum incidat, ea, quæ circa veſicam ſunt, laborant. Si quis ſanguinem aut pus aut ſquammulas mejat, & gravis odor adſit, veſicæ exulceratio ſignificatur.

Item ad recti inteſtini & uteri inflammationem purulentosque renes ſuccedit urinæ ſtillicidium: Jecori verò inflammatione laboranti ſupervenit ſingultus.

Renum & veſicæ vitia inſenibus difficulter curantur.

Prognoſis mictus cruenti. Quod hujus morbi prognoſin ſpectat. Hipocr. experientiâ ſufficienti inſtructus ait, ſ. 7. ap. 39. Si quis ſanguinem & grumos mejat, & ſtranguria laboret, dolore ad hypogaſtrium & pectinem & perineum pertinente, ad veſicam loca laborant. Affectus hic difficilis omnino & periculoſæ curationis eſt, tum quia eo diutius perſeverante, ut quamvis aliam hæmorrhagiam gravem, Hydrops Tabes & leucophlegmatia ordinario conſequantur, tum quod his non ſupervenientibus, ordinario tamen ulcus in renibus aut veſica generatur. Malum hoc ſi non curatu impoſſibile ſaltem difficile eſt.

Prognoſis Incontinentia & Diabetis. Quoad *prognoſin incontinentia urina & Diabetis*, ſunt illi affectus etiam difficiles curatu, ſi enim incontinentia inveterata eſt, & ſenili accidat ætati, aut oritur à graviori paralyſi, aut affectus alios graviores ſequitur, tunc vix curationem ſuſcipit. Quæ verò in pueris vel adultioribus, vel à cauſa oritur externâ, vel â ſomno profundiori, facili mutatione vel diætæ, vel ætatis progreſſu tollitur; Sic juxta Hippocrat. mictus noctu plurimus parvam ſignificat dejectionem.

Diabetes potius juvenes comitatur quam ſenes, ſenes tamen non ab ea imunes exiſtunt, ceu ſuperius exemplū allegavimus. Juniores verò magis infeſtantur, quia eorum partes ſunt molliores & pori magis dilatantur ad potulenta transmittenda; His morbus incipiens facile ſanatur, inveterata autem & in ſenibus rarò & difficulter, unde merito hic noſtrum facimus illud *Naſonis: Principiis obſta, ſerò medicina paratur &c.* craſis enim ſanguinis multum ſoluta vix reſtitui poteſt, tranſit interdum in hecticam, & ſæpè in mortem, Confer. obſ. 26. ann. 8. *Ephem. German.* Subinde quoque mutata ſolummmodo diætâ ſponte ceſſare ſolet.

§. 12. Præmiſſis *Prognoſticis*, de *curatione* agendum reſtat, & ut à *diætetica* incipiamus, eò adnitendum eſt, ut omnia naturæ conveniant: Primò ergo *Aer*, in calculo tum renum & veſicæ aliisque renum affectibus, ſit lucidus ac temperatus, vitandus è contrà frigidus ac intensè calidus.

Cibi ſint facilis digeſtionis; Conveniunt omnes carnes vitulinæ, agninæ, aviculorum montanorum. Exolentibus conveniunt radices petroſelini

 apii

vita enim otioſa ſpiritus animales languere facit, tum neceſſario plures cruditates & terreſtres fæces unâ cum acido generarari debent.

In mictu verò Cruento & diabete aliiſque urinæ profluviis quies imperetur, omnis enim motus nimius nocet. Quoad ſomnum nimius hic nocet, quia ſpiritus craſſiores reddit & languidiores, unde acidum in maſſa ſanguineâ augetur. Sic & nimiæ vigiliæ nocent, Medium ergo tenuêre beati. Decubitus non ſit ſuper dorſum, ne ſubſtantia renum magis coarctetur. In cunctis hiſce renum & veſicæ affectibus excernenda eliminentur & retinenda reſerventur, imprimis alvus ſit laxa, ſi talis naturâ non ſit arte procuranda; Sic etiam quibus conſuetæ hæmorrhoides ſunt ſuppreſſæ in illis iterum moveantur, idem faciendum in ſexu muliebri, quando retenta ſunt menſtrua. Ordinarius ac ſufficiens eorum fluxus noſtro judicio eſt cauſa, ut mulieres præ viris minus calculo ſint obnoxiæ, multæ quippe acido volatiles ſalinæ, terreſtres ac tartareæ [aut pro libitu eas nominare velis] particulæ cum menſibus effluere ſolent. Animi pathemata quod concernit omnia decenter ſe ſe habeant, quorum effectus in calculo videbis apud *Barthol. in act. Medic. obſerv. 38. 1675. 76. 78. editis.* Ubi quidam in mediis doloribus superveniens lætum nuncium cùm attuliſſet, è veſtigio prodiit ſponte calculus, ſic & in viduâ quâdam mœror & terror eundem affectum protulit. Nos tamen ex his paſſionibus malum auctum vidimus, conſulerem ergo ne animus turbetur. Intemperatiorem veneris uſum maximè nocere hactenus obſervavi, eo forſan nomine, quod Venus renum primigenium balſamum ſeu fermentum depauperet nonſolum, ſed & ſpiritus animales ita abſumat, ut temporis progreſſu in hecticam mutetur.

§. 13. Supereſt nunc cura pharmaceutica & quidem *Galenicorum*, qui humorem craſſum ac pituitoſum, in lapideam duritiem accedente calore torrefactum, incidendum, dein plane tollendum ſuadent, in quem finem primo clyſtere in paroxysmo, & extra eundem alvum ſubducunt. Clyſteres ex variis emollientibus & nephriticis parare ſolent juxta ſequentem formulam. *Cura pharmaceutica.*

℞. *Rad. malv.*
liquirit. ana ℥j.
herb. ſaxifrag.
mercurial.
heder. terr.
violar.
bismalv.
flor. chamom:
melilot. ana Mß.
bac. juniper ʒij.
ſem. lini ℥ß.
fænicul. ʒij.

Coq.

Coq. in ſ.q.aq. comm. Colat. ℔i.
adde
Caſſ. pro Clyſter. ℥j.
ol. lil. alb. ℥vj.
ſcorpion. ℥ß.
M. F. Clyſter.

In paroxyſmo varia commendant anodyna medicamenta, quæ intus & extra adhibenda volunt, ut ſunt theriaca, midritatium, requies Nicolai, Diacodium &c. Imperant & balnea ex aqua dulci aliiſque anodynis parata, ad meatus quosvis, imprimis ureteres ampliores reddendos, propinant etiam ægris varia juſcula pinguia, alaque oleoſa, inprimis emulſiones: Poſtquam dolor remiſſior factus, humores enemate emolliti, meatusq; ex parte reſerati fuerint, tunc omnia illa medicamenta adminiſtrant, quæ lapides comminuere atque expellere poſſunt, inter quæ præ cæteris commendant lithrontriptica omnia, terebinthinam, item decocta rad. graminis, fœniculi, ligni guajaci, cicerum, mandibula piſcium, teſtas ovorum, ſanguinem hirci, pulverem leporis cum pelle in furno exſiccatum, fructus alkekengi, lapidem Judaicum, baccas juniperi, ſemina ſaxifragiæ, fœniculi petroſelini, milii ſolis, & ſi ſimul adſit *Iſchuria*, ſeu *ſuppreſſio urinæ*, tunc ad ſygringam confugiunt, & diureticum quoddam immittunt medicamen, præſertim oleum ſcorpionum, & ſi ſimul ardor magnus in regione renum moleſtus ſit, oleo violaceo & roſato inungunt dorſum, quibus oleis pro renatâ parum aceti addere ſolent. Carnes motacillæ, reguli, item cerebrum & renes leporis, ſuis &c. tanquam arcanum commendant, nonnulli regulum concrematum in pulvere exhibent, & tanquam arcanum hoc jactant remedium, ſed mihi nunquam [abſit dicto invidia] ſatis fecit, poſthæc alvi regionem mitioribus eluunt, ut ſunt Caſſia fiſt. extract. Diaprun. ſimpl. &c. extrinſecus conveniunt fomentationes & ſeſſiones, inunctiones, cataplaſmata ex emollientibus, malva, altheâ &c. parata: Sed quis quæſo omnia recenſebit ſine faſtidio lectoris?

Curatio ſuppreſſionis urinæ.

Cura inflammationis renum & veſicæ.

In *inflammatione renum & veſicæ* eandem inſtituunt curâ ac in reliquis inflammationibus internis! ab initio enim venæ ſect. celebrant, ſemel aut pluries, prout neceſſitas exigere videtur, tum revulſionis tum verò depletionis & refrigerationis ergo, præmiſſo tamen ſemper enemate aut ſuppoſitorio, aut medicamento alvum leniente & emolliente, dein humores craſſos poros partium obſtruentes diureticis frigidis rem peragunt, ut ſunt aq. fragorum, fumar. plantag. acetoſæ. Syrup. limon. pap. Rhæad. præ aliis verò ſuadent emulſiones ex hordeo, ſem. 4. frigid. major. & ſimil:

Cura ulceris renum & veſicæ.

In *ulcere renum & veſicæ* commendant varia vulneraria, ut ſunt decocta è ligno guajaci, rad. conſol. major. minor. ariſtolocho rotund. herb. alchymill. pyrol. ſanicula, agrimoniâ, plantag. bismalv. ex quibus omnibus pro renatâ variæ concinnari poſſunt formulæ utpotè

℞. *Raſ.*

ed by Google

℞. *Raſ. lign. guajac.* ℥viij.
cortic. ejuſd. ℥iij.
chin:
ſarſaparill. ana ℥ß.
paſſul. Corinthiac. ℥vj.
flor. hyperic.
verbaſc. ana Mß.
Coq. ex aq. fontan. pur.
Colat. ℥xxx. *adde*
hydromell. ſimpl.
ſyr. de ſymphit. ana ℥ij.
Doſ. ℥iij. *ad* ℥iv. *ter quaterve de die.*

In *ulcere veſicæ* injectiones uſurpandas eſſe ex detergentibus, dein ſiccantibus & conſolidantibus variis.

Cura cruenti mictus. In *mictu cruento* eo, incumbendum eſſe cenſent, ut ſanguinis inhibeatur major effluxus [2.] ut vaſa aperta conſolidentur. Et tertio. ut renes & veſica roborentur. Primo inſtituunt V. ſect. & adhibent omnia medicamenta, quæ in ſanguinis fluxionibus conveniunt: Sequens apozema magnifaciunt.

℞. *Rad. tormentill.*
plantag.
biſtort. ana ℥ß.
fol. alchymill.
millefol.
ſanguiſorb. ana Mj.
equiſet. Mß.
flor. roſar. rubr.
balauſt. ana pij.
hordei mundat. ℥iij.
ſem. plantag. ℥iiß.
Coq. ex aq. font. Colat. ℥xx. *adde*
aq. cinamom. ℥iß.
corall. rubr. ppt. ℥ij.
ſyr. myrtin. ℥ij.
F. Apozema, 3. de die ℥iij. *aſſumend.*

Varia & comendant refrigerantia & anodyna aliaque incraſſantia, de quibus alibi ad nauſeam dictum.

Externa verò quæ in uſum revocant, ſunt frictiones partium ſuperiorum, vel ventoſæ vel hirudines vel unguenta & linimenta, & emplaſtra refrigerantia, incraſſantia & adſtringentia aut lumbis aut pubi applicanda, qualia alibi deſcripta ſunt.

Cura Iſchuriæ & Diſuriæ. *Iſchuriã* vel *Dyſuriã* & *Stranguriã* ab intemperie ſeu malâ conformatione aut harum partium ſolutâ unitate ortam, curandam eſſe dicunt remediis intemperiei illi contrariis, ſi intemperies ſit, vel calida, vel frigida, aut humida, ſemper contrariis ſuis corrigi & ad priſtinum ſeu naturalem ſtaturam redigi debet.

Mala autem ſi confirmatio iſchuriam fecerit, planè incurabilis habetur ab ipſis. Si vel calculus vel carunculæ &c. in meatu urinario hunc morbum produxerint, tunc illa vel cathetere vel aliis inſtrumentis removenda eſſe præcipiunt; Ubi vero craſſa pituita collum veſicæ obſtruit atque Iſchuriam inducit, tunc omni opera eo nitendum eſt, ne ab errore diætæ pituita in corpore iterum generetur, genita & præſens verò incidatur & eliminetur, in hunc finem omnia medicamenta lythontriptica ſuperius recenſita præſcribunt.

In *ſtranguria* ſequens Apozema magnifaciunt, præmiſſis tamen univerſalibus appropriatis & humores præparantibus.

Digitized by Google

℞. *Raſ. lign. guajac.*
ſaſſafr. ana ℥ij.
rad. ſarſaparill. ℥j.
liquirit. raſ. ℥vj.
flor. verbaſc.
chamomill. ana Mß.
paſſul. min. ℥ß.
fruct. alkekeng. ℥j.
Coq. ex aq. fontan. pur. q. ſ.
in Colat. ℥xxx. *diſſolve*
ſyr. jujub. ℥j.
M. F. apozema.

Ad partes roborandas applicant cataplaſmata ex emollientibus, calefacientibus & anodynis vel unguentis vel linimentis & emplaſtris calidis reſolventibus doloremque mitigantibus parata.

cura diabetis In *Diabete Galenici noſtri* omnium primo humores peccantes naturæ obedientes reddunt *præparantibus*, ut ſunt ſyrup. pap. rhæad. bugloſſ. roſarum de roſis ſiccis, aq. portulac. nympheæ, acetoſ. plantagin. Dein purgante medicamento ſuperfluos humores ex corpore evacuant: Vacuantia *ipſis* ſunt partim phlegmagoga, partim cholagoga, imprimis ea quæ modicè adſtringunt, Rhabarbarum nimirum & Syrup. roſ-ſol. ex multiplici infuſione &c.

Dein revellunt humoris impetum frictionibus brachiorum, capitis, ſcapularum aliquando & vomitu; imperant & ſudores, poſtmodum renes atque jecur corroborant dictis corroborantibus, calidamque renum atque hepatis intemperiem emendant ſequentibus, ut ſunt trochiſci alkekengi, ſantal. rubr. &c. cum vino adſtringenti exhibita, ſiſtentia motum; ſeroſiores ſanguinis partes corrigentia ſunt electuarium roſar. balauſt. ſem. plantag. cydonior. bol. armen. Corall. gumm. arab. Myrobolan. condit. Item theriaca & midrithat. &c.

Inter externa magnipendunt Epithemata pro hepate ex aqua roſarum, nympheæ, acetoſa, acetoſella, cum camphor. parat. Item unguentum pro renibus & lumbis ex oleo roſaceo, nymphea, in frig. Galen. populeon. Item cerat. ſantal. emplaſt. ex farina hordei ſem. plantag. balauſt. & roſ. rubr. confect.

Curandæ *incontinentiæ urinæ* ab imbecillitate muſculi ſphincteris, vel ab ejusdem relaxatione, ab intemperie frigidâ humidaque productæ conducunt medicamenta calida ſicca leniterque adſtringentia additis medicamentis cephalicis & antiparalyticis ſuperius deſcriptis, ſimul interpoſitis phlegmagogis, externè verò adhibenda cenſent omnia adſtringentia tum cataplaſmata de quibus ſpecificè inferius agemus. *curatio incontinent. urinæ.*

§. 14. *Paracelſus* cum *ſuis diſcipulis* in calculo curam uſneæ & grandinis veſicæ tradit, atque ex prima tartari ſeparatione uſneam fieri, quæ afficit ſpinam dorſi & iſchiam; ex ſecunda grandinem, quæ dolores infert inſtar cultri ſcindentis, ex tertia lapidem conſtare, qui movetur ſuo tempore digeſto, & ſubtus umbilicum enervat. Aliis palmam eripit Saxifragia utiliſſ. quæ ab *ipſo authore* peti

poſſunt

poſſunt, unico ludi remedio calculum utrumque curare volunt *Paracelſiſtæ*. Ex ſambuci & juniperi apicibus cum ſuis baccis ac fungis optima remediâ parari ajunt, *Paracelſus* etiam Lithiaſin per lapidem ludi & ſuum Aroph, citra metum recidivæ, curari affirmat, qui quingenta tartari genera ſtatuit, hinc & plura remedia ad ſalia tartarea reſolvenda requiri ait. Sic ex ſignatura plerique lapides calculum in homine reſolvunt & expellunt, imo ipſe calculus vel tartarus ex ipſo homine collectus cum ſulphure & nitro calcinatus & cum ſucco berberum depurato, extractus, maximũ remedium ad omnes calculos conterendos & eliminandos à *Paracelſiſtis* dicitur. Inter alia eminent lapis Lyncis, ſpongiæ, aquilæ, in felle bovis repertus, in capitibus piſcium, percis, carpionibus, cancris, limac. item lapis ſilicis, nephriticus, cryſtall. optimum medicamentum à *Paracelſ.* æſtimatur, modò rectè præparetur. Borax. Corall. lap. berill. ſuccin. margarit. lap. hæmat. &c. ſuas merentur laudes, ſpiritum globorum cynosbati etiam magnifacit *Paracelſus*, eumque ſequenti modo parat. Menſe Maj. & Jun. magnam glomorum cynosbati quantitatem colligit & remotis vermiculis [in quibus tamen latere creditur potens vis diuretica] minutim concidit, ſucco betulæ vel raphani & fermento additis, fermentare ſinit, dum ex putrefactis per veſicam elicit, ſpiritum & aquam, ex capite mortuo verò in cineres uſto, extrahit ſal, quod purificatum cum ſpiritu conjungit, aliquandiu in digeſtione relinquit, digeſtum in argilla miſcet, & igne modò ſuper ejusdem glomos in receptaculum majus deſtillando ſpiritum unà cum ſale prolicit, donec omne ſal ſimul tranſit, quod in recipiente eſt, eximit & exprimit, expreſſumque per retortam igne arenæ non admodum valido, ne empyreuma redoleat, deſtillat in modum arcani, ejus guttæ à 3. ad 12. in convenientibus liquoribus exhibet & ſæpius ab eo calculum inſenſibiliter expelli creditur. Ex rubi canini excreſcentiis capilloſis pulverem factum ad omnis generis calculos expellendum *Paracelſus* in proprio corpore expertus eſt, nominavitque in herbario ab Hebr. *Sunith*, quaſi expulſionem calculi mei. Grana juniperi, ſemina radices & plantæ calculi imaginem exprimentes, calculo pellendo inſerviunt, ut lithoſperm. ſeu ſem. milii ſolis. Lachrymæ Jobi, bacc. heder. quas in muro ad occidentem ſpectante colligi volunt Paracelſiſtæ; Fructus halicabi veſicam in volucro referens, unde & veſicaria, ſicut & ſolanum, herniaria, radix ſaxifrag. & ſiliquæ ononidis, cœpæ etiam calculo opitulantur, quia ejus habent ſignaturam. Porrò ex interna ſignaturâ ſalia coagulata reſolvunt. Nam ut *Paracelſus ait in expl. 3. c. 1. d.* ♀*ro* ſal ſolummodo per ſal curari vult, ſic & ♀rus urinæ ſeu ſal urinæ hominis, item ♀rus vini curat tartarum & calcem, eſtq; ſpecificum lithontripticum

Digitized by Google

Nitrum etiam in calculo pellendo magni æſtimatur, unde ſtercus columb. quia nitro refertum eſt, in calculi ſolutione magnas obtinet vires, ſic & lac caprinum ex caprâ nigra atq; omnia ex capra deſumpta, propter nitrum potenter calculum frangere creditur. Sanguinem hirci non tantum calculum in homine ſed & adamantha ſolvere audacter ſtatuunt, ſed hodierna praxis haud confirmat. Quidam commendant ex hirco, vulpe vel lupo & lepore & ſimilibus vivis beſtiis ſanguinem calentem hauriendum; Reliqua vide ſis apud ipſum *Anthorem*, qui in hac materia prolixus eſt.

Cura Dyſuria & ſtranguria. *Dyſuriam & Stranguriam* ex tartaro ſtomachi acutiſſimo originem habere vult Paracelſus, ideoque in ventriculo curari ait, hoc ergo in caſu commendat ſpiritum ſalis, atque ſpiritum Juniperi.

In *Iſchuria* reliquisque renum & veſicæ affectibus commendant Chimiatri moderni, ſpiritus & tincturas ex nitro, ♃nio & ſale. A ſalibus volatilibus renum obſtructiones; Et eſſentiâ vel ſpiritu vitrioli veneris efficaciter ſolvi ajunt.

cura diabetis Diabetem verò per ſola anodyna curari vult author, deſcrptio anodyni eſt ſequens.

℞. *de liquor. papav.*
insquiam. ana ℥ß.
lolii ℥j.
Camphor. ℥iß.
roſar.
plantag. ſolatri ana ℈ß.
reduc. in formam liquidam.

vel:

℞. *Sperniol.* ℥iij.
ol. Camphor. ℥iß. *F. mixtura.*

Unge ſerò & manè imam dorſi partem, his peractis purgare jubet per illa, quæ in hydrope præſcripſit, membra verò vult reſtaurare per Diacubebe, ſal enim & alumen ſciſſum hoc in affectu mortificari debet, quod fiat per forinſecus applicata anodyna, nam vapor, ut is ait, penetrat & potens eſt. Spiritus ſalis marini, ex quo etiam dulcedinem eliciunt Chymici, quamcunque ſitim clamoſam maximopere ſedat, & eſt ad diabeticam ſitim extinguendam magnum remedium. Nitri ſpiritus etiam ſitim extinguit renesque & veſicam purgat, quod ipſum ſal prunellæ quoque facit.

Si verò aliquod coagulum ſecretum non totum per urinam expellitur, ſed in renibus jacet & putreſcit, tunc pus mingitur, hic cura eſt, ut urinæ proſpiciatur, ne tam cito ſeparet ab Hepate, & ne ſpiritus ejus anticipet ſecundam digeſtionem. In ulcere renum & veſicæ lac quodvis aliaque in ulceribus aliarum partium commendat. *Curatio puris generati.*

§. XV. *Helmontius* exiſtimat inveniri poſſe liquorem qui citra offenſam ſtomachi arenam vel calculum diſſolvere poſſit, qui pergit in *Tr. d. lithiaſi f.* 39. *num.* 13. quoad calculum confirmatum, utcunque ſaxifragiorum ſpecioſa gloriatio perſtrepet, non niſi vanum & Empyricorũ, ſtentamen jactantiæ idiotiſmi nec aliud quidpiam. Solum enim poteſt Medicus citare & propellere calculum per diure-

Digitized by Google

diuretica, viasque laxare per humectantia emollitiva; Imò cum diuretica ſint periculi plena, Medent; nihil oportunius in lithiaſi quam ureteres humectando ampliores reddere, ac ſordes inteſtinis incumbentes per enema demere, additque nihil in natura eſſe, quod Duelech confirmatum reſolvat, alias tot principes, atque magnates totque rara Medentum ingenia non caruiſſent hactenus tam felici remedio. Ipſe Author magnifacit *Aroph Paracelſi*, [quod ſonat aroma Philoſophorum, ſic dictum propter tincturam auream] præparatum ſub fimo cum mixtura panis ſecalini, & poſtmodum ſpiritu vini extractum, curat enim inclinationem veterem ad calculum Renum. Novit enim Author *Baronem* calculo renum laborantem prædicto *Aroph* bis in ſeptimanâ aſſumpto per 18. annos ſanatum, in cujus cadavere cum octogenarius defunctus fuerit, ne arenula reperta erat. Alium curavit conſiliarium per quindenas ſingulas miſerè decumbentem, cereviſiâ cui ſemen dauci incoctum erat. Duelech non per corroſiva tolli, ſed per reſolutiva propria & ſpecifica ait, non enim poteſt acidum, ut tale, citrà inſignem noxam invenas tranſire. In ſucco citri & ſpiritu ſalis marini ſolamina ſunt calculoſis, acor tamen prius auferendus eſt, quoniam, ut ille inquit, revera ſanatio aut reſolutio Duelech, non perficitur acidis neque corroſivis, neque pocula acida ad veſicam unquam penetrant, nec deduci ſinuntur. Lapides fructuum, puta meſpilorum perſicor. &c. volatiles fecit abſque omni capite mortuo, poſtquam in ſuccum lacteum redigiſſet, idque nimirum abſque deſtillatione ſeparatoria, reperit enim, quod hoc remedii genus reſtauret, non ſecus atque *Aroph*. præſervat. Porrò ad veram generati Duelech, reſolutionem liquationemque primatum obtinet, Ludus *Paracelſi*, ſic dictus non quod ſilex ſit, & pueri cum illo ludant, prout quidam interpretati ſunt ipſius Etymon; Sed quia ludus ſemper tali teſſeræ aut cubi forma eruitur, cujus præparationis hæc eſt deſcriptio apud Authorem: Ludus optimè contuſus, calcinatus, & usque in olei formam redact⁹, quod unico ferè verbo vocat fel *Terra* & *Altolizoi* correctum, quod ſonat totum converſum in oleum per ebullitionem, loquitur tamen in ſequentibus, parum apertius: Teratur ludus in pulverem in mortario & ſub piſtillo, dein ſub cote inſilice iterum, tum dein calcinetur non quidem igne torrido, ſed addatur illi ſal circulatum, de quo *Paracelſus tractat libro de renovatione & reſtauratione*: Et *deſtillato inde ſale*, dicitur Ludus calcinatus, quia pauco binarum horarum ſpacio & labore totus erit converſus in ſalem, ludus ergo ſic calcinatus & in ſalem redactus, ſibique æqui ponderans, decurrat ſuâ ſponte in humido loco. Iſtud autem ſal reſolutum claudatur hermetico ſigillo in ovo longi colli & in arena, bulliat continuo igne ſecundi gradus, donec totus ludus in pari ſui pondere, ſteterit inſtar olei craſſioris ſuper aquam,

quam ex aër cellarii hauſit, tunc namque totus ludus eſt ſal volatile in forma ſalis oleoſi reſoluti, habetque aliqualem urinæ guſtum. Ideoque, ut ille ait, per urinam cum potu vadit integris viribus, atq; diſſolvit omnem calculum, ubicunque in corpore delitefcit, doſis ejus eſt, granorum 14. usque ad 20. cum aq. ſimplic. deſtillatæ tantillo. Et calculus mediocris magnitudinis in veſica reſolvitur in pineoli magnitudinem potiſſimum duabus ſc. ſeptimanis; Alia ſibi ſervat arcana, quæ tantum obſcure deſcribit, & per liquorem Alcaheſt & ludum, rem ipſam obnubilat, ſi ipſius mentem melius expiſcari tibi animus ſit, vid. ipſius *cap.* 8. *d. lithiaſi n.* 23. Dicit enim eodem capite ſe patefeciſſe, quo pacto ex putrido lotio eliciatur ſpiritus, qui immiſſus in veſicam per indolentem catetherem, ſolvit Duelech. Commendat etiam in calculo, tum renum, tum veſicæ liquorem in veſica tauri embryonis nondum nati inventum, cujus ſingulis mane uncias circiter binas propinandas ſuadet, quod idem præſtet ex Embryone hirco collectus liquor. Rariſſimum quoque diureticum ex lapid. cancr. colligit, modò reſolvantur in formam priſtini lactis. Docet & peculiare inſtrumentum ſive fiſtulam in veſicam intrudendam ex corio & filo æneo paratam] urinam etiam movet oſſifragia. Prædictus Author quoque in lithiaſi commendat bilem confortare, aitque eſſe remedium à priori, nam debilitato felle, omnis generis aciditates rapiuntur in vias urinarias, quæ ſolent furores & dolores renum inducere, ex quibus dein ſolet oriri, *Iſchuria* & reliqua ſymptomata: Monet quoque grandius Duelech non eſſe propellendum, niſi quis noverit per lapidem ludum Duelech diſſolvere, & ſi ureteres criſpantur & inde contrahuntur, commendat varia antiſpaſmodica interna anodyna & demulcentia. Itaque *Helmontius* in calculo admodum commendat liquorem betulæ extractum è betula vulnerata menſe Martio, eùm verò colligere jubet ex ramo craſſiori ad ſemidiametrum vulnerato indita vulneri lanâ, quo ſervetur apertum vulnus, atque ex hoc emanentem ſuccum non ingratum excipere lithiaſeos inſigne ſolamen, meraciorem autem è ſuperioribus ramis, quam propè truncum effluere teſtatur.

Cura Iſchuriæ.

Abſque calculo & muco *Iſchuria* ſæpe lethalis eſſe poteſt, quando nempe Archeus renum tam ignavus eſt, & officii ſui immemor alienis fermentis forſan irritatus ad induendam pertinacem clauſuram, ad quam ſegnitiem Archei ſtimulandam conducunt varia diuretica, ut ſunt fortes acidulæ, ſpadanæ victriolum martis, lapis cancr. herbæ diureticæ, quæ in ſe continent alkali volatile: Magnifacit etiam Anthor macerem, juniperum teſtas ovorum &c. Si iſchuria ſeu ſuppreſſio urinæ à caruncula meatum urinarium obſtruente oriatur; *Helmontius* ad hanc auferendam cathetere utitur, & unguento ex alumine & ceruſâ &c.

Cura ſuppreſſionis urinæ.

Cura ulceris & ſcabiei veſicæ.

Ulcus & ſcabiem veſicæ curat per po-

potiones vulnerarias, & lapides ♋ &c.

Cura ſtranguriæ.

In *ſtranguria* comendat pulverem ocul. cancr. in vino alb, ad ʒj. exhibitum, alkali enim horum lapidum ſaturat prædominantem acorem in ventriculo, quæ etiam ſæpè ad veſicam usque transfertur. In *ſenum ſtranguria* nec ſibi par habet remedium extinguendis quibusve ardoribus urinæ, etiam præſente in veſica calculo, quam ſpiritus ſalis marini. Strangurium & crocus temperat & macis, quia acidum multum infringunt: Commune quoq; ſal æque in pellendo calculo ac in *ſenum ſtranguria* maximopere commendat Author, quia putrefactiones impedit, diſſolvit mucagines & urinas pellit.

Cura diabetis.

In *Diabete* eò proſpiciendum vult, ut furor renum excitatus ſedetur, & urina ſuavior reddatur, in quem finem nonnullos pulveres juglandis, dactylorum & ſimilia exhibet.

§. 16. *Williſius* plures formulas habet diureticorum, quib' ſal volatile pro baſi eſt, ut sũt ſal ſuccin. armoniac. volat. millepedes, apes, ſpirit. urinæ.

℞. *milleped. recent. lot. No* 40.
Nuc. moſcat. ℈ß.
ſimul contuſis affunde
aq. deſtill. ſaxifrag. ℥iij
F. expreſſio & colat. pro una vice.
vel: ℞. *ſpirit. urinæ* ℈j.
aq. raphan. compoſ. ℥j.
juniperi ℥iij.
M. D. exhibend.

In *Iſcuuria* parat tincturam ex milleped. apibus, cicadis & cantharid. & cum tinctura ſalis tartar. infuſ. cujus doſ. eſt gr. 10. ad 20. in vehiculo convenienti.

Ipſius medicamenta diuretica, quibus ſal alcoliſatus pro baſi eſt, ſunt præſtantioria ſequentia. Lapid. cancr. teſt. ovorum, corallia, omnes pulveres teſtacei, formulæ Authoris

℞. *Pulv. è teſt. ovorum à* ʒß. *ad* ʒj. in hauſtu vini albi vel alius liquoris propinatus.

℞. *pulv. è chelis vel lapid. cancr.* ʒij.
ſal. ſuccin.
nitri ana ʒß.

Excipitur terebinthina veneta, & datur in forma boli vel pilularum. Diuretica ſulphurea & ſpirituoſa ipſi ſunt terebinthina ex iisq; præparata, ol. junip. nuc. moſchat. ſequens diureticum tanquam egregium ſibi ſervat, nobis & experientia probatum.

℞. *baccar. heder.*
juniper.
lauri recent. ana ℔ß.
ſem. dauci ſylv. ℥iij.
nuc. moſchat. ℥ij.

Contuſis omnibus affunde in retorta vitrea *terebint. venet. opt.* ℔j.
ſpirit. vini rectif. ℔iij.

Deſtilla in furno calore moderato ad ſiccitatem, cavendo empyreuma, & habebis ſpiritum & ol. flavum doſ. ſpiritus ʒj. olei ℈ß. in vehiculo idoneo. Magmati in retorta reſtanti affunde Tinctur. ſalis tartari ℔j. digeratur in furno arenę per plures dies, ut tinctura rubicunda extrahatur; cujus doſ. ℈j. ad ʒj. in appropriato vehiculo.

vel: ℞. *Milleped. præp.* ℥iij.
Nuc. moſchat. ℥j.
contuſis affunde ſpirit. terebinth.
Tinctur. ſalis tartar. ana ℥vj.

Deſtilla

Digitized by Google

Deſtilla leni calore balnei, & habebis ſpiritum oleum & ſalis tartari deliquium unumquodq; vi diuretica inſigni inſtructum.

Authoris præſtantiora diuretica, quibus nitrum pro baſi eſt, ſunt ſequentia.

℞. *Nitri ppt.* ℨij.
aq. hord. c. rad. gram. & eryngii. condit. incoct. ℔ ij.
ſyr. violac. ℥ij.
M. Doſis ℥iij. *bis in die.*

℞. *Sal prunell.*
ocul. ♋.
abſynth. ana ℨij.
M F. pulv. doſ. ℨß. *bis vel ter in die.*

Cura Iſchuria. In magnis Iſchuriis pulvis è teſt. ovorum, ex chelis aut lapid. cancr. nonnullis præſentaneo remedio fuit, teſtacei enim hi pulveres ſales acidos in maſſa ſanguinea combinatione ſua ligant & compeſcunt.

Videamus & paucis Authoris noſtri diuretica, quibus ſal acidus pro baſi eſt.

℞. *Tartar.* ⊕*-lati vel nitrat.* ℨij.
pulv. è teſtis ovor. ℨiß.
ſem. apii vel dauci ſylveſtr. ℨß.
M F. pulv. doſ. ℨß.

℞. *ſpirit. ſal opt.* ℨiij.
C. C. uſt. & pulveroſ. q. ſ. ad imbibendum.
F. pulv. Doſ. à ℈j. *ad* ℨß.

℞. *ſucc. limon.* ℥ij.
aq. raphan. compoſ. ℥iß.
ſyr. è 5. radic. ℥iß.
F. potio.

Diureticorum quibus ſal fixus pro baſi eſt, ſunt ſeq. formulæ.

℞. *ſal tartar. vel abſynth.* ℨij.
corall. ad albed. calcin. ℨiß.
Nuc. moſchat. ℨß.
M F. pulv. Doſ. ℨß. *ad* ℈ij.

℞. *Ciner. ſarmentor. vitis alb.* ℔ß.
Nuc. moſchat. ℨij. *affunde*
Vini alb. Rhenan. ℔iiß.
Stent calide clauſo vaſe per diem, dein colatur.
uſui ſervetur. Doſ. ℥vj. *bis vel ter in die.*

Silices candefacti in vino vel cereviſia martiali extinguantur, liquor hic propinetur ad ℥vj. bis in die.

Nunc pergamus ad *Diabetem* ſive *hydropem ad matulam*; Authoris huic affectui medendi præcipuæ tres ſunt intentiones 1o. ſanguinis fuſionem inhibere per remedia vulgo incraſſantia dicta, quia horum corpuſcula, viſcoſa admodum & glutinoſa, in maſſam ſanguineam admiſſa, particulis ejus activis pertinaciter cohærent, adeoque eas ab invicem ſeparant, & [ne fluoribus obortis mutuo inter ſe aut cum ſalinis aliundè ſuffuſis combinentur] impediunt, in quem finem orizam, amylum, vegetabilia mucilaginoſa, præſertim gummi & reſinoſa quævis juvare dicit. Secunda intentio eſt, ut ſanguinis fuſio aliquatenus facta iterum tollatur, ejuſmodi vero remedia indicantur, quæ ſalium concretiones diſſolvunt, ita ut particulæ quoque elementares inſitæ, denuò ſui juris factæ, ſitus priores recuperent, adeoque ſanguinis craſin primævam redintegrent. Hujuſmodi effectum in lacte coagulato *Cura diabetis.*

ſalis

Digitized by Google

ſalis fixi volatilis aut nitroſi additione, vel ſpiritus c. c. ſal armon. & ſimilium infuſione produci poſſe oſtendit; Tertia indicatio talis eſt, quæ per diætam incraſſantem & modicè refrigerantem perque cardiaca temperata ac imprimis per hypnotica idonea & tempeſtiva perficitur. Hiſtoriam habet Comitis cujusdam, qui ſequentibus convaluit.

℞. *ſumm. arbor. cupreſſ.* M. viij.
album ovor. conquaſ. ℔ij.
cinamom. minutim inciſ. ℥ß.
affunde lactis recent. ℔ VIII.

Deſtill. organis communibus, cavendo empyreuma, capiat ℥ VI. ter in die.

℞. *gumm. arabic.*
tragacanth. ana ʒij.
ſacchar. penid. ʒj.
F. pulv.
de quo ʒß. *vel* ʒj. *circiter bis in die cum aq. deſtillat. ſumend.* ℥iij.

℞. *Rhabarb. pulv. gr.* XV.
cinamom. gr. VI.
F. pulv. ſumatur mane, repetendo intra 9. vel 7. dies.

℞. *aq. paralyſ.* ℥iij.
cinamom. ʒij.
ſyr. de limon. ℥ß.
M. F. hauſtus, ſumendus omni veſper.

Diæta ferè tantum ex lacte, quòd modo crudum & vel aqua deſtillata, vel aqua hordei dilutum, modo coctum cum pane albo vel hordeo aliquoties in die ſumebat. Aquam calcis vivæ ter die ad ℥v. ſumendam præſcripſit eidem comiti, qui hiſce medicamentis optimè convaluit, teſte noſtro Authore. Ad ſanguinem incraſſandum & fuſionem ejus præpediendam commendat ſequentia:

℞. *gumm. arabic.*
tragacanth. pulv. ana ℥j.
ſacchari penid. ℥ß.
M. F. pulvis dividendus in 16. doſes, ſumatur pars una ter in die, diſſolvenda in aq. deſtillata vel decoct. rad. ſymph. vel lacte.

℞. *Electuar. reſumptiv.* ℥iij.
ſpec. diatragat. frig. ʒj.
corall. rubr. ppt. ʒij.
Confect. de hyacinth. ʒiß.
gelatin. de exuviis viperar. q. ſ.
F. Electuar. de quo capiendum ter in die quantitat. nucis juglandis.

℞. *ſuccin. alb.*
maſtich.
olibani pulv. ana ʒj.
pulv. haly Abb. ʒii.
balſam Tolutan. ʒß.
F. pulv. ſubtilis doſ. ʒß. *ter vel quater in die.*

Vel emulſio ſequens proderit.

℞. *decocti hordei c. rad. nymphea* ℔iß.
amygdal. dulc. ʒiß.
ſemin. papav. alb.
portulac.
lactuc. ana ʒiß.
F. l. a. emulſio doſ. ℥iiij. *ter in die.*

Medicamina ſale fixo prædita etiam in hoc morbo proficua fore ſuſpicatur, in quem finem ſequentia conducunt medicamenta. Tinctura ſalis tartari, Tinct. antimonii, Tinct. ſalis corall. infuſio calcis vivæ ad ℥iij. ter in die. Crocus martis rubicund. lapis ſpecularis, quo ruſtici juvenculas ſuas mictione ſua cruenta labo-

Digitized by Google

rantes ſatis feliciter curant. C. cervi uſtum &c. ex quibus varias concinnat formulas. Authoris medicamina ſale alcaliſato prædita ſunt corallia, margaritæ, oſſa ſæpiæ e. c. ebur, pulveres teſtacei & ſimilia, quatenus ſalem acidum in ſanguine abundantem excipiunt, proindeq; maſſam ſanguineam à fuſione liberant, in quem finem & remedia ſale volatili fœcunda conducunt, quatenus etiam ſalem acidum excipiunt evocantque, proinde ut liquor craſin ſuam debitam recuperet, conveniuntque Tinctura ſolaris cum ſale armoniaco parata ad 20. gutt. ter in die propinanda, vel ſpiritus ſanguinis volatilis, corn. cervi fuliginis &c. Hypnotica & hoc in affectu commendat, quæ ſpiritus animales ſiſtendo ſanguinis curſum retardant, proindeque effervеſcentiam & fuſionem ejus nonnihil impediunt, unde ipſi ſolenne erat in quibusdam Diacodium omni veſpere præbere, & quando illud minus effecit, laudanum liquidum aut cydoniatum aut tartariſatum noctibus modo ſingulis, modo alternis bono cum ſucceſſu exhibuit.

§. 17. *Sylvius* calculum omnem aut expellendum aut diſſolvendum eſſe judicat. Ipſi uſu multo comperta ſunt ſequentia, imprimis oleum amygdal. dulcium ſemel aut ſæpius ab ℥ß. ad ℥j. cum vino Rhenano diuretico, ſucco citri & ſacharo ad gratiam additis aſſumptum. Item oleum baccarum juniperi recens ac ritè paratum à gutt. 5. vel 6. aut plures ex vino ſubinde uſurpatum, dein oleum therebinth. venet. itidem à gutt. 3. 4. vel 5. ſimiliter propinatum; hæc enim aliis præfert, quoniam vim naturæ nullam inferunt. Si verò calculus in renibus ac præſertim ureteribus hæreat, tunc dolor vehementiſſimus percipitur, qui optimè lenitur opiatis, à quibus nusquam impeditam, ſed potius promotam vidit cæterorum medicamentorum calculos expellentium vim & operationem. Ad calculos majores, adeoque propelli neſcios, ſolvendos commendat præ multis aliis ſpiritum Nitri ex vino, cereviſiâ, jusculo alioque liquore conveniente ad guttas aliquot aut aciditatem gratam, bis tervè in die aſſumptum. Quoties verò à pituita glutinoſâ ſponte vel arte urinæ admiſtâ minuitur hujus fluiditas, toties uſurpanda præcipit. Quæ pituitam illam glutinoſam incidunt & attenuant, ut ſint, ſalia volatilia, ſpiritus acidi temperatiores, & quandoque hæc bina ſimul juncta & aliis blandioribus diſſoluta.

Calculum veſicæ etiam ſolvi ait decocto graminis ſpiritus nitri g. 10. vel 12. infuſis; Calculi veſicæ orificium obturantes cathetere ſunt repellendi, ſi fuerint majores: aut aſſumpto potu liberaliore & quidem diuretico foras ſunt expellendi. *Cura calculi veſicæ.*

Si pituita craſſa & tenax aut ſanguinis grumus urethram obſtruit, & iſchuriam parit, tunc canalem immittendam vult, vel per ſyringam infundenda præcipit tum incidentia, tùm attenuantia, in quem finem ſuadet volatilia ſpecifica. Cum ſuppreſſio lotii aliquando hæreat in collo veſicæ, quæ ſæpè diſtenditur ab urina *cura iſchuriæ.*

eam curat, immittendo per urethram usque ad ipſius cavitatem candelam ceream oleo prius illitam, vel immittendo catheterem argenteum, coriaceum, aut ex balænarum ſetis oleo inunctum. Sic omnis ex veſicæ fundo excreſcentia vix curabitur, niſi conſolidans decoctum immittendo in veſicam per ſyringam.

cura dyſuriæ In dyſuria, ubi orificium exulceratum aut roſum eſt, magnifacit balſamum ſulphuris, aniſatum, ſuccinatum vel juniperinatum ad gutt. 3. vel plures bis terve in die ex vino Hiſpanico aut decocto vulnerario aſſumptum, item externè per ſyringam immiſſum.

cura ſtranguriæ. Si humores ardentes aut ſalſi muriaticiq; ad veſicam delati *ſtranguriam* producant, tunc commendat oculos cancr. margaritas præſertim verò volatilia ſalia, ſæpe & indies quantitate parva uſurpanda.

cura ulceris veſicæ & renum. In *vulneribus & ulceribus renum & veſicæ* conſolidantia aliaque ulcera mundantia ſuadet: Balſamum ſulphuris hic mirum præſtare ait; imprimis ſi per urethram immediatè poſſit ipſi veſicæ infundi, ubi nempe ulcus exiſtat: Eundem effectum habet Balſamum ſulphuris, tum aniſatus tum juniperinus, tum terebinthinatus, ubi enim pus effluit, optima remedia ſunt.

cura mictus cruenti. A' ſanguinis effluxu à renibus mictus cruentus ortum ſuum habet, tunc varia conſolidantia & vulneraria commendat, ad ſanguinis enim effluxum impediendum & ſiſtendum præcipit ſanguinem Draconis alicuique miſturæ aliave liquori admiſtum & cochleatim ſumendum qualem miſturam jam in aliis affectibus cruentis revelavimus.

Cura diabetis. Diabetis curationem conſiſtere ait in ſalis volatilis acrioris contemperatione, tum per oleoſa, emulſiones puta hordei, amyg. dulcium ſem. papav. alb. melon. cucumer. &c. Item per lac dulce vaccinum ovillum, Caprill. humanũ aſininum &c. dum per acida, ſed per volatilem ſpiritum contemperata ſpiritum ſalis dulcem &c. miſcendo illa cũ potu convenienti juſcul. &c. non item cum prædictis emulſionibus aut lacte, cum hæc ab omni acido grumeſcere ſoleant.

§. 19. *Carteſii ſequaces in Nephritide,* ſi copia ſanguinis adſit vene ſect. inſtituunt, dein ad arenulas vel calculos expellendos ſuadent omnifaria diuretica jam dicta vel adhuc dicenda. Ad vias lubricandas & laxiores reddendos ſuadent clyſteres ex emollientibus. In ſtranguria & iſchuria convenire ajunt varia præcipitantia & acidum imbibentia, anodina &c. In Diabete vero omnia adſtringentia & abſorbentia commendant, cum opiatis combinata quæ imbibere poſſunt ſal iſtud vitioſum, quod ſanguinem in ſerum præcipitare ſolet.

Cura Nephritid. §. 20. Hiſce prælibatis nunc ad noſtras pixides excutiendas & pergamus, & juxta præſcriptam methodum affectus renum & veſicæ quoſvis, quorum cauſam ſuperius retulimus, eorum quoque curationes nunc tradamus, Primo ergo ſe offert, *Dolor Nephriticus calculusque Renum,* ſed

chæreſol.
chamomill. ana miij.
ſemin. lini ℥j.
malv.
petroſelin. ana ℥ß.
decoque in lactis dulcis q.ſ. pro fotu.

Item convenit unguentum vel linimentum ſequens vel ſimile, quo inungantur renes ad pubem usque, ureteres enim laxat.

℞. *ol. lil. albor.*
amygd. dulc.
chamom. ana ℥ß.
ſcorpion. ſ. ʒij.
M. D. ad vitr.

vel:

℞. *unguent. nephritic. Mynſ.* ℥ß.
ol. nephritic. ejusd. ʒiß.
ceræ deſt. ℈j
M. D.

Balnea hoc in caſu expeditius rem perficiunt, fiat tale vel ſimile ex emollientibus. Sacculi poſſunt confici renibus & pubi applicandi; conducet etiam cataplaſma ex cæpis, parietar. & ol. ſcorpion pubi applic.

vel:

℞. *herb. virg. aur.*
parietar:
malv.
heder. terr.
ſaxifrag. ana Miij.
rad. ononid.
bardan.
althea ana ℥iij.
flor. melilot.
ſambuc.
chamom. ana Mij.
ſem. lini ℥ij.
fœnugræc ℥iij.
baccar. juniper. Mj.
additis rapis multis.
Inciſ. & contuſis omnibus coq. pro balneo.

In Balneo poteſt ſumi ol. amygd. ſine igne recenter expreſs. ℥j. in brodio carnis, cui rad. petroſelin. in coct. addendo parum ſucci citri. Si aliquid pellere ſtudeamus, [1.] videamus, an calculus expelli poſſit, tunc intus exhiberi poſſunt pillul. ex terebinthina, quia pellunt & leniunt ſimul, oleo ergo ſupradicto amygdal: dulc. addi poſſunt aliquot guttulæ ſpiritus terebinthin. Vel detur ʒj. pulv. milleped. vel decoctum betonicæ, vel malvaticum juniperinum. Diureticum optimum eſt lignum ſaſſafras, quod in vino aliquot diebus maceratum propinari debet. Hic etiam proſunt pimpinella. petroſelinum quodcunque, lignum nephriticum, decoctum auriculæ muris, vel ſuccus ejusdem herbæ, decoctum leguminum. Saxifragia, ſemen urticæ, bardanæ, milii ſolis, geniſt. violarum, cujus ſeminis quantum capit digitale unum pro ſecreto quidam ſervavit. Saponaria hic quoque proſunt & Tartarea, inprimis Tinctura terræ foliat. ad gutt. 30. Raphanus ruſticanus pluribus quoque confert. Sal fabarum, ſal geniſtæ equiſeti, urinæ, ſanguinis & calculi humani, vulp. teſtudinum, cancrorum, ſtercor. columbin. Liquor nephriticus, magiſterium nephriticum, Tinctura mea contra calculum, ſpiritus cynosbati,

Digitized by Google

urinæ human. nitrũ, ſal armoniacum, ſpiritus fragor. alkekengi &c. communi Chymicorum conſenſu renes & veſicam expurgant. Item ol. granor. juniperi, terebinthinæ, & ſeminis fraxini arboris mihi pro ſecreto eſt. In nephriticis doloribus, ubi adſunt ſpirituum torturæ, vomitus, optime per cinnabarina, opiata, abſorbentia naturæ tumultum ſiſtes, hunc in finem laudatur pulvis Nephriticus *Ludovicianus*, qui ex ocul. cancr. cinnabari & laudano opiato concinnatus eſt. Inter calculum reſolventia cinnabarina quoque palmam aliis præripiunt, cum ſpermate ſc. ceti, ſale volatili ſuccini & aliis juncta.

Cl. Wedelius ſequentẽ in uſu habet.

℞. *ſpermat. ceti.*
lapid. cancr. ana ʒß.
Cinnabar. antimon. ℈j.
ſal. volat. ſuccin. gr. IV.
*laudan. opiat. gr*ß.
trochiſc. alkekeng. c. opi. ℈ß.
M. F. pulv. pro 4. doſibus.

Eſſentia ocul. cancri, ſpir. ſalis ſimpl. claretum juniperinum Mynſ. conterunt & pellunt calculum, lapis lyncis, judaicus, ſpongiæ, aquilæ, nephriticus, cryſtall. percarum, ova ſtruthionis, ſanguis hirci; ſequens mihi uſu comprobatus eſt pulvis.

℞. *ſanguin. hirci, leporis,*
lapid. lync. judaic. ana ppt.
nucl. meſpil:
ov. ſtruthion. ppt.
lap. nephrit.
arill. cynosbat.
ſal. geniſt. fabar. urin.
ſuccin. alb. ppt. ana. ℈ß.
aſell. ppt.
cinamom. acerrim. ana ʒj.
M. F. pulv. dividend. in 6. part. æqual.

Fel carpionis in vino ſumtum calculum conterit & expellit. Ad calculum quoque pellendum laudamus cum *Hartmanno* urinam hirci, & ſuccum betulæ cum ſemine dauci deſtillatum. Sic & pulvis millepedum, ſcarabæorum, muſcarum, ex quibus eſſentiam parare ſoleo antinephriticam, generoſum in hoc affectu remedium. Detur & pulvis millepedum prius lotor. & exſiccat. ʒß. qui urinam egregie pellit; cum calculus pellentibus non cedat, ſapo Hiſpanicus cum ol. juniperi gutt. 3. mixtus convenit, potenter enim pellit, viasq; laxat; gummi ceraſor. quod viſcoſitate ſua vias laxat, & præterea vim habet antinephriticam potentiſſimam, hoc in caſu pro ſecreto habendum, nam aliquid peculiare obtinet. Mercurius dulcis etiam egregium diureticum eſt. Acida, quia adſtringunt, inconvenientiſſima ſunt. Ex nitro & ſale gemmæ calcinat: incella prodit liquor, qui eſt ſpecificum Dreſdenſium. Ubi in paroxiſmo dolor eſt acutiſſimus, & vigiliæ adſunt, ſequens vel ſimilis conveniet emulſio.

℞. *ſem. 4. frigid. maj. rec. ana* ʒij.
papav. ʒj.
violar. ʒiß.
nucl. perſicor. ʒvj. *L.* ʒiß.
decoct. hord. cũ ſem. dauci fact. ℥vj.
aq. petroſel.
liquor. betull. deſtill. ana ℥j.
F. emulſio, cui adde.
lapid. canc. ppt. ʒj.
ſacchari candi q. ſ. ad gratiam

vel:

℞. aq. petroſ.
malv. ana ℥ij.
ſpir. ſal. armon. ſuccinat ʒß.
nitri dulcif. ℈j.
laudan. opiat. griij.
ſyr. de alth. Fernel. ʒvj.
M. D. ad vitrum, de quo æger in paroxismo aliquot cochlear. aſſumat.
vel: *℞. extr. nephritic. gr. vj.*
laudan. opiat. gr. ij.
M. F. pil. pro una vice.
vel: *℞. aq. petroſelin. ℥ij.*
diuretici è nucleis.
ſyr. dialth. ana ℥j.
ſpir. baccar. ſambuc. ʒvj.
halicabi vel cynosbat. ʒij.
ſal. dulc. ℈j.
laudan. opinat. griij.
M. pro 3. vicibus.
vel detur doſis trochiſc. alkekeng. cum opio.

Si quis opiata abhorret, omiſſis his talem vel ſimilem mixturam cochleatim exhibere poteſt.

℞. philon. Rom. ℈ij.
ſpec. lythontript. ʒj.
M. F. pulv. una vice vino calido aſſumendus.

Extra paroxiſmum eò curam dirigimus, ut coagulator exſtirpetur, & Rex noſter Gaſteronax à ſegnitie ſuſcitetur, imprimis ſi concretio ſabuloſa adhuc ſit infieri, & renes ob contrariantium pugnam infeſtentur, pungantur & inflammentur &c. in quem finem propinari poſſunt varia diluentia, ſimul reſolventia, dulcificantia & ſimilia. Succus betulæ per menſ. Mart. aſſumptus maxime prodeſt, item acidulæ Selterenſes Dönningſteinienſes, Swalbacenſes, & Wildungenſes, quibus edulcorantur humores, cui ſcopo pulvis liquirit. ad ʒj. vel ſequens conducet:

℞. rad. liquirit. ʒij.
althea ℈j.
ſem. papav. alb. ʒß.
portulac.
gumm. tragacanth. ana
mag. lap. cryſtall.
ſacchar. cand. alb. ʒß.
M. F. pulv. doſ. ℈j.

Sed hic notandum, quod in calculo renum ſemper ad ventriculum reſpiciendum ſit, in quo Gaſteronax ſedem habet, quare ſtomachica, vulgo ſic dicta, non contemnendi uſus ſunt in nephritide; in primis ſucco læta, aliaque blandiora aromatica. Præmiſſis itaque reſolventibus in calculo, anodynis, topicis, carminativis, pellentia, ceu diximus, cum fructu applicari poſſunt. e. gr. Tinctur. aperitiv. Mæbii cum ſpirit. ſuccin. myſta ſpirit. nitri dulc. cum ſpirit. ſal. armoniac. combinatus, & oleo petroſelin impregnatus, Tinct. alkekeng. cum ſpiritu nephritico & ſpirit. ſalis parata, quæ egregiè pellunt. Alii dicunt nullum excellentius ac ſecurius eſſe remediũ, tum præſervanditum curandi gratia, ſequente pulvere antinephritico.

℞. ſem anis.
petroſelin.
aneth.
herb. ſaxifrag. ana ʒß.
mandibul. lucii piſc.
lapid. cancr.
ſemin. cynosbat. ana ʒj.
M. F. pulv. doſ. ʒj. 3. dies ante noviluniũ.

Alii

Alii extollunt pulv. herbæ terræ, nonnulli rob cynosbati extollunt, & in his cruciatibus tanta eſt farrago remediorum, ut quilibet ſibi ſecretum contra iſtos dolores habere ſtudeat:

℞. ſal ſuccin.
cryſtall. tartari ana ʒß.
magiſt. ocul. cancr. ʒvj.
ſacchari Candi alb. ℥j.
ol. aniſ. ℈j.

M. F. pulv. mane jejuno ſtomacho per 14. dies aſſumendus. Vinum malvaticum juniperinum ad 2. vel 3 cochlearia quater de die aſſumpt. mira præſtat. Tinctura noſtra ad calculum ex nitro, tartaro &c. parata magnarum incomminuendis calculis vires obtinet: reliqua lythontriptica ex præmiſſis habere poteris. Quædam mulier magnam levamen habebat ex modica quantitate Zinziberis electi & mellis in form. boli redacti mane & veſperi aſſumpta. Ex vermibus majalibus egregium paratur diureticum. Si multum pituitæ per urinam reddatur, tunc poteſt purgatio inſtitui ex phlegmagogis, ſunt verò ſpecifica, extracta caſſia, cremor tartari.

vel:

℞. terebinth. venet. ʒß.
ſcammon. roſ. gr. vj.
F. pilul. xxi. pro una doſi.

vel:

℞. aq. petroſelin.
althea.
ſaxifrag. ana ʒj.
caſſi extract. ʒß.
pulv. rhabarb. el.
jalapp. ana gr. xv.
extr. rhabarb. gr. viij.
ſpir. ſulphur. ℈ß.
ſal. dulc. gr. iij.
M. F. potio pro una vice.

Vel tantum ſemen violarum exhibe, quod fuit purgans Ser. Electoris Palatini, Caroli Ludovici, Domini mei clementiſſimi b. mem. purgantia enim hoc in affectu potius omittenda cenſemus, quam largiter exhibenda. Et cum etiam ſæpius calculi in folliculo fellis, habitaculo per quam commodo generantur, ut & reliqui calculi & ſuum habent principium, qui extirpandi ſunt fere iisdem, vel parum mutandis.

In veſicæ calculo, cum primis in paroxyſmo, eadem cura inſtituenda. Juvenem veſicæ calculo, laborantem [cujus omentum ſimul erat inflatum ex urina aliquot dies retenta,] ſequenti clyſtere &c. curavimus.

℞. rad. liquirit.
althea
malv. ana ℥j.
oſſ. meſpilor.
ſemin. milii ſolis ana ʒß.
Coq. colat. ℥vj. add.
ol. olivar. ʒß.
verbaſc.
ſcorp. ana ℥j.
caſſ. rec. extract. ʒv.
terebinth. Cypria
elect. benedict. laxat. ana ℥ij.
anodym. mineral. ℈j.

F. Ene-

F. Enema, quod ſummo cum emolumento urinam movit & alvum.

Interne verò prærecenſita & propoſita lythontriptica vel ſequentia exhiberi poſſunt.

℞. ſal. tartari ʒj.
aq. diuretic. è nucl. ℥iij.
m. pro una vice.

Mille pedes è ſpirit• ſalis præparatos optimo cum ſucceſſu aliquoties dedi.

vel:

℞. therebint. cum aq. petroſ. lot. ʒij.
magiſt. nephrit. ℈j.
aſel. ppt. ℈ß.
M. F. Pilulæ pro 3. vicibus.

℞. ſanguin. hirci legit. temp. coll. ʒiij.
magiſt. nephrit. ʒj. m.

℞ herb. auric. muris
ſaxifrag.
virg. aurea
flor. geniſtæ ana mj.
bacc. cynosbat. No. vj.
rad. eringii.
ononid.
bardan. ana ℥j.
lign. nephritic. ʒß.
ſem. violar.
ſaxifrag.
milii ſolis
bardanæ ana ʒij.

incis. & contuſ. groſſ. modo D. pro menſ. vini infundenda.

In calculo veſicæ convenit aloe contuſa. ad ʒß. in lacte dulci it:

℞. aſell. cum ſpirit. ſalis ppt. ʒj.
ſpirit. juniper. ʒj.
jur. cicer. rubr. ℥x. m.

vel: *℞. ſal. fimi columbin.*
ſtipit. fabar. ana ʒij.
nitri ʒiß. m.

Pubem externè illinimus ſequenti, vel ſimili linimento.

℞. ol. ſcorpion.
ranar.
lumbricor. ana ℥j.
ſapon. hiſpan. ʒiij.
ſal nitri ʒj.
M. F. Linimentum.

Poſſunt & varia ex cæpis, ſtercore columbino aliisque &c. cataplaſmata parari & applicari. Confert. etiam decoctum contra calculum Foreſti. Vitrum combuſtum & in cinerem redactum inter efficacia calculi remedia refertur. Lapis microcoſmi, quem Helmontius Duelech intitulat, qui vel in renibus vel veſicâ humana concretus & coagulatus, vel exciſus, de eo quotidiè ʒj. ex aq. raphani vel alio vehiculo convenienti propinatus, lapidem comminuit, imprimis ſi prius cum ſulphure & nitro calcinatus fuerit, cum ſucco berberum extractus, potens & generoſum remedium eſt, remedium ad omnes calculos diminuendos & expellendos. Item lapis percarum, apri ſylveſtris, in jecore aliquando repertus, qui in boum ventriculo & veſica fellis reperitur ſunt adverſus calculum remedia haud contemnenda. Tali leporis, pulvis leporis combuſti, teſtarum cochlear. cinis, pulvis membranarum interiorum ventriculi gallinæ & galli, etiam perdicum & urogalli, it: paſſerculus, motallica, reguli combuſti & exhibiti urinam pellere creduntur.

Aſelli ovum ſtruthionis & ſexcenta alia ſimplicia poſſunt acidam illam mucilaginē, calculi fabrum reſolvere ex his prædictis præterea conflantur medicamentorum formulæ, quorum hic aliquot comprobatas adjicimus. Sequens tinctura nephritica ſæpiſſimè à nobis uſu comprobata eſt. ℞. pulv. lap. nephritic. aſell. & glom. cynosbat. q. ſ. affunde ſpirit. ſalis rectificat. q. ſ. ſtent indigeſtione fiatque dein l. a Tinctura. Pulvis nephriticus Rolfincii non contemnendæ virtutis eſt.

℞. *ocul. canc. ppt.*
ſanguin. hirci ppt. ana ʒiß.
lapid. judaic.
nephritic. ana ʒj.
ocul. lucii piſc.
ſem. milii ſolis ana ℈ij.
cryſtall. tartar. ʒß.
ſalis ℈j.
M. F. pulvis.

Sic & Michaelis pulvis nephriticus ſeq. magni æſtimatur.

℞. *lapid. nephritic.*
perçar. ana ℥iß.
lyncis.
judaic. ana ℥j.
ſpongia
criſtall.
glaci. maria
cancror. ana ℥ij.
aquil.
ophit. ana ℥j.
ovor. ſtruthii ℥iß.
M. F. *pulv. ſubtiliſſimus doſ.* ʒj.

Inter ſalia, præter ſuperius enumerata, ſal Crollii pro magno arcano circumfertur; it: inſigne & admirandarum virium lythontripticon eſt ſal tartari volatiliſatum. Efficax etiam erit laudanum urinarium. D. Mich. quod ſingulariter in urina provocanda, calculo expellendo, renum obſtructionibus aperiendis, doloreque ſedando deprædicatur.

℞. *ſucc. liquirit. in aq. alkek. ſol.* ℥iß.
camphor. ʒj.
croci orient. ℈iv.
baccar. alkek. ʒß.
gumm. tragacanth.
maſtich. ana ʒiß.
laudan. opiat. ʒij.
M. F. *pilulæ.*

In grandiore veſicæ calculo nulla curatio niſi Chyrurgica locum habet. Aliter autem comparatum eſt cum calculis minoribus, aut ex arenulis quaſi cohærentibus prognatis, qui ſubinde & diſſolvi, & ordinario expelli poſſunt; Sed interea dum his incumbit Medicus, nec diætam negligat, nec cauſas antecedentes, nec ſymptomata, ſi quæ adſint, gravia. Cœterum, ſi quis curioſus etiam noſſe velit, quæ circa lithotomiam requirantur, & quæ in ea obſervanda ſint, videat inferius librum noſtrum chirurgicum, ſi plura cupit, adeat *Paræum, Fabricium, Hildanum, Barbette* & alios. Sequentem ſoleo in deſperato caſu infundere liquorem per ſyringam in veſicam. *Cura calcu. veſicæ.*

℞. *therebinth.* ʒij
ol. ſcorpion. ſ. ʒß.
eſſ. juniperi ʒj.
balſ. ſulph. ſuccin. ʒß.
ſacch. ſaturn ℈j.
aq. alkek ℥iß. M.

In

In veſicæ & renum inflammatione externè ſequens linimentum applicandum.

℞. *unguent. refriger. Gal.*
roſat. Meſ. ana ℥ß.
ol. papav. alb. exp. ℥j.
ſachar. ſaturni ℈ß.

M. F. Linimentum. Internè conveniunt lap. Prunellæ, nitri ♁ fixat Tinctura roſar. violar. Sacchar. ſaturni, ol. camphoræ maximè à nobis laudatur ex gratia.

℞. *lap Prnell.* ℥j.
ſal. ſaturni gr. 10.
pulv. ſant. ℈j.
Divid. in 3. part. æq. pro tribus doſ.

Cura ſcabiei veſicæ. In *ſcabie veſicæ* conveniunt ea medicamenta omnia, quæ ſanguinem purificant & ſerum educunt, inter quæ Mercurius dulcis eminet ex gr.

℞. M. P. *de fumar.* ℈j.
mercurii dulc. gr. XII.
ſcamon. roſ. gr. IV.
cum ſpir. thereb. F. l. a. pilula pro una vice.

vel: ℞. *herb. fumar.*
agrimon.
trifol. fibr. ana mj.
flor. bellid.
violar. ana piij.
rad. polypod.
rhabarb. monach. ana ℥j.
fol. ſenn. ſ. ſ. ℥vj.
cremer. tartari ℥ij.
F. Nodulus l. a. pro vino.

Cura ulceris renum & veſicæ. In *ulcere verò renum & veſicæ*, ſi ulcus eſt ab uſu cantharidum, lac præcipuè prodeſt, ſi in eo coctæ fuerint rad. ſymphit. altheæ propter mucilaginem. Eſſ. fl. hyperici agrimon. & alia vulnerar. ex gr.

℞. *aq. agrimon.*
flor. hyperic. ana ℥iij.
eſſent. flor. hyperic.
agrimon.
ocul. cancr. ana ℥ij
ſyr. de ſymphit. ℥ij. m.

Ulceri ab urina acri convenit decoctum, altheæ, Tinct. roſ. Epatic. rubr. Si ab humoribus ſalſis & acribus conducunt pil. de thereb. Syr de nymph aq. endiv. purgandum eſt tamarindis: In *ulceribus & fiſtulis veſicæ*, ubi multum puris effluit, ſuadeo balſ. ſulphuris terebinth. aniſatum & ſuccinatum; Conveniunt etiam omnia vulneraria & ſpecifica, ut ſuccus cancrorum per ſyphonem infuſ9.

Cura iſchuriæ. In *Iſchuria* verò explorandum per catheterem vel candelam ceream, cum oleo amygd. dulc. inunct. vel ol. lil. alb. addito parum ol. ſcorpionis, num obſtructio meatus urinarii ſit à materia aliquâ viſcoſa, à qua dum comprimitur & dolet muſculus ſphincter & contrahitur, vel an ſit à calculo vel ſpaſmodica contractione ab auſtero nimio vel acri acido inducta. Hic proſunt in genere omnia illa, quæ in præcedentibus & calculo propoſita ſunt. Clyſter emolliens prodeſt, cujus vapores ex inteſtinis in abdomen & veſicam provenire poſſunt Extrinſecus ſolemus applicare decoctum cæparum in vino: intrinſecus verò tanquam ſpecificum eſt ſpir. ſalis armon. urinoſ. ſuper cortic. aurant. cohobat. inter pellentia proſunt, ſed prius humores edulcorare debemus, antequã ad hæc tranſeamus, unde & hoc caſu mercurium dulcem vel pulverem rad.

 liqui-

liquiritiæ exhibemus, ſi audeamus pellere & ſpes ſit materiam obſtruentem per urethram tranſigi poſſe, ſumamus ol. Juniperi a. ℈ß. ad gut. XII.

Conveniunt quoque ſuccus cancrorum expreſſus. ſal fimi columbini flores chamomillæ, conſolid regal. vino coct. ſal ſilicum, emulſ. ſem. violarum & nucl. perſic. Optima verò Tinctura eſt vermium majalium, malvaticum juniperi conducit hic &: Eſſent. verm. terreſt. dum deſtillatus ejus ſpiritus & ſuperfunditur, hacque ratione eſſentia extrahitur, pellit fortiter ſpiritus lumbric. Scarabæorum, item ſpir. tereb. c. oleo ſcorp. pro ruſticis ſuccus ſtercoris equini valde prodeſt, ſumuntur quoque 4. nuclei perſicorum c. aq. urticæ vel ſumitur ſal rad. lupinorum ʒj. Si verò hæc pellentia dolorem augeant tunc loco eorum oleum amygd. dulc. aut lac dulce aſſumendum. Si affectus à nimia extenſione ortus eſt, confert cataplasma ex parietaria cum oleo ſcorp. ſeu ex cœpis & parietariâ. In *Iſchuria* notha conducit ſpecifice eſſentiâ prædicta lumbricorum mag. ovorum ſtruthion. vel liquor teſtarum ovorũ excluſis pullis, item hoc caſu maximè commendo ſpiritum urinæ, ſal armoniac. urinoſ. ex. gr.

℞. *aq. fl. cyan.*
calcatripp. ana ℥iij.
mag. nephrit. ʒj.
ſpir. urin. vol. ʒß.
ſyr. fragor. ℥j.
m. cochleatim aſſumend.

Calculi aut arenulæ meatum urinariũ obſtruentes, per catheterem optimè à perito chyrurgo retrudi poſſunt. Si verò obſtructio à ſpasmodicâ contractione ſphincteris & fibrillarum fit, exempla enim nos docent, quod aliquis licet nunquam arenulas aut calculos excreverit, poſſit tamen incidere in ſuppreſſionem urinæ, aliquando &: ſerum ad veſicam non defertur, eſtq; iſchuria notha. In ſpaſmodica illâ iſchuria convenit clyſter cum ſero lactis, cui addi poteſt ſal aliquot diureticum, ut magis aperiantur pori veſicæ obſtructi. Fotꝰ quoq; adhiberi poteſt ex herbis emollientibus, & addi quoq, debet ſal diureticũ, prodeſt hic quoq; oleum ſcorpionum, conveniunt & hic omnia antiſpasmodica, cinabarina, abſorbentia ſpecifica, nam nuper me exemplum conſulis Hanovienſis docuit, qui non duntaxat in tali Iſchuriâ contractionem convulſivã circa veſicam habebat, ſed totum etiam corpus in deſperato hoc malo convellebatur qui & fatis cedebat, in tali caſu aliâs magnipendo ſequentem pulverem.

℞. *Cinnabar. nat.* ℈j.
aſell. ppt.
pulv. liquirit. raſ.
ocul. cancr. ppt. ana ʒj.
M. F. *pulv. ſubtil. doſ* ℈j. *ad* ʒß.

vel: ℞. *ocul. cancr. pulv.* ʒß.
ciner. avicul. regul. ʒß.
ſanguin. leporis ℈j.
M. F. *pulv. in 3. part. æq. dividendus.*

vel: ℞. *ocul. cancr. pulv.* ʒj.
ſyr. dialth. ℥j.
aq. petroſelin. ℥iiß.
ol. juniper. deſt. gutt. iij.
M. D. *pro* 1. *doſi.*

Sal ſuccini & hic poteſt eſſe diureticum. Halecum veſiculæ exſiccatę exhibitę proſunt internæ. Regio pubis decoct. parietar.

fl. ſambuc. & ſem apii, dauci cum ſpongia foveatur, & poſt fotum ol. ſcorpion. & unguento dialth. inungatur vel:

℞. rad. allii.
cepar. ſub cinerib. aſſat. ana No. 2
ſem. lini
bacc. juniper. ana ℥ß.
ſem. carvi ℥ij.
herb. charefol.
parietar.
flor. geniſt. lupul.
chamom. melilot. ana mj.

Craſſiuſculæ inciſa coq. in modica aq. & vini, quantitate ad liquoris conſumptionem, leviter expreſſ. add. ſal. diuret. ℥ij.

ol. ſcorpion.
vermium terreſt. ana ℥j.
m. ad modum cataplaſm.

Pectini & perinæo calide applicandum. Convenit & in omnibus *Iſchuriis* balneum, os etiam aquam fontan. colluendũ eſſe experientia meâ ſuademus, quoties enim aquã in ore detinemus, ſtatim inſtigamur ad mingendũ Novimus quendam, qui in deſperata ſuppreſſione urinæ ſumſit copiosè vinum Rhenanum antiquum, & ſanatus fuit. Sic & obſervavit Barthol. *in act. Hafn.* ubi amicus ipſius, exhauſto unico cochleari aquæ vitæ, intra mediæ horæ intervallum urinam reddere cogitur bis tervè, licet ante hauſtum veſicam exoneraverit, rationem reddit, ſpicula illa ſalis tenuiſſima, & ramenta acutiſſima oleoſa, in aqua vitæ reſidentia, ſubito fugere ad renes, ductusque ibi aperire. Sequentes pilulas magnifacimus.

℞. terebinth. venetæ
parum toſtæ ℥ij.
ſucc. liquirit.
pulv. ejusd. ana ℈ij.

M. F. pilul. cicer. maj. magnitudine pulv. milleped. aſpergendæ.

Decoctum ſabinæ, raphani potenter urinam pellunt. Si aciditas adſit ſanguini, tunc oc. cancr. & corallia, quæ acida infringunt, & ſimul ſunt diuretica, inſignem uſum præbent.

Hic omnia emollientia, edulcorantia, acrimoniam corrigentia & pellentia conveniunt, quæ in *nephritide* convenire diximus, omnia calida veſicæ grata ſunt, frigida verò noxia. Affectus hic per ſe non indicat purgationem, ſed ſi conjiciamus, viſcoſitatem adeſſe poſſet purgatio lenis inſtitui, & ſic caſſia utilis eſſet, quæ mollibus ſuis particulis ſal involvit, ex gr. *Cura ſtranguriæ.*

℞. Caſſia extr. ℥ij.
pulv. jalap. ℈j.
ſacchar. q. ſ. pro bolo efficiendo
S. pro una doſi.

Si oritur ab urinæ acrimoniâ, confert oleum deſtillat. cort. aur. malvat. juniperin. poſſunt & ſpecificis miſceri medicamenta ſalſos & acres humores educentia & demulcentia. Syrup. dialt. Fern. decoct. rad. alth. & ſumm. malv. add. ſem. malvæ & papav. ad ℥ß. Vinum generoſum ſolum hunc affectum ſolvit, teſt. Hipp. *ſ. 7.* apſ. 18. Omnia blandiora aromatica & volatilia hic ſunt proficua, imprimis armonicalia oleoſa, ſpirit. enim ſalis armoniac. volatilis ſuper cortic. aurant. cohobatus, & hiſce aſſumptus, numquam te in ſtranguria fallet, ſunt qui ſal injiciunt cereviſiæ, alii ſilices, ocul. cancr. exſtinguunt in vino & exhibent, ſevum vaccinum vel hircinum multos juvat, umbilico illitum. Ad aci-

Digitized by Google

ditatem in ſanguine abſorbendam commendo ocul. cancr. aliaque abſorbentia, ſimulque diuretica. Pilul. de terebinth. ſubinde quoque ſumi poſſunt, porro ⊖ geniſt. fabar. millepedũ pulvis, & Chriſtallus martis proſunt. Si ⊖ peccet proſunt ſpir. ſalis, ⊕, ⊖-l. ♀ris &c. Convenit ſerum lactis cum flor. cyan. & calcatrippa & decoct. cicerum, proderit etiam pecten & perinæum ol. ſcorp. c. ſpirit. terebinth. mixtum inungere *Stranguriæ* à refrigeratione ortæ externè medetur ſequens linimentum ex *ol. ruth. coct.* ℥iij. *ruth. deſt.* ℈ß. *ſev. hirc. q. ſuff. ad liniment. conſiſtent. interne ſequens bolus ex midritat* ʒj. *ol. ruth. deſt. aurant. aa. gutt.* 3. *cum ſacchar. q. ſuff. parat* Omnia conveniunt nervina, cinabarina, oleoſa, item ſtomachica, aromatica, opiata &c. In diæta potus nimius vitetur, ne nimia copia urinæ congregetur in veſica. Ova ſorbilia, juſcula vervecina, lac, amygd. oryza, eaque omnia, quæ ſalis acrimoniam obtundunt & corrigunt. In ſtranguria virulenta à lue venereâ ſemper ſpecifica contra hunc morbum admiſcenda ſunt: & ſi in urethra vitium hæreat, injiciantur per ſyphonem varia corrigentia. In ardore urinæ & dyſuria conveniunt & hic quæ ſupra ſunt notata, & imprimis omnia medicamenta ex terebinthina, ſpecies terebinth. Mynſ. ſpecificè tamen hic proſunt fructus & alkekeng. & ex iis parati trochiſci cum opio. pulvis & extractum liquiritiæ, aqua contra ardorem urinæ Mynſ. decoct. contra ardorem Weckeri, ſyr. d. cort. aurant. lac vel per ſe, vel cum appropriatis aſſumptum, hic etiam conveniunt opiata reliquis appropriatis juncta.

℞. trochiſc. alkek. c. op. ʒij.
terr. ſigill. ʒiß.
theriac. cœleſt. gr.iij.
M. F. *pulv. ſubtiliſſimus.*

Terra ſigill. & ocul. cancr. vel ſilices potui ordinario injiciantur, omnia hic proſunt ſanguinis acrimoniam corrigentia, & præcipitantia medicamenta. In dyſuria maximè prodeſt. Electuarium ad ardorem Fallopii. *cura miſſus cruenti.*

Majorem ſanguinis effluxum impedit v. ſect. in bracchio vel alibi inſtituenda ado. medicamenta temperantia, incraſſantia & anodyna, vaſa verò claudunt, conſolidantia & adſtringentia, præ aliis vegetabilibus convenit agrimonia, ex qua, & floribus hyperici, eſſentia traumatica parari poteſt. Poterius mirè commendat decoctum ivæ artheticæ Mynſ. in potu per aliquot dies. Conducit & hic ſaturninum antiphthiſicum cum ſyrupo corall. vel dialth. Fern. ſæpius exhibita. Troſchiſc Gordonii præcipuè valent, ſi pus excernitur, Grumos verò ſanguinis diſſolvunt medicamenta incidentia, attenuantia calida, & diuretica, ♄n, diaphor. bezoart. miner. ☉re, ☽are, limatura & crocus ♂tis adſtring. ⊖-lum ♂tis ad albed. calcin. ocul. cancr. ſperm. ceti, mumia, ſpecificè prodeſt, lapis ſpecularis ad ʒß. Sint in juniorũ gratiam nonnullæ formulæ noſtra experientia confirmatæ.

℞. ſucc. plantag. vel
millefol. depurat. ℥iij.
aq. cinamom. ℥ß.

corall.

corall. rubr. ppt.
lapid. ♋ *ppt. ana* ℈j.
diacod. ʒj. m.
Doſis ſubinde cochlear. I.
vel mixtura notiſſima Sylvii.
℞. *ſpec. diaplantag. Mynſ.* ʒij.
croc. ♂ *adſtr.* ℈ij.
M. F. pulvis pro aliquot doſibus.
vel detur eſſent. ♂ adſtring. ad gut. (50.60.
vel: ℞. *Eſſent. agrimon.*
hyperic.
mumiæ. ana ʒj.
M. *doſ. gut.* 40.
vel: ℞. *aq. millefol.*
plantag.
agrimon. ana ℥j.
eſſent. ejusd.
hyperic. ana ʒj.
ſyr. de ſymphit. Fern. q. ſ. M.

Summo etiam cum ſucceſſu uſurpatur laudanum opiatum, vel cydoniatum, vel pilulæ d. cynogloſſa, d. ſtyrace, Theriac. cœleſt. &c.

Sequens apozema multo uſu mihi comprobatum eſt;
℞. *Herb. agrimon.*
alchimill.
ſanguiſorb.
millefol. ana Mj.
flor. hyperic.
muſc. prun. ſylv. ana Mß.
flor. roſ. rub. Mß.
rad. ſymphit.
plantag.
tormentill. ana ℥ß.
ſem. hyperic.
plantagin. ana ʒij.
Coq. ex aq. fontan. Colat. ℥xviii. *adde*
aq. Cinamom. ℥ß.
corall. rubr. ʒß.
ſirup. d. ſymphit. ℥iij.
M. Doſ. ℥iv. *bis in die.*

Poſſunt etiam ex iisdem ſpeciebus ſacculi confici, & aqua ferrariâ coqui, renibusque applicari, liquor ille ſtipticus poteſt in uſum trahi, qui omnibus fluxionibus ſanguinis egregium exiſtit remedium. Externè verò quæ in uſum veniunt, ſunt vel frictiones, vel ligaturæ partim ſuperiorum vel ventoſæ, vel hyrudines, vel unguenta, linimenta & emplaſtra adſtringentia, aut lumbis aut pubi applicanda ex. gratia.
℞. *unguent. Comitiſſ.* ℥j.
croci ♂ *adſtringent.* ʒij.
ol. myrtillor. q. ſ.
F. linimentum. reliqua ſuperius videre poteris.

Si *incontinentia urinæ* à nervorum paralyſi oritur, unctio fiat, cum oleo & unguento nervino adjectis variis adſtringentibus ex. gratia. *Cura incontinentiæ urinæ.*
℞. *unguent. nervin.*
martiat.
Comitiſſa ana ℥j.
croc. martis adſtringent. ʒij.
ol. maſtichin. q. ſ. pro linimento M.

Balnea etiam ex nervinis parat conducunt. Si verò à ſphincteris laxitate & fibrillarum nimia extenſione & mollitie, in hoc caſu conveniunt omnia medicamenta calefacientia, ſiccantia, leniterque adſtringentia, additis medicamentis cephalicis & antiparalyticis: Specifica verò ſunt lignum maſtichin. ſtomach. gallir cineres erinac. combuſt. pudendu ſuillum vel coctum vel aſſatum commeſtum. Veſica capræ cliba

exſic

Digitized by Google

exſiccata & pulveriſata ad ℨj. exhibita, piſcis in ventre lucii piſcis inventꝰ, pulvis bufon. combuſt. medulla lapidis, lignum aloes, hæc omnia prodeſſe creditur.

℞. *Ciner. erinacei*
pulv. interior. ventric. gallin. tunic
veſica capr. exſiccat. ana ℨß.
M. F. *pulv. pro aliquot vicibus.*

Sic & ſacculi poſſunt confici ex tacamahacâ, rad. tormentill. fol. quercus, rad. ſymphit. & in aqua ferraria coqui & applicari. Miram habet hiſtoriam Bartholinus d. puella quâdam, quæ multis generoſis uſa eſſet remediis, quibus nihil juvantibus, tandem ab incontinentia urinæ liberabatur, cum vitrum propria urinâ impletum apud demortuum in ferali capulo recondit, & ſic ſemper ad conſuetum tempus urinam bene retinuit.

cura diabetis. In *Diabete* conveniunt omnia leniter adſtringentia, ut ſunt omnia martialia & potus chalibeatus. Purgantia ſive non, ſive leniſſima, adhiberi debent ex. gr.

℞. *Elect. Hydragog. Sylv.* ℨij.
cremor tartari ℈j.
aq. petroſ. q. ſ.
M. F. hauſtus.

Corpore evacuato reliqua diſcutienda ſunt, vel decocto aliquo lignorum, vel opiatis, prout teſtatur Etmüllerus amicus noſter colendus in diſp. de opii vi diaphoretica, hiſce verbis. *Diabeticorum urinarius nymbus per opiata, ſiſtendus venit* quare comendo laudanum ribeſiatum, vel cydoniatum, Theriac. cœleſtem, vel laudanum ſolare noſtrum. Proſunt & Tinctura Martis, corallorum, ſulphuris, vitrioli croc. mart. adſtring.

℞. *ſpec. diaplantag.* M. ℨiij.
croc. mart. adſtring. ℨiß.
M. F. *pulv. doſ.* ℨß. *ad* ℈ij.

Diaphoretica hic ſunt vitanda, quæ ſimul ſunt diuretica, urinam enim hic movere minimè convenit. Clyſter convenit ex infrigidantibus, ut nimium humorum motum ſiſtat, & leniter adſtringentibus, ut poros reſtituat. Riverius ſequentem habet formulam.

℞. *Conſerv. roſ. r.* ℥iiij.
corall. rub.
C. C. uſt. ana ℈j
c. myva cydonior. q. ſ. F. Electuarium.

Decoctum ex ſemine papav. alb. foliis roſ. rubr. rad. tormentill. biſtort. ana ℥j. cum quo cryſtall. martis ad gr. vj. ſumi poſſunt, quod pulvis omnibus ſufficiet; Corall. rubr. terra ſigillata, bolus armena, lap. hæmatit. conſerv. roſ. maximè proſunt. Conveniunt hic quoque ea omnia, quæ lentorem ſanguini inducere poſſunt, ut gumm. Arabicum, tragacant. mithridat. Dam. theriaca rec. decoct. pruni ſylv. Alii laudant lac bubul. caprill. in quo ſilices candentes extincti ſunt. Aqua aut ſerum lactis chalybeat. etiam conducit, decocta varia ex adſtringentibus varia parari debent. Externè etiam regioni lumborum admoveri poſſunt, aut unguenta, aut fomenta, aut linimenta leniter calefacientia, ut emplaſtrum ſtipticum, ol. myrtillorum, cydonior. additis ſuccis & pulveribus adſtringentibus &c.

CAP.

Digitized by Google

CAPUT XIV.

De

ARTHRITIDE VAGA ET FIXA SEU PODAGRA.

Nominis ratio. ARthritis, paſſio arthritica, *Plinio* morbus articularis, *Celſo* dolor articulorum, *Paracelſo* morbus tartareus, nonnullis per jocum ſat graphicè tamen, vocatur *Dominus morborum*, & *morbus Dominorum*, Barbaris *Gutta*, noſtris Germanis ein Fluß/ Gicht/ Gliederweh/ quia ex defluxu quaſi guttatim facto, hoc malum excitari credunt, in genere & vulgò *definitur*, quod ſit dolor articuli partiumque vicinarum circa articulum ab humore aliquo acido extravaſato, fibrillas, articulos hos cingente & irritante, oriundus. Definitio.

Differentia. *Arthritidis nomen* generale eſt, ſtatuuntur vulgò 4. ſpecies, à diverſis articulis diverſa nomina ſortitæ, (*Chiragram* dicunt, cum manus, *Gonagrã* cum genua, *Iſchiam* cum articuli circa coxendicem, & *Podagram* cum pedes hoc infeſtantur immani dolore, nec à dolore hoc immunes ſunt cubiti, humeri, carpi, malleoli, articuli. Nos quintam addamus ſpeciem, puta *Arthritidem vagam*, articulos ferè omnes infeſtantem, dolor hic non eſt, uti in reliquis, fixus & ſtabilis, ſed potius vagus & errabundus, ſubſultorius & ſaltans, in corpore: Scorbuticus dolor maximè variat, arthriticus verò pungit, rodit & tendit articulos.

Arthritis cum nephritide neceſſitudinem adeo conjunctam habet, ut utrique affectus, quaſi ejusdem originis ſint, ſæpiſſime enim concurrunt, quippe nullus ferè morbo illo laborat, qui etiam huic obnoxius non reperitur; porrò inveterata arthritis concretiones lapideas in articulis, quales Nephritis in renibus fabricare ſolet.

Affect⁹ arthriticus aliquando contagioſus eſt, experientiâ enim & ratione conſtat, multum ſalis volatilis adeſſe, quo poſſit contagioſa eſſe. Dolor miſeros ægros maximè infeſtat, cujus etiam tanta nonnunquam ferocia, tanta eſt atrocitas, ut eo laborantes ad violentas manus ſibi inferendas cogitent. *Affectus arthritici* omnes, tanquam reliqui morbi tartarei, cum ſemine parentum in liberos transferuntur, inde & inter *hæreditarios* recenſetur *morbos*.

Adventitia quoque erit arthritis, quæ ex variis cauſis mutationibusq; in corpore ortum ducit. Podagricus etiam facile futuras ſentit tempeſtates, Arthritis diuturna ſæpius ſcorbutum ſibi acceſſit, & affectus quidam ſcorbutici Arthrididem ita planè mentiuntur, ut non facile diſtingui poſſit, quia ſimilis in utroq; affectu ſanguinis & ſeri eſt diſcraſia, à ſale acido & fixo pendens.

§. 2. Nonnulli prò fonte hujus mali cere- *mandans* *Pars affecta.*

Kkkk

Terminus à quo ſeu Fons. cerebrum, catharros humoresque acres ad articulos ablegans ſtatuunt, alii Hepar, Pancreas, glandulas conglobatas conglomeratasque, prout facit *Sylvius*, qui pro loco affecto membranea ligamenta ipſos articulos cingentia & colligantia, tanquã fontes hujus mali, tanquam ſubjectum cauſæ ponit. *Helmontius* ventriculum primò accuſat, quod & facit Th. Sydenhã in Noviſſimo ſuo de podagra Tractatu noſtro judicio ſubjectum ſunt Ventriculûs, articuli, partesque omnes vicinæ ſenſiles, nervi, tendines, membranæ, ligamenta, partes ergo ſenſiles plerumque ſunt membranoſæ, nervoſæ, & perioſtia imprimis in cavitatibus circa articulos membrorum ferè omnium, prout enim dolor vel hunc vel illum occupat articulum, ita quoque alia atque alia ejus ſolet eſſe denominatio, partes ergò membranoſas & fibrillas nervoſas, perioſtiũm conſtituentes, pati, ex eo arguere licet, quod omnes membranæ in corpore noſtro ope ſpirituum animaliũ, animæ ideas offerentiũ, ſentiant, adeoq; tact9 ſint inſtrumentũ, in quem uſum & finẽ ſcribit *Archangelus, Picolomeneus l.6. prælect. 6.* membranas nobis elargita eſt natura, ut eſſent tangendi organa, earum enim ope partes ſenſu pollent acutiſſimo ex eo etiam elucet, quod ubi podagra tophos parturit, eos non in cavitate articulorum, ſed potius in partibus articulos ambientibus producat: inde *Willisius* hunc affectum inter morbos capitis & nervoſi generis refert, ſedem enim in partibus nervèis eſſe, à ſymptomate primario, ſcil. dolore, concludit: ſic & *Cornelius Piſo & Fernelius* hujus affect9 cauſam intra caput exiſtere ſtatuunt.

§. 3. Affectus ſui ipſius index eſt, *Diagnoſis.* quis enim eſt, qui dolorem hunc non agnoſcit? imminentem arthritidem inter alia torpor arguit, aut ſenſus in articulis propter morem ſolitò exquiſitior, ut à leviſſima quaſi lædantur causâ, eorundem ardor & leviſſimus rubor, ſubinde cum, aliquando ſine tumore, imprimis ſi hæc ſubinde repetant, continuo graviora & majora, præcedit quandoq; febris, ſæpe criticè ab alia febre producitur, à glanduloſo lymphaticis febribus ſæpius productam obſervavi arthritidem vagam; mentitur aliquando ab initio Eryſipelas, ſi verò ſine inflammatione eſt, & cito fit, dicunt eſſe catharrum. Præſentem verò demonſtrant arthritidẽ, quando nempe certis temporibus circa juncturas articulorum unius vel plurium dolor inflammatorius cum tumore percipiatur, ſæpe dicunt ægri nil aliter ſentire, ac ſi à formicis eſſent tacta membra, ſi dolor excruciat brachium, tunc digitis omnia percipiunt craſſiora, quam natura ſunt, & pedis articulum præcipuè ſiniſtri pollicem frequenti9 invadit, unde poſtmodum facilè ad alios exporrigitur articulos, & quaſi aſcendere ſentitur ad genua vel ad alterum lateris. Dolor in ipſa articulatione ſubinde major, ſubinde minor, quandoq; etiam intolerabilis, adeò ut animi deliquia, convulſiones &c. patiantur patientes. Motus quoq; adeſt impotentia, nã athritide afflicti eam partem, quæ laborat, omnino movere non poſſunt, niſi cum intolerabili doloris exacerbatione: Febris, ceu

Digitized by Google

ceu dictum eſt, vel ſynocha, vel intermittens antecedit vel comitatur nullo vel notabili frigore aut calore moleſta ſed levi capitis dolore infeſta, ſubinde tamē ſitis maximè urget, hinc ſequuntur etiam vigiliæ, virium dejectio, appetitus proſtratus &c. In urina Arthriticorum in parietibus urinalis ut plurimum reperio arenulas ruberrimas, Pulſus in hoc plerumque eſt frequentior & minor, dein aliquando major, Rubedo articuli adeſt inſtar Eryſipelatis; ſed dignoſcitur ardoris vehementiâ, quæ intenſior eſt in Eryſipelate. Rubedo hæc ſæpius ſtipata eſt cum dolorib⁹ & tumore, color eſt aliquando ex rubro & flavo, vel ex rubro pallidoq; mixtus, tumor etiam eſt ſaltem vaporoſus: In malo inveterato tophi apparent, ſæpius quoque iraſcuntur ægri, & ſic fomitem mali augent. In Arthritide vagâ dolores ſunt inconſtantes & vagi, modò hos modò illos invadunt corporis articulos, in ſcorbuticâ arthritide nigricantes ſæpè maculæ apparent, & pulicum morſib⁹ ſunt ſimiles, aliquando cum tumore pruriente, quaſi urticæ urentis vim eſſent experti ægri, quod mulierculæ vocare ſolent idiomate germanico **die Neſſelſucht**/ has maculas nonnunquā in principio rubicundas, hinc purpureas & ſublividas, tandem ad nigrum colorem inclinantes vidimus, partes etiam affectas ſudantes, & ſaniem ichoroſam concernentes obſervavimus. *Univerſalis* illa *Arthritis* inſtar ignis fatui eſt, modo hanc, modo illam accendit partem, interdum remiſſionē ſimulat, ſed opinione ægri citius redit. Doloris Iſchiadici ſigna ſunt, dolor continuus in illis partibus, impotentia totius cruris tibiæ & pedis ad motum animalem, abſentibus tumore & plerumq; etiam ardore & ſimilibus aliis inflammationem conſequentib⁹ ſignis. podagrici ſæpe ob nimium ſpirituoſorum abuſum patiuntur Hæmorrhogiam narium, & ſibi accerſunt indigeſtionem ventriculi, ex qua dein plura oriuntur mala, de quib⁹ in cauſis hinc.

Cauſa.

§. 4. Diagnoſi jam traditâ, facilius etiam erit cauſas enucleare, quas tamē ordine examinaturi ſumus. *Galenus* cum totâ antiquitate more ſolito cauſam propinquam hujus affectus dicit eſſe humorem & articulorum infirmitatem ſeu imbecillitatē; in fluxione hac conſiderāt quatuor ipſi⁹ diſcipuli, humorem influentē, partem mandantē, partem recipientem & viā per quam fit fluxio. Partem recipientem dicunt eſſe articulos, ſeu oſſiū coarcticulationes, in quibus prçſupponunt imbecillitatē, aliâs fluxionem non admitterent: Partem mandantem dicunt mox cerebrum, mox jecur, mox lienem, mox uterum, & quandoq; totum corpus. Materiam dicunt eſſe ſolum cerebri excrementum, nempe vel pituitoſum, vel ſeroſum, alii ex ipſorum grege addunt interdum eſſe poſſe etiam humorem ſanguineum & bilioſum. *Mercurialis lib.* 4. rem acu tetigiſſe ſibi videtur, cum cauſam ponat in miſcellam humoris pituitoſi & bilioſi. Viam per quam humores defluunt, cenſent, non eſſe ſolum inter carnem & cutē, licet frequentiſſima ſit, ſed per continuitatem membranarum, muſculorum, nervorum, aut vaſorum, aut per ipſas venas & arterias, ut à jecore, quæ ob id phlebotomiâ ſolvitur. Cauſas antecedentes arthritici doloris remotioreſque plures allegant, quæ ſaltē humores excrementitios, pituitoſos, ſeroſos alioſq; generare & augere valent, quorum mentionē infra, ubi de diæta acturi ſum⁹ injiciem⁹.

Digitized by Google

§. 5. Nunc ſequitur *Paracelſus*, qui vocat ipſam podagram, à cauſa, *Synoviam*, nominis à parte affecta deducti uſum liberum relinquit. Podagrici nomine intelligit quemvis dolorem in articulis ſeu potius Synovia ipſorum exiſtentem, exiſtimat quoque ſpecierum diſtinctionem & diverſa nomina ſuperflua eſſe, licet ipſe *Arthreticam, Cheragram, Genagram, Schiaticam* interdum vocitet: Locum autem & ſedem hujus morbi dicit eſſe ſynoviam, (das Gliedwaſſer) ubicunque enim juxta eum ſit ſynovia, ibi etiam eſt podagra. Eſt verò Podagra, prout in libro germanico de podagra habet, *morbus Tartareus, ſive ſalis mineralis* aut *liquoris acetoſi in ſynovia exaltatio*: Salis genera & ſpecies ſunt alumina, victriola, ſalia calcinata alkalia aut acetum &c. Hinc ſi in homine ceu microcoſmo producuntur, & perveniunt in ſynoviam, quæ ipſis contraria eſt, prout eſt natura ſalina, acuta, pontica, acetoſa, alkalia, ita movetur ſynovia, & in dolorem & morbum abit, quia hæc duo ſimul conſiſtere nequeunt, alibi dicit. Quid eſt alias podagra? quam ſulphur accenſum in ſynovia ſæviens, ex tribus primis depromptum, aut accendit frigiditatem, id eſt, *mercurium*, qui facit grandines, & in utriſque concurrens ſal. In *fig. theor. univerſ. morb. l.* 2. Podogram ait non generari ex fluxione, ſed ex *ſpiritu urinæ*, ipſiusque cauſam eſſe tartareitatem cum ſale, quando enim is venit ad locum, ubi non datur exitus, ibi adhæreſcit, & coagulatur in concavitatibus, hoc etiam explicat exemplo aceti & lactis. Tartarus ille cum ſit acutus, premit, diſtendit, conſtringit pungitque; Paroxyſmum verò oriri ait ex permiſtione contrariorum, ſalis nempe ſeu mercurii acetoſi cum ſynovia dulci, ſicuti videmus in confuſione olei tartari cum aqua forti in qua chalybs ſolutus fuerit, item ſi ſpiritus victrioli oleo tartari confertim infundatur, inde enim tanta producitur effervescentia, ut fractionis vitri metus ſit, niſi cautè paulatimq; fiat. Differentias dolorum arthriticorum ex diverſis proprietatibus & gradibus ſaporum in ſalibus deſumunt Paracelſiſtæ, tincturæ enim ſalium ſunt acerbæ, auſteræ, amaræ, ſalſæ, acres, tartareæ, victriolatæ, nitroſæ & aluminoſæ &c. vehementiores arthritides ſunt, victriolatorum, tartareorum quàm aluminoſum & ſal gemmeorum ſpirituum, nitroſæ vero arthritides & ſalis communis acerbiſſimos pariunt dolores.

§. 6. *Helmontius, induſtrius ille per ignem Philoſophus*, ait huic affectui ſubeſſe liquorem ſalſum ex latice, & præcedere ſemper ſtomachi indiſpoſitionem cum febriculâ, inde & ſtomachum accuſat, pro cauſa princip. li ſpiritum vitæ fermentali, & artubus hoſtili aciditate indutum accuſat, inde primò culpat ſtomachum ex digeſtionum errore; uno verbo ab *acido* Archeum inficiente ortû habere arthritidem probat ipſe; ab acidis enim ſubtilibus & variis aciditatis acceſſus ſtimulantur, conceptâ aciditate ſynovia grumeſcit, caſei formis & opaca fit; eſt autem ſynovia ex qua fit, degener mor-

morboſus partus, infelix illa nodorum mater, ſynovia nihil aliud eſt, quàm mucilago quædam pellucidà, qualis vitulo mactato, amputatis pedibus, è tibiis ſtillat: Ex indurata illa ſynovia fit illa calx & creta Podagricis aliiſque familiaris atque ſolemnis, quæ creta podagrica fit per exſiccationem; Podagram excitari poſſe à concubitu per libidinem & alibi author ſtatuit.

§. 7. *Willisius* horum dolorum cauſam morbificam nunquam ſanguinem eſſe contendit, quia tumores arthriticorum nunquam ſuppurantur, Arthritici etiam quaſi cum privilegio [nempe ob ſalinas humorum diſcraſias] à diathesi febrili immunes habentur, ſtatuit ergo in morbi hujus minera humores genuinos concurrere, & mutuo effervescere, ex eorum enim lucta & effervescentia fibrarum nervearum vellicationes dolorificas exoriri probat, pari modo ac cum ſpiritus victrioli oleo tartari infunditur. Si ergo liquoris nervei, juxta authorē, à volatilitate in fluorem ſive aciditatem degeneres particulæ, fluxionibus ſubinde exortis, nimiâ copiâ in articulos deſcendat, quatenus illæ ibidem cum *minera ſalina* ſive lixiviali prius aggeſtæ effervescunt, paroxyſmos arthriticos cient. Primo ergò mineram ſalino fixam circa oſſium internodia depoſitam ponit pro causâ conjunctâ, non ergò eſſe vel humorem bilioſum vel pituitoſum inculcat. Ad Procatarxin hanc præviam nempe ſalino fixam, & ſanguinis diſcraſia & membri affecti debilitas conferunt. Quod ſpectat ad cauſas *evidentes*, de quibus liquor nutritius è ſanguine articulis allatus *ſale fixo* nimis imbuitur. Prima eſt *ipſi* diſpoſitio hæreditaria, dein ob malam victus rationem, & errata in ſex rebus non naturalibus infertur. Qui enim crapulæ & Baccho dediti multum ac inordinate comedendo & bibendo genio indulgent, atque imprimis ſi alimentis ſalſis & aliis concoctu difficilibus veſcuntur, & vini pocula avarè hauriunt, facile ſibi hunc morbum acceſſunt. Succi nervei acetoſitatem etiam præ aliis in hoc morbo Author accuſat, & multis rationibus probat, fluxiones acetoſas ab humore nerveo produci. Hoc ergo in affectu juxta ipſum à ſanguine ſecretæ fæculentiæ ſalinæ ſive lixiviales in loco aliquo depoſitæ mutuo effervescunt, ita ut effluvia illa acria & veluti corroſiva, qui abſcedunt, lumbricum loco dolenti impoſitum & ſuſpenſum enecant.

§. 8. *Sylvius* uti in omnibus ferè affectibus, ita & hic ad ſucci pancreatici ac lymphæ acrimoniam acidam, biliſque atque humoris ſalivalis vitium, & ex horum in inteſtino confluxu oriundam præter naturalem fermentationem & humorum corruptionem confugit, & prout hi humores magis aut minus acres exiſtunt, ita etiam dolores magis minuſq́, atroces eſſe contendit. Si enim ſuccus pancreaticus lymphaque magis ineſſent bilique occurrant acriori, dolor ſatis moleſtus excitatur, verum magis ardens quàm rodens. Si verò ſuccus pancreaticus lymphaque magis inertes pituitam viſcidam bilemque minus acrem

Digitized by Google

oſtendunt ab ea ſc. pituita obtundatur ſuccus pancreaticus, ac tumore œdematoſo quàm dolore acuto affectæ partis motus tunc impeditur, idcirco ubi dolor eſt urens, potius quam rodens, acrimoniç id potius ſalinæ quàm acidæ imputat, ubi contra dolor magis rodens quam ardens eſt, uti in regionibus frigidioribus ſæpius obſervatur, potius acidæ quam ſalinæ adſcribit acrimoniæ. Putat ergò in arthritide ut plurimum liquorem in glandulis, puta tum pancreatis conglomeratis, tum paſſim conglobatis omnibus præparatum primario peccare, & plurimorū, imprimis hujus, morborū cauſam eſſe indeq; productam effervecentiam vitioſam deducit, & optat ut effervescentiarum ſpecies infinitæ ferè, plus minus inter ſe variantes, in certas redigantur claſſes, quo non tantum illorum cognitio, verum etiam curatio innoteſcat. *Tackenius* & *Swalbe* ſuos hic oſtendunt pugiles Alkali & *acidum*, à quorum infelici pugna jugiter dolores hos arthriticos producere ajunt. Thomas Sydenham feliciſſimus apud Anglos Practicus, amicus noſter ſingularis, per 25. annos podagra vexatus, labefactatam tam in partibus quam ſuccis corporis univerſis concoctionem in podagra culpat, quam ut plurimum lædi ait, à ſpirituū animaliū defectu, veneris uſu nimio, vel ætatis conſumptione exorto, de quo vide ipſum tractatum de podagra & Hydrope, quem nuper in gratiam curioſorum, & ſolatium podagricorū hic Caſſellis typis mandare curavimus. Alias *Angli* ab acrimonia ſalina vel acida ſucci nervoſi dolores arthriticos exoriri, firmiter credunt.

§. 9. Qui in magni *Carteſii* caſtris militant, diverſas ſalium angulares figuras adferunt, quando enim à cauſa quadam præcedente in ſanguinem deferuntur particulç ſcabræ, vel ſalinę craſſiores, qui cum incidunt circa articulos, ubi plures ſunt partes membraneæ, quarum pori conſtantiores ſint, quia non facile ſeſe accomodant figuris particularum transmittendarū, hinc particulæ iſtæ ſcabræ & angulares ſeu ſalinæ ibi hærentes ſcabritie ſua & cuſpidibus lædunt fibrillas nervoſas, aut particulç illæ ſalinæ acrimoniâ ſuâ easdem fibras vellicando, dolores illos atroces producunt, & haud diſſimiles humores iisdem particulis imprægnati eo delati, & reliquos prementes dolorem augent, & tumor ſæpè adeſt cum leni inflammatione, & tunc dicitur *Arthritis vera* ex cauſa calida orta, & videtur ibi ſal, permixtum humori peccanti, eſſe magis volatile, & tunc facilioris ſolet eſſe curationis, & ut plurimum arthritidem infert vagam.

§. 10. Perſpectis aliorū opinionib⁹, nunc etiam noſtram proponamus, unumquemq; enim ſuo abundare ingenio concedimus, ſed abſit Nemeſis dicto, judicamus majorem magnorum & celeberrimorum virorum diſcrepantiam ſæpe ſub verborum luſu latere, quod enim veteres humorem bilioſum, noſtro ævo ſalis alkali lixivioſi nomine indigatur; quod pituitam acidam ſalſam craſſam dixere, nos dicimus humorem ſalivalem ac lym-

lympham acidam ſalſam ac viſcidam; quod verò melancholiam nuncupa-runt, impuritatem ſanguinis tartare-am ac ſucci pancreatici, præprimis acido auſteriuſculi ichoribus nomine venit, ſi res verò intimius ſpectetur, cum antiquis quidem nonnunquam re convenimus & verbis maximè ab invicem diſtamus, ſed ut verum dico, melius tamen res à Neotericis enucleatur, & facilius remedium idoneum invenire poſſumus: exempli grat. Si hoc in malo bilis exſuperet, acidis ergo eſſet curandum, ſed àb acidis malum hoc potius exaſperari obſervamus, & ſic de cœteris, nimis enim generaliter cauſas morborum allegant *veteres*, & numquam intimius rem perſpexere, uti hodie fit. Nos ergò hujus affectus cauſam ſtatuimus, primum vitium in depravata latere alimentorum *digeſtione* in ventriculo, aliisque viſceribus & glandulis digeſtioni dicatis, facta, & accuſamus *Gaſteronacis digeſtionum præſidis* ſocordiam, qui facili marte ab hoſtili acido vincitur, quo victo, hoſtis in maſſam ſanguineam ingruit, ejusque conſiſtentiam labefactat, unde dein oriuntur plures hoſtes, qui & *micro-coſmetorem* aggrediuntur, qui tunc ad tutelam ſuam milites, hoc eſt ſpiritus animales ad excubias mittit, ne hoſtis plane irrumpat, quô factô, neceſſario oritur *ἀταξία* ſpirituum animalium, qui ſpiritus per manipulos cum hoſte dimicantes, tandem trucidantur, ac deficiunt, hoſtes verò in humoribus tanquam in ſylvis latent, & foſſulas faciunt ad planè expugnandam arcem. Hoſtes ſunt in arthritide vaga particulæ lixiviales, in fixa verò acidæ quæ partes membraneas & nerveas ſeu ligamenta & tendines rodere aptæ natæ ſunt: unde verò fæculentiæ tartareæ ſint, ambigitur inter Authores, dum alii eas ſerum vitioſum, alii vero alium humorem eſſe contendunt, & vel à ſanguine immediatè in partes illas deponi, vel aliunde, imprimis à capite eo defluere affirmant; alii ab his illisvè viſceribus malè diſpoſitis provenire ajunt; Materiam verò harum peccantium lixivialium & acidarum particularum aliquando ſerum & quidem volatile in arteriis exiſtens, ordinarie verò chylum male digeſtum, & lympham ſtagnantem, poſtea verò extravaſatam, & cum tempore etiam ad habitum corporis propulſam, quæ propulſa etiam poſtea ibi notabilem tumorem facit, majorem tamen aut minorem, prout quantitas vel major vel minor eſt, vel plus minusve eo ex apertis vaſis lymphaticis affluit: Lympha autem illa modo naturalis, modo magis præternaturalis eſt, modo acrior, lixivioſa modo minus acris & acida, modo viſcoſior & tenuior, modo fluidior, modo pura, modo multis lixivioſis & acribus ſalibus referta; prout ſubjectum eſt diſpoſitum. Ex glandulis ergo & eam ductibus lymphaticis circa membranas & nervoſas articulorum partes ſeu ligamenta & tendines, veluti totidem cellulas, copioſe deponitur lympha ſ.

mate-

materia peccans, quæ ſic circa articulos congeſta rodendo vellicandoque vim ſuam exerunt, cui cum quædam ſolito acidiora ſucci acidi recrementa accedunt, dolores perſeverantes & fixi producuntur, nempe in quantum ſalis diverſæ indolis comiſti valdè efferveſcunt, proindeq; à mutuâ particularum luctâ & agitatione membranæ inſigniter vellicatæ & divulſæ, in diſteſiones valde dolorificas aguntur, nec dolores citius remittunt, quàm particulæ hinc congeſtæ, aut evaporant, aut mutua luctâ ſubactæ, ſimulq; ſpiritibus defeſſis, ab effervescentia & orgaſmo acquieſcunt. Totam enim naturæ neceſſitatem fermenteſcentibus quaſi ligatam ſeminibus, ſi dixeris vix aberraveris: Univerſus namq; ſublunarium mundus [verba ſunt *Clariſſimi Williſii*] videtur non niſi una & eadem moles, particulis fermentativis per totum conſita, & valdè prægnans eſt in qualibet ejus regione & angulo, tanquam in molecula ſua formicæ in perpetuo verſante motu & agitatione huc & illuc circumvolitant, modo ſurſum, modo deorſum rapiuntur, ſibi invicem variè occurrunt, aſſociantur & rurſus decedunt, continuâ viciſſitudine diverſa ineunt conjugiâ, & patiuntur divortia, ſpiritꝰ quoque animales & hoc in caſu à particulis iſtis vitioſis, propè habitacula ſua conſitis. multum irritantur, indeq; in orgaſmum incitantur, hinc illincq; ſubſultant, tandemque ob commeatum deficientem acriores redduntur, & *microcosmetor* ad iram commovetur, unde etiam videmus arthriticos facile fieri *epilepticos*, imo ſæpius animadverſum in ipſis ſpaſmus, aliique motus convulſivi, tremores &c. qui ſpiritus nonnunquam ſuo Regi ita immorigeri ſunt, ut manum ipſi adhibeant, eumque plane è medio tollant. Coagulans pariter ac tormentans acidum aliquando ſanguinem coagulat, alioſque humores figit imò calcis ſpeciem præ ſe fert, in articulis plane coagulatus humor. Diximus hujus effectus mineram ut plurimum lymphaticis vaſis communicari, eamque à ſucci acidi recrementis acidiuſculis actuari, quod probamus per urinas arthriticorum, ſi ipſis affundas ſal tartari vel lapides cancrorum, experieris effervescentiam, ac ſal tartari transmutabitur ex acido urinæ in ſal acido ſalſum, quale eſt, tartarus vitriolatus, quod etiam ex juvantibus & lædentibus probari poteſt; Cura enim hujus morbi potiſſimum per ſalia volatilia balſamica perficitur, non verò nimis ſpirituoſa. Cauſa antecedens partium eſt labefactata concoctio ventriculi, & diſpoſitio ſanguinis vitioſa, partim lymphâ in corpore abundans, partim vel acrior, vel fluidior, vel craſſior, partim & morbi vaſorum lymphaticorum & glandularum, partim deniq; infirmitas articulorum undecunque orta vel contracta.

Cauſæ procatarcticæ, quæ talem lympham generant, ſunt ſex res non-naturales inprimis ex iis vinum acidum culpatur, Arthritis enim vulgo putatur oriri ſolummodo à multo potu vini Rhenani, & præſertim ab ejus tartaro, qui copioſus creditur in vino

vino Rhenano, hoc tamen ſemper verum non eſt, interdum enim homines hoc affectu laborant, qui vinum vix guſtarunt, vel nunquam ut ruſtici & ſimiles, novi enim duos abſtemios, morbo hoc atrociſſimè jactatos, in quibus tamen alia incommoda adſunt, quibus exponuntur, ut color & frigus ſubitaneum, utpote quæ multum poſſunt ad hunc affectum excitandum. Verum tamen eſt, quod vinum Rhenanum hunc affectum poſſit producere, ſed illud, quod nocet, non eſt verus tartarus, ſed eſt maſſa calciformis, quæ fundum occupat illarum terrarum, in quibus hoc vinum naſcitur, Vina enim quæ in locis, ubi multum calcis latet, hunc affectum pariunt, nō vero tartaro ſuo, ſed calce ſuâ tartaro incluſa nocent. Sic etiam videmus ſæpe circa articulos congregari materiam calci ſimilem, ſimilem non autem tartaro, ſed tamen non omne vinum Rhenanum æquè ſcatet hâc materiâ calceâ, ſed unum plus, aliud minus. Sic dantur vina Hungarica quædam, quæ maximè hâc materia imprægnata ſunt, inde in illa regione vix familia eſt, in quâ non alioquis ſit podagricus, ab uſu ſcilicet huj⁹ vini Hungar[illegible]i, Sic & nos Caſſellis habem⁹ aquam calce refertiſſimam, ex cujus uſu plures ſunt arthritici & nephritici. 'A venere, à lucubrationibus, curis, mœroribus, & omnibus aliis, quæ ſpiritib⁹ animalibus vim inferunt, facilius hic morbus oriri ſolet, qui rarò fatuos inſipidosque invadit: de reliquis cauſis procatarcticis, rebus ſex non naturalibus à Medicis dictis, inferius, acturi ſumus, nunc enim ad *Prognoſin* accedamus.

§. II. Eventus hujus morbi varius eſt, & ambiguus, ſive paroxyſmum ſpectes, ſive totum morbi decurſum, nam interdum paroxyſmus citò, interdum verò tarde ſolvitur, inprimis ſi lympha in nodos & tophos concreverit & induraverit, unde illud vulgatum.

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.

Aliàs arthritis & præſertim ejus recenſitæ ſpecies quamvis longo tempore remittant, ordinariè tamen redeunt aliis citius, nonnullis ſerius, & quosdam ad vitæ terminum concomitantur. Huc ſpectant ſequentes *Hippocratis aphoriſmi.* Aſſiduis imbribus fiunt dolores articulorum *ſ.* 3. *aph.* 16. it: *Celſ.* 45. *l.* 5. *&* 7. ſic & juxta *Hipprocr. divinum ſenem*, vere fiunt articulorum dolores, quia materia, quæ totâ hieme latitavit, nunc ſe manifeſtat. Item *inquit Senex noſter ſ.* IV. *aph.* 31. qui per febres laſſitudinem ſentiunt, iis ad articulos & juxta maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt, quia laſſitudines oriuntur ab obſtructionibus & acrimoniâ: Item eâdem ſectione *aphor.* 44. *dicit.* Quos febres longæ exercent, iis tubercula ad articulos vel dolores fiunt, quia propter vires exhauſtos, ſanguis & ſpiritus acriores redduntur, & minor motus eſt in ſanguine & lympha, quæ materiam excernat, quibus tubercula ad articulos vel dolores poſt febres diuturnas fiunt, ii cibariis pluribus utuntur. Item *ſ.* 4. *aph.* 74. quibus ſpes

eſt ad articulos abſceſſum fieri l. futurum, abſceſſu liberat urina multa, craſſa, & alba reddita, qualis in febribus cum laſſitudinis ſenſu, quarto die quibusdam exire incipit. *quod ſi ex naribus etiam ſanguis fluxerit brevi admodum* ſolutio fit. Si multum urinæ exeat, bonum eſt, quoniam pori renum tunc patent, & materia peccans per eos excernitur: *Sect. 5. aph.* Idem *ſenex* ait articulorum dolores & tumores absque ulcere, atque etiam podagricos, & convulſiones magna ex parte aqua frigida largè affuſa levat & extenuat, ſolvitque dolorem, qui aphorismus nusquam verus eſt, nam hic affectus in noſtris oris & à cauſa frigidâ, ut à frigore magno & obſtructionibus oriri poteſt. *ſect. 6. aph.* 30. ait *ſenex noſter*: Puer Podagrâ non laborat ante *Veneris uſum*, ante annos pubertatis puta, quia tunc humores ſunt nimis acres. Eâdem ſect. aph. 55. habet, dolores podagrici vere & autumno ferè moventur, in fine vero *hujus ſecta* dicit, quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris ſummum coxa excidit, rurſumque recidit, iis mucores innaſcuntur. Et quibus diuturno dolore iſchiatico vexatis femur excidit, iis crus contabeſcit vel claudicant, niſi urantur, quia enim femur ſæpe laxetur, cavitas in qua os femoris excipitur, callo & muco impletur, & ideo os femoris non ſimiliter in ſuo acetabulo hæret, , ſed ſæpius cum æger incedit, exterius relabitur, & ita claudicationem infert, poſtea ligamenta ab iſto perverſo ſitu oblongantur & extenduntur, ita ut non niſi uſtione duriora fiant. Bonum vero eſt, ſi hæmorrhoides ſponte fluant, vel arte promoveantur. Pro immedicabili vulgo habetur arthritis hæreditaria, puta tamen ipſam ſanari poſſe, ſi æger præſcriptis medicis lubens morem gerat. Diutius hoc malum ſubſiſtit, ſi incidit in ſubjectum ſcorbuticum, aut cachecticum, aut à progreſſo morbo valde enervatum. Nec minus eſt periculum, ſi materia peccans ſe ad coxas recipiat, ob dolorem enim & orgasmum ſpirituum vigiliæ oriuntur & inflammatio, imo quandoque oſſis femoris ex ligamentorum laxatione luxatio, imbecillitas & motus impotentia, ſæpe obſervavi, imprimis in ſenibus, dolorem hunc tranſiviſſe in Paralyſin, cum jam artus hinc inde vario ac miſero modo ac motu agitati fuerint. Arthritis ſæpe nucham, locum illum ob medullæ ſpinalis initium conſiderabilem, invadit & tunc ægros è medio tollit; Terribilia quandoque accedunt ſymptomata, ut Cardialgia, diſpnœa, lypothymia, convulſiones, paralyſes, apoplexia, melancholia, mania, ſic exemplum novi cujusdam, qui in paroxyſmo manus ſibi inferebat, quo plura ergo & frequentiora ſubſequuntur ſymptomata, & periculoſæ inflammationes, febres acutæ, eo difficilius curatu eſt malum. In juvenibus verò, ſi Baccho & Veneri & iræ non ſint nimium

Digitized by Google

mium dediti, vel ab his abſtineant, item ſi medicamenta convenientia in tempore admittant, & in eorum uſu per tempus inſiſtant, imprimis cum lacte vel quod melius, decocto à D. Sydenham. præſcripto, & exactâ diætâ, & ſi ſimul prudentibus & diligentibus, non imperitis, utantur Medicis, ſanabilem Podagram eſſe affirmamus, Verum quemadmodum rarò tales reperiantur ægri, ita etiam rarò curantur, ægros enim continuo in diæta peccantes curare impoſſibile, aut ſaltem difficillimum Medico etiam expertiſſimo eſt, bono animo etiam nos eſſe jubet, patientis ætas & fibrillarum nervearum robur, imprimis ſi viſcera bene conſtituta ſint [& nullo ſubſtantiali vitio laborent] ſi malum indoctè tractetur, nimis ſcilicet reſolventibus vel aliis infrigidantibus, tenuiore diſipato latice, reliquum induratur, & ex hoſpite domeſticus evadit incola, tophaceam ſibi ſenſim faciens arcem & oppugnaculum regibus noſtris. Deſinit hic affectus ſæpius in apoplexiam, ſæpiſſime in calculum, ſunt enim affectus conſanguinei, quo enim lympha peccans protrudit, & figitur ibi fomitem ſuum ſpargit. Arthritici quaſi cum privilegio ob ſalinas humorum diſcraſias à febribus continuo immunes ſunt, teſte *VVilliſio*, omnibus morbis articularibus podagra eſt contumacior. Tumor, varices, urinæ, ſpiſſæ, ac veluti jumentorum turbidæ, ſi ſuperveniant, bonum, morbi enim ſolutionem promittunt, ut dolores fiant mitiores, *mulieres non laborant podagrâ, niſi menſtrua deficiant, inquit Hippocrat. ſ. 6. aph.* 29. Sed experientia hodie contrarium oſtendit: Sic & fatui ab ea utplurimum immunes audiunt.

§. 12. Præmiſſis his ad *curam diæteticam* progrediamur, hoc eſt ad *victus rationem*, huic enim tantum ineſt roboris in præſervando atque curando hoc noſtro affectu, ut ſpreta hujus obſervantia, medicamentis etiam præſentaneis & ſpecificis omnem lapidem ſine ſucceſſu ſecundo movere ſoleant Medici, nam ſecundum Oraculum Coum, non ſat eſt, ſuum feciſſe officium Medicum, niſi ſuum quoque ægrotus, ſuum adſtantes faciant, ſintque externa rite comparata. Aer ergo ſit, ceu in aliis affectibus, ita & hoc in affectu ſerenus ac purus temperatusque, ſi non per ſe talis, arte eſt parandus, nam quoties in aere multum ſalis ſilveſtris ineſſe contingit, inde minus aptus evadit uſibus reſpirandi ritè explendis, toties enim ſanguini & lymphæ deeſt exquiſita ad ipſorum perfectionem puritas & temperies, quoties aer impurus inſpiratur. Maximè ergo nocet aer noſter Caſſellanus, quia multum ſalis ſilveſtris in ſe continet, item nocet nitroſus, frigidus, humidus, nebuloſus, [pluvioſus] plures enim per intenſam brumam *Cura diætetica.*

hunc

hunc morbum ſortiti ſunt. Ad aërem corrigendum cortex juniperi [ejus baccæ aut lignum] vel pulvis ad defluxiones uſuales frequenter accenſi plurimum conferunt. Cibus ſit facilis digeſtionis, boni ſucci, concoctu faciles, concedantur carnes pullorum & gallinarum, perdices, alaudæ, temperatiora etiam acida non nocent, ut ſuccus citri, aurantiarum & quia languidum ventriculi fermentum ſuſcitant & appetitum excitant, viſcerumque calorem, ſal volatile furiens acre præcipitando reſtinguunt, maſſamque ſanguineam purificant. è contra lympham adhunc affectum excitandum aptam generant alimenta acida ſalſa fumorentoque indurata, vinum Francicum & Ungaricum acria omnia, ut Sinapi, ditioribus in menſa loco ſalis communis, ſalia alcalia fixa ex regno vegetabili parata & commixta egregiè conferunt, obſervetur verò legitimum ſumendi [cibandi] tempus, modus, ac quantitas, hinc Valeſcus de Taranta refert podagricum quendam, quotiescunque imminere paroxysmum ſentiret, ab omni cibo & potu abſtinentem ſolâ inediâ fuiſſe ſanatum, & centum annos vixiſſe. Sacharata etiam multum nocent, quia potens in gremio ſuo acidum gerunt, & ſimul propter viſcoſam impuritatem obſtructiones parit. Potus ſit cerevisia benè defæcata lupulo cocta, & ſi poteſt haberi cum ſucco betulæ parata, vel decoctum Sydenhammi, quod omnibus palmam eripit, vel cornu cervi, hordeaçeum. vinum etiam modo ſit absque calce & acido, aquâ dilutum in aſſuetis non prorſus à menſa ablegamus, admittimus enim tenue, purum ac parca manu, uti vinum eſt circa Hanoviam Michelbaccenſe, Hirſteinenſe, Moſelanum, quæ vina vim diureticam habent, præ aliis tamen confert vinum Canarienſe vel Hiſpanicum optimum ſæpius circa veſperam cochleatim exhibitum; Cavendum & abſtinendum à Gallico, Ungarico, Francico, vino aduſto, aliisque potentioribus, quæ maximè obſunt, ſub horum enim dulcedine ſummum acidum & acrimonia latet ignea & corroſiva, omnis cerevisia malè cocta & ex aqua multa calce referta, parata, ut noſtra Caſellana maximè nocet, omnis quoq; crapula & intemperantia Medicorum nutrix longe exulent, nam à Bachi & Veneris nimio uſu ortam eſſe podagram venerantda credidit antiquitas: Hinc illi verſus à *Julio Cæſare Scal.* latina civitate donati.

E ſolvi lumba Venere, ſolvi lumboq;
Bacho creata eſt ſolvi lumba chiragra.

& alius:

Ut Venus enervat vires, ſic copia vini
Et tentat greſſus debilitatque pedes.

A' venere enim maxime ſpiritus conſumuntur animales.

Nam ante Veneris uſum, rara quidem eſſe ſolet Arthritis, quare & Eunuchi rariſſimè aut nunquam arthritide corripiuntur, qua tamen, quod miror, Monachi aliiq. Canonici extra cœlibatum viventes haud immunes ſunt, ſed ſæpè miſere torquentur, verum in promptu cauſa eſt, quia ut plurimum laſcivioſi & ocioſi ſunt. Lac

loco

loco potus ordinarii aſſumptum mirum in modum valde confert, arthriticorum etenim ſolatium eſt, tres podagricos ego diætâ tali lacteâ curâ vidi reſtitutos, inter quos eminet illuſtriſſimus & multum reverendus Dn. Epiſcopus de Wallendorff. adhuc ſuperſtes, ſed per annum & ultra lacte veſcebantur illi, tandem acceſſere ad panem triticeum, dein ad ova, oryzam hordeacea, [& avenacea] & ſic feliciter reſtituti ſunt, de quo *confer Greiſſelium de cura lactis.*

Somnus & vigiliæ modum non excedant, ægro tamen vigiliarum tempore & diuturnitate & doloris ſævitiâ defatigato ſomnum & quidem meridianum concedimus, ut defatigati ſpiritus animales iterum reficiantur. Quod motum & quietem attinet, aurea illa dictatoris regula memoriæ & hic imprimatur, ne quid nimis, exercitia tamen magis conferunt, quàm quies: quare commendamus vectionem & equitationem, item ſemper ſe moveat, & non facilè ſe ſellæ affigat, alias factum erit. Animus ad lætitiam & tranquillitatem componendus eſt, animi enim affectus concitatiores, præcipuè ira, mæſtitia, terror, curæ facile paroxyſmum arthriticum excitare proni ſunt, frænum ergo iis injiciendum, potius verò gaudio aſſueſcendum eſt, item jocis muſicisque concentibus, referunt enim de Limenio Thebano tibicine eximio, quod multos podagricos modulandi ſuavitate priſtinæ ſanitati reſtituerit, cujus artificis etiam Cardanus meminit, ſed hodie vix tantum nos valebit: lucubrationes & ſtudia nimia quæ animum fatigant deſerat æger. Excreta & retenta quod concernit, cuncta cũ natura conveniant, alias excitando ſymbolum ſuum addunt, ſuppreſſiones inconſuetæ & ſolitariæ evacuationes. Hinc *Hippocrates ſect. 6. aph. 29.* Mulierem podagra non laborare ait, niſi menſtrua ipſi defecerint, magnum enim præſidium & beneficium mulieri adverſus omnis generis morbos eſt menſtruorum excretio legitima; hic etiam nocet ſudoris impedita excluſio ob pororum cutis conſtipationem, qua præſente vix naturalis ἀπόῤῥοια nedum ſalia ſilveſtria illa extirpari poſſint. Urinæ & alvi omnimoda ſuppreſſio idem poteſt efficere, quia per has vias copioſiſſimè quandoq; lympha peccans expellitur.

§. 13. Sequitur nunc *cura Pharmaceutica* ex variorum Auctorum penu deprompta, & prima acie ſtat *antiquitas* ad cujus *dogmatica cura ſynopſin* nos conferamus: primo ergò communem corporis ſentinam evacuant enemate convenienti, humores dein naturæ obedientes reddunt per præparantia, pituitæ præparandæ inſerviunt, majorana calamentha, hyſſopus, betonica, bili verò præparandæ conducunt, Cichorium, Intybacea, Melancholiæ fumaria, borrago, bugloſſa, Humoribus verò mixtis mixta, ex his aliisque, conficiunt ſyrubos, deſtillata, aquas, infuſa, decocta, ſyrubum de ſtœchade cum aqua betonicæ & abſynthium valde commendant veteres, dein ſic præparatos & ad evacuationẽ ſequaces redditos humores ècor- *Cura pharmaceutica.*

è corpore teturbant purgatorio medicamento, purgationem hanc pro diverſitate humoris peccantis prædominantis diverſa præſcribunt, ut phlegmagoga, cholagoga, melanagoga vel etiam panchymagoga, omnibus verò palmam præripere dicunt pilulas de hermodactylis majores & minores, conveniunt quoq; ex ſimplicibus caſſia, aloe, Rhabarbarum, ſenna, Mechoacaña, Elleborus, ex compoſitis electuarium è ſucco roſarum, benedicta laxativa, diaturbith cum rhabarbaro, Thriphera Perſica, confect Hamech, [præprimis electuarium caryocoſtinũ Petri Baieri in pharmacopæia Auguſtanorum deſcript.] Pilulæ arthriticæ, de agarico, de ſagapeno, de Turpetho, de lapide lazuli, fœtidæ. Purgantia plurima, à *Practicis Galenicis* paſſim deſcripta repeٕriuntur, quib⁹ non tantũ utendum, præſente morbo, ſed etiam metu futuri, quolibet anno bis vere & autumno, quib⁹ circa hoc tempus arthritis maximè pullulare ſolent, addunt verò & ea, quæ viſcera & cerebrum reſpiciunt: & vomitum tentandum eſſe in aſſuetis Galenici ſuadent, quo vomitu multos perfectè liberatos eſſe teſtãtur. Si ſanguis redundet, venæſectionem cum electione ant qui inſtituunt, dein humores aliunde affluentes in partem affectam avertentibus medicamentis inhibere ſtudent, in quem finem, ceu diximus, vomitum cum decocto radicũ raphani, atriplicis, aſari excitant, & cucurbitulas ſuperioribus affigunt partibus, imo magnas loco dolenti apponunt. Item commendant frictiones, ligaturas, cauteria potentialia, ex calce viva, melle, ſapone, nitro, euphorbio, aut cantharidibus parata, vel ex radicibus cum foliis *Iberidis* herbæ cum axungia veteri emplaſtrum faciunt, quod articulo dolenti applicant, idq; ſingulis vicenis diebus repetunt, à repellentibus verò abſtinere jubent, quia ea humores, uti agunt, intus pellunt, ibiq; detinent: ſed potius ad ſeroſi humoris averſionem & extirpationem diaphoretica quæ per ſudores & inſenſibilem tranſpirationem evacuant, exhibent, ut decoctum guajaci cum ſtæchade, ſarſaparilla, chinæ, cichorii cum paſſulis minoribus. Probant etiam diuretica, ut radices fœniculi, petroſelini, ſem, dauci &c. Cauſã continentem in articulorum cavitatibus concluſam per reſolventia & diſcutientia moderata cum emollientib⁹ miſta rem peragunt, ne tenui reſoluto, craſſam lapideã induat duritiem; quæ & dolores ſimul leniunt, ſunt ergò oleum ſambucinum, lil. alb. chamom. ſpicæ, verbaſci, juniperi, vulpin, axungia humana, vulpis, porcina, oleum terebinthinæ &c. Cataplaſma ex foliis & radic. altheæ, lil. alb. cum farina hordei, ſem. fœnugræci, altheæ, lini, flor, chamom. melilot. ſtercore vaccæ parare ſolent, & ſi dolores perſiſtunt, leniunt illos anodynis variis & opiatis, ipſi ceratum ex thure, galbano ammoniaco ol. roſarum reſin. magnifaciunt. Ultimus ipſorum ſcopus eſt, ut articuli corroborentur, ne fluxiones recipiant, ideoq; externè, fomentum ex vino rubro, internè Theriacam & mithritatium, item conſerv. roſar rubr. roſmarin. commendant. Externè porrò pro-

proſunt iva arthetica, betonica in forma cataplaſmatis, vel ungtum ex ol. vulpino.nardino,lumbricorũ terreſtr. ungtum agrippæ, Martiaton, balneum ex granis juniperi aliiſque cephalicis herbis parata magni æſtimant, ex ſtipticis balauſt. fol.quercus, ſale.ſulphur. thermis ſulphureis, cupreis, aluminoſis uti jubent, ut eo melius articuli firmentur. In tophis & ubi jam materia indurata eſt, empl. de meliloto, diachyl ſine & cum oleo & axungiâ imponunt, caſeum quoq; vetuſtiſſimum & acerrimum cum ſuillæ axungiæ veteris anatica portione ad tophos reſolvendos applicare conſulunt, item ficus tritas, urticam, bryoniam, rad. bulbi apponunt. Si verò nodi & tophihis non cedant, ad cauſtica temerario accedunt auſu. reliqua non libet tangere.

§.14. *Paracelſus in lib. 2. de vita longâ c.1. de podagra.* Tria ſunt, inquit quæ ad perfectam podagræ curam requiruntur, *purgatio*, apertio, deinde cura. Purgationem inſtituit per *arcanum corallinum*, quod ex eſſentia auri eſt: alii putant eſſe *mercurium fixum* diaphoreticum, qui vires auri æmulatur, huic medicamento tantam vim ac virtutem tribuit, ut abſque hoc vix podagra curari poſſit: Idem purgationem podagricorum inſtituit per rad. hellebori nigri & albi, in quo totam curam conſiſtere dicit, in prima & ſecunda ætate. Arcanum aſari vel ſolum, vel cum eſſentiâ hellebori miſtum, totum corpus à defluxionib' arthriticis liberare dicit. ☿*rius vita*, pulvis artheticus Auctoris, quem delineat *Croll.* *p.2. l.3.* Baſilic. *Eſſentiam ♁nii & ejusmodi maxime commendat* Author, qui etiam *Tr. x. l.1. arthritic. mag.* plantas pedum & partes dolore affici ſolitas, luna creſcente quovis interlunio ſcarificare, & ſanguinem extractum in tabula vitrea formicis ad devorandum afferri jubet, locumque ſacrificatum unguento ſympathetico ad ignẽ accuratè inungi præcipit. Ungtum tale eſt. Sumatur ſanguis hominis podagrici, ſive ſcarifacione ſive V. S. prolectus, ac ægro inſcio in MB. deſtilletur igne mitiori, poſtea recipe dicti liquoris ℥vii. axung. human. urſi, ſucci ſedi majoris â ℥j. ol. roſac. ſaponis vener. Medul. bovis â ℥ß. miſce. Sartagine excupro, coque ad conſiſtentiam unguenti, materiam continuo agitatâ ſpatula, unguentum hoc ex mente *Paracelſi* Podagram 7. ſeptimanarum ſpatio curat, quo annoſius eſt, eo melius eſſe creditur, viresque ſuas frigido loco expoſitũ, ſartas tectaſq; ſervare dicitur. Liquore ex mumia temperatus magni ab ipſo penditur, imprimis ſi morbus adhuc recens eſt, per mumiam reductam in ultimam materiam alkaliſatam indies artus inungendos ſuadet, idq; ad 7. vel 8. hebdomadas pro ratione ac natura podagræ. Cõmendant *Paracelſi* diſcipuli etiam plurima egregia remedia, quæ partim in criſi noſtra dicemus, partim hic communicabimus. Plures ſulphur Victrioli, alii tincturam ejus extollunt, ſpiritũ calcis vivæ à Baſilio Valentino primum deſcriptum cõmendant alii, Hartmannus laudat ſpiritum & oleũ ☿rii albi & rubri tanquam ſudorifera

Fabri

Digitized by Google

Fabri bezoarticũ ſolare, lunare, joviale, minerale ab aliis valde extollitur, ſed quis quæſo omnia recenſebit? Inter externa Crollius præſcribit genuina balſama, quæ efficaciſſima ſunt ex oleo & phlegmate vitrioli, nec non urina pueri multi excellens parant mitigativum. Querceranus tale communicat. ℞. *Colcoth Vitrioli à quo oleum extractum* ℥iiij. *ſolis gemmæ fuſi, nitri, communis fuſi ã* ℥ij. *Herb. Chamædr. chamæpith flor. beton. aa.* mj. *flor. ſambuci* m ß. *Coq. in aq. chalybeath. q. ſuff. colentur. omnia, Colato adde vitri antimonii* ℥ij. *Mercurii ſublimat* ʒj. miſce optimè & macera per tres dies, ante uſum pannus madefiat, & eo tepido dolens foveatur, oleum deſtillatum è ſemine ebuli tanquam inſigne paregoricum commendatur ad podagricos extemplo ſedandos dolores, exterius illitum. Ad tophos & nodos Emplaſtrum ex vitriolo, alumine rochâ & nitro parant, etiam adhibent varia corroſiva attractiva ex magnete, ſuccino, lythargirio &c. & hæc ſunt quæ de levamine atrociſſimi doloris podagrici vulgò incurabilis habiti Paracelſici tumultuariè diſſerunt.

§. 15. Ex Helmontii urna arthritis imprimis podagra curatur characterem ſeminalem auferendo, in podagra enim, ut ait, non eſt ſpectanda tantum aciditas producta, quæ fructꝰ & poſterioris vices habet, ſed meditandum eſt, quomodo è ſpiritu vitæ character ſeminalis podagræ ſit abolendus. Ideoq; purgatio per arcanum corallinum podagram in ſui ſemine interimit: arcanum hoc eſt materia metallicum, colore corallinum, ſapore melleum, & eſſentia aureum & ſulphur auri eſt, in quo omnes vires ſolis congregavit Omnipotens vid. Deſcript. obſcurè dat. in *Tract. de Febribus c. 16. n. 9.* Inter alia rejicit Author Cauteria, quæ nil niſi pus & ſaniem exugunt, ita & irridet vanas medentum purgationes, extenuationes, V. ſectiones, ſcarificationes, thermas, quę viribus ſaltem detrahunt, vitamque abbreviant, nec aſtmatico curatur remedio, teſtatur quoq; Author, quod podagræ characterem ſæpe pavor mortis enecuerit, ſanat & podagram ☿rius corallinus. Quæcunq; ergò acorem è ſpiritu vitæ ac latice ante acceſſum demunt, introſum plus vel foris appoſita ſi non acceſſum amoveant, antevertant, vel præſervent, tamen mitigant dolores nodosq; inhibent, ſic Author *in tractat. de Mag. Vulnerum curâ f. m.* 458. ſequentia habet. Reperies ex Paracelſo veram magneticam curam plurimum morborum, puta hydropis, podagræ, icteri &c. ſanguinem calentem ęgri includendo teſtas oviq; putamen, quod fovendum exponitur, & carnibus ad mixtum ſanguinem hunc cani vel ſui [porco] eſurienti dabis, mox ęgritudo abs te in canem trahitur, & abit: non ſecus atque in Gehaſin lepra Naemani exſecratione transmigravit. An & hoc diabolicum cenſebis, ſic proximum ſoliꝰ mumialis magnetiſmo reſtituiſſe? Reſtituitur autẽ prorſus & indubitatò.

§. 16. Williſius, qui hunc affectum inter morbos capitis refert, cum ſedẽ ipſius in nerveis partibus collocet, & à prima-

primario ſymptomate dolore nempe concludit, duas haſce intentiones curativas habet 1. ut ſolutio continui auferatur, & 2. ut fibrarum ſeu ſpirituum in iis ſcatentium irritatio ſivè incandeſcentia compeſcatur: ad jam impactā materiam diſcutiendam ſeu diſſipandam, *Evacuantia & alterantia* commendat, *purgantia* verò illis, qui non ſunt adeo teneræ conſtitutionis, inter quæ laudat electuarium caryocoſtinum, vel pilulas à Fonſeca deſcriptas ſequentes.

℞. *aloës ſuccotr. pellucid.* ℥ß.
flor. raſor. rubr. ℈ij.
hermodact. decorticat ʒiß.
diacryd. ʒj.
mel roſat. q. ſufficit.

vel ſequentes Authoris.

℞. *Mercurii dulcif.* ℈j.
reſin. jalap. gr. iij.
ol. caryophill. gtt j.
balſam. peruv. q. ſ.
F. pilulæ No. 13. *pro una vice.*

Idem Noſter monet, ut inter purgantium uſum, Emplaſtrum aliquod defenſivum parti dolenti imponatur, vomitorium etiam in conſuetis hoc in affectu ſuadet, Tartarum ſcilicet Emeticum &c. Inter alterantia in paroxyſmo ſc: arthritico magnifacit lapides, oſſa & teſtacea, nec non vegetabilium acrium pulveres, qui hujus morbi alexiteria dicuntur, quia particulas quasque ſubjungant, cumque iis effervescendo quaſi mortificant, & demum ſubjugatas per urinam & ſudores foras eliminantur. Ad ſpiritus furentes ſedandos & compeſcendos Author inter interna hypnotica ſeu anodyna commendat, inter externa topica anodyna quo ſcil. mulcimine quadam fibras nerveas reuniant, & ſpiritus compeſcant, idem cataplaſma ex lacte & mica panis, radicibus malvæ, altheæ magniæſtimat, fotū quoq; cum aquâ ſtillatitiâ è contentis ſtomachi bovini recens mactati laudat, quod remedium à generoſo ſibi detectum ſcribit. In maximis doloribus etiam ad narcotica externa confugiendum eſſe docet, ad folia ſc. hyoſciami, cicutæ &c. ex quibus cum floribus chamomillæ & vitello ovi, egregium parat cataplaſma: vel partem dolentem ſequenti liquore illinit,

℞. *Tinct. croci cum*
ſpirit. vini parat. ℥iv.
camphoræ
Opii, ana ʒj.
digerantur vaſe clauſo & loco calido ad diſſolutionem.

Sic & fotus qui ordinariè aliis doloribus aut tumoribus infeſti eſſe ſolent, hic maximi emolumenti ſunt ex: gr: diſſolutiones ſalis armoniaci, nitri, victrioli, calcis &c. quoniam particulæ ſalinæ illis mineræ arthriticæ ſalinis oppugnandis deſtinatæ ſunt, easq; præcipitant, non verò operæ pretiū duco, formulas apponere, quæ pro lubitu apud ipſum authorem videri poſſunt. Idem prælaudatus Author pedem affectam ſacculo, ſale marino calcinato & pulveriſato impleto includendo ægrum levamen ſenſiſſe audivit. Emplaſtra quoq; varia ex Minio, ſapone, ceruſſa &c. in paroxyſmi ſcil. declinatione laudibus effert; In diris etiam & diuturnis doloribus internè

ad opiata tanquam ad Anchoram ſacram confugiendum eſſe præcipit, & opium ſale ♀ri vel Tinctura ejus paratum præ aliis commendat, nec contemnit legitimũ uſum theriacæ Andromachi, Laudani Paracelſi, pilul. d. Styrace, d. cynogloſſa. Cura ejus præſervatoria eſt ſequens, primo Arthritici Vere & Autumno ſolenniter purgari debent, atq; vomitorium [ſi nihil contra indicat] hinc celebrari & poſtea interdum ex intervallis juxta ipſum repeti expediet. Phlebotomiam aut vaſorum hæmorrhoidalium apertionem arthriticis, temperamento calido & ſanguine acriori præditis, aliquando Vere & Autumno commendat, cauteria in brachiis & juxta homoplatas excitata utilia cenſet, nec omittenda vult alterantia Arthriticorum antidota, imprimis ſale volatili & ſulphure balſamico prædita, quatenus hæc ſalem fixum exaltant, illoque acetoſum reducunt, præcipua habentur; inſuper amara & adſtringentia uti herbæ, chamædris, chamepithis, centaurium, rad. gentianæ & ariſtolochiæ. Formulas varias habet, præcipuas hic tantum extremo tangamus digito.

℞. *pulv. chamæpith.* ʒvi.
ocul. cancr. ppt. ℥ij.
terebinth. Venet. q. ſ.

F. pilul. exiguæ, ſumantur 3. vel 4. veſperi & mane per 30. aut 40. dies, ſuperbibẽdo aq. ſtillatit. ſeq. ℥ij. vel ℥iij.

℞. *fol. cupreſſ.*
abietis
viſci pomor. ana M vi,
rad. caryophyllat.
bardanæ ana ℔ i.
Cortic. exterior. 10. aurant.
6. limon.
Nuc. moſchat.
maçer. ana ℥j.

Conciſis & contuſis omnibus affunde
lactis recent. ℔ vii.
vini malvat. ℔ i.
deſtilla ſ. a.

pauperibus præſcribere ſolet ad hunc (modum.

℞. *pulv. fol. ſalviæ* ℔ ß.
lapid. cancr.
ſacchar. cryſtall. ana ℥ij.

M. ſervetur in vitro, ſumatur cochlear. 1. bis in die cum hauſtu decoct. folior. ſalv. vel rad. bardanæ.

vel: ℞. *pulv. fol. chamæpith.* ℥j.
oſſ. human. ped. combuſt. ℥ij.
rad. liquiritiæ ℥iij. M.

Pro potu ordinario parare jubet. Bochetum ex ſarſaparilla ſantalo, lign. rhod. raſura eboris, cornu cervi &c. Inter alterantia non infimum locum habere dicit Lac, nempe ut Patiens per 3. aut 4. Menſes nullo alio alimento utatur mane & veſperi, lac recens emulctum bibat. Circa meridiem & aliis temporibus comedat cum pane albo, hordeo aut farinâ avenaceâ coctum. Novit multos ab hoc victus ratione inſigne juvamen accepiſſe, alios verò à lactis uſu multo deterius habuiſſe & arthritide nullatenus curatos, ſed viſcerum magnas obſtructiones & cacochymiam contraxiſſe, aliquando etiam arthriticis unoquoq; manè, urinam propriam hauſtam optimè profuiſſe obſervavit, ſed quia urina nephriticum dolorẽ augere poteſt, ab eâ potius abſtinendum monet. Arthritis enim cũ nephritide maxime conjunctę amicitiæ eſt. §. 16.

§.16. *Sylvius* incipiente paroxyſmo arthritico, quem ſemper cum febre acceſſiſſe obſervavit, ad effervеſcentiam præternaturalem compeſcendam, & humorem effervеſcentem articulosq; infeſtantem ſedandum, opiata & anodyna quæcunq; & victrioli aliorumq; ſulphura, tanquam pacativa commendat, quæ ſimul acrimoniam tum acidā tum ſalſam lixivioſam corrigant & contemperant, omnia enim narcotica & anodyna ſulphure abundant, cujus vis eſt, omne acre tum acidum quam lixivioſam temperare, ad quam effervеſcentiam ſuadet noſter omnia Medicamenta ſulphure ſeu oleo abundantia ut ſpirituoſa, quæ acre illud peccans demulcent, aquea etiam utilia erunt, quia ſalia acria peccantia diluūt & enervant. Ubi vero ſpiritus acidus ſolus peccat, tum commendat Author ſal lixivioſum fixum, quam volatile, ſal tartari puta. Card. benedict. abſinth. centaur. min. quo refert ad abſorbendum ſc. acidum lap. ♋. corall. margaritas, cretā, lapidem hæmatitis, ſanguinē draconis, limaturam martis & ſimilia. Inter ſalia volatilia tanquam præſtantiora dicit eſſe ⊖ volat. cornu cervi, urinæ, ſal armoniaci &c. conducunt etiam ſpirit' aromatici omnes acres, ut cochlearia, naſturtium, aciditatem enim peccantem contemperant & concentrant. Aquam lumbricorum Magiſtralē in Pharmacopæja Londinenſi deſcriptā in arthritide vagâ ſcorbuticâ maximè commendat Author. Quando verò turgent humores, imprimis in initio paroxyſmi, vult expurgari, ſed ſemper poſt temperationem humorum & quidem per hydrâgoga ſi pituita peccet, peculiaria exhibet remedia, quæ vocantur vulgo phlegmagoga, ſi vero bilis abundet, tunc cholagoga præſcribit. Inter vomitoria omnibus aliis præfert Antimonialia, quoties bilis præſertim peccat, ubi pituita redundat ☿rialia laudat, ☿rium nempe dulcem, in aliis victriolum album vomitivum ſ. Gilla Theophraſti Paracelſ. Tandem accedit ad *diuretica* & *ſudorifera*, quæ etiam vim habent humorum acrimoniam temperandi, ſicq; effervеſcentiā vitioſā cohibendi, ſed ita exhiberi debent, ne ægri tegumentis multis ut plurimū noxiis urgeantur, ſed blande eorū operatio expectetur, inde ſudorifera & diuretica hic juvaſſe dicit, quia ſale cōſtant volatili. Inter externa topica ipſe Author laudat omnia quæ adſtringēdi vi prædita ſunt, ut bolus, terra ſigillata, emplaſtri vel cataplaſmatis formâ uſurpata: Juvant & hic omnia topica, quæ tantum humorum acrimoniam temperant, & quæ parti ſtuporem inducunt, ut *Narcotica* omnia, Theriaca &c. oleū lumbricorum, ranarum & bufonum ſæpi9 hic proficua Noſter reperit, ut & Cataplaſma ex mica panis triticei cū lacte dulci cocta, addito tantillo croci, in ardore acriore loco lactis dulcis uſurpandum inculcat ebutyratum, ſic & ex floribus ſambuci, chamomillæ &c. & ſimilibus fo:9 parare jubet, quando ægri pinguia ferre poſſunt, laudat axungiam porcinam, unguentum populeonis, martiaton, ol. liliorum alb. chamomillæ, magnificit quoq; ſaponem Venetum linteo affricatum & parti dolenti applicatum, item Theriacam forma emplaſtri applicatam.

Digitized by Google

Quoties in partibus affectis vel languor, vel debilitas remaneant, tunc juxta ipſum languor & imbecillitas, per pharmaca ſpiritu volatili & oleo aromatico prædita curari aſſerit, nodos verò difficilius imo rarius ſanari affirmat, niſi ad ſuppurationem prius deducantur.

§. 17. Cartheſianorum curationis cardo in eo vertitur, ut particulæ angulares & ſalinæ obtundantur & corrigantur,&ſi fieri poteſt educantur,& hæc obtineri credunt,partim per ponderoſiora,ut ſunt lapides cancr.corall. Martialia, mercurium dulcificat: & id genus ſexcenta alia,partim perſudorifera imprimis decocto lignorum,quia ſimul incidunt.Tandem &per evacuantia generalia & particularia, nec neglecta volunt topica de quibus omnibus jam diximus & adhuc in ſequentibus dicendum reſtant.

§. 18. Nos perluſtratis hactenus curationibus aliorum celeberrimorũ Auctorum, noſtram nunc addamus opinionem, quoad curationem hujus affectus non tantum experientia ſed & ratione ſuffulti. Curatio ergo alia paroxyſmum ſpectat, alia verò in paroxyſmo arthritidis fixæ,alia in arthritide vagâ; In paroxyſmo ergò curando hæc potiſſimum obſervanda veniunt. 1. ut dolor, qui ab initio acerbiſſimus eſt, mitigetur & demulceatur. 2. ut vires conſerventur: Dolorem autem leniunt & fibrillas nervoſas, ſimulq; ſpiritus furentes animales, una cum Rege demulcent,atq; poppiſmate leniunt opiata blandiora, quæ tamen in exhauſtis virib⁹ nunquam exhibenda ſunt; inprimis ſequentibus formulis:

℞. pulv. anodyni gr. v.
cinnabar. nativ. gr. v.
off. microcoſm. ℈ß.
M. F. pulvis pro una vice.

vel: *℞. Theriac. ℥j. quod omnem implet paginam.& ſimul inſtaurat maſſam ſanguineam.*

℞. Eſſent. arthritic. ℥ß.
anodyn. cephalic. ℥iß.
M. F. Eſſentia à 40. ad 50. gtt. propinanda in vehiculo convenienti.

Imprimis commendamus practicis junioribus *pulverem noſtrum Regium*, ob regias & egregias vires mihi experientia notum,qui paratur ex cinabari, mercurio dulci, & momento opii, & particula auri, quo mira præſtitimus æquè in ſcorbutica vaga & fixa,qui præjudiciis occupati ſunt, & omnia nova abhorrent, ii exhiberi poſſunt Theriacam,Midritatium,Diaſcordiũ, requiem Nicolai, pilulas de cynoy oſſa, de ſtyrace, Tincturam opii & id genus alia, quæ in principio adhibita, præmiſſo clyſtere, non tantum dolorem leniunt, ſpirituum animalium orgaſmum ſedando, Regemque Microcoſmi placando, ſed & per ſudorem particulas peccantes eliminando ſic & ſudorifera non ſpiritnoſa, quæ maximè nocent, cum maſſam ſanguineam nimis exagitent, ſed fixiora,quæ ſimul abſorbendo vim ſuam exſerunt, in paroxyſmo maximè proſunt. quia dolores egregie demulcent,& ſalſuginoſum lixivium & acidum enorme ſenſibiles articulorum partes lancinans atque rodens corrigendo, imo quo quomodo foras evehendo imminuunt,

nuunt, ſequens pôtio in arthritide, imprimis vaga rarò me f:fellit.

℞. *aq. pini*
veronic.
trifol. fibrin. ana ℥j.
theriac. opt. ʒj.
Tinctur. tartar. ℈j.
ſucc. lumbric. recent. c. vino expreſſ. ʒiij.
ſyr. ſcelotyrb. ʒvj.

M. F. potio cochleatim exhibenda, vel unica vice neceſſitate requirente propinanda.

vel: ℞. *antimon. diaphoret. vel recent. (parati. vel cochlear. argent. de igneat.* ℈ß.
theriac. cœleſt. gr. ij.
oſſ. microcoſm. ppt. ℈ß.

M. F. *pulvis ſuperbibendo ſeq. julapiū.*

℞. *aq. chamadr.*
chamapit. ana ℥j.
eſſent. trifol. fibrin.
lignor. ana ʒß.
ſyr. de ſucco citri ℥ß. *M. D.*

Conducunt etiam decocta ex lignis, ſcorbutus enim & arthritis curari debet, ut lues venerea, ſequentem præſcripſimus ſæpè maximo cum effectu.

℞. *raſur. ligni guajac.* ℥ij.
ſaſſafr. ℥j.
rad. ſarſaparill.
chyna ana ʒvj.
leviſtic.
liquirit.
herb. trifol. fibrin. ana ℥ß.
ſem. leviſtic. ʒiij.
papav. ʒij.

Infunde in vini albi q. ſ. mane fiat decoctio lenta in vaſe duplici, Col. ℔iij. *adde*
ſyr. papav. ℥j.
ſpir. ſal. armoniac. ℈iv. m.

De hoc apozemate ſæpius eſt bibendum, ter ad minimum de die, horam ſc. unam vel alteram, ante jentaculum, ſic ſumitur deinde illud ante prandium, tertio ante cœnam. Prima autem doſis aſſumi debet manè, dum æger adhuc in lecto decumbit, ut corpus ſic ad lenem ſudorem diſponatur, pro ordinario verò potuſbibatur decoctum Sydenhammii. Folia trifolii cum radicibus huic apozemati addantur, quia hæc ſpecifica ſunt hoc in morbo, uti & in ſcorbuto, quâ ſolâ herbâ plures [Deo ſit laus] feliciter curavimus, tum arthriticos, tum ſcorbuticos, imò & hydropicos; conducunt hic etiam omnia ſalia volatilia, imprimis in arthritide vaga, & quæcunque abundant tali ſale, ut ſunt Lumbrici, aſelli, & in ſpecie totus ſcarabæorum exercitus, eliminant, & diſcutiunt omnia ſalia ſylveſtria, & minus ſymbolizantia, lumbrici terreſtres, & quidem qui cinguntur cingulo albo, valde hic proſunt, qui vino debent ablui, & tunc ſuccus ex illis exprimitur, qui cum vino exhibetur. Hic ſuccus poteſt ſingulis decocti noſtri doſibus ad ℥ß. admiſceri, ſalia lumbricorum, & ſcarabæorum aliis maritata, incantamenti inſtar nunquam non ſiſtunt paroxiſmos arthriticos vagos; proſunt quoque Tinctura bezoartica Dr. Michaelis, ſpiritus ſal armon. aromatic. & eſſent. lign. ſaſſafr. magiſterium viperarum, bezoarticum ♂ale, ☉are: exemplo ſit ſeq.

Digitized by Google

℞. eſſent. chamad.
pini ana ℥ß.
Tinct. bezoardic. D. Mich. ℥ij.
M. D. ad vitr. S.

Tinctur zu 30. biß 40. Tropffen ſunt qui exhibent herbam theè cum aqua coctam, alii laudant ſalviam, nonnulli herbam chamædriæ, ſed neſcio hiſce aqueis ventriculo noxam infringamus præſertim nimium potando. Præter hæc & addimus illa, quę acre illud acidum partiũ auſterarum, à quo dolor ille contumax & fixus dependet [quo enim acidum acidius, eò dolores fixiores & longiores, quo verò mitius, eò ſunt dolores mitiores & breviores] abſorbent præcipitantque, ut ſic tandem affectis injuria partibus ſuis cuique tonus reſtituatur. Primaria autem quæ huc referri volumus, ſunt ſulphura metallorũ ac mineraliũ fixa, ob vim anodynam, anodyna ſeu pacativa dicta, ſpirituoſa volatilia in ſubjectis noñullis, ſed in vaga arthritide non in podagra, optime adhibentur, in aliis verò abſtinendum. Ab omnibus purgantibus plane abſtinendum eſſe nobis perſuademus, nam omnia ſponte fluunt, abſit violentia rebus: His enim ſæpe adminiſtratis paroxyſmus magis accerſitur quam depellitur.

In præſervatione & in curatione ſoleo exhibere vel ſeq. Electuarium Sydenhammii, quod jam in Anglia magnipenditur.

℞. rad. angelic.
calam. arom.
imperator.
enul. campan.
fol. abſynth.
centaur. min.
marrub. alb.
chamadr.
chamæpyth.
ſcordii.
calamenth. vulg.
parthen.
ſaxifrag. prat.
hyperic.
virg. aur.
ſerpill.
menth.
ſalv.
puleg.
abrotan.
ſanth.
flor. chamom.
tanacet.
lil. conval.
croc. Auſtr.
ſem. thlaſp.
cochlear. hort.
carvi.
baccar. juniper.

M. F. *pulv. ſubtiliſſimus ad* ℥iiij. excipiantur ſyrup ex vino canarico cũ ſaccharo facto, & in electuar. debit. conſiſten: conf. ſ. a. de quo electuario ſumat ſingulis diebus mane & ſero ℥ij. vel hujus defectu, ſequenti utatur ex tempore parabili ad mentem Sydenhammii.

℞. conſerv. cochlear. hort. ℥iß.
abſynth. Rom.
trifol. fibrin.
flaved. aurant. cond.
angelic. condit.
N. M. condit. ana ℥ß.
Theriac. androm. ℥iij.

pulv.

pulv. ari comp. ℥ij.
c. ſ. q. ſyr. aurantior. F. Electuarium de quo capiat æger bis in die ℥ij. ſuperbibendo ſeq. aq. cochlearia 5. vel 6.

℞. *rad. raphan. ruſt.* ℥iij.
cochlear. hort.
trifol. fibrin.
naſturt. aq.
beccabung.
ſalviæ,
menth. ana M iv.
cortic. aurant. No. vi.
N. M. contuſ. ad.
cerevi. Brunſuic. ℔ xii.
deſtill. organ. conducib. & ℔ viii. *aquæ eliciantur pro uſu.*

Omnia enim antiſcorbutica valde hic proſunt, ſpecifice tamen hic prodeſſe trifolium fibrinum experientiâ noſtra conſtat.

Ex fonte chyrurgico durante paroxiſmo generoſum remedium creditur Venæſectio, quam tamen non admittimus, quia ſpiritibus animalibus pabulum ſanguis ſcil. intercipitur, & ſic vires deficiunt, male ergo ſanitati ſuæ conſulunt, qui ſæpe vitæ theſaurum hunc emittunt, ſic enim huic affectui feneſtra aperitur, quod & nobiſcum fatetur cl. *Thomas Sydenham*. Frictiones, ſubſiſtentibus lymphæ rivulis diſpellendis unicæ debitæ, ut ſæpe viſæ ſunt vel ſolæ mitigaſſe dolorum incendia, inſtitutæ vel ſolâ manu, vel ſimul nervinis, ut eo promptius juvent, parte una roboratâ. Veſicatoria probatiſſima aliquando arthriticorum exiſtere remedia, unanimis Authorum quaſi omnium eſt opinio, & viſi ſunt ægri, fruſtra aliis remediis uſi, ab hoc ſolo ſæpe reportaſſe levamen, unicum afferamus exemplum, novimus enim virum, qui paroxyſmum arthriticum futurum à ſe removebat excitando veſicam circa locum affectum cum tribus foliis herbæ ranunculæ pratenſis: cum verò hoc remedium omiſerit, paroxyſmo adventante dire excruciatus fuit. Alii laudant naſturtium ſylveſtre ſic impoſitum. Sin malum contumacius inhæreat, vel ſæpe revertatur alii. in robuſtis ægris ſuadent uſtionem fonticuli circa ſuras, quo exitum inveniat ſalinus ichor & vellicare ceſſat membranoſum genus. Ne verò quid intactum relinquamus commendanda quoque venit *inuſtio actualis*, hodierno die iterū ſub *moxa* peregrinæ habitæ & ab Indis repetitæ, apud nos tamen naſcentis *artemiſiæ* concerptæ mollagine, præſtanda, audiamus de hac inuſtione divinū & antiquiſſ. noſtrū ſenem *lib. de affect. c.*30. *l.*12. ſi in unum aliquem locum incubuerit dolor, & conſtiterit, & medicamentis non fuerit exactus καῦσαι inquit urito, quocunq, loco fuerit dolor, urito autem lino crudo: non potuiſſet revera ipſius moxæ tam decantatæ meliorem deſcriptionem dare. Proceſſū reliquū proſp. *Martianus Comm. in libr. de aff. ſ.*2.*v.*25.*p.*170. accuratè & nervosè tradit, ranunculo pratenſi exſiccato eandem inuſtionem feci eodem ſucceſſu, ut cum moxâ, ergo totius rei cardo in urendo vertitur, ſive ſit lana, ſive moxâ, ſive alia res, in moxâ ſc. artemiſiæ verò vim aliquam anodynā latere poſſe, multi ſtatuunt, quam tamen præ aliis adhibendam eligimus, tot experientiis nobilitatam, cui tamen ſuccedit ranunculus.

In

In paroxyſmo etiam ad externa topica confugere debemus, quibus aliquando totam implemus paginam. Topica repellentia & refrigerantia in malo jam confirmato proſcribimus, ne æger incidat in ſcyllam, dum vult vitare charybdim, conducunt omnia balſamica nervina antiſcorbuticis temperatis mixta, ferocientes ſpiritus optimè compeſcuntur per oleum cerebri vituli, tanquam præſtantiſſimũ linimentum dolorum arthritidis, quod â Franciſco Joſeph: Burrhi feliciter adhibitum fuit.

Oleũ parare ſolem9 ex trib9 animalib' quadrupedib', ex tribus aquaticis, ex tribus reptilibus, & 4to tribus volatilibus, quo mira præſtiti in affectib' arthriticis, ſi ſimul mixta fuerint oleũ compoſitum ex ſcarabæis, aſellis, & lumbricis, utpote mirificè arthriticam tyrannidem ſedans commendamus, ſed non omnes pinguia ferre poſſunt, imò plures ab ipſis læduntur, quibus ergo conveniunt ſalia volatilia, ſpirituoſis & oleoſis mixta, imprimis ſpecifica & appropriata, in arthritide vaga, quorum formulas nonnullas addamus in Juniorum gratiam.

℞. *ſpir. flor. verbaſci c. vino tartariſ. parat.* ℥vj.
ſal armon. volat. ℥j.
lumbricor. ℥ß.
Camphor. ʒß. M. D.

vel: ℞. *aq. topic.*
Anhaldin. ana ℥j.
eſſent. pini.
trifol. fibr. ana ℥ß.
ſpir. ſal. armon. volat. ʒij.
Camphor. ℈j.
M. D. S.

vel: ℞. *ſpir. ſal. armon. volat.* ℥j.
balſ. ſulph. c. ol. ſuccin. parat. ʒij.
ſpir. lumbricor. terr. ℥ij.
ol. caryophill. deſt. ℈ß.
M. D. ad illinendum.

Succus lumbricorum terreſtrium nonnunquam cum vino expreſſus apprimè conducit, quæ ſpirituoſa potius conveniunt in doloribus arthriticis vagis quam fixis, fomentationes ex cereviſia, decoct. formic. lumbricorum & herb. arthriticarum in ſubjectis calidioribus plus præſtant quam ſpecifica volatilia. Sequens cataplaſma in doloribus vagis atrociſſimis ab initio [alias non eſſet tutum] feliciſſimo cum effectu & ſucceſſu ſæpius applicatum, obſervavi, in confirmato verò affectu nocet, quia materiam fixiorem reddit.

℞. *ferment. acerrimi* ℔iij.
flor. cartham. ℥iij.
verbaſc. ℥ß.
nitri ppt.
Camphoræ.
ol. juniperi deſt. ana ℥iß.
aceti vini q. ſ. F. l. a. ſupra ignem cataplaſma.

ſeq. fotus proderit.

℞. *fol. trifol. fibrin.*
lavendul.
chamæpyth.
flor. ſambuc.
baccar. juniperi ana Miij.

Affunde aq. calidam quo foveatur per novem dies pars affecta. Hoc enim generaliter verum eſt, quod uni prodeſt, non ſemper alteri prodeſſe poteſt, Subito in doloribus arthriticis non eſt diſcutiendũ, ne efferveſcentia intus

intus concepta, & cum materia uno impetu non effluat, dolores eo modo augeamus. Aliquis benè ferebat ſequens limentum.

℞. *Diachyl. ſimpl.* ℥j.
ol. camph. ℈ij.
papav. expr. q. ſ.
F. linimentum.

Aqua theriacalis poteſt circumvolvi vel theriaca poteſt addi & ita illiniri.

Ad dolores ſedandos in Hollandia cum effectu optimo adhibitum obſervavi ſequens linimentum ex lacte ebutyrato & milio ſimul coctis pro linimento aut cataplaſmate. Saponem Venetum, etiam nigrum applicatum magno cum juvamine egomet Principi adhibui, cui tamen ob inflammationem camphoram addidi. Quidam pro ſecreto mihi revelavit muriam halecum, ex qua faciebat balneum. Sic & nonnulli fermentum cereviſiæ cum aceto fortiſſimo coctum & applicatum mirè extollunt, ſed *adſtringentia*, vulgo dicta *repellentia*, non niſi in principio, idq; ſummâ cum cautelâ adhibenda eſſe volumus, vel nunquam, cum ſuſpicemur nos poſſe fluxum materiæ inhibere. Cataplaſma etiam fieri poteſt ad mentem Sylvii, ſequens, addito ſucco lumbricorum terreſtrium.

℞. *mic. panis alb. in lacte dulc. coct.* ℔ I.
croci ℨij.
ſucc. lumbric. terr. ℥vi.

Quod emplaſtrm non habet periculum dolorum excitandorũ. Vermes majales & ex ipſis paratum oleum, potens eſt remedium, ſed in omnibus ſubjectis non ſatis tutum, ſic & oleum ſabinæ egregium remedium eſt, ſi parti affectæ illinatur, quibus & aliis aliquando anodyna admiſcere ſoleo, vel Tincturam auream anodynam, vel laudan. opiat. vel Theriac. ex. gr.

℞. *ſpir. vini rectiſ.* ℥viij.
ſal armon. ℨiij.
camphor. ℨß.
Tinctur. opii
caſtor. ana ℈ij.

Cui addi poteſt quid ſacchari ſaturni, vel: ℞. *mica panis trit.* ℥viij.
fol. nicotian.
hyoſciam. ana Mß.
lac. vaccin. dulc. q. ſ.
coctis & contuſis adde
alb. grac. ℨij.
ſapon. venet. ℨiij.
opii Thebaici gr. XII.
vitell. ovi No. iij.
croc. opt. ℈ij.
ol. lil. alb. vel butyri recent. q. ſ.
F. cataplaſma.

vel: ℞. *unguent. de litharg. aceto ma-* (*cerat.* ℥j
amyl. cærul. ℨij.
opii Thebaic.
ſacchar. ſaturn. ana ℈ß.
cera q. ſ.
F. l. a. Ceratum, partibus dolentibus applicandum.

Balneum formicarum quoq; diſcutiet, evocabit ac roborabit ſimul, ſive nidum ſylveſtrium majorum ſacculo incluſum coqueris in aqua, ſive addere malis plantas ſpecificas. Sed quis omnia recenſebit? Omnibus hiſce fruſtra adhibitis ad thermas, tanquam ad anchoram ſacram, confugiendum cenſemus. Hiſce in locis Embſenſes

Digitized by Google

eligimus, ex his enim plures convaluiſſe ſcimus. In Podagra unicum commendamus topicum, repellentia verò hoc in affectu non magnificamus, quia inde plus damni quam commodi experti ſumus. Sequens verò pro arcano hic in ſolatium podagricorum communicare voluimus, quod nunquam Te fruſtrabit effectu, modo in tempore adhibeas, mille enim experientiis eſt comprobatum, quod extrahit dolores podagricos non repellendo eosdem, ſed morbificam materiam extrahendo, reſolvendo & diſcutiendo. Cum enim primordia ſint utplurimum ab aciditate hoſtili, ad corporis ambitum delata, & artus moleſtante, in quibus podagræ caracter Gaſteronacem, digeſtionum præſidem afficit.

℞. *confect. Hamech.* ℥j.
pulv. jalapp. ʒß.
extract. trifol. fibrin. ʒij.
lythargir. aur. ℥vj.
ſapæ antimonii ʒß.
ſacchar. canth. ℥vj.
ol. olivar. q. ſ.
ceræ & picis parum.

F. l. a. Emplaſtrum, quod imponatur artubus dolorificis quamvis inflammatis, & relinquas, donec dolores & humores evanuerunt, quod mira præſtat: poteſt & aliquando applicari cataplaſma ex lacte, medulla pan. & croco, quod dolores lenit. Potentiſſimi Electoris Brandenburgici topica ſunt ſequentia.

℞. *empl. gryſ.*
cer. citrin.
ol. lini ana ℥viij.
maſtich.
bol. armen. ana ℥iij.
F. l. a. emplaſtrum

vel: ℞. *ceræ* ℥iv.
ſev. cervin. ℥ij.
ſpermat. ceti
ol. amygdal. dulc. ana ℥ß.
bol. armen. ʒiij.
F. l. a. Sparadrappus.

vel: ℞. *ſapon. venet.* ℥j. *ſpirit. vini. ſolut. q. ſ.*
minii. ʒij.
camphor. ʒß.
M. F. l. a. maſſa.

Maſſa ſaponaria maximo cum fructu applicatur, ſi nulla adſit inflammatio. Sequens etiam ſpiritus ſalſus volatilis cum extinguat acidum, podagricis notabilem levaminis effectum præbet.

℞. *ſpirit convall.*
arthritic. vel topici ana ℥iij.
ſal. armon. urinoſ. ʒiij.
camphor. ʒj.
M. D.

Extra paroxysmum verò ad cauſam antecedentem, lympham nempè extravaſatam acriorem, & debilitatem articulorum, à quacunque cauſa ſit contracta, reſpiciendum, ſemper enim in arthriticis ab initio lympham animadverto acriorem, quam corrigunt emendantq; aquea, ut ſuccus betulæ tempore verno aſſumptus per 4. ſeptimanas & ultra, item ſerum lactis &c. conducunt etiam oleoſa ſpirituoſa terrea & vel ſale vel ſpiritu acido volatili prædita, ut decocta ex lignis & radicib⁹, utpote guajaco, ſaſſafras, chyna, ſarſaparill. nec minus ex herbis, chamædr. chamæpith. roriſm. ſalvia, lavendula aliisque aromaticis.

Sudo-

Sudorifeta & diuretica mineralia magni uſus ſunt, nec negligenda eſt herba trifol. fibrin. variis modis exhibenda. Diæta ſimul ſit rigoroſa, de quâ ſæpius diximus. Inter ſpecies hujus affectus Rheumatiſmus numeratur, & conferre poſſunt ea, quæ ſuperius de catharro & modo de arthride diximus, quæ facile marte conciliari poſſunt.

In arthritide vagâ ſcorbuticâ, exiſtentibus doloribus, ſumitur ein Mehlſack/ cujus pori farinâ ſubtiliſſima ſunt repleti, qui calefactus ſupponitur corpori ægri, adeo ut corpus in illo circumvolvatur, quod remedium valde emollit, & optime dolores lenit.

Vinum in quo ſilices albi igniti extincti ſunt, epotum juvat. Tinctura vermium majalium etiam hic laudatur, omnium tamen ſecuriſſima eſt diæta ſudorifera, nam curatio per ſudores conſiſtit, reliqua ex eis quæ jam diximus petenda ſunt. Nam de hoc affectu ille Arabum aphoriſmus utiq; valet: omnis recidiva eſt deterior ſuâ radice, vel ſexcentis arthriticorum exemplis veritatem ejꝰ confirmantibus.

CAP. XV.

DE
LUE VENEREA, GONORRHOEA ATQUE POLLUTIONE NOCTURNA.

UNo hoc capite affectus hos conſanguineos ſimul tractaturi ut ordine incedamus, affectus hujus atrocitatem videamus. Nullus enim eſt ex omnium morborum genere, qui clam & ſubdole, imò quandoque crudeliter in corpus humanum magis debacchetur, quam hæc lues venerea, quæ accenſas Furiarum faces æmulatur, quibus miſeri diriſſimè nonnunquam affliguntur, ut mori ſæpe malint, ſi daretur electio, quam cruciatus tam immanes ac intolerabiles; diutius perpeti: quin imo multos eò ſcio adactos, ut conſultius eſſe duxerint, violentos ſibimet manus inferre, quam longè acerbiſſimis vexationibus ulterius agitari, hocque deſperato ac infelici conſilio vitam cum morte commutare auſos fuiſſe; Operæ pretium nunc erit ſummo digito ſynonyma tangere. Lues venerea, ut in pluribus cum ſcorbuto convenit [nam uterque eſt contagioſus] ita malitiâ, & ſymptomatum crudelium, & dolorificorum torturâ ipſi haud cedit: & venerea dicitur, quia facili marte ab impuro coitu contrahi poteſt: Gallicus etiam vocatur hic morbus, quod inter milites Gallos, ſub Imperio Caroli VIII. Galliarum Regis cum *Alphonſo* Neapolitanorum Rege ad Neapolin bellum gerentis, in

Digitized by Google

Italia primùm obſervatus ſit, potiſſimum in illorum caſtris graſſatus eſt hic affectus. Alii dicunt, quod anno 1495. cùm Chriſtophorus Columbus cum 1500. militibus primum ad Indos perveniſſet, & quidem ad Inſulam ſancti Dominici, cujus ſubditi Indi erant, hâc lue infecti, & cum Hiſpani rem cum mulieribus Indis habuiſſent, ſtatim hoc veneno infecti fuerint, & ſic reverſi ad Italiam, & quidem prope Neapolin, ad alios & hoc venenum tranſtulerint, unde dicitur & Morbus Neapolitanus. Narrant porro originem traxiſſe, quod Indi Peruviani cum omnes generis beſtiis concubuerint, & ab iſta diverſitate fermentum aliquod novum ortum fuerit, quod hunc morbum producere potuit. *Helmontius* comparationem circa equum [agens ſc. de origine hujus mali] verme laborantem, qui alios equos facilè inficit, inſtituit & exiſtimat, nequam quendam ſodomicum exercuiſſe cum iſtiusmodi equo verme infecto venerem, indeque natales ſuos morbum hunc habere putat. *Caſalpinus l. 4. Art. Medic. c. 3.* primum contagium refert ad vinum Græcum ſanguine leproſorum infectum, Gallis, in famoſa illa expeditione Neapolitana, in oppido quodam montis Veſuvii ab Hiſpanis venditum. *Paracelſus l. 2. Chirurg. magn. c. 7.* luis hujus primordia derivat ex coitu Galli leproſi cum ſcorto bubonibus inquinato in exaltatione ♀is, cui tempore congreſſus menſtrua quoque fluere incipiebant, quod dein omnes cum ipſo congredientes infecit, adeoq; malum hoc ex bubonibus & lepra, veluti mulus ex equo & aſina, prognatum, viriſque & mulieribus amore factum totum pervaſit. Gallis dicitur, *le grand ou groſſe verole, nouveau Criſtalline, mal venerien, ou infection venerienne.* Dicitur & à Medicis morbꝰ Indicꝰ, quod ibi endemius exiſtat: patria enim hujus mali habetur India, à qua, ceu ſuperius diximus, unà cum remedio, ligno ſc. guajacino, in Europam fuit transportatũ. In India in nonnullis locis quoque ſolet eſſe epidemiꝰ. Aliis dicitur etiam Mentagra, Pudendagra. Sed noſtra opinione malum hoc ubivis ſuum origenem habere potuerit, quando ſc. homines cum multis ſcortis rem habuerint, & ita facili marte ſibi contagium hoc conciliare poterunt, ob nimiam acrimoniam ſeminis hujꝰ vel illiꝰ.

Affectus hic maximè contagioſus eſt, & nonſolum per coitum cum impura & infecta oritur, ſed ſæpiſſimè communicatur infanti, nempe ſi mater hâc lue fuit infecta, & parit infantem, qui hac lue etiã inficitur, ut plurima novi exempla. Imo infans poteſt communicare venenum nutrici lactenti, per concubitum ſæpius vidi hoc malum communicatum: Sic Lutetiæ Pariſiorum vidi Nobilem quendam, qui tribus fratribus hoc modo communicavit hanc luem: Oculis quoque, longo & frequenti corporum affectorum contactu, veſtium & poculorum communi uſu, eadem pars ſtatim inficitur, vel proximiores ad corruptelam magis pronæ, tanguntur, ſi quis tantũ in linteolis dormiat, ubi lue venereâ infectꝰ jam cubuerit,

facili

facili marte malum hoc ſibi accerſire poteſt. Malum hoc citra caſtitatis læſionem homines aggredi poteſt, id quod omnium Medicorum conſenſu conſtat. Sed ut plurimum lues venerea communicatur per coitum impurum, quo humores acres recipiuntur in poros meatus urinarii, & glandularum proſtatarum, quarum pori ab humore illo exeduntur, & nimis aperiuntur, & ſic fit, ut ſemen facili negotio, & citra voluntatem effluat. Alii denique [quod tamen falſiſſimum eſſe ſcio] oriri poſſe putant, ſi quis ſanus cum muliere menſtruoſa, ſeu ſana, ſeu morbida, congrediatur.

Hic affectus deſcribi poterit, quòd ſit dyſcraſia omnium humorum in corpore noſtro exiſtentiũ, & quidẽ in aciditate volatili corroſiva conſiſtens, omnes actiones noſtrorum Regum perturbans, imo tandẽ planè exedens. Nos juxta frontiſpicium hujus capitis duas adhuc alias ſpecies addamus, quia tantum ſecundum magis & minus differunt, & ſunt, *Gonorrhœa* & *Pollutio nocturna. Gonorrhœa virulenta* etiam ex impuro contrahitur concubitu, ſed etiam gonorrhœam ſimplicẽ ſubſequi poteſt, ſi nempe per aliquod tempus duravit, quia tandem materia illa ſeminalis alba corrumpitur, & fit flava & virulenta, & ſæpe hoc malum unico coitu contrahitur; quod & ortum vidi ex petulanti frequenti ſeminis ejectione & emiſſione. Simplex verò eſt, quando ſemen, quod effluit [quod impropriè ſemen appellatur] aquoſum eſt, tenue & albicans inſtar albuminis ovorum, ſine ullo aut dolore, aut ardore exiens, ſine ulla aut prurigine aut cupidine in venerem, ſine erectione penis, & ſimilibus aliis ſymptomatibus, ſubſequente tamen, ſi affectus, protrahatur, emaciatione corporis, partiumque genitalium infirmitate.

Pollutionem nocturnam dicimus eſſe excretionem ſeminis cum voluptate dormientibus & ſomniantibus evenientem. De quibus juxta ordinem nobis propoſitum agamus, & quidem ante omnia

Hîc videbimus, quid de hujus affectus foco Medici cenſeant. *Sylvius* pro parte affecta glandulas agnoſcit. *Pars affecta.* *Veteres* hepar focum hujus morbi eſſe exiſtimant, in quo ſeminium infigitur, ſervaturque. Alii lienem, alii Renes, alii teſtes, pauci cerebrum pro parte affecta declarant. Nos omnia vaſa, lymphatica, & in confirmata totum genus arterioſum, venoſum & nervoſum pro ſubjecto admittimus, quia his in partibus atrocitas hujus affectus percipitur. In his enim ſæpe latere acidum illud volatile, cum tempore corroſivũ evadens, tot crudelia, & formidabilia producens ſymptomata, ſolet.

In Gonorrhœa & Pollutione nocturna itidem maſſam lymphaticam, & ſanguineam, præſertim vero pro parte affecta agnoſcimus veſiculas, in quibus ſemen præparatur, non tantum ex ſanguinis optimi ſpuma; ſed etiam à lymphæ balſamicæ portione, in quibus veſiculis ad ejaculationem ſervatur, quæ veſiculæ ab acido illo corroſivo facilè corroduntur, ſicque evalari debet.

Digitized by Google

Diagnoſis.

Signa, quæ hunc affectum venereum manifeſtant, aut inſequũtur, varia ſunt & innumera, neque in omnibus eadem, ſed diverſa, imo etiam obſcura & ambigua, adeo ut oedipo narratore opus ſit ad eum explorandum. Nam ſi ullus unquam morbus larvatus inceſſit. hic præcipuè illud nomen meretur. Præcipua tamen recenſebimus, & quæ in plurimis obſervari ſolent. Primum itaque ſignum eſt Gonorrhœa Virulenta, quæ præceſſit ſtipata variis ſymptomatibus, adeſt ab initio gravitas totius corporis, & laſſitudo oſſifraga, apparent quoque in principio, tanquam præludia, ulcuſcula, in parte primariò affecta, in labiis videlicet, ſi oſculis vel poculis contagioſis malum ortum habuerit; infantantes quoque talia oſcula portant, ſi à nutrice malum hoc traxerint, ſi ſcortatione in glande, præputio, invenies inflammationem cum penis intumeſcentia, & ulcuſculis, itidem in ſcroto, ad ora matricis in fœminis laſcivis. Comitatur hunc offectum ferè ſemper ſputatio frequens, conqueruntur ſæpius ægri de phlogoſi faciei. Dolores vagi ſub noctem ingraveſcentes ſuſpicionem præbent commutatæ gonorrhœæ in Luem veneream. Si malum jam altas egerit radices, adſunt capitis dolores noctu quidem graviores, itidem dolores brachiorum, crurumque inter duos articulos ſub noctem ingraveſcentes, fauces quoq; quaſi uruntur, & in quibus etiam ſæpe exulceratio cum carnoſis excreſcentiis in palato, unde ipſis quandoq; vox rauca fit, quæ ſæpiſſimè tum Medicis, tum chirurgis multum faceſſit negotii, tandem inveterato malo accedit caries oſſium. Si acidum iſtud corroſivum perioſtia atq; membranas oſſa cingentes abraſerit, oriuntur dolores arthriticis os humeroſq; ſimilimi. Quod ſi acidũ hoc volatile, uti ſæpius fit, intra caput ἐνέργειαν ſuam exercet, & in nervos, ſpiritusque animales, imprimis in Regem noſtrum Microcoſmetotẽ furit, tunc oriuntur Convulſiones, Epilepſiæ, Cephalalgiæ inſomnia terrifica, imo mania, melancholia, prout non ita diu ægro hâc lue laboranti medicinam feci, qui maniacus factus fuit, in quo tamen perpetuus ſeminis fluxus absque voluptate aderat. Alium novi, qui ſtatim poſt ſeminis fluxum involuntarium in cordis palpitationem, animique deliquium incidebat. Puſtulæ variæ majores, minoresq; in capite, fronte, naſo, labiis, vel alibi obſervantur, halitus oris fœtidus eſt, & grave olens. Exeſiones nonnunquam cartilaginum in naribus collabente naſo, ſeu alibi oriuntur. Itidem tophi ſive tubercula in oſſibus enata ſeu brachii, ſeu femoris producuntur, hinc affectum modò dixeris arthritidem, modò cephalalgiam, modò ſcorbutum, modo cachexiam, modo febrim, modo ſcabiem, ſub quorum nominibus ægri etiam hoc malum tegere ſtudent.

In deſperato verò malo capillorum adeſt defluvium, imo & barbæ, & ſuperciliorum, & ſi portio acidi hujus volatilis imperium ſibi rapiat circa gingivas, tunc oriuntur odontalgiæ, atq; dentium caſus, ægri emaciantur, urina

Digitized by Google

urina excernitur ſæpe cum ſtranguria, & ſemper redolet acidum, genitalia quoq; ſæpè exulcerantur, ita ut *Francothali in Palatinatu* in quodam totũ penem,& teſtes exulcerata,& tandem planè ablata obſervaverim,& ſic miſer miſere vitâ defunctus eſt. Quibusdam penis erectio involuntaria,& ſæpe ejus incurvatio contingit. Si maritatis hoc malum accidit,cognoſcitur ex ſterilitate, quæ illos comitatur, oriuntur & in inguine bubones venerei, condilomata æque in ano,ac in pudendis muliebribus,viriliq; præputio,quibus accedunt vita anteacta, libido & pruritus in venerem, conſortium, medicamentorũ vulgarium fruſtraneus uſus, ſimiliaque alia, ex quibus ritè examinatis,& inter ſe collatis certo certius quidem conſtat, morbum non alium eſſe quam luem veneream, Plura quidem adhuc alia in hoc affectu reperiuntur ſigna, ſed tempus propterea conterere æquum eſſe minimè exiſtimavi,ſed quoad potero graviter, quæ ad rem ſpectant,perſtringere præſtantiora tantum proponens. Gonorrhœam verò comitantur mitiora & pauciora ſigna, quæ tamen dicenda, & Medico notanda, quia ſæpe ab ægrotante diſſimulatur hic affectus, aut etiam negatur, nam pleriq; hoc morbo correpti præ pudore certiſſimum intemperantiæ ſuæ ſignum & indicium confiteri nolunt, ſed alium eſſe morbum ſimulant, & vel de dyſuria, vel ſtranguria, vel ſi fœmina ſit de fluore albo conqueruntur. Signa verò potiſſima ſunt, ardor, dolorque in reddenda urina, ac ſi ſtranguria foret. Urina albicantior eſt, & quædam filamenta hinc inde diſperſa exhibet,penis cum dolore ferè perpetuo riget, præſertim ubi urina mingitur, adeſt etiam ab eadem acrimonia, continuus quis in venerem ſtimulus, ſubinde quoque in glande aut præputio aut tumor, aut dolor, aut inflammatio, aut puſtulæ ulceroſæ conſpiciuntur, hæc quando negliguntur, ſæpe etiam ulcuſcula varia,& quandoq; gangrænam inducunt. Sæpe etiam tumor durus in teſtibus, qualis ferè eſſe ſolet hernia carnoſa obſervatur. In gonorrhœa maximè virulenta apparent bubones in alterutro,aut utroque inguine, qui, niſi ex arte tractentur, facile etiam Luem veneream producũt. Adſunt ſomnia venerea,pallor faciei cum gravitate corporis,& cavitate oculorum. Frequentes & hic ſunt ſputationes ſtomacho jejuno. Gonorrhœa maligna cognoſcitur ex putredine & fœtore, nec non materia profluente ſubflava, viridi, & maxime rodente.

Propero ad ſigna pollutionis nocturnæ, & quidem ad Pathognomonica, quæ ſunt ſomnia venerea cum ſeminis excretione, ut ut enim in confirmato affectu, & magis debilitatis vaſis citra venerea inſomnia contingat ſæpe hic affectus, aliaque inſomnia crudelia, terrifica, vel aliàs phantaſiam fortius moventia in hunc cenſum veniant, frequentius tamen, & ut plurimum venerea eſſe conſueverunt, eoq; magis pollutio appellari meretur, quo magis cum hiſce inſomniis potius, quam aliis evenit, ejaculatio ſeminis imprimis fit decum-

decumbente ægro in dorſo, corpus exaret, metusq; ſterilitatis inſequuturæ adeſt, vires labaſcunt, & iminuuntur, memoria vacillat, oculi caligant, triſtitia ac mœror, & quæ ſunt alia, compati maximè cerebrum docent, imprimis ſi ægri abuſi ſunt cibis acribus, ſalſis, & piperatis, quæ inferius pluribus libabimus.

Cauſa efficiens. Lues Venerea juxta veteres

Expoſitam *Diagnoſin* excipit *aitiologia*. Examinemus ergo eandem ordine, & quidem qualem putaverint Veteres, qui ad ſuam confugiunt humorum quadrigam, itaque modo bilem, modò pituitam, modo melancholiam, vel ſanguinem culpant, ex quibus vitioſis humoribus etiam hepar obſtrui, & ventriculum labefactari ajunt, unde lernam majorum deducunt. Alii dicunt eſſe venenum in occulta qualitate latens, ſanguinem & jecur principaliter afficiēs intemperie calidâ & ſiccâ. Sed quis minutias has omnes recenſebit, cum quot capita tot opiniones tradantur? Gonorrhœa cauſam dicunt cacochymiam ſanguinis pituitoſam, propter quam plus pituitæ continuò ad illas partes quam alias deferri ſolet. Inter cauſas externas præcipuè culpare ſolent refrigerationem & humectationem partium, ſive ab aëre ambiente frigido, ſive ab aquis, ſive à medicamentis perperam adplicatis &c. Pollutionis nocturnæ cauſam immediatam ſtatuunt facultatem expultricem irritatam, quam irritationem ſeu perceptionem moleſtiæ, & conſequentem expulſionem à materia retenta, hoc eſt, ſemine vitioſo deducunt. *Mediatam*

Cauſa Gonorrh.

Cauſ. pollut. noct.

verò *cauſam proximiorem* ſecundum eſſentiam conſideratam duplicem aſſignant, unam humoralem, alteram flatulentam. Humoralem tamen materiam præcipuè accuſandam eſſe volunt, cum in humidi excretione affect⁹ hic poſitus ſit. Remotiùs etiam dicunt peccare ſanguinē, qualis enim ſanguis tale ſemen; proximis verò ſemen quoad ipſius qualitatem & quantitatē Sunt enim authore *Galeno lib. de tuend. ſanitat. cap. XIV.* qui ſemen genitale copioſum gignunt, quod eos ad ſui expulſionem proritat, videlicet omne nimium, licet in ſe bonum ſit atque præſtans, naturæ eſt inimicum. Inter cauſas mediatas remotiores naturales referunt temperamentum calidum & ſiccum, quod præ reliquis ad ad producendum hunc affectum aptum eſt, ætatem juvenilem, regionem calidam, victum calidum, &c. huc referunt. Eſt ergo *ipſis* morbus non in manifeſtis, ſed potius occultis qualitatibus conſiſtens, & totius, ut vocant, ſubſtantiæ.

Paracelſus de generatione morbi Gallici *lib. 2. paramyr. c. 4.* ait: quòd hic affectus generetur per ſublimationem Mercurii à calore, per quem adeo fit ſubtilis, ut nihil ei poſſit reſiſtere propter vim internæ naturæ; cujus iterum cauſa in promptu eſt. Nam ſulphur & ſal non poſſunt ipſum coercere propter vehementiſſimum calorem, qui repellit hæc duo, ob id Mercurius adeo attenuatur, ut oſſa & carnes penetret, non duntaxat poros, verùm etiam aliis in partibus tanquam ſudor trāſit, & penetrat, ut cum affi-

Digitized by Google

afficitur, & acutiſſimus redditur in Lue venerea. Mercuriale ergo ſtatuit principium non excluſo tamen ſalino, nam absq; ſalibus mercurii ſublimatio non fit, imò à ſalibus acrimoniam & corroſivitatem ſuam Mercurius conſequitur, ſalque volatile nunquam à mercurio ſeparatur, & aquæ fortes venenoſitatem mercurio imprimunt, à quibus dentium nigredo, oſſium eroſio, imo pleraq; ſymptomata ex ſalium natura rectiſſimè derivant. A ſalibus enim reſolutis & ſerpigines, impetigines, pruritus, ulcera, caries deducitur, uti pluribus in *Encyclopadia* noſtra *Chirurgica* videre erit. Alibi & Paracelſus ex putrefacto ſanguine morbũ hunc Gallicum oriri aſſerit, ex putrefactione enim ens corroſivum in actum ducitur, fitque ſalium ſeparatio, & mercurii ſublimatio.

In Gonorrhœa & Pollutione nocturna Chymici Paracelſiſtæ accuſant etiam ſal reſolutum, ſi nempe id rupto miſtionis fœdere in partibus genitalibus ſibi rapiat imperium, & partes genitales, imprimis veſiculas ſeminales, corrodat, quo ipſo ſemẽ ob ſtimulum ſalinum ad exitum pronum eſt.

§.2. *Helmontius* cauſam Luis venereæ dicit eſſe venenum inquinatum, ſeu fermentum venenoſum ſolidis & liquidis noſtris partibus odoris inſtar affixum, ut plurimum autem excrementis quàm partibus reſiſtentibus aſſociatur, qui affectus facilè in varias morborum larvas transmigrat, in teſtibus domicilium eligit, ſi per ſolutiva à locti officinis retro trahitur, ut per venas in alvum recidat, neceſſario luem in totum ſpargi ſolo iſto tranſitu tradit. Luis enim hujus venereæ progreſſus eſt inſenſibilis, & à nutriciois fugitur. Luis hujus tubercula atq; duragum ita ablato contagio evaneſcunt.

Pollutio nocturna, in qua profluit ſemen cum laſciviæ ſomnio, non contingit inter vigilandum, nec offendit thoracem, neque maſculos, imò per pollutiones ſomniales ſemen ſterile tantum ejici contendit author, inde etiam corpus maximè emaciari aſſerit.

§.3. *Williſius* nullibi quidem ex profeſſo de hac tractat Lue, attamen ex capite de lepra ipſius opinionem de hac noſtra Lue facile expiſcari poſſumus. Luis ergo venereæ miaſma conſiſtere in ſanguine particulis ſalinis diverſimodi ſtatus ac indolis ſaturato putat. Enimvero ſanguinis corruptelæ, poſtquam diutinâ morâ heterogeneæ prorſus, ac indomabiles fiunt, tandem particulas ſalinas ſibi conſciſcunt, quibuscum in coagula ejusmodi tartarea concreſcentes, ac in cutim protruſæ exanthemata inpetiginoſa producunt. Culpat ergo ſalino-ſulphureas particulas volatiles in ſanguine & ſero deliteſcentes. Gonorrhœæ & Pollutionis nocturnæ cauſam dicit eſſe ſal reſolutum in ſemine, quód corruptum ſemen vaſa corrodit, & ita ejicitur.

§.4. Sylvius veneream Luem à ſpiritûs acidi acrimonia deducit, acidum enim ut dicit, non tantum lancinantes in corpore dolores, producere ſolet, verum talem quoque in partibus corruptionem excitare, qualem in Lue venerea obſervamus, imprimis autem id

id accidere ait, quando pituitæ viſcidæ admiſcetur, quam in hoc morbo ſimul peccare plurima ſunt, quæ evincunt. Concludit proinde venenum venereum in Acido, ſed ſuo modo peccante, conſiſtere: Non negat tamen interdum in hac lue ſal lixivioſum ſimul peccare, præſertim ubi puſtulæ apparent vel maculæ, primariò tamen aſſerit hic peccare ſpiritum acidum in corpore affecti corruptum, ac modo peculiari vitiatum; Sal lixivum verò peccare ſecundariò, à ſale etiam acido acri & gonorrhœam atque pollutionem nocturnam deducit. Reliqua poſſunt apud ipſum Authorem videri, & quidem in Appendice III. pag. m. 667. &c.

§. 5. Carteſiani particulas acutas ſcindentes atque pungentes ſalinas in ſanguine aliisque humoribus, item ſemine latentes accuſant, indeque omnia ſymptomata in hac Lue venerea occurrentia explicant.

§. 6. Nos Luis Venereæ venenum in aciditate volatili potiſſimum conſiſtere exiſtimamus, fermentum quoque Venereum ſimul eſſe viſcidum cum acrimonia volatili conjunctum. Lues enim hæc communicatur plerumque per coitum impurum, quo humores acres recipiuntur, in poros meatus urinarii, & glandularum proſtatarum, quorum pori ab humore illo exeduntur, & minus aperiuntur, & ſic accidit, ut ſemen facile, & quidem citra voluntatem effluat. Humores autem illi acres communicantur interim ſanguini & ſero per partes illas circulantibus, & ſic per circulationem totus inquinatur ſanguis ſylveſtri & peregrino hoc veneno & ſale, & mirum ſanè eſt, quòd à tam exiguæ iſtius quantitate integra ſanguinis maſſa ita inficiatur, & mala tam pertinacia inde oriantur. Robur fermentationum & Regum noſtrorum quoque facit, ut hic citiùs, ille tardiùs hoc venereo veneno inficiatur. Contagioſum eſt hoc malum, quod denotat materiam morbidam eſſe volatilem, ſed tamen non ita volatilis eſt, ut facilè per exſpirationem poſſet communicari, ut in peſte, quamvis etiam non valde tutum ſit, bibere ex eodem vaſe cum Lue hâc infecto. Nam licèt illud quod per exſpirationem potus admiſcetur ab infecto. non poſſit valde nocere, fieri tamen poteſt, ut aliquid ſalivæ ejus vaſi adhæreat, vel potui admiſceatur, quo infici non infectus poteſt. Sed tamen ordinariò communicatur per ſudores, & per concubitum cum infectis, ſæpe enim hoc malum unico coitu contrahitur. Obſervavi & hunc affectum ſolâ victûs ratione, & aëris in congruitate contractum fuiſſe, in hortulano pio & probo, nunquam rem habente cum ſexu fœminino. Alium bubulcum novi, qui rem habuit cum vaccis crudeliter hoc morbo afflictum, & tandem

Digitized by Google

dem in carcere defunctum. Pili ſeu capilli decidunt, quia ab acredine humorum glandulæ, cutaneæ, ſeu quæ adſtant poris cutaneis, ex quibus capilli tanquam ex fundo emanant, & in quibus radicibus ſuis infixi ſunt, exeduntur, ita ut capillorum radicibus abſumptis atque eroſis capillos quoque decidere neceſſe ſit, qui etiam difficilè regenerantur, quia iſtæ glandulæ cutaneæ ægrè reſtaurantur. Ardor urinæ frequenter hic occurrit, qui ut plurimum ab ex ulceratione meatus urinarii producitur, urina etiam frequenter redditur à ſtimulatione ſphincteris ab humore acri; dolorem artuum deducimus à materia viſcoſa & acri partes lancinante, & vellicante; dolores autem ſub veſperam augentur & ingraveſcunt, quia tunc à calore lecti particulæ acriores magis agitantur & moventur, adeoque magis nervos pungunt, & quia minus temperantur ob ſpirituum defectum & acrimoniam, & dum æger ſe in lectum recipit, ita ut incaleſcat, unde ut humores iſti viſcidi, quibus acres particulæ, ſeu peregrinum illud ſal admixtum eſt [in quo morbi eſſentia conſiſtit] à calore plus agitantur, unde vellicationes majores, ac ſic dolores fiunt, dolor non eſt gravis, ſed magnus, nam membranarum fit lancinatio. Facies tumida & fulgens ſi appareat, indicat materiam eſſe valde viſcidam, adeò ut humores impediantur fluere per ſua vaſa, qui ſtagnando diſtendunt faciem, & lævem eam reddunt, ut in hydropicis ſæpe accidere ſolet. Penis erectio involuntaria, & ſæpe ejus incurvatio producitur, quia ſpiritus acres infixi ſunt materiæ viſcoſæ, & hærent quaſi in luto, unde diu manent in muſculis, dein fieri facilè poteſt, ut meatus, qui tranſmittunt ſpiritus ex uno muſculo in alium, ſint obſtructi, & hinc penis ſæpe incurvatur. Adſunt ſæpe bubones inguinum, ulcera oris, ani, & totius corporis, palatum ſæpe cum naſo exeditur, quod voci eſt incommodum, indeque vox redditur rauca, quæ ulcera fiunt à materia acri corroſiva illas partes erodente.

Præcipua ſigna Gonorrhœæ virulentæ ſeu diximus ſunt, [1.] cum id, quod excernitur, fœtet [2.] cum ſemen ad viridem accedit colorem. Lues venerea à Gonorrhœa virulenta non niſi gradu differt, ideoque ſigna pleraque occurrunt, & tantum mitiora & pauciora ſunt. Sæpe hoc morbo laborantes ſteriles fiunt, fœcunditas enim oritur à latice ſpirituoſo, qui à nervis in ſemen ſtillat, & illud fermentare facit, qui latex, quia in gonorrhœa aut non, aut malè affectus influit, infœcundos facit, quamvis tandem à gonorrhœa hac liberantur, tamen in poſterum ſteriles evadunt, quia pori veſicularum ſeminalium non ita arctè conſtringi

poſſunt, ut ſemen cum vigore & impetu excernatur, qui Impetus maxime neceſſarius eſt ad conceptum, ut ſemen nempe profundius per Tubam Fallopianam, & ſic ad teſtes perveniens ova, ſeu veſiculas mulierum teſticulis contenta, felicius aperiat, prout hanc opinionem inferius de morbis mulierum accuratius probaturi ſumus. Reliqua ſymptomata ex his ante dictis facilè explicari poſſunt.

Pollutionis verò nocturnæ cauſa conſiſtit in nimia apertione & relaxatione pororum glandularum proſtatarum, & teſtium & veſicularum ſeminalium verſus urethram, & præcipuè proſtatarum, per quarum poros hiantes ſemen facile, & citra voluntatem effluit, deinde cauſa etiam conſiſtit in nimia ſeminis fluiditate, ita ut per poros apertos continuò & ſine dolore excernatur. Hoc in affectu ſinè ſenſatione ſemen effluit, quia pars ſeminis ſalina volatilis abeſt, quæ aliàs titillationem excitat, oculorum adeſt cavitas, & verſus interiora ſubſidunt, quia muſculi oculos moventes propter minorem ſanguinis & humorum motum in eoſdem collabuntur, vel quia muſculi non debito modo inflantur à ſpiritibus animalibus, quapropter ſpatium non implent. Alimenta humectantia nonnunquam relaxant poros, & ſemen aquoſum producunt, loco enim ſpirituum ſalinorum hîc aliquid lymphæ deponitur, unde ſolita titillatio fieri nequit, hinc nulla in gonorrhœa ſimplici eſt titillatio, ſeminis aquoſitas eſt à pororum teſtium nimia apertione, adeo ut in illis ſemen corrigi non poſſit, nimiam ſeminis excretionem ſequitur maxima debilitas, & aliquando macies. Unde mirum eſt, quod ab exigua illa materiæ ſeminalis excretione major ſubſequi poſſit debilitas, quam ſi decuplo plus ſanguinis excernatur; ſed reſpondetur, materiæ ſeminalis effluxum non eſſe cauſam maciei, ſed dicimus, maciem iſtam, & materiæ ſeminalis effluxum, ab una cauſa dependere, ſcilicet à ſanguine nimis acri & aqueo, adeoque ad nutritionem minus apto. Pollutio verò nocturna fit cum titillatione, quia in ſemine adhuc latet illa vis ſalina volatilis, quæ titillationem excitat.

Nunc vero paucis videamus Prognoſin, ut vulgarem obſervemus methodum.

Eventus Luis Venereæ varius eſt pro ſui diuturnitate majori aut minori, pro diverſa ſanguinis conſtitutione puriori aut impuriori, aut magis cacochymica, pro diverſitate ætatis, temporis anni, regionis, & ſymptomatum paucitate ac pluralitate, magnitudine aut parvitate. Nam Lues Venerea & Gonorrhœa, quò recentiores, eò curatu faciliores ſunt. Difficilius quoq; hoc malum eradicatur in corporibus pituitoſis aut melancholicis, aut valde plethoricis, quam aliis, facilius in ſanis curatur, quam debilioribus, aliove morbo laborantibus. Lues Venerea cum raucedine difficilis eſt curationis, imprimis ſi jam oſſa carie ſunt corrupta, omnis enim Lues venerea & gonorrhœa virulenta periculoſa eſt, præſertim ſi fuerit cum tumore

more

more penis & fœtore ſeminis, ſi ulcera & carunculæ in urethra jam ſuborta ſunt. Facilius tamen faucium, gutturis, & narium, peniſque curantur ulcera, quàm ani. Lues Venerea, ut & pollutio nocturna & Gonorrhœa maciem minantur, atque ſterilitatem poſt ſe trahunt, perdito ſc. vigore ſeminali, & fermento depauperato, ſemen enim eſt quinta quaſi eſſentia ſanguinis, volatilis enim illa ſalina pars. Senes & valde adulti difficilius liberantur ab his malis quàm juvenes; Mulieres verò minus afficiuntur, quia pro beneficio habent menſtrua. Difficilius etiam curantur ii, qui multa & gravia habent concomitantia ſymptomata, imprimis ubi adſunt ulcera, caries, tophi, ſimiliaque alia mala. Autumno & hyeme ſunt periculoſiores, quàm vere & æſtate, in regionibus frigidis atque humidis quàm in calidioribus, ut Gallia, Italia, Hiſpania &c. Gonorrhæa facile in Luem Veneream degenerat, eſtque morbus diuturnus, multumq; negotii & medico, & ægro faceſſit; ſæpe etiam in gonorrhœam ſimplicem deſinit, curatu admodum difficilem.

Gonorrhœa verò ſimplex, & Pollutio nocturna ex ſe nō admodum periculoſi affectus ſunt. Diuturnus quoq; eſſe ſolet hic morb⁹, adeo ut ſæpiſſimè integrum duret annum, & ultra, inductâ macie ſæpe & aliorum morborum cauſa eſt. Si denique aſthma accedat malum ferè deploratum eſt, ſicuti & ubi ab utero & hæreditariè lues ingruit. Difficulter etiã curantur illi, qui recidivam patiuntur, & quibus acceſſit hydrops, quibusque alvi profluvium putridum, ſanioſum accidit.

§. 7. Itaq; iis, quæ ad Luis Venereæ reliquorumq; cognatorum ſanguineorum affectuum theoriam faciunt, cognitis, nunc eorum curationem, & quidem primò diæteticam aggredimur, ſine diæta enim medicamenta nihil proſunt, quod & ipſe fatetur *Galenus de uſu Theriacæ ad Pamphilianum*, nullum, inquit, tam efficax remedium medicina habet, quod ſolitum auxilium afferre queat, ſi ei victus vel reſiſtat, vel non adjuvet, conſiſtit verò illa in legitimo *ſex rerum non naturalium* uſu, ubi agmen ducit Aër quantum enim conſentiat corpus noſtrum cum atmoſphæra hac, ac quantum mutationes tempeſtatis faciant in corpore Medici prudentes norunt. Hiſce ergo in affectibus Aër ſit temperatus, magis tamen ad caliditatem vergens, ut poris apertis maligni ac acres vapores facilius exhalare queant; ſit etiam purus, ſerenus, & alteretur ſuffumigiis alexipharmacis; Locus, in quo æger decumbit, vel mortuus eſt, quantum poſſibile, vitetur.

Cibus ſit euchymus, eupeptus, gratus & ſuavis, proſunt juſcula conſummata pullorum, gallinarum, caponũ cum pane ſimilagineo, vel tritico, cremor hordei, ptiſana hordeacea, ſed imprimis hic notetur, ne cibis variis contrariantibus malo ſuppeditemus pabulum. Cibi ſaliti, acres, fumo atq; ſale conditi, lacticinia, piſces, vitentur; ſalis, aceti, ſacchari, mellis & aromatum ſit parciſſimus in cibis uſus. Potus ſit decoctum lignorum, ſeu cere-

Digitized by Google

viſia tenuis lignis ſaturata, aliisque herbis appropriatis marita, cereviſia ſit optimè fermentata, triticea, & ut diximus, medicata, convenit non ſolum ut potus ordinarius, ſed etiam ut medicamentum. Poſſunt & potui addi eſſentia lignorum, &c. Vinum potens hic ſummè pernitioſum eſt.

Somnus ſit moderatus, vitetur ſitus ſupinus, ne vaſa circa lumborum regionem incaleſcant, in Gonorrhœa optimum eſt, elato capite decumbere, quo pacto nec in dorſum facilè erit reſupinari, quo plures novimus ſe ab hoc malo præſervâſſe. Vitentur lecti plumis referti, melius in uſum adſumitur hodiernum genus lectorum, quos vocant Matratzen. Vigiliæ tamen nimiæ etiam hic coërcendæ ſunt, ſpiritus enim animales turbant, debilitant, diſſipant, doloresque augent.

Motu nimio & vehementi ſe æger non defatiget, ſed placidè agat, nocet enim ſaltatio, equitatio, indeque ægri inquieti compeſcendi, & ut tranquilli ſint, admonendi ſunt.

Excreta & Retenta in ſtatu ſuo naturali conſerventur, alvus quotidie officii ſui ſit memor, nam in alvo dura inteſtinum rectum ob vicinitatem premit vaſa ſpermatica, unde & gonorrhœæ, & pollutioni nocturnæ occaſio præbetur, ſi verò ſubſiſtit lenientibus & ſuppoſitoriis admoveatur; Sic & cum reliquis conſuetis evacuationibus naturalibus procedendum eſt.

Animi pathemata rectis ægri moderentur habenis. Vitentur cane pejus & angue affectus graviores, amor, libido, ira, excandeſcentia, triſtitia, & imprimis, qui omnia mala graviora efficit impatientia. Tum etiam metus mortis ab adſtantibus prudenti ratione & converſatione avertatur, quo æger moderato gaudio tantò felicius cingatur, & imprimis pollutione nocturnâ laborantes ad conjugium legitimum monendi ſunt.

§. 8. Perpensâ jam diætâ curationi quoque pharmaceuticæ aliquot pagellas tribuemus, & quidem primò, ut ordinem ſervemus, ad veterum Galenicorum mentem curationem videamus. Breviſſimè ergo juxta ipſos ſic cura inſtitui poteſt: Si non ita pridem malum invaſit, & plethora adſit, vena ſecetur cubiti, præmiſſo aliquo lenitivo, vel clyſtere. Hinc humores craſſi attenuantibus præparentur, ut ſunt aq. buglosſæ, fumariæ, borraginis, oxymel ſcylliticum, aliaque, poſtea ut medicamento ad propriato è corpore propellantur humores, collimetur, & hoc in caſu ut plurimum utuntur extracto hellebori nigri, &c. Demum reliquiæ morboſæ balneis ſiccis, & ſi opus eſt, exhibitis decoctis ſudorem prolicientibus, excludantur. Si altius egit radices, factâ V. ſectione ad decocta vel guajaci, & cortic. ſarſæpatillæ, chinæ & ſaſſafras tranſeunt bene priùs purgato corpore, bibatur calidè, & in ſudatorio vel lecto ſtra-

ſtragulis injectis probè ſudet æger linteis per vices mutatis, hinc ſurgat, abſtergatur, & obambulet in cubiculo, prandeat 4 aut 5. à ſumpto medicamine horis.

In pollutione nocturna præmiſſis univerſalibus ad varia adſtringentia accedunt tum interna, tum externa, nec negligunt quæcunque vulneraria. Formulæ infinitæ occurrunt apud hujus ſectæ ſcriptores Medicos, ut non videatur opus, ullam hîc apponere, cum præſertim cuivis, in arte exercenda adminiculis aliunde petendis inſtructo, haud queat eſſe difficile ægris varia præſcribere.

§. 9. *Paracelſus l. 2. de vita longa c.* 12. de puſtulis in ſpeciebus morbi gallici inquit: Tria obſervabis, Purgationem, Curam, & Conſervationem. Purga ergo in principio puſtuloſum *Ceniotemio* [eſt Mercurius ſpecificè ad Luem veneream præparatus] quo pellitur cauſa morbi unà cum materia peccante. Porrò ſi puſtulæ adhæſerint cuti extrinſecus, aut alioquin dolor juncturarum altius inſederit corpori, inunge oleo, quod eſt ex Realgare [arſenico ſcil. fixo] & convaleſcet ægrotus. Aliis verò in locis oleum Mercurii, Solis, marchaſit. cum Mercurio, imò Mercurium vulgi commendat. Omnes etiam Chymici Mercurium pro vero & unico hujus luis alexicaco habent, qui radicitus eam exſtirpat, quod alia medicamenta haud præſtant. Præparatur verò à Chemicis Mercurius, ut vel per ſeceſſum tantùm moveat, & per vomitum tantùm. Ille catharcticus, hic Emeticus dicitur. Tutiores ipſis judicantur ad purgandum ſublimatus dulcis cryſtallinus, & rubeus, ſive arcanum Corallinum à Crollio deſcriptum. Emetici verò ipſis ſunt Turpethum minerale, & Mercurius vitæ. Sed & ipſis eſt diureticus, ut Mercurius dulcis cryſtallinus, *Mercurius viridis cum venere præcipitatus.* Idem etiam ſingulari arte fit diaphoreticus, ut in bezoardico minerali, & aliis modis. Spiritus Mercurii fragrantiſſimus profundiſſimam luem ex penitiſſimis fibris eradicat.

Idem Paracelſus quoque in libello *Xylohebeno*, luis venereæ curationem ex ligno tradit, efficaciſſimam, elicit tria medicamentorum genera, liquorem, gummi & alkali. Liquor eſt ipſi potus; Gummi unguentum; Denique Alkali, purgatio. Cætera ibidem videantur: Muſcas enim captare nolumus.

Plures Chymicorum diaphoretica vulgo purgantibus miſcent; aliaque externa inter eaque exhibent, quæ ex infra dicendis cuilibet innoteſcent.

Paracelſus Gonorrhœam ſpeciem guttæ facit in ſchol. ad l. 7. Gutta autem ipſi eſt Synovia à parte reſoluta, in Synovia eſt virtus retentiva, quâ deſtructâ ſemen effluit.

In

In hac morbi ſpecie corpus etiam purgari vult, & quidem lacte terebinthinæ, quod fit terebinth. cochl. 1. cum albumine ovi no. 1. & vini cochl. 2. in patina ſtannea concuſſis & ſubactis. Ipſius aſſeclæ & hic exhibent magiſter. eſſent. ol. margaritarum, & coralliorum, item parum laudani opiati. Siſtunt & fluxum hunc iisdem remediorum generibus, quibus & alios fluxus.

Sequitur nunc *Helmontius*, qui pro diverſitate ſubjecti, & veneni inquinativi hunc morbum diverſimodè curandum eſſe cenſet, & ſolo mercurio, & inde excitatâ ſalivatione hunc affectum facile exſtirpari aſſerit. Magnifacit etiam hoc in morbo Mercurium ſuum diaphoreticum. In Gonorrhœa & Pollutione nocturna commendat varia diaphoretica ex mercurio parata, aliaque vulneraria, & acidum imbibentia,

§.10. *Williſius* reſpectu cauſæ conjunctæ & procatarcticæ duas præcipuas habet medendi intentiones, nempe ut viſcerum & humorum impuritates repurgentur, & dein ut ſanguinis, & liquoris nervei dyſcraſiæ acido-ſalinæ in melius reducantur, propter quos fines medicamenta tum *evacuantia* diverſi generis, tum *alterantia* præſcribere ſolet, & imprimis remedia tantùm magna hic convenire ait, inde in uſu maximè proficua deprehendi ſequentia, ut ſunt cathartica, phlebotomia, ſerum lactis, acidulæ chalybeatæ, herbarum expreſſiones ſucculentæ, decocta ex lignis, medicamenta chalibeata, & ſalivatio. Infuſioně ſeq. vel ſimilem catharcticam commendat.

℞. *rad. oxylapath.*
polypod. q. ana ℥ß.
fol ſenn. ſ. ſt. ʒx.
epithymi ʒvj.
rhabarb.
mechoacann. ana ℥ß.
ſantal. citrin. ʒij.
ſpicæ Celtic. ʒß.
ſalis ♀ri ʒ ß.
Ponantur in vitro cum vini albi ℔ iij.
▽ *florum ſambucci* ℔ 1.

Stent clausè in frigido per dies 3. dein in uſum depromantur effundendo quotidie q. ſ. liquoris clari.

Ad ſanguinem edulcorandum, ejusque ſales acidos eluendos ſerum lactis ſimplex, vel cum fumaria, cichoraceis, ex oxylapatho infuſis, bibatur omni mane ad ℔ ij. per dies viginti vel triginta, ſi ſtomacho congruet. In hunc finem commendat acidulas ferratas, in quibusdam verò ſero nimio, & conſtitutione aquoſiori præditis, ubi ſeri lactis, aut acidularum potus minus convenit, nonnunquam decoctum ex lignis medicis, ac inſuper pro potu ordinario ſuadet; ex. gr.

℞. *raſur. lign. ſalicis* ℔ ß.
rad. ſarſaparill. ℥viij.
ſantali albi.
lign. lentiſc. ana ℥ij.
raſur. ebor.
C. C. ana ʒvj.
☿*ii crudi in petia ligati* ℥iiij.
rad. liquirit. ℥ ß.

Infund. & coq. in ▽ fontan. ℔ xvi. ad medietatem, colatura ſervetur ad uſum. Ultimum refugiũ eſt ſalivatio, quæ per inunctionem ex hydrargyro inſtituatur. Commendat etiam medicamenta ſale volatili prædita, & præcipuè

cipuè ex viperis parata. In lue venerea ergo vel ad decocta ex lignis, iisque parùm aut minimè juvantibus ad medicamenta ex hydrargyro deveniendum erit, & hac methodo plures pro impetiginoſis ac leproſis habitos, & miſerè divexatos, facile ac citò curavit. Autoris noſtri Topica varia ex *capite de Lepra Græcorum* peti posſunt. In pollutione nocturna varia adſtringentia & glutinoſa conducunt, quæ vaſa illa aperta iterum conſtringunt, conglutinantque, de quibus ſuperius in fluxibus variis abunde, & ad nauſeam usque egimus.

§. 11. *Sylvius* [qui ut dictum veneream luem produci exiſtimat ab humoribus acidis, acrimoniâ ſuâ tum ſanguinem ipſum, cæterosque ex ipſo humores ortos, tum pilos, tum glandulas, partesque glanduloſas omnes, tum cutim, tum oſſa ipſa rodentibus ac corrumpentibus] primaria luis venereæ remedia eſſe dicit *mercurialia*, aut ex lignis, radicibusque gummoſis atque ſudores moventibus petita. Inter quæ, tanquam optimum & tutiſſimum commendat Mercurium crudum cum porcina axungia, vel aliis oleis, unguentisq; miſtum, & forinſecus illitum, imprimis in pedum plantis, manuumq; volis aliisq; articulationibus quibusvis. Finem namq; ſcopumq; illitûs iſtius cum Mercurio dicit eſſe Ptyaliſmum, ſive ſalivationem, cujus ope una cum pituita copioſa expurgatur ex univerſo corpore Virus venereum, ſicque facilè & ſatis feliciter, imò certo curari ægros, imo per Mercurium ſpiritum acidum cum pituita unitum & conjunctum optimè evacuari addit, nam facile Mercurius ſe admiſcet ſpiritui acido, unde & Mercurius ptyaliſmum promovet, quia pituitoſæ ſanguinis parti ſe admiſcens h.e. materiæ ſalivari, una cum ipſa ſaliva ſecedit in glandulis ſalivaribus, quinimò ſalivæ copioſius ſecretæ, h.e. ptyaliſmi cauſa exiſtit. Eundem effectum & præſtare Mercurium ſublimatum & præcipitatum exiſtimamus. Ad ptyaliſmum vero excitandum magis conducere medicamenta mercurialia minus acidi continentia, alvum verò vomitumque movere dicit, potentiùs ea, quæ copioſiore & acriore abundant ſpiritu acido, unde & felicius excitari ait ſalivationem cum Mercurio præcipitato, & quidem non nimis fixato. Eundem ſpiritũ *acidum* in venerea lue peccantem corrigunt ligna, cortices, radices, gummoſa. Gummi ſiquidem tale ſale volatili, & oleo aromatico abundare cenſet, à quo proinde cum curetur Venerea Lues, patet id accidere, quatenus occurrit ſuo contrario, quod corrigat, emendetque. Curam ergo in Lue venerea dicit eſſe vel *univerſalem*, quæ in maſſæ ſanguineæ in hac lue corruptæ, & imprimis ab acido-acri vitiatæ purificatione conſiſtit, vel *particularem*, quæ ſingulis ejus ſymptomatibus in ſpecie debetur, gonorrhœæ puta virulentæ, puſtulis, ulcerib⁹, cariei &c. Duobus ſcribit abſolvi venereæ luis curam univerſalem, correctione ſcil. ac contemperatione ſpiritûs acidi acrioris; atque expulſione ejusdem per vias convenientes. Inter ſim-

Digitized by Google

pliciora dicit, quæ acrimoniam hanc acidam temperare ſolent, numerari 1. *ſpirituoſa volatilia*, ſpiritum vini, frumenti, ac quemvis alium poſt debitam miſtorum fermentationem deſtillatione prolectum. 2. *Oleoſa* & pinguia omnia, uti ſunt olea ex fructibus, olivis puta, vel ſeminibus & nucleis, lini puta, raporum, nucum juglandium, & ſimilibus expreſſa. 3. *Salia lixiva fixa* ex combuſtarum rerum, plantarum maximè cineribus extracta. Tandem 4. addit *Aquea*, quæ non tam temperare dicit, quam diluere *ſpiritum acidum*. Inter magis compoſita numerat *ſalia volatilia*, ex ſale lixivo fixo, & ſpiritu volatili, vel naturâ vel arte junctis orta, qualia ſunt ſal volatile C. C. urinæ, cujus ſpecies exiſtit ſpiritus ſalis armoniaci dictus, ſal Tartari volatile, &c. Huc & refert olea aromatica omnia ex ſale lixivo, ſed volatili & oleoſo genita, qualia ſunt, oleum ſuccini, C. C. aniſi, cinnamomi, macis, garyophyllorum, majoranæ, roriſmarini, &c. galbani myrrhæ, maſtiches, &c. Hiſce addit Tincturas aromaticas, ex plantarum præſertim partibus aromaticis per ſpiritum vini extractas, ſive id ſolâ fiat infuſione aut decoctione ſive accedat deſtillatio, in qua partes maximè volatiles duntaxat cum ſpiritu vini aſſurgunt, & obtinentur: tales ſunt, Tinctura Cinnamomi, aqua Theriacalis, vitæ Matthioli, & ſimiles plures. Huc & ſpectare dicit Apozemata ſive decocta aromatica, ex plantarum partibus aromaticis cum aqua, & quandoque cereviſia vel vino decoctis, parata, quibus frequenter uti ſolet in luis venereæ curatione. Ad compoſita medicamenta ſpiritum acidum temperantia numerat quemvis *ſaponem*, ex ſale lixivo cum aqua ſoluto & oleo, ſive pinguedine, decoctione longâ paratum, & cum lacte exhibitum, quò & refert Emulſiones ex aqua & ſeminum parte ſolubili, & ſatis oleoſâ conſtantes. Laudat tamen præ aliis decocta [quæ ſumantur calidè] ex binis radicibus, totidemque lignis parata, radicibus putà chynæ & ſarſæparillæ; lignis verò guajaco, & ſaſſafras, addit tamen & radices in noſtris oris creſcentes, quæ tam facile, tam tutò, tam jucundè præſtare poſſunt, quàm iſta exotica, & ſubinde ſuis ex parte viribus privata & exoleta. Illa noſtratia ſunt radices *ſmilacis aſperæ*, petaſitidis, radices, cortices & lignum juniperi, una cum ejuſdem baccis, lignum quercûs, &c. Etiam conducere *ſalia lixiva*, & præſertim volatilia experientiâ habet, & proinde medicinam facientibus ea commendat in Lue Venerea, & alimentis admiſceri vult medicamenta, quæ alimentis admiſta unà cum chylo, quem præſtantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti maſſæ ſanguineæ admiſceantur, ipſamque ſenſibiliter emendent; ſicut id ſæpius tum in venerea lue, tum in aliis affectibus cum magno ægrorum commodo à ſe factum eſſe ſcribit, atque tamdiu perſeverandum eſſe in altera-

rentium uſu, donec obſerventur ex functionibus priùs læſis, & nunc integratis, ad ſtatum bonum & laudabilem *reductæ* actiones. Tunc enim ſi copia *humorũ* nimia in corpore obſervetur, educendos ac evacuandos eſſe per vias convenientes, ac medicamenta appropriata vult, mox per *vomitoria*, mox per *ſalivationem moventia*, mox per *purgantia*, mox per *diuretica*, mox per *ſudorifera*. Tutiùs verò, ac jucundius, & blandius evacuari humores in lue venerea peccantes per *ſudorifera*, *diuretica*, & *deorſum evacuantia* ſtatuit, citiùs autem at difficiliùs per *ſalivationem moventia*, quoniam vero ſemper obtineri non poteſt luis venereæ curatio per ſola ſudorifera, & purgantia deorſum, idcirca recurrendum eſſe nonnunquam, imò ſæpius ad ſalivationem tum ſolam, tum aliis junctam inculcat. Decoctis lignorum aliisq; ſudoriferis & diuretica ſimul miſcenda Autor noſter præcipit, ſic enim & ſudores, & urinæ ſimul propelli poſſunt. Inter purgantia *Phlegmagoga* aliis præfert, colocynthidis pulpæ inter vulgaria, & mercurialibus inter chymica primas tribuens, & vel colocynthidem in decocto uſurpandam præſcribit, vel in pilulis trochiſcos *albandal* ex ipſa paratos ſuadet, additis in ſimul, quæ pituitam incidant & educant, gummatibus, galbano, ſagapeno, opopanace, ammoniaco, bdellio, maſtiche, &c. & colocynthidi mercurialia medicamenta copulat, relicto mercurio ſublimato corroſivo ſolum eligit mercurium dulcem, præcipitatum laudat, at fixum, omnibus tamen præcipitatis præfert *Corallinum*, ab eleganti ſuo colore nomen habentem, atque iteratâ ſæpiùs ſpiritûs acidi abſtractione paratum. Tamdiu autem perſeverandum eſſe in Mercurialiûm medicamentorum uſu jubet, donec omnia Luis Venereæ ſymptomata, primaria ejus ope fuerint ſublata. Solent, *inquit*, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa gingivas, genas, & fauces ſingulares alterationes excitare, atque operationis ſecuturæ certa ſigna præbere. Vomitum & quandoque ciere per antimonialia in hac lue, haud diſſuadet Noſter. Salivationem excitat Autor vel per Mercurium internè aſſumptum, aut externè in forma unguenti illitum, aut cinguli formâ circa regionem lumbarem applicatum, aut ſuffumigii modo ore exceptum, in his verò lentè eſſe procedendum ſuadet, aliaſque hoc in caſu cautelas allegat.

Gonorrhœam verò virulentam Sylvius ſequenti modo curat, fermentum illud virulentum, & acre, ulcus excitans, fovens, atque ſanguinem cum ſemine corrumpens, corrigit, emendatque, aut è corpore planè exturbat, ulcus verò ab ipſo productum mundat ac conſolidat. Et hoc ſe obtinere ſcribit per jam dicta remedia, imprimis ad humorem acrem ac virulentum corrigendum commendat.

Emulſiones, decocta emollientia, &

 leni-

lenientia dicta ex liquiritia, hordeo, & ſimilibus parata. Terebinthinam quoque laudat, item oleum ejuſdem, balſamum Peruvianum, oleum de copaiva dictum. Oculos cancr. hoc in affectu magni æſtimat Noſter. In Ulceris mundatione & conſolidatione præſcribit Terebinthinam, balſamum Sulphuris multiplicem, balſamum Peruvianum, &c. Ad glandulas proſtratas, & veſiculas ſeminales maligno fluxu debilitatas corroborandas comendat blandè adſtringentia & aromatica, ſale ſaltem fixo, & acidum frangente donata, caſtoreum, ſuccinum, myrrhum, maſtichen, corallia, lapidem hæmatitem, laccam, internè aſſumenda, & ſimilia, olea, maſtichinum puta, & alia forinſecus circa perinæum uſurpanda, Qui puſtularum curam feſtinare, aut ſeorſim eandem inſtituere libet, quo minus oriatur apud alios de Lue venerea ſuſpicio, tum Guajaci, cæterorumque lignorum decocto partes illas externas fovere ſuadet. His aliiſque non proficientibus ad puſtulas fœdas, & malignas tollendas ſale volatili cupri tincturâ imbuto utitur. Inſervire quoq; dicit puſtulis curandis Mercurium præcipitatum atque dulcem unguento alicui immiſtum, & forinſecus applicatum. Ad Cariei verò curationem neceſſe eſt, ait, ut tota pars carie affecta, utpote mortua, ſeparetur à ſana & viva, cum qua nec coaleſcere, nec diu ſubſiſtere poteſt carioſa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem ſimilem paulatim deducat. In hunc finem adhibet varia cauteria actualia, & potentialia, maximâ tamen cum cautelâ. Poſt cauteria commendat ipſe ſalia volatilia, item in oſſium carie curanda præſcribit tutiam, lithargyrium, ceruſſam, imò guajacum, in pulverem trita & inſperſa, quæ omnia juvant, quatenus Acidum in ſe concentrant, & ab oſſibus allectum avertunt, ne ulterius ſerpere, ac ipſa corrumpere pergat.

Tuberoſitates ſub perioſtio excreſcentes, vel tophi juxta Authorem noſtrum curantur emplaſtris & unguentis Mercurialibus, imprimis vero univerſali cura per ſalivationem.

Ad dolores noctu imprimis ſævientes comendat præ cæteris ſarſaparillam, & ejus decoctum internè aſſumptum, imprimis verò *opiata*, quæ circa veſperam recrudeſcente ſc. dolore, uſurpari debent. Inter externa laudat prædicta unguenta Mercurialia, & fotus guajacinos, & juniperinos.

Capilli abradendi ſunt, quando effluere incipiunt qui ſponte *abſolutâ ritè curâ univerſali renaſci ſolent*. Sic & *maculæ* ſponte abeunt, modò foveantur aliquoties decocto guajaci, & aliorum aromaticorum. Bubonum verò ſuppurationem atq; apertionem maturandam cenſet Autor, quod per Emplaſtra cum aromaticis gummatibus parata, diachylum magnum & ſimilia obtineri poteſt, cauterio quoq; potentiali efflagitante neceſſitate putat apertionem tentandam eſſe, ne ad interiora pergat venenum in illo tumore exiſtens.

Condylomata tum in muliebri pudendo, tum in utriusque ſexus podice oborta,

Digitized by Google

oborta, ut & verucæ in membro virili juxta ipſum curantur, per medicamenta mercurialia acriora ipſa conſumentia, cæteroſq; ſpiritus acidos, vitrioli, ſulphuris, & ſimiles, & poſſunt iſtæ partes ſpirituum illorum guttâ unâ atque altera tangi, & quidem toties, donec corroſa ſint, & ſiccata decidant. Commendat etiam aquam plantaginis, & roſarum ana ad libram unam, cum aluminis crudi & mercurii ſublimati ana drachmis duabus miſtam, & in vitro decoctam, & poſt ſubſidentiam effuſam, ac lintea parti affectæ applicatam.

Plura qui volet conſulat Noſtri Autoris Tractatum tertium: præcipua enim eligere animus nobis eſt.

§. 12. *Carteſiani* ad particulas acutas pungentes ſalinas obtundendas ſuadent decocta lignorum, mercurialia, itidem omnia dura, & ponderoſiora, imò ad easdem eliminandas & laudant ſalivationem moventia, variaq; purgantia imprimis ex mercurio dulci parata, quæ omnia ex ſubſequentibus peti poſſunt.

§. 13. Nos curationem Luis Venereæ ſequentibus indicationibus ſuperſtruimus, 1. ut ſanguis & lympha emendentur, & depurentur, venenum verò venereum, acidum puta corruptum, & vel fixum, vel volatile nimium *ſanguini* & *lymphæ* permixtum per appropriata alkalina temperetur & corrigatur, & quantocyus poteſt, eliminetur, aut per ſudores, aut per ſalivationem, aut per diureſin, partim etiam per alvum; dein ut partes, quas maximè corrodere ſolet hoc venenum acido-acre, ſeu corroſivum, præſerventur, & ab eo defendantur. 3. ut morbi præſentes, aut ſymptomata ab eo producta mitigentur, vireſque ſerventur. Sanguinem autem emendant, & depurant à ſuis recrementis ſalinis corroſivis. 1. Salia volatilia balſamica; 2. Olea aromatica blandiora; 3. Medicamenta terrea, & præcipue aut metallica, aut ſale volatili ſpirituque prædita, aut oculi cancr. margaritæ, denique reſinoſa omnia, ſive ligna, ſive cortices, ſive reſinæ ipſæ, ſive gummi, aut ex his parata olea ſtillatitia. Venenum autem venereum infringunt, tum eadem illa, tum ex his præcipuè recenſita reſinoſa, terrea, ut & antiſcorbutica omnia blandiora, & mercurialia, Per ſudores evacuant, tum diaphoretica omnia antimonialia, quæ ſimul ſanguinem maximè purificant, tum imprimis metallica alia mineralia, & decocta ex lignis reſinoſis: per diureſin verò omnia diuretica etiam blandiora & balſamica, ne ſpiculis ſuis malum augeant: Per ſalivationem ſola, quod hactenus novi, mercurialia interna & externa conducunt. Ex his omnibus facilè apparet, quod ad eradicationem hujus affectûs venerei ſpectat, duos præprimis ejus modos eſſe, alterum per ſudores, alterum verò per ſalivationem. Venæ-ſectio non quidem ſpectat hunc morbum, quia fermentum non ſolum in ſanguine hæret, ſed & maximâ copiâ in partibus ſolidis latitat, ſed cum plethora adſit pro circumſtantiarum ratione Venæ-ſectio poteſt inſtitui, ut plethora curetur.

Digitized by Google

Si verò cachexia, & crudi ſucci copiâ corpus repletum exiſtat, fiat initium à purgantibus cum ratione adhibitis, v. gr.

℞. M. *Pilul. hermodactyl.*
cochiar. ana ʒß.
mercur. dulc. ʒj.
Extr. panchymag. ℈ß.
diagrid. ritè ppt. gr. XII.
trochyſc. alhand. gr. ij.
ol. lign. ſanct.
fœnicul. ana gr. IIj.
M. F. pilulæ piſ. magnitud. Doſis 17. *& plures.*

vel:

℞. *Extract. panchymag. Croll.* ℈ß.
reſin. gialap. gr. IV.
mercur. dulc. gr. XII.
F. c. ſpiritu guajaci pilula pro una doſi.

vel:

℞. *herb. fumar.*
trifol. aquat. ana Mj.
radic. helenii
polypod. ana ℥j.
hellebor. nigr. propt. ʒvj.
hermodactyl ℥ß.
fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ jß.
lign. guajac. ℥ß.
ſaſſafras ℥ß.
paſſular. minor. ℥j.
cremor. ♀r. albiſſ. ʒIIj.
F. l. a Nodulus.

Vel formâ boli:

℞. *Electuar. de ſucc. roſar.* ʒij.
mercurii dulc. ritè ppt. gr. xij.
ſacchar. q. ſ. F. l. a. Bolus.

vel:

℞. *Conſerv. roſar.* ʒj.
reſin. gialapp. gr. VI.
arcan. corallin. gr. VIII.
F. l. a. Bolus.

Conveniunt & antimonialia per inferiora purgantia. Conveniunt enim hæc tanquam ſanguinem purgantia, nec dentur ſpecifica, niſi præmiſſis univerſalibus, non tamen omnia generalia hîc proſunt, ſed quæ habent vim ſpecificam contra hunc morbum.

Corpore jam copioſis cruditatibus liberato, & purgato ad ſpecifica & appropriata ſudorifera fiat transgreſſio. Inter hæc excellunt decocta lignorum, quæ ſpecificis ſuis particulis alkalinis acidum corruptum corrigunt. ſunto formulæ:

℞. *raſur. lign. guajac.* ℥VI.
ſaſſafras ℥ij.
cortic. utriusque ana ℥j.
radic. chin.
ſarſaparill. ana ʒx.
paſſular. major. mundat. ʒVI.
glycyrrhizæ raſ. ℥j.
Coq. ſ. a. ex aqua pura, colatura ℥ 40.
addendo aquæ theriacal. ſ. ℥j.
ſirup. trifol. aquatic. ℥ iß.

M. D. Doſis ſubinde ter, quaterve in die circiter ℥iiij. quibus aſſumptis ſudores exſpectandi, promovendique ſunt.

Vel pro pauperibus:

℞. ra-

Digitized by Google

℞. raſur. lign. juniper.
quercûs.
buxi.
alni ana ℥iij.
guajac. ℥v.
rad. zedoar. ℥ß.
liquiritia ℥j.
ſem. fœniculi ℥ß.
Coq. ex aqa pura ad remanentiam ℥xxxx.

Ubi animus eſt maximè exſiccare ſummus decoctum ligni guajaci, decoctum v. corticum guajaci adhuc magis exſiccat, quod duntaxat humidiſſimis naturis eſt concedendum, vel debet aliis corrigi, poſt hæc ſarſaparilla & ſaſſafras, dein radix chinæ, quod optimum eſt corrigens guajaci, nec adeo exſiccet. Decoctum ſarſæparillæ, & radicis chinæ non tam diu debent coqui, uti guajacum, quia habent particulas multas alkalinas, quæ facilè avolant in auram. *Petrus Borellus centur. 2. curat. 96.* mirè extollit decoctum ex lignis & antimonio crudo, laudatur & decoctum *Zwelfferi*, decoctum *Borelli* hunc habet proceſſum.

℞. Antimonii crud.
ſarſaparill. ana ℥vj.

Antimonium nodulo incluſum in 6. amphoris aquæ, in quibus ſit ſarſaparilla cum 40. nucum putaminibus viridibus, & hylis, ſuſpenſum coque ad tertias partes, ejusque decocto utatur æger, capiendo de die ter, nempe manè meridie & veſperi hauſtum longè à cibis. Radicem lappæ majoris & addere ſoleo decoctis ex lignis, quod decoctum hunc morbum ſanat, & ex ingredientibus ſuprà dictis fieri poteſt Bochetum pro potu ordinario, ut eo tota maſſa ſanguinis impregnetur: Continuetur cum tali vel ſimili decocto ad aliquot dies, imò ſeptimanas, & tum ex fæcibus relictis iterum paretur decoctum, qud debilius eſt, & poteſt bibi loco cereviſiæ, & interea manè & veſperi vel ter in die utatur decocto ſuprà dicto ſudorifero. Sed ſudatio debet fieri ad tolerantiam ægri, & virium rationem, non enim neceſſariò ſudor exprimendus, ſed naturæ locus & operatio committatur; Peracto ſudore linteis calidis abſtergatur æger, & detur confortans, atque liberior concedatur paulo aër, imprimis à meridiè. Circa ſudoris actum notetur, Laconici egregii eſſe uſus, vel lecti ad hoc opus parati & feneſtrati, quo igniti carbones, vel lapides, vel ſcoriæ ferri, vel ſpiritus vini rectificatus in exigua doſi patellæ indutus, ſubmitti queant. Nono die ſemper purgans interponendum eſt. Si verò accedant febris & nimia ſitis, non nimium propinetur decoctum guajaci, ſed potius decoctum Chinæ cum paſſulis vel ſaſſafras cum decocto carnis vitulinæ. &c. vel ratione febris æger per unum aut alterum diem à decocto abſtinere poteſt. Decoctum verò exhibeatur tam diu, donec omnia ſymptomata ſint remota, & facies colorem naturalem reci-

Salivatio ergo ſequentibus inſtituenda modis.

℞. *Turpeth. mineral. à gr. 3. ad 5. mercur. dulc. gr.* vj.

M. F. Pulvis cum regimine exhibendus, & per aliquot dies, usque dum ſalivatio ſubſequatur, aut ſubſequutura prævideatur, repetendus.

vel:

℞. *Mercur. vita gr.* ij.
dulcis gr. vj.

M. F. Pulvis, vel additâ theriaca aut conſerva aliqua f. Bolus. Tutiùs verò excitare ſoleo ſalivationem exhibitis granis decem mercurii dulcis aſcendendo ad grana viginti usque dum effectus ſubſequatur. Alii etiam præcipitatum aut ſublimatum ſumunt, ſed ſatis incautè meo quidem judicio.

Externè verò ſalivationes promoveri poſſunt, aut ſuffitibus ore exceptis, vel linimentis, aut unguentis mercurialibus, ut:

℞. *Cinnabar. antimon. vulg.*
myrrh. rubr. ana q. ſ.
F. Pulvis.

Doſis eſt, ut ejus, quod cuſpide cultri capi poteſt ter, quaterve in prunam injiciatur, vaporq; per infundibulum vitreum ore excipiatur, capite bene tecto, ne quid ejus pereat, aut avolet, & tamdiu repetendus, usque dum ſalivatio prodire incipiat. Inſervit quoque cinnabaris Antimonii cum ſuccino, ſulphure, maſtiche mixta ſuffumigiis ad movendam ſalivam. Cum autem ſalivationes inſtituuntur, tum abſtinendum eſt à purgantibus. Linimenta verò unguentaque hæc & ſimilia ſunto:

℞. *Mercurii vivi ſaliva hominis, vel ol. terebinthina, vel lilior. vel lumbricorum exſtincti* ℥ij.
unguenti de althaa Fernel. ℥ß.
ol. ſuccini ʒj.

M. F. Unguentum, quo inungendi ſunt omnes articuli, linteo prius fricatis locis inungendis, plantis item pedum.

Inunctio hæc inſtituatur ſemel in die, vel manè, horâ unâ poſt ovum ſorbile, vel juſculum aſſumptum. Alii cum Mercurio præcipitato albo inungunt ſpinam dorſi, quod tamen cum Sylvio periculoſum judico, quia in dorſo totum nervoſum genus latitat, quod facile lædi poteſt à Mercurio.

Medicamenta ſalivantia meliùs intrò aſſumuntur, quam externè illinuntur.

Aliquando cum vomitus à mercurialibus excitatus fuit, ſalivatio ſequitur, quia inter vomendum particulæ quædam Mercuriales gingivæ, & toti ori adhærent, & ita ductus ſalivales aperiunt, quapropter in vomitu, & aſſumptione mercurialium, ſi ſalivationem cavere velimus, os ſæpius eſt colluendum aquâ communi, ut particulæ mercuriales hâc aquâ ità eluantur. Durante hac ſalivatione nec hypocauſtum calidum, nec le-

Digitized by Google

balſamo ſulphuris ſuccinato, quod mirè emollit, aut oleo ligni guajaci lintea intincta adplicentur, quod citiſſimè & potentiſſimè penetrat.

In *Tophis & Nodoſitatibus*, quando ſcilicet venereum acidum eò invaluit ut circa brachia, & frontem lympham gypſeâ duritiæ coagulet, ut oriantur tubercula velut gummi arboribus innata & indurata, concurrente medulloſo oſſium nutrimento, conducit mercurius malleabilis, qui figitur beneficio ſaturni. Vel imponi debet lamina plumbea Mercurio illita, aut emplaſtrum de ranis cum Mercurio duplicatum, triplicatum &c. prout ſcilicet morbi magnitudo id expoſcit. Interea denique ſæpius dicta ſalia volatilia blandiora continuanda, oleoſa, aromatica & ſpirituoſa modicè uſurpanda, unguenta quoque aromaticis ſalibus, volatilibus, camphoratis, ſpirituoſisque parata, magnum afferunt ſæpe commodum & auxilium.

In puſtulis, exanthematibus, ſcabie, fiſſuris, proſunt exſiccantia, & demulcentia, imprimis in narium ulceribus pro ſecreto revelamus ſequens linimentum multâ experientiâ nobis comprobatum.

℞. *Cinnabar. nativ.*
ſacchar. tinctura.
ſpermat. ceti.
camphor. ana q. p.
Except. cum balſamo Peruviano F. linimentum.

Conducunt & Elyxir Balſamicum, quod & rhagadibus, & fiſſuris manuum & pedum medetur, item unguentum pomadæ, nicotianæ, de helenio cum arcano corallino.

In Carie Venerea omnibus prefertur phlegma ⊖-li non admodum acre, item decoctum calcis vivæ, præcipuè ſi cum ▽ adpropriata paretur, in decoctis poteſt addi parum mercurii dulcis, aut ſacchari ſaturni. Pro ablutione etiam valde decoctum ſcordii, & perſicariæ, item lignorum juvat, & ſi caries ſit levis rem expediet ſola aqua calcis vivæ, v. gr.

℞. ▽ *plantag.*
pomar. redol.
veronic.
calcis vivæ ana ℥ij. M.
& ſi inflammatio conjuncta eſt, addatur ſacchari ſaturni ℨj.

Si ulcera ſint in ſinu muliebri confert unguentum diapompholygos, vel unguentum roſatum cum mercurio dulci, & ſaccharo Saturni, aut decoctum guajaci. Ad conſolidationem optimè conducit unguentum deminio cum amalgamate ſaturni & mercurii commixtum.

In doloribus articulorum proſunt Emplaſtrum vigonis cum emplaſtro nervino, malax. cum balſamo Peruviano. fomenta ex nervinis, præcipuè ſi addatur trifolium fibrinum.

In hyperſarcoſi Venerea urethræ præmiſſis univerſalibus linimentum ſequens proderit:

Digitized by Google

guentum roſatum cum mercurio præcipitato edulcorato, vel balſ. ♀ aniſat. Si inflammatio adſit, omnia ſaturnina valent.

Reliquorum ſymptomatum curationem partim ex antedictis, & adhuc dicendis, quilibet petere poteſt.

Hactenus Lui Venereæ vela expandimus, nunc & Gonorrhœæ virulentæ, & ſimplici aliquot lineas concedamus.

Curatio hujus affectûs non multum differt à curatione Luis Venereæ, primò ergo adhibetur ſequens, vel ſimilis pugatio.

℞. *Rhabarb. pulveriſ. gr.* xıj.
therebinth. Venet. ℈ij.
mercurii dulc. gr. xıı.

M. Fiant pilulæ, in fortioribus unum vel alterum granum mercurii vitæ addi poteſt.

Poſt hanc purgationem ſumatur decoctum ſudoriferum ex radicibus & lignis antè dictis bis in die. Poſt 5. aut 6. dies purgatio iteretur; tum decoctum tenuius, aut bochetum continuò loco cereviſiæ bibatur, & ſubinde hauſtulus de decocto fortiori ſumatur. Elapſis octo diebus rurſus purgetur, & tum iterum per decem dies decocta uſurpentur, tum rurſus purgetur, & ſic continuandum eſt. Cum æger decocta aſſumit, interea diæta tenuis inſtituenda, & perpetuò corpus ad ſudores diſponendum eſt, ita ut ægri macilenti fiant.

In Gonorrhœa ſimplici Mercurius dulcis quoque appropriatus eſt, adeoque ejus doſis extendi poteſt ad grana xv. quod ſi addatur hauſtui, tunc ille valde commoveri debet, ne aliàs Mercurius fundum petat, atque talis purgatio ſæpe eſt repetenda, quia tamen ſingulis diebus non poſſumus purgare, ſumi poteſt therebinthina lota cum aqua malvæ, aut petroſelini & ad indurationem cocta, ad ℥j. cum vitello ovi. Vel therebinthina lota in aqua fœniculi, & ad indurationem cocta ſumitur a ʒ ʒß. cum mercurii dulcis gr. xv. *Müllerus in miraculis chymicis* habet ſpiritum deſtillatum ex radicibus & herbis cum terebinthina non inconvenientem. Præmiſſis ergo purgantibus tunc leniſſimis medicamentis adſtringendum eſt. In quem finem ſequens vel ſimile proderit:

℞. *roſar. rubr.* p. iij
fl. hyperici p. ij.
▽ *plantagin.* ℥vj.
ſpirit. vitriol. philoſ. q. ſ.
Extrahatur l. a. Tinctura.

Lentor & ſanguini eſt inducendus gummatibus & herbis lenientibus. Si decoctum videatur eſſe neceſſarium, ſuademus ſupra præſcriptum. Si adeſt ulcus, tunc non ſtatim eſt adſtringendum. Si non adeſt, ut in gonorrhœa ſimplici, tunc licet leniter adſtringere, in quem finem ſequens, ſudoriferum propinandum:

Digitized by Google

℞. *ſemin. cannab.* ℥iß. *c. aq. lignor. nymphææ, lactuc. f. Emulſio, cui add. antimon. diaphoret. oſſis ſepiæ ana* ʒij. M.

Regio lumborum & perinæi inter ſcrotum & anum illinatur ſequenti, vel haud abſimili unguento:

℞. *ol. maſtich.* ℥ß.
rut.
menth. ana ʒij.
ſem. agn. caſt.
urtic.
rutæ ana gr. vj.
menth.
caryophill. ana gr. v.
Ceræ q. ſ. F. unguentum.

Demerſionem penis in lacte dulci pro dolore commendamus.

Proſunt & injectiones in penem ex lacte, in quo appropriata ſunt cocta, ut ſemen cydoniorum, abſtergit enim, & conſolidat: item althææ acetoſellæ; vel poteſt coqui radix ſymphyti cum lacte, & poſſunt per ſyringam immitti.

In pollutione nocturna præmiſſis univerſalibus ſuprà ſæpe dictis, diaphoretica his veniunt ſubjungenda, tantum temperatiora, quæ materiam ſeroſam acrem & tenuem, facileque ſpumeſcentem abſorbendi, diſjiciendi, atque præcipitandi vim habent.

℞. *Antimon. diaphoret.*
ebor. ſ. △ *parat.*
C. C. uſti ana ℈j.
alkaheſt mineral. ℈ß.
bezoard. ſolar. gr. vj.

M. F. Pulvis pro tribus vicibus. Diuretica imprimis balſamica, quæ ſanguinem non ita fundunt, nec colliquant, ſed temperatiora.

Specifica verò modicè adſtringentia aliis palmam præripiunt, inter quæ ſequentia, tanquam Luna inter ſtellas minores, elucent: Tinctura antiphthiſica; Tinctura coralliorum cum phlegmate vitrioli; Eſſentia lignorum; vitrioli martis.

vel:

℞. *magiſter. oſſ. ſepiæ* ʒij.
corall.
ſuccin.
ebor. ſinè igne ana ℈j.
cap. mort. terebinth. Ven. ʒß.
camphor. gr. vj.
M. F. Pulvis.

Hiſce nihil juvantibus ad opiata confugiendum eſt.

Noſtra Theriaca cœleſtis terebinthinæ Venetæ ad grana quædam permixta, & ſæpius aſſumpta curat pollutionem nocturnam, gonorrhœam ſimplicem, & Virulentam.

Reliquas formulas quilibet ex præcedentibus colligere poteſt.

Externa etiam hîc maximè in uſum ſunt trahenda, præprimis frigida lumbis ſubdita, exempli gratia, Portulaca, folia viticis. Neque fragaria prætereunda erit, quam in vino rubro

JOH. DOLAEI ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ

LIBER QUARTUS. DE FEBRIBUS.

CAPUT I. DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

TOta ferè mortalium manus ex internecina febrium ſævitia, ſeu eâ ſimplici, ſeu complicatâ & malignâ ſuffragio *Helmontii* decedit. Parùm ergò ILLUM errare puto, qui febres, per quas tertia ferè pars mortalium hodie cadit, communiſſimum morbum vocaverit, ſiquidem id ſuo ævo adprobavit *Hippocrates lib. de Flatibus*, quod etiam confirmat *Helmont. in tr. de Febribus num.* 1. ajens, quippe febris licèt familiariſſima, potiſſimùm tamen noſtra ſaginat cœmiteria, & caſtra depopulatur, vix ſine febre mori clamitat *Poeta*, innuens, febrem eſſe morbum communiſſimum. Imprimis præter *intermittentes*, *peſtilentiales* ac *petechiales* aliasque tam impune in nos ſævire dies loquitur; credula indè Romanorum ignorantia *Deam* eſſe *Febrim* credidit, ſacellaque in honorem, ne noceret fortè, & corpus affligeret, erexit, teſte *Valerio Maximo dict. factorumq; memorabilium cap. V.* Certè non *Dea*, ſed *furia microcoſmi* per populos penetravit undiq; cunctos. Hæc

Digitized by Google

Hydra Lernæa nec parcet vel ætati ulli, vel regioni, vel ſexui, ſed omnibus exiſtit crudelis. Mitius verò intermittentes affligunt, quàm illæ, quæ continuis ardent ignibus, non enim tam grave eſt certis ſive alternis diebus torqueri, & tortorem ferre, quàm continuò uri. Sed de his omnibus ordine acturi ſumus.

§. II. Febris, ſi nomen ſpectes, tam Latinum, quàm Græcum, videtur illud accepiſſe à *Calore* unde Latini à verbo *ferbeo*, quod idē eſt ac *ferveo*, deducūt. Eſt enim veluti fervor quidam ſeu ferveſcentia, quâ corpus fervet vel æſtuat, licèt *Paracelſus lib. 1. param. c. 6. tom.* 1. erroneè nomen à fervore deduci ſcribat, quod ille ſaltem ſit ſignum morbi, non materiæ, non cauſæ. Græcis πυρετὸς dicitur, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, h. e. ab igne, ſeu veſuviano æſtu, calore igneo, ac incendio. *Willisius* hujus nomen à *februo* (ſeu purgamento, quod etiam à ferveo derivatur) ortum ducere dicit, quia juxta ipſum hæc vox commodè unicuique febri imponitur, eò quod ſanguis hoc in morbo efferveſcat, & inſuper fervore ſuo velut muſtum efflorescēs à ſordibus purgetur. Aliis eſt etiam Febris à ferbeo *ferbis*, & per metaſtaſin *febris*. Alii per februum (uti videre licet apud Varronem) purgamentum intellexêre. Februa enim dicta, quæcunque purgamenti cauſâ in quibuscunque ſacrificiis adhibebantur, unde *Ovidius l. 2. Faſtorum canit:*

Februa Romani dixêre piamina Patres.

Unde & nonnulli Medicorum filii, *febrem* ſanguipurgium barbare dicunt. Veteres etiam *Querquera* nomen impoſuêre juxta *Lucilium Poetā:*

Querquera conſequitur febris, capitisque dolores.

Poteſt & appellari *Turbatio ſanguinis*, quia omnium febrium eſſentia & ratio formalis in mixtionis ſanguinis turbatione conſiſtit. Sed non libet hîc γραμματίζειν, & non corticem, ſed potiùs nucleum deguſtabimus, plura enim inconvenientia, & plures contentiones ex hiſce etymologiis otioſa ingenia quærunt. Latini ergo hactenus febrem à *calore* derivarunt. Germani verò econtrà *febrem* ab horrore & rigore das Kalte (frigus vel horrorem) das Frieſen/ Fieber/ das Zangen/ nominant.

Si enim febris in ſolo *calore* conſiſteret, tum febres algidæ, quas tamen plures obſervavimus, non eſſent febres. Frigus enim & calor non ſunt ipſa febris, ſed potiùs effectus febris, quod optimè notavit *Helmontius*, adſerens, *calorem* tantùm eſſe ſymptoma febrium, non febrim ipſam, nomina enim hæc impoſita non ſemper ipſam rem oſtendunt, ea propter non libet diutiùs hiſce minutiis inhærere.

Quoad definitionem febris in genere, definiunt illam *Galenici* per *præternaturalem totius corporis incaleſcentiam, pro varia quadriga humorum diſpoſitione inductam*, vel quod idem eſt, deſcribunt eam, ut brevibus me expediam, per intemperiem calidam & ſiccam. Hinc *Hipp. in l. de natura humana* in fine vult omnes febres eſſe ex bile: & plures Chymicorū ex ſulphure

ſolo

ſolo eas deducere voluit. Alii, qui rem acu tetigiſſe credunt, definiunt febrim per *calorem* præternaturalem. *Willis* & ejus aſſeclæ per *fermentationem* ſeu *efferveſcentiam in maſſa ſanguinea obortam:* Qui in *tractatu de febribus* ſtatim ab initio ita ſcribit: *Febris* eſt fermentatio ſeu efferveſcentia immodica ſanguini & humoribus inducta. Adeoque Febris juxta egregium hunc autorem conſiſtit, *in inſigni ſanguinis & humorum efferveſcentia.*

Helmontius febris naturam per Archæi accenſionem explicat, & ait, febrem eſſe impuritatem ex una parte Archæi, qui propterea irâ & indignatione afficitur, & tales motus excitat.

Sylvius autem febres per efferveſcentiã p. n. in inteſtino duodeno inter ibidem concurrentes ſuccos, contingentem deſcribit, quam efferveſcentiam dein etiam in corde augeri haud negat.

Barbette febrem in aucta ſanguinis circulatione conſiſtere contendit, aſſeritque, febrem alterationem quandam eſſe in ſanguine, & præprimis in ejus motu citato.

Sunt dein & alii, qui frebrem in ſanguinis coagulatione & motu impedito conſiſtere autumant.

Paracelſus cum *Chemicorum turba* dicit, febrem conſiſtere in incendio ſulphuris & nitri, vel febrem eſſe incandeſcentiam univerſalem balſami & mercurii vitæ hinc Chymici nonnulli negant, conſiſtere formale febris in intemperie calida, tanquam accidente, ſed potius in quadam ſubſtantia.

Alii definiunt febrem per ebullitionem ſanguinis & humorum.

Sunt & *nonnulli*, qui prætendunt, febrem oriri ex globulis iſtis, à D. Lœvvenhœk in ſanguine detectis, indeq; febris originem, & principia deducũt.

Non *Pauci* febris cauſam in acido vitioſo ſanguinem coagulante, & in corde illum figente quærunt.

Quam *Alii* in ſpirituum animalium ἀταξίᾳ rejiciunt.

Ex hiſce dictis patet, quàm intricata & quàm dubia adhuc ſit vera febriũ cauſa & eſſentia. Cum multis ignotũ ſit, ubinam materia febrilis infallibiliter niduletur, & in quonam acido, aut in quonam humore præciſè conſiſtat, teſte *Helmonte in Tractatu de Febribus ſtatim ab initio:* Febris morbus vel à limine ſive ſui initio notus quidem; at ne quidquam à medentibus cognitus hactenus in cauſis, modo fiendi, ſedibus, ut nec in remediis.

Quid verò in arduo & difficili hoc negotio humeri noſtri ferre poſſint, quidvé recuſent, paucis videbimus. *Nos cum Carteſianis febres per plùs minùs turbatam ſanguinis mixtionem cum ἀταξίᾳ ſpirituum animalium & Regum noſtrorum excandeſcentia deſcribimus, quæ pro particularum incongruarum ſanguinem & humores circulantes componentium diverſitate variæ indolis & naturis exiſtunt.*

Quando ergo humor quidam fermẽtativa præditus qualitate motui & mixtioni ſanguinis planè contrariã, è ſuo foco, in quo ſenſim atq; ſenſim cumulatur, perpetuò tanquã è minera cordi ſuggeritur, vel tantum antequã totalis cõtingat ἀναστ...ια, priorq; portio materiæ febrilis nondum penitus attenu-

 ata,

Digitized by Google

ata, & vel à ſanguine ſubacta, vel etiam foràs protruſa ſit, ad ſanguineam maſſam cum reliquis humoribus circulantibus defertur, & irritando cordis fibrillas ſpirituum animalium ἀταξίᾳ acceleratur, febris producitur continua periodica. Quod ſi ſanguis ſponte levi ſorte hinc indè nactâ occaſione effervescat, & ejus partes in inordinatos cieantur motus, ut intra plures dies vix ad priſtinum reduci poſſint motum, *febrim continuam* eamque ob nimiam ſanguinis mixtionis turbationem, & indè pendentium graviorum ſymptomatum colluviem putridam, ut cum vulgo loquar, adeſſe dicemus. In quibus eſſentialis, ſi quæ eſt, continuarum ab intermittentibus ponitur differentia. Si hæc animo tuo optimè imprimere velis, conſidera ſanguinem noſtrum tamdiu ſub exactæ mixtionis vinculo detineri, quamdiu partes illæ indefinitæ eum conſtituentes, quales forſan ſunt, quæ vinum conſtituunt, ita ſe mutuò tangunt, ut materia illa ſubtilis, omnia ſpatiola replens, juſtam earum & naturæ noſtræ convenietem agitationem conſervare poſſit, ſin verò peregrina materia ætherea influat, deſtrui hoc vinculum, unaque plùs minùs relaxari quaſi, & alia interſtitia peregrinoſque poros inter partes fluidas efformari. Inde enim tot prodeunt febres, inordinatique humorum, & ſanguinis imprimis, motus & fermentationes. Per ſola enim corpuſcula activa, Sal, Sulphur, Spiritus, phænomena febrium explicari non poſſunt, quia nihil movetur à ſe ipſo, ſed omnis motus eſt ab alio; ergo ſtatuimus, omnium particularum ſanguinem conſtituentium motum eſſe à materia ætherea ſubtiliſſima, minima etiam intervalla, omneſque poros intelligibiles replente, variaque corpuſcula variis motibus exagitāte, neq; tamē in Regibus noſtris imperium denegare volumus, ſed ſemper id ſupponimus; Utpote Microcoſmetor de inſuetis ſaltem judicans, quam primùm motus fibrillarum corporis ſui augetur, vel imminuitur, ſpiritusque turbantur, ſtatim idea caloris vel frigoris concipit. Præterea habet etiam hoc ſanguis cum vino commune, ut hoc vel illo anni tempore plùs exagitetur quàm alio.

Ex his facilè concludere licet, omnium febrium eſſentiam & rationem formalem *conſiſtere in turbata ſanguinis mixtione*, & indè factâ ſimul perturbatione regum ſpirituumq; animalium. Neque tamen omne, quod ſanguini immiſcetur, ſtatim excitat febrem, ſed tantùm illud, quod eſt naturæ fermentativæ, hoc eſt, quod ſanguinis turbat mixtionem, de quo vide inferiùs plura, ubi de cauſa acturi ſumus.

§. III. *Veteres* noſtri ſtatuunt, diverſas dari febrium ſpecies, quaſdam in ſpiritibus, quaſdam in ſanguine, quaſdam denique in partibus ſolidis.

Primas nuncupant ephemeras, h. e. febres uno die durantes; ſecundas putridas, tertias inſigniunt nomine hecticæ: quibus adhuc adſcribunt peſtem, febres malignas, & aliquòt alios morbos totius ſubſtantiæ, ut illi loquuntur. *D. Sylvius* verò hoc numero non contentus, alias adinvenit febres,

Digitized by Google

bres, quibus diverſa nomina impoſuit, ex. gr. ob vomitum comitem nuncupat, febrem vomitoriam; propter ſedes nimias, febrem concitantes, cacatoriam, &c. ſed entia præter neceſſitatem haud multiplicanda ſunt, ſufficit enim obſervari omnia ſymptomata, atque hæc detegendo planè inutile eſt diverſas fingere febrium ſpecies, cùm omnes tantùm gradu differant. Sunt ergò vel *intermittentes*, vel *continuæ*. Multæ & aliæ dantur differentiæ, quæ ſunt quaſi ſubordinatæ, uti à tempore acceſſionis ſunt vel *Vernales*, vel *Autumnales*, aliæ *quotidianæ*, aliæ *tertianæ*, aliæ *quartanæ*, &c. aliæ *benignæ*, aliæ *malignæ*. Pro diverſa enim acidarum illarum febrilium particularum natura, mixturam ſanguinis variè turbantium, variæ etiam producuntur febrium ſpecies.

Quomodo febres putridæ à non putridis differunt, non explicant autores. Verum quidem eſt, illos dicere in febribus putridis adeſſe pulſum inæqualem, ſed hoc tantum exinde eſt, quia guttæ ſanguinis cor intrantes non omnes æquè malè ſunt mixtæ: Quod tamen nihil facit ad realem febrium differentiam.

Secundum *Nos* febres tantùm differunt, ceu dictum, ratione magis & minùs, prout ſanguis magis vel minùs turbatus eſt, & hinc ipſa curatio differt ſecundùm majus & minus ratione efficacium medicamentorum, differunt quoque ratione cauſæ proximæ & remotæ, aliæ enim à chylo acido & corrupto ſanguinem turbante excitantur, aliæ immediatè ab aëre &c. idem differunt ratione ſymptomatum diverſorum, quorum curatio ſeorſim erit tractanda pro neceſſitate urgente. Dulcedo oris, quam ſæpius in febricitantibus obſervavi, indicat non peccare acidum aut amarum in ſanguine, quare non erit peſſimum ſignum.

§. IV. *Subjectum febris*, quamvis variis controverſiis reddatur dubium, dum alii, imprimis Veteres, *Venæ portæ* ramos hîc ceu fontem agnoſcunt; nonnulli Epatis *Venas* & *Arterias* majores & principaliores; alii vaſa ſanguinis maxima, & cordi vicina, habent, *plures* tamen *Veterum* & *Recentiorum* pro ſubjecto febris unico & vero *Cor*, illud viſcus nobile, conſtituunt quod pati, putant, quoad partes humoroſas, ſpirituoſas & ſolidas, probantque per id, quòd actio cordis ſit læſa, nimirum pulſus, qui hoc in affectu pluribus eſt unicum febris indicium. *Sylvius* inteſtinum duodenum pro nido febrium accuſat. Alii *ventriculum*, nempe orificium ejus ſuperius culpant, præſertim *Helmontius*, qui hoc orificium palæſtram febrilis certaminis credidit. Minùs principale ſubjectum plurima Medicorum pars dicit eſſe maſſam ſaguineam, vel ſi mavis totum corpus, qualis enim à corde calor producitur, talem reliquæ etiam partes accipiunt, ut hinc eandem ſubditi cum Rege experiantur fortunam. Subjectum verò cauſæ dicuntur primæ viæ, *ventriculus*, meſenterium, pancreas, aliæque glandulæ, item chyli tum elaborationi, tum perfectioni dicata viſcera, quorum pleraque de *Pars affecta.*

 tono

Digitized by Google

tono ſuo dejecta, nil niſi acidas gignunt cruditates.

Nos, ut paucis dicamus, pro ſubjecto febris omnes partes, & viſcera, ubicunque tantùm tubuli exiſtere poſſunt, cum ſtamine nervoſo vel fibrilloſo toto in corpore obvio, agnoſcimus, & nec caput exemptum volumus, nec vaſa ſanguifera & lymphatica, quæ ſanguinem & lympham vehunt, nec chylifera, in quibus ſæpe acidæ illæ, & ponticæ particulæ latere ſolent, imò nec glandulas, vel cutaneas, immunitate donamus, quia & in his acidum illud ſylveſtre & febrile hoſpitari aliquando ſolet. Quòd in ſero ſæpe acidum illud lateat, in filio meo natu maximo *Joanne Daniele* expertus ſum, qui anno ætatis quinto maximam ſalivationem, & quidem ob propinatam doſin, propter vermes mercurii dulcis, paſſus eſt, quâ pertæſus exhibui opiata, & præſertim theriacam cœleſtem, à quibus ſtatim ceſſavit ſalivatio, ſed incidit in febrem tertianam, tunc antifebrilibus præmiſſis univerſalibus uſus ſum, redeunte ſalivatione emanſit febris, dein iterum opiatis rem aggreſſus ſum poſt menſem, & iterum in febrim incidit, dein abſtinui ab opiatis, & uſus ſum purgantibus & exſiccantibus, decocto lignorum cum eſſentia lignorum, & ſic feliciter Deo ſit laus præſtinæ reſtitutus fuit ſanitati. Retenta enim lympha in corpore acidior redditur, quæ dein maſſam ſanguineæ communicata eam perturbat & effervеſcere facit.

Diagnoſis. §. V. Hîc paucis ſigna, quæ febrem in genere demonſtrant, perpendamus, non verò ea, quæ febrem in ſpecie, ſeu febrim hanc detegunt, cùm & ſpeciatim de his acturi ſimus. Nulla verò ſigna hactenus ab Authoribus revelata ſunt, quæ in ſpecie hanc vel illam febrem manifeſtant, antequam jam typum ſuum habeat, quicquid dicant de frigore & rigore authores.

Pro ſigno pathognomonico habetur pulſus præternaturalis frequentior, ſed & hunc obſervavi in aliis morbis abſque febre, in lypothymiis, convulſionibus, epilepſia, ictero, & etiam in infantibus pulſus ſemper eſt celer, &c. Dein confugiunt Medici & laſſitudinem nimiam, pandiculationem, oſcitationem, frigus & calorem, dolorem capitis, & lumborum, nauſeam, & appetitûs proſtrationem, quæ tamen omnia ſigna in aliis morbis incipientibus obſervare licet, ubi ſcilicet Spiritus animales partes, ut decet, non irradiant, hinc enim ſequuntur hæc ſuperiùs dicta Symptomata; quando verò Medicus typum febris cum prædictis ſymptomatibus obſervavit, certus de febre hac vel illa eſſe poteſt. Optimè ergo ſibi proſpiciat Medicus hæc probè attendendo, nec vulgi juſtas in ſe calumnias derivabit. Signa tamen hæc conjuncta ut plurimum febrem adeſſe aliquo modo oſtendunt, ſed non hanc vel illam febris ſpeciem, calor enim in febribus nonnunquam eſt exceſſivus, in quibuſdam verò mitis, quatenus videlicet motus fibrillarum tremulus à particulis fluidis plus minus augetur; Adeſt ſæpius dolor capitis vehemens ob majorem ſanguinis turbationem, nec non particularum rigida-

rigidarum copiam, & nimiam fermentationem. Pulſus magnus & frequentior ob auctam fermentationem & ſpirituum animalium impetuoſum influxum in cor.

Cauſa. §. VI. Febris omnium conſenſu ſuam habet cauſam, quia autem Medici ferè omnes (abſit invidia dicto) hoc in negotio, & confuſi, & obſcuri ſunt, palam fit, quòd vera febrium cauſa in profundo demerſa jacet puteo.

Veteres, imprimis *Galenicæ* putrefactionis defenſores, febres has explicant per quatuor humores putatitios in ſanguine exiſtentes, cui tamen, teſte etiam *Hippocrate* ſexcenta inſunt, quos humores in majoribus vaſis putreſcere dicunt, & quidem pituitam ſingulis diebus, bilem tertio die incluſivê, & atram bilem quarto demum die. Sic & putridas omnes ab iis humoribus deducunt, per putreſcentes enim hos humores, & ex iis exhalantes vapores, calorem & frigus, imò omnia febrium ſymptomata explicant, putreſcens enim in his vaſis humor, calorem cordis naturalem accendit, & in præternaturalem ſive igneum convertit, ſive ſit intra corpus, ut obſtructiones, putrefactiones, humoreſque & vapores calidi ad cor transmiſſi, ſive extra idem, ut æſtus aëris, ſolis, &c. Et ſic illi in genere per intemperiem calidam & ſiccam, febrem definiunt.

§. VII. *Paracelſiſtæ Hermetici* febres non tam ex humoribus, quàm nitro-ſulphureis impuritatibus, ortum habere contendunt, humores non per ſe accendi poſſe, ſed quicquid accendatur de natura *Sulphuris* eſſe ſtatuentes. Ipſe enim *Paracelſus* teſtatur materiam peccantem in febribus eſſe *Sulphur*, & *Salpetra*. Alibi verò ait, febrem oriri ex *obſtructionibus ſpiritus vitæ*, & omnium febrium cauſam eſſe *oppilationem ex centurio*, qui in putredinem abit. *Aſſeclæ* ergò *Paracelſi* ſecundùm principia ex Sulphure, mercurio, & ſale in viſceribus hinc indè conglomeratis explicant cauſas febrium. Alii eleganter febrium geneſin deducunt à ſalibus acidis vitriolatis, ſi cum lixivioſis & ſulphure efferveſcant, qualis calor & efferveſcentia fit v. g. quando cum oleo Therebinthinæ jungitur vitrioli, & cùm miſcetur nitrum cum vitriolo ad præparationem aquæ fortis, vel cum calci vivæ affundatur aqua vel cum luna terræ martis addatur aqua fortis.

§. VIII. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divagato, adeoque *Archæum* irritanti totum opus adſcribit, dicitque materiam non fluctuare in ſanguine, ſed intus vaſis adhærere, & ſolum Archæum efficienter omnem exſuſcitare febrem. *Blas* enim febrile, frigus primò, ac dein calorem in *Archæo* exſuſcitare ait. *Archæus* enim juxta *Helmontiũ* ciet rigores febriles, frigora & calores, non autem materia peccans. Sic enim, ut ille inquit, *tractat. de febrib. c.* 5. *n.* 4. in oſſium exarthroſi ſtatim quatiunt dentes, & rigores naſcuntur. Pergit, *n.* 14. fel regulariter chylum ſtomachi acidum commutat in ſalſum, in febribus autem præpoſtero negotio ſuccum jam convertit in amarum. Item *cap.* 10. *n.* 1. Febrium continua-

Digitized by Google

℞. ſemin. cannab. ℥iß. *c. aq. lignor. nymphaa, lactuc. ſ. Emulſio, cui add.*
antimon. diaphoret.
oſſis ſepiæ ana ʒij. M.

Regio lumborum & perinæi inter ſcrotum & anum illinatur ſequenti, vel haud abſimili unguento:

℞. ol. maſtich. ℥ß.
rut.
menth. ana ʒij.
ſem. agn. caſt.
urtic.
rutæ ana gr. vj.
menth.
caryophill. ana gr. v.
Ceræ q. ſ. F. unguentum.

Demerſionem penis in lacte dulci pro dolore commendamus.

Proſunt & injectiones in penem ex lacte, in quo appropriata ſunt cocta, ut ſemen cydoniorum, abſtergit enim, & conſolidat: item althææ acetoſellæ; vel poteſt coqui radix ſymphyti cum lacte, & poſſunt per ſyringam immitti.

In pollutione nocturna præmiſſis univerſalibus ſuprà ſæpe dictis, diaphoretica his veniunt ſubjungenda, tantum temperatiora, quæ materiam ſeroſam acrem & tenuem, facileque ſpumeſcentem abſorbendi, disjiciendi, atque præcipitandi vim habent.

℞. Antimon. diaphoret.
ebor. ſ. △ *parat.*
C. C. uſti ana ℈j.
alkabeſt mineral. ℈ß.
bezoard. ſolar. gr. vj.

M. F. Pulvis pro tribus vicibus. Diuretica imprimis balſamica, quæ ſanguinem non ita fundunt, nec colliquant, ſed temperatiora.

Specifica verò modicè adſtringentia aliis palmam præripiunt, inter quæ ſequentia, tanquam Luna inter ſtellas minores, elucent: Tinctura antiphthiſica; Tinctura coralliorum cum phlegmate vitrioli; Eſſentia lignorum; vitrioli martis.

vel:

℞. magiſter. oſſ. ſepiæ ʒij.
corall.
ſuccin.
ebor. ſinè igne ana ℈j.
cap. mort. terebinth. Ven. ʒß.
camphor. gr. vj.
M. F. Pulvis.

Hiſce nihil juvantibus ad opiata confugiendum eſt.

Noſtra Theriaca cœleſtis terebinthinæ Venetæ ad grana quædam permixta, & ſæpius aſſumpta curat pollutionem nocturnam, gonorrhœam ſimplicem, & Virulentam.

Reliquas formulas quilibet ex præcedentibus colligere poteſt.

Externa etiam hîc maximè in uſum ſunt trahenda, præprimis frigida lumbis ſubdita, exempli gratia. Portulaca, folia viticis. Neque fragaria prætereunda erit, quam in vino rubro

Digitized by Google

JOH. DOLAEI ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ, THEORETICO-PRACTICÆ

LIBER QUARTUS. DE FEBRIBUS.

CAPUT I. DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

TOta ferè mortalium manus ex internecina febrium ſævitia, ſeu eâ ſimplici, ſeu complicatâ & malignâ ſuffragio *Helmontii* decedit. Parùm ergò ILLUM errare puto, qui febres, per quas tertia ferè pars mortalium hodie cadit, communiſſimum morbum vocaverit, ſiquidem id ſuo ævo adprobavit *Hippocrates lib. de Flatibus*, quod etiam confirmat *Helmont. in tr. de Febribus num. 1.* ajens, quippe febris licèt familiariſſima, potiſſimùm tamen noſtra ſaginat cœmiteria, & caſtra depopulatur, vix ſine febre mori clamitat *Poeta*, innuens, febrem eſſe morbum communiſſimum. Imprimis præter *intermittentes*, *peſtilentiales* ac *petechiales* aliasque tam impune in nos ſævire dies loquitur; credula indè Romanorum ignorantia *Deam* eſſe *Febrim* credidit, ſacellaque in honorem, ne noceret fortè, & corpus affligeret, erexit, teſte *Valerio Maximo dict. factorumq; memorabilium cap. V.* Certè non *Dea*, ſed *furia microcoſmi* per populos penetravit undiq; cunctos. Hæc

Hydra Lernea nec parcet vel ætati ulli, vel regioni, vel ſexui, ſed omnibus exiſtit crudelis. Mitiùs verò intermittentes affligunt, quàm illæ, quæ continuis ardent ignibus, non enim tam grave eſt certis ſive alternis diebus torqueri, & tortorem ferre, quàm continuò uri. Sed de his omnibus ordine acturi ſumus.

§. II. Febris, ſi nomen ſpectes, tam Latinum, quàm Græcum, videtur illud accepiſſe à *Calore* unde Latini à verbo *ferbeo*, quod idē eſt ac *ferveo*, deducūt. Eſt enim veluti fervor quidam ſeu ferveſcentia, quâ corpus fervet vel æſtuat, licèt *Paracelſus lib. 1. param. c. 6. tom* 1. erroneè nomen à fervore deduci ſcribat, quod ille ſaltem ſit ſignum morbi, non materiæ, non cauſæ. Græcis πυρετὸς dicitur, ἀπὸ τῦ πυρὸς, h. e. ab igne, ſeù veſuviano æſtu, calore igneo, ac incendio. *Williſius* hujus nomen à *februa* (ſeu purgamento, quod etiam à ferveo derivatur) ortum ducere dicit, quia juxta ipſum hæc vox commodè unicuique febri imponitur, eò quod ſanguis hoc in morbo efferveſcat, & inſuper fervore ſuo velut muſtum efflореſcēs à ſordibus purgetur. Aliis eſt etiam Febris à ferbeo *ferbis*, & per metaſtaſin *febris*. Alii per februum (uti videre licet apud Varronem) purgamentum intellexêre. Februa enim dicta, quæcunque purgamenti cauſâ in quibuscunque ſacrificiis adhibebantur, unde *Ovidius l. 2. Faſtorum canit*:

Februa Romani dixêre piamina Patres.

Unde & nonnulli Medicorum filii, *febrem* ſanguipurgium barbare dicunt. Veteres etiam *Querquera* nomen impoſuêre juxta *Lucilium Poetā*:

Querquera conſequitur febris, capitisque dolores.

Poteſt & appellari *Turbatio ſanguinis*, quia omnium febrium eſſentia & ratio formali ſin mixtionis ſanguinis turbatione conſiſtit. Sed non libet hîc γραμματίζειν, & non corticem, ſed potiùs nucleum deguſtabimus, plura enim inconvenientia, & plures contentiones ex hiſce etymologiis otioſa ingenia quærunt. Latini ergo hactenus febrem à *calore* derivarunt. Germani verò econtrà *febrem* ab horrore & rigore das Kalte (frigus vel horrorem) das Frieſen/ Fieber/ das Zangen/ nominant.

Si enim febris in ſolo *calore* conſiſteret, tum febres algidæ, quas tamen plures obſervavimus, non eſſent febres. Frigus enim & calor non ſunt ipſa febris, ſed potiùs effectus febris, quod optimè notavit *Helmontius*, adſerens, *calorem* tantùm eſſe ſymptoma febrium, non febrim ipſam, nomina enim hæc impoſita non ſemper ipſam rem oſtendunt, ea propter non libet diutiùs hiſce minutus inhærere.

Quoad definitionem febris in genere, definiunt illam *Galenici* per *præternaturalem totius corporis incaleſcentiam, pro varia quadriga humorum diſpoſitione inductam*, vel quod idem eſt, deſcribunt eam, ut brevibus me expediam, per intemperiem calidam & ſiccam. Hinc *Hipp. in l. de natura humana* in fine vult omnes febres eſſe ex bile: & plures Chymicorū ex ſulphure ſolo

ſolo eas deducere voluit. Alii, qui rem acu tetigiſſe credunt, definiunt febrim per *calorem* præternaturalem. *Willis* & ejus aſſeclæ per *fermentationem* ſeu *efferveſcentiam in maſſa ſanguinea obortam:* Qui in *tractatu de febribus* ſtatim ab initio ita ſcribit: *Febris* eſt fermentatio ſeu efferveſcentia immodica ſanguini & humoribus inducta. Adeoque Febris juxta egregium hunc autorem conſiſtit, *in inſigni ſanguinis & humorum efferveſcentia.*

Helmontius febris naturam per Archæi accenſionem explicat, & ait, febrem eſſe impuritatem ex una parte Archæi, qui propterea irâ & indignatione afficitur, & tales motus excitat.

Sylvius autem febres per efferveſcentiã p. n. in inteſtino duodeno inter ibidem concurrentes ſuccos, contingentem deſcribit, quam efferveſcentiam dein etiam in corde augeri haud negat.

Barbette febrem in aucta ſanguinis circulatione conſiſtere contendit, aſſeritque, febrem alterationem quandam eſſe in ſanguine, & præprimis in ejus motu citato.

Sunt dein & alii, qui febrem in ſanguinis coagulatione & motu impedito conſiſtere autumant.

Paracelſus cum *Chemicorum turba* dicit, febrem conſiſtere in incendio ſulphuris & nitri, vel febrem eſſe incandeſcentiam univerſalem balſami & mercurii vitæ hinc Chymici nonnulli negant, conſiſtere formale febris in intemperie calida, tanquam accidente, ſed potius in quadam ſubſtantia.

Alii definiunt febrem per ebullitionem ſanguinis & humorum.

Sunt & *nonnulli*, qui prætendunt, febrem oriri ex globulis iſtis, à D. Lœvvenhœk in ſanguine detectis, indeq; febris originem, & principia deducũt.

Non *Pauci* febris cauſam in acido vitioſo ſanguinem coagulante, & in corde illum figente quærunt:

Quam *Alii* in ſpirituum animalium *ἀταξίαν* rejiciunt.

Ex hiſce dictis patet, quàm intricata & quàm dubia adhuc ſit vera febriũ cauſa & eſſentia. Cum multis ignotũ ſit, ubinam materia febrilis infallibiliter niduletur, & in quonam acido, aut in quonam humore præcisè conſiſtat, teſte *Helmonte in Tractatu de Febribus ſtatim ab initio:* Febris morbus vel à limine ſive ſui initio notus quidem; at ne quidquam à medentibus cognitus hactenus in cauſis, modo fiendi, ſedibus, ut nec in remediis.

Quid verò in arduo & difficili hoc negotio humeri noſtri ferre poſſint, quidvé recuſent, paucis videbimus. *Nos cum Carteſianis febres per plùs minùs turbatam ſanguinis mixtionem cum ἀταξία ſpirituum animalium & Regum noſtrorum excandeſcentia deſcribimus, quæ pro particularum incongruarum ſanguinem & humores circulantes componentium diverſitate variæ indolis & naturis exiſtunt.*

Quando ergo humor quidam fermẽtativa præditus qualitate motui & mixtioni ſanguinis planè contrariâ, è ſuo foco, in quo ſenſim atq; ſenſim cumulatur, perpetuò tanquã è minera cordi ſuggeritur, vel tantum antequã totalis cõtingat ἀσυνεξία, priorq; portio materiæ febrilis nondum penitus attenu-

ata, & vel à ſanguine ſubacta, vel etiam foràs protruſa ſit, ad ſanguineam maſſam cum reliquis humoribus circulantibus defertur, & irritando cordis fibrillas ſpirituum animalium ἀταξίᾳ acceleratur, febris producitur continua periodica. Quod ſi ſanguis ſponte levi ſorte hinc indè nactâ occaſione effervescat, & ejus partes in inordinatos cieantur motus, ut intra plures dies vix ad priſtinum reduci poſſint motum, *febrim continuam* eamque ob nimiam ſanguinis mixtionis turbationem, & indè pendentium graviorum ſymptomatum colluviem putridam, ut cum vulgo loquar, adeſſe dicemus. In quibus eſſentialis, ſi quæ eſt, continuarum ab intermittentibus ponitur differentia. Si hæc animo tuo optimè imprimere velis, conſidera ſanguinem noſtrum tamdiu ſub exactæ mixtionis vinculo detineri, quamdiu partes illæ indefinitæ eum conſtituentes, quales forſan ſunt, quæ vinum conſtituunt, ita ſe mutuò tangunt, ut materia illa ſubtilis, omnia ſpatiola replens, juſtam earum & naturæ noſtræ conveniētem agitationem conſervare poſſit, ſin verò peregrina materia ætherea influat, deſtrui hoc vinculum, unaque plùs minùs relaxari quaſi, & alia interſtitia peregrinosque poros inter partes fluidas efformari. Inde enim tot prodeunt febres, inordinatique humorum, & ſanguinis imprimis, motus & fermentationes. Per ſola enim corpuſcula activa, Sal, Sulphur, Spiritus, phænomena febrium explicari non poſſunt, quia nihil movetur à ſe ipſo, ſed omnis motus eſt ab alio; ergo ſtatuimus, omnium particularum ſanguinem conſtituentium motum eſſe à materia ætherea ſubtiliſſima, minima etiam intervalla, omnesque poros intelligibiles replente, variaque corpuſcula variis motibus exagitāte, neq; tamē in Regibus noſtris imperium denegare volumus, ſed ſemper id ſupponimus; Utpote Microcoſmetor de inſuetis ſaltem judicans, quam primùm motus fibrillarum corporis ſui augetur, vel imminuitur, ſpiritusque turbantur, ſtatim idea caloris vel frigoris concipit. Præterea habet etiam hoc ſanguis cum vino commune, ut hoc vel illo anni tempore plùs exagitetur quàm alio.

Ex his facilè concludere licet, omnium febrium eſſentiam & rationem formalem *conſiſtere in turbata ſanguinis mixtione*, & indè factâ ſimul perturbatione regum ſpirituumq; animalium. Neque tamen omne, quod ſanguini immiſcetur, ſtatim excitat febrem, ſed tantùm illud, quod eſt naturæ fermentativæ, hoc eſt, quod ſanguinis turbat mixtionem, de quo vide inferiùs plura, ubi de cauſa acturi ſumus.

§. III. *Veteres* noſtri ſtatuunt, diverſas dari febrium ſpecies, quasdam in ſpiritibus, quasdam in ſanguine, quasdam deniq; in partibus ſolidis.

Primas nuncupant ephemeras, h. e. febres uno die durantes; ſecundas putridas, tertias inſigniunt nomine hecticæ: quibus adhuc adſcribunt peſtem, febres malignas, & aliquòt alios morbos totius ſubſtantiæ, ut illi loquuntur. *D. Sylvius* verò hoc numero non contentus, alias adinvenit febres,

Digitized by Google

bres, quibus diverſa nomina impoſuit, ex. gr. ob vomitum comitem nuncupat, febrem vomitoriam; propter ſedes nimias, febrem concitantes, cacatoriam, &c. ſed entia præter neceſſitatem haud multiplicanda ſunt, ſufficit enim obſervari omnia ſymptomata, atque hæc detegendo planè inutile eſt diverſas fingere febrium ſpecies, cùm omnes tantùm gradu differant. Sunt ergò vel *intermittentes*, vel *continuæ*. Multæ & aliæ dantur differentiæ, quæ ſunt quaſi ſubordinatæ, uti à tempore acceſſionis ſunt vel *Vernales*, vel *Autumnales*, aliæ *quotidianæ*, aliæ *tertianæ*, aliæ *quartanæ*, &c. aliæ *benignæ*, aliæ *malignæ*. Pro diverſa enim acidarum illarum febrilium particularum natura, mixturam ſanguinis variè turbantium, variæ etiam producuntur febrium ſpecies.

Quomodo febres putridæ à non putridis differunt, non explicant autores. Verum quidem eſt, illos dicere in febribus putridis adeſſe pulſum inæqualem, ſed hoc tantum exinde eſt, quia guttæ ſanguinis cor intrantes non omnes æquè malè ſunt mixtæ: Quod tamen nihil facit ad realem febrium differentiam.

Secundum *Nos* febres tantùm differunt, ceu dictum, ratione magis & minùs, prout ſanguis magis vel minùs turbatus eſt, & hinc ipſa curatio differt ſecundùm majus & minus ratione efficacium medicamentorum, differunt quoque ratione cauſæ proximæ & remotæ, aliæ enim à chylo acido & corrupto ſanguinem turbante excitantur, aliæ immediatè ab aëre &c. dein differunt ratione ſymptomatum diverſorum, quorum curatio ſeorſim erit tractanda pro neceſſitate urgente. Dulcedo oris, quam ſæpius in febricitantibus obſervavi, indicat non peccare acidum aut amarum in ſanguine, quare non erit peſſimum ſignum.

§. IV. *Subjectum febris*, quamvis variis controverſiis reddatur dubium, dum alii, imprimis Veteres, *Venæ portæ* ramos hîc ceu fontem agnoſcunt; nonnulli Epatis *Venas* & *Arterias* majores & principaliores; alii vaſa ſanguinis maxima, & cordi vicina, habent, *plures* tamen *Veterum* & *Recentiorum* pro ſubjecto febris unico & vero *Cor*, illud viſcus nobile, conſtituunt quod pati, putant, quoad partes humoroſas, ſpirituoſas & ſolidas, probantque per id, quòd actio cordis ſit læſa, nimirum pulſus, qui hoc in affectu pluribus eſt unicum febris indicium. *Sylvius* inteſtinum duodenum pro nido febrium accuſat. Alii *ventriculum*, nempe orificium ejus ſuperius culpant, præſertim *Helmontius*, qui hoc orificium palæſtram febrilis certaminis credidit. Minùs principale ſubjectum plurima Medicorum pars dicit eſſe maſſam ſaguineam, vel ſi mavis totum corpus, qualis enim à corde calor producitur, talem reliquæ etiam partes accipiunt, ut hinc eandem ſubditi cum Rege experiantur fortunam. Subjectum verò cauſæ dicuntur primæ viæ, *ventriculus*, meſenterium, pancreas, aliæque glandulæ, item chyli tum elaborationi, tum perfectioni dicata viſcera, quorum pleraque de *Pars affecta.*

 tono

rigidarum copiam, & nimiam fermentationem. Pulſus magnus & frequentior ob auctam fermentationem & ſpirituum animalium impetuoſum influxum in cor.

Cauſa. §. VI. Febris omnium conſenſu ſuam habet cauſam, quia autem Medici ferè omnes (abſit invidia dicto) hoc in negotio, & confuſi, & obſcuri ſunt, palam fit, quòd vera febrium cauſa in profundo demerſa jacet puteo.

Veteres, imprimis *Galenicæ* putrefactionis defenſores, febres has explicant per quatuor humores putatitios in ſanguine exiſtentes, cui tamen, teſte etiam *Hippocrate* ſexcenta inſunt, quos humores in majoribus vaſis putreſcere dicunt, & quidem pituitam ſingulis diebus, bilem tertio die incluſivê, & atram bilem quarto demum die. Sic & putridas omnes ab iis humoribus deducunt, per putreſcentes enim hos humores, & ex iis exhalantes vapores, calorem & frigus, imò omnia febrium ſymptomata explicant, putreſcens enim in his vaſis humor, calorem cordis naturalem accendit, & in præternaturalem ſive igneum convertit, ſive ſit intra corpus, ut obſtructiones, putrefactiones, humoreſque & vapores calidi ad cor tranſmiſſi, ſive extra idem, ut æſtus aëris, ſolis, &c. Et ſic illi in genere per intemperiem calidam & ſiccam, febrem definiunt.

§. VII. *Paracelſiſtæ Hermetici* febres non tam ex humoribus, quàm nitro-ſulphureis impuritatibus, ortum habere contendunt, humores non per ſe accendi poſſe, ſed quicquid accendatur de natura *Sulphuris* eſſe ſtatuentes. Ipſe enim *Paracelſus* teſtatur materiam peccantem in febribus eſſe *Sulphur*, & *Salpetra*. Alibi verò ait, febrem oriri ex *obſtructionibus ſpiritus vitæ*, & omnium febrium cauſam eſſe *oppilationem ex centurio*, qui in putredinem abit. *Aſſeclæ* ergò *Paracelſi* ſecundùm principia ex Sulphure, mercurio, & ſale in viſceribus hinc indè conglomeratis explicant cauſas febrium. Alii eleganter febrium geneſin deducunt à ſalibus acidis vitriolatis, ſi cum lixivioſis & ſulphure effervescant, qualis calor & effervescentia fit v. g. quando cum oleo Therebinthinæ jungitur vitrioli, & cùm miſcetur nitrum cum vitriolo ad præparationem aquæ fortis, vel cum calci vivæ affundatur aqua vel cum luna terræ martis addatur aqua fortis.

§. VIII. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divagato, adeoque *Archæum* irritanti totum opus adſcribit, dicitque materiam non fluctuare in ſanguine, ſed intus vaſis adhærere, & ſolum Archæum efficienter omnem exſuſcitare febrem. *Blas* enim febrile, frigus primò, ac dein calorem in *Archæo* exſuſcitare ait. *Archæus* enim juxta *Helmontiũ* ciet rigores febriles, frigora & calores, non autem materia peccans. Sic enim, ut ille inquit, *tractat. de febrib. c. 5. n. 4.* in oſſium exarthroſi ſtatim quatiunt dentes, & rigores naſcuntur. Pergit, *n.* 14. fel regulariter chylum ſtomachi acidum commutat in ſalſum, in febribus autem præpoſtero negotio ſuccum jam convertit in amarum. Item *cap.* 10. *n.* 1. Febrium continua-

tinuarum ac intermittentium ſedem non differre ait, ſed illas febres variare, non commigratione locorum, aut ex natura diverſorii, ſed ſolius materiæ occaſionalis ergo. Sic & *cap.* 11. *n.* 8. *ait*, febrium cauſa occaſionalis, & materia prior eſt: in ultima alimenti digeſtione, dum partes ſolidæ ſibi è ſanguine aſſimilare nutrimentumque contingit perſæpe degeneres fieri alterationes, & velut abortus præpoſteros. Hoc igitur degener alimentum varias ſubiens ſuæ mutationis abuſivas teſſeras, diverſas quoque febres gignit. Altera febrium occaſionalis cauſa ipſi dicitur, quòd venæ meſaraicæ trahant ex Ilei inteſtini extremis, hiſque cognatis groſſioribus inteſtinis, ſcoriam ſeu ſtercus liquidum. Si ſcoria obliquè aliò feratur (quæ recta ad lotium, naturale ſibi emunctorium) fit febris continua. Alioquin alimentum in via digeſtionis ultimæ degener, plerumque mitius eſt, atque inſipidum, ideo intermittentes dat, & longiores, quatenus glutinoſior eſt illorum materia. Atrocior verò eſt ſcoria, atque ideo crudeliores febres continuas ſuſcitat, citiusque ad periodum adſpirantes. Duo vel hæc excrementa, ſive ambæ cauſæ occaſionales cùm conſpiraverint, ſpurias, hepialas, hæmitritæas, ſeſquialteras, & erraticas febres proferunt. Potentioribus ergo inciſivis egent intermittentes, quàm continuæ, quia pertinaciorem magiſque glutinoſam materiam occaſionalem habent, vaſis quæ intus adnaſcitur. Sin autem alimentum iſtud ſupra hepar degenerat, apoſtemata varia ſuſcitat, non autem febres primarias: quia & in phlegmone cruor, vel alimentum ſolidorum in pus degenerat, febrim quoque neceſſariam advehit. Cumque ad ultimum devenerit minor labor & dolor, prout & per continuas, tum criſis vel abſceſſus inſtat.

Helmontius ergo, ceu jam diximus, aſſerit febrium radicem eſſe materiam peccantem, ex cujus poſitione ſpiritus membrorum, ſeu *Archæus* propriâ thymoſi ſe ipſum accendit, & gradu ſuo ſupra exigentiam deducto totus moleſtus eſt, non autem quòd materiæ peccanti ni ſit calor, quia hic fortiùs in propinquum ageret, quam in diſtans, imò cadaver caleret, in quo manet materia putrida, quæ putreſcendo incaleſcit, hæc igitur tantùm occaſionaliter calefacit, exemplo ſpinæ, quæ calorem & tumorem occaſionaliter excitat, non quia ſpina calet, ſed quia ſpiritus membrorum, *archæus* ſcilicet, ſe accendit in niſu, quo cupit materiam expellere occaſionalem tanquam ſpinam, hanc quicunque aufert, ſive per calida, ſive per frigida, is morbum à radice tollit, eo ipſo ſedatur thymoſis hujus ſpiritûs.

Febris ergò juxta autorem noſtrum non eſt nuda caloris tempeſtas, ſed materia occaſionalis, ad cujus appulſum *archæus* ſe accendit, veluti indignatus; ſpinam dicit autor nidum ſuum habere in primis officinis à pyloro per duodenum, & vaſa ibidem multiplicia, inteſtina & venas meſenterii, lienem usque ad hepar, proximiores autem ori ſtomachi infeſtationes & moleſtiores, & ſequuntur poſteà graviora

viora accidentia, ut ſitis, inappetentia, cephalalgia, ſopor, vigiliæ, anxietates. Febrim porrò ait *Helmont.* non eſſe ſolum niſum expulſivum, ſeu alterativum, ſed eſſe ipſam partem *archai* deturbati ex indignatione propter præſentem hoſpitem exoſum, quæ eſt cauſa occaſionalis. Hinc palàm eſt, quòd *omnium febrium eſſentia* conſiſtat in illa indignatione *Archei*, & ſolùm quoad cauſam occaſionalem differat. Sic & *Helmontiani* dicunt febrem & oriri poſſe ſine cauſa occaſionali, quando *Archæus* ſpõte ſcilicet luxuriat, & leviculo errore intus ſpecies furoris ſibi aſſumit, & ſic deturbatur, & ſequeſtratur à reliqua parte *archai*, addunt autem, hanc ut plurimum tamen laceſſiri à cauſa occaſionali, quæ eſt inſtar ſpinæ, propter hanc *Archæus* commovetur per ſuum *Blas*, quod habet ab anima, id ipſum aliquando in tantam thymoſin exſurgit, ut *Archæus* igneſcere videatur. Sunt autem ſpinæ ad mentem *Autoris* noſtri *Celeberrimi* nihil aliud, quàm ſalia corroſiva, acuta, ex indigeſtionibus prognata, quorum miniſterio facilè accenditur *Archæus*, & generatur, quoties cruor non bene diſtabilis volatiliſando redditur, vel etiam cauſa occaſionalis indè oritur, quòd ſtomachi vitio cremor inſolitè fiat *acidus*, & in venas meſenterii delatus errore *Duumviratûs* febres pariat.

Cur a. in febribus pulſus p. n. frequentior ſit, ſecundùm *Helmont.* hæc eſt ratio, nempe id non fit propter refrigerii aut fuliginis expulſionis neceſſitatẽ, ſed propter celerrimam ſpirituũ diſſipationẽ, per citatiorem enim pulſum reſtauratio ſpirituum feſtinatur. Quod reliqua concernit ſymptomata febrium, illorum cauſas dabimus ex *Helmontio* inferiùs, ubi de ſymptomatibus febrium ex profeſſo dicturi ſumus.

§. IX. Celeberrimus *Williſius* cum *Hogelando* & *Kergero* tuentibus ſententiam de fermentatione aliam ingreditur viam, & dicit febrem conſiſtere in *inſigni ſanguinis & humorum effervescentia*. Sanguinem enim in febre immaniter ebullire, & impetum facere non veretur ſtatuere, quia de cruore affecto, eodemque in vaſis effervescente, ac velut in furorem acto unuſquiſque (rudis & imperitus licèt) febricitans queritur. Porrò ſuccum partes nervoſas & cerebrum irrigantem præſupponit, æquabili motu, & quadam circulatione à ſanguine in nervoſum genus transmitti, indeque denuo ad ſinum cruoris refundi, qui ſi labem à ſanguine contrahat, vel in motu pervertatur, autorem fieri dolorum, rigorum, convulſionum, delirii, phrenitidis, & plerorumque nervoſi generis ſymptomatum ſtatuit. Nutritium ſuccum ſeu chymum vult è quotidiano pabulo ſuppleri, ſanguini miſceri, ab eo inter circulandum ſibi aſſimilari in humorem perfectum demum veteraſcentem in partium nutrimentum abire & ſeponi; quamdiu hæ mutationes ritè obeuntur, ſanguinem inculpatè fermentari opinatur; ſin ejusmodi ſuccus à ſanguine non ritè maturetur, nec aſſimiletur, ſed confuſus, & tanquam heterogeneum quiddam in ſanguine maneat, ebullitionem

febrilem contingere, non tamen continuò, ſed ſaltem quando ſanguis ad plenitudinem fuerit ſaturatus; hunc autem ſuccum, ait, non ſui, nec viſcerum, ſed ſanguinis vitio corrumpi; ſanguinem enim ſanguificare rectè diſpoſitum, ſin verò à nativa & genuina indole in naturam acrem aut auſteram degeneret ſucci nutritii penum quoq; perverti.

Componit etiam ſanguinem non ex quatuor *Dogmaticorum* humoribus, *ſanguine* ſc. *strictè ſumto, pituitâ, & utrâque bile*, ſed ex quinque *Chemicorum* principiis, *Spiritu, Sale, Sulphure, Aquâ & Terrâ*. Pituitam verò, & utramque bilem, cùm ſint ſanguinis recrementa, in propriis receptaculis, aut viſcerum anguſtiis concludi, ac ſanguini haud miſceri exiſtimat, ideoque nec febris cauſam eſſe.

Duplicem quoque in maſſa ſanguinea *Williſius* ponit fermentationem, *naturalem* unam, *morboſam* alteram. *Naturalem* ex duplici deducit cauſa, ex ipſius ſcil. ſanguinis craſi, quæ in debita ſulphuris, ſalis, & ſpiritûs proportione conſiſtit, & ex *Hogelandico* fermento, ſive igne *Carteſiano* in cordis foco recondito, qui ſanguinem eò influentem in momento accendit, ortum trahit. *Morboſam* in principiorum unius aut plurium ἀμετρίᾳ ponit.

Ex fermentatione morboſa febrium natales deducit, & pro triplici fermentationis in ſanguine gradu, ſeu modo, triplicem ſtatuit febrium continuarum differentiam. Vel enim ſolum ſpiritum, vel etiam ſulphuream & oleoſam ſubſtantiam fermenteſcere, vel miaſmate venenato ſanguinem infici; ex primo *Ephemeram* unius aut plurium dierum, ſeu *ſynochum*; ex ſecundo *febres putridas*; ex ultimo *peſtem, febres malignas, variolas & morbillos* deducit.

Ultra temperiem naturalem evehitur tertius præternaturalis efferveſcentiæ modus, & *Autori* eſt, in quo ſanguis alterationem ſubit, quæ minimè vino, ſæpiſſimè autem lacti contingit, nimirum interdum à cauſa morbifica huic liquori coagulatio inducitur, ita ut ſubſtantia ejus fundatur, ac in partes ſecedat, fiatq; craſſi & terreſtris à tenui ſecretio, cujus ratione cruor minùs idoneè in vaſis circulatur, quin portiones ejus gelatæ, in extremis aut in corde ſtagnare aptæ, motum æquabilem interrumpant, aut graviter impediant; cujus reſtaurandi gratiâ efferveſcentiæ ſolito majores in ſanguine concitantur, quales nempe in pleuritide, febribus malignis, &c. fieri ſolent.

§. IX. *Sylvius* ex pulsûs præter naturam frequentioris cauſis variis, modo vario agentibus, varia rimatur febrium multifariarum ſpecies ac differentias, cujus cauſam aſſignat nimiam permanentemque ſanguinis rarefactionem ab igne potentiore utriusq; ſanguinis efferveſcentia erumpente factam. Culpat ergo quodlibet acre, nunc acidum, nunc lixivo-ſalſum, nunc muriatico-ſalſum per venas unà cum ſanguine ad cor propulſum, atq; internè cordis parenchyma mordicans, item quodlibet halituoſo-flatulentum itidem cum ſanguine ad cor delatum, aut ex ejusdem in corde efferve-

fervеſcentia excitatum, atque cordis ventriculorum explicationem augens: item quodlibet acre, durumvé aut in pericardio, aut alibi exiſtens, atque cor externè rodens aut pungens. Ad quas febres excitandas multùm conferre autumat ſuccum pancreaticum aliquâ ſui parte in uno pluribusvé ductibus lateralibus obſtructis ſtagnantem, ac morâ ſuâ ibi acriorem factum, atq; acrimoniâ iſtâ acidâ per pituitam plus minusvé viſcidam, & notatæ obſtructionis cauſam viâ vi peractâ penetrantem, ac in tenue inteſtinum effuſum, vitioſamque ibi cum bile atque pituita effervеſcentiam excitantem. *Sylvius* ergo, ut brevis ſim, ſuccum pancreaticum ob vias aliquantiſper obſtructas acriorem factum, & vitioſam hinc poſtea enatam effervеſcentiam accuſat, quod acidum præterea unà cum ſale lixivioſo prædominante per venas lacteas ad cor delatum huic calorem præternaturalem inducere concludit.

Contra hanc, quam Celeberrimus hic Practicus fovet de Pulſu, opinionem, Nobil. quidam Medicus aſſurgit, dicens, pulſum celeriorem non eſſe verum ſignum febris, 1. quia notum in frigore febris æquè ac in calore pulſum eſſe celeriorem, nemo tamen ſylvianorum affirmabit in frigore circulationem eſſe auctam. 2. Id quod accuratiùs intelligitur, conſiderando, quid ſit, & quomodo fiat pulſus. Pulſus ergo juxta ipſum nihil aliud denotat, quàm motum cordis & arteriarum celeriorem, vel convulſivum. Cor autem eſt muſculus, vel potiùs ex pluribus muſculis compoſitum, qui cor aperiunt, & claudunt, diſtendunt & conſtringunt. Apertionem autem & conſtrictionem cordis tum provenire ab in- & affluxu ſanguinis probat, quia cor avulſum, & à ſanguine liberum tot pulſationes edit, ſanguis enim non movet cor, verùm cor accipit, & reddit, ſeu potiùs ſe exonerat, veluti cùm aqua anthriâ exantlatur. Pulſum ergo vel tardiorem vel celeriorem non provenire ſtatuit, niſi à motu & arteriarum (quæ arteriæ ſunt fiſtulæ & canales, qui accipiunt, & propellunt ſanguinem, non quidem per ſanguinem, ſed per parvos muſculos eâdem ratione ut cor) citeriore aut tardiore. Hinc concludit cor & arterias celeriter poſſe diſtendi & conſtringi licèt ſanguis ſit tenuis, calidus, & in celeriore motu, imò licèt ſit craſſus, frigidus, atque in celeriore motu. Cùm enim cor poſſit pulſare absque ſanguine, poteſt etiam pulſare ſi ſit craſſus. Pulſatio enim cordis propriè non dependet à ſanguine, imò liquet ſeriò attendenti, ut ille ait, craſſiorem & tardiùs motum ſanguinem eſſe cauſam pulſûs celerioris: ratio hæc eſt, quòd craſſus & tardiùs motus ſanguis difficulter tranſeat per minutiſſimas arteriolas in venas, ergo cor celeriùs debet pulſare, videlicet ut ſe exoneret à ſanguine in arteriis quaſi reſtagnante, atq; ſic crebris pulſationibus compenſatur, quod unâ fieri nequit, atque declarat locum paradoxum, in *febribus* ſcilicet *pulſum celeriorem* non eſſe ſignum auctæ circulationis & effervеſcentiæ ſanguinis. *Sylvii* quoque & *de Graaf*, opinio-

opiniones, locum etiam habere non poſſe de peſte prædictus ait Medicus, quando nempe *Sylvius* cauſam peſtis in ſale volatili acri & penetranti ponit; quòd verò in volatili illo acri non conſiſtat, ſequentibus confirmat rationibus 1. quòd remedia, quæ adhibentur in peſte ut plurimùm conſtent ſale volatili, ut Sal. volatil. C. C. viperar. &c. 2. Quòd magna ſit ſimilitudo inter morbos, qui ab acido oriuntur, & peſtem; Sic & quod oleum Vitrioli, Salis, & omnia acida in ſanguinem alicujus animalis immediatè infuſa, eadem ſympromata excitent.

§. XI. Juxta *Nos* Febris Eſſentia in eo conſiſtit, imò oritur, quando ſanguineæ maſſæ optimè conſtitutæ tale quid permiſcetur, quod nec in particularum figura, earundemq; motu cum ipſo bono ſanguine ullam habeat proportionem, i.e. quod talibus poris, & quidem ex globulis rotundis, ſit conſtitutum, quæ interſtitia materia quædam ſubtilis pervadat, quæ nullum cum illa bonam ſanguinis maſſam perfluente habeat commercium: quando ergo aliquid incongrui intimius ſe ſanguini miſceat, quod tum fermentatio inſolita, ſive ipſius ſanguinis excandeſcentia exoriatur, inde dein omnes Reges noſtri in arcibus ſuis reſidentes inquietantur ac infeſtantur, imprimis Microcoſmetor, qui hinc ſuos milites Spiritus ſc. animales convocat, unde eorũ ἀταξία, ex qua plura ſymptomata pulſus p.n. frequentior delirium, phrenitii convulſiones deduci poſſunt, in febribus ſæpius obvia. Quoties ergo ſanguinis particulæ diſgregatæ, ut ſunt acuminatæ, multiangulæ, quoties, & quamdiu, dico, hæ particulæ dominatum, & per conſequens motum quendam confuſum exercent, toties & tamdiu febris in ſanguine imperium tenet, unde non poteſt non fieri, quin & regna Regum noſtrorum occupentur, & quandoque penitus evertantur.

Sanguis ergò tamdiu ſub exactæ mixtionis vinculo detinetur, quamdiu partes illæ indefinitæ eum componentes ita ſe mutuo tangunt, ut materia ſubtilis, omnia replens intervalla, juſtam earum agitationem conſervare poſſit: deſtruitur verò hoc vinculum, quoties alia interſtitia, peregrinique pori, inter partes fluidas formantur; indè tot quotidie febres ſtatuimus, inordinatoſque humorum motus, & fermentationes. Per ſola enim corpuſcula activa Sulphur & Spiritus, nullus ſequitur motus, quia nihil juxta axioma Philoſophicum movetur à ſe ipſo, hinc non tantùm per materiam mundi ſubtiliſſimam minima etiam interſtitia, omneſque poros intelligibiles replentem, variaque corpuſcula variis motibus exagitantem frigus etiam & calorem à motu imminuto & aucto deducendum eſſe putamus, ſed etiam à Regibus noſtris, imprimis Microcoſmetori in cerebro Mucopolio reſidentes mandato & actione id fieri poſſe nulli dubitamus. Omniũ ergò febrium eſſentia & ratio formalis juxta nos in turbata ſanguinis mixtione, & ſpirituum indè obortâ ἀταξίᾳ Regum excandeſcentia & indignatione conſiſtit, ſed tamen non omne, quod ſanguini miſcetur, ſtatim producere febrem

brem poteſt, ſed ſaltem illud, quod eſt naturæ fermentativæ, quod ſanguinis turbat mixtionem, quæ dein turbata mixtio Regem noſtrum inquietare valet, ut jam ſupra dictum, & hæc poſſunt eſſe, ſalia ſcoriæ & ſylveſtria, item ſulphura, minùs ſymbolizantia, lympha ſeu chylus aciditate corruptus, & id genus alia, & quod fermẽtum febrile appellamus, quod ab omnibus partibus & viſceribus corporis haud difficulter cordi per vaſa lymphatica communicari poteſt, in ejuſque thalamis ſanguinis mixtionem turbare, quod per vulnera, bubones, & ulcera probari poteſt. Febrem tamen ut plurimum ortum habere dicimus, tanquã ex rebus non naturalibus ita dictis, ex aëre peregrinis corpuſculis contaminato, cibi & potûs vitioſâ adminiſtratione, hinc chyli vitioſi in ſanguinem alluitione, intermiſsâ conſuetâ quâdam evacuatione, vel animi affectibus.

Sed oriuntur nonnullæ difficultates circa hanc opinionem, ex.gr. 1. Num ſanguinis particulæ certæ quodam ordine inter ſe ſint mixtæ, quæ dein accedente febre mutentur & confundãtur? 2. Quis ſit effectus confuſæ hujus mixtionis, & quo ordine ſint diſpoſitæ in ſtatu ſanitatis? 3. Quæ ſit cauſa, mixtionem confundens. 4. Quo modo ſanguis hic turbatus febrem efficere poſſit? Et deniq; 5. quo modo ex hac hypotheſi rationes dari poſſint de phœnomenis & ſymptomatibus febrium. Hinc nobis incumbent oſtendere certum iſtum ordinem mixtionis particularum in ſanguine, dein quomodo turbentur, & tandem quomodo ex hac turbatione oriatur febris. Notandum igitur eſt, ordinem & harmoniam particularum eſſe in ſanguine quoad motum, figuram, magnitudinem, & ſitum: nulla enim confuſio in ſtatu naturali admittitur, ſed proportionata earundem mixtio, quæ à ſuperveniente miaſmate, aut fermento febrili turbatur, non in particulis ſenſibilibus, quale quid in quavis intemperie, & cacochymia fit, ſed in inſenſibilibus. Deinde effectus hujus mixtionis hic eſt, ut proportionatus ille ſanguinis motus fermentativus, & vitalis conſervetur, omneſque actiones vitales commodè peragi poſſint. Ordo etiam naturalis particularum eſt talis, ut nempe nec acidæ, nec ſalinæ, nec amaræ, nec aquoſæ, nec gummoſæ, &c. ſint conſpicuæ, quod ipſe *Hippocrates* jam dudum docuit; ſed omnes ità inter ſe temperentur, quò in unum eundemque motum conſpirent. Mixtionem verò ſanguinis id turbat, quod aliam materiam æthersam infert aliûs motûs authorem, hoc eſt, ejus fermenti pori cum poris particularum ſanguinem conſtituentium planè non conveniunt, unde in corde, ubi ſecundùm minima miſceri debent, oritur mixtionis turbatio, in qua conſiſtit ratio formalis febris, quæ efficit febrem, & non ſanguis turbatus. Meridianâ igitur luce clarius eſt, poſitâ hâc ratione formali febris, omnium febrium ſymptomata facili negotio explicari poſſe, id quod etiam quotidie in ſcholis recentiorum fieri videmus: de verb. omnibus

bus, ubi de febribus in ſpecie acturi ſumus, pluribus agemus.

Prognoſis. §. XII. Turbatio ſanguinis quò major vel minor eſt, eò febris etiam magis vel minùs periculoſa eſt, qui ſe vi copiam habent, non tam facilè febribus infeſtantur, quàm ii, qui eô carent.

Urina turbida, nullum deponens ſedimentum, magnam humorum turbationem & confuſionem indicat; quò autem citiùs urina redditur, coloris nonnihil remiſſioris cum conſiſtentia & ſedimento aliquo ſponte ſubſidente, eo brevior erit febris, & ſalutari judicabitur criſi; quo enim urina rubicundior, & tenuior, eò pejor.

Pulſus debilis dubii eventûs prænuncium eſt. Intermittens, niſi ſimul valdè debilis ſit, non ſemper exitioſus.

Pulſus bonus, magnus nempe & æqualis, cum ſymptomatum ingraveſcentia & pravitate, melior eſt, & tutior, quàm debilis cum ſymptomatis mitioribus, hic enim ſæpe funeſtris.

Autumnales febres magis periculoſæ ſunt, pejoriſque notæ ſymptomatibus ſtipatæ, quàm vernales, cùm ſpiritus in ſanguinea maſſa tunc temporis abſumti ſint.

De febrium ſpecialium prognoſi, ſuo loco & ſpeciatim agemus.

Curatio Diatetica. §. XIII. Cum verò omnis Medicinæ ratio in eo vertatur, ut hominem in totum, quantum poſſibile eſt, à morbo vindicet, morborumque vehementiam obtundat, adeoque juxta *Hippocratem* non tantùm in ſanitate integra tuenda, verùm etiam vacillante ſuffulcienda, & collapſa inſtauranda occupetur, permagni intereſt, ut juxta etymologiæ, definitionis, ſubjecti, differentiarum, ſignorum, cauſarumque conſtitutionem, quæ jam ſunt ſummo digito tacta, etiam febrium indicationes generales curativæ internoſcantur, & quidem primò, ut ſcilicet ordinem ſervemus, 1. *Diætam febrium* videbimus. Rectè ergo de hac ſcribit *Hippocrates* 1. *aphor*. 1. Non ſolum Medicum, ſed & adſtantes, & ægrum, officio ſuo fungi debere, aliàs remedia adminiſtrari nequeunt, ſi, quæ rectè Medicus præſcripſit, adſtantes aut omittunt, aut intempeſtivè adhibent, aut inconſulto Medico aliquid circa ægrum moliuntur, quod poſtea ipſi futurum eſt nocivum. Solent enim mulierculæ, quæ ægrotis adſident, vel inſerviunt, tam affines, quàm amici, ægrum inviſentes, in eorum totalem perniciē cibos obtrudere quàm plurimos, & ſæpiùs ad vires, prout garriunt, ſuſtinendas. Victûs verò ratio omnium maximè virium incolumitatem ſpectat, per accidens enim curationem. Primò ergo conſiderandus Aër, à quo febris ut plurimum ortum ſuum trahit, imprimis peregrinis corpuſculis contaminato. Aër proinde eligatur purus, ſerenus, & temperatus, ſi naturâ talis haberi nequit, arte ſaltem parandus. Vitandus nimis calidus, frigidus quoque maximè arcendus eſt, quia poros occludit, adeo per plurium ſeculorum ætatem hæc foraminum intercutaneorum vel hiſcentia vel conniventia fuit obſervata à Medicis, ut non ultimam febrium cauſam in pororum cutis occluſione rejecerit *Galenus*.

Quoad

Digitized by Google

Quoad cibum, is conſiſtit in quantitate, qualitate & utendi modo.

Quantitatem quod concernit; Conſiderandum ad febres diſpoſitos homines habere ſemper latitantes intus cauſas morbificas, quæ turbatam ſanguinis mixtionem facilè accelerare poſſunt; ciborum ergo plurium ingurgitatione materia illa febrilis tantùm cumulatur, imò chylus fit viſcidior ex aſſior & acidior, qui ſi maſſæ ſanguineę infunditur, neceſſariò febris intermittens produci inde debet, verum ergo elogium illud *Hippocratis 2. aphor.* 10. *Corpora impura, quò plus nutries, eò magis lædes.*

Qui ergò febricitantibus opem & morem in his gerunt, peſſimè conſulunt ægroto, & eum in certam perniciem detrudunt; ventriculus enim in febricitantibus ob gasleromacis ignaviam & ob febrillas nervoſas continuo in motu detentas, & ob multum potum aſſumtum laxiores redditas, languidior eſt, & potiùs ob alimentorum copiam chylificatio læditur, ejusdemque fermentatio corrumpitur, ſicque febrili cauſæ fomentum & fomitem præbet. Hinc verè dixit *Hippocrates 7. aph. 65. Si quis cibum febricitanti dederit, ut ſano robur, ſic laboranti morbus eſt.* In acutiſſimis ergò, qui ut plurimùm quatuor primis diebus judicantur, tenuiſſimo utendum victu; in acutis non adeò tenuis victus requiritur, & hîc obſervari debent regiones, anni tempus, ætas, & morbus, in quibus febribus expedit aut non, *juxta aphoriſm.* 11. *ſ.* 4.

Qualitatem quod attinet, ſorbitionibus potiùs, quàm cibis ſolidis alendos ægros ſuadet *Hippocrates.* Ejusmodi enim diæta naturæ magis conveniens eſt, citiùs enim reficitur natura his, nec revocatur à pugna, quam inivit cum morbo: faciliùs enim eſt, refici potu, quàm cibo, prout inquit *Hippocrates aph. 9. ſ. 2.*

Utendi modum quod ſpectat: hîc notandum, in febrium acceſſionibus à cibo prorſus abſtinendnm eſſe, quâ in re hoc noſtro ævo multùm peccatur, ceu diximus, in quo plurima pars hominum indiſcriminatim alunt ægros nullâ obſervatâ temporum ratione. Natura enim dum in acceſſione adversùs morbos decertat, conficiendo alimento minùs intenta eſt, quo fit, ut ille non fermentatus febrem, ejusque ſymptomata augeat. Quæ autem damna ex importuna cibi oblatione ſuccedant, docet *Hippocrates l. 10. de acutis.* Sunt tamen corpora nonnulla bilioſa, calida ac ſulphurea ſensûs exquiſitiſſimi, quæ cum pluribus laboribus copioſoque victu uti ſolent, niſi cibus detur in paroxyſmi initio, incidunt in ſyncopen, maraſmum, &c. cujus hiſtoriam recenſet *Galenus X. meth. cap.* 3. de quodam juvene, qui æſtate tertianâ laborans, niſi in acceſſione cibum capiebat, incidebat in ſyncopen, ſed una hirundo non facit ver. Conſuetudini aliquid concedendum eſſe, exiſtimo. Plurimi tamen Medici Politici, id negotii tantum ſibi dari putant, populo ut placeant, ac videantur eſſe de viribus ægri ſolliciti, quarum tamen conſervatio non ex verbis, ſed commodâ remediorum adminiſtratione

one dependet, ſed mundus vult decipi, ſic, uti nimis auſteros Medicos non probo, pejores tamen ſunt quoad conſcientiam nimiùm indulgentes, qualis pro exemplo olim erat Romæ *Aſclepiades*, qui ægris concedebat Balnea, Vinum, Carnes, & quicquid ægris gratum erat & optatum, ſicque mentes civium Romanorum mirabili artificio ad ſe trahebat, haud dubiè non ſine inſigni multorum pernicie & morte. Nos verò experientiâ edocti dicimus: *Ne quid nimis.*

Quoad motum & quietem: Motus nimius ſæpe nocet, & febrem excitare poteſt, quia ſic particulæ febriles in tubulis latitantes maximè eliciuntur, quæ maſſæ ſanguineæ communicatæ eam facilè turbare, & febrem excitare queunt. Sic & quies nimia nocet, quia ſic particulæ magis quieſcunt, & ob moram malignam inducunt naturam, quæ dein ob copiam nimiam turgeſcunt, & ſanguinem turbant. *Medio ergo tutiſſimus ibis.*

Quod ſomnum & vigilias concernit, eodem modo comparatum eſt.

Sic & animus liber ſit ab omnibus curis, terrore, mœrore, ab his enim tibi facilè febrem, imò mortem accelerare poteris.

Excreta & Retenta ſint naturæ convenientia.

Reliqua omnia pleniùs in febribus particularibus ſunt tractanda.

§. XIV. Nunc ad curationem nos conferamus, & quidem ad mentem *Veterum*. Notandum ergò in genere; Omne, quod præter naturam eſt, remotionem ſui indicare, uti *Galenus* docet *l. 8. meth. med. c. 1.* Si ergo febris juxta *Dogmaticos* ſit ex caliditate & ſiccitate, convenienter reſpiciendum in curatione adhibitis imprimis refrigerantibus & humectantibus, unde *Galenus lib IX. method. med. c. XIV.* inquit: Omnis febris, quâ febris, humectatio, refrigeratio, remedia ſunt, quod & confirmat *Hippocrates lib. I. aphor. XVI.* Et plerumque illi febres curare ſolent per Venæ ſectionem, purgantia, clyſteres, ut certè hîc quadret illud *Satyrici Mollier Galli.*

Clyſterium donare, poſtea purgare,
venam ſecare.

Iterùm.

Clyſterium donare, poſtea purgare,
venam ſecare. &c.

Putridos enim humores calorem illum præternaturalem in febribus parientes expurgare tentant. Reliqua, quæ exhibêt, ſunt vel frigida, vel humida, ut ſunt varia alterantia, imò & pro ſymptomatum ratione diverſa exhibent. Alii, ut *Avicenna*, in febribus factâ venæ ſectione, alvum tore leniendam putant, alii verò purgationem præmittendam cenſent, dein venam ſecandam eſſe. Methodus enim ipſorum medendi in unicum hunc ſcopum dirigitur, ut morbi minera, quam in humoribus eſſe volunt, eradicetur, & ſine fomite reſiduo, aut recidivæ metu materia febrilis è corpore noſtro exſtirpetur, quare catharticis, & vomitoriis, imò venæ ſectioni diligenter inſiſtunt, ſic n. *Galenus* ſentit *9. method. c. 5. de ſanguin. miſſione* 20. Si cruditas præcedat, vel ciborum in ventriculo, vel excrementorum in inteſtinis, tanto tem-

pore

pore differendam ſectionem venæ, quantum ad alimenti coctionem, & excrementorum deſcenſum videbitur fore ſatis. Plures ergò *veterum*, antequam veniunt ad venæ ſectionem, ſi ventriculus & inteſtina ipſis videantur referta eſſe excrementis ex conſilio *Galeni* ſolent ad breve tempus remedium differre, & interea leniente medicamento corpus exonerare, dummodo morbus tantas permittat inducias, ut non immineat periculum omittendi hujus remedii occaſionem. Quod ſi aliter eveniat, morbusque ſit adeò gravis, ut nullas videatur inducias permittere, tum ſine ulla dilatione applicato clyſtere venæ ſectionem aggrediuntur, dein ſi ita ferat occaſio, ad leniens properant medicamentum. *Avicenna* igitur poſt venæ ſectionem, ceu antea diximus, vult alvum leniendam eſſe cum iis, quæ ſunt ſicut aqua hordei, & alſiracoſt parùm, qui hoc loco tria ponit medicamenta, primum eſt ex aqua hordei, i.e. ptiſana, quæ, ut placet *Galeno* 1. *de ratione vict.* 18. alvum movet, & alſiracoſt, i.e. manna, quam *Galenus* quoq; novit, & appellat mel aëreum 3. *de alimentor. facultat. cap. de melle*. Reliqua remedia febrium à *Galenicis* adhibita, ſunt aquæ ſtillatitiæ, cordialia, juſcula alterantia cum cremore tartari, quæ mucaginem in ventriculo reſolvunt. Reliqua medicamenta, quibus *Veteres Galenici* in febribus uſi ſunt, ſpeciatim inferiùs revelaturi ſumus, ne crambem bis coctam afferamus.

§. XV. *Paracelſus*, qui venæ ſectionem contra mentem *Galenicorum* vituperat, *l.2. de vita longa p.m.137. de febribus c.5.* ait: De Febribus breviter ſic habeto. Principiò fiat purgatio febrilis, deindè cura ſpecifica, & minutio cauſalis, ita ut Diaceltateſſon præcedat ſecundum medicamentum. Nã hâc purgatione pellitur omnis febris in materia peccante, porrò ſi non dilatatur morbus, jam neque cura, neque minutio requiritur. Plerumque enim Diaceltateſſon integram curam complectitur. Sin in membra ſpargitur, ſequitur continuò opopyton Laudani, id quod febrim unà cum dilatatione propellit. Minutio autem ſive ſalvatellæ, ſive cephalicæ, ſive ea, quæ per ſpinam dorſi fieri conſuevit, materiam peccantem in ſanguine, idque intra cutem & carnem tollit: quare hoc loco tria ſunt, quæ ſub unam medendi rationem clauduntur, ſingula per ſe perfecta. Poſtremò autem, ne plùs minusvé, quàm par eſt, adhibeat Medicus, diligenter obſervet, quid dilatatum, quid non ſit dilatatum, inquit enim & alibi de *renovat. & reſtaurat. p.m.*100 Eſſentiæ pariter, Extractiones & Magiſteria de pharmacis majoribus, integrum corpus renovant, & reſtaurant, febres utpote quotidianas, quartanas, ſynochas, ephemeras tollit, & febrium ſpecies ultra 200 eſſe exiſtimat. Curã febrium in ſtomacho duplicem eſſe ſtatuit, *utor c.3. tr. 1. lib.2.* de tartaro, purgatio ergò ſine digeſtione, deinde pil. de laudano adminiſtrandæ ſunt juxta *Noſtrum*, ante paroxyſmum. Omnia enim medicamina in febribus ante paroxyſmum exhiberi vult, ut ſimul cum eo operentur.

Non duntaxat deorſum, ſed etiam ſurſum debet omne evacuativum eſſe, & diſponi. Hic purgationes cum vomitu debent eſſe arcanum non humorales. Eſt enim Tartarus ipſe ſubjectum in arcanis ſpecificum, ſicut ſunt centaur. hellebor. Cataputia, colocynth. &c. Deſcript. pilular. ibidem refert *cap.* 7. Pro febribus hepatis curam ponit triplicem, deoppilationem, mundificationem, & inſtaurationem. In febribus renum laudat alkali de teſtud. cryſtall. mum. &c. oleum ſulphur. dulc. vitrioli, opiata & alibi laudat, aliaque *Chymici* ipſius *aſſeclæ* ſexcenta alia denominant, de quibus nonnulla in noſtra criſi referemus.

§. XVI. *Helmontius*, qui febres omnes unico remedio tollere vult, cæterum cùm in curatione febrium apud *Galenicos* præſidium principale ſit *venæ ſectio*, Autor ipſam vilipēdit, affertque experientiam Infantis Hiſpaniarum, in quo toties venæ ſectio repetita fuit, ut aperto cadavere nec gutta cruoris inventa fuerit, & tamen febris ad mortem usque haud fuit diminuta, ſed potiùs ſervavit ſuum typum, additque Autor, venæ ſectionem ſuffurari ſpiritum influum, unde vires non tam citò reparantur, & ægri propter venæ ſectionem deſtituuntur criſi, & ſi convaleſcunt longiore tempore, & cum metu recidivæ aliqualiter meliùs habent, absq; venæ ſectione reſtituuntur de facili. Dicit porrò *Helmontius*, quòd per V.S. potiùs occaſionaliter putredinis aditus ad cor, quàm ut per eandem diffletur. Ridiculum etiam eſſe ait, celebrare venæ ſectionem propter revulſionem, quia materia febrilis non fluctuat in venis, ſed vaſi intus adhæret, unde venæ ſectio nihil ſeparat ſeparandorum, quia ſine præcognitione finis agit, & vicinior effluit, quem metu vacui ſubſequitur alius, hinc menſtrua per venæ ſectionem retrogrediuntur, unde *Helmontius* gloriatur, omnes febres citra venæ ſectionem feliciter curaturum. Turcæ quoque & alii populi à febribus liberantur, qui tamen venæ ſectionem ignorant. Arcana verò ſua extollit *Helmontius*, uti & *Paracelſus*, quos uti gloriantur nunquam fefellit. Omnes enim febres mercurii diaphoretici unicâ doſi, & hecticam intra Lunæ ſpatium, & quartanam unico hauſtu arcani corallini curaſſe ajunt. In febrium enim cura *Helmontiana* non duntaxat cauſa occaſionalis conſideranda eſt, ſed dignitas, & perturbatio *Archæi*. & quæ materialiter peccant, facilè à natura coguntur, ceſſante ſcilicet confuſione *Archæi* ad appulſum arcani.

Gloriatur Autor, ſe febres ſanaſſe ſine venæ ſectione, conceſſoque vino, imò ait, quòd is, qui febrim intra quatriduum non curaverit, medici nomine indignus ſit, & hoc eſt illud remedium ſudoriferum, nempe *Mecurius diaphoreticus*, quod incidit, attenuat, reſolvit, & abradit cauſam occaſionalem, ubicunque locorum ea exſtiterit, & hoc citra ſudorem ſæpe præſtat. Remedia autem particularia dicit, quæ ad univerſalem amplitudinem non adſcendunt, ſunt ſalia ex cephalicis, majorana, roremarino, non tamen ſint alkalia, ſed volatilia, craſin ſimplicium in

tum in ſe continentia, hæc ſunt diuretica temperata, quæ ſemper ante paroxyſmum intermittentium, & quovis tempore continuarum, jejuno nempe ventriculo exhiberi debent. *Helmontius* non tam pro nutritione, quàm humectatione cereviſiam vino tinctam cum mica panis porrigit, idem cordialia ex cocco, perlis, auro parata improbat, eò quod nec aurum, nec gemmæ naturam intus reficiant, quoniam non ſymbolizant cum ſpiritibus noſtris, id quod confirmat *Petronius de victu Rom. c.* 4. Curandi verò febres unica intentio autoris eſt per ſudorem. Nam *Archeus* ut plurimùm propriâ thymoſi ſe ipſum accendit, calidumq; ſudorem profundit, & ipſi Medico viam demonſtrat, per quam febrilis calor expelli debet, nempe per diaphoretica, quæ ſola ſunt febrium appropriata & ſpecifica remedia.

§. XVII. *Williſii* methodum medendi in febribus, præſertim intermittentibus, quod concernit, ipſi ſequentes intentiones ſunt, primò ſanguinis ad temperiem naturalem reſtitutio. Secundò depravationis ſucci nutritii (quantum fieri poteſt) præcautio. Tertiò fermentationis febrilis, ne paroxyſmus ſuſcitetur, inhibitio. Utrumque in curatione febris plus naturæ, & benè inſtitutæ victus rationi, quàm pharmaciæ tribuendũ eſſe *VVilliſius* exiſtimat. Ut primæ intentioni ſatisfaciat, *vomitoria, venæ ſectionem & purgationem* commendat, præcipuè in morbi principio celebranda, & adminiſtranda, poſtmodum verò omittenda, tunc enim parùm opis præſtant, imò ſæpe obeſſe ſolent, quia conſtat ab his remediis ſerò admotis febrem tertianam rarò aut vix omninò curari, & ſæpe in quotidianam tranſire. Novit enim *Autor* quosdam ſatis integrâ valetudine fretos, verno tempore ab emetico fortiore præcautionis gratiâ ſumto, & evacuationem violenter cientem è veſtigio in febrem tertianam incidiſſe, alios recidivam paſſos, quia minera febris hactenus ſopita purgantibus iterum exſuſcitatur. Autor ergò lenem purgationem fortioribus catharcticis præfert. Juvare enim dicit *Vomitoria*, tum quatenus ventriculum evacuant, ut coctio primæva meliùs peragatur, indeque chymus nutritius pro materia ſanguinis purior ſuppeditetur, tum præcipuè, quatenus bilem è meatu choledocho largiter exprimendo folliculum fellis exantlant, ut exinde fel è maſſa ſanguinea pleniùs eliciatur, adeóque ſanguis à recrementis ſalis & ſulphuris aduſti depuretur. Venæ ſectio verò ſanguinem refrigerare dicit, & ventilare, ut propterea minùs torrefiat, aut præaſſetur, atque liberiùs ſine aduſtionis periculo in vaſis circuletur. Purgationem bilem è vaſis felleis, & per conſequens è cruoris maſſa, copiosè emulgere, & proritando exprimere dicit, in hunc finem quoque refert digeſtiva (ad cruoris nempe reductionem) acetoſa temperantia, quatenus ſanguinem fundunt & alterant, ejusq; fervorem attemperant. Sic & nonnunquam ſoli & aëris mutationem malam hanc ſanguinis conſtitutionem præ cæteris generoſis remediis inſigniter corrigere Autor teſtatur.

 Secun-

Digitized by Google

Secunda ipſius *VVilliſii* intentio peragitur exactâ victûs ratione, quæ in febribus tenuis & parca eſſe debet, unde & vulgò dicitur, fames optimum febris remedium, & per experientiam conſtat à parciori victu, imò & abſtinentia ciborum, paroxyſmum febrilem ultra tempus conſuetum ſæpiſſimè protelari, imò planè emanere. Autor ergò noſter in febribus alimenta expetit tenuia, nihil exhibeatur ſulphureum, aut ſpirituoſum, quia ſic conflagrationem ſanguinis minorari ait; dein ut ingruente paroxyſmo nihil alimenti aſſumatur, quare in jejunis paroxyſmus & levior, & faciliùs imò citiùs terminatur.

Paroxyſmi verò febrilis inhibitio inſtituitur juxta Autorem noſtrum per remedia, quæ ſanguinis fermentationem ſiſtunt. Quod genus remediorum maximè proficuum eſt, poſt pharmaca & venæ ſectionem, de quibus inferiùs agemus, ubi febres in ſpecie ex autoris ſcrinio perveſtigaturi ſumus.

§. XIIX. *Sylvius*, cui febrium intermittentium cauſa viſa eſt & conſtituta ſuccus pancreaticus propter ductuum ſuorum lateralium à pituita in ipſis coagulata productam obſtructionem, factus ſtagnatione acidior, acriorque, hinc poſt perterebratam obſtruentem pituitam in tenue inteſtinum delatus, ibidemque vitiosè cum occurrente bile atque pituita inteſtinali efferveſcens, mox cum iisdem quavis demum forma usque ad dextrum cordis ventriculum ſerpens, ac in eo non tantùm acrimoniâ ſuâ, vel flatulentiâ, cor irritando frequentiorem pulſum excitans, verùm inſuper vitalem efferveſcentiam, ipſamque ſanguificationem modis variis alterans & turbans. Curatio illarum juxta ipſum Autorem abſolvetur, ſi primò pituita obſtruens plùs minusvé glutinoſa, & coagulata incidatur, ſolvaturque, quæ indè loco nimirum peccans removeatur, & ad tenue ſaltem inteſtinum deducatur, aut in totum è corpore educatur: ſecundò ſucci pancreatici aciditas & Acrimonia aucta temperetur, corrigatur. 3. Ejusdem ac bilis efferveſcentia in tenui inteſtino vitioſa impediatur, aut emendetur.

Pituitam obſtruentem incidi convenientiſſimè ſtatuit Auctor ***aromaticis & ſale volatili*** imprægnatis medicamentis, ſed ita præſertim uſurpatis, ut corpus univerſum vel motu, vel igne, balneòve, vel tegumentis ſimul incaleſcat, quò medicaminis vis quaquaverſum diſperſa pertingat quoque ad ipſum pancreas, ejusque ductus laterales, locumq; adeò affectum & morbi focum, quæ conducunt imprimis melancholicis & pituitoſis. In hunc finem ſequentem commendat miſturam ad cochlearia tria ante paroxyſmum duabus præter propter horis aſſumendam, & corpus bene tegendum.

℞. 🜄. petroſel. ℥ij.
fœnicul. ℥j.
theriacal. ſimpl. ℥jß.
⊖ volatil. ſuccini ℈j.
ſirup. card. bened. ℥j.
M.

Quoties verò conſtitutio ægri vel naturalis, vel præternaturalis obſervatur bilioſa, exhibet ſolventia, incidentiaq; ***acida***, v.gr. ℞.

Digitized by Google

℞. △. fumar. ℥iij.
✱ci vel tartari vitriolati ʒj.
♁ii diaphoretic. ʒß.
Sirup. fœniculi ℥j.
M.

Quoties verò ſimul phlegmatici craſſi & bilioſi humores in eodem abundant, ægro ex binis modò laudatis ſubcontrariis propinat miſturam:

℞. △. card. bened.
cichor. ā ℥iß.
theriacal. ſimpl.
acet. ſtillat. ā ʒvj.
ocul. ♋ pulveriſ. ʒß.
ſirup. 5. radic. ℥j.
M.d. ad vitrum.

Si obſtruens pituita non fuerit adeò glutinoſa, unâ ſudatione illam ſolvi ſtatuit, & ſic curatur febris.

In corpore quoque paucâ pituitâ, ſed copioſiore bile ſcatente, quatuor, tribusque ante paroxyſmi adventum horis vomitorium exhibet, cujus ope non tantùm juxta *Noſtrum* bilis redundans, ſed ſimul pituita obſtruens ad tenue inteſtinum, hinc ad ventriculum, & tandem per gulam & os expellitur. In quem finem *Sylvius noſter* ſæpe felici cum ſucceſſu ſapam vomitoriam ex vitro antimonii paratam exhibuit.

Idem præſtare ait purgantia per alvum, ſed additis iis, quæ ſimul incidunt, & educunt pituitam illam glutinoſam. Ex. gr.

℞. Maſſ. pilul. fœtid. maj. ℈ß.
trochiſc. alhand.
mercur. dulc. ā gr. v.
ol. ſuccini gt. ij.
M.F. Pilulæ No. vj.

Has pilulas quatuor vel quinq; horis ante futurum paroxyſmum aſſumendas, corpusque blandè movendum eſſe præcipit ipſe.

Aucta verò ſucci pancreatici aciditas & acrimonia, quæ multùm ad febrem excitandam tribuit, temperabitur ad mentem *Sylvii noſtri*, ſalibus volatilibus & aromaticis omnibus, haud omiſſis opiatis. Sic & ejusdem ſucci pancreatici, & bilis effervefcentia vitioſa prædicto modo impedietur & corrigetur.

§. XIX. *Nunc noſtra* cum *Carteſianis* expandamus vela. Curationem febrium abſolvi credimus particularum ſalino-ſulphurearum, imò exoticarum excuſſione, & earundē oppreſſione, chyli vel viſciditate, vel acidilitate peccātis correctione, vel mixtionis turbatæ reſtitutione, & ut Microcoſmetor cū ſatellitibus ſuis conſopiatur, cū ſymptomatum urgentiū mitigatione.

Quoad primam indicationem, ut ſc. particulæ illæ febriles excutiantur, *Galenica cohors* venæſectionem, tanquam ſummum remedium huic indicationi ſatisfaciens exclamat, quia eorum Magiſter *Galenus docet lib. 2. method. med. c. 15. Saluberrimum eſt in omnibus febribus, quas putreſcens humor concitat, non continuis modò*, ſed etiam reliquis, *venam incidere*. Cùm itaque *Aſclepiades, Chryſippus, Onidius, Eraſiſtratus*, & *Ariſtogenes*, celeberrimi Medici, & noſtro tempore *Helmontius* in nullo morbo venam ſecabant; Alii è contrario, ut *Galenici*, quos ut plurimum ſequuntur *Galli*, qui tā liberales in eo ſunt, ut ferè nul-

lo in morbo ab ea abſtineant. Novimus ipſi experientiâ edocti, venæ ſectionem in febribus ſæpe fuiſſe nocivam, (quia ſanguinem magis turbat) imò præſervationis gratiâ frequentiùs celebratam febribus fores aperuiſſe, ſed & haud ignoramus ſæpe unicâ venę ſectione ante paroxyſmum adminiſtratâ febrem uno actu & ictu fuiſſe ſublatam. In ſeq. ergò conſiſtere hujus rei modum exiſtimamus. Venæſectio ergò nil juvat, quando particulæ illæ febriles jam intimiùs inhærent tubulis, & chylo, & ſanguineæ maſſæ jam permixtæ ſunt, ſic enim ſanguis exhauritur, ut reliqua maſſa non ſufficiens ſit ad expellendas illas particulas extra corpus noſtrum: tum verò juvat V.S. ſi particulæ hoſpitentur tantùm in maſſa ſanguinea, vel lympha, tunc enim inſtituta V.S. facilè hæ particulæ cùm ſanguine elutriari & elici poſſunt, quibus emiſſis Reges noſtri reliquas particulas pauciores faciliùs expellere poſſunt, & ſic uno ictu tollitur ſæpiùs febris. Vena ergò ſecanda eſt in febribus putridis in principio, & antequam particulæ illæ febriles tubulis impactæ ſunt, & quidem juxta *Hippocr.* noſtrum *lib. II. aph.* 29. Incipientibus morbis ſi quid movendum videatur move, præſertim in iis, qui abundant ſero in continuis & ſumpto matic pro re nata longè evidentius prodeſt V. S. quàm in intermittentibus. Certum enim eſt per experientiam injuſto tempore celebratam V.S. ut plurimum v.g. tertianam ſimplicem in duplicem comutaſſe. Vigentibus enim quieſcere multò præſtat, ſed ſemper circumſtantiæ conſiderandæ ſunt ratione ætatis, ſpeciei febris (in malignis potius ipſam omittendam cenſemus, loquimur enim hîc tantùm de febribus putridis & intermittentibus) regionis, temporis, autumno enim venæ ſectio non convenit ac tempore verno in paroxyſmis ipſis V. S. non convenit, aliàs ægrum Medicus jugulabit. Interdum ſanguis per V.S. emiſſus ſeu cruor ater, lividus, viridis &c. apparet, ſed hæc accidentia juxta *Helmontium* non teſtantur ſui corruptionem, ſed ſolius efferveſcentiæ aut turbulentiæ fermentalis ſigna præbent.

Eodem modo comparatum eſt cum purgantibus remediis, quæ ab initio tradenda, vel planè omittenda; fortiora ſunt nociva; purgantia potiùs cacochymiæ medentur quàm febri. Obſervavi enim cum *VVilliſio* à purgantibus ſerò exhibitis febrem tertianam rarò aut vix nunquam curari, & ſæpe in quotidianam tranſire. Novi cum eodem prælaudato *VVilliſio* verno tempore nonnullos ſanos ab emetico præſervationis gratiâ aſſumto ſtatim in febrem incidiſſe ob ſerum exhauſtum, atque alios planè ab his exhauſtos & emaciatos vidi, & alios à febre liberatos obſervant. Quare cautè cum his mercandum eſt, & præſtat mitiùs purgans, in principio nempe & fine, quàm in ſtatu & quidem fortius exhibere, propinari poteſt infuſum ſennæ cum rhabarbaro, ſantal. citr. cum ſale abſinthii addito ſyrupo quodam amaro: tamarindi ſunt optimi, quia ſunt acidi uſculi, ideò maximè in febribus proſunt, maximè ſi intemperies bilioſa adfuerit:

℞. Extract. cathol. gr. XV. vel XX. ſi pi-

ſi pituita peccet, poſſunt addi trochiſc. alhand.gr.ij.l.iij. ſolus ſæpe ſufficit tartar. vitriol. & cremor. tartari.

Si purgatio nondum ceſſet, aſt adhuc ſedes exſpectandæ ſint, non detur ſtatim aliud medicamen, nam priùs purgans ſuam operationem abſolviſſe debet. Malè enim faciunt febricitantes, qui uno die purgans, dein ſudoriferum aſſumunt.

Sed quia purgationes ad febres non ſpectant, niſi adſit cacochymia, mixtio autem ſanguinis perturbata non reſtituitur purgantibus: & an ſit purgandum, hoc Medicus quodammodo ex appetitu proſtrato, nauſea, &c. poteſt hariolare: Signum enim ſolet eſſe, ventriculum ab humoribus peccantibus eſſe gravatum, qui prius evacuari debet, nam aliàs ſi ſudoriferum daretur, & ventriculus eſſet ab humoribus gravatus, medicamentum non ita poſſet clauſtra perrumpere, & ſic vomitus excitaretur, hinc & vomitoria antimoniata in principio data, optima ſunt, chylus enim vitioſus ſæpè unico hoc remedio elutriatur.

Omnium verò febrium curatio in eo vertitur, ut obſtructio tubulorum, in quibus latent illæ particulæ, quæ ob moram cum tempore acidæ factæ febrem excitant, & viſciditas, ſeu aciditas chyli præſertim in intermittentibus tollatur, & Reges noſtri ab his particulis in furorē acti compeſcũtur. Univerſalis etiã nobis eſt regula: In febribus non adhibenda eſſe frigida, quę nempe obſtructiones producunt, aliàs damus quidem refrigerantia, ut lapidē prunellæ, & camphoram, ſed hæc non obſtruunt, ſed potius deobſtruunt. *Sudorifera* ergò ſunt, quæ obſtructiones tollere, & fermentũ ſervile pręcipitare, imò aciditatē chyli abſorbere & in ſequentes febres facilè exſtinguere valent. Per *Hæc* n. particulæ illæ acidæ nõ tantùm corrigi, ſed & per poros cutis eliminari poſſunt: undiq́ue enim ſudor facilè per meatus quoſvis, & tubulos glandularum patulos ob fibras nerveas intercutaneas relaxatas, adeoque cute exiſtente plùs minùs molli, rarâ, vaporosâ, ceu per tubum, aut filtrum excerni, & tranſcolari poteſt. Sed quis numerum ſudoriferorum in febribus proficuorum explicabit? Alii laudant ſalia fixa, alii volatilia, alii alkalia, alii ſalia eſſentialia. Et cùm hæc pro febris ſpecie & natura etiam ſpecifica & appropriata exhibenda ſunt, ne Empiricum agamus, inferiùs de ſingulis in ſpecie tractabimus, nunc enim in genere hæc & alia notata velimus.

Diuretica quoq́ue, ſeu urinas moventia, aliquando cum fructu in febribus exhibentur, præprimis in intermittentibus, ſi ſcilicet natura eò vergat, ut nulla magna humoris copia, & glutinoſitas obſtet: ſed temperatiora, & mitiora eligenda ſunt, quæ ſimul meatus, & tubulorum obſtructionem aperiendi, febrileſque particulas expellendi vim habent, uti ex ſimpl. rad. 5. aperientes, aſparag. ſaxifrag. ononid. rub. tinct. anſerin. quæ ſpecificè prodeſt. Herb. millefol. ſaxifrag. abrotan. agrimon. ſem. dauci fœniculi, baccæ juniperi, lauri, ſal prunellæ, ♎. ſalis, vitriol. ſulphuris, tartari, ol. juniperi. &c

&c. Et hoc notandum eſt, quòd omnia medicamenta in omni febre intermittente horâ circiter ante paroxyſmum, quo ſc. inſtanti exacerbationi præripiatur febrilis materia, ac cauſa intercipiatur. Nam tum ſanguinem alterant, cùm particulæ illæ acidæ ex tubulis expreſſæ, ſeu chylus vitioſus, jam ad ſanguinem pervenêre, aliàs ſi antea aſſumantur, chylum non corrigunt, ſed tantùm ſanguinem benè conſtitutum alterant, & cauſam morbi non attingunt, quare tempus & circumſtantiæ in exhibendis febrifugis benè attendendæ ſunt, aliàs laterem lavabis, ubi verò criſis aliqua per vomitum, vel alvum, vel hæmorrhagiam inſtat, à ſudoriferis, ne operatio naturæ turbetur, tantiſper ſuperſedendum. Sudorifera verò omnia ſunt acria & acuta, quæ particulas illas acidas febriles non tantùm corrigere, ſed ex tubulis iſtis, ſublatâ ſc. obſtructione pituitoſâ, elicere valent. Communiter ergò conducunt ſales cardui benedicti, centaur. min. abſinthii, anſerin. (quod mihi pro ſpecifico eſt) fumariæ, ſcordii, tamariſc. diaſcord. Rob. ſambuci, Cortex peruvianus, trochiſc. de viper. ther. Andromach. Mithridat. ſpir. C.C. In febribus intermittentibus pro ſingulari ſecreto mihi eſt lapis lazuli ad ʒß. ad ʒj. cum ſpiritu vini ante paroxyſmum traditus. Spiritus ✱ci, pulvis diaphoreticus Craanii ex ♉in paratus, in febribus intermittentibus pro arcano venditatur. Tinctura de china, excellens eſt remedium, & ſic paratur:

℞. Chinæ de china ℥iij.
Salis tartari ʒj.
Sipr. Vini q. ſ. extrah. l. a. tinct.

Item china cum purgantibus vel ſudoriferis pro re nata exhiberi poteſt.

R. Chinæ de china ʒj.
ſcammon. gr. vj.
M. in fine paroxyſmi exhibendus

Vel ℞. Salis abſynth.
chinæ de china ā ℈ß.
diagrid. gr. iiij.
M. F. pulvis.

Chinæ à pleriſque æquiparatur gentiana, quæ itidem cum vino ſæpe exhiberi poteſt, vel in forma extracti in pilul. Decoctum quoque gentianæ, vel decoctum rad. anſerinæ, itidem agrimoniæ tibi ſatisfaciet. Item hac in vicinia magni æſtimatur pulvis ille martialis ex bolo paratus, & cum aliquot guttis olei caryophyllorum maritatus ante paroxyſmum exhibitus. Sal febrifugum parare ſoleo & ſalibus cum ♎tu vitrioli fixi quatuor horis ante paroxyſmum exhibendum, non eſt contemnendum medicamentum febrifugum.

R. Mercur. dulc. gr. xv.
ex croc. Metallor. gr. iij.
antimon. diaphoret. gr. vj.
M.

Magni venditatur in febribus continuis, & intermittentibus panacæa illa duplicata, quæ me rarò fefellit ad ʒj. cum oculis ♋ exhibita in liquore convenienti.

Quoad acidulas & thermas ſingulari conſtitutioni, & pro re nata illa adhiberi poſſunt. Sed de his, ubi de febribus in ſpecie agemus, dicemus.

Quod amuleta in febribus concernit, ipſa poſſunt adhiberi vel omitti. Ex ſequente tamen plures effectus vidi,

di, num verò caſu id acciderit, non judicare hactenus potui.

℞. Novem ſpecies herbar: cum pane judaico (vulgò Mantzchen) & ſale communi, quæ ſacculo includantur, & qui ſacculus per novem dies collo appendatur, & dein flumini injiciatur, imprimis in febribus intermittentibus, & quartanæ ſæpiùs juvamen attulit.

Quod hirudines, ſcarificationes, veſicatoria, infuſionem in ſanguinem, attinet, de his etiam ſeorſim tractabimus infrà.

Inter externa alia topica recenſemus emplaſtrum febrifugum Strobelbergeri. Ruta in aceto proprio (rutaceo) macerata carpis manuum, &ad ſaphænam in pede (ubi ſaphæna excurrit) applicata juvare creditur: Item halec ſalſum per medium ſciſſum ſub planta pedis applicatum, item tinca. VS. cum parte ſalis capiti & pedibus ſolent aptari. Oleum ſcorpionum Matthioli, theriacâ permixtum, & ante adventum frigoris ſeu horroris regioni ſpinalis medullę inunctum maximè juvare *dicitur*.

CAPUT II.
DE
Febre emphemerâ vel diaria ſive Synocho ſimplici purâ.

§. I.

CUncta, quæ hucusque perſpeximus in genere breviter, quantum fieri potuit, dicta ſunt; nunc verò, quâ ratione & viâ unaquæque febris in ſpecie pernoſcenda & curanda ſit, nunc ordine referemus; Singulas itaque febrium ſpecies enucleaturo ab *Ephemeris* auſpicandum eſſe judico, partim quia ut plurimum reliquas febres præcedunt, partim quia omnium ſunt ſimpliciſſimæ, & curatu facillimæ, & ab ipſa naturâ, ut barbarè loquar, curantur: Dicitur à Græcis ἐπὶ & ἡμέρα, dies, quaſi unicum diem durans, unde Latinis à duratione ſic dicta, alii hanc febrem nomen ſumpſiſſe arbitrantur ab animali quodam, cujus mentionem facit *Ariſt. l. 5to. de natura animalium*, quod unius diei intervallo naſcitur & moritur, diciturq; *Ephemeron*: Hæc febris vel brevis eſt, vel longior, vel longiſſima; brevis *Ephemera* dicitur, longior *Synochus ſimplex*, longiſſima *Synochus fermentativa* ſive *putrida*, ſed cùm febres hæ ſecundùm nos tantum juxta magis & minus differunt, prout ſanguis magis vel minus turbatus eſt, & hinc etiam curatio tantum differt ſecundùm magis ac minus ratione efficacium medicamentorum, quare

Digitized by Google

hos affectus unico hoc capite pertractabimus. Deſcribitur Ephemera, *quòd ſit minima perturbatio ſanguinis mixturæ, ut plurimum ab aeris incongruitate inſenſibilem tranſpirationem impediente, exorta.* In *Synocho* verò turbatio mixturæ ſanguinis eſt fortior: dividitur ephemera in ſimplicem, quæ per diem tantùm durat, & in extenſam quæ plures durat dies. Differentia *Synochi* uſitatiſſima hæc eſt 1. Ratione augmenti & decrementi, quando calor decurrit eodem tenore usque ad Criſin & dicitur *homotonos* æquabilem dicunt vel ſemper increſcit, aut è contrario ſemper decreſcit, & vocatur *Paracmaſtica*, ſeu decreſcens, hoc enim incrementum vel decrementum vulgò metiri ſolet ex aucto & diminuto calore, rectiùs meo Judicio ex minori vel majori perturbata ſanguinis mixtione.

§. II. Subjectum harum febrium communi Medicorum ſuffragio ſpiritus eſſe ſtatuitur, ſed eſt potius maſſa ſanguinea, in quâ turbatio fit, harum febrium nidus, aliarumque partium tribuli, in quibus obſtructiones fiunt.

§. III. Signa diagnoſtica harum febrium ſunt ſequentia. Cum horrore levi, in ſynocho verò, fortiori incipiunt, dein calor febrilis horrorem ſubſequitur aliquando & per ſe incipit, à principio ad finem usque nullis paroxyſmis intervenientibus, exaſperatur: Sed vel in æquali gradu permanet in *Ephemera* & in *Synocho Acmaſtica*, *Homotono* uniformi ob id dicta vel augeri videtur in *Epacmaſtica Anabatica* vel decreſcere in *Paracmaſtica* *Synochis*, ſic tunc appellatis, idque donec ceu dictum, ſenſim deſinat. Variat autem calor in illis, quo is mitior eſt & remiſſior, quo brevior eſt febris, ut in *ephemera* quem blandum & halituoſum, quod tactu cutis mollis nuda magis ſentiatur, vocant: vel fortior eſt & vehementior, ſi diutius perſeveret in *Synocho ſanguinea* à cauſa ita dicta, accedente nonnunquam acrimoniâ quadam in Synocho, quam biliosam vocant. Reliqua quæ urgent, ſunt & reliquis febribus communia & ſolemnia, dolor capitis cum pulſatione, ſitis magna vel exigua, orisque amaritudo in bilioſâ, nauſea vomitus inappetentia, apepſia diarrhæa, oris & linguæ ſcabrities & durities utplurimum humoribus in ſtomacho prius congeſtis ibidemque putreſcentibus vulgò adſcribitur, inquietudo artuum laſſitudo, vigiliæ vel ſomnus profundus, hæc comitantur reſpiratio concitata & præcordiorum æſtus, pulſus celer & frequens aliquando validus & magnus, non tamen inæqualis aut inordinatus, urina rubicunda, facies rubra, tumida, venæ turgidæ, cutis mollis, in bilioſâ vero arida; Urinæ ſi hæ febres ſunt breves à naturali non multum mutatæ, ſi longiores rubræ & tinctæ; Sudores qui ſæpe citius quàm decet, erumpunt, nec graveolentes nec moleſti, in putridis verò fœtor æquè notatur in ſudore quam in excrementis alvinis, at *ſynochus ſimplex* circa horas veſpertinas & à cibo ſumpto ſæpe exacerbatur, cujus rei ratio hæc eſt, quod conſtrictis cutis partibus tranſpiratio inſenſibilis circa veſperam impeditur

Diagnoſis.

Digitized by Google

peditur & cohibetur: non durat hæc febris ultra quartum aut quintum diem. Vocatur alias *Synochus putrida* ſive *fermentativa*, in qua fermentativâ ſeu putridâ ſynocho maculæ quoque aliquando apponent, quia denotat majorem perturbationem & volatile ſal in maſſâ ſanguinea, pulſus hâc in febre etiam eſt valde celer ac inæqualis, idque potiſſimum ob magnam particularum male figuratarum ac inordinatarum fermentationem, inde cordis irritatio ac per conſequens inæqualis pulſus, qui & dependet à ſpirituum animalium fortiori influxu in cor & arteriarum fibrillas: Quandoque adeſt Diarrhæa hypochondriorum inflatio, ſequuntur & deliria, vigiliæ immodicæ, anxietates circa præcordia, & deliquia animi cum ſudore frigido: At ſi materia ad nervoſum tendat genus, tunc oriuntur tremor, rigor, dolores, motus convulſivi, viſcerum ſpaſmi, ſtupor Phrenitis &c.

Cauſa. §. IV. *Veteres* dicunt quemcunque externum vel internum calorem has febres excitare poſſe, ſed quò temperatius corpus in quod incidit febris, eò breviores fieri Ephemeras: Temperatum enim corpus, ſi à cauſis adventitiis accendatur, cum diutius in eo calor perſiſtere nequeat, breves febres juxta ipſos ephemeræ gignuntur & quæ primo die ceſſare ſolent, & ubi calor mitior eſt, iſque nullas turbas in corpore parit, & cum impurus minimè ſit, ſine horrore hæc febris utplurimùm incipit & Criſi, ſenſimque per inſenſibilem tranſpirationem exſpirat: In conſtitutione bilioſâ vel ſanguineâ diutius Synochos ſimplices febres permanere ajunt, quia calor hiſce humoribus augetur, & probant per id, quod Junioribus & Plethoricis & naturâ calidioribus & quibus conſuetæ hæmorrhoides, ſeu hæmorrhagiæ, ſeu menſes ſuppreſſæ ſunt, febres hæ facilius accidunt. Si verò febris hæc Ephemera impurum oſtendat corpus & ſanguis impurus ad putredinem aptus ſit, ſimplex & pura febris diutius minime manet, aſt cum putredinem ſanguis concipiat, febres hæ ſimplices in putridos Synochos longiores permutantur, triſti quidem metamorphoſi.

Febres putridas in continuas & intermittentes diſtinguunt, Galenici continuasque generari dicunt, quando putridus vapor, ſeu calor præter naturam, qui ex putreſcentibus humoribus oritur, continuò cor affligit, caloremque continuum in eo producit, inde uti ajunt, febris calor in univerſum diffunditur. *Intermittentes* vel ſunt, quando iidem vapores per intervalla quædam ad Cor deferuntur. *Continuas* iterum dividunt in *Eſſentiales* ſeu *primarias* & *ſymptomaticas*: primariæ hæ *eſſentiales* ipſis dicuntur, quando putredo in venis communibus & extra partes privatas accenditur; *Symptomatica* verò quando in parte ſpeciali inflammatâ putredo aut ſuppuratio fit, è quâ ob vaſorum communium vapores cordi communicari poſſunt, quales apparent in Pleuritide aliiſque inflammationibus: Aliæ & dicuntur *tertiana continua*, quæ tertio die recrudeſcunt, aliæ *quotidiana*, quæ ſingulis diebus exacerbantur, aliæ

Quartanæ, quæ quarto die paroxyſmū repetunt, aliasque plures diviſiones inutiles faciunt.

Febres continuas putridas generari aſſerunt ex putredine humorum, qui in venis & arteriis majoribus continentur & pro variâ humorum putreſcentium naturâ varias ſpecies dari, ex quâ putredine vapores ad Cor & cerebrum aſcendere dicunt, & inde ferè omnia deducunt ſymptomata in febre hâc occurrentia.

Synocho putridi cauſam & Galenici circa Cor in venâ cavâ & *Diariæ ſedem* in ipſo ſpiritu vitali & in ipſo corde collocant.

§. V. Juxta *Paracelſum* his in febribus cauſa eſt ſulphur fœtidum cum diſſoluto ☿ rio & impuro ſale in hepatis plerumq; regione conglomeratum collectumque, & imprimis has febres ex nitro ſulphureis impuritatibus oriri aſſerit.

§. VI. *Helmontius diariæ* febris ſedem in *cavo ſtomachi* conſtituens plerumque ex vitiato cibo eam oriri contendit, probatque per id, quod hæc febris ſolo peracto vomitu ceſſet. *Synochi putridæ* cauſam non *Galenicis* putreſcentibus humoribus, ſed acori corrupto divaganti adeoq; *Archæum* irritanti attribuit, utplurimum laceſſitur *Archæus* à causâ occaſionali, quæ eſt inſtar ſpinæ, propter hanc *Archæus* commovetur, per hoc *blas*, quod habet ab anima, id ipſum aliquando in tantam exurgit thymoſin, ut *Archæus* iraſci & ignoſcere videatur. *Cauſa occaſionalis* ex eo ſæpè provenit, quod Stomachi vitio cremor inſolidè ſtagnet ... ciduis & in venas meſenterii delatus errore *Duumviratus* has febres pariat. *Galenicis* etiã juxta noſtrum *Auctorem* pro cognitione febrium putridarum malè exemplum fimi adducunt, qui ſi putridus, calefaceret, verum inquit fimus quo magis putridus eſt, eò minus incaleſcit, omninò autem non ſi ſpargatur: itaque ſolum incaleſcit, quando in cumulum colligitur madidus, ſic fœnum quoque per proprios ſpiritus ſalium compreſſos incenditur. Calor eſt ad mentem *Authoris* noſtri non febris, ſed eſt quoddam *blas* ex proprietate ab *Archæo* ſurgens, cui tam frigus quam calor genialia ſunt, unde ſolus *Archæus* eſt efficiens Caloris & frigoris, quæ ſunt paſſiones vitæ ab *Archæo* per proprium *Blas* commotæ, unde etſi Cadaver putreat, in eo tamen calores vel frigora non contingunt.

§. VII. Cauſæ hujus febris juxta *Williſium* eſt ſubtilis & ſpirituoſa ſanguinis portio nimis exagitata & excalefacta, quæ ſæpè inſtar vini de levi quâvis occaſione ebullit & fervorem concipit. Quando verò à diuturnâ ſanguinis ſpirituoſi agitatione & ebullitione tandem particulæ ſulphureæ craſſiores incendium concipiunt, tum ultra viginti quatuor horas durant, dicunturque *Ephemeræ plurium dierum* ſeu ſynochus ſimplex, & non putrida. Cauſa verò *Synochi putridæ* eſt pars ſanguinis oleoſa ſive ſulphurea, quæ nimis excalefacta ſupra modum turgeſcit ac veluti in flammam adigitur inſtar vini, quod ob ſulphur ſuum nimis evectum, vel ... humidi, quod *De febre Ephemerâ.*

Digitized by Google

ob denegatam ventilationem ſponte ſua effervescere incipit, unde ſtatim in pulmonibus & corde (in quibus accẽſio fit à vitio aëris) totus ſanguinis Oceanus rarefactus ac velut accenſus, exinde motu rapidiſſimo per vaſa defertur & deflagratione ſuâ caloris effluvia quàm plurima diſpeſcit. Hinc tota cruoris maſſa (inſtar aquæ ſupra ignem poſitæ) continuò ebulliens vaſa diſtendit, cerebrum & nervoſas vellicat, in iis ſpaſmos & dolores concitat, effervescentiâ ſuâ ſpiritus vitales utplurimum diſperdit, viſcerum fermenta deſtruit, coctionis & diſpenſationis munia impedit, ſuccum nervoſum alibilem nervoſo generi deſtinatum ſæpè depravat, ut exinde ſpirituum animalium maximè inordinationes conſequantur, imo tota ferè naturæ Oeconomiæ pervertatur.

§. VIII. *Sylvius Diariarum* omnium cauſas eſſe reputat ſex res non naturales dictas, vitioſè uſurpatas, unde ipſas vel oriri à ſolo aëris æſtu, vel ſole, vel igne, vel balneo exiſtimat *Diaria* n. facili marte à corporis æſtu ſuperveniente frigore excitatur, ſic quoque à potu generoſo & multum ſpirituoſo imprimis aromatico, à nimio corporis motu & defatigatione, plerumq; ab animi affectibus, ira ſc. moërore, &c. produci ſolet hæc febris ephemera, ſeu ſynochus ſimplex pura & non putrida, à vigiliis quoque nimiis hunc affectum productum obſervavit Author, & ſymptomata præter pulſum frequẽtiorem in *febribus Diariis* obſervabilia pro cauſarum notandarum ſolitariarum aut computatarum diverſitate occurrunt diverſa.

Synochorum continentium cauſam dicit eſſe *bilem, nunc lympham* nunc *utramq;* ſimul malè affectam & talem in dextro cordis ventriculo effervescentiam producentem, unde & continuò pulſum produci aſſerit præternaturalem, & ob cauſam diverſam diſtinguit *Synochos febres in bilioſas & lymphaticas*, ſub lymphæ etiam nomine comprehendit *ſuccum pancreaticum, ſalivam & liquorem* ex inteſtinali *Triumviratu* oriundam.

Febrium Synocharum continuarum quæ cum calore inſigni & continuo ægris ſunt moleſtæ, cauſam bili & acrimoniæ & inflammabilitate nimiâ peccanti attribuit, unde non tantum in dextro cordis ventriculo perpetuò vitioſam excitari effervescentiam ait, ſed in tenui quoque inteſtino à præprimis affluente ſenſim ac ſenſim ſucco pancreatico propter ſui ſtagnationem acriore facto atque Paroxyſmum excitante, indeque exiſtimat obſtructionem in uno pluribusq; pancreatis ductibus exiſtere, eoque curam dirigendum eſſe judicat.

§. IX. *Nos* cum *Carteſianis* febris *ephemeræ* vel *diariæ* cauſam quærimus in *exiguâ ſanguinis mixturæ turbatione*, quare aër externus ratione ſuarum particularum mixturam ſanguinis turbare potis eſt, quæ mixtura prout variè turbatur, varias febrium ſpecies excitat: ſed non ſola inſenſibilis tranſpiratio impedita febrem producit, nam tum omnes hyeme cum inſenſibilis

ratione magis & minus, prout ſanguis magis vel minus turbatus eſt, & hinc curatio tantum, ceu diximus, differt ſecundum magis & minus ratione efficacium medicamentorum, Deinde differunt ad mentem *Sylvii*, ratione ſymptomatum diverſorum, quorum curatio ſeorſim erit tractanda pro neceſſitate urgente.

Prognoſis. §. X. *Ephemera febris* ex naturâ non eſt periculoſa, inde & curatu facilis, ſæpè abſque Medici auxilio per ſe ceſſat, aut cum ſudore aut madore terminatur: ſed quia hæc febris facilè tranſit in *Synochum putridam* dictam, vel *Hecticam* aliquando, ob commiſſum in diæta vel medicamentis errorem, propterea non negligenda eſt. *Synochi* verò *ſimplicis prognoſis* hæc eſt, quod ſæpiſſimè in *putridam* degeneret, ut & *Hecticam*, quia ſanguinis mixtio magis turbata eſt, aliàs terminatur plerumque intra quartum aut quintum diem, idque per ſudorem vel hæmorrhagiam.

Febris verò *putrida* periculoſior eſt, magnus enim eſt morbus, cum graviter theſaurus vitæ, ſanguis ſcil. ſit affectus & maximè turbatus, inde & in febrem malignam facilè mutabitur: Tutior verò eſt illa quæ decreſcit, peſſima quæ augetur: Solvitur quoque vel per ſudorem vel urinam, cum pori in hiſce partibus magis aperti ſint, aliquando & per hæmorrhagiam, interdum per alvum terminatur.

Cura Diætetica. §. XI. De *diatâ*, quæ fusè admodum in *ephemera* à Medicis tractatur, pauca dicam; Quia hæc febris non diu durat. Aer hic non ſolum ratione frigoris conſiderandus eſt, & ceu diximus, ratione ſuarum particularum, quæ ſuis poris mixturam ſanguinis maximè turbare poſſunt, à nimio enim *aeris frigore* tranſpiratio inſenſibilis impeditur, quæ dein facilè mixturam ſanguinis interturbat; inde etiam generatur tenax & craſſus humor, qui & ſuum ſymbolum addit. Caveat etiam æger à nimio *æſtu aeris*, nec ſe exponat ſoli, balneis &c. quia febris inde etiam hæc produci poteſt.

Quoad victum, is tenuis ſit, & abſtinentia ſæpè hic optimum exiſtit remedium, juxta *Celſum*, inquientem; *multi magni morbi curantur abſtinentia & quiete.*

Motus & quies, ſomnus & vigiliæ, animi affectus ſint moderata.

In *Synocho* verò *ſimplici* & *putrida* ſit aër temperatus, ſerenus & purus, nocet enim nimis calidus & frigidus. Cibus ſit Euchymus & Eupeptus h. e. facilis concoctionis & extra paroxyſmum tamen moderatè capiendus, impura enim corpora non nutrienda ſunt; in ipſo paroxyſmo ad mentem *Williſii* penitus ſubtrahendus.

Potus ſit etiam temperatus docet ſc. C.C. cum paſſulis vel radic. ſcorzoner. cerevisia tenuis & defœcata, in quam inſtillentur Tincturæ alterantes v. gr. roſar. violarum, vitriol. martis, vitriol. ſalis. Vinum planè exulet vel corrigatur acidulis, & bibatur magis ad voluptatem, quàm ad ſatietatem, nocet maxime multus vini potus ex quo ægri facili marte in *epilepſiam* incidunt, prout ſæpiùs in *Praxi* meâ obſervavi, ſanguinem enim & ſpiritus animales multum

Digitized by Google

medicamenta quæ reſolvunt, imprimis purgationem ex ♁nio, nam hâc purgatione juxta ipſos pellitur omnis febris: ad materiam peccantem corrigendam commendant etiam *ſpiritum ſalis* rectificatum, imprimis in febribus putridis vulgò dictis, Elixr. proprietatis & plura alia quæ ex ſequentibus peti poſſunt.

§. XIV. *Helmontius* qui *Ephemeræ* ſedem in ſtomachi cavo ponit, ejusq; cauſam plerumque ex vitiato cibo ortum habere aſſerit, ipſam curat per vomitum, in febre verò *putridâ* appropriata & ſpecifica ſua laudat remedia, imprimis mecurium ſuum diaphoreticum, quo febres unicâ potione ſanare prædicat, quod remedium tamen occultat. Arcanum corallinum etiam magnis extollit laudibus, ſed cum & hoc deſtituamur, nobis commendat remedia particularia volatilia aromatica, quæ in his febribus ſæpius exhibita nunquàm medentem fidelem ludibriis exponunt.

Vomitiva & purgantia per accidens ſæpe juvare aſſerit, dum nimirum ad ſtimulationem unius, alterum pronum ac vicinum unà exturbent.

§. XV. *Williſii* intentiones curativæ in *febre Ephemerâ* ſunt ut ſanguinis fervor compeſcatur & tranſpiratio libera procuretur, quibus convenire ait venæ ſect. victum tenuiſſimum ſeu potiùs abſtinentiam, potus refrigerantes fœcum alvi per enementa ſubductionem, præ cœteris maximè juvare ſomnum & quietem ait, quibus deficientibus opiatis & anodynis tempeſtivè occurrendum eſſe judicat.

Author hic nobiſcum fatetur, in febre putridâ ſanguinis mixtionem eſſe turbatam à ſulphure nimis exaltato & in hâc febre quatuor tempora obſervanda eſſe inculcat, initium ſc. augmentum ſtatum & declinationem) quæ in quibusdam citius in aliis tardius ſolent abſolvi. Et ſi hæc febris ab initio ſit vehementior & totam ſanguinis maſſam ſubitò cum incendio pervadat, ſi cum ſymptomatum ferocia ſine remiſſione conſtanter & æqualiter urgeat, plerumque intra 4. dies ſanguis ita deflagrabit, ut materies adusta criſin factura ad turgeſcentiæ plenitudinem aſſurget, quod ſi initia ſint tardiora & accenſio ſæpius interrupta circa diem ſeptimum ad ἀκμὴν perveniet, ſi adhuc remiſſius incipiat morbi ſtatus ad undecimum aut decimum quartum protrahi ſolet; Motus criticos quoque in hâc febre non Planetarum directione, ſed ob naturæ neceſſitatem die quarto, ſeptimo, undecimo & decimo quarto evenire ſtatuit.

Circa Therapeian febrium putridarum auctor 4. habet intentiones generales, quibus totius rei cardo innititur, primò ut ſanguis ab incendio vindicetur & prorſus ſupprimatur flamma ſive ignis in ſulphureâ ejus parte accenſus, quod circa prima hujus morbi initia non rarò fieri contingit. Secundo, ut, cum ſanguis incendio protinus extingui nequeat, ſaltem mitius & cum minori noxiâ deflagrationem ſuam peragat. 3. Ut deflagratione peractâ materiæ concrematæ & aduſtæ recrementis liquor cruoris expediatur, & poſtea adcraſin & vigorem naturalem

reducatur, quartò ut ſymptomatibus urgentibus occurratur.

Venæ ſectionem ergò ab initio celebrandam eſſe, judicat, venæ ſectione enim ſanguis ventilatur & particulæ calidæ nimis agglomoratæ & incendio jam proximæ ab invicem ſeparantur, veluti cum fœnum exardeſcere aptum, ſi aperto aëri exponatur ejus accenſio præcavetur.

Tenuem quoq; victum inſtituendum vult in quo nihil ſulphureum aut ſpirituoſum adhibeatur; Viſcera quoque juxta noſtrum Authorem inprimis primę viæ ab omni ſaburrâ excrementitia liberentur, in quem finem enemata, quandoque etiam vomitiva & purgantia tempeſtive tamen adhibenda commendat. In febris augmento ſi cruor nimis efferveſcat & cum pulſu forti & vehementi vaſa plurimum diſtendente, & ſi vigiliæ, Phrenitis aut dolor capitis immaniter urgeant ſanguinis miſſionem repetendam eſſe inculcat, & tunc temporis ſudorifera omittenda eſſe reputat, ſed potiùs opiata & anodyna exhibenda utpote ſanguinem & ſpiritus figentia & craſin ejus conſervantia. Item Julapia, decocta viſcera æſtuantia refrigerantia cruorem attemperantia ſpiritusq; refocillantia, liquores acetoſos vegetabilium aut mineralium nec non nitrum purificatum quatenus ſanguinis æſtum cohibent & ſitim extinguunt, maximoperè laudat.

Aquas verò ardentes ſpirituoſas, pulveres cordiales & bezoardicos (ſi morbus malignitate caret) procul habendos eſſe exiſtimat. Si verò natura Criſin moliatur per ſudorem & in urina ſigna concoctionis appareāt tunc diaphoreſin vel lenem purgationem admittit, ſi in pejora omnia conjurant, ſolis cardiacis vires refocillentur tum internis quam externis de quibus alibi.

§. XV. *Sylvius* curam *diariæ febris* pro cauſarum varietate variam eſſe optimè judicat, ubi ergò hic affectus ab *aeris æſtu* ſit productus, aer temperatus quærendus vel temperandus ſaltem aquâ frigidâ vel aceto in pavimentum effuſis vel plantis refrigerantibus per cubiculum diſperſis, ipſi ægro ſitienti ſimul julapium ſequens præſcribit.

℞. Aq. card. bened. ℥vj.
acetoſæ ℥ij.
ſyr. papav. rhead. ʒj.
♎ nitri g. vj. m.

Quandò verò febris à corporis æſtu ſuperveniente frigore orta ſit, prædicto julapio utiliter admiſcet, ſal. corn. cervi volat. vel ſal. armoniac. ℈j. & ſic partitis vicibus exhibet.

Quandò Ephemera eſt *à potu generoſo*, curationem inſtituendam eſſe putat Author, per potum acidiuſculum julapium modo præſcriptum aut tincturam roſarum ſequentem, quam in omni æſtu febrili commendat.

℞. Aq. hordei ℥xxx. roſac. ℥ ij.
Flor. roſar. ſicc. rubr. ℥j. olei ſulphuris per campan. ♌. q. s.
ad gratam aciditatem, infund. in vaſe vitreo clauſo & in loco calente ad Tincturæ rubentis extractionem colaturæ adde. ſyr. jujubin. ℥ij. m.

Si

Si à *nimio labore vel corporis* motu producta ſit febris diaria, ſpirituoſo potu refocillandi ſunt ſpiritus animales, in hunc finem ſequentem laudat mixturam per intervallum uſurpandam.

℞. Aq. flor. thiliæ, betonic. foënic. ā ℥ij.
— vini rectificat. vel aquæ vitæ Matthiol. ℥iß.
ſpir. ſalis dulcis ℈j. Julap. roſ. ℥j miſc.

Ubi *ab ira vehementiore Ephemera febris* eſt excitata ſequentem præſcribit mixturam, quæ ſimul bilem commotam & acriorem factam corrigit.

℞. Aq. plantaginis, lactuc. acetoſæ ā ℥j.
cinam. ʒß.
ſpir. ſalis dulc. f. ℈ß. Syr. diacod. ℥j. m.

Quando eſt à moërore diaria febris, commendat mixturam, quæ ſuccum auſterum in omni moërore gravi productum emendare ſolet ſimulq; vitiatam tunc & febrilem in corde ſanguinis effervefcentiam redintegrare poteſt.

℞. Aq. pulegii foënicul. ā. ℥ij.
ſpir. carmin. ʒß., laudan. opiat. gr. ij.
— ſalis armoniac. volat. ℈j.
ſyrup. fœnicul. ℥j. M.

Quādo febris hæc eſt à *vigiliis nimiis*, tunc ſomnus blande promovendus cum emulſione vel exhibito, laudani opiati grano unico aut altero. Ubi *adeſt Plethora*, venæ ſectio ubicunque libuerit, inſtituenda eſt, non ad animi deliquium, ſed repetitis vicibus; & ubi *copioſa bilis* in corpore exiſtit, illam minuendam eſſe vult cholagogo blando, vel alterantibus, julapiis variis, jam hinc inde deſcriptis: ubi etiam *oris amaritudo* urget conducunt eadem quæ ſc. bilem blandè per alvum educunt.

Quoad *Synochi* curationem poſtquā plures Synocharum ſint differentiæ, tū ſecundum cauſas, tum ſecundum ſymptomata graviora, ipſas comitantia, neceſſe eſt ut quædam recenſeamus unà cum curandi methodo ad mentem clariſſimi hujus Authoris. *Synocham* ergò *bilioſam* curat corrigendo bilis acrimoniam ſalinam per acida temperatiora nempe ſpiritum ſalis dulcem 2. emendado bilis oleoſitatem inflammabilem per acida auſteriuſcula, ſempervivum plantaginem &c. 3. minuendo bilem per cholagoga, ſed blandiora & ſubacida, utpote tartari cremorem, ſal tartari, tartarum vitriolatum, quorum remediorum formulas apud Authorem vide, tædet enim huc apponere: ſic & omnium ſymptomatum curam invenies apud prælaudatum Authorem ſufficienter deſcriptam.

Quod concernit febrem lymphaticam aliasq; ſpecies quas ad Synochas refert Author, alio capite & quidem inferius eas tractandas ſuſcipiemus, quare nunc nos convertamus ad *noſtra*.

§. XVII. *Noſtro judicio* curatio *febris ephemeræ*, quæ talis, eſt inutilis, nam non admittit curationem, quia per ſe & quidem per ſudorem ceſſare ſolet, & rarò ad hujus curationē vocatur Medicus, niſi apud divites, verum cum facili marte in aliam febrim præſertim *ſynochum putridam* vulgò dictam degene-

generare ſoleat, ipſi mederi debemus. Interea tamen ne hæc febris redeat, purgatio poteſt inſtitui, ut vitium in maſſa ſanguinea tollatur, imprimis ſi bilis abundet, in quem finem cholagogum blandum conducet ſequens vel ſimile.

℞. Extract. cholagog. ℈ß. d. ſi pituita peccet, acuatur trochiſc. alhand. gr. ij. f. pil. ſed omnia purgantia, ut & vomitoria mihi ſunt ſuſpecta, quia non ad febres ſpectant, ſi non adſit cacochymia, nam mixtio ſanguinis perturbata non reſtituitur purgantibus, ſed diaphoreticis; Curationem ergò potius clyſteris injectione inchoandam eſſe exiſtimamus, & *in Synochâ ſimplici* parum ſanguinis extrahendum eſt, poſtmodum benignia antefebrilia corpus citra magnam ſanguinis agitationem, ad ſudores diſponentia per intervalla erunt propinanda.

Mulierculæ tantùm ſumunt vinum calidum cum macere, nuce moſchata & ſaccharo, nos addimus theriacæ ʒß. vel ʒj. & ſumimus vinum generoſum quia minùs generoſum non ita ſudorem pellit, pro pauperibus ſumatur ocul. ♋. ʒß. vel corallor. ℈j. Lapis bezoar, quia rarò acquiritur non ita in uſum trahendus, corn. cervi uſum longè anteferrem conveniunt & hic decoctum hordei cum ſucco citri vel limonum, vel decoct. C. C. cum ſcazonera. In potu febricitantium ſemper aliquot guttæ ſpir. nitri vel tincturæ confortativ. cardamomiſatæ vel Tincturæ bellidis vel ſpir. vitrioli Martis a'iusq; refrigerantis acidulatæ infundi debent, his ſcopis etiam ſatisfaciunt aquæ febrifugæ, emulſiones ex ſeminibus frigidis, Julapi ex decoct. hordei cum raſura corn. cervi & tamarindis parati, item conducent abſorbentia, ut ſunt pulveres teſtacei, antimonium diaphoreticum, epithemata varia externa pro hepate corde & pulſibus. Quoad venæ ſectionem hic etiam cautè agendum eſt, poterit inſtitui, ubi in plethora & nulla ſuſpicio malignitatis.

In *Synochâ* verò *putrida* ubi humor fermentativâ præditus qualitate peccat, & febrem continuam periodicam excitat in principio primo nempe & ſecundo die, ſi quid movendum vides, move, purga, ſeca. Inter purgantia non infimi ſubſellii ſunt infuſa laxativa, ipſa quoque *emetica* prudenter exhibita, quæ ſæpè graviora avertunt ſymptomata; Cum ſudores ſint movendi prius alvus eſt laxanda, ne à diaphoretico medicamento partes quædam fœcum ſubtiliores ſeparentur & per habitum corporis per univerſum corpus deferantur, unde ſæpè alia mala produci poſſunt; hic clyſteres in juvenili corpore valde conducunt, præſertim in morbi principio, in ſenibus verò minus tuti ſunt; nec adhibenda enemata ſunt inſtante criſi & morbo declinante: An verò ſit purgandum nec ne, hoc Medicus quodammodo ex appetitu poteſt hariolari, qui ſi proſtratus ſit, ſignum ſolet eſſe, ventriculum ab humoribus vitioſis eſſe gravatum, qui prius leniter purgari debet. Ex *alterantium* cenſu habentur ſpiritus acidi minerales, ex diaphoreticis tutiora ſunt mixtura de tribus, ♎s. corn.

cervi

cervi, ſpiritus fuliginis, aliaque apud Practicos obvia: Nunquam exhibenda ſunt in febre talia frigida, quæ nempe obſtruunt, ſed in eorum locum ſubſtituere poſſumus lapidem prunellæ, ſpiritum nitri & camphoram, quia hæc non obſtruunt, ſic & potus multus in febribus per ſe non nocet, imò prodeſt ſi nempe non obſtruat, quod perficitur, ſi potus tantillum igni apponatur, ita tamen, ne ad teporem usque perveniat, ſed ut non ſit actu frigidus, & tum addatur aliquid ſpiritus nitri, & ſic minimè nocebit; ventriculus à frigido potu extenditur ſæpè, quatenus ejus poros obſtruit, & ita flatus in eo retinentur, qui ipſum diſtendunt; pro arcano hâc in febre, habeas camphoram, præcipuè ſi vigiliæ, dolores aliaque incommoda comitentur noſtrum affectum, quæ omnia prædicta curat camphora, ſi ſumatur ad grana tria vel 4. quia ſubtilitate ſuâ incraſſat ſine obſtructione, non ſtatim ad cardiaca confugiendum eſt, aliâs febricitantem in ſummum dejicies periculum. De *narcoticis* idem eſto judicium, tutius illa poſt diem undecimum in declinatione nempe exhibebis, febres enim continuæ non ſunt vi aggrediendæ, nam non unico remedio (quod tamen gloriatur *Helmontius*) exhibito, talis febris abſcindi poteſt, ſed pedetentim: quare etiam ſudorifera per vices more *Sylvii* exhibere ſolemus, vel in forma mixturæ, vel in formâ pulveris.

℞. Aq. fœniculi, meliſſæ, roſarum ℥j. Tincturæ croci ʒj.
bezoardic. miner. ℈ß. vel ℈j.
♎s * gutt. xij.
Syr. card. bened. ʒvj. m. in viribus proſtratis confect. hyacinth. ℈j. addi poteſt.

Interim interpolatis vicibus ſumatur lapis prunellæ ad gr. xv. cum bezoartico minerali ad gr. vj. Et ſi æger bibat in ſingulis hauſtibus addantur ſpiritus nitri gutt. x. vel xij. & tali modo ſitis ceſſabit, nitroſa omnia hic conveniunt quatenus præcipitant & refrigerant, ſuperadditis ſudoriferis & camphora, ſic enim absque dubio febris ceſſabit, ſequens pulvis ſæpius expertus rarò fallit.

℞. Bezoard miner.
per Chin. chijn. â ℈ß Camphoræ gr. iij. m.

componat autem æger ſe placide ad quietem, & levem tantum expectet ſudorem.

Non raro ſanguis totus perturbatur in hac febri, & ita tranſit ad malignitatem, quæ tunc ordinariam medendi methodum flectit, præprimis quoad purgantia & venæſectionem, quæ tunc potius omittenda quam celebranda ſunt; hic etiam pulſus ab initio febris accuratè tangendus; ſi enim frequentior ſit, non audeo exhibere catharticum, ſi pulſus debilis & depreſſus, ipſa diaphoretica imprimis potentiora & fortiora nobis ſuſpecta ſunt, quo in caſu temperatioribus naturæ alacriter ſuccurrendum erit, & quidem ſequenti modo:

℞. Aq. confort. Aug. ℥ij.
corn. cervi citrat. ℥j.
cinamom. ℥ß.
Sachar. perlat. q. ſ. ad gratiam m.

Ad confortandum commendamus Electt. de carne citri cum conſerva acetoſellæ, vibium, &c. additis ſpeciebus diamarg. de hyacintho, Ebur ſine igne coqui etiam poteſt ſerum caprinum cum corticibus citri & inſtillari clyſſus antimonii cum tinctura violarum tinctus.

Symptomatum febres has comitantium maturè eſt habenda ratio, qualia ſunt alvi fluxus, vigiliæ, Phrenitis, ſitis aliaque cum ſpiritibus tum ſanguini infeſta.

Si poſt febrem curatam vires nihilominus valde fractæ ſint, & extrema remaneat debilitas, in quo caſu ad mentem *Medici eximii Domini Sydenhauern amici noſtri exoptatiſſimi*, adoleſcentulum vivum vegetumque applicare potes.

CAPUT III.

DE

Reliquis Synochi putridæ vulgò ita dictæ ſpeciebus, de cauſo ſeu febri ardente, de febri continua quotidianâ, de continua tertiana & de continua quartana.

§. I.

PRæcedente capite tractavimus febres putridas vulgo dictas à ſimilitudine qua putreſcentia fervorem concipiunt, ut fœnum madidum, quibus ſubnectamus earum ſpecies & quidem primò cauſum *καῦσος*, ſeu Febris ardens, *eſt continua febris ex majore ſanguinis perturbatione cum calore acerrimo & ſiti inextinguibili continuo affligens*; hæc febris tantum gradu à *ſynocho putrida* differt. Sin verò certis horarum & dierum intervallis exacerbationes caloris obſervantur, alia ſortietur febris nomina, eritque pro varietate humoris & acceſſionis vel quotidiana, quæ rarior, vel tertiana continua, quæ frequentior vel quartana continua, quæ rariſſimè occurrit. Diſtinguunt primò *cauſum* in malignum & benignum; differentia, aliàs in cauſis petenda, quod alia *mitior*, alia *vehementior*, item alia *ſimplex*, alia *compoſita*, alia enim ex particulis diſproportionatis ſanguinem perturbantibus oritur, alia multas particulas permixtas habet, inde & alia inducuntur ſymptomata. Diſtinguuntur in *remittentes* & *intermittentes*.

Remittens eſt, quando febris minor fit, intermittens vel quando planè tollitur, & dein iterum redit, in *intermittentium* paroxyſmis, horrores plerumque obſervantur, quibus etiam diſtinguuntur à *continuis*.

Datur & *cauſus ſpurius* ſive *Elodes*, in qua febri ægri ſudore perpetuo & exce-

Digitized by Google

excedente perfunduntur. Dicitur & febris *Aſſodes* ſeu *faſtidioſa*, ubi ægri febricitant cum nauſea & vomitu: Pars affecta juxta *Veteres* eſt nobiliſſimum illud viſcus Cor, ad recentiorum verò mentem *maſſa ſanguinea*, & tubuli variarum partium.

Pars affecta.

Diagnoſis.

§. II. Signa diagnoſtica *febris ardentis* ſeu *cauſi* ex duobus his caracteribus ſumuntur, ex *calore* ſc. *ingenti* & *ſiti clamoſa*; reliqua verò ſymptomata ſimul hanc febrem uti alias comitari ſolent. Febris quotidiana continua per ſe manifeſta eſt, dum ſc. ſingulis diebus exacerbatio quædam obſervatur, alias ad generalia continuarum febrium ſigna confugiendum eſt; nam ſigna differunt ſecundum majorem & minorem ſanguinis perturbationem; quo enim particulæ dominantes ſunt calidiores, acriores, bilioſiores ſeu ſulphureo-ſalinæ, ſeu ſalino-ſulphureæ ad mentem *VVilliſii* ſeu ad *Anglorum* chyliſiores *crudiores*, ſanguinem perturbant, eo ſymptomata ſunt majora & minora.

Febris tertiana continua ſigna præter generalia continuarum periodicarum ſuperius tradita, ſunt exacerbationes, de tertio in tertium diem, id eſt, poſt alternorum dierum remiſſiones, recurrentes. In *quotidianis* verò *continuis*, contundens dolor ægrorum lumbos & dorſum artusque ſatis frequenterque quaſſat.

Febris *quartana continua* diagnoſis eſt exacerbatio de quarto die in quartum diem recurrens, calor eſt obtuſus, ſed poſtea acrior factus, pulſus ab initio parvus & tardus, dein magnus & celerior abſque horrore, rigore aut frigore invaleſcit.

Cauſa.

§. III. *Veteres Galenici* febrem ardentem ſeu *cauſum* dividunt in *legitimam* & *notham*, in qua poſteriore ſymptomata mitiora ſunt. *Legitimam* dicunt oriri ab *humore bilioſo*, intra majora vaſa cordi vicina putreſcente. *Notham* verò fieri ex bile cum pituita permixta, vel pituita ſalſa in iiſdem vaſis putreſcentibus.

Quotidianam verò *continuam*, barbarè *Laticam* dictam, à pituitoſo ſanguine intra venas putreſcente produci ajunt, & ideò ſingulis diebus ſuas habere exacerbationes unanimiter ſtatuunt & probant, per id quod hæc febris ſæpè infantes & pueros corripiat, tum etiam ſenes aliosque, qui habitu corporis ſunt obeſo, ocio & crapulæ addicti, minus tamen frequentes eſſe has febres dicunt, quia pituita, ut illi ajunt, difficilius putreſcit.

Tertianam continuā, quæ tertio quoque die magis affligit, à ſanguine cacochymo biloſo in vena cava putreſcente originem ducere ajunt. Ad quam remotè faciunt hepatis calida & ſicca intemperies, alimenta calida & ſicca, ætas juvenilis, media aut victus tenuis & parcior, exercitium nimis vehemens & frequens calida & ſicca aëris conſtitutio, vigiliæ nimiæ &c.

Quartanam verò *continuam* rariſſimè occurrere ajunt, & quarto die interdi, quam produci aſſerunt ex ſanguine melancholico in venæ cavæ ramis putreſcente, eamque omnia efficere poſſe, quæ hunc humorem melan-

lancholicum generare, eique putredinem inducere valent.

Aſſodem quam ad ardentem referunt, exoriri aſſerunt ex læſione ventriculi ab acri & bilioſo humore ejus orificium vel tunicas irritante.

Elodem verò in qua ſudores perpetuò funduntur, fieri ab ingenti humorum putredine, aut malignitate ſubſtantiam corporis diſſolvente.

§. IV. *Paracelſus* qui 60. ſpecies febrium facit, & ex unico Ætnæ igne deducit, interim nullam ſedem nominat. Has febres dicit eſſe affectus ſulphuris & nitri, quod accenditur igne Ætnæ, alibi febrem terræ tremorem definit, & alibi dicit eſſe *Mercurium & nitrum*, putans cauſam & remedium ineſſe definitioni.

§. V. *Helmontius Archeum* accuſat, qui à cauſa occaſionali laceſſitur, ſpiritum enim nec alios humores putreſcere poſſe multis probat rationibus, cauſa occaſionalis eſt inſtar ſpinæ, propter quam *Archeus* commovetur per ſuum *Blas*, imò aliquando ſine cauſa occaſionali *Archeus* ſponte luxuriat, & leviculo errore intus ſpecies furoris ſibi aſſumit, *ſpina* tamen nihil aliud ſunt quam ſalia corroſiva acuta, ex indigeſtionibus producta, quorum miniſterio facile accenditur *Archeus*.

§. VI. *Williſius ſynochum putridam* dividit in *Symptomaticam* & *Eſſentialem*; *Symptomatica* dicitur, quæ ab alio quodam affectu ſeu morbo in corpore prius producto originem habet, ita ut febris ſit tantum ſymptoma iſti alteri morbo ſuperveniens, cujusmodi habetur, quæ à pleuritide angina & vulnere aut abſceſſu aliquo in parte principe aut ejus vicinia dependet, & ſecundum ipſum Auctorem nulla febris putrida eſt mere ſymptomatica. Nam Angina vel Pleuritis ſunt febris producta, minimè verò ejusdem cauſæ; in hujusmodi affectibus advertit ſanguinis aptitudinem quandam ad coagulandum, quia ſit minus fluxilis, adeoque in vaſis minoribus coagulari habilis: non ſecus ac in lacte cernitur cum aceſcere incipit, tunc enim ſine coagulatione non coquitur: pariter ac in maſſa ſanguineâ ſuſpicatur diatheſin quandam ad aceſcendum, cujus ratione coagulationi ſit obnoxius, omnis enim extravaſatio & inde facta inflammatio in pleuritide Angina & Peripneumoniâ, non ſemper dependet à ſanguinis exuperantia & vaſorum plenitudine, ſed & ſæpè ſanguis in motu ſiſtitur & ſtagnat, unde & dolor acutus inferri ſolet. Imò quandoque in ipſo corde ſanguis ſtagnat, quare ſæpe pleuritici de inſigni gravitate & velut pondere circa cordis regionem infixo (deleto) quæruntur; cumque prælaudatus Author ex ejusmodi affectibus obeuntium cadavera aperuit, in cordis ſinubus & vaſorum circum circa cavitatibus ſanguinem in fruſtula & glomeros oblongos concreviſſe obſervavit; in *ſynocho ſimplici* tantum ſubtilem & ſpirituoſiorem ſanguinis portionem inflammari ait.

In *putridis* verò à frigoris ſuſceptione, evacuatione cohibitâ &c. ſanguinem propter effluvia retenta (quæ inſtar fermenti ſe habent) mole augeri & in vaſis ſolito plus turgeſcere, cumque ob

Digitized by Google

ob ventilationis defectum circulatio ſuo ſpatio anguſtatur facilè quâ data portâ arteriis exilire & circulationis filo interrupto extravaſari, & in tumorem aggeri concludit, & quoniam ab ejusmodi tumore calor & dolor intenduntur, ſanguis hinc in motu ſuo magis perturbatur, adeoque febris primo accenſa plus aggravatur.

Synochum putridam eſſentialem dividit in *Putridam* dein in *Cauſum*, præterea in *quotidianam*, *tertianam* & *quartanam*. *Cauſi* ſeu *febris ardentis* quæ major æſtu, ſiti ferè intolerabili, aliisque ſymptomatibus, inſigniorem ſanguinis philogoſin, arguentibus periodum ſuam abſolvit; Ratio formalis in hoc ad mentem Authoris conſiſtit, quod temperies ſanguinis in affectis ſit calidior, hoc eſt, ſulphure concremabili magis abundat, ideò cum effervescit, majori copiâ accenditur & deflagratione, caloris accerrimi effluvia per totius corporis habitum ſpargit, inde & ejus motus eſt acutus & citò ad ſtatum pervenit, ſymptomatibus etiam vehementioribus ſtipatur, Criſin habet difficilem, & eventum periculoſæ aleæ plenum. Quod ſpectat periodos ſeu Paroxyſmos quibus febris putrida ſtato tempore nonnunquam exacerbari ſolet & velut intermittens diebus modo ſingulis modo tertio aut quarto recurrat *Author*, dubitās de his ſuam proponat opinionem, & præſupponit duo præcipua, quæ ſanguinis effervescentiam utplurimum excitant. 1. In cruore partis ſulphureæ exaltatio & accenſio. 2. Materiæ aduſtæ & deflagratione ſanguinis reſiduæ ad turgeſcentiam congeſtio: A priore deducit febris continuitatem, ab alterâ ejus ſtatum & perturbationes criticas deducit: His etiam tertium aliquod accidere refert, ſucci nimirum crudi ab alimentis recens congeſtis plenitudinem & turgeſcentiam, quæ ſtatis temporum intervallis in febre continua majorem effervescentiam excitat.

In *Synocho putridâ* valde *acuta* ſanguinem ferè totum citò inflammari & ſummè æſtuare ait, quicquid tunc ſucci nutritii affunditur, & incendio abſumitur, quare parum aut nihil ejus in paroxyſmi materiem in maſſa ſanguineâ continetur, pro majore ergo vel minore aduſtione ſanguinis & ſucci crudi illatione febris vehementior vel mitior oritur. In ſingulis paroxyſmis præter ſucci nutritii degeneris penum, aliquid è materiâ ſanguinis aduſta & concremata evaporare ſtatuit. Quoad Paroxyſmum, qui modo ſingulis, modo alternis recurrit diebus, dependet ad mentem *Auctoris*, quod ſanguinis discraſia diverſimodè ſe habeat, hinc ſucci nutritii degeneris ſupplementum citius aut tardius ad turgeſcentiæ plenitudinem aſſurgit, & proinde effervescentia ſuâ, modo crebriores modo rariores, hac in febre paroxyſmos inducit.

§.VII. *Sylvius* qui *Synochos* febres ratione cauſæ diverſæ diſtinguit in *bilioſas* & *lymphaticas*, & ſub lymphæ nomine non tantum comprehendit quæ à conglobatis glandulis, & ab aliis quoque partibus ad cor pergit, verum ſuccum inſuper pancreaticum, ipſamque ſalivam ex conglomeratis

glandulis prodeuntes, liquoremque adeò ex inteſtinali Triumviratu oriundum, omnesque unà cum lympha deſcendenti ſanguini admiſtos, easque ſubdividit in *febres lymphaticas, glandulares, Pancreaticas & ſalivales*. *A bile* ergò produci putat, maximè ardentes imprimis *Cauſum à lympha* verò glandulosâ febres capitis artuumque doloribus atrocioribus & lancinationibus copulatas, uti à *ſucco pancreatico* quasvis cum ventris doloribus conjunctas, denique à *ſaliva*, eas quæ cum ventriculi & vicinarum partium anxietatibus & diſtentionibus moleſtæ ſunt. Ubi ergò acrior obſervatur calor, uti in Cauſo cum pulſu frequentiore & majore urinâ craſſiore & benè tinctâ, ſiti intolerabili, linguâ arida & fiſſa, quandoque nigrâ, ibi bilem acrimonia ſalinâ lixivioſa ſola, aut inſuper inflammabilitate oleosâ peccare contendit. Si verò febrilis efferveſcentia conjunctum habeat calorem rodentem, tunc adſcribit lymphæ conglobatarum glandularum omnium, aut plerarumque, acriori & acidiori.

Differentias harum febrium à ſymptomatibus gravioribus etiam petendas eſſe ait, & ad numerum quaternarium reducit.

Sunt *Cauſus* de quo diximus, Leipyrias, febris Brenner / qui cum flamma, ardore & rubore oriuntur.

Febres deliras colliquantes, malignasque, ſub noſtra diſtinctione inferius ſuo ordine tractaturi ſumus.

Primaria harum *febrium Synocharum*, quæ cum calore inſigni & continuo ægris ſunt moleſta, cauſa exiſtit bilis & acrimonia & inflammabilitate nimiâ peccans, unde non ſolum in dextro cordis ventriculo ab eâ vitioſa producitur efferveſcentia, ſed etiam in tenui inteſtino, ac præſertim accedente per intervalla ſucco pancreatico propter ſui ſtagnationem acriore facto atque paroxyſmum obſcurum excitante. Febrium verò earundem perpetuo frigore & horrore moleſtarum cauſam primariam ipſi eſſe *lympham* cenſet, & imprimis *ſuccum pancreaticum acrimonia acida peccantem*, & hunc præſertim ad novi paroxyſmi productionem halitus acidiuſculos ex inteſtino tenui quaqua verſum propellentem, atque frigoris ſenſum vagum producentem.

§. VIII. *Ex noſtra opinione*, cum obſtructio in parte aliqua publicâ talis oriatur, ut inde inflammatio producatur, febris ſequitur, quæ erit continua, ſi ſemper manet, erit verò intermittens ſi inducias habet. *Generoſi febris ardentis*, ſeu *Cauſi* cauſa quærenda in humore vitioſo poros habente poris ſanguinis planè contrarios, ut plurimum ex διαιτῶν impeditâ, aëris vitio & generoſi potus abuſu producto, à quibus cauſis fores aperiuntur ſali-volatili oleoſo, ut cum acido obturbatam mixtionem manifeſtius ſe explicante, tanta cum luctâ & motu congrediatur, & ejusmodi calorem cum ſiti vix tolerabili & exſtinguibili, intenſum producat, & ſic ſpirituum animalium ἀταξίαν oboriri neceſſe eſt, quâ ſuborta omnia regna *Regum noſtrorum*, ſi non plane evertuntur & con-

concremantur, ad minimum ad tempus ab hoſte occupantur. *Febris* ergò *continua intermittens* producitur vel quotidiana vel tertiana vel quartana, cum ſc. è parte ſolida aliquis humor heterogeneus & ſalia ſylveſtria vel ſcoriæ nitro-ſulphureæ & minus ſymbolizantes ad maſſam ſanguineam deferantur, quæ ſua morâ in tubulis partium tales acceperunt poros, ut multum abludant à poris ſanguinis; Hæ particulæ, ut diximus, ſylveſtres, quæ vel continentur in ſero vel lympha vel chylo, ſive in ſucco pancreatico ſive in ſaliva, ſive in maſſa ſanguinea, modo ita ſunt comparatæ, ut turbationem in ſanguine efficere valeant, ut maſſa ſanguinea nonniſi admodum longo tempore poſſit reſtitui, & interim iterum humor peccans & particulis iſtis contrariis imbutus ad ſanguinem deferatur, neceſſariò *febris* oboriri debet *continua*. Ubi verò continuò humor aliquis peccans è latibulo ad ſanguinem moveatur, & ſi peccans hic humor ſeu particulæ minus ſymbolizantes, quæ utplurimum in chylo exiſtunt ſtatis quibusdam temporibus in ſanguinem deferuntur, ut interea ſanguinis mixtura reſtituatur, *Intermittens febris* oritur, ſic *nos* hic non excludimus acidi reſoluti & depravati cum particulis alcaticis congreſſum.

Et quoad diſtinctionem hic notandum eſt, quod *tertiana continua* ferè ſemper cum horrore incipiat; *Quotidiana* non item, *quartana* poſt paroxyſmum dolores univerſales relinquere ſolet, & ita hæ febres in principio à ſe invicem diſtingui ſolent.

Continuam quotidianam febrem accelerare poſſunt chyloſæ ac crudæ particulæ, ut & maſſæ ſanguineæ inexiſtentia ſalia ſylveſtria & fermentales reliquiæ, potiſſimum juxta vaſa lactea & glandulas meſenterii hærentes, quæ ſanguini communicatæ, facilè turbationem ſanguinis efficere valent: *Pituita* verò non hic in culpa eſt, cum plurimas febres continuas quotidianas obſervaverim, quæ à particulis bilioſis & ſulphureis provenere, quod etiam ex ſymptomatibus ipſos comitantibus, facili marte deduci poteſt, quales & non paucæ quotidianæ intermittentes frequenter obveniunt, quæ tertianis ſuccedere ſolent, quartanæ quoque intermittentis in tertianam ſubita mutatio, & viciſſim tertianæ in quartanam, iiſdem utrobique promanentibus ſymptomatis arguere videtur, utramque ab eodem humore poſſe generari: In febre *continua tertiana* ſanguinis turbatio eſt major ob plurium tubulorum obſtructionem, & fermenti in iis contenti activitatem, in quartana verò ſanguinis turbatio minor eſt & mitior, à viſcidioribus particulis producta.

Poſſunt etiam dari quintanæ, ſextanæ, ſeptanæ, octanæ, nonanæ &c. prout ſanguinis turbatio minor vel major eſt: Dolores capitis, utplurimum hiſce in febribus occurrentes, oriuntur à particulis craſſioribus intra cerebrum & ipſius membranas delatis, quæ acrimonia ſua nervos vellicando dolorem inferunt: Reliqua ſymptomata febribus ſolemnia inferius explicaturi ſumus.

Prognoſis. §. IX. *Signa Prognoſtica* oſtendunt nobis febres ardentes omnes ſatis eſſe periculoſas, quia continua eſt & acuta febris, *inde conteſte* 173. Febres ardentes die 14. aut liberando aut perimendo decernunt; pulſus debilis dubii eventus eſt prænuncium, quo major enim in naturali ſtatu receſſus eò periculoſior eſt.

Autumnales continuæ magis periculoſæ ſunt quam vernales, in illis enim poſt declinationem ſemper purgandũ ob recidivæ metum, in his verò abſtinendum, quia æther hic, quod in reliquis medicina, facit: Senibus hic affectus plerumque lethalis exiſtit ad mentem *Galeni comm. ad aphor. XIV.* S. I. Urina turbida nullam habens ὑπόστασιν magnam ſanguinis turbationem & confuſionem denotat, quo etiam urina eſt rubicundior & tenuior eò pejor.

Cum febris quotidiana continua, lenta ac larga ſit, haud abſque periculo eſt, quia ſæpè *Hecticam* minatur.

Et febris *quartana continua* eſt rariſſima, ſatis tamen periculoſa, viresque valdè dejicit, & tandem ob diuturnitatem *Hydropem* inducit.

Cura diætetica. §. X. In acutiſſimis, quæ 4. diebus judicatur tenuiſſimo victu utendum, ratio, quia habet ſtatim extremos labores & cum omnes febricitantes habeant intus latitantes cauſas morbificas quæ ſanguini & ſpiritibus animalibus vim inferunt. Cibus etiam, etſi ſua natura conſervare ſolet, cauſas tamen febriles non tollit, juxta illud tritum, corpora impura, quo plus nutries; eò magis lædes *Hipp. 2. aphor. X.* malè ergo ſanitati conſulunt illi, dum ægris, cibis ingerendis inſervire geſtiunt, cum illos potiùs in perniciem præcipitent, & ſive Medicus quidpiam aut imperarit, aut prohibuerit ex arbitrio tamen faciunt quicquid lubet, *juxta commune dictum, vivunt ut volunt, curantur ut jubent, & moriuntur ut debent.*

Ventriculus enim ob ſpirituum animalium penuriam & ἀταξίαν in febricitantibus eſt debilis & languidus idcirco etiam cibum non benè amplectitur, etiam ob fermenti corruptionem non benè digerit, & ſic potiùs febrili cauſæ fomentum præbet, hinc *Hippocr. 7. aphor. LXV.* Si quis cibum febricitanti dederit ut ſano robur, ſic laboranti morbus. In febris acceſſione ergo & hic ab omni cibo abſtinendum eſſe cenſemus. *Hipp. l. 3. de victus ratione* inquit. *Si Febris* ex plenitudine detinet, nihil præter aquam offerendum per 3. dies, ſiquidem intra tertiam ceſſârit. Si non priſanæ ſucco utendum, & vel quarto vel ſeptimo die abibit, ſi ſudaverit. Abſtineant ergò à carnibus febricitantes, ſed juſcula tenuia refrigerantibus condita aſſumant, potus eſto cereviſia tenuis, quam hiſce in locis Lanquell. vocamus, vel hordei aquam vel lactis ſerum Tamarind. acetos. coctor. vel decoct. c. cervi cum radicibus acetos: ſed ſemper potui ordinario inſtillentur aliquot guttæ ♎ s. ſalis dulcif. vel ſalis nitri: Julapia conveniunt addito ſpiritu nitri dulcificato: pro renatâ concedi poteſt vinum acidulis vel aquâ multa dilutum.

Aër

Aër frigidior, ſi non naturâ haberi poteſt arte paretur pro inſpiratione eligendus eſt, ne tamen is officiat diaphoreſi ac corporis poros occludat, corpus levibus ſtragulis muniendum: Omnino aër æſtuoſus aut calidus culpatur ſic & malè audit aër nocturnus: Somno moderatè indulgeatur imprimis in hiſce febribus continuis. Alvus ſit libera, animus etiam tranquillus, vitanda enim ſunt omnia animi patſemata, præſertim mœſtitia & ira, atque ad omnes res non naturales reflectendum eſt; Impendenda enim opera eſt, ne ea quæ ſecundum naturam expelli debent, retineantur, niſi adſit immodica evacuatio, quæ vires abſumit, quæ impedienda, omnesq; vehementes perturbationes eliminandæ.

Cura Pharmaceutica. §. XI. *Veteres Galenici* in cura febrium ſtatim & quidem in initio febris ad venæ ſectionem tanquam ad ſacram Anchoram confugiunt, quia non ſolum uti ajunt plenitudinem ſive ad vaſa, ſive ad vires, educit, ſed & corpus totum refrigerat & perſpirabile reddit, putredinemq; arcet; *Veteres* ad animi deliquium mittere ſolebant, ſed prudentiores ex ejusmodi ſecta partitis vicibus ſanguinem è vena emittendũ eſſe cenſent; præmittunt ſæpè enemata. Monent quoque *Galenici*, tam ſæpius ſanguinem eſſe extrahendum donec impurior & corruptior appareat, loco venæ ſect. frequentius cucurbitulas cum ſcarificatione adhibent, quia ſunt vicariæ venæ ſectionis, quando vires ægrotantium deficiunt, ut in febribus ſyncopalibus, aut ætas illius uſum non permittunt.

Ipſorum pharmaceutica remedia ſunt vel *Vacuantia* vel *Alterantia*, ſub vacuantibus comprehendunt vel vomitoria, vel ſudorifera & Diuretica. Sub alterantibus autem refrigerantia incidentia, aperientia & confortantia. Quoad purgantia, illa non niſi materia turgeat, ab initio exhibenda eſſe, contendunt, niſi in primis viis materia multa lateat, quæ tunc febrem auget, & naturam pravat, quod facili marte dignoſci poteſt ex nauſea, oris amaritudine, ſiti, cardialgia, alvi fluxu aliisque ſymptomatis, quorum ratione nonnunquam purgationem venæ ſectioni præmittere ſolent, ſed debent eſſe leviora & mitiora, ut Caſſia, Manna, Tamarind. lactis ſerum tamarindinatum, diaprunum ſyr. roſ. ſal. ſimpl. & comp. ex quibus variis modis concinnant formulas, quas vide ſis apud Practicos veteres.

Et cum natura per ſuperiora materiam morbificam expellere tentet, quod à nauſea & vomitu urgente, Medicus hariolari poteſt, tunc etiam vomitoria ſuadent, cum accidiſſe ajunt, ut ſæpè materiâ per vomitum rejectâ, febris ab initio juguletur, quę alioquin longè futura eſſet. Sed mitiora tantùm propinanda eſſe, præcipiunt: ex. gr. aqua hordei tepid. cum ol. amygd. dulc. vel commun. decoct. ſem. aneth. raphan. quæ ad ℔j. exhiberi poſſunt, nam in minore quantitate aſſumpta in ſtomacho manent.

In toto morbi decurſu clyſteres injiciendos eſſe & quidem ſingulis diebus ſi alvus liberè non fluat, qui com-

Digitized by Google

poni poſſunt ex variis emollientibus & refrigerantibus.

Poſt venæ ſectionem & primarum viarum evacuationem ad ea medicamenta confugiunt, quæ humores crudos præparant ad coctionem & evacuationem, quæ & ſimul calorem mitigant, putredinem arcent & obſtructiones aperiunt, qualia ſunt Julapia, Juſcula herbis refrigerantibus condita, Emulſiones, &c.

In bile valdè acri & tenui acida commendant, Julapiis inſtillata in progreſſu febris, apparente concoctione, decoctis addunt rad. aſparag. liquirit. fol. agrimon. pimpinell.

In febribus verò diuturnis à contumacioribus obſtructionibus obortis, commendant decoct. chamædrios vel cichorii, vel chamomill.

Veteres etiam aquam frigidam largiter in febribus putridis continuis, propinant, à quâ tamen ſapientiores abſtinere jubent. Concedunt tamen in magno æſtu febrili aquæ frigidæ bonum hauſtum ad ℔j. cum guttis aliquot ſpir. vitriol. Ad vires reſarciendas ipſi commendant varia corroborantia & quidem frigida, quibus addunt pulver. margarit. corn. c. diamargar. frigid. Diatrion ſantal. Diarrhod. Abbatis, conf. alkermes d. hyacintho, non libet tamen formulas ob operis anguſtiam hic apponere, ſed lectorem ad Practicorum volumina remitto. In turgeſcentia materiæ & declinatione morbi ad paulò fortiora purgantia ſe conferunt & rhabarbarum, agaricum vel Mechoacannam exhibent, & ſi febris protrahatur, interjectis præparantibus, iterum purgationem ſuadent, uſque tota illius minera ablata fuerit.

Poſt purgationem ſi natura ad vias urinarias materiam peccantem mittere ſolet, adjuvant diureticis, in quem finem emulſiones præſcribunt radicesque fœniculi cum petroſelini juſculis incoquendas conſulunt: Si verò vident naturam ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellere, ſudorifera temperata propinant, ut aquam card. bened. fumar. &c. ad febrilem calorem contemperandum partium principum robur corroborandum, poros cutis relaxandos eſſe ajunt, & fulginem caloremque febrilem foràs attrahendum, in quem finem extrinſecus varia remedia applicanda eſſe ſibi perſuadent, *Epithemata* varia, linimenta aliaque balſama cordi, hepati aliiſque partibus applicant, quæ tamen nonniſi in ſtatu aut declinatione adhibenda volunt, dum calor ad exteriora ſe diffundit, & non ab initio morbi nec in augmento dum calor ad exteriora ſe diffundit, cum ab initio morbi nec in augmento multo minus inſtante criſi: Teſtibus, manibus, ac pedibus varia refrigerantia in æſtu adhibent.

§. XII. *Paracelſiſtæ* commendant in principio harum febrium vomitorium ex antimonio, dein exhibent laudanum opiatum *Parac.* ad gr. ij. l. 3. in △ abſinthii, laudant & ſpiritum ſalis rectific. ad g. v. vel 6. in aq. cichorei & plura alia, quæ inferius patebunt.

§. XIII. *Helmontius* qui multis rationibus cum *Anteſignano ſuo Paracelſo*

Digitized by Google

celſo aſſurgit contra *Galenicos* quoad venæ ſectionem quam nec hiſce in febribus celebrandam eſſe contendunt, gloriatur enim *Helmontius* ſe febres curaſſe abſque venæ ſectione conceſſoque vino, imò nimis durè loquitur, quod is qui febrim intra quatriduum non curaverit, Medici nomine indignus ſit, & hoc eſt remedium ſudoriferum nempe Mercurius diaphoreticus, qui incidit, reſolvit ac abradit cauſam occaſionalem ubicunque ea extiterit & hoc citra ſudorem nonnunquam illud peragit, remedia autem reliqua ſolent eſſe ceu ſuperius diximus ex cephalicis majorana & roriſmarino, quæ non ſunt athalia, ſed volatilia craſin ſimplicium continentia, hæc ſunt diuretica temperata quæ porrigi debent ventriculo vacuo ante paroxyſmum intermittentium & quovis tempore continuarum. *Helmontius* enim in cura febrium non ſolum cauſam occaſionalem attendit, ſed & dignitatem & perturbationem *archei*, quâ ſedatâ ceſſat mox febris & quæ materialiter peccat, haud difficulter domantur, ceſſante confuſione Archei ad appulſum arcani, reliquum naturæ humeris committit, ex quo natura ſervatrix, morborum medicatrix. Auctor quoq; noſter pro humectatione cereviſiam vino tinctam cum mica panis exhibet, cordialia verò ex cocco, perlis auro concinnata contemnit, eò quòd nec aurum nec gemmæ intus reficiant, quoniam non ſymbolyzant cum noſtris ſpiritibus. Curandi autem febres ipſius Helmontii unica intentio eſt per ſudorem. *Archeus* enim ſe ipſum propria thymoſi accendit caliduműque ſudorem producit, & ſic Medico indigitat, per quam viam febrilis calor expelli debet, nempe per diaphoretica.

§. XIV. *Williſius* in febrium *putridarum* therapeia 4. habet intentiones curativas generales, quibus totius negotii cardo vertitur. 1. ut ſanguis ab incendio vendicetur & prorſus ſupprimatur flamma ratione ſulphuris accenſa. 2. ut ſanguis accenſus mitius & cum minori periculo deflagrationem ſuam perficiat 3. ut deflagratione finitâ liquor iterum ad priſtinam conſiſtentiam reſtituatur. 4. ut ſymptomatibus urgentibus tempeſtivè obviam eatur.

Circa 1mam. hujus morbi invaſionem in eo totius rei cardo vertitur ut febris ſupprimatur & ſulphuris effervecti inflammatio inhibeatur, in quem finem venæ ſectionem ſuadet, hoc enim modo ſanguis eventulatur, & particulæ nimis agglomeratæ diſſipantur, veluti cũ fœnum exardeſcere aptum, aperto aëri expoſitum ab ejus accenſione arcetur & liberatur. *Auctor* etiam monet, ut ſaburra ex primis viis eliminetur, huicque uſui enemata commendat, quandoque etiam cathartica & vomitoria leniora, quibus ſæpè tempeſtivè & cum judicio adhibitis, febris ab initio jugulatur, ſi verò hiſce non juvantibus malum ulterius ſerpat annitendum tantùm eò, ut deflagratio reſiduæ ſulphureæ materiæ abſq; magno tumultu fiat. Cum verò 2. juxta mentem authoris acuta febris in augmento fuerit & cruor nimis efferveſcat cum pulſu

Digitized by Google

ſu forti & vehementi vaſa plurimùm diſtentente, itidem vigiliis, delirio aut cephalalgia urgeat, venæ ſectio repetatur & tranſpiratio libera ſervetur, enemata & hoc in caſu tutò adhibentur: pharmaca verò cathartica, ſeu diaphoretica ſanguinem ſcil. nimis commoventia potiùs vitentur & ad opiata & anodyna confugiatur, quæ ſanguinem & ſpiritus figunt, ejus in finem Author laudat Julapia ac decocta, quæ viſcera æſtuantia refrigerant.

Cruorem attemperantia ſpiritusque refocillantia crebro exhibenda autumat ipſe: Aquæ verò ardentes, ſpirituoſæ, pulveres cardiaci & bezoardici (quamdiu febris malignitate caret) angue & cane pejus vitentur. Si febris in ſtatu eſt, accuratè naturæ motus hoc eſt criſis attẽdatur, interim nihil à Medico tentandum, venæ ſectio & purgatio prohibenda, poſtquam autem à ſanguinis deflagratione aliquando febrile remittitur incendium & ſigna coctionis in urina appareant & tamen ſegnior aliquatenus eſt naturæ motus, tunc ipſum per diaphoreſin aut lenem purgationem procurandum eſſe judicat: Sin verò omnia adhuc ſunt cruda, urina adhuc turbida & abſque ſedimento, vires ſunt fractæ abſque periculo vitæ evacuatio vel per ſudorem vel per alvum haud tentatur. Sed hoc in caſu temperatis cardiacis vires refocillandæ & immodica ſanguinis effervescentia inhibeatur & debita ejus fermentatio ſuſtentetur, quod reverà à Coralliis, margaritis & ejusmodi pulveribus optime perficitur.

Quoad ſymptomata quorum & quidem urgentiorum remediis idoneis & appropriatis Author maxime rationem habet, ſic lectorem benevolum ad Authoris Tractatum de febribus & ad aliorum Practicorum volumina præſertim verò ad *Ionſtonis Syntagma Practicum* remitto.

§. XV. Sylvius in his febribus putridis venæ ſectionem ab initio conducere aſſerit, tunc inprimis quandò ardor eſt ſummus; ſed quando acidi quovis modo moleſti occurrant ſigna, ſudoriſera commendat & quidem aromatica blandiora & ſalia volatilia & quando bilis turget urgetve copioſa, purgationem per alvum vel vomitum ſuadet ſummoperè & convenienti tẽpore uſurpanda ea quę obſtructionem in uno pluribusque pancreatis ductibus exiſtentem blande ſolvat ipſumq; ſuccum hactenus acriorem corrigunt, quorum formulæ hinc inde exſtant.

§. XVI. *Nos* verò hiſce in febribus putridis ab initio, primo nimirum & ſecundo die ſi quid movendum vides, move, purga, ſeca: Sed cum ab initio cum malignis in ſignis utplurimum conveniant cautè tamen agendum, ne famæ tuæ notam inuras, aliàs inter purgantia talia excellunt infuſa laxativa etiam Emetica ab initio tutò exhibere potes, quæ exhibita ſæpè graviora avertunt ſymptomata; tutiùs vero in delicatulis res clyſteribus ex febrifugis & emollientibus paratis, peragi poteſt præcipuè in morbi principio; In ſenibus verò & inſtante Criſi itidem declinante morbo minus tuti ſunt.

Cum ergo Medicus in morbi principio adveniat & vires conſtent, primò vena

vena ſecanda eſt ceu diximus, poſtea leniter purgandum tum ſtatim ſudoriferum aliquod potens exhibendum & ſic vix unquam Medicus ſcopo ſuo aberrabit.

Si febri acrimonia conjuncta eſt, tamen tutò venam ſecare licet, modo vires conſtent & à venæ ſectione detur ſudoriferum, ſi verò vires à venæ ſectione proſtratæ fuerint, cardiacum medicamentum dandum eſt, & tum per 2. aut 3. horas ſudores ſunt proliciendi; Qui ſtatim ad *Cardiaca* confugiunt, ægrum in ſummum vitæ periculum præcipitant. Ad primarum viarum Saburram eliminandam, quod ex nauſea & vomitu hauriolari poſſumus, ſequens conducet Infuſum.

℞. Fol. ſen. ſſ. ℥ij.
Sem. fœnic. ſileris mont. ã ʒß.
Cereviſ. tenuis non vetuſt. ℥iiij.
ſtent. per noctem mane col. & d.
vel Infuſum ex rhabarb. ʒiiß.
cum aquæ euſor. & taraxil. q. ſuff. vel
℞. Claret. Tamarind. Mynſ. ℥iij.
pro doſi vel
℞. Rad. apij ℥j.
Tamarind. ℥iß.
coq. ex aq. fontanæ pur. q. ſuff.
addendo ſub finem fol. ſen. ʒß.
ſem. ſiler. ʒj.
coq. in col. ℥xx.
diſſolve ſyr. d cich. c. rhab. ℥ij. m.
de quâ potione ℥ij. ad ℥iiij.

pro una vice febricitanti propinand. aliàs extr. diacarthami vel diacitri etiam pro ægri naturâ tuto dare poſſumus. Ab initio etiam tutius exhiberi poteſt vomitorium ex antimonio, ſyr. emetic. ad ʒvj. vel vitriol. alb. ad ʒß vel tartar. emetic. ad gr. 2. vel 3. croci metallor. ab ſinduiaci gr. ij, horum & plurium formulas vide ſic apud Authores practicos: Ex alterantium cenſu ſunt ſpiritus omnes acidi minerales; ſudorifera ſunt tutiora medicamenta inter quæ excellit Tinctura bezoartica D. Mich. Lipſienſ. mixtur. de tribus, ſpiritus corn. cervi fuliginis omniaque volatilia. Sed Medicus cautus ſit, ne pro cauſa curet febrem malignam, ab initio igitur confortantia mitiora exhibere poſſumus uti in febribus ſolemus febris enim maligna in principio ſæpe ſpeciem cauſi præfert. Animadvertendum ergo eſt, ſi febres malignæ ſunt, communiter illæ graſſantur, quod tunc ſemper ſuſpicio de malignitate habenda ſit, præprimis quando febricitans de cordis anxietate virium jactura aliiſque gravioribus accidentibus conqueritur, ex urinis verò de malignitatis notis nullum ſignum certum hauriendum, nec etiam ex pulſu, ſigna ergo conjunctim conſideranda ſunt.

Sudoriferorum formulas aliquot in gratiam Juniorum hic apponam

℞. Mag. corn. cerv. ſpin. viperarum ad ℈j.
Bezoard. ſolar. ℈ß.
m. divid. in 2. partes æq. pro 2bus doſibus.
℞. Corn. cerv. S. △. antim. diaphor. à ℈j.
ſal. viper. viol. gr. vj.
divid. in 2. part. æquales pro duabus doſ.

In cauſo maximè proſunt pulveres diaphoretici non nimis calidi ex Antimonio

ſmonio diaphor. bezoard. miner. ☉ri ☽ri ♃ali, margarit. præp lap. ♋. ſal. prunell. tartar. Vitriol. addito tantillo camphor.

Specificè in cauſo ex alterantium numero & conveniunt, Serum lactis, △ ſeri lactis deſtill. Nitrum tabul. tinctura corroborans cardomomiſat. tinctura bellidis, violarum, roſarum; de quibus potui ordinario ſemper aliquot guttul. ſunt inſtillandæ, ut obſtructiones & inflationes tollantur & arceantur. Ad confortationem pororum & tubulorum conveniunt medicamenta alterantia ſimul vim cordialem habentia, v. gr. Aq. confort. uſitat. conf. de hyacintho ſal. perlat. coralliſac. &c.

Hoc in caſu & externè alterantia modo Hepati modo dorſo applicanda ut ſunt ungt. refrig. Gal. roſac. Meſul.

In *febre quotidiana continua* loco digeſtivi palmam aliis præripit Fœcula rad. ari pulv. ſtomach. D. Birchm. Ex purgantibus pil. Panchymagog. & Phlegmagog.

Ad obſtructiones tollendas ſalia ſylveſtria corrigenda & eliminanda conveniunt ſal febre Myns. flor. ✳, tinctur. mea febrifuga quæ ex ſeq. compoſ. eſt.

℞. Extr. theriacal. abſinth. centaur. min. gentian. ā ʒj.
Cort. chyti. de chyn. ʒß.
quibus affund. ſpir. ✳ vol. q. s.
docet. à gutt. xx. ad 40. vel

℞. Elix. febril. ʒß.
dos. ad gutt. 40. vel

℞. Tartari vitriolati ℈ij.
ſal. abſint. cent. ☉ min. ā ℈j.
div. in 4. partes æquales.

Eſſent. & abſinth. Elix. febril. quatenus reſiſtunt Cachexiæ ſingulis diebus uſurpandi eſt, prodeſt hinc inde Vinum abſinthitum charaxdritum &c. vel Eſſ. abſinth. potui ordinario inſtillata. Similimodo poſſunt etiam ♎ vitriol. veneris, ſalis dulcif. ſpir. aper. Penot. cereviſiæ guttatim ad gratam aciditat. admiſceri.

Si ſyncope adſit, detur Tinct. corallorum cum aq. ex. cord. cervi Myns. confortativ. &c.

In *Tertiana continua* alterantibus ſemper aliquid acetoſi addendum v. gr. ſpiritus ſupra enumerati, ut penetrent ac ſitim ſiſtant: Hic verò notandũ ſpiritum nitri cum ſpiritu ſalis non maritandum eſſe, quia fermentationem excitant, convenit etiam arcanum duplicatum Myns. Hoc in febre ſingulare experimentum habeo quod parare ſoleo ex ♃. Camphora in hoc caſu etiam magnum præſtat uſum.

℞. Specif. ſtomach. Poterii ℈j.
Corn. c. ſin △ par. ebor. præpar. ā ʒß.
camphor. gr. ij.
divid. in duas partes æquales. ℈. uſſ 2. mahl.

Diuretica & hic poſſunt. Tinctura flor. hyperici, cyani, calcatrippæ ad ʒj.
ſpir. ſalis comp. detur ad 50. gutt.
ſumatur bezoard. min. ℈ß.
△ card. bened. ʒiij.
ſiſt. card. ben. ʒij. m.

Si vires proſtratæ ſunt

℞. Aq. confortat. ʒjß.
croci, camphoræ, ā gr. iij.
♎ ſal. dulcific. gutt. vj.
Syr. acetoſ. citri ʒiij. m.
pro doſi unicâ.

In

In *quartana continua* à venæ ſectione potius abſtinendum judicamus; Ex cenſu *purgantium* præ aliis conveniunt extract. melanagog. Pilul. Tartareæ Querc. d. ammoniaco ejusd. eſſund. de fumar. Oxymell. ellebor. purg. v. ex *Sudoriferis* eligenda ſunt, Fumaria, card. bened. lign. quajac. ſaſſafr. ex iisdem eſſent. Aqua ſeu ſpiritus item ſp. ✱. ejusdemque flores. nec minus conveniunt Martialia & ex his Pulv. cacheƈt. Q. Tinƈtura mea febrifuga ſunto formulæ.

℞. Pulv. cacheƈt. Q. ʒiij.
confeƈt. alkerm. ʒj. m.

℞. Arcan. tartari s. terræ foliat. ʒj.
dos. gutt. 30. vel 40.

Symptomatum quoque febres has comitantium habenda eſt ratio, qualia ſunt Alvi fluxus, vigiliæ, ſitis aliaque ſpiritibus animalibus infeſta, quæ tamen inferius traƈtabuntur.

E venit ſæpe ut febre extinƈtâ, vires nihilominus attritæ ſint & extrema maneat debilitas ceu ſuperius diximus, quo in caſu optime Sydenham. adoleſcentuli vivum vegetumque calorem commendat, quem Febricitantis abdomini applicare ſuadet, propriâque experientia confirmat, multum ægrotantes hoc remedio corroborari, naturamque debilem juvari, ut ſemel à materiæ ſecernendæ reliquiis exonerat: ratione hoc perſuaſus, quod calor hic humano generi congener ſit. Reliqua paregorica ex prædiƈtis & adhuc dicendis facile colligere erit.

Vires conſerventur internis, imprimis ſequentes mixturæ.

℞. Aq. perlarum uſitat. &c. aliisque pulverib. cordialib. temperatis.

CAPUT IV.

DE

Febre heƈtica lenta, colliquativa & lymphaticâ ſeu catharrali.

§. I.

FEbres has, quia ferè ab uno fonte derivantur, uno hoc capite ſimul pertraƈtare animus eſt, non libet enim admittere ſubtiles *ſcholaſticorum* diſtinƈtiones; quas Medicus in praxi vix unquam attendere valet.

Febris heƈtica dicitur *Paracelſo*, ut Synonyma Targam, *aridura*: quæ deſcribitur vulgò quod ſit continens affeƈtus, ortus à fermentatione ſanguinis depravatâ, cum pulſu celeri parvo acrique calore præſertim poſt paſtum, nec non manifeſta corporis conſumptione præternaturali: Febris heƈtica, quæ eſt habitualis, dicitur febris, eſtque plerumque continua, ſed quæ ſuas tamen exacerbationes patitur ordinariò poſt paſtum invaleſcentes, cum calore non usque adeò magno, ſed valdè acri, aliquando cum, ſæpius

 verò

verò ſine prævio horrore, quibus totum corpus valde emaciatur & contabeſcit.

Tres febris hujus à Medicis ponuntur *gradus*: in primo alteratio cum conſumptione & extenuatio adeò mitis eſt, ut vix ac ne vix à Medico vel etiam ægro animadvertatur, ſicque ſæpè interea perit tempus hanc febrem curandi aptiſſimum.

In 2. *gradu* magis evidens eſt corporis extenuatio, cum calore intenſiore præſertim poſt aſſumptum unâ vel alterâ horâ elapsâ cibum, quo calor tunc quoque ſe manifeſtat in malis & volis manuum.

Tertio in *gradu* corpus ita extenuatur, ut facies Hippocratica appareat, & oſſa pellibus tantum tegantur cum urina oleaginoſa, ſudoribus colliquativis nocturnis, calore continuo & uti vocatur habituali, qui gradus vulgò appellatur vel *Hectica Maraſmodes* ſeu *Tabes*, eſtque vel nullius vel difficillimæ curationis.

Ad febris continuæ ſpecies & vulgò refertur *Febris Colliquativa* vulgò ita dicta, in qua corpus valdè extenuatur & emaciatur, ſic ut brevi nil niſi cutis & oſſa videantur, ſic etiam *Febris Sudataria* ex illorum cenſu eſt, quia corpus continuò & nimium ſudat, adeò ut præ ſudore & debilitatur corpus & exſiccatur ſpicæ aridæ modo. Dividitur etiam febris Hectica vulgò in *Hecticam primariam*, quæ à principio invadit, & *Secundariam*, quæ aliis febribus ſuccedit, deinde in *Solitariam* & *Simplicem*, vel cum *febre putrida* & *complicata*: Sic & ratione loci, ſubjecti, cauſæ differunt cum alia ex hujus vel illius viſceris aut pactis conſumptione, corruptione, inflammatione & morbo ortum traxerit.

§. II. *Priſca ſapientia* vult febrium harum ſubjectum eſſe partes ſolidas; Alii pro primo & adæquato ſubjecto cor habent vel potius ſolidas cordis partes, quæ partes plus æquo irritatæ & exſiccatæ ſint, quo minus, ut ajunt, cor benè ſanguificet, & per cõſequens corpus noſtrum non bene nutriatur; Eatenus ſolidæ partes dicuntur hujus febris ſubjectum eſſe, quatenus conſumptio & emaciatio in illis ſolidis & maximè carnoſis partibus evidenter apparet, cum tamen non minus indiſpoſitio ſanguineæ maſſæ inhæreat, in qua latex ſeroſus deperditur, quod à pluribus infra dicendis cauſis fieri poteſt, unde ſanguis acquirit intemperiem acrem & fermentativam; inde & febris hectica ortum ſuum trahit, igitur & in maſſâ ſanguinea & lympha latere cauſam hujus affectus nulli dubitamus, *Helmontius* Hecticæ ſedem collocat, uti plurium aliorum morborum, in ſtomacho. *Pars affecta.*

§. III. *Signa* præcipuè in præcedentibus expreſſa ſunt, frequentiora enim ſunt, pulſus frequens & celer indi‑ſque minor, ſomnolentia adeſt pervigil, caput & univerſum corpus dolet, & febre lentâ exacerbatur, valdè ardet, ægri ſunt torpidi, ſiticuloſi aliquando cum tuſſicula ſiccâ, mœrentes, triſtes, ſæpius moroſi, urina ferè naturalis, ſed temporis progreſſu videtur oleum ſupernatare, quod non eſt ipſa *Diagnoſis.*

ipſa ſolidarum partium pinguedo, uti plures exiſtimant, ſed ſunt particulæ pingues oleoſæ, maſſæ ſanguineæ inexiſtentes; facilè cum ſero ſ. lympha fermentatione & potiſſimum lege circulationis ad vaſa urinæ dicata tranſeuntes; circa appetitum & ſomnum ægri ſe mediocriter habent, tuſſi humida & ſputo copioſo carent, indieſque emarceſcunt, & poſt paſtum febricitant cum genarum rubedine, Hectica laborantes etiam infeſtat, ſudor præſertim nocturnus moleſtiſſimus, vireſque inſigniter proſternens, quia colliquativus eſt, inſequitur corporis totius abſumptio, & facies Hippocratica.

Pathognomica autem ſigna ſunt ſequentia tria, 1. quod ſit continens ac per conſequens continenter cordi aliquid moleſtiarum creet, 2. quod corpus & præcipuè partes ſolidæ conſumantur, 3. quod poſt paſtum una vel altera elapſa hora calor febrilis increſcat & exacerbationem habeat. Dolor capitis & ardor producitur ab obſtructione, & quia à nimio calore febris etiam ſanguis acrior fit, vel quia poſt malè curatas febres ſæpè inflammatio oritur in parte fortaſſe ignobiliori, quæ inflammatio, cum ſuppuratur & ſanguineæ permiſcetur maſſæ, eam facit acriorem; Proſtratæ & attritæ vires ſæpe adſunt poſt nondum perfectè curatas febres aut per medicamenta frigida malè curatas; poſt cibum ſumptum febris ingraveſcit, quia chylus tunc ſanguini permiſcetur, qui aliam adducit materiam primi elementi, quam per poros ſanguinis purulenti fertur.

§. IV. Cum jam in præcedentibus breviter de ſignis egerimus, ſequitur ut etiam *cauſas* harum febrium examinemus, quas nunc (ut ordinem obſervemus) priuſque ulterius progrediamur ex mente *Galenicorum* proponimus, hi verò cauſas in proximas & immediatas, vel remotas & mediatas diſtinguunt. *Cauſa*

Ad externas cauſas referunt quæcunque & alias febres excitare apta nata ſunt; talia ſunt calor ſolis aut ignis, motus nimius & vehemens vigiliæ nimiæ, mœrores aliaque animi pathemata vehementiora, excretiones quoque exceſſivæ, ut in alvi fluxu, dyſenteria, cholerâ, hæmoptyſi &c. ac denique inedia in corpore jam ſicco, vel cibi potuſque acriores calidi ac putridi, aliaque plura, quæ humidum radicale, uti ajunt, abſumunt & depopulant.

Internæ & proximæ cauſæ ſunt viſcerum inflammationes, febres ardentes, peſtilentes, diuturnæ, ulcera viſcerum tum nobiliorum tum ignobiliorum, ex lue venereâ, & ex ſcorbuto, quæ omnia febrem lentam ac hecticam producere valent. Sic *Galenus* ex inflammatione ſepti tranſverſi ſe Hecticam vidiſſe narrat, nec minus Practici hodierni jecoris corruptioni adſcribunt cauſam Hecticæ, ſaniem enim in hepate quandam gigni aſſerunt, quâ illius ſubſtantia corrumpitur, ex cujus corruptione vel vapores vel ſaniem ipſam lege circulationis ſanguinis cordi communicat, illudque calefacere affirmant.

Lentæ febris vitium plerumque ſolis

lis obſtructionibus in hoc vel illo viſcere natis, adſcribunt, cujus culpâ nec chylus nec ritè tranſire, nec humores ſeparari & excerni poſſunt.

§. V. *Hermetici* dicunt febrem hanc febrem eſſe Lunætrian ex accenſis ſpiritibus ſulphureis in corde ortam, quæ dicitur ſanari ab eorum Magiſtro, intra lunæ curſum.

§. VI. *Helmontius* in Hectica quaſi diaria continua, avocari ſpiritus à muniis digeſtionis, fierique aliqualem corruptionem ſemidigeſti contendit; Tabem quoque ſuum habere ortum ex obſtructione & corruptione roboris innati, & ex muco mordace haud dubitat, quam & ex vita ſedentaria obſervavit.

§. VII. *Williſius* fundat febrem lentam hanc non in obſtructionibus hepatis, lienis aut meſenterii, quorum culpâ alimentum non benè coquitur aut diſpenſatur, ſed potius in mala ſanguinis diatheſi, quæ in intemperiem nimis ſalſam & acrem vergit, ideoque nutritioni & æquali circulationi minus apta redditur: Sanguinem enim ſtatuit in corde non ſecus ac oleum in lampade, ſi particulis nimiis ſalinis abundet, non placidè & æqualiter, ſed cum crepitu & magna partium evaporatione accendi, quò quidem citius diſperditur & flammam non niſi languidam & imbecillem exhibet. Prælaudatus noſter Autor quendam tali morbo defunctum exenteravit, in quo viſcera coctioni dicata, optimè conſtituta invenit, exceptis pulmonibus, qui erant ex ſucci & aridi, nec non materiâ ſabulosâ inſtar cretæ per totum obſiti; ſic & non rarò hoc in morbo meſenterium glandulis tali materiâ argillaceâ repletum obſidetur, utrum verò ſanguis ſalſus factus ex ejusmodi viſcerum obſtructionibus, nihilque niſi aquoſiorem Chyli partem tranſire permittentibus? an verò viſcera ex tranſitu ſanguinis ſalſuginoſi lædantur & corrumpantur? dubitat, ipſi tamen probabile videtur quod alterutra affectio ab altera dependeat, & utriusque mali cauſæ reciprocæ fuerint. Si ergo affectus hic ab ulcere aut abſceſſu in quibuscunque ſit partibus concitato, febris neceſſariò comes eſſe debet, inde & febrem aſſiduam deducit & ſucci alibilis depravationem.

§. VIII. *Sylvius* obſervavit ſæpè *febres hecticas* productas immediatè à nimio corporis exercitio, laboreq; cōtinuatoque, illam & poſſe produci ab ira vehementiſſima, præſertim à triſtitia & animi mœrore (qualem caſum *D. Schadius* in Prætoris Zollii Borckenſis uxore aliquot ante annos Hectica, & quidem ſecundo gradu ex ſolo mœrore propter obitum mariti vidit) immoderato nullus dubitat, interdum etiam ex vigiliis multum protractis, ſubinde ab inedia diuturniore & alimentis parvi pravique ſucci firmis concludit Author rationibus & culpat ſalivam; Eam quoque alios affectus, ut febres diarias, continuas intermittentesque contumaciores, frequentiſſimè viſcerum plerorumque maximè verò pulmonum inflammationes hasque ſubſequentia apoſtemata & ulcera conſequi teſtatur: Glandula-

dularum verò conglomeratarum liquorem & potiſſimum ſuccum pancreaticum viſciditate aucta non item acrimonia acida vel auſteritate moleſta peccare judicat, & ſimul concurrere bilem inertiorem & ſimul lympham obtuſiorem reddi, concludit.

Cauſam contabeſcentiæ in Hectica febre exiſtimat viſcocitatem nimiam omnium humorum ipſiusque adeò ſanguinis, propter quam partium nutritio ſenſim ac ſenſim imminuitur.

Exacerbationis verò poſt paſtum *cauſam* ex ſaliva nimis glutinoſa, propter quam fluidior Chylus citius ad inteſtina deſcendens ac bili occurrens in halitus ſimiles ex parte ſaltem diducta, & ad cor deducta, ibidemque amplius rarefacta, *deducit*; Ex rarefactione hâc pulſus ſolito celerior producitur mox & quaquaverſum propulſus in facie ruborem levem, ac in cute calorem blandum, qui alibi tamen alia ſymptomata pro reliquorum & partium conſtitutione diverſa, excitat.

Quando autem Hectica à nimio corporis motu non tantum hoc in caſu ſpiritus animales, ſed & ſerum ſanguinis exhauriri arbitratur, atque idcirco omnes humores acriores fieri, contendit.

Quoties verò à mœrore diutius protracto orta eſt hectica, tunc adſcribit cauſam ſucco pancreatico auſteriori humores reliquos glutinoſiores reddenti.

Hecticæ à vigiliis nimiis contractæ, cauſam ponit in ſpiritus animales nimis attritos, eorundemque unionem arctiorem, ut & acrimoniam & tenacitatem humorum &c.

Quoties ab inedia diuturniore hectica aliquis laborat, toties alimentorum utrumque acre demulcentium defectu, acrimoniam utriusque intendi, atque porrò unione intimive factâ humores viſcoſiores generari autumat.

Quoties diariæ ſuccedit, toties errores circa diætam commiſſos, eſſe cenſet.

Quoties Synochas ſequitur, toties, ubi à bile vitioſâ iſtæ traxerint originem, partim acrimoniæ ipſius partim medicamentis eandem alterantibus, ſed diutius & copioſius uſurpatis, adeoque humores reliquos ſimul corrumpentibus & inſpiſſantibus attribuit.

Quoties febres intermittentes in hecticam terminantur, toties humores tunc maximè peccantes plures paucioresque gignunt.

Quoties viſcerum nobiliorum imprimis pulmonum inflammationem in apoſtema deductum inſequitur Hectica, toties à ſanie tota maſſa ſanguinea inquinatur, indeque nutritio depravatur, partesque omnes ad obeundas actiones naturales ineptæ redduntur.

§. IX. *Nos* fatemur cum *Sylvio*, quod hujus febris hecticæ cauſæ variæ ſint & multiplices, quod verò *Sylvius* culpat ſalivam, alimenta & res non naturales, quæ omnia immediatè producere queant, de eo meritò dubito; nec glandulis conglomeratis, aut ſucco pancreatico aliiſque humoribus viſcidi-

ſciditate peccantibus alia culpa adſcribi poteſt, quàm quod maſſam ſanguineam inquinent, cacochymiam inducant, atque hoc modo anſam præbent inflammationibus & ſuppurationibus hujus vel illius viſceris nobilis aut ignobilis, ideoque non hecticam immediatè producere valent, imò potiùs credendum, quod humores ſive ſit ſuccus pancreaticus limpha aut alius, quando per viſcera ſuppurata aut ſanioſa transeunt, acrimoniam adſciſcant; & ſic reliquam ſanguinis maſſam aut mixturam turbent, inde febris hæc lenta oritur. Certum enim eſt hoc in affectu ſanguinem acriorem imprimis à ſalibus illis cauſticis reddi, quam decet, aliquando verò à materiâ quâdam acri & depravata, quæ ſanguini per partes continentes circulanti aliisque humoribus admiſcetur, unde & nomen Hecticæ ſive habitualis accepit, quod cauſa ejus fermè in partibus ſolidis hæreat: hoc modo febris hæc oriri poteſt ab affectibus cerebri. Sic *Hanovia* puerum 15. annorum, & puellam 9. annorum aperui, & nihil cui cauſam Hecticæ & mortis adſcribere potui, inveni, præter apoſtema in ſubſtantia cerebri radicatum. Sic & vidimus plures hecticos à Pleuritide (quod & obſervavit *Sydenhamus, ſic enim inquit p.m.250.* Eſt etiam, ubi poſt ingentem inflammationem & omiſſam phlebotomiam, quæ naſcente morbo fuerat imperanda mox ad apoſtema res redit, pure in thoracis cavitate ſubinde depleto, quo in caſu febris vel omnino ceſſat, vel mitius ſaltem urget, attamen in vado non eſt æger, ſed: Empyemate atque hecticâ febre ſuccedentibus, miſer tabe extinguitur) ita & ex Empyemate, Hydrope pectoris & abdominis ab inveterata ventriculi labe, inteſtinorum, hepatis, lienis, meſenterii, & ſimilium aliorum aut contentorum viſcerum aut aliarum partium continentiũ, nam & ulcera ſequitur inveterata, fiſtulas & ſimiles illarũ partiũ morbos ſic ex fiſtula ani. Civis quidam hecticam acquiſivit deploratam, illâque etiam extinctus & vivis exceſſit) hâc tamen ratione quod modo dum humores circulantes iſtas partes affectas continuò permeant, peregrinam labem nanſciſcuntur, ſanguinis mixturam turbant, ipſæque maſſæ ſanguineæ intemperiem acrem inducunt, adeoque ut omnem Hecticam quodammodo ſymptomaticam eſſe, dicimus. Si enim pus è pulmonibus exulceratis, vel ex parte quâdam vulnerata per vaſa lymphatica ad cor delatum Hecticam excitat, quid ni in alia ignobiliore interiore parte humor latens purulentus hecticam producere poterit?

Cauſa verò *procatarctica* hic ſuum ſymbolum conferentes, ſunt aër vitioſus, alimenta nimis ſpirituoſa & acria humores craſſos viſcidos & acres generantia, ex quibus ſacharum maximè venit culpandum, ſacharum enim tantùm à vera dulcedine abeſt, ut ipſum diſſolvat ænium, imò *Luſitani* ex ſacharinis arundinibus deſtillare norunt ſpiritum ſumma cum ſimplicitate refrigerantem, linguam conſtringentem & metalla corrodentem nitroſi ſaporis ſimul & acerbum, verum tædet

det notis diutius inhærere, quare è verticulo in viam. Vigiliæ quoque nimiæ, imprimis lucubrationes intempeſtivæ, quies vel motus excedentes, animi affectus graviores, ut mœrores, ſolicitudo, anxietas, triſtitia, zelotypia, ira, invidia ſuum ſymbolum addere poſſunt, nam invidus alterius marceſcit, Excretiones nimiæ quid generare poſſint, omnibus notum eſt.

Contabeſcentia in hectica, noſtro judicio facilè poteſt produci vel quod vaſa lactea in meſenterio ſunt obſtructa, tunc enim ſanguis aceſcit, quia non augetur, & quia ejus partes aqueæ avolant, quando enim latex aquoſus in ſanguine disperditur, quod à pluribus cauſis fieri poteſt, acquirit ſanguis intemperiem acrem & fermentativam, à chylo acri & corrupto, ſanguini affluente, hinc ſæpè tam acris redditur, ut non amplius idoneus ſit ad nutritionem corporis, verò aliquid ab halitu corporis depaſcat, ut caro vix oſſibus hæreat, quoniam ſingulis arteriarum pulſibus acres & rigidæ particulæ loco flexibilium & gummoſarum, è poris eorundem egrediuntur in nutriendarum partium tubulos, quæ particulæ nequaquam aptæ ſunt natæ ad nutriendum, ſed potiùs ad abradendum & corrodendum. Vel etiam aliquando accidit, ut vaſa capillaria arterioſa ſint obſtructa, ut ſanguis per ea non poſſit deferri, quapropter humores ibi circulantes ſtagnatione aceſcunt, & habitum corporis extenuant, in his verò cauſis non ſemper adeſt febris; verum ſi in parte aliqua ignobiliori ſuppuratio eveniat, ita ut pus maſſæ ſanguineæ communicetur ſanguinis diſpoſitionem & texturam immutando febrim producit & ſanguinem acriorem reddendo tabem infert.

Calor quoque poſt cibi ſumptionem præter propter duabus elapſis horis ingraveſcit, quia tunc Chylus vitioſus ſanguini admiſcetur, qui aliam adducit materiam primi elementi, quam per poros ſanguinis purulenti fertur, qui quoque in dextro cordis ventriculo non benè mixtus, alios ſanguini conciliat poros.

Pulſus hic celer & frequens eſt non à viſciditate, ut plures exiſtimant, inde enim contraria oriuntur, ſed potius ab ἀταξίᾳ ſpirituum animalium in cordis & arteriarum fibrillas, & ab obſtructione viſcerum, dum enim in illis eſt obſtructio, materea æetherea per poros jam anguſtiores fluens, multum ſanguinis premit ſurſum, & hinc debilis & celer pulſus, quia non valdè fermentabilis eſt. *Hecticam* quoque ab intempeſtivo thermarum uſu novimus exortam.

Dolor capitis & ardor excitatur ab obſtructione, & quia à nimio calore febris etiam ſanguis acrior redditur, vel quia poſt malè curatas febres ſæpè inflammatio oritur in parte forſan ignobiliori, quæ inflammatio cum ſuppuratur & ſanguini admiſcetur eum facit acriorem, & ſic per conſequens Hecticam inducit.

Poteſt etiam ſanguis acrior fieri à nimia potus prohibitione, unde ardores & dolores ſæpè producuntur. Pueris aliquando Hectica oritur ob crudiorum ciborum ingeſtionem & adi-

phagiam, unde vaſa lactea obſtruuntur, acidum augetur, & chylus ad ſanguineam maſſam deferri impeditur, vel depravatus eo appellit, de quo ſuo loco agetur.

Prognoſis. §. X. Febris hæc eventum habet valdè dubium, ſæpè etiam lethalis eſt, inprimis ſi exiſtat in gradu tertio, ſi adeſt facies *Hippocratica*, urina oleaginoſa, ſudores nocturni, calor continuus &c. Primus & ſecundus gradus facilior eſt curatu quàm tertius, quæ enim cum tabe conjuncta eſt, & altas egit radices, curatu difficillima exiſtit. Item ſi viſcus aliquod nobile aliudq; ignobile ſit corruptum inflammatum, vel exulceratum, quoniam in his ſanguis adeò inficitur & perturbatur, ut vix ac ne vix artis ope ad illam integritatem reduci poſſit, in pueris & junioribus nec non quæ ſimplex eſt, curatu facilior exiſtit.

Febres hecticæ utplurimum ab anno 14. ad trigeſimum quintum affligere ſolent, & etiam in hiſce annis conſtituti ægri difficillimè curantur, qui autem ante hanc ætatem vel paulò poſt hecticâ corripiuntur, faciliùs evadunt, at ſæpè curantur, vel longo tempore palliativâ curâ vitam protrahere poſſunt, inprimis mulieres. Alvi fluxus ſuperveniens malum prænunciũ eſt. Si pus è pulmonibus exulceratis vel ex quâdã parte vulnerata vel exulcerata hectica oritur, ea difficillima vel impoſſibilis eſt curatu, ſi cum reliquis peſſimis ſignis capillorum defluvium accedat, incurabilem indicat Hecticam. Prognoſis ſalutem promittit, ſi æger, adſtantes & Medicus deinde benè agant.

Cura Diætetica. §. XI. His nunc prælibatis ad *ipſam curationem* nos convertamus, & quidem primò *Diæteticam*, quæ conſiſtit in ritè adhibendis ſex rebus non naturalibus ita dictis, remediorum enim materia ex diæta & pharmacia deſumuntur. *Diæta* enim uti in omnibus morbis chronicis multum præſtat, in hâc præſertim plus valet quam ipſa medicamenta, aër itaque ſit temperatus, ſi naturâ non talis, arte corrigendus & tali utendum qui ad frigidum & humidum inclinat, ſed potius ad mentem *Feliciſſimi Practici amici noſtri humaniſſimi D. Th. Sydenhamm.* Ægros ad aliam regionem mittendos, & ad ſuſcipienda varia itinera commovendos eſſe exiſtimamus. *Galenus 1. method. c.* 8. æſtatis tempore aëre exiſtente calidiori ægrum degere præcipit in loco ſubterraneo, qui frigidiſſimus ſit & maximè perflatus. Quo ſolo remedio *Riverius* Hecticum extremâ macie confectum, intra menſem reſtitutum vidit, inſperſis ergo floribus ex herbis refrigerantibus aqua fontanâ, aër in conclavi alterari poteſt: Aër enim unius loci magis noxius quàm alterius, ſic hic affectus in *diſtrictu Hanovienſi*, quaſi Endemius exiſtit cum exulceratione pulmonum, particulæ enim rigidæ inflexibiles & acutæ, quæ exhalant inſtar acicularum per aërem iſtum diſperſæ, facile ſanguinem intrantes, alterantes vo ſanguinem acriorem reddendo veſiculas pulmonum erodunt, atque ſcindendo ſecandoque ulcus producunt putridum.

Alimenta ſint ſanguinem edulcorantia, boni ſucci citoque, nutrientes, ut

Digitized by Google

ut juſcula Gall. cancrorum capon. vitul. vitell. ov. cum hordeo mundato, proſunt ferè omnes carnes vitulinæ, porcell. phaſian. perdicis, lepuſculi &c. Variæ panatellæ, omnia hordeacea, avenacea, oryzata cum ſeminibus frigidis; Juſculis incoqui poſſunt variæ herbæ hortenſes, portulaca, endivia, acetoſa, borragin. ſimilesq; radices aperientes. Hoc in affectu etiam piſces ſaxatiles admittuntur: Ex fructibus conceduntur poma, pyra, pruna damaſcena, ceraſa, paſſulæ, ficus, cum melle coctæ & præparatæ, qui verò gaudent validiori ſtomacho, iis concedi poſſunt alimenta ſolida viſcoſa, extremitates animalium, carnes limacum, cancrorum, teſtudinum, ranarum, cochlearum, & quidem in ſubſtantia cum brodio; in delicatioribus verò loco horum uti ſolemus pulpâ caponis & perdicis amygdal. pineis, maritatâ, paſtâ ſc. regali, inprimis Gelatinæ, ſequens hîc proficua erit, quæ mihi in uſu eſt.

℞. Gelatin. ex G. C. crud. recent. ℥iij.
aff unde aq. fontan. ℔iijß.
Vini rubri ℥ß. in vaſe vitreo benè clauſo, digere in loco horis 12. poſtea adde
Rad. ſcorzonar. r. ℥ß.
rad. cichorii ℥ij.
herb. endiv. mj.
paſſul. maj. ex cort. ℥iij

coque lento igne ultra dimid. Colat. adde confect. alkerm. ʒj. repone in loco frigido, in vaſe frigido conſiſtet inſtar gelatinæ. Omnia quoque conferunt lacticinia.

Potus ſit decoctum hordei vel aqua betulæ, quod haberi poteſt tempore verno, vel cereviſia optimè defœcata, cui variæ herbæ, radices & cortices deobſtruentes indi poſſunt, vel quod melius eſt *decoctum chynæ cum paſſulis*, item concedunt emulſiones. Omnia potulenta ſpirituoſa maximè nocent, & ſæpè anſam huic dant morbo; conceditur tamen vinum diureticum *Hirſteinen*. vel *Moſellanum* aquâ dilutum: Motus corpus & ſomnus mediocriter ſe habeant, alvus pigrior proritetur injecto enemate ex emollientibus, excretiones reliquæ ſolitæ, ac præſertim naturales atque individuo ſervientes, nec ægrum debilitantes, ſi ſegnius procedant, promoveantur, reliquæ verò omnes, fugiantur, quales ſunt ſanguiniis excretiones &c. animus ſit tranquillus & lætus, mœror & triſtitia cane & angue pejus: vitetur, ex quibus ſæpius hecticam productam vidi: Omnia enim æger nociva ſibi arceat, ſe ipſumque ritè gubernet. Venus & hic fugienda, quæ corpus valdè reſolvit & exſiccat.

§. XII. His nunc præmiſſis, *curatio pharmaceutica* inſtituenda, quam 1. ad mentem *Galenicorum* proponamus. **Cura Pharmaceutica.**

Qui ad intemperiem ſiccam & calidam corrigendam, refrigerantia & humectantia commendant, quicquid enim humidi aut ſolidarum partium abſumptum & exſiccatum eſt, humectantibus reſtitui poſſe exiſtimant, inde humectantia tutiora refrigeranti-

bus eſſe autumant, quia refrigerantia nimis adhibita calorem nativum jam debilem penitus exſtinguere valent. Ad numerum humectantium & refrigerantium referunt, flores nymphex, roſarũ, bugloſſæ, borraginis, Endiviam, lactucam, acetoſam, cichorium, ſemina 4. frigid. major. & minor. ex quibus & variis aliis varias concinnant formulas. Ab initio ſi nempe prima regio excrementis refecta eſt, admittunt levientia medicamenta, ut ſunt Manna, Caſſia, ſyr. roſ. ſol. imò ſi vires adhuc vegetę ſunt, infuſum Rhabarbar. cum tamarindis ſc. exhibent. Alterantia verò & humectantia in formam Juleporum, juſculorum & emulſion. redigunt, quas formulas videſis apud Practicos.

Balnea quæ uti ajunt refrigerandi & humectandi vi prædita ſunt, aliis remediis præferunt, quæ ut plus humectent, addunt malvam, violariam, brancam urſinam &c. Balneum ex hydræleo *Zacuto Luſitano* maximis laudibus *evehitur*, *obſ. 35. l. 3. praxis admiranda.* Alii verò balneum ex lacte dulci amant. Poſt balneum corpus inungi ſuadent O¹. ſc. violarum, nympheæ roſac. &c. Cordi etiam & thoraci, ut & epati & renibus medicamenta varia tum refrigerantia tum humectantia applicant.

§. XIII. *Paracelſus qui Hecticam* intra Lunæ curſum ſanare vult per ſua arcana: Quæ tamen illa ſint, alto premit ſilentio, quem ſequitur tanquam fidelis diſcipulus *Helmontius.*

§. XIV. *Sylvius* pro diverſa cauſarum *Hecticam* producentium ratione diverſam curam eſſe inſtituendum, optimè judicat, in genere tamen propter humorum omnium tenacitatem & glutinoſitatem noxiam medicamenta aromatica benigniora & ſalia volatilia oleoſa uſurpanda, quàm maximè commendat, quia hæc blandè glutinoſitatem illam emendant, & omne viſcidum incidunt, & in ſtatum naturalem reducunt:

Lac quoque aſininum, muliebre vel caprinum, vel bubulum calens aſſumptum magni æſtimat.

Quod attinet curam ratione humorum diverſorum, inſtituendam illam faci'è ex præcedentibus peti poſſunt. Optime quoque monet, ſi inflammationes, abſceſſus & ulcera fiſtuloſa produxerint Hecticam, eam vix curari, niſi ſimul exhibitis medicamentis ejusmodi morbis appropriatis, inter conſolidantia balſamum Sulphuris aniſatum extollit, ut & omnia ex ♅nio parata medicamenta fixiora, necque proinde vomitiones, atque ſedes promoventia, commendat quoque decoctum ex herbis vulnerariis ita dictis.

§. XV. *Noſtro judicio* hic affectus ſequentes habet indicationes, 1. ut ſanguis vel ex ſe vel aliunde acrior dulcificetur & corrigatur, ſic enim *& Reges noſtri cum Spiritibus* placantur. 2. morbi illi curentur à quibus febris Hectica inducitur, aut propter quos aliquid acre ſanguini continuò permiſcetur. 3. ut ſymptomata Hecticam comitantia mitigentur.

Omne

Omne enim ferunt punctum quo ſanguinis intemperiem acrem corrigunt temperantque, in quem finem commendamus ſalia volatilia blandiora, terrea, ſed quæ multum in ſe continent ſalis volatilis blandioris & gummoſi, ut ſunt ocul: ♋.margaritæ, unicornu, C.C. oſſ. d. Cord.cervi, bolus armena, terra ſigillata, lap. percarum aſſellorum &c. Quibus ex mineralibus antimonium diaphoreticum, bezoart. mineral. ☉re, ☽re, ♃ale, ſpecificum ſtomachicum, ut & decantatum illud Poterii antihecticum, ex quo tamen hactenus magnum commodum & effectum videre non potui & ſi quid habet, latet illud in virtute concentrandi acidum, quem effectum mihi præſtant oculi ♋. quin quoque blandiora ut therebinthina reſina laricea, ammoniacum, Galbanum optimo cum ſucceſſu in uſum trahi poſſunt, quia in ſe habent quid glutinoſi & gummoſi.

Medicamenta refrigerantia à *veteribus* ita dicta non conveniunt hoc in morbo, quatenus refrigerant, ſed quatenus dulcificant & deobſtruunt edulcorátq; & temperant. 1. Aquea omnia in quibus tamen aliquid ſalis volatilis conferunt qualia ſunt omnia illa refrigerantia vulgò ita dicta, quæ ſimul incidunt attenuant, ſc. Radic. cichorii vel totum cichorii, taraxici acetos. fol. bugloſſ. ejusdéq; flores item violarum fumar. acetoſ. &c. 2. Aquea ſpirituoſa & dulcia, omnis acrimoniæ experria, ut vina Gallica, vinum Hiſpanicum, Canarienſe, Hydromell & id genus alia conveniunt, quatenus acrimoniam ſanguinis corrigunt & *Reges noſtros* pacificant, quod & faciunt *Saturnina*. Hic & leviora & leniora antiſcorbutica & diaphoretica conducunt, quorum aliquot formulas annectamus. Sequenti deſtillato antihectico nonnullos ſanitati priſtinæ reſtitutos novimus, nec Te deterreat farrago ſimplicium hanc intrantium.

℞. Capon. eviſcerat. in diplom. coq.
c. oſſibus contus. c. brod. ℔viij.
infund. raſ. lign. ſaſſafr. ℥ß.
raſur. cran. hominis, corn. alcis ā ℥iij.
Vad. chynæ ℥j.
Tinct. ſcab. hepat. nobilis. veronic. roriſm. Flor. pæoniæ, thiliæ, ſcabioſæ, tuſſilaginis bellid. minor. ad Mß.
Raſur. ſubtil. viſc. pyſor. ℥iß.
Mic. panis alb. ſilig. Conſerv. roſ. rubr. antiq. ā ℥iij.
Pulm. vulp. vitril. calide exempt. No. j.
Jecor. Gallin. Lin. ac. exteſſerat. à No. x.
Ranarum No. xv.
ſucc. beccaburg. ℔j.
vel temp. hiem. loc. ſucc. ejus aq. ex ſucc. deſtill. ℔. ij.
recipi poſſunt: f. l. art. deſtillatum quod edulcorari poteſt. manus xti. perlat.

Ex quo deſtillato poſſunt etiam parari emulſiones & ſingulis diebus ſeq. in formula propinari.

℞. Sem. melon. rec. ℥ij.
△. antihect. noſt. ℥vj.
ſachar. perlat. q. s. pro unâ vice circa veſperam exhibenda.

vel ℞. Nuc. pineatum ℥ij.
ſem. cannabis ℈j.
△ antihect. n. ℥iii.
fiat emulſio, cui adde lact. ſulphuris ʒß.
pulv. cordial. pretios. gr. xj.
ſacchari perl. ʒj. m. pro unâ vice

In forma liquidâ melis exhibentur remedia quam in ſolida, Diæta ſupra dicta ritè obſervetur.

Inter alterantia magnifacio paſſulas, quæ non ſolum temperant, ſed & nutriunt, hæ vel cum rad. cichorii, chynæ aut ſcorz. coquantur vel infund. prius per noctem & mane poſt aliquot ebullitiones tranſcolantur & exhibentur, eſtque experimentum Nobiliſſimi eheu' piè defuncti Etmülleri.

Calorem illum excedentem & in volis manuum plantiſque pedum obſervabilem minuunt & temperant medicamenta aquea, ut Julapium ex aqua hordei, meliſſ. borrag. lactucæ, cichorii addit. cinamom. bugloſſ. rubi idæi, granator. dulc. & ſimilibus: conducunt quoque hunc in finem medicamenta blandè acida ex. gr. quando Tinctura ex aqua roriſmajal. q. s. cum floribus violarum, bellid. min. borrag. & bugloſſ. paratur d. qui de die bis vel ter aliquot cochlearia dentur.

vel ℞. Ror. vitrioli aliquoties à capite proprio mortuo cohobati
℥vj. m. vel
Liquoris terræ foliat. tartar. ʒij, de quo ſæpius de die 20. guttulæ dentur, quod in hoc affectu excellens eſt remedium.

vel ℞. Antihect. Pot. vel lap. ♋. ℈j.
mag. ſaturni ℈ß. m.
d. pro doſi unicâ vel
℞. Spec. diaſaturn.
— nitri vitriolat. ā ʒß. m.

Medicamenta ferè nitroſa omnia ut ſal prunellæ item ex ſaturno parata plerumque hic ſunt proficua, quemadmodum & Camphora parva doſi aliis admixta, ſitim enim exſtinguunt, ad hanc quoque demulcandam, varia gargarizantia præſcribenda ſunt.

Sudorem in hectica noxium inhibent jam dicta, præſertim verò nobilis illa Tinctura ex Vitriolo, Marte & Saturno parata, antiphtiſica dicta, item omnia terrea leniterque incraſſantia, ut bolus armen. Terr. ſigillata & denique Gelatina ex Cydoniis parata, rob. berberum, ut & aluminoſa caute exhibita.

Ad ſanguinis acredinem temperandam conducunt ſulphurea balſamica, ut balſamus anglicus ex therebinth. flor. ſulphuris c. elix. propriet. balſam. de peru. In delicatis ſequentes rotulæ convenientes erunt.

℞. Flor. ſulphur. myrrhat. ʒß.
ocul. ♋. præpar. corall. r. præpar.
pulv. Halii Abb. ā ℈j.
margar. præpar. gr. xv.
lap. prunell. ſal. armoniac. ā ʒß.
ſpec. diam. dulc. ℈j.
ſacchari q. ſuff. f. rotul. vel
℞. Ranar. virid. exſicc. n. iij. margarit. præpar. ʒj.
corall. r. ℈ß. m.
fiat pulv. de quo omni mane ʒj.

exhi-

Digitized by Google

exhibeatur in emulſion. ex aq. antiheɛt. continuando per tempus. vel

℞. Pulv. anodyn. confortat. Antiheɛt. Pot. ā ℈ß.m.
d. in triplo pro vice unicâ.

℞. ſpec. dia ſaturni Myns. diamarg. frig. ā ʒiß.m.
pro aliquot vicibus.

Si Electuarium expetis, ſequens erit proficuum.

℞. conſ. roſ. rubr. antiq. ℥ij.
flor. errat. ℥j.
ſcabioſ. ℥ß.
ſpec. diamarg. frig. corn. alc. præpar. ſubtilis. ā ℈ij.
antiheɛt. Poterii ℈j.
f. c. ſyr. jujubin. & è teſtudinibus q. s. Electuarium.

Hiſce nihil proficientibus ad lac confugiendum eſt, quo plures noſtra ope priſtinæ reſtituti ſunt ſanitati, vel ſugatur ex mammis muliebre, vel aſſumatur calens aſininum quod optimũ, vel caprinum aut bubulum de quo jam in diæta actum eſt, interim ab omni cibo abſtinendum, convenit & butyrum humanum & ſerum lactis cum pauco ſucco citri.

Horis poſtmeridianis convenit balneum aquæ dulcis vel lactis, vel olivarum per horam dimidiam uſurpatum, nec minus Thermæ aluminoſæ.

Si paroxyſmus poſt paſtum ſequatur, poteſt aſſumi antefebrile ex mineralibus.

Omnia quæ acidum abſorbent hic magni uſus ſunt, ſal ex capite mortuo vitrioli & ut crocus Martis aperitivus arcana pluribus ſunt hoc in affectu.

Cancri fluviatiles valdè etiam laudari merentur, ſunt enim in acrimonia ſalinâ deſtruenda planè egregii.

Cathartica & venæ ſectio cane pejus fugienda, Clyſter tamen ex deobſtruentibus prodeſt, ſed non debet eſſe acris, radix bryoniæ viridis & recens optimè clyſteribus additur.

Si ob viſciditatem humorum in primis viis latentium, purgandum videatur poſſunt hic ſudorifera purgantibus miſceri parvâ tamen doſi, ne ſudores ſenſibiliter moveant, quia ſic purgantia vincunt, & dum purgatio fermentationem in ſaguine producit, ſenſibiliter potenter deobſtruunt.

Si vires deficiunt, conducet Lac perlarum.

Quando in viſceribus exulceratio adſit, tum conveniunt varia balſamica, ut ſunt balſam. ſulphur. aniſat. omnia quoque vulneria, imprimis eſſentia noſtra Trammarica.

Faciliorem aluminoſæ dulcedinis acquirendæ modum qui cupit, ſic procedere poteſt. Alumen pulv. in calore arenæ ♌ phlegma deſtillatum ſuo corpori reddat denuoque hanc deſtillationem ſepties repetat, donec totum phlegma in ejus corpore maneat: paratum alumen tritum ſolvatur in liquorem loco humido per deliquium. Hunc liquorem de in balneo per duodecim vel 15. dies digere, poſtea ſeparatis fæcibus liquorem purum filtratum lento igne coagula: Dulcis hujus coaguli uſus non tantum in febribus, ſed & in pectoralibus morbis præcipuè autem in Hecticâ, cujus doſis ad gr. x. ad xv. in vehiculo convenienti.

Hujus

Hujus defectu conducet manna aluminis per plures operationes omni acredine ſpoliata, per experientiam multis exemplis confirmata, ſudorem enim nocturnum ægris moleſtiſſimum nullo alio æquè cohiberi atque reprimere poſſumus, quam per uſum liquoris iſtius aluminoſi & Tincturam antiphtiſicam convenienter acidulatam & de nocte propinatam.

Inter externa inunctiones ex pinguedine humanâ, unguento refrigerante, roſaceo, reſumptivo, ol. tanar. butyro humano commendamus: Epithemata quoque ex aquis roſarum violarum borrag. acetoſæ, meliſſ. &c. Epatis ac cordis regioni applicari poſſunt. Hæc de externis ſufficiant, præſertim cum topicorum evergia ſit imbecillis valdè quin & palliativa.

In Catharrali febri, quæ utplurimùm hyeme graſſantur & præſupponunt ſeu in corpore redundantiam & tranſpirationem prohibitam, conveniunt bezoartica cum pectoralibus aliquando anodynis commixta, omnia conducunt ex ſuccino. Item confert Elixiv pectorale cum Tinctur. bezoartica. Nocet v. V. S. quia extra vaſa ſegregationem natura jam fecit. Si benè tractantur raró iis ægri moriuntur, ſolet etiam eſſe contagioſa. Annumeratur hiſce febribus, febris *purpura* dicta quæ dividitur in benignam & malignam. Hæc ſæpè naturam febrium malignarum æmulatur cum dolore capitis, ἰσχυρῶς, &c.

Pruritus eſt in toto corpore, ubicunque mali hujus notæ apparent, adeſt calor acris & urens, eſt affectus medius inter Eryſipelas & ſcabiem, contra diſtinguitur à petecchys & morbillis, qua in purpura cutis eſt ac ſi articis fuerit percuſſa, hinc dicitur mulieribus, die Neſſel-Sucht; cauſa eſt turbatio ſanguine ejuſdem efferveſcentia ab acribus, ſalſis ſeroſis humoribus & particulis inducta, quæ à natura ſtatim ad cutem mittuntur, frequentiſſimè fit à motu nimio; occurrit etiam in infantibus & dicitur, der Pflug/ fœminæ facilius hoc morbo infeſtantur quàm viri, quia ſunt ſeroſiores, & ſæpe remotè oritur in locatius retentis præter uſus veneris nimius & calor hepatis ſunt cauſæ remotæ.

Ad præſervationem & curationem in ſimplici optimum præſidium eſt venæ ſectio & purgatio (ſi abſit malignitas) venæ ſectio enim conducit illis, qui eryſipelate ſæpè laborant. Ex purgantibus conveniunt hydragoga & cholagoga. Ex præparantibus conducunt omnia *hepatica* vulgò ita dicta refrigerantia, quæ ſola ſæpè ſufficiunt, & omnia quæ proſunt in Scabie & Eryſipelate hic etiam proſunt, ut ſunt fumaria ſambucus, & omnia antiſcorbutica temperata. Item ea, quæ ex lignis parantur eſſent lignorum eorumque decocta Rob. ſambuci, item omnia parata ex nitro, nitrum perlatum, in Maligna autem danda ſunt bezoartica fixiora & tēperata, quæ enim volatilia ſunt utplurimum phlogoſin illam promovent magis, niſi venenum penitus ſit expugnandum. Hic tamen ſemper ad cauſam antecedentem reſpicien-

ciendum eſt v.gr. & ſi à loechiis retentis fiat, mantanda ſunt locchiorum fluxum procurantia, inter quæ excellnut myrrhata crocata Elexir. præpar. & alexipharmacum Eſſent. & ſplene bovis, hic & conducit venæ ſectio.

CAPUT V.

DE

Febribus Malignis, Peſte, Febri Petechiali, Morbo Hungarico & aliis Epidemicis.

§. I.

EX innumeris calamitatum myriadibus, quibus vita humana expoſita eſt, non minima eſt *febris maligna*, quæ ſæpe communi furore totas pervagatur gentes, urbes, pagos, & familias, cujusque crudelitatem non ſaltem plures de plebeja fæce, ſed viri etiam in ſublimi dignitate conſtituti, & de patria inſigniter meriti, imò ipſi Medici ſunt experti, & adhuc experiuntur. Eſt ſanè morbus truculentiâ, malignitate, periculoſoque eventu, notiſſimus idque eò magis, dum ipſam vitæ regiam, ac ſplendidum animæ palatium aggreditur, & infeſtat, imò *regentes noſtros* planè & ſubitò interimit.

Sub *maligna febris* tanquam generalis vocis nomine cõprehẽdimus febres omnes peſtilentiales; petechiales, (quæ appellatur puncticularis, peticularis, ſtigmatica, pulicaris, lenticularis, purpurata, & quidem à ſimilitudine quam hæc febris habet cum lenticulis, puncturis & morſibus pulicum aliis, & ſemipeſtis, item lues Pannonica dicitur Morbus Hungaricus diſtinguitur à communi petechiali febri crudeli iſto ſymptomate, intento ſc. continuo & ferè intolerabili capitis tum ſæpè orificii ventriculi dolore. Hic affectus maximè exſurgit in Hungaria ob vina potentia quæ ibidem creſcunt, & ob aquas paluſtres. *Crato* ex obſervatione 30. annorum annotavit, luem Ungaricam nullo ferè anno iiſdem ſymptomatibus recurrere.

Attamen cùm hujusmodi febres inter ſe differant ſecundùm magis & minùs, ſeu majorem & minorem malignitatis gradum, & eâdem methodo curativâ expugnari debeant, operæ pretium duxi, omnes illas febres in uno hoc capite tractare, & generali febris malignæ nomine donare.

Maligna enim dicitur febris, quæ mali moris eſt, decipiens aliquando ægrum, medicum & adſtantes. In malignis febribus ratione pernitiei, & contagii, mitiora ſunt omnia, quàm in peſte, & peſtilentibus. Maligna febris

quidem prava eſt, ſed in gradu remiſſiori, indè ſæpe via ac gradus eſt ad peſtem. Non enim ſtatim ubique ſuâ ſe caudâ prodit ut ſorex, petechiis puta, variolis, morbillis, bubonibus aut carbunculis.

Nec enim *Leonis* tantùm robur, ſed & *Serpentis* aſtutia pertimeſcenda. Solent enim febres hæ à peculiari quadam Symptomatum conditione peculiaria ſortiri nomina. Si maculæ appareant, dicitur *febris petechialis*: Quod ſi calor non adeò intenſus, dolor internus capitis ſit vehementiſſimus cum delirio, ſomnolentia, & linguæ ariditate *Caſtrenſis*, ſeu *Hungarica*, vocatur. Sin denique plures febri gravioribus ſtipata ſymptomatis in una domo, oppidoq; corripiantur, quâ plures intereant, quàm liberentur, & maculæ lividæ ante vel poſt mortē ſe in conſpectum exhibeant, febris dicitur *peſtilentialis*, à qua bubonibus & anthracibus ſaltem diſtinguitur peſtis, acutiſſimus & pernicioſiſſimus affectus, bubonū, carbūculorum, aliorumq; ſæviſſimorum Symptomatum ſatellitio ſtipatus, de quo peculiari capite acturi ſumus. Malignam hanc febrem, ſymptomata quoq; comitari ſolent atrociora, quàm alias febres, plures ſimul affligit, & necioni dat, atque eludit vulgaria medicamenta, ità ut ejus natura longè diſtet ab aliarum febrium idea, & genio. Dicuntur quoq; venenatæ hæ febres, quia immediatè à venenatis particulis, ſive intus genitis, ſive aliunde advenientibus, originem trahunt. Hinc etiam nonnullis dicitur febris *antimedica*, item Medicorum flagellum dici poteſt, quia Medici certiſſimam ſalutem pulliceri non audent, ſed ipſi celeberrimi Medici hâc febre exſtinguuntur, loquente ipsâ experientiâ, vide *de his tractatum Nobiliſsimi Domini Febr, Præſidis noſtri Collegii, de Scorzonera*. Peſtis vero ſolummodo ita vocatur hominis reſpectu, animalia enim vel bruta ſi ſubitò moriuntur, peſtis non eſt nominanda, quale contagium corripuit ante plures annos omnes feles ferè in Weſtphalia, & nuper vaccas in his regionibus, quod tamen contagium hominibus non nocuit.

§. II. *Subjectum* harum febrium ut perſcrutemur, ordinis ratio poſtulat, & neceſſitas nunc, ut morbi ſedes & natura pateat. Subjectum ergò primarium à toto Medicorum choro *Cor*, tanquam principale febris ſubjectum ſtatuitur, quia Cor fons caloris nativi dicitur, ex quo calor præternaturalis toti corpori communicatur, quod etiam per pulſum demonſtrare volunt, quia is à cordis actione, & pulſifica facultate, igneque animalibus ſeu ſpiritibus vitalibus ſanguini arterioſo immerſis dependere ajunt. *Pars affecta.*

Nos verò ſepoſitis præconceptis opinionibus ſedem hujus mali *in maſſa ſanguinea* quærimus. Ut enim in vino & lacte varios turbatæ mixtionis gradus obſervamus, quare etiam non partes ſanguinem componentes plùs ac minùs à ſe invicem ſecedentes inſignē malignitatis conſtituunt latitudinem. Nec hîc exemptos volumus ſpiritus animales. Secundarium verò & extenſivum, omnes partes totius corporis, quatenus iis malum per arterias communicari ſolet.

Sic

Sic & *Helmontius* orificium ventriculi ſuperius, quod multum à veneno contagioſo inquinatur, accuſat, & alimentorum præparationi, fermentationi, chylificationi deſtinata vaſa ac viſcera culpat, cùm tamen ſubjectum potiùs cauſæ dicẽda ſint, quàm morbi.

Diagnoſis. §. III. Tanta ſignorum diagnoſticorum eſt neceſſitas, quanta aureæ Tralliani l.9. c.1. ſententiæ veritas eſt: In notio rectæ curationis fundamẽtum eſt; imprimis hac in febre maligna, ubi malum nullas admittit inducias, ſed clam hominem carpit. Eſt enim morbus inſidioſus. Maximum autem morbi maligni indicium eſt ſubitus virium lapſus, horripilatio frequens, & nocturna plerumque mali exacerbatio, antecedunt, & comitantur ut plurimum dorſi & lumborum dolores, ac pruritus, malignorum exanthematum à corrupto ſero ibidem reſtagnante exortorum prodromi. In peſte ſemper præcedit terror vel timor, vel puſillanimitas, unde fiunt pulſus parvi, frequentes, & inæquales, accedit cordis palpitatio, lipothymia, ſyncope, & ſumma omnino anguſtia. Poſtea ſequitur non rarò atrociſſima cephalalgia, deliria, aurium ſonitus, urina eſt ſanorum ſimilis, & ſæpe ad rubedinem vergens. Adſunt ſitis atque vigiliæ, vertigo, hinc delirium, pleuritis convulſiones, epilepſiæ, & id genus ſexcenta alia mala. In quibusdam obſervantur maculæ rubræ, ſeu petechiæ, in aliis exiguæ, in aliis alia exanthemata. Sic & pro cauſæ diverſitate diverſa oriũtur ſymptomata & maculæ. In peſte verò apparent bubones & anthraces. In pluribus adeſt ſomnus profundus, in paucis dentium ſtridor. Adſunt præterea Cardialgia, vomitus, appetitus depravatus, ſitis, in peſte & pleuritis urget, cum lienteria verminoſa, maleq; olenti diarrhœa, & dyſenteria. In nonnullis aurium obſervavi ſurditatem. Alii habent oculos obſcuros, & lachrymas involuntarias fundentes, item palpebrarum hiatus & majores in ſomno: nares ſtillant ſanguine. Plures eorum patiuntur inflammationem & nigritiem linguæ, ut & dentium. Alios infeſtat, peſſimum prænuntium, ſingultus, & ut uno comprehendam verbo, omnes totius corporis pervertuntur actiones, *Regesq;* ex improviſo de ſolio ſuo dejiciuntur. Stomachi ſæpe adſunt ardores, & anxietates circa præcordia. In exenterato à me *Francothalii* peſte defuncto inveni in inteſtinis omnia ſphacelata, & nigricantia. Sudores oriuntur frigidi, & quidem fœtidi, imprimis circa frontem. Foris tandem quoq; venenum ſe prodit, tumoribus præſertim retrò aures, ſub axillis, in inguinibus, ac genibus, aliisq; locis maculis nigris, flavis, rubris, paſſulisq; nigricantibus, carbunculis, bubonibus. Hîc conticere non poſſum, id quod *Francothalii* in *Palatinatu inferiore* contigit, anno 1666, cum peſtis eodem tempore in multos debacchabatur, ubi ancilla quædam carbunculum habuit in ſummitate digiti annularis, quæ neſcio, an ex delirio, vel dolore urente & graviſſimo digitum cultro culinario abſcidit, attamen altero die fatis conceſſis, digito & manu ſphacelatis. Bubones enim & carbunculi inſtar ferri can-

candentis ægros crudeliter, imò plùs quàm credibile eſt, vexãt. Non a. neceſſarium eſt, ut ſigna hęc omnia in ſingulis appareant, ſed nunc hæc, nunc illa, nunc plura, nũc pauciora, animadvertuntur, pro ratione ſcilicet, & diſpoſitione ſubjectorum & veneni. In morbo Hungarico adeſt intenſiſſimus capitis dolor cum orificii ventriculi dolore.

Cauſa.

§. IV. Ad felicem morborum curationem inſtituendam *cauſarum* evolutionem perquàm eſſe neceſſariam, nemo cordatorum Medicorum negabit, quare primò *Galenic.* opinionem de cauſis febrium peſtilentialium videamus. Cauſas harum febrium ſtatuunt *putredinem, & malignã humorum corruptionem in vena cava,* quam malignitatem in febribus peſtilentialibus minorem, quàm in peſtilentia judicant. Quæ enim cauſæ peſtis ſunt, eædem ferè & malignarum, & peſtilentialium febrium erunt, ſed minores, hinc *Fracaſtorius* in profunda & ſordida putredine peſtem conſiſtere voluit.

Aërem præcipuè hîc peccare, & cœlum, & victûs rationem, & contagium culpant. Febres nimirum malignas omni contendunt, primò à morboſo corporis apparatu, qui oritur à cibo pravo, & putredini, & corruptioni facilè obnoxio. *Cauſam peſtis* deducunt ex cauſis communibus, aëris nimirum conſtitutione minùs commoda, ut & ſtellarum influxu. Kircherus & Langius in putredine verminoſa peſtem conſiſtere ajunt, *Simon Pauli* in ſale quodam volatili peculiarem ſanguinis commiſtionem per fermentationem excitare conſtituit.

§. V. *Helmontius*, qui primam ſedem omnium febrium in primis eſſe officinis exiſtimat, ſcribit *c. 17. §. 10. pag. m. 125.* febrium malignarum caſtrenſium alienam prorſus atq; inſolitam eſſe admodũ ſedem, ac propagationem, dum ſe per inſpirata endemata locorum, paludum, mineralium, fumorum, hoſpitalium infirmorum, putridorumq; odorum fœtores hauriuntur, qui per pulmonem in thoracem penetrantes trans diaphragma cõvexam ſtomachi ſuperficiem feriant, ac ſuæ virulentiæ ideam depingant, Autor hic ſponte inviſebat peſte correptos. Statuit quoque peſtilens pathema eſſe ex acido in venis, & non dubitat, quin peſtis ſit febris atrociſſima & celerrima, fluctuatque juxta ipſum, in Archæo, ut venenum. Inquit enim, Maligna febris ſola aliquid putridi peculiariter ſibi vendicat circa orificium ventriculi. Sunt autem tantò pejores, quæ non in ejus concavo, ſed in convexo ſederint, eò quòd non niſi extraordinarium arcanum ad iſta attingat loca. Ideò namque caſtrenſes, & Epidemiæ omnes cæteris ſunt pervicaciores, plerumque citra ſitim.

Hujuſmodi enim febres, ut *ille* ait, de foris tantùm contaminant, ultimũ ſtomachi nutrimentum afficiunt, quia revera quamdiu vivitur, perſpirabile atq; exſpirabile eſt totũ corpꝰ. Ẽm. demonſtravit pulmonẽ, & diaphragma, undiquaq; poris pervia in vivis, quã dũ Epidemia tranſeunt, ac ſtomachi convexũ percutiunt, nõ rarò ſtomachi ultimum alimentum inficiunt. Peſtis a. in hoc à cæteris diſtare contendit, quod cùm non ſedeat in ſordibus febrilibus,

bus, ut neque in cruore, afficiat tantùm ipſum ſpiritum vitalem ſui odore, ob id quoque intret, & exeat neceſſariò cum aëre per poros diaphragmatis, adeoque tendit ſic primariò ad ſtomachum, nec potens pergere ulteriùs motu locali, ſuam ibidem ſiſtit impreſſionem in nutrimento ſtomachi, unde mox vomitus, cephalalgia, ſopores, deliria, ſyncopes, & quæ vitiati oris ſtomachi conſequuntur dominium.

Helmontius noſter in natura duas ſaltem eſſe nec plures cauſas: Materiam nimirum, & cauſam efficientem. Hanc in peſte Archæum, Vulcanum, ſive ſemen nuncupat. Materia peſtis ipſi eſt ſylveſter ſpiritus veneno tinctus; quam materiam iterum tripliciter conſiderat: 1. quoniam illa vel forinſecus adventat, totaliter ac perfectè peſtifera, à peſtilenti ægroto vel cadavere, locoq; vel utenſili inquinata exhalans; vel cruda adhuc à fracido *Gas* terræ intro trahitur, quæ dein recipit fermentum appropriatum, ac gradatim tandem venenum peſtilens in nobis acquirit. Peſtis ergo vel tota intus generatur ſine exotico auxilio, vel ab extra incidit. Peſtis ergo eſt juxta Autorem noſtrum Ens naturæ virus per ſe ſubſiſtens in nobis, conſtansque materiâ, formâ ac proprietatibus ſuis. Alibi quoque dicit, peſtem eſſe venenum terroris, & ſedem ejus, ſive nidum primitivum eſſe in hypochondriis probat. Peſtis materiam non eſſe ſolidum corpus, vel liquorem viſibilem, neque idcirco conſpicuam aliquam putredinem, ſed ſolùm *Gas ſeparatum* ac *degeneratum* ab *Archæi ſubſtantia*. Quicquid autem viſibile vitiatum in peſte occurrit, non eſſe ait ipſam materiam peſtis, ſive non materiam ex qua, ſed eſſe vel materiam occaſionalem, vel productum, ſive fœtum, in quo peſtis ſedet tanquam in nido. Quapropter anthraces, bubones aut eſcharas non eſſe materiam primitivam peſtis contendit, ſed potiùs effectus ac producta. Cauſam remotam dicit eſſe aërem fracidum aut Gas: quæ aëris fracedo juxta ignis experientiam, quam adepti promittunt, nondum habet 8200. partem corporis ſui ſeminalis: additque Autor, peſtem, quæ ex contactu invaſit, etſi lentior ſit, quam quæ aliàs ab univerſali cauſa inſultat, plerumque tamen eſſe lethalem, quia inſitus membro Archæus hâc peſte interimitur, & inde quoque pars gangrænam peſtilentem trahit. Reliqua lectu digna, & curioſa apud *Autorem ipſum in Tumulo peſtis* videre poteris.

§. VI. *Williſius* in omnibus febribus malignis peſtilentibus, peſte, variolis & morbillis ſanguinem miaſmate venenato tangi, ideoque varias coagulationes, & corruptiones ſubire debere ſtatuit, in qua febre maligna non duntaxat ſpiritus & ſulphur, veluti in febre putrida impetum faciunt, & ſanguinē immodicè effervеſcere cogunt, ſed etiam cruoris mixtio ſtatim diſſolvitur, ejùſque liquor in partes ſeceſſit, adeoque horrenda ſymptomata cum manifeſto vitæ periculo inducuntur. Plurium venenorum cauſas examinat Autor, & ſubjecta, quibus proximè & immediatiùs veneni labes infligitur,

duplicia aſſignat, nimirum ſpiritus animales, & ſanguinem in vaſis & corde fluxilem, unicuique oſtendit, quomodo læduntur à venenis, venena quædam eſſe ait, quæ ſanguinem fundunt, ejusque ſeroſitatem nimis præcipitant, ut ſunt, purgantia fortiora: alia periculoſiora, quæ ſanguinem congelant, ejusque miſtionem deſtruendo corrumpunt, ſc. maſſæ ſanguineæ primò congelationem, dein putredinem inducunt.

Quod attinet ſpiritus animales, qui valdè ſubtiles ſunt, quòd ſi objectum aliquod magìs incongruum (quale venenatum ſtatuit) offertur, cujus particulæ tali ſunt ferociâ præditæ, ut cum nervoſo liquore impetuosè efferveſcant, ſubtiliorem ſeu ſpirituoſam ejus portionem huc illuc exagitent, aut prorſus abigant, atque reliquum liquorem nervoſum, aut vi ſtypticâ figant, aut ebullitione in motus inordinarios cogant, hinc cerebri, & partium nervoſarum malæ affectiones ſc. modò convulſio, tremor, rigor, modò ſtupor, aut reſolutiones, reliquaque gravioris notæ ſymptomata juxta ipſum oriuntur.

Peſtem Autor noſter deſcribit ad hunc modum, *quod ſit morbus epidemius contagioſus, humano generi ſummè infeſtus ex miaſmate venenato, ab aere primum ſuſcepto, dein per contagium propagato, ortum ducens, qui occultè & latenter hominem aggreſſus ſpirituum exſtinctiones, cruoris coagulationes, ipſius & partium ſolidarum ſiderationes, & νεκρώσεις infert, cumque apparentia exanthematū, bubonum aut anthracum, nec non aliorum ſymptomatum horrendo apparatu ægro vitæ periculum adducit.*

Peſtis & differentias facit, cum aliquando uni regioni eſt infeſta, aliquando per plures graſſatur, quandoque cum ſymptomatum aliorumque affectuum clade complicatur, quandoque mitior, & non adeò lethalis exiſtit. Cauſa peſtiferæ hujus luis Autori noſtro eſt ſanguinis & ſucci nervoſi non ſecus ac lactis aceſcentis, aut ſucco acido perfuſi coagulatio, quare portiones ejus veneno gravius tactæ, citò grumeſcunt, & inſtar ſanguinis extravaſati cum nigredine corruptionem patiuntur, unde ſtatim in vaſis & corde ſanguinis reliqui motum impediunt, ipſumque ratione fermenti ſui plus coagulant, quicquid verò congelatione in grumos concrevit, nî ſtatim foràs ejicitur, cruoris circuitum inhibendo brevi mortem accerſit, atque extus ad ambitum corporis protruſum inter anguſtos vaſorum anfractus in motu ſiſtitur, & vel ſpiritu prorſus deſtitutum, velut ſideratione percuſſum ἀχρώτη ſuâ vibices & ſtigmata nigra, aut purpurea producit, aut propter ſal, & ſulphur à fermento peſtilentiali exaltata, & novas res affectantia in tumores varii generis concreſcit.

Celeberrimus noſter Autor Carbunculum ſeu Anthracem ſequenti modo deſcribit. Carbunculus eſt tumor igneus cum paſſulis circum ſe acerrimis, & ardentiſſimis, doloreque acuto ægros infeſtante, qui variis locis indiſcriminatim emergens minimè ſup-

ſuppuratur, verùm latiùs in ambitum ſerpens carnem exurit, ejuſque corruptæ tandem lobos excutit, & ulcus cavum, velut eſcharotico inuſtum relinquit.

Sic & anthracis, bubonis, exanthematum & ecthymatum, macularumque purpurearum cauſas, modoſque fiendi ibidem in capite de Peſtilent. doctè tradit.

Febres verò peſtilentes & malignas tùm à peſte, tum à ſe invicem differre ait, juxta contagii & perniciei gradus & vehementiam. Peſtis eſt morbus ſummè contagioſus; febris peſtilens, cùm minori miaſmatis ſui diffuſione, & funerum frequentia, communiter graſſatur. Cum infectio tantum ſuſpecta eſt, & criſis ſupra vulgarium febrium eventus tantùm infida, pro febri maligna habetur, quæ plures in eadem regione degentes ferè eodem ritu ſolet afficere, & decurſu ſuo vulgaris putridæ leges obſervat, & ferè parili modo judicatur. Sin verò ægrotantium plurimi intereunt, ac qui ægris converſantur, ejuſdem morbi labem contrahunt, & per totos ſæpenumero vicos aut civitates idem morbus graſſetur, ſupra malignæ appellationem *Febris Peſtilens* dicitur.

Peſtilentes ac malignas febres *continentium claſſi* adſcribit Autor, culpatque *ſulphuream* cruoris partem excalefactam & accenſam, quo incendio febrim productam eſſe ſtatuit, & in hujuſmodi febribus præcipuè notat ſanguinis *effervescentiam*, & *malignitatem* huic conjunctam.

Effervescentiam verò ſequenti modo peragi exiſtimat: Sanguinis ſcil. pars ſulphurea ſupra modum incaleſcens, fervore ſuo velut incendium concipit; inter deflagrandum materiæ aduſtæ copiam ingentem in cruore accumulat, à cujus ſubactione, & ſecluſione, ſolito febrium more ſtatus & criſis dependet: ſuper his verò ſanguis veneno quodam miaſmate infectus inter deflagrandum ratione fermenti maligni per partes coagulari ac putreſcere incipit; propter ſanguinis hujus portiones congelatas, aut nervoſi affectus deducit ſyncopes, virium dejectiones, nec non macularum, aut ſtigmatum apparentias, &c.

Sic & ſtatuit effluvia venenata, quæ ab ægrotis decedunt vi contagii ſimilem in aliis concitare valentia, ob quod contagium & pernitiem, & varios earundem gradus febris peſtilens aut maligna dicitur.

Dum ſanguis præter naturam effervescens etiam fermento maligno, & venenato inficitur, non tantùm juxta Autorem noſtrum propriæ ipſius maſſæ coagulationes cum diſpoſitione ad putredinem inducuntur, verùm & liquor nervoſus facili marte hujus labem contrahit, unde cerebro, & ſpirituum animalium regimini improportionatus factus, in iis magnas anomalias concitat, quare hujuſmodi febribus non ſolùm maculæ, & exanthemata, verùm ſæpiſſimè delirium, phrenitis, ſopores, artuum tremores, ſpaſmi, & motus convulſivi ſuperveniunt. Hinc Autor noſter quibuſdam annis

annis febres malignas increbreſcere obſervavit, quæ ſine ſtigmatum apparentia virulentiam ſuam præcipuè circa genus nervoſum oſtentarunt.

Non dubitat Autor hujusmodi febres ſanguinem particulis veneni tactum ſponte effferveſcere, quæ particulæ vel poſſunt in maſſa ſanguinea præexiſtere, vel ab aëre communicari, & cum aëre vitium ſit, plerumque ſunt ejusmodi febres populares, ſi verò à morboſo corporis apparatu proveniat, tunc unus aut alter in tota regione ſolummodo corripitur.

Quòd verò febres malignæ ac peſtilentes aliquando obſervantur cum ſymptomate quodam ſpeciali, interdum occurrunt cum angina, aliquando cum pleuritide, ſæpe cum peripneumonia, nonnunquam cum dyſenteria, &c. Quod Autor accidere putat, non quà veneni miaſmatis ſemina hanc vel illam corporis regionem virtute quâdam peculiari reſpiciunt, verùm hæc ſanguinis maſſam ſimili ritu ita in omnibus afficiunt, ut neceſſe ſit iſtius labis eluendæ gratiâ, eodem modo criſin in omnibus tentari. Cùm enim absque malignitate ſanguis ob coagulationem, aut forſan alias cauſas extravaſari aptus fuerit loca uſitata, in quibus ejusdem extravaſati portiones defigi ſolent, ſunt guttur, pulmo, pleura, & interſtitia, quare nihil mirum eſt, quando in cauſa maligna ſanguinis coagulatio, atque extravaſatio inducitur, ſi morbus in aſſueto naturæ foco niduletur.

§. VII. *Sylvius* à venenatis particulis, ſanguini communicatis, febres malignas ac peſtilentes produci vult, quæ particulæ vel cum aëre inſpirantur, vel per corporis poros penetrantes, ſive aëri, ſive veſtibus, alisque immiſtæ ſint, vel ore aſſumuntur cum alimentis noxiæ hæ particulæ in aëre volitantes, febres pariunt ardentes, malignasve, ipſamque adeò peſtem, dyſenteriam.

In omnibus plerisque malignis febribus obſervari ſanguinem ſolito fluidiorem, inquit, quòd & contingere ait in ardentibus, peſte, & quandoque in dyſenteria, quoties ſc. bilis quoque peccat per ſe, unde ab ejus acrimonia aucta febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente ſimul acido itidem acri valdè noxiam in tenui inteſtino efferveſcentiam cum bile acriore excitante, atque tum dyſenteriæ graviſſimæ cauſam præbente. Cum enim duo tantùm eſſe *in rerum natura* acria ait, *ſalinum* ſc. *lixivum* & *acidum*, quoties illa concurrunt, & ſe mutuò infringunt, mutanturque adeò in ſubſtantiam mediam, & minùs acrem, quippe fractarius, poteſt ipſa unius ignis ſed vehementioris operâ reddi denuò acrior, & tantò nobis nocentior, quòd difficiliùs temperari queat, utpote magis quàm priùs ſubtilis, & volatilis facta, ideoque ſubitò mutationes magnas etiam lethales in nobis producens. Indè judicat, quòd febres malignæ ac epi-

epidemicæ ortum ſæpiùs ex aëre corrupto habeant. Omnia venena ortum ſuum ac efficaciam, inquit, debere alterutri, vel utrique acri, cujus acrimonia vel patet, vel latet.

Malignarum febrium cauſam ex ſymptomatis collatis judicat, ſi non ſemper, ut plurimum tamen *Sal* eſſe *volatile* acre, quod glandularum liquorem ſubacidum concentratione noxiâ enervet, atque inertem invalidumque præſtet, unde ſanguinis conſiſtentia naturalis minuatur, ac proinde ejuſdem rarefactio eludatur, quin non rarò animalium ſpirituum ſecretio impediatur. Prout ergo illud Sal volatile acre aut non acre in pulmones, hinc & ſanguinem quoque inſpiratione allicitur, aut cum alimentis vel ſaliva in ventriculum deglutitur, aut per poros ſeſe, ceu diximus, inſinuat. Hinc enim ſymptomatum variorum modis variis in malignis febribus obſervatam varietatem pendere ait, ut & à cæteris humoribus in corpore cujusvis repertis. Pulſum parvum & languidum deducit à ſanguine minùs conſiſtente; mortem verò inexſpectatam, quando ignis vitalis in ſanguine accenſus & ſuſtentatus opprimitur, exſtinguiturque.

Febrium ergo malignarum omnium cauſam exiſtimat forinſecus advenire, nunquam verò per ſe in corpore ex corruptis ſponte humoribus produci. Omnem ergò malignitatem in ſale volatili acri conſiſtere ait. Peſtis cauſam etiam in ſanguinis nimia fluiditate à ſale acri volatili inducta ponit, à quo ſale acri volatili omnia peſtis phænomena elegantèr in tractatu ſecundo de peſte deducit, ad quem lectorem, ſi plura cupit, miſſum facimus.

§. VIII. *Nos* cum *Williſio*, antequam ad ipſam rem accedamus, paucis explicationem naturæ venenorum præmittemus, quoniam illis probè cognitis, facilimè etiam naturam febrium malignarum, & peſtis aliarumque Epidemiarum ſcire poterimus, ſiquidem earum vis in ſola continui ſolutione vertitur, ſive foris in corpus noſtrum agant, ſive intus tyrannidem ſuam exerceant. Medicamenta ergo illa alexiteria non occultâ, ſed manifeſtâ agere qualitate, cuilibet docto abundè patet, imò nec unicum datur alexipharmacum, cujus effectûs, ſive operationis non manifeſta poſſit reddi ratio: Omnia enim alexipharmaca referimus ad attenuantia, incidentia, volatiliſantia, abſorbentia, acrimoniam obtundentia, quæ pro diverſitate veneni exhibentur, quatenus illud conſiſtit in glutine quodam volatili & ſale acri coagulatorio & contagioſo, vel in particulis acutis ſcindentibus, & cumprimis necroſin partibus inducentibus, & *Reges noſtros* planè è ſolio ſuo deturbantibus. Hinc oriuntur mentis perturbationes, deliria, phrenitis, partium & totius corporis refrigerationes, intumeſcentiæ, livores, roſiones, excoriationes, ſimiliaque alia ſymptomata à venenis exorta. Particulæ ergò ſalium à calore tenuiores factæ, & leviores, caloris vi ſurſum feruntur per aërem, & per longiores ſæpè tractus transeuntes duris parietibus

bus alliſæ quoad extremitates ſuas magis magiſque exacuuntur, ita ut ipſas inſtar gladiolorum pungentium, & ab utroque latere ſcindentium ſatis commodè concipere liceat. Horum ergò ſalium particulæ plures ſimul junctæ corroſivas conſtituunt, quæ dein pro diverſitate materiæ cum qua conjunguntur, & in microcoſmo varia componunt mineralia, ut ſtibium, arſenicum, cobaltum, & quæ in humanum corpus aſſumta calore rarefacta hinc indè obvolitant, ſuâque, quâ pollent arte & acrimoniâ, fluidas præcipuè partes dividendo ſanguinem fundendo, & plus juſto attenuando, *Reges noſtros* turbando, nauſeam, vomitum, tormina, roſiones, lipothymias, tremores, convulſiones, deliria, alioſque horrendos ſymptomatum paroxyſmos excitat, imò *totius Regni* deſtructionem moliuntur, ac infami venenorum nomine veniunt.

Quibus præmiſſis vix quicquam difficultatis ſupereſſe exiſtimamus, ut oſtendamus, quomodo virulenti hi ſpiritus ex intimo terræ gremio ſuprapoſitio ſibi aëri communicari, tantamque corporibus noſtris noxam inferre queant. Quod, ut eò faciliùs præſtem, notandum eſt, materiam ſubtilem pro diverſitate æſtatis modò majori, modò minori copia terram pertranſire, & in ipſius viſceribus non aliter ac in extima ſuperficie calorem vel augere, vel diminuere poſſe. Itaque ſi accidat, ut ſol nimio calore in hæc inferiora agat, facili marte contingere poteſt, ut ſpiritus illi acres & volatiles, ſive venenata effluvia, quæ aliàs ob caloris defectum ad exteriorem terræ ſuperficiem usque elevari non poterant majori materiæ ſubtilis agitatione rarefacta, ob motûs accelerationem levior facta altiùs enitantur, & extima telluris ſuperficie ſuperatâ in aëra per diſſitas longè lateque regiones divagentur. Et quò laxioribus rimis, patuliſque meatibus, qui vel ab occultis aquarum lapſibus excavati, vel à terræ motibus aperti ſunt, terra fatiſcet, eò faciliùs & copioſiùs ex profundis ejus latibulis in altum emerget peſtilens, & contagioſum hoc virus, quæ miaſmata etiam è ſtagnis, locis uliginoſis, ſpeluncis tenebricoſis, & cadaveribus exſpirari poſſe experientia loquitur, unde febres malignæ, & peſtis ſua habent initia. Sic in caſtris ob ſqualorem, & effluviorum variè inter ſe concreſcentium & colluctantium copiam, ſæpè oritur hoc ſqualidum virus. Et ſi ob annonæ caritatem, & ejus pediſſequam immanem triſtitiam, terrorem, &c. corpora noſtra fiunt aptiora ad fomitem hunc ſuſcipiendum. Et ut hæc noſtro conceptui applicemus, notandum, quòd æquè peſtis ac febris maligna, quæ tantùm, ceu jam diximus, ſecundùm magis & minùs differunt, ab aëre ſua habet initia, ab eo fonte tam necis, quàm vitæ & ſalutis petuntur principia.

Hic aër eſt, quo per vices inſpirato & exſpirato halitum ducimus, & ſalivæ quoque immixtæ ad ventriculum ablegamus, & corporis noſtri poros cutaneos, & inſenſiles meatus ſubit,

&

& ſanguini, ſeroque circulantibus commiſcetur, & ad quasvis cum ipſo partes defertur. Ex his patet, quo pacto aër ſalibus hiſce ſummè acribus & volatilibus prægnans, venenatam labem corporis noſtri humoribus, præſertim ſanguini adſpergat, & *regna Regum noſtrorum tam citò evertat*, ipſosque tam citò necet, totumque corpus peſſundet. Particulæ enim illæ acres facilimè cum ſaliva, chylo & bile ſibi congeneri conjungi, & ita acriores fieri poſſunt, parili modo, ac Mercurius ſublimatus, & aqua ſtygia invicem commiſſa ſenſim ac ſenſim magis exaſperantur. Præmiſſis ergò his, ſat, ſufficienterque patet, in quo conſiſtat natura febrium malignarum, quæ oriuntur à *ſeceſſione particularum ſaguinis à ſe invicem, ſed minori gradu*, quàm in peſte, in qua eſt major, imò maxima *particularum ſeceſſio & deſtructio*. Dum enim ſanguinis mixtura vim patitur, variè commovetur *Microcoſmetor*, qui claſſicum canit, convocatque milites ſpiritus animales, qui verò hinc indè curſitantes varios excitant motus, turbasque, tum in cerebro, tum in tota machina.

Multi ſunt, qui peſtem à febre peſtilentiali diſtinguunt, ſed ſunt tantùm diverſa nomina circa diverſos gradus. Nam febris oritur à turbata mixtione ſanguinis, hîc autem ea maximè eſt turbata, ac proinde febris, ſumma tamen poteſt eſſe febris, quæ æmulatur peſtem propter ſubitò prolapſas vires. *Malignitas* ergò nihil aliud eſt, quàm ſeceſſio particularum ſanguinis à ſe invicem, quæ hîc non facilè poteſt reſtitui. Nam varii dantur gradus ſeceſſionis, ut patet in lacte, quod aliter ſecernitur ad parandum butyrum, aliter ad parandum caſeum, aliter ubi coagulum paratur, ſic etiam patet in mixtione ſanguinis cum ſpiritu nitri, vitrioli, aceto deſtillato, & Mercurio ſublimato. Peſtilens illud virus, ſeu venenum partibus ſuis maximè volatilibus, & acribus, ſalivis corroſivis & etiam ſulphureis, ceu variis telorum vibrationibus, crebrisque ictibus ſæviendo, fibras & minutiſſimos ſanguinis ramuſculos amputat, quibus reſectis reliquæ craſſiores, & ad motum ineptæ, inſtar cinerum reſtantes, in corpus valde heterogeneum coagulantur, & in maſſam circulari neſciam faceſſunt, ſimul ſulphur maximè peccare patet ex fœtore telis igneis tempore peſtis volantibus, unde & Eremitam quendam fomitem peſtis odore potuiſſe percipere ſcribit *Borellus c.* 1. *vol.* 74. Rerum itaque potitus excandeſcens hoſtis nobiliora quævis viſcera invadit, cor, cerebrum, ſtomachum, aliaque; *expugnatis Regibus, & ſpiritibus animalibus* præſidio quodam peregrino munit arces, quod ibi non duntaxat ineffabiles & ad mortem usque urgentes producit angores, ſyncopes, tremores, ſed & excurſus faciendo ad Regiam ſedem, & *Microcoſmetorem* infeſtando tot horrenda exhibet ſymptomatum portenta, &

Microcoſmetorem, arcis præſidem intolerabili ſiti, capitis dolore exquiſitiſſimo, vigiliis, delirio, phrenitide, convulſionibus &c. vexat, denique ſi verſus corporis ſuperficiem ſub lympha latente excurrat, glandulasq; majores occupet, anthraces, bubones, maculas modò lividas, modò purpureas, modò alias fabricando totius *Regiæ* ruinam ad ultimum vitæ exterminium usque machinatur. Hic obiter notandum, Anthrax, ſive carbo, à nigredine carbonis nomen habet, reperitur etiam in reliquis partibus tam carnoſis, quàm fibroſis & glanduloſis, aliquando etiam in partibus internis erumpit, interdum inter membranas ventriculi tam extus quàm intus perſpicuus, qualem non ſimplici vice viderunt Helmontius & Bartholinus, & tunc immanes adſunt vomitus, à ſanguine corrupto certis in locis coagulatione adepto oriuntur.

Bubones quoque in peſte conſpiciuntur in partibus glanduloſis, quia particulæ ſanguinis acres carnes trajiciunt, ſed pori glandularum ſunt minores, ita ut inhæreant illis, & bubones efficiant, à lympha verò utplurimum vitiata acri ſubſiſtente oboriuntur.

Vi ebullitionis ſanguinis in partium, præcipuè membranoſarum, poros certæ figuræ corpuſcula impulſa, ſi poros in totum non oppleant, ſed materiæ ſubtili dent occaſionem per relicta intervalla copioſiùs & vehementiùs fluendi, efficiunt membri tumorem, calorem, ruborem, quale videmus in inflammatione, à qua in cerebro, & menyngibus phrenitis, in faucibus angina, in pectore pleuritis, in inteſtinis dyſenteria, oriuntur.

Aſtrologi adhuc hodie confugiunt ad determinatas ſiderum poſitiones, & ad incompatibilitates oppoſitionum ac malignorum congreſſuum, quâ verò virtute hic polleat aſtrorum influxus hactenus non potui concipere, quâ ratione illa in hæc inferiora agere poſſint, niſi ſolo motu per lucem ſcilicet & calorem. Calor enim ex aſtris emanans excepto ſolis calore debilis, & ferè ſemper æqualis eſt, & nunquam tam notabiles, & tam efficaces in his inferioribus mutationes ſubire poteſt, ita ut tantam in intimis terræ receſſibus, aut tam vehementem aëris mutationem ipſis imputari poſſe, nullâ ratione concludi poſſit. Aſtra enim nobis ſunt in ſigna temporum duntaxat, dies & annos, ut inquit *Helmontius*, quæ adhuc reliquiæ ſunt *Paganiſmi*, qui auſus eſt ſtellarum officia, & deſtinationes extendere ſupra textum ſacrum, hinc Clariſſimi Aſtrologi, & Mathematici, qui in cæteris Aſtrologiæ partibus alios longè ſuperant, ut *Copernicus, Keplerus, Brahe, Galilæus, Renatus des Cartes, occultas aſtrorum vires*, tanquam rem vanam, & ſolidis rationum momentis deſtitutam, experientiæque repugnantem rejecerunt.

Cur verò alii citiùs, alii tardiùs, imò nunquam, febribus his, vel peſte, inficiantur, cùm tamen cauſa cõmunis ſit, ſequentes ſunt rationes: quia diverſa ſanguinis facies, motꝰ, & mixtio eſt, & ſic

ſic in uno homine ſanguis eſt tenuior, & in alio magis conſiſtens, qui ſanguinem fluidiorem, ſeu tenuiorem habet ob nimiam bilis acrimoniam, & volatilitatem, is præ aliis citiùs malo hoc venenato inficitur, è contrà ille, cujus ſanguis ob legitimam ſucci pancreatici, aut alius, aciditatem, eſt legitimæ conſiſtentiæ, ut melancholicus, vix ac ne vix quidem hac hâc corripitur. Sanguinis enim particulæ ſtrictiùs ſibi junctæ, cum aliàs ſuffulciunt, & ſic junctis viribus *Regem noſtrum* muniunt ab hoſte, veneni ſcilicet inſultibus, unde fit, ut acres veneni particulæ aciem ſuam obtundant, & vel innoxiè in corpore noſtro maneant, vel aliò, ubi minor eſt reſiſtentia, transmeent. Regula eſt & cautio maximè obſervanda, quòd *peſte regnante* reliqui quivis morbi naturam, & indolem ſuam exuant & in peſtem migrent. Ex omnibus his præmiſſis facilè patet, cauſam eſſe tum peſtis, tum febrium malignarum miaſma putredinale plus minùs acre & volatile ſanguinem maximè turbans & ſolvens, quod ex particulis rigidis, acutis gladiolorum inſtar pungentibus, & continuum ſolventibus, componitur. Nihil enim *noſtris Regibus*, imprimis *Microcoſmetori*, tam funeſtum eſt, quàm iſtæ exhalationes acres volatiles, quæ illum prout fumus Apum Regem facilè extinguunt, & enecant. Quod eſſendi modum contingit, quâ titate ut peccet non opus eſt, cùm contagii hujus ſemina, conſentiente *Ettmullero cap. 2. de virtut. opu diaphor. §. 13.* peculiarem in minima quoque mole vim habeat, & ſub minimo, & nullo ſenſuum perceptibili miaſmate corporis oeconomiam turbare poſſit, dummodo in calore nativo aeſtuentur ac expandantur, non aliâ ratione, ut fermentatio panis, vel fæces cereviſiæ, quibus eadem cereviſia fermentatur ſub exigua mole efferveſcentiam conciliat, unde eſchara, ſeu ſphacelus in viſceribus nobilibus tam ſæpe in peſte, aliiſque morbis malignis conſpicua, prout ego *Francothali* in Palatinatu inferiore ſtomachum fœminæ, & filiæ ejuſdem in eadem domo perforatum, & ſphacelatum, & nigerrimum reperiri, in aliis diaphragma, in aliis inteſtina eodem ſphacelo contaminata vidi, ac ſi aſſumſiſſent toxicum arſenicum aliaque. A ſeceſſione particularum ſanguinem conſtituentium, & hinc indè reſtagnantium, omnia ferè explicari poſſunt phænomena. Sal enim & ſulphur illud volatile arſenicale. *Microcoſmetori* noſtro eſt infenſiſſimum & maſſæ ſanguineæ reſolutionem nimiam ſpirituum deſtructionem, & ſuccedentem coagulationem minitans. Sulphur hîc quoque peccare, patet partim ex efferveſcentia & æſtu, item ex telis ſulphureis, ſeu globis ardentibus, tempore peſtis hinc indè per aerem conſpicuis. Cui enim rei alii, quàm ſulphuri arſenicali adſcribendum cenſemus, quorum globorum exitialis odor multis vitæ periculum accerſit, quod nos in funeſta peſte graſſante Anno 1666. obſervavimus, aliique obſervârunt.

Kircherus ponit vermes in peſte, ſed non repugnat noſtræ ſententiæ, conſtant & vermes ex particulis acribus & volati-

volatilibus, quæ & eadem ſymptomata inducere apta nata ſunt, hinc pluribus peſtis eſt morbus ſeminalis, in peſte ad mentem Wedelii infecta eſt aqua microcoſmica, humidum radicale lymphea & ſerum.

Subitanea illa virium dejectio his in affectibus ſignificat ſanguinem à miaſmate eſſe ineptum, ut effervescat, ut fit cùm mercurius præcipitatus admiſcetur ſanguini inſtar tenui fit contagium, quod anno 1666. occupavit aërem circa *Francothalum* ubique, & valde pertinax fuit, & non potuit ſuperari à fermentatione ſanguinis, quare tam multi obierunt homines.

Capitis dolorem hiſce in morbis ut plurimum produci exiſtimamus ab acredine particularum membranas vellicantium, & Microcoſmetorem noſtrum, turbantium & inquietantium.

Pulſus rarus & debilitas magna, quæ & poſſunt eſſe in aliis febrib. deducim9 à ſanguine fluidiore, in quibusdam hominibus ſanguis vix eſt ſanguis, & ubi vena ſecatur, ſæpe ſanguis effluit, qui nihil eſt aliud, quā cruſta cultro vix permeabilis, & intra illā cruſtā non reperitur ſanguis fibroſus, unde non mirum eſt, tales homines intra 24. horas tam ſubitò proſterni, hic eſt pulſus debilis, ac proinde malum ſignum, quia ſignificat ſanguinem vix eſſe fermentabilem. Quòd peſtis habeat ſal & ſulphur volatile acre *Medicus Wiennenſis D. D. Alpruni*, qui horrendum opus aggreſſus eſt in proximi utilitatem, teſtatur. Secto enim bubone peſtilentiali virulentam collegit materiam, quā retortæ cum ſuo recipiente luto ſapientiæ intruſit, adhibitis ignis gradibus, primò aqua, ſecundò pinguior & oleoſa materia, tandem ad collum retortæ adſcendit ſal, detracto igne, disjunctisque vitris maximus fœtor, qualis vix è mille vulneribus æſtivis radiis ſolaribus expoſitis exhalare poteſt, prodiit, & quamvis munito fuerit ſenſorio, tamen quaſi fulmine tactus *Chemicus* ingenti corporis tremore concuſſus fuit. Fractâ ergò retortâ ineffabilis fœtoris ſalem volatilem adſtanti guſtandum porrexit, & ipſemet in lingua detinuit, quod ſal actimoniâ aquæ Regiæ minimè cedebat. Sic ego novi *Francothali* ancillam, quæ peſte correpta lachrymas exſtillabat, quæ lintea inſtar aquæ fortis corrodebant, quæ & altero die pòſt fatis ceſſit. Imò ſal adeſſe volatile acre cauſticū omnia ſymptomata, peſtem, febresque malignas concomitantia indicant. Quàm primùm enim malignum hocce ſal volatile ferocius è vinculis liberatur, & ſolvitur, ſtatim noſtrum aggreditur *Microcoſmetorem*, ejusque milites, qui cor, ſedem *Regiam Cardimelechi* deſerunt, ſic & tandem *Gaſteranax* gangrænæ ſubveniendæ eſt negligentior de tutandis ſuis viſceribus, & intro fugit, & ſic victoriam canit hoſtis, pergitque ulteriùs ſerpere mortalis illa gangræna, unde in peſte viſcera quæcunq; corroſivo hoc ſale obſidentur, aduruntur, & turpiter defœdantur.

Cauſæ remotiores plures eſſe poſſunt, & conſiſtunt plerumque in ritè adminiſtrandis rebus non naturalibus ità dictis, de quibus infrà, ubi de cura diætetica acturi ſumus, dicemus. Hic verò ante omnia metus & terror culpandus

Pandus eſt qui ſunt obſtetrix peſtilentiæ; fomes contagionis, incendium morbi & ſæpe præcones mortis, econtra dicimus, pacatus & corpus defenſum fortiſſima mœnia ſunt ad arcendam peſtem.

Prognoſis. §. IX. Quod *Prognoſin* ſalutis & mortis concernit, ſigna illa ſunt lubrica, quod jam dudum agnovit *Hippocrates 2. aphor. 17.* dicens: *Acutarum morborum non omnino ſunt certæ prædictiones.* Cautè ergo agendum Medico, & non niſi probè examinatis perſpectisque ſignis de morbi ſtatu judicium ferendum.

Quò ergo plures eodem tempore interimuntur, eò periculoſior conditio morbi judicari debet. Præſtat ergo præſagium ſuſpendere donec vel naturæ, vel morbi victoriæ indicia certa ſe obtulerint. Hactenus enim obſervatum eſt, quod quò vehementior in peſte, febribusque malignis apparuerint ſymptomata, quæ aliis in morbis vitæ pericula minantur, eò meliorem ſalutis exitum reſpondiſſe, contrà mitiorum ſymptomatum præſentiâ plures diem obiiſſe ſupremum.

Febris maligna eſt ex claſſe acutorũ, hinc ratione temporis prædicimus, ad undecimũ & decimum 4. diem extẽdi poſſe. Periculum augent ſymptomata atrociora, ut ſyncope, ſudor frigidus (quem tamen plures inſontes paſſi ſunt) fluxus alvi, magnam virium jacturam, &c. ſin mitiora revera, melior affulget ſpes, ſed non ſemper fidendum, blanditur n. & fallit inſtar canũ, qui minùs latrant, acriùs mordent.

In facultate vitali pulſus in magnitudine conſtans, & æqualis ſpem ſemper præſtat meliorẽ; ſin parvus ſit, inordinatus & inæqualis, periculoſæ plenũ opus aleæ exhibet, præcipuè ſi ſtatim ab initio talis deprehenditur. Ex *animali*, deliriũ ſtatim ab initio accedens, quod à ſomno non ſedatur, oblivio, negligens decubitus, denudatio indecens, motus convulſivi, tremores, & ſi ægri floccos carpunt, vigiliæ contumaces, ſingultus, quæ omnia prava ſunt ſigna. Imprimis ſingultum, tanquam ſignum ad mortem in febribus malignis prædicendam ſe nunquam decepiſſe. *Epiphan. Ferdinand.* verum teſtatur, quem tamen ſæpiùs obſervavi in his febribus, & non ſemper funeſtum. Quotidie quoque erunt oculi inſpiciendi, qui ſi ferociam præ ſe ferunt, cum aliis ſignis malis, rarò evadunt ægri, ut & rarò illi reſtituuntur, quibus ſine ophthalmiæ indiciis bulbi oculorum dolent. Surditas in principio apparens malum, in ſtatu verò ſalutare eſt.

Motus tremulus manuum & linguæ ab Hippocrate damnantur, quia ſæpe funeſti obſervantur. Narium ſtillicidium, cardialgia, maxima apepſia, oculorum inflammatio, & ſi palpebræ non ritè commiſſæ ſunt, & exinde ex albo aliquid appareat, hæc vel alia mortem eſſe præ foribus indicant.

Nullum tamen triſtius ſignum eſt, quàm ſi ægri floccos carpunt, vel plicas ſuprà lectum explicant, vel quodlibet objectum inordinatè arripiunt, quod qui faciunt, nunquam evadunt, quod non ità pridem, eheu! in *dulciſſimo meo trium annorum filio, Paulo*, experiri debui, qui altero die cum floccos

eos carpere inciperet, ſimulque obortis convulſionibus vitam cum morte magno meo luctu commutavit.

Hoc enim ſignificat delirium valdè intenſum, & non duntaxat meningū, ſed & oculi tunicarum inflammationem, & ſpirituū opticorum perturbationem incurabilem, propter quam oculis varia & falſa objiciuntur, quæ æger removere conatur. Id tamen aliquando citra noxam& vitæ periculum accidiſſe monumenta Medicorum docent, rariùs peſte moriuntur mulieres ob copiam ſeroſam ſanguinis, & etiam viri, qui ſunt naturæ ſeroſioris.

Si in febribus malignis petechiæ die nono aut decimo apparentes cum ſignis coctionis, & virtutis robore, adeò malæ non ſunt ſemper, ſed vitæ precones; Contrà ſi ſtatim ab initio lividæ aut nigræ erumpant, ſi paucæ vel copioſiſſimæ, & cum reſpiratione difficili, & anxietate, ad interiora fit recurſus, ſic ſignum eſt lethale. In peſte quoque quò citiùs bubones & anthraces in locis conſuetis erumpunt, eò meliùs eſt. Et anthraces in loco cordi vicino, bubones circa collum vel retro aures, funeſtum dicunt eventum.

Ad mortem terminantur hæ febres utplurimùm motibus convulſivis, hæmorrhagiâ ſymptomaticâ diffluente quaſi cruore, nec ampliùs in alveis ſuis contineri apto, ſudoribus frigidis, deliquiis animi, &c. & quandoque tranſeunt febres malignæ in alios morbos, uti *Hanoviæ* obſervavi, febres malignas abſumtis ſpiritibus animalibus, & fruſtrato ſanguinis robore terminâſſe in hydropem, aliasque cachexias, modò in uno ſanguinis craſis vegetior, quàm in altero fuerit. In omnibus febribus æquè malignis ac continuis, ſi tuſſis accedat, item madida & vaporoſa ſit cutis, utplurimùm ægri evadunt, tuſſire enim bonum ſignum eſt, denotat enim ſerum adeſſe in ſanguine, & naturam per ſe facere ſegregationem.

§. X. Cognitâ jam febrium malignarum & peſtis naturâ cum ſuis cauſis & ſignis, id reſtare videtur, ut ex methodi medendi legibus *curationem* tradamus, quæ vel eſt *Diætetica*, vel *pharmaceutica*. *Diæteticam* nunc ponamus, quæ in legitimo ſex rerum non naturalium uſu conſiſtit. Aër ſit ex calido temperatus, & vitetur omnis aër ſqualidus ex cavernis aut ſpeluncis, aut è caſtris & cadaveribus aliiſque locis fœtidis exſpirans, quem omnes maximopere fugiant. Qui enim improvidè aëri ejusmodi conſpurcato ſe exponunt pernitiei, & vitæ periculo. Aër ergò corrigatur luculentis ignibus hinc indè accenſis, ligno juniperino, aloëtico, aliiſque odoratis; in ædibus ſuffumigia varia inſtituantur ex raſura cornu bovin. hircino, ſulphure, pulvere pyrio, aceto bezoartico. In conclavi Æophila liquore alexipharmaco repleta, & igni ad ventum artificialem generandum admota commendatur, quò etiam campanarum ſonitus, & bombardarum crebriores exploſiones referri poſſunt. *Si quis jam* verò affectus ſit febre maligna fugiat aerem frigidum, omnes autem ægri febre maligna laborantes aëri ſe exponentes, omnes moriuntur, seu pluribus

bus exemplis demonſtrari poteſt.

Cibi ſint tenuiſſimi, eupeptoi, conceduntur cum ſcorzonera, aliiſque alterata juſcula carnis gallinarum, pullorum, caponum, &c. Jam affectis conceditur tenuiſſimus victus.

Olera verò, fructus horarii, omnia venena, purgantia, item alimenta nimis ſalita, ſaccharata, mellita, aromatica, omnia corrupta, vel muco obſita angue pejus fugiantur. Cibi omnes alterari poſſunt blandioribus acidis, ſucco ſcil. citri, cydoniorum, rubi idæi, &c.

Potus ſit decoctum ſcorzoneræ cum C.C. & parùm citri. Potum continuum in quo ſit C.C. plus auxilii, quàm omnia alia medicamenta afferre, teſtatur *Crato lib.* 1. *ep.* 11. Subſtitui quoq; poteſt gelatina C.C. potui ordinario infundantur guttæ nonnullæ tincturæ noſtræ cordialis, quæ omnem implet paginam. Vinum concedatur tantùm pro refocillatione virium. Omnia enim ſpirituoſa, quatenus acrimoniam augent, & *Microcoſmetorem* planè furibundum reddunt, hîc maximoperè fugienda ſunt, ſulphure enim ſuo à maligno calore accenſo ſanguinem inflammant, & *Neucrantz in tract. de Purpura*, ut & *Hôferus in Hercul. Medic.* notant, omnes fuiſſe mortuos, quicunque vino abſtinere noluerint, à cujus nimio potu in fœmina febre maligna laborante ex momento epilepſiam ortam obſervavi. Uſus acidularum nec in his febribus tutus eſt. Æger ergò ſit contentus ſuprà dictis decoctis, & julepis, vel emulſionibus amygdalarum.

Somnus & vigiliæ debitam ſervent alternationem, quorum alterutra ſi exceſſerint, debitis modis corrigantur. Nocet imprimis ſomnus ſub primum morbi acceſſum initus, non priùs ſumto bezoartico aut alexipharmaco.

Motus & quies quoque moderatè ſe habeant, ne humores vitioſi in corpore in nimiam agitentur fermentationem. Quies verò ægro magis cordi ſit, ut ſc. continuatâ diaphoreſi corpus exteriùs miaſmata venenoſa mittere poſſit, & ut ſic tonus priſtinus reſtituatur viſceribus.

Animi quoque pathemata, imprimis metus, puſillanimitas, timor, ira, triſtitia, rationis fræno dirigantur, quorum magna in *Microcoſmetorem* & ſanguinem vis eſt, quæ ſedulò ergò fugiat Patiens, ne Medicus oleum & operam perdat; ne ipſe æger opinione majorem ſibi malignitatem, ceu certum mortis nuntium ante oculos ſiſtat, ſed potiùs bonâ ſpe in *Deum* confiſus meliora exſpectet, peſtis enim ceu ignis fatuus eſt fugientes & territos ſequitur, proſequentes & cordatos fugit.

Excreta quoque & retenta in ſtatu naturali conſervanda ſunt.

§. XI. Reliquum jam eſt, ut harum febrium peſtilentialium & malignarum *curationem* quoque *pharmaceuticam* aggrediamur. Ad mentem verò *Veterum Galenicorum* illa nititur tribus indicationibus: *Curatoriâ*, *præſervatoriâ*, & *vitali*. *Cura Pharmaceutica.*

Peſtilentiam ergò in occulta quadam, & homini planè adverſa qualitate

Digitized by Google

tate ſitam eſſe ajunt, quam occultam qualitatem & indicare alexipharmacum huic contrarium: Cauſamque illam in corpore ſeu per inſpirationem, ſeu per contactum acceptam, aut quovis modo contractam, ſui amotionem & eradicationem indicare aſſerunt. Si ergò peſtis à cōtagio ortum habeat, & ſimul adſit ſanguinis copia, ſtatim confugiunt ad venæ ſectionem, & quidem mox in principio, nam horis 12. vel pluribus elapſis tutiùs eſſe concedunt V. S. omittere, quàm admittere; cùm vires vehementiâ veneni fractæ eam ampliùs non ferant. Purgantia quoq; non admittunt *Galenici*, niſi in primis viis ſaburra lateat, ob quam eliminandam & aliquando pro re nata admittunt vomitoria. Tutiſſimam verò viam eſſe judicant per Alexipharmaca, quæ horarum 24. ſpatio repetenda eſſe ajunt, & ſic per triduum aut ultrà continuanda, donec veneni vis fracta ſit, aſſerunt. A ſomno quoque abſtinere jubent, donec bis ſudaverit, & inter ſudandum ægrum etiam reficiendum eſſe conſervâ & ſyrupis roſarum, acetoſæ, acetoſitatis citri, granatorum, aliiſque aquis cordialibus, & odoramentis naribus admotis & per cubiculum ſparſis. Poſt ſudationem ſi corpus imprimis ſit cacochymicum, ut febris tollatur, & natura reliquum facilè vincere poſſit, purgantia commendant mitiora, ut ſyrupum rhabarbari, tamarindorum, roſarum, pilul. peſtilential. &c. Omnia remedia, quæ putredinem arcent, febrique malignæ reſiſtunt, ſummopere commendant, ſic ubi febris adſit, & refrigerantia tantùm exhibenda eſſe ajunt, qualia ſunt ſyrupus acetoſitatis, citri, acetoſæ, rubi idæi, granatorum, ut & margaritæ, corallia, lapides pretioſi, &c.

Alexipharmaca, ſeu expellentia peſtis ſeminaria, vimque veneni frangentia, ſunt ſequentia: Theriaca, Mithridatium, Diaſcordium Fracaſtorei, Tryphera Saracenica, Electuarium de ovo, petaſitidem ſudore etiam feliciter diſcutere venenum ajunt. Electuarium de Gemmis, lætificans Galeni, & ſexcenta alia, ex quibus mille formulas concinnare ſolent, quas tædet ob nimiam farraginem hîc apponere. Cùm verò natura, uti ajunt, plerumque partem materiæ venenoſæ ad ſuperficiem corporis eliminare, & anthraces, & bubones pruducere ſoleat, ſi bubo non ſatis à natura expellatur, vel nimis augeatur, & febris cum ſymptomatibus non remittat, danda eſt opera, ut veneno quàm primùm exitus pateſiat.

In quem finem veſicatoria imponunt, vel cutem ſcarificant, ut venenum liberè exſpirare, humoreſque peſtilentes effluere poſſint. Magno etiam cum ægri commodo pullos gallinaceos, vel columbinos circa anum deplumatos apponunt, vel bufonem exſiccatum, & vino emollitum. Dein ulcus tanquam alia curanda eſſe ajunt, & nec priùs conſolidandum, donec omne venenum effluxerit. Carbunculum verò ſtatim ſcarificandum eſſe dicunt, & quidem ſatis profundè, ut

aut malignus, corruptus, fœtidusque humor emanet, poſtea emplaſtrum aliquod imponunt, quale eſt de fuligine, & alia paſſim deſcripta. Alii in hunc finem Emplaſtrum de magnete arſenicali commendant. Nonnulli Saphyro in cute circa carbunculum circulum ducunt, ne venenum latiùs ſerpat, ſed potiùs exſtinguatur. Et ſi carbunculus nimiùm accreſcat, & atroces inferat dolores, venam ſub carbunculo eſſe aperiendam judicant, ut ſc. ſanguis ille corruptus meliùs educatur: ad calorem quoque exſtinguendum Emplaſtrum de cynogloſſa adhibent. Toto verò curationis tempore ſingulis diebus aliquid è temperatis alexipharmacis exhibendum eſſe dicunt, ne veneni portiuncula in corpore maneat, ſed omnis expellatur.

In febribus peſtilentibus & malignis eodem modo incendunt. In hoc enim ipſis magna occurrit difficultas, cui prius, cui poſterius proſpiciendum, & quomodo malignitas tollenda ſit, ne febris augeatur, & contra febri proſpiciendum, ne malignitas negligatur, ad magis ergò urgens reſpiciendum eſſe reſpondent, hinc & ante quartum diem & venæ ſectiones, veſicatoria, purgationes, & vomitoria, clyſteresque admittunt. In diaphoreticis verò maximum quærunt ſolatium; & ſimul alterantia, & præparantia inter calanda eſſe volunt, qualia ſunt, acetoſa, ſcordium, carduus benedictus, Scorzonera, ſem. citri, rad. tormentillæ, pentaphylli, ſuccus citri, ribium, rubi idæi, granatorum, nec topica varia negligenda eſſe, monent, quorum omnium medicamentorum apparatum invenies apud quemlibet Practicum Galenicum.

§. XI. *Paracelſus dicit*, peſtilentiam eſſe morbum ex aſtris enatum, infectione ſuâ, ſicut ſol radiis ſuis nos affligentem, cuilibet ergò cognitum eſſe debet Medico, quænam cujuslibet morbi cauſa & origo ſit. Si is à pravis cibis, aut malo potu, aut ab herbis, & terræ fructibus genitus eſt, per arcana utique herbarum & radicum iterum exigendus eſt. Si morbus factus eſt à mineralibus & metallis, per illorum arcanum rurſus curandus eſt: Is enim priora ex herbis facta arcana minimè admittit. Sic itidem, ubi influentia cœli morbum aliquem influxit, ibi aër arcana metallorum & mineralium quicquam auxilii præſtant, ſed ex aſtronomia per influentiam adhibitam medela accuranda eſt, ſicuti *in libro de Perſicaria* docet, qui hinc indè varia commendat arcana.

§. XII. *Helmontius* peſtem, quam dicit eſſe febré atrociſſimam, acutiſſimã, & celerrimam, abſq; venæ ſectione & purgatione, ſolis tantùm ſudoriferis, & vini meracioris potu curari poſſe ait, theriacam cum vino, imô aquæ vitæ propinandam & diluendam eſſe ait abſque metu caloris. Contra labem ergo veneni exhibenda vult Autor ſudorifera cum Alexipharmacis. Reſtat ergò juxta ipſum ſanandæ peſtis ſpes, quòd Tartarus ille, peſtis diverſorium, diffletur, debito ſudoris exterminio.

Inter præſervativa eò reſpiciendum vult, ne ſpiritus *Archei* in nobis terrorem concipiat, neve ex terrore ſibi pariat vel aliunde allatum virus terrificum, & ne fermentatio ſymbolizansque mumia forinſecus allata naturæ Mumiæ internum Rectorem, *Archeum*, infeſtet. Remedium contra terrorem imaginationis hominis, vel *Archei*, non tam in ſe juxta noſtrum Autorem eſt poſitivum, quàm negativum. Adeoque potum meracum ad hilaritatem usque præſervare de futuro ait, quia nedum hominis, ſed & *Archei* imaginationẽ ſic regit, quod pereat vis formandi imagines. Nemo enim pauper eſt, aut defectuoſus quamdiu ex potu hilaris eſt. Hilaritas, prout inquit, per potum introducta nec hoſtem extrinſecum admittit, nec agnoſcit, ut nec luctam ſuſcipit, ſed excludit, eſt verò potus exhilarans magis peſti futuræ, quàm præſenti aptus.

Curativum autem præſentis veneni ſupponit id, quod præſervativum de futuro anticipat. Curativum ergò dicitur id, quod productum (ipſum ſcil. virus peſtilens) in ipſa materia, cui inſidet, trucidando annihilat, aliud verò curativũ dicitur, quod ſibi conjunctũ incumbit expellendo ſubjecto veneni, tertium deniq; quod coadaptationem cauſarum ad producta tollit, minuitq;. Quod præſervativum quoad fieri cõcernit, proderit rectificatio aëris *Hippocr.* jam ſolennis, non ſecus ac in peſte populari, aut nempe peſtilens iſtud virus in aëre enecetur, qui aër originaliter ſic diſponatur, ut humorem alibilẽ non ſinat mumiali vi corrũpi, aut fracedinem accipere. Ubi verò jam atrox, & malignum iſtud venenum intrò receptum eſt, & jam ſigillatum in *Archeo*, idq; propter ſingularem celeritatem ſui veneni, tum defenſiva ſolitaria nihil facere ait Autor, niſi ſimul ſint ſanativa. Primò cura eò dirigatur, ut corpus caleat actu ſemper, ſerveturque in diaphoreſi, utq; animus, ceu diximus, ad hilaritatem terrori oppoſito ſit diſpoſitus. Triſtitiam enim univerſam ſeponendam eſſe ait, nedum quia timori vicina, ſed quia circa os ſtomachi extemplo pariat fracedinem, ſuſpiriorum matrem. Loca ergò & objecta triſtis recordationis, & ejusmodi ſodalitia vitanda non minùs vult, quàm nimia, cũ fabulomẽtaq; dolorifica. Inter præſervativa poſitiva locum ſibi vendicant ex Autore noſtro *Amuleta*. Sudoriferum deniq; & exſtirpativum peſtis & ſedis ſitæ per abluitionem: Foras enim per ſudorifera, tanquam per oblectamẽta, evocatur *Archæus mæſtus ac terrefactus*, qui aliàs confeſtim ſe intrò recipit, velut ad arcem fugit, gignitq; triſtitiam, ſuſpiriaq; & anxietates venenoſas. Sunt etiam ad mentem Autoris noſtri ſudorifera cuncta ejusdem conditionis, ac penè ponderis, at ſaltem in gradu bonitatis differũt, laudat ea propter potionem *Hippocr.* cui addit Zingiber & baccas nigras Hederæ, quia diaphoretica ſtomacho grata ſunt. Sunt etiam Alexiteria cum vino generoſo, & mox à paſtu danda, non quidem, ut ſudet æger, ſed ut corpus ſervetur in diaphoreſi. Paſtum etiam levem, & paucum eſſe vult, digeſtionem

enim

enim in omni febre, magiſque in peſte deficere ait, proinde largioris cibi vi- cospotum meracum ſubire poſſe ait.

In prægnantibus, puerperis, aut menſtruoſis, quæ periculoſiùs peſte ægrotant, ſiquidem *Archæus* uteri, nequaquam rationi aut confidentiæ paret, qui totus confuſione ac mœſtâ perturbationum turbâ anxiatur, ſuadet uterum conſolandum oleo ſuccini, ſuccinoque in optimo vini ſpiritu ſoluto, ac ſuffitu ex verrucis crurum caballi per tritorium adacto.

Bubonibus & carbunculis bufonem more ſuo præparatum imponit, ſaphyrumque. Quidam enim referunt, ſaphyrum vel hyacinthum citrinum, ſi per horæ quadrantem ſuper membro dolente moretur, ſicut ex oppoſito gemmæ locum infectum feriat, ibidemque radios colligat, locum attactum intra horam liveſcere, eſſeque infallibile luis hujus diræ peſtis ſignum, ſin verò locus nequaquam lividiorem colorem adſumſerit, infirmum à peſte abſolvi. *Helmontius etiam laudat ſuccinum* pulſibus affrictum, item hyacinthum & ſaphyrum, eodem modo applicatum.

§. XIII. *Williſius* inquit, in peſte aliiſque febribus contagioſis duplex incumbere penſum, nimirum, ut maligni hujus morbi *prophylaxis* æquè ac *curationi* proſpiciatur.

Quoad *prophylaxin* ſuadet ægris optimam diætam, & cum *Helmontio* hilaritatem & confidentiam animi commendat, quatenus fortificant *Archæum*.

Inter Chirurgica præſervationis gratiâ in iis, admittit venæ ſectionem, qui ſunt plethorici, & aſſueti fuêre mittere ſanguinem, quo enim ſanguis minùs efferveſcit, & ſine tumultu in vaſis circulatur, eò tardiùs lue peſtiferâ contaminatur.

Amuleta quoque collo ſuſpenſa, vel carpis geſtata adversùs peſtilentiam mirabilem vim habere credit, additque rationes, atque per effluvia diverſimodè figurata, & propter ſimilitudinem ſe invicem excipientia; hinc commendat, tanquam præſtantiſſima, quæ ex arſenico, hydrargyro, pulvere bufonum, aliisque venenatis conſtant.

Pharmaceutica verò ipſi cura præſervatoria eſt, ut primò aſſiduus materiæ excrementitiæ, ſeu humorum proventus *leni purgatione* auferatur; ſecundò, ut *alexipharmacis* ſingulis diebus aſſumtis ſpiritus & corpus noſtrum contra veneni ſpicula muniantur.

In curatione verò hujus affectûs atrociſſimi venæ ſectionem rarò vel nunquam admittendam eſſe cenſet Autor, quia ſanguine nimis exhauſto, & vaſis concidentibus diaphoreſis non adeò facilè procuratur. Loco verò hujus commendat ſcarificationes, & veſicatoria. Inſuper contra bubones, anthraces, atque ulcera maligna ab iis producta, cataplaſmata, fotus, emplaſtra, illitus, & pleraque alia exteriùs applicanda, & ex Autoribus petenda ſuadet, quibus tamen venenata quædam, prout veneni Electrica, oleum & balſamum arſenici miſcenda amat.

Pharmaca ipſius circa *peſtis* curationem ſunt vel *evacuantia*, ut latex ſeroſus in ſanguine unà cum plurimis venenati miaſmatis particulis foràs eliminetur, vel *Alexiteria*, quæ enim pleniùs, & à toto ſimul corpore evacuant, quæ & ſanguinem exagitando à coagulando vindicant, & cum à centro usque ad circumferentiam movent, fermenta venenata, nec non humorum & ſanguinis corruptelas, procul à corde arcent, & hoſtem extra caſtra propellunt. Omnia hæc medicamenta, ſive catharſi, ſive diaphoreſi operentur, ejusmodi ſint oportet, quæ particulas habent miaſmati venenato potiùs, quàm ſanguini, aut ſpiritibus noſtris congeneres, ob utriusque enim ſimilitudinem exiſtimat autor virulentam morbi materiam certiùs protrudi, & ita eliminari. Hinc omnia cathartica tum purgantia, tum vomitoria, tum ſudorifera commendat, quæ ex antimonio, mercurio, auro, ſulphure, vitriolo, arſenico, & ſimilibus parari ſolent, quæ, uti ait, cùm à noſtro calore minimè ſubigantur, aut ſuperentur, contra virus peſtilentiale optima eſſe remedia.

Alexiteria remedia, ut ſunt Rutæ, Scordium; ex compoſitis, Theriaca, Mithridatium, & Diaſcordium, cruorem & ſuccos in vaſis & viſceribus confluos corpuſculis ſuis, velut novo fermento inſpirant, eosdem leniter movendo, & in æquabili mixtione ſervando, à coagulatione & putredine vindicant, veneni particulas agglomerari cœptas eadem blandâ agitatione ab invicem diſſipant, & à maturitate impediunt, denique ſanguinem & ſpiritus præoccupando eos à characteris peſtilentis impreſſionibus tuentur. Vult ergo Autor, ut ab initio æger, vel purgans, vel vomitorium aſſumat, cujus operatione finitâ ſuadet diaphoreticum, quod poſtea ſæpiùs repetatur, inſuper verò Alexipharmacis quovis ferè momento utendum eſſe ait, & eò annitendum, ut cum Anthracum & bubonum eruptione omne venenum eliminetur. Totius ergò negotii cardinem in intentionibus hiſce duabus inniti aſſerit, ut virus peſtilentiale omni modo ab intus foras expellatur, ac dein expulſi recurſus æqua diligentia præcaveatur.

Quoad febres malignas Autor nihil monet, quàm ut hæc duo bene notanda ſint, *Malignitas* ſc. & *intemperies febrilis*. Reſpectu febris convenire ait purgationem, venæ ſectionem, & refrigerantia; ab his verò malignitatem plerumque augeri, & venenum latiùs ſerpere; contra malignitatem conducere Alexipharmaca, & diaphoretica, quæ verò febrem maximè intendunt; unde ergò plus periculi emineat illinc intentiones curativæ dirigantur, ita tamen dum alteri conſulitur, alterum haud negligatur.

§. XIV. *Sylvius*, qui peſtis cauſam in ſale lixivo, eodemque acri & volatili ponit, inſtituit curam *præſervatoriam* & *curatoriam*. Præcautionis loco dum Amſtelodami manè viſitaret ægros lue hâc infectos, aliud non aſſumſit medicamentum, quàm vulgaris aceti vini cochleare unum cum mica panis exceptum. Cum verò deſiiſſet ab illo

ac to diutiùs aſſumere, ſenſit poſtmodùm ac ferè ſemper aliquem capitis dolorem, quoties infectam ingrediebatur domum. Laudat ea propter omnia acida, contemnens ſpirituoſa, ut ſpiritum vini, theriacalem, &c. Magni pendit è contra ſpiritum ſalis, ſulphuris, vitrioli. Laudantur & ab ipſo fructus acidi, mala citria, aurea, granata, ribeſia, &c. Qui acida ferre non poſſunt, ii ad mentem Autoris noſtri cum ſpiritu vini temperare poſſunt acida. Sic & conditum ſequens commendat:

℞. Conſerv. roſar. ℥ij.
fl. calendul.
anthos
borragin.
bugloſſ. â ℥ß.
violar.
ſpir. vitriol. q. ſ. ad gratam aciditatem.

Cujus manè jejuno ſtomacho aſſumat homo ætatis florentis ad nucis juglandis magnitudinem, aliquanto minùs adoleſcens, adhuc minùs puer. Sirupos & tabellas ex acidis ſuccis parata, ut & tartarum crudum, cremorem, & vitriolatum, ex juſculo, vel vino aſſumta commendat.

Ad peſtis verò præcautionem non magni pendit Amuleta, quia nondum demonſtrari poteſt, quomodo illa agant, hinc ridet ad venenum peſtilens avertendum mercurii crudi in calamo anſerino collo appenſi uſum.

Quoad curationem, cùm venenum peſtilens frequentiſſimè per corporis poros penetret ad interiora, per eoſdem iterum expelli vult, adeoque per *ſudorifera*. Quando verò venenum cum aëre forſan inſpiretur, atque ſalivam tunc ſimul corrumpat, quæ continuò deglutita in ventriculo nauſeam pariat, tunc vomitorium antimoniale non incommodè exhibendum eſſe exiſtimat, quatenus verò idem venenum qualitate ſuâ noxia quævis in corpore occurrentia vitiet, & corrumpat, & quidem qualitate ſua ſalſa *volatili* & *acri*, Autor præſcribit medicamenta potenter figentia, atque acrimoniam demulcentia, ut ſunt ſulphur fixum, metallicum putà, vel minerale. Sic & iiſdem medicamentis figi bilem acriorem à veneno peſtilenti ita redditam. Omnia quoque acida commendat, quatenus illa ſuccum acidum à veneno peſtilenti fractum, & corruptum, reparant, & ſanguinis conſiſtentiam deperditam reſtituunt. Inter ſudorifera commendat præ aliis Theriacam Andromachi, Mithridatium, Diaſcordium, Orvietanum, aquas theriacales cùm vini ſpiritu, aut aceto ſtillatitio paratas. His etiam addit ex antimonio parata, ut Antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale tam ſimplex, quàm ſolare, lunare, &c. Sulphur auratum diaphoreticum, flores antimonii fixos. Inter magis ſimplicia laudibus extollit terras pingues, aut ſigillatas, bolum armenam, terram Lemniam, Sileſiacam, Turcicam. Ex cenſu vegetabilium ſunt radices petaſitidis, contrajervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ; fol. cardui benedicti, ſcordii, centaur. minoris, ſcabioſæ, ligna guajaci, juniperi, quercûs, buxi, ſaſſafras, ſemina ſambuci, ebuti, & ex his,

his, ut & ex baccis juniperi paratum Roob. Ex animalibus petita ſunt lapis Bezoar, porcinus, & ſimiles, ut & omnia cornua, oſſa, & ungues, atque imprimis ſalia volatilia & olea ex iiſdem elicita, & ad ſudores movendos efficaciſſima.

Ad veneni peſtilentis volatilitatem, & acrimoniam lixivam temperandam nihil melius eſſe aſſerit autor, præter unum forſan tartarum, vel potiùs ipſius oleum deſtillatione paratum; ſic & ſal petræ ad volatilium ſalium fixationem plurimum poſſe ait. Hujus enim ſalis beneficio figuntur arſenicum, auripigmentum, antimonium, & ſimilia ſale volatili conſtantia: præ aliis tamen commendat ſulphur minerale priùs arte fixatum, ex quocunque demum ſubjecto paratum, quod ab ipſo dicitur medicamentum excellentiſſimum in peſte, aliiſque plurimis morbis graviſſimis, cui & tutò fidendum eſſe ait. Spiritus omnes acidos laudat, tum magis puros, tum per ſpiritum vini magis blandiores redditos. Ex animalibus depromit ſalia volatilia oleoſa, vel olea deſtillata ex cornibus, oſſibus, ungulis. Ad acidorum claſſem refert Autor lac aceſcens, ebutyratum, ſeu ſerum acidiuſculum, ſuccos ex acetoſa, acetoſella, ſempervivo majore, berber. ribeſ. mal. citr. granator. aurant. ipſiſque uvis immaturis expreſſos. Ex mineralibus commendat ſpiritus omnes acidos ex ſale, nitro, alumine, ſulphure, vitriolo per deſtillationem elicitos. Triplicia medicamenta in peſte ſufficere ait *Sylvius*, primò *Vomitoria*, quoties ipſis locus concedi poteſt, vel debet. 2. *Sudorifera*, ſed ſale volatili imprimis conſtantia, veneni nempe acrimoniam ſimul temperantia. 3. *Acida* quibus præferendum cenſet nitri ſpiritum, cùm is ſimul figendi vi præditus ſit, ſed aquis diluenda eſſe pleraque inculcat, ne noceant.

In peſtis ergò curatione tutò poſſe, ait Autor, exhiberi vomitorium ex antimonio paratum, quod ſimul habeat vim ſudorem movendi, antimonium ſc. diaphoreticum haud nimis fixatum, præſertim verò in ejus initio, urgente nauſeâ, & conſtantibus adhuc viribus: poſt ſudorem ægros acidis, & mixturis cardiacis eſſe recreandos ſuadet; quandiu verò aliquod peſtis urgentis in ægro remanet, tamdiu in medicamentis ſalem volatilem figentibus, aëremque temperantibus, & acidum reſtituentibus pergendum eſſe monet, ne venenum neglectum, ac ſibi relictum, novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis ſecurum opprimat.

Bubones peſtilentiales ad mentem Autoris diſcuti debent, & ſi diſcuti nequeant, ad maturationem, ac ſuppurationem deduci, hinc aperiri, mundari, & denique conſolidari, & ſemper medicamentis addenda vel theriaca, vel Mithridatium monet: in quem finem etiam oleum è C.C. deſtillatum, aliaque ſale volatili oleoſo conſtantia admiſcet.

Unguentum Martiatum cum theriaca mixtum ob diſcuſſionem obſervavit præſtantiſſimum, ut & emplaſtrum cum gummatibus compoſitum,

rum, &c, niſi dolores vehementes urgeant, non vult præcipitari bubonum ſcarificationem, multò minùs ipſis adhiberi veſicatoria, vel cucurbitulas. Si verò grandes, ardenteſque ſint bubones, tum cucurbitulas, tum ſcarificationes adhiberi vult, nunquam verò veſicatoria.

Quàm primùm ſuppurati ſunt bubones, apertionem accelerandam vel ſcalpello, vel ruptorio, in apertum bubonem felici cum ſucceſſu balſamum ſulphuris terebinthinatum, & aniſatum, unà cum unguento baſiliconis & theriaca adhibuit; hujus enim ope brevi mundationem abſolvi putat. Ad cicatricem inducendam imponi vult emplaſtrum diapompholygos, & ne carbunculus ſerpat, & partibus vicinis inferat mortificationem, utendum eſſe dicit butyro antimonii, quod circum circa illinatur parti affectæ, vel magnete arſenicali, partes ſeparatas mundandas eſſe monet balſamo ſulphuris aniſato unà cum unguento tetrapharmaco, & baſiliconis vocato, mixto.

Sylvius noſter ad febres malignas curandas eadem adhibenda vult remedia, ſal enim volatile acre, malignitatis nempe notatæ cauſam, corrigi ac emendari ait, iiſdem remediis, oleoſis nempe, ſed imprimis acido, vel auſtero terreo permiſtis, quò refert omnes terras ſigillatas, ipſumque adeò ſulphur minerale aut metallicum omne, ſed ritè præparatum, vitrioli, antimonii, &c. Huc & ſpectare ait Theriacam diaſcordium, &c. ſic ad ſalis hujus acrioris correctionem & facere ſalia volatilia, blanda, & oleoſa. Huc conveniunt omnia ſudorifera, quatenus eadem *ſalem volatilem* acrem foràs è corpore pellunt. Sequentem commendat formulam:

℞. *Theriac veter*. ℥ij.
antimon. diaphoretic. ℥j.
ſirup. card. bened. ℥ij.
▽ *prophylact.* ℥j.
cinnamom. ℥ß.
ſcabioſa ℥ij. *M.*

Hujus miſturæ partem quartam vel quintam ſumat æger, atque corpus ad ſudorem diſponat, quin poſt horæ dimidium ejuſdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, ſicque pergat, donec commodus ſequatur ſudor. Interea ſi valde ſitiat æger, & lingua ſit arida, juſculum ſuperbibendum præcipit, ſucco citri, aurantiarum, vel omphacino ad gratiam temperatum, quo non tantùm promovebitur ſudoris eruptio, ſed inſuper corrigetur ſalis peccantis acrimonia noxia.

Raró *vomitoria* hic admittit, nec niſi quando in ventricu'o, inteſtinis, hæret panoxii ſalis, tunc ſuadet blandiora antimonialia.

Antimonium v. diaphoreticum, Bezoarticumque ſæpè & iteratis vicibus exhibenda eſſe notat, unà cum interpoſitis acidis, & ſubauſteris, quocunque modo exhibitis, quò ſc. ſanguinis priſtina reſtituatur conſiſtentia. Conducunt proinde mala granata, cydonea, aurantia, omphacium, &c.

§. XV. Nunc & *Curationem noſtris indicationibus innixam proponamus*. Sunt verò in febrium malignarum, & peſtilentium curatione duo potiſſi-

Digitized by Google

mùm indicantia obſervanda, *Intemperies* & *Malignitas*, illa per Alterantia, hæc per Alexipharmaca expugnanda eſſe nobis perſuademus, uno tamen oculo ad ſymptomata ſæpiùs occurrentia directo.

Remedia depromuntur è triplici fonte, Chirurgico, pharmaceutico, & diætetico. In primo ſeſe offert *Venæ ſectio*, quam in febre maligna planè omittendam cenſemus, quia indè ſanguis tantùm acrior & fluidior redditur, quam tamen æquè in febribus malignis ac peſte largiter celebrandam vult *Th. Sydenham*. Ex hoc fonte etiam Veſicatoria petuntur, quæ cum magno fructu pedibus, & carpis manuum applicata novimus. Et quamvis illorum uſus à nonnullis in dubium vocetur, plus tamen confidimus experientiæ noſtræ, & aliorum virorum illuſtrium, Horſtii, Riverii, Hœferi, &c. E fonte pharmaceutico, & proſcribimus purgantia & vomitoria, quicquid etiam alii in contrarium regerant, ſtat à noſtra parte experientia, nec ipſam rationē habemus contradicentē. Vomitoria nocebunt, niſi quando Medicus ſtatim ab initio vocatus ventriculum cibo adhuc repletum exonerare velit, ſic & clyſteres mihi pro re nata ſuſpecti ſunt. Evitandum n. ſtudioſè ne cibus aſſumatur, antequam affligat, obſervatum quippe eſt, quàm plurimos evaſiſſe peſte correptos, qui ante cibum ſumptum aut ſomnum alexipharmacum ſumſere; & contra pleroſque mortuos, qui priùs dormiverint, vel comederint, etiamſi generoſiſſima remedia adhibita fuêre.

Omnem autem implent paginam *Alexipharmaca ſudorifera*, fugienda tamen ratione febris ſunt *ſudorifera calidiora*, quæ, ſi quid juvent, hoc per accidens fit, nempe diaphoreſeos beneficio, quam ſuſcitant, particulæ acriores venenatæ, *Microcoſmetorem noſtrum* valdè moleſtantes, & ſanguinem vitiantes, difflantur, & eliminantur. Rectè itaque primo ſtatim intuitu aggredimur malignitatem, quæ *Bezoarticis* expugnanda fixioribus, nec exſpectamus hîc *Hippocraticam* coctionem. Alexipharmaca temperatiora nobis ſunt pulveres ex ♉nio diaphoretico, minera ☉ari, ☽ari, terris metallicis, & pinguibus, ut & ſulphure metallorum fixo parati, quibus ſemper aliquid de camphora addere ſolemus. Optimi ſunt pulveres compoſiti Pannonicus ſc. & ruber Saxonicus, pulvis bezoarticus *Sennerti*. Item alia, card. ben. abſynth. rutæ, nitr. antimoniat, ſapphyrus, cui tamen ſoli non fidendum.

Hîc etiam proſunt Alexipharmaca, quæ vulgò putredini reſiſtentia dicuntur, ut ſunt Theriaca Andromachi, Mithridatium Damocratis, Diaſcordium Fracaſtorii, Theriaca cœleſtis, Theriaca citri. Conveniunt & omnia medicamenta ex ſulphure, ſale, aloë & myrrha deſumta; item viperina omnia. Viperarum v. ſal volatile debet figi, & fixatum præſcribi, figitur autem ſpiritu vitrioli.

Poteſt ergo tale, vel ſimile propinari remedium:

℞. *Theriac. Andromachi* ℈j.
pulv. è chelis cancror. gr. vj.
croci

cruci gr. iij.
△ *card. bened.* ℥iij.
prophylact. Sylvii ℥ß.
Syrup. liberant. ℥iij.
M. D.

Pulvis ille Anglicus è chelis cancrorum paratus, apud plures pro magno arcano venditur, qui ſequens eſt:

℞. *Margarit. prap.*
ocul. ♋.
corall. rubr.
ſuccin. albiſſ.
C. C.
lapid. bezoar. or. à ʒß.
pulveris ex apicibus nigris
chelarum ♋ *ad pondus omnium.*

F. pulvis ſ. a. qui gelatina ex viperarum noſtratium ſpoliis extracta excipi poterit, vel indè poma parva efformari, cautè ſiccanda, & in uſum aſſervanda. Omnia quoq; cõveniunt ſuccinata cinaborinea, quibus eſt vis ſudorifera blanda, ſequens potus egregius eſt.

℞. *Cinabar. nat.*
C. C. ſine △
fl. ſulphur.
ſpin. ſerpent. à ℈j.
M.

Cinabaris ♁nii paucis additis granis magiſter. anodyni excellens eſt remedium, poteſt etiam morituri c. lapide bezoar. pulv. pannonic.

Quod ſi vomitio interpellaret, ut in his febribus peſtilentialibus Hungaricis contingere ſolet, cum *D. Sydenham* medicamentum propinare differo, donec ſolo tegumentorum pondere ſudor promanare inceperit. Cùm enim materiæ morbificæ radii versùs ſuperficiem corporis ſeſe exporrigant, illicò alvi fluxus, & vomitus ab iiſdem introrſum reflexis, ac in ventriculum, & inteſtina decumbentibus, ultrò compeſcuntur, adeò, ut quantacunque ventriculi everſio præceſſerit, propinata dein medicamenta ritè retineantur, ac ad ſudores ex voto proliciendos conferant. Sequens pulvis ſæpiùs exhibeatur partitis vicibus:

℞. *myrrhæ.*
rad. zedoar.
cort. citri à ℥ß.
cinnabar. ♁*ii* ℈j.
camphor. ℈ß.
ol. ſuccin.
menth. à *gt.* j.
M. F. pulvis. Doſis à ℈j. *ad* ʒß.
Vel:
℞. *unicornu foſſil.* ʒj.
Mag. ♃*ni* ℈j.
myrrh. ℈j.
camphor. gr. v.
divid. in duas partes æquales, & detur cum aqua prophylactica *Sylvii.*

quæ repetantur 6. vel 8. horis, licet non ſemper ſequatur ſudor, donec ex ſignis apparentibus ſatis conſtet hoſtem expulſum, & penès naturam victoriam eſſe. Interea æger malis citriis orbiculatim conciſis, modicoque ſaccharo conſperſis reficiatur, & juſcula acidis temperentur. Illa enim veneno potenter reſiſtunt, & ſanguini conſiſtentiam conciliant, *Regesque noſtros* ab omni inſultu muniunt.

Symptomatum quoque urgentium ſemper habenda eſt ratio, imprimis diarrhϾ, ut itaque unâ fideliâ duos dealbare poſſimus parietes, bezoarticis,

cis, & inteſtina corroborantibus, etiam ſic ſimul curabimus affectum. Detur itaq; pulvis ſequens, vel ſimilis:

℞. *terræ ſigillat.*
pulver. anglic. ā ℈j.
M. pro una vice.

Vel:

℞. *Diaſcord. Fracaſtor.* ʒj.
△ *ſcord.* ℥ijß.
ſpec. de hyacinth. ℈j.
ſirup. de fumar. ℥ß.
M. D.

Hæc & alia, quoties opus fuerit, exhiberi poſſunt, & ſudores tecto corpore exſpectari.

Sic & virium habenda eſt ratio, cui intentioni ſatisfaciet ſequens:

℞. △ *totius citri.*
ſcord.
cerasor. nigr. ā ℥ij.
cord. frig. H. Saxon. ʒß.
margarit. præpar. ʒjß.
CC. uſti præpar. ʒij. *pro pauper.*
ſacchar. cryſtall. q. ſ. ad gratiam,
M.

Linguæ ariditatem emendat mucilago ſem. cydonior. Gelatina C. C. item aqua rubra ad fauces, quâ os ſæpè eluendum. Vigiliæ demulceri poſſunt emulſionibus amygdalatis, & unguentis, emplaſtriſque temporibus applicatis.

Languentibus viribus conducet aq. percan. uſitat. & ſequens conducet epithema cordi, & carpis manuum adplicandum:

℞. △ *pro epithemat. cord.*
roſar. ā ℥j.
carbuncul. ʒß.
ſpir. cortic. citri ʒiij.
aceti bezoarticii deſtill. ℥ij.
M. D.

Hiſce præmiſſis nunc curationem *peſtilentiæ*, atrociſſimi, & horrendiſſimi affectûs, aggrediamur, in qua, ea omnia, quæ jam diximus de febribus malignis, hic proficua eſſe contendimus, & quæ in illis nocent, & hîc nocere ſtatuimus. Venæ ſectio ergò, purgantia, vomitoria, clyſteres, & nimis ſpirituoſa, & calidiora cardiaca &, alexipharmaca hic etiam ſuſpecta habemus, ſed eligimus tantùm blandiora alexiteria, & bezoartica.

Nonnulla tamen priùs de *prophylaxi* hujus affectûs dicemus, antequam curationem tradamus. *Præſervatio* ergo in his conſiſtit, ut aërem infectum vitemus, & animum pacatum habeamus, quod ſi non liceat, illum corrigamus, & corpora noſtra ita diſponamus, ut non tam facilè hoſtem admittant. Aër optimè corrigitur, ſi luculenti ignes hinc indè accendantur, ligno nempe junipero, abietino, doliis picatis, &c. inter ſuffimenta etiam commendatur ſulphur, & inprimis aceta bezoartica. Sic peſtis per univerſam *Græciam* ſæviens ignibus ab *Hippocrate*, per varia loca extructis ablegata fuit. Aër ergò ab omni ſordium fœtore ſit immunis, in ædibus varia ſuffumigia inſtituantur cum ſulphure, pulvere pyrio, de quibus jam dictum. Animus fortis & pacatus optimum audit præſervativum, hinc Turcæ feruntur fato illo ſuo plus quàm ſtoico, cùm nullam ad peſtem adhibent curam, nemoque ſibi cavet ab altero.

Quo-

Digitized by Google

Quoad Amuleta, placent nobis, quæ ex bufonibus parantur, è quibus ſuſpenſis per oculos & nares vermiculos egredi, in peſtis præſervatione valde utiles, tradit *Helmontius*, ad cujus imitationem Cl. *Irmlerus*, trochiſcos præſervativos paravit, quos plurimi ſalutares & efficaces deprehenderunt. Alii commendant *Arſenicum*; alii mercurium, quæ tamen nec in peſte *Noviomagenſi* Exper. *Diemerbrœkii*, nec in Londinenſi Dni. *Hodges* exſpectationi ſatisfecerunt. Tutiùs ea ex cinnabari nativa & colchici radice parabis. Quoad amuleta, *Taliſman* dicta Aſtrologis relinquamus.

Hæc tamen de Amuletis adjiciamus, quod in peſte *Dresdenſium* nuperrima, & adhuc ſæviente, amuletorum vis & efficacia contra hujus peſtis invaſionem fermè nulla fuerit obſerta, hinc plures, & non immeritò de illorum decantatiſſima operatione dubitare incipiunt.

Nunc paucis & interna perpendamus, inter quæ principem locum obtinet vinum generoſum modicè interdiu ad hilaritatem ſumptum, quo remedio ſe præſervavit Cl. *Diemerbrœck* in peſte Noviomagenſi, cujus uſum mecum etiam expertus eſt *Excell. Dn. Waldſmidius, Archiater & P.P. Marpurgenſis*, qui cùm ante plures annos peſte infectos inviſeret jejuno ventriculo aliquot cochlearia vini ſumpſit, & ſolo hoc remedio per Dei gratiam à contagio immunis perſtitit. Sic & *Sylvius* cum aceto calendulato cum pane aſſumpto ſe munivit. Sunt etiam alia, quæ laudem merentur, ut Angelica, Zedoaria, Radix Carolina, à *Carolo Magno* primo ejus nominis Romanorum Imperatore ſic dicta, cujus exercitus à peſte *Angeli* monitu olim præſervatus, & liberatus hujus radicis uſu fertur, unde & adhuc hodie peſtis contagia arcere dicitur, quare & ejus maſticatio prodeſt; radix itidem Imperatoriæ, galangæ, cortic. citri, cinnamom. myrrh. &c. Caveant verò utentes, ne ſpecies illas maſticatas, ſalivaque in ore commixtas deglutiant, cùm certò certiùs ſit, miaſma venenoſum ſeſe his inſinuare: diligenter ergò ſemper ſaliva ejicienda eſt tempore peſtis, & nunquam ſtudio deglutienda. *Microcoſmetorem reliquosq́;* Reges contra belluæ hujus atrociſſimæ peſtiferos inſultus præmuniunt *Bezoartica*, quorum non parvum ſolertia Medicorum adinvenit numerum, inter quæ excellunt omnia theriacalia, imprimis Theriaca cœleſtis, theriaca camphorata, hic conveniunt omnia odorifera, ſic videmus arceri muſcas aliaque inſecta ſolius ſpiritus vel olei therebinthinæ odore aſperſo. Alii laudibus extollunt ſol. diaphoreticum, oleum camphoræ, tincturam bezoarticam D. Michaëlis, Tincturam ſulphuris nitratam, eſſentiam viperarum, alii alia jactant. Sic pharmaceuticæ ſtudioſus quidam abſque timore loca contagioſa lucrum captandi ergò quæſivit, & peſte infectos intrepidè viſitavit, qui ſpiritu urinæ à contagio ſe præſervavit. Tinctura vitæ Mynſichti optimum eſt præſervans. Sed quis quæſo omnia recenſebit?

Nobilius ſanè, & multò præſtantius

Chirurgia nobis exhibet Amuletum in uſu fonticulorum. Hi profectò & meâ, & plurium aliorum Medicorum experientiâ nobilitati ſunt, nec inferiore digna ſunt laude veſicatoria, ſuſpectus ipſorum uſus habetur in fluxu hæmorrhoidai, menſtrui, prægnantibus, & valde debilibus.

Ipſam nunc aggredimur *Curationem*, & venæ ſectionem, ceu diximus, proſcribimus, quam & Erfurti in furibunda hac peſte, quidam cum periculo vitæ celebrarunt. Teſtes alios qui deſiderat, conſulat *Pareum, Maſſam, Andernac. Fonſ. Foreſtum*, inter Neotericos *Cl. Paulum de Sorbait*, *Waldſmidium, alioſque*. Certum enim eſt, per venæ ſectionem fermentationem ſanguinis ob particulas acriores corroſivas tyrannidem tum exercentes quaſi promoveri, ſanguis enim tali modo tenuior factus, & paucior, liberiorem fermentationi concedit locum, & in certiſſimam univerſi qui vergit microcoſmi deſtructionem, quare valde miror, quòd *Celeberrimus ille Anglorum Practicus D. Sydenham* eam, tum rationibus, tum experientiâ approbaverit.

Ex eodem fundamento etiam rejicimus ſcarificationes.

His quaſi præmonitis, ſciendum, quàm primùm *Microcoſmetor noſter* ab hoſte hoc maligno moleſtetur, & impediatur, neceſſariũ valdè eſſe *huic Regi* nutanti ſtatim ſuccurrere, & ſuppetias ferre. Acutiſſimus enim hic morbus, quàm celerrimè inſtar ſagittæ volantis interficit, ſubitaneum niſi afferatur auxilium. Apparentibus ergò ſignis de præſentia contagii, ad ſola *Antidota*, tanquam ad *anchoram* ſacram confugiendum, utpote totius curationis verſatur cardo, & antequã venenum totam maſſam ſanguinis perturbaverit, & in coagulum ſeri lactis ſimile redegerit. Occupato enim regno Microcoſmetoris, aliorumque, nihil ferme auxilia proſunt humana. Poſſemus hîc innumerum bezoarticorum proferre numerum, niſi brevitas nobis cordi eſſet. Unicornu foſſile, quod vim habet adſtringendi cum virtute bezoartica, & ſimul abſorbendi ſal cauſticum, quod non ſolùm alvi profluvia, dyſenteriam, & hæmorrhagiam, convulſiones, tanquam ſymptomata in peſte oborta ſiſtit, & teſte *Franciſco Joele in Tract. de peſte* mirè commendatur. Doſis eſt à ℈ß. ad ℈j. quas vires & obtinere creditur lapis ſtellaris, terra lemnia, omneſque ſigillatæ. Sic & Bezoarticum Saturninum magnarum habetur virium, cujus deſcriptionem tradit Cl. *Hoffmannus* in *Clave Schrœderiana* ex antimonialibus, & ſulphureis, item camphoratis, cinnaborinis ſuccinatis violatilibus balſamicis, hinc proſtant varia compoſita. Optima verò ſunt ſequentia, quæ & Beatus *Dn. Ettmull.* per literas, tanquã in nupera peſte Lipſienſi experientiâ comprobata, & nobilitata comunicavit, oleũ ſc. ſuccini cãphoratum à gt. x. ad xx. in aqua ſordii, vel caryophylact. *Sylvii* aſſumtũ, oleum antipeſtilentiale *Heinſii*, quod paratur ex oleo ſuccini, camphor. & deſt. citri. vid. ejus *Lemica Italica poſthuma*. Ab eodem *Dn. Ettmull.* laudatur electuarium camphoratum *Kegleri*, ob nobiliſſimas vires hujus deſcriptionem hîc

appo-

apponere placet, ſed aliquo modo correctam:

℞. *Amygdal. dulc. excortic.* ℥j.
contund. in mortario lapideo, add.
camphor. ℥iß.
ſacchari cand. alb. ℥ij.
pulv. Zingib. ℥ß.
rad. ſcorzoner. ℥iß.
viperin. virgin. ℥j.
contraſerv. ℥iij.
herb. ſcordii ℥ij.
corall. rubr. prap. ℥ij.
perlar. orient. ℥j.
unicorn. veri ℥ß.
oſſ. de cord. C. ℥ß.
theriac. Andromach. ad pondus omnium,
F. Electuarium.

Pulvis prophylacticus noſter eſt ſequens:

℞. *Pulv. Montagn.*
Mantuan. ā ℥ij.
ſpec. liberant.
hyacinth. ā ℥j.
radic. viperin. Virginian.
camphoræ ā ℥iß.
fl. ſulphuris ℥ß.
antimonii diaphoretic. ℥j.
M. F. pulvis. Doſis à ℥ß. *ad* ℥j.

Omnium hîc, tum animalium, tum mineralium, tum antimonialium præparata magnifacimus, imprimis ex ſalibus volatilibus aliis præferimus liquor. C.C. ſuccinatū, & balſamum Anglicanum ad 20. & plures guttas exhibitum.

Omnia acida ſulphureo volatili principio pollentia conducunt, quæ non tantùm effluvia acria ſpirituum refrænant, ac motum concitatum ipſorũ ſufflaminant, & figunt, ſed & à ſpirituũ perverſo influxu nonnunquam dependentur ſanguinis nimiæ reſolutioni coaguland ſcilicet, ſuccurrunt, hinc & ſalubris eſt ſpiritus vitrioli volatilis, ex ſmaragdo aliiſque mineralibus variæ parantur tincturæ valdæ proficuæ, ſic & fœtidus ille ſpiritus ſulphuris profluentes in peſte aliiſque malignis febribus fœtidos ſudores è corpore copioſè expellit, & ſic *Microcoſmetorem* noſtrum ab omni periculo hoſtis liberat.

Omnia medicamenta ex ſanguine & ventriculo ciconiæ deprompta in peſte laudantur ob alexiteriam virtutem, quia ciconiæ veſcuntur anguibus & viperis. Ernulata maximè conducunt, ut & Valeriana, ea propter ingreditur tincturam bezoardicam, cujus uſus maximus eſt in febribus malignis, peſte, aliiſque. Sequens Elixyr alexipharmacum non contemnendi uſus erit:

℞. *Spirit. baccar. junip. per fermentationem parati* ℔ß.
radic. viperin. virginian. valerianæ ā ℥ij.
croci.
myrrhæ ā ℥ß.
Extrah. eſſent. in qua diſſolv.
ol. ſuccin.
camphor.
M. F. Elixyr.
Doſis à gut. v. ad

Vel: ℞. *Roob. iuniperi* ℔j.
flor. ſulphuris ℥iiij.
Zingiber. alb. ℥ij.
pulv. cortic. citri.
rad. viperin. Virgin. ā ℥ß.
myrrha rubr. ℥j.

cam-

camphoræ ℥vj.
opii in aceto ſolut. ℥ij.
aceti theriacal. ℥iß.
M. F. Electuarium præſervativum & curativum.

Hæc ſunt nobiliora medicamenta, quibus inſtructus Medicus hoſtem non tantùm arcem, ſed & propugnacula jam occupantem expellere poteſt.

Externè cordis & pulſuum regiones oblinantur ſequenti, vel ſimili balſamo antilormico:

℞. *ol. ſuccin. camphorat.* ℥j.
rutæ.
angelic.
cort. citr. ā ℈j. *M.*
cum oleo N. M. F. juſtæ conſiſtentiæ Balſamum.

Sequens Emplaſtrum æquè in morbis malignis, ac in peſte, cum ſucceſſu expertum dicitur, cordi & carpis manuum applicatum.

℞. *terebinth. venet.* ℥j.
liquetur in aheno cupreo, add. aranear. viv. Magnar. No. xx.

Agita cum ſpatula lignea donec araneæ albæ, vel gryſeæ appareant, & ferè non ampliùs conſpiciantur, adde poſtea

pulveris carnis bufonis ſiccat. ℥ß.
ſulphuri crudi ℥j.
ſabin. ℥ij.
ol. ſcorpion. Matthiol. q. ſ.
Agitentur omnia ad juſtam conſiſtentiam cum ſpatula lignea, donec in juſtam emplaſtri maſſam abeat.

Hoc Emplaſtrum præſtantiùs erit, ſi bufones juxta Butleri Hiberni inventum, ab Helmontio patefactum in tumulo peſtis repetitum, in antidotum redigatur.

De Symptomatibus jamjam ſpecialiter agere ſupervacaneum ducimus, morbo enim rectè curato, & hæc ſuâ ſponte ſenſim evaneſcunt.

In genere tamen monemus, ne intempeſtivis anodynis, ſomniferis, ſitim, alis fluxum, hæmorrhagias, dyſenterias, ſedantibus, & ſimilibus motus naturæ impediamus, & damnum inferamus irreparabile.

Bubones, carbunculos, & petechias, utpote ſymptomata communiſſima peſtem concomitantia, paucis videamus, in bubonum autem evocatione, & maturatione nullum præſtantius remedium reperitur quàm Emplaſtrū *Nathanael Hodges*, vel Emplaſtrum Magneticum *Angeli Sala*. Sic & columbæ, gallinæ, præſertim hirundines vivi, & bufones exſiccati, imponi poſſunt bubonibus, ſic & radix gentianæ, vel viperinæ Virginianæ cum theriaca inſtar cataplaſmatis bubonibus & anthracibus imponi poteſt, omne enim virus extrahit. Ab aliis cucurbitulæ, ſeu ſcarificationes commendantur, verùm abſque notabili ægrorum levamine, præterquam quòd dolores cumulentur, ſymptomata exacerbentur, curaque illorum impediatur. Optima igitur, imò ſaluberrima hoc in paſſu cataplaſmatum cenſetur applicatio, quæ conſtant ex theriaca, mica panis triticei, ſemin. lini, flor. ſambuci, ficubus, chamomilla, vitell. ov. croc. & ſimil. cum melle mixtis, vel cum lacte coctis, & bubonibus applicatis. Poſſunt

Digitized by Google

ſunt quoque admiſceri pro majori veneni exſtirpatione antidota, v. gr. theriaca cum cæpis ſub cineribus aſſatis, vel ex pulvere bufonum, melle ruta, farina fabarum parata. Vel proſunt paramæ ex rad. alth. lilior. albor. Symphyt. herb. 5. emollientibus, ſcabioſæ, paridis, rutæ, &c.

His autem nihil proficientibus tutò ad veſicatoria tranſire poteſt Medicus, quæ ſuprà omnem ferè laudem ſunt ponenda.

Carbunculi, ut periculoſiores ſunt bubonibus, ſic majori diligentiâ tractandi veniunt. Hi quàm primùm fieri poſſibile eſt, maturandi ſunt eorumque corrigenda acrimonia cauſſica, ne latiùs ſerpat, in quem finem præter cauteria actualia, quæ abhorreo & potentialia, ſed veſicatoria, laudo emplaſtrum arſenicale magneticum, & ne anthraces in gangrænam abeant, inſtar omnium haberi poteſt cataplaſma *Diemerbrœkii*, unà cum lixivio theriacali, eſchara mediantibus digeſtivis ſeparanda, ulcus quoque poſtea abſtergentibus, digeſtivis, mundificativis, & defenſivis tractandum, ne venenum aut retrocedat, aut latiùs repat, unde non rarò carnis magna fruſta excidunt, in quem finem magnifacio in ulceribus balſamum ſulphuris aniſatum, vel ſuccinatum, vel terebinthinatum, balſamum de Peru, alii ſapphyrum circa tumorem ducunt, nullo ampliùs apparente vel pure, vel veneno conſolidationi dabit locus, ubi in ſpecie commendamus emplaſtrum Saturninum Mynſichti cum Mercurio dulci combinatum, item ſticticum Crollii, oppodeldoch, diapalma, & ſimilia.

CAPUT VI.
DE
Variolis & Morbillis.

§. I.

FEbrium peſtilentium & malignarum cenſui proximo in loco cum *Williſio* referimus *Variolas & Morbillos*, qui revera ſunt mixti affectus ſimul juxta, & adverſus naturam noſtram inſiſtentes. Quoad ortum ſuum ſeminarium habent nobiſcum connatum; quoad effectus verò, ſymptomata ferè in peſte occurrentia venenata producunt, & quòd variolæ omnes indifferenter ferè homines invadunt, haud immeritò cauſam communem, ſive ſeminarium in utero materno contractum, & cuilibet homini connatum ſuſpicamur, quod tam diu in parte aliqua ſolida ſepultum jacet, donec nactâ emergendi occaſione ex latibulo erumpat, & maſſæ ſanguineæ commixtum ſymptomata terribilia, & ſæpè mortem producat, ſic ſæpiùs quam naſcimur, morimur, & in ipſo utero: vidi in magna Matrona variolis editum infantem, qui-

Blattern / faciem acuminatam præ ſe ferentes.

Equidem non ignoramus quæſtionem, an ſc. variolis ſemper adjuncta ſit febris, nec ne? multùm diſcrepantes autorum reperiri ſententias, nonnulloſque etiam ſine omni febre variolas erumpere poſſe conquiſitis cùm à ratione tum ab experientia argumentis ſtatuere velle novimus. Verùm ut ingenuè, quod ſentio, fatear, non video ſanè ullâ ſolidâ ratione eorum comprobari poſſe ſententiam. Idcirco contrarium potiùs, *nunquam ſc. variolas ſine febre fieri* ſtatuo. Etenim cùm per criſeos modum variolæ excitentur, & quidem ope magnæ ſanguinis effervescentiæ, quod ſine ejus turbatione & per conſequens ſine febre fieri nequit, in proclivi eſt indè cuilibet colligere, variolas ſine febre provenire non poſſe. Fateor equidem me plures pueros cum variolis afflictatos vidiſſe, qui neque de calore febrili, neque de alio aliquo graviore ſymptomate fuerunt conqueſti, quin imò & luſiſſe, ac comediſſe & bibiſſe benè, bonoque ſic ſatis fuiſſe animo, ac ſi nihil ſiniſtri iis contigiſſet. Sed hîc notandum eſt, hoc non niſi in iis obſervatum fuiſſe, qui vel admodum paucas numero, ob materiæ fortaſſe paucitatem, & effervescentiam ſanguinis non adeò impetuoſam, recenſere ſolent variolas, vel qui non veris laborarunt, ſic & plures febre Ephemera, & tertiana intermittente correptos in ipſo paroxyſmo luſiſſe vidi.

Pars affecta ſeu ſubjectũ. §. II. Ad *ſubjectum* ſcrutandum ſacer nos deducit ordo. Eſt verò *ſubjectum adæquatum primarium* in noſtris affectibus, ſi exanthemata ſpectemus, cutis cum cuticula, microcoſmi litora, quæ glandulis infinitis, tubuliſque ſcatent, ibi enim vaſorum terminus, & meritò ſanguinis maceries obſervatur, omnes hoc ſuſcipit ſanguinis quiſquilias, tum hæc ipſa exanthemata: cutis ergò, quæ rarior, & calore magis fovetur, magis haſce ſuſcipit puſtulas ſanioſas, unde in dorſo ſeſe magis prodeunt, quàm in facie, manibus, ac pedibus, hinc Medici ſtatim dorſum inſpicere debent, & quidem ab initio, ut certiores de præſentia ipſarum reddantur. *Riverius de febr. peſtilent. cap. 1. pag. 549.* morbillos magis copioſè in pectore & dorſo erumpere ſtatuit, quia hæ partes ſunt hepatis excernicula, cui ſegregationis opus maximam partem, ſed malè, tribuit. Nec oculi, nec aures, imò, quod magis eſt, nec interiores corporis partes, viſcera, puta, pulmones, diaphragma, ventriculus, &c. ab hiſce immunes ſunt, quæ viſcera ſæpe in defunctis nigra & corrupta, imò circa interiorem membranam quaſi adnatas variolas obſervavi nigerrimas.

Quod attinet *ſubjectum cauſæ*, ſeu *inhæſionis*, eſt maſſa ſanguinis, & lympha, imò omnes partes ſolidæ, in quibus ſepultum jacet ſeminarium, ex quo nactâ emergendi occaſione propullulant exanthemata illa ſanioſa, pluribus hactenus funeſta. Nec excludimus glandulas.

§. IV. Ut verò pateſcat, quid patiatur æger, & ge an parturiat variolas, an morbillos? opus eſt *ſignis diagnoſticis*, à quo- *Diagnoſis.*

quorum internotione cauſarum dependet ſcrutinium, atque curationis fundamentum.

Sunt ergò imminentium, vel timendarum variolarum, & morbillorum *ſigna generalia*, ſi calida & humida, ſeu auſtrina præceſſerit hyems, quæ in aëre noſtro varias mutationes efficit. Has autem verno plerumq; tempore graſſari hactenus obſervavimus.

Præſentium verò variolarum in ſingulis individuis ſigna attendenda ſunt eſſentialiter inhærentia. Hodiè enim maximè in eò peccatur, quòd Medicus eas non ſtatim ab initio cognoverit variolas erumpentes. Sic in *potentiſſimo Ferdinando V. Romanorum Rege electo & coronato* variolis anno 1654. menſe Julio exſtincto, Medici ab initio non pro variolis, ſed pro febre tertiana habuêre, quia ſtatim aderant deliria, tremores &c. hinc & malè cura ceſſit. Quare ægroti interrogandi ſunt, ſi tantùm quædam ſuſpectio variolarum adſit, num hoc malo nondum laboraverint, aut num cum infectis converſati fuerint, vel ſaltem hoc morbo afflictatos aſpexerint, indeque terrorem conceperint? Sic novimus exemplum de magna matrona, matre trium liberorum, quæ cùm nunquam variolas paſſa aſpexerit infantem variolis maximè defœdatum in facie, inde ſtatim domum rediens eodem corripiebatur malo, & ſex diebus poſt vitam cum morte commutabat.

Præſentes verò eſſe variolas vel jam imminentes, per ſequentia ſigna patebit. Accedit primò calor blandus & acrior cum pulſu frequentiori, qui calor continuò citra remiſſionem æquabiliter, vel non ſine æquabili exacerbatione, cum horripilatione prævia, laſſitudine doloroſa, & languore notabili, & dolore dorſi, lumborumque, ſecundo, vel tertio die adeſſe ſolet febris ſuis ſymptomatis ſtipata, ſiti ſcilicet, capitis dolore, nauſea, vomitu, &c. Variolæ & morbilli ſolent ut plurimum circa medium diei ſecundi erumpere, ſubſequi plures tertiò, quarto autem die toto agmine ſe oſtendere ſolent, & hoc in caſu non tantùm facies inſpicienda, ſed denudari debet corpus, imprimis dorſum, ex quibus licèt tarda læta tamen ſæpiùs eruptio contingit, cum febris ex augmento ad ſtatum feſtinat. Sed meliùs eſt cum *Sylvio* ſuſpendere judicium ad tertium ſcilicet diem.

In Infantibus, aliiſque, antequam erumpant, præcedunt, nauſea, vomitus, ſæpe verò tremores, convulſiones & epilepſiæ. Jam verò eruptis ſitis plerumque immodicè torquet cum oris ſiccitate, nec æſtuantia viſcera etiam largior compeſcit potus, in aliis mitior, & ſæpè deficit. Alvus ordinariè quaſi de induſtria ad tres, quatuor, aut quinq;, vel etiam plures dies obſtructa eſt. In *Regno Cardimelechis* obſervatur palpitatio cordis, reſpiratio difficilis, citata, & quaſi ſuffocativa, anxietates circa præcordia, ſyncope, pulſus citatior, qui ſæpè in arteriis temporũ obſervatur. In *Regno Microcoſmetoris* occurrunt Cephalalgia, vigiliæ, aliquando in principio ſomnus inquietus, cum terrore & delirio, convulſivi motus cum dentium ſtridore, lethargus, &c.

In

In cutis ſuperficie præcedit pruritus major cum punctionis ſenſu in toto corpore, oculi rubent, illachrymantur, caligant, nares pruriunt cum ſternutatione, & in hæmorrhagiam ſolvuntur, aures tinniunt, raucedo & tusſis ſicca, ut & pandiculationes cum oſcitatione crebra adſunt. In excretis occurrunt primò cutis aſperitas cum madore & udore, poſtea, quæ tertio & quarto die ferè primò in dorſo magis, poſtea ventre & facie, maculæ rubræ quaſi continuæ in cute erumpunt, ſucceſſivè augentur, ſaniemque in variolis emittunt, usque ad undecimum ferè diem, donec propulsâ omni, & ſenſim coctâ materiâ, ſiccentur, & in cruſtulas, ſquammulasque fatiſcant.

Morbilli verò prout citiùs emergunt, ita & decreſcunt iterum, ut quarto, ſexto, vel nono die res confecta ſit. Menſes ſe produnt extraordinariè, ſputum & copioſam materiam multùm ſeroſam totius morbi decurſu ejiciunt, & ſalivatio illa ægros multum vexat, aliquando etiam ipſum pus excernitur, quare ſæpè hic morbus terminatur in phthiſin: nares ſæpe ſtillant ſanguine; urina rubicunda, & tenuis, interdum ſubturbida eſt, ſanorum etiam nonnunquam ſimilis, ex qua ſola immutata plures ex uromantis variolas imminere prædicere poſſe jactant. Sed non in omnibus omnia hæc conſpiciuntur ſymptomata, ſed pro fermenti peccantis minori vel majori quantitate majora vel minora viſuntur ſymptomata. In morbillis omnia prædicta ſymptomata mitiora apparent, quàm in variolis & ab initio non facilè, niſi à cõmuni contagio hariolari velis, vel variolas, vel morbillos eſſe, prædicere potes. In variolis febris magis acuta, & ſymptomata, ceu dictũ, graviora præcedere ſolent, quàm in morbillis. Semper in toto morbi ſtadio adeſt ptyaliſmus, qui multum fatigat ægrotos, & ipſis exiſtit ſæpè funeſtus.

§. V. Si unquam verſamur in caligine, næ in cauſarum agnitione fieri ſolet, & non immeritò felicem illum prædicamus, qui rerum potuit cognoſcere cauſas. Hinc veriſſimum eſt, quod apud *Hippocratem libro de flatibus* exſtat: qui morbi cognoverit cauſam, is utique ex his, quæ in corpore inſunt, adeptâ per contraria morborum cognitione, facilè poterit, quæ proſunt offerre. Nam ſi in aliis, ceu minore luce cæcutimus, absque omni dubio hîc planè in ſole cæci ſumus. Proinde primò omnium licebit affectûs noſtri proſequi cauſam ex mente & principiis *Galenicorum*. *Diſcipuli Galeni* hunc morbum minimè novum eſſe dicunt, cùm ſc. ab antiquiſſima cauſa ſanguinis materiæ impuritatibus in infantium corporibus deliteſcentibus oriantur, quam & *Arabes* jam noverint, attamen ab *Hippocrate*, & Medicorum dogmaticorum Hyperaſpiſte *Galeno*, aliisque antiquioribus nullam mentionem factam fuiſſe teſtantur. Sanguineam materiam eſſe veram cauſam variolarum & morbillorum ſtatuunt *Galenum* ſectantes, probantes ex eo, quòd ex hominum millibus vix unum reperiri liceat, qui ſemel ſaltem in hac vita hos affectus non patiatur. Non verò ſubſtantialiter

in corpore remanere impuritates illas menſtruas exiſtimant, addita hâc ratione, quòd deberent morâ longiſſima ex putredine corrumpi, & putreſcere, ſed ab iis tantùm pravam quandam qualitatem partibus fœtûs imprimi ajunt, quæ tandem humorum partem aliquam inficiens naturæ moleſtior redditur, quæ tandem inſurgens infectas illas humorum portiones ad cutem propellit, unde eruptio variolarum & morbillorum in virili ætate & ſenectute contingit. Duplex quoque *Galenici* ſtatuunt in maſſa ſanguinis excrementum, unum craſſum, alterum verò tenue: ex craſſo variolas generari, ex tenui verò morbillos ridiculè aſſerunt. Expulſionem verò variolarum & morbillorum cum *Neotericis* per ſanguinis ebullitionem fieri, ſtatuunt, & juxta doctrinam *Avicennæ* duplicem ponunt ebullitionem, *perfectivam* aliam, aliam verò *corruptivam*. *Perfectivam* ſeu depurationem dicunt eſſe eam, in qua partes duntaxat impuriores, & excrementitiæ ſanguinis putreſcunt, & à natura expurgantur, ut tota maſſa pura poſtmodum relinquatur, & tunc variolas judicant ſalutares, quæ ſine ullo medico auxilio ſanantur. Corruptivam verò dicunt illam, in qua non ſolùm partes excrementitiæ ſanguinis, ſed & ipſe ſincerus ſanguis computreſcit, unde periculoſas, & lethales variolas oriri aſſerunt, qualem ebullitionem contingere aſſerunt, dum epidemicem graſſantur illi morbi, & à maligna aëris conſtitutione producuntur, à qua humorum effervescentia, & maligna putredo producitur, unde variolas multas, & periculoſas generari ajunt, quæ interdum peſtis prodromi, & nuntii juxta *Rhaſis* ſententiam eſſe conſueverunt: referuntque *Galenici* variolas & morbillos inter morbos acutos, ut plurimùm intra quatuordecim dies terminantes. *Arabes* diſciplinarum illi impigri Autores, præeunte *Ebeſina* hujus affectûs univerſalem cauſam victum ſtatuunt, illum imprimis, quo in utero adhuc hærentes infantes, nutriuntur.

§. VI. *Paracelſiſtæ* cauſam harum variolarum proximam quærunt in ſulphure, ſale, & Mercurio.

§. VII. *Helmontius* variolarum cauſam non admittit ſupra dictam de nutritione menſtrui ſanguinis, quia tunc cùm nutriatur fœtus menſtruum non eſt, ſed potiùs illas ſurgere ex veneno, quo cruor inficitur, dicit, quæ veneni eſſentia non eſt demonſtrabilis à priori, ſed per effectus proprietatem veneni mentitur. *Ipſe* ergò *variolarum* primarum *Archæi* exorbitationem eſſe exiſtimat, dum enim aër ambiens endemium noxium quid ſpirat, tum *Archæus*, qui celerrimè ab ambienti affici poteſt, impatiens auræ malignæ fabricat in ſe peculiare virus, quod tales ſuas habet proprietates. Hoc venenum etiam circa ſtomachum accendi putat.

§. VIII. *Williſius de febribus cap. 15.* cauſam proximam cum *Arabibus* in menſtrui ſanguinis inquinamento tempore formationis in utero materno ponit: In quo fermentum quoddam generari aſſerit, quod ſanguineæ maſſæ communicatum vigorem conciliat,

ciliat, ac dein ſtatis periodis turgeſcentiam, & ſanguinis ſuperfluam excretionem procurat: tempore enim conceptûs, cùm omnino deſiſtunt menſtrua, plurimum hujus fermenti fœtui impendi ait, ejusque particulas heterogeneas, velut peregrinum quoddam humorum ac ſanguinis maſſæ confundi, cui involutas dein deliteſcere ſtatuit, donec à cauſâ evidenti commotæ fuerint particulæ, tunc cum ſanguine fermenteſcunt, ipſisque ebullitionem, ac deinde coagulationem inducunt, è quibus plurima hujus morbi ſymptomata producuntur. Fermentativa hæc ſemina modò pauca, & mitiora, aliisque corpuſculis ita obvoluta eſſe aſſerit, ut non facilè emergant, in aliis verò eſſe plura contendit, & fortiora, ita ut levi quâvis occaſione in hunc morbum maturentur, hinc quosdam citiùs, & in infantia variolis corripi, alios tardiùs, & non niſi in matura ætate his affici ſtatuit, hinc & nonnullos facilè contagium ſuſcipere, alios verò ſine periculo cum ægris converſari, aſſerit.

Cauſam verò evidentem, quæ ſcilicet fermentativa illa ſemina commovet, triplicem aſſignat, contagium nempe, diſpoſitionem, ac immodicam ſanguinis perturbationem. Quod contagio hic morbus producatur, per quotidianam comprobat experientiam, quia à corpore infecto continuò decedunt effluvia, quæ ab aliis corporibus ſuſcepta, ſtatim inſtar veneni cum ſanguine fermenteſcunt, ſicque juxta Autorem ſemina ejusdem affectûs latentia, ipſisque homogenea ſuſcitant, & in hujus morbi ideam diſponunt. Secundò juxta *Williſium* noſtrum & peculiaris diſpoſitio aëris variolas producere poteſt, hinc ſæpiſſimè popularis evadit, ac per totas regiones urbesque deſævit, hinc etiam vere & autumno frequentior occurrit, quippe, uti ait, in aëre tum temporis imprimis diverſimoda atque exinde tumultuantia innatant corpuſcula, quæ cum aura vitali inſpiramus, indeque variè humorum, ac ſanguinis efferveſcentiæ, & morborum ideæ ſuſcitantur. Sic & tertiò licèt deerit contagium, nullaque aëris maligna conſtitutio præceſſerit, tamen ob ſanguinem, & humores nimis commotos, & perturbatos hunc morbum vidit productum, cùm nemo in tota regione ægrotaverit, ſine prævio enim miasmate occulta ſemina nimio ſanguinis fervore facilè in actum deduci poſſe, quis non agnoſcet?

Modum verò fiendi comparat Autor noſter cum efferveſcentia muſti; quomodo illud fæces ejiciat, ſic & efferveſcentia ſanguinis inutilia excrementa excernit; ſanguinis cum veneno congelati portiones circa diem quartum, modò citiùs, modò tardiùs erumpi ait, quippe non ſtatim, ſed poſt temporis intervallum, quo venenum ſe explicat, & efferveſcentia cruorem fermentat, coagulatio excitatur. Primò lenes, juxta ipſum, portiunculæ ſanguinis inquinatæ, eæque numero paucæ inſtar pulicum morſus in cute defiguntur, poſtea plures ſe produnt, & cruoris coagulati appulſio accreſcit, & in tumorem elevantur, dein hæ moleculæ

culæ

Digitized by Google

culæ primò rubræ, ſenſim auctæ tandem albeſcunt. Si ſanguis cum veneno extravaſatus propter calorem & ſtagnationem in pus mutatur, circa ſeptimum diem albi tumores in ſcabiem ſiccam incruſtantur, tenuiore ſcilicet materiæ parte evaporata reliqua indureſcit, quæ dein cuticula exeſa & abrupta à cute decidit. Quæ, & alia eleganter de hoc morbo tradita apud Autorem reperire poſſumus.

§. IX. *Sylvius*, qui negat ortum habere iſta exanthemata ex corrupto ſanguine menſtruo, durante uteri geſtatione circa uterum collecto, & aliqua ſui parte in fœtum translato, tandemque nunc citiùs, nunc tardiùs à reliqua maſſa ſecreto, atque ad corporis ſuperficiem propulſo, ſed potiùs in glandulis renalibus latere antecedentem cauſam variolarum ſtatuit, à cauſa quâvis procatarctica ſæpè excitatam; cauſam verò ejus proximam attribuit modò acrimoniæ ſalinæ lixiviæ, quemadmodum in gangræna, & maculis gangrænoſis, quales in peſte obſervantur, atque nigræ ſunt, & lividæ; modò acrimoniæ acidæ, in qua etiam partem corrumpi poſſe nullus dubitat, abſque tamen mortificatione & nigredine, ſed potiùs cum albedine; modò acrimoniæ mixtæ. *Cauſam* verò *procatarcticam* dicit vel eſſe aërem malè affectum, unde tam ſæpè occurrunt *variolæ Epidemicæ*. Deducit quoq; eam ab alimẽtis peculiaribus, ſic & terrorẽ multis fuiſſe cauſam variolarum procatarcticam aſſerit, quemadmodum ab eodem peſtis, aliique affectus graves produci obſervantur.

§. X. *Carteſianorum* nonnulli, inter quos eſt *Georgius Hornius in Arca Moſis p.* 121. à veneno innominato, ſolis hominibus peculiari, natales variolarum deducunt. *Mercurialis* variolas hæreditate paternâ ex ſanguine, & ichoribus ebullientibus ob calorem, qui in corporibus excitari poteſt, fieri variis rationibus comprobat. Sic & idem *Mercurialis* ab aëris quidem vitio quodam univerſali deducit primum variolarum ortum, aſt transplantationem hodie exiſtimat eſſe hæreditariam *Kircherus* ad vivam mortis imaginem, ſeu putredinem animatam variolarum originem refert. Huic ſubſcribere videtur *Langius*, qui exanthemata nihil aliud eſſe dicit, quàm verminoſorum effluviorum conceptacula ac hoſpitia. Menſtruarum verò reliquiarum ſeu impuritatum à materno ſanguine reſiduarum vanitatem deridet. *Fernelius* earum originem deducit ab occulto aſtrorum influxu. *Dygbæus* in ſanguine, qui poſt partum in vaſis umbilicalibus remanet, cauſam hujus morbi quærere videtur. Sunt & *alii*, qui ex repetita poſt ſemel factam conceptionem venerea libidine deducunt.

§. XI. Ut ergò ex his mæandris pateat exitus, depromamus & *noſtram ſententiam*, quâ ſemel probatâ, reliquæ ſententiæ facilè corruent. *Cauſam* ergò *variolarum proximam*, non cum aliis in ſanguinis inquinamento quærimus, quia ex Veterum hypotheſi falſum eſt, quòd fœtus ex ſanguine menſtruo mulierum, & ſemine virili in utero nutriatur; & ſimul *Neo-*

terice-

Digitized by Google

tericorum Anatomicorum experientia conſtat, quòd non in inſtantibus menſibus, nec actu jam fluentibus, ſed finitis fiat conceptus, quo vaſis uteri adhuc nonnihil laxatis quaſi ſemen virile, ſeu ad mentem *Harvaanorum* aura genitalis ſeminis virilis per hæc ad maſſam ſanguineam penetrare, hinc ova mulicbria noſtro ex judicio aperire, aliorum verò fœcundare, apertaque, vel ad aliorum mentem fœcundata, per ductus Fallopianos ad uteri cavitatem mitti vel deponi queant.

Probabilior eſt ſententia *beati Ettmulleri*, qui ſtatuit in nobis eſſe aliquod implantatum principium, ratione cujus nemo ferè variolas effugere queat, cujus cauſam deducit ex lacte nutritivo, tam in quàm extra uterum hauſto ab infantulis, quatenus hoc more omnium lacticiniorum facilimæ corruptionis abeat in liquamen acido-ſalinum, & ſub viſciditate ſæpè diu, imò ad plures annos, in tubulis, aliiſque locis latitet; quod poſtmodum acidum aliquamdiu occultatum tandem occaſione datâ, vel ab aëre, vel à contagio, vel à victu, aliaque re non naturali in ſpecie producta M. S. per fermentum ſimile extrinſecus inſpiratum pernitioſas febriles effervesſcentias excitat. Miror quòd hactenus multi viri docti de fermento quodam, vel à ſanguinis menſtrui, vel à lactis vitio in utero materno concepto fuerint adeò ſolliciti, cùm tamen videatur, ſalvo alio judicio, morbum hunc fieri, ut & alia febris. Si enim frequentiam febris ſpectemus, annon ferè omnes & ſinguli homines ab eadem, prout à variolis, affici ſolent? Quod verò variolæ magis infantes, quàm provectâ ætate viros vexent, ex eo deduci poſſe mihi perſuadeo, quòd ſcilicet infantes non ſolùm in utero, ſed etiam extra eundem conſtituti lacte nutriantur, unde ſanguinis craſis redditur debilis, & ad coagulationem pronus, hinc datâ vel ab aëre, vel à contagio, vel à victu, occaſione ſanguis alterationem ſubit, hinc acidum hoc fermentativum cum ſale volatili maſſæ ſanguineæ pugnam ingreditur, donec præcipitetur, & ſubjugetur ope *Microcoſmetoris*, hoſtis ille, acidum puta iſtud vitioſum ſero involutum, quod dein præcipitatum ope glandularum intercutanearum ſucceſſivè in puſtulas coacervatur, & ſic tandem in pus abit, & ab eodem cuticula eroſa in cruſtam duram ſcabiei ſimilem tranſit. Acidum verò adeſſe teſtantur foveæ ad vitæ usque terminum in facie ſæpè remanentes, item ulcera maligna latè ſerpentia, veſiculaſque pulmonum nonnunquam erodentia, & ita phthiſin producentia, pro conditione *acidi* plus minus virulenti. Concipiamus nobis ſanguinem præ reliquis animalibus ex partibus ſulphureis balſamicis ac ſeroſis optimè eſſe conſtitutum, eundem verò partim ob varietatem victûs, & imprimis lactis, & carnium eſu facilè excrementitias fermentiſcibiles particulas accumulari, nudùm in ſe corpus, & poris infinitis ſcatens,

continuò tranſpirare, quâ tranſpiratione impeditâ, præſertim aëre auſtrino, tum alia febrium genera, tum exanthematicas haſce promtè conſurgere patet, ſic citra lactis nutritivi, vel meconii vitium in utero materno contractum rei hujus patere poteſt ratio. Acidum corroſivum hic peccare oſſa in variolis eroſa tur, quemadmodum *Limburgi ad Lanum* miſerè agentem puerum, cujus oſſa ita eroſa, ac nunquam in lue venerea fieri potuit, triſtis ſpectavi, ſic ab eodem acido rodente convulſivos motus, & epilepſiam, tanquam ſymptomata ut plurimum variolas concomitantia deducere poſſumus, illud enim nervos ad criſpaturas cogit, & hinc inquietando *Microcoſmetorem* inordinatos ac impetuoſos motus concitat, & hinc ſæpè tota concutitur machina. Notetur autem non quodvis acidum in corpore peccans nos volumus intellectum; his enim latum quoque concedendum imperium, nam aliud in podagra, aliud in epilepſia, aliud in morbis chronicis, aliud in morbillis, aliud in variolis concipiendum eſt. Differunt autem ſaltem in modo, ita ut aliud magis fixum, aliud magis volatile, aliud alio modo pro ſapore ſpecifico hoc vel illud conſtituente, nobis, ut & aliis hodie adhuc inexplicabili. Suſpicor tamen variolas eſſe ex acido-ſalino volatili, quod ex contagio apparet, non idem ab acido fixiori ſperandum.

Cum ergò infantes à loci pariter, ac victûs ratione inſignem mutationem ſubeant, non poteſt non fieri, quin ſanguini inſignis quoque quædam alteratio inferatur, quæ cùm ſola non ſemper ob *Microcoſmetoris* ignaviam, & fermentum adhuc iners & debile ad excitandam efferveſcentiam, & turbandam mixtionem ſanguinis ſit inſufficiens, à prædominantibus ergò *Microcoſmetoris* amicis, particulis ſc. blandis ſeroſis balſamicis ſulphureis obvoluta ad tempus conquieſcit, donec ab aëre, vel aliis occaſionalibus cauſis excitatur. Quare verò ad tempus innoxiè ejusmodi affectuum ſemina vel fermenta in corporibus deliteſcere poſſint, quæſtio eſt apud Autores, ſed de lana caprina, quomodo ſemina febrium, imprimis *petechialium*, aliarumque, latent, annon habemus ſanguinem ita à nativitate conſtitutum, ut datâ occaſione plures mutationes, coagulationes, fuſiones, &c. ſubire debeat, & ipſa venena ſub viſciditate in corpore diutius latere poſſe non negamus, experientia enim teſtatur, venenum canis rabidi ad plures annos delituiſſe, ſicuti id monumenta Medicorum docent: quod etiam patet ex Gallorum veneni præparatione, quod *la poudre de ſucceſſion* vocant, quæ venena per annum, & ultra in corpore latere poſſunt, antequam ſpicula ſua exſerant, ſuſpicor eſſe arſenicum certo modo paratum, quod dein ex aëre ſuas vires iterum recipit, quod nuper in cane cum effectu probavi, ſic & antimonium diaphoreticum cum tempore ſuos acquirit aculeos, quod & facit

facit *Mercurius* in morbo Gallico laborantibus exhibitus, vel externè inunctus, quem per 6. annos in corpore deliteſcere obſervavi, & tunc aculeos ſuos reaſſumſit, & ægro epilepſiam, & tandem mortem intulit: quin imò pluribus idem venenum propinatum non omnes eodem enecat momento. Interdum hæc fermentativa ſemina copioſiora, & fortiora in aëre ſunt, unde non priùs in ſanguine latent, quia nec peſtis nec aliarum febrium malignarum febrium ſemina in ſanguine præexiſtunt, ita ut levi datâ occaſione, vel etiam quandoque proprio Marte in hunc morbum maturentur. Hinc quidam citiùs, alii tardiùs variolis afficiuntur, alii etiam difficiliùs, alii verò faciliùs contagium hoc ſuſcipiunt, prout ſcilicet ſanguinis diſpoſitio variat. In motu verò conſtitutis hiſce particulis *Microcoſmetor*, qui ſui conſervationem omnibus viribus intendit, totalem reſolutionem averſatus, ſalia illa volatilia peregrina ſanguinis ſulphureis ichoreſcentibus implicata potiſſimùm hîc turbas excitantia, pro viribus ad ſuperficiem corporis propellit, ſicque ſanguinem deſpumat. In iſta verò ſegregatione & turgeſcentia, dum ſeri particulæ acidæ cum ſanguineis volatilibus pugnant, neceſſariò mixtura ſanguinis lædi debet, hinc *febris* ut plurimùm, vel ſemper comitatur noſtrum affectum, quò magis enim ſanguis turbatur, eò malignior febris ſororio eidem ſe jungit vinculo. Quomodo ſanguis turgeſcit, patet ex *Williſio*, & conſtat ex mechanica illa, & naturali vegetabilis ſucci optima depuratione, vini ſc.

Symptomata nonnulla explicabimus, & ut ea comprehendamus, exiſtimamus ea ut plurimum unum agnoſcere fontem, fermentum nimirum acido-ſalinum, ſeu acre corroſivum, acidum tamen adeſſe patet ex jam dictis, & adhuc dicendis, pro diverſitate partium nunc in hoc, nunc in aliud ſe transformat pathema, ubi enim idem ſibi rapit imperium; quatenus enim hoc ad genus nervoſum, cerebrique defertur membranas, tunc nervorum fibrillæ ab eo convelluntur, & *Microcoſmetor* perturbatur, hinc oriuntur inſignes cephalalgiæ, vigiliæ, deliria, epilepſia, dorſi lancinationes, aliaque ſymptomata, quatenus ad maſſam ſanguineam deponitur, ob luctam hanc inteſtinam, & turbatam mixtionem ſymptomata febrilia, pulſus inordinatus, palpitatio cordis, anxietates producuntur. Quatenus cum lympha fermentali ad glandulas ſtomachales, ob irritationem ſuperiori orificio, & præſertim *Gaſteranaci*, moleſtam, nauſea, vomitus, ſic & anxietates præcordiorum; quatenus ad fauces ob acrimoniam ſalſo-acidam harum ſiccitas, & hanc inſequens ſitis deduci poſſunt; quatenus ad aſperam arteriam devenit hoſtis, ob irritationem moleſtam, tuſſim, raucedines, aliaque organorum reſpirationis vitia producit, donec ſubactum hoc & præcipitatum per triplicem evacuationis viam, volatilis

latiliſs nimirum magis ad glandulas ſubcutaneas; ſucceſſivè in ulcuſcula rodendas, fixior verò partim ad renes ſub urinæ turbulentæ, partim ad inteſtina, ſub fæcum crocearum, & malè olentium forma proſcribuntur.

Cauſæ mediatæ hujus affectûs ſunt cauſæ naturales, & non-naturales, de quibus inferiùs, ubi de diæta acturi ſumus, dicemus.

Cæterùm antequam progreſſus fiat ad alia, hoc adhuc dicendum venit, cur hoc malum in conſanguineos graſſetur? Reſpondemus, quòd hoc citra vitium hæreditarium contingere poſſit, cùm enim conſanguinei, utplurimum æquali gaudeant temperamento, æquali humorum motu, quid mirum! ſi cauſa occaſionali, aëre, epidemiorum affectuum præcipuo autore, ſic diſponente, uno eodemque tempore ſimili affectu hi afficiantur; ſic cum & fratres unius victûs regimine educantur, hinc & ipſis ferè eadem craſis, & conſtitutio ſanguinis eſt, quod eodem in utero nutriantur victu.

§. X. Juxta *Hippocratem* noſtrum, divinum ſenem 2. *aphor.* 19. in febre acuta non omninò certæ ſunt ſalutis & mortis prædictiones, cùm ergò febris acuta hæc comitetur exanthemata, cautè in prædictione procedendum eſſe autumamus. Quando variolæ & morbilli adultos corripiunt, majus ſubeſt periculum, quàm ſi invadant infantes & pueros, elogio *Coi* 2. *aphor.* 39. Sic & periculoſius eſt malum, quando invadit hyberno & autumnali tempore, quàm ſi verno & æſtivo. In majori verſantur periculo illi, quorum in familia exitiales fuêre; obæſi macilentis graviùs laborant. Gravidis quoque periculoſiores exiſtunt, nihilominus in his robur naturæ ſpectandum eſt, nonnullas novimus, quæ citra periculum vitæ & abortûs, has ſuſtinuêre: ratio hæc eſſe poteſt, quòd effervescentia febrilis non ita diu duret, ut in aliis continuis, & acutis febribus, ſed eruptione factâ remittat, unde non æquè oſcula vaſorum laxantur, & hæmorrhagia uteri contra naturæ intentionem fiat. Variolæ, quæ plures eodem corripiunt & enecant tempore, ſunt periculoſiores, quàm quæ hinc inde unum & alterum corripiunt, quò major enim malignitas, eò periculoſius eſt.

Si multæ lividæ & nigræ maculæ, imprimiſque in variolarum medio apparent, vel ipſis interſpergantur, malignitatem inſignem, & hinc maximum indicant periculum, nec ſemper ab externa facie ſymptomatum mitiorum metiendus eſt hujus mali genius, cùm ſæpè, uti ſerpens in gramine latet, abſcondita ſit malignitas. Sic nec Medicus terreri debet, ſi ab initio adſint pejora ſymptomata, puta deliria, convulſiones, epilepſia, &c. cùm tempus antecedens criſeos ſemper gravius eſſe ſoleat, ſi tamen hæc naturæ ſphæram transgrediantur, & fiant infida ſigna, malumque morem præ ſe ferant, tunc exiſtunt ferè lethales, & ad minimum periculoſiores, ſi verò poſt eruptionem ſym-

Digitized by Google

ſymptomata graviora remittant, bona tunc affulget ſpes. Si febris verò recurrat, & epileptici ſuperveniant poſtliminio inſultus, & alia, mortale eſt. Calor febrilis, ſi poſt quartum diem, vel cum jam erumpunt exanthemata, ad minimum non aliqualiter remittit, non vacat periculo. Si calor etiam citiùs remittit quàm par eſt, haud potens eſt heterogenea miaſmata ex ſanguine expellenda, tunc utplurimum moriuntur, ſemper ergò cautiùs incedendum eſt, ne refrigerantes emulſiones ab initio ad æſtum ſedandum in maxima ſiti, quam conqueruntur, exhibeamus, aliàs Libitinæ conſecrabimus, abſente enim fortiori calore vires labaſcunt, quò vires autem debiliores, & ſymptomata graviora, eò etiam eſt affectus periculoſior, nec ægri in nimio calore detineas, aliàs & ipſos ſuffocabis,

Reſpiratio difficilior, & quaſi ſuffocativa cum voce rauca, elogio *Hippocratis* 4. *aphoriſm.* 50. eſt mali ominis. Sitis deficiens, & appetitus proſtratus poſt eruptionem variolarum aut morbillorum non vacat periculo. Deliria ab initio in apricum ſe ſiſtentia ſine riſu, & ſomno non imminuta, denudatio indecens, conſtans oblivio amicorum, tremores, convulſiones, ſyncope, ſtridor dentium, vigiliæ pertinaces, uti peſſima ſigna, ita ſæpe ante & in eruptione, ceu ſuperiùs retulimus innoxia obſervata ſunt, ſi verò poſt eruptionem pertinaciter perſeverent, omnia lethalia audacter pronuntiare poſſumus.

Quoad puſtulas, quò illæ enim citiùs erumpunt, tertio vel quarto utplurimum die, eò melius eſt, quæ uſq; ad undecimum ſucceſſivè increſcunt, ſuppuranturque in variolis; contrà ſi expulſio non ſuccedit, vel ſi exanthemata retrocedāt intempeſtivè, ſi illicò marcent, partiumq; tumor ſtatim remittit, citra ſymptomatum & caloris mitigationem, omnia malignitatem & mortem arguunt.

Menſium fluxus eruptioni variolarum ſuperveniens vulgò lethalis exiſtimatur, quem tamen in *Principiſſa* quadam *Naſſovica* abſque periculo obſervavi. DiarrhϾ eruptioni ſupervenientes malæ judicantur, cum & plures liberavi tali fluxu laborantes, nigræ tamen, cruentæ, virides & fœtidæ dejectiones ab omnibus pro lethalibus habentur, quia pluribus intentus minor eſt ad ſingula *Microcoſmetor*, qui ad peripheriam noxia pellere connititur; in genere verò alvum adſtrictam habere præſtat, quàm fluidam; ſi bezoarticis theriacalibus cedat diarrhœa, res in vado eſt.

Tuſſis ſterilis pejor, quàm quæ cum ejectione eſt, ſputum craſſum, malum, cruentum non ſemper malum eſt. Hæmorrhagia narium copioſior ante & in eruptione melior eſt, & variolarum quantitatem imminuit; Sudores excretivi boni, reſolutivi, & frigidi lethales juxta 4. *aphor.* 37. *Hippocratis*. Frigus extremorum etiam peſſimum in variolis eſt itidem elogio *Coi* 7. *aphor.* 1. Variolarum color liveus, violaceus, nigricans, pejor eſt rubro, vel citrino, majoremque denotat malignitatem, ſic & ſi petechiæ fuſcæ

Digitized by Google

ſcæ & nigræ variolis mixtæ ſint, peſſimum eſt ſignum; diſtinctæ, rotundæ, & conjunctim, & ſimul erumpentes, faſtigiatæ, molles variolæ ſunt meliores, Chryſtalli omnium ſunt benigniſſimi. Variolæ more acutorum abſolvunt ordinariè ſuum tempus per dies 14. quod verò morbilli citiùs percurrunt ob humorum volatilitatem, & quidem ſeptimo terminantur die, ſed ſępiùs gravioribus ſunt ſtipati ſymptomatibus. Pejores ſunt variolæ, quæ interiora afficiunt, unde ſæpiùs phthiſes, dyſenteriæ, anginæ, gangræna, ſphacalus, quandoque materia peccans ad unum vel alterum nervum à natura tranſmittitur, unde aliquando cœcitas, ſurditas, loquelæ defectus, prout nuper in pago *Hanoviæ vicino, Hochſtatt dicto*, obſervavimus, ubi puella ſeptem annorum à variolis muta facta eſt, quæ decrepitâ æſtate ex improviſo loquelam cum maximo parentum gaudio recuperavit.

§. XI. Supereſt nunc altera praxeos pars, *Cura*, quæ eſt vel *Diætetica*, vel *Pharmaceutica*. Diætetica conſiſtit in legitimo *ſex rerum non-naturalium* regimine.

Aër ergò ſit ex calido temperatus, nimis enim calidus ſuffocat, malè igitur faciunt mulieres, quæ nimis calefaciendo conclavia, & hypocauſta, plures neci dant, quàm liberant: ſed & nimis frigidus arcendus eſt, quia motum naturæ ſæpe impedit, poros cutis occludendo, ne exanthemata per hos expelli poſſint, nec ergò in declinatione, ſtatim aëri frigido exponantur pueri, indè enim ſæpè recidivas patiuntur. Alii ſuadent obtegi debere panno rubro, alii ovem vel hircum ad mentem *Riverii in prax. libro VII. de Variolis & Morbillis* in cubiculo detinendum ſuadent.

Quoad cibum & potum proſunt juſcula avenacea, hordeacea cum paſſulis, præſertim cum ſucco citri acidulata, quod arcanum eſt hoc in morbo, gelatina C.C. dulcis, & acida. Pro potu quandoque ſolum decoctum hordei cum C.C. uſto, & ſcorzonera ſufficit, vel ſequentia cerevifiæ indi poſſunt:

℞. *flor. bugloſſ.*
borragin.
violar.
calendul.
aquileg.
trinitat. ā M j.
C.C. raſpati ℥ß.
gumm. lacc. ℥ij.
alb. græc. ℥ß.

Hoc in delicatioribus omitti poteſt.

Singulis alternis diebus manipulus ex his ſpeciebus indi poteſt potui ordinario, vel fiat nodulus ex ſemin. aquilegiæ, terra ſigillata, C.C. philoſophicè præparato, vel quòd meliùs eſt cereviſiæ tenui, & benè defæcatæ inſtilla tincturam aquilegiæ cum ſpiritu vitrioli vel nitri acidulatam, vel tincturam bezoarticam, vel terræ catechu. Potus enim pro ſiti ſedanda non facilè denegandus eſt. Carnes & piſces, ſalſa, acria, dulcia, aromatica, omnes fructus horarii, item vinum, muſtum, aliaque minùs defæcata potulenta angue pejus vitentur, vinum rubrum tamen

men ad cochlearia aliquot concedi poteſt. Motus & quies ſint moderata.

Somnus non ineatur ante ſumptum bezoarticum, & ſit cum vigiliis moderatus, nec antè ſextum eruptionis diem ægri lecto affigendi ſunt. Quies tamen præ motu eligenda eſt.

Alvus ante perfectam eruptionem, etiamſi diutiùs paulò adſtricta ſit, intempeſtivè non aperiatur, qua de re videas elegantem obſervationem apud *Langium diſſertat. de Morbill.* §. 99. *& ſeqq.*

Animi affectus omnes ſunt fugiendi, imprimis terror, ex quo plures in hunc morbum incidiſſe novimus; ſic & curæ, triſtitia, mœrores vitanda, & gaudium præ his eligendum eſſe exiſtimamus, animus enim pacatus hic optimum ceu in peſte præſervativum eſt.

§. XII. Nunc reſtat *Cura pharmaceutica*, quam, ceu in prioribus fecimus, ad mentem *Galenicorum* trademus, qui à venæ ſectione *curam* inchoandam eſſe dicunt, & quidem ipſam ante quartam adhuc diem inſtituendam eſſe exiſtimant, antequam eruptio variolarum facta eſt, imprimis ſi, erumpentibus variolis, febris intenſior adſit, anxietas, & difficultas reſpirandi, lotium craſſum & rubrum, quam in grandioribus pueris iterandam eſſe volunt, imprimis ſi adſit febris intenſa, aliaque, *Pariſienſes Medici* in teneriori ætate, & lac ſugentibus pueris à venæ ſectionis non abſtinent. Alii loco venæ ſectione in meticuloſis cucurbitulas applicari, monent. Ante eruptionem variolarum, ſi ſimul obſervetur cacochymia, & purgandum eſſe volunt *Veteres*, variolis verò jam eruptis, vel erumpentibus ſibi eam eſſe ſuſpectam ſcribunt. Hinc non niſi blandiora exhibenda volunt, ut ſunt, rhabarbarum, caſſia, manna, tamarind. ſirupus roſarum ſolut. ſ. &c. Poſt venæ ſectionem, aliasque evacuationes variolarum expulſionem adjuvandam eſſe ajunt, in quem finem non tantùm remedia ſpecifica humores ad ſuperficiē cutis expellentia, ſed etiam diaphoretica, & alexipharmaca, præſertim ſi variolæ epidemicæ ſint, ſuadent, & comendant vulgatiſſimum jam à *Rhaſi* & *Avicenna*, totaque Arabum *familia* notum medicamentum ſequens:

℞. *ficuum ping.* ℥vij.
lent. excorticat. ʒij.
lacc. ʒiiß.
gumm. tragacanth.
ſemin. fœnicul. ā ʒij.
Coq. in ℔iß. *aq. fontan. ad remanentiam tertiæ partis, de qua detur aliquid cum potu.*

Vel ſequentem Julepum præſcribunt:

℞. *radic. ſcorzoner.*
acetoſ. ā ℥j.
C. C. ℥ß.
fol. ſcabioſ.
ſcord.
hyperic. ā *Mj.*
ficuum pinguium par. iij.
gumm. lacc. ʒiij.
ſemin. nap.
card. bened. ā ʒij.
lentium excorticat. ℥ß.
gumm. tragacanth. ʒiß.
Coq. ad ℔iß. *de colatura cape* ℥iij, *cum ſirup. de limon.* ℥j. *M. detur bis aut ter in die doſis.*

Si

Si malignitas maximè urgeat, alexipharmacis inſiſtendum eſſe exiſtimant. In quem finem commendant confectionem de hyacintho, lapidem bezoarticum, corallia, margaritas, C.C.ol. ſcorpion. aliaque; nec corroborantia tam interna, quàm externa totius morbi decurſu omittenda volunt.

Quod ſymptomatum curationem ſpecialem attinet, de his vide *Riverium de Variolis & Morbillis*.

§. XIII. *Paracelſus*, & *Helmontius* per arcana ſua affectum hunc curare ſatagunt. Principalis enim indicatio ex Helmontio habetur ſedatio Archæi, quæ obtinetur per arcana depurativa, inter quæ non infimi ſubſellii ipſi eſt Mercurius diaphoreticus, quo etiam omnem febrem curâſſe exhibitâ unicâ doſi gloriatur *Helmontius*.

§. XIV. *Williſius* prout decurſus morbi tria habet tempora, ſic & curativas intentiones ſingulis horum accommodatas ponit. Primis ergo quatuor vel quinque diebus antequam variolæ apparent, & ſanguis incipit ebullire & effervescere, ab initio evacuationem per vomitum, aut per ſedem inſtituendam vult; Pharmacis tamen mitioribus, & blandis utendum præcipit, ne fermentationis ſeu effervescentiæ opus nimiùm proritetur. Si plethora adſit, venæ ſectionem quoque admittit Autor. Secundò cùm variolæ jam apparent, tum lenem & blandam diaphoreſin ſuadet, & ut ſanguis leniter ebulliat, & ſimul guttur defendatur decoctum ficuum, florum calendulæ, & raſur. C.C. in cerevisia, vel liq. poſſet, commendat, & in die cardiaca moderata aliquoties exhibet, propinatque. Calida autem & fortiora ſedulo vitanda eſſe ait; tunc temporis & venæ ſectionem, & purgationem omittenda eſſe præcipit; pro tuendis gulæ & gutturis partibus exteriùs ſcutum croco interſutum, & lacte muliebri intinctum apponit, in quem finem & adhibet gargariſmos, & oris collutiones; oculos verò defendere jubet cum aqua roſarum, lacte muliebri, croco & ſimilibus inſtar cataplaſmatis applicatis.

Cùm morbus in declinatione ſit, atque variolæ emarceſcere, & incruſtari incipiunt, rem utplurimùm extra periculum ſitam eſſe ait, exhibendum tamen vult victum tenuem, & carnium expertem; & ſi jam æger obambulare poteſt, per purgationem bis vel ter inſtitutam ſordes in viſceribus & ſanguine relictas expurgare vult, poſtmodum victum concedit lautiorem.

§. XV. *Sylvius* curationem ratione præſervationis ac præcautionis inſtituendam vult, quando variolæ ſunt epidemiæ, atq; in eadem domo plures corripiuntur, & alii ſuperſunt, qui eas nondum paſſi ſunt: hoc in caſu vult, ut adhuc ſani infantes & ab hac lue ab aliis affectis in aërem ſalubriorem, in quo nullæ obſervantur variolæ, transferantur; ſi verò blandæ, & boni moris fuerint variolæ, diſſuadet mutationem aëris, ſic & præſervationis ergò purgantia pro humorum diverſitate diverſa, & grata exhibenda eſſe exiſtimat.

Quamprimùm verò capitis dolor cum reliquis ſymptomatibus, vel indiciis

dicis variolarum tunc temporis obſervatur, dandam eſſe operam ait, ſi ſanguis redundat, ut venæ ſectio inſtituatur, & copia ſanguinis conveniens educatur. Sic & ſtatim poſt venæ ſectionem unâ vel alterâ horâ humorem peccantem, quò vergit educendum putat, quoties nauſea per vomitum, quoties deſidendi conatus, & vētris conturbatio per alvum, quoties verò mador vel ſudor obſervatur, per ſudorifera expellendam eſſe materiam peccantem aſſerit, & præ aliis commendat *antimonialia*, quia hæc ſanguinem mundificant, eaque per plures dies repetenda eſſe inculcat, imprimis quando febris deſit, eruperuntq; variolæ, & ſymptomata ferè ſunt ſublata, tunc generoſum eſſe dicit *Antimonium diaphoreticum*, vel *bezoarticum minerale*, quibus accedere ait terram ſigillatam variam, bolum armenum, terram Lemniam, lapidem bezoar, unicornu qualecunq;, ebur, C. C. & imprimis ſalia volatilia blādiora.

Quoad externa commendat omnia illa, quæ ardorem, in variolis ad ſuppurationem vergentibus temperare poſſunt, ex quibus laudat juſcula vervecina, axungiam porcinam, lardum tam recens, quàm fumo alteratum, quibus variolas in quibuscunque locis inungi vult, & ſi apoſtema alicubi timendum ſit, ad balſamum aniſatum, vel ſuccinatum, vel juniperi confugiendum eſſe contendit.

In oculorum palpebris læſis, vel tunicâ corneâ eroſâ, commendat lac muliebre cum croco & aqua roſacea, cui epithemati præfert ſuccum ex cerefolio contuſo expreſſum, additaque roſarum vèl fœniculi aquâ, & tepidè oculis cum linteis duplicatis applicatum. In aliis oculorum affectibus & pano acidiuſcula in cataplaſmate conducere ait.

Si inflammationes aurium à variolis productæ fuerint, tunc in hoc caſu laudibus extollit ſpiritum vini cum ſpiritu ſalis armoniaci, panis è farinæ flore parati, & adhuc calentis micæ immiſſum, & calidè applicatum: item decoctum abſinthii, centaur. minoris, abrotani, aliusque plantæ aromaticæ in aurem calidè immiſſum; commendat item balſamum ſulphuris quemvis in aurem ad guttas aliquot cum penna inſtillatum.

In reſpiratione difficili, & tuſſi magnifacit medicamenta antimonialia, & imprimis diaphoretica, ut & ſalia volatilia, ſed blandiora.

§. XVI. Hiſce *prælibatis* nunc & aggredimur noſtram medendi methodum. Quoad præſervationem, primò aër, & contagium, fugienda ſunt, dein corpus ab omni ſaburra ſervetur liberum. Præſervandi gratiâ poſſunt concedi purgantia mitiora, ut ſaburra vitioſa acida hoc modo eliminetur. *Nobil. Dygby* pro univerſali habet præſervativo, ſi ſtatim recens in lucem edito infanti ſanguis in funiculo abſciſſo exiſtens, vino abluatur, quod tamen hactenus fruſtrà tentavimus.

Acidæ blandiora, itidem abſorbentia, imprimis myrrhata, in præſervatione in diverſis corporibus maximè proficua reperimus.

Quod ipſam *curationem* attinet ſequen-

quentia ſunt obſervanda. Alia cura obſervanda eſt in *variolis diſcretis*, alia in *confluentibus*, cùm in his tam febris quàm alia ſymptomata etiam ad multos dies à puſtularum eruptione ægrum excrucient, in *diſcretis* verò ſymptomata non ſunt adeò atrociora. Cum morbi hujus tria ſint præcipuè notabilia tempora, initium ſcilicet primum febrilis invaſionis momentum; tempus eruptionis, puſtularumque ſuppurationis; & deniq; tertium tempus à morbi ſtatu usque dum variolæ exareſcant, decidantque, etiam curativæ intentiones ſingulis horum accommodari debent. Hæ omnia commodè perficiantur, victûs ratio per totum morbi ſtadium, ceu diximus, tenuis inſtituatur, nonnullis peculiariter obſervandis. Primò autem omnium neceſſe eſt æger calorem lecti intempeſtivum ante omnia fugiat, ſic & muſæum calefactum mihi valde & ſuſpectum, quod & jam agnovit celeberrimus Practicus Anglicus, *D. Th. Sydenham*, dicens, plures à calidiori regimine, quàm à frigidiori hodie mori, ex calido enim iſto regimine nihil boni naſci inquit, ſicut ex præcoci fructu nihil frugi. Eò ergo ſemper annitendum, ut æquabilis ille tenor ebullitionis in ſanguine conſervetur, præcipuè ergò primis ſex diebus cavere oportet, imprimis ſi æger in ætatis flore conſtitutus fuerit, vel ſanguinem habeat generoſiori potu nimis exaltatum, vel ver, vel æſtas ſit, à nimis calidis, ſive id fiat ex congeſtis ſtragulis, ſive ex vicino calefacto hypocauſto, in quo decumbit æger, ſive ex calidorum medicamentorum, & cardiacorum uſu, ſæpe enim, quò diutiùs natura ſeparationem molitur, dummodo effervescentia non omnino tollatur, eò certius ſeparatio fit. Eapropter hîc exulare volumus purgationes, clyſteres, vomitoria, & venæ ſectionem. Per haſce enim evacuationes non duntaxat effervescentia nimis imminuitur, cujus interim ope partes deſpumandæ accuratè ſecerni debuerant, verùm etiam illud ipſum ſubducitur, quod cœptæ ſecretioni quaſi pabulum ſuppeditaret: nec hîc noſtra intentio eſt, ut æger frigori exponatur, utut gradus caloris ad harum expulſionem promovendam accommodatiſſimus *naturalis* ſit oportet. Si verò *venæ ſectione* minùs opportunè inſtitutâ, vel admiſſo frigore puſtulæ reciderint, tunc cardiacis blandioribus utendum eſſe exiſtimamus, ſed cavendum tamen, ne in his propinandis nimii ſimus. Quævis ergò calida primis diebus fugienda eſſe putamus, cùm utplurimum varioloſi phrenitide moriantur. Quare ab initio ægris ab aura liberiore, vino, ac carnium eſu abſtinere jubemus, & concedimus pro potu cereviſiam tenuem, & medicatam. Pro victu admittimus, ceu diximus, juſcula avenacea, hordeacea, poma, item lac, quo infantes ruſticorum ſæpiùs aliis omiſſis curantur. Tutius profectò primis ſex diebus ab expellentibus & ſudoriferis abſtinere, & blandiora ſaltem acida, ut ſunt tinctura aquilegiæ, florum cordialium,

ſuccus

ſuccus citri, exhibere. *Cl. Dn. D. Waldſmidius* in hunc finem parare novit *ſpiritum contra variolas polychreſtum*, quo hactenus feliciſſimè uſus eſt, ut etiam nemo illorum, quibus præmaturè fuit exhibitus, perierit, & præter hunc nihil ampliùs adhibet, niſi quòd nonnullis die ſeptimo, octavo, & nono, blandiora bezoartica cum myrrha in parva doſi commendaverit. Tot ſpiritûs iſtius vidimus effectus, ut ſpondere audeamus, neminem in poſterum variolis mori poſſe, modò hoc utatur medicamento, & calorem lecti primis fugiat diebus. Certum eſt à calidiori illo regimine plures interire, prout nos obſervavimus ab intempeſtivo cardiacorum uſu ſanguinis mixtum, maculas purpureas, phrenitidem, Apoplexiam & ipſam mortem; &c. Sanguis enim cum tempore ſeparationem tentat, & ſi immaturè ipſum ad hanc ſollicitamus, erit fœtus immaturus. Variolæ enim non priùs erumpunt, niſi per ebullitionem depurativam à ſanguine ſeparatæ fuerint. Hinc etiam omnia præcipitantia ab initio vitanda ſunt, donec factâ, & peractâ ebullitione ſeparatio in ſanguine jam eſt peracta.

Die quinto lecto ægrum adjudicare, ipſiq; blandius aliquod cardiacum exhibere potes, ex. gr.

℞. *Electuar. diaſcord. Frac.* ℥j
△ ſcorzoner. ℥iß.
cordial. Herc. ſax. frig. ʒß.
ſirup. acetoſ. citri ℥ij.
M. D. ad vitrum pro una doſi.

Vel:

℞. *△. card bened.*
ſcord. ā ℥iß.
laudan. liquid. gr. xv.
M. D.

Vel detur aqua expulſiva ſequens:

℞. *rad. contrajerv.*
ſcorzoner.
fœnicul. ā ℥ß.
fol. ſcordii
ſcabioſ.
flor. trinitat.
aquileg.
calendul.
bugloſſ.
violar. ā Mß.
raſur. C. C. ℥vj.
gumm. lacc. ℥ij.
ſemin. aquileg. ʒß.

Infund. & deſtill. cum decoct. lentium q. ſ. s: Aqua expulſiva, de qua ſingulis 6. horis duo vel tria cochlearia exhibenda.

Vel:

℞. *Extr. theriacal. gr. x.*
terr. ſigillat.
lapid. ſciſſil. Anglic. ā ℈j.
M. F. pulvis, dividendus in duas partes æquales, cum aqua cardiaca exhibendus.

Vel:

℞. *ſemin. aquileg.*
api
card. bened. ā ℥ij.
c. aqua fumariæ, ſcorzoneræ,
F. Emulſio.

Pauperibus exhibeas ſem. aquileg. ad ʒß.

Vel ad mentem *Ettmülleri ſequens*

Digitized by Google

℞. *Antimonii diaphoret. vel ex ☿ vita parat.* ℈j.
myrrh. gr. v.
caſtorei gr. ij.
M. F. pulvis, dividendus in duas partes æquales.

Cùm autem hi pulveres amaritiem præ ſe ferant, & tenellis nauſeoſi exiſtant, meliùs fallimus ſequentibus guttulis, & non minori cum fructu eſſ. myrrhæ, vel caſtorei alcaliſata, ſeu ante extractionem probè cum oleo tartari per deliquium imbibitur.

Elix. proprietatis ſine acido omnibus vehiculis aqueis ſine præcipitatione jungere & ſic cum fructu exhibere poſſumus.

Myrrham enim tanquam in variolis & morbillis tot experimentis confirmatum medicamentum, laudibus extollimus unde & eſſentiam myrrhæ, ſeu tincturam ſalutis, conducere dicimus; Sic etiam eſſentiam caſtorei tam ſimplicem, quàm compoſitam ex caſtoreo & aſa fœtida, cum ſpiritu vini tartariſato, tanquam præſervativum & curativum laudamus.

Infuſio ſtercoris equini in potu ordinario mirè conducit. Stercoris ovilli uſum prælaudatus *Dominus Ettmullerus* præfert in variolis, in morbillis verò ſtercus ovillum.

Linguæ, ſeu *Gloſſopetræ Melitenſes* ob vim bezoarticam, vel ipſum lapidem bezoar orientalem ſuperantem, commendant Autores. Nos huic præferimus lapidem *ſciſſilem Anglicanum*, quo plus præſtitimus, quàm cum lapide bezoar orientali; doſis eſt a ℈ß. ad ℨj. cui ſimilis eſt pulvis Anglicus, ſi animus eſt expellere. Sic & ſaccharum & magiſterium Saturni internè exhibitũ hoc in caſu maſſæ ſanguineæ, ac lymphæ acidum mirificè compeſcit, ſimulq; placat noſtrum *Microcoſmetorem*, ejus uſus enim eſt egregius in omnibus internis inflammationibus. Hinc etiam proderit in variolis. Hic & conducet Diaphoreticum regulinum, antimonium diaphoreticum cum C. C. in emulſionibus adjectâ myrrhâ optimum exiſtit expellens.

Ubi autem eruperint puſtulæ, diligenter perpendendum eſt, num ex numero diſcretarum, vel confluentium ſint variolæ, quod facili marte ex puſtularum magnitudine, paucitate, tardioreque eruptione, & atrocium ſymptomatum abſentia hariolari poteris, illas eſſe de genere diſcreto.

In hoc caſu, ubi eruperint, exhibenda ſunt cardiaca, & diæta paulo calidior concedi poteſt, conducent juſcula ex pane & cereviſia, ſaccharo parata. In confluentibus verò periculoſæ plena res eſt aleæ, hîc enim Medicus occaſionem habet ſuas tentandi vires, & oſtendendi, quid in arte Medica calleat. Novimus equidem Variolas accenſeri inter morbos, quos & mulierculæ curare ſolent, ſed quot quæſo etiam necant, imprimis qui laborant confluentibus, & condolendũ eſt hoc noſtro ſeculo, in quo mulieres ipſis Medicis præſcribunt, & vel Mithridatium, vel Diaſcordium, vel Bezoar cõmendant, quæ ſi Medicus non admittere velit, tunc in eum inſurgunt, & exitum ipſi adſcribunt funeſtum. Cùm ergo poſt nonum diem

ex

ex ſuppuratione tot bubonum nova febris, eaque continua excitetur, quâ ſæpè undecimo, vel etiam decimo tertio die ægri jugulantur, acida blandiora iterum frequentiùs exhibenda. Die verò 7. 8. & 9. blandiora bezoartica cum myrrha propinanda ſunt. Factâ ergò & promotâ ſic puſtularum eruptione, & corporis fervore remittente, eò annitendum tertiò, ut earum maturatio abſolvatur, quod facilè obtinere poſſumus per ſæpiùs exhibita antimoniata, terrea, cum adjecta myrrha. Eſto formula:

℞. *ocul.* ♋ ℈j.
terr. ſigillat. ℈ß.
myrrh. gr. vj.
M. D.

quo ſuppurationis & maturationis op⁹ promovetur, quod faciunt etiam marina, corallia, mater perlarum, & polychreſti cancrorum oculi, quibus tamen ſemper ſocianda myrrha, ſic enim ſuppurationem promovebimus, ut ſine notabili fovearum veſtigio variolarum cruſtæ decidant. In variolis & morbillis malignis ſi indicia adſunt convulſionum, Epilepſiæ, phrenitidis &c. ſi vigiliæ, dolores graviores, optimo tunc conſilio pulvis bezoarticus paratus ex ♁nio diaphoretico, terra ſigillata C.C ſine △ rad. contrajero. lap. bezoar. maritari poteſt cum cinabari ♁nii paucis granis additis magiſt. anodyni.

Properamus ad alium ſcopum, quo jubemur, ut ſymptomatum tempore morbi obvenientium ratio habeatur. Inter hæc primum locum obtinet vomitus, plerumque tragœdiæ prodromum agens, quem in principio non illico cohibendum eſſe exiſtimamus, niſi laborem faciat, tum alexipharmacis additis aromaticis inhibendus, præſertim verò exteriùs applicato noſtro cataplaſmate balſamico ex ſuccolada, ol. Nuciſtæ, balſamo cinnamomi cum vino Hiſpanico: vel theriaca cum pulv. pannon. rub. & Nuc. moſchat. mixta & applicata. Sic etiam conveniunt ſacculi ſicci ex variis aromaticis parati.

Alius deinde occurrit hoſtis, ptyaliſmus puta, qui ſemper hunc comitatur affectum, ſummopere ergò annitendum, ut dicta ſalivatio in vigore perſtet, & conſervetur, nec ante diem ſuum ſiſtatur, qui tamen die decimo tertio, vel quarto ſiſti poteſt, & quidem opiatis, aliiſque *paregoricis* ſemel vel pluries exhibitis: ex. gr.

℞. △ *ſl. paralyſeos.*
lignor. á ℥ß.
ſirup. de meconio ℥ß.
M. D.

Vel:

℞. △ *ſl. trinitatis.*
paralyſ. á ℥ij.
laudan. liquid. gr. x. vel pro re nata plures.

quæ & alia ſemper veſperi poſſunt propinari. Ante verò diem decimum tertium promoveatur potiùs, quàm ſiſtatur, in hunc finem conducet, ſi ægro cereviſia tenuis affatim haurienda detur.

Adeſſe etiam ſolet intumeſcentia faciei, quæ ab iiſdem curari poteſt medicamentis, majori verò cum emolumento hæc & alia in adultis,

quàm in infantibus exhiberi poſſunt.

In *Confluentibus* verò magis *Diarrhœa* infantes vexat, uti adultos magis *Ptyaliſmus*, natura enim per viam hanc vel illam materiam morbificam evacuare ſtudet, cui diarrhœæ in confluentibus non eſt nimis citò frænum injiciendum, uti in diſcreta vel diſtincta ſpecie variolarum fieri ſolet.

In Phrenitide, quæ in diſtincto genere contingit *Th. Sydenham* venæ ſectionem admittit, imprimis, ubi facies non turgeſcit, & puſtulæ copiâ magna apparent. Sic etiam illos ex lecto eripiendos eſſe autumat, ut aëri liberiori exponantur, & ſic plures à phrenitide liberatos obſervavit.

Si verò in *variolis confluentibus* ſaliva eouſque excocta ſit, & viſcida ob calorem præcedentem, ut tantùm non ſuffocetur æger, prout die undecimo fieri ſolet, gargariſma in uſum trahendum, quod per ſyringam ſedulò in fauces injiciendum, ex. gr.

℞. △ *ceraſor. nigr.*
primul. ver.
expulſiv. à ℥iij.
oxyſacchar. vel oxymell. ſquillit. ℥j.
M.

Vel:

℞. △ *hordei* ℥vj.
mell. roſar. ℥j.
M.

Sic & vertici capitis imponuntur ſacculi ex ſuccino, olibano, ſemin. nigell. flor. roſar. cum oleo ſuccini irrorati: Vel cataplaſma ſuſpenſivum ex fermento cum ſuccino paratū applicatur.

In metuenda ſuffocatione *Sydenham* emeticum ex infuſione croci metallorum ad ℥iß. exhiberi vult.

Quòd ſi gravior acrimonia, & nimia ebullitio ſanguinis *Microcoſmetorem* perturbans ſub eruptione horum axanthematum Epileptica intulerit ſymptomata, in tenerioribus proderit ſpiritus C. C. ſuccinatus, & ſal volat. cranii humani; paulò verò robuſtioribus cinnabaris antimonii conducet, & ſuper ejus baſin conſtructum ſpecificum cephalicum D. Michaëlis, egregius quoque eſt pulvis cephalicus *Ludovici*, ex. gr.

℞. *pulv. bez.* ʒj.
ſuccin. alb. præpar. ʒß.
cinab. nat. ℈j.
Laud. op. gr. iij. *M.*

ſequens quoque laudem meretur:

℞. *Cinab. nat.*
cran. hom.
ungul. alcis à ʒß.
bez. ☽*aris.*
ſmaragd. præpar. à ℈j.
croci ℈ß.
ambri. gr. ij.
M. F. pulvis.

alii pro ſummo arcano habent hoc in caſu cinabarin ♁nii, quæ probe clyſſo ♁nii ſulphure imbuta eſt ne imbibito.

Mixtio verò *cruenta* ſi conjuncta eſt, cùm à renibus affectis oriatur, curatur emulſionibus ex ſem. 4. frigid. major. cum trochiſc. alkekengi, de carabe, nunquam in principio, ſed in declinatione adhibendis.

Phreneſi etiam occurritur adhibitis iis, quæ calidiori iſti regimini contra-

Digitized by

ria ſunt, quæ ut plurimum à ſanguinis evaſatione in cerebrum exoriri ſolet: ſic conveniunt cinabarina commiſta cum arcano duplicato camphora, ſaccharo ♄, pro re nata addito laudano opiato, imprimis extra lectum detinendi ſunt ægri.

Comati verò ab obſtructione corticis cerebri dependenti, cum materia illa viſcida, quæ ſolet ptyaliſmum excitare, in cerebro coagulatur, deobſtruentibus occurritur, hic & conducunt omnia cephalica, Martialia aperitiva, aliaque volatilia blandiora.

Ad *maculas purpureas* tollendas conducet etiam ſanguinis contemperatio per ſæpiùs dicta remedia.

In *urinæ ſuppreſſione*, quæ juniores ac vegetos nonnunquam invadit, à confuſione ſcilicet magna & ſpirituum ἀταξία ejuſdem excretioni inſervientium, ob ſanguinem & humores nimio fervore agitatos, exortâ, nihil æquè feliciter *Th. Sydenham* ſucceſſit, quàm è lecto eximere ægrum. Sed hîc & aquæ in ore detentio conducet, nec omittẽdá ſunt blandiora diuretica ut tinct. alkekengi cum ♁. ſalis parata, ♁. nitri dulc tinct. Mœb. aperit, cum ſpiritu ſuccini miſta, item ♁. nitri dulcis cum ♁. ſalis ✱ci combinatus, & oleo petroſelini impræ gnatus, aliaque.

Si verò æger de dolore cordis, atque inquietudine conqueratur ob frigus admiſſum, & ſimul adeſt depreſſio & ſubſidentia puſtularum, vel diarrhœa in infantibus, tunc potiones cardiacæ ſuprà dictæ ex diaſcordio, laudano liquido cum aquis ſtillatitiis cardiacis paratæ conducent.

Ægro jam convaleſcente, puſtuliſque deciduis, ubi per dies aliquot carnes iterum deguſtaverit, circa diem primum & viceſimum *Cl. D. Th. Sydenham* ſanguinem è brachio extrahendum cenſet, ſi morbus fuerit vehementior, ſi verò puſtulæ fuerint pauciores, eam potiùs omittendam, & hujus loco catharſin inſtituendam exiſtimat.

Tumori pedum ac *crurum* occurritur pediluvio ex herbis emollientibus ac diſcutientibus fol. malv. verbaſc. lauri, flor. ſambuc. melilot. chamomillæ in lacte coctis.

Præcipuè in erumpentibus variolis attendendum palatum, & pulmones, qui ob copiam ſanguinis illuc tranſeuntis, & ſubſtantiam ſuam membranaceam huic periculo maximè ſunt obnoxii, facilè enim in his vel exulceratio ſequitur, vel motus impeditur ſubſequente ſuffocatione.

Si ergò puſtulæ jam eruperint, & deciderint, atque urina rubedinem amiſerit, à diaphoreticis abſtinendum, & ad depurationem, & purificationem ſanguinis reſpiciendum eſſe, exiſtimamus, in quem finem jam ſæpiùs dicta conducent. Si verò labefactati pulmonis indicia occurrant, & materia purulenta fundum petat, præter *diætam rigidam*, in uſum trahenda antiphthiſica varia. Sequenti deſtillato cum commodo uſi ſumus, in quo exhibuimus ſimul balſamum ſulphuris aniſatum ad guttas aliquot felici cum ſucceſſu.

℞. *herb. veronic.*
hepatic. nobil.

ruta

rutæ murar.
ſanicul.
flor. ſcabioſ.
papav. errat.
bellid. pratenſ.
hyperic.
aquileg. à Mj.
radic. tuſſilagin.
fœnicul.
ſcorzoner. à ℥j.
infund. in △ *ſcabioſ.*
papav. errat.
pimpinell.
beccabung. à ℔j.
lact. caprin. ℔ij.

add. hepar & pulmon. vitul. & viciſſim xij. horas infund. & dein l. a. deſtilla. Conveniunt etiam hic omnia pectoralia ſulphurata & myrrhata aperiẽtia.

Inſuper ſi ex difficili reſpiratione, aliisque indiciis ſuſpicio adſit, interiores partes etiam affectas eſſe, ſuccurrendum eſt iiſdem præter jam dicta *ſaponariis & traumaticis* ex terra ſigillata, antimonio diaphoretico, & oculis cancrorum. Sic etiam contingit, ut in ſtatu ægroti, vel ex morbi vehementia, vel ſudatione nimia, maximam patiantur virium proſtrationem, in quo caſu conducent corroborantia, tinctura coralliorum cum ſpiritu cord. cerv. parata, aliaq; blandiora cardiaca.

In defendendis partibus præ cæteris conſiderationem merentur oculi & fauces, ne à variolis afficiantur. Ab illis enim cæcitas, ab his ſuffocatio metuenda eſt. Præſervationis oculorum ergò multa à Practicis commendantur. Sequens eſt uſualis.

℞. △ *roſar.*
plantag.
ſolan. à ℥j.
croci oriental. ℈j.
mucilag. ſemin. cydonior. & ſemin. ſumach ℥ß.
M. quo inungantur oculi.

Cryſtallus etiam montana optimè in oculi bulbo contra variolarum inſultum prodeſt. Convenit & hîc lac muliebre, caprillum, cremor lactis, &c. Sic in inflammatione oculorum confert ſaccharum ſaturni cum aqua florum cyani, calcatrippæ &c.

Ad præſervandas nares valet oleum liliorum alborum, amygdalorum dulcium, cum pauco olei citri, vel acetum roſaceum camphorâ imprægnatum detur ad olfaciendum.

In læſo auditu convenit eſſentia cardui benedicti, caſtorei, &c.

Collo & faucibus præſervandis commendantur varia, ut ſunt gargariſmata, mucilago ſeminis cydoniorũ, lini, fœni græci, ſuccus cancrorum, fluviatilium, decoctum balauſtiorum, rob. dianucum, diamoron. Si ſicca tuſſis ſimul affligat addatur ſirupus de ſcabioſa, liquiritia, jujubis, jungatur, ſordidum licèt, euporiſton, ſtercus nempe equinũ in potu ordinario datũ quod ratione ſalis nitroſi polychreſta eſt medicina. Vel ad præſcriptum Anglorum ſtercus ovillum, vel caprillũ, cum hauſtulo vini expreſſum detur. Convenit & ſequens ad faucium, laryngis, & tracheæ incendium, atque ulcuſcula:

℞. *Decoct. aquilegiæ cum vino & aqua* ℥vj.
diamor. ℥iß. *M.* D.

Cum

Cum retrocedant cum ſumma anxietate variolæ vel morbilli, tum præter jam dicta cardiaca magnifacio volatilia ſalina intro ſumta. Ex omnibus eligere ſoleo, quod rarò me fefellit, eſſentiam myrrhæ cum ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo paratam, vel Elixyr proprietatis volatile, cujus uſum & egregium reperi in *ſcabie retropulſa*, menſibus ac lochiis deficientibus, vel non ritè fluentibus. In hoc caſu & conducent veſicatoria, imprimis ſi catharrus ſuffocativus metuatur, qui poſſunt vel carpis manuum, vel pedibus applicari, imprimis cum theriaca camphorata: Interim intus exhibenda ſunt blandè refrigerantia, & expulſiva.

In præſervatione generali conducunt myrrhata, Elixyr proprietatis, tinctura ſalutis, eſſentia myrrhæ, &c.

Ad exſiccandas variolas præter interna conducunt & externa, ex. gr. pulvis ſpecificus Mynſichti, unguentum camphoratum de lithargyrio, vel Coſmeticum Clavii.

Ad rubedinem & maculas tollendas

℞. *Aq. ſpermat. ranar.*
ſigilli Salomon.
lilior. albor.
fl. fabar. à ℥j.
facul. aron ℥j.
camphoræ ℈ß.
coſmetic. Clavii ℈j.
M. D.

CAPUT VII.

DE Febribus Intermittentibus, & in ſpecie de Quotidiana.

§. I.

FUrias *Microcoſmi*, hoc eſt, *febres malignas*, hactenus prælibavimus, nunc verò *Deam* (febres intermittentes) prout credula Romanorum finxit ignorantia, ſacellaque in honorem, ne noceret, erexit, videamus. Nihilominus tamen grave, quamvis non ita periculoſum eſt, certis diebus, ſtatove tempore affligi ac torqueri, ſive id quotidie fiat, ſive alternis diebus, ſive biduana accedat gratia, & quarto quovis die tortor accedat.

Primum verò ex iis locum ſibi vendicat *Quotidiana Intermittens*. Diſtinguuntur enim febres in *Remittentes* & *Intermittentes*. *Remittens* dicitur, quando febris minor fit: *Intermittens* verò, quando planè tollitur, & deinde iterum redit, & in intermittentibus in ſingulis præcedit horror, quibus etiam diſtinguuntur à continuis. Febris enim intermittens, ut dictum fuit, eſt, quæ, quod ad exacerbationes ſuas attinet, non tantùm remittit, ſed & aliquamdiu intermittit, adeò, ut toto illo intermiſſionis tempore æger ab omni febris inſultu immunis ſit.

Differentiæ febrium intermitten-

Digitized by Google

tentium præcipuæ ſunt 1. ratione temporis, alia eſt quotidiana, quam nunc tractamus, alia tertiana, alia quartana, quod incluſivè non excluſivè intelligi debet. Dantur & quintanæ, ſextanæ, octanam in aulæ noſtræ Haſſo-Caſſellanæ pictore non ita pridem obſervavi. 2. ratione moris alia dicitur benigna, alia maligna. 3. ratione humorum alia dicitur legitima, alia ſpuria. 4. ratione complicationis aliæ ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ. Simplices ſunt, cùm una ſaltem febris ægrum occupat; compoſitæ, ſi duæ vel plures inter ſe junctæ, vel combinatæ eodem die invadunt.

Febris ergò *intermittentis quotidianæ* deſcriptio talis eſſe poteſt, *quòd ſit efferveſcentia totius maſſæ ſanguineæ præternaturalis ſingulis diebus eâdem horâ ægrum affligens, cum frigore, calore, ſiti, à fermento febrili aliunde adveniente; & ſanguinis mixtionem, Regesque noſtros turbante, orta.*

Dixi *eâdem horâ* quia plures Medici quotidianam à duplici tertiana diſtinguunt, quæ quamvis ſingulis quoque diebus redeat, rarò tamen aut nunquam eodem redit aut tempore aut modo, quam tamen diſtinctionem non admittimus. Poteſt verò febris quotidiana ratione modi generationis dici vel *primaria*, vel *ſecundaria*. *Primaria* dicitur, quæ ſine prævia tertiana, aut alio aliquo morbo ortum habet. *Secundaria* verò vocatur, quæ tertianæ, vel alii ſuccedit morbo. Alia eſt *legitima*, quæ ex febrili materia ejuſdē naturæ producitur; alia *ſpuria*, quam materia diverſi generis, & temperiei producit, quæ alterâ eſt frequentior.

§. II. Pro *ſubjecto* omnium febrium intermittentium veteres *Cor*, tanquam febrium principalem ſedem, & caloris fontem, venditant; pro minùs verò principali dicitur tota maſſa ſanguinea, vel ſi mavis totum corpus. *Pars affecta ſeu ſubjectum.* Fermentū enim illud febrile quâ in parte generetur, & quomodo maſſæ ſanguineæ, & cordi communicetur, hactenus plura torſit ingenia. Nonnulli ſunt ex Veteribus, qui in venis meſaraicis ſanguinem putreſcere contendunt, ſententiam verò hanc eſſe falſam, evincit ſanguinis circulatio. Alii in ipſo hepate *bilis* culpant putredinem, quæ opinio lubrico etiam ſtat talo, quòd nempè *bilis* quà *bilis* nunquam putreſcat, inſuper febris eſſentia, ſeu ratio formalis non in putredine, ſed in modo fermentationis conſiſtat. *Fernelius* circa febrium explicationem occupatiſſimus, refutatis aliis opinionibus, omnium febrium propriam ſedem ponit circa præcordia, ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, omentum, ac meſenterium. Sic & *Helmontius* ſpinam febrium nidum ſuum habere dicit in primis officinis à pyloro per duodenum, & vaſa ibidem multiplicia, inteſtina, & venas meſenterii, lienem usque ad hepar. Verùm hæc ſunt nimis generalia, & non ritè explicatur, quis ſit ſpecificus locus, hinc aliam, & quidem recentiorem, de febrium intermittentium foco opinionem, conſideratione magis dignam, proponit *Clar. de le Boë Sylvius*, qui omnium febrium intermittentium ſedem ſolum pancreas eſſe, ob unius vel

alte-

Digitized by Google

alterius ductûs lateralis obſtructionem ſuadere, conatur, argumentis ſanè haud ſpernendis, cùm in nulla corporis parte locus eſt, à quo febrium intermittentium fons, & furibunda ſymptomatum cohors, meliùs explicari poſſit, quàm à ſolo pancreate. Verùm enimverò non inficias imus, plurimorum morborum ſedem eſſe quidem *pancreas*, num verò tantùm omnium febrium intermittentiũ ſit locus, fons, & ſedes, de hoc meritò adhuc hactenus dubitavimus, cùm & experientia conſtet, quòd ab omnibus partibus, etiam à corde remotiſſimis, aliquid ſanguini certo tempore ſuppeditari, quod ejus mixtionem turbare, & febrẽ intermittentem producere aptum natum ſit. Hinc ab ulcere, & fiſtula pedis vidi febrem tertianam intermittentem productam, fluente enim fiſtula febris abfuit, conſolidatâ verò febris excitabatur, unde nos perſuaſi ſumus in quacunque parte ſolida materiam febrilem latere, & certa per intervalla ſanguineæ maſſæ communicari, quod, ceu diximus, ex ulcere ad ſuppurationem tendente, ab obſtructione in aliqua parte orta, febrem producat intermittentem, quatenus nempe ex tali parte inflammata, vel ulceroſa ſanguini alluenti omnes partes, & versùs cor refluo, portio exulceratæ, vel inflammatæ, vel accenſæ materiæ communicatur, ejusque mixtionem turbando excitat efferveſcentiam, quam febrem nominamus. Non verò negamus in pancreatis ventriculi, meſenterii, aliarumque etiam remotiſſimarum partium & viſcerum tubulis, itidem in ipſis humoribus chylo, lympha &c, mineram delitescere febrium intermittentium, utplurimùm verò obſtructionem tubuli unius, vel plurium in ventriculo, ſede Regiâ Gaſteranacis, & ductuum chyliferorum eſſe in quotidiana intermittente ſtatuimus, quod evincit ratio, quia ſtomachus ſemper obſervatur debilis, & ſemper hac in febre intumeſcere incipit. Sic etiam à juvantibus & nocentibus hariolari poſſumus, quia ſtomachicis facilius, quàm aliis curari ſolet, & brevi poſt cibum ingeſtum invadit.

Modus quoque excitationis febriũ intermittentium utplurimum oritur ex occluſione particulari venarum lactearum & ductuum chyliferorum, inde materia in primis viis, craſſeſcens, mediante naturæ propulſione, ad conſuetam nutricationis opus excitata progrediens, & in cor infuſa, tumultus producit.

Hinc duæ proximiores veniunt accuſandæ, 1. alterata chyli natura & ſubſtantia tum ſua natura & per ſe, tum ob admixta: 2. venæ ipſæ chyliferæ obſtructæ, ita tamen ut non penitus denegent tranſitum. Peccat ergò chylus non tam qualitatibus primis, ſed potiùs quando craſſior, viſcoſior, tenacior, acris & *acidior* exiſtit, & moras ducit in regia ad cor meando, via, cui & per conſequens ſanguini communicatus tam diu illum exagitat, donec attenuatum excrementum, quod ſecum vehit in auras per inſenſibilem tranſpirationem avolet, illud

verò, quod non ſubactum debitis locis ſegregetur. Patet hoc aſſertum ex ſtatu naturali, poſt paſtum enim leviuſculo ſæpè horrore corripimur in ſtatu naturali, & æſtum aliquando concipimus, quid ergò ſi aliquid p. n. eò vehatur. Nil ergò mirum, quo remotior chylus à ſtatu naturali, eò ferocior ſæpè excruciat rigor, horror, frigus, à priori demonſtrari poteſt. Cibi enim viſcidi glutinoſi, piſces &c. febribus anſam præbent, inde cruditates & obſtructiones, idem ab effectibus patet, conqueruntur ſemper ægri acceſſu paroxyſmi de ſpinæ dorſi tenſione & dolore, quippe per eam excurrit ductus chyliferus pequetianus, nauſea & vomitus demonſtrant vitum hærere in primis viis.

Pertinet huc, quòd inedia non rarò ſola corrigat, excedens vitium & febrim tollat, qualis enim chylus, talis ſanguis, & qualis ſanguis, talis ſanitas.

§. III. Hæc febris incipit ordinariò cum frigore & horrore, ſubinde horulam, ſubinde breviùs aut diutiùs durante, & ſingulis diebus cum aliquali intermiſſione affligit, & brevi poſt cibum ingeſtum invadit, frigore ſublato ſequitur calor, pro corporis conſtitutione diverſus, quandoque major, & acris, quandoque minor & mitis, modò longior, modò brevior, cum appetitu proſtrato, præcordiorum gravitate, dolore capitis, & dorſi ſeu lumborum, ſiti, inquietudine, vigiliis, deliriis, pulſu frequentiore; Oſcitationes & pandiculationes adſunt, variaque alia in febribus ſolennia ſymptomata. Deſinit ut plurimum, cùm aliquandiu duravit, ordinariò cum ſudore majore, minoréve. In puerpera *Hanovienſi* hanc febrem vidi lethalem. Urina non ſemper eſt alba & tenuis, ſed inſigniter rubore tincta.

§. IV. Hiſce prælibatis ad *cauſam febrium intermittentium*, imprimis *quotidianæ*, transeamus. *Veteres Galenici* hanc febrem à *pituita putreſcente* in primis viis generari aſſerunt, indeque ea omnia, quæ pituitam in corpore accumulare poſſunt, hujus febris cauſas eſſe poſſe ajunt, qualia ſunt viscerum temperies frigida & humida, ætas ſenilis, aut puerilis, ἀδδηφαγία, vita ſedentaria, tempus autumnale aut hyemale, omnia alimenta tum frigida, tum humida, ſomnus longior, &c. Hinc omnium febrium intermittentium cauſam à quadriga humorum deducunt.

Periodorum, ſeu circuituum febrium intermittentium cauſa à *Galenicis* explicatur ab humoris natura, ejusque ſede ſeu foco. Hujus morbi focum, ſeu mineram ad primam corporis officinam relegant: materiam verò ſtatuunt bilem, pituitam, & melancholiam, & prout humores iſti tardiùs, aut citiùs putreſcunt, etiam circuitus febriles unius, aut plurium dierum ſpatio abſolvi perhibent, quam verò opinionem circulatio ſanguinis refutat.

Alii

Alii ad aſtra, alii ad ſimilitudinem ſeminum ad facilem vel difficilem reſolutionem confugiunt. Sed cùm hæc ab aliis ſufficienter ſint refutata, non neceſſarium duximus poſt *Homerum Iliadas ſcribere*.

§. V. Secundum *Paracelſum* in cauſa eſt Mercurius diſſolutus cum impuro ſale.

§. VI. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divaganti, adeoq; *Archæum* irritanti totum opus attribuit, febrim porrò ait *ipſe*, non eſſe ſolum niſum expulſivum, ſed partem *Archæi* deturpati ex indignatione propter præſentem hoſpitem exoſum, qui eſt juxta ipſum cauſa occaſionalis.

§. VII. *Williſio* cauſa hujus febris eſt ſanguis acidus, & crudus efferveſcens, ſimilis communi piſtorum fermento, qui aptus natus eſt ſingulis horis tres præter propter partes humoris nutritii in materiam quandam efferveſcibilem tranſmutare. Sic cauſam adſcribit peculiari ſanguinis dyſcraſiæ. Hanc febrim dicit Autor tertianæ ut plurimum ſuccedere, rationem addit, cum enim ſpiritus vitalis à crebra ſanguinis deflagratione plurimùm avolârit, atq; cruor debilior factus ſit, ſuccum nutritium minùs coquit, aut maturat, & totum ferè in materiam fermentativam pervertit. Et inter tertianam & hanc eſſe maximam affinitatem ait, quia tertiana ſæpe in quotidianam, & hæc item in tertianam commutatur; additq; præter ſanguinis labem ſæpiſſimè adjunctas habere hanc febrem viſcerum infirmitates: quia ſc. ſanguis labefactatus, recrementa ſua ſenſim congeſta viſceribus, dum eorum anfractus pertranſit, facilè affigit. Hinc in febre quotidiana obſervavit eſſe ventriculi aggravationem, hypochondriorum tenſionem, modò hepatis, modò lienis, aut meſenterii obſtructiones, aut tumores conjungi, ſed quę non cauſa ſunt, ſed producta morboſa.

Hîc etiam inquiramus, quænam ſit ad mentem Autoris noſtri intermiſſionis, nec non periodorum ſtatarum in febribus intermittentibus cauſa? Dicit igitur, à primo inſtanti, quo ſuccus nutritius cum ſanguine non aſſimilatur, ejus particulæ licèt commixtæ adhuc cum eo ſine magno tumultu aut perturbatione circulantur; atq; ita deinceps, donec iis ad turgeſcentiam cruoris maſſa adimpletur, tunc verò protinus ebullit illa & fervorem concipit, & comparationem inſtituit cum cereviſiâ novellâ utribus incluſâ, quæ ſi ſtrictim occluditur, ut nihil evaporet, primò ſine fervore aut impetu in vaſis illis ſervatur, poſtea cùm effluviis uſq; cohibitis liquoris maſſa turgeſcit, inſigniter fermeteſcit, & propter fermentationis impetum ſæpe vas diſſilire facit. Hoc etiam ſtato tempore contingere aſſerit, & totidem horarum intervallo, velut in febre intermittente liquor ad turgeſcentiæ ἀκμὴν aſſurgit.

Intermiſſionis & ſtatarum periodorum rationes & cauſas deducit, ſc. intermiſſio ſequitur, quia juxta ipſum materia morbifica uno paroxyſmo omnis difflatur, adeoque donec nova ſubſtituitur, ἀπυρεξία ſequatur, neceſſe eſſe. Et quòd ſtatis temporum intervallis acceſſiones repetat, juxta ipſum ratio eſt, quia ſtatis horis ſuccus alibilis ſanguini in vaſis conſluo affertur, qui ad plenitudinem, & turgeſcentiam accreſcens, hoc die paroxyſmum inducat, & hoc finito, ejuſdem temporis intervallo pro ſequenti paroxyſmo ſufficiens materia congeritur, hinc ſi ægri abſtemii ſint, intermiſſio diutiùs protrahitur.

Quod verò frigus caloris præcedaneum in febribus occurrens attinet, illud oriri dicit, cùm ſucci nutritii particulæ à cruditatis ſtatu verſùs maturitatem pergunt, ipſam verò non attingunt, inſignem acorem contrahunt, quo

Digitized by Google

partes nervoſas pungunt, & vellicant, ſicque frigoris ſenſum incutiunt.

In quotidiana febri juxta Autorem noſtrum totum ſucci nutritii ſupplementum in materiam febrilem pervertitur, ob majorē ſcilicet ſanguinis labem, hinc iſto temporis ſpatio, quo debuit coctio in vaſis, & habitu corporis plenariò abſolvi, hoc fieri ſolet poſt horas 24, materia hæc ad turgeſcentiæ motum aſſurgit, & *quotidianum paroxyſmum* inducit, hinc ægri à quotidiana febre in languorem, & ſummam imbecillitatem citò ducuntur, nimirum in ſingulis, quò plùs, aut minùs ſucci nutritii in morbi pabulum abeat, tantundem etiam de viribus, & corporis firmitate detrahitur.

§. VIII. *Sylvius* febrium intermittentium cauſam reputat eſſe obſtructionem factam in uno, vel pluribus ductibus pancreatis lateralibus, propter pituitam nimiâ copiâ ab inteſtinis eò delatam ac detentam, quod fieri ſolet, quando pituita lege circulationis unà cum reliquo ſanguine propellitur ad pancreas, atq; cum ſucco pancreatico in ejus glandulas ſubit pancreatis laterales ductus, in quibus, ſeu illius viſceris culpâ, ſeu externo frigore concreſcit ac coagulatur, eâ ratione, ut unum vel plures ductus obſtruat laterales. Acceſſus verò febrium intermittentium adſcribunt *Sylviani* ſucco pancreatico in ductibus lateralibus uno vel pluribus ob obſtructionem ſtagnanti, atque nunc ſeriùs, nunc citiùs per obſtruentem pituitam acrimoniâ ſuâ auctam viam ſibi paranti, & non duntaxat in tenui inteſtino vitioſam efferveſcentiam producenti, ſed quaquaverſum ad cor imprimis translato, & pulſum præternaturalem frequentiorem excitanti; coagulationem verò ſucci pancreatici contingere poſſe per multa experimenta tum in brutis, tum in hominibus inſtituta probare ſatagunt.

Intermiſſionis verò, & circuitus cauſam *ipſi* ſequenti fieri modo aſſerunt: Succus pancreaticus propter ſtagnationem acrior redditur, & ſic pituitam obſtruentem perfocando viam ſibi per illam parat in ductum communem, donec effuſo omni ſucco priùs retento ſenſim coaleſcat prædicta pituita ductûs lateribus adhuc adhærens, & ſibi mutuo aduniendo obſtructionem reparat, unde iterum ad alium paroxyſmum ſuccus pancreaticus cumulatur, qui iterum morâ ſuâ acrior redditur rurſus pituitam perforat, & novum paroxyſmum excitat, qui paroxyſmi repetunt eodem temporis intervallo, quoties pituita obſtruens occurrit ejusdem quantitatis, & viſciditatis cum ſucco pancreatico ejusdem aciditatis, & acrimoniæ.

Cur verò paroxyſmi nunc quotidie, nunc tertio, nunc quarto die recurrant, diverſitatem hanc partim à ſucci pancreatici ſtagnantis, partim à pituitæ obſtruentis diverſitate pendere contendunt.

Cauſa inæqualitatis paroxyſmorum in febribus intermittentibus *ipſis* videtur, quatenus pituita obſtruens devenit magis vel minùs viſcida, aut ſuccus pancreaticus univerſus plus vel minùs acris exiſtit, idque propter ſex rerum non naturalium uſum diverſum. Hinc & explicant cauſam, cur febres quotidianæ mutantur in tertianas, tertianæ in quartanas, &c.

Febrium igitur intermittentium *frigus* originem ajunt habere à ſucco pancreatico acidiori, & *calorem* à bile præſertim acriori, hanc ob cauſam dicunt febrium intermittentium paroxyſmos utplurimum cum ſenſu frigoris inchoari, & cum calore terminari. Succus enim pancreaticus morâ in uno, vel pluribus ductibus lateralibus acrior redditus, poſtquam in tenue inteſtinum effluxerit,

ibi cum bile talem producit efferveſcentiam, in qua ſuccus pancreaticus, aciditate ſuâ prædominium capiens, halitus acriores quaquaverſum emittit cum ſenſu frigoris moleſtos, qui dum ad folliculum fellis veniunt, illum acrimoniâ ſuâ ad ſui contractionem ſolicitât, unde bilis ſolitâ majori quantitate ad inteſtinum erumpens ſuccum pancreaticum obruit, obtunditque, atque ſic cum eo talem vitioſam efferveſcentiam producit, in qua bilis ſceptrum ferens, halitus quaquaverſum mittendo, calorem excitat.

Sic ipſe *Sylvius* hujus febris quotidianæ cauſam deducit ab obſtructione unius vel plurium ductuum lateralium pancreatis, & in inteſtino duodeno vitioſam efferveſcentiam excitante cum bile & ſucco pancreatico. Et ut ad ſpecialiora transeamus: In quotidiana febre juxta Autorem hunc pituita obſtruens paucior eſt, & minùs glutinoſa, ſuccus verò pancreaticus acidior, & copioſior, hinc citiùs contingit novus intermittentis febris paroxyſmus, adeoq; *quotidianus*, hoc eſt, intra horas viginti quatuor recurrens.

§. IX. Præmiſſis ſic aliorum de febrium intermittentium cauſis, opinionibus, nunc & *noſtram* videamus. Febris ergo intermittens ad mentem noſtram oritur, cùm in aliqua corporis noſtri parte fit obſtructio, ità ut ſerum, vel alius humor poſt eam lateat, quæ ubi matureſcit, & fermentationem concipit, diſtendit partes vicinas, & premit ità obſtructionem, ut illa aperiatur, & ſic humor, qui ibi tam diu ſtagnavit, per vaſa lymphatica ad ſanguinem derfertur, ibique ejusdem mixturam turbando febrem inducit obſtructionem verò hanc eſſe utplurimum in ductibus chyliferis, in quibus ſæpe ſtagnât chylus, & ob moram acidior & viſcidior redditur, hinc non ſemper materia febrilis infunditur ſanguini dum ob cauſas obſtructionis, cruditates, craſſitiem &c. præſentes & ſicut in defluxionibus catarrhalibus fluxus cietur, cùm tantum excrementi eſt collectum, quãtum natura ampliùs tolerare non poteſt, ita in febribus recurrunt paroxyſmi, quando materia quaſi turgens iterum ſolicitat *cordimelegem* & ſui diſcuſſionem urget. In quotidiana igitur febre materiam peccantem hærere in tubulis ſolidis ventriculi, chylum verò viſcidum in inteſtinis ob obſtructas vias lacteas, quia gravitas præcordiorum hac in febre ſemper adeſſe ſolet, quod indicat ventriculum & inteſtina pituitâ obſeſſa eſſe, aut pituitam inter membranas hærere, atq; Regem noſtrum *Gaſteranacem* ſemper ad indignationem incitare; unius enim effectus plures cauſæ eſſe poſſunt.

Quoad paroxyſmorum recurſus, illi fieri ſolent ſequenti modo: In omnibus corporis noſtri partibus ſunt valvulæ, præſertim in dorſo, quia ibi plurimi exiſtunt nervi, & in parte nervoſa plures ſunt, quàm in carnea, cùm jam à cauſa aliqua occaſionali humor à ſanguine ſecretus deferatur ad partem aliquã ſolidam, ità ut in ea obſtructionem pariat, in parte anteriori, ibi hærebit, nam ulteriùs progredi non valet ob obſtructionem, regredi itidem non poteſt ob valvulas, humor autem iſte propter ſtagnationem tandem acrior redditur, & tunc incipit fermentari, & in majus ſpatium attolli (prout id obſervare licet in maſſa farinacea fermento imbuta) ità ut tandem clauſtra ſua vi disrumpat, & maſſæ ſanguineæ communicetur, eandem occupans fermentationem ſibi ſimilem excitat, & ſic paroxyſmum febrilem producit. Humor iſte peccans non poteſt omnis expelli, quin reliquiæ quædam in iſta parte permaneant, cùm jam iterum ſtatim alius humor in illam partem

tem moveatur, ab iſtis reliquiis incipit fermentari, & tandem etiam clauſtra ſua perforans de novo paroxyſmum inducit, pro diverſa conſtitutione iſtius humoris diverſæ oriuntur febres, ut, ſi fuerit humor viſcidus, fermentationem ſuam intra 24. vel 26. horas complet, & ad ſanguinem defertur, quare *febrem* generat *quotidianam*. Hæc etiam de chylo vitioſo intelligenda ſunt, qui ſi acidior ob obſtructionem vaſorum chyliferorum moram trahens ſanguini comunicatur, hinc excitatur paroxyſmus qui tam diu ceſſat, donec alius chylus vitioſus inferatur. Sanguinis incaleſcentiæ cauſam mechanicè poſſumus demonſtrare per fœnum madidum, quod æquali portione pluribus in receptaculis reconditum, poſitis ubivis circumſtantiis, æquali tempore, & iisdem horis incaleſcere incipit, de quo vide ſedulum naturæ ſcrutatorem *Renatum des Cartes Princip. Philoſ. part. IV.* §. 92. Eodem enim ferè modo, quoties particulæ nonnullæ tenuiores, & ad motum magis aptæ obſtructionem producunt in tubulo, ex quacunque demum cauſa fieri non poteſt, quin ex adventu aliarum particularum aliam vehentium materiam æthereæm, hæ particulæ aliam ſubeant mutationem, donec ad corruptionem, vel potiùs maturitatem pervenerit, & ſic ad motum aptiores alluentibus humoribus ſe jungant, atque ad cor pervenientes turbationem in ſanguine æquè in motu ac mixtione producant. Et cum ſemper fomes quidam remaneat certæ innatans materiæ ſubtili, ſi ex poris eundem in finem apertis nova materia eò perveniat, tunc ſitû ſecundùm minuta ſua corpuſcula, dum his affluentibus alia accedant, adjuvante itidem agitatione particularum in ſe invicem, iterum variabitur, & æquali tempore matureſcet, ſicque novum iterum inducet paroxyſmum. Materiam ergo febrilem non in ipſa maſſa ſanguinea generari ſtatuo, neque etiam in illa præexiſtere, ſed aliunde è tubulo partis, quæcunque demum illa ſit, certo tempore communicari, & talem effervеſcentiam ob inæqualitatem particularum cor ingredientium, motuque & mixtione peccantium producere, tam diu durátem, usque dum per ſudores, vel alias vias fermentum ſylveſtre protrudatur: Hæc verò ſunt intelligenda de febribus iſtis intermittentibus, quæ vel ab aëre, vel internis inflammationibus, vel ulceribus &c. ortum ſuum habeant. Sed ordinariò ceu ſuperius diximus, oriuntur hæ febres intermittentes ab obſtructione ductuum chyliferorum & ſtagnatione chyli, quo ergo is copioſior, craſſior, acidior exiſtit, eo febris acceſſus eſt vel brevior vel longior. In tertiana ſcilic. magis acris peccat chylus, in quartana magis acidus, in noſtra verò quotidiana viſcidus, in acredine verò & cruditate remiſſior. Neque negari poteſt, naturam ipſam cùm aliquoties talem recurſum inita ſit, tandem quaſi aſſveſcere, & conſuetis temporibus ſique materia adhuc adeſt, excutere ſicut ii, qui venam ſibi ſecare curant, qui cucurbitulis aſſueti, ſi id intermittant, indicia ejus ſentiunt.

Ordinis paroxyſmorum fere eadem eſt conditio, modo enim anticipant, modo poſtponunt, tum ex parte naturæ ipſius robuſtæ, debilis, tum ex parte humoris vel chyli.

Quoad horrorem, ſive frigus, quod ægri in principio paroxyſmi percipere ſolent, id producitur ut plurimùm ab humoris vel chyli diſpoſitione, prout is eſt, vel acris, vel acidus, vel viſcidus magis, & ſic non facilè

cile ſubjugabilis accedit ſanguini à particulis enim his acribus & viſcidis, quæ membranis & fibris adhærendo, & acrimoniâ ſuâ vellicando horrorem inducunt, quem, quia *Microcoſmetor* nunquam niſi à frigore obſervavit, hinc ille judicat, hunc quoque à frigore proficiſci, quod tamen non ſemper verum eſt, quia illi, qui cum illis concumbunt, conqueruntur de illorum moleſto calore & ardore, quod & patet ex eo, quòd ſemper exiſtente frigore ſiti infeſtentur intensâ, quod in alio frigore non poteſt fieri. Poſtea verò ſentiunt calorem, quando humor ille maximè movetur, & acerrimus fit, tunc calor & ardor producitur.

Si verò materia peccans in ſanguinem delata, à ſanguinis particulis poteſt incidi & attenuari, ut per inſenſilem tranſpirationem poſſit avolare, & diſcuti, tunc paroxyſmus finitur, & febris ſuperatur, qui ſudores, cùm largiſſimè declinante calore profluant, bonum indicium eſt, eliminatâ enim ſic materiâ peccante, ſeu febrili, ſanguis ad placidum ſuum redit motum, totaque œconomia animalis reſtauratur in integrum.

In ſtrigore Cl. Hoffmannus aliquid convulſivi adeſſe nobiſcum ſtatuit, fibrillæ verò nervoſæ & membranaceæ vellicantur, ac pulſantur.

Prognoſis. §. X. Perluſtratâ nunc causâ hujus affectûs ad *Prognoſin* faciendus eſt acceſſus. Eventus huic febri quotidianæ non admodum periculoſus eſt, ſed diuturnus, lentus, & pertinax, adeo ut ſubinde ſex, ſeptem, aut plures ſeptimanas, antequam plenariè ſolvatur, duret, imò memini me vidiſſe, quæ ultra ſemeſtre ſpatium duravit. Sic etiam poteſt eſſe lethalis hæc febris, prout vidi in *puerpera Hanovienſi* p. dicta. Deſinit etiam aliquando in Tabem; ſæpe in Hydropē; nonnunquam in Coma & Lethargum, cùm factâ febrilis materiæ diſſolutione ex tubulis, noxiæ vel ad cerebrum *Microcoſmetorem* turbando & ſpirituum animalium diſtributionem in nervos impediunt, ſedem verò alibi materiâ peccante figente alius producitur morbus, vel hydrops, vel tabes, ceu dictum. Generale de febribus intermittentibus prognoſticum *Coi 4. aph. 43.* quocunque modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant: nec periculoſæ & graves ſunt, modo rectè tractentur.

Cura Diætetica. §. XI. *Diæta* ſit tenuis, & incidens.

Aër calidus & ſiccus, vel naturâ, vel arte.

Cibus verò ſit ſemper eupeptus, facilis concoctionis ob ventriculi præſertim debilitatem, & *Gaſteranactis* ignaviam. Sorbitiones, hordeacea conducunt, carnes ſint avicularum, pullorum, aſſæ potiùs quàm elixæ.

Potus ſit tenuis, vinum tamen aliquando cum acidulis mixtum concedi poteſt, alvus ſit laxa, animi affectus ſint modarati.

§. XII. Cognitâ nunc paucis *curâ Diætetica* ad ipſam *curam pharmaceuticam* proximum eſt, ut nos accingamus.

Digitized by Google

gamus. Primò verò diſpiciamus, quos ſcopos in curatione hujus febris ſibi habent propoſitos *Galenici*, qui eò curationem dirigunt, ut humores præparentur, & obſtructiones à pituita factæ aperiantur, in quem finem omnia commendant, quæ attenuandi, & incidendi vim habent, & hâc in febre quotidiana ventriculi rationem habendam eſſe inculcant, ideòque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendum ægrum eſſe jubent, cataplaſma ex menta & abſinthio, aliiſque aromaticis paratum laudibus extollunt; præparatâ materiâ ſæpe purgationem inſtituendam eſſe dicunt. *Zacutus Luſitanus* bigam remediorum præſcribit, quibus ſe febres pituitoſas contumaciſſimas curâſſe gloriatur. Unum eſt decoctum chamomillæ ſequens:

℞. *flor. chamomill. p.* iij.
comar. abſynth. pont. p. ij.
coq. in aq. ℔iij. *ad mediæ partis conſumptionem, colaturæ add. ſacchar. alb.* ℥iiij.

Capiat æger manè ℥v, *vel* ℥vj. *ſingulis diebus.*

Alterum eſt decoctum Chinæ, & Guajaci ad 25 dies exhibitum.

§. XIII. *Paracelſiſtæ*, & *Helmontiani* omnes febres intermittentes præſertim hanc febrem quotidianam per ſua arcana curare volunt, & intra quatriduum ſine phlebotomia, conceſſoq; vino omnes febres exſtirpare contendunt cum remedio ſudorifero, hoc eſt, mercurio diaphoretico, qui incidit, attenuat, reſolvit, & abradit cauſam occaſionalem, ubiqùe locorum illa exſtiterit, & hoc citra ſudorem.

Reliqua ipſorum remedia ſunt ſalia ex cephalicis, majorana, roremarino, aliiſq;, quæ debent eſſe alkalia, debentque porrigi jejuno ſtomacho ante paroxyſmum. Omnia remedia *Galenica*, ut ſunt, venæ ſectio, purgantia, veſicatoria, clyſteres, &c. vilipendunt, tanquam inania. De his vide *Grembſii Arborem ruinoſam.*

§. XIV. *Williſius quotidianam febrem* curandam vult, prout *Tertianam*, niſi ut in quotidiana febre magis reſpiciatur ad ventriculum, ut ſcilic. ſaburra humorum in ventriculo hoſpitans expurgetur; viſcerum quoq; infractiones liberentur, infirmitates corroborentur, utq; unà cum his ſanguinis dyſcraſia corrigi queat, & acceſſus febriles inhiberi poſſint, omni ope nititur, hinc vomitoria in robuſtioribus, & viribus nondum fractis præ cæteris commendant, nec excludit purgantia, ut aſſiduus materiæ excremētitiæ proventus exturbetur, ſæpiùs iteranda; præter hæc ſummis laudibus extollit remedia digeſtiva, deobſtruentia, quæ fermenta viſcerum, & ſanguinis reſtituunt, & dyſcraſias corrigunt ſæpius exhibenda. In quem finem ſales herbarum, earundem extracta, ſpiritus minerales acidos, atque aliquando chalybeata laudat, ubi ſtomachus valde humidus eſt, jubet exhibere ſequentem mixturam:

℞. △ *magiſtral. lumbricor.* ℥ij.
elix. propriet. gt. vj.
M. D.

Et ſequentem forum ventriculo imponendum ſuadet.

℞. *fol.*

℞. *fol. abſynth. pont.*
centaur. minor.
abrotan. ā Mij.
radic. gentian. ℥j.
Conciſ. coq. in vin. alb. q. s. pro fotu.

Poſt hunc fotum imponere jubet placentā ex pane toſto, & liquori intinctū.

Præterea epithemata febrifuga varia carpis manuum alliganda vult.

§. XV. *Sylvius* ſuccum pancreaticum propter ductuum ſuorum lateralium à pituita in ipſis coagulata productam obſtructionem pro cauſa febrium intermittentium ponit, qui ſuccus ſtagnatione, & morâ, ſenſim ac ſenſim acidior, acriorque redditur, hinc poſt perforatam obſtruentem pituitam ad inteſtinum delatus ſuccus pancreaticus ibidem vitioſè cum occurrente bile atque pituita inteſtinali effervescens, mox cum iiſdem ad cor ſerpens, ac in eo non tantùm acrimoniâ ſuâ illud irritando frequentiorem producit pulſum, ſed ſimul vitalem effervescentiam atque ſanguificationem alterat, & turbat; Hinc in eorum curatione ſequentes habet intentiones: *primò*, ut pituita obſtruēs plus minusvé glutinoſa & coagulata incidatur, ſolvaturque, atque, ſi poſſibile inde removeatur, & ad tenue ſaltem inteſtinum deducatur, aut è toto corpore eliminetur: *ſecundò*, ut ſucci pancreatici aciditas, & acrimonia aucta temperetur: *tertiò*, ut ejusdem, & bilis effervescentia in tenui inteſtino vitioſa impediatur ac emendetur.

Ad pituitam obſtruentem incidendam commendat *Autor* Aromatica, & ſalia volatilia quæcunque, ſed ità uſurpata, ut corpus univerſum vel motu, vel balneo, vel tegumentis ſimul incaleſcat. Miſturam ſequentem in melancholicis, & pituitoſis, imprimis in *quotidiana* febre utilem deprædicat:

℞. △ *petroſelin.* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
theriacal. ſimpl.
vel *vitæ Matthiol.* ℥iß.
ſalis volatil. ſuccin. ℈j.
ſirup. card. bened. ℥j.
M. D.

In glioſa verò conſtitutione, hinc in tertiana proficua, ſequentem commendat:

℞. △ *fumar.* ℥iij.
ſalis ammoniac.
vel *tartari vitriolati* ℥j.
antimonii diaphoret. ℥ß.
ſirup. fœnicul. ℥j.
M. D.

In pituitoſis & bilioſis naturis ſequentem laudat

℞. △ *card. bened.*
cichorei ā ℥iß.
theriacal. ſimpl.
✠ *ſtillatit.* ā ℥vj.
ocul. ♋ *pulveriſat.* ℥ß.
ſirup. de 5. radic. ℥j.
M. D.

Quæ mixturæ cochleatim ad mentem autoris ſunt exhibendæ.

Ad humores redundántes, & obſtructionem parientes etiam *vomitoria* ſuadet. In quem finem felici cum ſucceſſu ſapam vomitoriam ex antimonio paratam uſurpavit.

Humores quoque per alvum educendos eſſe aſſerit *Purgantibus*.

Ad præternaturalem ſucci pancrea-

& omnem hoſtem arcent, & ſolâ eſſentiâ abſynthii compoſitâ hanc febrem vidi ſublatam, ſive dentur in forma decocti, vel vini medicati, vel tincturæ, vel elixyriis, ut centaur. min. abſynth. abrotanum, carduus benedictus, radix gentianæ, enulæ, &c. Poſſunt ex his adjectis nonnullis purgantibus, imprimis foliis ſennæ, vina medicata parari, quæ ſæpè omnem implent paginam. Sic & omnia aloëtica, ut elixyr propriet. volatile absq; acido paratum, elixyr catholicum. Omnia itidem Myrrhata, & ex iis parata, Tinctura ſalutis, &c. Sic etiam Clyſteres pro renata poſſunt in delicatis interponi, qui parantur ex centaur. min. abſynthio, aliisque. Sudorifera verò, quæ hîc adhibenda ſunt, ex ſalibus, & mineralibus conſtare debent. Antifebrile per negligentiam ægri non ante, ſed jam in ipſo paroxyſmo aſſumtum effecit interdum, ut paroxyſmus ille duplo vehementior eſſet, quàm aliàs fuit, ſed paroxyſmus ſequens non rediit, idque ideò factum fuiſſe videtur, quòd hâc ratione totius mali fomes fuerit elotus, & totus ex latibulo ſuo in ſanguinem delatus, unde paroxyſmus ille tantò gravior fuit. Tandem in fine, & declinatione paroxyſmi ſæpè, monſtrante id ipſum naturâ, exhibere ſolemus ſudorifera, ut fermentum febrile eò commodiùs per largiorem diaphoreſin poſſit expelli, ubi laudantur bezoarticum minerale, omnia antimonialia fixa, ſal ⁎ci, C.C. ſcord. centaur. minor. cardui benedicti, abſynthii, mixtura ſimplex, △ theriacalis, & plura alia. Ex præcipitantium claſſe hîc etiam referimus corallia, margaritas, ebur, teſtas ovorum, alumen, vitriolũ, nitrum, cort. chinæ de china, tanquam ſpecificum, & in hac febris ſpecie rad. tormentillæ, millefolii, ſpecificum antifebrile Crollii, Riverii, Mynſichti, Kergeri, imprimis convenit arcanum duplicatum, quod ſimul deobſtruit. Sunto in juniorum gratiam nonnullæ formulæ:

℞. arcan. duplicat. ℈j.
ocul. ♋ præpar. ℈ß.
M. F. pulvis.

Vel:

℞. ebor. ſine igne parat. ℈j.
antimon. diaphoret. ℈ß.
myrrhæ gr. vj
M.F. pulvis ter exhibendus ante paroxyſmum.

Vel:

℞. cortic. chinæ de china ver. ʒj.
ſalis tartari ℈ß.
M. D. cum vino ante paroxyſmum.

Laudatur quoque radix cava à ʒß. ad ʒj. data. *Tackenius* laudat oculos ♋ in 2. ſal. tart. ſolutos, & ante paroxyſmum exhibitos.

Vel:

℞. pulv. bezoartic.
cinnabar. antimon. à gr. xij.
ſalis volatil. C. C.
ſuccin. alb. à gr. ij.
M. F. pulvis.

Sic & liquida non ſua carent laude, ut ſunt, ſpiritus ſalis, nitri, dulcificati, ſic & eſſent. cardui bened. abſynthii, centaur. min. &c. quæ tribus vel duabus horis ante paroxyſmum debent propinari in vehiculo idoneo, totius enim rei cardo in exhibitione vertitur, ut eo ipſo ad ſtomachum, & cor, vel tubu-

Digitized by Google

lum medicamentum perveniat, quando materia febrilis moveri incipit cum ſanguine, & antequam chylus jam ſanguini infuſus eſt. Sunto formulæ:

℞. *Eſſent. abſynth.*
elix. febril. Mynſichti à ʒj.
M. D. Doſis 40. guttæ ante paroxyſmum.

Vel:

℞. *△ febrifug.*
card. bened. à ʒjß.
♎ nitr. dulcific.
laudani opiat. gr. jß.
ol. caryophyllor. gt. ij. imprimis ubi urget frigus.
Syrup. cortic. aurantiar. ℥vj.
M. D. cochleatim ante paroxyſmum.

Et ſi ſtomachus valdè cum abdomine intumuerit, ſequentes exhibe pilulas:

℞. *Extract. gentian.*
ariſtoloch.
enulæ camp.
ligni aloës
card. bened.
centaur. minor. à ℈ß.
ſalis abſynthii.
ammoniac. à ℈j.
croc. ♂tis aperitivi ʒß.
ol. ſtillat. aurantiar.
fœniculi à gt. iij.
c. elix. proprietatis fiant pilulæ, 15. ad 20. pro doſi. Vel:

℞. *remanent ſpir. ✱ci ℈ß.*
vitrioli Martis gr. xiij.
pulv. cortic. chinæ de china ʒj.
M. F. pulvis pro tribus doſibus.

Vel:

℞. *ſalis abſynthii.*
centaur. minor.
card. bened. à ℈j.
tamariſci ʒß.

M. in mortario lapideo, tantillum ſpiritus ſalis q. imbibere poteſt, addere tartari ʒij. Detur pro doſi ʒß. ad ℈ij.

Non multùm indulgendum eſt julapiis refrigerantibus, hinc enim ſibi contrahunt tumores ſtomachi, & abdominis: bibant ergò cereviſiam tenuem, addendo pauxillum vini, aut guttas aliquot ſpiritûs nitri dulcificati.

Spiritus tartari ab aqua ſua liberatus, mira hâc in febris ſpecie præſtat, & ſolo hoc ſpiritu illa curari poteſt. Opiata etiam hîc non negligenda, præprimis theriaca cœleſtis. Chinam de china etiam cum purgantibus miſcere ſoleo; vel etiam pro re nata cum ſudoriferis, & in fine paroxyſmi aliquando exhibenda. Sic etiam ex martiali novi parare antifebrile, quod in omnibus febribus intermittentibus nunquam te fallet. Martialia enim in aperiendis tubulis, & ſimul edulcorando materiam acidam omnem implent paginam. Salia fixa optimè cum ✚ parantur. Hoc in caſu ſæpè Mercurius dulcis cum aliis ſpecificis commixtus, unicus auxilii autor exiſtit. Camphorata, & decocta ex lignis quoque magnipenduntur. Pulvis diaphoreticus ex antimonio paratus juvamē præſtabit; in cujus defectu ſpecificum ſtomachicum Poterii conducet. Cùm caput grave eſt, & ventriculus pituita obſeſſus, poteſt exhiberi ſaccharum ♄ni, vel lap. prunellæ, quæ ardorem mitigando appetitum producunt, & venæſectione hîc abſtinere jubemus, niſi inſignis adſit ple-

plethora. Febris enim eſſentia non conſiſtit in intemperie calida, ad quam requiratur ſanguinis detractio, cùm calor ipſe tantùm ſit effectus, ſed materia latet in tubulis & in chyliferis ductibus.

Inter externa referimus emplaſtrum noſtrum febrifugum ſequens:

℞. *Galban.*
ſalis gemmæ.
pulv. tormentill.
fuligin. camin. ſplend.
fol. burſ. paſtor. à ℥ij.
camphor. ℥iß.
C. ſ. q. terebinth.
ol. ſcorpion. Matthiol.
theriac. Andromach. à ℥iß.
F. Maſſa pro carpis manuum.

Proderit & febrifugum Strobelbergeri, Mynſichti.

Herbæ ſtypticæ, & adſtringentes contundi, & cum acet. pulſibus apponi poſſunt; quibus etiam ab Empiricis noduli ex charta vel lino firmiter alligari ſolent. Camphora etiam de collo ſuſpendi poteſt.

Ventriculo verò debili, & tumido externè varia app'icari poſſunt. Sequens ſacculus conducet:

℞. *hordei germinant.* Mij.
fl. chamomill. Mj.
ſemin. cumin. contuſ. ℥iß.
coriandr. ℥ij.
ſalis commun. Mj.
M. F. ſacculus interpaſſandus,

qui exteriùs aſpergi poteſt oleo aliquo deſtillato carminativo, ſpinæ dorſi applicetur ʒ. vini vel balſam. de peru, vel carpis manuum & temporibus, ut argentina, telæ aranearum &c.

Vel illinantur varia olea carminativa, aquæ ſpirituoſæ, ex ſpirit. menth. theriac. camphorata &c. Hoc in caſu conducet etiam *Williſii* potiuncula, ex aquæ magiſtralis lumbricorum ℥ij. elixyr. propriet. gutt. aliquot.

Quoad ſymptomatum *febrium curam*, hæc in fine hujus libri invenitur.

Vires refoci lari debent convenientibus cordialibus, & reſtaurantibus, de quibus etiam alibi dicetur.

CAPUT VIII.
DE
Febre Tertiana intermittente.

§. I.

INter febres, communiſſima eſt *Tertiana*, quæ & continuas ſæpe mentitur, & variis cruciatuum generibus, prout innumeris eſt ſtipata, ſe modò graviorem, modò mitiorem præbet. Huic itaque atrociſſimæ Furiæ obviam ire, eamque ex humano corpore longiùs profligare in præſenti ſtat ſententia. Tertiana hæc febris ita vocatur, non quæ ad 3. dierum diſtantiam peragitur, ſed incluſivè à die, quo incipit unus paroxyſmus, dehinc tertio die recurrit alter, h. e. intra ſingulas

Digitized by Google

48. horas. Deſcribi poteſt, quòd ſit efferveſcentia totius maſſæ ſanguineæ præternaturalis alternis diebus ægrum afficiens, cum capitis dolore, ſiti, calore, frigore, & ſubſequente calore intenſo, &c. à fermento febrili ex tubulis, potiſſimùm hepatis, & ductibus chyliferis, & aliunde adveniente, & ſanguinis mixtionem omnesque Reges turbante, exorta.

Hæc febris meritò ſtatuitur duplex: *Legitima* ſcilicet, & *Notha* ſeu *ſpuria*. *Legitima* dicitur, quæ quinto, ſextóve, aut ad ſummum ſeptimo paroxyſmo, vel ſponte deſinit, cum excretione aliqua critica, ut plurimùm verò per metaſtaſin humoris alicujus ſeroſi & acris, quem *bilioſum* nominant, in faciem, labia, crura, aures, quandoque & lingua, palatū, & alibi.

Notha verò vocatur, quæ diutiùs protrahitur, & per aliquot durat ſeptimas, antequam totaliter ſolvatur. Ita obſervavi hanc in fœmina *N. Hanovienſi*, quod duraverit ſeptem integras hebdomadas, & hæc lentè ſeu pedetentim magis decreſcit, quàm ut ſubitò tollatur.

Ratione complicationis alia *simplex* dicitur, alia *compoſita*. Simplex eſt, in qua unus ſaltem paroxyſmus; compoſita verò in qua plures paroxyſmi contingunt. Interdum eſt tertiana Epidemia, quæ nec ſexui, nec ætati, nec temperamento ulli parcit, maximè tamen bilioſos corripiens, quale nos ſæpiùs obſervavimus, hæc febris ſæpè eſt cum ſcurbuto conjuncta, hinc & dicitur febris tertiana ſcorbutica, quam Cl. & beatus D. D. Ettmüller ſine omni calore infeſtantem obſervavit.

Quanta animorum contentione de ſubjecto *febris tertianæ* digladientur Autores, nemini ignotum eſſe poteſt, qui vel obiter ſcripta eorum inſpexit. Noſtri jam non eſt, ſingulas ventilare quæſtiones, cùm in præcedenti capite, ubi in genere de febribus intermittentibus, ſat abunde dictum ſit. Alii enim in venis meſaraïs ſanguinem putreſcere ajunt, alii in *hepate* bilis putredinem accuſant, alii circa præcordia, nonnulli circa ventriculum, plures circa hepatis cava, multi circa lienem, pancreas, omentum & meſenterium, ſedem hujus febris ſtatuunt. *Nos* verò quacunque in parte ſolida, etiam in digitis, febrium intermittentium fomitem aliquando exiſtere poſſe contendimus, & ſic per intervalla ſanguini communicari, præcipuè verò in ductibus chyliferis, & quamvis non negavero in pancreatis, meſenterii, aliarumque partium tubulis fermentum febrile deliteſcere, ut plurimum tamen *obſtructionem tubuli* unius vel plurium in hepate, & imprimis obſtructione plurium ductuum chyliferorum. Febris tertianæ focum eſſe ſtatuimus, in quo & conſentiunt *Veteres*, & evincit ratio. *Parti affectæ.*

Facile enim *febri tertianæ intermittenti* accedit Icterus, adeſt ſæpiſſimè hypochondrii dextri dolor cum tuſſi ſicca. Quæ omnia ob tubulorum obſtructionem contingunt, unde bilis non ſegregata icterum, vel ad inteſtina devoluta, colicam, alvi fluxum, aliaque mala producere apta nata eſt.

Quo-

Digitized by Google

Diagnoſis.

§. III. Quoad *ſigna Diagnoſtica*, affectus ipſe oculis expoſitus eſt, & prolixâ indagine non opus habet. Incipit autem ordinariò cum frigore & horrore ſubinde horulam, aliquando diutiùs aut breviùs durantes, quo ſublato ſequitur calor pro corporis conſtitutione diverſus, quandoque major, quandoque minor, modò longior, modò brevior cum variis anxietatibus, nauſea, interdum vomitu amaro ob ἀναῤῥοπίαν humorum bilioſorum, & acrium nervoſum ventriculi orificium irritantium prægreſſa vellicatione ſpaſmodica folliculi fellis, ægri enim maximo conatu, & in quantitate regurgitantem bilem, alioſque ſuccos vitioſos evomunt. Vellicatio autem hæc contingit ab ἀταξίᾳ ſpirituum animalium, qui in ordine ſuo turbati unà cum *Microcoſmetore* convulſivòs motus facili marte cient.

Comitatur hanc febrem amaror in ore, à particulis amaris è ſero per glandulas eò delatis, vel è ſtomacho ex bile vaporis inſtar ad fauces, & dein ad linguam aſſurgentibus, quæ particulæ amaræ cibum & potum ita inficiunt, ut febricitantes non cogitantes de tali humore linguæ communicato, ſaporem cibo acceptum referant. Lingua enim eſt ſpongioſæ & poroſæ naturæ, ut & ignita, v. gr. laccam, ceram, picē, aliaque accenſa, abſque damno exſtinguere poſſit. Semper hic in febre obſervabis tum capitis, tum lumborum dolorem, ratio hæc eſt, quia in tali calore arteriarum pori valdè dilatantur, ut craſſiores etiam partes acidæ, acres, ſcindentes, & pungentes per illos expreſſæ, nunc in lumbarem regionem deponantur, nunc ad caput deferantur, & inſignem ob majorem vim motûs continui ſolutionem, indeque dependentē hunc dolorē producant.

Delirium hîc ſæpè urget, quod exoriri ſolet, quia ſpiritus animales fortuitò, citraque aliquam determinationem in cerebro extra limites divagantur, & propriis motibus feruntur, ad quoſdam ejuſdem poros aperiendos, eo modo, quo antea ad objectorum præſentiam aperti ſunt, hinc & *Microcoſmetor* redditur quaſi furibundus.

Propter hos ſpiritus inordinatos, & fortiter à *Microcoſmetore* agitatos ægri continuis vexantur vigiliis. Sitis verò inexſtinguibilis, tanquam hujus febris ſymptoma ordinarium, oritur à ſalinis corpuſculis, & amaris ad fauces delatis.

Urina eſt ruffa, ac turbida ob inſignem ſalis & ſulphuris propter ſanguinis, aliorumque humorum celeriorem motum, quæ corpuſcula à renibus ſegregata urinam rubram, & ob admixtas tunc paucas moleculas terreſtres intensè ſaturatam reddunt.

Poſt horas circiter 6. 7. aut 8. ſuccedere ſolet ſudor exſpirante æſtu, dum *Microcoſmetor* ſe recolligit, ſubacta jam, & diffuſa hoſtica materia, apertis iterum poris humores acres & calidos ſanguini, non tam legitimè miſtos, quàm confuſos, ſaltim haud difficilè ſegregat, diſcutit, & cum ſero ad corporis ſuperficiem propellit, unde proſcriptis quibuſdam ex ditione microcoſmica particulis rebellibus ac ſeditioſis, ipſe quoque tumultus ex parte

 com-

compeſcitur, & ſi quoque chylus ſubactus ſit, induciæ ſunt usque item novus ſanguis alluit. Redit verò paroxyſmus per vices imparibus diebus, quoties ob relictum in tubulis hepatis fermentum febrile vel chylus nondum planè expulſus eſt, ſed iterum tu geſcere, & ſanguini cõmunicari incipit.

Cauſa. §. IV. Perluſtrata nunc inſigni hâc ſymptomatum catervâ, ad *ætiologiam* faciendus eſt progreſſus; & quidem primò cauſam *febris tertianæ* ad mentem *Galenicorum* diſpiciamus, qui hîc accuſant humores biliosos in hepate, & cyſtide fellea potiſſimùm accumulatos. Hinc in *tertiana illi* culpant calidam & ſiccam hepatis intemperiem, ætatem juvenilem, aëris conſtitutionem calidam, curas, jejunia, victum nimis calidum, atq; motum nimium. Hinc dicunt eos, qui calidiori hepate præditi ſunt, & ex crapula ac prava victûs ratione plures cruditates ex bilis cum crudis humoribus permixtione cumulant, tertianis febribus facilè obnoxios eſſe.

§. V. Juxta *Paracelſum* in cauſa eſt ſulphur fœtidum cum diſſoluto Mercurio & impuro ſale in hepatis regione conglomeratum.

§. VI. *Helmontius* acori corrupto, & extra ſtomachi pomœria divaganti, adeoque archæum irritanti febrium intermittentium cauſam adſcribit.

§. VII. *Williſio febris tertianæ intermittentis cauſa eſt*, materia quædam nitro-ſulphurea, quæ cum ſanguinis maſſa ad turgeſcentiam ſaturatur, inſtar cereviſiæ novellæ utribus incluſæ efferveſcentiam concipit. Materia hæc nitro-ſulphurea acrimoniâ ſuâ gaudens, ſi per totum corpus diffunditur, partes nervoſas vellicat, atq; calorem ſpiritusque vitales obtundit, unde frigus cum horrore, vomitus, &c. excitantur, deinde præpollentibus rurſus ſpiritibus vitalibus, caloreque nativo, materia hæc in ſanguine efferveſcens ſubigitur, atque in pulmonibus, & inde mediante reſpiratione calor intenſus per totũ corpus diffunditur, quem dein ſudores, aliaque ſymptomata neceſſariò ſubſequi ſolent, & debent.

§. VIII. *Sylvius* in *tertiana febre intermittente* dicit pituitam obſtruentem ductus pancreatis modo medio ſe habere, & cum pituita obſtruente viſcidiore aut copioſiore concurrere ſuccum pancreaticum per ſe acidiorem, aut copioſiorem, atque etiam cum pituita minùs glutinoſa, paucaque ſuccum pancreaticum itidem exiſtere minùs acidum, paucumque. Hinc alternis ferè diebus ait recurrere novos febrium paroxyſmos.

Sylvius ergò ſuccum pancreaticum ob vias aliquantiſper obſtructas acriorem factum, & vitioſam hinc poſtea enatam efferveſcentiam culpat, quod acidum præterea unà cum ſale lixivioſo prædominante per venas lacteas, & ductum thoracicum ad venas ſubclavias, & tandem ad cor delatum, calorem, & pulſum frequentiorem induxerit.

§. IX. *Nos* verò exiſtimamus hac in *febre tertiana* fermenta ubicunque latere poſſe, quæ faciliùs ſanguini communicata fermenteſcunt; hæ enim particulæ in tubulis ſtagnantes ſenſim

ac

ac magis magisq; variantur, tum non poteſt non, dum illa in hanc, alia rurſus in aliam mutuo ſuo impulſu agit, excitari lucta, quâ excitata materia illa in ſanguinis maſſam vehitur, & quia illæ particulæ ſunt tenuiores & ſulphureæ, ac proinde magis inflammabiles in *tertiana* hac *intermittente*, æquabilibus etiam horis paroxyſmi accedere ſolent, utplurimum verò in primis viis puta ventriculo, meſenterio, pancreate, &c. latet bilis, quæ nil aliud eſt, quàm valdè acre & ſulphureum chyli, & chylificantium viſcerum excrementum certo corruptionis gradu ad acredinem perductum plerumque externis erroribus acceptum ferendum. Hoc ſi non excernatur, ſed collectum p.n. reſtagnet, primùm fermentatur (i.e. agit in chylum) poſtmodum cum chylo in ductus lacteos, dehinc ad ſanguinem amandatur, & tertianam parit. In obſtructione ergò tubulorum cauſam hujus febris rimamur, & hinc particulas magis ſulphureas, & tenuiores in hac eſſe, quàm in aliis febribus exiſtimamus. Poteſt quoque in ſanguine magna eſſe cacochymia absque tamen turbata mixtione ſanguinis. Ab initio paroxyſmi pulſus rarus, & tardus eſt, quia materia illa chyloſa, quæ ſingulis 24. horis in ſanguinem defertur ad fermentationem inepta eſt, & ſic ſanguinis fermentum imminuit, atque ſic frigus & horror ſubſequi ſolent.

Quando mixtura ſanguinis eſt turbata, non mirum eſt, fermentationes malè procedere, & ſpiritus generari minori copiâ, & craſſiores, hinc corpus fit tandem, & ad motum ineptum, laſſitudines enim ferè ſemper oriuntur, vel à diſſipatione ſpirituum animalium, vel ab obſtructione muſculorum.

Non ſemper durationi paroxyſmi, tanquam notæ exquiſitæ vel ſpuriæ febris eſt fidendũ. In ſpuria omnia ſymptomata ſunt mitiora, adeoque interdum diuturniora, quàm in exquiſita.

Cauſam verò denique procatarcticam omnia illa, quæ vitioſos humores augere, atque in actum deducere, & hinc ſanguinem turbare poſſunt, ut aër inconveniens, imprimis vernus ab aquilone mutatus, qui per inſpirationem attractus fermenta in tubulis latentia non modò magis ad efferveſcẽdum invitat, ſed ambiens quoque frigiditate ſuâ liberam impedit tranſpirationem: maximè verò alimenta *vitioſa*, imprimis nimiâ quantitate & inordinatè aſſumta, vigiliæ nimiæ, corporis, animiq; exercitia intempeſtiva, ſubitanei quidam animi affectus, & denique excretiones quædam ſuppreſſæ, ulcera, inflammationes, chylum corrumpere, & febrem hanc inducere poſſunt, pro quarum omnium cauſarum diverſitate, imprimis diſpoſitione ſanguinis magis, minusve aut pituitoſâ, aut melancholica, aut ſeroſa, febris illa modò *legitima*, modò verò *notha* producitur, & vel diutiùs, vel breviùs durat.

§. X. Parùm hæc in febre ordinariò eſt periculi, imò verò *legitima tertiana* ſæpè auxilium eſſe dicitur, ut & *notha*, utpote quâ ſanguis depuratur, non minùs ac multa vina generoſa, quæ aliquoties fermentando generoſiora eva- *Prognoſis.*

Digitized by Google

evadunt, hinc pluribus febris hæc dicitur *ſanguipurgium*, cùm per hanc ſanguis quaſi depuretur. Sæpè in alios quoq; morbos degenerare poteſt, febrem ſc. continuam, quartanam, præſertim declinante autumno, ſimilesq; alios. Senibus nonnunquam mortem adferunt, imò & tertianæ lethalis exempla plurima apud *Autores* occurrunt. Tertianæ ſuperveniens Icterus eam ſolvit. Ordinariò hæc febris intra ſeptem vel decem periodos ceſſare ſolet, ſi verò ulteriùs ſerpit, tunc difficilior eſt curatu. Quò citiùs apparet coctio, eò breviùs judicatur. Nebula alba in urina, ceu coctionis nota, brevi ſolvendam febrim arguit, quando verò nullum ſedimentum habet, longiora pronuntiat. Quò vehementiora ſymptomata, eò citiùs finitur, ſi perfectè intermittat. Cum labiis ulceroſis ſæpiùs pertinaciter inſiſtit. Tertiana notha ſi diu duret, ægrum facilè ad hydropem, tumorem lienis, &c. deducit.

Cura Diætetica. §. XI. Ad *Diæteticum* denique *fontem* accedentes, quæ amplectenda, fugiendaque ſint febre tertianâ laboranti diſpiciemus. Proinde aër ſit temperatus, ſerenus atque purus.

Cibus ſit εὔχυμος & εὔπεπτος extra paroxyſmum moderatè capiendus, in ipſo verò penitus ſubtrahendus. Inter alimenta vitentur dulcia, imprimis calida nimis aromatiſata, fumo indurata, pituitoſa & aquea æſtuante ſcilicet corpore aſſumta, ſic & quæcunque alimenta nimiâ quantitate, & inordinatò aſſumta, omnia craſſa & concoctu difficilia vitentur.

Potus etiam temperatus magis ſit, quàm calidus. Cereviſiæ inſtillari poſſunt tincturæ alterantes, ſpiritus nitri dulcificatus, ſalis, martis dulc. vel tincturæ coroborantes ex floribus cordialibus, vel roſar. vel violarum, &c. Vinum vel planè exultet, vel modicum ſucco ribium, vel rubi idæi, vel acidulis Dœningſteinenſibus bibatur.

Somnus provocandus medicamentis opiatis ſecundaria intentione commixtis cum antifebrilibus, vel emulſionibus amygdalatis, & papaverinis, vigiliæ enim maximè nocent.

Quies etiam præfertur motui, corpore enim quieto felicius peragitur digeſtio ſuccorum.

Alvus ſervetur aperta, conſtipata lenientibus vel clyſteribus, vel ſuppoſitionis commoneatur officii.

Animus ſit tranquillus, ira, mœror, curæ, terror, &c. cane pejus & angue fugiantur.

Cura pharmaceutica. §. XII. Conſiderata jam *cura Diætetica* ad legitimam *medendi methodum*, in qua totius rei cardo verſatur, deproperamus. Primò ergò videamus *Galenicorum* methodum medendi, quæ conſiſtit, ut cauſa, quam reputant bilem excrementitiam, tollatur: hinc *vacuantia*, *præparantia*, & alterantia commendant, & quia focus materiæ in venis meſaraicis ab ipſis eſſe creditur, inde ergò humorem vitioſum, antequam bonum ſanguinem inquinet, evacuandum, &, ſi opus ſit, præparandum eſſe contendunt. Primas ergò vias evacuant vel clyſteribus, vel exhibitis medicamentis lenientibus, ex

ſirupo

Digitized by Google

ſirupo roſarum ſolutivo, manna, caſſia, quibus & Rhabarbarum, agaricum, folia ſennæ pro humoris peccantis ratione addere ſolent. Et ſi æger cardialgiâ, nauſeaque moleſtetur, vomitoria ſuadent.

Venæ ſectionem quod ſpectat, quamvis bilis in venis meſaraicis exiſtens eam non requirat, tamen, ſi adſit plethora, venam ſecare jubent, & non ſtatim ab initio, ſed etiam in ſtatu eam ſecare jubent, quam tempore ἀπυρεξίας inſtituendam volunt.

Poſt hæc, ea medicamenta propinant, quæ & humoris bilioſi qualitates excedentes corrigunt. Talia ſunt *refrigerantia* & *humectantia*, quæ ſimul primas vias extergendi, & putredinem inhibendi vim habent, qualia ſunt ad mentem illorum, taraxacum, endivia, cichorium, acetoſa, ſemina frigida majora, ſuccus citri, rubri idæi, &c. & ex iis paratæ emulſiones, & ſirupi, ſeu Electuaria. Quibus in nothis tertianis, quæ pituitam vel melancholiam reſpiciunt, addere jubent radices fœniculi, graminis, aſparagi, polypodii, cardui benedicti, centaur. minor. ſcolopendr. abſynthii, imprimis *Riverius* cremorem tartari commendat. Ipſorum ſpecifica ſunt Taraxacum, Chamæmelum, centaurium minus, plantago, ſucciſa, &c.

Poſt purgantia & vomitoria etiam commendant varia *Diuretica*, Emulſ. ſcilicet ſem. 4. frigid. major. cum aqua hordei, vel fragor. &c. paratæ, vel decoct. gramin. aſparagi, fœniculi, capill. veneris, cicer. rubr. fl. chamæmel. abſynth. ſerum lactis, &c. Sic ſi natura per ſudorem materiam morbificam expellere ſatagit, illam adjuvandam eſſe dicunt ſudoriferis, vel ante, vel in fine paroxyſmi exhibitis, & quidem in puris tertianis, in quibus aliàs natura in fine paroxyſmi ſudores movere ſolet, æger aquam hordei bibat, vel exhibeatur aqua cardui benedicti, acetoſæ, &c. In nothis calidiora exhibenda eſſe proponunt, quæ horas aliquot ante paroxyſmum data ſæpe paroxyſmum tollunt.

Si hiſce prædictis remediis haud cedat febris, & indicia adſint, viſcus aliquod, hepar, vel lienem ſimul, affici, tunc & illi proſpiciendum eſſe ajunt, & quidem, quia hepar in nothis tertianis juxta *ipſos* à craſſa bile, vel craſſis humoribus permixtâ ſanguinem inquinat, obſtruitur, ea quæ bilem corrigunt, uſurpanda eſſe præcipiunt. In quem finem præ aliis abſynthium laudant, quod bilem detergendi, & eam per alvum, & urinam educendi vim habere dicunt, cui in viribus ſuccedit centaurium minus, unde & trochiſcos de abſynthio, de rhabarbaro, gentiana, &c. magnifaciunt.

Inter Topica externa præ aliis laudibus extollunt Emplaſtrum è telis aranearum cum unguento populeo, foliis burſæ paſtoris, urtica, ranunculo, & veſicatoriis aliis paratum.

§. XIII. *Paracelſiſtæ & Helmontiani* hîc ſua jactant arcana, de quibus in prioribus jam dictum.

§. XIV.

Lllll 3

Digitized by Google

§. XIV. Intentiones curandi hanc febrem *Willisii* ſequentes ſunt, primò ſanguinis ad temperiem naturalem reſtitutio: Secundò depravationis ſucci nutritii præcautio: tertiò fermentationis febrilis, ne paroxyſmus ſuſcitetur, inhibitio. Quoad primum, ut ſanguis iterum ad naturalem ſuam temperiem reſtituatur, *vomitoria*, *venæſectionem*, & *purgationes* commendat, in principio adhibita. *Vomitoria* enim juvant, tum quatenus ventriculum expurgant, ut prima coctio meliùs peragatur, tum præcipuè quatenus bilem è meatu choledocho copioſè exprimendo cyſtim felleam inaniunt, ut exinde bilis è maſſa ſanguinea pleniùs exhauriatur, adeoque ſanguis à recrementis ſalis & ſulphuris aduſti depuretur, quæ tamen in naturis debilioribus omittenda eſſe cenſet. *Venæ ſectionem* verò juvare dicit, quatenus illa ſanguinem refrigerat, & ventilat, ut propterea minùs torrefiat. *Cathartica* verò levamen afferunt, quatenus bilem è vaſis felleis, & conſequenter è cruoris maſſa ubertim emulgent, & proritando exprimunt. Præ aliis laudat potiones vel infuſa ex rhabarbaro & foliis ſennæ, quo unico remedio adjecto victu tenui, & exteriùs applicato, tum pectori, tum carpis topico vidit tertianas curatas. Laudat etiam Autor & cruoris ſcilicet reductionem, *Digeſtiva*, acetoſa ut temperantia, quatenus ſanguinem fundunt, & attenuant, ejuſque fervorem compeſcunt. Sic & à ſoli, & aëris mutatione hanc febrem obſervavit ſublatam, Autor. Tamen etiam alimentaque tenuia ſæpe hanc febrem ſuſtuliſſe refert.

Si verò febris tertiana altas egerit radices, vel propter errata in victu, aut pharmacia commiſſa, producta fuerit, in finem apozemata ex herbis & radicibus leniter diureticis parata commendat Autor, ut & opiata ex conſervis temperatis cum ſale nitri, aut herbarum fixo, cumque pulveribus teſtaceis, & ſpiritu vitrioli admixtis.

Quando ſanguinis craſis nonnihil emendatur, ut urina ſit clarior, & non adeo tincta, etiam ſomnus quietior, cum ſitis, & æſtûs remiſſione, tunc pharmaca paroxyſmum ſiſtentia admittit, in quem ſcopum pulverem è cortice Peruviano, aut è corticibus fraxini, tamariſci, vel gentianæ cum ſalibus admixtis è vino albo aſſumendum ſuadet. Nec hîc omittenda vult Epithemata carpis aut plantis pedum applicanda. In fine febris catharticum blandum exhibendum eſſe ait, & tunc concedendus lautior victus.

§. XV. *Sylvius* in curatione febrium intermittentium non tam ad recurſûs uniuſcujuſve intervallum, quàm ſymptomatum concomitantium, frigoris nempe, & caloris diverſitatem attendendum vult. In *tertianis* ergò, quæ accidunt æſtate, in corpore juvenili ac virili, aliter curam inſtituendam putat, quàm in tertianis, quæ hyeme contingunt, atque quæ ſenes & pueros affligunt. In priore enim ſpecie bilis abundat, in poſteriore verò pituita. Pro humoris hujus vel illius

Digitized by Google

ſius præſentia variandam curam eſſe ait. Si ergo in *tertiana* adſit magnus æſtus, item æger ſit nauſeabundus cum amaritudine oris, ſignum eſſe ait, bilem in ipſo turgere, ac ſurſum viam affectare, & exitum, in quem finem die intermiſſionis, aut ſi poſt prandium demum redeat paroxyſmus, ipſo acceſſionis die ſex aut quatuor ſaltem ante ipſius adventum horis, vomitorium exhibendum vult ex vitro antimonii, aut croco metallorum per noctem in aqua convenienti, puta cichorei, fœniculi, in mediocri doſi infuſum, addendo aliquid aut electuarii, aut ſirupi cholagogi, quò humor ſurſum magis vergens per vomitum, reliquus deorſum tendens per alvum expurgetur. Poſtmodum ad humores bene reſpiciendum eſſe inculcat, & ſic facilè hanc febrem jugulari poſſe nullus dubitat.

§. XVI. *Nos* hac in febre omnem operam collocamus, ut fermentum febrile in primis ut plurimùm viis latens, & maſſæ ſanguineæ jam communicatum elutrietur, & corrigatur, & poſtmodum efferveſcentia ſanguinis nimia compeſcatur, ut ſymptomatibus urgentioribus occurratur, & vires fractæ, viſceraque labefactata, quantum poſſibile reſtaurentur. Methodus curandi tertianam, & omnes intermittentes ſpecialis, binis incedit viis, & medicamentis, 1. extra paroxyſmum; 2. ante paroxyſmum. Fermentum febrile optimè removeri poteſt è primis viis per *vomitoria*, & *purgantia*, quæ tamen ſtatim ab initio morbi danda ſunt, imprimis ſi adeſt nauſea, & diſpoſitio ad vomitum, non verò ubi jam magna in corpore exiſtit agitatio, tunc potiùs ab his abſtinendum eſſe exiſtimamus, unde ſi Aloetica, diagrydiata, antimonialia fortiora, aliaque exhibere volueris, ſulphur igni addes, hinc potiùs acquieſcere licet lenioribus, ſcilicet caſſiâ, mannâ, vel tantùm infuſ. ſenn. c. rhabarbaro, ſirup. de ſpina cervina, & quia hæc amara ſunt, plus efficies, quàm aliis licèt fortioribus, quæ ut alia danda ſunt die intermiſſionis. In delicatulis & infantibus conducunt clyſteres in principio & fine paroxyſmi applicandi, & hoc felici cum ſucceſſu in praxi noſtra experti ſumus, quia non eſt dubium, quòd materia quædam ſeparata fuerit à ſanguine, & depoſita ad inteſtina, quæ vitioſa materia per injectos clyſteres ſi educatur, multùm de vehementia futurus paroxyſmus remittet.

Quoad *Purgantia* hîc prout in præcedente diximus capite, conveniunt infuſa & vina medicata ex ſummit. abſynthii, centaur. minor. flor. cichor. radic. gentianæ, plantag. taraxac. rhabarbarô, fol. ſennæ, additâ ſpicâ, quæ poſſunt infundi in ſ. q. vini Rhenani, ex. gr.

℞. rad. fœniculi
gentianæ.
ruſci.
cichorei ā ℥iij.
herb. centaur. minor.
anſerinæ.
galegæ.

abſyn-

abſynthii ā M ß.
cortic. contrajerv. ℥j.
fol. ſen. ſ. ſt ℥iß.
rhabarb. ℥iij.
ſemin. carvi
aniſi
fœniculi ā ℥ij.
tartari crudi ℥ß.
cinnamon. acut. ℥ij.
Dentur inciſ. ad nodulum pro menſura j. vini.

Vel:

℞. *herb. cichorei*
taraxaci
abſynthii ā Mj.
rad. cichorei
gentianæ
plantagin.
rhabarb. Monachor. ā ℥j.
rhabarb. veri elect. ℥ß.
ſpicæ ℈j.
Extrah. cum ſpiritu vini l. a. Eſſentia.

Poſſunt etiam præſcribi pilulæ, potiunculæ, electuaria, pulveres & apozemata, pro hujus vel illius humoris peccantis diverſitate. Non libet autem hîc omnes apponere formulas, cùm quilibet Medicus junior ex antedictis eas facilè concinnare poteſt.

Convenit & Elixyr febrile Mynſichti, item elix. proprietatis, & omnia amara conducunt, hinc Batavi in uſu habent exhibere Electuar. hieræ picræ, quo ſolo profligant febres intermittentes.

Magna ſe offert inter Practicos difficultas circa venæ ſectionem, & quæritur, an in tertiana ſit neceſſaria? Negatur, præcipuè cum conſtet aliquot mille abſq; venæ ſectione eſſe curatos, præprimis in his regionibus, & cùm experientiâ quotidianâ conſtet, illos, qui frequentius educi ſibi ſanguinem patiuntur, ſatis proclives fieri ad febres, & porrò nos doceat, quòd febres per venæ ſectionem prolongentur, nec tertiana aut quartana remittant, ſed augeantur potiùs, abſtinere jubemus à venæ ſectione. Si autem vires conſtent, & plethora adſit, poteſt aliquando concedi. Quid enim venæ ſectio quoad primas vias auxilii adferre poteſt?

Obiter & hîc notandum eſt, ſemper præſtare in tertianis, ut paroxyſmi poſtponant, quàm anteponant; & cauſa quidem facilis eſt, nam ubi paroxyſmi ſeriùs adveniunt, ſignum eſt, vel fermentum febrile diminui, vel ſaltem tardiùs è ſuo foco moveri, quod utrumq; in morbis bonum eſt ſignum, præſertim in febribus.

Extra paroxyſmum, ſeu diebus intermiſſionis, danda ſunt cauſæ, acredini ſcilicet, & adjunctæ viſcedini reſiſtentia, & obſtructiones expedientia, v. gr. anima Rhabarbari, antimoniata, clyſſus antimonii, ſerum caprinum, tinctura martis abſynthiaca, arcanum tartari, tinctura martis arcano tartari parata, elixyr vitrioli Mynſichti, mixtura ſimplex, mixtura aperitiva, ſeu antiſcorbutica, ſpiritus aperitivus Penoti.

Effervеſcentia verò febrilis compeſci poteſt per præcipitantia, per quæ abſque purgatione vel ἄνω vel κάτω, & venæ ſectione febres tertianas plures feli-

Digitized by Google

feliciſſimè curavimus, atque in fine febris tunc purgans exhibuimus

Inter præcipitantia referimus omnia terrea, ut ſunt terræ ſigillatæ quævis, item corallia, C.C. uſtum, creta, lapis ſciſſilis Anglinus, oculi cancrorum cærulei ex vivis cancribus deſumpti, conchæ, & ex his paratum antifebrile *Sēnerti, Strobelbergeri, Mynſichti, Crollii*, margaritæ, lapid. pretioſi, imprimis lapis Lazuli, qui in omnibus febribus intermittentibus arcanum eſt ad ʒj. in vehiculo idoneo propinatum. Sed quis omnia præcipitantia recenſebit, cùm numerus horum maximus ſit? Quò & poſſunt referri radix chinæ de china, radix gentianæ, anſerinæ plantag. cort. ligni guajaci. Sunto formulæ:

℞. *Remanent. ſpirit. ✱ ci.* ℈ß.
vitrioli martis gr. xiij.
pulv. cortic. chinæ de china ʒj.
ſpecific. crollii ℈ij.
M. F. Pulvis dividendus in duas partes æquales.

Hic etiam, uti in omnibus febribus intermittentibus conducet *Cinnabaris antimonii*, præmiſſis emeto-diaphoreticis. Habet enim vim fermenta febrilia præcipitandi, furibundum ſpirituum motum coërcendi, debet miſceri ſupra dictis præcipitantibus aperitivis, & opiatis, ex. gr.

℞. *Cinnabar. antimonii.*
antimon. diaphoretic.
lapid. cancror. ā ℈j.
tartari vitriolati ℈ß.
conchar. ℈j.
theriac. cœleſtis gr. vj.
M. F. pulvis in duas partes æquales dividendus.

Vel:

℞. *Arcan. ex ſpiritu ſalis ammoniac. & vitriol. enat.* ʒij.
eſſent. anodyn. ℥j.
olei piper.
camphoræ ā gt. j. M. D.
Doſis guttæ 15 ad 20. & plures in vehiculo convenienti.

Optimum etiam eſt ſtratagema cum præcipitantibus in febribus jungere ſalia aperitiva diuretica, & in duplici, vel triplici doſi ſucceſſivè per horas antè paroxyſmum exhibere. Salia enim illa, cum præcipitantibus juncta, & limitata, ſcoriarum, & fermentorum in tubulis hærentium ſaburram præcipitata educere poſſunt.

Sic & arcanum duplicatum cum cinnabari nativa, vel mercurio dulci egregium eſt medicamen in febribus exterminandis; & ſi quis ſal ex combinatione ſpiritus ſalis acrimoniaci, & ſpiritus ſalis mixtum cum cinnabari antimonii parare ſcit, habebit arcanum, quo febres intermittentes facilè propellet, præſertim hanc noſtram tertianam. Antimoniata hîc omnia conveniunt; item pulveres terreſtres, qui habent ſal occultum. Aluminoſa etiam conducunt, non debent verò cum ſalibus aliis miſceri: maximè verò *Martialia*. Pro ſanguinis craſi, nec non viſcerum tenore emendandis temporibus intermediis locū habent quæcunvis medicamenta attemperantia, atque digeſtiva, quæ nimirùm ſanguinis turbationem majorem impediunt, ejusque fæculentias ſegregando, & velut præcipitando versùs emunctoria deturbant. In quem finem conducet

ſerum lactis cum pauxillo cinnamomi, vel aniſi decoctum, vel ſequens potio antifebrilis.

℞. △ card. bened. ℥ij.
ſalis abſynth. ℈j.
arcani duplicat gr. v.
ſpir. vitriol gr x.
ſirup. card. bened. ℥iij.
M. F. Potio.

Omnes etiam hîc conveniunt pulveres acetoſi, ſalini, terracei, ſcilic. ex tartaro, nitro, ſalibus herbarum fixis, abſynthii ſcilic. centaurei minoris, cardui benedicti, nitrum præparat. antimoniatum, chalybeatum, hinc egregium eſt antifebrile *Wedelii*, quod paratur ex nitro vitriolato, antimonio diaphoretico, conchis, matre perlarum, lapid. ♋, C.C. uſto, ſale abſynthii, centaur. minoris addito momento opii, & guttulâ unâ olei caryophyllorum, piperis, vel camphoræ.

Sæpè præmiſſo Emetico, tartari ſcilicet emetici gr. ij. cum ſale abſynthii, & dein uſurpato ſequente pulvere plures profligavimus tertianas:

℞. conchar.
lapid. ſciſſil. Anglican. ā ℈j.
cinnabar. nativ. gr. x.
pulver. anodyn. gr. v.
M. F. pulvis pro una vice ante paroxyſmum.

Sic & hîc gentianæ radix cum tantillo Nucis vomicæ præſtantior eſt radice chinæ de china.

In tertiana aliisque febribus intermittentibus egregium eſt antifebrile vitrum Moſcoviticum ad ʒj. ter vel quater exhibendum.

Sal polychreſtus ſequens etiam egregii uſûs eſt, quod parari ſolet ex ſale abſynthii centaur. minor. ✱ ci tartari ſuperaffuſo aceto.

Eſto formula:

℞. antimonii diaphoretici ℈j.
ſpecific. febril. Crollii ℈j.
arcan. duplicat. gr. xij.
ſalis polychreſt. ʒß.
M. F. pulvis divid. in 3. partes æquales.

Vel detur duâbus horis ante paroxyſmum ſequens:

℞. C.C. philoſ. calcinat. ℈j.
ſalis abſynth.
card. bened.
fumar. ā gr. vij.
M. F. pulvis, quo aſſumpto æger ad ſudorem diſponatur.

Hujusmodi enim remedia ſemina febrilia expellunt, & fermenta naturalia viſcerum ferè deperdita reſtituunt.

Opiata in his febribus non ſunt contemnendi uſûs, præſertim eſſentia anodyna Zvvelfferi, theriaca cœleſtis, &c. quæ poſſunt aliis antifebrilibus maritari. Sic & varia martialia, ſaturnina, aluminoſa, &c. ſæpe hunc jugulant hoſtem, ex. gr.

℞. alumin. crud.
Nucis moſch. ā ʒj.
olibani
piperis ā gr. v.
ol. caryophyll. gt. j.
M. Detur ad ʒj.
in aq. centaur. minoris, vel ſimili.

Si continuus ſudor comitetur febrem intermittentem ſequens prodeſt:

℞. ſal. abſynth.
centaur. minor.
card. bened.

tama-

tamariſc.

M. in lapid. marmor. c. tantillo ſpiritûs ſalis quantum imbibere poteſt add. cremor. tartari ℥ij.

M.

Horis matutinis & veſpertinis capiatur ℈j. ad ʒß. Detur etiam hoc in caſu nitrum Saturninum, vel Tinctura antiphthiſica.

Sic etiam ex nitro hiſce in tertianis optima parantur remedia. Sequens in *Ephemerid. German. Ann. 2. obſerv.* 196 laudatur

℞. *nitri* ℥ij.
borac. ℈ij.
✱ci ʒß.
fl. ſulphuris ℈ß.

Nitro in crucibulo liquefacto reliqua per vices adjiciantur, omnibus ſic ritè conjunctis mixtura effundatur in patinam, aut tabulam ex aurichalco. In hac tertiana & aliis intirmittentibus ſuademus motum intenſiorem ante paroxyſmum, ſive is fiat equo, ſive pedibus pilâ ludendo, &c.

Si febris à vermibus ſit exorta, prout monumenta docent, anthirminthica reliquis antifebrilibus admiſcenda ſunt, in quem finem maximè conducunt myrrhata, aliaque amara imprimis ☿ dulci ſociata.

Nota. Frequentiſſimè tertianam notham ſequitur tumor œdematoſus pedum, & ipſius aliquandò hydropis initium, ratio, quia patientes nimis bibunt potum non correctum, in quem caſum motus eſt imperandus, & labor, dandaque ventriculum, & ſanguinem roborantia, inter quæ præcipuè proſunt nitrum antimoniatum, aliaque nitroſa, & martialia, tinctura martis, bezoarticum minerale, arcanum duplicatum.

Inter externa Topica commendamus Allium cum Sale & croco commixtum, & pulſibus applicatum.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis in aceto maceratorum carpis applicat, & ſe feliciter hoc remedio uſum teſtatur.

Sequens commendatur ex Cnœfelii communicatione:

℞. *Terebinthin. cypr.* ℥iß.
ſtyrac. liquid. ℥ß.
quibus in patella cuprea liquefactis admiſc. aranear. maior. viv. No. xx. contund. & miſc. in tigillo terreo vitreato piſtillo ligneo, donec aranea non ampliùs conſpiciantur, & mixtura quaſi cinerei coloris appareat. Mixtura pariùm calefactæ add.
pulv. bufon.
pyrii vulg.
ex capit. ſerpent. parat.
ſal ✱ci ℥ß ʒij. ā ℥j.
communis
centaur. minor. ā ℥ß.
camphoræ ʒij.
fuligin. ex camino q. ſ.
pro tingendo, & cum oleo febrifugo q. ſ. F. maſſa ad conſiſtentiam Emplaſtri nigerrimi.

Ex hac maſſa formentur duo Emplaſtra rotunda, magnitudine imperialis, quę auri vel argenti foliis obducta pulſibus imponantur, horâ unâ vel alterâ ante paroxyſmum ubi ità relinquantur

 per

per 9. dies, tunc eâdem horâ iterum removeantur, & in flumina projiciantur.

Externè quoque convenit ſuccus urticæ, argentinæ, plantaginis carpis impoſitus, Iberis planta (eſt experimentum Fluddi) pedum plantis imponi poteſt, item cortex interior nucum jugland. aceto maceratus. Emplaſtrum febrifugum Strobelbergeri, ex aëre, igne & terra, i. e. ex telis aranearum, quia ſunt in aëre, ex fuligine, quia per ignem fit, ex terebinthina, quia eſt fluida, & quartò ex ranunculo cauſtico.

Jecur perdicum cum aqua millefolii conducet tanquam empiricum.

Ad virium & viſcerum corroborationem in uſum vocandæ ſunt mixturæ ex aquis cordialibus temperatis cũ margaritis, oculis ♋, antihecticо Poterii, & ſimilibus præcipitantibus in debita proportione adjectis; ſaporis gratiâ admiſcendo ſaccharum perlatũ.

Symptomatum curam in ultimo hujus libri capite reperies. Sat enim jam prata bibêre.

Duplex tertiana iiſdem curatur medicamentis, cum hoc tamen diſcrimine, ſæpiùs in hac febre quàm in tertiaria ſimplici corpus expurgandum eſſe, nec ſudorifera hîc tam valida, quàm ibi eſſe debere, ſiquidè paroxyſmus quotidie rediens vires proſternit. Sed cùm quotidianam nihil ab hac tertiana duplici differre ſtatuamus, ea propter non lubet hunc affectum bis tractare, ſed videatur potiùs febris quotidiana.

In ſcorbutica tertiana, ubi in toto corpore maculæ, & exanthemata cum dolore erumpunt, debent antiſcorbutica cum febrifugis miſceri. ex. gr.

℞. △ *antiſcorbutic.* ℥vj.
eſſent. trifol. fibrini ʒiß.
elixyr. antifebril. ʒj.
ſirup ſcelotyrbic. ℥j. *M.*

Detur cochleatim die intermiſſionis, & ante paroxyſmum.

CAPUT IX.

DE

Febre quartana.

§. I.

JAm ſiſtimus aliam febris ſpeciem, à quaternario dierum numero nomen adeptum, Æthnæum poſt terræ microcoſmicæ tremorem, & percuſſionem per intervalla quatuor dierum repetentem, incendium, ingenioſâ in humani generis noxam præarmatâ malitia miris modis terret *ſalutis Antiſtites*, ut rario penè cum experimentis ſæpe præ ipſa trepidet, ità enim verſipellis eſt, pertinax, & refractaria. Hinc proverbium: *Hydrops, quartana, Medicorum ſcandala plana.*

Et

Et ſcribit quoque *Richardus* Medicus, ſe teſtari Deum, & numina cœli, quòd non potuerit cognitionem ſufficientem habere, nec *morborum epidemiorum*, nec *conceptionis mulierum*, nec *quartanæ*. Febris hæc nomen habet à typo, qui in affectu cognoſcendo non obſcuram nobis facem præfert. Majorem habet aliis febribus intercapedinem, longiores dat inducias quarto (incluſivè) die exſurgens & ad ſtatum usque circuitum deſinit. Duas ergò habet dies intermiſſionis. Melancholica dicitur *Veteribus* à cauſa efficiente; *Plinius* ipſam Quadrimam, à quadrimo circuitu appellat; *Plautus* verò Querqueram.

Definitio. Deſcribitur, quòd ſit effervescentia totius maſſæ ſanguineæ præternaturalis quarto die ægrum affligens, cum horrore, ſiti, calore intenſo, à fermento febrili, ut plurimùm in tubulis lienis hoſpitante, ſanguinis mixtionem, & Reges noſtros turbante, exorta.

Dicitur hæc febris *ſimplex* & *compoſita*. *Simplex*, in qua non niſi unus de die ingruit paroxyſmus: *Compoſita*, in qua vel bini die quarto ſeſe oſtendunt paroxyſmi, uti in *cive Hanovienſe* obſervavimus aliquoties, obſervavi hîc etiam Caſſellis in quodam, die quarto & ſeptimo ingruentem. Compoſita etiam eſt, quę intermedios quoque dies occupat, eſtque vel duplex, vel triplex. Duplex dicitur, quæ unum habet diem, duosq; ſequentes affligit. Triplex eſt, quæ ſingulis diebus exaſperatur. Alia vocatur *Hepatica*, quæ in hepate; alia *Splenetica*, alia *Stomachica*, quatenus in liene, & ventriculo ſedem habet ſuam, & fomitem, quam differentiam verò non admittimus.

§. II. Pro *affecta hujus parte* reputatur cor, uti in omni febre, ſic & in hac quartana, quia Veteribus cor vitæ & caloris fons habetur. Teſte enim *Galeno de differ. febr. l.* 1. nullus caloris exceſſus poteſt appellari febris, niſi cor incaluerit. Focum verò ſeu ſubjectum cauſæ reputant *Veteres* meſenterium cum vaſis ſuis, item lienem, tanquam atræ bilis fontem. *Pars affecta.*

Nos verò ſepoſitis omnibus præjudiciis exiſtimamus in ventriculo *pancreate* & *liene*, qui primarium creditur hoſpitium excrementi craſſi, cœnoſi, fæculenti, & terreſtris, febris quartanæ focum eſſe, quæ viſcera ad affectûs hujus fomentum plurimùm conferunt, nec hîc excludere volumus vicina viſcera & vaſa, præſertim ventriculum cum annexis ſuis inteſtinis, & ductibus chyliferis, cùm & hæc obſtructa reperiantur, à qua obſtructione tot viſcerum & ductuum non poteſt non fieri, quin acidum augeatur, & tyrannidem ſuam exerceat ubivis. Conſentientem habemus *Helmontium tractat. de Febrib. c. 6. t. 9.* qui lienē ſub quartanæ torturis tolerare multa docet, ut nigræ & retorridæ materiæ cloaca fieri queat. Sedes autem, ſubjungit, non eſt in lienis corpore, ſed in arteriis, ſi non in omnibus, tantùm in aliquibus, cùm hoc viſcus præ reliquis frequenti arteriarum propagine ſit ditatum.

Sylvius prout in aliis febribus, & hîc pro foco agnoſcit ſolum pancreas.

§. III. *Signa Diagnoſtica* jam videamus, alia ſunt communia, alia propria.

Communia, quæ febribus omnibus competunt, ut ſunt dolor capitis & lumborum, frigus & calor, ſitis, oſcitatio, pandiculatio, pulſus p. n. frequẽtior, &c. Propria verò dicuntur, quatenus ſoli unicuique harum febrium ſpeciei competunt. Motûs ergo frigoris & caloris ratione *circuitus quartanarius* infallibile hujus febris indicium eſt, ſic & ratione durationis, & temporis, quo ægrum paroxyſmus tenet ſignum aliud emergit, terminatio enim longiùs protrahitur, ad 20. nonnunquam etiam 24. horas, & quidem cum ſudore acidum olente, hâc febre laborantes ob acidum illud famelici ſunt, & ſæpè habent ut picâ laborantes appetitum depravatum, corpus illis grave eſt, & parum perſpirat, vires languent, & moroſi ſunt, vitam ſedentariam eligunt, ſic & ſputatores eſſe ſolent, pulſus eſt ſemper debilis ob impeditam ſpirituaſcentiam chyli & ſanguinis. Pulsûs teſtimonium magni facit *Galenus*, adeò ut 2. *de criſ. c.* 4. glorietur, ſe ex hoc ſolo febrem imminentem non aliam, quàm quartanam fore prædixerit, quod tamen negavit *Campegius lib.* 1. *hiſt.* 7 hoc poſſe fieri.

Subjecti, ſeu febrilis foci, ſigna etiam paucis perpendenda ſunt. Lienis affecti indicium vulgò cenſetur, color corporis plumbeus, tumor ſiniſtri hypochondrii, quem tamen *Sylvius*, non *lieni*, ſed *inteſtino colo* adſcribit. Pancreas hîc quoque ſuum ſymbolum addere poteſt, ex hujus ſucco nimis acido.

Urina maximè quoad colorem, & conſiſtentiam variat, modò eſt alba, modò nigra, modò ad rubedinem vergens. In principio ſunt utplurimum urinæ aquoſæ, & crudæ, procedente morbo ſunt coloratiores, & craſſiores; ſudores ſunt copioſi & fœtidi, acidum utplurimum ſpirantes, quos ipſi ægri nauſeant. Hæc febris ferè ſemper poſt meridiem invadere ſolet.

§. IV. Morborum *cauſas*, quò exactiùs quis cognoverit, eò tutiùs, citiùs & jucundiùs morbo, ejusque cauſis opponere remedia poterit. Curabimus & *Nos* easdem ſcrutari, iisque compertis, tanquam fundamentis totum curationis ædificium ſuperſtruere, ſed priùs quid *Galenus*, ejusque *aſſeclæ* de his ſentiant, videamus. Immediata cauſa hujus febris ipſis eſt humorum in corde accenſio. Mediatæ proximiores ſunt ipſis vapores putridi exhalantes ex humore melancholico, hoc eſt, atra bile. Hinc *Galenus* 2. *de Differ. febr. c.* 5. ex ſolo melancholico humore excrementitio naturali febrem hanc generari ſtatuit, ſic præternaturalem humorem melancholicum dicunt quadruplicem, 1. ex ſanguine aduſto, 2. ex pituita ſalſa, 3. ex bile aduſta. 4. ex ſucco melancholico aduſto fæcis uſtæ inſtar. Sic *Avicenna*, ut quatuor ſpecies atræ bilis, ſanguinis, pituitæ, melancholiæ factæ conſtituit, ita ex acribus iſtis humoribus quartanam oriri docet, & hoc ſenſu, quartanam vocat aliam *bilioſam*, aliam *pituitoſam*, aliam *melancholicam*, quem humorem quarto die primò putreſcere, dein moveri ajunt. *Hippocrates verò, libro de* Cauſa.

natura

natura hominis, ut omnes febres, ita etiam quartanam à bile flava oriri contendit, ſed permiſtâ cum atra bile, dicens: *Noſces ex eo, quòd quartanæ excutentur* ab humore melancholico.

§. V. *Chemici* ſuis innixi principiis produci quartanam aſſerunt ex nitro-ſulphureis impuritatibus. Alii Mercurio quotidianas, elemento terræ quartanas, adſcribunt. *Quercetanus* in *quartana* accuſat Tartarum communem noſtræ naturæ hoſtem.

Charleton Williſium ſequens docet, quòd in *febri quartana* ſanguis dulci ſuâ, ſpirituoſa, balſamicaque indole ſpoliatus, dyscraſiam quandam acidam, penurioſam, nonnihilque auſteram ſibi contraxerit, eo ferè modo, quo vinum ac cereviſia tonitru commota fæceque turbida infecta ſuppreſſis ſpiritibus aceſcere perhibentur: quodque idem hoc pacto à nativa ſua puritate longè degener, & fæcibus acidis ad ſpirituum usque fixitatem conſperſus, de novo affluentem chylum ritè concoquere, & aſſimilare minimè valeat, ſed in liquorem extraneum corrumpat, qua cum ad plenitudinem ac turgeſcentiam in vaſis ſaturata, conſequitur mox hujus materiæ fluor, velutique ſpontanea effervefcentia acceſſionem febrilem cum frigore, & calore excitans.

§. VI. Juxta *Helmontium* ſola Quartana exlex periiſſe viſa, ſive extra contub rnia ſtomachi ad ſplenem ſe exportexiſſe: parem ſibi ſervat progreſſum & explicationem ſuper *Arcbaum* loci, dum intra proprios lares errorem digeſtionis committens, ſtatis periodis ſuos producit furores. Juxta ipſum & ſuâ ſponte ceſſat, & poſt menſem fortè redit, & proprio naturæ ductu ſanatur. Idem eam per criſin, & multas ſedes, aliquando vidit ſanatam. *Quartanæ* originem ex acido chylo in ſplenem delato deducit. Hinc ait, Quartanæ anſam dare chylum acore peregrino infectum.

§. VII. *Williſio* proxima hujus febris cauſa eſt ſanguis in naturam acidam & auſteram inſtar vini aceſcentis, vel aluminis, ſive tartari, degeneratus, conſtans ex multa materia terreſtri, & ſalina, per quam ferè tertia pars chyli in materiam quandam fermentativam transmutatur, quæ cum ſanguine de quarto in quartum diem exaltatur, novamque efferveſcentiam excitat, ſtatuitque, quod in hoc morbo ſanguinis liquor à natura dulcis, ſpirituoſa, & balſamica, in acidam, & nonnihil auſteram, inſtar vini aceſcentis transierit.

§. VIII. *Sylvius* febris hujus cauſam petendam eſſe cenſet à pituita, aliquando propter frigus hyemis ac veris aere glutinoſiore, & copioſiore factâ, à qua pituita tenaci in pancreatis ductibus lateralibus obſtructiones contumaciores, & ſolutu difficiles fieri contendit, ſic & febrium duplicitas & triplicitas debetur pluribus ductibus lateralibus eodem tempore obſtructis, diverſo tamen reſeratis.

§. IX. Hiſce perpenſis jam non immeritò quis ſollicitus eſſe poſſet de vera

vera & genuina *cauſa quartanæ*, quid in hâc re igitur *nobis* ſtatuendum ſit, paucis videamus. Nulli ergò dubitamus, fermenta in hac febre in majore quantitate, etiamque viſcidiora eſſe, hinc non tantùm obſtructiones tubulorum plurium, ſed etiam contumaciores, hinc etiam ſanguinis mixtionem turbari, & Reges noſtros ab omnibus dulcibus privari nulli dubitamus. Hoſtis enim non tantùm maſſam ſanguineam occupavit, ſed etiam omnes reliquos humores, imò ipſum chylum in acidam paſtam redegit, quam ita depravatam maſſæ ſanguineæ, aliorumque in corpore ſuccorum atonia viſcerum neceſſariò inſequi debet. Quod verò tam tardè inſurgat paroxyſmus hoc adſcribendum eſt fermento viſcidiori tubulis tum lienis, tum pancreatis, aliorumque viſcerum firmiùs inhærenti, item chylo tenaciori hinc tardiùs ſanguinem alluenti.

Conditio foci autem eſt anguſtia meatuum iſtius, in quo febriles continentur particulæ lentæ, tenaces, & tartareæ, imprimis in ductibus chyliferis aliiſque; exaltantur enim in quartana particulæ chyli ſalinæ, quas ſanguis non poteſt ſubigere. Producitur enim hæc febris ut plurimùm à chylo vitioſo acidiore. Has cauſas revera in omni quartana locum habere, ac quartanarias excitare periodos inde diſcimus, quod omnes quartanarii vel obſtructionem viſceris alicujus contumacē habeant, vel magnam in viſceribus omnibus primæ & ſecundæ concoctioni dicatis ἀτονίαν & viſciditatem, ſeu cruditatem acidam, ex viſcidis, & lentis, ſimul tamen acidis, & malè figuratis collectam. Tardiùs enim redeuntes paroxyſmi indicant materiam valde eſſe ad fermentationē ineptam. Hunc affectum enim facilè produci poſſe ex limoſitate tartarea, amurca, aliiſque liquaminibus viſcoſis, acidis, absque enim aciditate tales turbæ excitari non poſſunt.

Quòd in quartana humori valde viſcido, & quaſi immobili aliquid *acre* admixtum ſit, patet ex indè productis oſcitationibus, frigore, rigoribus, & doloribus oſſifragis, è quibus ſymptomatibus primum paroxyſmum concomitantibus ferè dignoſcitur ab aliis febribus.

Hinc etiam capitis dolor adeſt, quia materia illa craſſa hæret in vaſis capillaribus, & circulationem ſuam abſolvere non poteſt. Frigus etiam durat diutiùs, quàm in aliis febribus, quia materia febrilis non tam citò poteſt ſe extricare, & inſinuare ſanguini, ut cum illo efferveſcat.

Inquietudo adeſſe ſolet, quæ producitur à particulis acrioribus, & ſcindentibus.

Intemperies melancholica non ſemper adeſt in hac febre, niſi materiam illam craſſiorem pro illa intelligere velis, quæ materia, ſi adhuc ſit craſſior, & contumacior, tunc & fient febres ſextanæ, octonæ, &c. quia illa materia craſſa non eſt apta ſuſcipere maturitatem, & ſic erumpere, ob nimiam ſcilicet terreſtreitatem, ſed potius efficiet in corpore obſtructiones vix ſolubiles.

Quoad cauſas remotas, hæ ſunt vel

vel *Naturales*, ut temperamentum, ætas, ſic melancholicum vulgò ita dictum temperamentum dicitur idoneum ad hunc ſuſcipiendum fomitem: Ætas præ aliis opportuna eſt ab anno quadrageſimo ad ſenilem ætatem, autore *Hippocrate 3. progn. 28.* vel *Non-naturales*, de quibus tractabimus in cura Diætetica, ne crambem bis coctam propinemus.

Prognoſis. §.X. Si *quartana* tempore autumnali adveniat, magis erit pertinax, quia omnes humores in corpore tum ſunt fixiores, nam æſtate ſpiritus avolârunt, adeoque per hyemem hominem comitari ſolent, ſic tunc temporis ex hac febri facilè oritur cachexia, hydrops, ſcorbutus, &c. quia tempore autumnali craſſi humores adhuc magis incraſſantur, & viſcera labefactantur, fitque atonia omnium viſcerum primæ, & ſecundæ concoctioni dicatorum.

Eventus huic morbo quidem ex ſe rarò periculoſus eſt, imprimis in regionibus calidioribus, unde vulgatum illud diverbium Italicum: *Sopra quartana non ſuona campana.* Lentus tamen eſt ac tardus, adeò ut ſæpè integrum duret biennium, & ampliùs, quod multis accidiſſe memini, imprimis ipſis, qui ex morbo epidemio, ſeu febre maligna in eam inciderunt, quod & mihi Lugduni Batavorum contigit. Ex ſe, ceu dixi, non eſt admodum periculoſa, fieri tamen poteſt periculoſa accedente occaſione, ſc. morborum gravium, quorum ſuprà memini, in quos terminare poteſt, quoſque producere valet: hodie enim ut plurimùm in ſcorbutum deſinit noſtra febris. Solamen tamen eſt, neminem bis laborare quartanâ, ſic & *Plato* citatur, quòd ſcriptis ediderit, eum, qui à quartana evaſerit, poſt meliùs valiturum. Sed hæc omnia falſa eſſe quotidiana loquitur experientia.

Divinus quidem *Senex l. 1. de morb. vulgar. comm. 3 text. 4.* beneficia quædam quartanæ recenſet. Quartanâ laborantes magno morbo non capiuntur, ſi verò jam alio morbo gravi detineantur, & tunc ſuperveniat quartana, liberantur. In exemplum adduci poteſt *Convulſio*, à qua quartanâ ſuperveniente liberantur ægri, autore *Hippocrate 5. aphor. 70.*

Infantes faciliùs ab ea liberantur, quàm mediæ & decrepitæ ætatis viri.

Quartana non eſt ex numero illorum morborum, qui coram ſanitate in throno ſedente flexis genubus benedictionem & gratiam illius ſollicitabat, ſed potiùs averſa facie poſticis nudatis partibus ſe in fugam proripiebat. Saturni filia ob tarditatem & malignam contumaciam vocatur.

Æſtivæ quartanæ maximam partem ſunt breves: autumnales è contrà longæ, & diuturnæ, præſertim, quæ proximè ab hyeme ingruunt. Quò enim obſtructio tubulorum contumacior, eò diuturnior eſt.

Gabelchoverus centur. 6. obſerv. 74. exempla quartanarum colligit, quæ 7. 12. 21. 30. imò 48. annos durarunt. Modi eventûs reſpectu, plerumque per vomitum, ubi plurimi crudi humores in primis viis hærentes rejiciuntur, abit. Interdum motu critico

Nnn nn ſol-

Digitized by Google

ſolvitur, ſudoribus, urinis craſſis, nigris menſtruis, aut hæmorrhoidibus fluentibus, hæmorrhagiâ narium, abſceſſu, ſcabie, tumore lienis, quem Fieber-Kuchen nominare ſolent, &c.

Si quartana invadit eos, qui ſanis viſceribus, & integris viribus pollent, ſecura res eſt. Solvi ſolet circa ſolſtitium, vel æquinoctium.

Ex quartanis ſimplicibus duplices, vel triplices factæ periculoſæ ſunt.

Optimè refert *Crato in epiſtolis Scholtzii conſil.* 257. vix unquam diſcedere quartanam, quin aliquas relinquat corpori moleſtias, præcipuè autem pertimeſcenda eſt quartanariis hypochondriacum malum, vel ſcorbutus, vel hydrops.

Sic & ſcirrhus lienis ſuccedit deſperatæ reſtitutionis; minatur aliquando hecticam.

In colicam ſæpiùs per metaſtaſin obſervavi hanc febrem transmutatam, acidum enim hoc vitioſum, &, ut ſic dicam, corroſivum derelicta maſſa ſanguinea circa membranaceas meſenterii partes ſenſiles transfuſum tyrannicè imperium & ſceptrum ſibi rapit, quo etiam in loco hæ particulæ acidæ, rodentes puta, ſcindentes, pungentesque, ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magisque impactæ fibrillas divellunt, & rimas faciunt, unde neceſſariò & fibræ illæ nervoſæ, ſenſilesque cum fortiori ſpirituum animalium perturbatione, & ἀταξίᾳ contrahuntur, indeque factæ ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis & inteſtinis, & abdomine aliorſum in alias partes ſubinde continuatæ, inde tanquam ex equo Trojano hæc malorum Ilias procedit.

Sequens caſus contigit in Nobil. ægra, conjuge Generoſ. D. ab E. quæ etiam feliciter à me Diis faventibus priſtinæ reſtituebatur ſanitati. Generoſa ægra ætatis circa 36. annum, temperamenti cholerico-melancholici, teneræ ac macerrimæ conſtitutionis, texturæque, ante 5. & quod excurrit, menſes, febre corripiebatur quartanâ, à cujus tamen paroxyſmo adhibitis variis *præcipitantibus* & *abſorbentibus* liberata fuit, remanſêre tamen atrociſſimi abdominis dolores cum vigiliis intenſiſſimis, ructibus & flatibus abdomen diſtendentibus copioſis, anxietatibus cordis, tandem & animi deliquiis, & ſic in extremis quaſi jacens ægra infrà dicendis remediis feliciſſimè curata eſt. *Caſus.*

§. XI. Nunc *fontem Diæteticum* exhauriamus. In proba enim diæta inſtitutione præcipua curationis ſpes ſita eſt, vixque etiam ſelectiſſima remedia proficere poterunt, niſi ægri obedientia cum ſedulitate Medici faciat conjunctionem, & ſic concorditer ambo reluctentur malo. *Cura Diætetica.*

Aër ergò ſit temperatè calidus, & purus, lucidus, & frequentior ipſius mutatio. Valdè enim hìc commendatur mutatio loci, regionis, &c. Vitetur nubiloſus, uliginoſus, marinus, hinc maritimis quartanæ ſunt familiares, & ſolennes, ſic & autumnus præcipuè ferax eſt quartanarum, ſi ſcilicet æſtas calida præceſſerit, & pluvioſus autumnus, quæ conſtitutio aëris epidemi-

cas

Digitized by Google

cas quaſi producit quartanas, adeò ut plures reperiantur in regione, qui decumbunt, prout hoc accidit in *Hanovienſi* diſtrictu anno 1682.

Cibus ſit ἰσχυμος, ab initio morbi ſit tenuior, temperatur optimè borragine, bugloſſ. cichor. petroſelin. capparibus, cinnamomo, croco, cum tempore tamen plenior convenit victus, quia morbus eſt diuturnus, ne vires deficiant, quod innuere videtur *Cous l.*1 *aphoriſm.* 6. & tempus cibandi melius eſt poſt paroxyſmum, quàm ante, quod etiam indicat *Senex l.* 1. *aphor.* 11. Panis verò mucidus, nauticus vitetur in cibis, ut & carnes majorum animalium, imprimis ſenio confectorum, ut ſunt vaccinæ, bubulæ, aprugnæ, cervinæ, ſuillæ, leporinæ, leporum tamen defenſionem ſuſcipit *Quercetanus Diætet. polyhiſtor. l.* 3. *cap.* 43. idem & indicat *Martialis l.* 13.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Sic ex volatilibus, *quartanæ* generandæ conferre dicuntur anſeres, anates, columbæ agreſtes, &c. Omnia quoque animalium inteſtina, & extremitates eò referenda ſunt. E piſcibus nocent omnes illi, qui in cœnoſis, paluſtribusque degunt locis, ut ſunt anguillæ, &c. & cane atque angue pejus fugiantur alimenta fumo indurata, vel ſale condita, ut ſunt pernæ ſuillæ, anſeres perfumati, aſellus exſiccatus, harengi diu in muria conditi & detenti. Cibi ergò ſalini, acidi, viſcidi, glutinoſi, & flatulenti ſummopere vitentur. Nocent & fructus arborum immaturi, auſteri, pyra, poma, caſtaneæ, juglandes, quia craſſum generant ſanguinem, & chylū corrumpunt. Omnia quoque legumina nocent, ut ſunt oryza, fabæ, piſa, lentes, melones, pepones, &c. Fugiantur etiam omnia aceto condita, acetum enim quartanis non convenire jam dudum agnovit *Hippocrat.* 3 *de ration. vict. acut. t.* 38. E contrà alii acetum, quoniam refrigerat, & deobſtruit, in febribus intermittentibus concedunt. *Nos* verò ab acidis abſtinendum eſſe judicamus, nî cauſam morbi fovere velimus. Pro potu ſit vinum optimum, & etiam medicatum. Convenit etiam ſerum lactis, aqua hordei, acidulæ martiales. Imprimis verò decoctum agrimoniæ, quod arcanum eſt in hac febre.

Motum & quietem quod concernit, ſuademus motum, & quidem, ut æger ſe ſæpè moveat, & equo, & curru vehatur.

Somnus & vigiliæ mediocriter ſe habeant. Excreta & retenta ſint naturæ convenientia. Alvus ſit lubrica, ſi non naturâ, talis arte paranda. Hæmorrhoides conſuetæ ſuum habeant curſum, illæ enim ut ſanant melancholicos, teſte *Coo* 6. *aphor.* 11. ita ſi ſubſiſtant, accelerant.

Per uterum quoque, ſtata ſolita fieri evacuatio menſtrua, ſi ceſſet, procuranda eſt, aliàs tartarei humores accumulantur, & acidum augetur.

Animi affectus potentes ſunt cauſæ ad quartanæ productionem plurimùm facientes, quare timor, mœror, terror, lucubrationes, curæ, quatenus ſpiritus animales abſumunt, ſicque an-

Digitized by Google

ſa datur huic affectui, ſupra lunæ ſphæram locari debent.

Terrore ſubitaneo quidem quartanarios, nonnulli ajunt, liberari poſſe, ut aquæ frigidæ perfuſione inopinatâ, ſerpentum, murium adſpectu ſubitaneo, vel intento præcipitio ex alto. Animi affectuum, qui quartanariis fuere remedio, exempla proponit *Ballonius epid. & ephemerid. l. 1.*

§. XII. Illuſtrato itaque *Diætetico fonte* ad *ipſum pharmaceuticum* nunc accedamus *armamentarium*, ex quo depromemus varia tela, quibus febrem hanc noſtram quartanam debellare ac propulſare queamus. Primò viſitemus armamentarium *veterum Galenicorum*, qui ex ſuo armamentario depromunt varia præparantia, purgantia, vomitoria, ſudorifera, appropriata tam interna, quàm externa.

Si ergò febris hæc ab humore melancholico puro ortus ſit, tunc *humectantia*, attenuantia, commendant; ſi verò aduſtus ſit aliquo modo, refrigerantia ſuadent, quos humores dein convenientibus medicamentis evacuandos eſſe volunt. Primas vias clyſteribus, lenientibus medicamentis, vel etiam vomitoriis expurgandas eſſe monent. Poſtea, ſi ſimul ſanguis abundet, venam aperiendam eſſe dicunt, & ſi is craſſus, & niger ſit, copioſius evacuandus, ut hoc modo & ſanguinis copia imminuatur, & quod humoris melancholici in venam cavam diffuſum eſt, evacuetur. Sanguine evacuato materiam peccantem præparandam, & coquendam eſſe ajunt, ſimulque diatheſin humorem vitioſum generantem corrigendam.

Si pituitoſus humor admixtus ſit, & ſimul aduſta bilis, tunc opus eſt etiam ab initio *attenuantibus*, & *incidentibus*. Hinc exhibenda ſunt borrago, viola, capillus veneris, bugloſſa, endivia, fumaria, cichorium, ſcolopendrium majus & minus, chamædrys, chamæpythys, agrimonia, carduus benedictus, rad. althææ, glycyrrhizæ, polypodii, omnes aperientes, cortices tamariſci, radices juglandis, flores & ſemen geniſtæ, viticis, fraxini, &c. & ex his varia compoſita concinnant, & nunc hæc, nunc illa eligenda, vel admiſcenda, prout humoris peccantis natura id poſtulat.

Eorum purgantia, quæ præparatâ materiâ exhibere ſolent, deſumunt ex polypod. epithym. foliis ſennæ, radic. hellebor. nigr. lapid. lazuli. Sic & varia ex his compoſita habent, ut ſunt ſirup. de pomis Regis ſapor, electuar. diacatholic. confect. Hamech, pulv. diaſenn. pilul. tartareæ, melanagogæ, de lapide Lazuli, &c. *Galenus* etiam die ante paroxyſmum à cœna vomitorium exhibet, poſtridie manè ſuccum ſeu dilutum abſynthii, & duabus horis ante paroxyſmum theriacam. Ipſorum mitiora vomitoria ſunt ſuccus raphani cum oxymell. vel decoct. hyſſop. & ſem. aneth. Potentiora ſunt, aſarum, gratiola, ſambucus, rad. hellebor. alb. &c.

Tan-

Digitized by Google

Tandem ad reliquias materiæ febrilis diſcutiendas, poſt purgantia, vel vomitoria, coctâ ſcilicet materiâ, ſudorifera propinanda præcipiunt, horâ unâ atque alterâ ante paroxyſmum. *Galenus* in uſu habet in hunc finem duo medicamenta, unum ex ſucco cyreniaco, & theriaca, quæ & hodie ipſis *Galenicis* in uſu eſſe ſolet. In quem finem & commendant rad. gentianæ, card. bened. &c.

Tandem his præmiſſis ad adpropriâta accedunt, quorum tamen agendi rationem reddere neſciunt, qualia ipſis hîc ſunt ſuccus abſynthii, verbenæ, rad. Imperatoriæ, plantaginis. Alii etiam alia laudant, & quiſque crepat arcanum, nunquam promiſſo reſpondens.

Tandem etiam ſupra carpos & pulſus applicant varia Topica, quorum jam in prioribus mentio facta eſt.

§. XIII. *Paracelſiſtæ & Helmontiani* ſua jactant arcana. *Helmont.* enim poſtquam omnia ſcholarum contemnit remedia, & irridet, febrifugum univerſale proponit *l. de febribus c. 14. t. 7.* vocatq; præcipitatum diaphoreticum Paracelſi vel Mercurium diaphoreticum. Externè *Helmontius* commendat emplaſtrum ex paucis *reſolventibus & abſtergentibus* paratum, deſcriptionem verò non addit. Cenſentur autem comuniter hæc ejus ingredientia prout videatur apud *Grembſium*:

℞. *Ceræ* ℥ij.
ſtyrac. calamit ℥ij.
ladan. liquid. ℥ß.
aſa dulc.
olibau. opt. ana ℥iij.
M. F. l. a. Emplaſtrum,

quod applicetur lieni, cujus archæus ab acido ſtomachi ab ipſo cenſetur ad iram commotus, ut odoratis his ille mulceatur, & ſopiatur, in quem finem & varia commendat unguenta, quibus ſolis hanc quartanam curari poſſe contendit. Quartanam quoque unico hauſtu arcani corallini curâſſe gloriatur.

§. XIV. *Williſius* ſalivationem ſuadet in *quartana*, nec non *Emetica*, & exemplum allegat virginis cujusdam illuſtris, quæ hoc modo ab ipſo curabatur. Poſt ſolſtitium hyemale facilè febrim hanc curari poſſe addit, & ſponte quoque deſinit, quia eo tempore dyſcraſia ſanguinis ab æſtivo fervore contracta, propter brumæ frigus ſenſim deleri, & cruoris maſſa inveteraſcens, velut exuvias ſuas deponere, & versùs ſtatum naturalem reduci ſolet. Totam enim curã conſiſtere ait in mutatione dyſcraſiæ ſanguinis. Omnia remedia, quæ paroxyſmum inhibent, conducere ait. Inhiberi verò paroxyſmum poſſe putat, exhibitis vomitoriis ante paroxyſmum, quia vomitoria ſæpe motum ſanguinis febrilem, motum alium huic contrarium ciendo, non raro ſiſtunt. Certiora tamen eſſe inquit, quæ non omnino è viſceribus expurgant, ſed quæ ſanguini aut fixationem quandam, aut materiæ febrilis præcipitationem pro tempore inducunt. Sequenti ergo methodo uſus eſt Autor, præmiſſo vel vomitorio, vel ſolutivo tribus horis ante paroxyſmum, epithemata carpis admovet, ſimulque

Digitized by Google

pulverem febrifugum in vino generoſo propinat, ac ægros intra lectum in levi diaphoreſi detineri præcipere ſolet. Idem remedium aliquoties repeti vult. Præ aliis & uſum corticis Peruviani magni facit, & ad ℥ij. in vino tenui, aut generoſo per duas horas infuſ. propinari vult, in temperie calidiori etiam in aqua deſtillata, aut ſero lactis ſumi poteſt.

Cujus corticis etiam examinat qualitates & quia amara eſt, non dubitat & eundem effectum reperiri poſſe in aliis, rad. gentian. ſerpentar. contrajerv. &c. quæ enim actu amara ſunt, ut ille loquitur, in ſupprimendis fermentorum præternaturalium viribus maximâ virtute pollent. Exhortatur etiam alios, ut alia inquirant medicamenta ſimpliciora, & in iis invenient, quæ ſæpe ex arte imitari nequeant ad oppugnandos plures Herculeos morbos.

§. XV. *Sylvius*, qui cauſam hujus febris ſtatuit, magis glutinoſam pituitam obſtructionem parientem contumaciorem ceu in aliis intermittentibus, medicamenta pituitam glutinoſam efficaciùs *incidentia*, hinc & ſubinde *minuentia* commendat diligenter uſurpata, donec ſuperatâ pituitæ glutinoſitate obſtructiones ſolvantur.

§. XVI. Reſtat ut & *Carteſium*, & hujus ſequaces, qui parùm abſunt, quin cum *Nobis* vexilla jungant, perſpiciamus. *Noſtra ergo* hæc methodus eſt in febri quartana curanda, primò omnes curativæ intentiones eò dirigendæ ſunt, ut acidum illud præternaturale chyli, aliorumque fermentum ſanguini per vices communicatum, edulcoretur, corrigatur, & infringatur, ſimulque effervescentia febrilis compeſcatur, dein ut humor crudi ab eo coagulati & viſcidi facti incidantur, fluxileſque reddantur, & ſic præparati per vias convenientes eliminentur, & denique *Regibus noſtris*, ſanguini, & viſceribus valde labefactatis priſtinus vigor, & robur reſtituatur. Quibus ritè factis, & ſpes erit quartanam feliciter curatum iri.

1. Ergo alvus ſervetur libera, & niſi id ſponte contingat, ſollicitetur clyſtere, aut blandioribus catharticis, pilulis aut pulvere ſequentibus:

℞. *M Pil. tartarear: Querc.*
melanagog.
ſine quibus ā ℈ſ.
ol. caryophyllor. gt. j.
M. F. Pilulæ pondere gr. j. *Sumantur* 15. *& plures.*

Vel:

℞. *pulv. rhabarbar.* ℈ß.
cornacchin. gr. v.
ol. ſuccini gt. j.
M. F. Pulvis pro una vice.

Vel:

Sit vinum medicatum, vel decoctum incidens, & ſimul laxans, ex. gr.

℞. *radic. helenii*
galang.
zedoar.
gentian.
acor. ā ℥ij.
ſummit. abſynth.
centaur. min. ā Mß.
Herb. menth.
majoran.
roſmar. à *p.* j.

fol.

Digitized by Google

fol. ſenn. ℥iij.
rad. rhabarbar. ℥ij.
cort. aurantiar.
tamariſc. ā ℥iiß.
limatur martis in nodulo, vel ejus loco vitrioli martis ℥j.
M. Conciſa dentur ad chartam pro vino.

Sic tale vinum in menſa poſt paſtum abſque purgantibus aſſumi poteſt, quia amara maximè febrilia fermenta exturbant, coguntque. Vomitoria, aliaque purgantia fortiora exulare volo, niſi æger valde ad vomitum proclivis ſit, & ventriculus ſaburrâ viſcidâ ſit refertus, & æger ſit robuſtus, aliàs plus indè damni, quàm commodi ſenties. De his *vid. obſerv. in Ephemerid. German. Ann. X. obſerv.* 30. Sic & venæ ſectionem non admittimus, quia ſanguis magis exinde depauperatur, & ipſius vigor labaſcit.

2. Pro domando illo acido præternaturali chyli, & corrigenda humorum viſciditate, & ſanguinis indè comitatâ effervescentiâ ſedanda, & ipſius turbatione impedienda, omnibus aliis præferendam cenſemus chinam de china, ſequenti vel aliâ formulâ exhibendam:

℞. *Chin. de china ſubtiliſſ. pulveriſ.* ℥vj, *vel* ℥j.
ſalis tartari ℈ij.
herb. abſynth.
cardui benedicti ā *p.j.*
vini Rhenani optimi & veteris ℥x.

Infunde per noctem in loco calido per horas decem, poſtea filtra per chartam. De hoc decocto diebus à paroxyſmo liberis, manè & horâ quartâ pomeridianâ, & circa tempus ſomni ſumantur ℥iiij, vel ℥v. Die verò exacerbationis horâ unâ atque alterâ ante paroxyſmum propinetur bonus hauſtus, & in ejus declinatione iterum. Pro pauperibus cum radice gentianæ, vel cortic. guajaci, vel contrajervæ, eodem procedatur modo.

Sic etiam china de china cum purgantibus, vel ſudoriferis pro re nata mixta exhiberi poteſt. Ex. gr.

℞. *Chin. de china* ℥j.
ſcammon. gr. vj.
ſalis abſynth. ℈ß.
M.

Sequens Tinctura chinæ de china non eſt contemnendi uſus:

℞. *Chinæ de china* ℥iij.
ſalis tartari ℥j.
cum ſpiritu ſalis ✱*ci extrahatur l. a. Tinctura.*

Pulvis corticis chinę de china ad mentem *Williſii* ad ℥ij. in vino infuſ. 2. horis ante paroxyſmum exhiberi poteſt. Diebus vacuis dari poteſt extractum ejusdem, vel gentianæ in forma pilularum.

Neſcio qualem timorem, & unde conceperunt hodie nonnulli Medici ex uſu chinæ de china, cùm Hecticam ab ejusdem uſu formidant, cùm & Hectica à ſanguine, vel, ut cum Anglis loquar, ſucco nutritio acidiore, ac ad aſſimilationem partium ineptione facto, ortum habeat, quæ ergo eadem acidum corrigentia expoſcit remedia. Non ergo formidandus eſt ob febrem lentam, vel hecticam imminentem

nentem ipſius uſus, credas *Experto Roberto*. Si verò præjudiciis occupatus, ab ejusdem abhorreas uſu, exhibeas ſæpiùs pulverem radicis gentianæ in aqua centaur. minor. ante paroxyſmum, & interponas ſpiritum ſalis ✳ci volatilem, cujus uſum in quartana in *memet* egregium reperi.

In contumaci quartana ſequens pulvis proderit:

℞. *Salis abſynthii*
arcani duplicati
ocul. ♋ prepar.
ſal. volatil. ✳ci.
ſuccin. ā *gr.* vj.
laudan opiat. gr. iij.
M. pro tribus doſibus.

Vel ad mentem *Sylvii* paretur talis, vel ſimilis mixtura ſæpe exhibenda ad viſciditatem incidendam:

℞. △ *fœnicul.*
fumariæ ā ℥j.
tinctura cinnamom. ʒij.
ol. caryophyll. gt. ij.
♎ *ſal. ✳ci gt.* xij.
ſirup. cardui bened. ʒvj.
M.

Pro præſentiſſimo remedio quartanæ commendatur cochlear unum ſpiritus frumenti cum pauco oleo olivarum; Oleoſa enim acidum abſorbent.

Pro compeſcenda aciditate chyli præternaturali conveniunt omnia abſorbentia martialia. Hinc etiam conferunt acidulæ martiales *Swalbacenſes*, &c. ſed viſcera adhuc debent eſſe bene conſtituta, & tunc, ubi naturales non proſunt Kyperi, vel noſtræ artificiales, item ſpiritus vitrioli martis ordinario potui poſſunt inſtillari. Plures laudant vomitorium martiale, & dicunt *Riverii* antiquart. fuiſſe paratum ex antimonio & mercurio. Conveniunt & omnia antimonialia, ſaturnina, aliaque tum mineralia, tum animalia, tum vegetabilia. Ex terra martiali quadam optimum poteſt parari, & certum antiquartanarium. Ex ſequenti optimum effectum habui:

℞. *Ceruſſ.* ʒj.
bol. armen. ℈j.
ol. caryophyllor. gt. x.
M. F. pulvis in 4. doſes dividendus, & detur j. ante paroxyſmum in vehiculo conveniente.

In hac febre Antimon. crud. ſalis tartari ā p. æquales indantur crucibulo, & ad fluorem redigantur, poſtea maſſa frigeſcat, cujus pulveriſatæ tutò ℈j. exhibere poteris.

Myrrhata omnia hîc etiam conveniunt, quod & novit *Matthiolus*, qui commendat myrrham ʒj. pondere in vino cretico tribus vicibus horâ unâ ante paroxyſmum potam, ſi quis ſtatim in lecto ſudet, & ſe ipſum hoc medicamento ſanatum ſcribit *commentario in librum primum Dioſcoridis cap.* 67. Eſto formula:

℞. *Myrrhæ* ʒß.
Extract. abſynth.
gentian.
centaur. minor.
theriac.
card. bened. ā ℈j.
ol. caryophyll. gt. iiij.
c. ſ. q. eſſentiæ abſynthii F. pilula pondere gr. i. Dentur à ℈j. *ad* ʒß. *pro doſi.*

Tinctura noſtra antiquartanaria pluribus

bus fuit unicum ſolatium & auxilium, quam his curioſis communicare lubet ob ejus egregias vires:

℞. *Extract. cortic. chinæ de china*
gentianæ
centaur. minor.
card. bened.
theriac. ā ℥j.
affund. ſpirit. tartari, ab aqua ſua optimè liberati, & ſpirit. ſal. ✱ci.
F. l. a. Tinctura.

Cujus doſis gt. 30. ad 40. ſingulis diebus, imprimis verò ante paroxyſmum.

Omnia etiam abſorbentia, quorum ſuperiùs in *cap. de Febr. mentio* facta eſt, hîc in uſum trahi poſſe nulli dubitamus.

Aluminoſa hac in febre omnem aliquando implent paginam, ex. gr.

℞. *Alumin. uſt.* ℈j. *vel* ʒß.
nucis moſchat. ℈ß.
M. D. ante paroxyſmum.

In febribus quartanis conducunt ſpiritus volatiles, imprimis opiato combinati: Item, mercurialia fixa.

Commendamus quoque tincturam lapidis Lazuli cum ſpiritu ſalis ✱ci urinoſo extractam.

Nec contemnendi uſûs eſt in quartana Tinctura Saturni cum ſpiritu vini tartariſato, vel arcan. tartari ſolut.

Omnia diuretica & ſudorifera, ut in aliis, ſic & in his prodeſſe poſſe febribus, extra omnem dubitationis aleam ponimus.

Extra paroxyſmum conveniunt omnia ea, quæ ſanguini ſpirituaſcentiam reſtituunt, quatenus acorem in primis viis tollunt, & in ſanguinem ipſum derivatum pellunt, idq; præſtant diluendo, ut ſunt ſerum lactis, borraginata, &c. Ità decoctum raparum maximè laudat *Crato* pro ſpecifico. Quò pertinent infuſa aperientia ex ſpleneticis addito Marte.

2. Temperantia abſorbentia hîc in uſum vocanda ſunt, præcipuè, ceu dictum, Martialia, ut pulvis cachecticus Q. tinctura Martis cum arcano tartari, elix. febrile cum ſpiritu ✱ci paratum, clyſſus antimonii ſalinus, tinctura antimonii tartariſata, Elixyr album *Helmontii*, ſal ammoniacum cum ſale tartari mixtum inſigniter juvat, ex his enim ſpiritus antiquartius deſtillari poteſt.

Aurum fulminans ad grana quinque exhibitum eſt arcanum hac in febre.

Elegantiſſimum exemplum curatæ quartanæ mediante vini veterrimi hauſtu habet *Barclajus in Argenide.*

Ad viſcerum & virium corroborationem, acoriſque peccantis majorem emendationem in uſum vocandæ ſunt mixturæ, imprimis illa uſualis aqua confortativa, aliæque ex aquis cordialibus temperatis margaritis, oculis ♋, antihectico Poterii, coralliis, matre perlar. & ſimilibus præparatis acorem abſorbentibus in debita proportione adjectis concinnatæ, ſaporis gratiâ admiſcendo ſaccharum perlatum, vel roſatum. Quæ medicamina ſanguinis craſin, nec non viſcerum tenorem emendant, & *Reges noſtros* recreant. In juniorum gratiam ſit formula unica:

℞. △. *confortativ.* ℥iij.
cinnamon. ℥ß.
ſcord. ℥iß.
margarit. prap. pro pauperibus

verò ocul. ♋ prepar. vel C. C prepar. ℥j.
ſacchari perlati q. ſ. ad gratiam

In quem finem & varia Electuaria, conſervæ, condita, &c. parari poſſunt. Profligatâ enim quartanâ nondum deſiſtendum à medicamentis, ſed martialibus, amaris, aliisque aperientibus diureticis, ſalinis, & antiſcorbuticis, ſpleneticis, inſiſtendũ eſt, & ſi viſcera adhuc ſint firma, acidulæ *Svvalbacenſes*, vel aliæ optimè conducent, quæ & à quartana nuper liberârunt *Celſiſſimum Principem Naſſovium. Caſimirum, Generalem.* Sic ſerum lactis cum ſucco fumariæ & beccabungæ per temporis ſpatium epotum, generoſum eſt remedium.

Tædet verò omnia medicamenta huc apponere, quæ proficua eſſe poſſunt, cùm nauſeam pariamus Lectori: quare ad *Topica Externa* progredimur. Externè juxta Cratonem rad. urticæ carpis manuum applicatæ proſunt. Idem pro experimento commendat epithema ex ſpiritu vini ventriculo impoſitum.

Amuleta contra quartanam recepto apud populum more, quædam magis ſuperſtitioſa, quàm ſalutaria, nonnulla verò minùs ſuperſtitioſa, magis ſalutaria.

Trallianus ſcarabæum vivum fulvo linteo firmiter alligatum collo ſuſpendit.

Commendat etiam lacertam viridem, ungues patientis, pilos ex hirci barba.

Platerus præ aliis, ceu certa laudat amuleta, nempe araneam in nuce avellana collo appenſam; item jaſpidis vel Limacis lapidem geſtare, vel talpam manibus, donec moriatur, tenere.

Rondeletius jubet folia ſalviæ, ſambuci, pedis columbini, rutæ ā Mß. calthæ p. j. trita cum modico ſalis & vini, carpisque manuum alligata, ante paroxyſmum coctionis apparentibus ſignis alligare.

Alii ab ovo in urina quartanarii aliquot horas cocto, foraminulis pertuſo, & in acervo formicarum defoſſo febrem ceſſare affirmant.

Crato Epiſt. med. Scholtz. 113, memorat ſequens: *Simon* piſtoris per trienniũ quartanâ laboravit, dicebatque mihi, ſe multis remediis uſum eſſe, ſed unum hoc profuiſſe. Accepiſſe vinum ſublimatum, ſive aquam vitæ, & madefeciſſe prius tincam, & adveniente quartanâ impoſuiſſe ventriculo. Tinca per medium diſſecta in febribus intermittentibus ægrorum plantis pedum admovetur, ceu ſummum remedium. Et *Quercetanus* eandem carpis manuum applicat.

Plures pro certo experimento venditant tres radices plantaginis ante ſolis ortum collectas, & ex collo ſuſpenſas in nodulo. In votis habent tum intermittentium aliarum, tum imprimis quartanæ inoffenſum curſum tali amuleto intercipi.

Devenitur nonunquam ad extrema, & incantationes queruntur, ſed periculoſæ res plena eſt aleæ, quartanę maleficiis curatæ, quæ evaſit funeſta, exempla non deſunt.

Hæc & alia amuleta me ſemper ſpe fruſtrârunt, carpis verò manuum poſſunt

ſunt ad mentem *Williſii* varia cum fructu applicari, & quidem ex adſtringentium numero, quorum jam in ſuperioribus facta eſt mentio, & tædet, nec libet hæc iterum ruminare. Sed antequam ad alia accedamus, unicum hîc monere debeo, quod in memet ſupradictis amuletis in caſſum tentatis ſupradictum de 9. ſpeciebus herb. vel radic. cum pane Judaico & ſale juvamen attulit. Sed adhuc dubius hæſi, cuinam effectum adſcriberem, cùm eodem tempore & aliis uſus ſum medicamentis, ſed nullus rediit paroxyſmus, cùm amuletum hoc de collo ſuſpendebam, ſed bis in aliis mihi ſatis fecit, in aliis verò voto non reſpondebat. Exterius poſſunt etiam ventriculo, hypochondriis, & Lieni, varia topica, tum emplaſtra, tum linimenta, apponi. Oleum ſcilicet ſcorpionum tartari rectificat. Emplaſtr. de cicuta, de hyoſcyamo, magneticum. Inunctiones dorſi poſſunt fieri ex balſamo Mynſichti. Poteſt etiam ſpinæ dorſi applicari halec ſalitus in medio ſciſſus; vel lumbi fricentur allio.

Ferrara in obſervation. chirurg. obſerv. 49. mitis commendat modis ſequens, quo inungi debet tota ſpina dorſi à nucha incipiendo, & ad os ſacrum procedendo:

℞. *Ol. laurin.*
vulpin.
de euphorb.
ſpic.
Nucis moſchata.
terebinth. ā ℥ij.
M.

Hiſce præmiſſis ſpecifica empyrica videamus. Decoctum lycopodii alii geniſtæ magnifaciunt.

Alii laudant radicem thapſi barbati; ejusdem ſuccum Cardanus commendat.

Drachma radicis Imperatoriæ pulver. cum hauſtu vini ante paroxyſmum propinata, & aliquoties repetita paroxyſmum non tantùm mitigat, ſed etiam ſæpe planè profligat.

Cor leporis à *Diomede Cornario* priùs expertum, approbatum à *Monavio*, *Andrea Hildebrando*, & hactenus ab aliis tanquam ſpecificum in quartana laudatur; Item de collo appenſum juvare creditur.

Ungulæ phocæ ſuſpenſæ, uti & cor ejus, in brachiis geſtata, vel ſuſpenſa, dicuntur ſanare quartanam.

Oleum ſcorpionis, dorſo inunctum, ante horam acceſſionis, paroxyſmum inhibere dicuntur.

Caſtorei eſum in acceſſione quartanæ, ſi detur ʒj, quartanarios ſanare vulgò refertur.

Si ſuſpenderis cor ſalamandræ ad collum febricitantis, ſtatim inde exſtingui febrem narratur.

Ova aranei in panno nigro ligata, ſiniſtro brachio alligata, quartanam ſanare dicunt, quæ etiam bibita, & quidem quatuor ad quartanam juvare putant.

Jecur Delphini aſſum & eſum, tertianam & quartanam expugnare dicunt. Sed quis omnia hæc narrabit, cùm ferè quilibet hac in quartana arcanum habere ſibi imaginetur.

Digitized by Google

CAPUT X.

DE Febribus Symptomaticis.

§. I.

CUm pleraſque has noſtras explicatas febres tum continuas, tum intermittentes, comitentur varia ſymptomata, à quibus etiam *Cl. Sylvius* febribus, & quidem à magis urgenti ſymptomate, nomen impoſuit.

Sunt ergò vel *febres algidæ, ardentes, epialæ, faſtidioſæ ſeu aſſodes, ſiticuloſæ, famelicæ, cardiacæ, torminales, ſyncopales, præfocantes, anheloſæ, aſthmaticæ, tuſſiculoſæ, arthriticæ, inſanæ, vomitoriæ ſeu emeticæ, cacatoriæ ſeu catharticæ, ſudatoriæ ſeu elodes, ureticæ, ſputatoriæ, odontalgicæ.*

Algida febris hæc dicitur, in qua nullus calor, ſed tantùm frigus moleſtum obſervatur, ab acido acriore viſcido membranas & fibrillas vellicante oborta.

Ardens febris hæc vocatur, in qua nullum frigus, vel horror tantùm mediocris præcedit, calorem intenſiſſimum à particulis acribus ſulphureis exorta.

Epiala eſt, in qua ſimul frigus & calor in vehementiſſimo gradu apparent.

Sic *ſiticuloſa* à ſiti importuna, & inexſtinguibili ità nuncupatur, prout *famelica* à fame rabida, & inexplebili etiam tempore paroxyſmi: *Faſtidioſa* ab appetitu planè proſtrato: *Cardiaca* à dolore verò inexplicabili, & cardialgiam mentiente circa ventriculi orificium ſuperius ut plurimum imperium ſibi rapiente ità nominatur.

Torminalis dicitur, à dolore colico ipſam comitante, utplurimum ex præmiſſa ſanguinis turbatione, & acido circa meſenterii partes nervoſas ſæviente, fibrillasque lancinante, divellenteque orta.

Syncopalis dicitur, ab urgente ſymptomate, deliquio ſcilicet animi, à perturbatione ſanguinis majori, aliiſque cauſis infrà dicendis producta.

Præfocans febris ità vocatur ob ſymptoma urgens, ubi homo videtur propter auſterum ſuccum ad œſophagum, vel trachæam, vel pulmones delatum, ſuffocari, hinc & dicitur *anheloſa* ac *Aſthmatica*, ubi ſæpe latet pituita viſcida ſtomachum obſidens.

Tuſſiculoſa tuſſim habet comitem, utplurimum ab acrimonia febris productam.

Arthritica hæc eſt, quæ dolorem atrociſſimum in omnibus ferè membris producit, & articulis infeſta eſt.

Inſana hæc dicitur, quæ deliria habet conjuncta, à perturbata ſanguinis mixtione, & indè facta ἀταξίᾳ ſpirituum animalium exorta.

Vomitoria, ſeu *Emetica* illa dicitur, in qua vomitus ſunt enormes, utplurimum

tionum à ſpaſmodica ventriculi contractione producta.

Cacatoria verò eſt, in qua alvi fluxus ſimul debilitat, à bile ſæpè volatili & acriori hæc ortum ſuum habet.

Sudatoria, ſeu *Elodes*, dicitur quaſi paluſtris, cùm perpetuò natant in ſudoribus ægri: aliis etiam dicitur *cauſus ſpurius*, cùm acres particulæ tam validæ ſunt, ut ſudoribus ægri diffluant, hodierno die dicitur *ſudor Anglicus*, quia ibidem eſt *Endemius*, quam & noſtris in regionibus obſervare licet, hinc nonnullis dicitur *Febris colliquativa*.

Uretica eſt, quæ comitem habet diabetem.

Sputatoria eſt, quæ maximam ſalivationem habet comitem, hinc & aliis dicitur ſalivaris, quæ à glandulis malè affectis aboritur.

Odontalgica, quæ dentium dolorem habet conjunctum.

Pars affecta. §. II. De parte affecta non multa addenda eſſe judicamus, quia ipſa denominatio etiam partem affectam denominat. *Algida & ardens*, *Epiala*, totum noſtrum ſanguinem, & totum nervoſum ſyſthema pro ſubjecto habent. Siticuloſa verò, famelica, & cardiaca, ſtomachum, gaſteranacis ſolium Regium, agnoſcunt; *Terminalis*, *vomitoria*, & *cacatoria*, inteſtina cum annexo meſenterio, aliiſque membranis, & fibrillis nerveis; *Syncopalis* cor, cardimelegis ſedem Regiam; *Anheloſa*, *Aſthmatica* & *Tuſſiculoſa* pulmonem, ipſiuſque bronchia cum annexis pleurâ, & diaphragmate; *Arthritica* omnes partes nervoſas; *Inſana* totum cerebrum, Microcoſmetoris ſolium Regium, in quo fit excurſio ſpirituum animalium; *Sudatoria* & *ſputatoria* glandulas omnes cum contenta colluvie; *Uretica* renes, & omentum.

Diagnoſis. §. III. Cùm hæ febres ex comitante, & urgente ſymptomate facilè dignoſci poſſint, non operæ pretium duco, plura de his addere; *Febris* enim *algida* dignoſcitur potiſſimùm per horrorem, & frigus, non cui invaſionis atque etiam acceſſionis ipſarum initio comes eſt horror, ſed in qua per maximam paroxyſmi partem horror extenditur; indeque *algida* dicuntur, in Belgio maximè frequentes, frigus enim nullus calor, vel levis tantùm ſequitur.

Ardens verò cognoſcitur ex uno illo charactere, calore ſcilicet intentiſſimo. Interdū ſimul eſt conjuncta ſitis.

In *Epiala* ægri uno eodemque tempore in quibuſdam partibus calore, aliis autem in partibus frigore corripiuntur. Quam febrem nunquam obſervavi, hine de ipſius vera exiſtentia valde dubito.

Siticuloſæ, *familica*, *cardiaca*, *torminales*, *ſyncopales*, *præfocantes*, *anheloſæ*, *aſthmatica*, *tuſſiculoſæ*, per ſe manifeſtæ ſunt, & cognoſcuntur ex proprio ſymptomate urgente, ubi enim febrem hoc vel illud ſymptoma comitatur, poteſt nomen ſortiri ab hoc vel illo concomitante, & urgente ſymptomate.

Arthritica illa febris facilè dignoſcitur ex dolore illo errabundo, mox hos, mox illos articulos infeſtante. Sic etiam *inſana* ex delirio, *vomitoria* ex

Digitized by Google

ve..itu continuo ægros moleſtante, *cacatoria* ex perpetuo alvi fluxu febricitantes valde debilitante, *ſudatoria* ex madore, & ſudore per totum corpus diffluente, & ægros ad extremum defatigante, *ſputatoria* ex ſalivatione nimia, ut & *Odontalgica* ex dentium dolore febrem continuò concomitante.

Cauſa.

§. IV. Tunc demum ſcimus, quando cauſam cognoſcimus, ait *Stagirita*, quare & nobis, ut in accuratam febrium ſymptomaticarum cognitionem deveniamus, cauſas indagare incumbit.

Cauſa febris Algida.

Febrium ergò *Algidarum* cauſa ſtatuitur *Veteribus* pituita tenax, & frigida; *Sylvio* eſt ſuccus pancreaticus pituita copioſa & viſcida, bile exiſtente inerte. *Helmontius* ſolum Archæum dicit cauſam eſſe efficientem frigoris. *Nos* verò dicimus in his febribus *eſſe particulas acriores cum viſciditate quadam*, quæ membranis & fibris per totum corpus firmiter adhærendo, & acrimonia ſua vellicando, horrorem & frigus inducunt, & quia anima ejusque *Vice-Rex* corporalis *Microcoſmetor* nunquam niſi à frigore motum ortum obſervavit, hinc judicat quoque à frigore proficiſci.

Cauſa febris ardentis.

§. V. *Ardentis* verò *febris* (in qua nihil præter calorem ſentitur) cauſam *Veteres Galenici* bilem putarunt, ſanguinem ita inflammantem.

Chymicis & *Williſio* ſunt ſulphureæ particulæ ſanguinem accendentes.

Sylvio verò hujus cauſa eſt ſuccus pancreaticus minùs acris, pituita, pauca, minusque viſcida, bilis autem acris, oleoſa & copioſa.

Nos pro febris hujus cauſa vera proxima venditamus, exceptis aliis jam dubiis, calidiſſimas ſanguinis particulas ſulphure concremabili, & ſale volatili magis abundantes, & calorem hunc intenſiſſimum & ardentem producentes, nec hîc excludimus furibundum ſpirituum animalium in partes influxum.

Cauſa febris Epiala.

§. VI. Cauſam verò *Epiala*, in qua ægri ſimul vehementer calent & frigent, *Galenici* modò pituitam, modò bilem accuſant, à putri enim pituita, & bile calorem deducunt, ab imputri verò pituita frigus excedens. *Sylvius* culpat ſuccum pancreaticum & bilem acres, ita ut hujus calor cum frigore illius concurrat.

Nos verò exiſtimamus in tali febri, ſi exiſtat, eſſe diſpoſitiones ſanguinis inæquales, & fermenti febrilis accedentis modò ad hanc, modò ad illam partem diſſolutionem ac fermentationem, uti cùm particulæ febriles & fervidiores ad habitum corporis delatæ ſunt, calor ibi producitur, ſi verò aliter figuratæ ac proportionatæ ſint, frigus producere videntur; ſic etiam ſæpiùs fallacia eſt in ſenſu, quòd enim frigus ægri ſentire ſolent, quamvis fermentationes ſunt auctæ, & pulſus vehemens, & magnus, & corpus etiam ipſo tactu calidum ſentitur, & hæc contingit ſolùm ab acrimonia modò has, modò illas fibrillas vellicante, & ſenſum modò caloris, modò frigoris producente. Sic etiam ſæpè

ſæpè hæ acres particulæ circa ventriculum, *Gaſteranacis* ſedem, ſibi imperium rapiunt, & producunt febrem *aſſodem*, item *vomitoriam*, quæ particulæ ſæpè inter tunicas & plicas ventriculi effuſæ, eum corrugando, fibrillasque folliculi fellis ſpaſmodicè contrahendo, ejus ſuccum bilem effundendo evertunt, unde tum tale quid, quale vomiturientibus, accidere ſolet ægris. Fit autem hæc vellicatio à perverſo ſpirituum animalium motu, qui in ordine ſuo turbati convulſivos motus facilè cient. Sic etiam *Sylvius* hac in febre bilem volatilem & acrem ad ventriculum aſſurgere ait, & vomitum indè excitari aſſerit.

Williſius vomitum immanem fieri exiſtimat, quando ſemina fermentativa in motum concitata, arteriolis in ventriculi tunicas dehiſcentibus ad ſingulos appulſus ſanguinis deponuntur, & vomitum non ſecus ac ſtibii particulæ deglutitæ concitant.

Cauſa febrium ſiticuloſarum.

§. VII. *Siticuloſarum* febrium cauſam *Veteres Galenici* accuſant bilem, ejusque vapores ad gulam adſcendentes, ibidemque ſiccitatem quandam producentes. *Helmontius* ſitim non à calore in ſtomachi orificio oriri aſſerit, ſed potiùs ab excremento, quod ſenſitivum malè affectat, hinc ipſe dicit, quòd ſitis ſit ſenſus diminuti laticis, quam generari in febribus aſſerit, non ob defectum humidi, neque ob penuriam ſanguinis, ſed indicare deficientem laticem. Inquit enim n.p. 234. *n.* 27. „Eſt ergo ſitis, „præco deficientis laticis, non autem cruoris egeſtas, ut alioqui mandant "ſcholæ, febrientium quoque ſitis à ſumto potu perſeverans, laticem alieno contagio ineptum ad ſua munia factum denuntiat. Siquidem, *pergit ille*, quoties amaror, ſalſedo, nidórve, ſalivam inficit, ſtomachus apepſiâ fatigatur, & lingua (indolens alioquin, & nihil mali in ſe habens) ariditate finditur: ſignificatque latex non transire ad venas, debito inſtructus viatico: "quia in ipſo ſtomachi hoſpitio, ejus- "que vicinis ineptus evaſit pro ſuo "munere.

Williſio ſunt particulæ ſulphureæ ad gulam delatæ.

Nos exiſtimamus in ſiticuloſis iſtis febribus plura corpuſcula ſalina ad fauces deferri, tunicas earum obſidere, ut vaporibus ad humectandos faucium nervos à natura provida matre deſtinatis, omnis præcludatur via, & intercipiatur commeatus, hinc neceſſariò ſequitur ſitis inextinguibilis.

Cauſa febrium famelicorum.

§. VIII. *Famelicarum* febrium cauſam dicit *Helmontius* à ſplene provenire; *Sylvius* verò ſuccum pancreaticum propter ſtagnationem aciditate gratâ & potenti præditum accuſat.

Nos verò deducimus famem à quovis præternaturali acido, ut plurimùm noſtrum *Gaſteranacem* afficiente, fibrillasque nervorum orificii ventriculi blandè ſollicitante quaſi cum popyſmate.

Cauſa febris cardiacæ.

§. IX. Febris *Cardiaca* cauſam quærunt *Galenici* in quadriga humorum, ut plurimùm verò in bile vitioſa, ad orificium ventriculi delata.

Hel-

Helmontio ſunt corroſiva ſalia ſtomachum rodentia.

Sylvio cauſa hujus febris eſt ſuccus pancreaticus ſtagnatione corrodentem vim nactus, præſertim ſi bilis concurrat acris.

Nos & hîc culpamus ſpicula ſalina ex maſſa ſanguinea, vel ex vaſis lymphaticis ad orificium ventriculi delata, ibidemque fibrillas lancinantia, rimasque facientia, & cardialgiam, ſeu ſenſum inexplicabilem circa ventriculi orificium ſuperius excitantia, hincque ſpiritus in fibris vellicatis latitantes extra ordinem moventur, qui in continua ſerie diſpoſiti impreſſionis typum, tanquam legati milites ad referendum ſuſcipientes irradiatione vel undulatione quâdam animæ ejusq; Microcosmetori dijudicandum offerunt. Sic & *Carteſiani* illam per varios motus nervorum tremulos cerebrum hunc moventium explicant.

Cauſa febris terminalis. §. X. Cauſam *febris terminalis Galenici* pro more ſolito deducunt à quadriga humorum, in inteſtinis pro re nata ſeparatorum; vel à flatibus tum inteſtina, tum abdomen diſtendẽtibus, prout apparet in affectu de *Colica libr. 3. cap. VIII. Helmontius* ab acido hunc dolorem eſſe ait.

Sylvio cauſa hujus febris eſt ſuccus pancreaticus acidior, & auſterior, vel flatus.

Williſius, qui bilem flavam, aut praſſinam non cauſam materialem ſtatuit, ſed exiſtimat liquorem nerveum in vitio eſſe, qui hæret in meſenterio, ejusq; plexibus, & effervescens tormina & cruciatus acerrimos ibidem ciet, unà in partibus plerisque membranoſis ſpaſmos, & contractiones convulſivas, aut dolorificas ubique excitat.

Nos judicamus *febres* has *colicas* ſæpiſſimè ortum ſuum habere, quando acidum peregrinum ex perturbata mixtione ſanguinis enatum, derelictâ maſsâ ſanguineâ circa membranoſas meſenterii partes ſenſiles transfunditur, & quaſi corroſivum ſtagnatione fit, & tunc ibidem tyrannicè imperium, & ſceptrum è manibus *Gaſteranacis* rapit, quo in particulæ hæ acidæ, vel corroſivæ, rodentes puta, ſcindentes, pungentesque ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magisq; impactæ fibrillas divellunt, ac rimas faciunt, unde neceſſariò fibræ illæ nervoſæ ſenſiles cum fortiori ſpirituum animalium motu contrahuntur, indeque factæ ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis & inteſtinis, & abdomine aliorſum in alias partes continuatæ, unde hæc malorum Ilias oritur.

§. XI. *Veteres Galenici febris ſyncopalis* cauſam dicunt eſſe ſpirituum animalium defectum à diverſa humorum diatheſi ortum. *Cauſa febris ſyncopalis.*

Helmontius exiſtimat in his febribus eſſe venenum quoddam anodynum, diſperſivum, quod in orificio ventriculi ſuperiori excitat ſyncopen, quæ ſtatim ſenſum tollit ac motum.

Williſius verò *earum* cauſam quærit in maſſa ſanguinea vappida, vel effœta, itidem juxta ipſum oriri poſſunt hæ febres. quando ſanguis nimium effervescit, & quidem ob particulas ſulphureas

reas nimium ſolutas. Sic & à denegato ſpirituum animalium influxu produci poteſt febris ſyncopalis.

Sylvio hujus cauſa eſt ſuccus pancreaticus volatilem magis quàm acrem aciditatem nactus, ſanguinem coagulans.

Carteſiani à flammulæ vitalis ad tempus exſtinctione deducere ſolent has febres. Hinc & *Nos* exiſtimamus in his febribus præter ſanguinis turbatam mixturam ſanguinem in corde vel ſtagnare, vel ad minimum coagulari, hinc ad tẽpus ceſſat ejus motus, quod poteſt produci à variis acidis ſanguini affuſis, vel jam permixtis, nec excludimus influxum ſpirituum animalium ad cor impeditum, vel imminutum, qui ſpiritus in magna perturbatione à pluribus cauſis facilè diſſipari poſſunt. Sic ſi animi deliquium adſit abſque ſanguinis craſſitie & terreſtreitate, indicat materiam æthercam, quæ in ſanguinẽ introducitur, maximè diverſam eſſe ab illa materia æcherea, quæ ordinariò ſanguinem perfluere ſolet. Sic & ſæpe pituita craſſa, acida in orificio ſtomachi latet, & nauſeam, cardialgiam, & ſæpe ſyncopen producit, quæ debent diſtingui à vera ſyncope. Nam in caſu priori vires tantùm ſunt oppreſſæ, & unico vomitorio omnia poſſunt tolli ſymptomata, in ſyncope verò hac vera *cardiacus* æger debet reſtitui.

Cauſa febrium præfocantium. §. XII. *Præfocantes* febres, & anheloſas, *Galenici* deducunt à craſſa pituita bronchia ſimul obſidente, & etiam in primis viis hærente, ſicque unà febrim producente.

Sylvius præfocantis febris cauſam dicit halitus auſteros ad œſophagum, cor, & pulmones aſſurgentes: anheloſarum verò minùs auſteros, magis verò flatulentos.

Nos putamus, ſi gravitas præcordiorum adſit, indicareqꝫ ventriculum pituitâ craſsâ obſeſſum eſſe, aut pituitam inter membranas ejus hærere; nec excludimus auſteras particulas ad fauces delatas.

§. XIII. *Febris aſthmaticæ* cauſam *veteres* dicunt pituitam craſſam, etiam in aſperæ arteriæ ductibus, & in ipſis pulmonum bronchiis latentem per metaſtaſin aliquando eò delatam. Cui ſententiæ aſſentiri videtur *Paracelſus. Helmontius* verò hujus ſedem ſtatuit in ventriculo, atque in eo accumulatas mucilagines culpat. *Cauſa febrium aſthmaticarum.*

Sylvio verò hujus febris Aſthmaticæ cauſa dicitur pituita viſcida, à ſucco pancreatico ſoluta, & ad pulmones delata.

Nos verò haud dubitamus ex ſanguinis turbata mixtione, & ejus cacochymica diſpoſitione plura excrementa viſcida generari, quæ tunc ad pulmones, vel ejus bronchia, vel in ventriculum deferuntur, ibidemque aſthma producunt. Sic & acor ſylveſtris, ſive humor acidus ſanguini commixtus eundem circa præcordia, & vaſa pneumonica plus minus coagulando, ac circulationem ejus impediendo reſpirationem poteſt ſatis ſufflaminare, quod etiam ab ἀταξίᾳ ſpirituum animalium exſpectandum eſt.

§. XIV. *Veteres Galenici* febrium *Cauſa febri-tuſſi-*

um tuſſiculoſarum. *tuſſiculoſarum* cauſam dicunt eſſe, quando à calore febrili reſolvuntur vapores, qui tunc aſcendunt ad pulmones, vel iterum de capite depluunt à vaporibus condenſatis reſoluti ad pulmones, ibidemque tuſſim excitant violentam.

Paracelſus tuſſim ex tartaro, ſeu mucilagine lutoſa in febribus reſoluta eſſe contendit.

Sic & *Helmontius* eam deducit ex falſo excremento à febribus ſeparato.

Williſio verò eſt tuſſis primaria nervorum aut fibrarum pulmonum à quocunque heterogeneo irritatio.

Sylvio tuſſiculoſæ febris cauſa habetur halitus & flatus acres ad pulmones delati, eosque ad tuſſiendum irritantes.

Carteſius accuſat particulas ex maſſa ſanguinea oriundas acutas & acriores ſtimulantes, & vellicantes aſperam arteriam, vel ipſos pulmones, & ſic tuſſim producentes.

Nos cauſam hujus febris tuſſiculoſæ eſſe ſalia ſylveſtria exiſtimamus, vel humores acres, & viſcoſos tracheales fibrillas occupantes, vellicantes ac lacerantes, imò aliquando convulſivè aggredientes, & ſic tuſſim excitantes. Sic & ejus ſedes aliquando eſſe poteſt circa lienem, in inteſtino duodeno, imò in ipſo ventriculo, ubi latere poteſt viſcida materia ibidem ſeparata. Sic & tuſſis oriri poteſt à ſanguine ſcorbutico, & ex eo enatis particulis ad pulmones vel tracheales fibras delatis, easdemque irritantibus, à ſanguinis turbata mixtione exortis.

§. XV. *Arthriticarum* febrium cauſam *Galenici* dicunt bilioſum humorem ad articulos defluxum. *Cauſa arthriticarum febrium.*

Paracelſus hîc tartarum accuſat.

Helmontius ab acido febrili *archeum* inficiente ortum habere hanc febrem atthriticam, haud dubitat.

Williſius à duobus humoribus mutuò inter ſe efferveſcentibus hunc dolorem oriri contendit.

Sylvius ſuccum pancreaticum ita corruptum culpat, ut articulis ſit infeſtus; Si n. acrimoniâ præditus ſuccus pancreaticus, bilem ſecum ducat, dolorem atrociſſimum producet; ſin minùs acer, aſſumat pituitam, tumorem œdematoſum.

Carteſiani particulas ſcabras, & ſalinas craſſiores ad articulos è maſſa ſanguinea delatas accuſant.

Nos quascunque fæculentias lixiviales, quæ partes membranoſas & nerveas, ſeu ligamenta articulorum, ſeu perioſtia rodere aptæ natæ ſunt, & circa has partes imperium ſibi rapientes, culpamus, quæ fæculentiæ tempore febrilis inſultus præcipitantur ad articulos, & ita dolorem vel lancinantem, vel rodentem producunt.

§. XVI. *Antiquitas Galenica inſanæ febris* cauſam modò ex ſanguine exuperante, & in cerebrum copioſiùs effuſo, deducit, modò à bile efferatâ, & inflammationem inſignem excitante, modò à bile aduſta. *Cauſa febris inſanæ.*

Paracelſus hanc febrem oriri exiſtimat ex oppilatione ſpiritus vitæ.

Helmontius putat ſcoriam febrilem ſimul præcordia occupare, & ibidem inſtar

inſtar veneni tyrannidem ſuam exercere, & febres inſanas producere,

Williſius has febres deliras à ſpirituum animalium confuſione & irritatione produci aſſerit.

Sylvio verò hujus inſanæ febris cauſa eſt, bilis acris, & ad occurſum ſucci pancreatici acrior facta, unde enim juxta ipſum producuntur vitioſi ſpiritus animales, qui moventur turbulentè, & neceſſariò hanc producunt inſaniam.

Nos exiſtimamus in febribus ſæpiſſimè particulas acres, imò aquæ ſtygiæ ſimiles, ex maxima perturbatione ſanguinis exoriri, quæ ad ſolium *Microcoſmetoris* delatæ itidem & ſpiritus ad furorem percitantur, qui itidem acriores redditi, & immorigeri facti, quaſcunque foſſulas percurrunt, & ſic deliria excitant varia.

Cauſa febris cacatoria.

§. XVII. *Galenici* in *febre cacatoria* accuſant pravos humores, imprimis bilioſos & corruptos, inteſtina ad expulſionem ſtimulantes.

Paracelſus culpat ſal reſolutum acrimonia ſua ventriculum, imprimis inteſtina ſtimulans, & irritans.

Helmontius vitiū digeſtionis arguit.

Williſius humores quoſvis acres, ſeroſos, & bilioſos in maſſa ſanguinea ſæpè fluorem pati, & ſic per inteſtina evacuari, & febrem *cacatoriam* produci poſſe nullus dubitat.

Sylvius hîc carpit bilem minùs volatilem, magis acrem, ad occurſum ſucci pancreatici acriorem factam.

Carteſiani ſtatuunt in his febribus magnam in ſanguine versùs inteſtina præcipitari humorum copiam, quæ irritando & vellicando ſpiculis ſuis alvi fluxum inducunt. Cui opinioni & *Nos* ſubſcribimus. Sæpè enim ex nimia ſeroſitate, & acrimonia ſanguinis lixiviali, à perturbatâ ſanguinis mixtione inducta, particulæ tales heterogeneæ circa inteſtina ſibi rapiunt ſceptrum, & ſic febres cacatorias excitare aptæ natæ ſunt.

Cauſa febris ſudatoria.

§. XVIII. *Sudatoriæ febris* cauſa *Veteribus* eſt fuſio & colliquatio humorum: *Sylvio* verò ſuccus pancreaticus magis volatilis, quàm acris

Williſio affectus hujus cauſa conſiſtit in ſanguinis dyſcraſia & debilitate, quatenus nempe liquor ejus inſtar lactis aceſcens, continuè fundi inque ſeroſitates præcipitari aptus fuerit, quare tum propria ejus deliquia, tum humores quicunque aliunde ſuffuſi ſiquidem aſſimilari nequeant, protinus ſecernuntur, cumque poris cutis valde pateſcant, per diaphereſin potiùs quàm per aliam viam foras amandantur. Quod autem ſanguis adeò in fuſiones diſponatur, plerumq; in cauſa eſt ſalis fluidi ſive acidi in maſſa ejus dominium, interdum etiam ſuccus nerveus degener.

Nobis hujus cauſa eſt motus ſanguinis tam circularis, quàm fermentativus, ille quidem celerior, hic intenſior, ſanguinem ſub ſudore neceſſariò attenuatum, reſolutum, & quaſi liquefactum exhibens, cùm non niſi tali ſub ſanguinis ſtatu illa ejus phænomena apparere queant. In turbata enim mixtura ſanguinis is attenuatur, & hoc ipſo ſimul diſponitur, ut ſeri, communis iſtius alimenti & excrementi vehi-

 culi,

Digitized by Goog

culi, facilem ſeceſſum, & promtam ſeparationem patiatur. Sic & pororum, ſeu ſudoris cribrorum pro tranſmittendo ritè ſudoris latice apta & vitioſa adeſt diſpoſitio & figuratio, de quibus jam in præcedentibus actum eſt.

Urina & ſudor in pluribus conſpirant, & unius ſuppreſſionem excretio alterius quaſi ſupplemento certo excipere ſolet. Ut ergò urina ſupprimatur, ratio hæc eſt, quòd ſc. pertinaciùs ſtringantur renum nervi, & hinc quaſi corrugentur eorum fibrillæ, & occludãtur tranſcolatoria oſcula, quo ſpaſmo remittente omnia ordinariò fluunt. Si verò tranſcolatoria oſcula plùs minùs aperiantur, vel à ſanguine magna ſeri ſecreti copia eò detrudatur, & versùs renes præcipitetur, vel per omentum vaſa nimis hiantia ſint, ut per ea potulenta tranſeant ad veſicam, hinc facile hæc febris diabetica produci poteſt.

Sylvio cauſa eſt ſuccus pancreaticus nimis volatilis.

Sic & prædicto *Sylvio* ſputatoriæ febris cauſa dicitur ſuccus pancreaticus ita corruptus, ut ad glandulas ſalivares copioſiùs feratur.

§. XIX. *Veteres* in febribus ſputatoriis vel *lienem* accuſant, quatenus non attrahit ſuperfluitates ſeroſas, hinc falſo deducunt rationem, quòd lienoſi ſint vel urinatores, vel ſputatores, vel ſudatores, vel catarrhis obnoxii, vel hepar etiam refrigeratum aquoſitates prodens plurimas culpant, modo ventriculum luxuriei pelagum accuſant, nec extra culpam eſſe volunt renes, meſenterium, pancreas, omnesque ferè totiusque corporis partes.

In hiſce febribus ſputatoriis glandulas affectas eſſe extra omnem dubitationis aleam ponimus. Hinc videmus in pueris, qui ptyaliſmo laborant glandulas eſſe circa totum collum induratas, hinc glandulæ ſalivares omnem ſuperfluitatem ſeroſam accipiunt, quia reliquæ non ampliùs reſorbere poſſunt, ſed ſunt obſtructæ, hinc omnis humiditas ad has ſalivares fertur, hinc eſt illa excretio ſalivæ copioſa.

§. XX. *Febris Odontalgicæ* cauſam puto eſſe acidum mole ſubinde minimum dentis radicem nerveam & fibroſam pungens, & rodens, ac ſic doloroſè irritans. Brevi enim exinde non tantùm faciei ex illa parte, ac temporũ, ſed totius capitis hæmiſphærium, tenſionis, & plus minus lacerationis ſenſus, ſpaſmi fibrarum manifeſtus index, cui ſæpiſſimè tumor malè phlegmatoſus aut œdematoſus ſupervenit, cum copioſiſſima ſalivæ limpidæ ac claræ effluxu, pertinaci fibrarum nervearum ſtrictura ex glandulis immediatè, mediatè ex ſanguineis vaſis expreſſa, prout loquitur *B. D. Ettmullerus.* *Cauſa febris Odontalgica.*

§. XXI. Quod concernit *Prognoſin & Diætam*, illa facilè poſſunt ex prioribus hauriri, quia tædet illa iterum huc apponere, ne cramben biscoctam, quæ lectori nauſea eſt, propinemus, quare cujusvis affectûs hujus ſuccinctam curam videamus, & quidem primò *Febris Algidæ*:

§. XXII. *Galenici* in his febribus algidis pituitam craſſam ac tenacem incidendam, & attenuandam eſſe ajunt, hinc varia purgantia, incidentia, præparan-

parantia commendant, imprimis omnia aromatica, & acria quævis.

Sylvius ad auctam ſucci pancreatici aciditatem, & pituitam copioſam incidendam feliciſſimè adhibet varia ſalia volatilia, & aromatica omnia, hinc in febribus algidis ſequentem vel ſimilem laudat mixturam:

℞. △ *petroſelin.* ℥ij.
fœnicul. ℥j.
theriacal. ſimpl.
vel vitæ Matthiol. ℥iß.
ſalis volatil. ſuccin. ℈j.
ſirup. card. bened. ℥j.
ol. caryophyllor. gt. iij.
M.

Nihil enim autor obſervavit hactenus æquè frigus temperare, quàm oleum caryophyllorum, quod poteſt quamdiu frigus angit, ter quatervé in hora cum mixtura quadam aſſumi. Hoc in caſu & opiata cum oleo caryophyllorum juncta convenire nullus dubitat.

Nos in quibuscunque febribus, frigore & rigore moleſtis, ſequens cum effectu præſcribere ſolemus:

℞. *Theriacæ* ℈ij.
ſpecific. Strolberg. ʒß.
ol. caryophyllor. gt. ij.
M. F. Bolus.

Cuncta enim volatilia opiatis juncta totam ſæpe implent paginam; Omnia quoque aromatica conducent acriora. Sic etiam ſub paroxyſmi initiis rigore graviore urgente febrifuga fixa cum aromaticis optimè commiſcentur, hinc plebis contra intermittentes euporiſton debito uſu non contemnendum eſt:

℞. *Piper. alb. aut long. gr.* ix.
ol. ejusd. vel caryophyllor. gt. ij.
M. Detur cum vino.

Si admiſceas granum unum vel alterum theriacæ cœleſtis habebis egregium remedium.

Sanè dum febrilis horror, frigusque univerſam cutim convelli, aut criſpari facit, oleum caryophyllorum deſtillatum epigaſtricæ ſaltem regioni illitum, levamen affert, & in univerſa corporis peripheria horroris remiſſionem procurare ſolet.

§. XXIII. *Galenici* in febribus ardentibus venæ ſectionem, & omnia frigida remedia commendant, quæ ſuprà *capite 3. de Cauſo*, dicta ſunt. *Cura febris ardentis.*

Sylvius calori comitibusque ſymptomatibus contemperandis ſequens præſcribit Apozema:

℞. *Radic. acetoſ. c. foliis* Mij.
folior. fragar.
violar. ā Mj.
coq. ex △ *hordei, ad colatur.* ℥x.
adde
ſirup. acetoſitat. citri ℥iij.
⚖ *ſalis dulc.* ℈ß.
M.

Nos pro temperanda acrimonia bilis, hoc eſt, corrigendo acido volatili plus minus oleoſo in ſanguine, ſequens commendamus:

℞. △ *acetoſ.*
plantag.
acetoſ.
fl. papaver. rhœad. ā ℥j.
diaſcord. Fracaſtor. ʒiß.
⚖ *nitri dulcis, vel ſalis dulc.*
ā ʒß. ad ʒj.
ſirup. portulac. ℥iij.
M. D.

Ppppp 3

M.D. pro aliquot vicibus.

Vel ſequentem Julepum exhibere poſſumus:

℞. *Decoct. rad ſcorzoner.* ℔iß.
Tincturæ roſar. ℥j.
bellid. ℥j.
ſirup. roſar, rubr. ℥iij.
🜄 vitrioli q. ſ. pro grato ſapore.

Hîc & in uſum trahi poteſt Tinctura roſarum, bellidis, corroborans, & plura alia, quæ diximus capite de febre ardente.

Imprimis hîc notandum velim, quòd hîc ſæpe obſervetur prunella, die Bräune / in qua ſequente miſturâ ſæpiùs colluatur os, quin & interdum gargariſentur fauces, aut tepidiuſculè in ore per tempus detineatur:

℞. △ *Semperviv. major.*
prunell. ā ℥viij.
ſucc. cancror. fluviat. rec. ℥iiij.
ſalis ✳ci depurat. ℥iß.
M.

§. XXIV. In *Epialis febribus* convenient medicaméta ex prædictis ſubcontrariis compoſita, in quem finem *Sylvius* ſequentem comẽdat mixturã: *Cura febris Epiala.*

℞. △ *Card. bened.*
cichor. ā ℥iß.
theriacal. ſimpl.
aceti ſtillat. ℥vj.
ocul. ♋ pulveriſ. ℥ß.
ſirup. de 5. radic. ℥j.
M.

Poteſt etiam ſequens parari:

℞. △ *borragin.*
bugloſſ.
rubi idei ā ℥iß.
ocul. ♋.
corall prapar. ā ℥ß.
ſacchari perlati q. ſ. ad gratiam.
M.D. cochleatim.

Pertinent huc omnes mixturæ polychreſtæ, quæ hinc indè & alibi præſcriptæ videantur.

§. XXV. Ad *ſitim* compeſcendam *Veteres* præſcribere ſolent varios julepos; item commendant omnia aquea, & refrigerantia, quorum numerus eſt infinitus. *Cura febris ſiticuloſa.*

Sylvius ad ſitim leniendam & tollendam laudat ſequens:

℞. △ *hordei* ℥xx.
ſirup. portulac. ℥ij.
acetoſitat. citri ℥j.
ſpiritûs ſalis dulc. ℥ß.
M.

Pro lingua ſicca & arida mucaginem ſeminum cydoniorum, & Pſyllii linguæ illinendam laudat.

In nimia ſiti & æſtu ſequens vel ſimilis conducet miſtura:

℞. △ *fontan.* ℔ij.
cinnamom. ℥ß.
ſucc. citri recent. ℥iß.
ſpir. rubi idei parum q. ſ. pro grato ſapore. M.

Lapis prunellæ in ſero lactis aſſumtus, optimè ſitim exſtinguit. Omnia acida, & aquea hîc in uſum poſſunt trahi. Sic etiam os collui poteſt aquâ, cui vel parùm aceti, vel vini additum fuerit.

§. XXVI. Ad *famem, ſyncopen* minantem, ſedandam conveniunt ex *Sylvio* omnia, quæ acidum potenter infringunt, concentrantque, ut ſunt oculi ♋, margaritæ, corallia, creta, &c. in pulverem redacta, & miſturis aliis convenientibus addita, vel in alio ve- *Cura febris famelica.*

culo

Digitized by Google

culo idoneo ad grana quædam propinata, donec fames diminuatur. Si his & aliis ex noſtro caniſtro addes oleum tartari per deliquium, eam certò curabis.

Cura febris cardiacæ.

§. XXVII. *Galenici* in febribus cardiacis varia commendant ſtomachica, cordialia, &c. jam alibi dicta.

Sylvius in his febribus cardiacis laudat *opiata.*

Nos in caſu, ubi ſuſpicio adſit de ſaburra viſcida, acida, acri, bilioſa, veneno, vel corroſivitate, vel viſciditate peccante in ventriculi orificio ſuperiore hærente, vomitoria antimonialia commendamus viribus adhuc integris, ſi verò jam vires fractæ ſint, tunc ad diaphoretica cum opiatis juncta, tanquam ad anchoram ſacram confugimus, quæ in febribus, & inflammationibus omnem implent paginam, & ſimul acidum abſorbent. Sic huic intentioni ex volatilibus Tinctura bezoartica, mixtura ſimplex, ſpiritus theriacalis camphoratus, C. C, & ex fixis antimonium diaphoreticum, aurum fulminans correctum cum ebore ſociatum; bezoarticum minerale; C. C. philoſophicè præparatum admixtis doſi refractâ *opiatis* ſatisfaciunt.

Hîc & magnæ efficaciæ eſt Eſſentia carminativa nupta cum eſſentia caſtorei, & anodyna: Omnia hîc conveniunt cinnabarina cum præcipitantibus maritata. Sequens pulvis proficuus erit:

℞. *Pulv. bez.* ʒj.
conchar. præp.
cinnabar. antimon. ā ℈j.
caſtorei ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
ol. cinnamom.
menthæ ā *gt* j.
M. F. pulvis.

Et ut hoſtis ſat fortis eò feliciùs vincatur, varia paregorica applicanda ſunt, ut ſacculi ex paregoricis & carminativis herb. menth. abſinthii, origani, ſerpilli, fl. chamomillæ, ſummitat. aneth. parati & applicati conveniunt. Item varia unguenta ex aromaticis parata, imprimis emplaſtrum ex gummi tacamahaca & caranna cum balſamo Peruviano paratum.

Cura febrium torminalium.

§. XXVIII. Quibus *Galenici* hiſce in febribus uti ſolent, in libro primo de Colica dicta ſunt, ut & quæ aliis *Autoribus* ſolennia ſunt ibidem videre poteris.

Sylvius in his febribus torminalibus commendat inter alia ſequentem mixturam:

℞. △ *Menth.*
fœnicul.
petroſelin.
cochlear. ā ℥j.
♎ *nitri gt.* x.
laudan. opiat. gr. iiß.
♎ *ſalis* ✱*ci* ℈j.
ol. aniſi gt. vj.
ſirup. fœnicul. ℥iß.
M.

Ex noſtra ſententia in torminalibus febribus conveniunt omnia cinnabarina, anodyna, & caſtorina, quæ omne abſolvunt medendi punctum, ſunt enim antiſpaſmodica, & ſimul acidum reſpiciunt, ex. gr.

℞. *Tinctura bezoart.* ʒj.

eſſent.

♎ ſal. ✱ci caſtoreat. ʒß.
eſſent anodyn. ʒiß.
M. Detur ad guttas 40.

In quem finem & conveniunt cephalicum illud Michaëlis, liquor C.C. ſuccinatus, nervinus, elixyr noſtrum polychreſtum ex alkalino noſtro paratum, quæ omnia ſunt acidorum temperativa, vel blando ſuaviqúe popyſmate demulcent partes membranoſas, & fibras ſenſiles. Opiata quoqúe præcipitantibus jungi poſſunt. Hinc egregius pulvis abſorbens ſequens eſt:

℞. *Pulv. abſorbent. VVedel.* ʒj.
bezoart. ♃ lis.
cinnabar. antimonii ā ℈j.
caſtor. præparat. ℈ß.
laudan. opiat. gr. j.
M. F. pulvis.

Pulverem etiam ex oculis ♋, margaritis, ſpermate ceti, tantillo caſtorei, mirum, quantum profuturum autumaverim, idque ex hac ratione, quia acidum vitioſum abſorbent, imbibuntqúe, quod & faciunt alkalia quæcunqúe, quæ ſummopere proſunt cum prædictis opiatis juncta.

Externè varia conveniunt Topica, de quibus vide caput de *Colica.*

Cura febris ſyncopalis. §. XXIX. In *ſyncopalibus* febribus *Galenici* varia commendant ſpirituoſa, & confortantia, quorum numerus ferè infinitus.

Sylvius in ſyncope, ut præcaveatur, ſequentem laudat mixturam:

℞. △ *menth.* ℥ij.
vitæ Matthioli ℥j.
vel tinctura cinnamom. ʒß.
olei caryophyllor gt. vj.
ſirup. cochlear. ʒj.
M.

Nos in febribus his ſyncopalibus, palpitatione cordis, deliquiis animi, ſequentem mixturam in uſu habemus, aliaque cardiaca moderata, ut ſunt, aquæ borraginis, ſcordii, citri, theriacal. cum admixtis ſirupis citri, meliſſæ, & ex fortioribus ſunt pulv. è chel. cancr. compoſ. bezoar. confect. de hyacinth. theriac. Andromach. ex. gr.

℞. △ *borrag.*
ſcord.
ceraſor. nigror. ā ℥ij.
cinnamom. bugloſſat. ℥j.
margarit prapar. ʒj.
ſacchari cand. q. ſ. M.

Vel in his febribus ritè admiſcebis antiſcorbutica martialia, aliaqúe abſorbentia, ex. gr.

℞. *Spec. cord. temperat.* ʒj.
pulv. abſorbent. ʒiß.
perlar. ʒj.
ol. cinnamom. gt. v.
M. F. pulvis ſubtiliſſimus. Doſis à ℈ß. *ad* ℈j. *in vehiculo idoneo.*

Ad confortandos & recreandos ſpiritus ſequens mixtura non erit improficua:

℞. △ *borragin.*
roſar.
ceraſor. nigr.
cinnamom. ā ℥j.
ſucci Kermes ʒiij.
moſchi, in iis qui ferre poſſunt gr. j.
cinnabaris nativ. vel antimonii gr. xx.
Zibeth.

lauda-

Digitized by Google

laudani opiat. ā gr. j.
ſirup. corallior. ℥j.
M. D. cochleatim per vices.

Sic & externè varia cataplaſmata, balſama cordi naribus applicari poſſunt.

Cura febriū praefocantium anhelo ſarum & aſthmaticarum.

§. XXX. Quibus medicamentis *Galenici* in febribus *aſthmaticis & anheloſis* uti ſolent, ex capite de *Aſthmate* peti poſſunt. Commendant enim varia phlegmagoga aliaque incidentia.

Nos hiſce in affectibus varia pectoralia, balſamica, ſulphurata & myrrhata aperientibus Martialibus nitroſo balſamico ſale gaudentibus diureticiſque juncta, laudamus, omnem paginam abſolvit ſequens:

℞. *Mag. Sarturni.*
ocul. ♋ ā ℥j.
cinnabar. antimonii.
flor. ſulphuris ā ℈j.
fl. benzoës ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
ol. aniſ. gt. ij.
M. F. pulvis.

Sic & vomitoria varia conducent, imprimis ubi viſcida latet ſaburra in ventriculo, de quibus jam dictum eſt.

Cura febris tuſſiculoſa.

§. XXXI. In febribus tuſſiculoſis *Sylvius* commendat varia opiata volatilibus, & oleoſis ſalibus maritata. In quem finem ſequentem laudibus extollit mixturam:

℞. △ *menth.* ℥iij.
♎ *carminat. Sylv.* ℥j.
✱ *ci gt.* xx.
laudani opiat. gr. iij.
ſirup. fœnicul. ℥iß.
M.

Ad hujus imitationem ſequentiuti ſolemus:

℞. △ *menth.* ℥ij.
cortic. citri ℥j.
♎ *ſalis* ✱ *ci gt.* xx.
ſalis abſynth. ℈ß.
ol. menth. gt. ij.
ſirup. ejuſdem ℥vj.

Cochleatim aſſumendâ, & pro re nata gr. j. laudani opiati, vel theriac. cœleſt. addendo.

In tuſſi humida ſequens conveniet:

℞. *Sulphuris myrrhat.* ℈ij.
radic. irid. Florent.
antimonii diaphoretic. ā ℈j.
lapid. ♋
cinnabar. antimonii ā ℈ß.
theriac. cœleſt. gr. vj.
M. F. pulvis. Doſis ā ℈j. *ad* ℈ß.

Cura febris arthritica.

§. XXXII. In febribus arthriticis ſequens conducet:

℞. *Arcan. duplicat. Mynſ.*
antimonii diaphoretic.
cinnabar. antimonii ā ℈ß.
laudan. opiat. gr. ij.
M. pro duabus vicibus.

Vel:

℞. *Bezoart. mineral. gr.* xv.
cinnabar. nativ. gr. vj.
laudani opiat. gr. j.
M.

Fiat & decoct. lumbric. cum vino vel ſero lactis. Hic & opiata, & omnia balſamica proficua erunt, imprimis quæ deſumuntur ex vino.

Externè poſſunt etiam varia applicari, de quibus vide *caput de Arthritide.*

Digitized by Google

Cura febris inſana.

§. XXXIII. *Sylvius inſanas febres* curat per quæcunque bilis acrimoniam tum potenter, tum blandè corrigentia, temperantiaq; qualia ſunt præſertim *oleoſa*, Emulſiones & *opiata* internè uſurpata, eademque capiti externè quovis modo applicata.

In his febribus inſanis optimo cum ſucceſſu propinantur vomitoria viribus adhuc conſtantibus. Magnifacimus omnia martialia aperitiva, ſalia volatilia cephalica, cinnabarina combinata cum arcano duplicato, camphora, ſaccharo, & magiſterio Saturni pro re nata adjecto laudano opiato, vel additâ theriacâ cœleſti.

Cura febris vomitoria.

§. XXXIV. In *vomitoriis* febribus ſuadet *Sylvius* omnia, quæ bilem figunt, ut ſunt omnia auſtera, & opiata. *Nos* verò Tincturam bezoarticam nuptam cum eſſentia anodyna exhibere ſolemus, vel propinetur eſſentia Theriacalis cum dimidio eſſent. opii 40. ſaltem guttarum doſi. Conveniunt quoque Cinnabarina cum cryſtall. tartari, lapid. ♋, terra catechu radic. aronis juncta, adjectis guttulis ol. cinnamom. menth. macis, &c.

Omnia & hîc conducent theriacalia tum internè, tum externè propinata. Optimè aliquando dedi theriac. rec. ad ʒj.

Sequens mixtura egregia eſt:

℞. △ *menth.*
rubi Idæi ā ℥iß.
cinnamom. ℥j.
ſpirit. theriacal. camphorat. ʒiij.
laudani opiat. gr. ij.
eſſent. ambræ ℈ß.
ſirupi de menth. ʒvj.
M.

Sic & eſſentia theriacalis cum dimid. eſſ. opii propinata ad 40. guttas præſentaneam affert opem. Opium enim quosvis humorum motus ſiſtere, & ſpeciatim *vomitum* compeſcere ſolet.

Externè ventriculo applicari poſſunt ſacculi ex herbis paregoricis parati, ex. gr.

℞. *herb. menth.* Mij.
Nucis moſchat. ʒß.
cinnamomi.
macis ā ʒj.
caryophyll. ʒij.

F. pulvis, excipiatur cotone, & includatur ſacculo ex ſindone confecto interpaſſato rotundo, irroretur largiter ſpiritu vini theriacali, vel ol. menth. ac juniperi.

Vel ſeq. Emplaſtrum:

℞. *Theriac. recent.* ʒß.
balſam. Peruvian. ʒß.

Vel:

℞. *Ferment. acerrim.* ℥v.
pulv. menth. ʒj.
ædoar. ʒvj.
N. M. No. 3.
macis.
cinnamom. ā ʒiß.
acet. roſat. q. ſ. F. Emplaſtrum.

§. XXXV. In febribus *Cacatoriis*, prout illas *Sylvius* vocat, idem laudat ſequens conditum ſæpiùs, & per vices ſumendum:

℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ʒij.
diaſcord. Fracaſtor. ʒij.
confect. de hyacinth. ʒj.
terræ ſigillat. ℈j.

ſacchar.

Digitized by Google

ſacchar. ℈ß.
M. D.

Ad nucis avellanæ magnitudinem aliquoties in die devorandum.

Commendat quoque potum chalybeatum, vel auro candente auratum.

In his febribus *catharticis* commendamus medicamenta carminativa, theriacalia, abſorbentia, bezoartica, & *opiata*. Hîc ergo conducet etiam eſſentia theriacalis cum eſſentia opii maritata. Hîc & pulveres, & electuaria ex prædictis concinnata liquidis præferimus, & cùm eorum formulæ hinc inde exſtent, non operæ pretium ducimus, hæc hîc repetere.

Cura febris ſudatoriæ. §. XXXVI. In curatu difficilioribus febribus ſudatoriis *Sylvius* omnia commendat auſtera, imprimis hanc inſequentem mixturam:

℞. △ *Plantagin.* ℥iij.
cinnamom.
aceti ſtillatit. ā ℥ß.
ſirup. portulac. ℥j.
corall. rubr. pulveriſ. ʒj.
M.

Hæc mixtura ad mentem *Sylvii* cochleatim propinari poteſt, quam ſi quis velit potentiorem, addet ipſi acaciæ ſcrupulum dimidium, vel etiam integrum. *Williſius* etiam varia commendat, ex.gr. Saturn. ſal. tartar. bis in die ad 30. guttas exhibend. tinctur. corall. 2. C. C. urinæ aut fuliginis, omnia chalyſteata laudat, ut & ſequentem pulverem:

℞. *Pulv. ebor.*
corall. ā ʒij.
croc. martis.
ſal. cholyſt. ā ʒj.
elix. pulv. doſis ʒß.
bis in die.

Nos in febribus ſudatoriis omnibus aliis præferimus ſaturnina, hinc tinctura illa antiphthiſica egregii uſus eſt in febribus hiſce ſudoriferis. Nec excludimus varia auſtera, quæ conſtringendo poros cutis omnem implent paginam.

§. XXXVII. Eodem ferè modo & curantur *Vreticæ*, excepto, quòd in his conveniant etiam opiata, opium enim ratione ſalis volatilis acris ſudoriferum eſt, ratione verò ſulphuris ſomniferum. Hinc optimè *Diabeticorum* nimbus urinarius per *opiata* compeſcitur. *Cura febris ureticæ.*

§. XXXVIII. *Sputatorias Sylvius* curat per hydragoga, diuretica & ſudorifera in tempore, h.e. ante paroxyſmum aſſumpta, hiſce enim educitur ſuccus pancreaticus vitioſus. *Cura febris ſputatoriæ.*

Nos hic omnia aperientia, imprimis ſpiritum ſalis ammoniaci commendamus. Sic & ab opiatis exſpectandum eſt levamen, imprimis à ſirupo meconii, vel diacodii ſimplic. theriaca cœleſti, & pluribus aliis. Hîc & conveniunt omnia decocta ex lignis, aliisque aperientibus, imprimis potus Thée erit egregius, ſequens ad mentem *Ettmulleri* erit proficuum:

℞. *Raſur. lign. juniper.* ℥ij.
ſaſſafr. ℥iß.
cortic. lign. guajaci ℥j.
herb. roriſmarin. p. iij.
baccar. juniper. ℥iß.

Infund. in △ & vin. ā ℔ij, ad ℔iiß, mace-

Digitized by Google

macerentur per 24. horas in MB. vaſe alembico ſuo munito, & decoq. & deſtill. ad medias, colaturæ & deſtillato adde

ſpiritûs ſalis ammoniaci ſimpl. ℥iij.
ſirup. flor. calendulæ ℥iij.
F. Apozema pro aliquot vicibus.

Os etiam variis gargariſmatibus colluendum eſt, imprimis ſequenti:

℞. △ *Semperviv.*
plantagin. ā ℥vij.
tincturæ bellid. ℥j.
Ovis crudi ʒß. *ad* ℈ij.
ſirup. roſar. rubr. ℥j.
M. pro gargariſmate.

Cura febri odontalgicæ. §. XXXIX. Præter generalia *intermittenti* febri debita, in his febribus odontalgicis conducet ex mente *Sylvii* ſequens mixtura, ſæpiùs cochleatim ante paroxyſmum exhibenda,

℞. △ *Betonicæ.*
fœnicul. ā ℥ij.
theriacal ſimpl. ℥iß.
laudani opiat. gr. iij.
ol. caryophyllor. gt. iiij.
ſirup. ſtœchad. ℥j.
M.

Sæpiùs etiam externè in forma emplaſtri parti dolenti theriacam cum commodo applicuit.

Hiſce in febribus *noſtra opinione* conducet opium, quod interno uſu ſomnum provocabit, doloremque levabit, vel loco dolenti applicatum ſenſibilitatem ſtupefaciet, ſicque plura mitigabit ſymptomata.

Sic radix apii, & benzoinum maſticata *odontalgiam* ſolvunt.

Auricula muris, ſalvia, & lignum guajacum cereviſiæ ſecundariæ incocta, & in ore detenta, dentium dolores ſedant. Thymus etiam externè convenit. Temporibus quoque applicari poſſunt varia adſtringentia, & anodyna. Sequens medetur certiſſimo experimento:

℞. *Maſtich.* ʒiij.
laudani ʒij.
bol. armen.
ſanguin dracon. ā ʒj.
opii Thebaici ℈j.
c. terebinthina F. l. a. Maſſa ad tempora.

Denti etiam intrudi poteſt ſequens:

℞. *Spirit. vini* ʒj.
camphor. gr. x.
M. cum bombace indatur denti.

Reliqua ex alio capite petenda ſunt.

FINIS LIBRI IV.

JOH.

Digitized by Google

JOH. DOLAEI
ENCYCLOPEDIÆ MEDICÆ
LIBER QUINTUS, DE MORBIS MULIERUM
CAPUT I.
De uteri inflatione, hydrope & procidentia.

§. I.

CUm varia & diverſa morborum genera variis dirisque inſultibus ſequiorem ſexum omni ætate, omniq; tempore multigenæ revera Fatorum expoſitum ſorti & violentiæ, invadant, permultas ſatis atroces, quæ ipſi tum cœlibi tum cõjugato & gravido circa ſua geſtationis incerta dubiave eventu tempora, præſertim partum ipſum obtingunt, in qua quaſi in bilance ſuſpenſus ſi noſtros modo oculos morborũ ſeriem cernere dignemur, quam *Riverins* exceptis cæteris ratione ſolius uteri extendit ad ſexcentos: Certè infinitarum ærumnarum eſt uterus & multis & incomprehenſibilibus ferè affectibus premitur, heu quot variis caſibus, quot diſcriminibus vitæ obnoxius: Perpende quæſo, quæ in teneræ muliebris ſexus corpora mollesve habitus ſæviunt ma'a, ſtructuram earum multoties invertentia, ſi non penitus evertentia & corrumpentia, ſæpè enim *charybdim* evitantes miſeræ in *ſcyllam* incidunt. Qualem tyrannidem agat in eas tempore virginitatis *menſtruorũ* nunc *depreſſus* nunc *exaltatus fervor*, nunc *planè deficiens*, nunc *ſolito copioſior fluxus*, ipſæ teſtantur miſeræ: Quantis verò malis ſunt ne expoſitæ maritatæ? Tempore imprægnationis adſunt *inſolitarum rerum deſiderium & appetitus* nunc *nauſeabundus* earum *ventriculus* reſpuit cibum, nunc *ſpaſ-*

Digitized by Google

poſſunt, tum propterea quod uterus inverti, inverſusque per ſuam cervicem & oſculum internum decidere nequeat, ligamenta enim illa ob loci diſtantiam non ad ſpithamæ longitudinem relaxari poſſunt, pleraque ergò uteri procidétia, quæ vulgò ſic dicitur tantũ vaginæ procidentia eſt, ſi enim uterus prolapſus ſit, non tam facilè reponi neque inverti aut curari poſſit, ut nunc quotidie obſervamus. Imò ipſe obſervavi in fæmina (vetulâ) *Francothalenſi*, uteri procidentia laborante, in qua etſi totus uterus prolapſus viſus fuerit, tamen ſubjecta cultro anatomico uterum ſuis ligamentis firmiter annexum inveni; Idem mecum *Clariſſimus Chyrurgus Amſtelodammenſis von Meckern* obſervavit.

Signa. §. V. *Diagnoſin* hydropis ſeu inflationis quod ſpectat, ea eſt difficillima & obſcura, propterea quod uterus aliis humoribus frigidioribus laborans, eadem ferè patitur ſymptomata & ſigna, imò ſæpè hic affectus ceu dictum eſt ab imprægnatione difficulter internoſcitur. Utramque tamen in ejus *diagnoſin* & cognitionem facili marte deveneris, ſi ad cauſas ritè attendas præcedentes, & ad particularia hujus morbi ſymptomata ad excreta, tandemque adjuvantia & lædentia: Crebriora ſymptomata ſunt tumor ſenſim ac ſenſim increſcens, qui tamen ſingulis diebus augetur, diutiusque absque ullo motus ſenſu aut vitæ perdurat, quam ut ab impregnatione eſſe poſſit, moleſta quoque circa has partes obſervatur gravitas, rariùs fluctuatio cũ aliquo ſenſu frigoris aut doloris, adeſt partium ſuperiorum emaciatio, ſitis, uteri ſubinde ſuffocatio, denique menſes ſuppreſſi cum excretione tamen aliqua ab utero aut ſeroſa aut pituitoſa, imprimis quando humor in ipſa uteri cavitate colligitur, ſive verò flatus adſint facilè ex inflatione rugitib⁹ aliisque ſignis percipere potes. *Cl. Sebizius* hiſtoriam habet de fœmina *Argentoratenſi*, quæ ventrem diſtentum & tumidum ultra decennium habuit cum hydrope uterino, tum molâ carnosâ laborabat.

§. VI. Uteri verò procidentiæ vulgò ita dictæ ſigna per ſe manifeſta ſunt, & ab ægra referuntur, & cauſæ quoq; ſigna facilè cognoſcuntur, modò Medicus ad ſingula, ut oportet, diligenter attendat, nam major ſanguinis affluxus ex ſignis plethoræ, menſtruatione aut impedita aut nimiâ facilè cognoſcitur, quemadmodum & affluens aliorum humorum ſeri ſc. pituitæ liquoris lenicalis &c.

§. VII. Cauſas eaſdem ferè habent hi affectus ac tympanites & aſcites, de quibus conſuli poteſt *liber tertius*: hic enim eſt lymphæ particularis extravaſatio & flatuum concentratio; eſſe ergò plerumque pituitam acidam in utero latentem, inque flatus ſpiritus plaſtici reſolutam nulli dubitamus, à qua pituita iter inundatur, ut officio ſuo impar ſit. Si verò loco flatuũ lympha viſcida ac craſſa adſit, & præceſſit vaſorum lymphaticorũ obſtructio vel compreſſio, neceſſariò lympha ſtagnare & hydropem producere debet, *Cauſæ inflationis & hydropis uteri.*

Cau-

Cauſæ procatarcticæ ſunt, refrigeratio partium genitalium poſt partum aut menſtruationem, aut frigus pedũ manuumque, ubi menſtrua inſtant, aut prolapſus in aquam aut medicamentorum nimiùm refrigerantium & repellentium perperam in uteri inflatione applicatorum abuſus; alimenta quoque acida & aquea, craſſa & viſcoſa ſæpè hos excitant affectus; huc & referri poteſt abuſus potus aquei tenuioris & nimis ſpirituoſi, ſomnus protractior, vita otioſa & ſedentaria, utpote mulieribus ſolemnis, animi affectus, mœror, triſtitia, cura, quæ etiam ſexui huic cordi ſunt; Excretiones quoque tum univerſales tum particulares ab utero ſuppreſſæ, & denique infortunia ab ictu, caſu, inflammatione, contuſione, ſcyrrho, ulceribus & ſimilibus aliis affectibus uterinis producta.

Cauſæ procidentiæ uteri. §. VIII. Cauſæ *procidentiæ* vaginæ uteri aliæ ſunt internæ aliæ externæ; Internæ ſunt relaxatio atque emollitio tunicæ rugoſæ in vagina uteri à nimio affluxu aut ſeri, aut ſanguinis, aut liquoris cervicalis, aut puris ſimiliumve aliorum humorum. Sic & partes illæ internæ ab acrimonia humorum eò confluentium corrodi poſſunt, hinc producitur ſæpè procidentia vaginæ uteri, item caſu, ulceribus, in partu difficili, ab imperita enim obſtetrice hæ partes lacerari & dilatari poſſunt.

Cauſæ verò externæ plures ſunt, aër frigidior ac humidior, balnea, ſemicutica, inſeſſus, unguenta, linimenta, cataplaſmata & omnia emollientia ac refrigerantia, ſic & potus aqueus nimius, alimenta lubricantia, diuretica & menagoga ſæpius exhibita, ſomnus nimius & intempeſtivus, præſertim in locis humidis ac frigidis, nimia corporis exercitia, aut ambulatio, iter pedeſtre, ſaltatio, equitatio, tuſſis, ſternutatio, vomitus, partus difficilis &c. Subitanei & graviores animi affectus ſuum addunt ſymbolum, præſertim ira, mœrores, triſtitia, curæ &c. Excretiones aut ſuppreſſæ aut immodicæ, ut ſuppreſſa menſtrua, nimius eorum fluxus, lochiorum fluxus, ut & fluor albus longior, alvus adſtricta, diarrhæa, dyſenteria tenesmus, coitus nimius &c. ſic & facile hic affectus producitur ab ictu, caſu, contuſione, ulcere, avulſione fœtus, aut ſecundinæ manu violenta, doloribus, ab obſtetrice allatis, à mola, fœtu mortuo & ſimilibus aliis.

Perluſtrata nunc inſigni hâc cauſarum catervâ ad *prognoſin* faciendus erit acceſſus & quidem 1. ſalutis & mortis. *Prognoſis.*

Inflatio & hydrops uteri eſt difficilis curatu, uti omnes reliqui hydropis ſpecies, ob graviſſima tamen quæ ſecum importat ſymptomata, tum etiam quod ſpiritum plaſticum, qui maximum habet commercium cum Microcoſmetore aliiſque Regibus planè quandoque enecet; ſæpè enim hic accidere ſolent graviora mala, ut ſunt inflammatio, ulcus, ſcyrrhus & cancer, quæ miſellas ad mortem usque comitari ſolent.

Procidentia vaginæ uteri ex ſe non valde periculoſus eſt affectus, ex accidenti tamen fieri poteſt periculoſus, im-

Digitized by Google

imprimis ſi ſuperveniant inflammatio, ulcus, gangræna & ſphacelus uteri, item ſi ſubſequatur ſuppreſſio menſium, ſuffocatio uteri, dolores, febris, convulſiones &c.

Morbus hic quia longus eſſe ſolet, chronicus dicitur & curatu difficilis eſt, præſertim ſi procidentia fuerit magna & inveterata à cauſa violenta inque corpore cachectico aut debilitato aliisque morbis producta.

Curatio. §. X. His ad theoriam ſpectantibus præmiſſis, ipſam nunc aggredimur *praxin*, quæ methodo medendi & præſidiorum materiis abſolvitur. Curatio quæ more ſolito à regimine rerum non naturalium à filiis Medicorum ita dictis recipienda eſt. Inflatio & hydrops uteri diætam calefacientem, ſiccantem, aperientem & carminativam ſeu diſcutientem expoſtulant, quâ conſtitutâ humores nitoris uteri negotium faceſſentes imprimis ſeroſi emendandi dein evacuandi, & ſi flatus urgeant, diſcutiendi erunt.

Prodeant ergò 1. medicamenta incidentia, attenuantia, aperientia & diſcutientia, decocta puta ex radicibus aperientibus, ex lignis quajaci, ſaſſafr. chynæ, ſarſap. quæ & ſimul ſudorifera ſunt, & ſic ſerum expellere ſatagunt. Conducunt & herbæ abſynthii, cent. ☉ min. fol. ſoldanell. cortic. med. ſambuci, baccæ lauri, juniperi, ſem. urticæ additis uterinis, roremarino, majorana, pulegium arthemiſia &c. hinc ſequens conducet mixtura ſpirituoſa & aromatica quę placat & popyſmate demulcet noſtram Racham Melchā. e.g.

℞. *Aq. roriſmar. pulegii, arthemiſ. à ℥iß.*
hyſteric. ℥j.
lap. ♋ *præpar. tartari oleati à* ʒß.
ol. ſalin. g. viij.
ſpir. ſambuci ʒß.
ſyr. d. quinque radicibus ℥j. *m.*

Hic verò conferunt omnia ſalia volatilia oleoſa carminativa, & menſes moventia moderata, vel pilulæ ex gummi, myrrhata, caſtoreata, martialia, & quæcunque corroborantia &c. Præmiſſis his conducunt omnia hydragoga, ex.gr.

℞. *Extr. hydragog.* ℈ß.
mag G. Gutta gr. v.
☽ *hydragog. gr.* ij. cum eſſent. arthemiſ. fiant pilulæ pro virium & ætatis robore aſſumendæ.

Uſus ſyrupi de ſpina cervina ſæpè iteratus hoc in caſu egregius eſt.

Sic & omnia ex jalappa parata, imprimis ejus tinctura optimè adhibentur, laudamus baccas ſambucinas, ebulinas, juniperinas & laurinas, præſertim in uteri inflatione.

℞. *Rob. ſambuci* ʒij.
extr. carmin. ℈j.
reſinæ jalapp. gr. vj.
ol. aniſi. g. j. m. fiat bolus.

Succus bryoniæ more noſtro collectus & exhibitus, magnum affert levamen; quibus præparatis & eductis, eo annitendum eſt, ut humor jam collectus diſcutiatur, in quem finem omnia ſudorifera & diaphoretica commendamus, ex.gr.

℞. *♎s tartari, ſaſſafr. à* ℈j.
nitr. dulciſ. g. xv.
♉ *u. diaphoret.* ℈j.
Aq. pulegii, card. bened. à ℥iß. *m. pro doſi.*

 Omnia

Omnia quoq; diuretica, qualia in hydrope aſcite jam laudavimus, conducunt: Inter externa linimenta unguenta, emplaſtra & cataplaſmata valde diſcutientia, qualia ibidem commendavimus, juvabunt additis ſemper volatilibus aut fixis, aut quæ iis abundant ſc. ſtercoribus animalium, oleoſis, aromaticis id gens aliisque. Peſſaria quoque, inſeſſus, evaporationes & ſuffitus hic in uſum optimo cum ſucceſſu trahuntur.

Convenit quoque inſtrumentum Pharamundi Rumelii, quo aqua ex utero educi poteſt.

Cura inflationis uteri.

Ad flatus ope vitioſi acidi productos diſcutiendos, conveniunt omnia acidum abſorbentia, ex aromaticis oleoſis conſtantia, ſequens mixtura ſæpè cum commodo fuit exhibita.

℞. *Aq. Carminativa* ℥iiij.
aurant. c. vino malv. ℥iß.
ſpir. ✱ *aniſat.* ʒj.
ſp. nitr. dulc. ℈j.
lapid. ♋ *præpar.* ʒj.
ſyr. cort. aurant. ʒvj. *m. detur cochleatim.*

Hoc in affectu tanquam arcanum commendatur radix doroniri; Externa poſſunt quoque adhiberi varia carminativa, fotus nempè cataplaſmata &c. de quibus videri poſſunt medicamenta in tympanitide commendata, modo cum hyſtericis ſpecificis maritentur, ex. gr. ℞. Ol. chamom. nitſæ lauri, cani, fœnic. caſtorei à ʒß. m. Sacculus quoque ex milio cum herbis uterinis & carminativis conducet, internè etiam carminativa poſſunt purgantibus miſceri, *Glauberus* optimè impuritatem & flatus extrahit per ſingulare inſtrumentum, & indit ſal tart. cum ammoniaco ſale, vel poteſt huic inſtrumento fumus ex ſale tartari cum ✱ indi, ut ad uterum perveniat. Cum inflatio uteri rariſſimè fiat ſine extravaſato, ſero, ideò hydragoga medicamẽta miſcenda carminativis, quoniam hinc inde variæ exſtant formulæ, iis jam ſuperſedebimus.

Cura procidentiæ uteri

§. II. Curatio *procidentiæ* uteri vaginæ duplex eſt, una vera, altera tantum palliativa, & utraq; habet tres indicationes, 1. ſi quæ obſtant, quo minus uteri vagina reponi poſſit, ea removeantur, ut ſunt inflammatio, tumor, gangræna, ulcus, excoriatio, alvus adſtricta, urina & menſes ſuppreſſi vel nimis fluidi; ſi flatus ergò vel ſtercora hæreant in inteſtinis, tunc clyſma ſequens poteſt applicari:

℞. *ſpecierum decoct. carminativ. emollient. à mj.*
flor. lauri mß.
ſem. cumini, carvi à ʒij. *coq. in q. ſ.*
aq. com. in col. ℥viij.
Elect. denit. d. bacc. lauri à ℥iij.
vitell. ov. n. 1. fiat l. ar. clyſma.

Dein pars prolapſa & extenſa in priſtinum reponatur locum, præmiſſa tamen ejus ablutione cum decocto aliquo abſtergente vel leniter adſtringente aut illinitione, abſente tamen inflammatione eryſipelate & gangræna, poteſtque talis fotus adhiberi.

℞. *Fol. quercuum, meſpilorum, plantaginis à mj.*
rad. tormentill. biſtort. à ʒj.
Aluminis ʒß. dentur inciſa, quæ indi poſſunt ſacculo & regioni debitè

appli-

Digitized by Google

applicari in vino priùs ʔcocta.

Inſpergi quoque poteſt pulvis ex conſolidantibus & aſtringētibus paratus, ex. gr. Ex thure, myrrha, maſtiche, ſarcocolla roſ. rubr. ſucc. hypociſtid. eò ergò antea omnia annotandum eſt, ut repoſitum in loco ſuo retineatur, & partibus vicinis conglutinetur, inquē finem conducet decoctum ſequens:

℞. *Herb. hemiar. m. iß flor. roſ. r.*
Fol. arthemiſiæ, matricar. à mß.
rad. plantag. biſtort. à ℥j. coque ex vino rubro vel ferrariorum aq. de quo vagina & foveatur ſeu abluatur.

Poſtea & illine hæc & ſimilia linimenta:

℞. *Unguent. Comitiſſæ* ʒvj.
Croci ♂*t. adſtring.* ʒij.
pulv. maſtich. ʒß.
ol. myrtillor. q. ſ. pro linimento.

Dein pulveris ſuperiùs jam dicti inſperge, & te ad reductionem compone, quàm quò felicius exequaris, mulierem vel ſupra menſam, vel in lecto ita colloca, ut caput declive ſit, c'unes verò elatiores, tunc crura deducito cruribus ſurſum retractis, ſola manu digitisque vel linteis calidis ſenſim reducito in priſtinum locum; ægrotans anhelitum ad ſe trahat, nec exſpiret; parte ita in priorem ſedem repoſita, eo incumbendum, ut intus conſolidetur, in quem finem varia emplaſtra pubi & vulvæ applicari poſſunt: ex. gr.

℞. *Empl. matricar. magnetic. Rumel. ad q. ſ. malax. cum pinguedine urſi q. ſ. induc. ſuper alutam.*

Vel:

℞. *Empl. contra rupturam noſtr. uſitat. q. ſ.*
croci ♂*tis anſtring.* ʒiij.
malv. cum ping. urſi.

Palliativè quoque illa protuberantia retineri poteſt aut globulis, aut annulis, quos globulis præferendos eſſe judico; cera, reſina aut gummi utilis.

In vera cura interna vulneraria, leviterque adſtringentia non negligenda ſunt.

℞. *Raſ. lign. guaj.* ℥v.
ſaſſafr. cort. guaiac. à ℥j.
herb. alchymill. pyrol. veron. à mß
ſem. plantag. ʒij.
coque ex aq. com. q. ſ. col. ℥xxx. *adde ſyr. d ſymphito Fern* ℥iij. *m.*

Conveniunt etiam omnia leniter adſtringentia, quæ vide ap. Autores.

Symptomata autem pro re nata mitiganda ſunt.

Peſſi, quoque ex adſtringentibus parati proſunt, ſed his & aliis omnibus præferunt, ſuffimigia ex pell. anguilla ſalita, ex hypocyſtide, ſtercore vaccino exſiccato, alumine, muſc. acaciæ.

Globulus ex filo cannabino cum cerâ applicetur, & ſæpè cineres ſcarabæorum inſpergantur, vel ægra ſedeat ſuper lignum quercuanum frigidum.

CAPUT II.

DE Paſſione vel ſuffocatione hyſterica vel uterina.

§. I.

P*Aſſio hyſterica* aliis ab urgentiori ſymptomate dicitur & *ſuffocatio hyſterica*, rectè an ſecus ita appelletur, quia vulgò dicitur ab utero oriri, non jam decidam, cùm ab aliis factum ſit. Eſt ſyndrome variorum affectuum ſimul concurrentium, ut plurimùm ab auſtero & ſpirituum in utero exiſtentium ἀταξίᾳ *Racham Melcham* moleſtantibus exorta. Ab *Helmontio* vocatur *aſtma uterinum*; in viris vocatur *ſuffocatio hypochondriaca* die Beermutter/ in fœminis *ſuffocatio uterina*; Sylvius hunc affectum appellat ſuffocationem & ſtrangulationem hypochondriacam æquè viris ac mulieribus ſolemnem. Eſt certè graviſſimus affectus, & varia ſub ſe comprehendit ſymptomata, & propterea non ſolum miſellis ægrotantibus, ſed Medicis ipſis & adſtantibus timorem incutit, ſubitò enim fœminæ proſternuntur, corpus refrigeratur, reſpiratio & vox quaſi faucibus hæret pulſus ceſſat, & nonnunquam ſenſus & motus aboletur, ut miſeræ quaſi mortuæ jaceant, de quibus in diagnoſi pluribus agemus.

Paſſioni huic hyſtericæ valdè analogus eſt, & præcipuè reſpondet *incubus* in vivis, & convenit quoque cum apoplexiâ.

Diſtinguitur verò ab ea, quod paſſioni hyſtericæ convulſiones & dolores adſint, in apoplexia verò nunquam hæc ſymptomata obſervantur. *Differentia.*

In Epilepſia verò longè graviores convulſiones adſunt, quàm in paſſione hyſterica, & ſic facilè ab aliis cognatis morbis hic affectus diſtinguitur, non autem opus eſt, ut valdè ſolliciti ſimus in his morbis à ſe invicem diſtinguendis, quia curatio in his omnibus eadem eſt.

§. II. *Veteribus Galenicis* pars affecta eſt *uterus*, quem cum vulgò ad fauces usque aſſurgere credunt. Hæc verò ſententia à plebejis, & quod miror à Medicis plurimis hactenus defenſa, hodiè à Neotericis planè eſt everſa, ut non operæ pretium ducamus hîc illa refutare. *Pars affecta.*

Sylvius pro parte affectâ, pancreas, inteſtina cum annexis ventriculo & gulâ, quæ in hoc affectu conſtringi videntur reputat. *Helmontius* dicit: in ſuffocatione uterina, ægrotantes queruntur, quando loquelæ ſunt compotes, tenſionis intercoſtalium ſtrictamque coſtis zonam cinctâ arbitrantur, vel baculum ab inferis ad guttur exporrectum, hinc ait *ſtomachum* claves uteri gerere. *Williſſus* cerebrû ob nervoſi generis affectam parem putat.

Nos

Digitized by Google

Nos hic non ſolum *uterum* cum ſuis vaſtis & glandulis, ſed & *nervos* & *primas vias culpamus*, in quibus ſæpe hæret cauſa, quæ dein & cordi & cerebro communicari ſolet, hinc Lerna illa malorum. Antequam ulterius procedimus in principuo inquiramus ſymptomata, ut ex iis tanquam præmiſſis notioribus gemina hujus affectus cauſa aſſignari poſſit.

Diagnoſis.

§. III. Affectum hunc comitatur reſpiratio difficilis, faricium adeſt ſtrangulatio, ac bolus quaſi faucibus hæret aut anguſtia quædam quaſi à fuſte in œſophagum intruſo ſtrangulari videtur; adſunt etiam borborygmi & rugitus, aliquando nauſea adeſt, rarius vomitus, pandiculatio, cordis palpitatio & cardialgiæ ſæpè comites ſunt. In ipſo paroxyſmo pulſus imminuitur, quandoque in totum aboletur interdum ad quadrantis dimidiæ & integræ horæ ſpatium, ſubinde ad ſatis notabile tempus ad unum vel alterum diem, ita ut tales ægræ pro mortuis habeantur, nullis ſignis unde vitam adeſſe judicare poſſumus ſe ſe prodeuntibus, ut plura exempla apud Auctores fide dignos habemus. Fauces etiam ita conſtringuntur, ut ſuffocari ægrotantes videantur, ſuccedit pallor & frigus notabile, motus & ſenſus nunc in totum, nunc ex parte tolluntur, ſæpe in abdomine percipitur globus quidam ad diaphragma uſque adſcendens, quem falsò uterum dicunt, cum Uterus 4. ſuis ligamentis firmiter annexus ſit.

Accedunt quique animi deliquia, varii motus convulſivi ac epilepſia, menſes ſunt ſæpe ſuppreſſi, in hypochondrio utroque præcipue in ſiniſtro percipitur pulſatio, conqueruntur ægri de anxietatibus, ſiti, doloribus variis, imprimis verò capitis, ventriculi, artuum, &c. alvum aliquando habent obſtructam, & tamen à lenientibus oritur hic enarrantibus, uti ſtatim hæc ſcribo obſervavi in quæ ab applicato clyſtere ex mollientibus parat. & addit. ℥ß. Elect. diacathol. vigeſies dejecit cum animi deliquiis & frigore extremorum. Tandem ni pereant ægrotantes, poſt paroxyſmum longiorem aut breviorem imo interdum ad notabile temporis ſpatium cordi & arteriis motus reſtituitur & pulſus obſervatur pectus quoque extendi atque complicari ſicq; reſpiratio redintegrari incipiunt, vox quoque quæ antea nulla redit, & ægri de moleſtiis præcordiorum conqueruntur, aliæ odorifera perferre nequeunt, ambram ſcilic. moſchum cinamomum, roſas &c. quem odorem & plures viri abſque deliquod animi tolerare non poſſunt, uti exemplum habemus in Rege hodierno Gallorum Ludovico XIV. Hæc ſunt ſymptomata graviora noſtri affectus, non enim quemlibet hæc comitantur ſymptomata; in aliis pauciora, in aliis plura ſunt imo adeo obſcura ut vix ab incantatione diſcernantur, omnia etiam enarrare, quæ inde conjunguntur ſymptomata, impoſſibile eſt.

Cauſa.

§. IV. *Nos* vero nunc ad morbi noſtri cauſas conferamus, de *Cauſa* hujus intricatiſſimi affectus communiſſima eſt *Galenicorum* ſententia, quod ſc. vapores maligni & venenati à ſanguine & ſemine in utero corruptis ut &

aliis humoribus ibidem collectis & malignam venenatamque naturam inducentibus per arterias, venas & nervoſum genus ad ſuperiores partes eleventur, & prout vel ad hanc vel illam ferantur, diverſa ſymptomata producant.

§. V. *Sylvius* huic doctrinæ fere aſſentiri videtur, aliter tamen rem explicat, aitque à ſucco pancreatico in tenue inteſtinum delato ibidemque cum accedente bile ex ſale lixivioſo oleo & ſpiritu volatili conſtante blanda ac naturæ amica excitari pugnam, effervеſcentiæ nomine à *Clar. Autor* inſignitam, ex quâ vitioſa effervеſcentia habitus & vapores auſteros ad has vel illas partes adſcendere, inde omnia hæc ſymptomata in hyſtericis obvia oriri poſſe non dubitat.

§. VI. *Helmontius* hunc affectum non eſſe ex corporali humorum ac vaporum confluentia in utribus cerebri natum exiſtimat, ſed eſſe morbum ex Deuteropathia & actione regiminis atque uterum aliâs quietum in thymoſin excitari per iram atque mœrorem: Equidem uterus ut ille ait, nunquam ſupra diaphragma aſcendit, aſt apoplecticos patrat.

§. VII. *Williſius* hunc ad convulſivos affectus refert, & inde cauſas deducit.

§. VIII. *Nos* exiſtimamus in abdominis partibus inferioribus, præſertim verò in utero exiſtere ſpiritus animales, qui Janitori uteri ad natum eſſe debent, qui ♎s animales intra uteri fibras exiſtentes ſi ſomnia ad nutum peragant lenes & contractiores motus conſtanter fiant, ſin vero iidem ♎s ab hoſte puta acido vitioſo auſtero facile effervеſcenti plurimum incitantur, tunc tumultuariè inſiliunt, ita ut denſius aggeſti & in auxilium vocantes *Microcoſmetorem* ſtatim progredi & pertranſire nequeunt, inde membranas quibus intertexuntur diſtendunt divellunt & dilatant quin & ſæpe ipſas quaſi à vento incluſo inflatas attolli & anterius propelli faciunt, hinc & uteri & meſenterii plicæ à ſpiritibus agitatæ intumeſcant, imò cum ſubſultibus exilire ac intra abdomen ut cum *Williſio* loquar arietare videantur; nec minus *ventriculi* ac *inteſtinorum* tunicæ à ſpiritibus eo modo expanſis impetumq; facientibus elatæ in varias diſtentiones ac inflationes urgeri ſolent, in hâc ſpaſmodica convulſione & doloroſè convulſis inteſtinis & abdomine alіorſum in alias partes ſubinde continuentur motus cum fortiori ſpirituum animalium perturbatione, hinc à ſpaſmodica faucium contractione oritur illa conſtrictio fauciũ & globus in abdomine, hinc ſæpe oriuntur Epilepſiæ &c. In graviori hoc malo ab eodem acido vel auſtero tandem ſupervenit ſanguinis quoddammodo congrumati ſtagnatio in præcordiis indeque omnimoda ſuffocatio, reliqua ſymptomata facilè ex his præmiſſis deduci poſſunt.

Eadem cauſa reſpirationis impeditæ & imaginationis boli in faucibus eſſe poteſt, quod inteſtina torqueantur & convellantur, quapropter diaphragma minus deorſum ferri poteſt. 2. quia muſculi abdominis & gulæ convelluntur, ita ut pectus & abdomen minus & cum

cum ſummâ difficultate moveantur & gula conſtringatur, quapropter anima judicat vel vinculo gulam conſtringi vel globum in gula hærere, in aliis verò partibus hærentes particulæ auſteræ, acidæ, varias convulſiones excitant, ita ut morbus hic cum epilepſiâ valde conveniat.

Inter cauſas procataraticas referimus aërem frigidiorem alimenta acida vel auſtera, vel acerba & aliquando acria, odorata quævis graviora naribus admota, moſchus, cinamomum, roſa, zibethum.

Somnus & vigiliæ modum excedentes valde nocent, nimium aut intempeſtivum corporis exercitium, ut & vita ſendentaria, maximè hic ferè ſymbolum addunt ſubitanei & graves quicunque animi affectus, ut ſunt mœror curæ, terror, ira, amor, &c. denique excretiones vel nullæ, vel intermiſſæ, vel nimiæ.

Poſtquam paroxyſmus hyſtericus aliquandiu duravit, ægræ ad ſe redeunt valde defatigatæ ſcil. à convulſionibus & membra dolent non ſecus ac ſi fuſtibus percuſſa eſſent, & revera quoque utrobique eſt doloris cauſa, nam ſicut à fuſtium ictibus fibræ rumpuntur, unde dolor, ſic quoque à convulſionibus hinc illinc fibræ franguntur, & hinc illi dolores.

Prognoſis affectus hyſterici.

§. 9. Prognoſin nunc paucis tangamus. Non admodum periculoſus eſt hic affectus, ex ſe n. rarò lethalis eſt, quamvis ratione aut conjunctorum morborũ aut supervenientium ſymptomatum ſubinde lethalis fieri poteſt, diuturnus autem eſt & contumax, præſertim ſi altas egerit radices aut plurima eaq; gravia conjuncta habeat ſymptomata, præſertim in vetulis; Viragines non aut minus huic affectui ſunt obnoxiæ, quã fœminæ ſedentariæ, quia illarum ſanguis ſpirituoſior & ſtamen nervoſum firmius eſt. Periculoſus eſſe ſolet hic affectus puerperis & prægnantibus. Aliquando in epilepſiam degenerat, quare exemplum novi hâc in urbe. Huc etiam ſpectat ſequens *aphoriſm. Hipp.* 5-35. *Mulieri hyſtericæ ſternutamentum ſuperveniens bonum*, quia motu iſto valido humores, cum ſæpe pauci ſint, qui obſtructionem faciant, expelluntur. Sic etiam bonum eſt, ſi copioſi ructus ſuperveniunt, quod & obſervavit *Sylvius*, his enim & morbus & paroxyſmus ſæpe terminari ſolent.

Cura diætetica.

§. X. Extra paroxyſmum *Diætã* bene proſpicies, omnemq; in eâ abuſum evitabis, Aër ſit temperatus, vitetur aſperior & borealis, odores exſtinctæ candelæ, moſchi, ziebethi aliorumque gratorum fugiatur. Alimenta ſint boni ſucci, auſtera, acida, ſalſa, concoctu & fermentatu difficilia vitentur, caſtaneæ, &c. nocent etiam omnia fumo indurata.

Potus ſit cereviſia optimè defœcata vel vinum tenue, nocet omnis cereviſia non bene cocta & fermentata, item potus aqueus, muſtum, &c.

Motus & quies, excreta & retenta, imprimis menſes ſuppreſſi, alvus conſtricta & ſemen retentum, ſi modum excedant, non deſunt Patroni hujus affectus. Somnus & vigiliæ etiam in mediocritatis cancellos contineantur, nocent enim ſomnus & vigiliæ nimis protractæ, cum varias cumulent cruditates;

Digitized by Google

tates; animus ſit hilaris, mœrores autem graves & animus meticuloſus, conſternatio ex inopinatis caſibus & ſi qui ſunt ſimiles affectus hunc morbum facile inferre poſſunt.

Cura pharmaceutica.

§. XI. *Veteribus Galenicis* ſuffocationis uterinæ, curativæ intentiones duæ ſunt, una, quæ præſentem reſpicit affectus hujus paroxyſmũ, altera, quæ tempus paroxyſmo liberum; eò ergo incumbunt, ut vapor ille malignus ex utero adſcendens diſſipetur & à membris principalioribus avertatur, dein, ut humor è quo elevatur vapor, evacuetur & è corpore eliminetur, tandemque partes corroborentur.

Si ergo fœmina in paroxyſmo graviori conſtituta eſt, clamores, pilorum in pudendis præcipuè aurium vellicationes, ligaturas & frictiones dolorificas comẽdant, prę omnibus tamẽ o-ſtra obſervatione, titillationes inplantis pedum paroxyſmum diſcutiunt; ſæpe etiam cucurbitulas cum multâ flammâ furis & femoribus applicandas volunt. Naribus graveolentia & fœtida, utpote caſtoreum, aſa fœtida fumus ex pennis perdicum, unguibus corrubus, &c. ut vapores illi maligni diſcutiantur, adhibenda volunt, in quem finem etiam arcani inſtar verrucas (quæ tibiis equorum adnaſcuntur) comburunt, fumumque naribus excipere inſtituunt. Pudendis ſuaveolentia varia exhibent ut zibethum, moſchum, Galliam moſchatam, eâ additâ ratione, ut ſcil. humorum & ſpirituum motus in utero verſus inferiora revocetur, & quaſi conſopiatur.

Revocandam etiam & revellendam volunt materiam ad ſuperiora adſcendentem, clyſteribus ex uterinis & carminativis paratis: ut etiam ipſa materia vaporum mater ex utero tollatur, peſſos in maritatis utero indunt, *Barbarus Naſcalia* dicta, naribus verò indunt varia ſternutatoria, auribus inſtillant ol. ſalviæ, ſuccini, ſpicæ, &c. Emplaſtrum d. galbano aliaque regioni umbilicali imponunt: & ſi à menſtruorum fluxu impedito proveniat, venam tali ſecare jubent, aliaque varia uterina & anodyna exhibent, de quibus Practici videri poſſunt.

Extra paroxyſmum verò eò incumbendum volunt, ut ſi à ſemine malum corrupto ſit in utero, id evacuare tentant cum clyſteribus uterinis & peſſis, & ut reliquiæ diſcutiantur & uterus roboretur, convenientia emplaſtra & unguenta uteri regioni applicant, in quem finem Sennertus ſequens commendat unguentum.

℞. *Styracis liquidæ* ℥ij.
Caryophyllorum.
ſem. agnicaſti, angelicæ ā ℥ß.
Alipta moſchat. ℈j.
ol. nardin. lil. alb. ceræ ā *q. ſ.*
Fiat unguentum, item ſeq. emplaſt.
℞. *Sem. agnicaſti* ℥j.
ſantalorum omnium ā ℥ß.
pulv. roſ. alb. ℥j.
gumm. taramahac. ℥iß.
caranna ℥ij.
alypt. moſchati ℥ß.
Therebinth. ladan. ceræ ā *q. ſ.*
Fiat emplaſtrum S. art debite applicandum.

Si vero paſſio hyſterica à menſtruis retentis & corruptis habeat ortum, condu-

conducent omnia menſes cientia inferius dicenda, ut & venæ ſectio ſuperius allegata.

Eò verò unanimiter collimant Galenici, ut vapores maligni diſcutiantur & uterus roboretur, in quem ſcopum commendant meliſſam, mentham, pulegium, calamentham, radices angelicæ, imperatoriæ, meri, &c. præ aliis verò radices brijoniæ & varias ex his aliisq; aromaticis parant aquas deſtillatas, pulveres, ut ſunt ſpecies galangæ, diacalamenthæ, diacinamom &c. Magni quoque æſtimant Thericacam, Midritatium, requiem Nicolai & caſtoreum, ex quibus concinnant varias formulas, quarum omnium Practicorum *Galenicorum* volumina referta invenies.

§. XII. *Paracelſus* præ aliis alibi dicendis commendat ol. ſtanni umbilico inunctum, quod ſic fit: Solvatur ſtannum △ fort. & ceruſſam redigatur, hæc abluenda & ſolvenda in cryſtallos, qui deſtillati dabunt liquorem dulcem & oleum flavum, ex reſiduo ſal elici poteſt, qui in cella in oleum reſolvitur.

§. XIII. Helmontius dicit, etſi odora & grata aromata multas infirment mulieres, non tamen idcirco olida ſive putida quævis illas ſanare debeant, dicit enim aſſa aut odor fumantis ſulphuris non recreant hyſtericas, quatenus fœtent, ſed quia cohibent ſive interficiunt Ideas extra, utero impreſſas; amara omnia mulieribus hyſtericis commendat Author; Remedia hyſterica ipſi ſunt arcanum, ignis ſive dulcedo ſulphuris è vitriolo veneris paratura. Item tincturam corallorum, eſſentiam ſuccini gagatis, urticam non pungentem flore albo cucullato, Ribes nigr. Ballote. Rutham, abrotanum, Salviam, Nepetham, Grana ſambuci, ebuli, aſam fœtidam verucam poplitis equini, Corall. rutilantes laudat, cœterum pergit non quævis ſimplicia ex æquo incantatos ſanant ut neque omnes pariter hyſtericas. Nam ſuas ſingula dotes habent ideæ tolluntq; compares nocuas; Abrotanum ſcil. ſalvia & rutha ideas timoris abigunt, Arthemiſia, urtica, Ballote & Ribes nigr. valent in caſibus à mœrore contractis, Aſa fœt. caſtoreum, grana acta, Gagatis, eſſentia in caſibus ex ira patratis. Nepetha autem Valeriana & Adranthum in caſibus ex idea odii reſultantibus: Prout hypericon & Phii tertium in Ideis furibundis, ſic lepus ſiccatus, teſtes quarūdam beſtiarum fumo arefacti, virga cervi, agnus caſtus & ſuccinum in Idæis per libidinis ſuggeſtionem natis. Electrum autem minerale, corallus præparatus & majora arcana adſcendunt ad univerſale quodammodo, quibus approximat ſecundinam maſculi primigeniti, fel anguis, &c. quæ arcana *Helmontius* dicit vix aliquem deſtituere, econtra contemnit hic autor in omnibus uteri affectibus dulcia quævis, quia juxta ipſum ſopitum uteri furorem concitant.

§. XIII. *Williſius* hic omnia ea antiſpaſmodica commendat, quæ in epilepſia laudavit.

§. XIV. *Sylvius* verò in omnibus

cauſis hyſtericæ ſuffocationi commendat ſalia volatilia & præ cœteris omnibus ſpiritum ſalis armoniaci ad gutt.iij. vel iiij.vel plures ex vini alteriusq conveniẽtis liquoris cochleari ſæpius aſſumptum: Ad auſteros flatus halitusque diſcutiendos præter hunc ſpiritum ✱ ſpiritum caſtoreum laudat ejusq; tincturam & ut oleum ſuccini, maceris deſtill.&c. in caſu verò ubi glutinoſi & ſimul acres ſunt halitus flatusvè præter ſalia volatilia magni pendit ≏m nitri dulcem & cortic. aurantiorum, roriſmarinum,&c. Ubi verò magis aquei exiſtunt halitus conducere præter laudata ſalia volatilia ait, tincturas aromaticas cinamomi, croci, macer, non neglectis hydragogis ſubinde uſurpatis, ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Idem ad auſteros flatus halitusque ad fauces adſcendentes, diſcutiendos commendat ſupra dictum ≏✱ volatilem vel aromaticum vel oleoſum. Inter alterantia laudat omnia aromatica, inter radices eligit rad ic. aſari, dictamn. alb. ireoſi rubræ tinct. cyclaminis, chelidon.min. ariſtolchiæ, rot.gentianæ, ut & Schœnantium, ſpicam, &c.

Ex foliis ſabinam, pulegiam, arthemiſiam, rutham, meliſſam, marrubiũ, calamentham, mentaſtrum, nepetham, flores cheiri, croci, roriſmar. geniſtæ ex ſeminibus, nigellam, petroſelin. polipodii, lupin. apii, fœnic. leviſtici; Ex baccis, lauras; Ex aromatis cinamomum, maceres, caſſiam ligneam Xiloalvẽ, ex gumi myrrham caſtoreum galbanum, ſagapenum, ſuccinum, maſtichen, ſtoracem, laccam, aſa n. fœtid. Ex metallis chalybis limaturam in uſum trahit, imprimis laudibus extollit ſal ſuum volatile oleoſum.

§. XV. *Nos* omnem operam omneque ſtudium in curando hoc affectu adhibemus ut extra paroxyſmum cauſâ remotâ acidum illud & auſterum ſeu ponticum corrigatur: In paroxyſmo verò ut ſpaſmodica illa concuſſio & contractio & ſuffocatio tollatur. Spaſmodicam illam contractionem auferunt omnia ea, quæ ſpiritus animales extra pomœria ſua vagantes iterum in ordinem priſtinum reſtituunt, in quem finem commendamus ſalia volatilia urinoſa aliaque fœtida & ſubtilia acria ut ſunt ſpir.✱ volat.fuliginis, ungul.equi, Tincturam caſtorei vitr. ſuccini, aſam fœtid.cartham cum pennis perdicum combuſtam,&c. Subtiliſſimorum talium odoratorum ſeu fœtidorum vis tantùm non ſenſibili effectu ſe exſerit in his, uti in ſummè debilitatis & lypothymiis odor vini generoſioris vel alius aromatici, quas nonnunquam ad vivos revocare videtur, in pluribus hyſtericis fœtida, ut aſa fœtida, caſtoreum plumarum accenſarum, odor item volatilium, maximum afferunt levamen; odorata verò ſtupenda ſymptomata excitare poſſunt quatenus ≏s animales cum janitore uteri ab iis afficiantur, & mirun eſt, quod ejusmodi odorifera in ſubſtantia aſſumpta paroxyſmos hyſtericos efficaciter ſiſtant, refrænent, hinc habet *Horatius Augenius* experimentum ſequens quod refert *l.12 Epiſt.*

Sed tamen hic notandum inſigniter Idioſyncraſias variare:

℞.Mo-

℞. Moſchi opt. gr. v.
cinnamom. caryoph. mic. moſch.
ā ℈j. m.

d. in vitro odorato, quo loco etiam pilulas ex moſcho ceu præſidium efficaciſſimum commendat, ſed cave ſis ne fortè nares feriat talium odor, ſic quoque plures dantur mulieres quæ caſtoreum aliaque fœtida ſufferre non poſſunt, & hoc quoque in praxi notandum, quòd hyſtericæ in jecore dulcia abhorrent u, quare Medicus ab his abſtineat.

Ex reliquis volatilibus fœtidis certiorem tamen habebis effectum, ſequens pulvis me rarò fefellit:

℞. Fœnicul. bryon. ℈j.
margar. præpar. ℈ß.
corall. r. præpar. caſtorei ā ℈j.
præpar. verrucar. equin. ℈ß.
ol. ruthæ ſtill. ſuccini ad g. v. m.

divid. in 3. partes æquales, detur ſucceſſivè in vehiculo convenienti; ſtatim hoc pulvere ♎ plaſticus mire placatur, gutturis aliarumque partium convulſiva coarctatio propediem ceſſat; addi poteſt granum j. vel alterum laudani opiati, huic par eſt ſequens:

℞. Pulv. abſorbentium VVedelii ℥j.
bezoart. ♃ *ſt.*
cinab. antimonii ā ℈j.
caſtorei ℈ß.
laud. opiati gr. j. miſc.

In paſſione enim hyſterica ad convulſivos iſtos motus ſedandos & ſimul auſterum abſorbendos, Jovialia, Saturnina, Anodyna, caſtorina, cinabrina omne abſolvũt medendi punctũ.

Tinctura bezoartica cum ſp. ✱, caſtorei vel Elix. uterinum cum eſſent. anodyna miſta, generoſa ſunt remedia.

Laudanum ſequens hyſtericum uſu noſtro comprobatum & generoſum remedium, quod in uſum ægrotarum communicare lubet:

℞. Extr. opii ✠ *fact.* ℥j.
Zedoar. ℥ß.
verrucar. equin.
Rad. calam. arom. ā ℈ß.
Cinabar. nativ.
caſtrei ā gr. xij.
croci gr. xv.
lap. bezoar. orient. ℈ß.
ol. ſuccini ruthæ aa. q. ſ. ſiat. l. ar. Extractum cujgrana 2 3. *ad* 4. *in* △ *meliſſ. aut calamenth. exhibita, mira præſtant, his verò aquis deſtitutis in vehiculis domeſticis cerevisiâ, &c. propinandum.*

Johann Agricol. ſequens laudanum opiatum deprædicat:

℞. Laud. opiat.
Extr. lichen. ā ℥j.
ol. ſat. Iovis ā. ℥ß. m.
doſ. gr. ij. *vel* iij.
Extract. lichen. ſic ſit.

℞. Lichen. q. ſ. affund. aq. meliſſ. pone in vitr. ad tinctur. extraction. & abſtrahe ad Extr. conſiſtentiam.

In graviori malo ſanguinis quodammodo congrumati ſtagnatio in præcordiis exiſtit, quia ægræ non poſſunt movere thoracem nec anhelitum ducere, pro temperando & corrigendo hoc acido & tollendo ſanguinis coagulo, facilitanda reſpiratione, ſequens conducet:

℞. Ocul. ♋ *præpar.* ℈j.
antimonii diaphoret. ℈ß.
ſpm. ceti ℥j.

Digitized by Google

caſtorei ℈j. m. *fiat pulvis, detur in brodio calido.*

Acidum hoc corrigentia ſunt omnia ſalia calido alkalia, ut ſunt Elix. uterin. febriſ. Mynſ. quod amaritudine ſuâ corrigit acidum vitioſum ſp. ✱ c. oleo aurant. vel ruthæ, ſuccini commixtus miræ præſtat. Item eſſentia caſtorei vel aſæ fœtid. vel myrrhæ, vel ſequens.

℞. *Aq. hyrund. c. caſtoreo* ℥ij.
Aq. meliſſæ ℥iij.
♎ ✱ *ſuccinat.* ʒß.
♎ *s volat. cran. hum.* ℈j.
ſyr. meliſſæ ʒvj. *miſce.*

Liquor c. c. ſuccinat. item tinctur. ex bacc. ebuli omniaque ceu diximus volatilia, quatenus ſpiritus exorbitantes revocant, & dormientem Janitorem uteri exſuſcitant. ex. gr.

℞. *Aq. meliſſ.* ℥iij.
Zedoar. ʒvj.
♎ *s* ✱ *ruthac.* ℈j.
♎ *s. corn. cerv.*
tinctur. caſtorei ā ℈ß.
ſyr. d. menthæ ʒvj. m.
d. ad vitr. cochleatim.

℞. *Aq. napht.*
carminat. ā ℥ij.
♎ *s C. C. tartari.*
tinctur. ſuccini ā ʒß.
Aſæ fœtid. ſol. gr. xij.
ſyr. cinam. ʒv. *miſc.*

Item ♎ *urinoſ.* ✱ *c. ad* ℈ß.

c. eſſentia caſtorei adhibitus pro præſtantiſſimo remedio adhibetur in hoc affectu hyſterico. Egregii quoque uſus ſunt chalybeata.

Sic & ſpiritus ſecundinæ tanquam certum & ſpecificum habetur experimentum hoc in morbo: balſamum ſequens optimum eſt antihyſtericum.

Fuligo exponatur aeri frigidiori quo invenies balſamum viſcoſum & liquidum, quod ad uſum ſerves.

Antimoniata præſertim eſſent. Antimonii, uteri ſuffocationem facile tollit. *Thom. Barthol.* ex priapo cervi & tauri juſto æſtus tempore exſect. tanquam ſecretum in ſuffocatione uteri & colica remedium commendat.

Inſtante menſium fluxu ſæpè miſellæ excruciantur hyſtericis inſultibus, in quem finem beat. *D. Ettmullerus* ſequens laudat.

℞. *Aq ſyr. c. caſtor.* ℥iß.
carmin. ℥j.
ocul. ♋ *præpar.* ℈j.
antimon. diaph. ℈ß.
ſperm. ceti ʒj.
ſyr. cort. aur. ʒß. *probè mixtum.*

Ægra capiat ſubinde 2. vel 3. cochlearia, inde enim noſtra experientia non tantum paroxyſmus ſedatur, ſed & fluxus promovetur, & hoc in caſu inſtitui poteſt venæ ſectio in pede, ſequens *Crollii* extract. itidem magnifaciendum.

℞. *Extr. caſtorei, croci, arthem.* ā ʒß.
ſal. matris perlar. ʒij.
ol. angel.
aniſi ſuccin ā ʒß. *M. Doſis.*

℈j. ad ℈ij. ab initio paroxyſmi vel præſervativè ſingulis menſibus ſemel circa menſium initium exhibet

In paroxyſmo clyſteres acres ex uterinis & carminat. injici poſſunt, quibus ſal arthemiſiæ ā ℥iij. addendæ;

caven-

Digitized by Google

cavendum verò in iis, quæ ad animi deliquia inclinant, & debiles ſunt, hinc ægræ ſunt interrogandæ, num facile purantia vel enemata perferre poſſint.

Hic notandum, quod omnia antepileptica hic conveniant, & morbus hic curari ſoleat, ſicuti epilepſia, nec externa in paroxyſmo negligenda ſunt, & hoc generaliter notandum, quod licet ſymptomata ab aliquo medicamento videantur intendi, non ideò ſemper judicandum eſt, quod medicamentum illud fuerit inconveniens; externè ergò ad excitandas ægras naribus graveolentia admovenda ſunt, ut fumus ex verruc. equin. pennis perdic. aliarumque avium, tabaci, linteorum cœru. quibus verò antecellit ♎s ✱ volat. vel ſeq. ſuccinatus fœtidus.

℞. *Succin. aſa fœtid. à ℥iij.*
ſal ✱ ℔j.
Calc. viv. vel ol. tartari ℔ij.
ſt. lege artis & ſerva pro uſu.

Aſa fœtida, caſtoreum, rutha, ſem. corvi communia ſunt; alii ſuffitum bytriminis tanquam arcanum commendant, aliæ fœminæ nihil præter aceti & vini odorem ferre poſſunt. *Thom. Bartholin.* ex corio humano cingulum parat, quod paſſiones hyſtericas comprimere dicit. Spongia, mixtura ex ſp. c. cerv. ✱ aromat. imbui poteſt, & ſic naribus applicari, quæ omnia ſpiritum plaſticum mirè placant. Ori indantur varia ſpirituoſa, imprimis ▽ vitæ, mulierum naribus illinantur oleum ſuccini rectificatum, aut ſpir. ✱ ci. Temporibus inungantur balſam. apoplectic. ruthæ, ſuccini aliaque fragrantia: Suaveolentia, ut moſchus, zibeth, balſ. apoplecticus, aliiq; umbilico & pudendis applicantur; mirè enim illa acerbum iſtum hoſtem compeſcunt, & ♎s animales excitant, & Reginam uteri placant; ægra potius ſedeat in paroxyſmo quam jaceat, ut viſcera non ita premant diaphragma, & ori & naribus inflentur ſternutatoria, vel fumus tabaci, ut expergeſiat.

Umbilico etiam varia linimenta & emplaſtra imponi poſſunt, ſequens habetur optimum:

℞. *Gumm. Galban. Tacamahac. à p. aq. balſam peruvian. ʒj.*
ol. ſuccini capor. à ∋ß, fiat l. artis emplaſtrum: Vel:

℞. *Gumm. aſæ fœtid. galban, ammon à ʒij.*
Theriac. ʒj.
ol. ſucc. caſtorei à g. v. m. f. emphl.
Vel:

℞. *Gummi galban. in ∀. ſolut. ℥ß.*
Extr. capor ʒij.
ol. ſuccini ſpica à ʒj.
M. f. l. a. Empl.

Nonnulli commendant fila cocta, muliebri inguini tepidè applicata.

Hæc de medicamentis durante paroxyſmo exhibendis, extra paroxyſmũ verò hic affectus aliam poſtulat methodum, ſedato & inducias ferente acido, hoſtẽ illum apertius aggredi audemus: Hinc extra paroxyſmum conveniunt illa, quæ acidum illud ponticũ abſorbere, præcipitare, & quovis modo corrigere aptum eſt, & ſimul reſpicere

cere debet janitorem uteri, & hæc ſunt omnia uterina ſpecifice juvantia & ſuperius apud *Sylvium* recenſita, omnia ſc. aromatica & volatilia, dein omnia præcipitantia correcto aliquo modo auſtero pontico ſæpè viſcido, operæ pretium eſt, ut dein educatur; in quem finem varia conducunt purgantia antihyſtericis maritata, ſequens vinum medicatum non contemnendi uſus, præſcribimus.

℞. *H. Abſinthii card. bened. meliſſ.*
ſcolop. ceterach, ruth. muraria ā m ß.
Rad. zedoar. eringij, pimpin. ā ℥ß.
angelic. ℥ij. *Rhabarb. opt.* ℥iij.
Fol ſen. ℥j. *ſem ſileriſm. fœnic. carici*
ā ℥iiß.
cort. aurant. tamariſci, frax. ā ℥iij.
tart. crudi ℥ß. *inciſa d. ad cartham.*

Si quis pilulas amat, ſequentes erunt:

℞. *Spec. diacymini* ℈ij.
Aſa fœtid. gr. xij.
Extr. caſtorei ℈ß. *extr. croci gr.* v.
extr. rhabarb. reſin. ialappa ā ℈ß.
ol. ♌ ti ſuccini, tinct. caſtorei ā g. vj
m. f. pilulæ, quæ ſufficiunt pro 36. *vicib. purgantibus cautè incedendum.*

Poſt hæc varia alterantia imprimis volatilia oleoſa ſal illud oleoſum *Sylvii* vel ſpir. ✱ aromaticus, proſunt; eorum uſus verò per tempus continuandus, dein conveniunt præ aliis thermæ ſulphureæ, omnia quoque Jovialia, Martialia, Saturnina, cinabarina, præcipitantia quævis, item varia decocta ex lignis, aliaque ſalia alkalia myrrhata &c. Ubi ſcopus eſt ad mentem *Veterum* ſeminis generationem diminuere, tunc venæ ſectio, quæ alias non convenit hoc in affectu, adhiberi poteſt, exhibeanturque agnus caſtus, camphora, ruta, unguentum refrigerans Galeni &c. ſed cavendum, ne vis *Racham Metcha* inferatur.

Empyrica ſunt ſequentia, *Johann Arcularius* inquit *pr. tr.* 6. *p.* 179. ſi quis alternis diebus ante cœnam aſſumpſerit ℈ij. pilul. d. arthemiſia adeò præſervabitur ab omni ſuffocatione, ut nullum inventum ſit efficacius.

Tryphera magn. ℥ß. *cham. aridæ* ℈j cum vino aut ſaccharo jejunis dandū.

Spiritus vitrioli veneris ad gutt. 3. propinatus ad omnes affectiones hyſtericas commendatur; A *Rhoderico à Caſtro* ℥j. Theriac. Androm. exhibetur

Johann Crato habet hoc ſingulare remedium, quod jugland. exſiccat, & contritos & pulveriſatos ad ℈ij. cum guttis aliquot ſuccini propinet.

Johann Faber ſal vitr. laudat, quod vomitum excitet, & menſtrua promoveat.

Juxta *Claud. Deodatum* ſal Jovis umbilico inditum, vel inunctum, ſummum eſt remedium.

Petrus Foreſtus ait, quædam perſentiens paroxyſmum, ſolâ oſtrutii radice in ore retentâ, & parum maſticata à ſuffocatione ſtatim liberatur. Sic plures Auctores alliũ conciſum, & umbilico applicatum laudibus extollunt.

Heurnius flores micis moſchat. ℈j. cum vino exhibet, item aqam cyani, in qua camphoræ quantitas nucis avellanæ accenſa conflagravit.

Fridericus Hofmannus ſtercus gallinarum in vino albo diſſolutum, & cum aliquo cardiaco mixtum cum commodo ſæpius dedit.

Sic

Sic Simon Pauli in hoc affectu folia herbæ theæ, uteri regioni & umbilico calidè impoſita, magni pendit.

Quercetanus ſolum ſemen paſtinacæ domeſtic. exſiccatum & pulveriſatum ad ʒß. cum pauco vini vel ▽ meliſſæ datum, pro peculiari & ſpecifico medicamine ad uteri ſuffocationem venditat.

J. D. Rulandus ſtercus vaccæ vel cervi, vel apræ cum vino calido propinatum, ſtatim uterinam ſuffocationem ſedare inquit, item lintea in urina vel fimeto bovino intincta, calideque ſuper umbilicum inpoſita, ſedare hunc affectum, aſſerit.

Oleum galbani à *Schrödero* laudatur, intrinſecus vel extrinſecus adhibitum.

Varignana inquit, capillos patientis accenſos, & fumus inde acceptus, mira præſtare.

CAPUT III.

DE

Menſium defectu, paucitate, imminutione & fluxu inordinato cum dolore.

§. I.

TOtus ferè muliebris ſanitatis cardo vertitur in naturæ lege cōvenienti exuberantis ſanguinis ad uterum *motu* & excernendi modo, adeò ut ubi is, ſe ritè habeat, illa (cœteris paribus) optatò vigeat, concidat verò & ſubvertatur, ubi ſecus præſertim ſanguinis evacuatio præternaturaliter *deficit* atq; *emanet* ſive ſupprimitur, ſeu tantum *imminuitur*; Littoralis quippe hic ſanguinis motus de totius conſtitutione teſtimonium exhibet, reſtitans enim ſeu imminutè fluens, pallorem corpori conciliat: Qualis ergò ſanguis menſtruus, talis fæminarum ſanitas; menſium obſtructio & remora malum eſt communiſſimum, ita & præ reliquis, juvenculis familiare & reliquorum baſis. Ordinario enim ab anno 13. vel 14. fluere incipiunt, aliis citius, aliis tardiùs, ſic nos novimus juvenculā, quæ anno 5. menſes ſuſtinuit; ceſſat ferè & ut plurimum circa annum 45. vel 50. In his ergò ætatibus omnia in caſſum tentabis, nec in gravidis (in quibus ſanguis ſuperfluus in alimentum fœtus tranſit) nec in lactantibus, vel morbo graviori laborantibus fluxum promovere debes.

§. II. Dicitur, ut paucis ſynonyma tangam, menſium emanſio, ſuppreſſio ubi planè ceſſat iſte fluxus, ubi verò fluit, ſed non ſufficienter & ægræ ſimul malè ſe habent fluxus imminutio, & paucitas (nuncupatur:) Et licet hic fluxus, dum in juvenculis primum erumpit, ſeriem ſingulorum menſium ad unguem non obſervet, prout experientia clarum facit, nonnullas tertio quoque menſe ſolum purgari, & ſucceſſu temporis Racham Melcham, fortiorem evadere, ſanguiniſque copiam

Digitized by Google

copiam augeri, ordinarium tamen tempus tunc obſervat.

Quæſtio hic non levis occurrit, quænam ſit cauſa quod fluxus tam exactam teneat periodum, Authores hic ſerram contentionis inter ſe reciprocant, plurimi eorum Lunæ partes eas deferunt, eò quod pro diverſitate phaſium in mutandis & alterandis humani corporis humoribus multum valeat. Imò nonnulli tantum tribuunt Lunæ, ut in omnibus ferè morbis phaſes lunæ aſpiciant, ſed non rarò exſpectando feliciorem lunæ adſpectum, patientem interea mori ſinunt, cum verò etſi luna in mutandis humani corporis humoribus plurimũ valeat, hoc tamen concedi minime poteſt, quandoquidẽ omninò peculiaris quoque ſubjecti cujusvis corporis & ſpiritu plaſtici diſpoſitio multũ facit, præprimis & victus ratio, qua de re experientia teſtatur, propriaque mulierum confeſſio; hinc quædam in lunæ decremento purgantur, atque non ſibi ſemper conſtet veritas verſiculi:

Luna vetus, vetulas, Juvenes nova luna repurgat.

Regnerus de Graf verò putat, cauſam eſſe definitos naturæ motus adhuc incognitos, qui verò obſcurum per obſcurum declarat.

Noſtro judicio ille menſtruus fluxus conſuetus fit, quod ſanguis ad vaſa uterina, quæ ſunt plura & ampliora à natura facta ob nutritionem fœtus, copioſiùs fluat, & ibidem moram nectens, arteriolas pungit, ſcinditque atque rimas facit, & ſic à Regina noſtra foras amandatur: ſanguis ille nimius ut expellatur eò detruſus, non poteſt non quin ſucceſſu temporis eatenus cumuletur, ut neceſſario regurgitare cogatur in vaſa illa, per quæ eò emanaverat, ſemel enim facta via ſanguis accumulatus iterum eò fertur.

Dicimus ergò ſuppreſſionem menſium eſſe, in qua totalis menſtrui ſanguinis ſingulis mẽſibus ex lege naturæ aliàs ſemel fluentis p.n. ablatio, à vitio ſanguinis vel vaſorum, vel conſtitutione p.n. uteri organica orta. *Definitio.*

Diminutio eſt, ubi menſtrua diminutè fluunt.

§. III. *Subjectum* horum affectuum communi *Veterum* ſuffragio ſtatuitur *uterus*. Alii v. pro ſubjecto agnoſcunt ſtomachum, nonnulli hepar, quidam lienem, pauci renes; ſanguinem verò eſſe ſubjectum cauſale ſive objectum proximum & primarium luce meridiana clarius eſt; ſi enim ſanguis tenax, craſſus, frigidus, coagulatus ſit, tunc emanent menſes, quia per vaſa tranſire nequit, inde neceſſariò per alia loca exitum quærere vel retineri ſuppreſſionemque hanc producere oportet. *Pars affecta.*

Quod alterum & magis propriè dictum inhæſionis ſubjectum attinet, conſiſtit id in vaſis uteri & vagina ſeu collo uteri obſtructis, quæ imprimis rami inferiores arteriæ hypogaſtricæ venis ipſius haud excluſis, per anatomen enim hodie patet, vaſa hypogaſtrica non ad ipſum uterum, ſed ad cervicem ejus utrinq; deferri; probaturque per id, quod tempore conceptus menſtrua ſæpè fluere pergant, ſic nos novimus matronam honeſtã, maximè plethoricam tribus menſibus à conceptu

pen ſemper paſſam hunc fluxum, hoc autem contrarium eſſet hypotheſi magni Medicinæ *Dictatoris libr. 5. aphor. 51.* dicentis: *Qui ventrem ferunt, iis os uteri connivet, adeò ut ne ſpecilli mucronem admittat.* Item, *Impoſſibile eſt fœtus agere vitā ſanam, ſi mulieri gravidæ purgationes exeant.* Superius tamen dicta matrona vegetos ſemper edidit infantes, & etiam medio geſtationis tempore venam incidi curavit. Accedit huic hiſtoria *Guillemai intr. de partu felici c. 12. de muliere,* quæ octo diebus ante partum per aliquot 4. vel 5. pintas aquarum evacuerit, non per uterum, ſed per vaſa vaginæ uteri.

Stitimus nunc horum affectuum ſubjectum, nunc ſymptomata inde prognata ordo tangit; ut autem affectus ipſe facilè, ſic cauſæ difficilius cognoſcuntur. Si ergò quis ſcire vult, nū maſſa ſanguinea, num verò vaſa uterina affecta ſint, *in hoc* obſervandum eſt, num virgines vel mulieres ſtatis temporibus percipiant paſſiones, quæ oſtendunt ſanguinis impetum vergere ad vaſa uterina? ex. gr. an ſentiant dolores lumborum, gravitatē totius corporis, inflationem ventris, inappetentiam & nauſeam, crebras caloris & frigoris viciſſitudines, reſpirationem difficilem, ſenſus tenſionis circa genitalia & regionē pubis, pulſationes in variis corporis partibus, in hypochondriis, in artubus, murmura & rugitus in abdomine, ſanguinis impetus per alias vias extraordinarias, ut per hæmorrhogiam narium, per oculos, per pulmones, nunc medicinam facio puellæ 19. annorum, cui nunquam per uterū, ſed ſemper per aures menſes fluebant, itidem aliqua: ſingulis menſibus ſudorem patitur ſanguineū &c. Si hæc etſi non omnia, tamē plurima adſint, concludendum, vaſa uterina eſſe vel obſtructa, vel nimis anguſta & exigua, curaque ad ea dirigenda eſt: Sanguinis verò vitio hoc contingere ſolet, quando virgines & mulieres nullas alterationes, nullum tenſionis vel pulſationis ſenſum circa genitalia & lumbos debito tempore, vel alia pathemata in vaſis partium genitaliū denotata percipere ſolent. Craſſitiem & viſciditatem ſanguinis indicant diæta refrigerans humida ac incraſſans prægreſſa, pulſus rarus, tarditas in motu, tranſpiratio impedita, calor pallidus, & frigiditas totius corporis, pituitoſos humores arguunt frigiditas partium genitalium, pituitoſi & viſcidi humoris per eas excretio, pulſus parvus, rarus & debilis, ſomnolentia &c.

Signa reliqua affectum præſentem demonſtrantia ſunt varia, haud dubiè autem ægrotantis confeſſio & relatio propria optimum & infallibile eſt ſignum; quod affirmat, ſi conqueruntur de laſſitudine totius, doloribus tenſivis circa lumbos, colore faciei livido vel albicanti, reſpiratione difficili, præſertim ſi ſcalas aſcendunt; ſi adſit oculorum intumeſcentia, ſint triſtes, laborum pertæſæ, interdum vel quia vel appetitu imminuto laborent, vomitum vel hypothymiā patiantur. In imminuto fluxu ſymptomata omnia ſunt remiſſiora & pauciora, affectus hi ſecundum magis & minus differunt, ſed cum his in affectibus magis

ad cauſarum differentias, quam ſigna reſpiciendum, ad *Aitiologiam* pergamus.

Cauſa. §. IV. Accedimus nunc ad *cauſas* penitius explicandas, quia cognita & remota cauſa, ipſe affectus cognoſcitur & removetur; hæ pro diverſitate ſubjecti ſunt diverſæ; libet nunc eas ad mentem *veterum Galenicorum* tractare, qui in menſium fluxu ſuppreſſo culpant uteri intemperiem frigidam & ſiccam, vel uteri inflammationem vel ſcyrrhum, vel compreſſionem à tumoribus vicinarum aut omenti craſſioris, imò ipſius uteri arguunt denſitatem & craſſitiem nimiam, ulcera & cicatrices ab iis relicta, aut ex laceratione cotyledonum in violento abortu, ſic etiam ab humoribus frigidis & craſſis vaſa obſtrui dicunt. Sic & ſanguinis auctam vel imminutam quantitatem hunc fluxum producere ſtatuunt.

Inter cauſas externas referunt aërem frigidiorem & ſicciorem, ingreſſum in aquam frigidam aut nimiam in eâ moram præcipuè inſtantibus aut fluentibus menſibus, cibos copioſiores vel frigidiores & adſtringentes, aromatum abuſum, exercitationes vehementes, vigilias nimias, animi perturbationes &c.

§. V. *Paracelſus in param. l. 4. de origine morb. matricis*, aliiſque in locis *de matricis natura & munere* plurima narrat, quod nempe ea ſit peculiaris & microcoſmus in homine imò inſtar hominis, imò quæ totius mundi naturam in ſe habeat, omneſque amplectatur creaturas, quod propria habeat elementa & alimenta quibus nutriatur, ut & proprietates tartari, hinc culpat varias foculentias tartareas in utero latentes.

§. VI. *Helmontius* menſtruum ſanguinem ſeparari *Archei* manu, & ſic à naturâ projici ſtatuit, aitque in ordinata menſtrua juvenculas diſcolorare.

§. VII. *Sylvius* cauſam menſium ſuppreſſionis latere vel in ipſo utero, vel uteri vaſis, ait, aſſeritque nec procedere iſtam evacuationem, quando viæ vel vaſa huic evacuationi dicata non patent, in uteri cavitatem vel ſanguis ad ipſa non feratur, vel eadem vaſa pituitâ viſcida & glutinoſa infarta ſunt.

Pro *cauſa remota* accuſat ſanguinem craſſiorem & melancholicum, ipſumque puellarum animum triſtiorem, vitamque ſedentariam, ſomnum longiorem, alimenta frigidiora, aërem frigidum, craſſum, nebuloſum & humidiorem, contingere etiam ait in pubertate naturalem horum vaſorum apertionem (quem effectum humoribus bilioſis tunc temporis prædominantibus in corpore adſcribit) & ſecundum tres gradus ætatis diſtinguit, cauſam ergò ſuppreſſorum menſium attribuit pituitæ & ſanguini pituitoſo glutinoſitate ſuâ vias obturanti & obſtruenti: Coalitum uteri ſæpè eſſe & exiſtere hujus affectus nullus dubito.

§. VIII. *Nos* cauſas hujus affectus diſtinguimus in proximas & remotas; Illæ ratione duplicis ſubjecti ſunt duplices; prima ratione ſanguinis, eſt nimia craſſities, & glutinoſa viſciditas, quæ craſin maſſæ ſanguineæ volatilem inver-

invertit, fluxibilitatem & fermentationem ejus impedit, atque motum ineptum reddit, ſpirituum generationem inhibet, & ♎ plaſticum obnubilat, ſæpè tamen hic fluxus impeditur ob vaſa minus aperta vel totaliter obſtructa: Eſt autem vaſorum conſtitutio duplex, nempè à primo ortu vel tractu temporis oborta. Illa eſt quando *Racham Melcha* vaſa illa non bene ſervat aperta, vel à natura anguſta nimis facta ſunt, adeò ut licet ſanguis perfluere amat, ſed per eorum exilitatem verò permeare & egredi non valeat, unde ſæpè per alia inconventiora exitum quærit, v. gr. per hæmorrhoides, nares, oculos, dentium alveum, aures, pulmones, minimum digitum, ſudorem, quale exemplum nos novimus. Tractu temporis hæc vaſorum obſtructio fit à materia quâdam viſcida, glutinoſa & mucilaginoſa, quæ ſenſim ac ſenſim hæc vaſa genitalia obſtruit, fluxumque iſtum impedit.

Vaſa hæc quandoque à grumis ſanguinis, nonnunquam à pure craſſiori, interdum à vermibus & calculis obſtruuntur vel comprimuntur ab omento aut nimiâ pinguedine, aut à veſicâ, aut inteſtino recto ſimilibusque aliis partibus vicinis tumefactis, aut è loco prolapſis, itidem à quovis ipſius uteri tumore.

Inter remotas cauſas referimus ſtomachum debilem, & res non naturales, ſymbolum ſuum hic conferentes, ut ſunt aër frigidus, ab eoq; manuum aut pedum refrigeratio, vel aquæ frigidæ immerſio, ve ſuper lapidem frigidum ſeſſio; alimenta acida, auſtera, craſſa terrea, aquea pituitoſa & viſcida, aut vi adſtringendi prædita. Medicamenta nimis refrigerantia, incraſſantia & adſtringentia, ſomnus intempeſtivus aut nimius, vita otioſa, animi affectus graviores, auctæ aut diminutæ aut intermiſſæ excretiones ac purgationes; tumores, aut abſceſſus ex abortu, partu difficili, caſu contuſione, & medicamentis perperam adhibitis.

§. IX. Obſtructio menſium ut plurimum malum eſt Chronicon, & ſi non tempeſtivè curetur, quamvis ex ſe primò non valde periculoſum videtur, tamen progreſſu temporis poteſt exiſtere cauſa variorum graviſſimorum morborum, utpotè hydropis, leucophlegmatiæ, phthiſeos, inflammationum, tabis, ulceris, ſuffocationum, aliorumque affectuum planè periculoſiſſimorum. Hic affectus in virginibus febrem albam, in aliis cordis palpitationem, in aliis ſterilitatem, in aliis cephalalgiam, in aliis picam, in nonnullis dyſenteriam producere ſolet. Minus tamen periculoſus eſt affectus, quando à cauſis externis excitatur, tempore ſc. aut æſtivo aut verno quàm hyberno & autumnali; Sanguis enim quandoque ſe ipſum deſtruit, hinc vel cachexia, vel hydrops vel tabes oritur, ſævitque hic ſanguis corruptus in pulmones, præcipuè & ejus vaſa vel aperit exedendo vel ulcerando hincque in phthyſin degenerat. *Prognoſis.*

§. X. Ordo nunc poſcit, ut ad ipſam *curationem* accedamus, & illam prius videamus ad mentem *Galenicorum*, qui curationem hujus affectus pro cauſarum varietate variandam eſſe

 ajunt.

Digitized by Google

ajunt. Si ergò à nimia copia ſanguinis affectus ortus ſit, illius quantitatem minuunt per phlebotomiam, quam pro re natâ vel in brachio, vel in pede inſtituunt, ſimulque frictiones, ligaturas, cucurbitulas tam ſiccas, quam ſcarificatas commendant, dein fomenta, ſemicupia ex emollientibus & relaxantibus cum uterinis parare jubent, præſertim verò balnea naturalia, thermas ſulphureas & bituminoſas internè & externè magnifaciunt, imprimis ubi ſuppreſſio menſium à motu ſanguinis præpoſtero contingit, illeque per nares vel os excernitur.

Hiſce præmiſſis varia tum interna, tum externa aperientia, atque omnia uterina ſpecifica commendant, quorum numerum referunt in numerum.

§. XI. *Paracelſus* ad menſes ciendos maximè commendat ſpecificum ex ſplene bovis in magiſterium redactum, aut quintam eſſentiam; item eſſentiã ſolis, quam reſinã ſolis vocat, magnifacit. Diſcipuli ejus magnifaciunt ſcorias ex regulo ♁nii, & ex iis paratam tincturam, arcanum ♁nii, ſal philoſophorum, oleum ſuccini, victrioli & ſexcenta alia.

§. XII. Ad mentem *Helmontii* menſium retentorum remedia ſunt corallorum tinctura volatilis, oleum ſuccini, ſal chalybis, & ſimilia alia volatilia ex ſpecificis elicita.

§. XIII. *Sylvius* ad humorem tenacem & viſcidum commendat tum acida, tum aromatica ſale lixivo tam fixo quam volatili abundantia, ipſaque ſalia fixa & volatilia omnibus præfert aromatica, ſive ſint amaræ, ſive minùs amara, nempè rad. ariſtolochiæ rot. angelic. aſari, rubi tinctorum, apii, fœniculi, petroſelini, eringii, leviſtici, ireos noſtrat. & Florentin. pimpinellæ; Schöenanth. ſpicannard. &c.

Fol. pulegii, ſabinæ ſalviæ, dictamni, majoranæ, ruthæ hortenſis, origani, calamenth. montan. artemiſ.

Flores anthos, cheiri, ſpic. nard. chamom. croci &c. bacc. juniperi, lauri, ſemina pleraque carminativa, Gumm. & lachrymæ Galban. ſagapenum, myrrha &c. Borax nativus, caſtoreum, chalybs &c. ſequens laudat vinum medicatum:

℞. *Radic. enul. campan.* ℥ij.
Galang. curcum. à ℥j.
Fol. pulegii, majoran. ſabin. arthemiſ. r. à m ß.
bacc. lauri, ſem. dajici, leviſtici à ℥ij.
cinam. acuti ℥iij.
macens ℥j.

Inciſa & contuſa indantur ſacculo, cui in cãtharo affunde vini albi ℔ij. bibat ægra in prandio & cœna hauſtulum; cui verò pilulæ magis placent, ſequentes habet:

℞. *Gumm. ſagap. c.* ✠ *prepar.* ʒß,
chalyb prepar. ſucc. alb. prepar. à ℈j.
myrrhæ rubr. caſtorei opt. à *gr.* xv.
croci orient. ℈ß.
borrac. Veneti ℈j.
ol. garyophill. g. vj. miſc. fiant pilulæ num. 40. capiat ægra quotidiè 5. ante cubitum.

Digitized by Google

Salia quoque omnia volatilia item oleoſa, quia blandius & felicius opus ſuum abſolvunt, laudibus extollit, quibus commodè quovis tempore in juſculis uti poteſt ægra, præ aliis commendat △m ✱ ad gutt. v. & plures ſæpiùs exhibendas; Omnia ſudorifera etiam & diuretica hic convenire ait, in adultioribus venæ ſectionem inſtituit, potius verò in brachio quam in pede; nec minùs externa, ut linimenta aromatica ex. gr. unguentum martiaton ol. nardinum chamæmelinum, fotus; ſuffitus, halitus, vapores aliaque applicari jubet.

In fluxu imminuto ſupra dicta medicamenta quidem, ſed minori doſi exhibenda eſſe præcipit.

§. XIV. Nunc & *curam noſtram* indicationibus curativis innixam videamus, primò ergò primæ viæ emendentur, dein maſſa ſanguinea ejusque cruditas & craſſities corrigatur, ſi vaſorum obſtructio adeſt, removeatur, humorum viſciditatem vaſa obſtruentem tollendo reſolvendo & incidendo, ♎ plaſticum excitando, quibus appropriata & menſes cientia adjungantur.

Primario ſcopo ut ſatisfaciamus, opus eſt, ut ventriculus à cruditatibus acidis, humoribus refertus liberetur, huic fini inſerviunt purgantia, quæ viſciditatem in primis viis liquant, obſtructionesque vaſorum tollunt. ex gr.

℞. *Herb. pulegii, meliſſæ, arthemiſiæ, ſabin.* ā M ß.
verbenæ pij.
Fol. ſen. SS. ℥j.
Rad. rhabarb. ʒiij.
aſari ʒij.
coſti (*quæ menſes valde cient*) ʒv.
ſem. aniſi fænic. ā ʒij.
limatur. chalybis ℥j.
Schoenanth. ʒj.
bacc. lauri No. vj.
Rad. zedoar. calam. arom. ā ʒß.
inciſa & contuſa d. ad nodulum cui affund. vini veteris rhenani & ægra capiat ℥iij. *bis vel ſemel in die, vel ſi pulvis arrideat.*

℞. *Pulv. rad. jalapp.* ℈ß.
croci Mart. ſacchar. aperitiv. gr. viij.
ſcamm. ſulphurat. gr. vj.
ol. deſt. cinam. g. j. m.

Pro unica vice, quæ verò exhibenda ſunt, eo tempore quo aliàs in ſtatu naturali fluere ſolebant menſes.

Vel:

℞. *Aq. arthemiſ. corruv.* ℥j.
Extr. hellebor. n. gr. vj.
chalyb. ℈ß.
ſcamm. roſat. gr. iv.
ſyr. d. canellâ ʒiij. m. *d.*
vel in formâ pilul.

℞. *Pil. d. hier. pic. c. agar.* ʒj.
vitriol. mart. modeſt. calcinat. ℈j.
troch. alband. ℈ß.
extr. croci gr. vj.
ol. pulegii g. iij. m.
fiant. pilulæ dos. gr. ix. ad 15.

Vel:

℞. *Gumm. ammon. ſagapen. d.* ℈ß.
reſin. jalapp. g. vij.
mag. ſuccini gr. iv.
ſal. ejusd. vol. gr. vj.
ol. ♌ *myrrhæ g.* iij. m.
f. pil. no. xj.

Digitized by Google

Si ex ſignis patet ſaburram viſcoſam in ventriculo deliteſcere, vomitorium exhibendum eſt, præſertim ſi coindicantia adſint, ægraq; facilè vomat, ſitque tempore vel verno, vel æſtivo.

Poſt purgantia venæ ſectio in talo inſtitui poteſt, in delicatioribus clyſteres conveniunt ex appropriatis.

Dein pro reſolvenda ſanguinis viſciditate conveniunt remedia ſalia fixa & volatilia, ut ſunt decoctum lignorum & rad. aperientium cum herbis appropriatis.

Hic laudo ſalium volatilium continuum uſum, additis oleoſis, vel

℞. *Aq. pulegii, arthemiſ. roriſmar.* ā ℥ij.
vitæ mulier. ʒvj. ♎ *s* ✱ *g.* 30.
antimon. diaphoretic.
lap. ♋ *præpar.* ā ʒß.
ol. ſabin. g. x.
ſyrup. cort. aur. ℥j. m.

Præ aliis tanquam arcanum in his commendo ♎ ✱ cum ol. cortic. aurantiarum vel ſabinæ, vel cinamoni, vel pulegii, vel macer. aromatizatum.

Præter hoc nullum expeditius habemus medicamentum in hoc affectu quam eſſentiam myrrhæ c. ♎ ✱ vinoſo paratam vel magis compoſitum medicamentum Elixir proprietatis volatile, de quo fateor, me ejus uſum ſemper certum reperiſſe.

Myrrhata, ſuccinata & martialia ſæpè omne ferunt punctum, præſertim acidulæ ferratæ; hinc & ordinario potui indi poteſt limatura martis præparata:

℞. *Trochiſc. d. myrrhâ* ʒß.
Boracis veneti gr. xij.
caſtorei opt. mum. alexandr. ā ℈ß.
ol. ſabin. g. viij. m.
fiat pulvis in quinque doſes dividendus.

Vel:

℞. *Limatur. chalyb. pulv. nuc. moſch. garyophyll. croci optim.* ā ℈j.
ol. caric. g. vj. m.
dividatur in 4. partes æquales.

Vel:

℞. *Secundin. human. præpar. caſtorei præpar. ol. ſuccini gemmæ gr.* vj. m.
pro tribus doſibus ā ℈ß.

Mire etiam hic laudari ſolet tinctura ſeu ſpiritus ſecundinæ humanæ C. tinctura aloes & ſpir. ✱ *ad guttas aliquot in convenienti liquore exhibita. Decoctum fol. ſabinæ, matricariæ, dictam. & ſimil.*

Sequens aqua hæmagoga eſt multo uſu comprobata ℞.

℞. *Rad. ariſtol. utriusque, rub. tinct. caſſ. lign.* ā ℥ß.
Fol. ſabinæ, pulegii, lauri, verbenæ florum calendulæ cheiri ā Mß.
croci martis aperitiv. ʒij.
ſpec. diarh. Abb. ʒj.
trochiſc. d. myrrha ʒiß.
fæc. bryon. ʒß.
croci auſtriac. ʒj.
ſal. ſulphur. ʒv.
arthemiſia ℈j.

Inciſa infunde in q. ſ. aq. pulegii, mercurial. ā ℔ß. *vini malvat.* ℔j. *per* 8. *dies poſt l. art. deſtillentur, quo ſolo deſtillato plures juvenculas curatas vidimus caſtore-*

ſtoreum & aloetica ſæpe omnem implent paginam, hic optime conducit Elixir. uterinum Crollii, Elixir proprietat. &c. ſic & ſpir. vitrioli martis ſingulare ſpecificum hoc eſt in affectu.

Decoctum ſplenis bovis ſequens magnipenditur.

℞. *Splen. bov. caſtr. no.* j.
Herb. meliſſ. mercurial.
pulegii nepeth. ā Mj.
flor. calendulæ, cheiri ā pij.
rad. ariſtoloch. ☉
bryoniæ ā ℥j.
baccar. lauri ʒiij.
caſſ. lign. ver. ℥ij.

Infunde in q. ſuff. aq. meliſſæ & arthemiſiæ, calend. ſtent infuſa in MB. *poſteacoque in vaſo clauſo duplicato; Colat. edulcoretur ſyr. ex arthemiſ. & d. canellâ a. q. ſuff. ſi libet acidulari poteſt tinctura martis Zwölferi.*

Ubi menſes à frigore externo & inde nata ſanguinis congrumatione ſupprimuntur, efficax erit antimonium cum caſtoreo exhibere addito ſpermate ceti, imprimis ſi pleuritis conjuncta fuerit, prout aliquando factum fuiſſe novimus.

Sequentes pilulæ non contemnendi uſus ſunt:

℞. *Aloes* ℥j.
myrrhæ reſinos. rubr.
Extr. gentian. ariſtoloch. dictamn.
croci ā ℥ß.
rub. major.
Mithridat. ā ʒj.
miſc. fiant cum ſyrup.
arthemiſ. q. ſuff.
pilul. doſis 5. 7. *aut plures.*

Singulis matutinis & pomeridianis horis in cerevisia calidâ aſſumendæ.

Omnia etiam acida abſorbenteria hic conducunt acido enim abſorbdo & in ſal tertium mutato ritè per vias urinarias vel alias evacuatur maſſam peccens. ex. gr.

℞. *Corall. r. præpar.*
ocul. ♋ *præpar.* ā ℈ß.
croc. mart is aperit. gr. v. *m. detur.*

Si verò ſanguis per alias effluat & quidem extraordinarias vias, tunc avertendus eſt, & vaſa uterina obſtructa reſeranda, quod obtinere potes per volatilia balnea aliaque.

In genere ergo ceu diximus conveniũt omnia ſalia tam fixa quàm volatilia, ubi tamen hæc cautio notanda venit, ut ſalia volatilia aliaque menſes cientia menſibus fluentibus, fixa verò è plantis appropriatis ante menſium fluxum per ſtoicum adhibenda; Inter ſpecifica ſunt arthemiſia, pulegium, flores cheiri, rad. ariſtol. rot. cinamomum myrrha ejus trochiſci, caſtoreum, crocus, borrax. ex. gr.

℞. *Borracis* ℈j.
cinam. pulveriſ. acuti. ℈ß. m.

Sabina ejusque oleum meretur laudem. Sequentes ſpiritus volatiles magni uſus ſunt v. gr. ♎s ✳ aromatizat. ♎s corn. cerv. fuliginis ſecundinæ liquor c. c. ſuccin. tinctura ſalutis, caſtorei, Elix. propriet. c. alkali imprimis volatilis, Eſſent. ad menſes aurea noſt. deſcript.

Hoc in genere notandũ eſt, quod nullũ ſit remedii genus, quod eandem habet vim in ſingulis: Unde niſi in omnibus

Digitized by Google

remediis ritè vis obſervetur, & ſubjectum patiens cum objecto agente conferatur, non obtinebimus ſemper optatum finem. Hinc notum illud veriverbium germanicum, Es iſt nicht eine Natur wie die andere/ id quod plures cum ſummo ſuo damno & vitæ periculo experiuntur, cum ſi vel maximè Medicaſtris Empyricis & vetulis quædam experimenta ſint quæ ſunt tanquã gladius in manu furioſi, cum ignorent medendi methodum; quibus tamen ſępè non plebs tantum, ſed Grandes etiam plus tribuunt, quam expertiſſimis & rationalibus Medicis, adeo ut parum deſit, quin noſtro ſeculo verificetur illud *Zachia: Medicus & obſtetrix ſunt ejusdem dignitatis.* In pertinaciſſimis menſium obſtructionibus ſal ſtomachicum ex lapide mortuo ſpiritus ſal. ✱ci cum ſale tartari parati cibis ipſis commode interponendum eſt.

Si jam adeſt Anaſarca, quæ facilè ſe huic aſſociat affectui, tunc conducet ſequens:

℞. *Rad. aſari,*
rubi tinctorum ã ʒj.
Herb. ſabin. Mj.
baccarum juniperi ʒij.
coq. in q. ſuff. aq. comm. ſub finem adde cinamomi acuti ʒij.
cardamom. ʒj.
col. adde ≏*s lumbric. terreſtr.* ʒiij. *miſc.*

Potus ſit cereviſia vel vinum enulatum.

In hoc caſu etiam conveniunt purgantia hæmagogis mixta.

Cereviſia vel vinum ſequens medicatum ſæpius juvamen attulit.

℞. *Rad. angelic. leviſtic. ã* ʒß.
galangæ ʒij.
Fol. roriſmar. matricar.
Herb. ſabin. ã Mj.
bacc. lauri ʒj.
cinamom. acuti ʒiij.
croci ʒj.
ſal. tartari ʒij.
inciſa d. ad carthum.

Decoctum roriſmarini cum floribus cheiri valde prodeſt.

Si vero febris alba ſimul adeſſent vel cachexia, uterinis anticachectica medicamenta adjungas.

℞. *Pul. cachect. Hartmanni* ʒß.
ſtercor. anſerin. ʒij. m.
pro aliquot vicibus.

In *menſium difficultate* ſequens convenit:

℞. *Aq. pulegii* ʒij.
arthemis. ʒß.
Eſſent. caſtorei ʒiß.
≏*s* ✱ ʒß.
ol. ♌*t. aniſi gutt.* iij.
ſyr. d. arthemis. ʒvj. m.
fiat pulvis pro unâ vice.

Vel:

℞. △ *fœnic. pulegii ã* ʒj.
Aq. carminat. ʒij.
Tinct. tartari ʒj.
liquor. c. c. ſuccin. ℈j.
ſyr. d. arthemiſiæ ʒß. m.
vel detur eſſent. croci ad 15. gutt.

Sequens ſi ſimul adſunt dolores & criſpaturæ ſenſibiles.

℞. *Elix. proprietatis Par.*
Tinctura opii ã ʒj. *miſc.*

Vel:

℞. *Eſſent. ſplen. bovis arthemiſiæ, meliſſ. martis liquat. ã* ʒij.

Sabina

Sabinæ ʒiß.
croci ʒj.m.
doſis g. 50. ad 60.

Hiſce internis externa conjuncta non abs〈q〉ue ſingulari effectu extolluntur.

Optima externa parari poſſunt ex ſcoriis antimonii Regul. ex. gr.

℞. Scorian. regul. antimonii ℥iiij.
coq. in q. ſuff. lixivio ex arthemiſia vel aliis herbis ſpecificis parat. ad extract. rubedin. Col. ℥vj. *adde vini malvat.* ℥ij.m.

Silicibus vel ferro ignito duo cochlearia hujus liquoris affundantur, fimusq; per infundibulum à mulieribus accipiatur in caſu deſperatiſſimo.

Poſſunt & inſtitui ſuffitus ex ſabina, colocynthide, myrrhâ, ſtyrace aliiſque ſimilibus.

Non immeritò etiam laudibus extollitur inſtrumentum *Glauberianum*, cui mediante ſpongiâ, ſalia volatilia imprimis ſal armoniac. alhaliſato alicui junctum, utero ægræ conjugatæ committenda. Qui verò hoc inſtrumento carent, Phiolam accipere poſſunt, cui infundant aliquid de ſpiritu quodam volatili ex. gr. ſp. ⚹ volatilis & aromatizati & ore phiolæ linteis circumducto ſinui pudoris admoveant, corpus verò phiolæ imponatur carbonibus, quo facto mucus viſcidus ac tenax optimè reſolvitur & ♎ plaſticus exſuſcitatur.

Poſſunt & in hunc finem Balnea vel fomentationes ex herbis uterinis parari:

℞. Herb. arthemiſ.
pulegii.
matricariæ.
mercurialis ā Mij.
roriſmarini Mj.
Florum cheiri,
malvæ ā Mß.
Baccarum lauri ʒiß.
Rad bryoniæ ℥ij.
ariſtoloch. rotund. ☉
rubi tinct. ā ʒj.

Inciſa & contuſa groſſo modo coquant, pro balneo Thermæ autem ſulphureæ & bituminoſæ, ut ſunt Swalbacenſes, Wisbadenſes & Emſenſes artificialibus ſunt præferendæ.

Si expetis linimentum, habes ſequent. form.

℞. Ol. lil. alb. flor. cheiri ā ℥iij.
Diacolycinthidis ʒiß.m.
d. ad vitrum.

Sic etiam in obſtructione menſium poſſunt peſſi uterini applicari, inter quos *Mynſichti* peſſi eminent;

Angelus Sala helleborum nigrum mirè commendat, ſed cum debet diutius retineri, timendum ne exulceratio oriatur, ſic & ſequens pro certiſſimo habetur experimento:

℞. Pulv. fol. perſicariæ maculat. ☉ *exiſtente in ♌ collect. & in umbr. exſiccat.* ʒß *rad. hell. nigr. præpar.* ℈j. *c. q. ſuff. tragacanth. in vin. alb. q. ſ. infuſa, fiat peſſus.*

Obſtructio autem quæ à peculiaribus uteri aut vaſorum morbis originem trahit, aut à morbis viarum, procidentia uteri, imperforatione & ſimilibus aliis, ejus curatio aliundè petenda eſt, ſemper verò menagoga his addenda ſunt.

Digitized by Google

In menſium ſtillicidio & difficultate ſeu fluxu imminuto eadem fere jam dicta, ſed minori doſi conveniunt, ſic in menſium decoloratione; à putredine ortâ, Elixir proprietatis cum Elixir uterino Crollio convenit. Item eſſent. arthemiſiæ, meliſſæ, &c.

Mercurius dulcis hoc in affectu generoſum eſt remedium. Ex. gr.

℞. *Eſſent. meliſſæ* ℥iij.
Elixir. proprietatis ℥ß. m.
doſ. gutt. 50. *ad* 60.
vel ſequens nodulus.

℞. *Herb. ſcordii, meliſſæ,*
cent. ⊙ *min.* ā Mj.
rad. bryon. ℥j.
hell. nigr. præpar. ℥ß.
Fol. ſen. SS. ℥i. ℥iß.
antophill. ℥j.
ſal. uterin. ℥j. m.
fiat nodulus pro libr. iij *vini, hiſce præmiſſis ſudoriſera non ſunt negligenda.*

In fluxu menſium inordinato conferunt omnia ferè jam dicta imprimis ſanguinem purificantia & ejus acrimoniam ac viſciditatem corrigentia, Acidulæ artificiales ad mentem *Kesleri* & *Schröderi*, naturales verò martiales, his longè antecellunt.

§. XVI. Nunc paucis videamus *Empyrica*. *Johann Agricola* ſequentes pilulas tanquam ſingulare arcanum ad menſes ſuppreſſos commendat.

℞. *Extr. bacc lauri, ſabinæ,*
cent. ⊙ *min. calend.* ā ℥j.
fol. meliſſæ,
ſabinæ ā ℥ß.
ol. ſabin. ℥ß.
Boracis veræ ℥iß. *croci.*
fiat maſſa cum oleo cinamomi, d. quibus mane & veſperi ℈j. *detur.*

Idem flores ſulphuris alb. laudibus extollit.

Thomas Bartholinus decoctum cort. granatorum laudat.

Borellus marrubium, *Foreſtus* ſem. nigellæ, *Glauberus* ſpir. urinæ concentratum, *Johann Ferdinand.* Cineres ſtercor. columbin. calcinat. cum ℈ß. pulv. croci magni æſtimant.

Mineram ferri *Jacobus Luſitanus* magnifacit, ex quâ & *nos* tincturam in uſu habemus.

Anton. Mizaldus rutham c. vino hyſſopi & aniſo coctum & hauſtum commendat.

Simon Pauli decoct. matricariæ & chamomillæ cum tantillo arthemiſiæ vires deprædicat.

Prævotius porrum confixum undiq; radiculis ellebori nigri coctum, abjectis radicibus, aliquoties jejune menſibus inſtantibus eſitatum æſtimat; qui etiam pro ſecreto habet ſuccinũ & bellidem hortenſem ex vino albo coctum.

Ronſaus ol. ſeminis ſeſeleos deſtillatum hic ſummopere commendat.

Johann Schröderus ſequens decoctum pro arcano in menſibus ciendis venditat.

℞. *Sem. milii ſolis, aniſi, viſc. quercin.* ā ℥iij.
rad. dictamn. ℥j.
croci ℈j.
in vino albo parum macerantur dein leniter ebulliant. Doſis ℥iv.

Timaus à Güldenglee remediis aliis nihil juvantibus umbilicalia ex Trochiſc.

chiſc. alhandal. & ſuffitum ex ſabina & colocynthide commendat.

Benedictus Faventinus ſequentem Pilulam utero intrudendam aſſerit proficuam, experientia edoctus.

℞. Theriac. Androm. ℥j.
pulv. ſabinæ ℈j.
miſc.

CAPUT IV.
DE
Menſium fluxu immodico, & fluore muliebri albo.

§. I.

QUam variis *Regina noſtra uteri* calamitatibus affligi aſſueverit, varia in eam impingentia morborum varia genera ſat apertè declarant. Inter quæ cæteris ob contumacitatem non cedunt affectus propoſiti, *menſium* ſc. *fluxus immodicus*, & *fluor albus* muliebris.

Fluxus menſium immodicus duobus ferè modis dicitur: 1. quando & nimiâ quantitate, & nimis diu menſes ex uteri vaſis fluunt, vel ſecundò, quando citiùs redeunt, quàm oportet, qui deſcribitur vulgò, quod ſit nimii ſanguinis per uterum excretio, à vaſorum uterinorum apertione producta.

Fluor verò *muliebris* dicitur & *fluxus albus, menſtrua alba*, & *gonorrhœa non virulenta*: coryzanteri, pilla coryzalis, &c. Seminis enim profluvium, ſive Gonorrhœa non multùm differt ab hoc fluore, cum quo ſubinde conjungitur. Deſcribitur vulgò, *quòd ſit humoris pituitoſi ſubinde craſſioris, plerumque albi, aliquando etiam alius coloris ſine dolore copioſior, & frequẽs excretio*, melius verò deſcribitur quod ſit liquoris inguinum ex glandulis uteri vaginalibus Saccharum elcan aliquando inundentis excretio.

Deſcriptio fluoris albi.

Hic fluor quibusdam perperam menſtruorum alborum nomine venit; cùm primò neque ſingulis menſibus, neque citiùs, neq; tardiùs (quemadmodum in menſtruo fluxu obſervare eſt) manare ſoleat; 2. quia hic fluxus à productionis ſuæ initio ad integram ſui ceſſationem plerumq; perdurare ſolet; 3. quia ante & poſt menſtruorum tempora obſervari nonnunquam ſolet. Nulla enim ætas (primâ exceptâ: quem tamen hic Caſſellis in puella nobili nondũ decimum annum egreſſa jamjam obſervo, & cui medicinam facio) ab hoc malo immunis exiſtit; quæ ſimul conſiderata dubio procul demonſtrant, hunc fluxum cum menſtruo minimè convenire, licèt inſtante fluxu menſtruo ſæpiùs ſit copioſior, propter copioſiorem ejus materiam, tunc temporis ad glandulas illas uteri cervicales amandatam atque coacervatam.

§. II. Differt hic fluor albus quoad vehementiam ſymptomatum, ſicut unus *Differentia.*

unus ſæpe multis menſibus, imò interdum annis, ſine notabili noxa, nulliſq; gravioribus ſymptomatibus conjunctis perſeveret. Hinc à magno *Platero moderatus* dicitur, & *immoderatus*. Quod etiam de fluxu menſtruo immodico intelligendum eſt.

Signa. §. III. Ut autem hi affectus facilè pateant, ſic etiam cauſæ facilè ex ſuis ſignis cognoſcuntur. Nam plethora habet ſua ſigna; tenuitatem verò & acrimoniam, ut & motum inteſtinum ejus auctum arguunt, tum excretus ſanguis, tum verò vel præſens, vel abſens, in excernendo dolor, aut ardor, aut ſimilia alia; Anaſtomoſin præcedunt cauſæ eam inducere aptæ, vel ingens æſtus, coitus immodicus; partus laborioſior, abortus, menſium prævia ſuppreſſio, &c. Diæreſin verò dolor & ardor circa cervicem uteri, dolor in excretione, mutatio in ipſo ſanguine coloris; juvantia & nocentia, & vel excoriatio, vel phlogoſis in partibus, quas ſanguis excretus pertranſit. Comitantur has ægras laſſitudines, lãguores totius corporis, facies pallida, inappetentia, calor, ſitis, dolor lumborum, tumor pedum, ex ſexcenta alia.

Signa fluoris albi. §. IV. *Fluor* quoq; iſte *albus* muliebris ſignis non indiget, utpote qui partim ex relatione innoteſcit ægrotantis, aut ad ſtantium; partim verò ex urina perſpicitur, in qua p. n. albidiore, & crudiore ordinariò ſedimentum obſervatur pituitoſum, & inodorum, vel neſcio qui flocculi pituitoſi & albi perſpiciuntur; partim innoteſcit hic affectus ex ſymptomatibus conjunctis, dolore ſcilicet lumborum, abdominis, hypogaſtrii, cordis palpitatione, atrophia, gravitate totius corporis; coloreque corporis vitiato. *Moderatus* verò *fluxus* nulla gravia ſymptomata habet conjuncta, *immoderatus* verò tum quoad materiæ copiam, tum quoad cauſæ utriuſq; pertinaciam habet primò conjunctam virium dejectionem, 2. cachexiam, 3. manuum & pedum torporem, ſterilitatem, & ad concipiendum impedimentum. Humores verò excrementitii modò albi ſunt, & pituitoſi, ſero lactis perſimiles, modò pallidi aut flavi, modò virides, modò ſeroſi pro liquoris diverſitate. Ex hiſce ut frequentiſſimè obſervabilibus, & per experientiam notis (in omnibus tamen ægrotis non omnia ſunt æquè obſervabilia) veram horum affectuum cauſam pro inſtituti ratione deducere conabimur.

Cauſa menſium fluxus nimii. §. V. Juxta *Galenicos* menſium fluxus immodici cauſæ ſunt anaſtomoſis, diapedeſis, diæreſis, & diabroſis, quæ fiunt à ſanguinis quantitate nimia, caliditate, tenuitate, vel acrimoniâ, ictu, caſu, aut vulnere.

Cauſæ fluoris albi. In fluore albo dicunt *Ipſi*, à cerebro, ventriculo, hepate, liene, meſenterio, excrementa ſua ad uterum, tanquam partem debiliorem, hincq; receptioni magis diſpoſitam amandari, nec dubitant in utero eoſdem humores excrementitios generari poſſe, ob debilitatem retentricis aut concoctricis facultatis. Culpant ergo frigidam uteri intemperiem, & debilitatem, quæ ſæpe à graviditate, partu, abortu, contuſione, inflammatione, abſceſſu, aut exulceratione contrahitur.

Digitized by Google

§.VI. *Paracelſus l.* 11. §. *de dolorib. matricis* diverſam affectuum matricis naturam proponit. §.1.*ait*, morborum matricis generationes in matrice non ſunt, nec ex ea matrice, nec per eam. Omne enim membrum, quod deſcendit ab aliis, ab aliis detrimentum accipit. Sunt enim morbi *matricis retentio, & rei ſuperfluitas.* Matrix juxta *ipſum* nutrimentum ſuum accipit ab omnibus membris ſingulis quatuor ſeptimanis ſemel, & tum excrementum ſuum ejicit, tuncque patiuntur fœminæ dolores dorſi, capitis, compreſſiones in ſcrobiculo cordis. Retentio non fit in matrice, ſed ex omnibus corporis humani partibus. Pergit §.2. nam menſtruum in matrice menſtruum non eſt, ſed menſtrui excrementum, & hinc *tr.*2.*de gen. hom.c.*8. Menſtruum vocat egeſtionem, & ſtercus matricis. Ex his ſequitur conjunctio (cum menſtruum venit ab omnibus membris, & aliquæ partes morboſæ ſunt) deſtructio, alteratio, concluſio, permixtio bonæ & malæ rei, diſcoloratio cum ſimilibus. Ubi mulier dolores percipit, ibi eſt *oppilatio*, & *nimius fluxus.*

§.VII. Ad *Sylvii* mentem contingit fluxus menſtruus nimius, vel ipſius ſanguinis, vel uteri, ejusque vaſorum culpâ. Et quidem ſanguinis culpâ, quoties is tenuior, vel acrior exiſtit, & imprimis menſtruorum tempore, qui ſanguis ſæpè talis redditur ob aërem æſtuantem à ſole, igne, balneo, &c. item ob alimenta ſpirituoſa, & aromatica, ob animi affectus, iram, item corporis motum nimium, curſitationem, ſaltationem, frictionē, &c. ob vigilias diutiùs protractas, evacuationes bilioſas, ſolitas ceſſantes, aut ſuppreſſas. Uteri & vaſorum culpâ eſſe ait, quando vel ſunt laxiora, vel humidiora, ob abuſum ſcilicet rerum aquearum, ingurgitationem fructuum horariorū, perſicorum, uvarum, &c. præſertim menſibus inſtantibus, quia tum temporis omnia ſunt circa uterum aperta.

Cauſam quod attinet *fluxus albi* moderati, multoque ſæpè tempore notabili ſine noxa durantis, eam *Sylvius* ſtatuit efficientem, fermentum aliquod acido-auſterum in utero productum, maſſam verò ſanguineam non valde mutatam. *Immoderati* verò *fluoris* eandem ſtatuit cauſam efficientem, ſed diverſimode (prout diverſa ſymptomata excitantur) agentem, materialem verò maſſam ſanguineam variis modis vitiatam, aſſerit tamen etiam fluorem hunc poſſe produci ſine tali fermento uterino, modò humores pituitoſi redundent in toto corpore, indeque amandentur ad uterum, ſicque eliminentur è corpore. Noſter Autor exiſtimat, uterum hoc in affectu duplici ratione affici, mediatè ſcilicet affectis primò glandulis præcipuè pancreaticis, acidum illud ad uterum amandantibus, ſecundò immediatè & aliis glandulis illæſis, ſi nempe uterus à frigore externo afficiatur. *Cauſa fluxus albi.*

Primariam ergò hujus fluxus cauſam ſemper in utero quærendam aſſerit; ſecundariam verò & ipſum augentem in ſanguine, aliiſque humoribus

Digitized by Google

tibus vitioſis ſanguini confuſis, & unà cum ipſo ad uterum tendentibus, nec à ſemine hunc fluxum, nec à ſpiritibus fieri probat. Fluoris ergò hujus albi ſanguinem eſſe contendit, & quò fluxus viſcoſior vel ſeroſior, ſanguis tunc exiſtit vel viſcidior, vel ſeroſior, pro cujus diverſitate & color diverſus oritur in excretis, qui fluorem album deducit ab acrimonia acida ſanguinem in pus ſimile mutante.

Inter cauſas antecedentes *Sylvius* imprimis refert animi mœrorem gravem, & diu protractum, *acidi noxii*, imprimis verò *auſteri productorem* aſſiduum. Cujus acidi & auſteri cauſam certiſſimam dicit eſſe terrorem inopinatum mulieribus valde infeſtum hic refert frigus, acidorum abuſum, & quoties à cauſa externa ſimul afficitur *immediatè* uterus, ità ut indè ad fluorem album producendum ſimul diſponatur, toties tunc faciliùs, tunc citiùs, tunc graviùs laborant fœminæ iſto fluore. Uterum dicit in fluore albo eſſe vitiatum adeo, ut in ipſo corrumpatur ſanguis, qui pro vitii uteri varietate variet non parùm tam coloris, quàm odoris, & acrimoniæ copiæque ratione. Statuit ergò Autor fermentum illud uterinum, & quidem acidum, prout magis vel minùs exiſtit auſterum, vel acre, vel alio modo vario vitioſum, ita diverſimode corrumpet ſanguinem ad uterum delatum.

Sic etiam ſanguis ob alios affectus in corpore exiſtentes, aut præcedentes variis modis affectus in humorem diverſum corrumpetur ab eodem fermento, adeo ut juxta ipſum diverſitas humoris in fluore albo effluentis pendeat nunc à diverſitate fermenti corrumpentis, nunc à diverſitate ſanguinis corrumpendi, nunc ab utroque.

§. IX. Perſpectis jam aliorum ſententiis, nunc & *noſtram* de horum affectuum cauſis propinemus.

Utriusque cauſa petenda eſt ab ipſo ſanguine vel abundantiore, aut tenuiore, aut acriore, vel in vaſis aut anaſtomoſin, aut diæreſin, rariùs autem diapedeſin patientibus, vel à cauſis externis, aëre ſcilicet nimiùm calido & tenui, alimentis calidis, & incidentibus, attenuantibus, medicamentisve aut menagogis, aut vaſorum oſcula aperientibus, & rimas facientibus, imprimis particulis acutis, ſcindentibus, pungentibus, vigiliis nimiis, nimio corporis, partiumque ejus exercitio, equitatione, curſitatione, ſaltatione, pilæ, aliorumque luſu, animi pathematis ſubitaneis, terrore, ira, excretionibus variis ſanguineis ſuppreſſis, infortunio ab ictu, caſu, vulnere, ulcere, & ſimilibus aliis. Secundùm enim naturam experiuntur fœminæ ſanguinis turgeſcentiam menſtruationis tempore, in quibus occaſione auræ fermentativæ à genitalibus forſan inſpiratæ rareſcunt, & præter ordinarium modum turgentis, ac tantùm non ferventis ſanguinis impetu dolor dorſi, & circa lumbos pulſatio, ut & diſtendens moleſtia artuum tenſiva laſſitudo, & gravitas, dolor capitis, hypochondriorum inflatio, & imprimis ejus-

ejuſdem per uterinarum arteriarum anaſtomoſin excretio excitatur, quo undecunque ferociente janitore quâ datâ portâ ſanguis impetuoſiùs effluit. Sic & cauſam hujus morbi eſſe poſſe nimiam pororum laxitatem nulli dubitamus, quæ plerumque fieri ſolet ab humidis variis.

Cauſa fluoris albi. §. X. Fluoris verò albi cauſam eſſe ſerum vitioſum, & in glandulis vaginalibus corruptum, interdum purulentum, ſæpè verò ſeroſum ex glandulis uteri effluentem exiſtimamus. Optimè ergò ratiocinatur *Cl. D. Mich. Bernhard Valentini* Collega curioſorum & amicus noſter *in Epiſtola perquam docta de nova matricis & morborũ muliebris anatome*, dicens: Ultima tandem eaque peſſima liquoris ſeminalis corruptio eſt in affectu, ſi quis alius nanſerto, *fluore mulierum albo*, qui glandulis his maximè proprius & „ revera nihil aliud eſt, quam quidam „ *uteri ciryza*, ex continuo humoris „ nutritii abſceſſu & fœtidiſſima in glandulis vaginalibus corruptione propillularum, *pergit ille*, Fur enim eſt tyrannus iſte morboſus in partibus glanduloſis putridus, qui non vicinas modo ſed omnes inſimul C. H. partes ſuo defraudans nutrimento in putrida liquamina præcipitat. Oſtendit id halitus corporis, oculi concidunt, malæ labaſcunt, cæteraq; membra ſolito graciliora fiunt, quod vel mulierculis apparet, hinc quoque eſt quod affectui huic tandem jungatur quædã cachexia, quatenus nutrimento ſuo defraudata viſcera fatiſcũt, eorumque fermenta vitalia quantam patiuntur eclipſin, imprimis ſtomachus, qui foco carens & igne cibos nec ſeligere nec volatiliſare novit, ſed in putridam convertit mucilaginem, quæ „ nullibi correcta, ut in utile venarum „ pondus, quâ datâ portâ ruit. *Limburgi* enim ad *Lanum* fœminam 40. annorum hoc morbo exſtinctam & ſterilem aperuimus, in cujus cadavere uteri invenimus glandulas tumefactas, & magnitudine piſi induratas. Hîc quoque aliquando chylus excerni poteſt, cum nempe pori arteriarum ita aperiantur, ut per illos chylus deferri poſſit. Sic & excretam vidimus materiam veram purulentam ab ulcere uteri. A nimia tenuitate, & acrimonia ſeri hunc affectum oriri poſſe cum reliquis ſtatuimus Medicis.

Culpamus hoc in affectu non obſtructionem, ſed pororum & glandularum nimiam laxitatem. Omnes quoque hoc in affectu pituitoſi, & ſeroſi, imò acres humores circa glandulas haſce ſibi rapiunt imperium, & ſic quâ datâ portâ ruunt.

§. XI. Quod *prognoſin fluxûs menſtrui* immodici attinet, notandum, quòd omnis immoderata menſium excretio ſi non ex ſe, ſaltem ex accidenti periculoſa eſt, imprimis in adultioribus, & ſi immodicè duret; nam præterquam quòd vires exſolvat, etiam variorum affectuum cauſa eſt, hydropis ſcilicet aſcitis, anaſarcæ, leucophlegmatiæ, cachexiæ, anguſtiæ pororum tum in univerſo corpore, tum imprimis in ipſo utero inflammationis, *Prognoſis.*

nis, exulcerationis, &c. aliorumque morborum. Affectus enim hic plures ægras in Libitinæ rationes tranſcribit.

Atrophiam quoque minatur, quia ſanguis diminutus minorem impetum habet, quàm ut particulæ ad nutriendum aptæ per poros arteriarum in partes nutriendas ſatis altè ad adhærendum poſſent protrudi.

Huc ſpectant aphoriſmi Hippocratis ſequentes:

Sect. 5. aph. 32. Mulieri ſanguinem evomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio fit.

- - 5. — 36. Mulieri menſes decolores, nec eodẽ ſemper modo prodeuntes, purgationẽ neceſſariam eſſe indicant.

- - 5. - - 39. Si mulier quæ nec prægnans, nec puerpera eſt, lac habet, ei menſtrua defecerunt.

- - 5. - - 50. Mulieri ſi velis menſtrua ſiſtere cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

- - 5. - - 57. Menſtruis abundantibus morbi eveniunt, & ſubſiſtentibus accidunt ab utero morbi.

- - 5. - - 61 Si mulieri purgationes non prodeant, neq; horrore, neq; febre ſuperveniente, cibique faſtidia ei accidant, prægnantem eſſe putato.

- - 6. - - 29. Mulier podagrâ non laborat, niſi ipſam menſtrua defecerunt.

Quando hic fluxus aliquandiu durat, metus eſt fluxus diuturni, quia pars aſſueſcit iſti fluxui.

Hic morbus facilè in juvenculis, non ita in provectioribus, curatur, quia ibi fibræ arteriarum, & venarum ſolidiores, & calloſæ ſunt, & non ita facilè adſtringuntur, imò ſæpè immedicabile eſt malum.

§.XII. Quod verò ſpectat prognoſin *fluoris albi muliebris*, diuturnius eſt malum, præcipuè in vetulis, aut cachecticis, aut cacochymicis, aut quibus menſtrua diu ſubſtitêre, aut fluere deſiêre, aut virginib⁹, aut viduis chloroſi laborantibus, aut quibus diuturnior, graviorque aliquis uteri accidit affectus, & glandulæ cervicales induratæ vel alio modo læſæ ſunt, in ſenibus enim non facilè curatur hæc fluxio uterina, quia in illis fibrillæ magis ſunt immobiles, & ubi pori glandularum ſemel ſunt detorti, conſtanter ita manent, nec ita facilè ad priſtinam figuram reduci poſſunt. *Prognoſis fluoris albi.*

Periculi tamen parùm habet, niſi quando diuturnior exiſtens, graviorque ſive ratione ſui, ſive ratione cauſæ à qua producitur, graviores aliquos, & perículoſiores morbos excitat.

§.XIII. Quod curam menſium fluxus immodici attinet, eandem hîc attendendam eſſe putamus, quam in aliis ſanguinis excretionibus, quæ ſuperiùs jam

Digitized by Google

jam tradita ſunt, parum enim differt hæc à curatione reliquarum hæmorrhagiarum.

In *fluore albo* verò ægrę utantur aëre ſereno, & paulò calidiore, vitent ſaltem pluvioſum, & frigidum, alimenta humori peccanti ſint contraria, & fugiant præ aliis acida, ſero & glandulis inimica, hinc obſervamus in Belgio hunc affectum frequentiorem, quia ibidem mulierculæ in menſa abutuntur acetariis. Alimenta etiam ſint facilis fermentationis, boniqne ſucci, à cœna aliquando abſtinere non inconſultum. Potus ſit paucus, motus corporis, & exercitium ſint mediocria, uti & ſomnus & vigiliæ non excedant limites, quia exceſſus omnis malus, nã ſicuti otia ignavũ corpus reddunt, ſic

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

Animi pathemata omnia, imprimis mœror, quæ cauſam hujus affectus augere poſſunt, vitanda, & convenientia mediocriter exercenda, excretaq; & retenta ordinariò imprimis ritè aſſumtorum quantitati correſpondeant.

§. XIV. Affectus menſium fluxus immodici *curatio pharmaceutica* ad mentem *veterum Galenicorum* eadem eſt, quæ ad immodicum hæmorrhoidum fluxum tollendum eſt propoſita. Primò enim revulſionis gratia venæ ſectionem in brachio celebrant, & hoc in caſu magnam ſanguinis quantitatem detrahendam eſſe volunt; frictiones, etiam ligaturas, & cucurbitulas itidem revulſionis ergò commendant. Ad bilioſos & ſeroſos humores in corpore abundantes educẽdos præſcribunt bis vel ter in hebdomade purgantia, blanda etiam vomitoria, quatenus frequenter revellunt, aliquando admittunt, poſtmodum propinant varios julepos, pulveres, opiata, catapotia, aliaquę remedia incraſſantia, & adſtringentia in dicta curatione propoſita, additis, ſi urgeat neceſſitas, opiatis.

Sequens laudibus extollit Riverius:

℞. *cortic. duor. ovor, recent. uſt.*
thuris,
maſtich. ā ℥ß.
margarit. præpar.
corall. rubr. præpar.
carabes ā ℥ij.
lapid. hæmatit.
ſmaragd. præpart. ā ℈ß.
farin. hord. p. ij.
album ovor. num. x.

& ſi op⁹ fuerit adde parũ aquæ chalybeatæ, & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, ut poſſint in pulverẽ redigi. Doſis à ℥ß. ad ℥j. cum juſculo pedum vervecis ſummo manè.

Reliqua ex *Veteribus* deſumta vide inferiùs inter empirica.

§. XV. *Paracelſus* curavit quandam fœminam, quæ diu hunc paſſa eſt ſanguineum fluxum cum animi deliquio, *oleo vitrioli* in aqua plantaginis exhibito & ℥j. carniolæ.

Laudat etiam tincturam coralliorum, quæ cum pumice fit.

℞. *corall.* ℥ß.
olei myrtill. ℥j.
oliban. ℥j.
ſalis fuſi ℥ij. Mixta reduc in calcinatione per quartum gradum reverber. ad horas xij. vel ultra. Poſtea reduc in ablutionem cum aqua plantaginis.

Digitized by Google

Crollius, ejus diſcipulus elect. laudani commendat in ſanguinis excretione, & menſium nimia evacuatione cum croco martis, & coralliis rubris.

§. XVI. *Sylvius* menſtruum fluxum fœminasque infirmantem à ſanguine tenuiore, & acriore ac ſeroſo productum curat abſtinendo ab omnibus rebus non-naturalibus ſanguinem vitiantibus, easdem ſaltem moderando, & imprimis menſium inſtantium tempore cavendo ab omni æſtu, alimentis ſpirituoſis, & aromaticis, vino generoſo, & præſertim ejus ſpiritu, ab ira, vehementi ac diuturno corporis motu, vigiliis, quæ ſi nimis urgeant, varias commendat emulſiones ex amygdalis, & ſemin. papaveris albi paratas, item opiata conducent, bili verò evacuandæ gratia tamarindis laudat, qui ſimul ſanguinem craſſiorem reddunt: ut ergò ſanguis ſolito tenuior ac fluidior paulò inſpiſſetur, commendat omnia auſtera & acerba, vulgò adſtringentia dicta. Talia ſunt plerorumque fructuum immaturorum ſucci expreſſi, aut inſpiſſati, omphaciũ, acacia, &c. & ſi in ſanguine multum lateat ſeri, id evacuandum cenſet per hydragoga ante menſtruorum fluxum diebus aliquot exhibita, ſi vires ferant.

Quod ſi *fluxus menſtruorum nimius* debeatur uteri conſtitutioni laxiori, danda erit opera, ut cauſæ externæ nocentes fugiantur, atque noxa in utero recepta, laxitasq; nimia corrigatur, in quem finem etiam conducunt adſtringentia, quę poſſunt adhiberi vel forma pulveris, vel pilularum, vel conditi, vel mixturæ, ve aliâ quâvis ægræ commodiore & acceptiore, quo aliquandiu perſeverare poſſit in eorum uſu. Commendat etiam ſuffitũ ex maſtiche, thure, roſis rubris; fomenta itidem ex variis adſtringentibus, tum radicibus, tum herbis parata laudat in vino rubello cocta, & externè applicata.

§. XVII. His ita præmiſſis proximũ eſt, ut etiam ad *fluoris albi* curationem ex mente *Sylvii* nos accingamus, quam ſecundùm cauſæ diverſitatem variandam eſſe ait. Si ergò fermentum uteri ſit noxium, acidumq;, cura hujus fluxûs primaria cõſiſtet in fermenti hujus vitioſi correctione, ac emendatione, ſecundaria verò in ſanguinis univerſi correctione, hinc corrigantur cauſæ præcedentes, ut ſunt vel frigus, vel animi mœror, aut terror gravis, acidorũ abuſus, &c. dein fermentum acido-auſterum aliquando acre optimè corrigi ait author per ſalia volatilia puriora, quale eſt ſpiritus ſalis ammoniaci, ſicut & *oleoſa* magis temperata in emendando acido acriore proficua. Ad ſanguinem autem ipſum peculiari corruptione inquinatum, corrigendũ, atq; nunc fluori albo anſam præbentem, nunc eundem graviorem facientem pro *vitii & cachexiæ* varietate medicamenta uſurpanda eſſe dicit varia, tum *alterantia*, tum *evacuantia*. *Cura fluoris albi.*

§. XVIII. His autem ita prælibatis proximum eſt, ut ad horum affectuum tam ſæpe tam gravium curationẽ noſtris intentionibus ſuffultam *nos* accingamus. Curatio fluxûs menſtrui nimii parùm differt à curatione aliarum hæmorrhagiarum, ſiquidem externa, ſive topica hîc ſoli utero ceu loco affecto applicanda veniunt. San-

Sanguis ergò, & ♎ uterinus ferocientes ante omnia compeſcãtur, quod facilè obtinere poſſumus exhibitis blandis uterinis leniter incraſſantibus, & adſtringentibus, & ſi plethora adſit, venæ ſectio celebranda eſt, & quidem in brachio, & ſi humores ſeroſi, vel bilioſi abundent, mitiora purgantia ſunt exhibenda, ex. gr. tamarindi, rhabarbarum, quod in potu ordinario commendamus, Elect. paſſulat. tamarind. &c. dein ad incraſſantia accedendum, in quem finem conveniunt omnia terrea, glutinoſa, ex. gr. ſequens electuarium egregium eſt:

℞. *Conſerv. roſar antiq.* ℥iß.
rad. ſymphyt. ℥ß.
carn. cydonior. cond. ℥iij.
confect. de hyacinth.
corallior. rubr. præpar. ana ℥j.
ſuccin. præpar.
ebor. præpar. ana ℥ß.
pulv. ſperniola comp. ℈j.
ſirup. cydonior.
myrtill ana *q. ſ.*
F. l. a. Electuarium. Vel:

℞. *Corall. præpar.*
lapid. hæmatit. præpar.
bol. armen.
unicorn. ver.
ſem. plantag. ℥iij.
☉ *crud.* ℈ij.
laudan opiat. gr. v.
M. C. ſyr. plantag. vel myrtillor. q. ſ.
f. Electuarium.

Oleum quoque è bolo armeno deſtillatum egregium eſt in ſiſtendis menſibus. Vel:

℞. *El. Diaſcordii* ℥ß.
roſar. rubri ℥j.
ſanguin. dracon ℥ß.
pulv. ſemin. hyoſcyan. alb. ℈ij.
oſſ. human. calcinat.
trochiſc. de terra ſigillat.
vitriol. ♂*t.* ana ℈j
c. miva cydonior. q. ſ. F. conditum.

Capiat ægra magnitudine nucis avellanæ, vel caſtaneæ.

Magni æſtimantur hoc in caſu tinct. coralliorum, tinct. ſulphuris, tinct. antiphthiſica, tinct. vitrioli, tinct. lapid. hæmatit. ♂t. adſtringent. Sperniola Crollii, ſpec. diamart. diaplantaginis Mynſ. pilulæ ſtypticæ ejusdem, eſſentia mumiæ, præ aliis hîc etiam convenit mixtura ſtyptica Sylvii. In gracilibus, ubi humores nimis acres ſunt, cura lactis caprini vel aſinini egregia eſt. In extremis recurrendum eſt ad anodyna, ex. gr.

℞. *corall. rubr præpar.*
ſuccin. flav.
bol. armen.
ſanguin. dracon ana ℥ij.
ſemin. plantagin. ℥iß.
laudan. opiat. gr. iij.
Extract. croci ♂*t.* ℈j.
ſirup. de roſis ſiccis q. ſ. F. l. a. Electuarium.

Si fluit ſanguis arterioſus, das Hertz-geblüt/uti ajunt, mirè prodeſt aqua de corde cervi, & tenel. C. C. & interponatur talis, vel ſimilis potiũcula adjectis opiatis, quæ ferè omnẽ implent pag.

℞. ▽ *è typh. C.*
burſa paſtoris ana ℥j.
laudani opiati gr. j.
uſnea cranii humani gr. vj.
Syr. corallor. ℥ß.
M. pro una vice.

 Vel:

Vel:

℞. ▽ *plantagin.*
portulac.
cordial. H. S. frigid. ā ℥ij.
lapid. hæmatit. prapar ℈ß.
pulv. ſpermol. C. gr. iiij.
laudani opiat. gr. j.
ſyr. cydonior. ℥iij. *M.*

Vel in forma pulveris:

℞. *pulver. ſtegnotic.* ℈j.
laudan. opiat. gr. j.
♂*t. adſtringentis gr. ij.*
M.

Omnia teſtacea, quæ vim habent ſanguinis acrimoniam corrigendi, ut & vaſorum apertiones conſtringendi, hîc conducunt. Sic etiam, quæ corrodentes humores per ſudores, vel urinam expellunt, in quem finem conferunt decoct. ex lignis, vel ex his paratæ eſſentiæ, quorum medicamentorū formulas jam ſuperius tradidimus.

Sequens D. Rod. à Caſtro magni facit:

℞. *ſucc. ſtercor. aſini.*
ſirup. myrtin. ā ℥ß.
▽ *plantagin.* ℥iij.
M.

Vel detur ſequens:

℞. *vini ſtyptic. rubr. chalybeat.* ℥iij.
gummi Arabic.
tragacanth. ā ℥ß.
M.

Hic etiam conducunt varia edulcorantia, acrimoniam eluentia, ut ſunt aquea, ſerum lactis, ſic nos non ita pridem puellam hoc fluxu per annum & ultra vexatam, cum ſucco betulæ per 14. dies ad ℥xij, ſingulis diebus hauſto.

Externè etiam, ut in aliis hæmorrhagiis, vel hypogaſtrico, vel pubi, vel aliis partibus applicari poſſunt adſtringentia, incraſſantia, & anodyna, ita ſive cum linteis, ſive cum ſpongia admotum prodeſt acetum hypogaſtrio. Prodeſt etiam Emplaſtrū ſtypticum, aut ad rupturam *Fernelii*, decoctum aluminis ſæpè omne fert punctum. Sic & peſſus ex ſtercore ſuillo decocto hoc inebriatus non contemnendi uſus eſt. Vel:

℞. *muſc. prun. ſylveſtr.*
radic. tormentill.
biſtort. ā ℥j.
gallar. ℈j.
croc. ♂ *adſtringent.* ℈ß.
c. ſ. q. rob. acaciæ f. l. a. peſſus obduc. ſyndon. rubr. c. filo d.

Dominus Boyle generoſam quandam fœminam, quæ paſſa eſt hæmorrhagiam uteri jam 4. menſibus ſolo pulvere ſympathetico ex vitriolo Ungarico parato curavit, quæ indè ita conſtipata fuit, ut valde ægrotaret propter inhibitum fluxum, quem iterum provocare coactus fuit cum tinctura ſuccini.

Quare in impetuoſo menſium fluxu optimo cum ſucceſſu applicui liquorem meum ſtypticum martialem.

Item mammis lintea in aceto tincta ſæpiùs impoſita, magnipendo.

Stercora quoque animalium, ut ſuillum, & aſininum, ſacculo incluſa, & aceto incocta, mulieribusq; applicata, ſæpe egregium præſtant effectum. Vel lintea ſequenti indantur decocto, & applicentur:

℞. *rad. tormentill. biſtort.*
ſymphyt. ā ℥ß.

herb.

herb.plantagin.
nummular. ā Mj.
burſ. paſtoris.
polygon. ā Mß.
agrimon.
N. M.
ſantal.rubr.
fl. balauſt. ā ℥iß.
bull. in aq. ferrariorum, & applicentur.

Poſſunt etiam ex his balnea, ſeu inſeſſus parari.

Sequens epithema rarò etiam nos fefellit:

℞. △ *Spermat.ranar.*
ſolani ā ℥ij.
rofac. ℥iß.
ſacchar.ſaturni.
ſperniol.Croll. ā ʒß. *M.*

Nec unguenta ſtyptica Mynſ.comitiſſ.cum variis adſtringentibus mixta ſuâ carent laude.

Louyſe Bourgois comendat ſequens:

℞. *Rad.eryng.* Mij.*coq.c. vin.* lavetur probè manè & veſperi, linteis calidis poſt abluitionem impoſitis. Initium verò abluitionis fiat ponè aures, tunc in cervice, hinc per totam ſpinam uſq; ad os ſacrum, poſtea inungantur etiam Ilia usque ad vulvam.

Hoc remedio nonnullas intra triduum ſanatas vidit, quæ nullis aliis remediis curari poterant.

Haud etiam culpamus cucurbitularum uſum, vel ligaturas.

§. XIX. Paucis videamus *Empirica.*

Pravotius ſirupum de ſtercore aſinino in menſibus nimis fluentibus laudat.

Boetius Jaſpidem, alii bufonem exſiccatum collo appenſum valde commendant.

Johannis Theod.de Bry ſpecificum eſt burſa paſtoris, & perſicaria calceis impoſita.

Pulvis florum urticæ mortuæ, & ſpongiæ lotæ à multis laudatur, à *Crollio* verò pulvis ex matrice gallinæ orificio pudendi intruſus magni æſtimatur.

Deodatus in deſperato ſanguinis fluxu ultimum, & præſentiſſimum remedium ducit pulv.cortic.Mari——— ad ʒj. cum vino auſtero ſingulis matutinis horis propinatus.

Digbai experimentum eſt cran. human. ʒj. pulv. cum vino albo per noctem infuſ.& exhibitus.

Rodericus à Fonſeca ſequens laudibus extollit:

℞. *Lentiſc.ſicc. conciſ.* ℥ij.
coq.in △ ℔viij,

bibat per multos dies ſaltem cum fluxus eſt immodicus. Vel detur aqua ſulphuris ℥iiij. pro doſi.

Grulingius laudat fumum ex foliis ſiccis quercuum, qui excipiatur ab inferioribus corporis veſtimentis.

Ioh. Hartmannus in fluxu menſium nimio cingulum ex foliis hellebori nigri conſultum, ità ut folia recentia aſſuantur faſciæ circa lumbos corpori applicat.

Caſp. Caldere de Heredia balneum decoctionis aluminis eſſe efficaciſſimum remedium ait, ſi quater repetatur.

Ioh. Ionſtoni ſpecificum eſt cuticula pedum anſerinorum exſiccata & ʒß. ad ʒvj. exhibita.

Domin. Leo commendat aquam frigidam, in qua ſedere debeat ægra.

Ambr. Paræus mala cydonia ſub prunis cocta pulvere boli armen. & *myrtillor.* miſta, inque cervicem uteri intruſa laudibus extollit.

Henr. Petræus rad. nymphææ albæ vino coctam, & potam; & *Primeroſius* ſal prunellæ dilutum aquâ vel ſucco plantaginis laudat.

Riverius pulverem caſtaneæ ad ʒj. propinatum pro ſecreto habet.

Ioh. Schrœderus ſequens ad immodicum menſium fluxum curandum experimentum habet: Pannus menſtruo ſanguine tinctus certo tempore radici ceraſi in cortice apertæ indatur. Alii ipſius ægræ ſanguinem menſtruum propinant.

Sennertus ſtercus aſini extra & intus adhibet:

℞. *Succi milleſolii* ℥iij.
ſacchari ʒj. *vel ſirup. corall. d. cochleare unum.*

Radicem alii filipendulæ ad ʒj. datam laudant.

Solenander habet ſequens experimentum pluries probatum.

℞. *Flor. nucum, quando ſunt maturi, qui tunc decidunt, cochl. j. pluribus diebus detur cum vino optimo jejuno ventriculo.*

Cura fluoris albi.

§. XX. Hiſce præmiſſis videamus etiam paucis curam rationalem *fluoris albi muliebris*, cujus curatio non multùm differt à curatione gonorrhϾ. Affectûs ergo hujus chronici curatio conſiſtit in cauſæ utriusque peccantis correctione per medicamenta convenientia, ut & ſymptomatis maximè urgentis mitigatione, glandularum cervicalium & ♎ uterini corroboratione.

Cauſam utriusq; corrigunt imprimis aromatica balſamica, uti ſunt radices galangæ, biſtortæ, iridis florentinę, helenii, &c. Inter herbas conveniunt artemiſia, matricaria, ſabina, origanum, folia lauri, ſcordii. Conducunt quoq; baccæ lauri, ſemen aniſi, dauci, corallia rubra, oculi ♋, creta, raſura eboris, C.C. cran. human. Non contemnenda ſunt ſalia volatilia, utpote in morbis diuturnis & liquoribus acido-auſteris corrigendis quàm maximè utilia. Ex his ſecundùm modum diverſum, quo ſingulæ cauſæ peccare poſſunt, formulæ diverſæ præſcribi poſſunt tam internè aſſumendæ, ut decocta, vina medicata, pilulæ, pulveres, mixturæ, electuaria, &c. quàm externè adhibendæ, ut fotus, ſuffitus, &c.

Hoc in affectu optimè conducunt gummata & reſinæ, & in iis præcipuè terebinthina, quæ ut in gonorrhœa, ſic& hoc in affectu ſummarum eſt virium, quia eſt affectus glandularum. Olea aromatica, aliaque hîc poſſunt in uſum trahi. Quibus præmiſſis humores correctos educere debemus vel phlegmagogis, vel hydragogis. Sic & ipſum rhabarbarum & terebinthina convenit, quia ſimul modicè aſtringunt, & conſolidant. Evacuantia poſſunt eſſe pilulę ex gummatibus, fœtid. major. tinctura gialappæ, &c. vel vinum medicatum ſequens:

℞. *Flor. ſcarleæ,*
roſar. rubr.
melilot. alb.
hyperic. à Mß.

fol.

fol. artemiſ. Mj.
radic. hellebor. nigr.
eſulæ præpar. ā ℥ß.
ſemin. cartham. ʒvj.
rhabarb. ℥ß.
rad. bryon. ʒiij.
antophyll. ʒij.
ſal tartari ʒij.
M. F. Nodulus.

Vel in fluxu ſeroſo ſequens bolus:

℞. *Rob. ebuli* ʒij.
reſin. gialapp. gr. vij.
Mercurii dulc. gr. x.
M. F. Bolus.

Evacuatis humoribus tutiùs ad ſiſtendum fluxum medicamenta adhibere poteris, & hîc conveniunt omnia quæ glandulas flaccidas firmant, & ſimul *Reginam noſtram* corroborant.

In quem finem ſingularem quoque promittunt energiam, atque effectum cinnabarina, bezoartica, antimoniata, ſuccinata, lignoſa. Omnia enim balſamica catharralia, ut ſunt myrrha, ſuccinum & camphora conveniunt, quæ ſc. catharros ſiſtunt.

Sequens pulvis eſt egregius:

℞. *Cinnabar. antimonii.*
magiſter. ſaturni.
ſuccin.
antimonii mart. cachect.
oſſ. ſepiæ ā ℈j.
laudan. opiat. gr. ij.
M. F. pulv. doſis ā ℈j *ad* ʒß.

Vel:

℞. *Conſerv. flor. anthor.* ℥iij.
Ebor. raſ.
magiſter. ſuccin. ā ʒiij.
lap. oſteocoll. ʒiß.
putamin. avellan. pulv. ʒß.
c. ſyr. roſ. rubr. f. Elect.

De hoc capiat ægra bis vel ter de die magnitud. caſtaneæ vel nuc. juglandis.

Hîc etiam convenit Tinctura antiphthiſica cum anodyna juncta, & ſæpius exhibita.

Nos levi remedio, & plerumq; unico ſolemus curare hoc malum, &, niſi aliud quid adſit, quod hujus morbi curationem impedire poſſit, auderemus ferè certam polliceri curationem. Exhibemus autem ſequentem pulverem, & quidem reiteratis vicibus:

℞. *Teſtar. ovor. calcinat.* ʒß.
vitrioli mart. à *gr.* vj. *ad* x.
huic pulveri & poteſt adjungi
camphoræ gr. iij.
laudani opiat. gr. j.
ſacchar. Saturni gr. v.
M.

Omnia enim nitroſa, ſaturnina, aluminoſa conveniunt. Sequens haud erit inconveniens:

℞. *Pulv. teſtar. ovor. calcinat.*
ſuccin. albi.
oſteocolla.
matris perlar. præpar.
alumin. plumoſ. ā ʒj.
M. Doſis. ʒß.

Tinctura coralliorum cum ſpiritu lignorum parata eſt optimum remedium ad 30. guttulas ſæpius data. Oſſa ſepiæ etiam propter ſpeciales proprietates, quibus præter generalem corrigendi acidi morboſi uſum conducunt ad fluorem album & gonorrhæam ſedandam.

Poſſunt & potui indi varia, ex. gr.

℞. *Flor.*

Digitized by Google

℞. *Flor. roſar. alb.*
melilot. alb.
ſcarlea ā Mj.
radic. filipendula
nymphaa ā ℥j.
lign. lentiſc. ℥iß.
viſc. quercin. ℥ß.
M. Fr. Nodulus.

Ad fluxum inveteratum commendamus cum Bartholino emulſiones cum ▽ chalyb. parat. addito pulvere eboris.

Externè conveniunt thermæ & balnea ex ſulphure & alumine, aliiſque adſtringentibus parata; item inſeſſus, evaporationes, unguenta, linimenta, emplaſtra, &c. ſuperiùs jam dicta. Imprimis verò hoc in caſu fiat injectio in cervicem uteri ex decocto lign. ſancti: vel c. in fundum excipiatur fumus catharralis ex Maſtiche ſuccino, thure, aliiſq; modicè adſtringentibus, prout ſolemus facere in coryza.

Inter *Empirica* ſequentia commendant Autores, ex. gr. *Ioh. Agricola* ol. martis viride.

Louyſe Bourgois ægtæ 12. ſemina citrullorum ut edant, jubet, & tunc ſuperbibant, hocque optimum eſſe ad menſtrua alba.

Hartman. Corbæus pro experimento habet quotidie ℥j. radicis filipendulæ virentis cum vino nigro exhibere.

Laudat etiam unguentum ex ſclarea & butyro paratum, quo mulieris venter ab umbilico ad pubem usq; inungatur. Salviæ quoque ſuffitum magni facit, ſi is excipiatur à vulva.

Digbæus commendat fumum ſulphuris antimonii. Vinum lentiſcinum præſcribit *Rod. à Fonſeca* tanquam expertum remedium.

Petrus Foreſtus tanquam expertum remedium ſequens obtrudit:

℞. *Faucium lucii capit.*
capit. caponis exſiccati in fumo ℥ß.
oſſ. dactyl. ℥ij.
coriandr. præpar.
ſemin. aniſ. torrefact. ā ℥j.
radic. nymph. ℥ß.
ſacchar. roſ. ℥iij.
c. vino rubro.

Abraham Frambeſarius decoctum ligni ſancti præ aliis æſtimat per aliquot dies manè hauſtum.

Grulingius vidit vetulam ab hoc fluxu liberatam, quæ linteum cum fluore excepit, eundemque ſuſpendit in furnum, quo facto deſiit.

Hieronymus Mercurialis teſtatur, ſe hunc fluxum curâſſe cum decocto foliorum quercûs, ℥vj. cum ℥j. coaguli lepor. per 8. vel 10. dies uſurpatæ.

Panarolus cum decocto pineæ, & viſc. ligni.

Thurnheiſerus ſcribit, oleum ex radice deſtillatum poſt balneum vulvæ illitum, miraculoſè menſes albos ſiſtere.

Reinerus Solenander commendat uſum lactis recentis coct. uſtulatione auri ad 3. vel 4. partis abſumptionem.

Ludov. Septalius præſentiſſimum præſidium dicit eſſe aquas Thermales ſalſas.

CA-

Digitized by Google

CAPUT V.

DE

Sterilitate uteri.

§. I.

MAgnæ Medicis ſunt tenebræ & cæſpitationes circa *hominis generationem*, partumq; adeo ut & *ipſa ſacra Scriptura Eccl.c.* XI. ejus obſcuritates innuat. Antequam ergo ad morbum hunc accedamus, priùs opus generationis enucleabimꝰ. Solicita mater, *Natura*, tres generationis modos habet, quædam ſcil. ex putri ſunt materia, ut omnia pleraque inſecta, quædam ex ſemine terræ commiſſo, quæ prægreſsâ fermentatione germinant, ut ſunt plantæ omnes. Tertius modus eſt, quæ producuntur per epigeneſin, h.e. ex ovo generantur, ut pleraque animalia, eorumque nobiliſſimum, homo puta, ut placet Trigæ illi, *Hornio*, *Kerckringio*, & *Graſio*, qui in mulierum teſticulis veſiculas membranaceas humore repletas contineri rationibus ſuffulti adſeruere, easque ova, ex quibus homo primitias ſuas habet, rectè appellant, & demonſtrant hominem ipſum ex tali ovo generari, in mulieribus eſſe ovarium ſatis fœcundum. Medicorum verò vulgus ſemen muliebre in teſtibus contentum in utero unà cum virili miſceri, ſicque conceptum fieri exiſtimat. *Harvaus verò in eleganti ſuo tractatu de generatione animalium p. m.* 2. *inquit*: Omnia omnino animalia, & etiam vivipara, imò hominem ipſum, ex ovo progigni, primumque eorum conceptum, è quibus fœtus fiunt, ova ipſa eſſe. Ex ſanguine menſtruo fieri conceptum exiſtimat Ariſtoteles. Receptiſſima ergo eſt ſententia de modo conceptûs, ovum quodlibet in proprio receptaculo, ſive teſtibus, à contagio virili fœcundari, fœcundatum ovum de die in diem augeſcere, tandemque ex loci ſitûsque neceſſitate in uterum excludi, ibidemque efferveſcere, donec omnia linimenta, ſive membra acceperit, indè *Steno* inquit: Omnis uterus dum fœtum gerit, ovum geſtat. Quæ ſententia hactenus à pluribus tum rationibus, tum experimentis comprobata eſt. Statuimus ergo cum *Regnero de Graaf*, aliisque, veſiculas illas, quas teſticuli muliebris tunica involvit, eſſe vera ova, è quibus, & in quibus generatur corpus humanum, quæ ova ſpiritibus è ſpermate virili exhalatis, & fortiter ejectis fœcundantur, & beneficio corporis glandoſi in Tubas Fallopianas

deponuntur, per quas in uteri cavitatem pervenire ſolent. Hinc certum concludi poteſt, ova illa in teſticulis mulierum remanere debere, donec aurâ virili fœcundentur, quippe teſticuli membranam nullibi perforatam videbis, ac proinde ovo exitum concedere nequit, ubi verò aurâ virili fœcundatur ovum, circa illud corpus quoddam glandoſum excreſcit, quod membranam teſticuli afficiens ovum ex ovo educit, quo facto cum tempore corpus illud glandoſum evaneſcit, & teſticulus muliebris in priſtinum reducitur ſtatum.

Quare & *Charleton* ait *libr. de Scorbuto pag.* m. 78. Genitura fœcundior, ſpiritibusque refertior æſtimatur, quæ longè, valideque ejicitur. Sic & Nobil. *Regnerus de Graaf* potiorum autorum ſententias de conceptu & ſemine muliebri allegat *cap. 13. de Mulierum organis*, ad quem lectorem brevitatis gratiâ miſſum facio.

Deſcriptio. Sterilitas deſcribitur, quòd ſit impotentia ad conceptionem ob uteri, vel ovarii, vel ejusdem vaſorum vitium. Hîc examinabimus ſolùm ſterilitatem, quæ ſolam fœminam concernit, quæ aliquando eſt hæreditaria.

Pars affecta. §. II. Omnium Medicorum ſuffragio pro *ſubiecto* agnoſcitur uterus, quamvis quidem nonnulli allegant aliquando factum eſſe, ut fœmina per os fœtum digiti longitudine evomeret. Vid. de hoc conceptu *Salmuth.* Sic & *Bartholinus* refert canem & felem catulos ſuos per os peperiſſe ac exſpirâſſe. Alii quoque in uteri tubis fœtum ac molam aſſerunt conceptam, ſed hæc ſunt rara. Nos pro ſubjecto habemus uterum cum annexa tuba Fallopiana, & ovario muliebri.

§. III. *Signa* hujus affectus manifeſta ſunt, quæ enim ſteriles ſunt, aut omnino non pariunt, aut raro, fœtumque generant tenerum & imbecillem, ſed tamen ſæpe lis eſt, an cauſa ad virum, an fœminam ſit referenda? Unde & frequentia inter uxorem & maritum jurgia oboriuntur, & litigia, dum alter alterum de impotentia accuſat. Ad litem hanc dirimendam vetuſtas varia ridicula propoſuit, ex. gr. effundatur utriusque conjugis urina ſupra lactucam, cujus ergo pars areſcit, in illa ſterilitas eſt. Sed meliùs ex mulieris temperatura frigida, lumbis adſtrictis, ex defectu pilorum in pube, aliisque partibus, ex menſium defectu, & fluore albo cognoſci poteſt. Et hinc fortè eſt, quòd nonniſi caſu ſubinde hic affectus curari poſſit, neque enim dubitandum, ſi cauſæ certò cognoſcerentur, plures ab ea ſæpe convalituras. *Diagnoſis.*

§. IV. Hiſce miſſis ad αἰτιολογίαν nos conferamus, & videamus, quid *Veteres* de cauſa ſterilitatis ſtatuerint; Ex his *Arabes* ad occultam confugiunt proprietatem. *Cauſa.*

Stoici principalem ſterilitatis cauſam in diſcordes coëuntium vires qualitatésque rejiciunt.

Aliis à conceptione uteri facultas fruſtrata eſt. *Riverius* quatuor habet cauſas 1. quando receptio ſeminis impeditur, vel ob exiguitatem, & ſtricturam partium genitalium juvenculæ, vel ſeniorum, quæ etiam impeditur, quan-

Digitized by Google

quando virgines ſunt claudæ, & diſtortis cruribus, vel depreſsâ coccyge exiſtunt, quæ vix poſſunt commodam in concubitu figuram præſtare, quæ ad ſeminis debitam receptionem neceſſaria eſt. His addit pinguedinem nimiam, quæ vias uteri anguſtat. Inter res non-naturales refert animi pathemata, imprimis odium inter conjuges, quo mulier ab hujusmodi voluptate averſa non ſuppeditat ſpiritus ſufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congreſsûs, ut matrix quaſi geſtiens ſemini virili occurrat, idque benignè excipiat, attrahatque in cavitatem ſuam, ſimulque proprio ſemine in ea voluptate effuſo perfundat & irriget, atque ex amborum, ut ille loquitur, commixtione conceptio oriatur.

Sic & *Veteres* conceptum impediri ajunt, quando ſcilicet ſemen non retinetur, vel à nimia uteri humiditate, vel à cauſis externis humidioribus, ut balneo, otio, victu humidiori, vel à fluore albo diutiùs durante.

Tertia cauſa ipſi *Riverio* eſt, quando ſemen in utero corrumpitur.

Quartam deinde ſterilitatis cauſam aſſignat, quando ſcilic. fœmina debitam materiam non ſuppeditat ad embryonis conformationem, & incrementum, ex ſeminis aut ſanguinis menſtrui defectu, ſic nimis juvenculæ, & vetulæ non concipiunt propter utriusque materiæ defectum.

§. V. *Helmontius* non pro cauſa vera agnoſcit calorem, non frigus, non humiditatem, non menſtruorum defectum, nec aliud. Dicit enim, Enti poſitivo, quod dicitur ſterilitas, unicam, adæquatam, & coævam cauſam in ſacris deſcriptam video his verbis: *Deus uterum Saræ aperuit.* Etenim eſt donum Dei, in naturam delatum, quo pergamenum uteri, ſuis plicis optimè clauſum, aperitur, & dilatatur, congruo congreſsûs momento. Blas eſt, inquit, magneticum trahens, per quod metus vacui iſtam apertionem ſequitur attractus ſeminum & adæquate repletio apertarum rugarum. Apertio nempe præfata ſuctum facit metu vacui; qui ſi indebito momento fiat, jam fruſtra fit. Uterus enim virginis vix duorum digitorum amplitudinem oſtendit, quippe qui per minimas plicas in ſe rugatur. Sui autem apertio non conſiſtit in hominis arbitrio, ut neque in titillatione, aut luxu, at prorſus in divino beneplacito, unde dotes in natura quoq; diſperſæ aperiendi, & claudendi, adeo ut ſimplicia quædam hanc vim obtinuerint. Nec ſat eſt uterum ſtato aperiri momento, niſi adveniens hoſpes loco gratus ſit. Nam ſi labe ſit inquinatus de cætero irrita cum illo viro generandi eſt ſpes, quia indignatus uterus abhorreſcentiæ furorem vix placabilem concipit.

§. XVI. *Nos* cum reliquis *Autoribus* cauſam ſterilitatis vitio uxoris jam examinabimus, quoad virum alibi examinaturi ſumus. Quædam ergo ſteriles ſunt propterea, quod admittere virum in coitu nequeant, aut imperforatæ, aut quibus vagina anguſtior, quàm ut membrum virile recipere aut admittere queat: quædam verò penem admittere quidem poſſunt, ſed

Digitized by Google

aut ſemen, vel ejus aura ad ovarium pertingere non poteſt, & quidem aliquando ob procidentiam uteri, vel glandulas uteri cervicales tumefactus, aut quibus vel diſtortum, vel coalitum, vel quomodocunq; anguſtatum eſt internum orificium uteri, aut tumores, aut exulcerationes cancrum, &c. aut ob obſtructionem tubæ Fallopianæ, & ſic ſæpe obſtructæ & coalitæ, aut compreſſæ ſunt viæ ab utero in tubas Fallopianas.

Aliæ, quòd ipſa in iis ova vel intemperata, vel obſtructa, vel indurata, vel membranulâ craſſiori nimis involuta, ut non à ſeminis virilis contagio fermentari poſſint: Aliæ quòd ovula habeant aut parva, aut exſucca, & ſic nihil in receſſu habent: Aliæ quòd toto corpore intemperatæ ſint, aut cacochymicæ, aut nimis obeſæ, aut nimiùm patiantur fluxum fœmineum, aut fluxum album; utplurimum verò ſterilitatis cauſam eſſe in obſtructione tubarum Fallopianarum. Sic fœminam ſterilem aperuimus, cui tubæ hæ fuerint callo obſitæ; aliam cui calculus in hiſce tubis fuit inventus. Si enim hæ ſunt obſtructæ aura ſeminalis non poteſt ad ovarium pervenire, ut illa fœcundet. Obſtructionem verò harum vaſorum vario modò contingere poſſe in aprico eſt, vel à pituita viſcida, vel ab acido auſtero vaſa illa conſtringente, vel à callo, vel à calculo, vel ſcirrho, cõſtringuntur quoque hi ductus à nimia pinguedine, quæ pinguedo etiam liquores refluentes ità inficit oleoſitate ſuâ, ut minùs ſimul efferveſcere poſſint, unde eſt, quòd nimis obeſæ mulieres non facilè concipiant.

Sic & ſæpe ♎ plaſticus indignatur, & abhorreſcentiæ furorem vix placabilem concipit, indè Microcoſmetor animæ refert indignationem, hinc & ἀταξία ſpirituum animalium, quæ multùm facit ad ſterilitatis cauſam, ſic & à glandularum cervicalium mala conſtitutione & nimia laxitate conceptus lædi poteſt.

Quibus accedunt etiam cauſæ externæ, Aër ſcil. aut calidior, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior, craſſus præterea, nebuloſus & fœtidus, impurusque. Alimenta verò aquea, acida, auſtera, glutinoſa, craſſa & viſcida, quandoque etiam ſpirituoſa, calida, aromatica, & menagoga intemperantiùs uſurpata; Medicamentorum nimis incraſſantium & humectantium balneorum &c. abuſus; Vigiliæ, ſomnusque nimius & intempeſtivus, nimia corporis, mentisque exercitia; aut vita otioſa, & ſedentaria; animi affectus, imprimis odium, ex quo oritur indignatio Janitoris uteri. Excretiones aut ſuppreſſæ, aut nimiæ, & imprimis diarrhœa, menſes immodici, fluxus albus, ſudores nimii, vomitus, & id genus alia. Et denique infortunium ex abortu, partu difficili, vulnere, ulcere, tumore glandularum, calculo veſicæ, ictu, caſu, contuſione, compreſſione, &c. aut cauſis, aut morbis tum ipſius uteri, tum partium vicinarum. Quæ de aſtris & incantationibus Autores referunt, hucusque in dubium has vocavimus cauſas.

§. VII. Quoad *Prognoſin*. Affectus hic non eſt periculoſus, & ſæpe ſanitati *Prognoſis.*

non

non multùm obeſt. Chronicus eſt, & ſæpè incurabilis, imprimis is, qui ortus eſt à coalitione variarum uteri partium imprimis totali obſtructione ductuum Fallopianorum à callo, calculo, &c. aut à morbis uteri gravioribus, atheromate, ſteatomate, ſcirrho, cancro, gangræna, diuturno fluxu albo, &c. itidem ſi excreſcentia carnoſa in tubis *Fallopianis* exiſtat, vel nimia corpulentia adſit, itidem quæ hæreditaria eſt.

Curatio. §. VIII. *Cura* ergò etiam conſiſtit in diæta conſiſtente in ſex rebus non-naturalibus. Primus hic communi ſcholarum Medicarum voto obtinet aër. Sit is ergò temperatus, vitetur frigidus atque hyemalis. Mutatio aëris ſæpè fœminas ſteriles reddidit fœcundas, ut novi exemplum, quod tamen tanquam odioſum reticeo. Alimenta ſint boni ſucci, rejicimus omnes crudos, flatulentos, viſcidos, acidosq; cibos, ut & nimis aromatiſatos, maximè etiam nocet liberalior potus aquæ frigidæ, ut & vini, cujus temulentia plurimas reddit ſteriles, ceu quotidiana, eheu! teſtatur experientia. Culpamus & potum Coffée, item Theè nimia copia ingurgitatum. Motus ſit mediocris, fugiatur nimius, hinc Scythicæ fœminæ ut plurimum habentur ſteriles & infrugiferæ, ob equitationem crebriorem. Indè & *Ariſtoteles* ſcripſit ob nimiam onerum impoſitionem atque laborum gravitatem Barbarorum mulieres facilè ſterileſcere. Hinc & culpamus ſaltationes, clamores, vociferationes, tuſſim & ſternutationes frequentiores. Nec excludenda ſunt animi pathemata, ira nimi. triſtitia, timor, odium, lætitia, amor. Somnus quoque mediocritatis limites non excedat. Somnus enim juſto longior, injuſtoque tempore admiſſus, ut & vigiliæ nimiæ nocere poſſunt, quatenus ſpiritus animales ſupprimunt, qui multùm ad cōceptum contribuere debent. Maximè verò hîc excreta & retenta ſint naturæ convenientia. Nocent enim menſes ſuppreſſi, vel nimii, vel fluor albus. Coitus quoque nimius nocet, unde videmus meretrices, ut plurimum eſſe ſteriles, quia vaſa nimis laxantur, ut ovulum vix utero adhærere poſſit.

§. IX. Felici nunc ſidere ad ipſam provolvimur *curationem pharmaceuticam*, quam primò ad mentem *Galenicorum* videamus, & quidem *Riverii*, qui pro diverſitate cauſæ curam diverſam inſtituit, quæ ergò à nimia obeſitate ortum ſuum habet, extenuante victûs ratione, & convenientibus evacuationibus juxta ipſum curanda eſt: Si verò ex prava victûs ratione ſterilitas dependeat, ut in guloſis, ebrioſis, aut hydropotis ad exactam vivendi normam hujusmodi mulieres monet. Robuſtiores quoq; virgines effœminandas eſſe ait, vel interdictis eduliis craſſioris ſucci, & laboribus & exercitationibus, ſimulque in his procuretur conveniens menſtruorum fluxus, per iteratas purgationes & venæ ſectiones. *Cura pharmaceutica.*

Si verò ab uteri clauſura, diſtorſione, obſtructionibus, tumoribus aut ulceribus ſterilitas orta fuerit, illis providendum eſſe remediis idoneis & appropriatis. Sic & calidior & ſiccior intem-

aut ſemen, vel ejus aura ad ovarium pertingere non poteſt, & quidem aliquando ob procidentiam uteri, vel glandulas uteri cervicales tumefactus, aut quibus vel diſtortum, vel coalitum, vel quomodocunq; anguſtatum eſt internum orificium uteri, aut tumores, aut exulcerationes cancrum, &c. aut ob obſtructionem tubæ Fallopianæ, & ſic ſæpe obſtructæ & coalitæ, aut compreſſæ ſunt viæ ab utero in tubas Fallopianas.

Aliæ, quòd ipſa in iis ova vel intemperata, vel obſtructa, vel indurata, vel membranulâ craſſiori nimis involuta, ut non à ſeminis virilis contagio fermentari poſſint: Aliæ quòd ovula habeant aut parva, aut exſucca, & ſic nihil in receſſu habent: Aliæ quòd toto corpore intemperatæ ſint, aut cacochymicæ, aut nimis obeſæ, aut nimium patiantur fluxum fœmineum, aut fluxum album; utplurimum verò ſterilitatis cauſam eſſe in obſtructione tubarum Fallopianarum. Sic fœminam ſterilem aperuimus, cui tubæ hæ fuerint callo obſitæ; aliam cui calculus in hiſce tubis fuit inventus. Si enim hæ ſunt obſtructæ aura ſeminalis non poteſt ad ovarium pervenire, ut illa fœcundet. Obſtructionem verò harum vaſorum vario modo contingere poſſe in aprico eſt, vel à pituita viſcida, vel ab acido auſtero vaſa illa conſtringente, vel à callo, vel à calculo, vel ſcirrho, cōſtringuntur quoque hi ductus à nimia pinguedine, quæ pinguedo etiam liquores refluentes ità inficit oleoſitate ſuâ, ut minùs ſimul efferveſcere poſſint, unde eſt, quòd nimis obeſæ mulieres non facilè concipiant.

Sic & ſæpe ♎ plaſticus indignatur, & abhorreſcentiæ furorem vix placabilem concipit, indè Microcoſmetor animæ refert indignationem, hinc & ἀταξία ſpirituum animalium, quæ multùm facit ad ſterilitatis cauſam, ſic & à glandularum cervicalium mala conſtitutione & nimia laxitate conceptus lædi poteſt.

Quibus accedunt etiam cauſæ externæ, Aër ſcil. aut calidior, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior, craſſus præterea, nebuloſus & fœtidus, impurusque. Alimenta verò aquea, acida, auſtera, glutinoſa, craſſa & viſcida, quandoque etiam ſpirituoſa, calida, aromatica, & menagoga intemperantiùs uſurpata; Medicamentorum nimis incraſſantium & humectantium balneorum &c. abuſus; Vigiliæ, ſomnusque nimius & intempeſtivus, nimia corporis, mentiſque exercitia, aut vita otioſa, & ſedentaria; animi affectus, imprimis odium, ex quo oritur indignatio Janitoris uteri. Excretiones aut ſuppreſſæ, aut nimiæ, & imprimis diarrhœa, menſes immodici, fluxus albus, ſudores nimii, vomitus, & id genus alia. Et denique infortunium ex abortu, partu difficili, vulnere, ulcere, tumore glandularum, calculo veſicæ, ictu, caſu, contuſione, compreſſione, &c. aut cauſis, aut morbis tum ipſius uteri, tum partium vicinarum. Quæ de aſtris & incantationibus Autores referunt, hucusque in dubium has vocavimus cauſas.

§. VII. Quoad *Prognoſin*. Affectus hic non eſt periculoſus, & ſæpe ſanitati *Prognoſis.*

non

non multùm obeſt. Chronicus eſt, & ſæpè incurabilis, imprimis is, qui ortus eſt à coalitione variarum uteri partium imprimis totali obſtructione ductuum Fallopianorum à callo, calculo, &c. aut à morbis uteri gravioribus, atheromate, ſteatomate, ſcirrho, cancro, gangræna, diuturno fluxu albo, &c. itidem ſi excreſcentia carnoſa in tubis *Fallopianis* exiſtat, vel nimia corpulentia adſit, itidem quæ hæreditaria eſt.

Curatio. §. VIII. *Cura* ergò etiam conſiſtit in diæta conſiſtente in ſex rebus non-naturalibus. Primus hic communi ſcholarum Medicarum voto obtinet aër. Sit is ergò temperatus, vitetur frigidus atque hyemalis. Mutatio aëris ſæpè fœminas ſteriles reddidit fœcundas, ut novi exemplum, quod tamen tanquam odioſum reticeo. Alimenta ſint boni ſucci, rejicimus omnes crudos, flatulentos, viſcidos, acidosq; cibos, ut & nimis aromatiſatos, maximè etiam nocet liberalior potus aquæ frigidæ, ut & vini, cujus temulentia plurimas reddit ſteril s, ceu quotidiana, eheu! teſtatur experientia. Culpamus & potum Coffée, item Theè nimia copia ingurgitatum. Motus ſit mediocris, fugiatur nimius, hinc Scythicæ fœminæ ut plurimum habentur ſteriles & infrugiferæ, ob equitationem crebriorem. Indè & *Ariſtoteles* ſcripſit ob nimiam onerum impoſitionem atque laborum gravitatem Barbarorum mulieres facilè ſterileſcere. Hinc & culpamus ſaltationes, clamores, vociferationes, tuſſim & ſternutationes frequentiores. Nec excludenda ſunt animi pathemata, ira nimi. triſtitia, timor, odium, lætitia, amor. Somnus quoque mediocritatis limites non excedat. Somnus enim juſto longior, injuſtoque tempore admiſſus, ut & vigiliæ nimiæ nocere poſſunt, quatenus ſpiritus animales ſupprimunt, qui multùm ad cōceptum contribuere debent. Maximè verò hîc excreta & retenta ſint naturæ convenientia. Nocent enim menſes ſuppreſſi, vel nimii, vel fluor albus. Coitus quoque nimius nocet, unde videmus meretrices, ut plurimum eſſe ſteriles, quia vaſa nimis laxantur, ut ovulum vix utero adhærere poſſit.

§. IX. Felici nunc ſidere ad ipſam provolvimur *curationem pharmaceuticam*, quam primò ad mentem *Galenicorum* videamus, & quidem *Riverii*, qui pro diverſitate cauſæ curam diverſam inſtituit, quæ ergò à nimia obeſitate ortum ſuum habet, extenuante victûs ratione, & convenientibus evacuationibus juxta ipſum curanda eſt; Si verò ex prava victûs ratione ſterilitas dependeat, ut in guloſis, ebrioſis, aut hydropotis ad exactam vivendi normam hujusmodi mulieres monet. Robuſtiores quoq; virgines effœminandas eſſe ait, vel interdictis eduliis craſſioris ſucci, & laboribus & exercitationibus, ſimulque in his procuretur conveniens menſtruorum fluxus, per iteratas purgationes & venæ ſectiones. **Cura pharmaceutica.**

Si verò ab uteri clauſura, diſtorſione, obſtructionibus, tumoribus aut ulceribus ſterilitas orta fuerit, illis providendum eſſe remediis idoneis & appropriatis. Sic & calidior & ſiccior in-

 tem-

temparies corrigatur refrigerantibus & humectantibus, & frigidior calefacientibus. Dicit enim *Riverius* omnium frequentiſſimam ſterilitatis cauſam eſſe frigidam & humidam intemperiem, quare in hoc caſu primo humores pituitoſos evacuandos eſſe præcipit purgantibus medicamentis, diureticis, & ſudoriferis. Revulſionis gratiâ inſtituenda vult cauteria brachiis aut cruribus adhibenda. Tum partes principes roborandas eſſe ait theriacâ, Mithridatio, tabell. arom. roſat. confect. alkerm. & ſimil. Poſtmodum ad ea confugiendum eſt, quæ proprietate ſpecificâ uterum roborare, conceptionem adjuvare, & venerem ſtimulare apta nata ſunt, quorum formulas apud ipſum *Riverium* videre poteris.

§. X. Secundùm *Nos* multiplex in ſterilitate eſſe poteſt indicatio, & ſubinde contraria, ita quoque varia iis inſervire poſſunt remedia, quò magis miramur illorum hominum ignorantiam & ſtupiditatem, qui uno eodemque medicamento omnes ſe curaturos ſteriles opinantur, aut neſcio quæ appropriata jactitant remedia, *nos* verò ſecundùm rationem curam pro diverſitate cauſarum aliam atque aliam inſtituendam eſſe judicamus, quibus tamen ſemper ſpecificum aliquod admiſceri poteſt.

Sterilitas ergò quæ oritur, quòd fœmina virum admittere non poſſit, curatur morbis, impedimentisq; ſublatis, quę hoc impediunt. Quæ verò ab acido-auſtero duct⁹ Fallopianos, aliaque vaſa coarctante, & aliquando illorum fibras convulſivè vellicante, & ſic ♎ plaſticum inquietante, ortū habet, in hunc finem conducunt omnia acidū & auſterum corrigentia, ut ſunt ſalia volatilia aromatica, item abſorbentia varia, cinnabarina, &c. Cui ſcopo ſequens pulvis ſatisfacit, ſæpè ad ʒß. exhibitus:

℞. *Cinnabar. nativ.* ʒß.
raſur. eboris ʒij.
ſecundin. mul. exſiccat. ʒj.
ſalis Satyrion. ʒß. *M. d.*

Si verò ductus Fallopianus à pituita tenaci vel materia tartarea ſit obſtruct⁹, ut contagium virile, quamvis optimè effuſum fuerit, non ad ovarium pertingere poſſit, in quo caſu varia præparantia, incidentia, attenuantia, & purgantia conducent.

Ex numero præparantium & incidentium optimum remedium eſt ſequens, vel ſimile vinum medicatum:

℞. *herb. roriſmar.*
meliſſ.
ſalviæ.
mercurialis ā M j.
rad. eryngii ʒij.
caſſ. ligu.
antophyll. ā ʒiij.
ſemin. amm.
ſeſel. ā ʒß.
raſur. ebor. ʒij.

Dentur inciſa ad chartam pro nodulo.

Sic & decoctum roriſmarini cum vino pro ordinario proderit potu. Eſſ. lign. ſaſſafras, ſatyr. Croll. ambræ cum ſpiritu meliſſæ parata ſunt hoc in caſu generoſa remedia.

Omnia ſalia volatilia conducunt, quatenus ſæpè obſtructas vias reſerant. *Hartmannus* ſal ſatyrionis commen-

Digitized by Google

mandat, ſi ejus ℈ß. poſt menſium fluxum in vino malvatico, vel aqua vitæ mulierum ſæpius exhibeatur. Sic & *Platerus* ad incidendam hanc pituitam propinat oleum majoranæ & moſch. ā gr. j. cum coagulo leporis, & vehiculo convenienti.

Sic & ſuccolada indica bene aromatiſata, & in lacte indies aſſumta egregias habet vires *Rachamelcam* excitandi, & vias ſimul aperiendi.

Præmiſſis his præparantibus & incidentibus pituitam illam viſcidam è corpore evacuabis ſequenti vel ſimili:

℞. *herb. mercurial.*
roriſmar. ā M ß.
card. bened. p. ij.
rad. eryng. ℥j.
flor. anthoſ.
ſalviæ ā p. iij.
radic. mechoacann. ℥j.
agaric. alb. ℥ß.
ſemin cartham. ℥j.
amm.
ſeſel. ā ℥j.
antophyll.
caſſ. lign.
cremor. tart. albiſſ. ℥ij.
M. F. Nodulus. Vel:

℞. *conſerv. fl. anthoſ.*
ſalviæ ā ℥ß.
reſin. gialapp. gr. iij.
pulv. cathol. purgant ℈j.
M. cum ſirupo de cinamomo F. bolus.

Poſſunt & potiones, & pilulæ pro lubitu exhiberi.

Si autem malum à veneno, vel philtro aſſumto originem traxerit, tunc vomitoria ſuademus, ſic nobilis quædam peritis, per vomitum tres rejecit vermes & fœcunda facta eſt.

Si malum à nimio ſemine natum eſſe ſuſpicetur, tunc conveniunt ſemen exſtinguentia, ut ſunt agnus caſtus, abſynthium, camphora, &c. Si verò à glandularum cervicalium vitio, tunc auferunt ea quæ ſuperiùs in fluore albo diximus.

Si verò ovorum tegumenta ſint nimis craſſa, & à contagio ſeminis virilis non fœcundari poſſint, in quem finē conducunt prædicta ſalia volatilia, imprimis ♎ ✳ ci volatil. anthoſatus, variaq; ſuffumigia, infuſiones, peſſi, &c.

Si ab obeſitate nimia ortum ſuum habeat ſterilitas, tunc conveniunt præter diętam tenuem decoctum lignorū, eorumq; eſſentia per longum tempus uſurpata, item acetariorum uſus. Hîc & conferunt pilulæ contra pinguedinē Mynſ. cum ol. deſtillato ligni ſaſſaf.

Si verò à paucitate liquoris in ovulis contenti, in quem finem conducunt omnia ſemen augentia, imprimis ſuccolada cum lacte cocta, ſequens quoque electuarium:

℞. *Conſerv. fl. ſalv.*
anthos ā ℥j.
rad. eryng cond.
Nuc. indic. condit. ā ℥iij.
ſuccolad. ſevilian. ℥iß.
pulv. antophyll.
ſemin. ſeſel. ā ℥ij.
c. ſirup. de canell. F. Electuarium.

Item Diacinamomū Regiū eſt egregium medicamentum. Conditum Mynſichti, ambrata & moſchata, itē panatella cum vino, ovis, macere, & ſaccharo parata. Hîc & conveniunt partes animalium ſalacium. Sequens ergò decoctum

coctum pro ſpecifico contra ſterilitatem habetur:

> ℞. *herb. mercurial.*
> *flor. ſalviæ.*
> *roriſmar. ā mj.*
> *antophyllor.*
> *nucis moſchat. ā* ℥ij.
> *vulv. leporis.*
> *cervæ exſiccat. ā num. j.*
> *F. l. a decoctum.*

Ex his & aliis varia poſſunt parari electuaria, infuſa, quorum formulæ hinc indè apud Authores exſtant.

Viperina etiam commendantur ab *Ettmüllero*, cujus verba *in diſp. de Muſ.* viperæ noſtra facimus.

Eſt ergò verus reconditus balſamus in viperis eorumque ſale volatili, qui totius corporis renovat œconomiam, fermenta viſcerũ effœta jam renovat, & ſanguinis vitalem fermentationem fortiter conſervat & maſculè reſtaurat, hinc eſt quòd ex vino viperino ſequuntur ferè ſit elegans rejuveneſcentia, quod ex brodio decoctionis viperarum mulier leproſa quadragenaria, ſterilis antea, poſt curatam lepram facta fuerit fœcunda, teſte *Helideo Padoano in curat. p.* 294. non ſecus ac galli gallinæque viperis nutriti, docente Zvvölfero *animad.* Claſſ. 12. admodũ fiant fœcundi, quæ animalcula poſtmodum vires poſſidentia eſu, ad eadẽ conferunt mala ſcabiem fœdam, luem veneream &c. tum ad *fœcunditatem*, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam.

Simon Paulli in quacunque cauſa commendat fœminis ſterilibus uſum pulveris herbæ veronicæ, quem eis in aqua herbæ ejuſdem deſtillata propinat; & plura allegat exempla matronarum honeſtiſſimarum, quæ ab hujus uſu fœcundatæ ſunt. Mihi etiam ſanctè affirmavit *Medic. Doct. & chirurgiæ Sereniſſimi Haſſiæ Principis Chirurgus Aulicus, Potterus*, ſe medicamentorum ex veronica depromtorum uſum in ſterilitate ſæpè approbatum vidiſſe.

Si malum ſit à glandulis nimis laxatis, proderunt varia adſtringentia tum interna tũ externa ſpecificis maritata.

Si verò ſterilitas à diuturno fluore albo muliebri, tunc utere præmiſſo clyſtere uterino ſequente pulvere *Simonis Paulli*:

> ℞. *herb. veronic. opt. pulver.*
> *ſemin. ammeos. ver. ā* ℥ß.
> *cardamom. minor.*
> *cinnamom. el. ā* ℨij.
> *ſacchar. cand. quartam partem ad pondus omnium.*
> *pulveriſatis add. ol. cinnamom. guttas aliquot. Doſis eſt à* ℈ß. *ad* ℨj. *& ſuperius dicta conveniunt.*

Sic & theriaca cœleſtis ſæpius uſurpata divinam afflat auram, & pro Luperco eſt, ope enim ſalium volatilium ductus ille *Fallopianus* deobſtruitur, unde facilè ova illa muliebria in teſticulis mulierum fœcundantur atque eliciuntur.

Inter externa præ aliis convenit liquor quidam volatilis ex ſpiritibus mineralibus paratus, qui noſtro vel Glauberiano inſtrumento, vel qui his carent phiolæ includatur, & os ſinui pudo-

pudoris admoveatur, fundus verò phiolæ prunis imponatur, & ſic excipiatur ſpiritus ille volatilis, quo facto *tuba illa Fallopiana* non tantùm aperitur, ſed & ovula denſiore cuticulâ circumdata tenuiora & delicatiora fiunt, ut faciliùs à ſeminis contagio fœcundari poſſint, ♎ plaſticus etiam popyſmate hoc valdè demulcetur. In hunc finem conducunt quoq; varia balnea, imprimis illud, quod ex acervis formicarum paratur. Proſunt thermæ ſulphureæ ac bituminoſæ, aluminoſæ, & nitroſæ, hiſce in locis Embſenſes & Wisbadenſes.

Laudamus & inſeſſus, qui ex herbis & radicibus aromaticis, aliisque mineralibus conficiuntur. Poſt balneum vel inſeſſum inſtitui poteſt ſuffitus ex gummi animæ, tacamahaca, ſuccino, bezoës, ex. gr.

℞. *gumm. juniperi* ℥j.
bacc. juniperi ℥ij.
thuris.
maſtich.
gumm. anim. ā ℥ß. *M.*

Vel poſt balneum infuſio liquoris per ſyringam fieri poteſt. Vel inſtituatur ille modus ſuperiùs jam dictus.

Varii peſſi conveniunt, imprimis qui ex volatilibus parantur. Laudatur allium cum oleo ſpicæ formâ peſſi vulvæ intruſum.

Item clyſteres uterini proficui erunt, ex gr. illud *Simonis Paulli*:

℞. *radic. ariſtoloch. utr.* ā ℥ij.
gentian.
zedoar. ā ℥j.
herb. heder. terreſtr.
centaur. minor.
ariſtoloch.
roriſmar. ā *Mj.*
meliſſ.
artemiſ. rubr. ā *Mß.*
cardamom. minor. ℥ß.

Inciſ. contund. pro decocto ad clyſterem uterinum.

Vel paretur ſeq. vel ſimile linimentũ pectini usque ad umbilicum illinendũ.

℞. *croci.*
ſpic.
maſtich.
ſtyracis ā ℥ij.
ſolu ℥j.
ceræ ℥j.
ol. de ſpica.
roſat. utrinsque ā *q. ſ.* *M.*

Ad Empiricorum claſſem referimus ſequentia.

Jul. Caeſ. Baricellus commendat in ſterilitate, quod vir & uxor per aliquot dies jejuno ſtomacho cum jure galli veteris *teſticulorum apri*, ſeu *verris* in umbra exſiccatorum pulverẽ capiant.

Oſvvald Grembs egregium eſſe dicit ad fœcunditatem remedium, ſi mas & fœmina oleo formicarũ ſe inungant.

Philippus Grülingius certiſſimum ſequens ait eſſe remedium ad juvandam conceptionem:

℞. *teſtium vervecis præpar. in vino & exſiccat.*
vulv. leporis præpar.
macis.
caryophyllor.
ſemin. ammeos ver. ā ℥ij.
croci ℥iß.
medull. avellan.
piſtat. ā ℥vj.

Contuſ. coq. in ℔ij. vini malvatici ad ter-

tertias, poſt menſes offerendæ ℥ij. idq; tribus diebus, quarto jungatur marito ſuo, & concipiet.

A *Dominico Leone* laudatur frequens uſus *ſemin. pæoniæ*, & limaturæ eboris ex vino rubro à muliere ſterili ſumtæ.

Quidam etiam ad roborandum uterum pro arcano habent peſſarium *Hippocratis*, quod paratur ex pulvere magnetis cum lacte mulieris.

CAPUT VI.

DE

Symptomatibus gravidarum, nauſea ſc. vomitu, pica, ſpaſmo, & conceptu falſo, abortu, & mola.

§. I.

EX ſuperiùs dictis colligere licet, hominem fieri in & ex ovo, veſiculis enim illis germen ineſt, ex quo corpus humanũ pullulat, quum ſcilicet adveniente aurâ ſeminali maris ad iſtam pullulationem germen diſponitur, quæ diſpoſitio ovi fœcundatio ſive conceptio vocatur. Semen enim virile ſ. in uterum, imò ſæpè ad ipſum ovarium ejaculatur, aura ſeminalis exhalatur, & teſticulos ſubit, pervadit, & ova ibidem hærentia penetrat, per totamq; eorum ſubſtantiam diffunditur. Si autem ex omnibus ovis unum occurrat, in cujus germinis gremio liquor diſpoſitus ad fermentandum cum aura ſeminali reperiatur, ſtatim inchoat illa efferveſcentia, quæ per totam corporis producendi vitam durare debet, & tunc mulier concepiſſe, ſive ovum fœcundatum fuiſſe dicitur. Ovum ita fœcundatum per ductus Fallopianos ad uteri cavitatem delabitur, & tunc ſimul augetur humoris copia, adeò ut ſub forma bullæ indeſinenter incrementum patiatur. Hinc Anatomici ferè omnes primordiũ fœtûs bullam obſervârunt. Quantæ verò turbæ excitentur circa hunc actum, teſtantur gravidarum ſymptomata. Primis enim conceptûs diebus adſunt faſtidium cibi, nauſea & vomitus inanes, pica admiranda, tormina ventris, alvi fluxus, dolor dentiũ, vertigo, cephalalgia, ſpaſmus, & quandoque dolor iſchiadicus, ſæpeq; conceptus falſus, abortus. Mediis geſtationis menſibus miſellæ gravidæ affliguntur tuſſi, palpitatione cordis & lipothymia, lumborum & coxendicum dolore, hæmorrhagiâ narium, uteri, &c. Ultimis verò menſibus ipſis accidunt urinæ ſuppreſſio, vel ſtranguria, alvi durities & tarditas, abdominis fiſſuræ, & ſæpè loco fœtûs ejiciunt *molam*. Quorum ſymptomatum potiora & frequentiùs excurrentia breviſſimè examinabimus quoad *cauſas* & *curationem*.

§. II.

Definitio vomitus.

§. II. *Vomitus gravidarum* deſcribi poteſt, quòd ſit excretio contentorum in gravidis à cõvulſivo ventriculi motu orta, dum ſpiritus animales cum *Rachammelca* irritati à rebus per conceptionem genitis aut motis, moleſtum per illam expellere conantur; quædam enim tantùm patiuntur nauſeam pro ventriculi diſpoſitione, & materiæ excernendæ aptitudine, vel ineptitudine, aliæ vexantur manè, aliæ veſperi, aliæ poſt paſtum, aliæ omnem ejiciunt cibum, aliæ nullum, vel viſcidam quandam & paucam materiam, aliæ peracto vomitu meliùs ſe habent, aliæ pejus, aliæ ipſum patiuntur in ipſo quaſi conceptionis momento, aliæ præterlapſis aliquot nunc diebus, nunc ſeptimanis, nunc uno vel altero menſe, aliæ incipiunt vomere, primis vel mediis menſibus, aliæ hoc ſymptoma patiuntur per totum imprægnationis tempus, ſed hoc fit pro diverſa ratione ſubjectorum, auræ ſeminalis, diſpoſitione ovulorum, conceptionis, & pro tempore imprægnationis. Ejicitur à gravidis aliquando cibus vel potus, chylus vel bilioſa colluvies, ab aliis pituitoſa ſaburra, ab aliis ſanguis purus, prout legimus in *Curio*. *Ephemerid. obſ.* 6. caſum de muliere, quæ à primo conceptionis menſe usque ad ultimum ſingulis diebus evomuit ſanguinem nonnunquam floridum, interdum aliquatenus coagulatum, in ſatis magna ad ℥viij. quantitate, ſine tamen noxa vel graviori læſione, integrâ cæteroquin valetudine uſa.

Differentia.

Deſcriptio Picæ.

§. III. Pica verò vel malacia (nam duo illa vocabula unum eundemque, ſed in diverſo ſexu, aut in diverſo vitæ genere affectum denotant) eſt vel impoſſibilium, vel abſurdorum appetitus à peculiari ſpirituum animalium influxu, & ſpiritus plaſtici regimine dependens.

Deſcriptio Abortus.

§. IV. Maximas autem inter & frequentiſſimas geſtationis læſiones certe *Abortus* eſt, in quo fœminæ graviter, imò multo graviùs, quàm in ipſo naturali affliguntur partu, unde Andreas Smitzius addit hanc rationem, quod poma immatura non niſi vi evulſa decidant. Sunt etiam ex miſellis his, quæ confitentur, ſe malle decies parere, quàm ſemel abortire, teſte *Hæfero* in *Hercule ſuo Medico*. Sunt verò aliæ, quæ abortiunt inter ambulandum, & non ſe lecto committunt, quales ego novi plures.

Deſcribi ergò poteſt abortus, quod ſit p. n. & intempeſtiva fœtûs nondum perfecti, vel molæ informis cum ſummis doloribus & anxietatibus ante ſeptimum geſtationis menſem, ſive vivus, ſive mortuus prodeat, excluſio, à pluribus infrà dicendis cauſis oborta.

Deſcriptio Molæ.

Mola verò, ſeu *fatuus conceptus* eſt informis, inanima, & conglobata maſſa ſine oſſibus ac viſceribus dura & pellicula obducta, intus rubea ac ſanguinea, foris verò ex albo rubeſcens, figura ex rotundo oblonga, magnitudine nunc ovo gallinæ aut anſeris perſimilis, in utero concepta, fœtum mentiens.

Digitized by Google

Differentia molæ. Triplicem vulgus ſtatuit *molæ* differentiam, & quidem minorem, & ovi gallinæ magnitudinem referentem, dicunt *ſolarem* fœtum, quæ ut plurimum circa tertium geſtationis menſem expellitur. Secundam vocant *Lunæ fœtum*, ein Mohnkind. Tertiam dicunt ein Gewächs / & ſæpè per integrum geſtatur annum, imò non tarò per totum vitæ decurſum, prout monumenta Medicorum docent.

Reliquorum ſymptomatum deſcriptiones ſuperiùs ſuis capitibus peti poſſunt, quare ad partem affectam inſpiciendam nos conferamus.

Pars affecta. §. V. Quoad *partem affectam vomitus* in gravidis illa eſt omnium Medicorum unanimi voto ventriculus, quomodo verò is afficiatur, hactenus inter Medicos disceptatur. Fieri verò hunc vomitum propter conceptionem extra dubium eſt, ſive id fiat per tunicarum vel nervorum ventriculi cum uteri nervis communicationem, ſive à fermento heterogeneo ventriculo ab utero communicato.

Alii ſunt, qui ſpiritus circa formationem in utero occupatos, ventriculum ac primæ digeſtionis negotium deſerentes, indè charactere vitali deſtitutos, crudos humores genitos, & ſtomachum laceſſentes accuſant. Alii dicunt id fieri à ſubſiſtente impuro, & corrupto ſanguine menſtruo. Certum enim eſt, in conceptione non duntaxat ſanguinem cum ſpiritibus, quà particulas ſuas multùm immutari per iſtam liquoris genitalis ſpirituoſi cum ovulo ſive veſicula fœminæ conjunctionem, ſed & ceſſare iſtam menſtruo tempore per ſingularem efferveſcentiam, turgeſcentiam, & per uterum evacuationem aliàs ſolennem obviam ſi adſint in ſanguine particularum heterogenearum cum ipſo eductionem.

Sic & *Picæ* pars affecta eſt cerebrum; *Abortus* verò & *Mola* uterus ſubjectum habetur.

Diagnoſis. §. VI. Hiſce ita deductis *Diagnoſin* aggredimur, quam putamus ex ipſius ægræ relatu hauriendam eſſe, non neglectis ſymptomatibus hunc affectum concomitantibus. Aſt cùm ipſæ ægtæ ſæpè neſciant, an gravidæ ſint, nec ne, quare prudentis Medici eſt diſcernere, num vomitus ſit à graviditate, vel an ab alia cauſa; in hiſce Practicorum libri ſunt pleni, ſed noſtro judicio primo mox tempore vomitum ab impræguatione oriri vel affirmare, vel negare nequit Medicus. Sæpè enim vomitus jungitur falſis conceptionibus. Adſunt etiam interdum graviditatem mentientes molæ variis figuris, texturâ, & aliis adjunctis præditæ, ovum quod pòſt excluditur, geſtantur varia in utero animalia, decipit ſæpè ſub impræguationis ſpecie hydrops; extendunt ventrem tumores, abſceſſus, & ſimilia, Æolius & Anemius partus. De quibus exſtant plures notatu dignæ obſervationes in *Ephemerid. Germ. Ann.* 1. *obſerv.* 1 ſch. & reliquorum annorum. Potiſſimùm ergò perpendendum, unde *vomitus* ortum ſuum habeat, an molæ, an alterius affectûs adſint ſigna.

§. VII.

§. VII. *Picæ* ſigna ſunt, quando gravidæ appetunt abſurda, à quibus aliàs natura abhorret, veluti ſunt carnes, piſceſq; crudi, anguillæ, ranæ (quale ego novi exemplum) pix liquida, creta, amurca Wagen-ſchmier / prout novi exemplum Lugd. Batav. Carbones, & ſexcenta alia.

Sic quidam vidit, quòd fœmina ex mariti brachio mordebat fruſtum carnis. Nicol. Tulpius obſerv. Med. libr. 2. c. 24. exemplum habet, quod prægnans comederit mille quadringentos haleces, aliam ego novi quę comedebat limaturam martis aliam, quæ appetebat plumbum.

Signa *Abortus facti* manifeſta ſunt. *Abortus* ergo contingere poteſt à primo conceptionis momento usq; ad ſeptimi menſis initium. Frequentiùs oboriri ſolet circa tertii menſis finem, ſed & accidit ante & etiam poſt idem tempus. Ante decimam poſt conceptum hebdomadam vix habentur excluſiones pro vero abortu, quia vix tunc aliquod fœtus rudimentum apparet, vix antequam ipſius placentæ initium, unde tunc potiùs pro *mola* habetur, niſi enim fœtus apparet in placentæ corpuſculo, negatur verus conceptus, nec proinde tunc conceditur abortus. Signa verò abortûs imminentis ſunt varia, ſæpe verò incerta, quia fœminis inexſpectato & ex improviſo accidit. Probabiliter verò cognoſces 1. ex cauſis prægreſſis gravioribus jam dictis, quæ abortum producere poſſunt, item ex corporis horrore & rigore ſubitaneis, ſubſequente leviculo quodam calore, ex nauſea, inappetentia, ſiti majore, dolore lateris, lumborum, totius corporis laſſitudine, animi deliquio, palpitatione cordis, odore halitus fœtido, terrore, mœrore, aliiſque. Uteri verò ut dolore gravativo ſupra pubem, ſenſatione ponderis, minore veneris appetitu, frigore partium genitalium, &c. Sic & excretis patet, ut ſi ſubitò gravidæ menſtrua fluere incipiunt, aut fluxus augeatur albus, aut ichor ab utero emanet, & ex colore mutato tum totius corporis, tum imprimis faciei. Sunt etiam nonnulli qui ex ſola coloris in facie mutatione abortum ſæpe prædicere volunt. Accedunt & ultimò ſigna quædam particularia, ut ſubita mammarum detumeſcentia, aut copioſi lactis ex iiſdem profluxus, quibus adde frequentem abortiendi conſuetudinem, nam multæ, quæ conſuetæ ſunt abortire, vel à leviſſima cauſa abortiri ſolent.

§. VIII. *Signa* in conceptione *Molæ*, omnia ea apparent, quæ in fœtûs veri conceptione contingere ſolent, menſes ceſſant, appetitus depravatus eſt, ſubſequuntur nauſeæ & vomitiones, mammæ intumeſcunt, ac poſt medium geſtationis tempus, vel circa quartum menſem fit diminuta commotio à ſpiritibus & Janitoris uteri averſione & commotione, gravantem *molam* excutere conantium. Proceſſu temporis, ſi non expellatur à *Regina noſtra*, intumeſcit venter, & alia oboriri ſolent ſymptomata.

§. IX. Diſtinguitur verò à vera *conceptione*, quòd in *mola* ex mammis intumeſcentibus nullum lac exprimi queat, quemadmodum contingit in vero cōceptu; *Differentia*

Digitized by Google

ceptu; In mola etiam nullus motus blandus eſt, uti ab infante percipitur, ſed ut lapis gravis ex uno latere in aliud cum moleſtia delabitur.

Ab hydrope diſtinguitur, duritie, & in *mola* quidem venter intumeſcit, ſed pedes & manus gracileſcunt. Præterea molæ id proprium eſt, quòd per manûs compreſſionem pondus ex uno latere in aliud protrudi poſſit, quod in fœtu geſtato minimè accidere ſolet: Dein in geſtatione molæ gravida vehementem commotionem in ventre ante tertium menſem percipit, in fœtûs verò geſtatione ante quartum menſem nunquam vel rariſſimè.

De reliquorum ſymptomatum ſignis, cauſis, & curandi ratione ſuprà in curatione morborum capitis, ventriculi, &c. abunde à nobis actum eſt.

Cauſa nauſea & vomitus. §. X. Hiſce præmiſſis *cauſas* ſymptomatum in gravidis rimabimur, & quidem urgentis vomitûs, quem *Veteres Galenici* oriri dicunt à corrupto ſanguine menſtruo ſubſiſtente, & halitus emittente, ſicque ventriculum laceſſente.

Sylvius ait geſtationis tempore uterum conſtringi, & corrugari adeò, ut ſanguis in vaſis ſuis & cavernulis hærens ſurſum verſùs reliquam maſſam repellatur, quem ſanguinem in utero etiam alterari, ex quo alterato ſanguine pullulare humores vitioſos plurimos, at bilis juxta eum unà cum ſucco pancreatico noxam ſuam exerit, nauſeæq; ac vomitûs, ut & faſtidii & malaciæ cauſa exiſtit.

Quibus enim mulieribus bilis per ſe fluidior, mobilior, & acrior eſt, iiſdem non tantùm *nauſea*, ſed & *vomitus* ſolennes ſunt.

Quibus a. ſuccus pancreaticus eſt auſterior, iis *nauſea* faciliùs excitatur, quàm vomitus. Sic & cauſam adſcribit halitibus in tenui inteſtino excitatis, & ad ventriculum delatis, ipſumq; laceſſentibus & titillantibus, ac ſubinde mordicantibus. Sic etiam author reliqua ſymptomata, ut ſunt animi deliquia, vertigines, motus corporis languidus, febres variæ, macilentia, cachexia, anhelatio, deducit ex vitiata in tenui inteſtino bilis ſuccique pancreatici effervеſcentia, propter quam dicit halitus aſſurgere ad ventriculum, & ibidem deliquia animi tū levia, tum gravia, reliquaque ſymptomata excitare.

§. XI. *Nos* exiſtimamus ſanguinis ac ſpirituum per conceptionem immutationem eſſe in cauſa, ut vomitus & nauſea gravidis accidant, ſpiritus enim corporis noſtri per unanimem conſpirationem ſe invicem afficere poſſe abunde patet. Sic ſpiritus plaſticus cum *Gaſteranace* habere magnam invicem correſpondentiam ex pluribus aliis ſymptomatibus gravidis obvenientibus conſtat. Spiritus enim magno agmine circa uterum excubias agentes facili marte ob adfinitatem ad ventriculum irradiant, eumq; ſępiùs ſpaſmodicè evertunt, à ſpirituum horum ἀταξίᾳ poſſunt etiam deduci *nauſea, faſtidium, animi deliquium, laſſitudines, aliaq; gravidis ſolennia ſymptomata.* Sic & iſtud novum germen in utero pullulans membranas uteri cum ventriculo communes facilè vellicare, ac ſpaſmodicè afficere poteſt, unde ſæpe nauſea, faſtidi-

faſtidium & vomitus, &c. prout videre licet in vomitu à calculo renum oborto. Communicari quoque poſſe à ſanguine, ſero, aliisq; humoribus ventriculo plurima ſalia ſylveſtria, (quæ ob retentionem menſtrui ſanguinis cumulantur) haud dubitamus, quæ particulæ ſylveſtres moleſtant, irritant ventriculi fibrillas, ſicque autores exiſtunt plurium malorũ, imprimis *Nauſea, & Vomitus*. Hinc remotè ſymbolum ſuum addunt diſpoſitio ſanguinis depravata, indè quæ cacochymo & impuro prædıtæ ſunt corpore proniores ad hoc ſymptomata ſunt. Sic & ætas juvenilis, quia in his ſæpe tener habitus nondum adhuc ſufficit huic actioni, unde ipſum totum corpus ſæpe concutitur, hæreditaria & vita ſedentaria hîc multùm conferunt, quare ruſticis & laborioſis fœminis malum hoc non tam familiare exiſtit.

Res quoque p.n. multùm contribuunt ad promovendum hoc malum vel vitio conformationis, unitatis ſolutæ, &c. Sic & viſcus quodvis ſuo non fungens officio, & proprium corrumpens alimentum & fermentum tales mimicas ventriculo transmittere poteſt particulas. Sic & aliquando maritorũ morbi, imprimis qui laborant vomitu, aliquid conferre poſſunt, cùm id comodè fieri poſſit communicatione particularũ ſpirituoſarum per liquorem genitalẽ.

Quæ cauſæ ex rebus non-naturalibus deſumi poſſunt, inferiùs peti poſſunt, ubi Diætæ litabimus.

§. XII. Picæ verò cauſam produci poſſe ab acido itidem ex maſſa ſanguinea, vel aliis humoribus ad ventriculum depoſitis nullus dubito; quam tamẽ obſervavi in pluribus mulieribus, quæ non gravidæ fuêre. Peregrinum ergo hoc fermentum acidum nervos ventriculi afficiendo anſam dat, ut in Gaſteranace inſoliti oriantur appetitus, nempe illorum, quæ alimenta non ſunt, ut lapidis, cretæ, frumenti, terræ, calcis, &c. quia his abſurdis aſſumptis acidum ſaturatur.

Quòd gravidis hoc malum accidat eſt, quia à ſpiritu ſeminis virilis multùm alterantur ſanguinis fermentationes, atq; fermentum acidum peregrinum ventriculo committitur, atque ſic fit, ut illæ fermentationes multùm immutent ipſas cogitationes, & appetitus; ſed multum quoque adjuvat, quòd fœminæ, quæ ordinariò magis quàm viri affectus ſuos ſequuntur, & illarum animæ non coërceant tales cogitationes, dum putant mulier culæ ſibi illo tempore, quo gravidæ ſunt, nihil non licere. In nobis ipſis aliquando obſervamus, quòd certi alicujus cibi deſiderio teneamur, hoc quoque non aliunde eſt, quàm à peculiari quodam fermento, quod certo modo nervos afficiendo facit, ut animæ talis repræſentetur cibus. Certiſſimum eſt peculiarem quandam motionem fieri in nervo ſexti paris, quæ cauſa eſt perceptionis, & judicii depravatio.

§. XIII. *Abortus cauſa* ad mentem *Galenicorum* vel oritur à nimiâ ſanguinis abundantia, majore tunc ejus ad uterum affluxu, item à defectu ſanguinis in matre ad nutriendum fœtum, aliisque cauſis remotis infrà dicendis. *Abortûs cauſa.*

§. XIV.

§. XIV. *Sylvius abortus cauſam* dicit etiam plethoram propter quam ſæpe vi expellitur fœtus laxiùs utero adhærens, nec ſanguinis copioſi egreſſum quærentis, ac in utero invenientis impetum ſuſtinere volens. *Abortum* quoque accidere poſſe à ſanguinis defectu nullus dubitat. Culpat quoque inter cauſas remotas motum corporis vehementiorem, ac præſertim ſaltationem, equitationem, agitationem, brachiorum elevationem, quatenus agitatione concutitur contentus in utero fœtus, cujus vincula (h.e. placenta utero cohærens) ſi fuerit laxior & minùs firma, mox ſolvuntur, ac rumpuntur eadem, ſecedendo ab utero, fœtumque cum ſecundis ad exitum urgendo. A caſu quoque matris ſæpe abortum fieri Autor rationibus & experiẽtiæ comprobat. Sic & à terrore magno, animi ſolicitudine cum ſubſequente triſtitiâ abortum, item ex irâ contingere loquitur quotidiana experientia. In ira enim anima mirè turbatur, & omnes quoque actiones tum animales, tum naturales, multùm læduntur, unde in fœtu non minor, ſed major functionum omnium conturbatio ſequitur, propter quam inter alia mala plura etiam conſequi poteſt abortus. Accuſat quoque vigilias nimias, quatenus illæ vires omnes atterunt, ſicque fœtus paulatim deficit; item ſummum aeris æſtum, alvi fluxum vehementem, dyſenteriam, hæmorrhagiam inſignem culpat.

Sic & juxta *ipſum* abortum conciliare poſſunt remedia hæmagoga, ſi aut imprudenter, aut malitioſè durante graviditate uſurpentur, qualia ſunt venæ ſectio largior, præſertim ac imprimis in pede celebrata, purgantia potentiora in magna copia aſſumpta, & imprimis acria.

Sic & ſpirituoſa nimis uſurpata, quàtenus diſſolvunt ſanguinem univerſum, facilitantq; ipſius per uterum effluxum, abortum facilè producere poſſunt, interna quoque vitioſa materni abdominis conformatio apta eſt ad abortum producendum. Huc refert etiam *molam*, vel alium fœtum vivum, mortuumque in utero ſimul exiſtentem, atque priorem aut poſteriorem fœtum ad exitum cogentem.

§. XV. *Nos Abortus cauſas* tam in matre quàm in fœtu quærendas eſſe cenſemus, quatenus illa à rebus non naturalibus & præter naturalibus vario modo agentibus miſerè affligitur. In fœtu verò quatenus is vel per ſe, vel per accidens mutationem patitur inſignem, & ex prava & præternaturali diſpoſitione exitum affectat. Sic & cauſa proxima rimanda eſt aliquando in utero, quatenus is undecunque vel à plethora, aliiſque rebus inconvenientibus ſpirituum animalium nimio influxu, Reginæ moleſtatione irritatur, & interdum ſpaſmodice convellitur ad contenti excluſionem, prout enim ventriculus in vomitu ſic etiam uterus in abortu ad excludendum fœtum officii ſolet.

Mor-

Digitized by Google

Morbus quoque aliquis gravior ipſius fœtus undecunque ortus abortum producere poteſt, quatenus ſcilicet inde fœtus facili Marte à matre vegeta excluditur. Sic & ſæpe accidit, quando abdomen matris non ritè conſtitutum ſit, vel tenſum, vel durum, commodam diſtenſionem non ferens, indeque fœtus ad ſui excluſionem cogitur, hiſce accedit uteri conformatio vitioſa, ſi vel ſubſtantia carnoſa nimis craſſa, vel calloſa, vel nimis parva ſit capacitas uteri, ut ſufficienter diſtendi nequeat, vel nimia laxitas utero inſit, quæ omnia abortum hunc ciere poſſunt. Sic etiam ſi Janitor uteri non mitis eſt, ſed ſemper indignabundus, unde non poteſt non fieri, quin ſemper abortiat.

Cauſæ hujus abortus etiam eſſe poſſunt, quando mater, vel ob prægreſſum, vel præſentem morbum, febrem puta, hydropem, ſcirrhum uteri, eryſipelas, inflammationem, abſceſſum & cancrum, non parvam ſentit virium deperditionem, unde fœtum per conſenſum mirè & perperam affiçi poſſe nullus dubito.

Sternutatio, tuſſis, vomitus, vociferatio, frequentes, ſimulque vehementes abortus metum inferunt, quatenus vires tam matris, quam fœtus iis abſumũtur, & abdominis muſculi uterum quaſi movendo nimis & concutiendo premunt, & ſæpiſſimè ad fœtus excluſionem, etiamnum immaturi, cogunt.

Sic & *mola* utero, quam placenta firmius adhærens, grave tanquam pondus deorſum premit, & nonnunnunquam verum fœtum expellit.

Ad *procatarcticas*, matrem valde urgentes, & per conſequens ipſum tenellum adhuc fœtum angentes, abortus referimus cauſas *Res non-naturales* Medicis dictas, ubi ſe primò offert Aer, qui ſi ejus æſtus ſit intenſior, ab aeris, vel ignis, vel balnei, vel ſtupharum conſtitutione obortus, uterus inde ad fœtus concepti excretionem ſtimulatur.

Nocet & valde aromaticorum, & ſpirituoſorum, & medicamentorum menagogorum abuſus, quæ omnia in ſe continent ſalia volatilia, quæ facile ſanguinem fundere, ſpiritus animales, Janitorem uteri turbare, & ſic abortum producere apta nata ſunt. Hîc maxime culpandus eſt potus generoſus, & inebrians, quare etiam *Angelus Lib. Judic. cap.* 13. admonet uxorem *Manne*, quæ peperit *Simſonem*; *ſterilis es*, inquit, *& abſque liberis, ſed concipies, & paries filium.* Cave ergo ne *bibas vinum ac ſiceram, nec immundum quicquam comedas*. In ſpecie verò à vini ſpiritu copioſe aſſumto abſtineant fœminæ, multa enim triſtia exempla docent hinc factos fuiſſe abortus. Anſam quoque huic malo dat aliquando inedia, aut nimia repletio à cibo potuque. Cibus propterea deſideratus & conceſſus.

Motus etiam nimis vehementes, ut ſaltatio, vectio equi & curru, agitatio nimia & commotio quævis violenta, corporis concuſſiones, oneris gravioris elevationes, contuſio in ventrem, quale ego novi exemplum

Aaaaa non

non jam pridem factum, facile hunc inferunt abortum, quatenus inde vincula fœtus in placenta uterina redduntur laxa, & utero concutitur tenellus fœtus, ut vincula tandem cogantur ſolvi, atque embryonem dimittere. Sic etiam à qualicunque ſanguinis exceſſu abortus produci poteſt, dum is ſcilicet plus, quam par eſt, ad uterum fluit, fœtum premit & fibrillas irritat, ut poſtea ſimul cum ſanguine tenellus prodire fœtus cogatur.

Inſignis qualiumcunque partium hæmorrhagia, nimius qualiscunque menſtruorum fluxus, alvi fluxus vehemens, & dyſenteria, hunc ciere abortum potis ſunt.

Venerem nimis frequenter repetitam culpamus, quatenus uteri collum, aliæque partes laxius redduntur, & ipſe conceptus factus abhorret ab iisdem, inde ſæpius abortus hic oritur, uti quoque ex nimio liquoris cervicalis profluxu laxiora redduntur vaſa.

Animi pathemata, & hic ſuum addunt ſymbolum, quatenus inde turbatur non ſolum *Regina* noſtra, ſed & *Microcoſmetor*, unde non poteſt non fieri, quin ſpiritus animales confuſi reddantur, & ſæpe uterum convulſione aggrediantur, & ſic fœtum conceptum expellant. Inter quæ ſunt ira, mœror, terrores graves ex objectis terribilibus, & ſubitò ipſis oppoſitis, vel alio modo incuſſi, qui ſæpe fœtum movent, & matrem in mala præcipitant atrocia. Eandem quoque obtinet vim ſonus qualiscunque vehemens, ut tormentorum, & bombardarum, tonitru, ſic *Schaumburgi* novi fœminam, quæ ſi fœtus æſtatis tempore non fuerit ſeptimeſtris, ab audito tonitru ſemper abortum paſſa eſt. Odor etiam quilibet gravis, vel ſuaveolens nonnunquam ut ambra roſ. moſch. vel ingratus è ſuffitu candelæ perperam exſtinctæ, cornuum, ungularum, &c. in quibusdam fœminis abortum procurare valent. Sine dubio à ſpirituum animalium *ἀταξία*, & *Racchammelka* inde concepta indignatione. Culpanda venit hîc omnis compreſſio & conſtrictio abdominis, vel thoracis. Hinc male conſulunt ſuæ ſanitati delicatulæ fœmellæ, quæ, neſcio qualem corporum gracilitatem & rectitudinem quærunt, dum lumbos formant ad os usque coxendicis, & quod adhuc magis eſt reprehenſione dignum, pectora laminis ferreis, orichalceis, item ligneis ſæpe ſuffulta gerunt, quibus accedit illa *Planchette* dicta, quæ ad majorem venuſtatem ad usque pudenda geſtare non verentur, quibus corpus ita conſtringunt, ut vix reſpirare potis ſint. Hinc optimè notat *Hieronymus Mercurialis*, plures à ſola veſtium arcta conſtrictione abortus pati. Hiſce certè conſtrictionibus vaſa redduntur adeo anguſtiora, ut circulatio ſanguinis impediatur aliquo modo, & ſic ſæpe obſtructiones, tumores, lancinationes, abſceſſus, ulcera, phthiſis, reſpiratio difficilis, & plurima mala exoriri poſſint, prout hæc eleganter deduxit Clariſſim. Dominus

Geor-

Georgius Francus, P.P Heidelbergenſis celeberrimus, in diſputatione quadam de Planchetta. Itaque gravidæ ab ejusmodi veſtimentorum genere, quam maximè abhorreant, inducentes è contra veſtes magis accomodatas, & ſibi, & fœtui minus noxias.

§. 16. *Mola* cauſa materialis *Veteribus* eſt ſemen utriusque parentis vitioſum, in concubitu in uterum illapſum, & ab uteri aviditate conceptum ac retentum, à caloreque uteri induratum, in quam materiam ſanguinem menſtruum influere dicunt per cotyledones eoque nutriri & augeſcere fœtum.

§. 17. *Paracelſus* dicit molam matricis eſſe abortivum quid, in matrice generatum.

Alii hujus conceptus vitioſi, & abortivi in ſeminis alterationis cumprimis maſculini deficiente activitate ponunt.

§. 18. *Nos* verò *molæ* cauſam dicimus eſſe ſeminis virilis, vel etiam ſolius ſanguinis acrisque liquoris in utero coagulationem ab acido ut plurimum factam, inductamque.

Prognoſis. §. 19. *Vomitus gravidarum* per ſe ita conſideratus rarò periculoſus eſt, imprimis qui contingit jejuno ventriculo, & absque ſingulari fit moleſtia, cum *Gaſteranax*, & ſpiritus plaſticus ſui ſint ſtudioſiſſimæ, id duntaxat expellunt, quod jam ſecretum & ineptum eſt ad fœtus nutritionem, qualiscunque ſit, quæ ejicitur materia, haud raro fit ad matris fœtusq; ſolatium. Hinc *Nicolaus Rocheus de morb. Mulier.* quarto menſe picam quieſcere dicit, partim quod vomitione vitioſi humores expurgantur. Refert enim *Hafferus in Hercul. Med.l.7.c.3.* Tales prægnantes plerumque habere fœtus pulcherrimos, adjectâ hâc ratione, quia nutriuntur depuratâ per vomitum ſanguinis materiâ. Minatur verò periculum, qui immediatè vel prandium, vel cœnam excipit, omnem iterum educens cibum, qui mox in alimentum fœtui cedere debebat, qui nimius eſt tam quà quantitate, quam quà conatu ac motu ipſo, prout enim quævis violenta excretio abortum producere poteſt. Novimus tamen exemplum hic Caſſellis, ubi Mater octo liberorum per tres primos menſes nullum cibum guſtare poteſt, ſed ſolis potulentis ſe ſuſtentare debet, quæ etiam ſæpe per vomitum iterum redduntur, quæ, quoties gravida eſt, præter hanc *nauſeam* & *vomitum* patitur maximum ardoris ſenſum in gula & ſtomacho.

§. 20. Quod *Picæ prognoſin* concernit, multum difficultatis hic affectus non habet, niſi aut diu duret, quod cauſæ abundantiam, & vires augeret, aut iis ipſis præter rationem huic affectui auſcultet, & abſurda adſumat, unde obſtructiones plures atque humorum corruptiones ſequi poſſunt. Aliquando verò ſi humor majori copia in ventriculum feratur, & acris ſit, cardialgias inſignes producit, ex quibus lipothymia & ſyncope, & nonnunquam ſed rariſſimè mors ſequi ſolet. Gravidæ à *malacia* ut plurimum liberari ſolent verſus

ſus quartum geſtationis menſem, ſi \[ver\] malum ulterius progreditur, periculoſum eſſe obſervatum eſt. Melius eſt hoc affectu laborantes acida appetere; pejus ſi res abſurdas exoptent.

Abortus Prognoſis. §. 21. *Abortus*, quamvis ex ſe ſatis moleſtus ſit, & fœminas plus debilitet, quam partus, utut difficilis, ſæpe etiam variorum morborum cauſa exiſtit, ſterilitatis, inflammationis, ulcerum, eryſipelatis, uteri & ſimilium aliorum morborum, maximè ſi ultimis eveniat geſtationis menſibus, quo tempore, cum fœtus grandior ſit, difficilimè ab utero excluditur, ceu pomum immaturum, quod non, niſi vi decerpitur, inſignes hæmorrhagiæ ad quas ſyncope, deliria & convulſiones accedunt. Hinc teſtatur *Aretæus*, ſe nullas vidiſſe ſervatas ex iis, quibus in abortu, aut poſt abortum convulſiones ſupervenerunt. Abortus in primipara periculoſior eſt, quam in aſſueta. Mulieres admodum teneræ conſtitutionis magis periclitantur quam obeſæ; febres, palpitationes cordis, cardialgia, aliaque ſymptomata pejora motum reddunt periculoſiorem.

Prognoſis molæ. §. 22. *Mola* eſt ſalutaris, ſi à Janitore uteri, ut pondus inutile, & ſibi noxium ejiciatur. Nullum animal, exceptâ muliere, *molam* concipit, aut gerit teſte *Ariſtotele*.

Cura Diætetica. §. 23. Promovendo pedem ulterius tranſcendo ad *Curationem Diæteticam*, quæ ut plurimum conſiſtit in ſex rebus nonnaturalibus ritè adhibendis. In vomitu imprimis gravidarum aer ſit temperatus. Præſtat in vomitu prandium vel cœnam immediatè excipiente, ſæpius in die, ſed paucum, & quid boni edere, ut aliquid tranſeat in nutrimentum fœtus & matris. In cibo peptici juvant pulveres, pro cauſæ diverſitate bibat ægra vel aquam frigidam, plures enim adeo abhorrent à vino, ut non de eo audire poſſint, ardorem enim maximum gulæ inde percipiunt, nonnullis verò ſi acidum adſit, conceditur vinum malvaticum, vinum rubrum, in quo aurum, vel chalybs, vel ſilices igniti exſtincti fuere. Pro cibo digeſtu faciles carnes, volucrum, aſſas potius quam elixas, pyra, cydonia, aliaque admittimus, pinguia verò nocere novimus, reliquæ res quomodo dirigendæ, ac earum uſus moderandus ſit, ex infrà dicendis facile pateſcit.

§. 24. In *Pica* aliquando concedenda ſunt alimenta deſiderata, ſi poteſt fieri præter periculum vitæ, animus quoque variis rationibus confirmandus eſt, & ab his, aliiſque incongruis avertendus. *Diæta picæ.*

§. 25. In *abortu* aer ſit temperatus, & abſque fervore, ſi tamen adſit, emendandus eſt tum frigidis pavimento inſperſis, tum odoribus gratis, aliiſque naribus admiſſis odoramentis, nocet omnis odor ingratus. Cibus detur paucus, coctu facilis, ſit panis triticus ſucco berberum, vel vino granatorum, cydoniorum, &c. imbutus, vitentur cibi conditi ſalſis, acres, ex nimio enim ſinapis uſu abortum hunc obſervavi. Vitentur acida *Diæta in abortu.*

cida nimis humida, aromatica. Juſcula dentur temperata acidulis, omnem effugiat inebriationem vel cum vino, vel cum ejus ſpiritu. Somnus & quies conducunt. Animus ſit placatus & tranquillus. Cane & angue pejus vitentur ira & terror. Reliqua ſuperius inter cauſas recenſuimus.

In *mola* eadem fere ſunt obſervanda.

Cura. §. 26. Nunc accedamus ad Curam pharmaceuticam. In *vomitu* gravidarum *Galenici*, imprimis *Riverius* venæſectionem commendat his verbis: Et docuit experientia vomitum, qui prægnantes frequenter infeſtâre ſolet primis geſtationis menſibus à purgationibus exacerbari, à venæſectione verò plurimum ſublevari, imò verò in totum auferri, ſi usque ad ſolutionem ſymptomatis ſingulis menſibus iteretur. Suadet etiam varia ſtomachica, quæ ſuperius jam dicta ſunt, ubi de *vomitu cap.* 1. *lib.* 3. *egimus*.

§. 27. Sic & *VVilliſius* cum ſanguis impurus ac rancidus materiæ incongruæ penum ſubinde novum ventriculo ſuggerens diatheſin emeticam infert, gravidarum vomitiones venæſectione crebiâ ſanari teſtatur in *Pharmaceutica rationali ſect.* 2. *cap.* 3. *Venam* autem non tali, ſed brachii, aut manus eligere ſolet, aliaque alibi commedat ſtomachica in lib. 3. dicta.

§. 28. Sylvius in *vomitu* gravidarum commendat auſtera blandiora, ut ſunt, plantago, ſempervivum majus, myrtus, polygonum, biſtorta, caryophyllata, roſæ rubræ, &c. alumen crudum, terræ ſigillatæ omnes. Inter Chymica laudat ſpiritus aluminis, ſalis dulcis, vitrioli, &c. Ad bilem volatilem figendam uſurpat ſubauſtera, & acidiuſcula tum medicamenta, tum imprimis condimenta. In quem finem æſtimat ſalia volatilia oleoſa, quæ ſimul fermentationem alimentorum in ventriculo juvant, promoventque.

Quod ſi non tantum qualitate, ſed & quantitate hi humores vitioſi peccent, eos purgantibus convenientibus minuendos eſſe ait, contemnit verò purgantia acriora, indeque fortiora, ſed admittit t. nt m lenientia *Opiata* ac *narcotica* etiam hoc in caſu commendat, utpote quæ tum humorum acrimoniam temperant, tum eorundem vitioſam effervеſcentiam corrigunt, tum ſenſum omnem obtundunt, ſicque ſat ſufficienter *vomitum* nimium compeſcunt, ac ſiſtunt. In quem finem propinat laudanum opiatum, theriacam requiem Nicolai, &c. Sic & externa varia, olei, emplaſtri, cataplaſmatis, pulveris, ſacculi, aliaque uſurpanda forma.

§. 29. In *vomitu* gravidarum *noſtro judicio* cautè incedendum eſt, ne plus noxæ quam commodi inferatur. Sic & *Platerus* monet, & ritè obſervandum, ſi gravidis mulieribus contingat vomitus, ut omittantur medicamenta, quæ illas incommodant, ſæpe enim nullam requirit curationem vomitus, de quo agimus, & ſic nihil agendo rectè agit Medicus, cum expellantur à natura expellenda, & gravidæ nullam plane exinde experiuntur

Aaaaa 3 untur

Digitized by Google

untur moleſtiam, citra enim virium jacturam, ſi ab illo melius habent, quod præſertim in matutino vomitu, quem provida Natura ad ſui procurat conſervationem contingit;

Qui vomitus verò manifeſte lædit corpus; matrem & fœtum enervat; qui nimius eſt & periculum minatur, ne ergo abortus fiat, indicat ſui remotionem, interdum mitigationem, quod agit Medicus motum inhibendo, cauſas irritantes imminuendo, temperando, immutando, enervando; plaſticam & Gaſteranacem roborando, demulcendo, ſpiritus ſopiendo, quæ executurus è triplici communiter propoſito penu depromit auxilia.

Ex *Chirurgico fonte* primò ſe offert *venæſectio*, quam nonniſi mediis menſibus adminiſtratam admittimus ob metum abortus, loco verò hujus admittimus cucurbitulas, ſcarificationes. Fonticuli, hirudines, ac veſicatoria ſuam hîc merentur laudem; frictiones manuum ac pedum præſertim à cibo, quas frictiones & laudat *Mercurialis de Morbis Mulier. l.1. cap.4.*

E *pharmacia* depromuntur *vomitoria*, quatenus hæc ægros valde torquent & angunt, omittenda eſſe cenſemus, dedi tamen gr.j. tartar.emetic. cum ſalis abſynth. gr.ij. & theriacæ cœleſtis gr.j. cum ſummo commodo uxori meæ à tribus menſibus gravidæ. Blanda purgantia, & vias abſtergentia ſubjungi poſſunt. Tutius autem incedes cum abſorbentibus, imprimis ſi ardor conjunctus ſit, quorum doſin determinet acidi morboſi quantitas & exuperantia major vel minor, quin & ejuſdem qualitas ſive acrimonia corroſiva fibras ſtomachi vellicans, potentior aut debilior.

Inter ſpecifica & appropriata abſorbentia præter generalem corrigendi acidi morboſi uſum, ſunt & ſpecificâ proprietate donata, ut viſcus corylinus habet ſimul vim antiepilepticam, cortex fraxini diureticam, Winteranus antiſcorbuticam, Martialia cachecticam, Jovialia & Saturnina antihecticam.

Hîc ergò conveniunt oculi ♋, C.C. tunic.ventricul. gallin. unicorn. terra catechu. N. Moſchata, ebur, martialia, bolus Armenus, adjectis oleis cinnamom. menthi, &c. & ea, quæ ſimul adſtringunt conferunt, ut ſunt, tormentilla, biſtorta, terra ſigillata, item quæ Janitorem uteri & Gaſteranacem ſopiunt, & refocillant, ſimulque ſpiritus vigorant, ut ut ſunt Caſtoreum, omniaque balſamica, præprimis tinctura terræ Japonicæ excellens hoc in caſu remedium mixta cum eſſentia opii. In juniorum gratiam ſint formulæ in vomitu gravidarum, ubi ſimul ardor adeſt:

℞. *Ocul. cancr. præpar.*
cretæ ana ℈j.
N. Moſchat. ℈ß.
C. C. præpar. ℈j.
theriac. cœleſt. gr. j.
M. F. pulvis dividendus in duas partes æquales.

Si ſimul magnus ardor inſtar Sodæ adſit, convenient ſequentes morſuli:

℞. Spe-

℞. Species. diacret. Mynſ. ʒ vj.
Vel ℞. *Cret.* ʒ ij.
ebor. uſti ʒ j.
unicorn. foſſil.
lapid. ♋ *præpar.*
corall. rubr. prap. ana ℈ ij.
N. Moſchat. ʒ j.
c. ſ. q. ſacchari. F. Morſuli.

Sic & hîc pulvis ex lateribus coctis conducet. Sic & ſpiritus Maſtiches, vitrioli Martis ſunt remedia generoſa. Ex. gr.

℞. *Aq. cinnamom. cydoniat, menth. ana* ℥ i ß.
∽ *vitr. Mart. gt.* xxv.
maſtich. ʒ ij.
laudani opiat. gr. j.
ſirup. de maſtich. vel de agreſt. ʒ vj.
F. mixtura cochleatim aſſumenda.

Cùm verò valde urgeat vomitus, gravidasque ità affligat, ut metus ſit abortus, aliorumque pejorum ſymptomatum optimo cum ſucceſſu opiata reliquis aſſociare poteris remediis. Laudanum noſtrum hyſtericum in forma pilularum exhibitum egregium eſt hoc in affectu, quæ pilulæ diu morantur in ſtomacho, & eidem ſunt acceptæ, adeoque intimius ibi vires ſuas explicant. Conveniunt hîc omnia illa balſamica, item ſuccolada, balſamum de Peru, quæ ſuperius dicta ſunt in capite de vomitu, præſertim verò ſalia volatilia oleoſa opiatis juncta, laudanum cydoniatum Hoffmanni, ut & theriaca cœleſtis, firmma ſunt remedia. Vinum corynthiacum ſæpe cochleatim exhibitum, omne aliquando fert punctum.

Cibi faſtidium & nauſea ferè iisdem tollitur remediis, hîc conducunt magis balſamica.

Externè optimo cum ſucceſſu applicari poſſunt Emplaſtra, unguenta, balſama, cataplaſmata, ſacculi ipſius ventriculi regioni tam anteriori, quam poſteriori ex *Avicennæ* conſilio.

Si ſimul adſit faſtidium cibi, conducet oleum Cratonis ſcrobiculo cordis vulgo ita dicto illitum. Convenit hîc etiam emplaſtrum ſtomachale Cratonis cum tacamahaca; de cruſta panis; de caranna cum balſamo Peruviano, cataplaſma ex fermento, unguenta ex ol. maſtich. nuciſtæ, cydon. abſynth. cortic. aurant. & ſexcenta alia conveniunt, tanquam certum experimentum commendat tabulam eburneam ventriculo applicitam *Louyſe Bourgois de Obſtetric. l. 4. c. 30.*

Inter *Empirica* ſequentia aliis palmam præripiunt:

Decoctum majoris chamomillæ, quod *Johann. le Bon in therap. puerperar. p. 6* valde commendat.

Vinum cydoniorum laudat *Camerarius.*

Herlicius de cura gravidar. pedes & manus frigidæ in cauſa calida, in frigida verò calidæ immergere jubet aquæ.

Singulare muſtum præſcribit *Hilprand de gravid. & obſtetrice.*

Foreſtus ſorba aſſata commendat.

Ludovic. Mercatus tom. 3. l 3. c. 11. Sequens laudibus extollit;

℞. *Sem. aniſi*
cortic. citri ana ʒ i ß.
pulv. roſar. rubrar.

corall.

corallior. rubr.
margarit. prepar.
electuar. de gemmis ana ℈ j.
ſacchar. q. ſ.
F. tabella cum aqua ferrata.

Laudat quoque bolum armenum, ſeu terram ſigillatam cum ſaccharo roſato exhibitam.

Cura pica. §. 30. *Veteres Galenici* in *pica* nec hîc omittendam eſſe volunt venæſectionem parcâ tamen manu celebratam. Purgantia quoque leviora admittunt, dein varia roborantia ſæpius dicta in ventriculi affectibus, adhibenda eſſe ajunt, pro varia ſcil. corporum ægrotantium natura & diſpoſitione.

§. 31. *Sylvius* gravidis deſiderio vehementi cibi potusque boni quamvis abſentis laborantibus, tradenda eſſe vult, & hoc non eſſe veram malaciam.

Malacia verò, ſive appetitus rerum inſuetarum, ſi reprimi nequeat, moderanda eſt ſolidis rationibus. Aromatica & ſpirituoſa commendat Autor, quatenus hæc ſpiritus animales reſtituunt, ac defectum ſupplent.

Inter omnia laudat tincturam cinnamomi cum ſpiritu vini rectificato paratam; vel quæ ejus uſum ferre non poſſunt, detur Nux Moſchata, vel caryophylli.

§. 32. *Malacia* mulieribus valde familiaris facile noſtro judicio curatur medicamentis acidum abſorbentibus, & vitioſam efferveſcentiam in primis viis exortam compeſcentibus, & aliquando per epicraſin educendis. Quodſi ergo fœminæ ex *pica* ſtimulo vel cretam, vel calcem, vel arenam, vel ſimilia devorent, modo non nimio fiat exceſſu, ipſis indulgendum eſt, inde enim plus auxilii, quàm noxæ experiuntur. Si verò in abſurdorum horum appetitu depravato diutius maneant, & pejus inde habeant, optimè ad præcipitantia confugere potes, quæ ſub conſiderata doſi exhibita ſaturando ſpecifici ſaporis acidum ſtomachale picantes juvant, ſolis enim his abſorbentibus picam cum ardore ventriculi feliciter curavimus, hinc ſtultorum axioma eſt, præmittenda ſemper eſſe univerſalia, hoc eſt, purgationes & venæſectionem in morborum curationibus; Confer *Lindanum* ſuper *Hartmannum*. Summe etiam commendat in pica *Frid. Hoffmannus* magiſterium perlarum. Sed horum præcipitantium uſui non nimium indulgendum, aliàs miſellæ charybdim metuentes incidunt in ſcyllam, incurrunt enim in anorexias, dyſpnœas, cachexias, & febres lentas, ſexcentaque alia mala. Hinc etiam virgines nonnullæ malè conſulunt ſuæ ſanitati, cum cretæ ſive aliorum præcipitantium uſu candorem faciei, & corporis ſibi conciliare volunt, quæ tamen inde maximè læduntur quoad primæ digeſtionis, & reliquorum inde dependentium negotium.

Conveniunt ergo hîc cum prædicta cautela abſorbentia ſpecifica, quæ ſodæ ebullitionem ſedant, acidumque illud peregrinum tollunt, ut ſunt, creta, cornu cervi uſtum ſociata nuci Moſchatæ, idque præſentaneo magis ſucceſſu, ſi conſervæ aut ſirupo ſummi-

ſummitatum quercinarum electuarii ſub forma permiſceantur. Oleum tartari per deliquium ſolum nobis ſatisfecit ſæpius ad guttulas plures exhibitum, quo ſolo remedio non ita pridem Nobiliſſimam Matronam picâ laborantem, quam honoris ergo nominare non libet, hîc *Caſſellis* curavimus. Mirificè etiam commendat *Hoffmannus* ſpiritum Vitrioli Philoſophic. & decoctũ Chamemæli, quod omnibus præfert remediis.

Zacutus Luſitanus ſequentes habet pilulas ad picam:

℞. *Rhapontic. elect.* ʒ iij.
Cinnamom. ʒ j.
lign. aloës ʒ ß.
balſam. ℈ ß.
maſtich. ʒ ij.
aloës hepatic. ʒ ij ß.
gumm. arabic. ʒ ß.
roſar. rubr. ℈ j.
confect. de hyacinth. ℈ ij.
calam. aromatic. ℈ j.
menth. ℈ ß.
ambra gr. XX.
cum ſirupo roſar. ſolutivo & abſynth.
F. Pilulæ.
quarum doſis ℈ j. *alternis diebus tribus horis poſt cœnam.*

Sequens mixtura noſtro uſu eſt comprobata:

℞. ▽ *aurantiar. c. vino malvatio deſtill.*
roriſmarin. ana ℥ ij.
eſſent. cortic. aurantiar.
ol. Tartari per deliquium aã ʒ j.
ſirup. cortic. citri. ℥ j.
F. Mixtura ſæpius cochleatim exhibenda.

Vel: ℞. *menth.*
roriſmarin. ana ℥ ij.
vitæ Matthioli
Tinctura cinnamom. ana ℥ j.
♎ *ſalis* ✱*ci gt.* XX.
ol. menth. gt. viij.
ſirup. de menth. ℥ j.
M.

Vel: ℞. *Salis cujuscunque volatilis oleoſi* ℥ j.
Doſis gt. XXX. *cum vino Corinthico, vel Canarienſi, aut quocunque alio generoſo.*

Vel in forma electuarii:

℞. *Conſerv. menth.*
anthos ana ℥ iß.
cortic. aurant.
limon. condit. ana ℥ ß.
pulv. cardamom.
cubebar. ana ʒ iij.
ol. macis gt. ij.
M. F. Electuarium.
Doſis inſtar nucis caſtaneæ, ter quaterve de die.

Decocta ex ligno guajaco, ſaſſafras, rad. chinæ, ſarſæparillæ non contemnendi uſus ſunt. Si nimius appetitus adſit, tunc ab acidis abſtinendum eſt, & ſic ſpiritus ſalis ammoniaci retineatur, & amylum & pultacea hîc proſunt.

Inter Empirica ſequentia habe: Si mulieres laborent appetitu depravato, laudat *Ægineta* uſum vini vetuſti, & odorati, ▽ virgæ paſtoris potatam, & præſertim poſt cibum: anethum etiam vino maceratum, & exhibitum commendat idem.

Brendelius dicit amylum ſanare

Digitized by Google

malaciam. Sequens æſtimat *Jul. Cæſar Claudinus:*

℞ *ſinap.* ℈ß.
oſſium columbin. aſſator. & in ciner. redactor. ʒiß.
ſemin. portulac. ʒj.
cinnamom. ℈ij.
ſucc. cydonior. ℥ij.
ſacchar. alb. ℥iij.
M. in duplici vaſe ad ignem.
Doſis mane ℥ß. *altero quoque die.*

Joh. Rhodius Obſerv. Medic. Centur. 2. pag. 97. malaciam hæmorrhoidum fluxu ſanatam obſervavit.

Joh. Schrœderus laudat in pica poma granatorum acida, & folia vitis.

Trotula dicit, ſi prægnans prava appetat, dentur ei fabæ cum ſaccharo.

Arnoldus Weikhardus ſequens externum applicat:

℞. *cortic. citri*
acacia
calam. aromatic. ana ℥ß.
fol. meliſſ. Turcic. Mij.
Coq. in vino, contuſis add. ol. nardin. maſtichin. ana part. æquales cum mica panis furfuracei F. Cataplaſma, quod ventriculo calidè imponatur.

Cura abortus. §. 34. Nunc etiam paucis curationem Abortus videamus.

Veteres præſente plethorâ cùm abortus immineat venæſectionem inſtituunt, & ubi inſignis cacochymia adſit, purgationes blandas iterandas eſſe jubent, mediis præſertim menſibus geſtationis, & interim toto geſtationis decurſu adſtringentia, & roborantia varia, quæ ſcilicet abortum prohibere poſſunt, in uſum revocant, quorum in fluxu menſium immodico plura deſcripta ſunt, quæ repetere non libet, extra graviditatem omnes pravas corporis diſpoſitiones, quæ abortum producere ſolent, removendas eſſe ajunt, ut ſunt plethora, cacochymia, & peculiares uteri morbi, verbi gratiâ, intemperies, inflammatio, ulcera, &c.

Sic & varia externa, unguenta, linimenta, emplaſtra, cataplaſmata, fotus, conveniunt, de quibus vide *Riverium c. 17. de Abortu.*

§. 35. *Sylvius* in Abortu curationem pro varietate cauſarum variandam eſſe inquit.

Quoties igitur ob ſanguinis materni copiam, & plethoram, fit abortus, in tempore eandem eſſe minuendam præcipit, etiam aliquando poſt inchoatam conceptionem, corporis motum nimium, caſus, animi terrores, vigilias nimias, ſummum aëris æſtum, alvi fluxum, & dyſenteriam, hæmorrhagiam partim vitanda, partim curanda.

Cavendum quoque ab omni ſanguinis miſſione enormi, & purgantibus medicamentis potentioribus, & imprimis medicamentis menſtrua promovere ſolitis.

Potum quoque quemvis generoſum fugiendum eſſe inquit.

Qui verò abortus à conformatione vitioſa ventris materni, vel alio fœtu contingit, is vix vel nunquam ad mentem Autoris curari vel emendari poteſt.

In

Digitized by Google

In parte placentæ poſt abortum in utero reſtitante, atque continuum ſanguinis effluxum per aliquot menſes comitem habente feliciter removenda, & ægra reſtituenda magni facit experientiá edoctus ſequens apozema bis térve in die ad ℥iij. aſſumtum:

℞. *rad.biſtort.* ℥ij.
fol.majoran.
pulegii ana Mj.
coq.ex ▽ *& vin.alb.q.ſ.*
In colatur ℥XX.*diſſolv.ſirup.artemiſ.*
℥ij.▽ *cinnamomi* ℥ß.*M.*

§.36. Noſtro calculo curam vel eſſe extra gravidationem, vel in abortu. Curatio tota conſiſtit in præſervatione & mitigatione ſymptomatum, quæ eum vel antecedunt, vel conſequuntur. Ut autem præcaveri poſſit (neque enim omnis poteſt, ut ex cauſarum narratione facilè patet) primò ergo humores in corpore contenti ad ſtatum naturalem reducendi ſunt, & ſi quæ adeſt ἀταξία ſpirituum animalium, illi in ordinem priſtinum redigendi ſunt; ſi fœmina ſit plethorica venæ ſectio mediis geſtationis menſibus inſtituenda eſt, pro diverſa humorum natura & vitio, modò his, modò aliis ii corrigendi ſunt; ſi in utero morbi ſint, qui abortum producere apti ſunt, illi priùs ſuis curandi ſunt mediis. Medicamenta ergo, quæ in genere in Abortu præcavendo prægnantibus exhibentur, & matrem, & fœtum, & ſpiritum plaſticum roborare debent ad quoscunque hoſtiles inſultus. In quem finem conducunt blandiora balſamica, aromatica & ſpirituoſa, ſimulque blandè adſtringentia, ut ſint Tinctura coralliorum, terr. Japon. liquor ſtypticus balſamicus, Tinctura antiphthiſica, magiſterium coralliorum, eboris, ſpecif.cephalicum, nux moſchata, rad.biſtortæ, lapid.cancrorum, caryophyll. mac.cinnamomum. ▽ epileptica, vitæ mulierum, cordial. H. Saxon. cinnamomi, ejusque tinctura, & plurima alia. Sint formulæ nonnullæ: Si ergo abortus ſit metuendus ex terrore, conducet mixtura ſequens ſæpiùs cochleatim exhibenda:

℞. ▽ *epileptic.Langii*
vitæ mulierum ana ℥iß.
magiſter.corall.
ſpecific.cephal.
ſmaragd.præparat.ana ℈ß.
ſirup.de canella ʒvj.
M.D.

Vel: ℞. *Ebor præparat.*
pulv.marchion.
margarit.ana ℈ß.
*trochiſc.de ſpodio gr.*vj.
*ol.N.moſch.deſtill.gt.*ij.
M.F.pulvis dividendus in duas partes æquales pro duabus vicibus.

Sequentem pulverem habet *Sennertus:*

℞. *magiſter.coralliorum* ʒj.
margarit.præparat. ʒß.
raſur.eboris ʒj.
maſtich. ʒß.
gran.chermes ʒj.
man Chriſti perlat. ʒij.
M.F.pulvis.

Si à lypothymia abortus metuatur ſequens conducet:

℞. ▽ *cinnamom. borraginat.*
cord. C.
cordial. Hercul. Saxonia ana ℥iß.
Tinctura coralliorum ʒß.
ſirup. granator. ℥vj.
M. D. cochleatim.

Si eſt ab ira tunc conveniunt antiſpaſmodica & antiepileptica, quia ira eſt lenis epilepſia mitior, ſic & bezoardica hoc in caſu magni ſunt uſus, ex gr.

℞. ▽ *ceraſor. nigr.*
flor. tiliæ
epileptic. Lang. ana ℥j.
ſirup. corall.
pæoniæ ana ʒvj.
Tinctura corall. ʒiß.
M.

Item detur magiſter. eboris, & ungul. alcis.

Si eſt à fluxu nimio tunc conveniunt magis adſtringentia & ſtomachica, & quandoque *Opiata*, item Cydoniata, laudanum cydoniatum *Hoffmanni*, pellicula ex ventriculo gallinarum.

In genere verò contra abortum proſunt pulvis contra abortum Auguſtan. & Magiſter. corall. cum ſucco citri; aliaque modicè adſtringentia.

Si fœmina ſemper abortiat ſequens detur:

℞. ▽ *embryon.* ℥ij.
N. moſch. ʒß.
ſacchar. roſat. vel perlat. q. ſ. ad gratiam.

Vel: ℞. *conſerv. roſar. rubrar.* ℥j.
condit. cortic. citri ℥ß.
confect. alcherm. incompl. ʒij.
ſpec. de hyacintho ℈ij.
pulv. contra abort. Auguſtan. ʒij.
marchion. ℈ij.
ſmaragd. præpar.
corall. rubr. præp. ana ʒj.
margarit. prap. ʒß.
ebor. ſine △ parat. ℈j.

c. brodio Nucis moſchat. F. Electuarium, cujus caſtanea quantitatem capiat ægra ſæpius. Tinctura granorum Kermes Zwelferi ad XXX. guttulas aſſumta Herculeum eſt remedium.

Sequens mixtura cochleatim exhibenda eſt:

℞. ▽ *menth.*
cortic. aurant. ana ℥ij.
vitæ mulier.
Tinctura cinnamom. ana ʒvj.
corall. rubr. præp. ℈ij.
ol. mac. ſtillat. gt. v.
ambra gryſea gr. ij.
ſirup. cortic. aurant.
limon. ana q. ſ.
M. D.

Mulieres Italicæ utuntur Tincturâ roſarum.

Pro ſecreto refert *Capivaccius* pulverem cocci infectorii, pauco maſtich. addito in ovo ſorbili.

In abortu, ubi ſimul adeſt ſanguinis ex utero profluvium ſequens conducet:

℞. *maſtich.*
terr. ſigillat.
thuris alb. ana ℈j.

ſan-

Digitized by

ſanguin. dracon.
bol. armen. ana ʒß.
M. f. pulvis.
Doſis ʒj.

Externè verò aut cataplaſmata adhiberi poſſunt ex mica panis albi, vel paſta mellita Norimbergenſi cum vino malvatico calidè abdomini imponenda, ſuperſperſo pulver. caryophyllorum, & N. Moſchat. cinnamomi, herbisque menth. majoranæ, flor. roſar. alb. balauſtior. & ſimilibus aliis. Vel unguenta & linimenta adſtringentia additis oleoſis aromaticis, ex. gr.

♃. *Ungt. Comitiſſ.* ℥iß.
Ol. maſtich. ʒiij.
N. moſch. deſt. gt. vj.
M.

Lud. Bourgois habet fomentationem ex foliis cupreſſi, herb. majoranæ, roriſmarini, menth. flor. chamomill. & piloſellæ, poteſt fieri indè ſacculus, qui ▽ vitæ mulierum, vel aliâ humectetur. Sic & Bourgois egregium habet emplaſtrum.

♃. ▽ *. vitæ mulier. vel*
balſami embryon, vel
vini malvatici ℥ij, *calidè cum cruſta panis, vel linteis exceptis regio in pubis applicentur.*

Graviora ſymptomata, ut dolores, tormina, aliaque mitiganda ſunt enematis, electuariis, opiatis, & caveatur, ne quis in diæta error committatur, qui abortum promovore poſſit.

§. 37. Inter Empirica recenſemus ſequentia. *Julius Cæſar Baricellus Hort. Genial.* inquit, pag. 308. Meſpili lignum collo appenſum gravidas ab abortu præſervare. *Petrus Foreſtus l. 28. obſerv. 66.* lapidem in vulva, aut corde, aut inteſtinis cervorum repertum pro amuleto commendat. *Ioh. Hartmannus in pract. Chymiatrica.* Succum aſtaci unius contuſi in vino bono ſingulis menſibus ſemel vel bis datum laudat.

Ioh. Heurnius magni facit ſequens ceratum ventri, & oſſi ſacro apponendum:

♃. *lapid. hæmatit.*
thuris alb. ana ℥ß.
maſtich.
ladan. ana ℥j.
ſumach. ʒij.
Galban. ℥ß.
reſin. pin. q. ſ. F. Ceratum.

Iacob. Hollerius ſcribit, quòd in Scotia Heroinę ſertum tanaceti admotitent pudendo ſæpiſſimè felici cum ſucceſſu, quod, ut gravius oleat, manibus atterunt, vel ſub cineribus paulatim coquunt.

Dom. Leo commendat contra abortum Erinacei terreſtris pellem uſtam & ex vino potam.

Zacutus Luſitanus ad retinendum fœtum ex corio equi marini zonam, ſeu cingulum parari vult, quod toto geſtationis tempore juxta carnem, cinguli modo ferri debet.

Philipp. Mullerus miracul. Chymic. l. 5. ad prohibendum abortum laudat pelliculas ex ventriculis gallinarum extractas, tritas, aliquot diebus manè floreni unius pondere cum vino jejunè exhibendas.

Riverius ſequentem bigam remediorum in abortu magni pen[illegible]it:

℞. *fol. auri num.* xij.
ſpodii ʒj.
germina tria ovorum non ſubventaneorum,
M. probè, donec aurum ſit in minutiſſima diviſum, poſtea ſolvatur in dimidio cyathi vini albi, detur manè per triduum, ſimulque impone hoc emplaſtrum:

Et ℞. *thuris maſcul. pulverſ.* ℥iij.
albumin. ovor. num. v.

agitentur ſimul ſupra prunas, ſemper movendo ne concreſcant, add. terebinthinam, ne nimis adhæreant, poſtea ſtuppis excipiantur, & , quantum ferri poteſt, calidiſſimo umbilico applicentur bis in die, manè & ſerò per tres dies.

Daniel Sennertus inſtante abortu gravida ut brachio alliget, & ſub alis geſtet lapidem aquilæ præcipit.

Gottfried Welſch ſequentia habet: Ad præcavendum abortum vile quidem, ſed optimum remedium eſt, ſi fermentum intra umbilicum probè imponatur. Item cinis erinacei cum oleo maſtichino inſtar unguenti miſtus, & pudendis illitus.

Pro ſingulari arcano juxta ipſum Autorem habetur pulvis ex umbilico Infantis aſſumtus, qui ſic paratur:

℞. Partem umbilici, vel illud, quod poſt umbilici abſciſionem ſecundinæ adhæret, abluatur vino, calcinetur in olla nova aperta in fornace. Hujus pulveris ʒß. vel ʒj. cinnamomi ℈ß. croci gr. v. detur cum vino malvatico, & aqua artemiſiæ miſta.

Cura molæ. Breviter curationem molæ nunc tradamus. Si ergò certi ſumus molam adeſſe, maſſam ſanguinis puta concretam, tunc omni operâ & viribus annitendum eſt, ut expellatur, in quem finem proſunt purgantia fortiora, & menagoga, ex gr.

℞. *M. Pil. fœtid.* ℈j.
extract. trochiſ. alband. gr. iij.
C. eſſentia Sabinæ f. Pilula pro una vice.

Poſſunt & exhiberi clyſteres pellentes ex ſabina & colocynthide in petia ligat. ſcor. regul. ♁ nii, &c. parati. Eſſent. ad menſes, & ſabinæ ad 40. & 50. guttas exhib. egregium eſt remedium. Cum pulv. ſemin. aneth. cumin. ana ʒiij. Sabin. ʒij. fiet fumus, qui excipiatur per infundibulum.

Poteſt etiam fieri inunctio cum oleo colocynth. & cheiri, ſed hæc ne adhibeas, niſi ſis certus de mola.

In quem finem etiam conducet ſequens:

℞. ▽ *cinnamom.* ℥j.
meliſſ. ℥ij.
eſſent. croci gr. vj.
ol. ſuccin. ℈ß.
borracis Venet. ℈j.
M. D.

Philipp. Grulingius dicit ſecretum non dari felicius, quàm pulverem ſecundinarum in ▽ artemiſiæ, rub. tinctor. vel pulegii exhibitum.

Sic & *Zacutus Luſitanus* commendat aquam deſtillatam ex floribus viridibus cinnamomi. Qui molam aquoſam ſyrup. decoction. nepethæ, pulegii & cæp. alb. feliciter curavit.

Al. Maſſarias fel bovis ad ʒj. exhibitum

hibitum commendat tanquam arcanum ad molam expellendam.

Sequens *Euſtachius Rhudius art. Medic. l.1. cap.* 48. *De mola* ad exſtirpandam molam validiſſimũ dicit:

℞. *ol. amygdal. dulc.* ℥ß.
ſeſam. vel aneth. ʒj.
ſacchar. cochl. j.
rad. filic. fœmin. ℈j.
fell. bovin. p. j. *detur mulieri in balneo.*

Guerner. Rolfinc. Epitom. med. inquit: Ad molam abigendam quidam magni pendunt ſecundinam humanam, item ovis, & capræ pulv. in vino ſumtam.

Iacob. Ruff ſequentes commendat pilulas:

℞. *ſem. nigell.*
ariſtoloch. rot.
dictamn. Cretici.
ſemin. naſturt. ſylveſtr.
ſabin.
ſerapin.
ſem. rutæ
Ammoniac
Thymiam.
rub. Tinct.
Myrr. caſtor. ana ʒj.
f. pilulæ cum ſucco raphani ſylveſtr. & melle. Doſis ʒß. *ad* ʒj.

§. 38. In *ſpaſmo* gravidarum conveniunt ſpecificum cephalicum, ungul. alcis, dens equi marini, & alia antiepileptica ſuperiùs de ſpaſmo jam dicta. Externè unguent. ſpaſmodic. Mynſichti ℥j. ol. lumbric. ʒij. ▽ articul. ad extra ℥iß. ſpirit. lumbric. ℥ß. *Cura ſpaſmi.*

Annulus ex ungula alcis, vel dente marino præparari poteſt.

In *dolore Iſchiadico* proſunt omnia arthritica ſuperiùs dicta. *Cura doloris Iſchiat.*

Sic & reliquorum ſymptomatum curationes ex ſuis capitibus peti poſſunt.

Atque ſic ſymptomatum plerorumque prægnantibus ſupervenientium, ipſiusque adeo abortus naturam, ſigna, cauſas protulimus, ipſorumque curationem compendio exhibuimus.

CAPUT VII.

De partu laborioſo, ſive difficili, Fœtu mortuo, & Aquæ ex utero effuſione.

§. 1. Inter omnia animalia ſolus Homo, & quidem mulier maximè in partu vexatur. Bruta licèt doloribus non minùs crucientur, attamen difficiliori nixu laborant miſellæ mulieres, adeo ut ſi parturientes non cohibeant anhelitum, oſcitent, nec non aſſumant pro re nata medicamina vita periclitentur, unde *Medea* apud *Euripidem* ter maluit ſub armis vitam periculo exponere, quàm ſemel parere. Sic Deus T. O. M. *Geneſ. c.* 3. Sexum muliebrem huic calamitati ſubjicit.

Par-

Digitized by Google

Deſcriptio. Partus ergo difficilis eſt, cùm infans nonniſi cum dolore, ſummisque torminibus, & periculo tum ſui, tum matris in lucem prodire debet. Legitimum ergo partum præcedere debent aquæ illius in amnio detentæ effuſio, non verò oſſis pubis, ſeu oſſis coxendicis dilatatio, quam plures contra experientiam dilatari credunt, quæ tamen oſſa pubis firmiter in partu connexa manent, prout etiam experientiâ edoctus confirmat Celeberrimus Anatomicus, & P.P. *Georg. Francus* in ſatyris *ſuis Medicis*.

Difficilis autem dicitur partus à cauſis eum difficilem reddentibus, à ſtipantibus quoque ſymptomatibus, tum etiam ab eventu.

Hæc liberorum propagatio in ſacro codice maximè commendatur, nihilominus dolores, qui eam comitantur, tam vehementes ſunt, ut miſellæ præ eorum immanitate, aliorumque ſymptomatum frequentia, ſæpè animam exhalare debeant. Sic *ſacra ſcriptura* atrociſſimos dolores per dolores parturientium exprimit. Vid. *Ieſaiæ c.* 21. 26. & 27. *Ierem. cap.* 48. 49. & 50. *Iohann. cap.* 12.

Pars affecta §. 2. Unanimi Authorum conſenſu pro parte affecta habetur uterus, cum ſuis vaſis, qui uterus vel afficitur, ut ajunt, per eſſentiam, ut vitio proprio vel temperamenti, vel conformationis; vel 2dò per conſenſum, quando nimirum totum vel morbis, vel defectu virium laborat.

Diagnoſis. §. 3. *Signa* partus difficilis partim à parturiente, partim ab obſtetrice & adſtantibus cognoſcuntur, præterquam quòd & ipſa longitudo temporis, & dolores, & tormina materna, &c. patefaciant. Nam tormina quæ lenta ſunt, & languida, & quæ in lumbos potiùs & abdomen, quàm in ipſum uterum terminantur, 2. quæ gravia ſunt, & quibus fœtus nihil promovetur, partum omnino difficilem oſtendunt. Sed quæ cauſa ſit, ab obſtetrice explorandum, quæ quomodo cum matre aut viis comparatum ſit interroganda, ſola enim ea hæc referre poteſt, propter morem hic & alibi receptum, matres ſcilicet, excepto graviore neceſſitatis caſu, huic rei ſolas fœminas præficere.

Sic etiam à cauſis præcedentibus partus futurus difficilis judicatur, ſi nimirum omnia circa matrem, fœtum atque uterum non ritè proceſſerint, ſi quoque mulier aliàs difficili partui obnoxia fuerit, vel nimis juvenis, vel ſenex eſt.

Naturalia & communia partus ſigna ſunt, dolor lumborum, molis ipſius ventris verſus pubem decubitus, reſpiratio citata, aliaque; ſed quæcunque inſolita hic occurrunt, vel in exceſſu, vel in defectu difficilem fore partum arguunt. Duo tamen ſunt potiſſimum ſigna difficilem partum concomitantia, 1. Dolorum carentia, quos in naturali partu aliàs *Raccbammelka* ope ſpirituum animaliũ excitat ad protrudendũ fœtum, hinc mala hedera eſt, ſi dolores par-

Digitized by Google

partus vel ſunt nulli, vel inſufficientes, vel languidi, & per longa intervalla repetunt, & ad dorſum potius quàm verſus pudenda vergunt. Unde *Ariſtotel. 3. hiſtor. animal. c. 9.* inquit: *Quibus alvum tormina vehementer exercent, citiſſime pariunt, quæ lumbos dolent vix pariunt, quæ imum ventrem expeditius.* Alterum eſt aquæ puta ordinariæ ante tempus effluxus. Peculare enim difficilis partus ſignum eſt, quando diebus aliquot ante partum copioſa profluit ab utero aqua, & conſequenter viæ anguſtiores præcludunt exitum.

Partus difficilis cenſetur, ſi ultra 24. horas duret, tum ſi dolores, aliaque gravia ſymptomata in partu, aut poſt partum torqueant.

Ratione matris an ſit debilis, vel aliis morbis fracta conſtabit ex propria relatione.

Ratione fœtus cognoſcitur partus difficilis, ſi rarius vel languidius ſe moveat, periculum enim eſt ne moriatur aut ſuffocetur: Si menſes vel ſanguis effluxerint, vel ſi ſecundina prius exeat: Si mammæ matris, quæ turgidæ antea erant, ſubito extenuentur, & lac copioſum vel aquoſum fundant, fœtum malè ſe habere denotant juxta aphoriſmum *Hippocrat. ſect. 5. aph. 2.* Si ſint gemelli, tunc etiam nota eſt, futuri partus difficilis: Sic etiam ex vagitu fœtum debilitatum colligere eſt. Fœtus verò mortuus cognoſcitur, quando à motu antea vegeto prorſus ceſſet fœtus, & mater ſe movens eum inſtar lapidis de loco in locum delabi ſentiat, & ſic nulla motio amplius in fœtu percipiatur, quæ tamen antea percipi ſolebat. Cujus rei & nota eſt, quando pudenda & abdomen frigeant, & naſus, & quandoque, ſed iteratis vicibus univerſum corpus inhorreſcat, dein quando facies, & oculi matris immutantur in colore, nitore, ſimilibusq; aliis, Si ex mammis collapſis lac ſubito profluat; adde & hoc, quando ex pudendis ichor, aut alia effluat materia putrida & fœtida; quando febris, palpitationes, & animi deliquia, & ſyncope animadvertuntur; imprimis verò dignoſces ex cauſis gravioribus prægreſſis fœtum enecare aptis.

Viæ an in culpa ſint, obſtetrix tactu explorabit. Secundinas duriores eſſe, nec rumpi poſſe cognoſces, quando parturitionis labores perſeverant, & nihilominus aqua non effluit, hîc opus eſt ariete, hîc juvamen expoſcit Janitor uteri exoſa ſui deſtructionem, quare membranæ hic digitorum unguibus ab obſtetricibus aperiri debent.

§. 4. Antequam ad *Cauſas* partus præternaturalis accedimus, prius partum naturalem inſpiciamus, de partu enim p. n. nemo docebit bene, qui partum naturalem non conſideravit prius exactè, cùm quicquid ab ipſo plus minusve recedit, pro partu læſo habendum ſit, prout loquitur *Sylvius.* *Cauſa.*

Conſideratur autem in partu naturali tum *tempus*, tum *modus* partus.

Tempus ergo ab omnibus ferè Medicis, partus ſcil. humani, ſtatuitur finis noni ab uteri geſtatione menſis, quod uſitatum tempus obſervatur

Digitized by Google

quia tunc viæ ſunt ineptæ, & vagina uteri eſt magis in his ſubjectis conſtricta & anguſtior.

Non ſuccedit partus 30. matris culpâ, quando illa dolori & torminibus reſiſtit, & in ipſo partu malè ſe componit ad pariendum, nec aliis adſtantibus mulieribus bene monentibus, ut anhelitum retineat, & verſus pubem comprimat, morigera eſt.

Partus quoque malè ſuccedit, quando mater morbo aliquo uterino laborat graviori, vel partium quarumcunque utero vicinarum, ob herniam ſcilicet uteri, vel ſi coaluerit uteri vagina, &c.

Sic & malè contingit matris culpâ partus, quando ipſa in medio partu moritur, unde tunc raró gignitur infans, qui plerumque Chirurgiæ tantum ope, abdominisq; materni apertione exſecatur.

Fœtus verò culpâ malè contingit partus, quando is vel toto ſuo corpore, vel capite, humeriſque major eſt & latior, quàm ut commodè per anguſtam illam viam exire poſſit; vel numero plures ſint, aut monſtroſi; vel quando aut ægrotat, aut infirmus eſt, adeoque partum ſui promovere nequit; vel quando malè converſus eſt, jacetque vel pronus, vel ſupinus, vel in alterum latus, vel quando cum uno pede, natibus, genubus, aut uno brachio primò prodit, vel quando vaſa umbilicalia circa collum, aliasq; partes circumvoluta ſunt, vel quando ſecundina intempeſtivè ab utero ſecedit, vel primùm exit; vel quando membranæ fœtum involventes duriores ſunt, & ſolidiores, ut fœtus perrumpere nequeat; vel quando fœtus mortuus eſt, qui ſæpe in utero materno, vel in ipſo partu, vel ante partum vitâ privatur. Prioris quidem cauſas jam vidimus, poſterioris verò mortis ſcil. variæ eſſe poſſunt cauſæ, *Cauſa fœtus mortui.* ut 1. morbus aliquis gravior maternus, qui fœtui tenello communicatus eum exſtinguit, & perimit convaleſcente matre, 2. vel affectus aliquis gravior ipſius fœtus undecunq; ortus; vel 30. defectus ſucci nutritii, & alimenti neceſſarii; vel 4. morbi uterini tempore geſtationis in utero oborti; vel 5. fœtuum in utero pluritas, propter quam ſæpe unus alterque exſtinguitur; denique 6. infortunium à cauſis externis ſive neceſſariis, ſive non neceſſariis, & contingentibus, ictu, caſu, contuſione, vulnere, vaſorum diſruptione, & ſimilibus aliis.

Sic etiam partus difficilis oboriri poteſt culpâ obſtetricis, vel aliarum mulierum adſtantium, ſi officio ſuo non ritè fungantur. Obſtetrix ſcilicet, ſi vel ignara eſt rerum agendarum, vel audax, vel temeraria, neque curet quarum de corio ludatur, vel, quod ordinariò accidit, nimium feſtinans, vel ebria, quæ largiùs Baccho quam Lucinæ litat, aut malevola, auſim enim dicere plurimos infauſtos ſucceſſus hoc modo fieri, imò plurimas mortes contingere. *Confer Terentium in Andria:*

> Sane pol temulenta eſt mulier,
> & temeraria, nec ſatis digna,
> cui committas primo partu mulierem,

Adſtantes verò in cauſa eſſe poſſunt, ubi obſtetrici non parent, aut perperam agunt, quæ illis agenda erant demandata.

§. 5. Inter *nonnaturales cauſas* memorandus aër frigidus, ſicciorque, borealis nempe, cui gravida corpus ſi expoſuerit, genitalia is conſtringit, nec dilatari ſinit, tempore enim hyberno partus difficiles ut plurimum ingruunt, multo enim acido conſtringente imprægnatus aër parturientes offendit. Sic & nimis calidus ſæpe anſam huic dat affectui, quia is vires proſternit, quibus opus habet parturiens ad laborandum.

Cauſæ externæ ſunt alimenta frigida, humida, acida, ſalſa, auſtera, acerba, adſtringentia, cruda & corruptioni obnoxia, ut fructus horarii æſtivi, tempore geſtationis immoderatius ingurgitati. Nocet quoque potus frigidus æſtuante corpore aſſumtus. A potu glacie frigefacto bis fœtum mortuum, & planè ſphacelatum, obſervavi.

Somnus & quies nimia, quemadmodum & exercitia immodica, propter quæ & ante tempus malè convertitur fœtus. Animi affectus ſubitanei & graviores, ut ira, excandeſcentia, triſtitia, mœrores, ſolicitudines, &c. & denique multæ excretiones ſuppreſſæ, ut ſuppreſſa urina, quæ quamdiu non excernitur partum remoratur, & difficilem reddit, fæces in inteſtinis craſſiores ac duriores.

Aſtrologorum ſententia eſt *Influxum Aſtralem* tardum etiam ac difficiliorem partum præſtare, ſi Luna & Venus in octava domo infauſtis maleficorum adſpectibus irradientur, & retrogradus adſcendentem obſederit. Sic *Johan. Theod. Schenkius* notat in *Collegio ſuo Problematico* hiſtoriam notabilem, quod nimirum Conſulis cujusdam Wittenbergenſis uxor in ipſa *eclipſi* filiam fuſci coloris, & horribilis adſpectus in hanc lucem ediderit, à cujus conſpectu adſtantes valde perterriti fuerint, diſcuſſâ tamen eclipſi color & forma ad naturalem mutati, & parentes bene formatam filiam nacti fuerint, qui caſus in memoriam mihi revocat alium, qui Limburgi ad Lhanam contigit in uxore hoſpitis ibidem *D. N.W. quæ Anno 1675. die 3. Septembris* tunc temporis nulla exiſtente eclipſi peperit filium inſtar Æthiopis cum admiratione adſtantium, qui verò color poſt tres dies nullis adhibitis remediis evanuit, & infans fuit alii ſimilimus, & albus. Sic effectus plurium eventuum adſcribimus cauſis, quibus non adſcribendi ſunt.

Rejicimus ergo vanorum Aſtrologorum concurſus planetarum, aliorumque influxuum hoc in affectu aliquid denotantes.

§. 6. Omnis partus difficilis ut laborioſus, ſic etiam periculoſus eſt aut matri, aut fœtui, aut utrique, imprimis ſi vel mater, aut fœtus ægrotent, aut languidi ſint, & debiles, vel ſi nimis aut juvenculæ, aut vetulæ, vel ſi cum altero brachio fœtus primùm prodeat, qui quidem modus eſt pejoris notæ; fœtus ſi vaſis umbilicalibus circa collum aliquoties involvatur *Prognoſis.*

pro-

pro peſſimo habetur ſigno, attamen obſtetrix *Hanovienſis* ſanctè affirmavit, ſe plures fune tali circumligatos à periculo vitæ liberâſſe. Hunc partum difficilem ſæpe ſequuntur ruptio vaſorum pectoris, hinc oritur phthiſis, ſanguinis ſputum, moleſta tuſſis, dilatatio colli partium, inde ſcrophulæ, quale exemplum *Hanoviæ* contigiſſe novi. In aliis rumpitur peritonæum, ſequuntur herniæ tum umbilicales, tum inguinales, quibusdam pupillæ dilatantur, læditurque viſus, quædam vexantur ſtranguriâ, interdum ſequitur claudicatio, ſterilitas nimia amplitudo, deformesque ventris rugæ, vaginæ uteri procidentia ſæpe in partu contingit difficili, ſiquidem violentiori tractione, quæ continebat, non rarò ſequi cogitur, & niſi blande reponatur, alia ſymptomata plura producit. Fœtus, ubi aquæ ab utero diu ſunt elapſæ, in magno verſatur periculo, nam aquæ illæ inſerviunt pro reſpirationis materia, ſicut nobis aër, nam in inſpiratione aſſumit eas, redditque iterum in exſpiratione. Cum igitur aquæ illæ deficiunt fœtui, idem eſt, ac ſi nobis eriperetur aër, adeoque fermentationes cordis fœtus magnum ſufflaminationis incurrunt periculum. Propter elapſas illas aquas difficilior adhuc redditur partus, quia partes tunc ſiccæ fiunt, quæ glabræ eſſe debebant, ut fœtus melius excludi poſſit.

Extrema ſi frigeant, lethargus, ſudor frigidus, ſyncopticusque, reſpiratio difficilis, deliria, convulſiones, triſtitia, deſperatio, riſus Sardonius, &c. haud fallaces mortis inſequentis ſunt prodromi. Spem verò bonam facit mater, ſi eſt hilaris, ac conſtantis animi, vires quoque ſufficientes adſint; ſi ſternutamentum ſupervenerit bonum eſt elogio *Hippocratis ſect. 5. aphor. 35.* Quando partus difficilis adeſt, cum omnibus requiſitis bonis non deſperandum eſt. Paralyſis alterutrius cruris aliquando remanet poſt partum difficilem. Huc ſpectant aphoriſmi *Hippocratis ſ. 5. aph 35. ſ. 5. aph. 46. 55.*

§. 7. Mortuum verò fœtum ſæpe quoque mortem matri inducere quotidiana conſtat experientia. Moleſtum ergo eſt, & valde periculoſum fœminæ fœtum in utero mori, ſiquidem difficulter excluditur, fœtu jam nihil cooperante ad partum, & nî excludatur, varios tum in utero, tũ in vicinis partibus, inflammationes, tumores &c. tum verò in toto corpore morbos efficit. Imò ſæpe ipſam affert mortem, ceu plura extant exempla. Plures tamen, quæ vegetæ ſunt, & robuſtæ, & quibus loca muliebria vel ampla ſunt, vel facilè dilatantur, aliquando ab eo liberantur. *Prognoſis fœtus mortui.*

§. 8. Reſtat nunc perſpectâ *prognoſi*, ut de *Diæta* puerperæ poſt partum difficilem proſpiciamus. Aër ergo ſit paulò calidior, & frigidus omnis vitetur, quantum enim is vel ad uterum incautius tunc admiſſus, vel totum etiam corpus ambitu ſuo alteret puerperas, plurima triſtia nos docent exempla. Hinc enim ſæpe ſanguis quaſi coagulatur, grumeſcit, & dolores, tormina, anxietates, lypothymiæ, & febres ſæpe numero morbi graviores promptè ſequi ſolent. *Cura diætetica.*

A calido omnes bene ſe habent, inde enim diſponuntur ad ſudores, quâ diaphoreſi præſervatur corpus à purpura, aliisque puerperarum affectibus aliàs ſolennibus. Quoad cibum is ſit talis, qui lochia ſecundum naturam fluentia non ſiſtit, nec nimis promovet, in quo ſæpe puerperarum ſalus conſiſtit. Omnes ergo cibi acidi, crudi, flatulenti, exulent. Nocent quoque omnia pinguia, ſalſa, auſtera, fumo indurata, & frixa, item lacticinia. Laudantur verò pulli, perdices, lepores juniores, carnes vitulinæ, agninæ, & bovinæ juniores, juſcula gallinacea, & avenacea cum paſſulis minoribus proſunt. Novi enim plures Illuſtres perſonas, quæ jure caponum, vel carnium tempore hoc ſeu primis maximè diebus loco potus & ciborum contentæ ſunt, & qnidem cum magno emolumento. Vinum, ut & alia generoſa, maximè puerperis obſunt, exinde enim ſæpe incurrunt in febres acutas & lethales, plura ſcio exempla.

Quoad motum & quietem optimè faciunt puerperæ poſt partum ad minimum per novendium ſe lecto affigant, extra enim oleas, ſeu lectulum, vagari primis diebus periculoſum eſt.

Excreta & retenta naturali fluant modo.

Animi pathemata ſint moderata, ſtudeatur hilaritati, nocet enim ira, & mœror.

Antequam ipſam medendi methodum aggrediamur, præmittemus pauca de officio obſtetricis. Sit autem *Obſtetrix fidelis* & jurata, ne partum aliquando falſum pro vero ſupponat, vel infanti acicula cranium perforet, vel unguibus digitorum aliquid laceret; ſit pietate & modeſtiâ clara, ſit vidua, & non juvenis, ſed provectionis vel mediæ ætatis, non ſit loquax, ebrioſa, vel arrogans, non rixoſa, vel avara, ſit laboris patiens, non decrepita, quæ ſcilicet ob virium, vel viſus imbecillitatem, aut manuum trepidationem rem non ritè faciat, ſit Anatomiæ gnara, præſertim circa genitalia muliebria, tempus quoque partus bene noſcat, dolores etiam dignoſcat, neque alios ventris dolores colicos pro partus ingruentis doloribus reputet, vagosque pro conſtantibus habeat, & ita miſeram puerperam, ut, proh dolor! quotidie fit, ad labores fruſtra adhortando vires ejus conterat. A magiſtratu, cui ſalus ſubditorum cordi eſt, peritis Medicis, antequam officio præficiatur, examinanda tradatur. *Curapharmaceutica.*

Si ergo obſtetrix ad parturientem vocatur, omnia quæ circa ipſam tractandam neceſſaria caute prævideat, obſervetque, ſi difficilius procedat negotium, alias prudentes ſibi adjungat, hilari vultu excipiat parturientem, promittendo illi faciles labores, vetet ne parturiens acida aſſumat, ventos quoque clauſis feneſtris & janua ab illa, niſi ad recreationem, arceat.

In-

Digitized by Google

Inſtante verò partu gravida commode locanda eſt, optima eſt ſella, in qua ponatur fœmina; aliæ verò lectum eligunt, aliæ amant ſtando, ac ad lectum ſe inclinando parere. Locum ante parientem occupet decliviorem obſtetrix, præmiſſa exploratione, pudendum ventris, perinæi, parteſque muliebres oleo amygdalarum dulcium, ſeu liliorum alborum illinat, obſervetque dolores, ac uteri aperturam, ut patientem ad conandum, ſeque juvandum adhortetur; inſtituat quoque, ſi uterus ſe non ritè aperiat, fumum ex ſemine carui, vel cumini, quod egregium eſt. Poteſt etiam re non ita ſuccedente ſuadere parienti, ut ſurgat, ac leni deambulatione ſive per ſe, ſive ductu aliarum exitum fœtui paret.

Diductis poſtea labris ſi viderit os uteri interim apertum, fœtumque capite ingreſſum, jubeat parientem, ut compreſſo anhelitu, ſufficientique corporis motu partum promovere non deſiſtat, unà etiam parientis abdomen leniter comprimendo expulſione velificet.

Membranas duriores, infantemque cingentes unguibus cautè, ne fœtum lædat, aperiat, cæterum ſitus vitioſos dexteritate ſua ita dirigat, ut prævio capite, qui modus optimus, in hanc miſeriarum vallem ingrediatur. Egredientem fœtum obſtetrix ſubtiliter attrahat, cavendo ne, corpore adhuc molli, quid diſtorqueat, vel laceret. In lucem edito fœtu, ſanguis, qui in vaſis umbilicalibus exiſtit, verſus infantis umbilicum comprimatur, & relicta parte quatuor digitorum tranſverſorum longitudine ea abſcindantur, vino abluatur, & umbilicus filo proximè ad ventrem, pollicis à ventre diſtantiâ conſtringatur leniter.

Si in partu infans quaſi ſemianimis in lucem prodeat, cura habenda, ne plane exſtinguatur, ideoque obſtetrix prudens ſpiritum ipſi infanti aromata manſa, & halitus afflare & adſpirare debet, linguæ vel ori inſtillet guttam aquæ vitæ, vel alius ſpirituoſæ, narium quoque foramina, & pulſus ſpirituoſis ſunt illinendi. Secundinæ poſtea ſunt extrahendæ, quod fieri debet vel abdominis compreſſione & labore à puerpera ſola, vel obſtetrix manum oleo calido intinctam in uterum immittat, eaſdemque attrahat, ſin uteri parti alicui accreverint, ſedulo danda opera, ne violenter abrumpantur, ſed leniter hinc inde trahantur, ne damnum inde oriatur.

Tunc puerpera monenda, ut complicatis cruribus, ventre verò ligato faſciis in lectum calefactum decumbat, lochiorumque fluxum exſpectet. Interea obſtetrix infanti ſordes mucumque abſtergat ſolito lavacro, in quo plantæ cephalicæ, ad

Digitized by Google

ne lavacrum ſit nimis calidum, quod infanti ſummè noxium, imò ſæpe mortiferum: Confer *Medicinam Criticam D.D. Ammanni caſ.76.*

Hæc ſufficiant dicta de ſtatu partus ordinario & naturali. Sin figura præternaturalis ſe offerat, obſtetrix tum proprio, ſi callet, tum Medici potiſſimum conſilio maxime ſitum attendat parientis. Matrem igitur ſi Medicus offendit debilem (Curatio enim primariò conſiſtit in matris & fœtus corroboratione, ut ambo laborioſam hanc ſuſtinere poſſint provinciam) varia præſcribat corroborantia & analeptica. In quem finem proſunt vinum calefactum cum macere, vitell. ovi, & ſaccharo, addito croco; vel detur aliquoties confectionis alkermes, quantum cuſpide cultri capi poteſt; inungatur umbilicus matris vino malvatico, vel aqua Anhaltina, vel balſamo vitæ, vel imponatur cum pane toſto. Sic & propinetur cochlear unum vel alterum balſami embryon. Ventri quoque imponatur panis mellitus Norimbergenſis cum vino Malvatico, vel alio aromatico imbutus, item cum pulvere cinnamomi, caryophyllorum, &c. inſperſus.

Matrem, fœtumque roborabis cardiacis, ſpirituoſis, aromaticis, ſalibus volatilibus, & ſimilibus aliis internis cum ſpecificis maritatis uſurpandis, v.gr.

℞ ▽ *roriſmar.*
cortic. aurant. ana ℥j.
vita Matthiol.
Tinctura cinnamom. ana ℥ß.
Confect. hyacinth. vel alkermes ʒj.
♎ *ûs* ✱ *ci aromatiz. gr.* xij.
ol. deſtill. mac. gt. iij.
ſuccin. gt. ij.
ſirup. menth. vel cinnamom. ℥vj. *M.*

Vel: ℞. *Salis volatil. aromat. vel oleoſ.* ʒj.
ol. cortic. aurant.
macis
ſuccin. ana gt. v.
Mixta ſtent in digeſtione.

Doſis guttæ circiter XX. ter quaterve de die cum vino generoſo, vel Hiſpanico.

Secunda intentio Medici conſiſtit in viarum dilatione, & lubricatione. In quem finem optimè inſtituitur ante partum inſeſſus, ſeu ſemicupium ad facilitandum partum. Sequens commendat *Nob. Ettmüller*:

℞. *herb. malva*
althaa
meliſſ.
flor. chamomill. ana Miij.
malv.
melilot. ana Mj.
ſemin. lin.
fœni graci ana ℥iij.
rad. althaa ℥ iij.

Inciſ.

Digitized by Google

Inciſ. dentur ad chartam.

Decocto horum gravida inſideat, quamdiu cum euphoria fieri poteſt, idque ferè alternis diebus imminente partu: deterſo madore in lectum ſe componat, illinendo poſtmodum lumbos, regiones umbilici, & lumborum, linimento ex mucilagine ſeminis lini, fœnugræci, althææ, ol. amygd. d. lilior. alborum.

Pinguia omnia hîc conducunt, oleum olivarum recens, oleum raparum, adipes, & ſeba animalium, quibus quaſcunque partes attingere poteſt obſtetrix ritè inungat. Hîc & conducet fotus ex mente Sylvii ſequens:

℞. *rad. althææ* ℥j.
fol. ejusdem
malvæ ana Miß.
ſummitat. melilot. Mj.
ſemin. fœnugræc.
lini ana ʒiij.

Conciſ. & craſſè contuſa coquantur ex aqua pura, & per horæ quadrantem à cubitum itura excipiatur vapor adſcendens, id ter repetatur, donec vis exoleta ſit plantarum decoctarum, tunc enim recentibus utendum.

Si poſt partum collum, vel vagina uteri coaluerit, unde via præcluditur ſæpe fœtui exituro, ſolvendus eſt ante omnia in tempore iſte coalitus, & cicatrice levi obducatur.

In plethora, quoniam ob ſanguinis copiam vires tam matris, quàm fœtûs obrutæ ſæpe langueſcunt, conſultum erit venæ ſectionem inſtituere, quò ſpiritus plaſticus ſanguinis onere liberatus eò alacrius excludendo fœtui ope ſpirituum ſuorum animalium ſe accommodet, in quem finem ſaphæna aperiri poteſt.

Si alvus obſtructa ſit, & fæces induratæ clyſteribus partum remorantem facilitare poſſumus, quibus addenda ſunt & uterina, ſtercora enim dura fœtui egreſſum impedire poſſunt. Ex gr.

℞. *rad. althææ*
malvæ ana ℥j.
lilior. albor.
bryon. ana ℥ß.
herb. 5. emollient.
flor. melilot.
chamomill. ana Mß.
cheir. p.j.
ſemin. fœnicul. ʒij.
Coq. in lact. q. ſ. add.
electuar. lenitiv. ℥ß.
ol. momordic. ℥ß.
ſpec. diacaſtor. ʒj.
mell. roſac. ℥ß.
F. l. a. Enema.

Oleum momordicæ hoc in caſu magni facit *Celeberrimus D. D. Volkamerus, Archiater Reipubl. Norimbergenſis, Amicus noſter ſingularis,* quod commendat ad illinendum orificium uteri.

Ubi verò membranæ craſſiores ſunt, quàm ut fœtus illas perrumpere poſſit, hoc oleo inungi poſſunt:

℞. *ol. Nucum.*
ſapon. Venet. ana ʒij.
M. D.

Vel obſtetrix, ceu dictum, unguibus, vel ſcalpello, vel lancettâ aperiat.

Si carnis excreſcentia, aut verruca viam obſederint, illæ debent prius curari, cui ſcopo inſervit unguentum

ad verrucas aliaque ex Chirurgia petenda.

Sic & ſi alii affectus uteri adſint, ii priùs curandi ſunt appropriatis, & jam dictis remediis.

Sic & hæmorrhagia per uterum & veſicam gravidis facta, ſiſtenda cum adſtringentibus, imprimis opiatis, diaſcord. &c. Æſtus quoque corporis, ſi adſit ſedandus eſt; quæcunq; enim cauſæ partum remorantes, removendæ ſunt.

Symptomata enim varia ſunt, quæ pro re nata prudenter, & ut rei poſtulat neceſſitas mitiganda aut præveniend a ſunt. Hîc verò pellentia ſeu hæmenagoga, quæ ſpecificâ proprietate pollent, ſive ſola, ſive cum aliis confortantibus mixta, omne ferunt punctum.

Laudatiſſimus inter hæc eſt borrax experientiâ celebratus, unde baſin conſtituit ferè omnium partum promoventium. Ex ſequente pulvere plures admirandos effectus vidimus, hinc & Sereniſſimæ cuidam Principi pro Secreto eſt. Ex.gr.

♃. ſuccin.prap ℈ß.
*borrac.Ven.*gr.vj.
*pulv.ſtomach.gallin.*gr.iiij.
M.F. pulvis, detur in triplo, cum mixtura ſequenti, vel alio vehiculo propinandus:

♃. ▽ pulegii
meliſſ.ana ℥j.
rubr.Danic. ℥ß.
Tinctura caſſia ℈ß.
M. D.

Quæ mixtura poteſt & per ſe cochleatim exhiberi.

Sequens mixtura & multis effectibus eſt celebris:

♃. ▽ cinnamom.
pulegii
lilior.albor.ana ℥j.
fell.anguill. ʒß.
borrac.
cinnabaris antimonii ana ℈j.
♎ ſecund.human. ʒß.
ſirup.de pæon. ʒvj.
M.

Arcanum & noſtrâ experientiâ eſt pulvis raſuræ cornu Rhinocerotis à gr.vj.ad X. in aqua verbenæ aliquoties exhibendus.

Hîc etiam conducunt omnia myrrhata, imprimis flores Sulphuris myrrhati, qui difficiles accelerant partus, quod & faciunt omnia ſuccinata, aliaque volatilia. Sequens mixtura non inconveniens eſt:

♃. ▽ matricar. ℥ij.
cinnamom. ℥ß.
borrac. ʒß.
myrrha ℈j.
Salis volatil.ſuccin. ℈ß.
ſirup.de cinnamom. ʒij.
M. D. pro duabus vicibus, vel detur cochleatim.

Vel: ▽ *lilior.albor.*
pulegii ana ℥j.
cinnamom. ℥ß.
♎ fuligin.
pulv ſecundin.prapar.ana ʒj.
ſirup.de canell.vel artemiſ. ℥ß.
M.D.

In forma pulveris ſequens quoque erit proficuus ad partum accelerandum:

♃. re-

℞. *teſticul. eq. exſiccat.* ʒ j.
borrac. ʒ j.
cinnamom.
croci ana ℈ ß.
F. *pulvis dividendus in tres partes æquales.*

Sequens laudat Hoffmannus:

℞. *borrac. Venet.* ʒ ß.
glaciei Mariæ ʒ vj.
M. D. Doſis à ℈ j. *ad* ʒ ß. *in aqua cinnamomi.*

Helmontius in partu difficili pro arcano cenſet hepar anguillarum, ſerpentum, &c.

In aquarum mora etiam prodeſt fomentum cum herbis emollientibus.

In aquæ prolapſu immaturo convenit oleum liliorum alborum, vel amygdalarum dulcium tepidè applicatum, & linimentum ex mucilaginibus rad. & ſemin. althææ, lini, fœnugræci cum ▽ malvæ extract.

In partu difficili præter varia vegetabilia laudari merentur Tincturæ caſtorei, ſuccini, croci, oleum ſuccini alb. cran. human. C. C. fulig. ſanguin. hirci, ol. Tartari fœtidum, efficaciores ſunt pulveres ex ſecundina humana additis trochiſcis de myrrha, aut borrac. aut ex ea cum vini ſpiritu extracta Tinctura additis olei ſabinæ guttis aliquot.

Sequentem non inconvenientem potiunculam habet *Balthaſar Timæus*:

℞. ▽ *meliſſ.*
cinnamom.
hyſteric. ana ℥ j.
myrrh. ℈ j.
croci ℈ ß.
M. F. potus calidè ſumendus.

Externa verò multa ſunt, quæ partum accelerant, ut ſternutatoria, fomenta, aut ſacculi abdomini applicati. Amuleta, ſive de collo ſuſpenſa, ſive genubus, vel cruribus, vel ſtomacho applicata, qualia ſunt lapis ætites, hæmatites, magnes, ſtyrax calamita, cutis tigris aliaque. Linimenta ſunt ſæpe optima. Ex. gr.

℞. *unguent. dialthææ* ʒ vj.
axung. ſerpent. ʒ ij.
coturnic.
ol. cheirini
lilior. alb. ana ʒ j.
ſuccin. ℈ j.
M. D.

Ligaturæ quoque inſtitui poſſunt cingulo corii humani vel cervini, quæ & alia juvant quatenus compreſſionem abdominis juvant.

Quibus omnibus ſi non promoveatur partus, doloresque creſcant, moriendum matri aut infanti, aut utrique, niſi ad Embryulciam, tanquam ad ultimum remedium in hoc caſu confugiatur, de qua re vide Nuperum *Hagienſem Autorem*, item *Barbette*, *Nicolaum* Fontanum &c. vel ad ſectionem Cæſaream, quæ inſtituitur vel vivâ matre, vel eâdem mortuâ; hæc nihil habet dubii, impunè enim ſecare licet mortuum cadaver, ut vivus in lucem prodeat carceri incluſus fœtus. Sic *Scipio Africanus* prior defunctâ matre exciſus eſt utero, & primus *Romanorum Cæſar* dictus, quod alii falſò attribuunt *Julio Cæſari* primo *Imperatori*. Hinc etiam cautum eſt *lege Regiâ dig. l. 2. L. 8. de mort. infer. & ſepult. ædif.* prægnantem

Digitized by Google

tem mortuam non niſi infante priùs exciſo ſepeliendam. Sed maturè id fieri debet, vix enim fieri poteſt jam ablato calore corporis materni, quia ſine eo vix fœtus ſuperſtes eſſe poteſt.

Illa verò, quæ vivente matre inſtitui debet, dictu quidem facilis, factu difficilis, & terroris plena eſt hæc ſectio, non verò impoſſibilis, uti plura habemus exempla, ita niſi extrema urgeant, & juſſus, vel aliâ prægnanti de cauſa motus Medicus, non aggrediatur eandem, inde enim convulſiones, & mors facilè oriuntur. Quæcunque enim ſucceſſerint præter ſpem mala, uti fieri ſolet, non tam fato, quàm Medico tribui ſolent. Quomodo verò hæ ſectiones inſtitui debeant, in *noſtra* videre poteris *Encyclopadia Chirurgica*.

§. 9. Nunc pergamus ad Empirica, quæ partum ſingulari & ſpecificâ vi accelerare poſſunt. Quilibet hoc in affectu fovet arcanum, immo nulla eſt muliercula qui non jactat hoc in affectu ſpecificum.

Noſtrâ experientiâ fruſtulum cutis tygris femori ſiniſtro alligari poteſt, inde enim plures effectus vidi.

Alii cor gallinæ nigræ ſiniſtræ alligant coxæ.

Joh. Agricola ad partum difficilem, ſecundinam & fœtum mortuum expellendum, nihil melius eſſe inquit, quàm *aurum potabile*.

Petrus Bayrus ligat parturienti radicem cucurbitæ ſupra renes, quæ inde, ut ille ait, ſtatim pariet.

Jul. Caſ. Claudinus ad dolorem in partu excitandum exhibet aq. tepid. ℥ij. *Mell. q. ſ.*

Hermann. Corbæus Gynæcii l. 2. c. 5. pro ſecreto infallibili obtrudit ſequens:

℞. *rad. urtic. coq. in vino, & in ejus vini hauſtu exhibeantur*
pulv. cinnamom. ℨij.
croci ℈j.

vel ſuccin. albi, & fimi accipitris alb. ana ℨß. cum vino detur.

Claud. Deodatus vult, ut mulier lauri folia oremandat, quæ & ligentur ſuper umbilicum.

Ad coxas verbena cum polypodii radice ligetur.

Franc. Oſvv. Grembs in partu difficili commendat lap. ſpec. ℨj. cum vino albo potam: item oculos leporis menſe Martio capti.

Phil. Grülingius inquit *Med. Pr. l. 4. part. 4 c. 4.* In partu difficili præſentius non reperitur ſequenti: Da Patienti particulam de boleti cervini quantitate minoris fabæ, ut maſticet ipſam parumper, tunc jube, ut unam partem de eo umbilico inungat, alteram partem maſticet.

Joh. Bapt. ab Helmont init. Phyſ. Jus Duumviratus ad partum difficilem jecur ſimul cum felle anguillæ ſiccatum, & pulveriſatum in vino potum ad magnitudinem avellanæ ſumptum magnifacit. Donumque Dei in hoc ſimplici experimento eſſe inquit.

Experimentum ſequens ad partum difficilem habet *Conrad Kuhnrad Medull. deſtillator. p. j.*

℞. *Cancr. viv. No. 2.*
contund. & exprim. ſuccum
adde pingued. vulpin. & leporin.
p. aq.

ſolv

ſolv. ad ignem, add. ſuccos ſuperiores, M.F. unguum.

Idem dicit, ſæpiſſimè probatum eſt, ſi Roſmarinus contunderetur, & in aceto per 24. horas maceretur, & de hoc aliquid umbilico parturientis alligetur, & ſimul interne ſuccini præparati ʒß. cum vino vel aqua artemiſiæ detur.

Idem ait Experimentum certum eſſe, ſi parturiens aliquid urinæ ſui mariti aſſumat.

Simon Paulli pro arcano venditat ſequés in partu difficili minimè fallax:

℞. *ſemin. lavandul.* ʒß.
plantag.
endiviæ ana ℈ij.
piper. ℈j.
M. F. pulvis. capiat patiens cum aqua caprifolii & endiviæ ℥iij.

Vel: ℞. *ſemin. lavendul.* ʒß.
ſuccin. alb.
borrac. ana ℈ij.
ol. cinnamom. gt. ix.
M. F. pulvis pro tribus doſibus cum vino Rhenano.

Franc. Ranchinus habet ſequens. Detur ſperma ceti ad ʒij. cum aqua cinnamomi, aut decocto matricariæ & Artemiſiæ.

Euſtachius Rudius longâ experientiâ ſequens comprobatum eſſe dicit,

℞. *cortic. caſſ. fiſtul.* ʒj.
aſar.
cinnamom.
croc.
ſabin. ana ʒß.
M. F. pulvis. Doſis ʒj.

Ioh. Andr. Smitzius commendat quinque vel 6. grana juniperi.

Martinus Schmuk duas exhibet particulas rad. lilior. alborum. Idem propinat aquam, in qua duo ova ad duritiem cocta fuerunt.

Ioh. Schroderus lachrymas, ſeu ſordes cervorum in difficili partu ſummopere laudat ad gr. 3. exhibenda.

Daniel Sennertus exhibet guttulas aliquot liquoris è ligno coryli deſtillati in aqua convenienti: laudat quoque ſecundinam exſiccatam; amuleta ex exuviis ſerpentum, quibus mulieres ligari debent, addensque partum quoque ciere corallia, jaſpidem, radicem polygoni, coriandr. virid. coxæ, aut plantis pedum alligata.

Arn. Weikardi experimentum ad partum accelerandum ſequens eſt;

℞. *Pſeudomelanth.* (Raden) ʒj.
D. c. vino malvatico.

Gloſſopetram quoque in manu parturientis retentam, donec incaleſcat, partum juvare dicunt.

Sic Mulieres quædam ad partum facilitandum circa medium partus tempus uti ſolent pulvere radicis fraxinellæ cum polenta, & nuce moſchata utuntur.

Si & ſemen aquilegiæ in partus difficultate in pollinem redactum, & ex vino ſumtum maximè commendatur.

Dictamnus quoque Creticus internè & externè laudatur.

Pulverem Ægagropilarum *Zuelfferus* mirè extollit.

Digitized by Google

Roſa illa Hierichuntina in calicem vini conjecta hauſtum præbet ad partum difficilem pluribus æſtimatum.

Ex talo leporis (Haſenſprung) optimum paratur medicamentum ad partum accelerandum.

Nunc omnis ad curam fœtus mortui nos conferamus.

Cura fœtus mortui.

§. 11. Fœtus quando mortuus eſt, atque adeo difficultas pariendi major, quàm primùm ut expellatur annitendum, ne ſi putreſcat, matri immania importet ſymptomata, mortem nonnunquam minitantia. Quæ autem fœtum mortuum educere valent potiſſimum ſunt illa *pellentia partum*, modo dicta & omnia quæ menſes potenter movent, ut ſunt, radices dictamni albi, ariſtolochiæ rotundæ Irid. Florent. aſari, hellebor. nigr. folia ſabinæ, dracunculi, matricariæ, croc. calendul. gumm. ut myrrha, aloë, borrax, ammoniacum, galbanum, ſagapenum, pulpa colocynthidis, & ſimilia alia. Nos cum ſucceſſu hoc in caſu utimur trochiſc. de myrrha, borrac. Venet. fol. ſabinæ, croc. limaturâ ♂ is, &c. Nam vomitoria, quæ à quibusdam laudantur hactenus in uſum revocare non auſi ſumus. Omnia balſamica, quæ ſimul putredini reſiſtunt, ſunt egregia. Ex. gr.

℞. *dictamn. alb.*
cinnamom.
teſticul. eq.
borrac. ana ʒ ß.
caſtor.
myrrh.
ſuccin. ana ℈ ß.
M. f. pulvis, divid. in 3. partes æquales.

Sequens tanquam tantorum expertiſſimum remedium commendat *D. Moræus*:

℞. *flor. cheiri*
borrac. Venet.
ſuccin. alb. ppt.
raſur. lign. ſabin.
gall. moſchat.
croci orient. ana ℈ ß.
confect. alkermes ʒ ß.
margarit. ppt. ℈ ß.
M.

Aſſumatur cum aqua cinnamomi calidè. Vel ſequens propinatur pro unica doſi:

℞. ▽ *carbuncul.* ℥ ij.
cinnamom.
lilior. alb. ana ℥ ß.
cordial. Herc. Sax. calid. ʒ iij.
borrac. Venet. ℈ ß.
ſal. ſerpent. gr. viij.
balſam. vitæ gt. iij.
eſſent. croci gt. ij.
M. F. potio.

Suffumigium uvarum putridarum hoc in caſu laudat *Zacutus Luſitanus.* Sic & commendatur peſſus *Fontani* ex radic. juglandis. Optimè gummi ſagapenum pudendis intrudi poteſt.

§. 12. Pharmaciâ nihil efficiente ad *Chirurgiam* confugiamus neceſſe eſt, & ferro tentandum, quod aliis remediis non licet exequi.

Operatio hæc Chirurgica exequitur vel manu, vel inſtrumentis, h. e. uncis.

Digitized by Google

uncis. Quæ prior facilior eſt, & ſecurior: hæc altera uſitatior, de quibus vide inſtar omnium *Tractatum Nicolai Fontani de Extractione fœtus mortui*. Nos actum hunc triſtem exercuimus ope Chirurgi *Expertiſſimi Limburgi ad Lhanam*. Hoc in caſu requiritur præter ægræ vires & cordatum artificem peritiæ Anatomicæ gnarum, ne uterus uncis aliisque lædatur. Inſtrumenta quæ *Velſchius in Scipion. Merc, & Illmerus* deſcribit, meliora ſunt, quàm quæ habet *Scultetus*. Vide & uncos hos deſcriptos in *Ephemeridibus Germanicis*.

§. 13. Inter Empirica ſunt ſequentia ex aliorum ſcriniis compilata.

Tobias Dorncreilius ait, ad fœtum quovis tempore, ſeu mortuum, expellendum, teratur *rutha cum ſcammonio*, & cum goſſypio incorporetur, & reponatur matrici.

Petrus Foreſtus ſuccum foliorum leviſtici recent. expreſſ. cum aqua artemiſiæ, vel cereviſia, vel vino propinat.

Sequentem quoque commendat pulverem:

℞. *Aſſa fœtid.* ʒß.
ſemin. rutha
caſſia lignea
lapid. dactylor.
borracis ana ʒiß.
croci ʒß.
myrrha
theriac. diateſſ. ana ʒj.
M. Doſis ʒj. *c.* ▽ *ſabina.*

Idem *obſervat.* 76. Cuidam ob gemellos mortuos difficulter parienti dedit decoctum artemiſiæ, ſabinæ, cum aqua liliorum, & accepit ſabinam viridem adjecto pauco croci pulvere, eamque linteolo involutam peſſi inſtar, & ol. lilior. immerſam juſſit, ut in vulvam poneret, & ibidem aliquantum hæreret. A quibus medicamentis vix per quartam horæ partem mulier fœtum mortuum ejicit.

Ad quem expellendum hoc unguento ſe feliciter uſum fuiſſe affirmat ipſe prædictus Zacutus, perinæo impoſito:

℞. *Medull. colocynthid.*
ſucc. colocynthid. virid. ana ℥j.
ſuccin. ʒiij.
myrrha ʒij.
ol. caſtor.
rutha ana ℥j.
coq. ad ſucci conſumptionem F. *unguentum.*

David Herlicius nihil excellentius eſſe dicit aquâ decoctâ ſeminis lini, vel ſi decoctum ejus in uterum infundatur.

Domin. Leo inquit, fœtum mortuum ſtatim evocari poſſe peſſo ex colocynthide, galbano, radic. ſerpentariæ, & helleboro nigro parato.

Zacutus Luſitanus ſequens quoque laudat peſſarium.

℞. *ſagapen.*
galban.
ammoniac. ana ʒj.
hellebor. alb.
colocynthid. ana ʒv.
cantharid. gr. vj.
F. *peſſarium cum felle taurino.*

Ma-

Maroldus commendat emplaſtrum ex caulibus coctis, & axungiâ exceptis. Idem magnipendit brodium, in quo decocta ſunt folia Ireos.

Daniel Sennertus oleo ligni heraclii magnam ineſſe vim ait, ad fœtum mortuum expellendum, ſi ad guttas xv. vel xx. in vino malvatico exhibeatur: teſtes quoque equi valde commendat.

Sed hæc ſufficiant ad alia nos vocat ordo.

CAPUT. VIII.

De Symptomatibus circa partum obvenientibus.

§. 1. Puerperas ſymptomata plura comitari ſolent, *Nos* jam ex iis potiora, & præcipua examinaturi ſumus. In nonnullis ſecundinæ remanent, in aliis lochiorum fluxus eſt imminutus, in aliis immoderatus, omnes dolores, ſeu tormina à partu (Nachwehen) patiuntur, cunctas affligit lactis rigor (Milch-froſt) ſeu febris lactea, pluribus deficit lac in mammis, in aliis redundat, & coagulatur, hinc inflammatio, durities, & eryſipelas. Reliqui verò, qui occurrunt, morbi, videãtur in ſuis capitibus.

§. 2. Secundinæ dicuntur à ſecundis, quia ſtatim inſequuntur partum, & quaſi partus ſecundus eſt. Optimè etiam derivari poteſt à ſequendo, quia calentibus adhuc locis fœtum è veſtigio comitari debent. Si partus eſt facilis & naturalis, ratione proceſſus quem natura in partu ſervat, Germanis dicuntur die Nachgeburt/ appellantur etiam loculus, fœtus indumentum, ſecundæ, ſecundum domicilium, ac receptaculum, membranaceum tegmen &c.

Secundinæ ſunt membranæ illæ fœtum involventes, vel eſt tertia, & extrema fœtus tunica, venis & arteriis à cotyledonibus pronatis conſperſa, iisque connexa, quæ & umbilico infantis per vaſa umbilici adhæreſcit, & quæ in naturali partu ſemper cum fœtu excernitur unà cum placenta uterina. In præternaturali autem partu nonnunquam poſt fœtum enixum intra uterum remanent ſecundinæ. *Deſcriptio ſecundinarum.*

§. 3. In omni partu ab obſtetrice abrumpitur placenta uterina, unde oritur ſanguinis profluvium poſt partum, qui ſanguis in uteri ſubſtantia cavernoſa ſubſiſtens & evaſatus lochia vocantur; lochia hæc puerperis quibusdam fluunt per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem, aut plures, & quidem aliquando copia ſatis notabili, aliquando parva, ſive fluxus ille abundantior, ſive parcior diutius perſeveret, ſive citius ceſſet, quare ritè obſervandum eſt Medico, num fluxus ſit naturalis, vel præter naturam. Mulieres enim, quibus copioſa fluunt menſtrua, etiam lochiorum *Deſcriptio Lochiorum.*

rum

Digitized by Google

rum fluxum patiuntur largiorem. Si ergo hic fluxus ſit nimius cum puerperæ debilitate, dicitur *immodicus*, ſi verò parcior ſit, & indè facilè damnum concipere poteſt mulier, hinc dicitur fluxus *imminutus*.

Tormina poſt partum

§. 3. Tormina in partu, ſive dolores poſt partum pleræque mulieres non tantùm durante partu, ſed etiam poſt partum, quæ ſæpe adeo vehementes ſunt, ut non ſolùm febrim producant, ſed etiam deliria, & nonnunquam mortem accederent. Falluntur ergo mulierculæ putantes, utiles eſſe puerperis hoſce dolores, quia juxta ipſarum opinionem ab ipſis promoveatur lochiorum fluxus, quod tamen falſiſſimum, ut rectè etiam inquit *Sylvius*, quoniam negligitur idcirco, & impeditur à multis dolorum dictorum, tanquam utilium curatio, quamvis tam ſæpe eorundem neglectus cauſa fuerit necis multis puerperis.

Febris lact.

§. 4. Tribus vel pluribus diebus poſt partum levi horrore puerperæ corripiuntur, quem fœminæ noſtrates per nomen, Milchfroſt/ exprimunt.

Durities. inflammatio & eryſipelas mammar.

Sic & lac in mammis varias ſubit mutationes, modò coagulatur, hinc ſæpe durities mammarum, inflammatio, & eryſipelas.

Signa ſecũdinarum retentarũ.

§ 5. Signa ſecundinarum retentarum obſtetrici, aliiſque adſtantibus mulieribus manifeſta ſunt.

Signa immodici lochiorum fluxus.

Immodicum verò lochiorum fluxum cognoſces ex nimio ſanguinis p. n. effluxu, ex virium debilitate, & languore, animi deliquio, pallore totius corporis, & macie, ſimilibusque aliis gravioribus ſymptomatibus, quæ alias immoderatas ſanguinis excretiones comitari ſolent.

Signa imminuti lochiorum fluxûs.

Suppreſſa verò eſſe lochia, partim ab ægrotante puerpera, partim verò ab aliis intelliges, ab amicis aut adſtantibus, quemadmodum & ex dolore gravativo hypogaſtrii, lumborum, abdominis, tumore abdominis, difficili reſpiratione, febri, & ſimilibus aliis ſupervenientibus ſymptomatibus.

Signa febris lacteæ.

Febris, ſeu rigor lactis cognoſcitur, potiſſimùm ex eo, quod ſcil. tribus diebus à partubus puerpera horrore corripiatur ſubſequente calore, ſiti, intumeſcentia mammarum, dolore lumborum, inquietudine totius corporis, &c. quam comitari ſolet aliquando inflammatio, & eryſipelas mãmarum, aliarumque partium.

Cauſa. Secundina retenta.

§ 6. Sæpe contingit in partu, imprimis difficiliore, ut fœtu in lucem edito, aut quia corrupta ſunt vaſa umbilicalia, aut quia tenuiora ſunt, aut quòd circa collum aliasve partes circumvoluta ſunt infantis, aut quòd violentiùs ab obſtetrice trahuntur, aut quia ſecundina utero firmiùs adhæret, aut alia aliqua de cauſa, imbecillitate ſcil. matris, aut occluſione partium, ſive à frigore ambiente, ſive aliunde diſruptis vaſis in utero ſecundinam remaneant, & excerni commodè non poſſint.

Cauſæ fluxus lochiorum immodici.

§. 7. Sic etiam *fluxus lochiorum immodici cauſas* habet tum plures alias, ut plethoram, ſanguinis tenuitatem, aut craſſitiem, acrimoniam, aut motum nimium & impetuoſum, ſpirituum animalium ἀταξίαν, Janitoris uteri negligentiam, tum imprimis vaſorum

Eee eee

Digitized by Google

ſorum arterioſorum à partu aut anaſtomoſin, aut rexin.

Cauſæ verò externę ſunt aër vel immoderatè calidus, & alimenta, & medicamenta nimis acria, & menagoga, vigiliæ nimiæ, intempeſtivi aut nimii corporis motus, unde quæ ante tempus (quod ordinariò quidem menſtruum eſſe debet) ſe ad negotia ſua applicant, facilè in hunc affectum incidunt. Animi affectus ſubitanei, ut ira, & denique aliæ excretiones ſuppreſſæ, præter alia, quæ puerperis accidere poſſunt, infortunia ex ictu, caſu, &c. vel ex violenta obſtetricis dilaceratione, unde contingunt uteri excoriationes, quas certè dolor ſubſequi debet, imprimis quando grandia uteri vaſa dilacerata ſunt.

Sic etiam *Sylvio* cauſa prima & primaria dolorum poſt partum eſt connexio arctior ſecundinarum cum utero, hinc & earundem laceratio ab utero, uterique adeo excoriatio. Cauſa verò earundem ſecunda *Ipſi* eſt ſanguis lochiorum per laceras excoriataſque uteri partes fluens, ipſaſq; mordicans & rodens imprimis ſanguine exiſtente acriore.

Cauſa lochior. ſuppreſſorum. §.8. Contrarium priori morbi vitium eſt *Lochiorum ſuppreſſio*, quando ſcil. nullus à partu ſanguis ab utero excernitur, aut perpaucus, iſque ſeroſus, aut pituitoſus, vel cum vel ſinè dolore. Vitium hoc ortum ſuum habet ut plurimum à vitio ſanguinis, vel à morbis uteri, & vaſorum, rariùs autem à morbis vaginæ, aut aliarum partium. Vitio ſanguinis contingit primò, quòd is in corpore paucus ſit, & quando copioſè ante partum effluxerit, aut in partu ipſo, quando eſt grumoſus & craſſus, ut plerumque accidit poſt partum, quo tempore etiam fœminæ, quæ purgantur, grumos ſanguinis, eoſque ſatis magnos, & inſignes ſolent excernere; ſic & quando pituitoſus eſt, & viſcidus adeo ut vaſa obſtruat. Fieri quoque poteſt obſtructio vitio vaſorum, quando ea obſtruuntur, aut comprimuntur à tumore uteri, aut aliarum partium, vel obſtringuntur ab aëre ambiente frigido, ſive ab alimentis, aut medicamentis internis externiſque, nimium refrigerantibus, incraſſantibus, & adſtringentibus. Cauſæ verò externæ, quæ hîc ſuum conferre poſſunt ſymbolum, ſunt præter aërem frigidum admiſſum, cibus potuſque, & medicamenta, & vigiliæ nimiæ, vel ſomnus nimius, nimia quies, ſubitanei & graves animi affectus, præſertim mœror, ſolicitudines, curæ, &c. manuum præſertim, pedumque ſubita refrigeratio, & infortunium à ſuperveniente febre, ſimilive alio morbo, aut univerſali, aut particulari. Hæc obſtructio lochiorum ſæpiùs contingit ob dolorem nimium, & indè factam ἀταξίαν ſpirituum animalium, qua de re elegantem habet locum *Beatus D. D Ettmüller, in Diſput. de opii vi diaphoretica* §. 6. quem ipſius ſuis verbis exprimere libet. Revo-
“ cant hæc in mentem iſtud ad phæ-
“ nomenon per ſæpius in puerperis
“ obſervare datum fuit, dum nempe
“ primis 2bus vel 3bus diebus liberè
“ fluunt lochia, quæ ſub turgeſcente
“ in mammillis lacte ſponte abſque
mani-

manifeſta cauſa alia, ſive præceſſerit „
lactea febris, ſive non, ſupprimi ſo- „
lent, tunc ſcil, temporis, dum dole- „
re & tumere, ſimulque indureſcere „
ſolent mammæ: ſed ceſſante dolo- „
re, & vel inſenſibiliter translato a- „
liorſum lacte, vel ſenſibiliter per „
papillas tranſudante, liberè denuò „
fluunt lochia. Nempe doloris occa- „
ſione, in ſenſibili illo mammarum „
globo & turbatur ſpirituum ordina- „
tus motus, ſtringuntur undique in „
corpore fibræ, & tenduntur ſimul „
uteri, ejusque membranoſæ vaginæ „
fibrillæ, hinc excernendorum per „
hæc loca debitus ſupprimitur flu- „
xus, qui largiter redit, ſimul ac ceſ- „
ſante in mamis dolore, ceſſat etiam „
fibrarum contractura. Nec eſt, „
quòd fluidorum iſtorum impetum „
ex locis inferioribus ad mammas, „
pergit ille, hîc objicere velis, ſiqui- „
dem dum durat adhuc mammarum „
repletio, aut per papillas etiam lac „
excernitur, nihilominus modò do- „
lor illarum remittat, redit lochio- „
rum profluvium. Par nempe hîc eſt „
ratio, atque intenſiorum poſt par- „
tum dolorum, quorum occaſione „
etiam ſupprimi plus unâ vice obſer- „
vavi lochia. Quod etiam ex juvantibus & nocentibus patet. Dolorum verò poſt partum potiſſimę cauſæ ſunt lochia non admodum copioſè, aut planè non evacuata, & propter conjunctos ſimul acres humores, à quibus partes exulceratæ & læſæ, per quas ſanguis tranſire debet lædi debent, hinc fibrillarum illarum ſubtilium vibratio.

§. 9. Nunc ordo nos jubet ut paucis videamus cauſas *febris lacteæ*, aliarumque *lactis mutationum*. Antequam verò ad præternaturalem accedamus ſtatum, priùs naturalem præmittamus, h.e. quædam de lactis natura, materia, & modo generandi dicamus.

Veteres Galenici uteri cum mammis conſenſum finxêre, ſtatuentes venas mammarias atque epigaſtricas per anaſtomoſin, vel alio modo ità conjungi, & ſic ex ſanguine menſtruo fieri lac, quod nonnulli eorum affirmarunt. Sed hodierni Anatomici, tanquam oculares teſtes, de iſta anaſtomoſi planè dubitant, & eam nobiſcū rident, hinc teſtatur rectè *Bartholin. l. de pulm. ſ.1.* viam ab utero ad mammas eſſe oculis nunquam manifeſtam, multis enim menſes ſupprimuntur ſinè ulla lactis in mammis præſentia. Per vaſa verò lactea hunc conſenſum eſſe hodie celeberrimi teſtantur Anatomici. Nec indè eſt lactantibus non fluere menſes, ſed quoniam communis quædam materia lactis & ſanguinis eſt, fit, ut ſi ſanguini aſſociatus fuerit pro menſium effluxu, lactis plerumque oriatur defectus, & contrà, ſi lacti materiam ſubminiſtraverit, menſes ut plurimùm deſinant, geminæ verò evacuationi natura rariſſimè ſufficit, ut rectè ait *C. Hoffmannus de lact. memb.1. §.16.* Nos ergo cum pluribus doctiſſimis viris lac fieri ex chylo ſtatuimus, & per ductus chyliferos ad mammas ferri prout etiam hodierna detexit anatomia. Si quis plures cupiat rationes adeat *Bar-*

tholinum, *Coum*, *Martianum*, *Caſtellum*, *Harveum*, *Charltonem*, *Slegelium*, *Horſtium*, *Svalve*, *Horſt. VVarthonum*, *Guiffartum*, *Hobokenium*, *Langium*, *Schenckium*, &c.

Sylvius lac in mammis ex ſanguine per arterias adeò delato generari aſſerit, ſimulque addit, quæ aſſumuntur ad ſanguinem properare, & imprimis ad lactantium mammas, & proinde non chylum, ſed ſanguinem lactis eſſe materiam probat; 1. Quòd loco lactis ſanguis ſæpe effluat. 2. Quòd non raró ad medicamenti ſanguinem ſiſtentis uſum convenientem abſque ullo alimento aſſumpto ſiſtatur ulterior ſanguinis effluxus, & ſequatur etiam loco lac. 3. Quòd vaſa notabilia ad ſanguinem & mammas deferentia, referentiaque, arteriæ puta venæque in mammis augeantur durante lactatione, decreſcantque ad minùs appareant eâdem ceſſante; unde Autor concludit, deſiderari eo tempore plus ſanguinis in mammis, quàm aliàs. Non ſolâ verò per glandularum mammarum poros percolatione ſanguinem in lac mutari arbitratur, ſed ob acidum in mammis admiſtum colorem rutilum ſanguinis mutari in albicantem exiſtimat, ſtatuitque in mammarum glandulis præparari liquorem, ſed valde temperatum, qui partibus ſanguinis ibidem à reliqua maſſa ſecretis admiſtus eaſdem tum magis conſiſtentes, tum intimiùs commixtas, tum albicantes præſtet, adeoque in lac mutet.

§. 10. *Williſius* exiſtimat, quòd à cibi ſtomacho materno ingeſtis chyli indè confecti portio ſtatim in venas abſorbeatur, qui ſanguinis vehiculo potiùs, priusquam ipſi planè aſſimiletur in glandulas, hîc illic eidem excipiendo deſtinatas per arterias advectus à cruoris maſſa denuo ſecretus deponatur; cùm enim conſtet, pergit idem, quòd potus copioſè ingeſtus citò totam ſanguinis trajiciat maſſam, & ſub lymphæ forma per urinam reddatur.

§. 11. Examinato paucis ſtatu lactis naturali ad præter-naturalem *Nos* convertamus, ad quem examinandum jam nobis facilior patet aditus. Facilè ergo febris lactea oboriri poteſt, vel ob chylum per ductus ſuos partim in maſſam ſanguineam majori ſolito copiâ influentem, & turbationem ſanguinis inſtituentem, vel ob lochiorum retentionem, vel ob dolores nimios poſt partum, quod etiam agnovit *Sylvius* inquiens; Et certè quemadmodum à doloribus vehementibus in utero propter partum difficilem malè habente, aut inflammatione ibidem orta non raró excitatur febris. *Cauſa febris lacteæ.*

Nec hîc excludimus ſpirituum animalium ἀταξίαν, & Janitoris uteri averſionem & excandeſcentiam. Cauſam quoque harum febrium eſſe quoque aliquando exiſtimo particulas quasdam inſenſibiles, & heterogeneas, quæ partim ſanguinem trajiciendo turgeſcentiam ac efferveſcentiam ſanguinis excitare, ad extraneum illud ſanguini haud miſcibile eliminandum

Digitized by Google

nandum efferveſcentia triduana impendi debet prout ratiocinatur *Williſius*.

Lactis verò generationem lædi conſtat ex eo, cùm nulla fit, vel parcior, vel nimia.

Nulla verò lactis generatio fit, vel mammarum, vel chyli vitio. Mammarum culpâ deficit lac, quando deſunt glandulæ aut quando ineptę ſunt ad lac producendum, vel reſervandum. Deſunt verò quando ab humore acri exeſæ, vel quando propter affectum aliquem, cancrum purà, mammæ adeoque & glandulæ abſciſſæ ſunt, vel dum glandulæ illæ duriores ex ſtunt vel à cauſis externis, ut ſi adſtringentia & auſtera mammis imprudenter imponantur.

Chyli quoque vitio poteſt deficere lac in mammis, ſi nullus chylus ad illas deferatur, vel vitio ſui, vel viarum culpâ. 2. Si chylus, licèt deferatur, ineptus ſit. Ad mammas non defertur chylus vitio ſui, quando ſcilicet deficit ob præcedentem vel coactam, vel voluntariam inediam, vel ob vias, per quas chylus ad mammas defertur, obſtructas, vel alio modo malè affectus, vel ſi à pituita, vel alio auſtero ſucco iſtæ viæ conſtringuntur, vel ſi viæ eroſæ, ruptæ, aut diſſectæ ſunt. Accedit etiam, quòd lac in mammis deficere poteſt, quando vaſa tam exilia, & tam parva ſunt ut chylus non ad mammas deferri poſſit.

Sic etiam ob nimias ſanguinis effuſiones, menſes purà, lochiaque nimis largè fluentia, ob morbos graves puerperas affligentes, non tantùm lac deficit, ſed etiam vires.

§. 12. Nunc accedimus ad cauſas paucum lac producentes, quas ſimiles ferè cum præcedentibus lactis generationem impedientibus, ſed gradu tantùm differentes eſſe affirmamus, ea propter non libet crambem bis coctam propinare.

§. 13. Cauſæ nimii proventûs lactis ſunt, vel chylus laudabilis, & copioſus, rebus non-naturalibus benè conſtitutis, imprimis optima conſtitutio glandularum mam̃arum, quæ in eo conſiſtit, quando ſcilicet molliores ſunt. Nam obſervatum eſt, mulieres ejusmodi glandulis gaudentes lac copioſiùs ſuppeditare. *Cauſa nimii proventus lactis.*

§. 14. Lac verò in mammis facilè coagulatur, ab *acido* undecunque orto, & eò delato. Inflammatio verò, utplurimum febrem comitem habens, oritur, à ſanguine nimis efferveſcente, tunc enim ſulphureæ particulæ versùs peripheriam mammarum delatæ partes externas feriunt, excitant ardorem, ipſæ verò ſanguinis particulæ, quæ adhuc exſuperant cæteras, ſi nihil obſtet, quò minùs transpareant, in ſuperficie laborantis exhibent *ruborem*, & inflammatio nihil aliud eſt, quàm ſanguinis extra ſua ſibi receptacula effuſi fermentatio præter naturam. *Cauſa coagulationis lactis. Cauſa inflammationis mammarum.*

§. 15. Hiſce diſcuſſis ad *Prognoſin* properabimus. Ex ſecundinis retentis eadem mala exſpectabis, quæ ex fœtu mortuo retento, imò ni excludantur naturâ vel arte, moriendũ eſt puerperę,

Digitized by Google

eapropter ſtatim allaborandum ut eæ excludantur, fœmina expurgetur, ſymptomata præcaveantur, & vires conſerventur.

Sic etiam lochiorum ſuppreſſio, affectus eſt periculoſus, non tantùm quòd varii ab illo morbi particulares, ſed & univerſales in toto corpore produci poſſint, ut febres acutæ phrenitides, maniæ, melancholiæ, pleuritides, peripneumoniæ, uteri inflammationes, &c. & cujus notabile exemplum habuimus *Hanoviæ* in muliere, quæ ab hac cauſa primò in maniam, nunc verò in melancholiam incidit hypochondriacam, quapropter hoc in affectu etiam maturanda eſt ſemper, quantum poſſibile, curatio. Si ſtupor, faciei pallor, concuſſiones oculorum, convulſiones, tunc parùm reconvaleſcentiæ ſupereſt, & Medicus periculum adſtantibus explicare debet, ne vitium & mortis cauſa in illum cadat. A prædicto periculo liberantur ſæpiùs puerperæ, ſi hæmorrhagia quædam alibi liberalis fuit, vel ſi contingat ſudor copioſus.

Cæterum effluxus lochiorum immodicus, ut puerperas valde debilitat, & ſæpè necat, ità variorum etiam morborum cauſa eſſe poteſt, quæ ex aliis hæmorrhagiis peti poſſunt.

Dolorum verò poſt partum curatio plerumque facilis eſt, hinc eſt, quòd ſponte ferè deſinunt. Si verò nimis perſiſtant, eorundem curationem non negligendam eſſe cum Sylvio credimus, quia inde febris, lactis defectus, aliaque mala oboriri poſſunt.

Febris lacteæ *Prognoſin* quod concernit, nihil mali denotat, modò ritè obſervetur, ne ſemel concepta efferveſcentia ſanguinis in aliam pejoris notæ degeneret, & ſi mammæ turgidæ ſint, ut benè lac emulgeatur, aliàs facilè inflammatio, tumor & abſceſſus mammarum metuendus eſt.

Reliquorum ſymptomatum mammis obvenientium prognoſis inferiùs ex ſuis capitibus petenda eſt.

§. 16. In his affectibus aër ſit ſerenus & temperatus, ante omnia vitandus frigidus, alimenta ſint facilè fermentabilia, & boni ſucci, & caveant mulierculæ ſedulò à quocunque acido aſſumendo, quod maximè nocet. Motus corporis ſit mediocris, & per novem dies puerpera, ſi fieri poteſt, ad minimum ſe in lecto contineat, ſomnus ſit placidus, nocent enim vigiliæ. Excreta & retenta ante omnia ritè ſe habeant. Animus ſit hilaris, abſit ira, mœror, curæ, &c. *Cura Diætetica.*

§. 17. Nunc ad *curationem* horum affectuum accedamus. & primò *Veterum* meditationes videamus, qui ſecundinam retentam iisdem expelli remediis ajunt, quæ ad fœtum mortuum expellendum fuêre propoſita. *Cura Pharmaceutica.*

Inter alia remedia manu Chirurgi periti eſſe extrahendam, dicunt & ſi nullo modo illâ educi poterit, ſed firmiter utero adhæreat, & in eo putreſcat, ſuppurantia in uterum immittenda eſſe ajunt, admixtis detergentibus. In quem finem laudat *Rondeletius* unguetum baſilicon. Varia quoque habent empirica, quæ paulò inferiùs videbimus.

§. 18.

Digitized by Google

§. 18. *Sylvius*, qui exiſtimat ab abuſu alimentorum craſſioris ac glutinoſioris ſubſtantiæ, propter quam ſanguis productus ſimilis arctiùs ſecundinam utero necti, commendat in ejus curatione pituitoſum, glutinoſum corrigentia, ſalia lixiva nempe fixa & volatilia, tum aromatica, item evacuantia phlegmagoga, ut & diætæ correctionem. Sudorifera, diuretica, aliaque emmenagoga.

§. 19. Curatio ſecundinarum retentarum noſtro judicio in eo vertitur, ut illæ quantocyus expellantur, ſymptomata mitigentur, & denique vires conſerventur.

Quæ verò ſecundinas educere valent, ſunt vel pharmaceutica, vel chirurgica. Pharmaceutica ſunt omnia illa, quæ menſes potenter movent, aut fœtum mortuum expellunt. Si itaque puerpera poſt enixum infantem ſecundinam ejicere nequeat ob virium conſumptionem, primùm convenientibus alimentis, veluti ſunt, juſcula ex vino optimo, croco, ſaccharo & ovis, aut ex contuſis pullis perdicibusque confectis reſtauretur, ac tandem puerpera anhelitum cohibendo, & abdomen comprimendo expellendæ ſecundinæ annitatur. Et ſi cervix uteri ſit nimis anguſta, conducunt olea emollientia, & lubricantia, qualia ſunt ping. anat. liliōr. albor. amygd. d. mucag. rad. althææ, &c. Poſſunt & parari fotus, ſacculi, aliaque quæ poſſunt per infundibulum excipi, vel applicari, ſic odorati ſuffitus ex gallia moſchata, ambra, & moſcho prunis inſperſis conveniunt, & quæ parari ſolent ex artemiſia, ſabina, abrotano, pulegio, ſcordio, &c.

Conveniunt ſimul internè varia pellentia, quæ ſuperiùs diximus. Specificâ verò virtute pollent, pulvis ſecundinæ exſiccatæ ʒj. pondere cum jure data; item pelliculæ ventric. gallinæ ad ʒj. in vino albo exhibitæ.

Vel detur ſequens, vel ſimilis pulvis:

℞. *Carab. pulv.* ʒj.
borrac. ʒß.
trochiſc. de myrrh. ℈j.
rub. tinctor. ʒß.
croci ℈ß.
M. f. pulvis.
Doſis ʒj. in vino cum ſaccharo.

Vel ℞. *Borrac. Venet.*
ſuccin. alb. ana ℈j.
croci.
caſſiæ lign.
caſtor. ana ℈ß.
M. f. pulvis.

Poteſt quoque tale, vel ſimile decoctum propinari.

℞. *Radic. ſcorzoner.*
pœon.
cichor. ana ℥j.
herb. ſcordii.
borragin.
meliſſ.
artemiſ. ana Mß.

Coq. in ▽. communi, colaturæ adde *Syrup. artemiſ.*
limon. ana ℥ij. *M.*

Joël ſequentem habet pulverem:

℞. Ca-

℞ *Caſtor.*
myrrh.
ſtorac. liquid. ana ℈j.
cinnamom.
ariſtoloch. rotund. ana ℈ß.
agaric. trochiſc. ʒ ß.
diagrid. gr. v.
croci.
ſileris montani.
ſabin. ana gr. iiij.
opii Thebaici.
aſa fœtid. ana gr. vj.
M. f. pulvis tenuiſſimus.

Conveniunt quoque ſternutatoria naribus indita.

Verùm ſi tenaciùs hæreat ſecundina, iiſdemque remediis auſcultare non vult, tunc ejus partitula, quæ ex umbilico infantis prognata eſt abſciſſa, obſtetricis, vel Chirurgi periti digitis apprehendatur, filoque ſerico alligetur, & hinc indè leniter trahatur, vel inſtrumenta in eum finem applicentur, præſertim, ſi fruſtula intus maneant, quæ non ità poſſunt extrahi. Inter externa ſequentem fotum commendamus cum *Nob. Ettmüllero:*

℞. *Herb. matricar.*
*pulegii ana M*j.
*ſabin. M*ij.
baccar. laur.
juniper. ana ℥j.
pom. colocynthid. ℥ ß.
Incidantur groſſo modo, dentur ad chartam.

Hæ ſpecies ebulliant in ▽ communi, cujus vapor fervidus excipiatur per infundibulum in ſella undique clauſa, idque ità aliquandiu continuando, & crebriùs repetendo, ſin citiùs deferveat liquor injectione ſilicum candeſcentium, vel chalybis igniti intenſiſſimè denuò calefieri poteſt. Poſſunt quoque ex his ſpeciebus ſacculi parari, & regioni hypogaſtricæ applicari.

§. 20. Empyrica ſunt ex plurium authorum ſcriniis compilata. *Horatius Augenius* teſticulos equorum in furno exſiccatos ad ʒj. exhibitos maximè commendat.

David Herlicius pro arcano venditat ſecundinam ovis vel capræ exſiccatam, & pulveriſatam in vino propinatam, vel cum unguento aliquo collum uteri illinatur. Idem laudat caput caponis uſti, & pulveriſati, cum cereviſia calida exhibitum.

Joh. Primeroſius Secretum eſſe ait quorundam, ſuccum cæpæ deglutire, & vinum calidum ſuperbibere.

Riverius ſequentem decoctionem miris extollit laudibus;

℞. *Acet. roſ.* ℔ viij. *vel ex fol. lauri & baccis ejus ana M* iij.
placent. roſar. ex aqua deſtillata relict. & in fruſtra diſſect. N. j.
Bulliant in lebete, & eo decocto laventur diu coxæ & tibiæ calidæ ab inguinibus ad pedes uſq;

Joh. Andreas Smitzius dicit mirabile eſſe ſecretum ad ſecundinam deturbandam, menſes ſuppreſſos, uteri ſuffocationem, fœtum mortuum, molam, foliorum ſcil. leviſtici ſuccum expreſſum, & cum vino propinatum.

Joh. Schrœder. Ventric. muſtelæ piſcis

Digitized by Google

piſcis ſummè commendat ad ſecundinas pellendas.

Daniel Sennertus dictamnum Creticum, oleum heraclinum, & ſecundinam præparatam.

Arnold. VVeikardus commendat nervum, qui in halece reperitur, in jure piſorum ſumptum. Sic & Ell. b. parum & hyppopomanis contund. M & purâ lanâ involuta, ſimulque tenui linteo obducta collo matricis inſerantur.

Cura dolorum poſt partum. §. 21. Supereſt ut etiam paucis curationem *torminum* à partu videamus.

Veteres Galenici torminum à partu curationem eò dirigendam eſſe dicunt, ut vaſa uteri laxentur, ſanguinis craſſities attenuetur, & acrimonia temperetur. In quem finem varia emollientia, tum externa, tum interna commendant.

Hinc *Foreſtus* decoctum florum chamomillæ in cereviſia & decoctum artemiſiæ laudat. Sequentem pulverem magnifacit *Riverius* ſtatim à partu exhibendum:

♃. *Rad. conſolid. major.* ʒ j.
nucl. perſicor.
nucis moſchat. ana ℈ ij.
ſuccin. ʒ ß.
ambra gr. ß.
M. f. pulvis.

De quo capiat puerpera ʒ j. cum vino albo, & ſi febris adfuerit, cum juſculo: & pro potu ordinario utatur ægra decocto radic. petroſelini, aut artemiſiæ & cinnamomi. Si à bilioſis humoribus dolores oriuntur, curantur eodem modo, ac dolor colicus.

§. 22. *Sylvius* pro cauſæ varietate etiam curam variandam eſſe ait. Si ergo dolores adſunt lancinantes, ac per intervalla repetentes, graviùs afficientes ab acido, & ſalſo in ſanguine redundante, & ad uterum delato ortos, ſtatim corrigendi veniunt hi dolores, & quidem antacidis volatilibus, aromaticis, &c. Si autem uterus excoriatus ſit, is conſolidandus, & leniendus, in quem finem Autor commendat omnia vulneraria vulgò ita dicta. Quando ſimul urget lochiorum fluxus auctus, ſeligenda ſunt ſubaſtringentia. Cui ſcopo inſervire ait mixturam in omnibus hæmorrhagiis celebrem & notiſſimam: quibus vulnerariis jungenda eſſe narcotica & anodyna inquit, ut ſunt diaſcordium, theriaca, requies Nicolai, philonium, laudanum opiatum, &c. Uſurpanda quoque ſunt externa, decocta nempe vulneraria cum ſyringa utero committenda. Si ſanguis lochiorum ſeroſior & acrior exiſtit, anodynis quoque emulſionum formâ præſertim uſurpandis temperandus eſt, addendo ſubinde opium. Et ſi puerperæ non exiſtant debiles, blandum hydragogum ad ſerum evacuandum exhibendum, poſtmodum ſudorifera ex adſtringentibus paratam, è radicibus puta caryophyllatæ, tormentillæ, &c.

Quoties verò idem ſanguis, mora, vel ſtagnatione in utero facta, redditus eſt acrior, toties, quoniam quæ hinc producitur acrimonia eſt acida, uſurpanda ſunt medicamenta notatam acrimoniam temperantia, ſed ita ut ſanguinis fluxum non augeant. In quem finem Autor ſeligenda vult aromatica

Digitized by Google

matica blandiora, & ſimul vulneraria, & adſtringentia, ut ſunt betonica, ſcordium, virga aurea, pimpinella, verbena, tanacetum, mille-folium, &c. Quibus addi poſſunt varia uterina vel majorana, calamintha montana, pulegium, roſmarinus, ruta hortenſis, ſalvia, &c.

Quòd ſi verò dolores hi ex ſuppreſſis à frigore externo lochiis ortum habeant, toties ad mentem Autoris uſurpanda erunt medicamenta lochiorum ſuppreſſionem tollentia.

Quòd ſi permanentibus lochiis dolores permaneant, tunc proficua erunt ſudorifera, nec multùm aromatica, nec multùm adſtringentia, ne lochiorum fluxus vel nimium augeatur, vel ſiſtatur; additis opiatis dolores ſedantibus, ſudoriferorumque vim promoventibus.

Quòd ſi ex ſuppreſſione lochiorum in utero inchoata fuerit *inflammatio*, excitatusque dolor cum ardore & pulſatione, eò annitendum eſt, ut quantocyus curetur iſta inflammatio. In quem finem Autor laudat Enemata emollientia, & carminativa, item ſudorifera ex oculis cancri, antimonio diaphoretico, additis opiatis. Nec negligendos vult fotus emollientes, & aromaticos, ex plantis emollientibus & aromaticis, cum aq. decoctione paratos, qui fotus poſſunt vel cum ſpongiâ, vel cum linteis, vel veſicâ bubulâ applicari.

Hoc in caſu etiam non contemnit venæſectionem vel in brachio, vel in pede pro re nata inſtituendam. Et ſi inflamatio hiſce non cedat remediis, eam ad ſuppurationem promovendam eſſe aut variis emollientibus, additis liliorum alborum bulbis, cæpisq; priùs aſſis, & contuſis, & ubi æſtus magnus adſit decoqui poſſunt in lacte ebutyrato; quòd ſi verò dolores magis urgeant in lacte dulci. Unguenta etiam emollientia prædictis poſſunt admiſceri cataplaſmatibus. Quoties flatus ex pituita glutinoſa in tenui præſertim inteſtino geniti anſam hiſce dant doloribus, qui jam geniti diſcutiendi, & eorundem productio nova impedienda. Cui ſcopo ſatisfaciendo *Sylvius* laudat Enemata Carminantia dicta, additis ſemper emollientibus, & præſertim laudat Enemata ex urina puerorum parata, quippe quæ flatus potenter diſcutiunt, educuntque propter ſalem volatilem in urina exiſtentem. Et juxta *Ipſum* hîc quoque conducent decocta ex ſimilibus carminantibus, emollientibusque parata, & ſubinde ad ℥ iiij. uſurpata. Mixturas quoque commendat ex oleo aniſi, ſuccini, maceris, cort. aurantiarum, carvi, cumini fœniculi, juniperi, &c. non neglecto opio. Flatuum novam generationem impediri ait per medicamenta pituitam glutinoſam alterantia, ac educentia, non omiſſis quoq. quoties & bilis peccat copioſa, vel acris, cholagogis & ipſam temperantibus ſubacidis, ac imprimis ſpir. nitr. de quibus ſat abunde egimus ex autoris ſcrinio, ubi flatuum curationem deduximus. Quòd ſi verò ab humoribus acribus, vel cauſa externa aliqua producti fuerint dolores atrociſſimi à partu, tunc humores iſti corrigendi,

di, &, ſi peccent copiâ, educendi.

§. 23. Ex noſtro judicio dolores à partu (Nachwehen) curari debent cauſarum amotione, ſymptomatum mitigatione, ſpiritus plaſtici, & ſpirituum animalium corroboratione & reſtitutione. Si itaque à ſubſiſtentia lochiorum oriantur, ſeu producantur hi dolores, exhibenda ſunt lochiorum fluxum procurantia, ne ſanguis ſtagnans extravaſatus putreſcat, ubi excellunt myrrhata, Elixyr propriet. ſimplic. Venæſectio quoque in ſaphæna inſtitui poteſt, de quibus vide inferiùs, ubi ex profeſſo de his agemus remediis. Si à ſanguine lochiorum grumoſo, vel acri ſeroſo, tunc convenientibus medicamentis corrigendus. In quem finem omne ferunt punctum opiata cum abſorbentibus mixta. Eſto formula:

℞. Pulv. ocul. cancr.
ſanguin. hirc. ana ʒj.
antimonii diaphoretic. ℈j.
laudan. opiat. vel
theriac. cœleſt. gr. ij.
M. divid in tres partes æquales.

Si à nimia & vehementiori exulceratione partium, tunc conveniunt præter varia vulneraria ſuccus chærefolii, vel ejus decoctum. Dolor hic etiam optimè lenitur theriacâ, mithridatio, diaſcordio utroque, requie Nicolai, vel pilul. de cynogloſſa, de ſtyrace; vel etiam variis emollientibus, ol. rapar. amygdalar. d. & ſimilibus; vel emulſione aliquâ, vel hâc, ſimilive mixtura;

℞. ▽. Pulegii.
fœnicul. ana ℥ij.
theriacal. ſ. ʒvj.
ocul. cancr. ℈ij.
laudani opiati gr. iij.
trochiſc. de myrrh. ℈j.
ſyrup. de artemiſ. ʒvj. *M.*

Vel ℞. *Eſſent. myrrh.* ʒij.
caſtor.
anodyn. ana ʒj.
M. Doſis 20. guttæ.

Vel ℞. *Croc.* ℈ß.
macis ℈j.
tryphera magn. ℥ß.
M. Detur bis in vino calido.

Conveniunt quoque varia aromatica, ſic ſolo pulvere zedoariæ ad ʒß. exhibito hos dolores aliquoties compeſcuimus. Conducunt & juſcula galli veteris, vel caponum juniorum, idq; in primis 3bus diebus exhibere ſolet. Externè ſatisfaciunt varia mitigantia, & emollientia. Noſtræ mulierculæ laudant chartam cœruleam axungiâ cervi, vel oleo lini illitam, & abdomini impoſitam. In quem finem & conducunt ſacculi, fomenta ex carminantibus, & emollientibus, anodynis, & diſcu ientibus parata. Sequens non inconveniens erit:

℞. Semin. milii ſolis.
cumin.
*ſal. commun. ana M*jß.

Torrefacta in ſartagine includantur duobus ſacculis, qui hypogaſtrio applicari debent. Seq. quoq; conducet:

℞. Baccar. lauri ℥jß.
rad. althææ ℥j.
calam. aromatic. ʒij.
Coq. in ſ. q. ▽. *fontan.* add.
pinguedin. capon.
anſer.
M. f. cataplaſma.

 Vol

Vel ℞. *Axung. caſtor.* ʒ j.
ol. ſtill. ſpicæ ℈ ß.
ſuccini.
cumin.
angelic. ana gutt. vj. *M.*

Si inflammatio adſit uteri, & hinc dolores exiſtunt atrociores, tunc ea convenient, quæ ſuperiùs ex mente *Sylvii* revelavimus.

Si à flatibus, præter Enemata, etiam conducent varia carminativa, hinc indè revelata. Magma ventri imponatur.

Joh. Crato ſequens habet Emplaſtr, quod ſedat dolorem poſt partum:

℞. 3 *vel* 4. *capas parùm coctas, contuſ.* adde
Cumin. pulv. M j.
flor. chamomill. contuſ. tantundem.
farin. hordei q. ſ.

Extendatur linteo, & umbilico applicetur. Addi etiam poteſt farina ſeminis lini.

Quidam hoc in caſu valde laudant ♈. fl. chamomill. ad ℥ j. exhibitam: & folia parietariæ cum oleo rutæ frixa, & ventri ſæpiùs admota.

Daniel Sennertus in his doloribus poſt partum commendat ſpecies diacymin. & diagalang.

Foreſtus utitur decocto florum chamomillæ in cerviſia.

Cura ſuppreſsionis lochiorum. §. 24. Curationem lochiorum ſuppreſſorum quod attinet, *Galenici* eam inſtituunt remediis pellentibus, & uteri vaſa aperientibus. In quem finem primò applicant clyſteres emollientes, laxantes, & aperientes. Inſtituunt etiam frictiones in cruribus deorſum versùs, ligaturas dolorificas digitorum pedumque admovent cucurbitulas inguinibus, & coxis; celebrant quoq; venæ ſectionem in poplite. Internè exhibent decocta aperitiva cum cinnam. & cicer. Sequens habet *Riverius:*

℞. *Radic. aper. ana* ℥ ij.
fol. betonic.
endiv.
capill. ♀ *is ana* M j.
ſchœnanth. p. j.
ſem. aniſ.
fœnicul. ana ℈ j.
cicer. rubr. cochl. j.
Coq. ad ℔ j ß. *colaturæ* add.
♈. *cinnamom.* ℥ ij.
ſyrup. de 5. *radicib.* ℥ iij.
M. dentur ℥ iiij. *bis in die.*

Antequam febris augeatur exhibet aliquando trochiſcos de myrrha ad ʒ j. cum vino albo, vel aqua fœniculi. Purgationem quoque convenire ait 7. vel 9. diebus à partu ex infuſ. rhabarb. agarici, aut ſennæ, vel cum juſculo laxante ex herbis ac radicibus aperientibus cum ſenna parato, vel cum mannæ calabrinæ ℥ j ß. in juſculo diſſolutæ.

§. 25. *Sylvius* curat nullum, vel ſuppreſſum, lochiorum fluxum à frigore externo factum, exhibendo quantocyus medicamenta pituitam, vel ſanguinem in uteri orificiis coagulatum ſolventia, qualia ſunt aromatica omnia, & volatilia, imprimis uterina dicta, & ſimul ſudorifera iis adjungit, ut citiùs feliciusq; rem peragant. In quem finem omnia, quæ menſes promovent commendat, ut ſunt ruta hortenſis, artemiſia, majorana, pulegiũ, ſabina, &c.

Digitized by Google

Ex quibus decocta poſſunt parari, & ſatis calentia uſurpari, quò faciliùs ſudor erumpat, & potentiùs ad locum affectum vis medicamento deferatur. Quamprimum verò excitata eſt propter deficientem lochiorum fluxum febris, ſedulò monet, ne illis aromaticis nimis inſiſtamus, & augeamus febrilem iſtum æſtum, ſed potioribus iſtis addenda eſſe acida ſuadet, acetum ſc. ſtillatitium, aqua Amſtelodamenſis, alexi-pharmaca, vel prophylactica, ♎ ſal. vitriol. &c. imprimis ſi mixturis addantur oculi cancr. antimonium diaphoreticum, & ſimilia, quæ coagulatum quoque diſſolvunt ſanguinem.

Si verò per aliquot dies jam ſubſtiterit iſte fluxus tunc ſuccedet curatio difficiliùs. In quem ſcopum venæſectionem præcipit Autor; Enemata quoque injicienda eſſe monet, quæ non tantùm alvi exerementa indurata diluant, educantque, verùm blando ſuo fotu contentum circa uterum ſanguinem concreſcentem diſſolvunt, vel pituitam coagulatam incidant. Cui rei inſervire ait fomenta, linimenta temperatiora abdominis regioni inuncta.

§. 26. *Nos* inſtituimus ſuppreſſionis lochiorum curā ſecundùm tres has indicationes, ut 1. cauſæ fluxûs impediti removeantur, vaſa verò aperiantur; 2. ut ſymptomata mitigentur. 3. ut ſpiritu plaſticus cum viribus conſervetur. Si itaque hic affectus ortus ſit à defectu ſanguinis, curabitur is alimentis potiſſimum analepticis. Si verò à ſanguine concreto, aut grumoſo ab acido ità coagulato producatur hic affectus, pro quo acido compeſcendo, & temperando, tollendoque ſanguinis coagulo, facilitandoque fluxu ordinario non inconveniens erit uſus ſpermatis ceti abſorbentibus mixti:

℞. *Spermat. ceti* ʒj.
ocul. cancr. ʒß.
ſuccin. alb. ℈j.
caſtorei ℈ß.
M. f. pulvis pro duabus vicibus in ventriculo idoneo exhibendus.

Sequens mixtura etiam hoc in caſu valde erit proficua, ubi ſcil. à frigore externo fuerit nata ſanguinis congrumatio, & per conſequens ſuppreſſio lochiorum, quâ mixturâ ſequente *Dn. Ettmuller* plures reſtituit;

℞. ▽. *Carminativ.*
hirundin. c. caſtor.
meliſſ. ana ℥j.
antimon. diaphoret ʒß.
ſpermat. ceti ʒj.
ſyrup. de cinnamom ℥ß.
M.

Capiat puerpera ſubinde cochlearia duo vel tria.

Salia volatilia oleoſa hìc quoque multùm faciunt, quatenus ſunt acidorum temperativa, & blandis, ſuavibusque ſuis particulis demulcent ſpiritus plaſtici, & ſpirituum animalium domicilia partes membranoſas, & fibroſas ſenſiles lævigant.

Hìc etiam conducunt omnia, quæ diximus de menſium ſuppreſſione.

Si à doloribus nimiis lochiorum ſuppreſſio fuerit producta, tunc conveniunt opiata cum myrrhatis, aliisque abſorbentibus, imprimiſ ocul. ♋.

juncta. Horum enim uſu ſpiritus iterum in ordinem reſtituuntur, ut ſic purgamentorum fluxus iterum auſpicatò redire poſſint. Sic & conveniunt præſertim in ἀταξία ſpirituum animalium Cinnabarina opiatis maritata.

Si à ſanguine viſcoſo vaſa obſtruente oriatur hic affectus, tunc conferunt aromatica, & ſal. volatili prædita, aliaque blandiora aperientia.

Ex. gr.

℞. ▽. *matricar.*
card. bened ana ℥jß.
eſſent. myrrh. ʒiij.
borrac. Venet. ʒj.
ſal. volatil. C.C. gr. IX.
ſyrup. artemiſ. ʒvj. *M.*

Capiat de hac mixtura ægra ſæpe cochlearia duo vel tria, & ſe componat ad ſudorem. Sudorifera enim, quatenus incidunt viſcoſum & ſimul corrigunt acidum, hîc magnopere conducunt.

In viſcido ſanguine incidendo ſequens quoque conducet mixtura cochleatim propinanda.

℞. ▽. *chareſol.*
matricar. ana ℥jß.
acet. vini acerrim. ʒvj.
ocul. cancr. prap. ʒj.
antimonii diaphoret. ℈j.
ſyrupi de artemiſ. ℥ß. *M.*

Vel ℞. *Spirit ſecundin.* ʒiij.
▽. *hamagog.* ℥iij.
ſyrup. de cinnamom. ʒvj.
M. d. cochleatim.

Convenit etiam eſſentia myrrhæ cum ſpiritu vini tartariſato parata. Item Tinctura antimonii ex ſcoriis.

Decoctum florum chamomillæ, corticum aurantiarum, cum cereviſia paratum, ſæpe juvamen vel ad minimum levamen affert.

Si uteri purificatio non ſubſequitur, egregium medicamentum eſt decoctum cicerum rubrorum cum cinnamomo, confortat enim ſpirit. plaſticum, & impuritates retentas expellit.

Si à compreſſione fæcum & tumorum, illa excitatum fuerit malum, auferenda ſunt, & fæces enematibus eluendæ.

Si affectus à nimia plethora, & indè facta obſtructione, oriatur, tunc venam ſaphænam aperire potes.

Inter externa laudamus ſequentia hypogaſtricæ parti illinenda & applic.

℞. *Ol. cheirin.* ℥ß.
ſtillat. cumin.
juniper. ana ʒj.
ſuccini ʒß. *M.D.*

℞. *Herb. abſynth.*
flor. chamomill. ana M. ij.
matricaria M. j.
rad. angelic. ℥jß.
ſem. 4. calid. maj. ana ʒij.
baccar. junip. ℥ij.
M. pro ſacculo.

Conducet etiam emplaſtrum de baccis lauri hypogaſtrio impoſitum. Et cùm facilè lochia excerni prohibita in ſanguinis maſſam reſtagnent, ipſamq; veluti miaſmate virulento inficiant, particulæ enim à re cadaveroſa diſcedentes ſanguinem maximè inficere queunt, hinc ſæpe febris oritur periculoſa, imò maligna, eapropter cautè incedas, & lochia iterum fluere facias, & adjicias putredini reſiſtentia, & alexiphar-

Digitized by Google

ziphatmaca balſamica,de quibus tractatum de febribus videas.

§.27. Inter *Empyrica Mizaldus* recenſet ſuccum borraginis, pomorum, & petroſelini cum vino, & oleo amygdalar. d. puerperæ exhibitum.

Cura fluxu lochiorum immodici.

§.28. Curatio lochiorum fluxus immodici conſiſtit ad recentem *Galenicorum* in ejus cohibitione, ſed ſedulo monent, ne nimis adſtringendo graviſſimos alios conciliemus morbos, hinc à levioribus incipiendum eſſe monent; Cibus ergo ſit incraſſans, dein potus, aqua ferrata, vel in qua aurum exſtinctum fuerit, pòſt ſuadent ſanguinem ad partes ſuperiores revellentia, ut ſunt frictiones, ligaturæ partium ſuperiorum, cucurbitulæ etiam mammis, & utrique hypochondrio admotæ.

Ventrem quoque faſciâ conſtringendum eſſe ajunt, quia hoc modo comprimuntur vaſa, & fluxus immodicus ſiſtitur, lumbis quoque admovenda præcipiunt lintea oxycrato madefacta.

Si verò fluxus valde immodicus ſit, viresq; dejiciat, ut vitæ periculum immineat, ad fortiora, & quidem opiata confugiunt, & varios pulveres, electuaria, julepos, apozemata, emulſiones, præſcribunt, quorum formulas in aliis hæmorrhagiis videre poteris. Exteriùs varia applicant cataplaſmata, & unguenta, ex. gr.

℞. *Unguent. comitiſſ.* ℥ij.
ſucc. plantagin. ℥j. *M.*

Injectio quoq; in uterum ſucci plantaginis à *Galeno* laudatur.

Sequens à *Riverio* commendatur:

℞. *Fuligin. camin. puriſſ.* ℥ viij.
Subigatur cum acet. fortiſſimo, & fiat cataplaſma renibus applicandum.

His & aliis remediis opiatis non conferentibus ad venæſectionem in cubito, tanquam ad anchoram ſacram confugiunt, quod remedium dicunt præſentaneum eſſe.

§.29. *Paracelſus, Helmont, Williſius* hoc in caſu ſuadent varia adſtringentia, & ſpecifica ſuperiùs in aliis hæmorrhagiis propinata.

§.30. *Sylvius* in lochiorum fluxu immodico, propter placentam vi cum ſecundis ab obſtetricibus imperitis, ac temerariis, aut nimium feſtinantibus, avulſam, orto, ſuadet varia vulneraria, blandè adſtringentia, ut ſunt tormentilla, biſtorta, conſolida quævis, myrthus, hypericum, corallia, terra ſigillata, bolus quivis, ſanguis draconis, lapis hæmatites, &c. Ex quibus ad mentem Autoris parari poſſunt decocta, aquæ, miſturæ, condita, electuaria, pilulæ, pulveres, &c.

Sequentem magnifacit mixturam, in omnibus hæmorrhagiis convenientem, & ſuperiùs jam communicatam.

℞. ▽. *Plantagin.* ℥jß.
antiepilept. Amſtelod.
✠. *ſtillatit. ana* ℥ß.
lapid. hæmatit ℈ß.
corall. rubr prep. ℈j.
laudani opiati gr. ij.
ſyrup. myrtin. ℥j.
M. D.

De hac miſtura agitata accipiat ſubinde puerpera cochleare unum.

Vel utatur ſequenti decocto Autoris:

℞. Ra-

Digitized by Google

℞. radic. tormentill.
biſtortæ ana ℥ij.
fol. conſolid. major.
ſaniculæ
pyrolæ
ſummitat. hyperici ana Mj.
coq. ex ▽ *ferrat. in colaturæ* ℥xx.
diſſolv. ſirup. de ſymphyto Fernelii ℥iij.
▽ *antepileptica, vel hyſteric. Amſtel. d.* ℥vj.
M. D.

De hoc decocto capiat ægra bis, térve in die hauſtulum ad ℥iij. donec ſiſtatur ſanguis copioſiùs ex utero fluens.

Utiliter etiam admiſceri vult his medicamentis opiata. His verò nihil juvantibus, venæ ſectionem in brachio ad avertendum ſanguinem ad uterum ruentem, inſtituendam vult. Externa etiam varia adſtringentia, & conſolidantia, imprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni applicanda laudat, ut ſunt Unguentum Martiatum, populeum, adſtringens Fernelii, aureum, refrigerans Galeni, Emplaſtrum ad rupturam, oleum hyperici, nymphææ, roſarum, maſtichinum, &c.

Hic lochiorum fluxus nimius ob laxitatem vaſorum ortus, ad mentem Autoris curabitur per eadem adſtringentia, additis aromaticis blandioribus.

Ob ſanguinem verò fluidiorem, & multo ſero dilutum, productus, ſanabitur tum per hydragoga, tum per ſudorifera blandiora.

Si ſit verò hic fluxus ab alimento, vel medicamento, aut potiùs veneno, vel ſpir. vini redditus fluidior, & acrior, toties idem temperandus eſt medicamentis auſteriuſculis, & aqueis, & emulſionibus gratioribus, ex hordeo præſertim, & amygdalis d. ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis. In quem finem ſequens laudat decoctum:

℞. *Herb. malv.*
ſemperviv. major.
ſolan. ana Mj.
ſemin. plantagin.
acetoſ. ana ℥ij.
aquileg. ℥iij.
papaver. alb. ℥ij.
Coq. ex ▽. pura, in colaturæ ℥xx. diſſolv.
Syrup. de portulac. ℥ijß.
ſpir. ſalis gutt. x. *M.*

Hujus decocti ℥iij. aliquoties in die aſſumat ægra.

Nigricare ſolent locchiæ ait Autor ab acido acri copioſiùs ipſi admiſto, & à mora in utero facta, indeque fœtente, tunc conveniunt aromatica, & ſale volatili abundantia. Palleſcit verò ſanguis ob admiſtum ipſi ſerum multum, pituitámve copioſam.

§. 31. *Curatio* lochiorum fluxus immodici noſtro judicio parum vel nihil differt à curatione nimii menſium fluxus, quæ proinde ex capite illo deſumi poteſt, hic vel ſemper reſpiciendum eſt ad ſpiritum plaſticum, qui ſemper confortandus eſt, pauca igitur hîc addamus.

Si ergo eſt à plethora, venæſectionem inſtituimus.

Si à

Digitized by Google

Si à ſanguinis nimia tenuitate, & acrimonia, illam corrigimus, ſequenti vel ſimili mixturâ:

℞. ∇ *tenell.C.C.* ℥iij.
ſucc.cydonior. ℥j.
corall.rubr.prapt. ʒj.
lapid.hamat.prap. ʒß.
*laudan.opiati gr.*ij.l.j.
ſirup.rubi idai. ʒvj.
M.

De qua mixtura capiat puerpera ſingulis horis unum, vel duo cochlearia mire enim placat *ſpiritũ plaſticum.* Vel in forma pulveris:

℞. *C.C.uſti* ℈j.
terra ſigillat.
lapid.hamat ana ʒß.
*laud.opiat.gr.*j.
M.F.pulvis pro duabus vicibus.

Vel in forma electuarii:

℞. *conſerv.roſar.antiq.* ℥j.
diacydon.ſine ſpec. ʒß.
trochiſc.de carab.
terra ſigillat.
C.C.uſt. ana ℈j.
ſirup.cydonior. q.ſ.
M.F.Electuarium.

Si placentæ fruſtum remanſerit, & ſanguinis fluxus inde producatur, tunc conveniet ſequens:

℞. *radic.biſtort.* ℥ij.
fol.majoran.
pulegii ana Mj.
Co[illegible] ∇ & *vin.alb. q.ſ.*
colatura ℥xx. *adde*
ſimp.artemiſ. ℥ij.
∇ *cinnamomi* ℥ß. *M.*

De hoc decocto capiat ægra bis vel ter de die ℥iij. Et detur ſequens pulvis:

℞. *C.C.uſti* ℈ij.
lapid.hamat.
cinnamomi
croci
borrac.ana ℈j.
M.F. pulvis pro duabus vicibus.

Si fluxus hic ſit productus à dilaceratione nimia vaſorum uterinorum tunc conveniunt varia vulneraria blandè adſtringentia, quorum catalogus alibi traditus eſt.

Externè in quovis nimio fluxu conducet imprimis Cataplaſma ex fuligine, & aceto regioni lumbari applicatum.

Vel ſequens fotus applicetur regioni hypogaſtricæ:

℞. *flor.ſambuc.*
chamomill.
roſar.rubr.
papav.err.
primul.ver.ana p.j.
Herb pentaphyll. Mß.
rad.biſtort.
tormentill. ana ʒiij.

D.inciſa & contuſa coq in vino rubello & pudendis applicetur, & ſæpius repetatur.

Conveniunt etiam reliqua linimenta, unguenta, emplaſtra adſtringentia alibi dicta. Linteum quoque in aq.ſperm.ranar. intinctum regioni pubis imponi poteſt, & inungatur regio lumbaris unguento ſantal. roſac. infrig. Galeni, &c.

Inter *Empirica Joh. Agricola* oleum vini cum tincturâ corallorum verâ in lochiis ſuperfluis commendat. *Louyſe Bourgois* exhibet hoc in caſu vitellum ovi cum vino rubro.

Digitized by Google

Joh. Hartmannus ex foliis hellebori nigri recentibus parùm conquaſſatis cingulum parat & nudo alligat corpori. *Valleriola* exhibet Philonii Perſici ʒj. cum ſucco plantaginis, quo remedio nullum potentius invenit. Externè idem laudat Unguentum Comitiſſæ cum ſucco plantag. *Arnoldus Weikardus* Trochiſcorum de ſuccino cum opio paratorum vires deprædicat. *Godfrid. in lib. obſtetric.* ſequentia communicat: Conſerv. flor. Lyſimachiæ, vel pulvis ex florib. ʒj. in juſculo exhibitus excellens dicitur remedium ad omnes fluxus ſiſtendos. *Id. pag.* 508. Fiant peſſaria ex lana bombycina imbuta ſucco equiſeti & plantaginis. Exteriùs eadem adſpergantur bolo armeno vel pulvere flor. Lyſimachiæ, indantur vulvæ, & ad tempus retineantur.

Febris lacteæ Curatio.

§. 32. Curatio *Febris lacteæ* utplurimùm naturæ committitur, & quamdiu lochia ſe ritè habent, abſque medicamentis Febris hæc lactea feliciter ſecedit, & ſudore copioſo utplurimum ſolvitur. Itaque in his febribus à lacte oriundis conveniunt diaphoretica, quæ ſæpe omnem implent paginam, imprimùs ſi ſit ab obſtructione ductuum lactiferorum, hinc ſi mammæ nimis turgidæ ac tumidæ exiſtant, & quidem à congrumato lacte, in hoc câſu ſequentia externa conducent aromatica & ſpirituoſa.

℞. ♈ *opt.* ℥j.
ſalu ✱*ci* ʒj.
aq. flor. ſambuc ℥iij. *M.*
cum linteis mundis applicentur.

In his caſibus proficuum erit Empl. de ſperm. ceti, de cicutâ, & ubi lac planè in ablactatione infantis ſit conſumendum, tunc convenit ſequens.

℞. *apii*
ſem. cumini
coriandr. ana ℥ß.
Coq. in ſ. q. aceti deſtill. & aq. menth. colat. detur.

Lac quoque primis diebus exſugatur à nutrice vel catulo juniore, vel ope vitri anguſtioris, aut emulgeatur in carbones ardentes vel ferrum ignitum, ad mentem *Helmontii*, dicentis; Mulier ablactura infantem, quò citiùs ubera ſibi ſterileſcant, in prunas lac emulget, & mox ubera flacceſcunt; Vel mammis imponatur chærefolium in butyro frixum, item Emplaſtrum ex cerâ & bolo confectum.

§. 33. Veteres his in febribus præſcribunt mitigantia, &, ſi vires ferant, leniora purgantia, ut ſunt caſſia, manna, tamarindi, & ſi plethora adſit, venam quoque talarem incidunt. In victus ratione cremorem priſanæ, aut aq. hordei, in quâ cinamomum & tamarindi cocta fuerint, admittunt. Spinam dorſi & epatis regionem inungunt variis linimentis & unguentis refrigerantibus, quæ in *Tract.* noſtro *de febrib.* videri poſſunt, ubi & aliorum Auctorum invenientur opiniones.

Quoad reliquos lactis affectus, cùm in his *Sylvius* omnem, abſolverit paginam, ilum tantùm loco omnium videbimus, ejuſque ambages brevi circino comprehendemus.

Quoad

Digitized by Google

Glandularum mammillarum duritie & inde Lactis defectus curatio.

§.34. In glandularum mammillarum duritie, & inde defectu lactis in puerperis, corrigitur ad mentem Authoris, imprimis ſi orta ſit à ſucco auſtero & mœrore, tum internè tum externè adhibitis medicamentis volatili ſale abundantibus & aromaticis ſpirituoſis. Inter interna Author laudat aquas ex aromaticis plantis cum ſpiritu vini deſtillatas, quæ debent jungi cum aquâ menthæ, fœniculi, meliſſæ, additis ſyrupis convenientibus & ſalibus volatilibus, oleis aromaticis, & quandoque ipſi laudano opiato. In quem finem & externè eædem aquæ aromaticæ cum ſale volatili junct[illegible] forinſecus mammis cum linteis a[illegible]tæ conducent. Sic & conveniunt unguenta & olea aromatica. Commodum quoque erit juxta Authorem noſtrum blandè mammas fricare. Quæ medicamenta humorem auſterum corrigunt, glandularum ſubſtantiam compingentem ac incraſſantem, quem paulatim reddent magis volatilem ſpirituoſum ac dulcem, ſunt ſalia volatilia.

Ubi verò vaſa nimis exilia ſunt quæ ad mammas tendunt, vix vel lentè curatur & emendatur frictione frequenti blandâque loci, per quem ad mammas tendunt vaſa ſanguinea, additis unguentis & oleis emollientibus, ut ſunt unguentum altheæ, mucaginum, nervin. & ol.lil.alb.amygd. d. pinguedo hum. & aliorum animalium.

Si quoque exiſtat iners fermentum in glandulis mammarum, tunc curabitur prædictis aromaticis & ſpirituoſis ſale volatili abundantibus.

Si à frigore nimio ſit parcior productio lactis, tum Author ſuadet ſudorifera.

Si à gravi animi affectu ortum habuerit lactis defectus, conducet Venæſectio.

Si verò lactis defectus oriatur à ſanguinis quacunque jactura, eam quamprimùm corrigendam & inhibendam eſſe præcipit.

Copioſioris lactis proventus curatio.

§.35. In copioſiore verò proventu lactis, à quo ſæpius gravantur puerperæ, imprimis ſi ortum habeat à ſanguine tenuiore laudabili ac fluidiore, tunc ei viſciditas concilianda eſt, & abſtinendum ab uſu alimentorũ maximè ſpirituoſorum, & ab omni ſale volatili, quorum loco uſurpanda erunt, quæ ſuccum craſſum ac glutinoſum producunt, qualia ſunt vegetabilia valdè ſucculenta, plantago, portulaca, beccabunga, pyra, cydonia, meſpila, &c.

Si lactis ubertas ſit à fermento lactifero copioſo & ſpirituoſo, eum in finem uſurpanda eſſe ait, quæ acidum in nobis obtundere ac figere poſſunt, qualia ſunt pinguia & glutinoſa, acerba, aquea, & ſalſa lixivia fixa.

Depravati lactis curatio.

Depravari quoque lactis generationem dicit Author, quoties illud ratione coloris, ſaporis, conſiſtentiæ, aliûſque qualitatis producitur vitioſum.

Lac flaveſcens à bilis tincturâ in ſanguine abundante producta corrigitur eductâ per intervalla bile, ac imprimis præcipitata, correctaque

ipſius excellente tinctura. Bilem hanc evacuant cholagoga, ejus excedentem tincturam corrigunt vitriolum, & imprimit ex Marte paratum, ejusque ſulphur anodynum.

Lac verò impensè albens à pituita in ſanguine exuperante curatur pituitæ correctione ac eductione per aromatica, & ſalia volatilia, & dein phlegmagoga.

Amaricans lac à bile productum corrigetur diminutione bilis univerſali per cholagoga blanda.

Salſum verò lac corrigetur diminutione ſeri ſalſi in ſanguine redundantis per hydragoga.

Craſſius lac incidetur per aromatica & ſalia volatilia.

Tenuius lac incraſſabitur prudenti ac diutino uſu auſteriorum blandorum alimentis junctorum.

Lactis coagulati curatio. §. 36. In coagulatione lactis ab acido curabitur abſtinendo ab uſu ulteriore acidorum, & dein uſurpando ſalia volatilia quævis.

Animi quoque terror & mœror caveantur, & ſi frigus febrile urgeat, & lac coagulare faciat, in quem finem Author præcipit medicamenta non tantùm ſale volatili abundantia, ſed imprimis aromatica, tum ſpirituoſa, tum oleoſa, qualia ſunt aqua vitæ Matthioli, theriacalis ſimpl. & præ omnibus hoc in caſu laudat oleum caryophyllorum ſtillatitium.

Externè quoque ad acidum illud corrigendum imponantur varia aromatica ex mentha, majorana, ruta, abſinth. vel in forma fotus, vel cataplaſmatis, vel emplaſtri, vel linimenti.

Sic & conveniunt ex ſcrinio Authoris aromatica ſpirituoſa.

Inter gummata præ aliis laudat emplaſtrum ex ſpermate ceti mammæ impoſitum, quod omne diſſolvit coagulum.

Quoties verò lac in mammis ſubſiſtens ipſasque diſtendens dolorem pariat, ac inflammationem, hinc & ſecuturam ſuppurationem minetur, toties Author uſurpanda vult tum laudata aromatica, tum ſpirituoſa, tum ſale volatili abundantia.

Ubi autem obſervat ex dolore pungente ac cum calore in mammis perſeverante ſuppurationem eſſe inchoatam, tunc aromaticis jungenda ſunt emollientia [illegible]emque in cataplaſmatis form[illegible] redacta dolentibus induratis mammis applicanda, inter alia cæpas commendat cataplaſmatibus jungendas. Inter emollientia laudat rad. lil. alb. altheæ, ut & malvæ folia, farina lini, fœnugr. &c. Repellentia hoc in caſu, ne gangræna ingruat, damnat. Quamprimùm igitur in pus mutatum lac, quod ex doloris, duritiei, ardoriſque diminutione cognoſcitur, niſi ſponte aperiatur Apoſtema, mox lanceolâ idem aperiendum.

Sin verò delicatulæ fœminæ apertionem ferre nolunt, in parte illa, ubi facienda eſt apertio, imponatur aliquid de unguento baſiliconis, ficus aſſa, vel aliquando cauteria potentialia, ubi pus hæret profundiùs.

Ubi jam facta eſt apoſtematis apertio & pus fluere cœpit, Author aliquid balſami ſulphuris ejus orificio indit,

indit, atque empl. diapalm. imponit vel aliud cataplaſma.

Curatio Inflammationis papillarum & mammarum. Inflammatio tum in papillis ipſis, tum in parte mammarum ipſis vicina, ortum habens à ſanguine extra vaſa ſua effuſo, curabitur ad mentem *Sylvii* cataplaſmatibus emollientibus adjunctis ſalibus volatilibus ſuperiùs dictis.

Æſtus papillarum & inde facta earundem excoriatio ſanabitur aqua roſar. plantag. &c. mucagine ſem. cydon. & gum. tragacanth. cum dictis aquis parata. Lactis cremori addatur aliquid ceræ albæ pulveriſatæ.

In papillarum exulceratione laudat balſamum ſulphuris quemvis, imprimis aniſatum, & balſamum Peruvianum.

Eryſipelatis Curatio. In *Eryſipelate* conducit ex ſcrinio Autoris lactis cremor cum creta mixtus, ut & aqua calcis vivæ cum Merc. dulci decocta. Laudat quoque aquam ſambuci.

Si fit excoriatio ab lacte effluente & papilla erodente, tum ſuadet lixivium calcis vivæ.

Ad papillarum fiſſuras commendat balſamum Peruvianum, ut & oleum ceræ.

Reliqua de lactatione latè apud ipſum Authorem videre licet, ne te diutiùs detineam.

Lactis coagulati Curatio Autoris. §. 37. Ad lactis tum matris, tum nutricis aceſcentiam, hincque grumoſam coagulationem præcavendam commendamus nutricibus ſemen aniſi, vel fœniculi poſt quemlibet paſtum aſſumendum. Aromatica enim ſua volatili oleoſa natura & lactis aceſcentiam, ejusque præmaturam coagulationem prohibent, ſimul hinc inde nata tormina & flatus diſcutiunt hæc & alia ſemina carminativa.

In lactis coagulatione convenit etiam internè Spir. Sal. Armon. ad guttas 40. in aq. chærefol. aſſumtus, vel ſequens pulvis.

℞. *Oc.* ♋
C. C. ſ. V. ana gr. xv.
M.

Extxrnè confert ſacculus ex oryza & milio calidè mammis applicatus. Vel Emplaſtrum de galbano, croco, gum. Ammon. in aceto ſoluto. Vel illinantur mammæ ſequenti vel ſimili ſpiritu.

℞. *Spir. ſal. Armon. cum calc. viv.* ℥iß.
Eſſent. croci ℥iij.
M. cum penna illinenda ſunt mammæ.

Optimum etiam eſt ſequens:

℞. *mucilag. fol. lil. alb.*
biſmalv. cum lil. alb. incoct. & ceræ modicum pro Sparadrappo.

Et ſi matri infantem lactare minùs commodum aut uſitatum fuerit, aut ſi ob abortum factum, vel ob mortem infantis mater haud opus habet lacte, in hunc finem ne grumeſcat aut coaguletur lac in mammis, præter jam dicta convenit & cataplaſma ex mica panis ſecalini bene fermentati, & cum pulvere menthæ, ſale & aceto roſaceo commixtum, & ſi jam nimis craſſum & coagulatum exiſtat lac, convenit petroſelinum, alſine, & chærefolium.

Digitized by Google

Vel geranium, vel flores ſambuci in butyro toſta vel tantùm calefacta mammis impoſita. Vel inungantur ter in die ſequenti linimento.

℞. *Pingu. gallin.*
Unguent. roſat. ana ℥j.
Ol. violar. ℥ß. *M.*

Vel cum butyro recenti cum Spir. ſal. Armoniaci mixto. Vel parari poteſt emplaſtrum ex minio, cerâ & ol. roſac. M. Simul propinetur internè ſperma ceti cum momento myrrhæ & ocul. ♋.

Lactis defectus curatio.

In lactis defectu conveniunt ſequentia.

℞. *flor. ſambuc.* mi ß.
lact. menſur. j. *coq.*

Decoctum fœniculi etiam convenit, ut & florum ſambuci. Vel detur pulvis diacryſtall. Mynſ. vel propinetur ſequens.

℞. *Lact.* ☽*a.*
Cryſtall. pp. ana ℥j.
Ol. ſtill. aniſ.
fœnic. ana gt. vj.
M. f. pulvis in 6. doſ. dividend.

Si ex inopinato terrore concuſſa, vel irâ percita nutrix lactis graviorem alterationem ſentiat, lac ſtatim emulgeatur, & nutrix aſſumat ſequentem pulverem cum hauſtu aquæ chærefol. vel card. bened.

℞. ♉*ii diaphoret.* ℈j.
ſperm. ceti ʒß.
ocul. ♋. *gr.* vj.
M. f. pulvis pro unâ doſi, ad blandum ſudorem excitandum.

Si obſtructæ fuerint vel glandulæ, vel ductus lactiferi, conveniunt omnia diaphoretica, incidentia aromatica, ſpirituoſa. Eſto formula.

℞. *Aq. puleg.*
meliſſ.
fœnic. ana ℥j.
ſpir. ſal. armon. gt. xv.
ol. mac. ſtill.
ſuccini ana gt. iij.
ſyr. fœnic. ʒij.
M. D.

Si verò ſit ab acido & auſtero ductus convulſivè conſtringente, ſequens conducet pulvis ſæpe de die uſurpandus.

℞. *ſem. aniſ.*
fœnic. ana ʒij.
coriand. ʒj.
cort. cinamom.
corall. rub. pp.
cinab. nat.
lumbric. terr. ana ℈j.
ſacchar. albiſſ. ad pondus omniũ.
M. f. Pulvis. Doſis ʒj.

Inter externa conveniunt varia aromatica linteis mammis applicanda; item juvant hoc in caſu ſuctiones.

Quoties verò ſalſus generetur lac & inde producatur excoriatio papillarum, toties juvant acrimoniam ſalſam corrigentia & opiata, ut ſunt pilulæ de cynogloſſâ. Externè verò exhibemus ſequens epithema.

℞. *Aq. flor. ſambuc.*
ſcabioſ. ana ℥j.
☿*ii dulc.*
ſacchar. ♄*i ana* ʒj.
M.

Hæc mixtura calidè puſtulis hiſce applicetur.

Quando lac induit pravas vires & cada-

cadavereſcere incipit, tunc conveniunt ſudorifera. Eſto formula.

℞. *Aq. ſambuc.* ℥ij.
theriac. camphor. ʒj.
oc. ♋. ʒß.
ſal. volat. C. C. gr. vj.
ſyr. card. bened. ℥ß.
M.

Eryſipelatis Cura.

Si inflammatio, ſeu Eryſipelas in mammis exoriatur cum horrore, febrili calore, ac rubedine in mammis & dolore pungitivo, in quem finem itidem diaphoretica exhibenda ſunt. Ex. gr.

℞. *Aq. card. bened.*
flor. ſambuc. ana ℥j.
mandibul. lucis
♁*ii diaphoret. ana* ʒß.
ſyr. papav. err. ʒvj.
M.

Inter externa vulgus laudat Medianum corticem ſambuci cum farinâ calidè mammis applicatum, vel flor. chamomill. cum furfuribus. Meliùs vero eſt theriaca cum aquâ ſambuci ſæpius applicata. Humida enim non nocent, uti vulgus exiſtimat, modò calidè applicentur. Qui ab humidis abhorrent, poſſunt tantùm flores ſambuci cum ſpiritu vini irroratos imponere, vel ſequens emplaſtrum.

℞. *Theriac.* ℥iß.
ſal. abſynth. ʒiß.
M.

℞. *Pulv. eryſipel. Mynſ. irroretur probè ſpiritu vini.*

Inflammationis curatio.

In inflammatione imponatur papyrus gryſeus cum melle virgineo illitus, vel cataplaſma ex farinâ fabarum in oxycrato coctâ.

In inflammatione cum dolore mammarum inſigni, ſequens proderit.

℞. *rad. althaeæ,*
petroſel. ana ℥j.
fol. biſmalv.
lupul.
atleth.
hyſſopi ana mß.
flor. ſambuci
hyperic. ana p. ij.
ol. rapor. per expreſſ. (*vel ſicca contundantur ſubtiliſſ.*)
Coq. in ſ. q. lact. ebutyrat.
F. *cataplaſma affectæ mammæ calidè imponendum, ſæpiusque iterandum, niſi ægra uſum pinguium non ferre poſſit.*

In tumore ſcirrhoſo convenit emplaſtrum diachyl. magnum, gummi Ammoniacum in aceto ſolutum. Emplaſtrum de ranis cum ☿io optimum hoc in caſu erit.

Si tumor, dolor & durities mammis ſupervenit cum inflammationis metu, ſequentem exhibe pulverem noſtrâ experientiâ hactenus comprobatum.

℞. *C. C. ſ.* △ *pp.* ℈j.
♁*ii diaphoret.* ℈ß.
ſal. volat. viper. gr. v.
M. capiat nutrix in aqua flor. ſambuci q. ſ.

Si papillæ mammarum ſint inciſæ & fiſſuras habeant, ut exinde ſerum exſtillet acre, ſequens proderit.

℞. *Herb. beton.*
veron.
origan. virid. ana q. v.
butyri inſulſi q. ſ.

vini

Digitized by Google

vini Rhenani parum

Coq. ad conſumtionem ſuccorum, dein per linteum cola.

In his fiſſuris conducet ſequens linimentum.

℞. *Axung. gall.*
terebinth. ana ʒij.
gum. tragacanth. ʒß.
gallar. ʒiij.
cera parum

Cum ol. roſ. q. ſ. F. *Linimentum.*

Abſceſſus. Curatur difficillimè Abſceſſus, reliqua habet *Sylvius* uſu comperta, quæ & hîc commendare volumus.

Inter empirica ſequentia habe.

Cunrad Kunrath medull. deſtill. ad lactis exſiccationem commendat ſequens Emplaſtrum.

℞ *panis ſiliginei p.* j.
ſalis p. ß.

Coq. in aq. ad formam cataplaſmatis, quod calidè mammis imponi debet ſæpiùs repetendo.

In lactis redundantiâ *Hier. Mercurialis* jubet abluere mammas cum aceto. Idem apponere ſuadet brodium & acetum, cui cuminum incoctum eſt.

Vel ℞. *Sem. pſyll.*
agni caſti ana ʒj.
cumin. ʒiß.
Alum. ſciſſ. ℈ij.
brodii ℔ij.

Bulliant ad quartas, ſemper miſcendo cum ſpatulâ.

Ludovicus Mercatus utiliſſimum ſemper eſt expertus illud, quod pari portione butyri rec. & terebinth. vino & aqua roſac. lota conficitur. Oleum quoque in quo raphanus minutim inciſus diu incoctus fuerit, maximi momenti eſſe dicit. *Pulverinus* commendat emplaſtrum ex ovis 3bus integris, Croc. ℈j. Ceræ q. ſ. paratum. *Varignana* habet hoc ſecretum, ſi capita mammarum liniantur ſucco plantaginis.

In coagulatione lactis *Aëtius* ſequens laudat.

℞. *Cera* ℥j.
portulac. ℥iß.
ol. ſeſami ʒj.
M.

Rodericus à Caſtro mirificè ait facere apium hortenſe tritum & mammis impoſitum. Alius commendat mentham criſpam contuſam mammis applicatam & ſæpius renovatam. *Dodonæus* coagulum leporinum, præſertim ſi cum pauco aceto, butyro aut aliquo oleo illinatur, externè impoſitum ad in grumos converſum lac diſſolvendum ſummoperè commendat. *Henr. ab Heer* coagulum vitali & ſalem aceto & aqua tepida ſolutum exhibet. *Ioſ. Quercet.* rutam cum aceto contuſam & mammis impoſitam laudat. *Lazar. River.* omnibus aliis irritis commendat pulverem millepedum pp. ad ʒj. in juſculo ſumendum per 2. dies uſurpandum.

In defectu lactis *Aëtius tetrabibl.* 1. *ſ.* 1. *c.* 6. ſex aut ſeptem commendat lumbricos terreſtres cum palmulis coctos & in zythi cyatho mulieri tribus poſt balneum horis propinat. *Ioh. Agricola* liquorem ſilicum ad defectum lactis dicit approbatum remedium. *Petr. Foreſtus* laudat lac decoctum cum hordeo excorticato, quo cibo in defe-

Digitized by Google

defectu lactis ipſius uxor cum commodo uſa eſt. *Philip. Grulingius* in lactis defectu ſequens commendat,

℞. *ſem. trifol. pratenſ.*
aniſ.
ſeſam.
fœnic.
papav. ana ℥ ß.

M. *f. pulvis. Doſis* ʒ j. *manè cum vino, vel decocto cicerum rubr.*

Herlicius magnifacit in lactis defectu conf. ſem. carvi, vehementer enim, ut dicit, lac allicit. *Ex Franc. Joëlis* præſcripto ſequens laudatur.

℞. *ſem. fœnic.*
aniſ.
paſtinac. ana ℥ ß.
lini ʒ j.
cinamom. ʒ ij.
ſacchar. cand. ℥ i ß.

M. f. pulvis. Doſis ʒ i ß. *manè & veſperi cum vino.*

Iob. Stokerus flores tiliæ in lacte coctos mirè laudibus extollit. A *Thurnhauſero* oleum ex radice dauci Cretici à mulieribus aſſumtum commendatur. *Varignana* mirabile invenit lactucas coctas in aqua hordei. *Marc. Anton. Zimara* vaccarum ungulas ex prioribus pedibus exutas crematas & pulveriſatas, & in jure vel vino ſæpe ad ʒ j. datas magnipendit.

CAPUT IX.

DE CHLOROSI ſeu PALLIDO VIRGINUM COLORIBUS.

§. 1. Morbus hic dicitur *Chloroſis* à χλωρῷ, colore albo & ſubviridi, hinc etiam recentioribus vocatur *Febris alba*, & quia virginibus utplurimum ſolennis eſt, dicitur *Virgineus*, *pallidi virginum colores*, à nonnullis ob analogiam *icterus albus* appellatur. Species leucophlegmatiæ eſt, Vulgò deſcribitur, quòd ſit vitioſus corporis habitus, ab obſtructione venarum hepatis, lienis ac meſenterii, & præcipuè illarum, quæ ſunt circa uterum, ortus, cum gravitate membrorum, palpitatione cordis, difficultate reſpirandi, rerum abſurdarum appetitu &c. Meliùs noſtro calculo poteſt deſcribi, quòd ſit affectus uterinus à ſpiritus plaſtici oppreſſione & ſanguinis craſſitie ac aciditate vaſa uteri capillaria obſtruente & ſpirituum animalium torpitudine productus. *Deſcriptio.*

Hic affectus maximè cum leucophlegmatia, cachexia, menſium obſtructione, pica & malacia convenit, & ferè eandem agnoſcit cauſam & curam.

§. 2. Unanimi Autorum voto pro ſubjecto ſtatuitur *Uterus*, cum reliquis viſceribus ferè omnibus, ubi obſtructiones fieri poſſunt. *Pars affecta*

§. 3. Quî verò hoſtis ſpiritum plaſticum invadens poſſit cognoſci, nunc oſtendendum. Primò ſeſe offert faciei *Diagnoſis.*

ciei & totius corporis color pallidus & ſubalbidus, interdum verò plumbeus, lividus ac vireſcens. Hunc affectum comitari ſolent tumor & inflatio hypochondriorum, laſſitudo totius corporis ſpontanea crura quoque & pedes præcipuè circa malleolos intumeſcunt & ob ſeroſorum humorum abundantiam corpus laxum & molle cernitur, miſeræ hoc affectu vexatæ, ſi ſcalam aſcendunt, vel alio modo ſe movent, ſtatim de reſpiratione conqueruntur difficili, ſemper ferè percipiunt palpitationem cordis cum pulſatione in arteriis temporum, pulſus aliquando obſervatur celer, ut febricitare videantur, hinc etiam dicitur à vulgo *febris alba*, dolor adeſt capitis gravans ac diuturnus, ſomnus ipſas affligit ac ſunt ad omnia torpidæ, & ob acidum illud depravatum in ventriculo, adeſt aliquando cibi faſtidium atque rerum abſurdarum appetitus, & quum laborarunt pica, menſes ipſis utplurimùm ſunt obſtructi. Parum ſitiunt, quæ hoc morbo corripiuntur, frequentes patiuntur ructus, abdomen à paſtu intumeſcit, borborygmos ſentiunt & rugitus, nauſeabundæ ſunt, atque aliis plerumque ſegniores. Excreta, quæ à quacunque via excernuntur, cruda ſunt & pituitoſa. Ordinariò frigent, niſi quando phlogoſi laborant, quæ ipſis frequens eſt, quibus omnibus ſignis præſentibus, omninò de hoc morbo dubitare nullus debet.

Cauſa. §. 4. Tranſeundum nunc ad id, quod vel palmarium eſt in hoc morbo, nimirum ad *cauſam*, ex cujus accurata cognitione *cura* procul dubio dependet.

Veteres Galenici obſtructionem hic omnium venarum, præſertim verò vaſorum circa uterum exiſtentium culpant, cauſæ veræ obſtructionum harum ipſis ſunt humores craſſi, viſcidi & crudi, ex prava plerumque victus ratione producti.

Reliquorum Authorum opiniones in capite de Leucoplegmatia & cachexia videri poſſunt.

§. 5. Noſtro judicio hic affectus oritur aliquando à pituita tantillo acidiore & viſcidiore, ſæpè verò à liquore ex glandulis uteri vaginalibus prodeunte vitioſo & corrupto maſſæ ſanguineæ craſin perturbante & ſpiritum plaſticum opprimente & quaſi obruente, hinc tota maſſa ſanguinea ad fermentationem concipiendam iners redditur, aliquando verò acris, uti facilè ex ſymptomatibus morbum hunc concomitantibus demonſtrari poteſt, cùm miſellæ hæ cadaverum inſtar palleſcant. Tumor & inflatio hypochondriorum hoc in affectu frequens oriuntur à flatibus à vitioſo G(...)s excitatis, cavitatem abdominis diſtendentibus, qui ſurſum premendo diaphragma, difficilem faciunt ejus motum deorſum, hinc eſt difficilis reſpiratio, quæ ab exercitiis augetur, quia tunc humores magis incaleſcunt & dilatantur, ſic quoque vapores in abdomine concluſi magis rarefacti, majus ſpatium occupare debent, hinc magis diſtendunt abdomen & fortius premunt ipſum diaphragma, hinc difficilis

Digitized by Google

ficilis reſpiratio augetur ab exercitio & motu corporis.

Laſſitudo totius corporis ſpontanea oritur à ſpiritus plaſtici torpore ac ejus ſpirituum animalium paucitate & viſciditate, qui ſæpe in uteri luto hærent, nec ſe extricare valent, quapropter non ſufficiunt ad multa exercitia. Sic enim oriri poteſt hæc ſpontanea laſſitudo à multis tubulis muſculorum, ubivis in toto corpore obſtructis, adeò ut ſpiritus animales poſſint tantùm in pauciores muſculorum tubulos influere, hinc difficulter poſſunt retrahere & flectere membra movenda, & inſuper etiam hi ſpiritus animales hîc ſunt ſegniores & minùs agiles. Si adſit vellicatio, uti ſæpe adeſſe ſolet, oportet ſanguini craſſiori aliqua conjuncta ſit acrimonia fibrillas arteriarum vellicans & ſpaſmodicè vibrans.

Dolor ventriculi & appetitus depravatus eſt ab acido viſcido, & ſæpe à pondere & ſcabritie inſuetâ alimentorum abſurdorum. Virgines frequentiſſimè rugitibus inteſtinorum vexantur, quia ſe nimium veſtibus arctis ſtringunt, & ita compreſſione nimis forti poros corporis occludendo flatuum viam impediunt.

§. 6. Paucis cauſas externas tangamus. Externæ verò cauſæ ſunt tum totius corporis, tum præcipuè manuum pedumque refrigeratio, aquarum ingurgitatio, intemperantia in cibo, vitioſa & abſurda alimenta aſſumpta, ut ſunt creta, oryza, crudi ceſpites, oculi ♋, fruſta panum exſiccata induratáque, nuces moſchatæ, acetum, ſuccus limonum, mala limonia, aurantia fructus æſtivi, quæ omnia fermentum ventriculi aliarumque partium enervant ac corrumpunt. Symbolum ſuum addunt ſomnus nimius & intempeſtivus, quies nimia & torpor. Animi affectus frigidiores imprimis triſtitia & mœror, Excretiones variæ ſuppreſſæ, alvus ſegnior, ſuppreſſio menſium eorundemque diminutio, & denique hæreditas, ſiquidem hic affectus etiam per hæreditatem contrahitur.

§. 7. Eventus huic morbo non admodum difficilis, ſaltem non admodum periculoſus eſt, maximè quando nondum altas egit radices, inveteratus enim plurimorum graviorum morborum, & quandoque etiam quorundam periculoſorum, ut hydropum, ſterilitatis, oppreſſo ſc. totaliter ſpiritu plaſtico, & ſimilium aliorum cauſa eſſe poteſt. Huc ſpectat aphoriſmus *Hippocratis* Sect. 5. 36. Mulieri menſes decolores, nec eodem ſemper modo & tempore prodeuntes purgationem indicant eſſe neceſſarium. Magna enim ſalutis ſpes elucet, quando menſes ſtatas ſuas periodos repetunt, & debita quantitate & qualitate prodeunt. Quando à venarum uteri obſtructionibus, tunc in virginibus juvenculis conjugio feliciter curatur, imprimis ſi ſpiritus plaſticus adhuc ſit vegetus. *Prognoſis.*

§. 8. Pergamus nunc ex lege methodi noſtræ ad *Curam*, ex Pharmaceuticâ deſumptam, & quidem ad mentem *Veterum Galenicorum*, qui eò annituntur, ut obſtructiones factæ re- *Cura.*

Digitized by Google

referentur, quod obtinent per pituitæ inciſionem & eductionem, viſcerumque roborationem. Quæ obſtructiones reſerant ex eorum opinione, ſuperius in aliorum viſcerum obſtructionibus jam dicta ſunt. Primò ergò hoc in caſu exhibent purgans ex benignioribus compoſitum, ut primam tantum eluant regionem, idque præmiſſo enemate. Poſtea venam ſecant, ſi affectus ſit adhuc recens, & virgo aliquomodo ſanguinea, & quidem venam brachii ſiniſtri, ſi lien ſit obſtructum, dextri ſi hepar aperiendum, ridiculè cenſent. Dein exhibent varia apozemata aperientia & purgantia, quorum formulis abundant eorum libri, peractâ ſolenni purgatione ad balneum tanquam ad anchoram ſacram confugiunt. Deinde viſcera roboranda eſſe ajunt corroborantibus & variis ſpecificis viſceri labefactato debitis, quæ ſuo loco peti poſſunt, uti & reliquorum Autorum indicationes.

Cura. §. 9. Noſtrum ſi rogites votum in curatione, hoc tale erit. Omni operâ & ſtudio annitendum erit, ut ſpiritus plaſticus à torpore excitetur, ſpiritus animales è luto ſuo extricentur, & acidi viſcidi humores corrigantur & correcti educantur, & ſimul ventriculi habenda ratio.

Ut itaque ordine incedas, 1. quidem prima regio expurganda eſt, unde prima mali labes eſt, & ſi ſaburra illa acida in ventriculo lateat, tutò vomitorium lene exhibere poteris, vel ſi à vomitoriis abhorres, potes dare pilulas catharcticas & imprimis ex gummatis paratas, additis croco, vitriolo, ſalibus fixis, ☿io dulci, &c.

Ego ſequenti vino medicato feliciter uſus ſum.

℞. *Herb. meliſſ.*
roriſmar.
puleg.
nepeth. ana m ß.
Rad. helen.
ariſtol. rot.
angel.
bryon. ana ʒ ij.
fol. ſen. ſ. ſt. ℥ j.
rad. helleb. nigr. ppt. ʒ ij.
agar. alb. ℥ ß.
cort. aurant.
ſem. cardamom.
dauci cret. ana ʒ j.
Limatur. chalyb. in nodulo ligat. ℥ j.
caſſ. lign. ver. ʒ ij.
Concuſa & confracta dentur in nodulo, cui affunde vini albi Rhenani Menſ. 1. *Doſis* ℥ iij. *pro re nata in die.*

Conveniunt hic omnia quæ in Menſium defectu diximus, imprimis martialia, quæ valde ſpiritum plaſticum recreant, & liquorem ſeminalem corruptum emendant, ejusque aciditatem corrigunt, ſolo enim vino martiali ſequenti curavimus morbum hunc virgineum.

℞. *Eſſent.* ♂, *ſeu extr.* ♂ ℥ j.
Caſſ. lign. ʒ ij.
Cinamom. el. ʒ iß.
Caryophyllor. ʒ j.
Vini Rhenan. vel malvatici ℔ ij.
Stent in digeſtione loco calido per biduum,

biduum, poſtea coletur per manicam Hipp. Doſis ℥j.

Mars quoque optimè extrahitur cũ ſucco fumar. & pomor. Borsdorff.

Si in morbo quodam, certè in hoc divinam afferunt opem acidulæ martiales, ut ſunt Schvvalbacenſes, & in noſtrâ viciniâ Wildungenſes & Pyrmontanæ.

Sequens etiam Electuarium laudatur à *Cratone* trium Imperatorum Archiatro.

℞. *limat. ferr. cum acet. parat* ℥vj.
cinamom.
nuciſt. condit. ana ʒiij.
rhabarb. ʒij.
ſpec. aromat. roſat. ʒij.
mell.
ſacchar. ana ℔j ℥i.
M. f. Electuarium.

Zacutus Luſitanus habet ſyrupum ex ſero & chalybe eximium.

Sic *Laz. Riverius* beneficio pulveris cachectici innumeras virgines & mulieres chloroſi laborantes curavit. Sic & *Sennertus* teſtatur inter omnia medicamenta eſſe chalybem optimum.

§. 10. Hoc in morbo aliquandiu continuandum eſt in incidentibus, attenuantibus & deobſtruentibus, imprimis convenient ſalia volatilia (quamvis in genere ſpirituoſa uſurpari poſſint) & fixa, olea aromatica, pulveres minerales, additis ſtomachicis atque uterinis. Propinetur ergò ſequens, vel ſimilis mixtura cochleatim.

℞. *Aq. menth.*
Cort. aurant. aut roriſmar. aut majoran. ana ℥ij.
Vita Matthiol. aut Spir. carminat. Sylv. ℥j.
♁ *ii diaphoret.* ʒß.
Spir. ✱*ci gr.* xx.
Olei alicujus aromatici, vel carminativi gr. vj.
Syr. menth. ℥j
M.

In fugandis pallidis & fœdis virginum coloribus commendat *Pet. Ioh. Faber* quintam eſſentiam nepethæ.

Omnia quoque amara conducunt, ut ſunt Tinct. abſinth. centaur. min. cochlear. vel eupator. aquat. Elix. propr. ſ. & Par. Hic etiam conducunt ea, quæ viſcidum illud acidum abſorbent & edulcorant ſimulque corroborant ſpiritum plaſticum. Sequens pulvis eum in finem erit proficuus.

℞. *Acid. tartar. mynſ.*
Ocul. ♋.
Croc. ♂ *ana* ℈j.
Ol. caryophyllor. gt. iiij.
M. pro 3. doſib. manè & veſperi ſingulas exhibendo.

Dum itaque humores emendati & ex parte evacuati ſunt, jam porrò reliquiæ per ſudores eliminandæ ſunt, ſive decocto aliquo ex lignis, ſive mixturis diaphoreticis, ſive pulveribus, ſive aliis quæ ſudores promovent. Internis non proficientibus ulterius promoveri poſſunt aut laconicis, aut balneis, aut inſeſſibus, aut frictionibus & ſimilibus aliis. Si poſ-

ſunt haberi thermæ naturales, eò meliùs res ſuccedet.

Intereà dum hæc aguntur, ſymptomata etiam præcavenda ſunt, aut mitiganda, ſed quoniam illa varia ſunt, eorundem cura aliunde petenda eſt. Hiſce autem rectè ſuccedentibus, viſcera, & præcipuè ventriculus, roboranda ſunt internis externisque ſtomachicis, ſpleneticis & hepaticis vulgo ita dictis, antea in earundem partium intemperie & imbecillitate præſcriptis.

Si hic affectus ortum ſuum habeat à vaſis uterinis nimis exilibus, & virgines ſint Venereæ, tunc conjugium ſuadendum eſt.

Lud. Mercatus in febre albâ ab obſtructione lienis linimentum commendat ex adipe ſtruthiocameli; Idem fœminis melancholicis ſuadet lapidem Bezoar, & experimento comprobatum habet, radicem ſcorzoneræ per noctem maceratam & manè ſumtam plurimas ab hoc malo liberaſſe.

Ioh. Varandæus ſequentes laudat pilulas.

℞. *Succ. mercurial.*
mell. deſpumat. ana ℥j.
Coq. ad ſuff. conſiſt.
Adde
ſem. nigell. Rom. pulv. ʒiij.
F. *maſſa è cujus* ʒj. *f. pilulæ 6.*
Capiat 2. in ingreſſu lecti per tres dies.

CAPUT. X.

DE FVRORE VTERINO & MELANCHOLIA MVLIERVM.

§. 1. Inter alia admiranda nonnunquam ſymptomata, quæ miſerum ſexum fœmineum aggrediuntur, non infimum obtinet locum. *Furor uterinus*, qui (ut ſynonyma tangam) & optimè vocatur *Nymphomania*, item *Priapiſmus fœminarum*. Aliis etiam dicitur. *Melancholia mulierum*. Affectus enim hi tantùm ſecundùm magis & minus differunt. *Uteri deliramentum*, ſpiritus plaſtici furor, excandeſcentia &c.

Synonyma.

Deſcriptio.

Deſcribitur hic affectus vulgò, quòd ſit immoderata veneris appetitio, fœminas ad inſaniam ferè redigens, à ſeminis copiâ, acrimoniâ & peculiari qualitate producta. Deſcribitur verò noſtro judicio, quòd ſit *delirium cum ferocia ſubinde & audacia ac præſertim appetitu Veneris p. n. à ſpirituum animalium ad partes Venereis actionibus dicatas cum impetu ruentium turgeſcentia, ſpiritum plaſticum ad furorem concitante, obortus.*

Pars affecta.

§. 2. Laborant itaque in his affectibus cerebrum & ſpiritus animales, & quidem ex conſenſu partium genitalium & uteri, quod patet ex ſequentibus. Nam quod ita delirant eſt, quod

Digitized by Google

quod perpetuo pruriunt & irritantur circa uterum partes genitales, imprimis ſpiritus plaſticus. Nam ut naturalis pruritus & titillatio cupidinem faciunt Veneris & deſiderium, ita continua & immodica irritatio continuum faciunt deſiderium, & cui præ magnitudine cauſæ reſiſti non poteſt. Ut enim titillationi minus aſſuetæ reſiſtere nequeunt, quin in neſcio quos geſtus mimicos & ludicros impellantur, ſic & iis accidit, quæ hoc affectu corripiuntur, ut ſcil. continuò irritatæ & titillatæ, vel prurientes nihil niſi de Venere & cogitent & loquantur, manente eâdem affectione, imò verò creſcente, in furorem adiguntur & delirium. Huic affectui potiſſimum obnoxiæ ſunt aut viduæ juniores, aut virgines temperamenti tantillo aut calidioris, aut melancholici.

Diagnoſis. §. 3. Quamvis hic affectus inveteratus ſignis non indigeat, utpote, qui ex furore, delirio, colloquiis & ſimilibus aliis venenum referentibus facilè cognoſci poteſt, incipiens verè in paulo honeſtioribus ſæpe latet, & nonniſi prudenti conjecturâ cognoſci poteſt. Cognoſces tamen ex triſtitia, mœrore, taciturnitate, lachrymis, pulſu parvo, debili, & ſubinde tardiore, ſubinde verò frequentiore prout ſcil. ſermo inciderit de amore, aut Venere, aut juvene aliquo amabili. Appoſitè enim inquit Poëta ille:

Hîc rogo num furor eſt, non eſt hac mentula demens!

Sic etiam hariolari poteris ex oculis demiſſis, tumentibus, volubilibus & acriter ſplendentibus, ex ſubitâ mutatione triſtitiæ, ſi mentio fiat rei venereæ aut coitus, riſuque ſubſequente immodico, ex faciei rubore pallorem ſubſequente, creſcente verò malo vix abſtinere poſſunt à ſermonibus Venereis, à geſtibus impudicis & frictione partium genitalium, multa loquuntur inconcinnè & delirantes de perſonis quas amant, ſaltant & tripudiant, & quod intus urit, geſtibus oſtendunt, viros adoriuntur, ſuavia cum ſuaviis commutant, oſcula oſculis excipiant, impudenter ſe gerunt, & inſtar melancholicorum varia ſibi imaginantur.

§. 4. Nunc cauſas hujus affectus breviter rimabimur. *Veteres Galenici* dicunt ſemen hoc in affectu putreſcere & malignam qualitatem induere, unde gravia hæc ſymptomata ortum habeant. Cauſa.

Alii ex ipſorum grege culpant ſeminis copiam ac acrimoniam, adeoq; fervore naturæ leges excedens, in vaſis ſeminalibus immodicè turgens, genitaliaque excitans ad Veneris appetitum eaque veluti inflammans. Vapores enim inde ad cerebrum mitti putant, qui rationem perturbant, eamque è ſede ſua dejiciunt. Externas verò cauſas varias afferunt, imprimis omnia quæ libidini & Veneri dicata ſunt.

Aliorum Auctorum cauſas ex Mania ab utero producta videre poteris.

§. 5. Nos exiſtimamus, quemadmodum in Maniâ *Microcoſmetor* eſt quaſi incendiarius ſic hoc in furore eſt

Digitized by Google

eſt ſpiritus plaſticus, unde & ſpiritus animales furibundi redduntur atque inflammabiles, imprimis ipſi, qui ideas exprimunt de Venere, hinc iſti ſpiritus circa partes genitales exiſtentes cerebro talem plicaturam faciunt & eoſdem poros cerebri aperiunt, ut ferè nullæ aliæ ideæ fiant, quàm de libidine. Cauſæ verò quæ ſpiritum plaſticum, & ſpiritus irritant & ſtimulant præter ætatem juvenilem, temperamentum bilioſum, Veneris experimentum, potiſſimum ſunt liquoris genitalis muliebris ex glandulis cervicalibus proveniens abundantia & acrimonia, eaque ſalſa vel acida, ſpirituumq; copia, propter quam illæ quidē magis vel minus ad Venerem incitantur, majoremque aut minorem ex coitu percipiunt voluptatem, & denique cauſæ externæ, ut ſunt aër calidus ſiccusque & ſerenus, propter quam cauſam mulieres æſtate magis quàm hyeme aut alio tempore ad Venerem irritantur, alimenta quoque calida, acria, ſalita, acida, aromatica, leniterque diuretica & menagoga ſymbolum ſuum addunt, Venus enim ut ſale prognata creditur, ita ſalſis acidisque & aromaticis valdè accenditur. Vigiliæ quoque protractiores hic contribuunt, & vita otioſa, nam

Otia ſi tollas, periêre cupidinis arcus,

qui etiam pereunt nimiis laboribus. Varii ex memoriâ aut recenſione rei Venereæ affectus animi, & denique excretiones quædam vel ſuppreſſæ, vel auctiores, ut menſes ſuppreſſæ, alvus ſegnior, liquoris ex utero copioſum profluvium, quibus accedunt blanditiæ amantium, choreæ, amores ficti, & ſimilia alia.

§ 6. Miſerabilis autem hic eſt affectus, tum quod lentè tantùm & ſenſim curari poteſt, tum quod macula eſt honeſtioribus familiis, neq; enim facilè illi titillationi reſiſtere poſſunt, (imò tanta aliquando ejus vis eſt ingraveſcente morbo, ut tandem viros palam & coram omnib⁹ ad coitum invitent, rem veneream proprio & vernaculo nomine inculcantes,) tum denique quod hic affectus in maniam cephalicam degeneret. *Prognoſis.*

§. 7. Veteres *Galenici* eò dirigendam eſſe *Curam* cenſent, ut calida intemperies tum viſcerum, tum uteri præſertim, tum ſanguinis & ſeminis corrigatur & evacuetur, in quem finem V. S. ſæpe celebrare jubent, dein purgationes inſtituunt ex benignioribus bilem & melancholiam educentibus, purgationi ſuperaddunt Julepos præparantes humorem peccantem, refrigerantes ſc. & leviter aperientes, poſtmodum & validas ſuadent purgationes, quas deſcripſimus *lib. 1. cap. de Maniâ.* *Cura.*

Tandem accedunt ad uterum & univerſum corpus refrigerantia & humoris fervorē temperantia, inter quæ præ aliis commendant balnea ex refrigerantibus parata, ut ſunt fol. portulacæ, lactucæ, nymphææ, ſalicis, flor. roſar. violar. &c. Summam enim curationis in eo conſiſtere ajunt, ut uterus valdè refrigeretur, in quem finem etiā ad tempus ſerum lactis ſuadent.

Quibus omnibus addunt illa, quæ ſpecifica quadam pollent virtute ſemen extinguendi ac refrigerandi. Cui uſui conferunt omnia refrigerantia.

Riverius ſequens laudat deſtillatū.

℞. *fol.*

℞. *fol. Nymph.*
ſalic.
vitic. ana M j.
lactuc.
portulac.
umbilic. ♀ *is ana* M j.
ſem. 4 frig. maj.
lactuc.
papav. alb. ana ℥ ß.

Contundantur omnia recentia & irrorentur ſucco limoniorum. Deſtillentur in B. M. ac ſingulis aquæ libris adde camphor. ʒ j. Capiat ægra ℥ j.

Ex his ſeminibus 4. frig. parare ſolent emulſiones majoris efficaciæ.

Præſcribuntur varia opiata.

Clyſteres & injectiones in uterum haud negligunt.

Inter externa magnificiunt omnia linimenta refrigerantia, lumbis, pubi & perinæo ad movenda, & laminam plumbeam ſupra renes continuò geſtandam eſſe præcipiunt.

Injectio in vulvam fiat ex ſero lactis, vel decocto hordei cum pauco ſucco ſolani, ſempervivi aut cicutæ.

Omnia denique quæ in maniâ proſunt, hîc quoque prodeſſe non dubitant, cerebri enim rationem habendam eſſe ajunt.

§. 8. Noſtro judicio curatio inchoanda eſt à regimine *rerum non naturalium*, adeòque aër eſt eligendus vel faciendus frigidus humidusque, alimenta verò ad tempus uſurpanda ſunt aquea, inſipida, potusque dandus tenuior, ſomnus imperandus aut procurandus eſt, quiesque imperanda, ſic tamen ne leges naturæ excedat. Excretiones verò promovendæ, animusque, quantum poſſibile eſt, avocandus ab affectibus, à Venere, rebusque Venereis oriundis, colloquiis & facetiis impudicis, multis è contra rationibus perſuadendus, ut intra honeſtatis limites ſe contineat.

Diætâ ſic præſcriptâ, porrò vel ſanguis ſi peccet copiâ minuendus eſt V. S. vel liquores acres genitales ſpiritum plaſticum ad libidinem incitantes & ſpiritus animales accendentes temperandi & educendi ſunt. Ad temperandos hos humores acres quoscunque circa partes genitales exiſtentes proſunt aquea, oleoſa, terrea, & narcotica, Emulſiones puta, julapia, electuaria, opiata, conſerva. Ex. g.

℞ *ſem. cannab.* ℥ j.
lactuc.
portulac. ana ʒ j.
4 frig. maj. ana ℈ j.
Cum ſ. q. aq. Nymph.
F. Emulſio edulcoranda ſacchar. roſ.

Vel ℞. *Aq. lactuc.*
flor. Nymph.
borrag. aut bugloſſ. ana ℥ vj.
ſal. prunel. ℈ j.
M. F. Julapium.

Vel ℞. *flor. Nymph.*
roſar. ana M j.
fol. lactuc.
portulac. ana M ij.
ſem. viticis
plantag. ana ʒ iij.
Coq. ex aq. poſteà Colat. ℥ xx. *addendo*
Aq. cinamomi ʒ vj.

⊖ *nitri*

⊖ nitri gr.xviij.
Syr. Nymph. ℥ij.
M.F. Apozema, de quo capiat ægra bis vel ter de die ℥iij.

Eſſentia caſtitatis egregium eſt remedium, ut & ſaccharum ♄i & camphora. Ex.gr.

℞. *aq. caſtitat. ℥v.*
ſacch. ♄i cryſtall. ℈j.
ſyr. nymph. ℥j.
M.d. ad vitrum.

Detur cochleatim ſæpe per diem.

Hîc etiam conveniunt ad liquorem genitalem in glandulis uteri vitioſum corrigendum & glandulas corroborandas omnia balſamica catarrhalia, ut ſunt myrrha, maſtix, thus, camphora, ſuccinum, &c.

Ad evacuandos humores, qui utplurimum exiſtunt ſeroſi, conducunt hydragoga mitiora, ut Jialappium, aliquando pro humoris abundantis copiâ & cholagoga. Ex.gr.

℞. *Aq. nymph. ℥ß.*
pulv. Cathol. purg. ℈j.
ſyr. nymph ʒiij.
M.d.

Vel ℞. *M. pil. de fumar. ℈j.*
reſin. Jialapp. gr. iij.
ſacchar. ♄i gr. iiij.
M. F. pilula.

Optimè enim hoc in affectu purgantibus adduntur refrigerantia dicta, ut nitrum, aut ſal prunellæ.

Intereà dum illa uſurpantur, ſub veſperam etiam anodyna & narcotica præſcribi poſſunt è theriaca, mithridatio, diaſcord. pil. de ſtyrace, laud. op. & aliis.

Uterus etiam ſæpe eluendus eſt injectionibus refrigerantibus & leniter adſtringentibus, ut glandulæ cōſtringantur, & quidem ex fol. malv. bismalv. nymph. ſabin. lactuc. portulac. ſemperviv. maj. vitis, &c.

Balnea etiam aq. frig. conducunt. Item vulva ſæpius eluatur aqua frigida, in quâ lap. prunell. & ſacch. ♄i fuerint ſoluta.

Lumbi etiam inungendi ſunt Unguento & ol. roſac. additis ſuccis refrigerantibus & tantillo camphoræ.

℞. *ol. nymph. ℥j.*
rutæ ʒiij.
ſacch. ♄i ℈j. M.

Quo linimento inungantur renes & genitalia.

Empl. de cicutâ q.ſ. malax. cum ol. nymph. induc. ſuper alutam & obduc. ſindone rubro, in form. uſitat. uterin.

Quibus omnibus nihil proficientibus, matrimonium ſi fieri poteſt, ſuaderi debet, idque cum juvene aut viro robuſto, & qui ſtrenuè deſiderio & famí venereo ſatisfacere valet, nam quod de viris rectè Poëta, idem etiam de fœminis hoc affectu laborantibus dico:

Ureris, uxorem ducas, non expedit uri;
Conjugio in gremio mortificanda caro eſt.

Plura alia, quæ ſpecificâ proprietate hoc in affectu pollent, ut de cicutâ, camphora aliiſque dicunt, ſtudio relinquo, utpote quorum opima ſeges apud Auctores veteres reperitur, qui proinde hac de re videri poſſunt. Atque hæc de furore uterino, quantum poſſibile fuit, breviter dicta ſunto.

FINIS Libri V.

Digitized by Google

LIB. VI.

De Infantum & puerorum morbis.

CAPUT I.

DE IIS, QVI PRIMIS PUERPERII *diebus, & poſtea de diæta & educatione conſideranda ſunt.*

§. 1.

TOtus homo eſt morbus & huic omnis ætas ſexûsque omnis ſubjicitur & ejus jugum ferre cogitur; Nec eſt ut operoſè adducam morborum, adultis negotium qui faceſſunt Myriades, eorumque fatalem ſæpè connexum, ac quomodo unus alteri lampada tradat, plenius dicam, cum hæc quislibet propria affirmet experientia; Latere neminem poterit calamitatum infantum, à prima nativitate ipſos vexantium farrago, horumque promptiſſimum pernitioſum tamen connubium, quo nulla ferè ſine comitibus in ſcœnam prodit.

Si quis alius, certè *Divinus Noſter Cous Hippocrates*, de tenera infantum valetudine ſollicitus eſt, inquiens, *diverſis aphoriſmis in ætatibus talia contingunt parvis & nupernatis puerulis, oris ulcera (quæ apſta vocantur,) vomitus, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates*, In progreſſu verò cum jam dentire incipiunt, *gingivarum pruritus febres, convulſiones, alvi profluvia & maximè cum caninos edunt dentes & iis præſertim pueris qui craſſiſſimi ſunt & alvũ duram habent.*

Cum verò magis adoleverint, *tonſilla & vertebræ in occipitio ad interiora luxationes, crebri anhelitus quos Aſtmha vocant, calculi, lumbrici, aſcarides, verrucæ, ſtrumæ & alia tubercula ſed præcipuè antedicta.* Grandioribus autem ad pubertatem accedentibus, *plurima ex his & febres diuturnæ magis & ex naribus profluvia ſanguinis, plurima autem*

paſſiones pueruli judicantur: Nonnullæ quidem in 40. diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullæ verò in annis 7. quasdam verò jam ad pubem accedentibus, quæ verò permanſerunt nec in pubertate finierint, puerulis aut fœmellis cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueverunt. Nec minus ſollicitus eſt *Naturæ Conſultus Helmontius*, dum nutritionem eorum nõ ſolum ad vitam ſanam, quin potius ad *vitam longam nova* paradoxaque ratione inſtituendam docet.

§. 2. Superius dictis affectibus *Senex* noſter innumeros alios addere potuiſſet, illos ſc. ſæpè ictero, ventris torminibus, ſingultu, nauſeâ, atrophia hectica è lactis aut diætæ vitio, corripi, jam nihil dicam de variolarum & morbillorum contagioſo inſultu, mutteum tenellorum ſanguinem quàm paulò adultiorum magis febrili turgeſcentia & tantum non effervelcentia turbante; cum verò infantibus præ aliis ſit inſtabilis conditio quod nos docet *ſera libitina dignus Etmüllerus in valetudinario infantuli tractatu verè Apollinis bibliotheca non indigno*, cujus verba ab initio noſtra facimus. Siquidem mutabilis iſta " & inſtabilis vitæ noſtræ conditio, ut " communis ſit omnibus hominibus, " imprimis tamen infantibus propria " magis eſſe videtur, quatenus ſub tenera eorum conſtitutione minusque valida viſcerum ſtructura & fermẽtorum ſpeciatim iſtius, quod primæ ceu fundamentali inſervit digeſtioni nondum ſufficienter exaltatę vigore, quoſcunque ſub nutritione commiſſos errores graviter luunt indeque fœcunda morborum ſuſcipiunt ſemina, quæ per totum ſubinde vitæ curſum pernitioſos fructus germinare ſolent; Tenera ergo eorum conditio eorumque minus valida viſcerum ſtructura Regum, ſpirituumque debilitas faciunt ut quoscunque ſub nutritione errores commiſſos graviter perſentiſcant miſelli. Unde fœcunda illa morborum ſeges, huc partim ex charactere hæreditario parentum & perverſa puerorũ nutritione ex quibus tanquam ex equo Trojano proſilit Ilias morborum; ſeminale enim primordium in ſanguinis parte ſulphurea ceu principio activo latere cum *Etmüllero* extra omnem dubitationis aleam ponimus. Infantes ergò plurimis obnoxios eſſe morbis norũt omnes ſacræ Medicinæ litantes, cauſam vero norunt pauci, quia relatione ad cognoſcendum deſtituimur, facileque in errorem duci poſſimus priusquam veram expiſcamur cauſam.

§. 3. Initium ergo ſumamus, quomodo ſcil. infans in nutritione cum lacte lædi poſſit; Fœtus etenim humanus in hanc lucem editus, abluitur & ipſi ligatur funiculus umbilicalis & ſic lecto committitur, dein ipſi præbetur mamma, ex qua ſugit lac, adeo ut primis poſt partum menſibus omnibus bihoriis, poſt 3. vel 4. menſes ſexies poſtmodum bis terve de die lactari debent infantes, hoc lactis potu alitus per anni unius curriculum vel ultra & ſic ultimis diebus aſſuefieri debet potui uſitato, donec à lactis uſu removetur, & ſic ablactatur; plures

verò

verò fœminæ lactant ſuos per biennium, aliæ, quod rarius, per triennium; Tempore lactationis quoque pulte ex farinâ utplurimum triticeâ ex lacte vel aqua parata, quam ſaliva humectata bis terve in die nutrices exhibent, nutriuntur: Hæc ſunto de naturali lactatione, ex qua plurimi germinant affectus, ut aſſerendum ſit cum ſapienti Solone, *Homo eſt putredo in exortu, Bulla in omni vita, Eſca vermium in morte.* Antequam ad lactis vitia & errata pultis accedamus, prius videamus & alia quæ ſtatim infanti à partu accidunt; de *umbilici* puta *ligatura*, ne illegitimo inſtituatur modo cum pro longitudine ſua vel brevitate quàm ex ligatura acquirit, varient partes genitales infantis, & ſecundo de *balneatione*, de quibus ſuperius diximus, in morbis mulierum de officio obſtetricis, egimus, nunc vero reſtat, ut pauca addamus de recrementis ſub formatione & nutritione in utero, collectis, ab aliis *Meconium*, dictis, quæ in tenellis inteſtinis recondita latent, & niſi hoc excrementum nigrum & ex viridi nigreſcens maturius ejiciatur, plures inde naſcuntur affectus, tenellis ſæpè funeſti; Excrementum hoc in corpore eliminandum eſſe, jam dudum agnovit *ſenex Divinus de victu acutorum* dicens, illud quod primum natis exit, excrementum denotat.

Cauſa. §. 4. Non dubitamus ergo excrementum hoc originem ducere à nutritione fœtus imprimis per os, quam ultimis accipit diebus, & cum diutius quam par eſt, detineatur magis aceſcit, hinc exiſtit Author plurium atrocium torminum imo Epilepſiæ, aliquando Icteri, hinc *D. Etmullerus* inquit Meconium nihil aliud eſt, quam crudior caſeus à reliqua nutritiva ſubſtantia, ſequeſtratus & quaſi præcipitatus, cum enim oriatur ex nutrimento fœtus in utero quaſi lacteo, qui ipſe acorem à ſtomacho ſemel conceptum plus minùs retinere ſolet, indeque occurrendo bili in inteſtinis cum eadem in obſcurum ex nigro virideſcentem colorem coit, & pedetentim ſub mora in inteſtinorum cellulis diuturniori coagulatur firmius; hinc Medici naturæ Miniſtri (cum natura ipſa ordinaria lege brevi, in partu, aliquando, hæc excrementa eliminet per ſeceſſum vel vomitum) optimè & cum ſucceſſu, antequam lac vel pulticula præbetur, exhibent oleum amygdalarum dulcium vel cum manna aliiſque laxantibus permixtum, vel ſyrup. d. cichoreo c. rhab. vel ſyr. de ſpina cervina cum melle confect. additis ocul ♋, quod ſummoperè laudat *D. Etmüller*, quo meconii vel ſordium aliarum aceſcentia & congrumeſcentia futuro lactis ſuctui valde nocivo evacuari & corrigi queat; Noſtræ mulierculæ hîc exhibent & quidem non malè marchionis pulverem vel cephalicum *D. Michaelis*, quia pulveres hi abſorbente & præcipitanti vi præditi ſunt. Et quia ſæpe deficiunt medicamenta, hinc Natura mater illa provida matri ſuppeditat lac ſeroſum, alimentum certè medicamentoſum, (coloſtrum) quod ratione ſuæ ſeroſæ ſalſitatis ab infante primis diebus

eſſe habit⁹ inculpati, ætatis mediocris; floridi coloris, moribus honeſta & ab omni voracitate & ebrietate aliena, quę ad minimum bis peperit & liberos ſuos educavit: maturè ergo fœtus in hanc lucem editus tradatur tali nutrici, etenim videmus, toto die, quod plurimæ matres cacochymicæ & ſcorbuticæ citra vitæ periculum ſuos infantes lactare haud poſſint, unde ſi illos conſervare velint, nutrici tradere debent, & ſi hæc negligunt vel ob ſumptus impendendos vel ob mariti ſeveritatem tunc infantes plorando ſupervenientibus torminibus ac epilepticis inſultibus ad plures abeunt. In nutrimento lacteo matris & quidem ad coagulum apto, plurima morborū ſemina, latere poſſe, probatur per Lithiaſin per nutricē in puerum derivatam, quod notavit *Helmontius*; item binas puellas per matres Lue venereâ inquinatas, obſervavit *D. Etmüllerus*. Scorbutum hodie infantibus per lac communicari quis dubitat? ego novi exemplum quod epilepſia per nutricem infanti fuerit communicata, quæ nutrix ſuum occultavit malum, per infantem vero eheu revelatum. Illico ergo fœtus à mammis matris valetudinariæ abigatur & alii tradatur; quo temperato lacte opprimuntur facilè morboſa ſemina, imprimis ſalino ſcorbutica & corriguntur ſanguinis diſcraſiæ, quo conſtans ac firma oriatur ſanitas. Quas parvuli etiam ſæpius pœnas luunt nutricum & matrum ob malam diætam (quam nec in quantitate, nec in qualitate, nec in modo & tempore legitimo obſervant) exemplis, proh dolor, innumeris eſſet demonſtrandum, ſi tempus & paginæ permitterent. Caveant ergo ſedulo nutrices à purgantibus & acidis, quæ infantum tenellas fibras ſtomachicas valde vellicant & convellunt, hincq; tormina graviſſima & aliquando convulſiones totius excitant corporis; nocent quoq; nutricibus Vinū aliaq; ſpirituoſa potulenta, in ſe enim habent acidum abſconditum; Authorē acutorum torminum infantilium; Nutrix porrò omnes vitet aerem inclementiorē, immoderatas vigilias, quietem ut & ſomnum longiorem. Cibi ſunt Euchimi & Eupepti, ſi nutrices ſint ruſticæ, cibi haud ſint delicatiores, alias ipſis exiſtunt pejores & in earum ſtomacho facilè corrumpuntur, quia non ſunt conſuetæ ejusmodi delicatis cibis, hinc in cibi faſtidium aliaque incommoda ruunt. Abſtineat à caſeo, ex quo lac ad grumeſcentiam in mammis diſponitur item nimis à ſalſis & aromaticis, leguminibus, piſcibus ſalſis imprimis vero aceto & acidis, in quibus ſæpe latet Faber epilepſiæ, prout obſervavit *Sylvius*, item cereviſia non probè cocta aut fermentata, utpote ex qua fermentum ventriculi afficitur & diarrhϾ ſeu tormina excitantur. Omnia quoq; graviora animi pathemata fugiat, quia ſpiritus animales totum genus nervoſum & his mediantibus maſſam ſanguineam & reliqua corporis contenta liquida commovendo maximè alterant hacq; ratione lac corrumpunt, imprimis verò terrorem & iracundiam, propterea à domeſticis nulla præbeatur occaſio. Terror enim ex ſpirituum animalium impetu & ἀταξίᾳ lactis coagulū producit, in quem finē notabile recenſet exem-

exemplũ *D. Etmüllerus*, dicens. Evenit caſu ut graviter perterrefiat puerpera, inde repente ad ſe cum reddiſſet animus, catellum mammas exugere permittit, ne alteratum lac fœtui noceret, quo facto brevi poſt gravi epilepſiâ corripiebatur catellus, quæ verò theriacâ & inſequente gravi ſopore demũ evanuit, novi ejusmodi tria exempla; ſic etiam nocet ira, quæ ea propter parva epilepſia dicimeretur, terror enim & ira turbat digeſtionis primæ opus, & iræ furor facit ſanguinẽ ebullire & excitat febrilem effervescentiam cum bilis orgaſmo: male imo peſſimè etiam nutrices ſuis conſulunt infantibus mammas nimis ſuperfluè & inordinate præbentes, tunc nimis alendo ſæpe necant, & dum lactant, mactant, prout loquitur ſæpè laudatus Etmüllerus, hinc illa cruditas acida & liquamina putrida tot morborũ authores, præſtat hîc peccare in defectu quàm in exceſſu, cum repletiones ad extremum productæ, graves eſſe ſolent *teſte Divino Coo ſ.1.aph.4.* & impura corpora quo magis nutriveris eo magis læſeris *ctid. teſt. Senn. n. 1. 2. aphor.* 10. Quoad excreta & retenta omnia ſe legitimo habeant modo, menſes enim ſupprimantur lactantibus ac in gravidis; quoties ergò menſiũ contingit excretio, toties animadvertitur in tenellis alteratio, qua languidi lachrymabundi ac imbecilles fiunt, donec ſedato hoc fluxu, dicti languores remittunt: Inſignior quoq; lacti imprimitur alteratio per fœcundum coitum nutricis, inde lac corruptum generatur & horridam acquirit impreſſionem fœtui valde nocivam; Lac ita depravatum & corruptum ab infante ſuctum, degenerat in ejus ventriculo in vitioſum caſei coagulum, tenello infantis ſtomacho infeſtum, adeo ut exinde eidẽ ſtigma per totam vitam durabile imprimatur, inde caſei averſionem tam multis ſolemnẽ deducit D. Etmüller Schockius, & Dygby. Optimè ergo faciunt mulieres lactantes ut à coitu abſtineant, propter inſignia nocumenta, quàm libidinem miſelli ſæpe corpore luere debent.

§.7. Nunc etiam quædam de pulte, alimento infantis, monenda reſtant, noſtræ mulierculæ ſtatim primis menſibus parant pulmentum ex farina, lacte, adjecto ſacharo inſeruntq; ori infantis, quod pulmentum cum *Etmüllero* Gluten viſcoſum & Bibliopegis pro glutinandis chartis magis aptum quàm nutrimentum appello, loco enim hujus nutrimenti miſellorum ſtomach⁹ aggravatur pappâ tenaci crudâ ac viſcidâ, unde non poteſt non fieri quin prima digeſtio vitietur & conſequenter etiam 2da & 3tia, hinc *Clar. Hiltanus cent. 6. obſ.3.* periculoſiſſimam pylori à tali pappa viſcida notat obſtructionem, plures itidem Cachexias & obſtructiones ex panis non ritè fermentati & cocti eſu, tali pappæ non multum diſſimili, in adultis novimus, quare melius primis præſertim menſibus quatuor, ſolummodo lacte materno infantes contenti ſint, poſtea verò omnivaria juſcula præberi poſſunt ex pane triticeo cum jure carnis coct. & ſic res melius ſuccedit; male & conſulunt infantibus, nutrices, cum pulmentum in ore teneant & ſalivæ commixtione ipſi fluiditatem con-

conciliant, ex qua fermentativa *commixtione* ingeſtioneque plurima morboſa contagia miſellis communicantur, ſic & per hanc ſalivam infantibus morbi lactantium infundi poſſunt, ceu monumenta Medicorum abundè paſſim teſtantur. Ex acido & viſcido ergo tot affectus infantibus propullulant. *Galenici* culpant pituitam craſſam ac acidam, *Paracelſiſtæ* ſal acid. ſeu tartar. Nobis verò nuncupare libet *acid. viſcidum*, hinc omnia medicamenta hoc corrigētia infantum morbis ſunt proficua, ceu ſunt omnia alkalia tam volatilia quàm fixa, item aromatica ſalina volatilia & etiam oleoſa, imprimis volatilia oleoſa. ♎ ✱ aromatizatus, aniſatus aut caryophyllatus, liquor. c. cervi ſuccinatus, quæ tum nutrici tum infanti in vehiculo convenienti puta aq. menthæ, fœnicul. item lacte materna à gutt. 1. 3. ad 4. dari poſſunt. Idem acidum mirè etiam deſtruitur per ſalia acria aromat. volat. ut ſunt ſemen aniſi caſtor. &c. quod elegans temperans eſt acidum auſterum; ſic & myrrha & ſuccinum & cinnabaris nativa eundem abſorbent acorem. Ex fixis & paulo terreſtrioribus ſunt oc. cancr. corall. margarit. bezoar. ebur, unicorn. foſſile, *pulv. Polychreſt. Ettmulleri*, de qua re vide inſtar omnium *Ettmulleri* tr. de infant. valetudin. in quo ingenioſè non minus quàm verè omnia ex acido infantum mala, demonſtrantur. Lac quoque & alia incommoda produci poſſe, nulli dubitamus. Hæc ſunt generalia, nunc ergo ad ſpecialiora acedamus.

CAPUT II.

De
ICTERO.

§. 1. INfantes non duntaxat jam nati, ſed & in ipſo utero adhuc exiſtentes ictero inficiuntur, pleriſque tamen mox à partu ſolet ſupervenire hic affectus ac per aliquot dies durare, & dein iterum recedere, qui ſe prodit per colorem totius cutis flavum inſtar croci, quo non tantum univerſi corporis ſuperficies cum albugine oculorum, ſed & pinguedo & partes carnoſæ, & membranoſa ipſaque parenchymata tinguntur. Quod malum aliquando cognoſci poteſt ex urinis flaveſcentibus & linteamina tingentibus, & per alvi fęces aliquando albicantes.

§. 2. *Sylvius* exiſtimat in his infantibus icterum ſæpè fieri poſſe abſque ductus bilarii obſtructione à bilis ſcil. ſpirituoſitate & ideo ad efferveſcendum, ineptitudine.

Nos hujus affectus *cauſam* deducimus à bile vel particulis ſulphureis in maſſa ſanguinea nimis ſcatentibus, unde ex matribus, rebus ſpirituoſioribus atque volatilioribus ♎ vini puta, *Cauſa.*

vino Hiſpanico, & ſimilibus indulgentibus nati ſtatim à partu ictero corripiuntur: Bilem itaque ergo in Ictericis eſſe ſæpè volatilem & acrem & producere poſſe hunc affectum, extra omnem aleæ dubitationem ponimus, hunc affectum in tenellis his etiam oriri poſſe ab obſtructione ductus bilarii factâ, à Meconii aliusque viſcidi humoris præſentia, nulli dubitamus.

Cura. §. 3. Quoad *Curationem*, illa facile oleoſis ſalibus lixivioſis internè & externè uſurpatis, curatur; Alvus ſi ſtrictior ſit, commode ſolicitanda Syr. de ſpina cervinâ addit. raſur. ebor. pulvere, vel ſyr. d. cichor. cum rhabarb. vel rhabarbarum aliaque convenientia potui ordinario nutricis indantur. Poſtea exhibeantur varia incidentia aperientiaque ductum cholidochum, imprimis ſingulis diebus de Tincturâ croci gutt. aliquot dentur, vel croci gr. j. in ſubſtantia exhibeatur, omnia enim hîc conducunt crocata. Item ſudorifera hinc *Sylvius* bezoartici mineralis granum unicum commendat.

Externè varia conveniunt, quæ in capite de Ictero lib. 3. diximus, exinde alia remedia hic congruentia peti poſſunt.

§. 4. Infantes in lucem editi & quidem circa quartum diem à partu efflorelcentia mitiori purpura affici & infici ſolent, conſpicitur enim rubedo totius cutis cum pruritu & aliquali ſubſequenti excoriatione.

§. 5. *Cauſa* eſt, quod ſanguis parvulorum in utero materno ſæpè à ſanguine matris ſcorbutico inficiatur, qui accedente aëre externo ex reſpiratione hauſto nimis effervescat, & hinc magis agitetur, à quo motu interno ſalia illa minus ſymbolizantia & immiſcibilia ad peripheriam præſertim ad glandulas intercutaneas miliares deponuntur, ubi ſe cum pruritu produnt.

§. 6. *Curatio* hujus affectus conſiſtit potiſſimum in procuranda tranſpiratione, hinc mulierculæ corpus abluunt vino calido, quâ blandâ frictione aperiuntur poruli cutis, per quos dein ſalia iſta heterogenea & ſemina morboſa excludi poſſunt, & ſic quoque ſimul viſcoſitates poros obſtruentes, & in utero materno acquiſitæ abluuntur, in quem finem & non malè nonnulli, aquæ ſaponem vel lixivii modicum addunt ut melius detergantur hæ ſordes, & hæc de *præſervatione* dicta ſint; ſi verò jam urget affectus varia ſudorifera alkalia ſunt exhibenda; Item hoc in caſu conducunt ſalia volatilia ad gr. j. exhibenda, & antimonium diaphoreticum itidem ad gr. j. propinandum.

CAPUT III.

De *Torminibus Infantum*.

§. 1. *Tor-*

§. 1. TOrmina infantes torquentia malum nuper natis eſt ferè inevitabile & valdè familiare, quod ipſis non tantum à nutricum lactis coagulo & eſu acidorum accidit, ſed utplurimum videmus hoc malum vel à flatibus vel humoribus acrimoniâ acidâ peccantibus ortum. Flatuum indicia ſunt, quando in talibus abdomen valde diſtenditur & excretis flatibus levamen perſentiant miſelli. Acidi verò inteſtinorum interiores rodentis mordentis ac lancinantis indicia ſunt præter ejulatum excrementa alvi vel viridia ab acido tincta & corrupta, vel flava & deinde paulò poſt virideſcentia & acidum ſpirantia, quem colorem Auctores à bile & ſucco acido corrupto deducunt, ſive is ſit pancreaticus ſive lymphaticus, perinde eſt, quod *Cl. Graſius de ſucc.* pancreatico *f.*195. comprobat experimento, dicit cum ex bilis flavæ cum ſpir. vitrioli, vel alius acidi miſcelâ atrovireſcentem produci colorem, ex acido hoc inprimis viis exiſtente lac in tenellorum ſtomacho in grumos caſeoſos adigitur, hinc excrementa ſæpius apparent grumoſa, wie gehackte Eyer.

Cauſa. §. 2. Hæc tormina nuper natis valde familiaria itidem à pravâ diætâ matrum & nutricum in infantes derivantur, cum nempè illæ alimentis nimium viſcidis ac glutinoſis, viſcido ac glutinoſo acido generandæ anſam præbentibus, nimis indulgent, vel ſale & aromatibus conditis bilis acrimoniam multum augentibus, vel acetariis acido humori generando aptis abutuntur gravidæ vel lactantes, ex paſta nempe acida viſcida in inteſtinis latente, concurrente ſimul, vitioſo acore & alkalino bilis ſtimulo Gas tale flatuoſum generatur: Ut enim teneri arborum flores quâvis aurâ vel plumâ facilius quam jam grandiores marceſcunt, & decutiuntur, ita etiam fœtus teneri facilius quam matres vel leviſſimo in diæta delicto, offenduntur.

§. 3. Præmiſſis hiſce & prælibatis facilè curatio inſtitui poteſt quæ conſiſtit in flatuum diſcuſſione & cauſæ eorum correctione ac eductione. *Cura.*

Inter flatus diſcutientia carminantia dicta merito magnifacio aquam Carminat. Mynſ. zedoar. aniſat. menthæ: fœniculi additâ guttulâ unâ aut altera ſpirit. anticol. ex nitro. D. Michaëlis vel ſpir. nitri. dulcif. ex gr. detur ſequens mixtura cochleatim:

℞. *Aq. carminativ. fœnicul. menthæ ana* ℥j.
ſpir. nitri. dulcif. gutt. vj.
theriac. cœleſt. gr. iij.
Eſſent. citri ſaccharin. Zvvelf.
q. ſ. M.

Si autem aliquis loco ſpirit. nitri, ſpir. ✱. volat. Vel alius ſpiritus volatilis aromatizati aliquot guttulas adderet, ille non errabit.

Ubi ſimul materia tenax ac glutinoſa ſimulque acris exiſtit, ſemper reſpiciendum eſt ſimul ad flatus, qui etiam diſcuti debent clyſteribus carminantibus, *Nobiliſſ. Ettmüllerus* hoc in caſu exhibet pulverem aniſi cum dimidio corall. vel Elæoſaccharum aniſi vel ♎m ✱. volat. aniſat. Dolores

lores quoq; à flatibus orti ſedantur ab opiatis, ex.gr. ſyrup. papav. ſimpl. vel laudan. opiato pro re natâ mixturis carminativis adjectis. Externè verò hoc in caſu conveniunt olea linimenta & unguenta, ut ſunt olea deſtillata chamomillæ, fœniculi, carui, aniſi, cort. aurant. cum oleis coctis anethi lumbricorum, caſtorei mixta, item ol. carminativum Mynſ. Inter emplaſtra magnifacio Empl. de baccis lauri toti abdomini impoſitum, quo filiolum meum reſtitui, cujus abdomen non ſolum, ſed & ſcrotum à flatibus diſtenta erat; nec ſacculi ex carminativis repleti & abdomini imponendi, negligantur.

Quando verò flatus non ſed paſta illa viſcida nimis tenax, & glutinoſa exiſtens urgeat, tunc conveniunt pituitam glutinoſam incidentia, quæ ſunt utplurimum jam dicta carminativa hiſce præmiſſis dein ut prò virium ratione illud tenax educatur, Author ſum, quod ſyrup. de mannâ, de cichoreo cum rhabarbaro, florum Perſicorum roſat. ſolutiv. cum ſenna aliquot granis jalappæ reſinoſæ pulvere acuatis, perfici poteſt.

Verum ubi infantes ob debilitatem vel etiam nauſeam (quod ſæpis fieri ſolet) laxativa talia perferre nequeunt, antedicta majori doſi nutricibus propinanda erunt, ſic vis cathartica medicamentorum cum lacte in infantes derivantur, à quâ blandè & citra omne periculum poſtmodum purgantur tenelli. Si vero hypochondria à flatibus valde ſint diſtenta, ſimulque concurrat ex paſtâ illâ tenaci alvus adſtrictior, ſatius erit purgantibus per os aſſumendis præmittere clyſmata ex aperientibus, emollientibus & carminativis, ſimul additis blandę purgantibus. Externè etiam ad mucum illum viſcidum authorem horum torminum diſſolvendum conducet unguentum ſequens:

℞. *Gumm. ammoniac.* ℥ß.
terebinthinæ ʒiij.
aloes, myrrhæ ana ʒj.
fell. tauri ℈j.
M. cum ſevo cervino f. unguentum debita conſiſtentia.

Quoties verò acrimonia acida conjungatur notatis flatibus, aut ſeorſim peccet, toties horum torminum curatio conſiſtet, 1. in amotione omnium cauſarum externarum, 2. in correctione acidi vel in matre vel nutrice. 3. in acidi quoque in ipſo infante peccantis, emendatione.

Externæ cauſæ ergo removeantur ut ſunt alimenta, condimenta, medicamenta, vel à matre vel à nutrice immodicè ingeſta; animi quoque pathemata fugiantur imprimis mœror, metus & ira, ſi enim tale quid contingat. prius exſugatur lac è mammis, antequam præbeatur infanti.

Acidum in nutrice peccans & exiſtens optime demulceri poteſt, per ſpirituoſa & oleoſa, idemque acidum concentrant & emendant ſalia tam fixa quam volatilia & manifeſta & latentia in corallis, margaritis, oculis cancr. &c.

Ab acidum illud in corpore eliminandum quando temperatum & correctum eſt, conducunt diuretica aromatica

matica; Idem acidum corrigitur & expellitur per ſudorem, hinc conducunt diaphoretica aromatica & reſinoſa ex lign. guajaci ſaſſafras juniperi, buxi, quercus, &c.

Ad acidum in ipſo infante exiſtens, & ipſorum inteſtina rodens temperandum ac corrigendum præ aliis laudamus abſorbentia & præcipitantia, in quem finem commendamus ſequentem pulverem ad imitationem pulveris *ſpecifici Ettmulleri* hoc in caſu rarò fallentem:

℞. *Ocul. cancr. prap.* ʒß.
corn. cervi ſine △. *prap.* ℈j.
corall. r. prap. ℈ß.
myrrha rubr. caſtor. ana gr. v.
theriaca cœleſt. gr. jv.
M. fiat pulvis ſubtilis doſ. a. ℈ß. *ad* ℈j.

Si verò ex his torminibus uti fieri ſolet Epilepſiæ vel convulſiones metuendæ ſint, tunc ſalia volatilia ſalina conducunt. Detur ſequens vel ſimilis mixtura cochleatim.

℞. *Aq. florum tiliæ.*
fœnicul. ana ℥j.
ſpiritus ſal. armon. aniſat. ʒß.
ocul. cancr. prap. ℈j.
cinnab. nativ ℈ß.
theriac. cœleſt. gr. iij.
ſyr. d. mentha ℥ß. *M. d.*
Vel detur doſis ſeq. pulv.

℞. *Pulv. Marchion.* ℈j.
auri fulminant. gr. iij.
nitr. depurati gr. ij.
M. fiat pulvis dividendus in 4. partes æq.

Vel ℞. *Pulv. abſorbent. Wedelii* ℈j.
cinnab. antimon. gr. vij.
caſtorei prap. gr. vj.
theriac. cœleſt. gr. ij.
M. d. à ℈ß. *ad gr.* xv.

In hoc affectu magno cum ſucceſſu exhibui pulverem abſorbentem *Ludovici* & *Wedelii*, opiata quandoque ſola ſufficiunt: Indi poſſunt & umbilico imprimis theriaca cœleſtis vel mithridatium cum Goſſipio imponatur.

Externè prædicta conveniunt olea carminativa & aromatica.

Hæc prælaudata medicamenta etiam exhibenda ſunt in alvi dejectionibus viridiſcentibus, acidumque redolentibus ab acido p. naturali oriundis.

CAPUT IV.

De

Ructibus, Singultu, Nauſea, Cardialgia, ac vomitu ac præſertim lactis coagulatione.

§. I. NUper natis non tantum tormina & alvi dejectiones virides accidunt, ſed & eorum ſtomachus ſæpè afficitur malè, & hinc Ructus, Singultus, Nauſea, Cardialgia & Vomitus multivarii oriuntur, & tenellos afficiunt. Non mirum eſt, ſi copioſior acidior imo tenacior mucus,

 qui

qui facilè ex lacte corrupto generari poteſt, ventriculo negotium faceſſat, & ejus acore fermentativo & tenaciore muco intumeſcente inque flatus faceſſente, ructus & flatus per os erumpentes producantur, & ſi ſaburra iſta non reſolvatur in flatus, ſed pertinacius adhæreat orificio ſuperiori ventriculi non poteſt non fieri, quin acrimoniâ ſuâ nervoſas illas partes vellicando & rodendo inducant cardialgiam aliasque cordis anxietates. Et ſi mucus ille totum occupat ventriculum & tranſitus per pylorum denegatur; neceſſariò inde appetitus fermentum delendo, proſterni debet; ſi ab hâc acrimoniâ (bilis enim ad acrimoniam augendam ſæpius ſe aſſociat acidorum familiæ) irritetur ventriculus & ſpasmodicè contrahitur, non poteſt non vomitus inde produci, qui quandoque infantibus ſalutaris eſt, ſi nempe mucus ille tenacior ejicitur, quâ ſarcinâ liberatus ventriculus melius ſe habet, imprimis ſi mucus aliaque virideſcentia ejiciantur excrementa.

§. 2. *Singultus* etiam fit ex lacte corrupto & ab acido coagulato, imprimis ſi acidior & viſcoſior mucus ſuperiori orificio maximè ob nervos ſenſibiles, pertinacius adhæreat. Inde propter firmiſſimam diaphragmatis connexionem hæc convulſiva fit contractio, *Singultus dictus*.

Cauſa. §. 3. Utplurimum ergo eſt *acrimonia acida*, quæ acida vel ſalſa materia utplurimum orificium ventriculi ſuperius mordicat & irritat, & ſimul diaphragma in conſenſum trahit, maximeque membraneum illius centrum per intervalla afficiendo atque ad ſui contractionem incitando, ſive ſub ſpecie vaporis, flatus, vel liquoris ad illud defertur, ſivè etiam in cavitate thoracis vel abdominis aliquando hæret.

§. 4. Cum verò ructus, vomitus, ſingultus, nauſea, cardialgia parum in cauſa differant, eandem etiam ferè curationem mutatis mutandis deſiderant, quæ flatus diſcutiunt, etiam ructus tollunt, quod præſtant carminativa ſuperiori capite jam propoſita.

In cardialgia ab activiſcido humore tenacius orificio ventriculi adhærente orta, conducunt omnia acrimoniam iſtam viſcidam corrigentia; imprimis Eſſentia Carminativa *VVedelii* cum eſſent. caſtorei, opii, internis ac externis carminativis & roborantibus nervinis permixta. Pulverem ſequentem ſæpè cum effectu exhibui in aqua menthæ; etenim mentha & ejus aqua *Sylvio* ſpecificum eſt in ſingultu.

℞. *Pulv. nuc. moſch.* ℥ß.
ocul. cancr. præp. ℈j.
caſtorei ℈ß.
corall. r. præp.
caryophyll. ana ℈j.
ol. menth. deſt. gr. ij.
theriac. cœleſt. gr. iij.
M. f. pulv. ſubtilis, doſ. ℈ß.

Adultioribus detur cochleatim de ſequente mixtura.

℞. *Aq. menth.* ℥ij.
cinnam. ℥j.
tinct. ſuccini ℈j.
eſſent. anodyna ʒß.
ſyr. d. mentha ℥ij. *M.D.*

Si

Si major adſit ventriculi contractio & metuenda ſit Epilepſia, tunc ad cinnabarina & opiata confugiendum eſt, in quo caſu celebris eſt ſequens pulvis :

℞. Cinab. antimonii, gr. ij.
☉ fulminant.
theriac. cœleſt. ana gr. j.
M. d. pro doſi. Vel detur ad piſi magnitudinem mitridatii, vel theriaca Androm.

Sylvius in nauſea & vomitu præprimis commendat tenellis ſpiritum nitri, dulcem & opiata, ſic etiam in adultioribus in ſingultu *vomitus* conducit ad acres iſtas ſordes evellendos. Poſt quam exhibeatur pulvis *Joëlis* in omni ſingultu ab ipſo *Ettmullero* æſtimatus. Conſtat autem ex C. C. uſt. & corall. præp. admiſtis una vel altera guttula ol. cinnamom. vel aniſi deſt.

Sic & prælaudatus Vir hoc in caſu laudat aniſum, ſingultui adultorum appropriatum externè pariter ac internè uſurpandum remedium ; non minus æſtimat caſtoreum. Si vero vomitus urgeat per eſſentiam, & ſimul nauſea & ſtertor anhelando urgeat, non ſiſtendus eſt, uſque acris latex vel tenax iſta ſaburra eliminata fuerit, quin potius promovendus eſt cum juſculis pinguioribus, dein ſi evacuata fuerit materia peccans ſtomachus confortandus eſt, & quidem ſequenti mixturâ balſamica :

℞. Aq. cinnamom. ℥ j ß.
ſpir. maſtichin. ʒ j.
eſſent. terræ Japon. ℈ j.
ſyr. cinnamom. ℥ ß.
M. detur cochleat. per vices.

Cl. D. *Ettmullerus* ſequentem habet pulverem :

℞. Nuc. moſchat. ʒ j.
corall. r. caryophyll. ana ʒ ß.
M. d. parum per vices.

Nec theriaces uſum tum internum quàm externum negligendum eſſe, vult; qui & manifacit in ablactatis decoctis caryophyllorum ad ʒ ß. & maſtich. ℈ ij. in vino.

In omnibus ferè his affectibus tanquam polychreſtum medicamentum æſtimo, ſequentem pulverem.

℞. Pulv. bezoart. ʒ j.
lap. cancr. prap.
cinnab. antim. ana ℈ j.
caſtorei ℈ ß.
theriaca cœleſt. gr. iiij.
ol. cinnamom. deſt.
menth. deſt. ana gutt j.
M. doſis à gr. v. ad x.

In anorexia & appetitu depravato, præmiſſo vomitorio, ſal. volatile cinnamomiſatum cum eſſentia balſami peruviani magnifacio, vel terram Catechu, adjectis guttulis ol. cinnam. vel menthæ vel macis, vel alius aromatici deſtillati olei.

In omnibus hiſce affectibus nec externa negligenda ſunt, quia infantum ſtamina nervoſa ſunt adhuc valdè tenera, & hinc illa effectum ſuum melius præſtare poſſunt. Conducunt ergo varia linimenta, olea, emplaſtra cerata, item ſpirituoſa ſtomacho & abdomini illinenda.

Hic mixtura mea balſamica externa ex ſuccolad. conf. alkermes ol. nuc. moſchat. balſam. Peruviano, cinnam. cum vino Malvatico parata, egregium

in

Digitized by Google

in his caſibus præſtat officium: Oleum ſtomach. Craton aliaque ſtomachica oleum menthæ, macer. cinnamom. &c. item ceratum ex ladano, tacamahaca proficua ſunt. Item ſpirituoſa ut ſunt ſpiritus mentæ, maſtichin. lil. convall. theriacal. camphorat. &c. nec ſua laude fraudenda ſunt. Externè conducet fruſtulum panis vino Malvatico imbutum aut aliquot gutt. ol. macer. cinam conſperſum ac ventriculo impoſitum, quia gaſteronacem & ſpir. in ventriculo exiſtentes his ſpirituoſis & oleoſis valde recreantur. In vomitu & umbilico indenda ſunt, varia opiata ut ſunt theriac. cœleſt. vel imponendum emplaſtrum ex theriaca Andromach. Si varegata excrementa ejiciantur tunc conveniunt enemata, quæ multum levaminis afferunt. Rubrum noſtrum emplaſtrum umbilico imponendum, egregiam præſtat opem in omnibus prædictis affectibus, quod ſequens eſt:

℞. *Gumm. tacamahac.* ℥jß.
myrrha ʒvj.
maſtich. ʒij.
pulv. ſantal. rubr. ℥jß.
roſar. rubr. ℥ß.
ol. nuc. moſch. expr. ʒij.
maſtich. abſynt an. q. ſuff.
cera q. ſ. Coque ad conſiſtent. emplaſtr.

Emplaſtrum de cruſta panis cum oleo maſtichino malaxetur, item prodeſt cataplaſma ex fermento acerrimo cum pulvere mentæ, roſ. rubr. thur. maſtich. c. aceto roſaceo; vel ſacculus ex herbis appropriatis, reliqua ex cap. 1. lib. 3. peti poſſunt.

CAPUT V.

De *Alvi fluxu & adſtrictione.*

§. 1. NOn tantum inteſtina *infantum* malè afficiuntur per tormina, ſed eorundem ventriculus & inteſtina afficiuntur per alvi fluxum, qui pluribus lethalis exiſtit, & alvi adſtrictionem nimiam. Maximè verò circa dentitionem hoc malo infeſtantur pueri, qui fluxus ſi in dyſenteriam degenerat, utplurimum perniciem affert.

Cauſa. §. 2. Oritur autem alvi fluxus aut ex vitio lactis aut alimenti corruptione, aut ex colluvie acri in inteſtinis collecta. Alvi adſtrictio ſæpè oritur à productâ tenaci ſaburrâ ſimulque auſtera inteſtina contrahente.

§. 3. *Curatio* alvi fluxus conſiſtit in ſupra dictis ſtomachicis, ab initio proſunt abſtergentia ex decoct. hord. ſimpl. cum ſy. up. roſ. ſol. dein adſtringentia balſamica cum foris tum intus adhibenda ſunt. Conveniunt hic omnia carminativa, theriacalia, abſorbentia, bezoartica, opiata, &c. ad dolores & inteſtinorum convulſiones tollendas, & alvi fluxum ſedandum *Cura.*

Digitized by Google

dum & acrimoniam delendam, egregium facit officium ſequens.

℞. *Eſſent.theriac.* ℥j.
Anodyn. ℈ß.
balſ.Peruvian. ℈j.
M.d.ad vitr.doſ.gutta.

aliquot pro ratione ætatis & urgentium ſymptomatum.

Magiſterium coralliorum ſucco citri, ebor.ſin. △ præp.nuc.moſchat. maſtich. &c. item aqu.cinamomi cydoniata Syr.corallorum de roſis ſiccis, ſpiritus maſtiches theriac. Andromach.& cœleſt, item laudanum opiatum cydoniatum *Hoffmanni* egregia ſunt medicamenta ex.gr.

℞. *Aq.plantag.* ℥j.
cinamom.cydoniat. ℥ß.
ſyr.corallorum ℥j.
ſpir.maſtich. ʒj. *miſc.*

℞. *Magiſt. corallor. cum ſucco citri,*
ebor.ſine △ præp.ana ʒj.
terræ catech. ℈j.
Miſc.pro aliquot vicibus.

Externè convenit ol.cydoniorum, maſtich.myrtillorum, nuc.moſchat. expr. Unguentum Comitiſſæ & ſuperius dicta cataplaſmata & emplaſtra aliaque.

§. 4. *Alvus adſtricta* infantibus contingit vel ob ſenſus obtuſionem à paſta tenaci, quia bilis non fluit ad inteſtina, quæ ſtimulus eſſe debet, aut ob copioſius auſterum, ſive reperiatur in ſucco pancreatico ſive in bile ſi ſcil. inſtar amurcæ in folliculo ſuo ſtagnet.

§.5. *Curatur alvi obſtructio* in Infantibus remediis alvum lenientibus, quæ tum nutrici tum infanti ſunt adhibenda. Nutrici juſculum in quo folia ſennæ c. ſemine aniſi coctum, exhibendum; Infanti enemata ex lacte dulci cum therebinthina in vitell, ovi diſſol.applicentur, ſi obſtructiones ſunt pertinaces aliquid aq. benedict.addere ſoleo; dein detur manna in juſculo vel brodium paſſularum laxativ.ſi adſit materia viſcida in paulo adultioribus addere ſoleo grana aliquot pulveris jalappæ & utplurimum quot años habet, tot grana hujus pulveris ſyrupo admiſcere ſoleo, vel detur una pilula angelic.ſ.aloëtica vel ad mẽtem *Etmülleri* ſyr. de ſpina cervina vel ſolum, vel cum ſyrupo de fumaria miſtus & ſubinde exhibitus.

In ablactatis *prælaudatus Vir* aliquot grana ☿rii dulcis ſuadet, qui mucum reſolvit & verminationi reſiſtit, commendat quoque miſcendum ad gran.j.& plura cum lacte vel pulte exhibendum: Mihi ſolemne eſt ſequentem potionem parare & pro ætatis & morbi ratione cochlear.1. vel 2. ad tres exhibere

℞. *Fol ſen.SS.* ʒiß.
ſem.aniſi fœnic.ana ʒj.
acidi Tartari ʒß.
infund. per noctem in aq.malvæ & & ☿rial. ana q ſ. mane coq. lento igne in col. ℥iij. *diſſolve manna Calabrin.* ℥iß. *iterum col. & adde ſyr.d.cichorio c.rhabarb.* ʒvj *pulv.jalappæ* ℈ß *miſc.*

Externe venter & umbilicus inungantur oleo calido chamomillæ in quo parum colocinthid. coctum eſt, aut inungatur umbilicus unguento d.arthanita, quod mihi præſentaneam

neam ſæpe præſtitit opem. Pinguedo anſerina & gallina cum corticibus nuc. jugland. applicata optimè confert, vel fiant ſuppoſitoria ex melle cum ſpeciebus hier. pic. vel ficus filo all gata intrudatur inteſtino recto: ſi linimentum expetis, En tale aut ſimile parari poteſt.

℞. Ungt d. arthanita ℥ij.
Fell. tauri inſpiſſ. ℥j.
aloës ʒß.
ol. colocynthid. ℈ß.
M. fiat linimentum.

CAPUT VI.
De
APHTIS.

§. 1. APhtæ quæ vulgò ſed perperam ulcuſcula judicantur, ſunt Eſcharæ quædam ſed leviuſculæ quæ in ſumitate puſtularũ quarundã in ore oriuntur, decidunt & renaſcuntur varii coloris, variorumque aliorum accidentium. Imprimis infantibus eſt affectus haud infrequens, magna enim in his diverſitas eſt ratione loci, nempe totam oris ſuperficiem occupare ſolent, aliquando verò ſolum in linguâ, quandoque in ſolis faucibus, quandoque verò & in palato & in labiis & in gingivis, imo & œſophago, ventriculo, inteſtinis & aſpera arteria producuntur. Ratione coloris diverſitas eſt, quandoque albent, quandoque flavent, ſubinde livent, interdum nigricant, aliquando verò alterius ſunt coloris, quorum colorum cauſas reddit *Sylvius in cap. de aphtis p. m. 604.* & deducit ab acido bili diverſimodè juncto; Aliæ molles ſunt aliæ humidæ quædam verò aſperæ & ſiccæ, quædam leviter partibus adhærent, facileque decidunt aliæ verò firmius & quaſi ex ipſis partibus propullantes, difficulter removentur, aliæ & ſunt quaſi confluentes, aliæ quaſi diſcretæ.

§. 2. Oculis ordinario à Medico cognoſci poſſunt eaſque adeſſe referunt adſtantes, inſtar cruſtæ aliquando unicum conſtituunt quaſi ulcus, cuticulam infeſtans & corrumpens non item ut cætera ulcera conſumens carneſque exedens. Incipere ſolent à gingivis, poſtea à lingua ad palatum totumque os ſerpiunt ac fauces & œſophagum deſcendunt ob continuitatem tunicæ ventriculi & œſophagi cum ore. Infantibus aphtæ fiunt ex lactis corruptione & inde orta acrimoniâ & aceſcentia, acre enim acidum eſt excorians prædictarum partium membranas. Alii culpant lympham aceſcentem & humores circulantes vitioſos, alii dicunt eſſe acrimoniam ſalivæ cum pulte commixtæ, injectam; Fons peccantis acidi potiſſimum quærendus eſt in ventriculo ex corruptela lactis & pultis nimi- *Diagnoſis.*

mia-

Digitized by Google

miaque aceſcentia. Confer ſis *Dn. Etmüllerum.* Qui exiſtimat hunc acorem aliquando exhalare ex ipſo ſtomacho, qui vapores acres dum aut partibus iis adhærent aut ſalivæ admiſcentur, ſuâ acrimoniâ puſtulas excitant, & iis ut arte Eſcharas, quomodo tum in infantibus à corrupto lacte materno in ventriculo, tum etiam in febribus ſive intermittentibus (quod tamen etſi rarum eſt ego tamen aliquoties obſervavi) ſive continuis, quod frequentius, & in aliis ubi tantum latent cruditates recrementoſæ & porraceæ in ſtomacho.

Prognoſis. §. 3. Eventum vero quod attinet, is varius eſt, pro varietate ipſarum aphtarum & cauſarum à quibus producuntur, & quidem aphtæ acres ſymptomaticæ malæ ſunt, criticæ verò mitiores; In ſpecie autem bonæ ſunt quæ ſtatim ab initio prodeunt & minus ſpatium occupant, ſi hinc inde tantum diſperſæ ſunt; quæ albent, quæ molles ſunt & humidæ, quæ facilè abluendo decidunt, ut ut aliquoties regenerentur, quæ nulla gravia habent ſymptomata conjuncta aut morbos; quæ vel morbos minuunt, quæ comitem habent ſalivationem, ſecedunt enim utplurimum cum ſalivatione: E contrario verò malæ quæ aut lividæ ſunt, aut flavæ, aut nigricantes, aut ſiccæ, & quæ nullum afferunt levamen, & quæ in unam coeunt cruſtam, & quibus præſentibus morbus augetur. Mulierculæ noſtræ ſomniant, cùm dicunt apthas per 9. dies incrementum ſumere & per reliquos 9. dies iterum decreſcere.

Cura aphtarum. §. 4. Præmiſſis his ſupereſt ut aphtarum curationem nunc addamus quæ conſiſtit in acidi acrioris correctione, in novæ generationis impeditione, in illatum maturatione, inundatione ac conſolidatione. Acidum aphtarum mire corrigit vitellum ovorum cum aq. roſarum & ſachar. cand. permixtum: Acrimoniam iſtam acidam etiam temperat ſuccus raparum quocunque modo paratus & expreſſus aphtis illitus cui vel momentum mellis vel ſachari addendum: Succus cancrorum fluviatil. item veronicæ ad os eluendum ſuum præſtant officium; ſequens rarò me fefellit, quo ſingulis diebus bis vel ter inſtrumento linteo obducto evertatur os.

℞. *Vitell. ovor. No.* j.
mell. deſpumat. ℥ ij.
ſucc. veronic.
rapar. ana ℥ ß.
croci gr. vj.
macer. ℈ ß.
cum aq. veronic. & roſar. q. ſ. D.

Ad os eluendum cereviſia recens, ſerum lactis, cereviſia ficubus & liquiritia alterata; ſyr. de Jujubis &c. proderunt; decoctum veronicæ oleoſa & muciliginoſa ut ſunt pſillii cydon. aliquando interponenda cum melle vel aquâ, quâ chalybs exſtincta eſt & ſalvia cum melle ebullierit.

Cavendum vero ab omnibus acribus imprimis acidis & ſalſis ♁ vitrioli, ſulph. ſalis, nitrii, &c. utpote quæ maximum aphtis detrimentum afferunt. Non debemus in hoc affectu proclives eſſe ad purgandum, quia facilè diarrhæa ſequeretur, quæ peſ-

ſima eſt; alvus potius ſolvenda ſuppoſitorio è ficu præparato, ut fœces emolliantur. Tunc ſudoriferum lene pro tenerâ ætate adhibeatur ſequens

℞. bezoard.min.à gr.j.vel v.
lapid.bezoar.à gr.iij.ad vij.
croci à gr.ij.ad vj.
M.F. pulvis.

In adultioribus aliter curandus eſt, imprimis ſi affectus poſt luem veneream oritur, tum proderunt potius acria, de quibus alio loco jam dictum eſt.

In adultioribus ablui poſſunt acrioribus quæ tamen non in tenellis ceu diximus applicanda ſunt, ex.gr. ſequenti

℞. mell.deſſumat. ℥ß.
ſpir.vitrioli
ſalis ana g.x.
M.

Imprimis ſi ulcera maligna ſint & ulterius ſerpunt, inſpergi poſſunt pulveres ex lap. ⊕ mag. ♄ni &c. poteſt & in hoc caſu inſtitui ſuffitus ex myrrhâ rubra, cinabar ☿nii ana p. æq. infundibulo vitreo ore excepto. Gargariſmata & linctus ceu dictum eſt, alibi propoſuimus, nunc ergo hæc non repetamus.

CAPUT VII.

De

Inſultibus epilepticis, convulſionibus, pavoribus ſeu ſomniis terrificis.

§. 1.

EPilepſia adultorum magnam affinitatem habet cum epilepſia infantum cum hoc tamen diſcrimine, quod hæc infantum ordinario fit ſympathica fomitemque habeat vel in ventriculo vel in inteſtinis. Et in ventriculo quidem vel lac corruptum acidumque fermentatione redditum & hac ſua acrimonia non tantum ventriculi fibras rodens vellicansque, ſed & ibidem exiſtentes Gaſteronacem ſpiritusque ita aggrediens, ut à ſolio ſuo regio revocari impetuoſius irruant in tenellorum corpuſcula & ita totam tenellam machinam concutiunt; In inteſtinis idem latet acidum vel ſub ſaburra viſcida vel bile occultatum, quod teſtantur excrementa æruginoſa porracea vel atra, in adultioribus vermes, in aliis ob dentionem, in multis ob varioralum & morbillorum eruptionem, inſultus iſti oboriuntur epileptici, quos ferè ſemper præcedunt pavores & ſomnia terrifica aliquando convulſiones eundum fomi-

fomitem agnoſcentes; differunt duntaxat ſecundum magis & minus.

§. 2. Quando in infantibus frequentes oſcitationes, pandiculationes *frequentes* oculorum & palpebrarum leves motus, manuum commotiones, brachiorum extenſiones, pavores & tremores, vigilias nimias obſervamus, epilepſia timenda eſt, quia ſunt prodromi. Cæterum ſi epilepſia gravis ſit adultis, proculdubio

Prognoſis. gravior infantibus & pueris erit, quibus in ipſo paroxyſmo copioſa circa os ſaliva aut ſpuma obſervatur & qui convulſi valdè clamant; item quibus ob motus convulſivos reſpiratio impeditur, aut qui excrementa aut urinam inviti excernunt, & denique qui poſt epilepticum inſultum valde mutantur moriuntur. Magis verò quibus illa non conveniunt aut accidunt, & qui febre corripiuntur decreſcente epilepſia, tunc malum periculoſius eſt, nam præſtat convulſioni febrem ſupervenire, quam febri convulſioné, qui aphoriſmus tamen aliquando me fefellit & non ita pridem in chariſſimo meo filiolo Paulo eheu hoc morbo defuncto, quamvis febris convulſionibus ſupervenerit.

Cura. Curatio epilepſiæ puerorum potiſſimum in ſequentibus conſiſtit, primo ut omnium rerum non naturalium ſed imprimis cibi potusque habeatur exacta ratio, & haud facile danda ſunt alimenta facile corrumpentia & coagulabilia quemadmodum lacticinia, pultes ex lacte aut lac maternum, præſertim, ſi quod in eo vitium eſſe, cognoſcitur.

Contra cibi ſint boni-ſucci, euchimi, magis ergò conducunt pultes ex juſculis cum pane coct. remotâ pinguedine ſaleque. Potus ſit aq. hordei cum ſemine aniſi & liquiritia aliisque.

Si acidum ſub paſta acida rectum lateat, tunc convenit blandum catharticum & lene vomitorium, vel ſæpè injiciatur enema vel applicetur ſuppoſitorium ex ſero lactis addito melle vel ſuppoſitoriis lenioribus ex càndela, ſapone Veneto, fruſtro betæ rubr. rad. petroſelin. &c.

Poſthæc omnia acidum abſorbentia conducunt ex. gr. unicorn. foſſil. & marinum, bezoar, pulvis marchionis corn. cerv. cran. hum. corall. ungul. alcis, mag. ☽æ & ſexcenta alia, quæ acidum nervoſas fibrillas vellicans rodensque ad ſpaſmodicoſque motus invitans, imbibunt & hâc intione hoc malum ſæpius abigunt; Inſigni quoque laude digna ſunt omnibusq; palmam præripiunt cinabarina exaltata laudano opiato vel theriacâ cœleſti alioque anodyno aut præcipitantibus juncta v. gr. conchis matr. perlarum, ♁n. diaphoret. ocul. ♋. C.C. ſine △ præcipuè ſequens pulvis laudem meretur.

℞. *Cinnab.* ♁ ij.
cranii human. ppt.
ungul. alc. ppt. ana ℥ ß.
pulv. cord. & pulmon. talp. ℈ ij.
bezoard. ☽.
ſmaragd. ana ℈ j.
croci ℈ ß.
ambr. gr. ij.
M. Doſ.

LllIII 3 pro

pro arcano in hoc affectu etiam habetur cinab ♁ iii probè clyſſo ex ♁ nio & ſulphure parata, imbuta.

Clar. Etmüllerus magnificit in epilepſia puerorum farinam Lycopodio inſidentem, quia ſulphureæ eſt naturæ & flammam facilè concipit & inſtar pulveris pirii ſtrepitum edit, detur à ℈ß. ſimilem farinam ſulphuream in julis coryli reperibilem æſtimat; dentur & noſtrâ experientia comprobati lumbrici terreſtres exſiccati & pulveriſati ad ℈ß. in vehiculo convenienti aut ciner. talpar. ex quibus certe ſæpè egregium obſervavi effectum vel detur talis aut ſimilis pulvis.

℞. pulv. ſecundin. hum.
corall. rubr. ppt.
cran. hum. ppt. ad gr. iij.
ol. ſuccin. gr. j.
M. D. in vehiculo appropriato.

Plures laudibus etiam extollunt, Aurum fulminans & nitrum, nec minus laudari merentur, ſpiritus flor. tiliæ ceraſorum nigror. flor. pœoniæ, lil. convall. flor. ⊕. ſtœchad. florum aurantiarum & ſimilium poſt fermentationem eliciti, quemadmodum & Ambra & Moſchus. Omnia quoque medicamenta quæ ex caſtoreo tanquam acidi ſtrenuo domitore deſumuntur egregia ſint, ut & thеriacalia & opiata pro re nata exhibita, imprimis laudantur volatilia balſamica ut ex iis multis experimentis comprobatus liquor c. cervi ſuccinatus.

Vel in lactantibus in forma pulveris.

℞. ocul. ♋. ppt. gr. xij.
cinnab. ♁. gr. iiij.
M. F. pulv. in 4. partes dividend.

§. 5. Externè etiam ut acidum illud corrigatur, partim cerebro partim ventriculo partim abdomini applicamus empl. extheriaca additis oleo ſuccini, ambra, moſcho, vel emplaſtrum ex galbano iisdem additis, vel linimentum ex oleo nuc. moſchat. aut mac. expreſſis oleoque ſuccini caſtorei, additis ambra & moſcho quo & ſcrobiculum cordis & totum abdomen illinendum, vel theriaca aut oleum ſuccini, ruthæ naribus illita proſunt, vel ſpir. ✱. aliusque volatilis oleoſus naribus admotus.

Partium frictiones inferiorum non negligendæ, item veſicatoria poſt aures aut pulſibus manuum applicata vel cauteria capiti inuſta, quæ tamen nunquam ob crudelitatem & dolorem in uſum vocare volui.

Ut caput ventriculus & inteſtina roborentur ſpiritusque in his partibus exiſtentes pacatiores detineantur, ſequentia proſunt, caput roborari debet cucuphis; emplaſtro epileptico Craton. Mynſ. quæ capitis vertici impoſita diesque noctesque geruntur. Si emplaſt. epilept. Mynſichti non in procinctu eſſet, loco illius ſequens conducet. v. gr.

℞. empl. de betonic. ℥j.
balſam. peruv. ʒß.
ol. cran. human.
corn. cerv.
tartar. fœtid. ana ℈ß.
ſal. volat. C. C. ℈j.
M. F. emplaſtr. malaxetur & applicetur.

Suffitus exthure, maſtiche, ambra,

bræ, ſuccino, &c. non intermittendi. Ventriculus & inteſtina externis ac internis ſunt muniendi. Creduntur & prodeſſe appenſ. pœoniæ radix, Dens lupi, ungul. alcis, corall. ſmaragd.

Si verò adentitione laborioſa vel à vermibus oriatur, tunc ea remedia conveniunt, hiſce affectibus contraria, de quibus ſuo loco dicemus.

CAPUT VIII.

DE DENTITIONE DIFFICILI.

Si unquam infantes doloribus affiiciantur, certè hoc dentitionis tempore accidit, quippe licet ferè omnium morborũ primis menſibus mortiferas plagas evaſerit, unica reſtat dentitio omnibus neceſſario ſuſtinenda, ubi plerumque tanta ſymptomatum ingruit ſyndrome, omniaque diverſo alias tempore invadunt, hic v. uno ictu atque actu teneriora invadunt corpora, & qui hos calamitatum ſcopulos nondum ſuſtinuere, parentes de vitâ longâ ſperare non poſſunt.

Quamvis plurimi cum dentibus naſcantur, ut teſtantur hiſtoriæ vid. *theatr. vita human. Zvingeri & Schott. Phyſ. curioſa.* Inter rarò tamen contingentia hæc recenſenda ſunt, ut plurimum verò circa menſem octavum dentes erumpere ſolent canini ac inciſores, tardant etiam in quibusdam, aliquando ad annum primum rarò ad ſecundum rariſſimè ad tertium quartumvè. Datur dentitio alia vera, alia notha ſeu ſpuria, dentitio notha jam conſtat & nihil aliud eſt quam tumores gingivarum poſteriori parte, quâ dentes enaſci debent, in acumen protuberantes & infantes à lactis ſuctu impedientes, ab humorum acriorum affluxu ortum trahentes dentesque erupturos mentientes.

Germen dentium in maxillis eſt inſtar albuminis ovi mucoſi & tenuis in cellulis eorum contenti, quod de die in diem durius redditur, uſque illa materia indurata gingivam perrumpat in hac perruptione miſeri tenelli plurimis affliguntur ſymptomatibus, adſunt enim comites gingivarum pruritus, ſuperflua caro, veſiculæ, fungi, maxillarum inflammationes, terrores, inſomnia, vigiliæ, ſalivatio, vomitus, epilepſia, pavores, diarrhææ, febres, convulſiones, gingivarum tubercula, dein abſceſſus & non rarò mors ipſa, quorum ſymptomatum præcipua in unum quaſi faſciculum collegit. *Div. Cons ſ. 3. aph. 25. inquiens.* Cum dentire cœperint, gingivarum moleſti pruritus, febres, convulſiones, diarrhææ oriuntur, maximeque cum caninos edunt dentes & qui inter pueros craſſiſſimi ſunt alvoque adſtricta, vera indicia quibus dentitio cognoſci poteſt, deſumuntur à tempore (quod valde variat) huic adjungimus circa os occurrentia

tia ſi nempe accedat digitorum aliorumque rerum in os immiſſio, papillarum nutricum morſus, calor oris internus & rubor genarum & ſi gingiva albicat. Pruritus & dolor inde oriuntur quia fibræ nerveæ propter dentes gingivas perforantes vellicentur, inde accurſus ſpirituum animalium & dolor, ubi verò ſpina acutior dolorem acutiorem producit; ſic quoque dentes quo ſunt acutiores eundem præſtare queunt affectum: quamobrem ab *Hippocr.* dentes canini ut acutiores omnium ſymptomatum præ reliquis atrociorum accuſantur Authores, hinc enim dependent gingivarum moleſtus ille pruritus, dum ſc. dentes dicto modo inſurgentes membranas nerveas quaquaverſum primâ invaſione non tantum diſtendunt, ſed & dilacerant plenariamque continui ſolutionem faciunt.

Horum dolorum cauſæ ſuppetias ferunt humorum acrium imprimis lymphæ affluxus à dolore præcedaneo facilè concitabilis, quo non ſolum gingivis antea laceſſitis nova ſuccedit afflictio, verum quoque ipſi dentes hujus moleſtiæ redduntur participes, dum ſalina humorum ſpicula illarum partibus, utplurimum circa radices teneerioribus atque ſenſibilibus fibrillis præditas infiguntur & hinc ob inæqualitatem ſuam ſenſum moleſtum ipſis inferunt, non ſecus ac in odontalgia adultorum contingет. Dicta jam continui gingivarum ſolutio, hancque inſequens pediſequus dolor acutus, inſtar mali corvi, mala producit ova, ſic ſæpè inflammatio, tumores, preſſo ſequuntur pede, ortum habentes à ſufflamminato, his in partibus conſueto ſanguinis circuitu; qui verò dolor acutus ſanguinem in motu ſuo ſufflaminare queat, notum juxta *Sylvium*, fit, dum dicta gingivarum contingit perruptio, haud raro vaſa ſanguifera ibidem ſatis copioſa ſimul dilacerantur, hinc ſanguis effluit nullumque exitum inveniens, ſiſtitur in earum ſubſtantia poſtea verò dum non movetur, capit vitium, uti aqua, atque in grumos abit hincque tumorem infert, quo poſtea ſanguinis motus tum propter vaſorum compreſſionem tum obſtructionem inhibetur. *Williſius* hunc ſufflaminatum ſanguinis motum aliter explicat, ex cujus mente ſanguinis motus ſufflaminatur, quando gingivarum membranæ atque fibræ diſtenduntur, hinc ſpaſmus in nervis alicubi productus, nervi corrugati & contracti arterias ceu frequentes ſocias comprimunt, atque convellunt, ut hinc etiam ſanguinis motus, circa has inhibeatur partes, qua ſubſiſtente aliquantiſper inflammatione ac tumore, ſanguis iſte extravaſatus particulis roſcidis atque balſamicis exſpirantibus in ſuppurationem abit, inde interdum abſceſſus aliaque oriri ſolent mala.

Salivatio crebrior, à dolore, ſpirituum commotione, lymphæque acrimonia & fluxilitate pendet; ex dolore enim vaſa glandularum imprimis ſalivalium, illas cingentes membranæ vellicari ac criſpari ſolent ſimulq; uberior hoc ipſo ſalivæ in os contingit

effuſio;

Digitized by Google

effuſio; Commotio ſpirituum facilè efficere poteſt ut uberior ſeri copia ad has glandulas amandetur; humorum vel lymphæ denique acrimonia, quæ in ſaliva copioſius movenda efficiat citra plurimas rationes abunde teſtantur ſcorbutici & hypochondriaci, quorum latex ſalivus ſcatet ſpiculis, hi enim moleſtiſſimo crebrius vexantur ptialiſmo.

Saliva quoque ordinario & continuo ad ventriculum tendit alluitque fauces. Si verò ſaliva ſit blandior & naturalis, defluxio illa fit ſine noxâ & moleſtiâ; cum verò copioſius & ſpicula ſalina habeat & ſic deſcendat, tunc excitantur faucium irritationes, toſiones, tuſſisque moleſta plerumq; ſicca. Et ſi ad ventriculum delata ſit ſaliva tunc ipſum ſpaſmodicè afficit à conſenſu partim nervorum partim membranæ faucium ipſi quoq; communis lacte corrupto, aliiſque humoribus, quos ipſe ſinu fovet, in vomitus frequentes, anorexias aliaque ſexcenta concitat mala. Sic ad inteſtina derivata ſaliva tyrannidem ſuam amplius exercet & humorum bilioſorum ibidem ſtagnantium ferociam ſtrenuè adjuvat, glandulas miliares ibidem copioſiſſimas continuo ſtimulando, ut majori copia humores fundant & tranſcolent: Præterea inteſtinorum fibras moleſtâ atque continua afficit irritatione ac vellicatione, ut hunc ſpaſmum excretorium præternaturalem atque frequentem conciplat, hincque diarrhæa dentitioni ſuperveniens ortum habeat.

Quomodo verò epilepſia, pavores aliaque ſymptomata oriantur facilè ex dictis hauriri poſſunt, ob ſpirituum animalium in fibris membraneis ut plurimum ataxias & impetus.

§. 2. Nunc paucis *prognoſin* videamus, quam optimè tradit *Hippocr. lib. de dentit.* exinde commodè peti poteſt. Cum enim morbus hic infantibus eſt congener, proinde per ſe minus periculoſus eſt. Non tamen omni vacat periculo, lethalem enim dentitionem notat. *Sylvius* in propriâ filiolâ.

Qui cum tuſſiculâ dentiunt difficilius & tardius hoc abſolvunt negotium *teſte Hippocr.* Salus prædici poteſt ſi dens citò erumpit, infans nullam præviam fovet diathesin morboſam, ſymptomata ſint remiſſiora imprimis ſpaſmodica abſint & ſymptomata omnia ceu face extincta vel ſpina exempta ſponte evaneſcant. Si verò eruptio variis de cauſis retardatur & ſymptomata de die indiem excreſcant, imo nova prioribus ablatis, accedant, naturæ robur imminuitur & debilitatur ſic tandem infantum tenella corpuſula hoc oneri ferendo imparia redduntur & morbus hic in mortem terminari ſolet, & diem ultimum obire coguntur miſelli.

§. 3. Omnis intentio ad curandum hunc affectum 1. eo vertetur, ut dentium exitus quantocius promoveatur, illumque remorantia obſtacula removeantur & ſymptomatum urgentium mitigatio procuretur. Imprimis verò eo incumbendum ut alvus ſit libera, quæ ſi obſtructa relaxetur vel per clyſteres vel mannam vel ſyr. — Cura.

de cichor. c. rhabarbaro vel pulverem jalappæ, emolliendæ ergo ſunt gingivæ pinguibus, oleoſis & mucilaginoſis, illinantur ergo gingivæ cum butyro majali, pulvere liquiritiæ miſto; conveniunt quoque pinguedo anſerum gallinarum, anatum, coturnicis, leporis cui multa tribuuntur ejusque cerebrum, laudant quoque cerebrum vituli, agni, ex pinguibus & oleoſis ſuum addunt ſymbolum ol. lil. alborum, amygdalarum dulc, c. chamomill. Item cremor lactis, mel roſatum mucilag. ſem. pſillii, lini, ſuccus ex cancris vivis c. aq. florum ciani. His in locis exhibent infantibus & quidem non ineptè fruſtulum lardi, optimè quoque radix altheæ vel irid. florent. ſemper infantibus in ore maſticanda dentur.

Leporis verò cerebrum crudum cum melle in vino rubro coctum ad dentium eruptionem promovendam à quibusdam impenſe laudatur, ut & pinguedo leporina abſceſſibus durioribus rumpendis, ſpiculis carni infixis extrahendis aliâs accomodatiſſima, in ſpeciè vetuſtior.

Alii verò extollunt ficus recentes in medio ſciſſas gingivis applicatas, hæc enim non duntaxat dentibus reſiſtentes, rumpunt gingivas ſed & præſentaneum adferunt levamen. Cui fini etiam *Hartmannus*, *Timæus* & alii unam alteramque guttam ſanguinis adhuc calentis ex inciſione criſtæ galli per vires gingivis ſucceſſu temporis haud contemnendam affrictam laudant.

Melius verò cum *Etmüllero* noſtro commendamus maxillæ & regioni temporum loci dolentis pro ſpaſmo doloroſo dictorum lemendo illinatur medullâ crurum vituli ol. amygd. dulc. vel imponatur ſacculus ex herbis & flor. emollientibus vel ex ſolis floribus chamomillæ vel imponatur empla. ex theriacâ, ſic fibrillæ non tam facilè vellicari ac irritari poſſunt. Mulierculæ verò in hunc finem varia infantibus appendunt duriora, quorum agmen ducit Dens lupi, cryſtallus, jaſpis canali argenteo incluſus, chalybs ſepties vel ultra candefactus & in lacte caprino vel muliebri extinctus, aliaque inſtrumenta ex ebore, ſimiliqusque durioribus lævitate ſimul conſpicuis parata, quæ dum de collo dependent, infantes arripiunt & vi intrudunt, gingivis interponunt & commandunt. Sed his & ſimilibus magis duriorem reddunt, gingivam & alveolos dentium potiùs occludunt ac obturant, quàm aperiunt. Quare maximè horum duriorum inſtrumentorum uſum improbamus, & eorum loco molliora & mucilaginoſiora commendamus, ut ſunt radix altheæ aut lapathi acuti. Multo minus periapta & amuleta, ut ſunt dens hominis, dens equi primùm natus, pellis lupi, rad. Colocynth. ſylveſtr. radix martag. chelidon. maj. dens viperæ maſculæ, gloſſopetræ Melitenſes, lana agnina, Jaſpis viridis, lapides gammarorum & alia appenſa, tanquam fabuloſa, non viribus ſed perſuaſionibus & imaginatione hæc juvare credo.

Sic quandoque cum *Paræo* & aliis in

in deſperatis caſibus ad ferrum accedendum eſt, & gingivæ, eâ parte, ubi tument, ope ſcalpelli incidendæ, vel pollice ſunt fortiter premendæ gingivæ, ut eo felicius perrumpere poſſint dentes. Item emplaſtra epiſpaſtica pone aures applicata levamen afferunt.

Hoc in caſu & ſæpe ob copiam lymphæ ad has partes ſolum emanantis, fonticulos nuchæ applicandos ſuademus, quibus convulſivæ diſpoſitiones furiâ quaſi expelluntur. Itidem veſicatoria ſuum addunt ſymbolum; quatenus ſerum acre convulſivorum motuum authorem evacuant; item hirudines laudantur. Hanc præſidiorum trigam *Williſius* infantibus paucorum dierum applicatam egregiis extollit laudibus, quâ lethiferas aliàs convulſiones feliciter profligavit.

Febris, convulſiones, vigiliæ, diarrhœa, vomitus, ptyaliſmus, tuſſis ſicca, faucium exulcerationes, aphthæ, aliaque pertinacius inhærentia ſymptomata debitis remediis, aliiſque in ſuis capitibus abundè dictis profligari poterunt: præſertim ſi dolor & vigiliæ urgeant. Hypnotica veluti ſyrupus de Meconio ad ʒ j. vel ij. exhiberi poteſt.

CAPUT IX.

DE TUSSI ET ASTHMATE INFANTUM.

§. 1. Inter affectus infantibus præſertim moleſtos ſunt *Tuſſis* & *Aſthma*, quæ utplurimum à materiâ acida mucilaginoſa in cavo ventriculi fluctuante exoriuntur, unde muſculi pectorales exſpirationi inſervientes ſimul convelluntur, nec dubium eſt, ab eodem acido & viſcido muco bronchia quoque occupari & fibræ eorum laceſſiri, unde tuſſis & ſtertor produci ſolet.

Conſueto quoque more ſaliva continuo, p. n. verò etiam humiditas abundans (infantes enim humidi) è glandulis cerebri ad ventriculi penetralia tendit fauciumque alluit iſthmum. Quamvis verò horum liquorum vel humorum blandiorum in ſtatu naturali præterlapſus etiam nobis inſciis & ſine ulla fit moleſtia, hoc tamen tempore, cùm partim abundantius, partim ſpicula ſalina comites habentes deſcendant, cum intima faucium irritatione; roſione, tuſſique moleſta plerumque ſicca, hoc ſuum iter perficit. Inſuper ad bronchia delata aliquando ita firmiter impacta manet hæc acida viſcida ſaburra, ut neceſſario aſthma producere debeat.

§. 2. Diximus ergò quòd ſæpiſſime in cauſa ſit materia acida mucilaginoſa & tenax in ventriculo hoſpitans *Cauſa.*

tans & probatur per id, quod ab iſta mucilaginoſa materia per vomitum ejecta levamen percipiant parvuli, hoc etiam jam diu novit *Aetius*, dum inquit: *Stertit infans ex pituita in ventriculo collecta ob craſſum alimentum.*

Sæpiſſime tamen videtur cauſa ferox advenire & nil aliud eſſe, quàm ſal quoddam mediante aëre corporibus tenellulis communicatum lymphamque coagulans, à quâ acriori & ſtagnante vel prætérfluente larynx afficitur, unde tuſſis illa oritur convulſiva. Frequentiſſimè infantibus accidunt catharri cum ſtertore in pectore, à quo malo plures intereunt, febricitant enim & ſuffocantur, quare muniendi ſunt infantes ab aëre frigido, ſi enim ventis frigidis exponantur ex incuriâ nutricum vel matrum, facilè in hunc morbum incidunt & dein difficulter curantur. Morbi enim pectorales ut ſenibus, ſic & infantibus, valdè ſunt funeſti.

Prognoſis. §. 3. Vomitus verò & ſternutatio ſi ſuperveniant, bonum eſt, ſi verò convulſiones aliaque pejora accedant ſymptomata, actum eſt de eorum ſalute.

Cura. §. 4. *Curatio* in eo conſiſtit, ut materia acida viſcoſa in ventriculo vel alibi latens quantocyus educatur, in quem finem conducit vomitorium, præſens namque levamen & juvamen affert. Ad reſolvendas verò reliquias materiæ acidæ mucilaginoſæ conducunt varia incidentia, appropriata tamen. Sequens vel ſimilis Mixtura haud inconveniens erit.

℞. *Aq. Hyſop.*
menth.
fœnic. ana ℥j.
Tinctur. propr. ʒß.
Syr. de nicotian. ℥ß.
M. D. Cochleatim.

Vel ℞. *Oxymel. ſcyllit.*
Syrup. tuſſilag. ana ℥j.
raphan. è ſucc. ℥ß.
Balſam. ſulphur. aniſat. gt. vi.
M. D. lambendum.

Vel detur ſuccus raphani cum ſacchato paratus per ſe & per vices.

Vel detur aliquid de ſequente pulvere in lacte vel juſculo vel pulte, imprimis præſente Aſthmate.

℞. *Spec. diaireos.*
fæcul. aron. ana ʒj.
cran. hum.
ſuccin. catarrh. ana ℈j.
M. D.

Et ſi ſimul alvus ſit obſtructa & aſthma urgeat, ſequentem in pulte per vices exhibe.

℞. *Mechoac. alb.* ʒiß.
fæcul. bryon. ℈ij.
ſuccin. catarrh. ℈j. *M.*

Si tuſſis ſit à lymphâ acriore laryngem infeſtante & ab aëre inclementiore & inſtar catharri ad partes ruat, & tuſſim excitet ſiccam, cui fini ſuadeo uſum ſpermatis ceti à ℈ß. ad ℈j. & ſequens Mixtura non negligenda pueris perquam ſalutaris.

℞. *Aq.*

℞. *Aq.menth.*
fœnicul.ana ℥j.
cort.aurant. ℥ß.
*ſpir.ſal.armoniac.aniſat.gt.*xij.
*ol.d.menth. gt.*j.
ſyrup.tuſſilag. ʒvj.
M.d.cochleatim.

Poteſt & huic mixturæ admiſceri granum unum vel alterum theriacæ cœleſtis.

Nutrici detur decoctum pectorale.

In adultioribus ubi aſthma cum ſibilo urget decoctum ſpeneticum Mynſichti egregium eſt ſi ad leges medicas aſſumatur, ſimulque inſtituta V.S.

Omne ſæpe fert punctum liq. C.C. ſuccinatus, & cinnabaris nativa.

Juſculum decoctionis raparum cum ſacharo ſæpius infantibus exhibitum tanquam ſpecificum hoc in caſu à *Cratone* & *Etmüllero* laudatur.

In pueris 5. 6. 7. & plurium annorum in aſthmate magnifacio venæſectionem, quâ non ita pridem puerum hîc Caſſellis ex orci faucibus eripui: quibus adultioribus & detur decoctum Helenii cum paſſul. de quorum curâ vide ſuperiùs *cap. de Tuſſi & Aſthm. lib.* II.

Inter *Externa* præcipua ſunt ſequentia. Capiti imponantur cum lino pulv. maſtiches, vel oliban. vel ſuccini, vel vertici imponatur ceratum pro bregmate uſitat. Tacamahac ana q.ſ. Malax. c. ol. maſtich. & induc ſuper alutam.

Si à glandularum cerebri nimiâ dilatatione conducit ſuffumigium ex gum. junip. ſuccin. thur. maſtich. benzoës, flor. roſ. rubr. paratum, & cum goſſipio ſæpius excipiatur fumus & vertici applicetur.

Pectori verò illinenda ſunt varia Unguenta pectorantia, ol. amygd. dulc. irinum. Ex. gr.

℞. *Ung.pectoral.* ℥ß.
reſumtiv. ʒij.
ol.amygd.dul. ʒiij.
ſperm.ceti ʒß.
Vel, *ol.lil.alb.*
irin.ana ʒij.
croci ℈j.
M.

Soleæ illinantur etiam pinguedine lucii piſcis, vel ſevo hircino.

CAPUT X.

De *VERMIBUS vel LUMBRICIS.*

NUlli ſexui aut ætati parcunt *Vermes* ſed tamen utplurimum his vexantur infantes & pueri, nec ipſe fœtus in utero ab iis liber eſt, quemadmodum mihi videre licuit in fœtu mortuo ſtatim à partu exſpirante & à me exenterato, in quo glomum vermium inveni.

§. 2. Sunt verò *Lumbrici* animalcula viva, oblonga, in corpore noſtro *Deſcriptio.*

partibusque ejus genita; nam ut calculus, ſic etiam lumbrici variis in partibus generari poſſunt, in capite, fauce, naſo & genis, ſub linguâ, in hepate, utero, renibus, in vulneribus & ulceribus (quæ propterea verminoſa appellantur) in plerisque noſtri corporis partibus, ſed præcipuè tamen in ventriculo & inteſtinis, & ſunt trium ferè generum, nam vel ſunt *Lumbrici vulgares*, teretes ſcil. illi, oblongi & magni, die Spulwürme, vel *Aſcarides* tenues & oblongi, & tenues & parvi, quales in caſeo recenti & ſubpingui, vel in carnibus putreſcentibus reperiuntur, vel *Lumbricus latus*, qui ordinariè in inteſtinis craſſis, & præcipuè quidem colo reperitur.

Signa. §. 3. *Signa* verminationis in infantibus & pueris manifeſtiora, in adultis verò obſcura ſunt, adeò ut in illis curari faciliùs quàm cognoſci poſſint. At ratione conſtitutionis corporum diverſis in locis miros agunt ludos. In inteſtinis diſtentiones cum borborygmis ac variis doloribus ſæpius lancinantibus oriuntur. Appetitus variè læditur, & eſt modò auctus, ut cibis ſufficienter expleri non poſſit, modò valdè proſtratus & depravatus. Sitis eſt ſubinde nulla aut pauca, ſubinde auctior, plerumque depravata. Difficilis utplurimum vermes hos comitatur reſpiratio, adeſt fœtor oris vel odor ſubacidus, tuſſicula ſicca adeſt. Pruritus narium, terrores in ſomnis & inquietudines inſequuntur, ipſis facies eſt pallida & livida, & cachectica, oculi plumbei, tumor & livor ſub palpebra inferiore, oculi ſimul ſunt collapſi & cœruleo quaſi annulo circumducti, adeſt ſæpe macilentia tanta, quam tabem dixeris; tandem accedunt palpitationes cordis & frequens animi deliquium, motûs convulſivi & epilepſia.

§. 4. Sequentem Obſervationem, de motu ſcil. involuntario vehementi totius corporis in puellâ 12. circiter annorum à vermibus excitato mihi transmiſit Cl. *Dn. Valentinus Schad, M. D. ac Phyſicus Hombergenſis.* *Obſervatio.*

Febrem intenſam ac inordinatam, delirium, dolorem colicum, caninam appetentiam, Atrophiam, Epilepſiam, Aphoniam, imò Cardialgiam & ſyncopen, aliorumque ſymptomatum à vermibus excitatorum exempla non ſolùm apud *Rhodium*, ſed & paſſim alios apud authores fide dignos leguntur; Nullibi autem invenire potui, vermes tantam exercuiſſe tragœdiam, qualem in puellâ duodecim circiter annorum in pago Rochshauſen diœceſios Arcis Falkenburgenſis aliquot ante ſeptimanas vidi. Hæc etenim cùm morbillis anno 1683. menſe Martio epidemicè hiſce locis graſſantibus laboráſſet ac ſanitati priſtinæ reſtituta, de tremore totius ſubitaneo ſed interpolato conqueritur, quem ſequenti die tam vehemens univerſi corporis excepit motus, omnes in medio & infimo ventre contentas partes quaſi divulſurus, ſingulis diebus ter vel quater affligens, ſed absque notabili dolore, ratione ſalvâ & illæſâ manente. Durante paroxyſmo,

ſmo, qui per duas horas cum adſtantium commiſeratione ſe extendebat, decumbebat cum horrendâ hinc illincque jactatione, nec interrogata reſponſionem dabat, omnia tamen bene intelligebat, quæ ad interrogationem nutu capitis vel negabat, vel affirmabat, ceſſante verò paroxyſmo ſurgebat, bene comedebat & bibebat, urina erat livida, & tenuis. Interroganti mihi, ubi ſeu quâ in parte motum primariò præciperet, reſpondet, illum primò in abdomine cum frigoris ſenſu ſentire. Parentes de hoc inſolito ſymptomate, quod pro veneficio habebant, perterriti & anxii remedium à me poſtulabant. Ego examinatis omnibus antecedentibus circumſtantiis & cauſis, etſi ſuſpicionem non levem de vermibus ex ſignis cruditatis in urinâ apparentibus atque appetitu vegeto concipiebam, credere tamen non poteram, vermes tanti motûs cauſam exiſtere, potiùs, verò pro ſpaſmodico affectu ſcorbutico, Germanis die Kirbel-Kranckheit à Dravvizio in tractatu ſuo Germanico vom ſchmertzmachenden Schorbock deſcripto, habebam. Præmiſſis itaque univerſalibus antiſcorbutica cum nervinis permixta, præſertim Medicorum Marburgenſium Electuarium contra hunc affectum approbatum, præſcripſi. Hiſce autem nihil efficientibus, nec notis manifeſtis ſcorbuti apparentibus, ſuſpicionem meam de vermibus paroxyſmus puellam jejuno magis, quàm repleto ventriculo, affligens adauxit, ſolâ ergò theriacâ Andromachi aliquot diebus præmiſſâ, infuſum ſequens purgans manè jejuno ventriculo aſſumere juſſi.

℞. *rad. allii*
gentian ana ℥j.
gramin. ℥ij.
rhabarb. ʒiß.
fol. ſenn. ʒj.
zedoar.
zinziber. ana ℈j.
ſal. abſynth.
ſcordii
tanacet. ana gr. v.
ſtent per noctem infuſa, mane coq. lento igne & Colat. ℥iiß. *add.*
ſpec. diaturb. cum rhab.
pulv. jalap. ana gr. x.
ſyr. flor. perſic. ʒvj.
M.

Ægra hoc cum regimine diætæ epoto primò lumbricos, dein aſcarides tam vivos, quàm mortuos magna excrevit copia, citraque omnem ſpem parentum ſtatim levamen perſenſit, & ab hoc horrendo ſymptomate liberata, Dei beneficio hilariter vivit. An verò motus hic vehemens à vellicatione membranarum inteſtinorum & meſenterii per conſenſum totum genus nervoſum in conſenſum trahente; an ex vermibus putrefactis ſub ſpecie vaporis aſcendentibus ſpiritusque animales in confuſionem adigentibus proveniat? aliis doctioribus judicandum relinquo; mihi ſi licet ita ſentire, poſteriorem amplectar ſententiam, hac ſuffultus ratione, quod motus abſque notabili dolore fuerit. Hactenus ille.

§. 6.

Cauſa. §.6. De horum animalculorum generatione & *cauſis* variæ ſunt Authorum opiniones, ſive cauſam materialem, ſive efficientem conſideres; nam quoad materiam attinet, veteres *Galenici* modò calorem putredinoſum, modò nativum, modò utrumque tanquam cauſam efficientem culpant. *Cauſam* verò *materialem* dicunt eſſe pituitam dulcem putredinem concipientem, cujus putredinis ope eam acquirere diſpoſitionem, ut in lumbricos transmutetur, exiſtimantque ex cibis iſtis immodicè ingeſtis immediatè vermes hos generari poſſe, & probant per id, quod in caſeo, prunis, ceraſis, aliiſque fructibus vermes per putredinem producantur, ingeſta enim in pueris aliiſque ingluviei deditis, qui plerumque alimentis viſcidis ſeſe ingurgitant ſæpeque nova aſſumunt, putredinem in ventriculo inteſtiniſque concipiunt, ex quâ dein lumbrici producuntur, quod itidem probant per id, quod pueri lactantes quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè vexentur, & quidem eapropter, quod tenelli eorum ventriculi ſolidum illud alimentum, concoquere nequeunt, ideò corrumpitur & in lumbricos tranſit. Contendunt quoque plures veterum ex lacte ſolo nunquam in lactantibus lumbricos generari. Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primo loco ponunt, quia facilè in pituitam convertuntur, quæ ita cruda & ſemicocta facilè putreſcunt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

§.7. *Helmontius* exiſtimat lumbricos non generari in duodeno, neque in ſtomacho, ſed generari ex *alimento ſemidigeſto*, inde mel cum pane ſecalino lumbricos gignere ait.

§.8. *Sylvius* vermes ortum ſuum habere ſtatuit à nimio ciborum ac præſertim carnium fructuumque horariorum ingurgitatione, quia minùs poſſunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui inteſtino, atque paulatim corrupti vermium generationi præbent anſam: ex quâ crudiorum alimentorum corruptione, Autor ait, halitus acres produci, qui quaquaverſum propulſi pungant primò inteſtina, mox & ventriculum, quin per œſophagum aſſurgentes nares, inde enim ipſe narium deducit pruritum. Halitus quoque iſtos per vaſa lactea ad cor deferri poſſe non dubitat, indeque febris ortum deducit, & ſi ad cerebrum penetrent, oriuntur ad mentem Authoris Epilepſia & Convulſiones.

§.9. Perſpectis de his aliorum ſententiis, & noſtrum propinemus. Nos exiſtimamus vermes à putredine non oriri, ſed quòd in inteſtinis reperiantur exinde eſt, quoniam cum cibis ſæpe aſſumuntur ova, quæ à muſcis in alimenta depoſita ſunt, vel jam in ipſis exiſtunt alimentis, quæ in debiliori ſtomacho, id eſt, in iis, qui debilem habent calorem, ut infantibus & pueris, non deſtruuntur, hinc diminuta fit fermentatio, (*Helmontius* lumbricos ex vitali excremento eſſe ſtatuit,) & excluduntur, ſicque vermes ex alimentis his producuntur, (prout autem diverſarum muſcarum ova.

Digitized by Google

ova aſſumpta ſunt, vel calor eſt imbecillior, eatenus diverſa producuntur vermium genera) qui in inteſtinis nutrimentum invenientes, ibi remanent, & multum chyli abſumunt, deficiente verò chylo, arrodunt ipſa inteſtina, adeoque non ſolùm vellicando ipſorum fibras, dolores excitant ſæpe itá atroces, ut febris inde producatur, ſed & ipſa inteſtina inde perforata vidi.

Febris verò à doloribus excitatur, quatenus in dolore maximo concutiuntur, vel tremunt omnes corporis partes, à quâ concuſſione ſanguinis mixtura turbari facilè poteſt.

§. 1 . Vellicatio quoque fibrarum poteſt etiam pruritum narium efficere, quia in ſuperficie internâ ventriculorum cerebri pori nervorum ad inteſtina euntium non multùm diſtant à poris nervorum ad nares transeuntium, dum igitur fibræ inteſtinorum vellicantur, & ſpiritus influunt inteſtinorum, contingit ut ſpiritus animales ſimul etiam influant in poros nervorum narium, ità ut cùm nervi inteſtinorum vellicentur, anima eundem motum percipiat, qui à nervis narium vellicatis proveniebat.

Signum autem pruritus narium non eſt univerſale verum de vermibus in inteſtinis exiſtentibus, narium enim pruritus ſæpe quoque produci poteſt à verâ causâ intra nares hærente, ſcil. à particulis acribus. Vermes quoque illi in inteſtinis exiſtentes ſua excernunt excrementa, quæ diverſa cùm ſint excrementis noſtris, hinc fermentationem quandam ineunt cum fæcibus noſtris, inde elevantur particulæ ſubtiliſſimæ acres, quæ non adeò bene reſpondent poris inteſtinorum, adeoque illis incluſi diſtendunt, aut per eorum poros penetrantes ſæpe per poros abdominis penetrare non poſſunt, unde in abdomine incluſi & hoc diſtendunt & inflationem ventris excitant.

Fames, ſi adſit, oritur, quia lumbrici multum chyli devorant, & propterea minus chyli ad ſanguinem defertur, quapropter ſanguis continuo ſub motu & avolatu ſpiritum, acrior redditur, ut & fermentum in ventriculo ab eo ſeparatur, propter quam ſanguinis acrimoniam & fermentum ſeparatum ii, qui vermibus laborant. Nauſea vero hîc producitur ab humoribus pituitoſis, qui ſtabulari ſolent miſtis corporibus, quæ vermibus affliguntur.

§. 11. Verminatio tempeſtivè cognita non eſt admodum periculoſa, ſiquidem vermes facilè necari & expelli poſſunt. Diuturnus ſæpè eſt hic affectus, qui inanimadverſus præteritur, vel parùm afficiens negligitur; at multi eorum curâ neglectâ, lumbricorum præſertim, ab ipſis exeſi perierunt; pro ſymptomatum quoque frequentiâ ac gravitate periculoſus, vel non, ægri ſtatus eſt judicandus. Deteriores cenſentur majores minoribus, plures paucis, viventes mortuis, albis rubri, verſicolores verò lumbrici omnium peſſimi ſunt, minùs autem periculoſæ aſcarides. Lumbrici in febribus rejecti plerumque malum ſignificant, quod in proprio filio meo, eheu! triſtis expertus ſum. Si verò criticè & ſponte excernuntur ſine magno incommodo, bonum eſt, teſte enim *VVilliſio* quidam in febre acutâ ſyncope crebrâ correptus, poſtquam lum- *Prognoſis.*

Non nun bricum

bricũ vomitu rejecerat, immunis ab ulteriori malo evaſit. Sæpe tamen verminatio latens & occulta gravium quorundam malorum aliorum cauſa, ut Epilepſiæ, Syncopes, Apoplexiæ, &c. & nonnunquam mortis. Paucis de curatione hujus affectus videamus aliorum ſcrinia.

Cura. §. 12. Veteres varia hîc commendant purgantia, & anthelmintica interna & externa, imprimis amara & ſpecificâ qualitate donata. *Lazar. River.* ex ſolâ hiera picrâ cataplaſma ventri impoſitum commendat.

§. 13. Chymici contra lumbricos mercurii vitæ uſum dicunt eſſe inſignem, commendantes quoque ſpir. vitrioli viridem, 🜖 vitrioli rubrum, item ſal. antimonii, tinct. ſulphuris, tartar. vitriolat. acetum ex antimon. aliaque ex mercurio deſumpta & parata. Alii quintam eſſentiam centaur. min. alii limaturam chalybis à gr. 4. datam laudant.

§. 14. *Joh. Bapt. ab Helmont* aquam communem bullitam cum argento vivo pauco & innoxio potu omnes ait, interimere vermes in inteſtinis & alibi in ulceribus, ſi aqua ſciſta aſſumeretur.

§. 15. *Sylvius* omnia commendat, quæ pituitam corrigunt ac emendant, ut ſunt omnia aromatica & amaricantia, ut & ſal. volatil. ad eam minuendam laudat phlegmagoga blandiora, ſennam, agaricum, ſed imprimis mercurium dulcem, lumbricis æquè ac ipſorum materiæ adverſum.

Inter lumbricos necantia recenſet Ipſe omnia amaricantia, inter quæ facilè ad mentem Ipſius primas tenet ſemen zedoariæ, quod ſaccharo poteſt obduci, & ſic comedi aut in pulverem redigi, atque ad ℈ß. exhiberi, aut puppulæ incluſum hydromeliti indi, exhibendo indies unum vel duo hydromelitis cochlearia. Inter lumbricos expellentia præ aliis laudat mercurium dulcem modò laudatum, ſi ad pauca grana ex ſyr. roſar. ſolut. ſimpl. aut cum ſennâ, alteriusve tantilla exhibeatur infantibus.

Ad necandos iſtos lumbricos & acida, ut ſunt ſpir. vitrioli, ſulphuris, & ſimil. exhibet Autor in potu ordinario ad guttas aliquot, ſed niſi urgeat ſitis, illa non eſſe exhibenda inculcat, ſed potiùs amat propinare ſalia volatilia & amaricantes plantas.

§. 16. Ab otioſâ hâc vermium prole ſexcenta incommoda afferente ut liberetur æger, imprimis verò pueri & infantes, ſedulò, noſtrâ ex ſententiâ, danda eſt opera, vermes productos ut necemus, dein, ſi non necatos, tamen vivos expellamus, atque pituitam incidamus & evacuemus fermentationemque impeditam urgeamus amaricantibus aliisque, & diæta obſervetur exacta.

Vermes necantia præcipua ſunt rad. graminis, acetoſæ, zedoariæ, acori gentianæ, tanacetum, acorus, corallin. angelic. ſummitates abſynth. cent. min. ſcord. ſem. hyperici, zedoariæ, ſantonici, mercurius, C.C. antimon. vitriolata, ſuccus limonum, ſpir. acidi, ſalia fixa, cinabarina, myrrhata, aloëtica.

Inter

Inter ſpecifica vermes expellentia, experientiâ firmatus, junioribus Medicis cõmunicare libet, in primâ ergo acie ſtet noſter *Pulvis aureus*, ex cinabar. nativ. mercurio dulc. & auro paratus, qui aliquoties exhibitus neminem vix effectu ſuo fruſtrabit. Vel ſequens:

℞. *Myrrh.*
zedoar.
cort. citri ana ʒß.
cinnab. antimonii ℈j.
camphor. ℈ß.
ol. ſuccini.
rutæ ana gutt. j.
M. f. pulvis. Doſis à ℈ß *ad* ℈j. *in aq. zedoar. vel vehiculo domeſtico.*

Vel ℞. *C. C. uſt.*
corallin. ana ʒj.
rad. gentian. ℈ij.
myrrh. ℈ß.
ol. ejusd. gutt. iij.
tanacet. deſt. gutt. v.
ſacch. alb. ℥j.
M. f. pulvis. Doſis ℈j.

Sic & his anti-thelminticis interponenda ſunt purgantia ſpecifica, cui ſcopo inſerviunt imprimis ſpiritualia & aloëtica, quæ priora in formâ aquæ Hermeticæ, vel ſolo mercurio incoquendo aquæ, vel in formâ pulveris, ſi nempe, prout vult *Clar. Ettmuller*, cum ſaccharo continuatâ triturâ in pulverem redactus propinetur. Sequentes rotulæ egregii ſunt uſus, & ab infantibus puerisque facilè aſſumuntur.

℞. *Rad. gentian.* ʒß.
agaric. albiſſ.
ſem. zedoar.
tanaceti ana ℈j.
C. C. uſti.
mercurii dulc. ana ʒß.
ſacchar. in aq. gentian ſolut. q. ſ.
F. Morſuli vel Rotulæ.

Tabellæ diacarthami etiam à pluribus æſtimantur, & ſi multum pituitæ ſimul lateat in inteſtinis puerorum, tunc purgantia paulo fortiora conducunt, in quem finem ſuperiùs dicta potiuncula D. *Schadij* adhiberi poterit, vel fiat Nodulus ſequens.

℞. *Fol. ſen. ſ: ſt.* ʒvj.
rhabarb. opt. ʒij.
cinnamom. ʒj.
ſem. zedoar.
apii.
cinæ ana ʒß.
ſummit. hyperici.
tanaceti ana vj.

Dentur inciſa ad nodulum cereviſiæ indendum.

Vel ℞ *Syrup. flor. perſic.*
aq. hyperic.
portulac. ana ℥ß.
pulv. corallin ℈j. *M.*

Convenit quoque pulvis ex mercurio Schröderi, qui debet exhiberi in cochleari ligneo, aut pulte. Doſis à ℈ß. ad ℈j.

Sed cũ ii hæc amara in tali præſcriptâ formâ non bene infantibus puerisque propinari poſſint, eapropter ſæpe tincturã ſalutis ordinario eorum potui inſtillare ſolemus, vel liq. C. C. ſuccin. ad aliquot gutt. vel in delicatioribus indi poteſt potui raſura C. C.

Sequens etiam vermibus necandis & corruptioni humorum impediendæ,

alvoque leniter lubricandæ idoneum eſt, doſis à gr.vj.ad x.in cochlear.aq. gentian.vel aliûs, vel in vehiculo domeſtico, vel ad meliùs decipiendos in vehiculo dulci.

℞. *Elix.vitrioli* ʒ j.
Eſſent.abſinth. ʒ ß.
M.detur ad vitrum.Doſis ut antea.

Nec Pulvis Comit. de Warvvich, vel pulvis contra vesmes *Auguſtanor.* vel *Morelli* in *Tr.ſuo de febrib.* præſcriptus ſuâ laude carent.

Decoctum ex vermibus terreſtribus cum vino lotis & exſiccat. flor. hyperic.perſicor.paratum, eſt eximiæ efficaciæ in lumbricis pellendis.

Clyſteres etiam in iis, qui aliâ interna medicamenta abhorrent, applicari poſſunt, & quidem priùs ex lacte vaccino paratum enema injiciatur, dein ſequens.

℞. *ſummitat.abſinth.*
tanacet.
abrotan.ana p.j.
colocynth.in pet.ligat. ʒ ß.
Coq.in aq.
colat. ℥ iiij. *vel* vij. *add.*
confect.Hamech.q.v.
mell.roſat.
ol.coct.abſinth.
M.

Poſſunt & ano indi varia ſuppoſitoria, ex intruſa ficu ſæpe vermes obſervavi elicitos.

Inter externa & unguenta vel linimenta ad uſum vocari poſſunt, ſequens non eſt contemnendi uſus.

℞. *Unguent.contra vermes Aug.*
fell.tauri inſpiſſ. ʒ j.
ol.deſt.abſinth.
tanacet.ana gr.vj. *M.*

Vel ℞. *ol.diacolocynth.Quer.* ʒ iij.
*deſt.abſinth.gr.*viij. *M.*

Vel ℞. *fell.tauri*
ol.abſinth.
menth.ana ℥ iß.
amygd.amar. ʒ vj.
pulv.flor.perſic. ʒ ij.
aloës epat. ʒ vj.
cera ℥ ß.
M.F.Unguentum.

Vel ℞. *Sulphuris vivi*
Fulig.ana ʒ ij.
rad.enul. ʒ iiß.
Cum butyro majal.ſuper ignem calefact. & umbilico illitum, omnem ſæpe implet paginam.

Sic & unguentum de arthanitâ umbilico applicatum vermes necare dicitur.

Vel ℞. *fol.perſic.contuſ.q.v.*
add. fel bovis, F.cataplaſma umbilico imponendum.

Unguentum ex ☿rio & axungia paratum ſi podici illinatur præ omnibus ad vermes Aſcarides delendos efficaciſſimum eſt remedium.

Empiria ſunt ad vermes necandos:

Vaccinus talus in cinerem redactus & cum vino potus vulgò laudatur.

Oſvv. Crollius Baſil. Chym. tr. de ſignatur. laudat albos vermiculos in internâ cavitate roſæ ſilveſtris repetibiles.

Olei ex ligno avellanar. exſiccat. deſtill. per deſcenſum vires deprædicat *Th. Dorncrellius*, ad gr.j.cum micâ panis exhiberi.

Frid.Hoffmannus ſucco naſturtii & vino vinique ... u nullum dicit dari præſtantius remedium ad necandos vermes.

Ath.

Ath. Kircherus lumbricos ſiccos & pulveriſatos oleo ſubactos Emplaſtri modo ſtomacho appoſitos commendat.

Guilb. Varignana dicit omnes lumbricos expelli poſſe decoctione ſtæchados cum lentibus propinata in potu. Idem commendat ſuccum radicis enulæ cum vino datum.

Arnoldus Weikardus laudat ſecalis & lupulorum florum decoctum in lacte & bibitum.

Cæpas conſcinde & projice in aquam, ſtet per noctem, de hac aqua da pueris, eſt experimentum *Joh. Wittichii.*

C.C. uſto cum aceto ſoluto & pueris dato vix præſtantius datur remedium.

Joh. Zapatha ſequens comendat.

℞. *aq. font. vel alterius appropr.* ℔ j. *ol. ſulphuris gt. xv. vel* xxj.

De hac aqua propinetur ſæpe hauſtus præſertim nocte, ſi ſitis urget.

CAPUT XI.

De

Phthiriaſi, ſeu morbo pediculari, tinea, favis, achoribus, cruſta lactea.

§. 1. AFfectibus infantes ac juvenes præſertim frequentiùs affligentibus annumeratur meritò *morbus pedicularis*, quamvis aliquando iſto affectu quoque, rariùs licet, laborent adultiores. Multi enim Reges aliique Magnates hoc malo extincti ſunt, prout teſtantur hiſtoriarum monumenta. In pueris verò ſæpiſſime accidit hic morbus, & dicitur à Practicis quoque *Pediculatio capitis*, ſignificatque fœda illa capitis cutisq; animalia.

Cauſa. §. 2. Si unquam habemus, cur mentis noſtræ deploremus caliginem, certè in hujus affectûs cauſarum cognitione tali quid occurrit, ut non immeritò felicem illum prædicemus, qui hujus mo. bi potuit cognoſcere cauſas.

De hujus enim affectûs cauſis diverſi Authores diverſa opinantur, libabimus tantùm brevitatis ergo præcipuorum ſententias.

Quidam autem ex ſordibus tertiæ concoctionis hæc inſecta generari exiſtimant.

Nonnulli ex terreſtri portione lymphæ pediculos ex carne ortum habere contendunt.

Alii putreſcentem culpant ſanguinem, & id probant per experimentum apud *Borellum*, qui ſcribit, ſe noſſe Chymicos nonnullos, qui ex ſanguine humano & ſpermate muſcas & pediculos producere poſſunt.

Ex Neotericis *Harveus*, *Redi* aliique plures viri fama celebres dicunt ſemina in cadavera deportari, & à viven-

Digitized by Google

vitentibus non obſervata deglutiri, ita ut deinceps productum animalculum non ſit niſi excluſus fœtus ex deportato ſeminio.

Confer *Ath. Kircherum in mundo ſuo ſubterraneo l.12. ſ. 2. c. 17. ſequenti* modo diſcurrentem.

Dico igitur pediculos naſci ex ſpiritibus ſeminalibus in alimento latentibus, ex homine enim, ut & cæteris animalibus conſtat, exſpirare ſpiritus animales & ſenſitivos per continuam corporum tranſpirationem, ſecum etiam deferre partes aliquas craſſiores & ſordidas, inter cutim & carnem hærentes, & hoc pacto vis in ſpiritibus latens format pro craſſitudine aut ſubtilitate materiæ aut pediculum ex ſordido phlegmate, aut pulicem ex ſubtiliori ſanguinis putreſcentis portiuncula ex venis capillaribus in ſudorem verſa, aut cimicem ex ejusdem craſſioris inæquali ſanguinis, quod phlegmati miſcetur, halitu producit Author.

§. 3. Aſt quorſum hæc? Certè Ariadnes filo nobis heic opus eſſet, quo poſſemus ex hoc controverſiarum labyrintho nos explicare, ut ergò ex his mæandris pateat exitus, verbis *Kyrcheri*, qui præ aliis optimè cauſas hujus affectus explicat, ſequentia adhuc melioris cognitionis gratia addere libet.

Exiſtimamus ergò milleformia inſectorum latere ſeminia in lacte, aliisque alimentis, quæ non tantùm in ventriculo non rectè alterantur, ſed & vitioſum ſubminiſtrant nutrimentum, unde ſerum redditur craſſius, quo dein diutiùs ſtagnante, & per inſenſibilem tranſpirationem haud foràs emiſſo neceſſariò corrumpitur, & ſic occultata ante & oppreſſa penitus principia ſeminalia in ſero latentia ſui juris facta in viva tranſeunt animalcula.

Serum hîc peccare, patet ex ſequentibus, quia plerumque vel ſemper phthiriaſin comitantur, præſertim in pueris, glandularum colli tumores, in pluribus certè ovi columbini magnitudinem æmulantes, & lippis tonſoribusque notum eſt, glandulas præparare ac diſtribuere ſerum per omnes corporis partes; cum ergò ſtagnet lympha, neceſſariò corrumpi debet, ex quâ corruptione, accedente fermento quodam ſubtili acido, vel ſpiritibus, vel calore, facilè, animalcula hæc produci poſſunt. Lympham eſſe cauſam horum affectuum, factâ ſcil. metaſtaſi ipſius peccantis ad alias glandulas, teſtantur diarrhϾ, ſalivationes, &c. Quin lympha hæc acido acris ſæpius tuſſim, diarrhœam, imò ipſam Epilepſiam & mortem inferre valet. Acrem etiam eſſe lympham nonnunquam patet ex comitante tumore & rubore partium adjacentium, quod ſerum ſæpe in pus abit, & per cuticulam eroſam pus in ſquamulas & furfures prodit.

§. 4. Serpente item ſucceſſivè malo, ulteriùs inquinat partes, & acore ſuo proximam adjacentem ſubſtantiam inficit, prout videmus in favis, tinea, cruſtaque lactea, item furunculis infantum obvium, cujus ſcabiei cauſam, *Sylvius* eſſe dicit humorem *Cauſa favi, tineæ, cruſtaque lactea.*

acrem

acrem ſimulque glutinoſum, præſertim verò adeſſe acrimoniam acidam probat.

Cùm ergò hæ capitis defœdationes puſtuloſæ, cruſtoſæ, ulceroſæ, quæ cruſtæ lacteæ, achorum, & tineæ nomine veniunt, ſunt veluti maculæ lacteæ propter materiam ſanioſam expulſam ad exteriora conſpicuæ, ab evaporatione corporis exortæ, parùm in cauſa differant, eas pediculari huic morbo adjicere libet. Ex lymphæ enim nimis ſeu p.n. acidæ, ſeu ſalſæ nitroſæ, plus minus ſimul viſcidæ vitio, originem ducere hæc omnia, extra omnem dubitationis ponimus aleam. Conjuncti enim & his ſunt tumores glandularum colli, item parotides, qui vel præcedunt, vel comitantur, vel ſubſequuntur. Acidum etiam hîc peccare facilè ex conjunctis ſymptomatibus deduci poſſet, adſunt enim pruritus, puſtulæ rubræ, ſucceſſivè in pus abeuntes, ſquamæ furfureæ, quibus ſuperveniunt cutis & cuticulæ eroſiones, quæ omnia de aciditate agente cauſæ peccantis manifeſta ſunt indicia. Quatenus ergò ſerum eſt acrius acidiusque, eò ulcuſcula manantia copioſam & acrem fundunt humiditatem, quatenus verò illud minùs acre exiſtat, ſed potiùs denſum ac viſcidum, eò eſt cruſta denſior & compactior, quæ tamen facilè decidit.

Ex Meconio p.n. remanente ſerum infici & tales affectus produci poſſe quis dubitat.

Vitia quoque cutanea oriuntur inſtar fontium in Macrocoſmo, quatenus ob voracitatem infantum plurimæ particulæ heterogeneæ & vitioſæ in corpore colliguntur, quæ ordinario per tranſpirationem excludi debent.

Prognoſis.

§. 4. Salutares eſſe infantibus tales defœdationes vulgo fertur, quatenus præſervet eos à majoribus malis, quod quidem negari haud poteſt, quatenus ſunt bonum quidem ſignum, ſed malæ cauſæ, meliùs enim conduceret, ſi abeſſent, prout annotat *Cl. Etmüllerus*. Ejusmodi enim puſtularum ſuppreſſionem, quocunque modo obtingat, retrocedentibus ab externis ad interiora & nobiliora viſcera ichoribus vitioſis acribus & venenoſis, nunquam non peſſimum extitiſſe atque pernitioſum.

Morbus pedicularis ſæpe malum eſt tædioſum, ſubinde contagioſum uti ſcabies, ſæpe etiam lethale, multi enim phthiriiati mortui ſunt.

Achores & Tineæ cùm ſæpius pueros & infantes à gravioribus morbis liberent, non ſunt valde periculoſa mala: ab ipſis tamen aliquando cranium corroditur, acido ſc. facto planè corroſivo, prout hæc triſtis vidi in puella ruſtica; degenerant ſæpius hi affectus in alopeciam, ophiaſin, magnaque ulcera continuo manantia.

Cura Phthiriaſis.

§. 5. Præcaventur animalcula hæc tædioſa proba victus ratione, munditie, corporis blanda purgatione, vitatis omnibus cacochymicis alimentis, imprimis abſtineant à ficubus pueri, cum experientia conſtet, has pluri-

plurima in ſe continere horum animalculorum ſeminia, ut & carnes.

Corpus ergo à ſuperfluo ſero liberetur, in quem finem pro puero annorum 5. vel 6. convenit ſequens purgans.

℞. *pulv. Jialapp.* gr. vij.
☿ii *dulc.* gr. iij.
♁ *diaphor.* gr. ij.
ſyr. roſar. ſolut. ſimpl. q. v.
M.

Conducit quoque ſæpe exhibere pilulam unam atque alteram aloëticam, omnia enim hîc conducunt ceu in vermibus aloëtica, Antimonialia, Mercurialia, item acria, acida, ponderoſa & amara.

Adhibenda ſimul ſunt, quæ vim habent diſcutiendi, ut ſacharum ♄i, cum aq. flor. tiliæ, ſambuci, & tabaci.

Allium propter ſulphur ſuum his animalculis tanquam ſpecificum opponitur, unde Judæi, quia illud ſæpius devorant, & hircorum inſtar fœtent, non facilè à pediculis, utut ſqualidis veſtibus utantur, vexantur, herb. colch. eundem præſtat effectum.

Conducunt etiam decocta ex lignis ad corrigendum ſerum pro potu ordinario.

Inter externa magni æſtimantur unguenta & decocta ☿ii vivi, vel aqua Hermetica, vel pannus, quo aurifabri vaſa deaurata extergunt, capiti impoſita & variomodo applicata. Cautè tamen incedendum eſt hiſce mercurialibus in tenellis, inde enim ſæpe noxam obſervavi. Commodius ergo hoc malum curatur, ſi caput raſum abluatur aquâ aloëtica, & dein illi imponatur emplaſtrum allii. Vel laverur caput cum ſpiritu vini, in quo ſemel ſtaphid. agr. & baccæ lauri infuſa fuere, vel lavetur aquâ lavendulæ ſpirituoſa. Vel coculos Indiæ M. cum ſucco Nicotianæ ac adipe ſuillo excipe & illine. Vel ſolo ſucco tabaci expreſſo caput illinatur vel ſucco colch.

Commendatur etiam ſequens unguentum à *Laur. Jouberto*

℞. *Ciner. hirud. ſeu ſanguiſug.* ℥j.
ſtyrac. liquid. ℥ß.
ſung. ſuill.
ceræ ana q. ſ.
M. f. Unguentum.

Pro amuleto inſervit camphora & zibethum.

§. 6. Ad Achores favosque ſanandos conveniunt varia cathartica, præſertim hydragoga, ad ſuperfluum ſerum vitioſum è corpore exterminandum, in quem finem ſupernùs commendata purgantia è Jialappio & ☿io dulci conducent, evacuato hoc ſero, ejus acrimonia acida & viſcida corrigatur, in quem finem conferunt omnia alcalica volatilia, quibus ſolis *Sylvius* hos curat affectus feliſſimè, in ſpecie viperina æſtimo, mirum quantum enim hîc juvat axungia viperina ad grana aliquot cum conſerva veronicæ exhibita, ſerum enim hoc acidum & putridum ſimul è corpore per ſudorem eliminat. Ad inſenſibilem hanc tranſpirationem promovendam convenit Tinctura ♁ii, aliaque antimoniata. Ex. gr. *Cura Achorum, favorum, &c.*

℞. *CC ſ. △ parat.*
♁ *ii diaphoret.*

oc. ℈.

oc. ♁ *ana* ℈j.
myrrh. ℈ß.
M.

Detur hujus pulveris ℈j. & per vices repetatur.

Pro potu ordinario ſit decoctum ex lignis Guajac. ſaſſafras, rad. enul. ſaponar. lapath. &c.

Sic & convenit Eſſent. fumar. ſaſſafras, aliaque ſerum corrigentia, ut ſunt Syr. de fumar. ſeu aq. betulæ; quæ valde expellit, Syrupus heleni. Ex. gr.

℞. *Aq. fumar.*
ſcabioſ. ana ℥ß.
Syr. de fumar. ſimpl. ʒvj.
Eſſent. fumar. ʒj.
M.

Poteſt & cerevisiæ infundi raſura C.C. cum flor. fumar. aquileg. ſcabioſ.

Si oritur à vitio nutricis, dentur illi pilulæ de fumar. ſerum lactis cum ſucco, ſeu eſſent. fumar. Lotiones & inunctiones non ſtatim adhibeantur, ſed datis aliquandiu purgantibus & expellentibus, poſtea dentur externa.

Inter externa ſequens conducit linimentum.

℞. *Unguent. enulat.* ℥j.
ſacchar. ♄i
camphor.
ſulphur. ana ʒj.
ſal. tartar. ʒß.
M.

℞. *Axung. porci* ℥ij.
ſulphur. vivi. ʒß.
ſucci limon. ʒj.
M.

Puſtulæ his illitæ exareſcunt & poſtea decidunt.

Herba Geranii frixetur cum butyro & per linteum coletur, quo unguento illinatur totum caput, noſtrâ experientia eſt comprobatum medicamentum.

Si ulcuſcula ſunt maligna & ſerpentia, ex acriori acido orta, ſequens conducet linimentum.

℞. *lap. calaminar.* ʒij.
farin. cũ aceto vel vino ſubact.
reſin. q. ſ.
M. f. inſtar. linimenti.

Quo linimento aliquoties inungantur Achores.

Si ulcuſcula hæc ſaniem emittant tenuem & acrem, optimè, præmiſſis præmittendis, laventur aqua ſpermatis ranarum, inſperganturque pulveres acidum imbibentia, viſcidum modicè reſolventia, exſiccantia & detergentia, ut ſunt creta, ſuccinum, C.C. uſt. lap. calaminar. ceruſſ. myrrh. flor. Sulph. vel Crocus ♂tis, &c.

Ad promovendam conſolidationem, in fine curationis poteſt exhiberi eſſentia traumatica, cum eſſent. lignor. item pulvis è cranio humano ppt. cum oc. ♋ ppt.

Si puſtulæ fixiores egerint radices, prodeſt oleum Sulphuri per deliquium factum & cum oleo amygd. d. mixtum, quo illinantur hæ puſtulæ. Pro diſcuſſione grandium tumorum glandularum circa collum conducunt Empl. melilot. cum empl. de galbano mixtum, vel crocat. Mynſ. quæ aliquandiu applicentur, vel fricentur ſpiritu formicar. camphor. ſal. perſicar.

In Achoribus caput abluatur cum

Digitized by Google

decocto ſalicis, parietar. virid. bliti alb. & lentium poſtea inunge ſequenti unguento, à *Bayro* magni æſtimato.

℞. *Sulphuris*
ſem. parietar. ana ʒ ß.
ſapon. ℥ j.
M. cum ſucco parietar. & F. Unguentum.

Aliud à Joh. Cekkio magnipenditur.

℞. *Pulv. bryon.*
roſ.
fimi columbini
virid. ſulphur. ana ʒ ij.
ſang. teſtud.
ſucc. betæ ana ℥ j.
croci gr. viij.
ol. junip.
laurin. ana ℥ ß.
M. in mortario plumbeo.

℞. *Lithargyr.* ℔ j.
acet. acris q. ſ.
Coq. in vaſ. orichalc. horis 2.
Colat. infund. in cucurbitam vitream capacem,
Affunde paulatim ol. Tartari per deliq. q. v.
Pulvis qui præcipitatur Achoribus inſpergatur.

CAPUT XII.

DE ATHROPHIA INFANTUM.

Quum itaque hæc moriendi ſors omni ætati, quàm frequentiſſimè tamen infantibus contingit, *tabido corrumpi morbo*. *Atrophia* hæc dicitur etiam *Macies puerorum*, *Tabes dorſalis*, *Febris hectica*, & quandoq; *Phthiſis*. Deſcribitur quod ſit extenuatio p. n. corporis tum totius, tum partium, ob fruſtratam nutritionem in infantibus & pueris, utplurimum à muco acido & viſcoſo oſcula ductusque lacteos obſtruente, & glandulas meſeraicas conſequenter infarciente, rarò à viſceribus malè corruptis ſæpiſſimè à comedonibus oborta. Comitatur ſæpiſſimè hunc affectum tumor abdominis, quot enim hoc affectu extinctos aperi, in iis glandulas meſenterii tumidas & obſtructas reperi, denegato enim ſic nutrimenti tranſitu, neceſſariò partes nectare ſuo torido privantur, ita ut adipoſæ, carnoſæ, dein tendinoſæ, ligamentoſæ & membranoſæ partes alimentari deſtituuntur madore, accedente ſimul acrimoniâ ſanguinis, exſiccentur, corrugentur & imminuantur. Quodſi enim chylus nimis viſcidus, vel vitioſo acore inquinatus diſtribuatur pro ſanguinis augmento & partibus corporis nutriendis, neceſſariò depravatur maſſa ſanguinea, imò ipſi ſpiritus animales ob vehementiorem pabuli diſſipationem & abſumptionem diſſipantur, Reges quoque ob interceptum commeatum, redduntur ad regendum inepti & laſſi, ſatis enim exinde liquet, quòd præter habitus concidentiam ſummam quoque virium proſtrationem ſimul perſentiant miſelli.

Multum hîc facit dyſcraſia lactis a-

lloniſ

Digitized by Google

lieni in infantibus, & in pueris nutrimentum depravatum. Ubi enim ab indole ſuâ genuinâ dulci in naturam heterogeneam, hoc eſt, acrimoniam, aciditatem, ſalſedinem, amaritiem, aliamque nutritione ineptam feceſſit naturam, inde enim neceſſariò maſſæ ſanguineæ craſis inſigniter vitiari & corrumpi debet. Requiritur enim ad nutritionem, pro ut *Clariſſ. Wedelius in Phyſiol.* egregiè diſſerit, nutrimentum omnis qualitatis heterogeneæ expers adeoq́ue blandum, mite, ſubſtantia lenteſcens, apponi aptum omnibus partibus æquè commune, quodque in univerſo corpore partibus omnibus appellere poſſit.

Particulæ ergò quæ ſunt acriores & ſalinæ eo ineptiores ſunt nutritioni, quæ ſanguinem vi ſua corroſiva non raró inſtar menſtrui chymici ſolvunt, fundunt, ac balſamicas particulas deſtruunt, qua unione ſoluta particulæ plures tam inſenſibiliter, quam ſenſibiliter per cutis poros aliaque emunctoria eliminantur, prout teſtantur ſudores colliquativi, urinæ oleaginoſæ & pingues, alvi fluxus, unde non poteſt non fieri, his obortis, quin partes debita ſua fruſtrentur nutritione. Hinc plures infantes ſunt, qui tabeſcunt à ſolo ſanguinis ſale vitioſo, ſine pulmonum aliorumque viſcerum corruptione, atrophiæ ſæpè adjunctus eſt tumor abdominis, qui oritur ex obſtructione pororum muſculorũ abdominis hinc vapores incluſi abdomen diſtendunt, in quem finem etiam conducunt volatilia ut liq. C. C. ſuccin. Quum autem pulmones propter tenuiſſimam ſubſtantiam imprimis in infantibus, motumque ſanguinis in ipſis celeriorem fermè primi ſint, qui ſalium iſtorum ſævitiam perſentiunt, hinc fit, ut plerique eorum pulmones ſortiantur corruptos, anhelent, tuſſiant, atque tandem tabe pulmonali pereant.

Infantibus etiam noſtris prætereà ob peculiarem nutrimenti pravitatem & corruptionem ſub cute aliquando vermiculi, quos *Crinones*, *& Dracunculos* ſeu *Comedones*, Germanicè Miteſſer vocant, naſcuntur, quorum cauſa eſt impedita tranſpiratio, & inde facta ſeri ſtagnatio & corruptio, hinc occultatorum ſeminum productio, quo in caſu ſimul adeſt maxima ſeri, ſeu lymphæ acrimonia & viſciditas, hinc quoque redditur nutritio inepta, & infantes ſub continuis ejulationibus & vigiliis inſtar ligni marceſcunt. Multi ſunt Medici, qui exiſtimant, hæc animalcula non eſſe vera & viva animalcula, ſed tantùm excrementa viſcoſa & tenacia, quæ præ ſe ferunt formam vivorum animalculorum, ope tamen microſcopiorum hodie patet, prout etiam mecum obſervavit *Clariſſ. & fide dignus D. Ettmüller*, eſſe vera & viva animalcula coloris cinericei, cornibus, ſeu potius antennis binis longè prominentibus inſtructas oculis rotundis grandiuſculis, cauda oblonga in fine villoſa, aſpectu horrida, prout illos deſcripſit prælaudatus *D. Ettmuller*.

§. 2. Infantes hoc malo detenti alimenta voracius & largius appetunt aſſumuntque, exinde tamen haud de- *Signa.*

ſideratum perſentiunt fructum, qui crinones animati producunt pruritum, & laceſſunt plus minus membranas, unde infantes continuo ejulatu, inquietudine, vigiliis, ſuum exprimunt dolorem, tandem incipiunt emarceſcere & ſucceſſivè in tabem proruunt.

Prognoſis. §. 3. Quod prognoſin *Atrophiæ* infantum concernit, cum illi habeant viſcera teneriora, inde etiam debiliora, ob Regum quoque imbecillitatem tabificæ huic morbo minus reſiſtere valent, & magis cum periculo extenuantur, quam illi, quibus fortiores ſunt Reges & ſpiritus. Membranoſæ & ligamentoſæ partes exſiccatæ, ut & facies Hippocratica opi Medicæ haud cedunt.

Inflammationes quoque, tumores & exulcerationes ſunt periculoſæ, & inde tabes natæ difficiliores ſunt curatu. Sic & tabificæ meſenterii obſtructiones à primordiis ita formatæ omnem excludunt opem Medicam. Illæ verò quæ ab humoribus viſcidis, acidis tenacibus factæ, omninò aptis remediis obediunt. Pulmones verò aliaque viſcera exulcerata & corrupta ob ſubſtantiæ tenuitatem partim ob celeriorem ſanguinis motum & atrophiam inducentia nullam admittunt curationem.

Convulſiones & ſpaſmi infantium tabidorum certiſſimi mortis ſunt prodromi.

Somnus quoque inquietus magis conſumens quam reficiens hecticam incurabilem ſubeſſe ſignificat, teſte *Hipp. ſect.* 2. *Aph.* 1. dicente *in quo morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi verò ſomnus proſit, non lethale.*

Sudores colliquativi, diarrhææ, alvi fluxus pingues, & urina oleaginoſa pejoris notæ ſunt ſigna.

Si à comedonibus atrophia oritur, hæc facilem admittit curam, niſi malum ſit nimis radicatum.

§. 4. His præmiſſis ad *curationem* accedamus, & quidem contractis velis, plura enim in capite de Atrophiâ videri poſſunt. Curatio ergò nititur ſequentibus indicationibus: Ut viæ occluſæ materiæ nutritivæ tranſitum denegantes recludantur, quod facilè obtinere poſſumus, ſi hæ ſint obſtructæ à viſcida tenacique materia, per volatilia aliaque apertiva, hæc enim viſciditatem humorum incidunt ac corrigunt, cui ſcopo etiam inſerviunt ad eam viſcidam amaricam evacuandam lenientia & blandè purgantia, nam fortiora roridum liquorem ſimul educunt, & ſic malum tantum augent. *Curatio.*

In uſum ergò trahantur rhabarbarum, manna, pruna Damaſcena, præſertim ex his, additis aperientibus, parata decocta & infuſa. Sic ſyr. roſ. ſol. infantibus lactationis tempore exhiberi poteſt, poſt ablactationem verò lactantes mucida aliaque ferre non poſſunt, hinc & ab iis abſtinendum eſt. Meliùs conduceret Tartarus vitriolatus *Tachentano* more paratus, ut & arcanum duplicatum Mynſ. Doſis eſt tot grana, quot habent annos pueri. Item conducit Tinctur. ♂is vitriolat. in ſingulos ætatis annos guttæ 2.

Si verò ſimul acidum peccet & auſterum

ſterum vaſa iſta conſtringentia, ut nihil nutrimenti ad partes externas mittant, proſunt oculi ♋ aliaq; cadavera terrea & inſipida, quæ ſalium heterogeneorum acrimoniam acidam obtundunt. Sequenti mixturâ plures ablactatos curatos novi.

℞. *Aq primul. ver.*
è cancris
cent. min.
antihect. Schröd. ana ℥j.
vaſcr. ebor.
C.C. ppt.
oc ♋ *ppt. ana* ℈j.
corall. rub. ppt ʒß.
tartari vitriolat. ℈j.
Julep. roſat. ʒvj. vel ℥j.
M. Dentur ſingulis diebus cochlearia duo bis de die.

Itidem magnifacio ſequentes rotulas, quia facilè à parvulis aſſumi poſſunt.

℞. *Sal. cachect.* ♂ *ſecundùm Schrod.*
oc ♋ *ana* ℈ß
Tartari vitriolat. gr. xv.
lap. prunell. gr. vj.
ſpec. diarhod. Abb. ℈ß.
ſacch. alb. ℥j. vel ℥ij.
F. l. a. Rotula.

Alii miris laudibus extollunt antihecticum Poterii, ſaccharum ♄i, myrrhata, antimoniata, aliaque.

Nuper filiolum tali colliquatione laborantem ſequenti mixturâ feliciter reſtitui, poſt paſtum ſemper aderat tuſſis.

℞. *Aq. menth* ℥j.
cort. citr. ʒß.
✱*ci* gr. x.
ſal. abſinth. gr. v.
ol. menth. gt. j.
ſyr. fœnic. ʒvj.
M. detur cochleatim per vices.

In paulò adultioribus inſtitui poteſt cura lactis, aliaque uſurpanda, quæ peti poſſunt ex *libro 3. cap. de Hecticâ.*

Egregium quoq; eſt ad atrophiam puerorum tollendam aq. heder. arbor. ut & pulvis ejus ad ʒß. in aquâ ejusdem aliquoties exhibitus. Venter quoque manè & veſperi cum axung. caponis illinatur.

Inter externa pro humectanda & edulcoranda maſſa ſanguinea proſunt balnea & fotus ex lacte & decocto capitis & pedum vervecis, quæ in aqua ſimplici tamdiu coquenda ſunt, donec conſumtis omnibus carnibus oſſicula ſola poſſunt eximi, & adjiciantur aliquando herbæ & flores emollientes rad. alth. herb. ejusd. imprimis heder. arbor. & filicis, malv. violar. portulac. hyperic. bugloſſ. cum rad. flor. chamomill.

Ad reſolvendam ſpiſſiorem mucilaginem, ubi ſimul adeſt tumor abdominis, convenit Unguentum *Sylvii*, ex unguento Martiat. alth. & ol. Philoſ. parat. Item

℞ *Ol. de cappar.*
abſinth.
ſambuc. ana ℥j.
Vng. de ſucc. aperitiv. ℥iß.
Gumm. Ammon. in acet. ſolut. ℥ß.
F. linimentum.

Emplaſtrum de meliloto hypochondriacis applicetur.

Confert etiam axungia quæ reperitur

tur circa verticem ferreum rotæ molaris extra illita. Item ſi butyrum recens cum adipe ſuilla & vervecina liquefiat addito pauco oleo ceræ infans eo inungatur.

Si adſint ſudores colliquativi Tinctura antiphthiſica & omnia ſaturnina & aluminoſa levamen afferunt.

Cura Comedonum. §. 5. Ad *Crinones* ſeu *Comedones* expellendos & enecandos & inde factam ſæpe dorſalem tabem curandam omne ferunt punctum, quæ habet Cl. *Ettmuller* in *valetudinario* ſuo *infantili*, qui poſt Tincturam ℥ ij. balnei uſum præſervativè pariter ac curativè laudat, Ad illos, eliciendos balneum aquæ dulcis ſuadet, cui parum mellis addatur, inde facilè vermiculi hâc dulcedine decepti per poros cutis capitibus ſuis prominent, qui dein vel unguibus, vel cultro, vel novaculâ extrahi queunt. Vel ad muliercularum noſtrarum mentem infantum dorſum melle illinatur & poſteà cultro raſorio capita vermium ità allectorum abſcindantur.

Ad illos enecandos *Timeus* laudat aquam aloeticam externè quotidiè dorſo illitam. Proſunt & frictiones cum aquâ mellis & farinâ, quod dein abradatur cultro à cute, quia inde apertis poris corpuſcula vermium eliminari poſſunt.

Tabem dorſalem infantilem feliciter curavit *Zacut: Luſitanus* exhibendo ter ℈j caſtorei, nam caſtoreum fœtore ſuo vermes ſtrenuè necat.

Cl. *D. Joh. Steph. Stobelberg*. ſequentem habet curam. Ex cinere quercini ligni fiat lixivium, cui imponatur per noctem ſacculus pennis pullorum gallinaceorum repletus, ſequenti die deducatur in ſudatorium infans, ibique inſideat dicto lixivio calefacto uſque ad collum per ſemihoram, quo facto detineatur per aliam ſemihoram, extra lixivium & probe ſudet, toto corpore priùs melle perunctо, ſudore peracto deradatur cutis cultro raſorio. Hoc per ſeptimanam ter repetatur & reſtituuntur infantuli. Idem eodem planè effectu Zedoaria in lixivio querno decoqui poteſt, quo infans ante & poſt raſuram in ſudatorio diligenter abluatur.

Sed nos experientiâ edocti cum *Ettmullero* aquam Hermeticam ſeu decoctum Mercurij vivi, uti ſcabiei & lumbricis optimè conferre ſolet, etiam hîc conducere affirmare poſſumus, in balneo enim hâc aquâ ablui poſſunt infantes, & ſic citra ullum periculum dictos comedones necare & tollere poteris, non omiſſis antihecticis & anthelminthicis ſuperiùs jam revelatis.

CAPUT XIII.

DE RACHITIDE ANGLORUM.

§. 1. Cum plures Medici hunc affectum ſolis infantibus familiarem jam præter propter ante 40. annos in Angliâ primò innotum, ad

Tabem

Tabem referant, ea propter eum huic ſubjungere placet, quem affectum Nobiliſſ. *Gliſſonius, Mayovv*, aliique Angli deſcripſere, quia in oris Anglicis magis, quàm in noſtris familiaris & quaſi endemius exiſtit, ubi infantes utpluriınum à ſexto menſe ſuæ ætatis, ad finem uſque ſecundi anni cum dimidio frequentiſſimè infeſtantur, Bigæ infantum hoc morbo laborantium hiſce in regionibus Medicinam feci.

Deſcriptio. Deſcribi poteſt hic affectus, quòd ſit affectus ex inæquali ſucci nutritii diſtributione ortus, ob cujus defectum vel ſuperabundantiam partes aliæ nutrimento privatæ marceſcunt ac emaciantur, aliæ verò plus ſatis nutritæ in molem juſto majorem augentur.

Signa. §. 2. Phænomena hujus affectus ſunt caput valdè magnum, & hinc inde in ejus ſuperficie protuberantiæ magnæ & variæ obſervantur, ingenium pro ætate plus ſolito felicius, abdominis ſæpe adeſt intumeſcentia, pectoris anguſtia, cartilaginis enſiformis prominentia, ſpina & oſſa plerumque incurvata, & quæ circa articulos ſunt prominentia & nodoſa, item torpor quidam & laboris exercitiique impatientia; neque enim pueruli niſi ſedentes ludere poſſunt, vix enim pedibus inſiſtere valent & tandem in morbi progreſſu à debili ſpinâ dorſi ſuſtineri poteſt capitis onus, Reſpiratio eſt difficilis, alvi fluxus ſæpe hunc comitatur affectum, his accedit partium ferè omnium enervatio. Hectici aliquando fiunt, ventres ſemper habent inflatos, tumentes ac duros, ſæpe etiam tuſſis aliaque tabidorum ſymptomata ſubnaſcuntur, quæ *Rachitidem* ferè ſemper comitari ſolent, in quibusdam verò pauciora ſunt phænomena, in aliis plura.

Datur & aliud malum huic non multum abſimile, licèt in lue Gallicâ non infrequens, Παιδαρθρόκακη dictum, qui morbus ſæpe ſuas extra Luem Gallicam natales invenit, de quo raro affectu plura videre, poteris in *Encyclopædiâ Chirurgicâ noſtrâ*, ut & de ſpina nodoſa, alioque affectu quem Batavi **übel ſogenheit** vocant, ad diphagiam lacteam, & eſt ſubluxatio vertebrarum colli atlantis & dentis.

Cauſa. §. 3. Nun ad ipſas cauſas conſiderandas nos conferamus & videamus in quo ſpecifica corruptio hujus mali conſiſtat. Alii confugiunt ad primas qualitates *Ariſtotelis*, alii ad intemperiem *Galeni*, nonulli ad τὸ θεῖον *Hippocr.* occultarum aſylum, & centum ejuſmodi alia vel non Entia, multi ad ſalium corroſivorum ac heterogeneorum degenerationem, plures ad fermentorum imutationes, quorum opinionen ſi quis legere amat, adeat Clar. Dom. *Mayovv*, & legat Tract. quintum *de Rachitide*, qui hujus cauſam ſemotis aliorum opinionibus quærit in obſtructione ſpinalis medullæ & nervorum, & inde dependente influxus nervoſi defectu, hincque deducit ferè omnium horum ſymptomatum rationes & cauſas.

Nos vero ut omnia contractis proponamus velis, hujus affectus cauſam ſcrutamur in Nutritione inæquali & impeditâ Microcoſmetois & ſatellitium ſuorum, ſpirituum puta animalium

lium irradiatione. Certum enim eſt, ſanguinem arterioſum, lympham & chylum contribuere multum ad nutritionem partium, nî verò ſimul accedat hæc irradiatio per nervos, omnia fruſtrà partibus agglutinantur, hinc Angli exiſtimant quia à præciſo nervo ſæpe pars fuerit emaciata, per nervos ſuccum nutritium ad partes devehi; cùm tamen ſola illa irradiatio ſufficiat. Ex omnibus ergò phænomenis abundè patet, cauſam hujus mali quærendam eſſe in ſpinali medullâ, ejusque tubulorum nerveorum inde prodeuntium aliquali cum totali obſtructione à pituita viſcida tenacique impediente quò minùs *Microcoſmetoris* & ſpirituum animalium fiat irradiatio, & per conſequens humorum circulantium agglutinatio, ſicque nutritio æqualis fruſtretur. Conſtat enim proventum ſpirituum animalium ſatis largum in cerebro tamque publicâ totius corporis officinâ generari, medullam autem ſpinalem aliàs cerebrum prolongatum, veluti viam regiam ab emporio illo exeuntem à craſſis & glutinoſis, viſcidisque in hoc affectu obrui & impediri, ità ut nutrimentum haud ritè agglutinari poſſit.

Serum etiam hoc in affectu vitiari & corrumpi, vel ſtagnare, patet ex meſenterii glandulis majoribus ſtrumoſis & inde abdomine tumido reddito poſt exenterationem defunctorum ità repertis. Reliqua hujus affectus phænomena ſecundùm hanc hypotheſin facilè explicari poſſunt, ut ex ſequentibus manifeſtum erit.

In hoc morbo contingit, ut caput in molem præter rationem augeatur, quod quidem ex noſtra ſuppoſitione ità fieri debet. Lympha enim ſanguis & ſpiritus animales, qui alias naturaliter in ſpinalem medullam ex magnâ parte influunt, intercluſo verò aditu iſto remanere coguntur, hinc cùm caput liberaliorem nutrimenti proventum ſortiatur, neceſſe eſt, ut in molem juſto majorem accreſcat. Ob horum ſpirituum animalium copiam in capite reſtantiam ingenium acutius & ſagax deducimus.

Solent etiam hoc in affectu omnia flaccida eſſe, ſimul ægri ob debilitatem pedibus inſiſtere, & in morbi progreſſu capitis onus ſuſtinere nequeunt, quæ ſymptomata dependent à *Microcoſmetoris* & torpitudine & ſpirituum animalium defectu dictas nervorum obſtructiones neceſſariò conſequente. Irradiatio enim hæc non tantum ad nutritionem, ſed etiam ad motum omninò requiritur.

Signum pathognomicum hujus affectus habentur oſſa incurvata, præſertim tibiæ & cubiti, ſæpe & ipſius ſpinæ; aliorumque articulorum protuberantiæ, quorum rationes breviter dicamus. Plures hanc incurvitatem oſſium ab eorum flexibilitate & inſtar ceræ mollitie procedere contendunt. Hæc verò fieri à depravatâ & inæquali nutritione nulli dubitamus. Sed ut bene hæc intelligantur, ſupponimus partes nervoſas & muſculoſas ob nutritionis defectum haud excreſcere, quarum muſculoſarum & tendinum extenuatio & conſtrictio in cauſa eſt, quod hæc oſſa ità inflectantur, quia à nervis

nervis tendinibusque detineantur tanquam à chordâ ità ut non poſſint ritè extendi, ſed neceſſariò debent incurvari uti arcus chordâ detentus, prout hoc ſimili utitur, Cl. *Mayovv.* ſi enim arbori creſcenti chorda ſuperiùs & inferius alligetur, ità tamen ut eadem à chordâ non tendatur, certum eſt, arbor dicta ſenſim creſcendo incurvabitur. Rectè etiam inquit prædictus Cl. Vir. *Mayovv.* ſpina etiam variè inflectitur, partim introrſum, partim extrorſum, quod à variâ muſculorum in diverſis ſpinæ partibus poſitione oritur, nempe ſpina in ſuperiori parte à muſculis pſoas internis annexis præpollentibus extrorſum incurvatur.

Reliqua phænomena ſci. os cruris, humerique minus cur incurventur, cur pectus acuminatum fiat, aliaque apud prædictum videas Authorem, qui more ſolito optimè omnia hæc explicat. Nunc breviter *prognoſin* tradamus.

§. 4. Rarò affectus hic ex ſe lethalis eſt, ingraveſcentibus verò ſymptomatibus in plures morbos lethales degenerare ſolet, v. g. in phthiſin, tabem, hydropem pulmonum, aſcitem, &c. Quo enim majora & difficilora ſunt ſymptomata, & quo citiùs affectus à partu invadit, eo malum infantibus pejus & periculoſius eſt. Quicunque ante annum quintum non ſanantur, poſteà per totum vitæ curriculum valetudinarii ſunt. Ubi conjuncta ſunt ſuperiora ſymptomata gravia malum exiſtit incurabile. Quo verò longiùs hic affectus à partu miſellos affligat, & poſt febres ingruat, & ſimul ſcabies ſuperveniat, & ſymptomata minuantur, non eſt quòd de eorum ſalute deſperemus. Si pulmones, quibus ob pectoris anguſtiam ſe dilatandi ſpatium non conceditur, purulenti ſunt & aſthma & ſpirandi difficultas oboriuntur, malum vix curari poteſt. Adulti hoc non corripiuntur malo, quia caput & oſſa metam creſcendi jam adepta ſunt.

Prognoſis.

§. 5. Poſtquam de affectus hujus cauſis, ſignis tum diagnoſticis tum prognoſticis diſquiſivimus, reſtat ut ad ejus præſervationem & *Curationem* deveniamus.

Cùm ergò morbi hujus cauſa in aliquali nō verò omnimodâ obſtructione ſpinalis medullæ nervorumque inde oriundorum à materiâ viſcida tenacique poſuerimus, annitendum eſt, ut obſtructiones tollantur, dein Microcoſmetoris ſpirituumque animalium irradiatio promoveatur. Priori ſcopo, ad materiam ſcil. tenacem evacuandam, ſatisfaciunt purgantia, aperientia diuretica & diaphoretica. Curatio autem à catharſi ſemper incipienda eſt, hinc etiam quàm plurimos infantes verâ Rachitide laborantes ſequenti methodo feliciſſimè curavit celeberrimus *Practicus Anglus Th. Sydenham.* Sequentem parat potionem catharticam.

℞. *Tamarind.* ℥ß.
fol. ſen. ʒj.
Rhabarb. ʒiß.
Coq. ſ. q. aq.
In Colat. ℥iij. *diſſolve manna & Syr. roſ. ſolut ana* ℥j.
M. F. Potio

Pppppp Hujus

Digitized by Google

Hujus capiat infantulus cochl. 1. vel 2. plusminus pro ætate, manè per 9. dies, uno atque altero die, ſi opus fuerit, intermiſſo. Interim vero purgatio ita moderari debet ac regi, doſin vel augendo vel minuendo, ut ultra 5. vel 6. ſedes ſingulis diebus non procedat. Prælaudatus vir dein poſt hanc catharſin ſequens commendat unguentum aperitivum ad totum ventrem inungendum & continuandum per aliquot dies.

℞. *ol. lil. alb.*
tamariſc. ana ℥ij.
ſucc. rad. bryon.
apii ana ℥j.
Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, addendo unguent. de althæâ & butyri inſulſi ana ℥j.
gum. Ammon. in acet. ſolut. ℥ß.
ceræ flavæ q.ſ.
M.F. linimentum.

Nos ſæpe hâc methodo inſtructi nonnullos feliciter curavimus, & paulo provectioribus pulv. Jialapp. à gr. 1. ad 7. ſyr. cuidam adjecimus, & ſic feliciter per vices purgavimus, dein intus dedimus noſtrum unguentum de oſmundâ, & ſimul extra tum dorſo tum artubus inunximus, & ſic Deo ſit laus plures priſtinæ reſtituimus ſanitati, ſed cùm non ſemper his auſcultet armis *Rachitis*, plura, ubi ſcil. refractaria eſt, adjicere placet. In aliis etiam, imprimis delicatulis, applicari poſſunt enemata. Sequens laudant Angli.

℞ *milleped. cum vino lotor. No.* xx. *vel* xxx. *quibus contuſis affunde ſeri lactis ex vino alb. parat.* ℥v. *in expreſ. ſolve ſacch. rub.* ℥iß. *M.*

Sequens quoque ad mucum acidũ viſcidumque in inteſtinis hærentem reſolvendum conducit clyſter ex ſale tartari, alioque lixiviali acuatus.

Inter alterantia ſpecifica ab Anglis aliiſque habentur omnia ligna & eorum cortices, imprimis radix & herba oſmundæ regalis, fl. ſpicæ, rad. omnes aperientes, & omnes herbæ cephalicæ, imprimis theé, omnia antiſcorbutica & ſale volatili prægnantia, ut ſunt millepedes, lumbrici terreſtres, &c. quorum catalogum videre poteris apud *Gliſſonium* & *Mayouv.*

Inter Chymica celebratiſſimum eſt ab illuſtri D. Boyle inventum, cui nomen eſt *Ens veneris*, quod conficitur è ſale Armoniaco & colchotare edulcorato bis aut ter ſimul ſublimatis, doſis eſt à gr. iij. ad vj. cum appropriato liquore tempore ſomni. Omnia hîc conducunt armoniacalia, utpote quæ ob ſummam partium ſuarum tenuitatem ad obſtructiones affectum hunc efficientes tollendos maximè idonea ſunt. Hinc conveniunt ſpiritus & flores ſalis Armoniaci. Sequens ſal artificiale indolis Armonicalis magnipendit ſæpius laudatus *Mayouv.*

℞. *Sal. volat. C.C.*
ſang. aut urinæ ſ.q.
quibus phiala oblonga immiſſis ſpiritus ſalis rectif. aut etiã ſulph. p.c. rectific. guttatim effundatur, quouſque ebullitio non amplius excitabitur.

Sal hic reſolutus per filtrum trajiciatur & leni calore ad ſiccitatem ſalis abſtrahatur. Doſis gr. iij. ad gr. vj. primo

Digitized by Google

primò manè aut tempore ſomni in vehiculo convenienti exhibenda. Hic ferè omnia conveniunt antiſcorbutica.

In paulò adultioribus chalybeata, vitriolata, viſceribus adhuc firmis & integris, item tartariſata, caſtorina, cinabarina ſæpe omnem implent paginam. Sic & omnia cephalica & antiepileptica hîc conveniunt, quatenus obſtructiones tollunt, *Microcoſmetorem* & ſpiritus animales eliciunt & vigorant. Conveniunt ergo ſpir. ſang. hum. C.C. liquor. C.C. ſuccinatus, Balſamus nervinus D. Schefferi, ex quibus compoſita varia formari poſſunt. In juniorum gratiam unam atq; alteram apponamus formulam.

℞ *rad. oſmund. Regal.* ʒ iß.
pæon. mar.
lign. ſantal. citrin.
ſem. naſturt. aq. ana ℈ j.
flav. aurant. condit. ʒ iij.
ſacchar. q. ſ. in aq. oſmund. regal. ſolut.
F. l. a. Rotula, vel Tabulæ ponder. ʒ j.

Accipiat infans ʒ ß. vel ʒ j. bis in die, ſuperbibendo aquam ſequentem à *Mayovv* deſcriptam.

℞. *rad. ari*
pæon. mar.
oſmund. regal. vel filic. mar. ana ℥ iiij.
fol. ſalv.
beton.
naſturt. aq.
beccabung.
veronic. mar.
hepat.
ſummit. abietis ana M iij.
jugland. virid. ℔ ß.
millep. lot. ℥ iij.
caſtor. ʒ j.
Inciſ. & contuſ. affund. ſeri lactis ex vino alb. parat. ℔ vj. *deſtillentur communi deſtillatorio, liquor totus miſceatur. Doſis* ℥ j. *ad* ℥ ij. *bis in die.*

Noſtrum unguentum intus & extus uſurpandum ſequens eſt, quo non ita pridem hic Caſſellis curavimus puerum 3. annorum.

℞. *fol. oſmund. regal. virent.* M vj.
ſalviæ rubr.
anagallid. ana M j.
lauri
majoran.
roriſmarin. ana M jß.
ſucci herb. cardiac.
beccabung.
naſturt. aq.
trifol. fibrin. ana ℥ j.
bacc. juniper. ℥ j.
Conciſ. omnia minutim contundantur optime in mortario ligno vel marmoreo cum ℔ vj. *butyri majalis non ſalsti, dein macerentur dies* 14. *tum paulatim liqueſcant in B. M. & cum fermenteſcere incipiat,* F. *expreſſio & unguentum quod ſervetur ad uſum.*

Potus ſit vel Decoctum rad. oſmund. regal. vel rad. filic. mar. vel potus thee, vel flor. ſalv. vel fol. beton. quibus vaſi idoneo impoſitis ſuperfundatur aqua, quæ aliquãdiu ferbuerit, dein edulcoretur ſacch. cand. & pro libitu bibatur, ſic etiam in aulis bibunt Thee. Loco ejus fiat decoctum Chinæ, vel cort. ſaſſafr. vel cort. pini, &c. aſſumere poſſint.

Remedia Chirurgica ſunt V. S. quam Angli admittunt in plethorâ,

Digitized by Google

item per ſcarificationem in conchâ aurium factam ſanguinē parvâ quantitate detrahere ſolent. Quam operationem cultello obtuſiore peragunt, idque bis aut ter interpoſitis ſeptem diebus repetunt. Item hirudines, fonticulos, ſetacea veſicatoria, cucurbitulas applicanda hoc in affectu ſuadent.

Inter Chirurgia referimus etiam frictiones è pannis laneis calefactis inſtituenda, imprimis ſpina & partes musculoſæ & oſſium concavæ, non verò prominentes fricentur. Si vires ferant, obambulatio crebra in uſu ſit, ſic enim eliciantur ſpiritus ad muſculoſas partes. Hic & convenit in planè debilitatis geſtatio ex ulnis nutricum & cunarum jactatio. Contrectentur hypochondria, inſtituantur aliquando ligaturæ ad ſanguinis partem verſus partes extenuatas deducendam.

Ut ſpina erecta ſiſtatur, oſſaque prominentia reprimentur, confici poſſunt ex oſſibus ceti, vel melius ex ferro thoraces, qui corporibus infantum ita adaptentur, in quem finem videbis nonnulla inſtrumenta in Chirurgicis noſtris.

Neque hîc prætereunda eſt artificialis corporis ſuſpenſio ope inſtrumenti cujusdam penduli ex faſciis ita formati, ut pectus ſub axillis complectatur, caputque ſub mento alia faſcina circumdetur manusque binis anſis excipiat, quo ita corporis onus ſuſtentetur, donec in decentem reſtituatur formam, quâ artificiali operâ hîc uſus eſt, quidam qui plura inde lucratus eſt.

Fomentationes præ aliis conducunt inſtitutæ vel cum vino, vel aquâ vitæ, aliisque ſpirituoſis ſpinæ præſertim, aliisque debilitatis partibus applicatâ. Sequens decoctum laudatur.

℞. *rad. oſmund. regal. aut filic. mar.* ℥iij.
fol. beton.
ſalv.
roriſmar,
major.
naſturt. aquat. ana Mj.
flor. Chamomill.
melilot.
ſambuc. ana pj.
baccar. lauri
junip. ana ℥ß.
Coq. in aq. font. ſ. q. ad ℔ij. *Adde vini albi vel aquæ vitæ vulg.* ℔j.
Colatura uſui ſervitur.

Et cum cl. Mayovv unguentum pro partibus debilitatis & noſtro uſu comprobatum ſit, ſimul hîc addere liber.

℞. *fol. ſambuc.*
lauri
majoran.
ſalv.
roriſmar.
beton.
ſummit. lavendul. ana Mij.
bacc. junip.
lauri ana ℥j. *M.*

Inciſa & contuſa vaſi idoneo indantur cum butyr. majal. vel recent. non ſaliti ℔iij. & aq. vitæ ℔ß. Coq. lentè ad aquæ vitæ conſumtionem, expreſſioni adhuc calidæ adde

Ol. nuc. myriſt. per expreſſ. ℥ß.
Balſ. peruv. ʒj.
M. f. unguentum.

Loco butyri majalis ſubſtitui poteſt medull. bovin. vel ſev. cervin. &

ol.

ol. lumbricor. vel vulpin. ana ℔iß.

Hiſce nihil juvantibus ad balneum vel naturale, ut ſunt hiſce in locis thermæ Wisbadenſes & Emſenſes, confugiendum eſt, vel artificialia ex herbis cephalicis, Tartaro & Vitriolo parata ex uſu eſſe poſſunt.

Sympromatum quoque hîc occurrentium ratio habenda eſt, ex quibus maximè frequens eſt alvi fluxus, qui optimè curatur catharticis lenioribus, infuſo ſcil. rhabarb. & demum adhibitis variis ſtomachicis modicè adſtringentibus, ſuperiùs, ubi de alvi fluxu ex profeſſo egimus, abundè dictis.

Ad ſudores colliquativos diſcutiendos, conveniunt itidem varia aperientia & digeſtiones juvantia.

Si pulmones aliaque viſcera humoribus viſcidis infarcti, hincque Aſthma aliaque pectoris mala producta ſint, tunc conveniunt pectoralia balſamica, imprimis verò balſamus ſulphuris ad gt. 3. vel 4. inconvenienti & appropriato vehiculo ſæpiùs exhibitus, item pectus inungatur ſequenti linimento:

℞. *Ungu. pectoral.* ℥j.
ol. nuc. myriſt. per expreſ. ʒj. *M.*

Aliaque huic morbo appropriata in uſum trahi poſſunt, adjectis & ſpecificis *antirachiticis*.

Abdomini tumido applicentur varia reſolventia ſuperiùs jam dicta.

Spinæ imprimis applicanda ſunt varia nervina, tum emplaſtra, tum linimenta, tum olea, tum fotus, quæ alibi ad nauſeam recenſuimus. Atque hæc breviter de affect⁹ huj⁹ infantilis curâ.

CAPUT XIV.

DE INTERTRIGINE.

Deſcriptio. INter affectus externos frequenter infantes affligentes non poſtremum locum tenent Intertrigines, ſuntque ulcera cutanea, ſeu excoriationes inter femora, ex acrimonia ſalina exorta.

Diagnoſis. Haud difficulter cognoſcitur hoc malum, quia partes affectæ rubent & dolent, præprimis ſi tangantur & laventur, tum ſuum dolorem ejulatu exprimunt infantes.

Cauſa. Utplurimum hæ intertrigines oriuntur ex acrimonia ſalſa undecunque contracta, externè quoq; advenienti. Sic etiam ab linteis immundis, vel ſi à continuâ humectatione urinæ partes haud præſerventur ſed negligantur, inde enim teneerrima epidermis ita emollitur & relaxatur, ut ſenſim penitus eroſa ſeparari ſoleat.

Si infantes nimis ſunt obeſi & ſæpius exponantur aëri frigidiori, ſicque impeditur tranſpiratio inſenſibilis, hinc cumulatur ſerum acre, quod ſymbolum ſuum addere poteſt.

In ulcera pejora, ſi negligatur, hoc malum degenerare poteſt. *Prognoſis.*

In Curatione munditiei maximè ſtudendum eſt, panni mundi & leves ſint, minimè aſperi, ſed potiùs lana ſuccisa partibus excoriatis imponatur, & lintea bene laventur, quibus utuntur, à ſordibus ſalinis laventur & exſiccentur. *Cura.*

Mulierculæ noſtræ ceruſſam & lapidem

pidem Calaminar. contuſum immittunt ſacculo linteo, & ita parti dolenti aſpergunt. Ab aliis laudatur crocus ♂tis ex vitriolo præcipitato, à N.D. *Etmüllero* commendatur terra vitrioli dulcis, vel pulvis ex creta, C.C. cum momento ceruſſæ, quæ ita cuticulâ ſpoliatæ parti imponi poſſunt.

Optimè verò & cum effectu aquâ calidâ bis de die laventur inguina, vel aquâ roſar. & plantaginis.

CAPUT XV.

De Calculo, urinæ obſtructione, ejusq; incontinentia.

§. 1. URina tum *obſtructio*, tum *mictio involuntaria* pueris magis eſt familiaris, quàm adultis, obſtructio urinæ non tantùm fit in his tenellis à *Calculo*, ſed etiam ſæpe à viſcoſa materia meatus urinarios obſtruente, attamen infantes etiam calculo obnoxii ſunt, quod ſæpe patet in tenellis, & quandoq; 3. die poſt partum, ubi lintea ſæpius ſabulo rubro conſpurcata videntur, in paulo adultioribus ſæpe ejusmodi urinoſum ſedimentum obſervatur, & in promtu cauſa eſt, quia lac, aliique cibi craſſi hic ad generandum calculum & viſcidam materiam facilè ſymbolum ſuum addere poſſunt, accedente ſpiritu volatili. Huc pertinet etiam hæreditaria diſpoſitio, aliaque, quæ aliunde peti poſſunt.

§ 2. Urinæ incontinentia frequens eſt pueris, acciditque iis utplurimum ob imbecillitatem & reſolutionem muſculi ſphincteris veſicæ, ob intemperiem ſeroſam, quâ pueri gaudent, malum quoque hoc facilè degenerat in habitum & conſuetudinem. In hoc caſu ſpiritus animales accedunt ſæpius, ſcil. factâ viâ in cerebro & plicis, inoffenſo pede ad muſculos & vaſa excretioni urinæ dicata, ut illa ſemper aperiantur. Remotè quoque ſymbolum ſuum addere poſſunt lac vitioſum & pultes, aut aliorum tenacium craſſorum alimentorum abuſus, & voracitas nimia.

Curatio calculi & obſtructionis urinæ.

§. 3. Curatio obſtructionis urinæ conſiſtit in internorum & externorum medicamentorum exhibitione, ubi ſemper reſpiciendum in tenellis ad mucaginem iſtam acidam, quæ reſolvenda, & ſi adſint calculi, illi leniter expellẽdi ſunt. Utiliſſimè ergò pro ratione ætatis hoc in caſu exhibere ſolemus ſcrupulum unum tenuiſſimi pulveris ſuccini albi, cum pulvere oc. 🦀 commixt. aut ſang. hirc. cum lacte vel aquâ petroſelini, vel aqua betulæ. In paulò adultioribus prodeſt etiam decoctum rad. apii, ononidis, aſparagi, fœnic. ruſci, &c. Joël commendat in puerulis ablactatis ol. vitrioli gt. iij. cum vino optimo exhibendas.

Tempore veris ſæpe cum magno effectu ſuaſi ſuccum betulæ ad dies aliquot aſſumptum.

Conveniunt quoque balnea & inunctiones. Balnea artificialia parari poſſunt ex rad. ononidis, fol. alth. malv. flor. chamomill. &c. Poſt balneum regio veſicæ & nonnunquam dorſi inungatur ol. ſcorpion. lil. alb. aut ſuperimponatur & interdum pe-

ctini cataplaſma ex contuſa parietar. Chærefol. cum ol. Chamomill. &c.

Alvus ſi ſit obſtructa, conveniunt clyſteres & ſuppoſitoria.

Nutricibus etiam varia ſunt exhibenda, & detur decoctum rad. ononidis.

Ubi ſimul Dyſuria vel Stranguria conjuncta eſt, detur de ſequenti vel ſimili mixturâ unum vel alterum cochleare.

℞. Aq. petroſel.
ononid.
fœnic. ana ℥j.
ſpir. Nitr. dulc. ℈ß.
ſyrup. dialth. Fern. ℥vj. *M.*

In incontinentia urinæ convenit inter alia pulvis Joëlis à ℈ß. ad ℈j. pro ætatis ratione, in aq. fol. quercus exhibendus. *Curatio incontinentiæ urinæ.*

℞. teſticulor. lepor. toſt. ʒj.
guttur. gallin. cremat.
veſic. porci cremat. ana ʒß.
gland. ℈ij.
ſem. rutæ
fol. nepeth. ana ℈j.
M. f. Pulvis ad uſum.

Reliqua videri poſſunt ſuo loco, ubi ex profeſſo de his egimus affectibus, ſufficiant hæc pro puerulis.

CAPUT XVI.

DE FEBRIBUS tum INTERMITTENTIBUS tum CONTINUIS INFANTES & PUERULOS AFFLIGENTIBUS.

§. 1. Conſiderabimus nunc frequentes infantibus nuper natis ac paulo adultioribus febres continuas & intermittentes, quibus plerique corripiuntur, & multi è medio tolluntur; dignas proinde noſtrâ indagine.

Continuæ hæ febres tenellos affligentes utplurimum ſimul lentæ ſunt, ex acido ſcil. viſcido, quo abundant infantes & pueri, productæ; his cognatæ ſunt catarrhales à lymphâ nimis acidâ ortæ. Nonnunquam ſunt periodicæ continuæ, quatenus in infantibus lactantibus lac ab acido grumeſcat vel abeat in coagulum, inde variæ oriuntur obſtructiones pororum & tubulorum, quâ obſtructione facta, fermento febrili fomes ſubminiſtratur, quod dein ex tubulis iſtis certis periodis elabitur in ſanguinem, ibidemque ejus mixturam turbat, unde febres periodicæ oriuntur, & aliquando intermittentes, ſi verò turbatio hæc ſanguinis & ejus ſecretio intenſior ſit, tunc oriuntur malignæ, quæ ſe aliquando in conſpectum dant cum exanthematibus, interdum ſine iis, attamen cum calore intenſiſſimo.

§. 2. Certum verò eſt, omnes ferè febres, maximè intermittentes, ex corruptione lactis interna, aut ex pororum cutis obſtructione externa ortum habere, inde enim digeſtionis perfectio impeditur & vitiatur, cùm dein non corrigi poſſint errata in digeſtione ſecundâ, ſic non poteſt non fieri, quin ſanguis turbetur, & efferveſcentia febrilis tenellorum concutiat corpora.

§. 3. Varietas harum febrium variam etiam medendi poſtulat methodum; Intermittentes quamvis rarius affligant tenellos, attamen faciliùs curantur quotidianæ & tertianæ vomitoriis præmiſſis, utinam haberemus tutiora ac leniora! Hoc ergò in caſu aliquid ſyrupi Emetici in aqua menthæ vel fœnic. exhibeas, vel rad. Ireos Florent. ad grana aliquot data ſæpius effectum præſtat, ſæpe non, ſi ergò certior incedere velis, propines ſyrupi ſuperiùs dicti per vices. Sed cautiùs antimoniatis apud infantes procedendum eſt & quidem ob ſcomma vulgi, & ſi forſan ob morbi atrocitatem infanti moriendum eſt, tunc ſtatim vulgus ingerit, Medicum propinaſſe vomitorium, & ſic debilitaſſe infantem, & viam ad mortem ſtraviſſe, ea propter Medicus ſæpe ea negligere debet, quibus nonnunquam ægros à morte liberare poteſt, ob metum famæ, & quidem ad præ-

ſcriptum

ſcriptum *Seneca*. Medicus timere debet pro famâ artis. Tutiùs ergò mediâ incedas viâ, & loco vomitoriorum exhibere poteris per alvum purgantia, quæ ſæpe eandem evacuant materiam, quamvis per aliam viam. Propines ergò cochleatim ſuperius præſcriptam potionem purgantem ex fol. ſenn. rhabarb. aliisque paratam: Ante paroxyſmum ſæpe cum effectu injici curavi enemata, quibus ſolis nonnunquam in puerulis paroxyſmum ſuſtuli, & puerulos à febribus intermittentibus liberavi. Præmiſſis his aliisque purgantibus ſecurius ad alterantia nos conferimus, in quem finem præ aliis puerulis commendamus in his febribus intermittentibus ſpiritum ſalis ✱ci, vel loco ejus ſalia fixa herbar. Card. bened. abſinth. centaur. min. &c. vel tandem arcanum duplic. Mynſichti cum oculis ♋ juncta omne ferunt punctum. De collo etiam ſuſpendenda eſt camphora. Externa etiam topica non negligenda ſunt. Emplaſtrum febrifugum carpis manuum applicandum, vel raphanus ſoleis pedum imponendum aliaque.

Quod continuas concernit & ſimul lentas ab acido viſcido productas, in his conducunt prædicta laxativa & enemata, poſt quæ ſpiritus Salis ✱ci omnem impleat paginam, imprimis in catarrhalibus ex lympha acida ortis, ſpiritus Salis ✱ci aniſat. & liqu. C. C. ſuccinat. In his catarrhalibus Tinctur. Myrrhæ aliis febrifugis præferimus, abſorbentia quoque haud negligenda ſunt, inter quæ aliis facilè palmam præripit Pulvis febrilis Ludovicianus, vel ſequens &c.

℞. *pulver ocul.* ♋. *gr.* xij.
Cinab. ♁*ii gr.* iiij.
M. f. p. dividendus in 4. partes æq.

In ablactatis Liquor Tartari, item ſalis ✱ci cum ocul. ♋ juncti præ aliis conveniunt.

Si verò febres ſint ſimul ardentes, & calore ſitique intenſa vexent miſellos, in quem finem abinitio vomitus excitandus, aut ad alvum laxandam, & ſaburram viſcidam ex primis viis eliminandam lene detur purgans, quo facto, dein ſæpius exhibeatur ſequens vel ſimilis mixtura cochleatim.

℞. *Aq. Card. bened.*
Scorzoner. ana ℥ iß.
♁*ii diaphoret.* ℈j.
C. C. ſ. △ *pp.* ʒß.
Sacchar. Cand. q. ſ. M.

Pro potu ordinario detur vel Decoctum C. C. vel ejus gelatinæ. Celeb. *Ettmüller* commendat ſtercus equinum in nodulo potui ordinario immiſſum.

In paulo adultioribus conveniunt nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, item [illegible] Julepi acidulati. Ex gr.

℞. *Aq. acetoſ.*
Scorzoner. ana ℥ ij.
Tinctur. corroborant. vel flor. Cordial. vel bellid. ʒj.
Syrup. acetoſ. citr. q. ſ. ad grat. M.

Concedi poſſunt acidulæ in robuſtioribus, imprimis nitroſæ, ut ſunt Dönirgſteinenſes, vel ſerum lactis cum lap. prunellæ. Si ſimul malignitas timenda & mixtura ſanguinis magis ſit turbata, tunc conveniunt præter dicta miſturæ ex bezoarticis & theriacalibus paratæ, ex. gr. ex Diaſcordio, theriaca cœleſti & El. de ovo, aliisque concinnatæ, quæ peti poſſunt ſuperius in *libro noſtro de febribus*.

Itaque hic terminalia ſunto, quòd ſi Lector Benevolus, mulsa ſphalmata, manca fortè & minus inter ſe cohærentia & ulteriore limâ digna reperiet, cum officioſè rogatum volumus, ut negotiorum variorum cumulo præſertim verò feſtinantiæ typographorum ea amicè condonare velit.

Sin Curioſitati alicujus atque exſpectationi hianti minus ſatisfecerimus, is cogitet velimus ex proverbii formula, ne quidem Jovem omnibus ſatisfacere & placere poſſe. Et hoc triſte mortalitatis privilegium eſt, quod liceat errare, adeò ut nunquam hallucinari ſit ſupra captum hominis, ideoque à Te B. L. veniam nos impetraturos à Te homine, qui alienum à ſe nihil humanum putabit confidimus. Et æquior eris ſi Tuasmet vires periclitaberis: nos ſane Tibi, ſi meliora & ſaniora attuleris, herbam porrigemus & manus victas dabimus. Interim Soli

DEO LAVS.

Digitized by Google

INDEX
Rerum memorabilium in Encyclopædia hac occurrentium abſolutiſſimus,
In quo
Numerus *Paginam*, Literæ *Columnam* denotant, (a) quidem *priorem*, (b) verò *poſteriorem*.

A.

Abortus. 613. *b*. ejus Diagnoſis. 915. *a*. cauſa. 917. *b*. Prognoſis. 922. *a*. Cura Diætetica. 922. *b*. Pharmaceutica. 928. *a*.

Abſinthii Eſſentia laudatur in febre continuæ quotidianâ. 730. *b*. intermittente. 813. *a*. Sal prodeſt in vomitu à bile. 387. *b*. nauſeâ & anorexiâ. 390. *a*. Vinum in ructu & rugitu. 388. *b*.

Abſorbentia proſunt in ardore ſtomachi. 389. *b*. ſingultu. 399. *a*.

Acerbi humores quibus conſtent particulis. 165. *b*.

Acetaria intempeſtivè aſſumta nocent in pleuritide. 281. *a*.

Acetum ſquilliticum confert in aſthmate à nimiâ obeſitate. 268. *a*.

Achores. 1019. *a*. eorum curatio. 1022. *b*.

Acida nervis inimica. 186. *b*. nocent in colicâ. 463. *a*. ſcorbuto. 562. *b*. nephritide. 614. *b*. phthiſi. 301. *b*. à narcoticorum impreſſione præſervant. 157. *a*. volatilia proſunt in melancholiâ. 53. *b*. in pervigilio & cur? 94. *b*.

Acidi humores prius temperandi, quàm purgandi. 388. *b*. Sapores & odores interdum altiùs penetralia corporis noſtri ſubeunt. 388 *a*.

Acidorum particulæ quibus interdum aſſimilentur. 53. *a*. varietas vix determinari poteſt. 399.

Acidulæ proſunt in incubo. 208. *a*. cephalalgiâ. 17. *a*. intempeſtivè uſurpatæ choleram excitant. 420. *a*. Dönningſteinenſes laudantur in maniâ. 63. *a*. epilepſiâ. 140. *b*. vertigine. 116. *b*. ferratæ proſunt in melancholiâ. 50. *b*. à *Gremſio* laudantur in ſingultu. 347 *b*. quomodo parari poſſint. 55. *b*. minerales à *VVillisio* commendantur in colicâ 456. *b*. item calidæ ab Autore. 473 *a*. Selterenſes probantur in ſcorbuto. 562. *b*. quæ plures in eo laudentur. 572. *b*. in nephritide. 615. *a*. *b*. in phthiſi. 311. b. Spadenſes proſunt in vertigine. 116 b. Swalbacenſes conducunt in melancholiâ. 46. *a*. 55. *b*. in vertigine. 116 *b*. in epilepſiâ. 140. *b*. in febre quartanâ intermittente. 840 *a*. iis Microcoſmetor blandè excitatur. 46. *a*. aliæ earum virtutes. 55. *b*. nocent in phthiſi. 311. *b*.

Acidum concentratur & infringitur aromaticis.

maticis. 51. *b.* accuſatur in pure. 324. *a.* peccat in cholerâ. 419. *a.* in productione tremorum quomodo ſit diſpoſitum. 186. *b.* bonitatis ſuæ ſphæræ obliviſcens cerebri potentias hebetat. 97. *b.* vitioſum in ventriculo quomodo abſorbeatur. 391. *a.* acre cauſa mediata proximior ſingultus. 395. *a.* viſcidum Microcoſmetorem reddit triſtem. 53. *a.*

Acidum & Alkali in ſanguine. 325. *a.*

Æolius partus. 914. *b.*

Aër vera & adæquata reſpirationis cauſa. 252. *a.* externus prima totius cordis & pulmonum motûs origo. 253. *b.* ei vis elaſtica non eſt deneganda. *ibid.* unius loci magìs noxius, quàm alterius. 788. *b.* Caſſellanus nocet in arthritide. 635. *b.* peregrinis corpuſculis contaminatus febrim cauſat. 694. *b.* vitioſus utplurimum pleuritidis & peripneumoniæ prophaſis. 278. *b.* nimis calidus bilem auget, volatiliorem & acriorem reddit, acidum lacerat, atque ventriculum, ejusque fermentum diſſolvit ac dejicit. 420. *b.* frigidus nocet in pleuritide. 280. *b.* phthiſi. 300. *b.* borealis & hybernus in ſpaſmo vitandus. 188. *b.* nebuloſus & pluvioſus Microcoſmetorem valdè ad ſoporem diſponit. 76. *a. b.* nocet in podagrâ. 636. *b.*

Aëris mutatio conducit in phthiſi. 301. *a.*

Æſtas omnes humores reddit acriores. 421. *a.*

Affectus animi concitatiores in epilepſiâ vitandi. 128. *b.*

Agrimoniæ decoctum prodeſt in maniâ. 69. *a.*

Alcalia fixa & terrea acidum peregrinum arcent. 53. *a.* proſunt in convulſione. 193. *b.* præſtant volatilibus in apoplexia. 155. *b.* volatilia & terrea proſunt in epilepſia. 135. *b.* præſtant fixis in corrigendo acido melancholico. 53. *a.*

Alcis cranii ſal volatile confert in aſthmate convulſivo. 269. *b.* ungula utilis in epilepſia. 141. *b.*

Alexandro Macedoniæ Regi intempeſtiva nocuit natatio. 220. *a.*

Alla Anglorum conducit in perviligio. 91. *b.*

Allium nocet in phthiſi. 301. *b.*

Aloës balſamus à *Paracelſo* laudatur in lethargo. 78. *b.*

Aloëtica in paralyſi aliis purgantibus præferuntur. 175. *b.*

Alcolizoi Helmontii quid? 605. *b.*

Alvi fluxûs æſtate frequentiores quàm hyeme. 421. *a.* in phthiſi unde? 298. *a.* infantum. 998. *a.* ejus cauſa. ibid. Curatio. 998. *b.*

Alvi ſuppreſſio arthritidem cauſare poteſt. 637. *b.* infantum. 998. *a.* ejus cauſa. ib. Curatio. ibid. *b.*

Aluminoſa conducunt in febre tertianâ intermittente 825. *b.*

Amara conducunt in viſciditate ventriculi. 390. *a.* ictero nigro. 491. *a.* maximè febrilia fermenta exturbant. 839. *a.* nocent in phthiſi. 301. *b.*

Amati Luſitani experimentum ad tuſſim inveteratam. 244. *b.*

Amuleta in epilepſiâ. 141. *b.* ex radice verbaſci in catarrhis. 226. *a.* in peſte quæ conveniant? 773. *a.* eorum operatio in dubium vocatur. ibid. in febre quartanâ intermittente. 842. *a. b.*

Anagallidis decoctum *Williſio* ſpecificum habetur in maniâ. 70. *a.*

Anaſarca. 492. *b.* ejus Diagnoſis. 495. *a.* Cauſæ. 502. *a. b.* Prognoſis. 504. *a.* Cura. 519. *a.* ſeq.

Anaſt...

Anaſtomoſis quid. 320. *a.*
Anchuſæ radix ab Hermeticis laudatur in ictero. 482. *b.*
Anemius partus. 914. *b.*
Angelica laudatur in peſte. 773. *a.*
Angli cur ſcorbuto maximè ſint obnoxii. 562. *b.*
Anguillæ epilepſiam excitant. 127. *a.* in cholera nocent. 421. *a.*
Anima infantibus eadem ac ſenibus. 41. *b.* immutabilis eſt. 42. *a.*
Anima corporea juxta Varronem quid? 253. *b.*
Animalium ventribus membra reſoluta imponenda. 180. *b.*
Animi commotiones validiores raro exemplo profuerunt in paralyſi. 170. *b.*
Animi deliquium quid? 356. *a.* ejus differentiæ. ibid. Pars affecta. ibid. *b.* Diagnoſis. 357. *a.* Cauſa. ibid. *b.* Prognoſis. 362. *b.* Cura Diætetica. 363. *a.* Pharmaceutica. 364. *a.*
Animi tranquillitas in quo conſiſtat? 59. *b.*
Animus fortis & pacatus optimum in peſte præſervativum. 772. *b.* item in variolis. 791. *a.*
Aniſi ſemen continuò maſticatum prodeſt in ſingultu flatuoſo. 401. *a.* *Helmontius* illud magnifacit in colicâ. 465. *b.*
Anodyna ad diarrhæam à *Carteſianis* adhibentur. 411. *a.* curant diabetem. 604. *a.*
Anorexia. 371. *b.* ejus cauſa. 378. *b.* Cura. 390. *a.* tabidis mala. 299. *b.*
Anſeres epilepſiam excitant. 127. *a.*
Anſerina ſpecificè prodeſt in febribus. 703. *a.* item ejus ſal. 704. *a.*
Anthrax. 750. *b.* unde oriatur. 756. *a.* quo citiùs erumpit, eo melius eſt. 760. *a.* qui lethales. *ibid.*
Antifebrile *Wedelii*. 826. *a.*
Antihecticum *Poterii* laudatur in phthiſi. 311 *a.* quare juvet in hecticâ? 741. *a.*
Antimonialia vomitoria reliquis palmam præripiunt. 52. *b.* quare præ aliis in melancholia commendentur. 54. *b.*
Antimoniata convulſiones excitare poſſunt. 186. *a.*
Antimonii Balſamus à *Paracelſo* laudatur in Paralyſi. 172. *a.* *Autoris* præſtans in pervigilio. 93. *b.* Cinnabaris præſtat in epilepſiâ. 136. *a. b.* *Glauberi* in convulſione. 193. *b.* Eſſentia lethargum ſpecificè tollit juxta *Paracelſum*. 78. *b* Flores *Eidem* arcanum in melancholiâ. 48. *a.* convulſione. 190. *b.* Sapa utile vomitorium in pervigilio. 92. *a.* Sulphur utile in epilepſiâ. 136. *a.* auratum præcipitatum confert in convulſione. 193. b. Tincturæ utilis in cephalalgiâ. 12. *b.*
in Antimonio ſpecifica vis contra melancholiam. 55. *a.*
Antimonium diaphoreticum cum tempore ſuos reacquirit aculeos. 786. *b.*
cum Antiquis nonnunquam reconvenimus & verbis maximè ab invicem diſtamus. 631. *a.*
Aphthæ infantum. 1000. *a.* earū Diagnoſis. ib. *b.* Cauſæ. ib. Progn. 1001. *a.* curatio. ib. *b.*
Apophlegmatiſmi à *Williſio* in convulſione ſuadentur. 191. *a.* proſunt in incubo. 208. *a.*
Apoplexia quid? 142. *a.* cur vocetur morbus attonitus. *ibid.* ejus differentia. *ibid.* *b.* vel ſanguinea, vel pituitoſa. 148. *a.* pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 143. *a.* Cauſæ. 144. *b.* *ſeq.* Prognoſis. 149. *a. b.* Cura Diætetica. 149. *b.* Pharmaceutica. 150. *ſeq.* aliquando eſt recidiva, ejuſq; cauſa. 149. *a.*
Apoſitia. 371. *b.*
Apozema in arthritide. 645. *a.* ictero Auto-

ris. 486. *a.* iſchuriâ. 602. *a.* Sylvii. 485. *a.* melancholiâ. 47. *a.* Williſii. 50. *a.* mictu cruento. 601. *a.* 623. *a.* ſcorbuto. 568. *b.* 570. *a.* ſingultu. 399. *a.*

Aqua antiſcorbutica. 571. *b.*

Aqua benedicta *Rulandi* in clyſteribus adhibita prodeſt in colicâ. 469. *b.*

Aqua benedicta ſerpylli *Mynſichti* laudatur in catarrhis. 224. *b.*

Aqua cinamomi præſtans in incubo. 207. *a.*

Aqua cyſtica. 491. *b.*

Aqua ex cerebris paſſerum & vituli deſtillata prodeſt in vertigine. 116. *b.* contra epilepſiam Scorbuticam. 138. *b.*

Aqua expulſiva in variolis. 795. *b.*

Aqua frigida choleram cauſat. 420. *a.* ſubitò in faciem injecta vomitum quandoque ſiſtit. 422. *b.* ab *Archigene* in maximo æſtu ventriculo applicata fuit, & de hoc cautela. 422. *b.*

Aqua intercus. 492. *a.*

Aqua magnanimitatis laudatur in convulſione. 193. *a.*

Aqua Tettuciana à *Gremſio* laudatur in ſingultu 397. *b.*

Aqua theriacalis laudatur in colicâ. 472. *a.*

Aqua vitæ in paralyſi noxia. 170. *a.* in phthiſi aqua mortis. 302. *a.*

Aquæ effuſio partum præcedere debet. 934. *a.*

Aquæ Hollandiæ valetudini nocent. 204. *a.*

Aquæ potus nocet in incubo. 204. *a.* ejus incommoda. *ibid. b.*

Aquea humorem auſterum emendant. 51. *b.*

Aranei ova in panno nigro ligata & ſiniſtro brachio alligata febrem quartanam ſanare dicuntur. 843. *b.*

Arcanis ſingultum curari vult *Helmontius*. 397. *b.*

Arcanum antiepilepticū *Bartholini*. 137. *a.*

Arcanum corallinum *Paracelſi* quid? 639. *a.* 640. *b.* abſq; eo podagram curari non poſſe ipſe ſtatuit. *ibid.*

Arcanum duplicatum *Minſichti* laudatur in febre continuâ tertianâ. 730. *b.* item in intermittente. 825. *b.*

Ardor ſtomachi. 371. *b.* ejus ſigna. 372. *b.* cauſæ. 373. *a.* 376. *a.* 378. *b.* Cura Diætetica. 380. ſeq. 389. *b.* in eo abſorbentia à *Sylvio* commendantur. 385. *a.*

Aridura. 731. *a.*

Armoniaci ſalis ſpiritus laudatur in catarrhis. 224. *a.* febre quartanâ intermittente. 840. *a.* ictero. 488. *b.* incubo. 407. *b.* paralyſi. 176. *b.* externè naribus applicandus in apoplexiâ. 152. *a.* epilepſiâ. 141. *a.* cum Elixire antiſcorbutico in epilepſiâ ſcorbuticâ. 138. *b.* ſuper corticibus aurantiorum cohobatus laudatur in iſchuriâ. 619. *b.* ſtranguriâ. 621. *b.* cum ſpiritu ſalis Tartari & oleo macis in acido ventriculi vitioſo. 391. *a.* cum ſuccino vel coralliis imprægnatus utilis in cephalalgiâ. 12. *b.*

Aromatica omnia temperant humorem acidiorem. 51. *b.* cibis indenda ſunt in apoplexia. 149. *a.* ſulphure ſvavi volatili pollentia & ſpirituoſa proſunt in ventriculi debilitatibus. 390. *b.* eorum in cœnando abuſus noctem reddit inſomnem. 87. *a.*

Aromatum afflatu ſalubri ſpiritus noſtri hilareſcunt. 203. *a.*

Aroph *Paracelſi* quid? 605. *a.* laudatur in calculo. 603. *a.*

Arquatus morbus. *vid.* Icterus.

Arteriotomia confert in epilepſiâ. 135. *b.* vertigine. 117. *a.* circa tempora utilis in melancholiâ. 56. *b.* in dubium vocatur à *Williſio* in maniâ. 70. *a.*

Arthritis quid? 625. ejus differentiæ. ib. Pars affecta. 626. *a.* Diagnoſis. ibid. *b.* Cauſa. 627. *b.* Prognoſis. 633. *b.* Cura Diætetica. 635.

635 *b*. Pharmacevtica 637. *b*. eſt morbus contagioſus & hereditarius. 625. *b*. rarò fatuos inſipidosq; invadit. 633. *a*. eâ cur monachi & Canonici vexentur? 636. *b*. ut lues venerea curari debet. 645. *a*. Vaga Scorbutica. 625. *a*.
Arthritici à febribus continuò immunes ſunt 635. *a*. cur tam frequenter ſpaſmis vexentur? 186. *b*.
Arthritici dolores in ſcorbuto quomodo curandi. 575. *a*.
Aſclepiades quicquid ægris gratum erat & optatum concedendo, mentes civium Rom. mirabili artificio ad ſe traxit. 696. *a*.
Aſcites. 492. *b*.
Aſelli laudantur in calculo. 618. *a*. in Cõvulſione. 193. *b*. eorum Sal volatile in ictero. 488. *b*. Spiritus in aſthmate à materiâ viſcidâ oborto. 266. *a*. Convulſione. 196. *a*. Paralyſi. 179. *a*.
Aſitia. 371. *b*.
Aſſa potius, quam elixa conducunt in Diarrhœâ. 407. *b*. ſpaſmo. 188. *b*.
Aſthma quid? 246. *a*. ejus differentiæ *ibid. b. Helmontii*. 247. *a*. 249. *a*. Pars affecta. 247. *a*. Caſus. ibid. *b*. Diagnoſis. 248. *a*. Cauſa. ibid *b*. Prognoſis. 258. Cura Diætetica. ibid. *b. ſeq*. Pharmacevtica. 260. *ſeq*. quandoq; periodicè ſecundum lunæ motum ægros afficit. 256. *b*. *Helmontio* caducum pulmonis dicitur. 249. *a*. Convulſivum. 256. *b*. 269. *a*. infantum. 1009. *a*. ejus diagnoſis. 1009. *b*. Cauſa. 1009. *b*. Prognoſis. 1010. *a* Curatio, ibid. nocturnum 197. *a*. uterinum. 866. *a*.
Aſtrorum influxus in inferiora, eorumque qualitates occultæ, tanquam res vana rejiciuntur. 758. *b*. ei num peculiaris quædam iis attribuenda. 169. *a*.
Atrophia peſſimum in paralyſi ſignũ. 168. *a*. infantum. 1024 *a*. ejus Diagnoſis. 1025. *b*. Cauſa. 1024. *b*. Prognoſis. 1026. *a*. Cura. ib. *b*. Scorbutica quomodo curanda. 576. *b*.
Aurantiorum cortices, eorumq; aqua & decoctũ proſunt in ructu & & rugitu. 388 *b*.
Aurigo. *vid*. Icterus.
Auſterus humor quib9 cõſtet particulis. 165. *b*. utplurimum peccat in melancholiâ. 51. *b*.
in Auro Chemici ſummum quærunt confortativum in dyſenteriâ. 435. *b*. ejus Tinctura *Clanders* præſtans in apopl. 154 *b*.
Aurum fulminans laudatur in colica. 472. *b*. potabile verum *Paracelſo* habetur Specificum antimaniacum. 69. *a*. vitæ à *Williſio* magnifit in maniâ. 70. *b*.
Autumno & hyeme cur facilius Diarrhœæ accidant quàm æſtate. 407. *a*.

B.

Baccho cur cornua appinxerit vetuſtas. 118. *a*. in longam noctem litantes quæ incommoda ſibi inducant? 169. *b*.
Balneę proſunt in convulſione. 196. *a*. Hecticâ. 740. *a*. Paralyſi. 179. *b* vertigine. 117. *a*. nocent in hæmoptyſi. 327. *b*. frigida catarrhoſis vitanda. 220. *a*.
Balneum in nephritide. 615. *b*. convenit in iſchuriâ. 621. *a* incontinentiâ urinæ. 623. *b*. aquæ dulcis prodeſt in colicâ. 473. *a*. melancholia. 51. *b*. ex hydrelæo *Zacuto Luſitano* in hecticâ laudatur. 740. *a*.
Balſamica in vomitu maximè conveniunt. 387. *b*. ſtomachica à *Carteſianis* ad lienteriam & cœliacam præſcribuntur. 411. *a*. à balſamicis aromaticis ſtomachus & inteſtina egregia percipiunt ſolamina. 412. *b*.
Balſamus Angelicus ex terebinthinâ laudatur in phthiſi. 110. *a*. antiloimicus. 776. *a*. apoplecticus externus. 156. *b*. ſeq. nervinus *Schefferi* ex quibus paratur. 177. *a*. prodeſt in convulſione. 193 *b*. epilepſiâ. 134. *a*. remedium palmarium in vertigine. 114. *b*. Peruvianus laudatur in pleuritide puru-

purulentâ.289. b. pneumonicus *Autoris* in phthiſi præſtans. 310. a.

Balſamus Sulphuris laudatur in dyſuriâ.611. a. pleuritide purulentâ 289. b. ulcere renum & veſicæ. 611. a. in phthiſi quando conveniat.310.b ejus uſus externus in cephalalgiâ.18.b. guttæ optimè additur clyſteribus in dyſenteriâ.439.b.aniſati virtus in affectibus ventriculi.385.a. aſthmate à materiâ viſcidâ.266.a.

Barbi piſcis ova choleram excitant. 420. a.

Bellis pratenſis laudatur in phthiſi.314.b.

Betulæ ſuccus ſeu liquor laudatur in calculo. 606 b.615.a. item cum ſemine dauci deſtillatus.614. b. convenit quoq; in ſcorbuto.573.a. ex eo cerevisiâ paratur in diabete & calculo præſtans.598 a.

Bezoar tanquam probatiſſimus laudatur in colica. 470.a.

Bezoartica quid proſint in dyſenteriâ.439.b. in peſte quæ eligenda.773.b.

Bibonum tria flagella.504.b.

Bilis ex quibus conſtet. 433. a. ſæpe furoris cauſa.61.b. item vigiliarum. 86. b. per ſe vix epilepſiam producit & quare? 124. b. pura nunquam obſtructionem facit.125. a. ſola num colicam excitet.166.b venenatâ aliquâ acredine in diarrhæâ affecta quomodo corrigenda. 414. a. & ſuccus pancreaticus duo pugiles.416.a. in inteſtino confluunt. ibid. ejus acrimoniam ſalinam corrigentia à *Sylvio* in diarrhæâ bilioſa ſuadentur.410 a.

Bithmimalca. 412. b. in Cholerâ perturbatur,415 a.

Blandiendo ægro nobis damnum facimus. 281 b.

Bolus Armena in ardore ſtomachi prodeſt. 389. b.

Bolus contra ardorem ſtomachi in extremo caſu conducens.389 b. in incubo. 207. a. purgans in aſthmate.260.b.Diarrhæâ ſeroſa.411.b. epilepſia.138.a. ſtrãguria.621.b.

Bombardarum crebriores exploſiones utiles in peſte.760. b.

Branchos.209. a.

Braſſicæ capitatæ eſus excitat cholerã. 420. a. Diarrhœam.407.b puerum in epilepſiam & mortem conjecit.127.a.

Bruchorum ſal volatile laudatur in ictero. 488. b.

Bubones peſtilentiales inſtar ferri candentis ægros excruciant. 747.b. quando lethale ſignum præbeant. 760.a. quomodo curandi.776.b

Butyrum in cholerâ vitandum.421.a.

C.

Cachinnus vitandus in hæmoptyſi 327.a.

Caducus morbus.117.a.

Calculus quid? 577.a. in omnibus corporis locis generari poteſt. ibid. b. 592. a. eſt morbus hereditarius.578.a. ejus pars affecta.ibid. Diagnoſis. ibid. veſicæ ſigna principalia.579.a cauſa.581.a.584.b.585. a.590 a. ſeq. Curatio. 600. b. plures per venæ ſectionẽ emiſſi. 587.b. plures quàm triginta in folliculo fellis reperti. 592. b. cum ſulphure & nitro calcinatus & cum ſucco berberum depurato extractus maximum *Paracelſiſtis* habetur remedium ad omnes calculos conterendos & expellendos.603.a. infantum.1036.a.ejus Curatio.ibid. b.

Caliendra conducunt in catharris.219.b.

Campanarum ſonitus utilis in peſte.760.a.

Camphora convenit in apoplexiâ,152.a. febre continuâ tertianâ.728.b putrida.717. a. in melancholia præſtat opio.55.b. ejus extractum inter ſpecifica antimaniaca recenſetur à *Paracelſo*.65.a. in eadem loco opii ab *Autore* cõmendatur.67.a. liquor ſalinus volatilis eſſentiæ opii maritatus præſtans in epilepſia. 140. a. oleum in peſte.773.b.

Camphorata proſunt in febre quotidianâ intermittente. 814 *b*.
Cancri fluviatiles laudantur in hecticâ. 743. *b*. eorum ſuccus in cephalalgiâ. 16. *a*. 18. *a*.
Canis pinguedo deſtillata laudatur in ictero. 489. *b*.
Cannabis decoctum à *Sylvio* laudatur in ictero. 485 *b*.
Cantharidũ oleum prodeſt in paralyſi. 179. *a*.
Capillorum defluvium phthiſicis mortem denunciat. 299. *b*.
Capra remedia dat contra calculum. 604. *a*. ejus hepar epilepſiam excitat. 127. *a*. veſica in clibano exiccata ſpecificum in urinæ incontinentiâ. 623. *b*.
Cappares max. proſunt in epilepſiâ. 127. *a*.
Caput ſacrum æſtimatum. 1. *b*. ab eo principium capiendum. ibid. quas partes habeat. 2. *a*. præ aliis corporis partibus dolori obnoxium. ibid. ſi alicui nunquam doluerit quale ſignum. ibid. ejus dolores graviores unde. 3. *a*. Capite nudo ſub luna noctu decũbere vel ambulare nocet. 8 *b*.
Caputia ex Luporũ pelle, *vid*. Luporũ pellis.
Carbunculus juxta *Williſium* quid? 750. *b*. unde. 756. *a*. peſtilentiales ægros inſtar ferri candentis excruciant. 747. *b*. quomodo curandi. 777. *a*.
Cardialgia quid? 371. *a*. ejus pars affecta. ib. *b*. 372. *a*. cauſæ. 372. *b* 374. *a*. *b*. 375. *a*. *b*. 376 *a*. prognoſis 378. *b*. Cura diætetica. 380. Pharmaceutica. 381. *b*. ſeq. 385. *b*. infantũ. 995 *a*. ejus cauſa? 996 *a*. curatio. 996. *b*.
Cardimelech ubi ſedẽ habeat. 229. *a*. in pleuritide & peripneumonia in furorem cõcitatur. 277. *b*. ejus pabulum. 344 *a*. in cordis palpitatione maximè inquietatur. ibid. *b*. in phthiſi pulmones deſerit. 296. *b*. diſſita propugnacula in tuſſi non ſatis defendere poteſt. 234. *a*.
Cardui benedicti Sal in vomitu à bile convenit. 387. *b*. nauſea, anorexia & dyſpepſia. 390. *a*. Eſſentia in febre intermittente quotidiana. 813. *b*.
Caries Venerea quomodo curanda. 673. *b*.
Carizæ laudantur in Phthiſi. 314. *b*.
Carlinæ radices ab Helmontio magnifiunt in lethargo. 78. *b*.
Carminativa utiliter in ructu & rugitu adhibentur 388. *a*. in iliaca paſſione cautiſſimè ſunt adhibenda. 453 *a*.
Carnes ſalitæ nocent in ſingultu. 395. *b*. ſuillæ nocent in cholera. 421. *a*.
Carolina radix unde nomen habeat. 773. *a*. laudatur in peſte. ibid.
Carolides arteriæ induratæ. 6. *b*.
Carpiones malè cocti colicã cauſant. 463 *a*.
Carteſiani in convulſionum cauſis cum veteribus conſpirant. 185. *a*.
Carus. 70. *a*. in quo differat à lethargo. ibid. *b*. ejus ſigna. 72. *b*. eſt proximus ad apoplexiam gradus. ibid, & lethargus *Chymicis* morbi ſulphuris narcotici reſoluti. 73. *b*.
Caſei averſio quomodo infantibus cauſetur. 990. *b*.
Caſeus nocet in diabete. 598 *a*.
Caſſellis aqua eſt calce refertiſſima. 633. *a*.
Caſſia laudatur in ſtranguria. 621. *b*.
Caſtoreum extrinſece confert in Cephalalgia. 18. *b*. ejus eſſentia laudatur in paralyſi. 176. *b*. 178. *b*. variolis. 796. Spiritus linguam reſtituit in apoplexia. 157. *a*.
Caſtorina cum anodynis mixta laudantur in paſſione iliaca. 453. *b*.
Catalepſis. 95 ejus differentiæ ibid. caſus. 96. *a*. pars affecta ibid. Signa. ibid. *b*. cauſæ. 97. ſeq. prognoſis. 100. *a*. cura. ibid. *b*. eſt apoplexia inverſa. 105. *a*.
Cataphora. 70 *a*.
Cataplaſma in diarrhæa, lienteria & cæliaca. 415. *a*. iſchuria 621. *a*. pleuritide. 290 *b*. egregium in vomitu. 388. *a*. *Michaelis* in ſingul-

ſingultu.401.*a.* *Paræi* in cõvulſione.191.*b.*
Catarrhus.208.*b.* ejus definitio.209.*a.* diviſio.ibid. pars affecta ibid.*b.* Diagnoſis.210.*a.* cauſæ.211 *b.* ſeq. Prognoſis. 217.*b.* cura diætetica.218.ſeq. Pharmacevtica 220.ſeq. rariſſime abſq; febre affligit.211 *b.* magnus quis? 218.*a.*
Catarrhus ſuffocativus quid & unde oriatur. 216.*b.* ſeq. eſt ſpecies quædam apoplexiæ pulmonalis.217.*a.* ſemper præſens minatur vitæ periculum.218.ejus cura.126.a ſeq.
Catechu tinctura laudatur in dyſenteria. 441.*a.*
Catharctica in melancholia debent eſſe fortiora 54.b.
Catochus.95.*a.*
Catulus vivens abdomini impoſitus laudatur in iliaca paſſione.454.*b.*
Cauſa morbi cum effectu non debet confundi.563 *b.*
Cauſus quid? 718.*a.* ejus differentiæ.718.*b.* pars affecta.719.*a.* Diagnoſis.ibid. Cauſæ. ibid 722.*b.* prognoſis.724.*a.* cura diætetica.ibid. pharmacevtica.725.ſeq.
Cauteria proſunt in apoplexia 157.*b.* catalepſi 104.*b.* melancholia.56.*b.* paralyſi.179.*a.* vertigine.117.*b.* in mania deſperata ubi applicanda? 64.*b.* tum actualia, tum potentialia in hac non contemnit *Williſius*.71.*a.* nec *Autor*.70 nũ proſint in epilepſia.135.*a.*
Ceniotemium *Paracelſi* quid? 663.*a.*
Centaurei minoris ſal prodeſt in nauſea, anorexia, aliiſque ventriculi debilitatibus. 390.*a.* febribus.704.*a.*
Cepæ choleram cauſant.420.*a.* nocent in phthiſi.301.*b.*
Cephalæa.1.*b.*
Cephalalgia quid? 1.*a.* quid ſub ea comprehendatur.ibid. ejus hoſpitiũ.ibid. ſpecies. ibid.6. pars affecta.ibid. ſigna.3. cauſa.4. ſæpe perquam obſcura. 7. *a.* prognoſis.7. curatio.8. Cephalalgia accidentalis.ſeu occaſionalis & habitualis.4.*b.* à calculis in cerebro ortis non admittit curationem.7.*b.* ex ebrietate cura. 16.*b.* hereditaria. 5. *a.* ſcorbuticæ cura.573.*b.* venereæ cura.16.*b.* ex utero cura.16.b.
Ceraſa choleram excitare poſſunt.420.*a.* nigrorum ſpiritus utilis in apoplexia. 155.*a.* ſuper vitriolum cohobatus Achilleum in ea medicamen.157 *a.*
Ceratum ſtomachale in faſtidio conveniens.390. *a.b.*
Cerebrum fibris ſenſibilibus eſt deſtitutum. 3.*a.* *Paracelſiſtis* dicitur Luna interna.130.*a.* eo quieto homo ſapit.63.*b.* in eo plurima excremẽta generantur.2.*a.* ejus cortex ſpiritus nervis committit.71.*b.* memoriæ ſedes.*ibid.* pars medullaris emporium ſpirituũ 71.*a.* ſubſtantia ſphacelata deprehenſa ex intempeſtiva oleorum cephalicorum uſu.141.*a.* lactis cremoris inſtar diſſoluta & per faciem defluens in apoplectica.148.*a.* Eſſentia *Paracelſo* remedium in epilepſia. 130.*a.* arietinum quomodo parandum contra maniam.69.*b.*
Cereviſia quæ bona? 204.*a.* aromatiſata in paralyſi concedi poteſt.169.*b.* Caſſellana nocet in arthritide.636.*b.* Craſſa nocet in colica.463.*b.* nova nocet in cholera.421.*b.* diabete & calculo.598.*a.*
Chærefolii ſuccus & aqua ſpecifica in vertigine.116.*b.*
Chalybeata conducunt in mania & quare? 67 *b.* in ſcorbuto num exhibenda.572.*a.*
Chalybis eſſentia cõfert in melancholia.55.*a.*
Charta bibula oleis ſtillatitiis madefacta & capiti calide impoſita prodeſt in cephalalgia pituitoſa.18.*b.*
China laudatur in febre intermittente quartana.839.*b.* quotidiana 814. ejus tinctura in febribus præſtans.704.*a.*

Chin-

Chiragra. 625. a.
Chirurgia infuſoria quid conferat in melancholiâ. 55. b. *vid.* Transfuſio.
Chloroſis quid? 975. a. ejus pars affecta. ibid. b. Diagnoſis. ibid. Cauſa. 976. a. Prognoſis. 977. b. Curatio. 977. b. & ſeq.
Cholera quid? 415. a. eſt morbus peracutus. 420. a. Spaſmus ventriculi & inteſtinorum. 418. a. vehemens in eâ dejectio per ſuperiora & inferiora unde? 419. b. ejus diviſio. 415. a. pars affecta. *ibid.* Caſus. 416. a. diagnoſis. *ibid.* b. Cauſa. 417. ſeq. Prognoſis. 420. a. Cura diætetica. 420. b. Pharmaceutica. 421. b.
Chordapſus, *vid.* Iliaca paſſio.
Chyliſicatio quomodo fiat? 370. a. b.
Chylus qualis, talis etiam ſanguis. 45. b. in cœliaco fluxu una cum fæcibus alvinis per anum excernitur. 410. b.
Cibi frixi vel aſſati in vigiliis vitandi. 88. b. ſaliti & fumo indurati nocent in diarrhæâ. 407. b.
Cibus inordinatè ingeſtus nocet in phthiſi. 301. b. febri. 695. a.
Cicerum rubrorum decoctum laudatur in diabete & calculo. 598. a.
Cichorei radices cum paſſulis loco lactucæ in cæna laudantur in ictero. 489. a. Sal prodeſt in ventriculi debilitatibus. 390. a.
Ciconia medicamenta præbet contra peſtem & quare? 775. b. ejus quinta eſſentia quibuſdam laudatur in vertigine. 113. a.
Cineres capillorum hominum cur proſint externè in lethargo. 83. b.
Cinnabaris in omnibus febribus intermittentibus conducit. 825. a. antimonii & mineralis palmarium in apoplexia remedium. 156. a. Solaris *Schefferi* in convulſione. 193. b. Cinnabarina conducunt in cephalalgia. 16. a.
Cirſis *Avicennæ*. 19. a.
Clyſmata conducunt in epilepſia. 55. a.
Clyſſus mineralis prodeſt in melancholia. 55. b.
Clyſter in apoplexia. 54. a. aſthmate. 260. a. catarrho ſuffocativo. 226. b. calculo. 599. b. 612. b. 616. b. cholera. 422. a. colica. 464. b. 469. a. diarrhœa. 412. a. dolore ventris in ſcorbuto 575. a. dyſenteria. 439. a. flatibus. 389. a. *Sylvii* in iliaca paſſione. 450. b. ſingultu. 399. a. acres in lethargo laudantur 82. b. eorum formula. *ibid.* ex lacte dulci cum albumine ovi & terebinthinâ in diarrhœâ cum torminibus laudantur à *Sylvio.* eorum uſum *Paracelſus* rejicit, & medicamentum vocat vil iſſimum, abſurdiſſimum ac turpiſſimum. 450. a.
Coagulum aluminis dulce in hectica præſtans. 743. b.
Coagulum leporis *Helmontio* furorem Archæi mitigat. 435. b.
Cochleariæ ſpiritus ſæpe epilepſiam fugavit. 133. b. ſuccus cum lacte ebutyrato, vel vino, vel ſero lactis in ſcorbuto magni penditur. 752. a
Cochlearum teſtarum cinis laudatur in calculo. 617. b. pulvis in pleuritide. 289. a.
Cœliaca quid? 402. b. 403. a. ejus ſigna. 404. a. cauſæ. 405. b. cura. 410. b. 412. b. 414. b.
Cœrulea excrementa. 417. a.
Coffeé confert in apoplexia. 152. b. lethargo. 76. b.
Cogitationes intenſæ in vigiliis vitandæ. 90. a. earum diſtractio curat ſingultum. 402. b.
Cognitione opus eſt accurata in morbis examinandit. 272. b.
Coitus non convenit mulieribus lactentibus

b

bus aut nutricibus. 990. a. & b.
Colica quid? 455. a. cauſat paralyſin. 166. b. ejus diviſio. 455. a. flatulenta. 464. b. humoralis quæ? 455. a. 460. a. hereditaria in quo conſiſtat. 456. a. ſpaſmodica quæ. 455. a. 461. a. ejus differentia. 455. a. pars affecta. *ibid.* diagnoſis. 457. a. cauſa. ibid. b. ſeq. prognoſis. 462. a. cura diætetica. 463. a pharmaceutica. 464. ſeqq.
Colocynthis à *VVilliſio* laudatur in paralyſi. 174. a.
Color rubicundus ſcorbuticorum urinæ unde. 560. a. viridis excrementorum unde? 461. b.
Coma vigil. 83. ejus pars affecta. 84. b. diagnoſis *ibid.* cauſa. *ibid.* b. prognoſis 87. b. Cura. 88. b. ſeq.
Comitialis morbus. 117. a.
Conceptio quomodo fiat? 912. a.
Concubitus deſcriptio. 250. b.
Conditum in diarrhœa. 413. a. inappetentia ſcorbutica. 390. a. laxativum *Sylvii* in dyſenteria. 467. a. peſte. 767. a.
Congelatio. 95. a.
Contabeſcentia in hectica unde? 737. a.
Contractura. 183. b. ex calculo unde? 583. a.
Convolvulus, *vid.* Iliaca paſſio.
Convulſio quid? 180. a. ejus ethymologia. *ibid.* Synonymia *ibid.* differentia. *ibid.* b. pars affecta. 181. a. ſigna. 182. b. cauſa. 183. ſeqq. prognoſis. 188. a. cura diætetica. ibid. b. pharmaceutica. 189. b. convulſivi motus loco tantũ differunt. 187. b.
Convulſiones infantum. 1002. *a.* earum cauſa. ibid. diagnoſis. 1003. *a.* progn. ibid. Curatio. ibid.
Cor primum vivens & ultimum moriens. 229. a. ex plurimis muſculis eſt compoſitum. 691. b. quomodo moveatur. 252. b.
Corallatum dulce mercurii diaphoretici *Chymicis* laudatur in phthiſi. 304. b.
Corallia proſunt in convulſione. 193. b. diſenteria. 437. b. eorum tinctura utilis in cephalalgia. 12. b. urinæ incontinentia. 624. b.
Cornu cervi uſtum in ardore ſtomachi auxilium præſtat. 389. b. in ſingultu probatum. 399. b. ejus liquor laudatur in catarrhis. 224. a. ſuffocativis. 226. b. oleum in convulſione. 194. a. ſal volatile in apoplexia. 152. a. 154. b. aſthmate à materia viſcidâ. 266. a. paralyſi. 176. b. Spiritus in calculo. 610. a. convulſione. 193. a. febre ardente. 729. b. incubo. 407. b. ſuccinatus in cephalalgia. 11. b. convulſione. 193. b. pararyſi. 177. a. pervigilio. 94. a. vertigine. 114. b.
Corpulentia nimia periculoſiſſima affert incommoda. 147. b.
Coryza. 209. a. in ea quomodo lympha excernatur. 210. a omnibus hominibus ferè communis. 216. a. ejus cauſa. 234. a.
Coſmetorges. 24. a. ejus metropolis. *ibid.* calidis valdè iraſcitur. 27. a. ſomno placatur. *ibid.* aliquando à ſeipſo vindictam poſcit. 38. a. in quibus affectibus valdè afficiatur. 56. a. ejus furia in epilepſia unde? 132. b. quomodo ſe habeat in mania. 56. b.
Coſtæ quandoque franguntur in ſingultu. 393. a.
Coturnices epilepſiam excitant. 127. a.
Crampus 180. a. 184. b.
Cranium gallinæ nigræ laudatur in epilepſia. 140. b.
Cranium humanum cultro venatorio ità percuſſum fractumque, ut fragmenta ejus cerebri ſubſtantiæ infligerentur, non tamen epilepſiam cauſavit. 120. b. prodeſt in apoplexia. 154. b. ejus magiſterium conducit in melancholia. 55. b.

Cra-

Digitized by Google

Crapula microcoſmetorem reddit furibundum & ſpiritus animales maxime rebelles. 99. b. vitanda in arthritide. 636. b. ſpaſmo. 189. a.
Crepitus cranii aliorumque oſſium in ſcorbuticis. 560. a.
Creta in ardore ſtomachi præſtans. 389. b.
Crocus ejusque oleum confert in convulſione. 194. a. Tinctura à *Sylvio* laudatur in ictero. 485. b.
Crocus martis adſtringens laudatur in urinæ incontinentia. 624. b. aperitivus arcanum in hectica. 743. a. ſpecificè laudatur in ictero 488. *b*.
Crocus metallorum ejusve infuſum quandoque motus convulſivos excitat. 186. *a*.
Crurum dolor in ſcorbuto quomodo curandus. 574. *b*.
Cruſta lacteainfantum 1019. cura. 1022. b.
Cryſtalli ſoluti ſpecificum antimoniacum *Paracelſo*. 69. *a*. montani egregium habent uſum in cholera. 425 *b*. in dyſenteria cur commendentur. 438. *b*.
Cucumeres nocent in cholera. 420. *a*. 421. *a*. diarrhæa. 407. *b*.
Cucupha in apoplexia. 158. b.
Cucurbitulæ ſcarificatæ proſunt in amentia juxta *VVilliſium*. 70. *a*. epilepſia 135. *a*. phrenitide. 31. *b*. homoplatis & cervici applicatæ in apoplexia. 152. *a*. cum luculenta flamma ventri impoſita in ſingultu. 402. *a*. aliquando proſunt in convulſione. 196. *b*. nocuæ in paralyſi. 178. *b*.
Cuminum prodeſt in cephalalgia. 18. *b*.
Curæ vitandæ ſunt in paralyſi. 170. *b*. vigiliis. 90. *a*.
Curſus nocet in diarrhœa. 408. *b*.
Cutis eſt rete mirabile. 187. *b*. tota glandulola. 215. *b*. plus nervoſo, quam venoſo generi in ſtructura ſua acceptum refert. 187. *b*.
Cyclaminis pulvis laudatur in ictero. 488. *b*.
Cynanthropia. 56. *b*.

D.

Dæmonium caninum & lupinum. 56. *b*.
Damarum pinguedo à quibuſdam laudatur in vertigine. 113. *a*.
Dauci ſemen laudatur in calculo.
Decoctum in arthritide. 645. *a*. emolliens & carminans. 465. *a*. laxans in colica. 468. *b*. ictero. 487. *a*. antiictericum *VVilliſii*. 490. *a*. iliaca paſſione ſpurgans. 449. b mania ordinarium. 68. *a*. nauſea & vomitu præſtans *Ioelis*. 387. *a*. phthiſi 308. *a*. Williſii. 305. *a*. ad raucedinem. 245. *a*. ſcorbuto. 566. *a*. 567. *b*. ad ſputum promovendum in pleuritide. 283. *a*. ulcere renum & veſicæ. 601. *a*.
Decoctum hordei cum paſſulis laudatur in phthiſi. 301. *b*.
Decoctum lignorum prodeſt in arthritide. 645. *a*. incubo. 407. *a*. urinæ incontinentia. 624. *a*. ad diverſionem faciendam in ventriculo. 412. *a*.
Decoctum pruni ſylveſtris laudatur in urinæ incontinentia. 624. *b*.
Decoctum tamarindorum laudatur in colicâ billioſâ. 468. *b*.
Decubitus ſupinus cur adeò facilè incubum excitet. 402. *b*. nocet in diabete. 599. *a*.
Definitiones medicæ ad regulas Logicas non cogendæ. 271. *a*.
Deliria unde? 24. *a*. phthiſicis mortem denunciant. 299. *b*.
Delphini jecur aſſum & eſum febrem tertianam & quartanam expugnare dicitur. 843. *b*.
Demens idea *Helmontii*. 19. *b*.

Dentitio difficilis.1005.*a.* ejus diagnoſis. 1008.*b.* Cauſa.1006,*a.* prognoſis.1007. b. Curatio. 1007.b

Dentium flacciditas in ſcorbuto quomodo curanda.574.*a.*

Deſtillatum in arthritide.647.*a.* diabete. 609 *a.* antihecticum.741.b. antiictericum. 491. *a. b.* in Spaſmo ſcorbutico 194.*a.* variolis.799.b.

Diabetes. 577.b. ejus diagnoſis 581.*a.* Cauſa.582.*a.*583.*a.* 584.*a.b.* 586.*b.* prognoſis.597.*a.* Curatio. 602.*a.*604.*a.* 607.*a.* 611.*b.*624.*a.*

Diabroſis quid? 320.*b.*

Diacodium utile in mania.69.*a.*

Diæreſis quid? 320.*b.*

Diapedeſis quid? 320. *b.*

Diaphoretica præ aliis proſunt in ſcorbuto. 573. *a.*

Diaphragma communem tunicam & eoſdem nervos cum ventriculo habet inſertos. 392. *a.* an ſit pars affecta in ſingultu *ibid.*

Diarrhœa quid? 402.*b.*403.*a.* ejus ſigna. 403.*b.* Cauſa.404.*ſeqq.* prognoſis.406. Cura diætetica.407.*ſeqq.* pharmaceutica.409.*ſeqq.* pars affecta.403.*a.* eſt affectus convulſivus inteſtinal. 405. *a.* ab acido vitriolico. 414 *a.*

Digitum annularem carbunculo peſtilentiali obſeſſum ancilla ſibi abſcindens altero die fatis conceſſit. 747. *b.*

Diuretica proſunt in paralyſi ſcorbutica. 178 *a.* in febribus aliquando cum fructu adhibentur.703.*b.* vitanda in diabete. 593.*b.*

Dolor ubi, eò cruor accurrit.275. *b.* doloris omni ſenſu carere miſerius eſt, quàm dolere. 440. *a.* dolores quicunque in pervigilio è medio tollendi, 93. *a.* humores in corpore exaſperant. *ibid.*

Dolor capitis tenſivus, fixus, terebrans, pulſativus, punctorius, periodicus, unde? 3. *b.* in febribus malignis & peſte unde? 758.*a.* eo cur maniaci corripiantur. 58.*a.* *vid.* & Cephalalgia.

Dolores articulorum venerei quomodo curandi.673.*b.*

Dolores poſt partum.951.*a.* eorum cauſæ. 953.*a.* prognoſis.956.*a.* Curatio.959. *b.*

Draco figens, *ſeu* pulvis antiepilepticus. 139. *a.*

Dropax vomitum ſiſtere creditur.422.*b.*

Duelech quid? 617.*b.* quando propellendus.606.*b.*

Dulcia acrimoniam ſanguinis exaſperant & acidum augent. 53.*b.* nocent in dyſenteria.434.*a.* ſcorbuto, cùm acidum in iis lateat corroſivū.562. *a.* iis in phthiſi non nimium fidendum. 301. *b.* tuſſiculoſos maximè lædunt.244 *a.*

Duumviratus actio *Helmontio* cerebrum & nervos in incubo turbare creditur.201.*a*

Dyſenteria quid? 428.*a.* ejus gradus *ibid.* pars affecta.*ibid.b.* Caſus.429.*a.* diagnoſis.*ibid.b.* Cauſa.430 *ſeq.* prognoſis.432. *b.* Cura diætetica.433 *ſeq.* pharmaceutica. 435. *ſeq.* in initio non nimis adſtringendum. 438 *a.* ſemper aliquid maligni in ea ſuſpicatur *Autor.* 439.*b.*

Dyſpepſia unde? 378.*b.* ejus cura. 390.

Dyſpnœa. 246. *b.* ſcorbutica quomodo curanda. 574 *a.*

Dyſuria.577.*b.* ejus pars affecta.578.*a.* diagnoſis.580.*b* Cauſa.581.*b.*583 *a.b.*586. *a.* Curatio 601.*b.*604.*a.* 611.*a.*

E.

Ebrietas inſaniæ meditatio.63.b. aliquando cauſa lethargi.75.a. vitanda in diabete 598.b. epilepſia maximè.127.b. ſpaſmo. 189.a.

Ebo-

Eboris ſpiritus inſigne encomium meretur in colica 472. a.
Eclegma in tuſſi. 238. a.
Efferveſcentia in corde unde? 116. a. febrilis quomodo compeſcatur. 824. b.
Efflorefcentia purpurea infantum. 1002. *a*. ejus cauſa *ib.* Curatio *ib.*
Elæoſacchara in ructu, rugitu & flatibus convenientia. 388. b
Electuarium camphoratum *Kegleri* in peſte præſtans 775. a. in calculo 609. b. aſthmate. 160. *b.* calculo. 609. *b.* cholera 425. b. diarrhæa. 413. a. hectica. 743. a. ictero. 487. a. b. melancholia, 47. b. in eadem alterans *VVilliſii.* 50. a. phthiſi. 307. b. pleres archonticum *Sennerti* in incubo optimo cum ſucceſſu exhibetur. 208. b. præſervativum & curativum in peſte 775. b. *Sylvii* purgans cholagogum eſt *Autoris* in pervigilio. 92. b. in podagra *Sydenhamii.* 646. a. b. raucedine. 245. a. Scorbuto *Autoris.* 573. a. *VVilliſii.* 566. a. 567. a. tuſſi. 244. a. variolis. 795. b.
Elixir alexipharmacum 775. b. polychreſton *Autoris* utile in melancholia. 53. a. proprietatis *Paracelſi à Crollio* laudatur in vertigine. 113. . cum eſſentia caſtorei & myrrhæ præſtans in epilepſia. 135. a. vitæ Quercetani laudatur in apoplexia. 152. a.
Emeticum in catalepſi. 103. b. melancholia 54. b. in ea debent eſſe fortiora. *ibid. vid.* Vomitoria.
Emplaſtrum de betonica idoneum in epilepſia. 141. b. in catarrhis commiſſuræ coronati imponendum aliud. 221. a. in catarrho ſuffocativo. 227. a. in eodem ſuſpenſivum *ibid. b.* cephalalgiâ ſcorbutica. 574. a. diarrhœa, lienteria & cœliaca. 414. b. ex cera & oleo hyperici pulſibus applicatum conveniens in epilepſia. 141. b. in incubo prodeſt ſpirituoſum umbilico applicatum. 208. b. febrifugum *Autoris* 815. a. *Cnöfelii* 827. b. in febribus malignis & peſte cordi & carpis manuum applicandum. 776. a. diaſaponis à *VVilliſio* laudatur in hydrope. 509. a. in phthiſi thoraci imponendum aliud. 315. a. in ſingultu *Autoris.* 401. a. ſtomachale *Autoris.* 391. b. contra vomitum ſanguinis probatum *Grembſii.* 383. b. Emplaſtra, olea, & unguenta externè ſtomacho applicata conveniunt in cardialgia, 386. a. eorum ſpecies. 387. b.
Emproſthotonus. 180. b.
Empyema. 317. a. ejus pars affecta. 318. a. diagnoſis. 319. b. Cauſa. 320. b. prognoſis. 325. b. Cura. 328. a. 335. b.
Emulſio in calculo. 609. b. cephalalgiâ. 14. a. Colica Sylvii, 466. b. dyſenteria. 439. a. pleuritide. 629. b.
Emulſiones auſterum humorem corrigunt. 51. b. conducunt in pervigilio. 92. b. oleoſæ in diarrhœa bilioſa 415. a.
Enema *vid.* Clyſter.
Enulata conducunt in peſte 775. b.
Ephialtici cur de perſona inviſa delirent? 198. b. iis cur phantaſia turbetur. 199. b. cur vox diminuatur & aliquando aboleatur. ibid.
Epilepſia quid. 117. *a.* ejus ſynonyma *ibid.* differentiæ. 118. *a.* pars affecta. 119. *a.* ſigna. 120. *ſeq.* cauſa. 121. b. prognoſis. 125. b. cura diætetica. 126. *ſeq.* pharmaceutica. 128. b. *ſeq.* microcoſmi terræmotus. 118. *a.* an ſit à capite primariò laborante, an à ventriculo, vel alia quadam corporis parte unde dignoſcatur, 118. *a. b. ſeq.* idiopathica periculoſior &

& curatu difficilior ſympathicâ. 125. *a*. inveterata & hereditaria incurabilis, *ibid*. *b*. poſt inunctionem mercurialem in ſcabie cur aliquando obtingat. 126. *b*. in ſtupiditatem & melancholiam incurabilem tranſiit, *ibid*.

Epileptici filios ſimili vitioſa conſtitutione gignunt. 554. *a*.

Epiſpaſtica circa ſuras & femora à *VVilliſio* admoventur in convulſione. 191. *b*.

Epithema in cephalalgia. 13. *a*. 17. *a*. *b*.

Equi ſtercoris ſuccus pro ruſticis laudatur in iſchuria & calculo. 620. *a*. *vid. etiam* Stercus. Ejus, ſed non luxuriantis, ungula *Helmontio* furorem mitigat Archæi. 435. *b*.

Equitatio nocet in diarrhœa. 408. *b*. hæmoptyſi. 327. *a*.

Erinacei cinis ſpecificum in urinæ incontinentia. 623. *b*.

Errhina proſunt in incubo. 208. *a*.

Eruca nigra in maniaco ſternutamento excuſſa. 61. *a*.

Eſſentia abſinthiaca purgans in febre tertiana intermittente præſtans. 823. *b*.

Eſſentia anodyna in colica laudata. 471. *b*. antinephritica Autoris. 614. *b*. antiparalytica *ipſius*. 179. *b*. in arthritide. 644. *b* aſthmate convulſivo. 269. *a*. catarrhalis. 224. *b*. contra ſingultum. 400. *b*. vertiginem. 115. *b*.

Euphorbium potentiſſimè ſternutationem movet. 151. ejus oleum à *Paracelſo* laudatur in convulſione. 190. b.

Exercitia magis conferunt in podagrâ quàm quies. 637. *a*.

Extrabeſcentia in phthiſi unde? 297. *b*.

Extractum calami aromatici laudatur in colica. 465. *b*. cephalicum. 223. b. diacitri confert in melancholia. 54. b. corticum citri laudatur in colica. 465. b.

Exuviæ ſerpentum tanquam ſpecificum laudantur in ictero nigro. 490. *b*.

F.

Fabæ quando florent, creſcit inſania. 62. *b*.

Faciei phlogoſis & intumeſcentia in ſcorbuticis unde. 560. *b*.

Faſcia ventri circumligata prodeſt in ſingultu. 402. *a*.

Faſtidium, *vid*. Nauſea.

Fatui à podagra ut plurimum immunes. 635. *b*.

Favi infantum, 1019. eorum curatio, 1002. b

Faunorum ludibria *Plinii*. 197. *a*.

Febris. 681. *ſeq*. eſt morbus communiſſimus. 681. *a*. Romanis Dea credita. *ibid*. *b*. unde nomen habeat. 682. *a*. quid? 683. *b*. ejus variæ ſpecies. 684. b. 685. *a*. *Paracelſo* quot? 697. *b*. pars affecta. 685. *b*. diagnoſis. 668. *b*. cauſa. 687. *ſeq*. prognoſis. 694. *a*. cura diætetica. *ibid*. pharmaceutica. 696. *ſeq*. in phrenitide non producit delirium. 25. *a*. in catarrhis quomodo producatur. 211. *b*. in phthiſi unde? 298. *a*. in ſcorbuto quomodo curanda. 575. *b*. Febrilis materia ubi generetur. 802. *b*.

Febris alba mulierum. vid. Chloroſis.

Febris algida. 844. *a*. ejus pars affecta. 845. *a*. diagnoſis. 845. *b*. Cauſa. 846. *a*. Cura. 852. *b*.

Febris anheloſa. 844. *b*. ejus pars affecta. 845. *a*. diagnoſis. 845. *b*. Cauſa. 849. *b*. Cura. 857. *a*.

Febris antimedica. 746. *a*.

Febris ardens. 844. *a*. ejus pars affecta. 845. *a*. diagnoſis 845. *b*. cauſa. 846. *a*. cura. 853. *b*.

Febris arthritica. 844. *b*. ejus pars affecta. 845. *a*. diagnoſis. 845. *b*. cauſa. 850. *b*. cura. 857. *b*.

Febris aſſodes, ſeu faſtidioſa. 719. *a*. ejus

cauſa

cauſa.720.a.847.a.
Febris aſthmatica 844.b. ejus pars affecta. 845.a.diagnoſis.845.b. cauſa.849.b. cura.857.a.
Febris cacatoria.415.a.845.a. ejus pars affecta.845.a.diagnoſis.846.a. cauſa. 851.a.cura.858.b.
Febris cardiaca.844.a. ejus pars affecta. 845.a. diagnoſis.845.b. cauſa.847.b. cura.855.a.
Febris caſtrenſis.746.a.
Febris catarrhalis.744.a.
Febris colliquativa.732.a.845.a.
Febris continua quartana.718.a. ejus diagnoſis.719.a cauſa ibid.b. cura.731.a.
Febris continua quotidiana.718.a. ejus diagnoſis.719.a.cauſa.ibid.b.cura.730.a.
Febris continua tertiana.718.a. ejus diagnoſis.719.a.cauſa.ibid.b. cura.730.b.
Febris elodes.718.b.845.a.ejus cauſa.720.a
Febris ephemera.705.quid? 706.a. ejus diagnoſis.ibid.cauſa.707.a.ſeq.708.b. 709.b.prognoſis.711.a.cura diætetica. ibid.pharmaceutica.702.ſeq.
Febris epiala.844.a.ejus pars affecta.845. a.diagnoſis.845.cauſa.846.b. cura. 854.a.
Febris famelica.844.a. ejus pars affecta. 845.a. diagnoſis.845.b. cauſa.847.b. cura.854.b.
Febris hectica quid? 731 ejus gradus.732. a.diviſio.ibid pars affecta.ibid.b. diagnoſis ibid ſeq. cauſa.733 b.prognoſis. 738.a.cura diætetica.ibid.b.pharmaceutica.739 b.
Febres infantum.1044.
Febris inſana.844.b.ejus pars affecta.845. a.diagnoſis.845.b. cauſa.850.b. cura. 858.a.
Febris intermittens quæ? 801.a. earum differentiæ.ibid.pars affecta.802.b.
Febris intermittens quartana.829.a. ejus diviſio.829.a.pars affecta.829.b. caſus. 834.b. diagnoſis.829.b. cauſa.830.b. prognoſis.833.a.cura diætetica.834.b. pharmaceutica.836.ſeq.
Febris intermittens quotidiana quid? 802 a ejus eſſentia in quo conſiſtat.825.a.pars affecta.802 b.diagnoſis.804.a.cauſa.ib.b prognoſis.809.a. cura diætetica.809.b. pharmaceutica.ibid.ſeqq.
Febris intermittens tertiana.815.ejus diviſio.816.a.pars affecta.816.b. diagnoſis. 817.a. cauſa.818.ſeq. prognoſis.819. b.cura diætetica.820.a. pharmaceutica. 820.b.ſeq. antiſcorbuticæ cura.828.b. duplex quomodo curanda.ibid.
Febris lactea.951.a. ejus diagnoſis.951.b. cauſa.954.b.prognoſis.956.b. curatio. 968.a.
Febris leipyria.722.a.
Febris lunætrian.734.a.
Febris maligna 745.a.b. ejus pars affecta. 746.b.diagnoſis 747.a. cauſa.748.a. ejus prognoſis. 759.a. cura diætetica. 760.b.pharmaceutica.761.b.ſeq.
Febris odontalgica.845.a. ejus pars affecta.845.diagnoſis.846.a.Cauſa.852.b. Cura.860.a.
Febris peſtilentialis.746.a.ejus cauſa.748. ſeq.
Febris petechialis.745.a.ſeq.
Febris præfocans.844.b. ejus pars affecta. 845.a.diagnoſis.845.b. Cauſa.849.a. cura.857.a.
Febris purpura.744.a.
Febris ſiticuloſa.8 4.a. ejus pars affecta. 845.a.diagnoſis.845.b. Cauſa.847.a. Cura.854.b.
Febris ſputatoria.845.a. ejus pars affecta. 845.b.

Digitized by Google

845. b. diagnoſis 846. a. cauſa. 852. a. cura. 859. b.
Febris ſudatoria. 732. a. ejus pars affecta. 845. b. diagnoſis. 846. a. cauſa. 851. b. cura. 859. a.
Febris ſymptomatica. 844.
Febris ſyncopalis. 844. b. ejus pars affecta. 845. a. diagnoſis. 845. b. cauſa. 848. b. cura. 856. a.
Febris ſynochus putrida. 705. b. ejus differentiæ. 707. b. diagnoſis *ibid.* a. cauſa. 710. a. prognoſis. 711. a. cura diætetica. *ibid.* b. pharmaceutica. 712. b. 716. b.
Febris ſynochus ſimplex. 705. ejus diagnoſis. 706. b. cauſa. 709. b. prognoſis. 711. a. cura diætetica, *ibid.* b. pharmaceutica. 716. a.
Febris torminalis. 844. b. ejus pars affecta. 845. a. diagnoſis. 845. b. cauſa. 848. a. cura. 855. b.
Febris tuſſiculoſa. 844. b. ejus pars affecta. 845. a. diagnoſis. 845. b. cauſa 850. a. cura. 857. a.
Febris venenata. 746. a.
Febris vomitoria. 844. b. ejus pars affecta. 845. a. diagnoſis. 845. b. cauſa. 847. a. cura. 858. a.
Febris uretica. 845. a. ejus pars affecta. 845. b. cauſa. 852. a. cura. 859. b.
Fel canis junioris utile in epilepſia. 141. a.
Fel philomelæ inſomnes facere creditū 77. b.
Felis vomitu ejecta. 377. b.
Felliflua paſſio. 415. a.
Fellis alkali in cholera inteſtina corrodit. 419. a.
Fermentatio ſanguinis quid? 323. a.
Fermentum ſtomachale debet eſſe volatile. 371. a. vitale cordis jam in ovi puncto ſaliente radicatum eſt. 325. a.
Feſtuca lignea convulſiones & mortem cauſavit. 187. a.
Fiberkuchen. 834. a.
Fibræ nerveæ æquè ſunt in inteſtinis, pancreate, folliculo fellis, ac in ventriculo. 416. a.
Fibrillæ nerveæ ubi ſunt, ibi ſpaſmus exoriri poteſt. 187. b. earum doloroſè commotarum criſpaturæ motus excitant convulſivos. 186. a.
Flatus diſſolventia medicamenta. 388. b.
Floccorum captio triſte ſignum in morbis acutis. 759. b.
Fluor muliebris albus. 889. a. menſium alborum nomine perperam indigitatur. 889. b. ejus differentiæ. ibid. diagnoſis. 890. a. cauſa. 890. b. prognoſis. 894. b. cura diætetica. 895. a. pharmaceutica. 896. b 900. a.
Fluxiones dolorem quemvis irritare poſſunt. 416. a.
Fluxus hepaticus quid? 519. a. ejus pars affecta. 520. a. diagnoſis. *ibid.* b. cauſa. 521. ſeqq. prognoſis. 523. b. cura diætetica. 524. b. pharmaceutica. 525. ſeq.
Fœminæ omnem morbum bis patiuntur. 860. a. rarius infeſtantur calculo veſicæ, quàm viri. 596. a.
Fœmineus ſexus lethargo magis expoſitus & quare? 76. a. ob vitam ſedentariam & arctiorem pectoris conſtrictionem ſibi phthiſin facilè acceſſit. 303. a.
Fœtus quando nutritionem per os accipiat. mortuus quomodo cognoſcatur. 935. a. ejus cauſa. 937. b. prognoſis. 939. b. cura 948 a. jam in lucem editus quomodo tractandus. 941. b. octimeſtris vitalis eſſe poteſt. 936. a. octo & viginti annos in utero geſtatus & in marmoream duritiem converſus. 588. a.
Folle inflare inteſtina in paſſione iliaca ab *Autore* non probatur. 452. b.

Fo-

Digitized by Google

Fomentatio in arthritide.6‹8. b. calculo, 612. b. iliacâ paſſione.454. a. capitis à à Galenicis imperatur in maniâ. 64. b. qualis in paralyſi conveniat? 179. b. in pleuritide.290. b. ventriculi in ſingultu. 401. b.

Fons capitiſicus. 590. b.

Fontanellæ laudantur in phthiſi. 309. a. vid. ſeq.

Fronticuli proſunt in epilepſiâ. 135.a. præſervationis gratiâ laudantur in peſte. 774. a.

Frictiones conducunt in arthridie. 647. a. incubo.108. b. mictu cruento. 623. b. paralyſi.178. b. ſpaſmo.189. a. vertigine. 117. a. calidis & aſperis linteis in catalepſi. 104. b. extremarum validiores in apoplexiâ. 150. a.

Frigida nervis inimica.169a convulſiones & alia incommoda excitant. 188. b.

Frigido lapidi inſidentes, vel frigidum & humidum pavimentum calcantes diarrhæâ corripiuntur. 407. a.

Frigus nocet catarrhoſis. 218. b. in dyſenteriâ.433. b. in febribus cur calori præcedat. 805. b. lympham coagu‹ › 166. a. remota paralyſeos cauſa. ibid.

Fructus auſteri nocent in ſpaſmo. 188. b. horarii choleram inducunt. 420. a. nocent in colica. 463. a diarrhœa. 407. b. dyſenteria. 433. b. ſingultu. 39. b.

Frutex ſambuci in ſaliæ repertus amuletum in epilepſia, 141. b.

Fuliginis virtus. 154. b. ſal volatile laudatur in aſthmate viſcido. 266. a. catarrho ſuffocativo. 226. b. incubo. 407. b. paralyſi. 176. b. Spiritus in apoplexia. 152. a. 154. b. calculo. 619. a. febre ardente. 729. b. pervigilio. 94. a. ſuccinatus Autoris in catarrho ſuffocativo. 226. b.

Fumaria præſtans in melancholia. 55. a. diuturnam coctionem non ſuſtinet. ibid.

Fungi excitare poſſunt diarrhœam, 407. b. epilepſiam, 127. a.

Furor uterinus, 980. a. ejus pars aff‹e›cta, 980. b. diagnoſis, 281. a. cauſa, ibid. b. prognoſis 982. b. Curatio, ib.

G.

Galbanum ſuffitum utile in apoplexia, 152. a.

Galenus infidelis *Hippocratis* diſcipulus, 145. a.

Galli ferè nullo in morbo à venæſectione abſtinent, 701. b.

Gallina viva nigra in medio diſſecta & capiti impoſita prodeſt in mania, 70. b.

Gallinarum ſtomachus ſpecificum in urinæ incontinentia, 623. b.

Galreda ex cranio humano Paracelſo laudatur in epilepſia, 30. a. b.

Gangræna à fellis alkali corroſivo inteſtinis in cholera infertur, 419. a.

Gargariſma in variolis, 798. a.

Gas ſylveſtri ſpiritus inducti ſunt in apoplexia, 148. a. lethargo, 74. b.

Gaſteranax Rex ventriculi, 369. a. maximam cum partibus habet confœderationem, 392. a. peculiari artificio ſal quoddam volatile elaborat & toti corpori neceſſarium elargitur, 394. b. quibus placetur, 386. b. ſeq. affectus miſero planctu totius machinæ cataſtrophen prænunciat, 392. a. ejus ſocordia & ignavia cauſat arthritidem, 631. a. calculos 591. a. in diarrhœa valdè inquietatur ab externo hoſte, 405. a. in dyſenteria excandeſcit, 429. b. nec non admodum eſt infirmus. 431. b.

Gaudio ſtudendum in melancholia, 46. a.
Gelatina in phthiſi, 313. a.
Gentiana à plerisque in febribus æquiparatur chinæ de china, 704. b.
Gilla *Paracelſi* contra maniam, 69. a.
Gingibrachium, 553. a.
Gingipedium, *ib.*
Gingivæ facilè ſanguinem emittentes non ſemper ſignum ſcorbuti, 559. b. unde hoc? *ib.* earum caro luxurians & fungoſa in ſcorbuto quid arguat, 561. b. putredo in eodem quomodo curanda, 574. a.
Glandula pinealis *Carteſianis* primarium ſubjectum in catalepſi, 96. b. quomodo? 98. a. b.
Globuli plumbei in iliaca paſſione ab *Autore* improbantur, 454. a.
Gloſſopetre Melitenſes laudantur in variolis & morbilis, 796. a.
Gonagra, 625. a.
Gonorrhæa, 653. a. ejus pars affecta, *ib.* b. diagnoſis, 655. a. Cauſa. 655. a. 657. a. b. prognoſis, 660. b. cura diætetica, 661. b. pharmaceutica, 663. b. 675. b. Virulenta, 653. a. 655. b. 659. b. ejus cura, 675. a.
Graminis decoctum laudatur in calculo, 610. b.
Grando veſicæ *Paracelſo* quid? 602. b.
Grumeſcentia ſanguinis eſt acoris indicium atque effectus, 275. a.
Gummi Ammoniacum prodeſt in catarrho ſuffocativo, 227. a. ejus ſpiritꝰ in aſthmate à materia viſcida inducto, 266. a.
Gummoſa conferunt in hectica, 741. a.
Gutta, 625. a. *Paracelſo* quid? 73. b. 142. a.

H.

HÆdorum carnes epilepſiam excitare creduntur. 127. a.
Hæmatites, ejusque caput mortuum & floſres laudantur in dyſenteriâ. 439. a.
Hæmoptyſis quid? 315. a. author peſſimorum morborum *ibid* b. ejus differentiæ, *ibid.* pars affecta, 318. a. diagnoſis, *ibid.* cauſæ, 320. a. prognoſis, 324. cura diætetica, 326. a. *ſeq.* pharmaceutica, 327. b. *ſeq.* ſæpe à magnis morbis liberat, 325. b.
Hæmorrhoides proſunt in catalepſi, 100. b. maniâ 62. a 63. b. melancholiâ, 56. a. phrenitide, 46 b. retenti nocent in epilepſiâ, 128. a. occaſionem præbent ſcorbuto, 563. b.
Hæmorrhoidum fluxus nimius, 519. a. ejus differentiæ, *ibid.* b. pars affecta, 522. a. cauſa, 521. b. 522. a. b. prognoſis, 523. b. cura diætetica, 524. b. pharmaceutica, 525 b. 527. b. 530. a.
Hæmorrhoidum ſuppreſſio, 519. a. ejus diagnoſis, 521. a. cauſa *ibid* b. 523. a. prognoſis, 524. a. cura diætetica, 525. a. pharmaceutica, 526. a. 532. a.
Hæreditariæ diſpoſitionis indicia in capitis dolore non negligenda, 3. b.
Hædi cum veſicula exiccatæ laudantur in iſchuriâ, 620. b.
Halitus compreſſio in ſingultu leniori prodeſt. 402. a.
Hauſtus incomparabilis in colicâ, 470. b.
Hedera terreſtris laudatur in phthiſi, 314. b.
Helleborus niger quomodo amentias ſublevet juxta *Helmontium*. 48 b. 69. b. eum in melancholiâ veteres cur præſcripſerint, 49. b. ejus extractum cum ſpiritu vitrioli correctum ſpecificum in melancholiâ, 54. b.
Helmontius accuratus deſtillationum obſervator, 172. b. ſummâ reipublicæ Medicæ jacturâ defunctus, 78. b.
Hemicrania, 2. b. ejus cauſa, 6. b.
Hemiplegia, 159. b.

Hem-

Herbæ antiſcorburicæ exiccatæ rarò adhibendæ, 571. *b.* floresque redolentes benignam cerebro animam halant. 203. *a.*
Herculeus, ſeu Herculanus morbus, 117. *a.*
Hermodactyli à *Willyſio* laudantur in paralyſi, 174 *a.*
Hilaritati in melancholiâ ſtudendum, 48. *b.* item in convulſione, 189 *a.*
Hircinum hepar epilepſiam excitare creditur, 127. *a.* ſanguis laudatur in calculo, 614. *b.* item urina, 614. *b.*
Hirudo avara beſtia, 129. *b.* earum applicatio laudatur in Apoplexia, 152. *b.* cephalalgiâ, 18. *b.* epilepſiâ, 135. *a.* incubo, 208 *b.* mictu cruento, 623. *b* phrenitide, 31. *b.* ſcorbuto, 569. *b* vertigine, 117. *a.*
Hirundines vivæ diſciſſæ & capiti calentes impoſitæ laudantur in maniâ, 70. *a.* arcanum in phrenitide, 34. *b.* ſtomacho applicatæ ſedant ſingultum, 401 *a. b.* earum caput collo geſtatum incubum arcere creditur, 208. *b.* decoctum laudatur in mania, 63. *a.* pullorum ſuccus laudatur in epilepſiâ, 141. *b.* mania, 69. *b* ſpiritus in convulſione, 193. *a.*
Homo juxta *Solonem* quid? 987. *a.* ex ovo fit, 903. *a* 912. *a* eſt microcoſmus, 1. *a* in eo duæ ſubſtantiæ realiſſimè diſtinctæ, 57. *a.*
Horror communis febrium prænuncius, 429. *b* & rigor in phrenitide peſſima ſigna, 26. *b.*
Hyænæ fel empyricum remedium in ictero, 492. *a.*
Hyacinthus *Helmontio* laudatur in bubone peſtilentiali, 765. *a* ejus confectio à *Sylvio* ad diarrhoeam adhibetur, 410. *b*
Hydragoga humorem acidiorem & auſteriorem emendatum & adhuc redundantem imminuunt & evacuant 52. *a.* præcipiuntur in diarrhoeâ ab *Autore* 411. *a* *Sylvio*, 410. *a.*
Hydrocephalus, 492. *a*
Hydromel nocet in cholera, 421. *b*
Hydrops quid? 492. *b.* ejus pars affecta, 493 caſus, 494. *a.* diagnoſis, *ibid. b* cauſa, 495. *b. ſeq.* prognoſis, 502. *b. ſeq.* cura diætetica, 504. *a.* pharmaceutica, 505. *a. ſeq.*
Hydrops ad matulam, 577. *b.*
Hydrops ſcorbutica quomodo curanda, 575. *b.*
Hyoſcyami quinta eſſentia *Paracelſo* laudatur in mania, 69. *a.*
Hypercatharſin cur aliquando ſpasmus ſuperveniat, 186. *b.*
Hyperici decoctum *Williſio* ſpecificum in mania, 66. *a.* Tinctura tum ſimplex tum compoſita Mynſichti prodeſt in eadem, 69. *b.*
Hyperſarcoſis urethræ Venerea quomodo curanda, 673. *b.*
Hypnotica commendantur in calculo, 610. *a.*
Hypochondriaca affectio, 36 *b.* à melancholia gradibus tantùm differt, 41. *b.* quid? 533. *a.* ejus diviſio, *ibid. b.* pars affecta, *ibid.* diagnoſis, 534. *b.* cauſa 533. *a.* prognoſis, 541. *b.* cura diætetica, 542. *a.* pharmaceutica, 536. *b ſeqq.*
Hypochondriaci cur hora una aut altera à paſtu aut à motu corporis reſpirandi difficultatem patiantur, 255. *a.*
Hypochondriorum tenſiones in ſcorbuto quomodo curandæ, 575. *a.*
Hyſterica paſſio, 866. *a.*

I.

ICterus quid? 475. *b.* ejus caſus, *ibid.* pars affecta, 476. *a.* diagnoſis, *ibid. b.* cauſa, 477 *ſeq.* prognoſis, 480. *a.* ſæpe lethalis,

Digitized by Google

480.*b*. cura diætetica, *ibid.* pharmaceutica, 481. *b. ſeqq.* antiicctericum *Geſneri* 484.*b*.
Icterus albus. vid. chloroſis.
Icterus infantum, 991. *a* ejus cauſa, 991. *b* Curatio, 992.*a*.
Icterus niger ejusque cura, 490.*ſeq*.
Jejunia non ſentiunt maniaci, 58.*a*.
Iliaca paſſio. 442.*a* ejus diviſio, *ibid.* 443.*a*. caſus, *ibid.* pars affecta, *ibid.* *b*. diagnoſis, 444.*a*. cauſa, *ibid. b. ſeq.* prognoſis, 447. *b ſeq.* cura diætetica. 448.*b* pharmaceutica, 449. *ſeq.* omnis hic morbus ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debet, 452.*a*.
Immerſio capitis juvat in cephalalgia, 12.*a*
Imperatoriæ radix laudatur in peſte, 773. *b* collo appenſa amuletum in epilepſia, 141.*b* ejus oleum à *Paracelſo* laudatur in convulſione, 190.*b*.
Inanitio non eſt cauſa ſpaſmi in hypercatharſi, 186 *b*.
Inappetentia, 371.*b* ejus pars affecta, 371. *a* diagnoſis 372.*a*.*b* cauſa, 375.*b* 378. *b* in cholera unde? 420.*a* ejus cura diætetica, 380 *ſeq.* pharmaceutica, 381.*ſeq*.
Incubus quid? 197.*b* ejus pars affecta, 198 *a* diagnoſis, 199.*ſeq.* cauſa, 200.*ſeq.* prognoſis, 202. *ſeq.* cura diætetica, 203. pharmaceutica, 205. à diætæ errore plerumque oboritur, 202.*a*.
Induſium ex aqua frigida madidum inductum laudatur in pervigilio, 94.*b*.
Inflammatio renum & veſicæ, 579. *b vid.* Nephritis.
Infuſiones ex foliis ſenæ & agarico utiles in cephalalgia, 15.*b*.
Infuſiones variorum medicamentorum in venas maniacorum probantur, 68. *a* ob calumniam vulgi aliquando omittendæ 82. *b* opiatorum laudantur in pervigilio, 94.*b* ſalium volatilium in catalepſi, 104.*b* opio maritatorum in epilepſia, 140.*b*.
Infuſoria ars profuit in paralyſi, 180.*b*
Infuſum purgans in febre ardenti, 729. *a* melancholia, 47.*b* paralyſi, 175.*b*.
Ingluvies inducere poteſt lethargum, 75. *a* icterum, 481.*a*.
Ingurgitatio ciborum ſine maſticatione nocet in diarrhoea 467.*b*.
Inſenſibili tranſpiratione plus una die evacuatur, quàm per alvum quindecim dierum ſpatio, 240.*a*.
Inſomnia melancholicorum turbulenta unde, 37.*b*. vitanda in diabete, 598.*b*.
Inſultus epileptici infantum, 1002.*a*. Eorũ cauſa, *ibid.* Curatio. 1003.*a*.
Inſuſurratio verborum in aures curavit ſingultum, 402.*b*.
Internotio rectæ curationis fundamentum, 416.*b*.
Intertrigo infantum. 1035.*a*. Ejus cauſa, *ib*. Curatio, 1035.*b*.
Inteſtina ſphacelata in Dyſenteria, 432.*a*.
Inteſtinorum motus periſtalticus quomodo fiat, 442.*b*.
Invaſio 197.*a*.
Invidia hecticam cauſat, 737.*a*.
Ira nervos convellit & humores exagitat, 396.*a*. ſpiritus animales facit rebelles, 327.*b* eâ nulla peſtis humanæ vitæ pejor, 282. *a* cauſat aſthma, 259. *b* diarrhoeam, 409.*a* vertiginem, 116. *a* vitanda in cholera, 421.*b* colica, 464.*a* convulſione, 189. *a* hæmoptyſi, 327.*a* pervigilio 89 *b* pleuritide 282.*a*.
Irati homines morſu aliquid venenati affricant. 62.*b* eorum vulnus immedicabile & vigilias cauſat, 90.*a*.
Irrigationes capitis à Galenicis laudantur in

in mania, 64. b.
Iſchia, 625. a.
Iſchuria quid? 577. b. ejus pars affecta, 578 a diagnoſis, 586. b vera & notha, 581 ſeq. Cauſa, 581. b. 583. b 586. 593. a prognoſis, 596. a curatio, 601. b 606. b 608. a 610. b 619. b.
Judicium non laborat in phrenitide, 25. a quomodo in ea erret, ibid.
Juglandis umbra cephalalgiam inducit, 9. a
Julapia refrigerantia diutius continuata nocent in febre intermittente quotidiana, 814. b.
Julapium in aſthmate Williſii, 262. b diarrhoea ejusd. 410. a melancholiæ, 50. b pervigilio, 92. b.
Juniperi oleum prodeſt in convulſione, 194. a Spiritus laudatur in calculo, 604 a
Juſculum utile in melancholia Williſii, 57. a.
Juvenum Microcoſmetor quales, 26. a.

L.

LAc laudatur in phthiſi 301. b 311. b podagricorum ſolarium, 639. infantibus nutrimentum ſaluberrimum, 988. a ejus vitia quomodo corrigenda, 988. ſeq. quodvis laudatur in ulceribus renum & veſicæ, 604. b unde fiat, 953. b caput dolentibus non præbendum, 8. b in quo allium coctum prodeſt in colica, 469. b.
Lac aſininum cur adeò proſit in phthiſi, 311. b.
Lac caprinum laudatur in phthiſi, 311. b à quodam tamen ferri non potuit, 312. a.
Lac capræ nigræ laudatur in calculo, 604. a
Lac muliebre præ aliis laudatur in phthiſi, 311. b.
Lac perlarum Helmontio laudatur in phthiſi, 304. b.
Lacerta viva collo appenſa miraculoſè ſiſtit motus epilepticos, 141. b Lacertæ centum vomitu rejectæ, 377. b.
Lactatio puerorum 986. b.
Lacticinia proſunt in ſcorbuto, 173. a nocent in cholera, 421. a diabete, 598. paralyſi, 169. b.
Lactis coagulatio, 955. ejus cauſa. ibid. b. Curatio, 970. a 971. a in infantibus 995. a ejus cauſa, 995. b. & ſeq. Curatio 997.
Lactis defectus, 955. a ejus cauſa, ibid. curatio, 969. a 972. a.
Lactis redundantia. 955, ejus cauſa ibid. b. curatio. 969. b.
Lactis rigor. 950. a.
Lana ſuccida puerorum vertices in epilepſia aduruntur. 135. b.
Lapis fulminatis tanquam ſpecificum laudatur in ictero nigro, 490 b.
Lapis microcoſmi Helmontio dicitur Duelech, 617. b.
Lapis prunellæ prodeſt in mania, 66. b. in ſynochis putridis, 717. a, b. peculiarem crin habet microcoſmerorem furibundum compeſcendi, 68. a.
Lappæ majoris radix in clyſtere prodeſt in lethargo. 83. a.
Laudanum opiatum choleram à fructibus horariis ſiſtit. 424. a cydoniatum prodeſt in pervigilio, 92. b. Hoffmanni vel aromaticum Autoris confert in nauſea & vomitu ſpaſmodico, 386. b. liquidum cydoniatum à VVilliſio laudatur in diarrhœa, 410. a. Chymici magnifaciunt in in collica, 465. b.
Laudanum perlatum Chemicis ſummum æſtimatur confortativum in dyſenteria, 435. b.
Laudanum urinarium D. Michaëlis, 618. b.
Lavendulæ oleum prodeſt in convulſione,

194.*a.*

Lazuli lapis ſecretum in febribus intermittentibus, 704.*a.* 825 *a.* ejus tinctura cerebrum confortat ejusque poros emendat, 52.*b.*

Legumina vitanda in diarrhœa, 407.*b.* vertigine, 110.*b.*

Lentes epilepſiam excitare poſſunt, 127.*a.* ſpecifica quadam vi obſunt in pleuritide. 281.*a.*

Leporis cerebrum & renes laudantur in calculo, 600.*b.* item ejus tali, imò totius pulvis, 617.*b.* ſanguis in eodem, 604.*a.*

Lepus marinus nocet in phthiſi, 301.*b.*

Lethargus, 70. ejus definitio *ib.* differentia, *ib.* pars affecta, *ib.b.* diagnoſis, 71.*b.* cauſa, 72.*b.* in eo cur ægri ſint obliviosi, 71.*b.* ejus prognoſis, 75.*b.* cura 76. juxta *Paracelſum* per mineralia curandus, 78.*a.* Specificum antilethargicum *Autoris*, 81.*b.*

Leucophlegmatia, 492. *a b.*

Lienteria quid? 402. *b.* 403.*a.* ejus ſigna, 403.*b. ſeq.*

Ligaturæ utiles in epilepſia, 135.*a.* lethargo, 83.*b.* mictu cruento, 623.*b.*

Lignorum eſſentia laudatur in apoplexia, 156.*a.* ſputatione nimia ſcorbutica, 575.*b.*

Liliorum convallium ſpiritus utilis in apoplexia, 155.*a.*

Linctus in aſthmate, 260.*b.*

Linimentum in aſthmate convulſivo, 270.*a.* calculo, 617.*b.* apoplexia. 157. ſeq. cephalagia 28.*b.* colica. 474.*a.b.* contractura & convulſione *Paracelſi*: 190. *b.* epilepſia, 141.*a.* incontinentia urinæ, 623.*b.* incubo proventre illinendo, 208 *b.* inflammatione renum & veſicæ. 619. *a.* mictu cruento, 622. *b.* phrenitide, 35. *b.* ſtranguria 612.*a.* tremore, 196.*b.* tuſſi pectorale, 245. ad plantas pedum in eadem *ib.*

Lipothymia, 356. *a.* in phthiſi confirmata unde? 298.*a.*

Liquor extremus in arthritide, 641 *b.* per ſyringam injiciendus in calculo veſicæ, 618.*b.*

Liquores ſapphyri, ſmaragdy, muſci *Paracelſiſtis* arcanas in catarrhis habere vires creduntur, 222 *a.*

Liquor ſtipticus unde paretur, 440.*b.* laudatur in mictu cruento. 623 *b.*

Liquor ſtomachicus ſtipticus in lienteria & cœliaca præſtans, 413. *a.* corroborans Autoris, *ib.*

Liquor terræ foliatæ valdè laudatur in hectica, 742.*a.*

Lochia quid? 950.*b* eorum fluxus imminutus, 951.*a* diagnoſis, *ibid.b.* cauſa 952.*a* prognoſis 956.*a* curatio, 962 *a.* fluxus nimius 951.*a* Diagnoſis, 9 1.*a* cauſa, *ib.b.* prognoſis, 956.*a* curatio 965 *a.*

Lolium in cereviſia vitandum, 9.*b.*

Looch in pleuritide, 282.*b.*

Lotiones ex aromaticis proſunt in paralyſi, 179.*b.*

Lotio pedum juvat in cephalalgia, 18.*b.*

Lucius piſcis ſtomacho vivus impoſitus virus ictericium extinguit, 483.*a.*

Lucubrationes nocent in ſcorbuto, 563.*a.*

Ludus *Paracelſi* cur ſic dicatur, 605.*b.*

Lues Venerea quid? 653. *a* ejus pars affectæ *ibid.b* diagnoſis, 654. *a* cauſa, 656. *a* 658 *a* prognoſis, 660.*b* cura diætetica, 661.*b.* pharmaceutica, 662 *b ſeqq.*

Lumbrici terreſtres proſunt in arthritide, 645.*b* convulſione. 193. *b* contra epilepſiam nobile exhibent remedium, 139.*b* eorum oleum confert in convulſione, 196. *a* ſal volatile conducit in ictero,

488.*b*.Spiritus in aſtmate à materia viſcida orto,266.*a* convulſione,196.*a* doloribus arthriticis ſcorbuticis,575.*b* paralyſi,179.*a*.
Luna *Paracelſiſtis* cerebrum externum,130.*a* ejus in & decrementum,169.*b* phaſes in exhibitione remediorum antepilepticorum cur attendendæ,135.*a*.
Lunæ liquor *Paracelſo* ſpecificum antimaniacum,69.*a* laudatur in vertigine,113.*a* oleum à *Paracelſiſtis* in catarrhis, 222. *a* Tinctura confortat cerebrum,52.*b*.
Lunaris morbus,117.*a*.
Lupi axungia prodeſt in incubo,208.*b*.pellis uſurpatur in apoplexia,158.*b*. quæ in extremis pedum digitis eſt, ex ea parata caputia proſunt catarrhoſis,225.*b*. ſanguis laudatur in calculo,604.*a*.
Luxationes membrorum atrophiam inducunt,166.*a*.
Lycantropia,56.*b*.
Lympha quid? 165.*b*.ab aëre inclementiore augetur 216.*a* extravaſatæ vitia,*ibid*.
Lymphatica vaſa per totum corpus diffuſa ſunt,215. *b* ab iis nulla corporis pars immunis,210.*b*.

M.

Maculæ ephialticis nonnullis protuberant, 200. *a* lividæ in brachiis & cruribus præcipuum ſcorbuti ſignum, 558.*b* unde oriantur, 59.*b* quæ pejores, 561.*a* quomodo curandæ, 576 *a*.
Magiſterium cordiale *Michaelis*,137.*a* epilepticum *ejuſd. ibid*. cranii humani,*vid.* Cranium humanum.
Magnetica cura in ictero, 49.*a*
Malignitas quid? 735.*a* *b*
Mammarum inflammatio, 951.*a* cauſa, 955.*b* prognoſis,956.*b* curatio, 970.& 71.*a*
Mammarum ſuctio ſenſibilis, ut papillæ etiam inde intumuerint,viro cuidam in ſomno contigit,197.*b*
Mandragoræ quinta eſſentia *Paracelſo* laudatur in maniâ,69.*a*
Mania quid? 56.*a* ejus differentia,*ibid*.ſæpe commutatur in melancholiam,56.*b* ſpiritibus animalibus apertum ignem injicit,*ibid*. ejus pars affecta,57.*a* ſigna, *ibid*. cauſa,58.*ſeqq*. prognoſis,61.*b ſeq*. cura diætetica,62.*b ſeq*. pharmaceutica 64.*ſeq*. ab erucâ orta,61.*a* alii à muliere morſu communicata,*ibid*. cur quandoque in ſtultitiam & melancholiam tranſeat,62.*a* hereditaria,vel morſu animalis rabidi communicata vix radicitus extirpatur,62.*b*
Maniaci nec ſibi ipſis,nec aliis parcent,57.*a* maniacum inter & brutum rapax nulla quandoque apparet differentia; 57.*a* maniacorum omnium commune ſymptoma quod? *ibid*.intenſiſſimum frigus non ſentiunt *ibid*. nec verbera aut jejunia,58. *a*. cur torvos & intrepidos habeant oculos *ibid*. unde adeò robuſti. 61. *a*.
Manna ſuſpecta in cholerâ. 425.*a*.
Maraſmus ſenilis incurabilis eſt. 299. *b*.
Magaritæ *vid*. Perlæ.
Mariſcæ 519. *a*.
Maritima incolentes quæ incommoda patiantur, 218. *b*.
Martialia corrigunt acidum vitioſum ſanguinis 52.*b* laudantur in ictero nigro. 492.*a*. ſcorbuto 57?.*a*. ſalibus volatilibus admiſcenda in melancholiâ 55. *a*.
Martis eſſentia utilis in convulſione 193.*b*. Flores in dyſenteria, 4?9. *a*. limatura in convulſione 193. *b*. ſpiritus in ictero. 488. *b*. *Paracelſo* ſpecifium in maniâ.

69. *a*.

Marum ſternutatorium dat in cathartis. 222. *a*.

Maſticata in peſte non ſunt deglutienda. 773. *b*.

Maſtichinum lignum ſpecificum in urinæ incontinentiâ. 623. *b*.

Materia ſubtilis aëre exiſtente lucido majori in copiâ influit. 45. *a*. ab eâ Microcoſmetor nutritur. *ibid*. ad reſpirationis actionem à carteſianis præſupponitur. 251. *a* modò majori, modò minori copiâ terram pertranſit. 754. *a*.

Mechoacanæ infuſum opem tulit in ſingultu. 398. *b*.

Meconium infantum. 987. *a*. retentum plurium malorum origo. *ibid*. ejus cauſa *ibid*. egeſtio quomodo promovenda. 987. *b*.

Medicamenta ſcorbutica non diu vires ſuas retinent. 571. *b*.

Medicus ad ægrum accedens non ſtatim periculum maximum denunciet. 434. *b*. non verbis, ſed herbis ſanat. 415. *a*.

Medullæ ſpinalis diſtributio. 161. *a*.

Medulla lapidum laudatur in urinæ incontinentiâ 624. *a*.

Melancholia quid? 35. ejus ſpecies. 36. *a*. pars affecta. *ibid*. ſigna. 317. *a*. *b*. cauſa 38. *ſeqq*. prognoſis 44. *b*. cura diætetica. 45. *a*. pharmaceutica. 46. *b*. *ſeqq*. quandoque tranſit in μάνιαν. 44. *b*. quandoque in maniam. 45. *a*.

Melancholia mulierum 980. *a*. ejus pars affecta. *ibid*. *b*. diagnoſis. 981. *a*. Cauſa. 981. *b*. prognoſis. 982. *b*. Curatio. *ibid*.

Melancholicorum deliria quædam. 36. *b*. omnia recenſeri nequeunt. 37. *b*. cur ſibi mortem quandoque conſciſcant. 37. *a*. cur ſemper de uno ut plurimum cogitent 45 *b*. ex largiore Baccho facilè fiunt maniaci. 46. *a*.

Melones nocent in diarrhoeâ. 407. *b*. cholerâ. 420. *a*. 421. *a*. eorum eſu tres Imperatores extincti. 281. *a*.

Membræ in catalepſi non flacceſcunt, ſed rigida redduntur. 99. *a*.

Membranæ omnes in corpore ope ſpirituum animalium ſentiunt, adeóque tactûs ſunt inſtrumentum 626. *a*. is punctis vel vulneratis inſignes dolores & motus ſpaſmodici oriuntur. 3. *a*.

Memoria ubi ſedem habeat ſecundùm *Williſium* 71. *b*. in lethargo eſt abolita. 72. *a*.

Mens internis nimis occupata externa minora non attendit. 57. *b*. ejus læſio. 19. *a*.

Menſium fluxus ordinarius in cauſa eſt, ut mulieres præ viris minùs calculo ſint obnoxiæ 599. *a*. in Catalepſi ſalutaris 100. *b*. in mania provocandus. 63. *b*. cur tam exactam retineat periodum. 878. *a*.

Menſium fluxus immodicus. 589. *a*. ejus diagnoſis. 850. *a*. Cauſa. 890. *b*. prognoſis 893. *b*. Cura diætetica. 894. *b*. pharmaceùtica. 895. *a*.

Mneſium fluxus inordinatus. 877.

Menſium imminutio aut paucitas 877. *b*. 878 *b*. ejus pars affecta. 878. *b*. diagnoſis. 879. *a*. Cauſa, 880. *a*. prognoſis. 881. *b*. Cura. *ibid*.

Menſium retentio aut ſuppreſſio. 877. *b*. 878. *b*. ejus pars affecta 878. *b*. diagnoſis. 879. *a* Cauſa. 880. *a*. prognoſis. 881. *b*. Cura. 881. *b*. in epilepſia noxia. 128. *a*. occaſionem præter ſcorbuta. 563. *b*.

Menſtruorum excretio legitima mulieri præſidium & beneficium adverſùs omnis

nis generis morbos. 637. *b.*
Mentagra 652. *b.*
Mercurialia *Williſio* magnifiunt in maniâ. 70. *a.*
Mercurialis inunctio in maniâ in dubium vocatur à *Williſio*. 70. *a.*
Mercurius in lue Gallicâ inunctus per ſex annos in corpore delituit, tandem verò vires reaſſumens epilepſiam & mortem intulit. 787. *a* quomodo dulcificetur, 573. *a b* ejus fumus laryngem præcludit. 258. *a* Spiritus inter ſpecifica in maniâ recenſetur à *Paracelſo* 69. *a.* dulcis egregium eſt diureticum. 614. *b* Solis à *Paracelſo* laudatur contra Guttam. 151. *b.*
Metus fugiendus in catharris, & quare. 220. *a* cauſat convulſionem. 189. *b* maniam. 62. *b* obſtetrix peſtilentiæ & fomes contagionis. 759. *a.*
Miaſmata impura, maligna, nonnunquam in aëre volitant, 433. *a* ex quibus componantur, 759 *a.*
Microcoſmetor aliquando fit Coſmetorges, 24. *a* in apoplexia quomodo ſe habeat, 147. *a* in cat lepſi quomodo diſproportionetur, 108. *b* à crapulâ redditur furibundus, 99. *b* in lethargo eſt in continuo imperio & actione, 86. *b* in maniâ eſt quaſi incendiarius, 60. *b* in melancholicis quandoque impias ſibi imponit manus, 44. *b* in paralyſi magnâ militum ſuorum parte privatur, 163. *b.*
Mictio involuntaria infantum, 1036. *a.*
Mictus cruentus, 580. *a* ejus cauſa, 582. *b* 584 *b* 585. *b* 594. *b* prognoſis 592. *a* Curatio 601. *a* 611. *a* 622. *b.*
Milchfroſt 951. *a.*
Millepedum uſus in cephalalgiâ, 12. *b.*
Mineralium quorundam gas ex proprietate ſuffocat, 258. *a.*
Miſerere mei, *vid.* Iliaca paſſio.
Mixtura aromatica *Sylvii* ſingultum ſedans, 398. *a.*
Mixtura balſamica Autoris prodeſt in ſingultu, 401. *a.*
Mixtura in apoplexia, 155. *b ſeq.* aſthmate *Autoris*, 266. *b. Williſii* 262. *b* aliorum 267. *a b* cardialgiâ *Autoris*, 386. *a* ut & vomitu, nauſeâ, ructu, *Sylvii*, 384. *b* capitis dolore & vigiliis interna, 13. *a* ſcorbutico, 14. *a* externæ, 17. Cephalica *Cnoſelii* laudatur in convulſione, 193. *a* Colica, *Autoris*, 468. *a b Sylvii*, 466. *b* diarrhoea *Sylvii*, 410. *b* Autoris, 413. *a* faſtidio, aliiſque ventriculi debilitatibus, 391. *b* antifebrilis Sylvii, 700. *b* in febribus malignis *Ejuſdem*, 769. *b* ad flatus in ructu & rugitu *ejuſdem*, 385. *a* in ictero *Sylvii*, 485. *b* Williſii, 484. *b* ubi lipothymia adeſt, 489. *b* nigro, 490. *b* iliaca paſſione *Sylvii*, 451. *a* incubo, 407. *b* nauſea & vomitu, 387. *a* paralyſi, 176. *a* phrenitide *Sylvii*, 30. *b* opiata in eadem, 33. *b* pleuritide *Autoris*, 288. *b Sylvii*, 286. *a Williſii*, 285. *b* ructu, rugitu & flatibus, 388. *b* ſomnifera *Autoris Patris* in pervigilio præſtans, 93. *b* ſimplex in eodem, 94. *a* ſingultu, 397. *a* vomitu ſanguinis *Sylvii*, 384. *b.*
Mœror excitat diarrhœam, 409. *a* hecticam 739. *b* vitandus in cholerâ 421. *b* colica. 464. *a* convulſione 189. *b* diabete & calculo, 599. *b* hydrope. 505. *a.* melancholia. 46. *b* paralyſi. 170. *b* ſcorbuto. 563. *b* ſingultu. 396. *a.*
Mola quid? 613. *b* ejus differentiæ. 914. *a.* 915. *b* diagnoſis, 915. *b* Cauſa, 921. *a* prognoſis, 922. *a* Cura diætetica, 923. *a* pharmaceutica, 932. *a.*

Morbi quomodo accuratè explicandi, 1. *a*.
Morbi cognitio, initium curationis, 199. *a*.
Morbis in acutis incerta eſt prædictio ſalutis & mortis, 279. *b*.
Morbili, 777. *a* quid 778. *b* eorum pars affecta, 779. *b* diagnoſis, 780. *ſeq*. cauſa, 781. *ſeqq*. prognoſis, 789. *a* cura diætetica, 790. *a*. *b*. pharmaceutica, 793. *b*.
Morbus virgineus, vid. chloroſis.
Morbus Ungaricus, 745. *b* ejus diagnoſis, 748. *b*.
Morſuli contra ardorem ſtomachi, 389. *b* vertiginem, 115. *b*.
Morſus veneratorum, vel ira furentium animalium convulſiones excitat, 187. *a* morſu communicata mania, 61. *b*.
Motacillæ carnes laudantur in urinæ ſuppreſſione & calculo, 600. *a* nec non earum cinis, 617. *b*.
Motus ſit paulo liberior in diabete, 598. *b* nimius tamen in ea nocet, 499. *a* ut & in pleuritide, 281. *b* immoderatus diſſipat ſpiritus, 46. *a* exagitationem particularum heterogenearum promovet. 396. *a*.
Moxæ uſus in apoplexia, 157. *b* aſthmate convulſivo, 270. *b* catalepſi præſentaneum remedium, 104. *b* cephalalgia, 18. *a* epilepſia, 135. *b* mania, 70. *b* vertigine, 117. *b* herba ex qua paratur nihil differt à noſtra artemiſia, 270. *b*.
Mucus juxta *Helmontium* quid? 213. *a*.
Mulieres peſte cur rarius moriantur, 760. *a* podagra cur non laborent, 637. *b*.
Mumia *Paracelſo* laudatur in epilepſia, 130. *b*.
Mus ſylveſtris in pulverem redactus *Paracelſo* primarium eſt in phthiſi remedium, 304. *a*.
Muſcæ aliaque inſecta quibus arceantur, 773. *b*.
Muſci liquor à *Paracelſo* inter ſpecifica refertur in mania, 69. *a*.
Muſculi proprium motionis inſtrumentum, 181. *b*. quotuplicem habeant motum, *ibid*. adæquatum ſubjectum in paralyſi, 161. *a*.
Muſica confert in arthritide, 637. *a* melancholia, 46. *b*. morſu tarantulæ & inde orto affectu, 69. *a*.
Muſtela viva vomitu ejecta, 377. *b*.
Muſtum nocet in diarrhæa, 408. *b*.
Myrrha acidum viſcidum mortificat, 53. *a*.
Myrrhata laudantur in febre intermittente quartana, 840. *b* quotidiana, 813. *a* tuſſi à quacunque cauſa oborta, variolis, 796. *a*.

N.

NArcotica facilè lethargum producere poſſunt, 75. *a* in vigiliis nimiis ſumma prudentia tractanda, *ibid*. ſpiritus animales flaccidas reddunt, 166. *b* eorum modicæ doſis exhibita cur hominem quandoque enecet, 75. *a*.
Natatio piſcibus reliquenda, 220. *a* in pleuritide maximè nocet, 282. *a*
Natura quò vergit, ſequendum, 92. *a*.
Nauſea, 371. *b* ejus pars affecta *ibid*. diagnoſis, 372. *a* cauſæ, 373. *a* 375. *b* 376. *a* cura diætetica, 380. *ſeq*. pharmaceutica, 381. *b*. *ſeq*. 370. *a*.
Nauſea gravidarum, 913, 916. &c.
Nauſea puerorum, 995. *b*. cauſa, 996. *a*. Curatio, 996. *b*. *& ſeq*.
Nephritis quid, 577. *a* ejus differentia, *ibid*. ſigna, 579. *b* cauſa, 581. *a* 587. *a* 593. *b*. prognoſis, 595. *a* 596. *b*. curatio, 600. *b* 611. *b* Nephritici filios vitioſa ſimili conſtitutione gignunt, 554. *a*.
Nervi ſpiritus primariò deportant, 161. *a*. non inflati ſpiritibus flaccidi ſubſidunt, 75. *b*.

75. b nervo diſciſſo paralyſis ſequitur, 166. a puncto vel vulnerato inſignes dolores & motus ſpaſmodici oriuntur, 3. a vid. Punctura, Eorum origines in paralyſi præcipuè obſervandæ, 167. a.
Nervina anodynis juncta externè proſunt in colica, 474. a.
Neſſelſucht/744. b.
Nitrum in febribus tertianis intermittentibus optima præbet remedia, 827. a ejus ſpiritus à *Sylvio* omnibus carminativis præfertur, 385. a ejus virtutes, *ibid.* laudatur in calculo, 604. b. 610. b. nitroſa proſunt in ſynocho putrida, 707. b phrenitide, 82. b.
Nocturnæ tenebræ timoris terrorisq; cauſæ, 37. a.
Nodulus in calculo, 619. a ictero, 486. a. nigro Foreſti, 490. b ſcorbuto, 570. b. externus in lethargo, 83. b. vertigine, 117. a.
Nootricum diæta, 989. b.
Nux moſchata confert in ardore ſtomachi, 389. b ejus oleum in vomitu valdè conducit, 387. a.

O.

OBeſi ut plurimum vitæ ſunt brevioris, 147. b.
Occultarum qualitatum anchora non ſtatim prehendenda, 167. b.
Oculi cur ſæpe lachrimentur, 25. a in peſte quotidie inſpiciendi, 759. b.
Oculi cancrorum laudantur in ardore ſtomachi, 389. b convulſione, 193. b.
Odores plantarum activæ earum particulæ ſunt, 164. b.
Olea nocent in cholera, 421. a in clyſteribus in dyſenteria, 439. b.
Olea aromatica ventriculo illita proſunt in vomitu, 388. a internè acidum concentrant, 391. a.
Olea deſtillata? 165. a.
Oleo demto flores nullam ſpirant fragrantiam, 165. a.
Oleum antipeſtilentiale *Heiniſii*, 774. b.
Oleum ad diarrhœam, lienteriam & cœliacam, 414. a. b.
Oleum ſmegmatis Veneti laudatur in colica, 465. b.
Oleum ſtomachale Cratonis ventriculum debilem roborat. 391. b.
Omentum quales partes habeat, 456. b. per illud potulenta ad renes perveniunt, 493. a. eo carentia animalia nullam mingunt urinam, *ibid.*
Omphacium commendatur à *Sylvio* ad diarrhœam, 410. a.
Opiſthotonus, 180. b.
Opiata ſpiritus efferos demulcent, 138. a. ſenſum externum ſopiunt, 424. a. ſtomachus & inteſtina ab iis percipiunt ſolamina, 402. b. conducunt in ardore ſtomachi, 389. b. aſthmate convulſivo, 269. b. bilioſo alvi profluvio, 414. a. catharros tenues incraſſando ſiſtunt, 243. a. proſunt in convulſionibus ab aſſumtis venenatis, 194. b ſine iis vix ulla dyſenteria vera commodè curari poteſt, 440. a. proſunt in febre quotidiana intermittente, 814. b. flatibus, 389. a. In mania in iis unicum ſolatium & quare? 68. a. in ea quid præſtent, 67. a. ex meconio quomodo in ea parandum opiatum, 68. b. laudantur in pervigilio, 93. a. cautè tamen in eo exhibenda, *ibid.* in phrenitide valdè conducunt, 33. a. de iisdem monela, *ibid.* phthiſici ab eorum uſu ſæpe bene ſenſerunt, 313. b. proſunt in ſingultu cum epilepſia conjuncto, 400. a. in vomitu ſcorbutico martialibus & aliis ſale volatili acriore & prægnan-

Digitized by Google

te impręgnatis admixta, 387.*b*
Opium ſtrenuus ſpirituum animalium domitor, 400.*a* cum camphora combinatum ferocientes ſpiritus animales compeſcit, 140.*a*. 194.*b* Opii Thebaici ℈j. in clyſtere diſſolutus ægrum prius apoplecticum reddidit & poſtmodum extinxit, 439.*b*
Oris ariditas in phrenitide unde? 25.*b*
Oris fœtor in ſcorbuto unde, 560.*b* quomodo curandus, 576.*a*
Orthopnæa, 246.*b*
Oſcedo, 553.*a*
Oſſa humana conferunt in apoplexia, 154.*b* à *Paracelſo* purgantibus adduntur in paralyſi, 172.*b*
Oſſa porci capitis exhibentur in epilepſia, 140.*b*
Oſſium fragilitas & corroſio in ſcorbuticis unde? 560.*a*
Oſtrutium, *vid.* Imperatoria.
Otioſa vita ſpaſmum producit & quare? 188.*a*
Ova ſorbilia & tremula probantur in ſingultu, 399.*b*
Ovum in urina ægri coctum & acervo formicarum inſertum, experimentum *Hartmanni* in phthiſi, 314.*b*
Oxyrrhodinum in lethargo, 83.*b* pervigilio, 94. phrenitide, 35.*b*

P.

PAlpitatio cordis quid? 337.*a* ejus differentiæ, 338.*a* caſus, *ibid.* pars affecta, *ibi.b* diagnoſis, 339.*a* cauſæ, *ibid.b* prognoſis 345, *a* cura diætetica, *ibid.b* pharmaceutica, 348. *ſeq.* ſcorbutica quomodo curanda, 575.*b*
Panacæa duplicata laudatur in febribus intermittentibus, 704.*b*
Panis fruſtulum in vino Hiſpanico madefactum & manè aſſumptum conducit in vertigine ex ventriculo, 110.*b*
Papaveris quinta eſſentia *Paracelſo* in maniâ laudatur, 69.*a*
Papaveris rhœados tinctura laudatur in pleuritide, 289.*b*
Papillarum inflammatio, 971.*a*
Pappa, *vid.* Puls.
Paracenteſis probatur in phthiſi à plenitudine, 315.*b* in hydrope an inſtituenda, 517.*b*
Paralyſis quid? 158. ejus etymologia, *ibid.* ſynonymia, *ibid.* differentia, 159.*b.ſeq.* pars affecta, 160.*a.ſeq.* vera & ſpuria, 159.*a* ſigna, 161.*a* apoplexiam, ut umbra corpus, ſequitur, 161.*a* ſæpe inadvertentibus ingruit, *ibid.* cauſa, 161.*b.ſeqq.* prognoſis, 167.*b* in ſenibus cur incurabilis, 168.*b* quibus affectibus ſuperveniat, *ibi.* ejus cura diætetica, 169.*ſeq.* pharmaceutica, 170.*b.ſeqq.* à narcoticis orta quomodo curanda, 178.*b* ſcorbutica Autoribus quæ? 168.*b* ejus ſigna, 161.*b* cura, 178.*a*
Paraplegia, 159.*b*
Paroxyſmi febriles ſi poſtponant melius eſt, quàm ſi ante ponant, 824.*b*
Parrücken *vid.* Caliendra.
Partus difficilis, 932.*a* cur ita dicatur, 932.*a* ejus pars affecta, *ibid.* diagnoſis, *ibi.* cauſa, 935.*b* prognoſis, 938.*b* pharmaceutica, 940.*b*
Parvuli ſæpe pœnam luunt matrum & nutricum ob errorem in diætâ commiſſum 989.*a*
Paſſerculus laudatur in calculo, 617.*b*
Paſſeres excitant epilepſiam, 127.*a*
Pavores in ſomno puerorum. 1002.*a* eorum cauſa, *ibid.b* curatio, 1003.*a*
Pectinationes laudantur in catalepſi, 104.*b*

Pedi-

Pediculi in nonnullis phthiſicis copioſè generantur, 293.*b* mortem denunciant, 299.*b*
Pepones choleram cauſant, 421.*a* 420.*a*
Peregrinatio ſuadetur in phthiſi, 315.*b*
Peripneumonia, *vid.* Pleuripneumonia.
Perlarum oleum præ omnibus medicamentis microcoſmetorem ſedat, & ſpiritus animales figit, 69.*a* ſal laudatur in vertigine, 113.*a*
Pervigilium, 83.*b*
Peſtis, 746.*a* quando ita nominanda, *ibid.b* ejus pars affecta, *ibid.* diagnoſis, 747.*a* 748.*ſeq.* fomes odore percipi potuit, 755.*b.* eâ cur non omnes corripiantur, 758.*b* ſal habet & ſulphur volatile acre & cauſticum, 758.*a.b* ejus prognoſis, 759.*a* cura diætetica, 760.*b* pharmaceutica, 761.*b.ſeqq.* inſtar ignis fatui fugientes & territas ſequitur, proſequentes & cordatos fugit, 761.*b* ejus prophylaxis, 772.*b*
Petechiæ quæ ſalutares, & quæ lethales? 760.*a*
Pfflug/744.*b*
Philtra ſymptomata melancholica producunt, 44.*b* quomodo eliminanda, 55.*b*
Phlogoſis faciei aliarumque partium in ſcorbuto quomodo curanda, 575.*b*
Phrenetici nunquã mentis compotes, 19.*b*
Phrenitis quid? 19.*a* Paracelſo, 22.*a* ejus diviſio, *ibid.* pars affecta, *ibid.b* ſigna, 20.*a* ſignum pathognomonicum, 21.*a* cauſa, *ibid ſeqq.* cura diætetica, 26.*b* pharmaceutica, 28.*ſeq.* chirurgica, 31.*ſeq.*
Phthiriaſis, 1019.*a* ejus cauſa, *ibid.b* 1021.*b.* curatio, *ibid.*
Phthiſis quid? 291.*a* ejus ſpecies, *ibid.* pars affecta, *ibid.b* diagnoſis, 292. cauſa, 294. prognoſis, 298.*b.ſeq.* cura diætetica, 300.*a* pharmaceutica, 303.*ſeq.*
Pica quid? 915.*b* pars affecta, 914.*b* diagnoſis, 915.*a* ejus cauſa, 917.*a* prognoſis, 921.*b* cura, 926.*a*
Pilæ luſus nimius excitat diarrhœam, 408.*b* nocet in hæmophtyſi, 327.*a*
Pilorum vellicationes conducunt in catalepſi, 104.*b*
Pilulæ in arthritide *Fonſeca*, 641.*a* *Williſii*, *ibid.* aſthmate purgantes, 206.*b* *Sylvii*, 264.*b* Bechicæ *Autoris*, 244.*a* *Williſii*, 241.*a* in calculo, 616.*a*.617.*a*.618.*b* catalepſi, 103.*a* catarrhis, 223.*b* præſervativæ, 228.*a* in cephalalgiâ præ aliis purgantibus eliguntur, 9.*b* earum formulæ, 15.*b* colica, 469.*a* de cynogloſſa laudantur in catarrho, 220.*b*. 222.*b*. 225.*a* phthyſi, 308.*a* diaſcordii *Sylvii* laudantur in cholera, 426.*b* pilulæ in epilepſia 138.*a* febrifugæ, 814.*a* Francofurtenſes aliquis tot aſſumſit, quot expectare voluit ſedes, 408.*a* in hydrope purgantes, 512.*b* ictero, 484.*a*. 487.*b* incubo, 407.*b* iſchuria, 621.*a* paralyſi, 175.*b* ſcabie veſicæ, 619.*b* ſcorbuto, 570.*b* ſingultus corrigentes, 400.*b* & ſimul purgantes, 389.*b*
Pinguia nocent in cholera, 421.*a* diarrhœa, 407.*b* pinguium inunctio in ſene animi deliquium cauſavit, 331.*b*
Pini nuclei laudantur in hæmoptyſi, 326.*b*
Piper vitandum in cholera, 421.*a*
Piſces ductus transſudatorios hominibus longè habent majores, 220.*a* nocent in cholera, 421.*a* ſingultu 396.*a*
Placenta ex pane toſto theriaca illita & vino tincta ventriculo impoſita à *Williſio* laudatur in diarrhæa, 410.*a*
Plenilunium paralyſeos & apoplexiæ ferax, 169.*a*
Pleuripneumonia, 270.*a*.271.*a* ejus differen-

Digitized by Google

480.*b*. cura diætetica, *ibid.* pharmaceutica, 481. *b. ſeqq.* antiictericum *Geſneri* 484. *b*.
Icterus albus. vid. chloroſis.
Icterus infantum, 991. *a* ejus cauſa, 991. *b* Curatio 992. *a*.
Icterus niger ejusque cura, 490. *ſeq*.
Jejunia non ſentiunt maniaci, 58. *a*.
Iliaca paſſio. 442. *a* ejus diviſio, *ibid.* 443. *a*. caſus, *ibid.* pars affecta, *ibid. b*. diagnoſis, 444. *a*. cauſa, *ibid. b. ſeq.* prognoſis, 447. *b ſeq.* cura diætetica. 448. *b* pharmaceutica, 449. *ſeq.* omnis hic morbus ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debet, 452. *a*.
Immerſio capitis juvat in cephalalgia, 12. *a*
Imperatoriæ radix laudatur in peſte, 773. *b* collo appenſa amuletum in epilepſia, 141. *b* ejus oleum à *Paracelſo* laudatur in convulſione, 190. *b*.
Inanitio non eſt cauſa ſpaſmi in hypercatharſi, 186 *b*.
Inappetentia, 371. *b* ejus pars affecta, 371. *a* diagnoſis 372. *a. b* cauſa, 375. *b* 378. *b* in cholera unde? 420. *a* ejus cura diætetica, 380 *ſeq.* pharmaceutica, 381. *ſeq*.
Incubus quid? 197. *b* ejus pars affecta, 198 *a* diagnoſis, 199. *ſeq.* cauſa, 200. *ſeq.* prognoſis, 202. *ſeq.* cura diætetica, 203. pharmaceutica, 205. à diætæ errore plerumque oboritur, 202. *a*.
Induſium ex aqua frigida madidum inductum laudatur in pervigilio, 94. *b*.
Inflammatio renum & veſicæ, 579. *b vid.* Nephritis.
Infuſiones ex foliis ſenæ & agarico utiles in cephalalgia, 15. *b*.
Infuſiones variorum medicamentorum in venas maniacorum probantur, 68. *a* ob calumniam vulgi aliquando omittendæ 82. *b* opiatorum laudantur in pervigilio, 94. *b* ſalium volatilium in catalepſi, 104. *b* opio maritatorum in epilepſia, 140. *b*.
Infuſoria ars profuit in paralyſi, 180. *b*
Infuſum purgans in febre ardenti, 729. *a* melancholia, 47. *b* paralyſi, 175. *b*.
Ingluvies inducere poteſt lethargum, 75. *a* icterum, 481. *a*.
Ingurgitatio ciborum ſine maſticatione nocet in diarrhoea 467. *b*.
Inſenſibili tranſpiratione plus una die evacuatur, quàm per alvum quindecim dierum ſpatio, 240. *a*.
Inſomnia melancholicorum turbulenta unde, 37. *b*. vitanda in diabete, 598. *b*.
Inſultus epileptici infantum, 1002. *a*. Eorũ cauſa, *ibid.* Curatio. 1003. *a*.
Inſuſurratio verborum in aures curavit ſingultum, 402. *b*.
Internotio rectæ curationis fundamentum, 416. *b*.
Intertrigo infantum. 1035. *a*. Ejus cauſa, *ib.* Curatio, 1035. *b*.
Inteſtina ſphacelata in Dyſenteria, 432. *a*.
Inteſtinorum motus periſtalticus quomodo fiat, 442. *b*.
Invaſio 197. *a*.
Invidia hecticam cauſat, 737. *a*.
Ira nervos convellit & humores exagitat, 396. *a*. ſpiritus animales facit rebelles, 327. *b* cà nulla peſtis humanæ vitæ pejor, 282. *a* cauſat aſthma, 259. *b* diarrhoeam, 409. *a* vertiginem, 116. *a* vitanda in cholera, 421. *b* colica, 464. *a* convulſione, 189. *a* hæmoptyſi, 327. *a* pervigilio 89 *b* pleuritide 282. *a*.
Irati homines morſu aliquid venenati affricant, 62. *b* eorum vulnus immedicabile & vigilias cauſat, 90. *a*.
Irrigationes capitis à Galenicis laudantur

Digitized by Google

in mania, 64. *b*.
Iſchia, 625. *a*.
Iſchuria quid? 577. *b*. ejus pars affecta, 578 *a* diagnoſis, 586. *b* vera & notha, 581 *ſeq*. Cauſa, 581. *b*. 583. *b* 586. 593. *a* prognoſis, 596. *a* curatio, 601. *b* 606. *b* 608. *a* 610. *b* 619 *b*.
Judicium non laborat in phrenitide, 25. *a* quomodo in ea erret, *ibid.*
Juglandis umbra cephalalgiam inducit, 9. *a*
Julapia refrigerantia diutius continuata nocent in febre intermittente quotidiana, 814 *b*.
Julapium in aſthmate *Williſii*, 262. *b* diarrhoea *ejusd*. 410. *a* melancholiæ, 50. *b* pervigilio, 92. *b*.
Juniperi oleum prodeſt in convulſione, 194. *a* Spiritus laudatur in calculo, 604 *a*
Juſculum utile in melancholia *Williſii*, 57. *a*.
Juvenum Microcoſmetor quales, 26. *a*.

L.

LAc laudatur in phthiſi 301. *b* 311. *b* podagricorum ſolatium, 639. infantibus nutrimentum ſaluberrimum, 988. *a* ejus vitia quomodo corrigenda, 988. *ſeq*. quodvis laudatur in ulceribus renum & veſicæ, 604. *b* unde fiat, 953. *b* caput dolentibus non præbendum, 8. *b* in quo allium coctum prodeſt in colica, 469. *b*.
Lac aſininum cur adeò proſit in phthiſi, 311. *b*.
Lac caprinum laudatur in phthiſi, 311. *b* à quodam tamen ferri non potuit, 312. *a*
Lac capræ nigræ laudatur in calculo, 604. *a*
Lac muliebre præ aliis laudatur in phthiſi, 311. *b*.
Lac perlarum *Helmontio* laudatur in phthiſi, 304 *b*.
Lacerta viva collo appenſa miraculosè ſiſtit motus epilepticos, 141. *b* Lacertæ centum vomitu rejectæ, 377. *b*.
Lactatio puerorum 986. *b*.
Lacticinia proſunt in ſcorbuto, 173. *a* nocent in cholera, 421. *a* diabete, 598. paralyſi, 169. *b*.
Lactis coagulatio, 955. ejus cauſa. *ibid. b*. Curatio, 970. *a* 971. *a* in infantibus 995. *a* ejus cauſa. 995. *b*. & *ſeq*. Curatio 997.
Lactis defectus, 955. *a* ejus cauſa, *ibid*. curatio, 969. *a* 972. *a*.
Lactis redundantia. 955, ejus cauſa ibid. *b*. curatio. 969. *b*.
Lactis rigor. 950. *a*.
Lana ſuccida puerorum vertices in epilepſia aduruntur. 135. *b*.
Lapis fulminatis tanquam ſpecificum laudatur in ictero nigro, 490 *b*.
Lapis microcoſmi *Helmontio* dicitur Duelech, 617. *b*.
Lapis prunellæ prodeſt in mania, 66. *b*. in ſynochis putridis, 717. *a*, *b*. peculiarem crin habet microcoſmerorem furibundum compeſcendi, 68. *a*.
Lappæ majoris radix in clyſtere prodeſt in lethargo. 83. *a*.
Laudanum opiatum choleram à fructibus horariis ſiſtit. 424. *a* cydoniatum prodeſt in pervigilio, 92. *b*. *Hoffmanni* vel aromaticum *Autoris* confert in nauſea & vomitu ſpaſmodico, 386. *b*. liquidum cydoniatum à *VVilliſio* laudatur in diarrhœa, 410. *a*. *Chymici* magnifaciunt in in collica, 465. *b*.
Laudanum perlatum *Chemicis* ſummum æſtimatur confortativam in dyſenteria, 435. *b*.
Laudanum urinarium D. Michaëlis, 618. *b*.
Lavendulæ oleum prodeſt in convulſione,

194.*a.*

Lazuli lapis ſecretum in febribus intermittentibus,704.*a*.825 *a*.ejus tinctura cerebrum confortat ejusque poros emendat,52.*b.*

Legumina vitanda in diarrhœa,407.*b*.vertigine,110.*b.*

Lentes epilepſiam excitare poſſunt,127.*a*. ſpecifica quadam vi obſunt in pleuritide. 281.*a.*

Leporis cerebrum & renes laudantur in calculo,600.*b*. item ejus tali, imò totius pulvis,617.*b*.ſanguis in eodem,604.*a.*

Lepus marinus nocet in phthiſi,301.*b.*

Lethargus,70.ejus definitio *ib.* differentia, *ib.*pars affecta,*ib.b*.diagnoſis,71.*b*. cauſa,72.*b*. in eo cur ægri ſint obliviosi,71. *b*. ejus prognoſis, 75. *b*. cura 76. juxta *Paracelſum* per mineralia curandus, 78. *a*. Specificum antilethargicum *Autoris*,81.*b*.

Leucophlegmatia,492. *a b.*

Lienteria quid? 402. *b*.403.*a*. ejus ſigna, 403.*b*.*ſeq.*

Ligaturæ utiles in epilepſia,135.*a*. lethargo, 83.*b*. mictu cruento,623.*b.*

Lignorum eſſentia laudatur in apoplexia, 156.*a*.ſputatione nimia ſcorbutica,575.*b.*

Liliorum convallium ſpiritus utilis in apoplexia,155.*a.*

Linctus in aſthmate,260.*b.*

Linimentum in aſthmate convulſivo, 270. *a*.calculo,617.*b*.apoplexia.157. ſeq. cephalagia 18.*b*. colica. 474.*a.b*. contractura & convulſione *Paracelſi*: 190. *b*. epilepſia,141.*a*.incontinentia urinæ,623. *b*.incubo pro ventre illinendo,208 *b*.inflammatione renum & veſicæ, 619. *a*. mictu cruento,622. *b*. phrenitide,35. *b*. ſtranguria.612.*a*. tremore, 196.*b*. tuſſi pectorale,245.ad plantas pedum in eadem *ib.*

Lipothymia,356. *a*. in phthiſi confirmata unde? 298.*a.*

Liquor extremus in arthritide,641. *b*. per ſyringam injiciendus in calculo veſicæ, 618.*b.*

Liquores ſapphyri, ſmaragdy, muſci *Paracelſiſtis* arcanas in catarrhis habere vires creduntur, 222 *a.*

Liquor ſtipticus unde paretur,440.*b*. laudatur in mictu cruento,623 *b.*

Liquor ſtomachicus ſtipticus in lienteria & cœliaca præſtans, 413. *a*. corroborans Autoris,*ib.*

Liquor terræ foliatæ valdè laudatur in hectica,742.*a.*

Lochia quid? 950.*b* eorum fluxus imminutus,951.*a* diagnoſis,*ibid.b*.cauſa 952. *a* prognoſis 956.*a* curatio,962 *a*.fluxus nimius 951.*a* Diagnoſis,9 1.*a* cauſa,*ib.* *b*.prognoſis,956.*a* curatio 965 *a.*

Lolium in cereviſia vitandum,9.*b.*

Looch in pleuritide,282.*b.*

Lotiones ex aromaticis proſunt in paralyſi, 179.*b.*

Lotio pedum juvat in cephalalgia,18.*b.*

Lucius piſcis ſtomacho vivus impoſitus virus ictericium extinguit,483.*a.*

Lucubrationes nocent in ſcorbuto,563.*a.*

Ludus *Paracelſi* cur ſic dicatur,605.*b.*

Lues Venerea quid? 653. *a* ejus pars affectæ,*ibid.b* diagnoſis,654.*a* cauſa, 656.*a* 658 *a* prognoſis,660.*b* cura diætetica, 661.*b*.pharmaceutica,662 *b ſeqq.*

Lumbrici terreſtres proſunt in arthritide, 645.*b* convulſione.193. *b* contra epilepſiam nobile exhibent remedium,139.*b* eorum oleum confert in convulſione, 196. *a* ſal volatile conducit in ictero,

Digitized by Google

488.b. Spiritus in aſtmate à materia viſcida orto, 266.a convulſione, 196.a doloribus arthriticis ſcorbuticis, 575.b paralyſi, 179.a.

Luna *Paracelſiſtis* cerebrum externum, 130.a ejus in & decrementum, 169.b phaſes in exhibitione remediorum antepilepticorum cur attendendæ, 135.a.

Lunæ liquor *Paracelſo* ſpecificum antimaniacum, 69.a laudatur in vertigine, 113.a oleum à *Paracelſiſtis* in catarrhis, 222.a Tinctura confortat cerebrum, 52.b.

Lunaris morbus, 117.a.

Lupi axungia prodeſt in incubo, 208.b. pellis uſurpatur in apoplexia, 158.b. quæ in extremis pedum digitis eſt, ex ea parata caputia proſunt catarrhoſis, 225.b. ſanguis laudatur in calculo, 604.a.

Luxationes membrorum atrophiam inducunt, 166.a.

Lycantropia, 56.b.

Lympha quid? 165.b. ab aëre inclementiore augetur 216.a extravaſatæ vitia, *ibid.*

Lymphatica vaſa per totum corpus diffuſa ſunt, 215.b ab iis nulla corporis pars immunis, 210.b.

M.

Maculæ ephialticis nonnullis protuberant, 200.a lividæ in brachiis & cruribus præcipuum ſcorbuti ſignum, 558.b unde oriantur, 559.b quæ pejores, 561.a quomodo curandæ, 576.a

Magiſterium cordiale *Michaelis*, 137.a epilepticum *ejuſd. ibid.* cranii humani, *vid.* Cranium humanum.

Magnetica cura in ictero, 49.a

Malignitas quid? 735.a b

Mammarum inflammatio, 951.a cauſa, 955.b prognoſis, 956.b curatio, 970. & 71.a

Mammarum ſuctio ſenſibilis, ut papillæ etiam inde intumuerint, viro cuidam in ſomno contigit, 197.b

Mandragoræ quinta eſſentia *Paracelſo* laudatur in maniâ, 69.a

Mania quid? 56.a ejus differentia, *ibid.* ſæpe commutatur in melancholiam, 56.b ſpiritibus animalibus apertum ignem injicit, *ibid.* ejus pars affecta, 57.a ſigna, *ibid.* cauſa, 58. *ſeqq.* prognoſis, 61. b *ſeq.* cura diætetica, 62.b *ſeq.* pharmaceutica 64. *ſeq.* ab erucâ orta, 61.a alii à muliere morſu communicata, *ibid.* cur quandoque in ſtultitiam & melancholiam tranſeat, 62.a hereditaria, vel morſu animalis rabidi communicata vix radicitus exſtirpatur, 61.b

Maniaci nec ſibi ipſis, nec aliis parcent, 57.a maniacum inter & brutum rapax nulla quandoque apparet differentia, 57.a maniacorum omnium commune ſymptoma quod? *ibid.* intenſiſſimum frigus non ſentiunt *ibid.* nec verbera aut jejunia, 58.a. cur torvos & intrepidos habeant oculos *ibid.* unde adeò robuſti. 61.a.

Manna ſuſpecta in cholerâ. 425.a.

Maraſmus ſenilis incurabilis eſt. 299.b.

Magaritæ *vid.* Perlæ.

Mariſcæ 519.a.

Maritima incolentes quæ incommoda patiantur, 218.b.

Martialia corrigunt acidum vitioſum ſanguinis 52.b laudantur in ictero nigro, 491.a ſcorbuto 57[illegible].a. ſalibus volatilibus admiſcenda in melancholiâ 55.a.

Martis eſſentia utilis in convulſione 193.b. Flores in dyſenteria, 4[illegible]9.a. limatura in convulſione 193.b. ſpiritus in ictero 488.b. *Paracelſo* ſpecifium in maniâ.

69. *a*.
Marum ſternutatorium dat in cathartis. 222. *a*.
Maſticata in peſte non ſunt deglutienda. 773. *b*.
Maſtichinum lignum ſpecificum in urinæ incontinentiâ. 623. *b*.
Materia ſubtilis aëre exiſtente lucido majori in copiâ influit. 45. *a*. ab eâ Microcoſmetor nutritur. *ibid.* ad reſpirationis actionem à carteſianis præſupponitur. 251. *a* modò majori, modò minori copiâ terram pertranſit. 754. *a*.
Mechoacanæ infuſum opem tulit in ſingultu. 398. *b*.
Meconium infantum. 987. *a*. retentum plurimum malorum origo. *ibid.* ejus cauſa *ibid.* egeſtio quomodo promovenda. 987. *b*.
Medicamenta ſcorbutica non diu vires ſuas retinent. 571. *b*.
Medicus ad ægrum accedens non ſtatim periculum maximum denunciet. 434. *b*. non verbis, ſed herbis ſanat. 415. *a*.
Medullæ ſpinalis diſtributio. 161. *a*.
Medulla lapidum laudatur in urinæ incontinentiâ 624. *a*.
Melancholia quid? 35. ejus ſpecies. 36. *a*. pars affecta. *ibid.* ſigna. 317. *a*. *b*. cauſa 38. *eqq.* prognoſis 44. *b*. cura diætetica. 45. *a*. pharmacentica. 46. *b*. *ſeqq.* quandoque tranſit in *μανίαν*. 44. *b*. quandoque in maniam. 45. *a*.
Melancholia mulierum 980. *a*. ejus pars affecta. *ibid.* *b*. diagnoſis. 981. *a*. Cauſa. 981. *b*. prognoſis. 982. *b*. Curatio. *ibid.*
Melancholicorum deliria quædam. 36. *b*. omnia recenſeri nequeunt. 37. *b*. cur ſibi mortem quandoque conſciſcant. 37. *a*. cûr ſemper de uno ut plurimum cogitent 45 *b*. ex largiore Baccho facilè fiunt maniaci. 46. *a*.
Melones nocent in diarrhoeâ. 407. *b*. cholerâ. 420. *a*. 421. *a*. eorum eſu tres Imperatores extincti. 281. *a*.
Membræ in catalepſi non flacceſcunt, ſed rigida redduntur. 99. *a*.
Membranæ omnes in corpore ope ſpirituum animalium ſentiunt, adeòque tactûs ſunt inſtrumentum 626. *a*. is punctis vel vulneratis inſignes dolores & motus ſpaſmodici oriuntur. 3. *a*.
Memoria ubi ſedem habeat ſecundùm *Williſium* 71. *b*. in lethargo eſt abolita. 72. *a*.
Mens internis nimis occupata externa minora non attendit. 57. *b*. ejus læſio. 19. *a*.
Menſium fluxus ordinarius in cauſa eſt, ut mulieres præ viris minùs calculo ſint obnoxiæ 599. *a*. in Catalepſi ſalutaris 100. *b*. in mania provocandus. 63. *b*. cur tam exactam retineat periodum. 878. *a*.
Menſium fluxus immodicus. 889. *a*. ejus diagnoſis. 890. *a*. Cauſa. 890. *b*. prognoſis 893. *b*. Cura diætetica. 894. *b*. pharmaceùtica. 895. *a*.
Mneſium fluxus inordinatus. 877.
Menſium imminutio aut paucitas 877. *b*. 878 *b*. ejus pars affecta. 878. *b*. diagnoſis. 879. *a*. Cauſa. 880. *a*. prognoſis. 881. *b*. Cura. *ibid.*
Menſium retentio aut ſuppreſſio. 877. *b*. 878. *b* ejus pars affecta 878. *b*. diagnoſis. 879. *a* Cauſa. 880. *a*. prognoſis. 881. *b*. Cura. 881. *b*. in epilepſia noxia. 128. *a*. occaſionem præter ſcorbuta. 563. *b*.
Menſtruorum excretio legitima mulieri præſidium & beneficium adverſùs om-

nis

Digitized by Google

nis generis morbos 637. b.
Mentagra 652. b.
Mercurialia *Williſio* magnifiunt in maniâ. 70. a.
Mercurialis inunctio in maniâ in dubium vocatur à *Williſio*. 70. a.
Mercurius in lue Gallicâ inunctus per ſex annos in corpore delituit, tandem verò vires reaſſumens epilepſiam & mortem intulit. 787. a quomodo dulcificetur. 573. a b ejus fumus laryngem præcludit. 258. a Spiritus inter ſpecifica in maniâ recenſetur à *Paracelſo* 69. a. dulcis egregium eſt diureticum. 614. b Solis à *Paracelſo* laudatur contra Guttam. 151. b.
Metus fugiendus in catharris, & quare. 220. a cauſat convulſionem. 189. b maniam. 62. b obſtetrix peſtilentiæ & fomes contagionis. 759. a.
Miaſmata impura, maligna, nonnunquam in aëre volitant, 433. a ex quibus componantur, 759 a.
Microcoſmetor aliquando fit Coſmetorges, 24. a in apoplexia quomodo ſe habeat, 147. a in cat lepſi quomodo diſproportionetur, 108. b à crapulâ redditur furibundus, 99. b in lethargo eſt in continuo imperio & actione, 86. b in maniâ eſt quaſi incendiarius, 60. b in melancholicis quandoque impias ſibi imponit manus, 44. b in paralyſi magnâ militum ſuorum parte privatur, 163. b.
Mictio involuntaria infantum, 1036. a.
Mictus cruentus, 580. a ejus cauſa, 581. b 584 b 585. b 594. b prognoſis 592. a Curatio 601. a 611. a 622. b.
Milchfroſt 951. a.
Millepedum uſus in cephalalgiâ, 12. b.
Mineralium quorundam gas ex proprietate ſuffocat, 158. a.
Miſerere mei, *vid.* Iliaca paſſio.
Mixtura aromatica *Sylvii* ſingultum ſedans. 398. a.
Mixtura balſamica Autoris prodeſt in ſingultu, 401. a.
Mixtura in apoplexia, 155. b *ſeq.* aſthmate *Autoris*, 266. b. *Williſii* 262. b aliorum 267. a b cardialgiâ *Autoris*, 386. a ut & vomitu, nauſeâ, ructu, *Sylvii*, 384. b capitis dolore & vigiliis interna, 13. a ſcorbutico, 14. a externæ, 17. Cephalica *Cnoſelii* laudatur in convulſione, 193. a Colica, *Autoris*, 468. a b *Sylvii*, 466. b diarrhoea *Sylvii*, 410. b Autoris, 413. a faſtidio, aliiſque ventriculi debilitatibus, 391. b antifebrilis Sylvii, 700. b in febribus malignis *Ejuſdem*, 769. b ad flatus in ructu & rugitu *ejuſdem*, 385. a in ictero *Sylvii*, 485. b Williſii, 484. b ubi lipothymia adeſt, 489. b nigro, 490. b iliaca paſſione *Sylvii*, 451. a incubo, 407. b nauſea & vomitu, 387. a paralyſi, 176. a phrenitide *Sylvii*, 30. b opiata in eadem, 33. b pleuritide *Autoris*, 288. b *Sylvii*, 286. a *Williſii*, 285. b ructu, rugitu & flatibus, 388. b ſomnifera *Autoris Patris* in pervigilio præſtans, 93. b ſimplex in eodem, 94. a ſingultu, 397. a vomitu ſanguinis *Sylvii*, 384. b.
Mœror excitat diarrhœam, 409. a hecticam 739. b vitandus in cholerâ 421. b colica. 464. a convulſione 189. b diabete & calculo, 599. b hydrope. 505. a. melancholia. 46. b paralyſi. 170. b ſcorbuto. 563. b ſingultu. 396. a.
Mola quid? 613. b ejus differentiæ. 914. a. 915. b diagnoſis, 915. b Cauſa, 921. a prognoſis, 922. a Cura diætetica, 923. a pharmaceutica, 932. a.

Morbi quomodo accuratè explicandi, 1. *a*.
Morbi cognitio, initium curationis, 199. *a*.
Morbis in acutis incerta eſt prædictio ſalutis & mortis, 279. *b*.
Morbili, 777. *a* quid 778. *b* eorum pars affecta, 779. *b* diagnoſis, 780. *ſeq.* cauſa, 781. *ſeqq.* prognoſis, 789. *a* cura diætetica, 790. *a*. *b*. pharmaceutica, 793. *b*.
Morbus virgineus, vid. chloroſis.
Morbus Ungaricus, 745. *b* ejus diagnoſis, 748. *b*.
Morſuli contra ardorem ſtomachi, 389. *b* vertiginem, 115. *b*.
Morſus veneratorum, vel ira furentium animalium convulſiones excitat, 187. *a* morſu communicata mania, 61. *b*.
Motacillæ carnes laudantur in urinæ ſuppreſſione & calculo, 600. *a* nec non earum cinis, 617. *b*.
Motus ſit paulo liberior in diabete, 598. *b* nimius tamen in ea nocet, 499. *a* ut & in pleuritide, 281. *b* immoderatus diſſipat ſpiritus, 46. *a* exagitationem particularum heterogenearum promovet. 396. *a*.
Moxæ uſus in apoplexia, 157. *b* aſthmate convulſivo, 270. *b* catalepſi præſentaneum remedium, 104. *b* cephalalgia, 18. *a* epilepſia, 135. *b* mania, 70. *b* vertigine, 117. *b* herba ex qua paratur nihil differt à noſtra artemiſia, 270. *b*.
Mucus juxta *Helmontium* quid? 213. *a*.
Mulieres peſte cur rarius moriantur, 760. *a* podagra cur non laborent, 637. *b*.
Mumia *Paracelſo* laudatur in epilepſia, 130. *b*.
Mus ſylveſtris in pulverem redactus *Paracelſo* primarium eſt in phthiſi remedium, 304. *a*.
Muſcæ aliaque inſecta quibus arceantur, 773. *b*.
Muſci liquor à *Paracelſo* inter ſpecifica refertur in mania, 69. *a*.
Muſculi proprium motionis inſtrumentum, 181. *b*. quotuplicem habeant motum, *ibid.* adæquatum ſubjectum in paralyſi, 161. *a*.
Muſica confert in arthritide, 637. *a* melancholia, 46. *b*. morſu tarantulæ & inde orto affectu, 69. *a*.
Muſtela viva vomitu ejecta, 377. *b*.
Muſtum nocet in diarrhæa, 408. *b*.
Myrrha acidum viſcidum mortificat, 53. *a*.
Myrrhata laudantur in febre intermittente quartana, 840. *b* quotidiana, 813. *a* tuſſi à quacunque cauſa oborta, varioles, 796. *a*.

N.

NArcotica facilè lethargum producere poſſunt, 75. *a* in vigiliis nimiis ſumma prudentia tractanda, *ibid.* ſpiritus animales flaccidas reddunt, 166. *b* eorum modicæ doſis exhibita cur hominem quandoque enecet, 75. *a*.
Natatio piſcibus relinquenda, 220. *a* in pleuritide maximè nocet, 282. *a*
Natura quò vergit, ſequendum, 92. *a*.
Nauſea, 371. *b* ejus pars affecta *ibid.* diagnoſis, 372. *a* cauſæ, 373. *a* 375. *b* 376. *a* cura diætetica, 380. *ſeq.* pharmaceutica, 381. *b*. *ſeq.* 370. *a*.
Nauſea gravidarum, 913. 916. &c.
Nauſea puerorum, 995. *b*. cauſa, 996. *a*. Curatio, 996. *b*. & *ſeq.*
Nephritis quid, 577. *a* ejus differentia, *ibid.* ſigna, 579. *b* cauſa, 581. *a* 587. *a* 593. *b*. prognoſis, 595. *a* 596. *b*. curatio, 600. *b* 611. *b* Nephritici filios vitioſa ſimili conſtitutione gignunt, 554. *a*.
Nervi ſpiritus primariò deportant, 161. *a*. non inflati ſpiritibus flaccidi ſubſidunt, 75. *b*.

75. *b* nervo diſciſſo paralyſis ſequitur, 166. *a* puncto vel vulnerato inſignes dolores & motus ſpaſmodici oriuntur, 3. *a* *vid.* Punctura, Eorum origines in paralyſi præcipuè obſervandæ, 167. *a*.
Nervina anodynis juncta externè proſunt in colica, 474. *a*.
Neſſelſucht/744. *b*.
Nitrum in febribus tertianis intermittentibus optima præbet remedia, 827. *a* ejus ſpiritus à *Sylvio* omnibus carminativis præfertur, 385. *a* ejus virtutes, *ibid.* laudatur in calculo, 604. *b*. 610. *b*. nitroſa proſunt in ſynocho putrida, 707. *b* phrenitide, 82. *b*.
Nocturnæ tenebræ timoris terrorisq; cauſæ, 37. *a*.
Nodulus in calculo, 619. *a* ictero, 486. *a*. nigro Foreſti, 490. *b* ſcorbuto, 570. *b*. externus in lethargo, 83. *b*. vertigine, 117. *a*.
Nocricum diæta, 989. *b*.
Nux moſchata confert in ardore ſtomachi, 389. *b* ejus oleum in vomitu valdè conducit, 387. *a*.

O.

OBeſi ut plurimum vitæ ſunt brevioris, 147. *b*.
Occultarum qualitatum anchora non ſtatim prehendenda, 167. *b*.
Oculi cur ſæpe lachrimentur, 25. *a* in peſte quotidie inſpiciendi, 759. *b*.
Oculi cancrorum laudantur in ardore ſtomachi, 389. *b* convulſione, 193. *b*.
Odores plantarum activæ earum particulæ ſunt, 164. *b*.
Olea nocent in cholera, 421. *a* in clyſteribus in dyſenteria, 439. *b*.
Olea aromatica ventriculo illita proſunt in vomitu, 388. *a* internè acidum concentrant, 391. *a*.
Olea deſtillata? 165. *a*.
Oleo demto flores nullam ſpirant fragrantiam, 165. *a*.
Oleum antipeſtilentiale *Heiniſii*, 774. *b*.
Oleum ad diarrhœam, lienteriam & cœliacam, 414. *a*. *b*.
Oleum ſmegmatis Veneti laudatur in colica, 465. *b*.
Oleum ſtomachale Cratonis ventriculum debilem roborat. 391. *b*.
Omentum quales partes habeat, 456. *b*. per illud potulenta ad renes perveniunt, 493. *a*. eo carentia animalia nullam mingunt urinam, *ibid.*
Omphacium commendatur à *Sylvio* ad diarrhœam, 410. *a*.
Opiſthotonus, 180. *b*.
Opiata ſpiritus efferos demulcent, 138. *a*. ſenſum externum ſopiunt, 424. *a*. ſtomachus & inteſtina ab iis percipiunt ſolamina, 401. *b*. conducunt in ardore ſtomachi, 389. *b*. aſthmate convulſivo, 269. *b*. biliοſo alvi profluvio, 414. *a*. catharros tenues incraſſando ſiſtunt, 243. *a*. proſunt in convulſionibus ab aſſumtis venenatis, 194. *b* ſine iis vix ulla dyſenteria vera commodè curari poteſt, 440. *a*. proſunt in febre quotidiana intermittente, 814. *b*. flatibus, 389. *a*. In mania in iis unicum ſolatium & quare? 68. *a*. in ea quid præſtent, 67. *a*. ex meconio quomodo in ea parandum opiatum, 68. *b*. laudantur in pervigilio, 93. *a*. cautè tamen in eo exhibenda, *ibid.* in phrenitide valdè conducunt, 33. *a*. de iisdem monela, *ibid.* phthiſici ab eorum uſu ſæpe bene ſenſerunt, 313. *b*. proſunt in ſingultu cum epilepſia conjuncto, 400. *a*. in vomitu ſcorbutico martialibus & aliis ſale volatili acriore & prægnan-

Digitized by Google

te impregnatis admixta, 387.b
Opium ſtrenuus ſpirituum animalium domitor, 400.a cum camphora combinatum ferocientes ſpiritus animales compeſcit, 140.a. 194.b Opii Thebaici ℈j. in clyſtere diſſolutus ægrum prius apoplecticum reddidit & poſtmodum extinxit, 439.b
Oris ariditas in phrenitide unde? 25.b
Oris fœtor in ſcorbuto unde, 560.b quomodo curandus, 576.a
Orthopnæa, 246.b
Oſcedo, 553.a
Oſſa humana conferunt in apoplexia, 154.b à *Paracelſo* purgantibus adduntur in paralyſi, 172.b
Oſſa porci capitis exhibentur in epilepſia, 140.b
Oſſium fragilitas & corroſio in ſcorbuticis unde? 560.a
Oſtrutium, *vid.* Imperatoria.
Otioſa vita ſpaſmum producit & quare? 188.a
Ova ſorbilia & tremula probantur in ſingultu, 395.b
Ovum in urina ægri coctum & acervo formicarum inſertum, experimentum *Hartmanni* in phthiſi, 314.b
Oxyrrhodinum in lethargo, 83.b pervigilio, 94. phrenitide, 35.b

P.

PAlpitatio cordis quid? 337.a ejus differentiæ, 338.a caſus, *ibid.* pars affecta, *ibi.*b diagnoſis, 339.a cauſæ, *ibid.*b prognoſis 345.a cura diætetica, *ibid.*b pharmaceutica, 348. *ſeq.* ſcorbutica quomodo curanda, 575.b
Panacæa duplicata laudatur in febribus intermittentibus, 704.b
Panis fruſtulum in vino Hiſpanico madefactum & manè aſſumptum conducit in vertigine ex ventriculo, 110.b
Papaveris quinta eſſentia *Paracelſo* in maniâ laudatur, 69.a
Papaveris rhæados tinctura laudatur in pleuritide, 289.b
Papillarum inflammatio, 971.a
Pappa, *vid.* Puls.
Paracenteſis probatur in phthiſi à plenitudine, 315. b in hydrope an inſtituenda, 517.b
Paralyſis quid? 158. ejus etymologia, *ibid.* ſynonymia, *ibid.* differentia, 159.b. *ſeq.* pars affecta, 160. a. *ſeq.* vera & ſpuria, 159.a ſigna, 161.a apoplexiam, ut umbra corpus, ſequitur, 161.a ſæpe inadvertentibus ingruit, *ibid.* cauſa, 161.b. *ſeqq.* prognoſis, 167.b in ſenibus cur incurabilis, 168.b quibus affectibus ſuperveniat, *ibi.* ejus cura diætetica, 169. *ſeq.* pharmaceutica, 170.b. *ſeqq.* à narcoticis orta quomodo curanda, 178.b ſcorbutica Autoribus quæ? 168.b ejus ſigna, 161.b cura, 178.a
Paraplegia, 159.b
Paroxyſmi febriles ſi poſtponant melius eſt, quàm ſi ante ponant, 824.b
Parrücken *vid.* Caliendra.
Partus difficilis, 932.a cur ita dicatur, 932.a ejus pars affecta, *ibid.* diagnoſis, *ibi.* cauſa, 935.b prognoſis, 938.b pharmaceutica, 940.b
Parvuli ſæpe pœnam luunt matrum & nutricum ob errorem in diætâ commiſſum 989.a
Paſſerculus laudatur in calculo, 617.b
Paſſeres excitant epilepſiam, 127.a
Pavores in ſomno puerorum, 1002.a eorum cauſa, *ibid.*b curatio, 1003.a
Pectinationes laudantur in catalepſi, 104.b

Digitized by Google

Pediculi in nonnullis phthiſicis copioſè generantur, 293.*b* mortem denunciant, 299.*b*
Pepones choleram cauſant, 421.*a* 420.*a*
Peregrinatio ſuadetur in phthiſi, 315.*b*
Peripneumonia, *vid.* Pleuripneumonia.
Perlarum oleum præ omnibus medicamentis microcoſmetorem ſedat, & ſpiritus animales figit, 69.*a* ſal laudatur in vertigine, 113.*a*
Pervigilium, 83.*b*
Peſtis, 746.*a* quando ita nominanda, *ibid.b* ejus pars affecta, *ibid.* diagnoſis, 747.*a* 748.*ſeq.* fomes odore percipi potuit, 755.*b.* eâ cur non omnes corripiantur, 758.*b* ſal habet & ſulphur volatile acre & cauſticum, 758.*a.b* ejus prognoſis, 759.*a* cura diætetica, 760.*b* pharmaceutica, 761.*b.ſeqq.* inſtar ignis fatui fugientes & territas ſequitur, proſequentes & cordatos fugit, 761.*b* ejus prophylaxis, 772.*b*
Petechiæ quæ ſalutares, & quæ lethales? 760.*a*
Pflug/744.*b*
Philtra ſymptomata melancholica producunt, 44.*b* quomodo eliminanda, 55.*b*
Phlogoſis faciei aliarumque partium in ſcorbuto quomodo curanda, 575.*b*
Phrenetici nunquã mentis compotes, 19.*b*
Phrenitis quid? 19.*a* Paracelſo, 22.*a* ejus diviſio, *ibid.* pars affecta, *ibid.b* ſigna, 20.*a.* ſignum pathognomonicum, 21.*a* cauſæ, *ibid ſeqq.* cura diætetica, 26.*b* pharmaceutica, 28.*ſeq.* chirurgica, 31.*ſeq.*
Phthiriaſis, 1019.*a* ejus cauſa, *ibid.b* 1021.*b.* curatio, *ibid.*
Phthiſis quid? 291.*a* ejus ſpecies, *ibid.* pars affecta, *ibid.b* diagnoſis, 292. cauſa, 294. prognoſis, 298.*b.ſeq.* cura diætetica, 300.*a.* pharmaceutica, 303.*ſeq.*
Pica quid? 915.*b* pars affecta, 914.*b* diagnoſis, 915.*a* ejus cauſa, 917.*a* prognoſis, 921.*b* cura, 926.*a*
Pilæ luſus nimius excitat diarrhœam, 408.*b* nocet in hæmophtyſi, 327.*a*
Pilorum vellicationes conducunt in catalepſi, 104.*b*
Pilulæ in arthritide *Fonſeca*, 641.*a* *Williſii*, *ibid.* aſthmate purgantes, 206.*b* *Sylvii*, 264.*b* Bechicæ *Autoris*, 244.*a* *Williſii*, 241.*a* in calculo, 616.*a*.617.*a*.618.*b* catalepſi, 103.*a* catarrhis, 223.*b* præſervativæ, 228.*a* in cephalalgiâ præ aliis purgantibus eliguntur, 9.*b* earum formulæ, 15.*b* colica, 469.*a* de cynogloſſa laudantur in catarrho, 220.*b.* 221.*b.* 215.*a* phthyſi, 308.*a* diaſcordii *Sylvii* laudantur in cholera, 426.*b* pilulæ in epilepſia 138.*a* febrifugæ, 814.*a* Francofurtenſes aliquis tot aſſumſit, quot expectare voluit ſedes, 408.*a* in hydrope purgantes, 512.*b* ictero, 484.*a.* 487.*b* incubo, 407.*b* iſchuria, 621.*a* paralyſi, 175.*b* ſcabie veſicæ, 619.*b* ſcorbuto, 570.*b* ſingultu corrigentes, 400.*b* & ſimul purgantes, 389.*b*
Pinguia nocent in cholera, 421.*a* diarrhœa, 407.*b* pinguium inunctio in ſene animi deliquium cauſavit, 331.*b*
Pini nuclei laudantur in hæmoptyſi, 326.*b*
Piper vitandum in cholera, 421.*a*
Piſces ductus transſudatorios hominibus longè habent majores, 220.*a* nocent in cholera, 421.*a* ſingultu 396.*a*
Placenta ex pane toſto theriaca illita & vino tincta ventriculo impoſita à *Williſio* laudatur in diarrhæa, 410.*a*
Plenilunium paralyſeos & apoplexiæ ferax, 169.*a*
Pleuripneumonia, 270.*a*.271.*a* ejus diffe-

entia,271.*b* caſus,*ibid.* pars affecta,272.*a* diagnoſis, *ibid.b ſeq.* cauſa, 274.*ſeqq.* prognoſis,279.*ſeq.* cura diætetica,250.*b. ſeq.* pharmaceutica,282.*ſeqq.*

Pleuritis in qua nihil ejicitur, periculi plena, 279.*a* quando terminatur, 280.*a* in ea melius eſt alvum ſuppreſſam, quàm laxam habere,282.*a. vid. Pleuripneumoniam.*

Plicæ cerebro firmiter impreſſæ explicari nequeunt,62.*a*

Plicarum explicatio ſupra lectum triſte ſignum in morbis malignis,759.*b*

Pneumatica in motibus ſubtilibus præſtat Hydraulica arte,96.*a*

Pneumopleuritis,270.*b*

Podagra,625.*a*

Pœoniæ radix & ſemen præſtantia ſunt in epilepſia remedia,141.*b*

Politica cura in melancholia,54.*b*

Pollex pedis ſiniſtri cauſavit epilepſiã, 118.*a*

Pollutio nocturna, 653.*a* ejus pars affecta, *ibid.b* diagnoſis,655.*b* cauſa,656.*a*.657.*a b*.660.*a*. prognoſis,661.*a* cura diætetica,*ibid.b* pharmaceutica,663.*a*.677.*a*

Polypodium quercinum pro purgante ſæpe ſufficit in mania,67.*b*

Pomorum infuſio à *Williſio* commendatur in mania à venenatorum aut rabidorum animalium,70.*a*

Ponderoſa quæcunque *Carteſiani* præſcribunt in cholera,424.*b* 66.*a*

Poppyſmate blando quæ partes ſenſiles demulceant,15.*b*

Porrum choleram excitare poteſt, 419.*a* nocet in phthiſi,301.*b*

Potio in arthritide,645.*b* diarrhœa billioſa *Autoris*,411.*b* hydrope,512.*b* iſchuria, 608*a* ſomnifera in mania,69.*a* purgans in phthiſi *Rulandi*,309.*b*

Potiuncula aſthmatica *Brunneri*, 267.*b* ſcorbuto, 573.*b* ſudorifera in paralyſi, 177.*a*

Potulenta fundum ventriculi petunt, & ea regione tranſudant, qua omento jungitur,493.*b*

Potus in diabete non poteſt tam citò ad cor deferri,595.*a* ab eo quantum fieri poteſt in ea abſtinendum,598.*b* tabidos maximè reficit,301.*b* à potu nimio vaſa lymphatica turgeſcunt, 216.*a*

Potus frigidus in corpus calens aſſumtus ſanguinem coagulat & grumoſum reddit,278.*b*

Præcipitantia laudantur in febribus, 912.*b* paralyſi,177.*a*

Præſagia magnam Medico apud ægros conciliant gratiam,462.*a*

Praxis ſpecialis cui innitatur,399.*a*

Prehenſio,95.*a*

Prognoſis Delphicum Medicorum eſt oraculum, 235.*a*

Pruna choleram inducunt,420.*a*

Pſittacus in pulverem redactus laudatur in ictero,492.*b*

Ptyaliſmus variolis laborantibus ſæpe funeſtus,781.*b* quomodo tractandus,797.*b*

Pudendagra,652.*b*

Pueri præ adultis ſæpius incubo laborant, 202.*a* cur tam frequenter ſpaſmis vexentur,186.*b*

Puerorum morbi qui? 985.*a.b.& ſeq.*

Pulmentum in cephalalgia,18.*b*

Pulmones non carent vaſis lymphaticis, 216.*b* quomodo moveantur, 252.*a* eorum & cordis motus cum vita pari paſſu ambulant,226.*a* abſque eo ſine vitæ periculo durare non poſſumus,252.*b* ſubſtantia admodum apta ad inflammationem, 271.*a* ex meris veſiculis conflata, 291.*b*.273.*b*

Pul-

Digitized by Google

Pulmones agninos calentes ſincipiti applicari vult *Williſius* in mania, 70.*b*

Pulſus parvus, crebrior, durus atque ſerratus in pleuritide mortem ſignificat, 279.*b*

Pultes quomodo præbeantur infantibus, 987.*a* 990.*b*

Pulvis abſorbens *Anthoris*, 53.*b* ad acidum vitioſum in ventriculo abſorbendum, 391.*a* in ea præſtans Regius *Autoris*, *ibid.* *b.* in arthritide, 644. Anglorum è chelis cancrorum in peſte præſtans deſcriptus, 771.*a* antidyſentericus purgans officinarum Caſſellanarum, 438.*a.b* antilethargicus ſpecificus *Autoris*, 81.*b* antepilepticus Draco figens *Autori* dictus, 139.*a* antipleuriticus *Ludovici*, 288.*a* Antiſpaſmodicus *Autoris*, 193.*b* Apoplecticus *Autoris*, 155.*a* in aſthmate, 260.*b* *Williſii*, 262.*b* convulſivo, 269.*b* ad caſum à *Williſio* laudatur in paralyſi, 172.*b* in cardialgia, ructu & vomitione, 384.*a* catarrhalis externus, 226.*a* Cephalicus epilepticus *Imperatoris Rudolphi*, 136.*b* cholera, 427.*b* in diarrhœa laxativus *Autoris*, 402.*a* bilioſa, 411.*b* ſeroſa, 412.*a.* ad dolores & convulſiones in ea tollendos, *ibid.* delitiis præſtans, 34.*a* prayn[illegible] *Autoris*, 34.*a* hectica, 742.*b*. 743.*a* Hydrope purgans, 502.*b* ictero, 487.*b* 488.*a* nigro *Langii*, 491.*a* incontinentia urinæ, 624.*a* incubo, 408.*a.* iſchuria, 620 *b.* *Williſii* 608.*a.b.* Martialis *Williſii* præſtans in melancholia, 51.*a.* Nephriticus *Autoris*, 615.*a.b.* 616.*a.* *Ludovici*, 614.*a.* *Michaelis*, 618.*a.* *Rolfincii*, *ibid.* *Wedelii*, 614.*a* paralyſi *Williſii*, 177.*a* purgens in eâdem, 175.*b.* ſcorbutica, 178.*a* peſte & febribus malignis, 771.*a.b.* pleuritide, 289.*a.* Prophylacticus *Autoris*, 77[illegible].*a.* quartana intermittente contumaci, 840.*a* refrigetans, & tamen non obſtruens in æſtu intenſo phrenetico, 35.*a* in ſcorbuto *Autoris*, 569.*a.* 572.*b.* 573.*a.* *Williſii*, 567.*a* in ſingultu præſtans *Autori* Gaſteranacal dictus, 399.*b* alius, 400.*b* ſtomachicus *Autoris*, 387.*a* ſtomachalis B. T. à *Güldenklee* in incubo præſtans, 408. ſtomachicus *Poterii* conveniens in vomitu ſpaſmodico, 386.*b* corroborans ventriculum *Quercetani*, 383.*b* in ſtranguriâ, 622.*b* ſtypticus officinarum Caſſellanarum, 440.*b* ſympatheticus *Dygbæi* prodeſt in dyſenteriâ, 434.*b* in ſynochâ putridâ, 717.*b* tuſſi convulſivâ infantum, 241.*b* variolis, 795.*b.* *ſeq.* contra vertiginem, 115.*b*

Punctiones cur homines excitent, 80.*b* proſunt in lethargo, *ibid.*

Punctura nervorum convulſiones excitat, 187.*a*

Purgantium vis unde dependeat, 418.*a* purgans in cephalalgia, 13.*b* melancholia optimè infunduntur in ſero lactis ejusque aquâ, 55.*a* in paralyſi cum nervinis commiſcenda, 175.*b* quando & quæ conveniant in phtiſi, 309.*b* in febribus an conveniant, 702.*b* ab iis in arthride planè abſtinendum, 646.*a* nocent & improbantur in calculo, 616.*b* Colicâ, 471.*a* in quâ plus damni creant, quam emolumenti, 464.*a* ictero ab initio, 486.*a* pleuritide, 290.*a* maniâ, 67.*b* fortiora ſanguinis dyscraſiam augent & ſpiritus proſternunt, 49.*b* ſæpe dolorificas inteſtinorum vellicationes cauſant, cum præcordiorum anxietatibus, 570.*a.* tanquam noxia vitanda & exulare debent in cholera, 421.*a* convulſione, 189.*a* febre quartanâ intermittente, 839.*a.* ſcorbuto, 570.*a.* ſingultu, 398.*b.* vene-

Digitized by Google

mata fortiori doſi propinata cauſant diarrhœam 407 b.

Puſtulæ Venereæ quomodo curandæ. 637 a.

Q.

Quies nimia nocet in melancholiâ. 46. a.

R.

Rachammelca præſes & Regina uteri. 860. a. cum Gaſterance magnam habet correſpondentiam.

Rachitis Anglorum. ejus 1028. diagnoſis. 1029. a. Cauſa ib. b. prognoſis 1031. a. Curatio. ibid. b.

Ranarum axungia utilis in incubo 208. b hepata arcanum in epilepſiâ 139. b. oleum confert in convulſione. 96. a.

Ratio in lethargo eſt abolita. 72. b. ei non uſui aut experientiæ in Medicinam ſtandum eſt. 517. a.

Raucedo 209. a. 210. a. ſæpe per annum & ultra duravit. 216. a. ejus cauſa 231. a 232. b. 233. a. b. 234. a. ſemeſtralis à menſium defectu cauſata. 234. b. phthiſicis mortem prænunciat 299. b.

Regius morbus, vid. Icterus.

Reguli carnes & cines laudantur in calculo. 600. b. 617. b. Authori tamen hòc medicamenti genus nunquam ſatisfecit. 600. b.

Res non naturales maximi domini corporis noſtri. 169. a.

Reſpiratio quid? 253 a. juxta Authorem quomodo fiat. 252 a. in catalepſi manet illæſa. 97. a.

Rhabarbarum toſtum cum nuce moſchatâ à Sylvio in omni diarrhoeâ commendatur. 410. a.

Rheuma 209. a.

Rhinocerotis cranii ſal volatile confert in aſthmate convulſivo 269. b.

Rigores fibrarum cutanearum faciunt contracturam. 187. b.

Riſus Sardonius 181. a. 182. a.

Robur ſtupendum adeſt omnibus maniacis. 57. b. unde dependeat. 59. b.

Roſaliæ 778. a.

Rotulæ bechicæ Authoris 243. b. Sylvii 241. b. contra catarrhos. 225. a. hecticam 742. b. ſcorbutum. 573. a. vertiginem 715. b.

Rubedo infantum. 992. b.

Rubi canini excreſcentia capilloſæ in pulverem verſæ laudantur in calculo. 603. b.

Rubor malarum poſt paſtum in phthiſi unde? 298. a.

Ructus 371. b. acidus & nidoroſus. 372. a. ejus ſigna. 372. cauſæ. 373. a. 375. a. 378. a. prognoſis. 380. a. Cura. 380. ſeqq. juxta Helmontium quotuplex 374. a acidus in febribus & lienteriis diuturnis quare bonus? 371. a infantum. 995. a. ejus cauſa. 996 a. Curatio. 996. b.

Rugitus 371. b. ejus ſigna. 372. b. cauſæ. 375. a. cura. 380. ſeqq. 388. b.

Ruta præſtans eſt remedium in epilepſiâ. 133. b. ejus balſamus externè in eâdem. 141. a.

S.

Sacharum non habet veram dulcedinem. 54. a. 736 b. diſſolvit antimonium. 54. a. liquorum reddit acidum. 403. b. Saccharata cauſant epileſiam. 127. b. nocent in arthritide. 636. a. cholerâ, 425. a. colicâ 463. b. tuſſi. 244. a.

Saccharum roſatum nimium abhibitum nocet in phthiſi. 301. b. 314. b.

Saccharum Saturni à Carteſianis laudatur in maniâ. 66. b. egregii uſus in variolis & omnibus internis inflammationibus 797. b.

Sacculus in cephalalgiâ. 17. b. colicâ. 473. b.

Saces

Digitized by Google

Sacer morbus 117. *a.*
Sagarum illuſiones inſomniis Ephilticorum ſimiles. 199. *b. ſeq.*
Sal adeò copiosè non eſt addendum clyſteri in nephritide. 614. *b.* ejus ſpiritus conducit in ſingultu. 397. *a.* calculo. 604. *a.* quoddam in aëre eſt. 218. *a.* ex capite mortuo vitrioli per iteratas cohobationes exaltatum laudatur in ictero. 488. *b.* ogertinus *Hermeticis* cauſa pleuripneumoniæ 274. *b.* polychreſtus in febre intermittente præſtans 286. *b.*
Sal prunellæ laudatur in calculo 604. *b.*
Sal ſtomachicum *Authoris* palmarium in ructu, rugitu & flatibus medicamentum, 388. *b.*
Sal Tartari volatilisatum laudatur in calculo, 618. *b.*
Sal volatile quoddam omnibus partibus utiliſſimum in ſtomacho elaboratur. 394. quomodo à ſpiritibus animalibus perficiatur, 395. *a.*
Sal vocatile oleoſum *Authoris* pectorale, 266. *b.* in pervigilio præſtans 94 *a* Sylvii præſtans in apoplexia. 155. *a.* colica. 472. *b.* iliaca, 453. *b.* melancholia. 52. *a.* vomitu, 388. *b.* ex herbis in catalepſi excellentiſſimum 102. *a.*
Sal urinæ ab Helmontio laudatur in ictero, 483. *a.*
Salis marini ſpiritus laudatur in calculo. 604. *b.*
Salamandræ cor ad cubitum ægrotantis ſuſpenſum febrem quartanam extinguere creditur. 843. *b*
Salia volatilia proſunt in ſcorbuto. 572. *b.* acria in ictero nigro. 490. *b.* volatilia in apoplexia. 154. *b.* melancholicis magno ſunt levamini, 53. *a.* aromatica proſunt in cephalalgiâ, 15. *b.* melancholia. 51. *b.* oleoſa quæ? 511. *b.* proſunt in lethargo, 80. *b.* ſulphurea & aromatica in vomitu, 387. *b.* urinoſa in paralyſi. 176. *b.*
Saliva quibus partibus conſtet. 370. *b.* in peſte non eſt deglutienda. 773. *b.*
Salivatio tanquam ſummum remedium à *Williſio* commendatur in colica. 466. *b.* ab ea inſanos quosdam planè curatos vidit *Idem.* 70. *a.*
Salſa nocent in paralyſi. 169. *b.* phthiſi, 301. *b.* ſingultu. 395. *b.*
Salſo-lixivioſorum in cœnando abuſus noctem reddit inſomnem 87. *a.*
Saltatio nocet in diarrhœa 408. *b.* hæmoptyſi. 327. *a.*
Salutis potationes damnum inferunt valetudini, 111. *a.*
Sambuci frutex in ſalice repertus magnarum eſt in epilepſia virium 131. *b.*
Sanguis innumeris conſtat particulis 554. *b.* primus vitæ promus condus. 277. *a.* ſpirituum origo 452. *a.* 454. *b.* abſente ſpiritu non ampliùs ſanguinis nomen meretur, ſed lacuna eſt. 277. *b.* in corpore effuſus & moram nectens in fermentum abit acidiusculum 277. *a.* quot modis effluat. 277. *b.* extravaſatus tragœdias infert pectorales, 277. *b* paralyſis mater. 165. *b.* ejus coagulationes & ſtagnationes aſthma producunt periculoſum. 257. *b.* ab ejus fermentatione ſtatus ſaluber & morbus dependet. 55. *b.* ejus penu confeſtim diminuto ſanguificatio labaſcit. 565. *b.*
Sanguis humanus laudatur in apoplexia, 154 *b* ejus eſſentia *Paracelſo* magnarum æſtimatur virium in epilepſia 130. *b.* Spiritus laudatur in convulſione. 193 *a* ſpiritum reddit gratiſſimi odoris. anti-

antiſpaſmodicum egregium, 139. a. ejus ſal volatile laudatur in apoplexiâ, 152. a. aſthmate à materiâ viſcidâ oriundo, 266. a.

Sanguis aſini poſt aures collectus prodeſt in epilepſiâ & quare? 40. b. microcoſmetorem mirè placat, 67. b. quomodo à D. Michaële fuit præſcriptus, *ibid.* canis, leporis & hominis meticuloſi ſimiliter conferre creditur & quare? *ibid.*

Sanguis cervi prodeſt in apoplexia, 154. b.

Sanguis draconis à *Sylvio* laudatur in mictu cruento, 611. a.

Sanguis felis nigri poſt aures extractus prodeſt in epilepſiâ 140. b.

Sapo Hiſpanicus laudatur in calculo, 614. b. Venetus in ſero lactis exhibitus prodeſt in paſſione iliacâ, 452. b. à *Sylvio* laudatur in ictero, 485. b.

Sapphyrus ab *Helmontio* imponitur buboni peſtilentiali, 765. a. ei ſoli in peſte non eſt fidendum, 769. b. ejus liquor à *Paracelſo* recenſetur inter ſpecifica antimaniacâ 69. a.

Saturni ſpiritus inter ſpecifica contra maniam à *Paracelſo* recenſetur, 69. a.

Scabies Venerea quomodo curanda, 675. a. veſicæ & ejus cura, 606. b. 619. a.

Scarabæi laudantur in arthritide, 645. b. eorum ſal volatile laudatur in in ictero. 488. b. equinorum oleum præſtans in convulſione, 196. a.

Scarificationes commendantur in inculò, 208. b. vertigine, 117. a. rejiciuntur in peſte, 774. a.

Scelotyrbe, 553. a.

Scorbutus, 553. a, veteribus etiam fuit notiſſimus, *ibid.* b. ejus deſcriptio, *ibid.* diviſio, *ibid.* hæreditarius, *ibid.* adventitius, 454. a. primigenius & ὑϛερογενής, *ibid.* recens vel inveteratus, *ib.* ejus pars affecta, *ibid.* diagnoſis, *ibid.* b. ſignum præcipuum, 558. b. cauſa, 555. b. *ſeq.* prognoſis, 560. b. cura diætetica, 561. b. pharmaceutica, 564. *ſeqq.* eſt morbus contagioſus, 557. b. ex cadaveribus quoque communicari poteſt, 558. a. ejus ſymptomata unde deducenda, *ibi.* differentiæ quot, *ibid.* per mercurium dulcem feliciter curatur, 573. a. ut lues Venerea curari debet, 645. a. ſcorbuticum miaſma quomodo paralyſin excitat? 166. b.

Scoriæ tartareæ & ſulphureæ cauſæ paralyſeos, 165. b.

Secundinæ quid? 950. a. retentæ, 950. b. eorum ſigna, 951. a. Cauſæ, *ibid.* b. prognoſis, 955. b. Curatio, 956. b.

Secundinæ pulvis prodeſt in melancholiâ, 55. b. primiparæ in maniâ, 69. b. Spiritus excellens in convulſione, 193. a. epilepſiâ, 140. a.

Semina antiſcorbutica obtinent vires naturales, 572. a.

Seminis retentio nocet in epilepſia, 128. a.

Senes qualem Microcoſmetorem habeant, 26. a. apoplexiæ maximè obnoxii. 148. a filios vitioſa conſtitutione gignunt, 553. b.

Serpentum pinguedo à quibusdam laudatur in vertigine, 113. a. à ſerpente demorſus ſtatim ictero afficitur, 483. a.

Serpilli ſpiritus in apoplexia prodeſt externè 157. a. *Paracelſiſtis* palmarium in exiccandis catarrhis remedium, 221. b.

Serum ex unaquaque corporis parte prorumpere poteſt, 209. b. 215. b. abundans quæ mala minetur? 218. a. in lienteria & cœliaca an exeat quomodo dignoſcendum, 413. b. intra ſpinalem medullam

ſub-

ſubſidens paralyſin cauſat, 165. b. ab ejus evaſatione nulla corporis pars libera, 216. b. acre fontem mali in epilepſia continet, 132. b.
Serum lactis laudatur in colica, 473. a. confert in fluxu alvi bilioſo, 415. a. pro potu ordinario in mania commendatur à *Williſio*, 70. a. qua ratione conducat in melancholia, 51. a. agnini prodeſt in cholera, 425. a. chalybeatum laudatur in urinæ incontinentia, 624. b. terebinthinatum in colica, 474. b.
Setacea proſunt in epilepſia, 135. a. paralyſi, 174. a. 179. a.
Sexus fœmineus longè miſerrimus 249. b.
Sibilus in aſthmate unde? 258. a.
Sideratio, 142. a.
Signorum diagnoſticorum ſumma neceſſitas atque utilitas, 416. a.
Signum lethale in apoplexia, 149. b.
Sinapi nocet in arthritide, 636. a. cholera, 421. a. phthiſi, 301. b.
Singultus quid? 392. ejus pars affecta, *ib.* caſus, *ibid.* diagnoſis, 393. a. cauſæ, *ib.* b. *ſeq.* prognoſis, 395. a. b. cura diætetica, 395. b. pharmaceutica, 396. *ſeq.* infantum, 995. a. cauſa, 996. a. curatio, *ibid.* b.
Sitis ſcorbuticorum unde? 258. a.
Solis & Lunæ radii cavendi catharris obnoxiis, 218. b.
Somnia terrifica infantum 1002. b. eorum cauſa, *ibid.* Curatio 1003. a.
Somniorum horrenda ſimulacra qui cibi menti offerant, 219. a.
Somnus prodeſt in diarrhœa, 408. b. optimum dyſentericis remedium, 434. b. in pervigilio omni operâ inducendus, 95. b. ventriculo vacuo vix capi poteſt, 89. a. nocet in diabete 599. a. diurnus & diuturnus nocet in aſthmate, 259. b. meridianus conceditur in arthritide, 637. a. nocet in hydrope, 505. a. nimius ſpiritus reddit torpidos, 46. a. ſtatim à cibo ſumtus & ſupinus nocet præſertim in incubo, 204. b. tabidorum inquietus & magis dejiciens quàm reficiens phthiſin incurabilem indicat, 399. b.
Somnus membrorum, 159. a. unde oriatur? *ibid.*
Sonticus morbus, 117. a.
Sordidarum rerum aſpectus vomitum cauſare poteſt, 381. a.
Spaſmus, 180. a. eo omnes corporis partes affligi poſſunt, 187. a. quomodo curandus, 193. b. à morſu venenatorum animalium quomodo curandus, 195. b. punctura nervi, *ibid.*
Spaſmus cynicus 181. a. 182. a.
Spaſmus gravidarum, 933. b.
Spaſmus ſcorbuticus, 194. a.
Species cereviſiæ indendæ in variolis & morbillis, 790. b.
Specifica antepileptica non ſemper conveniunt, 138. b.
Specificum cephalicum *Michaëlis*, 137. a.
Specificum ſtomachicum Poterii laudatur in phthiſin, 311. a.
Sperma ceti laudatur in catharris, 225. a. à *Carteſianis* ſummum æſtimatur remedium in paroxyſmo aſthmatico, 571. b.
Sphincteris ani & veſicæ reſoluti ſigna, 161. b.
Spirituoſa conveniunt in apoplexiâ, 154. b. paralyſi, 179. b. eorum in cœnando abuſus noctem reddit inſomnem, 87. a.
Spiritus animales quid? 164. a. ubi hoſpitentur, 2. b. quibus partibus conſtent juxta *Sylvium*, 122. b. ſunt divinæ particulæ auræ, 164. a. flos ſanguinis, 170.

b. ſubtiliter materiales, 164. *b.* tales, qualis ſanguis, 45. *b.* animæ vehiculum, 107. *b.* rectores machinæ pneumaticæ, 75. *b.* rota ſuprema alias rotas in corpore circumgyrans, 400. *a.* omnis motus & vitæ in corporis œconomia primi Autores, 400. *a.* in ſtatu ſano quales eſſe debeant 37. *a.* in cerebro in æquilibrio conſiſtere debent, 61. *a.* fluida ventilando multum ad ſal volatile ventriculi elaborandum contribuunt, 395. *a.* ſuperſunt in corpore quamdiu homo vivit, 81. *a.* eorum acrimonia ad motum convulſivum maximè contribuit, 124. *b.* rector in maniâ fit incendiarius, 57. *b.* ejus cauſa, 61. *a.* in catalepſi fiunt rebelles, 99. *a.* in melancholicis quomodo ſint diſpoſiti, 37. *a.*

Spiritus antepilepticus *Hartmanni* laudatur in maniâ 68. *a.*

Spiritus antiſcorbutici per fermentationem non ſunt parandi, 571. *b.*

Spiritus aperitivus *Penoti* ſpecificè laudatur in ictero, 488. *b.* 489. *a.*

Spiritus apoplecticus *Mœbii*, 155. *a. b.*

Spiritus ardentes nocent in ſcorbuto, 562. *b.*

Spiritus aſthmaticus *Michaëlis*, 266. *a.*

Spiritus carminativus *Autoris*, 470. *a.*

Spiritus globorum cynosbati *Paracelſo* laudatur in calculo, 603. *a.* Lunaris in maniâ proficui deſcriptio, 69 *a.* oleoſus *Autoris*, 207. *a.* ſalis ſimplex laudatur in ictero, 488. *b.* ſtomachicus *Mynſichti* laudatur in ſuppreſſo fermento ſtomachali, 390. *b.* vini ſpiritus animales fugat, 170. *a.* ei acrimonia ſalſa ineſt, 104 *b.* vitandus in catalepſi 101. *a.* dyſenteriâ, 434. *a.* alcoliſatus *Tachenii* quomodo conficiatur, 53. *b.* tartariſatus quomodo parandus ad acidum viſcidum corrigendum, 54. *a.*

Spiritus vitalis quid? 306. *b.*

Spiritus vitrioli philoſophicus laudatur à Chymicis in catalepſi, 101. *b.* à *Paracelſo* in lethargo, 78. *a.* volatilis in colicâ, 472. *a.*

Spiritus volatiles ardentes & ſalini volatiles, ſalibus volatilibus oleoſis juncti microcoſmetorem & ſpiritus animales ſopitos excitant, 206. *b.* eorum formulæ, *ibid. ſeq.*

Spuma largior circa rictum diffuſa palmarium in fortiori epilepſiâ ſignum, 121. *a.* unde dependeat, 124. *b.*

Sputatio nimia in ſcorbuto quomodo curanda, 575. *b.*

Sputum cœruleum tuſſi ejectum, 230. *b.* in pleuripneumoniâ varium, 273 *b.* omninò cruentum, vel flavum, aut nigrum in pleuritide malum 279. *b.* quanto magis commiſtos habet humores, tanto eſt deterius, *ibid.* purulentum ægroti linteo exceptum & in camino ſuſpenſum ubi ſemper fumus adſcendit, experimentum in phthiſi, 314. *a.*

Sputum ſanguinis, 316. *b.*

Stein-Colick 457. *b.*

Stercora ſtercora pellunt, 448. *b.* à *Paracelſo* laudantur in ictero, 482. *a.* 488. *a.* in ſtercoribus ciconiæ, pavonis, leonis & hominis ſingularis latet vis antepileptica, 139. *b.* ſtercus anſerinum vernum laudatur in iliacâ paſſione, 454. *a.* equinum laudatur in variolis, 796. *a.* polychreſta medicina, 800. *b.* ovillum in variolis & morbillis, 796. *a.*

Sterilitas, 904. *a.* ejus pars affecta, 904. *a.* diagnoſis, 904. *b.* cauſa, 904. *b.* prognoſis,

Digitized by Google

gnoſis, 906.*b.* cura diætetica, 907.*a.* pharmaceutica, 907.*b*
Sternutatio ſingultum ſiſtit, 402 *b*
Sternutatoria conferunt in apoplexia, 156.*b* epilepſia, 134.*a.* paralyſi, 179.*b.* in lethargo cur prolint, 80.*a.* eorum formulæ, 81.*b.* 83.*a.* à Willisio commendantur in convulſione, 191.*a*
Stertor non ſemper lethalis in apoplexiâ, 149.*a*
Stomacace 553.*a*
Strabiſmus, 182.*a*
Stranguria quid? 577.*b* ejus diagnoſis, 580.*b*, cauſa, 583.*a* 584.*a* 586.*b.* 587.*a.* 593.*a* prognoſis, 596.*b.* curatio, 604.*a.* 607.*a.* 611.*a.* 621.*b*
Stratagema in febre tertianâ intermittente aliisque, 825.*b*
Struthionis ovum laudatur in calculo, 618.*a*
Stupor, 159 *b* vigilans, 95.*a*
Suaveolentibus paroxyſmus epilepticus non tantùm augetur, ſed & acceleratur, 134.*b* mulieres in extremam ſpirandi difficultatem projectæ ſunt 249.*b*
Subeth, 70 *a*
Submerſio in aqua frigida ab Helmontio commendatur in mania, 69.*b*
Succi herbarum ſpleneticarum & antiſcorbuticarum expreſſi & deſtillati utiles in melancholia, 51.*b* in ſcorbuto non debent diu continuari, 571.*b*
Succinum confert in apoplexia, 154.*b* epilepſia, 140.*b* ejus balſamus laudatur externè in epilepſia, 141.*a* oleum in convulſione, 94.*a* liquor in epilepſia, 140.*b* Sal volatile in apoplexia, 152.*a.* 154.*b* aſthmate viſcido, 266.*a* catarrho ſuffocativo, 226.*b* cephalgia, 15.*b* epilepſia, 140.*b* iſchuria, 620.*b* paralyſi, 176.*b* vertigine, 113.*a* tinctura in cephalalgia, 15.*b*
Succus ex quo ſaccharum concreſcit extravaſatus intra breve temporis ſpatium aceſcit, 53 *b*
Sudor in hectica quomodo curetur, 742 *b* ejus impedita excluſio arthritidem cauſare poteſt, 637.*b* commendatur in alvi fluxu, 405.*b* frigidus circa caput & frontem in affectibus lethargicis periculoſus 76.*a*
Sudorifera laudantur in febribus, 703.*b* ſcorbuto, 571.*a* ſudoriferum in phrenitide, 34.*a*
Suffitus ex aromaticis confert in paralyſi, 179.*b* phthiſi, 305.*b* eorum formula in eadem, 315.*a*
Suffocatio in aſthmate unde? 254.*b* nocturna, 197.*a*
Suffuſio auriginoſa, *vid.* Icterus.
Suilla caro nocet in diarrhœa, 407.*b* pudendum ſpecificum in urinæ incontinentia, 623.*b* renes laudantur in calculo 600.*b*
Sulphuris arcanum à *Paracelſo* laudatur in contracturis & paralyſi, 172.*a* ejus deſcriptio, *ib.* fumus pulmones adjuvat in tuſſi, 239. oleum catarrhos exiccare creditur, 221.*b* ſpiritus in catarrho ſuffocativo laudatur, 227.*a* tinctura Williſio laudatur in aſthmate, 262.*b.* 263.*a* urinæ incontinentia, 624.*b*
Sulphur vitrioli ſummum arcanum in diarrhœa, 413.*a* à chymicis laudatur in vertigine 113.*a* anodynum in cautamenti inſtar dolores colicos ſedat, 472.*a* & veneris magnam vim habent in mania, 65.*a* pacativum *Sylvius* in pervigilio aliis anodynis multis paraſangis præfert 91 *b* philoſophicum ab *Helmontio* laudatur in mania, 65.*a*

Sulphurum ſaliumque vix plura genera in Hermeticorum officinis, quàm in ſcorbuticorum ſanguine inveniuntur, 558.a
Superbia maniam cauſare poteſt, 62.b
Suppoſitorium in apoplexia, 154.b
Suppreſſio nocturna, 197.a
Suppuratio quid? 279.a
Sympatheticæ curæ aliquando adhibentur in phthiſi, 313.b earum myſterium quomodo aliquatenus intelligatur, 314.a
Syncope, 356.a cardiaca, 226.a
Synovia, 628.a. quid? 629.a
Syrupi non corrigunt acidum peccans, ſed acrius reddunt, 53.b de helenio Horatii Augenii in aſthmate præſtantis deſcriptio, 263.b

T.

Tabes ex faſcino difficulter curatur, 299.a
Tabidi vere & autumno plerumque moriuntur, 299.b
Tabulæ bechicæ *Williſii*, 241.a
Talpæ pulvis præſtans in epilepſia pellenda, 139.b. item ejus cor, 141.b. cinis in convulſione, 193.b
Tartarea nocent in ſcorbuto, 562.a
Tartari in homine quingenta genera ſtatuit *Paracelſus*, 603.a
Tartarus omnes ſalium ſpecies in ſe continet, 212.b. ejus ſal volatile laudatur in ictero, 488.b. ſpiritus dulcificatus catarrhos exiccare creditur, 221.b. mira præſtat in febre quotidiana intermittente, 814.b. confert in paralyſi ſcorbutica, 178.a.
Tartarus vitriolatus confert in convulſione 193.b. ad dentes & gingivas in ſcorbuto corruptas laudatur, 574.b
Taxi axungia laudatur in iliacâ paſſione, 454.a
Temporis ſolius avaritia honeſta, 48.a. mutationis ac tempeſtatum tædioſa præſagia, 213.a
Terebinthinæ oleum à *Sylvio* laudatur in convulſione, 19 .b. 192.a. 195.b
Terræ ſigillatæ ſpiritus laudatur in dyſenteria, 440.b. pingues atque ſigillatæ à *Sylvio* ad diarrhœam laudantur, 410.a. cur in dyſenteria proſint, 439.a
Terrea conducunt in phrenitide, 32.b. epi 136.a
Terror curat maniacos, 69.b. ſingultum, 396.a. microcoſmetorem aliquando interimit, 170.b. facilè excitat choleram, 421.b. convulſionem, 189.b. diarrhæam 409.a. nocet in diabete, 599.b. nutricibus, 989.b. in paralyſi, 170.b. obſtetrix peſtilentiæ, fomes contagionis, incendium morbi, & ſæpe mortis præco, 759.a
Teſtacea conducunt in diarrhœa bilioſa, 415.a
Teſtudinis marinæ epar ſanat ictericos, 492.b
Tetanus, 180.b
Theé potus proficuus in apoplexia, 152.b cephalalgia, 15.b. lethargo, 76.b. paralyſi, 169.b
Theriaca Andromachi laudatur in arthritide, 644.b. mania, 69.a. camphorata laudatur in peſte, 773.b. cœleſtis in cholera, 426.b. colica, 471.b. epilepſia, 132.b. 237.b. febre quotidiana intermittente, 814.b. lienteria & cœliaca, 413.b. 414.b. mania, 69.a. pervigilio, 92.b. peſte, 773.b ſmaragdina in cholera, 426.b
Thermæ commendantur in catalepſi & quare? 104.b. incubo, 208.a. divinam nonnunquam effecerunt vim in colica, 473.b. Emſenſes & Wiſbacenſes in convulſione, 196.a. paralyſi, 179.b. ſulphureæ

Digitized by Google

phureæ ab *Authore* & Sylvio laudantur in convulſione. 195. *b* 192. *a.* paralyſi. 178. *a.*

Tiliæ primum ens ſeu liquor mira præſtat in Epilepſia, 139. *b*

Timor diarrhœam excitavit, 409. *a*

Tinca extrinſecus applicata icterum curat, 488. *b*

Tinctura anodyna Zvvelſeri confert in mania, 69. *a.* pervigilio, 92. *b* antepilepica. 137. *b* antiphthiſica *Authoris*, 310. *b* *VVedelii ibid.* antipleuritica *Authoris*, 288. *a* bezoartica *Michaelis* confert in pervigilio, 94. *a* peſte 773. *b* ſingultu 397. *a* cum eſſentia anodyna, mixta mira præſtat in dyſenteria, 439. *b* anticolica *Authoris.* 471. *b* coralliorum quomodo paranda contra epilepſiam, 139. *b* Febrifuga *Authoris*, 730. *a* Lunæ cur minùs convenire videatur *Authori* in epilepſia, 139. *b* Lunæ, & Martis, item ſmaragdi, ſapphyri & corallorum magnifiunt à *Paracelſiſtis* in melancholia, 48. *a* Martis quomodo præparetur, 53. *b* in venas ruſtici melancholici egregio cum ſucceſſu fuit infuſa ab *Authore* 55. *b* prodeſt in paralyſi 178. *a* urinæ incontinentia, 624. *b* nephritica *Authoris*, 618. *a* opii laudatur in colica, 471. *a* roſarum utilis in diarrhœa, 415. *a* Salutis omnem corruptivum acorum tollit 53. *a* ſcotomatica excellens, 115. *a* Solaris cum ſale ammoniaca parata laudatur in calculo, 610. *a* ſtomachica Wedelii 390. *b.* ſtyptica *Zvvelſeri* prodeſt in vomitu ſanguineo 388. *a* tartari ſimplex & antimoniata valde conducit in melancholia, 55. *a* antimoniata in ictero, 488. *b* terræ foliatæ laudatur in calculo, 615. *b* Japonicæ arcanū in omnibus ventriculi affectibus 388 *b* vitæ *Authoris* prodeſt in acido ventriculi nimio & vitioſo, 390. *b* *Mynſichti* optimum in peſte præſervans, 773. *b*

Tinea infantum, 1019. *a.* 1020. *b.* ejus cauſa. *ibid.* Curatio, 1022. *b.*

Tophi Venerei quomodo curandi, 673. *a*

Topica cautè adhibenda in colica. 473. *b* in paroxyſmo arthritico totam aliquando implent paginam, 648. *a*

Tormina infantum. 992. eorum cauſa, 993. *a* Curatio, 993. *b*

Transfuſio ſanguinis in venas ægroti laudatur in epilepſia 140. *b* ictero. 491. *b* maniai 68. *a*, pervigilio & quare? 94. *b* phrenitide, 32. *a* phthiſi, 315. *b* pleuritide, 290. *b* ſcorbuto. 573. *b*

Transplantatio in beſtias ſuccedit in epilepſia, 141. *b*

Tremor unde oriatur? 187. *b* ejus remedium, 194. *a* in phrenitide unde? 25. *b* in affectibus lethargicis maximi eſt periculi, 76. *a*

Trepani uſus quandoque admitti poteſt in cephalalgia 18. *a* epilepſia 135. *b* in dubium vocatur in mania à *VVilliſio*, 70. *a*

Trifolium fibrinum valde prodeſt in arthritide, 647. *a* ejus decoctum in ſcorbuto, 572. *a* eſſentia in hydrope ſcorbutica, 575. *b*

Triſmos, 181. *a*

Triſtibus animi paſſionibus emaciti enſem proprio adaptant jugulo, 170. *b*

Triſtitia fugienda in catarrhis & quare? 220. *a* colica, 464. *a* melancholia, 46. *b* paralyſi, 170. *b*

Trochiſci alhandal à *VVilliſio* laudantur in paralyſi, 174. *a* alkekengi laudantur in ſtranguria, 622. *a* bechici *VVilliſii*, 241. *a*

Digitized by Google

241. *a* pro fumo *Ejuſdem* in phthiſi. 306. *a*. Gordonii valent in mictu purulento, 622. *b*

Tubercula ſcorbutica quomodo curanda, 576. *a*

Tubulis ſubſidentibus nervi flaccidi redduntur, 365. *a*

Turbith à *VVilliſio* laudatur in paralyſi, 174. *a*

Turpetum minerale egregium remedium in hydrope. 513. *a*

Tuſſis. 229. *b* quotuplex. 230. *a* 235. *a* ejus pars affecta, 230. *a* diagnoſis *ib.* cauſa, 231. ſeq. prognoſis, 235. *a b* cura diætetica, 235. *b* ſeq. pharmaceutica, 237. ſeq. Tuſſim & amorem diſſimulari non poſſe proverbium, & quare? 230. *b* cur ſenibus familiaris juxta *Helmontium* 232. *a* in phthiſi unde, 297. *b* in peſte bonum ſignum, 760. *b* in vigiliis mali ominis, 88. *a* infantum 1009 *a* ejus diagnoſis, *ibid. b* cauſa 1009. *b* prognoſis, 1010. *a*. Curatio *ibid.*

Tympanites 492. *a b* ejus diagnoſis. 495. *a Paracelſo* quotuplex. 496. *b* cauſa, 502. *a* prognoſis, 504. *a* curatio, 526. *a*

V.

Valeriana laudatur in peſte, 775. *b*

Valetudinarii filios vitioſa conſtitutione gignunt, 553. *a*

Valleſii teſtimonium in ſingultu fallax. 395. *b*

Vapores ex carbonibus ſæpe lethargum & lipothymiam inducunt. 75. *a*

Varices maniacis proſunt. 62. *a*

Variolæ. 777. quid? 778. *b* ejus differentiæ, *ibid.* pars affecta, 779. *a* diagnoſis, *ibid. b* ſine febre provenire non poſſunt, 779. *a* cauſa, 781. *ſeq.* cur in ſanguineos graſſentur, 788. *ibid. a* prognoſis, cura diætetica 790. *a* pharmaceutica, 791. *ſeq.*

Vectio curruum nocet in hæmopthyſi, 327. *a*

Vena aliqua inferior inciſa prodeſt in melancholia, 52. *b*

Venæſectio laudatur in mania, 66. in ſcorbuto, 569. *b* ad ſingultum in plethoricis, 402. *b* ob vulgi calumniam aliquando omittenda, 82. *b* in pervigilio circa veſperam inſtituenda 94. *a* quando proſit in epilepſia, 134. *b* num conveniat in convulſione, 196. *b* in febribus. 702. *a* incubo, 207. *b* paralyſi, 178. *b* phthiſi, 308 *b* eam tanquam maledictum remedium in pleuritide rejicit *Helmontius*. 284. *a*. vitanda in febribus intermittentibus. 824. *b* malignis, 770. *a* peſte. 774. *a* malè adminiſtrata brachii manusque immobilitatem & ſtuporem cauſavit, 166. *b*

Venatus juvat in melancholia 46. *b*.

Venena acria convulſiones cauſant. 187. *a* item choleram, 420. *a*

Venenorum natura in quo conſiſtat, 753. *b*

Ventis atrociter furentibus humores in corpore efferveſcunt. 62. *b* eorum impetu in diverſum rapitur corporis ſtatus. 110. *b*

Ventoſæ laudantur in mictu cruento, 623. *b* vertigine, 117. *a* umbilico appoſitæ in flatibus. 389. *a* inter ventriculum & umbilicum in cholera, 422. *b*

Ventriculus eſt arx munitiſſima, 369. *a* per conſenſum compatitur in dyſenteria, 441. *a* in cephalalgia deprehenditur læſus, 14. *b* ejus affectus omnes unde dependeant, 371. *a*

Ventris dolores in ſcorbuto quomodo curandi, 575. *a*

Venus

Venus immodica renum prinigenium balſalmum depauperat & ſpiritus animales abſumit, 599. *b*. producit arthritidem, 633. *a*. 636. *b* hydropem 505. *a* maximè nocet in diabete, 599. *b* ſpaſmo & convulſionibus, 189. vitanda in hæmoptyſi, 327. *b* hectica 739. *b*
Verbenæ in cephalalgia magna vis adſcribitur, 17. *b* 18. *b*
Verbera maniaci non ſentiunt, 58. iiſdem curantur. 69. *b*
Vermes dolorem capitis excitare poſſunt, 6. *b* in dyſenteria per os adſcenderunt, 433. *a* ab iis brachiorum & pedum paralyſis producta. 166. *b*
Vermes infantum, 1011. *b* eorum diagnoſis. 1012. *a* Cauſa, 1014. *a*. prognoſis, 1015. *b*. Curatio, 1016. *a*.
Vermes majales egregium dant diureticum 616. *a* eorum tinctura inſigniter diuretica. 620. *a*
Vertigo quid? 105. *a* ejus differentia *ibid*. *b*. cauſæ 107. *ſeq*. ſubjectum 106. *a* diagnoſis *ibid*. *b* prognoſis. 110. *a* cura diætetica, *ibid*. *b* pharmaceutica. 111. *b* *ſeq*. parva epilepſia. 108. *b* ex conſenſu ventriculi quomodo obveniat. 109. *b* tenebricoſa unde? 110. *a* ea & oculorum caligo epilepſiæ ſunt aurora, 120. *b*
Veſicatoria Laudantur in arthritide. 674. *a* in cholera. 427. *b* convulſione à *VVilliſio* 191. *a* epilepſia. 135. *a b* febribus malignis. 770. *a* mania à *Sylvio*. 66. *a* phrenitide, 32. *a* vertigine, 119. *a* præſervationis gratia in peſte. 774. *a* 777. *a* quibus ſuſpecta, 774. *a* in omni amentia à *VVilliſio* non contemnuntur 66. *a* in lethargo ubi applicanda, 81. *a* rejiciuntur ab *Authore* in convulſione. 196. *a*
Veſperi cur ſimus ſomnolenti. 74. *b* circa veſperam cur plurimi morbi ingravecant. *ibid*.
Veſpertilionis caput inſomnes facere perhibetur, 77. *b*.
Veteribus cur prioritas debeatur, 21. *a*.
Veternus, 70. *a*.
Vigiliæ nimiæ ſpiritus fatigant & diſſipant. 46. *a*. commune omnium maniacorum ſymptomata, 57. *b*. in ſenibus curatu difficiles, 88. *a*. humores in corpore exaſperant, 93. *a*. iis in ſingultu non connivendum, 396. *a*. noxiæ in diabete, 599. *a*. paralyſi, 170. *a*.
Vina podagram inducentia quâ parte noceant, 633. *a*.
Vina medicata in cephalgiâ, 15. *a*. ſalviata & roſemariniſata in paralyſi proficua. 169. *b*.
Vinum quomodo bibendum. 63. *a*. ejus vis in microcoſmetorem, 46. *a*. vini meraci aurâ conceptâ vires recreantur, 203. *a*. ejus utilitates, 204. *b*. quale conveniat in colicâ, 463. *b*. nocet in mania 63. *a*. nutricibus, 989. *b*. febre ſynochâ 711. *b*. peſte & febribus malignis, 761. *a*. pleuritide, 281. *a*.
Vinum ardens, ſeu aduſtum, nocet, in arthritide, 636. *b*, diarrœâ, 408. *b*.
Vinum Canarienſe præ aliis confert in arthritide, 636. *b*. cancrinum excellens eſt in diabete, 598. *a*. emeticum *Autoris*, 54. *a*. Francorum nocet in arthritide, 636. *b*. calculo, 598. *b*. diabete, *ibid*. ſcorbuto, 562. *b*. Gallicum nocet in arthritide, 636. *b*. diabete & calculo, 598. *b*. generoſum prodeſt in maraſmo ſenili, 302. *a*. ſtranguriâ, 621. *b*. choleram excitare poteſt, 420. *a*. dyſenteriam, 434. *a*. nocet in catalepſi, 101. *a*. paralyſi 169. *b*. granatorum vel cydoniatum ſpecificè

Digitized by Google

cificè laudatur in diarrhœâ, 408. *b*. Hanovienſe conceditur in diabete & calculo, 598. *a*. Huſteinenſe in iis laudatur, *ibid*. Hiſpanicum prodeſt in arthritide, 636. *b*. externè applicatum in vomitu, 388. *a* nocet in aſthmate, 259. *b*. dyſenteriâ, 434. *a*. Malvaticum appetitum reſtituit, 390. *b*. malvaticum juniperinum laudatur in diarrhœâ, 408. *b*. medicatum *Authoris* in convulſione, 192. *b*. Mi helbacenſe laudatur in arthritide, 636. *b*, diabete & calculo, 598. *a*. Moſelanum conducit in arthritide, 63 *b* diabete & calculo, 598. *a*. Rhenanum nimiè ſumtum tremores cauſat, 186. *b*. Neccarinum utile in diabete & calculo, 598. *a*. Ungaricum nocet in arthritide, 636. *b*. diabete & calculo, 598. *b*.

Violarum ſemen ſecretum habetur in nephritide & calculo, 615. *b*. 616. *b*.

Viperina medicamenta proſunt in paralyſi. 177 *a*. pinguedo deſtillata laudatur in ictero, 489. *b*. à viperâ demorſus ſtatim ictero afficitur, 483. *a*. earum ſal volatile in peſte fixatum præſcribi debet, 770. *b* quomodo fixetur, *ibid*.

Viſcera officina fermenti, 44. *b*.

Viſcoſa nocent in phthiſi, 301. *b*.

Vita ſedentaria nocet in diabete & calculo, 598. *b*.

Vitriolica ferri præparata utiliter exhibentur in maniâ & vertigine, 51. *a*.

Vitriolum album excellens ſternutatorium in catalepſi, 104. *b*.

Vitriolum dulce laudatur in phthiſi, 310. *b*.

Vitriolum Martis acidum ſanguininis vitioſum corrigit, 52. *b*. 53. *a*. prodeſt in convulſione, 193. *b*. paralyſi ſcorbuticâ, 178. *a*.

Vitriolum Ungaricum commodum remedium præſtat in cephalalgia, 16. *a*. ejus oleum catharros conſumere creditur, 200. *b*. à *Paracelſo* laudatur in paralyſi, 172. *a*. vomitum ſiſtit, 382. *b*. ſpiritus laudatur in catharris, 224. *b*. ſtriatus in convulſione, 193. *b*.

Vitrum combuſtum & in cinerem redactum laudatur in calculo 617. *b*. Muſcovviticum egregium antifebrile in intermittentibus. 826. *a*.

Ulcera in mania malum habent omen, 62. *a*. renum & veſicæ, 580 *a* cauſa, 581. *b* 586. *b* 594. *a* prognoſis, 596. *b* curatio, 606. *b*. 606. *b* 611. *a*. 619. a ſcorbutica in tibiis quomodo curanda, 576. *a*, in ſinu muliebri Venerea quomodo curanda, 673. *b*.

Umbilici ligatura in infantibus quomodo inſtituenda, 941. *b*.

Undulatio ſpirituum ceſſat in lethargo, 74. *a*.

Unguentum in cephalalgia 13. *a*. 18. *a*. colica. 474. *a*. iliaca paſſione, 454. *b*. nephritide. 615. *a*. paralyſi. 179. *a*. tuſſi. 238. *a*. Principis Ruperti laudatur in dyſenteria. 441. *b*. Sympatheticum *Paracelſi* in podagra. 639. *b*.

Ungula alcis manui epileptici intruditur & quare? 133. *b*.

Unicornu foſſile & marinum proſunt in epilepſia. 136. *a*. peſte. 774 *b*.

Vociferatio in phthiſi noxia. 302. *b*.

Volvulus, *vid*. Iliaca paſſio.

Vomica pulmonis, 317 a. ejus pars affecta 318. *a*. diagnoſis, 319. *b*. cura, 335. *b*

Vomitoria proſunt in aſthmate præcordiali, 268. *b*. cholerâ, 424. *b*. convulſione ab aſſumtis venenis, 194. *b*. epilepſia ex ventriculo, 134 *a*. incubo, 207. *b*. lethargo

thargo ab ebrietate, 81.*a* mania, 66.*ſeq.* quæ in eâ conveniant, 67.*a.* *Williſii*, 69.*b* melancholiâ, 49.*b.* ad mucum in primis viis latentem exterminandum laudantur à *Carteſianis*, 52.*b.* paralyſi, 176.a. ſingultu, 398.*b.* ventriculi debilitatibus ab humoribus viſcidis & bilioſis, 390.*a.* vertigine 114.*b.* à navigatione, 116.*a.* fermentum febrile in tertianâ intermittente optimè removent, 823.*a.* in apoplexiâ non conveniunt juxta *Sylvium*, 152.*b.* teſte tamen experientia divinam in eâ vim afferunt, 153.*b.* in febribus quando adhibenda, 812.*a.* in quartanâ exulare debent, 339.*a.* in phthiſi quando conveniunt, 309.*a.* fortiora plus damni quàm emolumenti creant in colicâ, 464 *a.* damnantur in pleuritide, 29 .*a.* vomitorium *Williſii* in ictero, 487.*b.*

Vomitus quid? 371.*b.* ejus pars affecta, *ibid.* diagnoſis, 372.*b.* cauſæ, 373.*a.* 374.*a.b.* 375.*a* 376.*a.* 377.*b.* prognoſis, 379.*a.* cura diætetica, 380.*ſeq.* pharmaceutica, 381. *ſeq.* Autoris, 386.*a.* omnis non ſtatim ſiſtendus, *ibid.* quandoque vomitu curandus, *ibid.* enormes ſæpe convulſiones præcedunt, 186.*a.* ſanguinis prognoſis, 379.*b.* in ſcorbuto quomodo curandus, 575.*b*

Vomitus gravidarum, 913.*a.* ejus differentiæ, *ibid.* pars affecta, 914.*a.* diagnoſis, 914.*q.* cauſæ, 916.*a.* 377.*b.* prognoſis, 921.*a.* curatio, 923.*a.*

Vomitus infantum, 995.*b.* ejus cauſa, 996. *a.* curatio, 997.*a.* & *b.*

Vomitus navigantium unde, 461.*b*

Vomitus ſtercoris, *vid.* Iliaca paſſio.

Urina juxta *Williſium* quid? 584.*a.* turbida & nullam hypoſtaſin habens, in febribus magnam ſanguinis turbationem & confuſionem denotat, 724.*a.* quo rubicundior & tenuior, eo pejor, *ibid.* 476.*b.* in cholerâ cur vix reddatur, 417.*a.* qualis in paralyſi, 161.*b.* phrenitide, 21.*a.* ejus ſpiritus laudatur in diabete, 607.*a.* eo à contagio peſtis ſe Pharmaceuticæ quidam ſtudioſus præſervavit, 773.*b*

Urinæ ardor unde, 583.*a.* 584.*a.* 594.*a.* *vid.* & ſtranguriâ.

Urinæ incontinentia, 577.*b.* ejus diagnoſis, 581.*a.* cauſa, 582.*b.* 583.*a.* 584.*a.* 585.*b.* 594.*b.* prognoſis, 597.*a.* curatio, 623.*b.*

Urinæ incontinentia puerorum. 1036. *a.* ejus curatio, *ibid.* *b.*

Urinæ obſtructio in pueris, 1036. *a.* ejus curatio, *ibid.* *b.*

Urinæ ſuppreſſionis cauſa, 584.*b.* curatio, 600.*a.* 602.*b.* arthritidem cauſare poteſt 637.*b.* *vid* & Iſchuria.

Urorum cornua Germani in conviviis uſurpant, 111.*a*

Urticationes conveniunt in apoplexiâ, 150. *a.* paralyſi, 178.*b.*

Uſnea veſicæ Paracelſo quid? 602.*b*

Uteri hydrops, 860.*b.* ejus diagnoſis, 861.*a.* cauſa, 861.*b.* prognoſis, 862.*b.* curatio, 863.*a*

Uteri inflatio, 859. ejus differentia, 860.*b.* diagnoſis, 861.*a.* cauſa, 861.*b.* prognoſis, 862.*b.* curatio, 864.*a.*

Uteri procidentia, 860.*b.* eſt tantùm vaginæ procidentia, 860.*b.* ejus cauſa, 862.*a.* diagnoſis, 861.*b.* prognoſis, 862.*b.* curatio, 864.*b*

Digitized by Google

Uteri ſuffocatio, 866.*a.* ejus differentia, 866.*b.* pars affecta, 866.*b.* diagnoſis, 867.*a.* cauſa, 867.*b.* prognoſis, 869.*a.* cura diætetica, 869.*b.* pharmaceutica, 870.*a.*

Uterus animalium ſimilem motum habet cum inteſtinis, 442.*b.* eſt quaſi ζῶον ἐν ζώῳ, 860.*a.* ligamentis ſuis fortiter annectitur ut prolabi non poſſit, 860.*b.*

Uvæ immaturæ choleram excitare poſſunt, 420.*a.*

Vulnera pulmonum curari poſſunt, 312.*b.*

Vulpium oleum prodeſt in convulſione, 196.*a.* ſanguis laudatur in calculo, 604.*a.*

Z.

Zedoaria laudatur in peſte, 773.*b.*

Zingiber in cholerâ vitandum, 421.*a.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

Digitized by Google

Vita Nova
di M. Sillitti
Latina
1976

tized by Google

Digitized by Google